MUSITANUS

DE MORBIS MULIERUM

EJUSD. [illegible]TIN[illegible]

CHIRURG. CO[illegible] PHYSICÆ.

LIBRAIRIE MÉDICALE
Ch. BOULANGE
14, R. de l'Ancienne Comédie PARIS VIe

38153/B

R. D. CAROLI MUSITANI

IATRIAS PROFESSORIS,
Academici Peregr. Pigri, Spenſierati &c.

TRUTINÆ CHIRURGICO-PHYSICÆ

TOMUS PRIMUS,

DE TUMORIBUS,

Præter Naturam:

IN QUO EXACTA METHODO TUMORUM OMNIUM Cauſæ, Signa, Prognoſes, & Sanationes nuperis experimentis, noviſque obſervationibus, & medicamentis longo uſu & ſedulitate probatis proferuntur, atque juxta veræ Philoſophiæ normam, & Anatomes inventa ad Trutinæ examen antiquorum Galeniſtarum, & Recentiorum dogmata ſedulò revocantur.

Cum INDICIBUS *Capitum, Rerum ac Materiarum locupletiſſimis.*

LUGDUN.
Sumptibus CRAMER & PERACHON.
M. DC. XCVIII.

95250

MEDICI DOCTOR BIBLIOTHECA HERMANNI DE KOEHLER

Chirurgia theoretico-practica, seu trutina chirurgico-physica

~~Duplicate~~ 1698,

Variant

WELLCOME HISTORICAL MEDICAL LIBRARY

INDEX CAPITUM.

Cap. I.	Quid, & Quotuplex ſit Tumor.	pag. 1
II.	De Phlegmone, ſive Inflammatione.	3
III.	De Abſceſſu.	9
IV.	De Sinu.	14
V.	De Fiſtulâ.	17
VI.	De Abſceſſibus frigidis.	23
VII.	De Atheromate, Steatomate, & Meliceride.	24
VIII.	De Anthrace, ſeu carbunculo.	29
IX.	De Cancro.	40
X.	De Gangrænâ, & Sphacelo.	46
XI.	De Eryſipelate.	63
XII.	De Herpete.	72
XIII.	De Scirrho.	78
XIV.	De Ecchymoſi.	85
XV.	De Aneuriſmate.	89
XVI.	De Varicibus.	95
XVII.	De Oedemate.	99
XVIII.	De Furunculo.	106
XIX.	De Epinictyde.	109
XX.	De Eſſeris.	112
XXI.	De Scabie.	114
XXII.	De Leprâ.	123
XXIII.	De Elephantiaſi.	128
XXIV.	De Impetigine, & Lichene.	134
XXV.	De Phlyctenis.	137
XXVI.	De Sudaminibus.	140
XXVII.	De Ganglio, Exoſtoſe, & Lupiâ.	141
XXVIII.	De Verrucis.	145
XXIX.	De Hydrocephalo.	150
XXX.	De Teſtudine, & Talpâ.	157
XXXI.	De Hordeolo.	160
XXXII.	De Ægilope, & Fiſtulâ lacrimali.	162
XXXIII.	De Narium Sarcomate, & Polypo.	166

XXXIV. De

XXXIV. De Guttâ Roſaceâ. 172
XXXV. De Puſtulis, & Morphæâ. 175
XXXVI. De Varis. 177
XXXVII. De Epulide, & Parulide. 179
XXXVIII. De Ranulâ. 181
XXXIX. De Linguæ tumore. 183
XL. De Tonſillarum tumore, & Inflammatione. 186
XLI. De Columellæ laxitate, & Inflammatione. 189
XLII. De Aurium Inflammatione. 194
XLIII. De Parotide. 198
XLIV. De Strumis. 207
XLV. De Bocio. 217
XLVI. De Mammarum Inflammatione. 222
XLVII. De Lactis coagulatione. 227
XLVIII. De Enteromphalo, & Epiplomphalo. 230
XLIX. De Hydromphalo. 232
L. De Pneumatomphalo. 233
LI. De Sarcomphalo. 235
LII. De Bubone ſimplici. 236
LIII. De Bubone Peſtilenti 239
LIV. De Phymate. 249
LV. De Phygethlo. 250
LVI. De Enterocele, & Epiplocele. 252
LVII. De Hydrocele. 260
LVIII. De Sarcocele. 265
LIX. De Pneumatocele. 267
LX. De Cirſocele. 269
LXI. De Scroti, & Teſtium Inflammatione. 270
LXII. De Priapiſmo, & Satyriaſi. 274
LXIII. De Ani Inflammatione, Abſceſſu, & fiſtulâ. 282
LXIV. De Ani Procidentiâ. 288
LXV. De Ani Condylomatibus, Thymis, ficubus, Criſtis &c. 292
LXVI. De Uteri Procidentiâ. 295
LXVII. De Paronychiâ. 303
LXVIII. De Unguium Pterigio. 309
LXIX. De Pernionibus. 311
LXX. De Roſeolis. 314
LXXI. De Myrmeciâ. 316
LXXII. De Spinâ Ventoſâ. 318
LXXIII. De Clavo, & Callo. 324

Authoris Proteſtatio.

MVlta, Lector, in hoc Opere Philoſophicè, atque Problematicè pertractavi, putà de Veneris uſu, de ſexto Senſu, & aliis, ac de Febribus, cùm dicitur, Anima, de ſenſitivâ intelligo; non enim anima humanâ eſt morbis obnoxiâ, & ſi aliter ſenties, meo candori injuriam facies: nàm *quæ dixi abſque præjudicio dicta ſint, ſaniùs ſapientis Romanæ præſertim Eccleſiæ auctoritati, aut examini totum hoc, ſicut & cætera, quæ hujuſmodi ſunt, univerſa, reſervo ipſius ſi quid aliter ſapio, paratus judicio emendare*, ut verbis *D. Bernardi* loquar *in Epiſt. ad Canonicos Lugdunenſes*; etenim Catholicam profiteor fidem, & à Sanctæ Matris Eccleſiæ, cujus filiationem agnoſco, doctrinâ elongari nec volo, nec debeo.

APPROBATIO ACADEMICA.

QUa perſpicacitate Clariſſ. Vir *D. Carolus Muſitanus* in noſtrâ Societate Academicâ adſcriptus, naturæ arcana perſcrutetur; qua ſolertiâ morborum cauſas inveſtiget; quàm aptè opponat remedia; qua ſubtilitate, ac ſynceritate Veterum, atque Neotericorum trutinet placita; quo demùm candore tàm animi, quàm dictionis omnia communicet, ac in propatulo exponat, Orbi literario ex pleriſque monumentis præſertim phyſicis, ac medicis in Luem jàm emiſſis, ſatis ſuperque conſtat. Ideóque cùm *Chirurgices*, atque de *Febribus* opera accuratione ſummâ elaborata mandare velit prælo; Noſtra de illis approbatio juxta conſtitutiones Academicas ſupervacanea videtur. Attamen facultate nobis ab Illuſtriſſimâ *Pigrorum Academiâ Civitatis Barij*, ejuſque *Illuſtriſſimo Principe Sigiſmundo Fanelli* communicata, ob publicum, & infirmorum, & Medicorum emolumentum ea Typis digna cenſemus; & cùm libuerit (ſi ità iis videbitur, ad quos ſpectabit), ut imprimantur, annuimus. Ipſum intereà ne literariam Remp. hujuſmodi utiliſſimis elucubrationibus locupletare deſiſtat, impenſiùs hortamur; eidemque de noſtro atque noſtræ, officio, ſtudioque Academiæ, quantum fas eſt, omni animi alacritate pollicemur; cujus rei gratiâ has literas manu noſtrâ ſubſcriptas, ſigillóque munitas Damus Neapoli 15. Menſis Januarii. A. D. 1696.

HYACINTHUS GIMMA, V. J. D. Promotor Generalis Acad. Pigrorum Barij, Peregrinorum Romæ, Spenſieratorum Roſſani &c.

D. CAROLUS CARAFA Abbas Titularis Canonicorum Regularium Academicus, & Cenſor.

ALOYSIUS CORE Ordinis Prædicatorum Lector Metaph. Cenſor Academicus.

CAIETANUS TRIMIGLIOZZI Philoſophiæ, ac Medicinæ Doctor Cenſor Academicus.

D. JO. BAPTISTA NOTARANGELUS Cenſor Academicus.

Locus (†) Sigilli.

V. J. D. D. ANTONIUS FATTOROSI Secretarius Academicus.

VITA
D. CAROLI MVSITANI

Ab incerto Authore conſcripta.

CUm in totius Orbis perniciem malum ab Aquilone erumpens, Gothi, Vandali, Hunni, cœterique hujus peſtis barbari, ipſum Orbis caput, Romam, funditùs ſolo everterent, ut Romam in Româ quæreres; Romanæ nobilitatis reliquiæ dulces antiquæ patriæ cineres linquere, alióque novam patriam emendicare coactæ ſunt. Plerique ultimam Italiæ oram, fortaſsè hoſtilibus furiis minùs obnoxiam, Magnam ſcilicèt Græciam (quæ nunc Calabria dicitur) elegêre. Inter hos Muſitanorum familia* in Faſtis Conſularibus, utpotè nobiliſſima locum habens, potiùs Palladis, quàm Bellonæ artibus addicta, Pythagore exemplum ſecuta eſt: qui Samum patriam ſuam à Tyranno occupatam fugiens, apud Crotoniatas Italicam ſcholam, primum nempè in Europâ ſcientiarum ſeminarium inſtituit. Haud procul igitur Crotone; in oppido, quod hodiè Caſtravillarium appellatur. veteribus Apruſtum, Muſitana domus poſt Urbis excidium ſedem fixit. Hîc natus eſt D. CAROLVS MVSITANVS Anno CHRISTI CIↃ IↃCXXXV. III. nonas Januarij poſt occaſum ſolis, Patre Scipione Muſitano, Matre Laurâ Puglieſe. Humaniores literas ingenio adjutus promptiſſimo arripuit potiùs, quàm didicit, adeò ut vix decimum annum excedens, non modò latinè loqueretur alacriter, ſed Poëticos, Rhetoricoſq; canones optimè calleret. Hinc, faſtidiente quamvis ſtomacho, Peripateticorum nugas ebibit univerſas, plaudente Monachorum cœtu, quibus magiſtris, neceſſitate potiùs, quàm voluntate ductus, in patriâ uſus eſt: donec ſacris initiatus Neapolim petiit. Diſcendi deſiderio flagrans, quotquot in hac florentiſſimâ urbe virtute inſigniores viros ſibi tuliſſet fama, hos omnes frequenter colere, ſibique magiſtros proficere, attentiùs ſtuduit. Sicque factum eſt, ut præter pietatis ſtudia Chriſtianæ tùm illuſtrium præceptorum auditu, tùm aſſiduâ lectione librorum, affatim veram hauſerit Philoſophiam. Indè ad Medicinæ ſtudium ſe contulit, præceptores habuit Thomam Cornelium Conſentinum, Leonardum à Capuâ, & Sebaſtianum Bartholum, (quorum nomina nunc in æternâ benedictione ſunt) in qua comparandâ non modò inſudavit ardentiſſimè, verùm ante oculos, ut in cœteris ſemper, ſcopum habens veritatis, non priùs ullum medicorum, quotquot unquàm fuerunt, recepit animo, quàm in defœcati judicij trutinâ ſubtiliter examinavit, experientiam magiſtram, favente in primis, quàm optimè callet Pyrotechnicâ. Graſſante in hac potiſſimùm Civitate Morbo Gallico, quem Galli fortaſsè veriùs, Neapolitanum appellant, præcipuum huic bellum indixit: nec ullâ peſtis iſtius ſpecie infecti ſunt mortales, quæ accedente Caroli manu, vel pharmaco ab ipſomet parato, quàm feſtinanter non aufugerit, haud ampliùs reditura. Brevitati conſulens, nè tædium afferam Lectori, uno verbo dicam, nec hyperbolicè: adeò proficua fuiſſe, & eſſe Muſitani medicamenta, ut felices ſeſe exiſtiment quicumque, morbo quolibet gravati, ipſius

**** 2 ſius

* *Vide ſis Haloandum in calce Codicis Iuſtinianæi. Anno ab Vrbe conditâ 375. Ab ejectis Regibus 293. olympiade 141.*

ſius operam nacti ſunt. In exercendâ ægrorum curâ, æmulos paſſus eſt pluri-mos, religioſiſſimos præcipuè, qui (utrùm veræ pietatis zelo ducti, an potiùs invidiæ livore) Muſitanum noſtrum inſectari cœperunt, canina verba jactantes foro: *Turpe eſſe Sacerdoti fœmellas medicinæ prætextu inviſere; imo artis medicæ exercitium eccleſiaſticis hominibus indiſtinctè à canonibus vetitum.* Hujuſmodi turbas, ſeu potiùs pueriles ineptias riſit, eluſit citiſſimè, impetrato à CLEMENTE IX. PONT. MAX. ampliſſimo medendi diplomate, Viri fide digniſſimi Muſitanum in mulierum præcipuè morbis percurandis, caſtitatem firmare, non perdere, audacter, & veriſſimè teſtati ſunt; ſi enim medicis omnibus uſu venit propter morborum muliebrium nauſeam, Carolus noſter à puero-Cœlibatui addictus, conſtanti animo fœmineum genus ſemper peroſus, carnis illecebras inoffenſo pede calcavit. Miraberis fortaſsè, lector, adeò cœlebrem Muſitanum prædicari, quòd in ipſo Sirenum gremio Uliſſem ſe geſſerit, Homerico Uliſſe fortiorem. Imò ob vitæ integritatem, aliaque laudabilia munia, annuente ANTONIO PIGNATELLO S. R. E. PRESBITERO CARDINALI, Archiepiſcopo Neapolitano, nunc INNOCENTIO XII. PONT. MAX. in confeſſariorum numero adſcriptus fuit. Sed mirari deſines, cùm alterum ſpirituali naviculę ſcopulum nocentiorem, avaritiam, noveris feliciter evitaſſe: non ſolùm enim in praxi medicâ ſummo ſtudio laboravit, ut prodeſſet multis, ſed etiam ut nemini noceret; quanta emicuit charitate in tenuioris fortunę homines, aperire operoſum eſt, nunquàm enim ab illis pro labore quicquam pretij expetivit, imò oneraria afferentibus ea reſtituit, ac proindè inviſendi operam gratis exhibuit, inſuper iiſdem pharmaca abundè, & æs ſuppeditavit, attamen quicquid ipſi à divitibus ſpontè oblatum fuit, cum gratiarum actione acceptavit. A ſubliminiori faſtu abhorrens, nullis amicorum precibus, Magnatumque promiſſis unquàm flecti potuit, ut ipſorum aulas frequentaret, philoſophico ſiquidèm contentus modo, divitias contempſit, populares auras faſtidivit, nec quicquam prius otio, & libertate habuit, quæ duæ inæſtimabilis pretij margaritæ in Principum aulis nullo unquàm tempore locum obtinuêre. Verbis, & calamo Reipublicæ juvandæ pro viribus ſtuduit, teſtantur ejus opera, quorum hactenùs edita refert hæc pagella. In almâ urbe Parthenopæâ vivit adhuc Muſitanus, fermè ſexagenarius, ſed viridi fruens ſenectâ. Tu Lector ingenue, Deo Opt. Max. mecùm gratias agito, ſæculum noſtrum tales viros protuliſſe ut ſuperioribus ſæculis clarorum virorum copiâ florentiſſimis, minimè invideamus.

D. CAROLI
MUSITANI
Phyſiatros Profeſſoris &c.

TRUTINÆ CHIRURGICO-PHYSICÆ.

TOMUS PRIMUS.

DE TUMORIBUS PRÆTER NATURAM.

CAPUT PRIMUM.

Quid, & Quotuplex ſit Tumor p. n.

ANtequam ad tumoris definitionem deveniamus, ſciamus expedit, quòd tumores omnes in triplici ſunt differentiâ; quidam enim ſunt *naturales*, qui obſervantur in humeris, mammis &c. Alii *non-naturales*, quia ſcilicet ex unâ parte non ſunt extra naturæ leges, & ex alterâ actiones non lædunt, ut videre eſt in mulierum ventre utero gerentium, & mammis lacte turgentibus, in obeſis &c. Alii demum ſunt *præternaturam*, qui omninò actiones lædunt. De primi, & ſecundi generis tumoribus hìc ſermo non habetur, quia licèt ſint exceſſus figuræ totius, vel ejus partium in longum, latum, & profundum, tamen neque in abſceſſum abeunt, neque actiones impediunt, neque morbum conſtituunt; ſed

de iis, qui præter naturam ſunt.

Sciendum eſt, id quod Græci, & Arabes apoſtemata appellavêre, Latini tumores appellant, & communis eſt horum omnium opinio, apoſtemata ſive tumores omnes triplicem includere illam morborum differentiam, ad quam *Galenus* omnes reduxit morbos, ſcilicet malam conformationem, intemperiem, & continui ſolutionem, nàm extra dubium eſt quemlibet tumorem p. n. conformationem alterare in lato, longo, & profundo, undè morbum in malâ conformatione eſſe nemo ambiget.

Deindè quemlibet tumorem ſuam nutrire intemperiem ſecundùm humoris in eo concluſi qualitatem negari non poteſt ab iis, qui Galeni doctrinam ſectantur, ex quo ſequitur tumores omnes morbos eſſe in intemperie. Prætereà partis fibras, in qua tumor productus eſt, à ſeipſis eſſe divulſas ob contenti humoris interpoſitionem, nemo erit, qui negabit, quod continui ſolutionem dicit: Tumor itàque quilibet præter naturam morbus eſt in intemperie, malâ conformatione, & in ſolutâ unitate; undè generalis indicatio tumorum curativa deſumitur, ſcilicet neceſſarium eſſe medico, ut tumores p. n. curare poſſit, intemperiem ad temperiem reducere, continui ſolutionem ad unionem, nàm ab his duobus neceſſariò deindè naturalis partis ſitus, ac priſtina naturalis conformatio emergit.

Hac ſtante doctrinâ, cum *Avicennâ* tumorem definimus: *Tumor p. n. eſt ægritudo compoſita ex triplici morborum genere, ſcilicet intemperie, malâ conformatione, & continui ſolutione in unam magnitudinem aggregatorum.*

Horum prætereà tumorum generum multæ ſunt differentiæ, quarum prima eſt, quæ tumores omnes p. n. in auctam magnitudinem dividit, & hæc triplex eſſe poteſt, magna, vel parva, vel mediocris; hinc propterea tumor, vel erit magnus, vel parvus, aut mediocris. Tumores magni potiſſimum apoſtemata appellantur, latinè abſceſſus; tumores mediocres mediocrem habent naturam; parvi verò parvam obtinent, & iſti adhuc ſubdividuntur; nàm quidam ſunt mediocriter parvi, & peculiari nomine tubercula i. parvi tumores appellantur; alii ſunt minimi, & nominantur puſtulæ, quæ propriè ad affectus ſpectant cutaneos, ità ut tuberculum ſit parvus tumor, puſtula verò exile tuberculum. Tumores, ſive magni, ſive mediocres fuerint, quia actiones lædunt, ſemper in morborum genere reponuntur, parvi verò, ut tubercula, & puſtulæ, quia actiones non lædunt, in ſymptomatum genere collocantur.

Intereſt multum tumorum p. n. magnitudinem, & parvitatem perpendere: nàm ſecundum has differentias, magna, vel parva erit mala partis conformatio, ejus intemperies, & continui ſolutio, niſi contentæ materiæ qualitas hanc mutet regulam.

Secunda tumorum differentia eſt, quæ originem ducit ex iis, quæ

quæ ſuprà notavimus, ſcilicet tumores triplicem illam morborum differentiam complecti, in ſolutâ unitate, in intemperie, & in malâ conformatione; ex his enim quamvis ſitum, magnitudinem, & partium figuram quidèm alterant, ex qualitate tamen contentæ materiæ intemperiem ſenſilem non cauſant, ut ſunt melicerides, atheromata &c. ac multoties neque continui ſolutionem producunt, ut ſunt tumores appenſi, qui in cutis ſuperficie prominent; ac tandèm multoties multi tumores adveniunt, qui licèt figuræ ſitum vitient, habeantque intemperiem, ſaltèm à materiæ proprietate, actiones tamen partis non lædunt, ut accidit in verrucis, aliiſque ſimilibus.

Tertia tumorum differentia eſt, quæ ex motibus duris, atque inter hæc mediis membris, in quibus tumores produci poſſunt, dependet, nàm apoſtemata, & tumores non ſolùm in carnoſis, muſculoſis, membranoſiſque partibus accidere poſſunt, ſed etiam in molli cerebri medullâ, & durâ oſſium conſiſtentiâ, ut & in robuſto cordis parenchymate.

Quarta eorum tumorum diſtinctio eſt, qui omninò ab externâ cauſâ promoventur, & eorum, qui omninò ab externo naturæ molimine fiunt, & tandèm eorum, qui ab externâ cauſâ, concitatâ priùs naturâ, producuntur.

Quinta diſtinctio eſt eorum, qui naturâ aliquid mali ſucci à bonis ſeparante, & aliquò tranſmittente, fiunt, ab iis, qui ex malo ſucco in aliquâ parte exiſtente, vel producto emergunt.

Sexta tumorum diſtinctio eſt inter eos, qui extrà, & ad cutem properant, vel contrà, qui ad viſcera, parteſque abditas vergunt.

Septima diſtinctio tumorum eſt, quæ ex cauſis deſumitur, aut enim ex ſanguine, aut bile, aut pituitâ, vel melancholico humore, ut dicunt, ſeu aquoſitate, ſeu flatuoſo demùm ſpiritu, aut apoſtemata fiunt, aut ex duobus, vel pluribus ex dictis ſimul miſtis, de quibus cauſarum differentiis author eſt *magiſter Galenus* 13. *meth. cap.* 4. *& alibi de tumoribus p. n. cap.* 18.

Cap. II.

De Phlegmone, ſive Inflammatione.

PHlegmone apud Græcos, apud Latinos inflammatio dicitur, unus eſt ex tumoribus, qui exceſſus eſt figuræ partis corporis, præcipuè carnoſæ à ſanguine productus. Interdum perperàm *Phlogoſis* nominatur, quandò ſcilicet immoderatus accidit calor in partibus præcipuè ſuperioribus, & ſpecialiter in facie, ſed ſaltèm momentaneus abſque tumore. Verùm non tantùm intelligimus muſculorum carnem, quæ propriiſſima eſt ea, ſed etiam viſcerum carnes, quæ parenchymata appellantur. Imò ſub carnoſæ partis nomine comprehendimus glandulofas partes, & etiam membranoſas. Eapropter quamcumque

carnis ſubſtantiam, quæ venas, & arterias habet, quæ ſanguinem, inflammationis cauſam continent, & vehunt, ſubjecta inflammationis eſſe ſtatuimus.

Inflammatio apud vulgares vel eſt ſimplex, & exquiſita, quæ ex puro ſanguine originem ducit; vel compoſita, & ſpuria, & hæc rurſus eſt quadruplex, vel eryſipelatodes, vel œdematodes, vel ſcirrhodes, vel omnium particeps.

Signa.

Inflammationis ſigna ſunt tumor, calor, rubor, & dolor in parte perſeverans, & utplurimum febris. In parte inflammatâ percipitur pulſus, in qua anteà non percipiebatur; non enim in omnibus partibus accidit pulſatio, ſed his ſaltèm, quæ arterias habent notatu dignas, ubi inflammatio in notabilem ſe attollit magnitudinem.

Cauſæ.

Putant Galeni ſectatores inflammationis exquiſitæ proximam cauſam purum eſſe ſanguinem, ſpuriæ verò ſanguinem non ità purum, ſed aliis humoribus refertum; hinc eſt; quòd quandòque juxta uniuſcujuſque humoris exuberantiam, varias excitet inflammationes, ut ſi bilem in prædominio habeat, dicitur eryſipelatodes, ſi pituitam, œdematodes, ſi melancholiam, ſcirrhodes. Hinc ſi ſanguis copiâ exuberet, non tantum vaſa magna, ſed etiam parva diſtendit, & quæ anteà non conſpiciebantur, apertè in conſpectum veniunt, & cum contineri non poſſit, ex vaſorum poris in proximas effunditur partes.

Noſtra ſententia eſt, quòd inflammatio fit ex ſanguineorum tubulorum obſtructione; ſanguis enim ob ſui motûs circularis neceſſitatem ab arteriis in venas tranſit, hinc ſi ſubſiſtat, ſtagnet, vel extra vaſa effundatur, ſuo circulari motu deſtituitur, & eò faciliùs, quò in vaſa minora, & capillaria impingit, ibi coagulatur, ſubſiſtit, obſtructionem parit, & à novo ſanguine continuò accedente vaſorum diſtenſio fit, poſtquàm non ampliùs diſtendi poſſunt, tunc ibi ob denegatum motum hæret, ſubſiſtit, ſtagnat, & coagulatur, vel è ſuis effunditur vaſis propter eorum apertiones, aut anaſtomoſim, vel diæreſim, vel diabroſin. Interea ſpiritus in ſanguine latens in vaſorum interſtitiis, vel inter fibras fit inſolens, & hoſtilis; tunc irritatus (ſi *Helmontio* aſſentiri velimus) excandeſcit, furit, dolorem, ruborem, calorem, & pulſum provocat, ut patet in exemplo de ſpinâ quernâ digito infixâ ab eodem allato.

Cauſæ externæ ſunt, quæ ſanguinem ad partem affectam concitant, & movent, ut partis calor nimius, contuſiones, fracturæ, puncturæ, & omnes extrinſecæ læſiones. Vel ſunt illæ res nonnaturales vulgò dictæ, quæ inflammationem excitare valent. Sic motus nimius, exercitium vehemens, ira efferа, nimia Veneris

lucta,

ſuſta; hæc nâmque corpora calfaciunt, quæ ſi extemplò refrigerantur, facilè inflammationem patiuntur: Dùm enim particulæ ſubtiles, & noſtri corporis volatiles, ſive æthereæ agitantur, celerius per corpus impelluntur, nos incaleſcimus, deindè ſi earum motus feriatur, corpus refrigeratur, ac ſucci, quos hæ volatiles particulæ incolunt, etiam nimio deſtituuntur motu, & magis incraſſantur. Vel inflammationem pariunt cibi boni, & multi ſucci, vita otioſa &c. quæ copioſum generant ſanguinem.

Prognoſis.

Inflammatio aliquandò naturæ vi, & aliquandò artis auxilio reſolvitur, aliquandò verò in abſceſſum, & ſuppurationem abit, ac in externis corporis partibus ferè ſemper ad bonum tendit; à multis enim liberat morbis, & hanc ob cauſam ſemper ſalutaris eſſe ſolet, niſi ſuâ magnitudine in gangrænam commutetur: Ità in partibus internis ferè ſemper malum portendit, periculoſiſſima eſt, & ſæpè lethalis. Inflammatio faciliùs curatur in juvenibus, quàm in ſenibus.

Ante inceptam ſuppurationem ſemper curabilis eſt inflammatio, abſque eo, quod in abſceſſum degeneret, inceptâ ſuppuratione, in abſceſſum abire neceſſe eſt; ſanguis enim vel grumefactus, vel è vaſis effuſus in naturæ gratiam redire non poteſt, vel reſolvi, vel dum in pus abjit, neutrum poteſt.

Curatio.

Pro curatione advertunt primò Galenici, an phlegmon fiat per fluxionem, an verò per paulatinam congeſtionem. Secundò, an ſit in principio, augmento, ſtatu, an in declinatione.

In principio ejus curationem per debitam diætam complent; ſecundò, per fluxûs prohibitionem, & remotionem multitudinis, & cauſæ antecedentis à toto.

Diætam non ſolum in principio, ſed etiam in aliis temporibus inſtituunt, quæ tendat ad frigidam cum aliquali ſiccitate; undè eſſe debet tenuis, quantum vires ferre poſſunt, & potus parvus. A carnibus, & vino omninò abſtinendum, quantum fieri poterit; vitentur omnia *pinguia, frixa, ſalſa, lacticinia, legumina, & alia mali ſucci.* Conveniunt *phtiſana hordeacea cum ſeminibus melonum, lactuca, endivia, borago, & cichorium; paſſula, amygdala, & panis biſcoctus.* Alvus ſervetur lubrica, aliàs clyſteribus proritetur. Veneris uſus prorſus interdicatur, & membrum affectum in quiete detineatur.

Quantum ad ſecundum pro fluxionis prohibitione, & remotione multitudinis, primò ſanguinem mittunt ex parte oppoſitâ, revulſionis gratiâ, ſi nullum adſit impedimentum, & deindè ob derivationem ex parte vicinâ, præcedentibus frictionibus, cucurbitulis &c. Si inflammatio ſit ſimplex, & exquiſita, bis, & etiam ter, ſi opus fuerit, ſanguinem eliciunt, &

quidèm liberalius ; quandò ſanguis ſolâ quantitate peccet. Si verò ſit compoſita, aut pro magnitudine aliquod afferat periculum, corpus purgant, habito ad humores reſpectu, qui ſimul cum ſanguine peccant, qui ſi ſint bilioſi, hos prius præparant cum *Syr. de infuſ. roſ. de cichor. & endiviâ*, deindè purgant aliquo lenitivo medicamento, ut *Mannâ, Caſſiâ, vel conſervarum expreſſione.* Si fuerint pituitoſi, vel melancholici, prius præparant *Syr. de borag. lupul. fumar. ſimpl.* cum aquis conſimilibus, & poſteà purgant cum *decoctione fol. ſen. & agarici cum Syr. Sueſſ. roſ. ſolut. diacatholic. confect. Hamech*, vel in formâ boli cum *caſſiâ*, & dictis confectionibus. Purgato corpore, conveniunt hirudines ſedis venis, & maximè ſi evacuatio hæc fuerit conſueta, & aliquo modo ſuppreſſa.

Propter fluxionis inhibitionem curatio apud vulgares exiſtimatur inflammatæ partis refrigeratio, ac propterea refrigerantibus, ut ajunt, utuntur, *oleo roſaceo, butyro recenti, lacte, & foliis herbarum frigidarum*, ſed quia Galenici Galenum non legunt, haud in parvo verſantur errore, & plerumque lenes inflammationes in magnos, lethaleſque morbos degenerare faciunt ; ſunt enim accuratiſſimi Galeni verba cap. 2. hoc titulo : *Suprà autem nobis eſt dictum, refrigeratis inflammationibus, non evenire, ut ſemper ſubſideant, quia vi ingentis, & magna inflammationis, in qua compactus defluxus ſit, licèt eam copioſius refrigeres, tumorem non tolles, ſed lividam, frigidamque partem reddes, & affectum in ſcirrhum commutabis : impactus igitur cùm tenaciter ſit, nullum auxilium ab adſtringentibus, & refrigerantibus admittit, ſed evacuationem poſtulat.* Fuêre autem medici eo tempore, qui non modò calefacientibus ad diſcutiendum, ſed etiam ſcarificationibus cuti adaptatis, ad aliquam ſanguinis portionem evacuandam utebantur.

Noſtra indicatio inflammationis curativa eſt, ut primò ſpiritus agitatio, & furor ſedetur, deindè obſtructio reſeretur, & tandèm ut ſanguis concretus reſolvatur, ac tunc curatio erit integra.

Notandum verò, quòd ſedatâ ſpiritûs agitatione, faciliter, & ſanguis reſolvitur, & obſtructiones aperiuntur : at ſi poſtrema duo tentaveris, furioſo exiſtente ſpiritu, incaſſum laborabis, imò in pejus inflammationem convertes.

Spiritum itàque irritatum ità ſedabis.

℞. *Vitrioli com.* ℥. j.
Aqua roſ. alb. lib. ß.

Fiat in hac vitrioli ſolutio, & madefactis in hac ſolutione vitriolatâ tepidâ linteis, inflammationem fove, nàm 24. horarum ſpatio ſpiritus quieſcet, & dolor ceſſabit, dummodò puris generatio inepta non ſit ; eſt in vitriolo vis magna anodyna, ob anodynum ſulphur, ſpiritum ſedans, non autem refrigerans materiam coagulatam, ut vulgares falsò credunt medici. Sedato dolore, ſi rubor, & tumor adhuc ſuperſint, infra triginta ſex horarum ſpatium curationem complebis *fodicationum emplaſtro*, cujus mirâ

mirâ efficaciâ ſpiritus ſedatur, ſanguis reſolvitur, & obſtructiones aperiuntur.

Fit inflammatio ex vaſorum obſtructione, & hæc ab alkalis acido ſaturatis, quæ non tantum ſanguinem grumefaciunt, & reliquos ſuccos in ſuâ circulatione retardant, ſed etiam partem volatilem in ſuo curſu ſiſtunt. Inflammationis igitur curatio ea expoſtulat medicamenta, quæ acida, & auſtera abſorbent, ſanguinem, reliquoſque ſuccos volatilioribus imbuunt particulis, & obſtructa reſerant vaſa. Hujuſmodi ſunt interna, vel externa.

Interna abſorbentia ſunt, quæ ſalem habent volatilem, ut *Mumia, ſperma Ceti, C. C. & ebur ſine igne parata, antimonium diaphoreticum, os de corde Cervi, ſanguis hirci ad pleuritidem paratus Cryſtall. mont. &c.* Hæc enim præter volatilitatem, quam habent, alkalia ſunt, in quorum poris acidæ particulæ cuſpides incuniantur, earumque cuſpides infringuntur, vel ſaltim obtunduntur, & ſtagnans ſanguis, & ſuccus fluidior, & mobilior redditur, tubuli laxantur, & obſtructio reſeratur. Proſunt quoque diaphoretica, ut *Bezoarticum minerale, Ioviale, martiale, lapis bezoarticus, aqua theriacalis &c.* His enim materia obſtruens, vel effuſa inciditur, ſubtiliatur, & vel ſenſibiliter, vel inſenſibiliter exturbatur. Eandem habent vim ſalia volatilia, ut *C. C. ſuccini, ſcordii, rutæ, abſynthii, cardui ſancti, bardanæ &c.* Hæc nàmque æthereas continent particulas, quæ à quovis calore agitantur, & obſtruentes particulas ad motum excitant, & à vulgaribus calida creduntur.

Si dolor urgeat, anodyna maximè conveniunt, ut *Laudanum opiatum, Nepenthes, Diaſcordium, pilulæ de cynogloſſ. &c.* quæ ſudorificis commodè commiſceri poſſunt; hæc nàmque præterquamquòd ſpiritum pacant ſuo ſulphure anodyno, vi quadam diaphoreticâ, qua pollent, & ſudorificâ, morbificas expellunt cauſas, & acutos acidorum ſalium aculeos emendant.

Externè applicari poſſunt ea omnia medicamenta, quæ tubulos obſtructos laxant, concretum in vaſis ſanguinem, vel in aliquam cavitatem propinquam effuſum diſſolvunt, fluidiorem reddunt, ac ad diaphoreſim promovent. His dotibus *emplaſtrum de Spermate Ceti* potitur. Vel inflammata pars *ſpiritu Vini rectificato, in quo infuſa fuerit recens radicis bryoniæ raſura, tepidè foveatur, vel ſpiritu Vini Camphorato, vel Crocato.* Vel fiat fotus ex herbis aromaticis, ut *ſcordio, rutâ, abſynthio, eryſimo, chærefolio, floribus chamomillæ, ſcambuci, meliloti, foliis lauri, in aquâ florum ſambuci coctis, poſt coctionem vigora ſpiritu vini alkoholizato*, & tepidè applica, & reitera. Vel applicentur *linteola ſanguine leporis imbuta,* in cujus defectu *cuniculorum ſanguis* ſubſtitui poteſt.

Purgans medicamentum omninò inutile judicamus in inflammationibus, imò eas in pejus mutare ſolet, nàm humores vehementius commovet, & ad partem irruunt

runt affectam; verùm non improbandum censemus, si cacochymia i. pravorum humorum colluvies in corpore luxuriet, dubium non est, quin purgans conveniat medicamentum, sed non inflammationis, sed cacochymiæ ratione.

Sanguinis miſſio, ſi inflammatio ſine febre ſit, neque juvabit, neque nocebit, ſi cum febre periculoſiſſima eſt, eſtò *Gal.* 1. *aph.* 23. blateret: *In ardentibus febribus, in maximis inflammationibus, & vehementiſſimis doloribus, uſque ad animi deliquium ſanguinem detrahendum eſſe.* In hac ſanguinis miſſione omnem ſalutis ſpem collocant vulgares, putantque optimum, & compendiarium in hoc morbo eſſe remedium, ut poſthabitis contra-indicantibus, eam celebrent. Verum innocentem detrahunt ſanguinem, ne ad partem affectam fluat, ac ſi ibi ſe effunderet, & concreſceret. Reſpiciunt ad poſterius, id quod futurum erit, ex falſâ eorum imaginatione præcavere ſtudent, & noxium in radice non attingunt. Inflammatio vel reſolvitur, vel ſuppuratur, detrahendo ſanguinem, à quo omnis eſt calor, refrigerant, coagulant, obſtruuntque & reſolutio, vel ſuppuratio impeditur, vel in longum protrahitur tempus.

Quatuor de cauſis vulgares ſanguinem fundunt.

Prima, quoties quantitate, ſeu copiâ peccat, & pletoria vocatur.

Secunda, revulſionis, aut derivationis gratiâ; revulſionem maximè celebrant quàm longiſſimè à parte defluxionibus tentatâ, & derivationem per loca ipſi viciniori. Hinc eſt, quòd revulſio debetur tantùm circa principia, derivatio verò, principio tranſacto, & revulſione jàm factâ.

Tertia, in morbis vehementibus, & potiſſimum, qui inflammationem habent conjunctam, ut in anginâ, pleuritide &c. & ſimiliter in morbis acutis.

Quarta, in febribus refrigerationis, aut ventilationis gratiâ, & hinc *Galenus*: *Saluberrimum*, ſcripſit, *eſſe in omnibus febribus ſanguinem mittere.* His igitur de cauſis vulgares ſanguinem effundendum volunt. Cæterum reſpondemus.

Ad primam, ſi copiâ, ſeu quantitate peccat ſanguis, libenter phlebotomiam concedimus, præcipuè ubi neceſſitas urget, malum inducias non permittit, & ex magno ſanguinis affluxu periculum impendet; quotieſcumque verò ſanguinem minuere expedit, nec intereà à præcipiti urgentiâ cogimur, poſſumus multo tutius, atque commodius per diætam abſolvere, nàm diæta eſt aſſidua phlebotomia.

Ad ſecundam, revulſio, & derivatio penitus evertitur ab Arvejano ſanguinis motu, nàm ſanguis cum in orbem à venâ cavâ in cor, è corde in arterias, ex arteriis in venas, à quibus iterum in cor, & arterias deferatur, manifeſtum eſt quamcumque ſanguinis miſſionem non ad peculiarem quandam partem, ſed ad univerſum corpus pertinere.

Ad tertiam, ſanguinem mittendum repudiamus, niſi pletora adſit

adſit (ſed hæc rariſſimè obſervatur) ex qua ſuffocationis evidens immineat periculum, & tunc ultrò ſanguinem mittendum fatemur. In pleuritide, peripneumoniâ &c. hoc remedii genus tanquàm maledictum in noſtrâ *Trutinâ Medicâ* improbavimus.

Ad quartam, ut indiſcriminatim in omnibus morbis ſanguificinam exerceant vulgares, refrigerationem, & ventilationem commenti ſunt, cum unam, vel ſaltim duas ſanguinis uncias evacuandas jubent; ſic enim ſanguis reſpirabit! Sed quænam ventilatio, ſanguine è venis prodeunte, contingere poteſt? Cum nihil aëris in venas ingredi poſſit? Quis unquàm agnovit ſanguinem reſpiratione, & ventilatione indigere? Profectò enim natura ſanguinem in venis, & arteriis concluſit, ubi nullus patet aëris aditus. Verum fortaſſè minus damnanda erit ejuſmodi phlebotomia, quæ pauciſſimum evacuat ſanguinem, cum minimum noxæ, aut periculi inferre poſſit.

Scarificatio in aliquorum ſententiâ non erit inutilis, ſi fodicationum emplaſtro ſtatim ſcarificationis dolor ſedetur: Verum, per hæc vulnera ſanguinem inflammationem proximè efficientem educere imaginantur, ſed perperàm, nàm ſanguis extra venas effuſus per hanc lanienam non educitur, imò majorem ſanguinis affluxum concitare poteſt.

CAP. III.

De Abſceſſu.

PHlegmonem, ſive inflammationem à naturâ, vel à medico non reſolutam ante puris generationem ſequitur neceſſariò abſceſſus. Verum hoc vocabulum ſatis generale eſt, nàm omnem denotat tumorem, ſive apoſtema, cujus cauſâ in aliquâ corporis parte ab humore p.n. collectio parata aſſervatur: Specialius tamen hîc pro abſceſſu tumorem intelligimus, in quo pus, vel aliud extraordinarium latet, & cum ſanie permiſtum. Dicitur abſceſſus ab abſcedentibus fibrillis, laceratiſque vaſis.

Signa.

Quandò inflammatio in abſceſſum degenerat, & hoc partis opus natura molitur, dolor augetur, febris utplurimum accenditur, ut inquit *Hip. aph.* 47. *Sect.* 2. *Dùm pus fit, dolores, ac febres fiunt magis quàm confecto.* Tumor autem verſus cutem fit extuberantior, cutis fit tenuiſſima, & tactui cedens cum immediatâ elevatione, hic abſceſſus dicitur.

Cauſa.

Apud vulgares abſceſſûs cauſa in genere eſt ſubſtantia ſolida, vel unus, vel alter ex quatuor humoribus, aut omnes ſimul concreti, ob

ob quos partes, quæ anteà erant unitæ, ab invicem abſcedant, diſtenduntur, & rodendo majus occupant ſpatium. Puris materiam ſanguinem conſtituunt, & cauſam efficientem, calorem præternaturalem, undè pus frequentiùs inflammationem ſequitur, quàm alios tumores, quia ſanguis non tantùm humidus eſt, ſed etiam calidus, & facilè calori adventitio conjungitur, quæ hæc duo ad ſanguinem in pus concoquendum maximè ſunt neceſſaria.

Noſtra ſententia eſt, quòd ſanguis motu circulari ſenſim deſtitutus, & in capillaribus vaſculis concretus, vel in aliquam intercapedinem effuſus, ejus ſpiritus indeſinenter avolant, & partes ſulphureæ alliſione atteruntur, earumque ſubtiliores evaporant, & viſcidus ſanguis coagulatus, & œffetus volatilitate deſtituitur, & obſtructione parciùs illi commiſcetur pabulum nitroſum, & particulæ æthereæ, à quibus ejus vita conſervatur. Tunc temporis ſalinæ particulæ reſurgunt, quæ à craſſo viſcidoque ſulphure exaltato irretiebantur, & fermentalis caloris ope compagem deſtruunt, & in pus commutantur, quod ſummâ gaudet corroſione ob ſalis exaltati aculeos à ſulphure exaltato actuatos. Putridum illud liquamen partis fibras, & tubulos, in quibus ceſpitat, & fluctuat, ſpiculis ſuis exedit, corrodit, & cavitatem ſibi ſtruit, quam morâ adauget, ampliat, & abſceſſum producit. Rupto abſceſſu, fæculentus, & fœtidus liquor effluit, & ingrato utplurimùm odore nares afficit ob putrefactum ſulphur, eſt etiam intenſè corroſivus ob ſalinas particulas ſummè exaltatas, ut guſtu quiſquam comprehendere poteſt.

Prognoſis.

Quoties abſceſſus verſus cutem externam emergit, ſalubris eſt, eductâ enim materiâ, facilè curatur; quoties introrſum properat, vel in viſceribus fit, lethalis eſt. Abſceſſùs apertio quò diutiùs protrahitur, eò pejus eſt; ſuccedunt enim febres habituales, ſinus, oſſium ſubjectorum caries, imò & gangrænæ. Pus album, æquale, læve, & minimè fœtidum certò ſalutem pollicetur. Si acorem nimium contraxerit, ſanguinem conſpurcabit, febres producet, corrodet, atque exedet fluidorum canaliculos. Pus aquoſum, & tenue minus, aut viſcidum, & fœtidum, malum; ſignificat enim contumaces obſtructiones, præcipitationes, & putredines.

Curatio.

Vulgares chirurgi, irritis diſcutientibus, omni induſtriâ ſtudent, ut citius ad ſuppurationem abſceſſus diſponatur; pro qua re in uſu eſt inunctio *ex quatuor oleis ſcilicèt amygdalino, chamomelino, & utriuſque lilii cum lana ſuccida ſuperpoſitione*, addunt quandòque *butyrum recens pluries lotum*. Inpoſterum ſuperponunt *gallinæ adipem, & ſuillæ axungiam*, & partem affectam

eâ illiniunt ter, aut quater in die, & ut citius maturatio perficiatur, ac cutis extenuetur, commendant cataplaſmatis uſum hoc modo:

℞. *Fol. maluar.*
Violar.
Althaæ, &
Scabioſæ ana m. j.
Radic. utriuſque lilii ana ℥. j.
Caric. ping. num. x.
Paſſul. enucleat. ℥. ij.
Bulliant, & contundantur addendo
Butyr. recèns loti, &
Axung. ſuillæ putridæ ana ℥. iv.
Ol. Camomill. &
Amygdal. d. ana ℥. ß.
Fermenti ℥. ij.
Croci fila x.
Stercoris columbini ℥. j.
M. f. cataplaſma.

Hujuſmodi cataplaſma ſæpè mutant, ne exſiccetur, & exſiccatum maturationem impediat.

Confecto jàm pure, ad ſectionem deveniunt, tunc cum perfecta apparet inundatio, & eſt commune authorum conſilium, ne expectetur, quòd à naturâ diſruptio fiat ob triplicem cauſam; Prima, non ſemper tumores in parte decliviori diſrumpit, ſæpè hoc facit in parte ſuperiori, per quam non benè tumor expurgari poteſt; ſecunda, foramen à naturâ fit anguſtum, adeò ut non ſufficiet ad partes puris craſſiores expurgandas; Tertia, cutis illa adeò à naturâ extenuatur laceræ veſtis inſtar, ut difficulter agglutinari poſſit.

Ut hæc incommoda vitentur, aperiunt cauſtico *ex calce, & ſapone nigro* confecto, poſtmodum ad eſcharæ caſum *mantecam cum endiviæ foliis* applicant.

Vel ferro tumorem incidunt, & inciſionis quantitas deſumitur à tumoris magnitudine, tum à naturâ partis laborantis; à tumoris magnitudine, in majoribus tumoribus ſectio facienda eſt major, quemadmodum in minoribus minor; à naturâ partis laborantis, nàm in facie, præſertim in mulieribus, quò ad fieri poterit, minima fieri debet. Eâdem ratione in tumoribus axillarum, & inguinum ſectio facienda eſt per tranſverſum, quemadmodum in fronte ſectio ſemper facienda ſecundum partis longitudinem, nàm ſi fieret per tranſverſum, ſtatim concideret ſupercilium.

Sed pro completâ ſectionis notitiâ multa obſervanda veniunt.

Primò, ut ſectio fiat in loco, in quo pus continetur.

Secundò, in loco altiori, molliori, & decliviori.

Tertiò facienda eſt ſecundum proceſſus muſculorum, ne ſcilicet muſculi, & potiſſimum eorum, & tendines ſecentur, ac lædantur.

Quartò, ut vitentur magni nervi, venæ, & arteriæ, ne ex eorum læſione accedant convulſiones, & hæmorragiæ.

Quintò, ut tumore jàm adaperto, univerſum pus unâ vice non extrahatur, potiſſimum in magnis abſceſſibus, quod monet *Hip. 6. aph. 27. Quicumque ſuppurati, aut aquam intercutem patientes uruntur, vel ſecantur: ſi pus, aut aqua univerſim effluxerit, omnes moriuntur.*

Sextò, ut locus patiens, quò

ad fieri poterit, blandè, & ſuaviter, ſeu minori tractetur dolore.

Sectione jàm factâ in uſu eſt apud noſtrates chirurgos illicò *ſtuppam imponere ovi albumine conquaſſato imbutam.* Utuntur ovi albumine ob vim, quam habet emplaſticam ſanguinis fluxum ſiſtendi: hujuſmodi ſtuppata ſpatio 24. horarum detineri ſolet, ac ſublatâ, ad digerendum malè feriati chirurgi digeſtivo utuntur. Ad quid digerendum, ubi quicquid digerendum erat, natura digeſſit? Protrahunt iſti curationem, ut ægrorum crumenas digerant. Parant digeſtivum *ex terebinthinâ Venetâ, ovi vitello in æquali portione, additis guttulis olei roſacei*, & ex eo tum turundas, tum cuſtodias inungunt, & partes circumſtantes eodem oleo roſaceo liniunt, ut quantum erit poſſibile inflammationem, & humorum fluxum, & impetum reprimant, & ad eundem uſum utuntur *foliis lactucæ, vel endiviæ* in tumoribus adapertis, anni temporibus calidis, frigidis verò, foliis *braſſicæ, vel betæ* ad juvandam digeſtionem. Utuntur digeſtivo bis in die uſque ad perfectam, vel ſaltem bonam puris digeſtionem & diminutionem duritiei circa ulceris labia. Poſt digeſtivum utuntur *Unguento aureo ſimplici*, ſi ulcus ſordidum non fuerit; ſi verò ſordidum, utuntur mundificante aliquo, ut *Unguento Apoſtolorum, vel Aegyptiaco*, & tandèm *Unguento de tutiâ* ad conſolidandum.

Si abſceſſus fuerit magnus, & magna puris copia ex eo fluat poſt apertionem, corpus purgant, & ſi opus fuerit, etiam ad decocta deveniunt.

Si inflammatio neque reſolventibus, diaphoreticis, vel alkalicis reſolvi potuit, vel quia non ſtatim accerſitus fuit chirurgus, vel quia medicamenta applicata tantæ non fuerunt energiæ, vel quia inflammatio in abſceſſum properat, tunc factam, vel inceptam ſuppurationem promovere debemus illis medicamentis, quæ fermentationem, & calorem ſupputarorium in parte promovent, talia ſunt *emplaſtrum de Cumino, labdano.* Inter reliqua ſuppurantia eminet *lac, in quo coctus fuerit ſapo Ianuenſis*, & decoctum illud parti affectæ cum linteis multiplicatis appoſitum, non tantum mirè maturat, verùm etiam abſceſſum aperit. Poſſumus etiam uti ex variis emollientibus *fol. althr. flor. chamomill. verbaſc. melilot. ſem. lini, farin. ſecal. mell. vitell. ovor.* cataplaſmate calido imponendo. Vel in principio *empl. filii Zacch. vel de Meliloto* ſuperpoſitione utimur ad duritiem evincendam, deindè *emplaſtrum noſtrum Benedictum* ſuperponimus ad abſceſſûs ſuppurationem, & quod notandum, ubi emplaſtrum non adhæret; inibi fit tumoris apertio, & præcipuè ſi cuticula ſeparetur, infra duos dies aperitur. Rupto abſceſſu, exprimitur pus, ſuperponitur emplaſtrum, & ità producendo, infra ſeptem dies curatur. Non credibile eſt, quantum hoc emplaſtrum valeat ad maturandos, aperiendos, & curandos cujuſcumque generis tumores. Hoc unum dici-

mus,

mus, hoc emplaſtro æger non indiget chirurgi ope, ſed ſuiipſius eſt chirurgus.

Quandòque nos ruptum abſceſſum filamentis madidis in infuſione calidâ *lapidis medicamentoſi* citò, tutò, & jucundè curamus; hæc enim aqua fluxiones inhibet, ſanguinem ſiſtit, dolorem ſedat, abſtergit, carnem pravam creſcere non ſinit, & breviter ad cicatricem perducit.

Aliquandò propter humorum affluxum, vel propter circumjacentium abſceſſûs partium intemperiem excidit in abſceſſûs locum fluor importunus, qui continui ſolutionem impedit, tunc

℞. *Aloës lucidæ,*
Myrrhæ opt. &
Croci ana ℥. j.

aloën, & myrrham in pulverem redige, crocum minutim contunde, ſimulque miſce in vaſe vitreo cum ſpiritus Vini lib. ij. *vas occlude, ac per quatuor dies in ventre equino materiam digere, exime tunc vas à ventre equino, per inclinationem ſepara balſamum rubicundiſſimum materialibus ſupernatans.* Liquorem hunc pretioſiſſimum ſerva; fluorem enim cujuſcumque abſceſſûs, & ulceris exſiccat illinctus, durities ulcerum emollit, & perfectam cicatricem inducit, ac à recidivâ præſervat. Dicitur Balſamum proprietatis, vel elixir proprietatis per infuſionem.

Quandòque non expedit à topicis abſceſſûs ruptionem præſtolari, nec procraſtinandum eſt ad puris eductionem, ſed quandò conſtat ſufficientem quantitatem in abſceſſu adeſſe, eliminandam, & foràs eiiciendam eſſe judicamus; pus enim morâ redditur acrius, & ab ipſo partes vicinæ magis, magiſque corrumpuntur, & foveam ampliorem excavat. Præterea ubi ex partis affectæ mollitie tactu manifeſtâ, ut & rubedine, ac dolore diminutis puris perfecti præſentia innotuit, aut ferro puri exitum paramus, & quidèm in loco tumoris maximè molli, & declivi, at quia ægri ſæpè ferrum exhorrent, vel chirurgus ex ignorantiâ, ut convenit, incisionem efficere neſcit opportunam, utile erit abſceſſum nobilibus aperire ſecticis, quæ dolorem non inducunt, ſpermaticas non lædunt partes, & novum in parte cohibent fluxum, & hoc unum erit:

℞. *Merc. meteoriz. pulv.* ℥. j.
Farinæ frumenti, vel
Hordei ℥. v.

ſimul m. ac ſuper planum lignum cum ſpatulâ ligneâ propriâ ſalivâ fac maſſam ſecundum pineolorum magnitudinem, quos exſiccari permitte, unoque ex eis utere ad cujuslibet abſceſſûs apertionem. Alterum ſecticum priori nobilius:

℞. *Saponis nigri com.* ℥. j.
Calc. viv. aq. non expert. pulv. ℥. ß.
Simul m. nàm fit maſſa alba,

Cujus ℞. q. ſ. pro abſceſſu aperiendo, neque deterreat nigredo, quam reperies in carne, nàm à medicamento producitur. Vel aliud ſecticum prioribus nobilius parari poteſt *ex ſaponariorum lixivio, ex tribus partibus, duabus evaporatis, unâ remanente.* Vel aliud nobilius pro divitibus *ex lunâ nitri ſpiritu ſolutâ, & in lapidem infernalem redactâ.*

Advertendum pro ſecticis, quòd ſemper ea infigenda ſunt in medio alicujus expoſiti emplaſtri, quod abſceſſui ſuperponatur, ad hoc ut ſecticum à loco, cui primò adhæret, amoveri non poſſit propter emplaſtri adhæſionem; nàm aliàs hinc illinc vagando, opus non perficeret.

Abſceſſu inciſo, vel ſecto, laxantibus procuretur eſcharæ caſus, pus effluat non unâ vice, ſed partitim, ne ægrorum vires proſternantur. Verum ſi in parvâ ſit quantitate, omne effluat, ſed ſine forti, & diutinâ preſſione, quo evacuato, ulcus ab acido acri liberandum, ſive ut vulgares loquuntur chirurgi, mundificandum eſt, ad quem finem *ſpiritus Vini camphoratus*, *aqua Regina*, *balſamus ſulphuris terebinthinati vel balſamus proprietatis* cum filamentis adhiberi debet; hæc enim volatilitate ſuâ acidum abſorbent, exturbant, & prohibent, ac non ſolum fibras à carne ſanâ diſruptas ſeparant, ſed etiam ulcus mundificant. Ulcere mundificato, ſarcoticis, & conſolidantibus utimur, hujuſmodi ſunt *empl. diaſulph. fodic. oppodeltoch.*

In abſceſſu curando utilis eſt diæta, inutilia ſunt medicamenta purgantia, & ſanguinis miſſio, ac quicquid propinant chirurgi, præter potiones vulnerarias, de quibus latius infrà.

CAP. IV.

De Sinu.

QUotieſcumque chirurgorum incuria adapertum jàm abſceſſum citò ad cicatricem non perducit, vel totius abſceſſûs locum non exactè mundificat, ichor quidam produci ſolet, qui in circumjacentes abſceſſûs partes ſe inſinuans, ſibi viam aperit, qui cum præcedenti abſceſſu communicat. Tumorem hunc ſinum, vel cuniculum antiqui appellavêre. Eſt ſinus cavitas in carne, producta à pure in quadam parte diutius ſtagnante, cujus orificium ſtrictius eſt, interior verò illius cavitas amplior, & latior exiſtit, & in quo cutis carni ſubjectæ adjacens non coaleſcit. Differt ſinus à fiſtulâ, partim calloſitate, partim flexuoſitate, quæ in ſinu non occurrunt, undè aliis dicitur abſceſſus ulceratus, inveteratus, & aliis ulcus ſinuoſum.

Signa.

Sinum adeſſe cognoſcimus, quoties in magnis abſceſſibus pus diutius ſtagnat, ſive quod tardius aperti, ſive negligentius mundati fuerint, mora longiori corrumpitur, vicinaſque partes, ac fibras tendinoſas exedit, atque quoties abſterſo pure à primo abſceſſu, ſi circumcircà partes exprimantur, novum pus ab expreſſione erumpit: tunc ſinum adeſſe,

vel cuniculum certum eſt, qui præter apparentem, occultam habet continui ſolutionem. Præterea ſi ulcus uniri non poteſt, & caro fit ſpongioſa, ſi ulcus ſaniem reddat nigram, oleoſam, ſi linteamina, quæ ſicca imponuntur, quoties removentur, graveoleant, hinc ſinum adeſſe denotant. Sinum itàque in quadam parte, abſceſſu anteà afflictâ adeſſe cognoſcimus, primò ex eo, quod orificium, cujus conſolidatio inducta fuit, brevi pòſt tempore aperiatur, & materiæ ichoroſæ ab illo prodeant, ſecundò ex eo, quòd turunda, quæ ſtatim in anguſtius orificium introducta fuit, deindè in amplam cavitatem impellatur.

Sinus eſt vel rectus, vel obliquus; magnus, vel parvus, cavus, vel ſuperficialis, acclivis, aut declivis. Hæ differentiæ explorandæ ſunt turundis, ſive ſpecillis argenteis, aut ferreis, itèm candelis cereis, aut ſimilibus, in ſinus profunditatem immiſſis.

Cauſæ.

Sinum fieri docent vulgares, tunc cùm pus diutiùs in profundo detinetur, & acrem, erodentemque acquirit qualitatem, & cuniculos molitur, ac partes profundiùs à ſe invicem, corrodendo, dirimit, & majus ſibi comparat ſpatium, in circumjacentes partes ſe inſinuando, quinimmò ad affectam hoc modo partem non tantùm ex vicinis, verùm etiam univerſo corpore excrementa, & qui ſuperabundant humores, confluunt, undè malum augetur, & non facilè priſtinum ſtatum recuperare poſſunt.

Prò noſtrâ ſententiâ dicimus, quòd puris materia mirâ virtute corroſivâ prædita eſt, cum majori ex parte ejus particulæ ſalinæ duræ, & acutæ ſint, & facilè ſubtili adventante materiâ, in motum adiguntur, & in abſceſſûs parietes impellunt, & fibras, ac tubulos ſcindunt, & ulterius inter has fibras, & tubulos debiles, & laxiores ſe inſinuant, & exedendo ſcrobem excavant, & quò diutius ſtagnant, eò latiorem, & profundiorem cuniculum, & quandòque plures moliuntur cuniculos. Succingitur ſinus pelliculâ, ſive quadam tunicâ ſemicartilagineâ, ut carnoſæ, membranoſæque partes hac munitæ pelliculâ, à particularum ſalinarum ſpiculis lædi nequeant, verum abſque hujus remotione impoſſibilis redditur ſinûs curatio, imò temporis tractu obcalleſcit, & fiſtulam producit. Fit hæc pellicula à ſulphureis particulis craſſioribus, quæ à pure evolare non poſſunt, ſed ſenſim partium adeſarum poros, & illarum interſtitia ſuo lentore obducunt, iiſque phlegmaticæ particulæ, quæ in pure continentur, aſſociatur, & ſalium ſpicula cicurant: ex his particulis ſulphureis acidis unà cum ſalinis, & phlegmaticis inter ſe agentibus, ſubtilioribus evaporatis, pellicula coagulatur, & fixatur.

Prognoſis.

Sinuum magna eſt diverſitas, &

non ſolum quantitatis ratione differunt, ut alius ſit major, alius minor, alius brevior, & alius profundior, ſed etiam figuræ, quòd alius ſit rectus, alius flexuoſus, ſicut etiam poſitionis modo, quibus non parum curatio variatur. Qui ſurſum tendit, meliorem curationis ſpem præbet, quia per ejus orificium facilè pus effluit, qui verò deorſum, vel ad latera, difficilem reddit curationem, cum pus diutius retineatur, & retentum ulterius erodit, & corrumpit. Pus album, læve, æquale, & minimè fœtidum certò ſanitatem promittit; ſic ſi dolor, & tumor diſpareant, bonum eſt. Si ſanies valdè tenuis, eaque nigra, & fœtida, malum; denotat enim os ſubjectum cariem contraxiſſe. Si craſſa, viſcida, & fœci ſimilis ſit, ſolam carnem ulceratam eſſe demonſtrat. Sinus niſi celeriter curetur, callum contrahit, & durus efficitur, nec poſteà facilem recipit curationem, ſed indè recidivæ, vel temporis curſu fiſtulæ oriri ſolent.

Curatio.

Chirurgorum vulgus plagellarum, & pulvillorum multitudine digeſtivo, vel alio unguento inunctorum ſinus replent, neque animadvertunt, quòd quantò magis extraneorum corporum interpoſitione partes diſtrahunt, tantò magis eas à ſeipſis divellunt, unio longè abeſt, & partium vita ità diſſipatur, ut earum œconomiam curare amplius non valent.

Si verò ſinûs orificium non liberè pateat, illum detergunt *mulſâ, vel vino cum aquâ marinâ miſto, cui ſal adjectus fuerit, vel terebinthinâ, & farinâ hordei cum melle, aut ſquamâ aris cum vino, & melle.*

Cum verò ſinus interdum ſint plures, aut major eorum ſit profunditas, ut eos planè aperire non ſit poſſibile, nec etiam unguenta per totam eorum cavitatem penetrare poſſint, tunc præcipuè liquida abſtergentia magis probant, quia in omnes partes ſe inſinuant, & talia per ſiphonem injiciunt, ut

℞. *Hord. integri p.* iij.
Centaur. min.
Abſynth. ana p. ij.
coque in melicrato, & f. injectio.

Vel

℞. *Aq. decoct. hordei,*
Melicrati ana ℥. ij.
Ung. Ægyptiaci ℥. ß.
m. & injiciantur. Injecto medicamento, ſinus os concerpto linteamine aliquandiù obſtruunt, ne mox medicamentum refluat, & poſtmodùm clauſo orificio *emplaſtro Baſilico*, in ſinu relinquunt. Deindè faſciarum circumvolutionibus fundum arctè conſtringunt uſque ad ſinûs orificium. Deterſo ſinu ſarcotica liquida per ſiphonem injiciunt, *vinum auſterum, in quo thus coctum ſit, vel decoctum ex Ariſtolochiâ, ſymphyt. caudâ equinâ, roſis, & ſimilibus cum vino*, cui nonnulli *thus, myrrham, & aloën* addunt, ac tandèm ſinûs orificio *emplaſtrum Barbarum* in medio perforatum ad ſaniem effundendam imponunt.

His nihil quandòque proficientibus, ut ſemper evenire ſolet. Si æger opulentus ſit, convocato prius

prius chirurgorum, & urinæ medicorum conſilio, corpus purgant, ne ſinus noxium totius corporis humorem recipiat, & demiſſo ad fundum uſque ſpecillo, ſinum ſcalpello aperiunt, & *ſtuppam ovi albumine conquaſſato imbutam* ad ſanguinis fluxum compeſcendum ſuperligant, quam poſt vigintiquatuor horas exſolvunt. Deindè ad craſſam ſordem abſtergendam, & ſaniem exſiccandam collutionibus ex *aquâ marinâ, mulſâ, vel aluminoſâ* utuntur, vel *ulcus pulveribus aluminis, chalcanthi* implent, & demum ſarcoticis curationem abſolvunt.

Noſtra ſinûs curatio conſiſtit in ſolutæ unitatis unione, & cavitatis repletione; uniri enim ea, quæ diſſident, non poſſunt, niſi prius cavitas replenda eſt, verum neque cavitas carne repleri poteſt, niſi naturalis partis conſtitutio reſtituatur, & ab omnibus ſordibus liber ac mundus fit ſinus. Ad has indicationes complendas, potiſſimum eò reſpiciendum eſt, ut ſalſæ particulæ, acidæ, & acres ſinûs lateribus adhærentes abſtergantur, & in pure domentur: in his perficiendis dupliciter procedimus, externè, & internè. Externè ad lentoris in ſinus parietibus adhærentis abſterſionem, & ad puris acidas particulas peſſumdandas ea conveniunt medicamenta, quæ craſſiores, & fixas ſulphuris, & ſalis particulas volatizant, & exturbant, *decoctum ſcordii, abſynthii, nicotianæ, vel ſuccus centaurii, apii, roris marini, in quibus myrrha ſit diſſoluta*, per ſiphonem injecta. Vel *mel roſaceum in aquâ hordei ſolutum*; quod in frequenti uſu eſt apud chirurgos Gallos, vel *aqua calcis vivæ, aqua ſaphirea n. d.* propter ſalia alkalia, vel *aqua ſalis armoniaci n. d.* per ſyringam eburneam intruſa; his enim pellicula illius latera obducens, & carnium agglutinationem inhibens, aufertur. Vel melius, & brevius abluatur ſinus *aqua Reginæ* intruſione, deindè immittatur *balſamus proprietatis cum emplaſtri fodicationum* ſuperpoſitione. Dum hæc ſcribimus, Juvenem Januenſem ſinu in crure dextro ad unius ſpithamæ longitudinem laborantem his tribus præſidiis breviter priſtinæ ſanitati nos reſtituimus. In ſinus curatione de diſſectione ferro, ſive igne potentiali mentionem non facimus, nàm his noſtris præſidiis ſinum diſſecari non oportet. Multum ejus curationi ſuffragatur diæta, purgans medicamentum potius exſiccando convenit, quàm ſanguinis miſſio, & vulnerariæ potiones ſummoperè conducunt, ſed de ſinu fuſius agimus Tomo ſecundo cap. 19. *De Ulcere ſinuoſo.*

CAP. V.

De Fiſtulâ.

A Sinu fiſtula ſaltèm in eo differt, quod calloſa, & dura eſt; ideòque poſt ſinum ut rectâ, & ordinatâ procedamus methodo, de fiſtulâ agimus. Si ſinus celeriter non curetur, ut convenit, pus cuniculum agit, pars callum contrahit, & durior efficitur, ac exactæ

exactæ continui ſolutioni reluctans, perennes efficit fiſtulas. Eſt fiſtula ſinus foraminulum habens anguſtum exterius, conſtrictum, & calloſum, intus verò ſe dilatans, & cuniculum efficiens profundum, ex quo humor ſanioſus, vel ſordidus quotidiè, cum quibuſdam tamen intervallis ſine dolore emanat.

Duæ ejus ſunt ſpecies, una quæ unicum modò habet canalem, modò rectum, modò obliquum, quæ propriè fiſtula nominatur, ob ſimilitudinem, quam habet cum fiſtulâ arundinaceâ; altera quæ in plures cavernulas intùs terminatur, è quibus ſingulis peculiaris meatus ad unicum orificium producitur, & hæc propriè à chirurgis ulcus appellatur cavernoſum.

Signa.

Ulceris foraminulum eſt plerùmque rotundum, & arctum, labia habens dura, ſive calloſa, ſine, aut cum exiguo dolore, humida aliquandò, ſed perſæpè ſicca: in quibuſdam locis externè cavitas tactu notari poteſt, per quam etiam nonnunquàm ſtrepitus excitatur, & ſanies modò parciùs, modò copioſius per fiſtulæ orificium exprimitur, nunc ſeroſa, nunc alba, livida, atra, aut fœci perſimilis, nunc craſſa, nunc tenuis. Quorſùm interior cavitas feratur, explorandum eſt, & immiſſo in ſinum ſpecillo, ſeu ſtylo fiſtulæ rectæ profunditatem cognoſcimus, ſed in obliquâ cereâ candelâ valdè exili loco ſtyli utimur. Stylus multò commodior eſt, ubi fiſtula ad os, candela verò ubi ad partes molliores, & ſenſiles penetrat; variè enim fiſtularum ſinus procedunt, nunc ad nervos, ligamenta, membranas, venas, arterias, os & nonnunquàm ad interiora viſcera.

Si fiſtula ſolam partem occupet carneam, immiſſus ſtylus non admodùm dolorificus eſt, & illud, quod tangitur, molle exiſtit; pus effluens, eſt album, æquale, & copioſum.

Si ſtylus nervum attingat, exploratio valdè doloroſa eſt, & pus, quod exit, pingue, & oleoſum eſt, ſed parcius, & membrum iſtius nervi domicilium exiſtens in officio ſuo hebetatur.

Si profunditas ad venam pertingat, ſanies fœcis inſtar egreditur, & ſi vena eſt exeſa, cruenta, & craſſior.

Si ad arteriam penetret, ſanies advertitur tenuior, & magis pellucida, ac aliquantulùm ſaliens i.. cum ſaltu egreditur.

Quòd ſi ad os perveniat, durum quid exploranti occurrit cum nullo dolore, perioſtio nondùm adeſo; ſi verò os carie laborarit, inæquale, & aſperum tangitur; ſanies, quæ effluit, eſt ſeroſa, nigricans, & peſſimi odoris.

Cauſæ.

Quia hujuſce tumoris præcipua ſubſtantia eſt callus, hanc ob rem & fiſtula ut tumor quidam eſt, ajunt Galeni ſectatores continentem cauſam atrabilarium eſſe ſanguinem,

guinem, diſcuſſis quidèm, ac per halitum digeſtis tenuioribus partibus, ac craſſioribus relictis fiſtulam fieri. Verùm Galenici morbos, qui ab ipſis curari nequeunt, omnes ab atrabilario originem habere dicunt, ut de Cancro dicemus.

Fiſtula ab abſceſſu, vel vulnere ſuam cognoſcit geneſim; hîc enim ſi ob corporis impuritatem, vel pravorum humorum copiam, vel (quæ potiſſima cauſa eſt) chirurgi imperitiam nimis diù curatio protrahatur, & non rectè curetur, profundiorem pure moliente cuniculum, callofus evadit. Fiſtularum cauſam tamen in ſinu rimamur; ſi enim pus, quod ſalinis, ſulphureiſque conſtat particulis, diutius quàm par eſt, in ſinu ſtagnet; ejus latera obducit, cum particulæ ſubtiles, & volatiles inteſtino motu agitatæ in adeſos parietes ſe inſinuant; diſcuſſis volatilibus, tantummodò craſſæ, & terreſtres remanent, quæ coagulantur, comprimuntur, latera incruſtant, ipſiſque tenaciter adhærent, agente præcipuè lentore, aluminoſo puris ſale, & partis ſucco alimentitio, ac in ſcirrhoſam obcalleſcunt duritiem.

Prognoſis.

Fiſtula recens, ac ſimplex, quæ in carnoſis tantum partibus eſt, non profunda, in corpore juvenili, & boni habitus faciliter curatur; difficulter verò quandò plures partes ſunt eroſæ; ſit etiam antiqua ſenſu deſtituta, profunda, flexuoſa, varios habens cuniculos: membris nobilibus vicina, & corporibus ſenilibus, cacochymicis, & debilibus. Difficulter etiam curatur, quæ ad tendines, nervos, arterias, venas, oſſa, articulos, dorſi vertebras, thoracis cavitatem, imi ventris, uterum, veſicam, aut inteſtina pertingit. Vel ſi occurrat circa illa loca, in quibus natura ab excrementis ſe exonerat, ut in abdomine, inguinibus, natibus, ano, ſcroto, perinæo.

Verum apud omnes medicos fiſtula non tantum perdifficilis eſt curationis, verum etiam incurabilis. Noſtrates chirurgi parum differunt à tonſoribus, ideòque eos curant morbos, quos ſimplex tonſor curare poteſt, & potius inducere fiſtulas, quàm curare ſatagunt. Qui nunc chirurgos ſe jactant, inducunt fiſtulas, non curant; ſemper enim chirurgi defectu fiſtuloſi fiunt ſinus, eòque devenit iſtorum ignorantia, & impoſtura, ut cum ex artis errore, quam profitentur, abſceſſus, & ſinus in fiſtulas abire permittant, ſalubres fiſtulas eſſe ægrotis ſuadent, exagerando, quod ſi ſuperfluitates, & deliterii humores, qui è fiſtulâ effluunt, in parte detineantur, neceſſariò mors ſequeretur: ſic miſeris imponunt fratribus duplici modo, nàm nec illos curant, nec ut ab aliis curentur, minitato mortis terrore, tacitè inſinuant. Nos circa hanc materiam non relinquemus, quò ad fieri poterit, eorum malitiam, & ignorantiam detegere, nec non & exquiſitam, perfe-

ctamque curationem radicitus indagare, adhoc ut agnoſcant vulgares medici, quanta ſit differentia inter ſpagyricos, ut ipſi ajunt, practicantes, & ipſos; bonus itàque chirurgus, & artis ſuæ gnarus nunquàm fiſtulis locum dabit, verum cum illas alterius errore factas invenerit, noſtro inſtituto curabit.

Curatio.

Vulgares chirurgi fiſtulæ curationem exordiuntur, primò debitam inſtituendo diætam, & corpus à ſuperfluis humoribus purgando; deindè ad topica deveniunt, & callum averruncant vel medicamentis, vel ferro, vel igne.

Anguſtum fiſtulæ orificium dilatant per penicillos ex *ſpongiâ, radicibus gentianæ, Ariſtolochiæ, brioniæ, aſphodeli, & bellebori nigri exſiccatis.* Hæc in pyramidalem efformata figuram, & parte acutâ in fiſtulam immiſſa omnem fiſtulæ humiditatem imbibunt, craſſiora evadunt, & ſenſim orificium ampliant.

Quòd ſi his callus non removeatur, ad fortiora deſcendunt, ut *trochiſcos de minio, unguentum Ægyptiacum, vitriolum uſtum,* vel ad compoſita recurrunt, ut

℞. *Lixivii fortis* ℥. iv.
Decoct. lupinor. ℥. j.
Mell. roſ. colat. ℥. j. ß.
Alum. ℥. ß. *m.*

Vel

℞. *Lithargyr. lib.* ß.
bulliat in aceto, & aquâ roſar. deindè filtra.

Vel

℞. *Ung. Ægyptiaci* ℥. ß.
Sublimati ʒ. ß.
Lixivii ℥. j.
Aq. roſ. ℥. ij.
Plantag. ℥. iv.
Bulliant aliquantulum.

Hæc medicamenta turundis in fiſtulas intrudunt.

Si hæc commodè applicari nequeunt ob fiſtulæ anguſtiam, & profunditatem, eam totam aperiunt, & medicamenta ad profundum uſque injiciunt, quòd ſi tota aperiri nequit, per ſiphonem in formâ liquidâ deturbant, & diluunt, ita ſunt *lixivium, aqua marina, calcis vivæ &c.* Vel in formâ ſiccâ ob majorem exſiccandi energiam, calamo fiſtulæ orificio admoto, inſufflant.

Verùm quia non ſemper fiſtula his cedit medicamentis, ad ferrum, & ignem confugiunt. Ferro totam aperiunt fiſtulam, qua apertâ, callum acie ſcalpelli, aut novaculæ ad carnem uſque probam detrahunt, quod non ſolùm ex colore, ſed ex ſanguine, & doloris ſenſu percipitur. Contingit quandòque, ut callus perdurus ferro non cedat; tunc candente ferro expeditius, & minori cum dolore tollitur: verum quia ægroti ferrum, actualemque ignem exhorrent, ad cauſtica deveniunt, & dum hæc ſive per cauſtica, vel ferrum ignitum adminiſtrantur, partes aliquo defenſivo refrigerante, vel repellente circumcircà muniunt, ne inflammatio oboriatur.

Aduſtâ fiſtulâ, medicamento relaxante, quod eſcharam dejicit, utuntur, ut eſt *manteca cum foliis endiviæ, butyrum, vel unguentum de althæâ,*

althaâ, quod quandòque eſt gangrænæ mater; deindè ſarcoticis utuntur unguentis. Quod ſi in os deſinat, abradunt, ſiquid carioſum, vel nigrum ſit. Si altiùs caries os corruperit, terebrâ ſquamam excidunt, & ſi ad medullam uſque penetrarit, forcipe exciſorio eximunt, quod corruptum eſt; ſi totum corruptum fuerit, totum eximunt, oſſe jàm purgato, vel ablato, ad incarnantia recurrunt medicamenta.

Quibus omnibus adhibitis, ſi fiſtula non cedat, & non curetur, incurabilis habetur, & totum negotium naturæ committunt, ſed nunquàm hactenùs auditum eſt fiſtulam per ſe, vel naturæ viribus ſanatam fuiſſe, niſi per medicamenta, & optimè conditionata, aliàs minimè curabitur. Non mirum itàque, ſi fiſtulæ chirurgos rident, & ad hominis uſque mortem perſeverant, & in pejus, ac deterius, quàm in melius eorum arte abeunt; ſperant enim ab eorum vanidis medicamentis id, quod nullo modo poſſunt, ac obſtinati efficaciora, & validiora non veſtigant.

Quòd ſi ob ægroti debiles vires, vel ſitûs conditionem, neque ignis, neque ferrum locum habeat, ad palliativam recurrunt curationem i. fiſtulas pallio obtegunt, quod idem eſt fiſtulas in pacifica poſſeſſione conſervare: in æquinoctiis corpus pravis ſuccis refertum purgant, ità enim magnoperè fiſtulas ad ſanitatem conferre credunt.

Fiſtula adeò difficilis curationis exiſtit, ut impoſſibilis ferè curatu ſit, quia adhoc ut incarnetur, & cicatrizetur aliqua ſoluta unitas, neceſſe eſt, ut optima caro in parte vicinâ exiſtat; at quia callo undequàque circumvolvitur, per conſequens nullo modo in eâ cicatrizatio fieri poteſt, ſed ſemper eodem modo perſiſtit, quàmvis innumera adhibeantur ſarcotica. Addimus adhuc ad majorem curationis difficultatem, quòd utplurimum neque ſectica proſunt, & morbum non extirpant, niſi exquiſita, & optimæ energiæ extent. Hoc autem ad evidentiam demonſtratur, nàm ſi applicentur cauſtica vehementia, inflammationem inducunt, qua generatâ, utplurimùm gangræna excitatur; ſi mitiora fuerint, callum non extirpant, & per conſequens indicationi non ſuccurrunt, & ſic debent medicamina fiſtulæ applicanda mediocrem tenere temperiem, adhoc ut iis dotata facultatibus, prava ſymptomata non inferant, & callum radicitùs enervent. Quibus adimpletis, procul dubio curatio integrè perficitur.

Fiſtulæ curationem aggredimur tum internis, tum externis medicamentis. Interna ea eſſe debent, quæ ſanguinem, & ſuccos corrigunt, ſalinas, acidaſque particulas fixas temperant, & ad reſolutionem diſponunt, & acres ichores cicurant, talia ſunt *decocta ex ligno guajaco, ſalſâ pariliâ, radice chinæ, c. c. limaturâ, raſurâ eboris &c.* Vel vulnerariæ potiones *ex radicibus conſolidæ majoris, caryophillatæ, biſtortæ, vincetoxici, angelicæ, ex*

herbis, agrimoniâ, hyperico, ſcordio, vincapervincâ, perſicariâ, ſaniculâ, rore marino &c. Vel diaphoretica ut *antimonium diaphoreticum, ſulphur auratum diaphoreticum, bezoarticum minerale, ſulphur antimonii fixum &c.*

Externa ſunt, quæ callum incidendi, vel abſumendi vim habent; ſi itàque fiſtula callum non adeò durum contineat, quia recens, feliciſſimè curatur aquæ calcis calidâ injectione, quæ ità paratur:

℞. *Calcis vivæ lib.* j.

Aq. font. lib. iij.

Bulliant ſimul ad conſumtionem tertiæ partis aquæ, quæ remanet decanteiur, & ſervetur ad uſum. Si tamen fiſtulæ orificium ità ſit arctum, ut ſyringam reſpuat, primò ampliandum eſt, penicillo ex *gentianæ radice* intruſo, deindè immittatur *aqua calcis ſola, vel ſpiritu Vini acuata, cui ſi Mercurium dulcem* addes, potentiùs operabitur, vel ſufficit ſola *aqua plantaginis, in qua mercurius dulcis ſolutus eſt.* Si calidè injiciatur.

Si verò diuturna ſit fiſtula, & durum, ſeu lapideum contraxerit callum, tunc maximo cum fructu applicabis *Magnum Calcinatum Paracelſi*, prodeſt quammaximè *præcipitatus albus*, in madidâ turundâ aſperſus. Similiter *aqua ſalis armoniaci, aqua mercurialis, oleum antimonii*, & præ omnibus *ſpiritus ſalis armoniaci*, vel *oleum Mercurii album*, injecta per ſyringam cum ſuperpoſitione *emplaſtri ſodicationum Paracelſi*, ac ſingulis vigintiquatuor horis medicamenti renovatio fieri debet. Remoto callo, facilè *balſamo proprietatis, vel unguento ſarcotico* pars carne impletur, & perfectè cicatrizatur.

Eſt hîc advertendum, quòd aliquandò fiſtularum ichor ſubjectum os cariare, vel maculare ſolet, præcipuè ſi perioſtium fuerit eroſum; tunc licèt recens ſit fiſtula, nunquàm curabitur, niſi os radatur, aut convenientibus purgetur medicamentis, ut dicimus *Tomo Secundo cap.* 21. *de ulcere cum oſſis carie*, oſſis verò nigredinem aufert *mercurius dulcis in aquâ plantaginis ſolutus*, & illitus.

Non relinquendum tamen eſt, quod pluries experti ſumus, & ſemper felici cum eventu, nàm non ſolum recentes, verum etiam inveteratas, & malignantes fiſtulas adæquatè perſanat, hoc autem remedium eſt arſenici balſamum maximum in hiſce morbis, & benigniter elargimur. Advertimus quammaximè in hoc medicamine, quod nec minus ſecundum Paracelſi inſtitutum, & formulam bonum evadet, & perfecté fiet, non Paracelſus id componere ignorârit, ſed ut ipſe in chirurgiâ manifeſtè loquitur, enigmaticè diſcurrit, & cum filiis artis tantum ſermonem habere vult. Undè nos propter publicam utilitatem, & ad clariorem rei intelligentiam ſic formulam componimus:

℞. *Arſenici* v &

Salis Nitri p. æq.

tunde quamoptimè. Immitte in tigillum, pruniſque impone, & evaporare, ac ebullire incipiant tantiſpèr, donec ... & ebullitio ceſſaverit, hæcq.

ad

ad fundi imum adipis inſtar in tegillo fluentis ſe demiſerint. Deindè per horam unam, atque alteram (quò diutius, eò meliùs) calcinentur. Sepone, ut refrigerentur; poſtmodum materiam hanc calcinatam accipe & in eam aliam ſalis nitri partem æqualem addes, & miſcebis, uti prius calcinabis eodem ignis gradu, deindè hæc maſſa rurſus pulveriſetur, & in cellâ vinariâ vaſe terreo vitriato appones in loco declivi; nàm paulatim liquabitur in oleum, quod oleum, ſeu balſamum in vaſe vitreo conſervabis, & tamdiù relinquatur, quouſque in liquorem vertetur, quem pro uſu ſervabis.

Si vini ſpiritum ſuper hunc liquorem pluries accedentes, ſpatulâ agitando, vel vini ſpiritum phlegmaticum deſtillando evocabis, in nobile tranſibit medicamen, quod tanquam arcanum aſſervabis in deploratis chirurgiæ morbis, & præcipuè in cancro, ulceribus phagedænis, cacoëthicis, in oſſium cariebus &c.

Hæc eſt vera formula olei arſenici, quod applicari poterit ſuper nudam lini petiam, ſi ſuperficialis fuerit fiſtula, ſi verò profunda exiſtat, cum turundâ, ſive cum ſpongiâ, vel cum ſyringâ immittatur; habet enim facultatem erodendi callum abſque eo, quod carnem ſanam affligat, vel inflammationem, ſive dolorem inducat, quod mirabile quidèm eſt, ut in praxi manifeſtò obſervatur.

Cap. VI.

De abſceſſibus frigidis.

Egimus de abſceſſu calido, de ſinu, ac fiſtulâ, qui illi ſuccedere ſolent, nunc Galeniſtarum ordinem proſequendo, de abſceſſibus frigidis agemus.

Frigidos illos tumores appellat *Galenus*, quos inflammatio non præcedit, neque à ſanguine, neque ab humore fiunt bilioſo ſed ex nutrimenti partium degeneratione, dum aliquandò in homogeneam quandam, aliquandò ætherogeneam abit materiam quæ ſibi locum aptando, figuram vitiat tantum; nàm ob ſui lentorem, neque intemperiem, neque dolorem in partem inducere ſolet.

In duplici ſunt iſti tumores differentiâ, nàm pars eorum humidam, liquidamque continet ſubſtantiam, ut lutum, olei amurcam, vini fœcem; urinam, balnei ſorditiem, melleum, mucoſumque ſuccum graviter olentem, quem omnes averſantur. Vel ſolida corpora, præſertim cum inveterata fuerint, vel inter duas tunicas, vel ſub certis membranis continent velut ungues, pilos, lapides, ligna, oſſa, carbones, teſtas, ſpinas panniculos &c. (quæ inveniri vulgares dœmonum arte ex maleficiis ineptè aſſerunt), tophaceas ſubſtantias. Itèmque veluti araneas, cretas, gypſum, grumos; multoties animalium, & inſectorum figuras, ac ſimilia innumera

numera pro diverſo laſcivientis naturæ curſu; quomodocumque autem materia contenta diverſimodè variet, ſemper tamen ex unico ſucco alimentario omnes hi tumores fiunt, & ſecundum diverſa loca, ubi enaſcuntur, varia nomina ſortiuntur. Si enim in capite provenit, teſtudo, & talpa dicitur, ſi juxta juncturas, ganglion, glandula, & nodus vocatur. In teſticulis, hernia in collo, bocium, & ſcrophula.

Tot itàque eſſent tumorum frigidorum differentiæ, quot materiarum eos producentium diverſitates, atque eæ cum innumeræ eſſe poſſint, ſigillatim de illis neque Galenus, neque cœteri authores mentionem fecêre, ſed unâ denominatione quoſcumque tumores, qui lentam materiam, dolorem, ruboremque non provocantem, frigidos nuncupavêre.

Horum tumorum frigidorum cauſam materialem continentem effectivam Galeni aſſeclæ ſolito humorum logiſmo, cum humorem pituitoſum, tum melancholicum, tum tertium ex utroque commiſtum eſſe, ſine tamen fundamento aſſignant; nàm certum jàm eſt, & apud omnes ſani judicii, & excultæ doctrinæ viros comprobatum eſt ex uno ſimplici partium nutrimento degenerato tot materiarum varias apparentias produci ſecundum fermenti proprietates, quas in parte ſuſcipit: quod clarum eſt in ſtrumis, in quibus partium nutrimentum ſæpè in tophum, durumque lapidem degenerare ſolet. Fiunt itàque tumores frigidi ex errore facultatis aſſimilatricis, dum id, quod parti aſſimilare debet, non ſolum non aſſimilat, ſed in hoc aliquid purulentum, & mucoſum transmutat, quod partis ſitum vitiat, & in extuberantem attollit tumorem.

Cùm itàque Galenus tumoribus frigidis tantum, & nomen, & ſingularem tractatum tribuerit, nos quoque de iis ſigillatim verba faciemus, nàm de reliquis in ſuis locis agemus. Sunt tres iſti tumores: Atheroma, Steatoma, & Meliceris.

Cap. VII.

De Atheromate, Steatomate, & Meliceride.

Hoc peculiare habet hoc tumorum genus, materia, quæ in his continetur, in peculiari tunicâ, aut nerveo folliculo à communi cute diverſo, atque diſtincto clauditur. A materiâ autem contentâ nomen accipiunt.

Quod atheroma Græcis dicitur, Latinis pultatio, ejuſque contenta materia eſt veluti puls quædam, quæ ex aquâ, & farinâ fieri ſolet. Eſt autem atheroma tumor præternaturalis propriâ contentus tunicâ, originem ducens ex nutrimento degenerato pulti ſimili, ſine dolore, ſimplicis coloris, nec digitis facilè cedens, nec iis remotis, facilè iterùm extuberans.

Steatoma idem ſonat, ac ſebatio, & tumor eſt in omnibus atheromati

romati reſpondens, præterquàm in materiâ contentâ; continet enim materiam ſebo ſemel liquato, ac deindè coagulato ſimilem, pinguem, homogeneam, atque compactam.

Meliceris Græcorum tumor eſt, quem latini melli-favium dicerent, ex eo quia viſcida quædam ſubſtantia, & homogenea, veluti mel ex tali tumore diſſecto educitur. Il omnibus corporis partibus tumor iſte excitari ſolet, ſed præcipuè in capite emergit, & dicitur Teſtudo, & talpa, ut ſuo loco.

Signa.

Omnes hi tumores à parvulo incipiunt, & ſenſim, ac diù excreſcunt, ac tuniculæ ſuæ includuntur. Meliceris quidèm figurâ rotundior eſt, magiſque extenditur, & ad digitorum compreſſionem, ob minorem humoris craſſitiem celerius cedit, & amotis digitis, pari celeritate revertitur. Steatoma durum eſt, à ſtrumâ tamen differt, quod non ità ut ſtruma durum eſt, neque ſicut ſtruma inæqualem habet tumorem. Meliceris cognoſcitur ex materiâ melli ſimili folliculo incluſâ. Quid verò intus in his tumoribus lateat, ut conjecturâ præſagiri poteſt, ità certò cognoſci non poteſt, niſi ejectum eſt.

Cauſæ.

Solitis nugamentis inſiſtentes chirurgi, ſectariique medici, volunt horum tumorum cauſam pituitoſi humoris ſobolem eſſe, in uno magis, in altero minus à naturali conſtitutione recedentis, qui lentè temporis progreſſu ex tenuium partium reſolutione in materiam nunc pulti, nunc ſebo, nunc melli ſimilem degenerat, & quocumque modo hi humores ſub cute latitant, & per tempus ibidèm manent, naturâ adjuvante, varias induunt formas, & repreſentant, ut modò, præter pultem, ſebum, & mel, luto, amurcæ, fœci, pilis, carbonibus, vermibus &c. ſimilis evadat, ac propriâ veſtiantur tunicâ.

Horum tumorum geneſis ſecundum noſtram ſententiam eſt, quòd fiant ex unico ſucco alimentitio ſuperfluo parti alendæ deſtinato; craſſiori quàm nutriendæ parti conveniat, hinc utplurimum hominibus inexercitatis, otioſis, quales Cœnobitæ ſunt, etiam corporibus, partibuſque horum laxis hi abſceſſus accidunt. Hic ſuccus alius tenuior, alius craſſior eſt, cuidam ineſt acidum, vel ſalſum, vel oleoſum, vel ſpirituoſum, & juxta horum ſuccorum varietatem in hiſce tumoribus tunicatis, materia vel tenuior, vel ſpiſſior, vel pinguior, vel durior apparebit. Hi ſucci propter ſtagnationem nunc hanc, nunc illam induunt faciem; ſi enim particulæ volatiles ab acidis figuntur, materia ſtagnans commutatur in duritiem pinguedini bovinæ non abſimilem, & ſic producitur ſteatoma. Si plus ſalis fixi, quàm acidi colligatur, materia pulti erit

erit ſimilis, quia particulæ fixæ talem mutationem, quam volatiles non efficiunt in ſuccis, & oritur atheroma. Si materia incluſa ſit oleoſa, diſcuſſis particulis ſpirituoſis, illa quæ remanet, melli aſſimilatur, & oritur meliceris, ut videre eſt in oleis deſtillatis, quæ amiſſis ſpiritibus, incraſſeſcere ſolent.

Cauſæ autem, quòd talis ſuccus aggeratur, & alteretur, eſt, quòd membranæ, & partes membranoſæ, aut à cauſâ externâ violentâ diſtendantur, dilatentur, dilacerentur, quòd utplurimum fit, vel quando à cauſâ internâ nonnihil erodunturs Undè fibris, quarum texturâ membranæ à ſe invicem ſeparatis, poris dilatatis, & ampliatis, alimentum eorum proximum diſtributum uberius recipitur, retinetur, & ità ſenſim extrorſum verſus protuberans, tumor generatur: nàm introrſum non patet ſpatium, ut eò urgere poſſit. Diximus utplurimum cauſam præcedere externam. Sic à verberibus, & alliſu crebro jumentis præſertim equini generis per aliqua membra corporis extantes, & pendulas has formas ſæpè vidimus. Sed ad homines noſter redeat ſermo: Videmus quoſdam Monachos, & Moniales orationi genibus ad terram demiſſis factitandæ aſſuetos, ſic (hi orant pro nobis peccatoribus Deum) ut articuli diù fatigentur, & obſtupeſcant, adeòque dilatatione membranarum iſtius loci, ſæpiſſimè tales patiantur tumores, in ſpecie melicerides in genibus. Obſervetur hoc, quòd ſi non ſemper, tamen utplurimum tales tumores à cauſâ externâ violentâ occaſionaliter oriri ſolent.

Quò ad folliculi generationem attinet, ſequenti modo generatur: fibrillæ eroſæ, aut laceratæ, aut à ſe invicem ſeparatæ, cum ſponte non redeant in naturalem unionem, à nutrimento collecto, & coacervato ſucceſſivè & ipſæ largius diſtenduntur, & hinc inde alias emittentes fibras, quæ mutuò concurrentes, tandèm ſe uniunt, & in perfectam concurrunt membranam, quæ nutrita, & dilatata cavitatem efformat, cum tumore incrementum capit ex parvo initio cum incremento tumoris, & ipſa accreſcit, & augetur, quoniam ſuccus alimentitius tranſſudans per membranas læſas non naturali ſitu, & ritu tranſponitur, ſed conglomeratus coacervatur, ob id nudam maſſam aut ſevi, aut pultis, aut mellis repreſentat, prout ſimul ſub iſtâ tranſſudatione, & collectione plus, minuſvè alteratur.

Horum tumorum contenta in duplici ſunt differentiâ, una enim eorum pars humidam, liquidamque continet ſubſtantiam, ut lutum, cœnum, olei amurcam, vini fœcem, urinam, balnei ſordities melleum, mucoſumque ſuccum graviter olentem &c. Hoc provenire reimur à ſucci evaſati diutinâ ſtagnatione, qui hanc, vel illam induit faciem; ſi enim particulæ in ſuo motu non conſerventur, ſed varios ſubeant motus, inter ſe figuras mutant, & nunc hanc, nunc

nunc illam liquidam, humidamque oſtentant figuram. Altera verò pars ſolida, & peregrina continet corpora, præſertim cum inveterata fuerit, ut calculos, lapides, lignorum ramenta, carbones, pilos, ungues, oſſa, limacum cochleas, ovorum teſtulas, ſpinas, cornua, carnes, tum duras, tum ſpongioſas, panniculos, cretam, gypſum &c. Itèm multoties animalium, & inſectorum figuras, ut vermes, muſcas, araneas, pediculos &c. Hæc extranea corpora in his tumoribus tunicatis inſpicientes à ſectione bardi vulgares, ad diabolicas, præſtigioſas, & maleficas confugiunt artes, & in hos tumores diaboli ope injecta fuiſſe nimis credulis circumſtantibus referunt. Peccant vulgares naturæ opus in diabolum referentes. Perniciosum eſt ignorantiæ aſylum omnia in diabolum referre, quæ eorum caput cucurbitinum non capit. Sciant hi homines diabolici, quod diabolus nullum injiciendi jus habet, ſed ut leo rugiens circuit, latrare poteſt; mordere nequaquàm. Sed in naturalibus, relicto diabolo cum vulgaribus, noſtra ſententia eſt in hujuſmodi tumoribus variarum figurarum inſecta ex ovulis, ut fuſius *De Ulcere verminoſo Tomo 2. cap.* 14. dicimus, vel ex aliis ſuccorum miſcelis oboriri. Quò ad corpora ſolida, & peregrina, quæ in his tumoribus in ſectione nanciſcimur, quomodò generentur, facilè aſſequi poteſt is, qui ſaniorem philoſophiam modò vix à limine ſalutaverit: Reperiuntur hæc in tumoribus, ubi diutiſſimè materia latet, & ſtagnat, quia hæc temporis progreſſu plures mutationes circa figuras ſubit, & quarum particularum figuris, miſturâ, ſitu, combinatione, concurſu, poſitu, & motu nunc hoc, vel illud, hujus, vel illius figuræ corpus generatur.

Non eſt in humano corpore locus ab his tumoribus ciſticis immunis; naſcuntur enim in capite, fronte mediâ, intimâ ſuperiori palpebrâ, pone oculi canthum, externo oculi angulo, poſt aurem, in auriculæ pinnâ, ſub maxillâ inferiori, in cervicibus, in dorſo, ſuper enſiformi, in mediâ manûs volâ, in cubiti flexurâ, in metacarpo, in manuum digitis, in genu, poplite, parte pedis ſuperiori &c.

Prognoſis.

Tumores iſti abſque periculo per plures geſtantur annos, & lento progreditur gradu, medicamentis etiam rariſſimè cedunt, & in mortem, uſque perdurare ſolent. Sponte tamen ob partem aliquam materiæ contentæ ſubtilem, & alterabilem ſuppurationem pati ſolent, ac tunc cavendum eſt medico, ne ſuppurata materia potius vergens, quàm ad exteriora ob folliculi impedimentum, vel ad os aliquod inclinans illud vitiet, vel in aliquam corporis cavitatem erumpat, propter quod mortem inducere poſſet, & quandoque ſuppurati in ulcera ſordida, & fiſtuloſa degenerare ſolent. Præ-

ter notatum ſuppurationis periculum introrſum horum trium tumorum, enormem excreſcentiam, nonnunquàm deformitatem, quam in patientem aliquam corporis partem inferunt, præter inquam hoc patientes ad eorum curationem non urgentur; indolentes enim ſunt, raròque ſunt partium functionibus obnoxii. Rariſſimè à ſolâ Naturâ horum tumorum per reſolutionem curatio perficitur, neque reſolventibus externis, licèt efficaciſſimis, cedunt; etenim in eorum materiâ ſæpiſſimè ſunt partes, quæ poſtquàm his commiſtæ, ſubtiliores vi medicaminum evanuerint, pertinaces evadunt. Hi tumores ſuum habent folliculum, qui ſi in curatione omninò non extirpetur, eſtò materia emungatur, recidivam patitur, tunica illa efficit, ut iterum adjacentium partium nutrimentum degeneret in materiam illam, quæ prius in tumore continebatur.

Curatio.

Vulgares chirurgi, congruo inſtituto victu, & univerſalibus præmiſſis, totum evacuant corpus, verum, purgantia medicamenta, & ſanguinis evacuationes, & decocta ſunt his tumoribus omninò inutilia; eorum quippè materia eſt extra naturæ juriſdictionem in folliculo depoſita, & hujus farinæ remediis cedere neſcit: deindè ad humores ipſos accedunt, inter quos atheroma, & meliceridem circa initia diſcutiunt, & pro diſcuſſione opportunum medicamentum putant *emplaſtrum de lapide Pyrite*, quod parant:

℞. *Ammoniaci* ℥. iij.
Galbani,
Opoponacis,
Sagapeni ana ℥. j.
Lapid. pyritis prap. ℥. iij.
Diachylon. mai. ℥. vj.
Ol. camomilini ℥. ij.
F. empl.

Vel *Diadictamum*, quod à *Gal.* 5. *de compoſ. per genera cap.* 14. deſcribitur. *Sennertus* probat *emplaſtrum ex ammoniaco, pyrethro, & oleo ſuccini* factum. Si diſcuti nequeant, ſuppurationem tentant, ut

℞. *Picis navalis* ℥. j.
Ammoniaci, &
Sulph. ana ℥. ß. *m.*

Si necminus ſuppurari poſſint, cauſticis aperiunt, vel incidunt cruciatim, quo modo brevius tumorem cum ſuo folliculo extrahere credunt, poſtmodum digerunt, & mundificant *unguento Ægyptiaco, & aureo* ſimul miſtis, ac demùm *emplaſtro diachylonis* cicatricem inducunt.

Indicatio horum tumorum curativa chirurgis deſumenda eadem erit omnibus tribus: eſt illa contentæ materiæ eductio, folliculi extractio, & exacta loci conſolidatio.

Materiæ eductio per apertionem fieri neceſſe eſt, quæ vel ferro, vel ſectico celebranda eſt; ferrum horribile eſt, & inſalubre, nàm partes folliculo circumpoſitæ ſanæ, & integræ ſunt, propterea ab inciſione crudum emergit vulnus. Secticum eſt horum tumorum

morum apertione appropriatiſſimum; nam paulatim ſanam laceſſit cutem, fermentum viciniis impreſſum partibus exterminat, & folliculum diſſipat. Sectica ſuprà deſcripta his tumoribus aperiendis opportuna ſunt; tutius tamen eſt illud ex Mercurio meteorizato ob ſuæ efficaciæ diffuſionem, quæ his ſuffragatur tumoribus: Verum ante cauſticorum applicationem materia quodammodò alteranda, & emmollienda eſt ſequenti emplaſtro:

℞. *Gum. ammoniaci* ℥. ij.
Sulphuris ℥. ß.
Camphoræ ℥. ij.
Euphorbii ℥. j.
Ol. petræ q. ſ.
M. f. empl.

ut cauſticis poſtmodùm facilius materia intùs contenta unà cum folliculo ſuo eximatur. Apertione factâ, incluſus humor educendus eſt, aptâ digitorum preſſione, ut penitùs abſcedat.

Materiâ eductâ, magna ſupereſt pro folliculo extrahendo difficultas, etenim ille circumambientibus partibus tenaciter adhæret, nec facilè eximitur, & doloroſa eſt operatio eam ſeparationem ſcalpro procurare; etenim niſi ſeparetur, aliàs recidivam parit, aut relicto folliculi tantillo, in fiſtulam abit, aut ulcus diuturnum, ac fœtidum conſtituit. Nos ad horum tumorum folliculum deſtruendum, & recidivam vitandam, vel aliud majus fugiendum, *penicillo ſpiritu ſalis armoniaci, vel oleo Mercurii albo imbuto* leviter, & dextrè folliculum oblinimus, uſque dùm æger dolorem perſentiat, ſi ſanguis appareat, completum eſt opus; ſin minùs, pergimus, idque toties tentamus, quouſque ſanguis appareat: ſiqua ſuperveniat hæmorrhagia, applicatis applicandis, ſiſtenda eſt. Ac tunc *proprietatis balſamo* injecto, *emplaſtroque ſodicationum* impoſito, infra decem dies exactiſſimam complemus curationem.

Cap. VIII.

De Anthrace, ſeu Carbunculo.

Tumor hic variis appellatur nominibus, Græcis dicitur *Anthrax*, Latinis *carbo*, & *carbunculus*, Avicennæ *pruna*, & *ignis Perſicus*, quibus vocibus etſi diverſos ſignificari tumores nonnulli credant, & particularia capita de anthrace, & carbunculo, de prunâ, & igne Perſico egerint: reverà tamen iis nominibus unicum tumoris genus ſignificatur, & utriuſque eadem ferè curatio inſtituitur. Dicitur Anthrax, eo quod plures ſolet efformare ſinus, & antrum quoddam repræſentare videtur, verum perperàm ità dicunt, nàm græcè Anthrax Latinè carbonem ſignificat. Dicitur carbo, vel quia cruſtam excitat nigri coloris, ità ut extinctus videatur carbo; vel adinſtar carbonis accenſi, & igniti particulam ipſam affectam adurat, & in cruſtam convertat. Dicitur carbunculus, quia cruſtam interdùm excitat, quæ carbunculi inſtar fulgere videtur. Appella-

tur Pruna, quia accenſæ prunæ inſtar prædictos gignit affectus. Ignis tandèm dicitur Perſicus, quòd Perſis ſit ſolemnis.

Avicennas anthracem diſtinxit in puſtuloſum, & aliquâ humiditate veſicante refertum, & ignem Perſicum appellavit, & ſine puſtulis, & abſque ullâ humiditate, & hunc prunam vocavit; verum hi affectus accidentaliter ſolum, non autem in propriâ formâ ſunt diverſi, varia nàmque ſubeunt nomina ob varia quædam accidentia, quæ ipſis contingunt.

Anthrax, ſeu carbunculus tumor eſt non multum prominens, ſed in parte profundus, atque durus, in centro ſuæ peripheriæ lividam nigredinem, eamque pellucidam præſefert, in peripheriâ rubor ad tactum albicans apparet, cum fervore, & uredine, mirum in modum dolet, febrem inducit acutam, ſomnum aufert, & ſi dormire ſinit, inſomniis horribilibus cruciat, ſæpè phræneſim inducit.

Anthracis ſubjectum ſunt omnes externæ corporis partes, & utplurimum tendinoſæ, non excludimus tamen internas affici poſſe abſque ullâ curationis ſpe, ut ventriculum, inteſtina, oculum, naſum, veſicæ cervicem &c.

Signa.

Anthrax, ſeu carbunculus incipit plerumque ab exiguâ puſtulâ, interdum verò non ſolum una majuſcula erumpit puſtula, ſed multæ, exiles, veluti milii ſeminæ crebræ in particulâ reſidentes, quibus præruptis, ulcus cruſtoſum fit, quale à candente excitatur ferro. Antequàm puſtulæ erumpant, pruritus in parte ſentitur, mox puſtula, aut puſtulæ oriuntur. Interdum tamen citra omnem puſtulam incipit. Anthrax, & ulcus cruſtoſum excitatur, cruſtulâ modò nigricante, modò colorem cineream præſeferente; mox brevi, bubonum inſtar, excreſcit in rotundum, & acutum cum ingenti calore, ardore, & dolore, qui præſertim circa veſperam exaſperantur. Adeſt inſuper in ipſis ingens prurigo, & vehemens ſcalpendi deſiderium, adeò ut vix manum æger continere poſſit, quin partem fricet, ex qua fricatione poſteà plures oriuntur puſtulæ. Caro circumpoſita efferveſcit, caloremque habet, & maximam phlogoſim concipit, colorem etiam continet, quam in eryſipelate, & phlegmone nigriorem, veluti ſi cum rubro aliquid nigri permiſtum ſit. Cruſtâ ablatâ, non ſemper pus, ſed caro ſpongioſa, vel tendo quaſi calcinatus occurrit, qui à ſanâ parte, relicto ulcere cavo abſcedit. Accedunt deindè alia ſymptomata, febris nimirùm, & magis eos infeſtat, qui anthrace, ſeu carbunculo corripiuntur, quàm qui phlegmone eryſipelatode laborant. Nauſea, vomitus, appetitûs dejectio, tremor ac cordis palpitatio, frequens animi deliquium, deliria, quæ omnia eò magis infeſtant, quò malignior materia eſt.

Et licèt omnis anthrax, ſeu carbunculus

bunculus ſit malignus, vel peſtilens, non omnis tamen peſtilens eſt: diſcernitur autem peſtilens à non peſtilente, primò, peſtilente aëris conſtitutione; vix enim poſſibile eſt, ut vigente peſtilente conſtitutione, oriatur carbunculus, qui ipſe peſtilens non ſit. Deindè omnia ſymptomata, & ſigna, quæ in carbunculo apparent, ingraveſcunt in peſtilente carbunculo; nàm febris, quæ carbunculo adjungitur, peſtilentem refert naturam, & licet extrà minor, quàm in non peſtilenti appareat, & imò interdùm vix percipiatur, tamen intùs magis urit, & longè periculoſior eſt. Floridus faciei color mutatur, lingua nigricat, & ſicca eſt, alvi excrementa ſunt livida, & bilioſa, appetitus dejicitur: adeſt nauſea, & peſſimorum humorum vomitus: ſpirandi difficultas, anhelitûs fœtor, ſudor multus tepidus, vel frigidus. Somnus eſt interdùm planè profundus, interdùm vigiliæ infeſtant, deliria comitantur, animi deliquia, & ſyncope.

Cauſæ.

In aſſignandâ anthracis cauſâ materiali, vulgares cum ipſo Galeno ſe ridiculos oſtendunt; fingunt, ut illis placet, humorum metamorphoſes, quæ non adeò Ironicè apud Ovidium inveniuntur; etenim volunt in anthrace, ſeu carbunculo ſanguinem exuri, & partem craſſam in atrabilarem ſuccum abire, tenuem verò in exurentem, & acutam bilem, ad hujuſmodi carbunculi malignitatem, dolorem, ruborem, cæteraque illius accidentia fieri ſibi ſuadent. Verùm.

Ecquis fuit ignis, qui ſanguinem combuſſit? Quis deſtillator, qui tenuem à craſſâ partem ſeparavit? Ecquis abſque bile, & melancholico furore has nugas tolerare poteſt? Eruditè ipſemet *Galenus*, ut nobis imponeret, phantaſtico ſuo humorum quaternario credidit, ac neſcimus, quomodò in aſſignandâ anthracis materiali cauſâ pituitam ſubticuit immutatam? Hæc habet *2. de diff. febrium cap. 9. Quòd ſi ſanguis ſupra modum aſſetur, pars quædam ejus ſubtilior, ac pinguior omninò in flavam convertitur bilem; quæ autem craſſior, in atram, quòd in his tumoribus, qui carbunculi appellantur, contingit; nàm in his ex ſanguine ſupra modum efferveſcente ad atræ bilis humorem fit tranſmutatio, ità autem hoc accipi volo atrabilis humorem, & qui nondùm exquiſitè atræ bilis naturam tranſierit, ſed in quodam ſit confinio conſtitutus.*

Commenta hæc credat Judæus Apella, vel qui velit, nos qui falſiſſima ea jàm cognovimus nunquàm erit, ut illis adhæreamus; ſed cauſam hactenùs inauditam, & à nemine, quem ſciamus, traditam patefaciemus, qua authrice tumores iſti omnes maligni, lethales, cacoëthes, pertinaces medicamentis non cedentes paſſim emergunt, qui adeò chirurgos exterruêre, ut velut à peſte ab iis curandis aufugiunt, ac ſub verbis, Noli me tangere, ægris ſuadent, ut non audeant tumoris

cura-

curationem aggredi, ſi vitam exoptant.

Ut ergò propoſitioni ſatisfaciamus, memoriæ reducendum eſt, magnum Hip. in tres partes integrum hominem viventem ſecuiſſe, in contenta ſcilicet continentia, & impetum facientia; facientia impetum contenta eſſe noluit, ut nos doceret ea in continentibus eſſe tanquàm in domicilio, in contentis verò per modum diffuſionis. Ad noſtrum itàque propoſitū madvertendum eſt, quòd in his omnibus partibus vitium accidere poteſt, propter quod morboſum hominem fieri neceſſe eſt, ſumma tamen differentia eſt inter morbos, qui ex contentorum, impetum facientium, & continentium vitio fiunt; Etenim contentorum vitia, ſi continentiū innatam, debitamque ſervent temperiem, ſeparationis, reſolutionis, coctionis, ſuppurationiſque auxiliis, paulatim contentæ materiæ vitium vincent, & ad priſtinum ſtatū corpus reducunt. Ità etiam ſi impetum facientia exorbitent, in furorem abeant, terrore quatiantur, aliiſque paſſionibus urgeantur, ſi continentium robur conſtans fit, quia eorum regimine reguntur, facile eſt, ut ad naturalem tranquillitatem reducantur. Verumenimverò ſi in continentibus vitium accidat, quorum œconomiâ contenta, & impetum facientia æqualiter reguntur, indè expectanda eſt morbi correctio, & contracti morbi curatio, ſi hæ partes, quibus hoc munus deſtinatum eſt, vitio laborent, lethalis morbus expectandus eſt: imò potius totius corporis confuſio pertimenda eſt, nàm non ſolùm continens pars vitio laborabit, ſed & contenta, & impetum facientia, quæ continentium nutu reguntur, paſſum ibunt, & in atheſiam i. intemperiem prorument, neceſſarius indè mortis adventus ob defectum rectoris vitalis regiminis; ut verò hanc theoriam ad praxim reducamus, ſciendum eſt, quòd quoties contenti in viventi corpore ſucci, & humores vitio aliquo laborent, in tumores eos aſſurgere vel calidos, vel frigidos neceſſe eſt; at quia continentes eos partes ſanæ ſunt, vel eos ad ſuppurationem inducunt, vel eorum lentorem non curant, hac ſub claſſe tumores ſunt tàm calidi, quàm frigidi, quos recenſuimus, in quibus naturâ, & arte auxiliante, certa, & indubitata ſuccedit ſuppuratio. Sic etiam ſi ſpiritus, ſeu impetum facientes furorem contrahunt, ut in inflammatione, eryſipelate, aliiſque ſimilibus doloroſis affectibus, ſedativis remediis ab arte præſtitis ſedantur, quod reliquum eſt, à continentibus partibus regulatur, & ad naturalem reducitur ſtatum; undè aſſerere audemus, quòd ſi vitia contentorum, & impetum facientium in pejus abeant, & in mortem properent, id tantùm defectu medici, & non medicamentorum accidere, non autem ex contracti vitii diſpoſitionibus; contrà verò in iis tumoribus, qui partium continentium vitio fiunt, nàm in illis ſemper mors imminet, ac quoties curantur, dignus

dignus gloriâ medicus, & encomiis dignum medicamen jure merito exiſtimari poteſt.

Fit ergò anthrax, carbo, carbunculus, ignis Perſicus, pruna, cùm non tantùm ſanguis, cœterique ſucci, qui in venis, arteriis, aliiſque membranis, ſed & ros ille, qui inter fibras tunicarum, venarum, arteriarum, cœterarumque membranarum, pro earum vitalitate diffuſus eſt, vitium contrahunt. Hoc vitium eſt à ſale acri cauſtico, quod evaporatis partibus aqueis, quæ pro fræno, ſeu dilutione inſerviebant, exaltatur, adurit, cauſticat, & ſubitam partis mortificationem inducit in livorem, hinc omnimodam nigredinem infert, ceu id cauteria potentialia applicata teſtantur. Non fiunt anthraces à ſalibus acidis corroſivis, non enim hæc nigredinem mortificantem inducunt, ſed primò intenſam rubedinem, hinc conſequentem albedinem inſenſilem in partes molles inducunt; acria verò, & lixivialia omnimodam partis mortificationem, & nigredinem excitant, ut fit in anthrace, in quo talis ſubitanea nigredo, & mortificatio cum diffuſione in longum, & latum mox ſub primo intuitu ſe manifeſtat. Hoc ſal acre cauſticum in ſanguine, cœteriſque noſtri corporis ſuccis latitat, (verùm in conſtitutione peſtilenti hujus miaſmata cum aëre hauriuntur ad partes deportantur, & exaltantur) attamen dilutum, poſtmodùm à cauſis occaſionalibus aqueâ parte deſtitutum in tantam acrimoniam, & realgarinam naturam exaltatur in vaſculis capillaribus, quibus adhæret, ut continentes membranas, & fibras ſuo incendio concremet, carbonizet, & tandèm calcinet, non ſecus ac pagina, vel linteo vini ſpiritu omninò cremabili madefactis, qui poſtquàm ignem concepit, non ſolùm ipſe ardet, ſed paginam, & linteum reducit in cinerem.

Externæ cauſæ anthraces, & carbunculos parientes recenſentur quæcumque ſalia acria in corpore latitantia in ſuccis inter fibras exaltare, & in ipſis ardorem maximum, & aduſtionem excitare poſſunt, hujuſmodi ſunt aër calidiſſimus, & ſicciſſimus, ingentes labores, validi motus, exercitia immoderata, aſſidui potus vinorum meracium, nimii uſus aromatum, calidorumque ciborum, quales ſunt ſinapi, allia, piper Indicum, cæpæ &c. nimiæ iræ, excandeſcentiæ, ob quas validus concitatur fervor.

Prognoſis.

Omnes anthraces periculoſiores ſunt interni, quàm externi, niſi tamen ex levi inflammatione, & febre mitior ejus natura deprehendatur. Periculoſus eſt valdè, qui niger, quia maximam partis mortificationem, & necroſin denorat, cui proximè ſuccedit lividus, & flaveſcens; leviores tamen ſunt, qui albi, aut ſubcineritii coloris; itèm minùs mali ſunt rubicundi. Exitioſi valdè ſunt illi, qui poſtquàm eruperunt, mox iterùm

rùm evaneſcunt; tranſlata enim materia ad interiores partes lethum affert. Exitialis eſt caudâ quadam præditus. Minùs maligni, minùſque formidandi ſunt illi, qui parvi, quàm qui ſunt magni, & ex parvâ puſtulâ illicò ingentem acquirunt magnitudinem; tùm etiam minus pernicioſi ſunt ſoli, quàm qui alios habent conjunctos.

Locus plus, vel minus perniciei portendit; mali enim habentur, qui partes nervoſas, membranoſas, vel juncturas, quàm qui obſident carnoſas, hinc etiam peſſimi moris cenſentur, qui in emunctoriis, & glandulis, prope membra nobilia, & principalia oriuntur.

Curatio.

Vulgares chirurgi carbunculi curationem quinque intentionibus curativis comprehendunt, quarum prima idoneam præſcribit vivendi rationem; Secunda idoneis præſidiis cordi ſuccurrere docet ad affectûs ſævitiam vitandam; Tertia antecedentem materiam extirpare nititur; Quarta circa localia affectæ particulæ adminiſtranda verſatur; & ultima accidentia ſupervenientia corrigere ſtudet.

Quò ad primam, aërem eligunt omninò ad frigidum, & humidum vergentem, præſertim tempore æſtivo, qui ſi talis non fuerit naturæ, illum parant, cubiculum ſcilicet frequenti aſpergine aceti, vel aquæ roſaceæ, & etiam herbarum refrigerantium refrigerant, & humectant. Cibos paris qualitatis præſcribunt, vitatis acribus, frixis, & ſalſis, prohibent aromatum uſum & vini potum, cujus loco commendant hordei aquam cum paucis vitrioli ſpiritûs, vel ſucci limonum, aut granatorum acidorum guttulis. Alvum enematum uſu ſollicitant.

Secundam intentionem cordialibus complent præſidiis, quæ ſcilicet unâ ex parte cordis vires conſervare, & ex alterâ pravitatem extinguere valent.

Tertiam autem perficiunt duplici illo præſidiorum genere; quo materiam antecedentem in corpore minuunt, & extirpant, vel ſcilicet phlebotomiâ, vel medicamento purgante, prius ſanguinem plenitudinem, poſterius verò aliorum ſuccorum à ſanguine redundantiam demit, & minuit.

Quantùm ad phlebotomiam; ferventem ſanguinem fore mittendum in carbunculis in dubium non vertunt, tùm quia affectus eſt inflammatorius, tùm quia à ſanguine gignitur adustionem patiente; tùm etiam quia eorum *Galenus* ſanguinem mittit ad animi uſque defectum, illis inſiſtens principiis, quibus habet 2. *aph.* 33. docetque: *In maximis inflammationibus nullum majus inveniſſe præſidium, quàm ſanguinis ad animi uſque defectum, miſſionem*; verùm quia noſtris hiſce temporibus hujus modi ſanguinis miſſio ab aulâ medicorum receſſit, pluribus vicibus ſanguinem profundunt, magis, vel minùs liberaliter juxta corporis habitum, ætatem, anni tempus &c. Primâ vice revulſionis gratiâ ex partibus longioribus, & magis ſecundum

diſtan-

diſtantiam oppoſitis ſanguinem mittunt; ſequentibus autem vicibus ob derivationis uſum ex vicinioribus extrahunt. Eodem pariter modo eandem intentionem habere credunt frictiones cucurbitulæ, & ſcarificationes. Maximoperè hirudinum uſum tanquàm ſingulare præſidium celebrant, quia mirum in modum uſtionem ſedare, ardorem mitigare, & melancholici ſanguinis copiam demere credunt.

Verùm hæc phlebotomia ad animi deliquium uſque vel per repetitas vices maximoperè tanquam maledicta repudiatur, quòd vires, quarum maxima habenda eſt ratio, dejicit, & humorem amicum, ac vitæ theſaurum præſtantiſſimum cum ſpiritibus deplet. Facilè in venæ ſectionæ, etiam ad ventilandum, ut vulgò fertur, contingere poteſt, ut dùm ſanguinem evacuant, virus, ſeu ad membrum nobile, ſeu per membrum nobile ducant, & trahant, & illius virulentiâ afficiant. Præterquamquòd perpetuò carbunculus malignitatem habet conjunctam, & venæ ſectione non tollitur malignitas, imò pravus humor phlebotomiâ, quem natura ad exteriora depellere conatur, ad interiora retrahitur.

Sed quia ſanguinis miſſione pravi humores vix deplentur, nonnulli purgatione opus eſſe arbitrantur, quia purgante medicamento pravi humores evacuantur, nec ſinit, ut calidum nativum ab iis ſuffocetur, & extinguatur, & ſic poſteà natura expulſionem rectiùs regulare poteſt, neque affluentis humoris copiâ pars affecta corrumpitur. His poſitis purgationem inſtituunt medicamentis frigidioribus, vitantes, quæ calefaciendi corpus, vel ſuccos agitandi facultatem habent, (verùm purgantia non caliditate, vel frigiditate purgant) talia creduntur ab ipſis *Manna, conſervarum expreſſiones, Syr. roſ. ſolut. Violar.* Poſt purgationem exhibitam laudant etiam præſertim tempore æſtivo nonnullorum præſidiorum refrigerantium uſum, inter quæ principem tenere locum credunt ſerum caprinum cum epithymo, quod magnoperè idoneum ad educendam melancholiam aduſtam cenſent, ut

℞. *Seri caprini lib.* j.
Epithymi ℥. ß.
Flor. cord. p. j.

& factâ levi ebullitione propinetur. Alii utuntur *conſ. viol. & flor. borag. ad* ℥. j. *pro quavis vice, & infundunt in aquam ſonchi, aut aliam refrigerantium,* & manè colatas, & expreſſas ægris propinant.

Verùm purgantia in carbunculo ſemper ſuſpecta fuêre, & omninò metuendum, ne medicamento purgante virus, quod natura ad circumferentiam expellere conatur, facto motu contrario, à circumferentiâ trahatur ad centrum; addimus, quòd in pharmacopolio non extat medicamentum purgans, quòd malignitatem exturbet, præter alexipharmaca, & vix datur carbunculus, in quo malignitatis aliquid non adſit. Præterea acuta febris, & materiæ crudi-

tas ſemper huic affectui aſſociatur, quæ purgans inhibet medicamentum.

Quarta intentio, quæ reſpicit materiam conjunctam, completur per remedia localia parti affectæ adminiſtranda, inter quæ repellentia adhibent; verùm hæc retrocedere faciunt malignam, venenatamque materiam ab exterioribus ad interiora, & malum pejorant. Partem affectam ſcarificant, & quidèm plagis ſatis profundis, ut ſanguis corruptus, malignus, & venenatus, qui niſi ex parte mox evocetur, vicinas corrumpit partes; quòd ſi nondùm ſatis evacuatus videatur, ſcarificationes repetunt, & quandòque loco ſcarificato cucurbitulas, vel hirudines apponere ſolent.

Verùm utplurimùm humor magno cum impetu ad partem affluit affectam, ideòque attrahentia hæc non ſatis tutò adhibentur, cùm metus ſit, nè copioſè materiâ affluente, dolor vehementior fiat, qui vigilias excitare, febrem augere, & vires dejicere poſſit. Supra partem ſcarificatam medicamenta apponunt, quæ aliàs imponi ſolent, ſcilicet quæ pus movere aſſolent; verùm hæc putredinem augere poſſunt, cùm carbunculus putreſcendo ſemper ſerpat, & aliàs mortificatio in partes tales incidat: ſed potiùs ſiccantia, & putredini reſiſtentia adhiberi debent. Vulgò *unguento Ægyptiaco* utuntur; verùm hoc Veterenariorum eſt unguentum, & partem affectam nigredine imbuit, & maximum tùm ægroto, tùm chirurgo, tùm etiam aſtantibus metum incutit.

Sunt, qui ſcarificationem exhorrent, ideòque ſi aliis medicamentis carbunculus cedere nolit, atque corruptionem, nigredinem, aliaque ſymptomata augeri videant, ad cauterium vel potentiale, vel actuale confugiunt, & quidèm, nullâ interpoſitâ morâ, nàm etiam quantalibet morula in maximum vitæ periculum ægrum conjicere valet. Verùm cauterium potentiale non ità tuto adhibetur, cùm cruſta, quæ inducitur, tardiùs, & non niſi poſt nonum diem decidat, atque ità humoris corrupti, & maligni exhalatio impediatur. Actuale tutius à pleriſque habetur, quia calore, & ſiccitate ignis putredini magis reſiſtit; partes ſanas præſervat, ne & eæ putredine inficiantur, attrahit è profundo materiam malignam, & corruptam, qua de cauſâ ut efficaciſſimum remedium hìc à pluribus commendatur: qui id hìc adeò grave remedium eſſe non poteſt; cum æger id vix ſentiat, quoniam caro mortua eſt, & finis urendi eſt, dùm ex omni parte ſenſus doloris eſt. Verùm cauterium actuale ſuas patitur manes, quia cruſtam, ſeu eſcharam inducit, quæ ipſa impedimento eſt, ne materia maligna, & venenata exhalet. Qui hoc remedii genus adhibent, dant operam, ut eſchara citò, & vel vigintiquatuor horarum ſpatio removeatur, cùm periculum ſit in morâ, ſed licèt eſcharæ caſus citus ſit in chirurgi voluntate, nullatenùs, à

medi-

medicamentis tàm brevi tempore ſeparari poteſt, cùm tardiùs tollatur. Ad deciſionem vulgò utuntur *manteca*, *butyro*, *adipe ſuillo*, *anſerino*, & ſimilibus humectantibus. Verùm in iis affectibus ex humectantibus, & ſuppurantibus ſummum putredinis imminet periculum, ideòque tutò adhiberi non poſſunt, quia humiditate, & vi emplaſticâ miris modis putredinem augent, & putredo, ac corruptio latiùs ſerpit.

Aliqui ad eſcharæ caſum ſequens commendant cataplaſma:

℞. *Rutæ m.* j.
Fermenti ℥. j.
Ficus ſicc. num. iij.
Piperis ʒ. j.
Salis ʒ. jß.
F. cataplaſma.

quod manè, & veſperi applicant, affirmantque bidui ſpatio carnem bonam à corruptâ ſeparare.

Quidam commendant nuces juglandes veteres, oleoſas, contuſas, è quibus tale concinnant cataplaſma:

℞. *Nuc. jugland. veter. rancid. nucleoſ.* iij.
Caricarum, &
Uvar. paſſ. partes æquales.
Coque in vino albo forti ad mollitiem, & contunde. Adde,
Salis ʒ. j.
Vitell. ovor. num. ij.
M. f. cataplaſma.

Sed debile præſidium ad tàm ſævum evincendum morbum putamus.

Plerique tanquàm miraculum *Prunellam* extollunt inter duos lapides contritam, aſſeruntque unius diei ſpatio anthracem curare; ſi credere dignum eſt.

Ubi eſchara ablata fuerit, ulcus detergunt *melle roſaceo*, *ſucco apii*, & ſimilibus. Deindè carne replent, & cicatricem inducunt.

Pro noſtrâ anthracis, ſeu carbunculi curatione triplex emergit indicatio; prima eſt, ut ſalia cauſtica hebetentur, cicurentur, & eliminentur, ac ſtatim incendium in continentibus fibris accenſum, ne ulteriùs in ſuccedentes ſerpat, extinguatur; ſecunda eſt, ut materia carbonizata, vel calcinata intra anthracis ambitum à ſanis circumjacentibus partibus ſeparetur, & abſtrahatur; tertia eſt, ut pars conſolidetur per cicatricis inductionem.

Primæ indicationi ſatisfaciendum eſt internis potiùs, quàm externis remediis, ac id fit per ea medicamenta, quæ alexipharmaca à medicis dicuntur, & quibus veneno, pravæque qualitati oppugnatur. Hæc empiricè ab illis tractantur, nàm à totâ ſubſtantiâ, à poſteriori, & ab experientiâ edocti prodeſſe ajunt, ut de theriacâ, lapide benzoar, bolo armeno, cancris fluvialibus in rabidi morſu, & ſimilibus pronunciant; erubeſcunt in his ad primarum qualitatum aniles fabellas recurrere, cùm interim ex firmioris philoſophiæ regulis manifeſtiſſimæ ſunt vires, quibus alexipharmaca venenatos evincunt affectus. Eæ quidèm ſunt vis diaphoretica, & anodyna opportuno tempore adhibita, & activitate earum activitati veneni reſpondens. Venenum

enim quodlibet vel coagulando ſanguinem, vel rorem illum, qui in fibris ſpermaticis ſtabulatur, diaphæreſim impedit, vel vitam ſuffocat: quoties ergò pharmacum diaphoreticum, & celeritate, & virtute celeritatem, & virtutem veneni ſuperat, inefficax erit venenum, neque ſuos in corpore producet effectus, nàm ab efficaciâ diaphoretici immutatur potius, quàm immutat, ut de veneno viperino intra ſtomachum aſſumto dicemus *Tomo Tertio de Vulneribus cap. 29. De Vulneribus ex venenato morſu inflictis*; & paſſim in multis animalibus obſervatur ob vehemens virtutis digeſtivæ robur cibos aliquos digerere, qui aliis venena forent, ut bobus, & ſturnis cicuta, capris Nerium &c.

Nec aliter philoſophandum eſt de virtute anodynâ, nàm cùm venena vivis venena ſint, non autem mortuis, neceſſe eſt, ut vita veneni efficaciam in actum deducat, ut de purgantibus medicamentis dicemus; quoties itàque opportuno tempore vis anodyna vitam, & partium ſpiritus ſopit, veneni vis non invenit facultatem illam, quæ in actum illud deducere debebat, ac ſic illud quoque quieſcit; hinc eſt, quòd tantum apud Galenum, quantum apud recentiores Theriacâ habetur pro tutiori, & univerſaliori antidoto, ex eo quia utrâque illa eſt prædita virtute, diaphoreticâ ſcilicèt & anodynâ: etenim ſi opium à theriacæ compoſitione demas, actum erit de ejus alexipharmacâ virtute, ità enim ſi quatuor, aut quinque ſimplicia, quæ maximam vim diaphoreticam habent, ab ejus compoſitione demas, inutilem experieris theriacam.

Ut itàque non ſolùm ſiſtatur, ſed abſtergatur in anthrace id, quod inter fibras concrematum eſt, ut ſuppoſuimus, valido diaphoretico, atque celeriter per corpus penetrante opus eſt. Habemus illud apud *Paracelſum*, & multoties à nobis expertum:

℞. *Vini correcti* ℥. x.
Theriacæ ℥. ß.
Myrrh. rubr.
Croci ana ℥. j.
Liquoris zingiberis,
Piperis ana ℥. ß. *m.*

Macerentur ſimul per quatuor dies, deindè quod tinctum eſt, & liquidum, ſeparetur. Hujus ℞. ℥. ß. *m. cum medio vini optimi cyatho*, & ægro propina, jejuno ſtomacho, componatque ſe, ut ſudet, quòd ſi ſudor erumpat, ſalutis ſignum eſt, quod fiat quolibet manè, adhibitâ tenuis victûs ratione, & ab iis, quæ refrigerant, aufugiat æger, ut à ſanguinis miſſione, purgante medicamento, & ab immoderato aquæ potu.

Sed quia prædictum Paracelſi diaphoreticum non facilè in officinis invenitur paratum, ejus loco aliis diaphoreticis uti poſſumus, ut *lapide benzoartico*, *ſtibio diaphoretico*, *benzoartico minerali*, *ſale volatili viperarum in theriacâ chymicâ*, *vel in decocto C. C. vel in electuario Diaſcordii*, *vel aquâ ſcabioſæ*. Pro pauperibus ſubſtituimus *bolum armenum*, *terram ſigillatam*, *cretam Militenſem*, *C. C. præp. ſine igne*,

igne, aquam theriacalem cum ſpiritu vini, aquam rutæ caprariæ, radices ſcorzoneriæ conditas &c.

His internis medicaminibus inſtitutis, ad anthracis locum devolvimus, & in parte hoc remedium applicari poterit:

℞. *Theriacæ opt.* ℥.ß.
Rad. Zinzib. ℥.j.
Myrrh. q. s.
F. cataplaſma,

Et manè, & ſerò parti affectæ applicetur. Vel imponimus *theriacam, vel Diaſcordium.* Notum eſt aliàs, quòd ſympathetico modo circulus ter in die circa anthracem ductus à ſapphiro annulo incluſo, etiam inhibeatur progreſſus ulterior carbunculi, quin carbunculus excidat, & ulcus cavum relinquat, ſuperponendo poſt ſapphiricam circumvolutionem *fodicationum emplaſtrum*, quod ſuâ efficaciâ ſanas partes anthraci circumſtantes fovet, & roborat, veneni qualitatem immutat, & uredinem remittit, ſic ſenſim anthracis materia diſſolvetur, & à ſanis partibus ſeparatur, & hoc fodicationum emplaſtro curatio perficietur.

Nonnulli *ſpumâ venenatâ duorum draconum i. butyro antimonii* utuntur, in quo beneficio plumæ intinctæ circa anthracem circulum ducunt in confinio nempè cum parte ſanâ; ſic nàmque virulentia carbunculi cauſtica optimè extinguitur, & ulterior mortificans progreſſus potenter inhibetur: & hinc ſeparatur pars emortua carbunculi, parte vicinâ ſanâ, ut ulteriùs ſerpere nequeat, quia intra circulum contenta pars à carbunculo mortificata ſponte excidat: & poſtmodùm ulcus mundificandum, ac more conſueto conſolidandum relinquitur.

Alii *emplaſtrum de magnete arſenicali* adhibent, quod ipſum applicatum etiam brevi cruſtam inducit, qua ſeparatâ, ſi adhuc malignitatem carbunculi quandam ſubeſſe ſuſpicio ſit, denuò applicant, donec ejus virulentia fuerit extincta. Hinc facilè ulcus conſolidant. Verum in hujuſmodi tumorum curationibus à corroſivis, & ſecticis, aliiſque dolorificis omninò cavete, uti etiam à ferro, mors enim irreparabilis ab his ſequeretur.

Cœterùm quia ſæpiſſimè anthracum, & carbunculorum frequentia graſſatur, peſtem non longè abeſſe multoties compertum eſt, vos hîc arcano non defraudabimus, in clade hujus regni uberrimâ multoties experto, ac ſemper cum eventûs felicitate. Ut plurimùm incipiente peſte ex politicis cauſis diſſenſiones inter medicos oriuntur; alii enim obſtinatè peſtem eſſe tuentur, alii quoque obſtinatè illam non eſſe dicunt, alii neutrum affirmare audent ſecundum Principis politicas rationes, ac intereà contagium hinc illinc ſerpendo; cùm in rei certitudinem veniunt, totam urbem coinquinatam inveniunt, & remedio incapacem. Vos itàque ſi id (quod Deus avertat) nunquàm acciderit, ſtatim ad diſputationem experimentum reducite: Habebitis experimentum ex ſequentis cataplaſmatis applicatione ſuper anthracem, vel bubonem,

nem, vel alium quemvis tumorem, qui an peſtilens ſit, in dubium vertitur; nàm eo ſuperpoſito, ſi verè peſtilens ſit, infra horæ quadrantem pars dolore privatur, ac infra duas horas perfectam ſuppurationem acquiret; educeturque per anthracis, vel bubonis apertionem totum peſtilens venenum per corpus diffuſum, ſi accurata ſit medici induſtria: contrà vero ſi peſtilens non ſit tumor, ſed malignus, & cacoëthes, abſque tamen contagio, ex cataplaſmatis appoſitione nulla eveniet doloris remiſſio, neque ulla apparebit ſuppuratio, ſed perſeverabit tumor in ſuo ſtatu, ea cauſando, quæ malignorum tumorum ſunt propria abſque contagio. Cataplaſma ſic concinnabis:

℞. Bufonem vivum, illumque in furnum immitte, ut ſenſim moriendo exſiccetur, & in pulverem redigi poſſit. Hunc pulverem m. cum farina hordei, & cum ſalivâ, vel urinâ humanâ reduc in pultem, quam telæ impone, & anthraci, vel buboni ſuperpone.

Cap. IX.

De Cancro.

Quotieſcumque in mulierum mammis, vel in hominum ſcapulis, naſo, labiis, axillis, inguinibus, genitalibus, aliiſque partibus tumor apparet durus, profundus cum rubedine ad lividum inclinante, puncturis profundis, & in ſuppurationem pro cal-lidorum apoſtematum more, deſtinato tempore non abit. *Carcinoma* Græcè, Latinè verò *Cancer* non exulceratus dicitur. Tùm deindè temporis diuturnitate, quod intra cancri tumorem corruptum jàm eſt, foràs erumpit per cutis lacerationem peſſimo, cadaveroſoque odore cancrum ulceratum dices.

Hic tumor dicitur cancer à ſimilitudine cancri marini, aut fluviatilis; nàm circa hunc tumorem plures obſervantur venæ, quæ cancri animalis pedes videntur præſeferre; vel ità denominatus fuit, quia ſicut cancer animal quicquid ſuis apprehendit pedibus, arctè retinet, & vix ab eo evelli poteſt: ſic qui tali correpti ſunt affectu vix liberari poſſunt; vel denique ſic dictus fuit à ſimilitudine pariter prædicti animalis, quia ſicut hoc animal inæqualem habet ſuperficiem, aſperam, & duram: ſic iſte tumor eſt inæqualis, & oſtracoſus.

Appellatur ab aliis *Noli me tangere*; verùm carcinoma, ſeu cancer in tres dividitur ſpecies, prima in cancrum abſolutè, qui à vulgaribus definitur, quòd ſit tumor p. n. ab atra bile ortum habens, rotundus, colore lividus, aut ſubniger, dolens, qui venis circumcircà turgidis, atque repletis, cancri pedes refert; attamen nonnulli cancri nomen pro genere ad quædam ulcera ſerpentia ſcilicet phagedænica referunt, ſub quo eryſipelas exulceratum, gangrænam, & ſphacelum comprehendunt. In noli me tangere, ſeu

ſeu *Pravam tentiginem*, quod in facie, præſertim ſupra mentum, os, & naſum oritur tumor, vel ulcus exulcerati cancri ſimilitudinem referens, lento initio creſcens, quaſi parva puſtula toto anno manet, qui aliàs minùs ſerpit, quàm cancer, undè cancer plùs corrodit uno die, quàm noli me tangere integro menſe. Dicitur noli me tangere, ſeu prava tentigo, quòd fricari non debet, cùm quò plùs manu tangitur, & fricatur, eò deteriùs redditur; vel quia remediis potiùs exaſperatur, quàm demulcetur, & in ſanas ſerpit partes. In *lupum*, ſi in tibiis, & cruribus ſit, in reliquis verò corporis partibus, etſi ejuſdem ſit pravitatis, lupum abſolutè nominari non cenſent. Dicitur lupus ob vehementem eroſionem, & exciſionem, quia vulgus exiſtimat famelici lupi inſtar gallinarum carnes, imò & alias carnes abſumere, ut fuſius ſecundo Tomo dicemus.

Duplex eſt cancer, unus occultus, reliquus non occultus; occultus eſt ille, qui in penitioribus corporis partibus oritur, ut in ſede, palato, aut in ſinu muliebri conditus; non occultus, qui in extimâ, & ſummâ corporis oritur parte, qui quia oculis cernitur, non occultus, ſed patens dicitur.

Signa.

Circa cancri cognitionem oportet chirurgum optimum eſſe botanicum, qui naſcentes herbas habet cognoſcere; nàm herbæ, dùm naſcuntur, quia tenellæ, & parvæ, difficilis eſt earum cognitio, ſicut ipſæ naſcentes à malis botanicis non cognoſcuntur, ſic cancri incipientes, quia ciceris, vel fabæ magnitudinem vix adæquent, à malis, inexpertibus medicis non cognoſcuntur, ex quo poſteà infamia, & dedecus ſequi ſolet. Quare cognoſcitur cancer primò, quia lentè proſerpit, & vix piſi magnitudinem exæquat: aliquandò illicò, aliquandò ſenſim accreſcit. Secundò, ex colore, qui ad nigrum, vel fuſcum inclinat. Tertiò, ex duritie. Quartò, à venis circumſtantibus ſimilibus cancrorum pedibus. Quintò ex dolore, nàm etſi non prematur, non dolet, dolere tamen poteſt poſt compreſſionem ex inæqualitate tumoris. Ex aſpectu demùm formidoloſo, quandò eſt magnus tonſoribus, & lippis eſt notus.

Cauſa.

Pro hujus morbi cauſâ vulgarium cœtus humorem melancholicum in atrabilarium degeneratum accuſare ſolent. Ità *Galenus* vulgarium anteſignanus inquit 2. *ad Glauc. cap.* x. *Ex putrefacto melancholico ſucco ulceratus fit cancer, ex non putrefacto verò non ulceratus cancer gignitur; cujus humoris eſt cauſa cacochymia, quæ cauſari ſolet ex malâ victûs ratione, ex uſu ſcilicet lentium, cochlearum, aut eorum omnium, quæ poſſunt melancholicos gignere ſuccos, præcipuè facit aër nimis ſiccus, ut eſt in Alexandriâ. Ad id etiam valet ſuppreſſa aliqua hæmorrhoidum, vel menſtruorum evacuatio, obſtructio lienis, hepatis &c.*

Contendunt vulgares, an inter calidos tumores, an frigidos ſit malum hoc annumerandum, cùm ſupponant in cancro atrabilarium humorem omninò calidis, tenuibuſque carere partibus, & hæc quæſtio eſt de lanâ caprinâ, ac de aſini umbrâ, quæ nihil ad morbi ſanationem facit, & adhùc inter ipſos ſub Judice manet.

Atrabilarium humorem ſub ſilentio involuimus, veluti reſponſione indignum, tanquàm inutiles nænias, & ignorantiæ aſylum ſpernimus. Omnes ferè morbos, quos lethales habent, quia ab ipſis pro eorum ſanatione non eſt inventum remedium, ab atrabilari ortum ducere fatentur. Adoriuntur tamen morbos, quos quilibet tonſor, vel hiſtrio curare poteſt, morbos verò difficiles, ut cancrum, caducum, epilepſiam, lepram, podagram &c. intactos relinquunt, quaſi Deus pro iſtis non creârit medicinam.

Nonnulli vulgares morbi ſquitiam in carnes corrodendo meditantes, illum explicatu difficilem aſſeruêre eſſe, quomodò atrabilis, quæ nuſpiàm tantoperè aliàs ſæviat, ac hujus loci, de atræbilis inſufficientiâ in ſuſpicionem venerunt, & aliquid peculiarius, ut eſt anguis in herbâ, ſublatere rati ſunt, quod huic ingenti corroſioni anſam præbeat. Non eos dicere puduit in hoc malo minutiſſimos innaſci Vermiculos de Syronum ſpecie, præ minutie fermè viſum effugientes, mobilitate ſuâ in tàm ſenſibilibus locis maximum pruritum, & catarrhalem excitantes fluxionem, quæ ſuo affluxu ulteriorem putredinem, & vermiculorum generationem inducere poteſt, undè partes tàm putredine, quàm eroſione abſumuntur. Quò pervenit vulgarium medicorum inſcitia! Hos minutiſſimos vermiculos in hoc morbo nos unquàm nec in terſo ſpeculo, nec mycroſcopio obſervare potuimus.

Ut de carcinomatis cauſâ noſtram proferamus ſententiam, ſupponimus primò dupliciter fieri corruptiones; vel enim compoſita optima, & perfectiſſima, vel imperfecta, ſive mediam vitam habentia corrumpuntur; ſi corrumpantur hæc, eorum corruptio non erit tàm peſſima, & prava, ſed mediocriter ſe habet; ſi corrumpantur eximia compoſita, & optimè præſtantia, delateria quidèm intenſa nimis reſultat, & effluit putrefactio, undè Ariſtoteles hanc noſcens veritatem inquit: *Corruptio optimi peſſima*, quod aſſertum adhuc experimento comprobatur, nàm ſi corrumpatur aliquod vegetabile, & aliquod ſenſitivum, cùm nobilius ſit hoc illo, intenſior multò fit in ſenſitivo, quàm in vegetabili corruptio.

Supponimus ſecundò in noſtro corpore ex fermentatione duas generari partes, unam homogeneam, volatilem, ſulphureamque, alteram verò fixam, ætherogeneam, & tartaream, quæ doctrina adhuc autopſiâ patet; omnia enim quæ in hoc terrarum orbe reperiuntur, duas continent partes, unam volatilem, alteram verò fixam: ſic in homine idem erit dicendum, cùm utrobique ſit par ratio.

His

His breviter ſuppoſitis, ſic noſtram de carcinomate cauſam demonſtramus, dicendo, quòd quotieſcumque corrumpitur, vel degenerat pars volatilis, & homogenea, ut quæ in partium alimentum cedit, toties ſcirrhus, cancer, formica, vel aliud quodpiam ſibi conveniens ſuccedit; ſi verò corrumpatur pars fixa, ſemifixa, vel omninò non homogenea, abſceſſus ordinarii, tumores benigni, & carbunculi, abſque eo quod malignitatem ſapiant, erumpunt. Pars iſta volatilis tota per inſenſilem evacuationem poſt vitæ ſuſtentationem in auras reſolvitur: accidit quandòque ob prohibitam tranſpirationem per cutis poros tranſpirare non poſſe, tunc condenſatur, & coagulatur in principio in parvam pullulam, vel tuberculum, vel verrucam. Hæc pars volatilis eſt de naturâ ſalis, quæ in coagulum verſa fixatur, & ob perennem diaphæreſim nova pars volatilis ipſius ſalis diaphoretici ſupervenit, & fixatur, quia *volatile agens ſupra fixum fixatur, & omne ſimile tendit ad conſervationem ſui ſimilis, tàm ſecundum generationem, quàm ſecundum conſervationem*, & in dies præpotenti vi attractiva, qua refercitur, magis, magiſque pollet, majorem ſalis microcoſmici copiam in ſe trahit, & imbibit, qui ob moram ſenſim fermentatur, acuitur, exaltatur, in ſal acutum, mordax, corroſivum, arſenicale, & realgarinum degenerat, quod urit, cauſticat, non ſecus ac cauſtica potentialia; cujus ſalis cauſtici ope ulcera fiunt, doloroſa omninò ſunt difformia, & variis variegata coloribus, putrida prorſùs, & infecta ſupra ulcerum omnium modum.

Fit cancer in mulieribus ut plurimùm ob menſtrua retenta, vel non ſufficienter evacuata, in viris verò ob ſanguinis hæmorrhoidalis ſuppreſſionem, retinetur enim ſanguis in ſuis conceptabulis obſtructionis vitio, quamediante, ſale acuto imbuitur eroſioni apto. Suppreſſo itàque ſanguine, ex ſympathiâ i. conſenſu uteri cum mammis, acuitas illa in ultimum partium albarum nutrimentum imprimitur, non reſolvitur per diaphæreſim, ac ſenſim degener fit, coagulatur, & ſuo viro quodammodò torpido continentes inficit partes, ac temporis progreſſu ferè utilitate eas privat: Undè fit in ipſis, & præſertim partibus glandulоſis obſtructio, cujus ope ſanguis per venas transfluere non poteſt, venæ tumori circumpoſitæ turgidæ, varicoſæ, & nigricantes apparent, ac cancri chelas repreſentant, quia ſanguinis motus ab affectæ partis denſitate & conſtipatione feriatur. Hinc durities, & circumſtantium partium dolor percipitur; ſemper enim ſalia diaphoretica non tranſporata exaltantur, ac in realgarina degenerant, hinc corruptio, & ab eâ ichor reſultat, qui, cùm vivas, ſanaſque partes tangit, eas vellicat, & ad contentæ corruptelæ diſpoſitiones excitat, & ita paulatim per totum mammæ corpus, tam corruptela continentium, & contentorum, quàm tumor expanduntur.

Relinquimus cœteras ſententias

tàm Paracelſi, qui vult cancrum gigni in hominibus ob venarum hæmorrhoidalium ſuppreſſionem, vel in mulieribus ob menſtrua detenta, verùm hæc ſunt cauſæ occaſionales, quàm fabri ſententiam, qui ex materiâ tartareâ hunc morbum generari prætulit.

Prognoſis.

Cancer in ſui ortûs principio non curatur, & præcipuè ille, qui in ſummâ corporis parte hæret. Qui mediis utuntur acrioribus, eum exulcerant. Confirmatus, aut inveteratus niſi radiciùs per ſectionem, aut uſtionem extirpetur, curationem non admittit; verùm occultus, ſive cavitate quadam corporis detentus curationem reſpuit, ut conſulit *Hip. 6. aph. 38. Cancros occultos* (per occultos non ulceratos nos intelligimus) *omnes melius eſt non curare; curati enim citiùs intereunt, non curati longius tempus perdurant.* Ulcerati immedicabiles ſunt apud medicorum vulgum, & pro lethalibus apud ipſos ſemper habentur, quia adhuc remedium non invenere; undè omni ſalutis ſpe deſtituti ægri miſerrrimè inter ejulatus, dolores, & cadavericos putores deplorabilem protrahunt vitam, & pigrè tendunt ad mortem.

Vulgares chirurgi Hip. aph. perſuaſi in hujuſmodi tumore curando fugam honeſtam arripiendam eſſe conſulunt. Sunt iſti vulgares non abſimiles illi ſacerdoti, & Levitæ evangelico, ut habetur *Luc. cap. x. Homo quidam deſcendebat ab Jeruſalem in Jericho, & incidit in latrones, qui etiam deſpoliaverunt eum: & plagis impoſitis, abierunt, ſemivivo relicto. Accidit autem, ut Sacerdos quidam deſcenderet eâdem viâ: & viſo illo, præterivit. Similiter & Levita cùm eſſet ſecus locum, & videret eum, pertranſiit. Samaritanus autem quidam iter faciens, venit ſecus eum, & videns eum, miſericordiâ motus, appropians alligavit vulnera ejus, infundens oleum, & vinum, & imponens illum in jumentum ſuum, duxit in ſtabulum, & curam ejus egit.* Hunc morbum curare tantùm ſciunt Dogmatici Spagyrici, non verò vulgares; nàm hi veluti Gorgonis capite perculſi aufugiunt.

Curatio.

Curatio à vulgaribus adimpletur pluribus intentionibus, quarum prima conſiſtit in optimo rerum nonnaturalium regimine; ſecunda in materiæ antecedentis regulatione; Tertia demùm materiam reſpicit conjunctam.

Prima completur pro earum ſex rerum nonnaturalium moderatione, ſecunda per medicamenta evacuantia, idoneis primò exhibitis, ſyrupis, ut

℞. *Syr. de fumar. ſimpl.*
De ſucc. acetoſ. &
Endiviæ ana ℥. ß.
Aquæ lupul. ℥. iij. *m.*

Qui aſſumi debent ad plures dies, ſaltim ad decem, deindè purgans exhibent medicamentum humori melancholico appropriatum, quod non debet ſemel adminiſtrari, ſed pluries, & pluries, prout videbitur. Hortantur, ut memoriâ teneatur id, quòd à *Meſue* docetur,

qui tractando de humore melancholico, hanc pulcherrimam ex *Avicennâ* adducit ſententiam, & Canon quidèm eſt: *In ægritudinibus melancholicis, ut non ſemel, aut bis, ſed per intervalla faciamus evacuationem talem habentem temperiem, ut Natura regulet evacuationem, non autem evacuatio naturam.* Et poſt pauca verba ſequitur: *Melius eſt in hac materiâ multiplicatio numeri, quàm multiplicatio quantitatis.* Undè medicamenta ſemper eſſe debent leviora, & mitiora, ac dùm adminiſtrantur, Fallop. imitantur, qui per intervalla adhuc quædam exhibet antidota, ut *jus cancrorum fluvialium, & eorum pulveres*, ex quibus cum melle electuaria confici poſſunt. Idem Fallop. felici cum ſucceſſu expertus eſt *aquam ſtillatitiam ex virgâ aureâ mane exhibitam ad* ℥. IV. cujus modus apud ipſum eſt legendus cap. 19. de cancro, quibus adminiſtratis.

Ad localia accedunt, quæ in principio repellentia eſſe debent, adhoc ut ipſius augmentum impediant, nec fortiora eſſe debent, quia nimis conſtipant, nec leviora, quia nihil agunt; undè convenit *ſuccus roſarum, plantag. ſolani, lactucæ &c.* Modus utendi pariter apud ipſos eſt varius, vel madefaciunt linteola in prædictis ſuccis, & ſuperponunt, vel *excipiuntur ſucci in micâ panis, addito ol. roſ. f. cataplaſma*; vel tutiùs capiuntur ſucci prædicti, & oleum roſ. completum; & ponantur in mortario plumbeo, continuò agitando cum piſtillo plumbeo; donec acquiſierint æqualem craſſitiem, & imponantur parti.

In augmento cum repellentibus digerentia admiſcent, quæ etiam ſint leviora, ne pars nimis calefiat; undè cum prædictis ſuccis miſcent calcem decies lotam, ſpodium pariter, vel tutiam eodem modo ablutam, & in mortario plumbeo agitatam.

In ſtatu autem medicamenta tantum conveniunt digerentia ſupradicta.

Sed accidit quandòque (imò ſemper dicere debebamus), ut cancer neque prædictis ſanetur auxiliis, neque augeatur, non decreſcat, non doleat; ſed quieſcat prorſùs, quid agendum ſit; in hoc caſu *Fallop.* legendum præcipiunt, qui docet: *Nàm multi ſupervixerunt, & aliquandò ad plures annos, quòd ſi fuiſſent aliquo præſidio adiuti, citiùs periiſſent*, ut patet *ex aph. 38. ſect. 6. Quibus occulti cancri* (id eſt non ulcerati) *adſunt, non curare melius; curati enim citiùs intereunt; non curati verò longiùs vitam trahunt.* Igitùr quieſcendum putant, & ſolùm vere, & autumno convenienti pharmaco corpus purgandum.

Ex his debilibus, & vanis barbarorum medicamentis, quæ tàm ſævo, & pertinaci adhibent morbo, facilè quiſquam omnimodam ſanationis impoſſibilitatem conjicere poteſt; nunc noſtram proponemus hujus tetri affectûs curationem, ut arbiter eſſe poſſit.

Curationem initio inſtituimus, antequàm malignam cancer naturam induat, corpus deplendo purgantibus mercurialibus; his enim præſtantiora in hoc morbo

non dantur, & eâdem ratione, ut de Lue Venereâ diximus, luem veneream potenter eliminat Mercurius, quia luis cauſa eſt exaltatum, & corroſivum nutrimenti ſal redditum, quod cum Mercurii corpore immutatur, nec corroſivam vim ampliùs retinet, in cancro quammaximè proficua ſunt. Si ſtomachus ſuperfluitatibus oneretur, *mercurius vitæ*, *vel noſtrum Hippocras emeticum in noſtrâ Trutinâ lib. 1. cap. 2. de Apoplexiâ* deſcriptum, exhiberi poteſt, quod non tantùm ſuperfluitates exturbat, verùm etiam fibras à cauſâ occaſionali abſtergit. Deindè ore tenus *Mercurius diaphoreticus primi ordinis Theophraſti Paracelſi* ſumatur, qui non tantùm prohibitam tranſpirationem in parte reſerat, verùm ſalia corroſiva cicurat, coagulum reſolvit, & obſtructiones aperit; vel maximè proſunt ſudores ab *antimonio diaphoretico* eliciti. Tuberculum maximoperè convenit *oleo ex frumento* lenire, vel præſtantiùs *empl. ſodic.* cui duplex mercurii vivi pondus in tigillo ſupra lentum ignem ſit optimè admiſtum, ſuperimponere. Summoperè conducunt *vulnerariæ potiones*, *vel magiſterium oculorum cancrorum in aquâ perſicariæ*, in cujus magiſterii defectu *pulvis cancrorum fluviatilium* à nobis alibi deſcriptus ſuſtitui poteſt.

Si cancer ex menſtruorum, vel hæmorrhoidum ſuppreſſione occaſionaliter oriatur, ad obſtructiones reſerandas ex Marte medicamenta confecta ad menſem chymicum, & ultra exhibemus.

Non agimus hic de cancro exulcerato, quia de eo *Tomo 2. cap. 23. de Ulcere canceroſo* fuſiſſimè tractamus.

Cap. X.

De Gangrænâ, & Sphacelo.

Gangræna non ſemper ſub tumorum genere comprehenditur, cùm non ſemper tumori aſſocietur; nàm plerumque maligna inſequitur ulcera, ſæpè etiam venenatis inſtrumentis inflicta vulnera, & venenatorum animalium morſus, abſque eo, quod iis aſſocietur tumor; verùm quia plerùmque magnis inflammationibus accidere ſolet, ideò ejus tractatum hic inſtituimus.

Gangræna eſt incipiens, & imperfecta mortificatio in mollibus corporis partibus, plerùmque poſt gravem, aut malè curatam inflammationem ſequens. Dicitur *ignis ſancti Antonii*, ignis Perſicus, & eſthiomenus, quia exedendo, ſeu depaſcendo procedit.

Sphacelus eſt perfecta, & plenaria mortificatio, corruptio, & putrefactio non tantùm partium mollium, ſed etiam durarum. Dicitur Græco nomine ſphaceliſmos à jugulando, & enecando, quia partes, quas ſemel aggreditur, niſi citiſſimè ſuccurratur, enecat. Dicitur etiam ab aliis Eſthiomenos, Necroſis. Latinè ſideratio i. ſideris percuſſio, plerùmque tamen retento Græcorum nomine, ſphacelus appellatur.

Vulgò

Vulgò verò Ignis S. Antonii vocatus fuit.

Differunt hi affectus, nàm gangræna eſt mollium tantùm particularum paſſio; in ipſâ enim tùm cutis, tùm etiam ſubjecta caro afficiuntur, non autem oſſa, & juncturæ. Sphacelus contrà, & oſſa, & juncturas devaſtat, ac proptereà non tantùm molles, ſed duras apprehendit particulas. In ſphacelo partes prorſùs ſunt emortuæ: in gangrænâ emori incipiunt, & ſenſus nondùm eſt abolitus. In gangrænâ cutis aliquo modo rubicunda apparet: ſed in ſphacelo pallida eſt, mox livida, & tandèm nigra evadit. Sphacelus plus fœtoris adfert, quàm gangræna.

Ex horum affectuum differentiâ patet falſam eſſe Galeni ſententiam, qui gangrænam carnoſas, ſphacelum verò ſpermaticas apprehendere partes ſtatuit, & in oſſibus exeſionem, ſeu eroſionem, vel cariem vocari exiſtimavit.

Omnes humani corporis partes tùm internas, tùm externas gangrænâ, & ſphacelo corripi poſſe, præter experientiam quotidianam pluribus, & innumeris practicorum obſervationibus compertum eſt: ſic brachium, pedem, penem, ſcrotum, perinæum, pudendum muliebre, ſphacelata obſervavimus. Nec ab hoc diro, & peſſimo malo interna viſcera ſunt immunia, inteſtina, ſtomachum, œſophagum, & os ſphacelata vidimus. In quadam infantulâ quatuor annorum in gingivis, & labiis ſphacelum obſervavimus. Imò cerebrum ipſum nec immune eſt, ut pluries nobis compertum eſt, inſuper & cor ſideratum in peſte inventum tradidit *Helmontius*.

Signa.

Gangrænæ ſigna facilia ſunt; quinimmò ſenſu ipſo diſcernuntur; ex inflammatione enim color ab initio flavus apparet, mox ingraveſcente malo cum diris, & vehementiſſimis cruciatibus mutatur in fuſcum, & lividum colorem, deindè ad nigrum convertitur, vel ad hos accedit colores, ſimul exoriuntur puſtulæ grandiores ichore loturæ carnium ſimili refertæ; calor, dolor, & pulſus multo remiſſior inſequitur, quàm qui cum inflammatione præceſſit. Tumor quoque qui anteà extenſus erat, collabeſcere incipit, & ſi tangatur œdematis inſtar foveam relinquit, vel ſi pungatur locus affectus, minimus, & ferè inſenſilis percipitur dolor, calor extingui, pulſus aboleri incipit, & caro flaveſcit. Quæ ſymptomata quò magis ad perfectam corruptionem accedit gangræna, eò magis augentur, & evidentiora redduntur. Verùm quia gangrænæ ſigna pro cauſæ occaſionalis diverſitate variant, ideò

Si à frigore contracta eſt gangræna, dolor vehementer pungens in parte percipitur affectâ: hæc primò rubra, mox pallida, & tandèm nigra evadit: naturalis calor paulatim extinguitur, & oritur horror illi ſimilis, qui in quartanâ percipitur febre, & locus glaci-

ciei inſtar frigidiſſimus evadit.

Si à cauſâ externâ calidâ, rubedo in album, & deindè in nigrum mutatur; pulſatio, & dolor ceſſant: ſenſus imminuitur, & tandèm quædam apparent puſtulæ, ex quibus ichor profluit.

Si ex alimenti defectu, ab initio nec dolor, nec inflammatio, nec tumor adſunt; ſed macies, pars redditur frigida, ac torpida, & utplurimùm morbus externos, manus ſcilicet pedes, nares vel aures occupat artus, & affectus hic abſque dolore ad totalem tranſit mortificationem.

Si à venenato animalis morſu, aut humore, dolores, & febres malignæ continuò affligunt, ſyncopes adſunt frequentes, vomitus, & deliria: puſtula hìc oritur, ſub qua nigra macula eſt, quæ deindè per partem diſpergitur nigram.

Si tandèm ex conſtrictione, & forti ligaturâ, pars tumet, diſtenditur, intenſè dolet, inflammatur, veſiculæ exoriuntur ichore lotum carnis ſimiles plenæ, liveſcit, nigreſcit, membrum fit grave, & & immobile, pars cum vaporibus intumeſcit, & ipſa cutis à carne diſcedit, ſi incidatur, nihil præter vaporem cum paucâ lymphæ quantitate effluit.

Si ſphacelus adſit, locus planè nigreſcit, tumet, putridi pomi inſtar mollis eſt, ac penitùs cadaveroſus apparet, omnis arteriarum pulſus ceſſat, nec ullus doloris ſenſus ſupereſt. Si caro ſphacelata ſcindatur, pungatur, vel aduratur, ut non prorſùs ſentiat æger, ac ſimul exſucca omnia exiſtant, ſphacelus dicitur, ſi verò adhuc ſentit, dicitur gangræna. Caro digitis compreſſa facilè pastæ inſtar cedit, & remotis digitis non reſilit, ſed ſcorbificata manet, nec ſecta etiam uſque ad perioſtium quicquàm ſentit, quod indubitatum ſphaceli ſignum eſt. Cutis à ſubjectâ carne abſcedit, fœtidum, ac cadaveroſum immittit halitum, atque ichorem, quem adſtantes vix ferre poſſunt. Febris adeſt maligna in ſummo gradu, ac in ipſâ peſte.

Monendus eſt hic chirurgus, ubi ex ſignis his gangrænam, & ſphacelum deprehendit, ut ea, quæ agenda ſunt, ne ampliùs differat deceptus motu, qui interdùm aliquis in membro etiam mortuo reliquus eſt; moventur enim partes ſphacelo corruptæ non integri muſculi motu, ſed quia ſaltèm muſculi caput adhuc integrum eſt, quòd, dùm movetur, unà continuum ſibi tendinem, & caudam ſuam etſi jàm emortuam trahit.

Cauſæ.

Galeni ſectatores pro gangrænæ, & ſphaceli cauſâ, quia vitam in caloris integritate reponunt, caloris nativi deſtructionem, vel corruptionem, ſuffocationem, diſſipationem, vel extinctionem aſſignant, undè dicunt, quòd,

Deſtruitur noſter calor à contrario manifeſto, ut ob vehemens frigus externum, aut aëris, aut hyemis, aut medicamentorum repellentium; ſic enim non rarò videmus hyberno tempore vehementem

tem pruinam teneras enecare, & arefacere herbas: ità conſimile frigus etiam extrema pedum, manuum, aures, nares mortificat. Idem etiam contingit ob medicamenta repellentia, nimis refrigerantia, in phlegmone, aut eryſipelate adhibita, partem gangrænâ, aut ſphacelo corrumpi. Verùm aliqui hunc modum potiùs ad prohibitam tranſpirationem referunt; alii ad ſanguinis coagulationem refundunt, qui ſuâ circulatione impeditur; & interdùm mortificatio ſequitur. Vel

Corrumpitur à contrario occulto, quod à medicis vulgaribus appellatur contrarium à propriâ formâ, ſeu totâ ſubſtantiâ, ſeu ab occultâ qualitate; hujuſmodi eſt venenum, vel venenata aliqua qualitas, quæ corporis noſtri calorem corrumpit. Interdùm enim humores in corpore noſtro adeò degenerant, & tantam nanciſcuntur malignitatem, ut in iis partibus, in quas à naturâ demandantur, mortificationem inducant, ità ut plurimùm mortificationes in febribus malignis, carbunculis, bubonibus obſervantur. Ità vulnera venenatis inflicta inſtrumentis illicò liveſcunt, & facilè in gangrænas abeunt. Sic pariter maligni, & venenati halitus, morſus, & ictus venenatorum animalium in gangrænam terminantur. Hoc efficiunt medicamenta ſectica, quæ calorem, & carnem corrumpunt, non ſatis prudenter adhibita, præcipuè in locis calidis, & humidis, ut in emunctoriis, & pudendis.

Suffocatur, ſive ſtrangulatur noſter calor, ſi non ventiletur; calor enim noſter perpetuâ indiget ventilatione, ſi illa denegetur, facilè vaporum copiâ ſuffocatur, ità ſæpiſſimè obſervatur in admodùm largis, & grandibus tumoribus, præcipuè in partibus humidis gangrænam accidere, calore nativo ſuffocato.

Diſſipatur nativus calor ab extraneo, & vehementi calore, ſic interdùm poſt magnas uſtiones, gangrænæ obſervantur.

Extinguitur nativus calor alimenti defectu, non aliter ac flamma in lucernâ, deficiente oleo: ſic noſter calor nutrimento indiget, quo denegato, extinguitur. Hoc modo gangræna in extremis corporis partibus accidit, in atrophiâ, tabe, & ſimilibus morbis chronicis corpus emaciantibus. Ob ſanguinis defectum, ſi majores articuli luxati non benè reponantur, os luxatum vicina comprimit vaſa, & ſanguinis, ac ſpirituum influxum in ſubjectas prohibet partes, tabes indè, & earundem ſequitur macies, & procedente tempore, gangræna. Ità quoquè contingere poteſt à ligaturâ in membris vulneratis, vel diſlocatis, qua pars aliqua nimis arctè, & diù vinculis conſtringatur, qua ſpiritus intercipiuntur, & ſanguinis motus inhibetur. Eâdem de cauſâ vehementes contuſiones, quemadmodùm poma contuſa facilè putreſcunt, ità etiam membra fortiter contuſa tumorem, & corruptionem ſortiuntur.

Prædictos quinque modos, quibus gangrænam, ſphacelumque cauſari autumant Galenici, non omninò rejicimus; verùm tanquàm cauſas immediatas repudiamus, & ſolummodò inter procatharticas, & occaſionales reponimus. Horum affectuum cauſam immediatam pro noſtrâ Galeni ſententiam amplectimur, pro qua notamus hîc Galeniſtarum pervicaciam, & profundiſſimam Galeni doctrinam, quæ ex eo, quod rudes ſortita eſt ſectatores, adeò latuit, ut recentiores veluti novam pronuncient. Suprà nos aſſeruimus, quòd carbunculus, cancer, ſimileſque tumores maligni, non ratione atrabilarii humoris tales erant, ſed ratione ſolidarum, & continentium partium corruptione: legite totum id apud accuratiſſimum *Galenum de tumoribus p. n. cap.* xi. hæc ſcribentem: *Gangrana cùm eſt ipſa quoque ſolidorum corporum mortificatio, quæ maximis conſequitur inflammationibus*; cùm itàque ſolidæ, & continentes partes corrumpi non poſſint, niſi nutrimentum ultimum in earum fibris receptum corrumpatur; neceſſe igitur eſt, ut in iis inflammationibus, quibus gangræna ſuccedit, primariò vitium ſit in ultimo partium nutrimento, ſecundariò verò in ſanguine, qui per accidens in parte coadunatur, & efferveſcit, nàm ſolidæ partes, quæ vitio proximi nutrimenti laborant, nihil cogitant de affluentis eò ſanguinis circulatione, cujus concretione celeriùs ſuffocatur continentium partium vita, undè gangræna emergit,

Ultimi nutrimenti vitium in partibus continentibus eſt ſal acre, lixiviale exaltatum è cauſis occaſionalibus in cauſticam, realgarinamque naturam, quod cauteriorum potentialium more partes continentes abſcindit, undè obſtruuntur, & ob vaſculorum obſtructionem ſanguis, cæterique ſucci ceſpitant, à circulatione feriantur, & in coagulum tranſeunt ob denegatum, prohibitumque affluxum; hinc primò pars rubeum, aut ſubpurpureum nanciſcitur colorem, deindè cutis, & caro ad nigredinem tranſit, quandòque fit ſicca, & arida. Majorem mali mineram augere ſolent ſucci concreti in propriis conceptabulis, vel evaſati, quia nullam in his fermentationem conſervant, undè ob ætherogenearum particularum ſtagnationem corrumpi neceſſe eſt, ut aquæ ſtagnantes efficiunt paludes fœtidas, & corruptas. Partes frigent motu, & ſenſu deſtitutæ ob denegatam nutritionem, fermentationis feriationem, & ob ſpirituum denegatum influxum, ac denegatam vitæ irradiationem.

Gangræna, & ſphacelus tantùm gradibus differunt; in gangrænâ enim pauciſſimi tubuli adhuc ſunt aperti, per quos ſanguis, & ſucci fluere poſſunt; in ſphacelo verò eſt totalis tubulorum obſtructio, omnes ſunt diſrupti, corroſi, & adeò corrupti, ut nullus motus inteſtinus, fermentatio nulla inter hos intercedat, omnia corrupta, & mortificata, omnia emortua, & vitæ expertia redduntur.

Prognoſis

Prognoſis.

Tanta eſt hujus mali truculentia, & tanta malignitas, ut niſi citiſſimè occurratur, partem illam, quam adoritur, corrumpit, & mortificat, ac totam humani corporis machinam deſtruit. Neque aliorum morborum inſtar perfunctoriè infeſtat, aut ad ſalutem quandòque terminatur, ſed ubi ſemel pedem fixit, pertinaciſſimè adhæret, nec ſuis coërcetur limitibus, cito pede graditur, & niſi citiſſimè ſiſtatur, exedendo, & depaſcendo, ægrum jugulat, & enecat. Chirurgus interdùm deſperato tàm malo accerſituri, inſtitutâ itàque exquiſitâ prognoſi, meritò ſibi conſulat, ne incautè ſe, & ſuam artem proſtituat; audiat quæſò *Celſum: Eſt prudentis medici, ubi gravis eſt metus in morbis, indicare neceſſariis periclitantis in difficili rem eſſe, ut ſi victa ars malo fuerit, vel ignoraſſe, vel fefelliſſe non videatur, vel ſi mori contingat laborantem, medicus occidiſſe credatur, quem ſors dira peremit.*

Gangræna graviſſimus eſt affectus, verùm ſi non dùm planè obſideat, ac partem teneat, & adhuc incipiat, præcipuè in corpore juvenili, ſi recens corruptionem in cute, & carne ſuperficiariam habeat, ubi neque muſculi, vel vaſa adhuc læſa non ſunt, magnâ adhibitâ ſolertiâ, haud difficile curari poteſt, ſi celerrimè ferantur ſuppetiæ; quòd ſi protinùs non ſiſtatur, inane erit opus; nàm gangræna breui in ſiderationem, ſive ſphacelum degenerat, & in ſuccedentes alioqui ſanas ſerpit partes, vicinaſque itidèm mortificat, & non ſolùm vaſa exedit, ſed etiam oſſa, & enecat ægrum. Partium internarum gangrænæ præſertim cerebri, hepatis, lienis, maſſæ ſanguineæ, meſenterii, inteſtinorum, renum &c. Semper lethales ſunt; externarum verò quandòque curationem admittunt. Periculoſior eſt gangræna, quæ in partibus mollibus & laxis, ac quæ in corporis cavitatibus humidis incipit, ut in naribus, auribus, ſive gingivis, ore, pudendo, ano &c. ejus curatio difficilis eſt; citiùs enim nutrimentum corrumpitur ab humorum copiâ in talibus partibus exiſtente. Eâdem quoque ratione gangræna, quæ in hidropicorum tibiis, & ſcroto oritur, rarò ſanatur, ſed plerùmque in ſphacelum degenerat. Gangræna, quæ oritur à contuſione, motu, uſtione, fracturâ, vulnere &c. Sanabilior eſt, & minùs pernicioſa cenſetur eâ, quæ ab internis provenit cauſis ſanguinem coagulantibus, ſicut & illa, quæ in ſenili ætate, ex alimenti defectu oritur. Si pus album apparet; ſignum eſt, quòd gangræna ſeparanda ſit. Gangræna, quæ fit à veneno, difficilis eſt curationis paucos enim à tali gangrænâ ereptos vidimus.

Sphacelus verò longè adhuc periculoſior eſt affectus, nec pars ſphacelo correpta in integrum reſtitui poteſt, ſed mors ipſa erit imprompt, quia parvâ corporis parte ſideratione correptâ, intra paucas horas totum corpus ſideratio-

ratione corripitur, veneni inſtar ſuo contactu, quod adhuc ſanum, & integrum eſt, inficit, corrumpitque; ideòque nulla ſalutis ſpes ſupereſt. Si ſphacelus jàm factus in unâ tantum corporis parte, qua ad vitam deſtitui poteſt, nempè in brachio, vel pede adhuc hæſerit, vita ſæpiùs cum hujus partis ſphacelatæ amiſſione ſervari poteſt, ſi illicò ſphacelatum membrum, ut dicemus, à ſano recidatur, ut cecinit Ovidius 1. Metamorph.

Cuncta prius tentanda: ſed immedicabile vulnus
Enſe recidendum eſt, ne pars ſyncera trahatur.

alioqui præſentiſſima mors præ foribus adeſt. De duratione hujus morbi nihil determinare licet, modò brevioris termini eſt, & intra paucas horas vitæ finem imponit, modò longiùs durat, vel ad unum, alterumque diem protenditur, vel ad tres, ut Hippocrati placuit.

Hìc non poſſumus inemendatum relinquere illum *Hippocratis aph.* 50. *qui ſect.* 7. de cerebri ſphacelo loquens inquit: *Quibus cerebrum ſphacelatum eſt, in tribus diebus pereunt: ſi verò hos evaſerint, ſani fiunt.* Nàm falſus deprehenditur, quod enim emortuum eſt, neque corrigi, neque emendari, neque in naturæ gratiam redire poteſt, cùm à privatione ad habitum, ſeu à morte ad vitam, naturaliter loquendo, non detur regreſſus. Igitur optimè dixiſſet Hip. quibus cerebrum eſt ſphacelatum in tribus diebus pereunt, ſi *ut plurimùm* addidiſſet, perperam verò ſi hos evaſerint, ſani fiunt, nàm cerebrum ſphacelatum habentes impoſſibile eſt ſupervenire poſſe. Imò *in tribus diebus pereunt* falſum deprehendimus, multi nàmque pervenêre ad decimum, undecimum, & decimum quartum, ut refert *Braſavola* de quodam ægroto, cum qui ſi quæras, quomodò potuerit cognoſci jàm cœpiſſe ſphacelum? Reſpondet *ex vehementiſſimo dolore, quem æger patiebatur, primo die effectus eſt attonitus, octavo die omnes amiſit ſenſus, decimoquarto obiit. Huic, ablatâ calvariâ, totum cerebrum corruptum apparuit.* Nonnullorum medentûm ingenia hujus aphoriſmi interpretatio torſit, ſed inſano indulſerunt labori, & oleum, & operam perdiderunt. *Galenus*, ut quamplurimos omittamus, hunc explicans aphoriſmum, pro ſphacelo gangrænam accepit: *Hanc enim Græci ſphacelum etiam appellabant, & Erodotus dixit coxam Cambiſys ſphacelari, cerebrumque ità, quiſpiam diceret ſphacelari tantùm modò. Iam verò propter quid velox in eo mors ſit, manifeſtum eſt, nimirùm quia, & morbus graviſſimus, & pars principalis maximè ſit.* Hinc videtur Galenus in hanc explicando aphoriſmum ad ſcopum non collimaſſe, muſcas in aëre venatus, & cancrum pro cete expiſcatus fuiſſe. Nos hujus aphoriſmi poſteriorem partem expungendam eſſe arbitramur, cum hujus adverbii additione, utplurimùm, & ſic illum pronunciamus: *Quibus cerebrum eſt ſphacelatum, in tribus diebus ut plurimùm pereunt.*

Uter-

Uterque affectus comitem habet febrem acutiſſimam, & in ſphacelo præcedunt deliria, vigiliæ, ſyncope, convulſiones, ructus, ſingultus, toto corpore frigidus erumpit ſudor, alii inter loquendum, aliique, veluti ſomno ſepulti moriuntur.

Curatio.

Vulgares tribus præſertim intentionibus curationem complent, quarum prima idoneum reſpicit victum; ſecunda totius corporis evacuationem à præcedentibus ſuccis requirit; tertia demùm circa laborantem particulam idoneum operandi modum, & opportuna præſidia deſignat.

Prima, quia acutiſſimus eſt affectùs, tenuem expoſuit victum ac abſtinendum à carnibus, vino, ab omnibus tùm cibis, tùm fructibus, quæ corruptionem pati, vel augere poſſunt. Cibos condiendos imperant aliquo ad putredinem inhibendam, hujuſmodi ſunt, *acetum, ſuccus limonum, citri, aurantiorum &c.* Pro potu, ut utatur æger *aquâ ſcorzonoriæ, vel ſonchi*, cui pariter *acetum, vel limonum ſuccum &c.* admiſcent ad eam proportionem, ut bibi poſſit. Verùm hæc rationi non conſona ſunt; ipſe enim morbus ab acidi exceſſu eſt, omniſque corruptio, & putredo ab acido exceſſivo dependet, & ab acidorum exhibitione potiùs ſummè invaleſcit, taleſque gangrænicos, qui acetum, limonum, citri &c. ſuccum bibere, vel ſorbere, vel buccellas in ipſo intinctas, vel cibos conditos comedere appetentes, ultra biduum non ſupervixiſſe obſervavimus; ideò omnia acida longè ab ipſis arceri debent, dandaque potiùs alkalioſa, ut oculi cancrorum, & ſimilia. Prohibendi quoque ſunt tales ægri à ſomno, putredinem enim auget. Aërem, qui potiùs ad ſiccum, quàm ad humidum vergat, eligunt. Alvinæ fæces quotidiè enemate extubandæ ſût. Membrum affectum in quiete detineatur, & animi pathemata, quantùm fieri poteſt, vitentur.

Secundam complent intentionem per duo illa vulgaria præſidia totum corpus evacuantia, phlebotomiam ſcilicèt & medicamentum purgans. Statim itàque ac gangrænæ veſtigia apparere incipiunt, illicò ſanguinem effundunt, & pluries etiam juxta corporis habitum, temperamentum, ætatem &c. Primâ vice revulſionis gratiâ, ex loco longiori, poſtmodùm viciniori in derivationis gratiam; & conſimili ratione ſcarificationes, & venarum ſedis apertiones juvare credunt. Verùm nos obſervavimus gangrænicos, quibus ſanguis detractus fuit, infra biduum, vel tandèm triduum periiſſe. Si gangræna à frigore originem duxerit, phlebotomia magis refrigerat; ſi à veneno vel morſu venenato, vel malignitate, eſt ipſo veneno nocentior; ſi ab alimenti defectu, nullo modo ſanguis detrahendus eſt, cùm ſubtrahatur alimentum; ſi ab æſtu externo, phlebotomia impreſſum non aufert æſtum; ſi à

magnis inflammationibus, ſi plethora adſit, utique ſanguinem mittendum conjectamus; ſi ab humorum affluxu, ut dicunt, tales humores purgandi, dummodò maligni non ſint; ſi à pororum conſtipatione, phlebotomia poros non reſerat, imò magis conſtipat: Itàque in gangrænâ ſanguinis miſſionem tanquàm maledictam rejicimus.

Deindè corpus purgant in vitioſorum ſuccorum abundantiâ, & ſi ſucci fuerint calidiores, præſidiis bilem ipſam expurgandi vim habentibus utuntur, ſemper tamen minora, & frigidiora eligentes, (verùm quàm bardi ſunt vulgares dari purgantia frigida putantes!) ne inductâ in corpus agitatione, detur anſa, ut magis ad partem affectam fluant, inter hæc apud ipſos principem tenet locum *Manna*, *caſſia*, *ſyr. roſ. ſolut. ſyr. viol. de Cichor. Nicolai*, *expreſſiones conſ. roſ. perſ. &c.* Contrà ſi ſucci fuerint craſſiores, ut phlegmatici, & melancholici, confugiunt ad pharmaca tales humores exturbantia, ut ſunt *ſyr. de fumar. mai. ſueſſ. Diacatholicon*, *Diaphœnicon &c.* Illud advertunt, quòd ubi in corpore copioſa malorum ſuccorum colluvies, & ubi gangræna non ſtatim, nec facilè cedere videatur, in his caſibus corporis purgationes reiterant per epicraſim.

Verùm ſi vulgares chirurgi gangrænam purgantibus medicamentis curare intendant, eam in ſphacelum commutabunt, niſi à magno humorum affluxu ortum ducat, nàm eadem militat ratio pro purgante, ac quam pro phlebotomiâ ſuprà notavimus.

Tertiam demùm complent intentionem per localia præſidia, & manuales operationes laboranti particulæ adhibenda, quæ, quod in eâ putridum eſt, abſumant, & extirpent, ac quod putreſcere promptum eſt, & paratum, à putredine vindicent.

Statim itàque ac gangræna incipere videtur, ex Galeni conſilio cutem partis laborantis vel pluribus ſectionibus ad partem uſque ſanam, vel ſaltim pluribus utuntur ſcarificationibus; nàm ſi gangræna fuerit incipiens, ſuperficialis, nec multùm profunda, utuntur ſcarificationibus magis tamen, vel minùs profundis, ſecundum quod fuerit gangræna: Si autem non fuerit incipiens, ſed ulteriùs progreſſa, ſectiones adhibent, quibus, quod putridum eſt, à ſanâ ſeparatur parte.

Poſt ſcarificationes, aut ſectiones, ſi remanet in parte aliquis ſanguinis grumus, abluenda eſt *aquâ ſalſâ*, *vel lixivio barbitonſoris*, in quo *fuerint decocti lupini*, quòd ſi velint efficaciùs reddere diſſolvunt in eo *unguentum Ægyptiacum*, vel hujuſmodi utuntur ablutione, ut

℞. *Aceti acerrimi lib. ß.*
Oximell. ſcyllitici ℥. iij.
Salis ℥. ß.
Ung. Ægyptiaci ℥. j.
M. f. lotio.

Verùm nos acetum repudiamus in hoc morbo ob rationes ſuprà notatas, & unguentum Ægyptiacum

tiacum propter viride æs omninò damnamus; affectam enim partem livore inficit, qui non tantùm patienti, verùm etiam adſtantibus, & chirurgo metum incutit. Hujuſmodi lotione adhùc calidâ utuntur, & potiſſimum ſi frigidum fuerit anni tempus.

Poſt lotionem prædictam conſulunt, medicamentum aliquod imponatur abſumendi putredinem vim habens, aut ſaltèm ejuſdem inhibendæ; ad hunc uſum utuntur pulveribus *Chalcanti uſti*, *præcipitati rubri*, *viridis æris*, *& aluminis rochæ uſti* ſimul unitis, quibus univerſam replent particulam, deſuper imponentes filamenta ſicca, vel unguento Ægyptiaco allinita. Circumſtantes particulas proximas loco laboranti hoc cataplaſmate defendunt, ut

℞. *farinæ lupinor.*
Oribi,
Fabar. &
Lentium ana ℥. ſs.
Bulliant in aquâ maris, vel in lixivio barbitonſorum addendo
Salis comm. ℥. ſs.
Oximel. ſcyllitic. ℥. iij.
Sapæ ℥. ij.
M. f. cataplaſma.

Poſt vigintiquatuor horas ſi in parte affectâ inveniatur inducta cruſta, eaque dura, & valida, ac fortiter adhærens, tunc medicamentis relaxantibus ejus caſus procurandus eſt; tunc enim argumentum eſt gangrænam, & putredinem jàm eſſe evictam: Si autem vel cruſta inducta non fuerit, vel mollis omninò, quia tunc argumentum eſt nec putredinem devictam fuiſſe, nec evictam fuiſſe gangrænam, tunc ad majora confugiunt præſidia, & hanc ob cauſam vel pulveribus prædictis mercuriis ſublimati pulverem addunt ad paucam, ſed congruam doſim, vel infrà deſcriptis utuntur pulveribus, quibus tanquàm arcanis nonnulli utuntur, ut

℞. *Arſenici cryſtallini* ℥. ſs.
Realgaris ℥. iij.
Terantur ſupra lapidem marmoreum, deſuper inſpergendo nonnullas vini generoſi guttas, ut ad unguenti formam perducantur, poſteà ſiccentur, & in pulverem ſubtiliſſimum redigantur, & ſerventur ad uſum.

Verùm hoc medicamenti genus eſt periculo plenum; eſt nàmque venenatum, & potenter ſuo ſulphure inflammabili, & ſale cauſtico penetrat; cujus virus (licèt defenſiva adhibeantur) calorem ſuffocat, carnem corrumpit, ſanguinem inflammat, & cordis arcem petit, ac proindè nos multoties obſervavimus à cauſticis non ſatis prudenter adhibitis gangrænas exortas fuiſſe.

Deligant partem affectam poſt vigintiquatur horas, & cruſta in eâ inducta ſupurantibus, & humectantibus, ut decidat, procurant, & in uſu habent *butyrum recens, ſive mantecam*, illudque undequàque ſupra inductam eſcharam lenientes, deſuper *lactucæ, vel indiviæ folia* ponunt, & id bis in die repetunt, ut mollior reddita facilè, & decidat.

Deciſâ eſcharâ, ſi ſubtùs puram inſpiciunt carnem, & ulcus non fuerit ſordidum, cicatrizantibus ad

ad ſanitatem ducunt; ſi verò ulcus cavum remanſerit, cavitatem ſarcoticis implent pulveribus, ut ſunt *pulveres maſtiches, thuris, ſarcocollæ ſanguinis draconis &c.* poſtmodùm cicatrizant *unguento de tutiâ plumbo, lithargyrio &c.* Si caro aliquali ſorditie imbuta inſpiciatur, utuntur unguento mundificativo, ut eſt *unguentum apoſtolorum, vel aureum cum præcipitati pulvere admiſtum in congruâ dozi.*

In ſphacelo autem, quia nulla ſupereſt ſalutis fiducia, proximas ſanas tuentur partes, totius ſphacelati membri inciſionem, & abſciſſionem moliuntur. Verùm in rectâ hujus præſidii adminiſtratione plures ſalutares attenduntur animadverſiones, ne ægrum in actuali operatione miſerum in modum deficere, animamque efflare contingat, ut non rarò accidit.

Prima ut corpus ſit optimè purgatum.

Secunda, ut validas obtineat vires, quibus non conſtantibus, nequaquàm ad hoc præſidii genus confugiat chirurgus, ne poſtmodùm homicidiarii nomen mereatur.

Tertia, ut æger intrepido, ac forti animo ſit dotatus, adeò ut à chirurgo proximè imminentis lethi monitus, valido animo ad opus prædictum deveniat.

Quarta, ut idoneo in loco locetur æger, & à validis miniſtris convenienti loco alligetur, ne membrum affectum in ſectione vacillet.

Quinta, ne in articulis, aut parùm ſuprà ſectio inſtituatur, ſed ſaltim quatuor digitorum ſpatio ab articulis adminiſtretur.

Sexta, ut idonea parentur inſtrumenta, quibus exaptè poſitis, chirurgus ſectionem aggrediatur, priùs tamen ad ſenſum obſtupefaciendum opiata exhiberi debere conſulunt, hujuſmodi ſunt *Theriaca novella, Triphera magna, Requies Nicolai, Philonium Romanum, quorum doſim ad ℥ j. cum ſyrupo de papavere* propinant, ſed debilia præſidia hæc ad ſenſum obſtupefaciendum pro tantâ carnificinâ, & priùs cibo, & potu roborato, operationem aggrediuntur, ſed priùs caro, & cutis ſanæ partis quantùm fieri poterit, ſurſùm ad ſuperiora retrahatur. Poſtmodùm quinque, aut ſex digitorum ſpatio ſupra ægram partem, ſanam fortiter vinciunt, & alligant, ut vaſa adſtringantur, & quantùm fieri poterit, ſanguinis fluxus inhibeatur. Hinc ad ſectionem deveniunt, & aliquid de parte ſanâ apprehendunt; quapropter novaculis benè incidentibus per ſpatium ſemi digiti à ſanâ particulâ diſtantis priùs corruptam carnem ab oſſe ſeparant, & deindè os ipſum à ſuo proprio perioſtio denudant, & ad ſanguinis fluxum evitandum prædictis labiis goſſypium aquâ roſaceâ, & aceto roſaceo madefactum imponunt. Poſtmodùm ignitis inſtrumentis corruptam carnem à ſanâ particulâ derelictam abſumunt, & cauterizant, cujus terminus erit cùm ſanguis ampliùs non fluxerit & æger dolore infeſtabitur. Hinc acutiſſimâ ſerrâ os ſecant, & incidunt, ac poſtmodùm denuò ignitis

ignitis inſtrumentis oſſis prædicti labia, & extremitates cauterizant. Advertunt tamen, ne medulla intra os contenta igniatur, quia illicò os ſanum inflammaretur. Poſt ejus ſectionem parti ipſi ſtuppatam applicant, & infra ſcriptos adjiciunt pulveres:

℞. *Calchanti uſti,*
Sarcocollæ,
Aloës,
Boli armeni ana ℥. ij.
Thuris,
Maſtiches ana ℥. j.
M. & f. omnium pulvis.

Deindè accipiantur albumina ovorum ad ſufficientiam, & cum prædictis pulveribus f. ſtuppata.

Vincula, & ligaturas ſuprà diſſolvunt, & carnem, & cutem ad inferiora retrahunt, ut os ipſum vel in totum, vel ſaltim majori ex parte tegant, & tueantur. Sequenti die ſtuppatam prædictam removent, & eſcharæ caſum procurant butyro &c. Si os medulloſum fuerit, in medullæ loco ſicca adhibent filamenta, ne ipſa medulla computreſcat. Poſt eſcharæ caſum oſſi ipſi *unguento de Gummi elami* medentur, deindè incarnant, & cicatrizant juxta neceſſitatem.

Gangrænæ curationem ſpecialiùs pro cauſis procatharticis perficiemus.

Primò à nimiâ perfrigeratione, ſi pars refrigerata ſit, ita tamen ut gangrænæ tantùm ſuſpicio timeatur, & non dùm præſens ſit, neque dùm pars livida ſit, & frigida, ſed potiùs rubor ſit, in parte, dolorque vehemens, & urens: tùm æger circa ignem illicò non collocetur, nec igni admoveatur ad congelationem tollendam, & ratio eſt, quia repentina irradiatio ignis particulas volatiles reſtantes penitùs expellit, undè maxima confuſio, & partium textura planè tolleretur, quod experientiâ conſtat; id enim videmus in pomis congelatis, quæ ſi igni admoveantur, ſtatim putreſcunt. Sic quoque quotidiè in nobiſmet obſervamus, quandò digiti noſtri à frigore immobiles facti, ſi ſtatim igni admoventur; indè eſt, ac ſi mille aciculis pungantur, ſenſum præbent; è longinquo itàque collocetur, ut ſenſim calor parti reſtituatur. Quinimò modò membra planè frigore non rigeant, ut nullus ſanguis amplius ſubſit, priùs aquâ frigidâ niveâ, vel ipſâ nive fricentur, ut calor ab internis partibus fortiùs ad exteriores ſe extricet, verùm hoc aliis paradoxum videtur, ſed ſi ritè rem perpendamus, ratio id nobis perſuadebit, cùm curatio tantùm hoc modo inchoëtur, ſed non perficiatur, ſenſim enim ſucci coagulati reſolvi debent, & ad priſtinam miſtionem redigi, & hoc optimè perficitur ope aquæ frigidæ, vel nivis frictione, ratio eſt, quia per partem congelatam aquæ impoſitam plus materiæ ſubtilis perfluit, quàm per congelatas, & nimis ſtrictè compreſſas particulas, per quam materiam ſubtilem particulæ iterùm fluidiores redduntur, quæ in parte affectâ fixæ fuerant; frictio quoque cum nive eapropter juvat, quoniam ipſis in manibus noſtris liqueſcit, & hinc

hinc amicabilis ſit particularum congelatarum reſolutio; adde, & quod commotione iſtâ reliquos quoque ſuccos ſtagnantes ad motum incitat, poſtmodùm ſucci inſpiſſati calore fortiori diſſolvendi ſunt, ut

℞. *Rad. angelicæ,*
Galang. ana ℥. ß.
Raparum,
Bryon. ana ℥. ij.
Herb. rutæ,
Scordii,
Roris marini
Abſynth.
Nicotianæ ana m. ij.
Sem. cumini,
Urticæ,
Erucæ ana ℥. j.
Piper. long. ℥. vj.
Salis armoniac. &
Salis tart. ana ℥. jß.

Coque in unâ parte vini generoſi, & duabus partibus urinæ, & benè coct. adde

Spiritûs vini lib. ß.

Et membrum congelatum calidè immittatur, & deindè ſequenti:

℞. *ſpiritûs vin.* ℥. vj. *in quo diſſ.*
Camphoræ ℥. i ß.

Membra fricentur. Si congelatus ſit æger, in ventre equino, ut chymici loquuntur, collocari debet. Præter externa, interna quoque interponenda ſunt, ut *Hippocras vel vinum, in quo cinnamomum, caryophyll. Zingib. & ſimilia aromata ebullierint, clauſo tamen vaſe, vel calido in vino theriaca, vel Mithridatium* exhibeatur. Si dolor, & frigus ſe remiſerint, æger in lecto collocetur, ſudorque provocetur ſequenti, ut

℞. *Vini generoſi* ℥. ij.
Spiritûs C.C. ℥. ß. *m.*

Vel in eodem vino m.

Elixiris vitæ ℥. ij.

Secundò, à calore nimio ſi gignatur gangræna, frigida inſtituatur diæta, calidis humoribus attemperatis, & depletis; ſi malum cauſam agnoſcat externam, membrum affectum lapidis medicamentoſi infuſione fovendum eſt, quòd ſi ulteriùs ſerpat, abluto priùs refrigerantium decocto, imponenda ſunt, quæ pluries præſcripſimus.

Tertiò, ex ſucci nutritii defectu, quæ oritur gangræna, cùm quaſi ipſa pars vitâ privetur à nutrimenti plenario defectu, vix curatio ſupereſt, ne ægros planè ſine auxilio deſeramus; alimenta euchyma exhibeantur, & interim propinanda eſt *Aqua Magnanimitatis*, & ad ipſam partem gangrænâ affectam omni conatu alimentum trahendum eſt. Pars affectæ ſimul fricetur *oleo terebinthinæ, guajaci, ſuccini, tincturâ aſſæ fœtidæ, ſpiritu lumbricorum,* quæ omnia inſpiſſatos, congrumatoſque ſuccos attenuant. Nec relinquenda ſunt, quæ ſuccos craſſos fluidiores reddunt, ut decoctum *ex radice chinæ, ſalſæparillæ, galangæ, zedoariæ, macis, croci, naſturtii, ſem. aniſor. ſalis tart. armoniaci in vino generoſo,* cujus pro libitu bis, vel ter in die tres uncias aſſumat æger. Defenſiva in hoc caſu maximam inferunt noxam, quia ſangi ini, & ſpiritibus aditum præcludunt, ne ad partem fluant affectam. Junctiones tamen *ex oleo amygdal. dulc. viol. olivarum,*

warum, lumbric. ſcorpion. axung. human. viperin. urſi, gall. &c. etiam ad humectandum fieri poſſunt, at fugienda ſunt, quæ corpus exſiccant. Si gangræna ulteriùs proceſſerit, pars ſcarificanda eſt, & ea medicamenta, quæ recenſuimus, apponenda ſunt.

Verùm ſi ex ſanguinis, & ſpirituum interceptione gangræna accidat, ſit quæcumque cauſa, quæ ſanguinem, & ſpiritus intercipit, ea ſtatim auferenda, ut ſi ab arctâ ligaturâ ſit illa interceptio, illa laxanda, & poſtmodùm ad ſuccos ſtagnantes, & corruptos, fluidiores, & volatiliores reddendos, præter ſudorifica, in parte affectâ cataplaſma aromatica conducunt, & reliqua ſpirituoſa, ſæpiùs jam dicta, imponantur, attamen calida. Si gangræna invaluerit, locum ſcarificamus,& reliqua, quæ in gangrænâ requiruntur, agenda cenſemus. Si adſtringens, vel repellens medicamentum ſit gangrænæ cauſa, illo remoto, frictionibus, & inunctionibus calor revocetur. Ità & gangræna ab aliis cauſis ſpiritus intercipientibus excitata, tractanda eſt.

Quartò, ſi gangræna ex veneno oriatur extrinſecùs allato, vel ex animalis morſu, vel ictu, tunc imprimis ſudorifica, quæ ſtagnantes ſuccos attenuant, fluidiores reddunt; acidum corrumpens temperant, abſumunt, emendant, & obtundunt, ac venenum extrahunt, uſurpanda ſunt, & defenſiva, ne venenum in partes interiores, nobileſque ſe propaget, in actum veniant. Ratione veneni ſit ſequens miſtura:

℞. *Aq. rutæ caprariæ* ℥. iv.
Theriacalis ℥. j.
Elixiris vitæ ℥. ij.
Spiritus c. c. &
Salis volatil. ejuſdem c. c. ana ℥ ß.
Camphoræ gr. v.
Diaſcordii ℨ. j. ß.
M. f. miſtura.

& ſingulis horis ſumat æger cochlearia duo, donec ſudor erumpat, & ea ſumat medicamenta, quæ in febribus malignis, & peſte uſurpantur, & quæ in noſtrâ *Trutinâ* fuſiùs notavimus; verùm neceſſe eſt cognitum haberi venenum, ut ſpeciatim naturæ veneni alexipharmacum exhibeatur. Calidiſſimè externè parti affectæ cataplaſma applicetur *ex herbis rutæ, ſcordii cum aloë, myrrhâ, camphorâ, theriacâ, ol. nuc. moſch. &c. cum vino generoſo, & urinâ fiat cataplaſma.* Proderit demorſam partem ablui *aquâ theriacali cum ſpiritu vini, aquâ calcis vivæ, ſpiritu vini camphorato.* Itèm conveniunt ea omnia, quæ *Tertio Tomo cap.* 28. *De Vulneribus ex venenato morſu inflictis* deſcripſimus.

Si ex humorum malignorum affluxu, ut dicunt, aut venenatâ qualitate in noſtro corpore genitâ ortum ducat gangræna; phlebotomiam, & catharticum execramur, & anathematizamus, tanquàm ipſo veneno nocentius. Hæc duo præſidia vulgaribus medicis tanquàm per fideicommiſſum à Galeno tradita repudiamus. *Malignitas, & venenum neque phlebotomiâ, neque purgante medicamento exturba-*

tur, ſed tantùm alexipharmacis ab interioribus ad exteriora propulſanda eſt, ut in malignis febribus facere conſuevimus, & ferè talem inſtituimus curationem. Vulgaria ſunt *tormentilla, contrherba or. ſcorſoneria, ſcordium, ruta capraria, c. c. aqua theriacalis cum ſpiritu vini, Mithridatium, elect. de bacc. juniperi, unicornu &c.* Sed utinàm hæc tanto mormo prodeſſe poſſent, ſicut à vulgaribus decantantur. Summoperè prodeſſe obſervavimus *Diaſcordium, ſtibium diaphoreticum, benzoartica ex mineralibus deſumpta, mercurium diaphoreticum, theriacam de mumiâ &c.* His, aliiſque medicamentis danda eſt opera, & ſudor, vel ſaltim inſenſilis tranſporatio proritetur, ut venenum expellatur; non omiſſis topicis.

In generali gangrænæ curatione à quacumque cauſà ortæ ad eum finem collimamus, ut ante omnia ſal acre, & lixiviale à cauſis occaſionalibus in cauſticam, & & realgarinam naturam exaltatum obtundatur, cicuretur, immutetur, & ſuperetur; Secundò, ut tubulorum obſtructio tollatur, & ſtagnantibus ſuccis liberior concedatur tranſitus, & motus progreſſivus, utramque complent paginam, ea medicamenta, quæ æqualiter per totam vitam propriam vim diffundunt, nàm vis mortificans celeriter agit, & niſi eam vis reſiſtens celeriter deprimat, inutilis erit, hujuſmodi ſunt primi ordinis diaphoretica, cardiaca, abſorbentia, ſpirituoſa, balſamica, oleoſa, ſalia volatilia, quæcumque, & ſimul aromatica facta, quæ vim quandam fermentalem ſtatim ex ipſis in vim diffundunt; quòd ſi hæc deficiant, ad anodyna recurrendum eſt, quæ ſtatim vitam ſopiunt, ità ut mortificans venenum non ſentiat, uſque dùm per ſectica illud immutatur, & hæc erunt *theriaca recens, pilul. de cynogloſ. confect. Nepenth.*

Externè in gangrænâ commendamus, ſi ea ſuperficialis ſit, *aquam calcis vivæ, vel lixivium forte*; Si profunda, ad faciliorem penetrationem, ſcarificationem ad partem ſanam uſque admittimus, hæc nàmque lixivialia, & alkalia ſunt, omne acidum & corruptione reſultans combibunt, & moriatur; neceſſe eſt, vel uti poſſumus pro partis ſcarificatæ lotione *unguento Ægyptiaco magiſtrali in vini ſpiritu diſſoluto.*

Sed efficacior, & promptior eſt ſequens liquor paratu facilior:

℞. *Sp.V. omni phlegm. depurat. lib.ß.*
Merc. meteoriz. pulv. ℨ. j.

ſimul m. & ſuper calidos cineres fove, ut fiat mercurii meteorizati ſolutio. Credibile non eſt, quantùm hic liquor celeri motu penetret, & mortificativum fermentum immutet.

Si pulveres loco conveniant, ſequentibus utimur:

℞. *Merc. meteorizati com. q.ſ.*
F. pulvis.

& eo partem mortificatam aſpergere; nullius pulveris ſectici actio celeritate mercurium meteorizatum vincet. Singulari quoque privilegio gaudet mercurii meteorizati pulvis, nàm lithargyrii admiſtione minùs aſper, & blandior reddi

reddi poteſt pro medici arbitrio, ſi *accipiatur lithargyrii aurei ſubtiliſſimè pulveriſati ℥. x. mercurii meteorizati pulveris ℥. j.*

Quandòque pars mortificata mollis non eſt, ſed duritiem quandam calloſam habere ſolet, tunc mercurio præcipitato utimur albo, vel incarnato, qui quia fixior eſt, efficacius in illam calloſitatem aget, ex eo quia non adeò faciliter effluit.

Magnæ energiæ in gangræna erit lapis infernalis noſtræ deſcriptionis, ut

℞. *Lixivii ſaponarior.* ℥. xij.
Salis armoniaci ℥. j.
Vitrioli Rom. ℥. ij. ß.
Opii Thebaici ℥. ß.

Coque ſ. a. in lapidem, quem in vaſe vitreo optimè clauſo ſerva. Si hæc ſimul infundantur per trium dierum ſpatium, & ſæpè agitentur, poſt duarum partium evaporationem ex tribus, factâ colaturâ inſignem habebis liquorem cauſticum, non ſolùm in gangrænâ pretioſum, verùm etiam ad quemcumque tumorem aperiendum.

Si verò in fieri ſit mortificatio, neque omninò ſenſus in parte defecerit; tunc minori ſeptico chirurgus uti debet, quo potiùs mortificans virus extinguat, quàm eſcharam cauſet, id obtinebit, ſi relictis liquoribus, & pulveribus ſepticis, unguento utatur, quod propter unctuoſitatem non ſinit, ut pulveres ſeptici, quos continet, magno cum impetu agant, ſed remiſſè, ac blandè. Unguenta ſeptica ità parabis:

℞. *Ceræ novæ* ℥. ij.
Terebinth. &
Ol. com. ana ℥. j.

liqueſcant ſimul in tigillo, & dùm fluunt, injice

Merc. meteorizati, vel
Præcipitati ℥. ß.

m. benè cum ſpatulâ ligneâ, & ab igne remove, ſemperque ſpatulâ agitabis, uſque dùm omninò materia refriguerit, tunc ſerva unguentum; quod admirabile eſt in omnibus ulceribus, in quibus ob putrilaginem, obtuſus, aut nullus habetur in ſuperficie ſenſus. Verùm hoc unguentum efficaciſſimum in uſum revocavimus admiſtione mercurii præcipitati citrini ad ℥. ß. quem ità paramus:

℞. *Aquæ calc. viv. lib.* iij.
Merc. meteoriz. ſubtil. pulv. ℥. j.

in quam injice mercurium, & brevi temporis ſpatio ſe præcipitabit in fundum, in pulverem citrinum, decanta, & mercurium exſicca.

Adhibitis hujuſmodi ſepticis, ut eſchara producatur, & ſanæ partes à ſepticorum acrimoniâ non lædantur, ſuperponendum eſt liquoribus, pulveribus, vel unguentis ſepticis ſequens emplaſtrum, quod nunquàm eventu felici in ſiſtendâ gangrænâ medicum defraudabit:

℞. *Colophoniæ lib.* iij.
Myrr. puræ lib. ß.
4. gum. in acet. ſolut. ana ℥. j. ß.

Fac. ut ſimul fluant in emplaſtrum, quod appoſitis ſepticis ſuperpone, ſeparabit enim brevi ſpatio mortificatum à vivo cum doloris remiſſione in parte ſanâ, & præſervatione ab accidentibus, quæ ſepticis accidere ſolent.

An ignis actualis ad ſiſtendam gangrænam conveniat? Certum eſt primò ignem actualem magnum terrorem infirmis incutere, & in morbis mortificativis patientis apprehenſio magni timoris ſummi eſt detrimenti; vitam enim quatit, & mortificativo fermento non ità promptiùs obedit. Secundò, non æqualiter diffunditur vis ignis actualis, nàm ipſa partium humiditas, quæ igne liqueſcit, ignis activitati reſiſtit. Tertiò, ichorem mortificativum fermentalem non ſolùm non ſiſtit, ne ſerpat, ſed illum mulcet, ut intimiùs penetret; cùm itàque ignis potentialis non ſolùm cauſet quicquid actualis cauſat, ſed horrorem non incutit, æqualiter ſe diffundit, & mortificativum fermentum immutat, potentialem potiùs, quàm actualem ignem nos conſulimus, ut quiſque exerceat.

Nullam pro ſphacelo curationem admittimus, quia pars totaliter emortua eſt; pro mortuo enim nullum habemus remedium, ſed tantùm ſupereſt ſepulchrum; quia à privatione ad habitum ſcilicet à morte ad vitam naturaliter non datur regreſſus, ſoli Deo hoc reſervatum eſt, in cujus manu mors, & vita poſita eſt. Unum tantùm chirurgus agere poterit, ut pars emortua à vivâ ſeparetur, ne pars ſana mortificetur. Si itàque gangræna in ſphacelum tranſierit, ad extremum remedium confugiendum eſt, ſcilicet ad ferrum, vel ignem, juxtà illud *Ovid. li. 1. de remedio amoris*:

Ut corpus redimas, ferrum patieris, & ignem.

pro aliquâ parte vivâ ſervandâ, ſed crudele eſt remedium, quia crudele malum, nihil tamen intereſt, an tutum ſit hoc remedium unicum; *ſatius eſt* cum *Celſo Anceps remedium experiri, quàm nullum, melior eſt dubia ſpes, quàm deſperata ſalus: ſatius eſt aliquam partem, quàm totum hominem perire, nec illa dura videtur curatio, cujus effectus eſt ſalutaris.* Omnes chirurgi, nemine excepto, priùs emortuam partem inſtrumento appropriato ſecant, deindè igne actuali eam tractant, & medicamentis appropriatis curant, in qua manuali operatione *Paulum Aginetam, & Aëtium* conſulite. Verùm noſtræ indicationi triplici modo, ferro ſcilicet, igne actuali, & igne potentiali ſatisfaciendum eſt, qui triplex modus adhibendus eſt à medico juxta mortificatæ partis neceſſitatem; etenim vel ſuperficies emortuæ partis multùm diſtat à viventis ſuperficie, ac tunc neceſſe eſt chirurgo ferro uti, quo id, quod emortuum eſt, reſecet ad doloris uſque ſenſum, ac tunc potentiali igne ſectæ parti impoſito, eſcharam inducere debet, quæ niſi inducatur, lethale ſignum erit. Hic ignis potentialis diverſus pro loci applicationis exigentia multoties eſſe debet, nàm aliquandò ob ſitûs diſpoſitionem liquor cauſticus, aliquandò pulvis, & multoties unguentum conducit. Inter liquores,

res; qui ſequitur, efficaciſſimus eſt:

℞. *Spumæ Venenatæ Duorum Draconum q.ſ.*

eâ aſperge æqualiter partem mortificatam; nam illicò quicquid vivum non eſt, in fumum reſolvitur, & mortificativum fermentum exterminat, ubi mortificatio celeri paſſu ſerpit, nullum erit hoc medicamine magis præſentaneum. Et nos ingenuè fateri poſſumus multos hoc remedio fuiſſe liberatos; nàm mirabiliter fixat, magnam eſcharam in parte generando: attamen advertendum magnum inferre dolorem, & inflammationem quandòque generare, undè monemus, ut non niſi magno in morbo, & gangrænâ ad ſphacelum ruente applicetur, nàm ſymptomata prioribus pejora infert. Non tacendum tamen, quòd poteſt dulcius fieri hoc remedium, ſi rectificetur i. ſi denuò ponatur in cornutâ, & rurſùs deſtilletur; derelinquit enim tantam acutiem per ſecundam deſtillationem, & ſic ſuaviùs applicari poteſt.

CAP. XI.

De Eryſipelate.

Apud *Galenum de tumoribus p. n. cap.* 9. alius deſcriptus reperitur tumor, eryſipelas à Græcis dictus; *Celſus* Latinè eodem uſus eſt nomine, qui Celſum Latini non ſecuti ſunt, hunc tumorem *ignem* appellavêre *Sacrum* ob ingentem caliditatem, & ignem; dictus fuit *Sacer*, i. *execrandus.* A nonnullis dictus fuit *ignis Sylveſtris*, quaſi efferatus ob fervoris ferociam.

Diſtingunt hunc tumorem eryſipelatoſum cum Galeno ejus ſectatores in exquiſitum, ac purum, & non exquiſitum, & impurum. Exquiſitum eryſipelas illud eſt, quod ex ſolâ bile, vel naturali, vel non naturali fieri autumant; non exquiſitum verò, & illegitimum dicunt, quod ex bile non ſolâ, ſed aliis admiſtâ humoribus originem ducit: undè, eryſipelas dicitur phlegmonodes, ſi ſanguinem habeat admiſtum, œdematodes, ſi pituitam, & ſcirrhodes, ſi melancholiam, atque hæc eſt communis Galeniſtarum opinio.

Diſcriminatur eryſipelas à phlegmone primò, quia phlegmon, ſeu inflammatio, præter cutem ſubjectas quoque afficit particulas; eryſipelas verò ferè ſolius eſt paſſio cutis. Secundò, in inflammatione color magis vergit ad rubrum; in eryſipelate autem ad flavum. Tertiò, inflammatio eſt tumor durus, ac circumſcriptus vergens ad acutum, ac propterea in uno membri loco collectus; eryſipelas contrà, eſt tumor planus, & inæqualis, qui ferè totum obſidet membrum, quinimò inflammatio in eodem ſemper loco perſiſtit, ac tardiùs augetur, nec locum mutat; eryſipelas contrà, celerrimè incrementum ſumit, aſſiduò ſerpit, variatque locum. Quartò, in eryſipelate major percipitur fervor, ac incendium, quàm in inflammatione, adeò ut partes eryſipelate obſeſſas quodammodò uri

percipiunt

percipiant ægrotantes. Denique eryſipelas, ſi tangitur, color evaneſcere videtur, qui tamen, remotis digitis, illicò redit; quod tamen in inflammatione ob duritiem non accidit.

Æquali haud ſemper larvâ medici oculis ſe offert eryſipelas, proptereà certa de eo definitio aſſignari non poteſt, ſed eas larvas, quibus utplurimùm ſe manifeſtare ſolet; deſcribere conabimur: Quoties in aliquâ corporis ſuperficie rubor cum obtuſo, & profundo dolore apparuerit, & in acumen non attollitur, ut in abſceſſibus ſimplicibus calidis evenire ſolet, ac ſe ultrò per ſuccedentem ſuperficiem diffundit, eam æqualiter elevando; vehemenſque rigor, dùm inceperit, apparuerit, vehemens ſequatur febris cum ſiti, vigiliâ, aliiſque hujus modi accidentibus, eryſipelas in promptu eſſe dicas. Accidit aliquandò, ut color rubeus non ſit, ſed flavus, aliquandò pallidus, & aliquandò lividus. Multoties evenit, ut tota pars magno tumore, ſed æquali, non autem acuminato excreſcat, & cutis in ſuperficie ichore quodam madeſcat, qui veluti veſiculas cauſat. Accidit interdùm, ut vix tumeſcens pars videatur, ſicca permaneat, & furfurem quendam producat. Evenit quandoque, ut ad certos ſerpat limites, & aliquandò, niſi ſiſtatur, ut per totam ſe diffundat corporis ſuperficiem. Aliquandò ſymptomata levia, aliquandò vehementia cauſat. Multoties celerem inducit mortificationem, utplurimùm recidivus eſt morbus, ſæpè enecat ex virulentiâ, ſæpiſſimè ex medicorum ignorantiâ.

Signa.

Eryſipelatis ſigna haud difficilia ſunt ex dictis; nàm ingens rigor ægrum quatit, quem vehemens ſequitur febris, ſitis, oris amarities, vigilia, aliaque ſymptomata. Poſtmodùm in aliquâ corporis ſuperficie rubor ad flavedinem tendens cum obtuſo dolore apparet cum tumore plano, & æquali, nec aliquo circumſcripto loco, ſed ultrò per ſuccedentem ſuperficiem ſerpens. Si digitis prematur, color evaneſcit, quibus ablatis, illicò revertitur.

Cauſæ.

Quoties ab abſoluto humore bilioſo vel naturali, vel non naturalie ryſipelas producitur, id legitimum, & exquiſitum tantùm appellant vulgares; *Galenus* verò ex tenuiſſimo, ferventique ſanguine, aut huic admiſtâ bile eryſipelas fieri dixit, & ex purâ bile herpetem potiùs produci, quàm eryſipelas conſtanter aſſeruit. Declaravit quoque de *Tumoribus p. n. cap.* 10. hanc *Galenus* inconſtantiam in tradendâ eryſipelatis cauſâ materiali multis in locis, ut animadvertere poteritis *lib. de atrabile* 13. *meth. cap.* 1. *&* 14. *meth. cap.* 1. 2. 3. *&* 17. 2. *de diff. feb. cap.* 5. *lib. de ratione curandi per ſang. miſſ. cap.* 8. 2. *de compoſ. med. ſecundum loca cap.* 1. 2. *de criſibus cap.* 12. & in ſexcentis aliis, quorum locorum

eorum conciliationes, qui in his vanitatibus terere tempus cupit, is legere poteſt apud *Ingraſſiam in cap. 1. tractatûs primi de tumoribus.*

Cœterùm imaginatus fuit Galenus, & cum eo ejus ſectatores quoſcumque morbos à quatuor humoribus excitari, quorum conjecturâ deceptus rudem, & vulgarem efformavit medicinam. In eryſipelate color flavus non eſt, nec pallidus, ſed rubicundus, qui ſanguinem potiùs, quàm bilem teſtatur. Inſuper pletorici, & non biliofi huic malo ſunt obnoxii.

Immediatam eryſipelatis cauſam ob alicujus partis corporis vitium à cauſis occaſionalibus rimemur oportet, ſunt hæ vulnera, contuſiones, ulcera, fracturæ, tumores, ignis, vel ſolis calor, vel frigidorum ciborum, ac potulentorum abuſus; hæc nàmque ultimi partium nutrimenti inter fibras cuti proximas poſt vitæ ſuſtentationem, inſenſilem tranſporationem in carnis poris retardant, intercipiunt, nàm hoc ſi aſſiduâ tranſporatione non ventiletur, quod remanet, proximum partis nutrimentum inficit, ac proindè major fit ad partem congeries, fibrillæ magis anguſtiantur, obſtruuntur. Hoc idem ultimum nutrimentum à partium calore agitatum ſub conſtipatâ cute degenerat, partes continentes irritat, fermenteſcit. Salinæ particulæ, quæ indeſinenter à ſanguine in hoc partium nutrimento degenerato volatilitate deſtitutæ, lymphæ conſortio hærent, & ſulphureæ nullo modo ampliùs à ſalinis temperatæ, & à miſtione ſolutæ in extraordinariam temperiem evehuntur, & efferatæ evadunt, excandeſcunt, incendium adaugent, & nutrimentum partium vicinarum inter partium ſolidarum fibras contentum fit exoticum, & hoſtile, continentes fibras vitiat, in motu depravat, ſanguinem exagitat, & in miſtione conturbat. Sanguis circulans ad hos anguſtiores tubulos pervenit, quos præterfluens non tam diù ſtagnat, quàm in inflammatione, ſed cuticulæ magis appropriat, fit ſacer ignis, ideſt execrandus, & maledictus, eryſipelas nempè, & tumor igneus, & quia ſanguinis miſtio turbatur, eryſipelas febris comitatur.

Color rubicundior in parte eryſipelatâ apparet, quia ſanguis non jàm diù remoratur, ſed ſub cuticulâ fluit, in inflammatione peni'iùs latet, & ſtagnat; hinc eſt, quod digitorum preſſione facilè exprimitur, & color albus ſub digitis apparet, quibus remotis, eundem repetit locum, quia ſucci fluidiores ſunt, & fibræ ab eodem irradiantur. Vel color rubicundior apparet, quia fibræ, & tubuli ſunt mutati, & vitiati, undè lucis radii aliter reflectunt, deferveſcente verò humore, color ad flàvedinem vergit ob particulas ſulphureas parti adhærentes.

Serpit de loco in locum, ignis fatui inſtar, eryſipelas, quia particulæ volatiles, fluidæ, & lubricæ ſunt, ac vel locum mutant, ac ſolutâ obſtructione, & particulis

per inſenſilem tranſpirationem reſolutis, diſparet, at ubi vicinarum partium nutrimentum vitiavit, novum eryſipelas gignit, & ſerpere videtur.

Oritur dolor à particulis ſub cuticulâ coërcitis, & perpetuò agitatis, quæ motu ſuo ſpiculis urentibus cutis, cuticularum fibras impetunt, illas contrahunt, convellunt, diſtenduntque & dolorem acicularum pungentium excitant. Si verò has vellicant, & titillant, quia paucæ ſunt particulæ, pruritus fit, ut contingit, cùm eryſipelas reſolvitur.

Tumor non altè in eryſipelate elevatur, quia minor eſt humorum coacervatio, & ſtagnatio, ac major horum fluiditas.

Pulſus ab eryſipelate abeſt, quòd minores tantummodò arteriarum tubuli, non verò earum majores trunci comprimuntur.

Contingit quandòque, ut quidam ſucci lutuoſi, & viſcidi tubulos ſub cute obſtruant, & eryſipelati adjunguntur, & vulgares Galenici eryſipelas œdematoſum appellant.

Utplurimum particulæ acido-ſalinæ nimiùm agitatæ in cuticulam irruunt, eam diſtendunt, & in veſiculas elevant, elevatæ cuticulæ pori omninò anguſtiantur, & illæ particulæ non exhalant, hinc veſiculæ turgent, ac diſruptæ ichorem tenuiſſimum, aquæ lucidæ inſtar, aquam cauſticam æmulantur, fundunt, qui ſudore tenus inſenſibiliter evaporare debebat. Si particulæ illæ à continentibus partibus régi non poſſunt, pravam qualitatem ſcilicet erodentem, & ſecticam à ſalibus adipiſcuntur, quam natura ſuperare nequit, tunc ulcus cancroſum, vel mortificatio in parte eryſipelatâ ſuccedit, & mors inevitabilis.

Prognoſis.

Eryſipelas raró perniciosus eſt affectus, & facilè recidivat, ſæpè verò ex virulentiâ, & ſæpiſſimè ex medicorum ignorantiâ enecat. Foràs vergens nihil mali denotat, ſed potiùs fortem naturæ conſtitutionem, quæ illud per inſenſilem tranſpirationem reſolvit; Si verò ab exterioribus ad interiora ejus materia pellatur, lethale, ut dicebat *Hip. aph.* 25. *ſect.* 6. *Eryſipelas ab exterioribus verti ad interiora, malum; ab interioribus autem ad exteriora, bonum.* Et 336. *ſect.* 1. *co. Eryſipelas verò foris quidèm extare, utile, intrò autem vergere, lethale; cujus quidèm rei indicium eſt cum robore evaneſcente, pectus gravatur, & ægrius ſpiritum trahit æger.* Periculoſior eſt circa partes principes, vel nobiles, ut in facie, faucibus, & capite, vel pectore, & axillis, aut in abdomine, & inguinibus, aut in utero, ut ajebat *Hip. aph.* 43. *ſect.* 3. *Si prægnanti fiat in utero eryſipelas perniciosum eſt.* Secùs autem in locis ignobilioribus, & à principibus remotis, ut potiſſimùm ſunt crura, tibiæ, aut etiam brachia, & manus. Perniciosum eſt eryſipelas, ſi ſuppuretur, vel putreſcat, ut habetur *aph.* 20. *ſect.* 7. *Ab eryſipelate putredo, & ſuppuratio malum.*

malum. Et eò magis pertimeſcendum eſt, ſi oſſis nudatio contingat, ut *aph. 19. ſect. 7. Ab oſſis nudatione eryſipelas malum.* Malum quoque cùm vulneri, ulceri, fracturæ, aut luxationi eryſipelas ſe ſocium addit. Malum ſimiliter, ſi magnam, acutamque annexam habeat febrem, quæ malignitatem ſapiat, & exitiale, ſi in gangrænas terminet: ſecùs autem quod nulli, vel dumtaxat levi, vel exiguæ annectitur febri. Eryſipelatis reſolutio tunc planè portenditur, cùm æger partem eryſipelatam magno ſcalpendi deſiderio tenetur, ſentitque in parte veluti formicas gradientes, & vix manus continere poteſt, vel color in ordinarium mutatur, vel cùm cuticula in ſquamas fatiſcit.

Curatio.

Curandi eryſipelas ratio apud medicorum turbam tumultuaria eſt, & cauſis non benè congruens; ſanguinem multoties mittunt, cùm vitium in ſanguine intra venas exiſtente minimè ſupponant. Refrigerantibus, & repercutientibus utuntur in parte vitiatâ fovendâ, cùm bilem eryſipelatis cauſam imaginentur, quæ evacuatione, non autem refrigeratione indiget, illamque frigidis intùs remeare urgent, ut inquit *Hip. aph. 23. ſect. 5. Frigida eryſipelas non ulceratum juvant*, quem omnes medicinæ periti execrantur. Victu tenui abſque vino utuntur, cùm bilioſis affectibus talis non quadret, & corpus refrigerare tentant, cùm quicquid mali intùs lateat, extra per rarefactionem expellere deberent.

Ubi magnum fuerit eryſipelas, & periculoſum, illicò ſanguinem mittunt, nec illis obſtat *Gal. eodem 2. ad Glauc. cap. 2. & 13. meth. cap. 3.* in his enim locis non damnat Gal. venæ ſectionem tanquàm noxiam, ſed inquit *non ſemper eſſe neceſſariam*, quam doctrinam intelligunt pro levioribus, & parvis eryſipelatibus, non autem in magnis, ut dicunt. Quòd ſi eryſipelas fuerit phlegmonoſum, non ſolùm ſemel, ſed etiam pluries ſanguinem mittunt. Locus ſanguinem mittendi brachia ſunt, quoties inferna loca eryſipelas infeſtat; ſecùs verò ex pedibus in partium ſupernarum eryſipelate; & hoc revulſionis gratiâ, & derivationis fine ex locis vicinioribus. Cum venæ ſectione comprehendunt alia præſidia, frictiones, cucurbitulas &c.

Medicamentum purgans convenire fatentur, & hoc admittit Gal. iiſdem locis citatis, in quibus phlebotomiam non eſſe neceſſariam inquit, admittit tamen medicamenti purgantis uſum. Hoc medicamentum debere eſſe bilem purgans nulli eſt dubium, tamen de lenientium genere; quapropter non admittunt medicamenta valida, vel quæ corpus calfacere poſſunt, qualia ſunt *ſcamonium, colocynthis, pilulæ &c.* Commendant autem *Mannam, caſſiam ſyr. roſ. ſolut. de Cichor. Nic. diaprunum lenitivum, expreſſ. conſervar. &c.* At ſi eryſipelas non fuerit exquiſitum, ſed œdematoſum, vel ſcirrhoſum, in his caſibus cum me-

dicamentis bilem purgantibus ea, quæ pituitam, vel melancholicos ſuccos adhùc allicere valent, admiſcent, hujuſmodi ſunt *ſena, agaricus, diacatholicon, confectio Hamech, ſyr. Domini Auguſtini, & de fumar. mai.* Verùm errant bardi Galeniſtæ cum Galeno; fit nàmque purgantium ope motus contrarius, & eryſipelas ab extrà intrà remearet.

Cæterùm, quia duo maximoperè in eryſipelate urgent, calor ſcilicèt & plurimum incendium, hæc præſidiis refrigerantibus, & humectantibus temperant. Communiter in parte uſurpant *oleum roſaceum, violaceum, lac, vitis folia, plantaginis, endiviæ, lactucæ &c.* At ſi eryſipelas non fuerit exquiſitum, ſed vel œdematoſum, vel ſcirrhoſum, tunc miſtam inſtituunt curationem, partim verò ex œdemate, vel ſcirrho.

Ut citò, tutò, & jucundè, ut bonum decet medicum, eryſipelas curare poſſimus, quod morbus eſt, qui frequenter in opere chirurgico accidit, ſumenda eſt indicatio primò à pororum cutis apertione, ut patentes fiant, adhoc ut eryſipelatis materia foràs emergat, non autem introvertatur. Secundò, ut ſi vitium aliquod in parte præceſſerit, undè eryſipelati fortaſſè fuit occaſio, corrigatur, & auferatur. Tertiò, ut ſpirituum furor, & excandeſcentia ſedetur, & remittatur.

Ut ei, quod primò indicatum eſt, ſatisfaciamus, neceſſe eſt, ut ægrum eryſipelate affectum in calido detineamus loco, vel ſaltim non frigido, ne à vento, vel ab aëre frigido cutis magis denſetur; deindè temperatus victus, non autem refrigerans eſt ægro adhibendus, qui potiùs craſſus ſit, quàm tenuis. Lymphatum vinum exhibendum eſt in quo ſi *alkali cancrorum fluviatilium* infundatur, ſaluberrimum erit, vel ſi æger vinum non bibat, utatur *decocto cornu cervi.* Si æger faſtidioſam patiatur vigiliam, vel *theriacâ recenti, vel pilulis de cynogloſſâ, vel Nepenthe* uti debet; anodyna enim & morbo, & ſymptomati ſuffragantur. In eryſipelate omninò à refrigerantibus cavendum eſt, in parte ſcilicèt in qua eryſipelas apparuerit, non enim quia affectui non convenirent, ſed quia pertinaciorem redderent cauſam, ut in ſexcentis locis notat *Galenus*, ac præcipuè in libello quos, & quandò purgare oportet, ubi purgantia alioquin calida in febrium curatione conſulit, non quia refrigerant, nàm potiùs calfaciunt, ſed quia febris materiam evacuant. Medicis, qui refrigerantibus in eryſipelatis curatione utuntur, duo inconvenientia occurrunt; primum eſt, quod eryſipelatis materia à refrigerantibus repercuſſa, in internas, nobilioreſque partes remeat; ſecundum, quod frequenter accidit, quòd cùm à refrigerantibus impediatur, materia non exhalat, fit pravæ qualitatis, & ſolidarum partium calorem ſuffocat, ac mortificationem, ſive gangrænam inducit.

Eadem ratione indicata non eſt in eryſipelate ſanguinis miſſio

quæ

quæ non ſolùm bis, ter, & quater, ſed ultrà in praxi à medicis vulgaribus cum infirmi diſcrimine celebratur; nàm materia eryſipelatis intra venas non continetur, ac propterea ſanguinis miſſione curari nequit. Corpus phlebotomiâ refrigeratur, fit debilius, & ad expellendum trans poros ineptius; fatemur ergò ingenuè nos obſervaſſe quamplures in eryſipelate phlebotomatos periiſſe; contrà vero omnes, qui ſanguinis miſſionem vitârunt, convaluiſſe vidimus.

Non ſolùm propterea, quæ refrigerant, eryſipelati non convenire noſtra docet praxis, ſed quæ tenuium ſunt partium, altiùs penetrant, & eryſipelatis materiam reſolvunt, eſſe validiſſima eryſipelatis remedia pro comperto habemus, id quod adhuc à Galeno memoriæ proditum eſt de *emplaſtro Diachalcitebs* 1. *de compoſitione pharmacor. per genera cap.* 14. & *de compoſ. med ſecundum loca lib.* 8. *cap.* 5. ubi ex *Aſclepiade* pro eryſipelatis curatione hoc deſcribit emplaſtrum:

℞. *Ammoniaci,*
Thymiamatis lib. j.
Ceræ lib. j.
Roſacei lib. j.
Croci ℥. j.
Aceti q. ſ. f. maſſa.

Et ut alia loca prætercam, legite 14. *meth. cap.* 3. ubi rem largiùs tractat.

Noſtrâ verò ætate è ſpagyrico promptuario efficaciora, & paratu faciliora pro eryſipelate emerſêre remedia, quorum uſu nobis eryſipelas curare ſemper evenit; eryſipelatis itàque incipientis ter, vel quater in die partem, in qua apparuerit, ſpiritu vini omni phlegmate deſtituto, & omninò cremabili irrora, id fiat per tres dies, nàm ſi eryſipelatis materia fermentalis facta non eſt, eo ſpatio curatio perfecta eſt, & quartâ die febris omninò ceſſabit; vini enim ſpiritus partium ſpermaticarum, & continentium amiciſſimus eſt, earumque robur multùm adauget, & profundiſſimè penetrat, poros aperit, & eryſipelatis materiam reſolvit, ac ſiquis vini ſpiritûs uſum exhorreat, ex eo quia calidus exiſtimetur, hic ſciat, quòd tantùm abeſt, ut vini ſpiritus excalfaciat, ut intenſè refrigeret, quod experietur, ſi mediâ æſtate vini ſpiritus totus cremabilis, ſine ullo phlegmate ſuper propriam carnem aſpergatur, frigidiorem illam ſentiet, quàm ſi à glacie tangeretur.

Verum ut ex fundamento hanc praxim quiſque intelligat, ſciendum eſt, quòd calor, qui in affectibus, quos calidos appellant vulgares, ſentitur, non quidèm à materiâ producitur, ſed à vitâ, quæ ab ipsâ materiâ concitata excandeſcit: curatio ergò in his affectibus erit materiam educere, quæ calorem provocat, & calor illico ceſſabit; cùm itàque degener nutrimentum, quod eryſipelas cauſat, in carne ſit detentum, eo reſoluto à vini ſpiritu per pororum apertionem, ceſſat ſtatim excitatus calor, cui doctrinæ ſuffragatur Galeni ſententia in citato

libello; quos; & quandò purgare oportet, ac in ejus confirmationem hoc utere exemplo: Si ſpina in digiti carnem alioquin ſanam infigatur, illicò excitatur in digito dolor, deindè pulſus durus, poſteà calor exorbitans, cui color accenſus, & tandèm inflammatio, & tumor ſuccedunt. Curioſum eſt ſcire, à quo tot repræſentantur in digito ſcenæ, certè non à ſpinâ; nàm ipſa neque dolorem, neque ruborem, neque calorem, neque inflammationem in ſe habet, ſed his omnibus indifferens eſt: ergò ſi ea accidentia à ſpinâ efficienter, & effectivè non producantur, vitam nàmque digiti à ſpinâ ſtimulatam ea producere neceſſe eſt. Ac ſi ulteriùs curioſus interroges, an per refrigerantium applicationem calor, color, dolor, tumor, & inflammatio à digito tollatur? Ab experientiâ diſces, quòd non ſolùm ea accidentia à refrigerantium applicatione non ceſſabunt, ſed alia deteriora, & pejora provenient; ceſſabunt ſanè, & pars ab agitationibus quieſcit, ſi ſpina infixa abſtrahatur, nàm ea abſtracta, vita à ſpinæ inſolentiâ liberata furorem, iramque deponet, & digitus ad priſtinam reducetur temperiem.

Finge nunc degener nutrimentum ſpinam eſſe, quod in aliquâ parte eryſipelas excitet, & ex fundamento cognoſces in eryſipelate refrigerantia non ſolùm non convenire, ſed eſſe neceſſarium, ut per medicamenta penetrantia, reſolventia, & rarefacientia ſpina educatur. Eſt itàque vini ſpiritus remedium minimè empiricum pro eryſipelatis curatione, ſed certo, & vero curationis fundamento congruens, & genuino textûs *Galeni* intellectui *de tumoribus p. n. cap. 2.* in quo hæc habet: *ſuprà autem eſt etiam vobis dictum refrigeratis inflammationibus non ſemper evenire, ut ſubſideant, quia vi ingentis, & magnæ inflammationis, in qua compactus defluxus ſit, licèt eam copioſiùs refrigeres, tumorem non tolles, ſed lividam, frigidamque partem reddes, & affectum in ſcirrhum commutabis; at cùm non tùm impactus defluxus ſit, tùm facillimè refrigerantibus, & adſtringentibus tumor repellitur, præcipuè verò ſi ſit exiguus, quòd ſi antè impactus tenaciter ſit, nullum auxilium ab adſtringentibus, & refrigerantibus admittit, ſed evacuationem poſtulat.*

Præterea ſi eryſipelatis materia fermentalis effecta ſit, ſcilicèt quòd quandam diſpoſitionem ſit nacta, qua in partes circumpoſitas ſuas diffundat qualitates, tunc vini ſpiritûs applicatione remittuntur ſymptomata, ſed eryſipelas perſeverat, ac ultrò diffunditur, tunc vobis remedio utendum eſt, cujus applicatione materiæ fermentum figitur, immutatur, & ultrò non amplius ſerpit.

Ad hunc finem medicamen mirabile inventum eſt, cujus deſcriptio extat apud *Oſvaldum Crollium*, dicitur *lapis medicamentoſus*, ſeu *lapis ſalutis*; ad omnes enim cutis alterationes fermentales certum, & indubitatum eſt medicamentum, ac eryſipelas præcipuè intra vigintiquatuor horarum ſpatium radicitùs

dicitùs curat. Deſcriptio apud *Crollium* hujus lapidis multis materialibus abundat, hîc itàque nos reformatum trademus receptum, & eo inſtituto, quo hîc Neapoli tàm nobili utimur medicamine feliciſſimo ſemper eventu:

℞. *Vitrioli com. lib.* j.
Salis nitri lib. ß.
Ceruſſæ,
Aluminis, &
Boli armeni ana ℥. iv.
Salis armoniaci ℥. ij.

Fiat omnium pulvis, ceruſſa, & bolus armenus in marmore lævigentur, miſta ponantur in ollâ capaci, ſuper addendo aceti acerrimi tantum, quantum per duos tranſverſos digitos materiam ſuperet, & lento igne coquantur, ſemper agitando cum ſpatulâ, uſque dùm inſpiſſari incipiat, & exſiccari, abſtrahatur tunc ab igne, nàm materia in lapidem dureſcet.

℞. *Hujus lapidis* ℥. j. *reduc. in pulv.* &
In aqua pluviæ, vel
Plantaginis lib. j.

injice, leni igne foueatur, ut calida aqua fiat, in hac aquâ lintea infunde, & ſuper eryſipelas impone, & ſæpiſſimè ea renova, nàm ſenſim obſervabis eryſipelatis locum naturalem acquirere ſtatum.

At quid agendum iis, qui hoc medicamine carent, vel ob præparationis difficultatem, vel ob aliam cauſam, an aliquid ſuſtituere poſſint, quod notato lapidi æquivaleat? Sufficit ſanè unicuique, ut *vulgare vitriolum* impromptu habeatur, nàm eo non ſecùs ac lapide medicamentoſo eryſipelate affectis prodeſſe poteſt; ſi enim vitriolum in aquâ pluviâ ſolvas, & linteis madefactis in ſolutione, ut ſuprà diximus, utaris, eryſipelas citò, tutò, & jucundè ſanabis.

Traditâ eryſipelatis curatione, quæ à prohibitâ tranſpiratione propter pororum cutis obſtructionem evenire ſolet, dicendum eſt de remediis, quæ eryſipelati ab aliquo partis vitio excitato adhiberi debent. Vitium partis vel ex vulnere, vel ulcere, vel fiſtulâ, vel fontanellâ, vel aliquo tumore originem ducere poteſt; quod quoties à cauſâ internâ, vel externâ promoveatur, eryſipelas producere poteſt, cùm id evenit, præſentaneum ibi erit remedium fodicationum emplaſtrum; eo enim vitiato loco adaptato, illicò vitium corriget, ac eryſipelas ceſſabit, & ſi vicinis in partibus perſeveraverit, utere lapide medicamentoſo, vel vitriolo, nàm ſalutis eventu non defraudaberis.

Interim tàm in eryſipelate ex pororum obſtructione, quàm ex aliquo partis vitio non deſint propinanda medicamenta, quæ diaphoretica dicuntur, ut pororum obſtructio, & partis vitium corrigatur, hujuſmodi erunt *ſtibium diaphoreticum, bezoarticum minerale, ebur, & c. c. phil. præp. ocul. cancr. ſal volatile ſuccini, c. c. &c. in* ♃. *vel aquâ cardui ſancti.*

Supereſt, ut po[n]emæ indicationi ſatisfacia[m]us, quæ deſumitur à furor[e], & excandeſcentiâ ſpirituum partium continentium, in quibus eryſipelas excitatum fuit, multoties enim ſpirituum furor ſuſtratam illis materiam immutat.

mutat, & degenerem, virulentamque reddit, ac quamvis reſolventibus remediis eryſipelatis materia diſſipetur, illa ſpirituum agitatio faciliter eam reproducit. Sedanda itàque vita in parte, & ejus ſpiritus pacandi; propterea notare debemus, quòd lapis medicamentoſus, & vitrioli communis uſus, adeò eryſipelas curant, quia anodyna medicamenta ſunt, ſpirituum furorem ſedant, & morbum curant, quia materia non reproducitur, & antecedens ab irritatione ceſſat; ſulphur enim vitrioli anodynum eſt, ut alibi docuimus, propterea in lapidis medicamentoſi defectu vitriolum ſolum opus complet.

At ſi nobili medicamine, omnique laude digno pro integrâ eryſipelatis curatione uti velitis, eo vos non defraudabimus, eſt illud *Leporis ſanguis*, qui ab eo educitur, poſtquàm à canibus in magnum eſt adorſus timorem; linteum enim in dicto ſanguine infuſum, ac deindè exſiccatum. Si aqueo rore madefacias, & eryſipelati imponas infra vigintiquatuor horarum ſpatium eryſipelas ſine dubio ceſſabit, eundemque effectum talis ſanguis producet, ſi exſiccatus ad mediæ drachmæ quantitatem propinetur in vino. Totum id efficit leporinus ſanguis, quia furorem, & iracundiam ſpirituum in eryſipelatis loco ſedat, & pacat energiâ ideæ timoris à lepore in ejuſmet ſanguine impreſſâ, dùm à canibus urgebatur, quia pavidiſſimum eſt animal; hinc quiſque diſcat, quòd omnium morborum ſanatio potiùs in vitæ ſedatione, quàm in cauſarum occaſionalium eductione conſiſtit.

Cap. XII.

De Herpete.

Dicitur herpes, Latinè ſerpigo, itèm ulcus ſerpiginoſum, ſeu puſtulæ ſerpiginoſæ, ſignificatque affectum exterius in cute ſerpentē, & unâ parte ſeneſcente, ſerpendo proximas apprehendit partes. Plerique ineptè herpetē pro eryſipelate acceperunt, qua de causâ Celſus herpetē ſacri ignis nomine propoſuiſſe videtur; verùm magnum inter utrumque intercedit diſcrimen, licèt aliqua inter utrumque ſit affinitas, quia eryſipelas derepentè oboritur, herpes verò ſenſim, & multâ temporis protractione, omniſque febrilis acceſſionis eſt expers: ubi contrà eryſipelas perpetuò febrilem paroxyſmum cum dolore, & ardore comitem continet, brevique ſolvitur, herpes verò tantum pruritum inducit, & longò pòſt tempore ſanatur. Verùm herpes morbus eſt in tumorum genere, & eryſipelati quodammodò affinis, & ſaltim dùm erumpit, dolorem in parte, rigorem, febrem, ſitim, & vigiliam cauſat, poſt verò eruptionem omnia feriare ſolent, licèt herpes perſeverat.

Herpes vulgò duplex ſtatuitur, unus miliaris, alter eſthiomenus, ſeu exedens, ſeu ferus. Miliaris ille dicitur, qui ſummam exaſpe-

rat

rat cutem, in qua exiguas producit puſtulas prominentes milio ſemini non abſimiles. Eſthiomenus, ruptis puſtulis, cutem exulcerat, & profundiùs hæret, ſenſim in latum, & profundum ſerpit, multoque tempore emergit, puſtulas oſtendit aridas. Undè alius dicitur ſiccus, qui nullum habet ſerum; alius humidus, qui plurimo irroratur ſero; alius tandèm ſordidus, qui ſeroſitatem graveolentem profundit.

Signa.

Herpes miliaris facilè cognoſcitur, cùm ſenſibus pateat; eſt enim tumor latus ſine omni ferè extuberantiâ, & pars vix attollitur, ſed potiùs exaſperari, quàm extuberare videtur. Adeſt prætereà durities quædam, & quidam quaſi uſtionis dolor, & ſenſus. Minutiſſimas producit puſtulas in ſummâ cute granorum milii inſtar, quàm ob cauſam miliaris appellatur, quarum eſtò quædam ſaneſcant, aliæ tamen denuò pullulant, & plerùmque ſanantur in medio, quæ poſtmodùm in proximis oriuntur particulis, & ſic ſerpendo procedunt. Si puſtulæ rumpantur, aliquid inter pus, & ſaniem, quaſi medium effluit, locus ipſe eſt rubicundus, coloremque & pallorem medium habet. Herpes tandèm eſthiomenus, ſeu exedens cùm multa ulcera ſerpentia, prava, & foraminata apparent, quæ tamen ultra cutem non procedunt, coloremque ex rubro ſubnigrum habent. Nonnulli perperàm herpetem miliarem, & eſthiomenum ſub formicæ nomine collocârunt, ſed ignorantiâ decepti fuêre.

Cauſa.

Herpetis cauſam aſſignant Galeniſtæ flavam bilem citra alterius humoris admiſtionem ſecretam in parte aliquâ conſiſtentem, ſi bilis craſſior fuerit, magiſque acris, & fera, totam cutem ad ſubjectam carnem uſque exulcerat, & dicitur herpes eſthiomenus. Si verò flava bilis tenuis, & minùs acris, ac calida fuerit, puſtulas in cutis ſuperficie excitat milio ſimiles, & vocatur herpes miliaris. De herpete verba facit *Galenus lib. de Tumoribus p. n. cap.* 10. 2. *ad Glauc. cap.* 1. *&* 14. *Meth. cap.* 17. Verùm nec ſibi conſtat, & in dictis citatis locis nullibi eſt conformis; materiam enim nunc bilem, nunc phlegma bili commiſtum in hujus affectûs cauſam adducit, & nunc morbi genus, nunc ſimplex morbus herpes apud illum habetur; quicùmque verò Galenum ſecuti ſunt, in ejuſdem inſulſitates impigêre circa cauſæ materialis aſſignationem.

Herpetis cauſa materialis eadem eſt cum eryſipelatis cauſâ materiali, degener ſcilicet nutrimentum in partibus carnoſis, eâ intercedente inter herpetem, & eryſipelas differentiâ, ſcilicet quod in eryſipelate ob partium continentium imbecillitatem, vel nimiam oppreſſionem tota materia verſus cutem non fertur ſed tan-

tùm pars illius, reliqua in ipſâ carnis ſubſtantiâ remanet, parteſque continentes oppreſſas retinet, ut integram ſarcinam non tranſmittant ad cutem; in herpete verò vel robur partium, vel materiæ parvitas, vel qualitas, vel utrumque ſimul efficit, ut quicquid in carnis ſubſtantiâ degeneratum eſt; foràs in cutis ſuperficiem ſub cuticulâ erumpat, ob tenuitatem bullas excitet variolarum inſtar, ſubjectamque carnem omninò liberam, exoneratamque relinquat, & hæc eſt herpetis materia, ejuſque genuinus fiendi modus.

Congruenter deindè à poſteriori, & ab effectu triplicem herpetis cognoſcimus ſpeciem, quarum una eſt, in qua inconſpicuæ ferè bullæ in cutem erumpunt, & in ulcus non degenerat, diciturque ſimplex herpes. Secunda eſt, in qua cutis conſpicuis ferè bullis rubeis conſperſa videtur, parumque ab eryſipelate inflammato differre videtur, & hæc ſpecies herpetem miliarem conſtituit. Tertia denique eſt, in qua bullæ erumpunt, & in ulcus exedens tranſeunt, & hæc herpetis ſpecies dicitur eſthiomena.

Accidunt hæ tres herpetis ſpecies à materiæ diſpoſitionibus, à vi, & partium continentium robore. Herpetis materia eſt primaria nutrimentum degeneratum, & occaſionales cauſæ ſunt ſalinæ particulæ in ſanguine luxuriantes, cùm ſal, & ipſum ſulphur uberiùs ab alimentis maſſæ ſanguineæ ſuppeditantur, vel acidæ particulæ ob depravatam digeſtionem ipſi ſanguini ſubminiſtrantur; tunc hæ particulæ unà coëunt, & ſanguini acido-ſalſam diatheſin communicant. Circulant hæ unà cum ſanguine, à lymphæ copiâ dilutæ, & aſſiduo motu atteruntur, comminuuntur, à ſanguine ſecernuntur, & per poros exhalantur ubertìm plùs in aliquibus partibus, quàm in aliis, ubi nutrimentum degeneratum inter fibras inveniunt; tunc ſi partium robur validum ſit, & particulæ plurimâ lymphâ diſſolutæ, & obtuſæ ſint, ad littus microcoſmicum, nempè ad corporis ſuperficiem, ſcilicèt ad cutem ſpumeſcunt, cuticulamque levi cum pruritu exaſperant, & bullæ ferè inconſpicuæ erumpunt, & ſimplex producitur herpes, ſeque ipſum exſiccat abſque exulceratione, & multoties ſine medicamento ſaneſcit.

Si verò nutrimentum degeneratum, vel quantitate, vel particulis acido-ſalinis paucâ lymphæ quantitate imbutis partium continentium robori reſiſtat, ità ut illud totum cum particulis ad cutem tranſmitti non poſſit, quia pars illa, quæ in carnis ſubſtantiâ remanet, naturæ efficaciam retundit, efficit, ut illa neque totam materiam abſtergat, neque eminentes bullas ſupra cutem excitet, ac proptereà eryſipelas veluti inflammatum producit, cutis ſuperficies impulſa eximitur, & minutiſſimis granulis illam commaculat, & affectus herpes miliaris dicitur. Si in lymphâ abſumantur aquoſæ particulæ pars tenacior in ſquamulas, ſeu cruſtas concreſcit, & dicitur

herpes ſquamoſus, & cruſtoſus. Differunt tamen à cruſtis ſquamæ, cùm ſint tenuiores, & in ſuperficie exteriori ſiccatæ, à cute diſſiliunt, quod in cruſtis non ità fieri ſolet. Sub cruſtis effuſa lympha fermentescit, & particularum acutarum punctione in nervorum fibrillis pruritum, imò ardorem cum leviori eryſipelate, & ſæpè dolorem, & ultionis ſenſum excitat pro majori, vel minori particularum acredine.

Si tandem dùm materia reſolvitur, & foràs cutem verſus expellitur, fibras vellicat, & pruritum provocat, ad quem ſedandum ægri cutem ſcalpunt, abradunt, ac canales aperti liquorem quendam, roris inſtar effundunt, qui particulis erodentibus præditus, ſi vicinam cutem, ſanamque tetigerit, illicò in eâ herpetem excitabit, ſic ultrà ſerpit, & exaltatur, donec tubercula cum foraminulis profundis proximè conjungantur, & hujuſmodi herpes eſthiomenus, ſive exedens dicitur.

Prognoſis.

Herpes ſimplex facilioris eſt curationis, niſi in miliarem, & deindè eſthiomenum tranſit, qui magis tœdioſus, quàm pernicioſus eſt, & diuturnus, dummodò valdè exulceratus, & putris non ſit, ac intempeſtivè adhibitis repellentibus, intrò in corpus non pellatur; tunc enim idem periculum, ac à repulſo eryſipelate ſequitur. Si negligatur herpes eſthiomenus, augeaturque, ut univerſum obſideat corpus, mortem infert.

Curatio.

Herpetem curant vulgares miliarem, & exedentem (relicto ſimplici, quia facilioris eſt curationis, & quandòque ſpontè ſanatur) primò debito inſtituto victu ad tenuem, & frigidiorem inclinante; Secundò venæ ſectionem celebrando, verùm hæc ſemper pernicioſa fuit; & corpus deplendo: inquiunt enim niſi corpus purgetur, nunquàm ægrum ſanatum iri, ſed in exedente non ſufficit ſemel corpus purgare, undè reiteratas celebrant purgationes, tùm ad viſcera, & corpus univerſum à pravis ſuccis purganda, tùm etiam ad hepatis intemperiem, ex qua mali ſucci generantur, corrigendam. Summoperè ad hunc affectum perſanandum ſyruporum magiſtralium uſum commendant, & præſertim *de fumariâ majori*, valet quoque *Syr. de Cichor. Nicolai florentini*, & maximè ubi ſimplex bilioſus ſuccus affectum generare videbitur. Probant etiam *Seri lactis* uſum, & maximè cum *epithymo* propinetur, quandò affectio ex adultis ſuccis ortum habere videtur.

Cœterùm tàm phlebotomia, quàm medicamentum purgans in omni herpetis ſpecie tanquàm noxia repudiamus; utrumque enim corpus refrigerat, & quod natura à centro ad corporis periphæriam evocare nititur; facto motu contrario, ad interiora detrudit, & idem ac ab eryſipelate repulſo emergit periculum.

Quantùm verò ad localia ſpectat in miliari herpete, ea adhibent medicamenta, quæ modicè refrigerant, & exſiccant, undè ſupra partem affectam *folia plantaginis, ſolani, lactucæ, ſedum, portulacam, umbilicum Veneris, vitium capreolæ &c.* applicant. Alii lenimento utuntur ex *unguento roſaceo pluries loto cum ſucco plantaginis, ſolani, vel ſambuci.* Verùm hæc ſemper infelici cum ſucceſſu applicant: nàm licèt quandòque his adhibitis, pars ſaneſcere videatur, tamen in alterâ iterùm erumpit, & hoc eſt minus malum, ſed quod pejus perpetuò cauſa occaſionalis frigidis ad interiora repercutitur, & febris, aliaque excitantur ſymptomata.

His vanidis non proficientibus hoc magiſtrali utuntur linimento, ut

℞. *Succ. plantag.*
Solani ana ℥. j.
Succ. lapatii ℥. ß.
Acet. roſ. ℥. iij.
Fol. lapatii,
Roſ. rub. incompl. ana p. ij.
Alum. rocc. ℥. j.

Bulliant omnia uſque ad ſuccorum, & aceti conſumtionem, deindè terantur in mortario plumbeo, ſaltem per horam addendo poſtmodum

Lithargyrii aurei, &
Argentei, ac
Ceruſſæ ana ℥. ij.
Flor. æris loti ℥. ij.
Pulv. tutiæ prap.
Boli armeni, &
Hypociſtidis ana ℥. j.
Adipis caprini ℥. j.
Ol. myrt. ℥. ij.
Ceræ ad ſuff.
M. f. Ung.

In herpete exedente ad valentiora confugiunt præſidia, cùm omne ulcus exſiccari deſiderat, undè laudant primò ablutionem ex aquâ maris, quæ valentior efficitur, ſi componatur, ut

℞. *Aq. maris lib.* iij.
Sulphuris, &
Alum. uſti ana ℥. ij.
Myrrhæ ℥. j. ß.
Malicorij.
Cortic. granator. &
Gallarum,
Cupreſſi ana ℥. ß.

Bulliant unicâ fere ebullitione, addendo vini auſteri cyathum unum, & ſervetur ad uſum. Qua ebullitione peractâ ſuprà dictum linimentum eſt adhibendum.

His parùm, vel nihil proficientibus, ut ſemper accidit, deveniunt ad uſum *unguenti de plumbo, apoſtolorum, uſque ad unguentum Ægyptiacum,* & quoniam nec his cedit affectio præcipitati pulvere, vel aliis pulveribus, quos capite de Gangrænâ, & ſphacelo in vulgarium curatione retulimus, utuntur, & quia interdùm ulcuſcula ob diuturnitatem callum contrahere ſolent, in his caſibus prædicta cauterizant ulcuſcula.

Prænotatæ tres herpetis ſpecies, tres quoque indicationes exhibent curativas; ſimplex enim herpes exigit, ut aqua in bullulis contenta educatur, ità ut in vicinam non effluat cutem, & ut bullularum locus conſolidetur. Id obtinebitur, ſi cutis circum exortas bullulas *oleo roſaceo* irroretur,

&

& ceruſſâ in pulverem redactâ, deindè aſpergatur; pulvis enim ceruſſæ, cutem ſubjectam defendit, ut ſanies à bullulis effluens illam non lædat: locus deindè bullularum, ut citò exſiccetur, & morbi recidiva vitetur, *linteis in aquâ madefactis, in qua ſolutus ſit lapis medicamentoſus*, ſupra de eryſipelate deſcriptus, foveatur, nàm morbi curationem habebis, quam quoque præſtare poteſt *pulvis ceruſſæ, minii, cinci, lithargyrii, lapidis calaminaris, & ſal ſaturni lævigatiſſimus*, & aſperſus, ſed præ omnibus præſtat *Mercurius dulcis in pulverem redactus*; hi enim pulveres ſaniem imbibunt, & particularum ſpiculos obtundunt.

Herpes miliaris, eryſipelati valdè affinis, *lapide medicamentoſo, vitriolo communi, & ſanguine leporino* curatur, non ſecùs ac eryſipelas; at aliquis pandectarius, pragmaticus, & in formâ medicus, qui Galeni unquàm legit doctrinam, elato ſupercilio, rugoſâ fronte, ſardonico riſu, & veluti ex tripode, ni potiùs velis ex quadrupede, loqueretur, quæreretque, cur vini ſpiritûs uſum in herpete pro curatione non propoſuimus? Verùm reſipiſcat iſte talis, ſeque aſinum fateatur potiùs, quàm in homines latret: in eryſipelate vini ſpiritus convenit; quia materia in carne degenerata reſoluta non eſt, & ejus mole vis partium continentium oppreſſa manet; at in herpete materia reſoluta eſt, & in cutem tranſmiſſa, & vis interna continentium libera remanſit, propterea, vini ſpiritu non utimur in ejus curatione, ità philoſophandum, ità medendum, non autem in calore, & frigore inſaniendum.

Herpes tandèm eſthiomenus, quia cutem exulcerat, illam exedit, ac ſe ultrò diffundit, deſcriptis tantùm remediis non ſiſtitur, ſed exedentium particularum correctionem, & ſpiritûs irritati ſedationem exigit.

Primò opportunum eſt huic herpeti eſthiomeno, ut cutis ſana circa ipſum oleo, & ceruſſâ, ut ſuprà diximus, defendatur, quod ſuffragatur ad reſiſtendum externæ ſaniei effuſioni; ſed in hoc herpete eſthiomeno vis exedens eſt intrinſeca, & ſerpit per ipſoſmet cutis poros exedenti qualitate; alio remedio ſuccurrendum eſt. Primò ad id obtinendum ſpecificum, & infallibile eſt remedium *ranarum ſperma, vel ſperniolum*, ſperma copioſum menſe Aprilis circa ſtagna ante ſolis ortum colligitur, eo ſpermate ter, & quater in die aſperſo, herpes eſthiomenus curatur; eſt enim ſperma illud anodynum, & immutans ſaniei acredinem, ſi hoc non habeas, promptum remedium hoc aliud para efficaciſſimum:

℞. *Mucilag. de fœnugraco,*
Pſyllio, &
Cydoniis ana ℥. ß.
Maſtich. &
Camphor. pulveriſat. an. q. ſ. earum,

Ut mucilagines ad unguenti formam reducantur. Hoc utere pro hujus herpetis curatione, quòd ſi herpes chronicus factus ſit, & expanſus

ſus, utere hoc emplaſtro molli, & obſervabis curationis celeritatem:

℞. *Ol. lini lib.* ß.
Virid. æris pulv.
Ceræ novæ ana ℥. iij
Simul m. lento igne fove, ac ſuperadde
Bdellii ſolut. & colat. ℥. j.

Hoc cerotum herpeti impone, & admiraberis eventum. Scias quoque, quòd *minii, ceruſſæ, croci Martis, lithargyrii, & cinci* pulveres herpetem ſanant, vel ſummoperè juvant, verùm *ſulphuris balſamus, vel Peruvianus* complementum abſolvit.

Quòd ſi herpes eſthiomenus debitis applicatis reluctetur remediis, & nimis exedens ſit, ac antiquatus diaphoreticorum uſum continuum, vel luis venereæ remedia expoſtulat; hæc nàmque ſalinarum, & acidarum particularum acrimoniam corrigunt, & per ſua emunctoria exturbant. Quibus ritè præmiſſis, non inutilis erit curatio, undè *potiones ex ſalſâ parillâ, radice chinæ, guajaco, ſantalo citrino &c.* Vel *decocta, vel Aqua noſtra Anti-Venerea* à nobis de Lue Venereâ deſcripta omnem abſolvunt paginam. Interim pars affecta illiniatur *unguento Pomato, vel de mucilaginibus, in quo diſſolutus ſit ſervus fugitivus, quo uſque nullum granum compareat.* In iſtis noſtris regionibus mirabile eſt *Balneum Gurgitelli, & Fontana in Inſulâ Pithecuſæ.*

Cap. XIII.

De Scirrho.

SCirrhus Græcè idem ſonat, ac durities, & in materiâ medicâ idem ac tumor durus, undè apud *Gall. lib. de tumoribus p. n. cap. 9.* definitur ſcirrhus, quòd ſit tumor naturæ modum excedens, dolore vacans, & durus. Apud quem duplex eſt, unus veluti incipiens, & non dùm confirmatus, & hic non omninò indolens, ſed preſſus aliquantulùm dolet; alter exquiſitus, & confirmatus, qui omnis doloris, ſenſûſque penitùs eſt expers. Nos hanc diſtinctionem rejicimus, pro cauſæ enim & partis affectæ ratione ſaltèm differunt. Ulteriùs Gal. diſtinguit ſcirrhum in phlegmonodem, eryſipelatodem, & œmatodem, quam nos tanquàm inutilem ab aulâ medicorum explodimus, cùm doctrina hæc humoriſtis ſit relinquenda. Deſcribi poteſt ſcirrhus, quòd ſit tumor durus, renitens, & indolens, abſque inflammatione, ſenſim in partibus mollioribus genitus, partes internas æquè, ac externas invadens.

Signa.

Scirrhi ſigna facillimè cognoſcuntur, nàm eſt tumor durus, & renitens, ac dolore vacans, qui initio exurgit exiguus piſi, vel fabæ inſtar, & ſenſim augetur, modò lividus, modò pallidus juxta

juxta humorum ſtagnantium varietatem, & exindè enatam partium texturam, abſque inflammatione, calore, & dolore apparet ſcirrhus, ex quo patet hujus tumoris ſuccos non eſſe fermenteſcibiles, ſed potiùs in ipſis particularum minimarum motum inteſtinum feriare, quòd nullus calor, nulluſque dolor percipiatur. Sed qui ex medici imperitiâ è prægreſſo alio tumore in ſcirrhum degenerat, non creſcit, ſed totus tumor anteà mollis induratur per refrigerantia, & adſtringentia, ut interdùm in eryſipelate, & phlegmone contingit. Undè hîc notamus; quòd ſi nunc *Galenus* viveret, contra noſtræ ætatis medicos inveheret, qui indiſcretè refrigerantibus utuntur; ait enim ad *Glauc. lib. 2. cap. 4. Crebriùs verò ſcirrhus medicorum imperitiâ paratur, cùm vehementer eryſipelata, & inflammationes adſtringunt, & refrigerant.* Plerùmque ſcirrhus in uno loco fixus manet, interdùm tamen priorem relinquit ſedem, & aliò migrat.

Produci poſſunt ſcirrhi non ſolùm in partibus externis carnoſis, ſed etiam in internis viſceribus, ut in hepate, liene, meſenterio, renibus, utero &c. in quibus eadem currit curationis ratio, ſcilicèt ſi omninò indolentes ſunt, incurabiles ſunt, ſiquem præſeferunt dolorem, curationem admittere poſſunt. Congruentiùs propterea erat, ut Galenus tumores duros, qui aliquo doloris ſenſu ſunt prædicti ſub variâ ſpecie, & non ſub ſcirrhorum ſpecie deſcripſiſſet, eò magis quia citato libro de tumoribus p. n. ſcirrhum definivit, quòd ſit omnis dolore carens.

Cauſæ.

Galenus ipſe, & Galeniſtæ humorum quaternario inſiſtentes, duplicem aſſerunt ſcirrhorum cauſam, materialem, lentam ſcilicèt ſiccamque pituitam, reſolutis ejus partibus tenuioribus, atque humorem melancholicum, quibus etiam tertiam addunt miſtionem, ſcilicèt utriuſque humoris, cujus doctrinæ tanta eſt inconſtantia, ut nec ipſe *Galenus* in ipſâ ſit conſtans; multis enim in locis, ac propterea *ſ. de ſimpl. med. facul. cap. 8.* negat melancholicum ſuccum ſcirrhos cauſare poſſe, ſed tantùm cancros, quicquid tamen ſit de inutilibus quæſtionibus, quas legere, qui vult, poteſt apud *Ingraſſiam.*

Remotæ cauſæ, quas aſſignant ſunt multiplices, nàm quandòque eſt inordinata mala victûs ratio, obſtructio hepatis, lienis &c. Aliqua præcipue evacuatio menſtrui, vel hæmorrhoidum ſuppreſſa, aliquandò medici curantis error vel inſcitia, ut ſæpiſſimè contingit, dùm aliquem curant tumorem, & ad leniendum forſan dolorem; qui infeſtat, refrigerantibus plus juſto utuntur remediis, ex quibus duriores facti humores, ex illis geniti tumores in ſcirrhum degenerant, ut clariſſimè eſt videre apud *Gal. 2. ad Glauc. cap. 4. in curatione filii Cercilii.*

Ab hac vulgari Galeni ſententiâ diſ-

diſſentit *Felix Platerus*, & non ex humoribus excrementitiis, ſed ex ſucco alimentario, verùm craſſiori, quàm carni nutriendæ conveniat indurato ſcirrhum fieri ſtatuit, cui tamen interdùm alius humor adjungitur. Quodammodò Platerus ad veritatem collimare videtur, quia à Galeni opinamento diſſentit.

Hanc Plateri ſententiam ſic nos explicamus, quòd ſcilicet errore virtutis aſſimilatricis inſita eſt, eveniunt; luxurians enim aliquandò inſitus partium ſpiritus, quicquid illi tranſmittitur, ut adæquatè reſolvat, non reſolvit, ſed ſubjectæ parti ſpermaticæ illud, & veluti glandulam ex eo efformat, undè eſt quòd cùm hoc durum productum ſit de partis indole, in qua producitur, indolens omninò eſt, etiam tactu vehementi adhibito, neque niſi per accidens læſionem inducit, neque ſuppurationem, vel reſolutionem patitur.

Fit ſcirrhus à glandularum obſtructione; ſunt enim glandulæ veluti filtra, cribra, & cernicula, per quas corporis ſucci filtrantur, & percolantur, ut lympha, ſuccus alimentitius, & ſanguis. Quoties hi ſucci ſunt tenues ſine reſiſtentiâ per glandularum ſubſtantiam tranſeunt, nec quicquam damni in tranſitu patiuntur. Cæterùm ſi craſſi, tenaces, & viſcidi evadant, itèm ſi particulis terreſtribus inquinentur, vel ſale, ac ſulphure craſſo, & rigido turgeſcant per ſua vaſa teſtudineo gradu ad anguſtos glandularum ductus deferantur; partibus fluidioribus permeantibus, quia anguſtis glandularum poris ſe accomodant, relictæ particulæ craſſiores, tenaciores, viſcidiores, & præcipuè terreſtriores ſenſim in glandularum tubulis ſtagnant, & remorari coguntur, eos anguſtiant abſumtis particulis ſeroſis, & volatilioribus à craſſis, & terreſtribus, poſteriores in glandularum interſtitiis poros in auras deſtruuntur, quæ continuâ aggeſtione adimplent, infarciunt, obturant, nec attenuari, aut comminui poſſunt, deindè glandularum fibræ, & membranæ per aſſiduam ſucceſſionem dilatantur, & tenduntur, undè majus incrementum tumor ſubit, & quia neque glandulis aſſimilari, neque in earum ſubſtantiam migrare valent, ab acidâ terreſtreitate coagulantur, arctiùs invicèm colligantur, & anaticâ compage indurantur, ac tumorem indolentem glandulæ non abſimilem ſcirrhi nomine efformant. Eodem modo ſcirrhoſi tumores in inflammatione, & eryſipelate oriri ſolent poſt ſiniſtram refrigerantium, & auſterorum remediorum applicationem.

Hujuſmodi ſucci craſſi, tenaces, viſcidi, auſteri, terreſtreitates ſalia, & ſulphura craſſa in corporis humani ſuccis aggeruntur à cauſis remotis, nempè ſex rebus nonnaturalibus perperàm à medicorum vulgò dictis, quæ huic tumori anſam præbent. Sic aër nimiùm æſtuans poros dilatando, ſubtiliores ſuccos evaporare facit, relictis craſſioribus, & terreſtribus. Aër frigidus poros occludit, eoſque

que anguſtiores reddit, & ea, quæ per inſenſilem tranſporationem evaporare debebant, ſuccis intermiſta rapidiorem communicant motum, & tenuiores exhalant, relictis craſſioribus, & terreſtribus. Hac ratione major diaphæreſis fit in frigore, quàm in calore, nempè hyeme, quàm æſtate: eſſe frigus diaphoreticum in nobis experimur ſub Boreæ flatu, maximis frigoribus, aëreque puriſſimo, quia tunc ſumus edaciores, alimenta aſſumimus ubertim, & abſumuntur, minimè ſudamus, & tamen è nobis plus difflatur cum pauco, & duriori ſeceſſu, ut fuſiùs diximus in noſtrâ *Trutinâ lib.* 4. *cap.* 3. *de Bulimo.* Eundem parit affectum aër craſſus, & nebuloſus diutiùs inſpiratus. Cibi acidi, & auſteri copioſo ſulphure, & ſale craſſo ſcatentes, cœteros inſpiſſant ſuccos, & evaporatis in circulari motu fluidis particulis, craſſiora, & viſcidiora obſtructiones pariunt, & hujus tumoris ſunt cauſæ. Itèm cibi nimiâ terreſtreitate, aut viſciditate præditi, ac ſale craſſo, ut caſeus antiquus, carnes infumatæ, piſces ſale indurati, vel muriâ diutiùs conditi. Sic potus ex aquis lutulentis, & limoſis, necnon vini non ſatis depurati, vel particulis terreſtribus, vitriolatis, aluminoſis, & ſulphureis præditi, ut eſt vinum Puteolanum, & Inſulæ Ænariæ. Tandèm eodem modo philoſophandum eſt de reliquis rebus nonnaturalibus.

Prognoſis.

Scirrhi omninò curatu difficiles ſunt, & præcipuè qui omni doloris ſenſu ſunt deſtituti, ut aſſerit *Galenus*, undè de exquiſito ſcirrho inquit 2. *ad Glauc. cap.* 5. *Quòd nunquàm curavit, nec vidit, qui curare potuit*, & curationis difficultas eſt materiæ craſſities, ſiccitas, & particularum ejus intimior unio, ac pertinax obſtructio. Si ſcirrhi aliquo doloris ſenſu ſint præditi, aliqua adhuc ſalutis ſpes effulget, ex hoc enim conjicimus, quòd obſtructio non ſit totalis, ſed quidam tubuli, ac fibræ adhuc ſuum ſuccum, & quidèm volatilem recipiunt; hinc eruimus ſcirrhos in corporibus debilibus, & emaciatis eſſe periculo plenos. In quibus nonnulli increſcunt pili, nec unquàm permutantur, ſunt magni, & cum reliquâ corporis cute concolores, prorſùs inſanabiles habentur, quia tàm ad reſolutionem, quàm ad ſuppurationem ſunt inepti. Scirrhi à blandis præſidiis non tolluntur, à validis immanes evadunt, & conſequenter medico negotium faceſſunt, & ægros, atque aſtantes defatigant. Scirrhi cùm notabilem in ſe contineant ſalis acidi, vel corroſivi copiam, vel ſimili exiſtente in ſanguine, ac ſuccis conſtitutione, cum aliquali omnium functionum depravatione, in ſubjectis debilibus ætate, vel aliâ de cauſâ, facilè in cancros tranſeunt; ſupervenientè enim dicto ſale vehementiori motu, ſuppurantur, quod rariùs

ratiùs accidit, & in cancros degenerant. Itèm ſi tubulis, & fibris circa ſcirrhum inflammatio, vel eryſipelas ſuperveniat, gangræna, ſi non ſphacelus ſuccedit.

Curatio.

Scirrhi curationem putant vulgares in diætâ conſiſtere, ac proindè cibos inſtituunt, qui facilioris ſint digeſtionis, & bonum ſuppeditent nutrimentum, quique ad calidum, & humidum vergant, ac in paucâ ſumantur quantitate, undè ante omnia laudabilem præſcribunt diætam; à pravâ enim omnes morbi originem trahunt. Acria omnia, quæque gradu tertio, aut quarto calida prohibent, quia noxam adferunt. Potus nec craſſus, nec fortis ſit, at aliquantulùm calefaciens. Aër ſit purus, moderatè calidus, & humidus. Somnus, & vigilia modum non excedant, alvus ſervetur lubrica, alma Venus fugienda, & animi pathemata vitentur. Moderata corporis exercitatio admodùm eſt neceſſaria.

Quantùm ſpectat ad interna præſidia, præparatis humoribus proportionatis ſyrupis, materiam evacuant convenienti, & idoneo pharmaco, habitâ ratione ad humores peccantes, corporis habitum, anni tempus, cœli conſtitutionem &c. Corpori nàmque robuſto fortiora applicant medicamenta teneris, & mollibus mitiora; in recenti ſcirrho mitioribus, inveterato, & indurato valentioribus utuntur pharmacis, & hæc toties reiterant, quoties opportunum videbitur juxta periti phiſici conſilium. Deindè, ſi malum oriatur ob hæmorrhoides ſuppreſſas, illas aperiunt, & ſi ob menſtrua retenta, illa provocant: Si ſanguis in toto redundet, ſiniſtri lateris baſilicam aperiunt, ſat foramine amplo, ut ſanguini fœculento detur exitus, ſed in hoc tàm medicamentum catharticum, quàm ſanguinis miſſio parùm, aut nihil præſtare poteſt, imò malũ pejorat. Si obſtructiones in hypochondriis adſint, eas reſerant, primò adhibitis præparantibus, & poſtmodùm evacuantibus, quæ ſæpiùs repetunt.

Deindè ad localia deſcendunt, & quia humor eſt craſſus, tenax & viſcoſus per repulſionem evacuari non poteſt, repellentia non adhibent, nec minùs evacuari poteſt per tumoris ſectionem, quia humor eſtità impactus, ut quamvis adhibeatur ſectio, ne humoris quidèm tantillum egreditur; opus igitùr eſt evacuatione, quæ per inſenſilem evaporationem fit, & quia craſſa eſt materia, ex qua ſcirrhus generatur, in halitum verti non poteſt, nàm planè in duritiem abiret: prima indicatio erit, ut emolliatur medicamentis emollientibus, verùm ſi nimis emolliendo evacuant, metus eſt, ne ſcirrhum in cancrum degenerare faciant. Eapropter tutum putant conſilium, ut nullum, vel tantùm humectandi vim habens medicamentum uſurpent, ſed vel alternis vicibus emollientia, & diſcutientia miſcent; quapropter quæ minùs diſcutiunt in principio, quæ magis ſucceſſivè, & in progreſſu, prout

materia

materia apta reddatur magis ad diſcuſſionem, undè primò *vituli, & cervi pinguedinem* adhibent, quæ emollit, & non diſcutit, ſecundò *urſi & leonis adipe*, utuntur, ſed familiaris eſt magis *anſerinus, anatinus, gallinaceus &c.* Inter has pinguedines magis diſcutit caprinus, & hircinus. Ad eundem effectum adhibent *mucilagines althææ ſem. lini, fœnugræci*, quæ omnes valdè emolliunt. Ad idem etiam valet *emplaſtrum de mucilaginibus, & filii Zachariæ*. Inter reſolventia laudat Galenus, ſi capiatur *Lapis pyritis*, calefiat, deindè ſuperfundatur acetum, & eo modo adhibeatur, ut fumus ille affectum penetret locum, in cujus defectu *lapis* accipiatur *molaris*, qui eandem retinet virtutem. Poſt fumentum locus affectus aliquo oleo emolliente inungatur: deindè per aliquod ſpatium iterùm mollientia adhibent, Galenus imponebat *emplaſtrum de ammoniaco in aceto diſſoluto, donec emplaſtri foramen acquireret*, & poſt tres, vel quatuor horas auferebat, & denuò unguento aliquo emolliente utebatur. Ex hac Galeni methodo vulgares chirurgi verum modum ſcirrhum curandi eliciunt; cùm itàque emmollitus eſt tumor, applicant reſolventia, deindè apponunt emollientia, & poſtmodùm reſolventia, & id toties iterant, donec ſcirrhus ad nihilum redactus fuerit. Sed utinàm curatio ex voto ſuccederet, eſt palliativa, & non curativa, & medicus potiùs politicus, quàm doctus eſſe debet; nàm qui tali correpti ſunt affectu, cum tali tumore ferè ſemper commoriuntur.

Quò ad noſtram de ſcirrho curationem attinet, primo optima vivendi ratio ſumenda eſt, aliàs incaſſùm medicus, & æger laborabit. Vitet aërem nimis calidùm, ac frigidum, & imprimis hyemalem, ſed aër eligatur temperatus. Cibi acidi, ſalſi, craſſi, viſcidi, & terreſtres abſint, ſed copioſo ſale volatili ſint referti. Potus ſit vinum generoſum defœcatiſſimum, & ſi hoc non bibat æger, aquâ tepidâ, in qua decocta fuerint radix chinæ, & lignum ſaxafras pro potu ordinario utatur. Motus magis, quàm quies conducit, ſe ergò exerceat æger, nunc equitando, nunc curru vehendo, nunc ambulando, vitet tamen exercitii nimietatem. Somnus, & vigilia modùm non excedant. Excreta, & retenta ordinarium ſervent ſtatum, purgantia ſint procul, & angue pejus vitentur. Animi pathemata omnia, & præ aliis mæror, & terror, ac pulchra Venus exulent.

Scirrhi niſi initio ſui curentur, poſtmodùm vix curationem admittunt, hinc danda eſt opera, ut ſucci coagulati leniter ad motum excitentur emollientibus; hoc enim modo non tantùm fluidiores reddi, tubulos reſerari, verùm etiam poros aperiri ſperamus. Eapropter, quæ digerunt, & tubulorum reſeratorum apertionem promovent medicamenta, tàm interna, quàm externa conducunt. Interna ſunt, quæ ſuccos volatiles reddere poſſunt, ut *ſal volatile viperarum, c. c. ſalis armoniaci, & omnia ſalia volatilia, ut etiam ſuccini, cardui,*

cardui ſancti, ſpiritus camphoræ &c. Ad obſtructa vaſcula, eorumque incidendam, & attenuandam materiam deobſtruentia conducunt, ut *oculi cancrorum, cryſtallus tartari, tartarus vitriolatus, ſpiritus tartari, tinctura tartari.* Itèm Martialia, ut *vitriolum Martis, ejuſque tinctura, & Iulep. n. d. Vinum Martiale, crocus aperitivus, pulveres cachectici n. d.*

Quò ad externam ſcirrhi curationem ſpectat, impoſſibilis non eſt, ſi aliqualem doloris ſenſum habeant, & in carnoſis corporis partibus externis, ſecùs ſi latentes obſideant, appareant, verùm quò magis emollientibus malum tentabis, eò ſæpiſſimè latius extendes, & fortioribus diſcutientibus ità indurabis, ut tandèm hi tumores in materiam tophaceam, vel gypſeam degenerent.

Si ſpurij itàque ſint, ea quæ emolliendi, & reſolvendi energiam habent, conferunt medicamenta, ità ſunt *cataplaſma ex vini fæcibus cum ſulphure, & ſemine carvi, de radice bryoniæ, & de ſtercore caprillo. Unguentum de arthanitâ. Emplaſtrum de Ranis cum quadruplicato mercurio, de Ladano, Cicutâ cum gummi ammoniaco, cumino, lapide pyrite &c.* Sed utinàm hæc prodeſſent. Pro duris, & rebellibus diſſolvendis tumoribus ad ſidera extollit ſuum *emplaſtrum de herbâ Theæ Iohannes Dolæus*, quod ità parat:

℞. *Gum. Galb.* ℥. iij.
Sagapeni,
Ammoniaci ana ℥. ij.
Solve in ol. terebenth. adde
Gummi elemi ℥. j. ß.
Ol. c. c. ℥. vj.
Tacamahac. ℥. ij.
Tart. fœtid. ℥. j.
Camphoræ ℥. j. ß.
Myrrh. ℥. ij.
Pulv. herb. Theæ ℥. iv.
Sperm. ceti ℥. ij.
Picis ℥. vj.
Terebinth. ℥. v.
Colophoniæ ℥. iij.
Sal. volat. ſuccini ℥. j.
Tartari ℥. ß.
Ceræ q. ſ. m. l. a. f. empl.

Quod reſolvit, & diſcutit pertinaces, ac ſcirrhoſos tumores, confert & plurimis aliis affectibus externis.

Exquiſiti verò ſcirrhi omni dolore carentes curationem non admittunt, quia eorum durities neque ſuppurationem, neque reſolutionem recipit, cùm ſit veluti quædam naturalis glandula in debito loco producta, & qui hujuſmodi ſcirrhos remediis urgent, vel ferro, vel igne tentant, quia loci conſtitutionem diſſolvunt, mala pejora inducunt, quàm quæ ſcirrhus producere poterat; at nos eſto exquiſiti ſcirrhi curationem conſultò non tradamus, arcanum communicabimus, quo creſcentem ſcirrhum ſiſtere poteſtis, ut ultrò augmentum non ſuſcipiat:

℞. *Ol. myrtill.* ℥. ij.
Nuc. moſch. ℥. ß.
Axung. jumentor. ij.
Ol. petreoli ad pondus omnium
F. miſtura,

Qua ſcirrhi locus per menſem chymicum inungatur.

CAP.

Cap. XIV.

De Ecchymoſi.

AB externâ cauſâ aliquandò vivens corpus contuſionem patitur, quæ fit, dùm caro oſſi ſuperpoſita ab alio corpore duro externo urgetur abſque cutis laceratione, verùm in ſubjectam carnem divulſæ ob contuſionem venulæ in carnis poris ſanguinem fundunt, qui dùm grumeſcit, lividum in cute colorem inducit, qui ſenſim tranſit in flavum, elevatumque tumorem, qui tumor cum dicto livido colore Ecchymoſis, & Ecchymoma à Græcis dicitur genericè, in ſpecie verò ſi cutis decoloratur, ac liveſcit, tunc hujus livor *Pelioma* vocatur, ſed hujuſmodi lividitates ex contuſionibus, vel violentâ ſubcutaneâ effuſione communi vocabulo *Sugillata* appellantur: Si autem ex concuſſione minuta ſaltèm puncta, vel lineæ ſanguinis ſubcutanei relinquuntur, ut à flagris, & alicujus globuli illapſu, tunc puncta illa *Stigmata* vocantur, lineæ verò *Vibices*. Eſt igitur ecchymoſis ſanguinis effuſio ſub cute in ſpatia vicina; undè pars affecta lividum ſortitur colorem.

Signa.

Ecchymoſis nullis indiget ſignis, quibus cognoſcatur, nàm ipſius coloris, & tumoris, ſi tumor adſit, oculus eſt judex. Cauſæ ex iis, quæ præceſſerunt, & præſentes, ægri relatione pateſcunt, nùm à cauſâ violentâ, & externâ producta fuerit, ut ſi percuſſio, contuſio, caſus, flagrum, & ſimiles præceſſerunt; ex iis enim contunduntur, eroduntur, vel rumpuntur, & lacerantur venulæ, undè ſanguis exudat, ruborem, dolorem, inflammationem, & livorem excitans. Tumor eſt mollis, & lividus, quandòque cum, & quandòque ſine doloris ſenſu.

Cauſa.

De ecchymoſis cauſâ materiali nobis cum Veteribus non eſt controverſia, cùm utraque ſententia ſanguini evaſato eam refundat; fit nàmque à ſanguine evaſato, cùm caro ab aliquo pondere fuerit percuſſa, venulæ, quæ per eam in retis formam ſunt diſperſæ, contuſæ, vel preſſæ, ruptæ, vel laceratæ ſanguinem per rimas, fiſſuras, vel rupturas profundunt ſubter cutem, adhuc integrâ cute, eamque inundat, ſanguis aggeritur, ac ſtagnat, ſtagnatione acrior redditur, in grumulos abit, & cutem colore nigro, aut ſublivido inficit.

Fit quandòque hic affectus à cauſâ internâ, nempè à venularum obſtructione, & ſanguinis ſtagnatione; hinc factâ vaſorum obſtructione, ab humorum corroſione, vel nimiâ horum vaſorum diſtenſione, fit ſanguinis evaſatio, quæ propriè ecchymoſis dicitur.

Prognoſis.

Ecchymoſis levis nullum habet periculum, niſi cutis defœdationem, nec ejus tumor magni eſt momenti, quia facilè diſcutitur: tamen ſi hoc debitè, & celeriter non fiat, & ſanguis diutiùs in parte affectâ extra venulas detineatur, periculo non vacat, cùm inflammationem, abſceſſum, vel herpetem, ſcirrhum, & hydropem particularem; ſi verò intra corporis cavitates extravenatus, & in grumum converſus, niſi reſolvatur, univerſalem hydropem, & ferè incurabilem inducat. Prætereà ſanguis ſub pelle concretus, niſi mox inſenſibiliter diſcutiatur, in pus degenerat, quod neceſſariò fit, ubi caro ſimul valdè contuſa eſt, atque hinc pars mollis adhuc manet, vel putreſcit, vel corrumpitur, & facilè gangrænam, aut ſphacelum inducit, & mortem parit. Hoc imminet periculum, cùm pars affecta non eſt ampliùs livida, ſed inflammatur, fit rubicundior, durior, ac tenſa.

Curatio.

Ecchymoſis tàm in internâ corporis ſuperficie, quàm in internis partibus evenire poteſt; dùm in internis accidit, ſedulus medicus quamceleriimè poteſt, ad illius curationem procedere debet, nàm peſſima mala, ut dictum eſt, è ſanguinis grumo in corpore retento evenire poſſunt: curatio itàque alia erit externa, alia interna pro loco, in quo ſanguinis effuſio facta eſt.

Vulgares chirurgi in omnibus illorum operibus ridiculi, credunt ſanguinis miſſione ecchymoſim curare, ſed fruſtrà, licèt centies id tentent. Hoc totum peragunt, ut ſanguinis affluxus præcaveatur, & inflammatio ne excitetur, undè prava ſymptomata, & ſæpè mors originem habent. Verùm futurum præcavent, & quod præſens eſt, intactum in radice relinquunt. Syrupos ſanguinis coagulationem, vel putredinem prohibentes propinant, uti ſunt *ſyrupus de ſucco limonum, de ſucco acetoſellæ, de acredine citri &c.*

Eodem quoque tempore circa partem defenſiva, & repellentia admovent, hæc conficiunt ex *ſanguine draconis, terrâ ſigillatâ, bolo armeno, roſis, myrtillis, nucibus cupreſſi, balauſtis &c.* & tali, vel alio modo concinnant:

℞. *Pulv. roſ. rubr.*
Radic. conſolid.
Farinæ volatilis ana ℥. ß.
Cum Ol. myrtill.
F. cataplaſma.

Alii pro communi uſu habent *ovi albumen cum aquâ roſarum conquaſſatum, & cum ſtuppâ* affecto loco applicant. Sed hæc quia humida ſunt, & viſcoſa potiùs ſanguinem extra venas elapſum putreſcere ſinunt, quàm reſolvunt, & prava excitant ſymptomata.

Deindè, ut ſanguis concretus diſſolvatur, & per alvum, urinam, vel ſudores eliminetur, dant operam, & ſequentibus utuntur medicamentis, *rhapontico, rhabarbaro,*

baro, bolo armeno, terrâ ſigillatâ, corralliis rubris, c. c. rubrâ tinctorum cum aquis fumariæ, florum tiliæ, ſcabioſæ, cardui *benedicti, ſyr. de acetoſitate citri, & ſimilibus.* Familiariter *pulveribus Meſues ad caſum, & percuſſionem* utuntur, qui tali concinnantur modo:

℞. *Rhabarbari elect.* ℥. j.
Boli armen. or. ℈. j.
Rubiæ tinctor. gr. xv.
F. Pulvis.

Quantùm ad topica, ſi particularis aliqua ſit contuſio (in univerſali ægrum arietis in pelle recèns detractâ, & adhuc calente involvunt, conſperſâ ſale, bacc. myrtill. pulvere naſturtii) illinitur tali linimento, ut

℞. *Ol. roſ.*
Myrtill.
Chamæm. ana ℥. j.
Ovi album. num. j.
Pulv. myrtill. &
Roſ. ana ℨ. ij. *m.*

Sed in communi, & vulgari uſu utuntur *ol. roſ.* pro affectæ partis inunctione, deindè eam *pulveribus roſ. & myrtill.* aſpergunt, & ſæpè partem *foliis braſſicæ* calidis fovent, & reiterant, ſed hoc eſt mulierum medicamentum.

Quòd ſi his, aliiſque medicamentis ſanguis extra venas effuſus diſcuti non poſſit, cucurbitulas, ſi locus ferat, adhibent, quas efficaciſſimum exiſtimant remedium ad ſanguinem extrahendum, qui profundiori continetur loco. Quandòque ad ſcarificationes confugiunt, ut ſanguis manifeſtè effundatur. Sed neſcimus, an ſanguis concretus, an fluidus per hanc lanienam effundatur?

Quò ad noſtram curationem pertinet, in ecchymoſi totus curationis cardo in eo conſiſtit, ut ea medicamenta, quæ coagulatum ſanguinem, quantùm poſſibile, attenuant, & in debitam fluiditatem redigunt, uſurpemus, ac in venas reſorberi poſſit, qui ineptus miſceri, apertis poris, medicamentis ejus quietem in motum reſtituentibus inſenſibiliter tranſporetur; præſertim ſi ſuſpicio ſit in aliquâ corporis cavitate ſanguinem in grumum abiiſſe. Hæc medicamenta vel ſunt interna, vel externa. Interna ſunt, quæ incidunt, attenuant, ſanguinem fluidiorem reddunt, vel reſolvunt, præcipuè, quæ in pleuritide, & inflammatione deſcripſimus, ità ſunt *Rhabarbarum, ſperma ceti, lapides cancrorum, ſpiritus tartari, ſalis armoniaci ſpiritus, ſpiritus matricalis, c. c. ſtibium diaphoreticum, ſanguis hirci ad pleuritidem, extractum hyperici, florum papaueris rhœados, ſal ſuccini &c.* His diverſimodè concinnatis utere, ut

℞. *Sang. hirci* ℨ. ij.
Stibium diaphoret. ℈. ij.
Mumiæ ℨ. ß.
Laccæ rubr. &
Spermatis ceti ana ℨ. j.
Extract. flor. papav. errat. ℈. iv.
F. Omnium pulvis ſubtilis,

Cujus exhibeatur ℨ. j. in ſyr. hyperici, vel papaveris errat. cum aquâ chœræfol. vel flor. tiliæ ter, vel quater.

Vel

℞. *Ocul. cancr.* ℨ. ß.
Fæcul. rad. bryon. ℈. j.

Terræ ſigillatæ, &
Corall. rubr. pp. ana ℈. ß.
Salis c. c. gr. v.
M. f. pulvis

unicâ doſi ſumendus. Vel

℞. *Aq. cheriſol.* &
Flor. tiliæ ana ℥. j.
Menthæ ℥. ij. ß.
Spiritûs ſalis armoniac. ℈. j.
Syr. hyperic. ℥. ß. *m.*

pro duabus vicibus. Credibile non eſt quantùm hujus ſalis, vel communis ſpiritus valeat ad ſanguini reſtituendam, vel conſervandam fluiditatem, qui ambigit ad experimentum confugiat, & nos vera dicere experietur, vel ſaltem à laniis hoc diſcant vulgares, qui ad porcorum ſanguinem fluidum conſervandum, quem pro conficiendis botulis vendunt, ſale, pulvere tenus, aſpergunt. Alkalia maximoperè proſunt, quia aciditati reſiſtunt, & ſanguini ſtagnanti, ac quieſcenti motum reſtituunt, & ſic fluidus redditus à venulis reſorberi poteſt, vel in auras reſolvi.

Topica, ſeu externa medicamenta ea eſſe debent, quæ ſtagnantem, vel coagulatum reſolvunt, & denuò fluxilem reddunt ſanguinem, ità ſunt, quæ plurimo ſale volatili, vel alkalico abundant; ut *ſpiritus vini per ſe, vel cum ſpiritu ſalis armoniaci cum calce vivâ parato miſtus, vel ſpiritus vini camphoratus, vel crocatus*, qui tepidè cum linteis duplicatis ecchymoſi imponitur. Item *ſpiritus lavendulæ, aqua Reginæ Hungariæ, vel ſpiritus matricalis* tantoperè à Dolæo decantatus non tantùm in ecchymoſi, verùm etiam in quamplurimis affectionibus tàm internè, quàm externè, quem ità deſcribit:

℞. *Maſtiches*,
Myrrhæ,
Olibani,
Succini ana ℥. ij.
Spiritus Vini rectificati lib. ij.

F. infuſio, deindè diſtilletur, poſtmodum cohobetur ſpiritus, qui ſolus calidè applicatus ecchymoſim tollit. *Balſamus Peruvianus in ſpiritu vini ſolutus* in partium nervoſarum contuſionibus egregium eſt medicamentum. Efficax eſt emplaſtrum de ſpermate ceti. Alii commendant Unguentum de cynogloſſo, quod ità paretur:

℞. *Radic. cynogloſſ. rub. lib.* ß.
Butyri recentis lib. j. ß.
Vini rubr. ℥. iv.

Coquantur ad vini conſumptionem, & colentur. Valet ad contuſa, & ſugillata; ſanguinem enim concretum tàm intùs aſſumptum, quàm foriñſecùs illitum diſſolvit.

Sed promptiùs, & efficaciùs infra octo horarum ſpatium grumefactum ſanguinem ſub cute effuſum hoc medicamine reſolves, nàm illum extrà in aquæ formâ educet, & priſtinum colorem naturalem cuti reſtitues:

℞. *Raſuræ radic. bryon. recentis q. ſ.* eâ ecchymoſim aſperge, & linteum ſuperpone, infra octo horas exime, & admiraberis effectum. Verùm meliùs, & tutius operaberis, ſi *bryoniæ ſucco æqualem vini ſpiritûs portionem miſcebis*, & linteola madefacta calidè ecchymoſi ſuperpones. Efficaciſſima etiam eſt in ecchymoſi curandâ *radix Sigilli*

Salomo-

Salomonis; quæ vel recens, vel tempore hyberno vino macerata, & contuſa, cataplaſmatis formâ appoſita, unicâ ſæpè nocte ecchymoſim tollit, adeò ut parti affectæ nativus redeat color. Meliùs adhuc eſt, ſi ſimul applicetur radix ſymphyti majoris. Hæc tria nempè *radix bryoniæ*, *ſigilli Salomonis*, *& ſymphyti* expertiſſima ſunt ad ecchymoſim, quæ in unum magnum medicamentum tranſire poſſunt, ut

Radic. bryoniæ;
Sigilli Salomonis, *&*
Symphyt. mai. ana ℥. iij.
Flor. chamom.
Meliloti ana m. j.

coque in ſuff. quantitate vini albi ad conſiſtentiam cataplaſmatis, cui adde croci parum. Applicetur ecchymoſi, & in gravioribus contuſionibus eſt probatiſſimum.

Verùm ſi ſuppurationis notæ pateſcant, locus protuberet, ad tactum mollis appareat, dolor pulſatilis, rubedo circùm, & febris apparere incipiat, tunc juvanda, & promovenda eſt ſuppuratio, nec perfecta expectetur; nàm ſi pus, quod ex ſanguinis grumo generatur, diutiùs in loco affecto detineatur, febres, dolores, & multa alia mala excitare, partes vicinas, nervos, & oſſa corrumpere poteſt, ut multoties nos autopſia docuit, undè poſteà ulcera cacoëthe, carcinomata, gangrænæ, ſphaceli non raro ortum ducunt. Hinc vulgares, & bardos hortamur chirurgos, ut non expectatâ perfectâ ſuppuratione, ſcalpello aperiatur, ulcus purgetur, detergatur, carne impleatur, & tandèm cicatrizetur.

CAP. XV.

De Aneuriſmate.

Ecchymoſi aneuriſma affinis eſt, uterque conſanguineus eſt tumor, ac differunt fluxûs ratione, ſicut etiam ratione ſanguinis; ecchymoſis enim ex ſanguine effuſo, grumefacto, & qui ampliùs non effunditur, conſtat, & utplurimum ſanguis eſt venoſus: aneuriſma verò tumor eſt ſanguine fluenti plenus naturæ legibus ſubjecto, & continuò fluxuro, ſi illi daretur exitus, ex arterioſo fit ſanguine, coloreque livido cutem minimè fœdat: ſanguis enim in hoc tumore intra membranulam arteriæ dilatatam continetur, ac quotieſcumque tumor comprimitur, recedit ſanguis in arteriam, ſed dùm à compreſſione ceſſatur, iterùm redit cum pulſu.

Signa.

Aneuriſma non difficulter cognoſcitur: tumor initio parvus paulatim creſcens, in quibuſdam multùm, in aliis parùm, dolore carens, (præterquàm ſi eſt à vulnere, tùm enim immenſùm dolet, vigilias, & convulſiones parit) ad tactum mollis, & ſpongioſæ laxitatis, aſpectu cum reliquâ cute concolor, turgens, & plenus conſpicitur, digitorum compreſſione promp-

promptiſſimè cedens, adeò ut totus ferè tumor evaneſcere videatur, ſed ſublatis digitis, momentaneè iterùm redit tumor fortiter pulſans, ſed inordinatè cum aliis arteriarum pulſationibus procedens. Quod à vulnere fit, non ità molle eſt. Quandò aneuriſma magnum evaſit, tunc non ampliùs tàm fortiter pulſat, & compreſſum ad interiora non redit: motus tamen, & ſtrepitus quaſi bullientis aquæ tùm percipitur, idque non ſolùm cum digitis, ſed etiam aliàs, & ſtrepitus ille non ſaltèm digitis ſentitur, ſed etiàm admotâ aure, quod accidit ob ſpiritûs vitalis per anguſta meantis motum.

An autem genitum ſit aneuriſma per viam dilatationis arteriarum, an verò per alium modum ad ſucendum; cognoſcitur primò ex cauſis præcedentibus, nàm in priori modo non præceſſerunt cauſæ pungentes, vel vulnerantes, aut arterias contundentes, quæ tamen ſemper præcedunt ſecundùm aneuriſmatis ſpeciem. Secundò colligere licet ex ejus ſitu; quoties enim hoc gignitur, in profundioribus arteriis, & interioribus ſemper gignitur ex dilatatione, ſecùs autem in arteriis exterioribus, & prope cutem; nàm hæ facilè punctiones, & vulnera ſuſtinere poſſunt.

Signum certum pro diſtinctione inflammationis, in ſuperficie tumoris anticipatio, nàm ſi inflammatio præceſſit, mollities illa ſuppurationis eſt ſignum; ſi verò inflammatio non præceſſit, tumor pulſat preſſus, retrocedit, & deindè redit ad ſitum, aneuriſma eſſe tibi ſuadeas.

Pars affecta ſæpiſſimè, imò ferè ſemper ob arterias carotides, collum eſt, & præcipuè ſupra claviculas, obſervamus tamen nos aneuriſma in inguinibus, genubus, & brachiis, imò duo aneuriſmata interna ex caſu levi, quaſi juxta renes, dexterum, & ſiniſtrum.

Cauſa.

Præcipua aneuriſmatis cauſa eſt nimius ſanguinis arterialis impetus, arteriam dilatans; multùm nàmque celerior, & rapidior fit ſanguinis motus per arterias, quàm per venas; unius enim momenti ſpatio plus tranſit per arterias, quàm decem momentis per venas, propter longè majorem impetum à corde ſanguini intra arterias impreſſum. Et ſciendum eſt prò completâ aneuriſmatis cognitione, quòd arteriarum ſubſtantia eſt membranoſa, ut facilè dilatari, & conſtringi poſſit; conſtat autem duplici propriâ tunicâ, externâ, quæ ambæ, ne à continuâ, præcipuè majori pulſatione dolerent, ſenſum habent obſcuriſſimum. Externa tunica tenuis, rara, & mollis eſt, rectas fibras plurimas, paucas verò obliquas, tranſverſas habens nullas, & hæc ab exteriore cordis tunicâ derivari videtur, cum eâque continua eſt. Interna durior, denſior, mùltòque craſſior exiſtit, qua craſſitie, & duritie indiguit, ut ſpirituoſum

tuoſum, abſque magnâ diſſipatione tutiùs veheret ſanguinem. Ideòque ſi vel extenſione, quod facilè fieri poteſt, cùm durior ſit, tunica rumpatur interna, vel ſectione aperiatur, non facilè ut durior coaleſcit; externa verò ut mollior facilè coaleſcit: & quia mollior eſt. Fibriſque obliquis, & tranſverſis caret, à ſanguine, & ſpiritu vitali exitum impetuoſè quærente extenditur, & ſanguis pulſatione in externam mollem impingens, eam magis, magiſque dilatat; in eâque quaſi in ſacco coacervatus tumorem producit, in quo manifeſta, imò ſæpè admodùm moleſta pulſatio, ſyſtoleſque ac diaſtoles reciprocatio ſentitur.

Nonnulli ſagaciores medentes impoſſibile ferè putârunt internam ſatis craſſam tunicam rumpi poſſe, externâ tenuiſſimâ incolume manente. Non ità putent, nàm tunica interna eſtò duriuſcula ab irruente ſanguine; & aliquantiſper impingente propter ſalia acria, & erodentia, ſcinditur, diſſecatur, exeditur, & per patefactas hujus tunicæ fibras ſanguis ſe inſinuat, & interiorem ab exteriori eximit, ac circulans in ſuo curſu hiatum obvium ſenſim ſubingreditur, exterior dilatatur, quia mollior, & majus ſibi comparat ſpatium.

Externæ cauſæ; quæ per dilatationem aneuriſma progignere poſſunt, primò occurrunt, & eſſe poſſunt, ob quas fortiſſimâ ſpiritûs compreſſione, & violentâ cohibitione opus eſt, ut ſæpè accidere ſolet mulieribus difficulter parientibus, ventris compreſſione, & ſimilibus, ubi potior compreſſionis vis ad collum fertur, ut quilibet in ſe ipſo experiri poteſt. Secundò, validi clamores, & vociferationes, vel etiam violenti conatus in ponderum elevationibus. Inter cauſas internas numeratur primò laxitas, & arteriæ mollities, ob quam facile dilatatur. Secundò copia, vel ebullitio arterioſi ſanguinis, undè facilè fit, ut arteria dilatetur. Tertiò, numerantur obſtructiones internæ, ex quibus facile fit, ut ſanguis non rectè per corpus diſtributus magis in parte aliquâ abundet, & cumuletur, ob quam cauſam majori collectus mole, arterias dilatat. Quartò animi pathemata, ut ſunt ira, & furor, deindè corporis paſſiones, quæque igne, ſole, curſu cibiſque acribus producuntur.

Altera aneuriſmatis ſpecies ſcilicet per vulnerationem, plures agnoſcit cauſas, ſunt præſertim vulnera, punctūræ, colliſiones, è ſublimi caſus, contuſiones. Itèm ab imperitis chirurgis excitatur, qui nonnunquàm loco venæ arteriam, vel eam venæ ſubjacentem ſecant; vulneratâ enim arteriâ, incumbens ei cutis, & externa tunica cicatricem quidèm contrahit, at tum vulnus interioris tunicæ incuratum manet, neque coalet, nec carne occluditur, & aneuriſma fieri neceſſum eſt.

Cauſæ internæ ad quatuor reducuntur, vel ſcilicet ad apertionem oſculorum ipſarum arteriarum, quæ apertio græcè dicitur anaſtomaſis; vel ſecundò ad diæreſim,

ſeu eroſionem earundem arteriarum; tertiò ad diapedeſim, ſeu rarefactionem ipſarum arteriarum; quartò tandem ad riſim, ſeu ruptionem.

Contra hanc, & præſtantiſſimorum practicorum ſententiam, atque experientiam de aneuriſmatis cauſâ ſeſe acriter primò *Platerus* & mox *Regius* opponit, docet uterque aneuriſma fieri, cùm extra dilatatam, vulneratamvè arteriam effluit ſanguis inter muſculos, aliaſve partes, tunc ſanguinem ex viſcidioribus ſui particulis ſibi ipſi pelliculam generare, & circumjicere, ut in eâ contineatur, tradit. Verùm uterque delirat, etenim ſi ex ſanguinis arterioſi ſub cutem effuſione ſieret aneuriſma, certè ſanguis ille in latum, & longum, & circumcircà ſeſe diffunderet, cutemque alieno tingeret colore: quemadmodùm obſervamus in contuſionibus, & venæ ſectione minùs rectè peractâ, quandò vena vel tota pertunditur, aut venæ vulnus ob ſanguinis impetum non rectè clauditur. Tunc enim ſanguis ſub cute ſæpè ad extremam uſque manum effunditur, & cutis rubro, viridi, & flavo fœdatur colore. Id, quod multo magis arteriâ aperta fieri deberet; cùm ſanguis arterioſus ſit tenuior, & majori cum impetu efluat: quod tamen non accidit in aneuriſmate, in quo tumor ille ſuis continetur limitibus, neque cutis alieno inficitur colore. Prætereà ſanguis in aneuriſmate contentus non corrumpitur, nec uſquàm ſuppurationem patitur, cùm alioqui ſanguis copioſus extra vaſa inter partes effuſus ſemper corrumpatur, ac inflammationes, & apoſtemata generat ſecundum *Hip. ſect. 6. aph. 20. Si in ventrem ſanguis præter naturam effunditur, neceſſe eſt ſuppurari.* Inſuper ſanguis extravaſatus non poteſt ſibi membranas circumjectas generare, quin potiùs putreſcat. Item in aneuriſmate ab extravaſato ſanguine producto non ſentiretur pulſatio aliqua inſignis, qualis in aneuriſmate continuè procedit. Tandem in aneuriſmatis diſſectione nunquàm talis pellicula, ſeu folliculus obſervatus fuit.

Non defuêre medentes, qui perperàm crediderunt in aneuriſmate non contineri ſanguinem, ſed flatum ſpirituoſum, qui alicubi inter utramque tunicam minima initio copiâ ſe colligat, paulatim abinvicem divellat, ſenſimque tumorem quidèm turgidum, tactui tamen facilè cedentem, ſed eo amoto, illicò in priſtinam turgentiam reſilentem efficiat: Sed hæc ſententia eſt nimis ruſtica, & non ægrè à ſectione repudiatur.

Prognoſis.

Aneuriſmata minora, recentia, & præcipuè ab imperitâ venæ ſectione provenientia ægrè curari poſſunt; ex creſcunt, & augentur utplurimùm in magnam molem, & mortem inducunt, niſi dùm incipiunt, ſiſtantur, curationem non admittunt. Magna, antiqua, & ſpontè venientia nunquàm curantur, præſertim in collo, ubi ne unicum exemplum alicujus curati

notum

notum eſt : diù tamen curâ palliativâ hujuſmodi ægri vitam producere poſſunt, quia aneuriſmatis tumor nullum inſigne habet periculum. Si aneuriſma aperiatur, uti interdùm imperiti chirurgi illud abſceſſum eſſe credunt, patiens, aperto aneuriſmate, mox ſub manibus expirat. Itàque cauti eſſe debent chirurgi in aneuriſmate cognoſcendo, nàm ſi ob ejus mollitiem, & exundationem ſupponant eſſe ſuppuratum abſceſſum, & illum aperiant, à ſanguinis effuſione irreparabilis ſequitur mors. Nec ſectione aneuriſma curationem facile recipit, ſed æger in diſcrimen, & mortem præcipitatur; præſtat proinde levius incommodum tolerare, quàm periculoſæ ſe ſubmittere curationi, nihilominùs ſi in major, materiaque putreſcat, gangræna, & mors expectanda eſt, quæ pariter metuenda, ſi ſponte ſuâ rumpantur aneuriſmata.

Curatio

Duplicem aneuriſmatis curationem inſtituunt vulgares, unam ſcilicèt per medicamenta, alteram per chirurgiam; medicamenta adhibent aneuriſmati per dilatationem genito in penitioribus arteriis exiſtenti, cujus indicationem à repellentibus, repercutientibus, & adſtringentibus ſumunt, ut ſanguinis impetus compeſcatur, & arteriæ foramen claudatur. Priorem complent indicationem victu tenui, & refrigerante, tum venæ ſectione ex latere oppoſito, tùm lenibus, frigidis, & repetitis corporis purgationibus: ſed hæc duo præſidia omnibus morbis ſunt communia, nec quicquàm pernicioſo tumori proſunt; ad hanc etiam indicationem refrigerantibus auxiliis, frictionibus, ligaturis &c. utuntur.

Quantùm ad localia, ſi aneuriſma circa principia fuerit, ſupra partem affectam *laminam plumbeam* fortiter alligatam adhibent, quam repellere, denſare, & arteriam adſtringere laxatam dicunt, ſed inane medicamentum eſt, nec unquàm hac laminâ aneuriſma vidimus curatum. Quidam *emplaſtrum ad rupturas Auguſtanorum*, *vel de pelle arietinâ* ſuperponunt, non aliter ac hic tumor eſſet hernia ſcilicet enterocele, ſive bubonocele. Et quia aneuriſma etiam interdùm oritur ob aliquam ipſius arteriæ unitatis ſolutionem, cùm ſcilicet arteria ipſa vel pungitur, vel vulneratur, quòd ſæpe accidit, cùm imperiti tonſores adeò profunde venam ſecant, ut ſubtus venâ arteriam ſub eâ contentam etiam pungant, tunc dant operam, ut mox coaleſcat: quòd cùm ob ſanguinis arterioſi impetum, non ità facilè fiat, ut in venis, quæ unicâ gaudent tunicâ, ad arteriæ vulnus glutinandum, ſequentia diverſimodè concinnata parant, ut ſunt *thus*, *maſtiche*, *radix ſymphyti majoris*, *terra ſigillata*, *bolus armenus*, *aloë*, lapis hæmatites, malicorium, hypociſtis, myrtus &c. ſed præ cœteris valdè commendant ſequentem compoſitionem, ut

℞. *Thuris part.* ij.
Aloës part. j. ß.

m. cum ovi albumine conquaſſato, & pilis leporinis, excepta vulneratæ arteriæ imponatur. Sed oleum, & operam perdunt, nàm hæc per cutem, panniculum carnoſum &c. non penetrant ad interiorem arteriæ tunicam uſque, ideòque erit cura palliativa, ut aliquid molliri videantur, & reverà in nihilo agendo ſunt occupati.

Si aneuriſmatis incrementum non ſiſtunt, vel magnum ſit, à chirurgiâ ſuppetias præſtolantur, ac propterea cutem incidunt, & detectam arteriam ſupra, & infrà vinciunt, partem mediam cum tumore excidunt inter duo vincula, quæ priùs non ſolvunt, antequàm natura vulnus curare non obduxerit, & nullus hæmorrhagiæ metus fuerit. Modus aneuriſma incidendi prolixiùs traditur ab *Æginetâ de remedio lib. 6, cap.* 37. Sed hoc remedii genus facilius eſt dictu, quàm factu; & non ſolùm valdè barbarum, & quod vix pauci tolerent, verùm etiam non ſine vitæ periculo, nec ægrum ſanat, imò inter hanc carnificinam expirare poteſt, ut pluries nos obſervavimus, & ex tot hujuſmodi ægrorum myriadibus vix unus adeò conſtans in cruciatibus ab hoc affectu eripitur. Demus, quòd arteria arctè vinciatur, tamen poſtquàm fila ſolvuntur, metus eſt, ne vel hæmorrhagia, vel novum fiat aneuriſma. Tutiùs itaque eſt tumorem ſaltèm vinculis, ac medicamentis conſtringere, ac comprimere, ne ampliùs augeatur, ſi fieri poteſt, quàm ægrum certiſſimo, & neceſſario mortis diſcrimini exponere.

Unus itaque in aneuriſmate ſupereſt curandi modus ſ. reductio membranæ arteriæ ad priſtinum ſitum, id, incipiente aneuriſmate, difficile eſt, in dilatato verò, & magno, impoſſibile. Tu verò in incipiente aneuriſmate per dilatationem hoc utere arcano: *Nuces cupreſſi virides eò in aquâ ebullire permittas, quò in quandam mucilaginem abeant, hanc cum fabarum farina miſce, & fac cataplaſma*, quod incipienti aneuriſmati impone, adaptatâ ligaturâ, ac ter, & quater renova.

In aneuriſmate ex malâ venæ ſectione nullum majus præſidium, quod multoties nos experti ſumus, quam *Aqua Arterialis*, ſi debito modo, & vinctu ſuperponatur. Hujus aquæ conficiendi rationem in noſtrâ *Pyrotechniâ* tradidimus, & nunc huc referimus ejus compoſitionem genuinam:

℞. *Colcothar.*
Alum. uſti, &
Sacch. candi ana ℥. ß.
Urinæ junioris hominis,
Aquæ roſ. ana ℥. ß.
Aquæ plantag. ℥. ij.

Diù ſimul omnia agitentur in mortario, poſteà miſtura in phialam vitream injiciatur, & aſſervetur pro uſu, quo tempore liquor per inclinationem erit effundendus. Hac aquâ imbutum linteum, & arteriæ reſectæ applicitum manu impoſitâ, ſanguinem ſiſtit; eâ etiam poteſt humectari linteolum, atque in nares introduci ad narium hæmorrhagiam.

Poteſt

Poteſt eadem aqua interiùs aſſumi ad ſupprimendum ſputum ſanguineum; ad dyſenteriam, fluxum hæmorrhoidum, hepaticum, & menſtruum. Doſis à guttis x. ad xx. in aquâ Polygoni.

Non deſint interna, ſi aneuriſma ab internâ acrimoniâ canaliculos ſanguiferos corrodente natales habeat dies; præſcribenda ſunt itàque, quæ talem obtundunt acrimoniam, ut ſunt *lapides cancrorum, corallia, ebur, c. c. ſine igne pp. cryſtall. mont.* & ſexcenta alia. Sed de aneuriſmate legite *Marcum Aurelium Severinum noſtrum* de noviſſimis obſervatis abſceſſibus cap. 7. qui de hoc tumore peculiarem ſcripſit librum.

CAP. XVI.

De Varicibus.

SIcut ex internæ tunicæ arteriæ apertione, & externæ dilatatione oriuntur aneuriſmate, ità ex venæ tunicæ dilatatione varices, quæ ſunt dilatationes nodoſæ, lividæ, & molles illarum tractum, & colorem obſervantes, quæ compreſſæ quidèm digito impoſito cedunt, & mox recurrunt. Fiunt à ſanguine craſſo, & ad ſtagnationem apto circa alicujus venæ valvulas, cujus membranæ à majori ſanguinis copiâ ibidèm cumulatâ, & ità diſtenduntur, ut ſacculos ſanguine repletos efforment. Ab aliquibus venæ ſtrumoſæ vocantur, eo quod ejuſmodi venæ ſanguine turgent, & protuberant ſtrumarum inſtar.

Signa.

Varices oculis conſpiciuntur in cutis ſuperficie abſque cutis læſione, (interni vix à medico oculatiſſimo cognoſci poſſunt) quia ſunt tumores molles, nodoſi globulorum inſtar, nigri, lividi, vel ſubcœrulei ad mori, vel uvæ magnitudinem, & ultrà, ità ut quandòque digiti craſſitiem æquent. Tumor digitorum preſſioni retrocedit, quibus remotis, protinùs reſurget.

Accidunt varices in diverſis corporis partibus; frequentiſſimè tamen in cruribus, & prope malleolos, aliquandò in temporibus, femoribus, quandòque in imâ ventris parte ſub umbilico, nonnunquàm in ſcroto, qui tumor in ſpecie græcè Cirſocele nominatur, latinè hernia varicoſa, de qua ſuo loco agimus.

Cauſæ.

Galenus ſolitis inſiſtens nugamentis varices generari vult ex ſanguine melancholico, quem natura ſæpenumerò ad eas tranſmittit venas, quæ ſunt in cruribus, à quo diſtentæ, ac dilatatæ varicoſæ redduntur, & cutis, quæ hujuſmodi venas attingit, procedente tempore, nigreſcit. Verùm hæc ſententia falſa deprehenditur ex noſtrâ; nàm dicimus ſanguinem è venâ cavâ ad majores, & à majoribus ad minores deſcendere venas; undè perpetuò varices in femore,

more; tibiis, & hæmorrhoidibus obſervantur, quia ille ſanguinis motus p. n. contingit, quòd debilitatæ venæ ſanguinem ſurſùm non mittunt, ſed colligunt; hinc in inferioribus venis cumulatus, accedente ſemper ex arteriis novo ſanguine, venarum dilatationem molitur circa valvulas, propter quam ſanguinis portio cumulata ſtagnat, in circulatione remoram contrahit, & achorem, particulæ in ſanguine craſſæ, viſcidæ, & terreſtres, quaſi in lacunas impingunt, & varices cauſantur. Noſtram confirmant ſententiam in prægnantibus varices, quia fœtu jam grandiori, eorum crura grave onus ferre coguntur, ac propterea venæ debilitantur ſanguinem ſurſùm non impellunt, & dilatantur. Accidunt etiam varices illis qui plurimum laboris pedibus ferunt, ut ſunt curſores, bajulatores, diù ſtantes, captivi, quorum crura diù compedibus conſtringuntur; hos etiam cauſare poſſunt lapſus, contuſio, aliæque crurum affectiones.

Eſt varicum ſanguis quaſi à naturâ proſcriptus, nec grumeſcit, vel putreſcit, quia in ſuis ſtabulat conceptabulis, nec vitâ deſtituitur, ſed ab hujus vitalitate illuſtratur, & multoties in naturæ gratiam redire ſolet, & remeabilis per venarum tubulos evadit, ut obſervare eſt in gravidis, in quibus varices turgeſcentes à fœtu excluſo, fluentibus lochis; iterùm ſponte ſubſident, & oblitenantur.

Accidunt frequentiſſimè varices in cruribus; quia valvulæ in ramo crurali ſunt frequentiſſimæ, imò duplices. Se manifeſtant etiam varices potiùs in tibiis, & fortioribus corporis partibus, quia ſanguis venoſus ibidèm aſcendere debet per viam orizonti perpendicularem, & aliquandò hæc via aliquatenùs occluditur à ligaculis illis, quibus crura conſtringere ſolemus ad retinendas caligas.

Quandòque in varicibus oboritur dolor, quòd ſanguinis particulæ acidiores in carnem vicinam tranſeunt per ſinus, & fibrillas, illas irritant, & planè diſcindunt, & oboritur dolor, & ſi plures fibrillæ diſcinduntur ab iſtis acidioribus particulis, ulcera dolorifica, & profunda excitantur, & ſordida redduntur, & vocantur, ulcera varicoſa.

Prognoſis.

Varices nec dolorem inferunt; nec vitæ impedimentum pariunt, nec per ſe periculum afferunt, ſed eorum curatio ſaltem propter decorem, & non neceſſitatis gratiâ expetitur. Interdùm varices in prægnantibus per ſe corroduntur, plurimum ſanguinis profundunt, & niſi fluxus tempeſtive ſiſtatur, patientem in vitæ diſcrimen adducunt. Quandòque tandem varicum cutis in turpiſſimum, fœtentiſſimumque aperitur foramen: quod ſi cum laterum punctionibus accidat, tunc judicatur morti morbum obnoxium eſſe.

Si varices intempeſtive tollantur, docet *Gal. lib. de atrabili cap.* 4. inſaniam,

inſaniam, pleuritidem, renum dolorem, hæmorrhoidum fluxum, tuſſim, ſanguinis expuitionem, apoplexiam, cachexiam, hydropem, alioſque oriri morbos. Interdùm in elephantiaſim tranſeunt varices:

Verùm non adducit Galenus cauſam, quare in varicum ſublatione tot varii etiam in cauſâ oboriantur morbi.

Præſervant, & liberant varices à morbis dictis melancholicis, undè *Hip. 6. aph. 21.* inquit *In inſanientibus ſi varices, vel hæmorrhoides ſupervenerint, inſaniæ ſolutio.* Verùm ſi verus hic Hip. eſſet aphoriſmus, varices non deberi ſanari ſequeretur, quia illi abſciſſi inſaniam inferrent, de quibus experientia oppoſitum demonſtrat; multos nàmque nos, & alii varices ſuſtulimus, nec inſaniam, illoſque diros morbos, quos recenſet Galenus, & Hippocrates obſervavimus. Verumenimverò ne Hippocrati detrahamus, dicimus quandòque accidere poſſe ex alio potius capite, quàm ex varicum ablatione, & Hippocrates inſontibus varicibus inſaniam præfert. Idem dicendum putamus de hemorrhoidibus, prout Hippocrates refert. Prætereà obſervamus nos, & nobiſcum quamplures alii inſanientibus varices, vel hæmorrhoides ſuperveniſſe, nec inſaniæ ſolutionem ſubſequutam fuiſſe.

De varicibus loquens *Hip. lib. 6. aph. 24.* pronunciavit: *Quicumque calvi ſunt, iis varices magnæ non fiunt: quibus verò calvis varices magnæ ſuperveniunt, ij rurſus capillati fiunt.* Verùm falſum quoque eſſe hunc aphoriſmum deprehendimus, & idem aſſeverat nobiſcum Galenus in comm. hujus aphoriſmi, quia de calvitie loquitur; ſi utique aphoriſmus de capillorum defluvio, ophiaſi, & areâ loqueretur, quodammodò quandòque verificari poſſet, quia hæ affectiones à ſuccis erodentes habentibus particulas ortum ducunt, ſi hæ particulæ in crura tranſlatæ varices faciant, utique ægri capillos recuperare poſſent. Nàm ſi priùs à vitioſis ſuccis capillorum eroſis radicibus eorum fiebat jactura, meritò nunc iiſdem aliò migrantibus, ad naturalem ſtatum capilli reverterentur; ſed quia de calvitie loquitur, falſum talem omninò aphoriſmum arbitramur.

Curatio.

Vulgares chirurgi varicum curationem à venæ ſectione, & ventris evacuatione exordiuntur, ea per medicamenta, quæ humorem exturbant melancholicum, idque non ſemel, ſed bis, & ter. Verùm hæc duo vulgaria præſidia de communi morborum omnium venas dilatatas non corrugant, nec ſtagnantem ſanguinem fluxilem reddunt, eſtò centies ſanguinem profundant, & humorem vulgò melancholicum purgent.

Diætam inſtituunt, vitando omnia, quæ ſanguinem melancholicum generant, ut ſunt *lentes, oriza, caules, caſeus vetuſtus, caro porcina, bovina, ſalita, & fumo indurata, panis azymus, cibi aſſi, & frixi*; conveniunt *hordeum, & avena decorticata,*

ticata, fœniculum, petroſelinum, ſpinachia, cherefolium, juſcula piſorum, caponum, ova ſorbilia, & alia euchyma. Deindè adſtringentibus, & exſiccantibus medicamentis, faſciiſque & ligaturis, quæ ſanguinem à partibus inferioribus ad ſuperiores detrudunt, utuntur. Nonnulli ad hunc finem conſequendum *Laminam plumbeam* fortiter ſupra varicem alligatam adhibent, vel *caligâ ex pelle caninâ* confectâ, quæ exactè varicem adſtringunt, & induunt, utuntur.

Si hæc non profuerint, ad ſectionem recurrunt, de qua operatione quiſque *Celſum*, *Hieronimum ab Aquapendente, Avicennam, & Hippocratem* legere poteſt. Verùm varicum per exciſionem curatio non ſolùm aſpera, & difficilis eſt, ſed & pleiùmque propter ſanguinis effuſionem, quæ operationem impedit, non feliciter ſuccedit. Nonnulli cauteriis curationem adimplent, ſed eadem, & majora recurrunt pericula.

Quidam vulgares chirurgi varicum curationem aggredi reformidant *Galeni præſagiis, & Hippocratis aphoriſmo 21. ſect. 6.* perculſi, ne iis ſanatis, graviora accidant mala, cùm ea ſanare dicantur, quæ hominem omninò liberant, non quæ alium generant affectum priori periculoſiorem. Verùm ad hunc eliminandum tumorem, ea conducunt, quæ ad melancholiam hypochondriacam, melancholicamque inſaniam in *noſtrâ Trutinâ medicâ* conſignata ſunt.

Pro noſtrâ varicum curatione dicimus ejus unicam eſſe indicationem, ſcilicet acidum in ſanguine delitescens temperare; ſanguinis coagulationem impedire, & deindè venam dilatatam adſtringere; ſeu corrugare, hoc uno peracto, ſtagnans ſanguis in corpore varicoſo fluxilis redditur, & in naturæ gratiam revertitur, ut videre eſt in prægnantium varicibus poſt partum. Eapropter vitentur ſtatio longa, portatio oneroſa, motus laborioſus &c. Vitentur quoque alimenta, quæ ſanguinem craſſum, fœculentum, terreſtrem, & impurum generare valent, quòd ſi qua craſſities, fœculentia, impuritas, terreſtreitas, & aciditas adſit, quæ in varicoſi corporis fundo ſtagnet, medicamentis, quæ ſanguinem mundificant, utimur, hujuſmodi erunt, præmiſſâ tamen corporis evacuatione, *Decocta ſalſæ parillæ, chinæ, ebuli, radicis lapæ majoris & minoris*, ſimiliumque. Acidum in ſanguine deliteſcens corrigunt, & temperant omnia alkalia per vices aſſumta, ut *oculi cancrorum, corallia pp. cryſtall. mont.* & ea omnia, quæ in melancholiâ hypochondriacâ conducunt. Deindè ad ſudorifica temperata, quæ eandem habent intentionem, accedimus, ut *ſtibium diaphoreticum, cornu cervi &c.*

Poteſt varix aperiri, attamen apertio cautione fiat in inferiori parte circa malleolum, totuſque ſanguis è totâ venâ, factâ priùs fortiter ligaturâ, à ſummo ad imum verſus ſuaviter per foramen latè factum exprimatur, ut exire poſſit, non tamen unâ vice, ſed pluribus, donec venæ tumiditas ubique

ubique ablata videatur, adhibeatur deindè ligatura faſciæ ad quatuor digitos latæ priùs madidæ in lixivio juniperi, vel querno cum modico aceto miſto, quæ ligatura in imo ſtrictior eſſe debet, in altiori autem laxior. Lixivium non fiat in aquâ ſimplici, ſed in decocto caulium, additis quoque corticibus tamariſci. Crus in quiete, & elevatum per dies quatuordecim detineri debet; poſtmodùm æger pedetentim ad temperatum redeat motum.

Præſtat in varicibus hoc Hartmanni Unguentum:

℞. *Butyri majalis, vel in ejus defectu Ol. roſ part.* j.
Succ. ex contuſis cancr. expreſſ. part. ij.
Vel iij. *m. & ad ung. formam coque.*

Hujus unguenti uſus eſt poſt varicoſi ſanguinis expreſſionem è totâ venâ, & in ejus circuitu præfatum unguentum probè inungatur, addi quoque poteſt axungia leporina.

Præſtantius erit ſequens unguentum, ut

℞. *Ping. human. q. pl.*

inunge, & admiraberis effectum. Vel admiſce quoque *oleum juniperinum ſtillatitium*, & ut dictum eſt, procede. Multùm proſunt externa linimenta emollientia, & reſolventia ex *ſevo hircino, butyro majali, oleo hyperici &c.* Necnon fotus, & balnea ex *radicibus althææ, ſcrophulariæ, bryoniæ, herbis agrimoniæ, malvæ, foliis, & floribus ſambuci &c.* parata, quibus ſanguis ſpiſſior ad fluorem reſtituitur.

Nos expertum, & infallibile habemus remedium ad varices curandos, quod nunquàm nos felici defraudavit eventu, hoc eſt *Bryoniæ ſuccus*, qui ſanguinem in gurgite ſtagnantem fluxilem reddit, venam dilatatam corrugat, priſtinoque ſtatui reſtituit, de legite noſtram *Pyrotechniam*.

Cap. XVII.

De Oedemate.

Antiquiores medici œdematis nomine omnes omninò in genere tumores accepêre, attamen recentiores per œdema certum aliquod tumoris genus intelligunt, & in ſpecie œdema nuncupant. Eſt autem œdema tumor laxus, mollis, indolens, ſine calore, & rubore, coloris ſubalbidi, in ſuperficie utplurimùm lividus ob cutis diſtenſionem, preſſus à digitis digitorum foveas ſervat, quæ pigrè ad ſitum redeunt. Eſtque duplex, unum eſt tumor collectus, & circumſcriptione definitus, ſæpiùſque magnus, ac preſſus digiti preſſioni facilè cedens, atque impreſſionis veſtigia aliquandiù retinens, iſque propriè, & ſimpliciter œdema vocatur. Alterum eſt diffuſus, & indeterminatus, ideòque non œdema, ſed tumor œdematoſus appellatur, ac ſæpiùs in cachexiâ, tabe, leucophlegmatiâ, poſt quaſdam febres occurrit, præcipuè in cruribus, atque ob majorem laxitatem impreſſionis digiti veſtigium relinquit.

Signa.

Oedema facilè ex dictis cognoſcitur, cùm ſit tumor mollis, laxus, indolens, & ſi digito prematur, non ægrè cedit, ac foveâ, & digiti veſtigium relinquitur. Eſt cum cute concolor, vel ſaltim ſubalbidus, abeſt ab eo calor, nec ulla, ut in aliis tumoribus, notatur pulſatio, & hæc ſigna ab aliis tumoribus œdema diſcriminant.

Omnes corporis partes tùm internæ, tum externæ poſſunt eſſe œdematis partes affectæ, cùm collectio humoris viſcoſi, ac aquei in hac, vel illâ parte facilè fieri poſſit, præſertim verò in extremitatibus quidèm manuum, & pedùm, hic tumor obſervari ſolet ob loci declivitatem: Sunt itàque œdematis ſedes vaſa lymphatica œfferam lympham vehentia cum intemperie ſanguinis viſcidâ, & pauco ſale refertâ, hinc cùm vaſa ſanguifera comprimantur, lymphatica autem diſtenduntur, & oritur pallor.

Cauſa.

Gal. 14. meth. cap. 4. & 2. ad Glauc. cap. 3. duplicem œdematis materiam, ipſumque œdema duplex deſcripſit, unum, quod fit ex pituitâ non ſiccatâ, ut ſcirrhus, ſed ex eâ aquoſâ, tenui, ac lubricâ. Hæc pituita continetur in ſanguine, & ſi ità augeatur, ut expultricem ſtimulet, à naturâ è majoribus vaſis ad minora exturbatur, & ad imbecilliora à nobilibus partibus proſcribitur, donec tandèm ſuo pondere deorſùm ad extrema, & debiliora loca ſe deponat, ibique detineatur. Hinc colligunt vulgares, eſtò œdema in omnibus corporis partibus excitari poſſit, tamen in manibus, & pedibus præſertim, ut in cachecticis, hydropicis, & phthiſicis obſervabile eſt. Eapropter œdema non ex templò generatur, ſed ſenſim, quia hic humor pigrè procedit. Generatur pituitæ proventus, quæ œdema cauſat, ſanguificationis vitio, & quia hepar per ipſos ſanguificat, ipſum inculpant vulgares, verùm apud ipſos hepar eſt turpe ignorantiæ aſylum. Alterum œdema non ut morbus, ſed ut morbi ſymptoma apud Galenum habetur, ut in hydrope crurum inflatio.

Oedema multiplex eſt apud vulgares, ut de aliis quoque tumoribus dictum eſt; quoddam enim eſt verum, exquiſitum, & legitimum, aliud non verum, illegitimum, ſive ſpurium; verum fit à pituitâ ſecundum naturam diſpoſitâ, nec ſcilicèt putridâ, nec aduſtâ, fit ab eâdem inſuper dulci exiſtente, non ſalſâ, nec vitreâ, nec acidâ; non verum fit à pituitâ p. n. diſpoſitâ, vel ſcilicèt putridâ, vel aduſtâ, vel ſalſâ, vel acidâ; exquiſitum, & legitimum fit à pituitâ ſyncerâ, & ſimplici, nulli alteri ſcilicèt ſucco permiſtâ; ſpurium contrà fit ex pituitæ prædominio cum aliorum ſuccorum in ſubdominio miſcelâ. Et hoc rurſùs eſt triplex, phlegmonoſum ſcilicèt in quo ſanguis pituitæ admiſ-

admiſcetur; eryſipelatoſum, in quo bilis pituitæ admiſcetur; demum ſcirrhoſum, in quo unà cum pituitâ melancholici ſucci portio admiſcetur.

Iohannes Philippus Ingraſſias duplex œdematis genus conſtituere conatur, unum è pituitâ tenui, alterum è vaporoſo ſpiritu, illud morbum, hoc ſymptoma ſtatuit, quod phthiſin, aquam intercutem, & cachexiam ſequatur. Verùm etſi negandum non ſit, incipiente fermentatione, quaſi quædam cadavera intumeſcere, tamen in cachexiâ, vel phthiſi pedum tumores œdematoſos hoc modo fieri non facilè crediderimus, cùm talis fermentatio tùm non accidat, ſed ex ſero abundante in corpore decliviori ſe detinente, talem humorem fieri credibilius eſt. Et ſit ſanè, ut in partibus ſimilaribus ſpiritus aliquis flatulentus colligatur, partemque in tumorem attollat; tamen is non propriè œdema eſt, ſed Emphiſema.

Fit œdema juxta recentiorum ſententiam à ſuccorum ſtagnatione in ſuis tubulis; cùm enim tubuli ſunt patentes, & integri, ſucci circulare poſſunt, & nullus tumor ſuccedere poteſt. Fit igitur œdema à ſeri ſtagnatione, quod per ductus lymphaticos Bartholini in renes traducitur, ut expurgetur per urinam; quoties itàque dicta vaſa obſtruuntur, illud ſtagnat, & œdema neceſſariò producitur. Obſtruuntur vaſorum lymphaticorum anguſtiora orificia à lymphæ viſciditate, & craſſitie; ac nova adveniens lympha ceſpitat, nec ulteriùs remeare poteſt, remoram contrahit, & aſſiduo affluxu vaſorum tunicas diſtendit, & adjacentes partes in tumorem œdematoſum aſſurgunt. Quandòque tanta fit hujus lymphæ in vaſis aggeſtio, & in tunicas impulſio, ut fibræ ampliùs ſeſe extendere non poſſint, & diſrumpantur, ac per diſruptos, vel diſtentos ductus lympha ex ſtillet, & in adjacentes effluat partes, ibique ſenſim colligitur, & ſtagnat, quæ deindè aciditatis ope in lutuoſum coagulum, ſeu gelatinam tranſit, non aliter ac ſi decocto cornu cervi acidum affunderes liquorem, in gelatinam mutatur.

Conſtat lympha ex alkalibus, & ſulphuribus volatilibus, & fixis, ac phlegmate, dùm hæc principia ſuam ſervant ſimmetriam, æquali aguntur motu, nec lympha retardatur; at ſi ex his principiis volatiles reſolvantur particulæ, neceſſariò lympha craſſeſcit, remanet effœta, & excrementi indolem ſubit, nec in gyros agi, nec intra ductus abſorberi, nec ad renes delabi poteſt, ſed vitæ irradiatione deſtituta nullum habet motum inteſtinum, & proprio gravata pondere deorſum tendit. Subſequitur œdema morbum chronicum, & acutum, nullâ evidente cauſâ prægreſſâ, niſi quod in his morbis maxima ſit ſpirituum deperditio, & pauca illorum reparatio, volatiles particulæ in ſanguine diſſipantur, & lympha, quæ ex ſanguine à glandulis ſeparatur, particulis ſuis volatilioribus de-

ſtructa, remanentibus ſulphureis craſſioribus, acidis, & phlegmaticis, & paucis alkalicis, neceſſario concreſcit, & effœta remanet. Quandòque oboritur œdema, nullâ prægreſſâ cauſâ manifeſtâ, tunc ſex res nonnaturales inculpare debemus; omnia enim ea conſpirant, quæ vel volatiliora alkalia reſolvunt, & diſſipant, aut abundantiora acida ſanguini, vel ſuccis communicant, lympha nàmque à ſanguine, & ejus ſequeſtratione originem ducit.

Prognoſis.

Oedema per ſe morbus periculoſus non eſt, eſt tamen diuturnus, undè *Hip. lib. 1. prognoſt.* 38. inquit: *Tumor mollis, ac digitis cedens, dolorem non inferens, longiori tempore finitur, verùm non ità grave ab eo periculum pendet.* Rarò in ſuppurationem abit, ſed plerùmque per reſolutionem terminatur, ſæpiſſimè verò per indurationem, ſive converſionem in nodos, & excreſcentias. Si reſolventibus, & exſiccantibus remediis diù tractetur, tandem faciliè indureſcit, & in materiam nodoſam, tophaceamvè convertitur. Si in cruribus tumores œdematoſi paulatim augeantur, & ſenſim aſſurgant, ac in ventre colligantur, in aſcitem terminantur. Si œdema in locis oſſeis, ut ſunt tibiæ, & coxæ, vel cavernoſis, ut eſt pectus, exiſtat, interdùm fiſtulam producit. In phthiſi, cachexiâ, & hydrope, œdemate laborantibus ſæpè ægris periculum imminet, id non ob œdema accidit, ſed ob morbos illos, quos œdema ſequitur; eapropter diſtinguendum eſt, an œdema ex ſe oriatur, an alios ſequatur morbos. Ubi tumor pedum œdematoſus phthiſin, vel hæmorrhagiam, vel hypercatharſin ſequatur, peſſimum eſt ſignum, & mortis adventum ſæpè denotat. Aliquandò ob nimiam vaſorum nerveorum compreſſionem, & ſalis volatilis defectum in ſuccis, œdema in gangrænam, & ſphacelum tranſit.

Curatio.

Tota vulgarium curatio in œdemate primò conſiſtit in optimâ vivendi ratione, quæ non facit pituitæ proventum, unde victus laudatur ad calidum, & ſiccum vergens, potiſſimùm ſi œdema fuerit exquiſitum; eapropter ſe abſtineat æger ab omnibus ſuccum pituitoſum gignentibus, ut ſunt omnes fructus, in primis & recentes, caſeus, caro porcina, piſces, item potus, & cibus nimius, ne naturalis obruatur calor, & eo debilitato, cruditates generentur. Panis ſit benè coctus, & fermentatus: à pane verò non fermentato ſe abſtineat æger, olera, & juſcula ſint rariora, caro aſſata præſtat elixâ. Non conveniunt piſces, niſi ſaxatiles, & qui ſolidiorem habent carnem, qui & ipſi, ſicut & alii cibi, aromatibus, & herbis ſiccantibus condiantur. Somnus diuturnus, ac meridianus, otium, & quies vitentur; quapropter ſomnus ſit noctur-

nocturnus, & quidem brevior, vigiliæ, & leves exercitationes probantur, ut humiditates ſuperfluæ abſumantur, & calor nativus excitetur. Aër vitetur frigidus, & pluvioſus, calidior, & ſiccior commendatur, excitatis in cubiculo ſuffumigiis ex betonicâ, rore marino &c. etiam ex levi ſulphuris odore. Alvinæ fæces quotidiè exturbentur, quòd niſi fiat, aliquid de aloë ante cibum aſſumere utile eſt, quæ alvum lenit, humiditates aſſumit, & exſiccat.

Secundò, in materiæ fluentis inhibitione, & fluxionis jàm factæ diſſolutione curatio conſiſtit; qua de re in exquiſito œdemate ſanguinis miſſionem tanquàm noxiam repudiant, quia nullo modo ſanguis peccat, ſed pituita, & ex ſanguinis miſſione pituita magis incrudatur; convenire tamen ajunt, ſi à menſibus retentis, vel hæmorrhoidum ſuppreſſione originem ducat œdema. Si phlegmonoſum fuerit, vel ex ſalsâ pituitâ genitum, aut cum febris, vel alicujus doloris præſentiâ, in pauciori copiâ adminiſtrant, & eò magis ſi ex ſuppreſſâ aliquâ ſanguinis excretione ortum duxerit.

Deindè pituitam præparant *Syr. de cortic. citri, betonicâ, oximel. &c. cum aquis de miliſſâ, lupulis &c.* præparatam medicamentis phlegmagogis evacuant, inter quæ ſummoperè commendant *mel. roſ. ſolut. Syr. Sueſſ. confect. Hamech, diaphœnic. diacatholic.* & maximè ad hoc valere prædicant *Agaricum*, ex quo etiam conficiunt pilulas ejuſdem facultatis, ut ſunt *pilulæ cochiæ, ſeu cephalicæ, Arabicæ, & aggregativæ*, & quoniam pituitoſus ſuccus ob ſui craſſitiem, & lentorem ineptus eſt evacuationi, illum per repetitas vices evacuant, & quoniam incisione, & abſterſione eget, meritò commendant *ſalſæ parillæ, & corticum guajaci decocta*, quæ utrumque præſtant effectum, tùm ſcilicet pituitam extenuandi, & incidendi, tùm etiam eandem evacuandi partim per ſudorem, partimque per dejectionem, ſi decocta cum alvi ſolutione parentur, vel ſingulis ternis, vel quaternis diebus dejectorium aliquod pharmacum propinetur.

Quantùm ad localia ſpectant, circa initia vulgares chirurgi locum œdematoſum linteis calidis, & aſperis priùs fricant, antequàm fotus, emplaſtra, cataplaſmata, & linimenta applicent, ut pars frictionibus excalfiat; aliàs enim medicamenta non facilè in actum deducuntur ob partis frigiditatem. Deindè medicamenta, quæ exſiccandi facultate prædita ſunt, applicant. In primis ſpongiam novam, etiamnùm prægnantem virtute aquæ ſalſæ marinæ, aceto infuſam aquæ admiſto, ex Galeni conſilio, idque calidè, & in morbi principio adhibent. In defectu autem ſpongiæ omninò novæ, ſpongiæ loco ſtuppâ, vel duplici linteolo pariter madefactis, & expreſſis utuntur. Verùm vulgares, neſcimus, qua ratione in œdema- acetum commendant, cùm apud ipſos frigidum exiſtimetur, & neſcimus, quomodò frigidum, cum ejus pater ſit vinum, quod calidum exiſtit;

exiſtit; deindè ſcire vellemus, cur acetum exſiccandi vim habeat, quin potiùs humectet?

In augmento fortiora addunt reſolventia ſcilicet ſpongiam aliam novam in lixivio acri, & modico aceto infuſam, cui addunt quandòque alumen, vel ſalis, aut ſulphuris ℥. iij. Nonnulli hoc utuntur linimento, ut

℞. *Ol. roſ. complet. lib.* ß,
Aceti ℥. ij.
Salis, &
Sulphuris ana ℥. iij.
M. f. linimentum.

Deindè deligant ab inferiore ſurſùm verſùs, ità ut ligatura in infima parte incipiat cum mediocri arctatione, & in altiori definat, ut moris eſt in deligatione fracturæ oſſis, quæ in ſuâ infimâ inceptione magis arctatur, ac deinceps paulatim remiſſiùs ſtringitur. Alii hoc applicant,

℞. *Acaciæ*,
Aloës hepat.
Myrrhæ,
Croci
Muſc. querni
Bol. armen. an. q. v.

& cum ſucci braſſicæ, & aceti roſacei ana æquabili parte pulverem prædictorum attemperant in cataplaſma, quod per aliquot dies applicant, augendo deindè aceti quantitatem cum adjectione modici aluminis pulveriſati. Alii fomentis utuntur ex adſtringentibus, & liquoribus, ſeu aquis naturâ, vel arte ſalſis, & nitroſis.

In ſtatu, & declinatione ad validiora confugiunt reſolventia, undè nonnulli commendant *in lixivio parato ex cineribus ficûs, vel vitis ſpongiam madefactam.* Utiliter uſurpant *emplaſtrum quod ex rutâ, melle, & ſale conficitur, cui aliqui cuminum* addunt, quod potenter reſolvere dicunt. Probant alii *ſtercus bubulum*, quia emollit, & reſolvit, *è quo cum ſulphure, thure, melle, aceto, & braſſicæ decocto fieri poteſt cataplaſma.* Et quia *emplaſtrum de lapide pyrite* potenter diſcutit, & extenuat, illud frequenter uſurpant. Verùm ex nimio potenter reſolventium uſu, tenuiori portiunculâ reſolutâ, craſſior induteſcit, & ad Scirrhi naturam convertitur, quamobrèm ubi hæc aderit ſuſpicio, admiſcent ſimul cum prædictis reſolventibus auxilia emollientia, ut ſunt *axungia ſuilla, gallinacea, anatina &c.*

Si ad ſuppurationem tumor vergat, quòd raro contingit, tunc ſuppurationem ſollicitant, cataplaſmate confecto ex *maluâ, viol. radicibus althææ, lilior. ac duabus capis albis ſub prunis coctis*, quibus etiam alii addunt *limaces numero ſeptem, vel octo, decoctis his omnibus in caulium decoctione, addunt fermentum, pinguedinem ſuillam, & gallinaceam ad ſufficientiam cum pauco croco.* Tumore ſuppurato, ad apertionem deveniunt, poſtmodùm ulcus regunt, ut in tumoribus ſuppuratis faciunt.

Hæc ſunt vulgarium chirurgorum remedia pro œdematis curatione, ſed palliativa potiùs, quàm curativa, nec in ſuppurationem abit, nàm non continet humorem ad ſuppurationem aptum, nec reſolutivis auſcultat medicamentis, quibus

quibus pro illo curando utuntur. Falluntur vulgares in œdematis cauſâ, & ægros quoque in remediorum applicatione fallunt, quapropter non mirum, ſi muſcas in aëre venantur.

Oedema ſymptomaticum ſcilicet quod alium ſequitur morbum, ut ex tabe, cachexiâ, hydrope, vel lienteriâ originem ducit, ægrè curari poteſt, niſi ipſi priùs morbo, à quo dependet, ſuccurratur; eo enim primariò ſublato, etiam œdema ſponte evaneſcet.

In œdemate idiopathico, optimâ inſtitutâ victûs ratione, ea interna propinari debent medicamenta, quæ ſanguinem, cœteroſque ſuccos ab aciditate purgant, quæ ductuum lymphaticorum obſtructiones reſerant, & quæ lympham, & gelatinæ inſtar coagulatam attenuant, & reſolvunt. Ea itàque in lympham lutulentam volatiles intrudunt particulas, ut eam ad motum ſuſcitent, & calorem imprimant, uſurpamus; lympha nàmque fluidior reddita tùm per urinam, tùm per ſudorem exturbatur. Sanguinem, cœteroſque ſuccos à particulis acidis purgant alkalia, ſeu poroſa, eas incuniando, obtundendo, & eicurando, ut *oculi cancrorum*, *cryſtall. mont. c. c. ebur præp.* & alia centies à nobis relata, cujuſmodi etiam ſunt ſalia volatilia, aromatica, & alkalia, quæ etiam per urinam movent.

Poſtmodùm ad ductus reſervandos, & lympham attenuandam, & educendam, remediis incidentibus, & reſolventibus lymphæ craſſitiem, & lentorem utimur, ad quem finem adhibemus decocta & vegetabilibus plurimo ſale volatili turgentia, & ſudores moventia *ex radicibus chinæ*, *ſalſæparillæ*, *bardanæ*, *angelicæ*, *imperatoriæ*; *lignis guajaco*, *ſaxafras*, *buxi*, *juniperi*, *quercûs*; *herbis ſcordii*, *capill. Ven. &c.* in varias formas parata. Sed advertendum, quòd ante decoctorum uſum, & in eorum curſu cathartica propinamus, quibus lymphæ quantitatem minoramus, ità eſt *conſ. flor. perſic. reſina jalap. extractum mechoacan*, *& gutta gambæ*. Sæpè *radicis brioniæ decoctum* ſufficit intrinſecùs exhibitum ad hos œdematoſos fugandos effectus. Præter hæc ex vegetabilibus mineralia ſudorifica commendamus *antimonium diaphoreticum*, *bezoarticum minerale*, *& magnoperè Mercurium vitæ fixum*, *ademptâ vi emeticâ*, *& catharticâ*, qui ſudores profundit. Locus, in quo æger decumbit, ſit calidus, ut calor externus cum remediis internis ſimul operetur. Æger pro potu ordinario tincturam ſaſſafras n. d. bibat, ſed parciùs, quòd ſi quandòque ſitis excruciet *ſpiritu ſalis dulci* compeſcatur. In œdemate proficua ſunt ea omnia remedia in hydrope deſcripta: ſed cùm lympha non tantùm per poros ſudorum beneficio extruditur, ſed ejus excretio per urinas, juvat ad diuretica confugere, ut ad *anodynum minerale*, *ſpiritum ſalis armoniaci*, *circulatum majus Paracelſi &c.*

Dùm hæc adhibemus non negligenda ſunt externa, quæ lympham lutulentam, & coagulatam attenuent,

nuent, fluidiorem reddant, actualem excitent calorem ex particulis acti is, & diluentibus, ac obſtructos referent ductus, hujuſmodi ſunt fomentationes ex vegetabilibus aromaticis, & ſale volatili conſtantibus, ut ſunt *ruta, calamintha, abſynthium, ſcordium, origanum, roſmarinus, ſemen cumini, fœniculi, bacc. lauri, juniperi, flores ſambuci, meliloti, camomillæ &c.* Vel cataplaſma ex iiſdem vegetabilibus cum *radicis bryoniæ* additione, cum *ſpiritu vini* calidè applicata. Vel balnea *ex ſale armoniaco, ſulphure, nitro, cineribus clavellatis*, & ſupradictis vegetabilibus in vino decoctis; quibus peractis, ſpirituoſa penetrantia, rarefacientia, & fortiter reſolventia illinimus, ut lympha lutuoſa diſſolvatur, fluidior reddatur, & per affectæ partis poros exhalet, vel per urinæ ductus devehatur, hujus energiæ ſunt *oleum philoſophorum, macis, ſpiritus vini, camphora, florum ſambuci, vel aqua Reginæ Hungariæ.*

In tibiarum ulceribus inveteratis frequenter tumor œdematoſus occurrere ſolet, qui diuturnitate adeò confirmatur, ut poſtmodùm medicamentis reluctetur, & in quibuſdam per totam vitam ita perduret, ut ſemper ipſis unum crus ſit altero craſſius.

Cap. XVIII.

De Furunculo.

Furunculus Græcè Dothien appellatur, Arabicè verò clavus, vel ſpina nominatur, vel quia in acutum definit clavi, vel ſpinæ inſtar, vel quia punctionis ſenſum non raro excitat ad modum ſpinæ, vel clavi. Definitur furunculus à *C. Celſo lib. 5. cap. 28. Eſt tuberculum acutum cum inflammatione, & dolore, maximeque ubi jam in pus convertitur.* Dicitur tuberculum ad differentiam phlegmonis, & carbunculi, qui ex dictis ſunt in tumorum genere, quod autem tuberculum ſit parvus tumor, in principio mentionem fecimus; ex quo ſequitur, quòd furunculus ſit quædam parva inflammatio ovi columbini magnitudinem non excedens. Utplurimùm furunculus noctù oriri ſolet, undè cenſent nonnulli talem appellationem ſortitum eſſe, quia furis inſtar invadit. Non deſunt, qui arbitrantur furunculum dictum eſſe, eo quod repentè, & ſubitò invadit, ut fur parvus facere ſolet.

Signa.

Furunculorum ſigna ex dictis liquent, nàm à primordio exigua puſtula, & inflammatio ſenſim excreſcens apparet cum ardore, & duritie, eorumque eruptionem horror, rigor, & febris comitari ſolent. Dolor eſt valdè intenſus, & præſertim cùm ad ſuppurationem tendunt, adeſt pulſatio, & calor cum maximâ totius artûs inflammatione. Diverſæ ſunt magnitudinis, utplurimùm in tuberculum acutum clavi inſtar tendunt, quod ovi columbini magnitudinem non ſuperant. Cutem non extuberant,

tuberant, & vix ruborem cum dolore aliquandò in cutis ſuperficie producunt. Alii minores, alii ſunt majores, rarò ſolus advenit, mult. in eodem loco producuntur. Si unus abit, alter revertitur, & hoc per menſes aliquot ſæpè durare ſolet, rariùs ſponte evaneſcunt, ſed utplurimùm in ſuppurationem abeunt, tunc febrem inducunt, & ſuppuratam materiam intùs continere tumores ſignum eſt, quamvis per alia ſigna id non conſtet. Materia, quæ prodit, valdè tenax eſt, lutuoſa, & coagulata, aliquandò cum ſanguine miſta. Sæpè foraminula in cutis ſuperficie exhibent, per quæ humor ſtagnans ſubtilis emanat, & aliquandò durities excutitur. Si ſævi, & pravi fuerint, admodum doloroſi eſſe ſolent, præſertim dùm in pus vertuntur, & præcipuè ſi fuerint in locis nervoſis. Si maligni, & peſtilentes fuerint, ſunt nigri, & virides, adeſt febris maligna, & peſtilens, & alia prava ſymptomata.

Cauſæ.

Oritur furunculus, ut *Gal.* docet *5. de comp. med. 5. loc.* ex ſanguine craſſo, & vitioſo, non tamen ità exuſto, & corrupto, ut in carbunculo, quem natura à reliquo ſecernens, tanquàm inutilem, & infenſum in ſummâ corporis ſuperficie propellit, atque ità furunculus oritur in cute, & carnoſis partibus cuti ſubjectis. Verùm has Galeni nænias cap. 8. De carbunculo refutavimus.

Immediata furunculi cauſa eſt ſerum craſſius in ſanguine particulis tenacibus, caſeoſis, & lutulentis imbutum, in quibus ſalia alkalia ſunt groſſiora, & graviora, nec ſanguis, per univerſum corpus, per venas, & arterias circulare poteſt, niſi per ampliores glandularum poros, at cùm ad glandulas miliares, in anguſtioribus earum poris, in partibus muſculoſis, & carnoſis pervenit, ſtagnat, & hæret, nullam ſenſibilem perturbationem in ſanguine, nullamque in corpore alterationem ob materiæ viſciditatem inducunt, ab acido ſollicitatur hujus ſeri coagulum, particulæ tenues, ſeu fluidæ à craſſis ſeparantur, ac continuo affluxu pars valdè diſtenditur, & in ſanguine vehementior excitatur ebullitio, dùm particulæ ramoſæ nullo modo à cruore ſubigi, & reſolvi, ac obſtructos meatus foràs extrudi non poſſunt, fit tumor ovi columbini magnitudinem non excedens.

Prognoſis.

Furunculus mitis, & benignus omninò periculo vacat, etiam ſi nulla adhibeatur curatio; matureſcit enim per ſe, ſed tardiùs rumpitur, & ſaneſcit, aſt dolor cogit, ut potior adhibeatur medicina, quæ maturiùs liberet. Ex furunculis ſalubriores ſunt, ac minùs timendi, qui extrà extuberant, & acutè ſunt faſtigiata, ac æqualiter matureſcunt, non duri, neque bifidi, ſeu deorſùm vergentes. Contrà verò qui profundior

vitæ periculo non vacat; plerumque enim ob dolorem, & vigilias, quas excitat, non parùm moleſtus eſt, quinimmò & febres affert, & maximè ſi vitioſus adſit in corpore apparatus, ſpecialiter periculum minatur, ne in carbunculi naturam degeneret. Diù ſæpè durant, ac facilè recidivant, ſi unâ in corporis parte aperiantur, & curentur, in aliâ iterùm repullulant. Quandòque in ulcera tranſeunt diuturna. Difficillimæ curationis ſunt furunculi, qui aperti foràmen profundum, & rotùndum excavant. Maligni demum, & peſtilentes, vel epidemici ratione venenatæ qualitatis, cujus ſunt participes, nulli dubium eſt, quin ſint periculoſiſſimi.

Curatio.

Noſtrates chirurgi in furunculi curatione victum refrigerantem inſtituunt, eodem ferè modo ac in affectibus inflammatoriis faciunt, ad fervorem, & antecedentem materiam minuendam perperàm phlebotomiam præſcribunt; deindè ad medicamenta deveniunt localia, circa quæ nunquàm repellentibus, & reſolventibus utuntur, ſed ſolis maturantibus. Inter maturantia ridiculum laudat medicamentum *Galenus, ſcilicèt frumentum ore manſum, & ad cataplaſmatis formam redactum*, & loco impoſitum. *Celſus* commendat *galbanum, reſinam, & fermentum*, vulgares autem chirurgi utuntur *diachylone ſimplici*, quod ſingulis diebus mutant.

Si affectus admodùm urgeat, adhibent cataplaſma de micâ panis, quod ità concinnant:

℞. *Micæ panis alb. in lacte macerati*
Per plures horas lib. ß.
Olei roſarum ℥. ij.
Vitell. ovor. num. iij.
M. f. cataplaſma.

Lenito aliquantulùm dolore, ad maturationem juvandam extollunt cataplaſma ex *foliis maluarum, & violarum decoctis, & contuſis, additis pulpâ paſſularum, adipe gallinæ, & fermento*, factâ maturatione, vel furunculum aperiunt, vel expectant, ut diſrumpatur, & expurgetur digeſtivo, digeſtum replent, & ad cicatricem deducunt.

Malignos demùm, epidemicos, & peſtilentes curant attrahentibus, cucurbitulis ſcilicèt pullis gallinaceis, caufticis, veſicantibus, & ſi opus fuerit, actuali utuntur igne.

Furunculi mites & benigni cutem ſolam, ex dictis, occupantes, medici opem non expoſcunt; ferè enim ex ſeipſis maturantur, maturati diſrumpuntur, diſrupti, & expurgati ſaneſcunt. Sævi, & rebelles ſub cute ſubjectas occupantes partes, ſunt adeò moleſti, ut chirurgi auxilio, & curatione indigeant, ac propterea indicatio curativa eſt, ut lympha lutulenta, ejuſque coagulum in ſanguine impediatur, & circulatio excitetur: hoc obtineri poteſt, ſi acidum in ſanguine obtundatur, ejuſque craſſities attenuetur; ad quem finem conducunt diaphoretica fortiora, & fixiora, ac abſorbentia, ut *ſtibium diaphoreticum, lapis cancrorum*,

crorum, c.c. & ebur ſine igne parata &c. Itèm ſalia alkalia, & volatilia, ut *cardui benedicti*, *ſalis armoniaci*, *c.c. Viperarum &c.* ſimiliter *vinum martiale.* Diuretica magnoperè etiam commendamus. Non contemnenda ſunt in hoc affectu decocta *radicis chinæ*, *ſalſæ parillæ*, *& bardanæ*, *ligni ſancti &c. cum antimonio crudo in nodulo.*

Cœterùm hæc interna medicamenta inſerviunt tantùm ad præcavendos furunculos inpoſterùm, ne aliorum productioni detur occaſio, aliter per plures menſes artus divexare ſolent. Qui actualiter infeſtant, cave, ne diſcutientibus tractentur, ſed potiùs ſuppurantibus, aliàs materia diù retenta profundiùs excavat, & corrodit. Si inflammatio vehementer urgeat, *cataplaſma ex theriacâ, vel diaſcordii* tepidè ſuperponatur. Suppurant hos tumores, & particulas coagulatas, & lutuoſas ad motum inteſtinum concitant medicamenta, quæ ex materiâ ſubtili, ſale volatili, & oleo balſamico conſtant, quorum ope particulæ ſtagnantes ad ſuppurationem promoventur, undè ſuppuratio facilè ſequitur, hujuſmodi ſunt *emplaſtrum Benedictum noſtrum, vel fodicationum*, quod furunculo ſuperpone, & terno quoque die renova, nàm ſummoperè continentes roborat partes, & pravam materiæ qualitatem immutat. Suppuratus furunculus, niſi ſponte erumpatur, ferro, & quò citiùs, eò meliùs, aperiendus eſt, ut materia educatur, poſtmodùm mundificandus, & ut ſinus regendus.

CAP. XIX.

De Epinyctide.

EPinyctis græcorum tumor eſt, quem nos nocturnum appellamus, non quòd noctù oboriatur, ſed quia horis nocturnis doloroſiſſimus eſt hic tumor, diuturnis verò à dolore ceſſat, ea propter epinyctidem illum dixêre. Putârunt nonnulli noctù illum oriri, & noctù vehementiùs excruciare; verùm utraque ratio ſimul conſtare poteſt, & tumorem hunc noctù enaſci, & noctù excruciare. Deſcribitur à *Celſo*: *Peſſima puſtula eſt, quæ epinyctis vocatur. Ea colore vel ſublivida, vel ſubnigra, vel alba eſſe conſuevit. Circa hanc autem vehemens inflammatio eſt, & cùm adaperta eſt reperitur intus exulceratio mucoſa. Color eſt humori ſuo ſimilis. Dolor ex eâ ſupra magnitudinem ejus eſt, neque enim ea fabâ major eſt; atque hæc quoque oritur in eminentibus partibus, & ferè noctu: Undè nomen quoque à græcis ei epinyctis impoſitum eſt.*

Confundunt nonnulli epinyctidem cum termintho, verùm terminthus eſt tuberculum ità dictum, quia in colore, & magnitudine ſimile eſt terebinthi fructibus, *Galeno teſte 6. epid. ſect. 3. com. 37.* undè appellatur albothin: quare terminthus propriè eſt tuberculum in quo nigra puſtula eminet, in colore, ſubſtantiâ, & magnitudine ſimilis eſt terebinthi fructibus, potiſſimùm in cruribus, & infernis locis oriens. Quinimmo non pau-

ci arbitrantur epinyctides eſſe puſtulas illas, quæ ab *Avicenna lib. 4. ſen. 7.* appellantur eſſeræ, vel ſairæ; nàmque de his puſtulis docet *Avicennas*, conſentire videntur cum iis, quæ de epinyctide docet *Celſus* loco citato, habet enim *Avicennas*, quòd *Eſſera eſt puſtula parva, lata inſtar veſiculæ, ad aliqualem tendens rubedinem, quæ ſubitò utplurimùm evenit & quandòque ab eâ effluit humiditas, quæ fortaſſè eſt ſanguinea, & noctu utplurimum evenit, vel in eâ augetur ejus vehementia, & malitia, & pruritum faciens, & anguſtiam.*

Creditur quoque à nonnullis has epinyctides eſſe eas affectiones, quæ à noſtratibus mulieribus dicuntur roſeolæ ſaltantes, ob ſimilitudinem accidentium, quam habent; primò enim in noſtris roſeolis ſaltantibus conſpicitur macula quædam ſubrubra roſam quodammodò referens, undè factum eſt, credimus, ut roſeolæ fuerint appellatæ, quaſi parvæ roſæ inſtar. In hujus maculæ medio percipitur exiguus quidam tumor, fabæ, aut lupini magnitudinem non excedens, ſuprà quem color apparere ſolet magis ad fuſcum tendens, vel ſublividum, ut de epinyctide citato loco docet Celſus. Quinimmò interdùm ſupra idem tuberculum exigua aliqua puſtula apparere ſolet, ſi non à principio, temporis ſaltem progreſſu. Secundò in hujuſmodi maculis, & proximis in partibus dolor non levis ſæpè cruciat, pluſquàm magnitudini illius affectus convenire videatur, cùm maculæ non ſint admodùm latæ, dolor tamen, & cruciatus ſit admodùm vehemens, ut pariter de epinyctide docet Celſus. Tertiò, licèt roſeolæ ſaltantes plura interdùm corporis loca occupent, frequentiùs tamen in brachiis, tibiis, prope manus, & pedes, ac etiam prope genua oriri ſolent, quæ loca, eodem authore Celſo, dici ſolent eminentes corporis particulæ, & in eiſdem epinyctides naſci affirmat. Sunt denique roſeolæ ſaltantes noctù præſertim moleſtiſſimæ; nocturno enim tempore exacerbantur magis, & vehementiori dolore excruciant, ut in epinyctide ex eodem Celſo accidere retulimus. Quamobrem ex dictis inferri poſſe videtur noſtras roſeolas ſaltantes non eſſe eundem affectum cum græcorum epinyctide, vel ſaltèm ſimillimum, nàm ſi aliqua inter eos intercedit differentia, illa exiſtit, quòd epinyctis ſit puſtula ulceroſa i. ad ulcerationem tendens, vel ulcerationi adjuncta, noſtræ autem roſeolæ ſaltantes ferè nunquàm in exulcerationem terminantur, licèt quandòque, rarò tamen aliquam excitant in medio puſtulam.

Signa.

Horum tumorum ſigna deſcribere non eſt opus, cùm ex dictis facilè innoteſcant; ſunt nàmque puſtulæ, quales ab aqua fervente excitantur, ſuâ ſponte nocte præſertim infeſtantes. Interdùm ſunt ſublividæ, & nigricantes, nonnunquàm rubræ, & albæ cum inflam-

flammatione vehementiori, atque dolore, vix fabæ magnitudinem excedentes.

Cauſæ.

Epinyctidum cauſæ apud vulgares ſunt humor ſalſus, ſeroſus, & pituita, cui modò ſanguinis, modo bilis portio, modò melancholiæ admiſcetur, undè colorum diverſitas pendet. Noctù magis inquietat, & exacerbatur, quia ater humor noctù prædominari, & moveri ſolet, & nocturnum frigus cutis poros magis adſtringit. Verùm errant vulgares in epinyctidum aſſignandâ cauſâ, quia in humorum quaternario perpetuò, tanquàm ſues in cœno, volutantur, nec ullum morbi genus, quod humanam adoritur vitam ab aliâ pendet cauſâ, niſi ab horum humorum combinatione.

Vera itàque & genuina epinyctidum cauſa materialis juxta noſtram ſententiam eſt lympha à ſanguine ſeparata, & glutinoſior reddita, & turgens particulis ſalinis, & acidis minùs volatiliſatis, ſub tubulis cutaneis ſtagnans, & quia viſcidior ad exhalationem eſt ineptior, non poteſt cum particulis per cutis poros exhalare, undè aggeſta puſtulas elevat. Noctù magis infeſtant epinyctides, quàm die; nocturno enim tempore ob majorem pororum obſtructionem minor fit, lymphæ, & particularum præcipuè tranſporatio, quòd non contingit de die. Excitatur in his tumuſculis inflammatio à ſanguine in ſuis vaſis compreſſo, ob quam compreſſionem in ſuo motu retardatur, & ſtagnans excandeſcit, & inflammationem parit. Conſpicitur color ater, vel ſublividus à radiorum luminarium ſuffocatione. Dolor excitatur à particulis acutis cutis texturas lacerantibus.

Prognoſis.

Epinyctides ſunt affectus non pernicioſi, doloris tamen ratione, & nocturnæ inquietudinis, maximam pariunt moleſtiam, qua de re celerem, & rectam exponunt curationem, qua neglectâ non ſolùm maximam cuti defœdationem inferunt, & facilè exulcerantur, & non facilè curantur, ſed etiam in carbunculos degenerare poſſunt. Aliquandò ſine febre infeſtant, quandòque cum febre, & nunc levior, nunc gravior obſervatur; verùm horum veſiculæ pravam ſapiunt qualitatem, ac ſi febrem comitentur acutam, utplurimùm ſunt lethalia ſigna, præcipuè ſi epidemii, vel peſtilentes fuerint epinyctides.

Curatio.

Hujus affectus curationem triplici intentione complent vulgares, primâ idoneâ victûs ratione, ſecundâ materiæ antecedentis ablatione, & tertiâ materiæ conjunctæ extirpatione. Quantùm itàque ad primam, utile eſt cibum imminuere, & ab omnibus acribus abſtinere, juvat vitare omnia ſalſa, frixa, & mali ſucci

cibaria, ac etiam aromatum, vinorum meracium &c. uſus.

Pro ſecundâ ſanguinem mittunt, ad ejus fervorem ſedandum, ſemel, vel pluries, prout expedire videbitur, & ſedis venas aperiunt, præcipuè ſi evacuatio aliqua ſuppreſſa fuerit. Corpus à pravis purgant ſuccis, qui ſanguini admiſti prædictum excitant affectum, melancholici ſcilicet & pituitoſi, & iis utuntur præſidiis, quæ ſuccos prædictos purgandi vim habent, hujuſmodi ſunt *Syr. de fumar. mai. ſucc. caſſiâ, ſyr. roſ. ſolut.* & hoc genus alia, ſed venæ ſectio, & purgatio plus nocet, quàm juvat.

Quantùm ad tertiam adverſus materiæ conjunctæ in hoc affectu extirpationem, communis, & conſueta doctrina habetur per inciſionem, vel ſcarificationem puſtularum, ea adhibetur tali conditione, ut ſanies, quæ in epinyctide continetur, effluere permittatur, egreſſâ ſanie locum digerunt conſueto digeſtivo ex ovi vitello, terebenthinâ pluries lotâ, addito etiam oleo roſaceo, & ſi timeatur, ne ulcus in aliquam deſinat corruptelam, ad illam corrigendam miſcent digeſtivo prædicto præcipitati nigri pulverem ad grana duo, vel plura, prout uſus expoſcere videbitur, & tandèm locum digeſtum conſolidant, & cicatrizant.

Epinyctidum noſtra curatio in maſſæ ſanguineæ à particulis ſalinis, & acidis depuratione, lymphæ craſſioris attenuatione, & hujus foràs exturbatione per ſua emunctoria conſiſtit. Omnem harum indicationum paginam abſolvunt Diaphoretica temperatiora, ut *ſulphur auratum diaphoreticum, cinnabaris antimonii, ſtibium diaphoreticum, lapis bezoar, gelatina cornu cervi &c.* Itèm decocta ſudorifica ex lignis, & radicibus parata, ſimiliter diuretica, ut *anodynum minerale, ſpiritus vitrioli Martis, ſalis dulcis &c.* quæ particulas acutas per urinæ ductum educunt. Ad nocturnas epinyctidum infeſtationes multùm conducunt *anodyna*, quæ præter hanc energiam, etiam ſunt diaphoretica.

Quoad topica præſtat puſtularum ablutio *oleo tartari, ſpiritu matricali, vel ſpiritu vini camphorato &c.* Vel apertas puſtulas *aquâ theriacali* abluimus. Vel has *emplaſtro fodicationum* tutò curamus; emplaſtrum enim hoc ſanguinis ichorem immutat, dulcem reddit, cutis bullas aperit, & remanens ulcus conſolidat. Idem præſtat *limacum cum corticibus emplaſtrum*, ſi optimè terantur. Si febrem comitem habeat, & præſertim pravam ſapiat qualitatem, præſentaneum remedium erit *emplaſtrum filii Zachariæ, & theriaca ana.*

Cap. XX.

De Eſſeris.

EST quoddam tumorum genus, qui ab ſtrabibus eſſeræ nominantur, & ſunt tubercula parva ad rubrum vergentia, duriuſcula, cum inſigni pruritu, ſtatim univerſum obſident corpus, non aliter

aliter ac ſi ab apibus, vel veſpis, vel culicibus homo demorſus, aut urticis percuſſus eſſet; attamen non diù perſeverant, ſed evaneſcunt, nullo ichore, nullâque humiditate effluente, & cutis colorem, & lævitatem priſtinam adipiſcitur. Aliqui hoc tuberculorum genus ad epinyctides referunt, ſed perperàm; nàm diverſi ſunt tumores epinyctides, & eſſeræ, cùm epinyctides ſint tubercula cum puſtulâ lividâ, vel ſubnigrâ, vel alba, ad ulcerationem tendentia, quæ ſaniem effundunt, quod non faciunt eſſeræ, quæ abſque emanante humore evaneſcunt. Inſuper epinyctides noctu potiſſimùm infeſtant, undè nomen ſortiuntur: eſſeræ verò raro noctù erumpunt, ſed plerùmque de die, & utriuſque tumoris diverſa eſt curatio.

Signa.

Ex notis ſuprà deſcriptis horum tuberculorum ſigna facilè pateſcunt; nàm interdùm laſſitudo ulceroſa præcedit, tùm tubercula per totum corpus inſigni pruritu erumpunt, ac ſi homo ab apibus, vel veſpis, vel culicibus punctus, vel urticis percuſſus eſſet.

Cauſa.

Vulgares pro talium tuberculorum cauſâ humorem bilioſum, vel pituitoſum mordacem, & volatilem accuſant ab hepatis vitio, vel à cauſâ procatharticâ genitum; Verùm vulgares ſunt de genere parabulanorum, & ſemper eaſdem repetunt nænias.

Pro noſtrâ ſententiâ dicimus eſſerarum cauſam materialem eſſe lympham in ſuis conceptabulis à cauſis procatharticis agitatam, & expreſſam, ac efferveſcentiam parere, undè à dictis tubulis evaſatur, cutis poroſitates anguſtantur, & ſolummodò materiæ æthereæ ſubtiliſſimæ datur commeatus, ac celeriùs commota fibrillas variè verberando inflammationem parit, & ſub cute hujuſmodi efformat tubercula, ſed quia tota tranſpirabilis eſt, ſponte evaneſcunt, & non ſuppurantur. Sunt hæc tubercula pruriginoſa, quia in lymphâ diaphoretica coërcentur ſalia, & ob morulam exaltantur, & pruritum excitant, donec in auras abeant.

Solent quandòque hæc tubercula, ut multoties nos obſervavimus, dùm ægri in loco calido ſunt, emergere, & dùm frigido ſeſe exponunt aëri evaneſcere; Quandòque contrà, in frigido emergere, & in calido evaneſcere: quorum prius ideò accidere videtur, quia materia valdè mobilis, & tenuis eſt, & ab ambiente aëre frigido ſtatim intropellitur; poſterius verò, quia ità mobilis, & tenuis non eſt, ſed paulò craſſior, quæ propterea in aëre frigido tranſpirare non poteſt, in calore verò tranſpirat.

Prognoſis.

Eſſeræ brevi temporis intervallo, etiam nulla adhibitâ curâ ſponte

te evaneſcunt, propterea non ſuppurantur, nullaque ex iis humiditas effluit; quòd ſi quandòque accidat, id potiùs ſcalpturæ ratione, ac ob vehementem pruritum, qui ægros moleſtat, quàm ob tumorem. Interdùm efferæ febres antecedunt, eapropter qui hiſce frequenter moleſtantur tuberculis, curationem non negligant, ne in febres, & gravius incidant malum.

Curatio.

Diæta refrigerante, & humectante inſtitutâ, ad ſanguinis, & humorum fervorem compeſcendum vulgares venæ ſectione, alterantibus, & evacuantibus utuntur. Sanguinem pluries detrahunt juxta corporis conditionem. Verùm phlebotomiâ oppoſitum ex diametro motum cauſant, ex quo malum pejorare poteſt. Deindè humorem compeſcunt biliosum *ſucco, & ſyr. granator. de Ribibus, agreſtâ, ſerò lactis, emulſione quatuor ſeminum frigidorum*, vel ægri corpus in *aqua tepida balneum* immergunt. Tandèm humorem detrahunt biliosum *tamarindis, myrobolanis, rhabarbaro &c.*

In efferis plerùmque non eſt opus, ut ad topica confugiamus, tantummodò totius curationis cardo conſiſtere debet in lymphæ volatilis cum particulis ſalinis reſolutione per diaphæreſim, vel ſudorem; eapropter maximoperè commendamus *mercurium diaphoreticum, bezoar. minerale, ſulphur. auratum diaphoreticum, ſtibium diaphoreticum, tincturam antimonii, ſal volatile viperar. cardui ſancti &c.* ut

℞. *Sulph. aurat. diaph. gr.* vij.
Stibii diaph. gr. x.
Bezoar. mineralis gr. iij.
Tinct. antimonii ℈. j.
Syr. card. bened. ℥. ſ.
Aquæ bardanæ, vel
Scabioſæ ℥. iij.

Diuretica quoque huc revocari poſſunt, & præcipuè quæ cap. 17. de œdemate deſcripſimus. Ad irritatum ſpiritum, & pruritum ſedandum anodyna commendamus, quia ipſum pacant, & diaphoreticâ potiuntur energiâ, ut nos ſummo cum juvamine in hoc affectu multoties exhibuimus. Si quandòque ad topica deveniendum eſt, utiliter efferæ illinantur *aquâ vitrioli calidâ*, propter rationes, quas cap. 2. de inflammatione recenſuimus. Vel *lixivio Reguli antimonii, vel aquâ plantaginis cum Mercurio dulci, vel oleo tartari cum oleo amygdalarum dulcium*, vel omnibus illis remediis, quibus ſcabies curatur.

Cap. XXI.

De Scabie.

Scabies Latinis, Græcis pſora, puſtularum genus eſt, quæ non ſolùm univerſam defœdat, & commaculat cutem, ſed ejus actiones & lævitatem lædit; tantummodò cutis vitium eſt, quia etiam in optimâ valetudine per contactum ab uno ad alium transferri, atque etiam iterùm ſolâ inunctione curari poteſt. Duplex eſt ſcabies, una

una humida, altera ſicca. Humida, in qua materia humida, & ſanioſa ſimul effluit; ſicca verò, in qua parum, vel nihil ejuſmodi materiæ emanat, & *caninam* vulgus appellat.

Nonnulli medici peculiaris ſcabiei mentionem faciunt, quod malum mortuum nominant, quia corpus nigrum, & quaſi mortificatum videtur, quæ eſt ſcabies cum livore, & nigredine, ac puſtulis cruſtoſis, nigris, fœdis, ſine ſanie, & ſenſu, ac dolore, in coxis, & tibiis præſertim.

Signa.

Scabies notiſſimus, & frequentiſſimus morbus eſt, nàm contagioſus exiſtit, & contactu ſani cum ſcabioſo, in ſano producitur, ac pro corporis diſpoſitione in cute vel ſiccas, vel ichore turgidas producit puſtulas; ubi incipit, acredine ſuâ ità mordicat, ut vehemens excitetur pruritus, à ſcalptione, & confrictione talis delectatio percipitur, ut impoſſibile ſit ſcabioſum ſe abſtinere, poſt confricationem dolor, & ardor, ac cuticulæ, & cutis corrugatio accedit. Præſentis ſcabiei ſigna viſui ſeſe offerunt, & cognoſcuntur ex moleſtiſſimis ægri cruciatibus, præſertim noctu, dùm ægri in lecto incaleſcunt, & fermentatio major excitatur. Cutis exaſperatur, prurit, & quò magis ſcalpitur, eò magis excitatur pruritus maximâ cum delectatione, & cutis eroditur. Puſtulæ aliquandò majores, aliquandò minores, modò humidiores, modò ſicciores, aliæ quaſi confluentes. Puſtulis ruptis, & apertis, fiunt ulcuscula, à quibus aqua effluit, & ſenſim gummi inſtar concreſcit; non enim ſimplex aquoſitas eſt, eſtò aqua limpida videatur, ſed corporis ſuccus, qui ſemper gummeæ eſt naturæ, & ab externâ aurâ frigidâ in cruſtas concreſcit: perfricta verò ulcuscula interdùm etiam purulentas puſtulas ſimul producunt, quæ apertæ pus, vel aquoſitatem profundunt. Sufficit non tantùm, ut condormiendo cum ſcabioſo in eodem lecto, vel ejus utendo veſtibus, ſèd ſat eſt, ut minima, & extrema aliqua corporis pars contagium recipiat, ut infra paucos dies per totum ſe diffundat corpus. Refert Helmontius ex chirothecâ ſcabie infectâ ſe ſcabiem contraxiſſe, & nos annis elapſis cùm mulieri Hiſpanæ ſcabioſæ eryſipelate correptæ mederemur, ex pulſûs attactu infra tres dies ſcabiem etiam contraximus, quam illicò aquâ mercurii meteorizati manus, & brachia ter abluendo intercepimus.

Cauſa.

Vulgares, neſcimus, quid ſalſæ pituitæ, vel bilis flavæ in ſcabiei cauſam materialem adducunt, & verè cachinno ſunt digni in re tàm manifeſtâ, in qua ſaniſſimo exiſtente corpore, nulloque peccante humore, ſcabies exteriùs advenit, cutem inficit, eamque diſponit, ut quicquid nutrimenti eò pertingit, in putidum

corrumpatur ichorem; qui dùm cutis fibras vellicat, pruritum producit intolerabilem.

Certiſſimus itàque unuſquiſque eſſe debet, quòd ſcabioſa corpora nullibi vitium fovent, præterquàm in cute; viſcera omnia, & partes ſub cute omnes, niſi aliundè læſæ fuerint, optimè valent, proprias functiones exactiſſimè exercent, optimumque producunt nutrimentum, verùm quia id in cute vitium invenit, illud contrahit, & ſuâ degenerat indole, ejuſque partes ità diſponit, ut urticæ inſtar acutiſſimè mordeat.

Pro ſcabiei cauſâ Galenicorum ſententiam tanquàm ridiculam, & verè puerilem repudiamus, nàm non ex vitioſis, bilioſis, aduſtiſque humoribus, neque ex hepatis intemperie ſuam deſumit geneſim; impoſſibile nàmque cenſemus ex contactu, quadrantis horæ ſpatio contractam hepatis intemperiei refundi poſſe, nàm ſic inſonte hepate, effectus eſſet ante cauſam. Scabies itàque ſecundum noſtram ſententiam pro cauſâ peregrinum cognoſcit hoſtem, & pellis eſt ejus natale ſolum.

Ichor, & halitus è corpore ſcabioſo emanantes ſani corporis cutem vitiant, eoſdemque affectus in cute producunt, in qua ſunt noviter impacti; hoc evenit, quia ſcabiei ichor ſal acidum ſubtilius continet, hinc facilè per ſudorem, halitum, vel contactum in manibus, vel aliis corporis partibus communicatur cutis poris, & totam cutem contagione imbuit. Quomodò id fiat, res eſt in arte medicâ apprimè neceſſaria; ut ſciatur, & cardo eſt, cui omnes morbi, qui fermentales à Neotericis dicuntur, innituntur; Verùm de hac profundiſſimâ indagine fuſiùs egimus *lib. 2. De lue Venereâ cap. 5. De luis Venereæ eſſentiâ*, quæ etiam ab externâ propagatur labe, tantæ conſequentiæ materiam, & à nemine, quem ſciamus, hactenùs pro dignitate examinatam expoſuimus.

Sufficiat hîc ſcire ſcabiem ſuum habere in cute hoſpitium, in qua apparet, ejuſque materiam nullibi in corpore, præterquàm in ipſâ cute produci, in qua quicquid à partibus internis, licèt perfectiſſimum emandatur, vitium contrahit, & in ſcabiei materiam ſubſtituitur. Ichor, vel halitus in ſcabioſo corpore, linteo, ſuppellectile infectâ progredientes ſale acido ſubtiliori imbuti, ſanæ cutis poris adhærentes, vel impingentes, eos obſtruunt, & ità inficiunt, ut laudabile ab internis partibus nutrimentum in cute emandatum ſenſim in ſuam indolem transmutent exotici fermenti inſtar, & per mirabile rete, id eſt per univerſam cutis texturam ſeſe diffundunt, non aliter ac amphora una aceti vini dolium in acetum convertit, vel paſtæ fermentatæ uncia una ſenſim quantavis azimæ pondera in fermentatam tranſmutat.

Pro cutis texturæ, & ichoris acredinis diuerſitate nunc humida, nunc ſicca emergit ſcabies; nàm ſi laxior erit, & particulæ acriores, dicetur humida, & ichoroſa cum materiâ purulentâ,

& ſæpè ab eroſis vaſis ſanguiferis cruenta: ſi cutis tortura erit denſior, ſeu ſtrictior, appellatur ſicca cum ſquamis majoribus, vel minoribus, ob diverſorum vaſculorum adeſorum multitudinem, & materiæ viſciditatem, cum pruritu, ac ardore, decidentibus puſtulis novæ ſuccedunt.

At dices, aliquandò à pravorum humorum redundantiâ abſque contagio externo puſtulæ pruriginoſæ in cute producuntur: datur itàque caſus, in quo è profundis corporis partibus ſcabies producitur in cutis ſuperficie.

Concedimus libenter produci poſſe puſtulas pruriginoſas in cutis ſuperficie à pravâ ſuccorum illuvie in corpore ſtagnante; attamen puſtulæ hoc modo productæ contagium non habebunt, quod eſt ſcabiei proprium, ſtabunt tales puſtulæ ſine contagio ſub alio nomine, nàm vel ſub epinyctide, vel eſſeris, vel ſub herpete ſimplici, vel miliari, vel eſthiomeno militabunt, & diſtinctis remediis ab iis, quæ ſcabiei conveniunt, curantur.

Iterùm dices, multa corpora lue Venerea contaminata in ſcabiem Gallicam prorumpunt, quæ contagioſa eſt, attamen à corporis penetralibus originem ducit.

Reſpondemus, quod contagium Gallicum adhuc ab externo concipitur, eſtque ſcabiei contagio analogum, ac propterea licèt à corporis penetralibus in cutem feratur, poſtquàm cutem contaminavit, veram ſcabiem ibi produxit proprio fomite ſubſiſtentem, quæ nullo modo conſervatur ab humoribus è corpore emergentibus, ſed producto proprio, quod experientiâ convincitur; nàm iiſdem remediis externis, quibus curatur ſcabies non Gallica, curatur & perfectiſſimè ſcabies Gallica abſque eo, quod virus Gallicum intra corpus diffuſum habeat, externis remediis.

Dices tertiò, vel dandus erit in ſcabiei contagio proceſſus in infinitum, vel aliquandò abſque contagio externo hic morbus incepit ex humorum vitio in corpore gliſcentium: non implicat ergò ex internorum ſuccorum vitio ſcabiem produci poſſe.

Reſpondemus verum eſſe aliquandò ſcabiei contagium humorum internorum fuiſſe productum in cute, attamen poſtquàm productum fuit, ut conſervetur, internis vitioſis non indiget ſuccis, ſed materiâ propriâ perſeveravit; idque nunc etiam accidere poteſt, & in hoc caſu duobus laborabit morbis æger, vitio ſcilicèt internorum ſuccorum, & ſcabie occaſionaliter tantùm à dictorum ſuccorum vitio productâ: nàm poteſt medicus internos ſuccos vitiatos appropriatis pharmacis puriſſimos reddere, attamen perſeverabit ſcabies; contrà poteſt ſcabiem ſpecificis in cute perimere, vitioſis remanentibus in corpore ſuccis. Scabies itàque cutis eſt tantùm morbus fermentalis per contactum in ſanum corpus ſe inſinuans.

Prognoſis.

Scabies non tàm pernicioſa eſt, quàm moleſta, tamen ob ingentem pruritum non tantùm moleſtior eſt, verùm & omnibus inviſiſſima, quia per contactum in ſana ſe propagat corpora. Nec per ſe lethalis exiſtit, imò medicorum vulgus, quos ſtolida ſequitur plebecula, ſcabiem bonam eſſe, & ſalutarem, ut ſignum, nàm multos morbos curat, & ab aliis præſervat, quatenùs ſanguis liberatur ab impuritatibus; malam eſſe, ut cauſam, quatenùs pravos ſuccos in maſſâ ſanguineâ abundare perperàm credit: nihilominùs ſemper tuta non eſt, ſi enim ob hominis ignaviam, vel puſillanimitatem non abſtergatur, & diù duret, contumax, & curatu difficilis evadit, cruſtoſa fit, & temporis tractu in lepram degenerare poteſt. Inter ſcabiei ſpecies difficiliùs ſicca curatur, quàm humida. Peſſima quoque ſcabies eſt, ſi caput obſideat. Qualiſcumque itàque ſit, ſpernenda non eſt, ſed ſedulâ curâ vel ob deformitatem, vel quia inviſa, tollenda eſt; neglecta enim in lepram, & ulteriùs degenerare poteſt: verùm in ſcabiei ablatione poſt inunctionem, vel ablutionem veſtes mutari, vel ſaltim optimè ablui debent, nàm fermentum veſtibus adhærens, ſi adhibeantur, ſcabiem recidivare facit.

Curatio.

Rectam victûs rationem præſcribunt vulgares, & à cibis humores aduſtos, & ſalſos generantibus obſtinendum, ut ſunt ſalſa, acria, amara, olea, & oleaginoſa; contrà verò cibos boni ſucci aſſumendos præcipiunt. Generaliùs abſervant, ut cibi, qui ſcabioſis exhiberi debent, elixi potiùs, quàm aſſi, aut frixi ſint; aſſa nàmque & frixa acriorem, & ſicciorem præcipuè generant humorem.

Deindè humorum acrimoniam temperant, & præcipuè hepatis intemperiem ad naturalem deducunt ſymmetriam, ne ſalſos, acreſque gignat humores, quos præparant *ſyr. de cichor. lupul. fumar. ſimpl. viol. de endiviâ.* Quibus ritè præparatis, & temperatis, ſcabioſum purgant corpus *ſyr. de fumar. mai. de Cichor. Nic. cum rhabarbaro, confect. hamech, diacatholic. diſſolut. in decocto epithymi, polyp. quern. & fol. ſen. or.* Purgato corpore ſanguinem ex cubiti venâ profundunt.

Verùm inutilia ſunt, quæcumque pro ſcabie curandâ intrò aſſumuntur, & hodierni medici inſaniunt in exhibendo ſcabioſis mille ſyrupos, quos refrigerantes exiſtimant; imaginantur enim ob hepatis calorem ſcabiem concitari: undè decies ſanguinem mittunt, vigeſies ſyrupis magiſtralibus purgant, centies decocta ex lignis, & radicibus propinant, verùm ſcabies ſemper magis, atque magis inſulſam,

inſulſam eorum medicinam ridet, noſque ipſos ridemus. Helmontius cùm ſcabiem ex chirothecâ ſcabie infectâ contraxiſſet, per reiteratas purgationes, & phlebotomias, adeò macilentus, raucus, & laxus evaſit, ut vix ſtare potuerit, nihilhominùs ſcabies invicta permanſit. Ne univerſalium remediorum, quæ vocant, nos ignorantes exiſtiment potiùs, quàm quod ad curandam ſcabiem aliquid faciamus neceſſarium; ſcabioſos hoc modo purgabimus:

℞. *Seri lactis lib. j.*
Ac dùm fervet, injice.
Sen. or. ℥. j.
Cinnam. contuſ. ℥. ij.
Ferveat parùm, aufer ab igne, & f. colatura, quam ſcabioſo propina.

Sanguis quoque unâ vice detrahi poteſt, nàm licèt non juvet, nocere tamen non poteſt, & detrahitur ad gerendum vulgi, & vulgarium morem. Pro ſyrupo quotidiano hic univerſaliter propinatur:

℞. *Conſ. Viol. recent.* ℥. ij.
Infundantur in aqua Cichor. lib. ß.
Aſperge ſpiritûs vitriol. ℥. j.
ſtent per noctem, manè f. colatura, quæ integra propinetur.

Solent vulgares in ſcabiei curatione antequàm ad topica deveniant, *ſulphur crudum in ſyrupo de acredine citri* propinare, quandòque *ad viperarum pulveres*, & tandèm *ad decocta, & ſtufas* devenire. Cœterùm ſcabioſis imponunt, ſi ad ſpecifica contagium in cute necantia non deveniant.

Tandèm ad inunctiones pro corporis affecti ratione deveniunt, quibus humores ſummæ cuti adhærentes diſcutiunt, & innumera unguenta, & linimenta præſcribunt, ut

℞. *Butyr. rec.*
Terebinth. ana ℥. iv.
Ol. roſ.
Myrtin. ana ℥. j.
Vitell. ovor. num. ij.
Ceruſſ. ℥. j.
Salis ℥. ij. *m.*

Vel

℞. *Terebinth. lota in aquâ ſcabioſa* ℥. ß.
Ol. roſ. ℥. vj.
Butyr. recentis,
Axungia porcin. ana ℥. ij.
Salis ℥. ß.
Lithargyr. ℥. j.
Vitell. ovor. num. ij.
Succ. limon. ℥. ß.
Cera q. ſ. f. Ung.

Pro robuſtis in confirmatâ ſcabie fortiori utuntur linimento, ut

℞. *Sulph.* ℥. ß.
Nitri ℥. j.
Ol. roſ.
Nucum ana ℥. j.
Succ. limon. ℥. ij. *m.*

Vel

℞. *Succ. lapathi acut.* ℥. j.
Sulph. citrini ℥. iij.
Styrac liquid.
Farin. lupinor. ana ℥. ij. ß.
Ol. roſ. q. ſ.
Cera parum. f. Ung.

Vel

℞. *Butyr. ſine ſale* ℥. iv.
Terebinth. ℥. j. ß.
Sulph. ℥. ij.
Salis ℥. ß.
Vitell. ovor. num. ij. *m.*

Si ſcabies erit ſicca, ſequens com-

commendant, ut

℞. *Ceruſſæ,*
Amyli,
Rad. anchuſæ ana m. j.
Ceræ, ol. ana ℥. ij. *m.*

Si verò ſicca, ut

℞. *ol. roſ.*
Laurini ana ℥. j.
Nitri,
Sulph. ana ʒ. j.
Styrac. ʒ. ß.
M. f. linimentum.

Vel

℞. *Styrac. liquidæ* ℥. j.
Terebenth. lotæ.
Butyr. loti ana ℥. ij.
Succ. limon. ℥. j. ß.
Ceruſſ. lotæ ℥. j.
Salis ʒ. ij. *m. f. Ung.*

Cœterum, errant vulgares in horum medicaminum compoſitione, ſal admiſcendo; cùm utplurimùm ſcabies à ſalſo humore producatur, igitur contrariis curanda eſt, extinguendo ſcilicèt ſalſum fermentum. Suademus igitur, ut loco ſalis ſulphur ſubtiliter tritum, aut pulveriſatum adhibeant, quod ſummoperè fermenta ſine dolore extinguit; ſulphur enim ignem non expertum alkalinum eſt, & poroſum, in quo omnia ſcabiei ſpicula obtunduntur, & extinguntur: ſal verò non ſolùm pruritum adauget, ſed etiam ſi præſens non ſit, ipſum excitare valet, & conſequenter majorem quoque cauſabit affluxionem.

Nullus eſt morbus tot remediis refertus, quot ſcabies, nullus hommunculus, nullaque fœmella reperitur, qui pro ſcabie curandâ aliquo non polleat medicamento, ſeu arcano, cùm pauci extent, qui eâ non laborârint; verùm hæc medicamenta localia externa talis energiæ eſſe debent, ut acidum temperent, immutent, extinguant, vel ſal acidum in cutis poris impactum diluant, & ſimul ſuccum coagulatum reſolvant, abſtergantque. Hujus indolis ad ſcabiem eſt ſulphur ignem non expectum, non ob adjunctum ſpiritum acidum latentem, ſed ob reliquam ſulphuris ſubſtantiam, quæ ſaturata non eſt tantâ acidi quantitate, quin ei facilè poſſit longè plus adhærere ſalis accidi in ſuabie peccantis. Hujus, & maximæ authoritatis eſt Mercurius magnus ille acidi ſalis ſtrenuus domitor, hinc plurima contra ſcabiem linimenta conficit, in quibus pro baſi ſeipſum agnoſcit vel meteorizatum, vel præcipitatum album, viridem, incarnatum &c. prout ſcabies fuerit pertinacior. Selectiora, nobiliſſima, & quæ nos experientia docuit, ac quibus familiariter utimur felici eventu pro hoc diro cutis contagio percurando adducemus.

Juxta ſcabiei, & patientium conditionem hæc adhibemus medicamenta, nàm ſi ſcabies recens ſit, vel patiens puer, vel delicatus lenibus, ſi verò robuſtus, vel ſcabies pertinax efficacioribus, & validis utimur. Sequens modus nobis eſt familiaris, qui paucis diebus ſcabiem abigit, cutemque lævem, & pulchram reddit:

℞. *Axung. porcinæ q. pl.*
M. cum ol. tart. p. d. facto,
Donec f. ung. acre,

Quod

quod guſtu deprehenditur. Hoc unguento inunge partes ſcabioſas mane, & veſperi.

Vel

℞. *Sulph. flavi, &*
Bacc. lauri ana q. pl.
F. pulv. ſubtiliſſ. cui adde
Ol. olivar. q. ſ. &
Pulv. hellebori alb. parum,
ut f. Ung. molle

Locis ſcabioſis inungendum.

Vel

℞. *Ung. enulat. ſine merc.* ℥. iv.
Pulv. ſulph. ℥. ß.
Ol. tart. p. d. q. ſ.
M. f. Ung.

Vel

℞. *Ol. nuc. jugland.*
Sulph. ana ℥. j.
Succ. apii q. ſ.
F. Ung. ſ. a.

Vel

℞. *Aquæ calcis vivæ* ℥. v.
Sp. Vin. camph.
Matricalis ana ℥. j.
Tinct. myrr. ʒ. iij.
Ol. tart. p. d. ʒ. ß. *m.*

Pro delicatis aulicis, & virginibus varia ſmegmata, & ſapones odorati parari poſſunt, quibus ſcabies abluatur, & abſtergatur, ut

℞ *Saponis Veneti* ℥. j.
Styracis calam.
Lapid. medicamentoſ. ana ℥. ij.
Rad. ireos florent. ʒ. j.
Pulv. ſantal. alb. ℈. ij.
Nuc. moſch.
Cinnam. ana ʒ. ß.
Aſæ dulcis ℈. ij.
Caryophyll. ℈.
Moſch. gr. iv.
Ol. tart. p. d. q. ſ.

Solet quandoque ſulphuris pu-tor multis diſplacere, quia ſcabioſos indicat, ideòque ſequentem docemus aquam nobiliſſimam, & odoram, quæ tribus tantum vicibus aſperſis puſtulis, omninò abſcedunt, nec amp iùs recidivam patiuntur:

℞. *Aquar. roſ. alb. &*
Flor. aurantior. ana lib. j. ß.
Merc. dulc. ʒ. ij.
Merc. meteoriz. ℈. j.

Dictos mercurios ſimul opt. m. deindè in aquam roſarum, & aurantiorum indantur, & per levem ebullitionem ſolvantur. Hac aquâ cum linteo madefac eas partes, in quibus puſtulæ ſunt frequentiores, quolibet die unâ vice per tres dies, & curata erit ſcabies; advertendum tamen eſt, ut hæc aqua nec in os, neque in oculos, ac pudenda cadat. *Aqua mortua* quamcumque manuum, & pedum ſcabiem ſimplici illinitione perfectè curat.

Vel

℞. *Sulph. viv. opt. pulv.* ℥. j.
Zinzib. ʒ. ij.

miſceantur cum butyro recenti, vel axungiâ recenti; adde
Merc. præcipit. ʒ. j.
M. & f. ung.

quo inungantur manuum, & genuum juncturæ.

Vel

℞ *Aquæ calc. viv. lib.* j. ß.
Infunde ſulph. pulv. ℥. j. ß.

ebulliant invicèm aliquantulum; hac aqua eluantur membra ſcabioſa, & evaneſcet ſcabies. Quòd ſi fuerit ferina, tunc loco ſulphuris aquæ calcis addatur mercurii dulcis ℥. iij. qui eſtò in hanc aquam præcipitetur, tamen eodem impræ gnata erit.

Vel

℞. *Ung. alb. camph.* ℥. j.
Merc. dulc. ℥. iij.
Lact. ſulph. ℥. j.
M. & cum ſuff.
Ol. Nicotianæ f. litus,

quo manum, & pedum articuli inungantur.

Si unguento uti voles, hoc præſtantiſſimum concinna:

℞. *Ol. roſ. vel*
Comm. lib. j.
Ceræ alb. ℥. iij.
Ceruſſ. lot. ℥. v.
Album. ovor. num. iij.
Sulph. viv. pulv. ℥. ß.
Merc. Meteoriz. &
Camph. diſſ. cum aquâ roſ. an. ℥. ij.
M. f. Ung. ſ. a.

Hoc utere, ungendo partes puſtuloſas per ſex dies unâ vice quolibet die.

Tandèm unguento ſcabioſos non defraudabimus mirabili, quod non ſolùm ſimplicem ſcabiem, ſed etiam Veneream, & contumacem, ac veluti in lepram degeneratam exterminat, & radicitùs curat. Hoc Unguento multis elapſis annis pluſquàm ducentos milites Hiſpanos ferè leproſos in Noſocomio Sancti Jacobi Hiſpanorum, Neapoli curatos vidimus, ſic illud paratur:

℞. *Terebinth. Venet. lib.* j.
Ceruſſ. lotæ. lib. j. ß.
Ceræ alb. ℥. iv.
Ol. comm. lib. j. ß.
Adipis porcin. lib. j.
Merc. ſublimati, &
Merc. viv. ana ℥. ij.
M. f. Ung. ſ. a.

Hoc ter, aut quater inungantur ægri, & perfectiſſimè ſanati erunt.

Verùm in hujus unguenti præparatione advertendum eſt, mercurium vivum, & mercurium ſublimatum tamdiù in mortario lapideo cum piſtillo ligneo ſimul miſceri debere, donec vivi mercurii nullum appareat veſtigium; tunc maſſa illa redditur dulcis. In hanc maſſam ambo redacti mercurii hujus unguenti compoſitionem ingredi debent, aliter pthialiſmum excitant, ut multoties nos obſervavimus, & tunc ſcabioſi regendi ſunt, ut hydrargyro inuncti, aliter propter horrenda *lib. 3. De lue Venereâ* deſcripta accidentia vitæ perniciem ſubirent, ut in quodam ſtudioſo obſervavimus.

In ſcabie perſanandâ commodiſſimus eſt Balneorum mineralium uſus, inter quæ ſalina, vitriolata, aluminoſa, & nitroſa, ſed præ cœteris ſulphurea omnibus palmam præripiunt, quorum uſus præcipuè in ſcabie ſiccâ utilis eſt; eapropter aqua ſulphurea, quæ fluit ſub albis Puteolorum montibus, à parte lacûs Aniani, dicitur *Aqua Bullæ*, vulgò di *Piſciarello*, hujus lotione quælibet ſcabies curatur, licèt à ſuo fonte in alium tranſportetur locum. *Balneum quoque Petræ, Subveni homini, Solis & Lunæ, ac de Fatis* in Neapolitano, Puteolano, & Bajano, tribus lotionibus in eorum fontibus peractis, quemlibet ſcabioſum perfectiſſimè curat.

Verùm quia iſta balnea mineralia non ubique extant, alia arte parari, & pro iis ſuſtitui poſſunt, quæ detergendi, cutis poros extergen-

tergendi, atque purgandi facultatem habent, ut

℞. *Sulph.* ℥. ij.
Bituminis ℥. j. ß.
Salis armoniaci m. j.
F. pulvis,

qui in aqua calentis balneum coniiciatur.

Vel

℞. *Salis armoniaci lib.* ß.
Aluminis ℥. iij.
Vitrioli ℥. iv.
Tartari, &
Nitri ana ℥. ij.
Contuſa coniiciantur in balneum.

Vel parari etiam poteſt balneum compoſitum ex vegetabilibus copioſè incoctis in aquâ ſimplici, vel aquâ calcis, vel ſero lactis, vel tenui vino, in tantâ quantitate, ut ſufficienter æger balneari poſſit, ut

℞. *Herbar. ſcabioſæ*,
Saponariæ,
Agrimoniæ,
Origani,
Nepethæ ana m. iij.
Radic. bryoniæ,
Cucumeris agreſt.
Ariſtolochiæ,
Hellebori nigri,
Lapathi acuti ana ℥. iij.
Fol. Nicotianæ,
Helenii,
Lauri ana m. j.
Bacc. lauri ℥. iv.
M. pro balneo.

Sic etiam inſeſſus ex iiſdem vegetabilibus componi poſſunt. Scabioſo poſt egreſſum ex balneo, deterſâ benè cute, fieri inunctio cum *unguento ex oleo Nicotianæ*, & *oleo tart. p. d. cum balſamo ſulphuris.*

Nonnulli de quadam ſcabiei ſpecie mentionem faciunt, quam volaticam appellant, propter ſubitam ejus per univerſam cutem diſtributionem, ſic ſæpè per unicam noctem malum hoc ſeipere viſum eſt per univerſum corpus, ita ut volando, quaſi illud occuparet. Verùm hæc ſcabies volatica neuticam curari potuit eo modo, quo ſcabies, vel ſanguinis efflorеſcentia alioquin curatur, & ſæpè ad internecionem uſque malum invaluit, reſpuendo omnes medicinas tàm internas, quàm externas, quæ periphæriam inungunt, ſolùm hoc arcanum finem malo imponit:

℞. *Sang. recentem in partu*
Ex utero elapſum cum totâ
Secundinâ, vel aliquotâ
Ejus parte,

& univerſum locum affectum ablue. Raro ſemel, atque iterùm id repetendum fuerit, & protinùs ſcabies volatica, quaſi mortua cadet.

CAP. XXII.

De Leprâ.

Lepra eandem meruit nomenclaturam apud omnes nationes, eſtque affectus cutaneus, extrinſecùs cutem invadens, foriſque incipiens, & introrſùm pergens, contra aliarum plerarumque ægritudinum naturam, quæ intrinſecè in continentibus, vel contentis figunt primordia, tandèmque foràs ad periphæriam ſerpunt; ità enim ordinario motu

 ſemper

ſemper natura laborat, ut vitioſos ſuccos vel per vomitum, ſeceſſum, urinam, vel hæmorrhagias, vel tranſpirando per cutis poros expellat. Affectus cutanei ſunt ſcabies, pſora, lichenes &c. quorum lepra abominabiliſſima, & nocentiſſima eſt, quæ exteriùs in cute inchoat, & introrſùm graditur.

Lepra duplex eſt, nempè Græcorum, & Arabum; Græcorum lepra eſt etiam affectus cutaneus valdè pravus, nempè ſcabies pariter horribilis, & ægerrimè curabilis, ac totam cutem occruſtans, ſeu cruſtâ quaſi unâ contiguâ obducens, quæ vulgò Pſora vocatur: Alii tamen impetiginem, ſi ſit deterrima, & in ſummo gradu pro Græcorum leprâ habent, in qua cutis in habitum mutatur præternaturalem, cum aſperitate, pruritu continuo, dolore, & ſquamarum decidentiâ, cutis fiſſione, plerùmque corporis exeſione. Arabum verò lepra eſt morbus ille, quem Græci elephantiaſin, vulgò Sancti Lazari morbum appellant, de qua ſequenti capite tractabimus.

Signa.

Infallibile lepræ ſignum erit, dùm cutis, vel in univerſo corpore, vel in aliquâ ejus parte non puſtuloſa, ſed ſquamoſa apparebit, & hoc eſt ejus peculiare ſignum. A ſcabie incipit, & adhibitis pro ſcabiei curatione remediis, non ſolùm non curatur, ſed pertinacior evadit, nàm lepræ fermentum cùm in cutis ſuperficie non fit, ſed ſub eâ profundiùs ſerpat, ſcabiei remedia, quæ non ultra cutis ſuperficiem ſe diffundunt, illud extinguere nequeunt. Leproſorum ſudor eſt fœtidus, & malum minùs remediis cedit. Eſt nimirùm cutis aſpera, arida, & ſicca, adeſt pruritus, & ſeu ſcalpentibus, ſeu non ſcalpentibus quædam corpora ſquamas piſcium referentia decidunt. Evenit lepra non ſolùm in partibus corporis externis, ſed etiam in internis viſceribus, ac tùm ex putenti anhelitu, ex fœditate coloris, & ex ſcorbuto in internis lepram eſſe dignoſces.

Cauſæ.

Pro materiali lepræ cauſâ atrabilarem ſuccum vulgares aſſignant à calidâ, & ſiccâ hepatis, vel lienis intemperie provenientem, qui ad corporis periphæriam detruſus lepram efficit. Verùm has nænias bardis relinquimus medicis humoriſtis, qui intellectum habent limitatum.

Pro lepræ cauſâ materiali dicimus eſſe nutrimentum, quod in corporis ſuperficie ob impreſſum fermentum leproſum non reſolvitur, ſed fermenteſcit, aceſcit, & ex volatili fit fixum, & natura illud reſolvere nequit. Huic nutrimento in corporis periphæriâ fixato, dùm ſanum nutrimentum ſalſum, ac volatile in ſuperficie advenit, & fixatum illud attingit, illicò aceſcit, & in illius fixati naturam fixatur, juxta illud commune inter chymicos adagium: *Omne*

volatile

volatile agens ſupra fixum, fixatur. Sic vini ſpiritus, ſi cum ſale tartari miſceatur, pro eâ parte, qua ſal eſt, in ſal tartari tranſmutatur. Sic ſpiritus ſalis communis, ſi cum ſale communi miſceatur, in ſal fixum tranſmutatur. Hic ſuccus nutrimentitius, qui in halitus, & effluvia poſt vitæ ſuſtentationem reſolui debet, eſt de ſalis indole, quòd ſi propter impreſſum fermentum, ſecundum naturæ leges non reſolvatur, aceſcit, fixatur in fibris, & in ſquamas degenerat. Eodem ferè modo eſt ſcabiei, & lepræ geneſis, & ſæpè à pruritu per ſcabiem ad lepram fit tranſitus: eſt nàmque lepra ſcabies in ſummo gradu exaltata, & à ſcabie ſolùm effectûs vehementiâ, & ſubjecto differt, ſcabies ſummam depopulatur cutem; in qua puſtulas producit, quarum ſcalptione quædam corpora furfuracea decidunt, & cum iis, etiam varii ichores, & excrementa ſanioſa emanant, ejuſque materialis cauſa eſt ichor tenuior; lepra non ſolùm cuticulam, cutiſque profundiora polluit, & lacerat, ſed & uſque in ſubjectam pinguedinem ſuum diffundit contagium, quam depaſcitur, & ob ſal acrius, & abundantius intimiùs penetrat, undè fit contagium in pinguedine, quod ſeroſitatem corrumpit, & in cutis ſuperficie in ſquamas expellit.

Prognoſis.

Rarus nunc hodiè morbus inter nos lepra eſt, ac ſemel hactenùs illum obſervavimus in quodam Abbate, qui quolibet die è totius corporis cute ſquamas uſque ad trium librarum pondus abſtergebat, pruriginoſo non vexabatur ſenſu, ſed cutem veluti ſenſu privatam ſe habere dicebat. Difficile, & contumax malum eſt, & niſi ipſi maturè ſuccurratur, in elephantiaſim migrat. Morbus eſt contagioſus pluſquàm ſcabies, & facillimè leproſa fermentatio ſanis communicari, & inſpirari poteſt ab aliis leproſis per converſationem, vel cohabitationem in eâdem domo, compotationem ex iiſdem cantharis, vel condormitionem in eodem lecto, vel in quo anteà leproſus dormierit, vel ullis indutus fuerit veſtimentis, talibuſque vel aliis utenſilibus poſtmodùm alius inſcienter utatur, talia nàmque vaporem aëreum, impreſſionemque odorativam combibunt, diùque retinent, & dudùm pôſt ad alios transferunt, ità ut tali conceptâ aëreâ contagione extenſivâ aliam diſpoſitionem affatim fermentari poſſint.

Curatio.

Rectâ victûs ratione inſtitutâ, & vitatis illis cibariis, quæ atram generant bilem, corpus evacuant vulgares *ſyr. de fumar. maj. confect. Hamech, pilulis de lapide lazuli*, & cœteris vulgaribus pharmacis hepatis, & lienis intemperiem emendantibus; deindè materiam cutem obſidentem medicamentis digerentibus, & detergentibus tollunt, & quia lepra ſumma eſt

ſcabies, eiſdem, quæ ſcabies, medicamentis, poſtulat, ſed ſaltim fortioribus utuntur.

His nihil proficientibus, *viperarum trochiſcos* diù propinant, poſtmodùm *ſalſæ parillæ, & ligni guajaci decocto* ſudores provocant, quòd ſi obſtinatior ſemper eadem perſeveret, ad diuturnum *ſeri lactis uſum* deſcendunt, & tandèm *dulcia balnea, & ſulphurea* uſurpant, ità ut bis dulcia, & quater ſulphurea commendent. Si malum omnibus his reluctetur, omni ſalutis ſpe ægrum deſtitutum, & conclamatum derelinquunt. Sunt reverà hæc præſidia vulgaria, quibus lepram curari impoſſibile eſt, vana, licèt iiſdem multum ſpei collocent, tamen id præſtare poſſe non videntur, ut nos quotidiana docuit experientia.

Integra lepræ curatio non fit niſi arcanis, & præcipuè Paracelſi, quæ integrum mundificant corpus, à partibus ſpermaticis impreſſa abſtergunt contagia, ulteriorem ſuccorum coagulationem ſiſtunt, & omnimodam aceſcentiam prohibent. Hæc ſunt *Tinctura Cili, mercurius corallatus, tinctura coralliorum, & genuina* iiſdem pollet virtutibus. Quicquid tamen ſit de his arcanis, lepra internis ſemper curanda eſt remediis, non autem externis, eſtò ab externis partibus ad internas progrediatur, ac proindè neceſſaria ſunt purgantia, & ſpecifica purgantia ſunt *Arcanum corallinum, pilulæ antimoniales*, quæ per ſeceſſum tantùm purgant, *Manna mercurii &c.* Interdum purgantia reiterentur pro ægri, & morbi naturâ. Sanguinis emiſſionem repudiamus, quia cauſam tollere non poteſt, ſed ſanguis, ſpirituoſiore ejus parte ablatâ, reliquus craſſior evadit. proſcribimus etiam tanquàm ineſficaces cucurbitulas ſiccas, & ſcarificatas, fonticulos, hirudines &c. tanquàm à vulgaribus excogitata in ægrorum torturam. Quandòque ſudores movere utile eſt, ſed in principio difficulter erumpunt, ac proindè quacumque ratione provocandi ſunt etiam per *laconicum cum ſpiritu vini, vel diaphoretico in peracutis.*

Specifica ad lepram, & paratu faciliora à viperis depromuntur, ac primò efficaces ſunt *pulveres carnium viperarum*, horum recipe ℥. j. & quolibet manè eum propina in vino generoſo per annum integrum. Viperarum trochiſcos communi artificio paratos, tanquàm inutiles, & fraude plenos proſcribimus, quia pro potiori parte ex biſcocto conſtant, & paucis viperarum reliquiis, non aliter ac ſi pane deſtitueremur, præbeant hos vulgares illis, quos in triremibus fames exercet.

Efficaciora ſunt earundem viperarum jura conſumpta, & credibile non eſt, quantùm non ſolùm leproſos, ſed conſumptos, ac ſenes reficiant, modus ea parandi talis eſt:

℞. *Duas Viperas, capitibus, & caudis amputatis, exuviis denudentur, & interaneis abjectis, contundantur, deindè minutim reponantur in vaſe vitreo, addendo pulv. nuc. moſch.* ℨ. j.

Aquæ

Aqua fontis ℥. IV.
Vas optimè cooperi cum capitello ſine roſtro, & adaptetur in B. M. in quo per tres horas bulliant, frigeſcat deindè vas, & jus in eo concluſum à carne viperinâ fortiſſimè exprimatur, & exhibeatur hoc bis in die per ſex menſes, nàm corpora non ſolùm à leprâ, & ſcabie mundat, ſed ſanguinem ab omnibus immunditiis liberat, vitale balſamum renovat, & rejuveneſcentiam inducet. Multa ex viperis eliciuntur medicamenta, quæ non poſſumus non laudare, ut *bezoardicum animale*, *ſal volatile viperarum*, *ſalia theriacalia &c.*

Verum arcanum, quod eſt à Galeno deſcriptum hiſtoricè, verè eſt leproſi contagii exterminativum, nàm ſicut viperæ exuvias novo Vere deponunt, & leproſis, exertiſque ſquamis mundantur: ſic dùm in vino ſuffocantur, vim, & efficaciam vino imprimunt, qua in potantibus lepræ ſquamæ abſterguntur, & ejus fermentum annihilatur, modus talis eſt: *In cado vini generoſi quatuor viperæ immergantur æſtivo tempore, cùm magis iraſcuntur, ibique permaneant per ſexaginta horas, tunc cùm vino ſuffocata, mortuæ erunt, abjice tunc illas, & vinum ſerva*, de hoc vino leproſus bibat per quatuor menſes, & ſanata erit lepra. Verùm hoc arcanum hiſtoricè à Galeno deſcriptum per accidens juviſſe, & forſan pro leprâ ſcabiem feram acceptam fuiſſe creditur, nàm vipera per ſuffocationem non imprimit vino vitam, aliaſque vitæ functiones, & eſtò viva has exerceat, mortua tamen his deſtituitur, & nihil in vino deponit præter cadaver; multùm enim mortuum à vivo differt, in juribus autem conſumptis deponitur humidum eſſentiale, & alkalia.

Inter ſpecifica excellit Viridellus vulgaris ab Hartman. commendatus, cujus quidèm præparatio eſt nulla, ſed totum artificium in dextrâ exhibitione conſiſtit, mundificato itaque corpore leproſo, ſic procede:

℞. *Viridelli* ℥. ij.
diſſ. in vini lib. x.

poſteà cola, cujus vini cyath. ß. propina pro potu ordinario, ſæpiùs in die, præſtat vinum, quia vulgò putatur morbus frigidus, vel decoctum ſaſſafras, chinæ, vel fragariæ, vel aqua communis, ſemper exhibe in potu, (curatio abſolvi poteſt Viridelli ℥. j.) idque per ſeptimanas tres, aut quatuor continua.

Multùm commendamus lignorum, & radicum decocta cum antimonio crudo incluſo, & tandèm lepræ curatio abſolvi poteſt per mercurii inunctionem, ut nos pluries obſervavimus.

Poſt abſolutam lepræ curationem ſolet interdùm cutis ſcabrities moleſta remanere, ſic enim poſteaquàm ex penitioribus corporis partibus noxa contagioſa per ſpecifica nobilia inſenſibilibus tranſpirationibus fuerit extruſa, ſponte quidèm ſuâ tandèm omnes ſquamulæ decidunt. Quòd ſi tamen exterior cutis durior, & ſcabra remanet: hanc impoſterum inſeſſiones ex mollificantibus pa-

ratæ mitigant, & emolliunt, perfectiſſimam autem, & abſolutiſſimam cutis lævigationem præſtat inunctio ex oleo viperino, cui adjici poteſt viperæ cutis ob ſignaturam, quam cum morbo habet.

Advertendum tandèm eſt pro lepræ coronide, quòd interdùm fœdiſſimæ ſcabiei ſpecies occurrunt, quæ lepram abominabili mentiuntur aſpectu, & à plebe, imò indoctis medicis pro eâ reputantur, & ſic miſeri tales ſcabioſi ab hominum conſortio excluduntur, cùm tamen veri leproſi non ſint.

Cap. XXIII.

De Elephantiaſi.

QUam Arabes lepram vocant; Græci elephantiaſim nominant, & triplici inſignitus fuit nomine tumor hic, de quo ad præſens agimus apud *Galenum lib. de Tumoribus p. n. cap.* 15. hoc eſt elephantiaſis, & elephantia, Satyriaſis, & Leontiſis, unumquodque horum tumorum nomen deſumptum eſt à ſimilitudine.

Appellatur autem elephantiaſis ab elephante, ob ſimilitudinem, quam hic morbus cum elephante habet, ſcilicet quòd ſicut reliquas beſtias vaſtitate ſuperat elephas: ità ob morbi magnitudinem elephantiaſis alios ſuperat morbos. Vel quòd malum in crura ſerpens, efficit ea elephantis ritu ferè rigida, & inæqualia. Vel (& hæc eſt vera notatio) quòd membra, & cutis laborantium morbo tuberoſa, calloſa, ſcabra, flaccida, & rugis nigris, pliciſque cruſtaceis inæqualia, ut elephantum reddantur.

Elephantia ab elephantiaſi differt, ſignificat nàmque iſtud nomen varicum ſpeciem, ſeu affectum varicibus cognatum, in quo crus in tantam intumeſcit vaſtitatem, ut denſitate, & colore, nec non difficili flexurâ elephantis crus æmuletur.

Satyriaſis hoc malum, cùm incipit nominatur, eo quod hoc affectorum morbo vultus ità deturpatur, ut in monſtruoſam Satyrorum dictorum faciem reddatur; nàm elephantiaſi laborantium labia fiunt craſſa, naſus tumet, atque ideò depreſſus apparet, aures tabeſcunt, maxillæ rubore perfunduntur, in fronte hinc indè tumores, quaſi quædam cornua apparent: eſtò alii eâ etiam de cauſâ Satyriaſmon hoc malum nominari cenſent, quòd in hujus mali exordio ægri ſatyrorum more valdè libidinoſi ſunt. Diverſam ſimilitudinis rationem *Archigenes* refert, quia malæ faciei ejuſdem cum rubore attolluntur, & muſculis maxillaribus veluti convulſionem patientibus, mentum ipſum dilatatur: quemadmodum etiam ridentibus evenire ſolet, ſimilitudine quadam ad Satyrorum picturas, quos ità nominatos putamus, quòd ore hiante, labiiſque deductis, inſtar ridentium cantent, & ludant. Aliqui etiam tertiam nomenclaturæ hujus cauſam afferunt, ſcilicet quòd elephan-

tiaſi

tiaſi laborantes ſatyris in Venerem propenſione, & libidine ſunt ſimiles.

Leontiaſis etiam nominatur; vel quòd ſicut leo invictiſſimum eſt animal, ità hoc malum vinci non poteſt. Vel quòd hunc morbum patientibus circa frontem, & ſupercilia flaccidi tumores adeò eminent ad pellis flexibilis ſuperciliorum, & frontis Leonis ſimilitudinem, ut leonis aſpectum mentiantur. Vel quoniam hoc laborantes morbo terribilem, & turpiſſimam habeant faciem, ut leonum inſtar aſpicientibus panicum incutiant terrorem.

Tandèm noſtris malum hoc vulgò appellatur Sancti Lazari morbus, quòd elephantiaci ità ulceribus ſcatent, ut Lazarus ille mendicus, cujus in hiſtoriâ Evangelicâ fit mentio, ulceribus plenus.

Signa.

Plurima, ac varia ſunt elephantiaſis ſigna, nec omnia ſemper in uno occurrunt, præcipua autem ſunt: Incipit plerùmque in fronte, vel facie, cujus color varius, ceruleus, ſeu Lazurius præcipuè elucet, ubi tubercula, & puſtulæ rubræ apparent, quæ poſtmodùm ex rubro liveſcunt ſub ſuperciliis, circa aures, variiſque in facie locis, nodique granorum inſtar duri, ac rotundi, qui poſtmodùm in totam corporis cutem diſſeminantur. Omnia foramina, & corporis aperturæ aliter figurantur, & contractiora evadunt; ut ſunt aures, oculi, os vulva, & ani foramen, ea omnia rotundiora fiunt; narium enim foramina exteriùs reſima redduntur, patula, & tuberoſa, interiùs verò arctantur, & quaſi per nares loqui videntur, & reſpiratio depravatur. Naſus valdè acuminatur, labia fiunt craſſa, frons tuberoſa, aures retortæ, venæ ſublinguales varicòſæ, nigricantes, & tumidæ conſpiciuntur, ac glandulæ linguæ circumjacentes tumores habent rotundos, ſcrofulârum inſtar, quæ ſuibus accidunt. Anhelitus fœtet, vox eſt rauca, clangoſa, & obſcura. Capilli capitis, pili barbæ, ſuperciliorum, totiuſque corporis excidunt. Caro muſculoſa inter indicem & pollicem abſumitur, univerſi corporis cutis inæqualem contrahit ſcabritiem, ſubnigreſcit, & maculoſa redditur, demùmque fœdâ ſcabiosâ cruſtâ obducitur in modum pellis elephantum, undè prædictum nomen emanavit. Ungues finduntur, ſtupor adeſt in tibiis, & pedum ſuris, ità ut quamvis acu ibi pungatur, non ſentiant. Idèm interdùm etiam in manuum, & pedum digitis evenit, in quibuſdam etiam frigiditas, ſenſûſque privatio quædam percipitur: interdùm etiam ille ſtupor, & dormitatio, uti appellant, toti cuti, inter iſtos digitos uſque ad brachium accedit, & à pede ad genua, & coxas uſque ſe extendit, imò per univerſum corpus in elephantiacis, & aboletur, ac ut breviter dicamus, elephantiaſis eſt veluti univerſalis, ac totius corporis cancer, univer-

ſam corporis cutem fœdâ cruſtâ obſtrens, coloranſque in modum bufonum, vel herbæ lichenis quercubus innaſcentis.

Cauſæ.

Elephantiaſis cauſa materialis ſuccus melancholicus à vulgaribus aſſignatur; generatur nàmque hic ſuccus melancholicus ex hepatis, & lienis intemperie calidâ, & ſiccâ, undè ſanguis, cœterique aduruntur humores, & ad cutem, tanquàm ad commune emunctorium à partibus internis rejecti hunc morbum cauſant. Prætereà etiam huic facit frequentior ciborum ſalſorum, acrium, craſſorum uſus, aër itidèm calidus, & ſiccus, ut teſtatur *Galenus* in Alexandriâ, ubi frequentior eſt hic morbus ob regionis fervorem, & victum incommodum incolarum, ut qui edant farinam elixatam, lentem, cochleas, & plura ſalita, & carnes aſininas, (melancholicum animal eſt aſinus) & alia quædam, quæ craſſum, melancholicum generant humorem. Ad eaſdem etiam cauſas pertinet melancholicarum excretionum retentio, uti menſium, hæmorrhoidum ſuppreſſio, ulcerum diuturnorum exſiccatio; humor enim talis, ſi diù in corpore detineatur, in dies pejor evadit, tandèmque malignitatem hanc adipiſcitur, & in corpore retentus in venis ſtagnat, ſanguiniſque maſſam conſpurcat.

Humoriſtæ unumquemque pertinacem affectum vanidis remediis reſiſtentem ſucco melancholico tribuunt; verùm, qui anxiùs rem aggreſſi ſunt, cognoverunt elephantiaſim à ſucco alimentitio polluto produci, qui inter fibras ſpermaticas, & carnes coadunatur, & coagulatur. Polluitur hic ſuccus à particulis terreſtribus, viſcidis, rimoſis quodam ſale fixo, & acri de indole acidorum prægnantibus, undè tumorum durities, & tenacitas, eorumque ut & ulcerum, & quandòque totius inſenſibilitas. Morbus hic inviſibiliter ſub cute, velut anguis ſub herbâ, latet, & introrſùm agit, undè in principio ſui ortûs cutis craſſior, durior, & aſperior ſenſim redditur, color faciei, & totius corporis lividus apparet, deindè hæ particulæ ſuccum nutritium, ſanguinem, cœteroſque ſuccos, omneſque partes continentes ad oſſium perioſtia uſque polluunt, & malum ad ſummum malignitatis gradum aſcendit. Hinc contentæ partes inter fibras ſpermaticas, & carneas contagio pollutæ, coagulatæ, & coadunatæ in carneam quandam ſubſtantiam flaccidam, veluti pulmonis illam extuberant, quaſi è latebris prodeunt, & partæ victoriæ prima vexilla in facie, ceu tenuiſſimâ cute amictâ apparent, poſtmodum reliquis in corpore partibus mollioribus, & ſpongioſis potiuntur. Rarò & ferè nunquàm in corporibus perfectè ſanis producitur morbus hic; frequentiſſimus tamen eſt in corporibus peſte, lue Venereâ, ſcabie, leprâ, ſcorbuto, aliiſque contagiis pollutis, vel nonnulli à primo ortu hujus morbi ſeminaria con-

contraxerunt, qui ex elephantiacis orti ſunt parentibus.

Prognoſis.

Horribilis, & monſtruoſus eſt morbus, univerſum defœdans corpus, doloroſus tamen non eſt, imò ſi acu perforetur, penitus non ſentit, etiam ſi acus ad magnam profunditatem adigatur, aut aqua fervens affundatur, non tamen ſi pars uratur, quòd indicium eſt, fibrarum nervearum partis materiâ viſcidâ adeò infarctarum, & ab acido ſucco ita coagulatarum, ut ſpiritibus animalibus ſenſus primarii authoribus nullum ampliùs cum partibus liberum commercium, quod in totâ cute obtinet; tunc enim horribilior devenit, & faciliter in gangrænam, & ſphacelum incurrit. Graviſſimus eſt morbus, & curatu difficillimus, & non niſi in incunabulis, quanquàm cum difficultate, quia ejus primordia omnino ſnut occulta; ſigna enim hujus mrobi in viſceribus fientis vix ſunt, ſed mera facti, & ferè confirmati, quandò nàmque primum in cute ejus aliquid apparet, tùm morbus nequaquàm incipit, ſed ferè in vigore eſt, exteriùs tamen in cute inviſibiliter incipit, & introrſùm agit, tunc jàm multò difficilior, & periculoſior eſt, quamvis ſpem omnem curationis nec dùm abjicere debemus. Confirmata elephantiaſis, & inveterata curationem reſpuit, prout etiam hæreditario jure contracta.

Adeo contagioſus eſt coitus cum elephantiacis, aut cum eâ, quæ anteà cum elephantiaco rem habuit, ut elephantiaſim pro lue Vencreâ perperàm acceperit *Gabriel Falloppius*, cùm in utroque affectu idem ſit inficiendi modus, ſed de hoc fuſius egimus *contra Falloppium lib. 1. de lue Venereâ.* Eſt adeò elephantiaſis morbus contagioſus, ut hoc laborantes etiam ab hominum conſortio ſeparandi ſint, & ad loca aprica, in quibus ipſi commodiùs, & ſine aliorum periculo vivant, emandentur, quia virus elephantiacum aërem inquinat, qui inſpiratione attrahitur ex membrorum fœtore, & vitiatâ ſpiritûs exhalatione. Undè antiquitùs, quia hic morbus erat frequens, non erat civitas, non oppidum, non pagus erat, qui pro elephantiacis noſocomium non haberet, quod Lazaret nominabant. Sic nunc in Germaniâ, in quibusdam regionibus frequentia ſunt elephantiacorum Noſocomia; in Hiſpaniâ verò, & Aphricâ frequentiora, in Narbonenſi Galliâ, & Aquitaniâ frequentiſſima.

Curatio.

In recenti elephantiaſi vulgares ante omnia vitioſos purgant humores, ſed fruſtrà, niſi priùs talis inſtituatur diæta, qua non plures vitioſi cumulentur humores, ſed potiùs vitium, quod in corpore, & humoribus eſt, emendetur. Diætam præſcribunt refrigerantem, & humectantem, oppoſitam nimirùm intemperiei,

quæ eſt calida, & ſicca quam temperant acetoſâ, boragine, bugloſſo. Cibos præſcribunt laudabiles, & coctu faciles, commendant carnes potiùs elixas, quàm aſſas. Prædicant hordei cremorem cum lacte amygdalarum dulcium. Interdicunt ſalſa, ſale, & fumo indurata, frixa, aduſta, aromatica, piſa, fabas, cæpas, allium, ſinapi, carnes leporinas, cervinas, bubulas, ſuillas, piſces &c. quæ lentam, & viſcidam habent carnem, & omnia quæ humorem craſſum, melancholicum, & aduſtum generare poſſunt. Vinum prohibent, quia calidum, & ſiccum, timentque ne caliditas, & ſiccitas à vino augeatur, & in potu quotidiano ad ſidera extollunt malorum dulcium maturorum ſuccum, ac deindè optimè defœcatum, quia hic potus non tantùm elephantiacis convenit, ſed etiam melancholicis, hypochondriacis, & aliis, qui jecinori, lieni, & meſenterio morbi cauſam præbent, utiliſſimus eſt; humorem nàmque temperat melancholicum, ejus vapores diſcutit, cor recreat, lætitiam generat, viſcerumque ſiccitatem demulcet, & tandèm optimum præbet alimentum. Sed quia hic ſuccus non ſemper, & ubique haberi poteſt, ejus loco aliis utuntur potionibus, inter quas:

℞. *Radic. cichor.* ℥. j.
Vvar. paſſar. ℥. iij.
Glycyrrhizæ raſæ ℥. ß.
Corn. cervi, &
Sem. fænic. ana ℥. j.

Coque in aquæ lib. viij. *ad tertias ferè. Colatura condiatur ſyr. violar.* Pro tenuioris fortunæ hominibus *hordei aquam cum ſemine fœniculi* ſuſtituunt.

His præmiſſis, venam ſecant; corpuſque purgant *Syrupis magiſtralibus, confect. Hamech. diacatholic. caſſiâ &c.* quos ſæpiùs repetunt, diebus verò intercalaribus *cardiaca*, & malignitatem extinguentia uſurpant. Quibus irritis, elephantiacum decoctis ſudorificis, vel Thermis non defraudant. Verùm decocta ſudorifica, & Thermæ valdè exſiccant, & ſæpè plus noxæ, quàm utilitatis indè exigunt, cùm præcipuè in omni morbi tempore calor, & ſiccitas vigeat. Uſurpant aliqui *aquæ dulcis balneum*, quòd dicunt ſiccitatem temperare, excrementa diſcutere, & cutem laxare. Nec linimenta deſunt, quibus elephantiacum inungunt corpus. Verùm imparia, & vana ſunt vulgarium medicamenta ad tàm contumacem debellandum morbum.

Nonnulli vulgares naſutiores meditantes hunc morbum in calore, & ſiccitate conſiſtere, pro optimo præſidio exiſtimârunt elephantiacum refrigerare, & humectare, & quia omnem calorem, & ſiccitatem à teſtibus provenire aſſeverârunt, & conſiderantes hoc malum frequentiùs viros, quàm mulieres apprehendere, ſanxerunt elephantiacum effœminare caſtratione, & ſic facilè curari poſſe, quia teſtium ablatione corpus humectatur, & quaſi effœminatur, & humiditas retinetur. Bardum

dum præſidium, quia ipſi bardi, imò teſtes, quaſi mulieres ab hoc malo eſſent immunes.

Indicatio elephantiaſis curativa eſt, ut ſuccorum coagulationem, craſſitiem, & viſciditatem inter fibras attenuemus, & reſolvamus, ac particulas in remotiſſimis latebris impactas, & quaſi incuneatas è ſuâ ſede removeamus; acida ſalia obtundamus, ex corpore educendo, ac ſuccum nutritium, alioſque ſuccos contaminatos purificando, eiſque naturalem conſiſtentiam, miſtionemque reſtituendo; & tandèm ulteriorem ſuccorum tenacitatem, omnimodamque aceſcentiam prohibeamus, ac tumores jàm productos reſolvamus. Verùm in morbo inveterato oleum, & operam perdimus: aſt tentare ilicet remediis potenter incidentibus, attenuantibus, reſolventibus, ac eliminantibus internis, nàm chirurgicis elephantiaſis non obedit, imò horribilior, & monſtruoſior evadit morbus, ſi tumoribus ulcera ſuperveniant, ulceratam itàque tanquàm cancrum totius corporis incurabilem eſſe cenſemus, & tunc lupi rapacis inſtar omnia membra devaſtat, & devorat, hinc beſtia iſta ſævit in oſſa, & ſæpè manuum, & pedum digiti decidunt, imò quandoque naſus, & genitalia.

Quare inſtitutâ victûs ratione, corpus purgetur *mannâ mercurii*, *mercurio laxativo*, *turpetho minerali*, quod juxta exigentiam repete, donec corpus ſit optimè purgatum, poſtmodùm non deſint arcana, quibus vis corpora renovandi ineſt, hujuſmodi ſunt *vulneraria potiones*, *genuina coralliorum tinctura*, *ſal volatile cornu cervi*, *eboris ſuccini*, *fuliginis &c.* Hæc nàmque mitia particularum terreſtrium, & ſaturninarum concretiones diſſolvunt; ulterius, quæ potentiùs acidum domant, & arcana reſtaurativa, & renovantia propinanda ſunt, ut *antimonium diaphoreticum*, *mercurius diaphoreticus*, *bezoart. minerale*, *Joviale*, *Martiale*, *tinctura antimonii*; *oleum mercurii diaphoreticum*, *tinctura lunæ*, *auri tinctura*, *aurum potabile Anglicanum &c.* Opportunum eſt in elephantiaſi *Mithridatium Cœleſte Quercitani bezoardicum animale*, & *parata ex viperis remedia*, quæ ſuprà deſcripſimus; affinis eſt enim lepræ elephantiaſis, ſæpèque in illam degenerat. Verùm licèt lepra in elephantiaſim degeneret, remedia tamen ex viperis deſumpta non ſufficiunt, ut multoties nos obſervavimus, quia lepra in pinguedinem uſque ſuum diffundit contagium, elephantiaſis verò in fibras ſpermaticas, carnes &c. polluit, pullulatque ab oſſium perioſtiis pollutis, eapropter altioris gradûs, & activitatis medicamina expoſcit, quàm viperarum remedia.

Semotis viperis, aliud altioris indaginis medicamen inquirendum oportet, hujuſmodi erit *Magnus ille ſerpens*, *Mercurius* nempè, cujus ideò caduceus ſerpintiger pingitur; ex eo enim parata medicamina durum, & penitiſſimum hunc morbum radicitùs extirpare valent, ideòque remedia cuncta ex mercurio parato, quæ luem

venereæm vel perfectè ſanant, vel aliquo modo illius progreſſus ſiſtunt, curant, ſiſtunt quoque elephantiaſim. Hujuſmodi remedia ſunt *turpetum minerale*, *ſuffumigium*, *inunctio*, *mercurius diaphoreticus*, *mercurius cum auro præcipitatus*, *arcanum metallicum &c.* de quibus de Lue Venereâ, quæ non ſecùs ac dictam Luem, elephantiaſim quoque è corpore abſtergunt.

Cap. XXIV.

De Impetigine, & Lichene.

Impetigo cutaneus eſt affectus, diciturque impetigo, quia cum impetu lædit, & nihil eſt, quàm ſcabies ſicca, proferens puſtulas, & ſquamulas ſiccas omnis ſaniei expertes. Impetigo ſuos habet gradus, cùm enim incipit, levem pruriginem, cutiſque tantummodò ruborem infert, & ſimpliciter pruritus appellatur, cùm verò cum majori cutis deſiccatione infeſtat, ità ut cuticula aſperitatem contrahat, & in ſquamulas minutas, furfuris inſtar, hinc indè dehiſcat, impetigo eſt, & ſi tunc negligatur, aſperitas, & pruritus increſcunt, latiùſque in ſuperficie ſe propagant, unde à ſerpendo hic affectus ſerpigo nominatur. Vocatur etiam lichen, eo quod inſtar lichenis arborum exteriorem cutis ſuperficiem occupat, & hinc indè ſerpat, ac cutem ſcarificet, imò etiam impetigo idem eſt, quod Græcis lichen; quandò autem admodùm fera eſt ſcabies, cutemque ſuffodit, arrodit, findit, & ſquamificat, tunc pſora, & lepra Græcorum generatur.

Signa.

Impetigo, ſerpigo, & lichen ſunt cutis affectus, & non tantùm in facie proveniunt, verùm etiam in aliis carnoſis partibus, ut in collo, manibus, brachiis, &c. præcipuè tamen his, quæ nudum aëris attactum ſemper tolerant, ut facies, & manus, ubi primò quædam cutis ſcabrities naſcitur, quæ pedetentim augetur, profundiuſque & latiùs ſerpit, ac cutem ſcabram, furfuraceam, & ſiccam reddit, demùm eam findit; ferè ſemper rotunda eſt, & in orbem ſerpit, cutis exaſperatur, & rubet plurimis, & exilibus puſtulis ſiccis, non tamen humidis, quæ pruriginem, & dolorem plerùmque inferre ſolet.

Duplex eſt impetigo, una recens, & benigna, in qua ſolummodò cutis per minimas puſtulas exaſperatur, rubet, pruriginem contrahit, & in orbe centrum paulo lævius habet, ac tarde ſerpit; altera contumax, & fera, in qua cutis non ſolùm magis exaſperatur, ſed exulceratur, ità ut pili erodantur.

Cauſæ.

Impetiginis cauſam dicunt vulgares eſſe humores bilioſos, tenues, & acres, quibus pituita admiſceri ſolet; lichenis autem ex iiſdem acrioribus, & ſalſioribus pro-

produci, vel ex propriâ ſui naturâ, quales ſunt aduſti; porracei, vel æruginoſi, undè quò ad cauſas externas omnes illas agnoſcit, à quibus humores prædicti vel impediri ſolent, ne foràs tranſpirent, ſed ad corporis habitum protruſi, eum exaſperant, & ſuperficialiter quaſi exulcerant.

Pro noſtrâ impetiginis, & lichenis ſententiâ cauſam eſſe ſtatuimus impeditam, in parte inſenſilem tranſpirationem, undè diaphoretica ſalia in parte fixantur, quæ natura poſtmodùm ad cutis periphæriam propellit, & calcis, vel aluminis inſtar in cute exſiccantur, ideòque ſcabra, & furfuracea redditur. Videmus ut plurimùm hos affectus hyeme, & vere, ut *aph. 20. ſect. 3. Hip.* innuit, dominari in conſtitutione aëris valdè ſiccante, qualis apud nos eſt Boreæ flatus; tùm enim diſponuntur, qui humidam corporis conſtitutionem, cutem teneram, & mollem habent, & præcipuè illæ corporis partes, quæ nudum aëris attactum ſemper patiuntur, ut ſunt facies, collum, & manus, his corripiuntur vitiis, quia cutis pori ab aëris frigiditate conſtipantur, & inſenſilis tranſpiratio, per quam diaphoretica ſalia detrudi deberent, intercipitur, & tunc cutis ſcabreſcit, furfureſcit, & ſecundum rugarum rectitudinem in varias dehiſcit rimas.

Prognoſis.

Hic affectus recens, & benignus non magni eſt momenti, & curatu facillimus, dummodò ab initio opportuna adhibeantur remedia, at ſi negligentiùs tractetur, vel antiquior, vel ſiccior fiat, eò deterior evadit, & ferior, & tunc curatu difficilior, præcipuè autem in facie, & capite diù perſiſtens, facilè tandèm in lepram terminari poterit, quandò nimirùm in majores, & fœdas cruſtas, & ſquamas mutari incipit.

Curatio.

Primò victum humidum, & attenuantem præſcribunt vulgares, quia paſſio hæc à ſiccis, & acribus pendere fatentur, quare evitari debent calida plus juſto, & ſicciora cibaria, ut ſunt aromata, ſinapi, cœpæ &c. deinde in miti, & recenti ſanguinis miſſio, & purgatio locum non habent, quia levis eſt affectio; in diuturnâ verò, & ferâ locum obtinent, quia periculo non vacat, ac proindè plures ejuſmodi vitioſos humores in corpore abundantes convenientibus medicamentis alterandos, & evacuandos inſtituunt.

Quantùm verò ad localia, mitem, benignam, & recentem ſanant *ſalivâ jejuni hominis* aſſiduè illiniendo, ut & probant *liquorem exudantem ex lignis viridibus, dum uruntur.* Item *parietariæ foliis utuntur in aceto decoctis.* Laudant etiam *ammoniacum in aceto diſſolutum, & parietariæ ſucco illitum.*

In diuturnâ, & ferâ impetigine ad validiora recurrunt abſtergentia, ut *ad pulverem ſeminis ſinapi cum oleo roſaceo, & ſulphure commi-*

us

ni trito in linimentum redactum, & illitum, vel ad ſequens unguentum, ut

℞. *Terebinth. aquâ roſ. lota* ℥. j.
Ol. roſ. ℥. ß.
Pingued. porci ℥. iij.
Sulph. vivi ℥. ij.
Nitri ℥. j. ß.
Alum. ſacch.
Salis foſſilis ana ℥. j.
Sem. ſtaphidagriæ,
Lithargyr. ana ℈. j.
Vitell. ovor. num. ij.
Ceræ q. ſ. f. Ung.

Si his medicamentis malum non ceſſerit, & pars calloſa evadat, excoriativis utuntur, & partem affectam ad cicatricem deducunt, vel *unguento de plumbo*, *de tutiâ*, *vel lithargyrio pluries loto.*

Impetiginis curationem inſtituimus medicamentis diaphoreſim in parte impeditam promoventibus, fermentum exterminantibus, & affectam partem mundificantibus pluries repetitis, & quamvis levis ſit, & per infectionem ab alio contracta, topicis ſanari debet, undè vulgo præſcribitur Butyrum Saturni, quod ità paratur:

℞. *Lithargyr. vel*
Minii q. v.

reduc in pollinem, cui affunde acetum deſtillatum ad duorum digitorum ſupereminentiam in vaſe vitreo, ſtent ſimul per 24. horas, ſed terrâ quaque horâ materiam agita, ut fundum petat, poſt reſidentiam, acetum ſtillatitium clarum per inclinationem ſepara, & ſerva, deindè

R. *Hujus liquoris part.* ij.
Ol amygd. dulc. part. j. *m.*

Guttatim oleum in vaſe plumbeo, vel æneo, & f. butyrum. Verùm *Lac Virgineum* non tantùm in perſanandis ſerpiginibus, impetiginibus, lichenibuſque commodum eſt, verùm etiam accomodatiſſimum erit in cute perpoliendâ, manibuſque lævigandis, facie detergendâ, lentiginibus delendis, & cutis infectionibus adimendis, quod hoc modo deſcribitur:

℞. *Alum. crud.* ℥. iv.
Decoquantur ad tertias in aquæ fontis lib. ij. *poſteà.*

℞. *Lithargyr. lib.* ß.
Aceti vin. alb. lib. j. ß.

Decoquantur ad reſiduum lib. j. *colentur, & commiſceantur amba, aqua, & acetum, & ſpatulâ tamdiù agitentur, donec albeſcant.*

Summoperè herba *Lichen* (ſic dicta) illita lichenes, & impetigines curat, ſed ad hunc affectum ſæpiùs in pueritiâ noſtras, & alienas ſanavimus impetigines, partem affectam illiniendo *Aſtulæ regiæ bulbi*, ſucco. Has etiam curat *infuſio lapidis medicamentoſi.*

Multa contra impetigines, & lichenes habemus experta medicamina, quæ omnia applicanti felici ſucceſſu reſpondent, ut

℞. *Ol. ceræ* ℥. j.
Ol. vitell. ovor. ℥. iij.
Ol. tart. p. d. m.

Vel breviùs

℞. *Ol. tart. p. d.*
Cum ol. ceræ ana
Diligenter m.

Hoc enim lichenes, & impetigines optimè mundificat & curat

Vel

℞. *Ol. tart. p. d.* ℥. ß.

Cam-

Camphora ʒ. j.
Balſam. ſulph. ʒ. ij. *m.*

Vel

℞. *Tinct. Sulph. &*
Ol. ovor. ana m.

Vel

℞. *Aquæ ſperm. Ranarum* ℥. ij.
Salis Saturni ʒ. j.
Lact. ſulph. q. ſ. m.
Ut f. linimentum.

Si verò impetigo fera, contumax, & diuturna ſit, valida requirit abſtergentia, tunc

℞. *Ol. tart. p. d. lib.* ß.
Merc. vivi ℥. ij.

Deſtilla per retortam, prodibit primò Mercurius, deindè aqua, quæ impetiginem, & lichenes etiam contumaciſſimos curat,

Vel

℞. *Farin. Lolii* ℥. j.
Sem. ſtaphid. agriæ ʒ. ij.
Spumæ argenti ʒ. vj.
Ceruſſæ ʒ. ij.
Plumbi uſti,
Antimonii ana ʒ. j. ß.
Pingued. Suillæ ℥. j.
Succ. ſcabioſæ,
Limonum ana ʒ. vj.
Merc. viv. pingued. ſuillæ extincti ℥. ß.
Ol. vitell. ovor.
Ol. tart. p. d. ana ʒ. ij.
M. f. linimentum.

Hoc enim non tantùm recentem, & benignam, verùm etiam feram, & contumacem impetiginem, & lichenem ſanat, ſed etiam ſi à lue Venereâ ortum habeat.

D. *Caroli Muſitani* Tom. I.

Cap. XXV.

De Phlyctenis.

Phlyctenæ, vel Phlyctides græcè appellantur, latinè autem dici ſolent veſicæ, ſeu inflationes, à mulierculis appellantur aqua calida, eo quod hujuſmodi veſicæ repentè emergentes, tenui humore aqueo ſubflavo plenæ, & quaſi deſtentæ, & bullarum aquoſarum inſtar lucidæ ſunt, hiſque ſimiles, quæ ab ignis ambuſtione, vel à ferventi aquâ, vel à veſicatoriis excitantur. A nonnullis etiam dici ſolent ignis ſylveſtris. Videtur hic affectus pariter quædam eryſipelatis ſpecies, quia conſimilem ferè emittit humorem, ut eryſipelas exulceratum, qui cùm effluere ceſſat, veſiculæ, & puſtulæ cruſtulis obdureſcunt, & ſaneſcunt.

Duorum ſunt generum, quædam ſunt mitiores, & benignæ; quædam contrà ſæviores, & malignæ, ex eiſdem inſuper quædam ſunt majores, quædam minores; quædam pauciores &c. Interdùm etiam cum febre contingunt, quædam ſine febre infeſtant. Aliquandò unius coloris, aliquandò alterius ſunt.

Signa.

Ex dictis facilè diſcernuntur, nàm veſicæ iis ſimiles, quæ ab igne, vel aquâ fervida excitantur, ſubitò erumpunt, magnum non

inferunt dolorem, eſtò ob humoris acrimoniam, & fervorem pruritum excitent, dùmque rumpuntur, ſubflavus, quem continet, paulatim effluit humor, cruſtæ obdureſcunt, & decidunt. Phlyctenæ viris rariſſimæ, contingunt autem fœminis, quibus menſes non debitè purgantur, & id in manibus, & pedibus, ſed frequentiùs in cruribus, & nonnunquàm infantibus per totam corporis periphæriam. Nonnunquàm privatim in oculi corneâ tunicâ minutæ, & exiguæ puſtulæ, ſive veſiculæ aqua repletæ erumpunt, phlyctenæ dictæ.

Cauſa.

Afferunt vulgares phlyctenas à bile fervidâ cum pituitâ ſalſa admiſtâ originem ducere, vel demùm à quacumque cauſâ, quæ bilem, pituitamque plus juſto aggregare poteſt ſub cuticulâ. Alii ex vulgaribus cauſam continentem ponunt in ſanguine nimis ſeroſo, ac bilioſo, qui à naturâ ad corporis ſuperficiem demandatur. Sanguinem quoque menſtruum cùm diutiùs retinetur, & poſtquàm bilioſus evaſit, ſimiles ſæpè tumores excitare docent. Si bilis fuerit ſimplex, vel cum pituitâ admiſta, phlyctenæ mitiores, & benignæ gignuntur; ſi bilis fuerit præternaturalis, & aduſta, qualis eſt flava, porracea, cœrulea, æruginoſa &c. tunc veſiculæ gignuntur ſæviores. Sed relictis vulgarium ineptiis.

Dicimus ſuccum nutritirium in partibus carnoſis degeneratum phlyctenas excitare; & ob partium continentium robur, vel materiæ parvitatem evenit, ut quicquid in carnis ſubſtantiâ degeneratum eſt, foràs in cutis ſuperficiem ſub cuticulâ erumpat, & quia talis ſuccus exaltatur, acre ſalinum exedens nanciſcitur fermentum, quod ſub cute hærens, cutem divellit, ſeparat, & veſicas excitat tenui liquore repletas, qui ſubſtantialiter in eſcharoticum mutatur liquamen. Eapropter niſi veſicæ rumpantur, & hoc depleantur liquamine, ulcus exedens excitat, quod in herpetem tranſit eſthiomenum.

Prognoſis.

Phlyctenæ mites, & benignæ periculo vacant, & brevi tempore terminantur, nam duorum, vel trium dierum ſpatio majori ex parte durant, verùm niſi rectè curentur, aliquandò in herpetem degenerant; ſævæ, & malignæ periculo non vacant, & præcipuè quæ ad ſublividum, aut ſubnigrum vergunt colorem, tùm quia gravibus, & malignis adjungi febribus, tùm etiam quia prava, & maligna ſymptomata afferre, deliria ſcilicèt animi deliquia, ſyncopes, & pravas vomitiones, interdùm etiam in ulcera prava, & maligna degenerare ſolent.

Curatio.

Vulgares primò inſtitutâ victûs ratione, qualem in eryſipelate deſcribunt, ſanguinem de more mittunt, ſed qua ratione, ipſos neſcire

neſcire credimus; deindè vitioſos præparant, purgantque humores. His univerſalibus præſidiis adminiſtratis, ad localia deveniunt, & quoniam hæ puſtulæ erumpere incipientes, multùm prurigine moleſtare ſolent, linimentum ex *oleo roſaceo, & myrtino* probant. Verùm ſi puſtulæ multò majores appareant, eas acu argenteâ pungere non incongruum exiſtimant, ut ichor ille, quem continent, extrahatur, ne moram in affectâ parte trahens, eam ad exulcerationem perducat; poſtmodùm *unguento aureo, vel albo non camphorato, vel unguento de plumbo, vel minio* utuntur.

At ſi puſtulæ prædictæ mali moris apparuerint, quas ſævas, & malignas eſſe diximus, ſtatim eas incidunt & ichorem, quem continent, extrahunt; & ſi pars pravum contraxerit colorem, in levioribus *Apoſtolorum unguento* utuntur, in gravioribus autem *unguento Ægyptiaco*, ut malum pejorent.

Si phlyctenæ mulieribus propter menſtruorum ſuppreſſionem contingant, earum curatio fit per diuretica, & menſes moventia, ut de menſtruorum ſuppreſſione in morbis mulierum dicemus, procurando quoque congruam corporis evacuationem.

Si infantem phlyctenæ moleſtent, ejus nutrix *ſerum lactis* affatim bibat, & victu refrigerante nutriatur euchymo. Affectus locus ſequenti inungatur medicamento.

℞. *Mucilag. ſem. pſyllii* ℥. j.
Aq. roſ.
Succ. portulac. &
Solani ana ℥. j. *m.*

Et inunge. Vel in his tùm citò reſtinguendis, tùm curandis nihil potius eſt epithemate *ex lixivio forti cinerum fagi, & oleo lini ana, calidè confuſis, & miſtis facto*, ac deinceps cum laciniis loco dolenti applicato, ſæpiùs reiterando, ſi *olei nucis* aliquid adieceris, perfectior ſequetur.

Quòd ſi exulcerentur, accipiunt *adipem ſuillum, liquefaciunt, & cum ſufficiente quantitate ſpumæ argenti minutiſſimè pulveriſata efficiunt linimentum* puſtulis his applicandum, cui & *ſulphuris pulveriſati parum addunt*, & ſic efficacius reddunt.

Phlyctenarum curationem aggredimur, ſuccum nutrititium ſub cuticulâ degeneratum reſolvendo, & particulas acido-ſalinas temperãdo, & auferendo per cutis poros, undè diaphoretica pluries à nobis recenſita ad cutis poros aperiendos commendamus, quæ utramque implent paginam, quòd ſi hic affectus vix abſque topicorum auxilio evaneſcat, ut multoties accidit, tunc ad externa remedia confugimus, & partem veſiculis refertam illinimus *unguento parato ex radicibus oxylapathi in butyro cum vino albo coctis ad vini conſumptionem, & oleo tartari p. d. ſ. q. commiſto.* Vel utimur *unguento roſarum cum ſale ſaturni, oculis cancrorum, & camphorâ admiſto.* Multùm præſtat in hoc affectu *lixivium ex cineribus pini*; abſorbent hæc particulas acido-ſalinas, hinc omnia lixivialia aliis topicis palmam præripiunt. Nonnulli imponunt *lenticulam cum lacte coctam, & in pultem mollem redactam.* Quòd ſi prædictæ

dictæ veſiculæ non ſponte rumpantur, vel graviter dolorem inferant, tunc perforandæ, & expungendæ ſunt acu, ut omnis ichor exigatur, atque etiam leviter exprimatur, & ſi ante omnem liquoris flavi excluſionem rurſùs coëant, denuò aperiantur, & etiam exprimantur. Verùm poſt aperitionem nullum majus eſt expertum à nobis remedium, quàm *liquor ille, qui ex cacao exprimitur*, dùm chocolata conficitur. Si adeſt ſimul inflammatio, tunc *unguentum diapompholygos cum camphorâ* ſufficit, ut & omnia exſiccantia, in primis *emplaſtrum de lapide calaminari cum camphorâ, & oleo maſtiches malaxatum, vel emplaſtrum fodicationum.*

Cap. XXVI.

De Sudaminibus.

Sudamina, græcis Hydroa, aliis papulæ rubræ, mordicantes, ſudorales, aut ſudoroſæ, quia poſt ſudorem oboriuntur, ſunt puſtulæ in ſummâ corporis cute hærentes, milii granis ſimiles aquâ plenæ, quæ cutem exaſperant, vulgò hic Neapoli Migliarinæ vocantur. A Plinio ſudorum papulæ appellantur. In noſtrâ Calabriâ Vitranella nominantur, cùm harum papularum acies vitri inſtar luceat, malum pueris familiare. Dicuntur ſudamina, eo quod poſt ſudorem erumpant. Suntque utplurimùm papulæ rubræ mordicantes, & cutem reddentes pruriginoſam necnon ulcerum modo exaſperantes.

Signa.

Sudamina ſignis non indigent, cùm ex ſuprà dictis pateant; & in noſtros incurrant ſenſus, verùm familiaria ſunt pueris, & juvenibus, præſertim corporis conſtitutione calidioribus, qui nimis moventur, & exercentur. Utplurimùm poſt ſudorem, & fervido æſtatis tempore, quo homines facilè ſudoribus infeſtantur, undè *Hip. aph. 21. ſect. 3.* inter morbos æſtivos refert. Itèm ſæpè in iis animadvertuntur, qui ſtatim poſt ſudorem aëri frigido ſe exponunt. Emergunt repentè ſparſim toto corpore, ſed frequentiùs in collo, ſcapulis, pectore, brachiis, & femoribus oriri ſolent, frequentiùs etiam circa pudenda, & anum. Sunt ſine dolore, ſed non ſine ingenti prurigine, & mordicatione.

Cauſæ.

Sudaminum cauſam vulgares à nimio ſanguinis ſero ad cutem delato, & ibidèm coërcito deducunt, quod per ſudorem evacuari impeditur, & hoc utplurimùm æſtatis tempore accidere aſſeverant.

Perennis tranſpiratio neceſſariò per cutis poroſitates peragitur, quòd ſi quandòque accidat ob cauſam externam ſudores ſub epidermide coërciti, ut minimè reſolvi poſſint, partibus tenuibus per inſenſilem, ſive ſenſilem reſolutis, portiunculæ craſſiores, terreſtres, ſalinæ, & acidæ unà non

extur-

exturbentur, ſub epidermidem compulſæ, liberum non invenientes commeatum, illic cœpitare coguntur, illam extollunt, & puſtulas in eâ producunt, tunc particulæ illæ ſalinæ, & acidæ ſummam erodunt cutem, ſcabram reddunt, ulceroſè exaſperant, in eâ pruritum excitant, & mirabilis illa cuticulæ textura ſudamina repræſentat. Oriuntur etiam, dùm corpus inter ſudandum detegitur, & coërcentur ſudores à frigore externo, ac pori cutanei occluduntur. Plerùmque ſudamina, loca naturalia i. pudenda (neſcimus, qua ratione loca naturalia appellent pudenda!) occupant, quia hæ partes continuò foventur calore, & ad glandulas inguinales major lymphæ proventus defertur, undè aſſiduo madent ſudore, quòd ſi ſtagnare cogatur, prædictas producit puſtulas. Oriri ſolent præcipuè æſtate calidâ, & humidâ poſt calidorum, & acrium uſum, magnos labores, ab incolatu in loco calido, & humido vento minùs perflabili, ſudoribus nimiis coërcitis, & veſtium immunditie.

Prognoſis.

Sudamina pernicioſa non ſunt, ſed pruriginoſa, faciliſque curationis, ità ut abſque medicaminum auxilio, verùm tantùm naturæ ope ſaneſcant, ac in albicantes terminentur ſquamulas.

Curatio.

Sudamina curant vulgares remediis ſerum in ſanguine contentum, vel quod in cute per ſudorem excerni impeditur evacuantibus; hinc primò curationem complent hydragogis medicamentis; ſecundò topicis, & quidèm partium affectarum ablutione *ex aquâ florum quercûs cum aliquot granis camphoræ miſtis.*

Indicatio ſudaminum curativa eſt, ſi affectus ſit gravior, & adjunctam habeat febrem, ut cutis pori obſtructi relaxentur, particulæ ſalinæ, acidævè, terreſtres, & craſſiores ſub epidermide ſtagnantes attenuentur, & per inſenſilem, ſive ſenſilem evacuationem reſolvantur; unde diaphoretica, ſudorifica, & diuretica adhibemus pluries, ad tœdium uſque recenſita. Topicè puſtularum ablutio peragitur *oleo tartari p. d. ſpiritu vini ſimplici, vel camphorato.*

Cave, ne purgans præbeas medicamentum, vel phlebotomiam celebres, nàm hæc vulgaria præſidia à circumferentiâ ad centrum trahunt, & facto oppoſito naturæ motu, malum pejoratur. Si affectus ſit mitior, mundæ adhibeantur veſtes, & crebrò mutentur, & ſolius *aqua roſarum, aut maluarum, quibus tamen camphora granum unum, aut alterum* addi poteſt, lotione curetur, & tandèm naturæ curationem committe.

CAP. XXVII.

De Ganglio, Exoſtoſe, & lupiâ.

Inter tubercula dura locum habet tuberculum illud, quod à Græ-

Græcis Ganglion dicitur, ab Arabibus glandula, ab aliis nodus, & nonnullis Lupia, hîc Neapoli à chirurgorum, & medicorum grege *humore melancholico*, *& melancholia*.

Rentur nonnulli, etſi hic tumor magnam nominum ſortiatur confuſionem, eundem tamen denunciare affectum, ſed ex deſcriptionibus, ſignis, imò curatione, inſignis elucet error, nàm ganglion eſt tumor rotundus, naſciturque in partibus, ubi oſſa non multâ carne, ſed tantùm cute teguntur, ac proindè non altè deliteſcit, & nunc eſt durus, nunc mollis, nunc major, nunc minor, & ovi magnitudinem ferè nunquàm æquat, mobilis eſt, & ad latera detruditur, & quia ganglion oritur in iis partibus, ubi oſſa tantùm cute amiciuntur, & ubi tendinum, ligamentorum, nervorumque eſt concurſus, nodus appellatur; factâ enim nodoſâ quadam concretione, nervus intorqueri videtur, & ex hujuſmodi intorſione apparet ille tumor nodus dictus, ad nodi ſimilitudinem, qui fit in chordâ.

Platerus pro ganglio peculiare tumoris genus intelligit, quod in oſſibus evenit, duriſſimum, conſtatque ex ipſâmet oſſis ſubſtantiâ, ubi perioſtio abraſo, vel exeſo, novum quaſi os priori adnaſcitur, vel oſſium vitio producitur, & extra oſſis ſitum prominet. Verùm tumor, qui hujuſmodi in aliquâ corporis parte obſervatur, Exoſtoſis nuncupatur.

Aliud tumoris genus ſub ganglii nomine proponit idem *Platerus*, qui circa articulos; præcipuè circa genua naſcitur, aliàs anguſtiore, aliàs latiore termino, univerſum interdum comprehendens articulum, ejuſque motum quandòque adeò impediens, ut membrum vel planè non, vel non integrè moveri poſſit. Nonnulli hunc tumorem fungum appellant, quod quaſi fungus quidam ſub cute, circa articulos, in primis genu naſcatur, qui non ſemper rotundus eſt, ſed ſæpè totum ambit genu, & lupia vocatur.

Perperàm ganglium glandulam vocant Arabes; differt enim à glandulâ, cùm hæc in ſolis adenibus fiat.

Signa.

Ex dictis ganglii ſigna patent, naſcitur enim in partibus, quæ non multâ carne, ſed cute tantùm amicitur, ut in capite, fronte, dorſo manûs, vel pedis, ideòque non profundè deliteſcit: eſtque nunc durus, nunc mollis, nunc major, nunc minor, interdùm ovi magnitudinem non æquat, vel ſuperat, doloris eſt expers; ſi tamen fortiùs prematur, quendam torporis ſenſum præbet, & ad latera detruditur, & movetur, ſed non prorſùm, & retrorſùm detrudi, & moveri poteſt.

Ganglium, quod exoſtoſis dicitur, facilè cognoſcitur, nàm ſub perioſtio novum os oſſi adnaſcitur, & extra oſſis ſitum prominet, nec hinc indè movetur, vel detruditur, ſed fortiſſimè coit. Ganglium, quod lupiam nonnulli

li vocant, facilè cognoſcitur, nàm eſt tumor, plerùmque in genu, mollis ſine dolore, & colore alieno, à parvis initiis incrementum ſuſcipit, qui interdùm ità increſcit; ut totum comprehendat articulum, undè evenit, ut æger ſtare, aut rectè gradiri non poſſit, nec inceſſu terram attingere, vel ſaltèm extremis digitis poſſit.

Cauſa.

Ganglium, exoſtoſim, & lupiam ex lentâ, & craſſâ pituitâ, vel melancholiâ oriri ineptè credunt humoriſtæ.

Generatur ganglium à nutrimento degenerato, & circa fibras, ac nervoſæ partis ſubſtantiam adhærente ob obſtructionem, & à facultate partium earum formatrice in hanc mutatur ſubſtantiam, & abit in duritiem eximiam, tenuioribus particulis exhalantibus, & remanentibus viſcoſis, & terreſtribus, & peculiari tegitur membranâ. Occaſionales cauſæ ſunt ictus, extenſio, aut nimius partis labor.

Exoſtoſis fit, ſi perioſtia oſſa amicientia, vel partes nervoſæ rumpuntur, tunc natura per viam apertam diffluere non ſinit nutrimentum, quod in oſſis nutritionem mutari deberet, ſed tumorem, ſeu nodum oſſeum membranâ peculiari tectum ſub cute indè efformat, non ſecus ac in arboribus, ſi cortex vulneretur, vel quoquo modo aperiatur, natura alimentum tranſſudans non temerè diffluere ſinit, ſed in nodum mutat.

Ganglium, quod lupiam vocari diximus non eſt ex unius nervi, vel tendinis vitio, ſed iis in locis ubi tendinum, ligamentorum, nervorumque concurſus eſt, & præcipuè circa genu accidit, cùm iſtæ partes propter nimium motum valdè exercentur, aut dùm vulnera ſanantur, ſi enim ſuccus harum partium, tendinum ſcilicet nervorum, membranarum, ligamentorum, occaſione cauſarum dictarum ex iis diffluat, ac luxuriare incipiat, earumque fibris adhæreſcat, in fungoſam talem materiam, quæ ſæpè totum ambit articulum, mutatur.

Prognoſis

Ganglium non vitæ periculum minatur, attamen niſi medicamentis tollatur, ſæpè ad multos annos durare ſolet, quia indolens eſt, non magni æſtimatur, nec chirurgi opera imploratur, undè ſæpiſſimè ad mortem uſque ægros comitatur, & ſi aliquandò multùm excreſcit, in juncturis articuli, & totius membri motum impedire ſolet.

Exoſtoſis difficulter curatur, inveterata, & indurata nunquam.

Lupia circa articulum niſi medicamentis auferatur, incurabilis eſt; Sectionem enim non patitur, quia facilè contingere poteſt, ut nervus, tendo, vel ligamentum ſectione lædatur.

Curatio.

Duplici præſidio vulgares chirurgi

rurgi ganglii curationem tentant, vel per medicamenta, vel per chirurgiam; undè medicamentis præmiſſis, quæ corpus purgant, inciſionem celebrant modo dictam pro atheromatis curatione: Sed quia morbus non urget, nec moleſtiam parit, medicamentis utuntur, etſi corpus exonerare per purgans præſidium bonum foret, tamen idoneam inſtitutam diætam ſufficere exiſtimant. Deindè quantùm ad localia præſidia optimum cenſent ganglium digitis tractare, ut incaleſcat, & per hanc tractationem emollitionem tentant, & cùm aliquantulùm tumor emollitus fuerit, ſuperimponunt *ſtyracem, vel ammoniacum digitis emollitum, & tandem laminam plumbeam* arctiſſimè faſcia conſtringunt, nec ante decimum diem amovent, & ſi revertatur, quòd fieri ſolet, eandem adhibent curationem.

In ganglii curatione eò incumbendum eſt, ut obſtructio tollatur, nutrimentum in duritiem, & tumorem degeneratum, ac particulæ viſcoſæ, & terreſtres attenuentur, & reſolvantur; hinc præter interna volatilia, & incidentia priùs corpus purgetur *Reſinæ jalap.* ℈. j. *merc. dulc.* ℈. ß. *m. f. pilul.* iij. *& deaurentur*, poſtmodùm tumor emolliatur, & diſcutiatur, aut ſi fieri non poſſit, ſuppuretur, ſed hoc non ità facile eſt, aut abſcindatur. Si ganglion ſit recens, & folliculus, cui includitur, adhuc ſit tener, danda operá primùm, ut cyſtis rumpatur, & materia incluſa diſpergatur. Ideòque quotidiè tumor per menſem manu calefactâ fricetur *oleo ceræ, vel philoſophorum rectificato*, ut incaleſcat, & mollior fiat, deindè ſuperponatur *emplaſtrum de mandragorâ, vel de pyrite* arctâ ligaturâ conſtrictum, vel *Vigonis de ranis cum mercurio.* Si his omnibus reluctetur ganglion, eum reſolvit, & diſcutit *Lamina Saturni mercurio vivo illita*, aut loco mercurii *Lamina oleo juniperi illita* imponatur, vel meliore jure *Saturni Lamina irroretur ſpiritu vini camphorato, & euphorbio* adſpergatur. Laudat *Iohannes ſchroderus folia ſedi majoris*, detractâ pelliculâ, impoſita, & ſemper manè, & veſperi renovata; emolliunt enim tumorem, ut ſenſim, ſenſimque inviſibiliter diſpareat.

Ganglion ſectione tolli poteſt, ſed non niſi id, quod in capite, fronte, aliiſque locis extra articulos conſiſtit, ſectionis modum legite apud *Danielem Sennertum*: quod verò in articulis exiſtit non tutò ſecatur, cùm metus ſit, ne ſubjectæ partes nervoſæ lædantur. Sicut nec id ganglium ſecare licet, quod circa jugulares venas eſt, ob hæmorrhagiæ metum.

Nodi oſſei, ſeu exoſtoſes nunquàm curantur, ſi indurati & inveterati ſunt. Qui recentes etiam difficulter curantur, eſtò utilia experiantur *cataplaſmata parata ex radice mandragoræ, foliis cicutæ, hyoſcyami, urticæ mortuæ coctis in aceto, & cum axungiis emollientibus miſtis.*

Si nodi oſſei verſus articulos tendant, eorumque impediant motum, & ſint in locis nudis, & oſſibus ſaltèm tectis, cutis aperienda eſt, & ferro acuto nodus conti-

continuato ictu ab oſſe abſcindendus eſt, & vulnus congruo modo curandum.

Lupia difficilis eſt curationis, ſectionem nămque non patitur citra tendinum, ligamentorum, & nervorum læſionem, ac proindè locum non habet. Tentandum itàque ut emollientibus, & digerentibus diſcutiatur, ne aliqua ſequatur ſuppuratio, quæ hiſce in locis incurabilia ulcera, à quibus nervoſæ partes circa articulos corrumpantur, excitare ſolet.

Cap. XXVIII.

De Verrucis.

SUnt verrucæ parvæ excreſcentiæ carneæ, fungoſæ pueris, & adoleſcentibus familiares. Sicut enim in junioribus arboribus ſuccus, qui tantummodò ad legitimos ramos, frondes, folia, & fructus faceſſere debebat, ſæpiùs ſuperfluos ſtolones producit; ità etiam luxurians corporis humani juvenilis ſucculentia ad augmentum ſaltèm neceſſariarum partium deſtinata: pari modo crebriùs excreſcentias inutiles verrucarum, clavorum, aliaſque profert.

Variæ ſunt verrucarum ſpecies, ut verruca, porrus, verruca penſilis, clavus, thimion &c.

Verrucæ ſunt quidam parvi tumores monticulorum inſtar in cute; latinis enim verruca propriè eſt editior locus in monte, undè *Cato in lib. originum* inquit: *Quadringentos milites ad verrucam illam ire jubeas.* Quem locum *Gellius lib. 3. cap. 7.* Verrucam locum editum, aſperumque interpretatur. Undè, & verrucoſa loca dicuntur, quæ inæqualia ſunt, & diverſas partes eminentes habent. A cujus ſimilitudine tubercula in corpore eminentia ſine ſenſu, verrucæ appellantur.

Porri dicuntur verrucæ, quæ exteriùs quaſdam obtinent radiculas, ad porrorum ſimilitudinem, & ob id majorem ſiccitatem.

Verruca penſilis exiguo quaſi pediculo, ut de chorda, pendet, undè græcis acrochordon dicitur, eſt orbicularis, & anguſtæ baſis, ac longum, & grande habet caput in ſummitate latius, in inferiori circa corporis cutem tenuius, ità ut quaſi pediculo ſuffulta appareat, cuti eſt ferè concolor. Hanc ſi non ſit ejuſdem coloris, ſed thymi florem referat, minorque ſit; & magis inæqualis, & parva, Thymus vocatur. Si verò majores ſint hæ verrucæ, à ſimilitudine, quam habent cum ficûs fructu, ficus, ſeu ſycoſes appellantur.

Hùc referri poſſunt mora, criſtæ, condilomata, ſed de his fuſiùs agimus *de lue Venereâ lib. 3. cap. 17.*

Eſt & aliud verrucæ genus, quæ ſeſſilis nominatur, græcis Myrmecia, latinis formica dicitur, ſunt verrucæ fixæ, infrà latiores, ſuprà tenuiores, durioreſque, quæ radices ſuas altiùs frigunt, minùs ex cute ſeſe exſerunt, & ſtabiles ſunt, nec ut aliæ mobiles, dolorem movent, & ſunt colore nigricantes. Ità appellantur, vel à colore ſubatro, qualis eſt in formicâ,

micâ, vel quòd dùm ſtringuntur, ſenſum exhibeant formicarum morſibus ſimilem. Naſcitur plerùmque in manibus, aut etiam in pedibus.

Clavus eſt verrucæ genus ſeſſili ſimile, de quo agimus in manuum, & pedum tumoribus, ubi etiam de callo.

Thymion, vel Thymum eſt verruca eminens, pariter ad cutem tenuis, ut acrochordon, in ſummo autem latior, aſpera, dura, floris thymi colorem referens, undè nomen accepit, atque ad magnitudinem fabæ excreſcens; ſæpiùs minor, non autem major; interdùm ſola, nunc pluraliter, proveniens in palmis, plantiſque pedum, vel in talis, interdùm in partibus obſcœnis, ubi omnium peſſimè ſunt, præſertim ſanguinem fundentes.

Signa.

Iſtæ diverſæ verrucarum ſpecies è traditis deſcriptionibus facilè cognoſcuntur, ut & earum differentiæ, undè peculiaria ſigna tradere opus non eſt, nàm notæ ſunt lippis, atque tonſoribus.

Naſcuntur verrucæ propriè dictæ in diverſis corporis partibus, frequentiùs tamen in facie, manibus & pedibus, & plerùmque plures ſimul; excreſcentiæ verò carneæ, ut mora criſtæ, verrucæ, ficus, condilomata, thymi, mariſcæ &c. quæ in pene, mulieris ſinu, & podice, Luis Venereæ ſunt ſoboles.

Cauſa.

Vulgares verrucarum cauſas ſtatuunt humores melancholicos, & terreſtres, quibus phlegma ſit admiſtum, ſed cùm plerùmque pueri plurimis ſcateant verrucis, & vix unquàm alii affectus melancholici in pueris eluceſcant, veroſimile non eſt melancholicum humorem has ſylveſtres excitare carnes.

Verrucas fieri ex ſucco alimentitio, nimirùm viſcoſo cuti, & cuticulæ alendo deſtinato ſtatuimus; ſucci nàmque alimentitii portio in unum cutis porum, vel plures erumpens extra ſolidas fibras agglutinatur, excreſcitque portiunculam exiguam porum implentem duram, & calloſam generat, quæ nunc extra porum offertur, & juxta partis texturam, & diſpoſitionem in ſylveſtres degenerat carnes, nunc in verrucam penſilem, nunc in verrucam ſeſſilem. Quòd autem ſuccus ille in poros ſe ingerat, illorum dilatatio, & amplitudo cauſa eſſe poteſt: quòd uti à variis cauſis prodit, ità in pedibus cute uno loco validiùs preſſâ, poroque ſic ampliato, clavus facilè gignitur.

In puerorum manibus quoque plerùmque ſe verrucæ offerunt ab externis injuriis has prodire credibile eſt; pueri nàmque omnivaria manibus tractant, eiſque ludunt, ut ſunt vermes, araneæ, lutum, terra, fimus, aliaque innumera, quibus identidem manus inquinant, modò in terrâ fodientes, nunc in lacunis, rivis, torrentibus fimoſis, & merdis manus

mus agitantes; undè mirum non eſt, ſi aliquod ſal leviter corroſivum in his ſpurcitiis manuum cutem irrumpat, poros dilatet, ampli etque, ſuccum nutrititium vitiet extra ſolidas fibras, taleſque excitet excreſcentias: quemadmodùm à turdi conſpurcatione viſcum frutex, arboribus innaſci dicitur.

Eodem modo verrucæ etiam ex contagio oriri poſſunt, ut ſi ex reſectâ verrucâ ſanguis cadat in aliam partem, in eâ generatur verruca, & ſiquis linteo fuerit uſus, quo ſanguis, qui ex verrucis effluxit, collectus, & deterſus eſt, etiam in eo verrucæ ſuccreſcunt.

Prognoſis.

Verrucæ vulgares pueris familiares ſunt, nihilque mali denotant, grandioribus verò, & inſuetæ luis Venereæ ſuſpicionem faciunt. Cœterùm Venereæ excreſcentiæ, ſylveſtreſque carnes, ut verrucæ, cruſtæ, mora, mariſcæ, ficus, condilomata, thymi &c. naſcuntur in vulvæ labiis, pene, & ani orificio, & quandòque ita profundè in recto inteſtino, & uteri collo exurgunt, ut curationi minimè ſubjiciantur, niſi quantum utriuſque ſpeculum finit. Suprà dictæ excreſcentiæ frequentiores ſunt in noſtrâ Italiâ; paucæ enim ſunt meretrices, paucique pathici, ob innumeros pediconum catervas, in ano hujuſmodi non habentes excreſcentias, quas ſub hæmorrhoidum ſpecioſo pallio occulunt. Si initio ob rudorem cœlentur, multiplicantur, & niſi appropriatis averruceutur remediis, in canceroſam migrant naturam.

Verrucæ vulgares non magnoperè quidèm lædunt, vel ſanitati obſunt, cuti tamen defœdationem, & moleſtiam inferunt; leviter enim irritatæ ſanguinem fundunt, qui decurrendo, in aliis locis, quæ maculat, verrùcarum meſſem multiplicat. Raro verrucæ ſolitariæ, ſed plerùmque complures proveniunt, præcipuè in manibus, & ſæpiùs inopinato, & quandòque inadvertenter rurſùs diſparent ſine ullius medicamenti ope, vel ſi non diſpareant, non ægrè medicamentis obediunt. Acrochordones facilè curationem admittunt, cùm exiles habeant pedunculos, nullaſque relinquunt radiculas, ubi exciduntur, non renaſcuntur. Thymo exciſo, in carne radicula remanet, ex qua neceſſariò regerminat. Myrmecia tandèm quatenùs profundiùs hæret, & fibris ſæpè nerveis implicatur, tendinoſiſque fibrillis profundiùs inſidet, difficiliùs curatur, & fortiora, ac efficaciora medicamenta requirit, ne pullulet; nec exciſionem ob latiſſimas radices, quibus hæret, ſine magnâ exulceratione patitur.

Curatio.

Curant vulgares verrucas vel medicamentis, vel chirurgiâ. Medicamenta vel occultâ qualitate id præſtant, vel ipſum exſiccant alimentum, ut poſteà verrucæ marceſ-

marceſcant, & evaneſcant. Aliqui *ex ſalicis foliis ſuccum* commendant. Extollunt alii *chelidoniæ radices recentes*, quarum ſucco verrucas illiniunt. Quidam *portulacâ contuſa* verrucas à proprietate tolli exiſtimant. Alii *rutam*, *& millefolium ſimul trita*, itèm *dracunculi*, *ari*, *cyclamini radices* hoc præſtare credunt. *Sabinæ folia in vino macerata per tres aſſiduos dies*, impoſita verrucas tollunt. Utilis eſt herba *Verrucaria*, quæ indè nomen accepit. Grana cicerum à proprietate, & propter ſignaturam verrucas auferunt, ut *Matthiolus* refert: *Cicerum grana tot accipe, quot ſunt porri, & ſingulis granis ſingulas tange verrucas, deindè liga grana cicerum in linteolo, & poſt tergum projice, & hoc non fiat, niſi Lunâ novâ*, quod nos multoties felici cum eventu experti ſumus. Summis laudibus efferunt *Aquam è vitium ſarmentis exſudantem, dum uruntur.*

His nihil proficientibus, ad fortiora, & quæ cauſticam habent vim, imò ad ipſum ignem actualem accedunt. Verùm cautè cauſtica adhibere debent, & præcipuè nervoſis in locis, ità ut ſolam attingant verrucam, ac proindè pars priùs circumcircà cerâ, vel emplaſtro munienda eſt.

Ad hunc finem *allium viride recens contuſum* applicant, & ſuprà pileolum ex cerâ imponunt, & faſciâ involvunt. Vel *lac ficûs*, *vel tithymali* adhibent, vel *cauſticum ex ſapone, & calce.*

Chirurgiâ auferuntur verrucæ vel extractione, vel exciſione, vel aduſtione.

Extrahuntur ſuctu, vel dentibus, vel aliquo alio inſtrumento.

Exciduntur, quæ tenuem habent baſim, eas *ſerico vinciendo filo, aut ſetâ equinâ* ſenſim vinculum conſtringendo uſque quò æger dolorem ſentiat, donec ob nutrimenti defectum exſiccentur, & decidant. Verùm nos vinculi uſum repudiamus, & licèt omnes vinciri poſſint, dolorificus eſt curandi modus, tumorem accerſit, & inflammationem, & ſi tali pacto curentur, promptiſſimè repullulare poſſunt. Quandòque eas forcipe excidunt, ſed ferrum pro exciſione formidoloſum eſt ægris, nec radiculas, quibus verrucæ adhærent, excidit; eapropter imprompt eſt harum regerminatio. Præteréà ſemper inflammatio accedit, quæ curationem impedit, & chirurgus pro uno curando morbo, alterum magni negotii inducit.

Si aliqua, vel plures remanſerint radiculæ, eas cauterio abſumunt, vel ferro idoneo, ità ut verrucam circumcircà priùs ſcarificant, & poſteà acuto ſcalpello, vel phlebotomo radicitùs excidunt. Verùm pro radiculis radicitùs extirpandis hoc medicamenti genus eſt periculo plenum, quod maximè exhorrent ægri. Inſuper talis curandi modus barbariem ſapit, & inflammationem, ac quandòque horrenda ſymptomata, & gangrænam accerſit, ut multoties nos autopſia docuit.

Aduſtione verrucas abſumunt, vel ſtylo ferreò candente per cannulam applicato, ne vicinæ lædantur partes, vel laminam fer-

ream

ream ad verrucæ magnitudinem perforatam verrucæ ità applicant, ut ſola verruca per foramen appareat, & poſteà candenti ferro, vel ignis flammâ aduratur. Aduſtione peractâ, eſchara laxantibus tollenda, & ulcus convenientibus medicamentis curandum. Si hæc inefficacia experiantur, verrucam ſulphure hoc modo inurunt: Accipiunt mediam teſtam nucis juglandis, & eam ad verrucæ magnitudinem perforant, & parti, in qua eſt verruca, parte convexâ applicant; ità ut arctè verrucam comprehendat, & verruca per foramen in teſtæ cavitatem promineat. Poſteà ſulphur in teſtæ cavum imponunt, atque incendunt: quo liquato, & accenſo, verruca tantùm adurenda eſt, quantùm æger ferre poteſt, atque ſi unâ vice tolli tota non poſſit, ter, vel quater repetenda eſt aduſtio. Ubi locus fuerit ſanatus, ſalicis foliis per aliquot dies fricandus, & regendus, ne verruca reviviſcat. Aliqui hoc pacto verrucas extirpant: ipſis aciculam infigunt, deindè aciculæ caput tenent ad ardentis candelæ flammam, ut ſubcandeat, quò verruca ſenſim cremetur abſque notabili dolore, demùmque albeſcat, & tunc facillimè tota digitis detrahi poteſt, remanente ſolùm parvâ excoriatione, per ſe poſteà saneſcente. Verùm ignis actualis formidoloſiſſimus, & doloroſus eſt, carnes exedit, multumque ſe diffundit, tumorem, & inflammationem excitat, nec laudabilis eſt apud optimæ notæ chirurgos, nec forſan quandòque radiculas extirpat, & poſt lanienam recidivæ eſt metus.

Ea medicamenta his tuberculis conveniunt, quæ radices erodunt, poros occludunt, ne per eos incrementum ſumant, ſed omni ſucco deſtituta decidant, vulgarium itàque verrucarum curatio ſolis externis adhibitis perficitur, prout etiam externus eſt affectus, præterquàm in luis Venereæ, quæ non niſi externis, & internis luis Venereæ remediis eradicantur, ut *de lue Venereâ lib. 3. cap. 17. de moris, criſtis, verrucis &c.* fuſius dicemus.

Diſparent vulgares verrucæ, ſi unâ, vel alterâ vice laventur *liquore illo ſalſo, qui in butyri ſaliti doliis, vel vaſculis* reperitur. Eradicat etiam *emplaſtrum oppoteldoch* ſolâ impoſitione omnifarias verrucas. Optimum remedium eſt in verrucis eliminandis *oleum ſulphuris, vel vitrioli*, attamen in applicatione ſumma diligentia adhibenda eſt, ne naturalis tangatur caro. Nonnulli *aquâ forti communi* verrucas tangunt, verùm magnâ ſedulitate illinienda eſt, quia ſpirituoſa, & multùm ſe diffundit, pruritum excitat intolerabilem, & cauſticat. Magnoperè præſtat *ſpiritus mercurii albus*, quo nos felici cum ſucceſſu utimur ſemel, vel bis has tangendo carnes ſylveſtres, quas feliciſſimè perſanamus abſque ullo recidivæ timore. Aliqui Chymiſtæ verrucas leviter *ſpumâ veneratâ duorum Draconum rectificatâ* illiniunt, & eas penitùs eradicant, adeò ut nunquàm eodem loci repullulent, nàm eſt medicamen-

tum cauſticum, & has ſylveſtres deſtruit carnes ſolùm levi illinitione, ſed in hoc illiniendo liquore ſumma ſolertia adhibenda eſt propter prava, quæ excitat ſymptomata.

Multi ad verrucas referunt cornua, eaque ſtatuunt eſſe verrucarum genus oblongum, & cornu inſtar recuruum, ſed perperàm. Quamplurimi cornua ad monſtrua in homine naſcentia referunt, ſed falſò; nàm ægritudo eſt ex exoſtoſe incrementum ducens, & difficulter curatur, ac toto vitæ tempore durat.

Cap. XXIX.

De Hydrocephalo.

Illos hucuſque peragravimus tumores, qui indiſtinctim modò unam, modò alteram corporis partem obſident; nunc jure merito de illis, qui in deſtinato loco oriuntur, ordinatim agere debemus: à capitis igitur vertice uſque ad pedum plantas exordimur, & primò de hydrocephalo.

Hydrocephalon nomen deſumpſit à parte affectâ, & materiâ, ex qua pendet; eſt enim hydrocephalon vox græca compoſita ex hydro, & cephalon: hydro enim græcè aquam ſignificat, ſive affectum aquoſum, cephalon autem caput, latinè idem ſonat, ac capitis hydrops, nàm in hoc affectu aqua in pluribus ſæpè capitis locis colligi ſolet. Interdùm colligitur inter cutem, & membranam cranium veſtientem; interdum inter hanc membranam, & cranium ipſum; quandòque etiam interna occupat loca, & aggregatur inter cranium, & duram matrem, ſicuti etiam plerùmque colligi poteſt inter duram, & tenuem, nec non inter piam, & ipſum cerebrum. Familiaris eſt affectio infantulis.

Signa.

Quò ad ſigna hujus mali legitimus judex eſt viſus, & tactus. Qui autem in capitis loco ſeroſus contineatur humor, ſpecialibus dicendum eſt ſignis. Si aqua inter cutem, & pericranium ſtagnet, tumor eſt evidens, mollis, ejuſdemque ubique coloris; pellucidus plerùmque, ità ut poſitâ ex adverſo candelâ, vel ad ſolis radios capite collocato, aqua ipſa conſpiciatur: tumor eſt doloris expers; & in altum curvatus, qui tactui cedit, & recedit; compreſſuſque aquæ fluctuantis motum exhibet.

Hæc apparent ſigna, ubi hic tumor per ſe incipit. Si autem ex contuſione, vel percuſſione ortum ducit, initio quidèm rubet, & dolet tumor, poſtmodùm verò concolor, & ſine dolore evadit.

Si ſtagnet inter cranium, & pericranium aqua, tumor eſt aliquantulùm ſolidior, nec ſine aliquo doloris ſenſu ad digitorum compreſſionē præter pericranii diſtenſionem.

Si verò intèr cranium, & duram matrem aqua redundet, tumor eſt durior, & non niſi validâ compreſſione cedit majori cum dolore,

re, eo quod ſuturæ dehiſcant, & dilatentur, oculi ſunt clauſi, & lacrymantes cum continuo vagitu pueri, quodam ſtupore, & languore.

Si tandèm inter cerebrum, & piam matrem contineatur aqua, dolor major eſt; frons extrà prominet, oculi ſunt tumidi, aliquandò extra orbitas, qui velut intenti proſpicere videntur, ſenſus ferè hebetantur, ac ſopore afficiuntur.

Cauſa.

Pro hydrocephali cauſâ aſſignant vulgares debilem cerebri calorem, cerebrumque ipſum nimis refrigeratum, & humectatum, quod ſuum non bene concoquit alimentum, ſed in aquoſum tranſmutat humorem. Sed ceſpitant vulgarium ſcholæ, nàm qui hydrocephalo tentantur, facilè in apoplexiam laberentur, quod oppoſitum experimur, ut in noſtrâ *Trutinâ cap. de Apoplexiâ* fuſiùs probavimus. Imò nonnulli vulgares hydrocephalum ab humore lento, & fæculento fieri obſtinatè contendunt, quia tardè & lentè non ſubito hic tumor generatur, non aliter ac cœteræ hydropis ſpecies ſuccedunt.

Alii altioris indaginis vulgares ſeroſos accuſant humores à toto corpore, præcipuè à viſceribus naturalibus intemperie affectis ad cerebrum demandatos, quos ob caloris debilitatem diſcutere nequit. Verùm huic hydrocephali geneſi, viam à viſceribus inferioribus, quâ ſeroſus hic humor ad caput ſcandit, aſſignare deberent, aliter anile eſſet figmentum. Viæ, per quas ſeroſus ille humor in caput ſcandit, non æquè conſtant; alii enim cœcos aſſignant ductus, & in ignorantiæ foveam cadunt; nonnulli verò vaporis ſpecie humorem ſe inſinuare credunt, & ibi rurſùs condenſari. Verùm ſi his deſtillationis artificium per alembicum innoteſceret, circa incognita forſan non delirarent. Demus, quòd hepar, lien &c. intemperie laborarent, aut alio gravi morbo, & vapores emitterent: Si frigida erit intemperies, hujus ſeroſi humoris reſolutio in vapores haberi non poteſt, nàm in frigido in halitus attenuatio non fit; ſi calida erit utique vaporum reſolutio habetur, qui ut ad ſuperiora evehantur, patentes requirunt ductus, & à loci frigiditate repercuſſi in ſimplicem, cryſtallinumque faceſſunt humorem, & non in ſeroſum, ut patet in ſeri deſtillatione, ac proindè meritò vulgares cerebrum frigidum aſſignant, tanquàm refrigeratorium. Cœterùm tantus in noſtro corpore calor non eſt, quamvis p.n. intendatur, ut valeat vapores ad caput uſque extollere; quapropter etſi vapores in hepate, liene &c. generantur, neceſſariò in ipſos iterùm deciderent, non ſecus ac vapor ab ollâ collocatâ in tenuiſſimo igne elevatus in ollam decidit. Præterea detur vapores cerebrum aſcendere, cùm in hoc nulla ſit ampla cavitas, quæ capitellum referat, non poſſunt in guttas concreſ-

cere, quòd ſi concreſcerent in cerebri baſi, cùm pars hæc admodùm ſit anguſta, ſtatim per naris tubulos deſcenderent. Tandèm concedamus vapores cerebrum ſcandere, & in eo guttulatim concreſcere, tanquàm in parte frigidiori, cùm cerebrum exſangue ſit, & frigidum eſſe credant, perpetuò tantùm inter cerebrum, & piam matrem fieret hydrocephalus, & non alibi, quod falſum obſervamus.

Hydrocephali vera, & legitima cauſa, quoçumque in loco fiat, eſt lympha, quæ obſtructis vaſculis lymphaticis, vel deindè patefactis, vel anoſtomoſi, diapedeſi, rhiſi, vel diabroſi in eum effunditur locum; tenella enim hæc vaſcula valdè ſunt, & non ægrè aperiuntur, rarefiunt, rumpuntur, vel eroduntur à ſalinis, ſulphureiſque particulis in lymphâ commiſtis, inibi ſenſim coacervantur, & extra vitæ conſortium proſcripta ſuo circulationis munere deſtituitur, & caput in tumorem attollit.

Frequentiùs infantes hoc corripiuntur morbo, quàm adulti, infantibus vel intra, vel extra uterum hoc malum accidit; intra matris uterum exiſtentibus, dùm ipſæ geſtationis tempore uberiori aquæ potui nimis indulgent, vel plus juſto fructibus acidis, & acetariis utuntur. Id contingere volunt aliqui ob indebitam infantis poſitionem in utero, ità ut ad caput nimiùm declive lympha plus juſto confluat. Extra verò uterum plures eſſe poſſunt cauſæ, præcipuè ipſius uteri anguſtia, cùm ad lucem aditur infans ob malam tractationem, vel capitis effigiationem ab obſtetrice factam, ità ut ob ſuturarum compreſſionem, & dilatationem ipſum cranium, quod adhuc in infantibus molle eſt, diſtenditur, & lymphaticarum oſcula reſerentur, vel caſus, & percuſſiones ab ipſâ imperitâ obſtetrice habitæ in ipſo capite, ad quæ deindè lympha in mali cauſam decurrit.

Prognoſis.

Si aqua extra cranium contineatur, curabile malum eſt, neque ſine periculo, & magis, vel minùs ſecundum quod major, vel minor eſt tumor, & magis, vel minùs parvus infantulus; nàm ſi tenellam habeat ætatem, quæ neque morbum, neque remedium ſuſtinere poteſt, & præcipuè ſi aqua in magnâ ſit copiâ, ac totam capitis periphæriam occupans, vel quotidiè increſcens: tùm enim lenia medicamenta nihil juvant, fortia ætas non tolerat, communiter ſuccumbit. Si verò aqua ſub cranio ſtagnet, affectus curationem non admittit, non tamen æger deſerendus eſt. Si lethargus, vel apoplexia, vel epilepſia accidat, mors præ foribus adeſt.

Curatio.

Triplicem indicationem curativam in hydrocephalo inſtituunt vulgares, quarum prima ab ipſâ aqua in tumore contentâ oritur, quæ

quæ evacuari debet; ſecunda, ne in eo ampliùs regeneretur, præcavendum; Tertia viſcerum diſcraſiæ ſunt emendandæ, quare aquam triplici remediorum genere evacuant hydragogis, ſudores, & urinam cientibus.

A capite aquam educunt partim inſenſibiliter per diſcutientia, & exſiccantia, partim ſenſibiliter per cauteria, veſicatoria, ſetacea, & cutis capitis ſectionem.

Univerſalem corporis evacuationem hydragogis inſtituunt; verùm hic tumor infantulis, & nuper natis frequentiùs contingit, & vix tutò propinantur, & remedia, quàm externa vix iis commodè adhibentur. Eapropter ſi nuper natis accidat, nutricis corpus purgant, ſi pravis ſcateat humoribus, & infantulo *Setaceum* inter primam, & ſecundam vertebram apponunt, ſin minùs ſaltim *fonticulum* aperiunt. Setaceum apponunt, aliàs funem per cervicis pellem traductum, quod ſerum à capite derivari, & revelli ruditer credunt, quod medicamenti genus tantùm equis, & aſinis à Veterenariis hucuſque in uſum vocatum fuit: & chirurgorum inſcitia à veterenariis erudita in infantulos tenellos & delicatos tranſtulit.

Fonticulum aperiunt, ſerum in capite contentum citant, ut perſonaliter compareat, & quaſi eorum juſſibus obediturum, & per fontanellam proſcribendum.

Si puer tàm adultus fuerit, ut medicamenta ſuſtinere poſſit, *mel roſ. ſolut.* exhibent, ſed in paucâ quantitate cum *ſyr. roſ. ſolut.* Adultioribus verò *pilulas cochias* deglutiendas tradunt, vel *iridis ſuccum*, *vel elaterii grana duo.* Verùm purgantia nihil è capite eliciunt, nec caput aliquid dat præter mucum, quem ad pelvim, nec aliò mittit. Deindè per ſudores, & urinam ſeroſum evacuant humorem.

Univerſalibus evacuationibus præmiſſis, prius inſenſilem tentant evacuationem, ſed quia cutis denſitas obſtat, primò cutem rarefaciunt, & emolliunt herbis emollientibus, poſtmodùm exſiccantia, & diſcutientia uſurpant, inter quæ commendant, ut

℞. *Pulv. betonicæ,*
Salviæ,
Dictami cretici,
Cumini,
Origani an. ℨ. ß.
Stœcadis,
Sampſuci,
Flor. chamamel. ana ℨ. iij.
Bulliant in vino albo generoſo, & lixivio barbi, tonſorum, addendo
Oximellitis ℥. ij.
Ol. de ſpicâ, &
Rutac. ana ℥. j.
M. f. cataplaſma.

Vel

℞. *Mell. lib.* ß.
Salis ℥. ß.
Pulv. origani, &
Cumini ana ℥. ß.
M.

Et calide caput inunge.

Vel

℞. *Sem. coriand.*
Aniſi ana ℨ. ij.
Artimiſiæ,
Origani,
Pulegii ana m. ß.

Sulphuris ℥. ß.
Coquantur in lixivio. In colaturâ ſpongia madefiat, & calida capiti applicetur
Vel
℞. *Ol. chamæmel. vel*
Rutacei ℥. IV.
Sulphuris ℥. j.
M. f. Ung.
Quod diù continuetur. Nonnulli *calcis aquam* Laudant, ſi eâ calidâ ſpongia imbuatur, & capiti imponatur.

His omnibus adminiſtratis, ubi morbus non ceſſerit, ad ſenſilem evacuationem accedunt, quam per inciſionem, aut periculoſam uſtionem celebrant. *Celſus*, *Paulus Ægineta*, *Aëtius*, & alii ſectionem commendant, verùm militat ſectio, ubi tumor aquoſus extra cranium extiterit, ſi verò ſub cranio hæſerit, tamdiù expectandum eſt, donec è capite per cranium redundet humor, ſuturæque diſtendantur, & tumor appareat. Facienda eſt ſectio in loco, ubi major eſt aquæ copia, & in declivi. Cœterùm ſectio non temerè nec facilè adhibenda eſt, ſed prævio conſilio, vel ad ægrorum inſtantiam ob infelices eventus, qui ſæpe accidere ſolent. Quomodò, & quandò ſectio adminiſtranda ſit, diſcere quiſquam poterit ex *Paulo Æginetâ lib. 6. cap. 3. & ex Aëtio Tetrab. 2. ſerm. 2. cap. 1.*

Placet nonnullis cauterio actuali capitis cutem adurere, quinque, ſex pluribuſque locis, non ſimul, & ſemel, ſed repetitis vicibus, ne vires nimiùm exhauriantur, quotidie eum eligendo locum, quem aquoſus humor commodiorem indicat.

Horum mediorum quodnàm præſtet, abſolutè decerni non poteſt, quodcumque tamen horum eligas, aquam omnem ſimul, & ſemel educas cave, facilè nàmque ipſo operationis tempore interiret æger, aut ſaltèm valdè debilitarentur vires: paulatim itàque evacuanda eſt, ut hydropicorum aqua paracentheſi evacuatur. Imò nunquàm in curationis fine aqua omnis auferenda eſt, ne partes debilitatæ, etiam calore eo, quem aqua poſſidet, corrumpantur: quin potiùs, quod relinquitur, internis, externiſque diſſipantibus diſcutiendum.

Tandèm cerebrum refrigeratum, & humectatum calefaciunt, & exſiccant, ut in ejus temperiem redeat.

Noſtram nunc hydrocephali curationem inſtituimus, aquam copioſiùs aggeſtam, vel in cavitatem illapſam evacuando; ductuum lymphaticorum obſtructionem reſerando; vel eorumdem ruptionem, ex quibus aqua in partem influxit, conſolidando; & tandèm aquæ proventum inhibendo.

Quò ad res nonnaturales, quæ corpus alterare, & ad priſtinam ſanitatem reducere poſſunt, dicimus in hac tumoris ſpecie aërem calidum, & ſiccum, vulgò dictum, eſſe debere, quòd ſi talis non ſit naturâ, arte parandus. Intemperantiæ, in pueris adeò ſolemni, niſi frenum injiciatur, fruſtanea erit curatio. Cibus non ſit herbaceus, non aquoſus, vel ſalſus, ſed boni,

boni, & utilis ſucci, ut carnes gallinarum, caponum, pullorum, perdicum, aliarumque avium montanarum. Potus frigidus, vinum tenue, decocta hordei, julapia frigida vulgo putata &c. exulent, liquidorum uſus ſit moderatus, Vinum aſſuetis parcâ manu exhibeatur. Motus, quies, ſomnus, vigilia, omnia moderata. Animi pathemata regulentur, & debitæ excretiones ſuum ſervent tenorem.

Pro evacuandâ lymphâ copioſiùs coërcitâ, hydragogis utimur, ut *reſinâ jalap. extract. mechoacan, vel gummi gut. cum mercurio dulci,* vel eis, quæ in hydrope pro purgantibus uſurpantur, inter quæ *elaterium* eminet, ſi æger hæc medicamenta tolerare poſſit, aliter evacuantia blanda eſſe debent, prætereà convenit *manna potabilis, mel roſarum ſolutivum, aut ſyrupus roſarum ſolutivus, itèm calomelanos, vel mercurius dulcis in hoc ſyrupo.* Verùm ſi infans ſit, nutricis corpus, ſi pravis luxuriet ſuccis, per inferiora deplemus, & externa, quæ exſiccandi vim habent, quantùm fieri poterit, infanti medicamenta applicemus.

Vel inſenſibiliter aqueam colluviem diſcutimus, & hæc evacuatio tutior, quàm ſenſilis erit, & præſertim ſi pauca ſit aqua, hujuſmodi medicamenta erunt, quæ diaphæreſim movent, ac quæ ſudorem, ut *decoctum ligni guajaci, ſalſæ parillæ, ſaſſafras, vel balneum, laconicum, & ſudatorium.* Itèm *antimonium in liquorem verſum, & poſtmodùm in pulverem,* ſolummodò per ſudorem purgans. Similiter *mercurius diaphoreticus Paracelſi, & cœtera diaphoretica.*

Ductuum lymphaticorum obſtructionem reſerant ea, quæ tenacem, & glutinoſam lympham ità incidunt, & attenuant, ut liberum adipiſcatur commeatum, ut *tartarus vitriolatus, ſal abſynthii, roris marini, ſpiritus tartari, ſpiritus vitrioli, ſalis armoniaci, ſpiritus Vitrioli, Martis, tinctura tartari, ſpiritus urinæ &c.*

Vaſorum lymphaticorum rupttionem optimè uniunt, & conſolidant adſtringentia, ut *radic. tormentillæ, biſtortæ, caryophyllatæ, fol. myrti, equiſeti, flores roſar. balauſt. nucum cupreſſi &c.*

Non deſint in hoc curando affectu blandiora diuretica, ut *ſpiritus ſalis dulcis, ſalis armoniaci, ſal fabarum &c.* Notandum volumus, quòd quæcumque uſurpantur ſemper cephalicis miſceantur, ut eſt *ſal volatile ſuccini, eſſentia caſtorei, elixir cephalicum, eſſentia roris marini, liquor cornu cervi ſuccinati.*

Si malum non ceſſerit ad topica confugimus, ſi tota præcipuè hydrocephali minera non exhauriatur, & quia cutis denſitas ad aquæ retentionem non parùm facit, primò cutem rarefacimus, & emollimus *decocto malvæ, chamameli, meliloti, parietariæ &c.* poſtmodùm diſcutientia, & reſolventia inſenſibiliter tumorem uſurpamus ex *chamomillâ, meliloto, artimiſiâ, ſtœcade Arabicâ, calaminthâ montanâ, rore marino, abſynthio, origano, pulegio, cumino, ſerpillo &c.* quæ plurimo ſale volatili ſunt re-

ferta, ex quibus fotus parari poteſt, factâ coctione in vino, qui vigoretur *ſpiritu vini*, *vel aquâ Reginæ Hungariæ*, & parti affectæ abraſæ calide applicetur. Vel formari poteſt ſacculus *ex rutâ*, *ſabinâ*, *lavendulâ &c.* in vino.

Hunc tumorem ſolâ illinctione diſcutiunt *oleum anethinum*, *laurinum*, *roſaceum*, *chamæmelinum*, *vel hyperici*. *Foreſtus lib. 3. chirurgiæ obſerv. 61.* ſequens commendat unguentum, ut

℞. *Ol. chamomellini* ℥. iv.
Sulph. pulv. ℥. j.
M. f. Ung.

diù continuandum. Verùm feliciùs, & potentiùs operabitur, ſi *aliquot guttæ olei ſuccini*, *vel balſami ſulphuris*, *vel terebinthinati*, *vel aniſati* addes. *Avicennas* commendat in decocto cephalico, *ſtœcade Arabicâ*, *calamintha montanâ cochleas contuſas*, & applicatas. Præſtant in hoc tumore *limaces cum ſuis teſtis*, ſi pinſentur, & in emplaſtri formam redigantur, quod capiti applicetur, & relinquatur, donec ſponte cadat, & mirabiliter reſolvit. Vel præſtantiſſimum erit ſequens unguentum, ut

℞. *Chamomill. exſicc.*
Abſynth. ana ℥. ß.
Sulph. com. ℥. j.
Myrtill. ℥. ß. *f. pulvis.*
Butyr. recent.
Ol. chamomill. ana ℥. j. ß.
Ceræ parum
M. f. Ung. ad ignem,

quo locus quotidiè inungatur, donec inflatio evaneſcat. Aliqui laudant *lixivium cum herbis cephalicis paratum*, *atque cataplaſma ex abſynthio in vino cocto*.

Non multos infantes hydrocephalo laborantes ſolâ inunctione *olei roſacei*, *vel hyperici*, *ſuperaddito pulvere myrtillorum*, *cum foliorum braſſicæ ſuperpoſitione calidâ* breviter curavimus. Multùm commendamus *vini ſpiritum cum quartâ parte aquæ ſcabioſæ cum ſpongiâ impoſitum*, vel loco vini ſuſtituimus *aquam Reginæ Hungariæ*. Verùm monemus ſpongiam novam recipiendam eſſe, & arctè faſciâ capiti alligandam, ac ne refrigeretur, calido linteo ſuperpoſitâ moderatè calefaciendam eſſe.

Mirum in modum, & thermæ ſulphureæ, ubi earum eſt ubertas, conducunt, ut apud nos in agro Puteolano, ſi ſpongia iis madefiat, & capiti imponatur, in quarum defectu coquantur in aquâ ſal, ſulphur, & alumen, & eodem modo applicentur.

Si his hydrocephalus non cedat, ut ſeroſa educatur colluvies, neceſſum eſt ad chirurgiam ſcilicet inciſionem, vel puncturam confugere, quæ quidèm aliquo modo tolerari poteſt in hydrocephalo externo, utut non ſemper ſit ſine periculo; qui verò intra cranium, & cerebrum eſt, non niſi cautè, & multâ circumſpectione, & à perito chirurgo peragatur. Studioſè conſiderandum eſt, ubinam contineatur aqua, & qui loco meliùs effluere poſſit. Tunc ſectio peragi debet ſcalpello, vel cannulâ ad acumen perforatâ, vel quia quandòque gelatinæ inſtar viſcida eſt, ut per cannulam effluere non poſſit, ſcalpello vulnus latius fiat in decliviori loco, & notan-

notandum, quòd aqua omnis non ſimul, & ſemel educitur, aliàs mors procuraretur, ſed per intervalla non horarum tantùm, ſed dierum. Interim æger corroborantibus reſtaurandus eſt.

Cap. XXX.

De Teſtudine, & Talpâ.

PRivatim quoque capiti accidunt tumores nonnulli, quorum apud antiquos Græcos, vel Latinos mentio non reperitur, ſed ſolùm iis peculiaria impoſita ſunt nomina à recentioribus barbaro-Latinis, nempè Teſtudo, Talpa, Topinaria, Natta.

Teſtudo eſt tumor magnus, mollis, aut ſaltem non valdè durus in capite, latiori formâ, à cujus formâ nomen ſortitus eſt, vel caſtaneæ in principio, poſteà verò in formam ovi excreſcens, materiam continet mollem, vel ſaltèm non valdè craſſam, tunicâ quadam obvolutam, quæ communiter cyſtis apud Græcos, Latinè verò folliculus appellatur.

Talpa eſt tumor teſtudini affinis, & ità dictus, quia ſicut talpa ſub terrâ deambulat, & in eâ foveas excitat, ſic tumor hic ſub cute cranium cariat, undè congenei ſunt affectus, & ſolùm inter ſe differentes penes cranii læſionem, nàm donec cranium non lædatur, teſtudo dicitur, talpa verò cùm cranium cariet, in reliquo conveniunt. Hinc eſt, quòd à quibuſdam confunduntur, & pro uno, eodemque hi tumores accipiuntur. Quidam teſtudinem à talpâ penes materiam diſcriminant, quia in talpâ eſt craſſior, quàm in teſtudine, & teſtudinem ad melicеridem, talpam verò ad atheroma referunt. Talpam nonnulli Topinariam appellant, cœterùm topinaria diverſus eſt affectus, & pueris familiaris, qui à phlegmate fit, quod ſaniei viſcoſitas, ejuſque albedo declarat: aliquandò ex phlegmate miſto cum ſanguine, quòd color oſtendit, qui non rubeus eſt, & ad maturitatem citò devenit. Topinariam ad hydrocephalum *Iohannes Philippus Ingraſſias* reducit, ſed perperàm, cùm hic tumor ex aquâ fiat, nec ſanguinem habeat admiſtum, nec ſuppurationem patiatur.

Natta, Nata, & Napta tumor eſt magnus, mollis, ſine dolore, & colore, in dorſo præcipuè excreſcens, quandòque tamen in humero, aliiſque partibus erumpens à tenui quidèm radice pendens, ità tamen incrementum ſumens, ut aliquot libras pendat, & melonis, vel cucurbitæ magnitudinem adæquet, qui cùm non ſemper eaſdem habeat figuras, ideò etiam diverſis nominibus ab authoribus appellatur. Materia in eo interdum videtur carnoſa, ſed reverà non eſt caro, verùm adipi ſimilis, ideòque ad ſteatoma refertur.

Signa.

Præfati tumores ex deſcriptionibus ſuprà traditis facilè patent; ſunt enim tumores molles, vel non

 valdè

valdè duri, magni, lati, & indolentes, vel ſaltèm leviter dolent, peculiari tunicâ incluſi, & figuram habent prædictis animalibus aſſimilem, à quibus denominationem ſumpſerunt.

Cauſa.

Horum tumorum cauſam ad pituitam referunt vulgares, verùm in talpâ cùm calvaria carietur, pituitam ſalſedinis participem, vel bilem habere admiſtam ſtatuunt, à qua mordax, & acris redditur, quæ ſalſedo, vel bilis in teſtudine non reperitur, ideòque nulla fit eroſio; Verùm ſectarii chirurgi, gregariique medici in horum tumorum aſſignandâ cauſâ ceſpitant, teſtudinis enim & talpæ cauſa eſt aſſimilatricis error, quæ dùm ultimum alimentum non bene regulat, efficit, ut illud degeneret, ſibi locum adſciſcat, & ex partis augmento elevatur, & quia ſub cute ſtagnat, ne hinc indè vagetur, in peculiari tunicâ, vel nerveo folliculo à communi cute diverſo clauditur, undè iſti tumores meliceridis, ſteatomatis, & atheromatis naturam ſapiunt, verùm hìc materiæ copia major eſt, & hinc etiam tumores majores ſunt. Temporis proceſſu illius ultimi alimenti ſal exaltatur, & erodendi energiam nanciſcitur, ac proindè cranium corrodit, ut in Talpâ obſervamus, undè recens tumor teſtudo commodè appellatur, inveteratus verò ob realgarina ſalia, quæ temporis diuturnitate cranium corroſere, talpa nominatur.

Prognoſis.

Hi tumores periculoſi ſunt ob cranii vicinitatem, verùm teſtudo minùs quàm talpa negotium faceſſit, cùm timorem incutiat, ne cranium corrodat, & præcipuè circa ſuturas. Si magna adſit cranii corroſio, præſtat ſinere talem tumorem, quàm curationem aggredi. Qui cranii corroſione deſtituuntur, etſi facilius curantur, adhuc tamen diuturni ſunt, & tardè, vel nunquàm ſuppurantur, & niſi totus extrahatur folliculus, perfecta ſanitas ſperari non poteſt, cùm ſi aliquid relinquatur, indè novus germinat tumor.

Curatio.

Tenuem, & exſiccantem victûs rationem inſtituunt vulgares, & præmiſſis frictionibus, cucurbitulis, enematibus, corpus purgant medicamentis pituitam educentibus, & bilem expurgantibus, præcipuè in forma pilulari, quæ ad ſuccos in capite contentos educendos valdè commendantur, nàm diutiùs in ventriculo morantes, meliùs à capite, & extremis partibus evacuare poſſunt, quaſi per magnetiſmum, ideòque cephalicæ, ſeu capitales appellantur; verùm non propter formam, & majorem in ventriculo moram validiùs purgant, quàm aliæ medicamentorum formulæ, ſed quia magis vitam laceſſitat, ſtimulatque virus laxativum validorum ingre-

ingredientium, ex quibus utplurimùm conſtant pilulæ. Sed primùm humores preparant tribus ſyrupis, ut

℞. *Syr. de cort. citri,*
Betonicâ, &
Lupulor. ana ℥. ß.
Aquæ betonicæ ℥. iij. *m.*

Poſtmodùm corpus purgant, ut

℞. *Pilul. Cochiar.*
Fœtid. &
Aggregat. ana ℥. j.

Cum cathartico roſ. formentur pilulæ IX. *& deaurentur.* Quòd ſi perfecta non ſuccedat purgatio, poſt nonnullas horas à pilulis prædictis, apozema exhibent, ut

℞. *Syr. ſueſſ. &*
Roſ. ſolut. ana ℥. ij.
Aquæ betonicæ par. m.

Corpore expurgato, ſi ſeroſi humoris reliquiæ redundare videantur, vel *decocta*, *& ſyrupos* propinant *magiſtrales*, & præſertim ſi oſſis caries induᴄta fuerit, ut in talpâ, quaſi decocta, & ſyrupi magiſtrales cariem tollerent.

Quibus peractis, ſi tumor fuerit minor, & ſine oſſis carie, ad digerentia, & diſcutientia confugiunt, talia ſunt *cataplaſmata ex abſynthio, rutâ, origano, & calaminthâ montanâ in vino decoctis, additis rore marino, ſtœcade, betonicâ, & roſis rubris incompletis* poſſunt fieri fotus, & deindè ex *oleo nardino, coſtino, & rutaceo cum paucâ cerâ fiat linimentum:* Sed ad hunc uſum opportuna magis rentur emplâſtra, quæ tenaciter adhærent, quàm cataplaſmata, quæ faciliter dilabuntur, & in pueris magis, qui loco ſtare neſciunt, undè commendant *emplaſtrum de lapide Marcheſita, & emplaſtrum de betonicâ.* Verùm errant vulgares; hi enim tumores nunquàm diſcutientibus, & digerentibus curantur, nec folliculum, qui nerveus eſt, hæc vanida medicamenta reſolvere poſſunt: imò nullatenùs his procedendum eſt, ne tenuioribus partibus reſolutis, durefcant magis molliores. Si tumor fuerit magnus, & ſuccus tenax, mollientibus, & ſuppurantibus utuntur, commendant *emplaſtrum de mucilaginibus, & Diachylon magnum cum gummatibus &c.* Verùm ſi hi tumores quibuſcumque ſuppurantibus reluctentur, factâ ſuppuratione, tumorem aperiunt, & regunt juxta vulgares pandectas.

At ſi ſubjectum os carioſum, vel corruptum fuerit, ut in talpâ, tunc os læſum radunt, vel cauterizant.

Horum tumorum curatio chirurgiâ tantùm perficienda eſt, præmiſſo igitur cathartico, primò contentam educimus materiam, quæ neceſſariò per apertionem fieri debet, quam ferro, vel ſectico celebramus; verùm ferrum exhorrent ægri, quia inſalubre, & ab inciſione crudum reſultat vulnus, commodiſſimum propterea ſecticum judicamus pluries à nobis deſcriptum ex mercurio meteorizato. Factâ cauſtico apertione, contenta materia totaliter educenda eſt digitorum preſſione.

Secundò folliculum extrahimus, qui niſi totaliter ſeparetur, recidivam patitur tumor, verùm quia tenaciter partibus circumambientibus

tibus adhæret, nec facile extrahitur, & eam ſeparationem ſcalpro celebrare horribile, & doloroſum eſt negotium, idcircò folliculum deſtruimus fruſtulis ſectici ex mercurio meteorizato, & id toties repetendum, donec funditùs eximatur. Tandèm ulcus emplaſtri fodicationum ſuperpoſitione ad perfectam cicatricem perducitur. Si cranium corroſum ſit, curatio inſtituenda eſt, ut latiſſimè *Tomo ſecundo cap. 21. De Ulcere cum oſſis carie*, dicimus.

Cap. XXXI.

De Hordeolo.

A Capite ad oculos deſcendimus, & ab eo affectu exordimur, qui hordeolum dicitur. Oritur tàm in pueris, quàm conſiſtentis ætatis hominibus, quandòque in ſuperioris palpebræ margine prope pilos tuberculum quoddam oblongiuſculum, acuminatum, duriuſculum, ac rubicundum, calore, prurituque moleſtum, & magnitudine ferè granum hordei æquans, ac proindè hordeolum nominatur, cujus adhuc aliam ſpeciem faciunt authores albidiorem, quam grandinem appellant; at noſtro judicio unum & idem eſt, licèt colorem ſubindè variet, nàm & Vari idem faciunt, ac nonnunquàm rubei ſunt, interdùm verò planè albicant: Judicamus ergò hordeolum nil aliud eſſe, quàm palpebrarum Varum, conſimili enim modo tandèm ſuppuratur, ut Varus, & concretam puris particulam in ſe continet, quæ non niſi expreſſa egreditur ob ſpiſſitatem. Eſt autem grando tuberculum durum, rotundum, & album, hùc illùc mobile ex duriore materiâ, & quaſi lapideſcente genitum.

Signa.

Ex dictis tumor iſte ſatis cognoſcitur; eſt nàmque tuberculum in ſuperioris palpebræ margine, prope pilos, & magnitudine ferè hordei granum æquat.

Cauſa.

Pro hujus tuberculi cauſâ ſtituunt vulgares humores pituitoſos, qui à victu phlegmatico, & mucilaginoſo cumulantur, uti ſunt carnes ſuillæ pingues, & aliæ adipoſæ, caſeus recens copioſè ingeſtus, poma cruda, aliique arborum fructus, lacticinia, ac in primis cum farinâ pultes cocta, crebrò comeſta, & ſimilia. Verùm genuina cauſa eſt ſuccus alimentitius viſcoſus, qui extra palpebræ ſolidas fibras acidi ope agglutinatur, & juxta partis texturam in hordeolum degenerat.

Prognoſis

Hordeolum nihil periculi infert, ſed tantummodò aliqualem deformitatem, attamen quandòque per paucum temporis ſpatium oblongatur, & viſui obeſt. Difficulter in ſuppurationem abit, & cùm

cùm ſuppuratur, expreſſumque per ſe conſolidatur, reverti tamen ſolet ei qui ſemel eo laboraverit.

Curatio.

Pro hordeoli ſanatione vulgares corpus *Agarico*, vel aliis phlegmagogis evacuant, ac poſtmodùm affectam inungunt partem *oleo amygdalarum dulcium*, *vel gallinæ adipe*, *aut cerâ candidâ* fricant. Aliqui affricandas eſſe *muſcas*, abſciſſo, & abjecto capite, pro remedio efficaciſſimo habent. Quàm remediis indiga ſit vulgarium medicina, ex hoc vanido conjectari licet, cùm muſcas in aëre captare cogatur.

Si nec ſponte, vel his medicamentis non ſuppuretur, ſcalpello hordeolum aperiunt, pus exprimunt, & *ovi luteum cum oleo roſaceo* imponunt. Nonnulli hordeolum curare ſtudent per ligaturam ex ſerico filo, nàm ſenſim per duos, aut tres dies ſingulo manè ſericum conſtringendo filum, & ſponte cadit; per ſe cicatrix inducitur, & agglutinatur. Verùm perperàm ſcalpello hordeolum incidendum jubet *Daniel Sennertus*; nàm ferrum formidoloſum eſt, & magna ſanguinis effuſio ſuccedit, quæ quandòque levi punctione irritatur, & non ità facilè cohiberi poteſt. Præterea hordeolum non habet baſim anguſtam, quæ filo vinciri poſſit. Inſuper iſte curandi modus dolorificus eſt, & perpetim tumorem, & inflammationem accerſit, quæ magnifacienda eſt ratione partis, & tandèm intermittitur curatio, vel prorſus poſſimè repullulare poteſt.

Hordeolum inter affectus cutaneos collocamus, ideòque topicis tantùm tollitur, undè in ejus curatione omni operâ incumbendum eſt, ut ſuccus ille ſpiſſus, & viſcidus, inter fibras aggeſtus attenuetur, fluxilis reddatur, & per poros reſolvatur, & exhalet. Huc faciunt ea medicamenta ſale volatili imbuta, ut volatilitate ſuâ hæc omnia peragant. Conveniunt itàque *ſpiritus vini tartariſatus*, *urinæ*, *lumbricorum*, *ſalis armoniaci*; *oleum ceræ*, *philoſophorum*, *tartari p. d.* Vel *galbanum cum modico nitri ſubactum*, *vel ſagapenum ex aceto tritum* imponimus, vel *emplaſtrum ex ammoniaco cum axungiâ viperinâ*. Nonnulli *hordeum*, *& chamomillam in aqua decoquunt*, eoque decocto hordeolum fovent. Vel *hordei granum jejuno ſtomacho maſticatum* ſæpiùs applicant, at non hordeum, ſed ſaliva ſanat. Sic nos plura hordeola ſub initio curavimus ſingulis matutinis horis ægri *propriâ ſalivâ* inungendo, conſtat nàmque ſaliva plurimo ſale volatili. Plebecula *tria grana integri hordei accipere ſolet*, *& ea*, *averſâ facie*, *trans caput tergum verſus*, *in puteum præcipitare*, & ſic hordeolum ei, qui ipſe ſuis manibus hoc remedium adhibet, evaneſcit ob fortem apprehenſionem, ſive fixam ideam.

Quòd ſi reſolvi nequeat, ad emollientia, & ſuppurantia confugimus, & efficaciſſimum remedium eſt *emplaſtri Apoſtolici fruſtulum*, quo illud brevi temporis interval-

lo emollitur, rumpitur, & exeunte materiâ albâ ſpiſſâ, citò ad ſanitatem perducitur. Si ſuppurari non poſſit, quia in gypſeam concrevit duritiem, ſectione aperiendum eſt, & contenta materia exprimitur.

Grando iiſdem curatur remediis, quæ pro hordeoli curatione attulimus.

Cap. XXXII.

De Ægilope, Anchilope, & fiſtulâ lacrymali.

ORiri ſolent inter majorem oculi angulum, & naſi radicem tumores illi, qui Græcè appellantur ægilops, & anchilops, à quibus fiſtula lacrymalis ortum ducere ſolet. Verùm de horum tuberculorum naturâ non æquè inter authores conſtat; ſiquidèm putant nonnulli, quòd ante ſuam ruptionem anchilops, ruptum verò ægilops vocatur, undè ſe conſequuntur hi affectus, nàm anchilopem ſequitur ægilops, ægilopem fiſtula lacrymalis. Verumenimverò hæc duo nomina majori cum diſtinctione ipſi attribuere merebatur, cùm duplicis ſortis videatur, nàm interdùm nullius inflammationis particeps eſt. Sed ut noſtram proferamus ſententiam, dicimus duos eſſe tumores, cùm duo ſint nomina, duo enim tumorum genera major oculi angulus patitur, unum nonnunquàm cum inflammatione prorumpit in tumuſculum rubentem, minutoque furunculo ſimilem, & dolorificum, in ſuppurationem abientem, & ægilops nominatur, & poſt ſui ruptionem ulcuſculum facientem, quod haud raro perſanationem non recipit, ſed ſinuoſum præbet exitum, & per eum perennem ſuppeditat affluxum, atque ſic in fiſtulam degenerat, quæ ob perpetuam tenuis humiditatis exſudationem lacrymalis appellatur. Alterum nonnunquàm ſine inflammatione, ſed tumuſculum ſaltèm excitat refertum materiâ ſpiſſâ, & viſcidâ, pultem, aut mel, aut ſevum referente; cujuſmodi ſunt atheroma, ſteatoma, & meliceris, cui melioris differentiæ ergò perpetuò anchilopis nomen competere poteſt. Et aliquandò quidèm tumor hic in ſuperficie ſe oſtendit, aliquandò magis profundum obſidet, & nonniſi tactu, & compreſſione percipitur. Tumor hic ruptus, & perperam curatus, in ulcus abit, quod vel ſimplex remanet, à quo pus coctum plerùmque exſudat; vel ſerpens, & malignum evadit, à quo pus effluit crudum, quod etiam non raro ſub inferiore palpebrâ, non extrà diſrupto tuberculo, viam ſibi parat, & per tuberculum ibi elevatum, exulceratumque aquoſam, & purulentam effundit materiam, & in ſinum, & oculi fiſtulam degenerat.

Signa.

Facilè ægilops cognoſcitur, quia eſt affectus inflammatorius, locus obſcurè, vel manifeſtò tumet, ru-

bore in ambitu perfunditur, dolore affligitur, eoque lancinante, febris adeſt, quæ omnia augentur, dùm tumor ſuppuratur, fit abſceſſus cum ulcere, quod niſi cautè tractetur, facilè pus diutiùs retentum cuniculos ſubtùs agit, ſubjectam exedit carnem, & ſinum parat, per quem ſanies intùs collecta, aut ſponte fluit, aut preſſo angulo extruditur, & tumor nonnihil ſubſidet, donec nova regeneretur illuvies, quod paucis interdùm accidit horis. Quandòque ſinus ad os ſubjectum uſque penetrat, illudque exedit, viamque in narem proximam aperit, è qua graveolens quid continenter effluit, ità ut oſſis illius portionem cum pure craſſo, & fœtido è nare prodiiſſe *Platerus* viderit. Anchilops cognoſcitur, quia non eſt affectus inflammatorius, ſed concolor, & immobilis.

Cauſæ.

Pro ægilopis efficienti cauſâ accuſant chirurgi ſectarii ſanguinem tenuem aut bilioſum, quandòque pituitoſum, aut melancholicum, qui è temporum, frontis, aut faciei venis motu naturæ critico, aut ſymptomatico, ad illum oculi angulum accurrit, & tumorem excitat inflammatorium. In anchilope humorem aſſignant pituitoſum, lentum, & tenacem, melleum ſcilicet pultaceum, & ſebaceum, ut in meliceride, atheromate, & ſteatomate fieri ſolet. Cauſæ externæ ſunt ictus, caſus, contuſio &c. Verùm vulgarium cauſas exploſimus *cap. 2. de inflammatione*, & *cap. 7. de atheromate ſteatomate*, & *meliceride*.

Undè pro noſtrâ ſententiâ, & juxta noſtra principia ægilops fit ex ſanguine in arteriolis, vel venulis id majori oculi angulo concreſcente, vel indè effuſo, qui tuberculum excitat, & abſceſſum gignit. Anchilops fit ex ſucco nutrimentitio in oculi angulo degenerato, in folliculo plerùmque incluſo, hinc tumor dolore, & ferrè ſuppuratione deſtituitur. Fiſtulæ lacrymalis cauſa eſt aſſiduus palpebræ motus, iſte enim non permittit, ut continui ſolutio ſecedat, & impedit quoque ne facilis ſit illius curatio.

Prognoſis.

Ægilops difficulter curabilis eſt ob vicinitatem nobiliſſimæ hujus partis, oculi nempè, niſi acuratè ei occurratur, nàm ſi diſcutientibus utimur medicamentis, quia calida, & acria ſunt, inflammationem augent; ſi liquidis, facilè de his aliquid in oculum fluit. Tandèm, quia citra obligationem medicamenta non adhærent, illa tamdiù perferre difficile eſt. Undè medici ad ægilopes pauca ſcripſêre medicamenta. Difficile redditur malum, ſi tumor profundas occupet partes. Si tumoris ad interna fiat ruptio, pejus eſt, quia metuenda eſt ſubjectorum oſſium corruptio. Quò profundius fuerit ulcus, eo difficillimam reddit curationem, & ſi ulcus fuerit cancroſum, nulla curatio tentanda

da eſt, ne chirurgus famam ſuam maculâ inurat; quia incurabile eſt tale malum. Si malum fuerit recens, & citra oſſis læſionem, non ægrè curatur; ſi verò chronicum, & cum oſſis læſione, difficillimè. Aegilops ad cancri naturam accedens curare pernicioſum eſt, cùm mors acceleretur.

Anchilops non tàm medicamentis, quàm chirurgiâ opus eſt, & ratione partis difficillimæ eſt curationis.

Fiſtula lacrymalis recens, & quæ extrinſecum orificium habet manifeſtum, non ægrè curatur, contrà verò ægrè. Fiſtula lacrymalis plerùmque malum chronicum eſt, tùm propter perennem materiæ affluxum, tùm quia decens ligatura eâ parte commodè fieri nequit, tùm tandèm medicamenta debilia parùm proficiunt, fortia verò oculum lædunt.

Curatio.

Curatur à vulgaribus incipiens ægilops, ut incipiens inflammatio, tenui ſcilicèt, & refrigerante victu, cùm abſtinentiâ à vino, & calidis cibis. Crebriùs utuntur cucurbitulis, frictionibus, enematibus, ſi opus eſt, ac etiam venæ ſectione, & corporis purgatione, præſertim ſi bilioſus fuerit ſanguis. Fronti repellentia adhibent ex *aquâ roſaceâ, ſucco plantaginis, portulacæ, ovi albumine, & bolo armeno, aceto roſaceo &c.* Tempore procedente diſcutientia addunt, ut *fœniculi ſuccus, aliquid thuris, myrrhæ &c.* Si malum perſeveret, ſola diſcutientia adhibent, inter quæ *nux rancida*, tanquàm multùm diſcutiens à multis commendatur. Si tumor ad ſuppurationem tendat, juvetur *emplaſtro diachylonis, vel fermento cum lacte muliebri, & croco.* Si ſponte non rumpatur, nec apertio differatur, ne pus ſubjectas erodat partes, & ulcus ſinuoſum, & fiſtuloſum incurabile gignat. Dùm ſectio aperitur, applicant fronti, & oculo *ſpongiam aquâ roſarum madidam, vel ſtuppam cum ovi albumine.* Apertum tumorem *melle roſaceo, vel oximel. ſimpl. vel unguento Ægyptiaco abſtergunt.* Nonnulli *viride æs* per ſe ſolùm pro ſecreto habent, deindè ſarcoticis utuntur unguentis.

Anchilopem cauterio, ſeu ignito inſtrumento aperiunt, defenſiva fronti, & oculo applicant, nempè *ſpongiam, vel ſtuppam poſcâ madefactam*, & materiam cum ſuo folliculo funditùs eximunt, deindè *melle roſaceo, vel unguento Apoſtolorum miſto* abſtergunt, & tandèm incarnantibus cicatrizant. Verùm hoc, quod vulgares referunt, faciliùs eſt dictu, quàm factu.

Si fiſtula jàm ſit genita, ejus orificium *turundâ ex ſpongiâ, aut radice gentianæ, ſive ſambuci medullâ parata* dilatant, deindè ſaniem compreſſione expurgant, & *unguento Ægyptiaco, vel melle communi cum oleo roſaceo* detergunt, & poſtremò carne implent, & cicatricem inducunt. Verùm ſi fiſtula callum in fundo contraxerit, quod duríties oſtendit, aut ſit cum oſſis eroſione, quod deprehenditur, ſi immiſſo ſpecillo aſperitas quædam in oſſe, aut ſonitus quidam pulſo

oſſe,

oſſe, perioſtio abſumpto, animadvertatur; utrumque enim & fiſtulæ callus, & oſſis eroſio ſoli lationi reluctantur. Tunc actuali cauterio adurunt, quinimò non tantùm in his caſibus, ſed etiam ubi ſæpiùs parti humorum fluxus fiant, & internorum viſcerum vitio excrementa ſugerantur, uſtionem conſulunt. Corpore itàque purgato, & idoneis inſtrumentis paratis, quorum oblonga, & obtuſa ſit forma appoſita ulceris circumferentiæ, & profunditati reſpondens, ut os nudatum aduratur. Caute procedunt, ne oculus lædatur, & vicinæ partes inflammentur, ac proindè *linteolis in aquâ roſaceâ infuſis, aut in ovi albumine, aut alio ſucco frigido, aut poſca imbutis* conteguntur, ne ignis caliditatem ſentiant; locus autem ter, aut quater ignitis inſtrumentis uritur, deindè imponunt *Linteola ovi albumine, & aqua roſacea, aut poſca optimè ſimul concuſſis madida*, & frequenter mutant, nec exſiccari permittunt; poſteà *recenti butyro* eſcharæ caſum procurant, qua ſublatâ, ſarcoticis unguentis, vel pulveribus carne locum replent, & demùm emplaſtris, vel ſiccis filamentis ulcus glutinant. Quòd ſi æger actuale exhorreat cauterium, dilatato ulceris orificio per ſectionem, vel per turundam, os deſquamant, & ſuper eo *alumen rocha uſtum, vel vitriolum uſtum* applicant, quæ ſquamam de oſſe tollunt, & corruptam fiſtulæ carnem abſumunt.

In ægilopis curatione nullatenùs convenit medicamentum purgans, & phlebotomia juxta noſtra principia, ut in ſuperioribus jàm diximus: Cæterùm præpedienda eſt ſuppuratio quantùm fieri poteſt, & ad hunc finem alicujus repellentis applicatione utimur, cujuſmodi optimum eſt Saturni ſaccharum in aquâ roſarum diſſolutum, & intinctis panniculis huic inflammationi incipienti affotum, & ea omnia tàm interna, quàm externa de inflammatione dicta. Poſt repellentia adhibenda ſunt reſolventia, quorum uſui inſervire poteſt celebre *Amati Luſitani ceratum* contra ægilopas, ut

℞. *Aloës lotæ*
Thuris,
Myrrh. ana ℥. ß.
Ceruſſæ,
Sang. dracon.
Sarcocollæ ana ℥. iij.
Teſt. cochl. pulv. ℥. ij.
Gum. opop. in acet. ſol.
Lapid. hæmatit. ana ℥. j. ß.
Croci ℈. ij
Ceræ,
Reſinæ ana ℥. iij
M. omnia ad ignem
F. S. a ceratum.

Verùm ſequens potentiùs reſolvit, & diſſipat:

℞. *Maſtich.*
Thuris maſculi ana ℥. j.
Santal. rubr. ℥. ß.
Croci ℈ j. ß.
Flor. chamameli
Roſ. rubr. ana m. j.
Fiat omnium pulvis ſubtiliſſimus probè miſtus, tùm

℞. *Ceræ* ℥. ß.
Axung. cervi ℥. j.
Ol. chamemel.

Bacc. juniperi ana ℥. ß.
F. S. a. emplaſtrum,

Quod ſuperinductum panno ; & dietim bis ſuperpoſitum ægilopem non tantùm, ſed quoſcumque tumores, in primis verò circa pudenda extirpat, omnem ſanguinem ſubcutaneum diſſolvit, eſt ſingulare ad eryſipelas, & quamvis inflammationem diſſipat.

Verùm quia hujuſmodi reſolventia quandòque ex neglectu opportuno tempore adhibita non fuêre, & ægilops ſuppurari incipit, ideòque ſuppuratio accelerãda eſt maturativis, nempè *emplaſtro noſtro Benedicto*, *fodicationum*, *vel Apoſtolico*. Nihil autem ferè tàm citò maturat, & abſceſſus rumpit, ac *cepæ ſub cineribus coctæ, contuſæ, & cum portiuncula ſaponis nigri & pinguedinis lardi ſubactæ*, & per modum cataplaſmatis ſuperligatæ. Ruptum abſceſſum ter, vel quater in die *balſamo proprietatis* irrora cum filamentis, poſtmodùm *emplaſtro Apoſtolico*, *vel fodicationum* fove, & optimè ſanatur, abſque eo, quod in fiſtulam abeat.

Solet quandòque, imò ferè ſemper, fiſtula lacrymalis ægilopi non rectè curatæ ſuccedere; verùm ſemper fiſtula lacrymalis chirurgorum ignorantiâ fit, & poſtmodum fiſtulas ſalubres eſſe ægrotis ſuadent; ſi itàque fiſtula lacrymalis alterius errore inducta vobis occurrat, hoc modo curabitur : primò corpus à pravis humoribus *extracto catholico* purgabitis, deindè ſi recens ſit, & callum non adeò durum contineat, *proprietatis balſamo*, *& impoſito emplaſtro Oppoteldoch*, intra paucos dies curatur. Si verò diuturna ſit, & durum contraxerit callum, *butyro antimonii rectificato*, ſed magnâ cum diligentiâ, vel *ſpiritu ſalis armoniaci* leniter illiniatur; excitant quidem nonnullum dolorem, ſed brevi rurſùs ceſſat, conſumpto callo, & mundificato ulcere, poſtmodùm *emplaſtro Oppoteldoch.* ſanatur. Interim non deſint *potiones vulnerariæ* quæ intrinſecè ſanationem promovent.

Solet interdùm fiſtulæ lacrymalis ichor os ſubjectum carie inficere, tunc feliciſſimè eodem *ſpiritu ſalis armoniaci*, *vel noſtrâ euphorbii tincturâ* ad lævorem reducitur os, & ſupra dicto emplaſtro cicatrice obducitur.

In anchilope purgantia, & ſanguinis miſſiones omninò inutilia ſunt, ejus quippè materia eſt extra naturæ juriſdictionem in folliculo depoſita, ideòque per apertionem materiæ eductio, & totalis folliculi extirpatio per mite ſecticum celebranda eſt, ſed magnâ cum ſolertiâ, ac poſtmodùm *proprietatis balſamo*, *& emplaſtro Apoſtolico* impoſito, exactiſſima completur curatio.

Cap. XXXIII.

De Narium Sarcomate, & Polypo.

Ab oculis ad narium affectus nunc deſcendimus, varii ſunt narium tumores, ſcilicet eryſipelas, cancer, verrucoſitas, inflammatio &c. verùm hîc tantùm nos de narium Sarcomate, Polypo, ac guttâ

guttâ roſaceâ agimus.

Sicut ozœna eſt narium ulcus, ità ſarcoma, & polypus ſunt excreſcentiæ carneæ in naribus genitæ; ideòque ſarcoma eſt quædam rudis carnis excreſcentia, quæ certâ figurâ caret, eodem ferè modo ac in aliis ulceribus quædam caro luxurians excreſcere ſolet, ac propterea Græcè hyperſarcoſis nominatur. Polypus verò eſt quædam carnis excreſcentia certam habens figuram, ex radiculis quibuſdam exilibus pendens, nunc è naribus pendens, vel eas carne replens, vel quandòque in palatum deſcendens.

Ex ſimilitudine nomen ſortitus eſt, etenim polypo marino piſciforma, & quandòque calloſa durities polypodis in naribus exorti ſimillima eſt. Appellatur à nonnullis narium hæmorrhoides, quia non dumtaxat hæmorrhoidibus in ano quadantenus aſſimiletur polypus, verum etiam profuſionis ſanguinolentæ proles ſit, ut illæ in ano.

Differt à ſarcomate polypus, quia ſarcoma magis in imis narium partibus, quæ carnoſiores ſunt, ſubnaſci ſolet; polypus verò in ſummis, ac ſuperioribus partibus ad naſi radicem adnaſci ſolet, ubi quandòque ad palatum propendet, & communis oris meatus obſtruit, & poſt gargarionem facilè conſpici poteſt; non rarò quoque ſi multùm excreſcat, extra nares pendulus prominet, modò mollis, modò albus, modò ruber, ac interdùm lividus, in auſtrinâ conſtitutione maximè turget, tempore aquilonio, & ſicciore imminuitur, & flacceſcit. Si læditur, mirum in modum ſanguinem profundit. Tandèm polypus anguſtum habet fundamentum, ſarcoma latum: ad hæc polypus habet carnem ſui generis, & quò meliùs intelligas, ut polypus referat, tumor neceſſe eſt in pedes, aut cirros dividatur; ut ſarcoma ſit, ſatis eſt unam adeſſe, & globoſam veræ partis protuberantiam.

Signa.

Horum affectuum ſigna in ſenſus noſtros occurrunt, & manifeſta ſunt; carnea enim narium excreſcentia in oculos occurrit. Polypus ſæpè totam narium cavitatem opplet, & penè extra eas prominet, & hinc ægri in reſpirando non levem percipiunt difficultatem, quandòque ab unâ in alteram narium partem, imò ad palatum proripit, hæmorrhagias quoque ſubindè patiuntur ſpontaneas largiſſimas, quæ ſæpè nec internis, nec externis ſiſti poſſunt remediis. Duo polypi interna narium foramina adimplentes, ſuffocationis periculum minantur.

Cauſa.

Sarcomatis, & polypi cauſas credunt vulgares eſſe humores lentos, viſcidos, & pituitoſos à cerebro in nares defluentes, cum aliquâ ſanguinis portione admiſtos, qui in earum ulceribus in carnes abeunt excreſcentes.

Verùm

Verùm errant in horum affe-ctuum aſſignandâ cauſâ, non enim humores viſcidi, & pituitoſi, vel ſanguis ipſe harum excreſcentia-rum poſſunt eſſe cauſæ, ſed uni-cus ſuccus alimentitius nimiùm viſcidus, & impurus, qui ad par-tes narium ulceratas, aut ad fi-brillas diſruptas majori copiâ confluit, ibidèm diutiùs detentus ſolidis fibris opponitur, eaſque ex-tendit, agglutinatur mediante aci-do humorum coagulatore, & in luxuriantem carnem mutatur, quæ ob perennem ſuccedentium parti-cularum affluxum augetur, & ne-glectu non ſolum nares obſtruit, verùm etiam ad palatum propen-det.

Differt ſarcoma à polypo, tan-quam genus à ſpecie, figura, & magnitudine: ſunt itàque unum, & idem, eandemque pro geneſi cauſam agnoſcunt, & iiſdem cu-rantur remediis, ſed per hoc tan-tùm diſcriminantur, quòd affe-ctus incipiens ſarcoma vocatur, confirmatus verò polypus, qui ægrè curatur. Hinc loquelam, & reſpirationem impedit; præcipuè ſi tenui pediculo ſuſpenſus in la-tum, & craſſum ſe extendat, & ſpeciem hac polypi ventre amplo, rotundo, & oblongo referat, un-dè nares oppleat; verùm etiam odoratus diminutiones, & aboli-tiones: perit enim odoratus, aut ſaltem imminuitur impedito etiam narium meatu, oſſiſque ethmoi-dis foramine, & ſuffecto aliquo excremento.

Prognoſis.

Sarcoma utplurimùm facilè cu-ratur, & polypus difficilem ad-mittit curationem, attamen ſi fue-rit mollis, albus, ruber, vel co-lore ex albo, & rubro præditus, curationem recipit; durus verò, fuſcus, vel lividus, & præſertim fœtidus, ferè curationem repu-diat, quia cancro eſt affinis, & pe-riculum eſt, ne in cancrum abeat; undè ſi cancroſam induat natu-ram, ferè incurabilis eſt. Poly-pus, qui oculis cernitur, & imæ, vel mediæ narium parti adhæret, faciliùs curatur; qui verò in na-rium penetralibus radicatur, & cerebro vicinior eſt, difficilem re-cipit curationem, quia ad eam partem vix remedia pertingere poſſunt.

Curatio.

Utrumque affectum iiſdem cu-rant remediis vulgares, quæ ità dirigunt, ut caro illa p. n. tolla-tur, verùm ante omnia cauſam auferunt antecedentem, ſangui-nem mittendo, humoremque pi-tuitoſum à capite in nares de-pluentem purgando. Victûs ra-tionem attenuantem, & exſiccan-tem præſcribunt. Revulſionis, & derivationis gratiâ non deſunt cum ſcarificatione cucurbitulæ, veſicatoria, & cauteria. Interim caput apophlegmatiſmis purgant, & exſiccant, admoto cataplaſma-te ex cochleis, aut conſimili. Fronti adhibent cataplaſmata ad-ſtringen-

ſtringentia ad fluxionem intercipiendam. Poſt hæc caput roborant ſacculo parato ex *ſalviâ, betonicâ, ſampſuco, lavendulâ, ſtœcade, roſis rubris incompletis, meliſſâ, nuce moſchatâ, caryophyllis, cinnamomo, thure, maſtiche &c.* Nonnulli in hoc affectu guajaci decoctum cum victu exſiccante laudant.

Tandèm carnis excreſcentiam, ſi ſub oculos venit, idoneis abſcindunt ferramentis, & quod poſt ſectionem remanſit, medicamentis eſcharoticis, vel candente ferro auferunt. Vel ſi tenui adhæret pediculo, circa radicem polypum ligant filo ſerico benè cerato, aut pilo caudæ equinæ, & intra ſeptem, aut decem dierum ſpatium nutrimento deſtitutus excidit. Quod ſi in narium penetralibus radicetur, narem ſcindunt, ut fieri ſolet in equis, & ità polypum abſcindunt, & ferro, aut cauterio inurunt. Vel cauſticis abſumunt medicamentis, quæ ſub initio, dùm affectus eſt recens, adſtringentia, & exſiccantia mitiora eſſe debent, priùs quàm ad vehementiora deveniant.

Primò itàque uſurpant medicamentum compoſitum ex tribus generibus malorum granatorum à *Galeno* decantatum *lib. 3. de comp. med. ſec. loc. cap. 3.* quod ſic ſe habet: *Accipiantur tria mala granata ex tribus generibus eorum, acidis, dulcibus, & mediis, eaque matura, ac recentia terantur ſimul in mortario; Deindè ſuccus exprimatur, & coquatur in linimenti formam, naribus infundantur, & feces expreſſæ in peſſulos conformentur, naribus frequenter indendos.* Hoc remedii genus citra mordacitatem polypum abſumit, attamen longiori indiget tempore.

Hujus arcani occaſione à Galeno deſcripti, quidam chirurgus Galeniſta nobis in mentem venit, qui ægroto tumore in liene laboranti incumbebat, ei, ut manè, & veſperi tumorem olei amygdalarum dulcium balſamo per quatuor menſes inungeret, imperavit, poſt quos iterùm ad alios quatuor menſes eidem inunctioni, ut perſiſteret, & iterùm ad alios quatuor, & ſic deinceps; tandèm nullum juvamen leniosus percipiens ex amygdalarum dulcium oleo, devovens Galeniſtæ animam, inunctioni vacare renuit, cui chirurgus inquit: ſi longiſſimo tempore inunctioni inſiſtiſſes, forſan tumor ſuppuratus fuiſſet.

Sed major eſt vulgarium dolus, & ignavia, qui poſtquàm aliquis infirmus in eorum incidit manus, poſt quinque, vel ſex menſes cum totali æris, & ſalutis jacturâ eum deſtituunt, & hoc receptum præſcribunt:

℞. *Tabellionem unum, teſtes numero* VII. *adde ſacerdotem cum aquâ, & oleo benedicto, & diſpone domi tuæ, quia &c.*

Malum inſanabile proclamant, quia pro ſuis viribus juxta Galenicæ artis Pandectas omnia poſſibilia applicuerunt medicamenta; ſanguinem enim detraxerunt, purgans propinaverunt medicamentum, ſedis venis hirudines impoſuerunt, clyſterum myriades injecerunt, ſyrupos magiſtrales, decocta per plures menſes accepit æger,

æger, & tandèm duo cauteria aperta fuêre; & his ſinus non evaſit, ſignum eſt morbum fuiſſe incurabilem. O terque quaterque miſer, qui in vulgarium incidit poteſtatem! Sunt omnes morbi Dei flagella propter peccata, & iſti medici divinæ ultionis executores veſcuntur peccatis populorum, ut *Eccleſiaſt. c. 38. num. 15. Qui delinquit in conſpectu ejus, qui fecit eum, incidet in manus medici.* Idcòque *ibid. num 9. fili in tuâ infirmitate, ne deſpicias te ipſum, ſed ora Dominum, & ipſe curabit te. Averte à delicto, & dirige manus tuas, & ab omni delicto munda cor tuum.*

Si polypus ſit durus, mollientia præmittunt ex *medullâ vitulinâ*, *adipe anſerino*, cui temporis progreſſu aliquid *bdellii*, & *ammoniaci* admiſcent. Deindè ad hujus pulveris applicationem deveniunt, ut

℞. *Pulv. roſ. rubr.* ℥. ß.
Malicorii ℈. j.
Lithargyr.
Alum. uſt. ana ℥. ß.
Ærug. gr. IV. *m.*

Vel ad hunc uſum emplaſtra revocant, quæ ſine dolore polypum abſumere credunt, ut

℞. *Empl. de mucilag.* ℥. ß.
Pulv. ſabinæ ℨ. ij.
Malaxentur, & incorporentur ſimul.

Ex hac maſſâ efformant cereolos juſtæ magnitudinis, & in nares intrudunt.

Si hæc non ſufficiant, quia malum pertinax eſt, ad validiora, & cauſtica confugiunt medicamenta ex *Chalcantho, myſi, chalcitide, ſquamâ æris cum melle, unguento Aegyptiaco &c.*

Verùm ex his vulgarium medicamentis nihil frugi, ac certi ſperari poteſt, licèt per longiſſimum tempus adhibeantur, ſed plus moleſtiæ, & noxæ, quàm utilitatis. Nec adhærent ob humiditatem, nec perſiſtere poſſunt, mitia nihil prorſùs auxiliantur, cauſtica verò interiores narium partes afficiunt, & inflant; undè ex his plus dedecoris, quàm Laudis vulgares ſibi comparare poſſunt. Quapropter mitiora uſurpant; & lenitivam exercent curam. Morbum protrahere, non curare poſſunt: itàque falſâ, & impoſtoriâ arte victum quæritant.

Sarcomatis, & polypi curatio inſtitui debet aquilonio, & ſicciore tempore, dùm flacceſcit, & ea exigit medicamenta, quæ ſuccum alimentitium à viſciditate, impuritate, & aciditate mundificant; eapropter, præmiſſo purgante mercuriali, ad ſudorifica, diaphoretica, & abſorbentia cum eſſentiis cephalicis alibi deſcripta, tùm demùm ad topica devenimus. Pro certiſſimo experimento commendant aliqui turundas radicis gentianæ cum unguento ſequenti illitas.

℞. *Pingued. anſeris q. pl.*
Fol. malvæ,
Rad. alth. q. ſ.
Coque ſimul, deinde exprimantur per laciniam, & f. Ung.

Vel

℞. *Butyr. recent.*
Pingued capi,
Ol. olivar. q. omnium pl.
Adde ceræ exiguum,
Et f. Ung.

In

In alterutro horum unguentorum V.g. ℥. ß. *m.*

Merc. præcipit. vel

Arcani corallini,

Vel etiam Merc. Vitæ ℈. ß. *vel* ℈. j.

Hoc unguento parato inungantur turundæ ex radice gentianæ factæ, & naribus indantur, ſi cavitatem habuerint: ſin minùs polypus propendens tantùm inungatur aliquoties, idque fiat, donec totus abſumptus fuerit.

Alii pro ſpecifico extollunt Naſturtium hortenſe, & aquaticum, ut

℞. *Naſturtium contuſum, intrude illud affecto foramini, vel ſi non ſit ſpatium, exteriùs ſuperliga, vel eo ſacculum coriaceum imple, quem naribus appende, viginti quatuor horis elapſis, ligaturam remove, & polypum corrugatum invenies, quem ſcinde, non tamen ad carnem uſque, ne magnam excitet hæmorrhagiam.*

Intrude deindè contuſum naſturtium in illud foramen, donec omnis luxurians caro abſcedat. Si verò in oppleto foramine non detur ſpatium, tùm expreſſum Naſturtii ſuccum bis vel ter in die immitte, & perfectè curabitur, quod nos ſæpiſſimè experti ſumus felici cum ſucceſſu.

Solent quandòque ejus excreſcentiæ eſſe calloſæ, & remediis vix difficulter cedere, nos tamen ſequenti multoties polypum curavimus:

℞. *Merc. præcipit.* ℥. ß.

Illi ſuperpone ſp. Vin. ard. ℥. iij.

Quem accende in totalem ejus conflagrationem, & hoc modo præcipitatus dulcis, ſive correctus efficitur, hunc unguento aureo commiſce, & polypo impone bis in die. Poſt ejus conſumptionem unguento albo ex ſuccis refrigerantibus cicatricem induces. Si ulceratus ſit polypus, proficuus erit *cinnabaris fumus*, ſi bis in die per ſyphonem chartaceum in polypi narem recipiatur; hic enim fumus polypum conſumit, poſtmodùm per idem unguentum album ex ſuccis inducenda eſt cicatrix.

Optimum pro ſarcomate, & polypo remedium erit *oleum viridis æris*, quod ità paratur:

℞. *Virid. æris part.* j.

Nitri part. ij.

Pulveriſentur, & optimè miſceantur; ponantur in tigillo, & carbone incendantur, donec deflagrârint, quod remanet ſolvatur in cellâ p. d. Vel in veſica ſuillâ diligenter clauſâ, & in aquam demerſâ. Sed præſtat *oleum ſulphuris, vel vitrioli*, attamen in applicatione ſumma ſolertia adhibenda eſt, ne nares lædantur.

Maximoperè præſtat *ſpiritus mercurii albus*, nàm ſi ſummâ cautione ſarcoma, vel polypus ſemel, atque iterùm tangantur, feliciſſimè perſanantur, qui ità paratur.

℞. *Merc. meteoriz. pulv. part.* j.

Argillæ rubræ part. ij. *m.*

Et efforma cum aquâ com. globulos in umbrâ exſiccandos, deſtilla deindè ex retortâ vitreâ per arenam igne ſuppreſſionis (gradatim tamen) horis ij. *adhibito, prodit elegans ſpiritus, quem ſerva. Siquid mercurii ſublimetur; cum recenti argillâ m. & procede, ut anteà.*

Præter remedia ad polypum deſcripta,

cripta, unum præ omnibus infallibile adducemus, ad quod tanquàm ad ſacram anchoram recurres, quo non fruſtrà curationem tentabis, hoc erit *aqua ſalis armoniaci*, quæ ità paratur:

℞. *Tart. crud. pulv.* ℥. ij.
Salis armoniaci pulv. ℥. j. *m.*

& in vaſe ſublimatorio ſal ſublimabis, quod iterùm cum eodem tartaro miſcebis, & iterùm ſublimabis, hoc quater repete. Tunc ſal ſublimatum in humido loco repones; ibi enim reſolvetur in aquam, quæ ſine dolore, & abſque recidivâ polypum exterminat.

Verùm efficaciſſimus omnium erit *ſpiritus ſalis armoniaci*, tali modo elicitus:

℞. *Salis armoniaci q. v.*
M. cum argillâ humidâ.
Ac exindè fac globulos.
Deſtilla ſ. a.

Sal armoniacus eſt ità ſummè volatilis, ut nullo modo deſtillari poſſit; præditus eſt enim mercuriali naturâ, abundat ſulphure, quod facilè ſublimatur: attamen argilla per minima inter ſalis particulas interjecta ſublimationem inhibet, & faciliùs ignis activitate cogitur in ſpiritum, quod omittentes plures ſpagyrici omnem laborem, & operam fruſtrà perdiderunt, nàm ſal armoniacum cùm ſit ſummè volatile in ſalis volatilis formâ in retortæ ſummitate, & collo ſublimatum invenêre, non autem attenuatum in formâ ſpiritûs intra receptaculum receperunt. Mediante deſtillatione eſſenſificatur, majoremque nanciſcitur perfectionem, dùm ad ſummam eſſentiæ puritatem, & ſublimitatem devenit, & ſuâ ſubtilitate permeabilis evadit.

CAP. XXXIV.

De Guttâ Roſaceâ.

SOlet quandòque naſus quadam p. n. rubedine infici, & gutta roſacea vocatur, ſi rubedo vehemens fit, *gutta rabioſa* appellatur, quæ integrum naſum, veluti tuberculatum, & panni ſcarlati inſtar, rubrum reddit. Hæc interdùm rubedo eſt abſque puſtulis, veſicis, vel ulceribus; ac interdùm cum ulcere, & hæc ultima differentia etiam *Noli me tangere* vocatur, quam nonnulli deſcribunt, quòd in facie, præſertim ſupra mentum, circa os, & naſum oriatur, atque ità dici putant, quia ex remediis etiam, quæ congrua videntur, irritetur potiùs, quàm ſedetur, ac ſanas depaſcendo partes progreditur, ut hoc *Tomo cap. 9. de cancro diximus, & tomo 2. cap. 23. De Ulcere cancroſo, lupo, & noli me tangere.*

Signa.

Ex his, quæ ſuprà attulimus guttæ roſaceæ ſigna ſatis clarè patent, & ex ipſo viſu etiam internoſcitur.

Cauſa.

Aſſignant Galeniſtæ chirurgi pro guttæ roſaceæ cauſâ ſanguinem fervidum ob calidam hepatis intem-

temperiem genitum, qui ad naſum delatus diffunditur, & erubeſcentiam facit; quia nec remeare, nec diſcuti poteſt. Verùm apud vulgares non eſt malum in toto corpore, quod non faciat hepar. Maledictum hepar, quod tot agaſones fecit medicos! Sed de his næniis alibi. Putant Galenici ejuſmodi erubeſcentiam cuticulæ tantùm exteriori adhærere; ſed errant, nàm interioribus carnis, & cutis partibus firmiter adhæret, adeò ut quoſdam inſigniter deceperit, qui ſibi perſuaſerant, ſi liquore aliquo cauſtico exteriorem abſumerent cuticulam, aliam novam legitimè coloratam ſuccreturam, factâ autem experientiâ, ſui opinamenti vanitatem deprehenderunt, & quòd rubedo illa in carne firmiter adhæreat, nec medicamentis cedat.

Non negamus ſanguinem eſſe guttæ roſaceæ cauſam, attamen fit ſecundum noſtram ſententiam ex ſanguine nimis ſpirituoſo ad naſi arteriolas capillares, ſub teneram cutis texturam delato, (ac proindè malum hoc potenter vinum potantibus obtingit); in quibus diutiùs ſtagnans, multis particulis ſalinis fixioribus maximè acidis refertur, nec ideò remeare, nec diſcuti poteſt, & quodammodò eas dilatat, turgidas, & protuberoſas reddit, ac per cuticulam ſuo colore tranſlucet.

Prognoſis.

Malum hoc delicatulis, & formoſitati admodùm ſtudentibus perquàm intolerabile eſt, & difficulter curatur, cùm medicaminibus non cedat, ſed tantùm curationem ſuſcipiat palliativam, & præcipuè ſi naſus puſtuloſus, & exulceratus evadat, ac plerùmque hominem ad mortem uſque comitatur. Interdùm in naſo tubercula iſta adeò incrementum ſumunt, & naſus valdè augetur, ut viſionem impediat.

Curatio.

Non curant guttam roſaceam vulgares, niſi priùs hepatis, & ſanguinis vitium auferant, licèt enim hujus mali cauſa continens diſcutiatur in naſo, ſemper tamen indè nova ſubminiſtratur materia, eſt veluti ventris crepitus, qui perpetuò naſum ferit. Itàque pro curatione ſanguinem detrahunt, humorem bilioſum, qui plerùmque admiſcetur, evacuant, cucurbitulas cum, & ſine ſcarificatione ſæpiùs ſcapulis affigunt, illaſque affligunt, ſed in primis hepatis, & ſanguinis calidam intemperiem temperant *Syr. de fumar. mai. Cichor. Nic. ſero lactis caprini, balneis aquæ dulcis, pulveribus viperarum &c.* Deindè ad topica accedunt, ubi naſus tantùm rubet, refrigerantibus, ubi verò puſtulis eſt inquinatus, diſcutientibus utuntur, quæ omnia ſub formâ aquarum, liquorum, linimenti, vel unguenti adhibent.

Pro guttæ roſaceæ curatione neceſſe eſt, ut ſanguis in arteriolis ſtagnans fluxilis reddatur, & à particulis ſalinis fixioribus, & aci-

dis purgetur; quadere omnia conveniunt diaphoretica, & ſudorifica pluries relata, & poroſa, ut *oculorum cancrorum magiſterium, corallia alba, cryſtall. mont. præp. lac perlarum &c.*

Quò ad topica ſequentia commendamus, ut

℞. *Fragorum lib.* j.
Lactis caprini lib. ij.
Album. ovor num. xx.
Sem. cydonior. ℥. ij.
Camphoræ ℥. ij.
Albuminis,
Sulph. ana ℥. ß.
M. deſtillentur.

Vel

℞. *Camph.* ℥. j.
affunde ſenſim in mortario agitando
Ol. amygdal. dulc. ℥. iij.
(hac methodo fit butyrum camphoræ, ſed mortarium debet calefieri.) *Poſteà ſenſim affunde*
Ol. tart. p. d. ℥. ij.
Vitell. ovor. num. ij. *m.*
Hinc adde ſacch. ſaturni ℥. ß.
M. diligenter. Tandèm
Senſim affunde
Aquæ flor. fabar.
Liliorum albor.
Fragorum ſine vino ana ℥. ij. *m.*

His miſturis locus affectus bis, vel ter illiniatur.

Vel

℞. *Ol. tart.* ℥. j.
Sulph. ℥. ij.
Camphoræ ℥. ß.
Ceruſſæ,
Lithargyr. ana ℥. ß.
Aquæ. roſ. q. ſ.
Stent in vitro clauſo ad ſolem.

Vel

℞. *Aq. ſpermat. Ranar.* ℥. ij.
Camph. ℥. j.
Ol. Saturni p. d. ℈. j. *m.*

Verùm maximoperè ad guttam roſaceam, valet ſequens Matthioli experimentum, ut

℞. *Camphoræ,*
Sulph. viv. ana ℥. j.
Myrrhæ,
Thuris ana ℥. ß.
Aquar. fragor.
Roſ. albar.
Scrophular. ana ℥. v.

Inſolentur in vaſe vitreo optimè clauſo per decem dies, vel ampliùs, poſteà in M. B. deſtilla, qua pars affecta in die ſæpiùs abluatur. Vel hoc aliud experimentum, ut

℞. *Ceruſſ. albiſſ.* ℥. iij.
Lithargyr. argenti ℥. j.
Camphoræ ℈. ij.
Aquar. Nymph.
Solani,
Fabar. ana ℥. iij.
Aceti alb. ℥. ij.

Reſideant horis ſex, filtra, & ſerv. qua gutta roſacea bis, & ter dietim madefiat.

Potiora autem guttæ roſaceæ remedia petuntur ab his, quæ naturam habent cutem humanam albificandi, tenuem, mollem, delicatam, & emaculatam reddendi, extrahendo nimirùm ex eâ id, quod ipſam obſcurat, & opacat, cujuſmodi ſunt *aqua ſtillatitia è floribus fabarum, ranunculo, ſtercore humano, & vaccino* (hanc nonnulli appellant omnium florum,) *ſigillo Salomonis &c.* quibus facies ſæpius lavatur, & ſponte reſiccari ſinitur; ſequens autem à Paracelſo ad hanc intentionem in ſpecie commendatur:

℞. *Al-*

℞. *Album. x. ovor. ad duritiem coctor.*
Calcis, ſive pulv. teſtar. ovor. ℥. vj.
ex his commiſtis deſtilla aquam, urgendo in fine ignem, quò humiditas è teſtis omnis propellatur, egreſſam aquam denuò relictis fœcibus ſuperfunde, & ſecundâ vice ab eis deſtilla, huic aquæ rectificatæ impone
Fol. argenti,
Ceruſſæ,
Cinerum ſtamni,
Pulveriſque ſtamni ana ℥. ij.
ac invicèm per integrum menſem digere, crebrò materiam agitando, poſtmodùm iterùm deſtilla, & eo liquore affectam partem collue.

Cap. XXXV.

De Puſtulis, & Morphæâ.

SIcut gutta roſacea integrum occupat naſum, veluti tuberculatum, & inſtar panni ſcarlati reddit rubrum, ità puſtulæ, & morphæa faciem depravant, & venuſtatem tollunt. Sunt hi affectus conſanguinei, & ſaltèm gradibus inter ſe differunt; dùm enim rubicunda phlogoſis in facie apparet, in conſtanti rubore permanens, nihilque præter aliqualem damni deformitatem inferens, tunc ille affectus faciei rubor vocatur, ſi verò ea rubedo etiamnùm exaltatur, plurimaque tubercula naſò inſpergit, gutta roſacea appellatur, de qua capite præcedenti egimus, in eâ tamen non eſt exulceratio, ſed tubercula ſicca rubicunda excitantur, quæ veluti puſtulæ carneæ ſunt, neque exulcerantur, nec pruritum, vel dolorem inferunt, aſt ſi rubor mutatur in colorem lividum, violaceum, fuſcum, vel cinereum, ac tubercula in puſtulas, & veſicas abeunt, tunc dicitur Morphæa. Eſt igitur morphæa affectus in faciei cute enaſcens, & non alibi, quod ſi fortè alibi corporis aliquid ſimile pronaſceretur, non eſſet tamen morphæa, ſed potiùs lepra.

Signa.

Morphæa alium non infeſtat locum, quàm faciem, neque ulteriùs ſerpit, ſed in facie fixa manet, excitans ibi puſtulas humidas, pruritum, dolorem, & intumeſcentiam, tantamque coloris fœditatem, ut ignorantibus lepra videatur, ſed, ut dictum eſt, ea non eſt, neque in eam mutatur, vocem etiam non reddit raucam, ut lepra, ubicumque enim vocis raucedo, aliaque ſigna concurrunt, morphæam tunc non adeſſe certum eſt.

Cauſa.

Pro morphææ cauſâ vulgares ad notas humoris melancholici, & atrabilarii recurrunt fabulas. Verùm noſtra ſententia eſt morphæam fieri à ſanguine vappido ad faciei vaſcula delato, qui ibi ſtagnat ob muciditatem, & lentorem, nec remeat, nec reſolvitur, à quo ichor reſudat, ac per internam carnis ſubſtantiam ſe diffundit, & reſolutione deſtitutus, primò ruborem, deindè tubercula cum cute fuſcâ, lividâ, & ſublúridâ,

ridâ, & tandèm puſtulas cum veſicis parit.

Ut autem unuſquiſque ſciat, quid pro humore melancholico, & atrabilario intelligere deberent humoriſtæ, ſecundum noſtram ſententiam, & principia dicimus eſſe ſanguinem naturæ frigidæ ſcilicet paucos habentem ſpiritus, qui ipſum à corruptione præſervent, & tueantur: non ſecus ac vinum auſterum, & debile, quod ob ſpiritûs ardentis paucitatem non diù conſervatur, ſed mucidum fit; dulce verò, & forte vinum ſemper ſpiritu ardente abundat, atque ab eo diutiſſimè conſervatur, ut quiſquis per deſtillationem obſervare poterit. Sicuti ergò vinum debile in ſuperficie muceſcit, cuticulam generat, ac fracedinem, ità etiam ſanguis melancholicus, & atrabilarius naturæ frigidæ, & auſteræ, ac ob paucitatem ſpirituum corruptionis maculam in ſuperficie ſcilicet in cute contrahit, uti omnes melancholici colorem cutis fuſcum, lividum, & ſublutidum habent, atque in dictâ cutis ſuperficie facillimè mucorem quaſi contrahunt. Hinc etiam ob ſpirituum paucitatem melancholici ſunt tardi, timidi, mœſti, tardi ad iram, pulſus habent tardos, & parvos, venæ ſectio ipſis nocet, & frigidis tentantur morbis.

Prognoſis.

Morphæa in primâ ſuâ conceptione iiſdem remediis, quibus gutta roſacea curatur, curari poteſt; tunc enim exteriori ſaltèm hæret cuti, progreſſu autem temporis introrſum fermentat, ac reliquum ſanguinem, & carnem ſuâ inficit fracedine, ac ad corruptionem diſponit, quæ poſtmodùm exulceratur, & nigricantem producit puſtulam, & partes exulceratæ tandèm excidunt, certiſſimum eſt argumentum morbum jàm eſſe confirmatum, & inſanabilem, actualemque incœpiſſe putredinem, quæ reſtaurationem non patitur, ſed putrefactum manet putridum, ac ulteriùs putrefacit, tùmque caput dolere incipit, ac febris cum interno calore generatur, quæ certum eſt venturæ mortis ſignum.

Curatio.

Curant vulgares morphæam evacuando humorem melancholicum *ſyr. de fumar. mai. Cichor. Nic. de fumar. helleborato*, deindè *balneis aquæ dulcis, & ſero lactis caprini* utuntur: poſtmodùm ſanguinem emittunt ex venis hæmorrhoidalibus, & tandèm in parte affectâ refrigerantia adhibent, quæ an conveniant, ex cauſis quiſque examinare poteſt.

Curamus nos morphæam, dùm confirmata non fuerit, ſed in principio exiſtens: præmiſſis igitur univerſalibus, nimirùm purgatione, quæ blanda eſſe debet, & ſanguinis mundificatione, ſanguinem egregiè purgat arcanum perlarum, vel ſequens pulvis ſpecificè ſanguinem purgans uſurpetur:

℞. *Radic. ſcrophulariæ,*
Pentaphyll.

Fili-

Filipendulæ ana ℥. ij.
Herbar. agrimoniæ
Piloſellæ ana m. ß.
Omnia exſiccentur in umbrâ f. pulvis ſubtiliſſ. cui adde ſacch. albiſſ. ℥. iij. m. cujus doſis ℥. ß. omni manè cum vino aſſumatur. Vocentur in crebriorem uſum ea, quæ ſpiritu ſanguineo turgent, cujuſmodi ſunt *herbæ Ioviales, nimirùm ſcabioſa flore purpureo nodoſo, anagallis flore rubro, alyſſum galeopſis, eryngium, & ſcrofolaria,* Cujus radix tuberoſa ſignaturam dat, quòd contra omnes affectus tuberoſos inſerviat) quæ continuato uſu interiùs uſurpentur. Multùm commendamus *ſpiritum cochleariæ, & ſpiritum vitrioli Martis.* Itèm *genuinam coralliorum tincturam, antimonii tincturam, jura viperarum conſumpta.*

In faciei puſtulis interiùs eadem valent, ſed extrinſecùs nihil præſtantius eſt *menſtruo* (virginis, vel aliàs juvenculæ boni habitûs) *in aquâ calida ſoluto,* quo ſi per dies aliquot ſub veſperam eundo cubitum, facies tota lavetur, & ſponte exſiccetur, puſtulæ cadunt, ſuccreſcente novâ cuticulâ, & rubor perit.

In iiſdem puſtulis, & morphæâ totius faciei radicitùs extirpandis mirificè valet *oleum bufonum* alibi à nobis deſcriptum, propter ſignaturam macularum in bufonibus. Hoc oleo faciem aliquoties illine, ſed ſingulis diebus ſemel, poſt aliquot dies cadunt puſtulæ, & morphæa à fundamento prorſùs extirpatur. Omnium medicaminum præſtantiſſimum eſt hoc oleum, idcòque cœteris nihil proficientibus, ad id confugiendum eſt.

CAP. XXXVI.

De Varis.

SUnt quædam exigua, & duriuſcula tubercula, Vari Latinè, Græcè jonthi dicta, & vulgò ſigna Venerea credita, quod indicent hominem Veneris ſacris idoneum, ſed abſtinentem. Hæc faciei ſunt dehoneſtamenta, eamque conſpurcant, quia in facie circa naſum pronaſcuntur, modo rubicunda, nunc perlæ inſtar candicantia, magnitudine ſeminis cannabini, atque etiam minori; rubea interdùm doloris aliquantillum inferunt, & in maturationem abeunt, ubi expreſſa nonnihil puris cum ſanguine miſti ex ſe projiciunt, ità ut quaſi cum impetu prorumpat; albicantia merum albidum continent pus, atque ungue lacerata facillimè emittunt; quædam autem exſiccantur, & planè indolentia evadunt, ſi tamen cuſpide aciculæ expungantur, expreſſione induratum reddunt pus, magnitudine capitis aciculæ, & nullum ante, vel poſt expreſſionem concitant dolorem.

Signa.

Tubercula hæc notiſſima ſunt vulgò hic *fetole* vocantur, & ipſo adſpectu, necnon tactu cognoſcuntur, ſunt dura, & calloſa pro magni-

magnitudine ſucci peccantis ſub cute collecti, nunc rubicunda, nunc albicantia.

Cauſæ.

Putant vulgares Varos à pituitâ excrementitiâ provenire, cui non rarò humorem atrabilarium admiſceri. Verùm vera varorum cauſa ſunt particulæ quædam pinguiores ſpiritibus refertæ cum ſucco alimentitio ad faciei partes delatæ, & ab acido ibidèm præcipitatæ, & coagulatæ, ac ad nutritionem ineptæ, quæ cùm nec ſubigi, nec diſſolvi poſſint ob craſſitiem, fibras extendunt, & tubercula pariunt. Hinc alimenta pinguia, potus fortis, & calidus varorum cauſa eſſe poſſunt. Similiter calor aëris ambientis, magis enim æſtate, quàm hyeme generantur, quinimò plerique juniores maſculi eorum materiâ ſcatent, quamvis non omnibus erumpant; majori enim parte ſparſim ea materia verſus cutis poros movetur, atque ferè in omnibus poris particula quædam ejus inhæret, & exprimi poteſt, ubi compreſſione quamplurima exigua fruſtula, quaſi ſpiſſæ pinguedinis exeunt, phlegmaticis autem ea materia in peculiaria tubercula colligitur, idque non ſolùm in hominibus, ſed etiam in quibuſdam porcis, quorum caro non eſt apta edendo, cùm eam comedentibus lepram parare poſſit; ſi tamen hujuſmodi porcis ante eorum mactationem antimonii crudi pulveriſati non nihil in eorum pabulo devorandum detur, tunc Varorum materia ità diſpergitur, ut poſt mactationem nulli inveniantur Vari, ſed potiùs mera ſuaviſſima deprehendatur caro.

Prognoſis.

Vari nihil periculi inferunt, ſed ſolùm aliquo modo faciei venuſtatem deturpant, ideòque in mulierum gratiâ, quæ venuſtati ſtudent, ut viris placeant, horum tumorum proponenda eſt curatio; attamen in hominibus hos tumores curare velle pro ineptiis cum *Celſo* putamus, Si frigidioribus topicis eorum copioſam eruptionem quis impedire ſtudeat, conatus iſte periculo non vacabit; pinguis enim hæc impuritas intra corpus retrocedere cogitur, & pernicioſam intùs alicubi collectionem facilè excitare poteſt. Si Varis humor excrementitius admiſceatur, tubercula ichorem fundunt, & ſuppurata in ulcera tranſeunt. Si rubor ſit intenſus in facie cum puſtulis, malum curatu difficile eſt, & licèt puſtulæ fortibus removeantur medicamentis, rubor tamen perſeverat, & magis intenditur. Quandò rubedo conjuncta eſt cum faciei inflatione, & vocis raucedine, tunc lepram imminere putamus.

Curatio.

Curationem complent vulgares per phlegmaticam purgationem, venæ ſectionem, cucurbitularum, aut hirudinum applicationem, qui-

bus

bus hepar refrigerant; putant enim hoc plus juſto calidum varos generare, poſtmodùm topica applicant, quæ deſcribere omittimus, quia frigida uſurpant contra eorum indicationem, & varorum materiam intra corpus retrocedere ſinunt, & aliquam periculoſam excitant collectionem.

Varorum curatio, licèt nullum cenſum quotidianum medicis ſuppeditet chirurgis, attamen reſerandi ſunt pori, ut particulæ pinguiores, & concretæ ejiciantur; fit tàm per interna, quàm per externa, & breviter his expertis medicamentis perficitur. Optimum remedium eſt *antimonium diaphoreticum*, ſi per plures noctes eundo cubitum ante cœnam *cum aquâ cardui ſancti, vel ſtellati* capiatur. Quo ad topica in Varis nil præſtantius eſt *oleo granorum lauri* ſæpius illito. Itèm *ſpiritus vini camphoratus, ſimiliter aqua florum omnium, vel florum ſambuci ſpiritu vini vigorata.* Si ſingulis diebus ſemel per aliquot dies facies lavetur tota, & ſponte exſiccetur.

Cap. XXXVII.

De Epulide, & Parulide.

A Facie os ingredimur, & eos recenſemus tumores, qui intra ejus ambitum excitari ſolent, & primò

Solet quandòque ſuper gingivas adeò turgere, & in tumorem elevari quædam carnis excreſcentia, ut ferè dentes obtegat, & affectus iſte Epulis, ſeu ſuperdentium incarnatio vocatur; ſi verò ea turgentia ſit exiguus tumor inflammatorius, & in ſuppurationem abeat, Parulis dicitur.

Signa.

Epulis per ſe viſui patet, nàm eſt quædam carnis intumeſcentia laxa, & ſpongioſa, nec ſuppurationem admittit; Parulis verò abſceſſus, qui ad ſuppurationem tendit.

Cauſæ.

Putant vulgares epulidem fieri à victu nimis ſanguificante, ex quo ſanguis affluit ad ea loca, ubi apertio eſt, ut ea carne impleantur; quamvis autem in ejuſmodi gingivis nulla ſit apertio, valdè tamen raræ, & ſpongioſæ ſunt, ità ut omninò minimo attactu ſanguinem fundant, itàque facilis in ſpongioſitatis poros cruor influit, carnemque augmentat, & extendit. Parulis fit à ſanguine tenui, ſive puro, ſive cum aliis humoribus miſto, qui è capitis vaſis in gingivas defluit, & inflammationem parit.

Verùm ſecundum noſtra principia epulidis cauſa eſt uberius nutrimentum, quod in gingivas fluit, quarum textura cùm ſit laxa, & cute craſſâ non tegatur, facilè coagmentatur, ſtagnat, fibrillas deſtendit, & in carneam degenerat excreſcentiam, quæ veſiculæ formam repræſentat.

Parulis cauſa eſt obſtructio in

poru'is, & meatibus, per quos ſanguis ob circulationis neceſſitatem ab arteriolis in venulas tranſit; ſanguis enim impeditus concreſcit, & ob ſtagnationem diuturnam, partibus volatilibus reſolutis, acidæ, & ſalinæ dominium ſibi arripiunt, & has partes extendunt, inflammant, dolorem, ruborem, pulſum, calorem, & tumorem ſuſcitant.

Prognoſis.

Epulidis intumeſcentia non eſt vilipendenda, nàm quandòque ità luxurians, flaccida, & ſordida evadit, ut ſanguinem fundat, corrumpatur, putreſcat, & tandèm anhelitum generet fœtentiſſimum, undè ſæpè ſcorbuticam inducit affectionem, & in ulcera cacoëthica, cancrum, vel fiſtulas degenerat; interdùm gangræna gingivas corripit. Parulis aliquandò naturæ vi, & artis auxilio reſolvitur, aliquandò verò in ſuppurationem abit, cujus ulcus, ſi non, vel malè curetur, facilè prominentem producit carunculam, & alia ſymptomata ſuprà enarrata.

Curatio.

Epulidem curant vulgares filo conſtringentes in dies, donec per nutrimenti privationem decidat, vel ferro abſcindunt; Parulidē verò ſuppurant, & ſcalpello aperiunt.

Si in epulide carnis luxuries ſit levis, laxa, & ſine putredine, ejus curatio in nutrimenti degenerati eductione, & in carnis excreſcentiæ gingivarum abſumptione conſiſtit, quod mirabiliter præſtat *aqua pethi*, vel reprimentium, & adſtringentium uſus, & oris collutio *cum aquâ aluminoſâ*, *vel decocto balauſt. gallar. cortic. mori, radic. biſtortæ*; attamen cùm magna ſit, optima eſt ſectio per forficem, quâ ſectâ, adhiberi debet gargariſma ex myrrhâ, ſale, & aloë.

Si putreſcit, & fœtentem ſpirat odorem, præſtat *pulvis ſabinæ, & aluminis uſti* aſperſio, vel ſequens pulvis:

℞. *Salis decrepitati* ℥. j.
Alum. uſti, &
Salis armoniaci ana ℥. ß. *m.*

quibus putridæ gingivæ ad ſanguinolentiam uſque confricentur, deindè os colluatur *decocto folior. aquilegiæ, cochleariæ, naſturtii aquatici, addendo parum myrrhæ, & aluminis uſti cum ſufficiente quantitate mellis roſati ſimplicis*. Vel ſæpius tangantur *infuſione lapidis medicamentoſi, vel aquâ viridi, vel tandèm oleo ſulphuris, aut vitrioli, aut ſalis balſamo diluto.*

Si parulis conjunctam non habeat inflammationem, maximè commendatur gargariſma *ex prunella, foliis ſalviæ, & naſturtii aquatici.* Si inflammatio conjuncta ſit, præſtat gargariſmus *ex aquâ pethi deſtillatâ, in qua diſſolutus ſit lapis prunellæ.* Vel *ex aquâ ſpermatis Ranarum, vel ſedi majoris, ſonchi cum rob. fragorum, & ſale prunellæ.* extrinſecùs verò applicetur cataplaſma *ex medullâ panis triticei cum lacte coctâ.*

Si ad ſuppurationem vergat, acceleretur, gingivas inungendo *butyro recenti, aut gallinæ adipe,* vel os colluendo *decocto fol. malu. alth.*

hyoſcya-

hyoſcyami in aquâ hordei. Si ponte non aperiatur, ne ſubjectas corrumpat partes, quàm citiùs fieri poteſt, ſcalpello celebretur apertio. Poſtmodùm adhibeatur gargariſmus *ex aquâ hordei, & melle roſato ſimplici, aut hydromelite.* Deindè optimè regatur, ne in ulcus diuturnum, vel fiſtulam, cancrum, vel gangrænam abeat; quòd ſi in cancrum migret, malum eſt immedicabile, ſi verò in gangrænam, malum eſt deploratum, & ocyſſimè ad interitum properat.

CAP. XXXVIII.

De Ranulâ.

Ranula, quæ Batrachos græcis, & Ranula latinis nuncupatur, eſt tumor, qui ſub linguâ, in eâ parte, qua illa vinculo alligatur, adnaſci ſolet, in quo venæ nigricantes intumeſcunt, & lividum conſtituunt tumorem ad ranæ coloris ſimilitudinem. Rimam in medio continet, quæ dextram à ſiniſtrâ dirimit partem, & in poſteriore ranam mentitur, unde affectus ranulæ nomen ſortitus eſt. Interdùm glandulæ non abſimilis, modo ſanguineus, modò verò phlegmaticus eſt tumor, imparemque ſortitus eſt magnitudinem; in aliquibus enim fabæ, in aliis caſtaneæ, vel ovi columbini magnitudinem æmulatur, undè ranulâ affecti loquelæ difficultatem patiuntur, & non niſi Ranarum inſtar coaxando enunciare poſſunt. Hinc nonnulli Ranulæ huic affectui nomen impoſitum fuiſſe exiſtimârunt. Eſt tumor tactui cedens, qui ad œdematis, vel meliceridis mollis, & laxi naturam accedit, continetque in folliculo quandam materiam ovi albumini, aut melli perſimilem. Quandòque tumor eſt durus, febremque habet adjunctam.

Signa.

Hujus affectûs ſigna non ſunt cognitu difficilia ex ſupradictis: ſub linguâ enim quidam tumor laxus, & mollis elevatur, & ab utrâque ligamenti parte ſpherica conſpicitur prominentia, quæ ciceris, vel fabæ, vel caſtaneæ, aut ovi minoris columbini magnitudinem æquat.

Cauſæ.

Pro ranulæ cauſâ vulgares pituitam, ſeu lentum aſſignant humorem, è capite fluentem, qui ſub linguâ ſedem figit, quia laxa, & ſpongioſa eſt ejus caro, ad fluxionem recipiendam magis idonea. Vel ſanguinem ſtatuunt craſſum in venis ſub linguâ coacervatum. Verùm has aniles fabellas in quamplurimis locis explodimus.

Ranula fit ex errore facultatis aſſimilatricis ultimi alimenti, dùm id, quod parti aſſimilare deberet, non ſolùm non aſſimilat, quia non regit, verùm in hoc aliquid homogeneum, lentum, & mucoſum ovi albumini, vel melli perſimile tranſmutat, (ut ex apertione li-

quet) quod ſibi locum aptando, partis ſitum vitiat, & ob ſui lentorem, neque intemperiem, neque dolorem inducere ſolet, idéoque rariſſimè eſt affectus inflammatorius.

Prognoſis.

Affectus hic utplurimùm periculo vacat, & frequenter pueros infeſtat, quia in his ea pars eſt laxior, adultis verò rariùs contingit, quia durior; attamen in pueris acceleranda eſt ejus curatio: ſuffocationis enim periculum imminet propter viciniam, quam cum pulmone habet per laryngem, & aſperam arteriam, quia facilè poteſt occludi, & tùm mors præ foribus maneret. Adultis, ſi dolor, & febris adſit, vitæ diſcrimen minatur, quia quandòque in anginam degenerare poteſt. Ranula nigra, vel fuſca, & dura ad cancri naturam accedit, ob acidum furioſius ibidèm dominans, attingi non debet.

Curatio.

Vulgares ad cauſam antecedentem auferendam pro hujus affectûs curatione, corpus purgant, phlebotomiam celebrant, & poſtmodum diſcutientibus utuntur medicamentis, ut

℞. *Cortic. granat.*
Hyſſopi ſicci, &
Salis com. ana ℥. ij.
F. pulvis ſub linguâ iteratò detinendus.

Aut

℞. *Piperis*,
Zingib. ana ℥. j.
Salis gemmæ,
Communis ana ℈. ij.
Origani,
Calaminth.
Rad. ireos,
Hermodactyl. ana ℥. ß.
Maſtich. ℈. j.
M. f. pulvis.

quo ranula frequenter fricetur, eum quoque ſub linguâ detinendo. Vel oris lavamentum commendant, ut

℞. *Balauſt.* ℥. j. ß.
Aluminis ℥. ß.
Mell. roſ. ℥. ß.
Aquæ plantag. lib. ß.
Bulliant aliquantulum.

Aut ferro ranulam incidunt, ſed metus eſt hæmorrhagiæ. Si ranula ſit inveterata, ad decocta ſudorifica deveniunt.

Decipiuntur vulgares in Ranulæ curatione, nàm purgantia medicamenta, ſanguinis evacuationes, prout & decocta ſudorifica ſunt omninò inutilia, quia ejus materia extra naturæ juriſdictionem in folliculo depoſita continetur, ſimiliter decipiuntur, ſi credunt per diſcutientia, licèt efficaciſſima curationem perficere poſſe, quia his non cedit, etenim in hujus materiâ ſpiſſiſſimæ ſunt partes, quæ poſtquàm ſubtiliores vi medicaminum evanuerunt, pertinaces fiunt.

Curat hunc affectum materiæ, & folliculi eductio, quæ per apertionem fieri neceſſe eſt, ſed non ferro celebranda eſt, quia ferrum horribile eſt, & inſalubre, nàm partes folliculo circumpoſitæ, ſa-

næ, & integræ ſunt, ac proindè ab inciſione crudum emergit vulnus. Pro Ranulæ apertione appropriatum eſt *ſulphuris, vel vitrioli oleum*, attamen pro pueris dilutum convenit, aliter pro adultis; nàm paulatim ſanam laceſſit partem, fermentum vicinis partibus impreſſum exterminat, ac folliculum diſſipat. Apertione incluſus humor eſt educendus, ut penitùs abſcedat, quo educto, adhuc magna ſupereſt difficultas pro folliculo extrahendo: etenim ille circumjacentibus partibus tenaciter adhæret, nec facilè ſeparatur, & doloroſa eſſet per ſcalprum ea ſeparatio. Interim niſi ſeparetur; impromptu eſt recidiva, quia tunica illa efficit, ut iterùm adjacentium partium nutrimentum degeneret: Itàque folliculo ſuprà dicto oleo deſtrues, & ſic recidivam vitabis. Deindè os colluatur per aliquot dies *aquâ hordei, in qua diſſolutum fuerit mel roſatum cum Diamor.* & tandèm ad cicatricem inducendam frequenter os colluendum eſt *vino nigro, in quo aloë, & myrrha diſſoluta ſit.*

Quidam Ranam vivam nuchæ applicant, ſed non ſemper reſpondet effectus. Noſtrates mulierculæ ad ranulæ præcautionem Ranunculam ex argento efformatam infantibus de collo ſuſpenſam geſtandam curant, ſed hæc præcautio ſuperſtitioſa videtur.

Cap. XXXIX.

De linguæ Tumore.

Non uno, ſed variis tumorum generibus lingua laborat, interdùm ſupra modum incrementum ſumit, ità *Gal. de diff. morb. cap.* 9. ſcribit *ſe vidiſſe cujuſdam linguam ſupra modum abſque ullo doloris ſenſu excreviſſe, ut neque œdema, neque ſcirrhus, neque inflammatio eſſe videretur. Neque enim prementi digito cedebat, neque omninò ſenſu carebat, neque dolore infeſtabatur, ſed hoc ipſum incrementum dumtaxat erat, nihil ipſâ ſubſtantiæ particulâ vitiatâ.* Verùm hoc accidit ob copiam utilis alimenti in ejus ſubſtantiam converſi. Nonnunquàm ex magnâ alimenti degenerati copiâ ità intumeſcit lingua, ut vix in ore contineri poſſit, ut *Foreſtus* obſervavit *lib.* 14. *obſervat.* 18. Quandòque in linguæ ſuperficie hinc indè verrucarum inſtar tumuſculi ſcirrhoſi oriuntur, alii tamen ſunt molliores, & albi, & aliorum colorum alii, qui à lue Venereâ ortum habent. Interdum eſt œdema, vel Cancer. Quandòque à lue Venereâ, & ab hydrargyri inunctione ità intumeſcit, ut ex ore emineat. Nonnunquàm ex materiâ venenatâ, ut fungorum venenatorum eſu, Napelli, aconiti, vel alterius rei venenatæ, vel beſtiæ venenatæ morſu linguæ tumor excitatur, ut in quodam milite Hiſpano ex viperæ morſu obſervavimus. Tandèm ex inflammatione intumeſcit lingua, & quan-

dòque

dòque inflammatio in abſceſſum degenerat.

Signa.

Linguæ tumor viſui patet; ſi verò ſit ex alimenti copiâ, lingua ſenſim incrementum ſumit æqualiter ſecundum omnes partes; & dolor, ac vitioſorum humorum ſigna abſunt. Si fiat ex alimenti degenerati colluvie, cachexiæ ſigna, & dolor plerùmque adeſt, & ferè magis in unâ parte, quàm in aliâ apparet. Si tumuſculi verrucarum inſtar ſint, in ſuperficie apparent, ſuntque molliores, albi, & aliorum colorum. Si ex lue Venereâ ſit tumor, ejus notæ etiam alibi in corpore apparent. Si ex veneno, aut re venenata ſumptâ, id ex ægri relatione patebit, & alia etiam veneni ſigna aderunt. Si demùm ex inflammatione, adeſt faciei, & linguæ rubor, corporis habitus eſt calidior, dolor manifeſtus, & febris percipitur.

Cauſa.

Horum tumorum cauſæ variæ ſunt juxta tumoris qualitatem, de quibus ſuo loco egimus.

Prognoſis.

Linguæ tumor pernicioſus eſt, nec deſpiciendus; lingua enim ſuo motu ſermoni, & cibi, potuſque deglutitioni inſervit, qui in linguâ tumidâ læditur. Inſuper ex nimio linguæ tumore ſuffocationis periculum imminet. Si linguæ tumor ſit durus, lividus, & ad cancri naturam accedens, inſanabilis eſt.

Curatio.

Credunt vulgares linguæ tumorem per fluxionem fieri, ideòque eam evacuant, repellunt, & quæ fluit, diſcutiunt, vel ſuppurant. Si ſanguis abundat, venam cephalicam in brachio aperiunt, & cucurbitulas cervici apponunt. Poſtmodùm venæ ſectionem ſub linguâ inſtituunt. Si humor fuerit bilioſus, vel pituitoſus, convenienti utuntur pharmaco.

Præmiſſis univerſalibus, & revulſionibus, ac diverſionibus adhibitis, in tumore à ſanguine ortum ducente, repellentibus in principio utuntur medicamentis, *ut ſucco citri, limonum, ribium, granatorum, acetoſæ, lactucæ &c.* Inquiunt enim hos ſuccos ſuâ frigiditate, & aciditatis ratione humiditatem cum ſalivâ ed. cere. Verùm repellentia non tantùm magnum inferunt damnum, ſed malum iis augetur: nullo igitur modo adhibenda ſunt ob infelices ſucceſſus, quia humor repercuſſus ad internas, principes, & nobiliores remeat partes, & majora damna inferre poteſt. Præterea repellentia frigida, & humida ſunt, quaderè potiùs adſtringunt, quàm repellunt. In augmento *Diamorum* addunt, & in declinatione *acetum* admiſcent *ſcilliticum.*

In materiâ venenoſâ ad alexipharmaca confugiunt, & os colluunt *decocto plantaginis, ſcabioſæ, ſyrupo roſato.*

Si

Si linguæ ſit inflammatorius, primò cephalicam tundunt venam, deindè ſublingualem, & cucurbitulas uſurpant. Ut abſceſſus rumpatur, utuntur *decocto hordei, lactucæ, addito Syr. de jujubis.* Quandòque *ficum per medium ſciſſam* continuò ſuper linguæ tumorem geſtare imponunt; ajunt enim ficus ſuppurationem promovere. Tumorem ſcalpello aperiunt, niſi ſponte rumpatur. Excreto pure, abſceſſum apertum eluunt *decocto plantaginis, cicer. rubr. & agrimon. addito melle roſaceo*, abſterſum ulcus conſolidant.

Si lingua ex nimiâ alimenti copiâ incrementum ſumat, decenti diætâ abſolvitur.

Si ex alimenti degenerati colluvie linguæ tumor ortum ducat, nullum majus remedium inveniri poteſt, quàm medicamentum purgans, hujuſmodi erit *extractum catholicum*, cujus rei experimentum habemus apud *Gal. lib.* 14 *m.m.cap.* 8. *Sanè linguam ità tumefactam cuidam vidimus, ut in ore contineri non poſſet. Erat qui ſexagenarius jam erat, horaque ferè decima erat, cum ad eum primum acceſſi, & vidi. Ac viſus mihi eſt uſitatis mihi pilulis, quæ ex aloë, ſcammoneo, & colocynthide conſtant, veſpere datis purgandus: Cæterùm eâ nocte evidentiſſimum, per quietem in ſomnium noſtrum homini conſilium, materiam ipſam medicamenti definivit.*

Linguæ tumor ex lue Venereâ ſi ſit, ejus curatio ad eundem morbum dirigenda eſt.

Si in linguâ carcinoma ſit, ulcus nimirum durum, atrum, calloſum, & melancholicum, malum incurabile eſt, ſi irritatur, venas erodit, ſanguinem profundit, ac per totam linguam ad ejus radicem uſque ſerpit, & mortem infert, pro more enim cancri vulgaribus non auſcultat remediis, niſi noſtra, & ſelectiora *cap.* 9. *de cancro, & Tomo ſecundo cap.* 23. *De ulcere canceroſo* aſſumantur.

Si in linguæ ſuperficie tumuſculi verrucarum inſtar infeſtent, eorum curatio *cap.* 27. *De Verrucis* petenda eſt, ſed ſelectiora, & mitiora ratione partis deſumuntur medicamenta.

Si ex materiâ venenatâ aſſumptâ; vel beſtiæ venenatæ morſu linguæ tumor excitetur, in hujuſmodi malo tumor non eſt magni momenti, ſed id, quod urget, eſt Venenum, quod illicò extinguendum eſt; quo extincto, facilis eſt linguæ ad naturalem ſtatum reductio. Vitanda ſunt phlebotomia, & purgantia: nàm ipſo veneno ſunt nocentiora, quia ipſum ad corporis centrum trahunt, & intùs retinent. Si igitur venenum aſſumptum fuerit, omni diligentiâ, & nullâ poſtpoſitâ morâ, nàm periculum eſt in morâ, illicò è corpore eliminetur emeticis, quæ leniora ſint, & unà lentorem habeant, ut ſalia corroſiva, & ſulphura inflammabilia infringant, & gas illud ſuffocativum diſperdant. Non deſint clyſteres pingues, & mucilaginoſi, ſi in inteſtina aliqua veneni portio deſcenderit. Interim venenum ſtatim foràs eliminetur, ne ad interiora ſerpat, & ſi in venas, vel arterias ſe intruſit, alexipharmacis exturbetur, hujus-

modi ſunt *Theriaca*, *Mithridatium*, *elect. de bacc. junip. c. c. terra ſigillata*, *bolus armenus*, *unicornu*, & Cœtera vulgaria.

Si à beſtiæ venenatæ morſu pendeat linguæ tumor, exhibeantur alexipharmaca ſuprà enumerata, ſed præ cœteris *Theriaca*, *orvietanum*, *Mithridatium*, *aqua theriacalis ex ſpiritu vini*, *tinctura bacc. junip.* & interim demorſus gargariſmata adhibeat, quæ vim aciditatis infringendæ habent, ut ſunt *alkalia omnia in ſucco rutæ caprariæ*, *in decocto tormentillæ*, *ſcordii*, *ſcorſoneriæ &c.* Itèm *vini ſpiritus cum ſale viperarum*, & pro pauperibus, in qua ſal diſſolutum fuerit, gargarizetur. Verùm de vulneribus ex venenato morſu inflictis, ut viperæ, aſpidis, ſcorpionis &c. agimus *Tomo Tertio cap.* 29. & ſimiliter in noſtrâ *Trutinâ Medicâ lib.* 4. *cap.* 17.

Si lingua inflammatione tentetur, os gargarizandum decocto aliquo diſcutiente in principio, *ex hyſop. betonic. origan. calaminth. melilot. ſem. lini*, *fœnugræci*, *& ſyr. de moris*, *vel diamoro.* Quòd ſi tumor non reſolvatur, ſed in ſuppurationem vergat, ad emollientia, & ſuppurantia devenimus, ex quibus gargariſmos, & collutiones concinnamus *ex decocto radic. lilior. albor. foli. alth. paſſular. furfur. fic. ping. ſem. cydonior. in aquâ hordei facto, quibus ſapam addimus.* Quòd ſi abſceſſus his remediis ſponte non rumpatur, aperiendus eſt ſcalpello, excreto pure, ulcus abſtergatur collutione *cum hydromelite*, *& aquâ ſaccharatâ*, & tandèm conſolidetur ſequenti gargariſmo:

℞. *Aq. hord. lib.* ij.
Mell. roſ. ſimpl. ℥. iv.
Radic. alth. ℥. ij.
Bull. ad tertiæ partis caſum, *& coletur.*

Cap. XL.

De Tonſillarum tumore, *& inflammatione.*

DUæ carunculæ exiguæ, & naturales in oris termino, utrinque circa linguæ radicem paulò ſuprà laryngem, videlicet ad uvulæ latera in omnibus poſitæ ſunt, duorum nucleorum amygdalinorum inſtar, ac proindè vulgò à figurâ amygdalæ, Latinè tonſillæ, & glandulæ vocantur, Græcè verò Pariſthmia, ob ſimilitudinem ab Iſthmo, ſignificante anguſtam terræ partem, ſeu telluris brachium, inter duo maria jacens, nec non Anthiades, quia primò ſe oculis offerunt.

Conditæ ſunt à naturâ tonſillæ ſpongioſæ, ut ſalivali humiditate fauces, laryngem, linguam, & œſophagum humectent, ut cibum ſicciorem, & duriorem madidum reddant ad faciliorem deglutitionem; Item ad laryngis irrigationem, ut ejus cartilagines ad motum aptiores reddantur, quod imitantur ii, qui fiſtulas irrigant.

Sæpè hæ partes, licèt exiguæ, magnum medico, ſed majus ægroto negotium faceſſunt; intumeſcunt enim quandòque ſine inflammatione, colorem retinent naturalem, & dolore vacant: at interdùm

dùm inflammatione, ardore, dolore, & ſiti infeſtantur cum deglutitionis, & reſpirationis difficultate. Qua inflammatione in abſceſſum degenerante, pus intra fauces effunditur, undè ſæpè ulcus ſordidum, & fœtidum relinquitur. Quandòque non ſuppurantur, ſed indurantur, & in ſcrofulas, ſcirrhoſoſque degenerant tumores.

Solet hic affectus admodùm pueris eſſe familiaris ante, vel poſt ſeptennium, ut *Hip. aph. 26. ſect. 3.* teſtatur: *Cùm verò jam magis adoleverint tonſillæ &c.* Sic etiam virginibus jam verò maturis, quibus menſes non fluunt.

Signa.

Tonſillæ majores aliquantulùm foris ſub maxillis tactu; & viſu cognoſcuntur; intùs verò ceu carnis fruſtulum quoddam faucibus inhærens mole ſuâ premit, obſtatque ne facilis deglutitio fiat, & id ſine ſiti, & ardore, proprium tamen ſuæ ſubſtantiæ ſervant colorem: Aſt ubi inflammantur, rubicundæ inſpicientibus apparent, & præter ſpirandi difficultatem, & deglutiendi, ardorem, & dolorem inferunt moleſtum, partes circumjacentes incendunt, ſitim, & febrem excitant.

Cauſa.

Tonſillarum tumorem ex cerebri defluxione fieri clamitant Galenici; Inflammationem ex humorum calidorum affluxu ad illos, qui cùm calidi ſint, partes illas calidas, & humidas inflammant. Verùm hæc Galenicorum cauſa ridicula eſt, cùm omnes morborum cauſas à plantâ pedis uſque ad verticem capitis ad fluxiones refundat, & cujuſdam Galenici recordor, qui interrogatus à quodam ægroto, qui immani capitis dolore cruciabatur: Domine medice, quodnàm malum eſt, hic meus capitis dolor? Reſpondit, eſt Podagra.

Vera tumoris tonſillarum cauſa eſt ſuccus alimentitius in ultimâ ſui digeſtione degeneratus in his partibus ſpongioſis, & laxis, cui magnus acidi laticis proventus accedit. Inflammatio verò fit ex ſanguine in his locis ob lentorem, ſeu viſciditatem ſtagnante, vel extravaſato in ſpongioſâ, & glandulosâ tonſillarum ſubſtantiâ, & ob turgentiam quandam copioſiùs aggeſto, undè rubor, tumor, & ob fibrarum tenſionem, earumque continui ſolutionem dolor ſuſcitatur. Cauſæ remotæ ſunt intemperata aëris conſtitutio, ut caloris, vel frigoris exceſſus, pororum in hiſce partibus obſtructio, ciborum calidorum, & potuum ardentium uſus, vehemens corporis motus, excandeſcentia &c.

Prognoſis.

Tumor tonſillarum, ſi mox ab initio medica adhibeatur manus, facilè curatur; at ſi negligantur tonſillæ, quandòque indurantur, & in ſcirrhum degenerant, qui nuſquàm, vel rarò curatur.

Inflammatio morbus acutus eſt, qui non exiguam doloris, & di-

glutionis moleſtiam adducet, imò ſæpè ſuffocationis periculum, & in veram mutabitur anginam, quæ lethale minatur periculum. Harum partium inflammatio vel reſolvitur, vel ſuppuratur. Tonſillæ in febribus denigratæ, & arefactæ inevitabilem portendunt mortem.

Curatio.

Perficiunt tumoris tonſillarum ſanationem vulgares frictionibus, cucurbitulis; aurium extenſione ſurſum vehementer, & earum attractione doloroſâ. Itèm longâ brachiorum frictione doloroſâ in carpo ſuperſocilium deorſum, vel cum ligno extremitatem habente rotundam, vel pollice ſalivâ inuncto; hæc omnia peragunt ad fluxionis diverſionem, ſed hæc remedia ſunt nimis ruſtica. Deindè externas moliuntur inunctiones *ex oleo amygdalarum dulcium, utriuſque lilii &c.* Poſtremò gargariſmis utuntur *ex aquâ, & aceto, vel ex decocto roſ. incomplet. plantag. & hord. cum ſyr. de roſis ſiccis, viol. de moris, & aceto roſaceo.*

Tumoris tonſillarum curationem nos perficimus externè in unguendo partes *oleo amygdal. dulc. ad* ℥. ß. *olei ceræ deſtillati* ℥. j. *admiſcendo.* Internè gargarizationes adhibemus *ex pipere longo in aquâ communi decocto, vel ex radice angelicæ, & tandèm ex petho.*

Si tonſillarum inflammatio fit circa initia levis, ad ejus curationem adſtringentia gargariſmata adhibent vulgares, ut

℞. *Aquæ plantag. lib.* j. ß.
Flor. roſ. rubr. m. ß.
Cortic. granat. ℥. iij.
Succ. hippociſtid. ℥. ij.
Bulliant unicâ ebullitione, & colat. adde
Diamori, &
Dianuc. ana ℥. ß.
Et f. gargariſma.

Deindè ad repellentia deveniunt ſimplicia, ex quibus variæ decoctorum formulas parant, ut *ex fol. plantag. rubi, vitis, balauſtis, roſis, ſorbis, meſpilis, cornis, fol. & bacc. myrti &c.* tandèm refrigerantes uſurpant gargariſmos, ex decocto herbarum dictarum refrigerantium, *ut ſolani, lactucæ, ſedi cum ſyrupo de portulacâ, endiviâ &c.* Vel *ex lacte.* Sed in magno verſantur errore, & utplurimùm levem tonſillarum inflammationem in lethalem anginam degenerare faciunt, vel ſi copioſiùs refrigerant, inflammationem, defluxum humorem, & tumorem non tollunt, ſed lividam, frigidam, duramque reddent partem, & inflammationem, ſi in gangrænam non mutabunt, ſaltèm in ſcirrhum degenerabunt: impactus igitur humor nullum auxilium ab adſtringentibus, repellentibus, & refrigerantibus admittit. Imò induratæ tonſillæ deglutionem, & reſpirationem interdicunt, & medicamentis emolliri non poſſunt, in quarum extractione chirurgiæ operatio nec facilis, nec tuta eſt.

Si inflammatio ſit vehemens, & ſuffocationis periculum immineat, ſtatim cephalicam, vel baſilicam ſecant, & ubi phlebotomia locum non habet, venæ ſectionis

ctionis loco aures, & cucurbitulas ſcarificant, tanquàm venæ ſectionis vicarias. Ad materiam conjunctam evacuandam venas ſub linguâ, raninas dictas, ſecant; in mulieribus verò tali venam excidunt. Verùm ſi inflammatio ſine febre ſit, periculoſiſſima ratione circuitûs ſanguinis, & tàm reſolutionem, quàm ſuppurationem impedit, neque concretus ſanguis phlebotomiâ educitur, imò obſtinatior redditur.

Si vitioſi cum ſanguine humores redundant, clyſteres frequentantes, credunt concretum ſanguinem, qui eſt veluti ſpina infixa, è gulâ clyſteribus extrahere. Vel lene exhibent purgans, ut

℞. *Syr. roſ. ſolut.* ℥. iij.
Flor. caſſ. recèns extract. ℥. ß.
Aquæ betonicæ ℥. ij.
Roſarum, &
Cichor ana ℥. j.
M. f. p.

Verùm purgans medicamentum inutile eſt, imò in pejus inflammationem convertet. Nec interim gargariſmata deſunt.

Inflammatio ſi ad ſuppurationem tendat, illam promovent gargariſmis *ex aquâ mulsâ calente, decocto caricarum, hiſopi, glycyrrh. vel decocto paſſularum, jujubarum cum violis, & maluâ.* Vel foris applicant *cataplaſmata ex farinâ hordei, tritici, fœnugraci cum decocto caricarum, rad. alth. & melle.* Rupto abſceſſu, *aquam mulſam* gargarizandam præſcribunt, primò per ſe, deindè *admiſtâ lenticulâ, roſis, plantag. &c.* donec ulcus ad cicatricem perducant. Sed de his rancidis medicamentis fuſiùs egimus in noſtrâ *Trutinâ Medicâ lib. 1. cap. 8. De Anginâ*, quam vulgares utplurimùm cum tonſillarum inflammatione confundunt, & utrique remedia communia faciunt.

Tonſillarum inflammationem citò, tutò, & jucundè abſque ſuppurationis metu curat *ſanguis hirci ad pleuritidem paratus, & antimonium diaphoreticum*, quia concretum diſſolvit ſanguinem, tumorem, & inflammationem tollit. Uſurpari poſſunt *gargariſmata ex aquâ ſpermatis Ranarum cum ſyr. de moris, & anodyno minerali*, attamen tepida: inflammatio enim neque calida, neque frigida tolerare poteſt, quibus ſi non cedit, utere *gargariſmo ex ſpiritu vini cicurato cum aquâ prunellæ*, vel fiant collutiones *ex decocto fragariæ, & fol. ſalicis cum pauco armoniaci crudi in eodem diſſoluto; vel ſpiritu ejuſdem guttatim addito*, quibus obſtructio quævis facilè reſeratur, vel utere *gargariſmo de pethi decocto.* Externè applicari poteſt *cataplaſma ex micâ panis tritici cum melle*, quod citò inflammationem ſiſtit.

CAP. XLI.

De Columellæ laxitate, & Inflammatione.

DEſcendit in os teres caruncula ex palati tunicâ reduplicatâ, penitùs juxta narium meatus, ſupra laryngis rimam, inter tonſillas, quæ uvula appellatur, eſt morboſa hujus carunculæ affectio,

cùm ejus ſummum uvæ acino non abſimile apparet. Proprium hujus carunculæ nomen eſt columella, quia oblonga, & rotunda, columnæ adinſtar, parvam columnam, ſeu columnellam efformat. Dicitur quoque gargulio, & gargareon à ſono illo, qui in gargariſatu auditur. Ejus ſubſtantia eſt glanduloſa, mollis, ſpongioſa, & rubro donata colore, communi oris tunicâ amicitur, figuram habet, ut diximus, rotundam, teretem, ſuperiùs craſſiorem, & inferiùs in acutam obtuſè deſinit. Hæc caruncula ſuos patitur manes, ſcilicèt laxitatem, ſeu elongationem, tumorem, inflammationem, atrophiam, & ulcus.

Signa.

Horum affectuum ſignæ ante oculos ſunt poſita, aperto ore; & depreſſâ linguâ hoc modo diſtinctim cognoſcuntur. Laxitas intro aſpicientibus oblongior, & tenuior de palato in guttur pendet columella, ſupra linguam jacet, nauſeam parit, aſſiduam excitat ſalivationem, & æger quaſi carnis bolum ſummo œſophago hærentem habere videtur, quam perpetuò fruſtrà devorare contendit; attamen palato eſt concolor, ſine dolore, & calore.

Si inflammationem patitur, adeſt tumor rotundæ uvæ inſtar, rubor, ardor, & dolor: diglutiendi difficultas, quoddam ſuffocationis periculum, & interdùm febris.

Cauſa.

Columellæ relaxationem fieri autumant vulgares ab humore pituitoſo, à cerebro debilitato in columellam depluente; inflammationem effici ab eodem humore pituitoſo tenui, à cerebro defluxo cum ſanguine miſto. Nihilominùs vulgares ſemper repetunt cerebrum eſſe veluti communem cloacam, undè omnia mala in humana depluunt corpora.

Fit columellæ relaxatio, tunc cùm ſubitanea aëris injuria ſive calida, ſive frigida, nimia corporis agitatio, frigidus hauſtus, boreæ flatus &c. inſitum columellæ ſpiritum ità afficit, ut frigoris, alteriuſvè impreſſum ſentiat ſtigma, illicò in ſui digeſtione ab exotico laceſſitur hoſte, & ut partem muniat, ſubſtantiam proximam alimenti degeneratam ob partis alendæ indiſpoſitionem per poros profundit, & ut impreſſum eluat ſtigma, quòd ſi eluere nequit, topicum conturbat fermentum, laticemque qui ad partium eluendas ſordes eſt deſtinatus, advocat, ac proindè ligamenta relaxantur, & columellæ oblongatio exoritur. Columellæ inflammatio fit ex ſanguine in venularum, vel arteriarum poris concreto, vel effluxo.

Prognoſis.

Horum affectuum prognoſim in hunc modum inſtituimus: Quivis columellæ affectus feſtinam requirit opem, ne relaxatio, aut inflammatio ad finem properet; hæc enim in pernicioſam, & operoſam deſint exulceratione; illa verò antiquata mirè pendulam oblongationem confirmat, ut ad anterio-

res

res propendatur quandòque dentes, & poſtremò putreſcentiam gignit; cujus ſanatio eſt abſciſſio, quæ operatio periculo non vacat, cùm ob vocis depravationem, tum ob ſanguinis fluxum, qui per ſectioné excitatur, ut vix ullâ arte compeſci poſſit. Quibus columella tota abſcinditur, vel exeditur, rarò clarè, & diſtinctè loqui poſſunt; inſervit enim ad vocis modulationem, undè vocis plectrum appellatur. Qui columellâ deſtituuntur, phthiſici moriuntur; quia ejus eſt aëris frigiditatem moderari, ne illicò in pulmonem irruat. Si uvula ex inflammatione nigreſcit, vel nimiùm albet, & ſtupet ſenſu, facilè putreſcit, & ſphacelatur.

Curatio.

Relaxatam curant columellam vulgares per frictiones, & cucurbitulas, præmiſſâ, ſi opus fuerit, capitis purgatione per pilulas capitales, vel totius corporis diverſiones, & evacuationes. Præſcribunt errhina, & omnia, quæ pituitoſum abſumunt humorem, corriguntque frigidam, humidamque capitis intemperiem. Poſtmodùm ad topica deveniunt adſtringentia, & repellentia, ut ſunt *aqua vel decoctum plantaginis, myrti, roſarum, rubi, origani, hyſſopi, acetum &c.* & varia componunt gargariſmata, ut

℞. Flor. roſ. rubr.
Fol. plantag.
Meſpilorum ana m. ß.
Salviæ &
Hyſſopi ana m. j.
Gallar. immaturar. ℥. ij.
Alum. uſti ℥. ß.
Coque in ſuff. aquæ quantitate ad tertias, & pro lib. 1. colaturæ adde
Dianuc. &
Syr. myrtill. ana ℥. j.
Aceti ℥. ß.
Succ. acaciæ ℥. j.
M. pro gargariſmate.

Vel

℞. Fol. querc.
Centinodiæ ana m. j.
Flor. balauſt.
Summitat. rubi ana m. ß.
Bulliant in aquâ myrtillor. ad lib. iij. colaturæ adde
Syr. de roſ. ſicc.
Succ. granator.
Diamori ana ℥. j.
Rob berberum ℥. ß.
Alum. ſacc. ℥. ß.
F. gargariſma.

Si malum protrahi vident, & materia pauca eſt, & caput non excrementis refertum, columellam *cortice granatorum ſubtiliſſimè pulveriſato* tangunt, vel *pipere longo, cui aliqui addunt aliquid aluminis, & boli armeni, vel myrrha, & nonnulli piperis longi loco Zingibere* utuntur. Quæ medicamenta periculo non vacant, quia metuendum eſt, ne humores affluenter à cerebro ad partem trahantur affectam, & grave aliquod afferant damnum.

Quidam ſuturæ coronali applicant emplaſtrum, quod conficiunt *ex acaciâ cum aceto, aut ex gallis uſtis cum aceto.* Alii *ovum recens ad duritiem coctum, & per medietatem diſſectum in longum*, & cum ligaturâ vertici imponunt calidiſſimè per aliquot horas, donec relaxatio ſublata

blata fuerit. Nonnulli prædictum *ovum thure, vel Zingibere* aſpergunt, & calide applicant. Vel *ex thure, & gallis in pulverem redactis cum farinâ tritici, & melle virgineo emplaſtrum* concinnant, quod vertici imponunt.

Si hæc omnia parùm, vel nihil juverint, ſtatim recurrunt ad ea, quæ experta ſunt à vetulis ad columellæ elevationem: accipiunt capillorum ægroti manipulum ex vertice, quem manibus complicant, & illi, ut taceat imperant, capillorum manipulum ſurſùm vehementer trahunt, uſque dùm cutis ſonitum edat, & *pauxillum de alumine uſto, vel roſarum ſemine* ſupra columellam aſpergunt, & ilicò miraculi inſtar, inquiunt, laxitatem remitti. Pulchrum experimentum, quod expectationi non reſpondet, & inter hiſtrionicas ſcænas repræſentari dignum.

In columellæ inflammatione procedunt, ſicut in aliis inflammationibus, & tàm ſi plethora adſit, quàm abſit, primò cephalicam ſecant, deindè venam ſub linguâ aperiunt, cucurbitulas vertici, & ſcapulis affixas ſcarificant, diverſiones per clyſteres, frictiones extremorum ligaturas, & id genus alia celebrant. Si corpus pravis ſcateat humoribus, primò caput per pilulas cephalicas, deindè totum per purgantia juxta humoris peccantis qualitatem deplent.

Interim in principio ad topica deveniunt repellentia, quæ in gargariſmi formâ uſurpant, & ubi exigua eſt fluxio, auſtera præſcribunt gargariſmata *ex aquâ, & aceto*, vel ità parant:

℞. *Roſ. rubr.*
Rubi,
Plantag. ana m. j.
Cortic. granat. p. j.
Fiat decoctio in ſufficiente aquæ quantitate & in colatura lib. j. ß. *adde*
Acet. roſ. &
Rob de ribibus ana ℥. ß.
Succ. malor. granat. ℥. j.
Diamori ℥. ij. *m.*
Pro gargariſmo.

Vel ubi inflammatio, & fluxio eſt vehementior, acerbis utuntur, quia fortiùs adſtringunt, & repellunt, ut

℞. *Decoct. myrtill.*
Fol. teneror. quercûs,
Meſpilorum,
Balauſtior. &
Sumach. lib. j. ß.
Syr. de agreſtâ,
Rob de ribibus,
Nucum virid. ana ℥. j.
M. pro gargariſmate.

Sed hæc gargariſmata non tantùm partem exaſperant affectam, verùm etiam fluxionem, inflammationemque ad penitiora repellunt, undè graviora mala emergere poſſunt.

Quandòque tranſacto principio diſcutientia admiſcent, *ut fol. althææ, malvæ, hyſſopi, ficûs, flor. chamæmeli, meliloti, ſem. fœnugræci &c.*

Si ad ſuppurationem vergat, ſuppurant decocto caricarum cum aquâ mulſâ, aut decocto paſſularum, quòd ſi ſponte non ſuccedat apertio, eam ferro moliuntur, & poſt puris extractionem pro abſtergentibus adhibent *aquam mulſam*,

ſam, vel caulium ſuccum cum melle.

Relaxatæ columellæ vera curatio conſiſtit in degenerati alimenti eductione, & ſi nimia laticis copia ad ſordes eluendas advenerit, in ejus depletionem incumbimus.

Undè nimius latex columellam oblongans hydragogis evacuandus eſt, vel ſæpè maſtiche nigra maſtichetur, ut per ſalivationem ſuperflua ejus humiditas exſiccetur. Vel ad hunc finem alimenti degenerati ablationem faciunt gargariſmata, ut

℞. *Piloſellæ, &*
Pyrolæ ana m. j.
Cort. radic. angelicæ, &
Imperatoriæ ana ℥. ij.

Fiat decoct. ad lib. j. ß. *cujus colatura cum pauco melle edulcoretur*, & utere pro gargariſmate. A proprietate huic morbo prodeſt *uvularia* propter ſignaturam, ex qua gargariſmus ità componi poteſt:

℞. *Uvulariæ, &*
Tormentillæ ana m. j.

Coque in ſuff. quantitate aquæ, cujus decoctum edulcora cum pauco melle, & utere.

Deindè poſt uſurpatum gargariſmum, hos adhibe pulveres in columellam inſufflando, vel meliùs eam tangendo, hujuſmodi eſt *pulvis myrobolanorum citrinorum*, vel ſequens, ut

℞. *Piperis longi* ℈. ß.
Succ. acaciæ exſicc. &
Radic. tormentill. ana ℈. j.
F. omnium pulvis.

Vel

℞. *Piloſellæ,*
Uvulariæ ana ℈. j.
Radic. biſtort. &
Cort. rad. angelicæ ana ℈. ſ.
Alum. ſciſſil. gr. viij.

Contundantur, & cribrentur. E veſtigio oblongata columella ſe contrahet, remittet, ad naturalemque reducetur ſtatum. Sed *aqua deſtillata Vincæpervincæ, vel tantummodò ejus decoctio gargarizata, vel pulveris immiſſio* columellam laxatam erigit, & refirmat, quod admiratione dignum eſt.

In columellæ inflammatione ad ſanguini conciliandum fluorem, à lentore eundem liberandum, & obſtructionem reſerandam conferunt internè ſumpta *ſanguis hircinus, antimonium diaphoreticum*, & alia diaphoretica pluries repetita, verùm multùm proficiunt *gargariſmata cum anodyno minerali*, quia immediatè partem tangunt affectam, ut

℞. *Aquæ prunellæ,*
Sedi minoris ana lib. ſem.
Syr. de moris ℥. ij.
Anodini mineralis ℥. j. *m.*

Vel

℞. *Aquæ fragor. &*
Nymph. lib. j.
Diamori ℥. ij.
Anodyni mineralis ℥. j. ſ. *m.*

Vel meliùs

℞. *Aquæ prunell.*
Flor. ſambuc. ana ℥. ij. ſ.
Spiritus vini ℥. j. ſ.
Spiritus armoniaci gutt. xx. *m.*

Si ardor ægrum fatiget, convenit *emulſio quatuor ſeminum majorum, vulgò frigidorum, in decocto malvæ cum mucilagine ſeminum cydoniorum* pro gargariſmo. Si dolor urget, prodeſt *aqua ſpermatis Ranarum, & lactis ana gargariſatum, in quo diſſolutum*

tum fuerit aliquid de nitro fixo, ſcilicet lapide prunellæ. Vel gargariſmus *ex ſucco cancrorum fluviatilium cum aquâ lactucæ.* Sed ad aures tranſeamus.

Cap. XLII.

De Aurium Inflammatione.

Aures inflammationem, & ſuppurationem patiuntur, non minùs ac aliæ noſtri corporis partes licèt auris ſtructura, præcipuè ex oſſibus conſtet; habet tamen membranas, per quas exiles venæ, & arteriæ diſſeminantur, quæ à venis, arteriiſque membranarum cerebri ortum ducunt.

Aurium inflammatio interiores auris partes occupare ſolet, ſcilicet vel eas, quæ auditorii inſtrumenti compoſitionem ingrediuntur, vel vicinas, quæ etiam inſtrumentales partes afficiunt, & exteriores ſaltem apprehendunt, vel intimiores ad nervum uſque auditorium, quas differentias ſollicitè noſcere oportet, tum ratione curationis, tùm periculi magnitudine.

Signa.

Auris inflammatio cognoſcitur ex eo, quod patiens in aure affectâ continuò vehementiſſimum dolorem pulſatilem percipit cum gravamine, & tenſione; cum calore, & rubore, qui plerùmque ad malas, & tempora ſe extendit; cum febre, & forti arteriarum pulſatione; tùm exactè in aurem introſpicienti interna pars ad lumen tumere, & rubere videtur, niſi inflammatio ſit nimis profunda, & abdita: tunc caput univerſum eſt ſimul calidum, & inflammatum, undè deliria, motus convulſivi, ſyncopes, extremorum frigiditates ſuccedunt, idque eò magis, ſi inflammatio ad interiora vergat; quantò enim ea intimior eſt, tantò intenſior fit febris, pulſatio major percipitur, quia arteriæ majores comprimuntur, dolor acerbior, & periculum majus.

Cauſæ.

Pro aurium inflammatione aſſignant vulgares ſanguinem bilioſum, & tenuem è vaſis ſuis apertis, vel ruptis, in ipſas auris membranas effuſum, qui copiâ ſuâ tumorem, & tenſione dolorem, & calorem excitat. Verùm noſtra ſententia eſt, quòd aurium inflammatio fit à ſanguine in earum venulis, & arteriolis concreſcente; concretionis verò cauſæ ſunt fervor, copia, nimia corporis incaleſcentia à ſole, vel exercitiis, iracundia, ſubitanea permutatio ambientis aëris in frigus, vel vice verſâ, & his pares, quæ ſanguinem extra arteriolarum, & venularum poros exprimunt, ibi concreſcentem.

Prognoſis.

Aurium inflammatio periculoſa eſt, & in primis in juvenibus, & ubi inflammatio profundiùs hæret, & nervum auditorium apprehendit,

hendit, utplurimùm mortem minatur, antequàm ſuppuratio accidat, nervus enim internam auris ſuperficiem attingens acutâ ſenſilitate præditus, vehementem doloris perceptionem efficit, & cerebrum in conſenſum rapit. Undè ægri in delirium, & convulſionem incidunt, & in mortis diſcrimen, vel nonnunquàm ſubitò, tanquàm attoniti moriuntur. Si verò dolor, & febris diutiùs protrahantur, & ægri ſeptimum ſuperent diem, evadunt, materiâ in pus converſâ, quod facilè cognoſci poteſt ex doloris, & febris remiſſione, ut *ſect. 2. aph. 43. Dùm pus conficitur, dolores, & febres accidunt magis, quàm jam confecto.* Attamen ſi pus bonum effluxerit, & poſtmodùm æger meliùs ſe habeat, magna ſanationis ſpes eſt, verùm poſt ſanationem ferè ſemper auditus gravitatem relinquit. Senes in aurium inflammatione minùs periclitantur, quàm juvenes.

Curatio.

Aurium inflammationem curant vulgares iiſdem medicamentis, quibus aliarum partium corporis inflammationes; primò itàque præmittunt refrigerantem, & emollientem clyſterem, poſt expulſas à clyſtere fœces, horâ unâ, atque alterâ, ſanguinem detrahunt, & quidèm à venâ cephalicâ, & ſi inflammatio ſit major, phlebotomiam liberaliter repetunt. Hac ſanguinis detractione non poſſunt affluxum, concretumque ſanguinem detrahere, licèt totum deplеant: igitur affluxurum detrahunt, ac proindè ad poſterius reſpiciunt, præcautionis potiùs, quàm curationis gratiâ, & inflammationem in radice non attingunt. Per ſanguinis depletionem corpus refrigeratur, & mala majora ſequuntur, ſcilicet vel reſolutionem prohibent, vel ſuppurationem in longum protrahunt tempus. Ad revellendum ſanguinem ad aurem fluentem, alia adhibent revellentia, ſcilicet cucurbitulas, frictiones, ligaturas, & clyſteres, ſi opus ſit, repetunt; quaſi ani ſtercus aurium inflammationem efficeret. A venæ ſectione, uno atque altero die intermiſſo, bilem educunt medicamento chologogo.

Deindè, ſi ingens ſit dolor, repellentia uſurpant, & in aurem inſtillant, ut

℞. *Ol. roſ. vel*
Viol. ℥. iij.
Acet. roſ. ℥. vj.
Nitri ℈. j. *m.*

Verùm repellentia hîc locum habere nequeunt; inflammatio enim repellitur in cerebrum, ejuſque membranas, undè delirium, & alia majora mala gignere poſſunt. Vel refrigerantia adhibent ex butyro recenti, lacte, & foliis herbarum frigidarum; quia inflammationis curationem eſſe inflammatæ partis refrigerationem exiſtimant. Sed in magno verſantur errore, quia licèt inflammationem copioſiùs refrigerent, tumorem non tollent, ſed lividam, frigidamque partem reddent, & lenem inflammationem plerùmque

in magnos, lethaleſque morbos degenerare faciunt: igitur calefacientibus diſcutiendum eſt.

Victum præſcribunt tenuem, refrigerantem, & humectantem cum abſtinentiâ à durioribus, pro potu hordei aquam, interdicto vino, aliiſque calidis.

Interim cataplaſma conficiunt, quod inflammationem reſolvere, & dolorem lenire poſſit, ut

℞. *Lenticulæ paluſtris m.* ij.
Medull. panis in lact. muliebri infuſ. ℥. iv.

Contunde, & fiat cataplaſma, quod auri applicetur.

Vel

℞. *Fol. alth.*
Malv.
Lactucæ,
Salicis ana m. j.
Flor. roſ. rubr.
Meliloti, &
Chamomill. anap. j.
Sem. cydon. &
Malv. ana ℥. iij.

Coque, & decocto foveantur aures,

Vel.

℞. *Ol. roſ. &*
Nymph. ana ℥. ß.
Succ. papav. ℥. vj.
Mucilag. ſem. pſyll. &
Cydon. ana ℥. iij.
Lactis muliebris ℥. j. *m.*

Et auri applica, vel inſtilla,

Si inflammatio nullatenùs reſolvi poſſit, ſed ad ſuppurationem vergat, quod ex interiori febre, dolore, & pulſatione cognoſcitur, eam maturantibus adjuvant, quæ ſunt *radices liliorum albor. alth. flores chamomill. meliloti, ficus, farina tritici, fœnugræci, eorundem mucilagines, animalium pinguedines, ut gallinæ, porci, butyrum, ol. amygd. d. lilior. chamomill. ſeſaminum, crocus &c.*

Maturato abſceſſu, ejus ruptionem expectant, ad cujus accelerationem *ſuccum cyclaminis cum quadruplo lactis muliebris* in aurem inſtillant. Quo rupto, ſaniem abſtergunt *melle roſ. vel ſyr. roſ. ſucco abſynthii, centaurii minoris cum melle, decocto lupinorum &c.*

Aurium inflammationem nos curamus, nullam phlebotomiam celebrando, quod tamen ſæpè magni nominis medici, & chirurgorum vulgus facere ſolent, non ſine ægri periculo, & torturâ; eſt nàmque perniciosa, tùm ratione circuitûs ſanguinis, tùm etiam quia reſolutionem inhibet, vel ſuppurationem in longum protrahit.

Purgans medicamentum omninò inutile exiſtimamus, cùm eam in deterius mutare ſoleat. Ea medicamenta conveniunt, quæ ſanguinem concretum, vel evaſatum fluxilem reddunt, & diſcutiunt per inſenſilem evaporationem, cujuſmodi ſunt *ſanguis hirci, & ſtibium diaphoreticum* quotidiè bis aſſumptum ad ana ℈. j. Itèm omnia ſalia volatilia ex cephalicis, & diaphoretica alibi commemorata. Verùm antimonium diaphoreticum tantummodò omnem abſceſſum interiorem, ubicumque ſitus eſt, efficaciſſimè reſolvit. Vel his duobus remediis ritè adhibitis, omnis inflammatio reſolvitur, nec in ſuppurationem abit.

Si dolor ſit mitior, topica anodyna

dyna conveniunt, quæ leniunt, & nonnihil relaxant, quorum formulas in *Tomo 2. De Aurium dolore cap. 26.* deſcripſimus.

Interim quoque dolentem locum fotibus lenientibus, & diſcutientibus fovemus, ut

℞. *Comar. maluæ,*
Althææ,
Lactucæ,
Salicis, &
Violar. ana m. j.
Flor. ſambuci,
Chamæmel.
Meliloti.
Roſ. rubr. ana p. j.
Sem. maluæ,
Cydon. ana ℥. j.

Coquantur in aquæ lib. iij. In decocto madefiat ſpongia, expreſſâque tepente locus foveatur; hiſce continuatis aliquantiſper, adhuc magis digerentia addi poſſunt, uti ſunt *ſemina lini, & fœnugraci*, quibus ſæpiùs adhibitis, materia omninò reſoluitur.

Si verò dolor vehementiſſimus ſit, pro ipſo obtundendo, conciliandoque ſomno convenit *emulſio ſomnifera* in noſtrâ *Trutinâ lib. 4. cap. 6.* deſcripta. Vel ad narcotica confugiendum eſt, tùm interna, ut eſt *Laudanum Opiatum*, tùm externa, vel in formâ fotûs, vel vapore tenus, quæ in aurium dolore deſcripſimus.

Accidit quandòque inflammationem omnia diſcutientia, & reſolventia eludere, & in ſuppurationem ruere, cujus rei febris, & dolor intenſior, fortiſque pulſatio nos certiores facit; tunc maturantia, & ſuppurantia adhibere debemus, ut

℞. *Radic. alth.*
Arundinum,
Lilior. albor. contus. ana ℥. ſ.
Fol. malv.
Alth.
Viol. ana m. j.
Flor. chamæmel.
Meliloti ana p. j.
Lilior. albor. p. j. ſ.

Decoquantur in ſuff. aquæ quantitate ad mollitiem, tùm contuſa per cribrum tranſmittantur, & adde

Farinæ ſem. fœnugraci, &
Lini ana ℥. j.
Axung. porcin.
Cæpi ana ℥. j.
Butyr. maialis ℥. ſ.
Ol. amygdal. d. q. ſ.
F. ſ. a. cataplaſma

Tepide imponendum, & renovandum, donec abſceſſus rumpatur. Vel ſequens conveniet cataplaſma:

℞. *Cæpam num. j.*
Butyr. recent. ℥. ij.
Ol. chamomill.
Roſ. ana ℥. j.
Croci ℥. ſ. m.
F. cataplas. auri imponendum.

Ruptus abſceſſus abſtergentibus repurgetur crebriùs inſtillatis, cujuſmodi ſunt *mel roſatum tepidum cum balſamo proprietàtis admiſtum, vel tinctura aloës, vel myrrhæ cum ſpiritu vini parata* ad guttulas aliquot immiſſa, vel *balſamus ſulphuris terebinthinatus, vel balſamus artificialis*, vel ea adhibeantur, quæ *Tomo 2. De Ulcere aurium cap. 27.* tradidimus.

Cap. XLIII.

De Parotide.

SUnt aliquæ glandulæ non tantùm pone aures, ut vulgus putat, verùm etiam ad utrumque latus, & ſub aure, quæ parotides dicuntur, attamen hic nos parotides non pro glandulis uſurpamus, ſed pro hujus loci tumore intelligimus. Parotides ſunt affectus frequentes, & valdè moleſti, qui non ſolùm ægros, ſed etiam ipſos medicos curantes non leviter fatigare ſolent, & plerùmque in febribus malignis, in cerebri, ac capitis læſionibus, quandòque quaſi in magnis tempeſtatibus futuræ ſalutis ſpem pollicentur; undè parotides in morbis prædictis Caſtoris, & Pollucis inſtar obſervantur; nàm ſicuti hæc ſigna in maximis pelagi tempeſtatibus ubi apparuerint, tranquillitatem navigantibus denunciant, ſic parotides interdùm ſalutem ægrotantibus præſagiunt.

Definiunt parotidem vulgares eſſe inflammationem, ſed errant, quia, vera inflammatio non eſt: nàm inflammatio fit in parte carnoſâ, parotis verò, ut ipſi aſſeverant, in glandularum ſubſtantiâ, quod nos omninò improbamus; nàm ſi parotis fieret in glandulis, nunquàm ſuppuraretur, ut videmus in ſtrumis, quæ potiùs indurantur, quàm in ſuppurationem abeunt. Idem obſervamus in inguinibus, quòd ſi ipſis glandulæ Neapolitanum contraxerint fermentum, nullatenùs ſuppurationem patiuntur, ſed indurantur, aliaſque conſpurcant, uti etiam in ſtrumis conſpicitur, quæ difficilioris ſunt curationis. Non igitur parotis fit in glandulis, ſed tale ſortita eſt nomen potiùs à loci denominatione, quàm à parte affectâ. Præterea eſſe affectum inflammatorium, non verò inflammationem colligi poteſt ex dolore, qui ipſi adjungitur: Cœterùm hoc mali genus ſæpiſſimè in malignis, & diuturnis febribus, cerebri, ac capitis affectionibus apparet, quæ longè à veræ inflammationis naturâ recedunt: nàm in iis ſuccos craſſos, & viſcidos valdè à ſanguinis naturâ recedentes dominari ipſi fatentur, quales ſunt phlegmatici, & melancholici.

Duplex eſt parotidum generationis modus; nàm quandòque licèt rarò generentur primariò, nulli ſcilicet alteri ſuccedentes affectui, ſed impetu tumore, primâ vice ad prædicta loca tendentes, nulla febre, aut capitis læſione præcedente, & die tertio rubere incipit, cum inflammatione, & capitis dolore, hic affectus potiſſimùm junioribus adoleſcentibus obvingit, qui ætatis annum 24. nondùm attigerunt, atque in iis ſuppuratur, vel evaneſcit. Quandòque, & ſæpiùs ſecundariò fiunt poſt alios ſcilicèt præcedentes affectus, vel febres malignas, & diuturnas, vel poſt cerebri, & capitis læſiones.

Nullus eſt author, qui non doceat

ceat bifariam fieri poſſe parotides, criticè, & ſymptomaticè, primò per motum criticum, coctò ſcilicet exiſtente morbo, & ſponte materiâ à naturâ ad prædicta loca depoſitâ, præſertim in febribus; ſecundò ſymptomaticè, crudâ exiſtente materiâ. Hæc tamen doctrina ſemper nobis impropria viſa fuit; cenſemus nàmque quòd parotides modo veræ criſis gigni non poſſunt, ſi propriè, & in rigore loqui velimus, ne rationem critici cum ratione utilis confundamus, dicemus parotides ſemper eſſe ſymptomaticas, licèt quædam poſſint eſſe utiles, & ad ſalutem, quædam verò noxiæ, & ad damnum; utiles quidèm ſunt cum coctionis indiciis, noxiæ autem, quæ ſunt, cruditate exiſtente, quòd nunquàm eſſe poſſint criticæ, non difficulter ſuadetur ex Hip. principiis, quibus conſtat ad perfectam criſim multas requiri conditiones, quarum altera eſt, ut potiùs talis criſis fiat per evacuationem, ut per ſudorem, alvi fluxum, ſanguinis hæmorrhagiam &c. quàm per abſceſſum; verùm ab ceſſus fieri debet quàm maximè longiſſimè à parte affectâ, & à partibus principalibus: itàque ferè nunquàm poterit eſſe bonus, & laudabilis abſceſſus, qui fit propè partem affectam, & confirmatur: nàm vel fiunt parotides, malè affecto cerebro, & tunc materia illa ad longinquiores tranſmittenda erit partes, ut in podagrâ; vel ſequitur ad febrem malignam, & ſuccedunt cum cerebri læſione, & tunc expultrix vaſorum facultas, vel totius corporis malè operatur: nàm à vaſis & loco ignobiliori, in quo fit, ad partes nobiliores noxiam deponit materiam propè cerebrum, qui decubitus profectò laudari nequit, quia membrum, ad quod fit decubitus, eſt nobiliſſimum. Itàque nunquàm criticè parotides fieri poſſunt, in rigore loquendo. Prætereà criſis eſt ſolutio facta per evacuationem, quia omninò materia è corpore expellitur, & ægrum à morbo liberat cum ſignis coctionis; quandò verò alius morbus generatur in aliâ parte, & æger non eſt omninò liberatus, dici non poteſt criſis, ſed ex materiâ ejuſdem morbi alius morbus genitus.

Signa.

Parotidum ſigna duplicia ſunt, vel imminentium, vel actu jàm exiſtentium. Si in malignis febribus adſit faciei rubor, capitis gravitas, ſurditas cum ſtupore, parotides prædici poſſunt. Actu exiſtentes parotides facilè cognoſcuntur ex loco affecto, tumore, & plerùmque rubore, qui poſt aures apparet. Si tumor ſit malignus, aut peſtilens, febris ejuſdem rationis copulatur. Si à capite, vel cerebro malè affecto, nulla in toto corpore cacochymiæ aderunt ſigna, & capitis dolor præceſſit, qui, parotide erumpente, evaneſcit, vel minuitur. An criticè, ut dicunt, vel ſymptomaticè erumpant, morbi tempus, & criſis ſigna præſentia, vel abſentia docebunt.

Cauſæ.

Cauſæ.

Parotidem inflammationem eſſe in glandulis juxta aures inquiunt vulgares, ideòque ejus proximam, & continentem cauſam ſanguinem eſſe aſſeverant, is tamen raro purus eſt, ſed bilis, vel pituita, vel melancholia, imò ſæpè maligni, & peſtilentes admiſcentur humores, undè malignæ, & peſtilentes oriuntur parotides. Et rariſſimum eſt, ut ſanguis ſolùm copiâ peccans naturam ſtimulet, & talem inſtituat excretionem, ſed accidit à pravis, vitioſiſque humoribus, quibus irritata natura, cum ſanguine tales humores ad externa loca detrudere ſolet. Confirmant eorum aſſertum hæmorrhagiæ exemplo: Ut enim in hæmorrhagiis criticis non ſanguis principaliter peccat, ſed vitioſi humores, quos cùm ſine ſanguine expellere facilè natura non poſſit, hanc ſanguinis excretionem inſtituit: ità etiam ut vitioſos humores à principalibus partibus ad ignobiliores avertat, ſanguinis vehiculo utitur. Humores autem hi vel à toto corpore, vel à cerebro tranſmittuntur.

Verùm decipiuntur vulgares aſſerentes parotidem eſſe inflammationem in glandulis parotidibus, nàm glandulæ nunquàm inflammatione tentantur, nec in ſuppurationem abeunt, & temporis progreſſu tumor in glandulis contumacior fit, & alios ſibi proximos ejuſdem ſpeciei tumores producere ſolet. Prætereà cùm rarò à puro fiat ſanguine parotis, ſed ab aliis humoribus, dicetur œdema, aut eryſipelas, aut ſcirrhus, & tunc rariſſimè in ſuppurationem abiret, quod à veritate alienum cognoſcimus. Exemplum de hæmorrhagiâ ceſpitare videtur, quia de criticâ loquuntur, nos verò ſuprà innuimus non dari parotides in rigore criticas, ſed omnes eſſe ſymptomaticas.

Ut noſtram de parotidis cauſâ proferamus ſententiam, præmittimus ex anatome: Exteriùs auribus adſtare varias glandulas craſſas, & inſignes, parotides appellatas, non tamen pone aures, verùm etiam ſub auribus, & ad utrumque latus. Inter has duæ inſignis magnitudinis reperiri, ſibi invicèm propè accumbentes, quarum minorem, & anteriorem conglobatam; majorem verò, quaſi ex pluribus glandulosis fragmentis compoſitam, quam conglomeratam appellant anatomici. Hæ glandulæ vaſa aſcendentia fulciunt, & ſeroſos, ſeu lymphaticos à ſanguine arterioſo ſeparant, ac per quædam lymphatica, & ſalivalia vaſa demittunt, multamque viſcidam ſaburram interdùm coacervant, unde cerebri emunctoria vulgò appellantur. Prætereà hactenùs perperàm creditum eſt per glandulas nervorum fibrillas; exiles nervos, arterias, & venas tranſire; nàm hæ glandulæ, ſicut & cœteræ, proprio clauduntur folliculo, & ſunt veluti pulvinaria, quibus dicta vaſa adhærent, ut fulciantur, nec per glandularum ſubſtantiam tranſeunt.

ſcunt. Hæc vaſa per eorum intercapedines alimentitium liquorem paulatim fibrarum continentium motu in cerebrum ducunt, ut ad majorem ſemper perfectionem adigatur per ſequeſtrationem illius, quod ſeroſum eſt, & ut purus remaneat, & hac ratione glandulæ dicuntur cola, & veluti filtra chymica.

Dicimus igitur, quòd quoties humor ſeroſus cum ipſo ſanguine, ex ſuis conceptabulis per arteriarum, venarumvè poros foràs exprimitur, vel ſtagnat circa glandularum folliculum, à quo fulciuntur, tumor fit, qui parotis dicitur, & hæc eſt vera inflammatio, quæ in abſceſſum tranſit. Si verò nutrimentalis ſubſtantia per fibras circa glandulas diffuſa depravetur, exoticam hoſtilemque naturam nanciſcitur, congelaſcit, & pars in parotidem extuberat, & hæc dicitur ſymptomatica à vulgaribus, illa verò critica.

Prognoſis.

Parotides ſi ſine febre oriantur, minùs malignæ ſunt, & minùs periculoſæ, quàm quæ cum febre oriuntur. Minùs quoque periculoſæ ſunt, quæ in febribus chronicis accidunt, quàm quæ acutas ſequuntur, & præſertim in malignis, & peſtilentibus. Parotides ſymptomaticè, ut dicunt, erumpunt, & ex crudâ, atque rebelli materiâ oriuntur, pertinaces, & mali moris ſunt, ac naturæ, & medico negotium faceſſunt; ſunt enim cerebro propinquæ, & humores, ac vapores cerebro ejuſque membranis impartiri poſſunt, undè earum inflammatio partium, & delirium excitari poteſt. Parotides ſi apparuerint, & non ſuppurârint, ſed evaneſcunt, iis recidiva timenda eſt, nàm ipſarum materia recedens recidivam facere oportet; quarè ſemper minantur capitis læſiones, vel in toto corpore, nec propterea ubi ſuppurârint, ſunt certum, & fidendum ſalutis ſignum, nàm *Pictoris ancilla lib.* 1. *Epidem. ſect.* 2. *text.* 84. *Parotides paſſa eſt, quæ optimè ſuppurârunt, ipſa tamen abiit*, quia nimirùm *Gal. authore in comm.* habuit coctionem in parte, & non in toto, & conſequenter parotides, crudâ exiſtente materiâ, habuerunt ortum, & hinc apparet, quòd ubi parotides cum cruditatis indiciis generantur, etiam ſi ad ſuppurationem devenerint, non per hoc ſalutares eſſe poſſunt, & nunquàm iis fidendum.

Curatio.

In parotidum curatione ſpectant vulgares, an criticæ, vel ſymptomaticæ ſint. Si criticè erumpat parotis, & morbus indè tollatur, vel minuatur, totum negotium naturæ committunt, ſed tantùm dolorem lenientia laudant, & quæ augmentum juvant, qualia ſunt *butyrum recens lotum cum oleo amygd. d. additâ paucâ cerâ*, & ad linimenti formam loco affecto applicat. Ejuſdem generis exiſtimant *farinam hordeaceam in hydroleo, vel in jure pulli inſulſo decoctam.* In parotidibus

bus verò ſeu criticis, ſeu ſymptomaticis, ſive materia ſit multa, ſive pauca, ſive benigna, ſive maligna, nunquàm ex *Gal.* præcepto 3. *de comp. med. ſ. loca cap.* 2. repellentia adhibent, nè materia retrocedat, & à loco ignobiliori ad nobiliorem, & cerebrum vicinum repellatur, & majorem inducat læſionem, quare ſemper naturæ motus adjuvandus erit. Imò ubi ſegnis, & lentus eſt materiæ motus, & tumor non ſatis protuberet, attrahentia uſurpant, adjuvantque fotu *ex oleo irino, anethino, aut chamæmalino, quibus etiam liquefactam gallinæ pinguedinem addunt*, & ubi hæc non ſatis fuerint, conſulunt omnes cucurbitulas parti affectæ eſſe applicandas ad materiam noxiam extrahendam, commendant etiam *emplaſtrum diachylonis magni cum gummatibus in oleo amygdal. d. liquefactum*, ejuſdem quoque rationis eſt apud ipſos *emplaſtrum de Meliloto pariter cum gummatibus*. Verùm hæc fortia attrahentia cautè adhibenda ſunt, ne dolor intendatur, & vires dejiciantur. Suppuratione factâ, abſceſſum aperiunt, & ſuo modo curant.

Si parotides ſymptomaticæ ſint, naturæ conatus, qui deficit, adjuvandus, & promovendus eſt, quia tunc arguitur obſtare vel materiæ noxiæ copiam, vel craſſitiem, metuunt, ne natura ab opere, & expulſione avertatur, ſed ea oneris parte levata, poſteà faciliùs id, quod debet, expellit, eapropter copiam per evacuationes minorant, & craſſitiem incidunt. Ubi itàque materia fuerit ſanguinea, aut cum ſanguine analoga, laudant, vel venæ cephalicæ in cubito ſiniſtro, vel venarum ſedis apertionem; ubi autem alter fuerit ſuccus à ſanguinis naturâ alienus, conſulunt, ut leve aliquod pharmacum dejectorium, vel ex *mannâ* in materiâ calidâ bilioſâ, aut *Iulepo Aureo* &c. Vel *ex melle roſ. ſolut.* In materiâ plegmaticâ, vel *ex fumariâ majori* in melancholiâ propinetur, à fortioribus tamen ſe abſtinent, ne fervor, & agitatio in ſuccis concitetur.

Verùm vulgarium curatio per venæ ſectionem, & purgantia inconvenienter inſtituitur, & eſt periculo plena; intrò enim trahunt, quia contra naturæ motum fiunt, retrocedit materia, principes invadit partes, malum pejorat, & ægrum in magnum vitæ diſcrimen conjicit, præſertim ſi malignitas, vel peſtilentia ſit parotidis cauſa, tunc venæſectio, & purgatio eſt ipſâ malignitate, & peſtilitate nocentior. Præterquamquòd malignitas, & peſtilitas, quæ per ipſos eſt ſummus malignitatis gradus, (verùm nos hanc vulgarium malignitatem, quid ſit, nunquàm intelligere potuimus) nunquàm purgatione, & venæſectione tollitur. Quis vulgares docuit purgatione, & phlebotomiâ naturam oneris parte levari, & faciliùs deindè ad id, quod expellere debet, inſurgere? Imò nos centies oppoſitum obſervavimus. Quis eis revelavit his medicamentis naturam levari potiùs, quàm gravari? Incertum eſt in vulgarium opinione hæc juvare, quia non demonſtrationes,

ſed bardas conjecturas pro his afferunt, quæ ſi ad ſcopum non collimant, ægrum jugulant. Unum ſcimus vires minuere, malum pejorare, ac proindè expulſionem impedire, & ſuppurationem tollere: meliùs itàque in ambiguis erit vires conſervare, quàm malè perdere.

Ubi craſſities obſtat, incidentia propinant fortia *ex oximelite ſimplici cum ſyr. de cortic. citri, aut quinque radicibus*, quibus ad majorem inciſionem addunt nonnullas *ſpiritûs ſulphuris, vel vitrioli guttulas.* Sed pro his incidentibus longa eſt via, & ſalebroſum iter, nec voto reſpondent, ut decantantur ab ipſis.

Conſulunt vulgares parotides nunquàm diſcutientibus præſidiis eſſe curandas, nàm quoties non ſuppurantur, ſemper capitis læſiones minantur; quare omni conatu ſuppuratio procuranda eſt, hæc nàmque nec recidivam, nec cerebri noxam portendit: omni itàque induſtriâ adjuvant, procurantque ſuppurationem cataplaſmate confecto *ex farinâ triticeâ, axungiâ ſuillâ, & gallinaceâ cum butyro recenter loto in decocto althææ, malvarum, & caricarum pinguium*, vel alio ſuppurante præſidio. Verùm in magno verſantur errore vulgares, nàm in tumoribus diſcutientia ſunt via tuta, & compendiaria, nec ullum vitæ periculum, nec ullas minantur læſiones, & præcipuè in parotide, ſi illa exhibeantur medicamenta, quæ à centro ad circumferentiam trahunt, quæ præterquamquòd parotidem reſolvunt, febri opitulantur.

Ut parotis ſuppurari incæperit, non integrum expectant ſuppurationem, ſed incidunt, vel cauterizant; imò quod maximè dolendum, apparentem parotidem crudam in mali moris febre, omnes chirurgi, inito prius conſilio cum urinæ medicis unanimiter, ſtatim iſtam Hydram ferro ignito incidendam concludunt. Poſtmodùm digerunt communi digeſtivo, expurgant, detergunt, incarnant, cicatrizantque communibus medicamentis.

Cœterum noſtrates chirurgi, barbitonſores, Veterenarii, ſeu maraſcalchi non ſunt irrationales, ut apud quoſdam habentur, ſuas afferre poſſunt rationes, quas has nos excogitavimus pro eorum tuendâ ignaviâ, & quotidiano conſtituendo cenſu. Prima eſt, ut per vulnus veneni vis expiret. Secunda, malignitas nunquàm ſuppurationem admittit. Tertia, ignis venenum extinguit. Quarta, ne humoris malignitas retrocedat.

Prima ratio deſumpta ab expiratione veneni per vulnus nullius eſt momenti: ſiquidèm vivens corpus meliùs continuum, quàm ſolutum expirat. Inſuper ferrum ignitum cruſtam, ſeu eſcharam inducit, quæ impedimento eſt, nè maligna, & venenata materia expiret, niſi poſt eſcharæ caſum. Præterea ſi ſupponant venenum adhuc in vaſis eſſe fluctuans, meliùs certè, & promptiùs expirare poterit per ſenſiles, inſenſileſque corporis meatus, quàm per vulnus, cùm nulla aſſignari poſſit ratio per vul-

nus potiùs, quàm per poroſitates expelli, niſi forte fortunâ ad aliquam veneni cum vulnere ſympathiam, ceu ad ſacrum ignorantiæ aſylum recurrere velint vulgares. Neque hùc facit pororum congruentia, cùm hi potiùs obſtructi ſint, quàm reſerati propter tumorem. Si tamen velint venenum in parte ſtagnans expirare per vulnus, veneni nomen non ampliùs meretur materia parotides efficiens, utpotè per fermentationem ſequeſtrata, atque immutata, ut duritiem oſtendit, adeòque ut talis non minùs perhorrenda: dicemus rectè, & meliùs poſſe expirationem ab aliquo topico appropriato medicamine promoveri tutò, jucundiùſque quàm per ferrum ignitum, cùm minimè hoc uti poſſimus ſine alterius morbi, vulneris uſti putà productione.

Secunda ratio, in qua habetur parotides protinùs adaperiendas eſſe ignito ferro, ex eo, quod malignitates nunquàm ſuppurationem admittit, contrà vulgares militare videtur, quia tota ſuppurationis ſpes non ex alio capite affulget, quàm ſubtilioris, ſpirituoſioris, tenuioriſque materiæ craſſam agitantis, commoventiſque retentione, per ignem evaporata illa, ac difflata, de ſuppuratione prorſùs actum eſt. Si verò dicant, quòd cùm ſupponant, malignitatem nunquàm ſuppurationem admittere, ideòque vulnus efficiunt, ut per illud foràs expellatur. Et nos expetemus, quomodò foràs extrahitur, ſi materia maligna, ut ipſi dicunt, in glandularum interſtitiis ità impacta, & coagulata ſit, ut in lapideam ferè indolem degenerata eſſe videatur glandula? Nonnè quandò materia aliqua evacuanda, fluida, mobiliſque reddenda eſt ex Hippocrate? Per ignem verò, apertionemque hoc aſſequi impoſſibile planè eſt. Hùc refer, quòd cùm per uſtionem ſemper eleventur halitus, cur fieri nequit, ut horum maxima pars intùs per poros ab igne rarefactos inſinuetur, & quædam retroceſſionis ſpecies, quam timent, accidat?

Pro tertiâ ratione adducunt ignem venenum extinguere, & reverà putridum, venenatum, & peſtilens in aëre ignis ex lignis juniperi, pini, piceæ, lauri &c. corrigit, & extinguit. Imò ad aërem puriorem reddendum peſtilitatis tempore multùm valet, ſi tormenta bellica præſertim majora ſub auroram, & veſperam diſplodantur. Et hoc non tantùm valet, quia aërem commovet, agitat, & ſemina peſtifera diſſolvit, & rarefacit, ſed quia ſulphur in pulvere pyrio maximam habet vim in peſte. Cœterùm abſolutè, & univerſaliter loquendo ignem venenum extinguere falſum eſt. Enimverò plurima corpora per ſe non venefica, tamen venenata ſolius ignis ope fieri videmus, & multa venena ejuſdem ignis vehementiſſimè exaltari: Si itàque univerſaliter verum non eſt ab igne venenum extingui, quare non debet eſſe falſum, venenum in parotidibus ſuppoſitum ab eodemmet igne deſtrui, & potiùs non exaltari?

Quat-

Quarta tandèm ratio deprompta à timore, ne humoris malignitas retrocedat, falſa deprehenditur, tùm ratione materiæ, quæ indurata fortioribus reſiſtit emollientibus, & ſuppurantibus, tùm ratione pororum, qui ab humore concreto ſunt obſtructi, viæque aliæ occluſæ; cum etiam ratione motûs, cùm corpuſcula illa parotidem, præcipuè ſymptomaticam, conſtituentia jàm ſint ibidèm irretita. Inſuper admiſſa retroceſſione humoris maligni, nihil mali eſt pertimeſcendum; nàm vel parotis eſt ſalutaris, vel ſymptomatica. Si primum jam malignitas per fermentationem ſequeſtrata eſt, & immutata, ut videre eſt in omnibus fermentatis, quare maligna ampliùs non eſt. Si ſecundum, cùm major malignitatis pars in humoribus conſiſtat, quàm in parotide, magis de illâ, quàm de hujus retroceſſione timendum, eòque fortiùs, quò hæc in aurium glandulis eſt ità fixata, ut impoſſibilis retroceſſio videatur. Imò ex ejuſdem cum alio humore miſcelâ, quis prohibet, ut fermentatio ciatur, & per eam immutatio, & per conſequens innocuitas. Denique ignis eſt ſui diffuſivus, & corpora interiùs penetrans, undè veneni per ignem in halitus elevati maxima pars per poros ab igne rarefactos ſe inſinuat, intùs remeat, & retroceſſionem cauſat.

Parotidem ſimplicem, quæ eſt vera inflammatio, ut in noſtris cauſis diximus, facilè vel reſolvimus, vel ſuppuramus, eamque eodem modo moderamur, ea propinando, & applicando medicamenta, quibus in aliarum partium inflammationibus utimur.

Parotidem verò, quæ capitis morbis, vel malignæ, vel peſtilenti febri ſuccedit, curamus etiam vel per ſuppurationem, vel reſolutionem; rimandum itàque, an natura ad ſuppurandum, vel ad reſolvendum vergat, ejuſque motus uno, vel altero remediorum præſidio promovendus, & adjuvandus eſt. Si igitur ad ſuppurationem tendat per aliquod medicamentum maturativum mollificari, & rumpi debet, optimum erit:

℞. *Gummi opopanacis* ℥. j.
in aceto coquatur, per pannum trajiciatur, & coquendo rurſus ad gummi conſiſtentiam inſpiſſetur, cujus
℞. ℥. ß.
Ol. philoſoph. rectificati ℥. j.
colliqueſcant invicèm ſuper prunis, hujus ℞. *q. ſ.* & parotidi impone, donec aperiatur, verùm ante emplaſtri applicationem parotis inungatur *oleo fætido guajaci, vel tartari.* Si parotis ſit valdè maligna, & epidemica, curationis, & apertionis accelerationem poſtulat, ne intrò redeat, tunc

℞. *Empl. filii Zachariæ, &*
Theriacæ ana m.

& parotidi impone. Non credibile eſt quantùm hoc emplaſtrum parotidi applicatum juvare; ſequitur enim naturæ conatum juxta partis exigentiam, & diſpoſitionem, quod felici cum ſucceſſu centies experti ſumus. Sed in his caſibus nullum majus præſidium, quàm *emplaſtrum de fuligine* inveniri poteſt:

℞. *Theriacæ Andromachi, &*
Mithridatii ana ℥. ſ.
Fermenti,
Terebinth. ana ℥. ij.
Mell. roſ. ſimpl. ℥. j. ß.
Butyri recentis ℥. ij.
Salis com. ℥. j.
Fuliginis camini ℥. j. ß.
Saponis Veneti ℥. iv.
Croci ℥. iij.
Vitell. ovor. num. iv.
F. l. a. empl.

Præſtantiſſimarum virium eſt hoc emplaſtrum, non tantùm ad ſuppurandas parotides malignas, epidemicas, & peſtilentiales, ſed etiam ad quoſcumque bubones, ac anthraces peſtis tempore graſſantes; extrahit enim venenum, & dolores ex inflammationibus ſubortos feliciſſimè pacat. Si neceſſitas parotidem rumpendi abſque cunctatione urgeat, nihil præſtantius in toto reperitur orbe *emplaſtro magnetico*, quod ità paratur:

℞. *Gum ſagapeni,*
Ammoniaci
Galbani ana ℥. iij.
Terebinth. laricea,
Ceræ ana ℥. iv. ß.
Magnetis arſenicalis ℥. iij.
Terræ vitrioli ℥. j.
Ol. ſuccini ℥. ij.

Gummata illa tria diſſ. in aceti ſcillitici ℥. xx. *poſteà ſolutionem illam per pannum lineum colatam exprime, quam deindè tamdiù bullire cures, donec acetum fuerit conſumptum, excipe pauxillum ſpatulâ, & infrigida, dum videas ità induuiſſe, uti cum gummi eſſent: ſerva in loco calido, donec in reſiduo incorporaveris, quo facto, accipe ceram, & terebinthinam, fac ut lento igne in ſe coëant: remotum à calore aliquantulùm agitato, donec ad ſpiſſitudinem unguenti reducatur: deindè adde gummata jàm antè ſoluta, & uti dictum eſt, colata, poſteà adjunge magnetem arſenicalem ſubtiliter pulveriſatum, terram vitrioli, & oleum ſuccini, poſtremò paſtillos forma, & corio, aut veſica oleo ſcorpionum inuncta involve.* Hoc emplaſtrum non tantùm parotidibus malignis, & peſtilentialibus, ſed etiam anthracibus, & bubonibus peſtis tempore graſſantibus dexterè applicatum eos illicò maturat, & rumpit, ac venenum à centro ad ſe trahit, ut magnes ferrum, & non ſinit abſceſſum claudi ante totalem veneni extractionem, ac proindè omnibus emplaſtris huic uſui deſtinatis meritò anteferendum. Tandèm *emplaſtro Diaſulphuris Rulandi* parotidi extremam dabis manum.

Per reſolutionem parotidem curamus naturæ motum expulſivum fortiter adjuvantes, quæ materiam in parotide conjunctam expellere nititur, atque ideò in unum locum congeſſit: iſtum ergò naturæ conatum promoveamus oportet expellentibus, nimirùm alexipharmacis, ſudorificis, & reſolventibus abſceſſui ſuperimpoſitis; licèt parotis non adeò ſit maligna, nihilominùs enim nihil boni in ſe continet, ſed contenta naturæ moleſta, atque ad expulſionem proſcripta. Ad hunc ſinem in medium venit, quòd parotis quater in die inungatur *oleo ceræ deſtillato*, & interim ſi maligna, vel peſtilens ſit parotis, alexiphar-

xipharmaca, & diaphoretica quotidiè propinentur, tùm quoque cùm parotidis reſolutionem molimur, uſurpanda ſunt, ut *Aqua theriacalis cum ſpiritu vini, ſpiritus theriacalis, Diaſcordium, electuarium de ovo, de gemmis, theriaca citri, theriaca Germanorum, elixir peſtilentiale Crollii, extractum tormentillæ vel contrherba &c.* Itèm *ſtibium diaphoreticum, bezoarticum minerale, Lapis bezoarticus, ſulphur auratum diaphoreticum, diaphoreticum in peracutis, c. c. uſtum pro pauperibus, tinctura antimonii, mercurius diaphoreticus, cinnabaris antimonii, ſalia volatilia ſuccini, c. c. viperarum &c.* Pro potu uſurpare poteſt æger *decoctum c. c. aquam ſcorzoneriæ, cardui benedicti, ſcordii, rutæ caprariæ, ſcabioſæ, bardanæ compoſitam.* Deindè æger ſtragulis optimè tegatur, ac profuſiſſimos expectet ſudores, quos potentiſſimè hæc tàm ſola, quàm in varias formulas concinnata proliciunt, venenatorum humorum malitiam temperant, infectionis miaſma disjiciunt, ac venenoſum corporis habitum, excuſſo ſudore repurgant, parotidemque exactè reſolvunt, perfectiſſimèque curatur abſque recidivæ ſuſpicione.

Poſt parotidem, inter mala, quæ collum obſident, ſtrumæ ſuccedunt, ideoque.

CAP. XLIV.

De Strumis.

SUnt ſtrumæ glandulæ induratæ in collo, axillis & inguinibus, necnon in mammis quandòque obſervantur; verùm ad majorem hujus morbi cognitionem non omittendum eſt, quòd nonnulli à ſtrumis glandulas diſtingunt, nec quamlibet glandulam appellant ſtrumam, ſed glandulas vocant quæcumque ſunt plures, minores, mobiles, & non ſtabiles, pauciores, & minores ſunt: contrà verò ſtrumas, quæ firmiter adhærent, ſtabiles, pauciores, & majores ſunt. Glandulæ inſuper appellantur, quæ multiplicantur, ſtrumæ verò, quæ ferè in dies multiplices fiunt, undè hujus morbi proprium, & ſpecificum ſignum eſt ſemper in dies multiplicari, plures glandulas intumeſcere, & unam ex alterâ dependere in cutis ſuperficie, uvarum inſtar ex eodem racemo dependentium. Hinc dicuntur ſcrophulæ à ſcrophis, ſeu ſuibus matribus, quæ ſemper brevi pariunt, & facilè ſuos multiplicant porcellos. Vel dicuntur ſcrophulæ, quia prædicta animantia frequentiùs hoc corripiuntur malo, vel quia colla habent glanduloſa.

Signa.

Strumarum diagnoſis facilis eſt; tumor enim in collo obſervatur; vel plures, & ſunt glandulæ tumefactæ;

ſactæ, induratæ, & rotundæ, vel oblongæ, proprio clauſæ folliculo, quæ faciliter multiplicantur, & ex unâ fiunt plures, quia in ſuo glutine fermentum acquirunt, quo proximas inficiendo partes, eas ſtrumoſas quoque reddit. Sunt utplurimum abſque inflammatione, rariſſimè dolent, & ad carnis naturam accedunt. Quædam inflammationem quandòque habent conjunctam. Aliæ ſunt malignæ, & canceroſæ pro materiæ acrioris, & corroſivæ ratione. Sunt aliæ mobiles, aliæ immobiles.

Cauſa.

Medicorum vulgus à phlegmate, ſive pituitâ cum humore melancholico commiſto ſtrumas generari credit, ſed ſummoperè in hoc fallitur; nàm ſtrumæ fiunt, quoties ſuperfluum nutrimentum, & acidum glandulis deſtinatum, ab eiſdem glandulis non reſolvitur, ſed in earum corporibus degener evadit, ut videre eſt in ſuibus, qui ob voracitatem ſuccus alimentitius ſuperfluus in lardum mutatur, & circa collum in ſcrophulas, quas in animalibus nonnullis vulgus in deliciis habent, vocatque lacticinia, & animellas. Hinc ſanè ſemper ſtrumoſi voraciſſimi ſunt, quorum nutrimentum ſuperfluum non reſolvitur, ſed in adenum locis ſcilicèt in collo, axillis, vel inguinibus, præcipuè tamen in collo, quia magis expoſitum eſt aëris frigidi acceſſui, ab acido auſtero promptè induratur, in quibus calcis diſpoſitiones acquirit, & in tophum temporis progreſſu tranſit. Ichor deindè, qui à degenerato nutrimento emanat, proximarum glandularum nutrimentum contaminat, & novi ſtrumoſi producuntur fœtus. Undè parere ſtrumas vulgus credit, cùm paſſim circa primam aliæ erumpant. Quòd ſtrumarum cauſa materialis ſit earum nutrimentum degeneratum, & coagulatum, patet ex eo, quod ſtrumæ corpus venis, & arteriolis caret, proprioque clauditur folliculo, qui ſi in curatione omninò non extrahatur, expectanda eſt recidiva.

Multi fuerunt rati, & præcipuè *Arnoldus de Villa-nova, & Riolanus* ſtrumas in meſenterio præcedere antequàm in conſpectum prodeant, ſuſtinentque ſtrumarum ſeminarium in meſenterio foveri; propterea fruſtranea remedia eſſe ajunt, quæ ſtrumis apparentibus extra corpus adhibentur, quia non curantur in earum radice, ſcilicet in meſenterio, ideòque etiam intrinſecùs convenientia medicamina uſurpari debent. Nos verò ſuaderi non poſſumus, ut credamus in his glandulis ſedem, & radicem eſſe omnium ſtrumarum in corpore, eaſque foràs nunquàm erumpere, niſi meſenterium fuerit ſtrumoſum, nàm remotæ cauſæ eſſe poſſunt, & per accidens, inter colli ſtrumas, & meſenterii glandulas nullus intercedit conſenſus. Plures ſunt ſtrumoſi, qui ſanas, & inculpatas habent meſenterii glandulas. Omnes ſtrumoſi forent, quia in omnibus ſunt hæ glandulæ; Subalpi ſtrumoſi aliam meſenterii

terii conformationem haberent. Non negaverimus tamen ſtrumoſum fieri poſſe meſenterium, cùm plurimis ſit glandulis refertum, & in iis non minùs quàm in glandulis circa fauces nutrimenti degenerationem evenire poſſe; at minimè quidèm concedemus neceſſarium eſſe ſtrumoſum priùs fieri meſenterium, ut deindè loca circa fauces ſtrumis laborarent, ſed utrobique cùm eadem ſit diſpoſitio, glandulæ circa gulam poſitæ, ut ſtrumoſum concipiant fermentum, neceſſe non eſt, ut illud in meſenterii glandulis præcedat. Id nos experientia edocuit, nàm pluſquàm quinquaginta ſtrumoſos circa fauces hactenùs efficaci curavimus remedio, abſque eo, quod aliquod medicamen meſenterio priùs fuerit adhibitum, unde falſum eſſe didicimus ſtrumas in meſenterio priùs produci debere, ac poſtmodùm in aliis adenoſis corporis locis. Præterea hanc falſitatem anatomicus culter in multis cadaveribus ſtrumoſis detexit, & propria autopſia noſtram ſtabilivit ſententiam.

Prognoſis.

Strumis obnoxii ſunt hi, qui brevioris ſunt colli, & anguſtâ fronte, compreſſis temporibus, ac maxillis, qui nimiùm voraces, ut pueri, & fœminæ. Strumæ difficilis ſunt curationis, attamen minus recentes, molliores, tractabiles, & in junioribus; quàm inveteratæ, induratæ; oſſibus adhærentes, quæ cancroſam redolent naturam, & in ſenioribus. Nunquàm ſtrumæ ſuppurationem admittunt, ex eo, quia earum materia ſanguis non eſt, neque reſolventibus ſummæ efficaciæ obediunt; nàm reſolutioni ambiens obſtat folliculus, qui ſi radicitùs minimè extirpetur, facilè circa cicatrices repullulant. Strumæ in poſteriori colli parte ægrè curantur, attamen in ejus anteriori parte curatu difficillimæ ſunt ob propinquitatem venarum, arteriarum, & nervorum, in primis circa aſperam arteriam, ubi inciſio, & denudatio vocalium inſtrumentorum facilè per omnem vitam voce privat, quia prædicta inſtrumenta per ſectionem, vel uſtionem facillimè læduntur, vel refrigerantur aëri ambienti expoſita, undè ſuccedit, ut poſt ſtrumarum abſciſſionem, & earum ſanationem vox deperdita fuerit, ut *Gal. 1. de loc. aff. cap. 5.* accidiſſe refert. Strumæ grandiores ſemper vocem vitiant, & plerùmque auditum, loquela autem ipſa, & olfactus ab ipſis raró patitur. Utplurimùm quoque intellectus, & memoria in ſtrumoſis debilitatur. Strumæ frequenter in ſcirrhum exquiſitum degenerant ob materiam viſcidam, quæ ſi diutiùs, acido ſcilicet aucto, ſubſiſtat, in duritiem gypſeam tranſit. Quandò exulcerantur, deſinunt in cacoëthica ulcera fiſtuloſa, ac nonnunquàm in cancroſa, & corroſiva, acido illo in iis reddito nimis acri. Non ſolùm ſtrumæ multiplicantur, ſed in molem excreſcunt, adeòque aliquandò jugulum occupant, ut patientes jugulent, & ſuffocent.

Curatio.

Vulgarium ſchola in ſtrumarum curatione victûs rationem tenuem, & extenuantem inſtituit ad calidam, ſiccamque vergentem, ſecùs cruditates, & crapulas vitandas, quæ pituitam, & melancholiam aggregare poſſunt. Coctionem omni ſtudio procurandam, ventriculum roborandum, caputque exſiccandum imperat. Dimidiam ſanationis partem in victûs regimine conſiſtere vulgares credunt; tanquàm diæta graviorum morborum medela foret. Eſt ſtricta diæta medentum impoſtura, qua tyrannidem in ægros exercent ad obtinendum finem ipſis ignotum; quæ adamuſſim niſi obſervetur, proclamant actum eſſe de morbi ſanatione, quia facilius eſt deſtruere, quàm conſtruere. Undè perpetuò ex errore in victûs regimine optimam nanciſcuntur excuſandæ ſanationis, vel necis occaſionem, undè dicere ſolebat *Hippocrates* ille ſenex: *Comedit racemum uvæ, ideò periit: Intempeſtivè cœnavit, ideò obiit*, ac diæta remediorum inſufficientiam, implicitumque ſanationis argumentum prodit. Non negaverimus crapulas, cruditateſque ſtrumarum ſanationem aliquatenùs perturbare; ſed hæc eſt medicaminum, non diætæ effectus. Sobrietatem moderationemque tanquàm totius diætæ cardinem magnifacimus, quantùm ad vitam ſanam tuendam facilè ſufficit.

Victu inſtituto, craſſiores præparant, inciduntque humores, præcipuè pituitoſos, & melancholicos tribus ſyrupis incidentibus, & attenuantibus. Corpus ità præparatum purgant iis pharmacis, quæ phlegmaticos, & melancholicos ſuccos purgandi vim habent. Deplent corpus, ſed ſtrumas intactas in folliculo incluſas relinquunt.

Si febris cum ſtrumis aſſocietur, phlebotomiam inſtituunt, vel podicis venas hirudinibus aperiunt, quaſi ſanguis ſtrumas cuderet, aut foveret, vel febrem in ſtrumoſis concitaret.

Poſt univerſalia præſidia (ità appellant vulgares phlebotomiam, quæ ſanguinem, & medicamentum purgans, quod ſtercoraceum educit liquamen) ad ſudorifica deſcendunt decocta. Sed quid ſalſaparilla, chinæ radix, guajacum, & cœtera peregrina remedia in aquæ formâ epota exſiccabunt? Nonnè humectatio potiùs ſuccedet? Nunquid exſiccatum non ipſo liquido pernicioſius erit? Quæ facta ſunt, non exſiccationem, ſed expulſionem poſtulant. Hæc ſudorifera laticem minuunt, nec ob folliculum ſtrumas attingunt, quòd ſi attingerent, non abſque capitis mortui reſiduo exſiccarent, eaſque pertinaciores redderent cum maximâ ægri pernicie. Prætereà victu tenui, copioſoque ſudore, primò cruorem minuerent, deindè cum debilitate maciem cauſarent.

His parùm, vel nihil proficientibus, ad ea deveniunt medicamenta, quæ ſpecificam abſumendi, & exſiccandi vim ſtrumarum

mate-

materiam obtinent, inter quæ principatum obtinet *ſcrophularia radix*; & indè nomen habere videtur, quod ſcrophulis medeatur. Verùm ſcrophulariæ radix undique ſtrumoſa ſubſiſtit; & indè fortè nomen traxit. Ex ſignaturâ externâ latentes ariolantur virtutes, in quibus facilè falli poſſunt; quiſnam dicit ſcrophulariam ſcrophulis mederi, & non eas efficere? Itèm commendatur *filipendula, gladiolus, iris &c.* Sed filipendula radice nititur, quæ rotundis extuberat capitibus. Gladiolus radicibus cohæret geminis, rotundis, preſſiſque verticillorum modo, unâ ſuper alteram inſidente, albicantibus, & bulboſis. Iris radices habet geniculatas, & acori radices profert. Si hæc creſcentia ſtrumis mederentur, certè omnibus opitularentur tuberculis, curarent phygethlon, bronchocelen, ganglion, ſteatoma, atheroma, meliceriden &c. & ob ſignaturam *aſphodeli* i. *haſtulæ Regiæ radix* in toto vegetantium regno præcelleret, quia in ejus radice circumquàque ingens bulborum numerus pendet, quod à veritate alienum comperimus. Si ex ſignaturâ rerum virtutes, & eſſentias attingeremus, omnes morbi eſſent ſanabiles, ſed tantùm corticem, & non nucleum attingimus.

Extollit *Sennertus* ruſci radicem, cujus efficaciam ſibi quoque compertam eſſe teſtatur *fallopius*, ſi ejus in pulverem redactæ drachma una ſingulis diebus aſſumatur, diebus quadraginta. Sed errant, nàm ruſcus ciendæ urinæ, & aperiendis obſtructionibus perquàm idonea eſt, non verò ſtrumarum curationi.

Præſcribunt vulgares diverſos pulveres, diverſaque decocta ad ſtrumarum ſanationem, quæ ad optatum non collimant ſcopum, quia vulgaria ſunt, & nullius energiæ in hoc morbo, ſed communia per applicationem in quolibet curando morbo ut *Ariſtoloch. raphan. pimpinella, piloſella, ruta, agrimonia, betonic. ros marin. ſem. anis. Zingib. nux moſch. cinnam. acut.* quæ an profuerint, ſtrumoſi ſciunt.

Ad nauſeam uſque ſtrumoſis tortis, adauctoque morbo, topica uſurpant; & primò tumoris materiam inſenſibiliter diſcutiendam, & abſumendam curant. Verùm quis ex vulgaribus unquàm ſcirrhum curavit, ut ſtrumas ſanare poſſit? Emollientibus, incidentibus, & reſolventibus utuntur, attamen iis tenuiores reſolvuntur partes, & craſſiores indurantur, quod remanet, reſolutioni inobediens redditur, imò nunquàm perfecta reſolutio ſperari poteſt ob ſtrumarum materiam in propriâ contentam tunicâ.

Ubi emollientia, incidentia, & reſolventia nihil profecerint, ad maturantia, & ſuppurantia confugiunt noſtri Veterenarii, quæ ſunt *radix lilior. alb. alth. iridis*, quam ad mollitiem concoquunt, *addito oleo lilior. alb. gallinæ pinguedine & farinâ triticeâ*; & cataplaſma concinnant. Vel alia applicant ſuppurantia, quæ lippis, atque tonſoribus patent, & tamdiù iis inſiſtendum putant, quouſque com-

pleta fuerit ſuppuratio, quâ completâ, aperiunt ferro, vel cauterio ſtrumam, qua apertâ, ulcus digerunt, & mundificant unguento Ægyptiaco, vel ſimili, folliculum abſumunt, incarnant, & cicatrizant.

Sed ſi ſtruma ad ſuppurationem duci nequeat, ut ſemper accidit, extrahendam cum *Gal.* 14. *meth. cap.* 2. conſulunt per inciſionem; tamen pertimeſcendum ex ferrum, ne nervi vocales, aliæque circumſtantes lædantur partes per ſectionem, & ſtrumoſus perpetuò mutus evadat, vel majus ſtrumis malum emergat.

Quòd ſi æger ferrum perhorreſcat, ad cauſtica, & corroſiva deveniunt medicamenta, quorum applicationem poſt partis ſcarificationem uſurpant nonnulli, & trochiſcis de minio utuntur, quos *Iohannes de Vigo lib.* 8. *cap.* 13. deſcribit, ut

℞. *Panis crud. benè fermentati* ℥. IV.
Mercurii ſublimat. ℥. j.
Minii ℥. IV.

Cum aquâ roſ. formentur paſtelli ad pisoli magnitudinem, & in furno tepido exſiccentur. Alii ex auripigmento, & arſenico cryſtallino trochiſcos ità parant:

℞. *Auripigmenti*, &
Arſenici cryſtallini ana q. ſ.

M. cum paſtâ ex farinâ triticeâ, & f. trochiſci, quos etiam in apertam ſtrumam immittunt. Sed cauſtica, & corroſiva non tantùm in vicinas partes, verùm etiam in remotiores ſe diffundunt, eaſque inflammant, quantumvis unguento refrigerante Galeni, roſato, & ſimilibus muniant. Auripigmentum, & arſenicum cryſtallinum eſt venenorum corroſivorum maximum, eorumque operatio in veneno conſiſtit: nàm præter acrimoniam urentem, cauſticamque facultatem, tantâ quoque malignitate vitæ noſtræ balſamo infenſum eſt, ut etiam extrinſecùs adhibitum mali moris excitet febres, & plurima alia prava inducat ſymptomata, & in minimâ etiam quantitate multa præſtare poteſt, præcipuè in ſtrumarum loco cauſticat arterias carotides, venas jugulares, aſperam arteriam, vocalia inſtrumenta ob ſui diffuſionem, & ob viciniam cor, & cerebrum lædit; undè convulſiones excitantur, ſtupiditates, ſudores frigidi, palpitationes, deliquia, ſpirandi difficultates, tuſſes, vehementiſſimi cruciatus, eroſiones, ſitis inexplebilis, æſtus, faucium, & gulæ aſperitates, quapropter nullum ſalutare medicamen irreparabilem mortem eliminare poteſt.

Tandèm alii alium in ſanandis ſtrumis ſervant modum: illas arctâ ligaturâ è filo ſerico, aut ſetis equinis radicem verſus conſtringunt, & in diem arctiùs donec alimenti defectu reſiccatæ ſpontè decidant. Hos nunquàm ſtrumas inſpexiſſe credimus, & ſcuticâ dignos exiſtimamus, dùm extra rem loquuntur. Utique hujuſmodi medendi genus admitteremus, ſi ſtrumæ ſupra cutem eſſent eminentes, exiliſſimæ inniterentur baſi, in ſummo latiores, & penſiles ut ſunt acrochordones, & thymi.

In ſtrumis indicatio curativa

eſt, ut nutrimentum ſuperfluum ab acidis particulis coagulatum, à quiete ad motum excitetur, incidatur, attenuetur, reſolvatur, & particulæ acidæ alkalicis corrigantur, & immutentur, deindè in vaſa regrediantur, per quæ commodè aliorſum diſtribuantur, & eliminentur; primò itaque corporis depletio, & præcipuè per vomitum præcedere neceſſe eſt. Diæta infirmo præſcribi, & quantùm poſſibile eſt, nutrimentum ſubtrahi debet. Medicamenta in ultimâ Lunæ quadrâ cum ſucceſſu aſſumi, & in novilunium uſque continuari Lunatici medici præſcribunt, ſed has Lunæ nænias fuſiùs repudiabimus in noſtrâ Theoriâ cap. de cauſâ periodi menſtrualis. Nutrimentum ab acidis particulis mundificantia ſpecificè uſurpare oportet, & ab hoc expertiſſimo fit pulvere.

℞. *Radic. ſcrophular.*
Pentaphyll.
Filipendul. ana ℥. ij.
Herbar. agrimon.
Piloſellæ ana m. ß.

Omnia ſiccentur in umbrâ f. pulvis ſubtiliſſimus, adde
Sach. albiſſ. ℥. iij.

Cujus doſis ℨ. ß. omni manè cum vino aſſumatur.

Strumarum materia ſuppurationis non eſt capax, & earum glanduloſum corpus, earumque folliculus reſolutioni reluctatur, ideòque triplicem earum curationem, per reſolutionem, vel per ſectici apertionem, vel per magiam inſtituimus.

Strumis recentibus reſolventia conveniunt medicamenta. Specificum reſolvens eſt pumicis ſal, paratur hoc modo:

℞. *Pumicis in pulv. redact. part.* j.
Sulph. com. part. ij.

Miſceantur invicèm, indantur crucibulo, quod optimè lutatum ponatur in igne circulari, in fine probè candefiat. Hunc pumicem calcinatum inde vitro, & ſuperfunde acetum deſtillatum, ut ſolvatur, quicquid calcinatum eſt, quod verò non ſolvitur, denuò ſiccetur, & cum ſulphure calcinetur, atque eodem modo in aceto deſtillato ſolvatur, & ad ſalis ſiccitatem evaporetur. Ad hæc etiam vini tartarus in furno figulino ad albedinem calcinatur, cui guttatim ſpiritus nitri ſuperfunditur, donec ebullitio ceſſet, tùm liquor filtratur, & ad ſiccitatem evaporatur, quod remanet, iterùm in aquâ pluviali ſolvitur, filtratur, & coagulatur; hujus, & præcedentis ſalis pumicis ana una pars, ſalis gemmæ dua, vel tres partes ſolvuntur ſimul in aquâ, filtrantur, & coagulantur rursùs in ſalem, qui contra ſtrumas ſpecificus eſt, cujus ℈. j. vel ii. in aquâ ſcrophulariæ omni mane tribus, vel pluribus horis ante paſtum aſſumuntur. Sali pumicis additur ſal gemmæ, & tartari, ut citiùs curatio procedat.

Solvuntur facilè, ſi bibat patiens ex cranio hominis ſepulti, non ſemel quidèm, ſed ſæpiùs. Idem præſtat alkali, ſeu cinis ſpongiarum, qui ſic fit:

℞. *Spongiarum* ℥. vj.
Lapidum ſpongiæ ℥. iv.

Calcinentur in ollâ operculatâ, donec pulveriſari poſſint. Cineris hujus quotidiè exhibetur ℨ. j. cum vino, ma-

nè duabus horis ante paſtum.

Helmontius huic ſpongiarum cineri alias additiones commendat in Tractatu: *Tartarus non in potu*, ità ſcribens. *Strumas prægrandes pluries unico menſe evanuiſſe vidi, at ſubitò præfocationem à venenoſo fungo illatam curari remedio aſtrictivo, quod ſic habet:*

℞. *Spong. marin. in carbonem combuſtæ* ℥. iv.
Oſſis ſepiæ uſti,
Piperis longi,
Zingiberis,
Pyrethri,
Gallarum,
Salis gemmæ,
Calcis teſtar. ovor. ana ℥. j.

M. cum aquâ ſtillatâ ex præfatis ſpongiis, & exſiccentur paulatim, accipe hujus pulveris ℨ. ß. *cum ſacch.* ℨ. ß. *decreſcente Lunâ, ut paulatim liquatus deglutiatur, vel fac illinctum, & ſtrumæ, ac bocium diſparebit. Alii defectu ſpongiæ ſumebant piloſam excreſcentiam ſylveſtribus roſetis innaſcentem exteriori cortici caſtaneæ perſimilem hirtam, hiſpidamque, cujus ſolius pulvere utebantur feliciter &c.*

Arnoldus de Villa novâ non abſimilem laudat pulverem:

℞. *Ciner. ſpong. marinæ,*
Paleæ marinæ,
Oſſis ſepiæ,
Piperis longi, &
Nigri,
Zingiberis,
Cinnamomi,
Salis gemmæ,
Pyrethri,
Nucum cupreſſi,
Gallar. quercûs,
Roſarum ana ℨ. ij.

F. Pulvis.

De quo æger ſæpiùs de die, & nocte aliquid in ore teneat, & paulatim deglutiat. Idem & cibis inſpergi poterit.

Citiùs evaneſcunt illitæ *oleo lactis* (fit hoc oleum per veſicam ex lacte putrefacto), & ſi deindè caput mortuum poſt deſtillationem lactis reſiduum denuò cum oleo deſtillato miſtum, & in formam emplaſtri redactum, & ſtrumis impoſitum fuerit. Idem præſtat *emplaſtrum de Ranis cum triplicato mercurio.* Non ſatis laudare poſſumus *oleum ex bufonibus*, quod eſt veluti ſingulare arcanum ad ſtrumarum reſolutionem, quo multos ſanavimus ſtrumoſos ſolâ inunctione, cujus confectionem alibi docuimus.

Aliqui propinant *Geniſtæ conſervam cum cantharidum pulvere*, & reverà multos ſtrumoſos hoc remedii genere curatos vidimus, ſed medicus in hoc præbendo, nimis ſedulus in cantharidum doſi eſſe debet; nàm quoque multos infelices inſpeximus ſucceſſus: præſtat igitur ſtrumoſis contritos flores cum melle roſaceo, aut ovo ſorbili præbere.

Hæc medicamenta ſtrumas reſolvunt abſque capitis mortui reſiduo, quia degeneratum glandularum nutrimentum fermentant, attenuant, & ferè in prima reſolvunt principia, partim per poros diffundunt inſenſili tranſporatione, partim ad renes deturbant, partimque per ptyaliſmum quem promovent, ad os trahitur, & exſalivatur.

Curatio

Curatio per apertionem, ut cruda fiat, neceſſe eſt, & quo citiùs, eò melius; nam temporis curſu non ſolùm non maturantur ſtrumæ, verùm multiplicantur, indurantur, ac ultrò fermentum diffundunt: igitur dùm earum curationem aggrederis, per decem continuos dies fodicationum emplaſtrum ſuperpone, nàm ſummoperè glandulas ad degeneratæ materiæ ſuppurationem diſponit.

Eodem tempore diætam præſcribe; habeas deindè ad manus trochiſcos magnitudinis pineoli ex mercurio meteorizato hoc modo concinnatos:

℞. *Merc. meteoriz. opt. pulveriſati* ℥. j.
Farinæ hordei, vel
Tritici tantundem.

M. ſimul cum ſpatulâ ligneâ, & cum ſalivâ fac maſſam, quam divides in trochiſcos, hos exſiccare permitte. Unum ex his recipe, & in medio expanſi emplaſtri fodicationum infige, ne hinc illinc vagus excurrat, & prominenti ſtrumæ ſuperpone per viginti quatuor horas, & expecta, ut eſchara decidat, ac tunc ulceri recentem trochiſcum impone; nàm ſecundi trochiſci applicatione, utplurimum ſtrumæ centrum manifeſtatur. Si verò profundius ſit, novis applicationibus ſectrici illud perquire. Signum jàm remedium ad ſtrumæ centrum perveniſſe, erit, ſi materia dura, alba, & tactui indolens appareat. Patefacto ſtrumæ centro, hoc utere pulvere, nàm totum ſtrumæ corpus reſolves, ſi pulvillorum extremitatibus illo aſperſis ſtrumam attingas:

℞. *Merc. currentis* ℥. j.
Aquæ ſtygiæ ℥. ij.

Diſſolue & affunde aquam ſalſam, & præcipitabitur in pulverem album diſſolvens per inclinationem effunde, & præcipitatum exſicca. Vel uti poteris *Magno calcinato*, cujus præcipitatio à ſuperiori in hoc differt, quod aquæ ſalſæ loco affunditur ol. tart. p. d. quo cum pulvillis utere, ſuperponendo fodicationum emplaſtrum, uſque dùm totùm ſtrumæ corpus conſumtum ſit; quod cognoſces, quoties nihil albæ materiæ, ſed aliquid cruenti ab ulcere emanat, tunc à pulvere ceſſa, & emplaſtro fodicationum ad cicatricem uſque utere.

Strumam jàm adapertam hoc quoque arcano à nobis multoties experto diſſolvere poteris:

℞. *Vitrioli alb.* ℥. j.
Aquæ roſ. ℥. iij.
Lithargyrii ℥. ß.

Miſceantur cum oleo roſ. & filamentis in eo madefactis foraminis orificium impleatur, ſed leniter. Deindè pro incarnatione fodicationum emplaſtro, vel hoc ſequenti efficaciſſimo utere:

℞. *Conſolid. regalis lib.* ß.
Ariſtoloch. long. ℥. iv.
Myrrh. ℥. ß.
Mumiæ ℥. ij.

Poſt triturationem recipe ol. roſ. q. ſ. pro incorporatione, & formetur in modum emplaſtri.

Quoties apertionem aggrederis, fingere in animo debes, nunquàm ab opere te eſſe receſſurum, niſi ſtrumas omnes, & corpus earum totum à ſtrumoſâ parte averruncaveris; nàm ſi earum unam, vel

vel alicujus partem aliquam ob incuriam omninò non abſtuliſti, operam perdidiſti, nàm poſt apertarum ſtrumarum cicatrizationem infra paucos menſes ſtrumas iterùm pullulare conſpicies.

Tandèm chriſtianâ impellimur charitate Rempublicam medicam nobiliſſimo, & efficaciſſimo emplaſtro paucis expenſis parabili non defraudare, quod Benedictum ad ſtrumas percurandas appellamus, nàm ſolâ ſuperpoſitione non tantùm ſtrumas; verùm etiam cuncta apoſtemata, tàm calida, quàm frigida dicta, imò tophos podagricos matureſcere facit, & ſanat; licèt ſilentio involvendum putaverimus, ne margaritas ante porcos projiceremus, & apud vulgares chirurgos, qui à tonſoribus parùm, vel nihil differunt, vileſceret, attamen ingenuè communicamus, ut

℞. *Ol. com. lib.* iij.
Radic. arundin. ℥. ij.
Lilior. cœleſt. ℥. iij.
Althaæ ℥. j.ß.

Dùm oleum ebullire incipit, affunde radices mundatas, & in taleolas ſubtiliter inciſas. Coque ad nigredinem uſque, quas aufer, & pedetentim injice

Ceruſſæ ℥. iij.
Tutiæ prap. ℥. ß.
Ceræ citrinæ ℥. iij.

Semper agitando ſpatulâ. Coque ad nigredinem uſque, ad emplaſtri conſiſtentiam, tandèm adde

Balſami Peruviani nigri ℥. ij.

Aufer ab igne, & ſerva. Credibile non eſt, quantùm emplaſtrum hoc ad maturanda, rumpenda, & ſananda valeat omnium apoſtematum genera, major eſt experientia verbis.

Ad magicam ſtrumarum curationem quod attinet, ſciendum eſt, quòd licèt res aliquæ, quæ pro curatione aliquorum morborum extra corpus adhibentur, impares ad promiſſum effectum producendum judicentur, quia ipſæ non quidèm in morbi materiam, ſed in ipſum vitæ ſpiritum agunt, qui in morbi loco morbum producit, ſpiritum eundem urgent, & eàdem virtute, qua ſtrumarum materiam coagulavit, eandem quoque in prima ſua principia reſolvit, quod eſt abſque apertione ſtrumoſos tumores reſolvere, ac magicè illos curare, ignotâ ſcilicet medicorum vulgo energiâ. Hujuſmodi igitur eſt *teſtudinis ſanguis à vivâ teſtudine ſcalpello extractus, & ſtrumis ſuperaſperſus*; nàm tunc muro pede ſuſpenſâ teſtudine, ibique relictâ uſque dùm moriendo contabeſcat. Mirum eſt, ut ſtrumæ talis teſtudinis ſanguine aſperſæ contabeſcant, & in loco emoriantur.

Eodem quoque modo diſſoluuntur ſtrumæ, ſi iis ſuperponatur *Rana viva, uſque dùm emoriatur*, quæ ſi deindè foco ſuſpendatur, ſicceſcent ſtrumæ, non ſecus ac rana.

Quod noſtram ſuperat capacitatem, & admirabile eſt, quod paſſim obſervatur, & nos hactenùs pluries experti ſumus, ſcilicet ſeptimum in ordine filium cujuſcumque matris, ante cujus ortum, & inter præcedentes nulla interceſſit fœmella, ſtrumas omninò reſolvere, ſi ſuâ ſalivâ digito ſtrumas

hæc

ſignaverit, hæc proferendo verba: *Io ti Segno, e Dio ti ſana*, ter repetito ſigno, tertio quoque die; quicquid ſit de eventûs ratione, quod proveniat, eſt extra dubium.

Tandèm circa ſtrumarum curationem ſilentio prætereundum non eſt vulgò ferri *Galliarum Regem* ſolo attactu ſtrumas ſanandi vim habere. De quo multi varia opinati ſunt; Nonnulli harum ſanationem imaginationi, alii aëris mutationi, & aliqui corporis motui tribuerunt, nàmque quotannis è proximis, diſſitiſque regionibus ſtrumarum morbo laborantes Regem adire ſolent, attamen vana hæc eſſe cuique facilè patet. Etenim vis hæc *Clodoveo I. Francorum Regi* cœlitùs data, & in omnes Regni ſucceſſores per traducem, nullo familiæ habito reſpectu derivavit. Erat Clodoveus idolorum cultor, qui *Clotidis* uxoris monitis, & præcibus adhortans, ut Chriſti fidem ſuſciperet, *à Sancto Remigio Rhemenſi Epiſcopo* baptizatus, & chriſmate delibutus fuit. Ex eo die, quo ſanctum accepit baptiſma, tali manere, ne dùm ipſe, verùm, & reliqui ſucceſſores donati fuêre. Undè procul ab omni dubio hanc ſanandi vim in munus conceſſam divinitùs ſolis Galliarum Regibus, qui Chriſti fidem religioſè profitentur, hancque veluti Catholicæ fidei teſſeram eſſe ipſis dumtaxat donatam. Sed non niſi præmiſſo aliquo religionis cultu hæc procurant, uti par eſt, ut tanto beneficio gratioſiſſimè utantur, quod à Deo gratis acceperunt. Quapropter quotannis ex toto terrarum orbe confluentibus ſtrumoſis, Rex indicto ſibi trium dierum jejunio, prægreſſâ ſacramentali confeſſione, & ſumpto Euchariſtiæ Sacramento, die Pentecoſtes, manus imponit, & hæc verba Gallico idiomate profert: *le Roi te touche, & Dieu te guerit*, & ſignato crucis ſigno eos ſanat. Undè eam virtutem miraculoſam à Deo derivare fatemur.

Cap. XLV.

De Bocio.

Iuſtiſſimus Deus muliebre collum variis excreſcentiis morboſis, ut bocio, ſtrumis, & ſcrophulis juſtâ irâ in pœnam deturpare ſolet, ſolet nàmque hic ſexus devotus ad conciliandam faciei pulchritudinem collum variis ornamentis colere, ut torquibus, monilibus, margaritis, auro, lapidibus pretioſis &c. quibus vanitate inflantur, & ſuperbiunt, undè multoties in ſupplicium his morboſis excreſcentiis loco monilium, perlarum &c. collum plectitur, & pulchritudo conſpurcatur.

Tumor, quem Latini bocium appellant, bronchocele à Græcis dicitur; verbum enim apud hos *cele* tumorem ſignificat; *bronchos* autem apud eoſdem guttur denotat, ſeu aſperam arteriam, undè bronchocele, quaſi gutturis tumor, qui inter cutem, & aſperam arteriam gignitur. A nonnullis gutturis hernia vocatur.

Digladiantur vulgares, an bronchocele differat à ſtrumis, & contrà. Nonnulli bronchocelen ſub ſtrumis comprehendunt, & ſtrumam eſſe in gutture contendunt; alii bronchocelen à ſtrumâ diſcriminant, quam ſententiam nos libenter amplectimur, ac proindè his unicuique proprium aſſignamus caput; bronchocele enim eſt tumor non in glandulâ aliquâ, ſed ſupra aſperam arteriam obortus: ſtruma verò in collo eſt tumor in glandulâ aliquâ ex iis, quæ ſub larynge ſtatim hinc indè ad aſperæ arteriæ latera ponuntur. Eſt igitur bocium tumor in anteriori colli parte inter cutem, & aſperam arteriam magnus, mollis, & rotundus, modò eſt illi caro dura, ut in herniâ carnoſâ, undè gutturis hernia dicitur, modò hebes, modò ſanguineus à ſanguine genitus, quod ſimile bocium in quadam Vetulâ Neapolitanâ diſſecuimus, & curavimus. Modò aquam continet, & vocatur gutturis hydrops. Addit *Platerus* aliam bocii ſpeciem, ſcilicet flatulentam, ſeu à flatu genitam, incluſo intra cutem, aut membranam. Non deſunt vulgares bocium humorale aſſignare ex humoribus, ſcilicet pituitoſum, & melancholicum, & rurſùs ex pituitâ triplicem aſſignant differentiam juxta majorem, vel minorem pituitæ craſſitiem, quæ ſi melli aſſimilatur, meliceridis naturam induit, vel pulti, & atheromatis naturam habet, vel ſevo, & ſteatomatis naturam continet. Præter has differentias aliæ quoque annumerantur, nàm hoc quandòque malum eſt naturale ab ortu, ſcilicet & nativitate contractum. Aliàs eſt morboſum, quod in tempore advenit ob aliquam cauſam, ſive fuerit interna, ſive externa, & hoc rurſùs plerùmque eſt hæreditarium per traducem à parentibus. In aliquibus locis eſt endemicum, & adeò hoc malum eſt familiare, ut indecorum non ſit apud illos bocium habere, imò inter mulieres pro honore habetur, Aliæ differentiæ deſumuntur â figurâ, magnitudine &c.

Signa.

Malum hoc oculis cernitur, nàm eſt tumor in anteriori colli parte inter cutem, & aſperam arteriam magnus, mollis, & rotundus, aliquandò inſignis magnitudinis, & totum ſæpè deturpat collum, ab eo inſtar ſacculi, aut pyri, aut veſicæ inflatæ pendulus, & inundulatio, atque fluctuatio humorum in eo nonnunquàm percipitur. Qualis materia contineatur, ex meliceridum, atheromatum, & ſteatomatum ſignis, quæ ſuo loco deſcripſimus, facilè innoteſcit. Bocium, quod ex vaſorum dilatatione fit, cognoſcitur ex mollitie, & partis color eſt ſanæ ſimilis, tumor eſt laxus, ad digitorum compreſſionem non ſolùm cedit, ſed veluti ex toto evaneſcere videtur, mox amotis digitis, illicò revertitur, ſicuti aneuryſmata faciunt. Carnoſum diſcernitur ex mediâ quadam conſiſtentiâ, nàm non eſt ità durum.

Cauſa.

Cauſa.

Pro bocii cauſâ tùm internâ, tùm externâ potiſſimùm aſſignant vulgares pituitam ſæpiſſimè à capite per externa vaſa ad locum patientem depluentem, quaſi caput eſſet pituitæ cloaca, ad anteriorem colli partem decumbentis.

Fit bocium non ex humano capite pituitâ depluente, ſed ex propriâ, & topicâ anterioris colli partis indiſpoſitione, & facultatis aſſimilatricis errore, quæ dùm id in hoc aliud tranſmutat, quod partis ſitum vitiat, & in extuberantem attollit tumorem, dùm enim ab affluente alimento ſuperfluo membrana diſtenditur, & forſan etiam rumpitur, accedentibus cauſis externis, natura novæ quaſi membranæ texturam aggreditur. Bocium carneum fieri exiſtimant vulgares partim ex affluente alimento, partim ex aliquali loci patientis debilitate. Verùm nos, & meliùs, dicimus bocium carneum fieri aſſimilatricis luxuriantis vitio; extra enim limites ſibi deſtinatos carneam muccaginem coagulat, ob quam rem caro in hoc tumore fit hebes, ſcilicet non valdè robuſta.

Solet quandòque hic tumor ex vaſorum dilatatione, & ampliatione fieri, quemadmodùm in aneuryſmate contingit, & ſæpè contingere ſolet parturientibus ob laborioſos partus, quandò, ſcilicet nimis violenter ſpiritus continuerint, ut etiam fieri ſolet in vehementibus conatibus, onerum geſtationibus, & præcipuè ſupra caput, clamoribus, vociferationibus, ac ſingultuoſis ructibus.

Felix Platerus bocii cauſam ſtatuit eſſe tumorem in anteriori colli parte amplo ſpatio extuberantem, qui tenſus eſt admodùm, ut cùm pulſatur, ſonum edat, & cùm premitur, ſicut uter inflatus cedat, ſed mox iterùm attollatur. Hujus mali cauſam ſtatuit eſſe flatum ſub cutem membranamque generalem cuti ſubſtratam, adnexamque colli anterioribus, irrumpentem. Collectionis autem aëris eo loci cauſam eſſe ſtatuit, cutis laxationem, ſeu avulſionem, cùm membrana illa, quæ eo loci craſſior eſt, rubicundior, quàm alibi, à ſejectis aſperæ arteriæ, muſculorumque colli anteriorum ſedibus, ſpatiumque illic efficientis, in quod ob fugam vacui aër, ſeu flatus è vicinis locis irrumpens, illud non ſolùm implendo, cutem, membranamque in tumorem elevat, ſed & continuatione diſtendendus, in immenſum auget; undè nomen rectè acceperit tumor, quòd bronchocele, quaſi ruptura, ſeu hernia gutturis appellatur. Cauſam autem avulſionis membranarum ſtatuit eſſe vehementem conatum, qui fit, dùm ſpiritu retento, excrementa, vel fœtum in partu excludere nituntur, aut buccas vehementer inflant.

Verùm etſi facilè concedimus cauſam potiſſimam eſſe cutis avulſionem, & membranæ illius à partibus vicinis: tamen vix veroſimile videtur, ſolum flatum, utpotè

 mobi-

mobilem, nec facilè uno in loco hærentem, malum tàm chronicum progignere poſſe, & tangenti facilè quid pro quo deprehendere. Ideòque nobis probabile videtur, ut vacuum illud ſpatium, præcipuè membranis extenſis, ſuccum aliquem, & nutrimentum craſſius effundi, ex quo natura carni quid ſimile formet. Undè etiam ipſe *Platerus* ſtatuit, niſi malo huic maturè occurratur, vix dùm ampliùs abigi poſſe, ſed toto vitæ curriculo permanere illic, ubi præter naturam excreſcit ſeſe circa vicina vaſa amplificans, & iis pertinaciùs adhærens.

Tumores hi in quibuſdam locis endemii ſunt, taleſque frequentes ſunt in quadam Borgomenſis agri parte, ubi cùm viri, tùm mulieres ferè omnes anteriùs in collo geſtant tumores magnos, molles, mobiles, & pendulos doloris expertes. Idem morbus & Allobrogibus, & Alpinis, ac Carinthiæ, & ſtyriæ Alpinæ habitatoribus, & Hiſpaniæ quibuſdam locis familiaris eſt. Tumor hic iſtis in regionibus fit endemicus ex aquarum crudarum, & ex nive liqueſcente reſolutarum potu. Idipſum obſervatum habemus eos, qui ſani in talia loca pervenerunt, ſi aliquandiù ibi degant, bronchocelen tales contrahere.

Prognoſis.

Bocium, quod fit ex vaſorum dilatatione inſanabile erit, hujuſmodi quoque erit naturale à nativitate genitum, quod loci, vel regionis ratione proprium eſt, & quod magnis vaſis eſt implicitum, pariter completam non admittit curationem ob dictorum vaſorum inſertionem, quibus læſio promptè haberi poteſt, imò ſæpè ſuffocatio oboritur. Supereſt ſolùm, ut quod recens, & incipiens, & quod molliorem habet conſiſtentiam, nec magna vaſa habet inſerta, curabile ſit, adhùc tamen non facilè, ſed difficulter, & non niſi diuturno tempore curari poſſit.

Curatio.

In bocii curatione totius corporis, & capitis rationem habent vulgares, hæc ità rectè evacuant, & exſiccant, ut omnem antecedentem materiam in iis collectam extirpent, aliàs nihil, aut parùm topicis auxiliis proficere exiſtimant; evacuant itàque & exſiccant non ſolùm phlebotomiis, verùm etiam repetitis purgationibus, ac decoctis, vel excitatis fonticulis, emplaſtris capiti applicatis, ſcarificationibus, veſicantibus, & opportuno tempore aquis utuntur thermalibus. Sed his medicamentis malum in radice non attingunt, licèt centies repetant, ſed invictum omnibus reluctatur. In victu vitant omnia flatulenta, crudum, & craſſum generantia ſuccum, quæ ſunt crapulæ, cruditates, fructus acidi &c. In potu probant vinum tenue, vel decoctum ſaſſafras cum aniſis, & cinnamomo.

Quò ad topica duplicem curandi modum proponunt, unum per medi-

medicamenta diſcutientia, & attenuantia, alterum per chirurgiam, ſeu manualem operationem. Medicamenta, quibus utuntur hæc ſunt, ut

℞. *Sulph. ignem non experti,*
Butyri Iudaici ana ℥. ß.
Alumin. ſciſſilis ℥. ij.
Cum oleo nardino, & pice navali q. ſ. f. empl. & parti apponatur.

Vel

℞. *Radic. cucum. agreſt. recent.* ℥. ij.
Coquantur in vino tenui, addendo
Squamæ æris,
Sulph. vivi, &
Nitri ana ℥. iij.
Mell. q. ſ. & f. cataplaſma.

Laudant etiam *emplaſtrum Diapyritis.* Exhibent per os infraſcriptum pulverem, ut

℞. *Spongiam novam,*
Et benè mundam, ponatur in furno intra ollam novam, & comburatur, ac in pulverem reducatur, de quo recipe ℥. j. *ſingulo quoque manè cum vino tenui, vel aquâ ſalviæ.*

Chirurgiam inſtituunt per aduſtionem, ſive cauſtica, ſeu ignita inſtrumenta, bocium extrahentes totum cum ſuo folliculo, & nihil de eo relinquunt, ne poſtmodùm denuò regignatur. Alii in parte affectâ duos adhibent ſetones, ut ſenſim materia expurgetur, & abſumatur. Verùm hæc operatio eſt valdè crudelis, inter ſpem, & metum, nec periculo vacat, quæ à perito anatomico, ſi non rectè peragitur, jugulare poteſt ob vaſorum magnitudinem, quæ per loca excurrunt, potiſſimùm venarum, & arteriarum jugularium, quare prudentis medici eſt ab his carnificinis abſtinere & tantùm curationem per medicamenta peragere.

Vera, & tuta bocii curatio agitur tantùm per medicamenta, & non niſi incipienti, & non dùm completo, quod duorum annorum ætatem non exceſſerit, adaptari debet, non autem vetuſto, & indurato. Primùm igitur patientis corpus convenienti pharmaco deplendum eſt, deindè exſiccans diæta imperanda, potus verò ſit ex decocto ligni viſci quercini, poſtmodùm his medicamentis curationem exordire, quibus tot, quot noſtræ curationi ſe ſubmiſerunt, curavimus, & primò hoc experto alkali utere, ut

℞. *Suberis,*
Spongiæ marinæ, &
Petræ pumicis ana part. æq.
Calcinentur ſ. a., &
F. Pulvis.

Doſis ℥. ß. ponatur ſub linguâ, & paulatim quaſi per linctum deglutiatur, manè jejuno ſtomacho, lunâ decreſcente, ut vulgi præjudicio obſequamur.

Sequens cataplaſma bocio applicando, nunquàm ægrum, & medicum fefellit, quod ità paramus:

℞. *Atque ferrarior. lib.* iij.
Ranar. excoriatar. &
Per ſetam trajectar.
Numero x.
Farinæ fabar.
Lupinor.
Lentium,
Hordei, &
Orobi ana m. j.
Pulv. balauſt.

Myrtillor.
Nucum cupreſſi,
Bacc. juniperi
Gallar. quercûs,
Globulor. marinor.
Vulgo palle marina,
Lapidis pumicis ana ℥. j. ß.
Pulv. roſar.
Aluminis uſti ana ℥. ß.

Bulliant omnia, & f. cataplaſma ſ. a. Adde ol. roſ. & myrtill. q. ſ. quod calidè ſupra bocium applica.

Multoties felici cum ſucceſſu nos bocii pulveres ab *Helmontio* deſcriptos experti ſumus, quorum compoſitionem ſuperiori capite de ſtrumis tradidimus, his utere, & admiraberis effectum. Eundem patrant effectum *Arnoldi de Villa Novâ* pulveres, quos etiam de ſtrumis exſcripſimus. Ad idem valent ea medicamenta quæ *cap.* 58. *de ſarcocele* deſcribemus.

Nonnulli ſummoperè ſequens commendant oleum pro bocii inunctione, quod ità paratur:

℞. *Talpam unam,*
Et ponatur in ollâ vitreatâ, cui ſuperfunde
Ol. com. lib. iij.
Bulliant, quouſque caro ab oſſibus ſeparatur, tunc decanta, & hoc oleo calido bocium inunge, & ſenſim attenuabitur magnâ cum admiratione, nec vile reputes, quod carum, & rarum in hujus morbi curatione tenere debes.

Magnæ efficaciæ in hoc curando morbo ſequens experieris emplaſtrum, ut

℞. *Ranas vivas num.* vj.
Has à patiente dentibus ſuffocari permitte. Deindè emortuas ſic ranas ſuſpende in loco ſicco, ut exſiccentur, & redigi poſſint in pulverem. Deindè
℞. *Empl. de ranis cum triplicato Merc.* ℥. iv.
Huic aſperge pulv. ranarum, & commiſce, ut fiant unum. Utere hoc emplaſtro, illud ſuperponendo non tantùm bocio, ſed etiam ſtrumis, & quarto quoque die novum emplaſtrum immuta, id proſequere per quadraginta dies, & bocium ſolvitur.

Sed ſatis, ſuperque per ſpatioſum colli mare peragravimus, deſcendamus nunc ad pulchritudinis, & deliciarum portum, ad mammas nempè, quæ in ipſâ fontis vitæ arce, veluti duæ lagenulæ poſitæ ſunt, vivum, & ſuaviſſimum ſcaturientes nectar, & dulcedine fortè omnia alia eſuperantes, undè,

---

Cap. XLVI.

De Mammarum Inflammatione.

Mammæ variis tumorum generibus infeſtantur, nàm cùm glandulosâ conſtent ſubſtantiâ, ità ut nihil ſint, quàm corpuſculorum glanduloſorum quampluri-morum perexiguorum congeries, & ex aliâ parte grandiora vaſa à naturâ receperint ob commodiorem lactis generationem, ad quem uſum potiſſimùm ſunt formatæ; tunc omnes cujuſcumque generis ſuccos recipiunt, cùm tenues, tùm craſſos, frequentiùs tamen inflammatoriis tentantur tumoribus, nàm facilè in iis lac concreſcit,

cit, & concretum tenſiones, dolores, inflammationes, & febres advehit. Præter inflammationes non rarò ſcirrho infeſtantur tùm à principio, nec alteri ſuccedens affectui, ſed etiam ſecundariò inflammatoriis, ſcilicèt tumoribus ſuccedentibus, nàm cùm rarò mulieres ab initio medicorum conſilia advocent, & in his caſibus facilè obſtetriculis, aliiſque fœmellis ſe committant, quæ varia, atque diverſa adminiſtrant medicamenta, quibus facilè tenues particulæ diſcutiuntur, craſſioribus relictis, iiſque induratis in ſcirrhi diſpoſitiones tranſmutantur, quinimmò ex his facilè quoque ad cancros perducuntur. Primò de inflammatione tractabimus, quæ frequentiùs in iis generatur, & potiſſimùm in puerperis, vel ex ſanguine ad mammas concurrente, vel lacte in iis detento, nàm cùm hac noſtrâ tempeſtate plurimæ enixarum, qui ſuos partus alere nequeunt, vel nolunt, meritò hujuſmodi tumoribus infeſtantur, lacte in mammis detento, & eò magis ſi per uterum non rectè purgentur. Addimus etiam, quòd pleniori utplurimùm utuntur victu, pullis, ſcilicet contuſis, juribus conſumptis, carnibus, ovis, & ſimilibus; & quod magis facit, vino græco generoſo utuntur, à quibus cauſis ſanguinis plenitudo, & moles augetur, quæ ad mammas ipſas, ut diximus recurrens, promptè inflammationes excitat.

Signa.

Vera mammarum inflammatio facilè cognoſcitur ex tumore duro, rubro, calido, & dolente, & vehementi in mammis pulſatione, his conjungitur quoque febris, quæ inflammationis ſocia ſemper exiſtit.

Cauſa.

Pro mammarum inflammatione ſtatuunt vulgares chirurgi ſanguinem ad ipſas recurrentem, verùm, inquiunt nunquàm exquiſitam, & ſynceram in iis fieri inflammationem, & ad ſanguinem excrementitium confugiunt, ac propterea utplurimùm ſpuriam, & illegitimam fieri, ſecundum quod ſanguis vel bilioſus, vel pituitoſus, aut melancholicus fuerit, vel horum omnium naturam ſapit. Ex ſanguine bilioſo inflammatio gignitur eryſipelatoſa, ſeu ad eryſipelatis naturam vergens, ex pituitoſo provenit œdema, ex melancholico deindè oritur ſchirrhoſa, ſeu ſcirrhoſæ diſpoſitionis particeps, ſeu tandèm quodammodò has participabit omnes, ubi ſanguis horum omnium particeps fuerit. Verùm errant humoriſtarum ſcholæ, nàm inflammatio ad eryſipelatis naturam accedens, eſſet pernicioſa, quia ab eryſipelate ſuppuratio malum, quod in inflammatione oppoſitum experimur; ſi eſſet œdematoſa, nunquàm ſuppuraretur; ſi ſcirrhoſa, inſanabilis: & itàque vanum quaternarii humoris figmentum.

Vera

Vera mammarum inflammatio fit à nimiâ ſanguinis ubertate, vel incaleſcentiâ, ob menſtrua, vel lochia ſuppreſſa, vel imminuta, vel ob pleniorem victum, qui ubi uber, vel impurus ad ubera regurgitat; maximus enim conſenſus, & confluxus eſt ab utero ad mammas, ac in vaſculis capillaribus hærens, & ſtagnans, imò extra ipſa vaſcula in laxam mammarum ſubſtantiam elabitur, ibique à circulatione impeditus concreſcit, & aceſcit, hinc tumor, calor, pulſatio, & inflammatio oboritur. Poteſt etiam ab externis cauſis etiam contingere, nempè à contuſione, lapſu, ictu, nimiâ veſtium ſtricturâ, repentinâ poſt calorem perfrigeratione, ac ſudoris erupti repercuſſione. Itèm ab animi affectibus, nempè terrore, irâ, Zelotypiâ, laſcivâ concupiſcentiâ; nihil enim potentiùs uterum afficit his affectibus, & per conſenſum etiam facile mammas.

Prognoſis.

Mammarum inflammatio non eſt contemnenda, licèt aliorum calidorum tumorum reſpectu per ſe minùs periculoſa ſit, partium tamen affectarum ratione ſæpè perniciosa evadit, & propterea quia mammæ laxâ ſubſtantiâ multis præditæ ſunt glandulis, caloremque habent debilem, facilè eorum inflammatio vel in abſceſſum, qui in fiſtulam abire ſolet, vel in ſcirrhos, vel in cancros degenerat.

Curatio.

Curationem perficiunt vulgares, primò tenui, & refrigerante victu cum abſtinentiâ à carnibus, vino, & quæcumque pleniorem generant ſanguinem, interdicunt. Deindè, ſi ſanguinis copia in corpore redundet, undè affluxum metuant, inflammationem augeri exiſtiment, & potiſſimùm, ſi à menſtruorum, vel lochiorum ſuppreſſione, vel imminuto fluxu inflammationem provenire ſuſpicentur, primò venam in talo tundunt, vel crura ſcarificant, & indè venam in cubito aperiunt. Si uterus non ſit in cauſâ, illicò venam in cubito ſecant, & reiterant. Verùm hac ſanguificinâ affluxurum avertere tentant, id quod futurum erit, præcavere ſtudent, & non quod urget, avertunt; affluxum, & elapſum intra laxam mammarum ſubſtantiam, licèt totum exhauriant, non attingunt. Si vitioſi humores affluant ad mammas, & ſanguinis affluxui, & inflammationi anſam præbeant, lenia exhibent medicamenta. Verùm ſi centies purgarent, nunquàm inflammationem curabunt, niſi in reſolutionem, vel ſuppurationem abiret, imò purgantia inflammationes ſemper in pejus mutare ſolent.

At quia inflammationis indicatio apud vulgares eſt inflammatæ partis refrigeratio, propterea refrigerantibus, ut dicunt, utuntur: imponunt ergò ſæpiùs ſupra mammis linteum poſcâ madidum, vel

℞. Succ.

℞. *Succ. lactuc.*
Portulacæ,
Solani ana ℥. j. ß.
Ol. roſ. ℥. ij.
Chamamel. &
Aceti ana ℥. j. *m.*

Verùm hæc frigida, & repellentia periculoſa ſunt, nàm calorem labefactant, & facilè mammas in lapideam duritiem adſtringunt, undè ſcirrhi curatu difficiles, & quandòque cancri oriuntur. Tandèm diſcutientia adhibent, ut

℞. *Farin. fabar.*
Lupinor.
Semin. lini,
Fœnugræci,
Pulv. flor. chamamel. ana ℥. j.
Coque, & adde
Ol. chamamel. ℥. ij.
F. cataplaſma.

Quòd ſi materia non diſcutiatur, & tumor non minuatur, alterutrum metuendum eſt, vel ut materia induretur, vel ut ſuppuretur. Si induratur, emollientibus utuntur, ut

℞. *Fol. malv. m.* j.
Coque ad putrilag. & adde
Farin. ſemin. lini
Pulv. radic. alth.
Flor. chamamel. ana ℥. ij.
Coque iterùm, & adde
Ol. ſeſamini ℥. j.
F. cataplaſma.

Vel inungunt *oleo lumbricorum terreſtrium.*

Si inflammatio ad ſuppurationem vergat, ſuppurationi incumbunt *emplaſtro Diachylonis, vel pane triticeo in lacte cocto cum pauxillo croci,* vel ſequenti cataplaſmate, ut

℞. *Fol. Malv.*
Althææ ana m. j.
Ficuum num. v.
Farin. ſem. lini, &
Fœnugræci ana ℥. j.
Fermenti ℥. ß.
Coque in lacte vaccino, & adde
Ung. baſilici ℥. j.
Croci ℈. j.
M. f. cataplaſma.

Ubi pus generatum eſt, abſceſſum ferro aperiunt, pure educto, ad ſanguinis fluxum ſiſtendum, ſtupatam cum ovi albumine conquaſſato applicant, quam poſt vigintiquatuor horas removent, & per longum tempus digeſtivo regunt, poſt quod unguentis incarnantibus, & cicatrizantibus utuntur.

Inflammationis mammarum curatio in ſanguinis obſtruentis, vel elapſi reſolutione conſiſtit, undè medicamenta conveniunt, quæ priſtinæ circulationi reſtitutionem promovent, & reliquas particulas vitioſas, & terreſtres per convenientia emunctoria eliminent, ſive per aluum, urinam, menſes, ſive tranſporationem, hujuſmodi ſunt diaphoretica, ut *aqua ſtillatitia cardui benedicti, cherefolii, bardanæ. Itèm ſperma ceti, ſanguis hirci ad pleuritidem, c.c. ſine igne præp. ſtibium diaphoreticum, bezoarticum minerale, ſulphur auratum diaphoreticum, ſpiritus c.c. oculi cancrorum, ſal volatile c. c. cardui ſancti &c.* diaphoretica, quæ in aliis inflammationibus deſcripſimus. Exteriùs conveniunt *ſpiritus vini camphoratus, crocatus, aqua Reginæ,* & ſi dolor urgeat, *aqua ſpermatis ranarum tepida, vel aqua Vitrioli, vel epithema ex thure, & myrrhâ cum vino coctis,* & tepidè

dè applicatum. Itèm *emplaſtrum de ſpermate ceti*, vel bis in die admoveatur de *Althæâ*, quod egregiè reſolvit, & diſcutit.

Quòd ſi priſtina fluiditas ſanguinis reparari nequeat, quia inflammationis materia pus concepit, ſuppuratio potiùs promovenda, quàm præpedienda; eam promoveamus emplaſtro filii Zachariæ, & mucilaginis, vel ſequenti cataplaſmate, ut

℞. *Rad. alth.*
Lilior. albor. ana ℥. j.
Fol. malu.
Mercurial. ana m. j.
Coquantur ad mollitiem, quibus contuſis adde
Farin. tritici,
Hord. ana ℥. ß.
Butyr. recentis,
Ping. gallinæ ana ℥. j.
Ol. chamæmelin. q. ſ.
F. cataplaſma.

tepidè imponendum.

Pus jàm genitum eſſe cognoſcimus ex febris, caloris, doloris, pulſûſque in mammâ remiſſione, & tumoris in acumen quoddam, ſub quo inundatio percipitur, elevatione, rectiſſimè fit, ſi pus quamprimùm effundatur; tunc ſequenti cataplaſmate opus perficies, & complebis: *Cepa ſub cineribus aſſata, & cum axungiâ porcinâ, & modico ſapone Neapolitano ſubacta* citò abſceſſum rumpit, vel *emplaſtrum Apoſtolicum*. Cœterùm *emplaſtrum noſtrum Benedictum, quod cap. 44. de ſtrumis* ingenuè communicavimus, præſtantiſſimum erit, quaſi Dei benedictionem in hoc perſanando morbo conſequutum ſit, nàm ſolâ ſuperpoſitione, & renovatione abſceſſum matureſcere facit, aperit, & ſanat, ut nos experti, nec in mammarum abſceſſu alio uſi ſumus uſque adhùc citò, tutò, & jucundè pluſquàm centum mulieres hoc morbo affectas curavimus. Ità hoc emplaſtrum omnia alia excedit hoc in curando morbo, ut mulieres hoc morbo affectæ, quibus hujus emplaſtri pauxillum tradidimus, & ſeipſas abſque chirurgi quotidiano cenſu curârunt, emplaſtrum pro mammarum apoſtematibus appellavêre.

Si abſceſſus ſpontè non rumpatur, non ſcalpello aperiendus eſt, quia mulieres ſunt delicatulæ, & inſtrumentum ferreum pro apertione abhorrent, ſed aliquantiſper præſtolandum eſt, & indubitanter optatum à noſtris medicamentis conſequeris affectum. Quòd ſi metus ſit in morâ, ſedulò aperiendus eſt brevi inciſione, ſed in loco decliviori, ut puri commodior detur commeatus, quo facto, ſenſim pus evacuandum eſt, deindè pauxillum turundâ medicamine imbutâ amplius fiat abſceſſûs orificium, quod idem obſervandum eſt, ſi ſponte rumpatur. Abſceſſum apertum mundifica non vulgàri methodo, ſed ſummam adhibe diligentiam, & exquiſitis utere medicamentis, cùm mammarum ſubſtantia ſit ſpongioſa, & cavernoſa. Primò igitur aliqui apertum abſceſſum vulgari digeſtivo digerunt, quod utique per aliquot dies non improbamus, ſi poſt quos huic mel roſ. ſimplex immiſcueris, & optimum digerens,

tens; & mundificans efficies, deindè turundis oleo nucis juglandis inunctis utere, vel balſamo ſulphuris terebinthinati, tandèm perſanatur emplaſtro diaſulphuris Rulandi, vel fodicationum Paracelſi, vel oppoteldoch.

Cap. XLVII.

De Lactis coagulatione.

Non infrequenter lactantium mammæ lactis coagulatione, & caſeoſo coagulo affliguntur, cùm vaſa illa lactifera lacte nimiùm replentur, & diſtenduntur. Hic tumor interdùm totam mammam, interdùm ejus partem occupat, ac poſtmodùm multa parit incommoda, niſi maturè obſiſtatur; quapropter doloribus, & non rarò febribus lactentes torquentur, quinimò in ſapore, & conſiſtentiâ lac depravari ſolet.

Signa.

Tumor hic facile cognoſcitur; nàm adeſt mammarum durities, modò minor, modò major, modò totam occupat mammam, modo unam tantùm ejus partem, adeſt pariter dolor, & quandòque rubor, & malo procedente, febris ſupervenit, inflammatio, & exinde ſuppuratio.

Cauſa.

Cauſæ quærendæ ſunt vel in ipſo lacte, quod pro aciditate in grumos concreſcit, & caſeatur, vel in quolibet alio acido aliundè cum lacte allato: ſiquidèm lac copioſum occulit acidum, & diutinâ in mammis retentione antequàm exſugatur, vel emulgeatur, acidum exerit, coagulatur, non ſecus ac quodlibet aliud lac foris in vaſis repoſitum aceſcit, quod etiam videmus brevi ſpatio aceſcere, inſtillato aliquo liquore acido, mox caſeari, ac in ſerum, & grumos ſeparari. Hinc laci coagulantes, & caſeantes coagulo utuntur hædino, quod eſt lac ſummè acidum, & cautè ad hunc finem aſſervatur, & coaguli hædini defectu, lacte ficulneo utuntur, quod eſt ſummoperè acidum. Idem etiam contingere poteſt poſt nimium refrigerantium, vel calefacientium applicatorum uſum, quæ aquoſiorem lactis partem exhalare faciunt, craſſiori relictâ. Itèm coagulationem inducere poſſunt omnia ea, quæ lacti aciditatem conciliant, inter quæ primatum obtinent mæror, terror gravis, & præcipuè panicus, rerum acidatum ſupra mammas applicatio. His accidit prava victûs ratio, acetariorum, vel rerum acidarum abuſus &c. Exindè tumor, dolor, rubor, & mammarum inflammatio.

Nonnulli ſub mammarum inflammatione lactis coagulationem comprehendunt, ſed fruſtrà laborant; ſiquidèm inflammatio eſt ſolius ſanguinis, & non lactis ſoboles, & licèt ſtatuant mammarum inflammationes duas habere cauſas immediatas, ſanguinis copiam, & copiam lactis, extra

rem loquuntur, nàm unà cum lacte putreſcente, ſanguis calore,& dolore impeditus grumeſcit, vel elabitur, & etiam putreſcere incipit.

Prognoſis.

Lactis coagulatio plerùmque ſpontè ceſſat, ut remediis opus non habeat; interdùm niſi convenientia applicentur remedia, & præcaveatur, inflammationem, febrem, apoſtemationem, & quandòque ex chirurgi ignorantiâ, fiſtulam accerſere ſolet. Interdùm quoque dùm lac induratur, ſcirrhus, & non rarò cancer indè oritur.

Curatio.

Curatur hic tumor, ſi à nimio proventu promoveatur, ut de morbis mulierum, & præcipuè capite de lactis redundantiâ diximus, vel ejus curatio conſiſtit in coaguli eductione, vel reſolutione. Educitur lac in puerperis, quæ lactant, ore infantis, quòd ſi unus non ſufficiat, plures adhibeantur. Sunt in hac noſtrâ civitate quædam mulierculæ, quæ ſibi hac arte victum quæritant, lac è mammis ſugentes, & lautè vivunt. Solent & pauperculæ mulieres adhibere catellos. Vel ab ipſâ matre emulgetur, vel exſugatur inſtrumento ſuctorio ex vitro, quod vulgò *ſucarola* vocatur, vel amphorâ prolixum collum, & ventrem amplum habente, quæ immergatur in aquam calidam, vel ad ignem calefiat, ejuſque orificium immediatè à calefactione papillæ applicetur, & prematur, nàm ab amphoræ refrigeratione papilla in amphoræ collum intruditur, & lac guttatim extillat. Hoc utimur artificio, præcipuè ubi papillæ non ſatis patent, vel non ſatis exeruntur; extrahuntur enim hoc artificio, & patentiores fiunt.

Inter remedia, quæ lac diſſolvunt coagulatum, ſunt *ſpiritus ſalis armoniaci dulcificatus ad guttas ſex*, *ſperma ceti*, quod grumos quoſcumque diſſolvit à ℥. ß. ad. j. *oculi cancrorum*, *antimonium diaphoreticum*, *mumia*, *pulvis* aſellorum ad ℈. j. Itèm *ſemen fœniculi*, *cumini*, *charifolium*, *mentha*, *calamintha* internè ſumpta. Valet etiam ſeminis anethi ℥. j. quolibet manè.

Exteriùs ſuas meretur laudes *emplaſtrum de ſpermante ceti*, cujus compoſitio eſt:

℞. *Ceræ alb.* ℥. IV.
Spermatis ceti ℥. ij.
Gum. galb. in acet. diſſolut. ℥. j.
M. f. ſ. a empl.

Per quod liquatum trahatur tela, fiatque vulgò dictum Sparadrapum utrinque alternatim applicandum. Hoc emplaſtrum lac in mammis à coagulatione non tantùm præſervat, ſed etiam coagulatum iterùm ſolvit, & diſcutit, aut reſtituit. Exteriùs etiam commendatur *eſſentia menthæ* inuncta, ſed magnâ cum cautelâ adhibenda eſt ob infelices eventus, quos ex aliorum applicatione obſervavimus: verùm tutior eſt *menthæ ſuccus*, quæ lac coire, denſarique in caſeum non patitur, ſi ejus folia lacti immergantur,

tur, imò ſi coagulatum erit, hujus ſucci guttas aliquot inſtilles, ſtatim ſolvitur, & in priſtinam redit formam. Ex hoc experimento habemus, quod quoties Lac in mammis caſeoſam nanciſcatur coagulationem, corrumpitur, ac inflammationem accerſit, tumorem, & apoſtemationem indubiè parit; aptiſſimum itàque & præſentaneum remedium eſt, ſi calido menthæ ſucco mammæ foveantur. Itèm ſi in infantium ventriculis lac caſeſcat, quod ex adſtrictâ alvo, inappetentiâ, & vomitionibus conjectari oportet, eodem *menthæ ſucco, vel ejus ſyrupo* ſuccurres. Nos pro experimento habemus inunctionem ex oleo roſ. omphacino, & ceræ, qua lac in mammis coagulatum diſſolvimus, & multas mulieres ex imminenti apoſtematione eripuimus.

Vulgares pro hoc curando affectu multa vulgaria præſcribunt epithemata, fotus, & inunctiones, verùm quia in unoquoque præcipuè admiſcent *acetum*, vel quandòque *hœdi coagulum*, potiùs ob aciditatem malum adaugent, quàm reſolvunt. Quòd ſi dolori acceſſerit mammarum durities, & rubor ob inflammationis metum, tanquàm arcanum commendatur *ſambuci Rob* linteo obductum, & calidè quouſque perferre poterit mulier ſingulis horis mammis applicatum: hoc enim remedio lac reſolvitur, & ab inflammatione præcavetur.

His internis, & externis medicamentis attenuantibus, & reſolventibus adhibitis, ſi præveniri, aut impediri ſuppuratio nequit, vel quia medicus non ſtatim accerſitus fuit, vel quia vulgaria adhibuit medicamenta, tunc admovenda ſunt illa, quæ ipſam promovent capite præcedente de inflammatione deſcripta, & juxta noſtram methodum tota curatio peragatur; verùm quandòque contingit, ut mamma ad ſanitatem perduci non potuerit, quia lac ab abſceſſu emanat, tunc lac exſiccetur in utrâque mammâ, aliàs fruſtrà laborabit chirurgus.

A mammis umbilicum deſcendimus, ejuſque tumores deſcribendos aggredimur, undè

De Exomphalo.

Variis tumorum generibus Umbilicus tentatur, ut exomphalo, inflammatione, abſceſſu, & ulcere; verùm hic juxta noſtram methodum de exomphalo tantùm verba faciemus. Exomphalos, ſeu omphalocele Græcè idem ſonat, ac Latinè exumbilicatio, ſeu umbilici hernia, ſive umbilici procidentia; hæc enim juxta impellentis corporis diverſitatem diverſa ſortita eſt nomina: quæ ab inteſtinis eſt tumor, eam enteromphalon Græci appellant, quæ ab omento, epiplomphalon, quæ ab aquâ, hydromphalon, quæ à flatu, pneumatomphalon, quæ à carne, ſarcomphalon. Nos in tantâ herniarum umbilici confuſione, ut ordine procedamus, unicuique umbilici tumori proprium aſſignabimus caput, & primò.

Cap. XLVIII.

De Enteromphalo, & Epiplomphalo.

Esto umbilicus robuſtâ conſolidetur, & obducatur cute, n immenſum tamen præter naturam dilatari poteſt ad excipienda inteſtina, vt in enteromphalo, vel omentum, ut in epiplomphalon.

Signa.

Hernia ab inteſtinis cognoſcitur, quia ejus tumor non admodùm eſt durus, neque mollis, & retento ſpiritu, increſcit, ſi æger ſupinus decumbat, inteſtina cùm ſtrepitu, & rugitu in priſtinum redeunt ſtatum, & tumor ſubſidet. Si ab omento dependeat tumor, eadem ſunt ferè ſigna, ac ab inteſtinis; hoc tamen proprium habet, quòd tumor ab unâ parte mollior eſt, & ad baſim eſt latus, & in vertice anguſtus, dolore vacat, & cùm digitis premitur, omentum in ſuum revertitur locum, & tumor ſubſidet. Si ab inteſtinis, & omento ſimul pendeat tumor, ſigna erunt miſta.

Cauſæ.

Cauſa eſt peritonæi relaxatio, vel ruptio, quæ fit ab humore emolliente, & relaxante, vel pondere gravante, aut diſtendente, vel etiam rumpente, undè tandèm ponderi, vel vi cedat, oportet; datâ viâ, inteſtina, vel omentum, vel utraque ſimul à propriâ ſede prolabantur, & umbilicum in tumorem attollant, neceſſe eſt. Hæc peritonæi relaxatio, vel ruptio ſuas etiam habet cauſas occaſionales, quæ ſunt, caſus, ſaltus, ponderis gravis elevatio, partus difficilis, equitatio, flatus in abdomine contenti, vociferatio, cantus, cachinaus, & in infantibus ploratus.

Prognoſis.

Hernia in umbilico ab inteſtinis, vel omento elapſo, quò recentior, & minor eſt, ac in corpore molli, eò faciliùs ſanatur: quò antiquior, major, ac in corpore duriore, eò perniciosior, & ſanatu difficilior, & hac de cauſâ in pueris faciliùs coaleſcit, cùm ob corporis mollitiem, tùm ob carnis luxuriem. In adultis verò chirurgiâ indiget, cùm peritonæum ſciſſum, vel ruptum in his non coaleſcat. Hæc hernia non eſt parvifacienda, quia Ileos illi ſupervenire ſolet, & æger ſtercora per os rejiciens, miſerabiliter perit, vel in magnam molem tumor hic increſcere poteſt, vel tandèm rumpi, & per rupturam fæces excerni.

Curatio.

Optima victûs ratio obſervanda eſt, & à flatulentis, ac relaxantibus cibis abſtinendum, alvus Lubrica ſervetur, auſtrales vitentur venti, interim vitet æger voci-
fera-

ſerationem, cantum, fletum, ponderum gravium elevationem, & omnes motus nimios. Corpore purgato, exhibenda ſunt ea medicamenta, quæ adſtringunt, conſolidantque. Optimum erit ſequens:

℞. *Herb. herniariæ,*
Roſ. incomplet.
Saniculæ,
Ophiogloſſ. ana p. j.
Radic. ſymphyti, &
Poligonati ana ℥. ij.
Nuc. cupreſſ. num. iij.

Coque in vini rubri lib. ij. *in vaſe duplici, colatura ſaccharo edulcoretur,* & ſingulis diebus, mane jejuno ſtomacho exhibe ℥. iv. Vel ſequens fiat electuarium:

℞. *Pulv. piloſell.*
Caryophillatæ, &
Stellariæ ana ℥. ij.
Radic. ſymphyt. mundat. ℥. iij.
Fol. equiſeti ℥. j. ß.
Cinnam. acut. ℥. ß.
Corall. rubr.
Bol. armen. &
Maſtiches ana ℥. j.
Cum. ſyr. de ſymphyt.
F. ſ. a. electuarium.

Interim inteſtinorum, & omenti legitima fiat repoſitio in ſuum lo um, poſt quam topica convenientia affectæ imponantur parti.

In recenti infantium nuper natorum exomphalo commendamus quatuor rotulas ad formam parvi nummi rotundas ex corio rubro confectas, emplaſtro de pelle arietinâ obductas, quarum unam per quatuor, pluresvè dies affixam permanere permittimus cum decenti ligaturâ, deindè per idem temporis ſpatium alteram eodem modo apponimus, poſtmodùm ultimam apponendam curamus ad totalem uſque curationem. Vel conficimus tres petias ex panno lineo ad magnitudinem denarii, quas oleo ex ovorum vitellis inungimus, & unam alii ſuperponimus, & deſuper emplaſtrum glutinans in alutâ extenſum imponimus, tertio quoque die inungimus ſuper umbilicum, quem decenti ligaturâ ligamus, id continuamus ad perfectam uſque curationem. Optimum erit ſequens emplaſtrum glutinans:

℞. *Colophoniæ, &*
Reſinæ pini ana ℥. j.
Bol. armeni, &
Sang. dracon. ana ℥. ß.
Succ. acaciæ,
Hypociſtidos, &
Sarcocollæ ana ℥. iij.
Rad. ſymphyt. mai ℥. j.
Nuc. cupreſſ. num. ij.
Olibani,
Maſtiches, &
Glutinis piſcium ana ℥. iv.
Flor. hyperici ℥. j.

Pulveriſanda pulveriſentur, colophonia, & reſina pini, ac terebinthina q. ſ. liqueſcant ad ignem, ac ſemotis, pulveres inſpergantur, & opt. m. ut f. emplaſtrum. Hæc curatio, quam propoſuimus, tàm recèns natis, quàm adultis adhiberi poteſt.

Verùm ſi his remediis non conſolidetur ruptura, ad chirurgiam recurrebant priſci; attamen hæc infantibus nullo modo competere poteſt ob mortis impendens periculum, nàm ut narrat *Pareus: Cùm tumorem aperiret chirurgus in infante,*

fante, inteſtina cum animâ ſunt effuſa, ſed tantùm adultioribus, & iis, qui bono corporis habitu ſunt prædití. Quomodo hæc operatio fiat, legite *Paulum Aeginetam lib.* 6. *cap.* 51. Verùm, ut verum fateamur, hæc chirurgia tuta non eſt, & multi in operationis actu perierunt, vel miſerè vixerunt. Nos tutiſſimum præſidium medicamenta, & vinculum adjudicamus, quibus ſi non totaliter malum curatur, ſaltèm in meliorem redit frugem. *Hieronymus Fabricius ab Aquapendente* de operationibus chirurgis parat cingulum ex linteo, quod abdomen cingat, & adſtringat, & eâ parte, qua umbilicus eſt, pulvinar duriuſculum obtineat, in cujus centro fit globulus ex adſtricto linteo, qui in umbilici dilatationem ſe inſinuet & intret, ne omentum, vel inteſtina exire permittat. Priùs tamen umbilico ſequens apponit ceratum, ut

℞. *Boli armen.*
Sang. drac.
Maſtich.
Sarcocollæ ana ℥. j,
Biſlinguæ,
Tegulæ pulv. ana ℥. iij.
Reſinæ pini ℥. j. ß.
Ovi album.
Ceræ q. ſ.
F. Ceratum.

Si nullatenùs omentum, vel inteſtina prolapſa reponi poſſint, & nihilominùs ægro præter pondus, ſuperiores partes deorſùm trahunt, magnam moleſtiam creant, faſciâ continendâ eſt pars prolapſa, qualem deſcribit, & pingit *Guilhelmus Fabricius cent.* 3. *obſerv.* 64.

CAP. XLIX.

De Hydromphalo.

SOlet quandòque Umbilicus aquoſâ tentari herniâ, & tumorem attolli, qui à Græcis Hydromphalon appellatur.

Signa.

Tumor eſt laxus, & preſſus fluctuat, nec minuitur, neque augetur, & appoſitâ candelâ lucidus apparet.

Cauſæ.

Putarunt vulgares herniæ umbilicalis aquoſæ cauſam eſſe umbilici relaxationem, quæ fit ab humore aqueo in abdomine, præcipuè inter peritonæum, & abdominis cutem collecto, ſed quomodò hic aqueus colligitur humor ignorârunt.

Verùm præcipua cauſa eſt humor aqueus, qui è ductibus lymphaticis extillat in umbilici cavitatem, quia prædicti ductus à lymphæ copiâ, vel aperiuntur, vel rumpuntur, vel liquoris acrimoniâ eroduntur, vel corrumpuntur, vel quia impeditur per hæc vaſa tranſitus, & in immenſum præter naturam dilatantur, ac umbilici hydrops cauſatur. Accidit quandòque ob vaſorum lymphaticorum imbecillitatem, quæ laxantur, & lympham fundunt, ut evenit in recèns natis, præcipuè ſi nutrix

nutrix nimio indulgeat aquæ potui, & lac ſit nimis ſeroſum. Poteſt etiam contingere ex aliquâ externâ injuriâ, ut percuſſione, vel compreſſione.

Prognoſis.

In infantibus hydromphalon periculo vacat, facileque emendari poteſt; in adultis verò aſcitem minatur, vel cum aſcite conjunctus periculoſiſſimus eſt. Solet quandòque tumor hic in hydropicis ità maximopere excreſcere, præcipue ob omnimodam ſitim inexplebilem, ut repente ſolutâ umbilici unitate, tanto impetu aqua indè effluxerit, ut convaluerint.

Curatio.

Curativa hujus tumoris indicatio eſt, ut aquoſi humoris proventus præcaveatur, & collectâ aquâ umbilicus depleatur. Si itàque in infante hoc accidat, nutrix ſiccam obſervet diætam talem, quæ lac minùs ſeroſum generet, & facilè emendatur, ac interim infantis umbilico cataplaſma ex arnogloſſo, & lentibus ſimul coctis applicetur.

Si adultis contingat, congeſti ſeroſi humoris prouentus ſiccâ diætâ præcavendus, & collectus evacuandus *Reſinâ*, jalap. *extracto mechoacannæ, conſervâ florum perſicorum*, & aliis hydragogis, & poſtmodùm non deſint diuretica in hoc morbo, quæ multùm prodeſſe obſervavimus, & ſudorifica, quæ inſenſibiliter malum auferre poſſunt,

Quò ad topica attinet, ea uſurpanda veniunt, quæ contentam in umbilico aquam evacuant, vel inſenſibiliter, vel ſenſibiliter; inſenſibiliter operatur ſequens cataplaſma, ut

℞. *Cochlearum per aliquot dies ab humore excrementitio repurgatar. & lævigatar.* ℥. iv.
Baccar. lauri,
Sulph. ana ℥. ij.
Stercor. caprini q. ſ.
F. linimentum

manè, & veſperi renovandum. Quòd ſi inſenſibiliter aqua diſcuti nequeat, ſectio celebranda eſt, ut *Paulus Aegineta lib. 6. cap.* 51. docet, ſcilicet ſectio lunata facienda, & aqua ſenſim extrahenda: poſtmodùm pars deligetur, carne repleatur, & cicatrice obducatur, & ſequenti decocto calefaciente, & adſtringente roboretur, ut

℞. *Calaminth.*
Origani,
Pulegii,
Roſ. rubr.
Balauſt.
Bacc. myrti,
Nuc. cupreſſ. ana q. ſ.

Coque in vino rubro, & ſpongiâ iſto decocto imbutâ foveatur umbilicus.

CAP. L.

De Pneumatomphalo.

Pneumatomphalon Græcè, Latinè verò dicitur hernia umbilicalis flatulenta, ſeu ventoſa, aliàs hydrops ſiccus, ſeu umbili-

ci tympanites, eſt tumor in umbilico flatulentus.

Signa.

Tumor hic eſt mollis, & digitis non niſi retinendo cedit, ſed remotis, ſtatim reſilit, pulſatus quaſi ſonum edit, & ægro ſupino jacente, eadem figura manet.

Cauſæ.

Cauſæ ſunt flatus umbilicum diſtendentes. Evenit hoc, cùm flatus in abdomine, & inteſtinis ad umbilicum tranſmittuntur, extrapelluntur, & in tumorem ſe attollunt.

Curatio.

Flatus tumoris cauſa diſcutiendus, ejuſque generatio præcavenda eſt; ideòque optimam diætæ rationem obſervet æger, & vitet piſa, fabas, caſtaneas, vinum recens, ſcilicet quod adhuc muſti naturam ſapit, nuces, omneſque fructus crudiores, quia magnoperè nocent. Proſunt vinum medium, aliaque moderate calefacientia, aromata etiam quædam, & carminativa, ut *nux moſchata, cinnamomum, macis, aniſum &c.*

Deinde corpus evacuetur *Diatartaro* in formâ pulveris noſtræ deſcriptionis, additis ſemper carminativis, & roborantibus. Poſtmodùm flatus diſcutientia exhibeantur, ut *dianiſum, diacuminum, diacalaminthа, diagalanga, theriaca, mithridatium*, & alia medicamenta, quæ in colicâ flatulentâ in noſtrâ Trutinâ deſcripſimus.

Interim non deſint topica, ut inunctiones, fotus, cataplaſmata, & emplaſtra. Proſunt magnoperè inunctiones ex oleis *rutæ, lauri, ſpicæ, ſambuci, anethi, carvi deſtillati, macis, nuciſtæ &c.* & præcipuè in pueris, corporibuſque tenellis. Vel ſequens fotus adhibeatur:

℞. *Fol. pulegii,*
Rutæ,
Sampſuci,
Chamomillæ,
Meliloti ana p. j.
Sem. fœniculi,
Aniſorum,
Carvi ana ʒ. iij.
Cardamomi ʒ. j. ß.
Coque in vino pro fotu.

Vel imponatur hoc cataplaſma, ut

℞. *Fol. calaminth.*
Roris marini ana m. ß.
Farinæ fabarum ℥. ij.
Sem. carvi &
Fœniculi ana ℥. ß.
Bacc. lauri,
Et ſulph. vivi ana ʒ. iij.
Fimi caprini, &
Vaccini ana ℥. iij.
Ol. rutæ, &
Carvi ana ℥. j.
Vini græci q. ſ.

& coque in cataplaſmatis formam. Vel adhibeatur *emplaſtrum de meliloto, vel de baccis lauri.* Si tandèm aliquod viſcerum vitium ſit, quod flatus ſubminiſtrat, illud priùs curandum.

Cap.

Cap. LI.

De Sarcomphalo.

Solet tandem caro excreſcens umbilicum in tumorem attollere, qui Græcè ſarcomphalon, Latinè verò hernia umbilicalis carnoſa.

Signa.

Tumor eſt durior, ſenſim creſcit, & prementi digito non cedit, & licet æger ſupinus jaceat, ſive ſtet, ſive ambulet, ſemper idem apparet.

Cauſa.

Non fit ex ſanguine craſſo, ut vulgaribus placuit, ſed ex nutrimenti ſenſim affluxu in umbilicum, quod in carnis ſubſtantiam apponitur.

Prognoſis.

Hernia umbilicalis carnoſa difficulter ſanatur, & præſertim ſi ſit antiquata, non niſi chirurgiâ tollitur; ſi verò in cancroſam degeneravit carnem, apud vulgares malum inſanabile eſt.

Curatio.

Præmiſſâ optimâ victûs ratione, & medicamento purgante, duplex curandi modus emergit, vel per reprimentia, ut carnis luxuries prohibeatur, & excreſcentia, ut tumor abſumatur, unus; alter ut caro illa præter naturam per chirurgiam tollatur. Reprimentia, & exſiccantia nullo modo adhiberi debent, nàm affectum in ſcirrhum mutare poſſunt. Nonnulli maturantia adhibent, verùm emollientia partem humectando, potiùs majorem excreſcentiam inducere poſſunt, quàm ſuppurationem. Remanet tantum operatio chirurgica, qua caro hæc cauſtico, vel ferro auferatur. Ferrum horribile eſt ægris, & in manu imperiti chirurgi eſt veluti enſis in manu furioſi. Nos ſpiritu mercurii ſenſim carnem hanc abſumimus, & tandem ulcus curamus. Aliqui carnem hanc Sylveſtrem filo vinciunt, ſenſim quotidie conſtringendo, donec nutrimento deſtituta decidat, verùm hæc operatio nimis doloroſa eſt, & diù torquere debet.

De Aſcite, Tympanite, & Anaſarcâ eſſet hìc agendum juxta noſtram methodum, quia hi tres tumores opere chirurgico aliquandò apud veteres per Paracenteſim curati fuêre: Cœterùm hoc manuale opus jàm omninò receſſit ab aulâ medicorum, & horum tumorum conſideratio nunc phiſica eſt, & ad phiſicos tantùm ſpectat; horum igitur tumorum ſpeculationem ſigna, prognoſim, & curationem noſtræ Trutinæ remittemus.

Peragratis ſuperioribus imi ventris regionibus, ad inferiores deſcendimus partes, & præcipue ad inguina, quæ adenoſæ ſunt partes, ſive glanduloſæ; credidit medicorum vulgus glandulas eſſe à naturâ conſtructas, ut ad eas ſuperflui, vitioſique humores à partibus prin-

principibus expellantur, tanquam ad emunctoria, ſcilicet ad cloacas, ſed errant, ſunt glandulæ, veluti filtrum, ſeu colum chymicum, per quas pars tenuis, relictis craſſioribus, tranſeat. Undè rati ſunt vulgares, veluti in Republicâ Magnates, & potentiores in miſeram, & debiliorem plebem gravia deponunt onera: ſic partes principes ſuperfluos, & vitioſos deponunt humores ad emunctoria, ut cerebrum, retro aures, cor ſub axillas, & hepar ad inguina. Hinc tumor retro aures vocatur parotis, ſub axillis phyma, & in inguinibus bubo.

Cap. LII.

De bubone ſimplici.

Bubon apud græcos idem ſonat latinè ac inguen, nomen deindè loci in tumoris nomen eo in loco naſcentis tranſlatum eſt, poſtremò nomen omnibus tumoribus commune, qui in adenoſis partibus, ſive glanduloſis elevantur; factum eſt undè vel ſub auribus, vel axillis, vel in inguinibus tumores naſcantur, bubones dicantur.

Tripliciter in inguinibus bubo oriri ſolet, vel ſimplex, qui harum partium ſimplici inflammationi ſuccedit, ac de apoſtematum calidorum genere eſt, teſte *Gal. lib. de tumoribus p. n. cap.* 18. *&* 2. *ad Glauc. cap.* 1. *&* 13. *meth. cap.* 5.

Vel eſt Venereus, & originem trahit ex concubitu cum muliere infectâ, contagio in pene excepto, & in gonorrhæam non degenerante, & contagioſus eſt, quia præter communem bubonum rationem, habet peculiarem, & propriam lædendi energiam, quam habent cœteræ Venereæ affectiones.

Vel eſt malignus, & peſtilens; ac interdùm non tantùm in axillarum, ſed etiam in inguinum glandulis oriri ſolet. Differunt autem malignus, & peſtilens bubo inter ſe, quemadmodùm maligna, & peſtilens febris in communitate; nàm ſi bubo fuerit ſporadicus, aut malignarum febrium ſoboles, erit ſolùm malignus: ſi verò fuerit epidemicus, & pernicioſus, aut peſtilentem comitabitur febrem, dicetur peſtilens.

Hìc de bubone ſimplici tractamus, de Venereo minimè, quia fuſiùs agimus *lib.* 3. *de lue Venereâ cap.* 5. & tandèm de peſtilenti breviter pertractabimus cap. ſequenti; de peſtis enim ſymptomatibus de eo prolixè agemus.

Signa.

Cognoſcitur bubo ſimplex, quod in inguinibus erumpit cum iiſdem inflammationis ſignis, ut ſunt tumor, renitentia, calor, dolor, & febris, quæ plerùmque levior accedit. Si per criſim accidit bubo, febris, aliuſvè morbus præceſſit, qui bubone apparente, levatur, & bonæ criſis ſigna præceſſerunt, quæ ſi abſint, ſymptomaticus eſt. Si nullus præceſſit concubitus cum muliere infectâ, vel

ſaltim de Venereâ Lue ſuſpectâ, & maximè ſi nulla alia externa apparuerit cauſa, vel cariès, aut gonorrhæa ſuppreſſa, vel non ritè, & rectè curata, vel ad veſperas capitis dolor, totius corporis laxitudo non moleſtavit; eodem tempore febris magno cum rigore non invaſit, & manè æger non fuit à febre immunis; non Venereus, ſed ſimplex cenſendus eſt. Si nulla malignæ febris, vel peſtilentiæ ſigna conjungantur, bubo ſimplex eſt.

Cauſæ.

Putârunt vulgares bubonem ſimplicem non fieri, niſi authore hepate; commentati enim ſunt inguina eſſe hepatis emunctoria, ad quæ tanquàm ad cloacam ipſum hepar non ſolùm ſanguinis copiam, ſed etiam ſemper ſuperfluos, & vitioſos, quos habet humores, deponere, & bubonem excitare. Sed has ineptias ad nauſeam uſque repudiavimus.

Oritur bubo à ſanguine particulis acidis, terreſtribus, & viſcidis referto, qui cùm per venulas in adenes incumbentes circulans, ſtagnet, vel acrimoniâ ſuâ vaſcula aperiat, tumorem excitat, qui ab apoſtematibus phlegmonoſis non differt, niſi loci ratione, cùm non fiat in ipſo adenum corpore, ſed vaſculis, quæ fulciunt. Occaſionaliter cauſari poteſt ab ulcere, vulnere, vel dolore pedum, vel manuum, ſicuti etiam à quocumque partium vitio, quarum adenoſæ partes ſunt emunctoria. Sicuti quoque ex ſubitis calefactionibus, & refrigerationibus, ubi quis ex nimio motu, aut laboribus, vel equitatione inſudaverit, & ſudore madidus refriguerit.

Prognoſis.

Bubones ſimplices periculo vacant, cùm fiat in partibus externis, & fiant à naturâ ad imbeciles, & ignobiles partes expellente, præſertim ſi ſtatim ad ſuppurationem deveniant, & aperiantur. Si diù durent, & tardè maturentur, in fiſtulas ferè abeunt pernicioſas. Bubones, qui oriuntur in inguinibus tardiùs ſuppurantur; tardiſſimè qui poſt aures; qui verò ſub axillis excitantur citiùs ſuppurantur ob cordis vicinitatem ejuſque calorem, qui ad maturationem eſt neceſſarius. Si conjungatur cum mali moris febre, mali, ut *aph.* 55. *Ex inguinum tumoribus febres omnes malæ, præter diarias.*

Curatio.

Quia ſimplices bubones inflammationis ſunt ſpecies, vulgares primò victum tenuem, quantùm vires tolerant, & frigidum cum aliquali ſiccitate præſcribunt, cum totali à carnibus, & vino abſtinentiâ. Interdicunt *omnia pinguia, frixa, ſalſa, lacticinia, legumina, & mali ſucci alia.* Concedunt *paſſulas, panem biſcoctum, amygdalas, ptiſanam hordeaceam cum melonum ſeminibus, lactucam, endiviam, boraginem, cichoreum, & lupulos.* Deinde ſanguinis copiam phlebotomiâ ità minuunt, ut naturæ motus ad par-

tem affectam potiùs adjuvetur, quàm impediatur, ſed qua menſurâ, & artificio id faciunt, non explicant. Si vitioſi ſucci cum ſanguine ſint conjuncti, ut fere ſemper contingit, corpus purgant juxta humorum exigentiam, qui ſimul cum ſanguine peccant. Sed peccant vulgares, quia naturæ motum impediunt; purgantia enim ad centrum è circumfernetiâ trahunt, & præſertim ſi bubo ſit ſub axillis ob cordis vicinitatem. Reliquam curationem in bubonibus hiſce omnibus, ut in cœteris inflammationibus, inſtituunt. Advertendum tamen, quòd digerentia, quibus utuntur, ſemper fortiora eligunt, quàm in aliis inflammationibus, quia glandulæ ſunt partes frigidiores, & ignobiliores, nec ſenſum habent exquiſitum. Sed verum hoc eſſet, quoties inflammationes in glandularum ſubſtantiâ fierent, & non in venulis glandulas fulcientibus.

Si humor in bubone contentus non reſolvatur, illum ad ſuppurationem illis ſuppurantibus alliciunt, quæ aliàs pro vulgarium curatione retulimus. Pure genito, bubonem incidunt, pus evacuant, & ſtuppatam per 24. horas applicant, quo tempore tranſacto, removent, & *digeſtivo ex terebinthinâ, ovi vitello, & oleo roſaceo confecto* diù digerunt. Mundificato ulcere, ſarcoticis utuntur, & tandèm cicatrice obducunt.

Bubo ſimplex i. non Venereus, neque peſtilens, ſi in emunctoriis ſuſcitetur, meditandum eſt, an natura per criſim, & quidem perfectam, bubonem excitaverit, & æger à morbo eripiatur, & bonæ criſis adſint ſigna, tunc ſi hæc erunt, nihil movendum, ut docet *Hip.* 1. *aph.* 20. *Quæ judicantur, & judicata ſunt integrè, neque movere, neque novare aliquid, ſive medicamentis, ſive aliter irritando, ſed ſinere oportet.* Natura enim quod ſibi exoticum erat, ad externas, ignobilioreſque detruſit partes, ideòque ejus conatus non impediendus, neque juvandus, ſed totum negotium naturæ committendum, ut bubo quàm citiſſimè diſcutiatur, vel ſuppuretur. Si verò criſis imperfecta fuerit, humor ad affectam partem trahendus medicamentis centies à nobis decantatis.

Si nullo alio morbo præcedente bubo ſuſcitetur, tunc medicamentum purgans, non tantùm erit inutile, ſed malum pejorare poteſt, & phlebotomia erit periculoſiſſima ratione circuitùs ſanguinis, præcipuè ſi febris adſit. Medicamenta in morbi initio, ſcilicet ante inceptam ſuppurationem per os conveniunt, quæ ſanguinis concretionem in venulis reſolvant, ut *mumia*, *ſperma ceti*, *ſanguis hircinus*, *ſtibium diaphoreticum*, & alia alibi pluries notata. Exteriùs valet *emplaſtrum de ſpermate ceti*, *vel aqua ſpermatis ranarum deſtillata, vel oleum ceræ cum oleo liliorum.* Si incepta fuerit ſuppuratio, neceſſe eſt bubonem in abſceſſum abire; ſanguis enim concretus in naturæ gratiam redire, vel reſolvi non poteſt. Adjuvanda eſt itàque ſuppuratio *emplaſtro de mucilagine, &*

fili

filii Zachariæ ana, *vel fodicationum*, vel, quod maximè conducit, eſt *noſtrum emplaſtrum Benedictum*, quod omnem abſceſſum matureſcere facit, & aperit, vel tandem phlebotomo aperiatur. Expreſſo pure, ſi abſceſſus orificium ſit anguſtum, ſenſim dilatari poteſt turundâ vulgari digeſtivo inunctâ poſtmodùm *unguento noſtro magiſtrali lib. 3. de Lue Venereâ* deſcripto regatur ad abſceſſûs mundificationem uſque, & tandem incarnantibus, & cicatrizantibus ejus curatio compleatur.

CAP. LIII.

De Bubone Peſtilenti.

SUnt bubones peſtilentes, ceu peſtilitatis fructus, effectus, & ſymptoma, qui in inguine apparere ſolent; hinc à pluribus peſtis bubonibus comitata, lues inguinaria vocatur. Nonnulli nunquàm peſtem eſſe fatentur, niſi bubo graſſetur, ſed decipiuntur: nàm lues Venerea, & febris etiam maligna ſuos bubones comites habet, abſque eo, quod peſtis adſit. Bubo Græcè, Latinè inguen ſignificat, quia natura ad locum emunctorii inferioris ignobilem ſe exonerat, Eſt etiam bubo Avis feralis, debilis ad volandum, in cavernis commorans: à bovis boatu, quem imitari videtur, ità appellata, verùm mali ominis, ut Poeta inquit:

Ignavus bubo, dirum mortalibus omen.

Sic bubo dirum, & ferale peſtis ſymptoma, quia in ipſâ natura criſim moliri non poteſt; non enim tot hydris ſtipata Lernæis peſtilens virus domare, ſed tot tandem obruta ſymptomatibus concidere neceſſe eſt.

Signa.

Si ſæviente peſte in adenum locis tumor, rubor, dolor pulſans, æſtuans appareat ferri candentis inſtar excrucians, ac color ex albo in rubicundiorem mutetur, deindè in ſplendidiorem, imò ſæpè color ad lividum, ſæpè ad nigrum, vel fuſcum, vel viridem, & cœruleum inclinat, bubonem peſtilentem eſſe dicas.

Cauſa.

Bubonem peſtilentem fieri credunt vulgares ex putredine quatuor fictorum humorum, vel ex aëris calore, aut frigore, aut ex venenatâ qualitate aliquâ abditarum cauſarum ſobole; aiunt enim plerùmque naturam, vigente facultate expultrice, vel venenatæ qualitatis, vel putredinis partem ad corporis peripheriam detrudere, ut ad partes adenoſas, ex cerebro retro aures, ex corde ſub axillas, & ex hepate ad inguina, inibi maximam putredinis, vel qualitatis venenatæ partem deponere, & peſtilentes excitare bubones. Prò

Pro noſtrâ peſtilentis bubonis cauſâ aſſignandâ neceſſe foret, peſtis cauſam rimari, verùm non in præſentiarum ex profeſſo de eâ agimus, ſed inpoſterùm, Deo dante, cum omnibus ejus accidentibus: attamen hic, ut bubonis geneſim veſtigemus, de peſtilitatis cauſâ pertranſennam tractabimus; ut indè bubonis cauſam attingamus. Non peſtilitatis cauſam veſtigamus, ut vulgarium medicorum mos eſt, qui nunc ab intenſâ putredine, à malignâ humorum corruptione, nunc à qualitate venenatâ ineptè eruunt; nunc ad cauſas occultas, & deliterias referunt, nunc ad primarum qualitatum exceſſum confugiunt, ſed veram & genuinam luis cauſam aſſignabimus. Relinquimus vanam Aſtrologorum opinionem, qui peſtem è cœlo mendicant, nempè à determinatis ſiderum poſitionibus, oppoſitionibus, & malignis congreſſibus, undè influentiæ peſtilentes emergunt; verùm horum opinionem tanquam vanam, ſolidis deſtitutam rationibus, & experientiæ repugnantem repudiamus.

Peſtis originem habere exiſtimamus à cauſâ communi, & aërem pro peſtis vehiculo aſſignamus; aër nàmque variis ſalium generibus inquinatur, quæ ex baratris, voraginibus, cavernis, ſpecubus, fodinis, lacubus, paludibus, aut cadaveribus non crematis, aliarumque rerum putridarum, vel fracedine erumpunt, tunc cùm fermentationem arripiunt, interno, vel externo calore adjuvante, ſalina effluvia in atmoſphæram elevantur, & juxta ventorum excurſum in provincias, oppida &c. incumbunt, quæ unà cum aëre, in quo continuò degimus, & quem potamus, proditoriè, & inſenſibiliter in noſtram vitam ſe intrudunt. Non totus aër eſt conſpurcatus, aliàs enim quiſpiam immunis in eo degere non poſſet: ſed ſufficit, ſi ſalinis illis effluviis hinc inde ſit conſpurcatus. Quòd tamen ubi evenit, longè pernicioſum eſt in tali aëre verſari, & peſtilentes conſtitutiones, ubi totus aër eſt inquinatus, ſunt longè graviſſimæ, & latè in obvios quoſque ob communis aëris vitium graſſantur.

Sunt hæc effluvia vitriolata, vel nitroſa, gemmea, armoniaca, vel aluminoſa, arſenicalia, realgarina, vel ſectica, quibus varia ſulphurum inflammabilium genera adduntur, quæ etherogeneitate invicem agendo ſemper majorem concipiunt fermentationem, & nimis exaltantur, ac in venena lethalia tranſeunt. Hæc ſalina, & ſulfurea effluvia venenata furtivo modo inſpirata, vel per halitum thoracem, vel ſalivæ immiſta ventriculum obſident, tubulos ſubeunt, lymphæ, nutrimento, ſanguini, aliiſque ſuccis circulantibus ſe immiſcent, vitæ œconomiam invertunt, ſpiritus in ſuo motu perturbant, inquinant, ſanguinem exagitant, vehementes excitant effervefcentias, ſanguis grumeſcit quandòque, quandòque cum latice turgeſcit, & tumultuariè commovetur, ejuſque prin-

principiorum nexus ſolvitur, hinc omnes ſucci contaminantur; & per anguſtiorum tubulorum glandulas circulare non valentes, in iis ſtagnant, & ab horum effluviorum particulis duris, rigidis, acutis, ſcindentibus, & acicularum inſtar pungentibus extendúntur, rumpuntur, & exeduntur tubuli; igneum excitant tumorem in adenum locis, ubi ſucci filtrantur, cum dolore, & ingenti ardore, bubonem dictum peſtilentem.

Prognoſis.

Bubones maligni, & peſtilentes fere ſemper ſunt lethales, Lethale eſt bubones repente augeri, & furente veluti impetu ad debitam magnitudinem perveniſſe, ſummaque omnia doloris, tumoris, & ardoris accidentia ſubitò, & in momento habuiſſe. Si bubones circulum Iridis inſtar habeant, vel ſi lividi, ac nigri, mortis ſunt nuncii, ſed hæc ſigna ſæpe infida ſunt; moriuntur enim non raró, & quibus rubicundi ſunt bubones, & quibus œdematoſi, aut cuti concolores, tantus eſt hujus morbi dolus. Maligniores, & peſſimi ominis ſunt bubones, qui comparentes, derepente diſparent. Item quandò impoſitum veſicatorium intra octo, vel decem horas nullas excitat veſicas, vel nullâ ſcatet humiditate, ægrum nàmque mors præ foribus expectat. Periculoſiores ſunt, qui in collo, & ſub axillis, quàm qui in inguine ob ſuffocationis metum. Peſſimum eſt eſt, ſi in adenibus ordinariis bubonum locis, carbunculi oriantur.

Peſtilentes bubones non levem promittunt ſpem, quandò ægri ſunt robuſti, temperatam incolunt regionem, vires conſtant, medicamenta optima non revomunt, ſed per ſudorem eliminantur: Si verò ſint debiles, delicatuli, non adulti, calidiſſimas incolentes regiones, magnum impendet periculum. Maximum periculum exoriri ſolet, ſi ægri bubones negligant, nec internis, vel topicis utuntur, ſed ſolùm naturæ committunt opus. Si bubones maturè erumpant in inguine, ſi colore vivido conſpicui ſint, hinc optimè inquit *Hip. lib. 6. epid. 5. 1. tex.* 29. Tubercula extra extuberantia, & acuta, & faſtigiata, & æqualiter matureſcentia, & non dura, & deorſum vergentia, & non bifida, meliora; contrà verò mala, & quanto plus contraria, peſſima. Vires proſtratæ, vomitus tùm medicamentorum, tùm aſſumptorum frequens, & continuus, faciei partes ſubitò immutatæ, & cadaveroſæ, lipothymiæ ſæpè recurrentes, delirium, convulſiones, exteriora frigida, interiora calida, alui dejectiones nimis copioſæ, ac diverſi coloris; atræ nempè, & ad lividum tendentes, ut & urinæ fœtidæ, ac nigricantes denotant mortem eſſe ante oculos.

Curatio.

Bubonum peſtilentium curationem commodè dividimus in internam, & externam. Interna pe-

ragitur medicamentis alexipharmacis, quæ ſalinorum, & ſulphureorum effluviorum particulas duras, rigidas, acutas, corroſivas, arſenicales, realgarinas, ſepticas &c. cicurant, obtundunt, demulcent, attemperant, abſorbent, hebetant, & per univerſale emunctorium, vel per particularia eliminant, hujuſmodi ſunt ſudorifica volatilia, fixa, diaphoretica, & cardiaca, quæ debilem promovent diaphæreſim, alkalia, poroſa &c. Inter quæ commendamus *antimonium diaphoreticum, ſulphur auratum diaphoreticum, bezoarticum minerale, tincturam antimonii, tincturam bezoarticam, electuarium ex ovo, diaſcordium &c.* Quibus aliis auxiliis peſtilens bubo curari poſſit, nunc videamus oportet.

Nonnulli id purgante medicamento perfici putârunt, hujus farinæ authores fuere *Fallopius*, & alii, ac præ cæteris *Zacutus Luſitanus de prax. med. adm. lib. 3. obſ. 19.* qui ad nauſeam uſque contendit in bubone peſtilenti purgandum eſſe; Verùm quia nullis innititur rationibus, & solùm authoritatibus pugnat, quæ ſine rationibus ad tanti momenti controverſiam decidendam non ſufficiunt, audiendus non eſt. Alii his fiſi rationibus credunt purgantia convenire; inquiunt enim humoribus malignis, venenatis, & peſtilentibus proprium eſſe cordis arcem obſidere, hominemque celerrimè interimere: ſtatim igitur purgandos, è corpore eliminandos, & in partes quàm maximè à corde diſſitas protrudi aſſeverant, ac deindè, ut cor roboretur, & malignorum humorum vis obtundatur, incumbendum. Verùm in æquivoco volutantur, nàm nullum datur medicamentum purgans, quod venenatam ſubducat qualitatem, cùm peſtilens virus non à plenitudine, non à ſimplici humorum corruptione, ſed per vulgares, à peculiari, & occultâ malignitate pendeat. Quid ergò purgans medicamentum conferre poterit? Imò multùm obeſſe, quia intimiùs peſtilens virus penetrare poteſt, & humores effrenatos reddere. Non eſt medicamentum purgans id, quod alvi ſolutionem promovet, nàm in hoc nullam ſpem collocare debemus, ſed quod morbum per ſuum emunctorium ſolvit, ità ſunt reliquæ evacuationum ſpecies, vomitus nempè, urinæ, ſudores, inſenſilis tranſpiratio. Vera purgantia peſtilentiâ affectis ſunt alexipharmaca, quæ ſudorem, inſenſilemque promovent tranſpirationem, ac peſtilens obtundunt virus, quæ naturæ motum ſequuntur, & peſtilentia effluvia foràs protrudunt, ac per corporis habitum quoquo verſùm expellunt. Oppoſitum purgantia per alvum efficiunt, quia interturbant, & venenum illud ad interiora revocant; obſervamus enim quibus ob bubones Venereos purgatio præſcribitur, his materiam reddi inſuperabilem, & ad interiora ejuſdem luis fieri attractionem, & penetrationem. Igitur ob has, & alias rationes in peſtilentibus bubonibus acri ſtudio purgantia repudiamus, quia vires proſtrantur, &

& natura malignitati ſuccumbit. Hinc vires in nullo alio morbo, quàm in peſte ſartas tectas conſervare convenit, & eſtò quandòque validæ videantur, inſpiratò in peſte labefactantur. Imò peſte correptos quibus initio aluus adſtricta fuit, etſi nullo alio uſi fuiſſent medicamento, quàm theriacâ, vel mithridatio, maximâ ex parte convaluiſſe; contrà verò quibus vel ſpontè, vel arte profluit, omnes ferè occubuiſſe obſervavimus. Verumenimverò purgantia non negamus, tunc cùm hominibus peſtilentia accidit ab humoribus pravis, quos ex victu pravo, vel annonæ caritate, vel aliâ de causâ cumulârunt, atque in primis viis fovent, quia in hoc caſu purgantia, & emetica locum habere poſſunt, ſed hæc primis diebus, magnâ cum præmeditatione præbere debemus.

Alii in peſtilentis bubonis curatione ſanguinis miſſionem extollunt, & medicamentum purgans abnegant; quidam utrumque concedunt, & reverà tota, quanta eſt vulgarium medicina, circa ſtercoris, & ſanguinis eductionem verſatur. Hujus opinamenti fuêre *Alexander Maſſarias, Nicolaus Maſſa, Iohannes Baptiſta Gemma*, & multi alii vulgares, qui in bubone peſtilenti venæ ſectionem admittunt, quorum ſententiam nonnulli non indiſcriminatim, ſed cum diſtinctione recipiunt; inquiunt enim tantùm inſtituendam eſſe, ubi magna ſatis ſanguinis onerantis naturam copia adeſt, quæ facilè inflammationes parere, febrem augere poteſt. Verùm ità phlebotomiam inſtituunt, ut natura à ſuo conatu nullatenùs avocetur, ſed potiùs in eâ adjuvetur, & humor peſtilens, qui à naturâ ad bubonem propellitur, ad interiora non recurrat: ſed hic opus, hic labor eſt. Metuunt vulgares ſanguinis copiam, ne inflammationes pariat, & febrem adaugeat, & non peſtem, quæ eſt morborum omnium princeps, & omnium acutorum morborum acutiſſimum non verentur. Peſtilenti veneno non opponitur venæ ſectio, neque per venæ ſectionem illud educi poteſt, ſed per alexipharmaca: imò facilè contingere poteſt, ut vires, quæ in hoc morbo conſervari debent, intempeſtivâ venæ ſectione labefactentur, & naturæ motus in expellendo veneno impediatur, illudque introrſum rapiatur. Præterea expertum habemus eos, quibus vena ſecta fuit mortuos eſſe, vel paucos ex iis ereptos fuiſſe. Inſuper qui, venæ ſectione celebratâ, venenum peſtilens è corpore tollere conantur, fruſtrà laborant, & ægrum in manifeſtum vitæ diſcrimen conjiciunt.

Quidam, apparente bubone, venam in eodem latere ſecant, ut per venam ſectam veneni pars, quæ intra vaſa continetur ſanguini commiſta educi, obſtructio impediri, & febris æſtus commodè remitti poſſit. Cœterùm ſi in hiſce attendamus uſum venæ ſectionis cum veneno peſtilenti, & præcipuè per vaſcula hæc ſe jàm extenſe, fatendum eſt venæ ſectionem conſultiùs omitti, cùm noxam

potiùs, quàm utilitatem inferat. Quantitate enim ſanguinis ablatâ, reliqua maſſa grumeſcit magis, & viræ jàm diù ſatis debiles, vel non ſuffecturæ magis exhauriuntur. Peſtis acrimonia coagulativa, & aculeata in ſanguine, & ſuccis reliquis corrigi hoc pacto renuit, ut potiùs parte ſanguinis diluente ablatâ, magis ſæviat. Motus ad exteriora hoc ipſo non promovetur, ſed potiùs inhibetur, & quidèm non ſine præſentaneo periculo. Quod de venæ ſectione diximus, id quoque de hirudinibus, & cucurbitulis valet.

Satis ſuperque probatum eſt medicamentum purgans, & venæ ſectionem in bubonibus peſtilentibus nullo modo convenire, imò potiùs obeſſe, quàm prodeſſe; inquiramus nunc oportet, quomodò tractandi circa curationem ſint. Quidam putârunt planè in hoc caſu naturam imitandam eſſe, quæ ſucceſſivè, & longiori tempore eorum ſuppurationem molitur: ſic medicum maturantibus incumbere, ut hi tumores ad ſuppurationem ducantur, exiſtimant; rati ſunt enim à veſicantibus, ſcarificationibus, & inciſionibus dolorem, qui inflammationis occaſio ſit, excitari, vireſque debilitari. Prætereà metuunt, ne venenum, quod natura ad exteriora depoſuit, agitetur, & ſpiritibus, & humoribus miſtum, in cor, à quo proſcriptum fuit, remeet. Cœterum oppoſitum nobis magis arridet; materia enim peſtilens maturationi reluctatur, nec ſuppurationem, quia inepta eſt, admittit, & eſtò exquiſitâ adhibeantur ſuppurantia, nunquàm ſuppuratio ſperanda eſt, ſed potiùs gangrænam expectare debemus. Imò libenter conjectamus, nè humor venenatus, antequàm in ſuppurationem abeat, mediantibus ſpiritibus, & humoribus, cordi iterùm communicetur. Ideòque unicè conſulimus bubonibus peſtilentibus exitum patefieri, quem natura digito demonſtravit, & deindè decenti methodo tractari.

Nonnulli inquiunt, ſi perfectè, aut maxima veneni pars in bubonem à corpore expulſa videatur, (quod poſt bubonis eruptionem, ſymptomatum remiſſione, atque ex ægri melioratione deprehenditur) non delinquit medicus, ſi coctionem, licèt non perfectam, ut in aliis tumoribus, expectet; & eam omnibus modis adjuvet. Verùm extra rem loquuntur, nàm exotico viro non fidendum, licèt ad emunctorium aliquod depoſitum fuerit, & ſopitum jaceat; quia recrudeſcere, vires aſſumere, & inſidias ſtruere poteſt, & tùm maximè lædit, quos anteà apprehendit, nec quiſquam tutus eſſe poteſt, qui intra proprios Lares, eſtò in partibus diſſitis, cum hoſte cohabitet, niſi extra limen ejiciatur, & hoc citiſſimè, abſque cunctatione fieri debet; periculum enim eſt in morâ, nec hoſti fidendum, nec quiſquam cum eo familiariter ſe gerere debet. Tunc de noſtrâ ſalute ſecuri ſumus, cùm hoſtem, qui vitæ noſtræ inſidiatur, obtruncaverimus; igitur nullate-

nùs

nùs cunctandum, ſed celerrimè danda eſt opera, ut veneno exitus pateſcat, hoſti enim aureus pons ſtruendus eſt.

Quia peſtilentes bubones materiam continent venenatam, nullam in iis maturationem expectare debemus, criticè enim non erumpunt, ſed ſolent quandòque eſſe ſalutares, neceſſe eſt, ut non tantùm ad corporis periferiam trahatur, ſed planè è corpore eliminetur, id duplici modo contingere poteſt, vel per medicamenta alexipharmaca, quæ totum reſpiciunt, vel per chirurgiam. Alexipharmaca multa deſcripſimus in curatione internâ, & innumera proſtant apud authores, verùm nos hîc potiùs unico contenti ſumus, quàm eorum copiâ delectamur, cujus uſum experti ſumus graſſante contagio, tale eſt *Noſtrum Antidotum Anti-peſtilentiale*, quo qui uſi ſunt, omnes evaſerunt, cujus deſcriptionem ingenuè communicamus:

℞. *Rad. angelic.*
Zingiberis,
Imperatoriæ,
Scorſoneræ,
Gentianæ,
Ariſtolochiæ rotundæ,
Valerianæ,
Zedoariæ ana ℨ. vii. ß.
Radic. carlinæ ℨ. ij.
Biſtortæ ℨ. ij. ß.
Tormentillæ,
Dictami albi,
Contrherbæ ana ℨ. vj.
Fol. rutæ,
Calaminth.
Scordii,
Vincetoxici ana p. j. ß.
Verbenæ p. j.
Card. Sancti,
Morſus diaboli,
Dictami Cretici ana ℨ. ß.
Nucis moſchat.
Macis ana ℨ. ix.
Sem. citr. excoriat.
Acetoſæ.
Ocymi ana ℨ. vij.
Linguæ avis ℨ. j.
Boli armeni,
Terræ ſigillat. in aquâ
Acetoſ. præp. ana ℨ. vij. ß.
Oſſis de corde cervi ℨ. iij.
Cortic. citri &
Aurantior. extim. ana ℨ. j. ß.
Succ. ſcord., *&*
Rutæ caprar. depurator. ana ℨ. iij.
Carnis viperinæ ℨ. j.
Croc. orient. ℨ. j.
Myrrh. rubr. tranſlucid. ℨ. ß.
Rhabarbari opt. ℨ. iij.
Corall. rubr. præp. ℨ. ß.
Cinnam. acut. ℨ. vj.
Bacc. juniper. m. iij.
Ligni aloës ℨ. iij.
Lapid. benzoar. or. ℈. ij.
Unicornu ℨ. ij.
Raſuræ eboris ℨ. ß.
Camphoræ ℨ. j.
Stibii diaphoretici ℨ. ß.
Theriacæ Andromachi,
Mithridatii ana ℨ. iij.
Specier. elect. de gemmis ℨ. iv.
Elect. diaſcordii fracaſtorii ℨ. ß. m.

Et cum ſyr. de rutâ caprariâ, & ſpiritu vini rectificato ana q. ſ. f. elect. S. ad

Preſtantiſſimum, & eximiarum virtutum eſt hoc noſtrum Antidotum Anti-peſtilentiale, quod omni alii anteferendum eſt; ſudores enim profluſiſſimos movet, & venenatos

nenatos à centro ad circumferentiam potentes propellit ichores, ac cor à tetris effluviis tuetur. Pro partis præſervatione ſufficit ℈. j. manè jejuno ſtomacho; pro peſte correptis doſis eſt ʒ. j. attamen infectus ſtragulis optimè cooperiatur, & copioſos expectet ſudores.

Quò ad chirurgiam aliqui vulgares cucurbitulis utuntur ſiccis, ſed hæ dolorem excitant, febrem intendunt, bonos æquè, ac pravos alliciunt humores, & ſanguinem alterant. Alii veſicantia applicant, & veſicas excitant, quas deindè diſſecant; verùm aqua, quæ veſicantium cauſâ exudat, nil aliud eſt niſi vel ſuccus alimentitius, vel cruor tranſmutatus à corroſivo cantharidum veneno.

Præterea veſicantia, ſeu vexantia, ſuâ vi igneâ febrem adaugent, vigilias inducunt, delirare faciunt, vires proſternunt, & ipſâ lue ſunt nocentiora. Inſuper veſicantium realgarina ſalia ſpiritus reddunt efferos, humores, & ſolidas intorquent partes, in ſanguinem ſe inſinuant, ipſum inficiunt, venenant, ejus compagem diſſolvunt, ſubtiliant, aut in ſeroſum humorem exprimunt, vel per dilaniatam cutem, vel per renes exturbant, diſuriam, vel ſtranguriam, vel ulcera in veſicæ collo cauſando. Hinc pauciſſimi, niſi quos æquus amavit Juppiter, febre malignâ correpti, quibus vulgares veſicantia applicant, evadunt. Tandem præcipua veſicantium ingredientia ſunt cantharides, ſinapi, euphorbium &c. quæ plurimo ſale cauſtico, & exurente, ac nimio ſulphure inflammabili exuberant: ſunt itàque de venenorum corroſivorum catalogo, & bubonibus peſtilentibus nullatenùs prodeſſe poſſunt, quia unum venenum intenderet aliud potiùs, quàm obtunderet, vel attraheret, ut vulgò putatur. Veſicantia nullum antidotum in eorum compoſitione includunt, ac proindè à remediorum cœtu contra malignas febres, & peſtilentes bubones ea tanquàm inepta ſubſidia, & à diabolo excogitata contra humanum genus, ab ineptis medicis uſitata meritò explodimus.

Libenter ferrum admittimus, quo bubonis cutis ſcarificetur, aut ipſe bubo incidatur, ut patefacto exitu, non ſolùm liberiùs exhalet, ſed & humores peſtilentes, ut effluvia ſalina, effluere poſſint. Neque ullus metus eſt, (ut nonnulli timent) ne venenum per hoc remedium agitatum ad cor remeet, nàm per patefactam viam naturâ venenum è corpore eliminat. Hinc bubone peſtilenti correptos, & adaperto, graſſante peſte, inter peſte affectos verſatos, ac inter cadavera greſſos fuiſſe abſque ulteriori peſtis noxâ obſervavimus. Et idem in bubone Venereo adaperto affectis, graſſante peſte, obſervavimus. Neque naturâ à loco dolente attrahit, ſed ad dolentem locum mittit humores. Nec dolorem timere debemus, qui unâ, & alterâ ſectione adeò magnus oriri non poteſt, & eſtò indè magnus oriatur dolor, è duobus tamen malis minus eſt eligendum, præſtat itàque ægram ſervare,

quàm

quàm ſine dolore venenum in corpore relinqui, à quo mors expectanda ſit. Imò dolor leniri poteſt ſequenti cataplaſmate:

℞. *Flor. chamæmel. p.* j.
Fol. ſcordii,
Rutæ caprariæ,
Vincetoxici ana m. j.
Mica panis ℥. ij.
Coque in lact. vaccin. & adde
Theriacæ ℥. iij.
Croc. orient. ℥. ß.
Vitell. ovor. num. ij.
F. cataplaſma, & utere

Aliqui poſt inciſionem dolorem demulcent, ſuperimponendo *ovum recens cum oleo roſaceo miſtum.*

Ad extrahendum venenum abſque inciſione magno cum commodo utuntur vulgares pullo gallinaceo, vel columbino deplumato circa podicem, ità tamen ut foramen ipſius ſupra bubonem, conſtricto roſtro, impónatur, taliter quod per anum reſpirare cogatur, nàm vi caliditatis ipſius habet vim attrahendi venenum, & peſtiferam qualitatem, cujus evidentiſſimum argumentum eſt, nàm ſæpiſſimè, & ſtatim veneni vi ab hujuſmodi operatione moritur. Non deſunt alii conſulentes pullum prædictum, & præcipuè columbinum viventem medio ventre apertum parti affectæ ſuperimponendum, donec calidus ſentiatur, & ſtatim ac refrigerari incipit, partem affectam theriacâ, vel mithridatio inungunt: hoc enim modo firmâ fide credunt venenum forâs extrahi.

O quàm inepti, bardique ſunt vulgares! Quis iſtos philoſophaſtros docuit hæc animalia, compreſſo roſtro, per podicis foramen reſpirare? Qua ratione, vel experimento dicunt horum volatilium calorem, peſtiferamque qualitatem extrahendi vim habere? Forſan, quia moriuntur? Si vulgarium ora arctè conſtringeremus, abſque eo, quod eorum podicem buboni peſtilenti admoveremus utique morerentur.

Ignem actualem maximoperè improbamus, potentialem verò neceſſarium exiſtimamus inter quamplurima minori dolore profundiùs corrodens nullum nobis hactenùs innotuit, quàm illud, quod componitur ex calce vivâ, & ſapone nigro, vel illud ex mercurio meteorizato, & farinâ hordei cum ſalivâ ſubacto, vel illud ex ſaponariorum lixivio conficitur. Inductam eſcharam ſequenti unguento egregiè ſeparabis, ut

℞. *Pingued. porci ſine ſale* ℥. ij.
Fuliginis camini ℥. vj.
Theriacæ ℥. iij.
Farinæ fœnugræci ℥. j.
Vitell. ovor. num. ij.
Ol. ſcorpion. q. ſ.
M. f. Unguentum.

Nonnulli theriacæ uſum reformidant, quia puris geneſim impedit, at ſi maturantia admiſceantur, facilè hanc ſuſpicionem vitabunt, nihilominùs theriaca venenum evocat. Poſt eſcharæ caſum ulcus per longum tempus digere hoc digeſtivo:

℞. *Terebinth.* ℥. iij.
Vitell. ovor. num. ij.
Pulv. bufon. exſiccat. &
Fuliginis camini ana ℥. ij.

Myrrh.

Myrrh. ℥. j.
Mell. roſ. ſimpl. &
Ol. ſcorpion. q. ſ.
F. digeſtivum.

Nec nimium ad conſolidationem feſtinato, ne venenatus humor in corpore adhuc latens intercludatur, & novum morbum, ac tandem mortem producat.

Præſtantiſſimum remedium contra bubonem peſtilentem tàm attractivum, quàm maturativum, & corroſivum erit bufonis pulvis, nàm eo ſuperimpoſito, infra horæ quadrantem dolore privatur, & infra duas horas perfectam acquiret ſuppurationem, educeturque per bubonis apertionem totum peſtilens virus per corpus diffuſum. Sic bufo in pulverem redigitur:

℞. *Bufonem vivum,*
illumque in furnum immitte, ut ſenſim moriendo, exſiccetur, & in pulverem redigi poſſit. Hunc pulverem m. cum farina hordei, & cum ſalivâ, vel urinâ humanâ, reduc in pultem, quam telæ impone, & buboni applica.

Hoc alio modo procedit Paracelſus cum bufone pro extrahendo veneno à bubone peſtilenti, ut *Bufonis vivi caput ligno transfigendum eſt, iſque in aëre, aut ſole ſiccandus. Siccatus, & linteo exceptus ſuperligatur. Ubi ille intumeſcet, & per cutem integram venenum peſtis extrahet, totuſque implebitur. Ità impletus abjiciatur, & recens alius imponatur, applicatio iteranda, donec bubo non ampliùs intumeſcat; id enim ſignum eſt venenum omne extractum eſſe, & patientem ſaneſcere.*

Nonnulli utuntur *emplaſtro de Ranis* cum mercurio, verum venenum ad interiora propellunt, & ægrotum in magnum vitæ diſcrimen conjiciunt.

Omnibus emplaſtris palmam præripit *emplaſtrum de fuligine, quod capite* 43. *de Parotide* deſcripſimus, hoc enim ad maturandos peſtilentes bubones, extrahendum venenum, & demulcendos dolores inde ſubortos eſt præſtantiſſimum.

Buboni peſtilenti maximoperè præſtat *Magnes Arſenicalis*, eſtque cauſticum potentiale, quod nullam parit inflammationem, ſed ſine dolore cutem corrodit, cujus præparatio hæc eſt:

℞. *Antimonii crudi,*
Sulphuris flavi, &
Arſenici cryſtallini ana ℥. iij.

Pulveriſentur omnia ſubtiliter, & miſceantur, ponantur in vaſculum terreum, & lentus ſubminiſtretur ignis, donec leniter liqueſcant, ſtudioſè tamen à fumo cave, quia venenatus eſt ex arſenico. Agitentur ſpatulâ ferreâ, donec nempè terebinthinæ inſtar ductilentur, & colorem rubeum ſubobſcurum induant, vaſe refrigerato, materiam exhibe, quæ Magnes arſenicalis vocatur, & venenata ampliùs non eſt, ut in canibus cuilibet id experiri licet. Ex magnete arſenicali paratur emplaſtrum inter omnia præſtantiſſimum ità.

℞. *Gummat. ſerapini,*
Ammoniaci,
Galbani ana ℥. iij.

Diſſolve in aceti ſquillitici ſ. q. poſteà per laciniam linteam exprime, & ebulliendo viciſſim inſpiſſa, & ſerva. Deindè

℞. *Ceræ,*
Terebinth. opt. ana ℥. iv.

Pulv.

Pulv. magnetis arſenicalis ℥. iij.
Ol. ſuccini ℥. ij.

Ceram, & terebinthinam lento igne miſce, & remotam ab igne agita, ut in modum unguenti coëant; adde gummata ſoluta, & colata, & viciſſim agitando diligenter miſce, exindè forma magdaleones, ac in veſicâ illita oleo ſcorpii pro uſu ſerva. Hoc emplaſtrum citiſſime maturat, rumpit bubones, & venena potentiſſime attrahit, ac cuti duriori impoſitum nec minimam quidem producit eſcharam, interim malignos tàm egregie attrahit humores, ut bubo juglandi ſimilis intra quatuor, vel ſex dierum ſpatium tollatur. Verùm hoc non ſemper tàm citò evenit. Imò in corporibus robuſtioribus nequaquàm eſcharam producit, niſi veſicatorii ope non ſolùm cuticula, ſed etiam quædam cutis particula priùs corroſa fuerit. At verò in pueris corporibuſque tenerioribus eſcharam, nullo veſicatorio præmiſſo, per ſe excitare poteſt. Eſchara hæc nigerrima, & putida vera veneni extracti ſedes eſt, quare mediocriter craſſa reperitur, cute ſuperficiali tantùm corroſâ, quod equidem eſt conſideratione digniſſimum: nàm hæc ratio eſt, cur multoties ſeparetur, quàm aliæ eſcharæ arte excitatæ. Horis enim vigintiquatuor, aut triginta ſex effluxis, ſolius ſpatulæ auxilio, nullâ præcedente ſcarificatione, abſque ullo, aut ſaltim non inſigni dolore, auferri poteſt, vel noſtro unguento anteà deſcripto, in reliquis verò utere, ut ſuprà aſſignavimus, & ea ſint omnia topica medicamenta, quæ venenum in bubone obtundunt, & ſpiculos infringunt.

Cap. LIV.

De Phymate.

Phyma multoties genericum nomen eſt apud Græcos, unumquemque tumorem ab intrò extrà erumpentem denotans, ſic *Gal. 2. ad Glauc. cap. 1. & lib. 3. meth. cap. 3.* docet, attamen propriè phyma deſignat tumorem furunculo in omnibus ſimilem, præterquàm in loci profunditate, nàm phyma extra cutem emergit duritiem cum aliquo rubore habet, ſed faciliter perfectam admittit ſuppurationem, ut ſimplex abſceſſus calidus.

Signa.

Cognoſcitur phyma ex tumore duro, rotundo, & multùm elevato, parùm rubente, & ferè doloris experte, in parte propè glandulas. In pueris oritur frequentiùs, rarò in juvenibus, & rariùs in adultis.

Cauſa.

Vulgares credunt phyma à ſanguine non puro, ſed pituitoſo excitari, ac proindè aliquantulùm ab inflammatione declinare, referuntque hoc tumoris genus ad inflammationem œdematoſam. Verùm excitatur phyma ex nutrimento de-

to degenere prope glandulas, & vel ob materiæ reſiſtentiam, vel continentium partium imbecillitatem, lenta, vel ſaltim non integra evenit ſuppuratio.

Prognoſis.

Phyma periculo vacat, & plerùmque abſque medicamentorum ope, ſed naturæ beneficio ſuppuratur, & ſanatur, verùm chirurgorum incuriâ mortem inducere poteſt, ſi ferro, vel alio acri medicamento tractetur. Faciliùs curatur in pueris, in juvenibus, & adultis difficiliùs.

Curatio.

In phymatis curatione danda eſt opera, ut quamprimùm ſuppuratio procuretur; ideòque naturæ conatus medicamentis ſuppurantibus adjuvandus eſt. Ad hunc finem vulgares commendant *triticum manſum*, & impoſitum, ut & uvas paſſas, acinis exemptis, vel ſequens cataplaſma, ut

℞. *Pulv. radic. alth.*
Farinæ tritici, &
Lupinor. ana ℥. j.
Caricar. ping. num. vj.
Fermenti ℥. ß.
Coque, & adde rapam ſub
Cineribus coctam num. j.
Ol. lilior. albor. q. ſ.
F. cataplaſma.

Niſi his medicamentis rumpatur, arte aperiunt, ne materia diutiùs detenta aliquod afferat periculum: Cœterùm potiùs ægrotantem in vitæ periculum conjiciunt, quàm utilitatis aliquid afferunt.

Phymatis curatio internè expoſtulat incidentia, abſorbentia, & diaphoretica, hinc indè ad nauſeam dicta; externè ſuppuratio promoveatur, quæ haberi poteſt ab externis impoſitis ſuccorum fermentationem adaugentibus, in quem finem conducet *emplaſtri fodicationum* ſuperpoſitio; hoc nàmque mediante infra decem dies materia perfectam acquiret ſuppurationem, partes continentes validæ fiunt, cutem attenuat, tandem tumorem aperit, materiam abſtergit, & curationem complet. Qui fodicationum emplaſtro caret, illud de quatuor gummatibus ſuſtituere poteſt.

CAP. LV.

De Phygethlo.

PHygethlon Græcè aliud tumoris genus eſt in iiſdem partibus adenoſis, in quibus bubones accidunt, erumpens; Latini ſpanum, vel potiùs panem à figuræ ſimilitudine nominant. Differentia inter bubonem, & phygethlum eſt, quòd bubo producitur à ſanguine in venis juxta glandulas viciato, phygethlus verò ſecùs producitur, ut dicemus.

Signa.

Phygethli ſigna ſunt tumor, durities, calor, diſtenſio, dolor major, quàm pro tumoris magnitudine, & paucus in ſuperficie rubor.

Quandòque febris accidit. Interdùm talium nihil extrà deprehenditur, ubi materia altiùs deliteſcit, ſed ſaltim aliquæ intus percipiuntur punctiones. Raro, aut nunquàm ſuppurationem acquirit, & temporis progreſſu contumacior fit, & indolens eſſe ſolet.

Cauſa.

Aſſignant pro hujus tumoris cauſâ inepti vulgares ſanguinem biliosum, ſed perperàm; nàm producitur phygethlon in ipſo glandularum corpore ex proprii nutrimenti degeneratione, & hinc eſt, quod duritiem habet, & raro, aut nunquàm ſuppurationem admittit, & temporis tractu contumacior, & indolens fit.

Prognoſis.

Phygethlon, qui ex ulcere, dolore, contuſione, vel aliâ cauſâ externâ excitatur, periculo vacat; verùm qui febribus ſupervenit, ſicut præſertim peſte graſſante, accidere ſolet, tàm in femoribus, quàm ſub alis, ſive in collo ſupervenit, peſſimus, & pernicioſus eſt.

Curatio.

Quia phygethlon ſuppurationem non admittit, ſive ex ulcere, dolore, colliſione, vel aliâ de cauſâ procatharticâ excitetur, temerè à chirurgis tentanda non eſt ejus inciſio, vel apertio, nàm morbus, qui periculo vacat, periculoſus fit; glanduloſæ enim partes poſtquàm vitium contraxêre nunquàm, vel raro illud exuunt abſque gangrænæ periculo.

Noſtra phygethli curatio tàm in internis, quàm externis remediis conſiſtit. Interna debent eſſe deobſtruentia, incidentia, deinde diaphoretica, & abſorbentia, quibus mediantibus meatus deobſtruantur, degener nutrimentum incidatur, & reſolvatur, hujus conditionis ſunt *eſſentia centaur. min. abſynth. tinctura tartari, tartarus vitriolatus*, quibus admiſceri poteſt *magiſterium oculor. cancrorum.* Non contemnenda ſunt diaphoretica, præcipuè *ſal volatile c. c. viperar.* & alia volatilia.

Externa tumori ſtatim applicanda ſunt, verùm repellentia, & alia frigida vitentur, & ad deobſtruentia confugiendum eſt, ut ad *emplaſtrum de labdano, vel de ammoniaco ſimpl. malaxatum cum oleo ceræ*, cujus poſt longam applicationem, ſi pertinax perſeveret phygethlon, *emplaſtro de Pyrite* utere, cujus uſu omnes duros reſolvere poteris. Quòd ſi his emplaſtris reſolutio reluctabitur, efficaciſſimum erit *emplaſtrum Apoſtolicon Nicolai Alexandrini*, ut

℞. *Lithargyr.* ℥. vj.
Ceræ citrinæ,
Colophoniæ ana ℥. ij.
Propoleos,
Viſci quercini,
Glutinis ana ℥. j.
Ammoniaci guttæ,
Lapidis calaminaris,
Thuris ana ℥. vj.
Maſtiches,
Mumiæ ana ℥. j. ß.

Terebinthæ.
Galbani,
Bdellii,
Myrrhæ,
Æris uſti.
Sarcocollæ,
Squamæ æris ana ℥. j.
Ol. veteris q. ſ.
F. emplaſtrum.

Credibile non eſt, quantum valet emplaſtrum hoc non ſolum ad duros reſolvendos tumores, ſed etiam ad quoſcumque morbos chirurgicos, omnium præſtantiſſimum experti ſumus.

De Herniis.

CAP. LVI.

De Enterocele, & Epiplocele.

POſtquàm de iis tumoribus egimus, qui inguina infeſtare ſolent, non alienum à noſtro inſtituto de herniis pertractare arbitramur, cùm propè inguina, in ſcroto, & teſtibus oboriantur.

A Latinis *hernia, ramex, ac ruptura* à græcis verò *cele* dicitur, quanquàm hoc nomen non ſolùm inteſtinorum, ſed omenti prolapſui tribuatur. Igitur ab herniis initium facimus, quæ ab inteſtinis, & omento è naturali ſede prolapſis in inguina, ſive in ſcrotum ortum habent, & juxta hanc diviſionem duæ tantùm dantur herniarum ſpecies, nempè inteſtinorum, & omenti; undè ſi inteſtinum excidit, *hernia inteſtinalis* appellatur, græcè *enterocelen* dicitur, ſi verò aliqua omenti pars prolabatur, *hernia omentalis*, vulgò *Zirbalis* nominatur, græcè *epiplocelen.* Nonnulli tertiam herniarum ſpeciem conſtituunt, quæ ex utrâque miſta eſt, ubi aliquid omenti, & inteſtina ſimul prolapſa ſunt. Cœterùm ſi inteſtina in ipſum uſque ſcrotum deſcendant, completam, & perfectam conſtituunt herniam, quam græci *oſcheocelen* nominant, & in ſpecie Enterocelen, & Epiplocelen. Si eædem partes ultra inguina non deſcendant, nec in ſcrotum delabantur, imperfectam, & incompletam herniam, ac *bubonocelen* appellant.

Conſtat perinæum duabus validis, & denſis, ſed mollibus membranis, quæ omnia, quæ in ventre aut infimâ cavitate ſunt, adeò tegit, & firmiora reddit, ut indè naturaliter nihil procidere queat. In fœminis pubis os eſt ejus ultimus terminus: in viris verò ejus membrana ulteriùs procedit, in ſcrotum nempè, & primam, propriamque teſticulorum tunicam efficit. In inguinibus vaſa genitalia tanquàm in vaginâ complectitur, quæ peritonæi productio dicitur. Hujus exterior membrana ſi dilatatur, & interior rumpitur, cauſa proxima herniarum cenſetur, prout vel inteſtinum, vel omentum, vel utrumque illabatur.

Enterocele idem ſonat, ac inteſtinhernia, entera nàmque inteſtina denotant; epiplocele ac omenthernia, epiplon omentum ſignificat, & enteropiplocele, ac inteſtinomenthernia. Proprius im-

perfectarum herniarum locus inguina ſunt, cœterùm peritonæum in aliis locis etiam non dilatari, aut diſrumpi, ibique herniam efficere credere non poſſumus. Supra umbilicum contingit, ſed rariſſimè; infra umbilicum, & ad ejus latera, & longè ſupra inguina quandòque accidit, & bardi chirurgi pro abſceſſu accipiunt, ibi non eſſe conſuetum herniis locum perperàm ſibi perſuadent, peccant dulciter, ſed quod magis dolendum, quandòque, imò multoties dicere volebamus, rupturam in inguine pro bubone Venereo noſtri chirurgi piſcantur, & incidunt, nec mirum ſunt de communi tonſorum omnium. Hujus rei tragicam obſervationem *de Lue Venereâ lib. 3. cap. 5. de bubone Venereo* meminimus.

Signa.

Enteroceles ſigna ſunt, quòd tumor modò creſcit, & modò decreſcit, prout major, vel minor inteſtini portio deſcendit, vel minùs repletur, imò aliquandò prorſùs evaneſcit, ſed minimâ corporis motione revertitur. Manu compreſſo, vel propulſo tumore, aut ægro reſupino, in abdomen inteſtina relabuntur, & dùm impelluntur, murmurant. Sine dolore hic tumor eſſe ſolet, ſi verò inteſtina protuberent ob delapſas fæces, vel flatus, ut reduci non poſſint, tunc vehementem augent dolorem. Si inteſtina flatibus ſint repleta, totus venter eſt tenſus, murmur aliquandò auditu percipitur, & patiens ſurſùm, & deorſùm flatus eructat. Si fæces ſint induratæ, patiens ſtrictioris eſt alvi, tumor ponderoſior, & durior ſenſim evadit.

In epiplocele tumor mollis, indolens, lubricus, & laxus eſt, & ferè ſemper idem, verùm ægro decumbente, digitis abſque dolore ad ventrem recurrit, & in eo deliteſcit, & evaneſcit, mox eo ſurgente, denuò recurrit. An in inguina ſint prolapſa inteſtina, vel omentum, aut in ſcrotum deſcendant, viſu deprehenditur; in bubonocele nàmque tumor rotundus eſt in inguine, qui preſſione non ægrè intropellitur; cœterùm in ſcroti herniâ inteſtina, vel omentum in ipſo ſcroto deprehenduntur.

Si peritonæum tantùm ſit relaxatum, ex eo cognoſcitur, quia tumor eſt parvus, ac ſenſim increſcit, & quod prolapſum eſt, ad teſticulorum uſque fundum non deſcendit. Si ſit diſruptum, ſubitò excitatur, ſubitòque incrementum ſumit, & facilè ad fundum uſque teſticulorum, quod prolapſum eſt, deſcendere poteſt.

Cauſa.

Fit tumor iſte ex inteſtinorum, vel omenti prolapſu in inguina, vel ſcrotum propter fibrarum peritonæi relaxationem, vel rupturam; ſive enim peritonæi fibræ relaxentur, ſive rumpantur, pondere ſuo inteſtina, vel omentum, vel utraque ſimul viam ſibi aperiunt, & in abdominis muſculos

impetum faciunt, illoſque in tumorem elevant, extra abdomen prolabuntur, & non ſolùm in inguina, ſed etiam per peritonæi proceſſum deſcendere poſſunt. Cauſæ occaſionales, ob quas peritonæum dilatatur, vel diſrumpitur, ſunt motus quicumque violentus, ex alto caſus, percuſſio, equitatio in ſuccuſſore equo, vehemens vomitus, aut tuſſis, magni ponderis elevatio, ſive portatio, durior alvus, & quæ cum difficultate redditur, in partu conatus, flatus in inteſtinis, vocis intenſio, ſpiritûs retentio, tuſſis valida, & quodcumque quod ſpiritum concitare, diaphragmati, & abdominis muſculis tenſis, impetum in inferiorem abdominis regionem inferre poteſt.

Hæc eadem omnia, ſi minorem vim, & non violenter proceſſum illum rumpant, ſed ſenſim, & ſæpe illum impetant, peritonæum laxare poſſunt: quò maximè facit peritonæi, & inguinum debilitas, ac humiditas; partes nàmque debiles, & humidæ facile relaxantur, undè pueri in herniam ſæpiùs incidunt. Et quia proceſſum hunc in interiorem, & exteriorem diſtinguimus tunicam, non incongruum putamus quandòque interiorem, ut in enterocele, & epiplocele, neceſſariò diſrumpi, & externam relaxari, ut de aneuryſmate diximus.

Prognoſis.

Harum herniarum ſpecies in primæ ætatis infantibus facillimè curatur, & præcipuè ſi parva, & recens ſit; in ſenibus verò difficillimè, quia membrana illa tenuis, & nervoſa non facile coaleſcit, præſertim ſi peritonæum ſit diſruptum. Inſuper in herniâ maximum vitæ periculum eſt conjunctum, quia etſi ſæpe adeò ruptura magna ſit, ut inteſtinorum magnus acervus in teſtium ſacculum deſcendere poſſit ſine magno dolore, & vitæ periculo, & propter rupturæ, ac loci amplitudinem fæces ſine periculo, & impedimento libere tranſire poſſint, tamen ſi inteſtina elapſa flatibus, ſive fæcibus ſint repleta, ut reponi non poſſint, ſequitur dolor, & niſi celerrime malo ſuccurratur, inteſtina inflammantur, & æger in præſens vitæ diſcrimen incurrit, in Ileum, & ſymptomata, quæ huic ſuperveniunt. Sæpe accidit inteſtinis inflammatis gangræna, ſphacelus, & hinc mors inevitabilis, citò repoſita fuerint.

Curatio.

Curationis ſcopus in eo conſiſtit, ut ante omnia accurata diætæ ratio inſtituatur, & abſtineat æger à cibis flatulentis, phlegmaticis, cruditates, & crapulæ vitentur, & in omnibus victus ratio tenuis, & exſiccans inſtituenda eſt, & admodùm parca, ne ventriculus, & inteſtina turgeant, aliter prolapſa pars nec reponi, nec intra corpus retineri poſſet, parum ergo ad tempus nutrimenti liquidi exhibeatur, ita ſunt caponum, & pullorum juſcula, & potus vinum rubrum.

Si itàque bubonocele ſit jamjàm incipiens, in qua ruptura fere ad nucis juglandis magnitudinem in inguine appareat, inteſtinum manu reducatur, quo peracto, locus oleo myrtino, & maſtichino inungatur, ac deinde vulgare emplaſtrum de pelle arietinâ, vel ſequens, quod nos felici eventu nunquàm defraudavit:

℞. *Farin. fabar. lib.* j.
Sem. pſillii,
Cydoniorum ana ℥. j.
Conſolid. mai. ℥. iv.
Vini, & aceti q. ſ.
F. emplaſtrum.

quod bubonocelæ ſuperponatur, & tertio quoque die recens mutetur. Quieſcat interim æger, & poſt viginti dies ex hujus emplaſtri applicatione, per quadraginta dies hoc utatur arcano, quo quamlibet herniam tutò curabis, dummodò non ultra biennium patientem afflixerit:

℞. *Echinum terreſtrem vivum,*
In ollam oleo olivarum plenam immergatur, in eâ bulliat, uſque dum totus ſit diſſolutus, exprimatur deindè oleum ab animalis reſiduo, & ſervetur. Hoc oleo manè, & veſperi herniæ tumorem inunges per quadraginta dies, adhibitâ ligaturâ, quæ ſemper neceſſaria eſt, nàm omnes herniarum ſpecies curabis. Vel aliud à nobis infrà deſcribendum contra rupturam imponitur, & decens adhibeatur ligatura.

Si verò enterocele, vel epiplocele ſit, reſupinetur æger pedibus, & cruribus in altum elevatis, & parùm devaricatis, quo contingit ſæpiùs inteſtina, vel omentum ad priſtinam ſedem ſponte ſuâ redire, quod ſi hoc non ſuccedat, manu ſenſim repellenda, & ſuperiora verſus comprimenda ſunt. Quòd ſi etiam non eveniat, quia inteſtina turgent, tunc meditandum eſt, an flatus, an verò ſtercus ſint in inteſtino. Flatus ex eo deprehenduntur, quod totum abdomen tenſum eſt, flatus emittit æger, & rugitus in inteſtinis audiuntur, ac dolor eſt tenſivus ſine pondere; fæcibus alvinis, ſi inteſtina turgeant, alvus ſupprimitur per aliquot dies, tumor ſenſim augetur, dolor, & pondus majus, majorque percipitur duritics. Tunc obſtacula hæc, quæ repoſitionem impediunt, removenda ſunt.

Si flatibus inteſtina repleta ſunt, flatus diſcutientia per os exhibenda ſunt, hujuſmodi erunt *Diacinnamomum, diacuminum, dianiſum, aqua cinnamomi, vel ſemina fœniculi, cumini, aniſi, anethi, carvi &c.* & eadem ſemina per clyſteres decocta injicienda ſunt, & extra fomenta applicari poſſunt ex iiſdem ſeminibus, vel ſequens, ut

℞. *Flor. verbaſci,*
Meliloti,
Chamomillæ ana m. ij.
Summitat. aneth. m. j.
Semin. lini,
Fœnugraci,
Maluar. ana ℥. ß.

Decoquantur in aquâ communi, & f. fotus cum ſpongiis. Si vehemens adſit dolor, dolorem mitigantia addenda ſunt *ol. roſ. amygdal. dulc. chamamelinum.* Poſt fotum inungatur

gatur *oleo lilior. albor. & anethino* tepidè, & ſenſim, ac per intervalla intromittatur. Quòd ſi flatus à cruditate, & humore viſcido foveantur, difficilis erit curatio, tunc enim valida requiruntur diſcutientia juxta viſciditatis exigentiam, & copiam. Nonnulli *oleum amygdal. dulc.* propinant, quia leniendo, & lubricando, materiam tollit. Verùm licèt magna, ſive non magna ſit materiæ copia, adhiberi non debet, quia materia illa ad locum præcipitatur, & malum pejorat. Igitur per clyſteres, & glandes ſenſim educi debet, ut per incidentia, & attenuantia, liquetur, & commodiſſimum ad hunc finem clyſterem parare poſſimus ex ſuprà deſcripto fotu. Itèm pars affecta ſequenti unguento inungi poteſt ad flatus diſcutiendos, ut

℞. *Ol. chamomill.*
Rutacei,
Nardini ana ℥. j.
Nuc. moſch. per expreſſ. ℥. ß.
Macis deſtill. ℥ j. ß.
Spiritûs vini ℥. ij.
Coque parum, & adde
Ceræ q. ſ.
Ut f. Ung.

Si fæces induratæ repoſitionem remorentur, malum perniciosiſſimum eſt, ac proindè maturè emollientia adhibenda cataplaſmata, ut

℞. *Radic. alth.* ℥. ij.
Lilior. albor. ℥. j.
Fol. malvæ,
Parietariæ ana m. ß.
Flor. chamomill.
Meliloti ana p. ij.
Furfuris m. ß.
Coque in aquâ com. & expreſſ. adde
Farinæ ſemin. lini,
Fœnugræci ana ℥. ij. ß.
Hordei,
Fabarum ana ℥. iij.
Ol. lilior. albor.
Amygdal. dulc. &
Commun. ana ℥. j.
M. f. cataplaſma.

Si cataplaſmata non ſufficiunt, adhibeantur aquæ dulcis Balnea, in quibus ſuprà dicta emollientia coqui poſſint. Aliqui ægrum per tres horas in ſolius olei communis balneo deſidere jubent, vel leni clyſtere ventris fæces educantur in hunc modum compoſito:

℞. *Radic. alth. &*
Lilior. albor. ana ℥. ß.
Fol. mercurialis,
Malvarum,
Althææ ana m. j.
Flor. meliloti, &
Chamomillæ ana m. ij.
Semin. lini,
Fænugræci,
Aniſorum,
Fæniculi ana ℥. ij.
Coquantur in aquâ com.
Colaturæ lib. j. *diſſ.*
Caſſ. extract. ℥. j.
Ol. chamomill.
Anethi,
Amygdal. dulc. ana ℥. j.
Vitell. ovor. num. ij.
Salis gemmæ ℥. j. ß.
F. clyſter, & injiciatur.

In omenti prolapſu rarò his medicamentis opus eſt, quia in inguine plerùmque ſubſiſtit, & ægro reſupinato, vel ſponte, vel manûs operâ adhibitâ, in ſuum locum

eum redit. Quòd ſi in ſcrotum uſque prolabatur, ut de inteſtinis procedendum eſt.

In enterocele, ubi inteſtinum in ſcrotum eſt prolapſum, exacerbantibus unà torminibus, inteſtini reductio pari modo protinùs molienda eſt, eductis priùs, ſi impediant, per injectum clyſterem, fœcibus, ægrum in lecto collocando ſupinum, ità ut venter paulò altiùs corpore recubet, ſubſtratis ipſius lumbis culcitris, & ſic inteſtina prolapſa, atque ex peritonæo propendentia lentè, ac leviter manibus reducantur, impellanturque. Quòd ſi ex voto non eveniat, ſuperpoſita fomenta, inunctiones, cataplaſmata, balnea, inſeſſiones &c. adhibenda ſunt, ut quantùm fieri poſſit, reductio ſuccedat.

Quandòque hæc, & alia medicamenta parùm proficiunt, & æger in angone verſatur, tunc extrema remedia tentanda ſunt, eapropter nonnulli ad chirurgiam recurrunt, & ductum illum, per quem inteſtina prolapſa ſunt, ſectione dilatant. Verùm ſi inflammatio inteſtina occupaverit, & alia extrema mala adſint, nulla ſalus ex ſectione ſperanda eſt. Præterea inteſtina diſtenta cuti firmiter incumbunt, quæ facilè ſectione lædi poſſunt, & ſi mors ſubſequatur, potiùs chirurgo, quàm morbo tribuitur: præſtat igitur à morbo ægrum occidi, quàm à medico, ne vituperetur miniſterium noſtrum.

Ubi jam inteſtina in priſtinam ſedem collocata fuerint, cavere debet medicus, ne iterùm excidant. Qua in re tanti momenti faſciæ, vel ſubligacula adeò ſunt neceſſaria, ut in junioribus, & recentioribus rupturis tota ferè curationis ſpes in his poſita ſit; natura nàmque paululum arte adjecta ſæpe morbos ſanat, qui inſanabiles exiſtimabantur, & experientiâ ſæpe obſervatum eſt, etiam in adultioribus, modò inteſtina in ſuâ ſede diligenter retineantur, herniam curatam fuiſſe, etſi ruptura uniri non potuit, ſaltim circa proceſſûs foramen, natura quid generaſſe, quod inteſtinorum lapſum prohibere potuit. Et quamvis integræ ſanitatis ſpes ſæpè non ſit, tamen ad neceſſarias actiones ſine damno, & periculo exercendas plurimùm facit faſciæ uſus.

Artificioſam ligaturam deſcribit *Iohannes Beguinus*, qua omnes hernioſi curari poſſunt, & hac nos multos curavimus, & multos curatos fuiſſe vidimus; repoſito nàmque intra abdomen inteſtino, quicumque hernioſus eâ ritè deligatus, violentiſſima quæque exercitia, cùm athletica, tùm equeſtria abſque omni periculo ſubire poteſt. Ligaturæ deſcriptio talis eſt: *Ubi, repoſito inteſtino partem affectam balſamo convenienti inunxeris, eique emplaſtrum impoſueris, rursùm huic pannum lineum ſeptuplum, aut octuplum leviter conſutum ſuperimpone, & hunc alio ſimplo, qui in medio ſit perforatus, virga virili exitum præbeat, ſcrotumque, ceu ſacculus ſtrictè includat, tege. His peractis, ligamentum cape ex panno lineo, latum duos digitos, aut pollicem magnum, pro magnitudine ſcilicèt patientis,*

tientis. Hujus extremitatem unam pone ſuper dextrum femur, & duc ligamentum ſuper foramen peritonæi, per quod ſeſe vaſa ſpermatica trahiciunt: & ſi in dextrâ parte fuerit ruptura, tunc quia illi foramini emplaſtrum eſt impoſitum, duc ſuper emplaſtrum, & pannos lineos, ut firmiter incumbat rupturæ. Deindè perge, ligamentum ducendo infra perinæum, ut à tergo redeat ſupra ſiniſtrum os coxendicis, & ambiat ventrem includens illam extremitatem, quæ poſita eſt ſuper dextrum femur. Hinc perge ſupra dextrum coxendicis os, & duc à tergo per perinæum, ut antrorſum redeat, & tranſeat ſupra peritonæi ſiniſtrum foramen, ipſumque emplaſtrum, ſi ibi ſit ruptura, deindè rurſum ſupra ſiniſtrum coxendicem ambiat deorſum, & ſupra dextrum coxendicem imitetur priorem ligaturam, idque fiat ſexies. Vinculum igitur illud ſufficienter longum ſit, ut ſexies circumire patientem hoc modo, poſſit, quò tanto firmiùs inteſtinum repoſitum comprimat. Studendum autem ſemper inter deligandum, ut ſimplici iſto panno lineo, per quem ſe penis trahicit, teſtes ſimul colligentur, ut veluti in ſacculo utrinque, liberè quidèm, ſed non laxè propendeant.

Pro faſciâ paratur etiam bracca, vel etiam ſubligaculum, vel cingulum ferreum cum ſcuto ferreo, quod locum, ubi inteſtina procidunt, arctè tangat, & inteſtinorum prolapſum prohibeat.

Iohannes Schroderus in ſuâ pharmacopœiâ medico-chymicâ ſequens commendat *emplaſtrum ad hernias* glutinandas, imò ad ſolutum peritonæum, ut omne aliud impar ſit, ſuperponendo leviſſimum ſubligaculum, & congruam obſervando diætam, ut

℞. *Exuvias anguillar. non ſalitas, & in aquâ calcis lotas, coque in lixivio, donec craſſeſcant & f. inſtar glutinis, quod effunde ſuper marmor.*

℞. *Hujus glutinis trajecti* ℥. iv.
Adde lapid. hæmatitis
Sacch. Saturni,
Iovis uſti ana ʒ. iij.
Gum. ammon. in acet acerr.
Solut. & cũ ol. myrrh. confuſi ℥. iij:

miſce omnia in fictili ſuper cineres lentos, ut coëant in maſſam emplaſtri tenuis, extendatur ſuper alutam.

Nulli ſecundum eſt ſequens *noſtrum emplaſtrum ad rupturas* perſanandas, ut centies experti ſumus, quod ingenuè communicamus.

℞. *Radic. conſolid. mai. recenter*
Mundatar. & conſciſſ. lib. j.
Saniculæ lib. ß.
Poligoni ℥. iij.
Nuc. cupreſſ. conſciſſ. num. ix.

Coquantur in ſuff. quantitate aquæ ferrariorum repetitis vicibus affuſa, quouſque tota virtus, & mucilago extracta ſit. Colaturæ omnes ad remanentiam circiter lib. iij. *& conſiſtentiam mucilagineam evaporent. Tunc*

℞. *Picis navalis, &*
Colophoniæ ana ℥. iij.
Reſinæ pini ℥. iv.

His leniter calore liquatis, & miſtis adde ſuprà dictæ mucilaginis lib. iij. *& coquantur lento igne, continuò agitando, ac ſenſim ſequentes immiſce pulveres:*

Sang. drac.
Maſtich.
Sarcocollæ,
Alumin. uſti,
Et boli arm. ana ℥. ß.

Succ.

Succ. acaciæ, &
Hypociſtidos in vino auſtero
Solut. ana ℥. iij.
Olibani,
Myrrhæ ana ℥. ij. ß.
Roſ. rubr.
Balauſt.
Ariſtolochiæ rotundæ ana ℥. iv.
Lapid. hæmatitis præp. &
Croci Martis adſtringentis ana ℥. iij.
Mumiæ ℥. ij.
Tandèm inde bdell. in acet. deſtill.
Solut. & inſpiſſati ℥. j.
Et coque ad empl. mollioris conſiſtentiam.

Credibile non eſt, quantùm hoc noſtrum emplaſtrum mirificè ad bubonocelen, epiplocelen, & enterocelen perſanandas valeat, quo ſiquis ad prædictos tumores utatur, mirabilia præſtabit; & major erit experientia verbis. Emplaſtrum hoc alutæ ſuperinducendum eſt, & debitè alligandum, ac ante ſeptimum diem non removendum, quo tempore præterlapſo, novum admoveatur. Interim in lecto ſe contineat æger, & pro majori parte ſupinus decumbat, à motu valido, clamore, irâ, & cibis noxiis ſibi caveat, & præſertim Veneris palæſtram vitet, & quotidiè fæces deponat aluinas.

Non deſint interim interna medicamenta vulneraria adſtringentia, & omnia illa, quæ ad vulnerarias adhibemus potiones; hùc etiam commodè revocare poſſumus, advertendum tamen alia aliis in hoc affectu eſſe efficaciora, ut ſunt *ſymphytum majus, piloſella, caryophyllata, ſtellaria, equiſetum, perfoliata, herniaria, ophiogloſſum.* Ex his, & ſimilibus, quæ medicamentorum internorum loco uſurpari poſſunt, confici ſolent potiones de quibus per triginta dies æger bis de die quinque ſumat uncias, ut

℞. *Radic. conſolid. mai.* ℥. j.
Herniariæ, &
Piloſellæ ana m. j.
Perfoliatæ ℥. j.
Flor. hyperic. m. j.
Cinnam. ℥. ij.
Coque in vin. rubr. in vaſe duplici.
Colaturæ lib. j. ß. *adde*
Syr. de ſymphyt. fernel. ℥. ij.

Vel bis, aut ter in die hauſtum ſumat ex hujuſmodi potione:

℞. *Rad. conſolid. mai.*
Sigilli Sanctæ Mariæ,
Saniculæ,
Biſtortæ ana ℥. ß.
Herb. ſtellariæ,
Piloſellæ,
Caryophyllatæ,
Equiſeti,
Burſæ paſtoris,
Herbæ Trinitatis ana m. j.
Flor. roſ rubr. p. ij.
Sem. aniſor. &
Fœniculi ana ℥. ij.
Fiat decoctio in lib. iij. *vini rubr. ad herbarum emollitionem, attamen clauſo vaſe, tum frigefiant, & adhuc adde lib.* ij. *vini rubei, vinumque probè obturatum aſſervetur.*

Vel ſumantur plantæ ſelectiores aridæ, & macerentur in vino auſtero, & colatura clareti inſtar propinetur, quod minori cum nauſeâ, ut aſſumatur, ſaccharo cando edulcorari poteſt. Vel ex iiſdem plantis ſelectioribus pare-

 tur

tur pulvis; qui in jure pulli ſumi poteſt. Vel ex *ſymphyto majori fiat fæcula*, ex qua formentur pilulæ, & propinentur. Vel ſingulis diebus manè jejuno ſtomacho exhibe eſſentiæ conſolidæ majoris cochlear unum cum guttis duabus balſami ſalis gemmæ.

Atque hæc frequentiſſima ſunt medicamenta, quæ in herniâ inteſtinali vel ex rupto, vel relaxato peritonæo ortum habente adhibentur, quæ ipſius peritonæi & muſculorum unionem, vel corrugationem, ac roborationem moliuntur. Multi credidêre, quòd ſi hujuſmodi tumoribus, adhibitâ uſtione ignis actualis, vel potentialis, vel inciſione, deindè induceretur cicatrix, quòd firmiſſima pars remaneret, neque ampliùs relaxaretur; at id licèt veroſimile videatur, falſum tamen eſt in praxi, ut nos multoties obſervavimus. Cœterùm ſi ex iis, quæ nos attulimus integram ſanitatem æger conſequi non poſſit, faſciâ contentus erit, qui periculoſiora medicamenta tentare non audet; hac enim ſolâ ſi rectè contineantur inteſtina, omnibus vitæ actionibus ſine magno impedimento vacare poterit, modò ab omni violentiâ abſint.

De Teſtium Tumoribus.

CAP. LVII.

De Hydrocele.

Teſtes variis tumorum generibus infeſtari ſolent, inflammatione, ſcilicèt ſcirrho, œdemate &c. quæ ſunt cum aliis communia, quorum hîc tractationem non inſtituimus; quædam alia ſunt particularia, & propriis competunt teſtibus, non enim fiunt in extimâ ſcroti parte, ſed in intimâ, in ipſis, vel circa ipſos, hujuſmodi autem ſub herniarum, vel ramicum nomine comprehenduntur, quæ idem denotant ac teſtium tumores. Sunt herniarum plures ſpecies, prima dicitur *Hydrocele, ſeu hernia aquoſa*, cujus, & aliam ſortem barbari recenſent, nempè humoralem, quaſi verò quis unquàm diverſos humores in ejuſmodi herniâ nudo & lynceo intuitu diſtinxerit. Secunda *Sarcocele, ſeu hernia carnoſa*, quæ eſt excreſcentia carnea ſacculum occupans. Tertia *Pneumatocele, ſeu hernia flatuoſa*. Quarta *Cirſocele, ſeu hernia varicoſa*, ob venulas multas craſſas circa oſcheum involutas, quæ varices nuncupantur. Quinta *hernia Veneris*, cùm teſtes impuro concubitu intumeſcunt, ut de *Lue Venerea dicemus lib. 3. cap. 3. de teſtium tumore.* Sexta *ſpermatocele*, cùm vas ejaculatorium corrugatur, & in ſcrotum delabitur.

Præter has fœminis adhuc pecu-

liaris infeſta eſt, ipſiſque ſolis propria, & à virili ſexu planè aliena, quæ in uteri ligamentis contingit, adeò ut uterus deorſùm ad pudendum propendeat; verùm impropriè vocatur hernia uterina; quia neutiquàm uteri hernia eſt, ſed tantùm uteri procidentia, de qua inter uteri affectus plenior commemoratio fiet, & hîc attingemus.

Hydrocele idem denotat, quod Aquæhernia, ſive ramex aquoſus, ſeu hernia aquoſa, ab aliis ſcroti hydrops appellatur, nàm eſt aquæ collectio in ſcroto, & circa teſtes; ydor enim græcè aquàm ſignificat, & vox illa cele apud veteres omnis tumor quacumque corporis parte eſſet; dicebatur: poſteà tamen in ſpecie in teſtibus, & circa teſtes pluſquàm alibi tumores exortos denotare cœpit.

Hernia aquoſa ſæpè hydropem, aſcitem vel ſequitur, vel potiùs comitatur, & quandòque ſine eo eſt. Colligitur aqua vel inter erythroidem tunicam, & darton dictam tunicam, vel extra ipſam, & pelliculas adjacentes, vel in propriâ continetur pelliculâ, atque hoc genus herniam in tunicâ ſuper agnatâ vocamus. Aliquando duplex oritur, hernia cùm materia aquoſa, & intra tunicam darton dictam, & in ſuperagnatâ conſiſtit. Quandòque ſolùm aquâ ſcrotum diſtenditur, quandòque etiam flatus complicantur, ut in hydrope contingere ſolet. Interdùm etiam carnoſa quædam ſubſtantia circa vaſa ſpermatica concreta aquâ tecta latet, quæ ſcroto aperto paulò poſt in cancrum degenerat malignum; ubi enim ſeroſus humor acris eſt, venas capillares, membranaſque leviter erodit: hinc pars nutrimenti illa, quæ paulatim exudat, quia viſcida, in carnem concreſcit; reliquum verò, quod ſeroſum eſt, ſcrotumità extendit, ut caro tactu explorari poſſit.

Signa.

Hydrocele viſui, & tactui patet, nàm mollis eſt, & indolens, ac potiſſimùm quandò aqua in tunicis exterioribus continetur; certiùs tamen exploratur in loco obſcuro, appoſitâ ardente candelâ, vel lampade, ſcrotum lucidum quaſi apparet, inſtar veſicæ aquâ plenæ, aut ovum, putamine dempto, pellucet, æger de pondere, & gravitate conqueritur, neque etiam tumor per compreſſionem in abdomen recedit, ut in enterocele fieri ſolet, ſed ſemper ferè ejuſdem magnitudinis ſe viſui præbet. Diſtinguitur hydrocele à ſarcocele per tumoris tranſparentiam, & opacitatem; nàm in obſcuro loco lumen poſt ſcrotum poſitum ab oppoſito oculo videtur, ſi hydrocele eſt: ſed ſi ſarcocele ſit, ob carnis opacitatem minimè quidèm lumen tranſparet. Ubi teſtes ſoli intumeſcunt, ſcrotum adhùc rugoſum aliquo modo apparet, quod non accidit, ubi aqua inter ſcrotum præcipuè continetur.

Quo in loco, & inter quam tunicam humor aquoſus contineatur, his cognoſcitur ſignis: Si inter erythroidem tunicam contineatur,

tur, tumor erit rotundus, paulò longior, ovi inſtar, teſticuluſque ibi viſui, & tactui occultatur, ſcrotumque ipſum albidius eſt, & nihil, aut parùm intenditur. Si extra erythroidem tunicam ſub darto lateat humor, teſticulus tactui occurrit, ſcrotum magis intenditur. Si tandèm in ſuperagnatâ tunica humor hæreat, tumor undique conglobatus alterius teſticuli imaginem refert.

Cauſæ.

Putârunt vulgares chirurgi hydrocelen raro in ipſo ſcroto generari, ſed à partibus ſupernis infrà, à ventriculo, aut hepate, vel meſenterio, & inteſtinis aquam in ſcrotum deſcendere, imò à toto corpore, ſed has inſulſitates in noſtrâ *Trutinâ lib. 2. cap. 4. de pulmonis hydrope* fuſiùs repudiavimus.

Nonnulli in hydrocele aquam ex abdomine in ſcrotum effluere exiſtimârunt. Verùm hoc tantùm militaret in hydrocele cum hydrope conjunctâ in quo magna aquæ copia in abdominis cavitate eſt collecta, vel ſi aliquid aquæ ex abdominis cavitate in ſcrotum ſenſim deſcenderet, & æger hydrope adhuc non laboraret, ſaltim neceſſariò in hydropem incideret, quod falſum eſſe nos experientia docet; videmus enim multos hydrocele ad multos annos laborare, nec aſcite tentari.

Quidam ſtatuunt ejuſmodi ſeroſum excrementum in ſcrotum deſtillare à vaſis urinariis illud ad veſicam deferentibus, ſi in eorum tunicis raritas aliqua, vel à naturæ primordiis facta ſit, vel temporis proceſſu ob vim acrioris urinæ ſupervenerit, ob quam aliquæ ejus guttæ aſſiduè tranſſudent, quæ facilè ſibi aditum parare poſſint, ob ſuam tenuitatem, & loci vicinitatem ad teſtes, & ſcrotum. Cæterùm illorum vaſorum tunicæ non ſunt ex chartâ emporetica, ſed ſatis denſæ, ut credibile non ſit, urinam per illas tranſſudare poſſe.

Crediderunt alii aliquid humoris aquoſi à rene ad ſcrotum deſcendere, ſed per quos ductus id deſcendat, non docent, cum renes ſubſtantiam habeant duram, compactam, & denſam.

Paracelſus hydrocelen oriri vult in oſcheo ex ſale, qui naturâ ſuâ in reſolutionem abire aptus natus eſt, & ſuperfluæ humiditatis hauſtu liquatur, quam ſententiam non omninò improbabilem arbitramur.

Oritur hydrocele, cùm ductus lymphatici intra ſcroti, vel teſtium tunicas contenti, vel occluduntur, ex quorum occluſione nimii non purgantur latices, & per hæc vaſa impeditur tranſitus, vel à lymphæ copiâ rumpuntur, vel liquoris acrimoniâ eroduntur.

Hùc etiam ſpectat vaſorum debilitas, vel raritas, & præcipuè accedente aliquâ cauſâ externâ, ut percuſſione, vel compreſſione. Non negamus tamen in abdomine, vel circa renes ductibus lymphaticis ruptionem, eroſionem, & imbecillitatem accidere poſſe, & indè ad ſcrotum, vel teſtes, nunc ſiniſtrum, nunc dextrum lympham gut-

guttatim extillare, in primis accedente cauſâ externâ.

Prognoſis.

Hydrocele incipiens facilè curatur, niſi tamen ex aſcite dependeat, tunc enim niſi priùs prædictum malum curetur, vel ejus auferatur cauſa, curari nequit. Quandòque ad tantam molem excreſcere ſolet, ut ſæpè caput æquet humanum. Si tanta hydrocele ſit, ut teſtes perpetuò madeant, facilè eos ſtagnans diù aqua citrina putrefactivam nacta qualitatem corrumpere poſſit, ſcroti quidèm apertione, atque aquæ eductione mox juvantur, brevi tamen aqua redit. Quæ ſcroti punctione curatur hydrocele, ſemeſtrem ſibi aſſumit cenſum nàm rurſùm nova aqua affluit, niſi per efficacia remedia interna cacochymia corrigatur, & ſerum purgetur, & cauſa auferatur. Imò nulla herniarum inciſio in vero cacochymo debili, ſene, intemperante, vel guloſo, ex voto ſuccedit, ſed ſemper ignominiam pariet. Quæ à cauſâ externâ eſt hydrocele, non ità difficulter curatur, quàm quæ ab internâ. Si carnoſa quædam ſubſtantia circa vaſa ſpermatica concreta aquâ tecta latet, ſcroto aperto, paulò poſt in cancrum degenerat malignum. Quæ hydrocele à renum vitio, ut dicunt, oritur, difficulter ſanatur, non niſi renibus curatis, quod impoſſibile eſt, & temporis progreſſu ab humoris acrimoniâ teſtis ſubſtantia corrumpitur, & ulcus excitatur immedicabile, & eſtò teſtis ſectione auferri, & ità tumorem tolli poſſit: tamen poſteà humor, qui anteà in teſtem deſcendebat, in corpore hæret, & alia lethalia excitat mala.

Curatio.

Hydroceles curatio duplex eſt, una producti, & altera illius quod cauſæ eſt; quapropter ſi ſimul hydrops conjunctus ſit, curatio ad eum præſertim dirigenda eſt, & aquoſi humoris generatio prohibenda: quod etiam faciendum eſt, ſi ſine hydrope aqua in abdomine colligatur. Producti curatio aquæ eductione tantùm aſſequitur, corpore priùs purgato, *conſervâ flor. perſic. reſinâ jalap.* vel aliis hydragogis alibi deſcriptis; fiat deinde producti eductio, quæ communiter fit lanceolâ, ſcrotum incidendo, ſed hæc operatio imperfectum relinquit opus, nàm rarò tota educitur aqua ob inciſionis anguſtiam, & ejus labiorum coaleſcentiam. Poſtremò invenêre inſtrumentum ferreum, imò chalybeum ad hoc opus peragendum mirabile, quod abſque dolore, & horrore ad minimam uſque guttulam aqua educitur. Inſtrumentum hoc chalybeum eſt fiſtuloſum majoris calami gallinacei, longitudinis quatuor tranſverſorum digitorum, in extremorum uno ex quadrato in acutiſſimum mucronem deſinit, & paulò infrà quatuor foraminula quadrata habet, quæ in fiſtulam ejuſdem chalybis ſe aperiunt; in altero

tero verùm extremorum æqualiter eſt, & ad apertum. Hoc inſtrumentum parte ejus acutâ in hydrocelen infigitur, manu elevato teſte, ne inſtrumenti mucrone pungatur, ac eò uſque illud aſcendere intra ſcrotum permitte, quouſque aqua per foraminula ſub mucrone in fiſtulam, & deinde forás deſcendat; ſi cautè ſcrotum premendo, ut illud inſtrumenti mucrone] pungas, & integram aquam per foramen adigas, extrahe demùm inſtrumentum, nàm neque punctionis veſtigium relinquit. Verùm ni aquæ geneſis inhibeatur, ſingulis annis, imò ſemeſtribus id facere opus eſt, & ſic aqua intra ſcrotum contenta ejus operatione, & apertione ſenſibiliter evacuatur, quod quidèm præſidium ſatis tutum, & efficax eſt. Si verò intra proprias teſtium tunicas deliteſcat aqua, minùs tutum, & inefficax erit præſidium. Si cum hydrocele caro aliqua circa teſtem concreverit, curatio cautè inſtituenda eſt, cùm malum facilè in cancrum abire ſoleat. Si teſtis ex aquâ corruptus ſit, quod ex fœtore, & pravo aquæ colore deprehenditur, ne vicinas inficiat partes ſectione extrahendus eſt, ut in ſarcocele fieri aſſolet. Nonnulli bardi vulgares ſcrotum, ut aquam educant, cauterio ſeu potentiali aperiunt, verùm perperàm faciunt, nàm ulcus inde ſuccedens difficulter ſanatur, quia hydrocele eſt ſcroti hydrops, & juxta *Hip. aph.* 8. *ſect.* 6. *Hydropicorum ulcera agrè ſanantur, cùm ulcera exſiccatione indigeant.*

Eductâ hydroceles aquâ, remanet, ut medicus procuret, ne iterum producatur, id obtinebit, ſi per quadraginta dies *cancrorum fluvialium ſalia alkalia* infirmo exhibeat, eſt ſal alkali cancrorum idem ac eorum cinis vehementi igne paratus, hujus recipe ʒ, j. & quolibet manè per 40. dies patienti eum exhibe, ſi interim hydrocele redeat, iterùm inſtrumento pungatur, & id toties, & uſque dùm alkali cancrorum cauſam generationis aquæ exterminaverit.

Nonnulli aquam in ſcroto collectam inſenſibiliter deplere tentant; verùm ſi in magnam excreverit molem, incaſſùm laborabit medicus; non negaverimus tamen, ſi in paucâ quantitate, & recens circa principia, poſſe inſenſibiliter, & in halitus reſolvi, potiſſimùm verò in pueris, ad hunc finem obtinendum cataplaſma uſurpari poteſt:

℞. *Cochlear. cum teſtis contuſ.* ℥. iv.
Baccarum lauri,
Sulphuris ana ℥. ij.
Stercoris caprini ℥. iij.
Cum ſ. q. lixivii.
Fiat cataplaſma.

Vel ſtercus caprillum cum aquâ fabrorum ferrariorum, vel quod præſtat, *urinâ propriâ coctum* applicetur: Vel *limaces cum ſuis teſtis piſtentur, & reducantur in emplaſtri formam*, quod ſcroto applicetur, & relinquatur, donec ſponte cadat. Vel

℞. *Ol. irini*,
Rutacei,
Laurini ana ℥. j. ß.
Bdell. vino ſolut. ℥. ß.

Sulphuris

Sulphuris vivi ℥. ij.
Stercoris caprini q. ſ.
Fiat linimentum.

Vel fiat ſequens emplaſtrum:

℞. *Ceræ lib. j.*
Terebinth. ℥. ij. ß.
Bdellii,
Ammoniaci ana ℥. ij.
M. f. empl.

Internè exhiberi poſſunt ea omnia, quæ diaphereſim promovent. Fugienda ſunt diuretica, quia magnam ſeri quantitatem ad ſcrotum vehere, & malum augere poſſunt.

Verùm notandum eſt, quòd ſi hydrocele ex vaſorum lymphaticorum occluſione, ſeu obſtructione per eſſentiam in ipſo ſcroto, vel per conſenſnm ab abdomine, vel circa renes, vel ex ductuum raritate, & debilitate ortum ducat, hæc quæ deſcripſimus, profectò juvant, imò hydrocelen ſanare poſſunt; at ſi à vaſorum ruptione, vel eroſione malum oriatur, nihil omninò prodeſſe poſſunt, ſed tantùm ſcrotum repletum inſtrumenti punctione deplere optimum erit præſidium.

CAP. LVIII.

De Sarcocele.

Sarcocele idem eſt ac Latinis Carnhernia, Græcè enim Sarx, ſarcos carnem ſignificat, & cele apud Græcos tumorem denotat. Tumor eſt carnoſus, qui in ſcroto naſcitur, teſtibuſque adnaſcitur.

Signa.

Tumor hic in ſcroto eſt durus, intumeſcentia in inguine nulla, figura teſtem refert, inſenſilis eſt augmentatio, quo modo ab exterocele differt, quæ mollior, & illicò oboritur; ab hydrocele opocitate ſecernitur. Majus eſt pondus, majorque moleſtia, quàm dolor. Si tumor ſit durus, & ſcirrhoſus, nec dolor, nec calor adeſt; ſi verò ſit malignus, dolor punctorius percipitur.

Cauſæ.

Secundum vulgares fit ſarcocele ex ſanguine impuro, imò ex optimo ad ſcrotum, & teſtes copioſiùs affluente, ibique in ſubſtantiam carni ſimilem mutato. Sed in falſo volutantur ſuppoſito; ſupponunt enim ſanguinem, qui pro vitalitate inſervit, nutrire, & ex eo carnem gigni, quòd ſi verum hoc eſſet, ſequeretur macilentos eſſe obeſos, quia nimio abundant ſanguine, & obeſos eſſe macilentos, quia pauco exuberant ſanguine: igitur autopſiâ patet ſarcocelen ex impuriori, ſive puriori non gigni ſanguine.

Nos veram ſarcoceles cauſam in eo conſiſtere exiſtimamus, cùm ictum, percuſſionem, contuſionem, lapſum &c. fibræ ſpermaticæ intra ſcrotum, vel ipſos teſtes amplexantes patiuntur, tunc luxuriante in dictis fibris ſpermaticis vi auctrice ſuccus nutritius in partem profluit, & in carnem mutatur

tatur luxuriantem. Sic enim in arboribus obſervamus, ſi cortex externus vulneretur, contundatur, vel percutiatur, ex affluente ſucco nutrititio nodos fieri ſolere.

Prognoſis.

Sarcocele difficulter medicamentorum ope curatur, præcipuè ſi ſit inveterata, neque ſuppurationem, neque reſolutionem admittit, imò in magnam molem augeri ſolet. Plerùmque non niſi chirurgiæ operâ rarò ſine teſtis ablatione tollitur. Ad inguina ubi ſe extendit, ferè incurabilis habetur.

Curatio.

Præmiſſo medicamento purgante de communi morborum omnium, vulgares in principio venæ ſectione utuntur, verùm hoc remedii genus eſt veluti unguentum ad herniam; deindè ad reprimentia deveniunt, ut tumoris incrementum inhibeant, poſtmodùm ad exſiccantia, ut abſumatur tumor, hujuſmodi eſt pulvis radicis ononidis, ut refert *Matthiolus in Dioſcoridem lib.* 3. *cap.* 18. *Novi ego quendam, qui hujuſce radicis pulvere duntaxat pluribus menſibus ſumpto, carnoſum ramicem abſumpſit, & ſanatus eſt: licèt à medicis nullo alio medicamento, quàm ſolâ ſectione uſtioneque hanc curari poſſe anteà ſtatutum eſſet.*

Nonnulli ſarcocelen ſolâ manu chirurgicâ, licèt relegent, ſub initio tamen per ejuſmodi emplaſtrum tentari poteſt.

℞. *Gummi ammoniaci,*
Opopanacis,
Sagapeni ana ℥. j.

Solvantur per macerationem, & lenem coctionem in aceto ſcillitico, exprimendo tùm ſolutionem per pannum, ut impurum remaneat, colatum rurſum leniter coquendo ad ſpiſſitudinem gummeam poſtmodùm etiamnùm calenti admiſcetur ol. philoſoph. ſeu laterini rectificati tantum, ut fiat miſtura emplaſtica, quæ tenuioris cataplaſmatis, vel cerati toti herniæ tamdiù ſuperponitur, donec trahatur in ſuppurationem.

Vel

℞. *Ol. philoſoph. bis deſtillati* ℥. vj.
Opopanacis,
Galbani,
Bdellii repurgator. ana ℥. ß.
Liqueſcant invicèm, tum ſubterendo adde farin. fabar. ℥. ß.
Ficuum recent. in pulticulam contuſarum num. vj.

Coque hæc continuâ ſubagitatione in maſſam mollem emplaſtralem, ſub finem interendo camphoræ ℥. j. Utere hoc emplaſtro ad tres, vel quatuor ſeptimanas, vel donec hernioſa caro ſuppuretur; aut in ſaniem convertatur, quæ demùm effluit, ulcuſque ut alia, ſanandum relinquit.

Quidam vulgares multa adhibent emollientia, quæ tanquàm inutilia omittimus, quia quandòque illa caro, quæ excreſcit, emolliri non poteſt; & ſi emollientia adhibeantur, caro magis excreſcit.

Si his emplaſtris ad ſuppurationem non deveniat, fiat foramen exiguum in ſcroto, ſuperiori magis, quàm inferiori in parte, & per illud applicetur *oleum mercurii,* ut ſi

ut ſi hoc modo poſſibile ſit, caro tolli poſſit: quamvis tamen viſitatione omne corroſum non eſt auferendum, ut tanto meliùs carnis reliquiæ conſumi poſſint.

Quod ſi his medicamentis malum curari non poſſit, & tumoris moles ægro moleſta ſit, teſtis unà cum herniâ ſectione extrahendus eſt, & cute in inguine aperta, evulſiſque vaſis ſeminariis cum illius loci teſte, ligatiſque ſimul vaſis, ſub ligaturâ caro amputanda eſt. Minus periculi eſt, ſi non in inguine, ſed ſcroti latere tumente ſectio fiat, & teſtis cum carne illi adnata per vulnus extrahatur.

Verùm chirurgos admonitos eſſe volumus, ne pro ſarcocele teſtes ſcirrhoſos ſecent; paraſtratæ enim adeò tumefactæ quandòque ſunt, teſtibus in primis ſcirrhoſis exiſtentibus, ut herniæ carnoſæ ſpecie illos decipiant.

Cap. LIX.

De Pneumatocele.

Pneumatocele idem ſonat, ac hernia ventoſa, ſeu flatuoſa, eſtque tumor flatulentus in oſcheo, ſeu ſcroto. Aliquandò cum hydrocele, & aliquandò etiam ſine eâ invadere ſolet. Eſtque hoc malum pueris ſatis familiare.

Signa.

Tumor eſt in ſcroto, & quandòque in teſtibus cum tenſione citra pondus, cum leviori pelluciditate, non admodùm increſcit, & dùm manibus premitur, flatus deprehenditur, qui ex unâ parte in alteram cum ſono impellitur, eſt quandòque cum, & quandòque ſine tympanitide, & quandòque eum minatur.

Cauſæ.

Pneumatoceles cauſa ſunt flatus in ſcroto, & quandoque in teſtibus, vel in ipſis geniti, vel ad ipſos à vicinis partibus tranſmiſſi, ſcilicèt ab inteſtinorum convexo, vel abdomine. Generantur flatus ex proprio membranarum alimento deturpato, vel in ſcroto, vel in inteſtinorum convexo, vel in ipſo abdomine. Eodem modo fiunt flatus non aliàs ac intùs in inteſtino, ſcilicèt à ſimilari alimento degenerante, quò fermentum deturpatum adveniens, ipſa loci vita irritata, & malè affecta vertat proprium membranarum alimentum in flatus.

Prognoſis.

Pneumatocele tympaniticæ propaſapiæ eſt, ac nonnunquàm tympanitem præcurrit, quòd ſi aliter ſe habeat, inter reliquas herniarum ſpecies hæc una leviſſima, & curatu facillima eſt cùm quandòque flatûs faciliùs, quàm aliorum tumorum cauſæ tollantur.

Curatio.

Herniæ ventoſæ curationi ſtudendum eſt, ut flatus geniti diſ-

cutiantur, & alii ne denuò generentur, & inhibeantur ac ad hunc finem omnes interdicunt cibos, è quibus flatus generantur. Deinde purgantia præſcribunt vulgares, verùm hæc raro proficiunt, imò per hæc flatus magis exaſperantur. Corpore depleto, talem injiciunt clyſterem, præcipuè ſi flatus ex abdomine ſuppeditantur.

℞: *Rutæ,*
Flor. chamæmel.
Meliloti,
Sem. anethi ana m. ß.
Carui,
Cumini,
Lini ana ℥. ij.
Coque. Colaturæ.
℞. *Libram unam,*
Elect. bened. laxat. ℥. j.
De bacc. lauri ℥. ß.
Ol. rutac.
Anethi ana ℥. j. ß.
Fiat clyſter.

Sed allucinantur, nàm ſcrotum peccat, & podicem plectunt, non ſunt flatus in inteſtinorum cavitate, ſed in eorum convexo, vel qui in abdomine generantur, & ad ſcrotum tranſmittuntur, nec exturbari per podicem poſſunt, quia nullam adhuc anatome luſtravit ſemitam.

Toti ventri imponunt ſacculum, imò ſaccum ex *floribus chamæmeli, meliloti, ſem. milii, cumini, carui, anethi &c.* ſed hic ſacculus eſt clyſtere pejor, nàm flatus agitat, nec exitum invenientes, ad ſcrotum confertim confugiunt, & morbum adaugent; ſi verò pneumatocele per eſſentiam, & non per conſenſum fit, nec obeſt, nec prodeſt. Præterquàmquòd nullo modo adduci poſſumus, ut credamus dari hernias ventoſas per conſenſum ab inteſtinis, vel abdomine, quia ſi ſcrotum manibus premeretur, aſcenderet flatus, & ſcrotum depleretur, ac ſubligaculo arctè impoſito, æger abſque aliis præſidiis ſaneſceret, quod cùm nos in omnibus experti fuiſſemus, falſum invenimus; credimus tamen hoc evenire poſſe, quandò pneumatocelen tympanites comitatur.

Facilè curatur hernia flatulenta illis præſidiis, quæ genitos diſcutiunt flatus, & deturpatum in fibris abſtergunt nutrimentum, hujuſmodi ſunt *Diacubeba Paracelſi ad ℥. ij. Arcanum, ſeu liquor florum tapſi barbati ſuo modo paratum ad ℈. j. aliquoties ſumptum in decocto ſeminis, & radicis fœniculi, aromaticum caryophyllatum, diacalaminthos Galeni, dioſpoliticon* ejuſdem. Ipſi ſcroto adhibeatur fotus:

℞. *Pulegii,*
Calaminth.
Rutæ,
Origani,
Flor. meliloti,
Chamomill. ana m. j.
Sem. aniſi,
Fœniculi,
Carui ana ℥. ij.
Nucis moſch. ℥. j.

Coque in vino pro fotu. Vel ſequens imponatur cataplaſma:

℞. *Fimi vaccini lib. ij.*
Sulph. viv.
Sem. cumini ana ℥. ij.

Miſce, & cum ſufficiente quantitate mellis, & olei anethini fiat cataplaſma. Ipſum ſcrotum inungi poteſt *oleo*

oleo rutæ, macis ſtillatitio, & tandèm imponatur *emplaſtrum de bacc. Lauri.* Cave, ne pneumatocelen pungas, vel ſeces; nàm punctione, vel ſectione non curatur. Si morbus ſit cum tympanitide, non curatur, niſi principali ablato.

CAP. LX.

De Cirſocele.

VEnæ conſpicuæ magnitudinis per corporis partes diſperſæ quendam patiuntur morbum, quo à carne verſus cutis ſuperficiem elevantur, ac ultra naturalem amplitudinem dilatantur, propter quod magnitudine naturali ampliores, & ſanguine turgentes apparent. Communiter iſtæ venarum eminentiæ varices indigitantur, verùm pro loci ratione diſtinctum meruêre nomen, nàm ſi in ſcroto, ſive in teſtibus hujuſmodi venæ turgeant, cirſocelen appellitant affectum: cirſocele nàmque idem ſonat Latinè ac hernia varicoſa, Græcè circos ſignificat varices, & cele herniam. Si in pedibus, & cruribus hæ venarum dilatationes accidant, ſimpliciter dicuntur varices, de quibus fuſiùs *cap.* 16. egimus. Si tandèm talis vaſorum amplificatio in inguinibus eveniat, loci ratione cirſobubonocele dicitur.

Signa.

Cirſocele facilè cognoſcitur, nàm venæ in oſcheo circa teſtes ob dilatationem ſunt tumidæ, quaſi funiculi, cum tumore aliquantulùm obliquo, & racematim in uvæ modum veluti glomerantur cum teſtis relaxatione, & nativi coloris in cœruleum, nigrum, aut ſubviridem tranſmutatione. Dolor non adeſt, niſi flatulento ſpiritu nimis diſtendantur.

Cauſa.

Cirſoceles cauſam ſolitis næniis inhærentes credidêre inepti vulgares eſſe humorem melancholicum in corpore cumulatum ad oſcheum, & in primis in venas, quæ teſtes nutriunt, effuſum. Vera cirſoceles cauſa ſunt venæ in oſcheo circa teſtes debilitatæ, quæ ſanguinem ſurſùm non impellunt, ſed colligunt, & novâ accedente ſanguinis portione dilatantur, propter quod ſanguis, quem in cor revehere debebant, veluti in gurgite ibi recipitur, & in eo circulationis motus retardatur. Conferunt ad cirſocelen partis debilitas, ictus, contuſio &c.

Prognoſis.

Cirſocele parùm moleſtat, verùm ſecundum vulgares curatu difficilior eſt, quia ab humore melancholico pendet, ut alii tumores, qui ab hoc oriuntur humore; quandòque tamen in turpiſſimum colorem, & foramina quædam fœtentiſſima terminare ſolet.

Curatio.

Vulgares pro hujus herniæ curatione purgantia præmittunt pro

humore melancholico expurgando, & talem inſtituunt curationem, qualis tumoribus melancholicis debetur. Et quidèm nonnulli ſectione curant, ut Varices. Verum hæc curatio multa incommoda, & pericula habet conjuncta. Alii emollientibus, & diſcutientibus curationem moliuntur, ac proindè balneum, ſeu ſemicupium ex decocto *radicum althææ, ſeminum lini, ſeſami*, & ſimilium uſurpant, & deindè locum affectum inungunt *oleo ſeſamino, amygdalarum dulcium cum bdellio*, & id per octo dies continuant. Poſtmodùm adhibent balneum *ex lixivio, in quo cocti ſint flores chamameli, & fœnugraci*. Verùm his vanidis medicamentis neſcimus, quid emolliant, diſcutiantque. Numquid ſanguinem intra venas emolliunt, diſcutiuntque? Imò potiùs relaxatas venas dilatant.

Quidam adſtringentibus utuntur, ut *balauſtis, corticibus granatorum, roſis rubris, bolo armeno, nucibus cupreſſi*, & ſimilibus, vel ſequenti fotu, ut

℞. *Comar. abſynth. ſicci,*
Nucum cupreſſi, &
Gallar. omnium ana p. j.
Maſtiches,
Manna thuris, &
Ladani ana ℥. ß.

Coquantur in vino auſtero, & aquâ myrtillorum ad conſumptionem tertiæ partis, & poſtmodùm coletur, & ſupra partem affectam fiat fotus, vel linteola in hoc decocto madefacta frequenter in parte affectâ detineantur. Quandòque adhibent ſingulis diebus *aquam è nucibus cupreſſi in duplici vaſe deſtillatam*; qua ſcrotum humectant, adhibentque ſubligaculum.

Indicatio pro cirſoceles curatione eſt, ut ſanguis in venis ſtagnans fluidior reddatur, & venarum fibræ corrugentur, denſioreſque fiant. Hoc neque purgantibus, neque phlebotomiâ, neque balneis, neque mercurialibus, neque ſectione, neque corroſivis tentandum eſt; nàm hæc omnia venarum conſtitutionem magis laceſſunt, eapropter ſpecificis eſt medico innitendum, horum nos duo tantum experti ſumus. Unum eſt *raſura radicis Bryoniæ recentis*, multoties cirſocelæ ſuperpoſita, hæc non ſecus ac in echymoſi coagulatum, & craſſum reſolvit ſanguinem venarumque fibras corrugat. Alterum eſt humana pinguedo, hæc ſuper cirſocelen ligata, ac tèr repetita varicoſa corpora ad naturalem reducit ſitum.

Cap. LXI.

De Scroti, & Teſtium Inflammatione.

Præter notatas herniarum ſpecies, quas ſcroto, & teſtibus accidere deſcripſimus, prædictæ partes alios patiuntur tumores, nempè inflammationes, abſceſſus, inflationes, ſcirrhos, cancros, gangrænas, ne idem bis repetatur, ſilentio prætermittimus, quia de prædictis affectibus peculiaria inſtituimus capita, ſolùm hìc de ſcroti, & teſtium inflammatione age-

agemus; Verumenimverò inflammatione interdùm corripitur ſcrotum, & quidèm nunc ſolùm, teſtibus ſalvis, ſæpiſſimè cum eodem ſcroto teſtibus unà inflammatis.

Signa.

Scroti inflammatio facilè patet, nàm levioris cauſæ eſt, & exteriorem cum ſubjectâ membranâ carnoſam comprehendit pelliculam. Scrotum in tumorem attollitur, adeſt durities, rubor, & calor, dolor lancinans, qui per levem contactum exaſperatur, ſolet unà leviuſcula febricula adeſſe. At ſi vehementior inflammationis cauſa ſubeſt, tunc inflammatio ſimul teſtes incendit cum vehementi dolore, & febris incendio, ſolo teſte inflammato, exterior ſcroti color naturalis eſt, teſtis verò durior, humidior, & ex levi attactu dolere non videtur, at in valido digitorum attactu rubor, dolor, & durities magis ſe manifeſtant, quæ omnia, ſi ſcrotum ſimul inflammatur, ſunt manifeſtiora. Febris quoque in graviori cauſâ ſemper unà inceditur, cum dolore pulſatili ad renum uſque loca ſe extendente, & hæc omnia geminantur, utroque teſte inflammato, & dolor magis acutus per totum lancinat corpus; at ſi unicus ſaltim teſtis inflammatione laboret, dicta ſymptomata minùs percipiuntur.

Cauſæ.

Inflammatur ſcrotum, & teſtes ſecundum vulgarium ſententiam à ſanguine ad eos p. n. confluente, quod accidit vel ſponte eò ruente ſanguine, vel ex percuſſione, aut colliſione, equitatione durâ, aut ab aliâ cauſâ externâ ſanguinem eò trahere valente, eò attracto, nunc ſcrotum, nunc unà teſtes inflammantur, & nunc vel ſcrotum, vel teſtes. Optima quidèm cauſa, ſed nimis ruſtica, & trivialis, & quia multùm dicit, nihil dicit; non enim explicat quomodò fiat inflammatio.

Noſtra circa ſcroti, & teſtium inflammationem ſententia eſt, quòd ſanguis in harum partium venulis vel grumeſcit, concreſcit, vel per tubulorum rarefactionem intra fibras effunditur, concreſcit, & per novam affluxionem tumorem, dolorem, calorem, ruborem, & pulſum accerſit. Cauſæ occaſionales internæ ſunt veſiculæ excitatæ ab humore acri, & ſalino, ſive à degenere ſucco alimentitio, quæ ſub cuticulâ veſicæ lymphâ plenæ, vel puſtulæ excitantur, vel intra partium cavitates; undè fit, ut ſcrotum, vel alteruter teſtis turgidior, & durior evadat, & facilè poſtmodùm inflammatio ſequi poſſit. Externæ ſunt violentæ injuriæ à lapſu, percuſſione, equitationis ſuccuſſione, contuſione, compreſſione &c.

Prognoſis

Prognoſis.

Scroti inflammatio interdùm non difficulter curatur, & interdùm periculo non vacat, cùm ſit in loco humido, facilè in gangrænam mutatur. Teſtium inflammatio admodùm perniciosa eſt in eorum ſubſtantiâ, in principio tamen curari poteſt, ſi ſtatim convenientia adhibeantur medicamenta, & nullus error neque à patiente, nec à medico committatur, ſed per reſolventia terminetur. Verùm ſi diutiùs negligatur, vel in lapideam duritiem, vel in ſuppurationem abit, & teſtium intolerabilem excitat dolorem, vel eorumdem corruptionem, vel etiam gangrænam, & ipſam mortem afferre poteſt.

Curatio.

Vulgares ſcroti, & teſtium inflammationem curant ſecundum communes aliarum partium curandi leges, ſcilicet præſcribendo convenientem victûs rationem, ut in omnibus affectibus calidis præſcribunt. Deindè ſanguinem, qui ad ipſos p. n. fluit, repellunt, intercipiunt, revellunt, poſtmodùm, qui fluxit, diſcutiunt, aut ſi ſuppuratio impediri non poſſit, eam promovent. In principio ſtatim ſanguinem revellunt, ſectâ venâ in cubito. Poſteà quoque poplitis, vel malleoli partis affectæ venam aperiunt. Poſt ſanguificinam altero die cucurbitulas ad derivationem coxis imponunt ſcarificatas. Verùm eſtò totum innocentem exhauriant ſanguinem, nunquàm noxium in radice attingent. Præterea revulſionis, & derivationis leges vanas, & commentitias patefecit ſanguinis circuitus.

Si humores bilioſi in corpore redundent, qui inflammationis anſam præbent, medicamentis bilem purgantibus utuntur, ut *mannâ, caſſiâ, ſyr. roſ. ſolut. &c.* Verùm purgantia in inflammatione omninò inutilia ſunt, imò ſemper noxia experti ſumus, ut ipſi vulgares teſtes ſunt teſtes.

Simul ſtatim, dùm hæc adminiſtrant, repellentia adhibent, & ſcrotum cum teſtibus in cataplaſmate involvunt, ut

℞. *Farinæ hordei,*
Fabar. ana ℥. j. ß.
Pulv. roſ. rubr.
Myrtill.
Balauſt. ana ʒ. ij.
Ol. roſ. &
Aceti ſambuc. ana ℥. j.
Coque in ſuff. q. vini rubr. & f. cataplaſma. Vel pro loci inflammati refrigeratione refrigerantia adhibent epithemata, ut

℞. *Succ. ſolani lib.* ß.
Plantag. &
Perſicariæ maculatæ ana ℥. iij.
Farin. hord. lib. ß.
Flor. malv. arboreæ exſiccat.
Roſ. rubr. ana ℥. j.
Ol. roſac. ℥. iv.
M. f. cataplaſma.

Vel ſequens commendant, ut

℞. *Aq. roſ. &*
Plantag. ana ℥. ij.
Mucilag. ſem. pſyllii, &
Cidonior.

Cidonior. cum aquâ roſ. extract.
ana ℥. ß.
Ceruſſæ ℥. iv.
M. f. epithema.

Si dolor urgeat, refrigerantibus, & laxantibus utuntur, ut

℞. *Farin. hord.* ℥. ij.
Sem. lini, &
Fœnugraci ana ℥. j.
Malv. &
Alth. ad mollitiem coctar. ana m. ß.
Pingued. porci, &
Ol. violar. ana q. ſ.
Fiat cataplaſma

Vel

℞. *Solani*,
Malvar.
Viol. ana m. j.
Furfur. p. ij.

Coquantur, & parti dolenti applicentur.

Ad ſanguinis fluxum intercipiendum, ad pubis latus, ubi venæ, & arteriæ ex abdomine ad teſtes, & ſcrotum deſcendunt, defenſiva, & intercipientia imponunt ex *roſ. rubr. bolo armeno, maſtiche cum aquâ roſ. & ovi albumine, vel unguentum comitiſſæ, vel emplaſtrum ad herniam*, tùm repellentibus utuntur, & tandèm materiam digerunt, quæ ſi ſuppurationem nanciſcatur, eam adjuvant, abſceſſum maturum aperiunt, digerunt, mundificant, & aliorum more conſolidant.

Scroti & teſtium inflammationem duplici præſidiorum genere curamus, ut in aliarum partium inflammationibus diximus, abdicatis tamen purgantibus, & phlebotomiâ, quæ nunquàm juvare poſſunt. Primum erit illud, quod ſanguinem diſſolvit concretum, cujuſmodi eſt *ſperma ceti, eſſentia ſanguinis hirci, ſtibium diaphoreticum, magiſterium oculorum cancrorum fluviatilium, extractum bellidis minoris, mumia, aqua theriacalis, miſtura ſimplex, ſpiritus tartari &c.* quæ intrò ſumi poſſunt.

Alterum eſt topicum, hujuſmodi erit *emplaſtrum de ſpermate ceti.* Multum conducit *herba Paris viridis contuſa*, nàm inflammationem illicò ſiſtit, vel ſequens compoſitio, ut

℞. *Nymph.* &
Naſturtii aquatici ana m. ij.

Coque in ſuff. q. acet. roſ. cum vino, & in fine decoctionis adde ol. roſ. parum, & tepidiuſculè applica. Vel præſentiſſimum erit cataplaſma *ex rutæ, & ebuli foliis in aceto coctum*, & applicatum

Si dolor valdè urgeat, anodyna requirit, & tunc:

℞. *Mica panis in lacte fervido*,
Macerata, & expreſſ. lib. ß.
Vitell. ovor. crud. conquaſſ. num. iij.
Farinæ fœnugraci ℥. j.
Ol. roſ. ℥. iij. *m.*

Vel ſequens, ut

℞. *Farinar. hord.*
Sem. lini,
Fœnugraci ana ℥. j.
Fol. hyoſcyami m. j.
Malv. m. ß.
Ping. porci ℥. j.
Ol. ſem. papav. ℥. j. ß.
Lact. vaccini q. ſ.
F. cataplaſma.

Si inflammatio per procraſtinationem jàm ad ſuppurationem tendat, tunc humidiora conveniunt, ut

℞. *Althææ cum toto*,
Malvæ ana m. j.
Farinæ tritici ℥. iij.
Sem. lini,
Fænugræci ana ℥. j. ß.
Flor. chamæmel.
Meliloti ana p. ij.

Coquantur in jure pingui ad mollitiem, tum contuſa per cribrum trajiciantur, & adde
Axungiæ porcinæ ℥. iij.
Ol. viol. q. ſ.
Fiat cataplaſma.

Vel ſequens ex *capâ coctâ ſub cineribus cum axungiâ porci*, *& modico ſapone Neapolitano.* Vel imponatur *emplaſtrum filii Zachariæ*, *vel Apoſtolicum*, ſed praſtat præ omnibus *emplaſtrum noſtrum Benedictum*, quod abſceſſum aperit.

Si ſufficienter maturata ſuppuratio per ſe rumpi nolit, ſcalpello incidatur, & regatur, ut de aliarum inflammationum ſuppuratarum curatione diximus, tandem ad ſanitatem perducatur *emplaſtro fodicationum*, *vel Oppoteldoch Paracelſi.*

Cave tamen, ne abſceſſum cauterio potentiali aperias, nàm peſſimos habuiſſe ſucceſſus nos obſervavimus. Foramen fit exiguum, quod tantùm tunicas penetret. Licèt in hoc caſu pus optimè ſe habeat, morbus nihilominùs perniciosus eſt, & facillimè in cancrum, aut ſphacelum degenerare poteſt, & commodiori medio, quàm ferro auferri non poteſt, ſi in tempore talis operatio inſtituatur.

Advertas volumus, quòd quæcumque medicamenta ſcroto, & teſtibus applicantur, ligatura ſemper neceſſaria eſt, quæ verſus ſuperiora tendat, ut ſcrotum, & teſtes minùs pendeant; ità enim pondus, dolor, & fluxus ad locum affectum minùs fiet.

Poſtquàm de teſtium, & ipſorum domicilii affectibus egimus, ex noſtro inſtituto conveniens eſt de penis affectibus agere, undè

Cap. LXII.

De Priapiſmo, & Satyriaſi.

Natura penem efformavit ob coitum, & non ad emittendam urinam, (fœminæ nàmque ſine eo lotium excernunt) ac proindè per certa intervalla intenditur, tenditur, rigiduſque evadit, ut longiſſimè ſuâ porrectione ſemen intra muliebrem ſinum ejaculetur, qua operatione completâ, à ſuâ induratione, tenſione, & intumeſcentiâ iterùm ſe remittit, ac mollis, & pendulus redit, ne aſſidua arrectio inſeſſum, & negotia præpediat. Evenit quandòque ut aſſidua fiat penis erectio, quæ duplici inſignitur nomine, una dicitur Priapiſmus, altera verò Satyriaſis, ſive Satyriaſmus.

Priapiſmus, ut *Gal. placet 6. de loc. aff. cap. 6. Eſt cùm penis, ſive virile membrum in longitudine, & latitudine, ſeu circulo totus augetur, nullo quidèm ſtimulante ad libidinem deſiderio, aut acquiſito calore, veluti quibuſdam accidere conſuevit, qui* ſupini decumbunt, ſubjungitque *3. de ſympt. cauſis cap. 4. Intumeſcit omninò inſtaturque & arrigitur invitò, vel dicere potes permanentem*

colis, aut auctionem, aut tumorem.

Denominationem hic affectus à Priapo deſumpſit: fuit Priapus, ut poëtæ fabulantur, Liberi patris, & Veneris filius, quem ſuperſtitioſa antiquitas hortorum, agrorumque Deum præſidem credidit, & falce ſalignâ, ut furum, aviumque eſſet formido, ac ſemper pene porrecto ſculpſit, hinc etiam membrum virile Priapi nomen accepit.

Altera eſt Satyriaſis, & penis pariter continuò rigide erectus turget, cum ingenti ſalacitate. Venerisque furibundo appetitu, per coitum non exatiabili.

A Satyris nomen accepit, qui ad libidinem ſemper proni ſunt, & pene erecto pinguntur, à virili membro, quod veteres Sathin appellabant. Sunt Satyri homunciones uncis naribus, & cornua in frontibus, pedeſque caprarum ſimiles habent. Hi ut *Plinius lib. 7. cap. 2.* refert, ſunt animalia quadrupedia, in ſubſolanis Indorum montibus perniciſſima humanâ effigie, recte currentia. Veteres hujuſmodi monſtra pro Sylveſtribus dìis coluerunt. Alii Sylveſtres homines putârunt. Nonnulli dæmones incubos in hac homunciorum ſpecie, aut latitantes, aut ſub eâdem in humani generis perniciem apparentes, ut in errorem homines inducant, arbitrantur. Hujuſmodi à Divo Antonio per ſolitudines eremi Thebaidos viſum fuiſſe meminit *Hieronymus* in vitâ. S. Antonii: *Vidit homunculum* (inquit) *aduncis naribus, & fronte cornibus aſpera, cui extrema corporis in caprarum pedes deſinebant. Et præmiſſo crucis ſigno, cùm, quiſnam eſſet, interrogaſſet Antonius, reſpondiſſe fertur, mortalis ego ſum, unus ex accolis eremi, quos cæcâ ſuperſtitione deluſa gentilitas faunos, ſatyroſque appellavit.* Dicitur etiam ab herbâ, quam Satyrion nuncupant, quod libidinem proritet. Quæ etiam proritata laſcivia, ſi omnem excedit modum, quandòque in Satyriaſin quandam terminatur, ità ut nonnunquam occurrant exempla, ubi per nimium Venerem excitantium uſum, qualia ſunt: *Borax Veneta, ſcinci marini, boleti cervini, erucæ*, & ſimilia, tantus excitatur ſalacitatis pruritus, ut concubitu non reſtinguatur, ſed tamdiù ſtimulet, donec exhauſtis breviſſimo ſpatio omnibus viribus, unà cum ſemine vita profundatur.

Satyriaſis non tantùm maribus, ſed etiam fœminis accidere ſolet, (furor uterinus dicitur, ut de morbis mulierum dicemus) eſtò pene deſtituantur, qui erectioni aptus eſt. Virginibus, aut viduis junioribus proprius eſt affectus, quamvis etiam nuptis accidere poſſit, quæ ignavos habent maritos, aut non ſatis adamatos, qui vaſa ſpermatica ſufficienter deplere, aut appetitum Venereum explere nequeunt; ingens enim muliebrium prurigo cum dolore eas invadit, ità ut aſſiduè ad pudendum manus admoveant, & immenſo Veneris œſtro corripiuntur, extillante ſimul humore ſalſo, & cunni labia, clytoris, locaque utero proxima phlogoſim patiuntur, & quaſi ignem concipiunt, in-

tumeſcunt, ac obſtruuntur, adeò ut liquamen illud, quod pro ſemine vulgares accipiunt, excerni nequeat: hinc ergò partes diſtenduntur, & coëundi appetitus augetur, morbuſque magis intenditur, exaſperatur, & tota Veneris domus exardet. Undè afflictæ mulieres in maniam actæ ab intenſâ, & effrœnatâ coëundi cupidine, obſcœna, & impudica verba paſſim effutiunt, abjecto omni pudore, Venerem furioſè expetunt, & ad eam quoſcumque viros invitant.

Signa.

Priapiſmus cognoſcitur, quod penis in longum, & latum creſcit, ac ſemper rigidus, erectus invitè citra rei Venereæ appetentiam, & durus perſiſtit, ante, & poſt coitum non detumeſcit. Nos priapiſmum in uno tantùm monacho obſervavimus, cujus penis octuplo major naturalis magnitudinis videbatur, ejus moles tenſa erat, & veluti carnoſa: Multa pro tantâ imminuendâ mole tentavimus.

In ſatyriaſi adeſt inexplebilis rei Venereæ appetitus, & re Venereâ peractâ, penis detumeſcit. ſed paulò pòſt reaccenditur prurigo cum majori coëundi furore, ac intumeſcit, & quò pluries fuit patiens, eò libidinis œſtro rapitur, nec per coitum ſatiatur, & reverà in omnibus ſatietas, in coitu homini nulla. Satyriaſis, ſi à cauſâ externâ pendeat, ut à decubito ſupino, & lumborum calefactione; à Veneris paleſtrâ intermiſſâ, vel nimiâ; à cibis, vel medicamentis Venerem irritantibus, id ægri relatione pateſcet. Quæ ſi abſint, à cauſâ internâ provenire probabile eſt, ut à plurimo, vel illo ſalino ſemine. Solet quandòque à flatu oriri, & tunc palpitatio quædam in pene percipitur.

Cauſa.

Priapiſmi cauſam rimatur *Gal. 3. de ſympt. cauſis cap.* 4. inquiens: *Intumeſcit, omninò inflaturque & arrigitur invitè, vel dicere potes permanentem colis, aut auctionem, aut tumorem.* Et *lib. de morb. diff. cap.* 9. hujus affectûs fiendi modum his verbis deſignat: *Augetur enim naturalis magnitudo non ſecus ac in ulceribus aliquandò caro redundat, ac etiam lingua, teſtes, & ubera, ſive quoduis aliud membrum præternaturaliter increſcere conſueverunt.*

Satyriaſis cauſa apud vulgares eſt nimia ſeminis copia, quod copioſius generatur ob ſanguinis abundantiam, & in primis vaſorum ſemini generando dicatorum calorem nimium, ob quem & ſanguinem copioſiùs attrahunt, & in ſemen mutatur. Verùm, ut fuſiùs in noſtrâ Theoriâ dicemus, allucinantur vulgares cum eorum Anteſignano Galeno credentes craſſamentum genituræ fieri ex ſuperfluitate ſanguinis magis elaborati, & in albam, craſſioremque ſubſtantiam mutati, atque concreti, idque ex eo probare nituntur, quod genitura quanquàm cruenta enixa fuerit, ab aliis, qui præter modum re Venereâ uſi ſunt.

Atque nos certiſſimis freti conjecturis, atque obſervationibus affirmamus genituræ craſſamentum non ex purpureo ſanguine in album humorem mutato conſtitui, ſed tale, quale eſt, de propriis vaſis effluere, & in propriis conceptabulis recludi, indè concubitûs tempore exiliat, nec unquàm purpurei ſanguinis ſpeciem exhibuiſſe. Quòd ſi aliquandò compertum ſit ſanguinolentam effluxiſſe genituram, crediderimus id potiùs ex venæ, vel arteriæ alicujus hiatu, quàm ex genituræ defectu provenisse; nàm veroſimile eſt languere libidinis æſtum, tentiginemque ceſſare, ubi univerſa genitura è corpore exilierit. Prætereà nimia ſeminis copia non poteſt eſſe tantæ libidinis cauſa, nàm unico, vel duplici concubitu è propriis conceptabulis efflueret, & tentigo ceſſaret: aliquid aliud igitur in cauſâ eſt pro tanto æſtu Venereo.

Vera ſatyriaſis cauſa eſt ſemen nimio ſale ſaturatum, (eſt nàmque ſemen naturâ ſuâ ſalſum, quod quiſquam guſtu percipere poteſt, ut fuſiùs in Theoriâ de ſemine probabimus) undè ſatyriaſis etiam ſalacitas appellatur, & homines Veneri obnoxii, ſalaces dicuntur, ac idcirco Venerem è ſale natam fingère poëtæ, & ob id Ægyptii canes ad coitum inertes ſalſamentis, carnibuſque ſale maceratis ad Venerem alacriores reddebant, quia ſal Venerem ſtimulat, prolificumque reddit ſemen.

Hinc tempore veris, qui ſalſamentis frequentiùs utuntur, oleo, quod plurimo abundat ſulphure, & leguminibus, quæ flatuoſa ſunt, magis ad luxuriam proritantur, & ſalacitas angit, inſuper multùm libidinantur, qui piſcibus veſcuntur, nàm in ſale natale ſolum habent, ubi ipſa Venus orta fuit; Veris enim tempore ſol propiùs vertici noſtro accedere incipit, & normaliter, ac ad rectos angulos radii ſolares incidunt, corpuſcula in aëre diſperſa moveri incipiunt, undè intenditur calor, & ſic ſpiritus corporum ſeminalis, aliàs torpeſcens, ad motum excitatur, & ſemina in naturâ germinant, & juxta deſtinatas ſeminum ideas operantur. Hac eâdem ratione veris tempore animalia inſecta, reptilia in terrâ, natatilia ſub aquis, volatilia in aëre, & cuncta bruta laſciviunt, ad Venerem ſtimulantur, coëunt, & ardenter varios modulantur ſonos, & cantus, quia muſicam docet amor. Hoc determinato tempore coëunt, alias minimè quidèm, ut ſuas perennent ſpecies. Solùm homini, poſt lapſum, non definitum fuit tempus, ſicut & cœteris animantibus, ſed omni tempore Venerem anhelat, & per victum, & coitum pugnat; homo ille, qui alienâ vivit quadrâ, per coitum tantùm pugnat. Et hac ratione brutorum fœminæ quid ſeroſum, ſtatis temporibus, per vulvam foràs excernunt, cùm, ſcilicèt fervore correptæ ad concipiendum libidinantur, tunc pudenda tuberant propter iſtud ſerum ſalinum, & conſultò natura hoc generat, adhoc ut ad luxuriam alliciantur, & ut

brutorum penis libentiùs illo ſero madidus in coitu intra viſcera agitaretur, eſtque pro brutis naturæ ſputum. Brutorum fœminæ à conceptione coitum repudiant, at noſtrates fœminæ quò prægnantes ſunt, eò avidiùs, & delectabiliùs comprimuntur. Undè *Poppea M. Agrippa* infandæ ſalacitatis mulier ſuper hoc interrogata, petulanter reſpondit: Ideò beſtias non coire gravidas, quia beſtiæ ſunt, & hac eâdem de cauſâ noſtrarum fœminarum pudenda ſemper madida ſunt, ut perpetuò futui poſſint. Sed ad ſatyriaſis cauſam redeamus.

Provenit ſatyriaſis à ſemine nimio ſale imbuto, ſaturatur ſemen nimio ſale à cibis calidis putatis, & aromatibus nimiùm conditis, ut & à medicamentis, & cibis ad Venerem ſtimulandam aptis; quæ nimio abundant ſale, ad loca ſeminalia ab hujuſmodi nutritione delato, undè ſemen à particulis ſalinis in ſuis veſiculis agitatum, & exitum quærens facilè fermentationis motum ſubit, turget, pruritum generat anima ſenſitiva ſuum exercet officium, nempè Veneris actum, ſpirituum affluxum concitat, & penis intumeſcit, fitque excandeſcens coëundi appetitus, & in tantâ turgentiâ, & fermentatione concubitûs tempore non totum, ſed aliqua ejus pars è propriis conceptabulis extruibatur, fermenteſcens novum generatur, & ideò tentigo non ceſſat, ſed per motum reaccenditur, & uſu creſcit.

Hujus morbi cauſa occaſionalis eſt ſalſi ſeminis fermentatio à renum incaleſcentiâ, concubitu ſupino, præcipuè in culcitris plumeis, diuturna à Venere abſtinentiâ, à coitu incaleſcentiâ, medicamentis, & cibis Venerem irritantibus. Itèm hunc affectum cauſant ea, quæ penem, & circumſtantia irritant, vellicantque vaſa, ut ſunt penis ulcera, & medicamenta, quæ luem curant Veneream, calculus renum, & præcipuè veſicæ, ſtranguria &c.

Prognoſis.

Priapiſmus non ſolùm Veneris uſum non adjuvat, ut in ſatyriaſi, ſed illum tollit, nàm in hoc affectu penis moles minimè quidem à concupiſcentiæ ſpiritu augetur, ſed à carne quadam tenſâ in ipſo pene productâ.

Satyriaſis non ſolùm totum corpus enervat, & extenuat; ſed etiam vitam breviat, undè paſſeres, quia ſalaces ſunt ad triennium vivunt. Huic affectui tantummodò juniores, & ſeminoſi obnoxii ſunt, eo quod ſeminis copia fermentationem excitare apta eſt, concurrente copioſo corporis calore, ut cauſa excitativa, ad quod ſenes ob exiguum ſemen, & calorem minùs apti ſunt; Quanquàm & hi validis ſtimulis interdùm indulgeant ad vitæ uſque internecionem. Priapiſmus, & ſatyriaſis ſæpè dolorem inferre ſolent, qualem patiuntur, qui Tetano corripiuntur, aut aliis membris convelluntur, & reverâ nil aliud eſſe videtur, quàm Venerea con-

convulſio, undè perſeverans, aut apoſtemationem, (ut in quodam M. ob nimium coitum, cujus penis glans infantis recèns nati caput repræſentabat, obſervavimus) aut ſpaſmum, & eundem exitum efficit cum aliis convulſionum modis, nempè virium exolutionem tetanum, & mortem.

Curatio.

Priapiſmus, quia tumor eſt, curatu difficilis, iiſdem remediis, quibus ſcirrhum curari diximus, cum aliquâ juvamenti ſpe curari poteſt.

Salacitas, ſive ſatyriaſis exactiſſima curatur diætâ, nàm Cereris, & Bacchi filia eſt, ideòque *ſine Cerere, & Baccho friget Venus.* Abſtineat patiens ab aromatibus, cibis ſalſis, calidioribus, & Venerem ſtimulantibus, non cubat in mollibus è plumis ſtratis, ſed ſubſternat *ſalicis folia*, & præcipuè *agni caſti.* Vitet decubitum ſupinum, ne dorſum incaleſcat, & fermentationem in ſemine falſo excitet, & concupiſcentiæ ſpiritus ad vaſa copioſiùs deferatur. Fugiat imagines Venereas, verba inhoneſta, & mulierum aſpectum, quia:

Oculi ſunt in amore duces.

Tollat otium, quia:

Otia ſi tollas, periere cupidinis arcus.

Purgantia, ut & diuretica facilè malum adaugent, phlebotomia nullatenùs juvare poteſt, quia malum à ſanguine non dependet.

Vulgares, ne ſeminis copia generetur, & ejus fervor, ut inhibeatur, refrigerantia, & ſemen abſumentia exhibent, talia ſunt *Vitex, dictus agnus caſtus, cujus folia, flores, & ſemen uſurpant, Nymphea, Lactuca, portulaca, plantago, Veneris umbilicus, ſuccus mali citrii, menthæ, ſemen canabis anethum*, quæ à peculiari proprietate ſemen extingunt, & præcipuè *nymphææ radix decocta, & pota* magnum affert adjumentum, & ex his varia concinnant medicamenta, ut ſyrupos, electuaria, rotulas &c. ſed:

Hei mihi, quòd nullis amor eſt medicabilis herbis.

Ex his etiam varia conficiunt unguenta pro lumborum, & renum inunctione, ut

℞. *Ol. nymphææ* ℥. ij.
Succ. lactuc. ℥. j. ß.
Sem. viticis ℥. ij.
Coque ad ſucci conſumptionem, & colentur, & addito momento cera fiat Unguentum.

Vel

℞. *Ol. roſ.* ℥. j. ß.
Succ. ſolani,
Sedi,
Portulacæ ana ℥. ß.
Spumæ argenti,
Ceruſſ. ana ℥. ij.
Aceti parum,
Cera q. ſ.
F. Ung.

Vel adhibent *unguentum refrigerans Galeni, vel ceratum ſantalinum*, aut alia hujuſmodi Lumbis apponunt, & renibus, aut *Laminam plumbeam perforatam* in renum Regione geſtare jubent.

Nunc frigida, nunc verò calida pro corporis, & humorum diſpoſitione

ſitione eligunt. *Caphuram* plerique cùm per hos aſſumptam, tùm renibus, & teſtibus illitam Venerem extinguere putant, quia frigida, & ſicca eſt, ut *Serapioni*, & *Avicennæ* placuit, quæ tamen vehementer mediis ardet in undis, & eſt adeò ſulphurea, & tenuium partium, ut ſæpè per ſe evaneſcat in auras, ideòque Venerem extinguere negamus. Siquid hîc præſtat, ut dicunt, non frigiditate præſtat, ſed quia valdè ſiccat.

Eadem adhibent topicè, ut *folia ſalicis, viticis, ſedi, portulacæ, lactucæ Nymphææ &c.* quæ applicant Lumbis, renibus, genitalibus, & pedibus, ſcilicèt ex dictis plantis fomenta, vel lotiones parant, quibus acetum addunt, vel aquas ſtillatitias, vel harum plantarum ſuccos iſtis applicant partibus. Potentiſſimum eſt medicamentum ad Veneris extinguendam tentiginem *Cicuta* cum ſuâ comâ trita, & teſtibus, vaſiſque ſpermaticis circumlita. Verùm ex hac topicè applicatâ pravos obſervavimus eventus, nempè genitalium reſolutionem, & pro uno curando blando, alterum pejorem inducunt morbum.

Ultimum ſatyriaſis remedium caſtrationem eſſe putant, undè quoſdam ob caſtitatis Zelum ſeipſos caſtraſſe, imò penem cum teſtibus abſcidiſſe compertum eſt. Et nos obſervavimus presbiterum, qui ob caſtitatis zelum, ſed indiſcretum, & minime quidem ſecundum Dei rationale obſequium, penem ſibi, & quidem pube tenus cultro raſorio prorſus abſciderat. Verùm Eunuchi infames declarantur à jure, & Deus *Deut.* 23. ab Eccleſiæ ingreſſu eunuchos arcet. *Non intrabit eunuchus, attritis, vel amputatis teſticulis, & abſciſſo veretro, eccleſiam Domini.* Antiquiſſimus caſtrandi homines mos fuit, quia id hominum genus ſervandis regum cubilibus adhibebatur, qui mos adhùc hodie à Turcarum Imperatore retinetur, nàm pueris, quos Gynæceo præficit, non ſolùm teſtes, ſed totum virile membrum curat abſcindendum. Qui caſtus eſſe vult non tantùm corpore, ſed etiam mente caſtitatem ſervare debet, nec ſufficit penis abſciſſio, novimus nàmque quendam, qui abſciſſo pene pube tenus ob gangrænam, paſſere ſalacior erat, ac quotidie in Veneris palæſtrâ pluries ſe exercebat cum concubinâ, & tamdiù illius mulieris pudendis ſua mutilata affricabat, donec tandèm ſemen emitteret. Nec per hoc quia mulieres pene carent, Venereâ non corripiuntur tentigine, imò inter ſe coëunt, & ſemen emittunt. Eſt ſalacitatis malum in ſemine in ſuis conceptabulis, undè *Veri ſpadones ſunt, qui ex utero matris tales nati ſunt,* ut fuit Divus Johannes, *ſunt ſpadones, qui coacti ſunt ab hominibus, & ſunt ſpadones, qui ſeipſos caſtraverunt propter Regnum cœlorum*, non tantùm corpore, ſcilicet opere, ſed etiam mente.

Ad ſedandam libidinem certum, & infallibile remedium eſt legitimus, licituſque coitus, nàm ex Apoſtoli conſilio: *Melius eſt nubere, quàm uri.* Nec officit virginitatem,

tatem, & caſtitatem non ſervare propter conjugium, cùm virginitas, & caſtitas ſint virtutes, conjugium verò Sacramentum à Chriſto Domino inſtitutum, unde Paulus ad Chorintheos inquit: *De Virginibus præceptum Domini non habeo: conſilium autem do.*

Pro ſalacitate, & Satyriaſi maximoperè *Aquam caſtitatis* commendant, ut

℞. *Terræ ſigillatæ* ℥. iij.
Sem. viticis ℥. j
Rutæ,
Nymphææ,
Lactucæ,
Papaveris alb. ana ℥. j.
Cannabis,
Acetoſæ,
Portulacæ,
Endiviæ,
Milii ſolis,
Ameos,
Coriandr. præp. ana ℥. vj.
Radic. dictami alb.
Cynogloſſ.
Biſtortæ,
Ireos Florentiæ, ana ℥. ß.
Santalor. omnium,
Magiſterium Saturni,
Caphuræ ana ℥. iij.
Herbar. abſynth. pontic.
Menthæ criſpæ,
Burſæ paſtoris,
Taraxacon,
Verbenæ,
Fol. ſalviæ ana ℥. ij.

Omnia incidantur, contundantur, & infundantur in vini ſtiptici lib. x. Digere per octiduum, & deſtilla in Balneo Maris. Doſis ℥. j. ad iij. mane, & veſperi. Ferunt hanc aquam Veneris œſtrum temperare, & ſi ejus uſus frequentetur, caſtitatem inducere abſque ſanitatis diſpendio, ideòque nocua conjugatis, & illis, qui in cœlibatu vivere debent, maximè proficua.

Potentiſſimum, & expertum remedium eſt *ſpiritus Saturni* intra corpus ad aliquot guttas ſumptus, non ſolùm ad miraculum uſque reprimit libidinem, ſed etiam virilitatem deſtruit, & emaſculat; eapropter Poëtæ Saturnum patri teſtes abſcidiſſe fabulantur. Unde conjugatis propinari non debet, ſed tantùm iis, qui in cœlibatu vivere conſtituerunt, & monachis, qui ſolenne caſtitatis votum profitentur, convenit. Idem efficit *ſal Saturni*, ſed conſultiùs fit, ſi regio ſaltem externa admiſto aliquo oleo inungatur. Valet ad idem *Magiſterium Saturni*, ſi umbilicus, & priapus inungatur. Ad arcendam etiam libidinem proficuum eſt *Butyrum Saturni*, ſi eo renum regio, & inguina inungantur, ſed ex hoc pravos obſervavimus effectus in quodam præsbitero. Ad ſalacitatem hæc juvant, quia Saturnus frigiditate ſuâ fermentationem in ſemine inhibet. Verùm non ſine ſanitatis diſpendio medicamenta ex Saturno parata adhibentur. Quòd ſi viciſſim mederi velis, utere laconico, inunge umbilico *oleum nucis moſchatæ deſtillatum*, & ſic coëundi tarditatem, vel imbecillitatem, vel impotentiam excitando, ſanitatem recuperabis.

Præſtantia pro Satyriaſi remedia ſunt opiata; hæc nàmque inflammationes temperant, ardo-

rem conſumunt, acres cicurant ſuccos, ſubtiles incraſſant partes, efferatos figunt liquores, volatiles obtundunt partes, ſpiritus fixant, fermentationem inhibent, vitam conſopiunt, ſenſum imminuunt, ſomnum inducendo, & omnia membra reddunt inertia, præcipuè genitalia, unde ſedativis adminiſtratis medelis, multos morbos profligatos vidimus. Sed præ cœteris, præſtantiſſimum remedium eſt, ut patiens vocitet panem, panem, & ſic carnem non anhelabit crudam, ut de quibuſdam fertur.

Tandèm infallibile remedium pro ſalacitate, & expertum, nec experientia fallit, eſt coitum exercere licitum, nàm hoc modo immediata removetur cauſa; ſic vomitus vomitu, fluxus fluxu, & coitu ſalacitas curatur, verùm ſervandus eſt modus, nec violenter, & cœco libidinis œſtro exerceatur, cùm omne nimium ſit naturæ inimicum, aliàs cum ſemine vita profunditur.

A pene tranſimus ad anum, undè

Cap. LXIII.

De Ani Inflammatione, Abſceſſu, & Fiſtulâ.

Anus diverſis quoque tumoribus obnoxius eſt, cujuſmodi ſunt inflammatio, abſceſſus, fiſtula, & de his primò agemus, deindè de condilomatibus, ficubus, criſtis &c. nàm ſi inflammatio non reſolvatur, tranſit in abſceſſum, & abſceſſus ex chirurgi imperitiâ, vel ægri moroſitate non rectè curatus, in fiſtulam degenerat.

Signa.

Cognoſcitur ani inflammatio ex tumore, dolore acuto, febre loci rubedine, & id non ſine pulſatione, adeſt difficilis, & valdè dolorosa aluina excretio. Si inflammatio ab arte, vel à naturâ non reſolvatur in abſceſſum tranſit, & tunc dolor augetur, febris intenditur, tumor cutem verſus fit exuberantior, cutis tenuiſſima, & tactui cedens, cum immediatâ elevatione. Abſceſſu adaperto, & non ritè curato, excitatur ſinus, ex quo quidam producitur ichor, & in circumſtantes abſceſſus partes ſe inſinuans, locum ſibi aperit, qui cum præcedenti abſceſſu communicat. Hoc ſinu non curato, fit fiſtula, quæ nihil aliud eſt, niſi orificium ulceris ſtrictum, & anguſtum, cujus labia plerùmque ſunt calloſa, intùs autem amplam, & ſinuoſam habet cavitatem, quæ continuò ichorem, ſeu tenuem ex orificio ſuo exſudat ſaniem, dummodò ejus orificium non claudatur; tunc enim nihil emanat, & proximæ partes fiunt tumidæ, inflammantur, dolentque, ſpontè tamen reſeratur, & iterum ſaniem excernit.

Accidit quandòque è podice ſine ſanguine, & dolore mucoſas, & ſubalbidas ſordes excerni, ut in fluore muliebri videre eſt, & nonnulli bardi falſò pro pure accipiunt. Evenit etiam interdùm, ut

ut ichor quidam ex ano per hæmorrhoides effluat, cùm alvus pondus deponat, aut potiùs poſt alvi excretionem, quandòque citra hanc, & alias verò non. Quem fluxum nonnulli inepti chirurgi pro ani fiſtulâ acceperunt, & multo cum incommodo hominis, qui hunc patiebatur fluxum, talem in explorando fiſtulam fruſtrà laboratum fuiſſe ſcimus. Et hunc fluxum patientes è carnificum manibus, & ani ſpeculo eripuimus, ac lactis ſeri uſu integræ ſanitati reſtituimus. Hinc patet vulgares in morborum cognitione ſe decipere, cùm quilibet homo ſe hoſtem, quem ſibi ſæpè finxit, expugnandum ſuſcipiat, eum verò, qui reverà hoſtis eſt negligat. Fiſtula tunc erit, quandò præceſſit inflammatio, quæ in abſceſſum degeneravit, deindè in ſinum, & ex ſinu in fiſtulam, quòd ſi hæc, vel ſaltim ulcus, non præceſſerint, nullatenùs talis fluxus pro ani fiſtulâ haberi poteſt; hic nàmque fluxus ad multos annos durare ſolet ſine omni incommodo; quod in fiſtulâ non accidit, tempore niſi dùm aluinæ fæces redduntur, emanat, etſi per biduum, vel triduum æger non excernat, ichor non effluit. Provenit talis ichor ex hæmorrhoidibus; natura nàmque aliàs ſanguinem, & ſæpè eum ichoroſum per has vias expellere ſolet, in quibuſdam etiam continuò tantùmmodò hunc ichorem ad hæmorrhoidales detrudit venas, qui in earum extremitate hærens, dùm fæces excernuntur, exprimitur.

Ani fiſtula nunc unum habet ſinum, hunc plures, & immiſſo ſtylo exploratur. Alia inteſtinum penetrat rectum, & etiam ſtylo deprehenditur, vel immiſſo in anum digito exploratur. Quandòque eſt recta, & ſtylo ferreo deprehenditur, interdum tortuoſa, & cereâ candelâ exploratur. Multoties ad veſicam penetrat fiſtula, & urina per anum egreditur. Interdùm ad inteſtinum rectum, & veſicam penetrat, & tunc mictione crepitus è pudendo, non aliter ac è podice emittitur; deindè nonnihil puris, & fæcis cum urinæ miſtum prorupiſſe multoties obſervavimus. Quandòque eſt in ſphintere, & aluinæ fæces debito modo non retinentur, ſed involuntariè excernuntur. Interdùm tandèm ad uterum penetrat fiſtula, & tùm fæces cum pure per uterum egrediuntur, ut in duabus mulieribus obſervavimus.

Cauſa.

Inflammationis ani cauſa immediata eſt ſanguis extra ſedis venas effuſus; occaſionales verò, ſive mediatæ multæ eſſe poſſunt, ut hæmorrhoides reſtrictæ, duræ, cœcæ, inflatæ, vel etiam reſectæ, vel cauterizatæ, ſive id fiat per cauteria, vel medicamenta corrodentia. Itèm longa, & dura equitatio, ſive ſeſſio, percuſſio, lapſus, aliæque cauſæ violentæ. Similiter refrigeratio, eryſipelas, vel tumores.

Abſceſſûs cauſa eſt inflammatio à naturâ, vel ab arte non reſoluta, & ſanguis à venulis expreſſus, qui in

in fibris ſe coagulat, ac uno in loco illum natura coadunat, & in pus mutat.

Occaſionalis fiſtulæ cauſa eſt abſceſſus, vel ſinus à pure non debitè purgatus, nec maturè curatus, vel etiam teneſmus neglectus, vel fit ab hæmorrhoidibus exulceratis, aliiſvè ulceribus non ritè curatis, quæ temporis curſu in fiſtulam ſemper degenerare ſolent. Qui plura, & notatu digna de fiſtulâ ſcire cupit, & quomodò fiat callus legati *cap. 5. de fiſtulâ*, quicquid blaterant Galeni ſectatores continentem cauſam atrabilarium eſſe ſanguinem, diſcuſſis quidèm, ac per halitum digeſtis tenuioribus partibus.

Prognoſis.

Ani inflammatio malum eſt periculoſum, & curatu difficile, quia pars exquiſito prædicta ſenſu afficitur, quæ medicamentis acrioribus facilè exaſperatur, & ob loci caliditatem, & humiditatem inflammatio potiùs ſuppuratur, quàm reſolvitur.

Abſceſſus ruptus ulcus ſordidum, ac purulentum producit, quod ob loci humiditatem, & excrementorum tranſitum vix coaleſcit, ſed brevi temporis intervallo in fiſtulam tranſit, ſordium copiâ calloſam, perpetuò manantem, & ſanitati reluctantem; cujus inſanabilitatis cauſæ plures ſunt, & prima, quia hæc pars vegetiſſimo prædita eſt ſenſu, & ab acrioribus medicamentis facillimè irritatur. Secunda, quòd locus eſt verendus, & liberam medicamentorum applicationem non patitur. Tertia quòd alvi excretio importunè fit, & alvi excrementa excernenda remediorum applicationem, & ſanationem impediunt. Quarta, loci humiditas, & caliditas exſiccationem, & refrigerationem expoſcens, ex parte tamen ab iiſdem læditur, exſiccantia enim & refrigerantia ſimul mordicationem inferunt, ſenſui vegetiſſimo hujus loci permoleſtam, ob humiditatem verò, & caliditatem naturaliter ad putrefactionem, & apoſtemationem propendet.

Ani fiſtulæ non penetrantes penetrantibus ſunt minùs periculoſæ, undè ſimplices, recentes, & quæ per carnem ſaltèm progrediuntur, facilè, & ſine periculò curantur. Fiſtulæ, quæ quatuor digitis penetrant, & per muſculos progrediuntur, curari non debent, cùm curantur enim, accidit, ut alvus excrementa retinere non poſſit. Fiſtulæ, quæ penetrant, ut ad inteſtinum rectum, veſicam, uterum, ad ancharum, vel caudæ oſſa, & præcipuè cum oſſium carie, itèm antiquæ, calloſæ, & quæ ad cancri naturam accedunt, incurabiles, & lethales ſunt, & earum curatio non eſt, niſi labor irritus, & bardorum chirurgorum fatuitas, ac proptereà tunc curâ palliativâ, quam vocant, utendum eſt. Illæ fiſtulæ, quæ dictis modis non penetrant, ſunt quidèm pariter difficillimæ curationis, curari tamen poſſunt, & ſi non curantur, indies mundæ habeantur fluentium hæmorrhoidum more,

re, corpus à ſuperfluis, & pravis humoribus in cacochymicis, & cachecticis cum ægri commodo per eas repurgare, ad ſanitatem, & ſenectutem conſequendam facere creduntur à vulgaribus, modò relatis modis non penetrent; verùm ejuſmodi fiſtulas, licèt non penetraſſent, tamen hecticam, & mortem intuliſſe notum eſt, & præcipuè ſi per multos annos duraverint, & ſubitò claudantur, lethales ſunt.

Curatio.

Ani inflammationis curationem à clyſteribus auſpicantur vulgares, & reverà clyſteres ſunt ani remedia, deindè venam in cubito tundunt, ut ſanguis à loco affecto avertatur, & poſtmodùm venam in talo aperiunt. Anus peccat, & ſanguinem chirurgus plectit. Educto itàque ſanguine, & ſtercore, in principio podici inflammato ob refrigerationem *folia ſolani*, *portulacæ*, *aut Lactucæ* apponunt. In augmento applicant *medullam panis triticei cum oleo amygdalarum dulcium miſtam.* In ſtatu anum fomentant *decocto maluæ*, *& althææ*, *florum meliloti*, *chamomillæ.* Si ad maturationem tendat, fomento addunt *farinam ſeminis lini*, *radicem althææ*, *& farinam tritici*, & cataplaſma componunt podici applicandum. Et ſi inflammatio ſuppurationem moliatur, eam ſtatim adjuvant, & abſceſſum ante plenam ſuppurationem aperiunt; pus nàmque diutiùs retentum inteſtinum, & proxima corrumpit loca, & tunc vel gangrænam, ſphacelum, vel fiſtulam gignit. Verùm ex non perfectâ abſceſſus ſuppuratione crudum emergit vulnus, undè fluxus ſanguinis ex hæmorrhoidibus non compeſcibilis, & alia mala, quàm hæc expectari poſſunt.

Inflammationis ani curatio acceleretur, priuſquàm in abſceſſum abeat: ſi igitur alvus adſtricta fuerit, clyſtere emolliente proritetur ad duriuſculas fæces educendas. Purgantia nullo modo exhibenda ſunt, nec acres clyſteres, ne materia deorſùm trahatur, & ad partem affectam humorum affluxum protrahant; attamen alvus clyſteribus ſemper detineatur aperta. Ad ſanguinem expreſſum, & concretum interna reſolventia exhibeantur, ut alibi de aliis partium inflammationibus deſcripſimus. Loco inflammato ſequens applicetur cataplaſma:

℞. *Succ. plantag.* ℥. ß.
Sacch. Saturni ℈. j.

Reſolvantur invicèm, & adde medullæ panis triticei in lacte caprillo maceratæ, & in mortario contuſæ ℥. ij. *albumen unius ovi m. f. cataplaſma.* Vel applicari poteſt *butyrum Saturni*, intinctis duplicatis petiis lineis mundis ſæpè adhibitis: ejus uſus frequenter iterandus eſt, donec omnis calor deſierit. Vel *medulla panis triticei in aquâ plantaginis, vel hyoſcyami, vel ſolani, poſteà exprimatur, adde nonnihil lactis muliebris, & olei roſacei, & fiat cataplaſma*, quod ſuperponatur.

Niſi prædictis medicamentis, & aliis alibi à nobis deſcriptis ani inflammatio in reſolutionem abeat;

maturantia applicamus, ut

℞. *Rad. alth. cum toto,*
Fol. malv. ana m. j.
Sem. lini, &
Fænugræci ana ℥. j.

Coquantur, & contundantur in pultem, adde ol. amygd. d. & axungiæ porcinæ ana q. ſ. f. cataplaſma. Vel

℞. *Rad. lilior. albor. &*
Capar. alb. q. ſ.

Coque ad mollitiem, adde ipſis contuſis ol. roſ. q. ſ. f. cataplaſma.

Poſt abſceſſus ruptionem, ac puris eductionem, ulcus melle roſaceo ſimplici in hordei decocto mundificetur. Poſt mundificationem conſolidetur *infuſione lapidis medicamentoſi, emplaſtro Apoſtolico, vel fodicationum.* Vel pro maturatione, apertione, & conſolidatione præſtat *balſamus ſulphuris cum oleo papaveris.* Verùm in Republicâ medicâ tota quanta eſt, non reperitur *emplaſtro noſtro Benedicto* præſtantius pro abſceſſibus rumpendis, & perſanandis; hoc nàmque ſolâ ſuperpoſitione, & renovatione abſceſſum maturat, aperit, abſtergit, conſolidatque abſque eo, quod in fiſtulam terminet, ut pluries experti ſumus in ano, & circa, in natibus, perinæo, ac ſcroto.

Vulgares chirurgi non ſolùm ani fiſtulam, ſed quaſlibet alias in quacumque aliâ corporis parte inſanabiles, & non attingendas exiſtimârunt. Verùm ſemper eorum defectu fiſtulæ fiunt, & tamen bonus chirurgus ille dici meretur, qui artis ſuæ gnarus, nunquàm fiſtulis locum dabit, & cùm illas ex alterius errore factas invenerit, curabit: ut eorum itàque ignorantiam occulant, ne malitiam, & impoſturam dicamus, ægrotis ſuadent eas attingendas non eſſe vel forribus medicamentis, vel chirurgiâ, quia natura ſuperfluos, pravoſque corporis ſuccos per eos, veluti per fontanellam eliminat, ac proindè ſi humores illi, qui è fiſtulâ effluunt, ex ejus ſanatione detinerentur, neceſſariò mors ſequeretur, ut multoties ex eorum ſuppreſſione compertum eſt. Sic miſellis imponunt ægrotis, inſinuato mortis terrore, quia ab ipſis curari nequeunt, ne ab aliis curentur, minitantur. Per curam palliativam fiſtulas curant, ideſt ſpecioſo ignorantiæ pallio eas conſervant mundas. Ideòque ſingulis diebus eas *agrimoniæ, & florum oleæ decocto, cui aliquid aluminis uſti addunt,* abluunt, quod per ſyringam ejaculantur. Si foramen ſit nimis anguſtum, illud ſambuci medullâ, gentianæ radice, aut ſpongiæ turundâ, ne ſanies retenta vicinas corrumpat partes, aperiunt, dilatantque.

Vulgarium nonnulli fiſtularum curationem aggredi, ſed incas ſum, audent, ideòque univerſalia præmittunt, bonam ſcilicet diætam ex victu refrigerante, ad atrabilarium ſuccum corrigendum, & corpus convenienter deplent per catharticum de communi morborum omnium, deinde ad callum abſumendum properant, fiſtulam *hordei decocto, cui myrrhæ, aluminis, & viridis æris pauxillum admiſcent,* eluunt; poſtmodùm turundam *cum unguento Ægyptiaco* intrudunt.

Si

Si orificium ſit anguſtum dilatant turundâ *ex radice bryoniæ, ariſtolochiæ, gentianæ, vel hellebori nigri.* Si his non cedat medicamentis, ad fortiora confugiunt; undè turundam filo alligatam, propter extractionem, tithymali ſucco imbutam, & æris uſti flore conſperſum ad callum abſumendum in fiſtulam immittunt. Quòd ſi his barbaris non curetur remediis, tanquàm incurabilem deſerunt; verùm hæc remedia majora pepererunt mala, quàm ipſa potuit fiſtula, offenditur nàmque his medicamentis inteſtinum rectum, & pro curando fiſtulam, multoties mortem inducunt. Alii tandèm fiſtulam vel ſecant, vel inurunt, verùm ſectione, & inuſtione creſcit malum; & æger medio in mortis diſcrimine verſatur.

Medicamenta, quæ fiſtulam curare poſſunt, optimè conditionata eſſe oportet; aliàs minimè curabitur, nunquàm nàmque naturam fiſtulam curâſſe hactenùs compertum eſt: priùs itàque corpus à pravis purgetur recrementis, modus autem purgandi varius eſt, ſed optimus per medicamenta mercurialia habetur, hæc nàmque nutrimentum mundificant, & vix quid melius exhiberi poteſt mercurio dulci, vel mannâ mercurii cum extracto catholico, vel alio vulgari purgante admiſto.

Duplex eſt ejus curatio, videlicèt interna per potiones vulnerarias, & externa per aquas, ſpiritus, vel alias illitiones.

Paracelſus ſequentem commendat potionem, quæ fiſtulam intrinſecùs mundificat, & per ſe abſque medicamento forinſecùs ſuperpoſito ſaneſcit:

℞. *Aquar. de cornibus cervi lib.* j.
Centaureæ,
Conſolidæ aureæ ana ℥. iij.
Parthenionis ℥. iv.
Quibus impone rheubarbari,
Mannæ elect.
Spermatis ceti ana ℥. j.

Hujus potionis agitatæ priùs, ut benè miſceatur, cochlear. j. ſingulis diebus bibatur manè, poſt quod vini cochlearia iij. ſumantur per os.

Vel ſequenti potione uti poteris, quæ intrinſecè fiſtulæ ſanationem promovet, & optimum conficit nutrimentum, ut

℞. *Rad. dictam. alb.*
Ireos,
Polip. querc. ana ℥. ß.
Herbar. agrimoniæ,
Piloſellæ,
Prunellæ,
Veronicæ,
Ophiogloſſ.
Card. bened.
Stœcad. citrin.
Arabicæ ana ℥. ß.
Cort. lign. guajaci,
Fraxin. ana ℥. iij.
Salſaparillæ ℥. ij.
Liquiritiæ,
Fœniculi ana ℥. ij.

Conſcindantur, & contundantur omnia craſſo modo, & probè miſceantur, hujus miſturæ cape m. j. *ac menſuram unam aquæ comm. ſuperfunde, coque ea ad tranſverſi pollicis caſum, colaturam in cellâ aſſerva, admiſcendo ipſi dimidium, tertiam, vel quartam vini partem, ut eò melioris ſaporis fiat, & bibe*

& bibi queat. Hanc potionem ad ſex, ſeptem, vel novem menſes continua; & ejus mirabere effectum, non tantùm in fiſtularum ſanatione, verùm in lupi, luis Venereæ, ac incurabilium ulcerum; advertendum tamen, quòd corporis purgatio ſæpiùs reiterari, & ulcus quotidiè hac potione elui debet.

Externa curatio obtineri nequit, niſi prius ejus callus ad fundum uſque putridum abſumatur, mundificetur, abſtergaturque, ad quem obtinendum finem talis ablutio ex *Paracelſo* optima erit:

℞. *Ol. laterini* ℥. iij.
Terebinth. ℥. vj.
Caryophyllor. ℥. j. ß.

Deſtilla ſimul per alembicum, & poſtmodùm cum additione hac rurſum deſtilla.

℞. *Maſtich.*
Myrrh.
Thuris ana ℥. ij.
Mumia ℥. iij.

Deſtillato hoc fiſtulam ablue immiſſione per ſyringam ad fundum uſque quovis die bis: & intermiſſis vicibus abluatur eodem inſtrumento ſæpiùs vino, vel aquâ ſalſâ, ut in eâ nulla putredo appareat.

Verùm ſi antiqua fuerit, valet *ſpiritus ſalis, aqua mercurialis, oleum Saturni*, ſed longè meliùs operatur *ſpiritus mercurii*; excitant quidèm hæc nonnullum dolorem, ſed brevi rurſùs ceſſat. Ulcus mundificatum poſtmodùm ſanatur balſamo proprietatis per ſyringam. Cùm verò optime conſolidata fuerit, nunquàm ampliùs erumpit, nec conſervationibus, & minùs diætâ indiget.

Cap. LXIV.

De Ani Procidentia.

Solet quandòque inteſtini recti pars ità prolabi, ut poſt conſuetam illam eminentiam, quæ in aluinis fæcibus egerendis accidit, ità extrà prominet, ut nec per ſe intrò retrocedat, vel abſque manuum ope rurſùm retrahi ſurſùm poſſit, ſed manualem expoſcit repoſitionem, quod malum ani procidentia nominatur. Affectus hic familiaris gravidis, parturientibus, ſenibus, & puerulis eſſe ſolet, in quo ſphincter, aut ſuâ ſponte labitur, aut vehementiori conatu inter egerendum protruditur.

Signa.

Ani prolapſi ſigna per ſe manifeſta ſunt, & viſui patent, à quibus autem cauſis contigerit, magnâ ſolertiâ rimandum, & diſcernendum eſt, cùm una procidentia ſanabilis ſit, altera verò non, ac proindè per propria ſigna id aſſequi oportet. Si itàque in cauſâ ſit magnus fæces excernendi conatus, vel partus laborioſus, & difficilis, id ex ægri relatione percipitur. Si ab humectante phlegmate, id accidat, dolor in ano gravis, & moleſtus habetur. Si ex acido dolor ſtimulans, & irritans eſt, ac mordicationem longam non infert, cum teneſmo, & ex-

& excretione albicante, viſcidâ, & mucilaginoſâ, verùm facilè anus ad interiora manibus reponitur. Ex imbecilitate muſculorum anum retrahentium hoc habet peculiare, quod anus non procidit, niſi per conatum priùs extrudatur. Ex reſolutione, tùm excrementa involuntariè excernuntur, & paralyſis ſigna adſunt, de qua egimus in noſtrâ *Trutinâ lib.* 1. *cap.* 3. ſi inflammatio cauſa ſit, vel adſceſſus, anus non ingreditur, eſtò manibus intropellatur, & adſunt calor, tumor, dolor, & febris. Si ob ſpaſmum, denegatur fæcibus exitus, & utplurimum dolor ſubſequitur colicus. Si ex ulcere fiſtuloſo, jàm diù æger ab eo moleſtatus fuit, & humor ſanioſus continuò extillat. Si ab externâ violentiâ, ſcilicet caſu, percuſſione, perfrigeratione, diutinâ morâ in aquâ frigida, vel aëre gelido, ex ægri confeſſione patebit.

Cauſæ.

Ani procidentia ob varias cauſas contingit, ut eſt humectatiò, nimia teneritas, ſive ligamentorum mollities, quibus ſphinter ità podici eſt alligatus, ut relaxationem facilè ſuſcipiat, qua de cauſâ infantibus hoc malum familiarius eſſe ſolet. Magnus conatus, & fit in alui fæcibus duris excernendis, ſimiliter in difficili, & laborioſo partu. Iſte magnus conatus accidit quandòque ob irritationem, ut ani procidentia ſæpè fiat in diuturno ventris profluvio, ſive diarrhœâ, vel teneſmo. Fit ab inflammatione, abſceſſu, vel fiſtulâ in recti inteſtini interioribus latitante. Verùm hæ omnes cauſæ ad duas principaliter collimant, ſcilicet ad imbecillitatem, vel reſolutionem. Imbecillitas muſculorum dependet à frequenti, & diuturnâ ani procidentiâ, vel ex morâ in aquâ frigidâ, aut ab eorum refrigeratione, ex ſeſſione ſuper lapidem frigidum, unde *Hip. Aph.* 22. *ſect.* 5. inquit: *Sedi, pudendo, utero, veſicæ, his calidum amicum, & judicans; frigidum verò inimicum, & interimens.* Et juxta vulgare apophthegma:

Menſibus erratis, ſuper lapidem ne ſedeatis.

Reſolutio paralytica non fit, ut vulgaribus placet, à defluxione, ſcilicet ex ſuperioribus, cùm impoſſibile ſit, ut humor ex ſuperioribus defluens tantùm in eos exiles nervos ſeſe inſinuet, & non ſimul ſuperiores, & vicinos afficeret. Fit autem reſolutio, ſi nervi circa oſſis ſacri, aut coccygis regionem debitum tonum ad motum requiſitum amittant, vel ſpiritibus per ipſos via tollatur, vel per externam violentiam, ut caſum, percuſſionem, vel refrigerationem, tunc hi nervi reſolvuntur, & anus procedat, oportet.

Prognoſis.

Ani procidentia à nullâ cauſâ periculoſâ orta, difficiliùs in ſenibus, quàm in junioribus, & pueris curatur; in iſtis enim indies ſanari

ſanari obſervamus, in illis verò nunquàm: imò in omnibus hoc malo affectis, periculoſâ cauſâ concurrente, & conuenientibus adhibitis remediis, ſi ſucceſſus non reſpondeat, ſed corporis marcor, & extenuatio ſequitur cum vultûs diſcoloratione, lethalem portendit morbum. Si ob vehementem conatum anus procedat, nullâ aliâ accedente cauſâ, quandòque in ſuum per ſe redit locum, vel manûs ope non ægrè reducitur. Si fiat cum diarrhœa, dyſenteria, vel forti teneſmo, periculoſa eſt, pravum, & per ſe gravem auget morbum, ac topicorum medicaminum applicationem, & eorum effectum impedit, niſi cauſa ſublata. Quæ ab externa violentia fit, nempè lapſu, ictu, alliſione, pro diverſitate majoris, vel minoris læſionis, magis, vel minùs curatu difficilis redditur, & diuturnam poſtulat curationem, & blanda requirit remedia. Si ab inflammatione, abſceſſu, vel fiſtula pendet, non curatur, niſi hi affectus auferantur. Quæ ab imbecillitate, aut muſculorum reſolutione ortum habet, quotieſcumque aluus excernitur, & procidit anus, extra curationis ſpem eſt. Tandem omnium perículoſiſſima, & irreparabilis eſt ani procidentia, quæ contingit ob inteſtini recti avulſionem à membranis, quibus retinetur. Si inteſtinum rectum diù prolapſum maneat, & externo lædatur frigore, gangræna corripitur.

Curatio.

Ani procidentiæ curatio ad cauſarum enumeratarum variationem variat. Si itàque ab humectatione, teneritate, & ligamentorum mollitie ortum ducat, phlegmagogis utendum, & poſtmodùm topica calida applicanda, quia calidis fruitur anus juxta *Hip. aph.*

Si inflammatio adſit, & alvus durior exiſtat, ſollicitetur decocto emolliente ex *maluâ, althæâ cum caſſiâ extractâ, vel diapruno lenitivo.* Quòd ſi tumor, rubor, calor, ac durities repoſitionem impediat, fovendus eſt anus *decocto tepido ex decoctis in lacte, maluâ, althæâ floribus chamæmeli, ſeminibus fœnugræci, lini.* Vel æger collocandus in balneum è modò dictis paratum. Vel ſequenti decocto foveatur, ut

℞. *Flor. ſambuci,*
Chamomill.
Hypericonis ana m. ß.
Roſ. rubr. p. ij.
Comar. abſynth. &
Meliloti ana m. ß.

m. & coque in lacte, vel vino rubro. Poſt fotum inungatur podex *oleis ex vitell. ovor. roſ. & anethino ſimul miſtis*, ac tum anus in ſuum locum reponatur, & repoſitus intùs detineatur adſtringentibus adhibitis, ut ſunt *cupulæ glandium, balauſtia, gallæ, ſumach, plantago, cortices granatorum, flores roſ. rubrarum, burſa paſtoris, baccæ myrtillorum in vino rubro adſtringente, vel aquâ ferrariorum calidâ decoquantur*, in quo decocto æger poſt repoſitionem aliquandiù ſedeat, vel podex

ſpongiâ hoc decocto imbutâ fo- veatur, & interim locus inungen- dus *oleo roſaceo, myrtillorum, è vi- tellis ovorum, vel maſtichino*, & poſt- modùm inſpergendus pulvere è *maſtiche, ſanguine draconis, floribus roſarum rubrarum, balauſtiis, gallis &c.*

Quòd ſi non reponatur, ele- gans remedium eſt, quod fit ab aſſere querno apprimè lævigato, & cum maſtiche, poſtquam ille incaluerit ad ignem, illico, & ſtatim ano ſuperpoſito ad ipſius caloris tolerantiam ſuperſedeat æger. Verùm ſi nullâ arte repo- ni, aut intùs hærere poſſit, hoc unicum, & præſentaneum reme- dium eſt, ut

℞. *Scarabeos pilulares in ſtercore equino natos, mortifica in vi- tro clauſo ad ſolem, ut benè exſiccen- tur, & fiat pulvis tenuiſſimus.* Spar- ge hoc pulvere inteſtinum prolap- ſum, & quoquo modo poteris, repone, & nunquàm ampliùs egre- dietur; præcipuè ſi ad tempus ex- hibitum fuerit laudabile *radicis prunellæ ſylveſtris decoctum in vino ru- bro, vel aquâ ferrariorum*, quod ſæ- piùs hauſtum in die per aliquod tempus leniter adſtringit, ſed ità ut aluus quoque ſit libera, quam in ejuſmodi caſibus ſemper opor- tet eſſe talem, alioquin à fortiori egerendi conatu viciſſim egredie- tur.

Si in magno conatu, in duris exonerandis fæcibus, & partu la- borioſo anus procidat, adhibito priùs decocto emolliente, ſi in- flammatio, vel tumor adſit, dein- de fotu, & tandèm decocto ad- ſtringente, vel pulveribus repo- natur. Cave tamen, ne adhibeas alumen ad hunc finem conſequen- dum ob nimiam ſtipticitatem, corrodit enim partes, & earum ve- nulas. Alvus ſervetur lubrica, & ne inteſtinum rectum excidat, ſtans excernat æger. Nonnulli ri- diculum uſurpant remedium, ſed multoties conducit: Patientis na- tes extenſâ manu quinquies, aut ſexies, vel pluries verberato, quo muſculi ani levatores inteſtinum rectum ſtatim in priorem ſedem attollant. Sed antequàm ægri na- tes verberibus excipiantur, inte- ſtinum rectum oleo roſarum, & myrtillorum circumliniunt. Ve- rùm optimum, & expertum re- medium eſt, ut æger, capite in terram inclinato, ac elevatis ſur- ſùm pedibus, & à duobus forti- bus viris prenſis, pendens con- cutiatur, mox indice manûs dex- træ linteolo molli involuto, & de- cocto emolliente madido, ac in medium inteſtini, quod prolap- ſum eſt, immiſſo, id in locum ſuum feliciter remigrat, deinde ea, quæ poſt repoſitionem præſcripſi- mus adhibeantur. Hoc remedio pro curatione cujuſdam puellæ 14. annorum attingentis feliciter nos uſi ſumus.

Si a diuturno ventris profluvio, ut diarrhœâ, dyſenteriâ, vel te- neſmo ani procidentia fiat, ea uſurpanda veniunt, quæ humorum aciditatem temperant, & partem prolapſam roborant, ut in pro- priis capitibus diximus. Poſtmo- dùm anus detergendus eſt deco- cto hordei cum melle roſaceo ſim-

plici, ac molliter manibus reponendus, adhibito fotu cum ſacculis ſtipticis, & carminativa adhibeantur, ſi flatus adſint, qui ani ingreſſum prohibeant.

Concurrente inflammatione, abſceſſu, fiſtulâ, rhagadibus, horum affectuum curatione, ut in proprio capite diximus, facilè reponitur, ſi ea, quæ neceſſaria ſunt, adhibeantur. Si rupta ſit membrana ad vincula illa, quibus inteſtinum rectum vicinis annectitur partibus, conſolidantia adhibenda ſunt, qualia *cap.* 56. *de enterocele, & epiplocele* diximus.

Si ab imbecillitate, vel reſolutione nervi ex ſpinæ vitio topica applicentur extremitati ſpinæ circa coxam, & ea, quæ in Paralyſi deſcripſimus, quæque anum roborant, ac firmant. Hîc utiles ſunt ſuffitus, & fumi ex *nuce moſchatâ, macere, ladano, maſtiche, colophoniâ, bdelio.* Vel foveatur anus decocto, vel immergatur balneo, quod nervos roborandi vim habet, parato ex *ſalviâ ſtœcade, conſolidâ, betonica, chamæpitis, millefolio, foliis quercûs, lentiſci*, & ſimilibus, vel roborantibus inungatur oleis.

CAP. LXV.

De Ani Condylomatibus, Thymis, ficubus, criſtis &c.

NOn uno tumorum genere gravatur homo, ſed multis, ſunt alii aliis graviores, ut qui non rarò poſteriora affligunt, faciuntque opprobrium ſempiternum, hujuſmodi ſunt variæ carunculæ, appendices, tuberoſitates, & eminentiæ carneæ circa ani circulum. Non loquimur hîc de hæmorrhoidibus, quia hùc de illis agere non ſpectat, ideòque phyſicis eas deſtinamus. De illis tractamus excreſcentiis carneis, quæ condylomata, thymi, ficus, criſtæ, mora, porri, ſeu verrucæ dicuntur. Eſt anus hortus, in quo ficus, mora, porri ſunt, imò velut ager ferax, ubi herbæ, flores, & fructus vegetant, germinant, creſcunt, floreſcunt, fructificant, & ſucceſſivis generationum periodis uberem reddunt meſſem, nec mirum, anus quamoptimè quotidiè ſtercoratur, ſaginaturque. Verùm hæc producta ſunt ſylveſtria, & non ſecus ac à turdi conſpurcatione viſcum frutex in arboribus innaſcuntur.

Condyloma igitur eſt tuberculum quoddam rugæ ani, quandò replicatis ani corpuſculis, ruga quædam p. n. inturgit, intumeſcit in margine anti, cùm anus ſinuoſus ſit, rugas habet annexas. Ergò intumeſcente rugâ, condyloma generatur, ſéſim excreſcens, quod interdùm eſt molle, & ſine inflammatione, interdùm inflammationem habet conjunctam, duritiem, & dolorem; interdùm eſt durum, & occalleſcens, & tœdio potiùs plerùmque quàm dolore moleſtum eſt. A pleriſque in ſui initio tuberculum ſimpliciter appellatur, occalleſcens autem, condyloma.

Thymus eſt protuberans quædam excreſcentia aſpera, ad rube-

dinem

dinem tendens, oblonga, & augeſcens, thymi florem referens, & in ſuperiori parte facilè ſanguinem fundens.

Ficus, ſeu ſycoſis eſt excreſcentia quædam circa anum, ejuſque circulum, vel pudendum, baſim habens ſtrictam, ſupernam verò latam, ficui non abſimilis, à qua nomen ſortitum eſt, Hinc *Martialis* de hoc tumore jocum captans ex ambiguo *lib. 7. epigrammatum, epigrammate* 70. hæc habet carmina:

Ficoſa eſt uxor: ficoſus & ipſe maritus:
Filia ficoſa eſt: & gener: atque ſocer.
Nec diſpenſator: nec villicus ulcere turpi:
Nec rigidus foſſor: Sed nec arator eget.
Cum ſint ficoſi pariter juveneſque ſeneſque,
Res mira eſt: ficos non habet unus ager.

Et alibi ficetum, quod locum, ubi ficus conſitæ ſunt, ſignificat, poſuit pro obſcœnis partibus ficoſis, *lib.* 2. ait:

Ut pueros emeret Labienus, vendidit hortum:
Nil niſi ficetum nunc Labienus habet.

Appellantur etiam Mariſcæ ejuſmodi ficus in Lue Venereâ, quæ ex præpoſterâ libidine circa podicem naſcuntur, & propriè ſunt illæ, de quibus *Iuvenalis in Cæcilianum* loquitur *Satyrarum lib.* 2.

Sed podice Lævi
Caeduntur tumidæ, medico ridente, mariſcæ.

Criſtæ ſunt carunculæ ani criſtaceæ, pullorum gallinaceorum criſtas referentes, ex infando, ac naturam pervertente concubitus abuſu, pullulantes.

Mora ſunt excreſcentiæ de ficuum genere, ſimilitudinem quandam mororum arboreorum conſtituentia, atque indè illud ſortita nomen.

Porri, ſeu verrucæ ſunt quædam excreſcentiæ carneæ, quæ exteriùs quaſdam obtinent radiculas ad porrorum ſimilitudinem, & id ob majorem ſiccitatem.

Signa.

Hi tumores facilè viſu cognoſcuntur, & ex ſupradictis ſigna patent. Diſtinguntur ab hæmorrhoidibus, in hiſce nàmque tumoribus ſola afficitur cutis, nulla verò vena, id quod in hæmorrhoidibus accidit. Hæmorrhoides etiam ſanguine turgidæ magis nigricant.

Cauſa.

Pro harum excreſcentiarum cauſâ aſſignant vulgares ſanguinem pituitoſum, viſcidum, craſſum, & melancholicum, exitum ſuum in venarum hæmorrhoidalium extremitate, quæ in anum deſinunt, quærentem. Verùm falluntur vulgares in harum excreſcentiarum ſtatuenda cauſâ, ut pluries alibi diximus.

Cauſa harum excreſcentiarum eſt ſuccus alimentitius viſcoſus, conſpurcatus in margine ani; qui extra

extra ſolidas fibras expreſſus in cute rugoſâ agglutinatur, & juxta partis texturam, & diſpoſitionem in ſylveſtres degenerat carnes; videmus nàmque ex craſſâ ulceris impuritate, vel unguentorum craſſamento tales in ulceribus excitari excreſcentias, & à turdi conſpurcatione arboribus viſcum innaſci.

Prognoſis.

Hæ excreſcentiæ nunquàm ſolitariæ, ſed plerùmque plures ſunt, quia ſpurcum fundunt ichorem, qui vicinas inficiendo partes, multiplices pullulare facit magno cum pruritu, ità ut ſæpiſſimè ſcalpere cogatur æger. Quæ exilem habent baſim, facilè curationem admittunt, quæ latiſſimam, ægrè. Ubi exciduntur, & nullas relinquunt radiculas, non renaſcuntur, ubi verò radicula remanet, neceſſariò regerminant.

Si initio ob verecundiam cœlentur ab ægrotis, ut plerùmque fieri ſolet, multiplicantur, & ſimul anum conſtipant, & niſi appropriatis curentur remediis, in canceroſam migrant naturam, & prava accerſunt ſymptomata, ut dolores ingentes, inflammationes, febres, vel in ulcera depaſcentia degenerant. Thymi peſſimi ſunt, & præcipuè ubi ſanguinem fundunt. Periculoſiores ſunt illæ excreſcentiæ, quò ſunt diuturniores, & præſertim ſi lui Venereæ conjunctæ ſint.

Curatio.

Præmiſſâ corporis evacuatione pro humore melancholico, vel pituitoſo evacuando, vulgares ſtatim ad topica recurrunt, commendantque *ſalicis ſuccum, vel portulacam tritam ſuo ſucco madentem, vel folia calendulæ, ſcrofulariam, radicem aſari, cyclaminis, vel chelidonii recentis.* Pro optimo habent *liquorem, qui è floribus verbaſci inſolatis ſponte in vitro effluit.* Extollunt *cichoriæ Verrucariæ ſuccum, & ſuccum à dente leonis promanantem.* Maximoperè commendant Galleniſtæ gallinarum ſtercus. Verùm imparia, & imbecillia ſunt hæc medicamenta pro abſumendis, & debellandis his excreſcentiis. Undè nonnulli ad *tithymali ſuccum* confugiunt, verùm ſuccus iſte inflammationem, dolorem, & febrem parit, veſicat, & exulcerat, ideòque eſt remedium periculo plenum. Hanc dicant veritatem pueri illi, qui decepti, tithymali ſucco priapum, ut intumeſcat, inungunt. Alii ſequenti utuntur unguento, ut.

℞. *Squamæ æris* ℥. j.
Auripigmenti ℥. ß.
Alum. ſciſſil. ℥. ij.

Et cum oleo roſaceo in unguenti formam redigantur. Verùm hoc unguentum propter auripigmentum, quod compoſitionem ingreditur, venenatum eſt, & anum potiùs venerare, vel eum pilis denudare, quàm ejuſmodi excreſcentias abſumere poteſt.

His parùm, vel nihil proficientibus, filo ſerico, vel ſetis equinis excreſcentias ſenſim conſtringunt, donec nutrimento deſtitutæ ſiccefcant, & decidant. Verùm

rùm

rùm non omnes vinciri poſſunt ob latam, & calloſam baſim. Præterea hic curandi modus dolorem, tumorem, & inflammationem parit, & eſtò quandòque quæ anguſtam habent baſim, curentur, & non radicitùs, facillimè regerminant.

Quidam ferro præſcindunt, verùm ferrum non eſt tutum propter ſanguinis effuſionem, tumorem, & inflammationem, & quandòque ità curatæ repullulant. Alii tandem candenti inurunt ferro, ſed hoc remedii genus maximè formidoloſum eſt ægris, & anus nimio exquiſito gaudet ſenſu, & facilè intumeſcere ſolet, non abſque vitæ diſcrimine.

Harum excreſcentiarum curatio iiſdem ferè perficitur medicamentis, quæ luem Veneream curant, ut fuſiùs de *lue Venereâ lib. 3. cap. 17. De moris, criſtis, verrucis &c.* diximus, eſtò hæc vitia luem conjunctam non habeant, ſed utinàm hiſce noſtris in regionibus in pene, utero, & podice ſimplicia eſſent, & lui non aſſociarentur! ferè hodiè non inveniuntur hæ tuberoſitates, tàm in pueris, quàm in adultis, quin luis Venereæ ſint conſpurcationes, vel à conceptionis primordiis, lactatione, præcipuè nefando concubitu, vel in locis, in quibus lue conſpurcatus in podice ventrem exonerârit &c. Nihilominùs cum lue convenientiam habent hæ excreſcentiæ, ſi ſimplices quandòque fuerint; contingunt enim ſemper à nutrimenti impuritate, ergo nutrimentum mundificantibus eliminantur, commodè itàque luis Venereæ remediis curantur.

Præmiſſâ corporis depletione pilulis mercurialibus pluries à nobis deſcriptis, poſtea topicis producta proſcribantur. Optimus erit *pulvis ex alumine uſto, ſale armoniaco, & viridello ana p. æ. Oleum viridis æris. Aqua ſalis armoniaci n. d. vel ſpiritus ſalis armoniaci, ſpiritus ſulphuris per campanam, oleum vitrioli, ſpiritus ſalis communis,* ſed præſtat *ſpiritus mercurii albus,* quo nos frequenter felici cum ſucceſſu utimur, bis, vel ter has carnes Sylveſtres tangendo, quas abſque ulla recidivæ ſuſpicione perſanamus. Qui plura de his vitiis ſcire deſiderat, legat de *Lue Venereâ lib. 3. cap. 17. de moris, criſtis &c.*

Si verò luis Venereæ ſoboles non ſint ani condylomata, omniſque generis verrucæ, ficus, mariſcæ, mora inſenſibiliter abſumuntur *à cineribus ſtercoris murium cum vino coctis,* & applicatis; ſed præcipuè *crocus metallorum cum aquâ fæniculi diſtemperatus,* & in petiis applicatus, primò dolores ſedat, deindè condylomata, ficus, mora &c. inſenſibiliter reſolvit.

CAP. LXVI.

De Uteri Procidentia.

AB ano ad cunnum tranſitum facimus brevi itinere, nàm inter hæc duo orificia parvum mediat interſtitium, quod perinæum anatomici appellant; undè non mirum ſi aliqui quandòque accipiunt quid pro quo, & in æquivo-

co

covolutantur. Poſt igitur ani mala meritò tantùm de uteri procidentiâ verba facimus, de reliquis enim libro de morbis mulierum agemus.

Signa.

Uteri procidentiæ ſigna ex ægræ relatione patent; conqueritur enim de pondere, & tumore inſtar ovi, nunc minoris, nunc majoris. Quandòque tumor cunni labia aperiendo, apparet, quandòque extra labia ſe videndum exhibet. In principio adeſt inſignis partium dolor, quibus annectitur uterus, lumborum nempè, hypogaſtrii, pudendi, & circa os ſacrum. Si malum diù duravit, ob aſſuetudinem dolor demulcetur, & ſolùm quædam ponderis moleſtia percipitur, & in ambulando impedimentum præbet. Interdùm aluinæ fæces, & urina ſupprimuntur ob compreſſionem. Quandòque ſuperuenit febris, & uandòque convulſio.

Cauſa.

Procidere uterum putàrunt nonnulli, quandò ejus fundus prolabitur, invertiturque propter ligamentorum relaxationem, extenſionem, vel ruptionem, & deorſùm labitur, ut pars intima extima eſſet; laxiora, inquiunt, fieri ligamenta à variis cauſis occaſionalibus, ut ab humoris pituitoſi affluxu, à nimio fluxu ſeri, aut ſanguinis, diutino fluore muliebri; ab his enim immodicis evacuationibus per uterum factis relaxantur ligamenta, & foràs prolabitur. Externæ cauſæ ſunt partus laborioſus, balnea, inſeſſus, linimenta, & omnia emollientia, & refrigerantia, ut pedum, & lumborum refrigeratio, ſeſſio ſuper lapide frigido, ſic & potus aqueus, alimenta lubricantia. Diuretica ſæpiùs repetita, & exhibita, nimia corporis exercitatio, aut ambulatio pedeſtris, equitatio, ſaltatio, tuſſis, ſternutatio &c. Subiti, & graves animi affectus. Excretiones aut ſuppreſſæ, aut immodicæ, alvus adſtricta, diarrhœâ, dyſenteria, vel ſimiles cauſæ, quæ vel à toto corpore, aut parte aliquâ ad uterum refundunt. Nonnunquàm & ſine ullâ iſtarum cauſarum debilitantur corpora, ut membranis, muſculiſque vulvam ſuſtinentibus exolutis, contingat uteri procidentia, quod in occiduâ ætate fieri ſolet. Vel ligamenta extenduntur à frequenti, & difficili partu, gravi, & oneroſâ fœtûs geſtatione. Vel rumpi à violentis cauſis, ut ictu, caſu, vel ponderoſi fœtûs geſtatione, aut ponderis elevatione, præcipuè poſt partum, ſaltatione, partu laborioſo, aut abortu, violentâ ſecundarum extractione, ſternutatione poſt partum, vociferatione &c. His de cauſis uteri procidentiam fieri aiunt, ſicut quandoque muſculi ani, ſphinteres dicti, inteſtina, omentum è ſuo loco deorſùm labuntur, ut in ramice contingit, & ità matricem ſæpè deorſùm ruere, & è corpore propendere, & ſicut etiam in ſanita-

tis

tis ſtatu uteri ſubſtantia denſa, & compacta eſt, nonnunquàm tamen in ſtatu morboſo laxatur, ut ſcrotum. Fundus prolapſus, & inverſus carnem propendulam ſcroto virili perſimilem, ovumque anſerinum magnitudine æquantem repræſentat, vel quod per vulvæ rimam procidit, ovo ſtruthiocameli ſimile eſt, majoris tantùm, aut minoris ratione differens, prout inverſionis violentia coëgerit. Si cervix prolapſa ſit, caro rubens virili glandi cum ſuo foramine ſimilis extra corpus ante pudendum propendet.

Hanc uteri procidentiam ab omnibus ferè medicis, tàm antiquis, quàm Neotericis hactenùs decantatam invenimus, verùm iſti oculos glaucomate offuſcatos habuiſſe credimus, & non mirum ſi quid pro quo, vel pro cete cancrum aſpexerint; aſpexerunt nàmque aliquid rugoſi, & membranei ab interiori colli uterini parte verſus pudendum propendere, quod pro utero ipſo acceperunt, & adhùc quotidiè omnes ferè vulgares vanâ ſpecie deluſi etiam pro utero habent. Reſipiſcant, quæſò, imperiti medentes, & his rationibus Palinodiam canant.

Uterus parte inferiori duobus ligatur fortiſſimis ligamentis, quæ illum firmiter retinent, ne ſuperiores comprimat partes, & neque in dexteram, vel in ſiniſtram contorqueatur, & meatum, vel cornu, vel os interius dilatans; quòd ſi ligamentorum alterum relaxetur, aut contrahatur, contrahitur ad partem dextram, vel ſiniſtram. Hæc ligamenta inferiora quæ proceſſus ſunt nervei, teretes, & cavi, ortum habent à lateribus fundi uterini, vaſa deferentia contingunt, & ad inguina deſcendunt per peritonæi productiones, ac ad pubis os devenientes, bipartiuntur, & antequàm in latam, & nerveam exilitatem degenerent, una medietas Clytoridi jungitur, altera verò in membranam latam per femoris muſculos excurrit. Uteri cervix cum vicinis partibus undique connectitur, anteriùs veſicæ urinariæ, oſſibuſque pubis beneficio membranarum à peritonæo prodeuntium; poſteriùs recto inteſtino, & oſſi ſacro, cui toto ductu incumbit, & circumcircà fibris quibuſdam vicinis partibus alligatur.

Parte ſuperiore uterus duo habet ligamenta lata, membranoſa, ac robuſta, ſed mollia, ut incremento augeſcentis ſenſim fœtûs ſucceſſivâ expanſione ſpatium relinquat, quorum primum in lateribus obſervabile pro expanſione quadam peritonæi habetur, eſtque membranoſum penitùs, tàmque latum, ut cum tubis, ac teſtibus, nec non fundo confibulatum, uterum oſſibus ilium annectat, vocatur hoc aliforme ob ſimilitudinem alarum veſpertilionum quam refert.

Ex hac uteri anatome conſtat ipſum ligamentis firmari, & roborari, ut in oneribus ferendis, expellendo fœtu, clamoribus, laboribus, & humorum fluxu ad hanc partem, nullatenùs per relaxationem invertatur, nec minùs

hæc ligamenta rumpi poſſunt, quia à naturâ non conflata ſunt ex chartâ emporeticâ. Inſuper præter hæc firmiſſima vincula natura peritonæo totum munivit uterum præter venas, & arterias, quòd ſi quandòque peritonæum relaxetur, devolvitur, & decidit in partem inferiorem, aliquibus magis, aliquibus minùs. Præterea uteri figura aliis rotunda ſtatuitur, aliis piriformis ſed eſtò ad rotundam accedat, quò capacior ſit uterus, tamen cucurbitæ fundo optimè aſſimilatur, quia fundus rectà deorsùm ſenſim anguſtiatur, collum verò uteri canalem oblongum, & rotundum repræſentat, inverſa cervice: Ex hac igitur figurâ clarè patet nullo modo uterum inverti poſſe, cum ejus fundus amplior ſit, & collum anguſtius, non invertitur itàque ut mactatorum animalium inteſtina à laniis invertuntur, non enim ſi ità procederet reſtitui poſſet, & præcipuè illis vanis medicamentis, quibus jactabundi authores uteros prolapſos reſtituiſſe gloriantur. Putârunt, credimus, vulgares medicos per relaxationem, aut ruptionem uterum è ſuâ ſede inverti, non aliter ac tibiale invertitur. Non equidèm ab ignaro vulgo diſſonat, quod inter naturæ miracula connumerant matricem per rimam magnam deorsùm non prolabi.

Nos uteri procidentiæ, quam vocant, cauſam proximam eſſe vaginæ, ſeu cervicis uteri annexûs fibroſi cum partibus vicinis ſolutionem ſtatuimus; vaginæ nàmque uterinæ tunica rugoſa eſt, mollis, laxa, & inæqualis ob rugas orbiculares, (ut major titillationis ab attritu in coitu voluptas percipiatur) nervoſæ, ſed nonnihil ſpongioſæ, fungoſæque ſubſtantiæ: Ut non ſolùm penem ſtrictiùs amplectatur, ac ſemen meliùs ad uterum deferat, ſed etiam ut partûs tempore infantem excludat. Iſta membrana rugoſa, ſeu tunica ſeparatur à cervice, vicinas impellit partes, & deorsùm in pudoris ſinum detruditur, ob loci diſpoſitionem fit corpus orbiculare ex hac tunicæ relaxatione, & verſus pudendum invertitur, quandòque extra propendet, quod uterum mentitur, bardoſque decipit medicos. Sed quod pejus eſt, nonnulli imperiti hunc prolapſum quandòque pro uteri herniâ ſuſpicantur. Obſervavimus nos in quadam muliere hanc tunicam totaliter è ſuâ ſede divulſam, & gangrænâ penitùs conſumptam, in qua poſt triſte fatum culter anatomicus, quia medentes obſtinatè uteri procidentiâ deceſſiſſe aſſeverabant, uterum minimè è ſuo loco prolapſum patefecit. Cauſæ occaſionales poſſunt eſſe omnes illæ, quas in vulgarium cauſis recenſuimus.

Prognoſis.

Affectus hic raro pernicioſus eſt, attamen moleſtus, & opprobrioſus, quia fœminis in deambulando impedimento eſt, ac Veneris dulcedinem, conceptionem quandòque & rectam menſtruorum purgationem impedit, ac quendam fluorem concitat. Dùm recens eſt, & extra vulvam non proci-

procidit, faciliùs curatur, at ſi diuturnus fuerit in corpore cacochymo, & debili, ac extrà prolapſus, non niſi longo pòſt tempore, & quidèm difficulter ſanatur. Faciliter in junioribus, quàm adultioribus curatur, & præſertim, quibus etſi reponatur, levi de cauſâ iterùm procidit. Si dolor, febris, inflammatio, vel gangræna ab aëris alteratione, aut violentâ repulſione accedat, ſi ſubſequatur menſium ſuppreſſio, vel hiſterica paſſio, convulſio, & alia gravia ſymptomata, fœminæ mortis cauſa eſt, & præſertim puerperis.

Curatio.

Tota prolapſûs curatio potiſſimùm in operatione chirurgicâ conſiſtit: danda igitur opera, ut id, quod prolapſum eſt in ſuam ſedem quamprimùm reſtituatur, & contineatur. Ad hunc finem obtinendum, ægram ſuper dorſum reſupinam coxis altioribus dilatatis, reflexis poplitibus, pedibus divaricatis, conſtrictis natibus, & demiſſo capite in lecto collocabis. Poſtmodùm admotâ manu, tumor tepido inunctus oleo comprimatur ab ægrâ, obſtetrice, vel chirurgo, & introducatur, ac in ſitum reponatur naturalem. Si uteri vagina partium vicinarum compreſſione nimiùm intumeſcat, præmittatur clyſter, ſi flatus, vel ſtercus in inteſtinis procidentiam adaugeant; Si urina in veſicâ adſit, depleatur: Uterus nàmque inter inteſtina, & veſicam ſuam obtinuit ſedem, ideſt inter ſtercus, & urinam) inteſtina enim veſica tenſa, & repleta repoſitioni reluctantur.

Si uteri vagina intumuerit ex alteratione ab aëre externo frigido, & reponi non poſſit, adhibeatur fotus ex decocto *malvæ*, *althææ*, *ſeminis lini*, *fœnugraci*, *florum chamomillæ*. Vel fiat fotus *ex rore marino*, *ſalviâ*, *abſynthio decoctis in aquæ*, *& vini partibus æqualibus*, *aut coquantur folia*, *& baccæ lauri*, *mentha*, *flores ſambuci*, *ſummitates artimiſiæ in vino adſtringente*, & fotus tepidè cum linteo applicetur. Si inflammatio adſit, tamdiù differenda eſt repoſitio, donec ſiſtatur. Remiſſo tumore poſt fotum, priùs uteri vagina inungenda eſt mucilagine radicis conſolidæ, & poſteà aſpergenda pulveribus, qui aſperitatem nullam habent, ne partem lædant, ſed glutinandi magis, quàm adſtringendi vi polleant, ut

℞. *Maſtiches*,
Thuris ana ℥. ij.
Sarcocol. in lact. muliebri nutritæ ℥. j.
Mumiæ,
Balauſtior.
Lacrym. ſang. drac.
Acaciæ,
Hypocyſtidis ana ℥. ß.
F. Omnium pulv. ſubtiliſſ.

Tumor ſenſim, & blandè reponatur, quòd ſi ægrè ſuccedat, id peragat obſtetrix bacillo craſſiori obtuſo linteolis involuto, vel intrudendo inſuper goſſypium in ſe involutum, formâ, & craſſitudine muliebri ſinui reſpondens, linteoque exceptum, ac vino rubro

ſtiptico imbutum, ſic abſque dolore, & violentiâ in propriam ſedem devolves.

Commendant aliqui tanquàm ſpecificum ad ſpontaneam vaginæ uterinæ repoſitionem ſuffitum *ex pelle anguillæ ſale condita, & in furno exſiccatæ, ac in pulverem redactæ,* alii verò *ex ſtercore bubalo.* Multi naribus admovent beneolentia, & fœtida genitalibus ſubjiciunt, dummodò mulier hyſtericæ paſſioni non ſit obnoxia. *Rodoricus à Caſtro de morbis mulierum lib. 2. cap.* 17. ad uteri repoſitionem plurimùm conferre ſcribit, ut chirurgus cauterium actuale, aut aliud ferrum candens manu oſtentet, ac fingat eo uterum inurere velit; Ità enim natura contrahitur, & cum eâ uterus ipſe, tùm etiam quæcumque alia pars extrà prominens. Ad hunc ferè modum *Zacutus Luſitanus* de quadam muliere narrat, quæ ab anno, & dimidio uterum prolapſum habebat ſummâ cum duritie, & poſt multa, & fruſtrà tentata præſidia nihil proficiens, ad ridiculum confugit: ſuppoſuit mulieris cruribus mures filo alligatos, quibus poſitis, & per femora vagantibus, fœminæ metus ingens occurrit, & repentè uterus propriam in ſedem reductus fuit, & à malo inpoſterùm tuta remanſit. Verùm pace noſtri *Luſitani,* ipſe ratus fuit cum *Platone in Timæo* uterum eſſe animal ſenſu, & ratione particeps, quod facilè ab alio animali terretur. Quàm medicamentis indiga eſt vulgarium medicina, ut quandòque ſeriis incaſſùm tentatis, ad ridiculas inventiones recurrere cogatur pro morborum ſanatione! Quidam in hoc affectu vomitorium commendant, quia ad ſuperiora fit humorum revulſio, & eſtò hoc titulo proficuum eſſet, nihilominùs aliâ ratione metuendum eſt; hoc nàmque ſuas exerit vires magno impetu, & conatu, ac non minùs quàm ſternutatio uterum pellit. Imo experientia docuit ad partum difficilem, & fœtum mortuum excludendum nihil efficacius eſſe, quàm vomitorium exhibitum.

Poſtquàm uteri vagina convenienter fuerit repoſita, omni induſtriâ, & arte procurandum eſt, ut in ſuo loco contineatur: Mulier itàque in lecto collocetur aliquantulùm inclinata, cruribus extenſis, & ità coaptatis, ut unum alteri incumbat, & per octo, vel novem dies in hoc ſitu conſiſtat. Interim procurandum eſt, ne alvus ſegnior, vel laxior ſit; nàm ſi fæces duræ ſint, vagina in iis egerendis facilè prolabitur, fluida alvus laxat. Duo ſunt medicamentorum genera, quæ repoſitam uteri vaginam in ſuâ ſede retinent; quædam hanc in ſuo loco ſtabiliunt, & partibus vicinis agglutinant, & coaleſcere faciunt, ea ſunt medicamenta adſtringentia, & agglutinantia; quædam verò tantùm vaginam retinent, ne prolabatur, & hæc cura palliativa nominatur. Equidèm verò, quæ fit curatio per agglutinationem eſt vera curatio, nàm ſolius naturæ eſt agglutinare continui ſolutionem, & ut hæc rectiùs, & faciliùs perficiatur, ea adhibenda ſunt

m. di-

medicamenta vulneraria, quibus in vulneribus conſolidandis, & enterocelis curandis utimur. Hæc medicamenta adſtringentia, & agglutinantia in hoc affectu cùm internè, tùm externè adhibemus, verùm cautè uſurpanda ſunt, ſi menſtrua, ſtatis periodis, fluant, ne ſupprimantur, & indè graviora proveniant mala: opportunum igitur hujuſmodi remediis utendi tempus eſt, ubi menſtruus fluxus præteriit.

Dùm ſequentia adhibemus medicamenta, quies feriò imperanda eſt, caveat proindè ſibi ægra à vociferatione, jurgiis, omnibuſque illis, quæ tuſſim, aut ſternutationem concitare valent. Sumat ægra bis, vel ter in die ſequentem hauſtum adſtringentem, & vulnerarium, ut

℞. *Herbar. herniariæ,*
Piloſellæ,
Stellariæ,
Burſæ paſtoris,
Polygoni ana m. j.
Radic. conſolid. maj.
Dictami albi,
Tormentill.
Biſtortæ ana p. j.
Ros rubr. p. ij.
Nuc. cupreſſi num. jv.

Fiat decoctio in vini rubei lib. jv. *vaſe optimè clauſo.* Non credibile eſt, quantùm valeat in uterinæ vaginæ procidentiâ hoc noſtrum decoctum vulnerarium per os aſſumptum, qui experitur nos vera dicere fatebitur. Imo ſi per ſyringam in vulvam injiciet, compendiariâ utetur viâ pro talis affectûs ſanatione. Ad uteri vaginæ roborationem exhiberi poteſt ſequens pulvis:

℞. *Radic. thapſibarbati* ℥. ij.
Fol. myrti,
Sem. paſtinac. domeſticæ ana ℥. j.
Raſur. c. c. &
Nucis moſch. ana ℥. ß.
Ocul. cancr. præp. ℥. j.
Corall. præp. ℈. ij.

Fiat pulvis, cujus doſis eſt ℥. j. in vino auſtero.

Ad firmandam uteri vaginam in ſuâ ſede, peſſus ſæpiùs renovandus eâ figurâ, quâ vaginam impleat, fiat ex ſpongiâ, vel lanâ, vel goſſypio, vel ex petiis lineis, & ſequenti imbuatur decocto, & in vulvam immittatur, ut

℞. *fol. myrt.*
Quercûs,
Rubi,
Artemiſiæ,
Matricariæ ana p. j.
Cortic. granator.
Cupular. glandi-um ana p. ß.
Balauſtior.
Baccar. myrt. ana ℥. ij. ß.
Succ. acaciæ,
Hypociſtidis, &
Sarcocollæ ana. ℥. j. ß.
Sang. drac.
Boli armeni,
Maſtiches ana ℥. ij.
Sumach. ℥. j.
Alum. rocc. ℈. jv.

Fiat decoctum in paribus partibus vini auſteri, & aquæ ferrariorum.

Interim umbilico, vel ſub mammarum regione, aut utroque rene cucurbitulam cum multâ flammâ ſine ſcarificatione admovent.

Ventri imponunt ſequens emplaſtrum, ut

℞. *Radic. cyperi,*
Biſtortæ ana ℥. j.
Gallarum,
Acaciæ ana ℥. ß.
Nuc. cupreſſ.
Cytinum dactylor.
Sem. myrtill. ana ℥. j.
Picis,
Colophoniæ ana q. ſ.
F. emplaſtrum.

Lumborum, & pectinis regioni tale applicant emplaſtrum.

℞. *Opoponac.* ℥. ij.
Styracis liquidæ ℥. ß.
Thuris,
Maſtiches,
Picis,
Boli armeni ana ℥ ij.
Ceræ q. ſ.
F. Emplaſtrum.

Vel admovent *emplaſtrum contra rupturam, vel pro retentione fœtûs, vel unguentum comitiſſæ.*

Fiant ſuffitus ex pelle anguillæ, vel ex fœtidis. Suaveolentia, ut ambra, moſchus &c. naribus non admoveantur; eorum enim odor non ſolùm ad nares pertingit, verùm etiam ad uterum, & non ſolùm præcipitationem inducere, ſed etiam caput, & cor lædere, ac hyſtericas paſſiones excitare poſſunt, præcipuè ſi mulier his obnoxia ſit. Prædicta remedia per duodecim, vel quindecim dies continuanda erunt.

Solent vulgares convenientes inſtituere purgationes; humores pituitoſos leniter purgantes, ne uterum denuò præcipitent, poſt quas decocta exhibent ſudorifica *ex radice chinæ, ligno guajaco, vel ſalſâ pariliâ*, Sed optimum eſt *viſci quercini lignum* admiſcere, quod potenter exſiccat. Si hæc quæ attulimus non proſint, thermæ ſulphureæ in Putolano, vel Inſulâ Ænariæ efficaciſſimum erunt remedium, & rarum, quarum uſu multas mulieres convaluiſſe vidimus.

Quòd ſi nulla perfectæ ſalutis ſpes ſuperſit, tunc uti poſſumus curâ palliativâ, qua tantùm vagina in ſuâ ſede retinetur, ad hunc finem *Hippocratis Zona* eſt adhibenda; hac enim ſine procidentiæ periculo munitæ mulieres ambulare, muniaque quotidiana exercere poſſunt, & vagina ab externo non læditur frigore. Paratur autem hæc Zona ad eum ferè modum, quo faſciæ pro herniâ parari ſolent.

In deploratis procidentiis utiliſſima ſunt peſſaria formâ rotundâ, & tantæ longitudinis, & craſſitiei eſſe debent, ut citra violentiam intrudi, vaginam tamen, ne iterùm procidat, retinere poſſint. Formantur commodiſſimè e læviſſimo ſuberis cortice, aut glomere è filo vel meliùs funiculo, & in cerâ liquidâ intinguntur, & eâ obducuntur. Sint læviſſima, aliàs attritu ſuo menſtrua alba excitarent, vel maturam ad ſeminis ejaculationem impellerent, qua neceſſariò corporis vires debilitarentur. Fiunt perforata, ut menſtruorum fluxus, vel ſalſus ichor ex utero profluens non impediatur. Alligantur que ligulâ ſericâ induunturque, ut commodiùs, quandò libet, extrahi poſſint, quod tamen rariùs fieri debet, & non niſi

niſi concubitûs tempore. Hoc peſſario adoleſcentulam munivimus, quam tanto malo ità lenivimus, ut à viro compreſſa conceperit, geſtârit, & ſuo tempore natum in Lucem ediderit. His peſſariis munitæ mulieres, vagina ità firmiter ſuo loco perſiſtit, ut pedes ambulare, currere, ſaltare, ſternutari, vociferari, rixari, equum, aut currum aſcendere, pondera elevare &c. poſſint, & nullum tamen præſentient incommodum.

Bardi vulgares, qui uteri fundum inverti, & deorsùm prolabi, ac per magnam vulvæ rimam extra corpus procedere imaginantur, peſſaria ad columnellæ formam, ut prolapſum uteri fundum in ſuâ ſede retineant, efformant, non aliter ac columna fornicem fulcit. Verùm hæc peſſaria ad columnellæ modum non habent, ubi ſuam ſtabiliant baſim, ſicut noſtra, quæ uteri orificium non excedunt, & ſunt depreſſa, ac perforata, veluti placentula, ac unius transverſi digiti cum dimidio craſſitiem adæquant, quorum circumferentia orbicularibus uterinæ vaginæ rugis adhærent, ipſamque vaginam, quæ priùs pendula erat, firmiter in ſuo loco ſtabiliunt. Multa miranda canunt vulgares de peſſario in columnellæ formâ, ſed non credenda; aſſeverant nàmque, ut mulieres conceptum retineant, utero gerant, pariantque abſque eo, quod extrahatur, non impedire, imò etiam, ſi mulieres priùs propter uteri procidentiam concipere non potuerunt, ut concipiant, auxilio eſt. Verùm nos adduci non poſſumus, ut credamus cum tali peſſario in uteri fundo mulieres concipere, utero geſtare, & parere poſſe, quin potiùs conceptum, geſtationem, & partum impedire, ut conſideranti patet. Peſſaria juxta noſtrum inſtitutum confecta, ante coitum extracta, & poſt intruſa conceptionem non impediunt, ac geſtationem, & partum, quæ ſi utique concubitûs tempore non extraherentur, impedirent, ut faciunt aliquæ devotæ mulieres, quæ intra uteri collum ad cervicem uſque, quantùm fieri poteſt, ſpongiæ fruſtulum, vel petiam, ne concipiant, intrudunt, & poſt coitum extrahunt unà cum ſemine.

Peragrato jàm univerſo microcoſmo, ejuſque deſcriptis tumoribus quò ad ſigna, geneſim, prognoſim, & ſanctionem, tempus nos monet exporrectorum ex trunco membrorum, manuum nempè, & pedum de tumoribus ſimili methodo pertractare, & huic noſtro primo chirurgiæ Tomo ſupremam imponere manum.

CAP. LXVII.

De Paronychiâ.

PAronychia Græcè, Latinè panaritium, tumor eſt ad inflammationem pertinens, verùm quandòque malignam carbunculi, aut anthracis naturam redolet, generatur in digitorum extremitatibus ad unguium latera.

Signa.

Signa.

Facilè cognoſcitur paronychia, in principio enim adeſt dolor circa unguium radices exiguus, & adhuc tolerabilis, poſtmodùm augetur dolor vehementiſſimus, & exquiſitiſſimus, cruciatus intolerabiles, & incredibiles, tumoris, & ruboris præſentia, totus nàmque digitus maximè tumet, ut quater craſſitiem ſuperet naturalem, adeſt vehemens pulſatio. Quæ accidentia, ut dolor, & inflammatio ob nervorum conſenſum aliquandò ſe per totum extendit brachium, & ob nervoſæ partis conſenſum æger nec die, nec nocte ſomnum carpere poteſt, hinc deliria, quæ pendent à perioſtii inflammatione.

Tantus eſt in hoc tumore dolor, ut veteres hunc morbum *Rodentem Vermem* appellârunt, quia in eâ fuêre ſententiâ Vermem in tumore latere, imò eum nominatum magis exaſperari, ideòque nominandum non eſſe, nàm vermium inſtar maximo dolore corrodit, ac intolerabili, ſic ut noctes, atque dies ægros torqueat, & noctù maximè. Sed hæc tanquàm fabuloſa rejicimus.

Nùm mitis, aut maligna fuerit paronychia, ex accidentium remiſſione, aut vehementiâ deprehenditur; ut enim remiſſa accidentia affectûs levitatem oſtendunt, ſic eorumdem vehementia, ut plerùmque febris continua, intolerabilis cruciatus, nauſea, vomitus, quandòque deliria, lipothymia, vigiliæ, aliaque ſymptomata, ejuſdem pravitatem, & malum oſtendunt morem.

Paronychia ſuas habet differentias, nàm alia eſt ſuperficialis, alia profunda, illa cum exiguo dolore tantummodò extremas affligit partes; hæc verò nervos, fibras tendinoſas, perioſtium, & ipſa oſſa ſæviſſimis excruciat doloribus. Subjecti ratione alia extimam ſolùm cutem affligit, alia interiores partes, ut duræ matris proceſſum, perioſtium nempè, & os ipſum furtivo modo cruciat, alia manuum, vel pedum digitos apprehendit. Genuina prope unguem, ſpuria juxta reliquas partes oritur. Alia in unguis latere, alia in digiti dorſo, alia verò in ejuſdem ventre fit. Pollex huic malo obnoxius eſt, ſeu quod major ſit, ſeu quod præ reliquis injuriis externis, & laboribus ſit expoſitus, præcipuè cum ipſe ſingulorum reliquorum quaſi miniſter, & adjutor exiſtat.

Cauſa.

Pro paronychiæ cauſâ aſſignant vulgares ſanguinem aduſtum, corruptum, & plerùmque malignum, quem natura ad digitorum apicem, à jecinore per viarum ambages, intellectui impoſſibiles, tanquàm ad ignobiliorem deponit partem, ac ibi inflammationem parit. Sed hæc vulgarium cauſa eſt nimis ruſtica, & trivialis; non enim docent, quomodò ſanguis aduratur, non aſſignant adurentem, & ſi aduratur, quo-

quomodò non carbonizatur; Si corrumpitur, corruptorem oſtentare deberent; in malignam ſi tranſit naturam, quomodò tranſit, & an iſta malignitas ſit occulta, vel manifeſta: occulta quidèm, ſed quomodo quandòque in paronychiâ brevi tempore cane pejus oſſa corrodit, quod in aliis ab occultâ qualitate morbis non evenit, non aſſignant. Nonnulli ad humorum acrimoniam confugiunt, ſed quinàm ſint iſti acres humores, non benè conveniunt.

Paronychiæ cauſa eſt ros ille inter fibras tunicarum, venularum, cœterarumque membranarum in digitorum extremitate diffuſus, qui non rectus à partibus illis, vitium contrahit; aciditatem concipit, undè tumor, rubor, & initio levis oritur dolor, cunctatione intenditur, exaltatur aciditas, & in corroſivam, ac realgarinam tranſit naturam, & non ſecus ac potentiale cauſticum, hinc ab exordio ſui centrale punctum inviſibile ponit, & poſteà ardentem concipit tumorem, ac maximis cum puncturis ſubjectam carnem corrodere incipit cum unâ ichoris guttulâ, & ſenſim maculam magnitudinis (O) efformat ſub digiti cute, deindè vicinas partes nerveas, & membranaceas, ibidem vaſa omnia excidit, & exedit, perioſtium, & ipſum ſubjectum os corrodit, putrefacit, & mortificat.

Cauſæ externæ ſunt digitorum contuſiones, diſtorſiones, violentæ tenſiones, feſtucæ digito intruſæ, puncturæ &c. non rarò hunc infelicem pariunt fœtum, quam ob cauſam ſæpiſſimè mulieribus, & viris conſuentibus paronychiæ accidunt, cùm acubus punguntur, & eò magis cùm poſtmodùm aquâ punctus digitus humectatur.

Prognoſis.

Paronychia, ſi prava, & maligna fuerit, curatu difficilis eſt, & non ſolùm ligamenta, vicinos nervos, os, & extremum digiti articulum, ſed etiam interdùm totam corrumpit, & ſphacelat manum, & nos mortem ex paronychia fuiſſe ſecutam in quamplurimis obſervavimus.

Curatio.

Vulgares tribus intentionibus paronychiæ curationem complent, primò, ſcilicet idoneo victu, quem tenuem, & refrigerantem laudant cum abſtinentiâ à vino, carnibus ſalſis, frixiſque cibariis.

Secundò materiæ antecedentis evacuatione, & à loco patienti retractione, undè in hoc vehementi affectu illicò humorem purgant melancholicum ſtatimque etiam ſanguinem mittunt, non ſolùm ſemel, ſed etiam pluries, prout indicatio meliùs ſuadebit deſumpta ex affectionis gravitate, corporis plenitudine, & habitu, ætate, & conſimilibus. Locus autem ſanguinem mittendi, vel erit ex brachio oppoſito, vel ex pedibus, ſervatâ rectitudine, cum ſanguinis miſſione conſpirant frictiones, cucurbitulæ, & alia auxilia. Verùm purga-

purgatio ſecundum eorum opinionem non convenit, cùm ſit affectus à ſanguine non proveniens, præterquamquòd plerùmque adeſt malignitas, quæ à circumferentiâ ad centrum traheretur. Phlebotomia potiùs optimum eſſet remedium pro tanto morbo, cœterùm vel totus ſanguis eſt aduſtus, vel tantùm ejus pars, ſi totus, is qui remanet, eſt ejuſdem conditionis cum educto; ſi pars, quis pro his ſpondebit tantùm illam educi partem? Si ſanguis eſt corruptus (ut aiunt) eadem militat ratio, præterquamquòd dicant, quomodò per phlebotomiam in naturæ gratiam reduci poteſt? A privatione enim ad habitum non datur regreſſus. Si malignus, præter eandem rationem quæ militat, malignitas ſanguinis miſſione non educitur, imò phlebotomia in morbis venenatis eſt veneno nocentior ipſo, cùm ab ignobilioribus ad partes nobiles ipſum trahet venenum.

Tertiò tandèm localia auxilia patienti digito adhibent, eapropter repellentia, & adſtringentia adminiſtrant præſidia, quarè digitum patientem in *acetum acerrimum* calidum pluries immergunt. Alii hoc idem præſtant in *aquâ ferventi, ubi fabæ bulliunt*, ſi verò anni tempus fuerit æſtivum, & dolor plurimùm cruciet, hoc efficiunt in *aquâ gelidâ*. Quidam utuntur *emplaſtro de gallis immaturis, vel de granatorum corticibus*, vel *linteo madefacto in limonum ſucco*, & patienti loco applicato. Verùm repellentia, & adſtringentia parti affectæ imponenda non ſunt, nè humor in parte impingatur, dolor augeatur, & nervi, atque os corrumpantur.

Si inflammatio nimis cruciet, applicant refrigerantia, ut *ſuccum ſolani, plantaginis, Umbilici Veneris, lactucæ &c.* Vel *ovi albumen cum oleo violarum miſtum*. Si dolor affligat, ſedantia commendant, ut *lac cum ſucco hyoſcyami*. His peractis, ſi affectus ad ſuppurationem tendat, eam adjuvant maturantibus auxiliis, communiter utuntur *adipe ſuillo pluries loto cum aquâ roſarum, cui adipem gallinaceum vel etiam recenter lotum addunt*. Nonnulli applicant *fermentum vetus*. Genito pure, expectant, ut ex ſeipſo diſrumpatur abſceſſus, quòd ſi non eveniat; tandem ferro aperiunt, exiguo tamen facto foramine, ne pars exigui caloris multùm debilitetur, poſtmodùm locum digerunt digeſtivo ex terebinthinâ, ovi vitello, & oleo roſaceo, ac demùm cicatrizant.

Curativa paronychiæ indicatio conſiſtit, ut ſtagnantes ſucci acres, & corroſivi corrigantur, emendentur, immutentur, reſolvanturque, quorum aſſecutione optima medicamenta ſunt abſorbentia, & diaphoretica in morbi initio, & progreſſu, ut *ſtibium diaphoreticum, ſulphur auratum diaphoreticum, tinctura antimonii, bezoardicum minerale, diaphoreticum in peracutis, bezoardicum animale, ſalia volatilia cornu cervi, viperarum, volatilia oleoſa &c.* Purgantia, quæ ſuccos acuunt, emetica, & diuretica acriora proſsùs proſcribimus. Anodyna ſudoriferis,

ſeris, & abſorbentibus palmam præripiunt, nàm præterquam quòd ſymptomatibus, etiam ſuccorum acrimoniæ ſuccurrunt, eos immutant, & corrigunt, ac vi diaphoreticâ eliminant, coagulatos reſolvunt, & fluxiles reddunt; ideòque hæc illis maritanda, & horâ ſomni propinanda optimè exiſtimamus. Hujuſmodi ſunt *theriaca Cæleſtis*, *laudanum opiatum*, *eſſentia opii*, *tinctura Nepenthes &c.* quæ etiam confectiones cordiales recipere poſſunt.

Non deſint intereà topica, quæ ſola quandòque ſufficiunt apud vulgares. Verùm, ut diximus, repellentia, & acida, tùm aquea, & frigida, ut *acetum*, *ſuccus limonum*, *ſolani*, *lactucæ &c. aqua gelida &c.* in quæ digitum immergunt patientem, exulent, qui ſuccos coagulant, conſtipant, obſtruunt, & ineptos ad refluendum in ſua vaſa reddunt; ideòque in paronychiâ omnia remedia applicanda calida eſſe debent. Sequentia in linteis madefactis panaritio imponi poſſunt, ut

℞. *Aquæ theriacalis cum ſp. Vini* ℥. iij.
Camphoræ gr. vj. *m.*

Vel

℞. *Elixiris vitæ* ℥. ij.
Balſam. Peruviani alb. ʒ. ß. *m.*

Vel

℞. *Balſam. propriet.* ʒ. ß.
Olei ſabinæ ℈. j. *m.*

Vel

℞. *Spiritus V. camph.* ʒ. j.
Spiritus flor. ſambuci ʒ. ß.
Aquæ flor. ſambuc. ℥ j. ß. *m.*

Paracelſus laudat *vermem terreſtrem* omnium maximè vulgarem, quem *lumbricum* vocant, & pluvialem, qui iſtius tempore extra terram prorumpit, & reverà vermis iſte magnam virtutem, & myſterium tantum in ſe continet contra omne vermium genus, ex morbis orientium, & potiſſimùm in paronychiâ digitorum morbo, quæ vermium inſtar maximo dolore corrodit, undè hunc morbum veteres rodentem vermem appellârunt. Proceſſus ejus ad hunc ſe modum habet:

℞. *Vermem jàm dictum parvum, aut magnum juxta perſonarum reſpectum. Nàm ſi homo ſenex, aut mulier exiſtat, vel dolor ipſe magnus, tanto major lumbricus aſſumendus eſt, ut morbum ejuſmodi ſuperare valeat. Superligandus eſt linteo digito, vel ei loco in quo dolor maximus exiſtit, & maneat ibidem 24. horas, aut donec vivit: eo mortuo, curatus eſt morbus, & unà cum verme mortuus.* Non quòd hoc per incantationem, idololatriam, aut ſuperſtitionem fiat, ſed ex naturæ viribus, & operationibus. Indè ſatis colligi poteſt Omnipotentem Deum nihil æquè parvum, ſimplex, vel deforme ſuper terram creaſſe, contemptum nil, quod in hominum ſanitatem eſſe non debeat. Idem Paracelſus commendat remedium ex externis putrefactivis curam agere, *porcorum ſtercore cum aceto decocto*, & impoſito.

Si dolor, & inflammatio angit, hoc convenit cataplaſma, ut

℞. *Flor. chamomill.*
Meliloti,
Sambuci, &
Fol. hyoſcyami ana m. ß.

Sem. lini,
Fœnugraci ana ℥. ij.

Coque in lacte vaccino, & applica. Vel applicetur cataplaſma *de micâ panis cum oleo papaveris*, quod ſi neque hoc pacto ſedetur, ſed adhùc vehementer infeſtet, prædicto cataplaſmati, addatur *hyoſciami ſuccus*, vel in eodem diſſolvatur *quidpiam opii* juxta uſus exigentiam.

Præſtans eſt remedium *aqua ſpermatis ranarum*, ſi digitale ex corio multoties prius eâ intùs madefacto; & exſiccato, digito imponatur, per duas horas paronychiam enecat. Imò panaritium ſaltim in *aquâ ſperniola* intinctum, ſed in eâ immerſione tanti excitantur in digito cruciatus, ut niſi patientem manibus fortiter teneas, vix cruciatus ferre poſſit.

Si paronychia maligna fuerit, ægroto propinanda ſunt diaphoretica ſupra enumerata, præcipuè ſi anthracis, vel carbunculi naturam redoleat, vel *diaphoreticum Paracelſi cap.* 8. à nobis deſcriptum, vel alia alexipharmaca paſſim recenſita, quæ venenum, & malignitatem obtundunt, & evincunt.

Si ad ſuppurationem tendat materia, ea adjuvanda eſt ſuppurantibus pluries à nobis deſcriptis; attamen ſi maligna fuerit, ſuperponatur *emplaſtrum filii Zachariæ cum theriacâ* miſtum, verùm non expectanda eſt perfecta ſuppuratio, & ut abſceſſus ex ſeipſo rumpatur, nàm præterquamquòd malignitas, nunquàm coctionem admittat, cutis eâ in parte admodùm denſa eſt, & præcipuè quandò æger ob mechanicos labores calloſas cum digitis habet manus, ità ut paronychiæ materia (quæ utplurimùm maligna eſſe ſolet) cùm nullo modo exhalare poſſit, majorem malignitatis gradum nanciſcitur, & quandòque cum digito tumido unà manus, & brachium propter doloris vehementiam intumeſcit, & tunc parùm prodeſt inciſio, niſi priùs materia cocta, & in pus converſa fuerit. Præterea utplurimùm materia altiùs penetrat digitum, nec ſuppurantia per aliquot dierum ſpatium adhibita quicquàm juvant: inciſio igitur ſtatim à principio fieri debet, aliàs ex humorum concurſu inflammatio, tumor, dolor, & pejora ſymptomata excitantur, ac ichor ſubjectam carnem, imò etiam oſſa corrodit.

Fit inciſio in internâ digiti parte ſecundum primæ articulationis longitudinem, & occurrit plerùmque macula una, & itèm altera ichorem, exiguâ tamen quantitate, exhibens omnis mali cauſam. Poſt inciſionem abſterſo ichore ſtatim linteum madefactum vini ſpiritu, ubi theriaca diſſoluta fuerit, digito applicetur, manui verò, & carpo reduplicatum linteum defenſivo imbutum imponatur, poſtmodùm curatio perficiatur ſequenti abſtergenti, & incarnanti, ut

℞. *Aloës hepaticæ* ℥. iij.
Myrrhæ,
Thuris,
Sarcocollæ ana ℥. j.
Terebinth. claræ ℥. ß.
Mell. roſ. col. ℥. ij. *m.*

Vel ea adhibeantur, quæ alibi deſcripſi-

cripſimus. Si unguis decidat, ſcabra renaſcitur.

Quòd ſi hæc pars patientis, vel chirurgi negligentiâ in gangrænam, ſive ſphacelum tranſeat, extirpanda eſt. Mirum, cuidam puero, obſervavimus, à quo os primæ articulationis pollicis mortificatum volſellâ extraximus, illæſo digito, niſi potiùs naturæ opus committere, quæ ſæpenumerò ſuâ ſponte oſſiculum ſeparat.

Si tandèm in prava, & fœtida ulcera degeneret, vel in oſſium cariem, ut plerùmque evenit, ex capitibus de ulceribus pravis, & malignis; ac de ulcere cum oſſis carie eſt conſulenda curatio.

Cap. LXVIII.

De Vnguium Pterigio.

SÆpè accidit, ut, apertâ paronychiâ, ex aliquo unguis latere ſupercreſcat caruncula quædam, membranæ inſtar, dura, & nervoſa quæ ſupercreſcens, interdùm univerſum tegit unguem, & ex alio capite ab eodem ungue pungitur, & laniatur, quam ob cauſam ingentes ſæpè accidunt dolores: hujuſmodi caruncula græcè appellatur Pterigium, latinè à quibuſdam pinnula, ut etiam non raro contingit in oculis, ac eapropter appellatur oculi pterigium, latinè autem unguis oculi. Id non ſolùm accidit in manuum, pedumque digitis, ſed ſæpiſſimè accidere ſolet in pollice tùm manuum, tum frequentiſſimè pedum, & licèt hoc malum ſæpiùs ex paronychiis occaſionem ſumpſerit, præſertim neglectis, & non ritè curatis; tamen etiam abſque eo, quod paronychia præceſſerit, quandòque generari poteſt, cùm ex aliâ cauſâ occaſionem ſumat. Hujuſmodi autem pterigium non ſemper eſt uniforme, & unius tenoris, ſed etiam multiplex, & varium, non ſolùm quia quandoque eſt majus, & ferè totum occupat unguem, quandòque verò eſt mite, & facile curatu, interdùm verò contumax, & curatu difficile.

Signa.

Pterigium diagnoſticis non eget ſignis, nàm ut diximus, eſt caruncula, ſeu caro ſylveſtris in utroque unguis latere tùm manuum, tùm pedum ſupercreſcens, nunc in dextro, nunc in ſiniſtro, verùm frequenter in pedis pollice ſuam figit ſedem. Quandòque ità dolorem infert, ut patientem claudicare cogat, & ichorem fundit.

Cauſa.

Pterigii cauſa eſt nutrimenti craſſities, & ſordities in parte vulneratâ, vel ulceratâ extra fibras in carnem ſylveſtrem concreſcens, ut videre eſt in ulceribus, quæ unguentorum craſſitie tractantur, niſi rectè à ſordibus abſtergantur, facilè in carneas tranſeunt excreſcentias. Cauſæ mediatæ eſſe poſſunt paronychia, contuſio, vulnus, unguis exciſio in latere cum carnis portiunculâ, cal-

ceamenta nimis ſtricta pedum digitos coarctans, unguis excreſcens, & intra carnis ſubſtantiam ſe inſinuans, eamque dilanians.

Prognoſis.

Affectus hic periculoſus non eſt, attamen chronicus quandòque eſſe ſolet, ac tunc diuturnitate tœdioſus; perniciosus tamen erit ſi inflammatio in eo excitetur, vel aliquam nanciſcatur pravitatem.

Curatio.

Pro curatione tenui inſtitutó victu, ſi periculoſus non ſit affectus, ſed mitis, & benignus, univerſalibus non indiget præſidiis, cùm nec febrem, nec inflammationem afferat. Quantùm ſpectat ad topica parti affectæ applicanda, ſi caruncula fuerit mollis, & carnoſa, primò diligenter eſt à ſubjecto ungue ſeparanda, & inter ipſam carunculam, & unguem, imponatur tenuis pulvillus ex filamentis conflatus, imbutus pulvere aluminis roccæ uſti. Poſtmodùm, ſi fieri poterit, brevior erit curatio, ſi tenui incidatur ſcalpello, & locus cicatrizetur pulvere aliquo cicatrizante. Si major fuerit caruncula, ut tota incidi non poſſit, tunc procurandum eſt, ut ſenſim erodatur his pulveribus, quos ſemper felici cum ſucceſſu præſcripſimus, ut

℞. *Salis armoniaci*,
Vitrioli, &
Alum. rocc. uſti ana ℨ. j. *m.*

Vel

℞. *Pulv. ſabinæ*, &
Alum. uſt. ana ℨ. j. *m.*

Et tamdiù hi pulveres applicentur ſemel in die, donec tota caro abſumpta fuerit.

Si dictis pulveribus uti nolumus, poterit abſumi caruncula *ſpiritu ſalis armoniaci*, quo nullus præſtantior in carnibus abſumendis reperitur, vel *oleo ſulphuris*, vel tandèm *ſpiritu mercurii albo*, aliquo ex his ſemel in die carunculam tangendo, cave tamen, ne inflammatio excitetur, vel nimis quàm decet, corroſio fiat. Si unguis nimis intra carnem ſe inſinuet, & curationem impediat, juxta partis exigentiam incidatur. Si pterigium fuerit pravum, & malignum, ea quæ malignitatem, & pravitatem evincunt, adminiſtranda ſunt, vitatis tamen purgatione, & phlebotomiâ, quæ multùm nocere poſſunt, & nulla melior erit curatio, quàm actuali igne carunculam cauterizare, & adurere, ubi inciſioni non fuerit locus.

Solet quandòque in hoc affectu ſanies quædam ſubtus unguem colligi, & ibi pervalidos inferre dolores; curandi tunc modus erit; ut quandò unguis ex aliquo latere incidi nequit, adhoc ut ſaniei prædictæ detur exitus, in medio ungue tenui aliquo inſtrumento, vel limâ foramen aperiatur, per quod prædicta expurgetur ſanies.

Breviter hic, & quaſi per tranſennam agimus de Ungue ſub carnem ſe defodiente, malum ferè vulgare hiſce in noſtris regionibus, non contemnendum tamen, quod ſæpè atrociora infert ſymptomata,

ra. Fit, cùm unguis, præſertim in latere pollicis pedis, nimis excreſcit, & in ſuppoſitam carnem detruditur, & ſe inſinuat, illiuſque continuum ſolvit, fibras dilacerat, & ſcindit, ac caro extuberat. Curatio peragitur, ſi caro extuberans, & ſpatium illud, quod unguis excavavit momento aluminis uſti, vel ſalis armoniaci exedetur, ut unguis in carnem profundiùs delapſus forcipe tuto ſecari poſſit, deindè conſolidetur balſamo proprietatis.

CAP. LXIX.

De Pernionibus.

DAtur peculiare inflammationis genus, quod à Græcis chimetlon, Latinis Pernio, vulgò Buganza, hîc ſpirone vocatur: eſt morbus pedum ex nimio algore, & calcaneum apprehendit, ac infeſtat. Dicitur Latinè pernio à membri pernicie, undè

Eſſe pedum dicunt vitium, cui pernio nomen,
Eſt à pernicie membri patientis id ipſum.

Signa.

Sub hyemis initio, calcaneo intentiſſimè perfrigerato, ſequitur pruritus, & dolor, undè calcaneus rubet, & intumeſcit, pernionem in calcaneo eſſe dicas. Interdùm exulceratur, interdùm reſolvitur, & licèt æſtatis, & autumni tempore ceſſet, circa hyemis tamen initium revertitur.

Cauſa.

Perniones generari credunt vulgares ex materiâ ſanguineâ non ſyncerâ, ſed aliis admiſtâ ſuccis. Ulcus, quod ex ipſis gignitur, non eſſe uniforme, & unius conditionis aſſerunt, nàm præterquamquòd interdùm majus, interdùm minus, quandòque ſuperficiale, ſed interdùm ſordidum, interdùm purum, quinimò plerùmque malignum, & non ſolùm ſubjectam exedit carnem, ſed etiam oſſa nudat, & artus devaſtat: ſicuti quædam ex ipſis ſunt magis, vel minùs rebellia, vel contumacia, & etiam ſæva, & maligna; hinc fit, ut materia, & ſucci, à quibus excitantur, etiam ſint varii, & multiplices, interdùm, ſcilicèt mitiores, plerùmque verò ſæviores, & deterioris conditionis. In ſpecie autem cùm majori ex parte pendeant à materiâ ſanguineâ, utplurimùm tumores prædicti fieri ſolent mitiores, cùm verò ſanguini admiſcetur bilioſus ſuccus, quo magis hic fuerit mordacior, eò pariter magis ſæva, & doloroſa excitatur affectio, accedens ad naturam phlegmonis eryſipelatoſi, cùm verò eidem ſanguini admiſcetur ſalſa pituita, facilè etiam ad ulcus prædicta affectio terminatur magis, vel minùs pravum, ſecundum quod magis, vel minus ſalſa erit pituita, cùm tandèm ex melancholico ſucco ortum ducit

ducit affectus; omnium magis erit contumax, & rebellis, & ſi ad atræbilis naturam accedet, in ulcera prava, & maligna permutatur. Sed ô bella chirurgia! Ecquis idiota unâ horâ nolit chirurgus evadere, & inter Galeniſtarum proceres his quatuor humoribus de totâ chirurgiâ diſſerere? Certè abſque labore, & ſtudio, ſolo horum humorum commento cum honore hanc medicinam aſſequi poterit, cùm brevis ſit, & compendioſa.

Pro cauſâ hujus inflammationis externa frigus hybernum aſſignant, hoc nàmque credunt non ſolùm partem reddere debiliorem, & ad recipiendum aptiorem, ſed dolorem majorem ad partem facere attractionem.

Pernionum frigus cauſa mediata eſt, cujus eſſentia in motûs privatione conſiſtit; tubuli nàmque per quos ſucci vertuntur in gyrum, à frigore externo quaſi coarctantur, corrugantur, & conſtringuntur, ac ſucci adeò tardiùs circulant, ut plus affluxûs, quàm commeatûs ipſis concedatur. Dùm ſucci liberum non aperiunt tranſitum, (non enim totalis ſuccorum tranſitus feriatur, aliter nàmque coagulatio, & partis extinctio ſuccederet) & aliqualis datur ingreſſus, & is facilior, quàm egreſſus, plus infertur, quàm effertur, obſtructione partis intumeſcentia oboritur. Hinc partibus volatilioribus reſolutis, reliquæ particulæ ſtagnantes acriores redduntur, & pruritus, ſeu formicationis ſenſus excitatur, cunctatione exaltantur, & fermentationem moliuntur, hinc incaleſcentiam, & ardorem inducunt; fit dolor à tubulorum corroſione, & ulcus ſuccedit, tanquàm ab igne excitatum.

Prognoſis.

Affectio hæc multùm moleſta, & doloroſa eſt, nec vitæ tamen periculum minatur, verùm ſemel in calcaneo ſedem figens, poſtmodùm annuatim brumali tempore redit, adeò ut omni hyeme recidivos producit effectus. Quandòque reſolvitur, & quandòque in ſuppurationem abit; & in ulcus tranſit ſordidum, plerùmque cacoëte, & malignum, adeò ut pluries non ſolùm ſubjectam carnem, ſed etiam oſſa denudaſſe, artus vitiaſſe, ac devaſtaſſe obſervavimus.

Curatio.

Pernionis curatio apud vulgares in ſedando illam congelationem, & frigus extrahendo, velut ſpontè exhalet conſiſtit. Inepti, quaſi frigus eſſet ens poſitivum, & non mera caloris privatio! Sed de hoc fuſiùs in noſtrâ Pyrotechniâ, & alibi. Quaſi pernionis cauſa eſſet nuda eorum fictitia qualitas! Extracto frigore per calcanei immerſionem in aquam frigidam, hîc vulgari eorum theoremate obliviſcuntur: contraria contrariis curantur. Affectam quidam partem fovent *lacte dulci, in quo cocta fuerint ros marinus, origanum,*

rum, ſalvia, rutæ folia, & lauri baccæ, vel pedes *in aquam calidam* immergunt, *in qua rapa, præcipuè frigore antè congelata, cocta fuerit.* Oribaſius commendat *ſulphur vivum in tenuiſſimum pollinem redactum, & cum melle miſtum.* Laudatur ab aliis, ut pars affecta aſpergatur *cinere calceorum veterum.* Ad idem prædicant *decoctum umbilici Veneris.* Nonnulli commendant *cyclamini decoctum*, quinimmò *cyclaminum excavant, & oleo communi, & paucâ cerâ replent, poſtmodum ad ignem concoquunt*, & eodem calido affectam illiniunt partem. Vel utuntur *decocto lupinorum in aquâ maris*, imò frequentem ablutionem ex aquâ maris ſimplici, actu tamen calidam multùm conferre credunt.

Si pernio exulceratus fuerit ſequens commendant emplaſtrum, ut

℞. *Ol. roſ.* ℥. ij.
Succ. ciclamini ℥. j. ß.
Adipis taurini;
Reſinæ pini ana ℥. j.
Colophoniæ ℥. ß.
Spumæ argenti ℨ j.
M. & cum paucâ cerâ
F. linimentum.

Ad idem valere aſſerunt *folia malicorii, & umbilici Veneris decocta, & contuſa, ac unguento roſaceo permiſta.* Quotieſcumque vulgares ſtercus, & ſanguinem non educunt, ad ineptias confugiunt medicas.

Duplex pernionibus curatio debetur, una, ſcilicet præſervativa, ne affectus prædicti denuò moleſtent, & annuatim recurrant; altera eſt curativa, quæ vindicandi modum, dùm actu divexant, docet, & hæc etiam duplex eſt juxta duplicem prædictorum affectuum conditionem, una enim ipſis antequàm exulcerentur, debetur, altera verò ad eoſdem, poſtquàm exulcerati fuerint, dirigitur.

Quantùm ad methodum præſervativam ſpectat vulgares ex *Aëtio* præſcribunt *ſal ſubtiliſſimè tritum cum melle miſtum*, & ex eis calcaneum fricant. Laudatur etiam, ſi accipiatur *myva acida cydoniorum, & hæc diligenter teratur, ac trita admiſceatur cum adipe ſuillo*, & pariter eâ prædictum illiniunt locum. Verùm his veteraneorum omiſſis medicamentis, dicimus multum glorioſius eſſe hunc tumorem præcavere, quàm eundem curare, undè adventante hyeme, neceſſarium ducimus partes optimè muniri à frigoris injuriis, & ſucci in ſuâ vertigine conſerventur, ne lædantur, quia, hiberno tempore accedente, ſucci aliquantulùm craſſiores redduntur, canales conſtringuntur, & permeare nequeunt, hinc ſucci ſtagnare coguntur, & affectum producunt. Conſequemur præſervationem, ſi ſocci ſpiritu vini ſimplici, ſpiritu vini camphorato, crocato, vel aquâ Reginæ madidi induantur, & benè muniantur.

Pernionum actu infeſtantium curatio perficitur medicamentis, quæ tubulos à frigore externo coartatos laxant, & ſuccos craſſiores reddítos fluxiles reddunt; eapropter calcaneus illiniatur *oleo ceræ, vel ex vitellis ovorum; juniperi, philoſophorum, petræ, guajaci, vel ſpiritu vini*

vini ſimplici, vel crocato, camphorato, fuliginis, formicarum, aquâ Reginæ; vel tincturâ caſtorei, ſed horum omnium præſtantiſſimum eſt *oleum terebinthinæ.* Præſtans erit *emplaſtri de ſpermate Ceti* applicatio. Expertum, & à nobis inventum pro pernionibus infallibile remedium eſt *aqua Vitrioli* calida, qua ſi bis, vel ad ſummum ter madefiant, eos curabis, primâ nàmque vice pruritum, & dolorem ſedat, ruborem aufert, ac tumorem reſolvit, ſecundâ vice, incantamenti inſtar, morbum curat. Alii ſequens parti applicant unguentum:

℞. *Sebi cervini,*
Ceræ,
Ol. violac. ana ℥. ß.
M. f. unguentum.

Vel *imple hoc unguento rapam excavatam, cooperculumque ejus abſciſſum iterum alliga, & madefactâ ſtuppâ involutam ſub calidis cineribus percoque, tumque in pulticulam tunde*, & applica. Vel

℞. *Ol. violac. q. u.*

Frige in eo allium, & expreſſum abjice, oleo verò adde tantundem ceræ, & liqueſcant in unguentum.

Si perniones in ulcus abierint, & præcipuè ſordidum, ſequenti utere emplaſtro:

℞. *Pulv. gallar.*
Ariſtoloch. rotund. ana ℥. ß.
Minii ℥. j.
Merc. meteorizati gr. vj.
Lithargyr.
Myrrh. ana ʒ. j. ß.
Camphoræ ℈. j.
Thuris ℥. ij.
Ceræ viridis q. ſ.
M. f. empl.

Vel hujus loco ſubſtitui poteſt *emplaſtrum de Gratiâ Dei.* Verùm *fodicationum emplaſtrum Paracelſi* optimum erit, & tantùm ſuperpoſitione ulcus curabis, hoc enim ſanguinis ichorem immutat, dulcem reddit, & remanens conſolidat ulcus.

Cap. LXX.

De Roſeolis.

ALterum etiam peculiare inflammationis genus reperitur, quod hyemis tempore manuum, & pedum digitos obſidet, & angit, ac vulgariter roſeolæ ſimpliciter abſque additamento, ad ſaltantium differentiam, appellantur, & quia in medio macula quædam ſubrubra roſam quodammodò referens conſpicitur, roſeolæ fuerunt appellatæ, quaſi parvæ roſæ. Eſt affectio multùm moleſta, pruriginoſa, & doloroſa, verùm nunquàm in ſuppurationem abit, vel raro in exulcerationem, nàm totum digiti ſpatium apprehendit, nec in unâ dumtaxat parte colligitur. In hoc diſtinguntur roſeolæ à paronychiis, quæ in eiſdem cùm manuum, tùm pedum digitis ſæpè excitantur, ut diximus, circa unguium radices, & in iiſdem non levibus cruciatibus ſuppuratio ſequitur; roſeolæ autem præter ungues toto ferè digito potiuntur, & nunquàm ad ſuppurationem deveniunt, licèt raro exulcerentur. Ex his liquet roſeolas eſſe tumores inflammatorios,

rios, interdùm ſine ulcere ac raro cum ulcere, hyberno tempore, & magis frigidiori, manuum, pedumvè digitos occupantes.

Signa.

Roſeolarum ſigna ex dictis pateſcunt, nàm ſunt tumores in manuum, pedumvè digitis ſecundum ipſorum longitudinem, & latitudinem, quandòque botuli craſſitudinem referentes, ad ſubrubrum tendentes, cum moleſtâ, & ingenti prurigine, quæ ægrum ad ſcalpendum invitat, ac compellit, poſt quod urens in parte calor, & ſubſequitur dolor, ulcere carent, eſtò quandòque ſed rarò ſuperficiale contineant.

Cauſæ.

Roſeolarum cauſa interna apud vulgares eſt ſanguis non purus, & ſyncerus, ſed biliòſus, vel pituitoſus, vel melancholicus; externa verò hyemale frigus. Verùm apud vulgares morbi omnes ex horum quatuor humorum combinatione fiunt, non aliter ac apud philoſophos Epicureos omnia corpora ex atomorum combinatione.

Cauſa roſeolarum coincidit cum pernionum geneſi, differunt tamen hi duo affectus ratione loci. Roſeolarum cauſam à mediatâ tìmamur, nàm, adventante hyemis algore, in manuum, pedumvè digitis ſucci non totaliter ſtagnant, ſed quoad partem, nec fluiditate priſtinâ vertiginoſo gyro voluuntur, tùm ob craſſitiem, tùm quia fibrarum tubuli corrugantur. Hinc majori iugeſtione fit obſtructio, ſubtiliores particulæ evaneſcunt, reliqui ſucci in oſtum craſſam degenerant, & ad circulandum inepti, eapropter majori mole augentur, & cunctatione acorem concipiunt, fit particularum motus inordinatus, acuuntur, & hoſtiles redduntur: undè tumor, pruritus intolerabilis, calor, & dolor in partibus excitatur. His omnibus rationibus addamus oportet, quòd cauſæ externæ non operantur, niſi in diſpoſitâ materiâ; oportet propterea, ut præcedat aliqua partium imbecillitas, ob quam excipiendæ activitati externæ frigiditatis, modo jàm dicto reddantur idoneæ.

Prognoſis.

Roſeolæ nullam vitæ minantur perniciem, eſtò annuatim regerminent, quaſi formæ Ariſtotelicæ de potentiâ materiæ educantur, adveniente brumâ, ſed tantùm pruritus, formicationis ſenſûs, caloris, doloris, & tumoris ratione, ac digitorum deformitate earum curatio expetitur, verùm abſque medicorum lucello.

Curatio.

Omittimus vulgarium de roſeolis curationem, quia vana, & nullius efficaciæ ſunt eorum medicamenta, imò potiùs malum adaugent, quàm aliquo modo leniunt.

Pro præſervatione dicimus partes roſeolis obnoxias priùs benè

 muniri,

muniri, antequàm algori committantur, ne lædantur; undè manus manicis ex animalium pellibus, & præcipuè ex lutrâ conflatis defendantur, pedes verò ſoleis, vel ſoccis vini ſpiritu imbutis foveantur, & adhibeantur calcei Gallorum, non Hiſpanorum more conſtructi.

Pro noſtrâ roſeolarum curatione diximus juxta cauſas aſſignatas neceſſaria eſſe ea medicamenta, quæ ſtagnantes ſuccos circulantes reddunt, & vaſa corrugata relaxant, & cùm roſeolæ, & perniones cognati ſint affectus, illis horum medicamenta, quæ recenſuimus conducunt; eapropter efficax remedium eſt affectos digitos *vini ſpiritu* colluere, hic enim non tantùm præſervat, verùm etiam actualem curat affectum. Optimum præſidium erit, ſi digitos madefaciat æger *infuſione lapidis medicamentoſi* calidâ, ſed certiſſimum, & infallibile erit *aqua vitrioli* cap. 2. de Inflammatione deſcripta, quâ nos vulgò utimur; hæc nàmque irritatum in parte vitæ ſpiritum ſedat propter anodynum vitrioli ſulphur, quo ſedato, ſcalpendi deſiderium, calor, & dolor feriant, & hinc concretos ſuccos, & coartatos tubulos ad priſtinum reddit ſtatum vita, ac tuberoſitas ſubſidet. Commendant multi digitos inungi affectos oleo ex ſeminibus goſſypii expreſſo. Digitos *in aquam ſpermatis ranarum* immergere proficuum experti ſumus remedium. Expertiſſimum medicamen pro roſeolis perſanandis habemus, quod libenter abſque invidiâ communicamus; hoc eſt *oleum murium recenter natorum per infuſionem* in amphorâ in ventre equino, vel ſole paratum, quo ſiquis bis, vel ſaltèm ter affectos inungat digitos, incantamenti inſtar roſeolæ perſanantur. Amabò, nequis deſpiciat, vel irrideat hoc noſtrum medicamen tanquàm vile, & abominabile, illud nàmque in experientiam vocet, & nos vera dicere fatebitur. Is ſciat Deum Omnipotentem nil abominabile, & deforme in hoc orbis amphitheatro creaſſe, tam contemptum, quod in hominum ſalutem non crearit.

In roſeolarum, & pernionum curatione interna curatio non eſt contendenda, ſolis nàmque internis martialibus hanc affectionem abegimus. Igitur quæ obſtructa reſerant vaſcula, medicamenta adminiſtranda ſunt. Conveniunt etiam ſudorifera, & volatilia, quæ ſtagnantes ſuccos fluidiores reddunt.

Cap. LXXI.

De Myrmeciâ.

Illud animal, quod formicam vocamus, Græci Myrmeciam appellant, verùm chirurgi pro tumore formicam uſurpant. O miſeram humanæ ſortis conditionem, ſat non fuit omnium malorum lernâ undique ſtipari, ni dira animalia talpa, teſtudo, polypus, ranula, lupus, cancer, elephas, & alia acceſſiſſent, ut minimam corpo-

corporis partem cruciatibus liberam reliquiſſent! Deficiebat exiguum illud animal, formica nempè, ut ſummam humanis ejulatibus imponeret manum! Dictus eſt hic tumor formica, quia ad contactum dolorem, & punctionem exhibet, qualis fit à morſu formicæ. Nonnulli cum myrmeciâ herpetem confundunt, ſed perperàm, ut ex utriuſque ſignis quiſque facilè colligere poteſt.

Signa.

Si in manuum, pedumvè digitis, manu, brachio, pede, tibiâ &c. verrucæ humiliores, inferiùs latiores, ſuperiùs tenuiores, dnrioreſque, quæ radices ſuas altiùs figunt, una penes aliam, dolorem movent ad contactum, ut fit à formicæ morſu, colore nigricantes, vix magnitudine lupinum excedentes, & ex fricationibus flava emanat aqua, cruſtæ decidunt, earumque loco renaſcuntur aliæ maximo cum dolore punctorio, myrmeciam eſſe cenſebis.

Cauſæ.

In myrmeciæ aſſignandâ causâ vulgares acerrimè contendunt; quidam enim bilem aſſignant, alii pituitam bili commiſtam adducunt, alii verò pituitam ſalſam pro causâ materiali conſtituunt.

Fit myrmecia à ſale acuto, & corrodente, in dies nàmque obſervamus hoc laborantes morbo in parte affectâ corroſione affici. Quomodò autem hoc fiat demonſtrandum eſt: eſt *Ariſtotelis* doctrina multis in locis; *omne enim ſimile tendit ad conſervationem ſui ſimilis, tàm ſecundum generationem, quàm ſecundum conſervationem*, in dies namque videmus, quòd homo homines, leo leones generat, & ſic de cœteris; contrà putredo putredinem, alteratio alterationem facit &c. ergò pari modo in caſu noſtro erit diſcurrendum. Tota itàque difficultas conſiſtit in hoc præcipuè demonſtrando, quomodò, ſcilicèt in noſtro corpore ſalia generentur acuta, quam doctrinam ſat tradidit *Paracelſus in libris de ſalibus*, pluribus in capitulis, & ſic laconicè nos circa hanc materiam diſcurremus, dicendo, quòd quoties aliqua pars vitalis in noſtro corpore perſiſtens ob prohibitam tranſpirationem, & ob materiam occaſionalem morbificam acutam, & nimis volatilem per cutis poros tranſpirare non poteſt, toties nullâ interpoſitâ morâ eadem pars ordinariam mutans ſimmetriam ex vitæ indignatione in ſal acutum degenerat, undè per fibras tranſcurrens, alimentum ad talem particulam ſuſtentandam adveniat, cùm eam reperiat plus juſto excandeſcentem, illicò exaltatur, & in acutum convertitur ſal, ac fit tumor in ſuo centro.

Prognoſis.

Myrmecia eſt admodùm perniciosa, ac proindè non ſolùm difficillimè, verùm etiam diuturnæ

 curæ

curationis; exciſionem nàmque ob latiſſimam baſim, cui adhæret, ſine magnâ exulceratione non patitur; & tandèm in fœdam degenerat ulcerationem cum oſſis carie, & ægrum in tabem perducere poteſt.

Curatio.

Totus curationis cardo conſiſtit ad reſtituendam ad ordinatam temperiem partem affectam, nec non etiam ſalia illa acuta à parte tollenda, undè per has duas indicationes, internis, & externis præſidiis myrmecia curatur.

Interna ſunt potiones, decocta ſudorifica, balnea, medicamenta diaphoretica plùries dicta, quæ ſalia acuta cicurant, & parti naturalem reſtituunt conſtitutionem.

Si ad tabem perductus fuerit æger *Mannam ſancti Angeli montis Gargani, vel noſtræ Calabriæ ad* ℥. iv. *vel* v. propinare poſſumus, vel ſi fuerit pauper adminiſtrari poterit *ſyrupus roſ. ſolut.* qui pauperum manna vocatur, necnon quamplurima alia medicamenta juxta ægrorum diſpoſitionem, quæ pro tabe diximus.

Extrinſeca verò quæ parti adhibentur, ſunt unguenta, quæ deſcribuntur, à *Paracelſo in libris de Apoſtematibus, de formica cap.* 38. ut

℞. *Lithargyr. abluti* ℥. j.
Spernioli ℥. j. ß.
De liquorib. barbæ Iovis,
Succ. ex Nenuphare ana ℥. iij.
F. Cerotum ſine cerâ,

Super pannum illine, & adminiſtra per noctem; refrigerat enim & morbum tollit, ut ampliùs non revertatur. Vel alio modo:

℞. *Aquæ roſar.* ℥. ij.
Reſolutæ camphoræ ℥. j.
Commiſceantur.

Ad ſalia corroſiva dulcia, & innoxia reddenda, nullum præſentaneum remedium reperitur, quàm *oleum ſaturni in cella per deliquium*, vel *ſal ejuſdem ſaturni in aquâ roſarum ſolutum*, ſed *mel ejuſdem* præſtantiſſimùm eſt: ideòque in ulceribus corroſivis, quæ à ſale proveniunt, præſtans eſt medicamentum *mel, ſeu ſaccharum ex ſaturno elicitum*, ſicut etiam in vegetabilibus ſaccharum vulgare acrimoniam, & rerum amaritudinem temperat, ac corrigit; ità mineralium & mercurii, arſenici tàm in magno, quàm in parvo mundo hoc Saturni ſaccharum mitigat, ac emendat.

Si in ulcerationem abeat myrmecia, & non reſolvatur, curetur, ut ulcus, quòd ſi cum oſſis carie ſit conjunctum, ut ſequenti capite regatur.

Cap. LXXII.

De Spinâ Ventoſâ.

NOn ſolùm caro ſuam patitur apoſtemationem, verùm etiam, & oſſa apoſtemantur; ſolent enim quandòque manus, pedisvè digitorum internodia priùs mali mineram i. inflammationem, & corruptionem in oſſibus contrahere, quàm circumducta caro in tumorem, ſe attollere. Hoc tumoris genus Græci Padarthrocacem, Latini

Latini oſſis cancrum, ſive oſſis ſphacelismum, & vulgares ſpinam ventoſam appellant. Miſerabile morbi genus, quòd priùs cane pejus oſſa, quia denſitate ſuâ magis reſiſtunt, poſtmodùm carnes, quia raræ ſunt, exedit, & corrumpit.

Signa.

Oritur in articulis extuberantia, cum prolixo, ac minimo gradìtur auctu, inibi punctorius percipitur, in perioſtio dolor, ſera accedit exulceratio, quia priùs oſſa, mox perioſtium, & tandèm caro morbi ſævitiem ſentiunt. Ulceris foramen eſt valdè exiguum, labiola pallent; materia ex carioſo ulcere manans eſt oleoſa, pinguis, & maximè fœtida, aliquandò flava, ſubviridis, ſed utplurimùm tenuis, & fluida, puris ac plus puris ex tali effluit ulcere, quàm ipſa ulceris conditio patitur ob latentes cuniculos. Caro eſſe ſolet mollis, ſpongioſa, fungoſa, at minimè, ut in hyperſarcoſi ulceroſâ eſt, in ſuperficie ſublivida, ac pallida deprehenditur.

Adeſſe in tali ulcere os carioſum, cognoſcitur 1. Autopſiâ. 2. Ex pure profluente, quod tenue, oleaginoſum, flavum, & graveolens eſt. 3. Si ulcus ſit vetuſtum juxta *Hip. aph.* 45. *ſect.* 6. *In ulceribus annuis, aut etiam diuturnis, abſceſſum cum eſſe communicari neceſſe eſt, & cicatrices cavas fieri.* 4. Si ejus coaleſcentia ſit difficilior, aut poſt coalitionem ſuâ ſponte, iterùm aperiatur. 5. Si caro circumducta flaccida, pallida, & livida obſervetur. 6. Si ſupra turundas, vel emplaſtra macula nigra appareat. 7. Si admoto ſpecillo aſperitas in oſſe percipiatur, imò ſi hoc ab illo perforari videatur.

Cauſæ.

Vulgares Galenici proximam hujus affectûs cauſam in pituitâ craſſâ rimantur, & ad hujus confirmationem in medio ſtatuunt pueros, qui utplurimùm huic ſunt obnoxii morbo; hi enim in hunc incurrunt, qui à parentibus languidis, & pravo habitu præditis vitioſa prima ſumpſerunt principia; tùm quia infantes, & pueri pituitoſi ſunt, & ægrè his repurgantur, undè poſt imperfectas variolarum, achorum, lactuminis, vel tineæ repurgationes, facilè in hanc labuntur affectionem; nàm illa pravæ conditionis materia non expurgata ad articulos, tanquàm ad emunctoria, vel ad ignobiles partes ſe exonerat, & hujuſmodi in oſſibus vitium producit. Verùm allucinantur, delirantque vulgares in pituitâ, quæ nunquam oſſa exedere aſſolet, ſed potiùs in ipſâ ſpicula obtunduntur. Minùs bardè dixiſſent, ſi in pituitâ ſalſâ cariei cauſam collocaſſent, & cum hac etiam extra rem fuiſſent locuti; ſal enim in pituitâ potiùs conſervatur, quàm exedit, niſi fuerit exaltatus. Conſultiùs dixiſſent ab humorum acrimoniâ, ut ſic oſſa ſingulariter cariari. Quod dicunt de infantibus, & pue-

& pueris eſſe pituitoſos, ideòque poſt imperfectas variolarum, achorum, lactuminis, vel tineæ repurgationes, facilè in hunc labuntur morbum; verum eſt hos eſſe pituitoſos, ſed non quia pituitoſi ſunt in hanc labuntur affectionem, ſed quia vias habent nimis laxas, per quas pituitoſus, qui dicitur humor decurrit, nec validam habent expultricem, nam ad expultricem validam efficiendam partium robur, & compactio eſſe debet aliquantulùm denſa, & ſicca, quæ non reperitur in infantibus, & pueris.

Cariei geneſim non per congeſtionem, ſed pravorum humorum defluxum fieri contendunt à cerebro, ventriculo, hepate &c. quia natura in cacoëticis noxios ſuccos à partibus robuſtioribus perpetuò ad viles, debileſque deponere ſtudet: Sicut in Republicâ Magnates, & Potentiores in debiliorem plebem gravia deponunt onera. Hi ſciant inepti malum eſſe topicum, & non per deſcenſum, ut chymici loquuntur, à cerebro, ventriculo, hepate &c. impertitum, ut fabulantur.

Cariei cauſa juxta noſtram ſententiam in ſpinâ ventoſâ eſt ros ille in perioſtio diffuſus, qui à partibus illis non regitur, & vitali non illuſtratur aurâ, derelictus, & ferè extra vitæ juriſdictionem eliminatus ſtagnat, vitium, & aciditatem contrahit, undè ab acido intolerabiles excitantur dolores, perioſtii fibras contrahendo, & convellendo, quaſi à ſpinæ punctione, & quia dolores tenſivi, ad flatum, ſive ventoſitatem referunt ægri, & vulgares hunc tumorem ſpinam appellavêre ventoſam. Cunctatione hic ros aciditatus, quia nutritioni, & reſolutioni ineptus eſt, ſtagnat, & cum ſuccis intùs contentis commiſcetur, ac neceſſariò fermentalem concipit motum, intenditur, exaltatur, fitque corroſivum ſal, non ſecus ac cauſticum potentiale, perioſtii fibras exedit, graviſſimum excitat dolorem, ipſaſque corrodendo, & diſſolvendo fibras tendinoſas, oſſium poros invadit, quæ primò diſſolvit, corrodit, putrefacit, & mortificat, tandèm carnem exedit, fitque ulcus. Eodem pari modo caries ulceribus diuturnis, tanquàm peſſimum ſymptoma, accedere ſolent, ab ulceris acido exaltato in ſal corroſivum, & cauſticum, quod in ptimis carne, venis, ac nervis exeſis, oſſa tunc carioſa fieri neceſſe eſt, ut *ſect. 6. aph.* 45. *Hip.* inquit.

Prognoſis.

Spina ventoſa curatu difficilis eſt, diuturna, & periculi plena, præcipuè in corpore debili, & pravis ſcatente ſuccis. Pernicioſa eſt, ubi juncturas, atque oſſium capita, quàm ubi internodia corruptione laborant, apprehendit, utpotè quibus remedia carioſum ſuperantia os commodè non applicare licet. Peſſima tumoris ſoboles, ſiquidèm multis confirmatum eſt experientiis omnes ſic ferè affectos, ac in puerili ætate conſtitutos, radicali humido diſſipato contabeſcere, & miſera-

ſerabiliter vitam finire, pus nàmque infinitè profluens ægrum cum morbo commoriturum portendit, præſertim ſi cum aliis malis indiciis enervatæ languentis vires appareant, & principali morbo necroſis accedat. Hoc tumoris genus exercitatos, & eruditos exquirit chirurgos, illoſque acriter fatigat, omnem ſolertiam habet irritam, & curantis hominis omnem eludit, irridetque laborem; eapropter tenellos infantes à matris ubere rapit, quòd ſi quandòque aliquis ſupervivat, à mutilatione non evadit, & ſi curantis chirurgi ſolertia mutilationem effugiat, vix ſaltim vitari poteſt, quin in motûs abolitionem, aut depravationem incurrat. Verùm tanta ægrorum laniena non chirurgiæ culpâ, cùm ipſa conjecturali modo non procedat, ſed nudam contemplandam, & manibus palpandam ſe exhibet, provenit, verùm profeſſorum defectu; ſunt chirurgi Neapolitani vulgares, (pauciſſimorum pace ſit dictum) qui legere, & ſcribere neſciunt, ac parùm, vel nihil à tonſoribus diſtant, & quod magis dolendum, non reperiuntur hodiè tonſores, nàm omnes ſunt chirurgi.

Curatio.

Vulgares ſpinam ventoſam hac methodo curant: ſi patientis vires fuerint enervatæ, tunc totum opus naturæ committunt, & interim optimos cibos, maximique nutrimenti exhibent (verùm *corpora impura quò magis nutries, eò magis lædes*,) donec conſtantes evadant: ſi verò validæ fuerint, patientem purgant pilulis de tribus, vel Arabicis, vel meliùs propinant ſyrupum de ſpinâ cervinâ, qui ab articulis trahendi energiam habet. Deindè ſani cubiti venam ſecant, ſed qua ratione id faciunt, ipſi videant. Ad exſiccandum pravos humores in corpore genitos, qui malum perennare poſſunt, ſalſæ parillæ, & radicis chinæ cum guajaci cortice decoctum ad plures exhibent menſes.

Si tumor non ſit ruptus, illum aperiunt, ut oſſa obſerventur denudata, non quidèm ferro, ne nervoſa attingantur corpora, ſed parvo facto foramine, gentianæ radice, vel mitioribus cauſticis patefiant, ubi detecta apparent, oſſis corrupti partem auferunt, integrumque conſervant. Auferunt oſſa duplici modo, vel chirurgiâ, vel medicamento, hoc nàmque naturam ad oſſis carioſi ſequeſtrationem irritari dicunt, quia oſſe carioſo exiſtente, ulcus ſanari, carnem ſanam ſupercreſcere impoſſibile eſt. Tollunt ab oſſe cariem ſcalpro exciſorio cum malleo, ſtatuariorum more. Si oſſis caries altiùs deſcendat, os perforant terebrâ, tribus, vel quatuor in locis ſcalpro percurrendo cum malleo à foramine in foramen. Totum corruptum os ablatum eſſe ſignum eſſe dicunt, quandò cruor ſuccedit, & tunc ab opere ceſſant.

Quandòque os carioſum adurunt, ut corruptum omni alimento, & humiditate deſtituant; ablato enim nutrimento, naturam faciliùs

citiùs ſequeſtrare, quæ ſequeſtranda ſunt, aiunt. Idem perficere dicunt medicamenta ſicciſſima, & frigidiſſima, qualia ſunt ex *hyoſcyami foliis, & ſemine cum atramento ſutorio uſto contuſis.* Similiter *radix ireos, peucedani, ariſtolochiæ, folia ficûs, papaveris ſylveſtris, euphorbii, ſquama æris, ærugo, aqua aluminoſa magiſtralis*, quâ ſæpiùs os carioſum madefaciant, & cariem abſque dolore curare ſcribunt. Vel tandèm ferro candente os adurunt, quia ignis maximè omnium exſiccat, & corroborat, & aduſtionem tamdiù repetunt, donec perficiant opus. Verùm candens ferrum dolorem, fluxionem, & inflammationem excitat, & ob loci affecti anguſtiam non rectè adaptari poteſt, ac proindè caro exuritur, & nervoſæ partes læduntur. Sed nè ichor ex uſtione reſultans circumſitas lædat partes, tenuiſſimis filamentis, vel tenerrimis ſpongiis illum excipiunt. Uſtionis terminus eſt, donec os prorſùs ſiccum fiat, poſt uſtionem decenter factam, os ab inflammatione, & dolore vindicant aquâ roſarum cum oleo roſaceo, vel violarum, ovi albumine ſtuppâ exceptis, & applicatis, poſtmodùm ſedato dolore, & vindicatâ inflammatione, ad oſſis ſeparationem procedunt, & tandèm ſarcoticis ulcus carne replent.

Pro noſtrâ ſpinæ ventoſæ curatione dicimus, quòd quò citiùs curatio inſtituitur, eò meliùs perficitur, nec exulceratio expectanda eſt, ſed à tumore inchoanda, ut materia corroſiva in eo contenta educatur, & oſſium caries per abditos cuniculos non creſcat eundo, nec alio modo oſſa à carie liberari poſſunt, niſi ad ea perveniatur: ante omnia igitur eò incumbendum eſt, ut per inciſionem ad partem affectam deveniamus, ad oſſa carie affecta denudanda, quod etiam militat de rupto tuberculo, ut oſſa carioſa ſub oculos veniant, verùm magnâ ſolertiâ id faciendum, ne venas, arterias magnas, membranas, & tendines diſcindamus. Hinc ſtatim cultro inciſorio ſimplici utendum eſt, nec cunctandum, ne malum pejoret, imò ulceratio cum ſuis labiis induratis aperienda eſt, & abſcindenda: ſectio itàque per oſſis longitudinem uſque ad ipſum os facienda eſt. Si patiens cultrum exhorreat, cauſticis benignioribus res peragenda eſt, & inducenda eſt eſchara, quouſque os denudatum appareat, tunc medicamenta os lævigantia adhibenda ſunt; non enim natura os perioſtio amicit, donec carioſum perſiſtit, ideòque pars carioſa tanquàm mortua ſeparanda eſt à ſanâ, & vivâ, cum qua nec coaleſcere, nec diù ſubſiſtere poteſt, quin eandem itidem inficiat, & ad parem ſenſim deducat cariem.

Oſſa lævat præ cœteris *ſpiritus mercurii albus*, deindè *ſpiritus ſalis armoniaci, vel ſulphuris per campanam*, qui juxta curantis libidinem bis in die repetatur, & quidem plumaceola in eo imbutâ imponatur; hi nàmque ſpiritus volatilitate ſuâ, qua agunt, oſſa lævigant, & corroſiva ſalia hebetant.

Cele-

Celeberrimum eſt remedium, quo *Paracelſus* oſſa corroſa reſtituit, ut

℞. Ol. de camphorâ per albumen Ovi præparati, & Ol. Caryophyllor. ana ℥. ß.
M. & utere.

Præſtans eſt euphorbii tinctura n. d. qua nos in hoc affectu utimur, ut

℞. Euphorbii ℥. ij. ß.
Radic. peucedani,
Ariſtoloc. rotund.
Bryoniæ ana ℥. ß.
Myrrhæ, &
Aloës ana ℥. ij.
Caryophyllor. ℥. j.

Infunde in aqua Reginæ Hungariæ lib. ß. per quinque, vel ſex dies, deindè colaturam ſerva. Tincturâ hac placentulæ ex filamentis imbutæ bis in die in oſſibus carioſis repetantur, quouſque os læve appareat, & perioſtium ſupercreſcat. Vel oſſibus carioſis applicari poteſt *bryonia trita, vel ariſtolochia rotunda* in cataplaſmatis formâ, vel *peucedani radix* in pulverem impoſita, vel tandèm *euphorbii pulvis* (gummi eſt euphorbium) verùm magna cautio in hujus applicatione adhibenda eſt, nàm penetrat, inflammat, exulcerat, & violenter abſtergit, ideòque eo utentes, ne vicinas corrumpat partes, neceſſe eſt linimentis, aut ceratis communire corpus, quo oſſa inveſtiuntur.

Nonnulli in oſſis carioſi curatione, parùm ſupradictis remediis proficientibus, ad ignem actualem confugiunt, & reverà quod non ſanat ignis incurabile eſt juxta Hip. aph. & ſic ſæpè ſuccedere ſolet curatio; verùm quia ægri ſpavent, timentque ignem, & perſuaderi nequeunt oſſa non ſentire, non ſemper hæc operatio perpetrari poteſt. Verumenimverò eſtò oſſa non ſentiant, partes oſſibus vicinæ, membranæ, tendines, nervi & ſimiles ab actuali igne læduntur, & intolerabiles patiuntur dolores, augeturque malum ex frequenti ignis applicatione, nàm unâ vice id præſtare non poteſt, nec laudabilem affectum producere ſolet. Tandèm nihil proficientibus generoſis, optimiſque remediis, nullum eſt certius, & utilius, quàm ignis, modò ab experto chirurgo uſtio inſtituatur, & deindè os igne actuali aduratur, & ne dolores, fluxiones, inflammationeſque inſequantur, ac membranæ, tendines, nervi &c. attingantur, lædanturque muniantur oportet, & deindè olivare cauterium ignitum per ferreas, aut plumbeas fiſtulas injiciatur, quæ ne incaleſcant, plures eſſe oportet, ſæpèque mutentur.

Præter topica, interna medicamenta ad curationis feſtinationem propinari debent, inter quæ lenia cathartica commendamus, & præcipuè ſequentem Barbette compoſitionem magnifacimus, ut

℞. Rad. conſolid. maj.
Oſmund. regal.
Chinæ,
Salſæparill. ana ℥. j.
Cortic. lig. guajac. raſ. ℥. ij.
Rhabarb. opt. ℥. vj.
Fol. ſen. mundat. ℥. x.
Agarici leviſſ. ℥. vj.
Caryphyllor. ℥. j.
Cinnam. ℥. ij.

Infuſa horis 24. in ſuff. quantitate aquæ hordei tepidæ coque lento igne, & expreſſioni lib. IV. adde.

Syr. de ſymphyto fernel. ℥. jv.

M. f. apozema.

Sumat ejus æger ætatis adultæ ℥. iij. jv. v. leniter purgabit, curationem promovebit, & à novo morbo præſervabit.

Intereà ea non deſint medicamenta, quæ ſalia corroſiva cicurant, attenuant, reſolvuntque per diapheresim, alioſque naturales ductus, & ſic facilè os cadaveroſum ad expulſionem ſollicitatur, hujuſmodi erit *china*, *ligni viſci quercini*, *aliorumque lignorum decoctum*, ſimiliter *antimonium diaphoreticum*, *ſal volatile viperarum*, *c. c. cardui ſancti*, *ſuccini*, *eboris &c.* Sed lege *Tomum 2. de Ulceribus cap. 21.* ubi fuſiùs agimus *de Ulcere cum oſſis carie.*

Cap. LXXIII.

De Clavo, & Callo.

Iam tandem, Superis faventibus, à capite ad extremos corporis artus ſenſim devenimus, ad manus, ſcilicèt & pedes, quorum duos hîc tantùm deſcribemus tumores, clavum nempè & callum. Eſt clavus dura quædam excreſcentia, colore albicans, rotunda, quæ clavi capitello non abſimilis, cuti infixa videtur, ut clavus ferreus pungit, undè ipſi nomen obtigit, ac plantis, digitiſque pedum enaſcitur; callum verò eſt quædam ſummæ cutis durities in volis, manuumque digitis.

Signa.

Clavus facilis eſt cognitu ex tuberculo duro profundiùs in pedis digitis, vel plantâ latente; præterquamquòd ex ægri relatu pateſcit. Patet etiam, quòd centrum quoddam veluti foramen, ſeu punctum habeat, formâ ſit rotundâ, & clavi capitelli inſtar eſt cuti infixus, ejuſque durities ad perioſtium uſque penetrat, dolore interdùm pungitivo ità fuerit, veluti clavus ferreus infixus, ut gradienti moleſtiam ferat.

Callus viſu, & tactu cognoſcitur, cutis nàmque dura, & fere oſſea eſt, doloris expers, & eſtò cultro abſcindantur tactûs ſenſus eſt abolitus.

Cauſæ.

Vulgares Galenici clavum ab humore pituitoſo, & melancholico fieri exiſtimant, mediante calcei preſſurâ, attritu intertrigine, labore &c. De callo verò eandem repetunt næniam produci, nàmque ab eiſdem humoribus, pituitoſo, ſcilicèt & melancholico etiam credunt, mediante preſſu, attritu, intertrigine, labore &c. Verùm modum, quo clavus, & callus oritur, non docent. Maledicti ſint tales humores, qui tot veterenarios fecêre chirurgos.

Clavum fieri exiſtimamus, à prohibitâ tranſpiratione per impeditum fibrarum motum, quæ à corpore duro comprimuntur, quaſi dila-

dilacerantur, ſitumque mutant, quibus preſſiùs ſibi invicèm coagmentatis, ac ſuperimpoſitis, & coacervatis, ſub ipſis nutrimentum per poros evaporari ſolitum poſt nutritionem, aggeſtum per arcta interſtitia evaporari nequit, & in clavi duritiem abit. Cauſæ externæ, & occaſionales ſunt compreſſio à novis, & arctis calceis pedum digitos comprimentibus, & coartantibus, multa, & diuturna ambulatio, ac continua ſtatio.

Callus oritur ab impedito fibrarum motu ſub cute, quæ ab inſtrumenti durioris, & inſoliti contrectatione comprimuntur, ſitum mutant, invicèm conglomerantur, & exſuccæ fiunt, quia ſuccus alimentitius poſt manuum ſuſtentationem per has fibras, & indè per cutis poros obliteratos inſenſibiliter reſolvi non poteſt, hinc cutis ſpiſſior evadit, & tandèm in callum, eo loci ubi congeſtus fuit, convertitur. Occaſionales cauſæ ſunt diutina inſtrumentorum laboris contrectatio, ut ſunt ligo, aratrum, bipennis, grandiores mallei &c.

Prognoſis.

Clavus non eſt curatu facilis, nàm quandò ſemel eſt enatus, vix ſponte evaneſcit, ſed duriuſculâ, & ſolida radice ſemet intrò figit ad perioſtium uſque & oſſeâ membranâ conſtare videtur, chirurgum ſpe ſuâ fruſtatur, undè poſt dexteram exciſionem ſemper recreſcit, dolorem ſæpiùs movet, & claudicare facit; at ſi incautè exſcindatur, maximum periculum oboriri poteſt, ut ſpaſmus, convulſio, delirium, quæ ſymptomata acerbum excipit funus.

Callus recens, cùm ſit affectus cutaneus, facilè curatur, nullumque infert periculum, niſi incautè exſcindatur, præter manuum defœdationem; inveteratus verò difficillimè, cùm fibræ ſemel unitæ, & conſtrictæ iterum diſſolvi, dilatari non poſſint.

Habere in manibus callos, & in pedibus clavos, bonum, quia à chiragrâ, & podagrâ liberat; ſignificat enim manibus labores exercere mechanicos ad communem vitæ uſum neceſſarios, & pedibus ire ad comparandum ea, quæ ad vitæ ſuſtentationem ſpectant, adimpletur ſic Catholicum illud Dei præceptum: *In ſudore vultûs tui veſceris pane tuo*, id eſt in manuali labore ſudorem exprimente vitam perages. Verùm ſunt quidam in hoc mundo homines, qui ſine moleſtiâ, delicatè, molliter, & voluptate ità alienâ vivunt quadrâ, ut probroſum, & indecorum exiſtimationi cenſeant inſtrumenta mechanica ſummis attractare digitis, ne expolitæ, læves, & rugoſæ obcalleſcant manus, imò odoratis ſaponibus, aquiſque coſmeticis eas abluunt, ut cutis aſperitatem leniant, lævem, ſubtilem, & nive candidiorem reddant, ſed horum manus non poſſunt, non putere rapinis. Sed quod magis, ſunt alii, qui plebeorum more pedibus ire per urbem moleſtè ferunt, ne in pedibus clavos contrahant,

trahant, & ut ſuum ſtatutum, & nomen præferant, magnificis vehuntur equis, & carpentis ad loca, quæ petunt, eſtò pauciſſimis diſtent paſſibus. Nonnulli uno trahuntur equo, ſed *trahit equus aſellum*, alii ob grave peccatorum pondus ad unum trahendum virum, duo equi, vel quatuor, vel ſex requiruntur. Sed juſtus Deus hos ſuos caſtigat ſervos, eorumque pleroſque inviſibili carnifici, nempè chiragræ, & podagræ tradens.

Curatio.

Calloſas manus vulgares curant per emollitionem, tenendo eas in aquâ calidâ ſimplici, vel in decocto, vel balneo ex herbis emollientibus, deindè callum novaculâ abſcindunt, vel abradunt. Vel emplaſtro de mucilagine emolliunt, eumque deindè ſcalpro auferunt. Nonnulli ad cauteria potentialia confugiunt, verùm magnum vitæ periculum inferunt, ac proindè meritò repudiamus.

Clavum duplici modo curant vel medicamentis, vel inſtrumentis. Balneant pedes decocto ex herbis emollientibus parato ad plures dies, poſtmodùm in ſubtiles taleolas clavum exſcindunt, abſque eo, quod hæmorrhagia excitetur, demùm ad plures dies *folia ſedi majoris viridi pelliculâ exuta* bis in die applicant, repetuntque. Alii *nigellam ex vetere urinâ* imponunt, loco priùs ſcarificato, vel *mel cum alumine decoctum* ſuperponunt. Commendant *emplaſtrum viride*, *Vigonis cum quadruplo mercurii*, *Gratia Dei*, *diachyl. cum gummatibus*. Nonnulli exciſionem moliuntur, alii cauſticis utuntur, & ſequens multùm extollunt:

℞. *Cantharidum*,
Vitrioli, &
Caſtorei ana ℥. ij.
Cum terebinth. m.
Et f. emplaſtrum.

& clavo balneato imponatur. Vel hoc alio modo:

℞. *facis vin. uſtæ*,
Calcis nondum aquam expertæ,
Viſci ana ℥. j.
Cum lixivio m.

& clavo applica. Sunt qui *ſulphur citrinum pulveriſatum* clavo inciſo imponunt, attamen priùs locum gummi ammoniaco muniunt, & deſuper bis, vel ter accendunt, & deindè cum radice clavum extirpant. Verùm hæc remedia pro curando clavo, ægrum interficere poſſunt, excitant nàmque inflammationem, gangrænam, & tandèm necroſim.

Noſtra de callo curatio conſiſtit, ut fibræ naturalem adipiſcantur ſitum, & alimentitius ſuccus poſt partis nutritionem inſenſibiliter reſolvatur, ad quem finem præter interna, volatilia ſuccos attenuantia, externa topica emollientia fibras cataplaſmata conducunt, ut *ex floribus chamomillæ, meliloti, ſeminum fœnugræci, foliorum malvæ cum lacte cocta*, & ſæpiùs applicata. Non deſint balnea, & manuum immerſiones, ex emollientibus parata, ut poſtmodùm callus abſcindatur. Laudatur *ſuccus ſedi majoris, vel nicotianæ.* Summoperè

meperè conducit, ut callus *ſpiritu vini camphorato* afficetur, vel ſi *gummi amoniacum ſolutum in ſpiritu vini*; & iterùm applicetur. Multùm valet *ceratum de ſpermate ceti* callo impoſitum, quod multis experimentis comprobatum habemus. Sed ad quid in manuum callis tempus terimus, cùm chirurgi nunquàm cenſum quotidianum in his fundare poſſint?

In clavi curatione eadem, quæ in manuum callo prodeſſe diximus, uſurpare poſſumus, cùm amborum affectuum ferè eadem ſit geneſis, dummodò clavus altas non fixerit radices, eapropter *oleum lini tepidè* illitum, vel linteum dicto oleo imbutum, & ſuperpoſitum, priùs tamen clavo profundiùs inciſo, nunquàm ægrum fefellit. *Radix bugloſſæ contuſa*, & ſuperpoſita mirandum præſtat effectum. Admiraberis linteum *ſanguine menſtruo* tinctum, & clavo ſuperimpoſitum. Multùm prodeſt *emplaſtrum de Galbàno Mynſichti*. *Martinus Rulandus* in clavis eruendis valdè commendat tanquàm ſecretum ſequens:

℞. *Ol. Sulph. per campanam* ℥. ß.
Lapidis corroſivi, *vel*
Salis alkali ℥. ij.
Sem. hyoſcyami ℥. j.
Opii ℈. j.
Tere, *& m. f. magma.*

Non eſt credibile quanti ſit pro pedum clavis curandis hoc noſtrum ceratum, quod hactenùs pro ſecreto habuimus, at nunc ingenuè communicamus, ut

℞. *Gum. ammoniaci*, *& galban.*
Cum ſp. V. ſolut. & inſpiſſat. ana ℥. j.
Euphorbii ℥. j.
Alum. uſt. ℥. j. ß.
Virid. æris ℥. ij ß.
Merc. dulc. unius ſublimationis ℥. ij.
Ol. euphorbii, *&*
Ceræ citrinæ ana q. s.
M. f. ceratum ſ. a.

Aliqui chymicaſtri ad corroſiva confugiunt, ad *Lapidem*, *ſcilicèt infernalem*, *vel olei antimonii*, *oleum mercurii meteorizati*, *ſulphuris*, *vitrioli*, *butyrum antimonii*. Verùm hæc medicamenta, quia corroſiva ſunt, & non tantùm fibræ nerveæ ab his irritantur, ſed quidèm diſcinduntur, corroduntur, & uſtulantur, meritò, cùm arſenicalibus conſtent particulis, repudiamus.

Finis Primi Tomi.

D. CAROLI
MUSITANI
PHYSIATROS PROFESSORIS,

Academici Peregrini, Pigri, &c.

TRUTINÆ
CHIRURGICO-PHYSICÆ

TOMUS SECUNDUS,

DE ULCERIBUS.

In quo facilis ULCERUM curandorum Via inſtruitur, novis Medicamentis illuſtrata.

Cum INDICIBUS *Argumentorum ac Materiarum locupletiſſimis.*

COLONIÆ ALLOBROGUM.
Sumptibus CRAMER & PERACHON.

M. DC. XCVIII.

BIBLIOTHECA FERMANNI PFOELLER MEDI. DOCTOR

INDEX CAPITUM.

Cap. I. Quid ſit Ulcus, & quod ejus ſubjectum. pag. 1
II. De Vlcerum differentiis. 2
III. De Accidentibus, quæ ulceribus ſuperveniunt, vel ea comitantur. 3
IV. De Vlcerum ſpeciebus. 4
V. De Vlcerum cauſis occaſionalibus in genere. 5
VI. De Vlcerum ſignis. 6
VII. De Vlcerum cauſis. 8
VIII. De Vlcerum prognoſi. 14
IX. De Sex rerum non-naturalium in ulceratis regimine. 16
X. De Vlcere ſimplici. 36
XI. De Vlcere cum intemperie. 38
XII. De Vlcere cum humorum affluxu. 46
XIII. De Vlcere cum inflammatione. 51
XIV. De Vlcere cum Eryſipelate. 56
XV. De Vlcere œdematoſo. 63
XVI. De Vlcere ſordido, & putrido. 67
XVII. De Vlcere Verminoſo. 69
XVIII. De Vlcere cum labiis calloſis. 79
XIX. De Vlcere ſinuoſo. 81
XX. De Vlcere fiſtuloſo. 85
XXI. De Vlcere cum oſſis carie. 89
XXII. De Vlcere cum carnis excreſcentiâ. 94
XXIII. De Vlcere canceroſo, Lupo, & Noli me tangere. 95
XXIV. De Vlcere dyſepuloto, cacoëthe, Telephio &c. 103
XXV. De Tineâ. 108
XXVI. De Aurium dolore. 115
XXVII. De Aurium ulcere. 119

XXVIII. De Exeuntibus p.n.ab Aurium cavitatibus. 122
XXIX. De Aurium ſonitu. 124
XXX. De Gravi Auditu, & Surditate. 130
XXXI. De Narium ulcere, & Ozœnâ. 137
XXXII. De Coryzâ. 142
XXXIII. De Narium hæmorrhagiâ. 144
XXXIV. De Aphthis, & Oris ulceribus. 154
XXXV. De Gingivarum exulceratione, & eroſione. 161
XXXVI. De Dentium dolore. 164
XXXVII. De Dentium ſtupore. 171
XXXVIII. De fœdo Dentium colore, & ſorditie. 173
XXXIX. De Dentium mobilitate, & caſu. 177
XL. De Difficili infantium Dentitione. 180
XLI. De Tonſillarum, & Uvulæ ulceribus. 183
XLII. e Balbutie, & his, qui difficulter loquuntur. 187
XLIII. De Aſperæ arteriæ, & œſophagi ulceribus. 191
XLIV. De Labiorum Rhagadibus, & ulceribus. 194
XLV. De Mammillarum, & Papillarum ulceribus. 198
XLVI. De Morbo pilari. 202
XLVII. De Papillarum fiſſuris. 204
XLVIII. De Cervicis uteri ulceribus, & Rhagadibus. 206
XLIX. De Vteri ulceribus. 212
L De Penis ulceribus. 217
LI. De Veneris Senſu. 224
LII. De Excoriatione, & ulcere Scroti. 235
LIII. De Perinæi ulcere. 238
LIV. De Tibiarum, & Pedum ulcere. 240

FINIS.

CAROLI

D. CAROLI MUSITANI

Phyſiatros Profeſſoris &c.

TRUTINÆ CHIRURGICO-PHYSICÆ.

TOMUS SECUNDUS.

DE ULCERIBUS.

CAPUT PRIMUM.

Quid ſit Vlcus, & quod ejus ſubjectum.

GALENUS 3. *meth. cap.*1. Ulcus à vulnere non diſtinguit, ſed utrumq; per continui ſolutionem in parte carnoſâ facta definit: Verùm differt ulcus à vulnere, primò, quia vulnus ſemper à cauſâ externâ vulnerante infligitur, ulcus verò à cauſâ quidèm externâ occaſionem habere poteſt, ſed ſemper à cauſâ internâ vel in toto corpore, vel in parte exiſtente fovetur. Secundò, vulnus eſt continui ſolutio recenter facta, ulcus eſt ſolutio continui diuturna. Tertiò, vulnus in ulcus abire poteſt, ulcus verò nequaquàm in vulnus. Quartò, vulnus ſtrictè ſumptum eſt, cùm in loco vulnerato nullum aliud accidens accedit præter continui ſolutionem, ulcus verò dicitur, cùm præter continui ſolutionem in parte ſolutâ,

tâ, vel in toto illius ſolutionis cauſa fovetur. Quintò, in ulcere ſemper aliquid de parte affectâ imminutum, vel amiſſum eſt, ſi non plus, ſaltim cuticula; ſemper enim in ulcere aliquid in parte aufertur à cauſâ erodente, & eſtò quandòque ſuperflua excreſcat caro, tamen cutis, vel ipſa caro naturalis deeſt, & ulcus illud non eſt ſimplex morbus, ſed compoſitus, & cum magnitudine auctâ conjunctus.

Poſſunt cum ulcere varii morbi, ut intemperies, inflammatio, eryſipelas, caro ſupercreſcens, & alii conjungi, qui tamen ad ulceris eſſentiam non pertinent, & auferri poſſunt, ulcere manente, cujus eſſentia ſolùm in continui ſolutione cum partis affectæ aliquâ diminutione conſiſtit.

Hinc fas eſt ulcus definire, quòd ſit continui ſolutio à causâ erodente in aliquâ corporis parte, cujus ſolutionis cauſa vel in ipsâ parte ulceratâ, vel in toto corpore tanquàm mediatâ conſervatur cum imminutâ magnitudine.

Sextò differt ulcus à vulnere, quia ulcus utplurimùm provenit à prægreſſo abſceſſu, vel vulnere perperàm curato. Tandèm, vulnus eſt continui ſolutio recens ab externis cauſis cæſim, vel punctim, vel ruptim illata, & ſemper cum ſanguinis profuſione contingit; ulcus verò ab internis cauſis erodentibus producitur, quibus non inſtantaneâ violentiâ, ut in vulneratione, ſed lentâ erodentis humoris in tumores, & apoſtemata collectione, eorumque purulenta eroſione fit continui ſolutio, è qua non ſanguis, ut ex vulneribus, ſed pus, vel ſordidum, putridumvè liquamen, ſanieſvè effluit; vulnera tamen perperàm curata non rarò in ſordida, & putrida degenerant ulcera, quæ tùm ab iis, quæ ab internis proveniunt cauſis, non differunt.

Ulceris ſubjectum ſunt omnes noſtri corporis partes, præcipuè molliores, ſeu carnoſæ, quarum continuum eroſione ità ſolui, & quavis à cauſâ exedi poteſt, ut difficulter coaleſcat; oſſa tamen excipimus, quæ ad catiem pertinent. Carnis vocabulo non modò propriè dictam muſculoſam, quæ afficitur, ſed latè dictam, quâ inteſtina, veſica, & alia viſcera conſtant comprehendimus. Item glandulas, quæ ſunt veluti naturæ cribra, & in partes carnoſas ſemper aliquem immittunt ſuccum; ductus Lymphaticos, rami quorum in carnoſas, & membranoſas immediatè inſeruntur partes; ſimiliter omnes membranas, venas, arterias, fibras, nervos, tendines &c. complectimur. Perpetuò tamen unas pars præ alterâ erit magis diſpoſita, & præcipuè ubi plures ſunt ductus, copioſiores ſunt ſucci, & frequentiora ſunt ulcera, ut in inguinibus, abdomine, ano, utero, perinæo frequentius eduntur.

Cap. II.

De Ulcerum differentiis in genere.

VLcerum differentias prolixè proponit *Gal. 4. meth. med. cap.* 20, eaſque quinque eſſe docet ſcilicet

à

à figurâ, quantitate, atque æqualitate, & inæqualitate, à tempore, & loco.

Differentiæ ulcerum à figurâ pendent, cùm ea obliqua ſunt, vel recta, vel tortuoſa, vel rotunda, vel oblonga, vel in ſuperficie lata, & circa fundum anguſta, vel in ſuperficie anguſta, & circa fundum lata.

Secundum quantitatem, vel magnitudinem differunt ulcera, vel in eo, quod ſint magna, vel parva, majora, vel minora, longa, vel brevia, in ſuperficie reſidentia, vel in profundum penetrantia.

Ab æqualitate, vel inæqualitate oriuntur ulcerum differentiæ, cùm ea vel æqualem, vel inæqualem habent circumferentiam, labra vel plana, vel depreſſa; profundum, vel ſcabrum, vel planum; orificium in medio, & in profundo vel æquale, vel latius, vel anguſtius.

Differentiæ à tempore ſunt, ut vetuſtum ulcus, vel recens, exigui temporis, vel diuturni.

A loco tandèm, ſi in cute ſit ulcus, vel in muſculis, ſi in muſculorum capitibus, vel in eorum medio, ſi in articulis, vel in carne, vel glandulis; vel emunctoriis, ſi tandèm in viſceribus, vel in eorum quolibet, locum nunc eſſet proponere, ut à qualibet dictarum differentiarum indicatione ulcerum curatio deſumi debeat, ac proindè ſufficiat nos docuiſſe frequentiores ulcerum differentias: nàm cùm de eorum curatione ſigillatìm agemus, hujuſmodi differentias commemorabimus, ut congruens ſit medicaminum applicatio pro cujuſcumque ulceris differentiæ neceſſitate.

CAP. III.

De Accidentibus, quæ ulceribus ſupervenium, vel ea comitantur.

MUlta accidentia ulcera comitantur, vel iis ſuperveniunt, quæ ulcerum curationem vel variant, vel immutant; non ergò à re alienum erit prædicta accidentia comitantia, vel ſupervenientia hîc enumerare. Comitantur itàque ulcera, illiſque ſuperveniunt dolor, punctura, pruritus, inflammatio, intemperies, eryſipelas, œdema, durities varices, tumor, coloris depravatio, putredo, ſordities, vermes, malus odor, fluor ichoroſus, ſanioſus, callus, fungus, ſinus, fiſtula, oſſium caries, indolentia, folliculus, cancer, lupus, noli me tangere, gangræna, ſphacelus, aliaque ſimilia, quæ ulceribus conjuncta, unumquodque illorum diſtinctum curationis exigit modum. Operæ pretium faciemus, ſi notata jam accidentia ulceribus ſupervenientia memoriæ mandemus, nàm cùm de illorum curatione agemus, hujuſmodi accidentia commemorabimus, ut eorum rationem habeamus, quia illorum unum quod libet, dùm ulceri conjunctum obſervatur, proprium, & ſpecificum exigit remedium.

Cap. IV.

De Vlcerum ſpeciebus.

Diverſæ ulcerum ſpecies emergunt vel ab ulcerum excrementis, vel accidentibus ſupervenientibus, vel comitantibus. Excrementa, quæ ex ulcere emanant ſunt *ſanies*, *ichor*, *pus*, *& ſordes*, & eſtò ſaniem, & pus vulgares chirurgi confundant, & pro eodem ulceris excremento accipiant, accipiunt tamen quid pro quo. *Sanies* propriè eſt fluida, & tenuis illa humiditas ſubalba, vel lutea, quæ à crudo, & incipiente ulcere effluit, & hæc à *Celſo* dividitur in *ichorem*, qui tenuis eſt, & ſubalbus, atque in melliceriam magis craſſam, & glutinoſam, mellique albo conſimile. Dicitur poſteà virulenta, tenacior, & glutinoſior materia, quæ in malignis gignitur ulceribus, & utplurimùm lividi, aut nigri coloris eſt. *Pus* autem illud dicitur excrementum, quod ab inveterato fluit ulcere, album eſt, læve, æquale, & minimè fœtidum. *Sordes* tandèm omnium viſcoſiſſima, & maximè glutinoſa mucilago eſt adeò tenaciter ulcerato adhæret loco, ut difficillimè ab eo auferri poſſit. Ex his excrementis variæ ulcerum ſpecies deſumuntur, ut.

Vulgare eſt, quandocùmque ulcus pus album, æquale, & minimè fœtidum excernit, omnium facillimè Sanabile. Ubi verò ſeroſa humiditas pure tenuior, & aquoſior affatim emanat, ulcus dicitur ſanioſum, veteribus rheumaticum, phlegmaticum, vel fiſtuloſum dictum, ad quod nimirùm natura humiditatem excrementitiam, quæ ichor dicitur per emunctoria convenientia evacuare debebat; ulcus tamdiù inſanabile redditur, donec priùs ejuſmodi fluxus ab ulcere avertatur, & exſiccetur. Ubi autem ſordes miſtæ ſunt, nempè pus, ſanies, utrumque lividum, Cinereum, variegatum, tabum, ſordidumvè excrementum glutinoſum, craſſum, & tenaciter ulceri adhærens, in eo reperitur cum fœtore, & profunditate, prædurìſque, & ſiccioribus labris, tale ulcus dicitur ſordidum, veteribus ulcus melancholicum, malignum, & depaſcens, ac omnem ſanationis ſpem reſpuens, donec priùs malignitas, & putredo ex ipſo auferatur. Quæcùmque ulcera depaſcentia, & in profundum, ambitumque rodentia ulcera à quibuſdam indiſcriminatim *Lupus* vocantur. Alii tamen per lupum intelligunt ulcus quoddam ſpecificum plerùmque in carnoſâ femoris parte ſedem figens, & acerbis cruciatibus affligens, niſi ulceri quotidiè fruſtum carnis recentis imponant. Alii contrà ſævam illam faciei, & narium exulcerationem, quæ aliàs *Noli me tangere* appellatur, lupum vocant. Sic quoque ejuſmodi corroſiva ulcera nuncupantur *Phagedæna*, & *Nomodes.* Aliis etiam *chironia* à Chirone chirurgo, aliis *Dyſepulotica*, *ac Telephia* dicuntur, id eſt quæ non tantùm affectam carnem erodunt, & quaſi cane pejus dentibus devorant, ſuffodiunt, & excavant. Sed etiam adjacentes, & vicinas partes exeden-

edendo, & putrefaciendo depopulantur. Talem autem differentiam inter utrumque eſſe volunt, quod nimirùm phagedæna ſit paulo mitius Nomode, & ſaltem ambulando (hinc dicitur *Foreſto* ambulativum ulcus], & ſerpendo cutem erodat, ſitque impetiginis, & ſerpiginis ſpecies; *Nome* verò non tantùm cutem, ſed & carnem excavet. Cùm autem ulcus cum tumore præduro incipit, ac deindè in maligniſſimum, & maximè dolorificum ulcus degenerat, hinc ulcus dicitur *cancroſum*, ſeu *cancer exulceratus.* Quodlibet etiam ulcus malignum, ſeu virulentum, exedens, & omnem ſanationem reſpuens *cacoëthe* vocitatur.

Ex accidentibus, quæ ulceribus ſuperveniunt, vel ea comitantur, aliæ ulcerum ſpecies emergunt, undè alia dicuntur ulcera *verminoſa*, & *phthiriaſiaca*, quæ variis in locis vermibus ſubcutaneis capillaribus, partes exedentibus ſcatent, quin & majores quandòque vermes in ulceribus reperiuntur cum putridâ, ac fœtente, corruptâque ſanie. Datur quoque ulcus cum *hyperſarcoſi*, ſivè carnis excreſcentiâ, ſeu luxuriante carne. Sic eſt & ulcus *Scorbuticum*, quod ſcorbutum habet comitem. Eſt aliud, quod tumorem, inflammationem, aliud gangrænam, ſphacelum, aliud hydropem excipit, ſinum, fiſtulam, aliud cum carie, & oſſis corruptione, & alia accidentia, quæ capite tertio deſcripſimus.

CAP. V.

De Vlcerum cauſis occaſionalibus in genere.

VLcerum quorumcumque occaſiones ad quatuor genera congruè reduci poſſunt, quorum duo ſunt externa, duo verò interna; Primum genus occaſionum externarum eſt quodlibet corpus vel vivens vel non vivens, acutum, vel obtuſum, quod quovis motu cutem, vel ſubjectam partem pungit, lacerat, incidit, percutit, diſtrahit, contundit, vel quovis alio modo offendit; hæ enim læſiones cutis, vel carnis facillimè innumeras ulcerum ſpecies excitare poſſunt.

Secundum genus occaſionum externarum ulcerum eſt contagium vel per fomitem, vel ad diſtans hominis cutem, vel carnem contaminans, ex qua contaminatione innumeræ quoque ulcerum ſpecies emanant. Ad diſtans agere videmus peſtis contagium, per fomitem verò ſcabiei, & luis Venereæ contagium.

Genus primum occaſionum internarum ſunt tumores, quomodocùmque, & qualitercùmque ſub cute, & in carne coacervati; nàm quoties ipſi aperiuntur, ſpecies ulcerum diverſæ producuntur.

Alterum genus internarum occaſionum eſt, quoties liquor alimentitius, ſanguis, vel aliud ſimile in corpore deliteſcens, in qualitate exaltatum abſque tumore carnem, & cutem corrumpit, vel ſecat, &

ulcerum non paucas aperit ſpecies.

Ulcera, quæ ex occaſionibus externis primi generis fiunt, niſi à venenatis dentibus, unguibus, vel mucronibus fiant, à bono chirurgo faciliter curari poſſunt; Si verò venenum admiſtum habeant, difficulter. Quæ verò ab alterius generis occaſionibus fiunt ulcera, à contagiis ſcilicèt, ſi peſtis contagio producantur, difficillimè curantur; ſi ex ſcabie, vel lue Venereâ, facillimè, ſi chirurgo medicamenta, quæ contagium extingunt, ſint nota.

Ex occaſionibus deindè internis primi generis, ſcilicet ex tumoribus ulcera, ſi ex illis tumoribus erumpant, qui materiæ coctionem admittunt, faciliter curantur; qui verò coctionem materiæ non admittunt, obſtinatiſſima pariunt ulcera.

Alterius generis ex occaſionibus internis erumpentia ulcera ſemper difficillimæ ſunt curationis, quia non ſolùm chirurgicam, ſed phyſicam exigunt curationem.

CAP. VI.

De Vlcerum ſignis.

NArratio de Ulcerum ſignis ſupervacanea videtur, externa ſiquidèm ulcera utpotè noſtris ſubjecta ſenſibus, lippis, atque tonſoribus pateſcunt, quoniam vel viſu, vel tactu, vel olfatu deprehenduntur; & hæc profectò ulcera chirurgis imperitis nota ſunt, ſed hoc non ſat eſt, oportet namque eorum differentias, & accidentia cognoſcere, quæ quam maximè curationem variant; imò magnæ molis eſt ulcera interna, quæ ſub oculos non cadunt, noſſe, & hæc non niſi ab eruditis deprehendi poſſunt. Ideòque tàm de ulcerum internorum, quàm externorum ſignis aliquid in medium afferendum.

Signa internorum ulcerum, affectarumque partium petuntur ab excrementis, doloris proprietate, actione Læſâ, atque ſitu.

Ab excrementis ulceris, & laborantis particulæ in cognitionem venimus, & ſi per quemcumque corporis meatum, ut per tuſſim ſanies effluat, intùs in pulmonibus ulcus exiſtere conjectamus, nàmque aſpera arteria ſolùm in pulmonibus extat, & quæ per anachartaſim exturbantur, in pulmonibus, vel thorace utplurimùm præexiſtebant. Similiter ex purulentæ materiæ excretione per vomitum, œſophagum, aut ventriculum eſſe ſuſpicamur. Si per nares, aut aures pus, aut ſanies effluat, ulcus intùs latere indicio eſt. Seroſum ejectum pus palatum, fauces, aut circumſtantes partes exulceratas oſtendit. Si per muliebre pudendum eliminetur ſanies, uterus, aut ejus vagina, aut circumpoſitæ partes ulcus patiuntur. Per alvum ſi effluit pus, ventriculum, inteſtina, meſenterium, vel alia abdominis viſcera ulcus obſidet, ſi cœtera conſentiant. Diximus, ſi cœtera conſentiant, quandoquidèm huic ſoli ſigno non perpetuò fidendum eſt, cùm à diſſitis quoque partibus excrementum illud fluere poſſit; ſic multoties pus, quod in thoracis cavitate continebatur, unà

cum

cum Lotio excretum fuiſſe obſervavimus, alioquin veſica, aliæque partes Lotii excretioni dicatæ ulcere Laborarent.

In qua autem parte ulcus lateat, præter excrementa doloris proprietas, ſitus, ac læſæ partis actio docebunt. Sic ſi dolor ſit pungens, partis nervoſæ læſionem, pulſans arteria indicabit. Doloris ſitus ſimiliter ipſam partem exulceratam docebit. Si in parte exulceratâ ſenſus, vel motus læſus fuerit, nervoſæ partis affectæ indicium eſt. Sic ſi Languens cibi faſtidio prematur, & pus per alvum cum incoctis cibis deponat, exulceratus eſt ejus ventriculus; ad quem ciborum appetitus, & coctio ſpectat; contrà benè ſe habente ventriculi coctione, ſi pus per ſedem quoque exturbetur unà cum alvi excrementis liquidioribus; ulcus in inteſtinis exiſtit, in quibus ventris ſuperfluitates debitam adipiſcuntur conſiſtentiam. Tandèm ex ſitu, ſi nàmque ſimul cum lotio latæ membranulæ portio excernatur, exulcerata eſt veſica. Doloris ſitus in dextro hypochondrio hepatis, in ſiniſtro ſplenis affectionem demonſtrat.

Externorum ulcerum ſigna facilè innoteſcunt; ubi enim pus apparet, ibi ulcus, verùm pus diverſum eſt, modò album lactis inſtar, & craſſum cremoris lactis inſtar, abſque odore, & fœtore, quod cenſetur optimum. Eſt album, ex eo quia acida ſalia exulcerato in loco Luxuriantia præcipitant ſuccum nutrimentitium alkalinum in album liquorem. Sic ſulphur in lixivio ſolutum, vel ſimili menſtruo alkalino acidi permiſtione lacteſcit. Modò ulcera pus flavum, viride, vel tenue, acre, ac interdùm craſſum, ſeu ſpiſſum expuunt.

Succi ex ulceribus fluentes varia à veteribus ſortita ſunt nomina. Primò, *pus* dicitur, quod nobis eſt alba, & craſſiuſcula materia benè olens, & nihil aliud eſt, quàm coagulatus ſuccus alimentitius Lactis cremori ſimilis, quæ à veteribus concocta in ulceribus habetur materia. Secundò, *ichoroſus ſanguis*, qui communiter acidùm ſpirat, & guſtu deprehenditur ſalſus, & videtur eſſe ſanguinis ſerum, dicitur *ſanies*, & cùm ſanguini permiſcetur, dicitur pus ſanguinolentum. Tertiò, *ichor* vocatur tenuis humor ſulphureus, & ſalſus, qui etiam ſæpè ex ulceribus effluere ſolet. Quartò, *Sordes* dicitur illa materia, quæ lardo ſimilis eſt, lutoſa, ſpiſſior, quæ non facilè per ductus carneos profluere poteſt, & Lardum repræſentat in ulceribus difficilioris curationis. Quintò, *Virus*, quod appellatur, eſt acris, fœtibus, tenuis humor, ulceribus maximè noxius, qui etiam ulcera aperit rodendo, & cutem puſtuloſam reddendo. Sextò, *Melagium* eſt oleoſus humor, qui ex corruptis oſſibus effluit, & oſſium aduſtorum fœtet. Verùm quædam reperiuntur ulcera nullum exhibentia ſuccum, quæ ſicca dicuntur, & multùm negotii chirurgo faceſſunt, hæc cognoſcuntur ex ſiccitate aridâ nullum de ſe præbente digeſtionem, adeſt partis ſqualor, & ſiccitas, & quaſi quædam rugoſitas, ut & aſperitas quædam, & durities ulcerati membri à pertinaciſſimâ vaſculorum obſtructione proveniens ex ſym-

ſymptomatibus; ulcera enim ſphacelata nullum exhibent pus.

Ulcus ſordidum, ſeu putridum hæc habet ſigna: materia intùs contenta eſt lardi inſtar ſcilicet tenax, lutoſa, & maximè ulceris lateribus hærens. Hoc ulceris genus cacochymicos infeſtat i.e. corpora, in quibus ſucci non ſatis attenuantur, vel ſubtiliantur, vel fluidiores non fiunt.

Ulcera Phagedænica ſunt cum Telaphiis, & Chironiis rebellia, magna, nullis obedientia pharmacis, oras habentia duras, & tumidas, ex optimorum remediorum applicatione ſemper hæc ulcera in deterius ruunt, & magis cum ſuis vaſis ſanam diſcindunt carnem, & ægri adeò vehementem patiuntur dolorem, ut dies; noctesque traducant inſomnes. Ulcus nudatum plures angulos, & profunditates exhibet, fibræ, venæ, ac arteriæ nudę conſpiciuntur cum gangrænæ metu. Materia, quæ effluit, nihil aliud eſt, quàm ichor fœtidus, aut flavum, putridum ſerum. Sæpè eryſipelas, vel herpes in tale degenerat ulcus.

Ulcerum ſigna cum oſſis carie, vermibus, carnis excreſcentia &c. ex propriis capitibus innoteſcent.

Externorum ulcerum ſigna etiam à figurâ, profunditate, & magnitudine deſumuntur, nàm vel autopſiâ cognoſcuntur, vel ſpecillo explorantur, ità ſimiliter eorum accidentia, ab excrementorum quantitate conjectare valemus. Sic ulcus, an magnum, an parvum ſit, puris copia indicabit, quæ in magno major, in parvo minor eſt.

Cap. VII.

De Vlcerum cauſis.

Galenici hepar pro ulcerum cauſâ accusârunt, & hac viâ hepar ab acuitate ſuâ per ulcera repurgari docuerunt, hepar autem ut membrum mutum à tot, tantiſque injuriis, & impoſturis ſe defendere non potuit, quare falſam accuſationem pati neceſſum fuit, cujus tamen innocentiſſimum eſt. Aliqui caput inculpavêre, quod per deſcenſum ſe in inferiores partes acuitate ſuâ exoneret: Sed hoc capitale fundamentum non omnibus arriſit Galenicis, ulcerum nàmque omnium originem uni hepati tribuerunt, cui deſpoticum dominium in humano corpore aſſignârunt, undè innocentiſſimum hepar ipſi in tantam ſuſtulerunt inſolentiam, & temeritatem, ut quodlibet ulcus ſivè magnum, ſivè parvum ejus culpâ à plantâ pedis ad verticem capitis fieri, & cauſari arbitrentur, & nihil corporibus accidere, quod deſpoticâ non patretur hepatis tyrannide, fateantur. Id adeò apud ipſos indubitatum eſt, ut Luem Veneream, quæ ab extrinſeco contagio in corporibus creatur, in inſonte hepate ſuam habere ſedem vivæ vocis oraculo inſinuent. Quatuor humores in corpore poſuerunt, & horum officinam hepar, & corruptos pro ulcerum origine conſtituerunt. Poſt horum geneſim melancholiæ ſedem in liene, bilis in veſiculâ felleâ, pituitam in cerebro, & ſanguinem in hepate collocarunt.

Verùm

Verùm quomodò hi corrupti humores in cute foramina ſibi aperiunt, abſque eo, quod partes in tranſitu non lædant, non docent. Fabrum choleram adurentem,& in atram bilem mutantem non aſſignant. Sed neſciunt aduſta amittere vires. Quomodò igitur cane pejus corrodit? Si corroſio in aduſtionibus exiſtit, quis pituitam, quis ſanguinem adurit? A Galeni quo uſque ad noſtrum ſæculum hepar uſurpato totius corporis imperio pacificâ poſſeſſione, quouſque inepta, & nimis credula medicorum poſteritas in Galeni verba jurârunt, fuit potitum; at cùm fatali neceſſitate Galeni authoritas declinare cœpiſſet, hepar ſuſpectum eſſe, & uſurpatam per tot ſæcula tyrannidem, quam obiverat, amittere cœpit, & aliam quam ab hepate ulcerum geneſim recentiores, Galeni præjudiciis exuti, meditari cœperunt, & conſiderantes ulcera, quæ internis à cauſis excitantur, ejuſdem eſſe conditionis, ac ea quæ à cauſis oriuntur externis, inculpato hepati æſtimationem, & priſtinæ innocentiæ ſtatum ſolemni decreto reſtituerunt.

Tres humores ab ulceribus præcipuè effluere dicunt, unum ſubtilem, qui *ſanies* dicitur, alium craſſum, qui *ſordes*, & tertium, qui medio modo ſe habet, & *pus* appellatur. Hinc ulcera vel ſanioſa, vel ſordida, vel purulenta vocantur; quòd ſi ſcilicèt humores aquoſi ad partem confluant, dicitur ſanioſum ulcus, ſi craſſi, ſordidum, ſi purulenti, purulentum.

Pro noſtrâ de ulcerum cauſis, ſententiâ dicimus, quòd cauſa, quæ eſt immediata, efficiens, & effectiva ſolutionis continui in ulceribus, eadem quoque eſt ejuſdem continui conſervativa juxta ſcholas: *functio vitiata eſt ejusdem partis, cujus eſt in ſanis functio integra; & contrà*, pro cujus intelligentiâ cum anatomicis aſſeveramus continuum in viventium animalium corporibus fieri à fibrarum ſpermaticarum texturâ, interveniente quodam glutine, ſivè glutinoſo quodam liquore albo, lucido, viſcoſo, qui ipſis fibris gratus, & genialis eſt, ipſaſque connectit, & glutinat adeò exactè, ut licet ipſæ fibræ ſolitariè conſideratæ contiguæ potiùs, quàm continuæ dici poſſent. Hujus liquoris ope earum textura verè continua fit. Hunc glutinoſum liquorem cognoverunt antiqui medici, fuitque apud illos dictus *Ros*, & *Cambium*. Aliqui ex recentioribus liquorem hunc *Sinoviam*, ſive *Sinoniam* appellarunt; undè licitum nobis erit pro clariori rei intelligentiâ cum *Paracelſo* hujuſmodi liquorem *radicalem Balſamum* appellare.

Balſamum ſanè, & rectè glutinoſum illum liquorem appellamus, quia cùm vox iſta Balſamus apud omnes denotat materiam, ſive liquorem quendam, qui non ſolùm ſeipſum à putredine defendit, ſed qui alia corpora, quibus miſcetur, ab ipsâ præſervat; congruentiſſimum erit balſami nomen glutinoſo liquori, qui in viventibus corporibus fibrarum ſpermaticarum continuationem efficit, nàm ipſe non ſolùm ſe ipſum conſervat, ſed ipſas fibras, quas glutinat, à corruptione, & mortificatione præſervat.

Radicalem deindè hujuſmodi balſa-

balſamum appellamus, nàm cùm ipſe ab ipſiſmet ſpermaticis fibris producatur, ſitque in penitiſſimis vitæ animalis penetralibus elaboratus. Iure merito radicalis dici debet, nàm in ipſis fibris non eſt externè appoſitus, ſed internè ab iis emanat, & continuò per ipſas fertur.

Eſt tamen hîc ſedulò advertendum, quòd iſte balſamus radicalis multiplex eſt in viventium corpore propter multiplicitatem partium ſpermaticarum idem corpus componentium; enimverò, ut prædiximus, balſamus iſte ab ipſiſmet partibus ſpermaticis generatur, & producitur, & unaquæque earum Secundum ſui naturam proprium ſibi balſamum elaborat, & id in eis particulis efficit, quod eſt ad conſervationem ipſius partis aptum; Undè eſt, quòd balſamus in medullis eſt medullaris, in oſſibus oſſeus, in venis venoſus, in nervis nerveus, in cartilaginibus cartilaginoſus &c. quod ſummâ cum providentiâ fuit à naturâ ordinatum, enimverò cùm defectus, corruptiones, & lacerationes propriarum partium reparare fuerit huic balſamo radicali demandatum, ut ipſe reparandæ partis indigentiam reparare poſſet.

Cùm ergò balſamus iſte radicalis ſit cauſa immediata unionis, & continui in corporibus viventibus, dùm in ſuâ temperie, ideſt conſtitutione exiſtit, neceſſariò concedendum eſt & ipſum eſſe cauſam immediatam ſolutionis ipſius continui, quoties vel degener factus, vel corruptus, vel alteratus exiſtit, nàm tunc à febris renuitur, deficit illicò, qui glutinis officium gerens, eas connexas conſervat, undè evenit, quòd illicò ab invicèm diſtrahantur, & ſeparentur, cùm verò à cauſá externâ ſit continui ſolutio, tunc balſamus iſte radicalis per aëris adventum, vel alterius corporis ſuam conſtitutionem perdit, corrumpitur, devenitque ad glutinandum ineptus, & in tali caſu ipſe in cauſâ eſt, ut ſolutum continuum in unionem non coëat. Ergò radicalis balſamus vel degeneratus, vel corruptus, vel alteratus ſemper erit immediata cùm ulcerum cauſa, quæ ab intrinſeco fiunt, tùm eorum, quæ ab internâ cauſâ producuntur, eritque quoque cauſa non ſolùm ut actu continui ſolutio fiat, ſed etiam ut poſt factam perſeveret.

Aſſignato balſamo radicali degenere, vel corrupto, vel alterato pro immediatâ ulcerum cauſâ, nunc mediatas eorum cauſas aſſignemus oportet, & dicimus balſami radicalis in fibris degenerationem corruptionem, vel alterationem ab ipſis cauſis mediatis pendere, hujuſmodi ſunt ſalia corroſiva, exurentia, acria, vitriolata, aluminoſa, nitroſa, arſenicalia, realgarina, mercurialia &c. quæ ipſum balſamum in fibris degenerare, corrumpere, & alterare faciunt, ac ineptum ad continui unionem reddunt; hinc perfringendo, diſcindendo, corrodendo, cauſticando, & exurendo fibras procedunt, & ſibi viam aperiunt, qua patefactâ, ulcus producunt cum partium deperditione, & ſuccus alimentiſius effluit tàm ex fibris, quas lubricat pro vitæ animantis ſuſtentatione, quàm effluunt contenta ex ductibus, ut arterio-

teriolis, venulis, vaſculis lymphaticis, nervis &c. quæ continuò circulant, undè variegatus ſuccus emanat, ut flavus, vel albus, vel ſalſus, aut tenuis, vel craſſus, qui vulgò pus dicitur. Ex ductibus ruptis, corroſis, vel diſciſſis ſucci effluentes commiſcentur, & factâ ſuccorum cum particulis ſalinis fermentatione, juxta earum diverſitatem puris diverſitas producitur, & ſalia magis exaltantur; *omne* enim *agens non agit, niſi exaltatum*, & fibrarum, ac vaſculorum multitudo corroditur, & rumpitur, ac ulcera magis Cava fiunt, & plus materiæ à majori ulceris profunditate, & circumferentiâ effluit ob majorem fibrarum, & ductuum corroſorum, & ruptorum multitudinem.

Eſſe in noſtro corpore ſalia, præter ſalinos fontes à *Paracelſo* Medicinæ Monarchâ aſſignatos, probamus, totumque hominum ſalis congeriem eſſe dicimus, & abſque eo vivere nequit, eo quod ejus putrefactionem arcet, & dùm mortuas à putrefactione diutiſſimè conſervat carnes, quantò magis vivas præſervabit, judicare facile erit. Sal cibos corrigit, & ſi non intervenit, nulla eorum fit correctio. Sal per urinam, & ſeceſſum expulſionem exercet. Sanguis totus naturâ ſuâ ſalſus eſt, nè grumeſcat. Hinc ſudor, lacrymæ, ſaliva, urina, fæces, & quicquid ex humano corpore expulſionem recipit, ſalinam redolet indolem.

Cibaria in ventriculo benè ſe habente aceſcunt, undè chylus poſteà aciditatus fellis effluvio in ſalſum tranſit, ſi Helmontio credendum eſt, & chylo fictitio, quem in noſtrâ *Trutinâ Medicâ lib.* 4. *c.* 1. *de ventriculi actione* opiparè repudiavimus, aſſentiendum eſt, & ſicut acidum ventriculo eſt geniale, & gratum, ità ſanguini in venis exoticum, & hoſtile; fixatur namque ſanguis, ſi in vivi animalis venas per ſyphonem injiciatur, & paulo poſt ejuſdem ſubſequitur mors. Confirmatur hoc, ſanguinis è venâ detracti coagulatio, quæ temporis momento ſuccedit ſpiritûs vitrioli, ſulphuris, vel aliûs acidi permiſtione, ejuſdemque diſſolutio alkalicorum ſalium, ac ſpirituum, ut fuliginis &c. beneficio perficitur. Horum acidorum ſalium locupletes ſunt hypochondriaci, & præſertim ſcorbutici ob fellis ignaviam, ut Helmontio placuit, undè ulcerum myriadibus tentantur, ac proindè languoribus ab acido prodeuntibus ſalia alkalina magnum ſunt ſolatium.

Materia potulenta, ut aqua, qua quotidiè utimur, varia ſalium genera, & mineralium intra ſe continet, exceptâ aquâ per vitrum deſtillatâ; ac vinum, quod maximis in deliciis habemus, & præter has cùm ad alendum, tùm etiam ad noſtrum corpus roborandum adhibemus, multis particulis ſalinis ſcatet, præter tartarum, qui eſt vini ſal, imò vinum in inſulâ Ænariæ, & in agro Puteolano, ac circa Veſevi radices, quod fit, ob varias ſoli fodinas ſulphuris, ammoniaci ſalis, aluminis, & vitrioli particulis eſt imbutum. Præterquam quòd vita noſtra jugiter, ne dùm vegetantium, & animalium, verùm etiam mine-

ralium hauſtu alitur; latent ſiquidèm mineralia, & in omnibus corporum particulis natura abſtruſit, quibus non apertè, ſed furtivo quodam modo veſcimur.

Aër quoque, quem inſpiramus acria ſalia ſecùm vehit ex mineralium effluviis hauſta; volitare autem in aëre ſalia, facilè admiſerit, qui pulviſculos in ipſo à ſolaribus radiis illuſtratos exploravit, in quibus latitant interdùm hæc ſalia. Helmontius in linteo aëri expoſito ſalinas haſce obſervavit impreſſiones, & nos quoque non paucis ab hinc annis hîc vidimus lintea aëri ſiccanda expanſa ſubfuſco, & rubiginoſo tincta colore, cruciſque figuram variè referentia, quod noſtri Galeniſtæ rerum naturalium veras cauſas ignorantes, ad occultas qualitates confugere non valentes, rudi vulgo tanquàm ominoſi eventûs talem rem prædicabant. Certè ſi probè noſſent inter cœteras omnis generis particulas, vitriolatas quoque in aëre contineri, quæ linteorum licia colorabant, & fortè tali figurâ diſponebantur, cùm licia intertexta non difficile crucis figuram aſſumere poſſent, ut cuilibet manifeſtum eſſe poteſt, certè inquam talia non effutiiſſent.

Prædictæ particulæ à majori fluidi quantitate dilutæ neque partibus, per quas fluunt, nec in quibus continentur, nocent, ſic ſpiritum ſulphuris, ſalis, aut vitrioli multâ aquâ dilutum innoxiè, imò ſalubriter propinari obſervamus, & peſſima ſymptomata cauſare abſque debitâ fluidi copiâ exhibitum. Eodem pariter modo ſi ſalia ab humano corpore non eliminentur per ſua emunctoria, ſed à debitâ fluidi quantitate ſecernantur, primò mediante fermentationis motu aciditatem excitant, deindè ſalſedinem acutam, exaltantur, acuuntur, fiuntque ſectica, & juxta varios exaltationis gradus varias ulcerum ſpecies excitant, & juxta hunc noſtrum ſenſum intelligendus eſt magnus *Hippocrates lib. 6. de veteri medicinâ.*

Quod aſſumpſimus mecanicè probamus: Salia lixivialia, ſeu alkalina in multo lixivio nullatenùs, ſi carni noſtræ applicentur, lædunt, attamen poſt lixivii aliqualem evaporationem cauſticant, ut videre eſt in ſaponariorum lixivio, ex quo lapis infernalis efformatur. Ità tartarus ad albedinem calcinatus, linguam, ſi ea tangatur, carbonis accenſi inſtar exurit, quod ante calcinationem non faciebat. Pariter nitrum, ſal commune, ammoniacum in retortâ cum bolo agitentur, ſimiliter de ſulphure per campanam igne agitato dicendum eſt, exaltatum proliciunt liquorem, qui ſi noſtræ applicentur carni, in illâ ulcus inducunt, quod non faciebant, dùm erant ſub ſalis, vel ſulphuris formâ.

Hæc ſalia ante exaltationem ſunt nobis familiaria, dùm in ſtatu naturali nobiscùm morantur, multiſque noſtris ægretudinibus medentur, at ſi ſemel noſtrâ culpâ, vel ſiniſtro eorum uſu in furorem rapiantur, exaltentur, non ampliùs eòrum amicitiæ fidendum, nobiſcùm veluti cum hoſte ſe gerunt, quos enim apprehenderint, commaculârint, in maximum vitæ diſcrimen addu-

cunt. Cavendum itaque ab iis, quos vel ſemel offendimus, quia ſi quandòque hoſtes evadunt; vitam nobis ſuffurantur.

Salinæ, ſulphureæque particulæ in aëre; quem ſpiramus, in cibariis, ac potulentis latent, quibus non apertè, ſed furtim veſcimur, non rarò noſtra afficerent corpora, niſi particulæ amicæ, & inimicæ miſcerentur, & hoſtiles ab amicis caſtigarentur, quæ caſtigatio niſi intercederet, ulcerum myriades ſubſequerentur.

Alteratur balſamus radicalis ab acidis, ſed ferè utplurimùm à ſalſis, hinc alimenta, quæ nimio abundant ſale acri, & mordaci, ut ſunt porri, ſinapi, allia cepæ &c. ſalita omnia, ut carnes, & piſces omnes ſale condjti, itèm oleum, quod totum ſulphureum eſt, multam ulcerum excitant ſupellectilem, ſi eorum ſalia, & ſulphura in humano corpore exaltentur, & ſolvendi vim nanciſcantur.

Hinc fit, ut plerique veris tempore tunc cùm humani corporis ſucci magis fermenteſcunt, [verùm de his primo Tomo de tumoribus cap. 60. de Priapiſmo, & Satyriaſi fuſiùs egimus) utplurimùm ulceroſi fiunt non tantùm in internis corporis partibus, verùm etiam in cute tanquàm in univerſali emunctorio, ſi ad eam exaltati ſalis demandatio fiat, nàm ibi pruritum excitat, cutem corrodendo, & ſic ſcabiem, aliaſque cutis defœdationes, ulcera producit, & alios morbos tùm internos, tùm externos, ut inquit *Hip. ſect.* 3. *aph.* 20. *Vere etenim furores & morbi melancholici, & comitiales, & profluvia ſanguinis, & anginæ, & gravedines, & raucedines, & lepræ, & tuſſes, & impetigines, & vitiligines, & puſtulæ ulceroſæ plurimæ, & tubercula, & articulorum dolores.*

Externæ ulcerum cauſæ ſunt medicamenta exteriùs noſtri corporis partibus applicata virtutem, & efficaciam eas corrodendi, & earum continuitatem ſolvendi vim habentia, cujuſmodi ſunt omnes aquæ ſtygiæ, cauſtica potentialia, corroſiva, putrefactiva, & quæ nos uſtulando rodunt, talia erùnt arſenicum, ſandaracha, realgar, mercurius meteorizatus, calx viva, cantharides, quæ nimio ſulphure inflammabili, & plurimo ſale cauſtico, corroſivo, volatili, & exaltato conſtant. Itèm multa è vegetantium familia, ut ephemerum, euphorbium, eſulæ ſuccus, ranunculus, flammula Iovis &c. quibus mendici quamplurimi, tenebriones, & perditi, tibias, & crura ſua exulcerant, dilaniantque, imò & caput ſuum tineâ defœdant, ut eleemoſynas à tenacibus hominibus extorquere poſſint.

Ad hujuſmodi cauſas ignem actualem revocamus, cùm eſchara relicta ad ulcera potiùs, quàm ad vulnera pertineat. Hùc etiam ſpectant combuſtiones ab aquâ, oleo, aliiſque ſuccis fervidis.

Ad externas etiam cauſas referimus variorum ſalium effluvia, quæ ex terrâ, aquis, fodinis &c. jugi fermentatione elevantur, ut ſunt vitriolata, nitroſa, gemmea armoniaca, aluminoſa, realgarina, arſenicalia &c. quibus addimus variorum ſulphurum effluvia, quæ inſpiramus. Sic quotidiè Chemiſtæ

Sylve-

Sylveſtre,&perniciofum aquas è carbonibus, aquis ſtygiis, & mineralium fuſionibus potant. Itèm qui cinnabari, arſenico, auripigmento, ſublimatis, ſtibio &c. laborant, Sic foſſores, ſeparatores, & mineralium coctores, qui non ſibi cavere poſſunt, indeſinenter eorum effluvia introhauriunt, quæ multoties cum pulmonum excrementis fixantur, illoſque lacerant, corrodunt, exulcerant, præſertim ſi pulmones pro cribro inſerviunt, & phthiſin, vel empyema, vel vomicas producunt. Hinc quamplurimi Chemiſtæ vel in phthiſin, vel empyema incidunt, vel ſubitaneâ occumbunt morte, & ſuis in lectis cadavera reperiuntur, quorum mortis proculdubio vomicæ præcipua cauſa ſunt; eruptione pus cordi communicantes, illudque obruentes, quæ conjecturaliter ipſis occultè ſuccrevêre ab introhauſtis acribus, ſalſiſque atomis rerum venenatarum, ac in igne evaporabilium. Hùc etiam referendum eſt contagium, quomodò vapores è phthiſicorum pulmonibus exhalantes ab aliis inſpiratione attracti pulmones exulcerant, phthiſinque producunt: & ſordes, atque effluvia ſcabioſorum, leproſorum, & lue Venereâ laborantium cuti communicata, eam exulcerant, & ſimile vitium generant.

Mediata etiam, & antecedens ulcerum cauſa eſt cacochymia, ſive corporis, & fluidarum impuritas, hoc eſt, corpus, in quo ſucci non ſatis attenuantur, vel ſubtiliantur, vel fluidores non fiunt propter pravam viſcerum conſtitutionem, vel ſiniſtrum uſum ſex rerum nonnaturalium. Sunt & aliæ ulcerum cauſæ, de quibus in propriis capitibus agemus.

Cap. VIII.

De Vlcerum prognoſi.

Vlcera cutem occupantia, & ſuperficialia faciliùs, & brevi temporis intervallo curantur, cœterùm profundiora difficiliùs. Ulcus magnum, cæteris paribus, difficiliùs curatur, quàm parvum; in ulcere enim magno multæ partes externo objiciuntur aëri, & ſubjectæ partes, venæ, arteriæ, nervi magis læduntur, & deſiderantur. Itèm anguſta, & oblonga ulcera faciliùs curationem admittunt. Ulcera orbicularia, vel ad circularem figuram proximè accedentia, longiori indigent tempore, adhoc ut curentur; figura nàmque circularis eſt omnium capaciſſima, & eſt plana, unâ tantùm lineâ contenta, in cujus medio punctus eſt, à quo omnes lineæ ad circumferentiam ductæ ſunt æquales, ideòque ulcera circularia ſunt magna, labia, quæ uniri debent, à centro ſunt diſtantiſſima, ac proindè longâ indigent curatione.

Si pus, quod excernitur, bonum ſit, optimum ſignum denotat, quia fermentatio ad ſummum non pervenit faſtigium, facilioris curationis eſt ulcus; bonum autem pus mediæ eſt inter tenue, & craſſum conſiſtentiæ, album, læve, æquale, & minimè fœtidum; malum verò eſt, quod valdè tenue eſt, & fluidum, pallidum, lividum fœculentum, & mali odoris. Sanies,

Sanies, quæ eſt pure tenuior, & aquoſior ex ulceribus profluens, quid de curatione præſagiendum ſit, indicat; ſanies nàmque multa, tenuis nimis, pallida, livida, nigra, pravi odoris, & quæ vicinam exedit cutem, difficilis curationis ulcus portendit: ſi verò ſit mediocriter craſſa, non multa, ſubrubra, ſubalbida, facilius curatu ulcus indicat.

Ulcera valdè humida, & in corporibus cacochymicis, ſimiliter in locis ſuperfluâ humiditate, & excrementis ſcatentibus, ut in utero, vel ano, difficillimæ, & tardiſſimæ ſunt curationis. Ulcera in hydropicis oborta rarò ſanantur, & exſiccantur, ut inquit *Hip. ſect. 6. aph. 8. Aquâ inter cutem laborantibus, ulcera in corpore facta, difficulter ſanantur.* quia continuò emanant; omnes enim canaliculi obſtructi ſunt, vel rupti, vel corroſi, hinc nulla alia via reſtat, quàm extra cutem, ideòque nulla conſolidatio fieri poteſt ob aſſiduum affluxum aquoſæ materiæ, ſeu ichoris, propter acres, pungenteſque particulas, quibus vaſa diſcinduntur, hinc etiam melioris ſanationis ſpes elucet, ſi materia albidior, & ſpiſſior redditur.

Ulcera interiora exterioribus magis ſunt periculoſa, & præcipuè nobilium viſcerum, & quæ ad vitam ſummoperè neceſſaria, ut cordis, pulmonum, diaphragmatis &c. aut quæ in conſenſum viſcera principalia trahere poſſunt, ut ventriculus, uterus &c. Siquidèm multa ſæpè ſuperveniunt peſſima, & lethalia ſymptomata, quæ ægrum de medio tollunt, antequàm ulcus ad cicatricem perduci valeat. Ulcera extremarum partium, nempè manuum, pedum, & capitis concitant glandularum tumorem, ut capitis pone aures, vel circa collum, manuum ſub alis, & pedum circa inguina. Ulcera glanduloſarum partium contumaciora ſunt, cùm aliquid acidi ſecernatur, & lympham conſtituat, & ſi doloroſa, & corroſiva ſint, facillimè in fiſtulas degenerant, imò cancroſam ſæpè induunt naturam. Ulcera articulorum, & extremarum partium non facilè curantur, tùm ob motum, tùm ob debilem calorem, ac proindè gangrænæ obnoxia ſunt. Exulceratio partium perpetuo motu gaudentium, ut cordis, pulmonis, arteriarum &c. incurabilis cenſetur; quies nàmque ad dictarum partium coaleſcentiam multùm conducit. Ulcera nervorum, aliarumque partium exquiſito ſenſu præditorum periculoſa ſunt, tùm quia convulſiones, vel ſaltim ſpaſmodici motus excitari ſolent, tùm quia inflammationes, & gangrænæ ejuſmodi ulceribus ſupervenire poſſunt.

In ulcerum curatione accuratè ad applicata remedia attendendum eſt; ſi enim majorem quàm anteà dolorem, humiditatem, vel ſiccitatem, caliditatem, vel frigiditatem inducunt, ea minimè eſſe idonea, vel convenientia, ſed mox mutanda eſſe arguunt, idonea enim illicò conferunt, vel ſaltèm non nocent. Ulcera faciliùs curantur, ad quæ medicamenta, quæ adhibenda ſunt, pertingunt, iiſque faciliùs adhærent; difficiliùs verò, quibus medicamenta non rectè applicari poſſunt,

&

& quibus non facilè adhærent. Ulcera, quæ aliis morbis ſuccedunt, vel in ipſis naſcuntur, ſive autem ante, vel in morbo ipſo excitata, plerùmque difficulter ſanantur, quia natura vitioſos humores in corpore latitantes ad partem depellit, & tranſmittit.

Ulcera, quæ ad viriditatem, livorem, vel nigredinem tendunt, partis affectæ calorem debilem, & penè extinctum ſignificant, & morituris paulò ante mortem ulcus pallidum, livens, nigrum, & aridum apparet propter caloris nativi extinctionem. Si ulcus poſtquàm carne impletum eſt, ipſique cicatrix induci debet, recrudeſcit, vel in fiſtulam abit, vel in oſſe ſubjecto corrupto cauſa inveſtiganda eſt.

Frigus inimicum, calidum verò amicum ulceribus, hinc ulcera, quæ ex hydrope, vel frigore oriuntur, peſſimi moris ſunt, illa verò quæ poſt phlegmonem, & abſceſſum oriuntur, melioris ſunt notæ, & curatu faciliora; per calorem enim ſeu motum ſucci circulantur, à frigore verò non tantùm ſucci inſpiſſantur, & ad motum inepti redduntur, ſed etiam ipſa vaſcula, per quæ circulantur, conſtringuntur, & faciliùs obſtruuntur.

Tandèm ulcera valdè diuturna, & inveterata non niſi cum periculo ſanantur; natura enim diutino ſaniei per ulcus effluxui aſſueta, eoque per occluſionem denegato, morbum concitare ſolet, niſi exitu iterùm aperiantur, vel corpus ſedulò purgetur, & victûs ratio bona obſervetur. Reliqua præſagia in ſpecialibus ulcerum curationibus tradentur.

CAP. IX.

De Sex rerum non-naturalium in Vlceratis regimine.

NOn opportunis tantùm medicamentis ulcera ſaneſcunt, ſed & diæta in his non reſpuenda eſt, aliàs ſubminiſtratâ novâ læſionis causâ, chirurgus incaſſùm exulcerato medicam adhibebit opem, nihilominùs non tantùm in cibo, & potu moderetur æger, cœterùm in omnibus ſex rebus non-naturalibus; hæ nàmque vel valetudinem collapſam in meliorem ſtatum redigere, vel optimè diſpoſitam conſervare poſſunt, hinc.

Eſtò noſter aër non ſit ſimplex, & uniuſmodi, ſed ex pluribus, diſſimilibuſque componatur particulis ex æthere, aqueis vaporibus, ac, terreſtribus expirationibus permiſto, hic tamen ad vitam ſalubrem neceſſarius eſt, & ſufficit, ut eligatur purus, nitidus, ſerenus, at non eâ puritate, qua æther potitur, quò eſt ſummè tenuis, & perſpicuus, ut in altiſſimis montium cacuminibus, in quo homines non aliter vitæ munia obire poſſunt, quàm per ſpongiam humore imbutam ſpiritum haurientes, quia in reſpiratione requiritur aër notabiliter craſſus, & multâ vaporum, exhalationumque copiâ refertus, qui ad altiſſimorum montium cacumina gravitate ſuâ non pertingunt. Cæterùm aër debet eſſe diſſitus à fodinis, voraginibus, ſpecubus, ſtagnis, paludibus, è quibus jugi fermentationis ope tetri,

tetri, nebuloſique vapores, varia effluvia ſalina, ut vitriolata, nitroſa, aluminoſa, armoniaca, gemmea, arſenicalia &c. quibus ſulphurea copulamus, erumpunt, aëri commiſcentur, illumque conſpurcant, quæ proditoriè inſpirata diverſimodè noſtra afficiunt corpora. Præter aëris puritatem, & nitorem ipſe temperatus eſſe debet; nàm nimis frigidus ſanguinem, cœteroſque circulantes ſuccos inſpiſſat, incraſſat, & eſt ulceribus, ut diximus, inimicus; nimis calidus ſuccos calore ſuo reſoluit, & ſalia humiditate deſtituta exaltantur, & anſam ulceribus præbet.

Poſt aërem de cibo, potuque aliquid ſubjungamus oportet: horum enim maxima eſt vis in tuendâ ſanitate, profligandiſque morbis. Addimus & nos, quòd pleræque ægritudines eſculentis, & potulentis originem habere obſervantur, ut proptereà rectè ſcriptum ſit à *Fernelio: Unam gulam hominum eſſe prope morborum matrem, atque intemperantiam medicorum eſſe nutricem*; cibi itàque omnes uſurpentur facilioris coctionis, qui plurimo ſale alkalico ſint referti, ut ſalia corroſiva obtundant, cicurentque. Vitentur angue pejus omnia acida, & acria; hæc nàmque ulceratis valdè obſunt, quia exedentia, & majorem ſalium congeriem, ac proventum ulceribus refundunt; illa verò noſtros ſuccos, & præcipuè ſanguinem incraſſant, coagulantque & ad circulationem ineptos reddunt: ſanguis enim noſter ex ſexcentis ferè conſtat particulis, utplurimùm ex ſale alkali volatili, cui ſi acidum ſal conjungatur, ex temple ſanguis inſpiſſatur, coagulaturque non aliter ac ſi oleum tartari p. d. inſpiſſatur per ſpiritûs vitrioli acidi affuſionem. Si ſanguini extravaſato quendam acidum liquorem affundas, illicò niger, & ſpiſſus apparebit, imò ſi per Syringam in alicujus animalis venam acidum liquorem inijceris, in momento morietur, ut multoties in quampluribus animalibus experti ſumus. Oppoſitum verò experimur in Sanguine, ſi aquam ex ſale armoniaco, vel nitro compoſitam ipſi effundes, ſanguis rubicundus apparet, & fluidior redditur, imò & noſtri lanii, ut mattatorum porcorum ſanguinem pro conficiendis botellis aſſervent fluidum, ſale communi condiunt.

Fugiantur ſalſamenta, ut carnes muriâ conditæ, fumo induratæ, ſale conditæ, ut petaſones, Lucanicæ &c. Itèm piſces ſale induratæ, haleces &c. Nimis pinguia nocent, quia nimio exuberant ſulphure, ut lardum, caro ſuilla, anguillæ, anſares, legumina, caſeus vetuſtus. Conducunt carnes animalium juniorum, avicularum, aut vervecinæ, vitulinæ &c. Vitentur omnia dulcia, ut ſaccharata, & mellita; quia viſcidum in ſe continent, quod à viſciditatis compede ignis beneficio per cornutam extricatum, in liquorem tranſit corroſivum.

Pro potu fugiantur vina dulcia, acerba, auſtera, ſignina, turbida, & præcipuè Puteolana, quæ multis ſalinis, ſulphureiſque ſunt referta particulis, ac cerviſiæ. Itèm hydromel, aquæ ſaccharo condi æ, & id genus alia. Si vinum nec acre, nec

nec dulce, ſed medium, optimi coloris ad helvium vergentis, ſaporis, & odoris, ſitque generoſum, & non oligoforum, ſed quod aquam admittat, nàm *Dilutum creſcit, dulceſcit, & lædere neſcit.* Vel pro potu concedat Theæ, vel Capheæ infuſum, quod ulceribus maximè conducit; hujus nàmque potionis ope particulæ ſalinæ, vel ſulphureæ, peccantes obtunduntur, & per ſua emunctoria cicures redditæ eliminantur. Omnia verò eſculenta, & potulenta nec nimis frigida ſint, quia nimis calida magnum fermentationis motum in ſuccos inducunt, & plures ſubtiliſſimas particulas avolare faciunt; nimis frigida incraſſant, coagulantque ineptoſque ad naturalem fluorem reddunt. Tandèm conſiderare oportet naturam ſucci illius, qui ad diſſolutionem plurimùm confert: nàm ſuccus ſalinus, vel acidus aquæ potu temperatus utilior redditur, & aquâ diluitur. Verùm ſolent authores diſceptare, quæ nam aqua melior, & ad ſalutem utilior conſeri debeat: commendatur autem ab omnibus illa, quæ levior eſt. Quomodò verò aquæ pondus explorare poſſumus, non unus à ſcriptoribus traditus eſt modus. *Hip.5.aph.26. Aqua,* inquit, *quæ citò calefit, & citò refrigeratur, leviſſima eſt.* Optimum profectò eſt Hippocratis argumentum, nec de aquis tantùm, ſed de cæteris etiam liquoribus intelligi poterit, ſic e. gr. aqua ardens multo faciliùs, citiùſque incaleſcit, quàm vinum, & hoc etiam faciliùs quàm aqua, & hæc promptiùs quàm lac, & ſic de cæteris intelligere licet, & propter hoc optima illa cenſetur, quæ viſu, guſtu, & olfactu pura, & ſyncera eſſe deprehenditur: quæ nullius rei ſaporem guſtui, vel odorem olfactui offert; quæ tenuis, & Levis, ut per hypochondria celeriter permeet, & per corpus citò diſtribuatur; quæ verſus ſolis ortum, & præcipuè æſtivum ſcaturiat per terram mundam, quæ arenis, & lapillis ſcaturiens, per eoſdem fluit, & ab omnibus, quæ innatare ſolent ramentis liberata, quævè hyeme eſt calidior, æſtate verò frigidior.

Tertiò pauca de ſomno, & vigiliâ attingamus; naturâ quidèm compertum eſt, ut vita noſtra ſomno, atque vigiliâ alternatim gaudeat. Somni plurimæ ſunt utilitates, nàm & cibus in ſomno meliùs conficitur, collapſæ reficiuntur vires, & dolores, ac animi pathemata vel conſopiuntur, vel leniuntur. Vigilia verò ad alimenti diſtributionem, & inutilium reliquiarum ſecretionem, excretionemque magis quàm ſomnus conferre videtur. Functiones autem animales, quarum gratiâ vita expetitur, niſi in vigiliâ fieri ritè nequeunt. Non ab re nobis alienum videtur in ſomni gratiam cum ſit animi quies, & humanæ vitæ melior pars, aliquantulùm digredi.

Solent aliqui inquirere, cur nonnullis animantibus uſque adeò longus, diuturnuſque ſit ſomnus, ut nonnunquàm ſemeſtris ſpatio dormire videantur, quemadmodùm contingit gliribus, ſerpentibus, & quamplurimis inſectis animalibus? Equidèm minus mirabile videri poteſt, quòd animalia diutiſſimè dor-

miant, quàm quod illis vita per multum temporis ſpatium ſufflaminari, & intercipi poſſit. Nàm animantes, quæ dormiunt, quia eo tempore parùm, aut nihil moventur, parùm etiam conſumuntur, atque perſpirant, idcircò diutiùs ſine alimento vivere poſſunt: nec profectò major eſt difficultas, quamobrem hominis ſomnus alternatim ad horas octo, vel decem extendatur, quàm quare gliris ſomnus ſemeſtre ſpatium occupet. At certè mirandum videtur, quòd piſces in quibuſdam locis, ubi mare in glaciem concreſcit, ſimul cum aquâ ipſâ conglaciantur, vitâ intercipiuntur, donec adveniente calore, glacies ſoluatur in aquas. Idem contingit certè cuidam hirundinum ſpeciei, quæ ſimul conglomeratæ ſub aquis fluviorum merguntur hyberno tempore, ibique ad vernam tempeſtatem, vitâ interceptâ, morantur. Sed non eadem videtur eſſe ratio, quæ dormientibus animalibus, atque de his, quibus vita planè intercepi obſervatur: nàm in animalibus, quæ dormiunt, cor jugi palpitatione movetur, & ſanguis per univerſum corpus circulatur, ſed in animalibus, quorum vita ſufflaminatur, nullus omninò motus in corde fit, nec ulla apparent vitæ veſtigia, niſi revixerint. Porro vitam hyemali tempore intercipi Lucomoris non modò impoſſibile videtur, ſed omninò conſentaneum eſt: neque enim ulla videtur major difficultas, cur contingat hominibus, cùm hirundinibus evenire in locis Septentrionalibus, jàm ferè omnibus ſit compertum.

De ſomni generatione, & cauſis non eadem eſt apud omnes ſententia. Equidèm nemo ibit, inficias in ſomno quieſcere facultates animales, & præcipuè ſenſitivam; ſed undè fiat, ut facultates quieſcant, in dubium videri poteſt. Quod autem complures ſcribunt retineri, & coërceri in ſomno ſpiritus, ne ad corporis partes impellantur, rationi valdè conſentaneum videtur. Sed quomodò ſpiritus coërceri poſſe putabimus? Profectò, qui hominis naturam accuratè proſpexerit, comperiet non in corde tantùm, & venis ineſſe valvulas, quæ ſanguinis ingreſſum, vel egreſſum remorantur, ſed ſuas etiam in cerebro in eſſe valvulas, atque in nervis quoque quæ ſpirituum animalium ingreſſum, aut egreſſum impedire poſſunt, ſponte autem, & ſuâ vi concidunt ejuſmodi valvulæ in cerebro, niſi certa quædam vis illas apertas, & ſuſpenſas ſuſtineat, non ſecus ac palpebræ oculorum ſponte concidunt, oculoſque tegunt, niſi vi attollantur: undè contingit, ut morientibus, & iis, qui vitali robore deſtituuntur, oculi claudentur, palpebris concidentibus. Similiter, & longo labore feſſis corporibus facilè irrepit ſomnus, nàm imbecilla fit illa vis, quæ valvulas cerebri adaperire & adapertas ſuſtinere poteſt. Hinc patet, quamobrem vinum, opium, & ſimilia ſomnum plerùmque inducere valeant: quippè quemad modùm ex modico vino, & pauxillo opio ſpiritus reficiuntur, & ad motum promptiores fiunt (habent enim ſpiritus animales cum vini ſpiritu aliquam analogiam), ità ex nimio vino, aut

opio animales Spiritus conturbantur, & ineptiores fiunt, undè & univerſo corpori torpor accidit, & ipſis etiam valvulis ſegnities ad ſeſe ſuſtinendum, atque ideò ſomnus obrepit.

Cæterùm tametſi dormientium ſpiritus in corporis partes, & præſertim in ſenſuum organa non deferuntur, non tamen omninò ferientur, ac ceſſant: ſuas enim vices in cerebro quam maximè exerunt, hinc multæ fiunt in ſomno cogitationes, quæ vulgò in ſomnia nuncupamus. Fiunt autem inſomnia non modò cùm ſomnus levior eſt, & medius quidam ſtatus inter ſomnum, & vigiliam, ut omnes ferè authores hactenùs opinati ſunt, ſed etiam in profundiſſimis ſomnis, ut uno verbo dicamus, ſemper dormientes ſomniamus: ſed eorum tantùm ſomniorum meminimus, quæ in leviori ſomno contingunt, nàm quòd profundè dormientes ſomniant, patet ex ſomnambulis, qui certè dùm ambulant, januam aperiunt, loquuntur, gladium evaginant, ſtringunt, natant, & alia vigilantium opera exequuntur, omninò ſomniant, ſed illos profunde dormire uel indè manifeſtè liquet, quòd ad varios occurſus, rumoreſque non facilè expergiſcantur, imò experrecti eorum, quæ dormientes agebant, vix meminerunt. Hinc etiam intelligi poteſt non ſemper in ſomno occludi canales illos, per quos ſpiritus motivi feruntur: nàm profectò illi, qui motum thoracis propter reſpirationem adjuvant, minimè clauduntur unquàm; ſed neque eos, qui ad pedes, manuſque pertingunt, ſemper claudi videntur, ut ex ſomnambulis liquet; neque omnes ductus, per quos ſpiritus ad ſenſuum organa deferuntur, ſemper in ſomno obſerantur, ut in ipſis quoque ſomnambulis eſt manifeſtum, & in his, qui dormientes loquuntur. Sed ad noſtra redeamus.

Somnus moderatus plurimùm ſanitati confert, vires nàmque laſſas reficit, humidum radicale, reſtaurat, ſpiritus laboribus diuturnis reſoluti inſtaurantur, calor ad interiora recurrit, membra calefacit, corroborat, alimentorum, crudorumque humorum coctio optimè perficitur, bonum alimentum paratur, corpus pinguefacit, unde *Hip. 6. epid. com. 5. t.* 10. inquit: *Somnum viſceribus eſſe cibum, omnem evacuationem tollit ſomnus præter ſudorem, dolores ſedat, animi moleſtias abigit.* Immoderatus verò ſanitatem deſtruit, nàm naturales impedit evacuationes, appetentiam dejicit, crudos cumulat humores, calorem hebetiorem reddit, & ſpiritus animales torpidos, undè actiones omnes ſegniores fieri neceſſe eſt, corpus enervat, & pallore diffundit, caput vaporibus replet. Nocet etiam, ſi intempeſtivè ineatur, undè *Hip. 2. progn.* 11. habet: *Interdiù vigilare, noctu verò dormire oportet.* Verùm ſi laxitudo à labore dependeat, aut nox inſomnis præceſſerit, interdiù dormire non incommodum eſt: Sicut nec iis ſomnus meridianus nocet, qui aſſueti ſunt, ut teſtatur *Hip. 2. aph.* 50. *Quæ ex longo tempore conſueta ſunt, etſi deteriora ſint, in ſuetis minùs moleſtare ſolent. Oportet igitur ad inſueta tranſire.*

Si-

Sicut ſomnus nil aliud eſt, quàm ſenſuum quies, & ceſſatio, ità vigilia eorundem actus, & exercitatio, hinc moderata vigilia profectò ſpiritus, & ſenſus excitat, vegetioresque reddit, ſpiritus, & calorem in omnes corporis partes diſtribuit, alimenti diſtributionem adjuvat, excrementorum propulſionem promovet, & membra vigore fovet; at ex immoderatâ vigiliâ corpora exſiccari, & contabeſcere in confeſſo eſt apud omnes, & cauſam aſſignant, quia in vigiliâ plurimæ ſuperfluitates excernuntur, quæ in ſomno retineri ſolent. Verum enim verò experimento compertum eſt noſtra corpora magis in ſomno perſpirare, quàm in vigiliâ, ut vel ex ipſo ſudore liquet, qui frequentior, & promptior ſomni tempore contingit: atqui ſæpiùs memorata *Sanctorii* obſervatio nos edocet multo majorem eſſe eam excretionem, quæ fit per perſpirationem, quàm cæteras omnes evacuationes ſimul ſumptas: deberet igitur ex prædictâ ratione corpus magis exſiccari in ſomno, in quo major eſt perſpiratio, quàm in vigiliâ. Equidèm videmus ex diuturnis vigiliis corpora extabeſcere, atque conſumi multo magis, quàm in diuturnâ ſomnolentiâ ſolet evenire: Id autem indè contingere arbitramur, quia ipſamet cauſa, quæ longum inducit pervigilium, potens eſt corpus conſumere. Imò verò longa vigilia vires exſoluit, & plurimos diſſipat ſpiritus, ſpiritus autem ex puriſſimâ alimenti portione fiunt: undè nihil mirum. Si ex vigiliâ magis, quàm ex ſomno corpora contabeſcant.

Præterea vigiliæ nimiæ ſpiritus abſumunt in ſanguinis maſſâ, undè ſanguis in vappam degenerat, corporis vires labefactant, coctionem impediunt, cruditates pariunt, & univerſos corporis ſuccos exſiccant, eoſque acres, & corroſivos reddunt, imò cerebrum exſiccant, quia natura circa ſenſus, & exteriora corporis occupata evocat, diſtribuitque multum ſpirituum, & caloris ad exteriora, undè interiora exſiccari, refrigerari, ac humiditatem abſumi oportet, quæ in ſenſuum inſtrumentis eſt, operis diuturnitate, & magnitudine, ut quod cerebrum in vigiliis maximè laborat, non ſolùm ſenſûs, & motûs inſtrumentis ſpiritus ſuppeditando, ſed etiam intenſione animi, atque cogitatione, ut tandèm ſpiritibus exhauſtis, & cerebro exſiccato, mentis alienationem, & morbos calidos inducere poſſunt.

Somnus itàque & vigiliæ moderatæ ſanitatem conſervant, immoderatæ verò eandem deſtruunt, ut inquit *Hip. 2. aph. 3. Somnus, & vigilia, utrumque ſi modum excesſerit malum.* Idem repetit *7. aph. 71. Somnus, & vigilia utraque modum excedentia, morbus.*

Quartum rerum non-naturalium genus ſub motu, & quiete continetur: nàm corporis motus, atque exercitia, & his oppoſita ocium, & quies non parvam habent vim ad ſanitatem tuendam, morboſque profligandos.

Complures eſſe ſolent utilitates, quas motus noſtris corporibus præſtare poteſt, primò nàmque mediante motu ſucci alimentarii, & ſanguis attenuantur, & ad circulationem promp-

promptiores redduntur. Secundò, internus calor promovetur, augetur, & ex caloris augmento felicior fit nutritio. Tertiò, corpus faciliùs perſpirat, & excrementa per proprios ductus deferuntur, undè membra, atque artus roborantur, & ſolideſcunt, ac tandèm motus efficit, ut corpora non ità facilè ab externis injuriis afficiantur, ſed cauſis ægrotare facientibus magis reſiſtant.

Motuum complura ſunt genera, nàm labor omnis, aut exercitium ſub motu comprehendi videtur, ejus generis ſunt ambulatio, curſus, ſaltatio, magnæ, & parvæ pilæ luſus, geſtatio, navigatio, vectio, equitatio, & ſimilia, quibus antiqui ad valetudinem conſervandam uti conſueverunt. Imò *Aſclepiades*, qui nominis celebritate omnium medicorum famam potuit obſcurare, recto pharmacorum uſu utpotè, quæ ſtomachum lædant, & viſceribus infenſa ſint, omnem curandi rationem in victu, & exercitio poſuit. Undè factum eſt, ut ejus exemplo poſteriores medici magnam exercitii curam habuerint, ut apud *Cornelium Celſum*, & alios legimus. Frictionem quoque inter motus reponere licet: nàm Senes, & qui ſedentariam vitam degere coguntur, cùm nullo poſſint exercitiorum genere uti, frictione quam maximè indigere videntur, ut calor excitetur, humores attenuentur, & perſpiratio longior fiat. Dici autem vix poteſt, quantùm ad valetudinem perſpiratio conferat, nàm multo major eſt exitus, qui perſpiratione fit, quàm qui per excretiones alvi, urinæ, ſalivæ, narium muci aliarumque evacuationum ſenſibilium contingere ſolet. Quandoquidèm, ut longâ obſervatione à *Sanctorio* compertum eſt ex octo partibus eorum, quæ ore aſſumuntur, tres tantùm in hominibus rectè valentibus per ſenſiles excretiones vacuantur, reliquæ partes quinque inſenſibiliter perſpirant. Quòd ſi perſpiratio minor fiat, quàm res, & neceſſitas poſtulat, tunc morbi contingunt. Liquet igitur exercitia, frictioneſque ad valetudinem maximoperè conducere, cùm ex illis perſpiratio excitetur.

At verò complura exercitiorum genera, quibus antiqui ad tuendam valetudinem utebantur, in deſuetudinem abiêre, hinc autem fit, ut nonnulli morbi, qui ex ocio progignuntur, noſtris temporibus frequentiùs ingruant, ut arthritis, veſicæ, & renum calculi, ſimileſque ægritudines, quæ deſidiâ, ocioque vigeſcunt.

Quomodò ex motu noſtrum corpus incaleſcat, res eſt inquiſitione digna. Profectò nulli dubium eſt dura corpora, dùm invicèm atteruntur, & colliduntur, incaleſcere, & ſæpè etiam ignem concipere: quod qua ratione eveniat, non ab omnibus eodem modo explicari ſolet. Nobis arrident ea, quæ *Plato* ſcripſit, à quo calor definitur eſſe agitationem cujuſdam ſubtiliſſimæ ſubſtantiæ, quæ omnibus ferè corporibus magis, aut minus commiſcetur. Videmus nàmque in his, quæ incaleſcunt, corporibus, agitationem quandam, & motum vel penes univerſas eorum partes, vel ſaltem penes ſubtilem materiam in eorundem

po-

poris contentam. Undè fit, ut à vehementi calore corpora ferè omnia colliquentur; nàm primum à calore incipit agitari materia ſubtilis in corporibus concluſa, deindè verò à vehementiori agitatione etiam ſolidæ ipſorum corporum partes agitantur, & à vinculo diſrupto invicèm diſrumpuntur, undè in liquentem maſſam abeunt. Hinc manifeſtum eſt non ex quorumcumque corporum attritu, & colliſione calorem excitari, ſed ex eorum dumtaxat, quæ dura ſunt, attritione. Neque verò liquida, & fluida corpora atteri, collidique invicem poſſunt. Undè non videtur ſatis manifeſta ratio, quamobrem animalium membra ex curſu, ſaltatione, aut quavis vehementi agitatione incaleſcant: nàm præterquàm in oſſibus nulla adeſt inſignis durities, quæ attritionem, colliſionemque efficere poſſit, neque ex curſu verbi gratia corporis partes atteruntur: & ſanguis, qui maximè omnium incaleſcit, cùm ſit corpus fluidum colliſioni, nequaquàm videtur obnoxius: ergò alia videtur inquirenda ratio, quæ explicare poſſit, quomodò ex motu, aut exercitio poſſint noſtra corpora incaleſcere.

Equidèm ſi vini ſpiritum obſervaverimus, comperiemus illum in ore incaleſcere, & multo magis, ſi intereà in ipſo ore agitetur, imò vinum generoſum vehementi in ore agitatione ità incaleſcit, ut propter fervorem ſuſtineri nequeat: ineſt enim in vino tenuis quidam ſpiritus facilè mobilis, qui agitatus in ore propter promptitudinem ad motum facillimè incaleſcit. Similis quidam ſpiritus eſt in ſanguine, qui ex motu, & agitatione facilè incaleſcit: at verò in univerſi corporis agitatione, motuque ſanguis quoque celeriter movetur, & multo velociùs circulatur; comprimuntur enim ex motu venæ, atque adeò ſanguis è venis propellitur vehementius in cor, undè & cordis palpitationes, arteriarumque pulſus frequentiores fiunt. Et hinc manifeſtum erit, quamobrem ex curſu, & corporis agitatione calor in ipſo corpore intendatur.

Quoniam verò ex calore perſpiratio major fit, & humiditas conſumitur, perſpicuum eſſe poteſt, quomodò ex motu corpora exſiccentur, & humidis excrementis minùs ſcateant. Cæterùm hæc non ità intelligi debent, ut quò major fiat motus, eò magis calor in corpore intendatur: quippè in laborioſo, & vehementiſſimo motu vires reſolvuntur, & vitalis calor imminuitur, undè etiam ſuperfluitates excrementitiæ ſuperabundant. Hinc nimius motus ſpiritûs, & ſolidarum partium ſubſtantiam exhaurit, & diſſipat, & conſequenter totum refrigerat corpus, coctionem præpedit, venas, aliosque ſæpè rumpit ductus, undè vomitiones, expuitiones, ac mictiones ſequuntur cruentæ. Motu etiam valido ſanguis cum impetu extra venas fertur, & hinc inflammationes in partibus exterioribus, & interioribus excitantur. Quòd ſi ſanguis in venis agitetur; incaleſcatque febres, multoſque languores, præſertim ſi totum corpus pravis ſcateat humoribus, excitat; ſiquidèm

dèm pravi humores, qui antea quaſi conſopiti quieſcebant, valido agitati motu per univerſum corpus feruntur, & in imbicilliori parte tumores excitant, & ulcera: Si autem ad interiora regurgitant, alvi profluvia, vel vomitiones concitant, aut intra venas hærentes, febres accendunt, alioſque plurimos generant morbos. Eapropter corpora pravis referta ſuccis validè nullatenùs ſunt exercenda, præcipuè à cibo, & non dùm coctione completâ.

Quemadmodùm moderatus motus bonæ valetudini ſummo eſt emolumento, ità moderata quies eidem plurimùm confert; quies nàmque motui oppoſita eſt, poſt labores dulce lenimen, ut *Hip. 2. aph.* 48. ſcribit: *In omni corporis motu, ubi laborare cœperit, quies ſtatim laſsitudinem aufert.* Et Poëta Sulmonenſis cecinit:

Quod caret alternâ requie, durabile non eſt,
Hæc reparat vires, feſſaque membra levat.

Eſt quies non tantùm corpori, verùm etiam animo multùm neceſſaria, ut idem:

Ocia corpus alunt, animus quoque paſcitur illis.

Sicut motus phlegmaticis, frigidis corporibus, humidiſq; naturis prodeſt, ità calidis eſt commoda quies; verũ enim verò ſumma quies, ocium vocata maximè ſanitati adverſatur, hęc immoderata quies profectò corpus ſuperfluitatibus, quæ nõ eliminantur, implet, ciborum coctionem, eorumque diſtributionem efficit infeliciorem, vires enervat, corpus impinguat, ſegne, & invalidum reddit, undè languorum myriadum in causâ eſt, eapropter cecinit Ovidius:

Cernis, ut ingnavum corrumpant ocia corpus?
Vt capiant vitium, ni moveantur aquæ.

Eſt igitur moderatus motus, moderataque quies in ulceratis ſervanda, verùm ſemper partis conditio attendenda eſt.

Excreta, & retenta, aliàs inanitio, & repletio ſub quinto rerum nonnaturalium genere comprehenduntur, pro quorum notione ſciendum eſt, quòd perpetuò aliquid de noſtri corporis ſubſtantiâ vel ſenſibiliter, vel inſenſibiliter deperditur, ad cujus reſtaurationem cibus, & potus ſufficiuntur, atqui ea, quæ ingeruntur, talia planè non ſunt, quale id, quod abſumitur: coctione igitur elaboranda, atque utilia corpori alimenta commutanda ſunt, ſed non tota, eapropter utilium ab inutilibus ſeparatio fieri debet, utilia retinenda, inutilia excernenda ſunt, ut in ſalubri ſtatu corpus conſervetur. Cæterùm ſi quę in corpore retineri debent, excernantur, aut ſi quæ excerni oportebat, retineantur, valetudo depravatur. Undè *Hip. 5. aphor.* 57. *Menſtruis longiùs fluentibus, morbi eveniunt, non fluentibus autem ex utero, morbi contingunt.* Ubi notamus Hip. dixiſſe debere menſtrua ex utero fluere, nàm ſi naturalis evacuatio naturalem non ſervet viam, adhuc morboſa eſt, ut ſi per vomitum menſtrua fluerent, quamvis nimis periculoſa omnimoda ſuppreſſio. Quod dixit Hip. de menſtruis, accipiendum eſt de qualibet

eva-

evacuatione, & retentione. Undè.

Si alvinæ fæces debito non excernantur tempore, coctionem interturbant, inappetentiam cauſant, & nauſeam excitant, quia ex fæcibus fœtidi ſulphuris effluvium elevatur, & ad ventriculum, vicinaſque partes exhalat, dolores excitat colicos, flatibus exitu prohibitis, & alia mala. Si caput feriant excrementitii vapores, vertiginem, cephalalgiam, alioſque inducunt languores. Alvus nimis lubrica potiùs commodum, quàm incommodum affert, dùm lævior facta eſt in ventriculo aliqua ingeſtorum, vel humorum degeneratio, & mox ſeſe exonerat, aut ex reliquo etiam corpore natura validior vitioſos per alvum ſponte excernit humores, & multorum morborum cauſas avertit; attamen ſi frequentiùs, aut diutiùs contingat, corpus neceſſa iò alimento defraudatur, & contabeſcere incepit, vires conſtenuntur, & non rarò inteſtina relaxantur, vel abraduntur. Undè lienteria, Cœliaca, dyſenteria, tenesmus & alia oboriuntur mala. Si verò alvi excrementa ſecundum naturam ſe habeant, mollia ſint, mediocrem habentia conſiſtentiam, colore ſubrufa, nec admodùm fœtida, copiâ autem ingeſtis reſpondeant, tunc ſalubrem indicant ſtatum.

Eodem pariter modo, ſi urina debito reddatur tempore, corpori confert; Si verò citiùs juſto excernatur, diabetem inducit; Si verò diutiùs retineatur, multum damni affert: ſolet nàmque non ſolùm veſicam, parteſque vicinas gravare, ſed ſæpè veſicam adeò replere, & diſtendere, ut poſteà contrahi, atque urina excerni non poſſit, undè interdùm veſicæ inflammatio ſequitur, imò mortis occaſionem hac ratione quibuſdam accidiſſe ex pudore in conviviis, urinæ ſuppreſſionem diuturniorem experientiâ compertum eſt. Hinc tàm urina, quàm alvi fæces non diutiùs retineantur, ſed debito excernantur tempore juxta illud:

Nec mictum retine, nec comprime fortiter anum. Hinc ſuperfluæ humiditates quæ noſtro corpori nutriendo ſunt ineptæ, partim inſenſibiliter perſpirant, partim etiam per ſudores exturbantur, & magna earum pars per veſicam excernitur, ſi per vaſa lymphatica ad renes non delabatur, & in veſicam non profundatur, cachexiæ, & hydropi cauſam ſuppeditat.

Verùm urina naturalis his conditionibus frui debet, nempè mediocris debet eſſe conſiſtentiæ, coloris fulvi, ſine ſedimento, aut cum ſedimento albo, lævi & æquali, quantitate liquidis aſſumptis reſpondens.

Eadem eſt reliquorum excrementorum ratio, ut ſputi, muci, & præſertim flatuum, ex quibus retentis multa oboriuntur mala, ut

Quatuor ex vento veniunt in ventre retento,
Spaſmus, hydrops, colica, vertigo, quatuor iſta.

Hæc enim communis eſt naturæ lex: excrementa excernenda eſſe, ut nutrimentum ex omni parte purum corpori ſuppeditetur, quòd ſi fiat, nutritio quoque rectè fit, corpuſque vegetum, benè coloratum, & omni-

omninò ſanum evadit. Si verò eadem detineantur, alimentum inquinatur, corpus redditur impurum, & tandem morbi excrementis ſuppreſſis cognati ſuccreſcere ſolent.

Sudorem inter excreta, & retenta connumeramus, ea quippe quæ craſſa corpora extenuare valent, & fluidiora reddere, ſudores promovent. Sic in vehementi calore ſudor excitatur, dùm aquoſitates, vel humores attenuati in ſudorem reſolvuntur: quemadmodùm deſtillationibus ſolet contingere. Salubris eſt ſudor, ſi intra ſuos coërceatur fines, nàm per cutis poros toto corporis ambitu, & habitu noxios purgat humores. Nulla febris niſi ſudore perfectè terminatur, imò inveteratis affectibus craſſos, lentoſque humores foventibus, ut deſtillationibus dictis diuturnis, cephalalgiæ, paralyſi, epilepſiæ, lui Venereæ, pectoris hydropi, reumatiſmo, iſchiadi, & aliis articulorum doloribus, utiles ſunt ſudores. Si verò ſuos tranſgrediatur limites, nativi calidi aliquid diſſipat, corpus diſſoluit, vires dejicit, tabefacit, morbum, & ſymptomata multiplicat, & ſi frigidus, & diaphoreticus ſit, mortem præ foribus portendit.

Hùc etiam refertur inſenſilis tranſpiratio ideſt tranſporatio, quæ ſi aliquandiu prohibeatur vel pororum conſtipatione à frigore, vel pravis humoribus retentis, graviſſimos excitat morbos; Si verò conveniens, & legitima ſit corporis tranſpiratio, corpus ſanum, & benè diſpoſitum reddit.

Sed in his evacuationibus ſpatiari aliquantulùm nobis placet, & primò ab urinâ exordium facimus. Per ſolitas urinæ vias ſuperfluas noſtri corporis humiditates expelli omnibus manifeſtum eſt, ſed quomodò, & ubi ſecernatur urina, non omninò hactenùs patuit, vulgares medici putant urinæ materiam ſanguini permiſtam per univerſum corpus deferri, & poſtremò per venas emulgentes ad renes delabi, ibique à ſanguinis maſſâ ſecretam percolari, & per proprios canales, ureteres appellatos, ad veſicam profundi. Verùm experientia docet ſanguinis ſerum non eſſe ejuſdem, aut ſimilis ſubſtantiæ cum urinâ; nàm ſerum ſanguinis, ſi ad ignem evaporet, in craſſam, & glutinoſam concreſcit ſubſtantiam, & valdè dureſcit, quod tamen non contingit urinæ, quæ plurimo ſale cùm volatili, tùm fixo conferta eſſe deprehenditur. Porrò venæ emulgentes ſanguinem non ferunt ad renes, ſed à renibus ad venam cavam: neque ſecùs atque aliæ replentur aliâ ſubſtantiâ, quàm ſanguine. Venarum igitur emulgentium uſus idem eſt, atque aliarum venarum: & munus, quod illis vulgares adſcribunt, verum eſt commentum. Urinæ autem unica tantùm via eſt ſcilicet per venas lymphaticas, ſpirituoſa pars in ventriculo mediante fermentationis motu, quæ è cibis educitur, per fibras ſe inſinuat, quaſi per filtrum, per totum corpus ſe diffundit ad animantis ſuſtentationem, in itinere aquoſas ſuperfluitates in venas hydroticas, ſeu lymphaticas à *Thomâ Bartholino* inventas per oſcilla deponit

nit, partim per diaphæreſim reſolvitur, partim etiam per ſudores eliminatur, ſed magna pars per dicta vaſa lymphatica ad renes, & deinde in veſicam profunditur.

Operæ autem pretium erit hîc animadvertere aperientia à medicis pluribus modis conſiderari; nàm alia ſunt, quæ alvum laxant, alia, quæ urinam ciunt, alia, quæ venarum, & arteriarum oſcula recludunt, alia, quæ viſcerum obſtructiones reſerare dicuntur, & alia, quæ cutis poros pervios, & magis permeabiles efficiunt. Scimus iſthæc à multis confundi, ſed erroris, & periculi plena eſt illorum conſideratio. Cæterùm hæc diſtinguere oportet, nec unum pro altero ſumere: nàm multa videmus urinam ciere, quæ alvum adſtrictionem reddunt; Ea, quæ diaphoreſim promovent, reliquas plerùmque evacuationes cohibent. Hinc eſt, quòd illis ſæpenumerò adſtricta eſt alvus, qui copioſam mingunt urinam: illi verò parciùs meunt, qui plurimùm ſudant. Neque ulla major eſt in corpore evacuatio, quàm inſenſilis tranſpiratio. Adde, quòd hęc præ cęteris ad valetudinem plùrimùm conferre videtur, nàm reliquę evacuationes poſſunt ſine valetudinis noxâ aliquandiù retineri: hęc autem, ſi breviſſimo temporis ſpatio intercipiatur, notabiles parit morbos.

Atqui videmus nonnulla eſſe, quę alvum cieant, alia, quæ urinam provocent, alia, quæ ſudores, alia, quæ ſanguinem per venarum oſcilla exſudare faciant, inquirendum profectò foret, qua vi ejuſmodi producantur affectus; nàm quod medici ajunt hæc fieri propria, & inſitâ rerum facultate, ſed hoc philoſophi cupiditatem nequaquàm explere videtur. Nobis veroſimile videtur alvum citari ab his, quę vellicare, & ſtimulare ventriculum poſſunt: quemadmodùm naſipurgia ſtimulum naribus admovendo, ſternutationem, & humorum illapſum promovent: & quæ palato ingrata ſunt, ſalivam copioſiùs excitant. Quæcumque verò ſalis naturam pręferunt, urinam cieunt, naturam enim ad evacuationem ſtimulant. Et quia vegetabilium ſalia poſſunt ejuſmodi ſtimulos excitare, idcircò ad promovendam urinam valdè conferunt. Similiter, quæ corpora extenuare apta ſunt, ſudores promovent. Denique menſtrua, & hęmorrhoides excitantur ab his, quę ſanguinem extenuare valent, aut acriorem facere, ut propterea venarum oſcilla aperire queant.

Non ſolùm excreta, & retenta morbos generare poſſunt, verùm ſi utilia intempeſtivè, atque immoderatè evacuentur, vires dejiciunt, corpus conſumunt, & morbos illis affines excitant. Sic repletio vel ratione multitudinis, vel pravæ qualitatis, vel ratione non rectè operantis ventriculi, corpus alterat, & morbos parit. Ratione multitudinis ventriculi vis obruitur, & reſiſtentem multitudinem ſuperare non poteſt, ingeſta corrumpuntur, & non fermentantur, ac multitudo corrupta niſi vomitu, vel diarrhœâ evacuetur, ventriculi actionem ità conturbat, & irritat, ut omnes ventriculi actiones depravatas, & inordinatas efficiat, quibus depravatis,

ſeſſimi motis morbi contingunt. Hinc *Hip. 2. aph. 21.* inquit: *Quicumque morbi ex repletione fiunt, evacuatione curantur, & quicumque ab evacuatione, curantur repletione, & aliorum contrarietate.* Idemque peculiariùs oſtendit 2. *aph. 51. Plurimùm atque reſpentè evacuare, vel replere, vel calefacere, vel refrigerare, ſivè quovis alio modo corpus movere] periculoſum; omne enim nimium naturæ inimicum, ſed quod paulatim fit, tutum eſt, cùm aliàs, tum cùm ab altero ad alterum tranſitus fit.* Ratione pravæ qualitatis ingeſtorum non ſolùm ventriculi actio à promovendo in iis fermento deſiſtit, ſed principium motûs ipſius actionis à pravâ qualitate ad depravatè movendum adigitur, totamque ventriculi œconomiam ſubvertit, & per conſequens proprium nutrimentum degener reddit, quòd ſi citò ad ſtatum ſecundum naturam non adigitur: multorum morborum erit occaſio. Ratione non rectè operantis ventriculi, vel fermentatio, vel ſeparatio utilis ab inutili depravatur, undè congeries fit in illo ſuperfluitatum, quibus aſſuefactus ventriculi rector ſpiritus non adeò vehementer in ſuis motibus turbatur, undè eſt, quòd ſuperfluitates illæ potiùs chronici morbi, quàm acuti occaſiones eſſe poſſunt; obſtructiones enim inappetentiæ, affectiones hypochondriacæ, aridura, tabes, hydropes, & ſimiles morbos inducere ſolet.

Magna eſt cibi, & potûs vis in alterandis noſtris corporibus, enimverò quicumque cibus etiam familiariſſimus, & conſuetus nequit corpus alere, niſi mutetur, & aſſimiletur, ut vulgò medici loquuntur: atqui hæc aſſimilatio, & mutatio non poteſt fieri ſine aliquâ ipſius animalis alteratione, quippè *omne agens* (ut eſt vulgare enunciatum) *agendo patitur:* igitur neceſſariò cibus, & potus corpora noſtra afficere debent. Sed illud inter cœtera hîc venit obſervandum, quòd varia, & multiplex eſt ciborum natura, neque omnibus æquè ſalutaris, aut noxia. Quinimmò inveniri ſolet peculiaris quædam hominum diſpoſitio, quæ à rebus communiter ſalubribus maximoperè lædantur. Sic nonnulli non minùs à carne, aliavè ſimili re afficiuntur, quàm à Lethali veneno, quantùm autem in ciborum ratione ciborum valeat conſuetudo, vix facile eſt enarrare; nàm & ipſis quoque venenis homines veſci aſſuevêre. Aphri plerique opio valdè delectantur, & integras ejuſdem drachmas devorant, & nota eſt Mithridatis, & aliorum hiſtoria, qui longo uſu didicêre venenis paſci. Indi tabacum devorant, ut inebrientur, & in mentis alienationem inducantur. Nec vinum ex ſuâ ipſius naturâ nobis familiare, & amicum eſt, ſed tale potiùs uſu ſolet evadere. Id quod cibus non valetudinem modò poteſt immutare, ſed mores etiam, & quodammodò naturam.

Ex-

Excreta igitur, & retenta in ulceratis ad ordinarias leges debito modo revocanda arbitramur, præcipuè menſtruorum in fœminis fluxus ſolitus promoveatur, inſenſilis tranſpiratio non impediatur, ſic urina, lac, & ſaliva, ut & alvus ſit lubrica naturâ, vel arte.

Inter ea, quæ excernuntur, vel retinentur, Veneris uſum collocamus, eſtò amorem cum Venere conſiderandum putemus; nàm ut amor profectò in animi affectibus eſſet recenſendus. Cæterùm maximam eſſe Veneris vim, ejuſque uſum magnoperè ſeu officere, ſeu prodeſſe manifeſtum eſt, & virginibus, & viduis, quæ ob ſeminis retentionem in graviſſima ſæpenumerò incurrunt ſymptomata, ut interdùm mortuis ſimiles decumbant. Pariter & importunus ejuſdem uſus plurimos infert morbos, podagram, chiragram, petulantem ſenectutem, alioſque quamplurimos languores.

Veneris uſus moderatus valetudini confert, homines nàmque hilares reddit, calorem excitat naturalem, appetentiam acuit, ſenſus, & ſpiritus vivificat, animi paſſiones lenit, corporis torporem eliminat, membris levitatem conciliat, & tandèm ſpecies perennat, undè conſonum eſt per Veneris uſum, ut vitam, quam à parentibus hauſimus, aliis reſtituamus, nè cum campanæ ſonitu noſtra pereat vita. Hinc meritò Galenus Epicuri ſententiam damnavit, qui Venerem nihil prorſùs ad valetudinem conferre docuit. Ætas veneri aptiſſima eſt juvenibus atque viris.

Cæterùm immoderatus Veneris uſus viros magis, quàm fœminas lædit, ſpiritus nàmque diſſipat, nativum reſoluit calorem, univerſum refrigerat corpus, cerebrum, oculos, & articulos, nervos, & ventriculum debilitat, triſtitiam parit, ſed non in fœminis, undè memoriæ, intellectionis, ſenſuumque imbecillitatem infert, vitam breviat: præ omnibus ſenibus, naturis ſiccis, debilibus, & convaleſcentibus plurimùm Veneris palæſtra nocet. Quâ ratione Venus ab *Epicuro* damnabatur, quia, cùm ſummum bonum in rectâ corporis conſtitutione, & valetudine collocaret, [hanc enim ille voluptatem appellabat] Venerem reſpuebat, utporè quæ valetudinis commodo officeret. Hinc autem eſt, quòd mulis, monachis, cœlebem vitam agentibus longior ſit vita, quàm aſinis, & equis; abſtinent enim plerùmque illi à Venere. Si ſemen diutiùs retineatur, corporis totius gravitatem, & torporem inducit, & ſi corrumpatur, graviſſima ſymptomata, qualia virginibus, viduis, & uxoribus, quæ ignavos habent maritos, excitat. Veris tempus magis Veneri eſt idoneum, deindè hyemis minùs autumnus, omnium minimè æſtas, quo tempore eſt omninò abſtinendum, hinc poëta cecinit:

Eſt Veneris fugienda tibi immoderata voluptas
Nàm capiti, mentique nocet, ſenſusque retundit,
Virtutemque hebetat animalem, & corporis omnes
Debilitat nervos, infirmaque pectora reddit.
Parca tamen laudanda quidèm eſt: hæc una calorem
Excitat, hæc hilares animos facit: indè ſequuta
Membrorum levitas, torporem expellit, & infert
Spiritibus vitam, præſertim ubi purpureum ver,
Autumnuſvè ſuum exponit maturus honorem.
Tandèm hyeme, atque æſtate Venus lethale venenum eſt.
Crebra Venus nervos, animum, vim, lumina, corpus
Debilitat, mollit, ſubripit, orbat, edit.

Adhoc ut Venus valetudini conferat, duæ requiruntur conditiones, una, ut ejus uſus ſit moderatus; altera, ut debito fiat tempore, undè ſi ſub his adhibeatur conditionibus, homo fit ſeipſo agilior, atque meliùs perſpirans: moderatus verò ejus uſus conſiſtit, ut homo ex eo non debilitetur, & nullo modo laxetur. Cœterùm nonnulli tempus, & horam præſcribere ſolent, in qua ſine valetudinis noxâ Venus obiri poſſit, hanc aliqui dixêre eſſe horam noctis tertiam, quòd hoc tempore prima, & ſecunda coctio jam abſoluta, & tertia etiam eſt dimidio facta. Verùm hæc vana, & ridicula ſunt, nec quiſquam erit, qui hæc adamuſſim ſibi ſervanda perſuadeat. *Hippocrates* creditur Veneris tempus perſcripſiſſe, cùm dixit: *Labor, cibus, potus, ſomnus, Venus, omnia mediocria*, quaſi hîc omnia eo ordine, quo ſcribitur, obiri debeant, ut primò ſit laborandum, & corpus exercendum, deindè opportunum alimentum ſit præbendum, & conveniens potus, tertiò dormiendum, & poſtremò Venus à ſomno ſit exercenda. Ab hac *Hippocratis* ſententiâ diſcrepat *Cornelius Celſus*, qui ſalubriorem ait eſſe Venerem interdiù, quàm ſequitur cibus, quàm noctu, quam ſequitur labor, & vigilia.

Aliqui magis in die Venereum concubitum exerceri laudant, quia ſtatim à prandio, vel Cœnâ, poſt cæteris, & Bacchi munera, ſpiritus promptiores, alacriores, & vegetiores ſunt, ac homo ardentiùs Veneris connubia celebrat. Quidem noctù potiùs, quia calor per ſomnum, & tenebras intùs collectus meliùs coctionem perficit, & phantaſia ab aliis objectis non diſtracta meliùs veneris dulcedini incumbit, & pudor, cùm ſit veneri inimicus, & in nocte nullus ſit pudor, nocturnum tempus Veneri magis arridet.

Verùm in Veneris uſu plurimùm valet conſuetudo, & particularis quædam ſubjecti natura; nàm alii alacriùs noctù, alii promptiùs, & fortiùs interdiù hoc munus obeunt: alii pleno ſtomacho meliùs, alii commodiùs jejuno ſtomacho. Quapropter non poteſt homo in Veneris uſu exquiſitâ uti methodo, nè aliquem committat errorem, præcipuè ſi libidinis œſtro percitus occaſionem habeat promptam, ac proindè ad valetudinem tuendam in omnibus non

non oportet medicis credere, qui nè nihil dicere videntur rerum quarumdam uſum, & præſertim in rebus venereis, ubi *trahit ſua quemque voluptas*, & omninò errores ſunt inevitabiles ob innatum ſpecies propagandi deſiderium. Qua de rè conſulendæ ſunt in hac materiâ mulieres, quia ipſe noctù, & die, & toties, quoties occaſio dabitur, Veneri indulgendum eſſe affirmant.

Juvat in majorem conjugum commoditatem jucundis digreſſionibus aliquantulùm in Veneris paleſtrâ ſpatiari circa modum, quo quiſque uti poſſit, ſed, quia verecunda res eſt, & noſt o cœlebatûs ſtatui abſona, nè pagina evadat impudica, eſtò non erubeſcat, & caſtæ nè lædantur autes, pauca leviter attingemus.

Quidam medici, ut Arabes, figuram damnant, in qua vir mulieri ſubjicitur, quia laborat vir in ſeminis emiſſione, & non rarò in veretrum aliquod deſcendit excrementum ex utero, quòd plurimùm obeſſe poteſt, præcipuè ſi ſpurca fuerit mulier lue Venereâ. Addimus & nos utrorum ſemen intra uterum ejaculari non poſſe, ſed in emiſſione per veretrum labi, & foràs excerni.

Alii commendant, ut coitus quadrupedum more exerceatur, ità Arabes medici, *Mercurialis lib.* 1. *de morbis mulierum*, *Paulus Ægineta*, & quamplurimi alii. Et reverà hic modus naturalis eſt, cùm omnibus animantibus ſit communis, & Veneris furtis commodior, ac compendioſior; nàm ſic vir anguſtè concumbit, penis capulo tenus admittitur, præſertim ſi mulier aliquantulùm inclinata decumbat. Prætereà ad concipiendum maximoperè confert, ſi à tergo belluarum more vir cum muliere Venere utatur, ità philoſophans cecinit *Lucretius lib.* 4.

Et quibus ipſa modis tractetur blanda voluptas,
Id quoque magni refert. Nàm more ferarum,
Quadrupedumque magis ritu, plerùmque putantur
Concipere uxores; quia ſic loca ſumere poſſunt
Pectoribus poſitis, ſublatis ſemina lumbis.

Imò ſi mulier ſit ſterilis, hoc modo fœcundatur, ut *Q. Serenus Gordiani Imperatoris præceptor*, cùm ſcripſit ſuper hic Lucretii carminibus:

Irrita conjugii ſterilis ſi munera languent,
Nec ſobolis ſpes eſt, multos jam vana per annos
Fœmineo fiat vitio res; nec nè, ſi-lebo.
Hoc poterit magni quartus monſtrare Lucreti.

Qui modus non eſt ità explodendus, ut ſecùm magnam non habeat rationem, & potiùs dictu turpe, quàm factu videatur. A tergo coitum conceptum juvare oſtendunt, confirmantque peritorum anatomicorum obſervationes, qui obſervârunt, ut ſemen virile rectâ uteri orificium percuteret, ab eodemque attraheretur, naturâ ità fabricaſſe viri foramen in inferiori glandis parte, atque uteri os ad ſuperiorem pudendi regionem, ut in naturali copulâ more omnium animalium factâ, hæc duo foramina ità è directo ſibi mutuò occurrant, ut ſemen è co-

è cole prodiens, ſtatim in utero, nullâ aliâ re impedito concipiatur, adduntque hunc ſolùm generandi gratiâ eſſe naturalem coëundi modum: ità enim dicunt mulieres naturalem illum brutorum coëundi modum minùs laborioſè ſuſtinere, frœnum, & nympham invicèm atteri, quæ partes præcipuæ ſedes ſunt ad coëundum in utroque ſexu ſeminis motum, tandemque oſcula genitalium ſibi mutuò è directo occurrere,

Huic anatomicæ obſervationi addimus, & nos ità virum cum uxore utero gerente concubere, ut abſque abortûs ſuſpicione immoderatum Veneris uſum exercere poſſe, aliàs facie ad faciem præcipuè ſi vir concubens in ſeminis emiſſione moretur, vel fortis ſit, abdominis muſculos comprimit, vel ligamenta, quibus fœtus utero annectitur, rumpit, uterum agitando, vel vaſa umbilicalia rumpendo, & fœtum agitando, abortûs cauſa eſſe poſſit. Et nos multos viros novimus, qui cum prægnantibus uxoribus facie ad faciem coëuntes, præter abortum, earum fuerunt cauſa necis: imò aliquos, quos nos, & alii cognoſcimus hos uſos dolo, incautas necârunt uxores, & ad ſecundas tranſierunt Nuptias.

Scimus nonnullos pecudum more naturalem coëundi modum explodere; ac veluti Gorgonis capite percitos contremiſcere, illumque tanquàm nefandum recenſere, & inter capitalia referre crimina, ac proindè ut naturæ humanæ diſſonum ab hominum memoriâ delendum, & eliminandum fore credunt; Cœterùm dulciter decipiuntur, non enim anatomicorum demonſtrationes, medicorum obſervationes, & eccleſiaſticorum ſcriptorum doctrinas callent.

Unum *Thomam Sanchez* præ cæteris referemus, qui in inculpato matrimonii uſu examinando, omnes ſuperminet, *Tomo 3. lib. 9. Diſp. 16.* aliquandò ſitûs inverſionem omninò culpâ vacare probat: videlicèt, ubi non captandæ voluptatis gratiâ accidit, ſed aliquâ juſtâ cauſâ intercedente, ut quia corporis diſpoſitio aliud non patitur ob pinguedinem viri, vel propter ſuffocandi fœtûs periculum in prægnante, vel aliâ ſimili honeſtâ cauſâ occurrente, & cum eo ferè omnes DD. conveniunt, probantque hunc modum non ſolùm non eſſe capitale peccatum, verùm etiam licitum, culpâ vacare, & in aliquibus caſibus eſſe præceptum. Quòd ſi in juſtâ cauſâ licet, non licet, quia malum, ſed quia bonum, ſi bonum in juſtâ cauſâ etiam quomodolibet bonum, quod enim eſt tale, ſemper eſt tale. Prætereà, remotâ juſtâ, & honeſtâ cauſâ, idem author variis rationibus culpâ lethali vacare docet, quia ſervato legitimè vaſe, ſolus ſitus, & concubendi modus variatur; naturalis enim eſt, quia mulier eſt ſuccuba, & vir incubus, vir agens, & fœmina patiens. Inſuper ordinis perverſio eſt in ſolis accidentibus, cùm vas legitimum obſervetur, & modus eſt accidens. Tandèm præpoſterè non impeditur generatio; imò ad concipiendum maximè confert, & præcipuè ſi mulier ſit ſterilis, hoc modo fœcundatur; nec adeſt effuſio-

nis ſeminis extra vas periculum, quia ſemen rectà ad uteri fundum ejaculatur, præſertim ſi mulier aliquantulùm inclinata ſuccumbat: cùm igitur in ſitûs inverſione ſervetur finis matrimonii legitimus, qui eſt ſobolem concipi, eſtò inordinatè quæratur delectatio intra matrimonii limites, culpâ vacare capitali, & licitè exerceri poſſe putamus.

Alium coëundi modum alii commendant, nempè facie ad faciem, præſertim ſi mulier formoſa ſit, ità cecinit *Naſo lib. 3. de arte amandi*:

Quæ facie præſignis erit, reſupina jaceto:
Spectetur tergo, cui ſua terga placent.

Cœterum hic modus eſt meræ hominum laſciviorum delectationis inventum, qui oſcula, mammarum contactus, aliaſque delicias generationi nihil famulantes quærunt. Undè poſitum, quo venter ventri, pectus pectori, & os ori admoveatur, ſat celebrare nequeunt, pro cujus commoditate, ut nudi in letto cubant, etiam ſubuculâ ſpoliati præcipiunt: ſed hæc dicta ſint theoricè, non verò practicè.

Sed in dubium vertunt authores, an accenſâ candelâ Veneris fœdus celebrari debeat? Pro qua re dicunt, ſi deformis ſit mulier, aut verecunda nimis, exerceatur in tenebris; ſi verò maximè formoſa, tria accendantur lumina.

Poſt celebratum hymeneum laudandi ſunt illi viri, & mulieres, qui ſtatim à Venere genitales partes ſiccant, vel urinâ abluunt; ſolent enim quædam ſordes genitalibus adhærere, quæ ni tollantur, brevi contactu puſtulas inducunt.

Cæterùm hîc eam tantùm Venerem intelligere proteſtamur, quæ ad generis humani propagationem ſpectat, modo legitimo, & divinis legibus conceſſo; neque enim ad valetudinem ſervandam illicitâ Venere quiſquam uti debet, ſed ſimul uterque finis coire, & conjungi poteſt, ſcilicet ut liberis opera detur, & ſanitatis corporis habeatur ratio: nihilque valetudini conſervandæ gratia tentare opus eſt, quod legibus divinis ſit contrarium: & Creator homini tantum, & hac in re indulſit, quantum ad omnia, quæ ſanitati obeſſe poſſunt vitanda, eſt neceſſarium.

Verùm quia non omnes eſſe poſſunt licito hymeneo conjuncti, & plerique caſtitatem ſervare vel volunt, vel debent: quomodò iſti, quibus Venus eſt omninò interdicta, ſe gerere debent, poſtremò inquiramus oportet.

Primò, prohibeatur ſeminis generatio, vel reſolutio multis laboribus, & victûs parſimoniâ cum omnimodâ à vino abſtinentiâ; nàm *ſine Cerere, & Baccho friget Venus.* Sancti patres ad ſervandam caſtitatem frequenter orabant, & jejunabant, nàm *hoc genus dæmoniorum non ejicitur niſi in oratione, & jejunio.*

Secundò externorum habenda eſt ratio, juxta illud:

Quid facies facies, Veneris cùm veneris ante?
Nè ſedeas, ſed eas, nè pereas per eas.

Et *Lucretius lib. 4. de rerum naturâ* his verſibus mulierum aſpectum fugiendum eſſe ſuadet;

Sed fugitare decet ſimulacra, & pabula amoris
Abſterrere ſibi, atque aliò convertere mentem.

Undè mulierum imagines cavendæ, epiſtolæ adamatoriæ mulieris haud legendæ, nec amatorij libri, & præcipuè earum fugiendus aſpectus, id nos docet rudis aſellus, qui onuſtus, & labore conſumptus, viſâ aſellâ, ſtatim rudit, qui paulò anteà neque minis, neque clamoribus, aut verberibus ad motum concitari poterat, currit poſteà onuſtus, & fatigatus ſuam tentat explere libidinem: Videte, quantùm valeat rei amatæ aſpectus! Et denique ſermones impudici, converſationes fœtidæ, & omnia alia vitanda, ut in eodem aſello didicimus, qui ſtatim, olfatâ aſellæ urinâ, ad Venerem incitatur, & dùm nos aliquem in pariete mingentem vidimus, ſtatim mingere cogimur, quia tunc acrimoniam advertimus, quàm anteà, quia mens aliò vagabatur, non advertebamus, ità etiam & ſpiritus ſenſitivus moleſtans, qui anteà ob inadvertentiam non ſentiebat, quia poſteà propter pravam conſuetudinem advertitur, mirè nos angit, & ad Venerem movemur.

Eſt itaque Veneris uſus ulceratis vitandus, ne breve illud dulcedinis tempus diuturna reddat ulcera.

Tandèm moderata animi pathemata ad conſervandam totius corporis conſtitutionem non ſolùm maximam habent energiam, ſed corpus à naturali ſtatu in morbos conjicere, & interdùm ſubitæ morti dare poſſunt immodici eorum exceſſus, ac propterea medici fuerit, diligenter in eorum, quorum cura ſibi concredita eſt, affectus inquirere, ut ſi quos vehementiores adeſſe animadvertat, eos quantum poteſt corrigere, & ſi quid mali ſanitati afferre poſſint, oſtendere. Cæterùm animi motus in toto corpore non parvam efficiunt mutationem, tamen illud membrum imprimis, & maximè afficitur, quod primò in affectibus movetur. Fiunt hi ſubiti motus vel à corporis centro ad circumferentiam, ut eſt ira, gaudium &c. vel à circumferentiâ ad centrum, ut timor, mœror &c. Qui igitur incolumem vitam ſervare cupit, animum ſedatum, & tranquillum aucupari, & vehementibus paſſionibus reſiſtere debet. Verùm quia impoſſibile eſt ab omnibus animi pathematibus ſeſe immunem reddere, adnitendum propterea ſummâ rationis vi illis obſiſtere, eorumque impetus coërcere.

Benignæ animi paſſiones ſunt gaudium, & ſpes, cæteræ verò dicuntur malignæ, & à *Platone* animi ægritudines nuncupantur, & non ſolùm ſunt ira, timor, mœror, invidia, pudor, deſperatio, ſed etiam anxietas, exclamatio, impetus, rixa, odium, temeritas, audacia, incontinentia, iniquitas, & omnes alii ſimiles animi motus, qui ſi modum excedant, magnas in corpore efficiunt mutationes.

Pro tuendâ tamen valetudine, & naturali corporis conſtitutione aptiſſimus, corporique noſtro amiciſſimus affectus eſt gaudium; ſpes nàmque cùm ſit futuri boni expectatio, eſt afflictorum medicina; gaudium itàque moderatum, & non repen-

pen-

pentinum ad conſervandam valetudinem principem tenet locum, totum enim corpus, atque imprimis cor, & ſpiritus vitales recreat, calorem, ſpiritus, & ſanguinem à centro ad corporis periferiam diffundit, undè functionum vigor excitatur, corporis habitus nutritur, humectatur, vivido, ac florido ſuffunditur colore, ſenectus retardatur, & vitæ tempora producuntur, tandèm multos præ ſolo gaudio morbos evaſiſſe obſervavimus. Si gaudium ſit immodicum, vel repentinum, cor relaxat, nàm in gaudio ſpiritus à centro ad circumferentiam moventur, veluti dilatatione quadam factâ ad præſentis objecti fruitionem, ſpiritus nimiùm diſſipat, ad externas diffundit partes, diſſoluit, qui cor deſerunt, & internas refrigerant partes; undè ex nimio gaudio, vel repentino multos in ſyncopen incidiſſe compertum eſt & interdùm pleroſque extemplò occubuiſſe hiſtoriæ teſtantur.

Sicut gaudium animi ſecuritatem, placiditatem, & quietem affert, ità mœſtitia, quæ gaudio eſt oppoſita, quia ſpiritus, & ſanguinem à corporis circumferentiâ ad centrum retrahit, oppoſitos inducit affectus, nàm ſubitas mutationes in corpore, ut terror panicus, non efficit: tamen ſenſim, & pedetentim id plurimùm immutat; nativum enim debilitat calorem, corpus refrigerat, ſiccat, diſſoluit, faciem reddit decolorem, pulſumque imminuit ob cordis conſtrictionem, interdùm febrem ob prohibitam tranſpirationem accendit, coctionem vitiat, vigilias inducit, ſpiritus obtenebrat, ingenium obtundit, memoriam debilitat, rationem impedit, & inſaniam inducit. Naturalis facultatis imbecillitatem parit, ſpiritus, & ſanguinem ob frigiditatem craſſiorem reddit, & hinc morbos melancholicos inducit à quibus non facilè triſtes ſe extricant.

Ira, cùm ſit ſanguinis accenſio, ſivè ebullitio circa cor propter appetitum vindictæ, ſpiritus, & ſanguinem turbat, exagitat, accenditque; ea propter ſpiritus, & ſanguis effervеſcit, & cum impetu ab interioribus ad exteriora moventur, & hac ratione irati fiunt rubicundiores, & ad omne ſcelus promptiores, corpus calefacit, pulſus auget, accelerat, febres accendit, alioſque excitat morbos. Si valdè effrœnis ſit ira, rationem ſubigit, & de ſede ſuâ dimovet. Patiuntur quoque irati artuum tremores, ſpirituum diſſipationes, virium reſolutiones, cordis palpitationes, convulſiones quandòque & mulieres abortum.

Cæterùm quærimus, an ira aliquem interimere poſſit? Reſpondemus affirmativè, eſtò in irâ nec calor extinguatur, nec ſuffocetur, ſed liberè ſaltèm, & cum impetu per univerſum corpus diffundatur, nàm hoc verificatur de frigidis corporibus, in his nàmque calor debilior exſuſcitatur, vegetior redditur, vires augentur, undè his naturis iraſci valdè utile eſt. Hinc in morbis frigidis dictis excitanda eſt ira, & in calidis vitanda; ſi verò in corporibus calidis exerceatur, poteſt ſpiritus diſſipare, vires diſſoluere, ſyncopen inducere, & conſequenter mortem, vel ex humorum agitatio-

ne vertiginem, apoplexiam, & epilepſiam afferre poteſt, & poſtremò mortem.

Timor etiam inſignes in corpore efficit mutationes, nàm in hoc calor, ſanguis, & ſpiritus exteriora deſerunt, & ad cor ſubitò revocantur, undè partes externæ algeſcunt, corpus pallet, pulſus fit parvus, artus contremiſcunt, dentes ſtrident, vox interrumpitur, vires concidunt: interdùm alvus ſoluitur, & urina involuntariè profunditur ob muſculorum imbecillitatem, vel reſolutionem, teſtanturque hiſtoriæ quoſdam metu mortis, & pœnarum unicâ nocte canos factos. Obſervatum fuit puellulum, dùm duo ſui fratres majores laqueo ſuſpenderentur, quia delicti erat particeps, & in pœnam juxta patibulum ſpectaculo aſtabat, ſanguinem toto corpore ſudaſſe. Imò in nimio timore, ſuffocato calore, quoſdam expiraſſe compertum eſt. Non ità tamen lædit timor, ut aliquando etiam aliqua commoda non afferat, nàm quandò moderatus eſt, & præcipuè in corpore calido, ſolet calidam partium conſtitutionem moderari, fluxiones frigiditate, quam inducit; cohibere, & furentem animum reprimere. Et nos multos morbos, timore incuſſo, ſublatos obſervavimus.

Tandèm in pudore primò ſanguis, & ſpiritus à corde ad externas partes fertur, deindè à partibus externis ad cor ſe retrahit; undè in pudore ſanguis, & ſpiritus has aſſiduas efficit viciſſitudines, & variæ colorum mutationes brevi tempore in pudibundis conſpiciuntur.

Enarratis ſex rebus nonnaturalibus, communi ſtatuimus ſententiâ ex earum legitimo, & moderato uſu ſanitatem conſervari, & languores abjici, contrà verò ex importunâ earundem adminiſtratione morbos generari, atque foveri: in omnibus itàque mediocritas ſeligenda eſt, & ideò *Hip.* inquit: *labor, cibus, potus, ſomnus, & Venus, omnia mediocria,* quia

Eſt modus in rebus, ſunt certi denique fines,
Quos ultra, citraque nequit conſiſtere rectum.

Cap. X.

De Vlcere ſimplici.

Illud ulcus ſimplex, ſeu vulgare dicimus, quod à ſale ſimpliciter corroſivo, parùm exaltato producitur, nec aliorum ſalium energiam habet adjunctam, nec ullo alio ſymptomate ſtipatur.

Signa.

Ulcus ſimplex omnibus corporis partibus evenire poteſt, tàm externis, quàm internis, idque pus laudabile reddit, album, læve, æquale, & minimè fœtidum, vel ichore madet, nec ſymptomata habet adjuncta, ut ſunt intemperies, inflammatio, eryſipelas, humorum affluxus, & Cætera, de quibus in propriis capitibus dicemus, ſed continui ſolutionem tantùm in ſuperficie habet, ità ſunt herpetes ſimplices, ſerpigines, ſcabies, & cæteræ ſimplices cutaneæ excoriationes.

Cauſæ.

Pro ſimplicis ulceris cauſâ Galenici humores acres, erodentes, eoſque pituitoſos, bilioſos, vel melancholicos aſſignant. Cæterùm ità perpetuò in omnibus ulceribus has repetunt inſulſitates, & ineptias, ac ſemper in ulceribus hepar incuſant, tanquàm ulcerum officinam, ut nauſeam, ne dicamus vomitum, pariant, & ſe ridiculos exhibeant.

Ulcus ſimplex, juxta noſtram ſententiam, provenit à ſale balſami radicalis abundanti, qui per diapherefim ad aliquam cutis partem, vel ad cutem totam, tanquam ad ſentinam, & commune totius corporis emunctorium demandatur: Si ibi magis, ac magis deficcetur, corroſionem acquirit, pruritum excitat, ſenſim excoriat cum aliquali ſubjacentis carnis diminutione, & partem ulcere ſimplici exulcerat, ſi ſal nullâ aliâ, quàm ſimplici energiâ imbuatur. Porrò ſi ſal fixior magis profundè exulceret, dummodò nullâ aliâ qualitate, quàm ſimplici corroſione partes afficiat, nec proindè curationem mutat, ſed iiſdem, & ſimilibus omninò medicamentis ulcus ſanari poteſt. Ulcus ſimplex non tantùm à cauſâ internâ corpori advenit, verùm etiam externâ, quæ contagio, vel veneno eſt expers.

Prognoſis.

Simplex ulcus, quod cutem obſidet, & ſuperficiale eſt, faciliùs, & breviori tempore curatur. Idem dicendum eſt, ſi quam habeat cavitatem, & nullum accidens illi conjungatur.

Curatio.

Simplex ulcus ſimplici quoque curationis modo curatur, nàm præter continui ſolutionem, nullum aliud accidens habet adjunctum.

Galenici in ulceris ſimplicis curatione primò corpus purgant, ſi corpus ſit cacochymum, nè humores ad partem affectam ampliùs fluant. Verùm medicamenta purgantia in ulceribus nullatenùs ſunt adhibenda, quia, juxtà noſtra principia præter virus laxativum, balſamum radicale excalfaciunt, calorem pro enim in corpore humano augent, calor auctus ſalia exaltat, & in cutis ſuperficiem, tanquàm ad emunctorium exturbat, ibique ulceribus ſymptomata aggerant, ut in ſcabioſis compertum eſt, quos quò plus purges, eò ſcabiem pertinaciorem reddes. Præterea aſſignant Galenici pro ulcerum cauſis humores acres, & corroſivos, ſed medicamentis ad hos purgandos ſunt expertes, niſi tantùm de communi morborum omnium, quòd ſi per accidens hos purgari dicant, nullam habent certitudinem, an expurgentur, nec ne. Sufficit ulceratis alvum habere fluidam, & laxam, qua niſi potiatur languens, ea arte provitanda eſt. Deindè expurgatâ alvo, ſi corpus ſit pletoricum, ad phlebotomiam deveniunt. Cæterùm pletoria rara eſt, ut muſcæ albæ, & rariſſimè ab optimè notæ medicis fuit obſervata, tantùm à bardis ſæpiùs obſervatur; ſufficit

ſufficit namque hos colorem faciei floridum, & rubicundum, vel corporis habitum carnoſum, & benè compactum ſpectare, ut perperàm pro pletorico accipiant. Expedit ulceratis ſanguinem minuere, ſed multo tutiùs, atque commodiùs eum per inediam ſoluere.

Poſtmodùm in partis poris ſanguinis, vel humoris effuſi aliquid hærere ſupponunt, & ut illud coquant, id eſt in pus mutent, digeſtivum uſurpant medicamentum,ità celebre eſt illud vulgare digeſtivum, quod paratur ex *terebinthinâ Venetâ, oleo roſaceo, & ovorum vitello.* Poſt digeſtivum abſtergentibus utuntur medicamentis, ut

℞. *Reſinæ abjetinæ* ℥j.
olei roſacei ℥ vj.
pulv. thuris ʒ.j. *m.*

Vel ſi majoris energiæ abſterſione opus ſit,

℞. *Mell. roſac.* ℥.j.
terebinth. ℥. ß.
ſucci apii ℥ j.
pulv. thuris,
farinæ hordei ana q. ſ. m.

Abſterſo, & mundificato ulceri incarnantia, ſeu ſarcotica applicant medicamenta, hujus farinæ ſunt unguenta, *baſilicum, aureum, de tutiâ, lithargyrio, plumbo &c.*

Noſtra de ulceris ſimplicis curatione indicatio requirit, ut balſamum radicalem ad ſuam temperiem reducamus, & reſtituamus, nàm ſimulatque ſuam nactus fuerit temperiem, ſoluti continui unio in promptu erit, & eſtò medicus illam impedire velit, non poteſt.

Si ulcus ſit ſuperficiale in cute, optimum remedium erit *aqua lapidis medicamentoſi, vel unguentum ex ſuccis refrigerantibus* dictum, aliàs à nobis deſcriptum, vel præſtantior erit *balſamus ſulphuris, vel emplaſtrum Diaſulphuris.* Cæterùm ſi ulcus ex balſami torpore in unionem pigrè abeat:

℞. *Croci Martis opt. præp.*

Et ulcus bis in die eo aſpergatur, & infra duos dies ſolidatum erit. Ejuſdem efficaciæ erit *lithargyrium aureum* in pollinem redactum, & eodem modo applicatum. Notari tamen hîc debet, quòd pulverum aſperſio ablutionem cum vino tepido requirit, quoties ulcus deligatur.

Si concoctam expurget materiam:

℞. *Empl. de gratiâ Dei.*

quod optimè ſit compoſitum, & ulceri ſuperimpone, nàm infra quatuor dies cicatricem inducit. Sed præſtat *emplaſtrum noſtrum Benedictum.* Si quomodo profundum ſit ulcus:

℞. *Empl. fodic.*

quod ulceri impone, & infra ſex dies ulcus ad cicatricem reducet. Remedia univerſum reſpicientia corpus in his ſimplicibus curandis ulceribus prætermittimus; neceſſaria enim non ſunt, ſufficitque tantùm victûs ratio cum mediocri diætâ, ut curatio ex voto reſpondeat.

Cap. XI.

De Vlcere cum intemperie.

SÆpè accidit, ut ulcera ſimplicia non ſint, ſed alii ipſis conjungantur affectus, undè operæ pretium erit dicta ulcera per acciden-

tium

tium concomitantiam diſtinguere, & ſecundum parvam, vel magnam accidentium pravitatem remedia applicentur oportet, quæ vel à balſamo, vel à continentibus partibus vitium auferant, & ulcus ad perfectam ſanationem perducant, Agimus primò de ulcere cum intemperie in Galeniſtarum gratiam, quorum dogma eſt caloris, frigoris, humiditatis, & ſiccitatis, quia ſæpè intemperies ulcus comitatur, quæ cùm accidit, ulceris ſanatio impeditur.

Galenus de diff. morb. c. 1. docet, quòd intemperies alia ſit ſimplex, calida ſcilicet frigida, humida, & ſicca: alia compoſita, calida humida, calida ſicca, frigida humida, frigida ſicca; & hæ omnes rurſus vel ſine materiâ ſcilicet immaterialis, vel materialis. Immaterialis intemperies fit, cùm in parte ulceratâ intemperies inducitur, abſque eo quod materia aliqua, aut noxius humor adhæret, quemadmodùm accidit in intemperie excitatâ ab igne, ſole, aut calidorum corporum applicatione; materialis verò, quandò in parte ulceratâ materia diſcraſiata in eandem influit, aut eidem cumulatur, eidemque ſuas impertiendo qualitates, & intemperiem inducit, eandemque fovet. Cæterùm vix intelligere poſſumus, quomodò intemperies nuda ſcilicet ſine materiâ, abſque cauſâ fovente in parte affectâ diù perdurare poſſit?

Sed has ſeniles primarum qualitatum fabellas, ex quarum combinatione Galeniſtæ cum eorum anteſignano Galeno ſingulas ſingulis, unam in ſummo, alteram in remiſſo gradu elementis tribuunt, & hinc temperamenta ſtatuunt, præſcrutari, & earundem contrarietatem ad trutinam revocare libet.

Non defuêre, qui contenderent calorem, & humiditatem ſolùm eſſe inter entia, & qualitates poſitivas connumeranda, frigus verò, & ſiccitatem eſſe potiùs non entia, ſeu mavis, privationes, nàm frigus per caloris defectum ſentitur, ſic docente *Platone*. Et reverà frigida nobis videntur, quæcumque minùs calida ſunt, tangente organo, & eadem manus pedi applicata ſentitur calida, cordi verò, ſeu pectori appoſita videtur frigida. Sic unum, idemque conclave ei, qui ex ambiente frigido ingreditur, calidum videtur, ſed illi, qui ex hypocauſto ſupervenit, videtur frigidum. Præterea nuſquàm eſt calor, niſi ubi adeſt cauſa caloris productiva. Sic ubi motus, atque agitatio eſt, ibi etiam calor percipitur. Calor à ſole producitur æſtate propter diuturnam ſolis moram ſupra Horizontem, & radios ſolares in terram rectiùs incidentes, ac ob nimium motum corpuſculis in aëre diſperſis impreſſum; ex tali nàmque corpuſculorum remiſſiori, vel vehementiori motu, ne dùm calor, verùm & ignis excitatur, quia in illâ agitatione, & corporum conflictu ſemina ignifica ſuſcitantur, undè ignem actualem ſæpiſſimè elici à nobis fuit obſervatum. Eapropter ignem à calore, & calorem ab igne non differre multis rationibus, & experimentis in *noſtrâ Pyrotechniâ* fuſiùs probavimus. Hyeme nullum eſt Sydus frigoris productivum, ſed ſufficit ad inducendum frigus, ſi deſint cauſæ, quæ calorem pro-

progignere valeant, undè ſi ſolares propellas radios, caloris fons protſùs extinguitur. In locis, quæ circa terræ polos exiſtunt, frigus intolerabile prædominatur, propterea quòd ibi minùs valet ſolis efficacia: Addimus, quòd quemadmodùm calor ex motu, & agitatione proficiſcitur, ità frigus ex quiete; radii nàmque ſolares terræ ſuperficiei occurrunt tantâ cum inclinatione, ità ut in eorum reflexione minimum, vel nullum motum cieant in corpuſcula in aëre diſperſa: at quies motûs privatio eſt: igitur & frigus caloris eſt privatio.

Sed eſtò hæc ſententia aliquam præſeferat ſimilitudinem, ſuos tamen patitur manes; nàm privatio nullum producit effectum, ſed nix aquam, vinum, & omnia contigua corpora refrigerat. Verùm ſcimus, quid ad hæc reſponſuri ſunt ii, qui frigus è rerum naturâ eliminare conantur, ſcilicèt docent nivem eſſe corpus caloris expers, calorem autem conſiſtere in motu, motum prætereà eſſe de eorum genere, quæ alteri communicantur; ſed intereà tantundem depellitur, atque adeò vinum ex nivis applicatione calorem ſuum amittere, dùm illum nivi impertitur, tantundem enim vinum caloris deperdet, quantum nivi communicabit. Verùm hæc reſponſio non nobis arridet, nàm totam non evacuat difficultatem, hinc meliùs juxta noſtra principia reſpondetur: Calor in motu conſiſtit, qui motus à particulis exiliſſimis dependet, aquæ, vel vini particulæ propter nivem torpeſcunt, conſopiuntur, ligantur, ac motum amittunt, undè aqua, vel vinum frigidum, quale nix potantibus ſenſum præbet. Intereà verò non videmus, quomodò ſal petræ, quod nullum habet ſenſibile frigus, vinum tamen, & aquam poſſit inſigniter refrigerare? Enimverò notabile frigus in ſale petræ progignitur ex aquæ admiſtione, quare videtur frigus eſſe ens, & inter rerum numerum collocandum potiùs, quàm inter non entia.

Siccitatis clarior eſt contemplatio, & ipſis ſenſibus manifeſta, ſed præmonere oportet pleroſque decipi in definitione humiditatis, quandò dicunt ea corpora vocanda eſſe humida, quæ facilè terminantur finibus alienis: hac enim ratione metalla fuſa humida dici deberent. Eſt autem liquidorum corporum proprietas illa, ut termino alieno facilè finiantur; humida verò ſunt, quæ humorem in ſe continent. Sic aër, cùm ſemper liquidus ſit, non tamen ſemper humidus dicendus erit: nàm flante Auſtro, aër multâ humoris copiâ imbutus videtur, contrà verò ſpirante Boreâ, ſiccior erit. Spongia, aut pannum humore imbutum humidum erit: igitur corpora non aliter fieri humida poſſunt, niſi per participationem humoris, vel potiùs humidæ ſubſtantiæ, ſecùs contingit in calore; ferrum enim incaleſcit ſine ſubſtantiæ calidæ adjunctione: neque enim ferrum candens præter propriam materiam habet aliam ſubſtantiam, cujus admiſtione ferrum incaleſcat. Verùm ſpongia humeſcere nequit, niſi eidem addatur humor, qui illius pondus adaugeat. Quapropter ſpongia

ſiccâ

ſicca in vitro impoſita, ſi intra aquas mergatur, non humectabitur, quia nequit aqua per vitri poros penetrare, & ſpongiæ admiſceri. Quandocùmque igitur corpora humefiunt, non adipiſcuntur ſolam qualitatem humidam, ſed ipſam quoque ſubſtantiam humefacientem. Quod animadverſum videmus ab *Ariſtotele*, *qui* 3. *de animâ* ſcripſit: *Corpora humeſcere per additionem humoris*. & 2. *de generat. & corrupt. tex.* 54. inquit: *Humidum illud eſſe, quod aqua eſt, vel habet intra ſe aquam, quæ eſt principium humiditatis omnis conſtitutivum*. Et 2. *de animâ tex.* 2. ſcripſit: *Humidum autem non eſt ſine corpore, neque unum, ſed neceſſe eſt aquam eſſe, aut habere aquam*. Undè humida corpora graviora ſunt ſeipſis, quàm fuerint exſiccata. Cùm igitur hæc ità ſe habeant, facilè videtur poſſe concludi ſiccitatem eſſe humoris privationem, quod etiam aliquandò faſſus eſt *Ariſtoteles*; nàm quæ exſiccantur corpora leviora evadunt, humore nimirùm expreſſo, vel in vapores ſublato. Neque verò putandum eſt corpora ſicca terminari non poſſe termino alieno: nàm pulveres ſicciſſimi, argentum vivum, & metalla fuſa, quæ omninò ſunt humoris expertia, facilè alienis terminantur finibus, glacies verò nequaquàm terminatur termino alieno, nec tamen glacies ſicca dicenda erit, ſed potiùs concreta, concretum verò opponitur liquido, ſicut ſiccum humido; conſtat itaque ſiccitatem induci non poſſe, niſi à cauſis potentibus humorem exprimere, vel in vapores reſolvere; quocircà ferrum etſi ſicciſſimum ſit, nequit humiditatem ſpongiæ deſtruere, atque inducere ſiccitatem in illam, ſed ſi humor, compreſſâ ſpongiâ, exprimatur, vel ad ignem evaporet, perfectè ſpongia exſiccatur: liquet igitur ſiccitatem nihil eſſe aliud, quàm humoris defectum, ſeu privationem, ſiccum enim propriè ſonat exſuccum continetque humidi privationem.

His ritè, rectèque trutinatis, non extra choream erit inquirere, datâ occaſione, undè fiat, ut aqua ex ligno guajaco, ſalsâ, & ſimilibus rebus parata noſtri corporis humiditates ſuperfluas imminuat, & ſiccitatem quodammodò inferat. Equidèm ejuſmodi aquæ nequaquàm exſiccandi vim, ſed potiùs propriam humectandi naturam habent. Verùm noſtro corpori ſiccitas diverſis rationibus induci poteſt, vel quia per alvum, & urinam educuntur humores, vel quia humiditas ipſa ſudore, vel perſpiratione eliminatur. Hinc eſt, quòd medicamentis purgantibus, vel urinam cientibus, vel diaphoreticis, & perſpirationem inſenſilem promoventibus, ſupervacaneus humor è corpore educitur. Aquæ autem, & decocta ex guajaco, & ſalsâ humores attenuant, & diaphoreſim, inſenſilemque perſpirationem promovent: atque hinc ſiccitas in corpore contingit, ut fuſiùs in noſtrâ *Pyrotechniâ*, & *de Lue Venereâ* docuimus.

Examinandum hìc foret, qua ratione multa corpora, quæ actu frigida videntur, calorem tamen noſtro corpori inducere poſſunt. Sed hujus quæſtionis ſolutio pendet à caloris cognitione, cujus natura in

eo conſiſtit, ut particulas ſubtiliſſimæ ſubſtantiæ contentæ in corporibus agitet, continuoque motu propellat. Quocircà caloris ſenſus in nobis percipitur, quotieſcumque ſpiritus, & tenuiſſima ſubſtantia in ſentiente organo contenta agitatur. Quamobrem ea nobis calida videntur, quæ ſpiritum magis ciere, atque agitare poſſunt: quæ verò vim habent motum infringendi in ſpiritibus exiſtentem, ea frigida apparent. Hac ratione vini ſpiritus in noſtro corpore calorem progignere, & excitare poteſt: ſanguinem enim humoresque, imò & ſpiritus violenter agitat, undè fit caloris generatio. Videmus autem vini ſpiritum frigidæ aquæ permiſtum ejuſmodi motum, agitationemque producere, ut propterea notabilis calor in aquâ progignatur, & in chymicis multa habemus, quæ cùm ex ſeipſis minimè calida ſint, ſimul commiſta calorem, fervoremque ingentem excitare ſolent. Sic videmus quotidiè contingere, cùm vitrioli ſpiritus oleo tartari p. d. ſuperfunditur, vel ipſe ſpiritus vitrioli ſalibus rerum vegetabilium admiſcetur. Salia verò quantùm in ſeipſis ineſt frigus potiùs, quàm calorem excitare ſolent, præſertim ſi aquæ puræ admiſceantur, id evidentiſſimè apparet in ſale petræ, vel ſale armoniaco, quæ aquæ injecta notabile frigus excitant, qua ratione vinum inſigniter refrigerari ſolet, quo invento utuntur ſæpiſſimè navigantes tempore æſtivo, ſi nive caruerint. Neque hìc prætereundum eſt vocari poteſtate calida ea, quæ cùm actu frigida videantur, vim progignendi caloris in ſe continent, hujuſmodi eſt vini ſpiritus, qui quidèm non ſemper, & ubique calorem progignere poteſt. Neque externis partibus applicatus calorem magis quàm frigus excitat.

Signa.

Calidam intemperiem teſtantur cauſæ calefacientes, quæ præceſſerunt, & non ſolùm labia, verùm & ipſa ulceris caro rubicundior apparet, & ipſe ęger calorem in ulcere ſentit, cui dolor plerùmque conjungitur. Ulceris excrementa acria ſunt, & mordicant. Medicamenta frigida applicata juvare, & calida nocere credunt vulgares.

Frigidam indicant intemperiem cauſæ refrigerantes prægreſſæ, ulceris color albicans, ejuſdem labia ad albedinem, vel livorem vergentia, & mollia ſunt, atque ulceri calida utilia, frigida noxia putant.

Humidam intemperiem humectantes cauſæ, quæ præceſſerunt, oſtendunt, deindè caro mollis, flaccida apparet, & plerùmque nimiùm excreſcit; & humidorum excrementorum abundantia adeſt.

Siccam tandèm intemperiem cognoſcunt ex cauſis exſiccantibus, quæ præceſſerunt, ulceris labia ſicca, ſquallida, & dura, membri laborantis gracilitas apparent; excrementa ulceris pauca ſunt, vel nulla.

Cauſæ.

Calidam intemperiem in ulceribus ſecundum Galenicos cauſare valent, aër nimis calidus, topica præſidia

ſidia calidiora, faſciarum nimis ſtricta deligatio, involucrorum nimia copia, alimenta calida, vini meracioris potus &c.

Frigidam inducunt intemperiem aër frigidus, ſi ulcus faſciis, & involucris contra externi aëris frigiditatem non ſatis muniatur, medicamenta frigida &c.

Humidam cauſant intemperiem aër humidus, undè nonnullis in locis aëris humiditas ulceribus valdè inimica eſt, præſidia humida, alimenta humida, nimius potus, humorum affluxus &c.

Siccam denique excitant intemperiem aër ſiccus, topica vehementer exſiccantia, exculentæ, & potulentæ materiæ penuria &c. Quòd ſi prædictæ conjungantur cauſæ, compoſitam in ulceribus producunt intemperiem.

Hæ cauſæ, quas vulgares aſſignant, ſunt mediatæ, occaſionales, & intemperierum excitativę, non autem immediatæ, & ſecundum noſtra theoremata duæ tantùm eſſent intemperies, nempè calida, & humida; frigida namque & ſicca non ſunt entia poſitiva, ſed ſolummodo privativa. Præterquam quòd calor, & humiditas non ſunt qualitates nudæ, ſeu accidentia, ut *vulgares philoſophi Arriſtotelici* blaterant, quia reverà non dantur accidentia in univerſitate rerum, ſed ſunt ſubſtantiæ; calor enim ab igne non niſi penes gradus differre in noſtrâ *Pyrotechniâ* fuſiùs demonſtravimus; humidum verò illud dicendum fore, quod intra ſe humorem continet probauimus.

Excitant, juxta noſtram ſententiam, in, vel circa ulcus calidam intemperiem, omnia quę ſubtiliſſimæ ſubſtantię particulas, ut ſulphureas, ſalinas vitriolatas &c. in motũ & agitationem adigunt, vel ſanguis lympha liquores vitioſi, vel in canaliculis obſtructiones, & cœtera viſcerũ vitia, quorum ope, vel agitatione ſubtilũ particularum ꝯfermẽtatio ſuccedit. Ita ſunt aer nimis calidus, medicamenta calidiora, potus, & cibus calidus &c. quæ hunc particulis motũ inducere poſſũt. Frigida ulceris intemperies opoſito modo produci ur, per caloris nempè defectum, per ſubtiliſſimarũ nàmq; particularum motum interdictum ab aliquâ cauſâ tàm internâ, quàm externâ & per harum particularum feriationem, & ligationem frigus in parte ſentiri videtur. Hujuſmodi ſunt aër frigidus, medicamenta frigida &c. Humidam intemperiem illam dicimus, quæ humorum affluxum continet; impoſſibile nàmque eſt humidum concipere, abſque eo quod humefacientem intelligamus ſubſtantiam. Humidam ſtatuimus ulceris intemperiem hoc cum diſcrimine, quod ſit illud, quod neque calorem, frigus, vel ſiccitatem habet, in cujus cauſâ venit etiam aër humidus; medicamenta, & alimenta humida, ac nimius potus. Siccam tandèm ulceris intemperiem induci concludimus per humoris privationem, provenitque ex alimenti defectu, vel à cauſis illud potentibus in halitus reſoluere, hujuſmodi eſt aër ſiccus, medicamenta nimis exſiccantia, cibi, & potûs penuria &c.

Si nulla adeſt in loco affecto intumeſcentia in ulcere, vel in partibus

bus circumjacentibus, intemperiem illam nudam, ſeu immaterialem appellant vulgares; ſi verò intumeſcentia ulcus, vel partes circumjacentes obſideat, materialem appellant.

Prognoſis.

Ulcera cum intemperie ægrè curantur, quia ejus curationem impedit; poſt habito nàmque ulcere, chirurgus ſoli intemperiei vacare debet. Ulcera cum intemperie calidâ, frigidâ, vel humida non difficulter curantur; unâ enim operâ & eodem tempore iiſdem medicamentis intemperiei ſubvenire, & ulcus curare oportet, eſtò frigus ulceribus ſit inimicum. Sicca intemperies cum ulcere difficiliùs tolli creditur à vulgaribus, eſtò clamitent ulcus, ut ulcus exſiccatione indigere.

Curatio.

Nullum ulcus tàm facilè curant vulgares, quàm illud, cui conjuncta eſt intemperies; indicat nàmque, ut dicunt, intemperies per contraria alterationem juxta *Galeni* Tariſſam: *contraria contrariis curantur*, ut calida frigidis, & frigida calidis &c. Cùm autem intemperies habeat cauſæ rationem, & eâ præſente, ulcus curari non poſſit, niſi priùs auferatur intemperies, primò igitur intemperiem tollunt, deindè ulcus ſanant. Si intemperies ſit materialis, eam adhibent curationem, qua in ulcere cum humorum affluxu utuntur.

Si itaque intemperies ſit immaterialis, & quidèm calida, ulceris intemperies refrigerantia mitiora, vel valentiora pro caloris exceſſu expoſtulat; commendant autem communiter *aquam plantaginis, endiviæ, portulacæ, roſarum, ſuccum ſedi, ſonchi, ſolani, lactucæ, cicutæ.* Hæc medicamenta refrigerantia non ſolùm ulceri, ſed etiam partibus circumjacentibus, & vicinis imponunt, ideòque etiam unguentis, oleis, aliiſque hujus farinæ præſidiis utuntur, ità ſunt unguentum *de ceruſſâ, album Rhaſis, album camphoratum, roſaceum, populeum, refrigerans Galeni, ſantalinum. Oleum roſaceum, violaceum, ovi albumen, lac, acetum, oxycratum*, & id genus alia. Ori ea medicamenta, quæ refrigerant, adminiſtrant, ut ſunt *ſyr. de Nymphæâ, endiviâ, violar. cichor. portulacâ*, itèm *quatuor ſeminum majorum frigidorum emulſiones, juſcula &c.* Cœterùm frigidorum medicaminum applicatione facilè ex nativi caloris extinctione multi in gangrænam, & ſphacelum, ac ipſam mortem incidunt; obſtructis nàmque meatibus, & poroſitatibus, major particularum ſalinarum, acidarum &c. agitatio, & exaltatio excitatur, ac inflammatio, deindè gangræna, & ſphacelus.

Frigidam ulceris intemperiem calefacientia requirere dicunt, ideòque ad calida topica recurrunt, qualia ſunt *oleum hypericonis, nardinum, irinum, rutæ, anethi, de ſpicâ, chamæmelinum, terebinthinæ, ceratum de betonicâ, vinum calidum* cum ſpongiis applicatum. Et quidem varia linimenta, & unguenta ex his parata ulceri imponunt. Extrà verò, &

& partibus vicinis imponunt fomenta *ex decocto ſaluiæ, hyſſopi, abſynthii, pulegii, rutæ, roris marini, lavendulæ, origani, menthæ, fol. lauri* parata in vino generoſo. Quòd ſi magis calefacere intendunt, *oleum euphorbii* adhibent, aut *de piperibus* inſtillant. Verum enim verò hæc medicamenta calida non ad Galeniſtarum nutum excalfaciunt, ſed juxta partis diſpoſitionem agunt, & niſi exiliſſimas particulas internas ad motum adigant, nullum in parte calorem excitare poſſunt. Si motus excitetur, paulatinâ agitatione fieri debet, alias ab uno contrario in aliud abſque ullo medio fieret tranſitus, & phlogoſim potiùs excitaret, quàm ad naturalem temperiem partem adigeret, & ulceris ſalia intenſiùs agerent, fierentque exedentia, præcipuè cùm iſta vulgarium medicamenta ob lentorem poroſitates obſtruerent, & intenſiſſimam ſalium fermentationem excitarent.

Humida intemperies ſiccantia deſiderat, verùm quia ulcus ex ſe exſiccantia requirit, ſi deindè humidum fuerit, fortiora requirit exſiccantia, quàm ulcus ſimplex uſurpat, qualia ſunt *radices cyperi, marrubium, ſalvia, chalcitis, plumbum uſtum, ferri ſquama, lithargyrium, ceruſſa, minium, thus, maſtiche*, & his ſimilia, ex quibus ſecundum intemperiei humidæ gradum varia cuique ulceri medicamenta parant. Quò ulcus humidius eſt, eò fortiora requirit exſiccantia; ſi verò minùs humidum ſit, mitiora exigit exſiccantia. Lavant, deterguntque ulceris ſordes vino, vel poſcâ, in quibus adſtringentia, & ſiccantia, ut *radic. cyperi, hypericum, ſalviæ, abſynthium, betonica, roſæ* cocta ſint, deindè dictis medicamentis pulveretenus ulcus inſpergunt. Quàm varia ſint hæc vulgarium medicamenta ſiccantia ad humidæ intemperiei ſanationem, facilè quiſquam, qui vix chirurgiam à primo limine ſalutavit, conjicere poteſt; ferrum nàmque, ut diximus, eſtò ſicciſſimum ſit, ſpongiæ humiditatem deſtruere, atque ſiccitatem in illam inducere nequit; ſed per expreſſionem, vel evaporationem exſiccatur: ità eſt humida ulceris intemperies, niſi foràs eliminetur per evacuationem ſenſilem, vel inſenſilem, nequaquàm curatur.

Sicca tandèm intemperies humectantia expoſcit præſidia, eapropter parti aquam calidam applicant triplici modo, fotu ſcilicet perfuſione, & balneo. Fotus fit ſpongiâ, panno, ſtupâ, aut goſſypio, & hic modus commodior exiſtimatur, perfuſio autem, & balneum non ità commodè adhibentur. Utiliùs eſt, ſi ulcus hydroleo tepido foveatur, quàm aquâ; aqua namque tepida actuali calore partem calefacit, poros aperit, & calorem diſſipat, iterùm poſt fotum refrigerat, quod prohibet oleum admiſtum, quia lentore ſuo poros obſtruit. Poſt fotum ſequens cataplaſma humectans applicant, ut

℞. fol. malv. ad mollitiem coctor. ℥ ß.
farinæ hord.
tritici ana. ʒ.ij.
amygdal. d. contus
mellis cocti ʒ.j.

Croci ℈. ß.
ping. porci q. ſ.
m. in mortario & f. cataplaſma.

Vel ſequenti linimento humectante utuntur, ut

℞. *fol. malv. contuſ. lib.* ß.
butyri recentis ℥. *viij.*
m. coquantur ad mollitiem uſque, trabiciantur, & deindè adde
Olei liliorum albor. ℥. *jß.*
m. f. linimentum.

In ſiccâ intemperie vitet chirurgus exſiccantia, vſque dùm intemperies hæc in totum abiit, nàm aliàs curatio pertinax & difficillima reddetur.

In intemperie compoſitâ medicamenta utrique qualitati oppoſita ahibent. intemperie ſublata ſarcoticis utuntur, & quidem in calidâ minus calidis, in frigidâ minus frigidis, in humidâ minus humidis & in ſiccâ minus ſiccantibus, ne pars intemperata in eandem relabatur intemperiem.

Quis agaſo unâ horâ non evaderet medicus Galeniſtâ, medendi indicatione deſumptâ in omnibus morbis ab intemperies circulum commitunt vitioſum, nàm calide frigida, frigida calida, humidę ſicca, & ſiccę humida præſidia applicant, eapropter vulgarium medicina eſt caloris, frigoris & dogma ac proinde facta eſt fabula vulgi.

Intemperiei curationem ita inſtituimus, ut ulcus quantum fieri poteſt non negligatur. Si tamen utrique ſimul ſuccurri non poſſit, ei quod magis urget chirurgum magis intentum eſſe oportet. Si itaque ſit calida, utimur *foliis ebuli, & nicotianæ tepore imbutis, vel aquâ ſpermatis ranarum, phlegmate vitrioli, aquâ vitrioli, plantaginis ſale Saturni impragnatâ, vel aquâ lapidis medicamentoſi, his aquis utimur tepidis, lacte tepido, linteis ſanguine leporino illitis.* In frigidâ utimur *ſpiritu vini, tùm ſimplici, tùm camphorato, tùm etiam aquâ reginæ Hungariæ, aquis ſtillatitiis juniperi, florum camomillæ, balſamo ſulphuris terebinthinati, aniſati, juniperati &c.* In humidâ omnia ſiccantia deſcribenda capite præcedenti, de ulcere cum humorum affluxu conveniunt.

In ſiccâ tandèm cuncta exſiccantia vitanda, conveniunt humifacientia, & præcipuè fotus ex ſequenti decoctione, ut

℞. *Altheæ,*
malvæ ana m. j.
flor. viol.
papav.
Nymph. ana ℥. j.

Coque in aquâ fontis, vel lacte vaccino, aut caprillo, & cum ſpongiâ tepidè applicetur decoctio, vel immergatur pars exulcerata in ipſam. Si ex alimenti defectu dependeat, quod pars non attrahat, cibo euchymo, & facilis diſtributionis utimur. Si atrophiâ laboret, ejus curatione removetur.

CAP. XII.

De Vlcere cum humorum affluxu.

RAriſſimè ſola intemperies ulcus comitatur, ſed interdùm ipſa cum humorum affluxu conjungitur, quam materialem intemperiem nuncupant vulgares, illamque eſſe volunt quadruplicem ſcilicet cali-

calidam, frigidam, humidam, & ſiccam. Cæterùm hunc humorum affluxum excitant acidi, ſalſi, vel aliùs ſimilis indolis humores in ulcus decumbentes, vel ſtagnantes,& niſi his circulatio, vel reſolutio reſtituatur, ſive,ut vulgares inquiunt, talis materialis intemperies tollatur, ulcus nullam admittit ſanationem.

Signa.

Ulcus cum humorum affluxu deprehenditur non ſolùm ex labiorum, ſed etiam circumjacentium, ulceris partium tumore. Deindè ex dolore, præcipuè ſi nervoſæ afficiantur partes. Tertiò ex excrementorum copiâ emanantium, quæ major, quàm pro ulceris magnitudine eſſe ſolet. Denique etiam, licèt omnia, quæ ad curationem neneſſaria ſunt, adhibeantur, ſanatu difficile eſt; humorum nàmque affluxus curationem moratur.

Cauſæ.

Communiter vulgares humorum affluxûs cauſas aſſignant plures, & primò peccantium ſuccorum vel in toto corpore abundantia, vel in aliquâ corporis parte, in hepate ſcilicet vel liene. Deindè natura irritata, & ſtimulata quantitate, vel qualitate ſe exonerat, expellit, deponitque in partem exulceratam. Poſtmodùm, ubi pars affecta propter dolorem, aut calorem pravos ad ſe allicit humores. Tandèm vel dùm ad partem in loco inferiori poſitam humores utpotè graves ſuâ ſponte defluunt, aut aliàs ad partem imbecillem, & ignobilem moventur, ac ibi ſtagnant. Non confutamus Galeniſtarum cauſas, quia ineptias ſapiunt, vitioſos nàmque aſſignant humores, ſed quo laborent vitio, ſilentio involvunt. Confugiunt ad hepar, tanquàm ad omnium morborum patronum, vel ad lienem tanquàm ad humoris melancholici cloacam. Naturam ſe exonerantem in debilem, & vilem culpant, & humores gravitatis accuſant. Deindè apud languentes oraculi inſtar, non ex tripode, ſed ex quadrupede potiùs naturam commendantes, hæc verba ſemper pronunciant: *Natura eſt morborum medicatrix, medicus naturæ miniſter*, & nos hos ridemus ſanè medicos cum *Empedocle*:

Jàm quod mortales naturam nomine dicunt,
Hoc nihil eſt.

Cum neſciant ipſi, quid dicere velint his verbis nihil ſignificantibus. Eſt itàque apud ipſos natura Deaſtra morborum, & ſanitatis effectrix, & velut Achillis haſta, quæ ferit, & ſanat:

Una manus vobis vulnus, opemque feret.

Inquiunt calorem, & dolorem attrahere, uerùm in rerum naturâ nullam attractionem fieri contendimus, nec ullam dari aliam præter mechanicam, qua nimirùm id, quod trahitur, corpori trahenti alligatur atque affigitur.

Humorum affluxum in ulcere ſecundum noſtram ſententiam cauſant pororum, vel canaliculorum obſtructiones; detinetur nàmque ſanguinis, vel lymphæ, ſucci alimentitii, vel aliarum ſubſtantiarum

fluid

fluidarum copia in circumjacentium ulcerum particulis a partium texturâ immutatâ. Hæc in loco laborante cumulatur, ſtagnat adeò ut non ſolum poroſitates & canaliculi implentur ſed etiam diſtenduntur & ſanguinis limphæ ſucci nutritii vel aliarumque ſubſtantiarum liquidarum tranſitus magis impeditur, Ibidèm aceſcunt exaltantur hi liquores & ſubjectarum partium fibras vellicant ac diſſecant ac proinde dolorem & calorem excitant. effluit interim ab ulcere pus vel ſanies ichor vel ſordes &c.

Prognoſis.

Vlcus cum humorum affluxu difficile curatur qnia ex affluxu ulcus humidum redditur intumeſcit & dolor excitatur; maior tamen vel minor curationis difficultas pendet tum à maiori, vel minori humoris ſtagnantis quantitate, tùm etiam ab ejus majori, vel minori acrimoniâ, vel effluxus majori, vel minori quantitate.

Curatio.

Ulcus cum humorum affluxu curare non poſſunt vulgares, niſi fluxum, ejuſque cauſam tollant, ac proindè ſive in toto, ſive in aliquâ parte totius, hepatis vitio, aut lienis vitioſus humor generetur, ejus geneſim prohibent, humorem, qui affluit decenti modo præparant, evacuantque præſidiis, quæ tonſoribus patent, præcipuè ſi cacochymiâ exulceratus laboret. Poſtmodùm per aliquod temporis ſpatium ad talem affluxum digerendum, ſuppurationem promovent *digeſtivo ex ovi vitello, oleo roſaceo, & terebinthinâ* compoſito. Verùm hoc modo putredinem augent, & in cauſâ ſunt, ut chirurgi longiùs trahant ulceris curationem, ac pro dirigendo ulceris affluxu, quotidianum conſtituunt cenſum, & ægri crumenam digerunt. Non equidem *Galenum* legunt vulgares, qui *in commento aph. 22. ſect. 5.* expreſsè docet: *In ulceribus putridis, & fluxione vexatis ſuppurantia non competere; putridis quidèm, quia illis addenda non ſunt, quæ putredinem augere poſſunt; in fluxione vexatis verò, quia ſuppurantia affectam partem magis laxant, & diſponunt ad recipiendam materiam fluentem.*

Deindè, nè humor ad partem affectam confluat, illum revellere, intercipere, repellere ſatagunt. Inter revulſoria præſidia fonticulos in oppoſitâ corporis parte excitant, qui fluentes humores, qui ad partem affectam confluunt, alio loco evacuant. Hos fonticulos neceſſarios eſſe credunt in ulceribus diuturnis, & rationem aſſignant; Cùm enim natura jàm diù aſſueverit humores vitioſos per partem ulceratam evacuare, ſi ulcus planè claudatur, & aliquid humorum vitioſorum cumuletur, facilè fieri poteſt, ut in venas regurgitet, & in nobiliorem aliquam partem ruat, quod fonticulo præcaveri poteſt.

Cæterùm tantùm abeſt, ut fonticuli ulcera habentibus emolumento ſint, quin potiùs detrimento, quia pro diuturno curando ulcere, novum, & diuturnius excitant, & ex per-

permanente ulcere ulcerati ſalutem mendicant; præſtaret, ut primum ulcus ſuſtentaretur globulo, chartâ bibulâ, & hederæ folio. Imaginantur per fontanellas, quaſi per fontes, morbos exhauriri, quaſi vitiatis humoribus per novum emunctorium ad vulgarium nutum ſe naturam exonerare credunt, & illorum juſſibus obedituram ſeriò ſibi perſuadent. Vitiatos citant humores, ut perſonaliter compareant ad finem providendi, aliàs &c. Nulla eſt communio inter illa membra oppoſita, quia ſalebroſa eſt via, neque anatomicorum ſolertia uſque modò peculiares invenit ductus, quibus degeneres humores in brachium, femur, & tibiam deferantur. Excrementum, quod è cauterizato loco emanat, non diſſitis è partibus venit, quia non præexiſtebat, ſed eſt geniale, optimum, & laudabile partium nutrimentum, quod in degenerationem abit. Hoc turpe, & putidum ignorantiæ aſylum, ad quod pro excrementorum expurgatione confugiunt vulgares, non ſolùm humano generi officit, ſed impietatem ſapit, & implicitam contra Deum blaſphemiam involuit; quippè in hominis opificio inſufficientiæ eum accuſant, quòd neceſſaria ignorârit emunctoria, quaſi tot non condidiſſet, quot erant neceſſaria. Præthereà membrum cauterio infectum debito defraudatur alimento, naturale amittit robur, extenuatur, macilentum evadit, & multoties atrophias, eryſipelata, inflammationes, gangrænas, & ſphlacelos ſubit; præter aſſiduas calloſitates, carnium excreſcentias, & ſanguinis profuſiones.

Ulcerum affluxum intercipiunt defenſivis, quæ ſupra partem exulceratam in parte ſanâ verſus vaſorum radicem, in locis ubi venæ majores, & magis conſpicuæ ſunt, imponunt, quæ vaſa, per quæ humor affluit, conſtringunt, & humorem retropellere tentant, ex ſiccis, & adſtringentibus parant, *ex ſanguine draconis, bolo armeno, balauſtiis; flor. roſ. rubr. cortic. granat. myrto, alumine cum albumine ovi, ol. myrtino, roſaceo, poſcâ, vino auſtero, aquis adſtringentibus &c.* ex quibus cataplaſma, vel alia medicamenta parant. Sed conceſſo, quòd hæc conſtringendi poteſtatem habeant, vaſa humores adducentia, & conſequenter ipſorum affluxum impediendi, iiſdem de cauſis talia defenſiva noxia ſunt; quandoquidem ſi conſtringunt arteriolas ſanguinem deferentes, anguſtiabunt quoque venulas, & lymphaticos ductus, ſanguinem ſuperfluum, & aquoſam humiditatem à parte abducentes, & reportantes. Undè magis ſtagnabunt liquores in loco ulcerato. Pro defenſivis deligandæ eſſent potiùs arteriolæ, ſi hoc abſque ſalutis noxâ fieri poſſet.

Humorem denique affluxum, qui in membro ulcerato adhuc fluctuat, repellunt; ideòque partem exulceratam, vel ei proximam abluunt *aquâ aluminoſâ, vitriolatâ, aquâ, vel decocto plantaginis, roſarum, balauſtiorum, radic. cyperi, pentaphylli &c.* Sed hæc repellentia acida, auſtera, atque adſtringentia medicamenta multis de cauſis ſuſpecta ſunt, nàm partium poroſitates conſtipant, & ſan-

ſanguis magis incraſſatur, & coagulatur ab ipſis, & cùm humor parti jàm impactus eſt, repelli nequit, & peſſima mala ſubſequi ſolent. Inſuper explicari, aut intelligi nequit, quomodò, & per quas vias fieri debeat talis repercuſſio, quod enim perpetuò à corde mittitur per arterias in omnes corporis partes, ſanguis eſt: ad hoc igitur, ut ſanguinis in locum ulceratum affluxus impediatur, neceſſe eſt, ut cordis motus ceſſet, vel arteriolæ in affectam deſinentes partem occludantur. Prætereà adhibitis repellentibus magnum non tantùm damnum percipitur, verùm etiam ulcus augetur; nullo igitur prorſùs modo adhibenda ſunt ob infelicem ſucceſſum, quia humor ad alias corporis partes repercuſſus majora inferre poteſt incommoda. Sunt repellentia frigida, & humida in eorum ſententiâ, quadere denſantia, & adſtringentia potiùs, quàm repellentia appellari debent, quia partem affectam, ejuſque vaſa comprimunt, contrahunt, adſtringunt, affluxumque humorem denſant.

Interim ulcus pulveribus exſiccantibus tractant, ut *Lithargyrio, tutiâ, plumbo uſto, corallis, bolo armeno, chalcitide &c.* Poſtmodùm ſarcoticis utuntur, & tandèm ulceri carne repleto epuloticis cicatricem inducunt.

Ulcus cum humorum affluxu, cum intemperie materiali appellatum à vulgaribus exſiccatione indiget, ſi *Hippocrati, & Galeno* credimus, vel ex aliorum ſententiâ acidum temperantibus, & ſalia obtundentibus, ac caſtigantibus. Prætereà excrementa, quæ in ulcere generantur, vel confluunt, & medelæ impedimento ſunt, tolli debent. Eapropter ſedulæ danda eſt opera, ut tenues ſuperfluitates exſiccentur, craſſæ abſtergentur, & optimum intereà nutrimentum in corpore gignatur, & in affectam partem fluat, ut amiſſam ſubſtantiam denuò gignere queat. Ad hunc itàque finem primò ſi ſanguis abundet, tenui victu imminuenda eſt pletora, nàm ut Hiſpani dicunt: *La dieta es una continua ſangria.* Præterquam quòd tenuis victus ulceratis ſalubris eſt, & magnum ſucci alimentitii proventum minorat. Poſtmodùm ſi lymphæ, vel aliarum ſubſtantiarum fluidarum copia in causâ ſit, catharticis hos humores exturbantibus res peragenda eſt, ut *reſinâ jalap. extract. gummi gamandræ, mechoaca, Diacarthami, vel conſervâ florum perſicorum &c.* Hæc nàmque pororum, & canaliculorum obſtructiones reſerant, & circulatio reſtituitur.

Deindè alkalia, quæ acidum abſorbent, propinanda ſunt, *ut c. c. philoſophicè præp. ſtibium diaphoreticum, alkali cancr. fluviatil. corall. præp. oculor. cancr. pulvis, ſal volatile c. c.* Decocta lignorum *ſaſſafras, guajaci, juniperi, viſci querni* maximoperè conducunt ad reſolvendum affluxum per ſenſilem, ſive inſenſilem evaporationem. Similiter potiones vulnerariæ ex herbis plurimo alkali volatili abundantibus, *ut ſcabioſâ, ſcordio, carduo benedicto, alchimillâ, piloſellâ &c.* Itèm *tinctura martis aperitiva.* Potus ordinarius ſit decoctum herbæ Theæ.

Quò ad topica parti ulceratæ me-

medicamenta mitiùs exſiccantia, & detergentia conveniunt, ut nitroſâ, aut amarâ facultate prædicta, quæ excrementa producta abſtergere, & blandè tenues humiditates exſiccare valent, hujuſmodi erunt *balſamus proprietatis, vel emplaſtrum ſodicationum, vel ſtipticum Paracelſi. Emplaſtrum de lapide calaminari*, quoque ulcera manantia deſiccat, & cicatrice claudit, cujus compoſitio eſt:

℞. *Lapidis calaminaris,*
tutiæ prap. ana. ℥. *ij.*
terebinthinæ ℥.*jß.*
Ceræ citrinæ,
reſinæ ana ℥.*j.*
Lithargyrii ℥.*ß.*
olibani,
maſtiches,
tragacanth. ana. ℥.*j.*
olei roſar. &
myrti ana ℥.*ij.*
f. empl. ſ. a.

Unguentum Rubeum, ſive *de minio camphoratum* potentiſſimè manantia ulcera exſiccat, & humorum acrimoniam obtundit, ut

℞. *Olei roſ. lib. j.ß.*
Lithargyrii ℥.*ij.*
minii ℥.*iij.*
Ceruſſæ ℥.*iß.*
tutiæ prap.
Camphoræ ana ℥.*iij.*
Ceræ albæ ℥.*ij.*

Liquatam ceram cum oleo lento igne miſce in mortario plumbeo, cum reliquis rebus tenuiſſimè tritis.

Unumquodque horum topicorum per ſe ulceris aciditatem immutare, excrementa abſtergere, tenues humores exſiccare, carne implere, & cicatricem inducere valet abſque alieni medicaminis ope.

CAP. XIII.

De Vlcere cum inflammatione.

NOn tantùm peccantium ſuccorum affluxus ulceribus ſupervenit, ſed pro ſuccorum diverſitate diverſi emergunt tumores, ac proptereà fieri non poteſt, ut ulcus ſaneſcat, quin priùs intumeſcentia cum eo conjuncta removeatur. Sæpiſſimè ulcera inflammatio deprehendit, quæ ortum ducit ab impedicto circulari ſanguinis motu in partibus ulceri circumpoſitis.

Signa.

Cognoſcitur ulceri complicatam eſſe inflammationem ex tumore cum tenſione, calore, rubore, dolore, partis pulſatione, & febre.

Tumor oritur ab intercepto circulari ſanguinis motu in ſuis conceptabulis obſtructis, in quibus ſtagnat, & liber denegatur tranſitus, eo ſanè modo, quo ſuperficialibus cujuſpiam membri venis arctiori preſſis vinculo, & ſanguinis motu in ipſis impedito, talis membri intumeſcentia ſubſequitur. Quædam conceptabula tamdiù diſtenduntur, donec rumpantur, & ſic ſanguinem intùs contentum effundunt, qui ſtagnans tumorem, & tenſionem efficit.

Calor intenſior oritur ab intenſiori particularum motu in ſanguine ſtagnantium; & quia quaſi vi tranſeunt, & circulant, efferveſcunt, & eò magis dum ſuppuratio-

nem ſubeunt; qui calor utique non excitaretur, ſi particulis liber permitteretur tranſitus.

Ruborem cauſat ſanguis diffuſus, & effervеſcens inter tunicas, & fibrillas, vel inter obſtructa vaſa, cui circulationis motus denegatur, & ſe expandit.

Dolor provenit, quia membranæ, & fibrillæ, quaſi violentiâ premuntur, tenduntur, contrahuntur, criſpantur, convelluntur, imò ſæpè quidèm lacerantur, diſrumpuntur à ſtagnantis ſanguinis particulis acidis, quæ inter partis laborantis membranas, & fibrillas incuniantur ad ſpinæ ſimilitudinem, undè doloris ſenſus emergit. Sed de doloris cauſâ fuſiùs diximus in noſtrâ *Trutinâ de capitis dolore*.

Pulſatio ortum ducit ab arteriis compreſſis à ſanguine evaſato, qui ſtagnans intumeſcentiam parit, comprimuntur arteriæ, & fortis fit earum pulſatio, quæ aliàs arteriis liberis exiſtentibus, tàm vehemens non perciperetur.

Febris quoque inflammationem comitatur, quòd in ſanguine evaſato ſalia alkalia cum acidis particulis commiſcentur, ex quibus fermentationis motus excitatur, ut videre eſt in liquorum alkalicorum, & acidorum miſcelâ, qui motus tunicis, & fibrillis impertitus illas depravatè agitat; & febris progignitur.

Cauſæ.

Proxima cum partibus ulceri immediatè proximis complicata cauſa fingitur à Galeniſtis ſanguis, & quidèm in legitimâ purus, in illegitimâ verò non ità purus, ſed cum aliorum humorum copiâ miſtus; ex hac humorum varietate contingit, ut ſanguis nunc lenior, nunc acrior, modò craſſior, modò moderatus, ut in legitimâ deprehenditur, & hinc fit, ut juxta variorum humorum exorbitantiam ſub variis larvis emergat inflammatio. Illegitimam triplicem eſſe dicunt, vel ſanguini inflammationem cauſanti admiſta eſt bilis, & dicitur eryſipelatodes, vel permiſcetur pituita, & nuncupatur inflammatio œdematodes, vel in ſanguinis maſſâ melancholia exorbitat, & vocatur ſcirrhodes.

Verùm vulgares hæc ſententia fallit, ità inflammationem perrumpentes; nàm eryſipelas non fit à ſanguine, ſicut inflammatio, & ſic inflammatio eryſipelatodes ruit; nec rectè œmatodes cognominatur, quia non datur inflammatio œdematodes, cùm ſit verum œdema; Scirrhodes dici poteſt, nàm non ità facilè curatur, quia ſcirrhus eſt affectus contumax, periculoſus; & facilè in canorum degenerans, præcipuè ſi imprudenter medicamentis tractetur.

Cæterùm hoc inflammationis diſcrimen magnâ indiget explicatione, cùm ſanguis apud vulgares ſit quatuor humorum congeries, quam non facilè ipſi venantur, ſed recentiores ità rimantur: Inflammatio dicitur legitima, ſi intumeſcentia circumpoſitarum ulceri partium fiat ab illâ ſanguineæ maſſæ portione, quæ convenientium circulationum ope in corde, cæteriſque viſceribus depurata, atque ſpiritualizata fuit, &

& deindè in parte inflammatâ ſtagnat, vel ob vitium ibidem contractum, vel ob viarum anguſtiam. Vel dicitur inflammatio eryſipelatodes, Si ſanguini inflammationem parienti admiſceatur bilis, ſive potiùs ſanguineæ maſſæ portio, quæ ob multiplices filtrationes, & circulationes nimiùm attenuata, volatilizata, & æſtuoſa eſt. Vel nominatur œdematodes, ſi pituita, ſive meliùs illa ſanguinis portio, quæ ex chylo (ut dicunt) noviter facta fuit, ſanguini inflammanti permiſcetur, nec ſufficienter circulata, librata, ac præparata eſt, ſed ſanguis potiùs crudus, & non multùm ſpirituoſus. Vel ſcirrhodes, ſi in ſanguineâ maſſâ melancholia exuberet. Sive craſſa ſanguinis pars, fæculenta, tartarea; quæ poſt multas fermentationes, ac ſpirituum evolationem ſupereſt. Sanguis hic adeò quantitate peccat, ut non ſolùm magna vaſa diſtendat, ſed etiam parva, & cùm contineri non poſſit, effunditur à foraminulis admodum roris, & à partibus carnoſis combibitur. Ad cauſas antecedentes referunt partem mittentem validiorem, & recipientem imbecilliorem, quæ imbecillitas vel naturalis eſt, vel adventitia.

Inflammatio in partibus ulceri circumpoſitis fit ab impedito circulari ſanguinis motu. Hoc impedimentum aliquandò ortum ducit à cauſâ externâ, ut contuſione, punctùrâ &c. Vel ſex illæ cauſæ non naturales dictæ etiam inflammationem excitare valent, ſanguini præbentes in vaſis ſtagnationem, vel evaſionem inter tunicarum, & fibrillarum interſtitia; diſruptis nàmque, vel obſtructis arteriolis, ſanguis extravaſatus, vel obſtructione impeditus ob ſpirituum diſſipationem aceſcit, grumeſcit, ductuum ſanguiferorum extremitates claudit, & pus ſubit. Interdum pendet à cauſâ internâ, ab obſtructionibus nempè arteriarum capillarium [dùm tranſit ab arteriolis in venas) inductis à ſanguine craſſo, & glutinoſo, in quo acida exorbitant ſalia, & in vaſis ſuis ſubſiſtit, & ſtagnat. Idem ſanguis abſque craſſitie, & glutine eſſe poteſt, ſed ſpirituoſus, qui inter membranas, & fibrillas effuſus, vel in ſuorum conceptabulorum extremitatibus remoram facit, ſubtiles evolant particulæ, motum amittit, concreſcit, & diù hærere nequit, quin acorem concipiat, & quia eſt, quaſi extra proprias ædes depoſitus, proſcriptus, & vitalitate deſtitutus in corruptionem, & pus abit, & ſic abſceſſum parit.

Ex quibus colligimus ſecundum noſtram ſententiam non tantùm plurimo, ſed etiam minimo ſanguine abundantes inflammationi obnoxios eſſe. Hinc quoque eruimus fruſtaneam eſſe maledictam ſanguinis miſſionem in inflammatione curandâ.

Effunditur ſanguis è ſuis conceptabulis in partium intercapedines propter eorum apertiones vel anaſtomoſim, vel per diæreſin, vel per diabroſin.

Prognoſis.

Inflammatio non nimis in profundo latens & corpus non ſit cacochymum

chymum, aut debile, facilè reſolui poteſt; omnis enim inflammatio, quæ per inſenſilem evaporationem non reſoluitur, ſuppurationem accerſit, vel ſi perperàm tractetur, in gangrænam degenerat, & quandòque mortem affert. Inflammatio in partibus adenoſis facillimè in gangrænam, & ſphacelum deſinit. Si tandèm calor, dolor, & cætera imminuuntur accidentia, tumore ſuperſtite, periculum imminet.

Curatio.

Curationem inflammationis cum ulcere conjunctæ exordiuntur Galeniſtæ à venæ ſectione, quam præſertim maximè neceſſariam exiſtimant, ſiquidèm ſanguine detracto, qui inflammationem faciebat, tumor, calor, rubor, & cætera accidentia deſinant oportet; verùm phlebotomiâ prohibere intendunt, ſi verũ eſt, ne novus ſanguis ad partem affluat, reſpiciũt ad poſterius ſed priùs illapſum intactum in partium intercapedinibus relinquunt, & ſic perperàm bardum celebrant medicamentum. Deindè blando utuntur purgante juxta humoris à ſanguine peccantis exigentiam, abſtinent à vehementioribus dejectoriis, quia ab his humores impetuosè commoventur, & in partem laborantem impelluntur. Poſtmodùm alterantibus qualitatum exceſſum in humoribus emendant, & quia inflammatio requirit partis refrigerationem, ad intenſum calorem reſtinguendum, refrigerantibus utuntur, ut *Lactucâ, violâ, portulacâ, Nymphæâ, cichorio, ſeminibuſque frigidis.* Verùm refrigerãtia tubulorum obſtructiones augent, humores coagulant, & ex auctâ obſtructione vehementiùs agitantur, tumor ſupervenit major, & inflammatio ad gangrænam apta redditur. Præterquam quòd *refrigerantia,* juxta *Hippocr. aphor.,* *ulceribus ſunt hoſtilia.*

Poſt hæc commendant præcipuè revulſionem in fluxionis principio, cui ſatisfacere putant inſenſibiliter evacuãdo, frictionibus, cucurbitulis, ſimilibuſq; præſidiis. Deindè vitioſũ humorem, qui jàm affectum obſidet locum, ſed non dùm firmatũ repellere tentant *ſucco ſolani, ſedi majoris, lentis aquaticæ, portulacæ, acetoſellæ &c.* Cæterùm abſtinendum eſt à repellentibus, quia humorem intropellunt (ſed hæc verbo tenus repellũt), & repulſum ad partes nobiles demãdant; præterea ulceri nocent, ut diximus. In inflammationis deindè ſtatu, & declinatione diſcutientia adhibent, ut ſtagnans ſanguis diſcutiatur, utuntur fotu ex decoctione *malvæ, meliloti, fœnu græci, chamomillæ, ſambuci &c.* Sed hæc cùm conſtent ex rebus mucilaginoſis, atque craſſis, magis claudunt inſenſiles partis affectæ meatus, humoribuſque incraſſatis, tranſpirationem impediũt, ac proindè nullatenùs uti debent.

Inflammatio ulceri conjuncta curatur obſtructionis vaſorum reſeratione, vel ſanguinis effuſi reſolutione, ac proindè primò incommodo occurremus, ſi medicamenta, quæ acidum abſorbent, adhibeamus, ità ſunt illa, quæ plurimo conſtant alkali; nàm ſanguini fluiditatem reſtituunt, & circulationem conſuetam promovent, talia ſunt *ſanguis hirci ad pleuritidem, extractum papaveris rhœa-*

dos,

dos, oculi cancrorum, cornu cervi philoſophicè præparatum, ſtibium diaphoreticum, ebur ſine igne paratum, coralia præparata, ſperma Ceti &c. ut

℞. *Sang. hirci* ℥.*j.*
c. c. philoſophicè præp. ℈.*ij.*
ocul. cancror. ʒ *ß.*
ſalis volatilis ſuccini gr. iij.

m. f. pulvis, & divide in ſex ſchedulas æquales, & utere manè, & veſperi in aquâ ſtillatitiâ papaveris rhæados, vel cum potu calido herbæ Theæ, vel in decocto radicis chinæ, & ſalſæ parillæ; Hæc nàmque alkalia ità conformatas habent vacuitates, in quibus particularum acidarum cuſpides incuniantur, ut obtundantur, infringanturque & ſtagnans ſanguis acidis particulis deſtitutus fluidior reddatur, & conſuetam, ac naturalem nanciſcatur circulationem.

Sanguinem effuſum reſolvunt diaphoretica, ut *Bezoardicum minerale, ſtibium diaphoreticum, unicornu, miſtura ſimplex, ſal volatile c. c. ejuſque ſpiritus rectificatus, ſal volatile cardui ſancti &c.* Hæc non tantùm coagulata diſſolvunt, & fluida reddunt, ſed ſudorem promovent, peccantemque expellunt materiam, imò ipſum ſanguinem effuſum, aciditatum, coagulatumque reſolvunt, acidi vis infringitur, nova coagulatio impeditur, & interim tàm ſenſibiliter, quàm inſenſibiliter per ſuos ductus reſoluitur. Quòd ſi ſanguis ob lentorem in reſolutionem non habeat, ad diſſolvendum magni æſtimamus *ſpiritum tartari, ſalis armoniaci, vel fuliginis*, & ad hunc etiam finem diuretica magnoperè proſunt, ut *lapis prunellæ, floris ſalis nitri, ſal ſtipitum fabarum, ſpiritus ſalis dulcis &c.* Si dolor in inflammatione ulceri conjunctus maximè urgeat, anodyna diaphoreticis commiſta celebramus; hæc nàmque dolorem ſedant, vitam conſopiunt, acidos aculeos obtundunt, & vim diaphoreticam augent, ut

℞. *Diaſcordii Hieronymi Fracaſtorii* ℈. *ij.*
ſtibii diaphoretici gr. xii.
bezoardici mineral. gr. iij.
anodyni minerali. ℈. *ß.*
m. f. pil. v.

Interim pars inflammata topicis non deſtituatur præſidiis, ſed foveatur *ſpiritu vini camphorato, aquâ reginæ Hungariæ, vel decocto ſulphuris cum urinâ*, conducitque *ſuccus cancrorum fluviatilium* calidè impoſitus, & ſæpè renovatus. Itèm *aqua vitrioli, vel lapidis medicamentoſi* calidè applicata. Similiter *emplaſtrum de ſpermate Ceti cum camphorâ, & croco.* Verùm præ cœteris excellit decoctum ex blandis diaphoreticis, & aromaticis, *ut radice ireos, rore marino, menthâ, ſcordio, flor. ſambuci, chamomillæ &c. cum ſpiritu vini camphorato, & aquâ Reginæ Hungariæ.*

Quòd ſi hiſce adhibitis, phlegmonis materia ob aliquam craſſitiem & nimiam copiam reſolui nequeat, fortia calefacientia, & exſiccantia vitare oportet, ne ipſorum ope tenuiores particulæ, craſſioribus remanētibus, exhalēt, & inflāmatio in ſcirrhum degeneret; undè mediocria

cale-

calefacientia loco affecto ſunt applicanda, ut contentus in eo ſanguis abſque ullo capitis mortui reſiduo reſoluatur. In inflammatâ etiam parte perpetuò eò reſpiciendum eſt, ne topica ſint nimis calida, nàm ſicut ignis nimio ſuo calore res corrumpit, & ſcindit, ità & fibras plurimas ejuſmodi remedia calidiora corrumpunt, & ſcindunt. Nec etiam frigida, humida, oleaginoſa, & craſſa eſſe debent, nàm obſtructis poris, magna particularum fermentatio ſuccedit, & facilè in gangrænam, & necroſim terminari poteſt. Si verò ſanguis neque reſolui, neque in naturæ gratiam redire poteſt, inflammationem in abſceſſum, & ſanguinem in pus abire oportet.

Recentiores in inflammatione ſanguinis miſſionem admittunt, præcipuè ſi ſanguis nimis premens dolorem inferat, & inflammationem augeat, quandò ſcilicet ſanguis circa inflammationis locum plus colligitur, quàm ipſæ venæ abſorbere poſſunt, & ſimul ex illâ vehementi preſſione periculum ſit, ne membranæ, ac vaſa extendantur, & fibræ rumpantur. Hoc in caſu phlebotomia celebrari poteſt, ut nimium ſanguinis motum moderemur, ſed interponenda ſunt temperantia, aliàs venæ ſectio plus obeſſe, quàm prodeſſe poteſt. Phlebotomiâ enim non intendimus ſanguinis derivationem à parte affectâ, cùm, circulatione detectâ, ſanguinem per partem affectam circulari ſit ſole clarius, ſed venæ ſectio hoc in caſu præſtabit, quod ſanguinis impetum, & copiam diminuat, undè arteriarum, vaſorumque latera concidunt, poriſque eorum minus patulis factis, tanta humorum trajectio, & preſſio fieri non poteſt, & prævavetur, quo minùs per preſſionem à tergo ſequentem, vel profundiores emergant obſtructiones, vel ipſarum fibrarum ruptiones.

Si tandèm nec obſtructio à ſanguine excitata reſeretur, nec ſanguis extra ſua vaſa effuſus, & in grumum concretus reſolvatur, inflammatio diſcuti nequit, & abſceſſum fieri neceſſe eſt: quod facilè deprehenditur ex majori doloris intenſione, & febris accenſione, ut prædixit *Hip. 2. aph. 47. Dùm pus fit, dolores, & febres accidunt magis, quàm confecto.* Tunc ſuppuratio promovenda eſt externis remediis maturantibus, magis ſcilicet poros obſtruentibus, qua obſtructione factâ, interior promovetur fermentatio, ac proindè ruptis tubulis, materia extravaſata, quæ in illis ſtagnabat, in unum congeritur focum, & in pus tranſit. Si concocta materia per ulcus liberè fluere nequit, aperiendus eſt abſceſſus, & idoneis curandus eſt medicaminibus, ſublatâ namque inflammatione, facilè ulcus ſanatur.

Cap. XIV.

De Vlcere cum Eryſipelate.

Multoties ulceris curationem impedit ſuperveniens eryſipelas, non immeritò itàque de eryſipelate ulcus comitante impræſentiarum agamus oportet; ſi enim non ſubmoveatur eryſipelas, ulcus curari impoſſibile eſt.

Ery-

Eryſipelas dicitur græcis, latinis verò *ignis ſacer*, propter acriorem calorem, qualem ægri in ambuſtis ſentiunt, vel ignis dicitur ſacer i. execrandus; à nonnullis medicaſtris *ignis ſylveſtris* appellatur, quaſi efferatus ob fervoris ferociam.

Eryſipelatis ſubjectum frequentiſſimè eſt cutis externa, atque extrema, interdùm etiam membranæ, ac viſcera interna, ut pulmo, cor, ventriculus, hepar, uterus &c.

Differt eryſipelas ab inflammatione jam ſuperiùs tractatâ, nàm in hac calor ardens minor eſt, in illo vehementior, quia interdùm cutem ſic urit, ut veſiculæ excitentur. Differunt & dolore, in inflammatione ſiquidèm dolor eſt comprimens, & pulſans, in eryſipelate verò dolor eſt mordens, & acicularum inſtar pungens. Differt colore, nàm ſi digito pars inflammata prematur, permanet rubra, in eryſipelate verò, admoto digito, recedit, cutis albeſcit, ſed remoto, illicò rubeſcit. Præterea eryſipelas colorem pallidum, vel flavum, vel ex utriſque miſtum retinet, inflammatio verò rubrum. Tumor major in inflammatione, & non ità à premendo cedit, qui tamen in eryſipelate non obſervatur. Diſtinguitur etiam ratione ſubjecti, nàm eryſipelas cutem tantùm obſidet, inflammatio verò præter cutem ſubjectam quoque carnem occupat. Inflammatio omni tempore, eodem in loco infixa conſiſtit, & eryſipelas facilè ſerpit de loco in locum, & ignis fatui inſtar modò in hac, modò in aliâ parte. Humor quoque eryſipelas producens tenuior eſt, quàm inflammationis. Tandèm eryſipelas ex febre acutâ diſcriminatur à phlegmone, quæ tertianæ motum habet.

Signa.

Eryſipelas horripilatione incipit, calor intenſior, & volatilior ſubſequitur, poſt quem febris cum ſiti, oris amaritie, & vigiliâ, quæ ad tertianæ typum accedit, & eryſipelas antecedit. Adeſt in parte dolor acicularum inſtar pungens, color rubicundior apparet, qui loco ſæpè mutatur ignis fatui inſtar, ac defervescente humore, ad flavedinem magis vergit. Tumor non tàm altè elevatur ob minorem humorum ſtagnationem, nec tenſio adeſt difficilis, cedit quoque digitis prementibus, & color rubeus in album mutatur, qui tamen illicò rubeſcit.

Cauſæ.

Galenus pro eryſipelatis cauſâ materiali bilem flavam ſtatuit, & amaram non abſimilem illi, quæ in cyſti felleâ continetur, copioſior quàm par eſt in jecore genita, & ex hujus visceris robore ad imbecillam partem depulſa. Cæterùm parùm ſibi conſtans idem *Galenus lib. 2. ad Glauc. c. 1.* ex tenuiſſimo ſanguine, aut huic admiſtâ bile eryſipelas fieri dictitavit, ex purâ verò bile herpetem potiùs produci, quàm eryſipelas. Id quoque declaravit *de tumoribus p. n. c.* 10. Hanc Galeni inconſtantiam in tradendâ eryſipelatis cauſâ materiali multis in locis quiſquam animadvertere poteſt.

Sed errat *Galenus* cum ſuis Gale-

niſtis, nàm eryſipelatis color flavus non eſt, ut in Icteritiâ, nec pallidus, ſed rubicundus, teſtaturque potiùs ſanguinis, quàm bilis geneſim. Præterea ſanguineo temperamento præditi, & ſanguine abundantes huic malo magis obnoxii ſunt, quàm biliosâ temperie donati, & magnam bilis copiam habentes. Deindè appellant eryſipelas apoſtema igneum, quia fit ex bile calidâ, & ſiccâ ignis elemento correſpondente. Verùm videmus fruſtaneum bilis commentum, quia quæ ignis indolem imitantur, non ſunt de bilioſi humoris familiâ. Inſuper in æquivoco volutantur, accipientes humorem felleum pro bile, ut fuſiùs in *Trutinâ cap. de Icteritiâ* refutavimus. Undè falſum eſt quicquid de materiali eryſipelatis cauſâ ſectatores imaginantur, neque ſolidi quidquam habet eorum conjectura, quæ omnes morbos à quatuor humoribus mendicat, qui nunquàm tales in viventium corporibus fuêre, neque ii hos nunquàm viderunt, nec videbunt.

Dividunt in legitimum, & in illegitimum eryſipelas; legitimum eſt, quod ex ſolâ bile, vel naturali, vel non naturali fieri autumant; illegitimum verò dicunt, quod ex bile non ſolâ, ſed aliis commiſtâ humoribus originem ducit, ut ſi ſanguis bilem ſuperat, dicitur eryſipelas inflammatum, ſi bilis à pituitâ ſuperetur, vocatur œdematoſum, ſi tandèm bili prædominetur melancholia, dicitur ſcirrhoſum.

Dupliciter quodcumque producitur eryſipelas vel ex prohibitâ tranſpiratione ab aliquâ cauſâ externâ productâ, vel ex alicujus corporis partis vitio, ut vulnere, ulcere, contuſione, fracturâ &c. Quoties tranſpiratio prohibetur, toties ultimum partium nutrimentum, quod in carnis poris retardatur, nè effluat ob pororum anguſtiam à cauſâ externâ cauſatam, à partium continentium calore agitatur & degener fit, naturamque eaſdem continentes partes irritantem acquirit & fermenteſcit & fermentationis actione tumorem coloris mutationem dolorem, febrem, cuncta reliqua in parte producit. Ita quoque aliquo exiſtente vitio in aliquâ parte fiunt eryſipelata, nàm vitium illud partis, ſi aſſidua tranſpiratione non ventiletur quod remanet proximum partis nutrimentum inficit: propterea fit ſuis fibris continentibus exoticum & eryſipelas excitat. Vltimum partium nutrimentum ex prohibita tranſpiratione in carnis fibris & in cutis poris retardatum ſalinam habet indolem ex cunctatione aciditatem concipit cui ſulphureæ aſſociantur particulæ, hoc mediante connubio, ſalinæ, acidæ & ſulphureæ, quia exiliſſimæ ſunt, fermentationis motum ſubeunt, quoniam per obſtructos cutis poros reſolvi nequeunt, à copioſioribus acidis coagulantur, & in obſtructam cutem impelluntur, in hac ob anguſtias remanent, eamque magis obſtruunt, ſanguinem, reliquosque ſuccos circulantes retardant in exiliſſimis vaſculis non profunde latentibus, ſed in cutis ſuperficie exiſtentibus, & ex eorum viriata texturâ & lubricis particulis vividior *rubeus color* apparet quam in inflâmatione, quæ in majoribus & pro-

fundis vaſis ex ſanguinis coagulo fit ideoque digito premente, albeſcit pars quod in inflãmatione non ſuccedit. *Intumeſcentia*, & *reſiſtentia* in eryſipelate ſemper eſt minor quàm in inflãmatione, cum tubuli minores ſint; & ſtagnans materia non adeò copiosè congeratur; & cùm fluidior faciliùs per vaſa lateralia delabitur, nec tantam ſuſcipit fermẽtationem, undè acidæ, ſalſæ, acutæ, cæteræque particulæ in tubulorum fibrillas impingunt, quæ non diſtenduntur, quouſque rumpantur, ut in inflammatione; & hinc oritur potiùs pruritus, quàm doloris ſenſus, quia fibrillas afficiunt, & proximum cutis rete. Indeſinens fit ſalium à ſanguine ſecretio, quæ ad cuticulam demandantur; & priorum ibi commorantium copiam adaugent, cuticulam diſtendunt, à cute divellunt, eamque in veſiculas elevant; diſtentæ cuticulæ pori arctiores fiunt, & difficulter particulis ſalinis datur exitus, & paucio res hac de cauſâ exhalant. Hæ veſiculæ ichore repletæ cernuntur, quem diſruptæ reddunt, verùm pus non extillant, quia partiũ corruptũ, non eſt nutrimentũ ſed ichor tenuis roris inſtar aquæ, lucidę, non abſimilis ſcatet, qui ſudore tenus inſenſibiliter exhalare debebat, in parte coërcitus fuit, & corrodentibus ſalinis particulis imbutus aquam cauſticam æmulatur.

Prognoſis.

Ulcus cum eryſipelate periculo non vacat, cùm ob partis imbecillitatem, tùm ob maximã humoris ſtagnantis copiã; hinc eſt quòd ſi multũ ſit in parte nutrimentũ degeneratum fermenteſcens, ità ut in continentibus altas egerit radices, ſatis rebelle eſt, vel à continentibus regi non potuerit vel pravam acquiſierit qualitatem quam natura vincere nequit, mortificatio ſuccedit & inevitabilis mors, & quidem ob repellentium & refrigerantium remediorum applicationem, vel ob aeris ambientis ſubitam refrigerationem aliquoties lethale obſervavimus quia ob hæc heryſipelatis materia exhalare nequit, undè *hip. 25 apho. ſect. 6* inquit: eryſipelas *foras intro verti malum, intùs verò foràs exſtere bonum. & in Co: ſect. 2. Eryſipelas verò foris quidẽm extare utile, intrò autem vergere lethale; cujus quidèm rei indicium eſt cum rubore evaneſcente, pectus gravatur, & agriùs ſpiritum trahit ager.* quia in externis exiſtens partibus ejus cauſa faciliùs tranſpirare poteſt; introrſùm verò pulſa vitæ parat inſidias, quia principes partes invadere poteſt. Eryſipelas, quod ad alios ſequitur morbos, nempè oſſium denudationem, malum, ut prædixit *Hip. aph.* 19. *ſect. 7. Ab oſſis nudatione eryſipelas malum.* In Ulcere itèm, vulnere, fractoris, luxationibus, difficilior eſt ejus curatio; in his enim ſemper timere debemus, ne in alios exitiales degenerent morbos, nempè in ulcera ſinuoſa, corroſiva, phagedænica, & cætera. Si putreſcit, vel ſuppuratur, quod rariſſimè contingit, malum portendit, ut aſſerit *Hip. aph. 20. ſect. 7. Ab eryſipelate putredo, & ſuppuratio, malum,* quia nimiam humoris acrimoniam, vel caloris nativi debilitatem oſten-

dit; ſæpiſſimè nàmque in pravum ulcus, vel in gangrænam abit. Facilè hoc malum recidivare ſolet, vel aliquandò in ulcera degenerat rebellia. Eventus ſalutis in eryſipelate eſt utplurimùm per inſenſilem tranſpirationem, ubi, accedente pruritu, cuticula quaſi in ſquamas fatiſcet, & calor in ordinarium, & conſuetum mutabitur.

Curatio.

Ulceris eryſipelatoſi curationem aggrediuntur vulgares, primò viſâ eryſipelatis facie, venam ſecant, & quidem miramur, ſi nàmque inflammatio adſit, ſanguinem fundunt eodem pariter modo, attamen in eorum ſententiâ inflammatio in cauſâ ſanguinem, & eryſipelas bilem cognoſcit, quare deindè in eryſipelate venam ſecant; id minimè intelligere poſſumus. Poſtmodùm ad eandem educendam bilem medicamentum cholagogum præſcribunt, ut

℞. *Fol. ſen. or.*
tart. alb. ana ℥ i.
myrobol. citrin. ʒ. iij.
rhabarb. elect. ℥. ß.
f. decoct. in aquâ cichor. & in ſuff. quantitate diſſ.
mannæ elect. Calabrenſis,
ſyr. de Cichor. Nic. ana ℥. iij. m. f. p.

Interim fortiores injiciunt clyſteres, vel prædictum reiterant purgans. Verùm in hoc morbo neque phlebotomia, neque medicamentum purgans convenit, nàm ambo à circumferentiâ ad centrum trahunt, quæ medicamentorum genera introrſum pellunt, morbificam cauſam ad principales trahunt partes & exitiales morbi indè evenire poſſunt, ut inquit *Hip. Eryſipelas foràs intrò verti, malum.* Præterquam quòd tali remediorum ſupellectile curati, ſi quandoque curantur, in hoc malum ſæpè incurrere ſolent. Ad ſanguinis efferveſcentiam, & bilis correctionem varios exhibent refrigerantes ſyrupos, ut *de endivâ, nymphæâ, violis, cichorio &c.* cum aquis etiam refrigerantibus, ut *portulacæ, lactucæ, cherifolii, lupulorum &c.* Nec interim ulceris obliviſcuntur.

Quò ad topica, ut id, quod in partem fluit, repellunt, & eryſipelati frigefacientia admovent, & id, quod jam coacervatum eſt, frequenter alterant herbis refrigerantibus cum humiditate abſque adſtrictione, veluti eſt *ſedum, portulaca, cucurbita, lenticula paluſtris, ſolanum, ſambucus, hyoſcyamus, lactuca &c.* Solent his *opii* quid, & *ſucci papaveris, cicutæ, & mandragoræ* admiſcere, & compoſita concinnant medicamenta, vel utuntur cataplaſmate de micâ panis. Applicant quoque olea refrigerantia, ut *roſaceum, violaceum, amygdalarum dulcium*, vel unguenta frigefacientia, ut eſt *refrigerans Galeni, album Rhaſis, de ſantalo &c.* Cæterùm hæc topica refrigerantia perpetuò exitialia fuêre; nàm obſtructis poris, eryſipelatis cauſa nec attenuari, nec intrò forâs exhalare poteſt; undè tragicos eventus, quos nos autopſia docuit, expectare oportet.

Curationem ulceris eryſipelatoſi facilè aſſequimur, ſi æger in ſex rebus non naturalibus optimè regatur, &

& primò aër ſit temperatus ad calidum vergens, vel ſaltim non ſit frigidus, vitatis ſummoperè utriuſque extremis; calidior nàmque plus juſto poros dilatando, nimis eliminare poteſt; frigidior cutem magis denſat, & malum pejorat. Victus temperatus, non autem refrigerans eſt ægro adhibendus, qui potiùs ſit craſſus, quàm tenuis, acidis vitatis, nocent etiam omnia alimenta ſalſa, dulcia, ſaccharata, pinguia, & nimis calida. Lymphaticum exhibendum eſt vinum, in quo ſi alkali cancrorum fluviatilium infundantur, ſaluberrimum erit. Si vinum non bibat æger, pro potu utatur *decocto cornu cervi*, *ſalſæ parilia*, *vel ſaſſafras*; & ſi vinum bibat, hoc decocto diluatur. Somnus multùm conducit, quia tranſpiratio major fit in ſomno, quàm in vigiliâ, undè ſi noctes vigilentur amaræ, vel *theriacâ novellâ*, *vel pilulis de cynogloſſo*, *vel diaſcordio*, *vel laudano opiato*, *vel nepenthe* concilietur ſomnus; anodyna enim morbo, & ſymptomati ſuffragantur. Motus intempeſtivus abſit, quia ſuccorum exhalationem facilè impedire poteſt, undè eorum coagulatio oritur, & indè cordis palpitatio. Animi pathemata, & præcipuè excandeſcentia, timor, & mæſtitia vitentur. Alvus ſervetur lubrica, ſaltim arte, ſi naturaliter haberi non poſſit.

Sanguinis miſſio in eryſipelate nullatenùs præſtat, eſtò non ſolùm ſemel, & bis, ſed ter, & quater in praxi à vulgaribus magno cum ægri periculo celebretur; nàm eryſipelatis materia non eſt intra venas, ac proindè phlebotomiâ depleri nequit. Præterea corpus refrigeratum fit debilius, & ad exhalandum ineptius. Eadem quoque ratio pro medicamento purgante militat, cui nos addimus naturam ad motum contrarium impelli.

Indicatio ulceris eryſipelatoſi curativa deſumenda eſt à cauſâ; reſeranda eſt itàque pororum cutis obſtructio, & ultimi partium nutrimenti in fibris coagulatio ac ſtatui fluido reddenda eſt. Internè conveniunt diaphoretica, ut cauſa ſtagnans per poros ſufflaminetur, ut *ſtibium diaphoreticum*, *bezoardicum minerale*, *martiale*; *imò omnia chalybeata*, *ſpiritus c.c. volatilis*, *ſalis fumariæ*, *& cardui benedicti volatilis*, *c.c. ſine igne paratum*, *ebur philoſophicè præp. ſpiritus tartari*, *oculi cancrorum*, *ſanguis leporinus*, *ſpiritus florum ſambuci*, *ſal volatile ſuccini*, *viperarum*, *aqua theriacalis cum ſpiritu vini &c.* ut

℞. *Bezoardici martialis* ℈ß.
ſalis card. bened. volat. ℈.j.
ſalis volat. c. c. gr. viij.
ſalis volat. ſuccini gr. ij.
ſtibii diaphoretici gr. xii.
m. detur cuſpidatim cum aqua theriacali. Vel.

℞. *Syr. Card. bened.* ℥.jß.
eboris,
c.c. ſine igne præp. ana ℈j.
ſalis volat. viper. gr. vj.
ſpiritûs flor. ſambuci ʒß.
ſpiritûs vitrioli Martis gutt. V.
aquæ card. bened. ℥.iij.
m. detur cochleatim.

Hæc medicamenta diaphoretica præterquam quòd naturæ motum adjuvant, & ſufflaminant, aciditatem ſub cute, & inter carnis fibras obtundunt, infringunt, & abſorbent

bent ab alkalium energiam.

Ut verò pororum obſtructio meliùs tollatur, & auferatur, parti affectæ adhibenda ſunt varia localia, & remedia topica, cæterùm à refrigerantibus omninò cavendum, in parte ſcilicet qua eryſipelas apparuerit, quia pertinacem redderent cauſam, ut multis in locis notat *Galenus*, & præcipuè *in libello quos, & quandò purgare oportet*, ubi purgantia medicamenta, alioquin calida conſulit pro febrium curatione, non quia refrigerant, nàm potiùs calefaciunt, ſed quia febris materiam exturbant. Duo occurrunt medicis inconvenientiâ, qui refrigerantibus utuntur in eryſipelatis curatione; primum eſt, quod eryſipelatis materia à refrigerantibus repercuſſa in internas, nobilioreſque partes remeat; ſecundum, & quod frequenter accidit, eſt, quòd cùm refrigerantibus impediatur, quominus materia exhalet, & quia pravæ qualitatis, ſolidarum partium calorem ſuffocat, & gangrænam inducit. Hæc topica ſint reſolventia, & diaphoretica, vel acidum destruentia, & coagulatam materiam diſſolventia, ut materia ſub cute, & inter fibras ſtabulans diſſolvatur, & liberior concedatur transfluxus. Hinc commendamus omnia alkalia, quæ etiam diaphoreticam habent energiam, & tranſpirationem adjuvant. Nonnulli telam leporis ſanguine martio capti imbutam, & uſûs tempore aquâ florum ſambuci humectatam tepidè imponunt, cui multùm fidunt. Omnes ferè commendant fotum ex vini ſpiritu ſimplici, vel ex aquâ theriacali cum eodem vini ſpiritu elicitâ, ſed cautè procedendum eſt in hujus remedii applicatione, nam ſi ob humoris eryſipelas generantis malignitatem fatis cedat languens, vulgo, & vulgaribus medicis tali applicationi mortis occaſio adſcribetur. Vel utuntur ſpiritu vini crocato, vel camphorato. Quidam utuntur vaporoſo balneo decoctionis anodynorum; calidi nàmque illi halitus, qui elevantur, poros aperiunt, materiam coagulatam diſſolvunt, attenuant, & evolare faciunt. Alii ſequenti miſturâ tepidè adhibitâ eryſipelas aliquoties illiniunt, ut

℞. *Aq. ſpermatis ranar.* ℥.iij.
ſpiritus vini camphor. ℥.jß.
flor, ſambuci ℥.j.
tinct. croci ℥.ß, *m.*

Lapis medicamentoſus aquâ florum ſambuci ſolutus maximum eſt medicamentum, ſi tepidè cum petiis applicetur, in cujus defectu vitriolum ſolùm opus complet. Vel

℞. *Aqua flor. ſambuci,*
ſpiritûs vini ana ℥.ij.
Camphoræ ʒ.ij.
ſalis ſaturni ʒ.j. *m.*

qua miſturâ linteum quadruplicatum imbutum ſæpiùs parti affectæ imponatur, quo non tantùm acidum peccans obtunditur, ſed obſtruentes poroſitates reſerantur, quibus habitis, eryſipelatis ſymptomata, & igneus ardor inductus certo certius ceſſabunt. Verùm in hoc affectu, ſicut in aliis, non ſemper uni medicamento inſiſtendum eſt, multùm nàmque juvat ſæpiùs medicamenta mutare, quia ſæpè unico effectum non præſtante, aliud præſtabit.

Si

Si veſiculæ in loco affecto ſunt excitatæ, aperiendæ ſunt, ut contenta lympha acrior effluat, & ſubjectam non exulceret partem: deindè detecta cutis linimento ex ceruſſâ, & ſpiritu vini illiniatur, vel decocto malvarum abluatur, ut omnia ſalia ab ipſâ diluantur, & recentibus ulceribus non detur occaſio.

Poſtquàm eryſipelas ab ulcere ablatum fuit, ipſius ulceris curationem aggredi debemus, nec proindè perſeverante eryſipelate, ulceris immemores eſſe debemus.

CAP. XV.

De Vlcere œdematoſo.

SI lympha in partium ulceri circumpoſitarum poroſitates è lymphaticis vaſis effundatur, nec convenientes ductus ſubire valeat ob eorum anguſtias, aut aliâ hujuſmodi cauſâ, & ob aſſiduam novæ materiæ ejuſdem naturæ effuſionem adeò cumulatur, ut partem ulceri proximam in tumorem attollat, & fit ulcus œmatodes. Oedema eſt tumor aquoſus, mollis, laxus, digito prementi cedens, indolens, albicans, ſine calore, & rubore, ortum ducens à lymphâ è ſuis ductibus evaſa:a.

Signa.

Oedematis ſigna ex iis, quæ in ejus deſcriptione retulimus pateſcunt. Eſt tumor, quia reſeratis vaſis lymphaticis effluit lympha, & diuturniori aggeſtione omnes partis pori implentur, eamque in tumorem elevat. Aquoſus, quia à lymphâ, ſeu aquâ ortum ducit. Laxus, & mollis, quia nunquàm coagulatur, ideòque rariſſimè, vel nunquàm in pus abit, niſi alkalia, & acida in eodem tumore pugnant, fermententurque. Doloris expers, nàm iſte ſuccus fermentationem non ſubit, & particularum minimarum motus inteſtinus non adeſt, undè fibræ contrahi, convelli, diſtendi, & lacerari non poſſunt. Eſt ſine calore, & rubore ob motûs fermentativi abſentiam, undè inter tumores frigidos œdema collocârunt, quia latex quantum eſt ex ſe nullam effervescentiam concipere poteſt. Coloris ſubalbidi, quia contentæ materiæ qualitatem in ſuperficie oſtendit. Cedit ſub digitis, & impreſſorum veſtigia perſeverant, & iterùm elevantur, quia pars craſsâ lymphâ eſt referta.

Cauſæ.

Galeni ſectatores pro œdematis causâ nimiam pituitam exiſtimant, ſanguinem nempè crudum, pituitoſum, non benè ab hepate elaboratum, [credunt inepti hepar eſſe ſanguinis officinam] ſeroſum, non tantùm intra maſſam ſanguineam admiſtum, ſed etiam intra externas corporis partes è venis effuſum. Hinc imaginantur œdema vel eſſe ſimplex i. verum, & exquiſitum, quod ex pituitæ influxu fit; vel compoſitum ſcilicet cùm ex humore pituitoſo cum aliquo alio humore permiſto producitur, nàm cum ſanguine dicitur œdema phlegmonoſum, cum

bile

bile eryſipelatoſum, miramur tamen huic diviſioni non addere œdema ſcirrhoſum. Cauſa antecedens ab ipſis judicatur humida ventriculi, cerebri, vel hepatis intemperies, ac partis recipientis imbecillitas. Cauſæ remotæ ſunt crapulæ, ſomnus immoderatus, vita ſedentaria, alicujus evacuationis ſuppreſſio. Cæterùm œdematis cauſa ſtolidos decepit vulgares: dicant quæsò, quis eſt iſte tàm ſedulus in œdemate ſeparator, qui purum à ſanguine ſerum ſecernit, & intra corporis fibras è venis abſque ullâ ſanguinis tincturâ effundit? Si ſerum, ſive pituita cum ſanguine è venis effunderetur, fieret potiùs in eorum ſententiâ inflammatio œdematoſa quàm purum œdema phlegmonoſum; quod nec veteres, nec recentiores nunquàm obſervârunt: alia ergo œdematis cauſa perveſtiganda eſt, cùm muſcas in aëre volitantes venentur.

Secundum noſtram ſententiam fit œdema in ulceribus ex obſtructione vaſorum lymphaticorum à lymphâ, quæ in dictis vaſis coagulatur; ſcatet nàmque lympha alkalibus particulis, quæ acidæ acrimoniæ ope in materiam craſſam, & lentam tranſit, non aliter ac ſi cornu cervi decocto acidum affunderis, & in gelatinam mutatur, & in anguſtiora vaſa defertur circulationis lege, ea obſtruit, & novâ adveniente lymphâ conglobatio oritur, ulteriùs non progreditur, in illis remoram contrahit, non circulat, & perenni novæ lymphæ ſuccedentis affluxu vaſorum tunicas ampliat, & dilatat, ac partes circumjacentes in tumorem elevat œdematoſum. Interdùm tanta fit lymphæ coacervatio, ut tunicarum fibræ non ampliùs ſeſe extendere poſſint, & tandèm diſrumpantur, vel hoc accidit ope medicaminum acrium, aut acidorum ſalium, quæ ulcus excitarunt, & vaſa contentum effundant intra vicinas partes liquorem, qui hydraulicis non paret regulis, ac extra vitæ conſortium ſemel rejecta limpha excrementi naturam ſubit, & deorſum ſæpè properat, proprio gravata pondere, & hac ratione ſæpè tumores œdematoſos in pedibus obſervamus. Interim lympha torpida lymphaticorum vaſorum orificia, à quibus reſeratur, nec ſubingredi valet, nec ſubingredi valet, nec ſorberi, & ad renes delabi, ut ultimam lotii determinationem ſubeat. Breviter igitur immediata œdematis cauſa eſt lymphæ in parte quædam ſtagnatio à vaſe lymphatico obſtructo, & diſtento, vel ab effuſione ejuſdem in partem, in qua colligitur à rupto vaſe. Antecedentes cauſæ ſunt obſtructio, cachexia, vel aliud erratum in ſex rebus non naturalibus vulgò dictis, & præcipuè immodicus potus.

Prognoſis.

Oedema ex obſtructione periculoſum pathema minimè eſt, ſi exquiſitis remediis tractetur, ſi verò ex ductuum lymphaticorum diſruptione ortum ducat, nunquàm in ſuppurationem abit, & peſſimi ominis eſt, hydropem nàmque aſcitem irreparabilem præ foribus præſtolatur. Quandòque ob nimiam vaſorum compreſſionem, & ſalis volatilis

tilis defectum in lymphâ, œdema in gangrænam, & ſphacelum tranſit, prout tale quid ſimile hydropicis multoties accidiſſe obſervavimus.

Curatio.

Galeni aſſeclæ œdema curare ſatagunt vel per reſolutionem, vel ſuppurationem. Reſolutioni ſatisfaciunt, humorem pituitoſum præparando, deindè phlegmagogis pituitam educunt vel in formâ potûs, vel *pilulis ſine quibus*, *de hermodactylis*, *vel de agarico*, ſed efficaciores exiſtimant *pilulas cochias Rhaſis*, nàm omne pituitæ genus abſque corporis agitatione, & alteratione purgare credunt, præſertim ſi cum *maſtichinis* permiſceantur. Cæterùm quia pituitæ fontem ventriculum eſſe imaginantur, non ſemel ad emetica confugiunt. Venæ ſectionem in œdemate negant, quia frigidus eſt affectus, attamen, ſi à menſibus, vel hæmorrhoidibus ſuppreſſis ortum ducat, eam admittunt.

Si his non cedat, ad repellentia circa initium accedunt, non tamen valdè frigida, ſed moderatè, & ſimul adſtringentia, & exſiccantia, hujuſmodi eſt oxycratum, quod ex aceto, & aquâ conſtat, ità tamen temperatum, ut bibi poſſit. Verùm tàm acetum, quàm aqua in eorum ſententiâ ſunt frigida, quæ puſillum calorem in parte ædematoſâ extinguere, & gangrænam inducere poſſunt. Priuſquàm oxicratum applicent, partem affectam leviter fricant, ut medicamenti vis citiùs penetret. Cæterùm ità peragendo, malum pejorant. Spongiam oxicrato imbutam ſupra œdemate arctè ligant, attamen ſemper ligaturæ initium ab inferioribus partibus ducunt, ibique valentiùs arctant, & ad ſuperiores progrediendo deſinunt; ſic enim ab affectâ parte facilè exprimi, ac ſimul diſſipari humores, qui extra vaſa exiſtunt, ineptè credunt.

Quòd ſi tumor non ſubſideat, majoris energiæ medicamen applicant, ut *ſpongiam aquâ aluminosâ imbutam*, *cui myrti ſuccum admiſcent*. Quibus nihil proficientibus, ad validiora confugiunt medicamina, nempè ad decoctum *foliorum myrti*, *abſynthii*, *chamomillæ*, *ſtœcados*, *nucis cupreſſi*, *ſalviæ*, *roris marini*, *aluminis rocchæ*, *& ſalis communis*, in quo calido linteola intingunt, & œdemati imponunt. Quibus etiam non juvantibus, ad efficaciora, & validiora recurrunt, ut

℞. *Lixivii acerrimi ex cineribus fici, ac vitis confecti lib. ij.*
aceti acerrimi lib. ß.
olei ℥. iij. m.

Macerentur, & ſpongiam madefactam calidè loco applicant. Verùm ex lixivio, quod alkalia continet, & aceto magna ſuccedit fermentatio, undè alkalia, & aceti acor ob mutuum fermentationis motum obtunduntur, præcipitantur in vaſis fundum, & hebes, ac œffetum reſultat medicamen. Itèm ex lixivio, & oleo noſtrates mulieres pro capitis ablutione præſentaneum conficiunt ſaponem, undè nullius efficaciæ medicamen emergit. Vel œdematoſo loco ſpongiâ, vel linteolis aquam calcis applicant. Quòd ſi tumor ad declinationem venerit, ſequenti utuntur cataplaſmate, ut

℞. Sulphuris,
farina fabar. ana ʒ.jß.
ſtercoris columbini ʒ.jß.
mellis communis ℥.j.
decoct. radic. aſphodeli q. ſ.
coque ad cataplaſmatis conſiſtentiam, & bis in die renovant. Quòd ſi tumor in duritiem abierit, in ſcirrhum degeneravit.

Quandò œdema ad ſuppurationem tendit, quod rariſſimè contingit, nàm ad ſuppurationem promovendam requiritur calor, qui in hoc tumore ſatis eſt imbecillis; tunc ea, quæ concoquendi, & ſuppurandi vim habent, medicamina applicant. Inter ſuppurantia non infimum locum tenere dicunt emplaſtrum *ex ſuccis lapatii, ebuli, ſambuci cum althæâ decoctis, melle, & oleo.* Si tumor vi ſuppurantium non rumpatur, in loco declivi, ſervatâ fibrarum rectitudine vel ferro, vel corroſivo medicamento aperiunt. Verùm has ſuppurationes non ſemel in ſinuoſa, putrida, ac exitialia ulcera degeneratas vidimus. Ulcus apertum mundificant, & digerunt terebinthinà ovi vitello miſtà cum pauca quantitate gummi ammoniaci in aceto ſoluti. Peractâ digeſtione ulcus unguentis ſarcoticis carne implent & tandem cicatrizant.

Sicut ulcus ſanari non poteſt, niſi prius oedema ſubmoveatur, ita œdema ſubmoveri nequit, niſi ductuum limphaticorum obſtructio, vel euaſata limpha pœnitus tollatur, primo itàq; limpham per ſedem urinam & cutem evacuare oportet. Cathartica limpham excernentia(verum nobis inpoſſibile videtur(ſunt. *reſina jalappa, extractum mechoacanna, gummigut, conſerva florum perſicorum,* & id genus alia. Diæta ſimiliter talis eſſe debet, ut lympha abſumi valeat. Aër debet eſſe calidus, ut calor externus cum remediis intrò aſſumptis ſimul cooperetur; frigidus nàmque maximè nocet. Victus ſit tenuis, & cibi coctu faciles. Aqua omninò vitanda, & vinum, vel decoctum ſaſſafras in minimâ quantitate uſurpari debet. Vigiliæ, & ſomnus non excedant mediocritatis limites. Exercitium ſit moderatum. Excreta, & retenta naturalem ſervent tonum. Animi pathemate, & præſertim terror, & mæſtitia vitentur.

Poſtmodùm proficua ſunt medicamenta illa, quæ lympham incidendi, & attenuandi vim habent, nàm ad fluiditatem redactâ obſtructiones reſerantur, ad priſtinum circulationis motum revertitur, & per urinam, ac per ſudorem eliminatur. Huic fini incumbendum tùm internis, tùm externis remediis: œdema igitùr tractandum eſt medicamentis incidentibus, & ſimul attenuantibus lympham, ejuſque ſtagnationem reſolventibus. Commendamus itaque diaphoretica, omnia ſalia volatilia, & aromatica pluries decantata, quæ coagulationem deſtruunt, & niſi diaphoreſim aperiant, ſaltim diureticas reſerant vias. Magnoperè conveniunt, quæ viſciditatem tollunt, & obſtructiones aperiunt, hujuſmodi ſunt *vinum abſynthii, tartarus vitriolatus, ſal abſynthii,* omnia medicamenta ex marte elicita multis emolumentum fuere, quia præter incidendi, & aperiendi energiam, lymphæ ductuum

mem-

membranas nimis ampliatas ſuâ auſteritate conſtringunt, lymphamque ad corporis ciſternam propellunt. Itèm conducunt *decocta ligni guajaci, ſalſa parillæ, ligni ſaſſafras, viſci quercini, Nephritici &c.* Similiter, quæ per urinam exturbant lymphæ colluviem ulceratam partem obſidentem, ut *ſal prunellæ, ſtipitum fabarum, geniſtæ, ſpiritus ſalis dulcis, baccharum juniperi, ſalis armoniaci.* Tandèm ea omnia, quæ in hydrope proficua ſunt, conveniunt, nàm œdema eſt hydrops particularis.

Internis hiſce ſimul externa jungimus, ea ſpirituoſa penetrantia, poros reſerantia, & reſolventia eſſe debent, ut lymphæ coagulatio diſſolvatur, & fluidior reddita, vel ad ductus urinarios devehatur, vel per partis affectæ poros exhalet. Conveniunt cùm *aqua balnei Gurgitelli ex Pithecuſâ* delatæ, tùm ſpiritus vini, & Laconica dicta. Sic etiam fotus ex aromaticis, & ſale volatili conſtantibus vegetabilibus, & calidè applicari debent. Pars arctiùs deliganda, ut vaſorum amplitudo debito major auferatur. *Radix bryoniæ contuſa*, & cataplaſmatis inſtar applicata ſalutare præſtat auxilium. Vel cataplaſma ex *origano, calaminthâ, abſynthio, rutâ, rore marino, chamomilla &c.* *Vel emplaſtrum de cumino cum oleo tartari, & ſuccini malaxato*, vel *emplaſtrum de baccis lauri.* Liquores ſpirituoſi illiniendi ſunt, ut *oleum philoſophorum, ſpiritus vini camphoratus, lumbricorum*, & alia reſolventia.

Ulcus tandèm tractari debet haud ſecus ac ſi adjunctam haberet humidam intemperiem, de qua *cap. xi.* abundè diximus.

CAP. XVI.

De Vlcere ſordido, & putrido.

SOlet quandòque ulcus, vel quia negligenter curatur, non mundatur, nec rectè detergitur, vel unctuoſis tractatur medicamentis, vel aliis de cauſis, in ſordidum, & putridum degenerare: ſordidum itàque ulcus illud dicitur, quod craſſo illo abundat excremento, vel craſſas, & viſcoſas habet ſordes, vel carnem flaccidam, mollem, & albicantem; putridum verò appellatur illud, quod fœtorem exhalat, quippè ab eo graveolens, & cadaveroſus prouenit odor.

Signa.

Ex ſuprà dictis facillimè hæc ulcera dignoſcuntur, & non niſi ſecundum magis, minuſvè differunt; ſordidum nàmque craſſo, viſcido, ac ſubalbido eſt refertum excremento, quod ulceris parietibus vehementer adhæret, & carne flaccidâ, molli, & albicanti potitur; putridum verò putrilagineam eructat materiam, quæ graveolentem, & cadaveroſum expirat fœtorem, & colore fuſco, vel atro eſt imbutum.

Cauſa.

Ulceris ſordidi, & putridi cauſa apud Galeniſtas eſt humidorum, & oleoſorum medicaminum longus uſus, & frequenter ob ſuccorum

vitium, à quibus pars exulcerata fovetur, vel varii errores in victûs ratione, ſimulque mali ſucci, undè cacochymia, & ulceris ſordities, ac putrilago. Quandoque ob naturæ defectum producitur, quæ aliis vexata malis, ad quæ ſuperanda intenta, & occupata eſt, ità planè ut ulcus omni auxilio deſtitutum relinquatur; hinc humores craſſi, ac vitioſi in ſordidos, & putridos degenerant, qui à naturalibus afflictæ partis facultatibus non regulati, non modò ſordeſcunt, verùm etiam putreſcunt.

Excitant juxta noſtram ſententiam hæc ulcera particulæ acidæ, vel acido ſalſæ, quæ ulceri inhærentes, ſuccos dulces de novo alluentes, fermentativâ vi itidèm in acidos degenerare faciunt, qui ob tubulos in ulcere ruptos circulationem continuare nequeunt: à Succis ergò à tergo continuò inſequentibus in ulceris cavitatem propelluntur, quam ſemper adimplent, & quia aciditate nimiâ præditi ſunt, coagulationem quandam lentam habentes, ſordidum efficiunt ulcus, & dùm in eo coagulantur, caro mollis, vel fungoſa ab iiſdem gignitur. At ſucci acido ſalſi, vel acido acres temporis progreſſu exaltantur ob putrilaginem, & ſecticam, ac realgarinam nanciſcuntur naturam, & ulceris partes putreſcunt, ideòque cadaveroſa illa caro in ſuavem, & graveolentem expirat odorem.

Prognoſis.

Ulcus ſimpliciter ſordidum periculo vacat, at niſi maturè occurratur, in putridum degenerat, tum quia à ſordium copiâ impediuntur effluvia ſubtilium particularum excrementitiarum propter prohibitam tranſpirationem, vel obſtructionem, quæ in ulcerato membro gignuntur; tùm etiam quia cumulata excrementa ſingulos in dies magis fermenteſcunt, & malignam quandam, & arſenicalem adipiſcuntur indolem majori aciditatis exaltatione, undè ulcera putrida priùs in gangrænam, & deindè in ſphacelum tranſeunt.

Curatio.

Ulceris ſordidi curationem aggrediuntur Galenici, primò rectâ rerum non naturalium adminiſtratione; deindè humorum vitioſorum, & redundantium evacuatione, pro qua pharmaca craſſos, lentoſque humores evacuantia exhibent vel unicâ vice, vel partitis vicibus, nec interim revellentium omnium genera omittunt, ut frictiones, cucurbitulas, & id genus alia. Poſtmodùm quoad localia, ad ſorditiem detergendam, & exſiccandam conferre dicunt lotiones ex decocto *lupinorũm, hordei, abſynthii, milii, plantaginis,* in quo *oxymel* diſſolutum fuerit, vel fiant ex *aquâ aluminosâ.* Poſt lotionem impleatur ulcus pulvere *aluminis ſaccharini, æris uſti, vel chalcanti rubri*, vel applicant unguentum deterſivum, quod concinnatur *ex farinâ hordei, melle, ſucco apii, & pulvere aluminis roccha*, vel demùm, ſi putredo adſit, ad *unguentum ægyptiacum, vel apoſtolorum* confugiunt.

Qui-

Quibus nihil proficientibus, ad inciſionem; vel ignem actualem deveniunt, priuſquàm ſordidi, ac putres humores majora accerſant mala. Ulcus abſterſum vino calido rubro corroborant, in quo coquunt *myrrham, thus, aloën*; & ſimilia ſarcotica, vel ſpongiam vino calido madidam applicant.

Ulceris ſordidi curatio in eo conſiſtit, ut ſucci attenuentur, fluidiores, ac ſpirituoſiores reddantur, particulæ acidæ, vel acido ſalſæ obtundantur, immunentur, diluantur; ad finem obtinendum, internè conducit pulvis *antimonii diaphoretici, oculi cancrorum, & chalybis*, quia ſatis potens eſt in abſorbendis acidi ſpiculis. Sudorifica, & diaphoretica pluries recenſita negligenda non ſunt, & etiam ad decoctorum uſum, vel ad decoctiones vulnerarias confugere poſſumus, eo quia maximam acidum immutandi vim habent. Verùm ſi occaſiones in primis viis ſtagnent, productorum evacuatione leniter tolli debent.

Inter topica ad abſtergendam craſſam ſordem, & corrupta fragmenta removenda, ea ſunt adminiſtranda medicamenta, quæ propriæ ſubſtantiæ tenuitate, qua prædita ſunt, in ſordē illam facilè penetrāt, attenuāt diſſipatum, craſſumque excrementū quantumvis viſcidum immutant, abſtergunt, & ſequeſtrant; calidè itàque uſurpamus lotiones ex *aquâ lapidis medicamentoſi, vel aquâ calcis, ſapherinâ, vel aluminosâ fallop.* Prodeſt *emplaſtrum de gratiâ Dei*, vel ſequentem efficaciorem compoſitionem adhibemus, ut

℞. *Aquæ Reginæ Hung.* ℥.ij.
tincturæ myrrh.
aloës ana ℥.j.
ſalis armoniaci ℥.jß.
camphoræ ℥ *ß. m.*

quam quater de die calidè applica cum filamentis. Si ſordidum in putridum jàm ulcus degeneraſit, ſupra dictâ compoſitione abluendum eſt, vel *unguentum ægyptiacum magiſtrale* applicari poteſt, ſed præſtat *unguentum noſtrum compoſitum, vel magiſtrale.* Cæterùm ulceris putrilaginem maximè immutat, abſtergit, & à parte ſanâ ſeparat *manna mercurii, magnum calcinatum Paracelſi, mercurius præcipitatus tàm per ſe, quàm unguento admiſtus, vel mercurius dulcis.*

Si efficaciora applicare velis, putridum ulcus tange *aquâ perſicariæ ſpiritu mercurii albi impregnatâ*, filamenta ſuperponendo, & ad miraberis effectum. Tandèm mundificato ulcere, ſarcoticis utere ad cicatricem uſque.

CAP. XVII.

De Vlcere Verminoſo.

QUemadmodùm in omnibus humani corporis partibus integris vermes generantur: ità in iiſdem ulceratis multoties vermes inveniuntur, præcipuè ſi imprudenter tractentur medicamentis unctuoſis, vel negligantur; tunc enim ſordeſcunt, putreſcunt, & verminans ulcera, niſi rectè à pure, & ſanie mundentur, & detergantur.

Signa

Signa.

Si ulcus ſit ſuperficiale, vel patens, vermes facilè viſui patent; ſi verò ſit profundum, vel anguſtum habeat orificium, & vermes videri non poſſint, ex aliis ſignis cognoſcuntur, morſu, puncturis, doloris, & motûs ſenſu. Plerumque & fœtor quidem in talibus ulceribus percipitur.

Cauſa.

Ut horum animalculorum genuinam inquiramus cauſam, methodo procedamus oportet, ac proindè præmittimus, quòd animalium propagatio duplex eſt, una, quæ dicitur ovipera, quatenùs ſcilicet animalia ova pariunt, ex quibus ab ipſis excluſis, animalia viventia fiunt; altera vipera, quatenùs animalia in ſe concipiunt, & viva pariunt. Ad utramque propagationem ſolius patris requiritur ſemen, à quo fit conceptus, & in quo anima eſt formationis viventis animalis principalis cauſa. Ova habere futuri animalis animam patet ex eo, quod quamprimùm à debito caloris gradu fota, in iis anima exerit, & animal ſimile ei, a quo ova fuerunt excluſa, format. Neque generans hujus formationis cauſa eſſe poteſt, cùm id ſæpè, cùm ova excluduntur, mortuum ſit, neque etiam ulla alia cauſa univoca, vel cogitationis inveniri poteſt. Notiſſimum eſt ex ovis gallinarum pullos ab anatibus, & econtrà, excludi. Imò Cairi calore fornacis pullos excludi, & in multis noſtris pagis fimi equini calore: in quibus modis nullum agens univocum dari poteſt, niſi ſpiritus, ſive anima latens in ovo.

Animalium ova media ſunt inter ſemina plantarum, & animalium, quia cum utriſque in quibuſdam, conveniunt, & in quibuſdam differunt: ſeminibus plantarum in hoc reſpondent, quòd & animam, & materiam corporis formandam continent; prætereà verò ſemen cortice, & membranis tegitur, in eo verò eſt differentia, quòd plantarum ſemina, cùm terræ committuntur, ex eâ materiam corpori formando neceſſariam hauriunt, atque ex ſeminis materiâ primæ radiculæ, & germina formantur, reliqua materia ex terrâ attrahitur. In ovis cùm anima corticibus ſuis, & membranis ita vallata, & concluſa ſit, ut extrà nihil attrahere poſſit, interim in ovo fœtus penè perfectus formetur: ova non ſolùm animam, & materiam primis fœtûs rudimentis formandis aptam, ſed habent paratam univerſam illam materiam, quæ ſatis eſt, donec pullus abſolutè formatus excludatur, & præter albumen complectatur etiam luteum, quo potiſſimùm pullus jàm excluſus, cùm lacte quodam alatur, cùm eidem primis ſtatis diebus non ſufficiat alimentum ore ingeſtum. Cum animalium

malium ſeminibus in eo conveniunt, quòd ſemen primò omninò in teſtibus, & parte teſtibus analogâ perficitur [ut dicunt], & ſemen ſtatim à mare in fœminæ uterum conjicitur, id quod non fit in plantis, quarum ſemina extra terram, earum nutricem, multis externis injuriis expoſita ſunt. Vivipera ab oviperis in eo differunt, quia vivipera non continent omnem materiam ad partum uſque neceſſariam, ut ovipera; hanc enim dies in ſingulos è vaſis maternis mutuantur, nec præter lentorem albugineum alteram habent ſubſtantiam ovorum vitellis ſimilem, quæ puerperio in alimentum cedere debeat. Quamobrem rectè notavit *Harvejus* non ea modò animalia, quæ dicuntur ovipera, verùm vivipera quoque & ipſum genus humanum ex ovo progigni, ne putemus hanc fuiſſe propriam, peculiaremque Tyndaridum ſortem. Verùm nos ab *Ariſtotele* moniti ſæpiſſimè obſervavimus in utero viviparorum certo quodam poſt concubitum tempore fieri conceptum oviformem, ſeu maſſulam inſtar ovi membranulâ occulti, cui detractùm ſit putamen. In eo differunt ovipera à viviperis, quòd ſemen oviparorum non ut viviparorum in utero fœminæ, ſed extrà perficitur, & propterea ſemen non liquidum, ut viviparorum ſemen permanere, ſed externo adminiculo, & receptaculo regi debuit. In eo tandem plantarum, & viviparorum ſemina conveniunt, quòd ſicut plantarum ſemen terræ committitur, ibique nutritur, ità humanum ſemen in mulieris uterum conjicitur, ibique nutritur ad deſtinatum tempus uſque, & ſicut terra non eſt cauſa efficiens pro plantæ propagatione, ſed tantùm uterus, ità & mulier non eſt cauſa efficiens reſpectu humanæ propagationis. Hinc mulier ſaccus vulgo appellatur, undè natis nunquàm matris cognomen, ſed tantùm patris imponitur.

Nec pater eſt cauſa efficiens immediata reſpectu filii, ſed tantùm mediata, & occaſionalis, nàm licèt pater generans reſpectu filii ſit cauſa externa, tamen non eſt reſpectu generati immediata, quia ſcilicet non immediatè ex eo generatur filius, ſed ex ſemine prodeunte immediatè ex patre, reſpectu cujus pater eſt immediata cauſa efficiens interna, cùm ex ejus ſenſitivo ſpiritu viventi per concupiſcentiam agitato ſibi ſimilis prodeat ſigillaris veluti idea, quę in intimâ ſeminis parte clauſa eſt. Atque adeò pater eſt cauſa efficiens immediata reſpectu ſeminis, & mediata, atque merè occaſionalis reſpectu generati, ſeminis autem ſpiritus vicem efficientis immediatæ reſpectu filii gerit, & eſt reſpectu illius cauſa efficiens interna. Sic gallina non eſt cauſa efficiens reſpectu pulli, nec gallinam compreſſit, ſed tantùm ſpiritus in ovo fœcundo gliſcens, quia ex ovo ſubventaneo non excluditur pullus.

Verùm, ne noſtrum præmittendum in longum protrahatur, ex profeſſo de oviparorum, & viviparorum

rorum propagatione ſuo loco agemus, deſumptâ occaſione ab hominis generatione; tantùm hîc agimus de ſponte naſcentibus, ut vulgò creditur, quorum generatio non univoca, ſed æquivoca à vulgaribus philoſophis putatur; talis eſt inſectorum, ut ex equino ſtercore ſcarabæi, è frumento curculio, è fabis midas, coſſus è lignis, è cutis, & veſtium ſordibus pediculi, & pulices, è caſeo, & carne aliiſque rebus putreſcentibus vermes, & inſecta, vulgò dicta varii generis, oriuntur. De horum generatione nihil aliud ſciebant priſci, niſi quantum voces important: *Naſcuntur ex putri.*

Quibus ſpontaneus hic ortus competat non eadem fuit omnium mēs. Putârunt priſci omnia inſecta, bruta, ipſumque adeò hominem è terræ initio proveniſſe. Id *Plato*, aliique philoſophi Platone longè vetuſtiores docuerunt, quos poëtæ ſecuti ſunt. Verùm hæc opinio ex Geneſi originem habuit, & veritatem in has converterunt fabellas; cùm conſtet Deum juſſiſſe, ut terra animam in genere ſuo producat, jumenta, & reptilia, & beſtias terræ ſecundum ſpecies ſuas, & Deum feciſſe hominem de limo terræ; ipſi verò Creatorem ignorarunt: ſpontaneum iſtum ortum indè commenti ſunt.

De talium viventium cauſâ efficienti valdè digladiantur philoſophi.

Cardanus caſu, & fortunâ generari contendit. Cæterùm falſitate convincitur, quia caſus, & fortuna naturalibus locum non habent, & quæcumque caſu fiunt, & fortuitò, ea non ſemper ex iiſdem principiis, & eodem modo generantur: atqui ſponte naſcuntur viventia, ſemper ex iiſdem principiis, & eodem modo generantur, & habent certas cauſas efficientes, quæ etiam certi finis gratiâ agunt, certoſque producunt effectus. Sic ex ſtercore equino ſcarabæi naſcuntur, & non erucæ, à caſeo ſui generis vermes, alii è carnibus, & in genere ſemper determinata ex determinatis. Et licèt variis in locis, in terrâ, in aquis, cadaveribus, & alibi generari videantur: tamen ex efficienti cauſâ, quæ pluribus in locis ſæpè reperiri poteſt, naſcuntur.

Alii etſi caſu, & fortuitò generari negant, nullam tamen cauſam habere efficientem proximam, ſed ſolum communem, & remotam opinantur; & hoc diſcrimen ponunt inter viventia per ſe, & ſponte orta, quòd illa præter agens univerſale, putà Cœlum, & particulare expetunt *ſol*, *& homo generent hominem*; ſponte verò genita, cauſâ proximâ cùm careant, abſque agenti particulari producuntur. Ut ipſa appellatiò id indicare videtur. Verùm horum ſententia falſa deprehenditur, nàm inter cauſam, & effectum debet intercedere proportio, & effectuum univerſalium univerſales, particularium particulares debent eſſe cauſæ. Prætereà cauſæ communes, & remotæ omnes ſunt externæ, & manifeſtæ: at ſponte naſcentia à cauſâ internâ, & latente in materiâ probabimus.

De cauſâ iſtâ remotâ in varias dividuntur opiniones philoſophi.

Ali-

Aliqui prædictarum difficultatum ſcopulos conſiderantes, eoſque vitare capientes, tanquam ad ſacrum ignorantis az lum, confugiunt ad cœlum, ſolem aſtra &c in illo exiſtentia atque ipſis culpam generationis vermium tribuunt *albertus magnus* cœleſte lumen cauſam proximam ſponte naſcentium eſſe dixit. *S. Thomas Aquinas* ſponte nacentia à cœli motu mendicat. *Fernelius. occultat* influētias infamat neque hos pudet talis inepti commenti: ſed cœlum ſol, aſtra cœleſte lumen, cœli motus &c generalis tantummodo cauſa eſſe poſſunt præparans cauſam, non vero particularis, & determinata ad hos producendos, & non alios vermiculos in hoc, & non alio ulcere, vel loco. Prætereà lumen, calor, motus, & occultæ influentiæ accidentia ſunt, at nulla ſubſtantia, quales ſunt animæ ſponte natorum, poteſt ab accidentibus produci. Inſuper cœlum, ſol, aſtra &c. ſunt corpora inanimata, nec animata producere poſſunt, quia producerent nobiliora ſeipſis.

Alii animam mundi cauſam efficientem ſponte natorum viventium eſſe exiſtimant: ſed ſi mundus animam haberet, eſſet maximum animal mundus, & eſſet cauſa univerſalis, & non propria, & proxima, & ſicut ab eâ ſponte naſcentia provenirent, ità non ſponte naſcentia, nec ab unâ animâ tot diverſæ ſpecies ſponte naſcentium provenire poſſent.

Scotus, & alii animas viventium ſponte generatorum à Deo proximè provenire ſtatuunt, ſed hi ineptiores ſunt, quia invenire nequeunt genuinam talium animalculorum effectricem cauſam, nec humanæ cognitionis imbecillitatem fateri volunt: opinantur Deum ipſum eſſe vermium cauſam, quod veriſſimum quidèm eſt, ſi loquamur de cauſa univerſali, & remotâ. Difficultas tamen conſiſtit in propriâ, peculiari, & proxima vermium cauſa, cui ſcilicet conceſſa fuit, dataque facultas à Deo, ut vermes generare poſſit. Neque enim vermes adeò nobiles, & perfecti judicari debent, ut à nobiliſſimâ, & perfectiſſima cauſa originem ducere debeant: Vix imò, ne vix quidèm quiſquam auſit illorum generationem, formationemque huic divinæ formatrici virtuti adſcribere, haud intelligens, quonàm pacto tàm præſtans, & tàm nobile agens ad vilia hæc opera ſine ſuæ majeſtatis læſione deſcendere queat; alia verò omnia ità ignobiliora, atque imperfecta, ut à viliſſimis ſeminibus progigni tantùm valeant: neque in univerſo condendo oblitus eſt conſulere cauſis propriis vermium, cœteriſque imperfectis, quemadmodùm conſuluit aliis animantibus ſpeciales habentibus cauſas. Neque tandèm ſunt minùs naturales, quàm cætera animalia cauſas naturales habentia. Denique ad adagium, quod à vulgaribus philoſophis adduci ſolet quod *Deus naturæ author agere ſe ſolus tenetur id, quod cauſæ naturales præſtare non poſſunt.* Reſpondetur veriſſimum quidèm hoc eſſe in ſupernaturalibus, non verò in inſtituto ordi-

ne naturæ, & in hoc non facile oſtenditur contractus cum teſtibus quo obligatum contendunt adverſarii, quamvis enim in hac aut ſimili materia ab iſtis demõſtrari nõ poteſt cauſa naturalis; ac proxima, non ſequitur tamen ipſam nullam eſſe Deumque ſe ſolum vermes, & hujuſmodi inſecta producere: ergo ranas, muſcas ſcarabeos, lumbricos ſyrones &c eſſe divinas creaturas ſequeretur, quod ne dum abſurdum verum impium putamus. Hinc magna temeritas eſt preſumere nos noſſe quidquid cauſatum eſt naturaliter & nullum fugere, quod ſupra ipſam naturã ſit, nec verò alia poſſit quam ipſe deus. Præterea omnium viventium generatio eſt naturalis, & cauſa naturalis inquirenda eſt, nec ad deum ſtatim recurrendum eſt, nàm *Turpe eſt philoſopho ad Deum recurrere ubi poteſt cauſa ſecunda aſſignari*, quia poſtquem naturam inſtituit, jàm immediatè ampliùs nihil creare videtur præter animam intellectivam, & cùm plantarum, ac brutorum ſponte naſcentium origo fit à ſuis parentibus, mediante ſemine, non à Deo niſi ut causâ remotâ, & univerſali: eritnè Deus cauſa proxima imperfectorum, & ignobilium animalium?

Omnes ferè noſtræ tempeſtatis gregarii philoſophi putredinem ſolam proximam ſpontaneę generationis cauſam ſtatuunt, quibus ſufficit uneverſalibus quibuſdam verbis quæſtiones potius implicare quàm ſolvere: dicunt gigni hæc animalia tàm in corpore quàm extra illud ex putredine ſeu calore putredinali agente in quaſdam particulas materiæ putreſcentis, ſed hujus opinionis falſitatem oſtendunt primò vermes in aceto, & nive geniti; hæc enim juxta vulgarium ſententiam putredinem in miſto inhibent, & in his frigiditas potiùs quàm caliditas excedit. Deindè præclara experimenta *Franciſci Rhedi* in libro de inſectis deſcripta oſtendunt, quòd carnes & quodcumque aliud facilè putreſcibile incluſa in vaſe optimè cooperto, putreſcunt, vermes tamen nunquàm exhibent: tacemus, quòd calor ille produceret corpus animatum, & conſequenter ſe nobilibus. Prætermittimus, quòd intelligi minimè poteſt, quomodò calor admirabilem nervium organizationem, tot vermium ſpecies, animam, ſenſum, & motum producere poteſt: non negamus tamen neceſſarium eſſe nonnunquàm calorem ad excitandum motum in interno ſpiritu in ſeminibus, ſive ovulis vermium latente, ſicut calor gallinæ, fimi, vel fornacis Ægyptiæ, à quo fovetur ſpiritus in ſemine galli exiſtens in ovo fœcundo non eſt cauſa principalis generationis pulli &c.

Præthereà tota putredinis ratio in eo conſiſtit, quod ſit miſti corruptio, quatenùs miſtum: ſi verò quid prætereà ex putredine oritur, id ex accidenti evenit. Inſuper plantas multas, & alia ſponte naſci ſine omni putredine expe-

experientia teſtatur : igitur ſponte viventia non geneeanturex putri materiâ, licèt interdùm naſcantur in putri, & ex parte rei putreſcentis.

His breviter exploſis, alia cauſa de ſponte naſcentibus inquirenda eſt. Quæ non ſponte naſcuntur ſunt illa, quæ ſemina habent manifeſta, quæ verò ſponte, eorum ſemina ſunt occultiſſima, & omnem latent ſenſum; ideòque ſponte naſci inſecta veteres,& cum his vulgares philoſophi exiſtimârunt, quia eorum ſemina non ſemper animant, & ſuo tempore exerunt.

Generantur ſponte viventia, cùm ſemen, in quo eſt anima, occulto modo alicubi latens idoneam materiam nactum, & calore ambientis ſeſe exerit, & vitales operationes exercere incipit. Hæc animalia ortum trahunt ex ovulis, quæ cùm ab inconſpicuis præ exiguitate initiis, & ſeminibus, quaſi atomis in aëre volitantibus, & à ventis hinc illinc delatis, diſſiminatiſque oriantur; ſive ex putredine, ſeu non genitis orta eſſe exiſtimantur, quia noſtrorum ſenſuum efficaciam ludunt. Cœterùm certum eſt animalia inſecta ex ſemine paterno generari; & carnium, herbarum, aliarum rerum vel planè putrefactarum, vel putreſcentium inſectorum generatione non alias eſſe partes; nec aliud officium, quàm vas, & locum mirè commodum præbeant; in quo inſecta ſtatim ac orta ſunt, in hoc nido alimentum ſufficiens, & nutritioni commodiſſimum inveniunt, & niſi à parentibus ſupradictum ſemen hinc delatum ſit,nullum ibi vermem unquam generari poſſe dicimus.

Sponte ortorum ſemina, eſtò in terram conjiciantur, non ſemper ſuam inſiſtam exerunt vim, ſed interdùm frigore, interdùm calore, vel etiam idonei alimenti defecerit corrumpuntur, interdùm diù quieſcunt, antequàm, ſeſe exerant; ſicut ſemina multa totâ hyeme in terrâ quieſcunt, donec nimirùm aëris ambientis calore foveantur, & idoneum è terrâ alimentum attrahant : itâ & in iis, quæ ſponte provenire dicuntur, vis ſeminalis quieſcit, donec idoneam, ex qua corpus ſibi fabricet, materiam nanciſcatur; & à calore ambiente excitetur, & foveatur : undè accidit, ut animalia, quæ ſponte naſcuntur, non tempore hyberno, niſi ſub fimo interdùm, quò frigus non penetrat, ſed vere, æſtate, & autumno generantur, ubi ſcilicet à calore ambientis, quem ſol extitat, materia idonea, ex qua anima latens corpus ſibi fabricare poſſit, ſuppedietur, & ipſa anima ad agendum excitatur.

Etſi in putreſcente materiâ hujuſmodi animalcula fiunt,tamen non ex eâ,quatenùs patris eſt, generãtur,ſed potiùs à meliori ejus parte,quæ à patri ſecernitur. Unde etiã poſt nerviũ,

 & ejuſ-

& ejuſmodi animalium generationem, putris materia relinquitur, quæ non minùs, quàm antè aërem inquinat. Neque etiam animalcula ejuſmodi in materia putreſcente genita putridâ aluntur materiâ, ſed in alias res vel, ut plantas, & animalia viva delata, alimentum quęrunt. Neque etiam & regiones, in quibus naſcuntur, & ejuſmodi inſectorum magna eſt ubertas, ſalubriores ſunt, ſed plerùmque inſalubriores.

Siquis quærat, undè inſecta ſua primordia trahant, dicimus in illo creationis ſextiduo creaſſe Deum omnia animalia qualiacumque perfecta, vel imperfecta, ut habetur *primo Generis v.* 25. *Et fecit Deus beſtias terræ juxta ſpecies ſuas, & jumenta, & omne reptile terræ in genere ſuo.* Quæ mediante propriò ſemine ſuas perennant ſpecies, unde quæcumq; animalcula coëunt, & ovo quid ſimile pariunt, ut per novorum individuorum ſuffectionem ſuas perpetuent ſpecies, mediante illâ feraci ben edictione: *Creſcite & multiplicamini.* In ejuſmodi animalculis Dei O. M. ſapientiam cognoſcimus, licet ubique & ſemper ſapientiam, & omnipotentiam manifeſtârit.

Animalculorum ſemina omnem humanam ſuperant perſpicaciam, nec noſtris ſunt obnoxia ſenſibus, quia *omnis noſtra cognitio ortum ducit à ſenſu.* ò quamplurima cognoſceremus, ſi ſenſus non ità hebetiores haberemus! Cœcutit animus humanus, & tanquàm Nicticoracis oculus caligat ad lumen horum generationis.

Inſecta ſponte naſci videntur, tamen propriè ſponte non naſcuntur, ſed ex ſemine, & ejuſdem ſpeciei animalculis; nàm ſicut piſces ſua ovula in aquam emittunt, quæ poſteà in piſces ejuſdem ſpeciei excluduntur: ità & ranæ, & ſimilia animalcula ignobiliora ſua ſemina in aquam conjiciunt, quæ poſteà ſolis calore foventur, & excitantur. E terrâ etiam animalia plurima naſcuntur, verùm non purâ, ſed limosâ, & lutuosâ. Sic ſperma ranarum ineunte vere, hinc indè circa lacus, & ſtagna reperitur, undè poſteà ſolis caloris beneficio internus ſpiritus in ſpermate latens, ranas efformat, eaſque in vive animalia excludit. Hanc veritatem noſcens *Ovid. lib.* 15. *metamorph.* ità cecinit.

Semina limus habet virides generantia ranas

& lib. 1.

Poſtquàm vetus humor ab igne
Percaluit ſolis: cœnumq; udæq; paludes
Intumuêre æſtu: fœcundaque ſemina rerum
Vivaci nutrita ſolo, ceu matris in alvo
Creverunt, faciemque aliquam cepere morando.

Mitum etiam eſt ranas è terreno pulvere primis æſtivis humecto pluviis naſci, taliter quod terræ attactu aquæ gutta illicò ranam generet. Cæterùm dicant quæſo, quis eſt iſte ſedulus ranarum genitor, qui extemplò tot ranarum corpora dicto citius organizavit, & omnibus partibus perfectè abſolutis vitam, ſenſum, & motum impertivit? Concedimus utique ranulas primis æſtivis pluviis extra civitates (ſed intrà non conſpiciuntur, quare non reſpondent) ſalientes apparere, at allucinan-

cinantur vulgares philoſophi nam hæ ranulæ ſuis ortæ ſeminibus præexiſtebant abditæ inter herbas, vepres, ſepes, terræ foveas, lapidumque rimas, deindè guttarum aquæ in terram decidentium timore quaſi panico pervulſæ proſiliunt, & ſtatim ſe abdunt, ac quia anteà non conſpiciebantur, tunc temporis vi aquæ, & ſolis calore ex terræ pulvere diſpoſito, ſponte, & ſine parente natas fuiſſe ineptè imaginantur. Et nos prædictas ranulas manu apprehenſas diſſecuimus, & in ſtomacho herbas crudas, muſcas, & ſcarabæos terræ immiſtos, non digeſtos, quos devorârunt, invenimus. In agris poſt pluvias innumeræ limacum copiæ, quæ anteà non conſpiciebantur, apparent. Numquid tunc ſponte natæ? Sic etiam poſt imbres magnam Lumbricorum catervam, & aggeriem conſpicimus. Dici numquid poteſt, tunc ſponte exorti?

Horum inſectorum occaſione agendum putamus de lumbricis, & ſyronibus, qui in humano corpore generantur. Hæc animalcula ſponte, & ſine ſemine naſci vulgarium philoſophorum ſchola etiam contendit, ſed nunc talis opinio à recentiorum aulâ receſſit, apud quos econtrà illa invaluit ſententia, quòd quicquid in hoc orbe ſentire, imò vivere videmus, ex ovo emerſit, & ipſa inſecta, imò plantas, & ipſum humanũ genus ex ovo ad unum univocæ generationis principium reducimus, ut ante nos *Harveius*, & eruditiſſimus *Franciſcus Rhedi*, Eſculapius noſtri temporis validiſſimis rationibus, & experimentis demonſtravit, quam doctrinam univerſus orbis literarius amplexus eſt, ut adeò apud eruditos inclaruit, ut in hac ſtabiliendâ non immoramur.

Igitur quò ad lumbricorum, & ſyronum ortum ſciendum eſt ex quotidianâ experientiâ muſcas, aliaque animalcula ovulis ſuis epulas noſtras, æquè ac potus conſpurcare, eaque breviſſimo ſpatio, per ætatem præcipuè, in carnibus excludi, ſed cum nobis etiam menſæ accumbentibus, vel paulò antè, muſcæ cibariis circumvolitent, vel ea inque ovula eructent, qualis eſt panis, vel potus, ipſis ità propè excludendis non obſtetricent, illa integra ore excipimus; & cùm ob exilem molis ſuæ, & teneritudinem, dentium attritionem declinent, intacta deglutimus, & ob exilitatem à ventriculi ferméto non digeruntur. Ea propter cum ciborum reliquiis in eo concretis in duodenum deſcendunt, in quo uti in reliquo inteſtinorum canali excluſa in varias lumbricorum ſpecies commutantur; minutiora verò aliqualia ovula ſuperſunt, quæ ob exilitatem, vel immaturitatem tàm in ſtomacho, quàm in inteſtinis cum ſpirituosâ ciborum ſubſtantiâ abripiuntur, & ſe inſinuant, partim cum lymphâ permiſcentur, & circulant, partim cum ſanguine circulationis lege, partim in univerſas corporis partes devehuntur. Habitus autem corporis paſſim poris eſt pervius, ij verò quibuſdam in locis patentioribus, & in aliis arctioribus: undè fit, ut ex ovulis illis ſyrones excluſi per poros unà cum ſudore, vel habitib. per eos extruduntur, vel quandòque ob pororum anguſtiam ſub cuticulâ ſerpunt ab uno loco in alium, & talpa-

rum ritu cuniculos agunt, & longos non rarò, quaſi ſuccos trahunt, ſimulque moleſtiſſimum pruritum producunt. Ità ſub cuticulâ ſerpunt, ut videri poſſint, quorsùm migrârint, ubi, ſi velis in extremitate hujus lineæ albæ, cuſpide aciculæ animalculum eruere poſſis, eſtque tàm exiguum animalculum, tanta ejus agitatio, & tenuitas, ut ubique ſibi viam aperiat, & viſum ferè effugiat, colore albicans, cum capitello nigro, & ſi ſpeculo terſo imponatur, lynceo oculo moveri comprehenditur, vel microſcopij ope jucundo ſpectaculo, & accuratè deprehenditur.

Degenerant quandòque hæc animalcula à ſuis genitoribus, à quibus ſemina deciderunt, verumtamèn tanta non eſt eorum degeneratio, ut cum illis quandam analogiam, & ſimilitudinem non conſervent, & hoc contingit vel ratione matricis, vel fermenti, vel alimenti. Sic inter creſcentia ſemen tritici, vel hordei in terram incultam injectum in lolium, ſymbrium in mentham, rapum in raphanum, ocymum in ſerpillum, vitis alba in nigram &c. Sic ex equâ, & aſino mulus, ex aliorum diverſæ ſpeciei coitu diverſa animalia generantur. Ex viro, & beſtiâ, ex bruto, & muliere non homo, ſed monſtrum irrationale gignitur, quod quandam habet analogiam, ut de ſatyris, Nymphis &c. prolixè agit *Helmontius, & Haracelſus.*

Sed ad ulcerum verminoſorum cauſam noſter redeat ſermo, Ex dictis ſatis, ſuperque liquet in ulceribus præcipuè ſordidis vermes naſci, quia in illis, vel unguentis, emplaſtris, vel petiis muſcæ ſuum deſponunt ſemen, vel ab intrà ad ulcera deducitur, & ope fermentationis talia generantur animalcula ut autopſia demonſtrat.

Prognoſis.

Verminoſa ulcera, ſi debitâ tractentuſ medelâ, periculoſa non ſunt; ſi verò negligantur, & vermes non tollantur, magis cava, aut gangrænoſa fieri poſſunt.

Curatio.

Verminoſorum ulcerum apud Galenicos curatio conſiſtit, ut vermes geniti tollantur, ut ulceris putredo inhibeatur, ne impoſterùm generentur: Si ergò patentes ſint vermes, volſellâ, vel ſimilibus inſtrumentis eximantur, ſi verò tenaciter parti adhæreant, vel profundè lateant, enecant medicamentis, quæ ſimul putredinem, & humiditatem nimiam tollere, vel inhibere poſſunt, hoc præſtant amara compoſita ex *aloë myrrhâ, colocyntide, felle tauri, abſynthio, centaurio minori, ariſtolochiciâ &c.* ex quibus varias parant lotiones, ex decocto, ut

℞. *Centaurij min.*
Colocynthidos.
Staphiſagriæ ana m. ß.

Coque in aquâ ſuff. colaturæ adde
aloës, &
myrrhæ ana ℨ. *ij.*
Mell. Virginei ℥. *ij.*
m.

Vel

Vel ſuccum exprimunt, & talia parant medicamenta, ut

℞. *Aloës* ℥.ij.
myrrh. ℥.j.
peti Braſiliani ℥ ij ß.
fellis tauri ʒ.ß.
flor. æris ʒ.j.
mell. q. ſ.
f. linimentum.

Pro verminoſis ulceribus curandis nos feliciter adhibemus *unguentum noſtrum magiſtrale* in lue venereâ deſcriptum, quod ſummum eſt medicamen. Vel enecari poſſunt vermes applicatione *elixiris proprietatis* per infuſionem, & digeſtionem parati. Prodeſt *oleum buxi*, vel *ſeminum colocynthidos*, ſed optimum, eſtò vile, remedium erit *olei amurca*, nàm vermium perſpirationem impedit, eoſque ideò necat. Magnoperè aliqui commendant *ſpiritum vini theriacalem*, *vel ipſam theriacam in emplaſtri formâ*, ſed expertiſſimum remedium ad vermes interficiendos; muſcatum ovula diſſolvenda, & ad ſordes tollendas, ubi vermes nidulantur, erit *mercurius* quomodolibet præparatus, ut *unguentum mercuriale*, *mercurius præcipitatus*, *mercurius dulcis*, *vel magnum calcinatum Paracelſi* tàm ſolitariè, quàm cum aliis medicamentis, ſed omnium maximè præſtat, ſi ulcus verminoſum *cynnabar.* ſuffumigetur; nàm mercurius tàm crudus, quàm quomodolibet præparatus vermiculos, pediculos, & ejuſmodi inſecta cujuſcumque magnitudinis, vel figuræ ſint, ſtatim enecat, aut fugat. *Peti Succus*, imò ejus *folia ſicca* in pulverem redacta, vulgò *tabacum Braſilienſe*, ulcera tàm à vermibus, quàm ab aliis inſectis eripit, eaque mundificat. Si ulcus verminoſum *aquâ ſtillatitiâ è capis* abluatur calidè, ad miraculum uſque vermes enecat. Idem effluit *ſuccus radicis vitis albæ.* Si vermes à partibus internis in ulcus repant, convenit *Calomelanos Turqueti cum theriacâ internè aſſumi.*

CAP. XVIII.

De Vlcere cùm labiis calloſis.

SOlent quandòque ulceris labia ità callo obduci ut ejus Sanatio tamdiù medicamentis reluctetur, donec callus totaliter ablatus fuerit.

Signa.

Ulceris labia calloſa ipſo aſpectu, & tactui innoteſcunt, decolorata nàmque ſunt, dura, & non dolorifica, & ſi perfectò obducta ſunt callo, novaculâ, vel cultro ſcinduntur abſque doloris ſenſu, & ferè tactùs ſenſûs in hiſce partibus abolitus eſt.

Cauſa.

Cauſa labiorum calloſorum in ulcere apud Galeniſtas eſt pus, quod ulceris labiis ob ſuam craſſitiem adhæret, cujus partes tenuiores à calore nativo, vel extraneo reſolvuntur,

vuntur, & exſiccantur; craſſæ verò obdureſcunt, & fit tandèm callus madore privatus, & indolens.

Labia calloſa, quæ ſcirrhoſum referunt tumorem, originem ducunt ab acido, vel auſterius ſuccis in partem ulceratam influentibus, in eiſdem ulceris labiis congeſtis, qui adeò ſæpè conſtipantur, & condenſantur, ut obcalleſcunt. Interdùm eundem producunt effectum ſiccantia nimis calida, vel ambientis aëris frigiditas, ac nitroſitas, vel obſtructio à glutinosâ materiâ, vel excrementa imprudenter diù in parte ulceratâ derelicta, & in ejus ſubſtantiâ exſiccata, vel deligata, aut quæcumque alia cauſa comprimere valens, aut obſtruere carnales, per quos alimentum illis ſuppeditatur; factâ nàmque ſtagnatione, & indè obſtructione, omne ſal volatile evaneſcit in auras, & labia calloſa redduntur.

Prognoſis.

Ulcus calloſa habens labia non facilè curatur, niſi priùs calloſitas auferatur, attamen in principio, quandò non dùm perfectus eſt callus, non ægrè tollitur, Cœterùm ſi perfectus erit, & abſque doloris ſenſu, difficiliùs curatur. Si livida ſint labia ob poroſitates ſanguine coagulato refertas, magna ſedulitas id calli remotione adhibenda eſt.

Curatio.

Calloſitatem in ulceris labiis curant vulgares emollientibus, ut *mucilaginibus ſeminum malvarum, althææ, vini, fœnugraci, oleo amygdalarum dulcium, liliorum, alborum, emplaſtro de mucilaginibus*, atque ejuſmodi emollientibus, & diſſolventibus, ſed per omnibus ſequens commendant cataplaſma, ut

℞ *Mucilag. ſem. alth. aquâ malv. extract.* ℥ *iij.*
pingued. anatis,
anſeris,
gallinæ ana ℥. *j.*
farinæ ſem. lini. ℥. *j.*
mica panis triticei ℥. *ij.*
coque in ſufficienti quantitate lactis ad cataplaſmatis, conſiſtentiam, ità tamen, ut ultimò pinguedines

Vel tale utuntur unguento:

℞. *Mucilag. ſem. fœnu græci.*
lini ana ʒ. *ij.*
terebinth. ℥. *j.*
ol. amygd. d.
lilior. alb. ana ʒ. *iij.*
m. f. ung.

Vel embrocationes inſtituunt ex decocto carnis arietinæ, quæ inſigniter emolliunt.

Si callus completus, & perfectus fuerit, & emollientia contemnit, vel color niger ulceris labia obſidet, cultro à parte ſanâ eum ſeparant, vel ſcarificant, vel cauterizant ad eſcharæ decidentiam, vel corroſivis fortibus tollunt.

Ulcus calloſa habens labia internè, & externè curamus; Internè decocta ſudorifica, in quibus totius curationis cardo conſiſtit, adminiſtranda ſunt: hæc nàmque acidos, auſteros, & vitriolicos obtundunt ſuccos, diluunt, & per ſua emunctoria eliminant, inſuper congeſtos ſuccos deſtruunt, obſtructos reſerant canales. Diæta ſtricta, & etiam ſudorifera imperanda eſt, Cœterùm, ab acidis, & ſal-

& ſalſis prorſùs abſtinendum eſt, & præcipuè à repellentibus omninò remediis cavendum eſt, quæ omnia ſuccos coagulant, inſpiſſant, & ad circulationem reddunt ineptos.

Externè calloſis labiis, quæ duritiem, & calloſitatem perfectam non adepta fuêre, convenit *aqua viridis, oleum viridis æris, aqua ſalis armoniaci n. d.* Si verò callus his obluctetur medicamentis, efficaciora confugimus, hujuſmodi ſunt *lapis infernalis, vel ſpiritus ſalis armoniaci, vel tandèm ſpiritus Mercurii albus,* qui abſque recidivæ metu omnem abſumunt calloſitatem.

Cap. XIX.

De Vlcere Sinuoſo.

Qvandoque ulcus anguſto præditum eſt orificio, ſed cavitatem ſatis amplam, profundam, & latentem continet, abſque tamen calloſitate, & duritie, ac pro orificii magnitudine copioſum pus, vel ſaniem eructat. Hujuſmodi ulcus non ſolùm ſinuoſum, verùm etiam cavernoſum, cuniculoſum, & reconditum appellamus. Quidam etiam talpiarium dicunt & quidèm rectè, nàm talpæ more ſub carne ſerpit cuniculos & cauernas, non ſecùs ac talpa ſub terrâ, agit. Differt ulcus ſinuoſum à fiſtuloſo, quia hoc calloſum eſt, illud verò calloſitatem internam non habet. Sinuoſorum ulcerum differentiæ ſumi poſſunt, Primò, à cavernarum magnitudine, quia ſinus vel ſunt breves, vel longiores, profundi, altèque penetrantes vel ad carnes, vel ad oſſa, vel ad cartilaginem, vel ad nervoſas partes. Secundò, à figurâ, quia vel ſunt recti, vel flexuoſi, vel obliqui. Tertio, à ſitu, quia vel ſurſùm, vel deorſum, vel ad latera tendunt. Quartò, à numero, quia unicus eſt ſinus, ſivè ſimplex, vel duplex, vel triplex. Quintò à majori, vel minori acrimoniâ materiæ purulentæ in ſinu contentæ. Et tandèm vel orificium in parte ſuperâ, vel inferâ, vel circa partes laterales habent.

Signa.

Sinum in ulcere latitare cognoſcimus, cùm ex eo, quod orificium, cujus conſolidatio inducta fuit, brevi poſt tempore aperiatur & materiæ ichoroſæ ab illo prodeant; tùm ex eo, quod turunda, quæ ſtatim in anguſtius orificium introducta fuit, deindè in amplam cavitatem impellitur. Quouſque ſinus tendat, ſpecillo, vel cereâ candelâ intra ſinum immiſſâ facilè deprehenditur magnitudo, figura, ſitus, numerus, finis &c. nùm ad partem, ſupernam, vel infernam, vel ad laterales tendat, nùm ad nervos, vel carnes. &c. Si ad nervos dolor, & motus ſpaſmodicus percipitur, materia eſt tenuis, ac unctuoſa. Si ad os, durities, & aſpredo tangitur & materia erit nigra, vel ſaltim livida, tenuis, & fœtens.

Cauſæ.

Galeniſtarum cauſa pro ulcere ſinuoſo eſt pus diù in ulcere retentum, ac deliteſcens; quod virulentam quandam acquirit materiam, & cor-

corrodendo cuniculos agit, partes exedit ſubjectas, putrefacit, & contaminat ac majus ſibi ſpatium comparat.

Sinus Secundum noſtram ſententiam oritur à pure diutiùs in ulcere retento; retinetur autem plus juſto ulceris excrementum, ſi illud non benè mundetur, vel ſi debitè non ligetur, ità ut productum excrementum ab ejus orificio effluere non poſſit, vel ſi poſt diutinam ſuppurationem vomica aperiatur. Pus ex ſalſis, acidis, ſulphureiſque componitur particulis, quæ in ipſo ulcere exaltantur, vel è proximis vaſis, vel â toto ut dicunt vulgares Galeniſtæ per congeſtionem paulatinam, vel per fluxionem, in ulcus effuſæ (preſertim ſi corpus cacochymum, lue venereâ conſpurcatum, hypochondriacum, vel ſcorbuticum ſit), ſubtili materiâ adventante ad partes ulceri circumpoſitas, & laxiores inteſtino motu perpetuò pelluntur, deindè in ulcus, ibique exaltantur, & per fibrarum interſtitia, ſi ibi diutiùs retineantur, ac per varios anfractus viam ſibi aperiunt, fibras devaſtant, tubulos obvios, minuſque reſiſtentes exedunt, dictarum partium canaliculos erodunt, ſcrobem excavant, cavitatem efformant, & cuniculum agunt, qui hîc, atque illic ſinum efficiunt, qui quò latior, & profundior eſt eò diuturniorem pus in parte remoram contrahit, quod non debitè evacuari poteſt.

Prognoſis.

Vlceris ſinus paruus & in parte carnoſâ exortus, & qui in corpore non valdè cachochymo exiſtit, minus periculoſus cenſetur; qui pus probè coctum fundit, ut album, læve æquale, minimèque foetidum, coctionem, ſanitatem ac morbi brevitatem certò pollicetur, præcipuè ſi dolor & tumor diſpareant: Secùs verò qui magnus, & nervoſas partes, vel artus occupat, vel ad aliquem ventrem penetrat, malum. Pus ex ſinu profluens valdè tenue, malè coloratum, viride, virulentum, nigrum, aut putridum nihil boni portendit, & præcipuè ſi dolores, febres, aliaque ſymptomata movet, valdè periculoſum eſt. Quibus cachexia, vel virium jactura adnexa eſt, ut plurimùm lethale. Ocyſſimè curandus eſt ſinus, alioquin contumax redditur, callum contrahit, durus efficitur, & in fiſtulam degenerat.

Curatio.

Inſtitutis, præmiſſiſque univerſalibus preſidiis, ſinûs curationem exordiuntur Galeni ſectatores; deindè, ſi orificium ſit magnum, & in parte declivi, ut ſanies per ſe effluere poſſit, apertum ſervant, poſt modùm deterſionem peragunt, ſinum abluendo *mulſâ, vel vino cum aquâ marinâ miſto, aut cui ſal adjectus fuerit, vel terebinthinâ, & farinâ hordei cum melle, aut ſquamâ æris cum vino, & melle.* Sinum his mundatum carne implent, & cicatrizant, proſpiciendo ſimul, ne caro nimis multa generetur, quod faſciis expulſivis peragunt, orii imponunt turundas cannulatas, quas inſpergunt aliquo medicamento abſtergendi & ex-

exſiccandi vim habente & de ſuper *emplaſtrum Barbarum* in medio perforatum ad effundendam ſaniem extendunt.

Si verò ſinûs orificium fuerit anguſtum, & pus intùs latens perfectè non educi, neque mundificari, neque medicamenta applicari poſſint, extemplo verſus illam partem, ubi major urget neceſſitas, ſecant; ſic enim puri viam præbent, & non ægrè admotis medicaminibus, abſterſio, exſiccatio, & carnis regeneratio ſubſequitur.

Si ſinûs os ſit in parte ſuperâ, vel ad laterales vergat partes, ità ut pus perfectè expurgari non poſſit; tunc ut educatur, optimâ opus eſt collocatione, & ligaturâ, ut ſaniem educant, efficere poſſunt: verùm ſi per collocationem, & ligaturam educi nequeat, ad turundas cannulatas confugiunt, cœterùm ſi pars haud ſituari, neque per collocationem, haud turundas cannulatas, aut ligaturam materiam purulentam educere poſſunt, tunc, ſi ſectio periculum involuat, immiſſo ſpecillo, quà pervenit, fundum ſcalpello aperire magis expedire inquit *Gal.* 3. *Meth.* C. 4. ut humor ſuperſtes eliminetur, & os ſuperum occludunt.

Verùm perperàm in ulcere ſinum ſecant noſtri vulgares, dicant ſecti ſuperſtites, claudi attracti, melioribus vitæ functionibus deſtituti, qui deplorabilem, inopemque trahunt vitam. Siquidèm non poteſt medicus morbo opportunum adferre præſidium, niſi & affectum ipſum & locum patientem agnoſcat, itaque hæc eſt omnium in curationibus errorum radix: Eapropter profeſſionem conſpurcant medicam noſtrates phiſici, & Chirurgi, ac nihil ſcire judicamus, quia maximo medicinæ lumine carent, anatome ſcilicet ſine qua in tenebris ambulant, & æger in umbrâ mortis: firmiter aſſeveramus medicam artem ſine anatomicâ vix ſolidis fundamentis inniti, & hanc ſine illâ inutilem eſſe, undè perpetuò medici titubant, & in mille oſtendicula cum multorum exitio impingunt. Si cadaverum anatomiam, ſed tantùm oſſa & his finitima offert, ex qua nulla morbi inſpetio colligi poteſt: quanto magis de morborum anatomiâ bardè, & inconditè different?

In ulcere ſinuoſo ſtudendum, ut ſuperfluitates liberum habeant exitum, & eapropter ſi cavitas deorſùm, vel ad latera tendat, membrum attollendum, & in tali collocandum ſitu, ut pus à ſinûs orificio ſtillare poſſit. Debet inſuper deligatio expulſiva inſtitui, faſcias circum ligando, primò arctè infernæ ſinûs parti, & ſenſim deindè laxiùs, quò propriùs ad orificium accedunt, ejus orificio ſuppoſitis etiam petiis, ſpleniis, & puluillis atquæ turundis, ſive pannis duplicatis, & multiplicatis, ut æqualiter pars affecta à faſcijs comprimatur, & in cavitate nulla ſanies ſubſiſtere queat. Sectionem improbamus, tùm ob anatomiæ imperitiam, tùm quia ex eâ crudum emergit vulnus, & ferrum, quod horribile eſt ægris, oculos non habet, ac proindè quod illi objicitur, ſcindit. Prætereà ſanguinis inflammationem, eryſipelas, & alia pejora ſymptomata arceſſere poteſt, ideòque ad deterſiones per ſiphonem

magis confugiendum ſuademus anatomiæ ignoros. Purgantia medicamenta tanquàm maledicta in ulcere repudiamus; exaltant nàmque non tantùm in ſinu, verùm etiam in toto particulas ſalinas, acidas, ſulphureaſque, quæ anteà dilutæ conſopiebantur, & majorem carnes depaſcendi energiam nanciſcuntur, non enim habemus medicamenta, quæ ſalinas, acidas, vel ſulphureas evacuant.

Curationem itàque perficimus tâm internè, quàm externè remediis alkalibus, & volatilibus, quæ aciditatem, & acrimoniam domant, abſorbent, deprimunt, corrigunt, hujuſmodi ſunt *c. c. Philoſophicè pp. ebur ſine igne paratum, ſtibium diaphoreticum, tinctura viperarum, ocul. cancr.* & id genus alia pluries à nobis repetita. Itèm inter interna decocta vulneraria commendamus, ut.

℞. Dictami Cretici,
alchimillæ,
Scordij ana m. j.
vincæ pervincæ.
conſolidæ regalis,
ſaniculæ ana m. ß.

Ponantur in vaſo vitreo cum aqua decoct. c. c. lib. ij. ß. Coque in igne cinerum, vaſe optimè clauſo, deindè f. colatura cum leni expreſſione. Doſis ℥. IV vel v. in quas inijce *ocul. cancr.* ʒ. *j.* ſumatur manè, & ſerò. vel

℞. c. c. crud. & limati,
raſuræ eboris ana ℥. *ij. ß.*
betonicæ.
ſampſuci,
flor. hyperici ana m. j.
radic. ſymphyt. mai. ℥. *ß.*

coque in duplici vaſe cum ſuff. quantitate aquæ, vel vini, ſi vinum bibat æger. Cola abſque expreſſione, & unicuique doſi.

ſpermatis ceti ℈. *j.*
mumiæ ʒ. *ß. m.*

& exhibe. Continuari debent ad cicatrizationem uſque. Vel prædictis potionibus admiſceri poteſt gutta una, vel altera, & ulteriùs *balſami ſulphuris terebinthinati*, quia non ſolùm acidos ſuccos ſuâ oleoſitate, & ſale volatili expellit, & enervat, verùm etiam ulcus mundificat, & conſolidationem excitat.

Externè illa commendamus medicamenta, quæ ſinûs acidas, acreſque ſordes abſorbendi, abſtergendi, ac afflictæ partis vitalem balſamum reſtaurandi facultatem habent. Hæc intra ſinum tepidè per ſiphonem inijciantur, ſequens abſque mordicatione detergit, & ſinûs ichores eluit, ut.

℞. Decoct. hord. integri lib. ij.
mell. roſ. colat. ℥. IV.
m.

Fiat injectio intra ſinum per ſiphophonem rectum, atqui ſi craſſa ſanies, & multum ſordida ineſſet, ad majorem deterſionem utimur *unguento Ægyptiaco magiſtrali* de cocto admiſto, additâ ſpiritûs vini portione. Vel uti poſſumus *aquâ calcis vivæ*, quæ magnam abſtergendi vim habet ob alkalia. Vel decocto ſimplicium abſtergentium: Coeterùm præſtat *Aqua Regina Hungariæ*, vel *ſpiritus vini ſimplex* per ſiphunculum injectus; hic nàmque acida omnia, & acuta ſalia cicurat. Verum enim verò præcellit *balſamus ſulphuris*, ſed huic comparari nequit *balſamus proprietatis per infuſionem, & digeſtionem*, Non deſit interim *emplaſtri op-*

po

podeltoch, vel fodicationum applicatio. Ablatij tandèm curationis obſtaculis, hoc eſt ſinu mundificato, ſarcotica tandèm adhibenda ſunt, vel per ſiphunculum inijci poteſt *balſamus proprietatis*, ſi cavitas alijs ſarcoticis in formâ ſolidâ obeſt, & ultimò cicatrizantia adhibemus.

Cap. XX.

De Vlcere fiſtuloſo.

Cum pus ex ſinuoſo ulcere non prorſùs eliminetur, vel ipſum ulcus negligatur, vel per exſiccantia ejus agglutinatio tentetur, callum contrahit, & tandèm in fiſtulam degenerat: eſt itaque fiſtula ulcus illud, quod arundinis inſtar ſinuoſum eſt, & anguſtum in parte ſuperiori habet orificium cum profundo foramine.

Signa.

Cognoſcitur fiſtula, quia ulceris orificium, ſeu foraminulum plerùmque eſt rotundum, & anguſtum, ſubſtantiam habet candidam, calloſam, & madore privatam, abſque vel exiguo dolore. Materia, quæ è fiſtulâ effluit, nunc eſt ſanioſa, ſeroſa, nunc alba, vel flava, rufa, viridis, livida, atra, aut fæci ſimilis, modò craſſa, jàm tenuis, ſæpè putrida, & cadaveroſa, non nunquâm copioſa, quandoque pauca, interdúm nihil excernitur, & ſicca eſt, Quandòque fiſtula ſpumoſam, vel aquoſam excernit materiam, ſubindè virulentam, & aliquando cum ſibilo ad expreſſionem eructat. An ſimplex, an in plures deducta ſinus ſit fiſtula, ex majori, vel minori effluentis materiæ copiâ conjicere poſſumus; ſi ſimplex tantùm adſit ſinus, tanta ſaniei copia excernitur, quanta in ſimplici ſpatio capi poteſt; ſi verò plus excernatur, quàm ſimplici convenit ſinui, plures eſſe ſinus conjectandum eſt. Breviùs, aut altiùs penetrantem, ut & flexuoſam, aut rectam ex ſpecilli intruſione deſumimus, quia, ubi recta eſt fiſtula, ſpecillum in fundum uſque liberè ingreditur; ſi flexuoſa, vel unum, aut plures habet ſinus, ſpecilli apex ingredi nequit, quare ad explorationem ex flexili magis materiâ ſtylus requiritur ex plumbo, vel ſtamno, aut hujus loco candelam ceream ſubſtituimus. *Gal. 1. de compoſ. medic. per gen. c. 7.* ſetâ porcinâ uſus fuit. *Hip.* caule, & *Guido* cum ſui temporis chirurgis, petroſelini, aut betæ radice ad fiſtulæ rectæ, vel obliquæ explorationem, ſed tantus apparatus ad hanc explorationem neceſſarius non eſt, nàm has explorationes tàm pernicioſas non admittimus, nec fiſtulæ foraminulum adeò anguſtum eſt, ut ſetâ porcinâ indigeat, ut Galenus refert. Núm fiſtula ad carnem, nervum, os &c. pertingat, inquirendum eſt. Si in ſolâ hæreat carne fiſtula, molle eſt, quod ultimo ſtylo tangitur, pus læve, æquale, & copioſum excernitur. Si ad nervum deſinat, in profunditatis exploratione dolorifica eſt, pus tenue, virulentum, & pingue, oleo non diſſimile, parciùs tamen, extillat, & membrum, cujus nervi eſt domicilium in ſuis functionibus hebetatur.

Si ad os terminatur, durum quid, & renitens & æquale ſtylo ocurrit cum nonnullo dolore, ſi perioſtium non dùm eſt corruptum; Si verò os carioſum ſit, aſperum, & inæquale tangitur, eòque magis, quò caries major, pus nigricans, graveolens, & tenue admodùm effluit. Si ad venam deſinat, ſanies eſt fæculenta, & ſi uena eſt eroſa, cruenta, & craſſior ſanies effluit. Si ad arteriam, ſanies tenuior, & ſaliens cum titillatione depræhenditur. Deſinit quandòque fiſtula ad ligamenta, membranas, & non nunquàm ad interna viſcera.

Cauſa.

Putant Galeniſtæ eandem eſſe ulceris ſinuoſi cauſam, ac fiſtuloſi, fiſtulam enim penes callum tantùm à ſinuoſo ulcere differre certum eſt. Callum in fiſtulâ fieri autumant à puris craſſitie, & viſciditate, quæ orificio potiùs, quàm toti cavitati, & fundo adhæret.

Fiſtularum cauſam ab ulcere ſinuoſo deducimus; ſi enim in ulcere ſinuoſo pus quod ſalinis, ſulphureiſque particulis exaltatis ſcatet, non abſtergatur ad moram ſtagnat, & craſſus, terreſtriſque mucus, jàm evaporis ſubtilibus particulis, quibus erat refertus, comprimitur, coagulaturque ob acidum à fermento reſultans, vel ibi exaltatum, ac cuniculorum parietibus fortiùs adhæret, & ob ſucci nutritij affluxum perennem, earum orificia, & latera obturat, comprimit, exſiccaturque, & in ſcirrhoſam duritiem, foraminulo ad fundum uſque relicto, occalleſcit.

Prognoſis.

Vulgares fiſtulas curari non debere aſſeverant, quia natura eorum Deaſtra per eas, tanquàm per cloacam, univerſi corporis colluvies deturbat, quare, ſi hæc via impediatur, maximum vitæ impendet periculum, ne inſolitam, atque deteriorem ſibi viam pandant & mortem inferãte apropter perpetuò patulas ſervandas eſſe dicunt, & quandòque ſi ex ipſis, vel alio modo occludãtur, rurſùs aperiẽdas prçcipũt, quia non ſolùm vniverſum corpus ab alijs tuetur malis, ſed etiam aliorum morborum ſunt medela. His, ſimilibuſ falſis imaginibus mortis metum minantur, ſi curentur incolumitatem; ſi non curentur, ſpondent. Coeterùm hac verſutiâ miſeris imponunt ægrotis, & quos ipſi curare neſciunt, ne alij curent, efficiunt. Eapropter fiſtularum curatio non barbitonſorem, vel balneatorem, non chirurgaſtrum, vel Galeniſtam requiri, ſed chirurgum dextrum, peritum, & benè exercitatum.

Omnes fiſtulæ Generaliter curatu difficiles judicantur, plus tamen difficultatis aliæ, aliæ minus habent, quædam aliç planè lethales cenſentur. Minùs curatu difficiles ſunt recentes, quç carnoſas occupant partes in corpore juvenli, robuſto, & faciliorem coeteris ſpondent curationem; difficiliorem autem minantur, quæ antiquiores, & profundiores ſunt, quæ plures habent cavernulas, ſi languentis corpus debile, vel ſenile, valetudinarium ſit vel pravis ſcateat ſuccis, curationis difficul-

tatem auget. Periculoſæ judicantur, quæ ad nervos, venas, arterias, articulos, capita, maſculorumque fines deſinunt, vel ad alios ſequuntur morbos; adhuc maximè, quæ dorſi vertebras, oſſa, thoracem, ventriculum, abdomen obſident; quæ gravia poſt ſe relinquunt ſymptomata, ut febrem, cachexiam, ſincopen; tùm quæ rectum inteſtinum, uterum, veſicæ collum, ſcrotum, internos oculorum angulos penetrāt. Fiſtulæ non benè curatæ iterùm recluduntur, coacervatâ materiâ, imprimis ubi ſubeſt oſſium caries. Canceroſæ perdifficiles ſunt curationis. Si per multos annos fiſtula duravit, & ſubitò claudatur, lethalis. Ex materiâ effluente majus, vel minus periculum concludere poteſt chirurgus; ſi namque immodicam ſaniei materiam eructant, corpus contabeſcit; ſi ſaniem non ampliùs emittunt, & fœtidos eructant halitus, in quibus etiam fiſtulis ſpecillum veluti ab igne coloratur, itèm in quibus pus egreditur amurcæ inſtar, & fœtidi odoris, ut plurimùm moriuntur.

Curatio.

VIceris fiſtuloſi curationem auſpicantur vulgares ab his quæ cauſam reſpiciunt, præſertim verò colluvies jam genitas quàm citiſſimè è corpore educunt; probantque cathartica, quæ craſſiores eliminant ſuccos, & ne iterùm prædicti regenerentur, per intervalla lenia exhibent, ut pravi humores, qui interim producuntur, evacuentur. Ad horum etiam geneſim inhibendam optimam victûs rationem inſtituunt, ex cibis laudabilis ſucci, ac maximi nutrimenti, ſiccioris quoque conditionis, ac moderatæ quantitatis; nàm in longioribus affectibus ob victûs parſimoniam ſæpè deficiunt ægroti. Deindè totum exſiccant corpus, humores per ſudorem educendo, quos per *decoctum ligni indici, & ſalſæ parillæ* provocant. Niſi hæc ſufficiant, fonticulos aperiunt.

Demùm, quia fiſtula curari nequit, niſi callus auferatur, & orificium taliter dilatetur, ut medicamenta ad cavitatis fundum perveniant, ab orificij dilatatione curationem exordiuntur. Vtuntur itàque turundis *ex ſpongiâ contortâ, radicis gentianæ, vel ariſtolochiæ, vel bryoniæ*, vel etiam *ex medullâ ligni ſambucini*, cum extractorio filo, ut ſi in ſinum ipſum inciderint, tutò extrahi poſſint, quas turundas unguento aliquo oblitas applicant. Talia, poſtquàm humores imbiberunt, ſeſe dilatant, & orificium ampliant, hinc per duodecim horas relinquenda monent, deindè extrahunt, quibus extractis, majores turundas ſemper introducunt, donec foramen amplum evaſerit, imò ad ſinuoſæ cavitatis fundum uſque, ſi fieri poteſt, pertingant. Hoc peracto, ad callum auferendum, ſi patiens uſtionem, vel inciſionem horreat & callus non ſit admodùm craſſus, præmiſſâ priùs leni ſcarificatione cum corroſivis ſine dolore exedunt, talia ſunt, quæ ex eorum ſcrinijs depromuntur, ut *unguentum ægyptiacum, apoſtolorum, raſura radicis ariſtolochiæ, turunda*

ha-

baſtula legia melle illita, vel radix ellebori nigri; præcipuè ſi affectus humoris melancholici naturam ſapiat, & hujuſmodi medicamenta per triduum in cavitate delineantur. Potentiora ipſorum exedentia ſunt *chalchantum uſtum, pulvis cantharidum. Lac eſulæ, aqua calcis vivæ &c.* ſed præ omnibus, ſi callus ſit durus, trochiſcos Ioannis Vigonij commendant pro fiſtuloſis ulceribus curandis.

Alij pulverem ex corroſivis conficiunt, & per cannulam in foramen inſufflant. Quidam eoſdem pulveres cum mulſâ diſſoluunt, & per ſiphonem in fiſtulæ foramen inijciunt,& id obſervant, ubi fiſtulæ ſunt nimis profundæ, cuniculoſæ, & anfractuoſæ; illuc enim tantùm liquida penetrare poſſunt. Vel aquam fortem probant in tortuoſis, ac labyrinthi modo flexuoſis, quia omnes fiſtulas mortificat, earumque callum exedit; verùm hæc non ſine evidenti vitæ periculo adminiſtrari poteſt ob ſæviſſima accidentia, quæ excitat. Dùm hæc medicamenta applicant, ad vitandam fluxionem, & inflammationem propter dolorem ſemper defenſiva adminiſtrant. Poſt calli eroſionem partem abſtergunt, & illa adminiſtrant præſidia, quæ cavitatem implendi, carnemque regenerandi facultatem habent.

Cœterùm nil efficacius, & expeditius quàm inciſio, vel aduſtio, preſertim ubi fiſtulæ ſunt nimis profundæ. Secant & primò ſpecillum ligneum intrudunt, ſupra quod inciſionem inſtituunt. Scalpello, vitatis vitandis, fiſtulas operiunt, donec ad fundum deveniant. Sequenti die callum, cauſtico vel corroſivo abſumunt, vel uſtulant, & omninò auferunt vel fiſtulas candẽti ferro inurunt: Peractâ operatione, *oleo roſaceo cum ovi vitello agitato* dolorem leniunt, quo facto, *butyro recenti, vel alijs unctuoſis cum folijs endiviæ* eſcharam ſenſim emolliunt ad caſum uſque, eſcharâ ablatâ, ſi pus album, læve, æquale & minimè fœtidum compareat, & ulceri laudabilis redeat color, optimum ominatur eventum, & preſertim ſi dolor, tumor, aliaque ſymptomata feriantur, tunc per ſarcotica optimam carnem in loco calli ſuſtitui ſinunt.

Quòd ſi ob ægroti debiles vires, vel ob loci ſitum, in quo fiſtula hæret, & ex curatione vitæ periculum impendet, inſtitui non poteſt, quia neque ſectionem, neque uſtionem, neque corroſionem petitur locus; *curam* inſtituunt, quàm *palliativam* appellant, & vere, ac autumno, bis in anno corpus pravis refertum ſuccis optimè deplent, ità enim credunt magnoperè ad ſanitatem conferre, quin & ætatum mutatione ſponte ſaneſcere. Verùm, vt inquit *Paracelſus* noſter, nunquàm hactenùs auditum eſt hoc ulcerum genus per ſe ſanatum fuiſſe, ſed per medicamenta ſolùm, & optimè conditionata, aliàs verò minimè curari teſtatur.

Noſtra de ulcere fiſtuloſo curatio duplici inſtituitur modo, una interna, altera verò externa; interna per potiones vulnerarias procedit, quæ fiunt ex *ſaniculâ, pirolâ, vinca pervincâ, alchimillâ,*

ariſtolochiâ rotundâ, *hederâ terreſtri*, *ſcordio &c.* vel per diaphoretica ex *antimonio, mercurio, benzoart. min. ocul. contr. ſpiritu c.c. ſale volatili viper. &c.* Vel per decocta lignorum, radicum, & herborum; hæc namque ſanguinem, & ſuccos corrigunt, acidum, ſalſumque fixum temperant, ad reſolutionem diſponunt, acres ichores, & ſuperfluitates ſeroſas ad effectum locum fluentes eminant.

Externa curatio topica expoſtulat, quæ callum abſumendi energiam habent, hujus farinœ eſt *mercurius præcipitatus, incarnatus vel albus, vel magnum calcinatũ Paracelſi*, quibus turundæ vino madidæ, & deindè expreſſæ immerguntur, & intra fiſtulas immittuntur; quæ ante XXIV. horas non eximantur cum *emplaſtri fodificationum* ſuperpoſitione, poſtmodùm ſemper recentes intruduntur ad totalem uſque calli abſumptionem. Vel eodem modo *lapide infernali*, vel per cœteris *trochiſcis de mercurio meteorizato*, *opio*, & *gummi tragacanthi* paratis utimur. Si plures anfractus habeat fiſtula, aptiora erunt medicamenta in formâ liquidâ, qui a faciliùs totam ſcrobem, & anfractuoſitatem penetrant, & calloſitatem exedunt, hujuſmodi ſunt *aqua mercurialis*, *aqua ſalis armoniac. n. d. ſpiritus ſalis armoniaci*, *oleum antimonij*, *vel mercurij*. Amoto callo, *balſamo ſulphuris terebinthinati*, *vel balſamo proprietatis per infuſionem*, vel unguentis ſarcoticis uti poſſumus ad novæ carnis ſuffectionem.

Summoperè in ulcere fiſtuloſo commendantur Thermæ quædam naturales, ſic in *Ænariâ balneum Gurgitelli*, *& fontana, in agro Puteolano balnea ſolis*, *& lunæ*, *ac Cantarelli.* In talium aquarum defectu ſuſtituimus decoctum *ſcordis*, *agrimonis*, *florum hyperici &c.* in cujus ſingulis libris ſoluta ſit *lapidis medicamentoſi unica una*; debent tamen tàm naturalium, quàm artificialium thermarum aquę calidæ per ſiphonem in fiſtuloſum locum injici.

Aliqui chimicaſtri, omnibus incaſsùm tentatis, in fiſtuloſi ulceris curatione ad *aquas ſtygias* confugiunt, ſed ſemper infelici cum ſucceſſu; hæc namque aqua, ſicut & *oleum vitrioli*, *vel ſulphuris* ſemper ſuſpecta ſunt, præſertim in fiſtulâ lacrymali, vel aliis in locis ejuſdem conditionis, ob motum excursûs in vicinas partes, & plus ſolidis, & craſſioribus hujus metûs expertibus confidimus.

In noſtrâ curatione nullam de ferro, & igne mentionem fecimus, nàm nos in eâ ſumus ſententiâ raró, vel nunquàm ad ferrum, ſive ignem actualem confugiendum fore; facilè enim nervoſæ partes, venæ, ſive arteriæ læduntur: tentanda ergò ſunt remedia generoſa ſuprà à nobis propoſita. Præterquam quòd quandòque loci conditio nec corroſiva, nec ferrum, neque ignem actualem admittit, & tunc ad galeniſtarum curam palliativam neceſſariò, tanquàm ad ſacrum aſylum, recurrendum eſt.

Cap. XXI.

De Ulcere cum oſſis Carie.

INter cœtera accidentia, quæ ulceris conſolidationem remorantur,

tur, præſertim eſt os carioſum ulceri ſubjectum, quo exiſtente, ulcus, quod in carne exiſtit. ut ſaneſcat, impoſſibile eſt; quin potiùs oſſis caries tollatur. Quod ſi quandòque cicatrice obduci videatur, tempore ſat exiguo denuò aperitur. Sicut propriè caries in lignis dicitur, cùm à vermiculo eroduntur, ità peculiari nomine caries ad oſſa pertinere videtur, quia hujuſmodi vitium eſt oſſibus attributum; attamen etiam impropriè, & analogicè ad carnes exeſas ſe extendit. Eſt igitur oſſium caries oſſium corroſio à ſuccis acribus, & corroſivis proveniens.

Signa.

Sine ulcere ſordido, aut fiſtulâ rarò obſervatur oſſium caries, prout enim ulcus carnoſas, ac fibroſas, molles partes eſt, ſic caries duriores, ac oſſeas: Ulcerii igitur cum oſſis carie ſigna partem ex ſe patent, partim verò judicio explorantur. Ex ſe patent, ubi os eſt denudatum, caries viſu comprehenditur; oſſa enim quæ carie tentantur, livida vel decolorata, vel nigra, vel carioſa, & inæqualia ſpectantur. His referta coloribus apparent, quia & ſphacelata ſunt; nàm os, dùm vivit, ſubrubrum eſt, quandò mortuum, album, cùm corruptum, lividum, vel nigrum. Caro ulceri circumpoſita eſt ſpongioſa, mollis, fungoſa, in ſuperficie deprehenditur ſublivida, & pallida, & ſæpè lardi inſtar.

Caries non detecta judicio exploratur, ut ſi diuturnus præceſſerit tumor, aut malignus abſceſſus, aut ulcus dyſipulotum, cacohoëticum, contumax, vel vetuſtius, ut inquit *Hip. aph. 45. ſect. 6. In ulceribus annuis, aut etiam diuturnis abſceſſum cum oſſe communicari eſt neceſſe, & cicatrices cavas fieri.* Caro eſt mollis, & livida, hujuſmodi nàmque caro oſſis vitiati quodammodò pathognomonicum ſignum eſt; ſiquidèm ad oſſis cariem cutem, & carnem non contaminari impoſſibile eſt. Sanies, quam ulcus eructat ſanioſum, tàm eſt copioſa, quàm ulceris conditio non fert; pinguis, oleoſa, mox fœtida, quandòque flava, ſubviribus, utplurimùm tenuis, & fluida, nigra, & in ære fœtens. Si ſanguis effluit, eſt niger, & coagulatus. Tandèm oſſa vitiata ſpecillo explorantur, quæ aſpera, & inæqualia deprehenduntur, quandòque mollia, & multis prædita cavernulis, ac ſupra turundas, aut emplaſtra macula nigra apparet.

Cauſæ.

Pro ulcere carioſo accuſant vulgares humores acres, craſſos, vel frigidos, ſed frequenter malignos, virulentos, putridos, ac prorsùs corruptos, qui ex alicujus viſceris, & præſertim hepatis vitio producuntur. Verùm hoc eorum dogma univerſalia continet verba, quæ multum dicere videntur, cùm nihil dicant. Præterea non explicant, quâ acrimoniâ, malignitate, & virulentiâ humores ſcateant; nec quomodò humores craſſi, & frigori oſſa exedunt, intelligere poſſumus; nec quomodò hi humores quandòque oſſa erodunt, canum inſtar, carne non exeſâ, exponunt. Pro hujus affectûs generatione in medium hepar, omnium morbo-

rum

rum patronum, afferre ſufficit.

Juxta noſtram ſententiam fit oſſium caries in ulceribus ità: In tumoribus diuturnis, ulceribus annis, & cachoëticis quandò obſtructa ſunt vaſcula, liquor, ſive ſit ſuccus alibilis, ſive lympha, obſtruens ob moram fermentatur propter particulas ſalſo-acidas, & quo diutiùs remoratur, eò diutiùs fermentatur, & majorem adipiſcitur exaltationem, ineptus ad oſſium nutritionem redditur, & ob molem, & figuram ad evaporationem inhabilitatur; unde particulæ acidæ, ſalinæ, & acres, acutæ, angulares ſuis ſpiculis perioſtium, corrodunt, quod ex prævijs ſæpenumerò doloribus acerbiſſimis conjicimus; dolores nàmque à particulis acidis, ſalinis, acribus provenire nemo eſt, qui ambigit, ut in venereis grammatibus obſervamus, ſub quibus poſt diuturnas noctis torturas oſſa carioſa fieri neceſſe eſt. Poſtmodùm ipſæmet particulæ oſſium poros invadunt, lacerant, perforant, & cariant, quia ultimum exaltationis gradum adeptæ fuêre.

Solet quandòque os tantùm cariari, incolumi exiſtente carne, verùm id intellectu difficile videtur, & omnem vulgarium ſuperat intelligentiam, & tamen autopſia veritatem multoties nos cum multis edocuit, cujus ratio eſt, quia ſalſa, acida, acriaque corpuſcula oſſium poris non conformantur, ſicuti carnibus, hoc eſt tali pacto ſunt conformata, ut non adaptentur oſſium proorſitatibus, unde eas lacerant, exedunt, cariemque inducunt, & alijs mollibus partibus adaptentur, atque hinc fit, ut nonnunquàm oſſa ſint circumjacentibus partibus ſanis exiſtentibus, ut in dies in illâ pertinaci affectione, qnam Barbari medici ſpinam ventoſam appellant, obſervamus.

Prognoſis.

Ulcus, uti os carioſum ſubeſt, curationi reluctatur; cicatricem enim non ſuſcipit, & eſtò quandòque ad eam deveniat, brevi temporis intervallo iterùm aperitur, ideòque difficilis eſt curationis, niſi os ad lævorem deducatur, & nihil magis medicos fatigat in curandis ulceribus, quàm oſſis caries, & corruptio. Si ulceri cum oſſis carie circumducta caro ſit livida, malum inquit *Hip. aph. 2. ſect. 7. In ægrotante caro livida, malum*; non enim magnam labefectationem, ſed etiam inſignem oſſium corruptionem denotat. Augetur nihilominùs curationis difficultas in corpore cacoëtico, ſi circa partes nervoſas, ut in manibus, & pedibus, vel in juncturis, & magnorum oſſium capitibus, vel circa muſculoſum capita, & tendines, quia plerùmque nervi, ut tendines ſimul corrumpuntur, vel circa arterias magnas, & venas, ſit oſſium caries, quoniam uſtiones, abraſiones, & fortium medicamentorum applicationes impedit, quæ alioquin indicantur, ut putrida oſſis pars à ſanâ ſeparari queat. Non leve quoque interitûs diſcrimen mutilatio portendit, ob prava, quæ excitat accidentia, præſertim cùm abraditur, vel uſtulatur, vel temerè à medicaſtris erodentibus medicamentis exagitatur; horrenda enim eryſipelata, ut notat

M 2 Hip.

Hip. ſect.6. aph.19. *Ex oſſis denudatione eryſipelas*, vehementiſſimas inflammationes, exuberantes ſanguinis profuſiones, & exitiales gangrænas obſervavimus.

Curatio.

In ulcere carioſo vulgares primò humores pravi, à quibus malum fovetur, ne generentur, prohibent probâ victûs ratione, quæ non tantùm ex optimis cibariis eſſe debet, ſed etiam admodùm tenuis, qualis à curante chirurgo præſcribitur. Deindè humores, qui in corpore redundant, ne ad partem affectam deferantur ſanguinis miſſione, & medicamento purgante avertunt. Poſtmodùm, quia ulcus carioſum ſanari nequit, niſi caries auferatur, carnem, cui os ſubjicitur; ſi adſit, *alumine, vel calcantho uſto; vel pulvere ſabinæ* abſcindunt. Si orificium in carne ſit anguſtum, illud *turundâ ex ſpongiâ contortâ, vel radice gentianæ* dilatant. Detecti oſſis lævigationem moliuntur euphorbio, vel peucedano, quòd ſi non ſuccedat, ad limæ uſum confugiunt. Verùm nunquàm lima os læve, ſed ſemper aſperum, & inæquale reddit; præſtabit cultro abraſorio uti ad oſſis lævigationem.

Si os corruptum fuerit, naturam præſtolantur, ut illud propellat, ſed longa, & diuturna expectanda eſt ejus ſeparatio; interdùm enim poſt quadraginta dies, interdùm ſexaginta: quandòque octaginta, & nonaginta juxta oſſis majorem, vel minorem duritiem in his oſſibus corruptis propellendis laborat. Verùm ſunt quædam oſſa ità dura, & denſa, ut ſi corrumpantur, non tantum in nonaginta, vel centum non ſeparantur, ſed potiùs per totum vitæ curriculum, ut de calcis oſſe refert *Gal. 2. de fract. com. 2. t. 21.* perdurent, & interim ob moram vitium pars ſyncera contrahit, ſi totum ſeparationis opus naturæ committunt. Hinc nonnulli naſutiores vulgares ad oſſis exciſionem confugiunt, quam ſcalpro exciſorio, & malleolo aſſequuntur, eodem ferè modo, quo ſtatuarii ſtatuas efformant; quouſque corruptum deciſum fuerit, deindè *pulvere myrrhæ, aloës, ariſtolochiæ &c.* aſpergunt. Sed ſi os corruptum ad medullam uſque penetret, à chirurgiâ prorſùs abſtinent, ſiquidèm ſæpè obſervatum fuit detectam medullam putreſcere, & circumpoſitas partes contaminare, atque corrumpere; tunc ſiccis medicamentis, uti ſunt *radix peucedani, iris, opoponax, ſquama æris &c.* vel ferro ignito nutrimento privant: inquiunt os nutrimento deſtitutum decidere, non aliter ac autumno ab arboribus folia cadunt, cùm humido radicali deſtituuntur. Verùm neque ſcalpris, neque ferris ignitis, neque alimenti privatione oſſis caries removeri, & ſuperari poteſt.

In ulceris carioſi curatione omnes intendimus nervos, ut pars carioſa, utpotè mortua, ſeparetur à vivâ, cum qua nec coaleſcere, nec diù permanere poteſt, quin eandem itidèm inficiat, & ad ſimilem corruptionem ſenſim diſponat, undè malum in dies pejorat: eapropter, ne ampliùs incrementum ſumat, extemplò, ſi corpus ſit cacochymum,

pilulis mercurialibus deplemus, poſtmodùm curationem tàm internam, quàm externam adhibemus.

Internè ea propinamus medicamenta, quæ particulas acidas, ſalſas, acres, acutas erodentes abſorbent, obtundunt, infringunt, corrigunt, in quem finem conducet *decoctum chinæ, ligni viſci querni, aliorumque lignorum.* Similiter *ſal volatile viper. c. c. ſuccini, fuliginis, eboris, ſtibium diaphoreticum.* Item *ebur ſine igne paratum, c. c. eodem modo præparatum; oculi cancrorum &c.*

Externa curatio eſt; ſi os carie affectum ſub oculos non veniat, quia carne obductum eſt, ſpecilli exploratione deprehenditur, tunc caro abſumatur *aquâ ſalis armoniaci, vel mercurio præcipitato albo,* quòd ſi calloſa erit, exedatur levi attactu *ſpiritus mercurii albi.* Si detecti oſſis ſuperficialis ſit caries, ejus fiat abraſio ad lævorem vel *caryophyllorum eſſentiâ, vel oleo ſuccini rectificato, vel balſamo proprietatis, in quo facta fuerit euphorbii, peucedani, radicis bryoniæ, & ariſtolochiæ rotundæ infuſio,* cariem illine, & affectum admiraberis, poſtmodùm ſarcaticis utere.

Oſſis corruptio ſi profundior erit, tunc totum corruptum auferri debet, quia quod emortuum eſt, neque corrigi, neque emendari, neque in naturæ gratiam redire poteſt; nàm à privatione ad habitum naturaliter non datur regreſſus. Nec naturam pro oſſis corrupti ſeparatione expectare poſſumus, quia expectatio periculum minitatur, & niſi ablatio ocyſſimè fiat, irreparabilis ſequitur mors. Verùm difficultas in carie curandâ eſt, quia remedia convenientiſſima multoties ſatis convenienter applicari non poſſunt; partes nàmq; oſſibus proximæ, tendines, nervi, & ſimiles ab actuali cauterio ſimul læduntur, & intolerabiles excitantur dolores. Imò augetur malum, quandò ſæpiùs illa actualia applicantur cauteria, quæ unicâ vice parùm præſtare ſolent, at ſæpiùs iteranda ſunt, ſi effectum producere debeant. Caro itaque ſuperjacens abſumatur medicamentis ſuprà propoſitis, vel cauſtico, ſeu cauterio potentiali. vel difficetur, quouſque os corruptum denudetur, & ne nervi, tendines, muſculorum capita, arteriæ, aut venæ majores lædantur, ſecundum partis longitudinem, & fibrarum ductum, neutiquàm per tranſverſum inſtituatur; verùm non ſemper ità commodè fieri poteſt hæc operatio, quin aliqua harum partium læſio non oboriatur. Ad medicamenta igitur, quæ non tantùm acida, & corroſiva ſalia cicurant, corrigunt, obtunduntque, verùm etiam, quæ os carioſum lævigant, & corruptum à ſano ſequeſtrant, meliùs confugiendum putamus, hujuſmodi ſunt *oleum caryophyllorum, cinnamomi, ſuccini, ligni guajaci, camphoræ, tartari p. d. ſpiritus ſalis armoniaci cum calce confectus, elixir vitæ, balſamus proprietatis per infuſionem;* quibus ſingulatim uti poſſumus, vel compoſito modo ità:

℞. Ol. caryophill.
ſuccini, &
guajaci ana ℥ß. m. vel
vel
℞. Ol. camphor. per ovi albu. parat. & cinnam. ana ℥ß. m.

Quæ tepidè ter,vel quater in die repetenda ſunt, & quidem plumaceola his imbuta imponantur. Vel hæc ſimplicia applicari poſſunt, ut *myrrha,aloë,ariſtolochia,cortex panacis,peucedani &c.* Vel ità medicamenta compoſita concinnamus, & præ aliis noſtram emphorbij tincturam,ut

℞. *Euphorbij* ʒ.ij.
radic. peucedani,
ariſtolochiæ rotundæ,
bryoniæ ana ℥.ß.
myrrhæ, &
aloës ana ʒ.ij.
caryophyllor. ʒ j.
Infunde in aquâ Reginæ Hungariæ ℔ ß. *per quinque vel ſex dies,deindè tincturam elice, & ad uſum ſerva.*

Vel

℞. *Balſam. propriet.per infus.* ℥.iij.
iridis florentiæ ʒ.ij.
cinnam. ʒ.j.ß.
ſucc. bryoniæ ℥.iij.
camphoræ ʒ.j.
Stent ſimul per duos,vel tres dies, deindè decanta, & ſerva.

His tincturis lintea imbuta carioſis, vel corruptis oſſibus bis, vel ter in die imponi poſſunt. Nonnulli *oleum ſulphuris*, *vel vitrioli* commendant, verùm quia corroſiva ſunt, meritò repudiamus. Tandèm de oſſis carie fuſiùs egimus *De Lue venerea lib.* 3. *c.* 20. *de oſſium corroſione*, *& Tomo* 1. *de Tumoribus cap.* 70. *De Spinâ ventosâ.*

Ubi tandèm oſſis carioſa, vel corrupta pars ablata fuerit, ulcus carne implendum, & cicatrizandum.

Cap. XXII.

De Vlcere cum carnis excreſcentiâ.

Solet quandòque in ulcere caro luxuriare, & nimis quàm par eſt, excreſcere, quod vitium græcè hyperſarcoſis appellatur, hoc ubi accidit, ne ulcus cicatrizari poſſit, impedit.

Signa.

Ulcus cum carnis excreſcentiâ ſignis non indiget,ſed viſu deprehenditur, ſenſim nàmque caro quædam ſylveſtris incrementum ſumit, ſolida non eſt, ſed mollie,laxa, & ſpongioſa,exulcerationem ſecùm affert, & ſpurcum fundit ichorem.

Cauſæ.

Putant vulgares carnis excreſcentiam ulceribus accidere vel ob ſanguinis copiam ad partem ulceratam confluentis, vel ob ſcortica nimis debilia, & minùs quàm par eſt, exſiccantia adhibita. Cœterùm errant vulgares chirurgi putantes ſanguinem corpus nutrire; cùm excarnes plurimo abundent ſanguine, & corpulenti minimo;id enim pluribus in locis repudiavimus, cùm ſanguis ad vitalitatem tantùm inſerviat.

Ulceris hyperſarcotici cauſa eſt craſſa, & viſcoſa ulceris impuritas, vel ipſa unguentorum craſſities, quæ cum ſucco alimentatio extra ſolidas fibras agglutinatur, & in luxuriantes degenerat carnes,ceu à tardi conſ-

conſpurcatione ac arboribus viſcus innaſcitur.

Prognoſis.

Ulcerum excreſcentiæ dùm averruncantur, ſi radiculæ remanent, neceſſariò regerminant. Ichor ex ſarcomate excedans tendines ligamenta, & nervos corrumpit, ac totam affectam partem periculo ſubjicit, & quandoque dictæ excreſcentiæ in canceroſam migrant naturam.

Curatio.

Pro ulceris hyperſarcotici curatione vulgares primò inediam ægro imponunt ad ſanguinis diminutionem; deindè ad medicamenta carnes luxuriantes exedentia ſe convertunt. Undè ſi ob ſarcoticorum nimis debilium uſum caro luxuriare incipiat, detergentia, & exſiccantia uſurpant. Hujus farinæ ſunt *linimenta ſicca*, *ſpongia uſta aloë*, *vitriolum*, *vel alumen uſtum*, *ſabinæ pulvis*, *unguentum ægyptiacum*, *vel apoſtolorum*, *aqua calcis vivæ*, *aqua aluminoſa fallop.* Si his a non cedat remediis hyperſarcoſis, ad inciſionem confugiunt. Verùm inciſio formidoloſa eſt, nec funditùs adimitur, undè hyperſarcoſeos imprompta eſt regerminatio. Vel ad ignem accedunt ad quem rariſſimè confugiendum eſt, niſi ſumma urgeat neceſſitas, & prædicta remedia diù, & incaſsùm fuerint adhibita.

Ulceris hyperſarcotici noſtra curatio eadem expoſcit interna remedia, ac in aliis ulcerum ſpeciebus diximus; quò ad curationem verò externam tantummodò variat, & quidem externa ea conducunt medicamina, quæ carneas extirpant excreſcentias. Ad hunc finem expertum pulverem habemus ex alumine uſto, & pulvere ſabinæ ana, vel vitriolum crudum pulvere tenus, vel hunc pulverem, quem centies experti ſumus, ut

℞, *Vitrioli,*
aluminis uſti, ut
ſalis armoniaci ana ℥.j.
fiat horum pulvis ſubtiliſſimus.

Si fortia deſideras, uti poteris *mercurio albo, vel rubro, vel magno calcinato Paracelſi.* Si hyperſarcoſis ſit magna, & contumax maximoperè conducet *lapis infernalibus*, *vel oleum vitrioli*, *vel ſulphuris*, *vel antimonij*, ſed in applicatione maxima adhibenda eſt dexteritas, ne naturalis tangatur caro. Sed Carnis excreſcentias optimè coërcet *ſpiritus ſalis armoniaci*, *vel ſpiritus mercurij albus*, quas abſque ullo recidivus timore exterminat. Nonnulli chymicaſtri ad has excreſcentias extirpandas *aquâ forti* utuntur, ſed non eſt laudabile medicamen, nàm cauti eſt, & quia ſpirituoſa, multùm ſe diffundit pruritum excitat intolerabilem, & carnes exedendo inflammationem producit.

CAP. XXIII.

De Ulcere canceroſo, lupo, & Noli me tangere.

SUpervenit interdùm ulceribus tumor quidam à latinis cancer, & à græcis carcinoma appellatus, & quandoque cancro ulcus ſupervenit. Dicitur cancer ob ſimilitudinem, quam

quam cum cancro in aquis degente habet vel dicitur cancer, quòd ſenſim ſerpit cancri piſcis ſimilitudine. Vel quòd venas circa ſe habet extenſas, ac turgidas, quæ cancri marini pedes exprimunt divaricatos. Vel ob capacitatem, qua rei ſemel apprehenſæ hamuloſas chelas, & pedes ità infigit, ut difficilis ſit extricatio, & grave effugium. Eſt cancer tumor lividus, durus, initio parvus, ſenſim, ac ſenſim à ſucco acidiore, & acriore factus adjacentes corrodente, cum dolore partis affectæ moleſto.

Cancer alius eſt occultus, ſeu non exulceratus, vel ut aliqui malunt, qui ſine ulcere radices in abditis corporis partibus occultas habet, ut qui in palato, ſinu muliebri &c. latitat. Occultis ab aliis tumoribus multùm differt, nàm iſti perfectam nanciſcuntur ſuppurationem, vel ſui apertione exonerätur, digerantur, mundificantur, & perfectè curantur; cancer verò apertus recrudeſcit, augetur, irritatur, efferaſcit, & nunquàm curatur. Alius eſt manifeſtus, ſeu exulceratus, & labia habet prætumida, foris emerſa, & maximè dolentia.

Nonnulli lupum, & noli me tangere à cancro ſejungunt, verùm hæc ulcera cancri ſpecies indicant, eſtò *Manardus lib.7.c.1.* ad phagedænas magis referat. Eſt itàque lupus ulcus tibias, vel crura utplurimùm obſidens, exulcerato quoque cancro non abſimile. Cæterùm in reliquis corporis partibus etſi ejuſdem ſit pravitatis, lupum abſolutè nominari non cenſemus. Ità hoc ulcus vulgò nominatum fuit, quia corroſivus ſuccus illud cauſans, propinquas exedit partes, niſi obtundatur ejus corroſio, & habetetur appoſitione carniũ gallinacearum, vel vitulinarum; eas famelici lupi inſtar exedit, & abſumit, eſtò hanc opinionem fatuitatem appellet *Iohannes Philippus Ingraſſias*, tamen eodem carnium pabulo poſt multa medicamenta incaſsùm adhibita, quandã mulierem ab Empirico lupo laborantem ſanatam fuiſſe legimus.

Noli me tangere eſt, cùm in facie, præſertim ſupra mentum, circa os, & naſum tumor, vel ulcus cancri ſpeciem referens oritur, lentè initio creſcens, quaſi parva puſtula toto anno manet, quæ aliàs minùs ſerpit, quàm cancer, undè noli me tangere tantùm unico menſe corrodit, quantùm cancer exulceratus unicâ die. Talem nomenclaturam ſortitum eſſe putant, vel quia contagioſum cùm ſit, tangentem manum malè afficere poteſt; vel quòd fricari non debeat, cùm quò plùs manu tangitur, & fricatur, eò deterius redditur; tùm demùm quia exaſperatur, & exacuitur potiùs ab applicatis remediis, quàm mitigatur, & in ſanas ſerpit partes.

Signa.

Ulceris canceroſi ſigna facilè deprehenduntur ex ulceris formâ, quæ inæqualis eſt, cavernoſa, & obſtracoſa; Ex odore, quem fœtidum, & cadaveroſum emittit; Ex excretis, effluit nàmq; materia ſordida, fœtida, ichoroſa, & interdùm flava; Ex dolore, qui eſt ferè intolerabilis, & æger non aliter doloré percipit, ac ſi acicularum myriade pungatur, nunquàm deeſt, ſaltim per intervalla, & noctù exaſperari ſolet; Ex colore, qui fuſcus Eſt; ex aſpe-

aſpectu, qui horridus, teter, & abominabilis eſt; ex attactu, qui eſt durus, & obſtinatus, aliquandò etiam mollis; Ex ulceris labiis, quæ ſunt craſſa, prætumida, eroſa, & foris inverſa. Venæ etiam circumpoſitæ turgidæ, varicoſæ, ac nigricantes, apparent, & cancri pedes quodammodò repræſentant, quia ſanguinis motus ab affectæ partis denſitate, & conſtipatione feriatur. Interdùm venarum, & arteriolarum extremitates abſumuntur, & corroduntur, & magna ſæpè ſanguinis profuſio ſequitur. Carnes proximæ ſæpè ità in mammarum cancro exeduntur, ut abſumtis partibus muſculoſis, in ipſum thoracis ſpecum inſpicere poſſumus. Febris adeſt lenta, cibi faſtidium, & ſæpè animi deliquia. In aliquibus tandèm ſequitur hydrops, quem ipſa excipit mors.

Cauſæ.

Tanti mali cauſam Galeni ſectatores ab atràbile deducunt, & hinc jecur, & lienem calidâ, & ſiccâ intemperie obſeſſum accuſant; hæc nàmque viſcera putant congenerem generare ſanguinem calidum, & ſiccũ ſcil. aduſtum. Cœterùm internum ſanguinis uſtulatorem non aſſignant; præterquam quòd implicat in terminis eſſe humorem, & eſſe ſiccum. In omni corporis parte cancrum naſci poſſe dicunt, in mulierum autem mammis præcipuè, quia earum ſubſtantia eſt laxa, & ſpongioſa, non primariò, ſed ſecundariò per amicum conſenſum, ob uteri vitium, & menſium ſuppreſſionem laborantis; in virorum ſcapulis ob hæmorrhoïdum retentionem, in quibus locis venas nigriore ſanguine ad cancri animantis pedum ſimilitudinem tenſas obſervari ſcribunt. Hujus etiam opinamenti *Paracelſum*, illum medicinæ novatorem fuiſſe legimus, qui alium cancro non deſtinavit locum, quàm ex menſtrualibus ad pectus, & ex hæmorrhoidibus inter ſcapulas, & eſtò quò ad locum *Paracelſus* cum vulgaribus malè conſentiat, cùm omnes corporis partes tanto malo ſint obnouiæ, quò ad cauſam tamen ad ſcopum collimat, quia ad ſalia realgarina in locuſtis depoſita recurrit, & reverâ menſtrua, & ſanguis hæmorrhoidalis ſalibus corroſivis abundant.

Pro cauſis remotis aſſignant vulgares ea omnia, quæ ſanguinem aduſtum, & melancholicum producere poſſunt, ità ſunt carnes fumo induratæ, allium, porrum, cæpæ, legumina, præcipuè lentium eſus, cochleæ, vigiliæ, aër nimis calidus, & ſiccus &c. Internæ ſunt menſtruorum, vel hæmorrhoidum ſuppreſſiones, & ſicca hepatis, vel lienis intemperies, vel imbecillitas. Conjuncta verò cauſa eſt ſanguis melancholicus aduſtus, qui poſtquàm acrior redditus, & contumacior factus, in venis impactus putreſcit, & cancrum efficit ulceratum.

Nonnulli vulgares dubitant, an cancer inter calidos, vel frigidos tumores referendus ſit, cùm humor melancholicus terræ elemento correſpondeat, quæ per ipſos frigida, & ſicca eſt; hujus ſententiæ fuit eorum *Galenus 2. ad Glave c. 10. eſtò libro de tumoribus c. 8. 10. 11. palinodiam canat.*

Verùm nonnulli etiam vulgares humoris melancholici, ſeu atræbilis inſufficientiâ conſiderantes, non enim hic humor tantoperè ſævit ut carnes

exedat, hujus humoris in ſuſpicionem venire cœperunt, & ità in diſſidia abierunt, ut quidam magis eorum ignaviam fateri, quàm bardis Galenicis aſſentiri voluerint, hujus morbi ſævitiam cauſæ occultæ aſſignantes.

Quoſdã vulgares, ut ſpecioſo pallio ſuam tegerent ignorantem non puduit pro exulcerati cancri cauſâ uberem vermiculorum maſſam, præ minutie viſum effugiẽtium, & carnes deuorantium aſſignare, & unà ipſis putredinem, ac vermiculorum generationẽ ſubminiſtrantium; undè carnes tàm vermiculis, quàm putredine exeduntur. Merùm hos vermiculos nec cum terſo ſpeculo in carnis cancroſæ exeſę fruſtulo, quod excidendum curavimus, præter viſcidum humorem gelationes non abſimilẽ, nec microſcopij ope perſpicere potuimus.

Pro legitimâ ulceris cãceroſi cauſâ ſupponimus glandulas in humano corpore eſſe veluti cribra, filtra, & ſecernicula, quib. liquores à ſanguinis maſſa ſecernũtur; hic plurimis particulis heterogeneis luxuriant, quæ ab arteriolarum, & venularum poris in vaſcula, quæ glandulas conſtituunt, deponuntur, ſed quia liquor, qui per glandulas ſecernitur, heterogeneus eſt, neceſſe eſt, ut omnes ſingularum particularum pori ſint diverſimodè confirmati, liquor glandulas permeans, particulis ſulphureis, ſalinis, alkalicis, & phlegmaticis ſcateat, quòd ſi unicuique particulæ proportionatus non datur porus ad liberum commeatum, nec harum inſenſilis ſuccedat tranſpiratio, ex remorâ obſtructio neceſſariò ſequitur. Cœterùm ſi particulæ acres, acidæ, vitriolicę per glandulas fluentes impingant, ſtagnent, & ſalinis, ſulphureiſq; conjungantur, pedetentim fermentãtur, acuuntur, exaltantur, & adeò realgarinam nanciſcuntur corroſionem, ut aquam æmulantur ſtygiam, ac proindè tubulos cum carne, & membranis corrodunt, abſumunt, exedunt, exulceraſque.

Antecedens cauſæ ſunt omnes illæ, quæ ſalia, ſulphura &c. in sãguine inducendi poteſtatem habent, & primò cruditates in abdomine cumulatæ ob fermentorum vitium. Secundò, viſcerum obſtructiones, præcipuè in ipſis glandulis, quæ & à ſanguine viſcide, terreſtri, ſale fixo, ac acido referto oritur, à quo melior lympha à glandulis ſeparari non poteſt; in quibus ſtagnant ſucci, & de die in diem cauſtici redduntur, & continuò deſcindunt, corroduntq; ac aliam planè texturam canceroſam in glandulis efficiunt. Tertiò, diuturna mœſtitia, & ſimilia animi pathemata, vel mẽſtrualis, aut hęmorrhoidalis ſanguinis ſuppreſſio, quoniam ab hiſce multa elevantur miaſmata, quę ſanguinis maſſam conſpurcare valent. Externæ ſunt, vel fortior glandularum confuſio, vel preſſio, undè glandularum tubuli obſtruuntur.

Dolor in cancro exulcerato intolerabilis excitatur à particulis ſalinis, & acidis, quæ acutiſſimæ ſunt. prædictæ nàmque particulæ, dùm fermentantur, fibrillas nervoſas, & tubulos pungunt, contrahunt, convellunt, corrodunt, exedunt, undè neceſſariò continuus, vel ſaltim per intervalla, exquiſitiſſimus dolor à particulis acutis oboritur.

Materia, quæ ex cancro fluit, ità

cadavericum ſpirat anhelitum, ut non ſolùm adſtantibus,ſed etiam ipſi ægroto nauſeam pariat,ex qua colligimus cancrum exulceratum à gangrænâ parùm differre, quia idem ferè in utroque obſervatur fœtor. fœtor hic à ſulphure putrefacto, ejuſque particulis oleoſis,& volatilib.oritur.

Materiæ diverſitas ex cancro exulcerato promanans,à diverſorum tubulorum diſceſſione, & exeſione dependet,quia in nonnullis tenuior,& albidior, in quibuſdam craſſior obſervatur ſuccus, imò diſſectis vaſis ſanguiferis, ſanguis emanat, qui ſi cum impetu exilit, ex arteriolis, ſi abſque,ex venulis effluit.

Lenta in cancro febris ab iiſdem particulis corroſivis reſolutis oritur, & in ſanguinis maſſam delatis,ejuſque myſturam vitiantibus.

Animi deliquium provenit ex particularum fermentatione in parte affectâ ſtagnantium, quarum plures acidæ particulæ ad ſanguinis maſſam deferuntur, quæ eò delatæ ipſum incraſſant, coagulantque ac circulationis motum ad tempus impediunt, & animi deliquium inducunt.

Solet quandòque cancer per plures annos ſub exigui tuberculi formâ deliteſcere, quia ſalinarum, ſulphurearumque acutæ particulæ phlegmatis compedibus obvolutæ vinciuntur, feriantur, ſopiuntur, & nullum exeſionis motum edunt, donec prædìtæ particulæ à viſcoſi humoris vinculis, quibus anteà ligabantur, extricentur, & aciculis ſuis pungere, ſcindere, & exedere incipiant.

Prognoſis.

Ulcus canceroſum vanâ ſpe vulgares ludit medentes, undè chirurgorum dicitur opprobrium,& ægrotantium dirus carnifex,ac nullus ferè morbus eſt, qui ægris ingentem incutit metum, quàm cancer exulceratus, nullusque eſt, qui chirurgos magis fatigat,& pudore afficit,quàm hoc immane portentum, tùm quia ſanguis in partibus concretus ægrè ob validas concretiones, & nullo modo diſcuti poteſt; tùm quia ultimùm acrimoniæ,& malignitatis gradum nactus eſt;ideòque vulgò dicitur, leviora contemnit remedia, & à fortioribus exaſperatur, & præcipuè ubi altas fixerit radices,nullis remittitur præſidiis.Hanc veritatem comprobavit *Hip. ſect.6. aph.*38. inquiens: *Quibus occulti cancri adſunt, non curare meliùs curati enim citiùs intereunt, non curati verò longiùs vitam trahunt.* Et hoc idem innuiſſe videtur *Ovidus*, cum cecinit:

Curando fieri quædam priora videmus
Vlcera,quæ meliùs non tetigiſſe fuit.

& ratio eſt,quia omnes, qui ejuſmodi cancros exulceratos curare tentant,magis illos corroſivis irritant. Quòd ſi quandòque aliqui curati fuêre,vel in tuto non fuit,nàm curatio radicitùs ſubſequuta non fuit, undè malum deindè deplorabile priore peius regerminavit, & mortem intulit. Nos verò mitiorem cancri exulcerati prognoſim, quàm vulgares inſtituimus, præcipuè ſi exteriores corporis partes occupat, & remediis acre corroſivum obtundentibus tractetur. Chirurgiam

quandoque repudiamus, quia utplurimùm non ſine magno ſanguinis profluvii, & vitæ periculo ſuccedit: attamen cancer in aliquâ corporis cavitate contentus, ut in ano, vulvâ, palato, linguâ &c. difficillimè, curatur, niſi exilis valdè fuerit, & chirurgiâ facilè tolli poſſit.

Curatio.

Cancri ulcerati curatio apud vulgares conſiſtit primò in ſex rerum nonnaturalium vulgò dictarum moderamine, undè aërem eligunt temperatum, victûs rationem, quæ ad humidum, & frigidum vergat commendant, cum eorum abſtinentiâ, quæ atram bilem gignere, vel excalfacere poſſunt. Pro potu acida vitanda jubent. Motus magis, quàm quies conducit, quia atrabilarius humor fluidior redditur. Somnus moderatus magis prodeſt. Alvus ſervetur lubrica, & ſiqua conſueta evacuatio fuerit ſuppreſſa, omni ſtudio promoveatur. Veneris uſus ſit rarus, Mæſtitia, terror, metus, aliaque hujuſmodi animi pathemata magnoperè nocent; ſanguinem nàmque alioſque humani corporis ſuccos coagulant, & ad motum ineptiores reddunt. Lætitia, gaudium, fiducia, ſpes maximè proſunt; hæc enim copioſam ſuccorum diſtributionem per totum corpus promovent.

Deindè purgante medicamento melancholicum deplent humorem, & fæculentum repurgant ſanguinem; inſtituunt tamen purgationem per inferiora, nàm per has partes melancholici ſucci utiliter exturbantur, ut notavit *Hip. ſect. 4. aph. 9. Melancholicos verò plenius per inferiora, eâdem ratione contraria apponentes.* Ad hoc ergò obtinendum primo ſerapiis humores præparant, quos poſtmodùm *ſyr. de fumariâ majori, vel de fumariâ majori helleborato, vel pilulis de lapide lazuli* purgant, & hoc non ſolùm in principio, ſed in morbi decurſu toties, quoties accidentia ſæviunt. Poſt purgationem ea, quæ hepatis fervorem, & totius corporis calorem temperandi energiam habent, propinant. Prætereà per diuturnum tempus præſcribunt *ſeri caprini uſum rectè depurati, in quo maceratus ſit epithymus.* Verùm purgantia in cancro nocent, & malum non attingunt; hæret nàmque utplurimùm partibus ſolidis, & eſtò centies purgabis cancrum non tantùm non curabis, ſed nec tantillùm lenies, imò magis exaſperabis.

Sanguinem è venis ſedis mittunt, vel ſalvatellam tendunt; putant enim ex harum apertione melancholicum ſanguinem educi. Cæterùm canceroſus ex ſanguinis miſſione illud reportabit juvamen, quod ex medicamento purgante, imò aliquid de ipſius vitâ demetur.

Tandèm ad partem affectam varia applicari jubent medicamenta, ſemper exaſperantia vitantes, hujuſmodi ſunt *unguentum populeon cum ſucco ſolani, & plumbo uſto ſimul in mortario plumbeo agitatis*, quibus quandòque addunt *oleum roſarum, ſuccum virga aurea, & peti*, ut præſtantius evadat medicamentum. Vel linimentum concinnant *ex ſucco ſedi majoris, plantaginis, ſolani, pulvere lithargyrii, ceruſſa, pompholyginis,* quibus

quibus ad majorem efficaciam oleum roſarum, & ceram addunt. Hiſce non juvantibus, ut ſemper evenire ſolet, ad ferrum, & ignem confugiunt, ſi vires, & ætas conſentiant. Sed hanc curationem, quæ ferro, & igne fit, tanquam barbaram, & noxiam repudiamus.

Verùm, quia ulcus canceroſum ex atrâ bile fit, ut notavit *Gal. libello, de atrâbile*, curationis ſpem adimit, ac proindè malum ſpecioſo tegunt pallio, & non curant, ità dictante *Hip. ſect. 6. aph.* 38. ad curam palliativam recurrunt, nempè verè, & autumno corpus cancroſum purgant, & quoties morbi ſævitia exigit, itèm duos aperiunt fonticulos, ut materiam cumulatam ulcus excitatum ſenſim ad vulgarium nutum educat.

Pro ulceris canceroſi curatione procatharticæ, evidenteſque cauſæ, ſiquæ adſunt, removendæ, & ſedulò incumbendum eſt, ne acidi, ſalinique ſucci impoſterùm generentur. Si cancer ſit in extimâ corporis parte, & certiſſima mors brevi immineat, & in tali parte vel commodâ ſectione radicitùs exſcindi poſſit, amputandus eſt ad vinum uſque, ſemper tamen ſiniſtro ſe muniat prognoſtico chirurgus; expedit nàmque interdùm anceps experiri præſidium, quàm nullum, atqui ſectio perperàm inſtituta in cancro incurabili ſæpè recidivam minatur, & quidèm majori cum tumore, & exulceratione, ut pluries obſervavimus. At ſi cancer majora vaſa ſanguifera obſideat, ut immodica ſanguinis profuſio timeatur, cultro minimè excidendus eſt; ſed potiùs uſtione extirpandus, actualem admouendo ignem ſanâ tenus parte. Cæterùm cauſtica non poſſumus non commendare, inter quæ *oleum arſenici fixum, & correctum, oleum Antimonii, vel lapis infernalis* ſub formâ liquidâ excellit, attamen ſat laudare non poſſumus *oleum mercurii album*, quo nos feliciter utimur per iteratam applicationem.

Quòd ſi cancer ſit occultus, hoc eſt, penitiora obſideat membra, vel illas occupet partes, quæ viciniam, vel conſenſum cum nobilibus, principalibuſque partibus habent, nullatenùs exciſionem, vel aduſtionem admittit, vel ſi magna ſit ægrotantis imbecillitas, vel omnia depaſta fuerint, quæ talem non ſinant operationem adminiſtrari, præſtat potiùs curatio palliativa, ſive fucata vulgò dicta ſcilicet potiùs palliari quàm curari, & remediis lenioribus externis tractari, non poſthabitâ internè ſanguinis, ſuccorum correctione, & debitâ diætæ præſcriptione. Lenientia, & blanda debent eſſe topica medicamenta, non tamen efficacia; talia nàmque particulas viſcidas commovendo, acutas, & corroſivas quieſcentes ad motum ſuſcitarent, undè ulcus corrodendo ſerperet, & immanis concitaretur dolor.

Purgantia in cancro medicamenta liberrimè non convenire fatemur, quia malum ſolidas obſidet partes, & eſtò centies purgaveris, nunquàm cãcrum vel curabis, vel lenies, imò id pejus reduces, ſalinas, acidaſq; particulas agitando, & magis exaltando, acutiſſimas reddes, præter mercurialia, quorum ſæpè optimum obſervavimus effectum. Eodem pariter modo

do ſanguinis miſſio officiet, cùm totus unius conditionis ſit ſanguis ſcilicet acidarum, ſalinarumque particularum ſordie imbutus. Præterea venas impuro ſanguine turgidas ulceri ſubjacentes nunquàm deplebis.

Exulcerato cancro, ea internè conveniunt medicamenta, quæ acidas, ſalinasque particulas exaltatas concentrant, cicurant, abſorbent, & glandularum obſtructiones reſerant, hujuſmodi ſunt *oculi cancrorum fluviatilium, alkali chelarum cancrorum, corallia, margarita, ebur, & c.c. ſine igne parata, cryſtallus montana prep.* Item *alkalia fixa, vel volatilia, & diaphoretica omnia*, quæ acidas, ſalinaſq; particulas hebetant, & è corpore eliminãt.

Ad obſtructiones, & præcipuè ſi cancer ex menſtruorum, vel hæmorrhoidum ſuppreſſione ortum habeat, chalybeata adhibemus, ut eſt *vinum chalybis, martis dulcedo, pulvis cachexeticus Quercitani, vel noſter ſimplex ex chalybe in crocũ redacto abſq; ſulphure, & aceto, ac ex caßiâ ligneâ; vitriolum martis, tinctura, Julep. &c.* nec non *aquæ acidulæ chalybeæ, ſeu martiales*; hæc nàmque medicamenta debile acuunt fermentum, craſſos, torpidoſque ſuccos ad debitũ ſuſcitant fluorem, viſcerum impuritates abſtergunt, tubulos permeabiles reddunt, & adſtrictiva, qua pollent facultate, omnium fibrarum laxitatem tollũt, in eaſdem convenientem, naturalemque tonum inducunt, & tandèm ſanguinis, omniumque fluidorum aciditatem infringunt, & depurant.

Ad intolerabilem cancri cruciatũ externè applicari poteſt *camphora in aquâ malvarum, vel ſpermatis ranarum diſſoluta*, vel meliùs abluatur *vini ſpiritu non dephlegmato*; ſpiritus nàmque iſte omnes particulas acutas ſecùm rapit. Interna verò ad doloris ſedationem *opiata omnia, & ſulphura mineralium anodyna fixa* palliativè multùm valent.

Topica exulcerato cancro adhibenda ſunt omnia, quæ acidum acre temperant, ut *emplaſtrum de ranis cũ mercurio, unguentum noſtrum magiſtrale, vel ſaturnus in laminas redactus* palliativè imponatur; id ſaturni enim laminâ diù geſtatâ, præter eroſionem, in medio albicantem pulverem, ſeu ceruſſam obſervavimus, eodem ferè modo ac Saturnus ab acribus aceti vaporibus in ventre equino in ceruſſam redigitur. Nonnulli, & meliùs, ſaturni laminam mercurio vivo illitam cancro imponunt. Inſuper omnia medicamenta ex ſaturno elicita ulceribus malignis, exedentibus, cancroſis, & ſimilibus ſaturninis, lupo cõveniunt; hæc nàmq; omnes particulas acutas, acres, & corroſivas, dulces, & innoxias reddunt.

Verùm, ut verum fateamur, genuina cancri curatio in mercurio conſiſtit in hujus nàmque corpore omnia ſalia acuta, exaltata, & corroſiva liquores acedi, & acres immutantur emoriuntur, & abſque reactione in mercurium à mercurio patiuntur Mechanicam in mercurii dulcis confectione habemus, in qua ſalia ſublimata & ſupra mercurii corpus exaltata, & corroſiva reddita, venenata per novam mercurii vivi additionem omnem corroſionis activitatem amittunt, & in ſuave ac nobile medicamen tranſmutantur. Inſuper ab eadem mercurii dulcis confectione didicimus arſenicum vel realgar,

algar, auripigmentum vel ſandaracham quæ inter venena corroſiva haud infimum tenent locum ſunt que venenorum maxima per mercurium cicurari, & dulceſcere, ità depoſita omni venenoſitate, ut tutò & ſalubriter tàm intra corpus aſſumi quàm extra applicari, & multis morbis mederi poſſint ut

℞: Arſenici cryſtallini ex. c. & mercurii vivi ana

miſceantur in mortario lapideo tamdiu donec nullum mercurii granulum appareat. Ponantur in aludele & igne arenæ ſublima per ſex vel octo horas: ſcinde vas & arſenicum ſacchari inſtar dulce pluribus morbis applicandum invenies Hinc itaque diſcamus oportet mercurium omnium corroſivorum ſtrenuiſſimum eſſe domitorem.

Multifariam cancro mercurius applicatur, ſed præ cæteris non quidem vulgaris, crudus, & indigeſtus, ſed indolens, cujus nos præparationem alibi docuimus, & *Helmontius lib. de Ideis morboſis* notavit. Nonnulli per ſalivationem ope mercurii peractam cancrum curârunt, ut apud optimæ notæ authores legimus. Cæterùm nos in cancri curatione in paucâ doſi ſuffumigio utimur, abſq; eo quod ſalivationem promoveat, ex ſcrupulo uno cinnabaris factitiæ, vel cinnabaris antimonii ℈ ß. vel nativi gr. iij. ſolo quippè talis pulveris fumo in ſingulos dies ſemel continuato ad perfectam uſque cicatrizationem ulcera canceroſa duximus; & quoties denuò regerminavit, eodem ſuffumigio felici cum ſucceſſu curationem complevimus.

CAP. XXIV.

De Vlcere Dyſepuloto, Cacoëthe, Telephio &c.

PRæter ulcera, quæ hucuſque nos recenſuimus, alia quamplurima per chirurgorum ora, ut dyſepulota, cacoëthe, phagedænica, Telephia, chironia &c. vagantur, quę qualia, & quid ſint, hoc capite expediemus.

Dyſepulota græcè, latinè ægrè ſanabilia, & contumacia, & ea ſunt ulcera, quę ęgrè ſanationem recipiunt, & cicatrice obducuntur, ex eo quia licèt pars affecta influentem non vitiet humorem, ad partem nihilominus exulceratam mordaces humores perpetuò confluunt; ulcera nàmque diuturna neceſſariò viſcera contaminant.

Ulcus cacoëthe, ſivè malignum vocatur illud, cum quo copulatur peculiaris exulcerati membri præternaturalis diſpoſitio, humores vitians quantumvis laudabiles in laborantem fluentes.

Chironia, & Telephia malignorum ulcerum ſpecies dicuntur, appellationis tamen rationem alii aliam tradunt. Pro Chironio quidam exiſtimant *Chironem Centaurum ab Hercule* ictum immedicabile in pede vulnus accepiſſe, undè perierit, & hac ratione ulcera immedicabilia chironia dicuntur. Alii ut *Ovidius V. faſtorum* tradit: *Herculem à Chirone* hoſpitio ſuſceptum fuiſſe, is cùm illius arma pertractaret, evenit, ut ſagitta quædam Hydrę Lernæ veneno imbu-

imbuta in pedes incideret, quod malum nullâ ope ſanari poſſet, mori tamen non potuit, quòd utroque parente immortali natus: tandem cùm à ſuperis impetraſſet, ut immortalitatem ſibi morte commutare liceret, in Cœlum tranſlatus eſt, ubi *ſagittarij ſignum* effecit. Sed hoc Ovidij commento remoto, rei veritas eſt *Chironem ab Hercule* in pede vulnus pernicioſum, & venenatum accepiſſe, & *Centaureâ*, quæ indè à poſteris chironium dicta eſt, ſemetipſum ſanâſſe, fuit *Chiron primus chirurgiæ, antiquioris medicinæ partis, inventor*, & à manibus, manuumque operatione nomen deſumpſit. Dicitur itàque chironium ulcus contumax, & malignum, quod ob contumaciam, medicam vix recipit curam, & Chironem aliquem, putà peritiſſimum chirurgum reſpectare videtur, vel quod à Chirone primò curata ſit hæc ulceris ſpecies.

Telephium ulcus à *Telepho* nominis rationem accepit, qui ab *Achille vulneratus eſt*, cujus plagæ cùm nullum ſatis efficax inveneretur remedium, & longo tempore afflictaretur, tandèm oraculo reſponſum eſt, fore, ut eâdem haſtâ, qua vulneratus erat, ſanaretur. Reconciliatus itàque Achilli ab eo impetravit, ut ex haſtæ, qua ictus erat rubigine malagma conficeretur, & vulneri ſuo imponeretur: quo facto, extemplò ſanitatem eſt conſequutus, Eſt itàque Telephium ulcus, quod multum malignitatis præfert, & quod ſalutarem Achillis manum requirit.

Telephium ulcus idem eſſe cum chironio arbitramur; hoc enim dicitur tanquàm Chironis ipſius operâ ad ſanitatem indigens; illud verò, quod Telephus in tali ulcere diutiùs perſeverârit. Perperàm putant aliqui chironium, & Telephium phagedænæ eſſe ſpecies, decipiuntur autem, cùm phagedena in eroſione conſiſtat, & chironium, ac Telephium malignum, & contumax ſit.

Phadegæna eſt ulceratus tumor, ſive ulcus ambulativum, quod non tantùm affectam carnem maximo cum dolore exedit, depaſcitur, corrodit, & excavat, verùm etiam quaſi dentibus partes adjacentes, & proximas exedendo depopulatur; propria labia in tumorem attollit, ipſumque durum, & veluti calloſum, qui faciliter in lupum, vel carcinoma degenerare ſolet, partemque totam putridis calloſitatibus, & excreſcentiis defœdat. Quò ad nominis rationem attinet, phadegæna græcè immanem comedendi appetitum deſignat ſimilem ei, qui bolimum græci appellant, ſive famem caninam omnia depaſcentem, hinc eſt, quod ad depaſcentia ulcera hæc vox quoque tranſlata eſt. Diſtinguitur phagedæna ab herpete, quia licet in circumvicinas ſerpat partes, cutem nihilominus ſolam ambulando, & ſerpendo exulcerat: phagedæna verò unà cum cute, quæ ſubjecta ſunt, depopulatur.

Differt à lupo, quia ulcus hoc celerius carnes exedit, quàm phagedæna. Differt etiam ab aliâ ulcerum depaſcentium ſpecie, quam græci *Nome* appellant, quod paſcere ſignificat; eſt nàmque. Nome ulcus, quod non ſolùm cutem, verùm etiam, & carnem erodit, qua ratione differt ab herpete, qui ſolam eſt carnem, Diſtin-

ſtinguitur Nome, quod in phagedęnâ eroſio eſt à malignâ qualitate, & humoris acrimoniâ carnes depaſcente abſque ullâ putredine: in Nome præter carnium eroſiones putredo conjuncta eſt.

Signa.

Horum ulcerum ſigna facilè ex his, quæ diximus, innoteſcunt, ut aliis non indigeant ſignis, addimus tamen, quòd illorum labia ſunt livida, tumida, & doloroſa. Cavitas quotidiè creſcit, quia continuò circumjacentes carnes abſumuntur. Chironium in pede utplurimum naſcitur, alia in diverſis corporis partibus evenire ſolent.

Cauſæ.

Apud Galeniſtas horum ulcerum cauſæ ſunt humores pravi, acres, bilioſi, aduſti, & præcipuè melancholici cum aliquâ atræ bilis portione admiſti, qui originem ducunt ab aliquo viſcere, vel à parte affectâ, putà intemperie calidâ, & ſiccâ laborante. Verùm cauſam materialem in hoc ulcerum genere melancholicum ſuccum aſſignant vulgares, quia pertinacem, & remediis reſiſtentem illum experiuntur: attamen in hujuſmodi humorum fabulis paſſim confunduntur, eoſque mutant ſecundum genii libidinem, & morborum proprietates.

Pro noſtrâ ſententiâ externæ horum ulcerum cauſæ eſſe poſſunt omnes, quæ generationi ſalium acidorum, atque lixivialium occaſionem præbent, ut eſt aër præfervidus, cibus, & potus calidi, ira &c. Præterea medicamenta nimis acria ulceribus appoſita, & diù continuata. Internæ ſunt ſanguis lympha cæterique ſucci talibus imbuta ſalibus, quæ in partem ulceratam fluunt, ibi exaltantur, & ad ultimum exaltationis gradũ evehuntur, & realgarinam nanciſcuntur proprietatem. Hinc eſt, quòd utplurimũ hæc ulcera originem ſumunt à malignis, eryſipelatibus, aut abſceſſibus, vel vulneribus malè curatis, & præcipuè ob frigidorum topicorum applicationem.

Prognoſis.

Omnia hæc ulcera pernicioſa, rebellia, & incurabilia ſunt cùm ratione febris, & aliorum ſymptomatum, quę plerùmque habent conjuncta, tùm quia acidiſſima, ſalia, & maligni illi ſucci, à quibus ortum ducunt, coctionem neutiquàm, ac perfectam admittunt ſuppurationem, tùm denique quia difficulter ſanguis lympha, aliique ſucci emendantur, & præſertim ſi ab inveteratis viſcerum vitiis dependent: undè depaſcentia ulcera, niſi rectè & maturè tractẽtur, non enim unico obediunt medicamento, in cancrum, vel lupum degenerant, & poſt calamitoſam, & inviſam victam, exoptatam mortem cauſant.

Curatio.

In ſupradictorum ulcerum curatione vulgares talem victus rationem primo inſtituunt, ut humoribus ad-

adverſetur in corpore redundantibus, ſunt autem iſti acres, bilioſi, aduſti, melancholici, & atrabilarii, non quidèm naturales, ſed pravâ qualitate imbuti, ideò tales præſcribunt cibos, ut his refragari valeant. Intereà humores peccantes catharticis evacuant, quæ illos reſpiciunt. Sanguinem exuperantem appoſitis podicis venis hirudinibus extrahunt; per has enim venas ineptè credunt ſanguinem melancholicum eliminari. Ne inpoſterùm hi pravi regenerentur humores, de ventriculo, hepate, & liene præcipuam habent rationem, ideòque ea quæ ventriculi imbecillitatem corrigunt, hepatis fervorem alterant, & lienis aduſtionem attemperant, exhibent, & quia impoſſibile eſt, ne ampliùs regenerentur, avertunt, duos aperiendo fonticulos, ut per horum apertionem, quaſi per duos fontes pravi eliminentur humores.

Quæ affectam reſpiciunt partem, dupliciter diſcriminant, vel quæ ad ulcus attinent, vel quæ cum ulcere complicantur; non enim ulcus curari poteſt, niſi quæ præpediunt; exterminentur ac proindè primò averruncant. Undè ſi ulceris labia calloſa ſint, illa forcipe, vel novaculâ ad vivam uſque partem abſcindunt, vel cauſticis abſumunt; ſic enim laudabilis nutrimenti appoſitione caro præſtantiùs nutritur, & durabilis inducitur cicatrix. Si inflammatio parti inducatur, refrigerantibus eam reſtingunt, ut *unguento albo camphorato, albumine ovorum, oleo roſarum benè conquaſſatis, vel ſucco ſolani cum unguento albo Rhaſis conjuncto.*

Poſtmodùm ulcus detergunt *aquâ calcis, aquâ aluminoſâ, unguento diapompholygos,* vel ſequenti decocto adſtringenti, ut

℞. *Herbar. plantag.*
prunellæ,
burſæ paſtoris ana m. j.
flor. roſ. rubr.
balauſtior.
nucum cupreſſi ana ℥. iij.

Decoquunt in aquâ fabrorum, & aceti partibus æqualibus, quo ulcus corrodens ſæpè abluunt.

Vel ſequens Unguentum ulceri admovent, ut

℞. *Reſinæ pini,*
colophoniæ,
terebinth. ana ℥.iij.
picis navalis ℥.ß.
ceræ citrinæ unc.ii.ß.
ol. roſar. ℥.j.
ol. abietini ℥.iij.
ſemin. malvar.
Cardui ſtellati ana ℥ ß.
terræ Samiæ,
ſigillatæ ana ℥.j.
aloës hepaticæ ʒ.iij.
corall. præp. ʒ.vj.
ſacch. opt. ℥ ß.
f. Ung. ſ. a.

Hoc unguentum ſine mordicatione ulcus detergere, & concoquere putant. Vel tandèm ulcus igni actuali tradũt, & ablatâ malignitate, ac corroſione, aliorum more carne replent, conſolidant, & cicatricem inducunt.

Horum ulcerum corroſivorum methodus curativa cõſiſtit imprimis in convenientis diætę pręſcriptione, undè omnia acida, ſalſa, acria, ſaccharata, ſive dulcia angue pejus vitentur; hæc enim ulceribus multùm obſervavimus, verùm cibi omnes mul-

to ſale volatili gaudentes uſurpentur, ut particulæ acidæ, ſalinæ, acres &c. in corpore peccantes hujus ſalis beneficio cicurentur, & per urinam, vel ſudorem exturbetur, & boni ſucci quantitas in affectam fluat partẽ. Pro potu utatur æger *decocto ſalſæ parilia, vel radicis chinæ, vel ſaſſafras*, & ſi vinum bibat, ſit oligoforum, & eodem decocto dilutum. Deindè magnam excrementorum copiam, quæ in corporibus talibus ulceribus affectis generatur, purgemus oportet per epicraſim. Cæterùm inutilia, ac noxia ſunt vulgarium purgantia, quia de communi morborum omniũ, nec acidas, ſalſas, acreſque particulas per ſedem eliminant, ſed potiùs exagitant, exaltántq; Mercurialia in his, aliiſque ulceribus, eſtò non venereis, tùm internè, tùm externè maximè conducunt, & rectè uſurpata, ſunt veluti altera chirurgi manus, & mercurius dulcis in ulceribus nunquàm nos defraudavit. Poſtmodũ diaphoretica, & ſudorifica, quæ ſanguinem, ſuccos, & lympham ſalinis, acidiſq; particulis imbutos temperant, per cutem, univerſale corporis emunctorium, eliminant; non deſint diuretica, vel alkalia negligantur, quæ paſſim deſcripſimus, Si qua imi ventris pars, ut hepar, pancreas, glandulæ meſentericæ, obſtructa, vel alio modo affecta ſint, appropriatis præſidiis illius vitium auferri debet. Si vermes, varices, oſſis caries, aut ſimile curationis impedimentum adſit, medicaminibus propriis capitibus deſcriptis tollatur.

Tandèm ad topica devenimus medicamenta, verùm hæc nullam mordicationem continere debent hujuſmodi ſint *ex Saturno parata*, quæ acidum infringunt, & ſalia obtundunt, nàm tunc cùm mordicant, & vehementer exaſperant, ex eorum applicatione ulcera exaſperantur, dolores concitantur, & ad multum tempus durant, inflammationes accerſentur, febris inducitur; aut ſi adeſt, augetur, carnes liqueſcunt, ulcera dilatantur, majora, & deteriora evadunt, ac ſæpè in majora alia mala degenerant, ac propterea cautè procedendum eſt. Advertendum tamen eſt, quòd non perpetuò mitiora topica opportuna ſunt, ſiquidem ad ulcera admodùm rebellia, & maligna, velut etiam ad corpora robuſtiora valentioribus utimur, ad benigniora mitioribus; ad mediocria mediocribus. Hinc liquet, quantum errant noſtri chirurgaſtri, qui uno, eodemque medicamine hujuſmodi ulcera curare, & ad cicatricem perducere putant. Neque hæc medicamenta fortiora, & mordicantia eſſe debent, ne ulcera recrudeſcant, ſordeſcant, dilatentur, & in pejus ruant. Aſt ſi humoris malignitas in exulcerato membro exiſtentis tanta ſit, ut prædicta reſpuat medicamenta, & continuò circumjacentes exedat partis, ad noſtra ſuffumigia, & alia mercurialia deveniamus oportet, & ad ea, quæ in ulcere canceroſo deſcripſimus, vel ſi hæc repudiat, ad ferrum, ſi tamen id permittat jus, ætas, membri præſtantia &c. vel ad cauterizationem actualis ignis ope confugimus, juxta *Hip. aph. 6 ſect.*

ſect. 7. Quoſcumque morbos medicamenta non ſanant, ferrum ſanat: quos ferrum non ſanat, ignis ſanat: quos verò ignis non ſanat, ſanari non poſſe putato: Vel hos incurabiles exiſtimari oportet.

Egimus hucuſque illis de ulceribus, quæ ſparſim univerſum corporis habitum conſpurcare ſolent: nūc de illis verba faciemus, quæ propriā obſignant ſedem, ac proindè ulcera à ſupremo capitis vertice ad ipſam pedis plantam, imò extremum ejus digitum continuatâ ſerie, juxta noſtrum inſtitutum trutinare proſequemur, undè.

CAP. XXV.

De Tineâ.

CApillatam capitis partem præſertim puerorum ulcuſcula ſquamoſa cruſtoſa & fœtida, ejus cutē erodentia conſpurcare ſolent: Affectus hic tinea vocatur, & inter infantium morbos non tantùm, ſed etiam paulo adultiorum refertur, & ſi quando quæ adulti hoc laborent morbo, ejus tamen rudimenta, & initia in ipſâ infantiâ contraxerunt. *Tinea* appellatur, eò quod, tinearum inſtar in veſtibus, capitis cutem atrodat, & corrumpat. Quo nomine hic affectus à Græcis fuerit appellatus, vix conſtat, certum tamen eſt ab iis hoc nomine non fuiſſe appellatum. Nonnulli cum tineâ porriginem, achores, cruſtam Lacteam, & favum perperàm confundunt; nàm *porrigo ſeu furfuratio* eſt ſcabies furfuracea cutis abſque ulceratione, & præſertim capitis. Hinc dicuntur furfuroſi, quibus aſſiduè ſquamulæ velut furfures pectendo capite decidunt. *Achores* ſunt manantia capitis ulcera, quæ fiunt in cute capitis, tenuiſſimis foraminibus cutem perforantia, ex quibus ſanies effluit glutinoſa, notum mali genus, pueris adultioribus admodùm familiare. *Cruſta lactea, ſeu lactumina*, ſunt ulcera cruſtoſa, albicantia, quæ infantibus Lactationis tempore accidunt, & non ſolùm caput, & faciem occupat, ſed quandoquæ univerſam corporis cutem inquinat. *Favus*, græcè ciria, ſunt cruſtæ manantes ſubflavi coloris, quæ unguibus ſcalptæ glutinoſam eructant saniem, à frigido aëre gummi inſtar in cruſtam ulteriorem concreſcentem; humani enim corporis ſucculentia non ſecus ac arborum ſuccus glutinoſus eſt, ac pariter in gummeum quid ab aëre indureſcit. Hic morbus infantibus admodùm familiaris eſt ob plurimam eorum humiditatem, & pediculoſitatem, quæ in conſtitutione calidâ & humidâ, ut & lumbrici ubertim proveniunt, & ſuâ infeſtatione ingentem excitat pruritum, undè ſcalptio, & malum augetur. Dicitur favus à favo, apum cellulis, & quia humorem mellis inſtar continet, & cutem foraminoſam reddit favi inſtar, favus dicitur, ſed de his fuſiùs in morbis puerorum agemus.

Differt tinea ab his capitis ulceribus

ut

ut ſuprà notavimus, & præſertim à favo, quia hic plurimos alit pediculos, tinea verò nullos, ſed omnes interimit, eò quod aciditas in hac eſt confirmata, & fixa, in illo verò leviter incipiens, & adhuc ſubdulcis, cujus exemplum etiam in caſeo jàm putreſcere incipiente habemus, qui eandem ob cauſam magnam vermium copiam gignit, toto autem caſeo in putrilaginem mollem reſoluto, nulli ampliùs vermiculi in eo inveniuntur, aciditas enim fixa eos interficit. Verùm hæc de aciditate fixâ ratio non militat, obſervamus nàmque in acerrimo aceto ope microſcopij vermiculos, quō in tineâ quoque obſervavimus tinearum inſtar, undè hic affectus nomen adeptus eſt, iſtique vermiculi oriuntur ex imperceptibilibus ovulis itidem microſcopij ope detectis, & in capillis, obſervatis, hi capillos corrodunt, & conſumunt, eodem ferè modo ac erucæ arborum, fruticumque folia conſumere ſolent.

Arabes pro tineâ *Sahaſati* nomen uſurpârunt, quod ſecundum eorum deſcriptiones ulcuſculis venereis multùm convenire aſſerendum eſt.

Gregarij medici antiquorum traditionibus innixi, ſex ſpecies diſtinctas ponunt, quibus tinea produci poteſt.

Prima eſt, quæ *favoſa* dicitur, dicuntque ex phlegmate fieri ſalſo, & eſt quoties ex ſubtilioribus foraminibus materia erumpit melli ſimilis.

Secunda *ficoſa*, in qua quippiam ſimile ficuum granis continetur, quæque eſt figuræ ſphæricæ cum rubore.

Tertia eſt, quæ vocatur *ameda*, & eſt cùm ex tenuiſſimis foraminibus ichor effluit aquæ inſtar, in qua caro ſit elota.

Quarta eſt, cùm ulcuſcula ſuper planum cutis veluti papillæ mammillarum turgent, ichoremque eructant cruentum.

Quinta, quæ lupinorum & formam, & colorem repreſentat, à qua quidem cortices ſquamarum candidarum, & aridarum inſtar decidunt.

Sexta dicitur *furfuracea*, maculas albas, & in furfures abeuntes producens, ex qua furfuracea defluunt corpuſcula, interdùm minutiſſima, aliquandò verò denſiora.

Verùm non parùm nos movere debet hęc ſcrupuloſa diſtinctio, ſemper enim una, & eadem eſt tinea, licèt recentior, vel diuturnior, formam nunc paulò aliter, atque aliter mutet.

Signa.

Tinea viſu patet, & vulgo nota eſt; cutem enim capitis, & muſculoſam ejus ſubſtantiam ulcera quædam cruſtacea, & arida, modò viridia, modò cinerea infeſtant, è quibus parùm, aut nihil ſaniei effluit, & quod emanat, fœtidum eſt. Ità pruritum ſatis moleſtum, dolorem mordicantem, & fœtorem hoc malo laborantes patiuntur, ut ferè ſemper ſcalpere cogantur. Inſuper tinea vermis inſtar capillorum radices putrefacit, vel erodit, & cutem exedit tàm obſtinatè, ut à tenendo,

& in-

& inhærendo ; quaſi nomen adepta videatur.

Cauſæ.

Proximam tineæ cauſam vulgares putant eſſe humorem ſalſum, & acrem, ſed jàm in melancholiam degenerantem, qui quidem primò ex ſanguine materno, quo infans nutritus fuit, vel vitioſo matris lacte ortum habuit poſteà verò temporis curſu, & morbi diuturnitate; & ægri negligentiâ, ut ſæpè fit in pauperibus, in putridum, & pravum degenerat. Hic humor ad capitis cutem pulſus, inibi adhærens, ulcuſcula generat, fovet, & conſervat; ſiquidem ob ſui imbecillitatem omnia excrementa, omneſque totius corporis ſuperfluitates recipit, ut *cap. 6. lib. de cauſis morborum notavit Galenus.* Undè pravitatem, pertinaciam, habitualem intemperiem, affectionemque ab eo in capite impreſſam fovet. Item accidere poteſt hoc malum, quandò quis nudato capite ſub camino ſteterit, in quo ſuccidiæ lardi fumantur; tales enim inter ſumandum crebras guttas, partiim ex ſuperfluâ pinguedine propriâ, partim ſale fumi reſoluto conſtantes deſtillare ſolent, quæ ſi in puerorum, vel aliorum capita nuda cadant, tineam producere credunt, ſed hoc eſt anile fabulamentum.

Tinea fit à nutrimento degeneratio in fibris cutis capitis, quod diuturniori morà corrumpitur, & quia omnis corruptio ab acido incipit nutrimenti ſal in acidum tranſit, & ob moram corroſionem adipiſcitur, & contagioſum redditur, quod vitium, cùm profundius ſit capillorum radicibus, depilationem quoque cauſat. In uno tantùm à ſcabie differt tinea; quatenùs ſcabies in cutis ſuperficie vitium habet, tinea verò in cutis meditullio: eſt itàque tinea vera lepra particularis, capitis. Degenerat nutrimentum, corrumpitur, & in acido-ſalſum tranſmutatur, vel ab externo miaſmate, ſeu fermento, & per contagium facilè in caput alioquin ſanum hoc malum tranſplantatur, inficitque, ut in infantibus obſervamus, dùm capitis tegumenta, quibus tineâ laborantes uſi ſunt, capiti ſuo impoſuerunt, vel ob dormitionem in eodem lecto, vel quia eundem pectinem adhibuerunt, imò *Helmontius* tineoſorum capillos tineas peperiſſe notavit; inſuper tinea eſt adeò contagioſa, ut facilè communicetur, & præſertim infantibus ſanis, qui commercium habent cum hac labe infectis. Quandòque abſque ullo contagio hoc malum infantes corripit, nimirùm ſi cruſta lactea, achores, & favi diù durent, aut tardè nimis, vel perperàm curentur, in tineam tranſeunt. Vel producitur hoc malum à ſanguinis materni pravitate, quæ infans in matris utero nutritus fuit, vel deindè vitioſo nutricis lacte. Vel ex ſordibus in capite neglectis, vel pravâ vivendi ratione, vel voracitate, à quibus pravi generantur ſucci, & habitus cacochymus. Hinc hæc affectio pueros, & præſertim pauperculos infeſtare ſolet. Addimus huic malo nimiam capitis

capitis laxitatem, humiditatem, & imbecillitatem, & hac de causâ caput omnia humani corporis excrementa recipit, & quia imbecille, eliminare, vel reſolvere nequit per ſua emunctoria, capiti ulcera ſquamoſa, & cruſtacea evenire neceſſe eſt.

Prognoſis.

Omnis tinea affecta contagioſa eſt, & curatu valdè difficilis, faciliùs tamen curatur recens, & quæ ex humore flavo, & humida eſt, quàm ſicca, vel pravi coloris: verùm ſi recens ſequitur tractetur, vel ejus curatio negligatur, vires acquirit eundo, ſenſim frontem, faciem, deindè totum corporis habitum conſpurcat, & tandèm in lepram tranſit. Diuturna difficillimæ eſt curationis, & quò diuturnior fuerit, eò plus negotij curationi faceſſit, & ut plurimùm circa collum adines protuberant. Rarò in confirmatâ tineâ capilli renaſcuntur, præſertim ſi cutis dura, & quaſi teſtacea evaſerit, & ad frictionem non rubeat; tunc enim ophiaſim, vel alopeciam poſt ſui curationem relinquit, & facit opprobrium ſempiternum. Si cutis mollior ſit, pororum veſtigia appareant, & poſt frictionem rubere incipiat, indicium certum eſt caloris vegeti, & capillos renaſcituros fore. Si infantes tineâ corripiantur, vix curari poſſunt, antequàm ad eam perveniant ætatem, quæ medicamenta illa, quæ hoc malum exigit, & ipſas curationum moleſtias perferre poſſit.

Curatio.

In tineæ curatione vulgares primò pravorum ſuccorum geneſim inhibent, ad quem finem non minorem obtinet locum victûs ratio, quam ex optimis inſtituunt cibis, & abſtinendum putant à cibis ſalſis, acribus, ut alliis, cæpis, piſcis, braſſicâ, carne ſuillâ, aliiſque pravum ſuccum gignentibus.

Deinde vitioſos humores in corpore redundantes, nè ad partem affectam tranſmittantur, primò præparant *ſyr. de fumar. ſimpl. infus. roſ. rubr. cichor. lupul.* poſtmodùm humores præparatos educunt *pilulis cocheis, vel de lapide Lazuli*, vel in formâ potûs ex *ſyr. de fumar. mai. roſ. ſolut. cum confect. Hamech, & trochiſ. viperinis*, quæ medicamenta cathartica in curationis curſu, ne pravi regenerentur humores, & geniti per alias vias eliminentur, per intervalla repetunt. Interea poſt totius corporis purgationem ad hepatis fervorem attemperandum, ejuſdemque intemperiem corrigendam non parum probant *lactis ſervum*, in quo ebullierit *epithimum*, *radicis chinæ decoctum*, *jura alterata*, *conſervas refrigerantes*. Poſt præſcriptum victûs regimen, & corporis purgationem, ad ſanguinis miſſionem deveniunt ex cephalicâ ad quantitatem ægrotantis viribus, & ætati correſpondentem. Hanc ſanguinis, miſſionem ter, aut quater in anno plenilunij tempore reiterant, quia tunc ſanguinem, cœteroſque ſuccos in

corpore perperàm luxuriare credunt.

Quò ad topica ea uſurpant medicamenta, quæ ulcuſcula detergendi, attemperandi, & exſiccandi facultatem habent, ſed primò cruſtas detrahunt medicamentis emollientibus, *butyro ſcilicet malvarū foliis decoctis, ac contuſis cum adipe ſuillo*, quæ emolliunt, & ſaniei exitum parant. Si ætas fortiora medicamenta, & curationis moleſtiam ferre poſſit ad valida detergentia confugiunt, ut

℞. *Sulph.* ʒ.*ij.*
Sinap. ʒ.*j.*
Staphidis agriæ,
radic.bryoniæ ana ʒ.j.
aceti acerrimi ℥.j.
terebinth. ʒß.
ping. urſi q.ſ.
f. linimentum.

Vel recipiunt *naſturtium* terunt, & frigunt cum axungiâ porcinâ, & capiti cataplaſmatis inſtar imponunt, & 24. h. ſpatio cruſtam decidere facit, & ſi hoc cataplaſma reiteretur, tineam ſanat. Poſtmodùm ad evacuandam materiam in cute imbutam, à qua ulcuſcula conſervantur, caput abluunt *decocto lupinorum, radicum althææ, fol. rutæ, flor. anethi cum pauco aceto, vel aquâ aluminoſa Falloppij.*

Quibus peractis, noſtri chirurgaſtri capillis novaculâ abradunt, verum abraſi capilli ocyùs excreſcunt, & eorum radices infectæ non extirpantur, & hoc fœdum malum nunquàm eliminatur. Vulgares chirurgi in *Incurabilium noſocomio pileolo, vel veſicâ ſuillâ pice navali inducto* utuntur, quod pluriês repetunt, quem toti capiti ſeu loco à tineâ obſeſſo imponunt, & aliquot diebus hærere ſinunt, poſteà eo detracto, unà capillos evellunt. Deindè capitis corium, quouſque rubeat aſperiori panno fricant, ut humores vitioſi altius latentes evocentur, & ad externa trahantur; tùm demùm ſcalpello, vel novaculâ pluribus in locis ſcarificant; ut vitioſus ſanguis per cutem diſperſus, educatur. Verùm hanc ſcarificationem maximoperè damnamus; relinquit enim poſt ſe cicatrices, in quibus impoſſibilis eſt capillorum regerminatio. His demùm peractis, ſcarificatas partes, & totam capitis cutem *decocto lapathi, chamomillæ, cucumeris aſinini fol. & radic. chelidonij, ſem. lini, & fœnugræci in lixivio dulciori parato* abluunt. Poſt lotionem detergunt, & exſiccant, & ſequenti unguento obliniunt, ut

℞. *Pulv. elleb. alb. &*
ſulph. vivi ana ℥.*ij.*
flor. æris ℥.ß.
fulig. picis ℥.*iij.*
ol. baccar. lauri ℥.j.ß.
ol, com. ℔.ß.
ceræ citrinæ q.ſ.
f. Ung. ſ.a.

Hoc unguento alternis diebus utuntur, donec cruſtæ removeantur, & cutis ſana appareat. Verùm ſi tinea inveterata ſit, & his non cedat præſidiis, ablutiones, fricationes, & ſcarificationes reiterant, quouſque ſanata appareat.

Aliqui chirurgaſtri pro tineæ curatione utuntur *arſenico, auripigmento, mercurio vivo hominis jejuni ſalivâ extincto*, & medicamentis admiſto, vel caput ſuffumigant *cinnabari*. Cæterùm arſenicum, & auripigmentum venenata ſunt, & vitæ noſtræ infenſa,

ac

ac cum locus affectus cerebro proximus ſit, vix uſurpanda ſunt, ne venenum cerebro communicetur, è quo poſtea dolores implacabiles, corroſiones, inflammationes exiciales febris acuta & mali moris, vel ipſa mors ſequatur. Mercurius quoque tàm ſub linimenti, quàm fumi formâ intra caput ingreditur, & ſuâ qua maximè penetrandi energiâ pollet, in minimas ejus quaſque partes affatim ſe inſinuat in oſſa non ſolùm uſque ſed etiam in cerebrum, & medullas, ac variorum ſymptomatum vehementiam excitat.

Nonnulli chymicaſtri huic fœdo malo curando *arſenici oleum* adhibent; inquiunt enim hoc oleum eſſe omnium ulcerum corroſivorum mors, eorumque malignitatem, & corroſionem extinguere, ſed an potiùs ulcerum corroſivorum, quàm ulceratorum mors ſit, neſcimus. Huic oleo tantum aquæ ſcabioſę ſtillatitiæ addunt, utà linguâ ejus ſapor tolerari poſſit, quo tineam quotidiè bis inungunt, per aliquod tempus continuando. Alii *balſamo mercurii*, *vel oleo antimonii rubro* utuntur *permiſto cum oleo vitellorum ovorũ, vel amygdalarum dulciũ, vel oleo ſulphuris vel vitrioli aquâ plantaginis diluto*, ac poſt abſterſionem caput abluunt bis in die *balſamo tartari* per quatuor aut quinque dies, & poſtremò *oleo ex ovorum vitellis* cicatrizant. Verùm hæc medicamenta acida ſunt, & potiùs malum augere, quàm curare poſſunt.

Indicatio tineæ curativa eſt, ut vitium in cutis profundo corrigatur, eodem ferè modo ac in ſcabie, attamen differt à tineâ ſcabies, quia hæc in cutis ſuperficie, illa verò in cutis meditullio initium habet: cœterùm quia multoties vitium illud in capitis cute adeò profundum non eſt, nàm ut nobis centies tineas curare contingit, iiſdem remediis, quæ pro ſcabiei curatione tradidimus. Si itaque morbus altas non fixerit radices, ea medicamina per os propinamus, quę pro ſcabiei curatione deſcripſimus, ac deindè ulcuſcula *aquâ ſublimati* irroramus, vel ſequenti unguento Nicotianæ inungimus ut

℞. fol. nicotianæ lib. ij,
ping. porci recentis diligenter lotæ lib. 1.

Hæc herba per noctem in vino rubro maceretur, manè igne lento cum pinguedine bulliat ad vini conſumtionem, poſteà coletur, & exprimatur. Huic expreſſo adde ſucci nicotianæ depurati lib. ß. reſinæ abietis ℥. 4. coquantur ad ſucci conſumtionem, quibus circa finem adde

radic. ariſt. rot. ſubtir. pulv. ℥ij.
ceræ novæ q. ſ.
f. ung.

Hoc inunge ter, quater, & ad plurimùm ſexies, & per viginti dies curam expecta, quam ſi obtinebis, gaude, ſin minùs ad hæc quæ ſequuntur, tranſeundum eſt, quæ tineas radicitùs curant cum capillorum renaſcentiâ.

Capillos omnes à capite novaculâ abrade, deindè leni lixivio calido quicquid furfuraceum, vel purulentum, eſt, abſterge, poſteà totum caput ſequenti unguento inunge ſemel in die, uſque dùm tinea curata eſt, quod curſu viginti dierum evenire ſolet, ut

℞. Succi chelidoniæ, &
ol. veteris ana ℥. j. ß.

ſimul bulliant ad conſumptionem tertiæ partis tunc adde

viridis æris ℥. ß.
ſulphuris ʒ. ij.
ceræ ℥ ß.

Simul bulliant parùm, optimè commiſcendo

cendo omnia, auferatur vas ab igne & unguento adde ol. juniperi, paulatim agitando illud, dùm frigidum factum ſit, & utere. Vel hoc alio uti poterimus, ut.

℞. *ol. roſ. &*
junip. ex ligno eliciti ana ℥vj.
ſulphuris vivi,
ſtercoris columbini,
viridis æris ana ℥ ß.
ceræ q. s.
f. ung.

Si inveterata ſit tinea, & altas fixerit radices, faciliter deſcripta medicamenta omninò illam eradicare non poterunt, quod ex morbi pertinaciâ cognoveris, nec capillorum abraſio quicquàm proderit, cùm eorum radicibus infectio hæreat, tunc ea conveniunt medicamenta, quæ partis nutrimentum in particulas acido ſalſas degeneratum cicurant, mitigant, & depurant, ne cutem ampliùs exedant, & malignitate inficiant. Deindè quæ ipſum glutinoſum incidunt, & ſubtiliant, ut tenues evaneſcat in auras, ac tandèm abſtergunt, & ſic partem affectam in ſtatum naturalem reſtituunt, ejuſque conſolidationem promovent.

Hæc medicamenta duplicis ſunt generis, alia interna, alia verò externa. Interna ſunt purgantia, & ea propinare poſſumus, quæ in ſcabiei curâ deſcripſimus, attamen cùm contagium in cutis meditullio profundiùs hæreat, ut plurimùm externa ſufficere poſſe exiſtimamus. Inter interna abſorbentia connumeramus, ut *ſal volatile viperarum c. c. lumbricorum, diaphoretica, ut ſtibium, ſulphur auratum &c.*

Per externa curatio obtinetur illiniendo, vel alio modo medicaméta applicando, quæ quoſcumque acores, aſperitates exoticas, & corruptiones deſtruunt, ità eſt *oleum tartari p. d.* & quæ ſulphur continent; undè *oleum tartari p. d. ſpongiolâ cruſtis applicatum* nunquàm nos fefellit, *oleo Laurino cum ſulphure* multo, curavimus, & *balſamus ſulphuris* omnibus palmam præripit.

Optima ſunt hæc medicamenta, ſed non ferè ſemper felicem conſequuntur effectum, quia contagij fomes non in cute, vel panniculo carnoſo, ſed in pericranij meditullio ſtabulatur, ad quod medicamentorum energia non collimat: alia igitur veſtiganda ſunt, quæ neceſſariò ſuum ſortiantur effectum, aliàs eſſet operam, & oleum perdere.

Habemus nos infallibile, & expertum remedium, quod nunquàm nos fefellit, & multos pueros origine claros ab hoc ſpurco malo eripuimus, quos non recenſemus, ut eorum æſtimationem tueamur. Hinc charitas erga tineoſos nos ſuadet, ut hoc noſtrum medicamen ſine invidiâ communicemus, illinc vulgarium hebetudo, & temeritas, ne margaritas ante hos porcos projiciamus, nobis remoram imponit ut illud ſilentio involuamus, attamen prævaleat charitas & illud ingenuè communicamus, ut chirurgaſtri confundantur, & pereant.

Primò itaque tineoſus catharticis, quibus in ſcabie utimur, purgetur & hoc ut domeſticorum patientis morem à vulgaribus inſitum geramus, poteſt tamen omitti purgans, cùm malum ſit topicum, & topica exigit medicamenta. Deindè ſenſim evellantur capilli, non tamen volſellâ, nam potiùs rumpuntur, & eorum radices non eradicantur, ſed id fiat inſtrumento ferreo à nobis excogitato poſt quorũ evulſionẽ,

eodem inſtrumento cruſtæ abradantur, & ſequenti linimento penicillo illiniantur, ut.

℞ *ol. buffonum* ℥. iij.
ceræ citrinæ q. ſ.
fiat maſſa unguenti mollis inſtar, ſuper calidos cineres.

Oleum Bufonum in noſtrâ *Pyrotechniâ lib. 5. cap. 1. art. 3.* deſcripſimus, ut.

℞. *Bufones.* iij. *vel.* iv.
Purgentur in ollâ; cujus fundum multis foraminibus ſit pervium, & in ore ſuum imponatur operculum per quatuor, vel quinque dies. Inde ollæ novæ vitriatæ, quibus ſuperfunde olei olivarum lib. v. *vel.* vj. *Claude vas, ne quid expiret, bull. in aperto loue, lento carbonum igne per ſex horas. Permitte vas ſponte refrigerari, aperi, decanta & ad uſus ſerva.*

Poſt modùm bis in hebdomadâ caput ſequenti decocto abluatur, & pannis exſiccetur, ut.

℞. *Aq. hord. q. ſ. in qua ebulliant*
ſcabioſæ,
adianthi,
roris marini,
maluarum,
ſalviæ,
Lavendulæ ana m. j.
flor. roſ. rubr. incomplet. p. j.

Hoc decoctum quoties adhibendum eſt, recens fiat. Diebus à Lotione vacuis, ſupradicto linimento caput illiniatur, donec renati capilli ferreo inſtrumento iteratò evellantur, poſt quorum avulſionem ad ablutiones, & illinitiones alternatim recurrimus. Ter capillos evellimus radicibus corruptos, ſanis remanentibus, & tinea quantumuis inveterata & rebellis his noſtris præſidijs non reluctabitur. Verum enimverò, ut veritatem ingenuè fateamur, pro hujus ſpurci morbi curatione ſufficit capillorum evulſio, & quodcumque vulgare topicum ad hunc finem paratum. Verùm ſi tinea ſicca ſit, tunc humectantibus tractetur præſidijs, & non ægrè cedet.

Cap. XXVI.

De Aurium dolore.

A Capite ad auditûs organum, tanquàm partem ipſi proximiorem deſcendimus, & juxta noſtram methodum tantùm de aurium ulcere tractare decreveramus, ſed quorundam amicorum ſuaſionibus, quibus libenter auſcultamus, cohortati ſumus, ut de omnibus aurium morbis in Galeniſtarum gratiam ageremus, qui ſurdaſtri, ut erat *Marcus Craſſus*, veram non hauriunt ſapientiam, & quod pejus, malè audiunt, & niſi reſipiſcant, muti evadent. Hinc.

Graviſſimum, & periculoſum malum eſt *otalgia*, ſive aurium dolor, qui niſi ſtatim ſedetur, graviora excitabit ſymptomata & ægrum extinguet. Aurium dolor eſt affectus oculorum dolore gravior, quia oculorum dolor in oculis tantùm perſiſtit, aurium verò facilè cerebro impertitur, undè inſomnia, deliria, convulſiones, ſyncopes, apoplexiæ, & tandèm mors.

Quinque ſunt dolorum ſpecies, & partim ex partis affectæ naturâ, & partim à cauſis deſumuntur: Gravis, tenſivus, ſtimulans, punctorius, & pulſatilis. Omnes hæ ſpecies & qualeſcumque adhuc inveniri poſſent, ferè ſimul in atroci aurium dolore concurrere, ità ut ſimul & ſemel dolor atrociter gravās, pũgẽs, lancinans, ſtimulans, & pulſās excruſciet, & id tã exceſſivâ acerbitate, ut

 ſæpè

ſæpè æger in magno vitæ diſcrimine verſetur, ut Hip. in præſag. innuit: *Auris dolor, cum febre non intermittente, vementique, grave periculum minatur, nàm & mentem turbat, & hominem rapit.*

Signa.

Ad aurium dolorem cognoſcendum non opus eſt ſignis, cum ex ægri relatione pateſcant; cauſarum verò ſigna, quæ varia eſſe ſolent, tantùm recenſere oportet. Primò itaque diligenter inquirere debemus, an aliquid dolorem efficit, de foris auri immiſſum ſit, quod ex ægri relatione, auris inſpectione, & exploratione patet, an auri vulnus inflictum ſit, vel alia illi violentia illata ſit, & id quoque ex ægri relatione manifeſtum eſſe poteſt. Si occaſionalis cauſa fuerit aër frigidior, vel Boreæ flatus, tùm etiam ex ęgri confeſſione pateſcit. Si oriatur à ſpiritu flatulento, dolor eſt vehemens cum tinnitu & ſtrepitu manifeſto apud ægrotum, & dolor non eſt aſſiduus, ſed per intervalla recurrit. Verùm frequentiſſima doloris cauſa eſt inflammatio, cujus ſigna *Tomo* 1. *de Tumoribus cap.* 42. *De Aurium inflammatione,* propoſuimus. Si ex ulvere, fit recentâ ſanie. Si ex nervi auditorii vitio, læditur auditus.

Cauſæ.

Galeni ſectatores doloris aurium cauſam continui ſolutioni refundunt, ut ſunt ſanies, ſordes, vermes, externa illapſa, ut capilli, officula, itèm medicamenta incongrua, ſonitus, vel ſtrepitus vehemens, & horribilis, tonitru, tormenti bellici exploſio, & id genus alia, quæ continui ſolutionem inferunt, & triſtem ſenſationem. Vel calidam vel frigidam cauſant intemperiem, ut eſt magnus caloris, frigoris, ventorum, pluviarum &c. appulſus, qui naturalem aurium unitatem ſolvere poſſunt. Verùm hæ cauſæ tantùm remotæ, & occaſionales eſſe poſſunt, non verò proximæ, & immediatæ, ut fuſiùs exploſimus in noſtrâ *Trutinâ* de capitis dolore.

Vera aurium doloris cauſa oritur à particulis ſulphureis, acidis, ſalinis, vel à quopiam alio id genus internas aurium fibras nervoſas, membranoſas, & muſculoſas diſtendente, divellente, contrahente, vellicante, vel aliâ materiâ peregrinâ, quæ fibroſas aurium partes divellit, ſpaſmoſque dolorificos in iiſdem excitant; internæ nàmque aurium partes exquiſito gaudent ſenſu. Quandoque partes externæ dolore tentantur, verùm cùm dolor hic non ſit magnus, de eo non agimus, ſed de eo qui internum meatum, membranulas, & nervum auditorium obſidet.

Prognoſis.

Vehemens aurium dolor in juvenibus valdè periculoſus eſt; ſeptimo nàmque die, vel citiùs moriuntur, quia facilè cerebrum in conſenſum rapit, & graviſſima excitat ſymptomata, internum ſcil. eryſipelas, febrem acutam, inſomnia, delirium, convulſionem, lipothymiam, & mortem. Senes autem in vehementibus aurium doloribus minùs periclitantur, quia frigidum habent corpus, ideòque vehementi inflammatione, febribus acutis, & deliriis non ità facilè corripiuntur; ſenſus etiam tactus in ſenibus eſt obtuſior, ideò diutiùs illos ferunt dolores, unde apud

illos faciliùs materia aurium dolorem efficiens, in ſuppurationem abit. Recidivæ tamen periculum ſubeunt ſenes, cùm materia dolorem excitans non benè concoqui poſſit ob frigidam conſtitutionē. Si vehemens ſit aurium dolor, & in penetralibus hæreat, mortem portendit, ſignificat enim auditorium nervum affectum. Aut ſi morbus curetur, auditùs gravitatem, vel ſurditatem relinquit.

Curatio.

Galeni procuratores aurium dolorem curant, auferendo cauſas, à quibus dolor ipſe fovetur, quod ſi virium reſolutio immineat propter doloris vehementiam, & tempus non ſuppetit pro ſedantium exhibitione, extemplò humorum colluvie corpus deplent, præmiſſis internis, deindè externis frictionibus, cucurbitulis, ſcarificationibus, & enematum injectionibus. Pro frigidâ intemperie in aures inſtillant *oleum amygdalar. amararum, aneth. chamomel. croci.* Vel *decocti caryophyllor. aromaticor. in vino rubro guttæ duæ, vel tres* tepidè in aurem inſtillant, deindè caryophyllo cocto aurem obturant. Vel *cepæ excavatæ in medio indunt parum euphorbij, & oleum commune, illamque ſuper prunis ponunt ad olei ebullitionem*, quod tepidè in aurem inſtillant. Vel in uno, aut pluribus ex prædictis oleis coquere ſolent *ſampſucum, ſtœcad. rorem marinum. Lavendulam, caſtoreum, crocum &c.* & in aurem inſtillant. Vel fotum ex quatuor anodynis applicant.

In calidâ intemperie affectæ partis venam ſecant, ſolutâ priùs aluo clyſteribus, *lac tepidum* dolenti immittunt auri, cui quandòque *ovi vitellum* immiſcent. Vel *oleum amygdal. dulc. aut roſaceum* guttatim inſtillant. Vel *decocto malu. alth. viol. hord. fœnu grac.* Vel *cataplaſmate de micâ panis* locum fovent.

Si auris dolor ex flatibus excitetur, illum diſcutientibus, & carminantibus ſedant, fomento ſcilicet *furfuris, milii, ſalis, aniſi, vel ſacculo flor. chamom. nuc. moſch. caryophyll. macis repleto*, & impoſito, vel auri immittunt *Zibethum, moſchum, crocum, caſtoreum &c.*

Si dolor ità perſeveret, ut vires proſternantur, ad narcotica confugiunt pro partis ſenſùs hebetatione, ad quem finem *Philon. Romanum, ſuccum mandragoræ cum caſtoreo, theriacâ, Mithridatio, & opio* uſurpant.

Dolor ſi gravior, & diuturnior fuerit, veſicatorium in nucâ applicant, cui ſi reluctetur, Setaceum inter ſecundam, & tertiam vertebram excitant, vel tandèm fonticulos aperiunt, & demittunt.

Aurium dolor tripliciter aufertur, primò iis, quæ doloris cauſam tollunt; Secundò anodynis, quæ doloris cauſam conſopiunt, æquabilem reddunt, & leniter rarefaciunt; tertiò Narcoticis, quæ dolorem ſedare, & pacare valent, & id non per moleſtantis cauſæ ablationem, ſed quia doloris ſenſationem obſtupefaciunt, ſoporem inducendo, à quo ferè omnia mala ſedantur. Dolor vehementiſſimus narcoticum, & mitior anodynum indicat.

Undè ſi à rebus extraneis intra aurem immiſſis pendeat tollendæ ſunt. Itaque ſi ſint vermes in aure geniti, vel foris ingreſſi, ad hos enecandos, & extrahendos magnoperè valet *oleum philoſophorum* guttatim inſtillatum, vel *unguentum ex capi axungiâ, & oleo co-*

ryli cum pauco mercurio dulci miſtum, ut

℞ *Axungiæ capi* ℥.ß.
ol. coryli gutt. xv.
merc. dulc. gr. xv. *m.*

& in aurium orificio cum goſſipio ponatur. Vel *ſulphuris fumus* per infundibulum exceptus, deinde enecati auriſcalpio extrahendi ſunt. Si pulices ſunt, qui in aure vagantes, ingentē ſtrepitū aures percipere faciūt, eos ferūt vulgares ſtatim adhæreſcere naturaliter indito auribus faſciculo ex pilis caninis, & ſic extrahi. Si aqua in aurem illapſa ſit, inclinato capite, rurſus effluere ſinatur, vel per calamum ipſa exſugatur.

Si à ſpiritu flatulento dolor ſit, cùm flatus materiam præſupponat, à qua elevatur, ea primò expurganda eſt, poſtmodùm diſcutienda *quintâ eſſentiâ nucis myriſticæ, aniſorum, corticum aurantiorum, ſampſuci, roris marini, bac. iuniperi &c.*

Si doloris cauſa ſit inflammatio, qua ratione curanda eſt, diximus *Tomo 1. de tumoribus p. n. cap. 42.*

Si ex membranæ perfrigeratione, ab inſpiratâ aurâ gelidâ, à ventorum afflatu oriatur dolor, inſtillentur olea calida, ut *oleum eſſentiale laurinum, de caſtoreo deſtillatum, eſſentiale pulegij, rorismarini, ſuccini &c.*

Si dolor ſit mitior, tollitur anodynis, quæ leniter rarefaciendo, & contractam leniendo, doloris cauſam conſopiunt, & ità erunt *oleum amygdal. dulc. lilior. albor. cum lacte muliebri*, quæ cum ſpecillo molli lanâ involuto tepidè in aurem immittantur. Utile eſt *ol. roſ. cum rorismarini ſucco, ut & mucilago ſem. pſyllij, fœnugræci.* Item *folia Nicotianæ viridia, vel etiam exſiccata, ſed iterùm humectata*, mirificè proſunt. Magnoperè dolorem pacant *quatuor anodyna in hydroleo*, ſi auris affecta calidè ſpongiâ foveatur, vel eorum vapor in aurem excipiatur. Sequentem fotum multoties profuiſſe experti ſumus, ut.

℞. *Radic. Lilior.*
alth. cum toto.
fol. malu.
viol. ana m. j.
Sem. cydon.
malu. &.
lini ana ℥. iij.
flor. roſ rubr.
chamomill. &
anethi ana p. ij.
f. decoctio.

qua auris frequenter foveatur. Sed ſequens vapor vehementiſſimum aurium dolorem ſemper pacavit, ut

℞. *fol.*

℞. *fol. roris marini,*
Sampſuci.
betonicæ ana m. j.
flor. roſ. rubr.
meliloti, &
chamomill. ana p. j.
Sem. Cini, &
foenugræc. ana p. ß.

fiat decoctio pro vapore excipiendo. *Oleum* etiam *è ligno coryli* acerbiſſimos aurium dolores ſtatim ſedat.

Ubi tandem aurium dolor eſt acerbiſſimus, quia delirij, convulſionis, ſyncopes, & mortis imminet periculum, ad narcotica confugiendum eſt, quæ dolorem percipi non faciunt, vitam ſopiendo, quæ eſt immediata cauſa doloris, talia erunt *Laudanum opiatum,* vel vulgaria, ut *Requies Nicolai, Philonium Romanum, Perſicum, pilul. de cynogloſſâ &c.* Sequens decoctio narcotica in formâ fotûs, vel vaporis miraculi adinſtar quoſcumque aurium dolores extemplò ſedat, ut

℞. *fol. lactucæ,*
nymphææ,
ſolani,
hyoſcyami, &
mandragoræ ana m. ß.
capita papau. num. iij.
f. decoctio.

quia auris frequenter foveatur, vel vaporetenus in affectâ recipiatur aure.

Cave, ne intra aurem liquorem inſtilles aliquem, qui opium exceperit, quia licet dolorem ſedes, alia deteriora mala excitabis.

Cap. XXVII.

De Aurium Ulcere.

Vt ulcera alijs corporis partibus, ſic quoque auribus vel per abſceſſû, vel per alicujus liquoris acrimoniam evenire poſſunt, quorum curatio peculiaris eſt.

Signa.

Aurium ulcus ex ſanie, vel ſanguine egrediente cognoſcitur, ut accidit in ſuppuratâ aurium inflammatione, in qua primò ſatis in magnâ copiâ exit, deindè paulatim fluit, donec ſponte ceſſet. Vlceris aurium ſigna ſunt, dolor, ardor, vehemens punctio, quæ tactu exacerbatur, ſaniei fluxus, & interdùm ſanguinis. Si ulcus ſit in nervo auditorio, acerbiſſimus adeſt dolor, vel præceſſit. Vlcus profundum copioſam ſaniem, ſed lentè emittit; mundum laudabilem; ſordidum craſſam; virulentum citrinam & tenuem; putridum fœtentem; corroſiuum ſanguinem poſt ſaniem eructat; fiſtuloſum ex saniei virulentiâ, carnis calloſitate, & duritie, oſſeus tandem

meatus carioſus cognoſcitur ab antiquitate, ut *ſect. 6. aph. 45. Vlcera qualibet annua, aut etiam diuturniora corruptionem oſſis cauſant.*

Ulcerum auris differentiæ ſumuntur à loco, tempore, qualitate, & quantitate. A loco ſilicet ab ipſâ auris particulâ, quam obſidet, quæ vel externa eſt, & oculis conſpicitur, vel interna, mēbrana ſcilicet vel auris tympanum, nervus ipſe auditorius, interdùm, & oſſeus ille meatus, in quo, ſicut & in alijs, hæc continui ſolutio caries nominatur. A tempore, qua ratione ulcus aliud eſt recens, aliud verò vetuſtum. A qualitate, qua ratione aliud eſt mundum, ſanioſum, aut ſordidum; aliud verò putridum, virulentum, & corroſivum. A quantitate tandem, qua ratione aliud eſt in ſuperficie reſidens, aliud vero in profundum ità penetrans, ut in fiſtulam abierit.

Cauſæ.

Galeni aſſeclæ aurium ulcerum cauſas humoribus acribus & mordacibus, ſive in auribus genitis, ſive è cerebro eò effuſis refundunt, qui acrimoniâ ſuâ exulcerant.

Aurium ulcus juxta noſtram ſententiam non ſolùm à ſuppuratâ inflammatione gignitur, verùm etiam pluribus modis contingere poteſt, nimirùm ob continui ſolutionem, aut per acidum, vel ſalſum laticem interiores aurium partes exulcerātem, cum ab aurium ſordibus ibidèm diutiùs retentis, tùm ob externam injuriam, ut caſus, percuſſio, alliſio, & vulneratio, ad quas ſequitur ulcus. Ex quacumque igitur cauſâ ulcus inducatur, ſemper fit continui ſolutio, qua partes abinuicem diſtrahuntur, & ſeparantur; undè propter vel vitiatam fibrarum texturam, vel earum eroſionem, ejus nutrimentum in ſaniem convertitur, & profluit.

Prognoſis.

In aurium ulceribus ſemper pus, & ſanies inſpicienda eſt, quæ ulceris bonitatem, vel malitiam indicat; pus enim debet eſſe album, læve, & æquale, ità ut una pars non ſit craſſa, altera tenuis, una rubra, altera alba, & non foetens, undè ulceris non maligni, nec pravi ſumitur judicium. Vlcera antiqua, & diuturna ſunt pejora, quia libenter in fiſtulam degenerant. Quandòque ad os petroſum uſque penetrant, in quo oſſis caries deplorabilis inducitur. Si Sanies recens effluat ab auris ulcere, & priùs capitis dolor, ſenſuumque perturbatio præceſſerit, & hæc jam deſinant, bonum; ſignificat enim ulceris curationem paulo poſt ſperandam eſſe. Ulcùs humidum, diuturnum, non corrodens, ſi non exſiccetur. Metus eſt, ne carnis excreſcentia excreſcat, quæ auditum obturet. Ulcera in meatu oſſeo difficiliùs ſanātur quā in meatu cartilagineo, quia canalis oſſeus verſus tympani membranam declivis eſt, & ubi ad planum deſcendit, foſſam efficit notabilem; è quâ pus ægrè eximitur; contrà verò meatus cartilagineus verſus concham declivis eſt, & pus facilè effluit. Aurium ulcera, quæ ad Cranij os pertingunt, ſeu & profundæ fiſtulæ nunquàm ſanantur, ſæpè ejuſmodi profunda, & putrida ulcera continuitate quadam ad cerebrum uſque deſcendunt, quæ tertiâ die occidere ſolent.

Cu-

Curatio.

Antequàm ad topica in aurium ulcere deveniant vulgares ex *Gal.* ſententiâ 4. *de compoſ. med. ſec. loc.* ſolemnes inſtituunt evacuationes per phlebotomiam, & purgans medicamentum ægrotantis naturæ, & temperamento appropriatum, quæ toties per curationis decurſum reiterant, quoties opportunum videbitur. Deindè ad leniter abſtergentia, & exſiccantia confugiunt, & primò mitiora, poſtmodùm validiora uſurpant.

Abſtergentia mitiora ſunt, *ſuccus abſynthij, apij, marrubij, betæ, agrimoniæ, centaurij minoris cum melle decoctum hordei, & lupinorum, Vel*

℞. *Mell. opt. &*
vini alb. antiqui ana ℥. iij.
Bulliant ad deſpumationem, & deſtillentur in aurem, poſt modùm aurem obtura goſſypio eodem liquore imbuto. Vel.

℞. *Succ. betæ* ℥. j.
marrubij ℥. ß.
mell. opt. ℥. vj.
coque par. deinde adde
Syr. de abſynth. ʒ. ij. m.
& in aurem inſtilla. Validiùs abſtergit *ſuccus cyclaminis cum melle, vel aquâ mellis, in qua priùs ebullierit radix hellebori albi additis myrrhâ, ſarcocollâ, gentianâ, & modico ſucco betæ.* Vel.

℞. *Succi cyclaminis* ℥. j.
myrrhæ ʒ. j.
Croci ℈.
thuris ℈. j.
viridis æris ℈. ß.
vini antiqui ʒ. j. ß.
Bulliant ad vini conſumtionem, & liquor bis, vel ter in die inſtilletur in aurem.

Abſterſo ulcere, ex ſiccantibus utuntur, ut

℞. *Ariſtoloch. rotundæ,*
Cortic. granator.
gallarum. &
nuc. cupreſſ. ana ℥. ß.
Coquantur in partibus paribus
vini, &
aquæ ferratæ ad lib. ß.
Colaturæ adde
Succ. plantag.
polygoni ana ℥. j.
mell. roſ. ℥. ij. *m.*
& in aurem inſtilla. Potentiſſimâ exſiccandi vi potitur *alumen uſtum cum vino miſtum*, ſi in aurem inſtilletur.

Abſterſo, & ex ſiccato ulcere, ad medicamenta, quæ cicatricem inducunt, accedunt, *decoquendo in vino pompholigem, tutiam, ceruſſam.* Vel ſuffitum parando ex *maſtiche, thure, myrrha, ladano, gummi juniperi, ſarcocollâ, galbano, & ſimilibus*, ut

℞. *Gummi juniperi* ʒ. ß.
thuris, &
myrrhæ ana ʒ. j.
Sarcocollæ,
Ladani ana ℈. j.
m. f. pulu.
vel cum terebinthinâ f. paſtilli, & per infundibulum in aurem immittunt.

Si ulcus his non ceſſerit medicamentis, quia vetuſtum, & diuturnum, corpus repurgant, & diætam ex ligno guajaco & ſalſâ parillâ præſcribunt, non omiſſis errhinis, maſticatorijs, aliiſque remediis, quibus fluxionem avertere credunt. Poſtmodùm ulceris exſiccationi fortibus incumbunt remediis & iterùm præſcripto utuntur remedio ex *ſucco cyclaminis, myrrhâ viridi ære* Vel ſequens commendant ex *Haly*, quo *Va eſcus de Tarantâ* gloriatur ſe Preſbiterum ab octo annis aurium ulcere

laborantem ſanaſſe.

℞. *Mell.* ℨ. x.
aceti ℥. viij.
coque ad ignem, & deſpuma, deindè adde.
viridis æris ℨ. j.

Hoc remedium manè & ſerò in aurem infundatur, vel cum turundâ auri imponatur. Vel.

℞. *Aloës,*
thuris,
myrrh. ana ℨ. ij.
miſyos ℨ. j.

fiat maſſa cum aceto, qua ſoluta cum aceto, aut roſaceo utere.

Si ulcus fiſtuloſum perpetuâ fluat ſanie, commendant, ut per clyſterem auricularem injiciatur *fel tauri cum urinâ pueri, vel vinum, in quo decoctum ſit thus, aut helleborus albus, & mel.*

Si ulcus in auribus carnis excreſcentias habeat, ſequens, quo citra dolorem carnem reprimere, & cicatricem obducere exiſtimant, medicamentum preſcribunt, ut

℞. *Alum. ſciſſil. &*
miſyos uſti ana ℨ. ij.
æruginis,
terræ lemniæ,
gummi Arabici ana ℨ. j.

Tritis his, cum aceto acerrimo f. paſtilli, qui uſûs tempore cum vino, vel aquâ ſolvantur.

Aurium ulcera quandoque ſponte ſanantur poſt puris fluxum ſedatum, ſed ut plurimùm medicæ manùs auxilium expetunt. Purgetur igitur corpus, & auris eluatur *vino, in quo myrrha, & aloë infuſæ fuerint cum tantillo mellis roſati.* Deindè in aurem inſtilletur *urina pueri deſtillata*; *vel balſamus proprietatis*, *vel balſamus artificialis*, quibus neceſſariò omnia aurium ulcera cedunt. Vel *Balſami ſulphuris terebinthinati guttula una, vel altera* ulceri aliquandò inſtillata, pauco dierum ſpatio ejus curationem feliciſſimè abſoluit. Interim particulæ acidæ ſalinæ, & ſulphureæ obtundendæ, & eliminandæ ſunt decocto ſimplicium cephalicorum, ut *ſampſuci, betonicæ, hederæ terreſtris. roris marini, ſtœcadi &c.* Nec deſint interdùm mundificantia, quibus diaphoretica conjungimus, ut *ſp. c. c. ſtibium diaphoreticum, ſal roris marini, ſal volat. ſuccinii in ſyr. de betonica, vel roſ. incomplet.* Si ſanatio in longum protrahitur, per os præbeantur potiones vulnerariæ cephalicæ, vel ſudorifica decocta ex *ſalſâ parilla, ligno guajaco, viſc. querc. ſampſuc. c. c. &c.* parata in quâ carduiſancti, vaſe clauſo.

Cap. XXVIII.

De Exeuntibus p. n. ab aurium cavitatibus.

Multa p. n. quandòque ex auribus excernuntur & primò, poſt aurium inflammationem, rupto abſceſſu, pus, aut ſanies emanat. Secundò, idem accidit in aurium ulceribus. Tertiò, nullâ precedente ſuppuratâ inflammatione, ulcere, & externâ injuriâ, accidit a quoſum humorem, aut ſaniei aliquid ſimile ex aurium cavitatibus effluere, id vel continuò, vel per intervalla, cum odore tetro, non tàm ægroto, quàm adſtantibus nauſeabili. Quartò, ſanguis interdùm ex auribus effluit, & non tantùm evenit in capitis vulneribus, percuſſione; caſu ab alto, & ſimilibus externis injurijs, in quibus aurium venæ rumpi, vel lacerari poſſunt, ſed

ſed etiam criſis modo. Quintò, Vermes aliquandò in ſordidis aurium ulceribus gigni, atque indè prodire obſervavimus. Sextò tandèm, excernitur per aures auriſcalpij ope viſcidum quoddam naturale excrementum amaricans, Cerumen dictum, quod indies vapore tenus in minimâ portiunculâ materialiter internis aurium parietibus apponitur.

Signa.

Horum affectuum ſigna ex excretis manifeſtantur.

Cauſæ.

Pro aquoſi & ſanioſi fluxûs cauſâ Vulgares cerebrum nimium humidum, impurum, & ſuperfluis redundans humoribus ſtabiliunt, ſed quandò tantâ effluit copiâ etiam vicinas partes ejuſmodi ſordidam illuviem ſubminiſtrare, & ad aures derivare credunt, ut plurimũ pueris contingere ſolet, *ità Hip. ſect. 3. aph.* 24. aſſerit: *Nuper nati infantes habent aures humidas.* Quorum cerebrum ſuperfluâ, mucoſâ, & catarrhoſâ humiditate non ſolùm per vias ordinarias huic uſui à naturâ deſtinatas, nares ſcilicet & palatum, ſed etiam per aures, tanquàm ductus minus idoneos, oculos, & totam capitis ſuperficiem expurgatur, ut in capitis achoribus, & ulceribus patet.

Falſum deprehendimus vulgarium opinamentum de aquoſo, & sanioſo aurium fluxu, cùm nulla ſit via è cerebro, niſi oſſis petroſi foramen nervo auditorio paratum, neque ſalvâ tympani membranulâ, ex aure effluere poſſet, ſi humor in interiorem auris cavitatem primò effunderetur.

Aquoſi, vel ſanioſi aurium fluxûs cauſam nos dicimus, eſſe laticem, vel aurium nutrimentum degeneratum ob aliquod continentium vitium. Hic aquoſus, vel ſanioſus fluxus citra auditûs læſionem ab aure procedit, quia in interno ejus meatu, & circumadjacentibus partibus generatur. Poteſt quandòque hic fluxus, ſi in diuturnitatem abeat, vel intra prædictam cavitatem cohibeatur, tympani membranulam perrodere.

Prognoſis.

Aquoſus, vel ſanioſus aurium fluxus tàm in abſceſſibus, & ulceribus, quàm quoviſmodo, minimè cohibendus eſt; nàm importunè ſuppreſſus ob conſenſum, epilepſiam, aut alium gravem cerebri affectum parit, ſed fluat ſinamus, donec pars optimè abſterſa ſit. Hujus materiæ fluxus nonnullos à pluribus præſervat ſymptomatibus, cephalæa, apoplexiâ, epilepſiâ &c. quibus levantur ſub fluxûs hujus continuatione, uti in infantibus ſubindè obſervamus, qui per hujuſmodi aurium fluxus plùs minùs ſordidos à pluribus malis, tàm externis, quàm internis, levati ſunt. Sanies recens effluens albi coloris, quam præceſſit capitis dolor, & ſenſuum perturbatio, quæ etiam cum erumpente ſanie mox quieſcunt, boni indicij eſt, & brevis ſanationis ſignum. Non diù fluere ſinatur, nàm in conſuetudinem, & diuturnitatem abit, ac proindè membranulas perrodit, auditum peſſumdat, atque in fiſtulam, vel cariem tranſit nunquàm ſanabilem, præcipuè ſi effluens ſanies mali ſit coloris, & fœtidi odoris.

Curatio.

Sanguinem ex aure profluentem propter externam injuriam ſtatim ſiſtunt vulgares venæ ſectione in contrariâ parte præmiſſâ, & cucurbitulis ſcapulis affixis cum ſcarificatione. Deindè adſtringentia, & roborantia frigida in aurem inſtillant, qualia ſunt *ſuccus plantaginis, virgæ paſtoris, polygor. Decoctum rubi, roſ. rubr. malor. punic. acaciæ, hyppociſtidis, ſumach & ſimilia in vino & aceto, vel aquâ ferratâ.*

Aquoſum, vel purulentum fluxum curant ſuperfluos in cerebro humores educendo blandis, & frequenter repetitis purgantibus cephalicis, tùm etiam derivantibus per veſicatoria poſteriori cervicis parti admota, cauſticum occipiti inuſtum, fonticulos, cucurbitulas, quibus credunt humores in cerebro redundantes citari, ut perſonaliter compareant ſub pœna &c. Poſtmodùm diætâ ſudorificâ ſuperfluam abſumunt humiditatem. Aurium meatum hoc medicamento detergunt, & exſiccant, ut

℞. *Succi agrimoniæ, &*
abſynth. ana ℥.iv.
vini albi, &
mellis roſ. ana ℥.i.

Bulliant parùm, & in aurem inſtillentur, ſordibus priùs abſterſis, deindè aures goſſypio obturentur eodem liquore imbuto. Vel.

℞. *Vin. alb.*
ſuccor. agrimoniæ, &
centaur. min. ana ℥.j.

Bulliant ſimul & in aurem inſtillentur,

Quomodò purulentus aurium fluxus ex ſuppuratâ inflammatione, & ulceribus curetur, & vermes ex auribus educantur, ſuprà dictum eſt. Si verò ſanguis ex aure fluat ob externam injuriam, & modicus ſit, ejus fluxus non ſtatim cohibendus, quia intùs retentus inflammationem efficeret. Si immodicus, aut diuturnus ſit, ſiſtendus eſt *ſucco urticæ, aquâ ſpermatis ranarum*, ſed præſtat *aqua arterialis* in aurem inſtillata.

Aquoſus, vel ſanioſus aurium fluxus in pueris non ſupprimatur, quia intempeſtivè ſuppreſſus mortem inferre ſolet, ſed malum ætati creſcenti relinquendum eſt; ſolet nàmque ætatis progreſſu, & corpore jàm ſicciore reddito, ſponte, ceſſare. Si verò ad pubertatis annos protrahatur, tunc fluxus ſiſtendus, & priùs neceſſariæ ſunt capitis purgationes vel medicamentis communibus, vel pilulis. Dentur præterea potiones ſudorificæ ex *guajaco, ſalſâ parillâ ligno viſci quercini, limaturâ c.c. ſcabioſâ, auriculâ muris, betonicâ &c.*

Interim aurium meatus cum partibus circumiacentibus detergatur quotidiè manè jeiuno ventriculo *urinâ pueri deſtillatâ, guttis aliquot*; relinquatur immiſſa urina aliquandiù, deindè, inclinato capite, emittatur. Ad exſiccationem verò maximè valet *balſamus artificialis, proprietatis, vel ſulphuris terebinthinati ad guttas aliquot.*

CAP. XXIX.

De Aurium Sonitu.

Est aurium Sonitus depravatæ audítionis ſymptoma. Auris nullum intra ſe ſonum habere debet, ut omnes ſo-

nos extrinſecùs advenientes percipere valeat: ſicut oculus omnis coloris expers eſſe debet, ut omnes objectorum colores optimè percipiat, quòd ſi aliquandò aliquo præternaturali colore afficiatur; ut in ictero, tunc viſio depravari neceſſe eſt. Aurium ſonitus eſt ſenſus depravati auditûs intra ægri aures excitatus, cùm foris omnia ſileant, & ità percipitur ſonus, ut is externus audiri credatur, eſtò nullus edatur, vel iſti alius admiſtus putetur. Eſt ità moleſtus aurium auditus, ut externum; alijs audibilem ſonum, vel planè non, vel admodùm difficulter percipere faciat, cùm ab illo ſpurio ſono intra aures ſtridente repercutiatur.

Hunc morbum varijs nominibus medentes appellavêre, aliqui aurium tinnitum, alij ſibilum, pauci ſtrepitum, plerique verò ſonitum dixere, & meritò, nàm ſonus nomen generale eſt & notiſſimum eſt ſonum adæquatum eſſe auditûs objectum, ideòque tinnitum, ſibilum, ſtrepitum ſonus cõprehendit.

Iſti varij aurium ſonitus ortum habent à vaporum multitudine, vel paucitate, craſſitie, vel tenuitate motu celeri, vel lento. Undè ſi vapor multus ſit, & celeriter moveatur, ſenſorio exhibebit ſimilitudinem aquæ rapido curſu cum fragore fluentis, vel tympani, vel id genus inſtrumentorum muſicorum, vel venti reboantis, vel id genus ſimilia. Quòd ſi vapor paucus ſit, craſſus & celeriter moveatur: arboris confractæ, vel domûs cadentis, ſubitæque ruinæ ſpeciem repræſentant. Si multus ſit, tenuis & celeriter moveatur: ſibilum referre ſolet & torrentis cujuſdã lenioris imaginem. Si paucus ſit, tenuis & celeriter moveatur: tinnitũ excitat modo nolarum, vel tintinnabulorũ. Si multus ſit, craſſus & lentè moveatur: murmura quædam excitare ſolet. Si paucus ſit, craſſus & lentè moveatur: ſuſurrum repræſentat. Si multus ſit, tenuis & lentè moveatur: ſibilum remiſſiorem refert. Et tandèm cùm gradus innumeri dari poſſint craſſitiei & tenuitatis, multitudinis & paucitatis, motûs celeris, vel tardi, pro eorum variatione, infiniti propemodùm ſonorum modi in auribus produci poterunt: prout magis, vel minùs ad hanc, vel illam accedere videbuntur.

Signa.

Hujus affectûs ſigna ex ægrotantis relatione pateſcunt; verũ hæc ſigna penes ægrotantis relationem ſicca videntur vulgaribus juxta eorum cauſas aſſignandas, ideòque ex prægreſſis cauſis aliiſque circumſtantiis quandam conjecturam deſumunt. Si malum pedetentim cœperit, & per quædam intervalla recurrat, tùm etiam ſi cibi flatibus procreandis præceſſerunt & ſonus clarior ſit, à flatuoſo ſpiritu malum fieri nemo ambigit. Affectus hic dupliciter contingere poteſt, vel per eſſentiam, vel per conſenſum; per eſſentiam fit in ipſis auribus, & eſſentiale vitium aſſiduus teſtatur ſonitus, ſine ullâ intermiſſione moleſtans: poteſt tamen per intervalla in ipſis auribus etiam contingere, ſi cauſa per intervalla coacervetur, & deindè reſoluatur, & ſic viciſſim. Per cõſẽſũ fit ab aliis partibus, ſi aliqua pars peculiari laboret affectu, & tunc ſubitò invadẽs, per intervalla recurrit; poteſt nihilominùs aſſiduò infeſtare, ſi aſſiduũ effluvium auribus pars affecta ſubminiſtret. Quãdò fit à cerebro adeſt capitis dolor & gravitas, & ut plurimũ noxa aliis ſimul cõmunicatur ſẽſibus. Ab alia-

arũ partium, vel totius conſenſu, id ſiũ cognoſcitur ſignis, & malũ poſt inanitionem, vel repletionem, poſt motũ, vel quietẽ poſt vehementẽ calorem, vel frigus quieſcit, rurſùmque concitatur. Si à craſſis, lentiſque humoribus fiat, non illicò aggreditur, ſed pedetentim creſcit, & ſonus magis obtuſus, fluctuatis, & gravitatis ſenſus percipitur. Si à vaporibus craſſis, vel tenuibus, paucis, vel copioſis fiat, cognoſcitur ex ſonorum differentijs, quæ in auribus percipiuntur. Si ex aurium obſtructione ſonitus dependeat in febribus, aut harum; aliorumque morborum criſi, provenit à cauſis illos morbos excitantibus. Si ab imbecillitate, facilè ex his, quæ imbecillitatem induxerunt, cognoſcetur. Si ab abſceſſu, ex inflammationis ſignis facilè percipitur.

Cauſæ.

Pro aurium ſonitus cauſâ vulgares ſtatuunt vapores, aut ſpiritus flatulentos inter membranam foramini auditorio obtenſam, à nervo auditorio ortam, vel in ipſâ aure genitos, vel in aurem ab alijs partibus tranſmiſſos, ut à toto in febribus, in paroxysmorum principio, & inſtante criſi per hæmorrhagiam. A peculiari parte elevati flatus ad aures tranſmittuntur, ut à cerebro, ventriculo, ut in vomitu, melancholiâ hypochondriacâ, ab hepate, liene, meſenterio, utero, ut in ſuffocatione hyſtericâ, & ab alijs, partibus. Elevantur prædicti vapores, & flatus ex frigidis, & pituitoſis humoribus, à debili calore excitati & in aures deferuntur per venas, arterias, & quintam nervorum conjugationem. Iſti vapores & flatus ad aures elevati exitum quærunt, & præ loci anguſtiâ non invenientes ad oſſa, tympani membranam, expanſumque nervum alliſi, præternaturali commotione congenitum aërem exagitant, & ſonitûs cauſa exiſtunt.

Non mirum, ſi aurium ſonitum ad vapores, & flatus referunt vulgares, cùm non ſit morbus, qui à flatibus ſuam ferè non agnoſcat geneſim, ità capitis dolores, vertigines, aſthmata, pleuritides nothæ, convulſiones, crampus, ſatyriaſis, tympanites, epilepſiæ, ſyncopes, cordis palpitationes, uteri exorbitationes &c. extra controverſiam ſua debent initia flatibus, atque vaporibus cœteroſque morbos ad fluxiones referunt, ut diximus in noſtræ *Trutinæ lib. 1. cap. 7. de catarrho.* Sunt itàque flatus & fluxiones, tanquàm duæ firmiſſimæ columnæ, quibus tota vulgarium medicina ſuperſtruitur, ad quos tanquàm ad ſacram ignorantię anchoram perpetuò confugiunt. Omnium ferè morborum naturam, & cauſas flatibus, & vaporibus infernè ſurſùm ſcandentibus, & ſupernè deorſùm decumbentibus dicant. *Hipocrates* ille ſenex ità omnes ferè morbo flatibus conſecravit, ut peculiarem de flatibus conſcripſerit libellum. Et *medicinæ Monarcha, Paracelſus* non fuit à ventorum turbine immunis, itaque tormina quadrifariam partitur, juxta quatuor conſuetos ventorum cardines; quorum ſeptentrionem in lumbis, auſtrum in umbilico, orientem in dextris, occidentem in ſiniſtris, tanquàm fidelis Æolus collocavit: putavit *Paracelſus* nos omnium morbos, ac defectus ſentire debere, quòd ſinguli ſumus totius univerſi extractum.

Galenus quoque externum ventum, ſive aëris flatum poroſam perforare pel-

pellem, ut & carnoſam membranam, ſimul & muſculos ſubter eam, & per arterias ad cordis refrigerium, ejuſque fulgines explodendas ferri falſò putavit. Imò ejus ſectatores credunt ventum contractum multas ægritudines progignere poſſe; ideoque ſæpiùs meâ cum verecundiâ eos alloquentes audivi: *Multùm ſerò contraxit ventum, unde partes malè ſe habent*, & hanc cauſam multis in morbis aſſignari his auribus hauſi. Inſuper ægrotis, & præcipuè hypochondriacis imperant, ne in ſtricti orificij vaſis bibant, aliàs ſe flatibus infarcirent; errant, quia externi venti non intrant regiones inſolitas.

Nullibi flatus reperitur, & præterquàm in ſtomacho, & inteſtinis, quia in præfatis locis ſuam agnoſcit geneſim ab acido, quod alibi non reperitur. Omnis flatus ſuſcitatur à cibis non dùm digeſtis vel à ſpirituoſâ ciborum ſubſtantiâ, vel à ciborum reliquijs, vel ab alimento inteſtinórum ſpermatico degenerante: Eſt igitur quadruplex flatus in nobis internus, & quintus externus, tympanias, qui extra inteſtina clauditur. Nullus itàque flatus eſt aër, aut ventus, cùm ventus, ſive aër non ſit de concretorum compoſitione. Eſt flatus in nobis Gas ſylveſtre inter digeſtiones excitatum è cibis, potibus & excrementis. In ſtomacho dicitur ructus & ſtomachi impotentiâ excitatur, in inteſtinis peditus, qui fit è cibis in ſtercoream prope indolem degeneratis.

Hinc fabuloſùm judicamus cibos quos vulgares flatulentos appellant, cùm nullatenùs dentur cibi, qui in ſe flatus conſervent, ſed tantùm ubique errore digeſtivæ, cibis vitiatis in ſe, vel vitiato fermento inter digerendum ſuſcitantur, ideòque debilis digeſtio plures parit flatus quos fortior non admittit.

Falſum deprehendimus vapores, ſeu flatus per arterias, venas, nervos ſurſùm deorſumque deferri, cùm citiſſimè aliàs per ructum è ſtomacho, per peditum ab inteſtinis explodi poſſent. Nec ſtomachus follis eſt, ut invitis canalibus, ſibi conceptos vapores noxios in arcâ vitæ deferre debeat. Imò paucę venæ arteriæ, & nervi ſunt in ſtomacho, nec peregrinum eſt, poteſt aliò transferre per dictos ductus. Quorſùm enim allicerent, & reciperent, quod præter naturæ eſt inſtitutum? Quomodò vapores, & flatus inſufflaret ſuos ſtomachus in vaſa anguſtiſſima cruore repleta, quæ non valent trahendo?

Non in utero internè ſuſcitari flatus dicimus, quia uterus materiâ deſtituitur flatulentâ, nec ejus digeſtio eſt, creando flatus, nec externè in uterum intrat aër, non enim vacuum patitur, ſuâ membranâ totus concidit madidâ, ideòque ſuâ ſponte aëri aditus præcluditur ſpiranti, niſi vi per inſtrumentum aliquod is injiciatur.

Non negamus ab inferis partibus capitis dolores, vertigines, ſurditates, epilepſias, cæteraque id genus mala ortum habere: non tamen per vapores ad caput delatos; etenim per œſophagum aſcenderent & nil, niſi inſipidam aquam ſtillatitiam darent. Multùm intereſt vapor à flatu & aëre.

Dantur duo flatus in nobis, unus planè heteroclitus tàm in inteſtinis, quàm toto corporis habitu detentus, atque natus, etenim ex fermento venenoſo, & ſtercoreo extrinſeco, alter verò flatus oritur in ultimâ digeſtione partium ſimilarium à ſexta digeſtione. Itàque ſi ulti-

ultima digeſtio intra partes aurium conſtitutivas vitietur à fermento inter digerendum flatus producitur, qui ſonitum juxta quantitatem, qualitatem, & motum excitat; non quòd ab inferis ſuperna petat, vel à ſuperis in inferiora deſcendat. Hujus affectûs occaſionalis cauſa eſſe poteſt vehemens capitis percuſſio, ſonus vehementior, aurium ulcera, debilitas &c.

Alij arbitrantur auditûs debilitatem ob caloris naturalis inopiam aurium ſonitum efficere poſſe, ut patet in ſenibus, & convaleſcentibus. Verùm horum opinio improbabilis eſt; auditûs enim debilitas ob caloris naturalis inopiam non poteſt eſſe cauſa actionis depravatæ, ſed tantùm imminutæ. Quòd verò in ſenibus & convaleſcentibus interdùm aures tinniunt, hoc non provenit ex debilitate auditûs, ſed ex vitiatâ talium partium digeſtione ſextâ intra aures hærente, cujus productum reſolui nequit à debilitate, undè in convaleſcentibus poſtquàm perfectè convaluerunt de infirmitatibus ſuis, non ampliùs ab aurium ſonitu moleſtantur, quia partes ad perfecta redeunt munia.

Aliqui putant ſenſum auditûs exquiſitiorem aurium ſonitum efficere poſſe, quia objecta licet moderata illum efficiunt; undè qui exquiſitiori fruuntur ſenſu, ad minimum cujuſlibet objecti motum expergiſcuntur. Concedimus ſenſum exquiſitiorem, illumque pendere putamus à ſenſorio perfectiſſimè diſpoſito, imò quodammodò pluſquàm perfecto, & ſimul valdè tenero. Verùm ſenſum exquiſitiorem per ſe actionem depravatam producere poſſe negamus; imò quò ſenſus eſt exquiſitior, eò minùs errare debet: debet igitur eſſe præter naturalis ſenſus, ut præter naturalem producat effectum. Quòd ad cujuſlibet objecti motum excitantur, hoc provenit, quia ſenſorium eſt valdè tenerum, & facilè moleſtiâ afficitur, cùm recedat ab exactâ mediocritate. Hinc talium hominum ſomnum experimur valdè levem, ac continuò ferè interruptum, quia itidèm exiſtit valdè moleſtus.

Prognoſis.

Aurium ſonitus recens facilè curatur, inveteratus, & chronicus difficilè & eò magis ſi ab affectione hypochondriacâ, vel lue venereâ originem traxerit; In ſenibus verò medelam non recipit. Diuturnus aurium ſonitus h. e. ſi biennium, vel longiùs duravit rarò curationem recipit, ſed plerùmque in ſurditatem degenerare ſolet. A capitis ictu curationem reſpuit.

C uratio.

Variant aurium ſonitûs curationem vulgares, non tantùm juxta cauſarum diverſitatem, verùm etiam ſi ex alicujus partis conſenſu oriatur, primò parti affectæ curationem dirigunt. Qui ab aure primariò affectâ exoritur, peculiarem requirit curationem: præmiſſis igitur iteratò cephalicis purgationibus, magnoperè extremorum frictiones, ſternutamenta, maſticatoria, & frequentes capitis pectinationes commendant, nec non capitis lotiones cum *decocto abſynthij, betonicæ, lavendulæ, roris marini, ſampſuci &c.* Nec lenes omittunt clyſteres, quaſi inteſtinorum ſordes aurium ſonitum excitarent.

Si

Si aurium ſonitus à calidâ intemperie excitetur, refrigerantibus & humectantibus utuntur, ut decocto *violarum, lactucæ, nymphææ* pro fotu, qui ſi parùm juverit, ad validiora recurrunt, ut eſt *ſuccus portulacæ, mandragoræ, papaveris albi.* Vel evaporationem *ex cicutæ ſemine in aceto cocto* excipere jubent. His nihil proficientibus, *opio* utuntur in exiguâ quantitate, ut

℞ *opij gr. ij.*
ol. roſ. ℥ ß.
diſſ. & utere.

Putant vulgares opium frigidum, quod falſum eſt, & rationibus, ac experimentis demõſtravimus *cap. de morbis ſoporificis in noſtrâ.* Trutinâ. Hoc remedii genus eſt periculo plenum; ſolet enim utplurimum ità ſenſum auditûs obtundere, ut in gravem auditum, vel ſurditatem multos incidiſſe obſervavimus.

Si ex humore viſcido malum oriatur, totum, & caput deplent, deindè attenuantia, & diſcutientia auribus adhibent, inter quæ auribus inſtillant *ol. amygdal. amarar. rutæ, caſtorei, aut in aliquo ex prædictis decoquunt anethum, nigellam, nardum, caſtoreum, rutam,* quibus ad majorem attenuationem *acetum* admiſcent. Laudant *cæparum, aut porri ſuccum cum lacte muliebri, vel cum oleo roſac. coctum.* Vel

℞ *Pulpæ colocynt.* ʒ. *ß.*
Succi Rutæ.
Sampſuci ana ℥. j.
cumini,
carvi ana ʒ. ij.
coquantur in vino, & ol. amygdal. amarar. ad vini conſumptionem. De expreſſo, & colato aliquid in aurem inſtilletur, & auris goſſypio moſchato obturetur. Vel

℞. *Semin. porri,*
caryophyll. ana ℈. j.
moſch. gr. v.
cum ſucco ſampſuci, & rutæ m. & auri inſtilla.

Majori cum efficaciâ ſupradicta auri inſtillētur, ſi priùs evaporatio in aure fiat mane, & veſperi ex ſequenti decocto, ut

℞. *fol. majoranæ,*
roris marini,
betonicæ,
calaminth. ana m. j.
bacc. junip. num. xx.
fol. lauri,
abſynth. ana m. ß.
lupinor. num. xv.
lumbric. terreſt. vin. lotor. &
in ſindone ligator. p. ß.
coquantur in ſuff. quantitate aquæ, & duplo vini albi ad tertiæ partis conſumptionem. Colatura pro evaporatione ſervetur, qua dùm utitur æger, fabas, aut piſa aliquot in ore detineat, & maſticet, ut patente itâ meatu auditorio, fumus magis penetret.

Poſt evaporationem, & liquoris inſtillationem, ſacculum calefactum auri imponunt repletum foliis *ſalviæ, betonicæ, ſampſuci, hyſopi, calaminth. rutæ, pini, lauri, roris marini, floribus chamæmeli, ſtœcadis, ſem. anis. carvi &c.*

In aurium ſonitu, ſi viſcidus ſit humor, purgantia cephalica conveniunt, deindè quæ incidendi vim habent, nec deſint diaphoretica in aquis appropriatis, quę per aliquot dies cõtinuētur, quibus aliquid benzoardici lunaris addatur, tùm omnia ex lignis parata proficua ſunt, & interdùm ſternutatoria adhiberi poſſunt. Verùm purgantia, aliaque nimis acria, ut & ſternutatoria, quæ tantùm ſpiritus magis exagitant, ſic frigida, & acria nervoſis partibus tàm

tâm adverſa, nocent, ut & acida. Inſtituatur totus ex caput corroborantibus, qualis eſt decoctum abſynthii, & verbenæ in lacte, ut

℞. *Abſynth. crudi, &*
verbenæ ana m. j.

decoque in lacte vaccino, poſteà per tritorium, quod commodè ollæ orificium iſtius decocti claudat, decocti vapor adhuc ferventis in aurem immittatur, abſtersâ aure, geſtetur aliquandiù goſsypium moſchatum, eſt enim moſchus capiti amicus, in primis viris, mulieribus verò inimicus ratione cloacæ ſ. uteri ideòque commodè applicari poterit goſſypium oleo caſtorei ſtillatitio madidum. Si huic remedio cedere nolit, immittatur auri olei amygdalarum amar. guttæ duæ, vel tres, quæ poſtmodùm emittantur. Verùm præ omnibus præſtat *panis calens ſtatim è clibano extractus ſpiritu vini ſuperfuſus* (ſi affectus ſit lenior; ſine) ſi ad aurem applicetur, ut ille vapor intrò recipi poſſit. Tandèm ſi malum ſit pertinax, immittatur in aurem turunda ex raphani radice affabrè ſculpta, & per aliquot dies in vini ſpiritu, vel aquâ Reginæ macerata. Quòd ſi neque per hoc ſolvatur, eadem turunda maceretur in oleo fœniculi ſtillatitio, & inter ſudandum uſurpetur. In aurem inſtilletur ſæpè oleum carvi, & illiniatur poſt aures, & maſticatoria uſurpentur.

CAPUT XXX.

De Gravi auditu, & Surditate.

AUditus triplici læditur modo, vel depravatè, ut in ſonitu, de quo diximus, vel diminutè, vel abolitè. Diminutio vocatur gravis auditus, abolitio dicitur ſurditas. Hi duo affectus ab iiſdem pendent cauſis, quæ ſecundum magis, & minùs differunt, ità ut remiſſiores auditum tantùm diminuunt, & valdè excedentes prorsùs auferunt; ideòque ſub uno capite utrumque comprehendimus affectum, licèt uterque vulgò ſurditas appelletur. Qui gravi laborant auditu ſurdaſtri, & ſubſurdi dicuntur, quia ſonos, & verba ſummiſsâ voce prolata penitùs non audiunt, vel ſaltem confuſè abſque ſignificativarum differentiarum perceptione, fortiores autem voces etiam difficulter diſtingunt, nec alloquentes intelligunt, niſi fortis vociferatio fiat ad aures; qui verò afficiuntur auditu, ſurdi nominantur, nec ullis clamoribus aliquid percipere poſſunt. Hi etiam muti ſunt, ſi ſurdi naſcuntur, quia voces nec animo percipere, nec linguâ proferre queunt, quamvis organa ad articulatam vocem neceſſaria à natura data ſint; niſi tamen ſermonem articulatum proferendi rationem didicerint, nunquàm articulatè loquentur. Nec obſtat, quòd muti, & ſurdi à nativitate ſint ſatis ingenioſi; nàm auditus non eſt ſimpliciter ſenſus ad vitam rationalem neceſſarius, cùm intelligendi vis ſit ab auditu diſtincta, & in ſurdo vigere poſſit ex phantaſmatibus, quæ phantaſia è ſpeciebus viſibilibus, & aliis ſenſibilibus deſumpta ſuggerit; multa intellectus colligere poteſt. Infans, qui neminem audivit, nunquàm loquetur, cùm neſciat, quid ſermo articulatus ſit: *Nihil eſt in intellectu, quin priùs fuerit ſub ſenſu*, quia nullum articulatè loquêtè anteà audivit Nulla idiomatis ſpecies hominibus connaſcitur, ſed omnes

quas

quas audivêre voces, exprimere ſciunt: Neque ſicut vita, ità ſermo à parentibus in liberos transfunditur, ſed temporis progreſſu auditu, imitatione, & uſu diſcitur, ad quam rem auditus eſt neceſſarius. Voces articulatæ non ſignificant naturaliter, ſed ſunt inſtitutæ ex liberâ hominum voluntate, & beneplacito ad quidpiam ſignificandum, ut fuſiùs in logicis, ac proindè ut homo ſermonem proferat, non eſt à naturâ, ſed ab auditu, & imitatione diſcit. Cœteris animalibus vocem naturaliter ſignificantem natura dedit, ut canibus latratum, leonibus rugitum &c. hæ ſunt voces naturaliter ſignificantes, & inarticulatæ, ut & hominum gemitus, ſuſpiria &c. quæ ſunt pathemata naturalia. Cæterùm multùm intereſt inter vocem, & locutionem, quia vox à naturâ data eſt, locutionem tamen à naturâ, quæ homini propria eſt, homo habere non poteſt, ſed ex imitatione ſaltem addiſcere ut humanæ vitę politia, & ſocietas ſervetur; eſt enim homo animal politicum, & ſociabile, qualia coetera animantia non ſunt: nullum igitur idioma nativum eſt. Hinc falſa eſt illa vulgaris opinio aſſeverans: *Si nemo coram infantibus recens natis vocem ederet, in adultâ ætate natura, quæ nunquàm deficit in neceſſarijs, tenetur ſermonem eis tribuere, nec alio idiomate loquerentur, niſi illo, quod Adam habebat.* Errat ſtolidum vulgus, nàm primi parentis ſermo non fuit à naturâ, ſed ad placitum, quia ipſe fuit primus inſtituens, ut habetur *Geneſi cap. 2. num. 19. & 20. formatis igitur, Dominus Deus, de humo cunctis animantibus terræ, & univerſis volatilibus coeli adduxit, ea ad Adam, ut videret, quid vocaret ea: Omne enim quod vocavit Adam animæ viventis, ipſum eſt nomen ejus. Appellavitque Adam nominibus ſuis cuncta animantia, & univerſa volatilia Cœli, & terræ.* Prætерquam quòd hanc quæſtionem philoſophi, & medici meliùs exagitare ſolent: *An articulatam vocem proferendi, ſeu loquendi potentia ſit homini naturalis, an verò ſaltem ab imitatione, dùm quiſque ſermonem, quem alium loqui primò audivit, & ipſe diſcit, & loquitur.* Non defuerunt aliqui in eâ ſententiâ, qui infantem ſibi relictum, tandem ſponte locuturum affirmârunt. Verùm notiſſima eſt hiſtoria de *Rege Maguth*, is triginta infantibus recens natis in locum ſolitarium incluſis, nutricibus eorum hoc negotij dederit, caverent, ne vocula ulla ad eorum aures perveniret, ut experiretur, quoniam idiomate aliquandò eſſent uſuri, atque adeò ejus nationis religioné amplecteretur, cujus infantes linguam proferrent. Sed cognovit tandèm Rex ipſe vaniſſimum fuiſſe laborem, ſiquidèm ipſorum nullus diſtinctè locutus fuit: firmum igitur reſtat, quod qui loquentem neminem audivit, nec ipſe loqui poteſt, ſed eum quiſque ſermonem loquitur, quem alios loquentes audivit & nulla idiomatis ſpecies homini connaſcitur.

Cur à nativitate ſurdi etiam muti ſunt, alij aliam adducunt rationem ſcilicet maximam ſympathiam, & conſenſum auditûs & loquelæ organorum; lingua enim cùm præter alios nervos, quibus ad ſenſum indiguit, etiam à nervo illo quinti paris in aurem tendente, ſurculum acceperit; Si hic nervus auribus & linguæ communis vitioſam habeat conſtitutionem, accidit, ut non ſolùm ſurdi tales fiant, ſed etiam muti, & linguam ſufficienter, & quantum ad

vocem articulatam opus eſt, movere non poſſunt, & ſi ſenſum & aliquem motum ob reliquos nervos integrum habent. Rationem adducunt, quia à nativitate ſurdi, ſi loquelæ organa non haberent vitiata, aliquam vocem ex naturæ inſtinctu articulatam ederent; quemadmodùm Cœtera animantia etiam ſi à nativitate ab alijs ejuſdem ſpeciei ſeparentur, connaturalem proferunt. At ſurdi à naturâ nullam vocem edunt articulatam, ſed tantùm confuſum ſonum, qui partium loquelæ inſervientium manifeſtam arguunt læſionem.

Verùm horum opinionem falſam his deprehendimus rationibus: Primò, ſi conſenſus iſte nervi quintæ conjugationis hujus rei eſſet cauſa, neceſſariò ſequeretur etiam poſt ortum, & in adultâ ætate idem accidere poſſe, nimirùm ſi poſt ortum nervus auditorius vel obſtruatur, vel craſſior fiat, ut indè auditus vel ſolùm diminuatur, vel prorſùs aboleatur, tùm enim neceſſe erit, ut locutio eodem modo vel diminuatur, vel aboleatur, quod tamen non accidit, ut experientia teſtatur auditum & loquelam varias læſiones ſeorſim, & privatim ſuſcipere, & auditum lædi poſſe, ſalvâ Loquelâ, & contrà. Secundò, multi difficulter à nativitate audientes inveniuntur, qui expeditè loquuntur, & contrà. Tertiò non ſemper ſurditatis cauſa eſt in origine quinti paris nervorum, à quo oritur nervus auditorius, & qui mittitur ad laryngem ſed quandoque ſurditas à nativitate oritur ab alijs cauſis; læſo enim quolibet interno aurium inſtrumento, ſurditas oboritur, ſi nimirùm à primâ generatione in malleolo, incude, ſtapede, in utrâque aure vitium ſit. Tùm enim auditus & conſequenter loquela lædi poteſt, nullo vitio in neruo quintæ conjugationis auri, & laryngi communi exiſtente. Quod idem accidere poteſt, ſi meatus auditorius obſtruatur, aut tympanum vitietur aut aër implantatus ſeſe non rectè habeat. Ex dictis patet ſurdos à nativitate non fieri mutos ob conſenſum nervi quintæ conjugationis, qui auri & laryngi eſt communis, reſtat igitur ſurditatis vitium à privatis læſionibus in aurium organis provenire.

Signa.

Gravis auditus & ſurditas per ſe patent, cauſarum verò ſigna ſigillatim diſtinguere difficillimum eſt, conjecturâ tamen in hunc modum diſtingui poſſunt. Si ſurditas à nervo auditorio, & ejus interno meatu contingat, præceſſerunt affectus, vel adſunt in cerebro, ut capitis dolor, gravitas, apoplexia, epilepſia, lethargus &c. & alij etiam ſenſus læſi ſunt. Si in ſolo nervo auditorio ſit vitium, reliqui ſenſus erunt integri præceſſit tamen neceſſariò aliquis cerebi affectus, qui nervum auditorium degenere ſucco obſtructum eſſe reſtatur. Si obſtructio ſit in interno auris meatu, oculis conſpicitur, & inſtrumentis explorari poteſt. Si aliquod extrinſecùs in aurem immiſſum ſit, ægrotantis relatione patebit. Tympani laxitas ex humectantibus cauſis cognoſcitur, exſiccatio ex exſiccantibus. Si ex implantati aëris craſſitie proveniat, ex incraſſantibus facilè deprehenditur; diſruptio ex diſrumpentibus, & erodentibus. Verùm adeò exactè non ſemper cognoſci poteſt, quænam auris pars in ſurditate laboret, cùm facilè hæ conjecturæ, & aliæ quemlibet medicum

eùm decipere poſſint.

Cauſæ.

Surditatis cauſa nunc hæret in externâ auris cavitate, nunc internâ, nunc in tympani membranâ, nunc in aëre implantato, nunc in nervo, nunc in ſpiritu animali.

Cauſa hærens in externâ auris cavitate, tuberculo, abſceſſiui, ſaniei, alijſque rebus tùm intrinſecùs, tùm extrinſecus aures obturantibus debetur. Advertendum tamen eſt, meatûs exterioris obturationem abſolutam ſurditatem non poſſe inducere, ſed tantùm gravem auditum, quia quandoquidem per os etiam ad aures ſoni deferri poſſunt; etenim meatus patens eſt ab auris cavitate ad palatum, per quem ſoni facilè ingrediuntur, & ad aures ſeſe inſinuant, qui meatus etiam aurium expurgationi dicatus eſt. Et ſonum per os patens excipi multa oſtendunt experimenta; videmus enim multos ſurdaſtros, ut meliùs loquentes audiant, aperto ore ſermones eorum excipere. Et ſi utrâque aure diligenter obturatâ, muſica inſtrumenta baculo contingas, quem dentibus apprehenderis, exquiſitiùs audiuntur. Et vix noctu alicujus procul advenientis ſtrepitum captamus, at è longinquo magis audimus, ſi baculi alterum extremum terræ affigamus, alterum verò dentibus apprehendamus. Verum id melius aſſequemur, ſi aurem terræ admoveamus qui mos lupis inditus eſt à naturâ. Imò utrâque aure fortiter & diligenter obturatâ, ſi per tubulum cuique capitis parti procul ab aure admotum verba pronuncientur, clarè, & diſtinctè audientur, quod experimentum magis probat, quàm nos probare intendimus.

In internâ auris cavitate gravem auditum, vel ſurditatem efficiunt degeneres ſucci & ſecundum *Hip.* quandòque bilioſi ſunt, ut *ſect.* 4. *aph.* 28. *Quibus bilioſæ ſunt dejectiones, hæ ſuperveniente ſurditate, ceſſant: & quibus ſurditas adeſt ſupervenientibus bilioſis dejectionibus, ceſſat.* Exiſtimabat enim Hip. ſurditatem fieri excrementis bilioſis retentis, & ad caput recurrentibus; talemque ſurditatem ceſſare, alvo turbatâ, & bile per inferiora dejectâ, dummodò hectica non fuerit ſurditas, ſed repentè in febribus facta, quod tamen falſum eſt. Interdum ſanguis ſurditatem efficit, cùm futuram criſin per narium hæmorrhagiam ſignificat, ut idem innuit *ſect.* 4. *aph.* 60. *Quibus in febribus aures obſurduerunt: ſanguis ex naribus fluens, aut alvus turbata ſolvit morbum.*

Tympani membranula graviorem auditum efficere poteſt, ſi ab externo aëre frigiditatem contrahat, quia *frigidum nervis & membranis inimicum eſt*; Vel ſi norcoticorum uſu obſtupeſcat; vel craſſior reddatur, quæ cauſa in ſenibus frequens eſſe ſolet, ut enim oculorum tunicæ in ſenibus craſſeſcunt & obſcuriores redduntur: ità quoque procul dubio ætatis progreſſu hæc membranula aliquam ſuſcipit mutationem, & hac de cauſâ habetur *ſect.* 3. *aph.* 31. *Gravis auditus eſt ſenibus familiaris.* Eadem quoque nonnunquàm, rumpitur externâ violentiâ & ſurditatem efficit, ut ab auriſcalpio, aliove inſtrumento violenter intruſo, apoſtemate rupto, caſu, percuſſione &c. Hoc idem efficere

poſſunt immanes fragores repentini, quales majora tormenta bellica, tonitrua &c. facilè aëris commotione illam lædere poſſunt, continuique ſolutionem inferre quemadmodùm etiam diſploſa tormenta bellica propinquas concutiendo, feneſtras diſſilire faciunt, ab ejuſmodi enim violentiâ interdum fiunt ſanguinis grumi, nec non abſceſſus, ſordeſque relinquunt, aurium foramina obſtruentes. Quandoque tympani membrana ab aëris humiditate relaxatur, & quam plurimi ſurdaſtri in auſtrinâ conſtitutione graviorem habent auditum, ut habetur *ſect. 3. aph. 17. Auditus hebetatur ab auſtrinâ conſtitutione.* Vel nimis tenditur, exſiccaturque poſt morbos acutos, vigilias, aut jejunia. Ità etiam ſi oſſicula illa tria, quæ huic adiacent membranæ, loco dimoveantur ictu vehementi, ſonitu, vel humoris alicujus affluxu, auditûs gravitas, vel ſurditas ſubſequitur.

Aër implantatus, ſeu congenitus gravem efficit auditum, ſi craſſus, humidus, vel impurus reddatur, qualis in auſtrinâ conſtitutione, vel in regionibus uliginoſis, uti in Belgio ſolemne eſt, ac proindè gravis auditus olim vocabatur: *Auris Batava*: Quapropter ſicut viſûs organum lucidum eſſe debet, ut objecto reſpondeat: ità auditûs organum aëreum omnem impuritatem excludens. Flantibus auſtris, ventis, vel regionibus uligoſis exiſtentibus, aër craſſus, turbidus & caliginoſus redditur, non modò in aëris regione verùm etiam in internâ auris cavitate, qui implantato aëri ſeſe permiſcet & debiles repercutit ſonos, undè aurium tinnitum excitat, qui auditûs gravitatis, & ſurditatis prænuncius eſt. Id evenit non aliter ac fumus in tali aëris conſtitutione ab igne focorum aſcendens in caminorum faſtigijs ab externo, ſpiſſo & humido aëre repercutitur, ità ut talis fumi repercuſſio ſit certum pluvioſæ tempeſtatis ſignum, indicetque aëris ſpatia vapore aquoſo jàm eſſe repleta & alios vapores, ut eſt fumus, in ſe recipere non poſſe. Item vapores craſſi à malâ vivendi ratione, & diætæ erroribus cerebro communicati, ſi interiorem auris cavitatem per foramen, quod nervus auditorius tranſit, ſe inſinuant, hoc malum efficere valent.

Nervus auditorius ſurditatem efficere poteſt, ſi exſiccetur, aut obſtruatur ejus medulla ab humore intra ipſius membranas contento, vel comprimatur à quovis tumore vicino. Si malè ſit conformatus, vel rectè auri non inſeratur & hoc modo ſurdi ab infantiâ fiût.

A ſpiritibus auditûs læſio oritur, tùm cùm à morbis vel depopulatur, vel non tranſmittuntur, vel cùm immobiles redduntur ad tempus, ut in apoplexiâ, caro, catalepſi &c.

Prognoſis.

Surditas miſerandum malum eſt, aures enim ſunt veluti mentis porta per quam menti ea immittuntur, quæ doctrinâ & inſtitutione ad vitam politicam & ſociabilem tranſigendam neceſſaria ſunt: miſerum itàque eum hominem eſſe neceſſe eſt, qui audiendi facultate deſtituitur, cùm hoc adminiculo ad vitam incolumen tuendam careat. Cæterû miſeriores ſût, qui ſurdi & cœci ſût, ac tandê qui ſurdi, Cœci & muti ſût.

Gravis auditûs & ſurditatis prognoſis ità ſe habet: auditûs gravitas eſt malum non contemnendum, ſi brevi nô diſcutiatur, temporis cuniculo ſenſim in-

increbeſcens plerùmque tandèm in omnimodam tranſit ſurditatem.

Surditas nativa curationem non admittit, ſic & quæ diuturno tempore contracta fuit, inſanabilis omninò cenſetur, eſtò multa extent exempla quorundam curatorum, qui per multos annos ſurdi fuerint; id enim raro contingit, multoque plures ſunt, quibus fruſtrà adhibentur remedia. Surditas ex obſtructione in meatu externo faciliùs curatur, difficiliùs in meatu interno, & auditorio. Tympani membrana rupta, vel eroſa, vel cicatricem ſuperſtitem nacta, aut officula luxata immedicabilem reddunt ſurditatem. Surditas, quæ modò creſcit, & modò decreſcit, faciliùs curatur, fit enim ab humore tenui, & exiguo, qui interdùm minuitur, vel à flatulento ſpiritu. Surditas, quæ per aurium idiopathiam excitatur, facilius curatur, quàm quæ per ſympathiam. Surditas in febribus contingens, cum eâ plerùmque ſolui ſolet, ut *ſect.* 4. *aph.* 28. *ſurditas in febribus ſolvitur biliosâ dejectione.* Sed quandòque mortis prænuncia eſt, ſignificat enim audiendi vim per morbi vehementiam extinctam eſſe, & pravi humoris copiam cerebrum, & aures occupare, ut eâdem *ſect. aph.* 49. *Auditus deficiens in febribus continuis ſignum lethiferum*, & *ſect.* 8. *aph.* 16. *in acutis febribus non audiens eſt morti proximus.*

Curatio.

Curatio pro cauſarum diverſitate varianda eſt, ſemper tamen præmittenda ſunt univerſalia S. corpus purgantia, & caput mundificantia, quæ ubi neceſſarii ſunt per intervalla repetenda ſunt, in ſurditate autem purgantia frequentiora, & fortiora ſint, quàm in gravi auditu, deindè topica auribus applicanda ſunt.

Surditas originalis conformationis vitio, audiendi inſtrumenti defectu, aut aliquâ aliâ vitioſâ figurâ incurabilis eſt, cùm illud, quod natura ſemel ademit, à medico nullo pacto reparari poſſit, eſt ejus ſanatio ſoli Deo reſervata. Adventitia non rarò curationem recipit.

Quæ aliquo cerebri, vel aliarum partium defectu originem trahit; non aliam requirit curationem, quam quæ dictis deſtinatur affectibus, & à propriis capitibus deſumenda eſt. Quę à tuberculo, ſanie, aliiſque tùm intrinſecùs, tùm extrinſecùs obſervantibus dependet; attamen ſi auditûs gravitas, vel ſurditas ſit ab aurium ulcere, ejus curatio inſtituenda eſt, ut de ulcere aurium diximus, atque hic abſtinendum eſt ab oleis, nàm oleum eſt ulceribus inimicum, & præcipuè ulceribus aurium.

Si degeneres ſucci in internâ auris cavitate gravem auditum, vel ſurditatem efficiant abſque inſigni aliquâ inſtrumenti auditûs læſione, evacuatis per alvum, vel per nares effuſis, vel inſenſibiliter diſcuſſis ſuccis, malum ſponte ceſſat.

Si tympani membranula ratione frigoris gravem pariat auditum, per appoſita debellativa perficienda eſt curatio, & efficaciſſima erunt olea ex penu chymico, qualia ſunt *roris marini, ſampſuci, lavendulæ, caryophyllorum &c.* quæ nunquàm ob nimiam vehementiam ſola non ſunt uſurpanda. Si à tympani membranulæ rupturâ, vel corroſione ſurditas pendeat, curationem non recipit, ut & gravis auditus

 à præ-

à prædictæ membranulæ craſſitie, ut ſenibus accidit. Si à membranæ ſiccitate oriatur affectus victu humectante, ſomno longiori, & capitis humectatione utendum eſt, & in aurem humectantia immittantur, ut *oleum amygdalarum dulcium*, & ſimilia.

Si tympani membrana ſit relaxata in nimiâ aëris humiditate, vel congenitus aër craſſitiem, & humiditatem adeptus ſit, & gravis auditûs in causâ ſit, vitetur auſtrinus aër, victus exſiccans inſtituatur, & præ omnibus aliis medicamentis maſticatoria conveniunt propter meatum, qui ab internâ aure ad palatum defertur, & aurium excrementa deponit. Si morbus contumax ſit, & in longitudinem abeat, diæta ſudorifica hîc maximè locum habet.

Hujus curationis ſumma erit, ut diæta medicamentis, & cauſarum varietati reſpondeat, vitando cibos, qui craſſum generant alimentum, & vaporoſum, in primis allium, ſinapi cæpas &c. quæ auditui nocent. Aër ſit purus, æger auſtrinos vitet ventos, & ab iis muniat aures. Primùm inſtituatur univerſalis evacuatio, & ſi affectus pertinax ſit, diaphoretica pluries recenſita proſunt, ut diximus. Vulgarium cauteria, & veſicatoria maximè nocent. Sternutatoria hîc non uſque adeò tuta ſunt cùm incertum ſit, quò humorum motus ex vehementi illa agitatione concitatus vergere poſſit. Vulgarium frictiones inutiles ſunt, & mortuum potiùs, quàm ſurdum excitarent. Peculiariter poſt corporis depletionem multùm valet de manè *Tritholi ſudatorium in Puteolano* & de ſerò *ſulphuris fumus per infundibulum in aurem exceptus in foro Vulcani. In Inſulâ Pithecuſa valet ſudatorium ſancti Angeli; vel balneum Vimitelli, vel furnelli.* Noſtrates vulgares maximoperè commendant *Sudatorium Aniani*, dictum balneum ſiccum ad hunc, & alios affectus, verùm ejus exhalatio eſt etherogenea, & propter Mephitis viciniam majora damna, quàm commoda in capite, & thorace recepta producit, & nos multos in animi deliquium & ſyncopen incidiſſe obſervavimus.

Interim topica applicentur, & in aurem inſtillentur, talia ſunt *oleum amygdalarum amararum*, *anguillæ pinguedo*, *axungia talpæ*, *pinguedo ſerpentis*, *aqua è ligno fraxini deſtillata*, *aqua origani ex ſiccâ plantâ cum vino deſtillata*. Efficaciſſima ſunt olea arte chymicâ deſtillata, *rutæ*, *caſtorei*, *roris marini*, *ſampſuci*, *ſalviæ*, *baccarum lauri*, *caryophyllorum*, *cinnamomi*, *philoſophorum*. Maximoperè commendamus *balſamum ſulphuris ſpiritu vini extractum*, *fel animalium*, *ut leporis*, *capræ*, *perdicis*, *vel cervi*, *ſi cum olei ſuccini æquali parte miſceatur*, & in aurem immittatur, ſed præſtat *eſſentia fellis per vini ſpiritum extracta*, qua curatos eſſe multos aiunt, qui planè ſurdi fuerint, attamen mirabiliter operatur *eſſentia fellis humani ſpiritu vini extracta*.

Multùm prodeſſe poterit ſuccus ex cæpâ expreſſus, vini ſpiritu imbutâ, & ſub cineribus coctâ. Itèm præ omnibus ſequens experimentum, ut

℞. *Cæpam magnam rubram*
in medio excavatam, *cujus*
cavitatem reple
ol. rutæ, *addendo*
pulv. cyperi,
bacc. lauri,

baca

bacc. lauri,
aniſorum,
cumini ana ʒ. j.
caſtorei pulu. ʒ. ß.

Bulliant omnia ſuper prunas ardentes, poſteà exprimantur, & ſerventur in phialâ, de quo ſtillentur guttæ aliquot in aures manè, & veſperi, claudendo eas goſſypio moſchato. Expertiſſimum quoque medicamen eſt *liquor deſtillatus ex melle, & formicis.*

A nonnullis laudatur *panis ordinarius ex clanobi extractus, & inferiori cruſta ablatâ, qui in ſpiritum vini immergatur,* & calidè quantùm æger ferre poterit, ad aurem applicetur. Alij extollunt *ſpiritum vini, in quo elleborus albus fuerit infuſus*, & in aurem inſtillatus.

Tandèm ſequens expertum medicamen tutò in aurem inſtillari poteſt.

℞. *Senectutem ſerpentis,*
ovor. formicar. ana ℥. ij.
contunde opt. affunde
ol. ſampſuci lib. ß.

Inde aludeli, & per menſem chymicum ſtent in ventre equino, & habebis oleum penetrans, quod cum goſſypio manè, & veſperi in aurem inſtilla.

Cap. XXXI.

De Narium Vlcere, & Ozœnâ.

PUtârunt tàm veteres, quàm recentiores nares eſſe cerebri emunctoria, & per eas veluti per canalem excrementa fluere; nihilominus habent nares ſua peculiaria excrementa, quæ pro cerebri excrementis venditent medentes. Ab his excrementis non patiuntur nares, dùm ea foràs exturbantur, quia propria, & victa ſunt, ceu non patitur oculus à lacrymis, ab urinâ veſicâ, à fœcibus inteſtina, à ſalivâ os &c. quia horum excrementorum ſunt propria emunctoria. Poſſunt quandoque ab his excrementis pati nares, ſiquid exoticum, & præter naturam aſſocietur, ex quo oritur ulcus, ozœna, carcinomâ &c.

Ulceratio incipiens in naribus nullum aliud ſpeciale habet nomen, niſi ulcus recens, & ſimplex, quod frequenter occurrit; ac tamen ſi ejus curatio negligatur, temporis progreſſu ex affluentibus ſordibus, & cauſæ malitiâ incrementum ſumit, & in ulcus ſordidum, putridum, vetuſtum, & graveolens degenerat, quod ozæna vocatur.

Signa.

Ulcus recens, & ſimplex nullum, aut exiguum excitat dolorem, & nares ichore madent, dum attinguntur, vel irritantur; alioqui ſiccâ & nigrâ obducitur cruſtulâ, quæ niſi vi excutiatur, areſcere ſolet, ſponteque ſanatur. Verùm ſi violentiùs tangatur, vel detrahatur, aliquid ſanguinis exſudat & emunctionis impetu non rarò exploditur, & nova cruſta ſubnaſcitur ſpiſſior, quæ dùm diutius hæret, perpetuò ſub eâ aliquid exeditur, & majus efficitur ulcus, quod ſi negligatur, tandèm in dies depravatur, donec in ozænam degeneret.

Ozæna dolorem ulcere majorem infligit, illius cruſta ſordidior, humidior eſt, & graveolentiam exhalans, tetrumque reddit odorem, ut æger non tantùm ſibi graveolens, ſed etiam adſtantibus tetri odoris expiratione moleſtus, & abominabilis ſit.

Cauſæ.

Ulcerum recentium & ſimplicium cauſam internam putant vulgares eſſe humorum fluxionem in nares, vel à cerebro, vel à partibus inferioribus: hujuſmodi humores ſunt bilis, vel pituita ſalſa, id patet in catarrhoſis fluxionibus, quod nonnunquàm narium cutis eroditur, & ulcera excitantur.

Ozœnæ cauſam eſſe humores acres, putridos & malignos; cauſam verò antecedenrem eſſe cerebri intemperiẽ ejuſmodi humores coaceruantẽ aut intẽperiẽ in aliquibus partibus inferioribus, vel in toto, quæ capiti communicatur; vel occultam viſcerum malignitatem, ut in lue venereâ.

Fluxio, catarrhus, viſcerum intemperies, cauſa occulta, putredo, malignitas &c. quam vulgares in medicinam intruſerunt, quemlibet agaſonem fecit medicum. Errant vulgares in ulcerum narium & ozœnæ aſſignandâ cauſâ: non à cerebro per deſcenſum, neque à partibus pendent inferioribus per aſcenſum, quia cerebrum, inferioreſque partes, per quas tranſeunt, primùm exulcerarent, deindè narium partes.

Sunt nares emunctoria & ſua peculiaria habent excrementa, in quibus quandòque particulæ acido ſalinæ delireſcunt, & alimentitium ſequuntur ſuccum ad partium nutritionem uſque & levi datâ occaſione pateſcunt, cùm excrementa in narium cavitate ſeparantur, ſi deſiccentur, ſimplicem exedendi energiam nanciſcuntur, pruritum excitant, ſenſim excoriant, & ſimplex efficiunt ulcus. Quod ſi hæ particulæ exaltentur, ſenſim in acutas, corroſivas & fecticas degenerant, ac potiſſimum ulcus ſordidum, cruſtoſum, putridum, vetuſtum, & graveolens generatur, quod ozœna vocatur. Fit quandoque ex tuberculo in naribus orto, & ſuppurato, vel ex cauſis externis ſcilicet à vulnere, vel contuſione in puris generationem tranſeunte.

Prognoſis.

Quælibet narium ulcera plerùmque curatu difficilia ſunt, & cacoëthe, cùm ad deteriorationem proclivia ſint; ideòque perpetuò pro ſuſpectis habendæ ſunt ob prava ſymptomata, quæ excitare poſſunt, quia ut plurimum læditur reſpiratio, cùm ulceris cruſta nares obſtruat, vel ſi in ſarcoma, vel polypum degeneret: quandòque narium fœdâ depreſſione deformat: interdùm vox vitiatur, quia malum palato communicatur, ſub quo, tanquàm ſub teſtudine, vox reflectit: Quandòque narium hæmorrhagia annectitur, narium venis ab ulcere eroſis. Verùm ſi ſimplicia, recentia, ſuperficialia, munda & externa ſint, facillimè curantur.

Vetuſta, putrida, cruſtoſa, interna, profunda & fiſtuloſa difficillimè ſanantur. Si diutius durent, paulatim longius ſerpunt & effodiunt narium pinnas, earumuè interſtitium, vel tenella naſi oſſa, præſertim cartilaginem exedunt; quandòque putrefactivâ exeſione palatum perforant, & ad cerebrum uſque ſerpunt, oſſa primum, quia denſitate ſuâ, magis reſiſtunt, exedunt, deindè carnem, quia rara & foraminata.

Curatio.

Vulgares in narium ulceribus eaſdem indicationes, quibus alia ulcera

curant

curant, obſervant; ideòque victûs rationem preſcribunt, quæ humorum acrimoniam temperat, & eorum geneſim inhibet. Mox ſi ſuperflui redundent humores, corpus convenienti depleat pharmaco, phlebotomiâ & cucurbitulis cum ſcarificatione. Si fluxio in nares ſit valdè contumax, eam derivant veſicatorijs, cauterijs, poſterioribus capitis partibus admotis. Caput ipſum, fluxionis fontem, exſiccant, roborantque. Deindè ulcus detergunt, exſiccant & conſolidant.

Caput ad cutem uſque deradunt, & frequenter fricant *oleo myrtino, puluere corall. ſantalor. & aceto* ad majorem penetrationem; mox ſequens concinnant cataplaſma abraſo capiti imponendum, ut

℞. *Limacum num.* viij.
contundantur, & admiſceantur
pulu. roſ. rubr. ſiccar.
Santalorum, &
balauſtior. ana ℥. j.
myrrhæ;
mannæ thuris, &
maſtiches ana ʒ. ij.
gummi ſandarach. ʒ. j.

Conquaſſentur cum album. ovorum num. ij & f. ſ. a. cataplaſma linteo obducendum, quod capiti applicetur, deferaturque per novem dies continuos, non aliter ac ſi caput tineâ laboret.

His præmiſſis, ad topica deveniunt, ac primum ſi ulcus cruſtoſum ſit, cruſtam auferunt, eam emolliendo fotu, vel vapore *aquæ tepidæ, butyro recenti, anſeris, vel gallinæ adipe loto priùs aliquoties aquâ roſarum, oleo amygdalarum dulcium*, & ſimilibus. Cruſta emollita non eſt vi excutienda, ne ulcus irritetur & fluxio concitetur, ſed ejus caſus ſpontaneus eſt expectandus, nare emungendo, vel eam digiti extremitate detrahendo, vel per ſternutationem exterminando.

Cruſtâ ſemotâ, quæ ulcus adſtringunt, & exſiccant, uſurpant; eluunt ulcus *aquâ ſaccharatâ* ad demulcendos humores acres, aut *vino albo, in quo mel incoctum ſit vel aquâ hordei cum melle roſaceo*, deindè illiniunt *unguento de tutiâ, albo Rhaſis &c.*

Ozoena validiora expoſtulat remedia, quàm ulcus, ideòque ad errhina confugiunt, ut

℞. *Hord. integri p.* j.
agrimoniæ,
abſynth.
Centaur. min. ana m. j.
roſ. rubr. &
balauſt. p. ß.
cortic. granat. &
nucum cupreſſ. ana ℥. ß.

Coquantur in aquâ ferratâ, & in colaturâ diſſolue
mellis roſ. ℥. iij.

& frequenter naribus, attrahatur. Poſt ulceris deterſionem ſequens decoctum uſurpandum cenſent ad ulceris exſiccationem & conſolidationem.

℞. *Radic. biſtortæ, &*
ariſtoloc. rotund. ana ℥. ß.
myrrhæ, &
aloës ana ʒ. ij ß.
ſummit. ſabinæ m. ß.
alum. crud. ℥. j.

Coque in aquâ communi. Deindè ſequenti illiniunt unguento.

℞. *Aloës,*
myrrhæ ana ʒ. ß.
gallar. ℈. j.
Lithargyrij,
ceruſſæ ana ℥. j. ß.
plumbi uſti, & loti ℈. ij.
cum ol. roſ. q. ſ.

f. Vnguentum.

Si hæc non ſufficiant, ulcus *aquâ plantaginis, in qua ſublimatum diſſolutum fuerit* bis, ter, quatervè in die abluunt, vel *unguento Aegyptiaco in aquâ hordei diſſoluto.*

Tandèm ulcere deterſo, ad exſiccantia deveniunt, pro quibus *Rondoletius* laudat *candelas ex cerâ rubrâ paratas*, ſi talis candelæ fuligo in cubiculo anguſto, benè clauſa, naribus excipiatur, quia potenter ulcus exſiccat: verum exſiccat, & comburit, potiùs utiliſſimum erit id oleo ceræ illinire, quàm ſuffumigare. Vel idem valdè decantat efficaciſſimum *ſuffumigium ex auripigmento, & cinnabari*, quibus addit aliqua odorata ex quibus fuligo excitatur, ut eſt *myrrha, thus maſtiche, benoinum &c.* & ulcus ſiccatur. Cæterum inſalubre ſuffumigium eſt, imò lethale tantùm ob auripigmenti admiſtionem; eſt enim auripigmentum arſenicum citrinum, ſeu flavum, & leproſum continet virus.

Si ulcus ſit corroſiuum, ne profundiùs ſerpat, uſurpant *acetum ſalitũ vel vinũ ſalitũ* credimus potiùs ad majorem corroſionem, quàm ne profundiùs depaſcatur. Vel *decoctum ligni guaiaci, in quo diſſolutũ ſit parum unguenti Aegyptiaci*: ſed tale unguentum ob viride æs, & acerrimum acetum vehementem habet acrimoniam, ulceribus hoſtilem; præcipuè ubi adeſt oſſis exeſio, illud nigredine inficit. Optimæ notæ chirurgi hujus unguenti uſum veterinarijs relinquerunt.

Recens & ſimplex narium ulcus facillimè curatur, nullis præſidijs præmiſſis. Si cruſta obducatur, *oleo ex ovorum vitellis* removeatur, deindè hoc utere *unguento albo ex ſuccis refrigerantibus*,

℞. *Succ. ſambuc.*
ſolani,
plantaginis
herbæ alleluja,
& viol. ana lib. ß.
ceruſſæ lib. j.
ol. viol. lib. iij.
ceræ albæ lib. j
Lithargyr. aur. lib. ß.
f. ung. ſ. a.

Quòd ſi ichore madet, & pigrè in unionem abeat ex quodam ſucci alimentitij torpore, tũc ℞. *Croci Martis*, & ulcus bis in die eo aſpergatur, & infra duos dies ulcus conſolidatum erit. Vel hoc noſtro utere unguento, quod brevi omnem abſoluit curationem:

℞. *ol. roſ. lib.* j ß.
ceræ virgineæ ℥. iij.
ceruſſæ,
lithargyr. aurei,
plumbi uſti, & loti ana ℥. ij.
tutiæ præp. ℥. ß.
croci Martis ʒ. iij.
Sach. Saturni, &
camphoræ ana ʒ. j.
f. ung. ſ. a.

Vel

℞. *Aloës in aq. plantag. lotæ* ʒ. iij.
myrrhæ ʒ. ij.
Sarcocollæ,
ireos ana ℥. j.
ceruſſæ,
antimonij crudi,
tutiæ,
minij ana ʒ. j. ß.
ol. hyperic. &
roſ. ana ℥. ij.
mell. roſ. ſimpl. ℥. j.
ſucc. dragonteæ,
& piloſellæ ana ℥. ij.

Bulliant ſucci in oleo ad ipſorum conſumptionem, deindè adde mel roſ. & demum

ce-

cætera in ſubtiliſſimum pulverem redacta, addendo.

benoini ʒ. j.
moſch. gr. v.
& f. ung. ſ. a.

Quàm efficax ſit hoc unguentum in narium ulceribus, ex effectu cognoſces. Multùm valet in ulceribus narium *infuſio lapidis medicamentoſi.*

Ozœna difficillimæ eſt ſanationis, ideòque efficaciſſima expoſcit medicamina, undè præmiſſo purgante convenienti, ſuccus nutritius ab impuritatibus & particulis acido ſalinis exaltatis eſt mitigandus & ad naturalem craſin eſt redigendus medicamentis diaphoreticis, eaſque hebetantibus. Omnia, quæ acrimoniam, & acutiem à parte affectâ tollunt, & corrigunt, conveniunt, ut ſunt abſorbentia, præprimis *cancrorum oculos* ſæpius & per vices aſſumptos, commendamus. Interdum potiones vulnerarias adhibemus, quibus *ſtibium diaphoreticum* addimus.

Quò ad topica efficaciſſimum eſt hoc *noſtrum unguentum magiſtrale*, ut.

℞. *Lithargyr. aur.* ℥. viij.
ceruſſæ ℥. iij.
tutiæ prap. ℥. ß.
plumbi uſti & loti ℥. j.
merc. ſublimati dulcis, &
antimonij crudi ana ℥. ß.
cinnabaris ℥. ij
ceræ lib. ß.
ol. roſ. lib. j. ß.
f. ung. ſ. a.

Credibile non eſt unguentum hoc quantum valeat non tantùm in ozœnis, verùm etiam in omnibus ulceribus etiam recentibus, & præſertim Venereis, putridis, malignis, vetuſtis, & exedentibus. Mundificat, carnem bonam producit, conſolidat, putrefieri, ac corrumpi non ſinit, nec malam carnem excreſcere, & tandem ſanat unâ hebdomadâ magis quàm aliud integro meſe.

Præſtans eſt *aluminis aqua ex arenâ ſine ſpiritibus deſtillata, & aqua plantaginis, in qua aliquid de mercurio dulci diſſolutum fuerit*: ſed præſtantior eſt *aqua noſtra Venerea*, ut

℞. *Viridis æris* ℥. j
aquæ font. lib. iij.

Stent ſimul in calore digeſtionis, donec aqua cyaneum ſit nacta colorem, in decantatâ, & filtratâ aquâ diſſolve mercurij meteorizati grana aliquot. Hac aquâ nos etiam familiariter utimur in perſanandis paſtulis, cariebus, ulceribus, & in gonorrhæa per ſiphunculum. Multùm præſtat ſequens, medicamentũ, ut:

℞. *Aquæ ſampſuci.*
plantaginis ana ℥. j. ß.
mell. roſ. ʒ. vj.
ſpiritûs vini rectificati ʒ. iij.
quibus aliquandò addi poſſunt.
merc. meteorizati gr. ij.

Præſtantiſſima eſt *aqua viridis Johannis Hartmanni*, quæ non tantum ozœnas, verum omnia fœtida ulcera palati, faucium, columellę, gingivarum, linguæ &c. cujus compoſitio eſt.

℞. *Mell. roſ.* ℥. ij.
ſulph. vivi,
alum. crud.
æruginis æris ana ℥. j.
albi græci,
comar. ſabinæ ana ʒ. ß.
ſambuci ʒ. j.
fol. hyperic.
roris marini,
rutæ,
plantaginis,
ſalviæ,
pulegij ana m. ß.

Hæc coque in vini & aquæ lib. ij ad conſumptionem digiti tranſverſi unius. Ærugo æris non ſimul coquatur, ſed in fine addatur, & relinquatur, donec refrixerit, poſteà coletur, & ſervetur ad uſum.

Nonnulli commendant fumum ex candela rubra, quam ceram hiſpanicam vocant, quia cera rubra in ſua compoſitione cinnabarim admittit, præſtat tamen ſequens ſuffumigium.

℞. *Thuris,*
gummi animi ana ℥. ij.
cinnabaris ℥. j.
m. f. pulvis.

& formentur ſex ſchedulæ pro ſuffumigio carbonibus inijciendæ.

Cap. XXXII.

De Coryzâ.

PRæter ulcera & aliud malum patiuntur nares, humoris ſcilicet excrementitij fluxum, qui à græcis coryza vocatur, à Latinis gravedo, quia in anteriori capitis parte circa frontem quidam gravitatis ſenſus moleſtus percipitur. Eſt catarrhi ſpecies cuilibet nota; vix enim ullus, qui eam multoties non ſit expertus, reperitur. Eſt obſtructio oſſis ethmoidis à narium excremento.

Signa.

Affectus iſte per ſe patet, nàm plurimum excrementum per nares cum ſtrepitu excernitur, nunc liquidum, nunc ſpiſſum, & quandòque nihil Nares opplentur, caput gravatur, reſpiratio ità difficilior redditur, ut æger non niſi hiante ore reſpirare poſſit, undè odoratûs abolitio ſuccedit, vox fit rauca, & non ſonora & clara, ut anteà, quia larynx, & guttur eodem afficiuntur excremento, & hinc guſtatûs læſio.

Cauſæ.

Fluxionem à cerebro in nares depluentem pro coryzę cauſâ aſſignant vulgares; fieri enim deſtillationem ab humoribus crudis in anterioribus cerebri debilitati ventriculis, contentis dijudicant. Hæc deſtillatio, ſeu fluxio fit vel à cauſa calida qui pituitam in cerebro collectam fundere, & liquare poteſt, vel à frigida, qui cerebrum refrigerat & ſpongiæ inſtar humorem in illo contentum comprimit, & ad nares oblegat excernendum. Tùm etiam cerebri refrigeratione fit novus pituitæ preventus & illum caloris penuria malè concoquit, undè plurima excrementorum ſupellex, quæ à facultate expultrice per patentes ductus excluditur. Non confutamus coryzæ cauſam à Galenicis allatam, quia *Trutinæ Medicæ lib.* I. *cap. 7. de catarrho*, ad nauſeam uſque eorum nænias explodimus.

Coryzæ occaſionalis cauſa eſt aura frigida veſpetina, borreæ flatus, repentina caloris in frigus mutatio &c. calor enim poros aperit, quos, ſi extemplò frigus inſequatur (frigus nàmque ex particulis acutis, acidis, nitroſis acribus in aëre volitantibus conſtat) conſtringit, atque ità ſpongioſum os ethmoides, prægreſſo calore, maximè apertum eſt, inſequente ſubitaneo frigore, obſtruitur, undè læſæ partis functiones, & digeſtiones ſtatim vitiantur; interim nariũ inſitus ſpiritus peregrinũ ſentiens hoſ-

hoſtem, laceſſitur, in ſuis actionibus perturbatur, ſuumque relinquit munus ac partis alimentum, aliàs vividum, fit degener, & initio magnā laticis quantitatē; aquæ ſalſo-acidæ inſtar ad ſordes elevēdas provocat, & per nares exſtillat, quam ægrè ferentes, ſolent indè cum adiacentibus phlogoſi rubere, & tumefieri. Quod ſit latex in coryzæ principio, patet, nàm mox â biduo alvus ſiccior, & urina redditur parcior. Deindè topicum interturbat alimentum, & degener ſub muci formâ profundit, non aliter ac feſtuca in oculo continuas protitat lacrymas, angina indeſinentem, & mucidam ſalivam ſpumat; Dyſenteria proprium inteſtini nutrimentum mucoſum cum ſanguine exturbat; veſica continuum deturpati alimenti plorat mucum, præſente calculo, qui ceſſat, illo abſente.

Coryza odoratum ſuſpendit, & guſtatum lædit, quia peregrinus hoſtis non ſolum circa odoratûs organum, ſive oſſi ſpongioſo inſidet, verùm etiam in vicinum cerebrum labes propagatur; undè nervi guſtatûs contagii fiūt participes. Quandòque ſicca tuſſicula cum aſperæ arteriæ prurigine infeſtat. Interdùm raucedinem facit, & non rarò tintillationem in larynge proritat, quia labes in has partes propagatur. Laudatur ſpiſſior, tenacior, fluidiorque mucus, quia excrementa craſſeſcere, bonum; indicat enim cuſtodem ad ſuum redire munus.

Prognoſis.

Coryza eſt affectus leviſſimus, & tutiſſimus, & citò curatur, ſi recens fuerit, & à causâ concitatus externâ, ſed ſolummodò, ſi latex fuerit nimio ſalſo acido ſaturatus, exulcerare ſolet, & ulceribus, ac ozœnis viam ſternit. Eſt quandòque coryza contagioſa, & miaſmata ex partibus affectis exhalantia, vel per aërem attracta, vel per lintea, aut pocula communicata fermenti inſtar ſimilem labem aliis inferre ſolent. Per aliquot dies caput aggravat, ſi in conſenſum trahatur, odoratum ſuſpendit, non nihil loquelæ impedimento eſt, guſtatum lædit, & intra paucos dies ceſſat, quod ex flavo, viſcido & inſpiſſato excremento judicatur. Coryzam in omnibus circa pulmonem morbis, & anteceſſiſſe, & ſuccedere malum. *Oriuntur gravedines vere,* ut inquit *Hip. aph. 20. ſect. 3. Itèm hyeme poſt æſtatem ſiccam & aquilonarem, autumnum verò pluvioſum ſect. 3. aph. 13. In ſenibus coryza malum. Raucedines, & gravedines in valdè ſenibus coctionem non admittunt ſect. 2 aph. 40.*

Curatio.

In coryzæ curatione vulgares cerebrum reſpiciunt, ejuſque intemperiem calidam, vel frigidam corrigentes, humores crudos evacuantes, ut in catarrho, revulſiones, & derivationes adhibent, & præter hæc caput roborant, expultricem ſedant facultatem, ne humores crudi ad nares tranſmittantur, & deindè materiam nares obſtruentem educunt vapore *decocti ſampſuci* naribus excepto, vel ejuſdem ſampſuci aquâ. Vel *acetum in ferream laminam candentem infuſum*, vapore tenus exceptum, ad id conferre credunt, & id efficaciùs ſi *in aceto roſæ rubræ priùs infundantur.* Ad id etiam valet *acetum, in quo infuſum ſit caſtoreum*, naribus attrahere. Vel olfacienda præbeantur *calamintha, ſerpillum, ſemen nigellæ aceto maceratum, item caſtoreum.* Vel adhibent er-

china, quæ cerebrum, & nares purganti optimum tamen errhinum eſſet elleborus, quia reverà caput purgat. Verùm hæc vulgaria medicamenta patent lippis, atque tonſoribus, & potiùs nocent, quàm juvant; ſolvunt enim à cerebro, & naribus, undè malum adaugent, & fovent, quapropter ſi his remediis, quis coryzâ non laborans, uteretur, utique coryzâ corriperetur.

Coryza eſt ità morbus leviſſimus, ut à quovis negligatur, cùm ferè ſemper per ſe abire ſoleat, citòque curetur, à causâ tamen externâ concitatus: verùm ſi à cauſâ internâ, ut ulcere, ſarcomate, polypo, carcinomate &c. concitatur, his ſublatis, ſponte ceſſat.

Si pertinax, & rebellis perſiſtat coryza, tunc lymphæ exuberantiam *reſinâ jalap.* per ſedem eliminamus, vel nimias ſeroſitates abſumimus per cutis poros diaphoreticis, ut *ſtibio, cornu cervi ſine igne, miſturâ ſimplici, aquâ bardana, vel ſalibus volatilibus, ut cardui ſancti, roris marini, ſcabioſæ &c.* vel eas per urinæ vias exturbamus. Quibus medicamentis internis externa copulamus ſuffumigia, ex quibus præcœteris ſequens nobis magis arridet quod citò tutò, & jucũdè, aliquoties unico die uſurpatum, & ſenſim exceptum coryzam percurat. Talis eſt *ſuccini pulvis*, qui prunis inſperſus, ore patulo, & naribus excipitur, & ne quid fumi pereat, obtecto capite, ab ægro ſtudioſè eſt excipiendus. Si magis compoſita deſcribere volumus ad pompam augendam, *ſuccino addimus maſtichen, thus, benzoinum, & ſtyracem* ex quibus fumus excitatur, & modo quo ſuprà excipitur. Expertum etiam habemus ejuſdem *ſuccini oleum* digiti auricularis interventu intra nares immiſſum, illud intr overtentis, aut *oleum eſſentiale ſampſuci*. Itèm *balſamus apoplecticus* naribus illitus. Magnoperè etiam valet *gummi anima* pro ſuffitu ſuper carbones, aut *ejus oleum*. Similiter *tabacum aliquot olei aniſi guttis conſperſum*, communi more ſumptum. Hæc impreſſionem tollunt, & efficaciter obſtructionem ſolvunt, ac diſcutiunt. Opiata nonnulli commendant, verùm magnâ ſedulitate adhibenda ſunt, ne nimis incraſſando, fœtorem, vel aliud incommodum pariant, ut ſæpè à nobis compertum eſt. Præſentaneum eſt præ omnibus ſpiritus ſalis armoniaci cum calce elicitus.

CAPUT XXXIII.

De Narium Hæmorrhagiâ.

Solet quandòque natura ſanguinem vitioſum per nares effundere, & multos curare languores, verùm multoties laceſſita optimum, Laudabilemque ſanguinem impetuosè ità profundit, ut vitę theſauro exhauſto, patientem non obire, ſed abire quotidiana nos doceat experientia.

Affectus hic hæmorrhagia dicitur græcè, ab *ema*, & *rheo*, quaſi dicas ſanguinis fluxum, præſertim liberalem, & copioſum, à quacumque parte fluat, cujus variæ ſunt ſpecies, qui ex ſedis vaſis fluit, dicitur hæmorrhoidum fluxus; ex utero ſingulis menſibus provenit, menſium fluxus nominatur; qui poſt partum è mulieribus labitur, lochiorum fluxus appellatur. Sunt & aliæ cruentæ ex quibuſcumque partibus excretiones, de quibus ſuo loco agemus. Uſus tamen obtinuit, ut nunc non addito partis nomine, pro hæmorrhagiâ ſanguinis fluxum è naribus tantùm erumpentem ſpecialiter intelligamus.

Eſt

Eſt itàque hæmorrhagia immodicus ſanguinis per nares fluxus. Pars affecta in hæmorrhagiâ ſunt nares vel per eſſentiâ, vel per conſenſû, et ut in hæmorrhagiâ regia afficiuntur vaſa ſanguinea, ex quibus autumamus arterias magis in culpâ eſſe, quàm venas, ſinumque tertium craſſæ meningis per longitudinem falcis ad os cribroſum excurrentis in hæmorrhagiis aperiri. Vel utplurimùm tamen propagines rami arterialis à carotide internâ aperiuntur, rumpuntur, vulnerantur, eroduntur.

Signa.

Narium hæmorrhagia ſignis non indiget, cùm ad ſenſum, vel ex ſolâ relatione immodica ſanguinis copia conſpiciatur. Diſtinguendæ autem ſunt illius cauſæ hoc modo: Si per anaſtomoſim fit, narium ſanguis copiosè fluit, ſi per diæreſim, ſanguis adhuc majori copiâ, & impetu fluit, pręceſſitque contuſio, aut alia violenta cauſa externa; ſi per diapedeſim, ſanguis fluit paucus, tenuis, atque ſeroſus.

Sunt & alia ſigna obſervanda; ſi enim hæmorrhagia critica eſt, ægrum levat, quia cum ipſa prior morbus, ejuſque ſymptomata evaneſcunt; ſi enim ſymptomatica, æger eam difficulter ſuſtinet, & cum pulſu languidiori vires ſenſim attenuantur.

Si ſanguis immediatè è narium venis fluat, nullus percipitur capitis dolor, & facilè per adſtringentia naribus applicata ſiſtitur; ſi verò à cerebri venis fluat, in aliquâ determinatâ capitis parte percipitur dolor, & per adſtringentia medicamenta naribus impoſita non ſedatur fluxus.

Solet quandòque ab aliis etiam partibus ſanguis fluere, ut hepate, utero, harum partium ſigna dolores, & tenſiones indicabunt.

Tandèm, ſi ſanguis ab arteriâ fluat, egreditur calidus, floridus, ſubtilis, cum ſpumâ, & impetu; è venâ verò craſſior, & nigrior cum pauco impetu egreditur.

Si hæmorrhagia à ſanguinis copiâ oriatur, adeſt faciei rubor, venarum tenſio, tùm etiam victus largior, & rubens apparet; Si cacochymia contingit, quaſi corruptus, & pravâ conſpurcatus qualitate apparet, faciei color depauperatus.

Diverſas habet hæmorrhagia differentias, cùm alia fit à naturæ motu, & dicitur critica, alia à cauſâ morbificâ, & dicitur ſymptomatica; criticam natura moderatur, ea quæ ſibi noxia, & moleſta ſunt, exturbans, ut in febribus acutis in quibus natura cauſam morbificam per has vias expellere conatur. Hæc etiam fit ſine febre, naturâ ſeſe ſuperfluo ſanguine exonerante, ut multoties videmus multos in floridâ ætate periodicam pati hæmorrhagiam. Symptomatica etiam fit à naturâ, quæ turbata, confuſa, & irritata procedit in ſuis operationibus, & perperam operatur, ut in morbis chronicis evenire ſolet.

Cauſæ.

Hæmorrhagiæ cauſa eſt continui ſolutio facta in narium venis, & hæc ſolutio ad ſcholaſticorum mentem tribus modis fit, quibus generaliter vaſa ſanguifera ſolvi poſſunt, & ſanguis effundi, quorum primus eſt anaſtomoſis, ſive apertio, ſecundus diapedeſis, ſive rarefactio; tertius rhiſis, ſive ruptio.

Anaſtomoſis provenit à ſanguinis calore

calore, & effervefcentiâ venarum orificia aperiente, & illum promptiorem efficiente. Diapedeſis fit à venarum tunicâ magis attenuata, & à ſanguinis tenuitate, & ſubtilitate per poros tranſeuntis, veluti per ſudorem, non aliter ac hydroargentum ſubtiliſſimas ſuas guttulas per corium ſpargere ſolet, ſed de hoc modo valdè dubitamus, quomodò ſcilicet ſanguis ſub ſanguinis formâ è vaſe aliquo tranſſudare poſſit Rhiſis ab externâ violentiâ colliſione ſcilicet ictu, vel contuſione accidit venas erumpente, vel etiam à ſanguinis ſuperfluitate vaſa diſrumpente.

Pro horum modorum cauſis putarunt vulgares, & quidèm in anaſtomoſi pro internà eſſe ſanguinis copiam impetuoſè ad venarum orificia ruentis, ejuſdem caliditatem, & acrimoniam, facultatem expultricem irritentem, retentricis debilitatem, venarum mollitiem & tenuitatem; pro externa, quæ ſanguinem multiplicare valent, victum pleniorem, crapulam, compotationem vini meracioris, fortiumque potulentorum, intermiſſionem venæ ſectionis, hæmorrhoidum ſuppreſſionem, à Venere abſtinentiam, medicamenta venarum oſcula nimis reſerantia &c. In diapedeſi internè vaſorum raritatem, & relaxationem, & quæ ſanguinem attenuare poſſunt accuſant; externè exercitia nimia, iracundiam, æſtum, veneris œſtrum, longiorem ſub ſole moram, balnea &c. In diæreſi internè culpant ſanguinis acrimoniam & mordacitatem vaſa corrodentem, eorundem diſtenſionem à ſanguine copioſiori, & ebulliente; externè acria quævis, motum vehementem, pondus grave, magnum clamorem, contuſionem, inciſionem puncturam, rupturam.

Hæmorrhagia oritur vel à ſanguinis, vel vaſorum, aut ſimul utriuſque horum vitio. Sanguis quandiù intra ſua conceptabula coërcetur, omnia in pace poſita ſunt, ſi verò ab aliqua cauſa conturbatur, & in varios ſe adigit motus, ut intra ſuos parietes coërceri nequeat, ſed eorundem oſtiola diſtendendo aperit, vel rarefacit, vel rumpit, & quà datâ portâ ruit, ac ut uno dicamus verbo, omnes modi à ſcholaſticis aſſignati ſunt meræ tunicarum, ſive arteriarum, ſive venarum ſolutiones. Sanguis hæmorrhagiam cauſat quantitatis, vel qualitatis peccato; quantitate peccat, quandò ſanguis in corpore copiam nimis augent alimenta euchyma, vina generoſa, excretiones menſtruorum, vel hæmorrhoidum ſuppreſſæ, quæ ita ſanguinem intra ſua mœnia cumulant, ut coërceri non poſſit & neceſſariò foràs erumpere debeat. Qualitate delinquit ſanguis, cùm acrior, tenuior exiſtit, vel ſalinis, acidis, lixivioſis, ſulphureiſque ſcatet corpuſculis. Huc pertinet validus corporis motus, alimenta calidiora, ac aromatibus condita, ſicut quoque ſpiritus vini abuſus & coetera calidiora, & acriora quæ conſimilem ſanguini imprimant characterem. Item excandeſcentia, quæ citatiorem in ſanguine motum excitat, undè viſi ſunt quidam, ità excanduiſſe, ut non tantùm facie ſpirârint ignem ſed & ſanguinem ex oculis & naribus, emiſerint.

Ad hæmorrhagiam etiam vaſorum vitia conjurant, vel enim ipſa vaſa fibras nimis debiles, laxas, vel teneras ità habent, ut facilè ſanguini tranſitum præbeant, eſtò impetuoſè non feratur; aut à cauſa diſtendente, & rumpente aperiantur; aut poris, oſtioliſuè

ni

nimis dilatatis, aut apertis conſtat, quibus ſanguis, nullo obſtante impedimento, facilè elabatur.

Hæmorrhagia eſt affectus junioris ætatis, ut habetur *ſect. 3. aph. 27. Hæmorrhagia narium eſt affectus familiaris pubeſcentibus.* Hęc enim ætas ſanguine ſpirituoſo, & tumultuoſo abundat, ac proindè facili de cauſâ ejus efferveſcentiam ſæpiſſimè experitur, non aliter ac novum vinum non adhuc perfectè defæcatum, quod ob ſpirituoſitatem & turbiditatem ſeipſum ad fervorem concitat, ut ſuas deponat fæces, quas ſurſùm, deorſumque tanto propellit conatu, ut magna optimi vini par cum fæcibus ſurſùm ad orificij vaſis foramen unà feratur, & effluat: idem probabile eſt in juvenculo ſanguine fieri, ut ad amovendam à ſe fæculentiam feruidè ſe commoveat, & præ fervore ſurſum bulliat, ejuſque pars ad ſummum humani vaſis orificium, nimirum nares ſuperfluat, ac dictam conſtituat hæmorrhagiam, in qua ſanguis per nares exiliens vel à venis, & arterijs imâ, aut ſupremam cerebri ſedem permeantibus effunditur, vel à vaſis, à palato ad nares deſcendentibus, quę ſunt venarum hæmorrhoidalium inſtar in ano, & utero.

Prognoſis.

Duplex eſt hæmorrhagia, una imminens, altera præſens, verùm majori exiſtimationi erit medico imminentem præſagire, quàm præſentem ſiſtere; ideòque imminentis præſagia ſedulò recenſere oportet. Imminentis hæmorrhagiæ prognoſis, præſertim criticæ eugitur ab actionibus læſis, excrementis, & qualitatibus mutatis. Futuram hæmorrhagiam præſagiunt inſomnia, & rerum rubrarum imagines; capitis & cervicis dolor ſubindè ortus; temporum gravitas, & magna pulſatio in illorum arterijs; auriũ tinnitus, vel ſonitus; oculorum hebetudo, vel ſplendores, Marmarygines oculis obverſantes; faciei, & oculorum rubor, lucis averſio; lacrymæ, involuntariæ; pruritus aurium, naſi rubor; ſanguinis ſtilla die indice apparens v. g. quartâ, vel decimâ, oſtendit futuram hæmorrhagiam die judicatorio, nempè ſeptimâ, vel decimâ quartà, quia diebus judicatorijs natura humores ad eas partes transferre incipit, difficilis reſpiratio, & tandem hypochondriorum tenſio ſine dolore.

Præſentis hæmorrhagiæ prognoſis ità ſe habet: Hæmorrhagia mediocris, & per rara adveniens intervalla ſalutaris eſt; natura enim rectè operans ſuperfluo pondere ſe exonerat: at ſi crebræ, largiores, & vehementes ſanguinis profuſiones fuerint, peſſimæ, omne enim ſanguinis profluvium immodicũ eſt periculo plenum, viam præparans ad mortem, in primis ſi extrema frigeant, ſi facies appareat pallida, viridis, vel livida, vel animi deliquia, ſyncopen, vel cachexiam & hydropen omninò incurabilem excitat, ità ut exempla non ſint curatorum ab hydrope, qui narium hæmorrhagiam ſequutus ſit, in quem etiam conijcit, ſi per plura ſpatia ejuſmodi fluxio per nares diù fatiget, ac ſi confertim & continuatim fiat.

Hæmorrhagia in morbi principio, mala, quia ſymptomatica eſt, fit enim à naturâ ante tempus ad excretionem irritatâ à materiæ morbificæ malitiâ. Paucæ ſanguinis ſtillæ in morbis per nares effluentes, infauſtum prædicunt

eventum, & vel mortem, vel recidivam prænunciant, & præcipuè in morbi principio, *Epaminonis & ſileni* exẽplo penes *Hip. Epidem. lib.* 1. qui interierunt, quòd puſillum quid è naribus ſtillaverit: ſignificant enim naturæ imbecillitatem, vel malignitatem morbi, eo quòd omnis excretio in morbis acutis, quæ tantùm incipit & non finitur, damnanda eſt. Quòd, ſi ſtella die indice prodit coctionis ſignis utcumque apparentibus, futuram criſim per hæmorrhagiam die critico ſignificat.

Hæmorrhagia in quartanâ peſſimum ſignum eſt, ut habetur *ſect.* 8. *aph.* 3. *Quibuſcumque in quartanis febribus ſanguis è naribus defluxerit, malum.* Quia ſanguinis fluxus in melancholicis & phlegmaticis noxius eſt; hi enim ſanguinis profuſione magis refrigerantur, & debilitantur; quia vulgo quartana, ut & cachexia, & hydrops morbi frigidi nominantur. Sic etiam ſi hæmorrhagia in ſenibus oboriatur, malum. Per hæmorrhagiam quandòque natura alias compenſat evacuationes, ità notavit *Hip. ſect.* 5. *aph.* 33. *Mulieri menſtruis præter naturam deficientibus ſanguinem è naribus profluere bonum.* At ſi hæmorrhagia intempeſtivè ſupprimatur, convulſionem, epilepſiam &c. parit, ut hæmorrhoides longo tempore fluentes, ſi inconſideratè cohibeantur, ſecundum Hip. tabis, aut hydropis & ſecundum alios ſcirrhi, cancri, & lepræ periculum impendent.

Febres acutas criticè & quandoque ſymptomaticè ante humorum coctionem hæmorrhagia ſolvit; experimur enim quam plurimos à graviſſimis morbis nariũ hæmorrhagiâ liberatos fuiſſe & præcipue febribus malignis, ut porè iis, quæ variolas, & morbillos habent adiunctos, ſi hæmorrhagia ſuperveniat febris vel ſolvitur, vel mitigatur, & variolæ, vel morbilli multo pauciores erumpunt, quàm ſi nulla ſuperveniſſet hæmorrhagia. Verùm huic doctrinæ adverſatur *fernelius* inquiens: licet deliria, vigilias, capitis dolorem, & reliqua ſymptomata demulceat, vix tamen propriam morbi eſſentiam, & radicem evellit, quia ſanguinis portio purior emittitur, impuriori remanente. Idque ex eo probat, quòd ſanguis è nare profluens, colore, ſubſtantiâ laudabilis apparet; cùm ſanguis eodem tempore è vena detractus impurus & corruptus videatur.

Plauſibilis equidem eſt hæc fernelij doctrina, non tamen abſolutè recipienda. Verum eſt in quam plurimis morbis acutis, præcipuè in febribus malignis, hæmorrhagiam ſæpè morbum penitùs non ſolvere, atque perpetuum non eſt, ſed tunc cùm tales evacuationes fiunt à naturâ ante coctionis tempus irritatâ à cauſâ morbificâ.

Ad id, quod fernelium dubium reddit, nimirùm quòd ſanguis, qui in narium hæmorrhagiâ effluit, ſemper purus & floridus apparet, facilè reſpondemus; nàm non ſemper è ſolis venis effluit, ſed ſæpè ex venis & arterijs ſimul putà è tertio craſſæ meningis ſinu: ſicut & è venis, & arterijs in cerebri baſi, per varias anaſtomoſes concurrentibus, iſta hæmorrhagia fieri poteſt. Cùm ergò iſte ſanguis non ſolum è venis, & arterijs fluat, non mirum eſt, ſi rubicundior appareat, quàm ille, qui è venis in cubito ſectis emanat.

Curatio.

Vulgares in hæmorrhagiæ curatione ità ſe gerunt: Criticam non ſupprimunt

mittit, ſed ad debitam ſanguinis quantitatem fluere permittunt; Solet enim quandòque licèt critica, modum excedere, ſiquidem ſanguinis multitudine gravata natura ad illius expulſionem excitatur, & modum tenere non poteſt, & vehementem facit evacuationem, undè virium jacturam, & mortem timere oportet, tunc illam cohibent. Sed quis debitum modum in omnibus ſtatuere poteſt?

Sympromaticã hæmorrhagiã cohibét celerioribus præſidijs, in anaſtomoſi vaſa recluſa obturant, in diæreſi uniunt, in diapedeſi denſant; ſanguinem ad nares confluentem revellunt, ab iiſdem, & vicinis partibus repellunt; humores acres, & tenuiores ſanguini permiſtos evacuant, & corrigunt, eorum geneſim prohibent, hepatis, & venarum retentricem roborant facultatem.

Primò ſanguinis miſſionem, quæ inter revulſoria remedia principem poſſidet locum, maturè antequàm vires debiles evaſerint, celebrant. Hic Barbati ſuam excercent carnificinam, hic barbatorum ſanguificina triumphat & ægrotus tanquàm ad lanienam ductus, ſatellitio conſtipatus, pet fidos carnifices, nimirùm tonſores, inciſis venis ſanguinariorum inexplebilem explet ſitim. Incidunt venam mediam, aut internam brachij è directo partis, quâ ſanguis profluit, dextri ſcilicet ſi è nare dextra, vel ſiniſtri, ſi è ſiniſtra, utriuſque dùm è nare utraque ſanguis emanatit. Si caput magis ſanguine abundare videnti cephalicam aperiunt. In magna plethora prius tali venam incidunt, prẹſertim ubi ex ſuppreſſis menſibus, vel hæmorrhoidibus acciderit. Attamen ſi unica phlebotomia hæmorrhagia non cohibita ſit, illam reiterant ad mali uſque declinationem.

Verùm incompeſcibili jurgio controvertitur inter vulgares, an phlebotomia fieri debeat anguſto, an amplo foramine, & ſanguis exigua quantitate ſæpius repetita detrahendus ſit, adeò ut in phalangas diſtincti invicem digladiantur. Aliqui cenſent foramen debere eſſe anguſtum, ut ſubtilis ſanguinis pars effluat, maneatque craſſior, minùs ad fluendum idonea; & ſanguis moderatè educendus ad ℥. j. vel ij. atque iteratò poſt horæ ſpatium, ut major fiat revulſio, vireſque ſimul non devaſtentur. Alij ampliori foramine, & exiguâ quantitate ſæpiùs repetitâ ſanguinem detrahendum, & revulſionem meliùs fieri cenſent: nàm ut contrarius motus ſanguini concilietur, vehementiori agitandus eſt motu, ſiquidem motus vehementior debiliorem rapit: ideò quò ampliori foramine, & magis confertim ſanguis effluit per ſectam venam, eò promptiùs è naribus fluentem adducit ſanguinem.

Non poſſumus non reſpondere ad hanc vulgarium controverſiam, licet ũtraque ſententia à verâ medendi methodo aberreat, tamen veriſimilior videtur, quæ ampliori utitur foramine, ex allatis rationibus & tanquàm improbabilem reijcimus illam, quæ anguſtum ſtatuit foramen: ex anguſto enim foramine ſubtilis ſanguis i. ſpirituoſus effluit, remanente reliquo ſanguine ſpiritibus effœto, undè lipothymiæ, ſyncopes, virium jacturæ emergunt ob magnam ſpirituum deperditionem.

Vindicandam cenſemus naturam à tantà vulgariũ ſanguificinâ, licet prædicet multos infirmos è faucibus orci ereptos, cùm potiùs per accidens id eve-

nerit, quàm aliquâ demonſtratione; ſunt enim probabiles conjecturæ, quæ pro illâ afferuntur. Non eſt hæc recta via ad ſalutem, neque optimæ notæ medicus hoc incerti præſidij genere uti debet, quia periculum facere per hominum mortes, eſto quandòque juviſſe obſervaverit, tamen multoties interimiſſe expertus eſt. Itàque recedat à medicorum aulâ hoc incertum remedium, quod cum ambiguitate, & pernicie tentatur; in ambiguis enim & præſertim perniciofis tutior ſententia amplectenda eſt, undè præſtat ſanguinem, qui eſt vitæ theſaurus, conſervare, quàm illum veluti aquam profundere: *Clamat enim occiſorum ſanguis ante thronum Dei: Vindica Domine ſanguinem noſtrum, qui effuſus eſt.*

Quod de revulſione & derivatione dicunt vulgares in hæmorrhagiâ phlebotomiâ ſanguinem ad læſam partem accurrentem poſſe ſiſti, & retrahi, merum figmentum eſſe ſanguinis circulatio oſtendit ex quacumque enim parte ſanguinem mittas, æquè totum corpus ſanguine depletur. Putârunt creduli vulgares in humano corpore ſanguinem intra venas, & arterias ſtagnare, ac poſſe aliquandò à læſis partibus in auxilium retrahi. Sanguinis igitur miſſio ſolam aufert plethoram, non cacochymiam: verùm vix adduci poſſumus, ut credamus naturam, quæ nunquàm deficit in neceſſariis, in ſuperfluis abundare, ut tantam ſanguinis copiam produci patiatur, quantam venæ capere non poſſint.

Poſt phlebotomias alia adhibent revulſoria præſidia, ut cucurbitulas cum ſcarificatione in ſcapulis, & cervice, quibus fluentem è naribus ſanguinem retrahere imaginantur. Attamen non eſt tutum remedium poſſunt enim ſanguinem ab inferioribus partibus ad ſuperiores attrahere, & novo affluxui occaſioné præbere. Hirudines poſt aures, extremorum frictiones, eorundem ligaturas dolorificas, lotiones quoque ex aquâ fervente. Cucurbitulam ſatis magnam ſine ſcarificatione hypochondrio applicandam jubent, dextro, ſi é dexterâ nare ſanguis fluat, ſiniſtro, ſi é nare ſiniſtrâ effluat. utrique, ſi ex utrâque ſanguis effluat, Verùm cucurbitularum applicatio hypochondriorum regioni eſt medicamenti genus maximo periculo adjunctum; ſanguis enim tunc effervеſcens ad hepar & lienem magnâ copiâ attrahi poteſt & in his partibus inflammationem efficere, cujus inflammationis hiſtoriam narrat de quodam aulico *fabricius Hildanus obſ. 47. cent. 2.*

Hujus occaſione cujuſdam medici vulgaris recordamur, qui in narium hæmorrhagiâ cucurbitulas ſupra utramque mammam cuidam juveni applicuit, ſanguis quidém extemplò ſubſtetit, ſed ità maxima raucedo ſubſequuta fuit, ut vix miſer audiri potuerit, quem ad mortem uſque comitata fuit.

Si narium hæmorrhagiæ ſola plethora ſit cauſa, ſola ſanguinis revulſio ſufficit, nec purgatione opus eſt, ubi verò vitioſi alij ſucci ſanguini ſunt admiſti, purgans medicamentum, quod compreſſivum vocant, inſtituunt, quia non nihil adſtringunt, & humorum revulſio ad inferiora fit: tale concinnant, ſi præcipuè bilis redundet, *ex tamarindis, myrobolanis citrinis, vel chebulis, ſyrupo ex multi-*

plici roſarum infuſione, *& rhabarbaro torrefacto.* Verùm vulgarium pace, purgans medicamentum nullum jus intra venas habet, cùm illùc non pateat aditus.

His omnibus adminiſtratis, ſi ſanguis adhuc fluat, ad alia deveniunt medicamenta, quæ tam intrò, quàm foris imponuntur; undè primò exhibent ſyrupos refrigerantes, *ut de ſucco acetoſæ, de Nymphæâ, cichorio, portulacâ &c. cum aquis plantaginis, lactucæ, portulacæ &c.* Vel opiata, *ut Philonium Romanum, Perſicum, requies Nicolai*, putant enim opiata eſſe frigida, & ſanguinem incraſſare; non exhibenda tamen ſunt ægro debili, quia periculum eſt, ne calor ab opiatis extinguatur.

Foris topica applicant refrigerantia, capiti nempè, fronti, temporibus, collo, hepati, teſtibus, manibus, brachijs, pedibus, & tandèm toti corpori.

Caput aquâ frigidâ perfundunt; verùm ſanguis per refrigerantia intropulſus, venas, quæ alto ſunt, replebit, & ſanguinis fluxus augebitur, vel ſanguis retentus convulſionem, apoplexiam, parotidem, dyſpnœam, aut alium quempiam gravem affectum excitare poterit.

Fronti & temporibus fotum *ex aquâ valdè frigidâ*; *vel ex ſucco plantaginis, burſæ paſtoris, ſolani &c. addito aceto* ad penetrationem, applicant cum linteis, quæ dùm caleſcere incipiunt, frequenter mutant. Vel iteratò frontem *ſpongiâ aceto frigido madidâ* fovent.

Collo linteum ex aquâ frigidâ madidum circumdant; verùm in hoc metus eſt, ne apoplexia, vel ſyncope accerſatur, præcluſis vijs inter cor; & cerebrum.

Faciem aquâ gelidâ conſpurcant, quia non ſolùm ſanguinem fluentem repellit, verùm etiam eundem ad interiora retrahit. Sed aqua frigida ſatis in magnâ copiâ in faciem coniici debet ex improviſo, nempè ad duos, vel tres cyathos per brevia intervalla projectos. Verum tamen hoc remedium aquæ frigidæ ſyncopen excitare poteſt, vel ſaltim lipothymiam & ægrum de medio tollere. Neque optimum remedium eſt ad hæmorrhagiæ fluxum cohibendum ſyncopen excitare, cùm non deſint alia remediorū genera efficaciora & tutiora.

Hepar *cerato ſantalino, vel unguento roſarum* inungunt, quia hepar calidum ſanguinem ſurſùm mittit.

Teſtes circumligant aquâ frigidâ panno madido *ex aquâ plantaginis, portulacæ, burſæ paſtoris, pulvere roſarum, & trochiſcis de camphorâ.* Verum nullus conſenſus eſt inter teſtes, & nares; ſi ex barbâ ſanguis flueret, utique hoc remedij genus concederemus, cùm inter barbam & teſtes magnus intercedat conſenſus, ut videre eſt in eunuchis, qui quia teſtibus carent, carent quoque barbâ.

Manus, brachia & quoque pedes refrigerare valdè utile eſſe diiudicant, ac proindè in aquam frigidam immergunt. Vel aquâ frigidâ volas, & plantas è carpi regione lavant, ubi arteriæ pulſant. Vel ſilices, ferrum, aut alia frigida manibus tractanda imperant, aut pedibus laminas plumbeas, vel lapideas ſubſternunt.

Tandèm, ſi omnibus his refrigerantibus ſanguinis fluxus non compeſcatur, quia maximo in fervore verſatur, quidem vulgares totum corpus in-

in balneum frigidum demittunt. Verùm hæc remedia ſunt ex aquâ frigidâ.

Nihil proficientibus refrigerantibus, ad adſtringentia recurrunt, uti ſunt *myrtus, piloſella, conſolida major, bolus armenus, terrâ ſigillata corallia, acacia, hypociſtis, cortices granatorum, ſanguis draconis, lapis hæmatites &c.* ex quibus pulveres concinnant intra nares inſufflandos, vel aceto, & ovi albumine ſubagitant, fronti, & temporibus admovent, vel ſupra linteamen extendunt, & collo, ubi venæ jugulares deſcendunt, circumdant.

Vel utuntur *ſyrupis cyconiorum, myrtino, de ribibus, roſis ſiccis, de agreſtâ trochiſcis de terrâ ſigillatâ, de ſpodio, de carabe, myva cydoniorum*, & ex ſuprà dictis pulveribus varia electuaria & opiata parant.

Inſtillant in aurem acetum, quæ nari fluenti proxima eſt; ſic enim venam, per quam ſanguis fluit, adſtringi poteſt.

Fabam, aut numiſma argenteum radici narium inter cilia admotum, & faſciâ arctè alligatum, ut fortiter partem comprimat, eundem fluxum cohibere credunt.

Non deſunt vulgaribus medicamenta ſpecifica, quæ à proprietate occultâ ſanguinem fluentem cohibent. Ità eſt *urticæ ſuccus*, quem ſemel, atque iterùm ad ℥. IV. propinant, tùm per nares attractus, tùm fronti & temporibus admovent totam urticam contuſam. *Stercus porcinum* inter præſtantiſſima ſpecifica recenſent, ſi calens fronti, & temporibus admoveatur, vel olfaciendum detur, vel ſiccus in nares immittatur. Maximoperè etiam ad ſydera extollunt *ſtercus aſininum* eodem modo uſurpatum, ut de porcino dictum eſt; imò conficiunt *ſyrupum de ſtercore aſinino*. Narrat *Rodericus à Caſtro lib. I. de morbis mulierum cap. 5.* Medicum quendam ſeptuagenarium hæmorrhagiæ maximè ob noxivum, ſtercus aſininum modicè exſiccatum in capſulâ ſemper geſtare ſolitum, cui medicamento nullum aliud ſimile ſe reperiſſe referebat, præſertim ſi ſucco urticæ commiſtum, ſi ſiccum, aut recens per ſe naribus exhiberetur.

Multi vulgares hæmorrhagiæ occurrunt verbis aliquibus ſuperſtitioſis, quæ recenſere non licet; ſed hæc aëria & inutilia ſunt experta, ut potè in aëre verborum fundata.

Si narium hæmorrhagia ſit critica, aut conſueta, & modum ſervet, non impedienda, niſi copia vires proſternat. Nunquàm autem ſtatim in principio ſiſtatur, & multò tardiùs in iis, qui in ætate ſunt juvenili, & conſtitutione corporis ſanguineâ, & quibus hæmorrhoides, aut menſes ſubſtituerunt; multi enim ex intempeſtivâ ſuppreſſione in graves, aut chronicos morbos inciderunt. Morboſæ, ſeu ſymptomaticæ mox in principio ſuccurrendum, & quo longiori tempore fluxus duravit, eò citiùs occurrendum eſt, ne vires proſternantur.

Succurrimus narium hæmorrhagiis tùm internis tùm externis medicamentis. Interna ſunt, quæ ſanguinis acrimoniam, ejuſque particulas ſalinas, & ſulphureas abſorbent, ac præcipitant

quæ ſanguinis impetum, & turgeſcentiam mitigant, pacantque, quę particulas acriores diſſolutas hebetant, & compingunt, & tandèm quę vaſa anguſtant,

Sanguinis acrimoniam obtundunt in primis *crocus Martis cum ſucco cydoniorum aquâ burſæ paſtoris, vel ejus ſucco*; ſed pręſtat extractum *croci Martis* ſequens, ſi ejus grana quatuor cum aqua plantaginis exhibeantur:

℞ *limaturæ Martis* ℥. j.
affundantur lentè, & ſucceſſivè
aquæ fontis ℥. IV. *ad viij.*

Digerantur per noctem in cineribus, vel arenâ ad totalem uſque ſolutionem. Hinc per alembicum aqua fortis abſtrahitur ad ſiccitatem, pulveri reſtanti affundatur vini ſpiritus vulgaris ad duorum digitorum eminentiam, & appoſito alembico cœco, digere in arenâ, donec rubeſcat, tunc vini ſpiritum abſtrahe, & alium affunde, & ſecundum artem ità procede, donec corroſiva ſalia aquæ fortis totaliter abſtracta ſint. Tunc novum vini ſpiritum affunde, digere, & tinctum decanta, idque repete donec nil ampliùs de tincturâ extrahatur omnes effuſiones, ſeu decantationes commiſce, & per Balneum, vel cineres ad oleitatem uſque deſtilla.

Utilis eſt *ſyrupus, ſal magiſterium, & tinctura coralliorum, eſſentia roſarum rubrarum, tinctura lapidis hæmatitis, magiſterium margaritarum, oculi cancrorum, ebur ſine igne præparatum, & quamplurima antiſcorbutica*, quæ ſanguinis acrimoniam corrigunt, demulcent, & adimunt.

Sanguinis motum, & impetum refręnant *laudanum opiatum, ejuſque tinctura, ſperniola compoſitum*; præcipuè efficaciſſimum eſt ad quamvis hæmorrhogiam ſiſtendam ſi in aqua burſæ paſtoris ad grana tria, vel quatuor exhibeatur, præſentaneum verò fit medicamentum, ſi aliquid *laudani opiati addatur, & cum ſyrupo papaveris rhœados, vel urticæ ſucco* exhibeatur.

Externa ea medicamenta conveniunt, quæ auſteritate ſua vaſa ſanguifera coartant, & anguſtiant, *ut vitriolum, vel ejus ſal, vel pulvis ſympaticus*, quo lintea ſanguine madefacta inſpergi debent. Magnoperè juvat *colchotar, vel terra exanimata vitrioli, vel ipſum vitriolum rubificatum* intra nares immiſſum, vel geſtatum. Vel ſequens pulvis pluries à nobis expertus, ut

℞. *Cortic. granator.*
aluminis, &
vitrioli ana ʒ. ſs.
f. omnium pulvis ſubtiliſſimus.

& tabaci inſtar naribus indatur. Vel *alumen*, quod laccâ pictorum pro incarnato colore larvetur. Itèm *fuligo camini ſuccini inſtar ſplendida* pulveriſata. *Lepus in martio captus exſiccatus & in pulverem redactus*, ac in naſum immiſſus.

Sed advertendum eſt, quòd fluxu ſedato per eſcarotica medicamenta, vel glutinantia &c. eſchara non eſt removenda, neque ſanguis coagulatus. Si adſit, ob novæ hæmorrhagiæ periculum.

Sanguinem coagulant *aqua ſpermatis ranarum, ſi in eâ addatur pauca camphoræ quantitas, & ſacchari Saturni*, & linteamina madefiant, ac collo, ubi venæ jugulares deſcendunt, circumdentur. Imò *aquâ ſpermatis ranarum* lavare faciem, & nares commodum eſt, *Laminam, vel numiſma argenteum aliquo opiato inunctum*, ac ſequenti unguento fronti applicari jubemus.

℞. *Croci Martis ſubtiliter pulveriſati, optimèque reverberati,*
& croci Veneris ana ʒ. ij.

cum ol.veſci pomor. f. linimentum. Laudanum ; vel opium intra nares immiſſum mirificè hæmorrhagiam ſiſtit.

Si ſanguis ex arterijs fluat, quia ſpiritibus turget, difficulter reprimitur; generoſa, & plura remedia ars medica excogitavit, & ſicut hominem ſervare didicit, ità & ſanguinem, inter alia nullum aliud præſtantiſſimum remedium in totâ republicâ medica inveniri poteſt, quàm *aqua arterialis*, ad quamlibet hæmorrhagiam deploratam ſiſtendam, deſcripta in noſtrâ *Pyrotechniâ ſophica lib. 4. cap. 1. art. 1. & Tomo 1. de Tumoribus cap. 14.*

Cauſæ hæmorrhagiæ deindè, ſi aderit, reſpiciendum eſt, qua propter ſi ſanguis aquoſus nimiùm fuerit, emendandus, remedijs appropriatis, ſcilicet *pilulis de cynogloſſâ.* Si mordax, mordacitas compeſcenda, & cauſa principalis removenda. Examinandum quoque diligenter erit, quæ mordacitas, ſalinanè, an vitriolata ſit.

A naribus rectè ad os deſcendimus ut more noſtro ejus languores examinemus, & eorum unicuique medicam opem preſtemus.

CAPUT XXXIV.

De Aphthis, & oris Vlceribus.

APhthę ſunt oris ulcera levia, ſuperficialia, & ſerpentia, quæ puerulis lac ſugentibus ſunt familiaria, ac proindè lactucimen ab aliquibus appellantur. Sunt exulcerationes quæ hinc indè in ſummâ oris ſuperficie ſerpunt, & in qualibet ejus parte, ut in palato, gingivis, linguæ latitudine, & ejus profunditate, ſeu radice. Sunt quandòque puerulis adeò periculoſa, ut penitùs eorum tenellam excedant carnem, præcipuè ſi malignitatem ſapiant.

Præter aphthas ſunt alia oris ulcera, quæ per adultorum ora non tantùm ſuperficie tenus in palatum, gingivas, linguæ latera, & ejus radicem ſerpunt, verùm etiam aliquo temporis intervallo profundiùs ſeſe demittunt, & harum partium carnes exedunt, & hæc ſimpliciter oris ulcera appellantur, qualia ſunt ea, quæ in lue venereâ, & quandoque in malignis febribus contingere ſolent.

Signa.

Aphthæ per ſe viſui patent, in puerorum enim ore ulcuſcula quædam conſpiciuntur levia, & ſuperficialia: in adultorum verò ulcera profunda, & adeſa, nunc albo, nunc cineritio, nunc nigro colore prœdita.

Cauſæ.

Galenus in com. aph. 24. ſect. 3. in ætatibus autem talia contingunt parvis & nuper natis puerulis, oris ulcera, (quæ aphthæ vocantur) *vomitus &c.* aphtharum cauſam in puerulis lactentibus docet eſſe lac nimis ſeroſum, acri ſuâ abſterſione ſummas, eaſque molles admodùm partes exulcerans. Vel eſſe lac hauſtum in puerulorum ventriculis corruptum, undè acres, putridique vapores ſurſùm ad os attolluntur, ità aſſerit *9. de compoſ. med. ſec. loc. cap. ult.*

Verùm magiſtri Galeni pace, & diſci-

pulo-

puerulorum nos ſcimus lac tribus conſtare ſubſtantijs, caſeoſa, quæ optimè corpus nutrit, & vitioſorum humorum acrimoniam temperat; ſeroſâ, quæ ulcera abſtergit, & mundificat; & butyroſâ, quæ dolores lenit: dùm res ità ſe habet, quoties in ſero adeſt acredo, quæ molles exulcerat partes, à caſeoſâ temperari debet, & ſic pars inimica caſtigari. Præterea in lacte ſeroſa acredo exulcerans eſſet de aquarum ſolventium indole, licèt in gradu remiſſo, eſſetque virus corroſivum, quod in puerulorum ſtomachis ob reſultantem fermentationis aciditatem exaltaretur, ſtomachumque exulceraret.

Falſum eſt etiam, quod inquit *Gal.* ex corrupto lacte putridos, acreſque vapores ad os attolli à ſtomacho, exulcerationemque producere; nàm ſi verum hoc eſſet continuò eorum ſapor, & primariò æſophagus, deindè os exulceraretur: Sed ſuperius ventriculi orificium exactè clauditur à cibo, & tantùm ad cibi, vel potûs importunitatem panditur. Sed demus, quòd quandòque corruptum lac acidum eructet, ſequeretur, quòd melancholici, qui acidum eructant, continuò exulcerato ore laborarent, quod falſum deprehendimus. In ſuper vapores acidi aſcendere non poſſunt; calor enim ad acidum vaporem elevãdũ debet eſſe intenſus, ſcilicet quarti gradûs, qui in animalibus nõ reperitur, alias nõ viverent. Deberent itàque ad totius, vel alicujus partis conſenſum recurrere, ut par eſſet fiendi modus in puerulis, ac adultis.

Vlcerum cauſam in adultis ſtatuunt cum anteſignano Galeno vulgares eſſe primariò pravos humores in ore collectos, quos natura forâs exturbat. Vel ſecundariò per totius conſenſum, ut in febribus acutis, & præſertim malignis, ubi pravi, corruptique humores ad os elevantur, & ulcera ſæva generantur, quæ cum faucibus aſperam arteriam, & gulam occupant. Vel ob alicujus partis conſenſum, ut à capite, cùm capitis pravi humores in os per fluxionis viam depluunt, ceu ſunt bilioſi, & pituitoſi. Vel à ventriculo, ut in puerulorũ aphthis à corrupto lacte. Vel à pulmone, vel hepate calidiori intemperie laborante, à quo non tantùm oris provenire credunt vulgares, verùm etiam omnes corporis exulcerationes. Vel à liene ab utero &c. cùm hujuſmodi partes, corruptorum humorum colluvie ſcateant, undè halitus ſurſùm mittuntur quibus primariò puſtulæ excitantur, & ob aſſiduum affluxum illuc transmiſſum in ulcera deſinunt, foventurque ac proindè in dies maligniora redduntur.

Aſſignant vulgares pro ulcerum cauſâ pravos humores in ore collectos, ſed quinam ſint iſti, & cujus conditionis pravi humores, neſciunt. Pretereà iſti humores vel antequàm ad os colligantur ſunt pravi, vel in ore fiunt tales; ſi primum, pravitatem partibus, per quas tranſeunt, communicare deberent; ſi ſecundum, quomodò in ore pravitatem nanciſcantur aſſignare tenentur: Verùm ut plurimùm, & ferè ſemper per aliarum partium conſenſum hæc ulcera fiunt, vel à capite per fluxionem, & forſan per deſtillationem per deſcenſum, ut chimici loquuntur, ſed de his fabellis fuſiùs cap. de ca-

tarrho diximus in *Trutina*. Vel ab aliis partibus inferioribus, ut à ventriculo, pulmone, hepate, liene, utero &c. per aſcenſum, putant enim à pravis humoribus in his partibus ſcatentibus halitus ſurſùm aſcendere, (miramur equidèm has partes non exulcerari,) & impolluto calle ad os tranſmitti à providâ naturâ, tanquàm ad emunctorium, Verùm ab ore difflarent, vel in ructus evaneſcerent. Præterea ductus aſſignare debent, non verò cœcos, aliàs in ignorantiæ foveam cadunt, per quos iſti alitus ad os deferuntur. Demus ſub halitûs, ſeu vaporis larvâ ab inferioribus partibus ad os evehi, non poſſunt in guttas concreſcere, cùm os capitellum non referat quod ſi concreſcerent repercuſſi, in inſipidum, cryſtallinumque liquorem faceſſerent, qui unâ cum ſalivâ exturbaretur. Nec iſti halitus ſalſedinem, acrimoniamvè ſapiunt, nàm ad ſalſum, acidumque elevandum halitum calor debet eſſe intenſus, non tantùm noſtro major, verùm quarti gradûs ignem ſibi vendicat. Prudentiùs egiſſent vulgares, ſi non tantùm oris ulcera, verùm aphthas uni hepati, tanquàm ignorantiæ aſylo tribuiſſent, quia per ipſos apud ſtolidam plæbeculam rumor increbuit non eſſe malum in humano corpore, quod non faciat hepar.

Venæ aphtharum cauſæ ſunt, partim nutricis, vel matris lac nimis acidum, ſalſumvè redditum ab eorum aciditate, vel ſalſedine, quę comeduntur, aut bibũtur, aut alio modo aſſumuntur, partim molliſſima internarũ partiũ oris conſtitutio, quæ ob ſuctionẽ non ęgrè excoriatur, & excoriatio ſemel facta difficulter agglutinatur, cùm aſſidua ſuctio eam denuò abradat.

Notandum eſt hîc obiter, quòd plurima ſunt mala, quæ cum lacte infantulis ingruunt. Primò, dùm in grumos tranſit, frequentes excitat vomitiones, ſingultus, tormina, vermes, febres, diarrhæas, epilepſias, quandòque convulſiones, multaſque necis inopinas continet occaſiones. Sunt hæc incommoda inevitabilia, & lactis peccata materialia, quæ infantulus à primo nativitatis die piare incipit: quaſi mater, vel nutrix, ceu ſæva noverca inſidias, neciſque comminationes ſtruat ſuo filio, pocula inficiendo. Secundò, ſunt alia lactis crimina S. Venerea lues, lepra, peſtes, febreſque contagioſæ, quæ cum lacte non apertè, ſed furtivo quodam modo ſe inſinuant, inficiuntque. Itèm cum lacte character morboſitis epilepſiæ, maniæ, ſtupiditatis, phthiſis, podagræ &c. deplorabilis in vitam inuritur, non aliter ac hæreditario parentum vitio obtingeret qui ſub dierum maturitate prodit. Dùm miſelli infantuli lac pro ſuſtentandâ vitâ mendicant, cum lacte morbos, morborumque occaſiones conſequuntur, quos in ſe ipſos tranſplantant, & indelibiliter in vitam duraturos incorporant. Tertiò, defectus non ſolum morales cum lacte introaſſugant, qui ad ultimum vitæ terminum perſeverant, verùm etiam ira, audacia, timor, pudor, lætitia, triſtitia, invidia, odium, & cœtera animi pathemata à matribus, vel nutricibus mendicantur, & per lac propagantur. Quartò, lac in horas varias ſubit impreſſiones examini perturbationibus, diverſaſque induit de-

formitates,

formitates, quas inſons infantulus ab ubere ſugit, & expiare tenetur. Et tandèm, ut uno abſolvamus verbo, morborum occaſiones, defectus morales, ingenium, mores, animi actiones, temperaturam, & maleficas impreſſiones unà cum lacte infantuli furtim in ſe ipſos transplantant. Sed ad aphthas noſter redeat ſermo.

Eſt & alia aphtharum cauſa ſcilicet ſalſuginoſum, aciditatumque lac propter aſſumpta à lactantibus, ſed à ſero dilutum, degeneratumuè ex varijs animi perturbationibus, intra infantulorum corpuſcula pro nutrimento receptum, & in partes diſtributum, cujus in corpuſculorum ſuſtentatione provida natura ſalſugines, aciditates, aliaſque impuritates unà cum lacte exturbat per ſalivales ductus & ad os tranſmittit nimio latice exutas, quę molles oris partes ſuperficialiter exulcerant; partim per urinaria vaſa urinæ commiſcentur, quæ naturales exulcerant partes; partim ſub axillis ab indeſinenti cordis calore detruduntur, ubi ut plurimùm exulcerationes conſpiciuntur; retro aures in earum commiſſuris &c.

Adultorum ulcera fiunt à particulis ſalinis, acidis, vel alkalicis in latice, vel ſucco alimentitio ſtagnantibus, quæ per ductus ſalivales, tanquàm ad ſua emunctoria, evomuntur, exaltantur, & internas oris, faucium, linguæ palati &c. partes corrodunt, & exulcerant. Huic affectui anſam præbent alimenta, quę ſalinis, & mordacibus abundant particulis, ità ſunt carnes ſalitæ, & piſces omnes ſale conditi, ſinapi, porri, allia, cæpæ, acida omnia, & cœtera, quę laticem, & ſuccos alimentitios ſimili charectere imbuunt, & per ſalivales ductus ad os transmittuntur, ac externi alicujus agentis calore exaltantur, & ſolvendi vim nanciſcuntur.

Prognoſis.

Aphthæ facillimè curationem admittunt, quia ulcuſcula ſuperficialia ſunt & à mitiori oriuntur materiâ: attamen diuturnæ, & profundè exulceratæ pernicioſiſſimæ cenſentur; tùm ob carnis mollitiem, quam facillimè depaſcuntur; tùm quia hæ validiora expoſtulant medicamenta, quæ ob eandem carnis mollitiem, & ætatis imbecillitatem ferri nequeunt; tùm quia medicamenta ritè applicari non poſſunt; tùm quia infantuli nimiâ oris humiditate abundant, & facilè ſalivâ eluuntur; tùm quia partes valdè ſenſiles ſunt & facilè ab acribus medicamentis, quibus quandòque uti neceſſe eſt, irritantur; tùm tandèm quia metus eſt, ne quid de medicamentis acrioribus in applicatione cum periculo in fauces delabantur, & majus oriatur vitæ diſcrimen. Undè neceſſe ob has cauſas malum invaleſcere ob loci naturam calidam, & humidam, ac proindè infantulos conſumere, & hinc fit, ut interdùm infantuli ex hac affectione à cerbo ſuccumbant funeri, præcipuè ſi putredinem, & malignitatem habuerint comitem.

Si aphthæ, debitis adhibitis medicamentis, non profligantur, ſed putreſcunt, & à gingivis ſerpendo per palatum, totumque os occupent, & ad columellam, fauceſque deſcendant, malignæ cenſentur, & fortioribus indigent medicamentis, quibus niſi cedant, lethales ſunt, & præſertim ſi prava alia complicentur ſymptomata, &

& infantulus ſit debilis, mortem portendunt inevitabilem. Si livorem, nigredinem, & veluti cruſtam contraxerint, peſſimæ ſunt, & reparabilis mors, præ foribus cubat.

Adultorum oris ulcera, ſi ſint ſimplicia, mitia, & ex lue Venereâ, ſanationi non valdè reluctantur; attamen *fauces exulceratæ cum febre difficiles ſunt 3. prog. & alibi: Vbi febricitanti fauces exulcerantur, ſi alinndè quoque ex gravioribus ſignis aliquid affuerit, periculum denunciandum eſt.* Exedentia, & maligna periculoſa ſunt, undè ulcera nigra lethalia ſunt, & præcipuè in linguâ, faucibus &c. per febres acutas, & peſtilentes mortem brevi ſecuturam ſignificant.

Curatio.

Curant vulgares infantulorum aphthas, idoneam victûs rationem præſcribendo, quæ refrigerat, & ſiccat; verùm refrigeratio ulceribus eſt mordax, & quia ulcus exſiccatione indiget per ipſos, nunquàm ſanaretur ob aſſiduam, ſuperfluamque oris humiditatem. Cauſam tollunt antecedentem, ſi malum lactis vitio contractum fuerit, vel ejuſdem nutricis lac corrigunt laudabili cibo, & potu.

Deindè infantium humores ad partem depluentes phlebotomiâ revellunt, quæ eorum acrimoniam temperat, & totum refrigerat corpus. Phlebotomiæ ſuccedunt cucurbitulæ ſcarificatæ; hirudines pone aures; & quandoque ano, vel ſub mento affixæ, tandèmque veſicatorium poſteriori ad motum cervici. Verùm *Gal.* 11. *meth. cap.* 13. *& lib. de curand. rat. per venæ ſect.* ante decimumquartum annum venam ſecare vetat, quia infantes corpus habent molle, tenerum, & patens, quod ſuâ ſponte digeritur, & diffluit, ac proindè infantes ità debiles ſunt, ut vix venæ ſectionem ferre poſſint. Sed hoc crudele hominum genus innocentes dilaniat infantes, cùm matres in uberibus contorquere deberet. Sanguinem innocentium effundunt, & ſanguine cunas perfundunt: Verùm *ſub altare Dei audivi voces occiſorum dicentium: Quare non defendis ſanguinem noſtrum? Et acceperunt divinum reſponſum: adhuc ſuſtinete modicum tempus, donec impleatur numerus fratrum veſtrorum.*

Poſt ſanguinis effuſionem, & infantium carnificinam, peccanti humori, & ætati congruum purgans præſcribunt medicamentum, ſed in purgante vires validas, aut ſaltem mediocres eſſe neceſſe eſt, quales in infantibus non reperiuntur.

Intereà nutrici edulia præſcribunt refrigerantia, qualia ſunt cydonia, pyra, meſpila, ſorba, corna, lactuca portulaca &c. quæ ſi infans mandere non poſſit, ut menſa, vel ſemimanſa à nutrice infanti exhibeantur, imponunt, & per os circumvoluta ulcuſcula contingant. Sed hæc potiùs nutricis & infantis alvum adſtringunt, quàm aliquid juvaminis aphthæ reportant.

Si hæc non proſint ad oris medicamenta, græcè ſtomatica dicta recurrunt, quæ ab initio mitiora adminiſtrant, ut ſunt *aqua plantaginis, roſ. viol. cum ſyr. de roſ. ſicc. granat.* de

de moris pro oris illinitu. Vel ad decocta confugiunt *ex folijs rubi, centinodiæ, ſantal. rubr. cum ſyr. de agreſtâ, portulacâ, diamor. vel dianuc.* pro oris collutione.

Si inflammatio cum aphthis fuerit, utuntur decocto, vel ſucco *ſolani, portulacæ & ſedi majoris* cum prædictis ſyrupis. Si lividæ, aut fuſcæ fuerint, fortiora adhibent medicamenta pro illinitu, ut ſunt *aniſum tritum cum melle*, aut *pulvis ex floribus chamæmeli, meliloti, fœnugræci cum melle roſ. miſtus*, aut hæc eadem cum vino coquunt, adjectis *ſyr. myrtill. aut diamoro*: Vel

℞. *Aq. plantag.* ℥. ß.
mell. roſ. ʒ. ij.
diamori ʒ. iij.
alum. gr. vj

Adultorum ulcera curant vulgares iiſdem remedijs, quibus aphthas, ſed paulò fortioribus pro corporum naturâ; & priuſquàm ad localia deveniant, venam in cubito cephalicam ſecant, vel ſanguinem mittunt è venis ſub mento, vel labiorum extremitatibus, vel pro materiæ proximæ depletione in oris partibus venam aperiunt raninam, & ſi pravi in toto redundent humores, hos appropriato exturbant pharmaco, non omiſſis tamen cucurbitulis ſcarificatis in collo, vel ſcapulis, vel veſicatorio poſteriori cervici admoto.

His peractis, ad topica, & ſtomatica deveniunt medicamenta, quæ in principio ex moderatè adſtringentibus & exſiccantibus conficiunt, ut *ex roſ. folijs, myrti, rubi, cortic. granatorum, quibus in aquâ adſtringente, vel vino auſtero decoctis* pro oris collutione utuntur, addito *ſyr. de moris, roſ. ſicc. vel diamoro, ſucc. granat.* fortiora parant *ex ſuccis, vel aquis lactucæ, plantag. ſolani portulacæ &c. cum pauco aceto* pro oris collutione. Temporis progreſſu fortiora adſtringentia diſcutientibus miſcent, ut ſunt *nux cupreſſ. folia olivæ, meſpilorum ſicca, myrrha &c.*

Sordida ulcera *cum aquâ ſaccharatâ, aut ſyr. acetoſo* abluunt, vel *decocto hoc dei cū melle roſato*; Vel *lacte caprino, in quo ignita calx extincta ſit*, os colluunt. Alij *Aegyptiaco* utuntur *unguento in aqua plantaginis cum pauco aceto, & melle diſſoluto*; Verùm hæc medicamenta erodentia adjunctum habent periculum, ne in fauces illabantur, & ſic majus malum, quàm oris ulcera parere poſſunt.

In ulceribus ex lue Venerea putridam carnem totam præſcindendam, & eâ parte *præcipitati pulverem admovendum cum goſſypio in aquâ plantaginis priùs infuſo* jubent, attamen in productum ſæviunt.

Aphthas nos ità curamus: Primùm nutricis habēda eſt ratio, ſi ſint ex vitioſo nutricis lacte, vel alia ſuſtituatur, vel idem ſi ſalſum, acidumuè deprehendatur, ijs quæ ejus ſalſedinem, aciditatemuè tollunt, corrigatur. Cibus ſit melioris nutritionis, vitentur acida & ſalſa, omiſſis aromatibus. Si infans malè digerat lac, parciùs lactetur, & bona in ipſo digeſtio promoveatur.

Interim os *ſaturejæ decocto in vino facto* colluatur, ſed præſtantiſſimum remedium eſt *Veronicæ decoctum, præſertim ſiquid mellis roſati* admiſceatur. Si ſint inflammatæ, os collui poteſt *decocto fœnugreci, meliloti & chamæmel. in aquâ ſedi majoris, cui addatur quid anodyni mineralis*; Vel *aquâ ſpermatis ranarum, in qua contuſi fuerint cancri*

flu-

fluviatiles; Vel gargariſmate *ex lacte* mitigetur inflammatio, aſt quia infantuli ut plurimùm ſunt lactentes, nec gargarizare poſſunt, gargariſmatum uſus eſt ſuperfluus, ſin ſervire poterit pro adultis: itàque demulceatur *emulſionibus cum aquâ ſolani paratis, quibus admiſceatur mucilago ſeminum cydoniorum.*

Si dolor ſuperveniat, & pertinax perſeveret, qui ex infantium ploratu, ejulatu, & continuis vigilijs cognoſcitur, ſuccurrendum eſt ei, ne corporis conſumptio, vel ſummum vitæ periculum ſequatur: extremum optimumque remedium erit, ad *narcotica*, quæ dolorem ſedant, confugere, eorum tamen doſim commenſurari debemus juxta infantium ætatem, & vires.

Si ſupra dictis remedijs aphthæ non cedant, abluantur *decocto hordei, & melle roſaceo, vel decocto ſatureiæ ſive veronicæ, cui addatur aliquid ſpiritûs vitrioli, vel olei ſulphuris per campanam, vel ſpiritûs vitrioli Philoſophici*, & leviter tangantur, & ſic non reſiſtent.

Si ex lue venereâ ortum duxerint, *aquâ viridi dilutâ cum aquâ perſicariæ* tangantur: Verùm vel recidiuare, vel in aliam veneream efflorefcentiam tranſire ſolent, niſi lues radicitùs tollatur.

Adultorum ulcera, ſi recentia, & ſimplicia ſint, facillimè cedunt medicamentis, quæ propoſuimus in aphtharum curatione, vel ea leniter tangendo *ſpiritu, vel oleo vitrioli cum melle diluto, ut guſtus ſpiritus, vel olei vitrioli acidior adhuc percipiatur*, & brevi tempore ſaneſcunt. Vel *mellis roſati tincturâ, vel lapidis ſalutis aquâ, vel aquâ aluminis* tangantur. In ſpiritûs, vel olei vitrioli defectu, *ſpiritus ſulphuris per campanam, vel ſpiritus vitrioli philoſophicus* ſubſtitui poteſt.

Si contumacia, rebellia, & inveterato ſint, aliter tractari debent: curatio itaque inſtituatur, corpus idoneis deplendo medicamentis, ſi cacochymia fatiget, & per aliquod tempus vulneraria propinentur medicamenta, inſtitutâ priùs optimâ victûs ratione, vitatis acidis, ſalſis, & aromatibus; propinatis his, quæ acida obtundunt, & ſalſa diluunt. Interim ſupra deſcriptis medicamentis fortioribus redditis tangantur, & non reſiſtent, quòd ſi his reluctentur, quia putrida, calloſa, & maligna, expertum remedium erit, ea pluries *aquâ ſaphireâ, vel melle roſato ſali armoniaco immiſto* tangere. Cave, ne *aquâ ſtygiâ* ea tanges, (ut aliquorum vulgarium mos eſt) quę vires in metallis eluſerit, nàm non per hoc veneni corroſivi indolem depoſuit. Si ſerpentia ſint *lixivij ex facibus reguli* attactu ſiſtuntur.

Oris ulcera ex lue venereâ leniter tacta *aquâ metallorum, vel mercuriali* brevi ſaneſcunt: verùm gargariſma *ex decocto perſicariæ, & cum mercurio dulci* expertum eſt apud nos remedium. Interdum tàm maligna evadunt, ut quodcumque optimum ſpernant medicamentum, præſertim ſi profunda ſint, tunc *aquâ viridi* cum goſſypio, vel penicello madefaciendo, & cavitates tangendo, funditus exulcerationem mundificat, & mirificè ſanat, quòd ſi hæc parùm profecerit, *ad ſuffumigium* topicum, tanquàm ad ſacram anchoram, confugere neceſſe eſt, ut de lue venereâ diximus.

Cap.

CAPUT XXXV.

De Gingivarum exulceratione, & eroſione.

TRutinatis in genere oris ulceribus præcedenti capite, nunc in ſpecie ejus ulcera & primò gingivarum perſpiciamus oportet. Sicut in epulide, & parulide gingivæ luxuriāt, & intumeſcūt, ut dentes obtegant, ceu *primo Tomo de Tumoribus cap. 36.* diximus; ità quandòque diminutur, & abſumuntur, quia exulcerantur, putreſcunt, & exeduntur, ut dentium radices conſpiciantur nudæ, laxentur, atque vacillent.

Signa.

Hujus affectûs ſigna ita manifeſta, & notiſſima ſunt, ut oculus ſit obſervator; gingivæ enim laxæ, & flaccidæ inſpiciuntur, ſicut etiam lividæ & ad quemlibet attactum ſanguinem & tenuem & atrum, vel fœtidum pus eructant, temporis verò progreſſu exeduntur, earumque caro ità abſumitur, ut dentium radices denudatæ remaneant.

Cauſæ.

Pro hujus affectûs cauſâ vulgares cerebrum, ventriculum, hepar, lienem, inteſtina, aliaſque inferiores culpant partes, quæ intemperie laborantes, vapores in cerebrum imbecillitate affectum mittunt, & cerebrum in ſubjectas, & debiles ſe exonerat gingivas: ideòque gingivarum exulcerationes & exeſiones ad catarrhales referunt fluxiones.

Sunt iſtæ vulgarium putatitiæ fluxiones veluti Siſyphi ſaxum, de quo fabulantur poëtæ, ut ſaxum ingens in montis verticem pervoluere cogatur, quod cùm ad culmen benè extulerit, repentè deorſum relabitur.

Noſtra ſententia eſt gingivas erodi, exulcerari, & putrefieri à particulis acido-ſalinis, vel cum proprio gingivarum nutrimento, vel cum ſanguinis maſſâ, vel latice eò delatis, & exaltatis. Sic exulcerantur, eroduntur, & putreſiunt ſæpè gingivæ à ſalibus acidis exaltatis in ſanguineâ maſſâ &c. præexiſtentibus, in ſcorbuticis, vel intempeſtivo mercurij uſu in ſalivatione, dùm ſalia illa venerea corroſiva mercurius ſecùm rapit. Hæc gingivarum eroſio, exulceratio, & putrefactio in plagis maritimis ſeptentrionalibus eſt familiaris, & imprimis maris Baltici accolis, quia aër eſt refertus halitibus ſalſuginoſis.

Prognoſis.

Si hujus affectûs curatio negligatur, vel non acceleretur, interdùm in verum totius corporis ſcorbutum tranſit, ratiùs autem hiſce in noſtris regionibus, ſed plurimis in ore manet, & nihil ampliùs mali infert, præter crebram gingivarum ſanguinolentiam, ſaniem, corruptelam, fœtentiſſimum oris anhelitum, & tandèm dentium lapſum. Quapropter plurimùm nocet inter bibendum (ut plurimorum mos eſt) totam combibonum ſocietatem in uno, eodemque cyatho bibere, cum hujuſmodi gingivas exulceratis & eroſis, quia talis gingivarum ſanguinolentia, corruptio, & ſanies in compotatione à potu eluitur, à qua ceſſando, aliquid putridi circa cyathi

thi margines remanet, & quid in ejus fundum refluit, quod poſtmodùm in ſanos tranſplantatur.

Curatio.

Curationem dirigunt vulgares ad cauſam antecedentem, humores vitioſos per venæ ſectionem, & purgans medicamentum evacuando, calidos per apozemata, julepos, juſcula medicata, & hujus farinæ alia, tempore. Eorum fluxionem per cucurbitulas, & cauteria admota partibus avertendo. Verùm idiotiſmo peccant vulgares, ſi credunt hujuſmodi medicamentis gingivas exulceratas, & eroſas curari poſſe. Quis vulgarium unquàm ſcabiem curavit ſanguine deplendo venas, fictitios exhauriendo humores ad totius corporis conſumptionem, & coeteras exercendo carnificinas, niſi ſcabioſi pellem appropriato obliniverint unguento? Quomodò ergò gingivarum exulcerationes, & corroſiones his vanidis curabunt medicamentis?

Quaderè non ſolùm his utuntur medelis, verùm poſtmodùm ad topica deveniunt, quæ pro affectûs magnitudine variant; undè exulcerationi, & eroſioni ea admovent medicamenta, quæ adſtringendi, & exſiccandi facultate prædita ſunt, *ut galla immatura, glandium calices, balanſt. roſ. rubr. cupreſſi nuces, ſummitates rubi idæi, pulvis corall. rubr. crud. ſal uſtum, maſtiche, ſang. drac. myrrha, alumen &c.* ex quibus pro collutione ſecundum diverſos formulas diverſa cum ferrariorum aquâ, vel vino parantur decocta, vel opiata cum melle.

Si ulcus, & eroſio, profundum, aut ſordidum fuerit, pro illinitione ovibalſamum parant ità.

℞. *Myrrh. elect. &*
ſacch. candi ana p. ß.

Pulveriſatis ovialbumen ad duritiem coctum, & per medium ſectum impleatur, poſteà filo probè alligetur & in cella vinaria ſuſpendatur, vas vitreum ſupponendo, inſtillabit balſamus, quo ſæpiùs illiniantur gingivæ. Si prædictis remedijs ex parte adminiſtratis affectus obſtinatus perſiſtat, vel cauterium ex ferro candente adhibent, munitis partibus circumiacentibus, quod tamdiù in parte exulceratâ, & putridâ detinent, donec humiditas ſit conſumpta, & locus evictus, quibus peractis, prioribus eundem colluunt, aut melle illiniunt ad cruſtarum uſque deciſionem, vel ad dentium avulſionem, ut ulcus citò curetur, deveniunt, alioquin inſanabile apud ipſos habetur.

Vana Galeni doctrina de ulcerum ſanatione videtur, quam adſtringentibus, & exſiccantibus totam collocat, ac in producti ablatione reponit, & adhuc illibatæ hæ næniæ, tanquàm axiomata per chirurgorum vulgarium, imò veterinariorum ora circumferuntur: *Vlcus, ut ulcus exſiccatione indiget.* Si exſiccantia cunctis ſatisfacerent ulceribus, facilis eſſet quorumcumque ſanatio, & creta, combuſta oſſa, & ſicca filamenta indicationem complerent. Incaſſùm laborat, qui juxta Galeni præſcriptum ulcus emungit.

Ulcerum, & eroſionum gingivarum vera indicatio eſt particulas acido-ſalinas abſorbere, & obtundere, ne ulteriùs corrumpant, & eas à nutrimento, ſanguine, vel latice eliminare, & hinc gingivas conſolidare. Si cacochymiâ corpus redundârit, purgans exhibea-

hibeatur medicamentum; deindè, quæ ſalia diluunt & acida abſorbent, propinentur, poſtmodùm vulnerariæ potiones, quæ ſpecifica ſimplicia ad ſcorbutum receperint, ſi ſcorbuti ſuſpicio adſit, ut ſunt *cochlearia, naſturtium aquaticum, armoracia, becabunga, aquilegia, virga aurea, ſcordium, trifolium ſcorzonera &c* & ad plures propinentur dies.

Interim gingivæ pluries tangantur in die *aqua lapidis medicamento ſi. vel aloë ex vino, & melle illita, vel tinctura mellis roſati*, quæ ità paratur.

℞. *Aq. plantag. lib. ß.*
mell. roſ. ſimp. ℥. ij. ß.
ſp. ſulph. aut vitrioli
ad gratum acorem m.

Vel *decocto ſalviæ, addito momento vitrioli de Cypro*, vel *decocto flor. roſar. aquilegiæ, biſtortæ, & malvæ.*

Huic malo peculiariter *aquilegia* mederi videtur, & efficax eſt ſequens linimentum hoc modo paratum.

℞. *Pulv. fol. aquileg.*
ſalviæ,
menthæ criſpæ,
nuc. moſch. &
myrrhæ ana ℥. ß.
alum uſti ℥. j.
mell. puriſſ. q. ſ.

Mel leni carbonum igne incaleſcat, & deſpumetur. Deſpumato, & calenti pulveres inſpergantur, ut f. linimentum, quo gingivæ quotidiè illiniantur. Non credibile eſt quantum in hoc affectu curando hoc linimentum valeat.

Si gingivæ putridæ ſint, & foetentiſſimam ſpirent animam, fortiora expoſtulant, tunc ſequenti noſtro medicamento plùries à nobis experto tangi poſſunt.

℞. *Aceti roſ. ℥. iv.*
mell. opt. ℥. j.
virid æris ʒ. j.
ſalis armoniaci ℈. ß.
ſang. drac. ʒ ij.
alum. ℈. ſ.
pulv. ſabinæ ʒ. ß.

Stent in loco calido per XII. horas, deindè bulliant parùm & poſt refrigerationem decanta, & utere tangendo. Efficaciſſimam quoque experti ſumus *aquam viridem*, quam *cap. 30. de Ozænis* deſcripſimus. Vel elegans remedium eſt *mel roſaceum cum ſpiritu ſalis ad gratum acorem impregnatum.*

Interim os colluatur ſequenti collutione.

℞. *Radic. tormentill.*
flor. hyperic.
fol. ſalviæ.
roris marini,
& ſummit. rubi Idæi ana m. j.

Coque inciſa in vini lib. ij. ß. vaſe optimè clauſo, nequid expiret, poſt refrigerationem fiat colatura pro oris collutione. In ſcorbuto autem os colluatur *infuſo naſturtij aquatici, & cochleariæ in vino.*

Poſt gingivarum mundificationem, pro cicatrizatione opiata ſequens cum petijs lineis ſuper gingivas applicetur.

℞. *Sang. drac. &*
myrrh. ana ʒ. ij.
ſarcocoll. ℥. j.
bol. armen. ℥. j. ß.
aloës ℈. ij.
radic. ariſtoloch. rotund. &
flor. hyperic. ana ʒ. ß.
pulveriſa, m. cum melle
deſpumato, & f. opiata.

Pro hoc, & alijs gingivarum affectibus, imò pro dentibus, & gingivis præſervandis à varijs affectibus præ-

ſtantiſſima eſt ſequens *Ettmulleri* miſtura, ut

℞. Aqua plantag.
ſedi minor. ana ℥. ij.
ſalis armoniaci,
ſalis tart. ʒ. ß.
vel ad ana ʒ. j. m. filtra.

Cap. XXXVI.

De Dentium Dolore.

SUnt gingivæ, de quarum exulceratione, & eroſione ſupra egimus, illæ portiones duriuſculæ carnæ, quæ dentes, valli inſtar, cingunt, eoſque in ſuis alueolis ſtabiliunt; eapropter cùm res ità ſit, hæ gingivæ hoc in ſecundo noſtro Tomo chirurgico de dentium morbis agere nos invitant & primò de dentium dolore.

Dentium dolor primâ facie levis videtur, attamen non rarò cum alijs gravioribus ſymptomatibus, quæ corpus affligunt, comparandus eſt; eſt nàmque immane tormentum, & miſerabile ſupplicij genus, adeò vulgariſſimum, ut pauci reperiantur, qui eum non experiantur: aliqui enim aliquantulùm mitiùs eo vexantur, alij longè acerbiùs, & tandèm quoſdam tàm immanis occupat dolor, ut præ immanitate & impatientiâ ejulantes ſibi ipſis violentas inferant manus.

Quiſnam in dentium dolore ſit locus affectus, ex ipſâ nomenclaturâ ariolatus fuit *magiſter Gal. ſ. de compoſ. med. ſec. loc.* ubi dentes in propriâ ſubſtantiâ ſentire aſſerit: Verùm parcite Galeni manes, nàm qui oppoſitus eſt denti evulſo attritionis penuriâ ſuam ſuperat ſeriem, & limâ atteritur abſque doloris ſenſu, quia planè ſenſu ſunt deſtituti, ut alia oſſa, nec membranis nec nervis prædìti ſunt, ac inſenſiles omninò ſunt, ideòque non dolent, neque ab igne, neque à ferro.

Dolor falsò dentibus adſcribitur, ſed tribuendus eſt membranis tenuiſſimis exquiſitè ſentientibus præſepiola eorum inveſtientibus, & nervulis mollibus ex quinto pari, qui per dictas membranas radicibus alligantur, vel cavitatem ingrediuntur, ubi diſperguntur, & parvulis propaginibus cum ſubſtantiâ quadam mucoſâ in dente medio repertâ, miſcentur.

Signa.

Ad dentium dolorem cognoſcendum non opus eſt ſignis, cùm ab ægro medicus certior fiat, tantùm cognoſcere debemus, an dolor ſit in gingivâ, pro quo gingiva inſpicienda eſt, utrum inflammatio, tumor corroſio, ſeu putrefactio in eâ appareat. Si nihil horum adſit, doloris cauſa vel in membranis, vel in nervulo, vel in dentis cavitate erit. In membranis quidèm dolor non eſt ità profundus, ſed ſecundum latitudinem extenditur, & quædam doloris mutatio animadvertitur. In nervulo ſi dolor ſit, profundior & vehementior eſt. In cavitate verò ſi in mucoſâ ſubſtantiâ in dente medio repertâ, obtuſuſerit, ſed diuturnus.

Si dens eſt carioſus, & à verme intùs obſeſſus, dolor eſt interpolatus ad ipſius vermis motum, exiguis deſinens, & rediens intervallis, & ipſius vermis motus in parte quadam percipitur.

A ſpiritu flatuoſo cognoſcitur ex illius atrocitate & divulſionis ſenſu, qui in parte

parte percipitur vel qui exiguo ceſſat ſpatio, ac facilè diſcutientibus curatur remediis.

Vulgares, quorum medicina eſt ex calore, & frigore aggregatum, doloris ſigna ex calore, & frigore aſſignant: Si à calore dolor oritur, præceſſerunt caloris cauſæ, multo eſt intenſior, caloris ſenſus in parte percipitur, à frigidis curatur remediis, & à validis intenditur; Si verò à frigore oritur dolor, ſigna prædictis contraria apparere ſolent. Verùm in hoc allucinantur vulgares, & videntur ex caudâ vulpem, & ex ungue leonem cognoſcere. Non benè inferunt dentium dolorem à calidis intendi, & à frigidis ſiſti: igitur à calore. A frigidis exacerbari, & à calidis curari: igitur à frigore. Non inquàm, ità dicant; poſſunt enim calor, & frigus per accidens excitare dolorem, ſpiritus S. ſalinos, vel acidos impetuoſè movendo, & illos faciendo penetrare, ideòque ratione motûs, quem acquirunt, intenſiſſimos excitant dolores, & tunc à calore eſſe putentur, cùm frigida, vel gelida dolores ſiſtant; motum illis auferendo, partes denſando, & penetrationem intercludendo. Cùm calida dolores ſiſtunt, à frigore creduntur, quia aliquandò calor, præſertim cùm mitis eſt, poros aperit, & exhalare facit, & tunc dolorem vel ſedat, vel aufert, quod facit etiam aliquandò validus calor.

Cauſæ.

Gregarii medici dentium dolorem vel à quadam ſimplici intemperie, vel à catarrho à capite defluo fieri imaginantur, & quandòque à partibus promanare inferioribus, qui in maxillarum, & alveorum dentium membranas, vel in nervulum dentis radici inſertum, vel in ipſam dentis ſubſtantiam confluit.

Verùm decipiuntur vulgares à fluxione ad dolentem dentem depluente; quam ægri ſentiunt; & eò magis ab aſſiduâ ſalivatione, quæ in dentium dolore ferè perpetuò eſſe ſolet. Inſuper falſum eſt in propriâ ſubſtantiâ dentes humorum affluxum, ac diſtentionem recipere poſſe, cùm ſint corpora ſolidiſſima, & duriſſima; ac lapidibus vix cedant, & ſecundum *Helmontii* ſententiam dentis materiâ non eſt merè oſſea, ſed inter os, & petram media, ſeu neutra.

Alii vulgares cum caloris, & frigoris doctrina doloris proximam cauſam in continui ſolutione ſtatuunt, quam calor, & frigus parit, ità frequenter accidere ſolet, cùm juſculâ nimium fervidâ, & alia cibaria calida quotidiè ingerantur; mox his potum ſuperaddendo frigidiſſimum, his contrariis fatiſcant: Non ſecùs ac ſilex, aliuſvè durus lapis, ſive vulgaris, vel gemma, vel vitrum, vel cryſtallus candens, in frigidam projectus aquam, hiſce contrariis non poteſt non dehiſcere, & in minimas non diſſilire particulas. Sed de caloris, & frigoris næniis fuſiùs de capitis dolore egimus. Præterquam quòd inter hujuſmodi contraria non eſt per comparatio, longè enim diſtat à candore fervor, nec dens à fervido juſculo, imò difficilè igne actuali calcinari poteſt, ut lapis per aliquot horas in candore detentus.

Vera dentium doloris cauſa ſunt particulæ ſalinæ, & acidæ cuſpidatæ, & angulares vellicantes, divellentes, contrahentes, diſtendentes, vel pungentes membranas tenuiſſimas dentium alveolum

veolum ſuccingentes, vel nervulos exquiſito ſenſu donatos, radicibus fortiter alligatos, vel cavitates ingredientes. Hæ particulæ vel cum ſucco nutritio, vel ſanguine, vel lymphâ ex proprijs conceptabulis in interiorem dentium cavitatem, aut membranulas, aut nervillos inferuntur. Hujuſmodi particulæ acutæ, vel cum cibo, potu, vel aëre communicantur, & præſertim dentibus jàm eroſis & cavitate ad medullam interiorem, vel ipſos vervulos inferuntur. Excitatur magnoperè dentium dolor à vitioſis particulis per ſtagnationem ob obſtructionem factam, humores hypochondriaci, cacochymici, viſcidi, ſalſi, acres, dentium membranulas cumulati, vel evaſati, & circa fibrillas nerveas, & radices, vel cavitates odontalgiæ ſunt cauſa.

Cibus immodicè ſumptus non ſolùm multum facit ad hoc malum producendum, ſed etiam pravâ qualitate imbutus, ſic nimis ſalita, infumata, allia, cæpæ, aurantia, limones, acetum &c. aliaque ſucci pravi edulia nocent, que acrimoniam ſero, ſeu lymphæ imprimunt, in primis dulcia dentibus infenſa ſunt ob aciditatem, quam in glutinoſis dulcedinis particulis latentem viſcidam, & vinctam habent, quæ deindè caloris ope extricatur.

Idem de potu dicendum putamus, dùm copia ſua, & intempeſtivè digeſtionem interturbat, iſque intenſè frigidus, & potiſſimùm in gluviem redditus vitandus. & præprimis ſi varia ſalium genera intra ſe continet; quippè notum eſt frigida coagulare, & dentibus eſſe hoſtilia, & eo magis, ſi juſculis calidioribus aſſumptis de ſuper frigidus hauriatur potus. Nocet potus intenſè calidus dentibus, hinc & ipſe cocolatis, vel theæ, vel caffeæ potus ferudns dicitur dentibus infenſiſſimus.

Aër quoque multùm odontalgiæ favet, hinc accolas maris Balthici, & ſeptentrionales alios populos dentium doloribus affici notum eſt; volitant nàmque in aëre varia ſalium genera, inſpiratione furtivè quodam modo introhauriuntur. Contrà in Ægypto ubi inſignis eſt aëris clementia dentes nec dolere, nec cariori fertur. Autumnus maximè odontalgiæ ferax eſt, tunc enim magis aër varijs ſalium particulis conſpurcatur, ut fuſiùs diximus in noſtrâ *Trutinâ lib.* 1. *cap.* 8. *de Anginâ, & anginâ epidemicâ*, cujus occaſione *de febribus ex aëris mutatione* egimus. Sic & hyems, flante Boreâ, tunc tubuli obſtruuntur à frigido aëre, undè humorum ſtagnatio facilior redditur ab aëre acido nitroſo.

Fit quandoque dentium dolor, cùm gingiva eſt detecta, vel malè digeſta eſt ultimi alimenti ſui materia, & circa dentis radicem putreſcens.

Vermes in carioſis dentibus geniti eſſe poſſunt doloris dentium cauſa: fiunt vermes in dentium carie ex ovulis, dùm mediante cibo à muſcis, alijſuè inſectis occulis ſuis conſpurcato, dentium cavitati inferuntur, hæc ovula, mediante calore à reliquis cibis ſuſcitato, ibidèm in vermes excluduntur, vel aliundè ibidèm congeruntur. Hi vermes doloris ſenſum inferunt, repentes, jectigantes, vel mordentes, & vellicantes nerveas fibrillas.

Prognoſis.

Dolor, qui per intervalla recurrit, fit à ſubſtātiâ admodū volatili, quæ quoties gene-

generatur, dolor recurrit, & quoties reſoluitur, ſedatur; quòd ſi in aliquo dente ſedem fixerit, tunc à ſubſtantiâ vix difflabili oritur, & ibi ſævire non deſinit, & hinc crebra odontalgia, donec caries, cavitas, putredo &c. quas etiam gingiva ità pluris recrementi ferax ſollicitat, donec aëri detur acceſſus; tunc in iſto dente dolor ceſſare ſolet, ſed temporis tractu in alium tranſit dentem in quo novum dolorem, cariem &c. excitat & hac de cauſâ multi redduntur edentuli.

Quandòque dentem non attingit, ſed gingivas, in tumorem attollit, (& dentis evulſione dolor non remittitur) qui tranſpiratione reſoluitur, & interdùm gingivas inflammat, earumque tumor ſuppurationem, exulcerationem, & quandòque (quod pejus eſt) maxillæ cariem inducere ſolet.

Si tumor in malis oboriatur, doloris dentium reſolutionem portendit: rationem aſſignant vulgares, quia naturæ robore, vel medicamenti virtute transfertur fluxio ad partes exteriores, & non ampliùs ad internam dentis cavitatem decumbit. Verùm errant, dùm, à cerebro, vel à diſſitis partibus defluxionis decubitum mendicant: Sentiunt ægri humoris defluì decubitum, quia latex per nervos, arterias, venas & ipſum corporis habitum ad laceſſitam defertur partem, ut exoticum cicuriet hoſtem, & indolentem excitat tumorem, ſi non ſit qualitate moleſtus.

Dentium itàque dolor ſimpliciter morbus lethalis non eſt; non tamen eſt parvi faciendus, ne mors indè ſequatur, multi enim ob doloris vehementiam mori maluerũt, quàm diutiùs torqueri, & noſtrates mulieres parere malunt, quàm dentium dolore corripi, imò ſæpè ægros ad inſaniam adduxit. Si membranulæ, ceu magis nervuli circa radices, ubi inſeruntur, à vermibus, vel à ſalinis, acidiſuè particulis ſtagnantibus torquantur, facilè ſpiritus animales, & totum corpus in conſenſum trahi poſſunt, & ob doloris immanitatem, vigilias, inquietitudinem, aliaque accidentia, vires inſigniter deficere poſſunt, imò non ægrè convulſiones oboriri. Ubi odontalgia cum ſtridore, & febre ardente, ſeu maligna maritatur, mortem portendit.

Curatio.

Curant vulgares dentium dolorem ità: ſi ab humoribus calidis ortum ducat, cephalicam ſecant è brachio ejuſdem lateris, revulſionis gratiâ, ſi materia è capite defluat; vel baſilicam, aut ſaphenam, ſi ab inferioribus aſcendat partibus, tundunt; aut cucurbitulas in ſcapulis ſcarificant. Venas ſub linguâ derivationis cauſâ incidunt. Nonnulli venam pone aurem aperiunt. Quidam aures ſcarificant. Si dolor à frigidis excitetur humoribus, venæ ſectionem minùs convenire fatentur, fluxionis tamen ratione etiam uſurpant quia inter revellentia remedia locum tenere exiſtimant: Verùm tunc minori copiâ ſanguinem detrahunt, niſi plethoriæ ſigna appareant, ratione cujus etiam ſi materia ſit pituitoſa, liberalē venæ ſectionem inſtituunt juxta *Galeni* præceptum qui *in magnis morbis & vehementiſſimis doloribus promptiſſimum remedium eſſe largam ſanguinis miſſionem aſſerit.*

Cœterùm errat *Galenus*, nàm magnus

gnus dolor remedii magnitudinem indicat, non autem venæ ſectionem; ac proindè magnum remedium illud exiſtimatur, quod magnum curat morbum, non quod ſit unum ex univerſalibus præſidiis putatitiis, ut eſt purgans medicamentum, & venæ ſectio apud vulgares. Sit cujuſcumque conditionis remedium, ſufficit, ut magnum curet morbum, ut eſt potus aquæ frigidæ in febre ardente. Nec revulſionis, aut derivationis gratiâ deſunt frictiones, extremorum ligaturæ, crurum lotiones, veſicatoria brachiis, cervici, vel poſt aures applicata. Imo in carpo, ejus manus, quæ eſt è conſpectu, & latere doloris, flammulam, vel ranunculum imponunt.

Si alii à ſanguine peccant humores, purgans exhibent medicamentum humori peccanti accommodatum, in formâ potionis, ſi peccans humor fuerit calidus; ſi verò frigidus in formâ pilularum ſecundum doloris, vel peccantis naturæ exigentiam.

His peractis, ſi materia adhuc fluat, adſtringentibus inhibenda eſt; ſi à capite fluat, fronti, & temporibus *emplaſtrum ex gummi elemi, de maſtiche, myrrhâ, vel contra rupturam* applicant; ſi à partibus inferioribus ſurſùm ſcandat, quæ ventriculi os adſtringunt, & roborant, adhibent. Verùm hæc adſtringentia, & repellentia (poſito, quod verum ſit, quod vulgaris ſententia aſſeverat) non ſine ægri periculo adhibentur, præcipuè ſi fluxio copioſior eſſet, poſſet enim intrò ad fauces irruere, & ægrum ſuffocare. Ceſſante fluxione, diſcutientibus quibus adſtringentia admiſcent, utuntur.

Medicamenta topica in duas dividunt claſſes, vel pro fluxione calidâ, vel frigidâ. In calidâ pro oris collutione varia adhibent decocta *fol. myrti, ros rubr. radic. oxylapath. filicis, tormentillæ urticæ &c.* Vel *ſedi, plantag. lactuc. ſem. papau. alb. hyoſcyami &c. Bulliant in ſufficienti aceti quantitate ad tertiæ partis conſumptionem.* Cœterùm acetum per ebullitionem ob phlegmatis evaporationem fit acerrimum, & nihil differt ab aceto deſtillato. Putant vulgares acetum frigidum, & vinum calidum, & tamen acetum eſt vini ſoboles per ſecundam fermentationem: Id falſum deprehendimus, ſolvit enim corallia, & uniones, quod ſi frigidum eſſet, utique non eveniret. Vitandum itàque eſt acetum, tanquàm hoſtilis gladius in dentium dolore à cauſâ acida, & præcipuè ſi gingivæ ſint ſimul affectæ, quia per ſe dentibus nocet, dolorem adauget, eoſque, ſi corroſi ſint, magis corrodit. Vel prædicta decocta in vino parant ad tertiæ partis conſumptionem, ſed perperàm; nàm volatilis vini ſpiritus abit in auras, & inſipidum phlegma nullius energiæ compos remanet. Multùm prodeſſe exiſtimant aquæ frigidæ in ore retentionem.

In dolore dentium ex frigida fluxione diverſas oris calidas collutiones parant *ex origano, menthaſtro, hyſſope, ligno guajaco, rore marino, ſalviâ, betonicâ, ſampſuco, radice pyrethri, ſem. nigellæ, flor ſtœcad. Arab. &c.* ex quibus variarum decoctionum formulas concinnant. Vel *ex caryophyll. cinnam. pipere, pyrethro, zingibere, nuce moſch. &c. decocta parant in vino guarneto* pro calidâ oris collutione. Vel allium ſub *cineribus coctum* denti dolenti imponunt.

Si dolor ità immanis ſit, ut his præſidii

dijs adhibitis non ceſſerit, ad narcotica deveniunt poſt univerſalia præſidia quæ dolorē ſedant,& fluxionē cohibent, ut eſt *theriaca recens, aut Mithridatium Philonium Romanum, requies Nicolaj &c.*

His omnibus incaſſùm adhibitis, dentem evelli ſuadent, & primò gingivam à dente ſcalpello ſeparant, deindè tenaculâ, vel roſtro corvino, vel pelicano dentem eruunt, & tandèm, expreſſo à gingivâ ſanguine, vino rubro, vel poſcâ ſanguinis fluxum ſiſtunt. Verùm quia nonnulli hanc chirurgiam exhorrent, tunc corrumpentibus, & dentes mobiles reddentibus utuntur, ut dentes manu extrahi poſſint. Hujus farinæ eſt *pyrethrum in aceto maceratum per 40. dies aut tithymali ſuccus*, verùm dentes ſani, ac gingivæ cerâ obductâ præmuniantur, & tantùm dens malè affectus illiniatur, & infra horæ ſpatium digitis eximi poterit. Eodem ferè modo applicari poteſt *gummi hederæ, vel oleæ*, & dens brevi ſpatio in partes diſſilit.

Dentium curatio pro cauſarum diverſitate inſtitui debet, undè ſi dolor ab acido ortum ducit, quæ acidum obtundunt; ſi à ſalſo, quæ ſalſum diluunt, adminiſtrari debent; ſi à vermibus, quæ vermes enecant; & ſi à ſpiritu flatulento, diſcutientibus remedijs facilè curatur.

Purgatio, & phlebotomia in dentiū doloribus adminiſtrari non debēt, quia nihil proſunt, imò maximè obſūt. Coeteri, quos exercent cruciatus vulgares, quibus miſeri torquentur ægroti, ſunt peccatorum pœnæ; *Deus enim, delinquentes in conſpectu ſuo tradit in medicorum manus.*

Convenientia odontalgica erunt liquores, quibus dolentes tanguntur dentes, vel in ore detenti, qui dolorem demulcendi, humoremque dolorificum ad ſe arripiendi energiam habent. Verùm quia quandoque magnus laticis affluxus ad laceſſitam decumbit partem, ut exoticum cicuriet hoſtem, adhibenda ſunt, quæ laticem per aſſiduam exturbant ſalivationem, & hoc modo multoties eum laticis exturbatione doloris cauſam eliminavimus: hujuſmodi eſt *nicotianæ fumus ore exceptus, vel angelicæ radix in ore detenta vel pyrethri*, quam vulgus *radicem ſanctæ Apolloniæ* appellat. Quòd ſi hæc medicamina reſpuantur ob caliditatem ingratumque ſaporem, & præcipuè nicotianæ fumus ejuſvè maſticatio ob prava ſymptomata, quia non omnibus eſt uſus optimum ſuccedaneum erit *maſtichen in ore verſari*, vel eam dentibus premere.

Multùm conferre poſſunt decocta, quibus dentium collutiones fiunt, ut

℞. *Vini alb. generoſi* ℥. v.
radic. hyoſyam. alb. ℥. ij ß.

Bulliant clauſo vaſe, & colaturâ calidè os abluatur. Vel fiat oris collutio *ex decocto radicis hyoſcyami, & ejuſdem ſeminis, ac ſem. lactucæ, & papaveris albi ex vino cum opij* ℈. ß. Aut *decoque hyoſcyami radicem cum herbâ perſicariâ in aceto*, & calidè collue, & efficaciſſimè dentium dolores ſiſtuntur; in hyoſcyamo enim, receptaculum, ſeu ſiliquæ ſeminis dentis maxillaris figuram habent: ideòque *radix, ejus oleum, ſemen ſeu liquor expreſſus* inſigne eſt odontalgicum. *Decoctum comarum ſabinæ* calidum per aliquod temporis ſpatium in ore detentum dentium dolorem demulcet cauſam extrahit, & ſi fortè in dentis cavo vermiculi cœlentur, illi ſimul extrahuntur, & exterminantur

Si hoc quandòque non juverit, ad *lapidem prunellæ in rotulas fuſum* confugiendum eſt, quarum una in ore ad dolentem dentem retenta multam extrahit ex ore ſalivam, cum qua doloris cauſa plerùmque eliminatur.

A quacumque cauſâ oriatur dentium dolor, ſequentibus odontalgicis non tantùm demulcetur, verùm etiam tollitur; ità eſt *radix lapathi acuti in taleolas ſecta, & exſiccata*, & denti dolenti impoſita: Verùm vere ante germinationem colligi debet. Magnæ efficaciæ erit *oleum buxi*, tàm per deſtillationem à retortâ, quam per deſcenſum, ſed pluris facimus *oleum ligni Heraclini, ſive ligni corylini*. Idem præſtat *oleum camphoræ, & cinnamomi*, in quo goſſypii fruſtulum intinctum denti admoveatur, verùm ſi dens carioſus fuerit, illius cavo inſeritur.

Si dentium dolor ſit vehementiſſimus, narcotica expoſtulat, ità eſt *camphoræ ſpiritus*, in quo applicando, cavendum eſt, ne gingivæ à menſtruo erodantur; undè aliqui utuntur *camphorâ ipſâ in mortario ſolutâ cum vino, vel vini ſpiritu*, ſed vinum quandòque ſuſpectum eſt ob aciditatem, quæ ſemper in eo experitur; ideóque in odontalgicis medicamentis majoris ſuſpectionis erit acetum, quandò dolor ab acido ortum ducit. Interdum recurrendum eſt ad vulgaria opiata, quæ, ut citiùs penetrent, diſſolvi poterunt cum *aquâ ſalviæ, roris marini &c.* cum quibus etiam ſolvitur quandòque *opium cum croco miſtum*. Solvunt interdùm dentium dolorem ſuffumigia ex opiatis, ut *ex ſeminibus hyoſcyami*. Proſunt etiam ſuffumigia *ex ſuccino, vel ejus oleo*, vel applicatur ſpecificum *gummi animæ* cum goſſypio. Aliquandò admovetur *oleum caryophyllorum, juniperi, roris marini, nucis moſchatæ, guaiaci, ſpicæ &c.* quæ miſcentur etiam cum camphorâ, & opio, ut

℞. *ol. caryophyll. gutt.* ij.
camphoræ parum.

miſce in mortario, & cum goſſypio denti impone. Vel

℞. *camphoræ* ℈. ß.
opii gr. iv.
Spiritûs vini ℥. ij.
aquæ ſalviæ ℥. vj.

miſce, & calidè detineatur in ore. Efficaciſſima erit *tinctura laudani opiati*. Vel indatur denti, ſi carioſus, vel perforatus fuerit, *pilula de laudano opiato, vel de cynogloſſâ*.

Reſpiciendum eſt etiam quàm maximè ad cauſas, nàm aciditas dentem inficiens, tollitur *oleo caryophyllorum, portulacæ &c.* & ſic in aliis procedendum appropriatis remediis. Interdùm ex dolore inflammatio vicinarum partium procedit, & tunc medici vulgares putant doloris cauſam eſſe calidam, & cavendum eſt in hoc caſu à medicamentis, quæ nimium calorem excitare valent.

Si dens dolens ſit carioſus, ejus dolorem demulcet ſequens electuarium, ut

℞. *Radic. biſtortæ, &*
pyrethri ana q. ʋ.
alum. uſti parum

contunde invicèm, & cum ſuff. mellis quantitate fiat electuarium, cujus quantitatem piſi cavo denti immitte. Sedat dolorem, laticem extrahit, & vermiculas enecat.

Pro certiſſimo experimento habemus contra dentium dolorem *Rana terreſtris tibias optimè à carnibus mundatas*, quibus ſi dolens tangatur dens, om-

nis

nis abigitur dolor. Itèm *dens ex maxillâ mortui* evulſus, & cum radice ſuâ dẽtẽ dolẽtẽ tãgẽs, dolorẽ tollit, & dentẽ glacie frigidiorem reddit, qui temporis tractu vel fruſtulatim cadit, vel ad priſtinam abit temperiem.

Si à vermibus dolor excitetur, hos enecat *ſabinæ*, *abſynth. tanaceti*, *vel prun. ſylveſt. cum radice angelicæ*, & *ſemine zedoariæ decoctum* pro gargariſmate. Alii commendant *fumum halicacabi*. Quidam *fumum ſeminis hyoſcyami* per infundibulũ ad dẽtẽ dolẽtẽ exceptum unicè prædicant. Itèm omnia amara, ut ſunt *myrrha*, *aloë*, *colocynthis centauria minor &c.* Ad vermiculos fallendos, & eliciendos quandòque *dulcia* proſunt, ſic mel denti carioſo impoſitum vermes allicit.

Dentium dolor primis menſibus gravidis quandòque moleſtus eſſe ſolet. Oritur iſte dolor à ſpiritu ſalſo, vel acido ex ſanguinis redundantiâ, non verò ob menſtruorum retentionem, cùm gravidæ menſtruis non tententur, irruente in nervulos, vel membranas, à quo contrahuntur, & ex contractione dolor. Dentium dolor in nonnullis eſt certiſſimum graviditatis ſignum. Ceſſant hi dolores ut plurimùm temporis progreſſu, ut ceſſare ſolent alia geſtationis ſymptomata, quæ in conceptionis principio moleſta eſſe conſueverunt. Sedatur dentium dolor in geſtantibus remediis ſuprà notatis; Si verò gravior ſit eodem modo ſuccurrendum eſt, ut ſuprà notavimus.

Si omnibus hiſce remediis dentium dolor non cedit, vel poſt aliquod temporis intervallum recurrere conſuevit, quia dens valdè exeſus, vel carioſus fuerit, optimum, & infallibile remedium erit, cum ferro extrahere, quo extracto, ſtatim omnis vulgarium fluxio evaneſcit, & dolor non ampliùs reverſurus remittitur.

CAP. XXXVII.

De Dentium Stupore.

Dentium ſtupor, græcis hæmodia, eſt moleſtia, qua dentes tactus ſenſu vitiantur, & ità ſtupentes evadunt, ut non niſi magnâ cum moleſtiâ cibum commaſticare queant.

Signa.

Malum hoc ità dentes occupat, ut non ſolum mandentes ex eo intolerabiliter doleant, verum etiam nec cibum mollem mandere poſſunt, imò nec digitis ſuis æger attingere præ dolore vix ſuſtineat. Quapropter perperàm dentium ſtupor appellatur, qui eſt ſenſûs abolitio, ſed potiùs ad dolorem pertinere videtur. Vndè rectè *Capivaccius* hæmodiam dolorem dentibus propriam eſſe aſſerit.

Cauſa.

Galenici in dentium ſtupore intemperiem frigidam nervos antedictos infeſtare autumant, quam frigida etiam externa occurrentia adaugere credunt. Horum nonnulli velint nolint, etiam ilia crepent, ad ſaporem acidum confugiunt, verùm dentium temperiem immutantem, ad quem etiam auſtera referunt.

Stuporis dentium cauſam ab acidis, & auſteris provenire aſſeverâmus; hæc nàmque non modo ex particulis acutis,

ſed etiam hamatis conſtant, quæ ità fibras, & nervulos nimium, conſtringunt, & rigidos reddunt, ut ſpiritus ſimul ligentur, nec ob fibrarum, & nervulorum rigiditatem liberè moventur. Vndè fibræ, & nervuli nimis tenſi ad quemcumque leviorem contactum moleſtè moventur, ut vi quadam flectantur, quam moleſtiam ſpiritus advertentes, communi ſenſorio offerunt cum quadam ineptitudinis ad motum ideâ, & ſtuporis perceptionem excitant. Hujuſmodi particulis abundant fructus valdè acidi, acerbi, & auſteri, ut pruna ſylveſtria, omphacium, cornum, amarenæ, mala limonia, citria, aurantia, cotonea, ribes, & alia poma immatura, & acerba. Itèm potus vini acidiuſculi, aceti, ſpiritus vitrioli, ſulphuris &c. ad quorum comeſtionem, aut hauſtum facilè ſubſequitur hæmodia. Similiter ſaccharata hunc peregrinum acorem producere ſolent, quia occultum in ſe habent acorem. Id etiam evenit ab humoribus acidis vomitu rejectis, quod multis affectione hypochondriacâ, vel ſcorbuticâ laborantibus aceidiſſe obſervavimus, qui tàm acida vomitu rejecerunt, ut dentes ſtupidi iis ità indè evaſerint, ut per integrum diem vix aliquid comedere potuerint. Sic & affectus iſte, quod mirum, ab imaginatione ſæpè oboritur, quando alium res acidas, & acerbas maſticantem videmus, aut tetricum, & aſperum ſonum audimus; nàm imaginatio furtivo modo movet in corpore humores, & eos præcipuè, qui cum re, quam imaginamur, aliquam habent analogiam. *Hieronymus Fracaſtorius* tamen *de ſympath. & antipath. cap.* 14. ad auditûs organum affectum cauſam refert, inquiens: *Similiter & ſi acutus valdè ſit ſonus, & ſtridulus, applicatio vim patitur, quaſi in angulo facta, tùm membrana auditus quaſi icta offenditur, undè contrahitur repentè, ac cum eâ ſimul & nervuli quidam uſque ad radices dentium, in quem locum ſubitò incidens novus aër horrorem quendam circa dentes facit.*

Prognoſis.

Dentium ſtupor eſtò moleſtus ſit, non ſemper difficulter curatur; ſæpè namque nullis adhibitis remediis abſque ullo dentium damno ceſſat.

Curatio.

Curant vulgares dentium ſtuporem quibuſdam remediis ſpecificis per experientiam obſervatis, ut *portulacâ viridi maſticatâ*, cujus ſuccus lentore ſuo dentibus adhærens, aciditatem è dentibus extrahit. *Rhaſis amygdalas amaras, & ceram maſticatam* commendat, quia unctuoſitate ſuâ illam congelationem remittere credit. Alii *radices glycyrrhizæ, aut pineas, avellanas, juglandes* extollunt, quibus aciditatem obtundere imaginantur. Nonnulli *caſeum recentem, aut vetuſtiorem, vel calidum ovi vitellum* laudant. Pleriſque *panem è furno calidè extractum maſticandum* exhibent, vel oris collutionem cum *vino calido* præcipiunt. Verùm ſi dentium ſtupore laborans maſticaverit panem è furno calidè extractum, calidum ovi vitellum, caſeum recentem, vel vetuſtiorem, poterit utique hos deglutire, & optimum vini cyathum ſuperbibere, & ire dormitum, & ſic manè à dentium ſtupore immunis erit. *Ioannes Hart*

Hartmannus in dentium ſtupore jubet, ut ſtupidi dentes *ſale fricentur, vel maſticetur pannus Laneus, vel piloſus pileus:* Verùm errant vulgares, nàm ſtupidi dentes non tantùm cibum mollem mandere non poſſunt, verùm etiam nec tangi, undè ſi ſuprà enarrata maſticare poſſent, utique nullâ moleſtiâ cœtera alimenta contererent. Præterea his nulla virtus ineſt acidum diſſoluendi, infringendi vel corrigendi.

Hæmodiam curant remedia, quæ particulas acutas, & hamatas non ſolùm hebetant, ſed quæ emolliunt, & fluxiores reddunt fibras nervoſas, & eas blandè commovendo reficiunt, ne ulteriùs rigeſcant. Hæc curatio non modò producti eliminationem reſpicit, verùm etiam cauſæ, quæ ſi interna ſit, auferatur remedijs millies à nobis decantatis. Producti curationem perficit *decoctum ſalviæ, ſampſuci, bacearum lauri, vel eſſentia ſalviæ, roris marini, tinctura juniperi, vel balſamus Peruvianus* cum goſſypio denti affecto applicatus. Omnium optimum eſt *urina hominis calidè dentibus adhibita, vel ſal armoniacum in aquâ portulacæ ſolutum,* & applicatum. Vel omnium remediorum optimum eſt, ſi ſtupidi dentes *alkalibus* fricentur, in quorum defectu os *lixivio* colluatur, vel *vini ſpiritu, vel oleo tartari per deliquium*, ſi tangantur.

CAPUT XXXVIII.

De fœdo dentium colore, & Sorditie.

Dentes candidos, & nitidos natura efformavit, quid enim pulchrius eſſe poteſt os albis dentibus præditum ſpectare? Profectò videtur naturæ ærarium, in quo prodentibus tot margaritæ ſpectantur, & tamen quos natura dealbavit, incuria nigricavit! Quid abominabilius eſt dentes nigros, vel lividos, vel fuſcos, vel fœtentem mucilaginem, tartareumque tophum habentes aſpicere? Equidèm dentes ità ſordidi hominem dedecorant, & adſtantibus nauſeam pariunt. Quiſque dentes candidos & eburneos habere poteſt, cùm ex incuriâ tantùm hic proveniat affectus, ſi debito mundentur modo, & in ſuo conſerventur tenore.

Signa.

Signa ad ſimplicem oris hiatum ſunt ità manifeſta, ut ea deſcribere non oporteat.

Cauſæ.

Vulgares dentium fœditatem, & ſorditiem humoribus vitioſis, in illorum ſuperficie hærentibus refundunt, quod ſi verum hoc eſſet, tantùm cachexiâ laborantes hoc afficerentur malo; & vaporibus ſurſùm exhalantibus, quod etiam à veritate alienum cognoſcimus, nàm vapores ſurſùm exhalantes in ſimplicem ſe condenſant aquam; crebro dulcium eduliorum uſui, & hoc malum ſolùm nobilibus, & magnatibus eſſet familiare: Verùm id credimus anile eſſe inventum ad arcendos pueros à dulcium eduliorum uſu; fructuum nigrorum, ut ceraſorum, myrtillorum, mororum &c. maſticationi, quaſi potus & ſaliva talem nigredinem ſuperficialem diluere non valerent. Prætereà qui tales nigros nunquàm deguſtarunt fructus, cur tali laborant effectu?

Crapulæ nonnulli refundunt, quod maximè canibus, & ibus, cùm voraciſſima, & omnivora ſint animantia, hoc contingeret malum. Multi frequenti lacticiniorum uſui & præcipuè, caſeo putrido, alij cibis nimiùm calidis & alijs ſexcentis anilibus fabulamentis. Qui incuriæ, & mundificationis dentium neglectui tribuunt, de medicamēto agunt præſervativo, non verò de hujus morbi cauſâ.

Non negaverimus tamen ab argenti vivi ſuffumigio, & inunctione, in lue Venereâ, dentium fœditatem provenire, ſicut etiam à mercurio coſmetico, vel ſublimato in aquâ ciſternæ ſoluto, cum limonum ſucco, ovi albumine cucurbitæ ſeminibus, & camphorâ, quibus Neapolitanæ mulierculæ pro dealbandâ facie utuntur, plerùmque dentes fædo imbui colore, quia poris ſe inſinuat, & temporis tractu dentes inficit, quomodò id accidat, ex infrà dicendis eruitur.

Poſt quàm tartarus, ductore *Paracelſo*, in medicinam fuit ingreſſus, non defuère medentes, qui morborum myriades tartaro adſcripſerunt, & tartaro quoque fœdum dentium colorem, & ſordes tribuêre; ac proindè voluit Paracelſus ciborum tartarum tanquàm propinquiorem in dentalem lapidem tranſire, potûs verò tartarum in renum & veſicæ calculos: putabat enim nil cibalis tartari ad renes, & veſicam pertingere, & reverà tartareum lapidem dentibus obnaſci cernimus, tartaro correſpondentem, nihilominùs in cibo reperiri negamus, &

Primò, febricitans, qui triduo, vel quatriduo nihil edit, aut maſticat, in dentibus lapideſcentem contrahit mucilaginem, imò copioſiorem; quàm ſi benevalens comederet; conſtat itàque mucilaginem lapideſcentem circa dentium radices, quà extra gingivam ſe offert, non eſſe ciborum tartarum.

Secundò, qui nihil edit, & bibit, niſi per infundibulum ob oris, palati, linguæ, faucium &c. defectum, nihil maſticat, neque alimentum dentes attingit, & tamen quotidiè dentes incruſtantur, non aliàs quàm comedens, & bibens.

Tertiò, ſiquis in ſingulis comeſtionibus os, & dentes exquiſitè abluat, fricet, abſtergatque manè tamen novum lapideſcentem, olidumque lentorem circa dentes reperiet, qui ex cibo remanſiſſe nequit.

Quartò, ſi tartarus ciborum eſſet ſoboles toties eſſet diverſus, quoties cibi diverſi.

Quintò, qui ſimplici pane, & aquâ jejunant, non aliter ac qui panem, carnes, caſeum &c. comedunt, æquè in eodem olido conveniunt lentore. Conſtat igitur vanum eſſe Paracelſi de tartaro circa dentes commentum, cùm alimenta tartari ſint inſontia, ut fuſiùs probet *Van-Helmont*.

Pro noſtrâ ſententiâ cum ſuprà citato dicimus, quòd lingua tunicâ amicitur tenui & poroſâ, ut ſapores penetrent, ejuſque ſubſtantia eſt mollis laxa, rara, & ſpongioſa ad imbibendos ſapores aliquo madore vectos. Hæ poroſitates inter madendum madore replentur, non tamen tartaro, ſed ſolidâ ciborum ſubſtantiâ. Imò ſi abradatur iſta ſordes à linguâ, non acquirit dentalis lapidis duritiem, licet areſcat; fœtet tamen, ſed non pro dentalis lapidis odore cadaveroſo. Si mox poſt partum lingua abradatur, vel duriori fricetur linteo, manè minus mucilaginis iterùm abra-

des,

des, ſed non minus olidæ. Hæc linguæ ſaburra non minùs ex ſolidis cibis, quàm ex ſalivâ & totius corporis recremento oritur, quod dentibus per ſucceſſivam incruſtationem obducitur. Hinc ſi dentis cavo detineatur cibus per noctem, hoc recremento imbibitus utique foetidiorem anhelitum expirabit, ac abraſa mucilago. Sic quoque inter gingivas, & maxillam ut ut à cœnâ os ablueris ſingulo mane alba quædam mucilago coacervatur, quæ deindè linteo abſterſa, & exſiccata, proprio olet fœtore. Hæc mucilago dentibus in primo ortu alba adhæret, quæ pedetentim flaveſcit, & deindè in duritiem accreſcit in dẽtibus, à quorum gingivis lutea incipit, & in dente non rarò nigris manifeſta maculis, imò nigrum, & carioſum efficiet dentem.

Verùm aliqui contra noſtram ſententiam ità inſtare poſſent: Iſte tartarus omnium dentibus æqualiter abſque ullâ exceptione adnaſci deberet, eo quod in omnibus omnia ſuprà enarrata æqualiter concurrant; nihilominùs plures ab iſto lapide immunes habent dentes, & præ omnibus Æthiopes.

Reſpondemus, quòd Æthiopes, quorum gingivæ in acutam deſinunt cuſpidem non facilè lapidem efficiunt; contrà verò quibus gingivæ tument cruentæ, in obtuſum deſinunt, & malè dentibus aſſociantur, ijs frequens coacervatur ejuſmodi lapis.

Prognoſis.

Sicut albi dentes non tantùm venuſtati, verùm etiam propriæ conferunt valetudini, ita nigri, & ſordidi olidam eructant animam, & ſæpè in corruptionem, cariem, caſum, & in gravia degenerant vitia, quia perpetuò inter mãdendum detritu fætidum quid, & abominabile emittũt, quod cum cibo & ſalivâ in ſtomachum deſcendit, & nihil boni ibi moliri poteſt. Prætereà in febricitantibus vehementem ſignificat febrem in dentibus lentor, ut habetur *aph. 55. ſect. 4. quibus per febres circa dentes lentor quidam obnaſcitur, ijs vehementiores ſunt febres.*

Curatio.

Noſtri vulgares hujus affectûs curationem aggrediuntur à cauſâ antecedenti, quaderè ſi pravi humores in ventriculo redundantes huic malo anſam dederint, eos purgantibus auferunt ſi intemperies, eam corrigendam exiſtimant, & interim optimam victûs rationem præſcribunt. Sed ſicut in cauſâ inveniendâ cœcutiunt, ità quoque in applicandis remedijs allucinantur. Eſt malum topicum, & non à toto, vel ab intemperie impertitum.

Quò ad topica, pro dentium vitioſo colore emendando, & ſorditie tollendâ uſitatiſſima habent dentifricia, quæ in diverſas concinnant formulas ex ſequentibus, ut *oſſibus ſepiæ, raſurâ eboris, à labaſtro, pumice ignito, c. c. uſto, corall. margarit. prep. ocul. cancr. Lapide ſpongiæ, teſtis ovorum, cochl. uſtis, ſilicibus combuſtis, arenâ albâ, ſale toſto, tartaro calcinato, alumine uſto*, & his ſimilibus, ex quibus pollinem efformant, & ne pulveris dentifricij ingredientia cognoſcantur, addunt *cinnam. flor. roſ. moſch. &c.* etiam in pulverem redacta ad ſuavem conciliandum anhelitum.

Nonnulli ad dentes dealbandos, & abſtergendos tanquàm arcanum, commen-

mendant *carbones*, & *cineres ſtipitum roris marini*, quibus alij pro certiſſimo experimento præferunt *nicotianæ cinerem*.

Optima quidèm nobis videntur hæc vulgarium dentifricia ad dentes dealbandos, ſordeſque tollendas, quia omnia ex albis, vel uſtis toſtis, calcinatis, & igne exaltatis conſtant, ſed non reſpondent dicta promiſſis; imò magis obſunt, quàm proſunt, quia malum hoc ſemper tumentes, cruentæ, malè dentibus aſſociatæ, eroſæ, & exulceratæ gingivę ſugerunt, quæ in dentifricijs non poſſunt non excoriari, cruentari, & magis à dentibus diſſociari, undè poſteà ob alimenti degenerationem uberior fœtentis mucilaginis, nigredinis, tartareique tophi cenſus emanat. Innumera ferè proponuntur à vulgaribus medicamenta ad dentes dealbandos & ſordities abigendas, ſed nullius, vel parvæ efficaciæ, quia rancidæ medicinæ ſunt ſoboles, & tantùm tonſoribus digna ut quiſque experiri poteſt.

Nos paucioribus erimus contenti è chymico depromptis penu, quæ in inſtanti fœdos dentium colores auferunt, illos ab omni liberant ſorditie, & carie præſervant. Talia ſunt *vitrioli oleum, vel ſpiritus, vel oleum ſulphuris per campanam*, attamen aquâ fontanâ diluuntur, in quibus bacillus, in cujus cuſpide obvolutum ſit goſſypium, immergendus eſt, & dentes, fricandi, ac deindè linteo detergendi. In magnâ dentium ſorditie purus ſpiritus, purumque oleum uſurpari poterit, ſi verò ſtuporem contraxerint, ſupra enarratis cap. de dentium ſtupore auferes. Solent quandòque adeò magno dentalis lapidis proventu obduci dentes in quibuſdam, ut nulla eorum diſtinctio ampliùs appareat, ſed unius tantùm oſſis ſpeciem præſeferant, tunc his minimè cedunt, ideòque prius ſcalpris, vel alijs inſtrumentis ferreis, aut potiùs argento paratis dentalis removendus, & abradendus eſt, deindè facilè dealbantur. Si fœdus color, & ſordities ſuperficialis ſit præſtans erit limonum, vel citri ſuccus; omnibus tamen palmam præripit *ſalis ſpiritus aquâ communi temperatus*, quia præter dentium dealbationem, quam in momento efficit, eos à carie, & gingivas à putrefactione præſervat ob balſamicam energiam.

Nonnulli *aquam fortem communi aquâ temperatam* commendant cum penicillo denti appoſitam, ſed nullatenùs eſt uſurpanda, quia eſt corroſiva cum venenatâ indole & gingivas corrodit, & cauſticat; maximæ tamen efficaciæ *eſt aqua aluminis*.

Sunt nonnulli, qui pro præſervatione ſingulis diebus unâ, vel alterâ olei vitrioli guttulâ gingivas, & dentes leviter fricari commendant: ſed perperàm quia certum eſt conſervari dentes, & ſubtiliari ſimiliter, ac tandèm effringi, ut multoties obſervavimus. Itàque nos pro præſervatione dentes ſemel dealbatos, & à ſordibus mundatos non iterùm attingi imperamus, ſed nè impoſterùm fœdum contrahant colorem, à cibis, & ſordibus mundandi ſunt, non autem cultri acumine, ne lædantur, ſed dentiſcalpijs flexibilibus, & poſt cibum os aquâ abluatur, & dentes indice fricentur, deindè mappulâ abſtergantur. Verùm hæc cura eſt nimis moroſa, ſufficiet in faciei ablutione, quolibet manè os colluere, dentes indice fricari & linteo abſtergere.

CAP.

Cap. XXXIX.

De Dentium mobilitate, & Caſu.

VAcillant dentes, cùm ſuis non firmiter adhærent alveolis, ſed hùc, illucque moventur, & digitis ab uno in alium locum moveri, ac contorqueri poſſunt ut facilè eos eximere poſſis, quod malum non infrequenter inciſorijs accidit, quia unâ nituntur radice. Quandòque excidunt, ſed rariùs; interdùm per aliquot dies ſolummodò vacillant, & poſtmodùm priſtinam ſuam recuperant firmitatem, nec ampliùs moventur, ſed firmiter ſuis adhærent alueolis, quemadmodùm clavi in ligno.

Signa.

Signa; ex his, quæ diximus, facilè eruuntur, nàm non firmiter adhærent dentes, ſed ità moventur, ut non tantùm digitis eximi, verùm etiam linguâ è gingivis eliminari poſſe videantur.

Cauſæ.

In aſſignandâ mobilitatis dentium cauſâ non diſcrepant vulgares à recentioribus, recenſent nàmque gingivarum laxitatem, aut eroſionem ab humoribus quantitate peccantibus inductam, ut ità dentes non ſatis arctè & firmiter à gingivis amplectantur.

Duplex eſt cauſa, quæ dētes reddit mobiles, una interna, altera verò externa; interna eſt nimia prava humiditas, ſive liquor lymphaticus, & ſalivalis in gingivas, dentium radices & nervos effuſus, undè poſtmodùm molleſcunt, relaxantur, flacceſcunt, corroduntur, & excidunt. Ità videre eſt in cinnabaris fumo, hydrargiri inunctione, qui pthialiſmum ſemper excitant, & dentes quandoque ità ſupra modum relaxant, & corrodunt in quibuſdam, ut omninò excidant, & in malè præparatis medicamentis mercurialibus introaſſumptis, quæ quandòque ſalivationem inducunt, denteſque mobiles reddunt, at nunquàm cum dentium detrimento, quia eductis per pthialiſmum pravis humoribus, dentes refirmantur. In ſcorbuto contingit dentium mobilitas à gingivis laxis, tumidis, & corruptis. In lue venereâ vacillant, quia gingivæ ab exaltato ſalis nutrimento diminuuntur abſumuntur, & dentes gingivâ denudantur. In fumis mineralium venenatis frequentiſſimè aurifabris, argentarijs, & metallorum fuſoribus dentium mobilitas accidit. Vacillant in copioſiori alimento, cùm gingivæ magis expandantur, ùt in pueritiâ, & juventute contingit, in quibus dentes minores non reſpondent dilatatis alueolis. Vacillant quoque in alimenti defectu, in quo dentium alueoli ampliores redduntur, & præſertim ſi prava coacervetur humiditas, ut in ſenibus, & convaleſcentibus videre eſt. Primores dentes omnibus pueris ante ſeptennium vacillant, ſed non omnes ſimul, verùm unus poſt alium & omnes præter maxillares iſtam patiuntur mobilitatem, tandèmque ſponte excidunt, quia ſuccreſcente alio, è foueâ alimento privantur, & propulſantur. Hic nos non agimus de hac naturali mobilitate, ſed de morboſâ à cauſis ſuprà enarratis provenientc. Externa denique cauſa

eſt violenta dentium contuſio, vel alliſio.

Prognoſis.

Dentes vacillantes, per aliquod tempus refirmantur, at ſi diù vacillent, ſolent tandem penitùs excidere, ideòque non paruifaciendi, denotant nàmque magnam gingivarum putrefactionem, cui ſi opportuno tempore non conſulatur, eorum caſus expectandus eſt, nec alij in elapſorum locum ſuccreſcunt, præterquàm in pueritiâ. Hinc nõ modò pulchritudinem imminuit, ſed loquelæ & maſticationi obeſt.

Curatio.

In dentium mobilitate curant vulgares, ut dentes in ſuis alueolis firmentur, ac proindè humores peccantes evacuant vel catharticis, vel ſalivantibus, & poſtmodùm gingivas nimis laxas corroborant, & adſtringunt gargariſmate ex *decocto fol. meſpilor. plantag. myrth. ſorb. ſalviæ, prunellæ facto in vino rubro.* Vel eas adſtringunt *decocta cupular. gland. flor. balauſtior. roſ. fol. quercûs in vino rubro ſtictico facto, additâ aluminis portione.* Vel linimento *ex ſang. drac. acaciâ, corall. prunis ſylveſtribus immaturis, radice tormentill. & alumine uſto, melle roſaceo exceptis.* His & alijs ejuſdem conditionis medicamentis gingivas adſtringere, dentes arctiùs firmari & retineri credunt.

Dentium mobilitatis curatio pro cauſarum diverſitate diverſa inſtituitur; quapropter ſi à ſcorbuto ortum duxerit, curatio ad ſcorbutum dirigenda eſt; vitioſi humores expurgandi ſunt, admiſtis ſemper herbis anti-ſcorbuticis, quales ſunt *Naſturtij aquatici, cochleariæ, becabungæ folia, armoriacæ radices &c.* & adhibentur, quæ de gingivarum exulceratione, & eroſione ſuo capite propoſuimus, ſed præ cœteris ſequens prodeſt, ut

℞. *Tinctura gum. laccæ* ℥. ß.
flor. aquileg. ʒ. j.
ſpiritûs cochleariæ ʒ. ij. *m.*

hoc os, gingivas & dentes colluito.

Si in lue Venereâ à fumis, inunctionibus, & alijs medicamentis mercurialibus vacillent dentes, tunc os colluendum eſt *aqua Anti-Venereâ n. d. vel decocto ligni ſancti, ſalſæ parillæ parato cum vino, maſtiche,* & quidem alio fortiter adſtringente à nobis infrà proponendo.

Si ab alimenti defectu, ut in ſenibus, nullum adheberi poteſt remedium, inconvaleſcentibus verò facilis eſt reparatio.

Si dentium mobilitas à nimiâ humiditate oriatur, curatio perficienda eſt exſiccantibus, & adſtringentibus; attamen vitanda ſunt, quæ dentes denigrant, ut ſunt *granatorum cortices, balauſtia, galla, vitriolum &c.* Ad humiditatem verò educendam maximoperè valent ſalivantia *ex maſtiche, radice pyrethri. angelicæ, Zinziberis, fumo nicotianæ &c.* Vel quæ lymphæ ſuperfluitatem exturbant, vel medicamenta diaphoretica ſatis cognita, poſtmodùm ſalinæ particulæ gingivis, & dentibus hoſtiles corrigantur, vel diluantur. Adſtringunt, exſiccantque ſequentia decocta pluries experta, ſi ſæpiùs quotidiè eluantur dentes, quia rurſùm figuntur.

℞. *Glandium* ʒ. j.
gallarum ℥. ß.

alum.

alum. uſti.
ſucc. acaciæ ana ʒ. ß.
fol. roſ rubr. m. ß.
Coque in vini rubei lib. ij. clauſo opt. vaſe & cola.

Sequens noſtra aqua eſt expertiſſimo ad dentes mobiles, & carne nudatos, ut immobiles reddat in ſuis alueolis, & carne veſtiat & nunquàm ægros tali affectu laborantes felici defraudavit eventu, & poteſt fieri tàm per decoctionem, ſed in minori doſi, quàm per deſtillationem, ut

℞. *Fol. ſalviæ,*
roris marini,
ſorb.
oleæ,
myrtill.
piloſell.
flor. roſ. rubr. incompletar. &
balauſt. ana m. j.
radic. biſtort. ℥. ß.
ſymphyt. mai. ℥. j.
nuc. cupreſſ. num. xvj.
ſantal. rubr. &
cortic. citri ana ℥. ß.
macis, &
myrrhæ ana ʒ. j. ß.
ſang. drac.
gummi Arabic.
maſtich. &
tragacanth. ana ʒ. ij. ß.
ſarcocoll. ʒ j.
alum. uſti ℥. ij. ß.
pyrethri ʒ. ij.

contundenda contundantur, & incidenda incidantur, quibus ſuperfunde vini nigri lib. x. ſtent in calore digeſtionis, & per cucurbitam vitream, cui recipiens adaptetur, deſtillentur ſ. a.

Vel ſequens decoctum miræ efficaciæ à nobis expertum pro dentiũ collutione adhiberi poteſt, quos firmiſſimos reddit,

℞. *Ariſtoloch. rotundæ,*
triſſaginis,
ſtellariæ ana m. ß.
lentiſci.
hypociſtidis ana ℥. ij
cupular. gland. ℥. ß.
acaciæ, &
ſang. drac. ana ℥ j. ß.
radic. angelicæ ʒ. ij.
nuc. cupreſſ. num. IV.
maſtich. ʒ. j.
alum. uſti ℥. ij.

Infundantur in vini nigri auſteri lib. vj ſtent in loco calido per biduũ, deinde bulliant lento igne, clauſo vaſe, quo refrigerato, cola. & utere *vel deſtilla ſ. a.* & utere.

Johannes Baptiſta de la Porta ſequentem aquam pro dentium mobilitate extollit:

℞. *Herbar. ſalviæ,*
urticæ,
roris marini,
tormentillæ,
nuc. jugland. benè lotar.
& contuſar. ana m. iij.
flor. ſalviæ,
roris marini,
roſ. rubr.
fol. prunell.
plantag.
ſummit. rubi,
marrubij ana m. ij
ſem. myrtill. lib. j.
hypociſtidis ℥. iij.
coriand. prap.
cortic. citri ana ʒ. ij.
cinnam. ʒ. iij.
nuc. cupreſſ. num. x.
boli armen. &
maſtich. ana ℥. ij.

Inciſa, & contuſa infundantur in ſuff. quantitate vini nigri auſteri per triduum

deindè fortiter exprimantur. Expreſſum indatur cucurbitæ vitreæ, deſtilletur lento igne. In deſtillato ebulliant, clauſo vaſe, alum. ℥ij. cola, & ad uſum ſerva.

Qui mobiles habent dentes, non multùm garriant; nec digitos, vel linguam ad dentes impellant, nec frigidum admittant aërem, nec res maſticent duras, ſed pulticulam, vippam, juſcula, ova ſorbilia, vel alios hujuſmodi ſumant cibos, in quibus non forti opus eſt maſticatione.

Si ità vacillent, ut firmari nequeant, ne fiant edentuli, ad firmam ementiendam ſtructuram per aureum filum fiat allegatio; attamen cautè inſtituenda eſt, ne inflammatio ſequatur.

Dentium caſus reſtituitur ex ſemine in alveolo latente, alveoli implentur, & ità defectus reparatur; quamdiù ſemina intra gingivas latent, novi poſt priorum caſum facilè renaſcuntur, & hac de cauſâ in occidua ætate renaſci ſolent, ſed hoc rariſſimè contingit. Ad dentium itàque caſum reparandum edentuli inſititios dentes ex ebore, vel dente hippopotami fabricatos in illorũ locũ ſuſtituunt non tantùm in venuſtatis gratiam, ſed & in articulatæ locutionis, quia edentuli quaſdam literas pronunciare nequeunt v.g. T. & R. ubi lingua ampliata prioribus dentibus inniti debet.

CAP. XL.

De Difficili Infantium dentitione.

Dentium germina in utero generantur poſt maxillarum generationem, in quibus imperfectè latent; (rarum eſt enim infantem naſci dentatum) ne ſugens papillam lædat; undè in abortu, vel in infantulo recèns nato dentes exigui erui poſſunt. Erumpunt extra gingivas circa menſem ſeptimum, vel feriùs, & quidèm primò inciſorii, quos aliquo temporis curriculo ſequuntur canini, & tandèm maxillares. Eorum eruptio eſt naturæ opus, quæ illos propellit, & eo tempore, quo erumpunt in infantibus, ex illâ gingivarum continui ſolutione plures affectiones præternaturales tenellos affligunt, infantes; hi enim primò magnum in gingivis ſentiunt pruritum, deindè quaſi aculeo gingivæ, dùm ab aculeatis illis perforantur oſſibus, punguntur, undè vehementiſſimus dolor, tormina, diarrhœæ ex viridi flaventes, terrores, inſomnia, vigiliæ, gingivarum inflammationes, febres excitantur, & ex divulſione, & contractione convulſiones, quas imperiti vulgares pro epilepſiâ accipiunt ob oris ſpumam, & indeſinentem ſalivationem. Id maximè accidit, cùm canini erumpunt dentes, qui vulgò ocularii nominantur, undè vulgatò dici ſolet proverbio: *Parentes de liberis gaudere non poſſe, donec dentes ab oculis editi ſint.*

Circa ſeptimum annum alia fit dentitio, quia alveoli creſcunt, & ampliantur, ac lactis dentes tùm temporis molliores vacillant, & excidunt, ac alii grandiores, firmiores, & duriores prodeunt in utràque maxillâ decem, quatuor inciſorii, duo canini, & quatuor molares, ſed cum tùm gingivæ anteà perforatæ ſint, id ſine dolore accidit.

Signa

Signa.

Infantuli non dùm ſermone dolorem indicare poſſunt, quia dentibus carent, qui ad vocis modulationem neceſſarii ſunt: attamen cognoſcitur dentitio, Primò, ex tempore, quo dentes erumpere ſolent, quod eſt circa ſeptimi menſis initium, vel ſerius. Secundò infantuli aſſiduò digitos in os inferunt, undè magna ſalivæ ſupellex fluit. Tertiò, matres, vel nutrices papillas fortius ſtringi, morderi, & calefieri, quàm anteà percipiunt. Quartò, ubi dentes erumpunt, gingiva tumet, & albicat. Quintò tandèm, plures affectiones præternaturales accidunt, dolor, vigiliæ, tormina, alvi profluvium, & convulſiones.

Cauſæ.

Difficilis dentitio à gingivarum denſitate, & craſſitie provenit, at in dentitione ſymptomata ab alijs cauſis ortum habent, undè.

Pruritus oritur, quia primâ invaſione fibrillæ nerveæ à dentibus gingivas perforantibus vellicantur. Dolor pendet à continui gingivarum ſolutione, qua membranæ nerueæ non tantum diſtenduntur, ſed lacerantur, & continui ſolutio fit, & quò ſpina eſt acutior, eò acutiorem cauſat dolorem; ſic quò dentes ſunt acutiores, eò dolores immaniores oboriuntur: quapropter canini dentes, ut acutiores, omnium ſymptomatum præ reliquis atrociorum ſunt auctores. Affligenti dolori atrociorem addunt dolorem ſalina humorum ſpicula, dùm circa radices tenerioribus, & ſenſibilibus fibrillis præditas infiguntur, & ob inæqualitatem ipſis moleſtum inferunt ſenſum. Inflammatio oritur à gingivarum perruptione, haud rarò enim ſanguifera conceptabula ibidem ſatis copioſa ſimul dilacerantur, ſanguis effluit extra ſua vaſa, exitum non inveniens, in earum ſpaciolis remoram contrahit, vitium capit, grumeſcit, & tuberat. Vel quia membranulæ & fibrillæ diſtenduntur, undè ſpaſmus in nervis producitur, nervi contracti arterias ſocias comprimunt, convellunt, criſpant, & ſanguinis motus feriatur, & inflammationem excitat, particulis deindè roſcidis & balſamicis evolantibus, ſuppuratur, undè abſceſſus, & alia oriuntur mala. Salivatio pendet à dolore ſpirituum motione, acrimoniâ & fluxilitate lymphæ, quia ex dolore glandularum vaſa, & præcipuè ſalivalium, & membranæ illas cingentes vellicari, & criſpari ſolent, & ſimul uberior ſalivæ proventus in os effunditur, ſpirituum commotio facilè efficere poteſt, ut uberior ſeri copia ad glandulas emandetur; lymphæ denique acrimonia, & fluxilitas uberiorem ſalivæ ſupellectilem movent, ut videre eſt in ſcorbuticis, & hypochondriacis, quorum latex ſalinis abundat particulis, hi moleſtiſſimo crebriùs vexantur ptialiſmo. Saliva fauces alluit, & ad ventriculum tendit, non enim infantes ſpuendi uſum habere poſſunt: ſi hæc blandior, & in ſtatu naturali ſit, ſine noxâ defluit, at ſi uberiùs ſpicula ſalina habeat, tunc faucium irritationes, roſiones, & ſicca tuſſis excitatur. Si ad ventriculum deferatur, tunc illum ſpaſmodicè afficit, vomitus frequentes, tùm lactis corrupti, tum aliorum humorum, quos in ſinu fouet, & alia multa mala

concitat. Si ad inteſtina ſaliva ſalinis ſpiculis imbuta derivetur, & ibi humorum ſtagnantium ſaburram inveniet, & hos fundit, & inteſtinorum fibras laceſſit, irritat, & vellicat, ac diarrhoea ſuccedit.

Prognoſis.

Dentitio infantibus morbus eſt congener, ac proindè per ſe minùs periculoſa eſt. Non tamen omni vacat periculo ob ſymptomata, quæ ingruunt, quapropter non pauci, febre, & convulſione ſuperveniente, quia tenella invadunt corpora, hos calamitatum ſcopulos effugere non poſſunt, undè acerbo ſuccumbunt funeri: & eò major imminet pernicies, ſi difficiliùs & longiori tempore dentes erumpunt, & preſertim ſi ſint canini, pejus ſe habent, & gravius laborant, quia acutiores & magnum infantulis negotium faceſſunt, ac proindè parentes de vitâ longâ ſperare non poſſunt, & præcipuè ſi ſymptomata de die in diem augeantur, imò nova, prioribus ablatis, accedant, naturæ robur imminuitur, debilitatur, & ſic tandèm infantum tenella corpuſcula huic oneri ferendo imparia redduntur, & morbus hic in mortem terminari ſolet. Qui crebrò aluum habent laxam in dentium eruptione, minus convulſione capiuntur, quàm qui adſtrictam ut *aph. 25. ſect. 3.* teſtatur *Hip. in progreſſu verò cùm jam dentire incipiunt, gingivarum prurigines, febres, convulſiones, alui profluvia: & maximè cùm caninos edunt dentes: & ijs præſertim pueris, qui craſſiſſimi ſunt, & aluos duras habent.* Qui in dentitione acutâ corripiuntur febre, raro convulſione tentantur, quia febris convulſionis materiam abſumit. Qui gravi premuntur ſomno, facilè in convulſionem labuntur. Hyeme & vere infantuli facilè dentes emittunt, minùſque moleſtiam ſentiunt ob nativi caloris robur, ſi tamen cœtera conſentiant, & ab externis aëris injurijs muniantur; æſtate etiam abſque moleſtiâ dentiunt ob gingivarum laxitudinem, ſi ſymptomata non urgeant.

Curatio.

Cùm difficilis dentitio à gingivarum denſitate, & craſſitudine ortum habeat, ſedulò danda eſt opera, ut rareſcant, & laxentur gingivæ, remotis obſtaculis, & ſymptomatibus ſedatis, quantocitiùs & faciliùs dentes erumpere poſſint. In primis verò incumbendum eſt, ut aluus ſit libera, quòd ſi obſtructa per *mannam, vel ſyr. de Cichor. Nicolai cum rhabarbaro* relaxetur. Interim rarefiant, laxentur, & mollientur gingivæ pinguibus, oleoſis, & mucilaginoſis: obliniantur ergò *melle cum butyro recenti permiſto, vel cerebro leporino, aut crudo, aut elixo cum toto corpore,* eodem modo adhibentur *avium, & pullorum cerebella.* Vel gingivæ inungantur *gallinæ, aut anatis pinguedine recenti.*

Si dolor vehementior ſit *ſolani ſuccus cum oleo roſ.* calefiat, & illiniantur, aut foveantur gingivæ *decocto maluarum, althææ, fœnugraci, chamameli, in quo diſſolutum ſit*

butyrum recens vel gallina pinguedo. Vel imponatur *emplaſtrum ex theriacâ recenti.* Vel fiat emulſio *ex ſemine lactucæ, papaveris albi & lini cum aquâ violarum,* & illiniantur. Vel foveantur *mucilagine ſeminum cydoniorum, althææ, malvarum cum aquâ lactucæ.* Si inflammatio adſit, addatur *aqua ſpermatis ranarum.* Hæc omnia ſuprà dicta calida applicentur, ne gingivas adſtringant. Interim infantulo maſticanda præbeatur *candela ex cerâ virgineâ*, quia gingivas laxat, & pruritum demulcet.

Ad hunc etiam finem noſtræ mulierculæ varia appendent duriora, quorum agmen ducit *dens lupi, cryſtallus, jaſpis canali argenteo incluſus chalybs ſepties, & ultrà candefactus, & in lacte caprino, vel muliebri extinctus,* aliaque ex ebore amuleta, ſive ex aliâ materiâ lævitate ſimul conſpicuâ parata; quæ de collo pendent, infantes arripiunt, in os intrudunt, gingivis interponunt & commandunt. Verùm his, & ſimilibus magis duriorem reddunt gingivam, & dentium alueolos potiùs occludunt, quàm aperiunt. Maximè periapta, & amuleta improbamus ut ſunt *dens hominis, dens equi primùm natus, pellis lupi, dens viperæ maſculæ, lana agnina, jaſpis viridis,* & tanquàm fabuloſa reijcimus, non viribus, ſed perſuaſionibus, & imaginatione hæc juvare credimus.

Nonnulli *axungiam* inungunt *leporinam* in gingivarum locis, ubi dentes erumpere debent, ità leviùs mollificatas jam gingivas, dentium cuſpides ſub eis latentes perterebrant, & erumpunt.

Si omnibus his modis nec prodire videantur, & neceſſitas urget.

℞. *Sanguinem è criſtâ gallinacei recentem, & digito ſemel tantùm, vel ad ſummum bis gingivas inunge* & ſine difficultate, alijſque accidentibus tandèm prodeunt.

Quòd ſi non tantùm difficilis, verùm deſperata ſit dentitio, in hoc caſu ad ferrum confugimus, & gingivæ, eâ parte, ubi protuberant, ſcalpello incidendæ, vel pollice ſunt fortiter premendæ, ut feliciùs dentes prorumpere poſſint.

Symptomata, quæ pertinaciùs difficilem dentitionem comitantur, ut febris, convulſiones, vigiliæ, vomitus, diarrhoea, ptialiſmus, tuſſis ſicca faucium exulcerationes, aphthæ &c. curantur, ut in ſuis capitibus.

Dùm infantuli dentiunt, nutrix, vel mater bonam diætam obſervare debet, victuſque ſit temperatus, ſi febris adſit, vel immineat declinet ad frigidum & humidum, quia vel imminuitur, vel præcavetur. Vitentur interim acida, & ſalſa.

CAP. XLI.

De Tonſillarum, & Vuulæ Vlceribus.

Intra oris ſpecum continentur tonſillæ, vuula; ſunt tonſillæ duæ Glandulæ utrimque ad linguæ radicem paulò ſupra laryngem poſitæ, vulgò dicuntur amygdalæ (eſtò nullam cum amygdalis habeant ſimilitudinem) communi oris tunicâ veſtitæ & arterijs, venisque exilibus à carotydibus, & iugularibus donatæ. Laxam, & ſpongioſam habent ſubſtantiam, ac ſinus continent varios, colligunt ſalivoſum liquorem ad linguæ, & oris humectationem, quem in oris capacitatem eructant, tùm per-

per minima lymphatica,ſeu ſalivalia vaſcula tùm per exilia craſſioris membranæ oris foramina, præcipuè cùm os, & lingua movetur, quod quilibet in ſeipſo experiri poteſt. Ac proindè quandò alimenta in ore maſticantur, partim ſponte, partim per maſticata alimenta, ex hiſce glandulis expreſſus liquor multò copioſior in os confluit, ut tùm ad fermentaceam præparationem admiſceatur, ut aliquorum eſt ſententia, tùm deglutionem faciliorem efficiat. In quiete verò, cùm os non movetur,etiam hujus liquoris in os effuſio plerùmque quieſcit, ut notum eſt in dormientibus, quibus ob hujus liquoris defectum, os, & fauces exſiccantur, ſi patulo ore dormiant.

Vuula eſt caruncula rubicunda, fungoſa, longiuſcula, ſuperiùs aliquantulùm lata, inferiùs obtuſè acuta à palati medio, juxta narium meatus in os inter tonſillos vuæ inſtar procedens.

Hæ tonſillæ & vuula, licet partes exiguæ in noſtro corpore, non ſolùm intumeſcunt, inflammantur, & in ſuppurationem abeunt, ut *primo Tomo cap.* 40. *&* 41. fuſiùs diximus, ſed quandòque citra inflammationem exulcerantur, & exeduntur, quod familiariſſimum eſt in lue venereâ.

Signa.

Tonſillarum ulcera viſui patent, & eadem habent ſigna,ut in aliarum partium ulceribus. Si maligna ſunt, partim alba, & maculis ſimilia, partim colore cineritio, aut cruſtis ſimilia, quæ ferro inuruntur.

Vuulæ exulceratio ante oculos poſita eſt, nàm laxa, & flaccida apparet, albo mucore obducta, quandòque cineritio cum ardore, & ſorditie, graveolentem ſpirante anhelitum. Si tandèm atrophiâ corripiatur, fit velut lorum, & penitus inſanabilis eſt.

Cauſæ.

Tonſillarum, & vuulæ ulcera ſecundum veteres Galenicos fiunt ab humoribus bilioſis,pituitoſis,feruidis,putridis & erodentibus à capite in tonſillas & vuulum depluentibus; vel à vaporibus ijſdem præditis qualitatibus,& cum aëre per inſpirationẽ abſorptis tum cibis aut medicamentis erodentibus,exulcerantibus, aut vehementer exaſperantibus, à quibus omnibus ejuſmodi in partibus hiſce continui ſolutiones contingere valeant. Verum vulgares in horum affectuum cauſam aſſignãdo fallaciam commmittunt non cauſæ ut cauſam.

Ulcera tonſillorum, & vuulæ oriũtur à particulis ſalinis in lymphâ, aut ſanguine hoſpitantibus, & in tonſillas & vulam irruentibus; ex obſtructione diuturniore exaltatis, earumque fibras diſſolventibus. Sive fiunt ex abſceſſu, & pure poſt inflammationem ſubſequente. Vel fiunt à fermento venereo, ut fuſius de dictâ lue diximus. Hæ particulæ ſalinæ, & corroſivæ ad tantam ſæpè exaltationis gradum deveniunt, ut non ſolum tonſillas,& vuulam, tanquàm partes molles, in totum auferunt, ſed etiam duras, & oſſeas erodant, ut multoties in palati ulceribus obſervavimus.

Prognoſis.

Tonſillarum ulcera ſecuriora cenſentur, quæ ſunt munda, exigua, quæ non

non profundantur, nec inflammantur, nec dolorem, & febrem habent adjunctam, maligna verò, quæ lata, profunda, & quodam concreto humore albo, aut nigro ſordida ſunt. Exigua quandòque & rara oriuntur ulcuſcula, quibus ſupervenientia alia in unum ulcus latum coaleſcunt. Si ulcera depaſcendo ſerpant, gurgulionem, linguam, palatum, & gingivas exedunt, ac dentium præſepiola occupant, dentes labefectantur, nigreſcunt, vacillant, & tandem decidunt, unde ægri inediâ, & fœtore conſumpti moriuntur. Quòd ſi ulcera in pulmonem per tracheam ſerpant, quia pulmo, & cor neque odoris fœditatem, neque ulcera, neque ichorem ſuſtinent, obortâ tuſſi, ſpirandique difficultate, eodem die ſtrangulant.

Vuulæ ulcera aſpernanda non ſunt, facili enim negotio exeditur, & deficit, undè quibus tota vuula adeſa eſt, potus ex ore in nares regurgitat; in ſuper rarò clarè & articulatè loquuntur, & quod pejus, periculum à phthiſi imminet, cum particula jàm deficiat, quæ aëris frigidioris inſpirati impetum frangere ſolita eſt, ne in pulmones ſubitò irruat, eoſque lædat.

Curatio.

Tonſillarum ulcera curant vulgares, venam incidendo, corpus deplendo, & diverſiones celebrando. Deindè medicamentis utuntur adſtringentibus & exſiccantibus, quæ externis etiam applicant ulceribus, & eò magis exſiccantia in tonſillarum ulceribus eſſe debent, quia talia ulcera à ſalivâ perpetuò humidiora fiunt, undè medicamentorum vis infringitur. Ad hanc indicationem gargariſmos adhibent triviales, ut.

℞. *Aqu. mulſæ lib. j.*
diamori ℥. j. ß. m.

Vel ℞. *Aqu. plantag. lib. j. ß.*
ſyr. de moris ℥. ij
mell. roſ. ℥. j.
alum. ſciſſil. ℈. j
aceti roſ. par. m.

Sed neſcimus, an hæc magis exſiccare, quâm humectare valeant. Alij pro illinitione *ſuccum ex malo punico dulci cum cortice contuſo exprimunt, cujus partes ſex cum unâ mellis parte miſcent. & ad mellis ſpiſſitudinem coquunt.* Ulceribus malignis adhibent linimentum *ex cineribus centaurij minoris, & pulvere ſtercoris canini cum melle ad ſpiſſitudinem miſcendo.*

Columellæ ulcera hac collutione curant.

℞. *flor. roſ. rubr.*
fol. quercûs, &
olivar. ana p. j.
cortic. granator. ʒ. iij.
alum. uſti ʒ. ß.
ærug. æris ℈. j.
coque in aqua plantag. lib. j. ß.
& in colat. diſſ. mell. roſ. ſimpl. ℥. ij.
ſyr. de moris ℥. j. m.

Si ulcera ſint ex lue venereâ, & mitia hoc utuntur linimento, quo ulcera tangunt, ut.

℞. *Vng. Ægyptiaci ℥. ß.*
alum. uſti ʒ. *ß.*
mell. roſ. onc. j. ß. m.

Sed parùm feliciter in hoc linimento utuntur unguento Aegyptiaco, propter viride æs, quod ejus compoſitionem ingreditur; potiùs enim corrodendo, quàm ſeparando ſuas abſoluit operationes. In ſuper Aegyptiacum partem affectam nigredine imbuit, quod omninò vitandum eſt. Si verò contumacia fuerint aquâ forti dilutâ, vel aquâ

in qua mercurius ſublimatus decoctus fuerit, utuntur. Verum aqua fortis, licet diluta, venenatam non reſpuit qualitatem, ideòque ſi per ſe metalla exedit, diluta, & in gradu remiſſo carnes abſumere, & corrodere valebit, & eò magis vuulam, quæ molli, & ſpongioſâ dotata eſt ſubſtantiâ. Sublimatus verò in aquâ decoctus non deſinit dilutè continere vim corroſivam, venenatam & cauſticam, ideòque non tantum vuulam, & proximas partes eò magis venenatè exulcerabit, verum etiam ſi fortè in aſperam arteriam, vel œſophagum gutta aliqua delabetur, in magnâ noxâ, & vitæ diſcrimine verſatur ægrotus. Inſuper ſanguinem inflammat, undè ſputationes cruentæ, aliaque ſymptomata graviſſima, & ipſa tandèm patientis deſtructio.

Tonſillarum ulcera nos curamus medicamentis, quæ ſalia acuta in lympha ſtagnantia diluunt, eliminantque, hujuſmodi ſunt ſudorifica, vel diuretica pluries decantata, quæ obſtructiones in parte reſerant, & tandem topicis, quæ abſtergunt, reſoluunt, & conſolidant, in quem finem ſequentia gargariſmata conducunt, ut.

℞. *Malu. hortenſis m. j.*
flor. roſ. rubr.
prunellæ,
veronicæ,
ſalviæ ana m. ß.
radic polyp. querc. ℥. *ij.*

Coque in aqua puræ lib. iv. aceti vini ℥. vj. *uſque ad tranſuerſi pollicis caſum, poſteà colentur & colatura leniter exprimatur.* Mundificat, & conſolidat ulcera interna, ſi preſertim cum reliquis plantaginis folia adijciantur.

Si ſordida ſint ulcera, ea mundificat, & conſolidat *infuſio lapidis medicamentoſi*, vel ſequens gargariſmus *ex hordei emulſione cum melle roſaceo, & pauco ſpiritûs vitrioli*, ne acrimoniâ ſuâ partes haſce, aliaſque circumiacentes plùs lædat, ſed acrimoniam in ulceribus exiſtentem mitiget, ulceraque emundet, delinet, & exſiccet. Verùm præ cœteris ad fortiores mundificationes maximè valet *Aqua viridis Hartmanni* calefacta qua penicillo bis in die tangantur, & hac aquâ in his ulceribus familiariter utimur.

Si hæc ulcera à lue venereâ ortum ducant, cognoſcuntur venerea, ſi in longum protrahantur tempus, & vulgaribus adhibitis medicamentis non cedant, tunc locum affectum *aqua viridis* tangat & poſtmodùm gargariſmo elue, & cedunt, quòd ſi non eveniat, ad partis *ſuffumigium ex cinnabari, & thure* cum tabaci fiſtulâ, tanquàm ad ſacram anchoram confuge, nec ægrotum ulcerum ſanatione defraudabis, ut experientia millies nos edocuit; imò tantùm ſuffumigio multos tanquàm inſanabiles, & deploratos Barbati poſt varios cruciatus deſeruêre, priſtinæ reſtituimus ſanitati.

Vuulæ ulcera ſi ſint ſimplicia, facilè curantur gargariſmate *ex decocto peti, & perſicariæ*, vel ſequenti, ut

℞. *ſummit. Veronicæ,*
vincæ pervincæ, &
ſatureiæ ana m. j.
f. decoct. in cujus colaturâ lib. j. ß.
mell. roſ. ſimpl. ℥. *ij. &*
diamori ℥. *j. m.*

Si ſint contumacia, utere *infuſione lapidis ſalutis*, tangendo cum penicillo: verùm maximoperè prodeſt *tinctura mellis confecta ex aquâ plantaginis, melle roſato ſimplici, & ſpiritu vitrioli ad gra-*

gratam aciditatem.

Si ulcera ſint fœtida, & putrida, illis conveniunt ea, quæ contumacibus adhibentur medicamenta; quòd ſi parùm juverint *ad aquam viridem. & ad aquam noſtram metallorum* confugimus quæ omnem putredinem, exulcerationemque tollit fætidam, & conſolidationem inducit perfectam.

Ulcera tandem ex lue venereâ tàm columellæ, quàm cujuſcumque oris partis tollit univerſalis luis curatio, & tali ratione ulcera incipientia & antiquata in hiſce locis unà cum lue ſponte curantur; quòd ſi non evenit, primò ad mellis tincturam, deindè ad metallorum aquam, & poſtremò ad aquam viridem vel ſuffumigij topici uſum deveniendum eſt; & ſic facilè eliminantur. Prædicta remedia his adhibita ulceribus, non præmiſſâ univerſalis luis curatione, nunquàm medicum, & ægrotum fallent: verùm aliquo temporis ſpatio vel recidivam patiuntur, vel graviora luis Venereæ ſymptomata excitantur. Undè poſt perfectam horum ulcerum ſanationem præmiſſo leni cathartico, propinari poteſt aqua anti-venerea n. d. quæ univerſum luis venereæ morbum, ejuſque omnia ſymptomata à toto corpore radicitùs eliminat.

Cap. XLII.

De Balbutie, & his, qui difficulter loquuntur.

Linguæ motus tripliciter læditur, abolitè, diminutè, & depravatè. Aboletur, atque ità loquela ſimul aufertur, & dicitur aphonia, ſive conformationis vitio à primo ortu contractâ culpâ, aut poſt, quandò ſpiritus animalis denegatur influxus ad linguam, vel ob cerebri obſtructionem, ut in apoplexiâ, caro, cathoce; ſive ob ſpirituum animalium conſumtionem, aut ad interiora retractionem, ut fit morti proximis, in ſyncope, & uteri ſuffocatione; ſive ob nervorum anguſtiam, quæ vel eſt perfecta, & ſequitur paralyſis, vel eſt levior, & ex intervallo modò loquitur paralyſis, vel eſt levior, & ex intervallo modò loquitur homo, modò obmuteſcit. Imminuitur linguæ motus, ut tarda & difficilis evadat loquela, vel citra linguæ uitium, dùm ſpiritus animales aliò avocantur, ut in irâ, terrore, nimio gaudio. Vitium autem hoc vel eſt nativum, dùm tales homines non poſſunt initium capere, niſi priùs multoties linguam moverint, & labia, aut poſtquàm loqui inceperunt, non poſſunt in ſermone progredi, ſed ſæpiùs eandem repetunt ſyllabam. Vel adventitium à linguæ vulnere, aut apoſtemate, ulcere, paralyſi &c. Hoc vitium dicitur hæſitantia, ſive titubantia, & *Battariſmus*, Depravatur linguæ motus & dicitur Balbuties, de qua hìc nos agimus.

Eſt balbuties linguæ vitium, quo laborantes difficulter loquuntur, in ſermone reſtitantes, loquelam præcipitant & literam R. maximâ cum difficultate pronunciant, ut etiam id ex *Ciceronis* verbis pateat dicentis: *Ità balbus erat, ut literam R. non poſſet pronunciare.* Et alibi: *Cùm ita balbus eſſet, ut ejus ipſius artis, cui ſtuderet, priman literam non poſſet dicere.* Quæ verba contra illos faciunt qui literam S. effari non poſſunt, qui tamen balbi non ſunt, ſed *blæſi.*

Hoc linguæ vitium in ſingulis literis eſſe poteſt, nam ſi J. craſſè quis pronunciârit, dicitur *Jotaciſmum*, ſi L. *landaciſmum*, ſi M. plus æquo *Metaciſmum* faciet. Quaderè cum dentes ad formandam vocem conferant, infantes non loquuntur, antequàm os dentibus plenum habeant, & præcipuè inciſorij ad quaſdam exprimendas literas conferunt. Huic edentuli quaſdam literas pronunciare nequeunt reg. T. & R. ubi lingua prioribus ampliata dentibus inniti debet. Hinc vitio facilè ſuccurri poteſt, ſi arte inſititios procurent dentes aureo filo vinciendos, ut expeditè has literas pronunciare valeant. Sed de vitiis oris, & linguæ, quæ loquelam vitiare poſſunt, fuſiùs egimus in *noſtrâ Grammaticâ ſpeculativâ, capite de Barbariſmo.*

Signa.

In hoc morbo cognoſcendo non opus eſt ſigna recenſere, ſed ſat eſt balburie affectum loqui ut cognoſcatur affectus.

Cauſa.

Balbutiem fieri credunt Galeniſtæ à linguâ breviori, vel ab ejus imbecillitate ob intemperiem humidam, aut etiam ſiccam, frigus, iram, aut calorem, vel à freno, aut membranulâ ſubiacente linguam nimis adſtringente, & ejus liberum motum impediente.

Balbuties pendet à nimiâ ſpirituum agitatione, qui inordinatè muſculorum tubulos ingrediuntur, vel ab eorundem paucâ quantitate, ut non ſufficiant ad linguæ motum perficiendum, vel ab inconcinnâ muſculorum, & linguæ conformatione, vel ex horum muſculorum obſtructione, qui viſcido infarciuntur humore, à quo diminutus fit motus, quia linguæ muſculi ità gravantur & opprimuntur, ut diſtendi non facilè poſſint. Hinc ſpiritus motoris tranſitus ad linguæ muſculos impeditur, & linguæ motus non expeditè fit, undè difficilis pronunciatio, & non expedita oritur loquela. Vel à nimiâ copioſæ humiditatis præſentiâ, à qua muſculi relaxantur & cuilibet vocis expreſſioni minus ſufficiunt. Id clarè patet in aliquibus pueris, qui balbi ſunt, literamque R. J. L. M. vel S. pronunciare nequeunt, verùm temporis & ætatis progreſſu humorum illa exceſſiva viſciditas, vel nimia humiditas abſumitur, & nullum ampliùs impedimentum in talium literarum pronunciatione impoſterùm ſentiunt, in quibus verò non abſumitur, per totum vitæ ſpatium balbi remanent. Oritur quandòque à freno ſub lingua non diſſecto, quod impedit, ne lingua liberè volui & moveri poſſit. Vel nimia in loquendo feſtinatio dentium defectus, labiorum mutilatio, palati exeſio, lingua juſto longior, aut brevior, craſſior, indecenter formata & pluribus alijs modis depravatur loquela ut fuſius *capite de Barbariſmo* eginus.

Prognoſis,

Balbuties nullum vitæ diſcrimen minatur, attamen ab apoplexiâ, vel caro relicta rarò & difficulter curatur, & ex confirmatâ paralyſi omnes obmuteſcunt; dùm tota lingua reſoluitur, gravis impendet apoplexiæ metus. Balbi, & celeri linguâ prædití melancholici ſunt, item morbis humidis obnoxij ſunt,

ſunt, ac præcipuè alui profluvio corripiuntur, ut innuit *Hip. aph. 32: ſect. 6. Balbi ab alui profluvio diuturno maximè capiuntur.* Nativa linguæ vitia ex magnitudine, conformatione, vulnere, nervorum rupturâ inſanabilia exiſtimantur, verum à phlegmate, vel nimiâ humiditate, ſolet quandoque temporis progreſſu in pueris, abſumto phlegmate, vel humiditate, auferri; ſi verò diuturnâ conſuetudine inveterata fuerit balbuties, prorſus curationem non recipit. Si tandem à linguæ vinculo non ſecto pendeat, facilè chirurgiâ curatur.

Hoc morbi genus ſermonis puritati multùm obſtat, at ne ingenia à bonis retrahantur cœptis, admonitos & exhortatos volumus adoleſcentes hoc vitium oratoris ſplendori nunquàm, vel quicquàm detraxiſſe, nec gloriæ impedimentum fuiſſe. Hoc vitij genere *Ariſtotelem* laboraſſe accepimus, nec quia balbus fuit, ſui nominis fama claudicavit, alioſque relinquimus illuſtres ſcriptores memoriæ poſterum traditos. Equidèm nullum eſt vitium, quàm hoc magis excuſabile, in quo nihil ipſi peccavimus, ſed potiùs naturam, uti novercam, accuſare debemus.

Curatio.

Ex malâ conformatione balbutiem, aliaſque loquendi difficultates inſanabiles eſſe diximus, attamen hoc unicum, ſed ideale exemplar *Demoſthenis*, induſtremque medelam proponemus, qui ad vitia oratorem deturpantia præferenda in ſe unum omnia natus videbatur, nàmque primam literam ejus artis, cui totus obſtinate animum addixerat, cùm dicere non poſſet, ore infertis calculis, expeditè proferre didicit: humerum, quem ſæpiùs inter dicendum attollebat, gladio supernè appenſo, ut ejus metu injecto, ne pungeretur, demiſit. Actionem omnem ante ſpeculum, tanquàm magiſtrum, compoſuit, & etiam hiſtionem. Pectoris, & laterum anguſtias, ſicut & vocis exilitatem, & acerbitatem dilatavit, & ad ſonoritatem perduxit. Per aſpera, & adverſa loca uno ſpiritu plures verſus recitare aſſueſcens, ſic tonare, non orare, locumque proverbio fecit: *Latera Demoſthenis.* Patientia duravit aures prope flumina obluctantium aquarum fragoribus obſtrepentia declamans, ut in actionibus turbarum fremitu non interrumperetur. Hæc omnia, aliaque apud *Plutarchum*, *Lucianum*, alioſque in ejus vitâ multo temporis ſpatio peregit, & ne aliqua occaſio ad egrediendum impelleret, capite ſemiabraſo, & barbâ ſe domi detinuit, eò tandem evectus eſt, ut ipſemet *Cicero* fateatur majorem partem Demoſthenis abeſſe cùm legimus, tantum ei dedit actio, ut illud *Aeſchynis apud Plutarchum* in apopht. demonſtrat, quem relinquimus. Ad ſummam induſtria naturam vicit Demoſthenes. *Præliatus* (*ait Val. Max. lib. 8. cap. 7.*) *cum rerum naturâ, & quidèm victor abijt, malignitatem ejus pertinaciſſimo animi robore ſuperando. Itàque alterū Demoſthenem mater; alterū induſtria enixa eſt.* Nil tamen arduum, quod ſedula induſtria vincere nequeat.

Balbutiem difficilis eſſe curationis vulgares Galenici fatentur; linguæ enim brevitatem naturalem, arte prolongare, longitudinem breviare, & craſſitiem ſubtiliare neſciunt, attamen imbecillitatem ab imtemperie humidâ ortam corrigere conantur exſiccantibus, à frigidâ

gidâ calefacientibus.

Noſtra curatio eſt, quòd ſi vitium à nativitate, & organi vitio ſit, ferè incurabilis eſt. Si pendeat à nimiâ ſpirituum agitatione, remedijs nimiùm motum ſedantibus, & eundem æqualem ijs conciliantibus curatur, talia ſunt *ſpiritus roſarum, aqua theriacalis cum ſpiritu vini, elixir vitæ, tinctura juniperi, aqua lavendulæ, vel liliorum convallium &c.* quibus lingua ſæpiùs fricetur. Si ſpirituum pauperie lingua moveri nequeat, curatur, ut paralyſis, & tùm interna, tùm externa conducunt, quæ in noſtrâ *Trutinâ libr.* 1. *cap.* 3. *de Paralyſi* deſcripſimus, ut robur fibris carneis, muſculis, & nervis concilietur. Specificè hic commendamus *oleum aniſi* in linguæ apicem inſtillatum itèm *balſamum, vel oleum caryophyllorum.* Si à nimio phlegmate, vel humiditate ſpirituum tranſitum impediente oriatur, hujus phlegmatis eductione tollitur, undè os ſæpiſſimè *ſpiritu ardenti ex ſucco ceraſorum nigrorum extracto* lavetur, hic enim ſpiritus ardens ſummoperè linguæ muſculos phlegma infarciens, adeò reſoluit, & linguam roborat, ut ſpiritibus pateat aditus.

Si ſubſtrata linguæ membrana, ſive frenum impediat, præcipuè in recens natis, ut ſugere non poſſint & in adultioribus, ut loquela impediatur, aut depravetur, vel diglutitio prohibeatur, quia lingua curta, & adſtricta, undè non liberè volui, atque moveri poteſt, tunc affectus iſte Chirurgiam expoſcit. Noſtrates imperitæ obſtetriculæ unguem pollicis dextri longum, & in cultri apicem conformatum gerunt, quo ſtatim ac infantes orti ſunt, indifferenter eis frenum præſcindunt, quam operationem improbant vulgares chirurgi putantes ungues veneno eſſe infectos, & venenatam inducere exciſionem: cœterùm multùm diſtat venenatum eſſe, & noxium, non equidem negamus ungues aliundè infici, & quibuſdam ſordibus coinquinari, & tunc per accidens & non per ſe noxios eſſe concedimus, ſed innoxios, ut reliquas partes exiſtimamus. Hæc operatio nullatenus unguibus fieri debet, hi nàmque facilè vicinas, & innocuas dilaniant partes, ac planè diſrumpunt, undè dolor inflammatio, aliaque graviſſima oboriuntur mala, imò infantuli lactis ſuctione tàm neceſſariâ, propter accidentia, quæ ſubſequuntur, & vitâ privantur, cùm ex mille vix unus infans naſcatur tali ligamento, & poſtmodùm balbutiat, ac tali indigeat chirurgiâ. Solent quoque obſtetriculæ hanc ſectionem nummi acie inſtituere, quam profectò repudiamus, cùm eadem importet accidentia, & perſæpè ſine neceſſitate agunt, & in operando errant. Quòd ſi quandoque frenulum ſit malè conſtitutum, ſectionem, aut divulſionem inſtituimus (aliàs nunquàm) non unguibus, non nummi acie, non vulgari tonſorum phlebotomo, forficis apice, elevatâ linguâ, ligamentum nerveum tantùm incidimus, vitando ſemper, ne carnem attingamus. Si primâ vice totaliter non abſcindatur eadem operatio reiteretur, inciſo ligamento, blandè inciſionis pars ſæpiſſimè madefiat melle roſaceo vel ſimplici, & ſic agglutinatio impeditur, & conſolidatio ſuccedit.

Advertendum tamen volumus, ut in operatione cautè procedatur, ac chirurgo in anatome perito committatur, ne per imprudentiam, venæ, aut arteriæ vicinæ, ductus ſalivales ſub linguâ,

guâ, parteſque adſitæ, aut nervuli lædantur; ſic enim ſanguinis fluxus, vel ptyaliſmus aſſiduus ſuccedit, & ſi vicini, linguæque ſubſtrati nervi incidantur, repentina linguæ convulſio ſupervenit, ut *Riolanus* obſervavit. Hinc fraternâ charitate obſtetrices expertes, & chirurgos imperitos admonemus, ne temerè ad hanc operationem ſe accingant.

Cap. XLIII.

De Aſperæ arteria, & Oeſophagi ulceribus.

Trutinatis ulceribus, quæ oris ſpecum infeſtant, nunc reliqua aſperam arteriam & œſophagum invadentia noſtro ordine examinare ſtudemus. Eſt aſperæ arteriæ uſus in inſpiratione, ut per eam, tanquàm fiſtulam, aër à pulmonibus recipiatur; œſophagi verò eſt, ut per eum, tanquàm per infundibulum, cibus & potus in ventriculum deferatur, & quidem faciliùs liquida, quàm ſolida deglutiuntur, quæ actio peragitur œſophagi fibris, & præcipuè muſculis. *Galenus* hanc naturalibus actionibus ineptè refundit, verùm cum deglutitio ex arbitrio pendeat, (deglutimus enim quandò volumus & lubet) & peragitur inſtrumentis motui voluntario inſervientibus, nempè muſculis, meritò actionibus animalibus refundenda videtur.

Harum partium tanti eſt actio, & præcipuè aſperæ arteriæ, ſine qua nec tantillùm vitam degere poſſumus, nec tamen ſuos non patitur manes: meritò igitur noſtro examini eam committimus, ut ab his vindicetur injurijs.

Signa.

Aperæ arteriæ ulcera, ſi oculorum aſpectui non pateſcant, ex cauſis prægreſſis, vel præſentibus, catarrhis ſcilicet ſalſis, medicamentis acribus, vel lue Venereâ, ut ex ijs, quæ ulcera conſequuntur, dolore ſcilicet tuſſi, ſanguinis ſputo, & quidèm in principio, puro, hinc purulento, aut materiæ purulentæ, ſordidæ, & fœtentis cum tuſſi rejectione colligi poſſunt, & tandèm ne aſpera arteria pro pulmone accipiatur, dolor locum oſtendet affectum.

Oeſophagi ſigna non difficulter ex ſanie circa hunc locum emanãte, & ſimul ex læſâ deglutionis functione cognoſcuntur, & præcipuè dùm acria, auſtera, ſalſa, & acida deglutiuntur.

Cauſæ.

Pro aſperæ arteriæ ulcere Galenici ſolitas fluxionum nænias, humores ſcilicet acres, erodentes, & potiſſimùm pituitam ſalſam à cerebro in aſperam arteriam depluentes aſſignant, vel materiam acrem, & purulentam ex inflammationibus, vel exulcerationibus partium thoracis in hanc partem tranſmiſſam; vel purulenta, aut medicamenta acria, & exulcerantia in hanc cavitatem delata.

Fit ſecundum Galeni procuratores œſophagi ulcus vel poſt vulnus, & res acutas illapſas eique infixas, vel poſt tumorem: vel ab humoribus acribus vomitu, rejectis, vel è cerebro in œſophagum depluentibus, vel à vaporibus acribus in febribus ardentibus; vel à rebus externis erodentibus aſſumptis, ut aqua forti, mercurio ſublimato arſenico,

nico, & ſimilibus, quæ æſophagum exulcerant.

Aſperæ arteriæ ulcera à ſuccis corroſivis hanc partem tùm foris, tùm intus diuturnè ſtagnantibus, ejuſdem fibrillas, aut tubulos exulcerantibus oriuntur, qui vel ex lymphâ in glandulis ab acido corruptâ, vel ex materiâ purulentâ corroſivâ ab exulceratis pulmonibus in hanc partem tranſuetâ progrediuntur, ut in phthiſi obuenire ſolet.

Oeſophagi ulcera producunt particulæ ſalinæ, & acidæ fibras longitudinales, & circulares rumpentes, Lacerantes, & corrodētes, & eadē labe ſuccū nutrititium inficientes, ut non nutriat, ſed magis exedat, & penitùs exulceret. Quandòque à corroſivis intrò aſſumptis, vel vomitu rejectis hæc ulcera originem habere poſſunt. Verùm; à cauſis externis, ut aqua ſtygiâ, mercurio meteorizato, arſenico, realgare &c. Vel ex re exaſperante aſſumptâ, & interdùm à catarrhis, & humoribus acidis, & ſalinis particulis imbutis vomitu rejectis excoriatio fit attamen excoriatio, & ulcus nonnihil inter ſe differunt, eſt enim excoriatio ſummæ ſaltim partis eroſio, ulcus verò ad interiora penetrat: utrumque ſæpè eadem eſt cauſa, quæ nunc minus, nunc magis lædit, & indè nunc excoriationē, nunc etiam ulcus inducit.

Prognoſis.

Ulcera aſperæ arteriæ periculo non vacant, præſertim. Si internam occupent membranam, ad quæ ob partium ſitum, & naturam, omnis generis medicamenta, ſatis aptè applicari nequeunt; quæ enim in formâ liquidâ intûs aſſumuntur, vel ad pulmones tranſeunt, & moleſtiſſimam excitant tuſſim, undè malum exaſperatur; vel in ſtomachum deſcendunt, & ſuo fruſtantur fine. inſuper hæc pars irrequieta manet, cùm ob aërem hauriendum, & emittendum continuò moveatur, non facilis ſuccedit conſolidatio. Sanabilia ſunt, ſi ulcus in principio ſit, & ſaltem externam aſperæ arteriæ occupet ſuperficiem; ſi verò ulcus penetraverit, & ipſas aſperæ arteriæ eroſerit cartilagines, tunc tale ulcus, vel planè inſanabile eſt, vel omninò difficulter curatur.

Ulcera œſophagi periculoſa ſunt, conſtat nàmque ex fibris tenuiſſimis longitudinalibus, & circularibus; quibus læſis, neceſſariò deglutitio ceſſat ob partis anguſtiam, & hac ceſſante, homo alimentis deſtitutus moriatur oportet. In ſuper œſophagi, ut partis membranoſæ, ulcera difficulter coaleſcunt, & medicamenta convenientia non ſatis diù in ulcere morantur, ſed in ventriculum deſcendunt.

Curatio.

Aſperæ arteriæ ulcera curant vulgares, ſi ab humoribus ſalſis, & acribus oriantur, detergentibus, & potiſſimùm *lac* celebrant, cujus ſolius uſu nutritur æger, humorum pravorum generatio inhibetur, genitorum acrimonia temperatur, ſordes deterguntur, & carnis amiſſæ generatio promovetur: Verùm lac debito modo præparari, & eas habere debet conditiones, quas *Gal.* 4. *meth. med. cap.* 12. recenſet. Si verò ſordida ſint, & majori indigeant deterſione, tunc fortibus utuntur detergentibus, poſtmodùm ſiccantibus, & tandèm ſarcoticis. Deterguat *mulſâ cum decocto hordei, & melle roſato*, vel ſequens uſurpant decoctam compoſitum, ut.

℞. *Hord. m. ij,*
liquiritiæ raſæ ℥. ß.
fol. apij, &
hederæ terreſtr. ana m. j.
flor. roſ. rubr. p. ij
jujubar.
paſſular. &
caricar. ana ℥. ß.

Bulliant in aquæ comm. lib. iij ad caſum tertiæ partis. In colaturâ diſſolve.
mell. roſ. ℥. j. ß.
elect. diapenid. ℥. ß.

Aſſumatur aliquoties in die quędam portio in ore detinenda, & ſenſim deglutiatur, ut in aſperam arteriam deſcendat, vel gargarizatio inſtituatur, ut per epiglottidem in tracheam labatur. Verùm probabile non eſt aliquid in aſperam arteriam penetrare, quod tuſſi perpetuâ antequàm penetret, non ejiciatur, ut præſertim obſervamus, dùm bibimus, ſi caſu aliquo quid humoris defluit: falſum eſt igitur quod aſſeruit Hip. totum id, quod bibitur, ſive maximam illius partem in aſperam arteriam, & deindè in pulmones penetrare. Neque exemplum in ſectione vivâ obſervatum quicquàm probat, nàm dùm excarneficatum moritur animal, doloris vi multa aguntur præter omnem illius animalis naturam. Poſt hæc exſiccant, & glutinant *bolus armenus, myrrha, thus, radix ariſtolochiæ rotundæ pulveriſata, & cum melle in formam eclegmatis redacta*, quod ſenſim deglutiendam præcipiunt, ut portio quædam ad partem exulceratam perveniat.

Ad ulceris œſophagi curationem purgationem præmittunt vulgares, ne pravi generentur humores, & geniti ad partem affectam deferantur, & ulcus inflamment, aut acrimoniâ ſuâ exedant, & ſævum efficiant. Si inflammatio ulceri conjuncta ſit, quæ curationi obſtet, tùm ſanguinem mittunt, deindè *hordei cremorem* propinant, qui refrigerat, detergit, & dolorem lenit, vel *decoctum ſebeſten, aut mucilaginem ſeminum cydoniorum, aut emulſionem papaveris albi cum aquâ roſarum factam cum pauco ſacchari ad dulcedinem, vel ſyr. de papavere, vel lac caprinum chalybeatum.* Si ulcus ſit ſordidum, illud detergunt *aquâ mulſâ, vel decocto hordei cum melle roſato, vel decocto herbarum praſſij, calaminthæ, thymi, & caudæ equinæ cum melle roſato permiſto.* Vlcere deterſo, ad exſiccantia, adſtringentia & ſarcotica accedunt, ut ſunt collutiones *ex decocto praſſij & caudæ equinæ*, quibus addunt *pulverem ex trochiſcis de carabe, terrâ ſigillatâ*, & ut meliùs adhæreant, addunt *ſyr. de roſis ſiccis, vel myrtinum, conſervam roſ. rubr. vel gummi Arabicum, tragacanth. bolum armenum &c.* Hæc medicamenta deglutienda exhibeantur.

Pro ulceris aſperæ arteriæ curatione ſecundum noſtram ſententiam danda eſt opera, ut parti tàm neceſſariæ, quàm periculoſè laboranti, quantùm poſſibile eſt, & nullâ interpoſitâ morulâ, ſuccurratur; propinentur proindè internè varia diaphoretica, quæ particulas ſalinas, & acidas corroſivas abſorbent, temperant, & per ſua emunctoria eliminant, ut ſunt *c. c. ſine igne paratum, ſtibium diaphoreticum, oculi cancrorum, terra ſigillata, bolus armenus*, quæ ſumantur *in aquâ bardanæ*. Ad ulcus mundandum optimus erit *ſyr. de hederâ terreſtri cum balſamo ſulphuris aniſato, vel balſamus proprieta*-

tis cum ſyr. de praſſio. Optimæ ſunt *potiones vulneraria* ad partis conſolidationem, *de alchimillâ, ſcabioſâ, ſtellaria, floribus hyperici, ſcordij cum ſyr. de ſymphyto, additis aliquot guttis balſami Peruviani.*

In ulceris œſophagi curatione conveniens vivendi ratio adhibenda eſt, undè exulceratus gulam magnas fugiat offas, & à ſolidorum ciborum deglutione caveat, & cibi ſint liquidi, ſubdulces, & deglutitu faciles, nocent acida, aliaque coagulantia, & humores magis inſpiſſantia, ut & nimis ſalina & acria. Medicamenta ſint diaphoretica, quibus particulæ acutæ, ſalinæ, & acidæ obtundantur, immutentur, & deſtruantur. Maximoperè conducunt balſamica, & vulneraria, ut in aſperæ arteriæ ulceris curatione diximus. Præter hæc ſpirituoſa conveniunt, ut *ſpiritus vini cum pauco ſpiritûs terebinthinæ, vel balſamus proprietatis cum ſyr. de ſymphyto, vel ſyr. de ſcordio cum balſamo Peruviano, debitè depurato, ad paucas guttulas.*

Si à lue Venereâ ortum ducat gulæ ulcus, mercurialia maximè conducunt, ut diximus, ſi ab arſenico, mercurio ſublimato &c. ut de Venenis corroſivis alibi diximus, procedatur.

CAP. XLIV.

De Labiorum Rhagadibus, & Vlceribus.

DAta ſunt homini labia ad claudendum os, ut per nares ſolummodò, niſi aliter neceſſitas exigat, fiat reſpiratio, ac ne ſi illud perpetuò, ubi ſemel propter cibum, vel potum aſſumendum, vel reſpirationem aperire neceſſe eſt, hians, ac dilatatum maneret, omnis generis corpuſcula, muſcas, paleas, pulverem admittat, atque etiam dentes, gingivæ, parteſque interiores frigore externiſque injurijs lædantur. Inſuper ad vocem, & loquelam formandam ſunt neceſſaria, præſertim ad efferendas literas labiales dictas, quia ad earum formationem labia maximè ſunt neceſſaria. Prætereà ad edendi, & bibendi commoditatem, & aſſumtionem inſerviunt, neque ſine his potus commodè aſſumi poteſt. Item utilia ſunt ad cibum in ore continendum, ijs qui molaribus dentibus deſtituti, inciſorijs tantùm maſticare coguntur. Conferunt etiam labia ad ſalivam ex ore eijciendam, ut & in ore retinendam, ne illa continuò ex ore profflueret, & inſignem pareret turpitudinem. Utilia ſunt quoque ad ſonos variandos tibicinibus, item infantibus ad ſugendum. Tandèm per ſe ad ornatum multùm conferunt; monſtruoſus enim prorſùs eſſet homo, ſi detruncatis labijs irati canis rictum oſtenderet. Si verò labia lenia, rubicunda, magnitudine moderata, os debito modo claudentia obtineat homo, non tantùm inſignis indè gratia, ſed ornamentum ipſi conciliatur. Prætereà labia rubicunda præclarum ingenij acumen, morum candorem, & optimam vitæ conſtitutionem denotant; contrà labiorum pallor, omnium virtutum defectum. Labia decenter exilia, hominem ſapientem, ſed iracundum augurantur. Labia nimis craſſa, & extrà inverſa animi ſimplicitatem, ad credendum facilitatem & craſſam Minervam præſagiunt. Verùm ſi labrum ſuperius ſit magnum, craſſum & duplo ſæpè majus, vel elevatum, ut gin-

givæ appareant, invidum, blateronem, & garrulum deſignat, & præter hæc non tantùm deformitas oritur, verùm etiam vox & ſermo aliquantulùm vitiatur, aërisque efflatio quadantenus impeditur. Quidam hæreditario jure labium inferius habent nimis craſſum, & quaſi ad mentum uſque pendulum, hi helviones, ganeones, & craſſæ Minervæ homines ſunt. Cœterùm hęc vana phyſionomorum auguria ſæpiùs ad veritatis ſcopum minùs collimant, undè fit, ut virtute præditi exiſtant, qui omnibus vitijs dediti creduntur ex aſpectu, & vitioſi, qui omnibus virtutibus præditi cenſentur.

Varia ſunt labiorum vitia, ſed nos in pręſentiarum non tractamus de labiorum auctâ magnitudine, cùm ſint vitia naturalia; de quibus naturam, tanquàm novercam, accuſare debemus, nec arte, vel vi naturæ corrigi poſſunt. Si præter naturam intumeſcant, ut fit ab apum, veſparum, & muſcarum venenatarum ictibus, tùm pars icta fovenda eſt *decocto malvarum, vel althaæ, vel lacte, vel decocto hyoſcyami, vel ſonchi ſucco, vel etiam theriacâ* illinienda pro veneni conditione. Si poſt venena hauſta intumeſcant, tùm curatio ad venenum dirigenda eſt. Si alia ſint labiorum vitia, ex proprijs capitibus generalibus deſumenda eſt curatio, nos tantùm hîc de duobus, nempè de Rhagadibus, & ulceribus tractare intendimus.

Labia non tantùm muſculis, nervis, venis, & arterijs conſtant, ſed etiam ex carne indigeſtâ, & fungoſâ, quorum cutis adeò muſculis miſcetur, ut cutis muſculoſa videatur, cæterùm ſecundùm noſtram ſententiam labia ex innumeris conſtant glandulis. Labiorum cutis tantâ tenuitate, tantâ ſubtilitate, & teneritate prædita eſt, & adeò muſculis connexa eſt, ut non niſi laceratis labijs, cutem ſecernere poſſimus. Ac proindè cùm labiorum cutis ſit tàm tenera, ſubtilis, & mollis, non ægrè à cauſis externis, ventis, frigore, & ab internis ſuccis, ac vaporibus vitiatur, finditur, & ſcinditur, ut quandoque etiam ſanguinem fundat. Finditur labium tàm inferius, quàm ſuperius in medio, ubi duæ muſculorum extremitates deſinunt. Græci hoc vitium Rhagades, Latini labiorum ſciſſuras, & fiſſuras appellant. Eſt malum commune, & non tantùm labijs, ſed ètiam cuti, mammarum papillis, ano, utero, manuum volis, & plantis pedum competit.

Signa.

Labiorum rhagades ſub oculos cadunt, & lippis, atque tonſoribus notæ ſunt namquè ulcuſcula ſicca, calloſa, rimoſa & oblonga, in labiorum medio, ac ſi homo ridet, præter doloris ſenſum aliquid ſanguinis ex eis prorumpit. Cauſæ externæ ægri relatione pateſcunt, quæ ſi abfuerint, cauſarum internarum id in judicium eſt. Quandoque cum, & quandòque ſine pruritu, ardore, & duritie ſunt. Interdùm ſuperficiales, interdùm profundæ videntur.

Ulcera labiorum oculis patent, tantùm cauſæ ſignis veſtigandæ ſunt. Si per criſin contingunt, febris adeſt terciana, acuta, vel maligna, & febris habetur ſolutio, ſi ſymptomatica, febris intenditur, pejorat, & lethalis evadit. Si à lue venereâ, ſuis cognoſcitur ſignis, ut de lue diximus, Si febris & luis

veneréæ ſigna adſunt, è latente in corpore cacochymiâ provenire certum eſt, ſuntque cruſtoſa, & ſæpè manantia.

Cauſæ.

Cauſam proximam prolabiorùm rhagadibus exiſtimant Galenici eſſe continuat ſolutionem in membranâ labia veſtiente, remotiorem verò nimiam ſiccitatem membranam illam debito fortiùs diſtendentem, & tandem rumpentem. Siccitatem inducentes cauſæ externæ ſunt frigus, & calor, ut aëris conſtitutio ſicca, & frigida, qualis in Martio, & flante Boreâ contingit, itèm diuturna in ſolis radijs commoratio, & vehementi aëris algore. Internæ ſunt vapores calidi, & ſicci (hos vapores ſiccos nunquàm obſervare potuimus;) per œſophagum, vel aſperam arteriam, ex partibus infernis aſcendentes, vel humores à capite ad labia deſtillantes. Vapores iſti calidi, & ſicci nunc ex ſtomacho, nunc inteſtinis, nunc pulmonibus, nunc hepate, & venis, nunc ex corde aſcendunt, imò ex utero, undè vulgares fœminis ſalacioribus rhagades eſſe familiares ob uteri ſiccitatem deducunt, Cœterùm hi vapores calidi & ſicci à partibus hiſce infernis aſcendentes per nares & os difflarentur, antequàm labiorum tunicis ſe inſinuarent.

Labiorum ulcera ſecundum vulgares ortum habent ab humoribus acribus, eiſque vel pituitoſis, vel bilioſis, vel ſeroſis, vel atrabilarijs à partibus ſuperis, vel inferis & præſertim ab hepate, omnium ulcerum ſcaturigine, ad ſuperas hasce tranſmiſſis.

Rhagades labiorum oriuntur ab acidis, ſalſiſque particulis rigentibus, à ſanguine, vel lymphâ, vel ſucco alimentitio ſecretis, & in labia transmiſſis, quæ eorum tunicam ità rigidam reddunt, ut non ſatis commodè flecti, & diſtendi poſſit, & ad levem quamvis tenſionem facilè ſecundum rugarum rectitudinem dehiſcat. Sic experimur, flante Boreâ, rigidiores, & terreſtres particulas in aëre volitantes omne humidum conſumi, & ſciſſuras fieri, vel tempore hyberno ab aëris acido eaſdem oboriri, uti tempore æſtivo à calore, & ſiccitate has particulas commovente, vel à calore interno uſtulante omne humidum conſumi: ità in febribus à particulis acribus per motum ad labia delatis, humidum abſumi, & tunicam humiditate deſtitutam, & ob ſiccitatem rigidam, ad leviorem omnem tenſionem ſecundum rugarum rectitudinem diſtendi, & diſrumpi.

Ulcera labiorum conſtituunt particulæ ſalinæ, acres, acidæ, & aliæ heterogeneæ glandulas obſtruentes, & cùm hiſce particulis nulla via patula detur, niſi ſubtiliſſimis, & violentiſſimis, quæ remoram contrahunt, in labiorum ſuperficie ſedem figunt ſtagnatione, exaltantur, & cutem cum carne exedunt, & devaſtant.

Prognoſis.

Labiorum rhagades non ſunt parvipendendæ, nam turpitudinem inducunt, diſtenſionem, dolorem, & ſanguinem excitant; at ſi in longum tempus protrahantur, in ulcera cruſtoſa, calloſa, & ægrè ſanabilia abeunt. Ab ortu contractæ difficulter curantur, reliquæ non ità ægrè ſanantur, niſi ad

Cal-

canceroſam naturam accedant.

Ulcera, vel veſiculæ labiorum, quæ febribus accidunt, bonam ſpem prænunciant, naturæ enim coctionem prævalere oſtendunt, & febris vel perfectam ſolutionem, vel imminutionem ſignificant, & per ſe facilè ſanantur, ſi cum coctionis ſignis appareant; ſi verò cum viribus debilibus, & alijs pravis ſignis os & labia exulcerentur, lethale. Quæ à Lue Venereâ proveniunt, difficillimè curantur, attamen à quacumque dependeant cauſâ, ſi negligantur, & diù durent, in ulcera exedentia, & canceroſa degenerant.

Curatio.

Vulgares Galenici nimiam ſiccitatem, qua cutis nimis tenſa redditur humectantibus corrigunt, & ſolutam reſarciunt unitatem. Cauſas, à quibus rhagades dependent, ſiquæ ſunt, tollunt. Si vitioſi humores adſunt, illos evacuant. Si vapores in cauſâ ſint, hos auferunt, & hepati, utero, vel etiam toti corpori, undè illi proveniunt, ſuccurrunt. Si à frigore externo rhagades ortum ducant pinguibus, & humectantibus labia illiniunt, ut *oleo amygdalarum dulcium, nucum, oleæ, roſarum, vel adipe capi, gallinæ, ſevo hircino, vel hædino, mucilagine ſeminum cydoniorum, pſyllij tragacanthę, gummi ceraſorum &c. aquâ roſarum extractâ.* Item *Unguento pomato vulgari, butyro recenti inſulſo.* A cauſâ calidâ & ſiccâ rhagadibus lintea tenera *ſucco ſedi majoris, & ſolani* madida imponunt. In profundioribus *unguentum de ceruſſâ, vel lithargyrio adhibent.*

In labiorum ulceribus vulgares corpus à pravis ſuccis liberant, deindè humorum acrimoniam corrigunt, & mitigant, tandem *decocto ariſtolochiæ, agrimoniæ, & abſynthij cum quadam aluminis portione, in quo mel roſatum diſſolvunt,* ulcera abluunt, hinc linimento *ex lithargyrio* inungunt, & ad plenariam conſolidationem *unguento Apoſtolorum, vel emplaſtro griſeo* perducunt.

Rhagadum curationem nos ità inſtituimus: Si à lue venereâ ortum ducant, ſequenti medicamento ſaneſcunt, ut.

℞. *Mucilag. ſem. cydonior.* ℥. ß.
ſacch. Saturni gr. xv.
camphoræ gr. iij.
merc. dulcis ℈ j.
m f. linimentum.

Vel tangantur *ſpiritu Mercurij dulcis.* Si rebelles & obſtinatæ perſeverent, tunc æger Aquam Anti-venereã noſtræ deſcript. ſumat, & abſque topicis medicamentis ſponte ſanantur, ut fuſiùs *De lue Venereâ lib.* 3. *cap.* 16. diximus.

Ad labiorum rhagades à particulis acido ſalſis, vel frigore calore, & ſiccitate contractas curandas conveniunt mucilaginoſa, blanda, & demulcentia ramoſa, particulas acido ſalſas inviſcantia, hebetantia, & corrigentia. Si malum fuerit diuturnum, corpus *extracto jalappæ cum mercurio dulci* purgetur. Topicè applicamus varia medicamenta, quæ particularum rigiditatem demulcent, & ſiccitatem leniunt: hujuſmodi ſunt *mucilagines ſeminum cydoniorum, pſyllij, vel ſevum hircinum, axungia anſeris, taxi. Johannes Hartmannus* in labiorum fiſſuris curandis commendat pinguedinem, quæ ex cochlearibus ligneis ad coquendum in culinâ uſitatis, ſi aliquantulum igni admoventur, & torrentur, extillat.

Multùm conducit *vini ſpiritus, in quo folia malvarum, & florum ſambuci macerata fuerint, vel decoctum florum camomillæ in lacte.* Optimum erit *oleum ceræ, vel ex ovorum vitellis.* Uſitatiſſimum eſt *unguentum Pomatum*, quòd ſic paratur:

℞. *Styracis calamitæ,*
benzoi elect. ana ℨ. x.
cinnam. elect.
caryophyllor. ana ℨ. vj.
radic. ireos florent. ℥. j.
nuc. moſch. ℨ. iij.
macis ℨ. j.
flor. lavendulæ,
ſpicæ ana p. ij.
pomor. aurantior. recent.
citri recent. ana num. ij.
odoriferorum num. XXIV.
aquæ roſ. opt. ℥. XVI.
vini alb. opt. ℥. IV.
ung. roſ. alb. lib. iij.
ſevi caſtrati lib. j.
ceræ alb. ℥. IV.
f. lege artis Vnguentum;

Quod non ſolùm utiliter ad labiorum rhagades, ſed etiam ad cuti decorem conciliandum adhibetur. Si profundiores, & majores ſint rhagades, ſequens unguentum probati exiſtimatur uſûs.

℞. *Lithargyr.*
thuris,
Zinzib. alb. ana ℨ. j.
ceræ mollis ana q. ſ.
ut f. unguentum.

Labiorum ulcera, quæ in febribus accidunt, per ſe facilè ſanantur. Quæ à lue Venereâ originem ducunt, luis ſublatione ſaneſcunt.

Si ſine febre, & lue oriantur ulcera, æger ſalſa, acida, acria, aromatica, & ſermonem multum vitet, & eorum curatio ab aliarum partium ulcerum curatione nihil differt. Si malum eſt ex ipſo ulcere, nihil purgantia proſunt. Dùm à particulis ſalinis, acidis & acribus ſtagnantibus, & glandulas obſtruentibus geneſim ducunt, corrigentia, & abſorbentia conveniunt, quibus ſemper aliquid mercurij dulcis addatur, deindè, quæ tubulos obſtructos reſerant, præcipuè diaphoretica, lignorum decocta, & potiones vulneratiæ pluries deſcripta præ alijs conducunt.

Forinſecùs ea adhibentur medicamina, quæ acidum abſorbent, ſalſumque diluunt, ac proindè maximum meret emplaſtrum Saturni cum croco Martis impoſitum, item omnia medicamina Saturno maritata, aut etiam vini ſpiritus camphoratus, in quo ſal Saturni diſſolutum fuerit. In his ulceribus maximè conducit Mercurius dulcis unguentis optimæ notæ commiſtus. Quendam nos obſervavimus ulceribus in labijs diù laborantem, quem omnibus vulgaribus medicamentis incaſſùm adhibitis, tandèm *vitrioli Cyprij infuſio* curavit. Optima erit *lapidis medicamentoſi infuſio*, ut & *aqua viridis*. Si ſordida ſint, plerique *mel roſatum, vel aluminis infuſionem* extollunt. Tandèm conſolidat *emplaſtrum oppodeltoch, vel ſodicationum, vel benedictum noſtrum.* Hæc medicamenta commodiſſimè ſomni tempore applicantur, ità enim rectiùs retinentur.

CAP. XLV.

De Mammillarum, & Papillarum Vlceribus.

AB ore rectà deſcendimus ad mulierum mammas, dulcedinis, & deli-

deliciarum portum, ſed iſte portus binos continet ſcopulos, quibus humanæ mentis navis alliditur & naufragatur; conciliant quidèm mammæ elegantes mulieribus decorem & venuſtatem, infantibus vivificum præbent nectar, ſed earum venuſtas viros ad amorem invitat, & invictos vincit, ſicut *Gal. lib. 4. de Hip. & Plat. decretis cap. 6.* ex *Euripide de Menelao* ſcribit, quòd cùm ſtricto enſe Helenam quaſi eam occiſurus irrueret, ubi mammas viderit, ſtupore adeò ob ejus pulchritudinem, correptus ſit, ut ne tenere enſem ampliùs potuerit, ſed abjecerit, imò eam oſculatus ſit.

Ubi papillas ejus aſpexti, ſtatim
Tibi coruſcus gladius è manu excidit,
Et proditricis oſculum excepſti canis.

Sed per quæ delinquunt mulieres, per hęc eadē plectuntur. Heu quot funeſtis internis, & externis caſibus, quot vitæ diſcriminibus plectuntur, quæ tùm ipſi cœlebi, tùm conjugato, & gravido, circa ſuæ geſtationis incerta, dubiavè eventu, tempora præprimis partum ipſum obtingunt! In mammis à tumore, inflammatione, abſceſſu, fiſtulâ, œdemate, ſcirrho, emphyſemate, cancro, magnitudine indecorâ, foveâ, ulcere, rhagade, & morbo pilari torquentur mulieres, nec in his tantùm partibus, ſed etiam in utero, qui cum mammis conſenſum habet.

Mammæ geminæ ſunt, partim ut idonei alimenti proventus geminæ proli ſufficeret, partim ut unâ morbo, aliovè caſu impeditâ ſuctionis functionem ſufficienter altera ſubminiſtraret.

Sitæ ſunt in mediâ pectoris arce ſupra maſculum pectoralem, humerum adducentem, non in abdomine, ut brutis, ad commodam lactationem: cùm infans non ſtatim brutorum more ambulare queat, ſed in genitricis ulnis detentus, mammis admovetur. Collocatæ ſunt ad ſupremam pectoris regionem, ut puer cordatus, & prudens evadat, & intellectum è matris corde ſugat, ut *Rabbi Abba* Appella ineptè inquit; tùm ne puer matris, aut nutricis pudenda videre cogatur; tùm ne brutorum more in loco ſordido ſugeret.

Magnitudo variat, in viris exigua eſt, quia glandulis ferè carent, pinguedo tamen ſubjecta in obeſis mammas attollit. In nuper natis puellulis veſtigium adeſt pectori impreſſum & apertum, deindè paulatim extuberat & in virginibus parvulis vix præter papillas aliquid apparet, donec ſenſim in malorum magnitudinem & figuram creſcant: & quandò ad duos protuberant digitos, menſtrua fluere incipiunt tunc ſororiari puellarum mammæ dicuntur, quia primùm intumeſcunt, quòd non ſingulæ, ſed ſicut geminæ ſorores ſimul naſcuntur. In vetulis flaceſcunt, atque etiam præter papillas nihil ferè apparet pinguedine & glandulis abſumtis. Intermediâ ætate alijs magis, alijs minùs tumentes ſunt, prout mulieres non gravidæ, vel gravidæ, & lactantes; his n. tumentioribus opus eſt, quàm illis. In varijs Indiæ regionibus, ut in Regno Senegæ, & in inſulâ Arnabonis mammæ ad imum uſque ventrem protenduntur, & elevatæ in terga reflectuntur. In Meroë, quæ Ægypti inſula eſt, fœminæ mammas infantibus pares habent, ut refert *Pomponius Mela*, undè *Iuvenalis ſatyrâ 13. canit.*

Quis

Quis tumidum guttur miratur in Alpibus? aut quis
In Meroë craſſo majorem infante mammellam?

Cœterûm præſtat mediocritas, quia magnæ mammæ inflammationibus, cancro & alijs languoribus ſunt obnoxiæ.

Figura ſubrotunda eſt, Semiglobum quaſi referunt. In nonnullis propter nimiam molem pendent, & ſubſtantia mollis, maximèque albicans.

Componuntur mammæ ex multis glandulofis corporibus, magnitudine diverſis, varijſque tubulis, ac ductibus inter ſe coëuntibus, multâque affuſâ pinguedine junctis, & compactis, quæ ſimul membranâ carnoſâ ſuccinguntur, ac ſubjectis muſculis annectuntur. Glandularum una magna in medio ſita eſt, quam reliquæ minores circumſtant: etiam vaſorum lacteorum plexus infinitis glandulis interjiciuntur quibus mediantibus non ſolùm lacteus ſuccus ad omnes defertur, verùm etiam minores ſuum lac in magnam glandulam effundunt. Præterea in ipſis glandulis pori ſunt ampli, & copioſi, in quibus tanquàm in cellulis, lac uſque ad ſuctionis tempus aſſervatur, niſi fortè ob nimiam copiam, aut tenuitatem ex ijs ſponte citiùs effluat.

Magnæ glandulæ ſuperſtat Papilla, quæ corpuſculum eſt teres, ac fungoſum, tenui cute amictum, multiſque foraminulis pervium. In hanc glandulam lactei ductus terminantur, per ejuſque foraminula lac, tanquàm per tubulum in os infantis ſuctione, vel preſſione infunditur. Eſt exquiſiti ſenſûs, atque in eâ ex levi, gratâ contrectatione voluptas percipitur. Inſuper ex contactu, & ſuctione flacceſcere, erigique poteſt inſtar glandis penis; undè matres, nutriceſque libentiùs cum voluptatis quodam ſenſu infantibus mammam præbent. Circulum habet circumjectum, quem Areolam nuncupant, in virginibus pallidam, in prægnantibus & lactantibus fuſcam, in vetulis nigram.

Venas duplices habent mammæ; unam axillarem per exteriora mammarum diſtributam, & ab axillari ramo derivatam, alteram mammariam vocitatam à ramo ſubclavio venæ cavæ declinantem, ac per interiora diſperſam. Has totidem comitantur arteriæ conſimili ratione à ramo ſubclavio arteriæ magnæ, nec non axillari deductæ ad vehendum ſanguinem vitali calore turgidum. Nervos habent à quarto ramo medullæ ſpinalis, qui ad papillam copioſiores delati, acutiorem ei ſenſum tribuunt. Habent etiam ductus lymphaticos.

Agimus tantùm in hoc capite de mammarum ulceribus, & morbo pilari, ac papillarum fiſſuris, reliqui verò affectus, qui ipſis accidunt, ex proprijs capitibus ſunt deſumendi.

Signa.

Ulcera mammarum, cùm viſui pateant, non opus eſt ea ſignis deſcribere, ubi verò plures in mammis fiſſuræ unam foveam faciunt, tunc mammarum fovea dicitur, & eſt major, latior & profundior, cui dolor ſæpè copulatur.

Cauſæ.

Mammarum foveam, diſruptis pluribus fiſſuris à ſeroſis acribus humoribus

bus inductis, & in unam majorem unitis exoriri dicunt vulgares; ulcera verò ab humoribus acribus, & erodentibus, ut in alijs partibus, fieri fatentur.

Eadem eſt mammarum foveæ, & ulceris cauſa, nempè particulæ acido-ſalinæ, vel in ipſo lacte, vel in ſucco partis alimentitio, vel in ſanguine, vel in lymphâ, raram, ſenſibilem, glanduloſam, & ſpongioſam mammarum ſubſtantiam depaſcentes, & corrodentes, à quibus partium profundarum, & cutanearum textura, & continuitas poſtmodùm diſſolvitur. Vel à tumoribus diſruptis, à contuſione, vel vulnere male curato.

Prognoſis.

Foveæ & mammarum ulcera difficillimæ ſunt curationis, ſubſtantiam nàmque habent flaccidam, & ſi irritantur, non ægrè in ulcera canceroſa degenerant.

Curatio.

In foveâ, & ulcere vulgares, ritè curandis univerſales inſtituunt evacuationes, undè vitioſorum humorum evacuationem apprimè neceſſariam cenſent cum ſanguinis detractione, & menſium profitatione præcipuè ſi menſtrui ſanguinis ſuppreſſio hos affectus ab utero ad mammas per conſenſum foveat. His præmiſſis, eâ methodo, qua in aliarum partium ulceribus, procedunt; eapropter humores leniunt acres, *ulcus* mundificant, abſtergunt, & tandèm conſolidant medicamentis illis tonſoribus notis, quæ centies repudiavimus. His omnibus intentionibus emplaſtro triapharmaco ſatisfacere imaginantur.

In mammarum foveâ, & ulcere, ſi fœmina ſit puerpera, vel lactans, antequàm lac abſumatur, vel ſanguinis motus ad mammas ſiſtatur, non facilè & ſatis feliciter curari poſſunt. Deindè ſi affectæ ſint pendulæ, ne humorum fiat affluxus, faſciâ apta de collo ſuſpẽdendæ ſunt, poſtmodùm brachium ejus lateris, ne humorum concitetur affluxus, non movendum.

In horum affectuum curatione venæ ſectiones & purgationes repetitas reijcimus, ejus nàmque cardo in eo cõſiſtit, ut particularũ acido-ſalinarũ fiat correctio, quæ nec purgantibus, nec venæ ſectione obtineri poteſt: alia itàque veſtiganda ſunt remedia, hujuſmodi erunt ſalia volatilia, quæ illas corrigunt, ſudorifica diù in uſum vocata, quæ vel inſenſibiliter, vel ſenſibiliter tranſporant, vel potiones vulnerariæ, nec non diuretica blandiora in uſum vocitentur. Intereà exulceratæ parti maximoperè proderit, ſi ſordida fuerint, *unguentum Ægyptiacum magiſtrale in ſpiritu vini ſolutum, vel unguentum noſtrum magiſtrale, deindè unguentum album ex ſuccis refrigerantibus*, vel *emplaſtrum Diaſaturni cum croco Martis* pro ulceris exſiccatione, verùm vitentur emplaſtra ſolida, quia partem inflammant, & tranſpirationem impediunt. Pro pauperculis unguenta communia, ut *de tutiâ, lythargyrio, plumbo &c.* in uſum vocari poſſunt. Noſtrates pauperculæ mulieres cum fructu ſolis *folijs tuſſilaginis* utuntur. Si dolorificum ſit ulcus, circumcircà *oleo ex ovorum vitellis, vel papaveris per* *expreſ-*

expreſſionem illiniatur, vel ipſum *lapidis medicamentoſi infuſione* cum petijs lineis curetur. De papillarum ulceribus ſidem ſit judicium, eademque curatio.

CAP. XLVI.

De Morbo Pilari.

QUidam medici inter mammarum affectus referunt malum pilare, quod græci *Trichiam* appellant, ſic dictum à pilo, qui in mulierum mammis poſt partum invenitur, & cum lacte excernitur, neque veteres medici de hoc ambigunt, & ſæpè hoc malum, ſed non verum pilum in lactantibus obſervavimus, cujus quoque *Ariſtoteles lib. 7. de hiſt. animal. cap. 11* mentionem facit, ſtatuit nàmque ſi pilus poculo hauſtus ſit dolorem moveri in mammis, qui non ſedatur, donec pilus vel expreſſus exeat ſponte, vel cum lacte exſugatur.

Hanc ineptam Ariſtotelis ſententiam *Hieronymus Cardanus*, *& Thomas à veigâ* ſequuntur, & ineptè credunt pilum lactationis tempore ad mammas pervenire poſſe vel epotum, vel cum cibo ſumtum, quia attractrix virtus in mulieribus tunc valida urget, vel ob ſanguinis ad mammas confluxum, & partis laxitatem, vel cum chylo celeriori fluxu agitatum ad mammarum tubulos, & ipſum tandem lactis receptaculum delatum, ex quo cum lacte per papillarum cuniculum quendam ejectum, qui ex eodem prominet aliquâ parte, ut digitis, vel volſellâ ſe facilè præbet extrahendum.

Nec nos majora, & devia movent exempla; refert enim *Langius lib. 2. epiſt.* 40. de juvenculâ quadam in Principis cujuſdam Germani gynæceo, quæ cùm ſeſe ad ſpeculum adornaret, detentis ore aliquot acubus; quibus peplū affigeret, ab amaſio à tergo clāculū accedente intra ſcapulas percuſſa, acus deglutivit, quas poſt biennium, illæſis ureteribus, eminxit. Itèm *Alexander Benedictus* narrat de puellâ venetâ, quæ acum deglutiverat, eamque poſt biennium eminxit, calculo incruſtatam. *Antonius Benevenius* refert, quod mulier Hetruſca, acum cupream deglutiverat, quam triennio indè, juxta umbilicum ſana excreverat. Narrat *Helmontius de injectis materialibus* §. 7. *vilvordiæ anno 1636. Ruſticus mihi notus volens ſaginare vaccam, illi quotidiè poculum dedit, cui incoxerat olera cum furfuribus. Tandèm emaciatur in dies magis, cœpitque dextero crure claudicare: Cæſâ vaccâ, inventus eſt brevis culter uxoris ſuæ, in capulum buxeum retortus, inter coſtas, & homoplâtam abditus: ruſtica enim concidendo rapa, cultrum inter olera reliquerat, eumque vacca bibendo deglutiverat.* Hæc, & alia exempla an vera ſint, fides ſit penes ſuos authores. Unum tantùm ſcimus nos deglutitos nummos, lapides, metallorum fragmenta, clavos, & id genus alia per anum excreta fuiſſe.

Has aniles fabellas credat judæus appella, quod nos non ità facilè Ariſtoteli, ejuſque procuratoribus per epiſtolam aſſentimur, ſed cum cordatis viris, *Veſalio, Mercuriali, Sennerto*, & recentioribus aliter ſentimus; non enim per tot angi portus tenueſque anfractus ab ore ad mammas pilum duci

poſſe

poſſe arbitramur, etiam ſi mammę il- lum fortè, cùm in ipſarum venis con- ſiſteret, amplexuræ eſſent, Certum eſt pilos in tot coctionibus immutatos permanere, cùm compactioris ſint ſubſtantiæ, verùm hoc potiùs nos mo- net, ut pili facilè ciborum reliquijs adhæreant, cur non cum fæcibus per inteſtina, tanquàm per liberius po- tiùs oſtium, quàm per tot exiliſſimos meatus, totque anfractus ad mammas uſque deriventur; Dicimus itaque hos pilos in mammis generari. Quid au- tem ſint, ſub judice lis eſt; *Mercurialis* nàmque ſanguinis fibras eſſe putat, cœterùm ſanguinis fibræ à ſanguine non ſeparantur ſed totus ad mammas affluit. Alij probabiliter ſtatuunt in mammis hos pilos generari, ut in alijs corporis partibus pili generantur, & ex ijs excernuntur, quemadmodùm in renibus, urinarijſque meatibus, & per urinam excretos fuiſſe teſtantur fi- de dignæ obſeruationes, & hos nos multoties autopſia demonſtravit, ſed nec horum geneſim adducunt. Puerile nàmque eſt cogitare pilum hauſtum ventriculum, meſeraicas, jecur, ſecun- dum eorum ſententiam, per tranſire, & ad mammarum cauernas per mille an- fractus pervenire.

Signa.

Pro morbo pilari in mammâ adeſt rubedo, ingens dolor, rigor, febris ca- pitis dolor, & tótius corporis laxitudo, & alia ſymptomata, quæ pilus ibi ge- neratus excitat, dum exitum quęrit.

Cauſæ.

Pili cauſa in mammis eſt natura laſciviens in ſucco alimentitio, quem aſſimilare deberet, & non ſolùm non aſſimilat, ſed facultatis aſſimilatricis errore in hoc aliquid juxta exilium partium ſitum tranſmutat, videtur pi- lus, ſed reverà non eſt talis, videtur pilus, ſed reverà quid pilo analogum. Hoc idem, & alia plura in abſceſſibus frigidis, atheromate, ſteatomate, & melliceride obſervantur, tunc cùm ſo- lida continent corpora, ut ungues, pi- los, lapides, ſpinas, variorum inſecto- rum figuras &c. Hæc etiam quandò- que mammis accidunt, & interdùm p. n. generantur pili. Lapides ſcribit *Levinus Lemnius* in mammis genitos ſe obſervaſſe. Narrat *Bald. Ronſſeus miſcell. epiſt.* 10. ſe noviſſe mulierem, quæ cùm graviſſimis uberum dolori- bus exagitaretur, ei dolor non priùs deſierit, quàm apertis uomicis utrin- que vermes proſilierint. Sunt mammæ exquiſitiſſimi ſenſûs, undè facilè à re- bus p. n. in ipſis genitis læduntur: hinc dolor, ex quo partis contractio oboritur, & in glandulis obſtructio, ex hac, lactis ſtagnatio, demũm aciditas, hinc ſanguis in vaſis capillaribus ſta- gnat, & tot, quot in ſignis enumera- vimus ſymptomata, emergunt. Undè evenit quandòque, ut inflammationi, & lactis coagulationi mammarum tra- chia ſuccedat.

Prognoſis.

In mammarum trachiâ libenter extracto, vel exſucto pilo, evaneſcunt ſymptomata, quòd ſi in longum pro- trahatur tempus; pili elimina- tio, in abſceſſum degenerare ſo- let.

Curatio.

Hujus morbi curatio in pili eliminatione conſiſtit, undè ſi ſponte non exeat, lac ſugendum præbeatur infanti, vel leviter exprimatur, vel ſi expapillâ promineat, digitis, vel forcipulâ extrahatur; quòd ſi reluctetur, exteriùs mamma *cancrorum fluviatilium*, *vel marinorum ſucco* illiniatur. Intereà chirurgos admonitos eſſe volumus, ut à frigidis, & repellentibus, quæ ceu venena vitanda ſunt, ſe abſtineant; eſtò enim humorum affluxum, & ſuppurationem impediant, ſuccos tamen ſtagnantes magis incraſſant, & reſolutioni reddunt inhabiles, ac glanduloſum mammæ corpus corruptioni facilè obnoxium reddunt. Eapropter interiùs, & exteriùs varia diaphoretica adhibeantur, quæ obſtructiones reſerent, & aciditatem emendent.

Cap. XLVII.

De Papillarum fiſſuris.

Mulierum gravidarum, aut puerperarum, præcipuè lactantium papillæ, non ſecus ac oris labia, anus, uterus, volæ manuum, & plantæ pedum, interdùm finduntur, rimulas, fiſſuras, ſeu ſciſſuras, quas rhagades vocant græci, contrahunt; quia tenerrimâ obductæ ſunt tunicâ: acerbos patiuntur dolores, maximè dum lac ſugit infans, ubi aliàs eædem papillæ ſanæ exiſtentes potius ab infantis ſuctione titillationem, ac veneream ſentiunt voluptatem, ob inter mammas, & uterum conſenſum. Aliæ foveâ, hoc eſt, rimâ maximâ in papillâ moleſtantur.

Signa.

Hi affectus nullo alio indigent indicio, præter inſpectionem; ſunt enim ulcuſcula rimoſa, & quandoque maxima veluti fovea in papillæ foraminulis, valdè moleſta, & dolorifica & maximè inter ſugendum, & ob dolorem acerbiſſimum ſuſtinere non poſſunt lactantes, ut mammæ ſugantur; ex quibus quandòque ſanguis, & quandòque ichor, ſeu corrupta Lympha ſtillat.

Cauſa.

Oritur hic affectus à nimiâ cuticulæ teneritate papillas amiciente, quæ ob fortiorem infantis ſuctionem diſſilit, vel cùm à gingivis, aut à dentibus papillæ mordentur. Sæpè excoriantur, ab infantium in ore aphthis, alijſque ulceribus malè affecto; vel à lactis effuſi particulis ſponte, & continuò affluentibus, in papillis adhærentibus, non rectè abſterſis, & aceſcentibus; vel non minùs à ſalſâ lactis acrimoniâ, quam ipſas etiam mammas, & partes vicinas, ad quas pertingit, excoriante; vel à particularum ſalinarum, vel acidarum in cutaneis papillarũ poris exiſtetiũ dominio, à quibus papillarũ tunica in fiſſuras diffinditur, vel ex lymphæ benignioris, & oleoſæ defectu, papillarum teneritatem, vel rigiditatem non inungentis, & emollientis. Hùc referimus cauſas externas, ut ſunt aër in calore excedens, aut nimis frigidus, & acris, qualis in Martio, & à conſtitutione Aquiloniâ dominatur, quia tùm temporis aër multum acidi nitroſi

in ſe continet, undè in his, qui teneriori cuticulâ præditi ſunt, fiſſuras in labijs, & manibus excitare ſolet.

Producitur fovea à fibrarum diſruptione inter fiſſuras exiſtentium, à fortiori adhuc acrimoniâ acido-ſalini in fiſſuris collecti productâ, quæ fit à lymphæ benignioris, & oleoſæ defectu, tùm glandulas, tùm fibras humectantis, & illinientis, ne tàm facilè à quadam externâ injuriâ diſrumpantur.

Prognoſis.

Papillarum fiſſuræ, & foveæ non ſolùm moleſtæ ſunt, & acerbiſſimo dolore conjunctæ, ſed ſi diutiùs durant, difficulter ſanantur, quia ob infantium ſuctionem, nulla, aut exigua papillis datur quies, & in prava tranſeunt ulcera, ob acre ibidem adhęrens, undè ſæpè tota corroditur, & abſumitur papilla, & mulieres ad lactationem planè redduntur ineptæ.

Curatio.

In minimis his affectibus ità diæta obſervanda eſt, ne ſaltim auream excedat mediocritatem, aliter medicus, & medicamenta incaſſum laborabunt. Aërem frigidum, & aquilonium vitet ægra, nec tali aëri papillas exponat.

Putant vulgares hos affectus ab humorum bilioſorum acrimoniâ, vel ſiccitate à quibus cutis diſrumpitur, & eroditur, progigni; ideòque bilis acrimoniam obtundentibus, eos curari credunt, ac proindè linimentis *ex ſemine pſyllij & cydoniorum* utuntur, quibus *tutiam, ceruſſam, oleum roſatum, aut liliorum, vel butyrum recens, vel anatis axungiam* admiſcent. Lactantibus, antequàm infantis ori papillas inferant, imponunt, ut *aquâ roſarum* abluatur. Si dolorem in ipſâ ſuctione lactantes ſentiant, papillis calicem ſtamneum, vel argenteum, ſuperiori parte perforatum, mammę reſpondens, papillâ uberis vaccę recèns mactatę tectum apponunt, & infanti papillam illam vaccinam ſugendam præbent; ſic enim infans ſuget, & labijs papillam fiſſam, & dolentem non attinget, & lac ſuget. Ad præcautionem ultimis tribus geſtationis menſibus, ne papillę findantur, nonnulli capulas aut pileos è cerâ paratos, abjetis reſinâ plenos, thoraci alligatos excogitârunt, quos papillis ſuperimponunt, ne decidant, ubi reſina abſumta eſt, novam infundunt.

Ad papillarum fiſſuras & foveas curandas neceſſaria ſunt medicamenta, quæ particulas acido-ſalinas in papillis collectas, vel aliundè ſuppeditatas emendant, hebetant, & diluunt, qualia ſunt diaphoretica, *ut antimonium diaphoreticum, benzoardicum minerale, diaphoreticum in peracutis &c.* vel remedia poroſa, & volatilia ſæpiùs exhibita. In parte conducunt *terra exanimata vitrioli, ſpiritus vini camphoratus, cremor calcis vivæ, cremor lactis, mucilagines*, quas in labiorum rhagadibus retulimus. Fibras ſiccas & rigidiores emolliunt, leniuntque *mucilagines extractæ cum aquâ ſpermatis ranarum addito momento ſacchari Saturni, & tutiæ præparatæ.* Excellens, & omni Laude dignum remedium eſt *butyrum elicitum ex cacao in cocolatis opificio.* Optimum medicamentum eſt *oleum ovorum, lumbricorum, vel unguentum aureum cum guttulis aliquot olei deſtillati ligni Rhodij:* Vel ſequens linimentum.

℞. ol. amygdal. dulc. q. s.
in quo frige radices cilij, in taleolas diſſectas, amotis radicibus, extra ignem agita oleum candelâ ex cerâ albâ, donec fiat linimentum. Vel conveniunt *axungia & pinguedines* in labiorum fiſſuris deſcriptæ.

Ad dolentes papillarum fiſſuras vel à fortiori infantium ſuctu, vel à lactis aciditate, vel à lactentium aphthis applicetur *oleum hyperici, vel roſatum, in quo radices pimpinellæ fuerint infuſæ.*

In foveâ, vel papillarum exulceratione laudamus *oleum ceræ, vel balſamum proprietatis per infuſionem, vel balſamum Peruvianum, vel oleum myrrhæ,* cujus deſcriptio talis eſt.

℞. Ovum unum, vel plura induratа mediâ elixatione, quæ à corticibus munda, ac in duas partes æquales divide, aufer vitellum & vacuum imple myrrhâ electâ in pollinem redactâ, filo circumligatum ovum claude, pone in loco humido inter duas patinas. Ovum aperi, & liquorem ad hunc uſum invenies. Si papilla ſanguinem ſtillet *infuſione lapidis medicamentoſi, vel terrâ exanimatâ vitrioli* utere. Adverte tamen, quòd in horum medicaminum applicatione ſemper *pileolus plumbeus* in apice, foraminibus pluribus pervius ſuper papillam imponendus eſt.

A mammis ad uterum deſcendimus ut amantium mos eſt, tanquàm ad humanæ generationis officinam: Hæc tantilla pars præ omnibus alijs viros allicit, & dementat, ac mulieres in varios adigit cruciatus, verùm in hoc naturam culpare debemus, quæ invitat & trahit: cœterùm per naturam, qua peccavit mulier multis ærumnis obnoxia facta eſt, & præter cruentam deturpationem ob patratum ſcelus, & communes cum viris languores, ſexcentarum ærumnarum, & innumerabilium penè morborum propriorum jugum ſufferre cogitur, quibus muliebrium tribuitur cognomen, ea propter uterus eſt omnium totius corporis pravorum humorum ſentina, imò cloaca, undè jure merito miſeriæ abyſſus, calamitatum chaos, morborum morbus, & lerna malorum dici poteſt. Ob commercium, quod cum nobilioribus, & principalioribus habet, cor, cerebrum, nervos, diaphragma, ventriculum, inteſtina, dorſi medullam, veſicam &c. in languores trahit hinc mulieres facilè epilepſiâ, animi deliquio, cordis palpitatione, ſuffocatione, aſthmate, inappetentiâ, nauſeâ, vomitu, colico, vel dorſi dolore afflictitantur. Quantum Creatori debemus, qui nos non fecit fœminas, & à tot carnificum cohorte eripuit, attamen nos ingrati nec etiam tantum munus acceptum animo volutamus! In præſentiarum non agimus de morbis mulierum, nàm de his poſthàc ex profeſſo tractabimus, nunc ulcera, quæ ſinum reſpiciunt muliebrem, examinabimus.

CAPUT XLVIII.

De Cervicis Vteri Vlceribus & Rhagadibus.

NOnnulli hanc partem exulceratam, quam trutinandam aggredimur, uteri cervicē impropriè appellāt, rectè appellatur uteri oſtiū, quia virile mēbrū per hoc ingreditur, & egreditur; ac rectiùs à quibuſdam uteri vagina

gina vocatur, quoniam virile membrum in ſe recondit, ut vagina gladium, aut cultrum excipit. Eſt hęc vagina mollis, laxa, rugis orbicularibus inæqualis, (ut major titillationis ab attritu percipiatur voluptas) ſubſtantiam habet nervoſam, ut dilatari poſſit, ſed aliquantulùm ſpongioſam, & fungoſam, (hæc in libidinis œſtro aliquantulùm turgeſcit, ut virile membrum ſtrictiùs comprehendat) longitudinis digiti longioris eſt, & latitudinis circiter inteſtini recti: quæ longitudo, & laxitas variant pro ætatis ratione, nec non prout fœmina magis, vel minùs libidine fervet. Sic quoque variant rugæ in virginibus, nec non in mulieribus, quæ rariori utuntur venere, nec in eam feruidè proclives ſunt, quàm in ijs quæ nunquàm pepererunt, multo crebriores, ac denſiores ſunt, quàm in ijs quæ ſæpiùs pepererunt, nec non in meretricibus frequenti utentibus coitu, ut potè in quibus ſenſim ferè obliterantur. Non tantùm hîc nos de uteri vaginæ ulceribus agimus, verùm etiam de ejus partium ulceribus, quæ ſub oculos cadunt, ut ſunt labia, nymphæ, carunculæ myrtiformes, & clitoris. Eſt clitoris glandiforme corpuſculum illud in ſuperiori pudoris muliebris ſinu ſitum, & à Nymphis cuſtoditum, ſub qua foramen eſt pro emittendo lotio. Ab *Avicennâ* virga mulieris appellatur, & quia eſt vuulæ non relaxatæ inſtar, ob hanc emulationem columella ab *Hip.* nuncupatur. A nonnullis membro virili correſpondere perperàm creditur, nàm potiùs cum virilis virgæ glanda convenit, in qua tantummodò voluptatis ſenſus ex coitu percipitur, & non in reliquâ parte oblongâ, ſed longitudo tantùm inſervit ad ſeminis in uterum porrectionem, ità quoque clitoris procul dubio glandis muliebris munere fungitur. Hæc pars exquiſitiſſimum habet ſenſum, & in actu venereo iucundiſſimam præbet titillationem, undè in hac delectationis mulierum præcipua ſedes eſt, dùm coitu utuntur, atque hinc amoris dulcedo, Veneris œſtrum, libidinis ſedes, & irritamentum dicitur; eapropter nulla pars in coitu majori delectationis ſenſu afficitur, ac mulieres fricatrices in Venerem magis quàm illa exagitat.

Clitoridis magnitudo communiter exigua eſt, ſub nymphis, ferè latens, deindè leviter prominet, in aliquibus mulieribus præſertim libidinoſis, quæ Venerem voluptuoſè exercuerunt, manifeſtè cernitur, in alijs in majorem longitudinem ad formam penis virilis excreviſſe obſervatum eſt. *Platerus* clitoridem monſtruoſam in quadam muliere collum anſerinum craſſitie, & longitudine æquaſſe vidit. Excreſcit in illis fœminis, quæ continuò & frequenter hanc partem contrectent, & fricant, qua ratione penis muliebris nominatur, ità ut hujuſmodi mulieres illâ parte nonnunquàm abuſæ fuerint, & cum alijs ſui ſexûs cojerint, ſic *Pemplius* ſcribit de quadam *Helenâ*, quæ hac parte multas exercebat fœminas, & virgines vitiabat, quia in coitu penis virilis inſtar turget, & quandò erigitur, ad libidinem ſtimulat, undè evenit, ut penis virilis loco clitoride aliquandò abutantur mulieres nonnullæ, & mutuò coëant, quas confricatrices vocant, eapropter hæc pars virorum contemptus dicitur. Hujus libidinis inventrix Scribitur *Philænis* quædam, qua uſa etiam ſit *Sappho* poë-

poëtria, ſed de his *Paulum Apoſtolum ad Romanos* loqui cenſemus 1. 26. *Nam fœminæ eorum immutaverunt naturalem uſum, qui eſt contra naturam.*

Signa.

Cervicis uteri ulcera cognoſcuntur ex dolore, & continuâ eo in loco mordicatione, quæ ſenſim augetur, & intenditur, ac præcipuè ſi tangantur, vel abſtergentium aliquid immittatur, & præ omnibus concubitus horum ulcerum eſt index. Deindè viſui etiam patent, adhibito, matricis ſpeculo. Tandèm cognoſcuntur ex paris affluxu, quod interdùm odore caret, interdùm flavum eſt, viride, fœtidum, prout ulcus modò mite, modò ſordidum eſt, cujus portio quandòque menſibus fluentibus, cum ſanguine fluit, ſi ulcus magnum ſit. Trahuntur etiam ſæpè aliæ partes in conſenſum ut ſi ulcus veſicæ orificium ſimul afficiat, urinæ ardor, & frequens ſupervenit mictio, caput, lumbi, aliæque partes in conſenſum trahuntur, undè vel dolent, vel malè afficiuntur, etiam febris accidit lenta crebris horroribus.

Ex cauſis ſigna facilè innoteſcunt, quę ſunt vel externæ & evidentes, ut medicamentum erodens partus difficilis, concubitus violentus, vel impurus, quę ex ægræ relatione percipiuntur. Si hæ cauſæ abſint, ab internis malum natales ſuos habuiſſe neceſſe eſt. Si fuerit ſecundina corrupta, lochia retenta, fluor uterinus, gonorrhoea, vel alius humorum affluxus, facilè innoteſcunt.

Rhagades cervicis uteri non ęgrè innoteſcunt, nàm ulcuſcula ſunt rimoſa, & oblonga, ijs ſimillima, quæ hyberno tempore in labijs, manibus, & pedibus è frigore oriri ſolent. Recentes latent, temporis tamen curſu, vel in coitu ſeſe produnt, quia tùm dolor proriginoſus aliquis excitatur, & cruoris aliquid effunditur. Quòd ſi res ità ſe habeat, & de malo adhuc ſuſpicio aliqua angat, uteri cervice reſeratâ, & inſpectâ, malum ſub oculos cadit.

Cauſæ.

Ulcera cervicis uteri, ut dicunt vulgares, fiunt vel à cauſis internis, ut ex diuturno humorum bilioſorum, aut ſeroſorum acrium affluxu, ut in fluore uterino diù perſeverante, aut ex malignis humoribus cum ſanguine menſtruo in hanc partem, quaſi corporis muliebris ſentinam confluentibus, qui per hunc locum evacuantur, præſertim in lue Venereâ, & malignâ gonorrhœâ, aut ex ſemine corrupto, aut ſecundinis corruptis, lochijs itèm diù poſt partum retentis & corruptis; ex inflammatione in abſceſſum verſâ, dùm materia purulenta acrior reddita partem erodit affectam, ſicque abſceſſus rumpitur, & pus effunditur, ac in ulcus abit, vel ex excrementis in uteri plicis retentis, & ibi putrefactis. Vel à cauſis externis evidentibus, ut ſunt medicamenta acria, & erodentia imprudentes applicata, partus difficilis, violentur coitus &c. Tandèm ſunt vulneratio caſus, percuſſio, ut in alijs locis, quæ ſi non rectè tractentur, ulcera excitare poſſunt.

Secundum vulgarium ſententiam cervicis uteri rhagades internè inducuntur ab humorum acrium, præſertim lentorum, & viſcidorum affluxu, qui

hiſce

hiſce adhærent partibus, ejuſque rugas ſecundum rectitudinem exulcerant. Addunt etiam ingentem uteri ſiccitatem, qua rhagades ut plurimùm fiunt. Cœterùm hæc pars nunquàm ſicca obſervatur, cùm uterus ſit univerſale & totius mulierum corporis emunctorium, & veluti colluviarium, quod perenniter profluit. Vel fiunt à medicamentis acribus, vel à coitu violento, vel à partu laborioſo, ubi fœtus grandior fuerit, ut rugas aliquas in uteri vaginâ diſrumpi neceſſe ſit, quæ unitatis ſolutio ob continuum excrementorum affluxum ſordida evadit, & hujuſmodi ulcuſcula excitantur.

Vlcera in uteri vaginâ à particulis acido-ſalſis membranarum fibras ſolventibus oriuntur, ſive hæ in ſanguine menſtruo, in fluore albo, aut lochijs, ſive cum ſemine virili à lue Venereâ conſpurcato communicentur. Vel tunc fiunt ulcera, cùm vaſa ſanguifera eroſa ſanguinem fundunt, & per moram inter rugas putreſcit, ac in pus commutatur. Vel producuntur cùm ſanguis, aliuſvè ſuccus obſtructione in ſuis conceptabulis retinetur, in quibus ſtagnatione acorem concipit, vaſa erodit, & patefactâ viâ in ſuppoſitam defluit partem, ibi temporis tractu corrumpitur, in pus degenerat, & ulcus excitat. Vel inflammationes in abſceſſum degeneratæ tale ulcus excitare poſſunt. Externæ cauſæ ſunt partus difficilis, orta violenta harum partium tubulorum, ac canalium exulceratio ab obſtetrice imperitâ; ad hanc referimus violentum concubitum, vel medicamenta erodentia imprudentiùs applicata.

Oriuntur rhagades internè à particulis acido-ſalinis in uteri vaginas excurrentibus, & ulcuſcula ſecundum plicas excitantibus. Externè à coitu violento, penis groſſitudine, vel à frictione petulanti, vel à fœtu majori vi extracto, undè nimiùm diſtenſæ non facilè cedunt, ſed impulſui reſiſtunt, donec vehementiori & frequentiùs repetito diffringantur.

Prognoſis.

Vaginæ uteri ulcera ſpernenda non ſunt licet exigua, & quandòque curatu difficillima, cùm in parte exquiſito prædita ſenſu ſint, ac varijs excrementis recipiendis idonea, undè fibrillæ omnes ab acribus particulis ità diſcinduntur, ut quælibet levis excoriatio magnam exigat Medici ſolertiam, & niſi rectè tractentur, in gravia degenerant ulcera. Hæc pars cum multis alijs conſenſum habet, undè varij morbi, & ſymptomata per contenſum excitari poſſunt. Si hæc ulcera non fuerint magna, & fuerint recentia, faciliùs curantur, ſi nullum accidens conjunctum habeant. Si verò fuerint magna, antiqua, & ſordida, vel luem Veneream comitem habeant, difficulter curationem recipiunt. Si fuerint ſinuoſa, & depaſcentia inſanabilia judicamus. Quæ ſub oculos cadunt, faciliùs curationem admittunt, quàm quæ in profundo latent.

Rhagades maximè moleſtæ ſunt, privant nàmque mulieres Veneris dulcedine ob dolorem, qui in coitu excitatur. Recentes faciliùs curantur, quæ calloſa facta ſunt ulcera, ut plurimùm curatu difficillima ſunt, & præſertim ea, quæ luem ſequuntur Veneream.

Curatio.

Cervicis uteri ulcera curare ſolent vulgares illis indicationibus, quibus aliarum partium ulcera. Primò itàque opportuno medicamento acres humores, undè uteri vaginæ ulcera ortum habent, purgant, & decentem vivendi rationem, ut talium humorum geneſis inhibeatur, inſtituunt. Si prædicti humores à toto dependeant, univerſales, ſi à parte aliquâ, topicas celebrant evacuationes repetitas, nec ſanguinis miſſiones omittunt, præcipuè ſi menſtrua defecerunt. Si intemperies adſit, juxta ejus conditionem eam corrigunt. Si à lue Venereâ contractum ſit ulcus, malignitatem expugnant Veneream, deindè curationem, ut in alijs ulcerum generibus, communem inſtituunt.

Si dolor urgeat, illum ſedant, ne moleſtiam ægræ inferat, ac ne ad partem affectam colluviem trahat. Dolor plerùmque à ſordibus, & ſanie ortum ducit, ac plerumque inflammationem habet comitem, tunc quæ ſordes, & ſaniem abſtergendi, inflammationem refrigerandi, & dolorem pacandi vim habent, medicamenta applicant. In hunc uſum revocant *Lac infuſum, & præſertim chalybeatum, vel ovorum albumina tria, vel quatuor, conquaſſata, & cum muccagine ſeminum pſyllij, vel emulſione ſeminum papaveris miſta.* Vel *emulſiones ſeminum papaveris, & quatuor frigidorum majorum cum ſero lactis caprino.* Si dolor urgeat, *aquam hordei cum ſucco hyoſcyami* uſurpant, vel ipſum quoque *opium* alijs admiſcent.

Si ulcus fuerit ſordidum, illud detergunt *ſero lactis, aquâ hordei cum melle.* Si valentiora expoſcat remedia, illud *decocto agrimoniæ, abſynthij, centaureæ minoris, & radicis ariſtolochiæ* abſtergunt. Si valdè ſordidum fuerit, in hoc decocto, vel alijs *unguentum Apoſtolorum, vel Aegyptiacum* diſſolvunt. Non deſunt peſſaria, injectiones, inſeſtiones, clyſteres uterini, irrigationes, fumi, unguenta, nec non convenientia empláſtra epigaſtrio applicanda, ac efficaces dijudicant thermas exſiccantes. Non ſolùm externa medicamenta, ſed interna, ut *terebinthinam cum ſaccharo* deglutiendam præbent, vel *pilulas de bdellio à* ℈. j. *ad* ʒ. j. Non deſunt decocta exſiccantia: nec potiones, ut

℞. *fol. artemiſiæ.*
agrimoniæ,
pimpinellæ,
centinodiæ ana m. j.
radic. rhapontici ℥. *j.*
ſem. coriand. ʒ. ß.
viticis ʒ. j.

Coque in vini albi menſurâ, & dulcorentur ſaccharo. Bis ſingulis diebus ad ℥. IV. exhibe, & ad longum tempus continuentur.

Ubi ulcus mundatum fuerit, illud carne implent, & tandèm cicatrice medicamentis de communi ulcerum omnium claudunt.

Cervicis uteri rhagades vulgares Galenici curant, ſi ab humoris acris fluxu originem ducant, univerſales totius corporis evacuationes præmittendo, & poſteà ad topica deveniunt, quæ citra mordicationem humorum acrimoniam leniunt; undè commendant *oleum lini, & roſarum cum ovi vitello, itèm ſuccum plantaginis diù in mortario plumbeo cum piſtillo agitatum, donec ſpiſſeſcat* : *Lac etiam cum ſaccharo, Vnguentum quoque è mucilaginibus*

ribus cum plumbo uſto, & pompolige paratum, vel artemiſiæ ſuccum cum ceruſſâ in mortario plumbeo agitatum, donec unguenti conſiſtentiam nanciſcatur. Non deſunt intereà *medulla, axungia &c.* de quibus abundè diximus in labiorum rhagadibus ſecundum Galeniſtarum curationem.

Si pruritum, vel dolorem comitem habeant *unguentum ex mucilaginibus ſeminum pſyllij, cydoniorum, malvæ cum butyro inſulſo, & oleo roſaceo, vel unguentum pomatum, vel album camphoratum* uſurpāt. Si calloſæ fuerint *unguentum ex oleo liliorum alborum, medullâ cervinâ, terebinthinâ, & cerâ* parant. Si à partu laborioſo, vel coitu violento ortum cognoſcant, *clyſtere uterino è decocto roſarum, plantaginis, ariſtolochiæ, artemiſiæ cum bolo armeno, ſanguine draconis, & thure* utuntur, vel ex iiſdem cum ovi albumine peſſarium conficiunt, & indunt.

In uteri vaginæ ulceribus exactiorem vivendi rationem ægræ preſcribere neceſſe eſt, quia eſtò non ſanet, multùm tamen intemperantia nocere, & malum pejorare poteſt, eligantur itàque cibi euchymi, vitentur acida, nimiùm ſalita, & dulcia ob occultum acidum in ſe continentia interdicantur, fructus horarij exulent, vinum eligatur oligofarum, & dulce, acidum angue pejus fugiatur, præ omnibus tandèm ſex rebus nonnaturalibus dictis, in primis Venus, tanquâm lethale venenum fugienda eſt.

Cervicis uteri ulcerum curationem aggredimur, tùm internis, tùm externis, interna ea ſunt medicamenta, quæ particulas acidas, & ſalinas vel exturbant, vel diluunt, vel immutant, undè ad earum exturbationem maximoperè conducunt *pilulæ de tribus, vel extractum catholicum cum mercurio dulci, vel mannâ mercurij.* Item decocta ex lignis, potiones etiam vulnerariæ, ut quoque *pilulæ ex terebinthinâ cum mercurio dulci.* Externè verò ad ulceris mundificationem, ſi ſordidum fuerit, convenit *decoctum ex radice gentianæ, ariſtolochiæ rotundæ, folijs abſynthij ſummitatibus ſabinæ & hyperici.* Vel fieri poſſunt injectiones per Syringam *cum aquâ ſaphireâ, vel Venereâ, vel ex infuſione lapidis medicamentoſi*, quæ ad cicatricem uſque valet. Si ulcus fuerit chronicum ad Thermas ſulphureas, & aluminoſas confugiendum eſt, ea ſæpè ulcera, quæ alijs medicamētis ſanari nō potuerūt, ſanant tū artificiales ex ſimilibus paratæ mineralibus, optimæ ſunt.

Si ex violento, & reiterato coitu, vel ab improvidæ obſtetricis in partu difficili dilaceratione contractum fuerit ulcus, multùm valet *decoctum radicis ſymphyti majoris, ſummitatum hyperici, ſcordij, ſaniculæ, ſtellariæ, ariſtolochiæ cum myrrhæ paucâ quantitate* pro uterinâ injectione. Vel ſi in conſpectum veniat ulcus, præter hoc, quæ acutas abſorbent particulas conveniunt, ut poroſa *ex lithargyrio, ceruſſâ, terrâ exanimatâ vitrioli, mercurio dulci, myrrhâ &c.* Nec non *balſamus proprietatis, vel infuſio Lapidis ſalutis, vel vini ſpiritus, vel oleum myrrhæ per deliquium* multùm valebunt.

Verumenimverò ulceris vaginæ uteri curatio à luis Venereæ curatione non diſſidet, ut plurimùm nàmque ipſius luis ſunt ſymptomata, & tunc eodē modo, ut gonorrhoea virorū maligna curari debet, & purgantibus mercurialibus utimur ſub diverſis formis, ut.

℞. *Rhabarb. pulveriſati gr. xii.*

terebinth. opt. ℈. *ij.*
mercurij dulc. gr. XIV.
m. f. pilulæ.

Vel.

℞. *Pulp. caſſ. recèns extract.* ℥. *ij*
rhabarbari vigorat. ℥. *j.*
merc. dulcis ℈. *j.*
cum ſacch. f. bolus.

Vel ſumantur *pilulæ ex terebinthinâ, & mercurio dulci*, ut de *lue Venereâ* diximus *lib. 3. cap. 2. de gonorrhœâ*. In uterum fieri poſſunt injectiones per ſyringam *ex vitrioli Cyprij, vel lapidis ſalutis, vel draconis mitigati infuſione, vel aquâ ſaphireâ.*

Si chronica fuerint ulcera, non aliter ea curamus, quàm ut ipſam luem Veneream, tùm per purgantia mercurialia, tum ſudorifera, & alia de quibus opiparè de lue Venereâ diximus. Si ſub oculos veniant in uteri vaginâ ulcera penicillo leviter tangantur *aqua aluminoſâ vel mercuriali, vel ſpiritu mercurij albo diluto, vel ſpiritu mercurij dulcis*. Vel adhibere poſſumus ſuffumigium intra uteri vaginam per infundibulum admiſto tantillo *cinnabaris naturalis, vel ex antimonio, vel artificialis.*

Vaginæ uteri rhagades pro cauſæ diverſitate diverſa expoſtulant remedia, eapropter ſi à coitu violento, penis groſſitie, vel partu laborioſo pronatæ ſint, clyſtere uterino utatur ægra *ex decocto artemiſiæ, malvarum, ariſtolochiæ, roſarum, plantaginis, radicis ſymphyti majoris cum bolo armeno.* Si dolor & pruritus rhagades comitetur, injectiones in uteri vaginam indantur *ex decocto quatuor anodynorum in hydroleo, in quo diſſolvatur parum unguenti anodyni, vel olei papaveris per expreſſionem vel olei ex ſeminibus hyoſcyami.* Si à particulis acidis, vel ſalinis ſtagnantibus, aliundè defluxis pronaſcantur rhagades, ea proſunt medicamenta per os, quæ poroſa ſũt, & diaphoretica; in uteri vaginam verò indatur *peſſarium ex ſevo hircino, mucilag. ſem. Saccharo Saturni, in oleo ſeſamino, vel ex vitellis ovorum intinctum.* Peſſarium hoc modo fit: *Accipe pannum ſericum ejuſdem longitudinis, cujus ſunt rhagades, indantur peſſarij ingredientia in craſſioris digiti figuram efformata, filo alligetur, liquori intinge*, & poſtmodùm in uteri cervicem immitte, in qua per tres horas maneat: his tranſactis, iterùm intinge & immitte. Si luem Veneream ſociam habeant, applicari poteſt unguentum pomatum à nobis deſcriptum, cum mercurio dulci; vel in ipſo unguento, vel alio diſſolvatur mercurius vivus tamdiù, donec nullum mercurij granulum appareat.

CAP. XLIX.

De Vteri Vlceribus.

Ab uteri vaginâ rectâ ad uteri fundum penetramus, & ea deſcribimus ulcera, quæ hanc partem quandòque corripere ſolent. Dicitur uterus quòd in eo, tanquàm in utre quadam, fœtus continetur. Matrix, quòd fætui alendo ſe matrem præſtat, atque etiam per imprægnationem matres efficit. Loci, & locelli, quòd locus initialis ſit hominis, ac præ omnibus alijs jucundis locis juvenibus placeat. Hic uterus, quem ad concipiendum, conſervandumque fœtum in fœminis primus Protoplaſtes condidit, ſitus eſt in hypogaſtrio, ſeu infimâ imi ventris regione,

gione, in pelui, quaſi oſſeâ, quam oſſis pubis, ſacri, ilij, coxendiciſque concurſus efformant, cujus pelvis in fœminis major eſt amplitudo, quam maribus: undè etiam fœminis grandiores, & ampliores ſunt nates. Talem obtinuit ſitum uterus, ut pro fœtûs magnitudine infans diſtendi, & commodè etiam excludi poſſet. In medio locatus eſt, ad nullum inclinans latus, niſi dùm utero geſtat mulier maſculum, vel fœmellam: tùm enim dextrum, vel ſiniſtrum magis occupare ſolet, eſtò hoc non perpetuò ſit verum. Poſitus verò eſt inter inteſtinum rectum ſubjacens & veſicam incumbentem, tanquàm inter duo pulvinaria, unum ſtercore, aliud urinâ repletum. *Quid ergò ſuperbimus, qui inter ſtercus, & urinam naſcimur?*

Uteri magnitudinem non tantùm variat ætas, corporis moles, ſed & Veneris uſus, & fœtura, conſideraturque in longitudine, latitudine, & craſſitie. Longitudo in ijs, quæ mediæ ſunt ſtaturæ, & venere utuntur à pudendo uſque ad fundi finem communiter eſt undecim digitorum, fundi verò trium. Fundi latitudo duorum, aut trium digitorum, quæ in non gravidis eadem eſt latitudo fundi, ac cervicis; atque hinc amplitudo facilè conjici poteſt. In virginibus parvus eſt, veſicâ minor, perfectis major, quibus tamen Venere abſtinentibus, ut & Vetulis ſatis parvus, ſed craſſus eſt: at major in illis quæ ſæpè conceperunt, & utero geſtârunt; tùm enim magis, magiſque amplificatur, cùm ante ingravidationem ſacri oſſis initium non ſuperavit, fundus poſteà ad umbilicum, & ultra etiam extenditur, ut tenuibus incumbat inteſtinis. Craſſities uteri eodem ferè modo variat, nàm in virginibus tenuis eſt ſubſtantia, in adultioribus craſſior, & quò ſæpiùs mulier uterum gerit, eò craſſior eſt ejus ſubſtantia. Menſibus fluentibus, craſſeſcit uterus, & quandò inſtat menſium excretio, humida, & craſſa apparet uteri ſubſtantia. In gravidis putârunt *Galenus, Veſalius*, alijque anatomici uterum, quò magis extenditur, eò magis attenuari, & craſſitudinem in longitudinem abſumi. Sed hi decepti fuêre, uterum nàmque præter naturam tenuiorem obſervarunt ſive ex humoris defectu, ſive nimiâ diſtenſione, & tunc de facili rumpitur à fortioribus impellentibus, ut in puerperà obſervavit *Salmuth*. A primo conceptu uterus ſecundum omnes dimenſiones paulatim ab augeſcente fœtu dilatatur, & in dies craſſior, carnoſior, & robuſtior redditur, ac poſtremis menſibus duorum ferè digitorum craſſitiem æquat, & tamen tanta uteri moles intra duas, vel tres à partu hebdomadas per celebrem lochiorum expurgationem ad priſtinam redit magnitudinem. Uteri figura alijs rotunda, alijs pyriformis ſtatuitur; ſed licet ad rotundam accedat, quò capacior ſit uterus, tamen cum *Sorano, & Fallopio* fundum cucurbitæ optimè aſſimilari poſſe ſentimus, quia fundus rectà deorſum ſenſim anguſtiatur; collum verò uteri canàlem oblongum, & rotundum repræſentat. Cavitatem obtinet exiguam, quæ in non gravidis, præcipuè virginibus, vix fabam majuſculam capit, & factâ conceptione unà cum fœtu, ac toto utero increſcit. Hæc nullis cellulis eſt donata, uti falsò ſeptem cellulas ei aliqui tribuunt, ſed ſolâ lineâ quadam per longitudinem exporrectâ, & in interiore

tātùm parte carnoſæ tunicæ deſignatâ in dextram, ſiniſtramque partem, dirimitur, qualis linea etiam in viri ſcroto extrinſecùs conſpicitur.

Conſtat triplici membranâ diſtenſibili, & ampliabili, ut totus cum increſcente fœtu ampliari uterus poſſit; extima hujus membranæ tunica à peritoneo prorogatur, eſtque robuſta ſatis, ut non facilè crepet, intima nervoſa eſt, fibroſa & poroſa, media omnimodè carnoſa, extra prægnantiæ rationem denſa, & admodùm compacta eſt. Poſt autem fœtum conceptum humorem appoſititium in modum ſpongiæ tam largiter combibit, ut eò paulatim laxata ſtupendam gravidę utero craſſitiem adducat.

Uteri fundus ſuâ ſubſtantiâ ſuperiùs nulli parti annectitur, ut liberior ſit ejus extenſio: à lateribus verò duobus ligamentorum paribus, quorum uſus eſt uterum ſuſpenſum tenere. Unum par ſuperius eſt latum & membranoſum ſtatuitur à muſculis lumborum ortum; deſinit verò in uteri fundum prope cornua, laxum, & molle eſt, ut extendi, & contrahi poſſit. Vocatur hoc aliforme, ob ſimilitudinem alarum veſpertilionum, quam refert. Atque hujus paris beneficio alligatur oſſibus ilij. Hoc ipſum ſubinde quandòque laxatur, vel etiam violenter diſrumpitur (ut per vim, partûs difficultatem, pondus fœtûs &c.) ex quo mox uteri fundus ſuo fulcro deſtitutus, uterus in ſinum deſcendit, & inverſâ aliquando cervice; atque aliquandò vel lateraliter ad inguina recidens peritonæo anſam ad herniam præbet, vel inverſo modo foràs ruit, ubi tamen accedat neceſſe eſt quoque ſolutio connexionis colli. Alterum par inferius rotundum, inſtar lumbricorum, ſubrubrum inſtar muſculorum ab utroque fundi latere profectum antrorſùm pergit, peritonæumque ac muſculorum abdominis permeans atque ad pubis oſſa deveniens bipartitur, unâque medietate clitoridi jungitur, alterâ autem in membranam dilatatum, per femoris muſculos ſpargitur.

Per uterum etiam varia vaſorum genera diſcurrunt, arteriæ ſ. venæ, nervi, lymphæ ductus, & tubuli quidam utero peculiares; innumeræ ferè arteriolæ uteri tubulos ingredi, ibidèmque terminari conſpiciuntur, ſed uſque adeò exiles, ut ſine microſcopij ope, vel alio artificio inſtituto, vix diſcerni queant. Notatu etiam dignum eſt, quod duplo, vel triplo plures, & majores, magiſque flexuoſæ arteriæ per uterum ipſum, quàm per vaginam, ſerpant. Sed ad uteri ulcera noſter redeat ſermo.

Signa.

Uteri ulcerati ſigna ſunt graviſſimi pubis dolores indeſinenter, vel per intervalla puris fœtidi ſaburra fluere ſolet vel per ſe, vel unà cum lotio, illudque mordicans reddit, ſyncipur dolet, aliquandò convulſiones accedunt, initio quidèm ubi unà inflammatio adeſt, febris aſſociatur, paucior ſanies dolorificè exit, ubi autem ulcus jàm ſuffodiens evaſit, plus ſaniei cum mitiori dolore effundit. Sæpè Sphacelus indè oritur, qui nunquàm ad pudenda uſque ſe extendit.

Cau-

Cauſæ.

Ad ulcerum uteri cauſas referunt Galenici inflammationem ſuppuratam, & apoſtemationem ruptione ſuâ ulcus efficientem, quod neglectum, vel pravâ vivendi ratione deterioratum ulteriùs exulcerat, itèm humores acres defluxu ſuo, diuturnæ coryzæ inſtar, in uterum confluentes, exulcerantes, demùmque profundiùs erodentes; partum difficilem læſionem utero inferentem, vel per laborioſum conatum, vel violentam fœtûs, vel ſecundinæ ex utero evulſionem; Venerem immodicam, præſertim per improportionatum concubitum, vel luis Venereæ contagioſam uredinem; medicamenta in uterum immiſſa, vel alia quædam aſſumta acria, & erodentia.

Uteri ulcus ſecundum noſtram ſententiam oritur ab inflamamtione in abſceſſum tranſeunte; ex particulis n. acido-ſalinis exaltatis in materiâ purulentâ contentis uteri continuitas diſſoluitur, & ulcus producitur. Vel non prævia inflammatione, & tunc ex menſium, vel lochiorum ſuppreſſione oritur, vel ſanguine lymphâ, alijſque ſuccis nimis craſſis, ſive acribus, qui tardiùs in utero circulantes, vel remoram acquirentes, copioſiùs in ſolidis, & continentibus uteri partibus collecti acorem contrahunt, tubuli, & vaſa dilacerantur, quibus dilaceratis, pus excitant, undè ulcus, imò ſanguis, & ſuccus alimentitius corrumpitur, & acrimoniam nanciſcitur & unâ cum pure emanat. Quandoque uterus à lue Venereâ conſpurcatur, corrumpitur, eroditur. Vel lapſu, percuſſione, contuſione uterus læditur, fibræ rumpuntur, canaliculi deſtruuntur, ſucci non circulantes circa deſtructa conceptabula ſtagnant, & inteſtino motu fermenteſcunt, particulæ acutiores ſuſcitantur, & plures rumpunt fibras, ac nutrimentum fundunt, quod corrumpitur & corruptam meteriam purulentam promovet.

Prognoſis.

Ulcus uteri feſtinam expoſcit opem; aliàs ruit in pejus; eſt nàmque uterus colluviarium proſcripti ſanguinis impuri, & menſtrualis cadaveroſi, ac proindè ſponte ad gangrænam, & ſphacelum proclivis, verùm quoties pus ab eo album paucum, & minimè fœtidum effluit, minus periculi, & ſanationis difficultatis habet; nigrum verò, & fœtidum ulcus cacoëthicum, & corroſivum, ac medelæ inobediens deſignat.

Curatio.

Curant Galenici uteri ulcus humorum acrium affluxum inhibendo per venæ ſectionem in brachio inſtitutam, ſi ægra ſit plethorica, ſi cacochymica, per repetitum catharticum medicamentum à pravâ colluvie corpus repurgant, benignioribus tamen utuntur catharticis, *ut folijs ſenæ, rhabarbaro, myrobolanis, & electuario catholico*, ſed ſedes non eſt uteri emunctorium. His præmiſſis, per totum ſanationis tempus decocta vulneraria, & abſtergentia propinant *ex radice chinæ, ſymphyti, ariſtolochiæ rotundæ, folijs agrimoniæ, plantaginis, pimpinellæ, centinodiæ, millefolij, artemiſiæ &c.* Vel *terebinthi reſinam cum ſaccharo roſaceo*, & pro-

pro majori ulceris exſiccatione *pilulas de bdellio*, *aut pulverem ex trochiſcis alkekengi* exhibent. Interim utero exulcerato non deſunt lotiones ex decocto ſiccantium, cùm valdè phlegmatica pars ſit, ut.

℞. *Herbar. piloſellæ,*
plantaginis,
perſicar. maculat.
equiſeti ana m. j.
flor. roſ. rubr.
malv. arboreæ ana p. ij.
balauſt. p. j.
f. decoctũ in aquæ ſuff. quantitate,

& colatura tepidè injiciatur. Vel *decoctum hordei, in quo mel roſatum ſit diſſolutum, additâ myrrhæ paucâ quantitate*, injiciunt. Peſſum quoque *ex croco oleo roſaceo, adipe anſerino, & medullâ cervinâ*, paratum adhibent. Externè inſeſſiones, cataplaſmata, & ſuffumigationes adhibent, & pro ſuffumigio ſequentibus utuntur trochiſcis:

℞. *Thuris,*
ſtyracis calamit.
myrrhæ,
maſtiches,
gummi juniperi,
ladani ana ℥. j.
cum ſ. q. terebinth.
f. ſ. a. trochiſci.

Abſterſo ulcere *in decocto equiſeti, millefolij, & roſ. rubr. diſſolvunt unguentum diapompholygos*, & in uterum injiciunt.

Uteri ulcus curamus, priùs corpus deplendo pilulis mercurialibus, hæ nàmque ſanguinem, lympham, alioſque ſuccos à particulis acidis, & ſalinis repurgant, mundificant, & ulcerum ſanationem promovent, poſt quas, ea propinamus medicamenta, quæ particulas corrigunt, eliminantque, ad quem finem diaphoretica, & poroſa ſufficiunt; propinamus itàque decocta ſudorifica, quæ non tantùm ſudores, verùm etiam per urinas humores peccantes acriores eliminant, ac ſimul quoque acres, & acidos temperant. Commendamus *ſalia volatilia*, *oculos cancrorum*, *ſtibium diaphoreticum*, *ſulphur auratum diaphoreticum*, *cornu cervi*, *ebur philoſophicè præp.* *ſal ſuccini volatile*, *c. c. viperarum*, *ſaccharum Saturni &c.* Itèm potiones mundificantes, & abſtergentes *ex decocto radicis ariſtolochiæ, biſtortæ, herbarum meliſſæ, artemiſiæ, perforatæ, perſicariæ, millefolij &c.* in quo *coralliatum*, & *margaritarum magiſteria* exhibemus, quæ acida, & corroſiva ſalia domant.

Pro potu ordinario ſequentem commendamus, ut.

℞. *Dictami,*
meliſſæ,
matricariæ,
artemiſiæ,
agrimoniæ,
ſcordij,
vincetoxici,
pulegij,
ſummit. hyperic.
radic. ſymphyt.
tormentillæ ana m. j.
ſem. fœniculi ℥. j.

Concidantur omnia in particulas, & exactè miſceantur, tùm ℞. Hujus miſturæ largum manipulum, ſuperfunde aquæ comm. lib. iij. vel IV. *Coquantur in vaſe cooperculato ad tranſverſi pollicis caſum, colatura in cella pro bèobturata ſervetur, admiſce tertiam vel quartam vini partem*, ut ægra pro potu ordinario bibere poſſit, quò copioſiùs, eò meliùs, quò minus etiam vini ad-

admiſcet, eò ocyùs ſanat, ſed ejuſmodi potus per multos menſes ad ſanationem uſque continuari debet.

Quò ad topica per ſyringam varios liquores, & miſturas detergentes injicimus, ut *lapidem calaminarem præparatum, vel lapidem ſalutis in aquâ plantaginis ſolutum, vel aquam Veneream n. d. vel vinum aloëticum, vel myrrhatum.*

Solet quandòque uteri ulcus corroſionem nanciſci, & ipſum uterum, & quandòque inteſtinum rectum perforare: ità ſcortum obſervavimus, quod nunc fæces per uterum, nunc per inteſtinum excernebat, plura præbuimus medicamenta, & injectiones peregimus, & nunc incolume, ſed cum eâdem excretione inter amaſios vitam ducit. Quandam honeſtam mulierem in uteri vaginâ ulcere laborantem per plures inviſimus vices cum quodam optimo empirico, & quia ulcus ſordidum, & corroſivum erat, & ægra debilis, inteſtinum exedit rectum, undè quadam teneſmi ſpecie correpta cum cadaveroſâ excretione, intra tres dies, utero, & inteſtino ſphacelato, non obijt, ſed abijt.

Interdùm uteri ulcus, ut gonorrhœa virulenta cūrari debet, quæ etiam ſæpè huic ulceri conjuncta eſt, & ea conveniunt medicamenta, præter mercurium diaphoreticum, & noſtrum arcanum metallicum, quæ *lib. 3. de Lue Venereâ cap. 2. de gonorrhœâ* deſcripſimus.

CAP. L.

De Penis Vlceribus.

AB utero ad penem tranſitum facimus, nàm inter has partes magna familiaritas, & cognatio intercedit, imò *Galenus* anatomes ignarus *lib. de uſu partium. & anatom. adminiſt.* ineptè credidit mulierum genitalia non niſi ſolo ſitu à virorum genitalibus differre. Quod commentum ex ijs natum eſt, qui fœminam eſſe tantùm virum imperfectum putârunt: (Sed fœmina non eſt homo) & ob frigidiorem temperiem, ac naturæ debilitatem membra generationis non potuiſſe foràs protrudi, quemadmodùm in viro ob eximium calorem, & naturæ robur foras fuiſſe propulſa. Inſuper nonnulli Galeni procuratores in hujus opinamenti confirmationem varias mulierum poſteà in viros mutatarum hiſtorias adducunt, quas recenſet, & eruditè repudiat *Isbrandus de Diemerbroëck lib. 1. anatomes p. m.* 154. Cœterùm mulierum genitalia non tantùm ſitu à virilibus differunt, ſed univerſâ ſtructurâ, quoad numerum, ſuperficiem, magnitudinem, cavitatem, figuram, munus, & uſum, ut ſatis manifeſtùm eſt perito anatomico, & cuivis, qui muliebria cum virilibus conferre velit.

Dicitur *penis* à pendendo, penis nàmque antiquis idem erat, quod cauda, quæ ſicut à poſteriori animalium parte, ità penis à parte hominis anteriori pendet. Dicitur *virga*, quia hæc pars arrecta virgam repræſentat. *Mentula*, quòd rigida hæc pars viro mentem quaſi eripiat vel eam à ſerijs ad jocoſa, & Venerea avertat. *Coles, veretrum, priapus, membrum virile* per antonomaſiam, *membrum genitale, & omnium viventium pater*. Alia nomina imponi ſolent plurima, quæ reticere præſtat, quàm recenſere. *Plato in Timæo* penem animal quoddam eſſe cenſuit,

ſuit, quoniam ei inſita vis generandi eſt valdè appetens. Verùm cùm vis illa appetens non huic, ſed cerebro inſita ſit, ex eoque in penem fundatur; cùm etiam unum animal non poſſit eſſe alterius pars integrans; cùm denique penis ſit dumtaxat pars animalis totum cum alijs complens; non poteſt certè animal, ſed tantùm animalis pars & inſtrumentum dici. Membrum virile in magnâ æſtimatione, ac dignitate apud Ægyptios, & alios habitum fuit, ut in *Riolano* videre eſt, at nunc in magnâ æſtimatione eſt tantùm apud mulieres. Eſt penis pars organica ad ſeminis in uterum injectionem primariò, ſecundariò ad urinæ excretionem comparata, ob quam non eſt formatus, cùm ſine eo fœminæ lotium excernant.

Situs eſt penis in imi ventris parte inferiori ad oſſis pubis radices, eſtque in medio poſitus, ut commodiùs fieret congreſſus, & alijs partibus, impedimento non eſſet. Ortum ſuum ducit à validiori, & robuſtiſſimo fundamento c. pubis oſſibus. Eſt numero unicus, at nos quendam Præcutinum Nicolaũ nomine duplici pene à naturâ dotatum obſervavimus.

Figuram habet longam, & ferè rotundam, ſed non exactè, quia in ſuperiori parte, quam penis dorſum vocant, eſt latior.

Magnitudo, quę in craſſitie, & longitudine conſiſtit, variat; alijs nàmque major, & alijs minor eſt. Minor eſt primò brevioris ſtaturæ viris. Secundò ijs, qui à Venere abſtinent, ſi *Galeno* credendum eſt. Major eſt primò, naſutis, ſeu magno naſo præditis; nàm penis magnitudo ad naſi proportionem correſpondet, ſi Phyſiognomis credimus. Secundò, ſtolidi, ac fatui majori pene inſigniuntur, & ex penis magnitudine de hominis ingenio nonnulli conjecturam faciunt, & magnum penem ingenium durum, ac ſtolidum aſinino ſimile indicare dicunt: ſed hæ regulæ perpetuę non ſunt, ſed plurimis exceptionibus patent. Ineptum eſt illud obſtetricum dictum futurum penem majorem, vel minorem, ſi vaſa umbilicalia non proximè, vel proximè ad umbilicum ligentur, abſcindanturque in recèns natis ob urachum, qui inter vaſa umbilicalia continetur, & veſicæ fundo annectitur, undè exiſtimant retrò membrum id cum veſicâ trahi vel laxari, quod tamen ob ſua vaſa, & muſculos impoſſibile eſt.

Conſtat penis cuticulâ, cute, & membranâ carnoſâ, quæ partes dicuntur externæ, ſeu continentes. Pinguedine deſtituitur etiam in hominibus obeſiſſimis, quia hæc pondere & nimiâ mole huic parti impedimento eſſet, ſenſus obtunderetur, & voluptas minueretur. Conſtat etiam ſubſtantiâ, propriâ, & ei maximè conveniens eſt; non oſſea, ut in cane, lupo, & Vulpe, non etiam cartilaginea, neque carnea, ſed talis, quæ laxari, & ad ſeminis ejaculationem extendi commodè poteſt, itaque peculiaris, & propria, qualis nulla eſt in aliâ corporis parte. Aliæ partes ſunt internæ, ſeu contentæ, & hæ propriæ penis partes quatuor ſunt, Urethra, duo corpora nervoſa, & glans.

Urethra, ſeu fiſtula urinaria, inferior ejus pars eſt, quæ interiùs tenui, ac ſenſili, exteriùs verò carnoſâ, ac fibroſâ membranâ veſtitur, eſtque cervici veſicæ continua quidèm, ſed tamen non ejuſdem cum illâ ſubſtantiæ, nàm

nam nonnihil ſpongioſa, & obſcurioris coloris exiſtit, poteſtque intenſione, ſeu penis erectione turgeſcere, ac diſtendi, & poſteà rurſùs flacceſcere, qualia in veſicę cervice contingere nequeunt. Urethra toto ductu æqualem habet amplitudinem, exceptâ parte anteriori, qua glans cum corporibus nervoſis jungitur, ut potè in qua ſuperficialem habet cavernulam: in hac nonnunquàm acris liquor per gonorrhœam ſubſiſtens, exulceratione admodùm doloroſam facit.

Urethræ ſuperiore parte incumbunt duo corpora nervoſa, quæ maximam penis partem conſtituunt: quæ ſubſtantia tota eſt quaſi craſſiſſima arteria, fungoſa, carne infarta. Hæc ſubſtantia duplex eſt, prima exterior, quæ denſa, dura, & nervoſa; altera interior fungoſa, rara, & cavernoſa, atque ex nigro ſubrubra, ſeu ſubatra materia, veluti nigricante ſanguine oppleta, farciminis inſtar. Oriuntur hæc duo corpora ex inferioribus oſſium coxendicis partibus, iiſque validis ligamentis adhærent, & circa os pubis medium, cui alligantur ligamento nerveo ſubjecto, coëunt; interventu tamen ſepti membranei, tenuiſſimi, pellucidi, ac fibroſi, à ſe invicèm diſtinguuntur. Horum corporum nervoſorum ſubſtantia interior ſpongioſa ex venulis, arteriolis, & nervulis inter ſe ad retis modum intertextis conflata eſt, ut ſpiritu, & utroque ſanguine impleri poſſit, hinc cùm penis flaccidus, magnus, vel parvus exiſtat, à majori, vel minori ſanguinis, ac aliorum ſuccorum copiâ in corporibus nervoſis exiſtente dependet: quod dùm fit, nervoſa ſubſtantia magis tenditur, & efficit, ne ſpiritus citò diſſipetur, undè penis induratio, adeòque erectio, & elongatio, non tàm coitûs causâ, quàm ut rectà, & longiſſimè ſemen vir ejaculari queat, ad uteri orificium priùs facto virilis membri intra muliebrem ſinum motu.

Penis fini imponitur glans, balanus græcè, ſeu penis caput, in quam prædicta duo corpora nervoſa cum Urethrâ terminantur. Hujus pars inferior, quæ tria illa corpora nonnihil ambitu excedit, corona vocatur. Formam, ſeu figuram habet turbinatam, vel ſubrotundam: colorem, dùm flaccida eſt ſublividum; dùm tumet, rubicundum. Subſtantiam obtinet propriam, carnoſam, mollem, ſpongioſam, exquiſiti ſenſûs pruritûs ergò, magis quàm nulla totius corporis pars, quia planè nervoſâ, tenuiſſimâque membranâ tectam, anteriùs oblongo foramine perviam. Inveſtiens autem membrana ab urethræ internâ producitur, quæ per foramen exiens reflectitur, ac circa totam glandem expanditur, eique acutiſſimum confert ſenſum, quem eum in finem in primis habere debuit, ut maxima in coitu excitaretur voluptas: illa enim niſi adeſſet, vix quiſquam Venereos exerceret actus, & ſic humanum genus brevi penitus interiret.

Glans extrinſecùs involucro, ſeu tegmine, quod præputium dicitur, integitur, quod conflatur ex cuticulâ, cute, accedente interiùs pelliculâ nervoſâ, ac tenui, à panniculo carnoſo. Hoc in inferiori ſui parte infra foramen glandi alligatur per membranam, vel vinculum quoddam, frænum appellatũ. Dicitur Præputiũ, quia præ pudẽdis exiſtit. Hoc eſt illud præputiũ quod in circumciſione à Judæis, & Mahometanis reſecatur, undè à præputá-

do, ei nomen impoſitum eſſe volunt, & quibus illud Circumciſione ablatum eſt, illi Apellæ, & recutiti dicuntur. Excreſcit ità hæc pars in Hebræorum, & Turcarum pueris major, quàm in Chriſtianorum filijs, ut in caudæ morem acuminetur, imò in nonnullis monſtruoſam nanciſcitur longitudinem, & latitudinem, ut ob Periphimoſis metum, ejus partem abſcindere cogantur.

Mandavit Deus Hebræis præputium ad minuendam libidinem, quia extima penis glandis pars tota carnoſa, mollis, & ſpongioſa eſt tenuique, & tenerrimi ſenſûs membranulâ obvoluta; ideòque glans exquiſito titillationis ſenſu prædita eſt, & magis quàm ulla totius corporis pars, quia planè ferè nervoſa, eum in finem, ut coitus maximâ cum jucunditate, ac titillatione peragi poſſit. Hinc à naturâ glans præputio tegitur, ut mollis, & exquiſiti ſenſûs, pruritûs ergò, affervetur, quòd ſi præputium, ut in Circumciſione, reſecetur, vel glandem non tegat, vel illud abbrevietur, ut ad glandis inveſtituram non ſufficiat, illa obdureſcit, ſenſum acquirit obtuſum, & magnam voluptatis partem impedit: præterquam quòd præputium in Veneris palæſtra non recurrit, nec corpora nervoſa, neque glans, in qua Veneris ſedes ſita eſt, à præputij recurſu titillatur, unde Veneris ſenſus minuitur.

Omnis generis vaſa penem ingrediuntur ſ. arteriæ, venæ, nervi, & muſculi. Arterias interiores duas inſignes obtinet ab hypogaſtricis per nervoſa in primis corpora diſperſas, ad quorum coalitûs initium ingrediuntur, & ſecundum penis longitudinem excurrunt, exilibus ramulis ad latera emiſſis: exteriores verò à pudendis recipit. Venæ exrernæ, & cutaneæ frequentes à pudendâ, internæ verò ab hypogaſtricis emittuntur, & per corpora nervoſa excurrunt: malè ergò venis deſtitui penem quidam putârunt. Nervos habet exteriores, & interiores ab oſſis ſacri medullâ, quorum duo mediocris magnitudinis unà cum arterijs, parte inferiore per longitudinem penis excurrunt. Quatuor muſculos habet penis, horum duo breviores, & craſſiores ſunt, & penem erigunt, oriuntur nervoſi ſub penis principio ab appendice coxendicis, & nervoſi feruntur ad penis corpora, in quæ non procul ab exortu inſeruntur, quorum uſus eſt penem erigere, & in congreſſu ſuſtinere. Reliqui duo longiores, & graciliores ſunt, & à recti inteſtini muſculo ſphinctere ſecundum penis longitudinem oriuntur, ſubtùs deindè feruntur, & ad urethræ latera circa medium inſeruntur. Horum uſus eſt inferiorem urethræ partem dilatare, tùm in mictione, tùm præſertim in coitu, quandò corpora penis repleta ſunt, ne ſeminis exitus cohibeatur, & acceleratores nominantur.

Signa.

Penis ulcera, ſi ſint externa, viſui patent, quandòque tamen ſunt circa glandem, coronam, frænum, & præputium, & propter membri tumorem videri nequeunt. Interna interiores, occultaſque obſident partes, nempè urethram, & ex dolore à tranſeunte urinâ acri excitato, & pure ante urinam egrediente, pene tumido, & tenſo cognoſcuntur.

Cau-

Cauſa.

Putant Galenici penis ulcerum cauſas eſſe diverſas, in quibuſdam enim eſt humorũ impuritas, quæ iſthuc à naturâ proſcribitur, eòque procumbens in temperamentis fervidis febrem continuam, tumorem, ruborem, & ardorem ſuſcitat, & demùm ſuppuratione factâ, ulcerationem. Frequentiùs ejuſmodi ulcus oritur à concubitu cum fœminis Gallicanis ſanioſam virulentiam ex utero in virgam communicantibus. Tandèm etiam caſus, vel protuſio verſus penem in cauſâ eſſe poſſunt.

Penis ulceris cauſam eandem eſſe dicimus, ac aliorum ulcerum, ut pluries diximus. Cauſæ ſunt ſucci, qui particulis ſalinis, acidis, & corroſivis imbuti, ſive ſint in ſanguine, lymphâ, vel alimento, modò viſcidi, & non rectè circulantes, ac in vaſculis ſtagnantes, efferveſcunt illæ particulæ, fibrillas diſtendunt, exedunt, & rumpunt, undè ulcera emergunt. Ortum ducit aliquandò ab abſceſſu inflammationem inſequente, vel ab urinâ, vel ſeminali fluxu exedentibus particulis referto, vel à calculis aſperis, & cuſpidatis in tranſitu per urethram ſuis ſpiculis fibrillas, & canaliculos lædentibus, vel à medicamentis corroſivis in urethram immiſſis. Sæpè tandèm hoc ulceris genus ſuam trahit originem à fœminarum lue Venereâ conſpurcatarum concubitu, in quibus uterus ſordibus refertus, penem inficit, & exedit. Imò dùm uterus in coitu incaleſcit, non tantùm miaſmata exhalat Venerea, quæ in urethram ſe inſinuant, eamque exedunt, ſed quandòque in proſtatas glanduloſas penetrant, & dictarum proſtatarum ſanguinem, ſuccum alimentitium, vel lympham inquinant, & virulentiâ ſuâ corrodunt, undè pus per urethram affluens ipſam contaminat.

Prognoſis.

Vlcera penis magis pernicioſa ſunt, quàm in alijs carnoſis, utpotè partes calidæ, & humidæ ad necroſim proclives, ſuccorum pravorum ſuſceptivæ, maximè in loco decliviori poſitæ, exquiſito prǽditæ ſenſu, & urina per penis meatum curationem impedit; undè ſi peritè non tractentur, & brevi non conſaneſcant, temporis curriculo in ulcera depaſcentia, & canceroſa abeunt, quibus facilè vel integer penis, vel ejus pars amittitur. Vlcera penis interna deteriora, cum ſint in loco humidiori, ob frequentem irritationem ab urinâ fientem, & tardæ, & difficilis curationis, quia perpetuò madent, & attactû manuali tractari nequeunt; ſi verò in inferiori penis parte, in virgæ radice ſedem fixerint, urinæ incontinentiam faciunt, vel ad minimum laborioſam ejus redditionem, interdùm etiam ani ſphincter unà per conſenſum dolet, & hæmorrhoides protuberant. Vlcera, quæ à lue Venereâ in pene excitantur, vel in excreſcentias, verrucas, vel carunculam in urethrâ, ſi perperam tractentur, degenerant, vel totum ſuâ venenatâ energiâ inficiunt.

Curatio.

Penis ulcera curant vulgares, præmiſſis primò purgantibus *ex caſſiâ re-*

cens extracta, tamarindis, ſebeſten, *electuario catholico cum ſyrupo roſarum ſolutivo ad ℥. j. in formâ boli*, deindè venæ ſectione; poſtmodùm victûs rationem eam inſtituunt, quæ humoris acrimoniam obtundit, & decocta ad ſudorem excitandum ſuadent, ut ulcera exſiccentur, additis *trochiſcis alkakengi*. Tandèm ad topica confugiunt.

Si ſit recens cum quadam calefactione, illud leviter detergunt, & refrigerant, eapropter *aquam plantaginis, ſolani, nymphea, aut decoctum hordei cum ſyrupo de roſis laxativo*, *ſero Lactis* uſurpant, adduntq; *trochiſcos albos Rhaſis, vel alkakengi, vel lithargyrij decoctum* injiciunt, vel *unguentum pompholigos cum ovi albumine, & aquâ hordei, vel ſero lactis*. Renibus refrigerantia imponunt, ut urinæ ardor minuatur, ut *unguentum album, Galeni*, *ſantalatum, album Rhaſis*, & quæ ex oleis frigidis leviter adſtringentibus parantur: ſed perperam renibus refrigerantia applicant ad urinæ ardorem minuendum; urina enim extrinſeco imperanti non audit, ardorem excitat ejus ſal in tranſitu, quem per exulceratam urethram facit, & veſicam, & urethram ſanam non lædit, cùm ſit naturale harum partium excrementum.

Si glans exulcerata fuerit, vitant emollientia, & exſiccantia adhibent. In principio itàque ulcus mundant *aquâ roſarum, & plantaginis*, *vel hydromelite, vel aquâ, in qua alumen diſſolutum ſit*, deindè *vino, in quo folia rubi, myrti, plantaginis, nuc. cupreſſ. balauſt. & alumen cocta ſint*; in quo panni linei imbuti glandi imponantur, & præputium ſemper mundant. Poſtmodùm uſurpant *unguentum album campheratum, diapompholygos, de tutiâ, Lithargyrio, ceruſſâ &c.*

Ulcera antiqua, ſordida, & putrida abluunt *hydromelite cum alumine*, *vel unguento Ægyptiaco, vel Apoſtolorum cum lixivio, vel auripigmento, in aquâ roſarum ſoluto*, ne ampliùs ſerpant.

In ulcere virulento *præcipitato cum unguento roſaceo mixto* utuntur, & præcipuè ſi à lue venereâ ortum ducat, & huic inſiſtunt, donec virulentia ablata eſt. Si calloſum ſit, partem fovent *decocto malvæ, alth. ſem. lini*, *vel medicamento digeſtivo*, donec calloſitas ſeparetur. Quòd ſi præputium intumeſcat, & ulcus ſub ipſo latens, medicamentis tractari nequeat, dolor perſeveret, & ulcus ſerpat, præputium ſecundum longitudinem incidunt, ut ulcus mundificari, & commodè curari poſſit.

Si ulcus in penis meatu deliteſcat, abſtergentia, & glutinantia per ſyringam injiciunt, nimirum *aquam plantag. equiſeti, myrtill. vel harum plantarum ſuccos, vel trochiſcos alkakengi cum aquâ roſarum*, vel ſequenti utuntur.

℞. *Vini alb. lib.* j.
aquæ roſar. &
plantag. ana ℥. iij.
alum. uſti ʒ. ij. ß.
virid. æris ʒ. j.
camph. ℈. j. *m.*

Vel utuntur unguento à *Petro Bayro* deſcripto, ut

℞. *Succ. extremit. rubi fruticis.*
roſarum,
aceti ana ℥. ij.
thuris,
maſtiches ana ʒ. iij.
lithargyr. auri ℥. j.

viri

vini malvatici ℥. vj.
ſucc. ſempervivi ℥. iij.
aquæ vitæ ℥. iv.
virid. æris ℥. ij. ß.
vitrioli,
alum. uſti ana ʒ. j. ß.
camphoræ ʒ. j.
ol. roſar. ℥. vj.

Pulveriſatis pulveriſandis ſubtiliſſimè, & cribratis, coque omnia lento igne, excepta camphorâ, quæ in fine addatur, uſque ad ſuccorum conſumptionem; Addatur cera & f. unguentum.

In ulcere penis curando præmittimus medicamentum purgans *ex extracto catholico cum manna mercurij, vel pilulis de terebinthinâ cum mercurio dulci*, & poſtmodum decocta ſudorifica, vel potiones vulnerarias ad aliquod tempus continuando. Interim ſi ulcus ſit recens, conducit *unguentum album ex ſuccis refrigerantibus, vel de tutiâ, pompholyge, lithargyrio, plumbo &c.* Si fuerit antiquum, vel ſordidum unicè prodeſt unguentum Magiſtrale n. d. Si aliqua luis venereæ ſuſpicio adſit, convenit *mercurius dulcis pulvere tenus, vel præcipitatus incarnatus, vel magnum calcinatum Paracelſi unguento miſtum*, vel illud leviter *aqua mercuriali* tangatur. Si callum ob temporis diuturnitatem contraxerit, præter hæc utilis eſt *aqua ſalis armoniaci, vel pulvis ex ſabinâ, ſale armoniaco, vitriolo, & alumine uſto.* Si ulcus in glãde ſit, vel ſub præputio, quod ità in molem intumeſcat, ut nullatenus præputium retrocedere poſſit, & ulcus appropriatis remedijs tractari nequeat, tunc ſiphunculo dextrè immittatur inter glandem, & præputium *infuſio lapidis calaminaris, vel ſalutis* & interim præputium foveatur *ſpiritu vini, vel lacte, in quo ebullierint folia hyoſcyami, & aliquot papaveris capita, vel aquâ ſpermatis ranarum.* Vel ſecundum longitudinem præputium incidimus, & eſt via compendiaria. Si urethram excruciet ulcus ad urinæ ardorem minuendum per os propinamus *ſyr. Dialth. Fernelij, & de mucilaginibus cum oculis cancrorum fluviatilium, in aquâ malvarum*, negligantur fortia diuretica. Non deſint intereà injectiones ex lacte dulci, & recenti, addito ſale Saturni. Sequens leniter detergit, & exſiccat ulcus ex mente *Iohannis Dolæi*, ut.

℞. *Aqua hord.* ℥. ix.
plantag. ℥. j. ß.
ſalis Saturni gr. xxv.
mell. roſ. colat. ℥. j.
camphoræ gr. xii. *m.*

Fiat hujus miſturæ bis in die injectio. Vnicè prodeſt *ſpiritus mercurij dulcis in infuſione lapidis calaminaris.* Quantùm in percurandâ gonorrhoeâ hæ injectiones valeant, experientia te docebit.

Egimus, de genitalium mulierum, ac virorum ulceribus, & eorum anatomen ſummis libavimus labijs; hinc non extra choræam erit aliquantulum circa horum organorum ſenſationem, quæ Veneris dicitur, digredi, nàm omnes alias antecellit, huic omnes ancillantur, omnia obediunt membra, & cùm ſenſus iſte ſuam exercet ſenſationem, omnes alij feriantur, & poſt victum omnia viventia pro hoc ſenſu pugnant. Iupiter ipſe Divum, ac hominum pater, depoſito majeſtatis decore, pro hujus ſenſûs voluptate, non infrequenter ſub vario animalium amictu latuit. Quot vitæ pericula ſubeunt homines pro hoc ſenſu, labores, ærumnas pauperiem, innumera mala, & ipſam

ipſam cladem patiuntur; nec reſipiſcunt, eſt reverà à Naturâ illâ ignotâ Deâ inditus appetitus. Ipſa bruta pro hoc dimicant; aſinus, animal melancholicum hujus ſenſûs percitus œſtro, gratas modulatur melodias. Tandèm muſcæ, dùm nos veſcimur, noſtris in patinis hujus actus exercent ſenſum.

Cap. LI.

De Veneris Senſu.

HUjus rei occaſione materiæ novam aggredimur rem pertractandam; cumque poſt cujuſcumque organianatomem, ad aliqua ſenſationum quarumlibet de noſtro more digrediamur, operæ pretium exiſtimavimus nonnulla de hujus ſenſationis materiâ per digreſſionem delibare. Scimus rem, ſi penitus eruditorum auribus haud novam, vulgaribus tamen incognitam, aut hucuſque quod ſciverimus intactam; quapropter, ut ſcientiæ amatoribus viam ſternamus, atque phyſiologis, & magis philoſophandi, & quamplurima inveniendi iter indigitemus, de Veneris Senſu hîc pertractabimus. De hac re quærimus: an inter alias ſenſationes ponenda ſit, & quare, ubi incidenter, quæ ejus naturam, & cognitionem ſapiunt phœnomena exponemus.

Ut autem adverſariorum pravo per præventionem ſatisfaciamus ingenio, noſtram mentem patefaciendam in cujuſdam objectionis ſolutione in hoc veſtibulo opportunum duximus.

Opponunt igitur veſaniores nonnulli: Hanc ſententiam ut potè Eccleſiæ Statutis obnoxiam, vel ut damnatam eliminandam, vel ut morigeratis auribus difformem penitùs obliterandam, eòque fortiùs, (adjiciunt alij) quia in puris naturalibus neque meremur, neque demeremur; cùm itaque in actibus ſenſationum merè naturalibus, præciſo omni voluntatis aſſenſu, nullum adſit aut meritum, aut demeritum, ut videre eſt in olfactu, guſtatu &c. fit, ut aliquandò in hujuſmodi ſenſationis exercitio nulla habeatur malitia, quo circà tum Eccleſię ſtatuta, cùm & Summorum Pontificum Maximorum damnationes ruerent in præceps. Sed ut horum zelo faciamus ſatis.

Dicimus Eccleſiam Sanctam Catholicam, cujus filiationem profitemur, nunquàm aut per Decretum, aut per Concilia, Canones, Conſtitutiones, Bullas, Motus Pontif. Maximor. proprios, aliaque ejuſdem Acta Sanctiones &c. quæ nobis conſtiterint, declaraſſe: Quinque tantùm de fide tenendos eſſe corporis ſenſus, hiſque neque alios addendos, atque ab illis alios demendos non eſſe ſub aliquâ vel excómunicationis, vel interminationis divini judicij, vel quacumque pœnâ infligi in his caſibus ſolita; ſed tantummodo eadem Sancta Mater Eccleſia conformans ſe communiori populorum opinioni, uſui, ac doctrinæ Peripateticorum, ac Stoicorum dogma amplexata eſt, in quo docent: Quinque eſſe corporis ſenſus, nempè: *Viſum, Auditum, Guſtum, Olfactum, & Tactum.* Cum hoc tamen facultatem non abſtulit Phyſiologis, ut plures poſſint ſenſationes in humano corpore inveſtigare; Quòd ſi fortè hoc etiam contra noſtram ſententiam aliquandò ſtabilierit, ejus deciſioni ex tunc pro tunc nos ſub-

ſubmittimus. Præterea eadem Sancta Mater Eccleſia extremæ unctionis Sacramentum pro infirmis ad remittenda peccata mortalia, quæ à ſenſibus originem ducunt, inſtituit, cùm nihil ſit in intellectu, quin prius fuerit ſub ſenſibus; undè omnia quinque ſenſuum organa inungenda decrevit, & quia in lumbis, ſeu renibus vaſa ſpermatica vicina irradiantur à ſero acri, & ſalino, quod titillationem excitat ad Veneris ſtimulum, & deſiderium proritandum. Hinc in extremæ unctionis adminiſtratione renes, ſeu lumbos (quæ inunctio in fœminis propter decentiam, & honeſtatem omittitur) tanquàm Veneris ſenſum à quinque diſtinctum eſſe inungendos ſub hac verborum formula inſtituit: *Per iſtam ſanctam unctionem, & ſuam piiſſimam miſericordiam, indulgeat tibi Dominus quicquid per lumborum delectationem deliquiſti. Amen.* Inſuper quotidiè precatur. *Vre igne ſancti Spiritûs renes noſtros, & cor noſtrum Domine: ut tibi caſto corpore ſerviamus, & mundo corde placeamus.*

Circa ea, quæ opponunt, nempè hanc ſententiam caſtis auribus obnoxiam, in ſuâ geneſi præfocandam.

Dicimus materiam de generatione animalium, anatomen uteri, naturæ mulierum, penis, geniturarum, ut dicunt, commiſtionem in generatione peragendâ, ſeminis ejectionem in utero vel per ſuctionem, vel per jaculationem &c, magis, & quam maximè legentium, ac auditorum aures offendunt; neque ex hoc factum eſt, ut *Doctor Angelicus*, qui præ cœteris omnibus hanc de generatione materiam dilucidiùs aut ſcripſit anteà, aut docuit *Scotus*, totque alij Sanctiſſimi, atque honeſtiſſimi Viri, Patreſque aliquam commaculam, aut in aliquam irrepſerint labem; ſatis enim longè diſtant theoricè ſcribere, & in praxim cognita, ac philoſophata deducere. Adſunt ad præſens innumerabiles medentes, atque Medicinæ ſtudio addicti; fiunt indies ubique terrarum cadaverum diſſectiones in publicis Academijs, nec non in privatorum ædibus Anatomiæ, in quibus, ea, quæ in ſcriptis, vel voce à præceptoribus didicerunt, re oculis, tactuque, ut ità dicamus, experiuntur, & ibi pudenda quælibet marium, fœmellarumque non quò ad extrinſecam tantùm ſpeciem, ſed quò ad internas eorum partes, ac particulas offeruntur, non conſideranda modò, verum etiam & videnda, & tangenda. Quid dicemus de honeſtiſſimo viro *P. Thomâ Sanchez*? qui in ſuo aureo opere de Matrimonio, & præſertim ubi agit de uſu Matrimonij, ità claré de hac materiâ ſcribit, præcipuè cum modos exponit, remque ipſam matrimonij practici, ut in eo ad plura ſæcula verſatus videatur, licet in ore caſtiſſimus. Quid de Confeſſarijs dicemus non ſolùm in audiendis furtorum Veneris criminibus, verùm etiam in eis interrogandis pro peccatorum circumſtantijs ſciendis, ut juſtum de peccatis judicium ferant, & ſententiam dicant? Et tamen præter oppoſitores, nemo adhuc hæc omnia ut honeſtis auribus hominibuſque obnoxia eſſe prædixit ex hoc capite.

Tādèm quod attinet ad id, quod opponunt: nempè in puris naturalibus neque meremur, neque demeremur &c. fatemur optimè Sacr. Theolog. in hoc axiomate fuiſſe eloquutos; at in applicatione ejuſdem ſententiæ arguendos, imò

imò probris omnibus cumulandos eſſe adverſarios ſentimus; Quis enim in homine Venerea tanquàm merè naturalia, & purè naturalia unquàm ſomniavit? Nonnè inter omnes quum Theologos, tùm etiam Doctores convenit in omnibus actibus meriti, & demeriti capacibus voluntatis electionem eſſe pernecesſariam? Quis autem inficias ibit in omnibus Venereis ſuggeſtionem, delectationem, atque aſſenſum intervenire tria à *Divo Gregorio Magno in lib. moral. requiſita*, *& in Decret. Cap. penſandum eſt 6. diſt. Tribus perficitur peccatum?* Cùm igitur nullus reperiatur Veneris actus aſſenſu voluntatis expers, fit, ut merè naturalis non habeatur; quinimmò malitiā ſéper includat, cùm à voluntate imperetur, præciſo tantùm Sacramenti Matrimonij exercitio, quod à Chriſto Domino inſtitutum, non ſolùm malitiam excludit, labemque omnem eliminat, verùm etiam ad gratiam conferendam elevatur.

His igitur præhabitis, rem noſtram aggredimur. Si antiquorum conſulere volumus Philoſophorum placita, uno excepto *Ariſtotele*, quem *Stoici* ſequuti ſunt cum vulgo Peripateticorum quinarium ſenſationum numerum definientes, alij melioris notæ ſapientiores multò plures ſenſus agnovêre, præſertim *Divinus ille Plato* qui in *Theateto* præter vulgariū ſenſus: *Refrigerationes, calefactiones, voluptates, & dolores, cupiditates, & qui vocantur timores* pro ſenſibus agnovit, à *Doctiſſimo* forſan *Democrito* ſententiam mutuatus, hic enim *Plutarcho teſte in 4. de Placit. Philoſophorum cap.* 10. *docuit Democritus plures eſſe ſenſus, brutorum, animalium, Deorum, ſapientum.* Et ſanè, ſi horum maximorum Philoſophorum opinionem in trutinam revocare velimus, à veritate non longè abeſſe comperiemus; & etenim calefactio, ac refrigeratio (ſive quod harum altera in poſitione, altera in carentiâ conſiſtant, ut in noſtrâ Pyrotechniâ lib. 2. cap. 1. & alibi tetigimus, ſive quod ambæ poſitivæ ſint) certum eſt per contactum, vel particularum ab igne, vel alio corpore emanantium ad aliud corpus, vel per earundem particularum à corpore calefacto receſſum, vel frigorificarum molecularum concurſu in nobis imprimi, quibus per poros inſinuatis, vel motu inducto, vel retardato, calidâ, vel frigidà ſenſatione afficiamur oportet. Hoc autem ad merùm tactum redigere nimis inſipidum foret, tùm quia omnes alij ſenſus, licet per contactum perficiantur, ut in cujuſlibet illorum tractatione explicemus, attamen ob aliam functionem à tactu prorſùs diverſam, quamvis à tactu originem capiens, diverſam vidimus conſtituiſſe ſenſationem; tùm etiam quia tactûs objectum, abſolutè loquendo, eſt corpus; hoc autem ſub irradiati ſpecie facit viſionem, ſub ſapidi formâ guſtatum &c. Quapropter ſub calidi, frigidi, lenis, aſperi, mollis, duri &c. alias etiam ſenſationes efficiant neceſſe erit. Ad hæc ab omni prorſus dubitatione alienum eſt, non ſenſus quoſcumque tantùm, verùm etiam, & intellectum noſtrum, licet ſpiritualem, utpotè limitatum, non poſſe eodem temporis momento duo diverſa penitus conſiderare, undè multò minùs viſum v. g. duo diverſa contingere, ut album, & nigrum, & ſic de cœteris: cùm igitur animadvertamus in eodem contactu non ſolùm corpus

ſen-

ſentiri verùm etiam calidum, aut frigidum, molle, vel durum, grave, aut, leve &c. illud ſit, operæ pretium duximus aſſerendum quammaximè intereſſe inter eam ſenſationem, qua corpus contingimus, & eas, quibus calidum, frigidum, leve, ponderoſum, molle, durum &c. perſentimus. Præterimus famem, nauſeamque ſtomachi, dolores, & in nonnullis corporum partibus titillationes, quæ omnia, præter alia ſenſus eſſe neminem ſanæ mentis præterit,

Sed ut radicitus, ut dicunt, rem perſcrutemur, ſenſationum omnium naturam ex quatuor ſolent Phyſici, ſeu Animaſtici inveſtigare, nempè ex fine, ex organo, & objecto, & ex ſenſorij functione, quam propriè ſenſationem appellant; cùm itaque hæc omnia in Veneris exercitio eluceſcant, jure merito inter ſenſationes alias reducendum eſſe Veneris ſenſum exiſtimamus; & ut à fine initium capiamus.

Apud omnes eſt in confeſſo D. O. M. totius Univerſi Archetypum, omniumque creaturarum Protoplaſtum, poſt omnium creationem ex nihilo, Adæ, ejuſque ſucceſſoribus aſſignato omnium rerum dominio, ut *Geneſ. cap.* 1. habetur: *Dominamini piſcibus maris, & volatilibus cœli, & univerſis animantibus, quæ moventur ſuper terram.* Modum eis præbuit utilia eliciendi, ac noxia rejiciendi per ſenſationes; & quoniam ex ijs, quæ utilia humano generi ſunt, nonnulla vitæ commoditatibus, quam plurima individuorum conſervationi, ac etiam propagationi conducunt; idcircò omnia proſpiciens Creator omnium Deus, ſuæ Divinitatis Typo, hujuſmodi ſc. ſenſus externos, internoſque contulit, quorum ſtimulis mens noſtra excitata, & meliora ſeligat ad corporis commoditatem, vitæque conſervationem, blandumque ſenſuum ſuique oblectamentum, & nocua, ingrataque avertat; ſic licet omnia comeſtibilia ad vitæ conſervationem utilia experiantur, attamen prudentior animus ex eduliorum congerie ea ſolet eligere, quæ non modò conſervationem intendunt, & ſenſibus alijs gratiora proſpiciuntur, & in unâ eâdemque operatione, & vitæ conſervationi, & ſenſuum oblectamento faciamus ſatis.

Cùm igitur per enarrata vitæ ſuſtentationi ſubventum ſit, placuit Altiſſimo eâ etiam diſponere, quæ ad generis propagationē facere animadvertimus, quapropter hominibus Veneris uſum conceſſit, quo non ſolum allicerentur ſuimet ipſius perpetuitati conſulendo, ſed ab hujus exercitij oblectamento abſortus, & ne gravis ei uxoris pondus videretur, blanditiam in coitu impertitus eſt tantam, ut aliquandò ſuimet, parentum, fratrum, ſororum, amicorumque oblitus, ea ſolum intendat, quæ matrimonij uſum comitantur, juxta illud *Geneſ. cap.* 2. *num.* 24. *Quamobrem relinquet homo patrem ſuum, & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne unâ,* Quia cum eâ per copulam una caro fit. Quæ omnia ità cum veritate copulantur, ut ab ineffabili Eccleſia ſtatutum ſit: Matrimonij finem primarium eſſe filiorum procreationem intendere, ſecundarium verò concupiſcentiæ ſolamen; quia verò ab aliarum ſenſationum exercitio hujuſmodi filiorum generatio haberi non poteſt, nec aliud adeſt organum, modusque alius non apparet talia peragendi; idcircò aſſe-

rendũ putamus ratione finis,quem alio ex capite obtinere minimè valemus, Veneris delectationem ſenſum eſſe ab omnibus omninò diverſum conſtituendum.

Præterea apud omnes etiam vulgares convenit: In quolibet ſenſu duos fines dignoſcendos eſſe, quorum alter ſit primarius, pro quo eſt à Naturâ inſtitutus, alter verò ſecundarius conſiſtens in ſolatio illo, quod à ſenſûs uſu percipitur; ſic in Guſtatu v. g. primarius eſt finis ea libare, quæ ad vitæ conſervationem conducunt; ſecundarius verò ſolamen perſentiſcere ex eduliorum blando ſapore, Auditûs finis primarius eſt ſonum advertere, ſecundarius à ſoni harmoniâ blandimentum recipere, ut in muſicis melodijs obſervamus, & ità de alijs eſt ſermocinandum. Cùm ergò in Veneris uſu, & eum animadvertamus finem, pro quo primò à Naturâ intentus eſt, nempè filiorum procreatio, & illum, qui ſenſationem comitatur, nempè delectatio, fit, ut ex finium ratione, eorumque diverſitate ab alijs ſenſationibus, Veneris Senſus diverſus conſtituatur; Sed ex organi deſignatione hunc ſenſum deſignamus.

Conſtat apud omnes ex penis anatome hunc eſſe inſtrumentum, non modò ab alijs penitùs diverſum, ſed à Naturâ propriè ad hanc ſenſationem principaliter perficiendam deſtinatum, ſecundariò ad urinam excernendam. Dicemus cùm de alijs organis, atque ſenſuum inſtrumentis mentionem faciemus, non ſolùm contactu, verùm etiam in pelliculâ quadam fibroſâ, inque papillis, nervorumque fibris omnes ſenſationes inſtitui; Ecquis unquàm inficias ire poterit penis glandem, urethram, ejuſque connexionem cum vaſis pampiniformibus, & ſpermaticis merâ tantùm membranulâ conſtitutos eſſe? Cumque ad tactûs organum per totum corpus diffuſum natura cutem deſtinaverit, ad guſtatum verò, odoratum, auditumque aut cuticulam aut nervos, ſicuti videmus in pene, cur itàque dicendum non erit hunc quoque pro inſtrumento, ſenſorioque ab alijs penitùs diverſo à naturâ fuiſſe inſtitutum?

Præterea videmus omnes alios ſenſus externos non influere tantùm, verùm etiam & famulatum quendam huic Veneris ſenſationi exhibere, ſicut etiam & quos dicunt internos; etenim ſi oculus v. g. alicujus objecti pulchrioris irradiatione percellitur, tranſmiſſo ad imaginativam, ſenſuſque alios internos (ſi qui ſunt) rei viſæ idolo, ad animum uſque diffundit, qui conceptam imaginem non intelligit ſolùm, appetitque; ſed per quandam, ut ità dicamus, ſympathiam ſpiritus coagitat, dirigitque ità, ut ad penem uſque traducti pruritum, & vellicationem in eodem incutiant; Quapropter ſatis bellè Magiſter amorum, *Ovidius* cecinit.

Si neſcis, oculi ſunt in amore duces.

Eodem proportionaliter modo de alijs etiam ſenſationibus eſt diſcurrendum; Hæc autem ueritatem involuunt tantam, ut eam prævidens, intelligenſque provida Mater, atque ſollicita noſtræ ſalutis Eccleſia declaraverit: Omnes actus ſive antecedant, ſive comitentur, ſive ſubſequantur copulam Veneream, omnimodâ remotâ materiæ paruitate, eſſe penitùs lethalia.

His adde, quod tametſi inſinuaverimus molle, durum, calidum, frigidum,

dum, aſperum &c. ſenſationes eſſe admittendas à ſimplici contactu omninò diverſas, attamen in Veneris exercitio, (prout hæc ſenſatio alias omnes abſorbet) hæc omnia ad copulæ perfectionem concurrere animadvertimus; Quis enim in hujuſmodi actu ex duro, aut molli contactu pruriginem, ſeu excitationem, ex calido, aut frigido intenſionem, ſeu remiſſionem, ex aſpero, aut lævigato irritationem (uxoratis conſulitis) non percipit?

Sed potiſſimam rationem in medium proferamus: Apud omnes etiam vulgares eſt in comperto tactûs organum per totam cutem eſſe diffuſum; cùm enim per eam papillulæ ab Illuſtriſſimo *Malpigio* notatæ animadvertantur, in quibus tactus perficitur, licet exquiſitiùs in manibus, fit, ut per totam corporis peripheriam tactûs organum extendatur, id, quod clariùs evincitur, ſi conſideremus à frigido, aut calido, ab aſpero, aut leni, à duro, aut molli, ab humido, aut ſicco &c. quæ à vulgaribus ſimplici tactui tribuantur, quaſcumque corporis partes affici; ſi ergò Veneris ſenſatio ad merum tactum eſſet reducenda, fieret, ut per totam cutem, ac per quaſcumque partes peripheriæ corporis perſentiſceretur, quod repugnat autopſiæ, experientiæ, & rationi, cùm contrà experiamur in ſolo pene, & in deſignatis ejus partibus inferiùs explicandis, hanc ſenſationem compleri, non alio prorſùs modo, ac viſio in oculo, olfactio in naribus guſtus, in linguâ, & palato, & auditus in auribus, tanquàm in ſpecificis organis à naturâ, ad illos actus peragendos, deſignatis. Præterquam quòd nimis frigida hujuſmodi eſſet ſenſatio, ſi in ſolo tactu conſiſteret, cùm etiam obſervemus contactum eſſe medium, quo ad Veneris copulam perveniunt, eandem copulam in praxim deducentes. Ex quibus clarè convincitur hujuſmodi ſenſationem malè à vulgo ad tactûs ſenſum fuiſſe hucuſque redactam.

Ut autem de objecto aliqua loquamur; certum eſt apud omnes Pulchrum, aut revereà tale, aut apparens, objectum eſſe movens, ſeu excitans Venerem, quatenùs rei viſæ, auditæ, contactæ &c. imago ita imaginativam afficit, omneſque alios, quos internos ſenſus appellant, ut ad animum uſque percurrens illum de re viſâ, auditâ, contactâ &c. admoneat, qua cognitâ, præter quàm deſiderio quodam percellitur juxta impreſſionem à ſenſibus immiſſam aut maximo, aut minimo, aut mediocri objectum aſſequendi, quamobrem media etiam elicit, diſponitque ad finem obtinendum proportionata, ſed inſuper à fruitionis illecebris agitatus ſpiritus immittit ad genitalia, qui muſculos erectorios prurirando, vaſaque ſpermatica inflando mediâ ſeminis, ſaliſque in ſpermate contenti excitatione, & penis erectionem, & ſeminis jaculationem moliuntur; Undè fit, ut his affectibus exagitatum animal, & animi inquietudinem, & corporis inquieſcentiam patiatur, quatenùs à rei apprehenſæ, & amatæ deſiderio continuò vexatur, ut in ejus aut continuâ contemplatione perſiſtat: Undè *D. Auguſt.* ſtabilierit: *Amantis animam plùs eſſe, ubi amat, quàm ubi animat*; aut perpetuâ poſſeſſione lætetur, cùm rei deſideratæ perceptio maximum hilaritatis, gaudij, lætitiæque obtenti elargiatur; aut carentiâ vel minimâ cruciatur, cùm rei amatæ privatio

ità orbatum exquiſitiùs exagitet, ſicut ejuſdem fruitio naturalem beatitudinem impertitur, juxta illud *Petri C. Bembi.*

Se più duraſſe l'uomo in tale ſtato,
Perfettamente ſi deria beato.

Corporis verò, quatenùs à ſenſibus alijs, & maximè à Venere torqueatur, & ab animi affectibus angatur; viſus enim in rei delectæ tantum obſervatione immergi, tactus in ejuſdem contrectatione abſorberi, auditus in perfectionum objecti ſermone detineri, guſtatus in ejuſdem ſuavi deoſculatione præfigi non exoptant modò, verùm etiam omnibus viribus aveant, deſiderentque.

His inſuper addendum pro objecto, quod dicunt proximum hujús ſenſationis, fruitionem ſcilicet, vel aliàs expertam, vel primò intentam, quammaximè in hunc affectum impellere; Imago enim præhabitæ, vel primò obtinendæ delectationis ità phantaſiam afficit, alioſque, ſiqui ſunt, ſenſus internos, ut ab eâdem illecti animum regulariter perturbent, qui à concupiſcentiâ (ut verbis *Apoſtoli Iacobi* utamur) abſtractus, & illectus, rectæ rationis oblitus, & in ſenſuum delectatione abſortus fruitionem concipit, poſſeſſionem elicit rei, expetit, machinatur. Undè tot errores, tot mala, & quod peſſimum, tot peccata proveniunt.

Sed ad ſenſorij functionem, quæ propriè ſenſatio dicitur, tranſitum faciamus. Uti ſuperiùs inſinuavimus, præſupponendum ducimus omnes alios ſenſus tùm externos, tùm internos in Venerem influxum facere, dùm viſus in objecti amati pulchritudine, guſtus in ejuſdem dulcedine, auditus in illius harmoniæ repræſentatione, olfactus in ipſius putido odore, tactuſque in contrectatione, ac interni ſenſus in rei idolo immerſi fluctuent, æſtuentque; Ex quo fit, ut ſpiritus, quos nuncupant animales ab omnium facultatum diſcraſiâ perturbati, & cerebrum quandoque exagitent, undè aliquandò Mania, phrenitis, aliaque mala proveniant, & cor aggrediantur, cujus regularem motum deordinando, aut palpitus, aut lipothymias, aut alios producant morbos, & in ſanguinem ſe immittendo, vel novam fermentationem promovendo, febres generantur, vel heterogeneas ſanguinis particulas excitando, & ſpirituoſas exaltando, quamplurium affectuum malignorum Iliadem congerunt, coacervant, agglomerantque (Heu quanta malorum peſſimorum congeries ab unâ concupiſcentiâ ſcaturiginem ſortitur!) Et genitalia pruritando, vaſaque ſeminalia inflando, partem ſpermatis volatilem, ſalitamque ad ſui extricationem irritant; quamobrem particulæ quædam per eorundem vaſorum poros avolando, vel in muſculos incurrunt erectorios, & majorem illis erigendi energiam communicant, ſuâque gratâ, blandâque vellicatione delectationis Venereæ radium quendam immittunt; aut ob earundem tenuitatem granum hordeaceum aliquantiſper removendo, anſam præbent fluidiori, minuſque viſcidæ ſpermatis particulæ in urethram decidendi, undè ſeminis guttula ſuo volatili ſale ſcatens membranam urethræ internam, glandemque quodammodò pruritans, minimulæ ſpeciem delectationis in ejuſdem papillulas inſinuat, quà papillæ nervorum

rum, filamenta, nervique ipſi effecti, & ad cerebrum illam transfundunt, & imaginativæ repræſentant, & mentem ejuſdem rei advertentem ſatiùs quàm par eſt, non expergiſcunt ſolùm, verùm etiam ſtimulant, impelluntque. Quapropter à delectationis complemento abſorta, Veneremque tantummodò affectans, ejuſdem exercitium appetit, ſatagit, tandémque periclitatur. In hac autem operatione tantus, & adeò inordinatus eſt corporis æſtus, totque obſervantur non ſolùm motuum varietates, ſed convulſionum, motuumque convulſivorum in corpore affectus, ut non immeritò pronunciaverit *Hippocrates, Coitum brevem eſſe epilepſiam*, prout refert *Macrobius in lib. Saturnal.* necnon *Aul. Gell. noct. Atticarum lib.* 19. *cap.* 2. quod etiam *Fauſtus* hoc diſticho perbellè canendo explicavit:

Turpis, & eſt morbi ſpecies horrẽda Caducis,
Cùm jacet exanimis poſt ſua furta Venus.

Ut prætereamus *Stobæum* hanc ſententiam *Maximo Democrito* tribuentem; neque ab hoc diſſenſit *Gal.* qui *lib.* 14. *cap.* 10. *de uſu partium: Quantùm enim ad ea, quæ in vaſis continentur, excernenda, ipſe partium velut Spaſmus, qui in coitu Venereo accidit, habeat momenti, ex magnis epilepſijs, & eo affectu, qui gonorrhæa, ideſt invita ſeminis effluxio, nuncupatur, diſcas. Siquidem in vehementibus epilepſijs, quod corpus totum vehementer convellatur, & cum eo partes genitales, ſemen idcircò excernitur.* Quod etiam approbavit *Cœl. Aurelian. lib.* 1. *cap.* 4. afferens: *Coitus ab aliquibus parva epilepſia nuncupatur.* Nec immeritò cùm in eodem actu membrorum omnium motus involuntarij] obſerventur, nervorum contractio, artuum tremor, oculorum inverſio, lumborum impulſus, per cutem ſudor, totiuſque corporis laxitas haud immodica, &c. quæ omnia ſymptomata ſunt epilepſiam concomitantia.

Probatâ igitur ex quolibet quatuor capitũ, nẽpè à fine, ab objecto, ab organo, & à ſenſorij functione Venereę ſenſationis exiſtentiâ; ac veritate, ad ea deveniendum exiſtimamus, quæ hujus rei ratio, phænomena, ſecùm affert; pro quibus,

Primò quærimus, in qua hujus organi parte ſenſatio hæc perficiatur.

Pro cujus quæſiti extricatione dicendum arbitramur totum hujus ſenſationis momentum à ſale volatili in ſpermatis ſubſtantiâ ſtabulante, haberi: Hoc enim à ſpiritibus immiſſis agitatum, à motu, in Veneris actu exagitato, ſollicitatum, atque è partium inter ſe confricatione, necnon à ſpiritibus, alijſque particulis ad motum extricatis impulſum in tantam exaltatur energiam, ut loco ſtare neſciens, ſua pernicitate è vaſorum ſpermaticorum, ac veſicularum ſeminalium orificijs, totam ſecum ſpermatis ſubſtantiam trahendo, in urethram immittit ſe ſe, ibique aliquam à viſcidâ ſeminis ſubſtantia extricationem nanciſcens, membranulam uretrhæ internam pruritans poſt granum hordeaceum ità blandiſſimè afficit, ut ſupra omnem delectationem maximam jucunditatum impertiatur, & quoniam per eandem urethram fluens, eandemque membranulam offendens uſque ad glandis orificium extremum & tangit, & vellicat, pruritatque idcircò fit, ut per totam urethram ſenſatio diffundatur; Quia

verò

verò tum in urethræ radice, cùm in glāde, ibi ob primam ſeminis à ſeminalibus veſiculis jaculationem ſal volatilis in ejuſdem porulos ſe inſinuans ſuaviſſimè pruritat; hic ob eorundem pororum laxitatem non ſolùm à motu, & à calido contactu, ac calorificis particulis receptis quæſitam, ſed à ſui temperie, ac conſtitutione veluti ſpongioſâ inductam, ſal volatilis inſinuat ſe ſe in majorem portionem, ubi vel quia magis ſe conformat glandis poris, vel quia magis replendo ſaturat, majori afficit pruriginis blanditie, ideò majus ſentitur oblectamentum. Diximus ob majorem laxitatem à motu, contactu calido, ac particulis calorificis receptis; etenim hæc omnia majorem in glande, quàm in reliquâ penis parte impreſſionem efficiunt, cùm glans ſimplici epidermide, penis verò & cute, & cuticula conveſtiantur.

Et quoniam, ut explicuimus, cutis, nervorumque papillæ, fibræque urethram conveſtientes, penemque conſtituentes cum nervis communicant, fit, ut ad cerebrum uſque ſuam pruriginem, blandumque contactum diffundant, ex quibus animus expergefactus, omnia advertat, lætetur atque eodem oblectamento ſatietur.

Quærimus ſecundò, in quanàm Vulvæ parte Veneris ſenſatio in mulieribus perficiatur?

In hac difficultate reſpondendum putamus: Organum hujus ſenſationis in fœminis conſtitutum eſſe, & in tentigine, mentulâ muliebri, ſeu Clitoride, & in cervice, ſeu colli uteri ad internum matricis orificium uſque; ibi enim à confricatione magna diffunditur mulieribus oblectatio; hîc ab vulgò dicti ſeminis, ſaliſque in eodem volatilis contenti emiſſione; quatenùs eodem, ac in viris modo uteri membranulam interiorem pruritat; &

Hinc fit, ut quæ ſtrictiorem habent fœminæ naturam, collumque uteri obductius majorem perſentiſcant ex penis immiſſione, ac proportione jucunditatem; Undè etiam oritur, ut majori afficiantur blanditie utero gerentes, quàm vacuæ mulieres; etenim in illis quò magis uterus ob fœtûs receptaculum dilatatur, eò magis matricis collum reſtringitur, quare magis cum pene aptatur, atque ab ejus confricatione vellicatur. Undè etiam accidit, ut aliquandò penis glandem ab utero complecti, conſtringique in coëundo animadvertant viri; nàm perveniens glans in internum uteri orificium, ità interdùm cum eo aptatur, ut ferè conſtringi, ac complecti videatur; &

Hinc ultimò fit, ut prope ſeminis ejaculationem, & magis dilatent crura mulieres, majorique ac anteà impetu, contra virum impellant ſeſe; virique nates conſtringant brachijs, manibuſque; in eo enim actu penis contactum prope internum uteri orificium exoptant, ut eo irritatæ veſiculæ dictæ ſeminales, promptiores ad materiam illam, vulgò ſemen dictam, ejaculandam evadant.

Cœterùm hîc ſextum ſenſum, quem Veneris appellamus, illum monemus, ac proteſtamur intelligere, qui modo legitimo, & divinis legibus, mediante matrimonij Sacramento, conceſſo exercetur, & non aliter.

Cap.

CAP. LII.

De Excoriatione, & Vlcere Scroti.

SCrotum eſt rugoſus ille teſticulorum ſaccus, quem nonnulli etiam Scortum appellant, quod quandam coreacei ſacculi ſimilitudinem refert; Scortea enim veteres appellabant quæcumque ex alutâ, aut pelle conſtabant. Dicitur etiam vulgò burſa, ſeu marſupium virile foris propendens, & tactui obvium eſt. Molle, & rugoſum ad faciliorem extenſionem, & corrugationem, inter ſcroti tunicas nulla interijcitur pinguedo, quia oneri, & impedimento huic parti fuiſſet. In infimâ parte lineam habet ſecundum longitudinem excurrentem, quæ in dextram, & ſiniſtram partem ab Anatomicis dividitur, & ſuturam appellant. Conſtat cuticulâ & cute tenuiore, quàm alibi, huic interius adhæret alia tunica tenuis ex panniculo carnoſo enata, venis, & arterijs referta. Conſtat muſculo corrugante tenuiori, Dartos appellata. Hujus muſculi ope accidit, ut quampromptiſſimè ſcrotũ corrugetur, vel relaxetur; undè facilè redditur ratio, cur in ægrotantibus infantibus relaxetur, & in ſanis corrugetur: mulierculæ enim cùm Scrotum corrugatum conſpiciunt, rectè valere, contrà verò ſi relaxatum propendeat, infantem ægrotare judicant, quod, & de viris etiam obſervatur, ut quiſpiam in ſe ſano vel ægroto experiri poteſt.

Hoc Scrotum multis langoribus obnoxium eſt, ſed nos hîc tantum ſecundum noſtrum inſtitutum de ejus ex coriatione; & ulcere agimus.

Signa.

Scroti excoriatio deprehenditur ex dolore urente, cuticulæ ablatione, vel eroſione, & aſpectu pateſcit. Ulcus viſui occurrit, adeo ut alijs non indigeat ſignis.

Cauſæ.

Cenſent vulgares excoriationis ſcroti cauſas eſſe humores acres urinam in ipſis infantibus partem hanc diutiùs inundantem, & cuticulam erodentem; in adultis eandem cauſam, ſi urinam in lecto emittant; in hydropicis ſerum, vapores, & impuritates acres circa ſcrotum collectos, vel ſcalptionem, à quibus epidermis dilaceratur. Ejuſdem ulcus ab humorum acrium affluxu, vel poſt inflammationem ſuppuratam, & quidèm vel ſolam, vel cum teſtibus excitari volunt.

Excoriatio, & ulcus ſcroti fiunt à particulis acidis, & ſalſis valdè acutis, & corroſivis in lymphâ, ſanguine, vel ſucco alimentitio circulantibus, vel ſtagnantibus ſuperficietenus lacerantibus vel profũdius fibras erodentibus, fiunt etiam à fortiori ſcalptione, frictione,

aliarumvè rerum corroſivarum admotione, vel lue Venerea, ulcus quandòque à ſuppuratâ inflammatione: excoriationis itaque cauſa eſt minor, ulceris major, hi enim affectus ſecundum magis, & minus differunt.

Prognoſis.

Scroti excoriatio, & ulcus non ſunt contemnenda, nàm excoriatio in ulcus, & hoc, cùm ſit in loco humido, facilè in gangrænam degenerat.

Curatio.

Scroti excoriationem in infantibus curant vulgares linteis mundis, & ſiccis ſæpè appoſitis, vel aſperſo ſubtiliſſimo *myrtillorum pulvere*, vel ſequenti unguento, ut.

℞. *Vng. de ceruſſâ* ℥. ß.
lithargyrij ℥. j.
ol. roſ. parum,
f. Vnguentum.

In adultis verò humorum acrimoniam corrigunt, & nonnunquàm eorum colluviem evacuant, deindè ad topica deveniunt, ut ſunt *decoctum plantag. & roſ. in lacte, unguentum roſatum, de tutiâ, populeonis, vel empl. album coctum*, & impoſitum.

In ſcroti ulceribus humores præparant acres *ſyr. de cichor. lupul. fumar. ſimpl. cum ijſdem aquis*, deindè præparatos evacuant *ſyr. de fumar. maj. & confect. Hamech.* Poſtmodùm ulcus mundificant *unguento Apoſtolor. cum Ægyptiaco miſto*, mũdificato ulceri applicant *unguentum de plumbo, tutiâ, lithargyr. minio &c.* quouſque cicatricem inducant.

In ſcroti excoriatione, & ulcere ea conducunt medicamenta, quæ particulas ſalinas, acidas, & corrodentes hebetant, temperant, & cicurant, ablatam reſtituunt cuticulam, & carnis defectum ſupplent, ac ſi aliquandò purgantibus opus eſt, conveniunt ea, quæ ſuperfluum abſorbent ſerum, & eliminant, omnibus palmam præripit *Mercurius dulcis cum gummi jalap.* Non ſpernenda ſunt *decocta ex ligno buxi, ſalſæ parillæ, radicis chinæ, ac bardanæ, cornu cervi, limaturæ eboris cum aquâ cardui benedicti parata in duplici vaſe vitreo*, nec diaphoretica, & poroſa, præcipuè ſi de lue Venereâ ambigatur; hæc námque particulas ſuccorum acutas corrodentes ſuperant, & per ſudorem, vel inſenſilitatem tranſporant, vel per urethram exturbant, ac excoriationi epidermidem reſtituunt, & ulcus ab ijſdem eripiunt, & mundificant. Has particulas corroſivas in ſcroti infantium, & adultorum excoriatione hebetant *pulveres cornu cervi uſti, lapidis calaminaris præparati, Lithargyrij, cretæ, terra exanimatæ vitrioli, ceruſſa Saturni, Ceruſſa antimonij*, præſtant *flores cinci*. Commendamus fotum ex herbis ſale volatili gaudentibus, *ut hyperico, betonicâ, menthâ, floribus ſambuci, chamomillæ, ſemine lini in lacte coctis*, & poſt hunc utilis eſt illitio *ex oleo ovorum, vel nucum*, optimum erit ſequens unguentum.

℞. Ol.

℞. *Ol. papaveris* ℥. vj.
ceræ albæ ℥. j. ß.
cerusſæ antimonij ʒ. xv. *m.*

Quo felici cum ſucceſſu uti poteris etiam in rhagadibus. Quandòque cum excoriatione pruritus ſcrotum ſimul affligit, tunc apprimè convenit ſequens unguentum, ut.

℞. *Vng. de minio camphorat.* ℥. ß.
cerusſæ ſubtiliſſimè tritæ ʒ. j.
ol. roſ. q. ſ.
ut f. linimentum mediocre,

Quo imbutum linteolum frequenter loco prurienti, & excoriato ſuperpone.

In ulceribus ſcroti præter jam ſupradicta interna, conveniunt etiam potiones vulnerariæ, ut.

℞. *Dictamni,*
hederæ terreſtris,
vincæ pervincæ,
telephij,
alchimillæ,
ſtellariæ,
ſcabioſæ ana m. j.

Coque cum aquâ ſymphyti in duplici vaſe apprimè clauſo ad lib. ij. remanentiam. Doſis ℥. vj. *quibus adde.*

aquæ cinnam. ʒ. j.
magiſt. ocul. cancr. flu. vel corallior um ʒ. ß.

Vel fiat decoctum vulnerarium calidè applicandum cum plumaceolis; vel per ſiphunculum injiciendum, ſi ulcus profundum ſit ad teſtium ſubſtantiam, ut.

℞. *Sabinæ,*
ariſtolochiæ rotundæ,
ſcordij,
eupatorij,
rad. haſtulæ Regiæ, &
ſymphyti maj. ana ℥. j.

Coque in aquâ comm. & in colat. lib. ij. adde
aquæ Reginæ Hung. ℥. iij.
ſacch. Saturni, &
myrrhæ ana ʒ. ij.
camphoræ, &
aloës ana ʒ. j.

Plumaceola hoc decocto imbuta calidè quater in die ulceri imponantur cum ſuo ſubligaculo. Utile eſt *empl. de lapide calaminari, vel ſodicationum, vel ſtipticum, vel oppodeltoch.* Tàm in excoriatione, quàm ulceri ſcroti in cujuſcumque medicamenti applicatione maximoperè neceſſarium eſt ſubligaculum.

Cap. LIII.

De Perinæi Vlcere.

NOn ſolùm humani corporis angulos ulceribus correptos perluſtravimus, verùm etiam inter remotiſſimas femorum latebras, in perinæum Chirurgum manu ducimus. Eſt iſte locus, qui à ſcroti radice ad podicem uſque porrigitur. Conſtat ex muſculis, cute & cuticulâ obductis, nervis, & vaſis tùm ſanguiferis, tùm lymphaticis compoſitus, in adultis pilis obtectus. Vocatur græcè interfeminium, quod inter femora ſitum obtineat: Verum *Apul.* interfeminium appellat genitalia muliebria, eo quòd inter femimina eſt, id inter femora, ſint collocata.

Signa.

Cognoſcitur Perinæi ulcus tùm ægri relatione, tùm ex partis inſpectione.

Cauſa.

Opinantur vulgares hoc ulcus produci à pure in abſceſſu acriori reddito, vel à ſuccis quibuſdam acribus ad hanc partem confluentibus, quibus cutis, & ſubjectæ partes corroduntur, quod etiam fieri poſſe arbitrantur à rebus acribus, & corrodentibus externis, ut ſudore, urinâ, venenis, vel medicamentis.

Pro perinæi ulceris cauſâ inflammationem ſuppuratam aſſignamus; facilè enim in ulcus tranſit abſceſſus, vel ex chirurgi ignaviâ excitatur, vel pus in ipſo abſceſſu cutem, & carnem ſubjectam exedit, quibus adeſis, viam ſibi parat, id contingit, ſi pus in parte diutius ſtagnet, vel relinquatur; ſalia ſiquidèm puris huc illuc agitata ambientes partes ſuis ſpiculis impetunt, & earum fibrillas diſſecant, ac comminuunt. Si pus diutiùs quàm par eſt, in parte relinquatur, ſalium actione profundiorem, & latiorem excitat foveam, internas exedit partes, & ad cutem, cuticulamque tandèm vergit, quæ cùm denſæ, & duræ non ſint, ſalium ſpiculis cedunt, & ab ijs tandèm diſcinduntur, & liber puri conceditur exitus. Vel fit à ſucco multis particulis acutis, & erodentibus referto per ſcalptionem, contuſionem, lapſum, vel aliam ob cauſam è proprijs vaſculis eliminato, ut & urinam ſalſiorem hanc partem humectantem, vel ſperma à lue Venereâ conſpurcatum ſæpiſſimè eandem irrigans, hujuſmodi ulcus provenire poſſe ultrò fatemur.

Prognoſis.

Perinæi ulcus timendum eſt, cùm pus acrius redditum circumſtantes corrodat partes tàm internas, quàm externas, quæ ſemel exulceratæ difficillimam, vel nullam admittunt cura-

tionem, imò ferè ſemper in fiſtulam perennem, & quandoque in gangrænam tranſit, cui niſi exemplò ſuccurratur, vix æger eripitur à faucibus orci faciliùs, vel difficiliùs curatur pro minori, vel majori morâ, quam pus in abſceſſu contraxit.

Curatio.

In ulcere perinæi poſt ruptum abſceſſum, ſtatim *digeſtivo ex ovi vitello, terebinthinâ, & oleo roſaceo* utuntur vulgares & tumidam partem *oleo roſaceo* inungunt, poſtmodùm pro ulceris abſterſione *hordei decoctum, in quo mel roſatum fuerit diſſolutum*, adhibent. His nihil proficientibus, in ulcus *decoctum hordei, & ſeupinorum, in quo unguentum Aegyptiacum diſſolutum ſit*, per Syringam præcipuè ſi magna purulentæ materiæ copia adſit, vel in fiſtulam ſi inclinare videatur, inijciunt. Vel ſi profundiùs, aut fiſtuloſum exiſtat, ſimul *cum hordeo radices ariſtolochiæ, ireos florent. herbas agrimoniæ, betonicæ, & aliquid thuris concoquunt, & in hoc decocto aliquid de unguento Aegyptiaco etiam diſſoluunt*, & injiciunt. Abſterſum ulcus *emplaſtro de Gratiâ Dei, vel Diapalmæ* ad perfectam ſanationem uſque obtegunt.

In perinæi ulceribus, præſertim à ſuppuratâ inflammatione genitis, ante omnia ſuccos acutos, & erodentes attemperamus alkalicis, ſive poroſis, ac diaphoreticis, & potionibus vulnerarijs quibus intermiſcemus *magiſteria ex oculis cancrorum, & coralliorum, vel ſtibium diaphoreticum, vel decoctis ſudoriferis* pluries antè deſcriptis, quæ etiam viſcidos ſtagnantes ſuccos fluidiores, & ſpirituoſiores reddunt. Inter topica; ſi ulcus ſit ſordidum, *unguentum Aegyptiacum magiſtrale in parvâ doſi diſſolutum in decocto radicis gentianæ, & angelicæ, herbarum ſcordij, centaurij, & abſinthij cum tantillo elixiris vitæ, vel balſami vitæ n. d.* per ſiphunculum injectum, ſi ſodicatum ſit ulcus, commendamus; aliàs plumaceola imbuta quater in die calida applicentur, vel fiunt injectiones *ex aquâ reginæ*, quâ abſterſâ, optimum remedium erit balſamus proprietatis, imò hæc duo ad perfectam curationem ulcus conducunt. Vel præſtans erit medicamentum *infuſio myrrhæ, & aloës in aqua Reginæ.*

Si ab externa cauſâ corrodente ſuam geneſim cognoſcat ulcus, ut ab urinâ falſiori, vel ſucco ſpermatico Venereo, ulceris conditio inſpicienda, & juxta hanc exigentiam, & ſtatum tractari debet; Si tamen in cutis ſuperficie ſpatietur, tunc inſpergatur *pulvere cornu cervi Philoſophicè pp. Lapidis calaminaris, ceruſſâ, vel flore cinci; vel abluatur ſpiritu vini camphorato, vel theriacali, vel infuſione Lapidis ſalutis.* Tandèm ſiquid cicatrizandum ſupereſt, *emplaſtri ſodicationum, vel ſtiptici, vel oppoteldoch* applicatione opus complebis.

Cap. LIV.

De Ulcere Tibiarum, & Pedum.

DE tibiarum, & pedum Ulceribus non pertractare propoſueramus, verùm quia frequenter accidere ſolent, breviter dicimus harum partium ulcera operoſæ ſanationis eſſe, & multum laboris, ac moleſtiæ tùm chirurgo, tùm ægroto creare; etenim ſalia acida, & corroſiva unà cum latice, ſanguine, vel alio ſucco per univerſum corpus circulantia ad has partes decumbunt, & tanquàm ad extremas, & proclives protruſa, obſtructionis, vel viſciditatis ope ſtagnant, fermenteſcunt, & exulcerant. Ob aſſiduum ad has partes decubitum, ſeu defluxum, optima quæque remedia reſpuunt, & irritam omninò reddunt curationem, & niſi ſtatim ſanentur, negligantùrque incrementum ſumere, partes vicinas exedere, diuturna, & calloſa fieri ſolent, ac proindè incurabilia evadere.

Vulgares pro his curandis ulceribus, corpus, à vitioſis humoribus purgant, repurgantque, attamen purgantia ad hepar dirigunt, hæc nàmque ulcera ab hepate provenire ineptè credunt. Poſtmodum ulceri *unguentum diapompholygos* imponunt, quod in hoc ulcerum genere efficaciſſimum prædicant. Vel applicant *unguentum de plumbo*, *lithargyrio*, *aureum &c.* & pedem ab inferiori parte ad genu aſcendendo arctius conſtringunt: Verum hæc, & omnia ulcera nunquàm unguenta, & pinguia admittunt, hæc enim poros obſtruunt, & indè ſalia acida, & corroſiva impediuntur quominùs eliminari poſſint. His unguentis parùm, vel nihil proficientibus, utuntur *emplaſtro de Gratiâ Dei*, *Diapalma*, *vel Gryſeo*, & tandèm *plumbi laminam* applicare ſuadent; vel *Sparadrapum*, ut

℞. *Ol. roſ. lib. j.*
ceruſſæ ℥. iij.
Lithargyrij ℥. IV.
thuris,
maſtich. ana ʒ. ß.
ſang. dracon. ℥. ß.
myrrhæ,
ſarcocollæ ana ʒ. ij.

Coque parùm ad rubedinem uſque, poſteà, ab igne amoveantur, & immergatur linteum antiquum, quod materiâ emplaſtri eximatur, & extendatur, fiat Sparadrapus.

Tibiarum, pedumvè ulcerum recentium, & inveteratorum præſertim curationem acceleramus, exhibentes bis, vel ter pillulas mercuriales, has tamen in ſcorbuticis vitamus. Poſtmodum decocta ſudorifica, vel potiones vulnerarias propinamus, quibus alkalia admiſcemus, tandèm quoad topica ulcus abluimus *becabun-*

bungâ in cerviſiâ coctâ bis in die, vel *infuſione myrrhæ*, *& aloës in aquâ Reginæ*, ſed breviùs ulcus abluimus *decocto ariſtolochiæ rotundæ facto in vino albo*, quater, vel quinquies in die, calido tamen, & ſuperpoſitione Laminæ plumbeæ. Vel ſequens imponimus emplaſtrum.

℞. *empl. de plumbo;*
Gryſei ana ℥. j.
lithargyrij aurei,
ceruſſæ ana ʒ. *iij.*
ſacchari Saturni ʒ. ß.
gummi elemi ʒ. *j.*
m. f. emplaſtrum.

Vel imponi poteſt *emplaſtrum fodicationum Benedictum n. d. vel Oppotelpolch, vel de lapide calaminari.*

FINIS. Tom. II.

D. CAROLI

MUSITANI

PHYSIATROS PROFESSORIS,
Academici Peregrini, Pigri, Spenſierati, &c.

TRUTINÆ

CHIRURGICO-PHYSICÆ

TOMUS TERTIUS,

DE VULNERIBUS.

In quo conquiſita priùs vulneratæ partis Anatome juxta ea, quæ tùm alienâ, tùm noſtrâ diligentiâ, & induſtriâ ſunt de novo reperta, & adaucta; Veterum Theoremata circa Vulnerum cauſas, & curationem facilè rejiciuntur, tutiorque Medela ſolidis rationibus, & experimentis locupletata juxta Naturæ inſtituta adhibetur.

Cum INDICIBUS *Capitum ac Materiarum locupletiſſimis,*

LUGDUNI:
Sumptibus CRAMER & PERACHON.

M. DC. XCVIII.

BIBLIOTHECA HERMANNI DE KOEHLER MEDIC. DOCTOR

Joſeph Muſitanus Lectori.

ETſi res ipſa monere videbatur nunc opus non eſſe, quinimmò ſupervacaneum fore te ad hunc Tomum, quem de Vulneribus inſcripſit *D. Carolus Muſitanus*, invitare, atque multâ laudis præfatione inſtituti viam præſignare; quandoquidèm ut in apertum protuliſſe audieris, facilè exiſtimaveris ex eâdem officinâ exiiſſe; Attamen hæc pauca ad te ſcribere ſtatui, ut certiorem facerem de iis, quæ hucuſque expectationi tuæ moram fecerunt, atque Authori impedimento fuêre, cur antehàc fidem ſuam liberaſſet. Expectabas omninò jamdiù, neque ſuſtinebas; Tardiùs itáque fecit, imò ſtuduit, ut diligentiùs ageret. Hoc námque non ipſius vitio, ſed ſuperiorum temporum calamitati vertendum, quibus rerum ordo, & Naturæ facies adeò mutata, & deformata fuit, ut vix quidèm in tantâ rerum varietate, & confuſione illam perquirere, aut proſpicere liceat, & quod maximè dolendum non paucos in eâ eſſe hæreſi, qui malint obſervationibus, experientiæ, ipſimet autopſiæ minùs verecundè unum Avicennam, vel Meſuem præponere, quàm illa probando, eis quicquam detrahere, nec verentur quandóque rationum, & experientiæ laqueis adſtricti perfrictâ fronte dicere, ſe ità faſſuros, niſi Galenus aliter ſenſiſſet. Impudens, ſceleſtum, & nefarium hominum genus ad univerſæ Naturæ perniciem progenitum. Non equidèm morborum propulſatores, & Averruncos, ut ſæpiùs anteacta ſæcula prædicabant, & ipſimet de ſe magnificè jactabant, ſed potiùs peſtem dixerim, & malorum omnium colluviem. Hinc facilè factum eſt multum operis oportuiſſe, multumque laboris ad veritatem eruendam, & omnium maximum ad inveterata eorundem opinamenta conculcanda, penitúſque evellenda, quæ magnâ rerum ignoratione, & opinionum tumultu jactata inquiſitioni veri, & Naturæ difficultati craſſiores potiùs tenebras effuderunt, quàm in rectum veritatis veſtigandæ iter inſtituerunt. Et quod ad rem noſtram ſpectat, nimirùm Chirurgicam: Opus penè deſperatum invenit: nullam in curando diligentiam, ſed ut ſors tulerit, barbarico more ſecare, urere, dilaniare, malum malo arceſſere, & vulnus vulneri: nullam me-

dicamentorum doctrinam, & electionem: nullam judicii firmitatem, & tandèm quod negotium faceſſere videbatur, nullam partis afflictæ, ſeu rei Anatomicæ peritiam; Quandoquidèm ſine ullo artis ſtudio, & corporum continuâ ſectione, ſed brevi admodùm obſervatione in Noſocomiis habitâ, ſtatim unguentis, & emplaſtris in capſulâ locatis triduò ſe Chirurgos profitebantur. Itáque hæc omnia vel ipſe præſtare debuit, vel meliora reddere, obſervando, inquirendo, potiſſiméque Zootomia, complura propriâ ipſius induſtriâ comperta ſunt, reliqua denuò ad examen revocata, quæ à complurimis viris in re anatomicâ expertiſſimis; qui hoc noſtro ſæculo fuêre, ſunt advecta. Quapropter unus hic Tomus præter Vulnerum genera, ſymptomata, exactam curationis methodum, atque ſelectiorum medicamentorum undequáque conquiſitam congeriem, quod proprii erat inſtituti, abundè cujuſlibet partis anatomen ſuppeditat. His quoque non inelegans digreſſio de Senſibus adglutinata fuit tantâ venuſtate exarata, quæ materiam ſuffecerit novi Senſûs detegendi præter quinque quos hactenùs cognoſcere licuit. Sunt prætereà, & propemodùm ſexcenta; quorum ſingula ſe ipſis cuilibet æterno apud poſteros monumento eſſe poſſent. Facilè igitur Tomus hic unus aureus dicetur, & immortalis, ac Diis benè juvantibus, felici hoc ſæculo ortus, ut feliciſſimè obſignaret, & clauderet. Quid plura Lector? Reliqua ex te cognoſces. Lege, hiſque benè utendo, fac, ut valeas.

INDEX

INDEX CAPITUM.

Cap. I.	Quid ſit Vulnus.	pag. 1
II.	De Vulnerum cauſis, & differentiis.	3
III.	De Vulnerum ſignis, & Prognoſi in genere.	4
IV.	De Sex rebus non-naturalibus in vulneratis.	7
V.	De Veterum praxi in vulnerum curatione.	9
VI.	De Vulnerum curatione juxta vulgarium methodum.	10
VII.	De Suendorum, & ligandorum Vulnerum ratione.	14
VIII.	De Noſtrâ curandorum vulnerum methodo.	16
IX.	De Potionibus vulnerariis.	21
X.	De Unguentis vulnerariis.	27
XI.	De Oleis, & Balſamis vulnerariis.	29
XII.	De Medicamentis vulnera mundificantibus.	32
XIII.	De Emplaſtris vulnerariis.	33
XIV.	De Pulveribus vulnera agglutinantibus.	35
XV.	De Dilectu, & mutatione medicamentorum in vulneris curatione.	36
XVI.	De Extraneis è vulneris extrahendis.	37
XVII.	De Siſtendo vulneratorum ſanguine.	40
XVIII.	De Vulneratorum phlebotomiâ, & cathartico.	43
XIX.	De Sinoviæ fluxu, & congeſtione.	44
XX.	De Vulnerum dolore, & formicatione.	47
XXI.	De Vulnerum inflammatione, & eryſipelate.	49
XXII.	De Vulneratorum febre.	51
XXIII.	De Phrenitide vulnerariâ.	54
XXIV.	De Vulneratorum convulſione.	57
XXV.	De Vulnerum ſanguinis Fluxu.	59
XXVI.	De iis, quæ ad primum vulneris intuitum chirurgus animadvertere debet.	60

XXVII. De Vulneribus, quæ venenatis telis inferuntur. 61

XXVIII. De Sclopetorum vulneribus. 64

XXIX. De Vulneribus ex venenato morſu inflictis. 78

XXX. De Vulnere ex morſu canis rabidi. 98

XXXI. De Anatomicâ capitis hiſtoriâ. 115

De Capitis vulneribus. 127

XXXII. De Capitis contuſione. 128

XXXIII. De Pericranii vulneribus. 133

XXXIV. De Cranii fracturâ cum meningum, & cerebri vulnere. 143

XXXV. De Cerebri fungis. 185

XXXVI. De Faciei anatome. 189

XXXVII. De Faciei vulneribus. 190

XXXVIII. De Oculorum anatome. 200

XXXIX. De Viſione. 205

XL. De Oculorum vulneribus. 211

XLI. De Aurium anatome. 216

XLII. De Auditu. 222

XLIII. De Aurium vulneribus. 226

XLIV. De Naſi anatome. 228

XLV. De Olfactu. 231

XLVI. De Naſi vulneribus. 236

XLVII. De Oris Anatome. 240

De Labiis. 240

De Buccarum, Labiorum, & Maxillæ inferioris muſculis. 241

De Maxillis, & Dentibus. 243

De Gingivis. 244

De Palato. *ibid.*

De Uvulâ. *ibid.*

De Faucibus. 245

De Oſſe hyoide. 245

De Linguâ. 246

XLVIII. De Guſtu. 249

XLIX. De Colli anatome. 255

L De Colli vulneribus. 258

LI. De

LI.	De Aſperæ Arteriæ, & Laryngis anatome.	160
LII.	De Aſperæ Arteriæ vulneribus.	268
LIII.	De Oeſophagi anatome.	271
LIV.	De Oeſophagi vulneribus.	272
LV.	De Anatomicâ thoracis, ejuſque partium hiſtoriâ.	274
	De Thoracis muſculis.	275
	De Scapulæ muſculis.	276
	De Dorſi, & lumborum muſculis.	277
	De Muſculis intercoſtalibus.	*ibid.*
	De Thoracis oſſibus.	278
	De Claviculis.	278
	De Scapulis.	*ibid.*
	De Vertebris, & coſtis.	279
	De Sterno, & cartilagine mucronatâ.	280
	De Diaphragmate.	281
	De Pleurâ, mediaſtino, & thymo.	282
	De Pericardio, & humore in eo contento.	283
	De Corde.	285
	De Cordis partibus.	288
	De Pulmone.	292
LVI.	De Thoracis vulneribus.	295
LVII.	De Anatomicâ imi ventris hiſtoriâ.	310
	De Cuticulâ.	311
	De Cute.	313
	De Pulmone.	314
	De Membranis in genere, de membranâ carnosâ, & membranâ muſculorum propriâ.	316
	De Muſculis.	317
	De Peritonæo.	320
	De Omento.	321
LVIII.	De Ventriculi anatome.	*ibid.*
LIX.	De Ventriculi vulneribus.	325
LX.	De Inteſtinis.	329
	de Meſenterio.	335
	de Pancreate.	336
LXI.	De Abdominis, & inteſtinorum vulneribus.	339

LXII. De

LXII.	De Hepatis anatome.	345
	de Folliculo fellis, & canali bilario.	349
LXIII.	De Hepatis vulneribus.	355
LX V.	De Lienis anatome.	358
LXV.	De lienis Vulneribus.	366
LXVI.	De Renum, & Veſicæ anatome.	369
	de Glandulis renalibus.	374
	de Ureteribus.	*ibid.*
	de Veſicâ urinariâ.	375
LXVII.	De Renum, & Veſicæ vulneribus.	377
LXVIII.	De Anatomica manûs hiſtoria.	381
	de Muſculis brachii, ſeu humeri.	384
	de Muſculis cubiti.	386
	de Muſculis radii.	387
	de Muſculis Carpi, & volæ Manus.	387
	de Muſculis digitorum, & Pollicis.	388
	de Offibus totius manûs.	389
	de Arteriis totius manûs.	391
	de Venis brachiorum, & manuum.	*ibid.*
LXIX.	De Tactus ſenſu.	392
LXX.	De Anatomicâ pedis hiſtoriâ.	394
	de Muſculis femoris.	395
	de Muſculis tibiæ.	397
	de Muſculis pedis.	398
	de Muſculis digitorum.	399
	de Offibus femoris, & cruris.	400
	de Pedis extremi offibus.	403
	de Offibus Seſamoideis.	404
	de Cruralibus, & Pedis venis.	405
	de Arteriis cruralibus.	407
LXXI.	De Artuum vulneribus.	*ibid.*
LXXII.	De Nervorum vulneribus.	410
LXXIII.	de Pertinaciâ vulnerum in ſanatione.	418
LXXIV.	de Membrorum vulneratorum Contabeſcentia.	420

CAROLI

D. CAROLI MUSITANI

Phyſiatros Profeſſoris &c.

TRUTINÆ CHIRVRGICO-PHYSICÆ.

TOMUS TERTIUS.

DE VULNERIBUS.

CAPVT PRIMVM.

Quid ſit Vulnus.

ID temporum ſors tulit, ut quorumcumque qui ante Galenum medicinam fecerant, illique vacaverunt, tàm nomina, quàm opera omnino corruerint, nullaque eorum ad nos fama pervenit, præter ea, quæ ſuis ſcriptis Galenus memoriæ conſignâvit: Veterum itaque monumenta in noſtrâ medendi facultate ab uno Galeno ediſcere oportet, ut ille, qui multorum ſuppreſſis nominibus, ſcriptis ſimul congeſtis, ſua auxit volumina, & qui recitatis aliquandò aliquorum ſententijs genialem ſibi in iis confutandis libidinem explevit. Itàque veterum ſententias circa vulnerum theorias perpenſuri rem expediemus, ſiqua de vulneribus apud Galenũ exactè perpendimus.

Vulneris definitionem ſuggerit *Galenus 3. mech. cap. 5.* hæc ſcribens: *Vulnus quidem eſt unitatis ſolutio quædam ex vulnerando in parte carnoſâ relicta.*

Vulneris definitio à Galeno tradita, ab eâdem curationis indicationem deſumit, nempè ſolutæ unitatis, ſeu vulneris primam, communemque indicationem eſſe unionem: hoc autem eſſe ſolius naturæ opus apud omnes in confeſſo eſt, ſed requiri medici miniſterium nemo ſanè negabit; niſi n. ars ſuccurrat, natura ſuo fine plerùmque furtabitur. Primò itàque curandum, ne quid in affectam partem ingrediatur, quod agglutinationem impedire poſſit, deindè ut diſciſſa vulneris labia ità coaleſcant, ut poſſint conjuncta ſervari. Rurſus vitale partis robur conſervandum, & denique his omnibus occurrendum, quæ ſupervenire poſſunt, & vulneris agglutinationem impedire. Quomodò autem hæc in actum deduci poſſint, luculenter demonſtrabimus.

Vulneris definitio, quam Galenus tradidit, non tàm demonſtrativa eſt, quin ſuas patiatur difficultates, nàm etiam ulcus eſt ſolutio continui in parte carnoſâ facta cum alicujus partis ſubſtantiæ amiſſione, quod utique in vulneribus accidit. Imò vulnus in ulcus tranſit, cùm ſimilium facilior fit tranſitus. *Neque* dices, loco vulnerato nullum aliud accidens accedit præter continui ſolutionem, nàm numeroſiora, & periculoſiora ſymptomata, quàm in ulcere, vulneri copulantur. In hoc tantum differre poſſent, quod vulnus ſit ſolutio continui recens facta, ulcus verò ſolutio diuturna: Sed quid ſolatij in diverſis vocabulis eandem rem ſignificantibus? Inſuper doloris cauſam collocant vulgares in continui ſolutione, & tamen vulnus recens vix dolet, imò vulnerati digladiando nullum ſentiunt dolorem: mox autem dùm vulneris labia tument, & æſtuant, vulnus acutè dolet, & dum ſua flaceſcunt labia, & ſubſident, ac vulnus adhuc apertum eſt, indolens eſt, ut ulcus; differre autem poſſunt penes cauſam, ulcus namque ſemper à cauſa interna vel in toto corpore, vel in aliqua corporis parte exiſtente fovetur; at vulneris continuitatis ſolutio ſemper à cauſâ externâ vulnerante infligitur: differunt itàque penes cauſas non verò penes eſſentiam, cum utriuſque ſit continui ſolutio in parte carnoſâ facta.

Ex ſolutâ continuitate peritonæi oritur enterocele, nàm partis mollis unitas ſolvitur ex abrupta membrana tenui, ac molli, fibris ſpermaticis contextâ, & tamen enterocelen vulnus nemo vocabit.

In vulnerum curatione chirurgi æquè partium fluidarum, quam rationem habere debent, cum corpus noſtrum ex partibus ſolidis & fluidis, continentibus s. & contentis componatur: Vulneris itàque definitio manca eſt, diſcinduntur nàmque æquè dura, ac mollia, ut canaliculi, partes fibroſæ, aliique corporis tubuli, neque hæc conceptabula dividi poſſunt, quin fluidarum ordo, & miſtio turbetur,

quo

quo divortio ſemel facto, novæ ſtatim fiunt combinationes, concreta, coagulationes, ſtagnationes, quæ omnium illorum gravium ſymptomatum fabri exiſtunt, quæ vulnera comitari ſolent.

Continuitatis in oſſe ſolutionem oſſis fracturam appellat Galenus, in nervis punctis ſpaſmum, in venis, vel arteriis hæmorrhagiam &c. quaſi oſſis illius fracturæ, ſpaſmi, hæmorrhagiæ &c. habenda ſit ratio, vulneris veri nequaquàm, dicere debebat cum additamento: vulnus cum oſſis fractura, vulnus cum ſpaſmo, cum hæmorrhagiâ &c. & non ſimpliciter, oſſis fractura &c.

Recta vulneris definitio juxta noſtra principia in hunc modum tradi poteſt: *Vulnus eſt continuitatis ſeparatio per balſamum radicalem, cum ejuſdem balſami effuſione, à cauſâ violentâ externâ facta.* Hinc curationis cardo eruitur, nàm oſtendit per balſami radicalis conſervationem fieri debere unionem; balſamus n. apud omnes denotat materiam, ſive liquorem quendam, qui non ſolum ſeipſum à putredine defendit, ſed qui alia corpora, quibus miſcetur, ab ipſâ præſervat: ſic balſamus radicalis non ſolum ſeipſum conſervat, ſed ipſas fibras, quas glutinat, à corruptione, & mortificatione præſervat. Unde rectè vulnera per alicujus balzami applicationem curantur, qui poteſtatẽ habet omnem ſuppurationem in vulneribus, & corruptionem impediendi. Eapropter ſuppurationem in vulneribus curandis omni ſtudio evitandam eſſe cenſemus contra vulgarium ſententiam.

CAP. II.

De Vulnerum cauſis & differentiis.

De vulnerum cauſis multa dicere non oportet, nàm omnes ſunt externæ, etſi aliquando pars interior rumpatur, quod motu aliquo violento, & præter naturam exterius facto id oriatur, cauſa ſemper externa eſt, eſtò effectus ſit internus, cauſæ omnes vulnerationis, continuique ſolutionis ſunt arma, & inſtrumenta, quæ rumpunt, pungunt, vel perforant, contundunt & corrodunt. Rumpunt, ut gladii, enſes, ſecures, bipennes, cultri, forcipes, vitra, glacies, cryſtallus, & quicquid ſcindere, ſecare & cedere poteſt. Pungunt, vel perforant omnia inſtrumenta acuta, & mucronata, ut ſunt haſtæ, pugiones, furcæ, clavi, frameæ, ſicæ, ſubulæ, ſagittæ, tela, jacula, aculei, acus, aciculæ, ſpinæ, dentes morſu inflicti, & quicquid pungere, perforare & terebrare poteſt. Vel obtuſa ſummâ in intruſa, ut ſunt globuli è Bombardis, vel ſclopetis exploſi grandiores, vel minores. Contundunt gravia, & dura, ac retuſa, ut lapides, mallei, furtes, porticæ, baculi, pugni, flagra, & quicquid impetuoſè contundere, lacerare, & in contrarias partes divellere poteſt, ut lapſus, vehementis ponderis elevatio, geſtatio, vociferatio &c. Corrodunt, quæ ſummâ ſubtilitate continuum ſolvunt, ignis n. extrema ſuâ ſubtilitate omnia etiam ſolidiſſima momentaneè penetrat,

netrat, & percoquit, ut fit ab ipſâ ignis flammâ, metallis candentibus, lapidibus, aliiſvè ignitis, aquâ fervente, aquis fortibus, & quibuslibet cauſticis, quæ omnia noſtri corporis tubulos, canaliculos, & membranas ſcindunt, & ſuccis conceditur effluxus, & hinc commiſſio perverſa oboritur, à qua pleura, & innumera deducuntur ſymptomata.

Hinc variæ vulnerum differentiæ emergunt, & ſecundum diverſa inſtrumenta, quibus infliguntur, diverſæ ſortiuntur differentiæ, nempè cædendo, pungendo, trajiciendo, vel corrodendo, ideſt vulnus cæſim, punctim, trajectim, (ut ità dicamus) contuſim, verberatim, morſim, ictim, vel corroſim factum. Vel denominationem accipiunt à formâ, & alia ſunt majora, alia parva, recta, obliqua, alia rotunda, profunda, cava, compoſita, alia ſuperficialia, ſimplicia, complicata, truncativa, ſeu in quibus aliquid ſubſtantiæ partis eſt ablatum. A parte affectâ, ut vulnus capitis, pulmonis, cordis, ventriculi, hepatis, lienis, inteſtinorum, brachii, femoris, tendinis, venæ, arteriæ, muſculi, aliorumque viſcerum, & externorum artuum. A cauſis, quas deſcripſimus, ut contuſa, puncta, morſa &c. Venenata à ſclopetis inflicta. Demum poſt luſtrationem ejus à chirurgis inſtitutam enaſcitur alia vulneris differentia, vocando illud vulnus lethale, ideſt, à quo neceſſario moriendum, vel vitale, quod ſanabile eſt.

Cap. III.

De Vulnerum ſignis, & Prognoſi in genere.

AGimus hîc laconicè de vulnerum ſignis, & prognoſi, nàm fuſiùs in propriis capitibus eorum apparatum ſtruemus.

Signa vulnerum externorum ſatis lippis, atque tonſoribus manifeſta ſunt, quoniam ad externam faciem in ſenſus incurrunt, igitur in his recenſendis non immoramur. Verum quæ partes internæ ſimul vulneratæ ſint, & quouſque vulnera penetraverint, non ſemper facile judicatu eſt, cum tale ſcrutinium ſcientiâ anatomicâ, & diligenti partium, actionum læſarum, nec non excretorum examine innitatur, c. ex. in thoracis vulnere ſanguis cum tuſſi ſi rejicitur, & aër è vulnere foràs egreditur, certiores redd imur inſtrumentum in thoracis cavitatem penetraſſe, ipſoſque pulmones cum vaſis ſanguiferis perfodiſſe. Ex anatomiâ ſciri poteſt, quis partis cujusvis ſitus. Quis uſus, ſymptomata ſimul conſideranda ſunt. Eorum, quæ natura per vulnus ejicit, conditio notanda.

Corde vúlnerato, vel transfoſſo, multus effluit, ac præcipuè ſi dexter ventriculus vulneratus fuerit, ſanguis niger, ac fervens effluit. Si vaſa lymphatica unà fuerint diſciſſa, magna lymphæ copia in thoracis ſpecu reperitur, ex ſiniſtro cordis ventriculo ſæpè flavus emanat liquor.

liquor. In his vulneribus arteriæ langueſcunt, & albeſcunt, vires collabuntur, ſudores frigidi cum pallido faciei colore erumpunt, tandem omnia frigent, & æger alterum habet pedem in cymbâ Acherontis.

Diaphragmate vulnerato, & percuſſo, præcordia ſurſum quaſi trahuntur, ſpina dolet, ſpiritus rarus exiſtit, præcordiorum anxietates cum ſanguine ſpumante ejecto ſæpè obſervantur, magna adeſt ſpiratio cum gemitu, & dolore per totam humeri partium compagem.

Medulla, quæ eſt in ſpinâ, ſi vulneretur, nervi ſolvuntur, vel diſtenduntur. Senſus intercidit, aliquo interpoſito tempore, inviti vel ſemen, vel urinam, vel ſtercus excernere coguntur ægri.

Aſpera arteria icta exiguam fundit ſanguinem, ad dorſum plurimus dolor, fauces ſenſim ſanguine replentur, vox fit rauca, & linguæ aciditas percipitur.

Vulnera venenata, ſeu à venenatis inſtrumentis inflicta, ſtatim ſicca & circumcircà pallida, ſublivida, & quaſi cadaveroſa apparent, ſimul adſunt animi deliquia, cordis palpitationes, caput obfuſcatur, convulſiones artuum, aliaque ſymptomata obſervari ſolent, tandem accidit gangræna, & ſphacelus, quem excipit mors.

Dividunt vulgares vulnera, in ſimpliciter, & ſemper lethalia, cœterum periculoſum eſt judicium ferre de vulneribus, an per ſe, an verò per accidens lethalia ſint; juxtà namque has relationes medicas Juris-Conſulti ſontes condemnare, & inſontes abſolvere ſolent, & quia hîc agitur de corio, & ſanguine humano, qui ſemel effuſus reſtitutionem nullam in integrum à Prætore impetrare poteſt, ideò probè, & abſque omni præjudicio ſingula accuratè circa vulnus inflictum examinanda ſunt, diuque deliberandum eſt. Diſtinctio inter vulnera per ſe, & per accidens lethalia ab omnibus recepta nobis non arridet. Si vulneratus moritur ſymptomatibus durioribus, quæ neceſſariò vulnus ſequuntur, cur dicetur tale vulnus per accidens lethale, ſi n. vulnus tale non fuerit inflictum, æger mortuus non fuiſſet. Vulneris inſpectio, & cadaveris apertio non committenda eſt empirico, tonſori, balneatori à judicibus ob abſurdas relationes. Quam vulneris inſpectionem, aut cadaveris apertionem accuratam, legitimam, ac juxta artis præcepta inſtitutam ſuper vulneris lethalitatem expectare poterit Judex ab eo, qui nunquàm ſtuduit? Committenda igitur vulneris inſpectio perito chirurgo, & optimè ſcientiam anatomicam callenti, ſed quis eſt hic hic, & laudabimus eum, qui conſideret, qualis ſit pars, an nobilis, & quibus partibus ſolidis, & fluidis conſtet, & an ad vitam ſimpliciter neceſſaria ſit, nec ne? An majora vaſa, nervos, ac tendines habeat? In vulnere ipſo conſideret, quo inſtrumento id factum, an venenatum, an non, an cæſim, punctim, aut contundendo factum? Explorandum quoque eſt, an vulnus ſit magnum, tranſverſum,

profundum, an in ipſo plures fibræ, arteriæ, venæ, tendines, ac nervi diſciſſi, & lacerati fuerint, quæ neceſſariò, & inevitabiliter graviora poſt ſe trahunt ſymptomata? Ex c. hæmorrhagiam nimiam, dolores, vigilias, ſubitam inflammationem, gangrænam, ſphacelum, deliria, convulſiones &c. In curatione obſervandum eſt, an remedium adſit applicandi poſſibilitas nec nè? An chirurgus peritus impromptu fuerit, an iſte cum medico nihil auxilii, & remedii omiſerit? In perſonâ vulnerari perpendendum eſt, an ante acceptum vulnus ſanus fuerit nec nè, an nullum in diæta commiſerit errorem, an ex præſcripto medici vixerit?

Vulnera in genere partibus tantummodi carnoſis inflicta, atque in corporibus puris & ſanis, quæque non admodùm ampla, vel profunda ſint, facilè ſanantur, ac periculo vacant, ejuſmodi n. vulnera carnis omnium facillimè Sanantur, oſſium difficiliùs, nervorum verò omnium difficillimè.

Vulnera punctim inflicta periculoſa ſunt, quàm quæ cæſim. Vulnus cum intensâ febre inflammatoriâ, dolore, motibus convulſivis, monſtri quid alit, inprimis ſi vulneratus ab initio ſe ritè habuerit, & circa cauſam aliquam manifeſtam externam ruat in deterius. Vulnera nervorum aliquandò bona apparent, ſed ex improviſò invadit vulneratos convulſio, hinc infida ſunt, ſi materia ſeroſa ſeri inſtar effluat, vel ſi lactea albuminis duorum inſtar, vel aquea, ſunt ſuccus nutrititius, vel lympha è vaſis lymphaticis diſciſſis emanat. Tempore Eſtivo, & præſertim circa dies caniculares nullum vulnus eſtò exiguum in ſubjecto cacochymo, vel lue Venereâ infecto, non ſuperficialiter, ut ſimplex tractandum eſt, cùm ex parvo vulnere magna oriri poſſit calamitas; ſucci nàmque noſtri non tàm multi gaudent ſpiritibus, quia tùm temporis calidiſſimi per apertam portam, putà cutis ſpiracula, evolant, & ſic ſanguinem reddunt debilem, & effectum; hinc & ipſa pars ſuis caret ſpiritibus, & miſtura turbatur, & inordinata fit miſtio, undè ſæpè gangræna, & ſphacelus ſuum cognoſcit ortum. Sic obſervamus vinum quoque diebus canicularibus faciliùs aceſcere, quàm hyeme. Nimium frigus quoque vulneribus adeò inimicum eſſe, ut nobis perſuadeamus, ſi aër à vulnere arceri poſſit, vulnus ſponte iterùm coniturum eſſe; frigus nàmque obſtructiones parit, coagulando ſuccos in vulnere exiſtentes, impedit tranſpirationem, incraſſando omnes ſuccos, hinc ſæpiùs inflammatio, livor, gangræna &c. Suos habent natales. Vulnera quò diutiùs aëri ſive calido, ſive frigido expoſita ſunt, eò faciliùs ſphacelantur. Si in magnis vulneribus, & pravis, tumor non appareat, id ingens veteribus malum portendebat, quod tamen noſtrâ experientiâ falſum comprobatur; meliùs nàmque eſt nullum adeſſe tumorem, denotat n. partes fluidiores poſſe circulari, nec tot diſciſſos eſſe canales. Vulnera quorum labia maximè diſtant, ut in rotundis vulneribus videre

videre eſt, difficiliora curatu ſunt, quàm eorum, quorum labia facilè conjungi poſſunt, & ratio eſt, quia tubuli ſibi propiùs non accedere, & ſic aceſſere poſſunt.

Hæc ſatis dicta ſint de vulnerum ſignis, & prognoſi in genere, in particulari verò in propriis capitibus fuſius agemus.

Cap. IV.

De Sex rebus non naturalibus in Vulneratis.

MUltoties ſex rerum non naturalium abuſus vulneratos perimit, ideòque harum maxima habenda eſt ratio, quarum peritus chirurgus vulneratos monere debet, ne hi ſe perdant, & ille à ſuâ arte infametur.

Primò itàque vitandus eſt aër, & à vulnere abigendus, qui ſolus ità vulneris poros deſtruere poteſt, ut gangrænæ detur acceſſus; ſi n. recens vulnus in momento conſtringi poſſet, ne aër externus irrueret, nec amplius quid è vulnere efflueret, à ſolo liquore nutritio dulci proximè apponendo, quem balſamum appellamus; fibris, aliiſque tubulis appoſito conſolidaretur. Maximè itàque aeris habendus eſt reſpectus, qui ſæpè quid in ſinu gerit, quod vulneribus eſt hoſtile. Volitant in atmoſphærâ particulæ ſulphureæ, vitriolatæ, aluminoſæ, nitroſæ, realgarinæ &c. quæ jugi fermentatione è ſolo, aquis, fodinis, ſpecubus, &c. elevantur, & juxta matricis conditionem, aëri ſe immiſcentes illum inquinant; hæ particulæ acorem vulneribus per aëris contactum imprimunt, putreſcentiam inducunt, & conſolidationem à naturâ inſtituendam impediunt.

Sic in culinis ſi carnes putreſcere incipiunt, earum juſcula aceſcunt, & hac ratione vulnera facilè in ulcus degenerant, hujus putredinis indiviſibilis comes eſt acor vitioſus, & peregrinus, & ſicut aliis partibus eſt hoſtilis, ità in ſpecie in partibus vulneratis omnium ſymptomatum ſupervenientium eſt auctor, & tanquàm vitioſum fermentum vulneris Labia inquinat, nutrimentum Balſamicum, & ſanguinem affluentem degenerare facit, & corrumpit; ac fermentando in pus mutat. Hinc vulnus recens apto balſamo à corruptione, & acore putredinali vindicabitur, citra puris geneſim, & facilè coit. Hinc rationem eruimus, cur in uno climate facilius, in altero verò difficilius vulnera curentur. Si aër frigidus, & nebuloſus, aut abditâ ratione Loci endemicâ inquinatus, aut adſtantium halitibus, & occultis aporrhæis infectus fuerit: hinc eſt, quòd chirurgi accuratiores halitum ſemper aliorſum efflant, ne vulneris Labia attingant, nec promiſcuè omnes admittunt, ut vulnerum ſanationes, & ligationes inſpiciant, in ſpecie in nervoſis partibus, ut mulieres propter menſtrua, potui deditos, & inebriatos. Non tantum frigidior, ſed etiam calidior vitetur aër, ſit potius temperatus. Ex his clarè innoteſcit [illegible]

p[illegible]imè

peſſimè ſuorum ægrorum ſanitati conſulunt illi chirurgi, qui ſæpius uulnera detegunt, & aëri exponunt.

Non minorem energiam in alterandis vulneribus cibus, & potus habet, undè *Hip.* inquit: *Vulneratos fame, & ſiti cruciari oportet*; victus itàque ſit tenuis, & boni ſucci, ut optimus generetur ſuccus nutrititius, qui eſt univerſalis vulnerum curationem juvare, victûs rationem inconcinnam vulneratis obeſſe, negare non poſſumus, nebue tamen diætam ſine remediis aptis, neque remedia optima ſine diætæ ratione quicquam laude dignum præſtabunt, ſed ſemper ità conjuncta eſſe oportet. Legitima itàque diæta in paucâ ciborum quantitate conſiſtit, qui boni ſint ſucci, & vulnerati ventriculo non adverſentur: errant medici illi, qui juſcula, & carnes contuſas, à quibus ſanorum natura abhorret, vulneratis pro victu præſcribunt, nàm in ſtomachante ventriculo vulnera malè ſe habent. Quoties ergò mali ſucci non ſit cibus, vulnerato non interdicitur, ſi illud deſideret, dummodò in quantitate non peccet. Si ebrius aliquis, vel ingluvioſus vulneratus fuerit ante ſobrietatis tempus, nihil offeres, ſed uſque in tertium, vel quartum diem ſolo pane in juſculo decocto interdum nutries; ſobrius verò ſi vulnus acceperit, magis euchymo, & nutritio cibo ſuccurres. In cibo elegendo, varietatem non aufugies, nàm ſæpe ſubverſus ventriculus varietate reſtituitur. Cavendum tamen omninò à carne ſuillâ, anſeris, anatis, & ab omnibus volucribus aquatilibus, prout etiam ab omnibus carnibus, quæ ſtomachantem pinguedinem habent. Vitentur angue pejus omnia acida, ſalſa, & ſaccharata, ut ſuccus nutrititius dulcis, ac flecidior generetur, hinc lac vulneratis multum conducit. Scias interim diætam adeò extremam non eſſe adhibendam, ut in medicam tranſeat, nàm talem diætam multi non tolerant, maleque cum eâ ſe habent, undè neceſſe eſt, ut chirurgus conſuetudini vulnerati ſe accomodet, ac diætam pro infirmi conditione diſponat. Vulgares perperàm in vulneribus diætam frigidiorem commendant; indè n. magis incraſſantur ſucci, & circulationes impediuntur, & hinc ſymptomatum procellæ. Vulneratis ſemper alimenta calida dentur, præcipuè. Si febris adſit, in hoc caſu frigida maximè nocent, ideòque cibos condimentis aromaticis deſtillatis, cinnamomi, & caryophyllorum aquis condire, & attemperare licebit, quin & carnes ſine aquâ in duplici vaſe coquere utile erit, poteris, ſi placuerit, in ventriculi confirmatione cinnamomum, caryophyllum decoquere.

Potus non ſit liberalior, ſed moderatus, & ex herbarum vulneratiarum decoctione, at vinum planè proſcribimus ob acidum, quod in ſe continet; ſi quandoque propinandum eſt, fiat in eo oculorum cancrorum infuſio, qui omnem ejus aciditatem interimunt, præcedente quadam, & obſcurâ efferveſcentiâ, alkali cancrorum in vini acidum operante, nàm cancrorum lapis,

lapis, & totus cancer vim obtinet vulnerariam, & hinc eſt, quòd aceto iniecti effervescant ex acidi cum alkali concurſu. Verum quia vinum moderatè ſumptum ſanguinem, & ſuccos noſtros corroborant, multum conſuetudini dandum eſt; ſi n. ſucci noſtri ſingulari gaudent miſturâ particularum vinoſarum, iiſdem & ſuſtentari volunt, ex. c. ſiquis vino aſſuetus ſit, & unâ vice id intermittat, certè maximum vitæ periculum incurret, ceu pluribus exemplis demonſtrare poſſumus, tunc concedendum eſt dulce, non menſuratim, ſed moderatè. In vulneribus verò capitis omninò à vino abſtinendum, & à rebus acutis, & fortibus. Sitis itàque in vulneratis ſedenda eſt, nec rigoroſæ potus interdicendus eſt, ſæpè n. è vulneribus exhauſto ſanguine, hepar incaleſcit, juxta vulgarium ſententiam, & ſitim concitat, quæ ſi potu non recreetur, periculum eſt, ne inflammetur; obſervatur tamen in potu tempus, & opportunitas, & ille ſit vulnerarius, tunc n. proderit, & non oberit. A ſolo lactis potu calido periculoſè vulneratos benè habuiſſe hactenus obſervavimus, præſertim ſi potus Theæ fuerit commiſtus, vel potiori vulnerariæ.

Somnus, & vigiliæ moderatæ ſe habeant, attamen ſomnus ſit liberalior, magis n. conducit, quàm vigiliæ immoderatæ. Vulneratus non decumbat in latus læſum.

Corpus quieſcat, & motus exulet, donec vulnus conſolidatum fuerit.

Excreta, & retenta ad ordinarias leges revocentur, & præſertim menſtruum in fœminis, nec inſenſilis tranſpiratio impediatur, ſic & lac in lactantibus, urina, ſaliva, & aluus lubrica ſeruetur.

Animi pachemata, ut ira, & mæror exulent, nimius riſus vitetur, præſtat hilaritas. Veneris uſus ſub pœnâ mortis interdicendus eſt, credibile non eſt, quantum noxæ iſtæ vulneribus affert, nàm membrum vulneratum inflammatur, ità ut ad omne membrorum genus diſpoſitionem acquirat, maximè ſi ſitus vulneris concurrat. Vidimus Veneris uſu membrum facto igne correptum, ſyderatum, ac gangræna affectum reſecari oportuiſſe: alios ſtatim in actu concubitûs expiraſſe, alios lethalibus febribus, alios convulſionibus, quoſdam eryſipelate captos obiiſſe. Advertendum, quòd quoties hæc ob Veneris uſum accidunt, nullis remediis extirpari poſſunt, ſed ſponte ſuâ ſymptomatum ſedatio expectanda eſt, & tum demum accuratiore medicatione vulneri invigilandum eſt.

CAP. V.

De Veterum praxi in vulnerum curatione.

Cum indicatio vulnerum curativa in procurandâ ſoluti continui unione ſecundum Galenum poneretur, cùm rationem ad id obtinendum parùm ſuffragari animadverterit, experientiam in auxilium vocavit; quæ illum reme-

dia vulnerum curativa doceret; itaque vetuſtiorum medicorum evolutis voluminibus, multa excerpſit, ac in uſum adegit, indiceba ille tunc primum vulneratis ægris diætam exactiſſimam, vetabatque meri potum, cacochymiam medicamento evacuabat, plethoriam verò venæ ſectione, deindè ad vulneris curationem procedebat. Nervorum vulneribus ità medebatur: *oleo calido* vulnus aſpergebat, circumque fovebat, linimentum ſuperimponebat, quod *ex terebinthinâ, pauci oleo, paucoque euphorbio* conflabatur, conſulit quoque *calcem vivam optimè lotam, & omni acredine privatam, calidoque oleo exceptam*, ac multum fidit in hoc emplaſtro:

℞. *Ceræ* ℥ j.
Terebenthinæ &
Picis ana ℥. ſ.
Euphorbii ʒ. iij.
M. reduc ad formam emplaſtri.

Abdominis verò vulneribus, poſt inteſtinorum reſpoſitionem futurâ unionem inducebat *6. meth cap. 4.* His adde multa ſimplicia medicamina, quæ glutinandis, & uniendis vulneribus apta *lib. de ſimpl. med. facult.* paſſim commemorat; nec ſpernendæ ſunt animadverſiones quædam, quæ libris *de loc. aff. & alibi* in ſuis voluminibus, dum de vulneratis partibus verba facit, ab ipſo proponuntur.

Sed hæc inſufficientia, nec ſatis tuta erant pro vulneribus curandis, ac proindè vexatio peperit intellectum, hinc vulnerati neceſſitate coacti pro vulnerum curatione eorum induſtriam adjuvante caſu, remedia invenire; hinc uberior remediorum ſuppellex pro vulneribus curandis ad nos pervenit, quæ à Græcis gentium cultiſſimis multa ex leguntur apud *Proſperum Alpinum de Medicinâ Ægiptiorum, & apud Arabes, Avicennam, Albumaſar, Meſuem*, alioſque quamplures, præterea, quæ ex aliis nationibus per manus ſucceſſivè recepimus. Conſtat n. *ex ſacro ſancto Chriſti Evangelio* Samaritanum vulnerati in viâ, charitate permotum, oleo, & vino aſperſiſſe vulnera ejus, illumque ſanitati reſtituiſſe, cui curandi modus nunc abuſivè in ſuperſtitionem abiit ex additione verborum, aliarumque cæremoniarum, quæ nihil ad rem faciunt. Medicamina, quibus variæ rationes ſunt hactenus uſæ in communem ferè ſemper veniunt uſum, ut ſunt oleum, mel, vinum, cera, gummata, reſinæ, non paucæ herbæ, quæ aliquando ſimplicia, aliquando admiſta vulneribus apponebant, verum quia de his latius infrà, eò rem demittimus.

Cap. VI.

De Vulnerum curatione juxta vulgarium methodum.

Dividunt vulgares chirurgi vulnus in ſimplex, & compoſitum. Vulnus ſimplex intelligitur ab ipſis, cum præter continui ſolutionem in carne à vulnerando productam, nihil aliud adjunctum habet. Vulnus verò compoſitum aſſerunt eſſe, cùm præter continui ſolutionem in carne productam, fracturam oſſis, nervi inciſionem, venæ,

næ, vel arteriæ conſpicuæ lacerationem, vel capitis penetrationem, viſcerum læſionem, ſimiliaque accidentia conjuncta habeat.

Diſtingunt itàque ſecundum præfatam vulnerum diſtinctionem curandi etiam modum, nàm ſimplex vulnus per primam intentionem eſſe curandum exiſtimant; compoſitum verò per ſecundam.

Per primam intentionem ipſi intelligunt eam remediorum applicationem, quæ abſque ullo reſpectu ad aliquid aliud, ſoluti continui unionem efficaciter promovet. Per ſecundam verò intentionem intelligunt eam remediorum applicationem, quæ primariò unionem continui ſoluti non reſpicit, ſed accidentium conjunctorum ablationem, quibus ablatis, veluti ſecundariò ſoluti continui unionem intendit; ad hanc ſecundæ intentionis curationem cum prolixitate procedunt, nàm digerunt, pus promovent, abſtergunt, mundificant, & poſtremo incarnant, & tandèm cicatriſantibus utuntur medicaminibus.

Ad vulnus quodlibet ſive ſimplex, ſive compoſitum dum primò vocantur chirurgi, *ovi album conquaſſatum cum ſtuppâ* applicant, quo remedium antiquorum eſt, & à Galeno conſulitur, verum eo caſu, quo copioſus ſanguis è vulnere effluit, nam ovi albumen ſanguinis ſiſtendi vim habet: nunc indifferenter cuicumque vulneri, ſive ſanguinis fluxum habeat, ſive non, ovi albumen applicant; concedimus nos libenter ſanguinem è vulnere effluentem unionem ſoluti continui impedire, ac neceſſariò primò ſanguinem eſſe ſiſtendum, deindè unioni vacare: concedimus quoque ovi albumen ſiſtendi ſanguinis proprietate præditum, quia glutinoſum, & anodynum eſt, habetque partes tenues, quibus ulterius ſe inſinuat, ſed cum vulnus ſanguinis fluxum non habeat, ex eo fortaſſè, quia ſanguinis vaſa conſpicua inciſa non ſunt, ovi albumine uti congruum non agnoſcimus, aliquid n. extranei inter vulneris labia albumen inducit, quo intercedente unionis coitionem ſuccedere per incarnantia medicamenta non eſt facile.

Poſt viginti quatuor horas à vulnere ſtuppam cum ovi albumine detrahunt chirurgi, ac priuſquam ad aliud medicamen deveniant, eorum eſt conſuetudo ut ſi anguſtum uulneris os appareat, illud ferro dilatant abſque conſideratione, an dilatatio illa obſit potius, quàm proſit, judicet peritus chirurgus, ac multoties ob anatomes ignorantiam temerè ferrum adhibent, ac vaſa præcidunt magno cum ægri diſcrimine, dum inimico ferro vulnus dilatant, & vulnus vulneri addunt, & iterum ovi albumine utuntur, ac per alias viginti quatuor horas vulnus cum eo ſinunt; poſtmodum vel vulnus ex ſeipſo fit latum, vel ipſi dilataverint, digeſtivo unguento uti incipiunt. Notare hic oportet ridiculum finem, propter quem vulnera dilatant chirurgi: dicunt n. id facere ad obtinendam ventilationem in vulnere, nàm quò amplius illud eſt, eo facilius difflari, quod in vulnere tra-

dunt; ſed in hoc falluntur, nàm tantum abeſt, ut ſolutio continui difflationem corrupti promoveat, ut potius illam impediat, imò cauſet: nàm nos dum integri ſumus, exhalamus quicquid in corpore exhalabile eſt, dum deindè integritas ſolvitur, ſtatim inflammationes, apoſtemata, eryſipelata, ſcirrhi, aliique hujuſmodi tumores enaſcuntur, qui prohibitam nutrimenti difflationem, & ſuccorum vertiginem impeditam arguunt. Itàque inconſultò chirurgi ad vulnerum dilatationem procedunt, nilque agunt, niſi quod parvum vulnus magnum efficiunt: Cæterum ad accidentia vitanda, quæ ad vulneris anguſtiam supervenire poſſunt non pauca docebimus remedia infra tradenda.

Redimus ad nunc unguentum digeſtivum, ſive digerens: conflant illud chirurgi *ex ovi vitello, terebinthinâ, & oleo roſaceo ſimul miſtis, eoque* pulvillos illiniunt, & vulneri immittunt tàm pro ejus longitudine, profunditate, quàm pro ejus latitudine.

Falluntur tamen ſub ſpe hujus medicamenti chirurgi, & fallunt ægrotos; nàm in recenti vulnere nulla adeſſe poteſt materiæ congeſtio, quæ digeſtione indigeat, ac in ſimplicibus vulneribus digeſtivo uti, eſt omninò à rectâ ratione aberrare; enimverò, ut primò diximus, in ſimplici vulnere chirurgus primariò intendit continui coitionem, quam non ſolùm non promovet digerens medicamentum, ſed impedit, nàm propter corruptionem, & putredinem, quam in vulnere producit unguentum digeſtivum, pulvilli cum quibus applicatur, phyſicum ſunt impedimentum, ne vulneris Labia coaleſcant.

Si verò compoſitum ſit vulnus, & habeat accidens aliquod, quod curationem requirat ante ſoluti continui unionem, id fieri non convenit cum ſuprà ſcripto medicamine ex ovo, & terebinthinâ, quod putrefacit, partem inflammat, ſuccum nutrititium degenerare facit, curationem in longum protrahit, & exindè interdum, plagâ factâ, ulcus in ſordidum tranſit; ſed aliis ſpecificis accidentia abſque vulneris putrefactione res eſt peragenda, de quibus ſpecificis diffuſius infrà. Coeterum digeſtivo chirurgi non vulnus, ſed vulnerati crumenam digerere intendunt, & cenſum quotidianum conſtituunt.

Dum digerente medicamine uti incipiunt chirurgi, diætam vulnerato præſcribunt exactiſſimam, quod utiliter faciunt, ſanguinem detrahere ſolent; id tamen nil ad vulneris curationem facit, licèt officere poſſit: at quia de humorum affluxu in vulnus dubitant, de medicamento purgante cogitant, illudque ferè ſemper in principio propinant, exiſtimantes purgante medicamine eos purgari humores, qui aliquandò circa vulnera inflammationem producere ſolent: Sed errant, nàm inflammationes ex nutrimento, & ſanguine circa vulnus coacervato, & non reſoluto fiunt, quod ex chirurgi errore procedit.

Digerente medicamento utenti-

bus chirurgis; vel naturæ validitas perfectam coctionem in vulnere molitur, & producit pus album, læve, & æquale, ac tunc neque inflammatio in vulnere accidit, neque febris ſupervenit; vel naturæ imbecillitas ichorem, ſaniem, aliudque ſimile inconcoctum in vulnere producit, ac tunc inflammationes, febres, gangrænæ, aliaque lethalia ſymptomata ſupervenire ſolent, ut plurimum mortem minantia.

Si perfectam materiæ coctionem in vulnere obſervant, eodem digerente medicamine per aliquot dies utuntur: deindè ad mundificantia unguenta recurrunt, cujuſmodi eſt *Apoſtolorum Aegyptiacum, de tutiâ*, aliudque ſimile in officinis paratum.

Dum abſterſum jàm vulnus agnoſcunt, & caro luxurians emergit, ad incarnativa ſe vertunt, hujuſmodi ſunt *emplaſtrum de Gratia Dei, de minio*, & ſimilia, iiſque utuntur ad integram uſque cicatrizationem; Quoties chirurgi ignorantiâ, fiſtulam non induxerint, prout ſæpè evenire ſolet, protrahunt vulneris curationem in longum tempus digeſtivi continuo uſu, qui tandèm calloſitatem quandam in vulneris labiis inducit, ac fiſtulam efficit, vulgaribus chirurgis incurabilem.

Carent quoque remediis vulgares, quibus cicatricis deformitas in vulnere claudendo vitetur, quod indignum à viris probis exiſtimatur: propterea non pauca remedia aperiemus paulò infrà, quibus cicatrices omninò delentur, ità ut vix vulneris ſignum appareat.

Verum ſi poſt medicamenti digerentis applicationem, ſanioſum appareat vulnus, & inflammationem circum ſe contrahat, illicò febris accenditur, & nova emergunt ſymptomata, quo in caſu vulnus licèt leve, periculo non vacat, non ratione vulneris, ſed febris, & ſupervenientium ſymptomatum; aceſcit n. ſanguis, & partium nutrimentum in toto corpore ob vulneris inflammationem, & per conſequens tantum abeſt, ut natura vulneri uniendo vacare poſſit, ut potius illud ulterius inflammet ob affluentiam acidi ſanguinis, & polluti nutrimenti: itàque, chirurgi ſuperveniente inflammatione, ſtatim phyſicos in auxilium vocant, ut ægro vulnerato venæ ſectionem, & purgans medicamentum præſcribant; credunt n. ſanguinis miſſione inflammationem tolli, & purgante medicamento omnes noxios è corpore humores deturbari. Intereà olea refrigerantia, cataplaſma de lacte inflammatæ parti adhibent: ſperant n. refrigerantibus inflammationem remittere, quæ cum à nutrimento, & ſanguine circa vulnus concreto producatur, ceſſare nullo modo poteſt, niſi ſanguis, & nutrimentum reſolvantur; præterea perſeverante inflammatione, vulnus ſordidum, flaccidum, malèque olens apparere ſolet, quæ accidentia gangrænam, & ſphacelum, ſive mortificationem portendere ſolent. His accidentibus mundificantibus chirurgi occurrere tentant, ut *unguento Aegyptiaco, Apoſtolorum, alumine crudo, alumine uſto, tutiâ, calcantho*, aliiſque ſimi-

ſimilibus. Quòd ſi hujuſmodi vulneris diſpoſitiones in gangrænam properent, ad potentiora, & efficaciora recurrunt, uti ſunt *pulvis Io: de Vigo*, *Mercurius præcipitatus*, *ſublimatus*, *& actualis ignis*, quorum actio ſi in ſanam, viventemque uſque carnem ſe diffundat, eſcharam producit, & omne id, quod putrefactum eſt, mortificatumque jam erat, ſeparatur, & ulcus abſterſum remanet, quod incarnatione deindè indiget; ſi verò actio cauterizantium ad vivam carnem non pervenit, eſchara non ſuccedit, & æger gangrænatus moritur.

Deſcriptus jam vulgarium chirurgorum curandi modus, ſi in carnoſis corporis partibus vulneratis aliquandò benè ſe habeat, in vulneribus tamen thoracem, & abdomen penetrantibus, vel capiti inflictis ferè ſemper infelicem, funeſtumque habent exitum, cum non ſolum inefficax ſit, ſed potius cauſas promovent, ex quibus neceſſariò vulnera in dictis partibus depravantur, mortemque producunt, u. g. cum vulnus in caput inflictum poſt cutis inciſionem ſtatim cranium attingat, requireretque medicamen, quod membranas inciſas, & os tactum recreando ſummâ celeritate aglutinaret, ipſi oleo roſaceo, vel puluillis cum digeſtivo utuntur ad corruptionem in vulnere producendam, quæ ſi in carnoſis partibus maximi nocumenti non ſit, in membranoſis, & oſſeis pernicioſa evadit: hinc cauſam diſcito, cur levia capitis vulnera infra quatuordecim dies vulneratum perimant. S. quia pus & ſanies in vulnere producta membranam cranium immediatè tegentem intemperant, & paulatim ob oſſe illam aducunt, quæ membrana, cum à piâ matre cerebrum ambiente enaſcatur, per partium continuationem piam matrem inflammat, & delirium inducendo, vulneratum perimit, quod frequentius accidit, dum terebrâ, & curuo ferro cranium aperire audent chirurgi: trademus inferius nos capitis vulnerum curationem tutam, & jucundam.

Cap. VII.

De Suendorum, & ligandorum vulnerum ratione.

Antequàm curandorum vulnerum methodum aggrediamur, earum rerum apparatum, quæ maximè illi conveniunt, præmittamus neceſſe eſt ac propterea hîc de ſuturis, & ligaturis ſermonem habemus.

Antiquum eſt inventum acu vulnera ſuere, & filo agglutinare, ſed tàm ſtultitia antiqua eſt, quàm prudentia, & in his, quæ rectè inſtituta non ſunt, per longum quantumvis uſum non datur præſcriptio; negari non poteſt, quòd ſutura in vulneribus crudelis ſit, & doloroſa, ac quot ſunt puncta, tot vulnera, ſpiritum vulneratæ partis multipliciter torquens, & in furorem, & iracundiam adigens, undè rarò ſuturis inflammatio non ſupervenit, ut plurimum vulnus apoſtematur, febrem, al à-

que

que ſymptomata producit: ſæpè gangrænam, & ſphacelum cauſat; cum intereà ſutura nullam afferat utilitatem, nihil proficit in vulnere ſanando, neque in eo celeriter ſanando, nàm unio ſoluti continui à vulneris fundo incipit, non autem ab extremis labiis, in quibus ſutura adhibetur, quod ipſa experientia comprobat, nam, ſuturâ peractâ, tota caro, quæ à filo intercipitur, putreſcit, & ſimul cum filo decidit, ac ſi iterum ſuas, iterum, quod ſutum eſt, putrefactum decidet, neque unquàm unies labia, niſi à vulneris fundo natura cum ſuo balſamo, ſecuriori ſuturâ, & incorruptibili unionem produxerit. A Suturis ergò aufugiendum eſt, veluti ab illis, quæ ex unâ parte nihil penitus proficiunt, ex alterâ verò in immenſum nocere poſſunt. Nos itàque ſuendi munus tantum naturæ relinquimus, tantumque medicamentis attendimus, ut naturæ ſuendi obſtacula, & impedimenta tollamus: nàm ipſa acum, filum & glutem ſecum habet, cum quibus, quod nos deſideramus, efficit citò, tutò, & jucundè, ſi nos in auxiliando illi celeres, in applicando tuti, & in medicamentis jucundi erimus.

In vulneribus præ cœteris ligatura, ſeu faſciatio neceſſaria eſt, quæ fit cum duorum capitum faſciâ: applicatur ita, ut ejus medium imponatur in membro à parte plagæ oppoſitâ, & ducatur hinc ſupra vulnus ipſum cruciatim, repetendo hanc viam aliquoties, ut vulneris labia ità ad ſe invicèm adducantur, ſic n. faſciæ beneficio vulneris labia adducuntur.

Hæc faſciatio in vulneribus non adeo inſignioribus, item in iis, quæ ſecundum membri longitudinem, & ſecundum fibrarum protenſarum ductum inflicta fuerunt. Sed in vulneribus, & ſectionibus gravioribus, quandò partes quædam ferè abſciſſæ ſunt, ut in narium, aurium, & digitorum tali ſeparatione, ut tantum adhuc pendeant, aut etiam quandò in articulis graviora inffliguntur vulnera, aut quandò ampla vulnera per tranſverſum membri, & fibrarum muſculoſarum ſunt illata, aut quandò integra carnis fruſta ferè ſunt deciſa. In his, & ſimilibus caſibus non ſufficit faſciatio ſola, ut adducantur vulneris labia ad ſe invicem, & ità adducta maneant, ſed alia chirurgi ſolertia ſecundum partis conditionem adhibenda eſt.

Deligaturus chirurgus vulnus initio primum omnium oleo, vel balſamo, vel unguento vulnerario tepidis unà cum his, quæ in dictis medicamentis intabuerint, implebit, deindè emplaſtro ſtiptico accuratè deligabit. Circa vulneris autem regionem olea, vel balſama eadem ipſa adhibebit, vel ſi placet, oxirhodino ipſum membrum irrorabit, & iſtud continuabit per novem, vel decem dies, prout vulnus ipſum parvum, vel magnum extiterit, immutabit autem, ſeu iterabit medicamenta ſingulis duodecim horis. Iſtis ritè peractis, majori curâ nihil opus eſt, niſi vulnus admodum amplum ſit, vel in quo tendo, vel ligamenta &c. majora

minen-

mentur ſymptomata ; tunc n. quod ſua injuria majorem adhibebit diligentiam.

Ubi vulnus punctim factum eſt ſiphone oleum aliquod, vel balſamum injiciendum erit ; vulnuſque ut dictum eſt ; curandum , ſemper autem prima faſciatio accuratiſſima eſſe debet, quod tunc neceſſitas maximè poſtulet.

Capitis autem vulnera curandi ratio hæc eſt : petiam lineam imbue calido oleo vulnerario poſt herbarum, & florum in oleo intabeſcentiam , & in vulneris fundum immitte , devitatis tamen meningibus ; quas tangere piaculum eſt, quo facto, emplaſtrum ſuperpone, ac tandem deliga. Capiti autem eà maximè emplaſtra conveniunt, quæ gummata , & lithargyrium, non autem reſinam , vel colophoniam recipiunt. Cave quoque in capitis vulneribus ab oleis, & balſamis deſtillatis , hujuſmodi remediis, & curandi methodo ferè circa nonum diem vulnera omnia tertiâ parte ſanantur , nàm curam in tres partes diſtingue, initium, medium, & finem. Ubi autem vulneratus jàm vires collegerit , omiſſo oleo , balſamum ſuſtitues , tanges verò vulnus pennâ balſamo intinctâ , poſteà emplaſtro impoſito curam continuabis , donec nervi , oſſa, & articuli anteà nudati , jàm tecti carne apparverint, ultima poſteà deligatura non ſubſequitur, ſed ſolis emplaſtris ſticticis abſolvetur ad cicatricem uſque ; hujuſmodi verò tutiſſima eſt curatio in vulneribus nervorum , oſſium , & ſimilium , quàm chirurgi deſperare ſolent , ſin vulnera non admodum periculoſa ſint, ſufficit uno ex prædictis aſſumpto vulneris curationem perficere , nàm ſi in iſtis initio ſtatim recta deligatura fiat , commodumque remedium adhibeatur , nil periculi amplius metuendum erit.

Cap. VIII.

De noſtrâ curandorum Vulnerum methodo.

Pro curatione, & infaillibili vulnera curandi methodo acquirendâ, ſciendum eſt, quòd hic non diſſentimus à veterum ſententiâ , quod ſ. vulnus ſit carnis , aliarumque corporis partium ſoluta unitas, & quòd judicatio ſanandorum vulnerum curativa ſit ſolutam continuum iterum ad unionem reducere ; ſed quomodò unio in vulnere promoveatur , & quid ſit illud , quod unionem immediatè, efficienter, & effectivè cauſet , nos non omninò cum antiquis convenimus ; nàm illi medicamentis hoc opus tribuunt , eaque propteréa incarnantia, aglutinantia, ſarcotica, ſive carnem gignentia , digerentia, & maturantia appellant: nàm credidêre medicamento efficienter ea peragere munia. Nos verò occaſionaliter tantum, & per accidens medicamenta unionem in vulneribus cauſare aſſerimus , ſed efficienter, & effectivè à balſamo naturali , ac radicali partium, qui quoties ab aliquo obſtaculo non impeditur, illicò gluten in ſolutione

lutione producit, quo quod ſectum, ſolutumque jàm erat, continuatur, & agglutinatur.

Pro hoc radicali partium balſamo non intelligimus aliquod chimericum, vel fictum, ſed rorem illum, ſive liquorem glutinoſum, qui per ſpermaticas totius corporis partes diffuſus illarum texturam, unionem, & continuationem ſervat, regit, & ſuſtentat; ſimilaris eſt ſubſtantia pura, lucida, & ſalſa, quia ſpermaticam ſapit naturam, fortaſſè in cerebro elaboratur, & per membranas, ac fibras per univerſum corpus diffunditur.

Sed ut de hoc balſamo naturali, & radicali partium viventis corporis clariorem habeamus certitudinem, conſideremus fracturam vel cruris, vel brachii abſque ruptione circumſtantium muſculorum: fiat talis oſſis fracti inculpata repoſitiò in ſuo ſitu, certum eſt, quòd intra 30. dies abſque ullo medicamento porus oſſeus producitur, & induratur, reditque os durius, & conſtantius in loco fracturæ, quod ante fracturam erat. Scimus intereà dictum porum oſſeum à liquore glutinoſo ab extremitatibus fracti oſſis reſudante fuiſſe productum, nullo medicamento cooperante, quod exemplum de poro oſſeo ad omnes continuitatis ſolutiones nobis traducendum eſt, nam in unaquâque viventis corporis parte abundat dictus liquor, quem radicalem balſamum appellamus, cujus manus eſt efficienter, & effectivè omnia operari, quæ ad ſolutæ unitatis perfectam unionem ſunt neceſſaria. Ergò non chirurgus, non ejus medicamenta, ſed balſamus iſte vulnera efficienter curat.

Hoc ſolùm nàmque chirurgi officium eſt, ac chirurgiæ, opus naturæ curam gerere in loco affecto, ne s. vulnus à cauſis externis irritetur, ac balſami curatrix facultas impediatur, ut bonus balſami cuſtos chirurgus dici mereatur, undè chirurgum definimus cuſtodem radicalis balſami ab actionibus externorum elementorum; elementorum ſiquidem ea natura eſt, ut naturæ noſtræ, ubi ea debilitata eſt, vim facere, cujus actiones ſi per meditamenta impediat medicus, ſuo munere functus eſſe rectè dicetur: atque interim natura in ſuo balſamo non impedita feliciter actionem perficit; perficit autem, dùm carnem, aut nervum, aut id, in quo vulnus conſiſtit, generat. Sit in exemplum nutrimentum, quod in noſtro ventriculo præparatur, uniforme eſt, & indifferens unicuique corporis parti, tamen illud in oſſe fit oſſeum, in nervis fit nerveum, in pinguedine fit pinguedo, & ſic de ſingulis, ratio eſt, quia in qualibet parte proprius latet balſamus, qui alimentum convertit ad ſuæ partis diſpoſitiones: ità etiam in quolibet vulnere balſamus partium vulneratarum latet, qui quoties non impeditur, id producit, quod ſuas partes integras reddere poteſt.

Hinc indubitatum eſt balſamum radicalem partium eſſe, qui vulnera curat, ſupereſt, ut chirurgus procuret, ut balſamus iſte impedimentis careat, quæ ejus actionem

remorantur. Id fit per exactiſſimam diætam, ne ciborum ſuperfluitatibus balſamus obruatur, dùm medicamentis vulneri adhibendis, quæ balſami actionem promovent, & impedimenta auferunt.

Sed in applicatione medicamentorum ad vulnera notandum eſt, quòd vulneribus dùm medetur, neceſſariò aliquid remanere debet, quod in triplici eſt differentiâ, vel n. eſt ſanies, vel pus perfectum, vel applicatorum medicamentorum excrementum. Sanies tenuis eſt aquoſitas, peſſimè olet, dum hæc fluit, vulnus malè ſe habet, flacceſcunt labia, circumcircà tumor accollitur, cui inflammatio ſuccedit, & multa mala portendit. Pus perfectum album eſt, læve, & quale non malè olet, dum hoc fluit, vulnus benè ſe habet, ſed pigrè, tardèque ad perfectam curationem pervenit. Medicamentorum excrementum medium eſt inter tenue, & craſſum, medicamenti colorem, & odorem præſefert: hoc dum effluit, vulnus optimè ſe habet, ac breviſſimè curatur. Juvabit chirurgum non parum ſaniem à pure, & pus à medicamentorum excremento diſtinguere, nàm ſi bonus chirurgus ſit, ſaniem omninò vitabit, pus verò promovebit, eritque ſolo medicaminum excremento contentus: ac propterea tum à ſuendis vulneribus, tum ab applicatione albuminis ovorum ſe abſtinere debet; nàm utrumque remedium vulneris perſpirationem prohibet, vel ſaniem, vel pus neceſſariò producit.

Verum interim notamus, quòd medicamenta vulneribus adhibita neceſſariò excrementa producere debent; nàm ſi ex applicatione medicamentorum vulnus ſiccum appareat, lethale eſt pro vulnere ſignum. Studeat igitur quiſque, ut vulnus cognoſcat, ejuſque curationis internam cauſam intueatur, exterius verò ipſum & mundum ſervet, & ab injuriis tueatur: hæc nàmque vera eſt curandorum vulnerum methodus.

Sed juvat hîc perutili digreſſione ſpatiari, num ratio vulnera curandi à *Cæſare Magato* propoſita, vulgari, atque antiquæ præferri debeat, ſ. inſtituta ab antiquis methodum expoſcit, ut vulnera ſingulis diebus, vel certè ſemel detegantur, abſtergantur, noviſque ſuper inductis medicamentis obligentur. Verum Magatus ſcribit ſe jàm diù cum antiquioribus in errore fuiſſe, ſed poſteà experientiâ ductum mutaſſe ſententiam: quippè frequenti uſu, & obſervatione certior eſt factus faciliorem eſſe vulnerum curationem, ſi rarò ſolvantur, & turundarum, ſeu penicellorum uſum omninò pernicioſum eſſe.

Quæ cum ità ſe habere obſervatione, & experientiâ deprehendiſſet Magatus, conatus etiam eſt rationem deindè adjungere: inquit n. à veteribus chirurgiæ indicationem maximi momenti fuiſſe prætermiſſam pro vulnerum curatione; nàm cum de excrementis, & impuritatibus, quæ in vulnere generantur, curam ſollicitè habendam eſſe fatentur, videntur tamen neglixiſſe cauſam quamobrem illa pro-

procreentur. Deſiderârunt vulneris mundificationem, & excrementorum conſumptionem, ſed eorum generationem inhibere nequaquàm ſtuduerunt, s. de fovendo, & conſervando partis temperamento & ejuſdem vitali calore recreando, vix ullam habuiſſe curam cauſarum, atqui ne excrementa generentur in parte, vix aliâ ratione fieri poſſe videtur, quàm ſi partis calor foveatur, & recreetur, nec difflari permittatur. Impeditur autem caloris naturalis difflatio, ſi ea parti applicentur, quæ diſciſſæ cutis vicem quodammodò ſuppleant, ut in tegmentis cum medicamentis decentibus ritè aptatis.

Sed proferamus argumenta, quibus Magatus ab antiquâ medendi ratione diſcedendum putat. Principio autem experientiam teſtem advocat, qua in re Sectatorem quoque habet *Ludovicum Septalium*, qui memorat in magno Noſocomio Mediolanenſi cum anteà plurimi ex vulneribus præſertim in capite interire, demum hac medendi ratione inſtitutâ pauciſſimos è multis perire, & pleroſque convaleſcere. Id ipſum quoque alibi obſervari quotidiè fama eſt in magnis Genuæ, & Meſſanæ valetudinariis. Deindè argumenta profert Magatus, & primò, vulnus, ait, non ſive magno valetudinis incommodo, atque periculo aëri exponendum permitti. Hinc n. fit, ut partis nativus calor infringatur, atque adeò ejuſdem nutrimentum in excrementum, atque pus degeneraret. Præterea quandocumque vulnus ſordidum apparet, pergit, novumque medicamentum apponi, iterumque deligatur, neceſſariò dolor in parte excitatur, ex dolore autem fit humorum ad partem copioſus affluxus, rurſus detecto, & ſoluto vulnere, multum caloris, ſpiritumque exhalari contendit, ut propterea pars agglutinationi, & excrementorum conſumptioni ineptior reddatur. Adde, quòd interea natura à munere proprio deturbata nequit ſuam operam rectè perficere. Cœterum rationes, quibus antiquiores detegẽda eſſe vulnera, & novis medicamentis deliniẽda non confirmare videntur Magatus, atque Septalius; primum n. negant abſtergendum pus, exſiccandumque omne, quandoquidèm juxta rationem curandam ab ipſis propoſitam, pauciſſimum, aut nullum pus progigni videtur, quod vel facilè diſſipetur, vel à natura per proprias vias exturbetur, ſi per vulnus effluere nequeat. Præterquamquòd conſentaneum ſit medicamento aliquo balſamico vulneratam partem delinire, ut carnis corruptio, & puris generatio impediatur: id n. potiſſimum curare debent, qui novam hanc medendi viam ſibi ſectandam propoſuerunt, ut inferius conſtabit. Quamobrem uno tantum medicamenti genere, quod nimirum balſamicâ vi polleat, omnia vulnera perpetuò curanda demonſtrant juniores, quicquid antiquiores ſtatuerint, qui vulnus variis medicamentis curandum jubebant: nàm primò digeſtivis, ſeu ſuppurantibus utebantur, mox abſtergentibus, & rurſum carnem generanti-

bus, vel ſuperfluam conſumentibus, & poſtremò cicatrizantibus: qua quidèm ratione detergenda ſæpius vulnera, & medicamenta pro rei exigentiâ imponenda decernebant. Verum uſus olei, aut ſpiritûs, vel unguenti, aut pulveris balſamici omnem operam præſtare poſſe videtur: nàm partis calorem fovendo, & puris generationem impediendo, id omne exequitur, quod ad medici munus attinet; nàm reliquum natura proſequitur. Tametſi verò ex vulneris ſolutione, & detectione certiores fieri poſſumus de ejus ſtatu, & de his, quæ ex medicamentorum applicatione contingunt; tamen uſque adeò præſtat ſcire nos, quantum detrimenti ex ipſâ vulneris detectione ſubſequi ſolet. Nec deſunt rationes, atque argumenta, quibus conjicere poſſumus, qualis naturæ ſit vulneris ſtatus, ex pruritu, odore, dolore, pulſatione, & ſimilibus, quæ facilè nos manu ducant ad cognitionem ejus, quod oculis minimè ſubjicitur. His igitur, & aliis ejuſmodi rationibus utuntur Magatus, atque ſeptalius ad improbandam antiquorum methodum circa vulnerum curationem, præſertim in eo, quod attinet ad frequentem, & iteratam ipſius vulneris detectionem, ſolutionemque. Sed prætereà damnant quoque turundarum uſum, his præcipuè ducti argumentis, primò, quia turundæ ipſi naturæ ſunt infenſæ, utpotè corpora extranea, in quorum expulſione natura ſemper ſollicita eſſe debet. Deindè turundæ carnem divellunt, & dolorem excitant, undè humorum concurſum progignunt. Prætereà pure, & fœtidis humoribus imbutæ turundæ corruptionis, & putredinis cauſa plerumque eſſe ſolent. Neque verò Hippocrati, aut Galeno ullus fuit turundarum uſus in vulnerum curatione.

Verumtamen, qui turundarum uſum propugnant, hæc objiciunt argumenta: Vulneris orificium patere debet, ut puri ſit exitus, ac debet proindè turundis ſanari. Itèm turundarum applicatione medicamentum undequàque vulneri inſpergit, & ad fundum uſque penetrat. Poſtremò niſi turundæ vulneri applicentur, ſæpè contingit, ut poſtremo orificio clauſo, circa fundum adhuc permaneat, ac proindè pus non ſine notabili detrimento obtuſum reſtagnet.

At verò Magati curatio in eo poſita eſt, ut puris generatio abigatur, & medicamentum liquens, utputà aqua, aut oleum vulneri applicetur, abſque quod ulla ſit turundæ neceſſitas.

Hactenus paucis propoſivimus ſummam doctrinæ Magati circa vulnerum curationem, quæ quidèm magnâ cum utilitate obſervari ſolet in quibuſcumque vulneribus, præſertim partium ſimilarium: nàm quandòque organicæ partes vulneratæ expetunt artis medicæ auxilia. Cæterum curationes proſperè ſuccedunt, ſi ea vulneribus applicentur, quæ ut diximus, balſamicâ vi pollent, ejuſmodi ſunt complures *aquæ, ſeu ſpiritus, aut olea ſimplicia, ut ſpiritus*

tere-

terebinthina, aqua ardens, aqua Reginæ, oleum vitellorum, oleum balſami deſtillatum, oleum olivarum vetuſtiſſimum, vel recens ità deſtillatum, ut empireuma conceperit. Præcellunt tamen ſpiritus, aut olea compoſita, cujuſmodi plura novimus, quorum compoſitionem deinceps communicabimus.

Sed admonet nos tandèm locus, ut de Magneticâ, ſeu ſympathicâ vulnerum curatione aliquid ſubjungamus, ejus rei inventor traditur *Theophraſtus Paracelſus.* Verum quamplurimi deindè authores eandem vel ſcriptis illuſtrârunt, vel opere, aut exercitatione divulgârunt. Perficitur hæc curatio mediante unguento quodam, quod *Armarium* vocant, ejus deſcriptio eſt apud Paracelſum, ſed illius etiam meminere *Iohannes Baptiſta Porta, in ſuâ magiâ naturali, Oſuvaldus Crollius in ſuâ Baſilicâ chymicâ, Rodolphus Goclenius lib. de magneticâ vulnerum curatione,* & alii. Paratur *ex Vſneâ i. muſco, qui concreſcit in calvariâ hominis violentâ morte perempti, mumiâ, ſanguine, & adipe humano, oleo lini, & roſaceo, atque bolo armeno*, nonnulli compoſitionem aliquantò diverſam proponunt; uſus autem eſt hujuſmodi, telum, quo homo vulneratus fuit, ſi poſſit haberi, vel ejuſdem loco lignum aliquod ſanguine vulneris intinctum, & exſiccatum immergit in unguentum, atque intereà ſingulis diebus vulnus tegitur novâ faſciâ, quæ vulnerati urinâ madeſcat, ſic ægrotos etiam abſentes ex vulnere ſanari opinantur. Sunt etiam qui ex vitriolo pulveres parant, quibus telum cooperiunt, & hac ratione vulneratos etiam longè abſentes curari perhibent. Equidèm non deſunt occulati teſtes, qui aſſerunt ejuſmodi curatione graviſſima vulnera fuiſſe ſanata. Atqui nos non audemus contra experientiam pugnare, fatemur tamen ex hac curandi ratione non concludi vim, atque efficaciam remedii, ſed potius naturæ, quæ ſola eſt vulnerum medicatrix, nàm profectò ſæpenumerò obſervavimus homines non vulneris vi, ſed chirurgorum operâ periiſſe.

CAP. IX.

De Potionibus Vulnerariis.

DIximus vulneratum partium coalitum, & redutionem ad priſtinam unitatem non medici opus eſſe, aut medicamenti, ſed dumtaxat naturæ opus, mediante balſamo radicali, ſeu naturali, & omninò cavere, ne quid extraneum accedat, & ipſam partis ſubſtantiam conſervare, tum rerum balſamicarum, tum etiam integumentorum decenti applicatione. Cæterum vulneris coalitus ſoli naturæ committitur, & hanc quidèm ſolutæ unitatis præſcribit curationem Galenus, maximè cum contingerit in parte carnoſâ, vel alteri morbo conjuncta fuerit. Longè itàque Galeni doctrinâ, & à verâ medendi ratione aberrant illi, qui ſe antiquioris ſapientiæ ſtudioſos eſſe profitentur, & vulneribus ſtatim ovi albumina, aut ſimilia

ſuperimponunt, aut turundas inſigunt, & omninò cavent, ne vulnus claudatur, ac partis calor naturalis foveatur, ſed puris generationem ſtudioſè procurant, fortaſſis autem ejuſmodi chirurgi magis ſibi ipſis ſapiunt, conſuluntque, quàm vulneratis hominibus, à quibus numeroſiorem pecuniam cum difficultate, & temporis longitudine plerumque extorquent. Sic balſamus iſte naturalis vel ob aëris adventum, vel alterius corporis interpoſitionem, ſuam amittit temperiem, corrumpitur, devenitque ad glutinandum ineptus, & in tali caſu ipſe in causâ eſt, ut ſolutum continuum in unionem non coëat. Multum inſudârunt recentiores in his emendandis vulgarium abſurdis, & tandèm ea invenêre medicamenta, quibus balſamum naturalem conſervant, ejuſdemque corruptionem inhibent, factam jàm denuò emendant; adeòque ſunt parti familiaria, & amica naturæ, ut eâdem auxiliante, intrinſecus omne vulnus tàm cæſim, quàm punctim illatum percurare poſſint, etſi abſque medicis auxiliis natura per ſe morbos curet, ſi copulatis his auxiliis, quibus ipſa lætatur, adjuvetur, facile opus perficiet. Hujuſmodi auxilia ſunt potiones vulnerariæ ex vegetabilibus, quæ ſi in alia redigantur corpora, & applicentur, vulnera curant. Certè nullâ meliori formâ, quàm in potiones redacta actionem perficiunt, etenim potiones natura veluti alimentum recipit, cuique ineſt medicamentoſa virtus, & facultas, quæ non reſpicitur ab ipsâ.

Vegetabilia vulneraria, ex quibus vulnerariæ concinnantur potiones, occulto potiuntur alkali, & ſale volatili temperato plus, minus oleoſo, prout ipſa variant vulneraria. Hoc alkali balſami naturalis corruptionem impedit acidam, imò enatam obtundit, abſorbet, & deſtruit, ac proindè in hoc alkali, & volatile ſale totalis vulnerum ſanatio fundatur. Sic ſaturnina remedia ulcera, & vulnera curant, non quatenus refrigerant, exſiccant, detergúntque, ſed quatenus nimium acidum abſorbent: ſicuti acida quæcumque ſupra ſaturni corpus agentia in dulcedinem transmutantur, hoc patet in aceto deſtillato, hoc ſanè Saturno calcinato affuſum dulceſcit ſacchari inſtar. Sic in plantarum vulnerariarum ſucco Mercurius tàm præcipitatus, quàm ſublimatus ſi ebullierit, deſtruitur, & in priſtinam, vivamque formam redigitur, deſtructis acidis ſupra Mercurii corpus fixatis.

Vulnerariæ iſtæ potiones quamvis omni ætate in uſu fuerint, tamen pauci veterum ex legitimis ſimplicibus legitimè eas confecerunt, ſed pro more ſuo ſordidè, & oſcitanter paraverunt.

Sciendum quoque hujuſmodi potiones non ſolum medicamenta, ſed alimenta eſſe itá eâdem ratione licebit cibos vulnerarios parare, ſi ut ea ipſa remedia unà cum cibis percoquantur. Verum quia tardius diſtribuuntur, & ferè ventriculi aliqua imbecillitas ſubeſt, omittuntur, nobis ſanè non diſplicet, ſi ventriculus eas concoquere poteſt.

po-

Potionum vulnerariarum varietas-ex ingredientium diverſitate deſumitur, cujus generis ſimplicium ferè centum numero ſunt, quorum quinque, vel ſex ad unam potionem aſſumuntur, quorum vires inaliud corpus vinum e. g. traducendæ ſunt; ante omnia tamen delectu ſimplicium opus eſt, quod alia melius, alia celerius, alia deterius, & alia tardius ſuam operationem perficiunt.

Et verò, & alius quoque harum potionum uſus, quod ingruentibus malis ea occurrant, conſervant n. naturale temperamentum, omnemque intemperiem corrigunt, proptereà naturam ſic alunt, ut planè nihil ipſa melius deſideret, quippè abſque externis auxiliis curet.

Priuſquàm tamen potionum formulas preſcribamus, ſimplicia, ex quibus eæ parantur, ordine adnectere placet; notabimus autem ea ſaltèm, quorum ope omnis generis vulnera quocumque modo facta curari poſſunt.

Achillea.
Agrimonia.
Alchimilla.
Anagallis.
Angelicæ radix.
Ariſtolochiæ radix.
Betonica.
Biſtortæ radix.
Burſa paſtoris.
Buxi folia.
Caryophillatæ radix.
Centaurii majoris radix.
Chinæ radix.
Conſolidæ majoris,
Regalis,
Saracenicæ radix.
Dictamnus.
Enulæ campana radix.
Equiſetum.
Folia roſarum, &
Roris marini.
Glycyrrhiza.
Hedera terreſtris.
Hypericon.
Iuniperi bacca.
Ligni ſancti cortices, &
Lignum.
Lillium convallium.
Majorana.
Millefolium.
Nicotiana.
Ophiogloſſum.
Perfoliata.
Piloſella.
Perſicaria.
Polygonum.
Quinque folia.
Rhabarbari.
Rhapontici radix.
Sabina.
Salſaparilla.
Salvia.
Sanicula.
Scolopendria.
Scordium.
Stellaria.
Tanacetum.
Thelephium.
Tormentillæ radix.
Verbena.
Vinca pervinca.
Vincet oxicum.
Virga aurea.

Præter hæc ſimplicia vim vulnerariam quoque obtinent herbæ omnes grati odoris, & ſaporis, quæque cephalica, & ſtomaticha dicuntur, & hanc vim quoque habent

bent *raſura eboris*, *cornu cerui*, *mumia*, *ſperma ceti*, *ſanguis hirci ad pleuritidem paratus*, *oculi cancrorum*, de quibus paſſim mentio fiet.

Plura ſunt præter connumerata ſimplicia, ſufficiant tamen iſta, atque ſcire convenit inter jàm dicta tria, eſſe quorum ſucco epoto, omnia vulnera, ac puncturæ curantur; duo etiam notata eſſe, quorum utrumque prius aquæ intinctum, ſi vulneri imponatur, ipſum vulnus prius glutinatur, quàm herbæ computreſcant; eſſe & unum ex his, quod ter potum vulnera, omniaque vulnerum ſymptomata glutinare, & tollere efficax eſt, ſed iſta admiranda naturæ cognitio non niſi laboribus comparatur, eſtque ſecretior, quàm quæ ſcriptis publicando ſit. Sunt & ex connumeratis quædam, quæ inteſtinorum vulnera, non aliter quàm carnoſarum vulnera glutinat.

Modus vulnerariarum potionum antiquorum fuit, in vino decoquere ad tertiæ vini partis evaporationem, qui modus nunc etiam à medicis vulgaribus in decoctionibus cum vino ab ipſis deſcriptis ad amuſſim obſervatur, ſed toto errant cœlo: nàm unuſquiſque qui leviter ſaltèm arte deſtillatoriâ eſt imbutus, ſcit, quòd ſi vinum deſtilletur, ejuſque pars ſpirituoſa, & optima, etiam ſatis Lento igne ab eo proliciatur, nihil tùm ab eo remanet, præter aquoſum, & ingratum, vel nauſeoſum phlegma, omni virtute, ac ſapore viri ſpoliatum, & ſic tali modo potiones concinnantes, vini faciunt jacturam, cum in cocturâ deperdatur, remanetque phlegma, & inutiles herbarum fæculentiæ ſine herbarum balſamo.

Nos potiones vulnerarias in vino parari libenter conſulimus, nàm viri ſpiritus balſamo herbarum imbutus, quia naturæ noſtræ familiariſſimus eſt, ſtatim ab illâ intus recipitur, celerique motu balſamum tùm per univerſum, tum ad partem vulneratam defert; ac quantum vini ſpiritus ſimplex vulneribus obeſt ob illius ſulphuream naturam, tantum herbarum balſamis imbutus, ad illorum integram curationem efficaciſſimus devenit. Nos etiam utimur aquâ vini ſpiritu alkoholizato impрægnatâ, vaſa optimè clauſo, ac etiam ſimplicia decoquendo, prius tamen per 24. horarum ſpatium macerari ſinimus.

Vinum ergò, in quo potio præparanda eſt, debet eſſe album, antiquum, generoſum, ſed tenue, non craſſum, propter quam cauſam rubrum excluditur: quamvis albo deficiente, rubro uti quoque poſſumus.

Ponitur hujuſmodi vinum in vaſe aliquo, cui aliquid adæquatè ſuperponi poſſit; nàm herbis in vinum projectis, aliud vas ſuperimponitur, & juncturas farinâ tritici cum ovi albumine ſubactâ illinimus, ut vini ſpiritus nullo modo aufugère poſſit, ſed ſi in vas ſuperius aſcendat, iterum decidat. Sic illinitis, & exſiccatis vaſorum juncturis, ſupponitur ignis, qui non ſit vehemens, ſed tamen æqualis per horæ ſpatium, poſt quod ignis à vaſe ſubtrahatur, & relin-

relinquatur, ut refrigeſcat: cum frigidum eſt, aperiatur, & per linteum vinum vulnerarium in aliquod vas mundum percola, leni tantum herbarum expreſſione, & benè concluſus ſervetur. Doſis ſit ℥. IV. manè jejuno ſtomacho, & veſperi poſt cibi digeſtionem, poſt tres horas à potione cibus exhiberi poteſt.

Parari etiam poſſunt ex viridibus herbis (nàm ut plurimum ſemper ſiccis utimur) vulnerariæ potiones, ſi earum ſuccus exprimatur, fermentetur, depuratuſque ægris exhibeatur in minori doſi.

Formulæ potionum ſunt.

℞ *Stellaris,*
Alchimillæ,
Dictami,
Scordii ana m. j.
Radic. conſolid. mai. m. ſ.
Tormentillæ m. j.
Ocul. cancr. ℥. ij. ſ.
Vini alb. lib. IV.
Paretur potio modo ſupra deſcripto.

Vel

℞. *Sampſuci m.* ij.
Saniculæ p. iij.
Piloſellæ m. j.
Thelephii m. j. ſ.
Radic. angelicæ, &
Ariſtolochiæ ana ℥. j.
Mumiæ ℥. j. ſ.
Conquantur, ut dictum eſt.

Vel

℞ *Radic. rhapontici.* ℥ ij.
Rhabarbari ℥. iij.
Hederæ terreſtris,
Perſicariæ ana m. ij.
Pyrolæ.
Vinæ pervincæ ana m. iij.
Spermatis Ceti ℥. ij.
Flor. hyperic. p. j.
F. Decoct. cum vino in duplici vaſe.

Poteſt etiam ex muſto vinum vulnerarium parari, ſi ſimul cum muſto herbæ vulnerariæ contuſæ in dolio ponantur, datâ proportione decem manipulorum pro quolibet cado, ac ſimul in doleo effer veſcere, ſive poſt efferveſcentiam, ut fieri ſolet, dolium occludatur, & menſe Martii in aliud dolium vinum illud commutetur, abditis novis herbis vulnerariis, ità illud conſerva, ut cum opus fuerit, de vino illo vulnerato exhibe; nàm non minus vulnera curabit, ac ſuprà jàm deſcriptæ potiones per ebullitionem factæ.

Quòd ſi caput vulneratum fuerit, vel vulneratus vinum non biberit, vel ob aliam cauſam vino uti pro parandis potionibus contenti non eritis: efficaciſſimas quoque eas cum aquâ ſimplici; vel melius cum aquâ ſtillatitiâ ex herbis vulnerariis parare poteritis in vaſa duplici, ut de vino prædiximus, uno tamen diſcrimine, quòd herbæ, quæ in aquâ parantur exſiccatæ, & in pulverem comminutæ eſſe debent, cum eæ, quæ in vino ebullierint, vel virides, vel exſiccatæ ſint, parum interſit. Ad saporem, & odorem in hujuſmodi potionibus conciliandum, poteris aromata etiam adjicere, & cum aliis vulnerariis decoquere, vel etiam poſt factam decoctionem aquæ, vel olei eſſentialis aromatici parum miſcere, ad ſaporis, & odoris uſque gratiam. His potionibus ad majorem efficaciam comparandam addere poſſumus poſt

factam decoctionem, ſal volatile, vel fixum alicujus herbæ vulnerariæ: formula ergò potiones parandi in aqua talis erit:

℞. *Betonicæ.*
Majoranæ.
Ros incomplet. exſicc. ana ʒ. jj.
Santali rubr. contuſ.
Corn. ceru. crud. limat. &c.
Raſuræ eboris ana ʒ. j. *ſ.*
Aquæ font. lib. j. *ſ.*

Ponantur omnia in vaſe duplici, cujus juncturas, ut ſuprà dictum eſt, illine; ſuppone illi ignem per integram horam, ut bulliat, frigeſcat deindè, & aperto vaſe fiat potionis colatura leni expreſſione, cjus exhibe ʒ. iv. eodem modo, quo ſuprà de vino diximus.

In baccis juniperi magna vis vulneraria ineſt, undè ex eis ſpecificum vulnerarium, ſummoperè efficax, & à nobis multoties expertum, præparat *Paracelſus*, cujus formula hæc eſt.

℞. *Baccar. juniperi contus. lib.* ij.
Limonii utriuſque.
Periclemeni.
Radic. diapenſiæ alb. ana m. ſ.
Ophiogloſſi m. j *ſ.*
Symphyti.
Ariſtolochiæ ana ʒ. *ſ.*
Perſicariæ ʒ. iv.

Deſtillantur arte chymicâ, aquæ deſtillatæ rurſus immergantur herbæ dictæ, tùm quoque baccæ juniperi cum cinnamomo, & fiat decoctio in vaſe duplici, ut ſuprà. Doſis ʒ. iij.

Efficaciſſima etiam vulneraria virtus eſt in floribus aliquorum ſimplicium, ex quibus potionem ſic parat s.

℞. *Flor. ſpicæ m.* j.
Hyperici m. iv.
Flor. verbaſci m. ij.
Flor. betonicæ.
Centaurii min.
Prunellæ ana m. ſ.

Fiat decoctio in vino, vel aquâ, modo deſcripto.

Tandèm univerſale vulnerarium, & admirabile in curandis vulneribus ſic parat *Paracelſus* per potum, nàm nunquàm de vulneratorum ſalute ſpes erit fruſtanea:

℞. *Rad. ſymphyti* ʒ. ij.
Ariſtolochiæ ʒ. iij.
Calami aromatici ʒ. j.
Ireos ʒ. *ſ.*
Vincæpervineæ m. iv.
Saniculæ alb. m. ſ.
Pennar. extremitatis caudæ pavonis ʒ. ij.
Myrrhæ,
Maſtiches,
Thuris,
Muniæ ana ʒ. *ſ.*
Rhabarbari ʒ. vj.

Coquantur in vino, vel aquâ deſtillatâ vel ſucco limonii, vel aquâ communi, prout neceſſitas particulaverit, & eadem doſi exhibeatur.

Hæc de formulis potionum vulnerariarum dicta ſufficiant, ex quibus certiſſima ſperanda eſt ſalus, præcipuè in puncturis. Vix n. ullum remedii genus uſurpant chirurgi iſtis potionibus, partim ob negligentiam, partim ob componendi, & parandi inſcitiam, in magno uſu ſunt apud Germanos; non n. in Germania exiſtit vetula, tonſor, & carnifex, qui non ſingularem potum vulnerarium non venditet.

Notandum tamen, quòd vulnerariarum potionum uſus diuturnus

nus eſſe non debet, quàm uſquequò nil amplius vitioſi, nullumque pravum ſymptoma in vulnere appareat, tum verò ejuſmodi potiones indiès minuantur, & tandèm penitus intermittantur, imò etiam in aliis vulneribus nunquàm ad finem uſque continuentur, quoniam nimium carnis in vulnere generant, ità ut poſt ſanationem tumiditas eo loci promineat, quæ diù perſeverat, antequàm iterum diſpareat: melius itàque eſt tempeſtivè potionem talem interrumpere, quandò nimirum vulnus bona ſigna edit,

CAP. X.

De Vnguentis Vulnerariis.

CUrandis vulneribus, omni ætate unguenta adhibita eſſe traditione conſtat, imò plus veteres unguentorum ſimplicitate profecerunt, quàm recentiores in debitâ rerum admiſtione cum unguentis diverſimodè compoſitis. Antiquitus unguentorum vulnerariorum uſus vulgaris erat, atque domeſticus, unusquiſque domi ſuæ unguentum vulnerarium parabat, & quovis tempore, quavis horâ, qua domeſticis vulnus fuiſſet inflictum, promptum eſſet medicamen, ſpretâ venali chirurgorum ope. Intereſt n. multum ad vulnerum tutam, citamque curationem immediatè agere, & in inflictum vulnus vulnerarium unguentum, vel oleum adhibere, nàm cum horum opus ſit ſpiritus in parte vulneratâ conſervare, & balſamum radicalem ab aliquâ alteratione præſervare, juvat multum eorum applicatio, antequàm ſpiritus à parte recedant, & balſamus haberetur.

Antiquis temporibus ea, quæ corpus dabant ad unguentorum præparationem, duo erant; mel s. & butyrum, ea autem vulgus eo nomine præcipuè delegerunt, quod apes, & boves omne florum genus, ac herbarum exugere, & depaſcere viderent, exiſtimantes (nec ſine conſilio) iis varias herbarum proprietates communicari. Verùm ſucceſſu temporis cùm ſophyſtica medicinam quoque invaſiſſet, iſthæc quaſi ruſtica, & nimis ſimplicia contemni cœperunt, atque eorum loco alia fucata magis, & minus utilia ſubſtitui. Nos verò candidè vos hortamur, hæc ne contemnatis, quæ veteribus in uſu fuerunt, ac pſeudo-medicorum iſtorum fucatas compoſitiones, ut inutiles, aufugere, revocabimus in uſum antiquorum unguenta, eorum formulas trademus, quæ ſi Græcorum, & Arabum ingredientia non habeant, eas abiici non velimus; erunt n. illis ſeduliores, prout utiliores. Sciatis intereà, quòd, ea quæ corpus conſtituunt, promiſcuè aſſumere licebit, ut pro melle butyrum, & mel pro butyro; convenientius autem pro floribus mel, & pro herbis butyrum aſſumere poteſtis, formula hæc erit:

℞. *Butyr. recent. majalis lib.* j.
Arnoglottæ,
Limonii utriuſque.
Betæ cum radicibus ana m. j.

Ophiogloſſi m. iij.
Contundantur, & permiſceantur cum butyro, deindè inſolentur per menſes aliquot, poſt percolentur, & unguentum ſervetur ad uſum.
Vel

℞. *Butyr. majalis lib. iij.*
Rad. ſymphyt. maj. lib. j.
Ophiogloſſi lib. j. ſ.
Inteſtinor. terræ mundat. lib. ſ.
Ariſtolochiæ recentis ℥. ij. ſ.

Contundantur omnia, & fiat pulticula, eam ad ſolem, vel in fimo digere ad humiditatis ſeparationem, & ſerva.

Hujuſmodi compoſitiones plures inveniuntur, ſed iſtæ duæ ad quodvis vulneris genus curandum ſufficiunt; ut autem diutius à putredine tuta ſint unguenta iſta, butyrum aliquoties in aquâ ſalſâ lavare, vel ſalis modicum toti compoſitioni adiicere convenit.

Eodem modo ex melle, ex ophiogloſſo, & floribus hyperici unguentum parare poteritis, & tandèm ſciatis, quòd tam cum melle, quàm cum butyro, cum ſolo ſymphyto majori, vel radice ariſtolochiæ ſufficiens unguentum parare potentis.

Notatis antiquorum formulis, quæ vos curandi fine non defraudabunt, addemus nunc unguenti mirabilis formulam à Paracelſo inventam, & longo curandi uſu mirabilibus experimentis comprobatam, illa hæc eſt:

℞. *Radic. ſymphyti,*
Ariſtolochiæ,
Ophiogloſ.
Herbar. utriuſq; limonii ſingul. p. ß.
& virentes eas ſimul contunde in formam pulticulæ, poſteà affunde vini tantum, ut paululum ſupernatet. Coque in duplici vaſe per horas decem, deindè exempta rurſus commiſce, & percola, ac adjecto melle, vel butyro q. s. miſtiſque omnibus, iterum bulliant in vaſe duplici, ut priùs, cocta iterum percolentur, ac prælo exprimantur, denique alembico indicta inſolentur uſque ad debitam conſiſtentiam, ac ſerventur ad uſum. Habebis unguentum, in quo multum confidere poteris in magnorum vulnerum magnis difficultatibus.

Inſuper admiratione digna eſt hominum antiquorum induſtria in indagandis remediis, nam quilibet ſuarum legionum peculiaria ſimplicia adhibuerunt. Hinc quidam melle, & butyro relictis, gummata, & reſinam pro unguentorum corporibus receperunt, de quorum formulis vos non defraudabimus. Nobiliores reſinæ, quæ exiſtimantur, ſunt laricea, & abiegna, ex quibus unguenta parabitis.

℞. *Reſinæ laricea lib. j.*
Album. ovor. num. x.

Agitentur benè, ac ſubigantur, f. ung. colore ſubflavum cui permiſce
Pulv. rad. ſymphyt. mai. ℥. ß.
Ariſtolochiæ rotund. ℥. j.
Farinæ hordei ℥. vj.

Optimè miſceantur omnia, & f. ung. perfectum ad omnia vulnera.
Vel

℞. *Reſinæ abiegnæ lib. j.*
Liqueſcat paulatim, ut purgetur à ſordibus, poſt adiyce
Medullæ vituli parum.
Radic. ſymphyt. vel
Inteſtinor. terræ tantundem,
Vel quantum ſufficere videbitur.

Contundantur omnia, & permiſceantur in mortario calido, deinde vulneri impone.

Ex butyro, melle, & reſinis ſimul miſtis unguentum paratur vulnerarium magnarum virium in vulneribus curandis citò, tutò, & jucundè, ut

℞. *Butyri majalis non ſaliti* ℥. viij.
Succ. expreſſ. betæ,
Ophiogloſſi,
Pyrolæ,
Saniculæ ana ℥. j. ſ.
Mellis ℥. iij.

Diſſolve mel in ſuccis coquendo, & aliquantulùm deſpuma, tùm etiam adde butyrum, & coquendo perge, donec ſucci ſint abſumpti, tunc etiam reſinam adiice, & coqui permitte, donec in reliquis liqueſcat, tùm totum per pannum exprime, & aſſerva in pyxide lapideâ probè obligatâ, ſi nimium craſſeſcat, temperari poterit momento olei florum hyperici, vel etiam inter coquendum ejus non nihil admiſceri.

Vel melius:

℞. *Vnum, vel duos ſextarios lumbricor.*
Terreſtrium ping. rubicundorum, coque eos in aquâ pluviali, donec diſſolvantur, tùm aquam hanc per pannum exprimendo cola, recipe hujus decocti, & mellis clari recentis ana lib. ij. *coque ea, & deſpuma diligenter, adde tùm ſequentes conſciſſas, & in pulvem contuſas herbas recentes, nimirùm*
Pyrolæ,
Saniculæ,
Burſæ paſtoris,
Symphyti,
Vincæ pervincæ, &
Virgæ aureæ ana ℥. j. ſ.

Repone ea in locum tepidum ad macerandum per dies 8. *vel* 10. *deindè ſimul coque, donec aquoſitas exhalando diſpereat, ac ſpiſſa quædam ſubſtantia, ſeu ſuccus remaneat: melle aliquantulùm craſſior, quam per pannum tranſpelle, ut ſubſtantia herbacea remaneat, adde tùm extracti aloës, myrrhæ, & olibani cum ſpiritu vini parati, abſtrahendo ſpiritum vini ad extracti ſpiſſitudinem, cujus ſimul admiſſe* ℥. ij. Hanc miſturam probè cuſtodi, tanquàm theſaurum vulnerarium, unit n. ſe facillimè cum vulnere, influitque in illud inſtar olei, ſanat, & præſervat à corruptione, eſtque balſamum etiam intra corpus ſumi aptum.

CAP. XI.

De Oleis, & Balſamis Vulnerariis.

OLeorum uſus antiquorum eſt, quàm balſami, qui artis chymicæ induſtriâ in medicinam fuit innoductus, & oleorum compoſitio facilior, & ſimplicior exiſtit, & prima planè fuit, quæ antiquorum uſu venit in vulneribus curandis, nàm cum quibuſdam unguentorum forma, ac mellis corpus non uſque adeò placeret, de commodiori formâ remediis cogitârunt, & an oleum facultates florum, radicum, & herbarum, ſic quoque combiberet, periculum fecerunt: nec fine ſucceſſu quidem: nàm experientiâ edocti ſunt commodius hic, quàm illic fieri poſſe, brevique tantùm crevit horum oleorum uſus, ut omnia reliqua medi-

medicamenta in deſuetudinem, ac contemtum venirent. Ubi ea in uſum adhibebantur, lavandum prius vino vulnus erat, pòſt infundendum oleum, ac demum deligandum, hujus curandi rationis Chriſtus Dominus in parabolâ Evangelicâ de vulnerato, & Samaritano meminit, magno argumento hujus artis antiquitatis, & præſtantiæ. Sed hoc fuit oleum balſamoſum per artificium ex oleo, & vino paratum, quod vocatur *oleum balſamicum Samaritanum*, à nobis in *Trutinâ lib. 2. cap. 3. de Empyemate* deſcriptum.

Verum circa olea communia per ſolam expreſſionem facta dicimus, quicquid dicant alii, tutò adhiberi non poſſe s. vulneribus applicari non debere, non tantum ob unctuoſitatem viſcidam, ratione cujus partibus nervoſis ſunt inimica, ſed præterea etiam quia in ſe habent acidum occultum ſatis potens, quod corruptionem balſami naturalis inſigniter promoveret.

Poſterioribus ſæculis chymiſtæ cum deſtillatis oleis pluſquàm ſimplicibus tribuendum putarent, rejectis artificioſam præparationem balſami nomine appellârunt, cui ſine dubio plus virium tribuendum eſt, quàm ſimplicibus oleis.

Notare tamen debemus, quòd ad faciliorem oleorum ſimplicium deſtillationem, ex contuſis lateribus illa chymiſtæ deſtillare ſolent, undè oleum de lateribus, ſive laterinum nomen deſumpſit; hoc tamen oleum non eſt omninò probandum, cum multum empyreuma redoleat.

Itàque hujus formæ remediorum quatuor ſunt differentiæ, oleum s. ſimplex, & ſine ullo additamento, deſtillatum, Itèm terebinthina ſimplex, & terebinthina deſtillata; nos ſingularum ſpecierum quaſdam formulas ſelectiores exempli cauſâ adnotabimus.

Oleum vulnerarium mirabile.

℞. *Ol. comm. vet. & laudati lib.* j.
Flor. camomill.
Roſ. rubr.
Prunellæ ana m. j.
Flor. hyperic. m. iij.
Flor. centaur.
Chelidonii ana m. ß.

miſta omnia ponantur ad ſolem per duos menſes.

Hoc oleo, ſeu balſamo mira præſtantur in vulneribus præter omnem dolorem, imò cum ſedatione doloris, ſi adſit. Poteritis ſequenti anno eoſdem flores in eodem oleo denuò macerare, & habebitis medicamentum nunquàm ſatis laudatum.

Aliud oleum aliquo modo efficacius:

℞. *Herbar. ophiogloſſ.*
Limonii minoris.
Agrimoniæ,
Saniculæ ana m. j.
Flor. hyperic. m. ij.
Rad. ſymphyti m. ß.
Verm. terreſt. mund. num. centum,
Ol. q. ſ.

Vt ſupereminent pro maceratione omnium, ponantur ad ſolem per duos menſes, & utere ut ſuprà.

Poſſunt his oleis imponi quoque *numia, maſtiche, thus & myrrha*, ſed in iſtis modus ſervandus eſt; non n. facilè oleo conjunguntur, ſi

ſi verò flores, maximæ facultatis ſunt flores hyperici.

Notare quoque poteſtis, quòd ſemina dictorum ſimplicium vulnerariorum, ſi hyeme contundantur, & in dictis oleis infundantur, multam dictorum oleorum efficaciam adaugent.

Eodem modo, quo de oleis diximus, terebinthina uti poteſtis, verum quia terebinthina viſcoſum habet corpus, & non ut oleum diffunditur, conjungenda ſunt ſimul hæc duo, & habebitis magnum arcanum in vulneribus curandis, quod hodiè apud Principes deliteſcit formula hæc eſt:

℞. *Ol. oliv. lib.* j. ß.
Terebinthinæ ℥. iv.
Flor. hyperic. q. ſ. ad implendum.
Flor. verbaſci part. tertiam
Ad flores hyperici,
Vini alb. generoſi lib. iij.

Coquantur omnia ad conſumptionem vini lentiſſimo igne, poſteà per duos menſes ponantur ad ſolem, & utere hoc balſamo nunquàm ſine mirando ſucceſſu utimini.

Modus, quæ balſama deſtillata conficiatis, ut efficaciora, eſt ut tàm oleum olivarum, quàm terebinthinam ſive ſeparatim, ſive conjunctim in retortâ vitreâ ponatis, quam non ultra medietatem implebitis. In oleo deindè deſtillato flores inſolare poteſtis modo, quo ſuprà. Sic per florum additamentum balſamum deſtillatur, excedentem ſubtilitatem amittit, magnam vim vulnerariam acquirit. Eſtque penetrantius, eo quod ex ſimplici oleo paratur, & adaptato vaſe recipiente, placido igne deſtillationem promovebitis. Verùm efficaciora reddetis balſama, ſi ſimplicia vulneraria addetis, digeretiſque & deindè per retortam evocabitis, vel ſi hoc modo per infuſionem parabitis, ut

℞. *Ligni aloës*
Caryophyllor.
Bacc. juniperi,
Gummi hederæ.
Dictami alb.
Zedoariæ,
Cardamomi,
Galangæ,
Nucis moſch.
Conſolidæ minoris,
Baccar. lauri ana ℥. j.
Cinnam.
Benzoini,
Conſolidæ mai.
Dictami Cretenſis ana ℥. ij.
Galbani,
Thuris,
Hyperici,
Card. benedicti,
Myrrhæ ana ℥. iij.
Gummi Arabici,
Ol. Laurini,
Millefolii,
Vernicis liquidæ ℥. iv.
Reſinæ pini ℥. vj.
Terebinthinæ lib. j.
Granor. chermes ℥. ß.
Croci ʒ. iij.
Ambræ, &
Moſchi ana ʒ. ij.
Spiritûs vini opt. lib. vj.

Contundantur contundenda, atque omnia indantur in retortam vitream, ſeu cucurbitam, & vaſe clauſo digerantur octo, vel novem diebus, poſteà lento igne cinerum, ſive arenæ deſtillentur. Primò deſtillabit ſpiritus, qui eſt

eſt omnium efficaciſſimus, & apparet aquæ pellucidæ inſtar, deinde egreditur oleum limpidum, atque ultimò ſtillat oleum obſcurū, quod ſapit empyreuma, poſtremū hoc oleum minoris eſt efficaciæ.

In vulneribus, & potiſſimùm capitis utimur aquâ, cujus duas, vel tres guttas in vulnus immittimus; oleo autem inunguntur partes vulneri circumjacentes, quod etiam habet rationem defenſivi.

Sed nonnulli malunt uti alterâ deſcriptione balſami artificialis, quæ quidèm compendioſior eſt, & paucâ impenſâ comparatur, & opportunior eſt, quotieſcumque febris adfuerit, ejus autem deſcriptio ità ſe habet.

℞. *Aquæ ardentis opt. lib.* vj.
Terebinthinæ lib. ij, *&* ℥. iv.
Album ovor. ad dutitiem coctor. num. xxiv.
Myrrhæ,
Sarcocollæ.
Vitrioli,
Thuris,
Picis navalis,
Reſinæ pini,
Aloës ana ℥. ij.
Sang. drac.
Salis nitri ana ℥. j.
Croci ℥. iij
Deſtillentur, ut ſuprà.

Cap. XII.

De Medicamentis Vulnera mundificantibus.

Aliquandò aliquod excrementum in vulneribus producitur à naturâ, dùm balſamicis adjuvatur, ut nihil præter excrementi illius expurgationem, & mundificationem ad curationis complementum deeſſe videatur, de hoc quoque pauca admonere forſan non inutile fuerit. Videmus n. canes Lingendo vulnera ſua curare, nullâ alia ratione, quàm quod ea expurgent, quos imitati priſci homines vulnera ſua, manuum præcipuè, frequenti linctu pulchrè curârunt, & *Pſyll. Lybiæ populi. apud Plutarchum* Linguâ vulnera lingebant, & ab eis quicquid mali inerat, ore ſugebant, imò idem ſcribit: *Catonem iter per deſerta Lybiæ facientem, ſecùm Pſyllos duxiſſe, qui morſibus ſerpentum mederentur, partim ore venenum trahentes, partim ſerpentes cantibus mitigantes.* Verùm ſucceſſu temporis delicatiores facti, à linctu abhorruêre, ac urina vulnera lavare cœperunt, ſicque carnoſa vulnera faciliter curabant, ut apud *Galenum* legimus, ſed quia fœtorem vulneribus conciliabat, & frequentem deligationem requirebat, pigritiâ ducti hanc relinquerunt, & ad vinum confugerunt, quod etiam ſi non contemnendum eſſet, tamen in magnis vulneribus ſufficere non poterat; tandèm ad aquam ſalſam progreſſi, eam utiliter tum hominibus, tum beſtiis adhibuerunt: ſed in ejus locum ſucceſſêre ſequentia mundificativa.

Primò in vino decoxêre aliquas herbas vulneratias, modico ſalis adjecto, eoque decocto, vulnus ipſum laverunt, tandèmque emplaſtri loco favos mellis contuſos impoſuêre.

Alii

Alii aluminatâ, aquâ adjecto pauco vitriolo, vulnera curârunt, quidam ſucco plantaginis, & chelidonii, pauco ſale adjecto. Arabum vulgus ſale cum melle ad vulnera ſananda utitur. Ex dictis remediis etiam ſi curationes tardæ fiant, tamen quia periculo omninò vacant, vulgo gratiores exiſtunt. Sunt ex alia, quæ ſecretiore quadam naturâ vulnera expurgandi prædita ſunt; uti Perſicaria, quæ ſi in aquâ lota vulneri imponatur, ipſum ſanat ex inſitâ ſalis facultate.

Hujuſmodi vilia remedia videntur, viles tamen operationes non habent, ſed plus iſtis efficeris quandòque, quàm magnificis illis, ac prolixis, medicorum formulis. Hujus tamen vos meminiſſe volumus hoc capite notatam curandi rationem in iis tantum vulneribus ſufficere, in quibus nulla graviora ſymptomata ægros moleſtant, vel quæ non nimis magna ſunt, niſi forſan æger optimâ ſit corporis conſtitutione.

Cap. XIII.

De Emplaſtris Vulnerarijs

EXperientia docuit, quòd eleis, & unguentis vulnerarijs appoſitis, præſtantius eſt emplaſtrum ſuperponere, quàm alio modo deligare; emplaſtris n. prohibetur omnibus externis in vulnus aditus; ſpiritus conſervantur, & balſamo gummatum emplaſtrum componentium recreantur.

Antiquis mirabilia emplaſtra cognita fuêre, & continuâ experientiâ comprobata, medicorum deindè aviditate, & lucri cupidine ſuppreſſa, & à chirurgiâ oblegata; hoc eſt noſtris temporibus in arte, & profeſſione medendi inſtitutum, ut remedia certa, quæ infaillibili eventu effectum producunt, paſſim à medicis excludantur, vituperentur, & ab iis tanquàm à veneno fugiendum credulæ humanitati ſuadent; etenim hodiè lucro, & utilitati propriæ, non autem infirmorum conſulunt medici: emplaſtra ergò ab antiquis reperta, & experta, ſi à medicis relicta fuêre, apud quoſdam pro ſecretis maximis conſervata ſunt, & ex illis aliqua propalabimus.

Sed prius ſciendum eſt, quod omnium emplaſtrorum materia conſtituitur ex cerâ colophoniâ, terebinthinâ, & ex gummoſis reſinis; harum n. rerum tenax viſcoſitas pulveres vulnerarios imbibit, & conſervat, ità ut vulneratis partibus impoſita balſamum, & efficaciam illorum miniſtrent; procurandum tamen eſt, ut omnia gummata, quæ emplaſtra ingrediuntur, fiat omninò à ſordibus, quas continent, expurgata, aliàs n. emplaſtra inutilia reddunt, fit hoc, impura gummata in aceto ferventi diſſoluendo, ac per manicam trahiciendo forti expreſſione; ità n. quod purum eſt in illis tantum habebitur, nàm acetum per coctionem evaporatur.

Pulveres verò emplaſtra ingredientes varii ſunt, ut *Lithargyrium, ceruſſa, crocus Martis, ſquama quis,*

minium, *magnes*, & Sarcotici, quos vocant, *thuris*, *maſtiches*, *myrrhæ &c.* hi, ut laudabile conſtituant emplaſtrum, tenuiſſimi ſint, neceſſe eſt, & per ſetam trajecti.

His cognitis, formulas emplaſtrorum trademus, & præcipuè illius, quod *ſtiticum* vocant ad vulnerum curationem efficaciſſimum.

℞. *Minij*,
Calaminaris ana lib. ſ.
Lithargyr. auri, &
Argenti ana ℥. iij.
Ol. lini,
Olivorum ana lib. j. *ſ.*
Lauri lib. ſ.
Ceræ,
Colophinæ ana lib. j.
Vernicis.
Terebinthinæ ana lib. ſ.
Opoponacis,
Galbani,
Ser. pini,
Ammoniaci,
Bdellij ana ℥. iij.
Succini citrini,
Olibani,
Myrrhæ Alexandrinæ,
Aloës hepaticæ,
Ariſtolochiæ longæ, & *rotundæ ana* ℥. j.
Mumiæ tranſmarinæ,
Magnetis,
Hamatitidis ana ℥. j *ſ.*
Corall. rubror. &
Alborum,
Maris perlar.
Sang. drac.
Terræ medicatæ ſtrigenſis. i.
Sigillatæ,
Vitrioli albi ana ℥. j.
Flor. antimonij,
Croci Martis ana ℥. ij.
Camphoræ ℥. j.

Modus parandi talis eſto:

Gummata quinque in aceto macerata, & cocta exprimantur per linteum craſſum, bis repetendo cocturam: poſteà ſuper lentum calorem in mundâ ſartagine uſque ad conſiſtentiam mediocrem inſpicentur. Oleum lini, & olivarum imponatur alteri ſartagini, & addatur lithargyrium auri, & argenti, coquantur agitando, donec oleum coloretur, hinc addatur calaminaris, & paulo poſt minium, omnia illa agitando, coquentur ſimul ad ſufficientiam, cujus indicium erit, ſi ſupra unguem gutta concreſcat, & condenſetur, neque ampliùs diffluat. Tandèm etiam addatur circa finem Vernix oleum Laurinum, cera, colophonia: omnibus benè invicèm miſtis, & liquefactis, & ab igne ſepoſitis, poſteà da operam, ut ferrago cum gummatibus paulatim caleſiat, & ſucceſſivè affunde liquorem è ſecundâ ſartagine gummatibus diligentiſſimè agitatione incorporando, ſupra lentiſſimum calorem, cavendo, ne bulliat; alioquin gummata in grumos coëunt, & oleo difficulter miſcentur, poſtmodùm agitando addantur pulueres, & diligenter per horam omnia commoveantur. Ultimò camphora reſoluta in oleo juniperino addatur; ſi fortè nimis durum eſſet, jungatur adhuc aliquid ceræ, & colophoniæ. Tum demùm ab igne deponitur, ac manibus (oleo chamamelino, roſarum, juniperino, lumbicorum, hypericonis ana quantum ſatis miſto) perunctis, pinſere, ac inſtar malagmatis ſubigere convenit. Servetur ad uſum, efformatis indè prius magdaleonibus alutæ includendis.

Inſi-

Inſignium virium ad vulnera curanda eſt emplaſtrum. *Oppodeldoch Paracelſi*, cujus deſcriptio talis eſt.

℞. *Galbani*,
Opoponacis ana ℥. iij.
Ammoniaci,
Bdellium ana ℥. j.

Macerentur per dies octo, vel plures in aceto deſtillato, cola, & tandem inſpiſſa Leniter ad mellis conſiſtentiam, deindè.

℞. *Lythargyr. tenuiſſ. pulveris. lib.* ß.
Olei communis lib. j. ß.

Coque lento igne, & continuè move cum ſpatulâ, donec ſpadiceum colorem contrahat, adde.

Ceræ lib. j.

Quâ liquefactâ, immiſce etiam ſuperiora gummata, & paulò poſt.

Olei Laurini ℥. iij.

Move diligentiſſimè, donec nimirùm omnia exactiſſimè fuerint miſta. Remove ab igne & extremò adde hos pulveres tenuiſſimè tritos.

℞. *Croci Martis,*
Mumiæ tranſmarinæ,
Magnetis præp.
Magiſterij corall. alb. &
Rubr. ana ℥. ß.
Lapidis calaminaris præp.
Myrrhæ rub.
Thuris maſculi,
Maſtiches,
Rad. ariſtoloch. rotundæ ana ℥. ij.

Hos pulveres infunde in liquefactum emplaſtrum, non confertim, ſed pedetentim, & providè diligenter, ut omnia coëant. Poſtremò omnium.

℞. *Pulv. ſuccini* ʒ. j.
Olei Laurini ℥. j.
Terebinthinæ ℥. ß.
M. & liquefact. ſeorſim,
Solue in eodem camphoræ ʒ. j.
Et tandèm Croci orient. pulu. ʒ ß.

Hanc ſolutionem ſeorſim factam cum emplaſtro calido m. idque fiat prudenter, ut nimirùm omnia per minima quaſi conjungantur. Exindè fac magdaleones, malaxando nimirùm cum oleo hypericonis, & Lerva.

Et jàm habetis duorum emplaſtrorum principaliſſimorum componendi formulas, cœtera de ulceribus tradidimus, & paſſim traduntur, quæ nunquàm vos in curando deſerent, eò magis ſi veſtris manibus illa componatis, ſpretâ ſeplaſiorum impoſtoriâ operâ.

Cap. XIV.

De Pulveribus Vulnera agglutinantibus.

In curandis vulneribus non uno modo, ſed pluribus chirurgus indiget, nàm multoties vel ratione loci, vel temporis, vel ratione vulnerati unus curandi modus exerceri non poteſt, ac tunc alio cura ſuppleri debet; prætereà præter unguenta, olea, emplaſtra traumaticos pulveres adinvenêre, qui celerius ſanant, quàm reliqua jàm tradita remedia; enimverò potiones vulnerariæ, unguenta, olea, & emplaſtra, quia curam à fundo vulneris promovent, tempore indigent, ut uſque ad extrema labia ſenſim illam producant, ſed traumatici pulveres eodem inſtanti agglutinationem per integram vulneris longitudinem inducunt, quippè eorum actio adſtringens mirabiliter radicalem,

ſeu naturalem balſamum ad unionem promovet.

Pulveres iſti in triplici differentiâ ſunt, vel n. ob ſiccitatem conſtringunt, ut *bolus armenus*, vel aliâ de cauſâ, ut *acacia*, ideſt *ſuccus prunorum agreſtium immaturorum:* adſtringunt, vel glutinis inſtar conjungunt vulnerum labia, ut *tragacantum*; miſcentur hæc cum aliis rebus, quæ naturalem balſamum promovent, tales itàque erunt talium pulverum formulæ:

℞. *Boli Armeni veri* ℥. iij.

Diſſolvantur in aqua aluminis q. ſ. deſtilletur, deindè alia ſuperfundatur aqua, & denuò elambicetur, iteretur que toties, quo uſque bolus veluti oleum fluat, tunc exſiccetur ad ſolem, & f. pulvis, cui adde

Thuris pulv. ℥. j.

Mumiæ ℥. ij.

M. per minima.

Hoc pulvere bis in die vulnus inſperge, ſuperimpone emplaſtrum ſticticum, & admiraberis effectum, nàm non ſolum ſtatim vulnus agglutinat, ſed ſymptomata avertit, idem præſtat oleum Saturni, oleum de croco martis, de ære uſto.

Alius hic erit:

℞. *Acaciæ,*

Succ. gallar. immatur. ana p. æ.

Coquantur ad conſiſtentiam electuarii, poſt inſperge pulv. radic. ſymphyti majoris octavam partem, coquantur in aquâ aluminis, demùm ad ſolem exſiccentur, f. pulvis, quo utere ponendo ſuper emplaſtro ſtictico, nàm aliàs ſymptomata ſupervenient, quæ à pulvere præcaveri non poſſunt.

Alius paratu facilior:

℞. *Thuris,*

Myrrhæ,

Maſtiches ana ℥. ß.

Corall. rub. ℥. ij.

Aloës hepaticæ ℥. ij.

M. f. pulvis:

In horum pulverum applicatione exacta diæta neceſſaria eſt, ut ad vulnus nullus ſuperfluus fluxus fiat; ſciatis tamen hujuſmodi pulveres. Non adeò tutos experiri in vulneribus compoſitis, prout ſimplicibus, nàm compoſita ſemper aliquod habent, quod non adeò celerem vulneris agglutinationem deſiderat: nàm ubi complicatio accidentium eſt, niſi aperto vulnere curentur, periculum ſupereſt, ne pæjora adveniant ex intempeſtivâ agglutinatione.

CAP. XV.

De Dilectu, & mutatione medicamentorum in Vulneris curatione.

CHirurgi judicium theoricum fallax eſſe poteſt in medicamentorum electione, niſi itàque non ſolùm ſuo judicio debet, ſed experientiæ s. ſi à medicamenti applicatione ea utilitas eveniat, quæ à medico expectatur, nam ſi ab applicatione medicamenti vulnus non ſolum in melius, ſed in deterius abeat, in tali medicamento perſiſtere medico non convenit, ſed ad aliud eſt illi tranſeundum; ut verò in hoc chirurgus non erret, aliquas trademus regulas.

Primò, ſi à remedii applicatione præter expectationem dolor excite-

citetur, vel augeatur, ſtatim tale remedium eſt auferendum, & aliud applicandum, dummodo à ligaturâ, vel ab aliquâ aliâ cauſâ dolor non eveniat; enimverò ſedulò ab omni chirurgo procurandum eſt, ut dolor non ſolum non provocetur, ſed ſi adſit, ſedetur.

Secundò, ſi pus cum fœtore in vulnere producatur, id à remedii efficaciâ produci credendum eſt; quod ſi acciderit, in eo perſiſtendum non erit, ſed ad aliud efficacius tranſeundum.

Tertiò, ſi in deterius ex applicato medicamento vulnus abire conſpicimus, ad aliud tranſeundum eſſe ratio ipſa ſuadet unicuique, à juvantibus c. & nocentibus medendi regula pendet.

Prætereà univerſale hoc in vulnerum curatione advertite documentum s. quòd in omni remediorum formulâ, ea, quæ vulneri adverſari videntur, removeantur; atque ſi refrigeratione vulnus opus habebit, refrigerantia ipſi remedio admiſcenda, & ſic de aliis circumſtantiis, quas ipſa docet praxis, cujus omnis conatus erit tria procurare, primò, ægri cum medicamento convenientia; Secundò, deligandi tempus & ratio reſpectu materiæ, quæ in vulnere producitur; Tertiò, puris, fœtoris, doloris, & ſimilium præcautio, quæ omnia in aliis oleis, unguentis, emplaſtris, potionibus, balſamis, aliis ſublimatis, vel deſtillatis obtinebis. Unum reſtat notandum, ſi in profundioribus punctionibus, ac vulneribus pus colligatur, lavamento illud expurgandum eſſe parato s. ex vino, myrrhâ, & ſale coctis in vaſe duplici, ac per ſyringam injecto autem lavamento, vulneratum membrum pronum æger habebit, ut pus effluere poſſit, ne interiora rodat.

Cap. XVI.

De Extraneis è Vulneribus extrahendis.

Impoſſibile eſt vulnera conſolidari poſſe, ſi extranea, quæ in eis hæſerint, non auferantur, quia hæc caniculorum counitionem impediunt; verum hoc opus chirurgum peritum, exercitatum, & experientiâ comprobatum exigit, ſæpiùs miſeri ægri cum vitæ diſpendio chirurgos experiuntur, qui quinque aut ſex menſium ſpatio in Noſocomiis vel circa vilia ſervientes, vel illic advertantes, à rudioribus ſe magiſtris praxim edocti, in chirurgorum catalogum adſcribuntur, & quia artem non callent, nullâ ratione, nullâque experientiâ ſuffulti, innumerabiles, & graviſſimos patrant errores, ægros miſerrimè torquentes, ideòque experientiâ conſtat plura à chirurgorum manibus, quàm ab hoſtium mucronibus patrari funera. Hoc modo errantes bardi chirurgi in perquirendis auferendiſque extraneis, nec non in membris impiè tractandis, ſtatim vulnera ampliant ſpecillis, digitiſque, nullâ habitâ de parte, deque totius corporis habitu animadverſione, perveſtigando, movendo, laceran-

do, ſecando, pungendo, contundendo, comprimendoque, inflammationes excitantur, ſanguinis fluxus concitatur, dolores ingentes inducuntur, & diverſa alia ſymptomata, ac morbi, quæ omnia ſæpius curationem ad ſe trahunt, producuntur, undè principalem ferè affectum ſpernere cogimur: quod non contingeret, ſi optimis chirurgis committentur, vel naturæ ſaltèm beneficio relinquerentur. Cenſemus propterea neque omne vulnus ampliandum, nec omnia extranea removenda, nec oppoſitâ parte ſemper aperiendum, ut plures indiès facere videmus. Sed quæ, quandò, & quomodo iſthæc præſtare oportet, dicemus.

Chirurgus itàque ab omni vulneris ampliatione caveat, & ſi lympha hæreat, vel ſanguis fluens. Si ibi in cavitate coaguletur, expreſſione, Suctione, ſiphone vel aliis modis auferatur, ut minus ibi puris generetur, & minor ſymptomatum copia ſuperveniat. At verò quamdiù hæmorrahia timetur, ſanguis coagulatus omnis ex vulnere eximi non debet. Quandò pili ſunt circa vulnus, tonſurâ tollantur, & omnis ſpurcities amoveatur. Si arena, vel fruſtula vitri minutiſſima, vel liænorum ſurculi, vel feſtucæ, aut ſimile quid intra vulneris labia hæreat, aut vino calido, rubro, & generoſo detergendum, aut linteis mollioribus abſtergendum, aut volſellis, ſimilibuſque inſtrumentis aptis tollendum eſt.

In telorum, globulorum, ſagittarum, aliorumque inſtrumentorum lædentium remotione, ante omnia meditandum eſt, an poſt eorum extractionem aliqua vitæ ſpes ſuperſit, nec ne. Si n. nulla ſupereſt, horum extractio potius non tentanda eſt, ne chirurgus ægro mortem acceleraſſe videatur, cùm experientia teſtetur, quòd hi per unam, vel alteram horam, ac diem ſupervivere poſſint, qui inter extrahendum aliàs expirarent. Sin verò ſpes aliqua convaleſcentiæ effulgeat, ſtatim ab inflicto vulnere, & antequàm inflammatione, atque tumore membrum corripiatur. Extrahantur extranea arte nunc variis inſtrumentis, roſtro corvino, gruino, ciconiæ, & ſimili, nunc verò obſcurè, & profundè ſituata, quæ nec manu, nec inſtrumentis extrahi nequeunt, vel ſuppurationis beneficio ſucceſſivè foràs eijciuntur cum pure, vel medicamentis vi præditis eximuntur. Verum quia omne extraneum, peregrinum, & non vitale naturæ eſt inimicum, idque eò plus, quò facilius, & ipſum coherogeneum eſt alterabile, aut corruptibile: hinc ſclopetorum globuli præ aliis externis commodius relinqui poſſunt in corpore, ſive oſſi hæreant, ſive ſaltim in partibus muſculoſis lateant. Hi globuli facilius in corpore retineri poſſunt, ex eo quia nullam inferunt alterationem parti, niſi quod pondere iſtam gravent: alias verò ipſi globuli nec alterantur, nec ullo modo corrumpuntur, utut tandèm ipſi globuli proprio pondere ſucceſſivè deorſum, & extrorſum ferantur, atque ità à providâ naturâ excludantur.

Tan-

Tandèm pro telorum extractione duplex eſt modus, unus quidèm per attractionem, alter verò per protuſionem; ſeu impulſionem, quæ ambæ indicationes ex telorum formâ petuntur, nam ubi teretes, & oblongæ telorum formæ ſunt, per attractionem eæ eximuntur: ubi verò hamis prædita tela fuerint, quæ vulgò barbara vocantur, quia quo pacto ea retrò extrahuntur nondum inventum eſt, per impulſionem ea protudere in adverſam partem cogimur.

Præter extractionem, vel protuſionem ſunt multa medicamenta, in quibus urgens vis attractiva infixa tela extrahere ſolet, hujuſmodi ſunt *pinguedo leporis*, quæ quorundam chirurgorum arcaniſſimum, ſive ſola, ſive cum emplaſtro de betonicâ, vel *eadem pinguedo cum gummi Arabico fac emplaſtrum.* Itèm *eadem pinguedo cum dictamno cretico.* Vel

℞. *Oculor. cancr. viv.*
Pingued. leporin. ana ℥. ß.
Succini alb. ℥. iij. *m.*

Vel ſequens emplaſtrum, quod pro magno ſecreto haberi debet:

℞. *Ceræ mollitæ lib.* j.
Viſci querc. ℥. iij.
Mumiæ ex cruribus ℥. ij. ß.
Pulv. parthenion.
Chelidon. ana ℥. j. ß.
F. indè emplaſtrum.

Vel ſequens emplaſtrum attractivum impoſitum applicari poteſt, quod magnarum virium eſt:

℞. *Reſinæ abjetis* ℥. iij.
Cerafor. ℥. j.
Axungiæ leporinæ ℥. iij.
Magnetis ℥. j. ß.
Sem. cannalis recent.
Thuris alb. ana ℥. ß.
Succini ℥. iij.
Caraphoræ ℥. j.
Ceræ ℥. iv.

Cera primò in ſartagine liquefiat, tùm etiam axungia, immitte cætera pulveriſata ſucceſſivè, donec fiat ceratum juſtæ conſiſtentiæ, quod panno ſuperinductum vulneri impone, donec fixum extrahatur. Ad idem valet *emplaſtrum ſticticum, & Oppodeltuch.* Virtus hæc quoque in oleo communi latet, ſi in eo madefactis quatuor petiis vulneri ſucceſſivè una alteri ſuperponatur, relinquantur deindè per viginti quatuor horas, nàm multóties ſub petiâ ultimâ telorum reliquiæ, & globuli extracti inveniuntur.

Advertite tamen, quod talis operatio extractionis telorum, & globulorum à dictis remediis fieri poſſunt, quoties tela, & globuli lateant ſub regione vulneris, nâm ſi ultra vulneris regionem penetraverint, extractio per dicta media erit impoſſibilis, intelligitur hoc e. c. ſi globulus, perfoſſis abdominis muſculis, intra cavitatem abdominis fuerit receptus, vel ſi fracto oſſe in oppoſitâ carne reſederit, in iſtis caſibus vana erit quælibet applicatio, quæ in exterioris vulneris labiis fit, ex eo quia medicamenti actio non cadit in telum, ſeu globulum, ſed in fibris, quæ telum, & globulum continent.

Poſt rerum infixarum extractionem omnis intentio fit profluvium ſanguinis magnorum vulnerum ſiſtendi, aliàs non modò vulneris ſana-

ſanatio, verum etiam ſauciati ſupervictitatio ſperari nequit.

Cap. XVII.

De ſiſtendo Vulneratorum ſanguine.

SI vena, vel arteria ſaucietur, confeſtim è vulnere ſanguis profluit, & hæmorrhagiam conſtituit, certè periculoſum, ſi quod aliud, ſymptoma, & reliquis viam aperit; ſi n. hic vitæ balſamus, & theſaurus, ſanguis nimiâ copiâ effundatur, reſtans vix par eſt coërcendis reliquis ſuccis, ut metuendum ſit, ne pars ſauciata tandèm emoriatur, & ex non lethali lethale fiat vulnus, ut quotidiè accidere obſervamus.

Arteriarum quidèm vulneratio hæmorrhagiam ſubſalientem fundit, ſanguinemque tenuem, & flaveſcentem; venarum verò obſcurius rubentem, & uniformiter, craſſiuſque profluentem, quò uberius autem ſanguis emanat, eò majorem alicujus vaſis ſanguinis, nempè arteriæ, vel venæ factam fuiſſe læſionem conjiciendum eſt, eòque celeriùs ſiſtatur neceſſe, cum ſanguine n. vires, & ipſa vita deperduntur.

In ſiſtendo autem ſanguine ante omnia ægri conſtitutionem, naturam, venarum, arteriarumque ſitum, tempus, horam, vulneris diſpoſitionem &c. conſiderabit chirurgus, nàm ſi in ſano corpore, quantò magis in ægro contemplanda erunt: ſiquidem quandòque contingit, ut hujuſmodi fluxum ſiſtere impoſſibile ſit, quòd ſiquis eum nimis citò ſupprimere conetur, ſymptomata fortaſſè acceſſet, ut inflammationem, eryſipelas, & cœtera hæmorrhagiâ longè graviora; juſto verò tardior cohibitio virium lapſum, & lipothymiam affert, quamobrem in iſtis caſibus naturalis virtus ſpectanda erit, commune itàque axioma medico obſervandum eſt, quòd *ſublatâ cauſâ, tollatur affectus*, quare ſi ex irâ, vel Venere hæmorrhagia concitata ſit, cum hujuſmodi diſpoſitionis natura remedia reſpuet, iracundiam, & appetitum prius ſedare neceſſe habemus; ſi motus cauſa ſit, quies, ſi repletio, inanitio imperanda eſt, ſique contraria diſpoſitio ſemper inducenda. Vulnere verò ſanguinem profundente, ubi iſta mala non adſunt, ſiſtere ipſum licebit, nec tamen prius, quàm juſtam ſanguinis copiam profuderit, & quanta eſſe debeat, vulnerati conditio te docebit, & ut ſummatim dicamus, quomodò, & quandò ſanguis ſiſtendus ſit, ſciatis, quòd propoſita antè medicamenta id vos docebunt, enimverò appoſito ad vulnus oleo; unguento, vel emplaſtro ſtictico, ſi ſanguis ulterius fluat, ſignum eſt illum utiliter fluere; ſi verò ceſſat, ſignum eſt, quòd importunè fluebat, itàque ad illa medicamenta te remittas.

Accidit quoque non rarò, ubi corpus plethoricum eſt, non prius ſanguinem ſiſti, quàm plenitudo ad vaſa evacuata ſit; itèm in calidiori temperaturâ idem quandòque

que accidit, in his caſibus ſupprimere nec difficile, nec periculoſum eſt, quòd ſi tamen ſuccedat, aliquatenus exprimere oportet, donec color ſanguinis, & vultus alteretur; ubi verò majora vaſa ſunt pertuſa, aut vulneratus admodùm debilis eſt, vel magna habet vulnera, aut animi deliquium minatur, in hiſce caſibus nulla in cohibendo ſanguine mora nectatur. Ante omnia verò membra calida ſervare, & ambientem frigidum devitare, ſemperque emplaſtro ſtictico tectum ſervare vulnus convenit; ipſum n. & ſymptomata præcavere, & ſanguinem, ut facile ſiſtatur, temperare, efficax eſt. Notandum quoque ſi caſu Varices, aut intortæ venæ aperiantur, nil admodum de ſiſtendo ſanguine cogitandum eſſe, quòd hujuſmodi evacuatione plurimum pravorum humorum natura deponat. Cœterum præter emplaſtrum ſticticum, quod vobis in ſanguine ſiſtendo ſummoperè commendamus: ſi ulterius neceſſitas urgeat, ſequentibus uti poteritis. Simplicia ſunt *crepitus lupi*, fungus hoc nomine inſignitus, vaſi læſo applicatus, *crocus Martis reverberatus, & ſubtiliſſimè pulveriſatus, pili leporini, & præcipuè ſub caudâ, uſnea, cinis ranarum, cancri combuſti, albumen ovi, lapis hæmatites, pulvis radicum ſymphyti majoris, gypſum, ſarcocolla, vitriolum crudum, vel terra exanimata vitrioli, fuligo camini, terra ſigillata, mumia, ſanguis draconis*; & alia, quæ nullam acredinem & corroſionem in ſe habent. Verùm obſervandum eſt de omnibus hoc etiam, quòd talia, quæ hæmorrhagiam in vaſis majoribus læſis ſiſtunt, ipſi læſionis loco arctè ſunt imponenda, aliàs n. nihil juvant, eſto totum vulnus talibus repleatur.

Sunt & alia medicamenta compoſita, quæ hæmorrhagiam in vulneribus ſiſtendi vim habent, ut

℞. *Sang. ovilli exſiccati* ℥. v.
Croci Martis ſubtiliſſ.
Hæmatit. præp.
Gumm. tragacant. ana ℥. j.

Fiat ex omnibus pulvis impalpabilis probè invicèm miſtus, & utere.

Vel

℞. *Pulv. radic. ſymphyt. mai.* ℥. iij.
Vitrioli alb. crudi, &
Sarcocollæ ana ℥. ß.
Croci Martis, &
Fulig. camini ana ℥. ij.
Cancr. combuſtor. ℥. vj.
Gypſi ℥. j.
Terræ ſigillatæ ℥. ij. ß.
Lapid. hæmatit. præp. ℥. j ß.
Sang. drac. ℥. iij.
M. F. pulv. ſubtiliſſ.

Item *fuligo furni cum ovi albumine ſubacta* & aplicata vulneri hæmorrhagiam ſiſtit. *Colchotar etiam cum ovi albumine miſtum* in linimento implicitum, vulneribus applicatum optimum ſæpè parit effectum. Verum *ſpiritus vini* hæmorrhagiam compeſcit. Tandèm vulnerum hæmorrhagia tot habet medicamina, quæ deſcribere non tantum laborioſum, verum etiam tædioſum eſſet, nec adeſt chirurgulus, qui peculiare hîc non jactet arcanum, & multoties vulneratos, læſo quocumque gravius vaſe ſanguifero, omnem ſanguinem cum vita fundere neceſſe eſt.

Quidam vaſis ſitum ſanguinem fundentis prius accuratè explorant, deindè arteriæ vel venæ Labia digito comprimunt, ut impetuoſior ſanguinis effluxus retardetur; Verum non negamus compreſſionem talem digitis factam plura ſæpius præſtitiſſe, quàm alia ſtiptica, ijs præſertim in caſibus, ubi vas ſauciatum non adeò profundè delituit. Quandò verò plura vaſa fuerint dilacerata, unius hominis digitis impares erunt foraminiculis illis, & rivulis obturandis, atque occludendis, adeòque efficaciora hîc requiruntur remedia &, quidem ſuperius dicta.

Si incompeſcibilis ſit hæmorrhagia, & nullo medicamine ſiſti poſſit, nullum aliud ſiſtendi remedium ſupereſt, quàm ignis actualis, vel potentialis; ignis nàmque actualis, ſi vaſorum orificiis admoveatur, ſanguinem, & carnem itá adurit, ut veluti aggere facto, ſanguinis effluxus cohibeatur. Cauteria nàmque actualia ignita carnem criſpant, & corrugant, atque cruſtam inducunt, quod certè remedium inter extrema plures connumerant, modò cum prudentiâ, & exercitato adminiſtretur chirurgo. Cœterum hoc remedii genus timoris, & periculi plenum abſque effectu adhibitum vidimus, imo propter gravia ſymptomata in magnum periculum conjicitur vulneratus, itèm quoniam decedente eſcharâ, nihilominus ſæpius nova ſupervenit hæmorrhagia. Tutior eſt ignis potentialis, ſed non qui aciditatem ſapiat, ut vitriolum ad albedinem calcinatum cum goſſypio applicatum, vel cum crepitu Lupi permiſtum, ſed cavendum eſt, ne pateat nervus, vel tendo inſignior in vulnere, ad quem vis vitrioli corroſiva perveniat, & ità periculoſiſſima inducat ſymptomata.

In arteriarum puncturis minoribus applicatur pilula de laudano opiato. Quibuſdam ſecretum eſt ad venarum, & arteriarum reſectarum hæmorrhagiam:

℞. *Aceti vini fortiſſimi* ℥. j.
Croci Martis ℥. j.
Colchotaris ſ.
Terra vitrioli dulc. ℥. ß. *m.*

Sed in arteriarum vulneribus cujuſcumque conditionis optimum eſt *aquam Arterialem*, undè nomen deſumpſit, adhibere, quam nos deſcripſimus *Tomo* 1. *De Tumoribus cap.* 15. *De Aneuriſmate.* Neque interim contemnenda erit cœleſtis operatio, quæ characteribus perficitur, quam in extremis quoque tentare licebit. Obſervandum & illud eſt, ſi dùm ſiſtitur ſanguis, ad interiora confluit, ſtatim à propoſito diſcedendum eſſe, ne forſan abſceſſus, aliaque mala circa interiora fiant.

Accidere ſolent quandòque mulieribus menſtruantibus vulnera, & tunc ſanguis menſtruus non per loca conſueta, ſed per vulneris ſinum effluit, imò horribilia excitantur ſymptomata, ut uteri ſuffocatio, epilepſia, convulſio, paralyſis &c. quæ vulnera ſæviunt, nec hæc in menſtruante ceſſant, niſi remediis uteri furorem ſedantibus, & uteri perfecta adhibeatur curatio.

Cap.

Cap. XVIII.

De Vulneratorum phlebotomiâ, & cathartico.

DUo præſidia univerſalia phlebotomiam nempè & catharticum magnoperè in corpore vulnerato commendant vulgares, imò neceſſariiſſima exiſtimant, ne ſanguis abundans, vel humores vitioſi in corpore cumulati, vulneris occaſione ad partem affectam ruant, & varia excitent mala. Dant igitur operam, ut ſanguinis, & humorum affluxus ad partem vulneratam præcaveatur, id venæ ſectione, vel purgante medicamento perficiunt.

Venæ ſectio facienda eſt in omnibus vulneribus, & præſertim in magnis, in quibus ob dolorem ſanguinis affluxus metuitur, ubi etiamſi in corpore non adeò abundet. Undè Hip. in lib. de articulis, in coſtæ colliſione ſanguinem è cubito detrahit, ubi Galenus in com. addit: *Etiam ſi in corpore non redundet, in hujuſmodi plagis ad venæ ſectionem deveniendum eſt. Ut autem venæ ſectio non ſolùm evacuationem, ſed & revulſionem præſtet, in longinquâ, & contrariâ parte vena aperienda. Faciendum autem hoc citiſſimè, & primo ſtatim die, & quidèm antequàm ullum medicamentum adhibeatur, ut ſanguinis ad partem vulneratam præcaveatur affluxus.*

Si verò humores vitioſi in corpore redundent, purgatione opus eſſe affirmant, nàm cum eâ feliciùs, & citiùs vulnus ſanatur, quò pars magis ſana, & benè conſtituta eſt, & mala partis vulneratæ conſtitutio ſanationem impedit: omninò igitur opera danda, ne vitioſi humores ad partem affectam confluant. Itàque cùm vulneris occaſione facilè fieri poſſit, ut ad partem vulneratam confluant, ſi in corpore reperiantur, ſtatim evacuandi ſunt. Idque faciendum in magnis vulneribus, & ubi metuendum, ne ob dolorem pravi humores ad partem affectam confluant, ut & in iis vulneribus, ubi ſectio, & dilatatio facienda, & os abradendum eſt, & omninò in omnibus, ubi dolor eſt vehementior. Verùm illos evacuant humores, qui ſunt calidi, bilioſi, ac ſeroſi, ad fluxum magis apti, & ad inflammationes, ac eryſipelata generanda faciunt, & febres facilè excitant. Statim autem in principio inſtituenda eſt purgatio, antequàm nimiùm affluxus concitetur, & febris accedat. Ac proindè in vulneribus ad purgandum utiliſſimè adhibent *mannam, ſyr. roſ. ſolut. rhabarbarum, fol. ſen. &c.* A calidis verò medicamentis purgantibus abſtinendum putant, ne humorum fluxus concitetur, & partem vulneratam ad inflammationem diſponant.

Sed hæc nullum juvamen præſtare poſſunt, cum vulneratum debilitent, enerventque, ſuccoſque reſiduos incraſſent, acrioreſque reddant; præcipuè ſi ſimul parcum concedunt victum, & ægrum ad mortem potiùs diſponunt, & vulnera per accidens fiunt

lethalia. Melior ergò jure, ſi vulnus interna requirat remedia, quæ acidum abſorbent, & ſimul ſuccos fluidiores reddunt, ut ſuccorum circulantium itus, & reditus per partem vulneratam ſartus, tectuſque ſervetur; commendamus, inter quæ ſunt diaphoretica, quæ ſimul ſanguinem confortant imò nutrimentum, ut melius peragatur, promovent; cum contrà venæ ſectio non ſanguinem emendet, ſed magis debilitet: obſervavimus n. hactenus, quod inſtitutâ venæ ſectione, vel purgatione, materia, ſeu pus in vulneribus in minori quantitate, quàm aliàs, reperiatur, imò quòd indè majores obſtructiones, & dolores in vulneribus oboriantur. Certum eſt, quòd poſt inſtitutam venæ ſectionem reliqui ſucci adhuc deteriores reddantur, ſi n. homo ægrotat, non ægrotat ob nimiam ſanguinis copiam, ſed quod habet febrem, vel ſanguinem nimis ſpiſſum, quem certè venæ ſectione celebratâ non attenuabis, nec febres, hac inſtitutâ, curabis, craſſus fit n. ſanguis à defectu ſalium volatilium, & ſpirituum coagulatione ab acido factâ, quam certè per venæ ſectionem non impedies, nec per purgantia. Cautè ergò incedendum eſſe in vulneribus volumus; enema tamen in alvi obſtructione concedi poteſt, ſed non ſingulis diebus, prout chirurgi faciunt, impoſſibile eſt n. quod vulneratus lecto affixus tot ſedes habere poſſit, ac ſanus, qui laboribus incumbit.

Cap. XIX.

De Sinoviæ fluxu, & congeſtione.

Solet quandòque vulneribus accidere fluxus glutinis albi, qualis in articulis, pericardio, oculis, glanduliſvè obſervatur, hic fluxus nomine proprio, ſpecifico, & apto antehàc caruit; vocârunt n. eum priſci Sanguinis ſerum. Paracelſus autem pro quibuſdam rebus alia nomina excogitavit, vocatque talem ſuccum corporis humani aquam glarealem, ſpecificum autem nomen hujus ſucci aquoſi in articulis exiſtentis, ab eodem dicitur Sinovia, Vel Sinonia.

Eſt hæc Sinovia ſuccus albus partibus ſpermaticis inſerviens, ut ſunt cerebrum, ſpinalis medulla, nervi, tendones, ligamenta, & cartilago. Vocat idem Paracelſus hanc ſinoviam gluten album, quod pro motu, & lubricitate articulorum inſervit, ut obſervamus in aurigarum communi unguento, quo rotarum axes ad lubricandum aurigationis motum indiès largiter inungunt. Iſta ſinovia ſemper recens ad articulos mittitur, ut perpetuò articuli diluantur, eo quia in motu bona ejus pars atterendo conſumitur, & ſorditie tenus per poros eliminatur.

Nunquàm ſinovia in pus degenerat, quia ob ſui macredinem ad pus gignendum inhabilis eſt, verum nonnunquàm acrem ſalſedinem concipit, quæ nervos ità corrodit,

rodit, ut magna ulcera valdè dolorosa efficiat.

Nonnunquàm effluens ſinovia alium corporis humorem vitioſum admiſtum habet, qui ex ipſo humoris affluentis colore cognoſcitur; ſinovia n. impermiſta eſt albuminis ovorum inſtar, per admiſtionem verò alterius humoris hic color immutatur.

Fluxus glutinis albi duabus de cauſis in vulneribus accidit, vel ægrorum libidine, ac inobedientiâ concitatur, vel chirurgi errore, qui tùm in medicamentis, tum in deligaturis committitur.

Profluvii Sinoviæ curatio perficitur cauſarum prohibitione, vel emendatione, non verò rebus exſiccantibus, & adſtringentibus, ut multi falsò ſunt perſuaſi, applicantque *crocum Martis*, *bolum armenum*, *terram ſigillatam*, aliaque ſimilia fruſtraneo eventu, ſed ſolum ſperanda eſt ab emplaſtris, & unguentis vulnerariis eximiis; quòd ſi dictus fluxus non ſiſtatur, in paralyſim, & atrophiam membrum vulneratum adducit, interdum totius corporis tabem poſt ſe trahit.

Quemadmodum ſanguis rubeus arterialis, & venalis à vehementi contuſione extravaſatur; & in alienis cavitatibus protinus concreſcit, ità ſimile quid contingit ſanguini albo nervali, nimirum ſinoviæ, ut à validâ concuſſione, vel ictu adverſus aliquem nervum facto ſanguis ille albus, ſeu ſuccus nervalis ad locum concuſſum confluat, uti præcipuè fieri ſolet in manibus, & pedibus, quoniam dictis in locis plurima oſſicula, & nervi concurrunt, ideòque ſi vehemens alliſio per ictum, vel jactum contra manum, vel pedem vibretur, ſinovia incipit ad contuſi loci jacturam confluere, concurſuque ſuo tumorem ibidem excitare, confluxus n. locum extendit, ut protuberatio ſequatur, imperitus verò æger non advertens, putat iſtam protuberationem eſſe tumorem ordinarium, eumque negligit, vel debita medicamenta non applicat, ſuâque imperitiâ ingentis calamitatis cauſa eſt, ut ſequitur; quandò nimirùm nervus aliquis, vel tendo violento ictu contunditur, vel læditur; tunc ſuo more ſuccum ſuum ad locum contuſum mittit ad auxilium ferendum parti læſæ, cute autem externâ non diviſâ, concurrens ſinovia exitum non habet, atque ità intus congeritur, cavitatemque complet, ità ut mox majori ſpatio pro confluente ſucco opus ſit, ſuccedit ergò loci protuberatio, cumque ſinovia ſit humor macer, & tenuis nunquàm ſuperabilis, ideoque fluxio ejus eò eſt ſubtilior, ac facilè ſalſedinem aſſumit, qua nervos arrodit, qui acutiſſimo præditi ſenſu ad furorem irritantur, excandeſcunt, aut ob aëris defectum præfocantur, atque ſic facilè corruptionem patiuntur, id quod potiſſimum contingit in manibus, & pedibus, ut dictum eſt, ob copiam generis venoſi albi necnon oſſiculorum ibi concurrentium, paucitatemque carnis, quamvis interdum etiam alibi corporis contingere poſſit.

Cum ergò ſinovia ſit coloris aquei, nec in modum ſanguinis concreti ſubcutanei tingere poſſit, ideò in ejus confluxu ſuppellex exigua, aut nulla lividitas, qualis in aliis locis à violentâ contuſione oboriri ſolet, apparet, ac proptereà ab imperito medicaſtro vilipenditur, quaſi parvi ſit momenti, feſtinatoque, ut decebat, auxilio ipſi non ſuccurritur, malum autem invaleſcit, & inſanabile evadit.

In tali itàque caſu vigilanti curâ attendendum eſt, ut ſi nulla contuſio violenta adverſus manus, cubitos, pedes aut genua per ictum, lapſum, jactum, alliſionemvè contingeret, locuſque ità intra paucos dies intumeſceret, ac ingentes, ſenſimque magis augeſcentes dolores concitaret, abſque ullis ſanguinis ſubcutanei concreti, aut læſionis articuli, alicujuſvè fracturæ notis, tunc proculdubio initium congeſtionis ſinoviæ adeſt, quæ quidem non concreſcit, ut ſanguis, cui ſollummodò ut lacti jus concretionis competit; ſanguis n. velut lac rubicundum dici poteſt, lac verò ſanguis albus, & utrique caſeoſitas ineſt, quæ nimiâ adventante aciditate ad fundum præcipitatur: ſinovia verò neque concreſcit, nec in pus tranſit, ac corruptivam qualitatem habet, qua nervos corrumpit indubiè, niſi confeſtim illud avertatur, quod fit, ſi ſub tumore mediante ſcalpello fiat profunda inciſio ad cavitatem uſque, congeſtaque ſinovia emittatur, ac probè exprimatur, quo facto unguentum mundificativum imponatur, vulnuſque emplaſtro ſanativo contegatur, ac non cataplaſmate calido, talia n. præfocant nervos, ac corruptionem promovent.

Si autem tumor retrorſùm pergeret, effluenſque humor copioſiùs procederet, hoc indubium eſt ſignum nervos jàm dùm arroſionem eſſe paſſos, in tali autem caſu ſupra tumorem pari modo molienda eſt inciſio, ibique imponendum eſt unguentum mundificativum, ut

℞. *Vitellum ovi ad duritiem cocti n.* j.

Deindè in ſartagine mell. opt. ℥. j. *Liquefac leniter, & m. vitellum beneficio piſtilli cum melle diligenter, donec abeant in medicamentum ſpadiceum, ſeu brunum*, quo utere; quòd ſi idem acrius reddendum fuerit, *admiſce diligenter mercurii præcipitati* ℈. j. *vel* ij. Vel impone *oleum Arſenici*, cujus præparationem docuimus *Tomo* I. *De Tumoribus cap.* 5. *De fiſtulâ*, unguento alicui vulnerario miſtum, & turundis exceptum, continuando alterutrius compoſitionem quotidiè ſemel, donec nervorum corruptio, & inflammatio ceſſent, tùm verò ſanatio perfici poteſt alio quodam balſamo vulnerario.

Quòd ſi hæc corruptio non inhibeatur, tunc dolor ſenſim magis, magiſque increſcit, & tumor ulterius verſus corpus progreditur, ac magna colluvies purulenta colligitur, & apertione factâ, in tenaci, & tromboſâ ſubſtantiâ effluit cum intermiſtis nonunquàm ramentis, quæ de corruptâ nervorum, & ligamentorum ſubſtantiâ proveniunt, inflammatio verò ſecundum

cundum nervos in dies ulterius verſus corpus ſerpit, unumque poſt alterum incendio deſtruit in corporis uſque truncum, quem & febris acuta invadit, in dicto verò membro gangræna incipit, nec ipſâ membri reſurrectione averti poteſt; licèt enim pars gangrænata abſcindatur, gangræna tamen jàm dum ſecundum nervos ſe corpori communicavit, ac mortem infert, non enim ut alia gangræna communis maturè oculis conſpici poteſt, ſed tum demum quandò deſperata ſunt omnia, nec quicquam abſciſſio, vel ullum aliud remedium juvare poteſt.

Cap. XX.

De Vulnerum Dolore, & formicatione.

Vulneris individuus comes eſt dolor, ſicut umbra corporis; nullum itàque vulnus eſt ſine dolore cùm ſecundum Galeni filios à continui ſolutione pendeat: non rarò tamen ille tolerabilis eſt, verùm quandòque ità vehemens, & atrox percipitur, ut totam curationem primùm ad ſe trahat. Non loquimur hìc de dolore, qui ſentitur, dùm vulnus infligitur, nàm ſi abſque vitæ noſtræ advertentiâ infligatur, non percipitur, & dùm recens eſt, vix dolet; verùm de illo, qui factâ ſolutione, vulneratos torquet, & plerùmque aliquot elapſis horis intenditur.

Cauſæ.

Dolor, qui percipitur, dûm vulnus actu infligitur, provenit ab agitatione, commotione, diſtenſione, contractione, dilaceratione, & concuſſione fibrillarum nervearum, quò enim fibrillæ vehementiùs diſcinduntur, eò majorem Vita de extremo aliquo inſolito percipit dolorem. Verùm dolor ille, qui factâ continui ſolutione ſauciatos invadit, & plerumque aliquo elapſo tempore creſcit, provenit à novo impetu ſuccorum circulantium, quibus tranſitus ab obſtructione denegatur, hinc elabentibus, qua data porta, ſucci ruunt, flexilibus ſuis particulis emiſſis, reliquæ acriores factæ nervos, ac fibrillas contrahendo, corrugando, & criſpando dolorem cauſant. Idem res extraneæ in ipſo vulnere exiſtentes efficiunt, ut feſtucæ, vitiorum fruſtula, vel inſtrumentorum fractorum, vel ſanguinis grumi acres, ac acidi fibrillas, aliaque vaſcula minima pungentia, quæ intenſum producunt dolorem. Item provenit ab inconvenientium medicaminum applicatione, turundarum nimis longarum, vel craſſarum in vulnus intruſione, indebitâ ligaturâ, vel illapſu rerum in vulnus non pertinentium, vel eorum, quæ à propriâ naturâ proſcripta ſunt expulſione, ut ſunt fracti oſſis particulæ, pus, vel ſordes, vel ſpontaneâ corruptione incidente. Similiter ab ægri errore in diætâ, dum ille pravo utitur victu, ut

bras,

braſſicâ, piſcibus ſalſis, carne ſuillâ, aut ſimilibus. Sic etiam dolor oritur à fluidis cum vulnere extravaſatis, & ſtagnantibus, undè ſæpius accidit, ut quandò aër frigidior vulneri immittitur, tunc dolor in ipſo obſervetur vehemens, quod etiam veteres notârunt, cum dicere ſolebant, quòd aër frigidus vulneri admiſſus dolorem producat, rationem verò non addidêre. Ratio autem hæc eſt, quod ab aëre frigido particulæ in vulnere volatiles, & mobiles incraſſantur, & fixantur, imò hæ particulæ volatiles ab aëre alias peregrinas nanciſcuntur particulas, quæ ordinem turbant, hinc etiam miſtura perturbatur, & aliam inducunt indolem, & tum ad fermentationem tendunt, & deindè lactis inſtar aceſcunt, quæ ſpicula acida tubulos, & fibrillas concutiunt, & dolorem producunt.

Prognoſis.

Dolores vehementes in vulneribus multum negotii chirurgis faceſſunt: ſed plus vulneratis, cum pernicioſi ſint, & gravium malorum cauſæ eſſe ſoleant; nàm vigilias inducunt, ſanguinis, & humorum accurſum ad vulnus trahunt, undè deindè majores corruptiones, inflammationes, febres, ſuppurationes, cruciatus, interdum quoque gangrænæ excitantur, & priora ſymptomata plurimum augentur. Magnoſcerè quoque à doloribus vires proſternuntur, nec ullum, iiſdem valdè ſævientibus, vulnus ſanari poteſt, niſi ipſi prius ſedentur.

Curatio.

Doloris cauſa protinus diſquirenda eſt, & tollenda, undè ſi indebita ligatio ſit in cauſâ, ſolvatur, vel acria medicamenta removeantur, vel pravus victus mutetur, vel quomodocumque peccetur, vel detur anſa dolori, corrigatur, quod multis modis fieri poteſt, ſcilicet per excandeſcentiam, diutinam moram in aurâ frigidâ, vel radiis ſolis admodum ferventibus, motum corporis validum, luxuriam Veneream, nimis tardam deligationem, improportionatas vulnerum turundas, violentas linteorum, floccorumvè intruſiones, vel vulneris conſtrictionem; quicquid ſit, aliquid malè actum eſſe, dolor declarat, vel ægri, vel chirurgi culpâ: præſtat enim errorem confiteri, quàm pertinaciter in eo perſeverare.

Commendant in vulnerum dolore chirurgi vulgares linimenta *ex oleis ſcilicet roſaceo, chamamelino, amygdalarum dulcium, lumbricorum, ſambuci &c.* Vel cataplaſma *ex foliis ſolani, & axungiâ ſuillâ.* Si verò à calore oriatur:

℞. *Fol. hyoſciami recentia,*
Nec non ſolani.

Aſſa ea ſimul ſub cineribus ignitis, tum contunde in pulticulam, quam cum oleo violaceo attempera in linimentum molliuſculum.

Verum juxta noſtram curationem & medicamenta neceſſaria ſunt, quæ dolorem demulcent, vel auferunt, quæ reſolvunt, vel blandè nervorum, vel febrillarum contractu-

tracturam emolliunt, talia ſunt, quæ ſalis volatilis copiam in ſe continent, ut *ſpiritus vini camphoratus*, *aqua Reginæ*, *oleum baccarum juniperi*, *laterinum*, *terebinthinæ*, vel illud calidè inſtillandum; calida enim nervis amica, eo umque dolorem ſedativa ſunt, tum etiam lintheolum in eodem oleo humectatum vulneri imponatur, ac demum *emplaſtro ſtiſlico* contegatur. Maximoperè conducunt *cataplaſmata anodyna ex micâ panis, flor. chamomill. theriac. croco cum lacte, & vitell. ovi parata.* Itèm *oleum papaveris.* Sin autem dolores permagni crucient, ad *laudanum opiatum* confugiendum eſt, dummodò nulla cauſa vetans adſit. Si dolor, nervum aliquem inſigniter læſum eſſe indicio eſt, & tunc inſtituenda eſt curatio de vulneribus nervorum.

Solet quandòque vulneribus *titillatio*, ſeu quaſi vermiculatio, ſeu *formicatio* ſupervenire, in qua in vulnere primo ardor, & dolor perſentitur, deindè quaſi ſerptio ſequitur, ac ſi formicarum multitudo in eo repet, cum punctionibus, & dolorculis, uti his contingit, quibus interdum in ſomno ſedentario ſpes obſtupeſcit, ac poſtmodum etiam ſæpe contingit in manuum, & pedum perfrigeratione, tempore hyberno, eorumque recalfatione. Hoc autem nil aliud eſt, quàm affluxus, & refluxus ſanguinis, in vulnere verò affectio quædam nervorum frigida, curanda oleis deſtillatis, ut ſunt: *oleum philiſophorum*, *laurinum ſtillatitium*, *lavendulæ*, *rubrum terebinthinæ*, infundendo ea vulneri, ſunt enim nervis amica.

CAP. XXI.

De Vulnerum Inflammatione, & Eryſipelate.

SEpiſſimè vulneribus accidit inflammatio, quæ non tantum vulnerum curationem ad ſe trahit, & eandem retardat, ſed vulneratus in magnum Vitæ diſcrimen coniicitur ob alia ſymptomata, quæ ſuperveniunt.

Signa.

In vulnerum inflammatione etiam ſunt tumor, calor, rubor cum pulſatione, & dolore.

Cauſæ.

Vulnerum inflammatio ſecundum vulgares provenit præcipuè à partium nervoſarum læſione, cum ob dolorem affluxus ſanguinis, & humorum ad locum vulneratum concitetur, attractione autem factâ, copioſus fluxus locum aggravat, & majus ſpatium requirit, undè partes extenſibiles cedunt, & affluentem ſanguinem, & humores recipiunt, majori tamen cum dolore ob validam extenſionem, magnus itàque ejuſmodi motus, ac attracti ſanguinis, & humorum copia ſe mutuo confligantes, acceſſionem concipiunt, & inflammationem accerſunt, præſertim ſi ſimul alicujus nervi læſio adſit, vel acu-

tæ fracti oſſis particulæ pungendo, dolorificæ ſint, vel alicujus muſculi caput læſum ſit.

Verum accidit inflammatio, quandò in parte affecta talis fit obſtructio, ut particulæ ſanguinis, & reliquorum ſuccorum ſoli materiæ ſubtilliſſimæ innatent, & talem nanciſcuntur ſtatum, qualem habent particulæ ſucci nutritii in fœno recèns diſſecto, hinc ob obſtructionem factam vulnus fit ſiccum, quia vaſa ſunt obſtructa, & ſic denegatur parti ſuccorum influxus & refluxus.

Prognoſis.

Si magnis vulneribus, & parvis tumores non appareant, ingens malum inquit Hip. 5. aph. 66. Celſus verò ità reddidit: *Nimis verò intumeſcere vulnus periculoſum; nihil intumeſcere periculoſiſſimum eſt magnæ inflammationis, hoc emortui.* Quod tamen noſtrâ experientiâ falſum deprehendimus, melius enim eſt nullum adeſſe tumorem; denotat enim partes fluidiores poſſe circulare, nec tot diſciſſos eſſe canales. Magno tamen vulneri inflammationem ſupervenire mirum non eſt, quæ præterea terrore non debet, modò diu non duret. Parvo verò vulneri inflammationem accidere, eamque diu durare, periculoſum, utpotè quæ concluſionem, & deliria excitare poteſt. Idem *Celſus lib. 5. cap. 27. ait Quinto* jàm *die, quanta inflammatio futura eſt, ſe oſtendit, Quo die rurſus detecto vulnere, conſiderandus eſt color: qui ſi lividus, aut pallidus, aut varius, aut niger eſt, ſcire licet, malum vulnus eſſe, idque quandocumque animadverſum eſt, terrere nos poteſt.*

Curatio.

Si inflammationis ſuſpicio in vulnere adſit, & ſanguis non ſatis fluxerit, vel ſit in viâ fluxionis, huic occurrunt vulgares, venam in loco oppoſito quantocyus ſecantes, & pro ægri viribus ſanguinem fundunt, ad minuendam inflammationem, & affluxum divertendum. Imò ſi inflammatio jàm adſit, & vires ferant, & neceſſitas poſtulet, etiam venæ ſectionem inſtituunt, & pro qualitate humoris fluentes, vel fluxi medicamentum purgans propinant.

Deindè *malum punicum in mortario contundunt, & in vino adſtringente coquunt, cataplaſma concinnant,* & parti inflammatæ apponunt, ac epichematibus refrigerantibus utuntur. Ad hanc vulnerum inflammationem vulgares frigida, & repellentia applicant, ſed perperàm, nàm tubulorum obſtructionem, & per conſequens inflammationem adaugent, & humores inſpiſſant. Si calor febrilis nimis æſtuet, dorſi ſpinam *oleo roſaceo, & pauco aceto admiſto* inungunt.

Noſtra vulnerum inflammationis curativa indicatio eſt, ut ſanguinis, aliorumque ſuccorum obſtructiones tollantur, undè ea conveniunt medicamenta, quæ deobſtruunt, re erant, & ſtagnantes particulas fluidiores, & ad circulationem aptas reddunt; pro qua re internè varia ſudorifera exhibemus in primis *ſperma ceti, oculos cancrorum, ſtibium*

ſtibium diaphoreticum, *ſulphur auratum diaphoreticum*, *anodynum minerale bezoarticum minerale*, *diaſcordium*, *ſal volatile cornu cervi*, *cardui benedicti*, *potiones vulneraria &c.* Externè commendamus ſupra partem inflammatam *ſpiritum vini camphoratum aquam Reginæ Hungariæ*, & alia, quæ capite de inflammatione ad nauſeam jam dicta ſunt.

Exulent in vulnerum inflammationibus vulgaria externa pinguia, & oleoſa, quæ ſpecioſo nomine defenſiva vocantur, quibus tantum poros cutis infarciunt, & ſæpè inflammationi vulnerum januam laxant. Proſcribimus etiam omnia repellentia, adſtringentia, & refrigerantia, quæ obſtructiones augent, ſuccos craſſiores detinent, cum ſubtilioribus evaneſcentibus, acriores facti fibras diſcindunt, vel rumpunt, undè auctâ obſtructione, major ſupervenit tumor, & ad gangrænam via magis expedita redditur.

Vulneri eryſipelas quandòque ſupervenit, quod cognoſcitur ex ſignis *Tomo* 1. *cap.* 11. *De Eryſipelate*, *& Tomo* 2. *cap.* 14 *De Ulcere cum eryſipelate* traditis. Qua ratione curandum ſit, ex iis quæ ibidèm dicta ſunt, manifeſtum eſt.

CAP. XXII.

De Vulneratorum febre.

INter alia ſymptomata, quæ vulneratos aggrediuntur, notiſſimæ ſunt febres, eapropter multum conducit harum differentias cognoſcere, & avertere, ac primò diligentiſſimè inquirendum eſt, quæ febris, quæ vulneri ſupervenit ſit natura, & quæ cauſa. Febres in vulneribus varii generis deprehenduntur, vel ephemera, ſive diaria, vel putrida continua, vel intermittens tertiana, vel duplicata, adeòque ſingulis diebus reccurrens.

Signa.

Febris ephemera ſtatim cum vulnere invadit, calorem habet mitem abſque corporis gravitate, ſomno, vel aſcitatione præcedente, neque horrore, ut in aliis febribus, comitante; urina ſubſtantiâ, colore, vel ſedimine nihil, aut perparum à ſalubri recedit, ſed pulſus intenditur, eſtque frequentior, & æqualis.

Febris ex puris generatione, ut & inflammationis ſigna ſunt: invadit hæc febris eo tempore, quo pus generari ſolet, imprimis circa quartum diem. Calor eſt multus, ſed ſuavis, pulſus magni, celeres, & frequentes. Urina parum à naturali recedit ſtatu, nullumque parvum ſymptoma conjungitur.

Febres ex putredine cognoſcuntur ex quantitate, & qualitate humorum vulneris; magna namque ſaniei copia effluit, eaque putridum quid potius, quàm pus bonum refert, coloris varii, mali odoris, & fœtida. Et licèt magna puris, vel ſaniei copia non effluat: tamen ſi materia, quæ effluit, ſit prava, color partis mutetur, partiſque dolor, & gravitas adſit, materiam vitioſam quidèm

adeſſe, ſed non expurgari indicio eſt. Interim febris ſigna adeſunt, quæ putredinis notas in urinis exhibent, vel non exhibent, prout materia venis, & arteriis magis, vel minus communicatur.

Cauſa.

Ephemeræ febris cauſa eſt utplurimum vel ex mœrore, terrore panico, vel nimiâ ſpirituum agitatione. Febris etiam exaſperatur à medico, ſi intempeſtivè medicamenta exhibet purgantia fortiora, & ſudorifera calidiora, vel acida &c. Itèm ab aſtantibus, dum ad iram concitant vulneratum. Ab ipſo ægro, ſi vinum acidum hauſerit, aliaque acida aſſumpſerit, hinc abit in pejorem putridam febrem cujus cauſa eſt in ipſo vulnere, quandò ſcilicet pus cum ſuccis circulantibus ad maſſam ſanguineam abripitur, eamque nimis turbat. Inflammatio febrem accendit, dum pus fit, & pro diverſitate, & conſtitutione ſanguinis, febris vel continua, vel intermittens oritur: ſi enim ſanguis ſemel turbatus, diu manet ſemper talis, ſed ſi pus per intervalle advehitur ſanguini, tunc febris ſuas habet intermiſſiones.

Prognoſis.

Febris ephemera periculo vacat, ſi legitima ſit, ſpatium viginti quatuor horarum habet, ſi verò ſpuria tribus diebus finitur, neque ſalutem vulnerato promittere poteſt, tunc cum inflammatio ſupervenit, & tempus non dum præteriit. Febris ex puris generatione per ſe nihil periculi habet, ſed paulò pòſt ceſſat, dummodò venis, & arteriis non communicetur. Febrem ex inflammatione, quæ parti vulneratæ ſupervenit, metimur juxta inflammationis magnitudinem, vel parvitatem, & nunc ephemeras, nunc putridas gignere poteſt. Ex putredine verò magis, vel minus periculoſa eſt, prout major, vel minor puris quantitas majoribus vaſis, vel minoribus communicatur. Febres ex vitioſorum ſuccorum apparatu aliæ aliis ſunt periculoſiores, attamen intermittentes ex ſe periculo vacant, continuæ verò periculoſiores; prout magis, vel minus ſuccorum vitioſorum apparatus partem affectam conſpurcat.

Habent & vulnera ſuos dies criticos, de quibus *Hip. in Coacis prænot.* inquit: *Incipere febrem in capitis vulnere quartâ die, aut ſeptimâ, aut undecimâ, valdè lethale: judicantur autem plerùmque ſi quartâ vulneris die inceperit, ad undecimam; ſi ſeptimâ, ad decimam quartam, aut decimam ſeptimam; ſi undecimâ, ad vigeſimam.* Et *lib. de capitis vulneribus.* Ubi commiſſum fuerit erratum in curatione, ut plurimum in hyeme ſupervenire febrem ante decimam quartam aſſerit, ætate verò poſt ſeptimam: itèm aliquos perire ait ætate ante ſeptimam, hyeme verò ante decimam quartam. Et paſſim ex Hip. videre eſt eum in vulneribus dies criticos obſervaſſe. Equidèm vulnera, ut vulnera dies criticos non habent,

cum

cum vulnus ſit morbus ſine materiâ: quatenus verò ipſi aliquid materiæ, quæ coqui debet, accidit, aut quædam humorum turbatio occaſione vulneris contingit, eatenus quoddam criſis etiam habere poteſt. Ideòque ubi in diebus criticis nulla in peius fit mutatio, ſed omnia rectè procedunt, & ſymptomata, quæ prius aderant, ſedantur, felicis ſanationis ſpem præbet. Si verò contrà hiſce diebus aliquid mali, ut dolor, inflammatio, febris ſuperveniat, aut quæ anteà aderant, non minuantur, ſed intendantur, vel mortis, vel difficilis ſanationis ſignum ſunt. Et raró omninò motus ejuſmodi in vulneribus ad bonum tendunt; cum indicium ſit, naturam non potuiſſe motum humorum, qui ex vulnere accidit, ſedare, ſed irritatam humores vel ad partem vulneratam, vel principem aliquam expulſuram. Ideòque ubi motus ejuſmodi in vulnere animadvertitur, potius malum, quàm bonum aliquid præſagiendum eſt. Quapropter dies iſtos criticos in vulneribus obſervare utile eſt, ut per eos utiles naturæ actiones cognoſcamus, eoſque non impediamus. Abſtinendum etiam hiſce diebus ab omnibus, quæ motum aliquem humorum iſtis diebus excitare poſſunt.

Curatio.

Febris ephemera peculiarem non poſtulat curationem, ſed tantum ut æger bonâ regatur diætâ, & ſponte evaneſcit. Cauſæ tamen ejus, ſi adhuc præſentes ſint, aut recurrere poſſint, omnes auferantur; aliàs n. facilè aliquod periculum contrahere, & malum augere poſſunt.

Ex puris generatione febris in eo conſiſtit curatio, ut citius ſuppuratio promoveatur, & exitus puri paretur, & eò citius, quò nobiliori parte, aut cum nobili conſentiente contineatur.

Ex inflammatione febris tollitur, inflammatione ſublatâ, ſive per reſolutionem, ſive per ſuppurationem.

Febris ex putredine conſiſtit in primis, ut putredo quamprimum in parte vulneratâ coërceatur, & materiæ purulentæ omnimodò exitus pateat; ſublato n. pure febris facilè evaneſcit.

In his omnibus itàque febrium differentiis curatio conſiſtit, primò in blandâ diaphoroſi, ſecundò in ſuccorum fermenteſcentium præcipitatione, ità ſunt diaphoretica, *ut Beroar. orient. ſtibium diaphoreticum, decoctum corni cervi, ſyr. cardui ſancti, papaveris erratici, cornu cervi ſine igne paratum, & ebur eodem modo paratum, ſulphur auratum diaphoreticum &c.* Præcipitantia ſunt omnia alkalia, & abſorbentia, *ut lapis cancror. cc. myrrha camphora, arcanum duplicatum, lapis prunellæ, cortex Peruvianus, radix gentianæ, flores ſalis armoniaci, nitrum perlatum &c.*

Cap. XXIII.

De Phrenitide Vulnerariâ.

Solet vulneratis, & præſertim in capite aliud ſymptomatis genus prioribus periculoſius accidere, quod phrenitis dicitur, & perpetuò comitem febrem habet acutam, eſtque hæc phrenitis inſaniei ſpecies ab inflammatione, quæ in, & circa meninges, pericranium, & cerebri nervoſas membranas verſatur.

Signa.

Phrenitidis vulnerariæ ſigna ſunt, ſi nimirum poſt periculoſa capitis vulnera notabilis ægri alteratio ingruit, tunc enim hanc ipſam affectionem imminere nemo non prænoviſſe poteſt, tum autem æger inceſſanter vigilat, valdè inquietus eſt, impatientem, & iracundum ſe præbet, membrorum ſitum ſemper præ inquietitudine mutat, è lecto exilit, vulnus vix dolet, reſpiratio, fit ex intervallis rarior, aliquandò eſt magna, & ex imo pectore deprompta. Toruis, & trucibus oculis huc illuc conſpicit, oculorum venæ, & arteriæ ſanguine turgere conſpiciuntur, & ſæpè ex alterutro oculorum fluit lacryma, facies ejus eſt eximiè rubicunda, aut luridè palleſcens, nec tamen idem color anteà fuit, ſed in ipſâ alteratione ità evadit. Sudor nullus erumpit, vel admodum difficulter, quamvis æger optimè contegatur, & in calore detineatur, quinimò corpus ejus ſpontè fervidè calet, utut in facie pallor luridus vigeat. Sermo ejus velox eſt, nec verba cohærent, ob mentis alienationem varia, & contraria imaginatur, & ut ebrius furit, modò plorat, modò cantat, modò vociferatur, & ad omnem audaciam eſt proclivis. Varia nugatur, floccos, quiſquilias, & feſtucas digitis colligit, manuſque tremunt. Urina eſt flammea, ac tenuis, ſæpè alba, non quidèm ob bilis raptum ad cerebrum, ut Galenici falsò ſupponunt, ſed ob ſcorias ſulphureas, acres, ſalinas, & acutas in urinâ deficientes, & id ex digeſtionis defectu, quia ut aiunt ſcholæ, urinam aqueam, & tenuem eſſe deficientis digeſtionis ſignum, prout flavedine manifeſtè tinctam, bonæ digeſtionis indicem. Quoties ergò hujuſmodi etherogeneorum ſalium, & ſulphurum copia caput ſcandit, quia unà cum urinâ non excernitur, ibique exaltatur, & ex eorum miſcellâ fermentatio oritur, & in promptu eſt inflammationem cerebri meningibus, undè ſpiritus animales excandeſcunt, & tota Palladis domus ardet. Sed de hoc fuſius tractavimus in noſtrâ *Trutinâ lib.* 1. *cap.* 1. *de capitis dolore* in explicatione aph. 72. ſect. 4. *Capitis dolor. acuta febri copulatus, concurrente tenuis, & alba urina excretione phrenitidis periculum minatur.*

Cauſa.

Cauſa.

Imaginantur humoriſtæ phrenitidem vulnerariam fieri à ſanguine violentius in cerebrum, ejuſque meninges effuſo, & evaſato, & inflammationem, vel apoſtema excitante; bile efferatâ modò, modò bile aduſtâ. Cæterum phreneticant vulgares in phrenitidis vulnerariæ cauſam aſſignando, nàm in phreniticorum diſſectione nunquàm culter anatomicus in bilem, vel apoſtema offendere potuit.

Phrenitidis vulnerariæ cauſa præcipua eſt ingens vulnus, & periculoſum capiti præſertim inflictum, ubi meninges, & cerebri nervoſæ membranæ phlogoſim, vel inflammationem concipiunt; tunc in tantâ ſanguinis accenſione ſcoriæ ſulphureæ, acres, ſalinæ, & acutæ, quæ à ſanguine per ſuos ductus non exploduntur, ex earum miſcelâ fermentationem arripiunt; exaltantur, & ſpiritus animales vitæ muniis deſtinati, irritantur, in confuſionem agitantur, tumultuantur, excandeſcunt, & ſine lege huc illuc per cerebri poros feruntur à particulis etherogeneis, & ſylveſtribus exaltatis. Hinc in tantâ rerum confuſione phantaſmata varia excitantur, & notiones confuſæ oriuntur, & tales ideæ cuduntur, & vitæ repræſentantur, non aliter ac à cauſâ externâ obiicerentur, undè juxta varias, & deformatas ideas æger abſurda vult, lingua loquitur, & agit.

Item hujus affectûs occaſionales cauſæ eſſe poſſunt in vulnerato, vehemens excandeſcentia, aliaque animi pathemata mentem nimium alterantia, ut terror panicus, vel timor, laſcivia, & luxuria Venerea, diæta inordinata, nimius vini potus, medicamentorum inconvenientium, & urentium applicatio; fervor aëris ambientis, qualis eſſe ſolet diebus canicularibus, ut etiam in hominibus, & canibus tunc temporis obſervamus, his ſcoriis ſulphureis, acribus, ſalinis, acutis, & id genus aliis copioſius in cerebrum influentibus, hoc modo divexantur, & ſanguis, & ſpiritus animales, ceu formes, tunc facilius accenduntur, undè non poteſt non fieri, quin eorum motus pervertatur, quod etiam vulneri his diebus eâdem facilitate contingere poteſt.

Prognoſis.

Phrenitis vulneraria affectus eſt acutiſſimus, periculoſiſſimus, & plurimis exitioſus capitis vulneribus, brevique intra ſeptem dies occidit, niſi promptè ſuccuratur. Quandò intus in vulnere rubor fuſcus conſpicitur, & ejus labia luridè pallent, malum.

Curatio.

Vulgares Galenici phrenitidem vulnerariam curant, ſtatim ab initio venam ſecando, vel hirudines temporibus applicando. Deindè humores bilioſos evacuando

electis,

elect. de ſucc. ros. diaphr. lenit. Syr. ros. ſolut. trochis de rhabarbaro, caſſiâ recèns extractâ, vel mannâ, vel rhabarbaro in aquâ endiviæ infuſo. Ad ſanguinis, & bilioſorum humorum acrimoniam obtundendam utuntur *ſyr. de Nymphâ cum emulſionibus quatuor ſeminum frigidorum*; cerebrum deindè roborant *Diamargaritone frigido cum ſyr. granatorum; conſervâ violarum, flor. Nymphææ &c. unguentum alabaſtrinum, vel populeonis* temporibus applicant, Pulmonem, vel hepar arietis, aut catulum, aut caponem, aut gallinam, aliaque animalia exenterata, per medium diſſecta, & adhuc calentia capiti abraſo imponunt. Non deſunt repellentia ex oxyrrhodino, *ex aquâ roſaceâ, aceto, & oleo roſaceo*, quæ frigida panno excepta collo, ſincipiti, & capiti admovent, & ſæpius repetunt ad humores in caput ruentes repellendum, non omiſſis cucurbitulis, & frictionibus.

Quò ad topica, vulneri imponunt *acetum hyoſcyami* cum intinctis illi linteolis, donec calor è vulnere ſit extractus, vel in illud inſtillant *oleum roſaceum, vel hypericonis* cum ſuperpoſitione *emplaſtri de Betonica*, tum demum juxta vulgarem methodum vulnus ad finem perducunt.

Phrenitidis vulnerariæ noſtra curatio eſt, ut ſcoriæ illæ ſulphureæ, acres, ſalin, & acutæ præcipitentur, abſorbeantur, immutentur, & per conſuetos ductus proſcribantur. Ad hunc finem obtinendnm optima ſunt ſudorifera, & alkalia, *ut antimonium diaphoreticum, oculi cancrorum, bezoart. miner. c. c. ſcilicet igne paratum, nitrum perlatum, ſal margaritarum, magiſterium coralliorum, coralliorum tinctura &c.* Proſcribimus in hoc affectu medicamenta purgantia, & phlebotomiam, quatenus ſanguinis, & ſpirituum motum adaugent, ac effrenatos reddunt, nec particulæ ſulphureæ, ſalinæ de facilè obediunt, nec venæ ſectione, vel catharſicis evacuantur.

Ad ſpiritus animales excandeſcentes, & furentes demulcendos, & ſiſtendos multum opiata conducunt, ad quæ tanquàm ad ſacram anchoram confugimus, quia naturam viribus defectam reficiunt, eandem placidâ quiete refocillant, vel lympham ferocientem, vel ſanguinis maſſam nimium efferveſcentem pacant, ſpiritus quoque animales efferos, & tumultuantes ad quietem, & ad prius jugum reducunt. Unde *Hipp. ſect. 2. aph. 2.* inquit: *Ubi ſomnus delirium ſedat, bonum.* Talia ſunt opiata, *Laudanum opiatum, Nepenth. Quercit. Diaſcordium, pilulæ de cynogloſſ. tinctura anodyna Zuvelferi, emulſiones ſomniferæ &c.* Cautè tamen his utere, ne pro phrenitide tollendâ, lethargum inducas. Eapropter in his exhibendis doſis, tempus, ætas, vires, & modus maximoperè erit attendendus.

Interim vulnus obſtergendum eſt, in quod *oleum camphoræ* inſtillamus in quo quarta ejus pars *ſacchari Saturni* ſit ſoluta, vel melius operaturum arbitramur *oleum hyperici*; in cujus uncia una pauci ſcrupuli *ſacchari Saturni cum dimidiâ*

dracmâ

dracma camphoræ tritæ ſoluti ſint; & deindè *emplaſtro ſtictico*, *vel oppotel doch* tegimus, ac vulneris circuitum *oleo ſambucino*, *vel ſeminum papaveris* illinimus.

Cap. XXIV.

De Vulneratorum Convulſione.

Convulſio vulneribus ſæpè contingere ſolet. Dicitur à convellendo, dicitur hæc eadem ſpaſmus, & derivatur à contrahendo. Differt ſpaſmus à convulſione, quatenus ſpaſmus ſemper doloriſicus eſt, ac convulſio non item. Eſt itàque convulſio, ſive contractio paſſio doloroſa nervorum, & muſculorum motu violento verſus ſuam originem retractorum.

Signa.

Convulſionis vulneratorum ſigna cognoſcuntur, quia membrum ipſum vulneratum fortiter attrahitur verſus ſuam originem, mediantibus nervis, muſculis, & ſpiritibus animalibus, idque præter voluntatem, ut ad priſtinum habitum vix reduci queat.

Cauſæ.

Vulgares convulſionis cauſam immediatam ad repletionem, & inanitionem referunt cùm *Hip.* qui *ſect. 6. aph. 39.* inquit *Convulſio fit à repletione, & inanitione.* Et per repletionem videtur eam fieri, quandò muſculi, aut nervi, aut irrigentur, aut inflentur, & in tumorem eleventur; per inanitionem verò quandò iiſdem plus juſto exſiccentur, chordarumque, aut locorum inſtar igni admotorum contrahantur. Verum hoc eſſet, hic affectus per repletionem inanitione, & per inanitionem repletione facilè tolleretur; ideòque repletio per exſiccationem, & inanitio per humectationem, cùm medicina ſit adjectio, & detractio; quod quidem à veritate alienum deprehenditur.

Hujus affectûs cauſæ ſunt, quandò nimirùm vulnerati refrigerantur, detinendo eos in loco frigido, vel auræ frigidæ afflatus, vel acceſſus vulneri datur. Undè *Hip. ſect. 5. aph. 20.* inquit: *frigidum facit convulſiones.* Item eâdem *ſect. aph. 17. frigidum autem convulſiones, tetanos &c.* Et eâdem *aph. 18. frigidum inimicum oſſibus, dentibus, nervis, cerebro, ſpinali medullæ: calidum verò utile.* Conſtat namque frigus particulis acidis, & acribus, quæ acrimoniâ, & acore ſuo irritant, criſpant, contrahunt, & convellunt nervos, muſculos, parteſque fibroſas, undè membrum vulneratum neceſſariò abbreviatur; nervi namque nullo modo frigus perferre poſſunt, ſed quamprimùm per vulnus apertum aëris frigidi afflatum ſentiunt, ſe contrahunt hominis algentis inſtar, qui humeros præ frigiditate contrahit; demùmque convulſionem faciunt. Fit in partium nervoſarum, & muſculoſarum tubulis obſtructio, & in iſtâ obſtructione ſucci ſtagnant, aciditatem concipiunt, fixantur, & ſpi-

& ſpiritus influentes impediri in iſtorum vaſculorum fibras circa obſtructionem irruunt, & iſtâ irruptione nervos irregulariter vacillant, contrahunt, & convellunt. Itèm convulſionem parit nervus læſus, vel alicujus muſculi caput inciſum. Verùm præter nervi læſionem, vel muſculi inciſionem, ſordes diù in vulnere retentæ acorem, & acrimoniam producentes, hunc affectum excitare poſſunt. Præterea acidum ad convulſionem inducendam debet eſſe paulò fixius, craſſius, & ſubjecto moderatè viſcido irretitum.

Prognoſis.

Quòd ad convulſionis vulneratorum prognoſim attinet: *Convulſio & vulnere lethalis eſt*, ut habetur ex *Hip. ſect. 5. aph. 2.* Verùm hic aphoriſmus ità intelligendus eſt: Convulſio à vulnere, ut vulnus eſt, lethalis; non autem ſemper in vulnere lethalis eſt. Convulſio, quæ à perfrigeratione exoritur, avertitur, frigus arcendo, & calidum introducendo, quia ut inquit *Hip. ſect. 5. aph. 18. Calidum verò utile.*

Curatio.

Pro convulſionis curatione cavendum eſt omni ſedulitate, ne in deligatione vulnus diu retineatur apertum, ſed quàm citò fieri poſſit, deligatio feſtinetur, curam ſimul habendo, ne æger per ſpontaneam incuriam ſeipſum perfrigeret. In deligatione tamen magna ſolertia adhibenda eſt, ne ſordes diutius quàm par ſit, in vulnere relinquantur, & fiant cauſa doloris, quem facilè ſpaſmus ſequi poſſet.

Si itàque ſpaſmus in vulnere excitaretur, ubi ſuſpicio adeſſet vulnerati nervi, ſive cæſim, ſive punctim, in hoc caſu ſudorifera ſale volatili conſtantia conducunt, ut ſunt *ſpiritus tartari*, *ſulphur auratum diaphoreticum*, *aqua theriacalis*, omiſſis acidis, & aliis, quæ non libet recenſere. Quò ad topica, in vulnus infundendum eſt *oleum terebinthinæ cum ſpiritu vini miſtum*, *vel unguento alicui vulnerario miſce bonam quantitatem olei terebinthinæ rubri*, eamque miſturam vulneri impone, in ejus verò circuitu inungi poteſt *oleum philoſophorum*, vel aliud deſtillatum, omnibus autem aliis contra ſpaſmum valentibus palmam præcipit *oleum lavendulæ diſtillatum*, ſi eo locus calidè perungatur. Magnoperè prodeſt *unguentum nervinum*, *oleum lumbricorum*, *ſampſuci*, *axungia humana*, & alia, quæ acorem, & acrimoniam temperant, corrigunt & emendant.

Si ſpaſmus oriatur à morſu venenati alicujus animalis, & indè vulnus, tunc dilatari debet, & parti dolenti imponi poteſt per aliquot dies *theriaca*, *vel mithridatium ſoluta in ſpiritu vini*. Verum ſi dolor ità urgeat, ut totius curationis cardinem ad ſe trahat, tunc ad *opiata*, tanquàm ad ſacram anchoram recurrimus; hæc namque ſpirituum animalium impetum refrænant, ſegniores reddunt, acidum corrigunt, contracturaſque

ſpaſmodicas demulcent. Hoc acidum minimum mole eſt, & partes nervoſas, & fibroſas pungit, rodit, ac doloroſè irritat, undè aliquandò plura ſymptomata emergunt, quæ omnia opiata placant, & pacant.

CAP. XXV.

De Vulnerum ſanguinis fluxu.

HIc per ſanguinis fluxum non intelligimus hæmorrhagiam illam, quæ cuilibet recenti vulneri accidere ſolet, cujus curationem ſuperius tradidimus, ſed hoc in capite de ſanguinis eruptione agimus, quæ vulneribus jàm dudùm poſt eorum inflictionem demum contingit præter expectationem, ubi potius ſpes eſſe debebat vulnus jamjàm ſanatum, & conſolidatum iri; tum autem probè advertendum eſt, nùm vulnus ſponte, & ſine ullâ data occaſione, vel ab immiſſo aliquo inſtrumento irritatum ſanguinem mittat ſive multum, ſive parum: ſi ergò propriâ ſponte erumpat, ſignum eſt fracti oſſis particulam acutam eſſe ſolutam, & faros tendere, præcipuè ſi intra vulnus punctio, & dolor ſentiatur, quandò quis manu vulnus contractet, ſanguiſque emanans ſit purus, & bellè rubeat.

In tali ſanguinis fluxu neceſſe eſt, ut aliquid ſubacris cum turundis imponatur, nimirum balſamum quoddam eſurinum, quale paratur exoleo hypericonis, vel ſaltem communi cum aliquo corroſivo, nempè *butyro antimonii, oleo mercurii rubro, vel ſpiritu nitri coƈto*, donec in balſamicam conſiſtentiam abeant, vel in ejus defectu ſaltem *unguentum Ægyptiacum vulgare*: à tali ergò balſami, vel unguenti acredine, oſſicu'um illud ſtimulatur, ut penitus ab oſſe, cui parumpèr adhuc hæret, decidat, & feràs pellatur, vel ſaltèm ità ſolutum appareat, ut apprehendi, & extrahi poſſit, expectandum tamen eſt, donec ſponte oſſiculum abſcedat, non autem inſtrumento in vulneris profunditate circumagitandum, ne oſſiculum illud contra nervum prematur, ingenſque dolor, vel convulſio concitetur.

Sin autem confertim ſanguis emanaret, ſiſtendus eſt medicamentis ſanguinem cohibentibus, non autem eluendo, ſanguis è vulnere tollatur, adjuvat enim venæ apertionem obturare, ità ut ſanguis ſecuturus exire non poſſit, tum verò quotidiè unguentum vulnerarium vulneri imponatur, apertionem enim venæ carne explet, quà ſanguini exitus denegatur, id *emplaſtrum ſticticum, vel oppoteldoch* utramque abſolvunt paginam, ſanguinem enim paulatim inhæreſcentem educunt, & totam ſanationem perficiunt. Si vulnus ſaltèm eſt cruentum, nil autem ſanguinis emanat, tunc ſignum eſt vulneris deligationem nimium compreſſam eſſe, ægrumque ſanguine abundare: ligatura itàque impoſterum debet eſſe laxior, imò etiam in reliquo corpore, ſi ullibi à veſti-

bus nimium arctis fiat compreſſio, eà laxetur, alias ejuſmodi compreſſione facilè ſanguis ad vulnus premendo truditur.

Solent vulnerati vel ob nimiam hæmorrhagiam, vel nimium ſanguinis fluxum, aut ob terrorem, aut ob venenum à morſu animalis in ſyncopen incidere, tunc enim ægri palleſcunt, pulſus ceſſat, ſudore frigido corripiuntur: non mirum eſt, quod à nimio ſanguinis fluxu vulnerati animi deliquium patiuntur, qui ſi ſanguis circulationis lege ad cor non redit, neceſſariò ad alias partes tranſit; & ſic circulationis ordo pervertitur, per terrorem cor contrahitur, ut ſanguis ad partem fuere nequeat, & ſimul ſpiritus vitales ad liberum ſuum fluxum impediuntur. Conveniunt in hoc caſu omnia ea, quæ ſanguinem ad circulationem concitant, de quibus vide noſtram *Trutinam lib. 3. cap. 2. de lipothymiâ, & ſyncope.*

Coro luxurians, ſive excreſcens in vulneribus rarò accidit, ſi curatio rectè fuerit inſtituta, & ſi traditis ſuprà medicamentis utatur chirurgus, quòd ſi fortaſſè accidet, omninò à corriſivis abſtinendum eſt; iis enim peſſima qualitas vulneri imprimitur, ità ut difficilis evadat deindè ipſius curatio. Arcanum maximi faciendum nos ſine invidiâ communicabimus, quod quicquid corroſiva efficere poſſunt, efficit, abſque tamen dolore, & corroſione, & medicamentum hoc eſt, quod flaccidam carnem indurat, & perfectam redit; illud ità conficitur, & pro magno ſecreto haberi debet:

℞. *Mell. crudi lib.* j.
Aloës hepaticæ ℥. j. ß.
Alum. uſti, ac acet. reſtrincti.
Singulis vicibus ℥. j.
Vitell. ovor. num. XX.
Terebenthinæ lib. ß.

Agitentur, ac commiſceantur in pulticulam, quæ ad ignem coquatur, donec craſſitudinem emplaſtri, & colorem fuſcum acquirat & ſic habetur medicamentum, quo carnem non naturalem ubique averruncat, & abſtergit, dummodò calloſa non ſit, ſed flaccida.

Cap. XXVI.

De iis, quæ ad primum vulneris intuitum chirurgus animadvertere debet.

Poſt vulnerum ſymptomata, de quibus fuſius egimus pro illis reparandis, congruum cenſemus de iis agere, quæ ad primum vulneris intuitum chirurgus animadvertere debet, ut perfecta curatio ſuccedat cum artis decore. Vocatus igitur ad vulneratum chirurgus primo intuitu accuratè animadvertere debet de curationis poſſibilitate, ac fine, certi quid prædicere poſſit: ne forſan magno ſuo, artiſque dedecore, ac incommodo, aliquid, quod naturæ præſtare poterat, non ſine ægri magno malo ſubſiſtat: omninò enim naturæ vim, ac virtutem prædictionum normam conſtituere medicum decet. Siquidèm omnes

conatus irriti evadunt, ac oleum, & opera luduntur, ſiquid attentemus naturæ viribus ſuperius, ſin minus quàm natura poſſit promittamus. Duplex eſt periculum, nàm vel ægri damno, naturæ non, decet, auxiliamur, vel noſtram ipſorum ignorantiam detegimus, dum naturæ potentiam nos non cognoviſſe ipſi prodimus. Itàque ut artis, & naturæ, tum ſcripſimus rationem habeat medicus, neceſſarium eſt, quòd tria hæc non niſi ſimul ſubſiſtant, ac uno deficiente, reliqua ſtatim corruant quoque.

Memoriæ itàque mandandum eſt viventium naturam ſic comparatam eſſe, ut ſui ſimilis ſemper permaneat, nunquàm vim ſibi inferiori à medico patiatur, ſed medicus cum naturâ ità ſe gerere debet, ut ab ipſâ dirigatur ad ea auxilia præſtanda cum ſuâ arte, quæ tanquàm ſibi familiaria, & amica admittat, non tanquàm hoſtilia, & exotica renuat, & cum indignatione maximè abhorreat. Curabit ergò talia remedia illi afferre, quæ ipſa non reſpuat, conſtitutum enim jam hoc eſt nos naturam, non ipſam nos imitari, ac ſequi oportere: artis itàque tota excellentia manet in naturæ remedii convenientis cognitione, hæc enim celerem efficiunt curationem.

His ſic præhabitis, ſciendum eſt, quòd membrum in totum reſectum nunquàm agglutinatur; abſciſſum, ſed non in totum, nemo eſt, qui ſic reponere poſſit, ut nihil ſuperſit incommodi. Paralyſes ex nervorum vulneribus nunquàm tolluntur; quemadmodùm, & lethalia vulnera curationem non admittunt. Iſtiuſmodi curationes cavete, ne aggrediamini, nàm earum pollicitationes ridiculæ ſunt, & habentur. Sufficiat vobis, inſpecto vulnere, quid per naturam fieri poſſit, cognoſcere, ut veſtræ artis auxilio, remotis obſtaculis, illud perficiat natura, quod poteſt. Sæpè enim chirurgos, & tonſores jactabundos audietis, qui naſum triduo ante abſciſſum, & ſerò tandèm in nive repertum; digitos etiam præſectos, & alia portentoſiora quoque gloriantur, ſe reſtituere poſſe. Imò *Paracelſus* inquit; *Ego quoque nemini, cùm apud Forum Iulii eſſem, me tonſorem vidiſſe, qui magnâ omnium admiratione, cuidam, cui auris præſecta erat, eam cemento adglutinârit, verùm gloria ea brevis, & inanis fuit: nàm altero poſt die ſuppurata, ſtatim decidit, ipſeque vulgi fabula factus eſt.* hujuſmodi jactantias nemo probabit; undè ego in medico veritatis ſtudium, induſtriam, gravitatem præ omnibus aliis virtutibus requiro: orationem quoque naturæ congruentem, quæ apud rerum peritos fidem mereatur, glorioſam eſſe medico motum eſſe puto.

Prætereà ſignorum, ac ſymptomatum cognitio, quæ vulneribus quotidiè ſuperveniunt, peritia, admodùm neceſſaria eſt, ut quid ea mali portendant, ac deſignent, cognoſcatis, & ſymptomatum difficultates præcavere poſſitis; etenim ſi ſanorum corpora tot caſibus ſunt expoſita, quid in ægro vulne-

rato ſperandum putatis? Sæpè enim Syderatio, atrophia, apoplexia; comitialis morbus vulneribus ſupervenire ſolent, quæ niſi vos cognoſcatis, & prævideatis, ex inſcitiâ ægro malum, & vobis dedecus conciliabitis: quoniam ſæpè majus damnum videmus ex incuriâ medici, & ſymptomatum contemptu, quàm ab ipſomet vulnere naſci, quæ mala faciliter avertetis, ſi ſignorum, & ſymptomatum glorioſam habueritis cognitionem, non ſimplicem, qualis fabrorum, & cerdonum eſt in ſuâ arte, ſed abſolutam & ſcientificam, quam niſi habeatis, artis operationem ne aggrediamini, in qua non opinio, non jactantia, non contentio, non ſuperbia, ſed una, ac ſola ſcientia, & cognitio dominatur: Verùm antiqua hæc eſt artium peſtis, quòd earum praxin theoricæ præponunt plerique & ferè apud chirurgos conjugio artis magiſterium comparatur.

Erga vulneratos verò rigore potius quàm indulgentiâ procurandum eſt in ſervandâ diætâ, & in reliquorum errorum abſtinentiâ, bonus enim chirurgus, & optima remedia faciliter ægrotantium erroribus, & inobedientiâ infamantur, medico prætereà convenit, ut cum gravitate, & urbanitate imperium ſuper ægrum acquirat, & tali modo ſe gerat, ut illi terrorem imprimat, & ad ea, quæ præcipit, tanquam ad ſalutem neceſſariiſſima, æger parens obediat: præſtat enim ipſum, quàm medicum dolore, quòd niſi fecerit medicus, civili cum auſteritate blandiri ægro aliquandò cogetur, & illi multa cum periculo concedere, & propter quæ inſcitia ab aliis argui poſſit. Conſcium quoque medicum eſſe decet de vulnerati vivendi modo, an diſſolutus ſit, an cauſæ præceſſerint, ex quibus corpus pravorum humorum redundantiâ ſcatere poſſit, an lue Venereâ, vel aliquo alio morbo laboret, nàm hæc ſi in vulnerato adſint, ſymptomata ſupervenientia timere medicus debet, quinimò ſi iis opportuno tempore occurrat, damnum præcavere poteſt. Cœterum medico convenit in conſpicuis viris iis uti remediis, de quibus multoties periculum fecit, quæque cum certitudine, quod ex iis ſperat, efficere poſſit, ne de illo dicatur Plinianum illud: *Diſcit periculis noſtris, & experimenta per mortes agit.*

Cap. XXVII.

De Vulneribus, quæ Venenatis telis inferuntur.

Antiquiſſimus tela inficiendi mos fuit, & Barbaris uſitatiſſimus, attamen nunc etiam tanta eſt hominum truculentia, ut non ſimplici necandi ardore contenti ſint, ſed lethiferam armorum noxam duplicare ſtudent, & hoc flagitii genus ſubindè non intermittant, undè globulos, ſagittas, enſes, haſtas, tela, & alia inſtrumenta nocitura venenant hoſtes, ut vulnus ipſum materiâ venenoſâ inficiant. Varia inficiendi genera ſunt,

ſunt; quæ ſilentio prætetire præſtat, quàm deſcribere. Domeſticis uſibus venenum contrahunt, inquit Paracelſus, inſtrumenta mechanica, ut ex. gr. falces, quæ uſûs tempore dùm incaleſcunt, naturam eórum, quæ ſecant, ut herbarum, rubetarum, ſerpentum, aranearum, ac lucuſtarum, facilè recipiunt: Sic vomeres à terrâ, quam ſecant, veneni quiddam contrahunt, iſta itàque ſedulò conſideranda, & ab aliis ſtudioſè cavendum, nàm quamvis attritu, & dùm acuuntur, aliquid rurſùs veneni deperdant, nunquam tamen ipſum totum perit.

Signa.

Vulnerum à telis venenatis inflictorum ſigna, à priori cognoſci nequeunt: verùm per ſymptomata ſupervenientia deprehenduntur, undè dolor eſt valdè ſævus, & lancinans, partis vulneratæ color naturalis primò in lividum, deindè in nigrum abit, & gangræna imminet; ſtatim graviora ſymptomata præter vulneris rationem ſequuntur; nunc uredo in toto corpore æſtuans; nunc obſtupeſcentia, nunc cordis anguſtia, interdùm membrorum tremor, delirium, virium lapſus, lipothymia, & ſyncope percipitur, & quamplurima alia ſymptomata pro veneri cujuſque naturâ accedunt. Obſervandum tamen eſt, num hæc ſymptomata ex venenis, an ex aliâ cauſâ orta ſint, nàm ob ſignorum ſimilitudinem difficile eſt judicium.

Prognoſis.

Omne vulnus venenato armorum genere inflictum etiam leviſſimum, & minutiſſimum periculoſiſſimum eſt, & mortem afferre poteſt, non vulneris, ſed veneni ratione, cùm aliàs magna vulnera ſanari poſſint. Quò plura ſunt ſymptomata, graviora, & contumaciora, & optimis adhibitis remediis non cedunt, eò periculoſiora, & plerumque ſunt lethalia, præſertim ſi cordi proprius eſt, vel ſi medicaminum applicatio tamdiù protrahatur, donec interim venenum per vulnus fermentando, in corpus agere poſſit.

Curatio.

Curatio vulnerum à venenatis telis inflictorum feſtinam requirit opem, eorumque curationis cardo in veneni eductione conſiſtit, idcòque primò danda opera, ne venenum ad interiora ſerpat, deindè ut ejus vis alexipharmacis obtundatur. Primò itaque conſiderandum, an telum venenatum adhuc intra vulnus hæreat; ſiquidem omnis curatio erit fruſtanea, niſi extrahetur, & quò citiùs, eò meliùs, quòd ſi extrahi nequeat, emplaſtris, quæ venenum evocare poſſunt, ea aſſocianda ſunt medicamenta, quæ tela, & alia extranea corpora è vulneribus extrahere valent, de quibus ſupra cap. 16. dictum eſt.

Venenum, ne ad internas partes recurrat, vulgares ſupra vulnus id

id membrum deligant, non tamen nimis vehementer, eâ tamen ſedulitate, ne membrum torpeat, aut in gangrenam abeat, deindè venenum evocant. Antiqui ad venenum extrahendum, ſuctione utebantur, & hanc præſtabant Pſylli, exiſtimabantque eos proprietatem quandam venenum ſuctu extrahendi habere, cum tamen id præſtarent audaciâ ipſo uſu confirmata. Verum tutius venenum extrahunt cucurbitæ ſivæ, ſi applicabiles ſint, vel ſcarificationes profundiores adhibent, & deindè cucurbitulas apponunt, ut unà cum ſanguine venenum extrahant. Poſt cucurbitularum amotionem gallinas, vel alias aves podice, vel per medium diſſectas, calentes vulneri imponunt. Poſtmodum vulneri antidota venenum extrahentia, ut *theriacam*, *Mithridatium* applicant, & interne hæc eadem, & alia vulgaria per os propinant. Ad cor muniendum, *oleo Matthioli, ut & Magni Ducis Hetruriæ* cordis regionem, & arterias illiniunt.

In vulneribus venenatis telis inflictis proſcribimus venæ ſectionem, & medicamentum purgans, tanquàm ipſo veneno nocentius, & quia eorum curatio in veneni extractione conſiſtit, ideò eo primò ſcarificamus, deindè *aqua theriacali cum ſpiritu vini* abluimus, vel quod tutiſſimum eſt actuali igne partem affectam cauterizamus, eâ tamen diſtantiâ, ne ignis vulnus attingat, verum pars læſa non debet eſſe valdè nervoſa; eſchara illicò eſt auferenda. Interim diaphoretica, ſudorifica, alexipharmaca, & cardiaca ad longum tempus continuamus.

Cap. XXVIII.

De Sclopetorum Vulneribus.

HUmana barbaries de die in diem varias excogitat machinas ad lædendam humanitatem, ſic quoque inventa ſunt ſclopeta, bombardæ &c. cum pulvere pyrio, ex quibus periculoſiora infligun-tur vulnera, quàm ab aliis inſtrumentis, quod lædendi genus vetuſtati ante annos 1380. ignotum fuit, ideòque nonnulli tanquàm de novo vulnerum genere tractant. Aliqui putant hoc eſſe vetuſtiſſimum, quia Veteres in urbibus expugnandis quadam machinâ uſi ſunt, quæ *Catapulta* olim appellabatur; erat enim catapulta machina bellica, qua tela, aut ſaxa excuti ſolebant, de qua meminit *Plaut. in Cur.* hac enim glandes, globulos, lapides, & ſimilia excutiebant, quæ corporibus infixa magnam ſtragem inferebant. Hujus etiam meminit *Celſus lib. 7. cap. 5* ubi de pilâ plumbeâ in parte relictâ agit, atque docet, qua arte ſit extrahenda his verbis: *Tertium genus telorum eſt, quod interdum evelli debet plumbea glans, aut lapis, aut ſimile aliquid, quod, præruptâ cute, integrum intus inſedit. In omnibus &c.* Verum inſtrumenta, quibus his noſtris temporibus utimur, nova ſunt, & antiquis incognita fuere.

Vulgares ferè omnes ſclopetorum vulnera venenata eſſe perperàm crediderunt ſymptomatum ratione, quorum ferocia ſunt; glandes enim imploſæ carni inferuntur, & impetuoſâ violentiâ continuum unâ operâ contundunt, collidunt, confringunt, & diſrumpunt, non modò eo loci, ubi glans perforat, verum etiam circumpoſitæ partes, quæ hac impetuoſâ imploſionis violentiâ, veluti à fulmine tanguntur. Præterea his in vulneribus aliquid de ipſâ partis læſæ ſubſtantiâ aufertur, & majus infert periculum, quòd plures fibrillæ, membranæ, nervi, venæ, arteriæ, & oſſa contunduntur, diſrumpuntur, & franguntur, & hac ratione vulnera hæc ſemper ſunt periculoſiora aliis ab incidentibus armis facta, quia hæc ſimpliciter ſuâ acie dividunt, illa verò violenter diſcerpunt, & integras non raro avellunt particulas. Hinc eſt, quare ſclopetorum vulnera ſæpè inflammationem, dolorem, febrem præ aliis acutam, prunam, phrenesin, ſpaſmum, putredinem, gangrænam, ſphacelum, aliaque prava ſymptomata concitant; major enim hic eſt obſtructio, major tubulorum, & pororum perverſio, & major in fluidis perturbatio, quàm in vulneribus cæſim, vel punctim inflictis.

Venenata eſſe ſclopetorum vulnera convincunt ex morbis, & ſymptomatibus vulneratos infeſtantibus, ut ſunt vehementes inflammationes, mali moris febres, cordis tremores, partium putrefactiones, gangræna, & ſphacelus; item vulneris labia livida, ſeu nigra, Deindè ex medendi modo, nàm his vulneribus alexipharmaca profuiſſe compertum fuit, ideòque aperta diu ſervant aliorum vulnerum venenatorum more. Tandèm obſervatum eſt in quibuſdam præliis omnes globulis vulneratos interiiſſe, et-ſi vulnera non adeò magna, & pernicioſa videbantur, & vix, ac non niſi magno labore, & adhibitâ chirurgorum diligentiâ aliquos ſervatos fuiſſe, quæ omnia certiſſima ſunt veneni indicia.

Sed ex his morbis, & ſymptomatibus malè deducunt ſclopetorum vulnera venenata eſſe; ea enim primò ſymptomata omnia, & morbi ex magnâ contuſione proveniunt, nàm globulus ſummâ violentiâ, fulminis inſtar, partes, in quas impingit, penetrat, & quicquid obvium eſt, collidit, contundit, confringit, diſrumpit, avellit, qua vi non ſolum venulæ, arteriolæ, fibrillæ, membranæ, nervi per carnem paſſim diffuſi lacerantur, ſed & ità majora vaſa, & oſſa contunduntur, diſrumpuntur, franguntur, ut magna tubulorum obſtructio, major pororum perverſio, & in ſuccis maxima perturbatio inducatur, undè partes contuſæ, colliſæ, diſruptæ, & fractæ vitali calore deſtitutæ facilè, & multiplicem continui ſolutionem, multiplex morbi genus, & varia inducunt ſymptomata. Nec etiam cordis tremor, aliaque prava ſymotomata in omnibus hujuſmodi vulneratis accidunt.

cidunt. Secundò, Alexipharmaca profuiſſe verum non eſt in omni ſclopetorum vulnere, ſed de iis tantum, cum ex contuſione, & hinc ſequente magnâ corruptela, & omninò gangrenâ imminente, cor à putridis vaporibus, è vulnere per arterias aſcendentibus, læditur, ac proindè alexipharmacis munitur, & roboratur. Tertiò, Vulnera iſta diu aperta ſervanda ſunt vulnerum venenatorum more: non ideò fit, ut venenum evacuari poſſit, ſed ut pus, quod continuò è partibus contuſis generatur, evacuetur, id quod tardius fit; cum id quod contuſum eſt, multum eſt, multum fit in hiſce vulneribus. Denique quartò, in quibuſdam præliis omnes globulis vulneratos interiiſſe, & aliquos difficulter ſervatos fuiſſe: non ideò accidit, quòd vulnera globulis inflicta venenata fuerint; cum in aliis præliis plurimis nihil tale compertum ſit, ſed accidit vel annonæ caritate, vel ex pravis cibis, quibus inopes milites nutriuntur, vel ex inquinato aëre, vel pravâ corporis conſtitutione, vel pravo in iis humorum apparatu, qualis ſæpè in caſtris eſſe ſolet.

Itèm ſclopetorum vulnera venenata eſſe deducunt à pulvere pyrio, à cujus vi globuli impelluntur; alii à plumbo, ex quo globuli concinnantur; alii à veneno, quo globuli hi inficiuntur.

Pulverem pyrium venenatum eſſe ex componentibus probant, hunc namque ex ſulphure, nitro, & carbonibus componi cuilibet notum jàm eſt, ſulphur, enim calidum eſt in quarto gradu, & ſiccum, nitrum ſimiliter in tertio, & dum hæc igniuntur, inſigni ſuâ caliditate lædunt, quia venenata ſunt. Ex eo etiam patere putant, quòd qui talem conſtruunt pulverem, ne ab ejus venenato halitu lædantur, os, & nares ſibi occludunt; eaque tempore ab acribus, nempè ab alliis, porris, cæpis, aceto, & ſimilibus ſe abſtinent, quod experientiâ docti faciant, quoniam horum ciborum acrimonia incidendi, aperiendi, & efficiendi vim habent, ut pulveris malignitas ad latentis cordis, membrorumque principalium partes ſe inſinuet. Nonnulli, ad pyrii pulveris venenoſitatem probandam, ad fulminis, & ictus bombardæ convenientiam confugiunt; nàm in fulmine vim venenatum ſæpè ineſſe certum eſt, quod fætor, & mira homines, & bruta ſubitò ingulandi, vis atque alii maligni ejus teſtantur effectus: ità ſimile quid in bombardæ ictu ineſſe putant.

Cæterum horum vulnerum venenoſitatem ex pulvere pyrio provenire non poſſe ex eo patet, quòd ingredientia, ex quibus componitur, venenata non ſunt. Etenim ex ſulphure varia componi medicamina, & ex nitro, ac internè uſurpari tàm ab antiquis, quàm à recentioribus, & venenata non eſſe, ità notum eſt, ut probatione non indigeat. Carbones venenatos non eſſe, ex eo pateſcit, obſervamus nàmque picâ, & malaciâ affectos impunè illis veſci. Et licèt hæc tria unum efficiant, tamen

men eorum miſcela venenata non eſt, & eſtò accendantur, tamen indè venenoſitatem acquirere non poteſt, cum ignis venenatus non ſit, aliàs ferrum candens, flamma, vivaceſque carbones venenum diceremus, imò ignis potius abſumit, vel venenoſitatem corrigit, quàm inducit. Pulverem hunc multi in dolore nephritico ad calculos comminuendos abſque ullâ noxâ hauriunt, itèm milites hoc ad peſtem curandam cum aceto utuntur, idemque in peſte ad eam arcendam in domibus accendi ſolet, ſimiliter pro curandâ carie Venereâ ſæpè hunc pulverem nonnulli admovent, inſuper multi à pulvere accenſo combuſti nullam veneni vim experiuntur, & nos multos curavimus abſque ope eorum, quæ veneno adverſantur.

Neque, qui pulverem iſtum parant, os, & nares obſtrunt ob venenoſitatem, ſed ob pulverem, qui intrò hauritur. Sicut etiam qui triticum cribrant, vel calcem metiuntur, ne pulvis ab his elevatus unà cum aëre pulmones penetret. Sed non omnes id faciunt. Ad illud de aliis, & cæpis dicimus id efficere, ne viſcera ab his alterentur, adde, quòd cæpæ, & alia ex *Dioſcoridis* ſententiâ adverſus venenum quam maximè pugnant, hinc *allium dicitur à Galeno theriaca Ruſticorum.* Et nos pulveris pyrii confectores allia, cæpas, rucas, & alia quamplurima, quæ calida vulgò exiſtimantur, comediſſe obſervavimus.

Qui plumbum, ex quo globuli conficiuntur, venenatum eſſe credunt, omnia metalla venenata, & corpori noſtro hoſtilia eſſe exiſtimant. Addimus & nos, quòd plumbum in aliorum metallorum examine adhibitum, ea abſumit, & unà in fumum arripit, aut in ſcorias convertit, qui fumus maximè noxius eſt; non autem venenatus.

Sed neque à globulis plumbeis venenum provenire poteſt, & eſtò ejus fumus ſit noxius ex copioſo ejus mercurio, antimonialem naturam æmulante, ut videre eſt in metallorum cupellatione, non tamen eſt venenatus. Imò plumbum integrum nihil veneni afferre poſſe ex eo patet, quòd multi tales globulos intra corpus immiſſos à ſclopeti ictu interdum aliquos annorum ſpatio ſine omni noxâ in corpore circumferunt. Inſuper nonnulli globulos plumbeos deglutitos per alvum rurſum ſine omni damno rejecerunt, ut in Iliacâ paſſione pilis plumbeis devoratis utuntur vulgares. Et ex plumbo varia medicamenta parantur ad antiquorum ulcerum curationem, eaque feliciter adhibita obſervavimus. Præterea chymici ex plumbo, quod ſaturnum vocant, ſaccharum, ſeu ſal, tincturam, ſpiritum ardentem ſaturni, aquam æſculapii, & ſimilia interna medicamenta parant, quorum operationes in noſtrâ *Pyrotechniâ* docuimus *lib. 4. cap. 4. art. 3.*

Ad id, quod dicunt globulos veneno infici poſſe, ultrò, citròque concedimus, cum ferrum plumbo ſolidius ſit, & veneno infici poteſt, quis plumbum non ſatis denſum

non infici negabit? Tela infici hiſtoriæ tum antiquæ, tum recentes earum gentium, quæ ſagittis utuntur, teſtantur. *Virg. lib.* 10. *Aeneid.* cecinit.

Ungere tela manu, ferrumque armare veneno.

& Ovid lib. 3. Triſt.

Nam volucri ferro tinile virus ineſt.

Et noſtris temporibus nota eſt Inſulæ Cretæ obſidio, ubi chriſtiani tum temporis leviſſimè ſagittis venenatis vulnerati à Turcis, quicquid medici, & chirurgi adhibuerunt, omnes obierunt. Sed non quærimus, an globuli infici poſſint, verum quæritur, an omne vulnus ſclopeto inflictum ſit venenatum, quod utique negamus. Et ſicut inferre non licet, quia gladio venenato venenatum infligitur vulnus: ergò omnia vulnera gladio inflicta eſſe venenato: ſic quoque ſi quædam vulnera ſclopetorum globulis illata ſunt venenata: ergò omnia ſclopetorum vulnera eſſe venenata, concludere non licet. Hi globuli venenari poſſunt, vel inunctione, vel venenatæ ſubſtantiæ infuſione, ſi non vegetabilis, tamen mineralis, quæ in fuſione plumbo admiſceri, & permanere poſſit, attamen ſuâ naturâ tales non ſunt.

Ad fulminis, & bombardæ ictûs convenientiam, qua pulveris pyrii venenoſitatem probant, reſpondemus, fulmini venoſitatem non ineſſe, nec factorem venenoſitatem arguere, aliàs omnia fœtida eſſent venenata. Convenit bombardæ ictus cum fulmine, quia utrumque venenoſitate caret. Homines, & bruta fulminis vis ſternit, quia tota ejus actio, & motus eſt à ſpiritu potentiſſimo, & à ſubſtantiâ ſubtiliſſimâ ſulphureâ, omnia corpora penetrante, & fulmen eſt lumine ſolari acutius, nàm ſolares radios aliquantiſper ſuſtinemus, fulminis verò ictum nec tantillum quidèm ferre poſſumus, quin portentoſi effectus progignantur. Sclopeti ictu quicquid attingitur, globus eſt, & id violentiâ, & motu pulveris impreſſo præſtat aliorum violenter projectorum more, ut ſagittæ, & lapides è fundis projecti. Nec flamma ex accenſo pulvere ad ipſum vulnus penetrat, quod non ſuccedit in fulmine, nàm ſine vulnere viventia occidit, quicquid blaterant de fulminis lapide vulgares philoſophi, tanquàm an le commentum inter fabellas collocamus, & ſuâ flammâ, & ardenti fumo amplas domos, turres, templa, & palatia incendio vaſtat, & perimit.

Dicemus utique pulverem pyrium, ſeu bombardicum execrandum venenum omnium veneno tum eſſe violentiſſimum, & nulli comparandum, quia non tantum extemplò, ut non faciunt omnia venena, viventia ſternit, verùm etiam tanta eſt hujus violentia, ut horrendæ tempeſtates, ac urbium, montiumque ſummerſiones ei adſcribantur. Undè pyrii pulveris potentoſi effectus oriantur in noſtrâ *Pyrotechniâ ſophicâ lib.* 4. *cap.* 1. *art.* 3. *de ſalis nitri præparationibus* ubertim demonſtravimus.

Aliqui ſclopetorum vulnera non modò

modò venenata eſſe, verùm etiam ambuſta, alii tandèm neutrum adeſſe concedunt. Nullum empyreuma adeſſe his rationibus contendimus, &

Primò, ſi ambuſtionem hæc vulnera inferrent, ipſi globuli igneſcere, ac indè liqueſcere deberent, cum tamen globuli iſti integri, & nihil tale paſſi è vulneribus extrahuntur.

Secundò, ſi talia vulnera eſſent ambuſta, utique à ſauciatis ignis vis perciperetur, ignea enim vis valdè ſenſibilis eſt; deindè pila plumbea ſclopo exploſa, ſi comburendi vim haberet, combureret, quod magis eſt combuſtibile, videmus enim indumenta ſive lanea, ſive linea, ſive ſerica, ſive cujus libet materiæ, à globulis confoſſa nullo pacto comburi. Imò qui naves, vel alia ædificia contra iſtorum globulorum ictus tueri conantur, ſaccos lanâ, vel ſtupâ plenos appendunt, qui nullo modo à globis iſtis etiam majoribus accenduntur. Quare multo minùs poteſt comburi caro, quia agens ſemper agit in materiam magis diſpoſitam, quàm minus diſpoſitam, hinc cum magis ſint diſpoſita indumenta, quàm caro, quare ſi indumenta non comburuntur, neque caro comburitur.

Neque dices diverſam eſſe rationem partium corporis humani, ac ſimilium rerum; Talia enim ob meatuum amplitudinem, tenuiſſimam exhalationem pervadere, intactâ ſubſtantiâ; corpus humanum verò ob denſitatem lædere, & idem fieri hîc, quod in fulmine, quod illæſâ vaginâ gladium, & illæſis loculis argentum, aurum, aliaque metalla in iis incluſa in unam maſſam colliquata urit, illæſis veſtibus hominem conſumit, idque accidiſſe toti exercitui *Sennacherib* narrat *D. Hieronymus ad cap.* 10. *Iſaiæ.* Aliquandò carne nihil illæſâ, fulmen oſſa comminuit. Quare corpora ſolidiora, & denſiora; quæque magis reſiſtunt, magis à fulmine læduntur, quàm rariora, & facilè cedentia, quia in corporibus ſolidioribus moratur fulmineus ignis diutiùs, in rarioribus non, ſed ſtatim tranſit.

Sed magna eſt fulminis, & globi hîc diverſitas; tota nàmque actio fulminis eſt à ſpiritu potentiſſimo, & ſubſtantiâ ſubtiliſſimâ omnia penetrante: at talem ſpiritum cum globo conjunctum eſſe, non dum probatum eſt; ſed tota actio hîc globi eſt, qui neque res raras comburit, neque ligna, neque alias denſas, in quas impingit.

Tertiò, cum vix ulla res detur inflammabilis, quàm pulvis ille pyrius maximè ignem concipiens, ſi globi hi corpus humanum comburerent, multò magis pulverem pyrium accendere deberent; quod tamen non accidit, teſte experientiâ, & nos pluries globulos è ſclopeto emiſſos è longinquo per tormentarii pulveris acervum abſque ullo accenſionis metu pertranſiſſe obſervavimus. Si verò accidat, ut globo è bombardâ exploſo accendatur pulvis pyrius, id evenit, quia vel flamma ipſa ad pulverem penetravit, vel globos

ad ferrum, vel lapidem allidìtur, atque ignis ſcintillis, tanquàm è ſilice excuſſis, accenditur.

Quartò, ſi globuli plumbei loco, papyrus, vel ſtupa ſclopeto indatur, atque explodatur, nulla in iis, ſeu à pulvere pyrio, ſeu à motu contractæ combuſtionis veſtigia apparent, (niſi quod interdum à pulvere contaminantur, & nigreſcunt) & ſæpè ex ipſis vulneribus integræ extrahuntur.

Quintò, vulnerati hoc modo nullum calorem, aut aduſtionem percipiunt, ſed dolorem tantum ex contuſione, & dilaceratione.

Sextò, quòd nec à pulveris flammâ, nec à motu globuli iſti incaleſcant, vel illud etiam docet, quòd globus è cerâ confectus, & ſclopeto injectus non liqueſcit, ſed & ipſe afferem ligneum duos digitos craſſum penetrat: ex quo unico ſatis patet globos iſtos non vi ignea, ſed impetu ſaltèm quicquid præſtant, efficere.

Qui combuſtionem, vel empyreuma in ſclopetorum vulneribus adeſſe credunt, falſis innituntur principiis, & infirmas adducunt rationes, &

Primo globulos iſtos à pulvere tormentario accenſo igniri falſum eſt, & ſuprà probatum eſt nullo modò non tantum non igneſcere, ſed nec etiam leviter calefieri.

Secundò, globulos ex motu, qui cum ſit celerrimus, & velociſſimus, calefieri imaginantur, & teſtem *Ariſtotelem citant 1. de Cœlo cap. 7. tex 42. & 1. meteor. tex.* 3. qui ob vehementem motum ferrum calefieri, & plumbum in ſagittis liqueſcere, ac ligna, & lapides igniri ſcribit, confirmat id experientiâ, cum notum ſit lignorum attritu ruſticos interdum ignem elicere, & molarum, rotarum axes, niſi pinguedine madeant, ignem concipere. Ad hoc dicimus nullo modo globulos ob celerrimum motum calefieri, nàm ut hoc ſuccedat, duo corpora ſolida, & dura diu mutuò atteri neceſſe eſt, verum globulus licèt ſit corpus ſolidum, aër tamen, per quem excurrit, eſt fluidum, & ſic nullatenus ex celeritate quantalibet inflammari poteſt, imò nec calefieri, imò frigefieri ex celerrimo motu, conſtat id experientiâ; ruſtici nàmque æſtivo tempore in agris, ne vinum calidum bibant, vas vino plenum de fune in arboris ramo ſuſpenſum celerrimè hinc indè movent, & vinum refrigeratum bibunt. Ad id, quod ſcribit *Ariſtoteles*, nempè ob vehementem motum ferrum calefieri, utique concedimus, ſi in corpore ſolido atteratur.

Tertiò etiam, id ipſum in globis iſtis experientia confirmat, cum ſæpe compertum ſit à globis iſtis in pagis ſtraminea tecta flammam concepiſſe, domoſque integras conflagraſſe. Dicimus id verum eſſe, ſi flamma, quæ cum globo è bombardâ emittitur, tectum tangat, aut ſi fomes aliquis ignem fovens globo alligetur, quod incendiarii facere ſolent. A flammâ verò illâ, aut materiâ igniaria ſi ſit, & ſi globus ſaltèm ſtramen tangat, nec id, ut nec lana, nec ſtupa, nec ipſe pulvis pyrius accendi poteſt,

ut

ut anteà dictum eſt. Nec hîc illa diſtinctio valet: Si globus eminus, & è longinquo è bombardâ emittatur, vel partem veſte tectam feriat, ambuſtione, & uredine id vulnus carere: ſi verò cominus, & in partem nudam vulnus à globo tali infligatur, cum uredine, & ambuſtione conjunctum vulnus eſſe poſſe. Nàm etſi barbam, & capillos, vel etiam veſtes flammâ illa è pulvere pyrio accenſo è ſclopeto erumpens, è propinquo lædere poſſit: tamen non credibile eſt flammam per exiguum illud vulnus cutis, per quod in corpus penetrat, ſimul in profundum corporis cum globo erumpere. Nec differentia apparet inter vulnera cominus, & eminus per globos illata, niſi quod à globo è propinquo emiſſo, qui majori vi fuerit, gravior fit contuſio quàm ab eo, qui è longinque venit, & debilius fuerit.

Quarto, & alia, quæ in combuſtionibus accidere ſolent, in his vulneribus apparere dicunt, ipſum vulnus nigreſcere, veſiculas excitari, acres, tetros, & nigros ichores indè effluere, inflammationem ad nonum uſque diem ſucceſcere, & eſcharam augeri, & hinc minui, quæ omnia ſunt peſſima uſtionis indicia, & effectus.

Verum hæc omnia non ab ambuſtione, ſed à contuſione oriuntur, & apparent quoque in aliis vulneribus, in quibus nullum empyreuma, & combuſtio adeſt. Neque unquàm veſiculæ viſæ ſunt, quæ ab igne excitatæ fuêre, & quòd vulnus circa nonum diem melius ſe habere, & quòd eſchara ſeparari incipiat, id non tantum in ambuſtis, & ubi eſchara eſt, accidit, ſed etiam in contuſionibus, cum, ut id quod contuſum, & corruptum eſt, in pus mutetur, etiam certum temporis ſpatium requiratur. Neque id, quod iſti in hiſcè vulneribus pro eſcharâ habent, vera eſchara eſt, cum nullo modo ut eſchara durum ſit, ſed caro valdè contuſa, quæ ſtatim emoritur, undè & nigra evadit: Interdum tamen etiam à pulveris tormentarii colore, quo glans infecta eſt, denigratur, vel nigra evadit à ſanguine, qui è vulnere effluit, congrumato, & ibi hærente, & conſtipante, & æger conqueritur de dolore gravativo, non autem de uredine, & ardore, ut vulgus ineptè putat.

Signa.

Vulnerum ſclopetum ſigna tradere non eſt opus, cum ſatis ſit ſcire aliquem à globulo ſclopeto emiſſo vulneratum eſſe. Partes vulneratæ vel ſtylo immiſſo explorantur, vel è partium ſitu ex anatomiâ noto cognoſcuntur, & partes nervoſæ læſæ dolore pateſcunt. Præterea vulnera à ſclopeto inflicta apparent ab initio livida, nigra, & ſæpè flava, & æger conqueritur de dolore gravativo. An venenatum ſit vulnus, ex ſupervenientibus cognoſcitur, quorum nulla alia cauſa adeſt, à qua talia proficiſci poſſunt. E vulnere parum ſanguinis effluit, & poſt ictum vulnus contrahitur, ut vix turunda intrudatur, ad quod facit ſanguis congrumatus ibi hærens.

Cauſa-

Cauſa.

Cauſa eſt glans plumbea; mediata, ſive efficiens eſt pulvis tormentarius igne accenſus; & cauſa remota eſt ſclopetum.

Prognoſis.

Sclopetorum vulnera, quia ſummam ſpirituum, & ſanguinis perturbationem inferunt, & ſemper aliquid de ipſâ ſubſtantiâ aufertur, ac perpetuò compoſita ſunt; vix enim tranſit pila plumbea cutem, ut non nervos, tendines, fibras, atque cum inſigni contuſione varios lædat tubulos; longè periculoſiora ſunt, quàm ea, quæ gladio, vel telo infliguntur. Ideòque ex vulneribus gladiò, vel telo inflictis multi perſanantur, putà ventriculi, inteſtinorum, veſicæ; ex iis verò ſclopeto illatis raró quis convaleſcit. Eſtò hæc vulnera vulneribus gladio inflictis longè periculoſiora ſint, tamen ægrum ſine auxiliis relinquere non licet, & ſatius eſt malo remediis ſuccurrere, quàm iis omiſſis ægrum mori ſinere; cum & hîc natura ſæpe miranda quaſi facere ſoleat, & eos, qui jàm ſepulturæ tradendi videbantur, convaluiſſe obſervatum ſit, ut plures extant hiſtoriæ.

Vulnera ejuſmodi cum oſſis fracturâ periculoſiora ſunt, & curatu difficiliora, ſive non tàm periculoſa. Quæ ad partes interiores penetrant, ſive quæ nobiliores ſunt, ſive partes principis in conſenſum trahere poſſunt, eſtò ſint parva, nihilominus ægrum interimunt. Hæc vulnera, ſi corpus cacochymum apprehendant, multum periculoſiora ſunt, quàm quæ corpus ſanum. Quæ inſignem penetrant cavitatem, ut caput, pectus, & ventrem, periculoſiora ſunt, quàm ſi partem carnoſam tranſirent. Hæc vulnera, ſi à pilâ venenatâ infliguntur, valdè perniciosa ſunt, & ut plurimum lethalia: præſertim ſi ad partes interiores penetrent, & eſto ſint parua, vulneratum perimunt.

Curatio.

In vulnerum ſclopetorum curatione magnâ ſedulitate primò obſervetur, in quânàm corporis partem globus intraverit, & an penitus pervadendo ex oppoſito latere rurſus eruperit, vel etiamnum intus lateat, & ubinam, quàmque profundè. Hinc prima globulos extrahendi indicatio emergit, & ſi vulnus non ſatis amplum ſit, id cultello inciſorio magis dilatandum eſt, partim ut materiæ effluxus concedatur, partim ut, ſi adfuerint veſtium fruſtula, vel oſſis feſtucæ, vel globuli eximantur felicius. Tunc patiens in illo ſitu locari debet, quo vulnus accepit, alias fibræ diſtorqueri poſſunt, & indè maximus oboritur dolor. Digiti ſæpè melius inſtrumentum ſunt ad res extraneas eximendas, & ſi globus nimis profundè deliteſcat, inciſio non profunda facienda eſt, ſed volſellis, aut tenaculis, aut forpice denticulata, noſtro corvino, aut terebellis, aliiſque ſimilibus eximatur, niſi in oſſe ſit infixus; quòd

quòd ſi reperiri nequeat, totum opus ſuppurantibus, vel naturæ committitur, quæ, exacto aliquo temporis ſpatio, ejuſmodi latentes in profundo ſine noxâ geſtatos globulos plumbeos ſpontè plerumque propellere ſolet, quod in ferreis, aut æneis non ſuccedit, qui cum rubiginem, vel æruginem contrahant, vulnus ſanari permittunt. Interim autem multa in vulnere ſpecilli circumactio, profundaque inciſio ad obtinendum globulum omittenda, & fugienda eſt, tanquàm naturæ hoſtilis, & valdè doloroſa, ex qua nihil boni expectari poſſet. Globuli extractio primâ die fiat, qua quis ictus fuerit, tum quia globulus tunc ſpecillo tangi poteſt, tum quia commodius, & facilius fit, cum adhuc membrum calidum ſit, & minor doloris ſenſus accitur, quàm cum ab aëre alteratum, & refrigeratum fuerit. Si verò in aliquâ parte nobili, vel quæ nobilem in conſenſum trahere poſſit, globulus hæreat, & ex vulnere per ſe de vulnerati vitâ periclitari videatur, chirurgus globuli extractionem tentare non debet.

Non tantum inſtrumentis globuli eximi poſſunt, verum etiam potionibus vulnerariis expulſivis egregiè è corpore hærentes expelli deprehenduntur, & imprimis ſequens potio in globulorum, & grandinum expulſione decantata eſt, quæ aliâs ob exiguitatem extrâhi vix poſſunt, cùm poſt earum exploſionem foraminula carnis vix iterùm coaleſcant, quæ ità fit.

℞. *Braſſicæ rubr. non capitatæ m.* ij.
Artemiſiæ rubræ,
Saniculæ,
Conſolidæ ſaracen.
Alchimillæ,
Sedi majoris,
Sabinæ,

Quæ in umbrâ, & aurâ liberâ ſiccentur, & ſimul in pulverem terantur.

℞. *Hujus pulv probè miſti m.* ij. *vel* iij.
Superfunde vini alb. lib. iv.

Coque in ollâ novâ lutatâ ad ſufficientiam, de colaturâ manè, & veſperi ℥. iv. vel v. bibantur, tùm etiam vulnus eodem decocto eluatur, & ſequens emplaſtrum ſuperpone:

℞. *Terebinth.* ℥. ij.
Gummi elemi ℥. j.
Colophoniæ,
Ceræ flavæ ana ℥. ß.
Sacch. Saturni,
Minii,
Sang. draconis ana ʒ. iij.
Styracis liquidæ,
Magnetis præp. ana ʒ. ij.
Croci Martis ʒ. ß.
Ariſtoloch. rotund.
Mumiæ ana ʒ. j.
Aloës hepaticæ,
Alum. uſti ana ʒ. ß.

Pulveriſentur pulveriſanda, & primò liqueſcat cera, ac tùm reliqua ſucceſſivè immiſcendo coagitentur, addendo quoque

Balſami ſulph. ʒ. ij.

& ad juſtam emplaſtri conſiſtentiam percoquantur, cujus parum pro vice ſubcaleſcere ſinitur, linteoque inductum hiſce, & aliis vulneribus ſuperimponitur. Poſtquàm illud, quod expulſum volumus, ſit eductum, ſtatim talis potio omittatur, alias nihil boni operatura eſſet, alias tamen mitior potus vulnerarius

nerarius à nobis deſcriptus in proprio capite adhuc aliquandiù continuari poterit, donec nimirum vulnus ſaneſcere videatur, & tunc ejuſmodi potus ceſſet.

Extracto globulo, vulgares chirurgi ſtupam cum ovi albumine conquaſſato vulneri applicant, & ſtatim, ne fluxio ad partem affectam ruat, phlebotomiam inſtituunt, ſi poſſibile ſit, à primâ vulneris die, niſi ſit nuper à cibo; nam eò tunc eſt expectanda cibi aſſumpti digeſtio. Eam venam ſecant, quæ affectæ parti directè oppoſita eſt: ut vulnere in capite exiſtente, ex cephalicâ, ſi ea haberi non poſſit, ex mediâ, ſi hæc neque inveniatur; ex baſilicâ. Quæ ſanguinis quantitas educenda ſit, certò perfiniri in unoquoque non poteſt, verum ſi copioſam ſanguinis evacuationem vulneratus ferre non poſſit; digito venæ ſectæ oſculum occludunt, & per aliquod temporis ſpatium, putà per vigeſimam horæ partem ſic detinent, deindè digito amoto, parum ſanguinis educunt, unciam putà, vel ſemiunciam; & iterum occludunt, & ſic per vices reiterant. Nàm inquiunt hoc ſecandæ venæ genus retrahere plurimum à parte affectâ cum minimâ ſanguinis eductione. Et eodem die præmiſſâ tamen phlebotomiâ diverſivâ, quâ per vices exiguam ſanguinis quantitatem educunt, purgationem inſtituunt, quòd ſi utrumque eodem die perficere non poſſunt, eam in diem ſequentem, vel tertium, vel quartum, vel ſubſequentes differunt, quam conferre dicunt duabus de cauſis, nempè propter morbi magnitudinem, & vitioſi ſucci redundantiam. Perpurgans enim medicamentum bilioſos, tenues, ac ſeroſos humores expurgant, qui ad vulneratam partem facilè confluere poſſunt, & ſi per tempus licebit ſyrupos alterantes *ex intubo, ſucco boraginis, infuſ. roſ. bugloſſâ, cum decoctione betonicæ, ſonchi, portulacæ, valerianæ*, & ſimilium propinant; poſt quorum exhibitionem leniente aliquo medicamento corpus deplent, nempè *ſyrupo roſ. ſolut. elect. de ſucc. roſ. aliquâ rhabarbari portione in ſero lactis infuſi, ſyr. de novem infuſ. roſ. rub.* & hujuſmodi. Cœterum has nænias *cap. 18. de Vulneratorum phlebotomiâ, & medicamento purgante* refutavimus.

Deindè ſi ſanguis è vulnere effluit, omni conatu ejus profluvium ſiſtunt; eſt enim ſanguis vitæ balſamus, quo deficiente, vitam ipſam deficere neceſſe eſt; verum ſangui in hujuſmodi vulneribus ſemper per digreſim effluit, ideſt ob arteriarum, & venarum lacerationem.

Poſtmodum ad internum pulveris pyrii ardorem reſtinguendum oleis refrigerantibus utuntur, ſed incaſſum, imò majori noxâ; in tali enim ardore non modò refrigerant, verum etiam ceu ignis pabulum ipſa incenduntur, & ardorem augent.

Ad dolorem demulcendum, qui perpetuò in principio, & progreſſu adeſt, ea commendant præſidia, quæ doloris cauſam tollunt, ita ſunt intemperies, continui ſolutio, partium nervoſarum læſio, laceratio,

tio,

tio, extraneum in vulnere relictum &c. Dolorem leniunt anodynis, *ut oleo florum verbaſci, amygdalarum dulcium, chamæmelino, ſem. lini, lumbricorum, pinguedine humanâ, adipe vitulino, cataplaſmate de maluis decoctis, ac tenuiſſimè tritis, meliloto, additis farinis ſem. lini, fœnugræci &c.*

Tandem id, quod contuſum eſt, in pus mutant, & à carne ſanâ eximunt digeſtivi ope, quod *ex terebinthinâ, ovi luteo, & oleo roſaceo* componunt. Verum hic Locum non habet, cùm contuſæ partes facilè putredinem concipiant, & gangrænæ periculum imminet, & præcipuè ſi partes nervoſæ contuſæ ſint, ejuſmodi humida, & ſimpliciter oleoſa, & pinguia non tolerant, ac ſicciora requirunt: ſed talia uſurpanda, quæ quidem carnes contuſas in pus mutant, putredinem non inducunt, & ſimul dolorem leniunt. Quidam, ut incommoda, quæ ex vulgaris digeſtivi uſu ſuccedere ſolent, præcaveant, *digeſtivi ſingulis unciis mercurii præcipitati drachmam unam* addunt. Verum magnâ cautione opus eſt, ne quid temerè agatur, ubi enim putredo præſens eſt, & gangræna præ foribus adeſt, utique mercurium præcipitatum admiſcendum cenſemus, attamen is in quocumque ſclopetorum vulnere non eſt neceſſarius, nec ſemper tutus, cùm experientiâ conſtet talia vulnera ſine mercurii miſcelâ curari, & eſſe alia medicamenta tutiora, quæ putredinem inhibere poſſunt, imò in locis nervoſis vulneratis facilè mercurius præcipitatus inſignem dolorem excitare poteſt. Vulgari digeſtivo penicillos, vel turundas illinium, & in vulnus intrudunt, verum non nimis craſſæ eſſe debent, ne affectam partem extendant, & excrementorum, quæ per vulnus educi debent, exitus intercipiatur, & necroſi, vel aliis pravis ſymptomatibus detur occaſio; nec nimis longæ, ne pungant, nec nimis duræ, & aſperæ, ne lacerent, ac dolorem inferant, undè primis diebus tantæ ſint longitudinis, & craſſitudinis, ut vulnus ne claudatur, prohibeant, & unà commodè pus exire poſſit.

Si globulus aliquod membrum totum penetravit, ità ut vulnus utrâque parte pateat, medicamenta per ſetonem, vel ſetaceum ex lino, vel ſerico paratum adhibent, & quoties detergunt, hinc indè ſetonem illum trahendo movent, & novo medicamento illiniunt. Verùm à ſetonum uſu prorſus abſtinendum cenſemus, imò horum uſus à recentium chirurgorum aulâ receſſit, nàm puri exitus præcluditur, & dolores, ac inflammationes excitantur, præſtat itàque turundas utrinque immittere. Addimus & nos, quòd hoc præſidii genus ſummâ cum moleſtiâ geſtatur, quia perpetuò ipſius vulneris labia lædit, nec medicamentum per totum vulnus deferre poteſt. Atque ità procedunt in his vulneribus, donec pus aliquo modo laudabile apparere incipiat.

In principio vulnus ſemel in die ligant, cum vix aliquod detur, quod evacuari neceſſarium ſit. Ubi verò pus fluere incipit, bis in die

ligant; & cum ea copia fluit, ut niſi ſæpius evacuetur, ergo moleſtiam, & dolorem pariat, etiam ter in die vulnus aperiunt, & à pure mundant. Ubi rurſus ejus copia minui incipit, bis in die vulnus detergunt. Et poſtremò ubi ejus exigua copia fluit, & vulnus incarnari incipit, ſemel, in die, ut initio, vulnus detergunt, & ligant.

Quòd ſi intereà vulnus ſordidum reddatur, ut in corporibus cacochymis ſæpè fieri aſſolet, ad abſtergentia confugiunt, & ea mitiora, vel fortiora præſcribunt, prout major, vel minor puris copia fluit, & vulnus vel purius, vel ſordidius eſt; adhibent *pulverem aluminis rocca uſti, mercurii præcipitati, tutiæ præparatæ, & mel roſaceum cum farinâ hordei miſtum.* Si in putredinem abire videatur, tunc à ſuppurantibus abſtinent, & iis utuntur præſidiis, quæ putredini reſiſtunt, & ſequens conficiunt *ex agrimoniâ, centaurio minori in vino decoctis, cujus colaturæ addunt ſuccum apii, plantaginis, mel roſaceum, & cum farinâ hordei; croco, unguento Aegyptiaco, & terebinthinâ mediocris conſiſtentiæ unguentum formant* His peractis, ſi vulnus in melius abit tandèm unguentis incarnantibus, & cicatrizantibus utuntur.

In ſclopetorum vulneribus juxta noſtram ſententiam curatio procedit, extraneis, & globo extractis, ſiqua ſint, ac ſanguinis fluxu ſedato, ſi vulneris ardor, ſeu dolor gravativus propter pulverem pyrium affectam partem ex rutiet, reſtingui debet *nitro per aquam roſarum clarificato, & in cryſtallos redacto.* Quòd ſi talis nitri præparatio non ſit ad manus, reſtinctio à pulvere pyrio mendicetur, ut

℞. *Pulu pyrii* ʒij.

decoquantur in aquæ fontana hauſtu, tunc enim nitrum, quod clarificatum ad hujus pulveris compoſitionem ingreditur, coquendo in aquâ ſoluitur, & uno hauſtu ebibatur, & per tres vices reitera. Exterius ad vulneris ardorem reſtinguendum optima ſunt *alkalia*, hæc nàmque omnem aciditatem extingunt; cum aciditas corruptiva vulneri inſit, hoc aciditatis extinctivum paratur ex calce vivâ, ut

℞. *calcem vivam recentem, eam in aquâ fontanâ extingue, & unâ, vel alterâ ebullitione ſimul coque, deindè aquam cola, & in eâ æqualem mellis partem coque, & deſpuma, donec mel iterùm ſuam puriorem conſiſtentiam obtineat, tunc*

℞ *Huius mellis* ℥. ij.
Cremoris lactis ℥. ij. ß.
Oculor. cancr pulveriſat. ʒij.
M. f. linimentum.

Hoc mollioribus turundis excipiatur, quæ utrique foramini, ſi totalis trajectio ab uno latere ingrediendo, & altero rurſus egrediendo, imponantur, exactis tribus, vel quatuor horis cum recenti linimento repetendo.

Si magna ſit contuſio, omne contuſum, quia ſucci ex canaliculis diſruptis effuſi fermentari debent, quo facto pus ſubſequitur, maturandum eſt, id quod tardè fit: nàm ſclopetorum vulnera vix ante tertium, vel quartum diem ſuppurari ſolent, ob id ſufficit, ſi

inter

inter hoc tempus ſingulis viginti-quatuor horis ſemel deligentur, ea propter ſuppurantia, ut digeſtiva tunc conveniunt, & ante omnia, quod contuſum eſt *vini ſpiritu* abluatur, *& digeſtivo* regatur, cui ſemper *vini ſpiritûs, & balſami Peruviani* aliquantulum eſt addendum, ne labia vulneris contuſa ad gangrænam ruant. Hinc turundæ, quibus illiniuntur unguenta digeſtiva, & ſuppurantia, priùs immergantur in vini ſpiritum, & deinde digeſtivo illinantur; In primis enim quoniam digeſtiva non æquè ſemper partibus nervoſis conveniunt, ea propter optimè additur, qui omnem noxam metuendam corrigit. *Ambroſius Pereus* digeſtivi communis loco ad vulnerum ſclopetorum curationem commendat balſamum, ſeu *oleum ex tenellis catellis* paratum, cujus hæc eſt compoſitio:

℞. *Duos catellos:*

(præſtat autem, ſi nigro colore fuerint) *recèns natos, qui ſcilicet ante tertium diem in lucem editi ſint. Hinc hi in ollâ fictili claudantur, atque*

Ol Cilior. albor vel.

Violarum lib. iv.

Superinjiciantur, deindè ſubjectis prunis, fervere leniter incipiat oleum, olla ſit benè cooperta, & ignis continuetur, donec catellorum carnes, & pellis omninò decoctæ fuerint, etiam ad oſſium diſſolutionem, advertendum tamen, ut leni igne opus exſequatur: poſteà adde.

Lumbric. terreſtr. in vino lotor. lib. j.

Coquantur ſimul, & coletur per manicam Hippocratis, colaturæ adde

Terebinthinæ venetæ ℥. iij.

Spiritûs vini ℥ j. ß.

F. linimentum,

Quod mirificè conducit ad ſedandum dolorem, & maturanda ſclopetorum vulnera cum turundis applicatum.

Poſtquàm per hæc, & ſimilia ſuppuratum eſt vulnus, & omne contuſum ſeparatum, applicandum eſt mundificativum ſequens, vel quodcumque aliud, ut

℞. *Terebinth. Venet.* ℥. v.

Ol. ros. ℥. j.

Mell. ros. colat. ℥. iij.

Myrrhæ,

Aloës,

Maſtich.

Ariſtoloch. rotundæ ana ℥. j.

Farinæ hord. ℥. iij.

F. linimentum.

Impregnandum, & irrorandum nonnihil cum ſpiritu vini. Hoc ipſo mundificandum eſt vulnus ſuppuratum, donec ſpontè caro nova ſuccreſcat. Quòd ſi in ſuppuratione, aut ſubſequente mundificatione putredo, ac corruptio adſit inſignior, ſupradictis remediis *nonnihil de mercurio præcipitato, quantùm fieri poteſt, ſpiritu vini correpto, commodè addi poteſt*, & id præcipuè ubi partes nervoſæ fuerint læſæ, vel affectæ.

Verùm nos ſclopetorum vulnera cum magnâ contuſione, ſpretis ſuppurantibus, & digeſtivis, curamus *ſolâ aquâ Reginæ Hungariæ*, nullo ſubſequente pure. Si vulnus penetrans ſit, vel ejus totalis trajectio ab uno latere ad aliud, abluatur *aquâ ejuſdem Reginæ, & cum turundis in eandem aquam, vel in balſamum proprietatis immerſis*, curatio-

nem peragimus, *vel ſpiritu vini cum ſpiritu terebinthinæ miſto, vel ſpiritu vini cum balſamo Peruviano, vel balſamo artificiali &c.* Interim non deſint *potiones vulnerariæ cum ſtibio diaphoretico, vel balſamo Peruviano, vel oculis cancrorum, vel ſanguine hircino, vel mumiâ. &c.*

CAP. XXIX.

De Vulneribus ex venenato morſu inflictis.

NOn uno gravamur malo, nec morborum infortunia ſolummodò vitam noſtram impendent; ſunt quippè & alia graviora, quibus non raro calamitoſius affligimur: ità ut nihil ex omni parte contingat, paſſimque majora pericula nos expectare videantur. Qui febre corripiuntur, doloribus cruciantur, aliovè morborum genere affliguntur, & ſi quandoque in magno vitæ diſcrimine verſentur, attamen minimè iis comparandi, qui aſpide, viperâ, ſcorpione, ſimilique virulento animali vulnerati potentiſſimo horum veneno inficiuntur; ſiquidem morbos vel temperato victu, rectâque vivendi normâ præcavere, vel jàm inſtantes provido ſapientum conſilio præcidere, ni per incuriam, inſcitiamque in deterius labi promoverique velimus, facilè poſſumus; at non itidèm venenatos illorum morſus effugere ſæpiſſimè accidit, quandoquidèm nos inculpabiliter incautos adoriuntur, ità ut ab hiſce in tuto non ſumus, ſive proprio in agro verſemur, ſive in prato immoremur, ſive in aprico, molli in herbâ, virentique cerpite conſideamus, tandèm nec vel intra proprios lares ſecuri vivimus, in quibus non raro ſcorpius latere ſolet, noſque ignorantes pungit. Undè *Virg. Georg.* 3. inquit.

Sæpè ſub immotis præſepibus, aut mala tectis.
Vipera delituit.

Nec de tanto malo nos cogitare poſſumus, niſi potens veneni vis vario ſymptomatum genere nos moneat, quæ in horis creſcit, majoreſque ſemper vitæ lumini noctes offundens, quouſque ad interitum perducat. Inſiſtendum itàque in præſentiarum huic malo duximus exactiſſimâ methodo in ſingula, quæ à tanto ſummo diſcrimine vitam relevare poſſunt, advertentes.

Signa.

Venenatorum animalium morſus ſigna ex ægri relatione patent: è vulnere parvo ſanguis emanat purus, deindè dolor lancinans, qui ſenſim accreſcit, & ſubitaneo tumore pars ità inſurgit horrendam in magnitudinem, & in luridum, nigrumque tendit colorem, qui ex rubro flaveſcit, vireſcit, & deindè nigreſcit. In parte læſa uredo æſtuans, deindè toti corpori communicatur, & puſtulæ in ipſâmet excitantur parte. Succedit inappetentia, bilioſi vomitus, ſingultus, virium lapſus, vertigines, mentis ſtupor, tremores, lipothimia, ſyncope, ſpirandi dif-

ficultates, pulſus parvi, profundus ſopor &c.

Cauſa.

Horum animalium vulnera dicunt vulgares eſſe venenata, quia eorum licèt morſus ſit exiguus, eſt tamen lethalis, & hoc propter animalium venenoſitatem, & itá vitioſum committunt circulum, à quo ut declinarent, vim ineſſe ipſis peculiarem, toto genere præter naturam, & uno verbo occultam dicunt. Sed hoc ipſo fatentur ſe ignorare iſtam vim venenoſam, quia ipſis eſt occulta, quod nàmque occultum eſt, hoc ignoramus, & ita ſciunt, quod neſciunt.

Alii, quorum medicina eſt caloris, & frigoris dogma, relictis qualitatibus ocultis, ad manifeſtas recurrunt, dicuntque hoc animalium virus frigiditate ſuá agere.

Alii verò utroque modo ſimul agere, nempè qualitate elementari, & propriâ formâ, quam ſpecificam vocant.

Alii tandèm qualitatum tàm manifeſtarum, quàm occultarum inſufficientiam meditantes, Ariſtotelis & Galeni præjudicis exuti, in Epicureas, Democrateaſque atomos impingerunt, & tali, vel tali particularum, ſeu corpuſculorum dentes conſtituentium poſitui veneni actionem refundunt. Quæ ſententiæ, an ad veritatis ſcopum colliment, non tantum ſapientibus, ſed etiam inſipientibus exponendas relinquimus, & interim in tanto opinionum conflictu ad noſtram ſtabiliendam accedemus.

Verum nos prò noſtrâ ſententiâ adduci non poſſumus, ut credamus viperam, cùm tota bezoardica, & alexiteria ſit, venenatam eſſe, cum multorum morborum myriadibus inſigniter prodeſſe experiamur; Vinum enim in quo vipera ſuffocata fuerit, ad elephantiaſim Græcorum, ſeu lepram Arabum præſentiſſimum eſt alexiphermacum, teſte Galeno. Et muſto, in quo ſimiliter extincta vipera, ſpontaneo niſu, talis æger non tantum perfectè curatus, ſed prætereà quoque omninò in juventutem quaſi reſtitutus fuerit, exutis vinibus, unguibus, & pelle, hiſque omninò renovatis, refert *Areteus*. Et mulieres nobiles Brittannicæ vinum, in quo viperæ ſuffocatæ ſunt, quaſi interno coſmetico ad corporis, vultûſque pulchritudinem, & univerſæ cutis formoſitatem comparandam, abſque ullâ noxâ, & ſanitatis detrimento bibunt, teſte *Zuvelfero*, & id nobis multi Brittannici retulerunt. Jura viperarum conſumpta nonnè conſumptos, & hecticos priſtinæ ſanitati reſtituunt? Imò in omnibus febribus malignis in jure pullorum conſumpto nos viperam concoqui jubemus felici cum eventu. Nos *Caſtrovillarii in noſtrâ Patriâ* cum immoraremur, in Antonii forte pharmacopolio quoſdam viperas in veru aſſas anguillarum more multoties magno cum palati oblectamento comediſſe obſervavimus. Actum eſſet de alexipharmacâ theriaces virtute, niſi in ſuâ compoſitione viperæ pulveres, vel ejus loco de viperâ trochiſcos admitteret,

ret, qui ejus baſis, & fundamentum ſunt. Quis unquàm ſatis extollere poteſt bezoardicum animale, quod ex ſolis viperarum cordibus, & hepatibus conficitur? Quis ſalia viperarum volatilia, ſeu theriacalia? Quis eſſentiam viperinam alexipharmacam commendare poterit? Ex tot, tantiſque viperæ dotibus, quis eam venenatam eſſe credere poterit? Et tamen inter venenoſorum reptilium genus primas obtinet vipera, & animal in totum pernicioſiſſimum, & venenatiſſimum in morſu eſt; ſub alexitheriâ ejus virtute quantum malignitatis lateat, nos miſerandorum ex ejus vulnere ſupervenientium procella, & imminens vitæ periculum virulentiam admonet. Cœterùm meditari non poſſumus, cur in Viperâ ſit pernicioſum virus, & rurſùs in eodem ſubjecto tàm ſalutare pharmacum?

Tandèm eò devenit intricata difficultas, ut nonnulli authores recentiores dixerint, quia vera veneni viperini cognitio eos latuit, non totam viperam eſſe venenatam, ſed tantùm quoſdam ejus partes, inter quas recenſent caudam, caput ſpolium, & interanea, hæc nàmque eximi fatentur, quia veneni receptacula ſunt; non autem quia venenata eximuntur, ſed quia excarnia, & inutilia ſunt.

Quidam cordati authores conſiderantes viperas morſu venerare, & perimere, venenum dentibus attribuerunt, & reverà dentibus mordent, & ſi dentes illos falcatos eruas, impoſterùm earum morſus non profundè penetrare, nec majuſculos nervos ſauciare valet, quia reliqui dentes obtuſiores, breviores, & minutiores ſunt, ac ſolummodò, aut maximâ & parte ſaltem epidermidem lædunt, ac proindè non æquè exitialis exiſtit. Hanc artem probè callent circumferanei, qui ſpectatoribus egregiè imponentes; viperis dentes illos falcatos eruunt, deindè in ſaccum viperis plenum ingrediuntur nudi, & ſuas carnes unguibus lacerant, non aliter ac à viperis demorſi ſint. Hinc ſtatuerunt dentes eſſe venenatos, & venenoſitatem in dentium acumine, ſive cuſpide acutiſſimâ, tali, & tali corpuſculorum poſitu, & conformatione ſitam eſſe planè ſibi perſuadent, hac apparenti ratione ducti, quòd quidam acùs, vel alterius inſtrumenti cuſpidati acumine icti miſerè poſteram vitæ periodum complevêre tot malignis ſymptomatibus, non ſecus ac viperæ dentibus fuiſſent demorſi. Verùm magnum diſcrimen eſt inter ictus venenatos, & pernicioſos, ſive malignos. Verumenimverò dentes viperinos venenatos eſſe propter talem conformationem equidèm repudiamus, nam etiam poſt mortem lædere poſſent ex ſe, & venenatâ vi, quod falſum experimento deprehendimus, defixo viperæ mortuæ dente intra galli criſtam, & deindè nos audaciores redditi intra noſtram carnem alio adacto ad ſanguinis effuſionem, nulla veneni actio in priori experimento, nec in poſteriori impertita fuit, preter exiguum, & ſimplex vulnus punctim

punctim factum, & omne carens veneno; imò nec iidem viperini dentes contriti & vorati aliquam inferunt noxam: non itàque ex nudo effectu, & venenato morſu dentes venenati ſunt judicandi.

Alii inſpicientes viperæ dentes perforatos, & veſiculis liquore plenis munitos, hunc liquorem venenatum eſſe ſanxerunt, qui in dentium intruſione ob veſicularum compreſſionem per dentes perforatos parti vulneratæ communicatur. Ad has dentium veſiculas ex corde, & hepatis veſiculâ felleâ venæ, ſeu arteriæ aſcendentes hunc deferunt liquorem, quem felleum appellant. Verùm nec hic humor felleus, ſive ſalivalis eſt per ſe venenatus, nàm capita, & veſiculas felleas exemptas carne obuolutas felibus, & canibus devorandas præbuimus, quas abſque ullo vitæ diſcrimine, vel noxâ conſumpſêre, nec vel tantillum damni, quòad corporis incolumitatem paſſi ſunt. Imò iſte felleus viperæ liquor in pulli ſtomachum immiſſus nihil offecit. Inſuper hodiè introductus fuit mos capones nutriendi, & ſaginandi viperis in fruſtula diſſectis, qui à magnatibus in menſis non tantùm pro deliciis, ſed etiam pro tuendâ incolumitate, fœcundando matrimonio, ſervando inventæ vigore, & ad vitæ productionem habentur. Sed quid in viperæ minutiis annumerandis innoxiis immoramur? Nos quendam circumforaneum non tantùm capita, linguas, caudas, veſicas felleas, hepata, corda, imò cyatum ad digiti tranſverſi altitudinem liquore felleo refertum, & liquorem ſalivalem ex veſiculis circa dentes expreſſum, ſed tandèm integras viperas devorâſſe obſervavimus.

Si innoxiæ, & alexipharmacæ ſunt omnes viperæ partes, imò tota vipera, undè tanta venenoſitas in morſu oboritur, veſtigandum eſt? Exiſtimant aliqui viperas alimentis venenatis veſci, ut lacertis, muribus, bufonibus, ſcorpionibus, bupeſtribus, & cœteris eſcis virulentis, & beſtiolis ſulphureis, ex quibus partes venenatæ in fellis veſicam ſecernuntur, ſalutares verò partes in ſuccum, & ſanguinem tranſmutantur. Undè conjectandum eſt viperas venenum non proprium, aut intrinſecùs concretum, verùm adſcititium, & aliundè irreptum; hinc pluribus in locis viperæ veneno, & venenandi vi carent, ſed ſolummodò occaſione locorum, coeli, victuum &c. immutantur. cœterùm ruſticum eſt effugium, & nullâ ratione ſtabilitum, hujuſmodi enim animalia venena eodem veneno in digeſtionum officinis afficere deberent partes, quod utique non evenit, itèm antequàm in veſicam bilariam colligantur, alexipharmacam ſanguinis vim inquinare, nec virtutum alexipharmacarum origo, undè petenda eſſet, ſi venenatis veſcuntur beſtiis? Præterea anates bufonibus, & ranis delectantur venenatis, quibus nos impunè veſcimur, ſicut & Ciconiæ ſimilibus ranis, ſerpentibus, bufonibus, aliiſque toxicatis animalibus, tantùm tamen

men abeſt, ut venena colligant, ut potiùs efficaciſſima exhibeant alexipharmaca: hinc *Theophraſti arcanum ad quævis veneni genera* notiſſimum eſt, ut videre eſt apud *Crollium in ſuâ Baſilicâ chymica p. m.* 413.

Quod de viperâ diximus, de aliis animantibus vulgò toxicatis dicendum ſentimus, ut de aſpide, ſcorpione, araneâ, bufone, & cæteris; nàm nos quendam hæc animalia venenata viva dilacerata, ut ſcorpios, bufones, araneas, aſpides &c. ſine ſalutis noxâ voraſſe obſervavimus; & paſſim apud authores de his animalibus innocuè deglutitis innumeræ extant hiſtoriæ, quas ſi forſan recenſere vellemus, deficeret prorſùs pagina.

Aliorum trutinatis opinamentis de horum animalium veneno, pro noſtrâ ſententiâ duplicem de his conſiderationem facimus, vel prout vivunt, vel ut mortua ſunt, viva omni veneni ſuſpicione carere demonſtravimus, & mortua in ſaluberrimas tranſire medicinas, quæ vix in aliâ creaturâ reperiuntur. Hinc ut iterum primò de viperâ dicamus, falſum comperimus ex viperâ reverà mortuâ veneni noxam cuidam inflictam eſſe, juxta illud vulgare adagium: *Eneca beſtiam, & liber eris ab ejus veneno.* Italicè: *Morta la beſtia, morto il veneno.* Imò nec pulli gallinacei à viperâ demorſi, enecati, & eſitati, poſteà lethales non ſunt, ſed quartanam, medicorum opprobrium, feliciter profligant, ſi credere dignum eſt. Mittimus adnotata exempla, & aliquot adnotare liber, omiſſis jurium viperarum conſumptorum dotibus, quas vires habeat per retortam artificioſè propulſus ſpiritus cum ſale volatili ad febres malignas, & peſtilentes, inſultus epilepticos, ſcabies leproſas, aliosque malignos affectus, quotidiana clamat experientia; & ſpiritus omne, quod agit, ſalis volatilis ratione agit; quod ſalis theriacalis veterum decantatas ſuperat vires, & encomia. Hoc ſal volatile in viperis eſt verus earum balſamus reconditus, qui totius corporis œconomiam renovat, fermenta viſcerum effecta jàm revocat, & ſanguinis vitalem fermentationem fortiter conſervat, & maſculè reſtaurat: hinc eſt, quod ex viperino vino elegans ſequitur reiuveneſcentia, ex biodio decoctionis viperarum mulier leproſa quadragenaria, id teſtante *Helideo Paduano*, ſterilis anteà, poſt curatam lepram facta fuit fœcunda, non ſecus ac galli, gallinæque viperis nutritiæ, docente *Zwelfero in animadverſionibus in pharmacopœam Auguſtanam claſſ.* 12. *p. m.* 215. admodum fiant fœcundæ, quæ animalcula poſtmodum viperinas vires poſſidentia, eſû ad eadem conferunt mala, ac ipſæ viperæ, in ſpecie ad elephantiaſim, & ipſi cognata mala, ſcabiem fœdam, luem veneream &c. tum ad fœcunditatem, juventutem conſervandam, ſenectutem retardandam, vitæ productionem, corporis nitorem, & oculorum claritatem conciliandam. Inteſtina exſiccata, & in pulverem redacta ad omnis gene-

gene-

generis affectus epidemicos majorum, vel minorum animalium, præcipuè ovium, & equorum, commendat *Hartmar.* Hepata viperina pulveriſata ſanè præſentiſſimum ſunt remedium in Dyſenteriis, in primis epidemicè graſſantibus. Fellis viperini exſiccati granum unum ab omnibus venenis liberare dicit *Borellus.* Ex viperæ ſpinis pulvis paratus, aut magiſterium ad eoſdem uſus medicos prodeſt, ad quos caro, & tandèm nec caudam reformare debemus, nàm ejus nudo contactu adontalgia tolli dicitur. Filum rubrum ſetaceum, quo ſtrangulata fuit vipera, ſi collo circumdatur, anginâ laborantes eandem curare dicitur propter ſtrangulationis, & ſuffocationis ideam, ſi verum eſt. Caput viperæ appenſum ad febrium arcendos paraxyſmos commendatur. Axungia viperina convenit vetulis pro delendis faciei rugis.

Reliqua animalia venenata mortua etiam innoxiè tractantur, & intra corpus aſſumpta, vel extra applicata multos, & graves profligant languores. Hoc in bufone experimur, quod animal eſt veneno plenum, & eſtò dentibus careat, tamen compreſſa ſcabris gingivis particula, & ſubindè per dilacerata cutis ſpiracula ingreſſa ſaliva, demorſos venenat, imò dum acutiſſimo perfoditur palo (ità interfici ſolet à ruſticis, tegitur nàmque craſſâ, tenalique cute) in tumorem ità ſe contrahit, ut venenum per urinam longius ejaculetur in plantas, & circumſtantes quadrupedes; undè mirari non licet, ſi nonnunquàm repente homines interimat, qui fraga, fungos, aliaſque plantas hujus veneno infectas inſcii devorârunt, Quippè quòd non modò veneni mictu hæc omnia inficit, ſed etiam ſalivâ ea ſæpius conſpuit, quæ ſanè non minus mortifera eſt, quàm Napellus. Et eſtò bufo ſit animal venenatum, mortiferum, & toxicatum, non proindè medicas non habet opes: Internè bufonum ſal ex eorum cineribus calcinatis extractum à ℨ. ß. ad ℨ j. pondere in aquâ cardui benedicti uſurpatum, ad omnem peſtem è ſanguinis maſſâ eliminandam, eamque ab omnibus venenis vincendam mirificè commendat *Petrus Iohannes faber Panchymici lib. v. & ultimo cap. 8. pag. 631. Et Myrothecii ſpagyrici lib. I. cap. 24. de eſſentiâ bufonum p. 526.* inquit: *De ſale verò nullo pacto dubitandum eſt, quin theriaca ſumma ſit, & mirum alexipharmacum? ignis n. omnia conſumpſit præter ſalem vitæ, qui nunquàm eſt venenum, ſed vitæ fomes, & propugnaculum, ac ubi poſuit natura mortem, ibi etiam vitam collocavit, ut morti mederetur. Vires verò hujus laudatiſſimi ſalis ſunt contra omnia venena, tùm aſſumpta per potionem, tùm per aërem illata: Undè peſtis eſt ſummum alexipharmacum, bubones etiam, & carbunculos peſtilentes mirabiliter exteriùs illitos curat, & ſanat, eorumque malignitatem reprimit, & cancros tutiſſimè curat.* Pulvis exſiccati bufonis ad ℨß. dat experimentum ad hydropeſeos aquas educendas certiſſimum, cujus experientia prima caſu facta eſt, & hic

bufonum pulvis fuit *ſecretum Kyperi* in curâ hydropis aſcitis, qui ità paratur:

℞. *Bufones*,

abſcinde capita, *& exime inteſtina*, *exſiccata in umbrâ*, *& in pulverem ſubtiliſſimum redige*, *de quo pulvere gr.* x. *vel* xv. *totidem ſacchari patienti propina*, mirabilem exindè admiraberis effectum. Dari poteſt tribus, vel quatuor vicibus, ità tamen, ut tres, vel quatuor dies poſt aſſumptionem unâ vice intercedant, potens eſt enim remedium. Vel hos bufones in fumo exſicca, & in pulverem impalpabilem redige. Externè bubonibus peſtilentibus optimè applicantur bufones, & omne extrahunt virus, & ægrum curant. Officulum brachii bufonis applicatum externè odontalgiam curat, neque id mirum, nàm catholicum anodynum in bufone latet. Paramus nos *oleum bufonum*, cujus confectionem alibi tradidimus, quod ad ſtrumarum, & tineæ curationem utramque abſoluit paginam.

Deſcendimus ad ſcorpionem, cujus aculeum in caudæ extremitate eminentem letiferum vulnus in regionibus calidis ob veneni perniciosam vim inferre ſat notum eſt, dum vivit, ſed mortuus nullam veneni vim imprimit, & vivens, abſciſſâ caudâ, ſine veneni labe vulnerat, non proindè medicâ caret ope; abundat nàmque copioſo ſale acri, undè ſcorpionum puluis potenter urinam ciet, deindè egregiè abſtergit, & promovet in renibus ſabulum, & in veſicâ calculum, & remoratam ab eo exturbat urinam, rarò tamen internè uſurpatur, ſed potius oleum tàm ſimplex, quàm compoſitum. Simplex inungitur renum regioni pro expellendo calculo, pubis, vel veſicæ regioni pro ciendâ vinâ ſuppreſſâ, ſive cum dialthææ unguento ſive cum cataplaſmate ex cæpis, ſive parietariâ, ſilere, petroſelino &c. In aurium dolore eſt planè ſingulare, ſi *olei ſcorp.* ℥. j. *miſceatur cum olei amygdal. dulc.* ℥. ß. quæ incaleſcant, & unâ, vel altera gutta dolenti auri inſtillentur. Oleum ſcorpionum compoſitum eſt alexipharmacum præſtans, quod authore *Matthiolo*, in affectibus malignis uſu externo commendatur, in peſte pro pulſuum illinitione, in bubonibus pro malaxandis emplaſtris, vel unguentis. Cum *oleo vitri*, *& camphoræ miſtum dat balſamum anti-peſtilentiale*, quod applicatur pulſibus, temporibus, & aliis locis aeri expoſitis. Efficax eſt in morbis contagioſis, peſtilentibus, febribus malignis, petechialibus, pulſibus, cordis regioni, & ſpinæ dorſi inunctum, repetitis vicibus. Venenatorum animalium morſibus medicina eſt, venenis oretenus aſſumptis adverſatur, aliquot guttularum doſi propinatum.

Devenimus tandèm ad araneas, omnia enim animalia venenata recenſere velle magnum expoſtularet volumen; ſunt araneæ venenatæ, & ad aliorum venenatorum animalium modum, tum etiam morſu, vel ictu per vulnuſculum tàm exiguum, ut oculorum aciem effugiat, venenum in corpus infun-

dunt, ſicut etiam liquores, in quos incidunt, venenoſo inquinant contagio, non contemnendis ſymptomatibus, ſed non omnes venenatæ ſunt, nàm nos duos obſervavimus pueros circa noſtrum palatium, & alias ædes venientes, & comedentes araneas telarias abſque ullâ incolumitatis noxâ; non adeò tamen venenatæ ſunt, quin venenis non reſiſtant. Ex araneis enim fit oleum ſimplex per aranearum infuſionem, ut etiam compoſitum. Hoc aranearum oleum pro malexandis emplaſtris, & unguentis applicandis anthracibus, & bubonibus peſtilentibus adhibetur. Similiter hoc oleum pro pulſuum, & regionis cordis inunctione in febribus petechialibus, & peſtilentibus, ac in ipſâ peſte uſitatum eſt, ſive ſolum, ſive cum oleo ſcorpionum Matthioli. Inſuper ad curandas febres intermittentes variis modis araneam commendant, quidam ejus oleum, vel ſolam, vel cum aliis araneam metacarpi pulſibus applicant; alii vivam nucis putaminibus includunt, & de collo ſuſpendunt, imprimis in febribus quartanis & expertus eſt ejus uſus. Ex araneis, ceu baſi, & fundamento componitur decantatum *Strobelgeri emplaſtrum* contra quartanas. Aranearum telæ ſunt commune mulierum experimentum pro glutinandis vulneribus recentibus, quas cum micâ panis benè maſticatâ permiſcent, & applicant.

His ità perpenſis, optimèque trutinatis, adhuc ſupereſt, ubinàm horum animalium virus conſiſtat, idque ulterius inquirendum, & reverà, cum ex dictis pateat horum animalium partes bezoardicas, & alexipharmacas eſſe, ac morborum myriadibus mederi, & nullibi reperiri venenum, difficilis indaginis eſt, ubinàm virulentia ſita ſit, cum ex horum morſu, vel ictu præſentiſſimam mortem intentari extra dubium eſt, niſi maturè ſuccurratur.

Cœterum pro virili parte ſtatuit *Helmontius*, *Marcus Marci*, *Ettmullerus*, *Zuvelferus*, aliique ex recentioribus nullum animal reverà, & per ſe eſſe venenatum, fieri tamen tale per accidens, & hoc modo non venena fieri venena ſub tali reſpectu; undè viperæ, & quorumcumque animalium venenoſitas tantum in quadam furoris, indignationis, & excandeſcentis ideâ ſita eſt, & hinc evenit, ut tantum morſus ſint venenati, & brevi lethales, cum totius animalis partes poſt funus ſint aliàs medicamentoſæ, & ſaluberrimas offerant medicinas.

Hìc quam maximè de iræ naturâ trutinandum eſt, qua vix validior reperitur affectus, excipe tamen vim amoris. Conſiderandus eſt hìc animi impetus, & ſanguinis, & humorum reliquorum motus. Animi impetus vehementiſſimus, & furibundus ex mali maximè infeſti præſentiâ concitatur, ad quod amovendum tota inſurgit natura, eandemque omni conatu à ſe expellere tentat; objectum enim odioſum per ſuam ſpeciem movet animæ vim cognoſcentem per ſenſuum organa operantem, quæ ex

ejus inconvenientiâ,& odioſâ præſentiâ permota abhorret eandem, & amoliri à ſe conatur,urgēte hoc, ſe conſervandi omnibus innatâ concupiſcentiâ,& hic actus iræ nomine vocari ſolet: ex hoc ipſo horroris actu mancíſcitur idea amovendi, & propulſandi moleſtum, quæ non tātum recipitur in memoriâ, & aſſervatur, ſed etiam in totius corporis partibus fluidis, imprimis ſanguini, ſpiritibus mediantibus confuſe, in ſpecie vero membro cuidam, cui moleſtiam propulſandi munus committitur, diſtinctè imprimitur, & inſculpitur; adeòque in viperis hoc animi impetu permotis, ſpecies hæc idealis, ut totius corporis ergaſtulo, ità in ſpecie ori, ejuſque partibus, & maximè dentibus imprimitur percuſſoribus; ſimulque liquor ſalivalis in eorum confinis aſſervatus, pingitur hac ipſâ furoris impreſſa idea.

Conſiderato animi impetu in vipera irritatâ, & mordicante, pergimus nunc ad humorum motum in tàm furibundâ perturbatione. Hic conſiſtit in impetuoſâ ſanguinis ebullitione, & efferveſcentiâ in iracundis omnibus obviâ, veteribus exindè iram, furorem circa cor definientibus, indèque iratus fervere, & totus in fermento eſſe communiter quidèm, ſed appoſitè dicitur, undè & iram fortitudinis cotem dixêre medici, ſi non ut duce, ſed ut milite eâ quiſpiā utatur. Hæc ſanguinis nimia fermētatio ex ſpirituum impetu variis motibus cordis pulſatile corpus moventibus, & commoventibus oritur, indeque nimia ſanguinis Rarefactio, incenſio, efferveſcentia, & ebullitio, ex rareſcente imprimis bilis pingui oleoſa parte, & ſalinâ volatili ejus ſubſtantiâ in motū & volatilē impetum concitata proficiſcitur. Agitatum ſic ſanguinem ſimilis ſalivalis ſequitur agitatio liquoris, ſive n. ex felle, ſive ex ſanguine, & cerebro derives, proindè eſt, dum partes ejūs ſpirituoſæ, & ſalinæ volatiles in efferveſcentiæ motum ſimililiter rapiuntur: non ſecus ac homines irati ſpumare ſæpius ore aſſolent, ex ſimili ſalivæ motu.

Hiſce conſideratis, patet, quid de venenoſitate morſûs viperini habendum ſit, conſiſtit ea partim in ideâ furoris Archeï dentibus, & ſalivæ, ſique per morſum parti læſæ, & conſequenter reliquis partibus communicatâ, ſpiritum, ſeu Archeum corporis ſimiliter perturbante, & in furorem concitante: partim verò in parte ſalivæ fermenteſcente, per fiſtulam dentis in vulnus vibratâ, & beneficio circulationis ſanguinis toti maſſæ communicatâ, & in ſimilem furorem, & impetuoſum motum, eandem concitante: in hiſce conſiſtit morſûs viperini venenum.

Optima quidèm hæc ſententia eſt, & tot, tantiſque digna authoribus, & reverà primo intuitu, & primâ facie vera videtur, hanc ſectandam animo ſtatueramus, quam nos utique amplecteremur, ſed diutinè eam mente trutinavimus, & tot difficultatibus, tricis, implicantiis, & ſcopulis involutam nacti ſumus, quæ nos ità deterrent, & exanimant, ut meliorem frugem reperiamus oportet. Parcite itàque

que Helmontii Manes, & vos ſectatores per epiſtolam fideles, nàm veritatem ſectamur; non authores. Undè.

Si in ſolâ viperæ irritatæ, & furoris œſtro percitæ ideâ viperinum conſiſteret virus, nulli, vel ferè pauci venenati morſus indè emergerent, antequàm in ipſâ propulſandi moleſtiam idea cuderetur; nàm ut furoris ideam conciperet, primò efferveſceret ſanguis, & mediantibus ſpiritibus rareſceret; Secundò, bilis in motum concitaretur; Tertiò ex ſanguinis, & bilis agitatione ſalivalis agitaretur liquor, & tandèm per dentis fiſtulam parti demorſæ communicaretur: utique ad has obeundas operationes aliquid temporis requireretur, non enim tot operationes naturales fieri in inſtanti poſſunt, ut per morſum, & ſalivam venenatam. Ideam in demorſi archeum tranſplantaret.

Præterea unica vipera imitata quot animalia mordere poſſet, tot enecare valeret, non aliter ac innumerâ inficiendi energiâ eſſet imbuta, quod oppoſitum plures experientiæ nos docuerunt; nàm primus, ſecundus, & tertius morſus experitur venenatus, & quò ulterius irritatur, furit, excandeſcit, & ulciſci conatur, mordet, & morſu cruentat, eò innoxiè, & inani morſu dentes imprimit, quia in tertio morſu totum exhauritur venenum in veſiculis ſalivalibus, nec noxius eſt morſus, donec novum virus eodèm demandetur. Hinc circumforanei alicujus rei fruſtulum ad mordendum viperis plures præbent, ut mordendo, totum virus è vaginis eliminetur, quo exhauſto, in publicas prodeunt plateas, tum viperini morſus virulentiam exagerant, poſtmodum ſub mammis juxta cor cum ſanguinis effuſione ſe mordere ſinunt, attamen ſine periculo, ut inane, & iners ſuum antidotum contra viperarum morſus venditent, & ſic bardis imponunt hominibus. Poſt quatuor, vel quinque dies, vel plures exhauſtum venenum reaſſumit vipera, poſt quos repletæ obſervantur veſiculæ. Liquor in vaginis non provenit à folliculo felleo, ſed generatur in toto capite, & ad vaginas per ductus ſalivales per quaſdam glandulas tranſmittitur.

Ergò, niſi furoris, & ultionis ideâ concitata eſſet vipera, ſed jocans morderet, nunquàm ejus morſus eſſet venenatus, imò innoxius, nec perniciem demorſo inferret? In hoc nullum habere poſſumus fidum indicium, nàm non poſſumus viperam interrogare, & ipſa reſpondere, an placida, & jocans momorderit, vel furibunda? Et eſiò quocumque actu ſe mordeant, non ideò earum morſus eſt venenatus, quia ſanguinem non attingunt, cum ferè hunc in ſuperficie non habeant, & hanc ob rationem, & ſanguinis paucitatem à nonnullis exſangues exiſtimantur.

Tandèm viperæ, aſpides, bufones, ſcorpii &c. parvas incolentes inſulas venenum non habent, ut ſunt Meliten, Capreas, Prochytam, Pithicuſam &c. incolentes. Si

Si hæ quomodolibet irritentur, crucientur, & dilanientur, eſtò mordeant, nunquàm demorſum veneno inficere poſſunt: ergò Helmontius quomodocumque ſuis cum affeclis concitetur, irritetur, indignetur effervefcat, excādeſcat, velit nolit, vana eſt furoris idea.

Falſum eſt, quod ſupra notatus author aſſerit, felem, ſimiam, mulum, equum &c. imò ipſum hominem placidos, antequam iraſcantur, nullum habent venenum, at ſimul ac in furorem, & excandeſcentiam repiuntur, & momorderint, venenatos infigere morſus, & multos periiſſe non minus quàm à viperâ iratâ, aſpide, ſcorpione, cane rabido, aliiſque animalibus fuiſſent demorſi; Nam magnum diſcrimen eſt inter venenatos, & pernicioſos morſus, ſunt enim illorum animantium irâ exaltatorum morſus validiori, imò validiſſimâ violentiâ, & vehementiſſimo animi impetu, & totis viribus inflicti, & hinc validiſſimè lædunt, ut in vulnere percuſſione inflicto, de irato animo, homine valido, & inſtrumento ponderoſo, maxima habenda eſt ratio, nam hujuſmodi vulnus pernicioſum cenſendum eſt propter has circumſtantias. Itèm pars demorſa conſideranda eſt, & juxta ejus conditionem, nunc parvi, nunc magni faciendum eſt vulnus: Sic nervorum vulneribus, licèt parvis, multa ſymptomata, non aliter ab animali venenoſo eſſent inflicta, ſupervenire obſervamus, in vulneratâ enim parte ingens oboritur dolor, & hinc inflammatio, quandòque gangræna, & cerebro per conſenſum tracto, ſæpè convulſiones, & deliria excitantur. Undè vulneratâ manu, aut digito, non ſolum dolores, tumores, inflammationes, ſed etiam abſceſſus, & gangrænæ fieri ſolent, imò in toto corpore depravantur humores, hinc mali moris febres, anorexiæ, vomitus, anxietates, & vigiliæ ſolent. Si materia ſubtilis, & vitioſa per nervos cerebro impertiatur, epilepſia oritur. Ecquis his vulneribus propter pravorum ſymptomatum agmen venenoſitatem non adeſſe crederet? Prætereà horum vulnerum ab animalibus iratis inflictorum quandòque in principio nulla habetur ratio, imò ſpernuntur, & malum creſcit eundo, vel perperam curantur, & in maligna abeunt, & hinc venenata ineptè creduntur, cum ſint maligna; medici enim vulgares febrem malignam venenoſam vocitare ſolent, cum reverà nulla venenoſitas adſit.

Nobis maximè arridet illius magni Viri *D. Franciſci Redi* medici, & philoſophi, ac in omni diſciplinarum genere verſatiſſimi ſententia, qui vitæ tempora inter experimenta complet. Innumeris iſte tentaminibus, *Magni Hetruriæ Ducis* juſſu, detecto cortice, veneni viperini nucleum penetravit, & de hoc libellum Hetruſco idiomate edidit, in quo omnes experientias, & obſervationes in viperis ex agro Neapolitano allatis, f. &c. accuratè deſcribit, & dicit ſe reperiſſe quòd quoquo modo tractentur viperæ, omnes

ejus

ejus partes vel manſæ, vel potatæ, vel ſupra carnem applicatæ, vel alio modo aſſumptæ, nullâ ratione ſint venenatæ, ſive ex vivente, ſive ex mortuâ ſaliva hauriatur internè, ſive iratâ ſive placidâ &c. Verum ſi infligatur, vel tantillum vulnuſculum, & illinatur in illud, vel tantillum de liquore ſalivali, hoc ipſo dicit eſſe venenatum animal, & ſic internicioni hominem, & alia animalia tradere. Concludit itàque liquorem ſalivalem tantum eſſe venenatum, & ſanguini ſolummodò eſſe venenum, dentes verò veneno viam aperire, quod in veſiculis dentes tegentibus deliteſcit, nec eſſe venenum, niſi ſanguinem attingat, eique communicetur. Fecit experimentum in canibus, quos leniter ſauciavit, & ex viperâ viva ſalivam deſumpſit, quam inſtillavit, & mortui ſunt. Gallinas vulneravit in pedibus, ſicut gallos in criſtis, & fuit illis venenum, ſubitòque interierunt, immiſſâ ſalivâ, aliaque plura fecit experimenta, ſive liquor ſalivalis ex viperâ vivâ, ſive mortuâ ſit deſumtus, ſive ex iratâ, ſive placidâ idem præſtabit.

Hinc eruitur primò, quòd faciliter vipera pipionem, pullum, gallinâ, anſerem, Indiæ gallum, aliaſque volatiles, & animalia minuta occidit, quàm animalia magna, ut ovem, capram, aſinum, equum, taurum, camelum, quia iſta grandia pellem habent duram, & ſanguinem non attingit quandòque morſus.

Secundò, juxta animalis magnitudinem, & loci conditionem, quem ſauciat, ocyus, vel tardius mors ſubſequitur, præſertim ſi locus vulneratus venarum, vel arteriarum texturam raram, vel denſam habeat, ſive ipſæ venæ, & arteriæ ſi ſint capillares, vel magnæ.

Tertiò, ſi à vulnere à viperâ inflicto, vel liquore arte effuſo magna ſanguinis copia egrediatur, accidit quandòque animal non ſolùm morti non ſuccumbere, ſed nec exindè magnum pati detrimentum, quia virus non penetrat, imò ſanguinis effuſione extra corpus eliminatur. Hinc viperarum morſibus optimus eſt cucurbitularum uſus ſupra partem demorſam, vel hirudinum, vel ſcarificatio, vel vulneris ſuctus, donec omne venenum unà cum ſanguine extractum ſit, aliter interficere ſolet.

Quartò, non rarò etiam accidit, quòd animal à viperâ ſauciatum venenata pati ſymptomata, & ferè in ipſo mortis limine mortem non ſubire, imò abſque medicaminum ope per ſolum naturæ opus ſaneſcere.

Ex his, aliiſque experimentis infert omnes viperæ partes tàm continentes, quàm contentas, tàm manſas, quàm potatas nullam occidendi vim habere, quia propter ſuccorum vim in ſtomacho, & primis viis ejuſmodi venenum compeſcitur, & immutatur, cum digeſtionum culinas ſubeat. Verumenimverò ſi extrinſecùs ſit tantillum vulnuſculum, vi ſalivalis viperæ liquor applicetur, morbus ſit lethalis, ac propterea etiam viperæ morſus ſit lethalis, propter vulnuſculum, cui ſalivæ tantillum inſtillatum ſit. Ex hoc judi-

judicandum de veterum Pſyllis, qui haurire omne venenum ſine noxâ, adeò ut illis dicatur eſſe naturale: Verum ſimul ac in vulnerati ore applicatur, vulnus eſt lethale. Omnia propterea dicit animalium venena intrinſecus ſumta non ſunt lethalia. Inſuper dicit hoc ipſo liquore ſalivali ſive vivæ, ſive demortuæ viperæ tela intoxicari poſſe.

His itàque allatis, de quibus ſanæ mentis nemo ambigere poteſt, non tamen de veneno viperino tota evacuatur difficultas; certum eſt enim in ſalivali viperæ liquore virus conſiſtere, ſed quodnam eſt illud virus, quod tali ſubeſt liquori, & vitâ orbat demorſum, adhuc examinandum ſupereſt. Omnes vulgares Galiniſtæ in eâ ſunt ſententiâ, quod in corpora ſe intrudat, operando occultâ qualitate, & ab hominum intelligentiâ nunquàm deteꝏ. Eorundem aliqui manifeſtâ qualitate ſcilicet frigiditate ſuâ cor refrigerando, & conglaciando; alii nimio calore illud exſiccando, ejuſque ſpiritus reſolvendo, quæ an vera ſint, patent ex dictis.

Nos dicimus virus viperinum, ſimul ac demorſi ſanguinem attingit, illicò illum coagulat, nec ceſſat, virus, quin per omnes venas ſerpens, brevi trium, vel quatuor horarum ſpatio, totum demorſi ſanguinem in concretionem adigat in cordis cavitatibus, ità tandèm ut ejus ſyſtoles, & dioſtoles motum impediat, demorſumque miſerrimè perimat; vel ſanguinem ad cor refluentem invertat, & ità præcipitem agat, ut illud ſuffocet; illud acidi, & ſulphurei, quod coagulat, hoc acris, quod ſoluit, naturam ſapit, ut guſtatu quiſpiam experiri poteſt. Undè pro viperæ morſu alexipharmaca præcipitantia conducunt, quæ vim veneni fermentativam hebetant, & quia omne acidum, & acre à ſalſo, & alkali præcipitatur, obtunditurque, ad demorſi virus nullum præſentaneum antidotum, quàm ex ſale petendum. Eapropter oritur viperas, aſpides, rubetas, ſcorpios &c. qui parvas incolunt inſulas veneno carere, eorumque morſus nil præter vulnus ſimplex habere, quia ſalſæ maris exhalationes horum virus obtundunt, hebetantque, attamen ſi inſularum parvarum viperæ, aſpides &c. exindè in continentem aſportentur, virus aſſumunt; & viperæ &c. ex continenti in parvas aſportentur inſulas, virus amittunt. Hinc eruimus Melitam viperas, ſcorpiones, aſpides &c. alere veneno effœtas, quia inſula eſt parva, & non ut bardum vulgus perperàm credunt *Divum Paulum* illic à viperâ demorſum viperis maledixiſſe, & hac maledictione illas viduaſſe veneno. Hanc veritatem *ex Apoſtolorum act. cap.* 29. colligimus: *Et cùm evaſiſſemus, tunc cognovimus, quia Melita inſula vocabatur. Barbari verò præſtabant non modicam humanitatem nobis. Accenſâ enim pyrâ, reficiebant nos omnes propter imbrem, qui imminebat, & frigus. Cùm congregaſſet autem Paulus ſarmentorum aliquam multitudinem, & impoſuiſſet ſuper ignem, vipera à calore cùm proceſſiſſet, invaſit manum ejus.*

At

At verò viderunt Barbari pendentem beſtiam de manu ejus, adinvicèm dicebant: Utique homicida eſt homo hic, qui cum evaſerit de mari, ultio non ſinit eum vivere. Et ille quidèm excutiens beſtiam in ignem, nihil mali paſſus eſt. At illi exiſtimabant eum in tumorem convertendum, & ſubitò caſurum, & mori.

Salivam hominis jejuni viperas, ſcorpiones, & ſerpentes necare communiter aſſeritur, imò imperini morſus ſanatores per ſputum ſuum aquis injectum, & ebibitum multas ægritudines, & morſus à viperâ inductos, & ſupra partem demorſam impoſitum ſanare jactitant; attamen vile, & impar antidotum, cui nihil prorſus fidendum pro tanto viro, quod pauciſſimis horis repentinâ morte vitam miſerrimè auferre ſolet, eſtò ſaliva quid ſalis ammoniaci contineat. Præterquamquòd in omnibus factum per plures vices in viperis, & ſcorpionibus experimentum ab accuratiſſimo *Redi* falſitatem convincit. Circumferanei captas viperas in os expuunt, & ſalivâ aſpergunt, ut baidis imponant, & quàm eorum ſaliva ſit medicamentoſa, inſinuent, cujus virtute omnem veneni malitiam amittunt viperæ.

Quidam omne ſerpentum genus, viperas, imò aſpides ipſas ſine periculo, & pro libitu tractant in noſtrâ Italiâ, & alibi, dicuntque eſſe quoddam donum divinitus, & proprium quibuſdam familiis conceſſum illorum, qui *Divi Pauli feſto nati*, ſerpentis, vel viperæ ſignum ſub linguâ, aliovè loco gerunt. Hoc donum, hæc virtus eſt mendaciis fucata, cum nulla ſit, ut ex infrà dicendis patebit, & venam Raninam ſub linguâ, vel alio loco detectam, vel non multâ obſitam carne pro ſerpentis ſigno accipiunt. Ad noſtram rem facit id, quod *Ioannes Zuvelferus in animadverſionibus in pharmacopœam Auguſtanam p. 275.* refert: *Hoc ampliùs memorabilem, & notatu dignam hiſtoriam ab Excellentiſſimo illo, & celeberrimo anatomico Patavino Iohanne Viſlingio (cuius nomen nunc in benedictione eſt) fando percepi, quàm ille ipſe, ut mihi retulit, oculis ſuis uſurpavit Alexandriæ Aegyptiorum, ubi ſponte ſeſe obtulit quidam Mahometanus, vir inſignis authoritatis, qui ſummoperè gloriatus eſt de ſingulari hac dote, & gratiâ divinâ, ſibi totique ſuæ familiæ à Mahometâ profetâ conceſſâ, quòd nimirùm ab omnium venenatorum animalium, ipſarum etiam aſpidum, omnium ſui generis ſerpentium. Aphricanis, illis locis familiarium maximè lethiferorum morſibus liberi, ac immunes eſſent, ipſorumque omnimodè ſpernerent, cujus rei admirandæ experiundi exemplum fecit, & effectu ipſo ejus veritatem in gratiam Illuſtriſſimi Legati Veneti, qui tùm præſens fuit, comprobavit, & ſtabilivit. Ac tutùm enim aſpidem obviam illis venientem nudis manibus apprehenſam, ſatis diù ad libitum tractavit, tandèm caput ori ſuo immiſſum momordit, idemque expuitione unâ cum ſanguine rejecit, inſigni cum admiratione Legati, omniumque adſtantium.*

Serpentes, viperas, aſpides, rubetas, ſcorpios &c. ſine periculo, & pro libitu tractare alii dixerunt

xerunt eſſe quandam peculiarem dotem, & ſpeciale donum huic, vel illi, aut quandoque integris quibuſdam familiis à naturâ implantatam, & conceſſam. Cœterùm natura, quæ eſt omnium parens, aliis injuria fuiſſet iſtâ perſonarum, & familiarum exceptione, & ut noverca ſegeſſiſſet. Hinc facilè conjectare poſſumus Pſyllos, & Marſos antiquitus maximâ in æſtimatione habitos, meros fuiſſe impoſtores, ſe jactabant iſti fabuloſum ducere genus à Marſo Circes filio, & illi à Pſyllo Rege, ideòque eorum corporibus à providâ naturâ ingenitum fuiſſe virus exitiale ſerpentibus. Refert *Plutarchus Catonem iter per Libyæ deſerta facientem in ſuo exercitu Pſyllos duxiſſe, qui ſerpentum morſibus mederentur, partim venenum ore trahentes, partim ſerpentes cantibus lenientes.* Imò *Aulus Gelius, & Plinius* narrant hos populos tantum hoc donum habuiſſe à naturâ, quorum mos erat uxorum ſuarum pudicitiam experiundi, tenelles ſoboles inter truculentiores ſerpentes exponendo, ſed de hoc fides ſit apud hos authores. Erant Pſylli, & Marſi homines viles, qui fodere non valebant, & mendicare erubeſcebant, ac viperinos tantum ſugebant morſus, & hac induſtriâ, aliſque impoſturis honoratam agebant vitam. Hi non ſecus ac aliis homines à ſerpentibus mordebantur, & alexipharmacis procuratione indigebant.

Verum cum intueamur quoſdam omne ſerpentum genus, viperas, imò aſpides ſine periculo, noxâ, & pro libitu tractare, ac cum ipſis amiciter ludere, indagine dignum, undè hoc eveniat exiſtimamus. Id à ſingulari audaciâ uſu confirmata, & inſigni dexteritate eos tractandi, cum *Zwelfero*, provenire dijudicamus. Hinc quicumque hujus audaciæ eſt, ut ſerpentes ſumma cum dexteritate de collo, vel capite prius arripere auſit, eoſque tractare novit, ut prima invaſione ipſum non mordeant, is ſanè poſteà ad libitum ipſos tractare, & cum ipſis alacriter ludere poteſt ſine periculo, & læſione, dummodò non nimis ipſos lædat. Indidit quoque provida natura ſerpentibus quandam timoris ideam verſus homines, qui illos intrepidè perſequuntur: Omnes enim fatentur, quicumque ſerpentum venationi ſe dedêre, quòd ipſos etiam non dum viſos, tantoperè reformident, ac celeri greſſu fugiant, ut vix eos curſu aſſequi, vel manibus ad ipſos pertingere poſſint. Oppoſitum autem evenit, ſi homines pavidi, & meticuloſi ſerpentibus obviam veniant; hos enim illi inteſtino odio, & inimicitia concitati adoriuntur, ac ubi poſſunt, damnum inferunt. Qui ipſe pavor hominum, ſive timor, venenum iſtorum animalium morſu receptum multum exaggerare, & per totum corpus diſpergere, ac conſequenter etiam repentinam mortem inducere poteſt: quod ipſum venenum de ſua natura alioquin tantoperè lethale non eſſet, planè ſimili modo, ac in parte fieri aſſolet, ubi timidi in majori verſantur periculo, quàm

qui impavido animo gaudent.

Nonnulli putarunt illos qui viperarum pulverem ſemel, atque iterùm aſſumpſêre, impoſterùm à viperarum morſibus ità eſſe immunes, ut eas tutò manibus tractare queant; & ſi quandòque accidat, quòd ab ipſis demorſi fuerint, nullam exindè noxam perſentiant, & morſum illum abſque vitæ periculo ferre poſſint. Verùm experientiâ compertum eſt, quòd qui tali uſi ſunt prophylactico, nihilominus à ſerpentibus, & viperis, ubi demorſi fuerunt, niſi citiſſime optimis a exipharmacis obventum fuiſſet, utique periiſſent, ut multis accidiſſe comperuimus. Unum tantùm ex aſſumpto pulvere exigere poſſunt, nempè audaciam, & validam fiduciam in his beſtiolis tractandis, attamen à morſibus, & vitæ pernicie non eximuntur.

Prognoſis.

Quod ad prognoſim attinet, eſt, quòd omnis venenatus morſus, etiam ſi leviſſimus, & minutiſſimus ſit, periculoſus, & plerùmque exitioſus; præcipuè ſi cordi eſt proximus, vel in loco, cujus uſus eſt vitæ neceſſarius, vel medicaminum applicatio interdiù protrahatur, donec interim venenum per vulnus ſuo fermento in ſanguinem agere poſſit. Verumtamen Matthiolus inquit: *Animalium, ferarumque virus non omnibus eſt idem, ſed in hoc vehementiſſimum, & omnium pernioſiſſimum, adeò ut unâ tantùm horâ hominem perimat, ut in aſpide, ceraſte, & baſiliſco; in alio verò minùs vehemens, minùſque lethale, uno die, vel duobus necans, ut in viperâ; in alio tandèm his longè imbecillius, ut in ſcorpione, & phalangio, longiore tempore perimens. Id provenire reor, quia animalia, quæ mordent, diverſorum ſunt genera, ac proindè diverſa quoque eorum venena. Accidit nihilominùs, ut à viperâ, vel aſpide demorſi quandòque tribus ſolummodò horis, interdùm uno dumtaxat die, nonnunquàm verò pluribus ſupervivant diebus. Hoc à diverſis provenit cauſis: ſiquidèm in aſpidum, & viperarum genere longè nocentiores ſunt fœminæ, quàm mares, juvenes, quàm ſenes, (licèt alii aliter ſentiant) adultæ, quàm adoleſcentes. Quin etiam feræ, & inſecta in montibus, aridiſque locis inter vepras, & ſaxa degentes, quàm paluſtres, uliginoſoſque incolunt tractus: Itèm famelicæ depaſtis ſunt nocentiores, & irritatæ veneneſiores, quàm demiſſæ, licèt omnium in univerſum ictus pernicioſiores ſunt æſtate, quàm hyeme. Hæ itàque cauſæ eſſe poſſunt, cur citiùs, vel ſeriùs demorſi intereant.*

Curatio.

In demorſis à dictis beſtiis non vulneris, ſed veneni habenda eſt ratio; vulnera enim exiliſſima ſunt, & niſi venenum adjunctum haberent, ope non indigerent medicâ.

Medicus ad hujuſmodi demorſos vocatus celerrimè remediorum applicationi quam maximè incumbere debet, ne elapſâ occaſione, quæ præceps eſſe ſolet, unà ſpretâ ægri convaleſcentiâ

evaneſcat. Indicatio curativa, quam ſibi medicus perfigere tenetur, eſt venenum eliminare, ejuſque volatilatatem deprimere, ideòque topica extrinſecus admoveantur, idque extemplò peragendum eſt in primo principio, priuſquàm exitioſa veneni pernicitas ſuæ volatilitatis ope, cum circulari ſanguinis motu ad intimiora penetret, totamque ſanguinis maſſam conſpurcet.

Galenus præcipit membrum demorſu ſtatim abſcindendum, ceu corruptæ corporis partes præcidi ſolent, ne reliquum corpus putreſcat, juxta illud *Ovid. 1. Metamorph.*

Enſe recidendum eſt, ne pars ſyncera trahetur.

ut in ruſtico expertus fuit, qui à viperâ demorſus ſecundum digitum, hunc ſibi per falcem fructuoſè, & ſalubriter amputavit, ut videre eſt in *Zacuto luſitano lib. v. Med. Prin. hiſtor. 1.* Sed hoc remedii genus nimis eſt truculentum, ad mitiora itàque tranſeamus; membrum enim in quo morſus apparet, à partibus ſuperioribus, quà corpus reſpicit, arctè deligandum eſt, hac autem lege, ne vi doloris ſanguis concitatus nimio impetu per arterias affluat, nec citò nimis unà cum veneni inquinamento per venas refluat; deindè in, & circa vulnus profunda ſcarificatio, & cucurbitula bis, vel ter adhibenda eſt ad convenientem ſanguinis copiam educendam. Optima quidèm eſt hæc medendi methodus, dum autem meditamur vulnuſculi anguſtias, & ſpontaneam partis intumeſcentiam, veremur, ne plus attrahatur ſanguinis, ſine eo ut convenienter evacuari poſſit, ità ut præter celeriorem veneni propagationem ex ſanguinis in humore extravaſatione, coagulatione, & à fermento maligno mortificatione, ſubitaneus gangrænæ metus ingruat; præſtat ergò partem demorſam ſcarificare, & id pro circumſtantiarum varietate nunc levioribus, nunc profundioribus inciſuris, deindè hirudines, vel cucurbitulas applicare, quæ ſanioſum ilium, & tabe manantem, ibique conculcatum ſanguinem exhauriant.

Quidam efficaciſſimum prædicant remedium morſu, vel ictu illatum vulnus ore ſugere, & venenatum expuere, ſanguinem verò expuere non eſt neceſſe, quia eſtò in ſtomachum deſcenderet, non eſt vitæ præjudicium, niſi ſanguinem attingeret; & antiquiſſimum fuit hoc remedii genus, ut *Celſus* docet: *Nàm venenum ſerpentis, ut quædam etiam venatoria venena, quibus Galli præcipuè utuntur, non guſtu, ſed in vulnere nocent.* Hoc remedii genere utebantur Pſylli, ut etiam ex eodem habetur: *Ergò quiſquis exemplum Pſylli ſecutus id vulnus exuxerit, & ipſe tutus erit, & tutum præſtabit hominem.* Verùm id eſt remedium periculo plenum, & non ſine magno ſugentis diſcrimine; nàm ſi in aliquâ oris parte, aut gingivarum, linguæ, aut palati ulcuſculum aliquod fuerit, licèt inſenſile, ut epidermidem tant in occupet, ubi venenum in os ſuctione revocatum ulceris locum teti-

gerit

gerit, & ſanguini ſe admiſcuerit; qui forti ſuctione, vel facilè è gingivis per dentium connexus emanat, dubitandum non eſt, quin illicò ſugenti perniciem, & mortem inferat, ut qui alteri mederi velit ſibi ipſi mortem paret, quicquid dicat *noſter Marcus Aurelius Severinus* de hac cautelâ non adhibendâ. Refert *Amatus Luſitanus* duos adoleſcentes à vipera demorſos periiſſe, quia à ſeipſis ſemorſum ſuxerunt locum. Verum *Luſitani* venia, non quia vulnus ſuxerunt, ideò obiverunt, vel quia à vipera demorſi non omnem ex hauſerunt venenoſitatem ſuctu, vel quia ulcus in ore habuerunt, cui venenum communicatum fuit. Hoc remediis genus apud Gentiles ab infimæ ſortis hominibus, & ſeruis exercebatur, quia alia non aderant remedia, at nunc in fratribus chriſtianis charitas id non permittit, cum alia tutiora ſint in uſu, quæ demorſos ſanare valent: *Gal. 5. de loc. aff. cap. 7.* narrat fuiſſe ſervos huic muneri tantum peragendo addictos, qui viperarum morſus ſugebant, & ſervorum Imperialium cuidam à vipera demorſo, & ictetitia affecto opem tuliſſe medicam ſola theriaces exhibitione, & citiſſimè colorem ſecundum naturam reſtituiſſe.

Ad veneni viperini extractionem tutiſſimum, & expeditiſſimum auxilium eſt ignis, cum potentiſſimum ſit agens, tantum in natura operans prodigia. Commendat *Hildanus in ſuis obſervationibus* rhombum unum, vel alterum fimi caprini, quos accenſos imponendos ſuadet, donec cinerescant: fimus nàmque ignem ſervat, & flammam reddit copioſi ſulphuris ratione, quo imprægnatus eſt. Cœterum intenſus eſt dolor, & per cunctationem crudelius angit, nec tantam patientiam ſuſtinere poteſt demorſus, quantam dolorificum hoc requirit remedium. Idem dicendum eſt de ferro ignito loco affecto impreſſo. Horrent ægri non dum ignem, & ferrum, ſed etiam nomen averſantur. Præterea ignis eſcharam inducit, cujus caſus multos exigit dies, nec exindè de veneni extractione certiores fieri poſſumus; nec ſupra eſcharam alexipharmaca utiliter applicare poſſumus, quia non penetrant. Commodior, & utilior abſque tanto ægri formidine erit ignis uſtione carens, per quem venenum diſſipatur, verum ſine corporali ad partem læſam applicatione, cujus modus hic erit: ferrum ignitum parti affectæ admoveatur ea diſtantia, qua carnem non tangat, & tandiu ita teneatur, quouſque tolerari poſſit ſine dolorifica læſione, & venenum à parte extrahatur, & in parte veſicula flava obſervetur.

Severinus noſter pro generoſo remedio commendat ſulphur, cujus variam applicandi normam proponit; vel enim accenſi ſulphuris guttas inſtillare jubet, vel olei ſulphuris per campanam plures guttulas in locum demorſum demittere, eaſque ſpecillo tenuiſſimo protinus affucare, vel oleum vitrioli immittere, vel acetum adhibere. Sed *Severini* venia acidum

dum ſive in ſulphure, in vitriolo, vel aceto parti vulneratæ applicatum eſt inimicum, malum intendit, & partes corrodendo, atroces excitat dolores. Præterea juxta noſtram theoriam, cum virus viperinum in acido ſanguinem coagulando, vel in acredine illum fluxiore reddendo, & præcipitem agendo, conſiſtat, meritò tàm ſulphuris, quàm vitrioli, & aceti acidum pro morſus viperini remedio improbamus.

Quidam pro antidoto infaillibili habent, quòd ſi à vipera demorſus, eandem, quæ illum momordit necare poſſit, vel aliam, inprimis fel illitum, vel caput demortuæ calidum, & cruentum impoſitum, vel ejus contuſas carnes inflicto vulneri applicuerit, ab iis venenum extrahitur. Nimis bardus, & ſimplex eſt ille medicus, qui ſcriptoribus pro venenatis morſibus curandis nimiam præſtat fidem, nàm primus phantaſiæ ductu medicamina commentatur, ſecundus, & alii exarant, & multa, abſque eo quod in judicium vocent, miranda canunt, ſed non credenda antidota. Id, quod nos in admirationem trahit, eſt malum citreum, cui tantum virtutem quantam Roſmarinus non habet, tribuunt, non tantum ad febres malignas, & peſtilentes, pro quibus ſerapiis ex eo confectis, elixire citri, ſpiritu &c. utuntur, ſed ad quælibet venena pro infallibili antidoto nulli comparando extollunt. Narrat fabellam de hoc *Athenæus*, quod *cùm Princeps quidam Ægyptius maleficos quoſdam damnaſſet nebulones, quò ſuorum facinorum luerent pœnas, aſpidibus ſecundum Ægyptias leges in prædam exponendos, iis citrium in itinere, dùm ad beſtiarum pabulum ducerentur, comederunt, quod caupona quædam vicem eorum dolens, atque miſeriam, illis dederat. Mox cùm in theatrum deſcendiſſent, & ab immanibus, ferociſſimiſque feris demorſi eſſent, nihil ſanè moleſtiæ ſenſerunt. Qua de re præfectus non parvam cœpit admirationem, & à militibus diligenter inquirens, an antidotum aliquod præſumpſiſſent, certior factus eſt citrium tantùm ex integrâ ſimplicitate donatum, eos comediſſe. Poſtridiè verò juſſit uni præberi, alteri denegari, & denuò in theatrum trudi ad ſupplicium. Quo facto, qui comederat, demorſus nihil incommodi paſſus eſt: alter verò à ferâ ictus undique lividus factus eſt, confeſtim interiit.* Narrat præterea *Theopompus Chius duo de quadrageſimo ſuarum hiſtoriarum volumine, Clearchum Heracleotam Ponti Tyrannum multos veneno necaſſe: ſed ille inquit, plures adhuc interfeciſſet, ſi populum præſtantiſſima citrii vis latuiſſet.* Hiſtoriæ ſunt fabulares, & medicorum ineptiæ, & commenta, & tamen apud vulgares pro veris habentur, quas negare magnum eſt nefas, & facto experimento non correſpondent hæc ſomniata antidota, forſitan hæc priſcis temporibus vera erant, tunc cum grylli arabant, & animalia loquebantur, ut vulgò fertur.

Inter appropriata commendari vulgò ſolet *Fraxinus*, hinc *Zacutus Luſitanus* admodum foliorum ſuccum commendat, & puellæ à viperâ demorſæ fraxini ſucci ʒ. iv.

cum

cum juvamine propinavit; ferunt nàmque fraxinum præſtare auxilium ſalutare lethalibus ſerpentum venenis: quibus adeò inimica eſt fraxinus, ut ne matutinas quidèm, occidentesve umbras quamlibèt ſpatioſas hujus arboris ſerpens attingat. Qua propter expertum proditur, ſi fronde eâ gyro claudatur ignis, & ſerpens, in ignem potius, quàm in fraxinum fugere ſerpentem, eapropter ejus ſuccus potus, vel morſibus illitus magnam opem præſtat. Imò de fago dicunt viperam factam ejus ramo attonitam, & immobilem evadere, non ſecus ac mendacia Morſorum carmina audiviſſet. *Conſtantinus* de agriculturâ aſſerit ſerpentes à quercûs foliis tactos perire. *Ætius* conyzam ſui odoris acutie viperas, & alias ſerpentes fugare refert. Hoc idem betonicam, dictamnum, calaminthani, & alias herbas odoras, & fœtidas dicit *Nicander*. Cœterum ſunt aniles fabellæ, & medicorum tæniæ; nàm experientiâ pluries factâ conſtat non ſolum viperas hæc vegetabilia non vitare, ſed inter folia tàm ſicca, quàm recentia omne ſerpentum genus lubenter morari, & ſua habere cubilia.

Sed uſque dum efficaciora à demorſo haberi non poſſunt præſidia in eo actu, quo mordetur, membri demorſi ligaturam procuret arctam, ut venenum intercipiat, uſque dum ad remediorum uſum devenire poſſit; verum antequàm ad hæc deveniatur pro certo experimento ad veneni celeritati reſiſtendum propriam urinam bibere, & partem demorſam eâdem abluere validum eſt remedium, cum hoc venenum in acido ſanguinem coagulante conſiſtat.

Quò ad interna attinet remedia ea eſſe oportet, quæ venenum ſtatim foràs expellunt, & ne ad interiora ſerpat, inhibeatur, & tandèm ſi in venas, vel arterias ſe inſinuavit, ut eliminari non poſſit, alexipharmacis expugnetur. Hinc vulnus inflictum magni momenti non eſt, imò ratione ipſius eſt ultimum in executione: id quod urget, eſt venenum, quod illicò extinguendum eſt, & è vulnere tollendum, & eradicandum. Cum igitur ad demorſum vocatus fuerit medicus, ſtatim ipſi vulneri, totique corpori alexiteriis ſuccurrere debet. Prius vulneri ſuccurret, ſi pars icta, vel demorſa, arctâ ligaturâ obducetur, eique cucurbitulam magnâ cum flammâ applicando, & ut major fiat veneni attractio, iterando, deindè *aquâ theriacali ex ſpiritu vini cum ſale calcinato* abluatur, vel eâdem *aquâ theriacali, in qua diſſolutum ſit ſal viperarum, vel oleo tartari p. d.* vel ſuperponatur *ſuccus galegæ i. rutæ caprariæ*, qui admirandæ eſt virtutis in morſibus viperinis, & nota eſt hiſtoria lacertæ cum viperâ pugnantis, & cum galegâ contra vim veneni viperini ſe munientis. Et nos Neapoli in noſocomio Sancti Jacobi Hiſpanorum militem Hiſpanum in linguæ apice à viperâ demorſum (ludebat iſte in ejuſdem pharmacopoleo cum viperâ; eam manibus tenens, quam mordere ſimulabat) curatum vidimus à celeberri-

mo medico, *Alexio Aloniâ* à Caſtrovetere (cujus nomen in benedictionem eſt) hujus herbæ ſucco, non omiſſis aliis alexipharmacis intrinſecus aſſumptis. Ejuſdem facultatis eſt *Scorzonera.*

Defenſivum quoque remedium toti membro affecto plurimum proderit, parabitur autem *ex floribus verbaſci, hyperici, rutæ, roſis in aceto ad tempus in ſole maceratis.* Epithema hoc calidum linteis imponitur pannis, donec intemperies, phlegmon &c. in totum receſſerint.

Interius exhiberi debent alexipharmaca, quæ vim aciditatis, & acredinis veneni extinguendæ, & præcipitandi habent, ità ſunt alkalia omnia, *ſpiritus vini alkoholizatus, ſpiritus ſalis non vulgaris præparationis, antidotus viperarum, pulveres viperini miſtura ſimplex, tinctura bezoardica, ſalia theriacalia, magna illa confectio theriaces*, quæ omnibus ab authoribus commendatur, indè *eſſentia theriacales ſpiritus theriacalis camphoratus.* Sequens compoſitio inter interna pharmaca erit præſtantior:

℞. *Mithridatii* ℥. ij.
Theriacæ opt. ℥. j.
Pulv. corall. rubr. ℥. j. ß.
M. omnia ſimul.

Doſis à ℥. ij. uſque ad iij. pro patientis diſpoſitione, quæ doſis quartâ quaque horâ eſt repetenda, & præ omnibus magnum alexipharmacum eſt *ſal viperarum volatile*, quod ritè abſque acido fieri debet, & legitimâ edulcuratione urinoſus, & nauſeabundus tollatur ſapor, contrà verò ſuavis ipſi, dulcis, & aromatica omninò concilietur fragantia, & dulcedo. Ex mineralibus antimonialia proſunt fixata, ut diaphoreticam nanciſcatur virtutem, & præ cœteris *ſulphur auratum diaphoreticum.* Ex animalibus omnia proſunt *ex cervo* parata. Ex vegetabilibus ſimplicia *ſcordium, tormentilla, contrherba, ſcorzonera, ruta capraria.* Compoſita *elect. de bacc. juniperi, theriaca Diateſſeron*, quæ theriaces, & mithridatii vires æmulatur. Hæc alexipharmaca tàm per ſe propinamus, quàm cum diaphoreticis, quæ à centro ad corporis peripheriam virus expellunt, ſunt admiſcenda; vulnus verò *emplaſtro ſtictico oleo ſcorpionum malexato* foveatur.

In hujus Veneni curatione de diætâ, & victûs ratione nihil tetigimus, cum veneni agendi pernicies diætam, & victum non expectet, quòd ſi intra vigintiquatuor horarum ſpatium non perimat, ſignum eſt venenum à naturâ jam eſſe ſuperatum, quòd ſi deinceps moriatur demorſus, id medici incuriâ evenit, non autem veneni virulentiâ.

Cap. XXX.

De Vulnere ex morſu canis rabidi.

Inter animalia, quibus homo familiariter utitur, præ cœteris canis, quo neque aliud ipſo fidelius, nobiſque ità amicum invenitur, undè in iis nutriendis, ipſorumque curâ non immeritò oblectamur, quàm in aliorum quopiam genere.

Vides

Videmus magnâ curâ domni invigilare, quippè noſtras ſedes ingredientes, ſi nobis, ipſique ſint noti, magno gaudio excipit, caudâ adulatur, multiſque blanditiis amicum eſſe teſtatur; ſin minus ſuo latratu ignotos eſſe indicat, in illos ringendo invehitur, nec ſinit domum intrare, donec dominus illos amicos eſſe admonet; præterea & ſi dormiat totam noctem, excubias agit. Cane etiam nullum animal fidelius: quocumque dominus tendat, ſequitur, illum ſollicitè cuſtodit, proque ſuo domino in quælibet pericula promptus, vel adverſus ipſam mortem cum vitæ diſcrimine pugnat, & quod maximè eſt admirandum, tunc majori afficitur lætitiâ, cum labores, curaſque cum ipſo dominus partitur. Nutui obedit, pulſatus & ſi domino iraſci videatur, nullatenus tamen ſi ſtatim vocetur, omnis injuriæ immemor ingenti gaudio occurrit. Quinimò quibusdam propriis corporis partibus humanis ægritudinibus medetur; verum tantæ amicitiæ, tantæque fidelitati non fidendum, ſi in rabiem actus, in furorem rapi videamus, quandoquidèm nec ſuo domino parcet, omniſque amicitiæ oblitus cum ipſo, veluti cum inimico ſe geret, quos enim momorderit, vel nudas partes ſalivâ commaculaverit, in maximum vitæ diſcrimen perducet, adeò ut exacto certo temporis intervallo, in hydrophobiam incidant. Cavendum itàque ab iis etiam, quibus maximè diligimur, cum iracundia agitaverit; ſiquidem illos tum maximè lædent, quos majori amore perſecuti ſunt. Ergò huic quoque morbo verè præ omnibus calamitoſo, aliquam medicinam præſtare dignum duximus, ne muneri noſtro deeſſe videamur.

Signa.

Ejuſmodi ſignis rabioſus canis cognoſcitur, quòd eſcæ, & potus redditur abſtemius, fit macilentus, lento incedit gradu, auribus, & caudâ demiſſis, linguâ foràs porrectâ, & pendulâ, capite ſtupido circumcurſat, quandòque in parietes, & alia obſtacula impingit, voce raucâ, vel muteſcente, copioſam ſpumam è naribus, & ore emittit, necnon oculis obliquè, ac torvè rutilantibus defixis, non modò homines obvios, ſed & pecora, domeſticos anteà, vel ignotos indiſcriminatim impræceſſo latratu mordet, canes alii eum fugiunt, capti ei blandiuntur. Nec mirum, ſi proprium demordet dominum, aliosque domeſticos omnes, nullius habito diſcrimine, vel ratione; ſiquidèm cùm proprium ſit fixi, & nimium exaltati excrementitii ſalis phantaſiam, rationem, & ſenſus omnes inficere, omnium ſui ipſius oblitus, domeſticos ipſos cognoſcere nequit. Id quoque pluribus hominibus accidiſſe obſervavimus, qui amentiâ correpti non tantùm parentes, & proprios natos, verum etiam ſeipſos quandòque necârunt. Demorſionis vulnus initio ſæpè non magnifaciendum videtur, quia ut pluri-

mum ultrò, citòque ſaneſcit: eſt per-acto jam quadraginta dierum ſpatio latens rabificum in corpore fermentum inopinatò pateſcit, ac demorſo nullus ſubindè vitæ relinquitur locus.

Multum malum hoc conducit illicò initio cognoſcere, ut illi conſuli poſſit, antequàm in hydrophobiam, ſupremum, & deplorabilem gradum perveniatur; ſæpè enim incertum eſt, an qui hominem momorderit canis, ſit rabidus necnè. Sedulo incumbendum eſt, ut in ejus rei notitiam perveniamus, nec differendum, cum pæcipuè vulnus, quod inflixit rabidum animal, à vulnere, quod irratum, vel ludens intulit, nihil differat. Verum canis rabidus ſemel mordet, & morſum non repetit, ſed ſtatim, quem momordit, deſerit, & ad alios properat. Ad explorandum igitur, an canis fuerit rabidus: *nuces juglandes contuſas, vel triticum per integram noctem canis morſui impone, poſtmodum gallinæ in eſcam exhibe; ſi enim rabidus fuerit, ſequenti die peribit. Vel panis medullam vulneri affrica, ut emanante ſanguine, vel ſanie imbuatur, ſi famelicus canis eam edere, vel olfacere recuſet, canis rabidus fuit.* Verum his vulgaribus, & vanis experimentis minimè fidendum eſt, licet à probatiſſimis autoribus adducantur, qua de re alia indicia jàm dicta ſedulò ſunt perquirenda.

Cum rabidorum canum morſus negligatur, demorſos hæc incipientis rabiei ſigna ſequuntur: locus vulneratus dolet, vulnus tamen brevi, & ſuaptè ſponte conſolidatur, poſt verò quadraginta dierum ſpatium, vel plurium, dudumque conſolidato vulnere, demorſus plus ſolito, & abſque cauſâ ſibi cognitâ contriſtatur, & paulatim præter morem cogitabundus evadit melancholicis ſe cogitationibus profundat, quæ illi inſolitæ ſunt, ſomnia ſomni tempore cudit de ferocibus canibus ſe invadentibus, pavidiſque cum illis luctamentis, quibus ſubindè ad implorandum auxilium pavore expergiſcitur, & interrumpitur ſomnus: exindè melancholicæ phantaſiæ ſenſim increſcunt, donec tandèm turbatâ mente, obſcura loca, & ſolitudinem diligat, lucem, hominumque conſortium poroſus, ſecumque ſolus ſubmurmurans, alloquentes ferino quodam aſpectu intuetur. Spumat, rubet facie, & oculis, febre tentatur, & extremarum partium convulſione. Quidam canum more, ſi à canibus morſi fuerint, latrant, à lupis, ululant &c. & obvios quoſque impetunt, & quidèm præter voluntatem. Aliqui delirant, aliqui verò ad extremum uſque ſpiritum mente conſtant. Poſtremò eò devenit, quod eſt commune omnibus, ut aquam, omnemque potulentam materiam, imò ejuſque nomen, & ſonitum expaveſcat, quod eſt certiſſimum mortis, & inexpugnabilis veneni indicium, & tamen vehementiori excruciatur ſiti. Allatâ itàque in ejus conſpectum aquâ, cujus potu facilè ſanaretur, & tamen bibere non audet, ingentiſſimis clamoribus, & canum latratu aſtantes terret. Quòd

ſi diutius ante eum ipſa retineatur aqua, tremit, ſudat, animo deficit, pavoreque concutitur, ac ſi in ignem illicò ſe proiiciendum cerneret.

Commune eſt omnibus à rabido cane demorſis poſt quadraginta dies aquam, omnemque potulentam materiam abhorrere, id qui accidat, non una eademque eſt medicorum ſententia, nec proindè tàm facilè hic Herculeus ſoluitur nodus.

Aliqui putant hujus veneni proprium eſſe aquæ averſionem inducere, nec ulterius exquirunt: ſed quid ſit hæc veneni proprietas, tale inducens ſymptoma, neſciunt.

Alii hanc hujus ſymptomatis rationem reddunt, quòd rabie correpti, cùm rationem, & imaginationem depravatam habeant, ex longâ circa canes, utpotè à quibus læſi ſunt, cogitatione, in phantaſiâ canum idola ideantur, taliter ut aſſiduè ipſorum ante oculos canes tenere videantur, imò ſe in canes verſos eſſe putent, & latrando aliiſque actionibus canes imitantur, & tum præcipuè cùm in aquam, tanquàm ſpeculum, intueantur, & faciem ſuam caninam rubicundam, torvè intuentem, atque iracundiâ plenam aſpiciant, aut imaginentur in eâ canes eſſe, undè aquam exhorreant, & fugiant, ut qui canis morſum iterum timeant, vel à cane aquam conſpurcatam credant. In hujus rei fidem hiſtoriam *ex Ætio Tetrab. 2. cap. 24.* adducunt: *Philoſophus quidam morſus à cane rabioſo, & generoſo animo affectioni reſiſtens, ratus in balneo canem apparere (apparebat enim illi, quemadmodùm etiam aliis hoc modo affectis.) Ratiocinatus igitur, & ſic ſecum locutus: Quid cani: & balneo commune? ſuperavit affectionem; & ſanatus eſt ab eâ, ubi citra timorem bibiſſet.* Afferunt & aliam hiſtoriam ex Rhaſe hujuſmodi: *Vidimus quendam in Noſocomio, quem momorderat canis rabioſus, & vidimus, quòd non terrebatur ex aquâ, imò petebat eam, & querebatur de ſiti, cùm autem aquam daremus ei, ipſam abominabatur, & ſordes in eâ eſſe aiebat, inteſtina nimirùm canum, & cùm aliam ei offerremus, idem dicebat.*

Verum hæc ſententia fabuloſa potius, quàm rationi conſentanea videtur, nec experientiâ fulcitur, neque rabientes in aquâ quid intuentur; interrogati enim aſſeverant, nec aquam ſolum, verum omnia liquida averſari, in quibus nulla ſpecies, & imago viſibilis repræſentari poteſt.

Fabuloſum judicamus in lotio excreto canum imagines apparere, quia nullâ experientiâ comprobatur, licèt *Avicennas lib. 4. diſt. 7. tract. 4. c. 7.* ſcribat: *Mingi à demorſis à rabido cane urinam, in qua appareant res carnoſæ mirabiles, quaſi animalia, & quaſi canes parvi.* Anilis quoque fabella habetur illud, quod ex canis rabidi ſpumâ veſti, aut linteo inhærente animalcula quædam parvis catellis ſimilia generata fuiſſe.

Trutinatis vulgarium fabellis, quas nec Ovidii Metamorphoſes excogitârunt, noſtram pro virium ſufficientiâ ſententiam adducemus, quæ ſi vulgaribus negotium faceſ-

ſet, ad aniles fabellas regreſſum habere poterunt. Rabidi animalis veneno per ſalivam, adeòque per dentem communicato, hydrophobia utplurimum infra quadraginta dies contingit, quia infra id tempus cerebrum repit, & phantaſiam, ac rationem fecit. Tunc humorum omnium, & totius corporis diſpoſitiones ſibi ſimiles reddit, quas exoticâ inficit tincturâ. Tandèm rationem è ſuâ majeſtate deturbat, perverſit, & dementat, undè delirium, mentis omninò alienatio, ejuſque ablatio, ideòque id, quod auxiliari poteſt, non conſiderat, & hac de cauſâ non tantum aquam, & omnia liquida exhorret, verum etiam cibum, & cœtera vitæ ſalutaria, quia phantaſia, & ratio circa phantaſma perpetuò eſt occupata. Hinc patet philoſophum de Aëtii hiſtoriâ curatum evaſiſſe, cum liquido appareat ejus rationem non fuiſſe affectam.

Cauſa.

Certum eſt hujus morbi cauſam eſſe venenum ab animali rabido communicatum per ſalivam, ſed quæ hujus veneni natura ſit, quæ actio, digladiantur vulgares, & primis qualitatibus hujus veneni actionem refundunt, nec omnes in eâdem conveniunt ſententiâ; nàm

Aliqui calori maximo tribuunt, quia æſtivis caloribus, & ardente ſirio, canes in rabiem aguntur.

Alii ne dum calori, verum etiam intenſo frigori conſignant, quia ſub frigidiſſimo Jove etiam rabie corripiuntur. Sed in hoc caloris, & frigoris dogmate decipiuntur, quia una, & eadem actio à qualitatibus contrariis pendere non poteſt, cum canes in contrariis aëris mutationibus in rabiem agi poſſint.

Nonnulli ex nimiâ ſiccitate ortum habere credunt, quia rabidi intenſè ſitiunt, quod eſt ſiccitatis evidens indicium, & tamen aquam fugiunt. Miſeri hydrophobici parem Tantalo ſortem nacti ſunt, hoc tamen diſcrimine, quòd ſitiens Tantalus fugientia captat flumina, & hydrophobici ſitiunt, & aquam fugiunt! Verum vulgares in magno verſantur errore, nàm à ſiccitate pendere non convincunt, quia ſiccitas illa maxima eſſe deberet, cujus nulla evidentia ſigna in demorſis relucent. Neque ſemper ſitis eſt ſiccitatis argumentum, idque clarè patet in hydropicis, in quibus:

Quo plus ſunt potæ, plus ſitiuntur aquæ.

Imò aquam fugiunt non ob ſitim, ſed quia in aquâ ſalus, nec illam bibunt propter rationem depravatam: ideòque non diſcriminant inter malum, & bonum, imò ſemper hærent malo, neglecto bono, & bonum ſub mali apparentiâ ideant, permanent in forti ideâ, & ſecundum talem ideam agunt, & non aliter. Si hoc malum à ſiccitate penderet, cur non omnes atrophici hydrophobici? Et contrà, cur omnes hydrophobici atrophiâ non laborant? Quare in hoc curando morbo calida, & ſicca, ut

ut theriaca, gentiana, puluis cancrorum fluviatilium uſtorum, & ſimilia adhibentur? Si ſiccitas p. n. in hoc morbo adeſſet, potiùs aquam appetere deberent, & aſſumere, tanquàm ſiccitati contrariam, & quæ poſſet illam ſiccitatem avertere, & corpus ad naturalem reducere ſtatum.

Pleriquè ad humiditatem putredini conjunctam, quia humiditas eſt putredinis mater, referunt: ſed ad humiditatem hujuſmodi mali actio nullatenùs referri poteſt; cùm nulla putredinis ſigna illud comitentur, nec putredo ſine manifeſtis ſignis tamdiu in corpore latere poteſt.

Pauci ex temperamento melancholico, quo canis præditus eſt, deducere conantur: ſed incaſſùm, nàm nullis indiciis probari poteſt canem eſſe animal melancholicum.

Noſtri vulgares quatuor qualitatum, & temperamentorum pro tanto morbo inſufficientiam dijudicantes, ut in tuto ſuam collocarent ſententiam, meditati ſunt quò à canis rabidi morſus non aliorum venenorum more agat, ideòque non primis qualitatibus, ſed ocultâ proprietate, ſeu totâ ſubſtantiâ agere decreverunt, idque ſummâ efficacia, & maximâ agendi vi, quæ aliis venenis communis eſt, docuerunt, quia exigua morſiuncula, aut etiam ſalivæ contactus ità corpus inficere poteſt, ut maximè appareat tantam vim, & truculentiam nulli primarum qualitatum eſſe referendam. Prætereà venenum hoc augetur, & quandòque ad plures ſopitum menſes, & annos ſuſcitatur, quaſi occultarum qualitatum actione. Sed quid in tot rationum ambagibus immoramur, ubi hodiè cum vulgaribus pugnandum eſt tantùm autoritatibus? Audiamus *Galenum* vulgarium anteſignanum *lib. 11. de ſimpl. med. fac. Non primis qualitatibus, ſed occultâ proprietate, &. totâ ſubſtantiâ agere.* Imò *Pelopem* præceptorem ſuum acriter reprehendit, quia hujus affectus rationem ex manifeſtis cauſis ſe redditurum jactat, & manifeſtè ſcribit cancrorum fluviatilium cinerem ſubſtantiæ proprietate prodeſſe à cane rabioſo demorſis.

Sed nullibi *Galenus*, *& vulgarium grex*, quàm in morbis venenatis maximè judicii hebitudinem detegunt, dum exploſis primis quatuor qualitatibus ad ſacram occultarum qualitatum anchoram confugiunt, idque neceſſimus, an occultum aliis, iis verò tantum notum aliquid ibi ineſſe ſciant: an potius occultæ qualitatis, occultæ proprietatis, totius ſubſtantiæ vocabulo, tanquàm ſpecioſo quodam pallio apud imperitum vulgus ignaviam tegere valeant.

Rabidi animalis veneni cauſam ex occaſionalibus manifeſtis rimemur oportet, pro qua ſtatuimus excrementitium, & acidum ſal exaltatum hoc malum, tantamque ſymptomatum congeriem excitare. Hoc ſal in maximis caloribus, intenſiſque rigoribus in animalium corporibus in maſſâ ſanguineâ generari, & exaltari

poteſt

poteſt. Vel deforis ex alterius rabidi animalis morſu communicari, & fermentari, vel ex morticinarum, putridarum, vermibuſque ſcatentium carnium eſu provenire: quin & marceſcentium earum ſanguine. Id quoque efficere poſſunt eorum animalium carnes, quæ peſtilentiâ, aut fulminis ictu, aut venenatis morſibus interierint, eò facilius, majorique corripiuntur rabie. Hoc idem excitare ſolent computreſcentes aquæ frequentius ebibitæ.

Canes, qui in domibus noſtris aluntur, licèt non ſint rabidi, inter ludendum tamen ad iram, concitati mordere poſſunt, & graviorem infigere morſum, & veneni gradum in mordendi actu non attigerint, facilè tamen in rabidos ex indignatione degenerant, qua mediante acido-ſalinæ partes exaltantur, & in excrementitium abeunt ſal, quod in ſalivâ maximè elucet, & ex non rabidis facilè, & ferè temporis momento in rabiem abire poſſunt; præcipuè ſi cibum, & juſculum ſumant, quibus aromata, ut piper, gingiber &c. fuerint admiſta. Hinc propterea nobiles hortamur mulieres, ne ſuis catulis, quos in ſummis habent deliciis, & quibus maximè oblectantur, hujuſmodi cibum, & potum, & præcipuè nimio ſale conditum, ſumendum præbeant, ne in rabiem abeant; Hinc factum eſt commune illud adagium, quòd quoties aliqua res comeſtibilis, vel potulenta eſt nimis ſalita, dicitur: *Eſt ſalita veluti Rabies.*

Undè oritur delirium rabioſum, ſive rabies, in qua ipſe homo omninò in mores brutales immutatur, nihil ferè humani apud ſe retinet: adeò ut homo rabioſus exactè referat illius bruti ſpeciem à quo rabido demorſus fuit, res occultæ indaginis eſt, nec authorem hucuſque nos legimus, qui de hujus deliriis rabioſi actione ex profeſſo tractet; veramque cauſam adducat; ſed omnes ſicco veſtigio, univerſalibus verbis rem deſcribunt. Narrat *Ariſt. lib. 8. cap. 22. de hiſtoriâ animalium*, quòd *omnia animalia à cane rabido demorſa rabiunt, excepto homine*, quæ ſententia apertè falſa deprehenditur, ut millies experimento compertum eſt. Et optimè *Gal. lib. 6. de loc. aff.* inquit: *Solùm canes inter cœtera animalia corripi rabie:* Verum intelligebat canes cœteris animalibus rabiei eſſe obnoxios; nàm præter canes, qui frequentiſſimè rabidi fiunt, etiam feles, muſtelæ, viverræ, martes ſimiæ, galli ſues, equi, muli, boves, cameli, & id genus alia fiunt rabida. Verum hæc animalia præter canem mordendo, vulnera infligunt non rabida, ſed irata, & validiſſimâ violentiâ, vehementiſſimo animi impetu, & totis viribus validiſſimos, & pernicioſos infigunt morſus, attamen propter prava, quibus accedunt, ſymptomata, magnifaciendi, & ut pravi morſus tractandi, quos perperàm medicorum vulgus venenatos putant, cum tantum ſint pernicioſi, & maligni. Nec ſolummodò ab animalibus rabidis nos homines reddimur rabidi, ſed etiam ipſe homo aut jàm rabioſus,

ſus, aut ſine rabie mordendo alios rabidos reddere poteſt, ut perperàm aliqui putant, hinc optimè refert *Hildanus cent. 1. obſ. 84. Morſus ab homine rabido malignus eſt ſummè, & noxius, & non ſecus ac morſus à cane rabido curandus.* Undè coniicimus omnium animalium iratorum morſum etiam adeò hominis malignum eſſe, & non venenatum, & eſtò *Celſus lib. 5. cap. 27. dixerit: Omnis autem feræ morſus habet virus.* Intellexit tamen pro viro malignitatem. De equo curioſam narrat *Matthiolus* hiſtoriam: *Id, quòd ego quoque aſſerere poſſum: etenim memini, cùm rari degerem, me vidiſſe equum rabie furentem, qui fracto capiſtro obviam quandam vetulam per capitis, & crinium vittam morſu comprehenſam, decem, pluresque paſſus à terrâ ſuſpenſam pertulit, nullo tamen vulnere illato, ſed magno ſane terrore.* Hoc affectu capiuntur etiam muli, qui ſuis aliquandò morſibus dominos, & ſtabularios rabidos, & veluti arreptitios reddiderunt. Verùm hujuſmodi animalia non niſi rarò, vel nunquàm per ſe rabie tentantur; quandoquidèm ferè ſemper id illis eveniat, cùm à canibus, ſeu lupis, aut vulpibus mordentur.

Tandèm ità delirii rabioſi actio procedit, ut demorſus homo quò ad mores brutum ſe manifeſtet: Canis rabidus, vel aliud hujuſmodi animal, mediante morſu per dentem maſſæ ſanguineæ ſalivam ſale excrementitio, ſive ſalinâ ſcoriâ imbutam communicat, interim hæ particulæ ſalinæ ſenſim ſanguinem in fermentationem ſubigunt, quouſque vitæ œconomiam invertant, tunc ſpiritus in ſanguine à ſalinis particulis imitantur, ſupra modum elevantur, incaleſcunt, excandeſcunt, & globoſam cerebri compagem ſcandunt, tanquàm ad ſacram Palladis arcem; tunc imaginatio ità depravatur, & tandem ratio, ut ſpecies, & notiones per ſenſus externos, & memoriam oblatas fortiter concipiat, fortius determinet, & retineat. Hinc demorſi eſtò depravatè agant, non tamen cœco feruntur impetu, ſed à demorſionis die canes abſentes tanquàm præſentes cogitare incipiunt, & ex profundâ canum cogitatione in phantaſiâ canes tanquàm objectum ſibi determinant, & aſſiduè ante oculos canes tenere videntur, & tandèm ſe in canes verſos eſſe imaginantur, & in omnibus caninas imitantur actiones.

Conſideratione dignum nobis elapſo anno evenit: alebatur domi noſtræ catellus venatorius villoſus, à quo per jocum parum irritato demorſi fuimus, ità morſus ille noſtram perturbavit imaginationem, ut ſe è ſemper à demorſionis horâ nobiſcum canem profundè cogitaverimus, tandèm eò devenit demens, & fortis canis apprehenſio, quæ circa phantaſiam, & ferè ante oculos ſe obvolvebat, ut in delirium rabioſum incidiſſemus, ni ratio, quæ à ſeminio rabido immunis erat, ſuperaſſet affectionem.

Ad majorem noſtræ doctrinæ claritatem veniat in exemplum adoleſcens amator, qui eſtò par ſe ſit ſaniſſimus: Hic primò multum

ſibi placet circa amaſiæ præſentiam, poſtmodum abſens meditatur, & contemplatur, ſubindè de ejus pulchtitudine cogitat, nec parem invenit; quomodò denuò ejuſdem præſentiâ potiri poſſit, ſpeculatur. Hinc varios ſermones, confabulationes, ſubriſus, tactus, oſcula, amplexus, & forſan, quæ ſcribere non licet, meditatur. Undè fit, ut ſubindè in ſomno poſtmodum amaſiæ ſpecies, & actiones cum eâ occurrant: tandèmità determinantur ſpiritus, ut non niſi amaſiam repræſentent. Hinc tale ſubſequitur delirium, quod amans factus æger, continuò putat ſe amaſiam habere ante oculos, undè indè incipit cum eâdem confabulari, ridere, adulari, præcari &c. utut neminem præſentem habeat, & tamen ipſe delirus amans eſt amator, & amaſia.

Tanta eſt huic truculentiſſimò rabiei ſeminio ſeſe propagandi vis, ut facilè, & pluribus modis in alios ſe inſinuare poſſit: ideòque non tantum ex morſu, accepto vulnere rabiem quamplurimi contraxerunt, verùm etiam multi ſaliuâ, vel ſpumâ ſuperfuſi ſine morſu, ſuo tempore nihilominus rabiem perpaſſi ſunt. Id tunc contigit, cum ſalinæ ſcoriæ ſummum exaltationis, & volatilitatis gradum nactæ ſunt, & epidemidem, imò cutem penetrant, adeò malignum eſt iſtud ſeminium, quod rabiem infert, & demorſum perimit. undè tradidit *Gal. lib. 6. de loc. aff. Rabidorum canum ſaliva nuda corporis membra contingens, non aliter homines rabidos efficit, quàm ſi morderentur.* Et matthiolus in lib. 6. Dioſcoridis cap. 36. inquit: *Nec parvipendat aliquis ſpaſma contactu infici poſſe homines: quippè quòd duos viderim ego, qui ſpumâ tantùm perfuſi, nullo quidèm ex morſu accepto vulnere rabiem contraxerunt.* Refert *Hildanus cent. 1. obſ. 86.* quòd *veſtis mulieris à cane rabido lacerata, cùm filo dentibus abſciſſo reſarciretur, poſt tres menſes hydrophobica facta fuit.* Nonnulli ex ſolâ manus impoſitione in rabidi canis os rabiem contraxerunt. Ex canis rabidi oſculatione rabiem contractam fuiſſe à quodam aurigâ nos obſervavimus. *Zacutus luſitanus lib. 3. prax. admir. obſ. 86. ex oſculatione demortui canis rabidi rabiem contractam refert.* Mirabilius eſt, quòd *tit. loc. obſ.* 83. narrat, *quòd nempè quidam vulnerati gladio, quo ante octo annos canis rabidus occiſus erat, poſt triennium rabidi interierunt.* Imò ex rabidi animalis halitu multos interiiſſe compertum eſt. Proindè perniciofum cenſemus cibum, vel potum eſſe ſumendum, quem homo rabidus, vel à rabido animali demorſus, ac propterea de rabie ſuſpectus, guſtavit, quia ſalivâ fortaſſè infectus, aut alio quovis modo oris ſpumam contingerit.

Prognoſis.

Canes triplici in ſtatu mordere poſſunt, vel dùm ludunt, vel dùm irati, vel dùm rabidi ſunt; canis ludentis morſus tutus eſt, irati periculoſus, omninò periculoſiſſimus eſt rabidi morſus. Salutis ſpes in demorſo à rabido animali eſſe poteſt, ſi è vulnere copioſus

effluxerit ſanguis, vel dum curatur vulnus, ſponte multus eruperit ſudor, vel copioſa urina, præcipuè nigra excreta fuerit: verum hiſce evacuationibus non nimis, firmiterque fidendum eſt. Multoties, qui à rabioſo demorſi ſunt cane, neglectis præſidiis, vel malè curati per quædam vana medicamenta, vel quia ſe curatos putârunt, poſt quadraginta dies in hydrophobiam, aquæ, ſive liquidorum omnium fugam, & metum inciderunt. Si malum eò devenit, ut rabies, & aquæ timor adſit, tum certiſſimam inexpugnabilis veneni, & mortis præbet prognoſim, & demorſi vita eſt in ipſo mortis limine, ut *Celſus* inquit: *Miſerrimum genus morbi, in quo ſimul æger, & ſiti, & aquæ metu cruciatur, quo oppreſſis in anguſto ſpes eſt.* Nullum ferè, quem aquæ timor jàm corripuit, etiam ſi idonea adhibeantur præſidia, evaſiſſe aſſidua obſervatio docet; alios enim quatuor dierum ſpatio, alios tandèm intra ſeptimanam miſerabiliter mortem ſubiiſſe obſervavimus.

Dignum exquiſitione videtur, an hydrophobia ſolum animalium rabidorum morſûs ſit inſeparabile, & pathognomonicum ſignum? Res adhuc in dubio eſt, ex eo, quia multorum auctorum obſervationes proſtant, nullo rabidorum animalium morſu præcedente hydrophobias ortas. Talis hydrophobiæ exemplum citra rabidi animalis morſum refert *Borellus cent. 3. obſ.* 38. Sic hydrophobiam in febre malignâ citra morſum obortam narrat *Salmuth. cent. 2. obſ. 52.* Duo exempla admodum notatu digna refert *Sanches in ſuis operibus obſ. pag.* 378. Hydrophobiæ enatæ citra morſum alicujus animalis rabidi, ſeu canis rabidi. *Refert hydrophobiam cum febre continuâ citra ullum morſum ab animali rabido, in qua non poterat ferre adſpectum aquæ, neque potûs cujuſdam, aut vini, aut juſculorum, ſubindè enim collo convellebatur: agnoſcebat ſe non poſſe ſine potu vivere, ſed ubi ſcyphum admovit, & horror, & tanta concuſſio apprehendebat eum, ut totus pertremiſceret, ut ſudaret, & convelleretur. Hinc quinto die periit.* Alterum exemplum, quia huic eſt ſimile non deſcribimus. Quinque exempla recenſet *Marcellus Donatus lib. 6. de hiſt. med. mirab. cap.* 1. eorum, qui non aliundè communicato hoc veneno, ſed in corpore genito, in hydrophobiam inciderunt; ſimilemque hiſtoriam affert *Petrus ſalius Diverſus de affect. partic. cap.* 19. Putârunt iſti auctores hujus mali cauſam in corpore humano, nullo præcedente ab animali rabido communicato ſeminio, generari poſſe, humores nempè ita corrumpi, ut veneni rabidi animalis vicem habeant, & eadem, quæ illud, ſymptomata, inducant. Verumenimverò hoc quidèm certum eſt, poſſe humores in corpore noſtro ità corrumpi, ut venenorum naturam induant: ſed hoc admiratione dignum eſt, poſſe hoc tàm determinatum, & ſpeciale venenum in corpore noſtro nullâ accedente cauſâ externâ generari. Credat, qui vult horum, & aliorum auctorum exempla, & hiſtorias illas non in dubium vo-

camus, verum nos, qui animum ſcrupuloſum, ſimulque veritatis avidum habemus, non ità facilè credimus, ſed de unaquaque re dubitamus, hinc nullo modo adduci poſſumus, ut credamus has hydrophobias, nullo prægreſſo animalis rabidi ſeminio, natas: ſedulò itaque harum cauſas perveſtigandas eſſe exiſtimamus, cùm non ſolum morſu, ſed multifariam ſeminium hoc communicari poſſit, non tantùm ideò de eo rimari oportet, an nuper, an unquàm tale quid ipſi acciderit, an ſalivâ, ſeu ſpumâ perfuſus, vel quoquo modo in corpus immiſſâ, an animalium rabidorum carnes occiſorum, vel rabie defunctorum, vel ab animalibus rabioſis ſemicomeſtas, vel tactas comederint; ſolent enim hæ carnes homines in rabiem agere, & plura extant exempla. *Fernelius de abd. rer. cauſſ. lib. 2. cap.* 14. refert: *Venatores quoſdam, cùm in lupum ſæviorem incidiſſent, illum trucidatum, in varia obſoniorum genera apparaſſe, & coxiſſe. De quo omnes, qui eſitarunt, non multò pòſt tempore, rabie correpti ſunt, atque alii perierunt, alii ſociorum morte prudentiores facti, ſibi proſpexerunt.* Ex *Gycoſthene* narrat *Bauhinus*, *hoſpitem quendam ſceleratum convivis carnes ſuis à rabido cane demorſa appoſuiſſe, ex cujus eſu omnes rabiem contraxerunt. Idem hoc* narrat: *ſuem, cùm in rabiem acta eſſet, à ruſtico occiſam, & ſepultam eſſe. Sed cùm negligentius, & non ſatis profundè eam ſepeliſſet, accidit, ut tempore hyberno cadaver erutum vulpes devorârint, ex cujus eſu vulpes & ipſæ rabidæ evaſerunt: à quibus poſteà, & aliæ pecudes, equi, & ipſi etiam homines læſi ſunt, & omnes, quotquot demorſi fuerunt, rabidi evaſerunt, & maximâ parte miſerè perierunt.* Hinc cùm ſeminium hoc multos annos antequàm vim ſuam exſerat, latere in corpore poſſit, & dulciter decepti iſti auctores crediderunt, nullo prægreſſo rabidi animalis morſu hydrophobiæ cauſas ortas, & in corpore genitas.

Quocumque modo rabiei ſeminarium homini communicatum fuerit, non mox ſeſe exſerit, ſed aliquandiù nihil mali ſentit homo antequàm erumpat: ſæpè non ſolùm per menſes, ſed interdum biennium, triennium, itèm per plures annos in corpore ſeminium iſtud hydrophobiæ malignum latere poteſt. *Fracaſtorius lib. 2. de morbis contag. cap.* 10. inquit: *Serpit tàm inſigniter, & per moras, ut rariſſimè ante vigeſimum diem prodatur infectio; majori ex parte poſt trigeſimum; multis nonniſi poſt quatuor, aut ſex menſes; quibuſdam etiam poſt annum. Aliqui & poſt quinquennium manifeſtari tradiderunt. Vidi ipſe puerum, qui octavo pòſt menſe, ex quo demorſus fuerat contagionem oſtendit, ex qua mox periit. Imò memoriæ proditum eſt, malum hoc in ſextum, ſeptimum, imò duodecimum annum dilatum fuiſſe. Lindanus ſuper Hartmannum* hydrophobiæ lethalis exemplum refert tredecim annos poſt canis morſum, quæ evenit. Et *Guainerius tract. de Venen. cap.* 12. narrat: *Venenum à canis rabidi morſu quod per* 18. *annos latuerat, excitatum fuiſſe, cùm morſus ſub ſorbi umbrâ maneret, ægrumque intra tertium diem rabidum mortuum fuiſſe.*

Si quæras, cur hydrophobiæ ſeminium abſque ullâ vitæ noxâ in humano corpore diu latere poſſit?

Reſpondent bardi Galeniſtæ hoc provenire ab occultâ qualitate, quia furtivo modo diu in corpore deliteſcit, poſt quod tempus erumpit; quaſi occultarum qualitatum actione; optimum quidèm reſponſum, ſed occultum per occultius, & obſcurum per obſcurius procedit.

Sed, ut noſtram adducamus ſententiam, dicimus, quòd venenum, cum ſit vitæ noſtræ exoticum, nullo modo à calore noſtro domari, aut vinci poteſt, quamdiu veneni naturam retinet, hinc tandèm ſuam exſerit vim hoc citius; illud tardius, quæ diverſitatis ratio, vel ex veneni, vel ex ſubjecti parte dependet. Hinc deridendi ſunt illi, qui putant fieri poſſe venenum, quod certis temporibus, hoc eſt certo, & præfixo tempore mortem, afferat ut bimeſtri, trimeſtri, ſemeſtri, anno completo, etiam biennio, non ocyus, neque tardius determinato tempore; nàm quod venenum ocyus, vel tardius occidat, non tantum ex innatâ ejus vi, ſed etiam magis, vel minus ex ejus conſtitutione, qui venenum aſſumpſit, provenit. Id nos quotidiè experientia docet: ſiquidèm conſtat idem venenum eodem pondere, vel eâdem quantitate diverſis naturâ exhibitum, non eodem tempore, neque omnes perimere. Itaque quamvis forſan plures ab eodem cane, aut lupo rabido mordeantur, alius tamen uno, alius duobus; tribus, aut pluribus, & pluribus menſibus poſt rabie corripiuntur, quòd nimirum alio ad veneno reſiſtendum eſt fortior, alius verò debilior, & hoc tum veneni, tum ſubjecti ratione. Ratione veneni, quandò illud eſt exaltatum, activius, & volatilius, ac ſuâ activitate, & volatilitate citius ſuam exſerit virulentiam. Sic in regionibus, & temporibus calidis efficacius, & citius agit, quàm iiſdem frigidis. Contrà ex parte veneni, quandò illud eſt magis fixum, quàm volatile, lentè ſuam exſerit vim, & diutiſſimè delitèſcit abſque ſanitatis læſione, non ſecus ac favillæ ſub cineribus, ejuſque ſeminium per multum tempus durat. Ratione ſubjecti, ſi corpus ſit calidum, ocyus rabidum virus agit; ſi verò frigidum, vel craſſis exuberat ſuccis, vel ſi victu utatur, qui veneni hebetandi vim habet, malum diutius reconditum manet. Verum utut protrahatur, niſi præſentiſſimis remediis, & ferè mox in principio è corpore eliminatum fuerit, ſenſim, & inſenſibiliter radices agit, & vires acquirit eundo, vitamque furtim oppugnat, atque ejus vehementiæ, & potentiæ eſt, ut à calore noſtro ſuperari non poſſit, & tandèm exaltatur, volatilizatur, donec jam dudum demorſi vitam, in certum, & inevitabile exitium conjiciat, vel præcipitet. Sat digreſſi ſumus, redeamus nunc ad prognoſim.

Cùm in membra principalia, & præcipuè phantaſiam, & ratio-

nem venenum rabidum irrepſit, incaſſum omnia proficua adhibentur medicamenta.

Dioſcorides ex Eudemi teſtimonio quendam tantum ſervatum fuiſſe narrat, & ex aliorum relatione: *Themiſonem medicum, cum amico aquam expaveſcenti morem gereret, & officium exhiberet, quadam naturarum concordiâ, ſimilem contraxiſſe affectum, ſed poſt multos tandèm cruciatus ſervatum fuiſſe.* Verum non adducimur, ut credere poſſimus quadam naturarum concordiâ in ſimilem incidiſſe affectum, crediderimus potius, quòd Themiſon medicus amicum laborantem excitandi gratiâ ad aquam, & cibum ſecum manducaſſet, aut bibiſſet (ut multi noſtri Barbati facere ſolent) ex eodem proculo ejus ſalivâ infecto, aut alio quovis modo oris ſpumam contigiſſe. Hinc medicos Galeniſtas admonitos eſſe volumus, ne cibum, vel potum ſumant, quem homo rabidus, vel à rabido animali demorſus, ac propterea de rabie ſuſpectus guſtavit. Nonnulli hîc diſtingunt, & eos, qui per contagium ab homine acceptum, in hunc inciderunt morbum, ſervari poſſe, eos verò, qui à cane, vel ab alio rabido animali morſi fuerunt, omnes interire putant, non aliter ac ſi rabiei venenum homini ab alio animali communicatum, ſi ab illo in alium hominem tranſplantaretur, ſuam amitteret virulentiam, & mitius ageret: Id evenire conjicimus, quia huic ab homine homini communicato ſtatim à primo die ob ejus certitudinem opportuna adhibentur alexipharmaca; quod de aliorum animalium morſu non contingit.

Curatio.

Rabies venenum eſt; quod in principio remedium admittit, cum verò manifeſtatur, remediis non cedit amplius. Itàque qui à ſuſpecto demorſus fuerit cane, ſtatim pannos omnes à cane tactos ſe exuere debet, quod ſervare oportet ètiam ſimpliciter tactum, & non demorſum. Deindè pars demorſa ligetur, (ſi partis conditio ligaturam ferat) ſed non ità fortiter, & arctè, ut in torporem abeat, poſtmodum ſcarificetur, & cucurbitula cum magnâ flammâ imponatur, ut immiſſum extrahatur venenum; ſi partis qualitas cucurbitulam non admittat, ſufficiet ſcarificatio, ſed in hoc vulneris conditio conſideranda eſt, nàm ſi vulnus ſit ſatis magnum, non opus eſt ſcarificatione uti, ne inflammatio promoveatur, & curationem impediat. Vulnus per quadraginta dies apertum ſervetur, ut venenum effluere poſſit. Verùm non omninò fidendum, ex eo, quod faciliter venenum ulterius inſinuatum non integrè extrahitur. Optimum remedium eſt, & promptiſſimum curandi animalium rabidorum morſus loci affecti uſtio cum ferro candente, ſeu cauterio actuali, ut videre eſt apud *Hildanum cent.* 1. *obſ.* 97. & quidam empiricus omnes à cane rabido demorſos ſolo hoc cauterio actuali feliciter reſtituit: dummodò loci af-

fecti conditio id permittat; attamen hæc auxilia chirurgica, quandò primis diebus in vulnere fuerint intermiſſa, poſtmodùm incaſſum adhibentur, quia virus ad interiora penetravit.

Super vulnus aliqui imponunt *panis fruſtum olei, & butyri æquali quantitate inunctum*, quod poſteà in aquam abjiciunt. Alii ſuperligant *halecem ſalſam.* Aliqui *ol. Scrop.* ſecundum Matthioli deſcriptionem Multi *theriacam* præferunt exterius ſupra morſum illitam: Sed hæc, quæ noſtro tempore conficitur, non adeò præſtat, ac proindè non poſſumus illi fidere, niſi facto priùs de eâ periculo in gallis à viperâ demorſis, quo mediante, etiam interius ſumi poteſt. Miſcetur theriaca quandòque cum ſucco rutæ, vel cæpâ contuſâ. Vulgares medici animalia viva, ut columbas, gallinas, plumis priùs avulſis, podicem vulneri admovent, & ſi una moriatur, ſtatim aliam applicant, vel gallinarum, aut columbarum pullos per medium diſſectos adhuc calentes læſæ parti imponunt. Verùm his præſidiis vulgarium nulla eſt adhibenda fides; per hæc nàmque divinando potiùs progredimur, quàm quid certi molimur.

Rabidis inſtituenda eſt exactiſſima diæta, attamen indigentia, & ſatietas vitanda, ſed magis indigentia. Sit alimentum, quod rectè conficiatur, & optimum præbeat ſuccum. Nutriendi ſunt herbis, quæ frigidæ exiſtimantur, at cichorium agreſte multûm confert. Proſunt gammari, cancri, & erinacei cum vino mulſo, nec non carnium extremitates, & omnes aviculæ montanæ, quæ facilè concoquuntur, & boni ſunt ſucci. Potus eſſe debet aqueus, & vi exhibendus, ſi ab eo demorſus abhorreat, quia venenum eluit.

Venæ ſectio interdicitur, quia potius obeſt, quàm prodeſt; cum ſanguinis miſſio venenum potius in venas, & partes principes trahat, quàm extinguat, vires dejiciat, & venenum exagitet.

Medicamentum, quod aluum citat, & humores dejicit, omninò vitandum eſt; quippè hoc à circumferentiâ ad centrum trahendi facultatem habet, & facilè ægros in mortis diſcrimen trahit. Præterea ſecundum vulgares hujus veneni natura non primis qualitatibus, & manifeſtis ſed in occultis, nec qualitatum primarum alteratione, nec purgantibus, ſed alexipharmacis, & totâ ſubſtantiâ agentibus curatur. Itèm purgans noſtro eſt adverſum calori, ac proindè vires potius frangit, quàm tuetur. Nihillominus ſi ſit longum tempus, ex quo æger morſus fuit, & nondum perfectè ſit rabioſus, utut imminentis rabiei ſigna ſe produnt, in his, & ſimilibus caſibus auctores utilem commendant catharſin per inferiora. Nàm teſtatus eſt *Dioſcorides* ſuo tempore catharſin his tantum opem ferre, qui jàm incipientem tantummodò conqueruntur hydrophobiam, ſeu aquæ metum. Et ſumto helleboro ſimul ac primum morbi impetum ſuſtinuerint, cum impetu expurgati multi certâ experientiâ fuêre

ſanatis

ſanati: Addunt multos canes rabidos helleboro cum polentâ aſſumto evomiſſe, & ſtatim ad ſe rediiſſe à rabie liberatos. Hinc poſt helleborum etiam Hiera, quæ colocynthidem recipit, non parum commendatur. *Palmarius* refert, ſe multos, noſſe ruſticos, qui propinato pharmaco vehementi, quo unâ, eâſdemque operâ vomitione, & dejectione ſupervacanea omnis generis è corpore excluderentur, demorſos ab hydrophobiâ evaſiſſe.

Rabiei aut incipientis, aut morſûs jàm dudùm à rabido inflicti indicatio curativa eſt, ut ſal excrementitium, ſive ſcoriæ ſalinæ, vel ſuphureæ demorſo communicatæ, ſive recenter, ſive jàm pridèm, per medicamenta appropriata, & alexipharmaca eliminentur, obtundantur, vel præcipitentur. Igitur hæ particulæ, in quibus, ut diximus, tota veneni rabifici ratio ſita eſt, quomodocumque communicatæ, quæ rabiem inducere incipiunt, per medicamenta ſudorifica eliminantur, hujuſmodi ſunt *tinctura bezoardica, miſtura ſimplex, ſalia theriacalia, theriaca Diateſſaron &c. cum aquâ, vel ſpiritu cancrorum fluviatilium.*

Salinas, ſulphureaſque ſcorias ferocientes obtundunt opiata, ut

℞. *Theriacæ recentis* ʒ. j.
Exhibeatur tertio quoque die.
Vel
℞ *Pilul. de cynogloſſ. gr.* xv.
exhibeantur quarto quoque die.
Vel
℞. *Confect. Nepenth. gr.* ij.
exhibe quarto quoque die.

Rabidum venenum præcipitant quædam alexipharmaca ſpecifica, & præcipuum, ac infallibile deſcribit *Galenus*, quod ab *Aeſchirone ſuo magiſtro empirico* didicit, & longâ comprobatum fuit experientiâ, ut demorſos rabidos nunquâm ſalute defraudaverit. Inſinuat illud *Gal.* 2. *Med. per gen. cap.* 16. *& lib.* 2. *de Antidotis cap.* 2. quod hoc componitur modo:

℞. *Ciner. cancr. fluviatil. lib.* ß.
rad. gentianæ pulver. ℥. ij.
thuris pulv. ℥. j.
m. omnia ſimul per minima,

& quantum capit cochlear argenteum de pulvere demorſo exhibe in aquâ, vel alio liquore ſingulis quibuſque diebus uſque ad diem quadrageſimum manè jejuno ſtomacho. Si primis diebus non ſumpſerit, duplicatâ doſi ſuma. Hoc medicamento tutus eſſe poterit demorſus, & medicus, cum nunquàm viſus ſit, qui hoc uſus fuerit, in hydrophobiam incidiſſe. Eſt tamen advertendus in hujus medicamenti compoſitione pharmacopœorum error, enimverò iſti cancros vix calore exſiccatos in pulverem redigunt, & pro pharmaco venditant, cum Galenus tum in citatis locis, tum alibi expreſſè præcipiat cancros perfectam calcinationem in pulverem redigi debere, qui cinis mirabiliter quoque maraſmaticis, tabidis & animi paſſionibus affl ctis exhibitus prodeſt ob ſymbolum, quod inter hos intercedit morbos; experientiâ enim anatomicâ conſtat, tàm in pericardiis rabie defunctorum, quàm eorum, qui tabe, vel

animi

animi pathematibus perierunt, nullam penitus inveniri aquam, cum in aliis quovis morbo defunctis pericardia copioſa aquâ madentia inveniantur.

Pulvis cancrorum fluviatilium etiam aliis modis ſumi poteſt, ut

℞. *Cancr. fluv. calcinat.* ℥. iij.
radic. gentianæ ℥. ij.
terræ ſigillat. ℥. ß. *m.*

Hujus pulveris ℥. j. præbe in decocto cancrorum fluviatilium, ſubindè repetendo.

Vel

℞. *Pulv. cancr. fluv.* ℥. ij.
gentianæ, &
myrrhæ ana ℥. j.
m. cum vino,

& propina. Itèm experta alexipharmaca contra rabidi canis morſum ſunt *Alyſſum*, *radix vincetoxici*, *ruta*, *carduus Mariæ*, *gentiana*, & hoc genus alia. Inter hæc primas obtinet alyſſum quomodocumque uſurpatum. *Radix vincetoxici ad* ℥. j. *cum aquâ cardui benedicti* ad 40. dies plurimum commendatur. *Semen cardui Mariæ ad* ℥. ij. aliquoties ſumtum, expectato ſudore, tanquàm ſpecificum extollitur. Itèm ſummum alexipharmacum eſt gentiana cum theriacâ, ut

℞. *Gentianæ pulveriſatæ* ℥. j.
cum theriacæ ℥. j.

tribus diebus omni manè propina, deſuper jejunando per quinque, vel ſex horas, & ſtragulis benè tectus demorſus ſudorem expectet. *Terra ſigillata*, itèm *terra ſancti Pauli dicta*, *ſeu terra Melitenſis* contra canis rabidi morſum internè conducunt. *Theriaca*, *& theriacalia* in frequenti uſu ſunt à ℥. j. ad ℥. ij. aſſumpta. Sed præ his *Theriaca Diaceſſaron* reliquis eſt præferenda, quia ejus ingredientia contra canis rabidi morſum ſunt ſpecifica. Vehicula, in quibus hæc medicamenta propinantur, ſunt *aqua ſcordii*, *cardui benedicti*, *tormentillæ*, *recta caprariæ*, *aqua theriacalis*, & ſimiles.

Quòd ſi æger aquam reformidaverit, fruſtrà adhibentur remedia, & de ægri vitâ actum eſt. *Celſus lib. v. cap. 27.* ſequens commendat remedium: *Sed unicum tamen remedium eſt, nec opinantem in piſcinam non antè ei praviſam projicere. Et ſi natandi ſcientiam non habet, modò merſum bibere pati, modò attollere. Si habet, interdum deprimere, ut invitus quoque aquâ ſatietur. Sic enim ſimul & ſitis, & aquæ metus tollitur. Sed aliud periculum excipit, ne infirmum corpus in aquâ frigidâ vexatum nervorum diſtentio abſumat. Id ne accidat, à piſcinâ protinùs in oleum calidum demittendus eſt.* Et hoc quidèm ceu expertum commendat *Helmontius in Tractatu*, *Demens Idea*, aſſeverans rabioſum in mare projectum liberatum fuiſſe. Confirmatum hoc videtur per experientiam *foreſti lib. 10. obſ. 27. & 28.* ſimiliter in *Schenckio lib. 7. obſ.* ubi plura ſunt exempla curatarum rabierum per immerſionem in aquam frigidam. Suffragatur in aquam rabidi ſubmerſio, & poſt horæ quadrantem extrahendus, & ut aquam evomat, procurandum; vivunt enim ſubmerſi per mediæ horæ ſpatium à ſubmerſionis puncto nàm in declivi poſiti per abdominis compreſſionem aquam evomunt, & reviviſcunt. Verum extremum eſt præſidium, tunc conveniens

veniens cum de ægri vitâ conclamatum fuit, non ſine tamen ſummâ conſulentis ignominiâ; accidit enim quandòque hujuſmodi ægros aquæ attactu mortem ſubire, ut in nonnullis experti fuimus, & irreparabile mortis excidium, quod tanto debetur morbo, conſulenti adſcribatur.

Verum quid immoramur pro tàm ſævo curando morbo in remedia venando? Cum pauci, & ferè nulli hac noſtrâ tempeſtate à cane rabido demorſi ſint, qui opem implorent medicam. Nàm tanta eſt noſtræ religionis vis, ut cuncti, quos rabidi momorderint canes ad Divi Viti templum confugiant, ubi quibuſdam exorciſmis, pane caracteribus obſignato, vel aquæ benedictæ potu à ſacerdotibus perquàm facilè ſanantur.

Sed quonàm pacto tàm facilè hoc eveniat, potius credendum, quàm exquirendum; attamen nonnulli vulgares hanc piam adducunt rationem, ſeu conjecturam, quòd cacodœmones in rabiem agitant, impelluntque canes, ut hominibus inferant morſus, & quia in atrabilariis humoribus ſuam habent ſedem, per canum morſus in humana ſe intrudunt corpora, & rabiem inducunt: ſupervenientibus deindè exorciſmis facilè cedunt, & libera afflictorum corpora relinquunt, ſublato ſecum veneno. Verum hæc ratio eſt barda, nec apud omnes credulitatem habet; nàm primò, licèt quandòque ex divinâ accidat permiſſione cacodœmones in rabiem concitare canes, id tamen perpetuum non eſt. Secundò, cur cacodœmones canis morſu indigent, ut per illum in corpora ſe intrudant ad rabiem ſimulandam? Tertiò, cur exorciſmus nullo modo eſt hydrophobiæ prophilacticon? Quartò, cur mania non tranſit in hydrophobiam, & contrà, cum eundem atrabilarium humorem pro cauſâ utraque affectio cognoſcat?

Aliqui per naturales rationes hujus affectus cauſam venari conantur: inquiunt enim in hoc curando morbo, ſumto pane, & aquâ benedictâ, magna accedit laborantium fides, ob quam animal ſemel credens unum aliquid, ceſſat, deindè quieſcit à credendi conſideratione. Non hîc loquuntur de fide Chriſtianâ, dono Dei ſupernaturali, ſed intuentur tantum confidentiam, tam ſcilicet deluſionem credendo, quàm rei certæ putationem, nàm Deus non operatur miracula, niſi pro abditis ſuis judiciis, fides ſive confidentia ergò, de qua hîc loquuntur, eſt medium animoſitatis naturale, pugnax, & validè terrori reſiſtens, quo poſito, anima in præternaturales ſe adigebat motus. Nec iſta fides debet eſſe poſitiva, credo, ſed potius negativa, non horrens, non timens. Hac ideâ confidentiæ vita, quæ eſt morborum effectrix, rabidi canis virulentiam non amplius ſentit, imò per partem demorſam, urinam, inſenſilem tranſporationem, alioſque naturales ductus foràs detrudit.

Sint hæc relata philoſophandi modo, ſub humilitatem eccleſiæ cenſurâ, quia præter naturalem con-

confidentiam hunc morbum curare valentem, eſt noſtra chriſtiana fides, quæ mirabiliora operatur omnem noſtræ mentis captum ſuperantia, & hanc à nobis fidem ſuſcipit D. O. M. cujus ſolius munere noſtra delentur incommoda, atque omnes auferuntur languores.

Cap. XXXI.

De Anatomicâ capitis Hiſtoriâ.

In hominis opificio Dædaleam miramur naturam, quæ in ſolâ capitis ſtructurâ omnes nervos contendiſſe videtur, nec immeritò id fecit, cum ſenſuum, vitæque noſtræ auguſtum tectum, immortaliſque animæ templum à naturâ in capite, velut in editiori hujus noſtræ machinæ arce exercitari debuiſſet. Sed uſu evenit, ut in muniti ſſimis, & ſublimes potius arces tormenta jaciantur, & ſummos feriant montes fulminis ictus: ſic capiti, velut in Regiam, & ſublimem Palladis arcem hoſtium vulnera diriguntur, ex quibus totum afflictatur corpus, & undique inuaditur. Hinc jure merito primum caput, deindè reliquas corporis partes à vulneribus vindicabimus. Sed

Antequàm capitis, cæterarumque partium vulnerum ſigna, cauſas, prognoſes, & ſanationes aggrediamur, harum partium anatomen operæpretium tradere dijudicamus; exilem nàmque majeſtatem obtinet medicina abſque anatomes ope: Non loquimur ſolum hic de anatome locali, nàm ſecandorum corporum ſtudium planè puerile exiſtimamus. Diſſecant vulgares cadavera, & omnium partium figuram, magnitudinem, cavitates, ductus, numerum, ſitum, cum aliis connexionem, & conſenſum curioſè inſpiciunt, nec ex hac inſpectione ad morborum curationem inſtructiores, & aptiores evadunt. Hæc eſt anatomia mortua, Laniis communis, & tamen ex mortuis & laruis viventium ſalutem mendicant! Verum etiam in hac artificioſâ diſſecandorum corporum peritiâ torpor, & ignavia prævaluit, & à priſtino indolis candore degeneravit. Coeterum etiam loquimur de anatomiâ vitali, quæ corporis morboſi accidentia meditatur, & ſubjecti proprietatem novit, ſine cujus cognitione aliàs nullus eſt medicus, & ſic una eſt, & vera anatomia, quæ ex dictis duabus progreditur.

A capite itàque capimus initium, habet hoc figuram non exactè ſphericam ob cerebri molem, (homini nàmque præ cœteris animantibus inſignis eſt cerebri magnitudo (ſed ſimul eſt compreſſum, & nonnihil oblongum ſcilicet anterius, & poſterius aliquantulum protuberans, à Lateribus verò depreſſum & pro tutiori munimento totum oſſeum eſt.

Dividimus caput in duas partes, quarum una eſt plena capillis, & dicitur capillata, ab aliis verò nominantur communiter nomine generis, nempè caput; altera verò pars quæ capillis caret, pecu-

 liari

liari nomine, facies, ſeu vultus appellatur.

Pars capitis capillata dividitur in quatuor regiones, quarum anterior, quæ ſupra frontem eſt, appellatu, *Sinciput*, & eſt pars anterior à fronte ad ſuturam coronalem uſque; poſterior verò ſupra humeros poſita appellatur *Occiput*, eſtque pars poſterior ab initio ſuturæ Lambdoidæ ad primam cervicis vertebram uſque. Media regio inter has enumeratas partes, quæ globoſa eſt dicitur *Vertex*; laterales verò partes, quæ ſunt inter oculos, & aures, appellantur *Tempora*.

Pars capitis glabra, facies dicta, præter partes continentes, proprias habet partes, vel ſuperiorem, quæ frons appellatur; vel inferiorem, in qua ſenſuum organa ſunt, ut oculi, nares, aures, & os, in quo lingua, aliæque partes latitant. Capillata habet alias partes veſtientes, & externas, alias verò contentas, & internas; veſtientes, & externæ vel ſunt communes, ut cuticula cutis piloſa, pinguedo, membrana carnoſa, vel propriæ, ut pericranium, perioſtium, muſculi, oſſa, meninges; contentæ ſunt cerebrum, cerebellum, & medulla in caluâ, partim verò in ſpinâ exiſtens.

Primum, quod occurrit in hac parte capillata ſunt capilli, inter quos deindè ſeſe offert *Cuticula*, hinc *cutis*, quæ in hac parte inſignem habet craſſitiem, ut externarum injuriarum vim facilius eludat, eique capilli firmius, ac profundius adhæreant. Hæc non ità eſt exquiſito prædita ſenſu; ſiquidèm ejus membrana eſt muſculoſa, & non nervoſa, & ſic mobilis, ſponte noſtrâ. Cuti ſubſternitur *Pinguedo* pauciſſima, (Riolanus hîc nullam agnoſcit) ne vaporum tranſporationem denſior infractus impediret. Pinguedinem ſequitur *Panniculus carnoſus*. His ſubiicitur *Pericranium*, quod eſt membrana tenuis, mollis, denſa, & firma, quæ exquiſito gaudet ſenſu, propter nervos ad occiput per eam, & tempora diſperſos. Pericranium vulgò à mininge oriri creditur: verum ſuum ducit ortum à tendinibus muſculorum frontis, temporum, & occipitis, circum cranium expanſis. Hæc externa capitis integumenta venulas ab extrinſecis vulgaribus, & arteriolas à carotidibus internis recipiunt. Pericranio ſubſternitur *Perioſtium*, quod immediatè capitis oſſibus adhæret, eſtque membrana tenuiſſima, & nervea, ideòque admodum ſenſibilis, & acuti ſenſus, cujus beneficio cranium ſentit, ſicut & omnia oſſa cincta ſenſum habent, dentibus exceptis, qui partim à perioſtio radices inveſtiente, partim ab interiore nervulo ſenſum habent. Perioſtium ſicut cranio firmiter adhæret, ità etiam pericranio tàm exactè jungitur, ut ſimul unam membranam conſtituere videantur, quod multos decepit anatomicos; hinc ſcripſêre idem in capite eſſe pericranium, quod in aliis partibus perioſtium.

Poſt prædictas partes oſſea capitis

pitis pars apparet, quæ *Cranium* dicitur, eſtque globoſa, & rotunda, interius concava oſſea pars cerebrum continens, ità appellatur, quod veluti Cranon græcè, ſeu galeæ militaris inter, cerebro ad munimen circumdetur. *Calva* etiam, & *Calvaria* dicitur, quia caput capillis privatum conſpicitur calvum. Barbaris etiam à duritie, & rotunditate *Teſta* nominatur.

Cranium hoc in embrione membranaceæ, in recens nato cartilaginæ videtur ſubſtantiæ, atque etiam per aliquot annos ejuſmodi mollitiem ſervat, oſſis mollioris inſtar, & preſſioni cedit, in primis ſuperiore capitis parte circa ſuturas, ut copioſa cerebri humiditas, quæ in infantibus redundat, commodius exhalare poſſit. Deindè ad majorem cerebri tutelam ſenſim induratur, aliorum oſſium inſtar, craſſaque fit, ſed rarior, & in medio ſpongioſa manet ad faciliorem vaporum tranſitum. Craſſities variat pro ætatis diverſitate, imò neque eadem eſt in eâdem ætate, regionum quoque diverſitas in hac parte multum facit. Sic refert *Herodotus* Perſarum crania valdè tenuia, & fragilia eſſe, ità ut facillimè perforentur; Ægyptiorum verò admodùm craſſa, & firma eſſe, ità ut vix lapidis gravioris ictu confringantur. Ad hæc, in delicatis utplurimùm minor craſſities, ac durities reperitur, quàm in ruſticis, aliiſque durioribus hominibus, cujus rei cauſa eſſe putatur, quòd delicati caput ſemper benè ſe tegant, ab eoque æſtum, & omne frigus arcent; ruſtici autem per æſtus, & frigora intenſiſſima nudo capite incedant, quo æſtu in primis, & frigore oſſa indurantur, & craſſiora fiunt: atque hinc monemus puerorum capita non eſſe multum tegenda, cùm per nuditatem potiùs corroborentur, & externis injuriis ferendis aptiora evadant.

Conſtat autem cranium duabus tabulis, ſeu laminis, externâ, & internâ, quarum illa craſſior, & æqualior, hæc verò durior (& propter ſingularem duritiem, & fragilitatem vitrea appellatur,) & multis ſulcis exarata: ut locum concedat vaſis duram meningem perreptantibus, à qua meninge nonnulla inſignia vaſa juxta aures intra geminas cranii laminas ſe inſinuant, meditullium interjectum irrigantia.

Inter has tabulas media latet ſubſtantia quædam ſpongioſa, & cavernoſa, medullarem ſubcruentum ſuccum ad cranii nutritionem continens, qui conficitur ex ſanguine influente per minimas arteriolas exilia foraminula tabularum tranſeuntes, atque hic eſt ille ſanguis, qui dùm cranium trepano perforatur, & ubi ad Diploëm deventum eſt, rubicundus nonnihil effluit. Meditullium hoc ſpongioſum duplici tabulato cranii interjectum ab anatomicis *Diploë* vocatur.

Hoc meditullium alibi majus, alibi minus cernitur, nonnullis in locis vix animadvertitur, ubi ambæ tabulæ ſimul coire, & cranium ſimplex, ac pellucidum conſtituere

tuere videntur. Refert *Bartholinus* ſe cranium ſecuiſſe, in quo hæc media ſpongioſa ſubſtantia omninò deerat, totumque cranium ex unâ tabulâ conſtare videbatur: fortè quod ob ſenium, exſiccatis, & contractis oſſibus, non manifeſtè apparuerit. In ſpongioſo hoc meditullio nonnunquàm, præcipuè in lue Venereâ inflictis, vitioſus quidam humor colligitur, qui temporis tractu virulentus, & acrior factus, tabulas ipſos, frequenter autem exteriorem ab minorem duritiem exedit, ac in perioſtio, & pericranio diros excitat cruciatus: nonnunquàm etiam interiorem unà cum exteriore ab eo eroſam, ſicque totum cranium perforat.

Quamvis caput unico cranio contiguo circumdatum ſit, os tamen continuum non eſt, ſed ex diverſis inter ſe commiſſis conſtat, quorum tamen in omnibus certus numerus non eſt, ſed pro ætatis varietate variat, ità ut in nupèr natis, & in decrepitis pauciores cranii partes, ſeu oſſa commiſſa inveniantur. Communiter autem in mediâ viventium ætate advertuntur, quorum duo communia dicuntur, reliqua ſex propria, ſuntque primum *frontis os*, aliàs *coronale*, *inverecundum*, *vel puppis* appellatum, ſecundum os *occipitis*, vulgò *Baſilare*, tertium, quartum oſſa *occipitis*, *ſeu bregmatis*, quintum, ſextum duo *oſſa temporum*, quæ etiam *petroſa*, *mendoſa*, *& ſquamoſa* vocantur. Hæc in ſuâ connexione certas efficiunt ſuturas, quarum tres communiter notiſſimæ ſunt, nempè prima *Coronalis*, os frontis ab oſſibus ſyncipitis dirimens, ſecunda ſagittalis, quæ & virgata, & jugulis dicitur, hæc media eſt inter ſuturam coronalem, & lambdoidem, tertia *lambdoides*, *ſeu ypſiloides*, quia harum literarum græcarum figuram refert. Præter has veras enumeratas ſuturas etiamnum quædam nothæ, ſeu falſæ ſunt, propriiſque nominibus diſtinguntur ab anatomicis, qui de hac re videantur.

Præcipuus ſuturarum uſus eſt, partim ut vaporibus exeuntibus faciliorem tranſitum præbeant: partim etiam, ut fiſſuræ, quæ in cranio contingunt, ſe non extendant ulterius, quàm per unum os, & in proximâ ſuturâ ſiſtantur. Adde, quòd per has fibrillæ à durâ mininge tranſeant pericranio connexæ (ab his per cranii exteriora expanſis pericranium generari non pauci exiſtimant) ex quibus dura meninx unà cum cerebro ſuſpenſa tenetur, ne à valido ſaltu, aliove motu loco moveatur, ſicque ventriculi cerebri concidant. Atque hinc benè ſcribit Hip. illos ſanioris capitis eſſe, qui plurimas habent ſuturas; & contrà, ſi ſine ſuturis ſint capita, pejus valere, nàm in his multi, & ſæpè vitioſi vapores detinentur, cephalææ, epilepſiæ, aliorumque gravium morborum cauſæ: prætereà ab externo incidente ictu, vel caſu facilè rumpuntur, longaſque fiſſuras contrahunt.

Ablato cranio partes cerebri interiores in conſpectum veniunt, inter quas immediatè occurrunt duo

duo velamenta, ſeu membranæ totum cerebrum ambientes. Græcis *Meninges*, Arabibus *Matres* appellatæ, quia matris modo cerebrum fovent, neceſſè autem fuit has meninges ſub cranio ponere, eaſque duas, tum ut cerebrum melius foveretur, tum etiam ne ab oſſeâ cranii duritie læderetur. Una exterior eſt, quæ cerebrum immediatè non ambit, à ſubſtantiæ craſſitie, & duritie, *Craſſa Meninx*, & *Dura Mater* appellatur, hæc laxo ambitu cerebrum amplectitur, tantùm ab eo diſtans, quantùm motûs commoditas exigit. Simul etiam totum interius cranium laxiore copulâ inveſtit, ità ut ab eo pleriſque in locis facilè dimoveri queat; ſicut perforato per terebram cranio, id levi depreſſione fieri ſolet. Baſi tamen arctiſſimè jungitur, ut non facilè ab eâ divelli poſſit, & ſuturis firmiter adnectitur per fibras, atque circiter ſemidigiti latitudinem à lateribus ſuturæ ſagittalis, necnon multoties etiam prope ejuſdem concurſum cum coronali, mediantibus minimis vaſculis, quæ verſus diploidem emittit, duobus, tribus quatuorvè locis nonnihil adhæret; quibus locis, cum cranium avellitur, puncta ſanguinea è vaſculis illis diruptis pullulant.

Foraminibus multis ad vaſorum tranſitum pervia eſt, uno præterea magno ad medullæ deſcenſum, altero verſus glandulam pituitariam; qua verò parte oſſi cribriformi cohæret, inſtar cribri perforatur, ſeu potius per oſſis foraminula tenellos tubulos ad nares tranſmittit.

Exterius aſperior, & durior, cranium, ejuſque ſinus, ac cavitates ſuccingit, & fibrillis plurimis per ſuturas ſerratas tranſmiſſis, eidem adhæret. Interius lævis, ac lubrica eſt, humore aqueo perfuſa. Tenui meningi multis in locis cohæret mediantibus vaſis.

Arterias ab arteriæ carotidis ampliore ramo productas, per foramina oſſis cuneiformis, & frontis tranſeuntes recipit, Venas copioſas ad ſinus, & internæ venæ jugularis ramum emittit.

Duplicatur dura meninx in capitis vertice, ubi cerebrum dividit in partem dextram; & ſiniſtram: & quia hæc reduplicatio in parte poſteriore latior eſt, & ſenſim poſteà arctatur, ut falcis meſſoriæ figuram repreſentare videatur; *Falx* appellatur. Quadruplicatur etiam, ubi cerebrum à cerebello diſtinguit. In falce hac ſemper ſinus inveniuntur quatuor, quandoque ſeptem, in quos arteriæ carotidis plurimi rami inſeruntur, jugularibus poſt conjungendi.

Altera membrana interior eſt, quæ exquiſitiſſimo gaudet ſenſu, plurimiſque arteriolis, & venulis quàm craſſa ac *tenuis meninx*, & *Pia mater* appellatur, quia admodum ſubtilis, & tenuis eſt, & piæ matris inſtar, immediatè, ac molliter cerebrum, ejuſque partes inveſtit, ac penetrat, & ne defluant, impedit, ſimulque gyros ejuſdem, & anfractus profundius involvit, ac ſummitates eorum colligit, ſique per totam exteriorem

rem

rem cerebri ſuperficiem quaſi planam reddit; qua connexione ſuperiore ſolutâ, gyrorum anfractus, quia hac meninge ſunt veſtiti, facilè ſeparari, & explicari poſſunt. Ab hac tenui meninge procedit etiam tenuiſſima membranula ventriculos cerebri exterioris veſtiens.

Remotis duabus cortinis, ſacrum Palladis templum ingredimur, in quod, tanquàm in majeſtatis thronum anima princeps è ſuo domicilio ſcandit, ut ibi ſenſuum internorum, externorumque tum voluntarii motûs miniſterio omnes exerceat functiones. In hoc enim partium ſenſationes percipit, ac dijudicat, & ex eo tanquàm, ex ſcaturigine, ſuæ benignitas radios, nempè ſpiritus animales genitos, per nervorum rivulos, omnibus ſentientibus corporis partibus communicat, & per eos actiones animales edendi facultatem ipſis tribuit.

Cerebrum per ſe immobile, tanquàm motus principium ſtatuitur, verum per accidens continuè movetur non animali, ſed naturali motu ſyſtoles, & diaſtoles, ut videre in capitis vulneribus, in recèns natis, & vehentiſſimis capitis doloribus, ſed hujus motus cauſam rimari difficillimum eſt. Aliqui eum meningibus conſignant; alii cerebri ſubſtantiæ, & alii arteriis. Sed perperàm meningibus tribuitur; nàm ablatâ magnâ cerebri portione, & ipſis meningibus, cerebri tamen motus à *Riolano* obſervatus fuit. Itèm malè cerebri ſubſtantiæ tribuitur, nàm cerebrum ad dilatationis, & conſtrictionis motum perficiendum neceſſariò opus habuiſſet aut muſculis, aut ſaltèm fibris adeò fortibus, quæ ſe contrahere potuiſſent, quibus utriſque caret. Qui hunc motum arteriis tribuunt, ſenſatè judicant; nàm cerebri motus cum arteriarum motu coincidit, ut in infantum capite, in quorum ſincipite cerebrum palpitare conſpicitur, quia oſſa molliſſima ſunt, nec dùm ſatis indurata; & in cranii fracturis obſervatu facile eſt. Eapropter in carpo prout pulſus parvus, aut magnus, rarus, aut celer ſentitur, ad eandem normam etiam cerebrum moveri oculis conſpicitur, ejuſque motus, deficiente in carpo pulſu, eodem tempore omninò deficit, ſimulque omnium partium animalis motus eo ipſo momento oboletur. Quare hic motus præcipuè ſe exſerit circa duræ matris ſinus, ubi plures extant arteriæ. Hinc non videtur ad cerebri ſubſtantiam recurrendum, ea quoque mollis & flaccida ſatis admodum inepta exiſtit.

Cerebri ſubſtantia peculiaris eſt, qualis nulla alia in toto corpore, quam glandulæ aſſimilavit *Hip. lib. nàmque de glandulis* dicit: *Maius eſt cerebrum, quàm reliquæ glandulæ*, quaſi ſignificare vellet cerebrum maximam eſſe glandulam, ex eo, quod eſt corpus album, molle, humidum, & quaſi ſubpingue, ut glandulæ. Alii, cum *Platone*, illud inter medullas annumerant, quia ejus ſubſtantia eſt friabilis, & mollis, ac intra oſſa continetur; etſi ab

ab oſſium medullâ toto cœlo differat, neque ignem, ut illa concipiat. Verùm cerebri ſubſtantia à calore non liquatur, ut medulla, ac proindè errant omnes, qui illud glandulis, aut medullæ annumerant, cùm ſubſtantiæ, & ſtructuræ diverſitas ſatis oſtendat illud cum iis nullam habere ſimilitudinem. Prætereà partis ipſius dignitas, & operationum principum, quas edit, nobilitas, clarè docent illud veriſſimè viſcus eſſe, non minus quàm cor, & ſuas proprias, eaſque principes actiones obire. Subſtantiam itàque peculiarem habet cerebrum, albam, humidam, mollem inſtar pingium liqueſcentem potius, quàm diffluentem, etſi verè pinguis non ſit. Mollis eſt, & humida ad faciliorem imaginum, & conceptuum impreſſionem; eſt enim imaginationis ſedes.

Humani cerebri magnitudo pro totius corporis magnitudine inſignior eſt, quàm aliorum animalium, & utplurimùm homo duplo plus cerebri habet, quàm bos, nempè ad librarum quatuor, vel quinque pondus, quia animal nobilius eſt, & forſan quia:

Os homini ſublime dedit, cœlumque videre
Juſſit, & erectos ad ſidera tollere vultus.

ſi enim quid mobile rectum ſtare volumus, pondere ingenti ſuppoſito, caſurum juvamus.

Inter homines mares plus cerebri habent, quàm fœminæ; maribus enim maximum eſt datum cerebrum, qui plurimum cerebro uti debuêre, hoc eſt, functiones animales varias, & præſtantes exercere. Ineptè putârunt nonnulli cerebrum, ut & oſſium medullas ad lunaris luminis diſpendia, vel incrementa augeri, vel imminui. Verùm horum opinio nullâ experientiâ ſtabiliri poteſt, quia unius, ejuſdemque animalis cerebrum in diverſis lunæ temporibus inſpici ac ponderari nequit. *Horſtius* ſcribit ſe vidiſſe cerebri ſubſtantiam à nimio Veneris uſu imminutam. Sed quæſo, quomodò ſcire potuit, an iſtius hominis corporis, de quo loquitur, anteà plus cerebri habuerit? An illud anteà viderat, & ponderaverat? Nimia Venus cerebrum quidèm debilitat, ſed an illud imminuat, certò dici non poteſt.

Vaſa per cerebrum diſſeminantur varia; nàm ſi ejus ſubſtantiam comprimas, guttulæ, ſive puncta ſanguinea exſudant, ideòque plurimas venas, & arterias capillares ibi diſſeminatas habet. Venæ per cerebri ſubſtantiam feruntur, ſunt primi rami quinque venarum jugularium, quorum aliqui craſſæ meninges, & cerebri ſubſtantiam ſparguntur. Secundi ramuli utrinque abeunt in cerebri ſubſtantiam, ex duræ meningis cavitatibus. Arterias quatuor habet ex carotidibus, & cervicalibus; quarum hæ duæ ad cerebellum, illæ ad cerebrum diſſeminantur ſuprà, infràque.

Nervos nullos habet cerebrum in propriâ ſubſtantiâ; cum enim ſentiendi organum ſit generale, de omnibus

omnibus ſenſibus, & motibus animalibus indicans, debuit ſenſûs, & motûs expers eſſe: nàm uno ſenſu, motuvè præditum, de aliis non benè judicaſſet, quia ſinguli ſenſus ab uno tantùm objecto moventur, ut viſus ab objecto viſibili, tactus à tactibili &c. Si igitur cerebrum uno aliquo ſenſu, motuvè præditum fuiſſet, anima per illud organum de quolibet ſenſu, & motu juſtum non potuiſſet inferre judicium, ac propterea ſenſus, & animalis motus expers conditum, nec in ſubſtantiâ ſuâ ullis nervis donatum eſt; Hinc falſa eſt communis opinio cerebrum eſſe principium, & originem omnium nervorum, cùm ne unius quidèm nervi ſit initium.

Univerſum cerebrum in duas dicitur partes, anteriorem, & poſteriorem, anterior pars propriè dicitur cerebrum, poſterior verò propriè dicitur cerebellum, quaſi parvum cerebrum. Rurſus anterior pars in duas alias dividitur partes, nempè in dexteram, & ſiniſtram, quæ partes à portione quadam craſſæ meningis interſecantur, quæ portio meningis, quia hoc loco falcis figuram refert, idcircò appellatur *falciformis, & falx meſſoria*: illæ verò duæ cerebri partes etiam à ſimilitudine appellantur *duæ Nates Cerebri* facta enim fuit hæc cerebri diviſio præſertim, ut cerebri ſubſtantiam penetrare poſſent meninges, quæ ratione venarum, quas continent, deferunt cerebro materiam alimentalem. Iſtæ duæ cerebri nates non ſunt à ſummo ad imum diviſæ, ſicut cerebellum, neque omninò diviſæ à cerebro, ſed tantùm penetrat hæc diviſio ferè uſque ad centrum ipſius cerebri, quo loco pars quædam cerebri obſervatur ſuperiore durior, & callo perſimilis, undè *calloſum* dicitur *corpus*, quorum intermedio cerebrum in ſe unitum apparet.

Hoc calloſo corpore leviter excavato, apparent duæ cerebri cavitates, altera à parte dextrâ, altera à ſiniſtrâ, quæ duæ cavitates appellantur anteriores cerebri ventriculi, & inter ipſos tenuis quædam, & lucida cerebri ſubſtantia intermediat, ventriculos dividens, dicitur *ſeptum lucidum*, ſeu *ſpeculum*, fulget enim inſtar gemmæ. Quilibet autem horum ventriculorum figuram retinet ſemicirculi, vel ſemilunæ, vel auriculæ humanæ figuram repreſentat, ambæ verò ſunt in magnitudine æquales, & ſuis parietibus portione tenuis meningis adhærent. Circa fundum, & infernam partem horum ventriculorum obſervantur revolutiones quædam, atque texturæ venularum, atque arteriarum, quæ communiter appellantur *Plexus choroides*, ſive *Rete mirabile*, qui eſt elegans, & mirabilis quidèm, è ſubtiliſſimâ membranâ, à piâ matre productus, plurimiſque glandulis contextus.

Ubi junguntur ventriculi, dicitur fornix, ſeu teſtudo, figurâ triangulari, tribus cruribus, uno anteriore, duobus poſterioribus. In communi ſectione tertio ventriculo ſuperſtratum putatur hoc corpus, & corpori calloſo ſubjectum.

A fundo horum ventriculorum procedunt cerebri proceſſus, ex eâdem ſubſtantiâ cerebrali conſtantes; & in anteriori cerebri parte in os frontis ſupra nares finiuntur, qua parte ſi proceſſus duo tubercula mammarum papillis ſimilia formant, undè communiter appellantur *Proceſſus Mammillares*, propriè verò prædicta duo tubercula ponuntur ſupra quædam oſſa narium, quæ ad modum cribri perforata ſunt.

Porrò retrorſum inverſo fornice, conſpicuus evadit *Ventriculus tertius*, ſive *medius*, qui nihil aliud eſt, niſi duorum præcedentium ventriculorum concurſus, ſive communis cavitas, ob quam rationem nonnulli hunc tertium ventriculum crediderunt potius eſſe viam ab anterioribus ventriculis ad poſteriorem. Hic tertius ventriculus duos emittit meatus, quorum alter deorſùm fertur ad infundibulum, (à figurâ itâ dictum: nàm eſt cavitas orbicularis, amplo principio, hoc nonnulli *Pelvim* appellant) & glandulam pituitariam, per quod pituitoſa cerebri excrementa evacuari, vulgò traduntur, ſed malè, per oſſa quædam perforata in fine palati exiſtentia. Alter poſterior & membranâ veſtitus, quod foramen quidam *Anum*, ſeu *ani foramen* appellant, tranſit ſub natibus ad ventriculum quartum, & nihil aliud eſt, quàm foramen ex conjunctione, ſeu contactu monticulorum ſtriatorum, & duorum natium, ac teſtium conflatum.

Protuberantiæ quatuor, quarum ſuperiores, ſeu anteriores, & majores, à qualicumque ſimilitudine *Nates* dicuntur, inter quas & protuberantias ſtriatas conſpicua eſt rima, *Columbo Vulva* appellata, continens *foramen ani.* Inferiores, & minores *Teſtes* nominantur, ſuntque duæ prominentiæ depreſſæ, natibus ſubtus firmiter adnatæ, & continuæ. Sunt autem hæ quatuor protuberantiæ, unà cum protuberantiis ſtriatis deſuper iis impoſitis, principia medullæ oblongatæ, inferius cerebro continuata, ſuperius verò, & à lateribus tenuiſſimâ membranulâ à piâ matre obducta, ſubſtantiam habentia quaſi ex innumeris tenuiſſimis fibrillis compactam, qualis per microſcopium conſpicitur.

Glandula inter teſtes, & anum, ad foramen ani, quod verſus quartum ventriculum ducit, appoſita, quæ Græcis *Conarion*, à coni figurâ, Latinis *Glandula Pinealis* dicitur à figurâ nuclei pini: aliis etiam *Penis cerebri* vocatur.

In poſteriore, & inferiore calvariæ parte, ſcilicèt intra oſſis occipitis amplos ſinus reconditum eſt *cerebellum*, ſecundam cerebri partem conſtituens, quaſi parvum, & privatum cerebrum, quia multo minus eſt cerebro, & utrâque meninge intectum. Formam habet latiuſculam, & aliquantulum depreſſam. Magnitudinem in homine multo majorem obtinet, quàm in brutis. Subſtantia non multum differt à cerebri ſubſtantiâ, excepto quod minus mollis, ſeu paulò firmior eſſe videatur. *Proceſſus* obtinet duos *Vermiformes*

 dictos,

dictos, quia ex multis particulis tranſverſis, & quaſi contortis, tenui membranâ copulatis conſtant, vermium inſtar, qui in ligno carioſo reperiuntur. Horum anterior in quartum ventriculum prominens, natibus, teſtibuſque adjacet: poſterior verò non ità prominet, ſed mucrone in cerebelli ſubſtantiam abſumitur. Cerebello ab inferiore parte elevato, in conſpectum venit poſterior, ſeu quartus ventriculus, reliquis minor, qui ex truncis ſpinalis medullæ è cerebro, & cerebri tertio ventriculo deſcendentibus. Undè cum ſit hic ventriculus circa principium latior, & deindè ſenſim anguſtior, & quodammodò in acumen deſinat, ſimilitudinem cum calamo ſcriptorio habet, olim *Calamus Scriptorius* nominatus fuit. Hunc ventriculum *Arantius Ciſternam*, *Herophilus* ill m *Principaliſſimum*, alii *Nobilem ventriculum* appellârunt. Ineptè *Galenus* putavit ex cerebello duriores oriri nervos, cum nulli nervi ab eo prodeant.

Medulla oblongata, quæ extra cranium delapſa, ad differentiam medullæ oſſium propriè ſic appellatæ, *ſpinalis medulla* dicitur, eſt pars cerebri, & cerebelli durior, compacta, & alba partim intra cranium, longitudine ſcilicèt quatuor digitorum tranſverſorum conſiſtens, uſque ad oſſis ſacri finem extenſa. Ipſa ſubſtantia medullæ fibroſa eſt, (quæ microſcopii ope conſpicitur) quaſi ex innumeris tenuiſſimis longis filamentis compacta. Ex his tenuiſſimis in medullâ filamentis omnes totius corporis nervi principium ſumunt. Dividitur in partem dextram, & ſiniſtram, uti & cerebrum, à pia matre, quæ eam immediatè veſtit. Hinc Paralyſis unius, vel alterius lateris eſſe poteſt. Dividitur in multos quaſi funiculos, & conſpicuè hæc diviſio apparet circa ſextam, & ſeptimam thoracis vertebram. Caudæ equinæ figura repreſentabitur, præſertim circa finem, in multos pilos oblongos diviſæ. Triplici tegitur membranâ, prima immediatè cingens eſt à piâ matre; ſecunda à durâ matre, & alteri adhæret; Tertia exterior oritur à valido ligamento anteriores partes vertebrarum colligante, quod à parte poſteriori in validam tunicam deſinit, ne medulla lædatur. Huic unctuoſus humor ad humectationem circumfunditur. Non eſt pars à cerebro ſeparata, ſed ejuſdem, ac cerebelli productio, è quibus tanquàm caudex quatuor radicibus procedit: anteriùs ſcilicèt ſeu ſuperiùs duabus tertii ventriculi protuberantiis, hodiè corpora ſtriata, olim thalami nervorum opticorum appellatis, quibus maximè cerebro cohæret, Poſterius verò, ſeu inferius, natibus, ac teſtibus, quibus cerebello magis cohæret. In hujus diſſectâ ſubſtantiâ innumera ſanguinea puncta paſſim apparent, eodem modo ſicut in diſſecto cerebro: vaſcula tamen ſanguifera per ipſam ſubſtantiam tranſeuntia adeò tenella ſunt, ut oculis conſpici nequeant, ſed per membranas, ſecundum mediam medullæ longitudinem, ſupra

ſupra ejus diviſuram, vena inſigniter conſpicua cum exili arteriâ progreditur: ſicque etiam utrimque ad Latera alius, ſed minor, arteriæ, venæque ramulus procedit. Ex quibus vaſis eleganti ſerie ramuſculi per utramque ejus inveſtientem tunicam diſperguntur, atque ex arteriolis etiam ſanguis in ipſos medullæ poros infunditur, ejuſque redundantia à venularum finibus abſorbetur.

Una hujus medullæ pars eſt intra cranium ſupra magnum occipitis foramen, alia ejus pars eſt quidèm longiſſima extra cranium in vertebris à primâ cervicis, uſque ad oſſis ſacri ultimam. Tegitur hæc medulla intra ſpinam, quam Græci *Sacram fiſtulam* vocârunt, quia excavata eſt fiſtulæ inſtar, & principem partem continet, ac tuetur, & videtur quaſi oſſea eſſe columna in multas partes diffracta, & ut corpus quaquaverſùm inflecteretur, pluribus conſtat oſſibus in medio excavatis, ad tutum medullæ deſcenſum comparatis, cum quibuſdam nodis, qui verticulorum figuram retinent, ac proindè vertebræ appellantur, à vertendo dictæ, ob motum continuum, quo in quacumque corporis flexione moventur. Sunt ſpinæ totius vertebræ vigintiquatuor, ſcilicèt colli ſeptem, dorſi duodecim, lumborum quinque, quibus fundamenti inſtar ſubjicitur os ſacrum. Prima vertebra *Atlas* nominatur, cui caput, tanquàm parvus mundus, imponitur, & firmiter adhæret. Secunda *Axis*, quia caput cum primâ vertebrâ rotatur, reliquæ vero proprio carent nomine.

Cum duodecim thoracis vertebris, duodecim quoque coſtæ ad modum arcûs poſitæ conjunguntur; ex parte verò internâ ſuccingitur membrana quædam, quæ ob id appellatur membrana ſuccingens, ſive pleura: iſtarum coſtarum ſeptem ſuperiores per intermediam cartilaginem cum pectoris oſſe conjunguntur, quod *Sternum* appellatur, & veræ, ac legitimæ coſtæ appellantur, reliquæ verò quinque non pertingunt uſque ad prædictum os ſternum, ſed veluti deficientes ad modum ſemiarcûs in cartilaginem terminantur, & ob id ſpuriæ, ſive illegitimæ, ac mendoſæ dicuntur coſtæ. Prædictæ autem ſeptem ſuperiores adhuc terminantur in cartilagines verſus illam partem, in qua cum ſterno conjunguntur, quod ità factum eſt, tùm ut facilius cadendo reſiſtant, ne frangantur, tum etiam ut pectoris motum in inſpiratione, & reſpiratione ſecundarent.

Hæ coſtæ ut plurimum utrinque ſunt duodecim tàm in viris, quàm in mulieribus, rarò tredecim, rarius undecim, ſæpius verò unica ſupereſt. Hinc veriſimile eſt in Adami utroque latere fuiſſe tredecim coſtas, ex quibus unam exemit Dominus, & in Evam convertit. Hîc certè irridendi videntur nonnulli abditarum rerum nimis naſuti ſcrutatores, qui numerum coſtarum primi parentis Adami, & quot coſtas antè, quot poſt formatam Evam habuerit, magnâ curioſitate inquirunt, multique verbis eâ de re differunt, haud aliter

ac ſi illud etiam ad anatomicam ſcientiam pertineret, vel ſcitu neceſſarium foret. Cœterûm prima mulier non formata fuit ex ſolâ Adami coſtâ, ſed ex coſtâ carne veſtitâ, ut habetur *Geneſ. cap. 2. Immiſſit ergò Dominus Deus ſoporem in Adam, cùmque abdormiſſet, tulit unam de coſtis ejus, & replevit carne pro eâ. Et ædificavit Dominus Deus coſtam, quam tulerat de Adam, in mulierem, & adduxit eam ad Adam. Dixitque Adam: Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne meâ.* Unum nos ex his elicimus, quia mulieres ortum à coſtâ deducunt, quæ tortuoſa eſt, omnes tortuoſas eſſe, & præcipuè circa crura, undè ad tortuoſitatem tegendam, pallâ uti neceſſe fuit. Dicta ſint hæc in mulierum gratiam.

Medulla oblongata eſt immediatum omnium nervorum principium, prout partim eſt intra cranium, partim extra in ſpinâ. Intra cranium oriuntur, quæ vulgò à cerebro oriri dicuntur, ſeptem paria: à ſpinâ verò triginta. Priorum ſeptem paria his verſiculis comprehenduntur;

Optica prima: oculos movet altera: tertia odorat.

Quarta eſt, quæ guſtat: Quinta audit: ſed vaga ſexta:

Septima Laxatas Linguæ moderatur habenas.

Primum itàque par, ſive horum nervorum conjugatio, amotis proceſſibus mammillaribus, mox in conſpectum venit, & dicitur *opticum*, vel *viſorium*, quia ſpiritus animales viſivam, ſeu videndi facultatem oculis, radioſque rerum viſibilium ad ſenſorium commune refert: quod inter reliqua paria maximum eſt, ſed mollius, & cœteris poroſius.

Secundum par eſt *oculorum motorium.*

Tertium per *Olfatorium* dicitur, quod proceſſibus mammillaribus adhæret.

Quartum par tendit ad linguam pro ſenſu guſtatûs efformando, & dicitur *guſtatorium.*

Quintum par partim verſus aures ad auditus organum efformandum, partim quoque ad muſculos, qui in temporibus ſunt, & ad inferiorem maxillam movendam, & *auditorium* appellatur.

Sextum par *vagum* multos ſui ramos emittit, quorum quidam tendunt ad ſtomachum, ubi dicuntur ſtomachici, quidam ad cor, & pulmonem, quidam ad hepar, & coſtas, ubi nervi dicuntur coſtales. Hoc par vagum membranis inveſtitur robuſtis, & per oſſis occipitis foramen ad jugulum deſcendit, poſtquàm ramulos collo Laryngis, Linguæ, oſſiſque hyoidis muſculis impertivit, hinc in ramum internum, & externum dividitur in utroque Latere. Ramus externus dexter, demiſſis aliquot ſurculis ad pectoris muſculos, nervum conſtituit *Recurrentem* dextrum. Confert hic ad ſonum, imò ad tactum quoque in pleurâ, tunicâ pulmonis, pericardio, atque orificio ſuperiori ventriculi, cùm partes illæ omnes ab eo ramulos nanciſcantur. Ramus externus ſiniſter recurrentem ſiniſtrum efficit, ad eaſdem ferè partes accedens,

cedens, quas accedere dextrum diximus, ad ventriculi orificium dictum delatus dextrò jungitur, ſicque progreditur, & ad ventriculi orificium inferius, & ad hepatis partem inferiorem. Ramus internus dexter intercoſtali cuivis muſculo propaginem exhibet, diaphragma ubi perforavit, infimi ventris partes omnes nervo inſtruit, circa os ſacrum finem aſſumens. Internus ſiniſter in ſuo Latere eodem modo diſtribuitur, niſi quod loco hepatis ad lienem pars abeat; ſed ab utroque interiore aliquandò propagines mittuntur ad uterum.

Septimum par *Linguam movens*, inſeritur in muſculos, qui ſunt in Linguâ, & hæc conjugatio oritur in occipitio, eâ in parte, qua propè naſcitur ſpinalis medulla.

Extra cranium pendent nervi à ſpinali medullâ, & ut plurimùm ipſorum triginta paria obſervantur, quamvis aliquandò viginti novem conſpecta fuerint, nàm à ſeptem cervicis vertebris ſeptem paria egrediuntur, duodecim verò à duodecim dorſi vertebris, quinque paria à quinque Lumborum vertebris, & ſex ab oſſe innominato; omnia hæc paria eo ordine oriuntur, quo & ipſæ vertebræ ſunt poſitæ, & unus nervus oritur à parte dextrâ, alter verò à parte ſiniſtrâ.

Primum ergò par ex primâ colli vertebrâ exiens in ipſo collo terminatur pro ipſius ſenſu.

Secundum par inter ejuſdem colli muſculos inſeritur. Tertium in muſculos, qui idem collum flectunt, in capitis muſculos, & ad aures, in muſculos genarum. Quartum in muſculos ſcapulas, & brachia attollentes, ac in diaphragma. Quintum tandèm, ſextum, & ſeptimum circa eaſdem partes, eoſdemque colli muſculos inſeritur.

Duodecim conjugationes, quæ pendent à duodecim dorſi vertebris, omnes vel terminantur aliquâ parte in brachium, vel majori in parte in muſculos thoracis tàm anterioris, quàm poſterioris. Quinque conjugationes, quæ oriuntur ex vertebris Lumborum, partim inſeruntur in muſculos dorſi, & circa ipſos Lumbos, partim ad muſculos femoris deſcendunt uſque ad teſtes.

Tandèm conjugationes pendentes ex oſſe innominato, ſive ſacro inſeruntur tàm in muſculos ſibi proximos, quàm in cutem, & muſculos ſemorum, in collum uteri, in muſculos veſicæ, penis, & inteſtini recti, & denique terminantur ad omnes infernas partes.

De Capitis Vulneribus.

Nunc regiam Palladis arcem ingredimur, hoc eſt caput, quod eruditè à philoſopho membrum diviniſſimum, & reliquorum omnium in nobis princeps fuit appellatum. Hanc microcoſmi arcem, tanquàm locum editiorem, immortalis anima trabeâ ſuccincta, & ſpirituum famulitio, ac ſatillitio ſtipata conſcendit, & in tribunalis ſolio reſidet, ut indè toti præſidens, cunctis præſit partibus

autho-

authoritate, ratione, & conſilio, toti machinæ moderetur, ſenſum, & motum impertiat, legeſque pariat. Hic tot potitur ſpeculis, quot ſunt ſenſuum organa, quibus eminùs proſpicere poteſt, & pro exploratoribus ſpiritus habet animales, qui quicquid in microcoſmo dicitur, fit, aut putatur, actutùm referunt. Huic omnes famulantur ſenſus, omnia obediunt membra, & animale ſe ſubjicit miniſterium. Sed quia perpetuò verticem feriunt fulmina, minaces hoſtium inſultus munitiſſimas impetunt turres; & in regalia tecta irruunt hoſtes; Hinc uſuvenit, ut caput, quod editiorem nactum fuit locum, ut plurimûm miſerrimè afflictitatur; undique invaditur, deprimitur, contunditur, frangitur, vulneratur, & omne vitium morboſum tantò conſpectius in ſe crimen habet, quantò majus, quod peccat habetur, & eſtò ſenſus, & prudentis ſedes ſit, præ reliquis tamen imbecillius eſt. Hinc tot emergunt ſymptomata, quot de materiæ Ariſtotelicæ potentiâ educuntur formæ, vel quot milites ex equo Trojano, ut memoriæ abolitio, aphonia, oculorum caligo, obſcuratio. Vertigo, aurium ſurditas, vomitus, inflammatio, febris, ſtupor, delirium, ſopor, epilepſia, apoplexia, convulſio, paralyſis, & alia id genus. De hujus nobiliſſimæ partis vulneribus agemus, nec ſi levia ſint, etiam ſi ſola cutis excoriata fuerit, contemni debent.

CAP. XXXII.

De Capitis Contuſione.

Contuſio eſt ſolutionis continui ſpecies, cum aliquod ponderoſum, vel durum, vel obtuſum ſupra corpus incidit, ipſumque collidit, & continuitatem ſoluit, citra manifeſtam ſubſtantiæ deperditionem, aut externam rupturam, ubi in parte carneâ cruor ex venulis, vel arteriolis evaſatus ſub cute colligitur. Dicitur etiam ſugillatio, quia venæ, & arteriæ exiguæ, ut & vaſa lymphatica ſub cute rumpuntur. Dicitur quoque Ecchymoſis, ſeu echymoma, & ſuffuſio, à ſanguinis ſubter cutem effuſione.

Signa.

Capitis contuſio ſignis non indiget, quibus cognoſcatur, quia oculis, & ægri relatione ſe ſatis manifeſtat. Sanguis & contuſione ruborem, dolorem, inflammationem, vel livorem excitat, & in parte contuſâ adeſt tumor mollis, lividus, interdum cum, interdum ſine doloris ſenſu. Capitis contuſioni facilè accidere poſſunt varia, & peſſima ſigna, præſertim ſi ex violentâ contuſione cerebrum concuſſum fuerit, hinc eveniunt vertigines, cephalalgiæ, auditûs difficultates, ſplendores ante oculos, omnium artuum debilitas, memoriæ abolitio, epilepſia, ſpaſmus, apoplexia, lethargus, mania &c.

Cau-

Cauſ.

In contuſionis capitis cauſâ vulgares nobiſcum conueniunt; fit enim caſu, ſive percuſſione ab inſtrumento duro, ponderoſo, obtuſo, & contundente, undè cute non ſolutâ, venulæ, vel arteriolæ ſub eâ, conquaſſatione dilaceratæ per rimas, vel fiſſuras ſanguinem profundunt, qui extravaſatus, nec in debitas vias regrediens, ſtagnat in cavitate, non dùm in grumos coactus, tandèm à ſtagnatione acidior redditus in grumos abit, & ex ſanguine, ac lymphæ impedito motu, oritur tumor, undè ex colore primitus quidèm rubeo ſucceſſivè contuſiò cœruleſcit, liveſcit, & flaveſcit, dum inſenſibiliter reſolvitur.

Prognoſis.

In capitis contuſione leviori, & ferè ſuperficiali non multum ſanguinis diffunditur, nec plurium partium carnoſarum, & nervoſarum fit laceratio, hæc contuſio periculo vacat, & inſenſibiliter diſcuti poteſt; Si verò fuerit magna, vel profunda, & diſcuti nequeat, ſanguis fermentando, in pus mutatur, ut *ſect. 6. aph. 20. Si in ventrem ſanguis præter naturam effunditur, ſuppurari neceſſe eſt.* Vel putrefactus gangrænam, aut ſphacelum infert, niſi pus, aperto abſceſſu, evacuetur. Si muſculi temporales contundantur, delirium, paralyſis, convulſio, & mors indè ſequi poteſt. Capitis contuſio gravíſſima præ cœteris eò pejor, quò majorem contuſionem parti factam nota:, tum ratione nobiliſſimæ partis, tum ſymptomatum ratione. Si contuſio ad meninges, & cerebrum pertingit, ipſumque concutiat, malum, ut *Hip. ſect. 7. aph. 58.* inquit: *Quibus occaſione aliquâ cerebrum fuerit vehementer concuſſum, mutos protinus fieri eſt neceſſe.* Et 194. *ſect. lib. 2. co: Quibus concuſſum fuerit cerebrum, vel ex plagâ doluerit, aut aliquo caſu, his illicò vox deficit, neque vident, neque audiunt; ferè intereunt.* Hæc omnia internam læſionem demonſtrant, ſic ſoporis, obmuteſcentiæ, aliorumque ſymptomatum cauſa ſunt cerebri concuſſio, ſpirituum animalium diſſipatio; opticorum nervorum obſtructio, ejuſdemque animalis facultatis perturbatio, vel fortaſſè vapores elevati, & ad oculos pulſi. Hinc dicebat Hip. ſtuporem, obmuteſcentiam, ſomnum profundum, motus abolitionem, & lapſum fieri ex ſpirituum animalium perturbatione, eorumque influxu denegato, neceſſe eſt. Si febris, & vomitus adſint, peſſimum eſt.

Curatio.

In capitis contuſionis curatione primum concedimus locum Galenicis, tanquàm ætate confectis, & magis in occidendi arte peritis. Galenici ergò in levi capitis contuſione, ſi in loco capillato ſit, prius abraſis capillis, ſunt enim ferè omnes tonſores, adſtringentia applicant; & locum affectum *oleo roſaceo* inungunt. Vel contuſum locum

locum *oleo roſaceo* calido jungunt, deindè *pulvere myrtillorum, & roſarum incompletarum* aſpergunt, & *braſſicæ folium calidum* imponunt. Vel *ovi albumen optimè conquaſſatum*, vel ſolum, vel *aquâ roſaceâ miſtum* imponunt *ſtupâ exceptum*. Vel ad repellentia confugiunt, ut

℞. *Ol. roſ.* ℥. iij.
Pulv. nuc. cupreſſi,
Balauſtorum
Aluminis rocch.
Roſ. rubr. ana ℥. j. *m.*

& applica. Deindè locum ipſum arctius ligant, & ligaturæ initium ſit in loco affecto, & deſinat in eum locum, e quo fluxum imminere metus eſt, & talia medicamenta ſæpius renovant. Poſtmodum ſequenti die *vinum auſterum, in quo roſæ, myrtus, ſalvia, verbena, betonica, chærefolium, flor. camomill. roris marini* cocta ſint, tepidum imponunt, & ſi dolor aliquis appareat, medicamentum bis de die renovant, & locum affectum oleo roſaceo tepido fovent. Vel medicamenta imponunt exſiccantia, qualia volunt eſſe *Emplaſtrum de Betonicâ, e matreſylvâ, & Gratiâ Dei.*

Si contuſio major ſit, & ob dolorem affluxus timeatur major, victum temperant, & clyſterem iniiciunt, quaſi cum ani ſtercore materia affluxura per clyſterem ſe exoneret. Poſtmodum frictiones celebrant, poſt quas ſtatim ſanguinem ex venâ cephalicâ, vel ex talo detrahunt. Metuunt affluxurum ſanguinem, & in parte affluxum parvipendent. Si corpus ſit impurum, medicamentum bilem purgans exhibent, quaſi in contuſionibus bilis generaretur, & caput peteret, vel ſanguis in capitis contuſione grumatus per purgans eliminaretur. Sed medicamentum purgans nil à capite purgat. Si dolor vehementior ſit, *lanâ oleo roſaceo, & chamæmilino madidâ* fovent locum, vel *decocto roſar. radic. alth. lini, fœnugræci betonicæ*, vel *unguento de alabaſtro* inungunt.

Sedato dolore, & remoto affluxûs timore, ſanguinem extravaſatum inſenſibiliter evacuant; tutius enim eſt ſanguinem inſenſibiliter diſcutere, quàm ſinere, ut in pus abeat. Eapropter ad inſenſilem ſanguinis evacuationem tale parant cataplaſma, ut

℞. *Summitat. abſynth. m.* j.
Roſar. rubrarum,
Flor. chamæmel.
Betonicæ,
Sertulæ campanæ ana m. ß.

Coquantur ad mollitiem in vino. Poſteà contundantur, & addatur

Farinæ hordei,
Fabarum ana ℥. j. ß.
Pulv. ſem. cumini ℥. ij.
Ol. roſar. q. ſ.
F. cataplaſma,

& contuſioni imponatur. Vel ſequens emplaſtrum imponunt, ut

℞. *Empl. Diachyl.* ℥. ij.
Oxicrocei,
De meliloto ana ℥. j.
Ol. Chamæmel.
Anethini ana ℥. ß.
Malaxentur. f. empl.

Vel uſurpant *Cerotum Vigonis de Minio*, quod emollit, & diſcutit, & ità paratur:

℞. *Ol. chamæmil.*
Liliorum albor. ana ℥. x.

Ma-

Maſtichini ℥. j.
Pingued. Vernicis lib. j. ß.
Lithargyr. aur. ℥. viij.
Minii ℥. ij.
Vini opt. cyath. j.

Bulliant omnia ſimul agitando, primùm lento, deindè fortiori igne, donec maſſa colorem ſubnigrum contraxerit; tum adde

Terebinth. lib. iij.
Pulv. Maſtich. ℥. ij.
Gummi elemi ℥. i.
Ceræ q. ſ.
Iterùm coquantur. f. empl.

Vel pro contuſo ſanguine diſcutiendo, tale parant fomentum:

℞. *Nuc. cupreſſ. contus num.* x.
Myrtillor. ℥. j.
Roſ. Rubr.
Abſynth.
Fol. Salviæ,
Majoranæ,
Stoecadis,
Flor. chamæmil. ana m. ß.
Alum. rochæ,
Rad. cyperi,
Calami aromatici ana ℥. ß.
Coquantur in vini rubr. lib. iv.
Lixivii com. lib. ij.

Hoc decocto caput fovent, & poſt fomentationem exſiccant.

Quàm vana, & inutilia ſint hæc vulgarium medicamenta pro ſanguinis grumati inſenſibili reſolutione ex ingredientium examine ſatis quiſque conjicere poteſt; imò potius ad poros obſtruendos, quàm deobſtruendos apta ſunt, cùm farinas, olea, pinguedines, gummata, reſinas, pulveres &c. recipiant, quæ poros conſtipare apta ſunt, ne quid exhalet, & ex prohibitâ tranſpiratione faciliter ſanguinem ad ſuppurationem diſponunt.

Si ſanguis effuſus diſcuti nequeat, & ſuppuratio impediri non poſſit, tunc medicamentis maturantibus ſuppurationem promovent, *decocto malvarum, althææ, caricum*, vel ex his parando *cataplaſma cum farinâ hordei, adipe gallinæ, & oleo communi.* Ubi ex febris carentiâ, & loci mollitie materiam in pus converſam eſſe cognoſcunt, eam extrahunt, & id ocyùs faciendum, ne pericranium, & duram matrem, cui adnectitur, corrumpat. Sectionem in decliviori loco celebrant ad commodiorem materiæ expulſionem. Si muſculus temporalis ſit contuſus, ſectio non in ipſo muſculo, ſed in loco viciniori celebranda eſt, vel in ipſo muſculo ſecundum fibrarum rectitudinem, nec ferrum intimiùs adigatur, eâ tamen cautelâ ne incidantur muſculi caput moventes. Abſceſſui aperto poſt materiæ eductionem ſtuppatam cum ovi albumine applicant, & exactis 24. horis, digeſtivo ex terebinthinâ, ovi vitello, & oleo roſaceo ad longum tempus ulcus detergunt, deindè ſarcoticis, & tandèm epuloticis utuntur medicamentis.

Pro capitis contuſionis curatione prima indicatio inſurgit, ut ſanguis ex venulâ, vel arteriolâ effuſus, & in ſpatiis ſtagnans, & concretus reſolvatur, vel abſorbeatur; ſecunda, ut diſſolvi nequeat, ſuppuretur; & tertia tandem ut gravioribus ſymptomatibus ſuppetiæ ferantur.

Primæ indicationi ſatisfacimus, ſi contuſus locus aliquoties *oleo hypericonis* illiniatur, hoc enim ſanguinem coagulatum facilè reſol-

vit. *Raſura radicis bryoniæ albæ* ſecundum *Helmontium* in vino cocta, paucis horis ſanguinem reſolvit, in aquam redigit, & per cutem exturbat. Optimus erit *vini ſpiritus ſimplex, vel camphoratus, vel crocatus*, ſed præ aliis *aquam Reginæ Hungariæ* livoribus illitam commendamus. *Spiritus lumbricorum terreſtrium, in quo camphoræ parum diſſolutum fuerit*, breviſſimo tempore omnes contuſiones à quacumque occaſione inductas reſolvit. Præſtantiſſimus eſt *ſpiritus vini, in quo macerata fuerit raſura radicis bryoniæ. Spiritus ſalis armoniaci cum ſpiritu vini tartariſato paratus* omnes diſcutit inflammationes, & præcipuè in partium membranoſarum, & nervoſarum contuſionibus eſt egregius. Hæc ſanguinem ſtagnantem, & grumoſum fluxilem reddunt, in vaſcula retrocedere faciunt, & circulationem ei reſtituunt, vel attenuatum per poros inſenſibiliter evacuant. Ad hunc etiam finem fotum applicamus ex ſpiritu vini macerata, vel in vino cocta vegetabilia, quæ volatili, & aromatico gaudent ſale, ut

℞. *Rad. ſymphyt. mai.*
Polygonati,
Sigilli Salom. ana ℥. j.
Fol. betonicæ,
Roris marini,
Sampſuci,
Charefolli,
Verbenæ ana m. j.
Flor. hyperic.
Roris marini,
Chamomillæ,
Meliloti ana ℥. ij.
Raſuræ bryoniæ ℥. ß.
Croci ℥. j.

Incidantur incidenda, & contundenda contundantur groſſo modo, & coque in vino, vel vini ſpiritu macera, & in formâ cataplaſmatis, vel fotûs contuſioni applicentur. Per hæc ſanguis evaſatus volatiliſatur, & per reſeratos poros avolat. Sed hìc in marmore ſcribendum, quòd hæc omnia calidè, vel ſaltim tepidè ſunt applicanda, & ligaturâ conſtringenda, alias fruſtrà ſanguinem extravaſatum diſcutere tentabis.

Præſtantiſſima ſunt ſequentia emplaſtra ad ſanguinem diſſolvendum, & tranſporandum, & in primis *emplaſtrum de ſpermate ceti* admodùm eſt egregium; itèm *ſticticum, de Betonicâ, & Unguentum Mynſ. ad livorem expertum.* Hæc medicamenta pro capitis contuſione in omnibus gradibus, tàm levi, & ſuperficiariâ, quàm in graviori, & graviſſima ſpecifica ſunt extrinſicè applicata.

Cæterum quandòque in graviori, & graviſſimâ capitis contuſione ſolitaria non ſufficiunt, ſed externis ea interna medicamenta nectenda ſunt, quæ ſanguinem, vel ſerum evaſatum, vel nutrimentum degeneratum, & congrumatum attenuant, & reſolvunt, quo facilè potiri poſſumus per ſudorifera, & diaphoretica, quæ ſanguinem, ſerum &c. congrumatum fluxilem reddunt, volatiliſant, poros rarefaciunt, & inſenſibiliter evacuant, vel in venas reſorberi faciunt. Vel ſint alkalica, quæ acidum coagulatorem corrigunt, & blanda diuretica adjungi debent, quæ ſanguinem, & ſerum per

per dicta loca evacuant. Hæc præſertim adminiſtranda ſunt, ſi per contuſionem internarium partium læſionem ex gravioribus ſymptomatibus ſuſpicamur. Hujuſmodi ſunt *pulveres ad caſum*, *ſperma ceti*, *oculi cancrorum*, *ſanguis hirci*, *mumia*, *ſtibium diaphoreticum*. Sic & conducunt omnia *ſalia volatilia ex herbis cephalicis*, ut & *ſal volatile cornu Cervi ſuccini Tinctura mumiæ*, *ſpiritus ſalis armoniaci ſuccinat. miſtura ſpiritali*. Propinari poſſunt in *decocto bardana*, *& ſyr. de betonicâ*, *vel de papavere erratico*.

Si ſanguis in contuſione nullatenus attenuari, & diſcuti poſſit, ac corrumpi incipiat, medico forſan nimis ſerò acceſſito, vel quia gravior contuſio, & ab acido fibrillæ fuerint corruptæ, ſuppurationem promovemus medicamentis ſuppurantibus alibi recenſitis, nec expectanda eſt ruptio, ne pus ſubjectas exedat partes, & deindè majus eveniat damnum; ſed veſtigiis ſuppurationis apparentibus, quantocujus aperiatur, & educto pure, ulcus mundificetur, & conſolidetur medicamentis alibi deſcriptis.

Si tandèm graviſſima fuerit contuſio: in qua, integrâ manente cute, muſculi variè conquaſſati, ſanguis etiam, & reliqui ei commiſti ſucci corrupti, partes ſubjacentes, pericranium nempè, & cranium invadant, & periculum immineat ante diſcuſſionem, & ſuppurationem, gangræna ut ſuperveniat, tunc ſcarificationibus profundis contuſio vulneranda eſt, ut ſanguis partim grumoſus, partim grumeſcere incipiens educatur, poſtmodum *digeſtivum magiſtrale cum unguento Ægyptiaco magiſtrali n. d.* applicandum, illud ad promovendum digeſtionem, hoc arcendam ulteriorem corruptionem, & occurrendum gangrænæ. Non deſint interim interna medicamenta, quæ malignitati reſiſtant, acrimoniam mitigent, partes ulterius defendant, & ſanguinem depurent, hujuſmodi erunt ſuprà nobis allata, & alia deſcripta bezoardica, & cætera *Tom. 1. De Tumoribus cap. XI. De Gangrana*. Pars affecta abluatur *ſpiritu Vini theriacali*, & his deindè remediis ſuppurata contuſio facilè curatur, & per *balſamum ſulph. terebinthinati*, *vel Peruvianum* ad cicatricem perducitur.

Cap. XXXIII.

De Pericranii Vulneribus.

Egimus de capitis contuſione, integrâ manente cute, nunc de capitis vulnere ſine contuſione, integro manante cranio, agendum, ubi ſcilicet cutis, panniculus carnoſus, muſculi, pericranium, & nonnunquàm perioſtium vulneratur. In capitis igitur vulnere pars affecta ſunt eadem vaſa cum cute, reliquiſque carnoſis, & membranoſis partibus, & nominatim cranium, & perioſtium.

Signa.

Capitis vulnera ipſo obſutu, vel ſaltim

ſaltim ſpecilli indagine pateſcunt; accidunt nàmque partibus cranio ſuperpoſitis. Cœterarum verò internarum partium læſiones non ità facilè innoteſcunt, quia ſub oculum, & ſpecillum non cadunt, attamen per plura indicantur ſigna, & eadem præbent, quæ in nervis læſis obſervamus, vomitus namque vulneratos infeſtare ſolet, quare in capitis vulneribus in primis conſiderandæ ſunt vulnerantis vires, animus, & inſtrumentum; an vulneratus poſt ictum in animi deliquium inciderit, an vomuerit, an mens ipſi conſtiterit, & alia ſupra allata ſymptomata, nàm ſi hæc, & alia apparent, internas denotant læſiones, & ſanguinem aut in meningibus, aut in cerebro eſſe extravaſatum. Si abſint deliria, & febris, ſignum eſt nullam adeſſe inflammationem, nec extravaſatum ſanguinem in meningibus, ſed potius ſerum.

Cauſſæ.

Pro vulneris pericranii cauſâ ſtatuunt vulgares inſtrumentum quodcumque ità acuatum, ut non modò cutem, ſed etiam ſubjacens pericranium ſejungere poſſit, ex quacumque materiâ fuerit conflatum, lapideâ nempè, ferreâ, ligneâ, vel aliâ, ſive caſu, aut percuſſione caput lædens, & continuitatem diſſolvens.

In vulneris pericranii cauſâ conveniunt nobiſcùm vulgares, nec nos ab his diſſentire poſſumus; nàm ſub cauſarum mediatarum nomine veniunt omnia, quæ ſunt acuata, dura, & rigida, & quæ incidendi, contundendi, & perforandi vim habent, ità ſunt enſis, culter, ſecuris, ſica &c. baculus, clave, lapis &c. ſtylus, haſta, ſecuris Amazonia, veru pugio, ſagitta animalium dentes, ſclopetorum globuli, & alia immunera, quæ capitis cutem diſſoluere, & ſejungere valent. Nullatenus capitis vulnus abſque aliquali contuſione fieri ſolet, & cùm ſolutio contingit, fit, ut pericranii membrana ſeparetur. Cauſa itàque vulneris immediata eſt ipſius ſoluta unitas recens, & cruenta. Intumeſcentiæ circa vulnus cauſa eſt humorum circulantium ſtagnatio propter obſtructionem.

Prognoſis.

Pericranii vulnera periculo vacant, præſertim cuti, & panniculo carnoſo inflicta, ſi rectè tractentur; attamen ſi negligenter, periculoſa ſunt, & vitæ periculum incutiunt, quod *Hip. in prœmio lib. de vulneribus capitis* innuit: *Nullum capitis vulnus leviter contemni debet &c.* Ac proindè tàm in iis curandis, quàm aliarum partium cutaneis, & non profundis maxima ſolertia adhibenda eſt, quòd ſi negligantur, ſæpè magnum periculum comitatur; nàm ſi ſola cutis vulnerata ſit, & debita diligentia non adhibeatur, ulcus recrudeſcens non parum moleſtiæ exhibet, & à pure ſubjectæ corrumpuntur partes, & quandòque febris infertur; undè medico magnum negotium, & ægro maximum faceſſit peri-

periculum. Notabile extat exemplum apud *Schenckium, lib. 1. obſervat. 35. De Carolo Regis Hiſpaniæ filio*, qui ob vulnus capitis non periculoſum, negligenter tractatum, in vitæ periculum adductus eſt. Et alterum *ibidem obſerv. 36.* de quodam, cui vulnus capitis etiam non grave, ſed non rectè curatum, cranii os vitiatum fuit, & hinc diuturnus, longus capitis dolor exortus.

Sunt itàque pericranii vulnera, etiam leviter inflicta, periculoſiſſima, ut & omnium partium membranoſarum, quia gravioribus ſunt ſtipata ſymptomatibus, ac proindè non contemnenda, & medicum prudentem, & appropriata expoſcunt remedia. Vulnus cum febre inflammatoriâ, dolore, ac motibus convulſivis, monſtri quid alit. Si pericranium, & perioſtium in totum fuerit reciſum uſque ad calvariam, minus habet periculum, quàm ſi ex parte tautum laceratum. Sic & capitis vulnus punctim inflictum plus habet periculi, quàm quod cæſim factum. In iis, qui lue Venereâ laborant, difficiliùs ſanantur vulnera, quia ut plurimum humor acido-corroſius vulnerum ſanationi eſt impedimentum. In ſubjecto cacochymico, æſtivo tempore vulnera capitis anguem in herbâ latere denotant. Capitis vulnera quò diutius aëri fuêre expoſita, eò facilius ſphacelantur. Vulnus capitis magis, aut minus periculoſum eſt, prout huic, vel illi loco capitis parti infligitur: ante omnia igitur in capite vulnerato conſiderandum eſt, an vulnus ſit in ſyncipite, occipite, temporibus, vel vertice, quoniam magnum intercedit diſcrimen; vulnera nàmque ſyncipitis, & temporum, quamvis ſint exigua, periculoſiora eſſe ſolent etiam majoribus, quæ vertici, vel occipitio infliguntur. In temporibus enim muſculi ſunt nobiles pericranio contecti, & venæ, ac arteriæ ſpiritum vitalem, & ſanguinem iſthac ad cerebrum deferentes, nec ſalvâ vitâ lædi poſſunt, ideòque periculoſiſſima ſunt, quia læſus nervus ſpaſmum facilè inducere poteſt, & hinc ſæpè ob hujus muſculi oppoſiti contractionem ſpaſmus cynicus, ſeu oris tortura oritur. Pari modo vulnera ſyncipitis periculoſa ſunt, eò quod os calvæ ibidèm admodum tenerum eſt, & vicinum ſuturis coronalibus, quæ raræ, ac fragiles ſunt, ventriculi quoque cerebri anteriores, ſenſûſque communis, & ſpirituum animalium domicilium ſubſunt. Vulnera occipitis ob oſſis craſſitiem minus periculoſa judicantur, quia occiput à ſuturis diſtat. In omni autem vulnere capitis ſtatim perſcrutandum eſt, quænàm particulæ, & quomodò læſæ ſint, conſtat enim caput variis, & compluribus partibus, quarum deſcriptio tradita fuit ſuprà *cap. 35. de Anatomicâ capitis hiſtoriâ.*

Curatio.

In vulneris pericranii curatione vulgares reſpiciunt tum ad ſanguinis aliorumque ſuccorum affluxum, tum ad dolorem, tum ad ipſum vulnus,

vulnus. Sanguinis, vel aliorum ſuccorum affluxus, qui internæ cauſæ rationem habet, ſi inflammationem excitet, eam ſubmovent, omni diligentiâ adhibitâ, ne ſanguis in corpore contrahatur, vel jàm contractus ad locum fluat affectum, quod conſequi conantur tenui inſtitutâ victus ratione, & ſolum concedunt panem coctum, aut pulticulam ex pane trito cum emultione amygdalarum dulcium cum totali à carnibus, & vino abſtinentiâ, & potûs loco decoctum hordei cum nauſeabundâ glycyrrhizâ, in hac diætâ ad diem 14. perſiſtunt. Pro majori averſione ſanguinem detrahunt, & quidèm ſectâ venâ in cubito à regione ipſius vulneris. Si ſanguis è vulnere fluat, illum ſiſtunt, abraſis prius circa vulnus capillis. Medicamentum purgans quoque propinant, maximè ad evacuandam bilem, quam tantoperè in vulneribus noxiam eſſe credunt. In delicatulis clyſteres injiciunt paulum actiores ad bilem, quàm maximoperè timent, proſcribendam. Hirudines ano, cucurbitulas naribus, & ano applicant. Ne pars ſauciata ſanguinem, & humores ſuſcipiat, ad repellentia recurrunt, ſi opus fuerit, ad arctas faſciationes, ſed ubique in capitis vulneribus non requiruntur. Inter repellentia commendant *Vinum auſterum cum oleo roſaceo* immiſtum, vel ſequens cataplaſma, ut

℞. *Farinæ hordei,*
fabarum ana ℥. vj.
ol. ſor. ℥. iij.
aceti q. ſ. f. cataplaſma.

Si dolor in vulnere urgeat, reliquis medicamentis *cataplaſma ex radice althææ, farinâ hordei, floribus meliloti, ovi vitello, & croci momento* paratum imponunt. Vel inſtillant *oleum roſaceum tepidum, vel ſanguinem turturis, aut columbæ adhuc calentem*, cuti verò vulneratæ applicant *vitellum ovi cum oleo roſaceo ſubactum.*

Flammeam partis vulneratæ intemperiem refrigerantibus corrigunt, nempè *roſis rubris, plantagine, albumine ovi*: compoſitis autem, *unguento de ceruſſâ, de alabaſtro, roſaceo Meſuæ, infrigidante Galeni*, vel limimento ſimplici, quod fit ex æquali portione *unguenti roſacei Meſuæ, & ceroto de ſucco ſolatri.*

Vulnus tandèm ipſum ſi fit ſimplex, & ſine contuſione, à ſolâ ſectione illatum ſolam deſiderat unitatem, quæ ſæpè à naturâ perficitur, & quidèm in pericranio, interveniente carnis procreatione, ità ut chirurgo eò ſolum ad laborandum, ut oræ partis vulneratæ diſtantes iterum adducantur, & humor carnis procreatiori aliàs exiſtens impedimento, exſiccetur. Oræ ipſius vulneris non tantum ſemel adduci debent, ſed adductæ etiam conſervari quouſque penè ſint agglutinatæ, ad quod acu, & filio utuntur.

Coeterum decipiuntur vulgares in capitis vulnera ſuendo, & non chirurgi, ſed tortores videntur, ad quorum ingreſſum exhorrent ægri, & eſtò iſta conſuendi vulnera conſuetudo ſit antiqua, antiqua eſt ſtultitia. Primò, quia capitis cutis durior eſt, & ſiccior, & ut aliarum partium

partium non agglutinatur. Secundò; quod ſuitur, putreſcit, & decidit, quòd ſi iterùm conſuas, denuò decidit, & tandèm ipſum vulnus dehiſcit. Tertiò, quia periculum imminet, ne ſanies ſub ſuturâ retineatur, & retenta pericranium, & cranium corrumpat, ac dolorem, inflammationem: & alia ſuſcit & mala. Quartò, quod metuendum eſt, ne ſuendo, pericranium lædatur. Bonus itàque chirurgus, abjectis filo, & acu, ſolùm ſollicitus ſit, ut neceſſaria, & optima adhibeat medicamenta, in reliquo totum opus naturæ glutini committat, quæ ſingulis diebus ſuo glutine intrinſecus vulnera ſuit.

Deindè ad vulneris curationem *oleo roſaceo, vel hypericonis* cum filamentis utuntur, vel ſi illud digerendum ſit, medicamentum digeſtivum, quod vocant, imponunt, quod conficiunt, *ex terebinthina, & ovi vitello.* Pure bono apparente, quod tridui, vel quatridui ſpatio accidit, digeſtivo addunt aliquid *mellis roſati, vel mellis crudi, aut deſpumati* ad vulnus tergendum.

Tandèm vulnere ſatis deterſo, protinus ad ſarcotica deveniunt, quæ componuntur ex *thure, myrrhâ, radice Ariſtolochiæ, aloë, ſarcocollâ, ſanguine draconis.* Vel ſuperponunt *emplaſtrum de betonicâ,* quòd ità fit:

℞. *Terebinthinæ,*
reſinæ pini,
ceræ flavæ ana ℥. ij.
betonicæ pulveriſatæ ℥. ß.
martichis,
thuris ana ℥. ij.
mumiæ ℥. j. *f. empl.*

Vel *emplaſtrum de Gummi elemi*, ut
℞. *Gummi elemi* ℥. iij.
reſinæ pini ℥. iv.
ceræ citrinæ ℥. vj.
ol. roſ. ℥. iij.
terebinth. ℥. iij. ß.
ammoniaci ℥. ij.
f. empl. ſ. a.

Vel *emplaſtrum Baſilicon majus Meſuæ*, ut
℞. *Ceræ alb.*
reſinæ pineæ,
ſevi vaccini,
picis græcæ,
nigræ,
terebinth.
thuris,
myrrhæ ana ℥. j.
ol. com. q. ſ.
f. emplaſtrum.

Et cicatricem inducunt medicamentis ſiccantibus, & adſtringentibus *ex malicorio, gallis, cadmiâ, plumbo uſto, ſquama æris, & ſimilibus, vel ſyr. de infuſ. roſar.* cum filamentis.

Antequàm vulneris pericranii curationem auſpicamur, conſentaneum ſex rerum nonnaturalium dictarum regimen præmittere cenſemus, quæ ex earum rectâ, vel malâ adminiſtratione corporis conſtitutionem immutare, & labefactam iterum reſtituere poſſunt.

In capitis itàque vulneribus primò maximè diætæ habenda eſt ratio; intemperantia enim multos in vitæ diſcrimen adduxit, & quos non jugulavit culter, hos gula interfecit, & eſtò diæta hæc, & alia vulnera non ſanet, tamen curationem adjuvat, & accelerat, ac à multis ſymptomatibus vulneratos

ratos reddit immunes: igitur quò ad partem diæteticam dicimus, quòd aër ſit temperatus ad calidum vergens, & niſi talis ſit, arte parêtur, ità tamen ut ignis longius ab ægro accendatur. *Calidum, ut Hip. Sect.* 5. *aph.* 22. inquit, *ſuppuratorium non in omni ulcere, magnum ad ſecuritatem eſt indicium, cutem mollit, extenuant, dolorem ſedat, rigores, convulſiones, & tetanos mitigat, capitis ſoluit gravitatem oſſibus fractis plurimùm prodeſt, ſed nudis præcipuè, eorumque maximè ſi in capite* &c. frigidus reliquus omnis quocumque modo angue peius vitandus, & à vulnere arcendus, in primis acido-nitroſus, ut potè qui ſolus ità deſtruere poteſt poros, & ſuccos coagulare, ut gangrænæ detur acceſſus. Prætereà Hip. ſect. 5. aph. 17. inquit: *frigidum autem convulſiones, tetanos, livores, rigores febriles affert.* Ac proindè vulnus diligenter tegendum eſt, aër cubiculi temperandus, & dum vulnus detegitur, calefaciendus, & poſt citam remediorum applicationem in momento claudatur, ne aër externus irruat, & quid è vulnere effluat, & ſic breviter conſolidatur: ſedulò ergò tegendum eſt, & inter deligandum, linteamina calefacta ſuperponantur, ut ab aëre ſic magis defendatur; multi nàmque ex vulneribus capitis ſauciati, frigore imprudenter admiſſo in vitæ diſcrimen inciderunt. Advertendum tamen, quod aër nimis calidus, ac æquè frigidus, capitis vulneribus inimicus; ideòque etiam plumis, linteaminibus, faſciis, pellibus, medicamentis calidis, aliiſque calorem augentibus caput non eſt onerandum, ſed ut inquit *Hip.* de officio medici: *faſciæ mundæ ſint, leves, molles, tenues, ne locus vulneratus oneretur, nevè vaporum tranſpiratio prohibeatur, & calor augeatur.* Imò ſi magnus ſit æſtus, qualis ſub cane, & tempore æſtivo, aër etiam temperandus. Aër etiam ſit obſcurior, non valdè lucidus, qui ſpiritus commovet, & dolorem adauget.

Victus ſit tenuis, cibus eligatur optimus, & talis, qui particulas nutritivas, & ſuaves admodum ſecum vehat, ne vapores multi caput aſcendant, & humores ad caput moveantur. Et ſi ſanguinem, humoreſque tenues ad partem vulneratam affluxuros metus ſit, cibus refrigerans, & ſanguinem nonnihil incraſſans, ac vaſa conſtringens eſſe debet. Ideòque ægri primum panatellâ, vel phtiſanâ hordeaceâ nutriendi ſunt. In ultimâ menſâ çydonia utilia ſunt. Nonnulli hìc gallinarum cerebrum commendant, ut quod ob ſuſtantiæ ſimilitudinem cerebro multum proſit. Verum nunquàm ob cerebri gallinarum exhibitionem, vulneratum cerebrum ſanitati reſtitutum fuiſſe vidimus, licèt interdum ob tenuem victum, & idonea medicamenta id acciderit.

Vini potus ad diem 14. uſque intermittendus, cum caput petat, & vaporibus repleat, quòd ſi vulneratus vino ſit aſſuetus, illud ſit tenue, & in minimâ concedatur quantitate, herbis cephalicis maritatum, vel magiſterio oculorum cancrorum.

Som-

Somnus ſit moderatus. Interdiu æger non dormiat, quia caput ſomnus diuturnus replet, niſi noctu non dormierit. Si vigiliæ ſint immoderatæ ſomnus concilietur lenioribus medicamentis. Decubitus ſit in eâ parte, quæ minus dolet, donec pus ſit genitum; poſteà in parte affectâ vulneratus jaceat, ut pus effluat, niſi dolor id prohibeat.

Quies animi, & corpus ſit imperanda, & exercitii loco lenes frictiones in partibus inferioribus ante cibum inſtituantur, & oculorum acies non intendatur. Vitandus quoque ſonus, & ſtrepitus vehemens, ut tympanorum, tubarum, ſerrarum, & ſimiles; compertum eſt enim propter ſonos, & ſtrepitus quibuſdam mortem attu liſſe. Æger pauca loquatur, abſtineat riſu, clamore, & imprimis ſternutationem caveat: nil duri etiam m ſticandum.

Animi affectus ſint pacati, exulent præ aliis ira, metus, terror, & triſtitia, quia capite vulneratis valdè nocent, & mortem quandòque afferunt. Hinc adverſarii quoque adventus, aut præſentia caveatur, ne ſucci circuiantes periculum creent reliquis ſpiritibus animalibus.

Venus, ceu ipſa peſtis, fugienda, quia cerebrum nimis commovet, magnam ſpirituum copiam exhalare facit, & humores ſtagnare, adeò ut quidam penè ſanitati reſtituti ex Veneris uſu mortui ſunt.

Aluus ſingulis diebus reddatur, & niſi ſponte ſuccedat, arte proritetur, ne feces retentæ vapores ad caput mittant.

Vulneribus capitis, ubi ſimul pericranium læditur, manu, curativâ, & celerrimâ ope ſuccurrendum eſt, & primò quidem ſi vehemens ſit ſanguinis fluxus: tunc is ante omnia cohibeatur medicamentis cap. 17. indicatis, id quod in mitiori fluxu non opus eſt, ſed tantùm illicò in vulneris circuitu capilli omnes abradantur, tanto nimirum ſpatio, quanta medicamentorum impoſitio requirit, quæ ſine ullâ morâ, & ſummâ feſtinatione vulneri imponantur. Non loquimur hîc de magno illo vulgarium præſidio, nempè de venæ ſectione, quam bardi medici pro præſtandâ revulſione neceſſariam cenſent, quia ſemel evaſatus ſanguis nunquàm per venæ ſectionem reſorberi, vel revelli poteſt. Siquis verò præjudiciis occupatus fuerit ſanguinarius medicus, ut ſuam expleat ſitim, parcâ manu ſanguini parcat, & pro ætatis, & morbi ſtatu, ſanguinis profundat ad ſummum, ratione ventilationis tantùm uncias duas, vel è brachio, in parte oppoſitâ, vel è pedis ſaphænâ. Nec etiam de alio vulgarium præſidio loquimur, nempè de medicamento cacatorio, quia hoc vulnerato multùm abeſt, eſtò medico profit.

Pro capitis itàque, & pericranii vulnere curando, multæ inſurgunt indicationes, putà ut aëris acceſſus impediatur, vulneris labia adducantur, ipſum vulnus conſolidetur, acidum in vulnere temperetur, & ſuccorum circulatio reſtituatur.

Aëris acceſſus inhibetur, ſi ab inflictione, vulnus ſtatim obtegatur, & in medicamentorum applicatione aër ambiens frigidus, vel humidus ſingulis vicibus arte corrigitur, accenſo igne in camino, & fumo ex ſuccino, maſtiche, gummi animæ, juniperino, & ſimilibus ſuſcitato, quo linteum aliquoties complicatum etiam imbuitur, & poſt remediorum applicationem imponitur. Ad quem etiam finem eſt emplaſtri maſſa eſtò ſpiſſè extenſa, ſeu panno inducta, & majoris ſpatii, ut nimirum bona ejus pars ultra vulnus promineat, ac vulnus undique contegatur, aëriſque acceſſus præcludatur; aura enim frigida capitis vulneribus maximè eſt noxia, & periculoſa ob acidum nitroſum, quod ſuâ Naturâ auſterum eſt, aluminis inſtar, ut palam fit in aquiloniâ conſtitutione, quæ ventrem adſtringit, non ſecus ac ſi medicamina adſtringentia eſſent aſſumpta; imò invaleſcens aquas omninò in glaciem adſtringit, talis autem auſteritas capiti, ceu fonti omnis ſenſus acutiſſimè ſentienti vulneratò illicò eſt perceptibilis, ac facilè convulſionem excitat.

Pro vulneris capitis conſolidatione inſtat indicatio, ut diſciſſa vulneris labia ità coaleſcant, ut conjuncta ſervari poſſint, vitale partium robur conſervetur, & denique his omnibus occurrendum, quæ ſupervenire, & vulneris agglutinationem impedire poſſunt. Hæc omnia peragunt ea medicamenta, quæ balſamicâ pollent vi, ſive ſub formâ aquæ, olei, aut ſpiritûs, vel unguenti, emplaſtri, aut pulveris balſamici omnem operam præſtant; nàm partis calorem fovent, puris generationem impediunt, & priſtinam unitatem inducunt. Hinc meritò digeſtivi uſum maximoperè repudiamus, corrumpendo procedit, & vulneris coalitum inhibet, & eò magis ſi turundæ tali digeſtivo illitæ intra vulnus intrudantur, nec in recenti continui ſolutione jus habet, nec quicquàm digerendum reperitur, cum hujus affectûs ſit ſoluti continui tantum unio; niſi chirurgus puris geneſim ſtudioſè procurando, curationis longitudine, pro digerendo vulnere, vulnerati crumenam digerere velit.

Cavendum cenſemus ab omnibus pinguibus, & oleoſis, quia ea particulis ſuis ramoſis poros, & pericranii tubulos obſtruunt, atque efficiunt, ut ſtagnent, & aceſcant ſucci, ac diaphoreticum pericranii ſalem corrumpant, & ſic cranii cariem inducant. Præterea pinguia, & oleoſa, ut olea communia ſolâ expreſſione parata citra aliqualem præparationem, tutò vulneribus applicari nequeunt, quia non tantum ob viſcidam unctuoſitatem, & obſtructionem, quam inducunt, ſed quia in ſe habent acidum occultum ſatis potens, quod æs, ferrum, & argentum corrodit, & ſic balſami naturalis corruptionem, & ſolutæ partis corroſionem promoveret. Sic quoque ab adſtringentibus abſtinendum putamus, ne ſanguinis aliorumque ſuccorum circulatio impediatur, quæ potius promo-

veri.

veri, quàm inhiberi debet, ne febris, inflammatio, phrenitis vulneraria, & alia accidentia promoveantur. Nec eâdem ratione vulneri, quæ emplaſticam habent vim citra balſamicam, applicari debent, ut ovi albumen conquaſſatum cum ſtuppâ, vel alia id genus, ut vulgarium chirurgorum, id eſt, tonſorum mos eſt; primâ vice, niſi alia optimæ notæ remedia ſint ad manus, vel magnus adſit ſanguinis fluxus, & neceſſitas alia non ſubminiſtret medicamina.

Vulneri ea applicanda ſunt medicamenta, quæ ex tenuibus conſtituuntur particulis, nec ullam inſignem mordacitatem, vel acrimoniam habent, nimirùm balſamica, quæ carnis corruptionem, & puris generationem inhibent, vitalem fovent calorem, balſamum naturalem, & partis conſtitutionem conſervant, ejuſdemque partis nutrimentum balſamicâ vi imbuant. Hujus energiæ medicamenta medici miniſterium eſt miniſtrare, cœterùm vulneris coalitus ſoli naturæ committitur. Magnæ efficaciæ eſt ſequens emplaſtrum, & frequenti uſu probatum, ut

℞. *Empl. de Betonica* ℥. j.
Oppoteldoch ℥. vj.
Balſam. Peruv. alb. ℥. j. ß.
gummi tacamach. ℥. ij.
Cum ſ. q.
Ol. ovorum, &
Hyperic. malaxetur, &
F. emplaſtrum.

Vel multùm conducet *emplaſtrum de betonicâ tantùm cum balſamo Peruviano maloxatum.* Sequens balſamus vulnerarius eſt veluti divina manus in vulneribus, ut

℞. *Balſami Peruv.*
Ol. hyperic.
Momordicæ ana ℥. ij.
Balſami ſulph. terebinthinat. ℥. ß.
Gummi elemi q. ſ.

Pro conſiſtentiâ liquidioris vulnerari m. blando calore aſſerva uſui, & inſtilletur vulneri. Vel ſequentem balſamum vulnerarium in efficaciâ ſuperiori minimè cedentem confice, ut

℞. *Terebinth. Cypriæ* ℥. j. ß.
Ol. hyperic. compoſiti,
Mellis Virginei ana ℥. j.
Myrrhæ ℥. ß.
Gummi elemi ſeorſim diſſoluti
Q. ad conſiſtentiam ſ.
Ol. ceræ deſtillati ℈. ij. *m.*

Itèm hæc olea ſimul miſta præſtans exhibent vulnerarium pro pauperibus, ut

℞. *Ol. hyperic.*
Lumbricorum,
Terebinthinæ,
Maſtiches ana ℥. j. *m.*

& calidè cum pauco goſſipio applica.

Hæc que nos in compoſitione attulimus etiam ſola capitis vulnera curare valent, ut *balſam. Peruv. alb. ol. hyperic. ex vitell. ovor. lumbric. compoſit. ceræ diſtill. balſamus propriet. artificialis, terebinth.* & præ cœteris *aqua Reginæ Hungariæ*, *vel balſamus Samaritani*, & hæc duo ultima medicamenta in crebro ſunt uſu apud quendam celeberrimum chirurgum felici cum ſucceſſu. Tandèm nos in vulneratorum gratiâ charitas admonet ne ſub ſilentio *Balſamorum Balſamum* involvamus, & hæc eſt ejus compoſitio:

℞. *Aqua Reg. Hung. lib.* ß.

Ol. apparicis ℥. iij.
Balſ. Peruv. alb. & liquidi ℥. j. *m.*

Tantæ energiæ eſt hic balſamus in vulneribus cujuſcumque conditionis, & loci curandis, ut tantum iſte quatuor, vel quinque diebus efficiat, quantum quilibet alius integro menſe; balſamum namque radicalem in ſuam ſimmetriam reducit, calorem naturalem fovet, partis conſtitutionem roborat, vitæ noſtræ ſpiritus recreat, putredinem, corruptionem, & gangrænam arcet, acidum corruptorem cicurat, omnia ſymptomata abigit, & à primo applicationis die ſolutum unum efficit: Attamen hoc compendiarium medicamentum chirurgis non conducit, qui alienis diteſcere ærumnis ardent, ſed iis tantum qui charitatem erga proximum exercent, Deum timent, & magis in bonum nomen, quàm in divitias multas aſpirant.

Maximoperè omnibus capitis vulneribus confert *oleum Apparicis Hiſpani*, ut

℞. *Vini alb. generoſi,*
Ol. veteris q. inveniri poteſt ana lib. ß.
Cardui benedicti,
Valerianæ,
Salviæ domeſticæ ana ℥. iv.
Terebinth. claræ Venet. lib. ß.
Thuris opt. ℥. v.
Myrrhæ ℥. iij.
Sang. draconis ℥ j.

Omnia præparentur ſ. a. & igni lento exponantur, quouſque vinum totum ſit conſumptum, ſemper baculo agitando, poſteà exprimantur, & ponantur in oleo jam expreſſo, cui additur terebinthina, quæ igne lento rurſus ebullitur per ſpatium quadrantis horæ, & tunc additur myrrha, & thus cum ſanguine draconis, & rurſus ebullienda ſunt omnia, quouſque thus, & myrrha ſint fuſa, deinceps ubi refrigeratum fuerit, reponitur in vaſe vitreo, & ſoli exponitur in vaſe vitreo per dies decem.

Hæc medicamenta cum filamentis applicari debent, ſuperponendo placentulas, & petias, quæ etiam dictis medicamentis irrorari debent, & circa vulnus fiat ſpiritus vini irroratio. Præter hæc dicta medicamenta vulneraria balſamica, quæ deſcripſimus, optima ſunt, quæ *cap.* 10. *de Unguentis vulnerariis, & cap.* 11. *de oleis, & balſamis vulnerariis, & cap.* 13. *de emplaſtris vulnerariis recenſuimus.*

Externis medicamentis interna aſſocianda ſunt, & ea conducunt, quæ acidum in ſtomacho, primis viis, aut in ipſo vulnere temperant, & corrigunt, tubulos obſtructos reſerant, ſanguinis grumos, cœteroſque inſpiſſatos ſuccos fluidos, & permeabiles reddunt, ad circulationem diſponunt, eamque reſtituunt, hujus dotis erunt *ſtibium diaphoreticum, magiſterium ocul. cancr. fluv. mumia, ſperma Ceti, extract. hyperici, ſanguis hirci, vel rhabarbarum &c. in Syr. de betonicâ, papav. rhados, de ſucco Veronicæ, ſummit. hyperic. vel de ſymphyt. fernelii cum ſuis aquis*, manè, ac ſerò propinari debent. *Syr. de ſymphyto fernelii* ità paratur:

℞. *Rad. & ſummit. ſymphyt. maj.*
Minoris ana m. iij.
Roſar. rubr.
Betonicæ,
Plantaginis,

Pim-

Pimpinellæ,
Polygoni,
Scabioſæ, &
Tuſſilag. ana m. ij.
Omnia recens collecta ſint, diligenter conquaſſentur, & ſuccus exprimatur, depuretur que &
℞. *Hujus ſucci depurati lib.* iij.
Sacch. lib. ij. ß.
F. ſyr. ſ. a.

Non deſint intereà internè potiones vulnerariæ, quæ concinnari poſſunt præcipuè ex herbis vulnerariis cephalicis, *ut betonicâ, pœoniâ, ſaluiâ, anth. ſaniculâ, hyperico &c.* cum aquâ communi, vel vino paratæ, quarum parandi formulas docuimus cap. 9. addito *ſyr. de ſymphi. fern. de betonicâ vel hyperico*; conſtant nàmque alkali occulto temperato, ideòque ad acidum vulneris corruptivum temperandum conducunt, fortificentur *magiſterio oculorum cancrorum fluccia-tilium.*

Cap. XXXIV.

De Cranii fracturâ cum meningum, & cerebri Vulnere.

De eâ egimus continui ſolutione in capite, in qua tantum cutis, & pericranium, cranio integro, læſa ſunt, nunc agendum de eâ ſolutione, in qua cranium læſum eſt, de meningum ac cerebri ſolutâ unitate. Fractura igitur cranii eſt continui ſolutio oſſium calvariæ. Eſt calvaria os capitis craſſum, rarum duabus lamellis ornatum, oſſibus ſeptem compactum, & tribus veris ſuturis, coronali, lambdoide, & ſagittali diſtinctum, cerebrum continens, & utramque meningem, ut fuſius *de Anatomicâ capitis hiſtoriâ* diximus.

Cranii fracturæ quinque habent differentias. Prima dicitur cranii *Rima.* Secunda, *contuſio.* Tertia, *Sedes teli.* Quarta, *Depreſſio, ſeu impreſſio, ſeu introceßio.* Quinta, *Contrafiſſura*, quas fuſius deſcribit *Daniel ſenertus*, ut

Prima dicitur *Rima*, fiſſura, & fiſſio, accidit autem rima, cum à gravi, & contundente inſtrumento, ut lapide, ligno, caſu ab alto, & in rem duram impulſu, cranium ità læditur, ut vaſis teſtacei in modum findatur, ſeu rimam contrahet, ità tamen ut cranium ſitum ſuum naturalem ſervet, & partes ejus loco non moveantur. Et ſemper quidèm à re gravi, & contundente rima provenit; eſtò quandòque ſimul ab incidente, & acutâ, ut gladio acuto, ſed gravi ſimul. Quantò oſſa ſunt duriora, tantò aptiora ad rimam contrahendam; & quantò molliora, ad contuſionem ſunt aptiora. Sunt tamen qui rimam à fiſſurâ diſtingunt, & ſub rimâ fracturam, ſub fiſſurâ ſedem comprehendunt.

Rimarum autem rurſùs quatuor præcipuè ſunt differentiæ, à latitudine, vel anguſtiâ: à longitudine, & brevitate: rectitudine, & curuitate: à ſuperficie, & profunditate deſumptæ. Aliæ rimæ ſunt cōſpicuæ, quæ oſſe denudato oculis conſpici, & ſpecillo tangi poſſunt; aliæ conſpicuæ, & cœcæ, quæ vi-

ſui obviæ non ſunt, præcipuè circa initium, antequàm ſaniem contraxerunt. Non verò cœcæ eæ dicuntur, ut nonnulli putant, quandò non is, in quem ictus incidit, locus, ſed alius in cranio finditur, & hæc eſt alia fracturæ differentia, ut dicemus. Alia differentia media eſt, quæ capillaris appellatur, anguſtiſſima, arctiſſima friſſura, & capillorum inſtar ſe habens, ſenſumque ferè latens; quæ tamen ſi ad interiora penetret, graviſſimorum ſymptomatum, & mortis ſæpè cauſa eſt. Cùm enim & oculorum obtutum effugiat, nec ſpecillo inveſtigari queat, læſi oſſis abraſio, aut perforatio negliguntur, ſanguis contrà, ruptis vaſis effuſus, intus coërcitus putreſcit.

Aliæ iterùm fiſſuræ non per totum cranium, ſeu utramque laminam, penetrant: aliæ totum penetrant: ubi ſcilicet utraque lamina ad meningem duram uſque finditur; cui fiſſuræ interdùm & hoc accidit, quòd meninx ab internâ calvariâ ſeparatur, & qua ſeparatione vaſa divulſa ſanguinem effundunt, qui ſub cranio collectus, niſi ipſi via ad exitum pateſcat, ægro mortem affert. Aliquandò ſolùm externa lamina finditur, internâ integrâ manente: aliquandò contrà accidit, ut externa lamina integra maneat, interna verò rimam, ſeu fiſſuram contrahat.

Aliæ rurſum fiſſuræ ſunt breves, aliæ longæ; aliæ rectæ, aliæ curvæ. Quibus & differentiæ à numero adduntur, quòd una nunc eſt rima, nunc duæ, vel plures.

Secunda dicitur *Contuſio*, cum ſine rimâ, & fiſſurâ, ab irruente, & illiſo extrinſecus violenter, aut obſtante duro aliquo, & obtuſo corpore, os ità contunditur, ut etſi externa ejus facies ad ſenſum permaneat integra; in profundo tamen ſit continui ſolutio, dum os intus deprimitur, & in ſe cogitur, ut idem ferè oſſi contingat, quod carnibus, dum à re durâ, non acutâ læduntur, accidere ſolet. Et neceſſarium omninò eſt, ut ſub ipſo ictu os ſeipſum impellatur, & cavum fiat id, quod colliditur, alioquin non collideretur: ut verò ceſſante ictu cavum, & compreſſum maneat, non eſt neceſſarium. Maximâ enim ex parte mollia ad naturalem ſitum regrediuntur, ubi percuſſio, & vis externa ceſſaverit. Itàque eorum ſententia mihi non videtur probabilis, qui contuſionem per depreſſionem cranii explicant, ità ut tangentibus, & intuentibus fovea appareat, remque explicant ſimilitudine vaſorum cupreorum, ſtamneorum, plumbeorum, quæ rebus duris alliſa introrſum pelluntur, abſque ſolutione continui, & foveam contrahunt. Hæc enim fracturæ cranij ſpecies non eſt, neque ad fracturas pertinet, ſed figuræ ſaltem ſit vitium, cum nihil neque fiſſum, neque fractum, neque colliſum ſit, ſed os ſolummodò depreſſum: etſi quandòque fractura conjungi poſſit.

Hinc duæ contuſionis, ſeu colliſionis ſpecies conſtituuntur, una cum cranium ſolummodò in ſeipſum

ſum cedit, ac ſubſidet, ſicut ſpongiâ, vel caro compreſſa, & locum, ac figuram naturalem non mutat; altera, cum cranium ſimul deprimitur, & figuram mutat, ac foveam acquirit. Verum hæc contuſio ſimplex non eſt, ſicut, & reliquæ, cum quibus aliæ læſiones concurrunt: & cum fracturâ hæc ſpecies ſæpè coincidit. Interdum enim cranium contunditur ſine rimâ, & fiſſurâ, quod in puerorum capitibus, quorum oſſa ſunt molliora, ferè accidit, aliquandò rimam contrahit. Quorum enim oſſa ſunt duriora, in iis vix contundi poteſt cranium, quin ſimul frangatur.

Contuſio rurſum aliquandò eſt ſine eorum, quæ ſunt intra cranium, læſione; aliquandò verò cum eorum læſione. Etenim nonnunquàm ex gravi capitis contuſione non ſolum venæ, ſed arteriæ, ac nervi, qui ſunt intra cranium rumpuntur, quæ contuſio periculoſiſſima eſt. Et quidèm venulæ, & arteriæ, quæ ſub cranio rumpuntur, non ſemper ſub loco cranii, in quo fit contuſio, rumpuntur, ſed etiam in parte contuſioni oppoſitâ, vel vicinâ. Fieri quoque poteſt, ut cranio in unâ parte contuſo, vel percuſſo, in aliâ parte aliqua ſutura diſſolvatur, & oſſa, quæ per ſuturam unita erant, diſiungantur, & hient, imò etiam cranium integrum in aliâ parte rumpatur, & rimam contrahat.

Tertia *Depreſſio*, deſeſſio, introceſſio & contruſio dicitur, cum os finditur, ſed non, ut in fiſſurâ ſimplici, in ſuo loco manet, verum intrò cedit: id quod fit ex validis telorum obtuſorum, lapidum, fuſtium ictibus, vel capitis ex lapſu ad rem duram obtuſam vehementiore alliſione. Quanquàm enim depreſſio cranii etiam dicatur cranium integrum manens intrò ſaltèm deprimitur, ſicut dum cuprea, vel ſtannea vaſa comprimuntur: tamen inter vulnera, & unitatem ſolutam illa læſio non eſt referenda, ac oſſe in ſuum locum reducto, nihil mali amplius ſupereſt. Hìc verò de eâ ſaltèm compreſſione loquimur, quæ cum fracturâ, & oſſis comminutione eſt conjuncta, atquè ità non ſimplex fractura eſt, ſed conjuncta cum rimâ, vel ſede.

Differentiam hanc fracturæ aliqui non rectè explicant, & plurimi ità ſolum fieri decent, cum os præ ictûs vehementiâ non ſolum finditur, ac intrò truditur, verum inſuper frangitur, fragmentumque cranii ſecedens ſub oram, ſive limbum oſſis vicini integri truditur. Quòd ſi aliquandò fieri poſſe concedimus, & unum depreſſionis modum hunc eſſe admittimus: ità non ſemper neceſſarium eſſe putamus, ut oſſis effracti particula ſub os, quod integrum manet, detrudatur, & ſub eo lateat. ſufficit enim ad depreſſionem conſtituendam, ut aliquod oſſis fragmentum à toto ſeparatum, interiora, & cerebri membranas verſum detrudatur, & vel aliquibus angulis, & extremitatibus acutis, quaſi ſpiculis, meningem lædat, vel planâ ſuperficie ſervatâ cerebrum comprimat, ejuſque motum impediat.

pediat. Ego hanc læſi cranii differentiam commodiſſimè fracturam in ſpecie appellari poſſe exiſtimo.

Quarta dicitur *Sedes teli*, ſeſſio, veſtigium, inciſio etiam latinis commodè dici poteſt. Sedes eſt, cum à telo acuto cranium læditur, ità ut aciei teli impreſſi ſedes, & veſtigium, qua ſcilicet parte telum inſedit, manifeſtè apparet. Advenit autem ſedes perpetuò cum cutis, & pericranii vulnere.

Verum varii hujus læſionis rurſum modi ſunt. Primò enim huc pertinet ſimplex illud vulnus cum pugione, cultro, ſtylo, vel alterius rei acutæ cuſpide cranium læditur, quæ *Punctura* rectè appellatur, quæque nunc externam ſolum, nunc utramque tabulam cranii penetrat. Deindè illud ſimplex vulnus, cum à telo levi, acuto, & bene ſcindente ſecundum longitudinem ſcinditur, ità ut ſuum naturalem ſitum adhuc retineat, & veſtigium in oſſe inciſo appareat, quæ *Inciſio* appellari poteſt: fitque ea nunc ità ut externa ſaltim lamina, nunc verò ut utraque ſcindatur. Tertius ſimplex modus eſt, ſi cum inciſione aliquid oſſis deperdatur, & *Dedolationem*, ſive exciſionem nominant; dum ſcilicet ſicut quandò aſſares aſciâ, vel dolabellâ complanantur, aliquod ligni abſcinditur. Huc referunt nonnulli etiam id vulnus, quandò bombardarum, & ſclopetorum glandibus aliquid cranii interdum aufertur.

Compoſiti modi ſunt, cum quidèm ipſum telum acutum eſt, ſed non ſatis acutum, nec leve, ſed aliquo modo obtuſum, vel grave; undè accidit, ut cranium non ſolum ſcindatur, ſed etiam rimam contrahat, aut contundatur, imò deprimatur, & cranium effringitur. Et quidèm ſi cranium ſit durius, cum inciſione facilius fractiora conjungitur; ſi verò ſit mollius, contuſio.

Fieri etiam poteſt, ut in exteriore cranii ſuperficie ſolum inciſionis veſtigium ſeſe oſtendat; intus verò rima ſit.

Quinta dicitur *Contrafiſſura*, ſeu reſonitus, quam Hip. infortunium appellat, nec ſine cauſâ hoc nomen huic malo indidit Hip. Infelices enim & infortunati ſunt, qui nec ipſi ſciunt, quo loco læſi ſint, neque medicus ſatis certus de hac re fieri poteſt, niſi cum res ferè jam deſperata eſt. Accidit autem contrafiſſura ex reſultu ictus in partem à plagâ diſtantem, & ad reſiſtendum minus aptam. Dum enim aër in diploë vocata, hoc eſt in meditullio cranii, ſeu inter utramque laminam, concluſus vehementer ex ictu alterius loci agitatur, & impellitur undique, fit ut loco alteri calvæ ſolidæ alliſus, ipſam perfingat.

Hæc *Hip.* eſt opinio, qui *lib. de capitis vulneribus* inquit: frangitur calvaria ſub vulnere aliâ parte, quàm plaga eſt, quem tanquàm ducem ſequuntur *Soranus lib.* 8. *cap.* 4. *Cornelius Celſus lib.* 8. *cap.* 4. *Gal. lib.* 6. *meth. med. cap. ult. Avicennas, Nicolaus Florentinus, Ioan. de Vigo, Ioan. And. à Cruce, Daniel Sennertus*

tur &c. quam ſententiam ſimilitudinibus comprobare nituntur. Et

Primò, omnia vaſa vitrea; teſtacea, & cucurbitæ exſiccatæ, ſi percutiantur, exemplò in oppoſitâ parte franguntur, quia agitato ex percuſſione in iis aëre, nec exitum inveniente, in oppoſitâ parte fit fractura: ergò ſic in cranio contingere poteſt propter aërem intra ipſum retentum, qui, cum advenit percuſſio, quam vehementem eſſe oportet, extemplò ex illo magno impetu ad oppoſitam concurrit partem, & fit contrafiſſura.

Secundò, *Nicolaus Florentinus Serm. 7. ſum. 2. tract. 4. cap. 1.* ſe obſervaſſe teſtatur in quodam artifice, qui funes faciebat, qui cum in capite fuiſſet percuſſus, factâ in loco contuſione, nihil læſum repertum fuit, tertiâ poſteà die cum febris fuiſſet ſubſecuta, apertâ parte oppoſitâ, copioſa ſanies fuit inventa: patet igitur ex hac florentini obſervatione, dari contrafiſſuram; & in morbis externis omnibus rationibus ſenſus eſt præferendus, quia ob rationes ſenſum demittere non licet, & negare, quod patet ad ſenſum, eſt imbecillitas intellectûs.

Optimæ ſunt hæ rationes, & obſervationes, quibus non facilè aſtipulamur, nàm nos ſumus nimis ſcrupuloſi, & non ità facilè credimus. Quod dicunt de vaſis vitreis, teſtaceis, & cucurbitis ſiccis, utique de cranio verificaretur, ſi caput eſſet vitreum, teſtaceum, vel cucurbitinum; poteſt quandòque contingere, ut vas vitreum, teſtaceum, & cucurbita ſicca percuſſa in unâ parte, frangatur in oppoſitâ, ſed ſemper in loco percuſſo frangitur, & à percuſſionis loco rima uſque ad oppoſitam partem ſe extendit. Quòd ſi quandòque accidat, id eſt, quia ſunt vaſa vacua, quod de cranio verificari non poteſt, cum non ſit vacuum. Prætereà hæc vaſa deberent eſſe Hermeticè obſerata, ut aër egredi non poſſit, & ex maximâ percuſſionis agitatione exitum quærens, & non inveniens, utique in parte debiliori vas frangeret, quòd ſi vaſa ſint aperta, ex percuſſione exagitatus aër per patens potius oſtium prodiret, quàm vas frangeret. Nec de his vaſis aliquo liquore plenis valet ratio, nàm nos plura fregimus, nec hoc obſervavimus, quòd ſi quandòque contingat, hæc vaſa ſunt tenuia, & frangibilia in parte percuſſâ, & non ſic eſt cranium. Quòd ſi hoc campanis, & mortariis æneis contingat, quæ dura ſunt, hoc evenit ex tremulo aëris motu, qui in his fit, nam ſunt corpora ſolida, & continua, & ex vehementi percuſſione, ſi motus in unâ parte impediatur, in oppoſitâ tremulus motus intenditur, & non ægrè franguntur. Cœterùm cranium eſt contiguum, & non continuum, quia pluribus conſtat oſſibus, quæ inter ſe diſtinguntur, & *Gal. 9. de uſu partium cap. 7.* vult, ut hanc quoque ſuturæ utilitatem habeant, ne ſi fractura accidat, ea nimis longè protrahatur, ſed ad ſuturam terminetur.

Contrafiſſuræ procuratores ſup-

ponunt

ponunt intra cranium aërem, neſcimus tamen, an congenitum, an adventitium, & deberent quoque inſignem ſupponere cavitatem, quæ nulla eſt, in qua contentus aër ex vehementi cranii percuſſione impelleretur in partem oppoſitam, & ibi rimam produceret. Verum ictus non poteſt eſſe debilior ipſo impulſo aëre, imò aëre fortior, ſi itàque res contundens, immediatè percutiens os, illud non frangit, & deberet prius frangi: quomodò ergò aër in minimâ quantitate intra parvam ſphæram coërcitus, ictu debilior, rimam in oſſe diſſito, & appoſito producere poteſt?

Ad florentini obſervationem dicimus ipſum nequaquàm contrafiſſuram obſervaſſe, ſed copioſam saniei quantitatem in parte oppoſitâ inveniſſe, quod idem dicendum eſt de aliis obſervationibus, quas authores pro contrafiſſuris recitant.

Verùm quia in parte oppoſitâ vulneris quandòque contrafiſſuram prædicant ex ſectione, & saniei inventione, quæ nequaquàm eſt vera contrafiſſura, quomodo id contingat, ſcrutinio dignum eſt. *Amatus Luſitanus cent. 3. curat. 42.* & alii, quorum ſententiæ nos libenter noſtram ſubmittimus, ſtatuunt fieri poſſe, ut unâ parte calvariæ læſâ, alia longè diſtans afficiatur; non quod os fiſſum ſit, ſed quod ſub eo cerebri meningum venula aliqua rupta ſit, ex qua ſanguis effluit, & sanies ſit, ac putredo oritur. Id hariolamur ex querelâ ægri percuſſi, dicentis ipſi viſum eſſe, quod alio loco rumpebatur cranium, quàm ubi percutiebatur; deindè ex dolore, mollitie, tumore &c.

Signa.

Fracti cranii ſigna ſæpè in profundo puteo ſunt demerſa, non aliter ac veritas in profundo puteo latet, ideòque mentis acumine ſunt exploranda. Sumuntur itàque ſigna primò à ſymptomatibus, quæ vulneri ſtatim ſupervenire ſolent. Secundò, à cauſis. Tertiò, ipſe ſenſus conſulendus eſt.

Quò ad primum, cranium oſſeum eſt, ideòque per ſe ſenſu caret, & dolorem nullum, nullumque ſymptoma excitare poteſt, ſed tantùm è membranarum, & cerebri compreſſione, puncturâ, & lancinatione omnia ſymptomata excitari poſſunt. Hæc ſymptomata *Celſus lib. 8. cap. 4.* recenſet: *Igitur ubi calvaria percuſſa, protinus requirendum eſt, num bilem is homo vomuerit, num oculi ejus obcœcati ſint, num obmuteſcentia, num per nares, aureſvè ſanguis ei effluxerit, num conciderit, num ſine ſenſu quaſi dormiens jacuerit. Hæc enim non niſi oſſe fracto eveniunt.* De his ſymptomatibus ſunt *Hippocratis aphoriſmi. Sect. 6. aph. 50. Quibus diviſum eſt cerebrum, iis febrem, & bilioſum vomitum ſupervenire neceſſe eſt. Lib. 2. Co: Quibus concuſſum fuerit cerebrum, vel ex plagâ doluerit, aut aliquo caſu, his illicò vox deficit, neque vident, neque audiunt, ferèque intereunt. Sect. 6. aph. 14. Ex capitis ictu obmuteſcentia, & deſipientia, malum.* Et eâdem *ſect. aph. 24. In oſſis præciſſione deſipientia, ſi in*

vacuum penetraverit. Quibus ſignis addi poteſt mentis alienatio, oculorum rubedo, & vertigo tenebricoſa, vel plurimorum luminum viſio. Si æger in percuſſionis actu ſtridorem, quaſi fracti oſſis, perceperit, augetur ſuſpicio.

Hæc omnia ex cranii fracturâ cerebro, ejuſque membranis affectis eveniunt; cerebrum nàmque facultatis animalis ſedes eſt, & ab eo ſpiritus animales omnia ſenſûs, & motûs organa accipiunt; ſi cerebrum comprimatur, & concutiatur; & ſpiritûs animalis motum turbari, ejuſque in organa ſenſûs, & motûs influxum impediri neceſſe eſt. Hinc ex ſpirituum animalium turbatione vertiginem, ex influxu, & motu denegato lapſum, & ſpontanei motûs abolitionem, obcœcationem, obmuteſcentiam, ſtuporem, ſomnum quaſi profundum fieri neceſſe eſt. Signa tamen hæc etſi propria ſint, non tamen perpetua, & inſeparabilia ſunt; accidere nàmque poteſt, ut cranium ſit fractum, & nihil tamen iſtorum appareat, ſi ſcilicet fractura ſit parva, & cranium robuſtum. Quædam etiam horum ſymptomatum ſtatim invadunt, & ſubitò in terram lapſus, vertigo, oculorum caligo, vomitus bilioſus, ſanguis è naribus, auribus, palato fluens, aphonia; alia poſteà ſuperveniunt, ut concluſiones, epilepſia, febris, delirium, torpor, paralyſis.

Alia ſigna eruenda ſunt ex ictûs conditione, in quo conſideranda ſunt, percutiens, capitis ictum recipientis diſpoſitio, & inſtrumenti conditio. Inquirendum nimirùm, an is, à quo percuſſus fuit æger, robuſtus, an imbecillis fuerit; nùm de induſtriâ, vel de improviſo, cum vehementiâ, & irâ, vel obliquè ictum intulerit; nùm ex alto, vel minùs alto loco; nùm ex propinquo, vel minùs propinquo percuſſerit. Nàm ſi qui vulnerat, eſt fortior, & de induſtriâ, ac præmeditatus, aut ex loco altiori, & rectâ percutit, is graviùs ferit, & os facilè rumpit, contundit, & intrò deprimit. Et qui ex loco altiori in rem duram cadentes impingunt, iis, & facilè os rumpitur, contunditur, & intrò cedit. Qui verò in loco plano cadit, & in rem minus duram impingit, cranium minus affligit.

Percuſſi caput perpendendum eſt, an debile, vel robuſtum ſit, durum, vel molle, ſanum antequàm percuteretur, vel morboſum fuerit, an percuſſus ſit ſenex, vel juvenis, itèm qua parte vulnus inflictum ſit, & deindè de læſionis vehementiâ conjectandum eſt.

Inſuper inſtrumentum conſiderandum, an nimirum lapidè, ligno, ferro, telo percuſſus ſit, & an telum leve, vel grave, acutum, vel obtuſum, durum, vel minus durum, æquale, vel aſperum fuerit. Tela enim rotunda, orbiculata, & plana, obtuſa, dura gravia cranium maximè rumpunt, contundunt, & intrò deprimunt. Tela verò oblonga, tenuia, acuta, & levia magis ſecant, quàm contundunt.

Senſus ipſe eſt verus, & fideliſſimus index, qui fracturas detegit, & hic Hip. jubet, ut medicus, antequàm quid tentetur, ægrum, & aſtantes ſibi confidentiores reddat, primò capillos conſideret, ſi enim hi telo ſunt diſſecti, & in vulnere ipſo continentur, oſſis denudati, & læſi ſignum id eſt eſſe docet. Etenim à lapide, vel alio telo cadente projecto, ſi extremitas ejus in angulum acutum abierit, pili ſæpè, & conſcinduntur, & in ipſam oſſis ſubſtantiam impinguntur, ut citra rimæ abraſionem evelli non poſſint. Deindè vulneris conditio attendenda eſt: nàm ſi vulnus longum ſit in ſyncipite, quia ibi cutis eſt tenuis, & os rotundum, de cranii fracturâ meritò ſuſpicandum eſt. In temporibus verò etſi vulnus ſit longius, tamen quia ibi depreſſum, & planum eſt, caro multa, oſſis ibi fracti non ità facilis eſt ſuſpicio.

Certiorem explorandi modum per ſpecillum tradunt, itàque quà plaga eſt, ſpecillum immittere oportet, neque nimis tenue, & acutum, ne cum in naturalem quandam foveam inciderit, opinionem fracti oſſis fruſtrà exhibeat, neque nimis craſſum, ne exiguæ rimulæ fallant. Ubi ſpecillum os attigit, ſi nihil aſperum, ſed omnia lævia apparent, integrum os habetur. Si verò loco extra ſuturas aſperi quid occurrat, factum os eſſe indicio eſt. Hæc fracti cranii ſigna à *Sennerto*, & ab aliis relata inferius examinabimus, an certa, & infaillibilia ſint.

Celſus ſpecillo contentus non eſt, & licèt nec minima rima appareat, tamen ſi ex tali vel ictûs conditione, & ſymptomatibus ſupervenientibus de fracturâ cranii ſuſpicio ſit, oſſi atramentum ſcriptorium medicamento miſtum inducere jubet, & poſteà os radere. Quod enim fiſſum eſt, quia nigrum colorem in ſe recipit, nigrum manet, reliquum album naturalem colorem raſurâ acquirit.

Hanc autem fiſſuram hoc modo deprehenſam porrò ſecundum profunditatem radere oportet. Si enim raſione nigredo omnis eximitur, indicio eſt fiſſuram minorem eſſe; Si verò deleri non poteſt, ad profundiora pervenit.

Nonnulli hoc modo fracturam explorant:

℞. *Thuris,*
ladani,
ceræ ana ℥. iv.
terebinthinæ,
farinæ fabarum ana ℥. ij.
f. emplaſtrum.

Alii hoc explorant, ut

℞. *Ceræ novæ flavæ,*
thuris,
ſantali ana ℥. ij.
therebinthinæ,
aceti,
farinæ fabarum ana ℥. j.
m. ad ignem, f. empl.

Imponatur ſupra cranium abraſis prius capillis. Si poſtridiè aliquo in loco medicamentum fuit exſiccatum, ibi fracturam eſſe cenſent.

Gabriel fallopius ſcribit, eo loci, ubi cranium contuſum eſt, quaſdam maculas, ſeu puncta alba, inſtar eorum, quæ in unguibus apparent, conſpici.

His

His ſignis, & alii alia addiderunt: dant ægro extremitatem chordæ muſicæ, vel fili ſericei dentibus apprehendendam, cujus alteram extremitatem capit chirurgus, illudque extendit inſtar chordæ, & tunc filum illud vibrat, ut fiat motus tremulus in illo filo, ut ſonum edat, ab eâ vibratione ſi ſentiatur dolor, ſignificat hoc cranii fracturam adeſſe.

Ad hæc chirurgis etiam ſignum fracturæ ejuſmodi eſt, ſi æger ſpiritum fortiſſimâ buccæ inflatione, oriſque & narium obſtructione foràs pellat, ità enim è vulnere à forti conatu aliquid ſaniei eliditur, verùm hoc in fracturâ, ubi cutis ſimul non aperta, non habet locum.

Ex arte ſequens ſumatur ſignum: ponatur ferula ſub utrâque parte maxillæ; manducando eò loci, quo fractura latet, dolorem, & quaſi ſtrepitum præcipiet patiens; ratio eſt, quia cranium globi ſimile formatum, dum muſculi temporales huic firmiſſimè adhærent, & in manducatione abbreviantur, diſtractionem patitur; quò fractura illis propior muſculis, eò certius experimentum. Vel detur patienti clavis, ut eam dentibus fortiter mordeat, vel dentes cum ea parum pulſentur, ſi indè dolor oritur in parte, in qua ictus accidit, cranii fiſſuram adeſſe denotat.

Verumenimverò hæc omnia ſigna ſuprà recenſita fallacia reperiuntur, neque ex his cranii fracturam certò hariolari poſſumus, ſed tantum conjecturaliter, quæ conjectura facilè chirurgum decipere pótest, eſtò & ſymptomatibus, ictûs conditione, ſubjecto, inſtrumento, ſenſu, ſpecillo &c. hauriantur. Nos multos à capitis ictu tenebricoſâ laboraſſe vertigine, cecidiſſe, bilem vomuiſſe, ſanguinem per nares, palatum, & aures profudiſſe, mutos evaſiſſe &c. hujuſmodi nullam cranii fracturam paſſos, & abſque ſectione curatos fuiſſe obſervavimus, & multa extant exempla. Cadunt etiam quàndoque aliqui capite percuſſi, nullâ cerebro illatâ injuriâ, alios ſtetiſſe vidimus, quibus duram meningem laceram deprehendimus, quare in his judicandis, ubi anceps res eſt, prudentem chirurgum eſſe oportet, qui cuncta benè penſet, judicet, agatque, priſtinam ſcilicèt patientis naturam, mores, motus, vires præſentibus conferendo: non itàque ubi hæc apparent ſymptomata, ſemper cranium fractum demonſtrant, ſed potius cerebri concuſſionem, ut *Hip. ſect. 7. aph. 57.* teſtatur: *Quibus cerebrum concuſſum fuerit aliquâ ex cauſâ, ſtatim mutos fieri neceſſe eſt.* Et nòn ſolùm aphonia ex cerebri concuſſione evenire poteſt, ſed etiam alia graviſſima ſymptomata, quæ ſimillima in cranii fracturis accidunt. Imò evenit quandòque cerebri concuſſio abſque vulnere, & quandòque cranii fractura, nullis ſubſequentibus ſymptomatibus, accidit, & interdùm in vulnere cum calvariæ denudatione, & cerebri concuſſione prædicta apparent ſymptomata abſque fracturâ. Poſſunt etiam hæc ſymptomata hujuſmodi

vul-

vulneribus abſque fracturâ accidere vel ob ſpirituum animalium turbatum motum, vel ob impeditum in partes influxum, vel ob ſpirituum reſolutionem, ex quibus facilè ſequitur caſus, tenebricoſa vertigo oculorum obcoecatio, ſopor, & id genus alia ſymptomata fiunt: contingunt itàque talia accidentia oſſi capitis fracto ut plurimum, & frequentiſſimè, non verò ſemper. Undè ſi hæc ſymptomata in principio accidant, ea parvipendimus; ea verò quæ perſeverant, vel poſt aliquod temporis ſpatium ſuperveniunt, præcipuè ſi cum eis febris cum rigoribus inordinatis ſequatur, cum eo tempore omnia meliorari oporteret, maximi facimus, nàm ſaniei geneſim, putredinis collectionem, vel aliquid ſimile latere indicant.

Nec certa ſunt ſigna, quæ à cauſis deſumuntur, ſcilicèt cùm feriens eſt robuſtum, & patiens debile, hinc eruere poſſumus neceſſariò fracturam ſequi; multoties nàmque fracturam non ſequi experimur, contrà verò cùm feriens eſt debile, & patiens robuſtum ſæpæſæpiùs fracturam adeſſe percipimus. Nec etiam currit diſcurſus: qui ex altiori loco in rem duram cadentes impingunt, iis & facilè os rumpitur, contunditur &c. nàm accidere poteſt, ut non immediatè caput in durum impingat, ſed primò brachium, vel pes, aut aliud membrum terram attingat, & deindè caput leviori alliſu concutiatur abſque fracturâ. Nec fracturam adeſſe ex vulneris magnitudine conjectandum eſſe, nàm quandòque vulnus paruum fracturam includit.

Senſus in fracturis dignoſcendis etiam fallax eſſe poteſt; non enim oculus fracturam intrò aſpicere poteſt, & contrà multoties os detectum aſpiciet, abſque eo, quod contuſionis, & rimæ malum diſtinguere valeat. Nec tactus fracturas deprehendit, quis enim digitus rimam, intimamque contuſionem comprehendere poterit? Specillum etiam chirurgum quantumvis peritiſſimum fallit; ſutura nàmquequæ & ipſa aſpera eſt, fallere poteſt, & pro rimâ accipi, & quamvis ſuturæ plerumque naturalem ſuum habeant locum: tamen cum is non ſemper ſit ità planè certus, ne fallamur, & ſuturam pro rimâ vel contrà habeamus, tutiſſimum eſt os nudare, & plagam diligenter explorare. Verum ſi in ipſis ſuturis ſit vulnus, longè difficillimum eſt fiſſuram cognoſcere, ut pluribus *Hip. lib. de vulneribus capitis*, & ſuo exemplo, qui *lib. 5. Epidem.* ſe hoc modo deceptum, idque cum vulnerati pernicie ingenuè fatetur. Suturarum enim loco cranium naturâ ſuâ fiſſum eſt: itàque ſi his locis levior inciderit fiſſura, facilè pro naturali fiſſurâ ſuturæ, plaga habetur, vel viſu, ſeu ſpecillo id explores.

Atramentum ſcriptorium pro cognoſcendâ rimâ à Celſo adductum, tanquàm incertum ſignum repudiamus, quia pro rimâ ſuo colore ſuturas imbuere poteſt, nec internam rimam indicare. Et eâdem ratione medicamenti applicationem

cationem

cationem confutamus. Neque infallibile ſignum eſt chordæ extremitas à vulnerato dentibus apprehenſa, & à chirurgo vibrata; Nec ferula, vel clavis mandenda pro fracturâ exploranda, ſunt certa indicia, cum hujuſmodi experientia in ſtrictâ fiſſurâ ad meningem penetrante, vel in contuſione magna non valeat. Præterea *Ambroſ. Paræus lib.* 9. *cap.* 2. ſcribit, & ſi utrumque ſæpius tentaverit, ſignorum tamen horum veritatem experientiâ comprobare non potuiſſe. Quotquot pro cognoſcendâ cranii fracturâ adducuntur ſigna, infirmantur; unum nos infallibile & patognomonicum ſignum adducimus, quod eſt cranii denudatio, & abraſio.

Solet quandòque tàm alta eſſe cranii fractura, ut dura, & pia mater, ac cerebrum vulneretur, & in hujuſmodi vulneribus hoc adeſt peculiare ſignum, quod prætorquam quòd ſanguis copioſè tum per partem affectam, tum per nares, aures, & palatum propter plurimas venas, & arterias, quæ per meninges diſſeminantur, hinc dolor urget, & præſertim ſi ab aliquo oſſiculi fragmento pungantur propter exquiſitum utriuſque membranæ ſenſum, ſequitur, bilis vomitus, ut *Hip. ſec.* 6. *aph.* 50. inquit: *Quibus diviſum eſt cerebrum, his febrem, & bilioſum vomitum ſupervenire neceſſe eſt.* Caſus, obcoecatio, vertigo, torpor, mens non conſtat, nervorum reſolutio accidit, febris adeſt continua. Et *Corn. Celſus lib.* v. *cap.* xxvi. inquit: *Sin cerebrum, membranavè ejus vulnus acceperit, ſanguis per nares, quibuſdam etiam per aures exit, ferèque bilis vomitus inſequitur. Quorumdam ſenſus obtunduntur, appellatique nòn audiunt. Quorundam trux vultus eſt, quorundam oculi quaſi reſoluti, huc, atque illuc moventur ferè tertio, vel quinto die delirium accidit. Multorum etiam nervi diſtenduntur. Ante mortem autem plerique faſcias, quibus caput deligatum eſt, lacerant, ac nudum vulnus frigori objiciunt.*

Cauſſæ.

In cranii fracturæ, & meningum, ac cerebri vulnerum cauſſis tàm Galeni mancipia, quàm recentiores æquè nobiſcum conveniunt; ſunt enim externæ, ut ictus vehemens, caſus, occurſus, & quæcumque cranii, meningum, & cerebri continuitatem ſolvere poſſunt. Huc refertur oſſis diſpoſitio, quæ cauſæ proximioris locum obtinet, cujus ratione hoc facilius, illud difficilius diffringi, & deprimi poteſt. Hinc os craſſius majorem habet repugnantiam, quàm tenuius, durum, quàm molle, ſimplex quàm duplicatum, aut ſuturis dotatum, multâ carne obductum, quàm paucâ: ità illud calvariæ os, quod frontem, & cervicem intermediat, quia tenuiſſimum, & infirmiſſimum eſt, paucâ admodum, & tenui carne obductum, præ aliis obnoxium eſt fracturis, aut depreſſionibus, & homo in eâ calvariæ parte læſus majoribus ſubjacet periculis, & difficilius curatur. Poſt hoc, temporum os quoque infirmiſſimum eſt,

eſt, tum ob maxillæ commiſſuram cum eo, tum quia majori venâ, & arteriâ dotatur. Occipitis os præ aliis robuſtius eſt, & non tàm facilè ab ictu, caſu aut vulnere læditur, & homo in eâ parte vulneratus citius mortem evadit. Ratione ætatis, & temperamenti oſſa variant, in infantibus, junioribus, & foemellis tenuiora ſunt, quàm in viris, & ſenibus, humidioribus, quàm ſiccis. Proindè tenuiora facilius læduntur etiam à re non adeo durâ, aut non adeò vehementi percuſſione; dura autem non niſi à re validâ vehementiori impetu illata. Ex ſolutâ cranii unitate, ſi vulnus profundiùs penetret, vulnerantur meninges, & cerebrum, & hinc vaſorum tum ſanguineorum, tum lymphaticorum apertio oritur; & per conſequens ſanguinis, & lymphæ evaſio, qui extra ſua conceptabula ſtagnantes, putreſcere incipiunt, quare paucæ puris, vel ſanguinis guttæ ſub cranio quàm celerrimè hominem necare poſſunt.

Prognoſis.

Cranium quomodocumque læditur, periculo non vacat, nec negligi, aut parvifieri debet, etiam ubi omnia benè ſe habere videntur, quia quandòque ex minimo vulnere maxima producuntur ſymptomata, & ſæpè per longum tempus ſopita latent, undè in cranii fracturâ neminem extra periculum poſitum cenſemus, niſi poſt exactum centeſimum diem, quod *Hip. in proœmio, lib. de Vulneribus capitis* monuit.

Minus periculi, eſt ſi externa tabula læſa ſit & minus, ſi ſolum inciſa: contuſio verò majus periculum continet. Si utraque Lamina diviſa ſit, & tota calvaria aperta, majus periculum adeſt. Minus tamen periculo eſt, ſi ſedes ſit, aut fiſſura lata, & ampla: majus, ſi ſit anguſta; adhuc majus, ſi ſit contuſio, & rima: maximum, ſi rima ſit tàm anguſta, ut ſenſum exiguitate fallat, & hæc pluribus fuit mortis cauſa, non abſolutè ob rimæ exiguitatem, ſed ob ſanguinem ſub cranio effuſum ægri periclitantur, & eò magis periculum augetur, ſi non conſtet, qua cranii parte fractura lateat; & quod ſæpè eſſe extrà integro, nihilominus aliquod oſſis fragmentum ab internâ tabulâ ſeparatum; quod dum membranas pungit, graviſſimorum ſymptomatum, et perſæpè eſt cauſſa necis, cum medulla inter duas tabulas preſſa aliquid ſanguinis effundit, qui eo loci putreſcens, oſſis inflammationem, & corruptionem affert, ut interdum non ſolum aliquot poſt acceptum ictum ſeptimanis, ſed menſibus, nihil mali ſuſpicans æger moriatur. Vulnera in ſyncipite, & bregmate valdè periculoſa ſunt; nàm os illud debiliſſimum, & tenuiſſimum eſt, carne obducitur pauciſſimâ, & cerebrum eo loci copioſius habet. In occipite verò vulnera contrario modo ſe habent, quia licèt ibi cerebrum ſit copioſum, os tamen craſſum eſt, & adſunt viæ per nares, & aures pro expurgandâ materiâ, quod non contingit in ſyncipite, & bregmate.

mate. Sicut ipſius oſſis læſi ratione nulla periculoſiora ſunt vulnera, quàm quæ bregmati infliguntur: ità in temporibus vulnera valdè periculoſa ſunt ob muſculos temporales, in quibus venæ, arteriæ, & nervi diſſeminantur, ac proptereà iis læſis, hæmorrhagia, convulſiones, deliria, carus, & alia ſymptomata accidunt, nec propter muſculos os ibi commodè nudari, & ſecari poteſt. Periculoſa quoque ſunt vulnera in Suturis, tum propter cranii eo loci imbecillitatem, tum propter duram matrem, quæ fibris ibi annectitur. Et ſanies per ſuturas è vulnere facile in duram matrem deſtillat. Rima quò levior eſt, & ſtatim primis diebus apparet, eò minùs periculoſa eſt: anguſtæ verò rimæ, & quæ non apparent, magis periculoſæ ſunt. Si externa ſaltem lamina findatur, rima periculo vacat. Periculoſum verò eſt, ubi utraque lamina fiſſa eſt, cum ſanies tum in duram matrem decidere poſſit. Periculoſiſſimum eſt, ſi ſolum interna lamina findatur; cum rima illa lateat, & in conſpectum non veniat; præcipuè ſi aliqua oſſis ſquamula membranas pungat. Valdè etiam periculoſa eſt fiſſura, ſi cum depreſſione conjuncta ſit, & oſſis pars avulſa ſubjectum cerebrum premat. Periculoſæ etiam ſunt cranii depreſſiones, & ſæpè neglectæ mortem afferunt.

Periculoſiſſimum eſt, ſi vulneris labia palleſcant, ſicceſcant, ſalitarum carnium inſtar appareant, flaveſcant, nigricent, depreſſa fiant, puris generatio ſuppreſſa fit, ſi aliquid emittat, quod foetidum oleat, & aqueum, & nigrum ichorem fundat vulnus. Ubi os denudatum nigrum conſpicitur, peſſimum eſt, & mors prædicenda. Ubi nulla excrementa tàm craſſa, quàm tenuia excernantur; aut ſponte effluant, mors inſtat; ſi puſtulæ per linguam oboriantur, & lingua præ ſiccitate finditur, & denigratur ex acris ſaniei per palati foramina in linguam delapſu, rarò evadunt ægri.

Si caput deſtillationibus obnoxium ſit, aut æger eryſipelate in capite corripi ſoleat, aut corpus lue venereâ conſpurcatum, aut cacochymicum ſit, aut febre hecticâ, vel tabe, vel alio morbo conſumptum; aut ſiquis poſt veneris actum vulneretur; vulnus periculo non vacat. Si vulneratis diarrhoea, aut dyſenteria ſupervenerit, ferè omnes periclitantur, ac quamplures etiam, qui pollutione venantur; ac etiam ſi urinæ perturbatæ quales jumentorum, cum maximam humorum corruptionem oſtendant; nec non albæ, & perſpicuæ periculoſæ ſunt.

Duo ſymptomatum genera cranii vulnera ſequi ſolent, unum eorum, quæ affectus cerebri ſubſtantiæ, & partium vicinarum ſequuntur, qualia ſunt convulſio, paralyſis, febris, delirium, ſtupor, ſopor &c. quæ in toto apparent: alterum; quæ ob repentinam ſpirituum animalium agitationem, turbationem, & diſſipationem proveniunt, qualia ſunt, voce privari, non videre, non audire. A quibus ſymptomatibus aliquandò ad

ſe redeunt ægri, ſine ullis gravibus ſymptomatibus ſupervenientibus; quandò ſcilicet nec cranium fractum, nec nervus, venæ, aut membrana aliqua cerebri rupta eſt: aliquandò verò ad ſe non redeunt, vel ſi ad ſe redierint, in graviſſima ſymptomata incidunt, ubi nimirùm partium harum aliqua læſa eſt. Quæ itàque inciſio vulneratis accidunt ſymptomata, minùs terrere debent, quàm quæ perſeverant, vel poſteà ſuperveniunt. Quæ verò vel permanent, vel quarto, ſeptimo die, aut deinceps, quo tempore omnia in melius mutari oportebat, accidunt, periculum portendunt, & ſaniei collectionem, putredinem, vel ſimile quid adeſſe ſignificant. Si per vulnerum capitis initia febris oboriatur quarto, aut ſeptimo die, id à puris generatione fieri putandum eſt, nec adeò periculoſum eſt, ut *Hip. ſect.* 2. *aph.* 47. inquit: *Dum pus fit, dolores, & febres accidunt.* Si verò poſt ſeptimum, & eo tempore, quo jàm terminari debet, incidat, periculoſum; cùm putredinis in cerebro, meningibus, aut cranio ſit indicium. Si æger delirat, ſi memoria aboletur, ſi lingua eſt incontinens, ſi caligant, & obſcurantur oculi, ſi aures obſurdeſcunt, ſi æger in lecto jacet immobilis, vel ex eo ſe præcipitem vult dare, ſi urina, & alui excrementa ſupprimuntur, ſi paraliſis, aut convulſio accedit: omnia iſta vulnus lethale indicant.

Si nullum pravum ſymptoma adſit, vulnus quidèm periculoſum dicendum eſt, non tamen lethale: modò medicus, & ægro adſtantes ſinguli ſuum officium faciat. Et quod de aliis morbis acutis dicitur, id & hìc locum habet. Si ægèr quieſcat, mente conſtet, ſomnum capiat, facilè ſpiret, ſiti non prematur, cibum non faſtidiat, non doleat; ſi febris abſit, vel deſierit, pus album ſit, læve, æquale, minimè fœtidum, convenientis quantitatis; Si ægri facies ſimilis ſit benevalentis, & ſui potiſſimum; ſi membrana ſit mollis, ſui coloris, liberè moveatur, caro increſcens rubicunda, ac cervicis, & maxillæ quietus, & facilis motus: benè præſagire licet etſi vulnus magnum ſit.

Cranii fracturæ valdè periculoſæ ſunt, ſed periculoſiora meningum, & cerebri vulnera propter innumera vaſa, quæ Per ipſas diſſeminantur, & Propter utriuſque membranæ exquiſitum ſenſum: & quò vulnus profundius penetrat, eò periculoſius eſt, & vulnus quò cerebro vicinus eſt, eò periculoſius: & ex cerebro vulnerato majus, quàm ex ullâ capitis parte imminet periculum. Cerebrum enim aëri expoſitum facilè corrumpitur, & ſanie defluente læditur, & putreſcit, de quo *Hip. ſect.* 6. *aph.* 18. inquit: *Veſicâ diſciſſâ, aut cerebro, aut corde &c. lethale eſt.* Verumenimverò cerebri vulnera non quidèm omnia lethalia pronunciamus, ſed periculoſiora, plerumque enim Hip. pro periculoſo lethale uſurpat, cum ſanatorum exempla exiſtant, quibus cerebri particula dempta fuit, ſed ea, quibus cerebri ventriculi ſubſtantia

vulne-

vulneratur, vel aliquid ſanguinis non ſupra, vel extra, ſed infra, vel intra duram, vel piam meningem ſtagnat, concreſcit, putreſcit, & febrem accendit.

Non omnia cerebri vulnera eſſe lethalia diximus, ſed tantum ea, quæ profundiora ſunt. Ac ut in aliis ità etiam in capitis vulneribus ſæpè quaſi miracula fiunt, & qui planè deſperati videbantur præter ſpem convaleſcunt: ideòque hujuſmodi vulnerati non ſine auxilio relinquendi ſunt. Id quod magis nos in demirationem trahit, eſt quod innumera authorum caterua aſſerit poſſe, aliquâ cerebri portione demptâ ægros vivere, & hos obſervaſſe, curaſſe, & convaluiſſe teſtatur, cujus rei innumeræ extant hiſtoriæ apud *Fallopium Ambroſium Pareum, Ioannem Andream à Cruce, Nicolaum Maſſa, Franciſcum Arcæum, Scenkium*, & innumeros alios. Unam tantùm adducam hiſtoriam, à *Zacuto Luſitano de prax. Med. Adm. lib.* 1. *obſ.* 5. relatam, inquit iſte, quòd decennis puer enſe percuſſus fuerit in poſticâ capitis parte, & vulnus ſatis magnum acceperit, cum læſione oſſis membranarum, & deperditione ſubſtantiæ cerebri: nàm ex illo cerebrum quantitate nucis juglandis exivit. Additque quòd hic puer poſt tres annos, confluentibus humoribus ad partem debilem, hydrocephalo correptus, & mortuus fuerit, apertumque cranium ſine cerebro inventum fuit, & dura membrana duplicata fuerit. Verum nos adduci non poſſumus, ut ſine ſcrupulo Zacuti Luſitani hiſtoriæ, ſeu fabulæ credamus, mira canit, ſed non credenda; imò hyperbolica eſt, & falſa, vel ſi vera eſt, non erit cerebrum ſpirituum animalium officina, ſed alius eorum generationis locus inquirendus erit. Nec videmus, quomodò homo ſine cerebro, membro tàm nobili, & neceſſario, ſpirituum animalium officinâ, & domicilio, ſenſûs, & motûs, ac omnium nervorum principio, vel temporis momento vivere poſſit, quin denegato ſpirituum animalium influxu, neceſſariò apoplecticorum more ipſe moriatur. Non eſt bardus chirurgulus, nec vilis tonſorculus hac in noſtrâ civitate, qui non ſe glorietur cochleari argenteo cerebrum exiniſſe, & vulneratos, qui jàm cum Charonte de naulo paciſci credebantur, curaſſe. Verumenimverò non negamus, ſi aliqua cerebri portio auferatur, vulneratum vivere poſſe, ità eſt ſuperior, & anterior cerebri pars; quia hæc non eſt ad ſenſum, & motum, & conſequenter ad vitam tàm neceſſaria. Si verò infima cerebri pars vulneretur, vel removeatur, quæ ad ventriculorum ſubſtantiam penetret, neceſſariò indè mors ſequitur, ut *Gal. in comm. Hip. aph.* 18. *ſect.* 6. explicat: *Vulnera cerebri, quæ aliquatenus in ventriculos penetrant, etiam afferunt mortem.* Et ratio eſt, quia exemplò omnium ſpirituum animalium ferè pernicies contingit, & eorum generatio impeditur. Dixit in ſupranotato commento Gal. *in Ventriculos penetrant*, quia cum unus tantum ventriculus

vulneratus eſt, præſertim anterior, æger vitam trahere poteſt, quia uno cerebri ventriculo vulnerato, in altero ſpirituum animalium generatio non impeditur, non verò ſi ambo vulnerentur ventriculi, ut Hip. 3. de Decretis monet: *Cerebri ventriculis colliſis, aut vulneratis, totum animal ſopitum collabitur.*

Curatio.

Quomodocumque cranium, meninges, & cerebrum læſum ſit, vulgares, ſi corpus cacochymum ſit, purgant, vel ſi plethoricum, venam ſecant, etiam ſi vulnera ſint levia, ne ad partem affectam fiat humorum attractio, & prava eveniant ſymptomata; & multò magis id efficiunt, ſi magna ſint vulnera. Imò in omnibus capitis vulneribus evacuationem cenſent neceſſariam, in quibus ſectio, dilatatio, & oſſis abraſio facienda eſt, & præcipuè ſi cauſſa adeſt, ob quam humorum affluxus timeatur.

Protinus primâ die ſecant venam, quæ capiti eſt proximior, ut eſt vena cephalica, vel communis, ejuſdem partis affectæ, modò vires ſint robuſtæ, ut tenuioris ſanguinis affluxus ad caput impediatur, & ſanguinis tantum evacuandum, quantum ejus copia requirit, & vires ferunt, & prout ex vulnere parcè, vel copioſè effluxerit. Quòd ſi venam aperire non liceat, cucurbitulæ ſcarificatæ dorſo, & ſcapulis, vel etiam lumbis applicantur. Si vulneratus Lue Vereneâ laboret, abſtinent à venæ ſectione in brachio, & illam in pede ſecant. Si mulier actu menſtruans vulnerata fuerit, venam pedis ſaphenam dictam aperiunt, vel cucurbitulas in ſpatulis ſcarificant; idem dicunt, ſi vulneratus actu hæmorrhoidum fluxu laboret.

Cæterum, quod juvamen venæ ſectio præſtare poſſit, ipſi neſciunt; non enim affectûs ratione ne venam ſecant, quia tantùm ſoluti continui unionem expoſcit, ſed ſecant ſucceſſuri ratione, ſemper, tanquàm prudentes, futuro conſulunt, & id, quod contingere, vel non contingere poteſt, mirâ ſolertiâ proſpiciunt. Si copioſè è vulnere ſanguis effluxerit, exitialis eſt venæ ſectio; ſi verò parcè, ſanguinem exactiſſimâ diætâ minuere poſſunt, diæta nàmque eſt optima venæ ſectio, alias vulnerati vires phlebotomiâ, & exactiſſimâ diætâ, quâ ægrum cruciant, extenuant, enervant, & vulnus, quod ex ſe lethale non erat, lethale reddunt. Phlebotomia ſanguinem non emendat, ſed vulneratum debilitat, undè reliqui ſucci deteriores evadunt, ſi homo ægrotat, non ægrotat ob nimiam ſanguinis copiam, aliàs ante ægrotaret, ſed ob vulnus, ob febrem, vel ſanguinem extravaſatum, & nimis ſpiſſum, quem venæ ſectione non fluxilem reddes, nec febrem, nec vulnus curabis, fit craſſus ſanguis à ſalium volatilium, & ſpirituum defectu à coagulatione factâ ab acido, quam venæ ſectione non impedies. Cautè itàque procede, ne vulneratos hac ſanguificinâ jugules, & interfe-

fectorum animæ ſub throno Dei clamitent: *Vindica Domine ſanguinem noſtrum, qui effuſus eſt.*

Poſtmodùm corpus idoneis purgant medicamentis, & præcipuè bilem, & ſerum evacuantibus; iſti nàmque humores ſunt facilè mobiles, & caput impetunt, & prava excitant ſymptomata, quæ purganti medicamento non ægrè præcaventur. Et primò bilioſos alterant humores *Syr. roſ. de ſucc. myrtill. de endiviâ, granatis, & de betonicâ,* admiſtis *aquis hordei, betonicæ, cichorii, plantag. &c.* Deindè pharmacum conficiunt ex *Syr. roſar. ſolutivar. & violar. ſolutivar. elect. Lenit. vel elect. de ſucc. roſ. cum decocto tamarindor. & myrobolanor. citrinor. cum infuſ. rhabarbari.* Hæc nàmque humorum ad caput motum impediunt, & illud roborant.

Sed decipiuntur, & decipiunt vulgares in purgando vulnerato, nàm capitis vulnus ſolum ſoluti coitionem indicat, & non purgans medicamentum, ideòque in felici ſemper propinatur eventu; quòd ſi quandòque juvat, id eſt non nocet, per accidens ſe habet. Si febris adeſt, intempeſtivâ purgantis exhibitione, à medico exacerbatur; ſi abeſt, ex ſpirituum agitatione, & calefactione excitatur; & quia purgans magnum in corpore ſuſcitat tumultum, ſitim inducit, & univerſam corporis œconomiam ſubvertit, & hinc humores æſtuant, caput impetunt, & præcipuè partem adoriuntur affectam, & varia ſymptomata ibi excitare poſſunt. Vires proſternunt vulgares tùm pharmaco, quod virus laxativum continet, tùm extenuanti victu, & tandèm ægrum perimunt. Hinc Neapoli capitis vulnera aëris vitio lethalia cenſentur, quæ alibi à chirurgis non ſatis peritis feliciter curantur, quia Neapolitani chirurgi ſunt craſſæ Minervæ homines, & viliſſimum tonſorum genus, (ſit hoc dictum paucorum pace) & vulneratos phlebotomant, purgant, diætâ exactiſſimâ enervant, dilaniant, excarnificant, & trucidant, ac quem vulnerans non peremit, vaſtâ curantis cæde procumbit, & miſer, ubi medicam quærit opem libitinam invenit. Et licèt Hip. in capitis vulneribus medicamentum purgans concedere videatur; attamen illius qui homines erant robuſtiores, quàm noſtri temporis corpora, ut teſtatur *Galenus.* Si igitur Hippocratis tempore medicamenta purgantia in capitis vulneribus exhibebantur, non inferre licet; nunc exhibenda eſſe, quia nunc corpora non ſunt ità valida, ut antiquitus, ob deſidiam, & malam, vel variam victûs rationem, quòd ſi invalida, medicamenti purgantis exhibitionem reſpuunt.

Solent vulgares enemata præſcribere, ſed hæc etiam non ſunt tuta, contingere nàmque ſolet in his vulneribus vomitus, qui etiam inter concuſſi cerebri ſigna computatur, & enematum uſu ſæpè oritur motus periſtalticus univerſus; & quia peſſimum eſt in hoc affectu aluum habere adſtrictam, quia exindè cerebri inflammationes, & alia ſymptomata excitari ſolent, aluum lenientia optima cenſen-

tur,

tur, quæ ſcybala ſtagnantia comiter provocant, ac proindè glandes, ſuppoſitoria, & enemata officinalia reiicimus.

Quoad ſoluti cranii unitatem attinet, pluribus modis fieri diximus; ſi nàmque ab inſtrumento incidente, vel pungente fiat, cranium lædi non poteſt, niſi cutis vulneretur; ſi verò à contundente fiat, poteſt in contingere etiam ſine, & cum capitis vulnere: poteſt quoque utramque laminam, vel alteram tantùm penetrare, de quibus nunc ſigillatim dicendum.

Cæterùm ſolet quandòque, integrâ manente cute, cranium frangi, ſed an cutis ſecanda ſit, ut oſſis fractura reveletur; an nullatenus aperienda ſit, incompeſcibile litigium inter medicos tum phyſicos, tum chirurgos adhuc ſub judice pendet. Et reverà nobis arridet cutem non amputandam eſſe, primò, quia ſine ipſius ſectione, natura, ſi aderit ſanguis, vel ſanies, qui per os fractum internas penetret partes, ipſum medicamentis adjuta diſcutiet, & reſolvet naturæ nàmque opera noſtrum ſuperant captum, & calor naturalis in partibus internis maximam habet activitatem, quo mediante, natura prodigia operatur, quæ artis ope non aſſequimur. Inſuper in femoris, cruris, aliorumque oſſium fracturis ad medullas uſque ſemper obſervamus, quòd natura ab intimis illis partibus ſanguinem ad cutem expellit, vel ſi ſanies in illis partibus generatur, quæ ſi generatur, non eſt tanta, quia à medicamentis reſolventibus gigni non permittitur, & illa tanta à medicamentis, vel à calore reſolvitur. Quidni hoc in cranii fracturâ, ſano manente pericranio, naturæ ope evenire non poſſit? Equidèm naturam in hujuſmodi fracturis integrâ manente cute, à cerebro per nares, vel palatum, vel aures ſanguinem, vel copioſum pus eliminaſſe, vel inſenſibiliter diſcuſſiſſe, & ægros ſanaſſe obſervàvimus. Prætereà in magnis pericranii contuſionibus, nunquàm illud ſecamus, ſed illa exhibemus medicamenta, quæ volatilitate ſuâ coagulatum attenuant, & reſolvunt ſanguinem, ut ad debitam redactus fluiditatem in venas reſorberi poſſit, & qui ineptus eſt, vel reliquis immiſcetur ſuccis, apertique poris eiiciatur. His medicamentis optimæ notæ chirurgi in cranii fracturis, cute incolumi, utuntur, quorum artificium adamuſſim providam æmulatur naturam. Tandèm ſi cutis aperitur, os detectum frigore corrumpitur, quod illi eſt maximè infenſum, ut *Hip. ſect.* 5. *aph.* 18. notat: *frigidum inimicum oſſibus dentibus &c.* non itàque cutis aperienda eſt, quia deficiente cute, medicamenta appoſita actuari nequeunt, nàm cutis eſt proprium indumentum, quæ medicamenta actuat. Non igitur incolumis cutis eſt reſeranda, etiam ſi intus ſit ſanguinis grumus, vel oſſis fruſtum membranam lancinet, vel os ſit depreſſum, & comprimat, vel ſanguis effuſus, vel ſympha, vel ſanies genita, quia ob noſtras rationes natura ab omnibus his injuriis

juriis ſeſe tuetur, mediante nativo calore, & optima medicaminum ſupellectili, niſi medici, ideſt mendici, alienis ſeſe ærumnis ſaginare velint, cenſum conſtituendo quotidianum. Neque pars affecta, ſi fortiter digitis pertentetur, & fovea exploretur, fracti oſſis ſignum erit, nàm oſſis depreſſionem indicare poteſt abſque fractura: ſicuti neque cum ſatis in capite ecchymoſis cum aliquo magno ſymptomate, nempè ſopore, ſtupore, delirio, deſipientia &c. apparet, ſed hæc fallacia ſunt, nàm quandòque apparent, & cranium non eſt fractum. In cognoſcendo, an os ſit fractum, integrâ exiſtente cute, magna ſedulitas eſt neceſſaria, ideòque verſatos, & optimæ notæ chirurgos fatigat. Non itàque cutem ſecare, & pericranium adimere congruit, nàm alias poſt inconſultam lanienam os ſoſpes cum maximo artis convicio, & ægri diſcrimine comperies.

Sed ad curationem noſter redeat ſermo, & primò, ſi cutis ſauciata ſit, & ſatis dehiſcat, & labia quantum opus, deduci poſſint, nullâ ſectione opus eſt; quòd ſi non ſatis pateat, latius aperienda, donec tota fractura in conſpectum veniat, ne inter agendum aſſiduò vulneris labia lædentur, & tanta vulneris latitudo fieri debet, quanta requiritur. Nec terebrâ, vel ſcalpello id fiat, quia pericranium laceratum dolores, & inflammationem excitat, & malum facilè cerebro impertitu. Pericranii ſectionem tunc tentant, cum læſi cranii ſuſpicio eſt, aut inſignis contuſio ſanguinem concretum continet. Verum temerè, & conjecturaliter, abſque ullâ demonſtratione, & quaſi cœcus cœcum ducit, procedunt, & ferè ſemper ſine cauſâ doloribus ægrum diſcruciant. Eapropter ſaltim in pueris non facilè hanc ſectionem probamus, quia ſanguinis profuſione, & dolore vires eâ ætate imbelles proſternuntur, ſed potius ſuademus, ut conſentaneis tepicis materia diſcutiatur.

Inciditur cutis trigonâ, vel tetragonâ ſectione. Sectio trigona, ſive triangularis eſt, cùm ab uno puncto tres exeunt ſtriæ. Tetragona, cum duæ ſciſſuræ ſeſe mutuò interſecant; ità ut ex trigonâ tria, ex tetragonâ quatuor prodeunt labia: ſed hæc lex non tanquàm inviolabilis veneranda eſt, ſed chirurgi induſtriæ ſectio committatur. Sectio ſemper incipienda eſt à parte inferiori, nàm à ſuperiori ſi incidatur cutis, ſæpè hæmorrhagia chirurgiæ eſt impedimento. Inciſio fiat novaculæ mucrone circa manubrium, & aciem linteo convolutæ, ut nil niſi mucro appareat, premente manu, ſi unà cum cute inciditur pericranium, ſedulus, & attentus chirurgus eſſe debet, ne ſecando, & premendo, ſi os fortè valdè ruptum, duram lædat meningem. Sanguinis fluxui ſuccurrunt linamentis ſiccis, vel madidis aceto, vel poſcâ utuntur, vel vino auſtero, vel linamento ex ſtuppâ ovi albumine imbibitâ, & ſi dolor adſit, ovi albumine cum luteo ſimul.

Maleſani chirurgi vulgares acerrimè rixantur, an vulnus in temporibus dilatandum ſit? Verum juxta noſtra principia, & ſuprà allatas rationes, talem dilatationem reſpuimus, etiam ſi oſſis fractura adeſſet, quia incideretur muſculus temporalis, quo ſecto, delirium, carus, & alia peſſima acciderent ſymptomata. Itèm in muſculo temporali venæ, arteriæ, & nervi diſſeminantur, quibus in dilatatione læſis hæmorrhagia, & convulſio ob magnam nervorum exindè egredientium copiam oboriretur, ut *Hip. cap. ult. de vulneribus* inquit: *Quibus tempora ſecantur, convulſio in contraria parte oboritur.* Similiter maxillæ inferiori incommodum afferretur, & ejus motus inhiberetur, ob muſculi temporalis læſionem, qui maxillæ motui addictus eſt, & auditûs organo vicino detrimentum afferre poſſet. Et ex his accidentibus deduxit *Hip.* quod: *Vulnera, quæ fiunt in muſculo temporali ſunt lethalia:* Si in primo vulnere lethalia pronunciavit, in ſecundo ſcilicet in dilatatione, lethaliora intelligimus, præcipuè quia vulneri additur vulnus.

Dilatant vulgares vulnus ſupra ſuturam, ſed perperàm operantur, nàm per ſuturas tranſit ligamentum ortum ab internâ membranâ, & facilè affectio membranis communicatur.

Bardi chirurgi in frontis vulnere per tranſverſum, ſi ſectione opus eſt, dilatant, ex qua dilatatione cutis, & muſculus ille, qui palpebram attollit, deorſum decidit, & oculum cooperit, ac viſionem impedit: non itàque talis dilatatio fieri debet, quòd ſi lanienam exercere velint, ſaltim ſectionem à parte inferiori ſurſumverſus moliantur. Nec ſaltim ſectionem nimis amplam faciant, ſed tantam, quantam detegenda plaga requirit alias ex majori cicatrice non ſolùm deformitas exſurgeret, ſed pars denudata etiam imbecilla redderetur.

Cranium variis læditur modis, quos pro curatione proſequi oportet: Si itàque capitis cutis ſit vulnerata, pericranium ſectum, os contuſum, vel fractum, vel aliquod oſſis ſegmentum membranam lancinet, vel ipſum os depreſſum, & comprimat, ſive adſit rima, vel teli ſedes, vel non, ſi ſanies defluxa, vel ſaltim ſuſpicio ſit, ut ad membranam defluere poſſit, ſemper primò dilatant vulnus, deindè os aperiunt, & ante oſſis apertionem ipſum abradunt, ſive aderit fractura, ſive rima, ſive teli ſedes, ut qualis ſit in profundo, pateat. Verùm accidit quandòque, ut fractura, ſeu rima in ſuperficie externâ ſit valdè lata, & in imâ parte anguſtiſſima: quandòque, ut in parte internâ ſit lata, & in ſuperficie anguſta: quandòque, ut fractura ſit tantùm in exteriori oſſis laminâ, & non inferiori, & profundâ, ac tunc os non eſt aperiendum. Itàque os abradendum eſt ante ejus apertionem, ne chirurgi decipiantur, & æger magno vitæ diſcrimini ſubmittatur. Si inter abradendum amittatur rima, abraſionem non ſequuntur, ſed linimentum atramento imbutum ſupra

pra abraſionis locum imponunt, & ſequenti die vulnus detegunt, & viſam lineam abradunt, eouſque apparebit rima. Si hæc ad meditullium tantùm devenerit, ibi deſiſtunt: Sed ſi rima inferiorem penetret laminam, tunc ſi rima ſit lata, os ſecant, & membranam detegunt.

Tribus de cauſis os aperiendum cenſent, prima eſt, quando certò ſciunt ex ſymptomatibus, quòd materia aliqua ſub oſſe continetur: ſymptomata ſunt delirium, inflammatio, magna membranæ pulſatio, mentis alienatio, ſenſuum deperditio, ſtupor, ſopor, vel ſimilia, quæ vel materiam ſanioſam infra os, vel læſam membranam indicant. Cœterùm hæc ſymptomata aliter evenire ſolent, abſque eo quod materia ſanioſa lateat, vel membrana læſa ſit.

Secunda, quandò ex fracturâ, vel rimâ, quæ eſt facta in oſſe, prolapſus eſt ſanguis, vel ichor ad membranam: ſed hic optimæ notæ medicamentis, ut diximus, abſque oſſis inciſione reſolvi poteſt.

Tertia, quandò oſſis fractura eſt capillaris, & nimis anguſta, tamen fractum eſt ad membranam uſque, & materia aliqua intùs adeſt. Verùm lynceos non habent oculos vulgares, & viſu ad membranam uſque penetrare poſſint.

Si igitur oſſis læſio fuerit, ſic ut internarum partium aliquam malè haberi exiſtimant, putà vel vena rupta, undè ſanguis ſub cranio effuſus; ſub calvariâ vagus exitum poſtulet, vel pus, quod contingit iis, qui jàm diù vulnus accepêre, vel oſſis cerebrum colliſione prematur, vel, ab aliquâ aſperitate (ſi os fractum ſit) lancinetur, ad oſſis exciſionem deveniunt.

Sed quandò os aperire oporteat, veſtigant? Communis ferè omnium vulgarium ſententia eſt, quòd non aperiendum eſt, niſi quandò ex ſymptomatibus conſtabit, quandò ſanies eſt prolapſa ad meningem, quæ ſymptomata erunt, cum vulneratus incipiet delirare, vel obmuteſcere, denigrari os, & ſimilia: ſed extra rem loquuntur, & ſerò ſapiunt Phryges, quia inflammationi, & aliis incommodis, antequàm eveniant, occurrendum eſt, & poſtquàm facta ſunt, vitæ ſpes in anguſto eſt, & vulneratus alterum habet pedem in cymba Charontis. *Paulus* inquit, quòd ſi hyems ſit, ſat eſt aperire os ante decimam quartam diem; æſtate verò ante ſeptimam. Sed *Hip.* monet, ut ante quartam ſemper, ſive æſtas, ſive hyems ſit, os aperiatur, vel ſaltem ante ſeptimam, & ità vel in ſecundâ, vel tertiâ, vel quintâ, vel ſextâ die detegenda eſt membrana, in quartâ autem minimè, quia dies eſt indicatoria. Vult autem *Hip.* ut aperiatur ante quartam, quia in quintâ natura non habebit impedimentum, quò minùs agat contra morbum.

Cœterum nos officidas monemus, (hæc ſecundum eorum cordis duritiem, & ignorantiam, non autem ſecundum noſtram mentem dicimus) ut os aperiant, quantò citiùs fieri poteſt; fiat itàque pri-

mò putà die, vel ſecundo, quo ſanguis non dum coagulatus eſt, ut facilius exeat, ne vagabundus cerebrum perturbet, vel premendo obruat, vel æſtuando inflammet, minuſque extendendo, dolorem faciat. Verum ubi à principio non facta fuerit, eamque ſubterfugere non liceat; ſatius nàmque eſt quoquo modo tardius remediis occurrere, quàm iis prætermiſſes ſine ſpe ægrum deſtituere. Quare tertio, & quarto, ſexto; vel decimo quarto, & reliquis diebus indiſcriminatim fieri poteſt; non enim pro hoc opere præſtando criticos dies timere oportet, (ut quidam faciunt) non intelligentes artem, exiſtimantes id, quod ad unum refertur in arte medicâ, idem reliquis omnibus eſſe referendum, nullâ habitâ diſtinctione, errant tamen maximè. Obſervantur tamen in iis critici dies ad prognoſim, non autem ad curationem, in febribus autem ad utrumque, nàm in febribus purgationes, & phlebotomia, neque aliud quicquàm, quod naturam ab opere divertere poſſit, ſi aliquid ſit diſpoſita, agere verendum eſt, non aliam ob cauſſam, verum in hoc affectu non id expectandum eſt: non enim natura os perforabit, vel opportunè quod pungit, ſemper evomere poteſt, egens in ſimilibus omnino medici auxilio. Quare quocumque die operatio hæc fieri poteſt, nullo diſcrimine habito, præter hoc, quòd quantò citius fiet, in melius res ſuccedet.

Duplicem aſſignant in cranio inciſionem, putà abraſionem, & terebrationem. Abraſione in oſſium fiſſuris utuntur, & tàm diu abradunt, donec fiſſuram penitus adimant, & os albicans, & parum ſanguine rubicundum evadat, ſed pericranio prius ſoluto, quod æquè, ac vulneris labia inſtrumento deraſorio tangi non poſſint. Terebratione in magnis, & profundis oſſium contuſionibus, & fracturis utuntur.

Perforationis modus talis eſt: Deraſis capillis, cutis in crucis formam ad pericranium uſque eſt incidenda, vitatis muſculis temporalibus, & ſuturis, & pro hac vice vulnus ligandum, niſi ſanguinis effuſio, quæ chirurgum aliquandò diem unum, atque alterum detinet, tàm pauca eſſet, ut ſimul etiam pericranium à ſubjecto cranio deduci poſſet. Poſt aliquot horas (cranio jàm denudato membranis) obturentur ægri aures, ne ſtrepitum, & ſtridorem tàm in abraſione, quàm in terebratione ſentiat, qui fit, dum operatio peragitur, & vulneris labia, ne areſcant, & humores in ipſis recrudeſcant, madefiant oleo roſaceo, deſuper impoſito linteolo, vulnerati caput ſuppoſitio cervicali firmo imponitur, & à miniſtro valido firmiter tenetur. Interim modiolum maſculum dictum ſumito, cujus cuſpis firmiter in cranio collocandus eſt. Tum modiolum manu ſiniſtrâ fortiter teneto, eum dextrâ circumducendo, donec circulo mediocriter fundum incideris: poſteà maſculus quieſcat, & foemina laborem ſuſpiciat, eandem

circumrotando; ut anteà: interim ſcobem auferto, & modioli ferramentum in oleum roſaceum intingito; ut magis lubricus circumagi poſſit, & ſubindè in aquam roſaceam, ne nimium calorem ob continuam circumductionem concipiat. Sanguine jàm reperto, ſignum eſt te ad ſecundam tabulam penetraſſe, & tum lenius premendum; ne fortè modiolus incautè in meninges ſe demergat, & ab ipſo lædantur, undè ſæpiſſimè ſubita mors ſequitur; dura nàmque mater internè cranium inveſtit; ut pericranium externè: ſed tàm firmiter non adhæret, quin caſu, vel ictu faciliimè à cranio ſeparari poſſit. Ubi oſſiculum vacillare incipit vectem inter crepedines inferito, eaſque prorſus diſſolvito, & illud volſellâ eximito. Si poſt terebrationem quoddam oſſis fruſtulum, ſive aliqua eminentia cranio adhuc adhæreat, qua meninges pungi, & lædi poſſent, illud lenticulari auferto: & ut deindè ſanguis concretus, vel ſanies exire poſſint, dura mater inſtrumento decuſſorio eſt premenda. Præterea non peccabis, ſi ergo, mente adhuc ſanâ, naribus, & ore clauſis ſpiritum continere jubeas, quò cerebrum verſus cranium urgetur, & ſanguis concretus, ſive corruptus ſuâ ſponte per aperturam ejicitur. Sed ægri non tàm accuratè hoc peragunt, quin ſupra dicto decuſſorio, ſpongiis, & aliis indigeant. Inſtrumenta, ut *Neſpula*, *Trapanum*, *Roina*, *Terebellum*, & coetera apud *Iohannem Andream à Cruce*, *Ambroſium Paraum*, & alios configurata conſpiciuntur. Sed hic non reperitur inter vulgares chirurgus, qui hanc carnificinam peragere poſſit; ſunt enim omnes tonſores, qui nuper clyſteres injiciebant, barbam tondebant, & phlebotomabant, & nunc protinus chirurgi evaſerunt Neapoli, in Noſocomiis, & Monaſteriis, eſt nunc ars tonſoria veluti gradus ad chirurgiam, & qui chirurgus eſſe vult, fiat primò tonſor.

Superficialiter, quomodò ab officidis vulgaribus humana per agitur carnificina, deliniavimus, ſed non ſine maximo animi cruciatu humanitatis vices indoluimus, & lacrymarum imbrem vix repreſſimus, quibus irarum æſtum temperavimus. Inhumanum hominum genus, ſpurca hominum progenies, verſuti impoſtores, impii lictores, carnifices crudeles, urbani ſicarii, publici graſſatores, domeſtici pædones, & homicidæ impunes ſunt iſti maledicti chirurgi, ſunt viles medici, ſed viliores chirurgi, quia ex omni nequitiarum, & imperitiarum genere ad chirurgiam, & medicinam, tanquàm ad aſylum, iſti cerdones confluunt, & ut decenter vitam trahant, urinam, merdam, ſputa, menſtrua, ſanguinem, ſudores, ſaniem, vomitus tractare non verecundantur, & ex artis præſcripto omnia hominum excremento inſpiciunt, quæ ſunt res ſordidiſſimæ, feculentiſſimæ, & putidiſſimæ. Quin etiam & ipſam merdam (honos ſit auribus) guſtare, quod quidèm aliquandò *Hippocratem* fe-

ciſſe non piguit, ut indè morbi naturam perſentiſceret, undè ab *Ariſtophane in Pluto* dictus eſt Merdivorus i. merdam comedens. Et *Ariſtotelem* ſemen quoque humanum guſtaſſe legimus, non aliâ ex cauſsâ, quam ſeminis naturam ex guſtu deprehenderet. Medici, non ſecus ac vultures cadavera, excrementa lurcantur humana. Non hæc convicia in cordatos medicos congerimus, ſed in illos homines, qui nullius numeri, vel intellectûs exiſtunt, & ſe medicinæ intruſêre, propter quos nunc nulla gens medicis contemptior, excepto monachio, exiſtit, & medicina meretrix facta eſt, & paulo plus duobus aſſibus unicuique ſubjici compellitur, quia præ nimia ſocordiâ vix ſe aliàs paſcere poteſt. Sunt hujuſmodi homines qui ad medicinam ſe intruſerunt, bajuli, anteambulones, aurigæ, veteramentarii, milites, Cingari, præsbiteri, ſatellites, carnifices, vetulæ, ſagæ, lenones, meretrices, & monachi. Non computamus obſtetrices, pharmacopolas, alchemiſtas, deſtillatores, balneatores, tonſores, dentifrangibulos, hiſtiones, veterenarios, & xenodochios, qui in medentum albo nondum notatos ſe eſſe dicunt, verùm in magno honore apud omnes habentur, & in conſultationibus medicis exquiruntur, & aſſident inter noſtros Galeniſtas, conſultant, & ſuum interponunt conſilium, propter quos medicina facta eſt fabula vulgi.

Hac occaſione in maximum devenit medicina contemptum, in quo nunquàm fuit, nec olim omnibus indifferenter, niſi cordatis medicinam faciendi dabatur poteſtas, & in tanto fuit cultu, in quo nunquàm erit, ut ex ſuetis litteris habetur: *Nolite me conſtituere Regem, quia ego non ſum medicus*; at nunc indiſcriminatim, & non ſine ſummâ ſacræ artis ignominiâ, multorum ægrotantium, damno, & interitu, præmiſſâ licentiâ, quæ vix paucis ſolidis comparatur, vilium hominum ferrago non tàm temerè, quàm inſolenter in ſacram meſſem falcem immittit. Eapropter cordatorum medicorum genus hoc videt, quæritur, & cum medicinâ lugente exclamare impellitur: *Domus mea, domus medicationis eſt, vos autem feciſtis illam ſpeluncam latronum.* Inſuper ex alio capite ſtupemus, quòd quidam novelli medici, imberbes, & veluti tot Ganymedes, qui vix medicinam à primo limine ſalutârunt heri, & hodiè ægrotantes viſitant, & de ſuis experimentis, & arcanis gloriantur, quæ res, ſicut admiratione, ità cachinno digna eſt, & in eorum intellectûs imbecillitate maximam temeritatem cum faſtu glutinatam non admirari non poſſumus.

Hi viles, & probroſi, qui nunc medicinam faciunt, fortunas, hominùmque vitam negotiantur, & impunè ludunt de corio humano, & eorum ſtudium totum vaſatur in cogendâ magis pecuniâ, quàm in mortalium incolumitate, & ſolummodò emungendis ægrorum crumenis, non morbis depellendis intenti ſunt, & ille eſt peritus medicus,

medicus, qui hac impoſturâ ditiſſimus evaſit. Nec de hoc magis dolendum putamus, quia tolerabiliter eſt ſecundum temporum conditionem, ſed quod magis refert, impoſturæ, rapinæ, tot clades, hominum cædes, & homicidia in Republicâ quotidiè plangoribus, gemitibus, lacrymis, & terrificis ululatibus æthera complent. Extremâ pauperie familias onerant, incolumitatem depravant, floridam juventam morti tradunt, viro uxores viduant, & parentes filiis orbant, & tamen medicinam faciunt! Confodiunt, excarnificant, mutilant, mortificant, enecant, & re quaſi optimè geſtâ, & quaſi amplius nullus ſuperſit magiſtratus, qui tantam malitiam, fraudes, ſcelera, & homicidia ſeverè vendicare velit, aut poſſit! Principes hoc intelligunt, vident, ſinunt, nec ipſis etiam proſpiciunt, & tamen Hadrianus Imperator moriens, illud vulgatum dixit: *Turba medicorum Cæſarem perdidit.*

Olim medici æqui parabantur ſervis, & in numero ſervorum erant, ut patet in *L. Thais §. Lucius ff. de Fideicommiſſ. lib. & l. alimenta §. 1. de alim. & cibis legat.* & alibi, ut pluribus exemplis oſtendit *Tiraquellus de Nobilit. cap. 31. num.* 410. Occidens medicum non tenetur, niſi ad ſexaginta ſolidos, ut probat *Textus in leg. 3. verb. Medicis, & verb. Notariis C. comm. de legatis,* cujus verba ſunt: *Exceptis Notariis, & Medicis utriuſque ſexus, cum Notarios quinquaginta ſolidos æſtimari velimus, Medicos autem, & obſtetrices ſexaginta.* Verùm hoc tantùm intelligitur de medicis Galeniſtis, qui tunc temporis aderant. Hocque notatum reliquit *Caravita in Ritu M.C.V. Neap. 267. in fine Antonius Gomeſius, Doctor textualis in l. 5. Tauri col. penult. verſ. & in tantùm. Thomas Actius, de infirmitate part. 1. num. 5. cap. 5.* Quod etiam notavit *Amendola in deciſ. 4. Sacri Conſilii Neap. num. 10. Præſid. Vincent. de Franchis,* licèt ipſe Amendola dicat, id non firmare, quia erat vivens Xonodochium, & quotidiè medicorum operâ indigebat, & tandèm iſchuriâ correptus, à medicis Galeniſtis extinctus cecidit, & in medicos invectus exſpiravit, & nos teſtes oculati fuimus, quòd ſi divinaſſet, non utique ità dixiſſet. Aliud tenuit *Caravita in tract. de medico, & Tiraquellus in tract. de Nobilitate* alia adducit, & hanc opinionem ſequitur *Zannettini ad dictam deciſ. num. 6.* Itèm idem *Amendola loc. cit. docet, medicos æquiparari obſtetricibus, barbitonſoribus, & Maniſcalchis, quæ ſunt perſonæ viles, & non eſſe majoris valoris, quàm obſtetrices probavit Barbatia ex gloſſ. in verb. nec. medico in c. non ſanè* (quod eſt) *c. fin. 14. qu. 5. & l. ſi duobus §. in autem artifices C. com. de legat. apud Bartholomæum Caſſanæum in Catalog. glor. Mundi part. 10. conſid. 25. verſ. 8. dicit.* Undè medici eiiciuntur à munere procurationis *l. placet 17. ubi gloſſ. & l. Parabulani 18. C. de epiſc. & cleric.* ubi vocantur etiam Parabulani, & circulatores *l. ſi duos 6. §. 1. ff. excuſat. tutorum.* Magiſter Galenus vulgarium anteſignamus Romæ, latèque circulatorem egit;

vendebat enim pilulas de tribus, & publicè Theriacam conficiebat, vendebatque.

Sed ad crannii perforationem redeamus: Eſt hæc operatio anceps, & periculoſum remedium, ſæpiuſque comitem ſibi adſciſcit mortem, vel ſaltim hæc chirurgia non abſque gravi vitæ periculo exercetur: lethaliter itàque perniciosa eſt, & perpetuò lethalia infert ſymptomata, ut inflammationem, cerebri concuſſionem, & cœtera, quæ omnia mortem intentant, ſæpiuſque in ipſâ chirurgiâ ſub ſceleratâ carnificis dextrâ ac tutùm, vel paulopòſt cadit patiens, & quem non peremit vulnerans, chirurgus obtruncat. Undè verſipelles chirurgi, ne fortè ſi patiens occurbiturus ſit, & funus ipſis adſcribatur, coram adſtantibus ſemper ſe de periculo proteſtant, & funeſta, ac certa ſe muniunt prognoſi, & ex centenis quibuſque vulneratis qui huic lanienæ ſe ſubmittunt, omnes ferè moriuntur, & vix unus, quem æquus amavit Jupiter, evadit, vel quia temerarium chirurgi delictum tegere vult, ut non rarò ſolet. In deſperatis caſibus, ubi nulla ſalutis ſpes ſupereſt, vel in multis aliis morbis, à quibus ſeſe extricare non poſſunt, ne ægrum medicaminum ope deſtituant, quia incertam morbi notionem poſſident, ad dubium confugiunt remedium potiùs, quàm ad nullum, ne inſcitiam patefaciant, fexale illud Celſi præceptum repetunt: *Anceps præſtat, quàm planè nullum experiri remedium.* Aurea quidèm ſententia, ſed humano generi perduellis, & funeſta, quæ vivos per ſumma pericula exercet, ſemivivos perdit, & in mortuos ſævit. Fuit Celſus rudium vulgarium patronus, & humanæ cladis auctor: Reipſâ Cornelius Celſus variæ eruditionis vir fuit, & nullum penè diſciplinæ genus intactum reliquit, Rhethoricam diligentius explicavit, de re militari diligentiſſimè ſcripſit, ex quibus ad nòſtra tempora nihil pervenit, præter octo elegantiſſimos de re medicâ libros, qui medicorum manibus teruntur, ſed nunquàm medicinam fecit, aliud eſt medicinam dictare, aliud illam exercere; praxis nàmque à theoriâ longè abeſt. Si igitur Celſus nihil in praxi medicâ verſatus fuit, falſum, & maximè ægrotis præjudiciale præceptum arbitramur: *Anceps præſtat, quàm planè nullum experiri remedium.* Conſultiùs, & optimè ſcripſiſſet: *Nullum planè præſtat, quàm anceps experiri remedium*; ubi enim morbi natura exactè non percipitur, incognita eſt, & nulla notio habetur, tunc nulla adhibenda ſunt remedia, vel ſaltem quæ nullatenus nocere poſſunt, magnis interim vitatis præſidiis, non verò ambigua, quæ abſque indicatione ad ignotam morbi eſſentiam collimare non valent, & potius lædere, quàm juvare poſſunt; Undè *Hip.* ait: *In morbis, in hoc te exerceto, ut ni proſis, ſaltem non noceas.* Et *de victûs ratione*: *Inconſtantes febres donec conſiſtant, ſinere oportet.* Et *Avicen.* 1. *quart. cap.* 1. ſcripſit: *Ignoras, quanàm ſit ægritudo? Relinque eam naturæ, quoniam aut*

aut natura ſuperabit ægritudinem, aut ipſam manifeſtabit. Et ità pariter obſervavit *Gal.* ut ipſe ait *2. de loc.aff.5.* Prætereà natura eſt morborum medicatrix, nec morbi tempore otioſa eſt; nec ejuſdem miniſteria ſilent, & morborum ſolutiones molitur, nullis certis, ſive dubiis adhibitis medicamentis. Hoc Celſi præceptum faciliùs eſt dictu, quàm exercitu, & non ſine medentis infamiâ, & ægri pernicie experiri poteſt: è foro itàque medico, tanquàm perniciosum proſcribendum eſt, quia ut inquit *Hip. Experimentum periculoſum.*

Hæc maledicta cranii perforatio vulneratorum myriades Teutatæ immolavit, non exiguos implevit ſarcophagos, & innumeras defunctorum animas ad Charontis Cymbam adegit, quam à Belzebub dœmniorum principe, & humani generis hoſte, nactam fuiſſe, & nefariis conſignatam chirurgis credimus. Omnis cranii fractura non eſt terebranda; ubi nàmque cranii fiſſura ampla, & dehiſcens apparet, atque materia purulenta in qualitate requiſita effluit, vel ſyphone exſugi poteſt, apertione non eſt opus. Sedes apertione non eget; aperta nàmque eſt, & ex apertione materia efluere poteſt. Parva contuſio non ſemper tàm gravia ſecùm fert accidentia, quin trepanum multò graviora moliri poſſit; ſanguis enim profuſus quandòque tàm exiguus eſt, & patiens tàm validus, ut natura eum ſuâ ſponte per ſe faciat, ſi ejus calor externo frigore non enervetur, quo in caſu trepanum fermè id efficeret, eſtò maximam adhibueris ſolertiam. Si cranium depreſſum ſit, terebratione non opus eſt, ſed ut ad ſuum naturalem reducatur ſitum, ſufficit, pro cujus reductione vulgares cucurbitulam applicant loco depreſſo cum magnâ flammâ, & ſcarificatione qua frequenter adhibitâ os depreſſum attolli ferunt. Verùm nos nullatenus credere poſſumus cucurbitulam os depreſſum attollere poſſe, etiam ſi centies cucurbitulam adhibeant, inflammationem tamen ex hoc remedii genere pluries nos obſervavimus. Itèm os depreſſum fotu emollienti pluries ad elevationem imbuunt, ſed fruſtrà; os enim nunquam emmolliri poteſt, ut ad ſuum redeat locum.

Sed ſi aliter cranii fractura cõtingat, ità ut ipſum cranium in minimas particulas ſit fractũ, vel compreſſum, vel contuſum in ſuperficie, vel ad utramque laminâ uſque, vel os frontis, occipitis, parietale, atque petroſum, ſive in planitie, vel ſuturâ; Vel ſit rima recta, vel curva, lata, vel anguſta, longa, vel brevis in uno oſſe, vel ab uno ad aliud per ſuturam tranſeat, vel fiat in unâ, vel utrâque lamellâ, ſive manifeſta, ſive inconſpicua; ſive ſedes teli ſit in cranio ſoluto ſecundum longitudinem, latitudinem, & profunditatem; ſive os in ipſius naturâ maneat, vel ſucciſum, ut adhuc hæreat aliquâ parte ſano, vel totaliter reciſum, vel quomodocumque, & in quacumque ejus parte continuum ſit ſolutum nunquàm curatio per trepanationem inſtitui debet.

vendebat enim pilulas de tribus, & publicè Theriacam conficiebat, vendebatque.

Sed ad crannii perforationem redeamus: Eſt hæc operatio anceps, & periculoſum remedium, ſæpiuſque comitem ſibi adſciſcit mortem, vel ſaltim hæc chirurgia non abſque gravi vitæ periculo exercetur: lethaliter itàque perniciosa eſt, & perpetuò lethalia infert ſymptomata, ut inflammationem, cerebri concuſſionem, & cœtera, quæ omnia mortem intentant, ſæpiuſque in ipſâ chirurgiâ ſub ſceleratâ carnificis dextrâ ac tutùm, vel paulopòſt cadit patiens, & quem non peremit vulnerans, chirurgus obtruncat. Undè verſipelles chirurgi, ne fortè ſi patiens occurbiturus ſit, & funus ipſis adſcribatur, coram adſtantibus ſemper ſe de periculo proteſtant, & funeſta, ac certa ſe muniunt prognoſi, & ex centenis quibuſque vulneratis qui huic lanienæ ſe ſubmittunt, omnes ferè moriuntur, & vix unus, quem æquus amavit Jupiter, evadit, vel quia temerarium chirurgi delictum tegere vult, ut non rarò ſolet. In deſperatis caſibus, ubi nulla ſalutis ſpes ſupereſt, vel in multis aliis morbis, à quibus ſeſè extricare non poſſunt, ne ægrum medicaminum ope deſtituant, quia incertam morbi notionem poſſident, ad dubium confugiunt remedium potiùs, quàm ad nullum, ne inſcitiam patefaciant, fexale illud Celſi præceptum repetunt: *Anceps præſtat, quàm planè nullum experiri remedium.* Aurea quidèm ſententia, ſed humano generi perduellis, & funeſta, quæ vivos per ſumma pericula exercet, ſemivivos perdit, & in mortuos ſævit. Fuit Celſus rudium vulgarium patronus, & humanæ cladis auctor: Reipſâ Cornelius Celſus variæ eruditionis vir fuit, & nullum penè diſciplinæ genus intactum reliquit, Rhethoricam diligentius explicavit, de re militari diligentiſſimè ſcripſit, ex quibus ad nòſtra tempora nihil pervenit, præter octo elegantiſſimos de re medicâ libros, qui medicorum manibus teruntur, ſed nunquàm medicinam fecit, aliud eſt medicinam dictare, aliud illam exercere; praxis nàmque à theoriâ longè abeſt. Si igitur Celſus nihil in praxi medicâ verſatus fuit, falſum, & maximè ægrotis præjudiciale præceptum arbitramur: *Anceps præſtat, quàm planè nullum experiri remedium.* Conſultiùs, & optimè ſcripſiſſet: *Nullum planè præſtat, quàm anceps experiri remedium*; ubi enim morbi natura exactè non percipitur, incognita eſt, & nulla notio habetur, tunc nulla adhibenda ſunt remedia, vel ſaltem quæ nullatenus nocere poſſunt, magnis interim vitatis præſidiis, non verò ambigua, quæ abſque indicatione ad ignotam morbi eſſentiam collimare non valent, & potius lædere, quàm juvare poſſunt; Undè *Hip.* ait: *In morbis, in hoc te exerceto, ut ni proſis, ſaltem non noceas.* Et *de victûs ratione*: *Inconſtantes febres donec conſiſtant, ſinere oportet.* Et *Avicen.* 1. *quart. cap.* 1. ſcripſit: *Ignoras, quanàm ſit ægritudo? Relinque eam naturæ; quoniam*

aut

aut natura ſuperabit ægritudinem, aut ipſam manifeſtabit. Et ità pariter obſervavit *Gal.* ut ipſe ait 2. *de loc.aff.5.* Præterea natura eſt morborum medicatrix, nec morbi tempore otioſa eſt; nec ejuſdem miniſteria ſilent, & morborum ſolutiones molitur, nullis certis, ſive dubiis adhibitis medicamentis. Hoc Celſi præceptum facilius eſt dictu, quàm exercitu, & non ſine medentis infamiâ, & ægri pernicie experiri poteſt: è foro itàque medico, tanquàm pernicioſum proſcribendum eſt, quia ut inquit *Hip. Experimentum periculoſum.*

Hæc maledicta cranii perforatio vulneratorum myriades Teutatæ immolavit, non exiguos implevit ſarcophagos, & innumeras defunctorum animas ad Charontis Cymbam adegit, quam à Belzebub dœmniorum principe, & humani generis hoſte, nactam fuiſſe, & notariis conſignatam chirurgis credimus. Omnis cranii fractura non eſt terebranda; ubi nàmque cranii fiſſura ampla, & dehiſcens apparet, atque materia purulenta in qualitate requiſita effluit, vel ſyphone exſugi poteſt, apertione non eſt opus. Sedes apertione non eget; aperta nàmque eſt, & ex apertione materia efluere poteſt. Parva contuſio non ſemper tàm gravia ſecùm fert accidentia, quin trepanum multò graviora moliri poſſit; ſanguis enim profuſus quandòque tàm exiguus eſt, & patiens tàm validus, ut natura eum ſuâ ſponte per re faciat, ſi ejus calor externo frigore non enervetur, quo in caſu trepanum fermè id efficeret, eſtò maximam adhibueris ſolertiam. Si cranium depreſſum ſit, terebratione non opus eſt, ſed ut ad ſuum naturalem reducatur ſitum, ſufficit, pro cujus reductione vulgares cucurbitulam applicant loco depreſſo cum magnâ flammâ, & ſcarificatione qua frequenter adhibitâ os depreſſum attolli ferunt. Verùm nos nullatenus credere poſſumus cucurbitulam os depreſſum attollere poſſe, etiam ſi centies cucurbitulam adhibeant, inflammationem tamen ex hoc remedii genere pluries nos obſervavimus. Itèm os depreſſum fotu emollienti pluries ad elevationem imbuunt, ſed fruſtrà; os enim nunquam emmolliri poteſt, ut ad ſuum redeat locum.

Sed ſi aliter cranii fractura côtingat, ità ut ipſum cranium in minimas particulas ſit fractû, vel compreſſum, vel contuſum in ſuperficie, vel ad utramque laminâ uſque, vel os frontis, occipitis, parietale, atque petroſum, ſive in planitie, vel ſuturâ; Vel ſit rima recta, vel curva, lata, vel anguſta, longa, vel brevis in uno oſſe, vel ab uno ad aliud per ſuturam tranſeat, vel fiat in unâ, vel utrâque lamellâ, ſive manifeſta, ſive inconſpicua; ſive ſedes teli ſit in cranio ſoluto ſecundum longitudinem, latitudinem, & profunditatem; ſive os in ipſius naturâ maneat, vel ſucciſum, ut adhuc hæreat aliquâ parte ſano, vel totaliter reciſum, vel quomodocumque, & in quacumque ejus parte continuum ſit ſolutum nunquàm curatio per trepanationem inſtitui debet.

Primò; quia tali modo capitis vulnera curantes, chronicum reddunt morbum, cenſum conſtituunt quotidianum, pharmacando, ſanguinando, extenuantem præſcribendo diætam, cutem ſecando, oſſa abradendo, & perforando; quibus cladibus vulneratos inaniter torquent, quos tandèm in lethi confinia alliciunt cum totali æris, & vitæ jacturâ. Horum vulnerum curatio per pauciora patrari poteſt, per ea medicamenta, quæ ſanguinem ſtagnantem reſolvunt, ſaniem generari non ſinunt, vel generatam diſſipant, & oſſa dirimunt, vel per quoddam naturæ gluten combinant: incaſſùm itàque per plura fit ſupplicia. *Hip.* præceptum eſt, ut *blandè capitis vulnera tractentur*, & chirurgi debent eſſe pii, & nam impii, & barbari, qui ægrum torqueant, dilanient, excarnificent, & confodiant, non hæc quidèm erit medicina, ſed carnificina, ubi enim omnia blandè tractari poſſunt, impium eſt aliter tractare. Si inevitabile mortis periculum adſit, piaculum eſt ægrum à morbo extingui, quàm à chirurgo, ille enim comiter, hic verò immitius agit. P um itàque eſt ægrum mori ſinere, ubi nulla ſalutis ſpes affulget, quàm pro à faucibus orci eum eximendo, mortem accelerare, & in ſemivivum ſævire: at ſi aliqua vitam tutandi ſpes relucet, impium eſt pietatis officium in ægrum exercere, ut ſi æger ſphacelatum haberet pedem ex. c. pedem ad vivam uſque carnem non ſecare non eſt pietas, ſed impietas. Verùm in cranio terebrando, nullam habent certitudinem, ſed conjecturis divinando procedunt; & perpetuò ægrum in mortis diſcrimen conjiciunt. Quandòque propter craſſæ Minervæ chirurgorum cauſſam ars infamatur, & doctorum rudiumque ſtudia miſcentur in unum, eſtò verſipelles vulgares certo mortis prognoſtico ſe muniant: ſi enim certum eſt mortis periculum, ad quid in morientem ſævire abſque ullâ ſalutis ſpe? *Contra*, nàmque *ſpicula mortis non naſcitur medicamen in hortis*, *vulgò fertur*.

Secundò, cranium ſecant in capitis vulneribus ob ſanguinem ſubter effuſum, vel exindè in ſaniem degeneratum. Cæterùm nunquàm ſanguis in duræ miningis parte ſuperiori effunditur, quia ibi nullum vas ſanguiferum adeſt, benè quidèm in duræ miningis parte inferâ multa ſunt conceptabula ſanguifera, & hæc rumpi poſſunt, & ſanguinem effundere ſupra piam matrem, & hæc eſt ratio, cur cranium perforantes, nihil inveniunt, undè alibi vulneris mineram lacere credunt. Sanguis ſupra duram matrem ſtagnare non poteſt, quia facile ad os petroſum labitur, & per aures eliminatur. Inſuper ſanguinem à pia matre effuſum cranii perforatione, quomodò extrahunt? Prætereà vulgarium ratio eſt infima, nàm in aliis oſſium fracturis hanc non exercet feritatem, tantùm in miſerum caput ſpicula dirigunt. Fractæ coſtæ cutem, carnem, & os non detegunt, & hæc fractura propter ſaniem empyema inducere poſſet. Si maxil-

læ

læ inferioris, humeri femoris, tibiæ, & coetera oſſa duriſſima (præter capitis oſſa, quæ non ità dura ſunt) frangantur, findantur, perforentur, vel comminuantur, chirurgorum nullus eſt, qui carnem ſecat, & oſſa detegit, ad ſanguinem, vel ſaniem eliminandam, quia, eſtò ſanguis in iſtis partibus effundatur, vel ſanies generetur, à calore abſumitur, & reſolvitur. Imò oſſa fractæ mediante callo coaleſcunt, & ſenſim adeò callus induratur, ut oſſeſcat, ac ſi verum foret os. Eſt callus id, quod oſſa ligat, & hoc eſt oſſium nutrimentum, quod ex oſſium nutritione redundat, iſtud expreſſum ex oſſis fracti partibus oſſium labiis inhæret, & ſenſim, ac ſenſim concreſcit, & in oſſeam mutatur ſubſtantiam, quod os ambiens, & amplexans, ligat, ſi fractura adeſt; ſi rima, eam obliterat; ſi deperditum, illud reparat, & ſupplet. Si ergò in aliorum oſſium fracturis trepanatio nullatenus fit, nec in cranio celebranda erit, & utrumque eadem erit ſanatio, cum una, & eadem ſit oſſium natura in toto corpore, & iiſdem natura operatur mediis, aliàs cranio foret incuria, & veluti injuſta noverca, aliis verò oſſibus pia mater. Verum ut in aliis oſſibus, ità etiam in cranio natura callum obducere ſolet.

Pro ſanguine ſub cranio effuſo, & grumato, vel lympha, aut nutrimento aliter degenerato, non deſunt nobis medicamenta (ut in noſtrà curatione dicimus) tam interna, quàm externa tantâ ſubtilitate, volatilitate, & penetrandi energiâ prædita, quæ coagulata diſſolvunt, attenuant, & ità in fluiditatem redigunt, ut intra conceptabula reſorbeantur; quòd ſi ad reſorbitionem inepta ſint, per recluſos poros eliminantur, & hac de cauſſâ tot ſuturis cranium natura cumulavit, quas in toto oſſium genere anatomicus culter non detexit. Nec tot patulos meatus in toto corpore natura conſtruxit, quot in capite, ut aures, oculos, nares, & os obſervamus, ut indè exoticum, & infeſtum deturbet. Si aliquod fracti oſſis fruſtulum membranam pungat, vel oſſicula ſint ſoluta, & ſecreta, ſedula natura tutius, minori negotio, quæ nunquàm pro hominis ſalute otiatur, & nunquàm deficit in neceſſariis, à medicamentis adjuta vel foràs evomit per vias ſibi notas, etiam ſi aliquo modo adhuc fixa ſint, lentè adigit, & reſiſtet ſymptomatibus, quæ violentas membranarum extenſiones, & lacerationes, ut pluries obſervavimus, vel ea ſuo glutine ſcilicet mediante poro copulat.

Ablato oſſe, & detectâ membranâ, ut jàm ſanguini ſtagnanti, vel faniei detur exitus, de medicamentis idoneis tractandum eſt, quæ duræ membranæ denudatæ applicanda ſunt, de quibus non una eſt vulgarium medicorum cum antiquorum, tum recentium mens; quidam enim vehementer exſiccantia; alii humectantia, quæ hodiè digeſtiva vocantur imponenda eſſe volunt, ſed non quærunt, an calida, vel frigida applicanda

 ſint,

ſint, & unaquæque ſententia ſuos habet fautores. *Hip. lib. de Vulneribus capitis* imponi præcipit medicamentum, quod ſtrenuè ſiccet, & detergat, quia inquit: *Oportet prohibere generationem ſaniei, & detergere membranam, ne putreſiat, hebeſque fiat, nàm eſſet periculum de vitâ.* Ejuſdemque opinamenti eſt Celſus, & Hippocratis mentem explicans inquit, quòd ſtatim detectâ membranâ, oportet accipere ſpongiam aceto madidam, & ipſam detergere: quò fiet, ut ſanguis flueret, ſiſtatur, ſi aderunt ſanguinis grumi, removebuntur; deindè applicandum jubet *Emplaſtrum viride cephalicum*, vel *emplaſtrum Philote* vocatum, vel *emplaſtrum Iudæi.* Inſuper mandat, ut aliquod ex dictis emplaſtris in aceto diſſolvatur, & madidis linamentis membranæ imponatur; poſtmodùm lanam ſuccidam aceto imbutam ſupra linamenta imponamus: nàm lanæ ratione, ſi dolor aliquis aderit, ſedabitur, & ratione aceti repelletur materia, ne fiat inflammatio: ità vult, procedamus ad carnis uſque generationem.

Optima quidèm ſunt medicamina à Celſo præſcripta, denudatæ meningi applicanda, ſed noſtris hiſcè temporibus à retentiorum aulâ receſſerunt, & alia potiora è penu chymico deprompta fuêre; priſca, & barbarica medicamenmenta vulgaribus uſurpanda relinquimus, quia ipſe barbari, quæ nec ruſticus, nec equus, nec rudis aſellus capite percuſſus conſtanter toleraret: acetum nàmque ſanguinem coagulat, & e ns aciditas ſanguini communicata pus generat, vel nunquàm acida ſine noxâ in venas tranſeunt, & acore ſuo ſub cranio membranas vellicat, lancinat, contrahit, convellit, undè dolorem, convulſionem, epilepſiam, aliaque prava excitat ſymptomata, quia cerebro, & partibus nervoſis, ſicut omnia acida, inimicum eſt, & præſertim membranoſis, quæ exquiſito gaudent ſenſu, nec eſt acetum, quod vermiculis non ſcateat, microſcopii ope detegendis, & tandèm acetum non tantùm exſiccat, quin potius humectet. Et lana ſuccida non tantum abeſt, ut aſperitate ſuâ dolorem leniat, quin excitet, & exaſperet ob fermentalem motum, quem particulis inducit. Nec aceti ratione materia repelletur, quin graviora ſuperveniant accidentia.

Qui humectantibus, & lenientibus utuntur, oleum roſaceum efferunt, & hujus opinionis fuit *Gal. Aëtius, Paulus Aegineta*, & alii hujus farinæ auctores. De oleo roſaceo refert *Galenus*, quòd quandò Romam profectus eſt, ibi reperit omnes illos medicos oleo roſaceo utentes, vel ſanguine columbino, quæ calida ſupra membranam inſtillabant, & ſe ſexcentos eorum, quibus Romæ perſonata fuerint capitis oſſa, nec quidquàm ab uſu roſacei vitra columbæ ſanguinem offenſos: ſtatuitque nihil melius inveniri poſſe, quàm ut oſſe perforato, optimo *roſaceo ſimplici, tùm roſaceo omphacino, tùm digeſtivis* utuntur medicamentis, nec dari dicunt

ſunt præſtantius medicamentum, quod ità nobis ſimilis temperaturæ naturalem, & innatum calorem foveat, & corroboret, fluxiones inhibeat, intemperiem removeat, cauſſis dolorem efficientibus reſiſtat: ac proindè cùm præcipua medici cura ſit inflammationem prohibere, & cum nihil magis ad excitandam inflammationem faciat, quàm dolor, medicamenta dolorem ſedantia ſemper neceſſaria ſunt, cujuſmodi eſt oleum roſaceum, quod dolorem ſedat, & inflammationem impedit: potiora igitur cenſent lenientia, & humectantia, ſiccis nàmque medicamentis vulnus incrudeſceret, & non parum moleſtis exhiberet.

Præſtans reverà eſt medicamentum apud vulgares oleum roſaceum, imò eſt veluti familiariſſimum in chirurgiâ balſamum, & ex vulgarium præſcripto in omnibus domibus fit, & ad neceſſarios uſus religioſiſſimè aſſervatur; hoc nàmque humectat, refrigerat, inflammationes inhibet, eaſque extinguit, fluxiones repellit, effectas roborat partes, tumores reſolvit, modicè conſtringit, dolores demulcet, & vulneribus medetur.

Verumenimverò non tot ſunt medicamentoſæ dotes in hoc oleo, quod ex communi fit roſarum infuſione, & expreſſione, quin tot maleficæ experiantur, & plures; primâ nàmque fronte in ore quandam repreſentat dulcedinem, nihilominus tamen ſatis acre acidum in receſſu habet, ità temperatum quidèm à pinguedine, qua iſtius acidi acrimonia palliatur, ut guſtu ſe non patefaciat; nec tamen ſub agninâ pelle diù deliteſcere poteſt, quin voracem lupum non ſe prodat: omnia metalla, excepto ſolo auro, corrodit. Siquis argentum, ferrum, vel cuprum, vel aliud quodpiam metallum in oleum immittat, videbit illi adhærentem rubiginem, quæ rubigo non eſt, ſed metalli crocus ab olei acido corrodente. Hinc maximoperè delinquunt, qui gladios, aut alia inſtrumenta ex metallo quodam facta inungunt oleo communi, quippè quod magis, præter hoc quod lubricat, rubiginis auctor eſt, quam quod eandem arcere valeat. Potius inungendi ſunt animalium ſevo, ſive ſit commune, ſive hirunum, quod præ coeteris ratione ſalis volatilis arcendi rubiginem vim habet. Quod dicitur de oleo communi, idem de omnibus aliis oleis intelligendum eſt. Præterea talia olea, quia acidum in ſe habent copioſum, hoſtilia ſunt omnibus vulneribus, & ulceribus, & exindè telephia, chronica, & difficillima curatu fiunt, ob putredinem à copioſo acido excitatam. Hanc olei aciditatem quiſque in ſeipſo experiri poteſt, ſi ſcilicèt gutta una in oculum incidat, quæ magis mordebit ſubtiliſſimam oculi tunicam, quàm gutta ſucci limonis, vel citrii. His habitis, non immeritò quoniam in ſe habet acidum oleum, contrarium, & inimicum vulneribus, quæritur primò, undè ſit, quòd balſama, & unguenta vulneraria ingrediatur? Secundò, undè oleum hoc humorum acrimoniam tem-

temperet? Rationem ſuppeditat *Tachenius in Hippocrate chymico:* quoniam, quandò ſentit ignem, fit, ut exhalet ſubtilior acida pars, & relinquatur oleum alkaliſatum, contrarium omni acido. Undè potius ſpiſſum acido vacuum impatiens novo acido rurſus ſaturari deſiderat: illudque dum in membro dolente applicatur; quia totum alkaliſatum, acidum, quod reperit abſorbet, corrigit, extrahit, & in ſe recipit, & dolor indè ceſſat, aut ſaltim mitigatur.

Sunt qui utramque curandi rationem probant, & parum referre putant, utram ſequantur. Verum hæc medicamentorum genera non ità indiſcriminatim uſurpanda ſunt, cum multum inter ſe exſiccantia, & humectantia differant, & contrarios pariant effectus; ideòque in hac re & vulneris, & corporis, & regionis conditio conſideranda eſt.

Alii altioris indaginis chirurgi non indiſcriminatim his utuntur medicamentis; ſed inter utramque curandi rationem volant: à primâ nàmque die detectæ membranæ *oleum roſaceum cum filamentis* infundunt ad vulneris uſque repletionem. Secundâ die idem faciunt, ſed exterius circumcirca vulnus imponunt *Hip. emplaſtrum ex farinâ hordei, oleo roſaceo, & poſcâ* Tertia die *oleo roſaceo ſyr. roſacei* portionem admiſcent ad deterſionem; tali nàmque die in vulnere pus generari ſolet. Quartâ tranſactâ, ad majorem puris deterſionem in unum miſcent *oleum roſaceum, abjectinum, & ſyr. roſaceum*, & uſque ad ſeptimam ità procedunt, quâ tranſactâ, & amotâ omni inflammationis ſuſpicione, ad medicamenta exſiccantia confugiunt, quibus membranæ, & oſſis temperiei ſuccurrunt.

Multa, & alia medicamenta tùm humectantia, tum exſiccantia hiſce vulneribus adhibent vulgares, in quorum gratiam deſcribere pro eorum tyronibus ſaluberrimum, erit; hæc ſunt unguenta, emplaſtra, pulveres &c.

Conciliator celebre *unguentum cephalicum* deſcribit, quod ità paratur:

℞. *Gummi elemi* ℥. iij.
Reſinæ puriſſ. ℥. iv.
Ceræ ℥. vj.
Ol. roſ. ac. ℥. iij. ß.
Ammoniaci ℥. ij.
Therebinthin. ℥. iij.
M. f. Unguentum.

Vel aliud brevius ejuſdem Conciliatoris, ut

℞. *Gummi elemi* ℥. iij.
Opoponacis ℥. ij.
Bdellii. ℥. ß.
Reſinæ pini ℥. j.
Ceræ q. ſ. f. Ung.

Maximè commendant *empl. de Betonica*, cujus compoſitionem, & parandi formulam tradidimus. Item emplaſtrum *Cephalicum Baſilicum*, quod ità parant:

℞. *Herbar. virid. betonicæ,*
Plantaginis,
Matris ſylvæ,
Pimpinellæ,
Roris marini ana m. ß.
Contuſa macerentur per diem in
Olei roſacei ℥. iij.
Maſtich. ℥. j.
Pingued. recent. vitulina,

Porcina

Porcinæ ana ℥. ij.
Deindè adde vini ℥. vj.
Coquantur ad vini conſumptionem, & colentur. Poſtea adde.
Maſtichi
Gummi elemi,
Reſinæ pini,
Litharg yr. ana ℥. ß.
Rurſus coquantur, donec ſubnigrum acquirant colorem, ſemper agitando, tandèmque addantur
Terebinth. claræ ℥. i j.
Ceræ q. ſ. f. empl.

Qui plura unguenta, & emplaſtra deſiderat, videat apud *Andream à Cruce lib.* 1. *de Vuln. tract.* 1. *cap.* 16.

Pulveres parant ex herbis cephalicis, & vulnerariis, qui aliquàm ſiccandi vim habent ratione propriæ naturæ, & membranam, & os in propriâ temperie conſervant, quorum eſtò variæ ſint formulæ, brevitatis cauſſâ, hanc tantum apponimus, ut
℞. *Iridis,*
Mannæ thuris,
Ariſtoloch. long. & rotundæ,
Radicis panacis ana ℥. ij.
F. omnium pulv. ſubtiliſſ.

Hoc vel alio pulvere totam membranam cooperiunt, & deſuper filacia ponunt cum *emplaſtri de Betonicâ* vel *de Diapalmâ* ſuperpoſitione.

Frigenda eſt membranas compreſſio, quam hæc, vel alia medicamenta inducere poſſunt, præcipuè quando magna membranæ quantitas detecta eſt, & ut hoc vitent incommodum, quidam cucurbitæ exſiccatæ fruſtrum ſupra detectam membranam ità adaptant, ut à lateribus oſſi adhæreat, & in medio ſui ſit totum foraminoſum, & foramen ſit æquale foramini oſſis, & membranæ detectæ, & ità per cucurbitæ foramen medicamentum infundunt. Verum hoc cucurbitæ fruſtrum nullatenus intra vulnus incarnari, nec cicatrice obduci poteſt, quia extraneum eſt, & niſi è vulnere eximatur, vulnus ſanari poſſe impoſſibile eſt, quia canaliculorum unionem impedit, & dato per impoſſibile, quod intra vulnus incarnetur, facilè putreſcere poteſt, & ægrum in vitæ diſcrimen conjicere, & quem vulnus non peremit, cucurbita obtruncat. Ab iſto cucurbitæ tumore ortum habuit vulgaris illa opinio, quòd qui loco oſſis in capite habet cucurbitæ fruſtum, tale caput cucurbitinum appellant. Alii vulgares conſultius operantur, & cucurbitæ loco ſubtiliſſimam ex auro, vel ſaltem ex argento laminam adhibent; ſed ex auro meliorem cenſent, quæ lamina etiam perforata eſſe debet, ut medicamenta ad membranam pertingere poſſint, & ſanies extrahi, & oſſis lateribus incumbere debet, & reverà hujuſmodi laminam neceſſariam dijudicant, ubi magna membranæ quantitas detecta eſt. Coeterum nec per hoc quod lamina ſit ex auro, non erit vulneri extranea, & canaliculorum comunionem non inhibebit. Sunt extranea in vulneribus phyſicùm impedimentum, quo intercedente, vulneris coitionem ſuccedere per medicamenta ſarcotica poſſibile non eſt. Aliqui chirurgi, quià bardi, & vix chirurgiam à primo limine

ne ſalutârunt, facilè credunt, quod audiunt, vel exequuntur, quod legunt, ſi quandòque legere ſciunt, & quia eorum judicium eſt limitatum, nimis creduli ſunt, nec ſcrutantur, an extranea intra vulnus incarnari poſſint: audiunt quoque glandes plumbeas intra vulnus incarnatas fuiſſe, & eò magis in extraneorum incarnatione pervicaces redduntur, ſed neſciunt has glandes naturam temporis curriculo ad corporis periferiam detrudere, & extra corpus eliminare; ac proindè firmiſſimè credunt caput fieri poſſe cucurbitinum. Imò apud ſtolidum vulgus ſe fruſti cranii defectus cucurbitâ refeciſſe peierant, & domi retinere oſſium à cranio exemptorum coemeterium inaniter gloriantur. Alii chirurgi ciclici ſciunt extranea tàm intra vulnera, quàm ulcera incarnari non poſſe, nec per hoc illa intrudere non ſe continent, ut ſanationes protrahant, ægri crumenas digerant, & lautè vivant.

Si meninx corrumpi, vel purulenta evadere incipiat, illam detergunt *melle roſaceo, vel melle cum farinâ hordei, & ſucco apii.* Si verò tànta ſit corruptionis vis, nec his facilè cedat, utuntur *unguento Ægyptiaco cum aquâ plantaginis.* Si dolor urgeat, *oleum roſaceum cum vino* miſcent, & imponunt, vel idem efficit *oleum roſarum, & ſanguis columbinus recens.*

Si pia mater ſimul læſa eſt, tunc per iſtam tenuiſſimam tunicam etiam cerebri ſubſtantia convulneratur, & iiſdem remediis pro durâ matre utuntur in piâ; ſed tunc nulla oleoſa, vel pinguia adhiberi debent, quia in cerebri ſubſtantiâ corruptionem excitatura eſſent, ſed ſolummodò *mel roſaceum, ac ſyrupum roſarum in* uſu habent *cum unguenti, vel emplaſtri cephalici* ſuperpoſitione. Ineptè credunt vulgares, ſi plenilunii tempore cerebro vulnus inflictum ſit, ſignum eſſe lethale; tùm enim cerebrum oſtrearum more, & totum ſuum vas opplet, at non ità in plenilunio, quia tunc ſidit, & contrahitur.

Verùm nos hanc vulgarium pilulam minimè deglutire poſſumus, eſt nimis craſſa; multa nàmque in rerum naturâ lunaticè explicant, & ad lunæ quadraturam referunt; ſic menſtruales purgationes in junioribus Lunæ creſcenti; in adultioribus decreſcenti tribuunt. Sic à novilunio ad plenilunium Lunam nimias commotiones in corporibus humidis inducere. Ità enim in aëre pluvias, vel ventos, in mare tempeſtates excitare dicunt, & in echinis, cancris, aliiſque teſtaceis, & cruſtaceis quoddam humiditatis augmentum (Luna nàmque præſidet aquis;) ſicut & in plantis in plenilunio, quod in lunæ diminutione non obſervatur. In ò etiam in animalium corporibus, & præſertim humanis videmus his temporibus excitare catarrhos, & generaliter humidorum excrementorum exuberantiam, ac noctù ſomnum demere; & quod mirum eſt lunâ creſcente, cerebrum in cranio, & medullas in oſſibus creſcere, decreſcente verò lunâ, cerebrum, & medullas decreſcere.

Optima

Optima quidèm ſententia, ſed rationes inſulſæ, & experientiæ ineptæ, quæ ingenuam non pacant mentem. Magiſter Ariſtoteles, & Dominus Galenus ſtultè periodi menſtrualis cauſſam à lunâ mendicarunt, quaſi luna aquis, corporibus humidis, præcipuèque fœmineo ſexui præeſſet. Iſta periodica ſanguinis expurgatio non ad lunam, ſed ad internam uteri monarchiam pertinet, ut fuſius de morbis mulierum rimabimur, quia muliebris ſanguis à recrementis expiari debet intercapedine, qua Luna per Zodiacum ſingulos metitur curſus. Luna non aggregat, vel hunc ſanguinem extrudit menſtruum, eſtò uteri cum Lunæ aſpectibus coincidat, nàm coincidere utrique termino eſt per accidens. Si iſtam mulierum expurgationem Luna cauſſaret, ſaltèm omnes juniores, Lunâ creſcente, & adultiores, Lunâ ſeneſcente, fere omnes menſtruarent, ac Lunâ ſilente, menſtrua feriarent, quod falſum oſtenditur.

A novilunii aſpectibus ad plenilunium uſque in corporibus humidis nimias induci commotiones, ut in aëre pluvias, vel ventos; in mare tempeſtates; in corporibus humanis catarrhos, & humidorum excrementorum congeriem excitari ipſa autopſia falſitate convincit, cum non tamen in his aſpectibus, quàm in aliis contingant.

Ad id, quod dicunt echinos, cancros, aſtacos, cæteraque cruſtacea, & teſtacea eſſe plena, Lunâ creſcente, & decreſcente, eſſe vacua, reſpondemus hoc eſſe maximum præjudicium à vulgò introductum; nàm æquè in omnibus Lunæ aſpectibus plena ſunt, undè in apophthegma tranſiit ridiculum: *Quid Luna cum aſtacis?* Verùm id contingit, ubi ingentem eduliorum copiam hæc aquatica animalia pro victitando habent; ſecus verò ſi incolant loca, in quibus ob victus parſimoniam parcè victitant, nàm in omnibus Lunæ aſpectibus erunt inania. Verumenimverò negare non poſſumus plena interdùm inveniri Lunâ creſcente, & leneſcente vacua; nàm hæc noctu victitant, quia eodem tempore cernunt, & lunæ lumen aquas plenius, & ſplendidius illuminat, ſemper creſcendo ad plenilunium uſque ob majus luminis ſpatium, uberius utuntur alimento, ac proindè pleniora evadunt; lunâ verò ſeneſcente ob debile lumen debilis aquarum irradiatio ſuccedit, & propter illuminati temporis anguſtias, paucius venantur cibarium, & parcius nutrita obſerventur.

Non fabulas de pleniori, & debiliori lunæ lumine canimus, ſed aſtronomicè id probamus; Luna nàmque eſt globus quidam opacus, exiſtens in coelo ſub ſole: undè, quidèm à ſole illuſtratur globi Lunaris medietas, quandò autèm Luna opponitur ſoli, illa ipſa medietas, quæ illuſtratur, converſa eſt ad nos, & ſic lumine plena refulget: quandò ſoli conjungitur, tunc medietas illuſtrata vergit ad ſuperiorem coeli partem, ad nos autem verſa eſt alia

obſcura medietas, in omni demum ſtatu medio converſa eſt ad nos partim medietas lucida, & partim obſcura, & eò plus, vel minus de medietate lucida, quo plus recedit, vel accedit Luna ad ſolem, & quia infra quadraturas medias plus ad nos convertitur de parte obſcurâ, & minus de lucidâ, ideòque apparet pars lucida corniculata. Hinc fit, quòd luna creſcens ſequitur ſolem, oriturque, & occidit poſt ſolem, quia nempè creſcit recedendo à ſole ab occidente orientem verſus; decreſcens verò præcedit ſolem, & oritur, & occidit ante ſolem; quoniam decreſcit, accedendo ad ſolem ab occidente orientem verſus. Ideò quoque luna creſcens lucet veſpertino tempore ſcilicèt poſt ſolis occaſum: luna decreſcens matutino ſcilicèt ante ſolis ortum. Inſuper luna creſcens vertit cornua ad orientem, quia pars illuminata eſt occidentalis ad ſolem converſa: luna decreſcens vergit ad occidentem, quia medietas illuſtrata eſt orientalis, reſpiciens ſolem. Itàque à novilunio ad plenilunium pars illuminata reſpicit terram, obſcura ſuperiorem coeli partem; contrà in ſeneſcente pars obſcura ad terram vergit, & illuminata ad ſuperiorem coeli partem.

Objiciunt lunæ fautores ad ſuæ ſententiæ confirmationem, experientiâ conſtare arbores, Lunâ creſcente, inciſas ob maximam ſucculentiam breviſſimè cariem contrahere; Lunâ verò ſeneſcente, quia ſuperfluo deſtituuntur humido, inciſas perennari.

Non ità dicant, nàm falſum eſt, Lunâ creſcente, inciſas breviter cariari, decreſcente, multos ſervari per annos; ſiquidèm arbores hyberno tempore alimentum è terrâ non hauriunt, & earum anima torpeſcens non tantum feriari, verum extincta videtur, cum veluti inutilia cadavera omnium operationum ſpecificarum expertes appareant, & tamen animâ non deſtituuntur, ſed ab intus latente vivificantur. Hoc tempore, creſcente, ſive decreſcente Lunâ, ſi arbores incidantur, diu conſtant. Verno tempore à radiis ſolaribus ad rectos angulos incidere incipientibus, arborum anima, aliàs torpeſcens, ad motum excitatur, alimentum è terrâ uberius haurire incipit, & actionibus manifeſtis ſeſe iterum prodit. Hoc, & ulteriore tempore inciſæ arbores, quacumque Lunæ quadraturâ cariem contrahunt.

Ad id, quod dicunt de Lunâ creſcente cerebri quantitatem augeri, & decreſcente imminui, reſpondemus, quòd ſi verum hoc eſſet, animalium actiones ſingulis menſibus augeri, & imminui deberent ad hujus nobiliſſimi organi metamorphoſim, ſed nulla ſuccedit. Præterea nulla autopſiâ hæc opinio firmari poteſt, quia unius ejuſdemque animalis cerebrum duobus diverſis Lunæ temporibus inſpici, & ponderari nequit: & quæ in diverſis ſubjectis fiunt diverſis Lunæ temporibus cerebrorum demonſtrationes, aut inſpectiones, nihil certi eâ de re indi-

indicare poſſunt, cum quantitas cerebri in ſimilibus animalibus, licèt ſint ejuſdem ſpeciei, & magnitudinis, non neceſſariò ſemper æqualis ſit, eo quod cranii capacitas in aliis paulò major, in aliis paulò, minor eſſe poſſit: atque hinc ſi diverſitas quædam in cerebri quantitate appareat, illa non tàm ſectionis temporibus diverſis ad lunæ mutationem inſtitutis, quàm naturalis conformationis diverſitati, quæ à Lunâ minimè dependeat, adſcribenda eſt. Ad hujus rei comprobationem adducemus obſervationem ab *Iſbrando de Diemerbroeck anatomes lib. 3. cap. 5. de cerebro p. m. 351.* deſcriptam: Inquit enim *Anno 1661. menſibus Aprili, & Majo, unà cum chirurgis tractavi Ægidium Spruyt, nautam Ultrajectinum, in dextro bregmatis oſſe lapidis ictu graviter vulneratum, cum magnâ cranii fracturâ, & depreſſione: abſtulimus oſſa confracta ad latitudinem taleri imperialis majoris: poſtmodùm dura mater, contuſione valdè læſa, eâdem magnitudine ſponte ſeparata, & exempta fuit, tenui meninge illæſâ manente. Cerebrum eo loco depreſſum manſit ad latitudinem minimi digiti, & totis duobus menſibus per quamcumque Lunæ mutationem, ne minimum quidèm cerebri incrementum, vel decrementum advertere potuimus, quantumcumque curioſè hanc rem obſervaremus: remanſit continuè illa depreſſa cerebri pars in eodem ſtatu, ac ne quidèm ad pili craſſitiem per Novilunium, aut plenilunium cerebri quantitas adaucta fuit, nec in quadraturis quidquàm immutata: ſed poſteà carne ex tenui meninge largiter præter expectationem ſuccreſcente, viceſque duræ matris obeunte, & ſe cum carne ex diplode ortâ conjungente, deſperatus æger, qui jàm cum Charonte de naulo paciſci credebatur, ſanatus fuit.* Sed tandem ad noſtram curationem deveniamus.

Exploſimus fracti cranii tum trepanationem, tum meningum, & cerebri vulgarium curationem, nunc noſtram in vulneratorum ſolamen citò, tutò, & jucundè, velint nolint vulgares, & ilia crepent, adducere operepretium erit, ſive ſit contuſio, rima, ſedes teli, ſuccuſſio, reſciſſio, & depreſſio in cranio; in his curandis duplicis generis medicamenta ſunt neceſſaria, alia externa, alia verò interna.

Externa ea eſſe debent, quæ ſanguinem per vicinarum partium ſubſtantiam ſubter effuſum, vel grumatum, vel lympham ichoreſcentem, vel nutrimentum degeneratum ità attenuent, & in naturalem fluiditatem, & è quiete in motum adigant, ut à venis reſorberi, & in vitæ gratiam redire poſſit; vel ſi ad reſorbitionem ineptus ſit, ea ſint medicamenta ſubtilia, & penetrantia à circumferentiâ ad centrum, quæ ipſum attenuent, diſcutiant, poros ulterius explicent, & ad exhalationem fortius ſollicitent. Vel ſi ſuppurari incipiet, quæ ſuppurationem inhibent, vel ſi in pus jàm degeneravit, ea medicamenta, quæ illud in halitus diſcutiunt, conducunt.

Cranii itàque fracturâ detectâ, quomodocumque fuerit ſive contuſio, rima, ſedes teli, vel depreſſio

preſſio &c. abraſis capillis, & ſanguinis fluxu cohibito, ſi impedimento fuerint, ac tutùm quæ ſanguinem fluidum reddunt, vel attenuant, & reſolvunt, quæ ſuppurationem impediunt, vel pus genitum diſcutiunt, medicamenta ſequentia adhibemus, & cranii fracturas ferruminant, & vulnus ad perfectam perducunt ſanitatem. Primò ergò fractura, & vulnus optimo *vino ſublimato* abluatur, deindè ejus cavitas, vel foramen imbuatur *Balſamo Samaritani, vel aquâ Reginæ Hung. vel oleo terebinth. deſtill. vigorato vini ſpiritu, vel balſamo proprietatis, vel balſamo artificiali, vel oleo momordicæ cum balſamo Peruviano temperato, vel oleo hyperic. vigorato cum ſpiritu terebinthinæ, vel cum balſamo de Capaibâ*, ſuperponendo filacia eodem medicamento humectata, cum *emplaſtri cephalici, vel de gumm. elemi, de bettonicâ, vel fodicationum, vel ſtictici, vel oppodeltoch malaxatorum cum balſamo Peruviano* ſuperpoſitione, debitis adhibitis faſciationibus. Itèm *unguentis vulnerariis, oleis, balſamis, & emplaſtris vulnerariis* in ſuis capitibus à nobis deſcriptis, & allatis quoque capite de pericranii vulneribus, uti poſſumus ad totalem uſque ſanationem, ſed omnibus palmam præripit *balſamorum balſamus.*

Si tàm dura, quàm pia mater, vel ipſum cerebrum vulneratum ſit, iiſdem quoque inſiſtendum eſt remediis, & aliis, ut

℞. *Ol. terebinth.* ℥. ij.
Spiritûs vini,
Syr. de roſ. ſicc. ana ℥ j. *m.*

Cum his partibus quandòque leniùs agendum eſt, & foramini indicimus *oleum Apparicis Hiſpan. vel oleum ex ovorum vitellis, vel hyperici, vel momordicæ vigorato cum aliquot guttis balſami Peruviani.*

Vel

℞. *Ol. hypericonis,*
Lumbricorum,
Terebinthinæ,
Maſtich. ana ℥ j. *m.*

& calidè cum pauco goſſypio applica.

Si cerebri membranæ, vel ipſum cerebrum corrumpi; vel putrelagine obduci appareant, tunc id, quod corruptum, vel putrilaginoſum eſt, ſeparari debet, optimumque remedium erit *mel roſ. cum balſamo Peruviano, aliquot guttis olei ceræ, & ſpiritu terebinthinæ.*

Vel

℞. *Spiritûs vini* ℥. ij.
Mell. roſ. ℥. ß. *m.*

Si his lenibus medicamentis malum emendari nequeat, hoc majoris efficaciæ utimur, ut

℞. *Spiritûs vini* ℥. ij.
Mell. roſ. ℥. j.
Merc. dulc. ℨ. ij. *m.*

Vel ſequentem compoſitionem adhibemus, ut

℞. *Spiritus Vini* ℥. j.
Syr. abſinth. &
Mell. roſ. ana ℥. ij.
Ung. Aegypt. magiſtralis ℥. ij. ß.
Sarcocollæ,
Myrrhæ,
Aloës ana ℨ j.
Vini opt. ℥. j.

Leniter, clauſo vaſe, bulliant, & colentur.

Interim vulneratus jubetur naribus, labiiſque compreſſis buccas fortiter

fortiter inflare; hoc enim conatu meninx dura nonnihil elevatur, & puri-exitus magis patet, quod mollibus linamentis abſtergendum eſt, & illud acidum ſequenti medicamento temperetur, ut

℞. *Aquæ Reg. Hung.* ℥. j.
Mell. roſ. ℥. ß.
Theriacæ ℥. jß.
Myrrhæ.
Aloës ana ℈. j. *m.*

Cum membrana denigrata, vel livida à ſanguine grumefacto, vel à medicamentis, aëre, vel contuſione aſpicitur, tunc livor, & nigredo illa ab extrinſeco dependet, ſuperficialis eſt, & facili Marte propoſitis remediis eximi poteſt medicamentis volatilibus, ut *vini ſpiritu camphorato cum diaſcordio, vel aquâ calcis.* Si verò à caloris extinctione, ſi à putredine præſertim ab intrinſeco gangræna eſt, & peſſimum pro vulnerato præſagire poſſumus.

Cœterum dum curatio peragitur, ſi cranium ità depreſſum ſit, ut cerebrum patiatur, per inſtrumentum corneum ad ſuum priſtinum ſitum reduci, vel elevari debet, ne ſaltim cerebrum comprimat, & lædat. Si oſſis fragmentum membranam pungens inveniatur, omni operâ membranam juvare tentamus, ut non noſtrâ, ſed naturæ vi ſeparetur; natura nàmque fracta expellit oſſa, & quæ expellere nequit, ſive fracta, fiſſa, foraminata, contuſa, vel diſciſſa, ſuâ opificinâ ferruminat, & coaleſcunt, alligantur, & connectuntur mediante ſuo glutine ſcilicet pro oſſeo, qui oſſium defectus reparat. Fit callus in oſſe non ſecus ac cicatrix in cute, nimirum ex ſucco nutrimentitio, quo ipſum os alitur, cœterum cum ſatis tenella fuerint oſſa coaleſcere poſſe affirmat Gal. ut in pueris. Sed obſervatione dignum eſt, rarò venas, aut arterias ad adulti animalis oſſa pertingere; quanquàm in recèns natis, atque tenellis animantibus non uſque adeò rara ſit venarum, aut arteriarum ad oſſa pertinentium obſervatio. Undè colligimus oſſa alio quidèm ſucco nutriri, qui minimè ſanguis ſit, ſed ſuccus potius per membranas, & nervos ad perioſtia delatus. Quamobrem oſſa, (ut notavit *Ariſt.*) Si membranis, quibus amiciuntur, nudata fuerint, ſiderantur protinus, & contabeſcunt. Illud gluten, porus oſſeus, ſeu callus, quo cranii oſſa ferruminantur, ferè quadraginta, aut quinquaginta dierum ſpatium ſuam acquirit perfectionem; quanquàm propter diverſam corporum conſtitutionem ità certus dierum numerus definiri non poſſit; cum in juvenibus citius, in ſenioribus tardius abſolvatur.

Hæc medicamenta externa optima ſunt pro curandis cranii fracturis, meningum, & cerebri vulneribus, ſed ſi externis interna maritentur, ocyus horum vulnerum perficietur curatio; ideòque tamen tàm externa, quàm interna, eandem energiam, & finem habere, & ad eundem ſcopum collimare debent, ut medicamentorum vis combinata fortior in his curandis affulgeat.

Medicamenta interna ſunt dia-

phoretica, quæ ſanguinem, cœteroſque ſuccos torpidos, & ſtagnantes attenuant, ſubtiliant, volatizant, fluidiores reddunt, & ad liberiorem vertiginis motum adigunt, ac proindè optimè purificant, & ab omni ſcoriâ ſulphureâ, ſalinâ, & mercuriali repurgant, & tandèm à centro ad corporis periferiam per tranſporationem inſenſibiliter eliminant, vel ſenſibiliter per ſua emunctoria natura propulſat. Vel ea ſunt, quæ acidum obtundunt, ebibunt, abſorbent, cicurant, hebetant, peſſumdant, vel deſtruunt. Hujus generis ſunt alkalia tàm fiſſa, quàm volatilia, & oleoſa. Vel ea ſunt, quæ balſamicâ pollent energiâ, & balſamum noſtrum radicalem in corpore ad ſuam temperiem reducunt, reſtituunt, & tuentur; ipſas fibras glutinant, & à corruptione, & mortificatione præſervant, ac defectus, partium propriarum ſolutiones reparant. Hæc interna medicamenta ſunt *antimonium diaphoreticum, ſulphur auratum diaphoreticum, tinctura antimonii, arcanum reduplicatum, ſpiritus tartari, cornu cervi philoſophicè præp. &c. ſanguis hirci, ſperma Ceti, mumia, oculi cancrorum, camphora, oleum tartari p. d. pulveres contra caſum, & percuſſionem &c. Salia volatilia herbarum cephalicarum, & vulnerariarum, ſal volatile ſuccini, cornu cervi, balſamus Peruvianus, proprietatis, balſamus vitæ, elixir vitæ &c.* quæ propinari poſſunt cum *Syr. de ſymphyto, betonicâ, ſcordio, veronicâ, papavere erratico, de hederâ, ſtœcade, hypericonis &c. cum aquis appropriatis.* Ponuntur in tyronum gratiam aliquæ horum medicaminum formulæ, ut

℞. *Stibii diaphoretici, &*
Sulphuris aurati diaph. ana ℈. j.
& cum Syr. de carduo ſancto formentur pilulæ iv. *& deaurentur pro duabus doſibus.* Itèm

℞. *Salis volatilis c. c. gr.* x.
Salis volatilis ſuccini gr. v.
Benzoart. mineral. gr. iij.
C. c. philoſoph. præp. ℈. j.
cum ſyr. de ſymphyto formentur pilul. ix. *pro tribus doſibus, & deaurentur.*

Vel

℞. *Sang. hirc. &*
Spermatis Ceti ana ℈. j.
& cum ſyr. de ſtœcade formentur pilul. iij. *& deaurentur.*

Vel

℞. *Mumiæ* ℈. j.
Ocul. cancr. ʒ. ß.
Camphoræ gr. iij.
Formentur pilulæ v. *cum. ſyr. de betonicâ, & deaurentur.*

Vel

℞. *Syr. de Papavere errat.* ℥. j. ß.
Elexiris vitæ ℈. j.
Balſam. propriet. deſtill. ʒ. ij. ß.
Aquæ betonic. ℥. iij.
Sumatur cochleatim.

Vel

℞. *Syr. de hederâ terreſtr.* ℥. ß.
Tinct. antimon. gutt. x.
Arcani reduplicati gutt. xii.
M. cum aqua bardanæ compoſita ℥. iij.

Vel

℞. *Sang. hirc.* ʒ. j ß
Spermatis Ceti ʒ ß.
Ocul. cancr. ʒ. j.
Syr. de papav. errat. ℥. ij.
Aquæ veronicæ ℥. iv. *m.*
Detur cocleatim.

Inter

Inter medicamenta interna ad calculum potiones vulnerarias revocamus, & natura talibus adiuta potionibus prodigia operatur, & vulnera lethalia, quæ nullo prorſus modo ſanari exiſtimabantur, harum ope ad incolumitatem redacta fuêre. Hæ nàmque potiones omnes ſuccos excrementitios à colluvie vindicant, ſanguinem eluunt, & ab omni ſcoriâ, & ichore repurgant, nutrimentum ab omni fœditate mundant, & abſtergunt, oſſium fracturas ferruminant, & deperditam carnis ſubſtantiam redintegrant.

Cœterum ſunt quidam imperiti, & bardi chirurgi, qui vulnerarias potiones tanquàm futiles nihil vulneribus conferre poſſe opinantur his inconditis, & ineptis rationibus; inſulſè nàmque exiſtimant tale medicamen antequàm ad vulneratam partem deveniat, reliquas permeando partes, ſuas medio in itinere amittere dotes, & ad affectam partem effœtum, nulliuſque roboris, & pretii tandèm pervenire; quia pimò hæ potiones ad ventriculum deſcendunt, ubi, mediante digeſtione, alterationem, & permutationem ſubeunt, non tantùm in primis qualitatibus, verùm etiam in univerſâ ſubſtantiâ, deindè ad venas meſeraicas ſe inſinuant, & chylo confuſæ ad hepar ſcandunt, & rurſùs alia contingit mutatio, ibique cum ſanguine confunduntur, tandèmque ſi ad vulneratam partem pertingunt, defeſſæ, enervatæ, & effœtæ deveniunt propter productas, & ſalebroſas vias.

Optimæ quidèm ſunt rationes, ſed à rancidâ Galeni doctrinâ deromptæ, ideòque inſulſas, & pueriles arbitramur, quas vulgaribus relinquimus. Non productæ, & ſalebroſæ ſunt viæ pro partium ſuſtentatione, & pro medicamentoſis virtutibus actuandis; ſiquidèm cibaria ſive vegetabilia, ſive animalia, ſive virtutes in his medicatrices ventriculo ingeſta, quia ſpirituoſis, ſubtilioribus, & volatilibus ſcatent particulis, fermentationis motum ſubeunt, moventur, & à nexibus terreſtribus, & ramoſi quibus tanquàm compedibus coërcebantur, extricantur, & per fibras motrices in univerſum corpus diſperguntur, abſque eo quod in chylum elaborentur, (nos chylum diuturnâ peractâ inſpectione in totâ viventium naturâ, non novimus, ut affatim in noſtrâ *Trutinâ Medicâ lib. 4. de Ventriculi actione* perveſtigavimus) & nobis vires adſunt, ità ut longam inediam paſſi poſt moderatum cibum ocyus ab orci faucibus revocati videantur, Si famelici chyli geneſim, ejuſque commeatum poſt octo horarum ſpatium vivificantem auram expectarent, non pauci lethi vias percurrerent. Non Longuâ elaboratione, præparatione, & producto itinere per tot circuitus, & tubulos indigent nutrimentum, & virtutes medicatrices, ut nos vivificent, & ſuſtentent, vel in ſalubrem ſtatum reducant. Id experientiâ clarè liquet, nàm vinum, cerevisia, aliique liquores jàm fermentati, cùm potentur, ſenſibiliter Languentes reficiunt, & recreant

ant artus. Id inſuper patet ex rerum eſſentiis, ſpiritibus, & ſalibus volatilibus, qui ſi in ventriculum non ingerantur, ſed palatum tantum attingant, extemplò hominem vivificant, à lipothymiâ, & ſyncope eripiunt, & apoplexiæ reluctantur. Præterea lactans mulier poſt aſſumptum cibum, pauco interjecto temporis ſpatio, ubera lacte turgeſcere ſentit. Ulterius apertè in lactantibus, etiam cujuſcumque ſpeciei obſervare eſt, ut in ovibus, capris, cœteriſque viventibus, quarum lac, ſi ab ingeſto cibo, poſt dimidiam horam guſtetur, palato illius cibi ſaporem imprimit. Si lactens puer pharmacetur, matri pharmacum propinamus, matriſque Lac poſt mediam horam ab aſſumpto pharmaco perbellè purgatur. Siquis terebinthi reſinæ unciam unam aſſumat, poſt horæ quadrantem ab aſſumptione, lotium tali odore imbutum ſentiet. Sic vegetabilia, ex quibus vulnerariæ concinnantur potiones, multo alkali operantur, & quidèm volatili, quod omnem aciditatem, quam attingit, perimit, cujus rei alibi multas adduximus experientias.

Coeterum nonnulli ambigere ſolent, an ad partium affectarum alterationem medicamenta parari poſſint, quorum vis in medio itinere minimè infringatur? Et reverà in ventriculo primum omnia immutantur, ſed non in primis qualitatibus, verum in univerſâ ſubſtantiâ. Et quemadmodum ex melle chymici amariſſimum eliciunt ſuccum, ità ſimiliter in ventriculo mel facilè in amareſcentem vertitur ſubſtantiam, quod eſt vulgò obſervatum; ajunt enim dulcia in ventriculo bileſcere, Sed & rurſus ea, quæ ex ventriculo per pylorum ad inteſtina detruduntur, valdè mutantur ex ſuccorum permiſtione, qui per pancreatis ductum, & poros bilarios in inteſtinorum cavitatem eructant. Rurſùs & alia mutatio in corde contingit, ut veroſimile ſit ad caput u. g. non pertingere medicamentum niſi omninò in ſubſtantiâ mutatum ab eo, quod anteà fuerat devoratum, & hanc inquiunt eſſe cauſſam, cur affectus partium diſſitarum difficiliùs curentur, quàm proximarum: ſic ajunt difficilius eſſe veſicæ lapidem demoliri, quàm renum calculos. Quanquàm in hoc alia prorſus videtur eſſe cauſſa, nàm renum calculi ex materiâ frangibili ſunt conſtituti: contrà verò in veſicâ lapis ex ſolidâ, durâtque materiâ compactus eſt, undè nec facilè ſcinditur, nec facilè atteritur: Cœterum vix ullam majorem mutationem recipiunt medicamenta à renibus in veſicam delata: Sed experientia tamen ſuadet mirabilem quandam in rebus energiam ineſſe, ut alia veſicam lædant, etiam ſi capiti, aut pedibus applicentur, ut cantharides; alia caput afficiunt, ut opium ſive in ventriculum illabatur, ſive naribus apponatur, ſive etiam pedum plantis applicetur. Argentum vivum quacumque in parte applicatum nervos, membranaſque afficit, pthialiſmum promovet, quomodò autem hæc fiant, nemo unquàm

quàm explicare ſatis protuit: vis, & effectus manifeſtus, eſt, cauſſa autem omninò incognita, ſed hæc alibi explicabimus.

Meritò autem nonnulli dubitant, an ſemper in itinere medicamenti vis &, efficacia obtundatur: nàm poteſt contingere, ut illius qualitas nonnunquàm intendatur, quemadmodum fiet, ſi renibus frigidioribus medicamentum modicè calidum ſit præſcribendum: hoc enim ex tranſitu per jecur calorem potius comparabit, quàm amittet, præſertim ſi jecinoris temperatura aliquanto calidior extiterit. Quæ quidèm ità ſe habere concludimus ex Galenicæ doctrinæ fundamentis.

Medicamenta ea, quæ ex tenuiſſimis, & volatilibus conſtant particulis, longè coeteris præpollent in alterandis partibus remotis; nàm ea, quæ alterare apta ſunt, niſi ad ipſam affectam partem perveniant, affectum ſuum minimè perficiunt. Craſſis verò rebus ignava penetrandi vis eſt, quò circa diutius in itinere morantur, atque adeò vim ſuam amittunt, antequàm ad deſtinatum perveniant locum: ſed ea, quæ ex tenuibus, volatilibus conſtituuntur particulis corpora, cum penetrationi ſint aptiora, ad ipſas partes citius deferuntur, atque adeò vim ſuam minus mutatam, alteratamque conſervant: cum igitur herbæ vulnerariæ plurimo conſtent alkali volatili, majori penetrandi vi præditæ ſunt, atque adeò non mirum, ſi potiones in diſſitas ſe inſinuent partes. Cum hæ potiones ingerantur, aciditatem quamcumque primum in ſtomacho, deindè in primis viis, & tandèm aut etiam in vulneratâ parte enatam, aut auctam obtundunt, & corrigunt.

Verumenimverò harum potionum delectus habendus eſt in ſimplicibus, ubi opus eſt, u. g. ſi ſordes mucilaginoſæ, pus, oſſicula fracta, & ſimilia ex vulnere ejicienda ſint, egregiè conducit in potione *Sanicula, artemiſia rubra, veronica, conſolida ſaracenica, pyrola, ſabina &c.*

Advertendum inſuper eaſdem potiones in omnibus partibus non æquè convenire, ſed variandæ ſunt ſecundum diverſam partium naturam. In vulneribus itàque capitis, ſi cranium: vel cerebrum, aut ejus membranæ vulneratæ ſint, quæ alias capiti conveniunt, ut *betonica, ſalvia, primula veris, pyrola, conſolida, roſa rubra, veronica, verbena, ſanicula, tormentilla, aquilegia, ſampſucus, ſtœchas, lignum viſci quercini, flores anthos &c.* Ex his parata potio vigoratur ſingulis hauſtibus additione *Spermatis Ceti, oculor. cancr.* Cum hæ potiones uſurpantur, non opus eſt tot unguenta, emplaſtra, & balſama vulneri applicare, quoniam ipſa potio ſponte ſuccurrit naturæ in medendo vulneri.

Cap. XXXV.

De Cerebri fungis.

Solet & alter morbus vulneratis, vel contuſis cerebri meningibus con-

contingere, qui fungus dicitur, quia fungi ſimilitudinem refert, & eſt quædam excreſcentia carnea, mollis, quandòque pallida, vel alterius coloris, & radici ſubnixa, ex membranarum cerebri laceratione poſt vulnerationem producta. Ut enim ex arborum corticibus vulneratis interdum vitioſus quidam humor exſtillat, qui in fungum extuberat: ità cerebri membranæ, ſi vulnerentur, humor quidam extillat, qui in carnem mollem, & albidam, fungi inſtar, transformatur, & exiguo tempore ſæpè ex parvo magnum ſibi arrogat incrementum: Nunquàm enim natura feriatur, & ſi humores affluentes, ob eorum ineptitudinem, vel partis debilitatem, in ejus alimentum vertere nequeat, in eam naturam vertit, quàm poteſt.

Signa.

Fungus facilè cognoſcitur; ex contuſâ enim vel vulneratâ cerebri membranâ, brevi temporis ſpatio, caro mollis, rarioris texturæ, & albida pedetentium pullulat, & incrementum ità ſuſcipit, ut ſæpè etiam ſupra cranium, & cutem emineat, ac membranis ferè ſemper adhæret, & in cerebri membranis ſuas habet radices; ſi aliqua pars dematur, paulò poſt major repullulat.

Cauſſa.

Putârunt Galeni mancipia fungi cerebri cauſſam dependere ab humoribus cerebri corruptis, & poſt tractam, & exemptam aliquam cranii portionem circa plagam affluentibus, & fungi inſtar concreſcentibus: non aliter ac humores ſemiputridi in arborum ſtirpibus per corticem pullulant, & in extuberantes coaleſcunt fungos.

Barda eſt pro cerebri fungis vulgarium geneſis; nàm ſi corrupti cerebri humores fungos generarent, utique cerebrum ipſum eſſet corruptum, & ex corruptis cerebri humoribus corruptio fieret, & non fungi. Nec paralitas de arborum fungis militat ipſos in arborum caudicibus ex ſemiputridis humoribus generari, quia arborum fungi utique eſſent virulenti, & veſcentes deliteſcentem ingurgitarent mortem, & tamen tantâ gulæ libidine, guſtûs incontinentiâ, & palati oblectamento exquiruntur, ut adeò inconſultò abſque ullo antidoto, & avidiſſimè ingerantur, quia omni ferè periculo vacant, dūmodò copiâ non lædant, arbores non ſint noxiæ, & adventitiâ fracedine non ſint temeratæ.

Io: Philippus Ingraſſias aliam fungis cauſſam, & generationis modum attribuit; opinatur nàmque fungum fieri, non ſecus ac in Lucernis, hyemali præſertim tempore fungus in ellychnii vertice oboriri ſolet, futuræque pluviæ, vel muliercululis præſagium; & *Virg. 1. Georg.* futuræ pluviæ ſigna referens, id apertiſſimè teſtatur his carminibus:

Tum cornix plenâ pluviam vocat improba voce,
Et ſola in ſiccâ ſecum ſpatiatur arenâ.
Nec nocturna quidèm carpentes penſa puellæ

Neſci-

Neſcivêre hyemem, teſtâ vim ardente viderent
Scintillare oleum, & putres concreſcere fungos.

Etenim cùm aër humidus eſſe cœperit, favilla, quæ cum fumo ſolet egredi, prohibita, ob aëris craſſitiem in Lucernis reſidet, & quaſdam veluti fungorum imagines imitatur. Ità igitur in diſcoopertâ, revelatâque cerebri membranâ, quædam priùs ſubſtantia goſſypinæ lanuginis imaginem repræſentat. Deindè verò per halitum diſcuſſi vapores, fumique ob aëris frigiditatem in eâ ſubſtantiâ conglobati, paulatim ab interiori calore deuruntur, ſiccanturque, donec fungo quoque ſimilis ſubſtantia appareat, alteratam eſſe ab aëre membranam ſignificans.

Verumenimverò concedendum equidèm eſt ab humore ſuperfluo per læſas membranas, quaſi exſudante hujuſmodi fungos generari, ſed quòd materia ea ibi ab aëris frigiditate ſaltim detineatur, & à calore ſimpliciter exſiccetur, falſum eſt. Neque enim tàm citò hoc modo fungi generari, & incrementum ſumere poſſent.

Cerebri fungi fiunt à violentâ membranarum dilatatione, aut laceratione poſt vulnerationem productâ, vel laxatione; ex his enim læſionibus ſuccus alimentitius elabitur, & extra membranas detinetur, ipſis agglutinatur, ubi præcipuè læſæ membranæ non benè præſervantur ab aëre ambiente, & in fungoſam degenerat carnem, & ob cranium foraminatum in cerebri ſubſtantiæ ſimilitudinem extra illud abit: eſt hæc caro mollis, rara, luxurians, albida, vel alterius, caloris, tenui pelliculâ obtecta; & quia his læſionibus quandòque accidit vulneratarum membranarum impuritas, vel ipſorum unguentorum craſſamentum, ut plurimùm corruptionem, vel aliquam coagulativam nanciſcitur aceſcentiam, unde ejuſmodi fungi leviter irritati, facilè ob vim acidam corroſivam, in cancrum degenerant.

Prognoſis.

Cerebri fungi periculoſi ſunt, & difficillimæ curationis, & plerùmque lethales, quia meninges poſt vulnerationem occultum fovent acidum, quare laceſciti non ægrè aceſcentiam coagulativam, poſtmodum corroſionem, & corruptionem concipiunt, & in cancrum tranſeunt. Quò firmius hi fungi meningibus adhæreſcunt, eò difficiliores ſunt curatu, & quò majores, & ampliores illi ſunt, eò periculoſiores. Quò profundiores, eò difficiliores ſunt curatu, & niſi funditus exſtirpentur, majorem ſubeunt recidivam.

Curatio.

Pro fungorum cerebri curatione vulgares vitioſos, corruptoſque humores ad cerebrum confluentes purgant, & affluxuros à capite revellunt, ne ulterius incrementum ſumant; victum inſtituunt tenuem, venam ſecant, &

tandèm ipſum fungum ſiccantibus, & exedentibus abſumunt medicamentis. Abſumentia ſunt *Sabina, hermodactyli combuſti, ariſtolochia rotunda, radix angelicæ, caryophyll. lignum guajacum, ros marinus, ſummit. Sampſuci &c.* ut

℞. *Sabinæ* ʒ. ij.
Ochræ ʒ. j.
F. Pulvis.

Vel

℞. *Radic. caryophyllat.*
Angelicæ,
Calami aromatici ana ʒ. ß.
Ariſtoloch. rotundæ.
Iridis florentiæ,
Signi guajaci ana ʒ. ij.
Flor. Salviæ.
Roris marini ana p. j.
F. pulvis ſubtiliſſimus.

Deindè hoc ſuperponunt emplaſtrum, ut

℞. *empl. de Betonicâ* ʒ. iv.
Gummi elemi diſſ. in
Ol. roſ. ʒ. j.
Pulvis roſ.
Myrtillorum,
Maſtich.
Calami aromatici ana ʒ. j. ß.
Cum ſ. q. ol. roſ. m.

Verum putant vulgares ſupradictos pulveres ob ſiccitatem exſiccare, ſed fungorum indicatio non eſt exſiccare, verum eos abſumere; exſiccatur enim quod humidum eſt. Prætereà emplaſtri unctuoſitate humectantur pulveres, & eorum ſiccitas hebetatur. Si his lenibus remediis fungi non exſiccentur, ad acriora, & exedentia confugiunt; verum hæc gravia excitant ſymptomata, & ægrum in vitæ diſcrimen conjiciunt. Vel ſi nimium incrementum ſumant fungi, eos ferro excidunt. Vel ità ligaturâ filo ſerico radicem arctius vinciunt, ut nutrimento deſtituti decidant, ſiquid remanet, exſiccantibus abſumunt; ſed hic operandi modus dolorificus eſt, & gravia ſymptomata ſupervenire ſolent, & æger fungis ſtrangulatus vitâ fungi neceſſe eſt. Si his reluctentur remediis, ad extremum remedium, ad ignem nempè actualem, deveniunt, ſed ignis maximâ cautelâ adminiſtrari debet; ignis enim membranas inflammat, undè febris, & phrenitis ſupervenit: ſi verò cerebrum inflammetur, ejus inflammatio in gangrænam, & ſphacelum terminari ſolet, ut inquit *Hip. 7. aph. 50. Quibus cerebrum ſphacelo corruptum eſt, utplurimum* (juxta noſtram aphoriſmi correctionem cap. De ſphacelo allatam) *intra tres dies pereunt.* Si durities aliqua, & malignitas adſit, quæ cancri naturam referat, tum lenioribus medicamentis fungus non cedit; acrioribus verò magis exaſperatur, undè ejus curatio impoſſibilis cenſetur.

Cerebri fungos curamus, primò, tenui inſtitutâ diætâ, ut nimia ſucci nutrientis copia minuatur, & ulterior excreſcentia, quantum fieri poteſt, prohibeatur, deindè ea propinamus medicamenta, quæ fungorum impuritates, & craſſamenta abſtergunt, reſolvuntque, ità ſunt diaphoretica ſpirituoſa, pluries à nobis recenſita; poſtmodum aceſcentiam infungis alkalicis, & vulnerariis potionibus obtundimus, & cicu-

ramus.

ramus. Quò ad topica, fungum inſpergimus pulveribus abundantem humiditatem imbibentibus, fibras conſtringentibus, acidum abſorbentibus, & blandè fungum exedentibus. Hi pulveres parati poſſunt *ex ariſtolochiâ rotundâ, myrrhâ, tutiâ, lithargyrio aureo, lapide calaminari præp. ebore uſto, alumine uſto, ſaccharo calcis vivæ &c.* ità ut non modò minuatur ſuccus ſuperfluus, ſed ulterior quoque denegetur tranſitus, & via creſcendi occludatur, qua de cauſſâ, & emplaſtra imponenda ſunt vulneribus cranii dicata, quibus hujuſmodi exſiccantia, & exedentia fuerint intermiſta. Si hæc non multum profecerint. *Solvatur ſal ammoniacum in aquâ ſimplici*, & addatur pro re natâ *parum calcis vivæ*, & hac ſolutione crebrius tangantur fungi, vel *aquâ plantaginis cum alumine* optima eſt. Si hæc parum juverint. tangantur fungi *aquâ ſalis ammoniaci* n. d. vel inſpergantur *pulvere ſalis ammoniaci, ſabinæ, & vitrioli*, ac radicitus exterminantur, & cicaniſentur: Si ad cancri naturam accedant, ea, quæ pro cancri curatione conveniunt, uſurpentur medicamenta.

Egimus de capitis vulneribus, de iis nempè, quæ parti capillatæ infliguntur, nunc de iis, quæ partem glabram affligunt, dicendum ſupereſt. Pro facie hîc totum id, quod conſpicuum eſt, accipimus, conſtans fronte, auribus, temporibus, ſuperciliis, genis, buccis, labiis, mento &c. exceptis oculis, & naſo, de quibus peculiaria inſtituimus capita.

Cap. XXXVI.

De faciei Anatome.

Dicitur facies, quòd à brutis homines differre faciat, in iiſque celeſtem ſpiritum contineri judicet. Nominatur etiam vultus à voluntatis indicio, quod pro voluntatis varietate mutetur, aut voluntatem detegat. In humanæ faciei opoficio maximam Conditoris providentiam admiramur, omnes nàmque facie impares effigiat, rariſſimique formâ ſimiles fortuitò reperiuntur, & quod maximè notandum; qui occiduam attingunt ætatem, venerandam conſequuntur faciem, undè *veneranda ſenectu*; quod non contingit in fœminis, quæ cùm ſenium leviter attingant, tàm turpes, deformes, ſpurcæ, monſtruoſæ evadunt, ceu de nuce Beneventanâ Striges, & fiunt vera amoris alexipharmaca.

Habet facies partes continentes, & contentas. Continentes ſunt vel communes, vel propriæ. Communes ſunt cuticula, cutis, quæ hîc valdè tenuis eſt; pinguedo, quæ nulla in palpebris, ac naſo; panniculus carnoſus, qui infra oculos adeò tenuis eſt, ut deeſſe videatur; in fronte multo carnoſior, & adeò cuti annexus eſt, ut ferè ſeparari nequeat. Propriæ ſunt muſculi, oſſa, cartilagines &c. Contentæ ſunt oculi, aures, naſus, os, quæ ſunt ſenſuum organa, quæ in facie ſedem habent,

ut ſenſus viſûs, auditûs, odoratûs, & guſtus; Senſus enim tactûs peculiarem non habet ſedem, ſed per totum diſſeminatur corpus.

Dividitur facies in partem ſuperiorem, & inferiorem. Superior, à capillis uſque ad ſupercilia, frons dicitur, & hæc pars in corpore integro ad faciem refertur, cum tamen in Sceleto ad cranium pertineat. Inferior, à ſuperciliis uſque ad extremum mentum extenſa, oculis, naſo, genis, aliiſque partibus deſcribendis donatur.

Frons dicitur à ferendo, quod animi indicia, gravitatis, triſtitiæ, hilaritatis generoſitatis &c. præſefert. Frontis cutis mobilis eſt, quia duobus muſculis latis donatur, quos mebranam carnoſam muſculoſam *Riolanus* appellat. Oriuntur à calvariá prope ſuturam coronalem, & ad latera muſculis temporalibus annectuntur, & ſuperius quidèm in medio nonnihil diſtinguntur, ſed inferius ità conſociantur, ut unus muſculus eſſe videatur terminant ad ſupercilia, quæ attollunt. Nervos habent à paris ramulo. Arteriolis donantur à carotidibus externis, venulis verò à jugularibus. Fibras obtinent rectas, atque hinc cutem rectà ſurſum trahunt, non verò tranſverſas, & obliquas habent, ut *Columbus*, & *Aquapendens* ſentit. De reliquis faciei partibus agemus in frà.

Cap. XXXVII.

De faciei Vulneribus.

IN mirabili ſingularum humani corporis partium ſtructurâ maximi Opificis ſapientiam ſtupemus, ſed in ſolo faciei opificio omnes contendiſſe nervos videtur; in eâ nàmque peculiarem pulchritudinem, & nitorem contemplamur, undè non ex eâ mirificum quid, myſterium, & divinum non advertimus. Totum hominem tanquàm in compendiolâ tal ellâ comprehendimus. Si nobis fas eſſet, utique pro animæ domicilio faciem ſtatueremus; ex ſacris namque litteris *Gen. cap.* 2. *v.* 7. habetur: *Formavit igitur Dominus Deus hominem de limo terræ, & inſpiravit in faciem ejus ſpiraculum vitæ, & factus eſt homo in animam viventem.* Magnum cum animo conſenſum habet facies, imò reliquarum omnium partium elegantiam, & dignitatem quaſi in compendium trahit, ac ſimul etiam omnium reliquarum affectiones tanquàm in ſpeculo exhibere videtur. Ex eâ nàmque non ſolum ſanitatis, morborum, & imminentis mortis argumenta; verum etiam ipſius indolis morum, & animi affectionum nitidiſſima eluceſcunt indicia. Nàm in genis pudor, & terror, ſic in oculis ira, gaudium, triſtitia, odium; & imprimis amor ſe pandunt; ex fronte, gravitas, & humilitas; ex ſuperciliis, ſuperbia; ex mento, majeſtas; ex naſo, ſagacitas,

gacitas, vel ſtupiditas; ex faciei motu, ſapientia, vel ſtultitia, honeſtas, vel nequitia, urbanitas, vel incivilitas, reverentia, vel deſpectus, benevolentia, aut malevolentia; ex colore, totius corporis temperamentum dilucidè innoteſcunt. Prætereà in facie genus, ſexus, vita, ætas dignoſcuntur, & eâ homines à ſe invicèm diſtinguntur. Eſt igitur illa certiſſimum animi exemplar, & eorum, quæ in abſcondito deliteſcunt, ſpeculum, in qui externi, internique ſenſus ſe produnt, & omnes internarum facultatum motus, ac perturbationes conſpiciuntur. Inſuper decora facies mutua commendatio eſt, nec in deformi facie venuſta anima reſidere poteſt. Inſuper magna hominis prærogativa præ cæteris animantibus ex ipſius facie elucet, quam ſummè Reverendus Creator ipſi non pronam, & ad terram demiſſam, ut brutis, ſed verſus cœlum verſam contulit, quò identidèm admoneretur homo ſe tantummodò ad hoſpitandum, & exulandum in mundo eſſe poſitum, non ad manendum hîc æternùm, ac proindè ſibi perpetuò cogitandum eſſe de verâ, & futurâ patriâ, nempè cœlo, & ſpectare ei cœlum Deus voluit, ut ipſum, cecius illa ſedes eſt, quam oculis non poſſumus, animo ſaltèm contempletur: hominem igitur ex humo ſublevatum, ad ſui Artificis contemplationem, quod optimè ingenioſus Poëta, *Ovid. in Metamorph. lib.* 1. ſignificavit, in hunc modum deſcribens:

Pronaque cùm ſpectent animalia cætera terram:
Os homini ſublime dedit, cœlumque videre
Iuſſit, & erectos ad ſidera tollere vultus.

Verum ſunt quidam homines, qui nominis ſui, & rationis obliti, oculos ſuos ab alto deiiciunt, ſoloque defigunt, quaſi eos homines, & non beluas eſſe natos pæniteat, & pecudum more viventes, ac Dei juſſa contemnentes, tàm egregiam, venuſtam, ſpecioſam, & ſpectabilem creaturæ faciem ſolerti Dei attentione formatum cultro vulnerare, vel novaculâ amputare, vel phialâ vitreâ atramento plenâ deturpare, vel ſtercore repletâ defœdare non verentur. O crudeliora feris immaniſſimis hominum genera!

Signa.

Faciei vulnera nullis peculiaribus indigent ſignis, quia viſui patent, diſtinguendæ tamen ſunt partes vulneratæ, an vulnus ſit in malis, vel in mento, vel in aliâ faciei parte. Prætereà facies cæſa perennem ſignificat infamiam; denotat nàmque utplurimum lenonem, undè quis poſuit ſignum in faciem ejus, & hoc morbo mulierculæ ſæpè laborare ſolent.

Cauſſa.

Pro faciei vulneribus violentam cognociſmus cauſſam, quæ partium

tium faciei continuitatem ſejungit, & diſſolvit, ità ſunt inſtrumenta, quæ faciem cædunt, ut novacula culter, enſis, falx, vitrum &c. Vel quæ eam pungunt, ut ſagitta, dentes &c. Vel quæ eam contundunt, ut fuſtis, lapis &c. Vel quæ eam perforant, ut globuli. Vel tandèm, eam rumpunt, ut lapis, ictus &c.

Prognoſis.

Faciei vulnera periculoſa non ſunt, ſed perpetuò turpia inflicti vulneris veſtigia relinquunt, quæ faciem omnibus aliis corporis partibus pulchriorem valdè deturpant; attamen quandòque cæſi faciem præ mœrore, & indelibili characteris infamiâ, omnibus intuentibus expoſitâ triſtantur in principio, quia inter homines probos verſari verecundantur, attamen ſenſim, & ſub veſperum verſari incipiunt. Quandòque admodùm periculoſa ſunt, & mortem afferunt, hoc tamen infrequenter accidit. Pro rectâ horum vulnerum prognoſi notamus, quòd alia ſunt cava, alia admodum lata cum carnis deperditione, & hæc magni ſunt momenti: alia ſunt, in quibus oſſa in fruſta ſunt comminuta, vel amputata, & hæc periculoſa ſunt. Alia levia, & curatu facillima, in quibus os nihil paſſum eſt; ſed ſola caro ſecta eſt.

In his vulneribus, quia cicatricis deformitas vix evitari poteſt, de eâ futurâ præſagiendum eſt, cujus cauſſâ tàm mulieres, quàm viri, quoties in facie vulnerantur, propter cicatricis metum atrociſſimis ánimi perturbationibus excruciantur, & millies in die à chirurgis ſciſcitantur, qualis, & quanta futura ſit cicatrix ſanitatis tempore, pro cujus vaticinio vulnera diſtinguere neceſſe eſt; ſi nàmque vulnus ſit cum carnis, & oſſis deperditione; cicatrix neceſſariò erit profunda; ſi cum oſſe ex ſuo loco moto, ità ut reſtitui non potuerit, cicatrix erit cava. Quò ad cicatricis qualitatem conſiderandum eſt inſtrumentum, quo vulnus illatum ſit, an rubigine, vel fuligine, aut alio colore ſit temeratum, an attramento, vel alio tinctu repletum; nàm ſemper cicatrix infecti inſtrumenti ſervabit colorem. Hinc reprehendamus oportet chirurgos illos, qui ad ſiſtendum vulneris faciei ſanguinem, goſſypium combuſtum imponere ſolent, ex quo evenit, ut cicatrix nigra remaneat.

Curatio.

Si vulnus ſit in genis, vel in mento, vel in aliâ faciei parte, primò ſanguinem ſiſtere debemus illis medicamentis, quæ in hoc *tomo cap.* 17. *De ſiſtendo vulneratorum ſanguine* deſcripſimus; deindè extranea è vulnere eximamus oportet, & ſiquid concreti ſanguinis intra vulnus exiſtat, detergatur, ne putreſcat, & inflammationem excitet. His ritè peractis, tùm vulneris labia ad mutuum contactum reducantur, reducta conſerventur, & tandèm agglutinentur. Pro curatione itaque conſiderandum eſt, quouſque ſectio

ctio perveniat, an ad os, an ipſum Patiatur; Si patiatur, an ſectum, dilatatum, vel fractum, & ſeparatum ſit aliquod fruſtum ab oſſe, & an os alicui parti hæreat: quòd ſi ſeparatum, vel comminutum ſit, eximatur, & tunc cavas relinquit cicatrices: ſi carni hæreat, aut perioſtio, tunc componendum eſt, & in propriam ſedem reponatur, nàm ità os agglutinabitur oſſi ſubjecto per ſuccreſcentem porum ſarcoticum; ità in cranium fracturis, in quibus in plures partes, & quandòque in modum farinæ comminuuntur, quòd omnes illæ partes medio callo oſſeo conglutinantur, obſervamus. Et idem quoque in faciei vulneribus cum oſſis comminutione experimur. Undè aliqui bardi chirurgi perperàm ipſum os alicui parti adhærens forcipe amputant, & ſeparant, ſic namque vulnus cavum efficiunt, & cavas relinquunt cicatrices ut *Hip. 6. aph. 45.* inquit. Vulneris labia, ut ad mutuum reducantur contactum, & reducta conſerventur, vulgares conſuunt eâ ſuturâ, qua conſuuntur ſacci, vel illâ utuntur pellipariorum ſuturâ, quam efficiunt acubus cuſpide triangulari præditis, ſub foramine concavatis, filo cerâ oblito inſtructis, & per utrumque labrum trajectis.

Cæterum ſutura, quæ acu fit, cruenta, & dolorifica eſt, quaderè illâ ſæpiſſimè chirurgi multos committunt errores; conſuendo enim plus doloris excitant, quàm quòd vulnus ipſum fecerat, & qui craſſioribus utuntur acubus, plus ex carne apprehendunt, quàm ſatis erat, & ità ſæpè labra vulneris contorta, & convoluta relinquunt, ità ut non cutis cuti, & caro carni committatur, ſed cutis inter carnem media conſtituatur; aut ſi hæc vitare velint, vix ſummo margine cutem apprehendunt, ut vulnus relinquatur cavum, & ſutura paulopòſt diſſolvatur. Prætereà in faciei vulneribus ſutura putreſcit, & mox decidit, & ſi iterùm conſuas, denuò decidit, & tandem ipſum vulnus dehiſcit: nàm ſemper idem recidit, ſive ſuturam facias, ſive intermittas, & ægri excrucientur. Inſuper in iiſdem vulneribus puncta deformitatem pariunt, & cicatricem valdè turpem reddunt, & utplurimùm ſuturæ ante vulneris agglutinationem ex quolibet levi motu rumpuntur, & corpora tenera ſuturam, quæ acu fit, non ferunt. Tandèm ſuturæ ad partem affectam dolores, inflammationes, & fluxiones concitant, & ad carnificum ſutorum ingreſſum, & præſentiam exhorreſcit natura.

Optima ſutura per gluten inventa eſt, quæ ſine ullo partis vulneratæ dolore, ullâ per acum diviſione, & puncturâ vulneris labia adducit; tu itàque conſonis inſtructus remediis, ſine, ut natura ſine errore ſuat, & curationem ſine dolore efficiat; hæc nàmque ſingulis diebus ſine acu, & filo ſuit, donec ad vulneris labia, & extremitates perventum ſit, & cicatricem anguſtam facit, non aliter ac ſi filo ſutorio conſuiſſes.

Suturæ per gluten apud *Sennertum*

tum talis eſt apparatus: lintea comparantur valida, æqualia, mollia, quadrangularis, vel triangularis, vel alterius figuræ, prout vulneris ſitus, & membri, cui applicari debent, natura requirit, quæ, in parte, quâ vulnus reſpiciunt, complicentur, aut ſuantur ſubtiliter, & fila per latitudinem eorum aliquoties traiiciantur. Linteis iſtis annectuntur anſulæ è filo duplicato, vel multiplicato, & contorto cerâ oblito, eâ diſtantiâ, quâm ſuturæ habere ſolent, aut etiam minore. Linteis iſtis inducatur glutinum è medicamentis adſtringentibus, & viſcoſis compoſitum, qualia ſunt *albumen ovi*, *bolus Armenus*, *thus*, *maſtiche*, *ſarcocolla*, *farina volatilis*, *gypſum*, *tragacantha*, *coralli*, *reſina pinguis*. ut

℞. *Boli Armeni*,
Sarcocollæ,
Maſtich.
Sang. drac. ana ℥. ij.
Cum ovi album. miſceantur.

Vel

℞. *Farinæ volatilis*,
Maſtich. ana ℥. ß.
Boli Armeni,
Coralliorum,
Sarcocollæ ana ℥. j.
Sang. drac. ℈. ij.
M. cum album. ovi.

Et ſi metuamus, ne glutinum ſeparetur, quod fit imprimis ob ſaniem è vulneribus effluentem, reſina pini, vel piceæ reliquis admiſcenda, quæ humiditatem non admittunt, ut

℞. *Sang. drac.*
Thuris,
Maſtich.
Boli Armen.
Reſinæ pini ana q. ſ.
Miſceantur cum album. ovi.

Lintea hoc modo glutine inducta, & anſulis ſuis inſtructa, duo utrinque ad latera vulneris, pollicis diſtantiâ itâ apponenda, ut anſulæ ſibi rectà reſpondeant, & tamdiù relinquenda, donec glutino ſiccato lintea cuti fortiter adhæreant, quod quatuor, vel quinque horarum ſpatio fieri ſolet. Linteis cuti jàm tenaciter adhærentibus, anſulæ, ſeu fila mutuò colliganda, & conſtringenda, ut vulneris labia rectè uniantur. Quo modo ſine omni dolore, ſine cicatrice, & deformitate, quæ fit ex puncturâ acûs, labia vulneris adducuntur; & longiore temporis ſpatio, quàm ſuturâ, quæ fit acu, adducta, & unita ſervantur. Hinc ſaltèm incommodi habere videtur huc ſuturæ genus, quod ante ſex, vel ſeptem horas (citius enim non exſiccatur, ac firmiter adhæreſcit) nullius uſus eſt. Verùm mora iſta multum damni afferre non poteſt; quòd ſi aliquid damni metuatur, parari poteſt ſequens *emplaſtrum noſtrum glutinatorium*, quod valdè tenax eſt, neque humani corporis calore liquatur, ut

℞. *Reſinæ pini*,
Colophoniæ,
Picis navalis,
Tacamahacæ ana ℥. ß.
Glutinis piſcium ℥. ij. ß.
Solut. in decoct. nuc. cupreſſ.
Hyppociſtid ℥. ij.
Radic. conſolid. ℥. ß.
Aquæ è folliculis ulmi, &c.
Ol. Maſtich. ana q. ſ.

Et

Et ſiſ. a. empl. admodùm tenax. Attamen vulnera cava non con-ſuenda ſunt nec ſuturâ per gluten, neque per filum, quia adeſt ſub-ſtantiæ deperditio, & ſi conſue-rentur, tota faciei cutis rugoſa redderetur, & in parte vulneratâ fieret veluti loculus, & deformis, at ampla cicatrix, præterquam-quòd gigneretur ſinus, qui mul-tum vulnerato, & chirurgo faceſ-ſeret negotium.

Vulgares Galenici contuſo vul-nere per acum, & filum quotidiè ipſum inſpergunt pulveribus ex *bo-lo armeno, aloë, thure, maſtiche, & ro-ſis*, ac ſuper imponunt linamen-tum ovi albumine imbutum, & ità ad quartam uſque diem proce-dunt, & cùm vident, quòd vul-neris labia glutinari incipiunt, ſu-turam cædunt, & *emplaſtrum Bar-barum* imponunt. Alii utuntur *oleo maſtichino, vel roſaceo vel hypericonis* ad totalem uſque curationem. Si vulnus in buccæ cavitatem ità pe-netret, ut genæ pars tàm externa, quàm interna ſit cæſa, hoc deco-cto, quod conſolidandi vim ha-bet, utuntur, ut

℞. *Radic. pentaphyll.*
Tormentillæ,
Conſolidæ majoris.
Roſ. rubr. ana m. j.
Myrtillor. ℥. ß.
Gummi Arabici,
Tragacanth. ana ʒ. j.
Thuris,
Maſtich. ana ℈. ij.
Boli Armen. ʒ. j. ß.

Coque in ſuff. aquæ quantitate ad tertiæ partis conſumptionem, & cola; quod decoctum continuò æger aſſumat in os, & ſi auſterum nimis videbi-tur, *Syr. de roſ. ſicc. vel diamor.* ad-miſcent. Si vulnus ſit cavum, me-dicamentis, quæ carnis genera-tionem promovent, & cavitatem replent utuntur.

Conſuto faciei vulnere per glu-ten, ut ſuprà retulimus, & ad mutuum contactum ejus labiis ad-ductis ad ſolutionis unitatem de-venimus, cœterum obſervandum eſt, quòd ſi nimis arctè vulneris labia reducantur, & anſulæ nimis propè ad ſe invicèm ſint ſitæ, tunc ingens dolor ex impedito labio-rum vulneris tumore exoritur, & pus in vulneris fundo genitum non rectè egreditur, undè poſtmodùm vulneris fundus non probè mundi-ficatur, & ex puris, vitioſi fer-menti remanentis in parte vulne-ratâ abceſſus arcanus oritur, & ſucceſſivè non abſque pernicie ſe manifeſtaturus, qui antequàm fiat, pus acre retentum cuniculos agit in partibus ſubcutaneis, eaſdem hinc indè exedit, & poſtmodum abſceſſum producit ſinuoſum. Præ-tereà nimis propè ad invicèm la-bia adducta, balſamis applican-dis ingreſſus inhibetur. Nec vul-neris labia nimis laxa, & hiantia anſulis coërceantur, nam hoc mo-do ſita, in vulneris fundo ſanio-ſa, & purulenta materia congé-ritur, nec facilè ob ſuturas tergi poteſt, & ſic in ſinum degenerat. Inſuper ex vulnere in ulcus abit, & turpem inducit cicatricem. His animadverſis, extemplò ſolutæ unitati optimis medicamentis con-ſulendum eſt, hujuſmodi ſunt bal-ſamica volatilia, & ſpirituoſa;

 quæ

quæ ſaniem inhibent, partem affectam in ſuam conſtitutionem reducunt, conſervantque & ad vulneris cavitatem uſque, & ulterius ſe inſinuant, præcipuè ſi ſuperficiale non ſit, ſed cum aliquali profunditate, ac tandem ſoluto continuo unitatem reſtituit, & eſtò medicus illam impedire vel detinere velit, non poteſt, talia erunt *Balſamus artificialis*, *balſamus proprietatis*, *balſamus Samaritani*, *ol. Apparicis Hiſp. ol. momordicæ.* Item *ol. terebinth. deſtill. cum ſpiritu vini, & balſamo Peruviano ana.*

Vel

℞. *Ol. hyperic.*
Momordicæ,
Balſam. Peruv. albi ana ℥. ij *m.*

Ablue primum vulnus ſpiritu vini non dephlegmato, deindè vulnus madefac uno ex his medicamentis balſamicis, quibus etiam irrorentur filamenta, & ſuperimponantur vulneri, & abſque eo quod removeantur, ſemel in die irrora per quinque dies, & vulnus conſolidatum erit. Tunc remove ſuturam per gluten, & cicatriza, abſque eo quod cicatricem inducas

Vel

℞. *Spiritum Vini ſublimatum,*
elue vulnus, deindè inſperge ſubtiliſſimum pollinem aloës, hepaticæ, & ligaturam comprime, & intra biduum ſanabitur vulnus.

Vel

℞. *Spiritum vini,*
& elue vulnus, cui eluto pulv. aloës hepaticæ cum goſſipio, ol. hyperic. impragnato impone vulneri, & ſuperpone fodic. emplaſtrum. Si facies læſa ſit in genis, & ad interiorem oris partem uſque cæſura penetret, tunc externa medicamenta internis connectenda ſunt, & his internè colluendum eſt vulnus, ut

℞. *Radic. ſymphyt. mai.*
Tormentillæ,
Sigilli Salomonis ana m. j.
Fol. ſaniculæ,
Alchimillæ ana m. ß.
Flor. hyperic. p. j.
Sarcocollæ ℥. ij.
Maſtich. ℥. j. ß.

Bulliant in ſ. q. aquæ, & vini nigri, clauſo vaſe, & cola admiſcendo *oculorum cancrorum pulveres* pro arbitrio, & ad auſteritatem emendandam, *ſyr. de hederâ terreſtri, & ſymphyto fernelii ana diſſolve*, quo decocto non rarò faciem cæſus utatur. Nec hoc medio tempore deſint potiones vulnerariæ. Si vulnus cavum ſit propter ſubſtantiæ deperditionem, ea oppoſita ſunt vulneraria medicamenta, quæ carnis deperditæ regenerationem promovent, & cavitatem opplent.

Hippocrates genarum, aurium, naſi, præputii vulnera non augeſcere, neque coaleſcere poſſe *ſect. 6. aph.* 19. arbitratus fuit, cum inquit: *Ubi diſſectum fuerit os, aut nervus, aut genæ pars tenuis, aut præputium, neque augeſcit, neque coaleſcit.* Verum nos in omnibus harum partium diſſectionibus contrarium experimur; non ſolum enim in genis, narium pinnis, naſo, & præputio vulnera coaleſcere, verum etiam oſſe diſſecta, & perfracta coire, & à naturâ ferruminari videmus medio illo glutine, veluti ferrumine, quod porum ſarcoticum, & porum oſſeum appellant chirurgi.

Se-

Secundum hanc noſtram interpretationem aphoriſmus videtur falſus; verumenimverò Hip. non intellexit juxta noſtrum ſenſum, ſed de coaleſcentiâ illâ per ſucceſcentem carnem, quæ ſolutum continuum combinat: non enim partes oſſeæ, cartilagineæ, & nervoſæ mediante carne coire, nec regenerari poſſunt ſecundum ſubſtantiam, qualis eſt abſciſſa, cum ſint partes ſpermaticæ, reſarciuntur tamen & redintegrantur illo medio naturæ glutine, & callo, veluti vinculo quodam circumducto.

Faciei vulneribus ferè poſtremam addidimus manum, ſed utramque non abſoluimus paginam; multum nàmque moliendum ſupereſt, & quaſi nihil efficimus, niſi inflicti vulneris veſtigia, putà deformem deleamus, vel ſaltim corrigamus cicatricem, quæ ægro tanti eſt ponderis, ut vivat moriens, & moriatur vivens, quia inſidioſus amoris internuncius cenſetur, qui noſtro idiomate infidum denotat Lenonem. Verumenimverò quandòque vulnerum characteres in vultu accidunt in monomachiâ, rixâ, vel pungâ, & etiam ſunt inglorii, & inertiam in vulnerato, & animi robur in vulnerante arguunt, & uſque vulnerato vulnerans fortior eſt, ut de *Caſtrico* fertur:

Quid te magnanimum, quid jactas, Caſtrice, fortem?
Quid capiti oſtentas vulnera facta tuo?
Arguit ignavum, & vilem numeroſa Cicatrix!
Vulnera qui infligit, fortior ille facit.

Quæ quandòque gloriarum inſignia cenſentur, utplurimum animi imbecillitatem, & opprobrium deſignant. Non negamus tamen militares viros vulneribus gloriari, quia virtutis ſunt indicia, & ſpectabiliores judicantur, qui ex acie vulnerati redeunt, quàm qui incolumes. Totum corpus unum ſit vulnus, deindè una cicatrix, non tamen faciem inurat, tunc miles generoſus in recipiendo, quot pugnas narrabit, quot cicatrices oſtentabit, totidem præteritarum virtutum ſigna, & corporis decora referabit, & quidam poëta inquit:

Nil Laudabilius, quàm magna, & honeſta Cicatrix:
Virtutem teſtis muta, fidemque probat.

Verum ut verum fateamur glorioſius eſſe dimicare, hoſtes debellare, & non vulnerari putamus.

Succedit fœda cicatrix quinque de cauſſis, vel quia eſt cava, vel extuberat, & prominet, vel quia eſt malè colorata, vel dura, & rigida, vel eſt inæqualis: igitur aliæ cicatrices ſunt cavæ, aliæ elevatæ, & prominentes, aliæ malè coloratæ, aliæ nimis duræ, & aliæ inæquales, quæ omnes corrigendæ ſunt.

Balſamicis, & conſolidantibus coëunt tandèm vulneris Labia, & partes anteà ſeparatæ nutriuntur, nihilominus tamen cavitas, pro-

minentia, durities, & inæqualitas in conſolidationis loco remanere ſolent, quas cicatrices appellant. Nàm dùm balſamus naturalis, ſeu nutritius ſucceſſivè Labia unit, tamen fibræ cutaneæ nerveæ anteà ſeparatæ vix adeò exactè ſibi denuò circa extremitates junguntur, pori quoque, & meatus æquali tractu aliàs juxta ſe invicèm ſituati pervertuntur, & minus aptâ ſerie collocati ità inter ſe confunduntur, undè gluttinans ſuccus nutritius in iſtis locis detentus, & implicatus, in oſſibus callum, in partibus verò mollioribus cutaneis cicatricem talem conſtituit: idque eò magis quò adſtringentia magis, & exſiccantia, cicatriſantia, vulgò appellata, fuerint; nàm hæc poros anguſtiando, fibraſque duriores, & minus tractabiles reddendo, tandèm inſigniori cicatrici occaſionem præbent, idque eò magis, quò aſperior, minuſque roſcidus fuerit nutritius balſamus: nàm propter hanc ultimam cauſſam in adultis majores, magiſque deformes naſcuntur cicatrices; quæ in unionibus minus tales exiſtunt: quià potius hi ipſi rectè tractati vix cicatricis veſtigium relinquere ſolent.

Fit cava cicatrix ob chirurgi errorem, quandò medicamentis cicatricem inducentibus, & validè exſiccantibus utitur; aut cava ob oſſis, vel carnis defectum redditur. Si ob chirurgi errorem cava fiat, cicatricem ipſam ſcarificari, & auferri oportet vel medicamento veſicatorio, vel exedente. Scarificatâ, vel exeſâ cicatrice, vitatis cicatricem inducentibus, neceſſaria ſunt medicamenta carnem gignentia ad cavitatis uſque repletionem, quà repletâ, nova cicatrix ſuperinducatur. Si cavitas ab oſſis, vel carnis copiæ defectu dependeat, difficillima eſt ejus reparatio, attamen carnem regenerantibus medicamentis tentari debet.

Si cicatrix prominens ſit, deprimenda eſt *Laminâ plumbeâ mercurio illitâ*, alicujus ponderis, pluribus diebus ſupra cicatricem ligatâ, vel ſæpeſæpius aceti ſpiritu abluatur, vel ſequenti aquâ:

℞. *Limones num.* v.
Vini opt. lib. iij.
Radic. virid. ari lib. j.
Alum. roc. uſti ℥. vj.

Terantur radices, & limones in taleolas diſſecentur, & miſceantur, indantur alembico vitreo, & deſtilla S. a. hac aquâ ſtillatitiâ cicatricem madefac. Præſtantius eſt *Lac. Virginum*, cujus parandi rationem tradidimus.

Fit rubra cicatrix ſecundùm Galeniſtas à ſanguine fervidiore, ob calidam hepatis intemperiem, & in faciei venas ſub cicatrice diffuſo, & ob ſuam craſſitiem fixiùs ſtagnante; Nigra verò à ſucco melancholico ibidèm diſperſo. Coeterùm cicatrix rubra pendet à cutis faciei texturâ attenuatâ, & ob arteriolarum capillarium extenſionem ſanguinem fundentium, qui per cuticulam ſuo tranſlucet colore; nigra verò cicatrix fit à cute aſperâ, & hiſpidâ, in qua pori diſtorquentur, ac proindè luminis motum extingunt, & ejus radios abſor-

abſorbent, & ſuffocant. Utraque igitur cicatrix ad priſtinum, & naturalem colorem transferenda eſt; rubras cicatrices abigere poſſumus *aqua ſpermatis ranarum cum camphorâ*, vel *ſulphur ligetur in petiâ, & per noctem in aquâ roſarum ponatur*, qua frequentius cicatrix abluatur; vel madefiat *ſucco bryoniæ, & perſicariæ*. Vel abigi poſſunt *aquâ coſmeticâ mercuriali* compoſitâ *ex mercurio meteorizato, ſucco limonum, ſeminibus melonum, & cucurbitæ, camphorâ, & albuminibus ovorum*. Aufertur his medicamentis, quia capillarium arteriarum, venarumque corrugationem efficere, & liberum ſanguini commeatum præſtare poſſunt. In cicatricis nigredine eò incumbendum eſt, ut cutis lævigetur; & pori in naturalem reducantur ſitum, id aſſequemur, ſi humore benigno, miti, & velut oleoſo impleantur, itâ tenſi fiunt, & totius cutis planities læviſſima, & candidiſſima apparet, omnia verò aſperiora, & ſalina, quæ ſuccum benignum ex cute exhauriunt, declinanda ſunt. Conducunt externa coſmetica, inter quæ ex *Talco* parata extolluntur, & liquor talci magni æſtimatur; de oleo hujus talci plures proſtant deſcriptiones, verùm veram adhuc cum induſtria quærunt Chymici. Sequens topicum omnem nigredinem à cicatrice tollit:

℞. *Rad. ari,*
Bryoniæ,
Sigilli Salomonis recent. ana ℥. j.
Sem. fœnigræci pulv. ʒ. j.
Camphoræ ʒ. ß.
Simul contundantur, & affunde
Ol. tart. p. d. ℥. iij.

Fiat expreſſio, applicetur cum petiâ bis in die.

Duræ occurrendum eſt emollientibus, ut oleum *ex vitellis ovorum, pinguedine humanâ*, quam admiſcemus *cum oleo radicis cyclamini, vel radicis cucumeris aſinini* ad callum reſolvendum. Vel *oleo tartari p. d.* inungimus. Vel ſi valdè dura ſit cicatrix, eam inungere debemus *oleo amygdalarum dulcium*, & deindè ſuperponere *micam panis in aceto acerrimo maceratam*, nàm ſic emollitur, & poſtmodùm attenuatur.

Si cicatrix ſit rugoſa, quia malè conſuta fuit, eam medicamento excedere, novam, ac lævem inducere, & demum eam emendare debemus.

Non eſt tandèm vilis chirurgus, nec ſordidus tonſor, qui non ſe jactet ad cicatrices prorſus delendas arcanum poſſidere; verum non reſpondet jactantia factis. Annis elapſis cuidam eunucho una faciei pars inciſa fuit, chirurgus, qui curæ ſe ſubmiſit, pollicebatur ſe nec nimium quidèm cicatricis veſtigium relicturum, ægrotus, minimè verò id quidèm reſpondit, imò domine chirurge, te deprecor, ut latam infixi vulneris notam relinquas, nàm qui hanc faciei partem amputandam curavit, niſi ſtigma aſpexerit, mihi alteram faciei partem amputari, vel forſan me tandèm jugulari curabit: ex hoc in aliquibus vulneris ſtigma non obolendum eſſe quandòque arbitramur, nec indè pejora eveniant mala.

Cap. XXXVIII.

De Oculorum Anatome.

Oculi ab occulando, ſeu occultando dicti, eo quod ſub palpebris occultentur, ſunt viſûs organa, ex humoribus, membranis muſculis, vaſis aliiſque partibus videndi gratiâ efformata.

Poſiti ſunt in editiori corporis parte, ut tanquàm ſpeculatores fortuitorum occurſuum, quæ fugienda, quæ proſequenda, ex eminentiori loco meliùs proſpiciant. Sunt noſtri corporis lucernæ ardentes, quæ ſolis inſtar homini lumen præbent. Et ſicut ſol ſplendens macrocoſmum illuminat, ità etiam oculi microcoſmum illuſtrant.

Sunt oculi numero duo, tum ob majorem viſûs perfectionem, tum ut uno læſo, vel deficiente, alter vicem ſuppleret; objectum tamen unum eſt, quod videt uterque, non duplex.

Globoſam, circularemque, obtinent figuram, ut tàm ad motum aptiores, ſi enim aliquem angulum in ſuâ figurâ haberent, ab illo maximè læderetur viſio; quàm ad radiorum viſibilium receptionem commodiores eſſent.

Color in homine aliquantulùm variat, eſtque in aliis cæſius, in aliis ſubflavus, in aliis niger, quæ varietas circum pupillam in iride maximè conſpicua eſt, atque ab vueæ colore procedit. In Sinarum regione incolæ nigros, in Tartariâ autem virides habent oculos.

Oculorum magnitudo homini mediocris eſt, non omnibus quidèm exactè æqualis, ſed talis tamen, quæ recipiendis viſibilium radiis ſufficit, Interim exigua illa magnitudinis diverſitas ad majorem, minoremque viſûs firmitudinem non parùm confert: quippè majores, & prominentes oculi multo hebetiore viſu præditi ſunt, quàm minores, & in profundo reconditi, cujus rei cauſſâ videnda apud Opticos ſcriptores.

Maximus, & admirandus eſt oculorum inter ſe conſenſus propter nervos opticos in medullæ ſummitate ſibi permiſſos, ac in medio connatos: nec non propter motorios è communi principio ſimul oriundos, atque hinc uno, præcipuè à cauſſis internis, malè affecto, mox condolet, languetque alter, & ab unius noxâ alter vix immunis ſervari poteſt.

Lucem aliquam congenitam in ſe habent, eamque mediocrem in homine, qui diuturnis actionibus in primis occupatur: majorem verò in iis animantibus, quæ nocturnis venationibus victum quærunt, ut gliribus, bubonibus, felibus &c. quorum clarè fulgentes oculi circumfuſas evincunt tenebras.

Poſiti ſunt oculi in ſuis domiciliis, quæ vulgò *orbitæ* nominantur, utrinque ad naſi latera ſub oſſe frontis, ut viciniores eſſent ſuo principio ſcilicet cerebro; in quibus continentur ad ſui tutelam, & defenſionem ab externis injuriis, tanquàm in capſulâ, oſſeâ quidèm,

ex oſſe frontis, & genarum taliter conſtructâ, ut verſus ullam partem ab extrinſeco lædi poſſint: qua ratione etiam ſuperpoſitas habuerunt palpebras.

Orbitæ inveſtiuntur pericranio, cui adeps, muſculorumque principia firmiter adnaſcuntur, In ſingulis tria ſunt foramina. Duo poſteriora, eaque maxima, & unum laterale minus. Poſteriorum interius rotundum, nervo optico tranſitum præbet; exterius verò, ei à latere adſtans, eſt fiſſura oblonga, per quam nervus motorius cum arteriis, & venis ad oculum progreditur. Laterale foramen, quod minus in angulo externo ſitum eſt, hoc ſub oſſe cribriformi ad naſi interiora progreditur, atque indè lachrymas tranſmittit, & vulgò vocatur *foramen lachrymale.*

Ne per hæc foramina lachrymalia continuè lachrymæ effluerent, Summus rerum Opifex utrique carunculam glanduloſam, & mollem impoſuit, exiguis vaſculis ſanguineis, & nervulis ferè inviſibilibus donatam, duobus inſuper vaſculis lympham vehentibus ab interiore glanduloſæ carnis parte excuntibus, & humorem ad oculi continuam humectationem ſenſim effundentibus præditam. Hæc glanduloſa caro lachrymale foramen tegit, (à nonnullis *caruncula lachrymalis*, appellatur) & ſic liquoris interni continuum exitum præbet: quouſque ob nimiam ejus copiam nonnihil retrocedere, & ſic iſti liquori, id eſt, lachrymis, tranſitum prebere cogatur. Hæc caruncula quandòque ab aëre frigidò nimis contracta, vel ab acri humore eroſa, vel exulcerata dictum foramen non ſatis exactè occludit, & lachrymarum eruptio non impeditur, ac proindè tunc voluntarius, & aſſiduus earum fit profluxus.

His orbitis contenti oculi majoris tutelæ gratiâ *palpebris*, tanquàm velaminibus conteguntur, quibus pulveres, moleſtique fumi, atque vapores ab iis excluduntur, nimiumque lumen, & aëris injuriæ avertuntur, & ad majorem claritatem carnea humectatur, abſtergitur, & depuratur.

Conſtant exteriùs cute tenellâ, cui nulla ſubſternitur pinguedo: interius pericranio tenuiſſimo, ac læviſſimo, ad faciliorem motum, ſuccingitur. Has partes media intercedit membrana, quæ hîc valdè tenuis eſt.

Minimos arteriarum ramulos à carotidibus accipiunt, minimaſque venulas ad jugulares emittunt, nervulis verò à ſecundo pari donantur.

Duæ numero ſingulis oculis ſunt palpebræ. Una inferior, & minor, cujus in homine minor eſt motus. Altera ſuperior, motu celerrimo prædita, ipſi conceſſo à duobus muſculis. Quorum primus dicitur rectus, quo mediante oculi aperiuntur, & attolluntur, oritur circa nervum opticum, & tendine in palpebræ extrema definit. Alter orbicularis dicitur, qui deorſum movet, id eſt claudit, & tegit.

Palpebræ apertæ duos efformant angulos, quos *canthos* appellant. Horum externus eſt minor, inter-

nus eſt major, in quo caruncula glanduloſa foramini lachrymali incumbit. Utriuſque glandulæ uſus eſt, Seroſum lymphaticum humorem ex ſanguine arterioſo ſeparatum, per tenuiſſimos lymphaticos tubulos oculis affundere, ad continuam eorum humectationem, carneæ tunicæ abſterſionem, palpebrarum motum faciliorem.

Extrema palpebrarum duriora ſunt, & cartilaginoſa, ſed molles iſtas cartilagines parvas, ſemicirculares Græci *Tarſos* vocant, latini *Cilia*, ad ſtabilem palpebrarum expanſionem, exactamque commiſſionem. Harum ſuperior multo Latior eſt inferiore, quibus pili infiguntur, qui ad definitam longitudinem excreſcunt, quam ex naturæ lege non excedunt. His volitantia per aërem corpuſcula ab oculis arcentur, & viſus inductis leviter tenebris perfectior redditur: iis autem quacumque de cauſſâ ſublatis remotiora exactè non internoſcuntur, verſus interiora verò converſis, gravis moleſtia oculis, cum viſûs incommodo, infertur.

Majoris adhuc tutelæ gratiâ, ſuperius ad oculorum, frontiſque confinia, *ſupercilia* conſtituta ſunt, craſſiore cute, inſtar arcûs, prominula, piliſque preſſulis, verſus exteriora decumbentibus hirſuta, ſudores, pulveres, & alia, quæ à capite defluunt, excipientia, ne in oculos delabantur.

Oculi viſionis organa triplicibus conſtructa ſunt partibus, quarum aliæ ad nutritionem, ut venæ, & arteriæ: aliæ ad motum efficiendum, vel facilitandum; ut muſculi, adeps, glandulæ, & vaſa lymphatica: aliæ ad ipſum viſum faciunt, ut nervi optici, tunicæ, & humores.

Arteriæ ſanguinem vitalem ad nutritionem oculorum, muſculorum, glandularum, & adipis deferentes, partim ſunt externæ, à carotidis ramo externo: partim internæ ab interno ejuſdem ramo, plexum retiformem conſtituente procedentes.

Venæ externæ in oculi albo ſpectabiles, ad jugularis externam; ut internæ nervum opticum comitantes, ad ejuſdem ramum internum emittuntur.

Moventur oculi humani quaquaverſum ſex muſculorum ope, intra orbitæ cavitatem oculis circumſtantium: quorum quatuor majores recti, motum rectum ſurſum, deorſum, ad latera: duo multo minores obliqui, motum obliquum perficiunt, quibus omnibus adeps copioſus, tum ad facilitandum motum, tum ad oculi humectationem, calefactionem, Lævigationem interponitur.

Oriuntur omnes principio acuto è profundâ orbitæ parte, juxta foramen, ubi nervus opticus orbitam ingreditur, cujus membranæ adnaſcuntur, & deſinunt in tendinem tenuiſſimum, corneæ adhærentem, in qua omnes tendines in circuitu ſimul injuncti, tunicam quandam tendineam conſtituunt, vulgò *innominatam* dictam, quæ latioris circuli inſtar oculo adnectitur, ſed totum non ambit.

Primus muſculus, ſuperior, & craſſior

craſſior oculum attollit, vocatur *attollens*, quòd quia ſuperbis hominibus frequens eſt, *ſuperbus* appellatur.

Secundus ei oppoſitus in parte inferiore, ſeu humiliore, qua locatus eſt, vocatur *deprimens*, ſeu *humilis*, quia oculorum deorſum malas verſus trahit.

Tertius in majori angulo poſitus *adducens* appellatur, quià introrſum naſum verſus oculum adducit, quòd quia bibentibus, dum poculum inſpiciunt, familiare eſt, hinc *bibitorius* dicitur.

Quartus *abducens* in latus, ad parvum angulum, *indignabundus* nuncupatur, quòd indignantium lateralem aſpectum exprimat.

Ab his quatuor ſimul agentibus oculus introtrahitur, & motus ſiſtitur, qui motus medicis *tonicus* dicitur.

Quintus, obliquorum prior, gracilis, teres, brevis, inferiore loco ſitus, & in extremâ inferioris obitæ parte, obliquè deorſum in gyrum oculum movet ad angulum externum.

Sextus, obliquorum alter, omnium tenuiſſimus, habens tendinem longiſſimum, oculum circumagit ad angulum internum Dicitur *trochleæ muſculus*, quia per trochleam circumrotatur.

Hi duo poſtremi ob petulantium oculorum amaſiam ſpectantium occultas illecebras, *amatorii*, à motu verò, quem peraguunt, *circumactores* nominantur.

Nervorum duo ſunt paria, primum *opticum*, vel viſorium, craſſum, & poroſum deferens ſpiritus opticos. Inſeritur parte poſticâ in centrum corneæ, & ad retinæ centrum penetrat. Secundum motorium, quod in membranas abit, & in quemlibet muſculum ramum emittit.

Oculi bulbus conſtruitur ex membranis, & humoribus, membranæ non niſi tres ſunt, & tres humores.

Prima membrana, ſeu tunica oſſi proxima *Adnata alba*, & Hip. & Galeno *Album oculi* appellata, & tenuiſſima pericranii ſupra ſcleroticam uſque ad circulum iridis expanſio, oculum orbitæ, & interioribus oſſibus conjungens, undè etiam *conjunctiva* dicitur. Eſt exquiſiti ſenſus, arteriolis, venuliſque multis conſperſa: per quas arteriolas cum ſanguinis fervidioris major fit affluxus, quàm per venulas refluxus, tunc ophthalmia generatur, cujus hæc membrana ſedes eſt. Hæc tunica communis eſt, propriæ verò membranæ, ſeu tunicæ ſunt tres, & remotâ hac adnatâ.

Prima ſe offert ſclirotica, vel dura dicta, quæ à durâ matre ortum ducit. Hæc totum involuit oculum, eſtque craſſa, dura, denſa, æqualis poſterius opaca, anterius inſtar pellucidi cornu tranſparens, pellucida, & polita, undè ea parte tunicam *corneam* vocant.

Secunda, & media, quæ præcedente multo tenuior eſt, à tenui meninge orta, & exilibus vaſculis conſperſa, & quia oculi humores ſicut Chorion fœtum, amplectitur, choroides nominatur:

 at

at anteriore parte qua craſſior, & duplicata, atque ad radiorum lucis intromiſſionem in medio perforata eſt, & *Rhagoides*, ſeu *Vuea*, quia ſimilis eſt ſpolio vuæ, detracto pedunculo, vel ab vuæ colore dicitur, quod tamen nomen ſæpè etiam toti tunicæ adſcribitur.

Portio illius per corneam tranſparens; vueæ tunicæ limbus varios habet colores, atque hinc à Cœleſtis Iridis ſimilitudine *Iris* appellatur: eſt tamen nunc nigra, nunc cœrulea, nunc cæſia &c.

Eſt autem uvea in mediâ anteriore parte feneſtrata, ſeu perforata in hominibus foramine rotundo, in quibuſdam brutis oblongo, ſeu ovali, quod latini *Pupillam* appellant.

Ex circumferantiâ uvæ oritur ligamentum, vel *Interſtitium Ciliare* dictum, quæ ſunt tenuia quædam filamenta referentia lineas nigras palpebrarum pilis ſimiles, & cryſtallinum humorem cingunt, qui horum ope nectitur vicinis partibus.

Tertia *Retina*, ita dicta, quia æmulatur reticulum illud expanſum, quod è fune pendulum eminus ad piſcium capturam aquis iniicitur. Ejus ſubſtantia mollis eſt, atque mucoſa, in qua cùm filamenta quædam tenuiſſima, tum vaſcula maximè tenella, è plexu choroide, & rete mirabili derivata, ſanguinem ad ejus nutritionem deferentia, manifeſtè conſpiciuntur. Hæc tunica eſt magis opaca, quàm lucida, miſta obſcuriori rubore; quia hìc receptæ ſpecies ſiſtuntur, & repræſentantur, tanquàm in ſpeculo: mucoſa tamen nonnihil, quo muco ſubindè albicat, ad ſpecierum receptarum illuſtrationem.

Hæc Retina ulterius ambiens, in tunicam *Araneam* mutatur, vel Chryſtalloidem, quia ſui tenuitate araneorum telam refert, & eſt humoris cryſtallini propria tunica tenuiſſima, & pellucida, undè ſpeculum dicitur.

Addimus tunicam *Vitream*, quæ vitreum inveſtit humorem, & à cryſtallino ſeparat.

In oculo tres obſervantur humores, aqueus, vitreus, & cryſtallinus: quorum hic nobiliſſimus eſt, & anima, atque *centrum oculi* quibuſdam dicitur. Differunt hi oculorum humores, ſed omnes ſunt pellucidi, & colorum expertes, ac intra tunicas contenti, ubi aqueus imprimis anteriora occupat, vitreus poſteriora, media cryſtallinus omnium fit minimus, vitreus quintuplo eo major, duplo verò ſuperans aqueum.

Aqueus humor, tenuis, pellucidus, omnis coloris expers, & fluxilis inſtar aquæ, anterius ſpatium inter corneam, & cryſtallini ſedem alluit, nullâque tunicâ propriâ comprehenditur, ſed inter corneam, & uveam tunicam ante pupillam concluditur.

Aquei humoris uſus eſt reliquos duos denſiores humores, cum uveâ, retinâque tunicâ humectare, ac lævigare, & forſan etiam nutrire: ad hæc, corneum: ne rugoſa, atque indè opaca fiat, diſtendere, luminis nimium ſplendorem infringere & radios viſibiles

les dilatare. Si verò à puritate ſuâ recedat, & craſſior evadat, tunc viſus hebetatur, ut ſenibus contingit. Si particulæ aliquæ craſſiunculæ in eo natent, tunc culices, muſcæ, paleæ, aranearum telæ, aliaque ſimilia ante oculos, oberrare, aut volitare videntur. Si illæ particulæ craſſiores concurrant, & ità cohæreant, ut indè pellucida generetur, ante pupillæ foramen ſubſiſtens, tunc viſus abòletur, propterea quod radiorum viſibilium ingreſſus in cryſtallinum abarceatur: idque incipiens vitium latinis *ſuffuſio* dicitur, conſummatum verò *Cataracta* nominatur.

Vitreus humor ſimilis eſt vitro fuſo, non autem exquiſitò pellucidus. Sed aliquo pacto vergens ad obſcurum, quod factum eſt, ne iterum oculi lumen diſpergatur, nullum habens opacum, à quo terminetur. Tenuiſſimâ pellucidâ tunicâ, vitrea dictâ, inveſtitur, qua à reliquis duobus humoribus ſeparatur.

Cryſtallinus humor à clariſſimâ pelluciditate, cryſtalli inſtar maximè ſplendidâ nominatus, atque etiam glacealis dictus, eoquod purioris concretionis glacealem gemmam æmulatur, eſt abſque omni alieno colore, ut omnes recipiat colores: duobus reliquis humoribus ſolidior, ac ſplendior eſt, è puriſſima, maximèque pellucidâ ſeminis parte genitus eſt.

In hoc humore primariò non fit viſio, ſed in Retinâ, corpore opaco, in qua ſpecies viſibiles terminantur, & à cryſtallino humore repræſentantur, ut videre eſt in ſpeculo, cujus cryſtallus tenui obducitur mercurio, ut in eâ objecta pingantur.

Cap. XXXIX.

De Viſione.

Explicatis, quæ ad anatomen pertinent, oculorum partibus, operæ pretium duximus aliqua de hujuſmodi ſenſus operationibus veſtigare; quare ad viſionem explicandum accedimus. Quia verò, licèt unuſquiſque videat, attamen non omnes hujuſmodi ſenſationis methodum animadvertunt, cognoſcuntque, & totam philoſophorum antiquitatem in eâ exponendâ ferè aut in errores irrepſiſſe, aut chymeras commentam eſſe cognoſcimus; idcircò eorum placitis in medium deductis, noviſque obſervationibus (quoad neceſſitas, brevitaſque exigunt) conſideratis, & ſelegimus amplectenda; quæ tum ad rationem, tùm ad experientiam magis facere comperiemus.

Nos non præterit, quæ inter *Peripateticos*, clamoribus cœlum ipſum penetrantibus, agitur famoſa quæſtio: An ſcilicèt viſio fiat per extramiſſionem ab oculo ad objectum viſibile, an per intramiſſionem ſpecierum ab objectis viſibilibus in oculum; & licèt hujus quæſtionis exagitatio aut nihil eorum ſcientiæ conducat, aut primum: Nàm neque in eo: quod intrà, vel extramittitur, conve-

 niunt,

niunt, neque quid ſpecies ſint, intelligunt, neque modum extrà, vel intramiſſionis explanant, neque tandèm, ubi ſenſatio ipſa perficiatur, agnoſcunt; nihilhominus eam expendere ad prædicta omnia clarius explicanda æqui, bonique conſulimus.

Radios quoſdam ex oculis emitti objecta pertingentes, & ad oculos regredientes, objectorum veluti exploratores commenti ſunt *Pythagorici*; aſſeverabant enim viſum intenſum in æs denſum, politumque incidens, pilæ inſtar repercuti. Sed horum improbabilitas conuincitur.

Primò, ex eo, quod agens vim hujuſmodi radiis ex oculo exeuntibus, ac redeuntibus communicans, imprimenſque nos edocuiſſe debebant.

Secundò, quî fieri unquàm poterit, ut tanta ſit hæc ex oculis radiorum emiſſio, ut non ſolùm ad quamplurima ſuper terras milliaria, totumque Horizontem protendantur, verùm etiam omnibus aëris vulgò dictis regionibus tranſgreſſis, & athmoſphærâ prægreſſa, cœlos ipſos pertingant, per luſtrentque?

Tertiò, hiſce emiſſionibus admiſſis, radiorum vi conceſſâ, atque putativo hoc agente dato, quæſo, quo pacto renunciatores illi radii intelligendi unquàm erunt, qua cognitione præditi, quovè inſtinctu (ut ità dicamus) donati, ut objecto contacto, illicò reſiliant, ejuſque efformationem edicant? Certè hæc capiendo non ſumus. Sed alios perſcrutemur.

Plato in Thymæo partim cum Pythagoricis conveniens, partim diſſidens ab iiſdem; licèt enim ex rebus ipſis aliquid ingrediens organum, & corpuſcula in viſum incurrentia admiſerit, præ his verò ignem aliquem, ſeu lucem ex oculis emitti ad lucem uſque externam ſtabilivit, atque has luces invicèm occurrentes compactaſque viſionem efformare ab animâ perſentitam edocuit; requiſivit autem internæ oculorum lucis cum luce externâ compactionem, ut viſionis explicaret defectum in tenebris, ubi utriuſque lucis non poteſt occurſus haberi.

Sed hæc ſententia quò ad ex oculis emiſſionem non ſolùm præjactis obnoxia eſt rationibus; verùm etiam voluntaria; Si enim in illo utriuſque lucis occurſu viſio perficeretur, fieret primò, ut extra oculos videremus. Secundò, ut compactio illa omnium objectorum eſſet repræſentativa, quæ luci eſſent obvia externæ, quod falſum convincitur; etenim poteſt oculorum lucis cum externâ luce fieri compactio, ubi plurium adſit objectorum præſentia; vel nonnullorum eſſet repræſentativa, ubi nullius adſtiterit objecti viſibilis præſentia, putà in aëris vaſtitate, quare viſio efformeretur, & tamen nihil prorſùs conſpiceretur.

Neque obſtat viſibilis objecti defectum viſi ſpeciem prohibere, cum præter lucis utriuſque concurſum voluerit etiam corpuſculorum effluxum in oculos ex rebus ipſis; nàm corpuſcula hujuſmodi ex rebus in oculos efluentia, vel ſunt radii

radii lucis ex rebus in oculos refracti, ſeu reflecti; vel effluvia ex ipſis corporibus continuò proſilentia, vel ſpecies vulgò dictæ. Non primum, ut enim infrà evidentius patebit lucis radii objecta ſe ſolis in oculorum fundo depingunt, & idcirco voluntaria ſunt, quæ de lucis utriuſque occurſu compactione, cœteriſque commentus eſt Plato. Non ſecundum, ea enim per aërem diſperſa tantum abeſt, ut viſionem efforment, ut nec lyncæos quidem oculos offendant. Non tertium, ſpecies nam que ſecundum vulgi acceptionem intellectæ fieri non poſſint, ut inferius conſtabit.

Stoici, ut refert *Gal. 3. de Placitis cap. 16.* putàrunt ex oculis radios prodire nonnullos objecta quælibet pertingentes, quæ ubi contigerint, ità intenduntur, ut conum veluti efforment, cujus cuſpis ſit in oculorum ſuperficie, & in re ipſâ. Id totum baculi exemplo declarant; ſicut enim baculi inſtrumento cœcus mollia, dura, lutum, lapidem pannum &c. contacta cognoſcit, ità & oculi radiis prædictis mediantibus album nigrum, flavum, viride &c. colorata diſcernunt.

Sed hoc placitum vergit ad improbabilitatem: Admiſſis enim hujuſmodi radiis ex oculo prodeuntibus, conoque efformato, inexplicabilis remanet viſionis efformatio; etenim ſi viſio conficitur in oculo, aliquid in eundem immittatur oportet, aliàs fieret, ut quolibet tempore,& etiam in tenebris videremus obſcurioribus, ubi ex oculis etiam radii exeunt, & rem pertingentes, conum efformant, & tamen aſpicimus nihil. Præterea unde tanta in ocellis radiorum immenſitas, ac particularum effluentium ad radios illos efformandos copia, ut ad cœlos uſque protendantur, conumque illum ſtabilem reddant ad videntis arbitrium? Ad hæc, cum radii hujuſmodi è corpore non proſiliant luminoſo, tantâque careant effluviorum abundantiâ, qui fit, ut novis non ſuccedentibus corpuſculis avolantium particularum defectum ſupplentibus, conus perdurare adeo valeat? Quòd ſi corpuſculorum ſucceſſionem admittant, unde quæſo, hæc ſucceſſivitas, ubi tot ſpiritus, innumerabileſque elaborantur? Quo pacto cohærent, per corporis alicujus interpoſitionem reciſi, quomodò counituntur? Inſuper vel viſio perficitur in re, quam conus contingit, vel in oculo. Non primum, quia contingeret, ut extra oculos videremus; non ſecundum, quia in oculis nihil adjicitur, per quod hæc compleatur ſenſatio, & ſi abſque addito videre poſſemus, dormientes etiam conſpiceremus.

Neque dicant radios regredi poſt rei explorationem; tùm quia eum Pythagoricis convenirent, tum quia radii illi pedibus carent, & alis, nec mathematica phantaſticari poſſunt machinamenta radios ducentia, & reducentia; cum etiam quia, qua cognitione, aut vi magneticâ ducerentur, ut egreſſi regrederentur, cum præterea ſciamus particulas hujuſmodi

eâ

eâ donatas eſſe naturâ, ut libertatem aliquandò nactæ amplius irretiri non queant.

Peripateticorum opinio eſt: ab objectis aliquid per medium proportionatum produci ad oculos uſque, quod recipientes oculi & moveantur, & patiantur; hac verò interpoſitâ paſſione viſio conſtituatur. Illud autem aliquid putant ſubſtantiale non eſſe, neque corporeum quid, ſed merum accidens.

Horum philoſophorum conſuetudo cùm in terminorum nihil ſignificantium illuſione conſiſtat, plura agglomerant, ſed neque rem, neque modum contingunt; immò pro intellectûs adæquatione eundem diſtorquent, aut in dubitationum pelago demergunt.

Primò, dubitare nos cogunt: quid ſit illud aliquid, quod ex viſibilibus producitur objectis.

Secundò, quodnàm illud ſit medium proportionatum, & quo medio, ſeu inſtrumento proportionetur.

Tertiò, qui ſit motus in oculum à medio impactus, & quid efficiat, in qua oculorum parte motus ille imprimatur, in muſculis nempè, in membranis, tunicis, humoribus &c.

Quartò, quænam ſit paſſio in oculo, ex cujus impreſſione viſio efformetur.

Quintò, an viſio, quæ ab hac paſſione producitur, dicenda ſit actio, vel paſſio, vel actio, & paſſio oculi ſimul, vel aliquid ab utraque diſtinctum.

Sextò, quo pacto hæc craſſio poſſit producere viſionem.

In hoc dubitationum Oceano, quis veritatem nacturus expiſcabitur? Sed hæc omnia Peripateticis dentur. Verùm intelligere quis unquàm poterit, illud aliquid ab objectis productum merum eſſe accidens? Quodnàm agens ex objectis educit, in qua ſubſtantiâ ſubjectatur, cùm ex objectis ad oculos migrat, quibus pedibus ad oculos progreditur? Prætereà hoc accidens, quod oculos movet, & efficit, ut patiantur, vel oculos contingit, vel non. Si ſecundum, certè nec movebit, nec paſſione illos affici & quacumque, non enim capiendus ſe offert modus, quo aliquid ab extrinſeco, ut dicunt, ſine contactu moveatur; ſi primùm jàm accidens illud, quod tangit, corpus erit ex Lucretio:

Tangere enim, & tangi niſi corpus
nulla poteſt res.

Quòd ſi corpus, neceſſariò ſubſtantia, non igitur merum accidens.

Præterimus, quæ de ſpeciebus intexunt, quas vocant intentionales, & cum realibus confundunt accidentibus, verè tamen intentionales, extra enim intentionem, ſeu mentem eſſe non agnoſcunt aliud. Sed datâ illius termini explicatione, (pro intentionalibus nàmque intelligunt incorporeas) quo pacto accidens incorporeum poterit afficere ſubjectum. At datâ jàm hujuſmodi affectione; hæ ſpecies, quomodò ab

ab objectis avolant, quà tranſeunt, quo Ariadnæ filo ad oculum rectà ducuntur, ubi ſubiiciuntur tranſeuntes, oculum pertingentes quomodò ſe inſinuant, cum aliquandò totius Urbis ſpecies aſpiciuntur? Sed hæc omnia etiam concedantur. Quæſo hæ ſpecies quid efficiunt, quid operantur; qua methodo viſionem peragunt? Sed ad alios tranſitum faciamus.

Democritus, atque *Epicurus* opinati ſunt ſpecierum, imaginum, ſeu ſimulacrorum ab objectis prodeuntium receptione viſionem perfici. Quantum verò rationi, & experientiæ hæc maximorum philoſophorum ſententia innitatur, intellectis ſpeciebus juxta germanam ſapientum ſignificationem, ex ſequentibus manifeſtè patebit. Pro his omnibus verò.

Prænotandum ducimus omne ſenſorium per contactum perfici, ità ut omnimodo remoto contactu, omnimoda etiam auferatur ſenſatio; etenim, per immiſſionem particularum in organo, earundem verè patitur impreſſionem, & recipit; in hoc enim ſentientis facultatis natura poſita eſt, ut abſque receptione, & paſſione aliquid vel minimum agere non poſſit: qua propter ex diverſitate modi cerebrum contingendi, objectorum etiam varietas perſentiſcatur. Hæc probabilitas non ſolum experimentis verum etiam ratione, & analogiâ ſe convincitur; ſcimus nàmque ſenſus omnes non ſine quopiam eoſdem percellente ſenſationem complere.

Præſciendum etiam ex opticis, lucis radios, aut ab objectis reflexos, aut ab iiſdem refractos, intra oculorum cavitatem, & ſignanter in Retinâ adeò objectorum, undè refringuntur, vel reflectuntur ſimulacra delineare, velut ſi intra oculos eoſdem depicta ab excellentiſſimo artifice forent.

Hæc ſententia à *Sapientiſſimis viris Democrito, & Epicuro* inſinuata, & fuit ab incomparabili *Viro Renato Des-Cartes* obſervationibus, experimentis, & rationibus illuſtrata, ut fatuos quoque, ac mente captos ad ſui evidentiam trahat. Patet enim experientiâ rerum extra cubiculum in luce poſitarum, ex quibus radii refringentes in cubiculum obſcurum per foramen inſinuentur; etenim radiis ingredientibus papyrus oppoſita rerum externarum picturam excipiet. Idipſum manifeſtius reddetur, ſi oculo magni alicujus animalis capto, muſculiſque ac membranis circa fundum denudato (firmis, ſolidiſque perſiſtentibus humoribus) membranarum demptarum loco, charta aliqua ſubſtituatur; enim oculus in obſcuri cubiculi foramine appoſitus juxta naturæ ſitum, ut radios per pupillam excipiat, ex rebus extrinſecis refractos, & intus tranſmittat; nàm rerum extrinſecarum imagines in papyro ſubſtitutâ deſcribet, quod idem aſſequeris convexâ lente in foramine appoſitâ.

Cum igitur innoteſcat per radiorum lucis intromiſſionem in oculo, rerum imagines, ſeu ſpecies depingi inveſtigandum ſe offert,

quonàm pacto per hanc ſpecierum, ſeu ſimulacrorum immiſſion m viſio conformetur.

Opinamur itàque primò præter prædictam ſimulacrorum immiſſionem in oculorum fundo aliquid aliud exigi ad viſionem efformandam; Videmus enim hunc eundem radiorum ingreſſum, rerumque externarum picturam ab oculo, & in oculo etiam mortuo compleri omni prorſus viſione remotâ.

Neque dicas diſparitatem adeſſe, quia vitalitas oculi viventis ſupplet omnem defectum lentis convexæ & oculi demortui, nàm

Opinamur ſecundò oculo vitalitatem efficere, ut imago in oculi fundo depicta, & ſignanter in retinâ nervis opticis adhærente, ità nervos moveat eoſdem, ut eorum motu ad cerebrum communicato ſenſum excitet, vulgò dictum, communem, ſeu imaginationis ſedem: atque hoc etiam citra viſionis effectum fieri putamus; cùm enim apertis oculis, & abſtracti aliquid cogitamus, rerum imagines per radios, & oculos feriunt noſtros, & in retinâ pingunt, & nervos movent, & ſimulacrâ eadem in imaginativâ communicant, & tamen non videmus. Præterquam quòd per omnem ſenſationem hujuſmodi motus, imagineſvè, quas vulgus phantaſma in ſenſu communi, & in imaginativâ per nervorum cuique ſenſationi aptorum motum excitantur, & tamen dicere, quòd per quamlibet ſenſationem videamus, erroneum erit.

Opinamur tertiò imagines illas, ſeu phantaſmata in imaginativâ excitatas, ſive ita ſubtiles exiſtant ut D: Auguſt. vocaverit ſpirituales, vulgus verò philoſophorum ab intellectu agente ſpiritualizatas appellaverit, ſive quocumque modo moveant cerebrum, ſi ad animum non pervenerint, ità quòd illum advertere faciant, nullam viſionem perficere. Totum id evidenter convincitur experientiâ; nàm mentem cuilibet ſenſationi non applicantes, nullo pacto ſentimus.

Opinamur quartò tum viſionem, de qua loquimur, cum & quemcumque ex quinque ſenſibus noſtris in ſolâ animi noſtri advertentiâ compleri, nàm advertentes tantum omnium muneribus ſenſationem, organorum functiones percipimus.

Hinc conſtat Carteſii opinionem, qua cœtera, præter hominem, bruta animalia Authomata ſtruit machinamenta, maximum habere probabilitatis pondus.

Pro explendis virtutis amantium votis ſubnectendus hìc eſſet modus, quo noſter animus ad imagines hujuſmodi, ſeu ad motus nervorum, & cerebri, quæ omnia corpora ſunt, poſſit advertere, ut ſentiat, intelligatque, ſed cum hæc ſint extra noſtram digreſſionem animaſticis explanandam relinquimus. Pro rei tamen tantillâ explicatione utemur Theologorum paritate: Inquiunt hi Angelum, ſeu aliquam aliam ſubſtantiam ſpiritualem, & intellectivam lapidi, vel alteri corpori quoquomodo præ-

præſentem cum lapidem, tum corpus quodcumque advertere, cognoſcere, & comprehendere; quis ergò ibit inficias noſtram mentem, angelorum inſtar, ſubſtantiam ſpiritualem, & intellectione dotatam, immortalemque poſſe cerebri, ſenſuumque, internorum idola, motuſque per ſuam intimam præſentiam advertere, comprehendereque? Sed ad oculorum vulnera tranſitum faciamus.

Cap. XL.

De Oculorum Vulneribus.

SUnt oculi duo frontis ſidera, imò duo magna Luminaria, quæ univerſum microcoſmum ſuo irradiant fulgore; undè propter hominem oculi, & propter oculos cætera à ſummo Opifice condita ſunt, ut immenſum ejus amorem contemplari, & admirari poſſit. Si à nativitate cœcus eſſet homo, neque admirabile cœlum, Lucidiſſimum ſolem, formoſam lunam, radiantes ſtellas, necnon mundi elementa, & omnia exindè exorta perciperet. Profectò itàque tot multa, quæ de Univerſo diſceptantur, tot, tantæque obſtruſarum rerum notitiæ, quas ſummi Viri noſtræ advexerunt ætati, tot denique novatum artium inventa, & admiranda cœlo, terrà, marique deprehenſa oculi nobis attulerunt. Oculi certè ſunt duæ pretioſiſſimæ hominis gemmæ, lucis ſpecula, & ipſa corporis Lux, ſicuti quoque Dominus noſter eos *Lucernam corporis* vocat. Quidam in eâ fuerunt ſententiâ, ut pro animæ ſede caput aſſignârunt, & exindè alii glabram capitis partem, putà faciem, & hinc alii demùm in oculis animæ domicilium collocare voluerunt, & reverà anima, ſeu vita, ut Jo. habetur: *Et Vita erat lux*, quæ eſt de luminis naturâ, in nullâ aliâ meliori ſede collocari potuit, quàm in oculis, qui ſunt corporis Lucerna. Oculos inter principes humani corporis partes meritò collocamus; in oculis nàmque tanquàm in terſo ſpeculo animi pathemata intuemur, quæ humanum alterant corpus, ità ſunt amor, odium, audacia, reverentia, gaudium, mœſtitia, afflictio, excandeſcentia, furor, verecundia, ultio, miſericordia, cogitatio &c. Quantum ſuo Creatori ingratus debet homo, quòd cœcum illum non creârit! Nec pro tanto munere debitas ei gratias refert. Cuncta primò ignoraret, deindè nec ſuum diſcernere cibum, potum, veſtes, & pedepreſſum ambulando præcipitia internoſcere, neque pro eis comparandis laborem ſubire etiam poſſet. Quis omnia bona enumerare, vel recenſere poſſet, quibus ingratus homo, mediantibus oculis, fruitur? Tandèm viſionis ratione mors diſtinguitur à vitâ, & omnia mortem intentarent, denique potius mortuus, quàm vivus eſſet, & tamen vivus in tenebris, & umbrâ mortis. Viſione abolitâ, quanta infortuniorum Lernà naſcatur, dicat *Samſon à Philiſteis*, *& Polyphemus ab Uliſſe* ex-

cœcatus. Dicat *Beliſarius*, cui utrumque oculum Juſtinianus eruendum juſſit: quare cùm aliter ulciſci non poſſet, exiguum extra Urbem extruxit tuguriolum, ubi per omnem vitam à prætereuntibus ſtipem emendicavit: illud identidem repetens: *Da obulum Beliſario, viator, quem invidia, non culpa cœcavit.* Quot languorum myriades in oculis ingratus ſuſtinet homo, ut gratiorem ſe reddat pro tanto collato munere; non aliæ principes humani corporis partes patiuntur, non caput, non cor, (excepto tamen uno Galeniſtarum hepate, quia non eſt malum in corpore, quod non faciat hepar) non ſtomachus, non uterus, quot tantilla tolerat pars; ideòque in oculorum affectibus percurandis, peritus debet eſſe medicus: eſt tantum horum affectuum negotium, ut totum hominis ſtudium ad ſe trahat, & priſci hanc cognoſcentes difficultatem, oculorum curandi rationem tantùm aliqui profitebantur, & ocularii medici vocabantur, ex quorum ſanatione non minimam aſſequebantur gloriam. Cœterum nunc noſtro ævo quiſque leviter medicinâ imbutus omnibus medetur morbis, ſed nullum curat. Non impræſentiarum de omnibus oculorum affectionibus tractamus; nàm de his alibi, ſed tantum de oculorum vulneribus.

Signa.

Oculorum vulnera nullis particularibus indigent ſignis, & non ægrè à bardo chirurgo, ſolâ oculari inſpectione, & ægri relatione dignoſci poſſunt.

Cauſſa.

Cauſſæ ſunt res externæ violenter in oculum intruſæ, ejuſque continui unionem ſolventes, ſive ſint perforantes, ut gladius, ſtylus, ſagitta, acus, ſpina ſubula, vitri fruſtum, & quicquid pungere, vel perforare, & terebrare poteſt; ſive ſecantes, ut culter, enſis &c. Sive contundentes, ut pugnus, lapis, baculus, pertica, flagrum, fuſtis, & fortiter, & impetuoſè oculo impulſa.

Prognoſis.

Oculorum vulnera ità curatu difficilia ſunt, ut in quavis aliâ corporis parte non ſint ità curatu ardua ſicût in oculo; tùm ob partium nobilitatem, quæ ſanationis auget difficultatem; tùm propter exquiſitum ſenſum ratione multorum nervulorum, & membranarum, ex quibus conſtat, ob quem non poſſunt applicari medicamenta, pulveres inſpergere, balſamis humectari, & ſimilia, quia ſtatim ſuccedit dolor; tum propter maximum conſenſum, quem oculi muſculi, & membranæ cum cerebri tunicis, & facilè ſummus excitatur dolor; tum propter humores contentos admodum lubricos, ità ut ſi tunica, intra quam continentur, diſrumpatur protinus effluunt. Præterea tanta eſt oculi, & ſuarum partium puritas, ut

ut ſiquid in ipſo præter naturam contineatur, cœcus evadat homo. Inſuper tot arteriolas, & venulas per ſe ipſum oculus habet diſſeminatos, ut etiam vix vulneratus, vel leviter contuſus, fieri non poteſt, quin inflammetur, & in tumorem elevetur. Tandèm difficillima ſunt oculorum vulnera curatu, quia oculi fluxionibus tum à capite, tum à toto corpore recipiendis, quacumque aliâ parte ſunt obnoxii, Verumenimverò ſi vulnera non totam dilaceraverint tunicam, id eſt, ſi non tàm altè penetraverint, aliqua curationis ſpes affulget; Si verò cornea fuerit rupta, & aqueus humor effluxerit, nulla ſalutis ſpes ſupereſt Si vulnus ſit anguſtum, minus periculi habet, ſi ad uveam procedit, incurabile eſt.

Curatio.

In vulnerum oculorum curatione vulgares ferè ſemper ejuſdem lateris phlebotomiam præmittunt, cum vix initio aliud efficacius auxilium ad ſanguinis fluxum, & indè facilè ſubſequuturam inflammationem inhibendam reperiatur. Poſtmodum purgantia præcipuè bilem uſurpant, ut & medicamenta bilem alterantia, refrigerantia, & caput reſpicientia, cum bilis aliorum humorum ad caput ſit vehiculum. Statim ipſi oculo interceptionis, & repercuſſionis gratia medicamenta adhibent *ex ovi albumine benè conquaſſato cum aquâ roſarum, cui boli Armeni, terræ ſigillatæ, olei roſacei, & pauxillum aceti roſacei* addunt.

Vel

℞. *Album. ovor. num.* ij.
Conquaſſentur cum aquâ
Tormentillæ, &
Roſarum ana ℥. j.
Adde aluminis, &
Croci ana ℈. j. *m.*

Hæc eadem repellentia temporibus, & fronti etiam imponunt. Ad inflammationem arcendam, & dolorem demulcendum, *cataplaſma ex melilotis, & capitum papaverum decocto, in cujus portione humectetur mica panis cum pauco croco*, adhibent. Vel *cataplaſmate ex mucilagine, ſem. lini, cydoniorum, pſyll.* utuntur. Cœterum ſi contingat dolorem non remitti, ad leviora recurrunt narcotica, & præſertim ad *colliriam, quod paratur ex aquâ ſolani, roſarum, plantag. & ſief albo cum opio.* Dolore ſedato, vulneris conſolidationem procurant his, & aliis medicamentis, ut

℞. *Sief alb. Rhaſis ſine opio* ʒ. j. ß.
Aquæ roſar. ℥. j. ß.
Album. ovor. ʒ. ij.
Tutiæ prap. ʒ. ß.
M. in mortario marmoreo.

Vel

℞. *Gummi Arabici aquâ roſ. diſſ.* ʒ. iij.
Cremoris rad. conſolid. maï. ʒ. j.
Pulv. ſubtilis thuris,
Aloës lotæ ana ℈. j. *m.*

Poſt ſeptimum diem magis ſiccantia, & detergentia adhibent, ne caro craſſa, ſed tenuis generetur, ut

℞. *Myrrh.*
Sarcocoll. lacte nutritæ ana ʒ. ß.
Tutiæ prap. ʒ. j.
Mell. roſ. q. ſ. f. linimentum.

Vel ſi propter excrementorum re-

dundantiam caro mollis excreſcat, ut multoties contingere, ſolet, exſiccetur *pulvere alum. roc. tutiæ, ſacch. & oſſis ſæpiæ, addito modico Calcanthi rubri loti.*

Henricus Heerius mirabilia, ſed non credenda narrat in oculorum vulneribus, etiam effuſis oculorum humoribus, de ſucco veſicularum ulmi vernali tempore reperibili, humorem tùm aqueum, tùm vitreum æquè in gallinis, ac puellâ quadam ſe reſtituiſſe putavit, cum tamen ipſa forſan natura fecerit, quod ipſe hoc ſucco feciſſe exiſtimavit. Sed reverà ut vera dicamus, mera impoſtura eſt, quod ipſe ſcribit. Refert ſuprà notatus author *obſerv. oppidò rarar.* 4. ſe cum Lithuano quodam aliquandò iter feciſſe, qui ab omnibus medicis agyrtis, vetulis, veneficis, chymicis, in totâ, quam obierat Europâ, & Aſiâ, ſecreta (ut vocabat) plurima collegerat; atque eum gallum gallinaceum ſibi obtuliſſe, & juſſiſſe, ut oculum galli ſæpius occutiſſimo ſcalpello punctum, interque digitos preſſum, orbitæ oculi reponeret. Quod ubi feciſſet, affundiſſe Lithuanum illum guttas duas liquoris, qui menſe Majo in veſicâ ulmi reperitur, obligatumque capite gallum ciſtæ incluſiſſe, & poſt horas octo eduxiſſe, utroque oculo ità ſibi ſimili, ut ſectum oculum nullus à ſano poſſet diſtinguere. Hoc quamvis pro ludrico, & forſàn magico, habuit Henricus ab Heer, accidit tamen poſteà, ut puella acu fortè fortunâ ità oculum læderet, ut humor aqueus, & pars vitrei effueret. Tunc ergò hunc ipſum liquorem, vulneribus ſanandis aliàs utilem, ſub quartam pomeridianam, applicavit, & ſub mediam noctem linteum admotum, ſi ſiccaretur, eodem novo liquore imbui juſſit. Manè (teſtatur Deum, & fidem) oculum externum ſanum offendit, ſed viſu privatum, ità quidèm, ut vigeſimo pòſt anno nullus excœcatum oculum à vidente diſcernere potuerit, imò illa multis annis cum marito ejus rei inſcio vixerit. Credat Judæus apella his Henrici obſervationibus, & non nos, qui nimis ſcrupuloſi ſumus, & ægrè aliorum ineptiis aſſentimur.

Quò ad noſtram de oculorum vulneribus curationem, primò ea in ſex rerum nonnaturalium regimine verſatur; eligatur itàque aër temperatus, fumi pulveris, & ventorum auſtrinorum expers. Æger in cimmeriis collocetur, & Lumen fugiendum, quia oculos vulnerati ab omni lumine vehementer læduntur, debilibus exiſtentibus ſpiritibus in oculis, undè luminoſa omnia inteſiora removenda ſunt.

Cibi ſint boni ſucci, & facilis coctionis, acidum, & acre angue pejus, quia nervoſo generi hoſtile; itèm vaporoſa, ut allia, cæpæ, ſinapi, & porra vitentur.

Motus, & quies ſint moderati, attamen quies magis quàm motus prodeſt; omnes autem motus oculis damnum inferunt, hinc oculus vulneratus non moveatur à ſano, ea propter tutius eſt, ut ambo obuelentur oculi.

Somnus, & vigilia etiam mode-

tamen habeant, verum vigiliæ magis nocent, & æger non dormiat in latere, cujus oculus afficitur.

Excreta, & retenta debito tempore ſuo fungantur munere. Veneris connubia exulent.

Animi pathemata proſcribantur, & animus tranquillus conſervetur, & liberetur à motibus impetuoſis, & præſertim à mœrore; hic enim Lympham conturbat, & plus juſto reddit ſalinam, & lachrymarum profuſio excitatur, quæ malum adauget.

Venæ ſectio vulneratis oculis minimè prodeſt, imò viſum debilitat, nec oculi habent ampla vaſa diſſeminata, ſed exiliſſima. Medicamentum purgans commotionem humoribus inducens, eos reddit effrenatos, & acriores, qui aliquo modo læſos oculos lædere poſſunt.

Pro noſtrâ itàque curatione dicimus, quòd vel vulneratur oculi palpebra, & hæc vel ſuperior, vel inferior; tunc adhibeatur ſutura per gluten, & ſic quod vulneratum eſt, coit mediante ovi albumine optimè conquaſſato cum tantillo croci pluries adhibito, deindè medicamentis agglutinantibus curatur.

Si ſolus oculus ſine palpebrâ, vel cum vulneretur, tunc oculi vulnus vel eſt leve, vel aliquantiſper profundum, in externâ membranarum parte, internâ manente incolumi. Si itàque, ità ſe habeat vulnus, ut cornea tunica vulnerata ſit ſedulò tractari debet, quia hæc tunica nervea eſt, ac proindè vacare debemus, ut ſucci nutritii, ſanguinis, & lymphæ gyrus reſtituatur, & acidum in his excitatum temperetur, & cum hujus vulneris ſanatio in partis membranoſæ coitione conſiſtat, ea ſoli naturæ committenda eſt, cui id eſt opus: Si igitur ſuccus nutritius, ſanguis, & lympha optimè conſtitutus ſit, tanquàm balſamus ſoluti continuitatem procurat, ſi verò hi ſucci ſuam non conſervent craſim, chirurgus, qui eſt balſami conſervator, hunc ad ſuam temperiem reſtituat, eas amovendo cauſſas, quæ eum intemperare, degenerare, vel corrumpere faciunt, & interim aërem externum, & lumen ab oculorum vulneribus arceat; ille enim magis lædit, quia ineſt aëri acidum vulneribus maximè, & acor ſemper eſt partibus nervoſis intenſior, quàm aliis. Ad hunc ſcopum obtinendum, potionibus vulnerariis, quæ maritentur herbis ocularibus, & illis medicamentis, quæ corruptionem ab acido inductam abſtergunt, vel reſolvunt; hæc erunt omnia alkalia, & diaphoretica, & tandèm illis, quæ partes membranoſas conſolident, talia ſunt balſamica, utatur chirurgus.

Si vaſa ſanguifera ſimul læſa ſint, ſanguinis profuſionem cohibent muci laginoſa, *ut mucilago ſeminum cydoniorum, pſyllii, radicis conſolidæ majoris, ovi albumen, tragacanthum, gummi Arabicum &c. ut*

℞. *Mucilag. pſylli* ℥. ij.
Raſuræ rad. conſolid. mai. recent. ℥. iv.
Ovi albumin. ℥. iij.
Gummi Arabici ℥. ß.

Mis.

Myrrhæ ℈. j.
Croci gr. v. *m.*

Et ſæpius muta, ne ſiccecat, & oculo adhæreat. Vel ex ſubadſtringentibus fiat fotus *ex decocto fol. rubi, plantag. verbenæ, euphragiæ, flor. roſ. incomplet. acaciæ, carne cydoniorum in vino adſtringente facto*; hoc enim non ſolùm ſanguinem ſiſtunt, verùm etiam vulnus aliquo modo glutinant.

Si dolores accedant, ne inflammatio ſubſequatur, & curationem impediat, compeſcendi ſunt ſequenti medicamento, ut

℞. *Sacch. Saturni* ℈. j.
Tutiæ præp. ℈. ß.
Croci gr. v.
Camphoræ gr. iij.
Aquæ ſpermat. ranar.
Solani,
Roſarum ana ℥. j. ß. *m.*

Vel ſequenti, ſi dolor maximè urgeat, ut

℞. *Pomor. dulc. num.* iij.

Coque in ſuff. q. aqua euphragiæ, & roſar. ad mollitiem, traiiciantur per ſetaceum, pulpis trajectis adde

Mucilag. ſem. cydonior. ℥. ß.
Sacch. alb. ℥. ij.
Camphoræ gr. xij.
M. f. cataplaſma.

& applicetur. Vel applicari poſſunt *ſacculi flor. euphragiæ, cyani, chamomillæ, ſummit. anethi referti, & aquâ Reginæ Hung. aſperſi*. Si aciditas oculum urgeat, ad eam tollendam, vel ſaltim corrigendam optimum erit ſequens collyrium, ut

℞. *Ocul. cancr. p. p.*
Coriall. p. p. ana ℥ j.
Sacch. Saturni ℥. ß.
Tutiæ p. p. ℈. ij.
Aquæ veronicæ,
Euphragiæ, &
Plantaginis ana ℥. ij.
M. f. collyrium.

Ad oculorum vulnera glutinanda valet *liquor in veſiculis ulmi repertus*. Aliqui commendant *chelidoniæ aquam cum camphorâ* hac ridiculâ ratione ducti, quòd hirundines ſuâ chelidoniâ pullis occæcatis viſum reſtituunt, quod tamen fabuloſum judicamus. Magnoperè commendamus *aquam ſocialem, & tutiæ tincturam*, quam ſemper cum fructu adhibuimus. Sequens medicamentum magnarum virium experti ſumus, ut

℞. *Balſam. Peruv.* ℥. j.
Vini ſublimati ℥. ß.
Ol. Satur. rubr. ℈. ß. *m.*

& in oculum vulneratum inſtilla. Oculo vulnerato applicari non debent acria, acida, & urinoſa, quia nervoſis partibus ſunt hoſtilia, & acidum magis adaugent, undè temperata, & demulcentia applicanda ſunt, & ſæpius renovanda, ne ſordes, puris inſtar, quæ in affecto oculo generantur, aliquod afferant detrimentum.

Si autem oculus ſit perforatus, membranæ ſectæ ad profundum uſque, ſtatim chirurgus Cœcitatis periculum vaticinetur, non tamen quod Cœcitas neceſſariò ſequatur; nàm quandòque evenire poteſt, ut oculus ad profunditatem uſque vulneretur, attamen viſio conſervatur, ingruit tamen periculum de humoris aquei profuſione, quo effuſo, ſolet ferè cœcitas ſuccedere; verumenimverò aliquandò ſervatur viſio, etiam

etiam ſi humor aqueus effuſus ſit, nam in cataractarum depoſitione accidit aliquandò, ut in acûs extractione aqueus exeat humor, & membrana rugas contrahat, & tamen non ſuccedit cœcitas: humorem enim aqueum à natura reſtaurari per proprios ductus, modò caveatur, ne per vulnus elabatur, non infrequenter tamen hoc accidit, modò tamen ne vitreus, vel cryſtallinus prorumpat humor, ideòque in vulneribus corporis oculi ad profunditatem uſque perpetuò indubitata ſubſequitur cœcitas.

Si aliquod corpus pungens in oculo relictum ſit, ut ſæpè contingere ſolet, illius extractionem tentare debemus, ità tamen ut ſine dolore fiat, quod ſi fieri nequeat ſine magno dolore, vulneri id imponendum eſt, quod dolorem lenit, & laxandi vim habet. Vulgares oleum affundunt roſaceum, verum hoc non ſolum in oculum vulnerato, ſed etiam ſano magnum dolorem, & ardorem excitare ſolet, ut quiquis in ſuo oculo ſano experiri poteſt. Utuntur *foliorum malvæ, & violarum cum lacte decocto*, vel *ſeminum peponum, portulacæ, & cucurbitæ emulſione*; inquiunt enim horum ſeminum lac relaxare, inflammationem inhibere, nec adſtringendi vim habere, ſed pro extrahendis extraneis è vulneribus vide *caput XVI. hujus Tomi.*

Ad aqueum humorem reſtituendum, nil aliud uſurpandum venit, quàm remedium molicè adſtringens, & nullum aliud quàm quod vulneris labia muccagine quadam obliniat, & viam elabenti humori aqueo præcludat, ne aqua denuò progenita à circulatione per vulneris foramen elabatur, & poſtmodùm inflammatio, & ſuppuratio arceatur. Hinc varia adſtringentia in oculo imponenda ſunt; ne id effluat, quod motus reſtituit. Ad hunc humorem aqueum retinendum valet *liquor veſicularum ulmi*, vernali tempore repertus, in oculum inſtillatus. Ad idem valet *aqua Reginæ Hung. cum oleo rubro ſaturni, cum tantillo aquæ chelidoniæ.* Itèm *infuſio lapidis medicamentoſi in aquâ fœniculi cum quintâ eſſentiâ emphragiæ.* Similiter *eſſentia myrrhæ, vel balſamus proprietatis.* Sunt multorum authorum obſervationes oculos vulneratos cum humoris notabili effluxu linguæ linctu curatos fuiſſe: ſed hæc eſt canina curatio, nempè more canum, qui ſuâ linguâ vulnera curant. Verum annis elapſis quidam Empiricus chirurgus *Franciſcus Porco* cognomento vocatus qui omnia vulnera linctu linguæ, & labiorum ſuctu, veluti incantamento curabat. Hic, externis interna adhibenda ſunt ad curam externam, ut potiones vulnerariæ, admiſtis herbis ophthalmicis, nec his potionibus *cancrorum oculi* deſint, & *coralliorum magiſterium.*

Oculum vitreo, vel cryſtallino humore orbatum poſſe recuperare viſum impoſſibile judicamus, cum humores hi inſpiſſati ſint, nec regenerentur; quòd ſi non effluxerint per anguſtum vulneris orificium, opaci reddentur è pluribus incon-

incongruis particulis in illos delatis, hinc obſcuritates exurgent, & irreparabilis cœcitas, & eſtò multi authores medicamenta deſcribant, & varias curationes feliciter actas adducant, comiter imponunt. Nullâ arte, & ratione horum humorum reſtitutionem in integrum fieri poſſe, quàm principaliter à naturâ dicimus, adjuta tamen medicamentis traumaticis oculi ſpiritibus amicis, & ſpecificis, prohibitis inflammatione, & ſuppuratione.

Cap. XLI.

De Aurium Anatome.

QUemadmodum oculi à ſummo rerum Opifice in ſublimi corporis parte appetendarum, fugiendarumvè rerum exploratores collocati ſunt: ſic ad ſapientiæ, diſciplinarumque perceptionem, à lateribus iis aures, imminentis boni, malique, quod ob tenebras, vel interjecta craſſiora corpora, vel nimiam diſtantiam conſpici nequit, ſpeculatores, in ſublimi loco poſitæ, ut ſaltim per aëris commoti fluctus in ſublimi diffuſos facilius percipiunt.

Sunt duæ numero aures, & utrinque temporum regioni unam appoſuit rerum Creator, ut dextrâ, & ſiniſtrâ corporis parte ſoni audiendi melius perciperentur, & ut unâ fortè læſâ, altera hoc munere ad neceſſitatem fungeretur.

Aures vel ſunt externæ, & oculis conſpicuæ; vel internæ, & abditæ intra oſſis petroſi cavernas reconditæ. Externa pars, inſtar vanni expanſa, quæ non eſt primarium, ſed adjuvans auditûs organum, ſonos prima colligens, ac ſuſcipiens, vocatur auris: ejuſque ſuperior pars *Ala*, vel *Pinna*; inferior mollis eſt, & propendens dicta *Auricula inferior*, *lobus*.

Magnitudo auris hominis ſatis exigua, figuraque ſemicircularis, & concinna variis protuberantiis, & cavitatibus elaborata, in quibus exceptus cum aëre ſonus non ſtatim prolabitur, aut diffluit, ſed nonnihil ſiſtitur, & ſimul infringitur, ut deindè rectius, & minus impetuoſè in cavernas auris internas ſuccedat.

Ambitus auris exterior à tortuoſitate dicitur *Helix*, itèm *Capreolus*, & altera ei oppoſita *Anthelix*: quæ verò tempora ſpectat, quia à nonnullis inſtar barbæ hirci piloſa eſt, *Hircus*, vel *Tragus* dicitur: eique oppoſita, cui infima auricula appendet *Antitragus* appellatur, quæ & ipſa in quibuſdam piloſa eſt. Cavitas interior juxta meatum auditorium, ubi ſordes flavæ, & amaræ gignuntur, *Alvearium* nuncupatur.

Partes quibus conſtat auris externa, vel ſunt communes, ut cuticula, cutis, membrana nervea, & in inferiore lobo pauca pinguedo: vel propriæ, ut muſculi, vaſa cartilago.

Cutis tenuiſſima eſt, paucæ carni adhærens cum firmâ cartilagine: eique ut volâ manûs, membrana nervea validè connectitur. In lobo ità commiſcetur cum carne, ut

ut ſubpinguis, carnoſa, & fungoſa exiſtat: hinc mollis eſt, atque flexilis lobus, ut ſine magnâ moleſtiâ perforari poſſit; undè etiam à quibuſdam ornamentis appenſis decoratur.

Primus muſculus communis eſt auri, & utrique labro, eſtque pars muſculi primi moventis genas, & faciei cutem, aurem deorſùm ad latus trahens, ejuſque radici ſub lobo implantatur, diciturque quadratus.

Secundus proprius eſt, & anterior, muſculo temporali incumbens à fine muſculi frontis, tendinoſus in auris ſuperiorem partem inſeritur, ut ſurſum, & antrorſum aurem moveat.

Tertius poſterior ſupra mammillarem proceſſum oritur ab occipite, principio anguſto, deinde latior redditus, & velut in tres partes diviſus, aurem poſterius adit, ut eam trahat ad poſteriora, & nonnihil altiora.

Quartus à mammillari proceſſu ortus latus, paulatim anguſtiatur, donec in tendinem abeat. Hinc muſculus potius triplex eſt, quia tribus inſertionibus donatur, omnes tamen ex uno loco confuſi prodeunt.

Muſculi in iis hominibus, quibus aures moventur, rectè conſpicui, ſunt communes, vel proprii, horum tamen rariſſima quædam exempla colligit *Schenckius lib.* 1. *obſervat. tit. de auribus.* In plurimis verò non moventur aures ob muſculorum parvitatem. In aſinis, equis, bobus, aliiſque brutis hi muſculi magni, conſpicui, & ſæpè plures ſunt, undè iſta animalia aures validius movere, & muſcas, aliaque moleſta abigere queunt, quia manibus carent, non ſicut homo, qui manicus id efficere poteſt.

Triplicia vaſa auri implantantur. Venæ minimæ habentur à jugularibus. Arteriæ à carotidibus. Nervi parvuli duo à poſterioribus, totidemque à lateribus, à ſecundo pari cervicali.

Cartilago auris, eſt ſubſtantia, quæ oſſi petroſo alligatur per ligamentum validum à pericranio natum. Eſt ex ſubſtantiâ cartilagineâ, nàm ſi facta fuiſſet ex ſubſtantiâ oſſeâ, facilè frangi poterat, ſi verò fiebat ex carne, non poterat detineri expanſa, & patula.

Exterius auribus adſtant variæ glandulæ craſſæ, & inſignes, quæ *Parotides* dicuntur, licèt hæc vox etiam de tumoribus intelligatur, ſuntque non tantùm pone aures, ut vulgus putat, verum etiam ſub auribus, & ad utrumque latus, ſed non ſupra. Inter has duæ inſignis magnitudinis reperiuntur, ſibi invicèm propè accumbentes, quarum minorem, & anteriorem *Conglobatam*; majorem verò, quaſi ex plurimis glanduloſis fragmentis compoſitam *Conglomeratam* appellent anatomici. Hæ glandulæ vaſa aſcendentia fulciunt; & quia etiam ſeroſos humores ex ſanguine arterioſo ſeparatos ſuſcipiunt, ac per quædam lymphatica, & ſalivalia vaſa demittunt, multamque pituitoſam ſaburrham interdum coacervant, hinc *Cerebri*

emunctoria ineptè appellantur. Sunt & aliæ multæ glandulæ in toto ſpatio, quod eſt ſub maxillâ inferiore, in quibus *Scrophulæ*, ſimileſque generantur affectus, quæ tamen *parotidum* nomine non deſignantur, ſed jugulares appellantur, glandulæ. Harum magnus eſt numerus, ſed magnitudo exigua. In animalibus nonnullis, ut porcis Sylveſtribus, vulgus in deliciis habet, vocantque lacticinia, & animellas.

Auris externæ uſus eſt primò, ad ornatum. Secundò, ad cerebri tutelam, ne ab aëre ſubitò irruente lædatur. Tertiò, eſt ad auditûs organum, ſed non principale, verùm adjuvans. Intus latet verum organum, uti & olfactus. Et quemadmodum naſo præciſo, olfacere tamen poſſumus, licèt imperfectè: ſic etiam auribus penitus ad radicem exciſis, audire, ſed obtuſè, confuſè, & cum murmure, voceſque articulatas inſtar fluentis aquæ, aut cicadæ reſonantis, ut notum eſt iis, quibus aures exſciſſæ. Imò alterius auris non abſciſſæ actio auditoria læditur, niſi foramen abſciſſæ obturetur.

Uſus ergo auris externæ eſt prompti us, & rectiùs ſonos recipere, & per aërem vagantes tanquàm in ſinu colligere, ut citra violentum impetum ad tympanum pertingant, prius in infractibus viæ obliquitate moderati. Hinc, ne appulſi ſoni præterlabantur, bruta aures circumagunt ad ſonos, & voces. Hinc *Adrianus Imperator*, quò acutius audiret, manus cavas auribus obtendebat, quod & ſurdaſtri factitant. Hinc etiam *Scythæ* aliqui, quibus propter frigus aures commoriuntur cochleæ teſtam auribus admovent, ut in cavitate facilè concluſus aër ſuſcipiatur, & ità meliùs audiunt. Hinc exactiùs audiunt, quibus aures extetiùs prominent, & ſi non nimium tàm ex longo decubitu, quàm nutricum ligaturis aures depreſſas haberemus, rectius audiremus.

Auris interna in petroſo oſſis temporum proceſſu continetur, partim ad majorem tutelam, ut ob loci duritiem à fortuitorum impetu minus læderetur, partim ad meliorem ſoni conſervationem, cui hic locus, ob ſiccitatem, & duritiem, erat aptiſſimus.

In hac quamplurimæ conſiderantur cavitates, quarum quatuor propriis inſigniuntur nominibus, ut *Meatus auditorius*, *Tympanum*, *Labyrinthus*, *&* *Cochlea*: Itèm *Membrana tympani*; *Duo muſculi*, *Quatuor oſſicula*, *Aër congenitus*, *&* *Vaſa*.

Meatus auditorius vocatur antrum illud, quod ab auris extremæ conchâ incipiens, verſus interiora tendit, tenuique cute, ac pericranio ad oras uſque tympani veſtitur. Tortuoſo ductu, ſeu foramine ſurſum nonnihil aſcendit, tùm ut ſiquid extrinſecum in hunc meatum tenderet, facilè declivi tramite deorſum ferri poſſet: tum etiam, ut ſordes, quæ ex cerebro per aures expurgantur facillimè poſſent delabi. Ratione ejus obliquitatis hoc foramen nominatur etiam anfractus; factus eſt autem

ità

ità obliquus, ut aëris commoti vehementer impulſio nonnihil infringatur, ſicque minus tympanum feriat. In hoc meatu colligitur humor quidam flavus, bilioſus, amarus, craſſus, & viſcidus, à cerebro expurgatus, à mollioris ceræ ſimilitudine priſcis *Cerumen* dictus, à cujus etiam melleo colore ipſe meatus *Alveare* vocatur.

Circa finem hujus foraminis auditorii, membrana, ſive pellicula quædam nervoſa, orbicularis, & pellucida ſitu ex obliquo in pronum deſpiciens, apparet, inſtar velamenti auris interni, & quoniam diſtenſa eſt ad modum tympani, communiter *Tympani membranula* appellatur. Non oritu à pericranio, ut *Iulio Caſſerio* placuit, nec à piâ, vel durâ matre, nec à ramulo nerveo quintæ conjugationis expanſo originem ducit, ut aliis placuit, ſed à perioſtio ſuum cognoſcit ortum. ſicciſſima eſt, ut melius perſonet, ſicca nàmque ad ſonum optiora ſunt. Pellucida, & ſubtilis eſt, ut ſoni facilius tranſmittantur ad aërem congenitum; nàm quibus ab ortu craſſior eſt, *Surditate* laborant incurabili, ut & ii, quibus exterius adnaſcitur tunica craſſior; & ſi à nativitate, muti ſimul manent, quia voces inauditas nec animo concipere, nec linguâ proferre poſſunt. Si verò interius mucus apponatur, vel humor craſſior affluat, *gravis, & difficilis* oritur *auditus*, aut *ſurditas* curatu difficilis. Si tenuis affluat humor, oriuntur *aurium tinnitus, & murmura*. Hæc tandèm nervoſa eſt, ideòque exquiſiti ſenſûs, ut nec ſtylum immiſſum, nec acres ferat humores, eſt & robuſta, ut duret adverſus injurias externas; læſa enim vel eroſa, vel diſrupta *ſurditatem*, vel *auditûs difficultatem* inducit, quod experiuntur, quibus ob vehementem aëris ſonum, à tormentis, campaniſvè læditur, vel in natationibus rumpitur: ad cujus tutelam intus addita ſunt tria oſſicula quorum, malleus firmiter adhæret tympano; & duo muſculi. Hujus membranæ uſus eſt meatum auditorium claudere, & aërem congenitum ab extrinſeco ſeparando intus cohibere. Deindè interiora tueri à pulvere, aquâ, animalculis &c. Ut autem clarius reſonet, ejus dorſo chorda non aliter tenſa eſt, quàm nervus militari tympano. Duobus exilibus muſculis donatur ad motum oſſiculorum. Horum unus externus è ſuperiore, atque interiore ſinu meatûs auditorii latiore principio exortus, ſenſimque contractior factus, ac ſubtiliſſimo tendine membranæ tympani contiguus, ad malleolum uſque fertur, membranam cum malleolo ſurſum, extrorſumque nonnihil extendens. Alter muſculus eſt internus, in oſſe petroſo ſitus, & circa conjunctionem lapidei proceſſûs cum oſſe cuneiformi exortus, nonnunquàm ſimplici, ſed plerumque duplici tendine ad malleolum progreditur, & uno ejus proceſſui elatiori, altero ejus cervici inſeritur, mallei caput obliquè antrorſum trahens, & ad interiora ab incude deducens.

Ablatâ prædictâ membranâ in conſpectum venit ampla illa cavitas, quam recentiores Tympanum appellant, cujus interior ſuperficies multis colliculis, ſinibuſque inæqualis eſt.

In hoc tympano mox conſiderandâ offeruntur quatuor exigua, dura, & denſa officula, *Malleus*, *Incus*, *Stapes*, *& os orbiculare. ſeu ſquamoſum.* Quæ licèt membranis, ſeu perioſtiis deſtituta ſunt, tamen circa extremitates, quibus committuntur, ad nexûs ſimilitudinem, obvinciuntur ligamento exili, procedente ab eo ligamento, quod membranæ tympani, ſicut nervus tympano bellico prætenditur, atque hinc chordæ, vel fili nomen acquiſivit.

Primum officulum, quod vel à formæ qualicumque rudimento, vel potius ab uſu *Malleum* nuncupant capitulo rotundo incudis cavitati laxiore ligamento inarticulatur, & hinc in cervicem attenuatu. Ulterius verò progrediens, inſtar caudæ reflexæ, firmiter ultra medium membranæ tympani adhæret, ac circa medium proceſſibus duobus donatur: uno brevi, cui muſculi interni tendo adnectitur; altero longiore, ſed magis tenui, qui tympani orbitæ incumbit, & tendini muſculi auris externi alligatur.

Secundum officulum *Incudis* nomine, abuſu, inſignitum, & dentem molarem duabus radicibus præditum aliquo modo referens, malleolo ſubjacet, ejuſque caput ſuperiori parte leni ſinu excipit: inferiore verò duos habet proceſſus: unum brevem tympani ſpecui poſteriori: alterum longiorem, per ligamentum laxiuſculum, ſed firmum, ſtapedis capitulo devinctum.

Tertium officulum *Stapes*, à figuræ ſtapedis equeſtris ſimilitudine dictum, cochleæ inſiſtit, & feneſtræ ovali figurâ, ambitûſque ſimilitudine reſpondet, cui per ambitum undique lento, laxoque vinculo alligatur, & impelli quidèm intra ſinum ſuum queat, attolli verò, & educi citra vim non poſſit. Superiore parte inſtar arcus convexum eſt, cujus crura duo minutiſſima, nonnihil ſinuata, baſi tranſverſæ inſeruntur. Vertici verò, ſeu ſummitati verticis inſiſtit capitulum minutum, planum, & rotundum, quo incudis apophoſi ligamento laxiuſculo annectitur.

Quartum officulum per exiguum, & rotundum eſt, atque hinc *os orbiculare* nominatur. Hoc ſtapedi, quà incudi committitur, per tenue ligamentum ad latus adnectitur.

Inferius, interiora verſus, è tympano ad palatum meatus patet rotundus, qui inter duos faucium muſculos delatus, partim in palati tunicam craſſam, prope radicem uvulæ, ubi os palati ſuperioris definit, inſeritur: partim in naris ſui lateris cavitatem amplo, & cartilagineo fine, mucoſâ narium tunicâ tanquam janitore obducto ingreditur. Per hunc humiditates præter naturam in tympano collectæ ad palatum effluunt, & ſonus in ore excitatus nonnihil aurem ſubit: quam ob cauſſam, hebetioris auditûs homines ore aperto, &

expi-

exſpiratione cohibitâ melius audiunt, ut *Virg. Aeneid.* 2. inquit:

Conticuêre omnes, intentique ora tenebant.

Hinc in aurium morbis hic canalis benè notandus eſt; quippè per illum craſſi humores maſticatoriis feliciter ejiciuntur, & nonnunquàm ſternutatoriis excutiuntur, quod præter rationem ipſa quoque probat experientia.

In medio cavitatis tympani duo foramina reperiuntur, quorum majus, & altius circiter in mediâ concameratione conſtituum, & ſtapedis baſi clauſum, ab ovali figurâ, *feneſtra*, vel *feneſtrella* ovalis nominatur, & parte poſteriore in labyrinthum ſe aperit inſigni amplitudine. Alterum, quod minus, humilius, & rotundum *feneſtra rotunda* dicitur. Hoc ſemper apertum manet, nec ab ullo corpore operitur, & in duos canales, ſquamâ oſſeâ diviſos, ſcinditur, quorum unus cum feneſtrellâ ovali cochleam aperit, alter labyrinthum, & aëris expurgationem efficiunt.

Eſt autem *Labyrinthus* cavitas tympano longè minor, quam ob ſemicirculos oſſeos excavatos, tenui membranâ ſuccintos per circuitus in eandem cavitatem redeuntes Labyrinthum appellant. In hanc cavitatem ovalis feneſtrella pateſcit, præter quam adhuc aliis quinque foraminibus pervia eſt, quorum unum in cochleæ latioris gyri finem ſeſe aperit: per reliqua, quæ adeò exilia ſunt, ut vix capillum admittant, nervi acuſtici tenuiſſimæ fibrillæ, ad membranam internam ſuccingentem procedunt.

Cochlea, à cochleæ in ſpiras contortæ ſimilitudine nominata, labyrintho minor, ſed inſignis tamen cavitas eſt, gyris duobus, interdùm tribus, vel quatuor cochleæ in modum circumflexa, tenuiſſimâque membranâ ſuccinta, in quam, ut in priore, per tria, quatuorvè minima foraminula tenuiſſimæ nervi quinti paris fibrillæ ingrediuntur.

In his abſtruſis cavitatibus aër continetur purus, ac ſubtilis, quem multi ſtatim ab ipſo ortu inditum, ac ex ſemine genitum putârunt, eumque propterea *Aërem inſitum, congenitum, & implantatum* vocârunt. Verum cum partium ſpermaticarum difficilis ſit regeneratio, hic autem aër calore circumſtantium partium continuè diſſipatur, hic quoque continuâ regeneratione opus habeat; cum etiam hic aër nullâ continuitate cum ullis ſolidis partibus cohæreat, ſicut ſpermaticæ partes omnes inter ſe cohærent, dici non poteſt eum aut tanquàm ſpermaticam aliquam partem iſto loco detineri, aut è ſemine genitum, & ab ortu implantatum eſſe. Hinc nonnulli ſtatuendum exiſtimant, illum non differre ab aëre externo, niſi quod multo purior, & tennior ſit. An non poſſet commodè dici, hunc aërem eſſe ſpiritum animalem, per nervum in dictas cavitates effuſum? Quippè aëreus, purus, & ſubtilis eſt, ſicut ille ſpiritus: utriuſque eadem conſervationis, & refectionis eſt ratio: uterque per-

perpetuò ſucceſſivè diſſipatur, & generatur: deficiente ſpiritu, mox perit auditus, fortè quod etiam in aurium cavitatibus mox deficiat hic aër, qui internum eſt auditus medium; ſine quo nihil audiri poteſt.

Diſtribuuntur per internum auditûs organum arteriolæ, venulæque plurimæ ab internis, anterioribuſque ramis arteriæ carotidis, & venæ jugularis profectæ, quæ dictarum cavitatum ſecreta loca variis propaginibus perreptant.

Ad ſenſum nervi inſeruntur. Mollior nervi quinti paris portio in meatum oſſis petroſi poſteriorem delata, ad cochleam, & labyrinthi circulos progreditur, utrobique audiendi munus perficiens. Præterea accedit ramus à quartâ nervorum conjugatione productus: is in tympano progreditur, eique ſenſum, & muſculis movendi facultatem tribuit.

Hæc quo ad partem aurium anatomicam; nunc noſtram methodum ſectantes, ad ea progredi curabimus; quæ ad hujus organi ſenſationem conducunt.

Cap. XLII.

De Auditu.

IN hac materiâ quamplurima occurrunt conſideranda; primò, in quanàm hujus organi parte auditûs ſenſatio compleatur. Secundò, quodnàm ſit medium, quo auditus perficiatur. Tertiò, perpendendus eſt ſonus, quovè modo aëri communicetur; ubi incidenter de Echo, ejuſque multiplicatione; & in hac tertiâ conſideratione aliquæ explanantur difficultates ad ſoni notionem facientes.

Pro eo igitur, quod primo conſiderandum propoſuimus; quamplurimæ ſunt philoſophorum opiniones, quas ſummis labiis libare, tacitâ ſuorum patronum nomendaturâ, in congruum non exiſtimamus. Aliqui putârunt in externâ auris cavitate auditum perfici; at in hujus placiti omni probabilitate expertis impugnatione tempus terere indignum ducimus; conſtat enim apud omnes hac parte naturam fuiſſe uſam, ut infundibuli inſtar aër illam percutiens facilius ad auditorios perveniat receſſus. Alii opinati ſunt ſenſationem hanc peragi in ſpecu auditorio; ſed decipiuntur, ſpecum enim hujuſmodi ad hoc inſtitutum fuiſſe cognoſcimus à naturâ, nempè ut per illum ſonus traducatur; & halitûs effluvium perenne exiſtat. Nonnulli arbitrati ſunt ſtapedem, malleum, & incudem auditionis ſedem eſſe; ſed toto errant cœlo; ſcimus enim non poſſe ſenſationem haberi abſque nervorum miniſterio, quibus oſſicula carere comperiuntur. Quamplurimi, immò tota vulgarium grex ſtabiliunt aërem innatum, ſeu inædificatum ad hujuſcemodi ſenſorii complementum à naturâ fuiſſe inſtitutum; verùm hi omnium maximè decipiuntur, & Primò, in aëre, quem vocant, innato, ſeu congenito; non enim ità innatus, ac congenitus à

naturâ

naturâ talis eſt aër, ut ſi idem, ut dicant, numero non ſit organum integrum dici non poſſit; eo namque extravaſato, alius ſubſtituitur. Secundò, quia ſi aër ille ſenſationi hujuſmodi opitularetur, non alio forſan modo id efficeret, quàm ſonum excipiendo, ac nervis communicando; ſoni enim medium, vehiculumque proportionatum, ut videbimus, præter aërem dignoſcimus nihil. Præterea, licèt aër ille ad auditionem exiſtimetur neceſſarius, attamen organi non eſt pars conſtitutiva; verum admiſſo, quòd pars extiterit, nec in eo auditus conficietur, cùm ex nervis non conſtituatur, qui ſenſationem perficiunt, quamcumque cerebro communicantes motum illum ab extrinſecis ſubjectis per organum receptis, nerviſque impreſſum, ut ſuprà diximus, cùm de viſione; quapropter.

Opinamur auditionem in cochleâ, ejuſque fundo, addito labyrintho, compleri, cùm ibidem nervus adſit, qui cum à cerebro originem ducat, eidem cerebro ſoni habitam impreſſionem deffundere poteſt, ubi animus, tanquàm in throno exiſtens, advertere facilius ad ſuas operationes functioneſque non retardatur.

Quò ad ſecundum pertinet, nempè quodnàm ſit medium, quo auditus perficiatur;

Putamus aërem unicum eſſe medium, quo ſonum percipimus quemcumque, conſtat id evidenter, cum enim corpus ſonans, vel vox animalis in aërem diffunditur liberum, apertumque, facilius audimus; cum verò in cubiculo clauſi undique reperimur, & ſonus extrà ſit aliquis, ſi rimas habeat cubiculum ità, ut aër externus cum interno contrahat communicationem, aliquo modo ſentimus; ſi nullis obvium ſit rimulis, nec ullam admittat aëris exterioris cum intrinſeco participationem, modo prorſus nullo perſentiſcimus; rimarum autem appellatione, non eas, quæ in feneſtris, portiſque ſiccitate gignuntur fiſſuræ, hiatuſque intelligi volumus, ſed &, quæ in maris, vitrorum commiſſurâ, telis, chartiſque accidunt, vel ſciſſiones, vel pororum deobſtructiones, hiſque ſimilia, quæ omnia licèt noſtris invia ſint oculis, attamen ſono obvia redduntur. Hinc

Colligimus paulò infra aquæ ſuperficiem ſonum percipi nullum, quia licèt intra aquæ porulos aliquis inſit aër interſparſus, attamen quia cum exteriori, & cum interſparſo per aquas non invenitur continuatus, ſonum concipere, ac diffundere non poteſt; & quamquàm urinatores paulò ſub ſuperficie aliquantulum percipiant ſonum, id accidit ex eo, quia aër aliquantis per aquæ corpus ſubit: undè ſit, ut ità tenuis, atque momentaneus hujuſmodi perſentiſcatur ſonus, ut illicò evaneſcat. In profundo autem maris nullo pacto auditur, uti refert *Illuſtriſſimus Gaſſendus* de urinatore in campanâ urinariâ ad decem orgyas in fundo maris immerſo.

Ex his patet, murmur, quod intra domum audire ſolemus ex bel-

bellici tormenti, aut tonitrui tremore incuſſum, poſſe ex aëris incluſi motu progigni, eodem ferè modo, quo ex aëre intra tintinnabulum incluſo producitur.

Supereſt nunc, ut de ſono aliqua notemus, & quod ad ejus ſpectat rationem ex *Philoſopho in 2. de animâ cap.* 8. habemus: *Sonum eſſe aëris motionem.* Cum eodem coincidunt Stoici aſſerentes: *Sonum eſſe aëris ictum*; utriſque etiam adſtipulari videtur *Plato ab Aul. Gellio relatus in lib.* v. *Noctium Atticarum cap.* xv. Sic enim definivit ſonum, nempè: *Aërem, validamque aëris percuſſionem.* Hæc autem placita, licèt non multum à veritate diffideant, attamen ità generaliter, ut dicunt, prolata ſunt veritatis expertia; etenim ſcimus ex Meteoris ventum aëris eſſe motum, & quamquam aliquandò cum ipſo vento, ſeu aëris motu ſonum ſtridulum percipiamus, nihilo tamen minus in ventis tenuioribus aërem percuti, moverique cognoſciſmus, & ſoni ſpeciem nullam perſentimus. Ut igitur tantorum philoſophorum abſconditam aperiamus veritatem, cum Recentioribus.

Opinamur ſonum in motu aëris tremulo, ac undulationi conſimile conſiſtere.

Antequàm noſtram hanc opinionem probemus, operæ pretium duximus modum oſtendere facillimum hujus tremuli motûs, atque undulationis ideam efformandi: Conſideremus itàque aquæ quantitatem in aliquo ampliori ſtagnantem loco, & in ſtagni hujus margine poſiti lapillum in aquam decidentem immittamus; illicò vibrationes circulares, rotaſque (vel melius, propriuſque loquamur,) criſpationes in aquæ ſuperficie obſervavimus innumerabiles, undequàque ſe diffundentes. Harum criſpationum, rotarum, ac undulationum vibratarum inſtar aërem moveri intelligimus, cum ſonus efficitur, atque communicatur.

Quod autem in hoc aëris motu tremulo, atque undulatione ſonus conſiſtat, multa id confirmant experimenta, & primò ſe offert plectrum; hoc enim colophoniâ delibutum, eum ſupra fides ducitur, aſperitate ſuâ, ac ſpiſſis veluti denticulis chordas exagitando, motum in illis inducit talem, ut tremore, vibrareque comperiantur; quia verò aër chordis undique adjacens fidium recipit tremorem, fit, ut ipſe quoque ad earum motum contremiſcat, particuliſque aëris ſibi continuò ſuccedentibus, eundem participet tremorem, & hæ aliis, aliiſque, donec vel in aëris vaſtitate deficiat, & evaneſcat, vel à corpore ſolido impeditus, regrediatur; & quoniam hujuſcemodi motus aëris eſt ſonus, accidit, ut aures feriens, audiatur, in aëris vaſtitate diffuſus, euaneſcat, à corpore ſolido regrediens, fiat echo.

Alio hoc experimentum confirmatur experimento: Nàm fidibus ſevo, pinguedine, vel oleo illitis, licèt plectrum pice gravidum ſuperinducas, nullum percipies

pes ſonum; pinguia enim & oleoſa fidium poros, ac plicaturas obſtruentia colophoniæ particulis aſperioribus locum obducunt, ubi impreſſæ vellicationem, ac vibrationem in illas incutiant, & tremore ablato, ſonus etiam auferatur oportet; quod ut clarius innoteſcat.

Hoc alio, facillimoque uti poterimus experimento: fidium ſonantium, vibrantiumque motum digitis compeſcamus ſuperpoſitis, & ſonus illicò emorietur. Signum evidentiſſimum, ſoni naturam à motu tremulo penitus pendere, dùm motu poſito, ſonus etiam admittitur, motu verò ablato, ſonus etiam omninò evaneſcit.

Inſuper pulſanti campanæ aliquis propinquus pileum manu teneat, vel ipſâ manu pilei tremorem à motu aëris tremulo in eundem pileum incuſſum animadvertet. Quæ cùm ità ſint, affirmemus oportet noſtræ probabilitati innixi, ſonum ab aëris motu tremulo ſuam habere naturam. At ex hac noſtrâ hypotheſi.

Intelligimus primò ſoni propagationem conſiſtere in ſucceſſione; cum enim ab uno in alium diffundatur locum, neceſſariò ſucceſſionem admittere eſt opus.

Ex hac autem notione cognoſcimus primò, eum, qui proprior eſt corpori ſonanti, aut loquenti citius audire, qui verò remotior eſt, tardius percipiet; etenim ſucceſſivus eſt ſonus.

Cognoſcimus ſecundò rationem, cur longè à corpore abſentes ſonoro ictum videmus illicò, ſonum verò poſt temporis tractum perſentiſcamus; nàm cum ſonus ſit de naturâ ſucceſſivorum, quodlibet inſtans motûs aëris debet correſpondere cuilibet inſtanti temporis. Undè quò remotior erit loci intercapedo, eò plura requiruntur temporis intervalla, ut ad terminum perveniat: Contrà verò quia lucis radii, vel à corpore lucido prodeuntes, vel ab objectis retracti, vel à rebus reflexi undique diſperſi comperiuntur, id verò viſio, quæ per iradiationem perficitur illicò, & ubique habetur, cum ubicumque radios obviam euntes offendat.

Intelligimus ſecundò modum, quo Echo efformetur, ac etiam multiplicetur; etenim cum ſonus per omnem partem, quà aër liberior ſpeciatur, diffundi poſſit, fit, ut aliquandò ſolidum offendens corpus, illudque penetrare non valens, retrocedat, quapropter ibidèm communicans ſeſe, ubi originem habuit, ab iiſdem audiatur iterum, à quibus geneſim recognovit, & ità ſimplex fit Echo. Quod ſi hîc etiam in aëris vaſtitate non evaneſcat, ſed in aliud irrumpat corpus ſolidum ſoni ſubtilitati invium, regredienſque ad partem procedat oppoſitam, undè retrogreſſus eſt, tunc eodem ſe audientibus communicans modo, eadem reperitur vox, quæ totidèm poterit multiplicari, donec amplius non revertatur ob ſui inanitionem.

Sec hîc explicandus etiam videtur modus, quo voces abeuntes, & redeuntes, ſeu rotæ illæ, aut

aëris undulationes, & criſpationes ſibi invicem in progreſſu, & reditu occurrentes, neque interrumpantur, neque aliæ aliis ſint impedimento. Pro quo clariſſimum proponimus, ſimillimumque exemplum: In oppoſitis ſtagnantis aquæ marginibus poſiti lapillos in aquam rectà deſcendentes proiiciamus, & ex utrâque parte undulationes rotæ inſtar ſe dilatantes percipiemus, ac unamquamque illatum ad appoſitas uſque ripas continuari citra interruptionis, aut diſſolutionis periculum; Quùmque aër aquæ inſtar fluidus, immò fluidior ſit, tenuiorque, accidit, ut undulationes in eum impreſſæ ob ictûs compactionem, eodem modo abſque interruptione continuentur.

Intelligimus tertiò, quo pacto ſonus, etiam ab exiſtentibus in obliquo à corpore ſonante, audiatur. Ex eo enim quod aeris undulatio, quæ ſonus eſt, undique diffundatur, fit, ut quò eadem pertingat etiam & ſonus; & quia non ſolum in directo, verum etiam in obliquo criſpatio extenditur, in obliquo etiam percipiatur ſonus.

Nonnulla alia eſſent hîc explicanda de ſono, ejuſque proprietatibus; verum, quia nos de hac re incidenter ſermonem inſtituimus, hæc dicta ſint ſatis.

Cap. XLIII.

De Aurium Vulneribus.

Communi vulnerum infortunio ſubjacent aures, & cùm auditûs organum maximâ ex parte intùs reconditum maneat, auris externa externis pateſcit injuriis; hinc evenit vulnera magis auri externæ, quàm internæ infligi. Antiquitùs aurium abciſſio adulteris pœna fuit, & huic Deiphobus obnoxius fuit, de quo apud *Virg. 6. Aeneid.* Legitur:

populataque tempora raptis
Auribus

prominet nàmque in auribus vena quædam, quæ ſperma reddit prolificum, cujus abſciſſione hoc petulantium genus meritò emaſculatur, ne ejuſmodi peſſimorum hominum poſteritas ulla relinquatur; quòd ſi fieret, liberos generaret, & peſſimorum parentum peſſimæ eſſent ſoboles. Itèm aurium abſciſſio in quibuſdam regionibus fuit furum ſupplicium; ſed accidit caſus, ut quidam Siculus, manibus aptus furtum commiſiſſet, conjectus in carcerem, a Judice ad aurium abſciſſionem damnatus fuit, & cautè à ſatellitibus in forum lætâ fronte ductus, innumerâ virorum, ac mulierum frequentiâ ſpectante, ſemotis hinc indè laterum capillis, qui aures cœlabant. ſævus carnifex prenſas aures forcipe detruncare incaſſùm molitur, abjecta

abjectâ primâ, & accitâ alterâ, poſt conatum geminum, ità impoſſibilis fuit aurium abciſſio, ut tota multitudo unanimiter conclamaret, aliquod ineſſe prodigium, & parùm abfuit, quin ſontem ex carnificis manibus extorquerent, re tandèm meliùs inſpectâ, inventæ fuêre aures artificiales, tenaci glutine adhæſæ, ex perſonarum materiâ, vulgò carta piſta, efformatæ; nàm alibi in patrati furti pœnam illi propriæ aures abſciſſæ fuêre. Quot fuerunt riſus, cachinni, vociferationes, feſtivi crepitus, & ſibili in illo jocoſo ſpectaculo, explicare magnæ molis eſt. Verſutum furem impunem Judex ſatellitibus comitatum juſſit exterminandum.

Signa.

Non indigent aurium vulnera, vel earum abciſſio aliis ſignis, niſi ipſa autopſiâ.

Cauſſæ.

Sunt aurium vulnerum, vel earum abciſſionum cauſſæ, quæ earum continuitatem ſolvere, vel eas abſcindere valent, ut enſis, culter, novacula, vel aliud inſtrumentum.

Prognoſis.

Aures præciſæ faciem deformant, eſtò capillis obtegi poſſint, nihilominus illi, quibus ad radicemuſque obtruncatæ ſunt, non perfectè audiunt, ſed obtuſè, & voces magis confuſè, inſtar ſonitûs aquæ fluentis, aut cicadæ reſonantis cum murmure quodam percipiunt; quia cum aëre ſonus ſtatim prolabitur ob cavitatis carentiam ad illum colligendum. Vulneratur, & rumpitur quidèm interdum etiam tympanum; & tunc immedicabilem adducit ſurditatem.

Curatio.

Aurium vulnera eodem modo, ac narium curantur; verum ſi aliqua auriculæ pars ſit diſciſſa, vel appenſa hæreat, vel totaliter amputata, dummodò non ſit emortua, vulgares ſuturâ acu, & filo factâ utuntur; verum ſi ſutura facienda ſit, acus cartilaginem non tangat, abit enim in gangrænam: Si verò auris cutis conſuatur, putreſcit mox, & cadit, eſtò per breve tempus inhærere videatur. Non poſſumus non increpitare ſordidos chirurgos, & tonſores pediculiſecas, qui ſe naſum triduò antè abſciſſum, & ſerò in nive repertum, digitos etiam præſectos, caput à trunco ſecure ademptum, aures à felis faucibus ereptas reſtituiſſe gloriantur. Non diſpliceat interum audiri hiſtoriam noſtro propoſito cohærentem à *Paracelſo* relatam de quodam tonſore chirurgo Galeniſtâ, inquit enim: *Ego quoque memini, cum apud Forum Iulii eſſem, me tonſorem vidiſſe, qui magnâ omnium admiratione, cuidam, cui auris præſecta erat, eam cemento adglutinarit, verum gloria ea brevis, & inanis fuit: nàm altero pòſt die, ſuppu-*

rata, ſtatim decidit, ipſeque vulgi fabula factus eſt. Abſciſſa reſtituere membra ſunt divini Medici artificia, ut de *Malchi aure à Divo Petro* amputatâ, & à *Chriſto Domino* reſtitutâ, ceu habetur in Evangelio ſecundum *Lucam cap. 22. nu. 50. & 51. Et percuſſit unum ex illis Servum Principis Sacerdotum, & amputavit auriculam ejus dexteram. Reſpondens autem Ieſus ait: Sinite uſquehuc. Et cum tetigiſſet auriculam ejus, ſanavit eum.*

In vulnerum aurium curatione quod libet vinculum eſt hoſtile, cum itàque fiat, neque nimis laxum, quia non ſinit agglutinationem perfici, nec medicamenta actuantur, quia moleſtiam affert, dolorem commovet, pulſationem incitat, & inflammationem accendit. Cataplaſmata, quæ onerosa ſunt, prorſus exulent, quia noxia ſunt, abſceſſum excitant, mucoſas reddunt, & earum ſuppurationem ſuſcitant, quæ partibus cartilaginoſis infenſa eſt. In aurium itàque vulneribus abſtineamus ob omni cataplaſmate, quod onere nocet, vel moleſtiam infert; adhibitâ igitur ſuturâ ex glutine primò, tantum medicamentis utimur, quæ protinus vulnera curant, & præcipuè balſamica latè à nobis deſcripta, & præ omnibus hic balſamus eſt optimus, quem nos magnifacimus, quo in omnibus vulneribus quocumque modo inflictis magno cum ſucceſſu utimur, ut

℞. *Aquæ Reginæ Hung. lib.* ß.
Balſami Peruviani ℥. j.
Ol. Apparic. Hiſp. ℥. jjj. *m.*

Ut verò aurium vulnera in ſuo naturali ſtatu conſerventur, inter caput, & aures goſſypium opponendum eſt, & in oppoſito latere cubandum, & debita linamenta cum faſciis adaptanda ſunt.

Cap. XLIV.

De Naſi Anatome.

Eſt naſus aliud ſenſûs organum, datus homini, & animalibus quadrupedibus viviparis, qui in editiore corporis parte ſuam habet ſedem, ut aſcendentes inviſibiles exhalationes, & vapores melius ſuſciperet, & eorum particulas per nervos odoratorios, tunicæ interiori inſertos ad ſenſorium commune deferret, mentique judicandos exhiberet, atque ſic homo res appetendas, vel fugiendas, quæ viſui non objiciuntur, nec auditu percipiuntur, cognoſceret.

Naſus eſt faciei pars protuberans, olfactui inſerviens, & in reſpiratione aëri tranſitum præbens, necnon cerebri excrementa, per oſſa cribriformia depluentia emittens.

Magnitudo variat, uti & figura, nam alii maximum, alii parvum, alii ſimum, alii aquilinum habent naſum, verum quò concinnior eſt in figurâ, magnitudine, & colore, eò plus ad faciei pulchritudinem, & venuſtatem confert.

Dividitur naſus, ſicut & auris, in externum, & internum, internus habet oſſa, & nervos cum proceſſibus mammillaribus; externus

ternus dicitur extrinſecus in partem ſuperiorem, & inferiorem.

Pars ſuperior, quæ oſſea eſt, & immobilis, dicitur *Deorſum naſi*, ejuſque pars acuminata, *ſpina*. Inferior pars cartilaginea eſt, & mobilis, cujus ima extremitas dicitur *Naſi globus*, & *orbiculus*, ex cujus ſolo tactu virginem corruptam judicamus: laterales infimæ partes *Alæ*, & *Pinnæ*: pars carnoſa in medio prominens, labio vicina, *Columna* appellantur.

Intrinſecus dividitur naſus per *Septum* in duo foramina, vel ſinus, quos *Mares* vocant: ut uno foramine obſtructo, altero inſpirare poſſimus, utroque verò obſtructo, os narium vicem præſtat. Quodlibet foramen rurſus dividitur circa naſi medium in duas partes: una ſurſum aſcendit ad os ſpongioſum, altera ſupra palatum obit in fauces, & oris interiora. Hinc potus per nares aliquandò effluit, & naribus injecta, naſo clauſo per os elabi ſolent. Hinc etiam excrementa craſſiora dum deorſum feruntur ad nares, in os delabi poſſunt, aut ſcreatu eò attrahi, & per os expurgari, vel in ſtomachum deſcendere.

Conſtat autem naſi ſubſtantia ex cuticulâ, cute, muſculis, oſſibus, cartilaginibus, vaſis, & tunicis.

Cutis admodum tenuis eſt, & pinguedine caret, ne nimium excreſcat, hæc cutis tàm firmiter cartilagini, & muſculis adhæret, ut integra, & illacerata ſeparari vix poſſit: ſub ſepto in columnâ multò craſſior, & fungoſior reperitur, ut cartilaginem æmuletur, & interius pilis inveſtitur, qui *Vibriſſi* dicuntur, & impediunt, quo minus in inſpiratione culices, paleæ, aliaque ſimilia, verſus interiora facilè attrahantur.

Muſculi ſunt *octo*, quorum beneficio motus perficitur, & cuique alæ quatuor inſeruntur. *Quatuor ad dilatationem* faciunt, dum alis, vel pinnis ſurſum tractis, narium foramina aperiunt, & *totidem ad conſtrictionem*.

Duo primi dilatantes, qui carnoſi, oriuntur ab oſſe malarum, juxta labiorum muſculum, quem tertium conſtituunt. Inſeruntur partim in labii ſuperioris partem, partim in pinnam exteriorem.

Duo reliqui, qui ferè triangulares, initio acuto, & carnoſo, naſcuntur à frontis ſuturâ, juxta foramen lacrymale, & naſi ſpinæ, aliiſque implantantur.

Duo primi conſtringentes, qui parvi oriuntur carnoſi circa pinnarum radicem, traſverſim feruntur, & angulis alarum inſeruntur.

Duo reliqui firmiſſimi ſunt, & membranoſi, latentes ſub tunicâ narium parte interiore. Oriuntur ab oſſis naſi extremitate, & pinnis implantantur.

Superiorem, & immobilem naſi partem expanſam ſuſtinent *oſſa*, eaque vel propria, duo ſcilicet lateralia, & unum internum medium, quod naſum in duas dirimit partes. Dicitur *os ſpongoides*, *ſpongioſum*, *vel ſpongiforme* in mediâ frontis baſi ſitum, & narium cavitatem opplens, dicituretiam *Ethmoides*, *Cribriforme*, *vel cribroſum*, quia pars

pars ejus interior, quà capiti jungitur, multis foraminibus, cribri inſtar, ſed tortuoſis, & anfractuoſis, non rectis pervia eſt, atque hæc pars propriè eſt, & dici debet cribroſa.

Cartilagines ſubſtantiam conſtituentes inferioris partis naſi ſunt quinque. *Duæ ſupremæ*, Latiores naſi oſſibus adhærent, & quò magis deſcendunt, eò molliores fiunt, adeò ut naſi extremum, ſubſtantiam habeat, quaſi partim cartilaginoſam, partim ligamentoſam. *Tertia* inter has media, ſeptum conſtituit, vel interſtitium inter utrumque naſi foramen. His apponuntur *duæ aliæ* pinnas conſtituentes, & per membranoſa ligamenta colligantur.

Venas ex jugularibus, & *arterias* à carotidibus recipit.

Ad ſenſum muſculorumque motum, *Nervus* utrinque unus à tertio pari per foramen commune ad majorem oculi angulum in tunicam naſi internam, & ei ſubſtratam carnem papilloſam abit, in quam ſpiritus animales, ad olfactûs ſenſum perficiendum effundit, atque indè ulterius ad ejuſdem muſculos progreditur.

Narium interior amplitudo inveſtitur tenui membranâ, quæ à durâ matre, per foramina oſſium cribriformium, vel per foraminula palati erumpente oritur, & tunicæ oris, palati, linguæ, laryngis, & œſophagi communis eſſe, vulgò traditur: Sed in naribus tenuior eſt, & exquiſiti ſenſûs, nàm irritata ſternutationem facit. Hæc membrana, qua parte oſſibus cribriformibus adhæret, exilibus foraminulis, ſeu propendulis tubulis pertuſa eſt, ad cerebri excrementorum tranſitum.

Sub illâ membranâ latet caro quædam tenuis, mollis, & papilloſa, quaſi ex multis papillulis coagmentata, quæ in hominibus valdè difficulter, in vitulis, aut bobus paulò facilius invenitur, quamvis non ſine moleſtiâ. Hujus papillulæ parte anteriore minores, verſus poſteriora verò majores protuberant, & à paucis ſunt obſervatæ, à nonnullis pro exilibus glandulis habitæ.

Externi naſi uſus eſt: Primò, ut per eum aër intret in cerebrum utque pro ſpirituum animalium neceſſitate. Secundò, ut per eum aër in pulmones intret pro flammulæ vitalis accenſione. Tertiò, ut per eum odores ad mammillares uſque proceſſus deferantur: Undè quibus naſus ad radicem diſſectus eſt, vel non olfaciunt, vel imperfectè. Quartò, ut cerebri excrementa per eum, ceu canalem, effluant. Qui uſus ſecundarius eſt, quia multos novimus, qui nunquàm per nares aliquid expurgârunt. Quintò, ad vocem quoque aliquid confert. Tandèm Sextò, ornatum faciei addit. Undè quia ad ornatum plurimùm confert, chirurgia Curtorum nata, circa renaſcendum naſum occupata, de qua chirurgus Tagliacozzus.

Cap. XLV.

De Olfactu.

CErtum eſt naſum eſſe odoratûs organum, verùm cùm ille ex multis, variiſque partibus conſtet, quæ omnes ſimul iſti muneri præeſſe non poſſunt; diu, multùmque inter doctores dubitatum eſt, in qua naſi parte odoratus perficiatur.

In vaſis ſanguiferis, ac lymphaticis, oſſibus, aut cartilaginibus illum non fieri apud omnes inconfeſſo eſt.

Fuêre aliqui qui per peculiares, & alterius naturæ nervos naſo inſertos, & ſpecificos etiam ſpiritus animales per iſtos nervos influentes odoratum perfici crediderunt. Sed non obſervârunt, quòd omnes totius corporis nervi in compoſitione, ſeu conſtructione vix aliter differant, quàm quod alii ſint majores, alii minores, alii Longiores, alii breviores, alii molliores, alii duriores: quod tamen qualeſcumque fuerint, omnes uni, eidemque muneri inſerviant, ſcilicet viæ ſint, perquas ſpiritus animales deducuntur. Præterea etiam non conſiderârunt, quòd illi ſpiritus, per quoſcumque nervos delati, nullo modo ſunt diverſi, nec alterius conſtitutionis, qui per hos, quàm qui per alios nervos, ad has, aut illas partes influunt; ſed ejuſdem ſint ſubſtantiæ, & naturæ, per quoſcumque nervos, & in quaſcumque partes defluxerint. Denique non animadverterunt, quòd diverſitas operationum, quæ eorum miniſterio perficiuntur, non procedat ab eorum, aut nervorum eos vehentium diverſitate, ſed à diverſitate conſtitutionis partium, in quas influunt: ſic in oculo viſum, in muſculo motum, & in cute ſenſum tactus faciunt. Igitur ut in naribus odoratum faciant, debent iis neceſſariò etiam ſpecificæ aliquæ partes ineſſe, in quibus, mediantibus illis ſpiritibus non ſimpliciter tactûs, ſed odorum; ut odorum ſuaveolentium, fœtidorum, roſaceorum, camphoraceorum &c. perceptio, & diſtinctio ſit.

Galenus olim proceſſus papillares eſſe nervos odoratorios, & proxima olfactus organa perperàm ſancivit, nàm Primò, nullam habent ſimilitudinem cum nervis. Secundò, amplam habent cavitatem, qualis in nullis nervis invenitur. Tertiò, ex medullâ oblongatâ, omnium nervorum principio, non oritur. Quartò, ex craſſâ mininge, & cranio non elabuntur, neque ullos funiculos nerveos in narium membranas emittunt; ſed tantum pituitam per oſſis ethmoidis foraminula ad narium oſſa deponunt. Præterea nervoſum organum excrementis ſcatens ad hunc uſum ineptum eſſet, ſicut in omnibus aliis nervis etiam contingit; quorum uſus à pituitæ affluentis humectatione, & obſtructione impeditur: in his autem ductibus humores pituitoſi ferè ſemper, modò majori, modò minori

minori copiâ inveniuntur, idque etiam in canibus, acutiſſimo odoratu, præditis, in quibus tamen olfactum hinc non impediri experientia docet. Neque etiam in homine ob hanc pituitam modicâ quantitate illic hærentem imminuitur olfactus; verùm ſi tanta ejus copia in interiori fungoſâ narium ſubſtantiâ colligatur, ut eam inſtar ſpongiæ intumeſcere faciat, hincque narium membranæ, cum nervis iis inſertis, comprimantur, ac libera inſpiratio per nares (ſine qua non fit ullius odoris perceptio) impediatur, tunc odoratus imminuitur, & impeditur, quemadmodum id in coryza fieri notum. Liquet igitur hos proceſſus non eſſe nervos odoratorios, ſed ductus evacuandis excrementis dicatos. Hinc ex antedictis patet, odoratum non fieri in peculiaribus aliquibus nervis, ſed in ſpecificis quibuſdam partibus, in quas nervi ſuos ſpiritus infundunt: quæ partes certè non poſſunt eſſe proceſſus papillares, cum illi neque ſpiritus vehant, neque in ſeſe ullos nervos recipiant, vel admittant.

Plurimi alii judicârunt odoratum fieri in membranâ nares interiores inveſtiente, eamque, præ aliis membranis ſpecificam aliquam conſtitutionem adeptam eſſe, cujus ratione odores diſtinguit. Verum, cum membranæ ſint organa tactûs, non verò odoratûs (qui ſenſus à tactu longè differt), & tactus quidèm faciat ad perfectionem odoratûs, quod tactu privatum etiam non adoraret, ſicut oculus tactu privatus non videret: cumque aliud ſit ſentire, & diſtinguere odorem rotæ caſtorei, moſchi, camphoræ, rutæ &c. ſicut in oculo aliud eſt videre colores, aliud ſentire aſperitates, & dolores; ſatis patet membranam, quæ eſt organum tactûs, non eſſe adæquatum organum odoratûs. Nàm organum tactûs, qua tale non diſtinguit odores, aut colores, ſicut etiam organum odoratûs, viſûs, qua tale non inducat de aſperitate, dolore &c. Hinc dici non poteſt, quod membrana, quæ nares inveſtit, ſit alterius naturæ, & temperiei, quàm aliæ membranæ: nàm ſi hoc verum eſſet, (quod primò probandum foret) tunc eatenus acutiore, vel obtuſiore tactu prædita eſſe poſſet ſed tamen non diſtingueret, aut dijudicaret odores. Denique, ſi illa membrana odoraret, & ſicut communiter traditur, communis, ejuſdemque eſſet ſubſtantiæ cum membranâ oris, palati, linguæ &c. quare etiam in illis partibus non haberet illum odorandi uſum, quem in naribus ei adſcribunt?

Hæ ſunt circa odoratûs organum ſententiæ, & cum ex modò relatis nulla rem aut tetigerit, poſtremò etiam noſtra adjicienda eſt. Nos igitur in naſo verum odoratûs organum eſſe cenſemus tenuem iſtam carnem papilloſam, ſub interiori narium tunicâ ſitam, quæ non habet aliam ſibi ſimilem in toto corpore, cujus papillulas nervorum odoratoriorum fines ingrediuntur: eodem modo ſicut guſtûs proximum organum ſunt papil-

papillulæ ſub extimâ linguæ membrana ſitæ, & viſûs proximum organum eſt tunica retina. Non quod velimus in hiſce organis ſingulorum objecta percipi, ſed ſingulis organis illatam à ſuis propriis objectis motionem, ſeu alterationem, mediantibus nervis, & ſpiritibus in cerebro percipi, & à mente indicari.

Poſito igitur, quòd in papilloſâ illâ carne ſub interiori narium internarum tunicâ conſitâ, olfactus conſiſtat, cujus Lamellas nervi olfactorii ingrediuntur, nunc explicandus remanet modus, quo odoratûs ſenſatio fiat.

Supponimus itàque olfactûs ſenſum ob analogiam cum cæteris, per ſolum contactum haberi; cum enim pati aliquid neceſſe ſit ad hoc, ut rem, à qua afficimur, percipiamus, nec alius Poſſit paſſionis actus excogitari præter vellicationem, quæ contactu perficitur, fit, ut ſolo contactu odores perſentiſcamus.

Undè oritur Longè à veritate diſſidere eos, qui odores in merâ conſtituunt qualitate; hæc enim vel corpus erit, ut contactum efficere valeat, & idcircò ſubſtantia; vel corpore erit expers, & contingere non valens, ſenſum etiam producendi impotens erit. Sed ut ad rem noſtram redeamus.

Conſiderandum erit ab omnibus corporibus effluvia particularum quædam emitti vel ex eorum corruptione reſoluta, ut in cadaveribus, rebuſque aliis corruptis, vel ex eorum fermentatione extricata, ut in fructibus jàm maturis, floribuſque; vel ex partium ab aſſiduo motu interno, extrinſecoque ſubtiliatarum, & è poris avolantium inſenſili tranſpiratione, ut in viventibus, cœteriſque corporibus. His ergò effluviis aër inſpiratus, atque inſpiſſatus ſtatim ac nares per inſpirationem ſubintrat, ità Lamellas vellicat prædictas, ut motum nervo olfactorio communicans, & per nervum cerebro, animus odorem animadvertat.

Quia verò non ſolum odores ſentimus, verum etiam eorum diverſitates cognoſcimus; idcircò eorundem varietatem quo pacto diſcernamus enucleare operæ pretium erit. Pro quo

Supponimus ex Phyſicis atomos, ſeu corpuſcula variis à primâ rerum geneſi donatas fuiſſe figuris; alias enim intelligimus rotundas, alias quadratas, alias triangulares, pentagonas, alias exagonas &c. Harum congeries, dùm per aërem diffuſa nares ingreditur inſpiratione, ſecundum figurarum diverſitatem, diverſum etiam contactum efficiat neceſſe erit; quò enim ad rotundiorem vergunt magis figuram, eò placidiorem in parte contactâ producere contactum confiteamur oportet; quò verò acutiorem præſeferunt configurationem, contactum etiam punctioſiorem, atque aſperiorem producant erit inconfeſſo. Igitur quæ particulæ ità contingunt, ut contingendo emulceant, grati vocantur odoris; quæ autem ità nares afficiunt, ut punctionem excitent, nimiumque lamellas percellant, ingratum generant odorem.

Hic autem pororum partis contactæ, necnon earundem partium conſtitutio, atque ſtructura in conſiderationem veniunt non vulgarem; etenim multoties fit, ut lamellarum prædictarum pori vel arctiores inveniantur, vel latiores, undè particulæ odoratoriæ ſi earundem poris non conformentur, ſed poros diſtendant, vel pungant, odor aliàs gratus, ingratiſſimam inducit ſenſationem. Sic experimur quotidiè moſchi odorem gratiſſimum, aliquibus, & præſertim mulieribus regulariter detrimento, ac fœtori potius, quàm ſolatio eſſe: Sic canes noſtris cum ſolatio veſcuntur excrementis, quæ nobis olent quàm peſſimè: Sicque iidem in corruptorum cadaverum ſanioſis voluntur reliquiis, à quibus cùm nos, tum cœtera abhorrent animalia. Ex hac inſuper partium conformatione,

Fit, ut quæ ab olfactu ſentiuntur particulæ, alios non afficiant ſenſus; hæ enim ità à naturâ ſunt conformatæ, ut prædictarum lamellarum poris conformentur, & aliarum partium poros aut ingreſſum habeant, & regreſſum nullum, aut ità eorum configurationibus ſint pori patentes, ut nullo facto contactu liberè progrediantur, & ſic licèt inſpirati aëris particulis odoriferis referti pars aſperam ſubintret arteriam, nullam tamen odoris producunt ibi ſenſationem.

Pro hujus materiæ ſummario complemento explicandum ducimus, quidnam pro olfactu aëris inſpiratio, & reſpiratio operentur; pro cujus ſolutione.

Supponimus ex dictis in Theoriâ Medicâ, in qualibet aëris inſpiratione primum Diaphragma, thoracemque dilatari, ut pulmonum ſub ſe contentorum extenſioni locum præbeant opportunum, deindè pulmones ipſos aërem per aſperam arteriam in eoſdem immiſſum recipere, ſemet dilatando; in reſpiratione verò primum pulmones reſtringi, aërem receptum expellendo, poſthàc autem thoracem, & diaphragma: quia verò aër hujuſmodi pulmonibus immiſſus, vel per os, vel nares ingreſſum obtinet, regreſſumque ad aſperam arteriam (cum illis nàmque convenire adhuc dubitamus, qui capras per aures etiam aërem inſpirare, ac reſpirare inſimulant) accidit; ut in tali aëris immiſſione, & remiſſione nares etiam internæ quodammodo diſtendant, atque coartentur, cumque hujuſmodi dilatationes, & reſtrictiones abſque pororum reſtrictione, ac ampliatione contingere non queant, oritur, ut in pororum dilatatione major habeatur olentium particularum ingreſſus (diximus olentium particularum, non quia cum vulgaribus ſentiamus odores eſſe mera appellata accidentia; hæc enim non admittimus, ſed olentes vocamus particulas, quæ per contactum officiunt talem ſenſationem, quæ odor appellatur.) Ex quo

Fit, ut eò major percipiatur odor, quò magis dilatantur narium externarum pori ad halitus olentes

percipiendos; quapropter, qui odoribus quam maximè affici deſiderant, rem, undè odoratæ exhalant particulæ, fortius inſpirare fatagunt.

Ut autem de odoribus ad hanc ſenſationem pertinentibus aliqua ſummatim delibemus, opinamur odores nil aliud eſſe, quàm corpuſculorum è corpore prodeuntium affluxus; hæc autem corpuſcula pro magnitudinis, figuræ, motuſque varietate ſicuti diverſimodè lammellis narium internarum proportionem habere comperiuntur, ità variè olfactum afficiunt; undè ex diverſâ hac affectione varietatem odorum diſcernimus, ut ſuperius notavimus.

Quòd verò in corpuſculorum affluxu odor conſiſtat, evidenter conſtabit, ſi ea perſcrutemur, quæ ad eos facere videntur; Qui enim fit, ut contra ventum ambulantes odorem perſentiſcamus à vento aërem agitante tranſlatum, ſecundo autem vento non percipiamus, niſi quia ventus aërem movens, corpuſcula etiam odora per aërem diſperſa ſecum ferat. Id etiam convincitur ex corporum illorum combuſtione, quæ vulgò odora dicuntur, ut ſunt thus, Styrax, moſchus, Zibectum &c. his nàmque igni ſuperpoſitis, halitus particularum per aëra diſperditur, qui aërem complens, omnes illum inſpirantes afficit.

Neque obſtat hujuſmodi halitum ab aliis corporibus exhalatum non ſentiri; facilè enim contingit, ut quandòque ità tenuis hujuſmodi ſit halitus motumque in organo imprimat adeò exilem, ut diſcerni ob tenuiſſimam vellicationem non poſſit; vel ità poros narium internarum à mucis, quamque vocant pituitam obſtructos inveniat, ut tranſitum ad narium lamellas obtinere non valeat, ut in corizâ; vel tandèm in narium internarum poros dilatatos ità offendat, ut liberè per eos tranſiens, nec organum contingat, vel ità inſenſibiliter tangat, ut minimè percellat.

Ex hoc autem deducimus inſtrumentum, mediumvè ad halitus hujuſmodi promovendos, excitandoſque ignem eſſe, aut calorem; cum enim ignis particulæ, ſeu caloris corpus aliquod ingredientes, & moveant ſeſe, ſuoque motu corporis particulas excitent ad motum, fit, ut ex tali excitatione tenuiora corpuſcula ab eodem proſiliant, perque aërem diſperſa cum eodem inſpirentur. Ex quo

Colligimus primò aromata, aliaque ligna odora eò olere perfectius, quò eorum ſuccus à calore magis depuratus, defæcatuſque facilius in halitum exhalabilis redditur odorum; undè, quæ alibi ab Arabiâ adoleſcunt hujuſmodi arbores, ubi calor adeò vegetus non eſt, aut nihil, aut longè minus olent; quorum ratio eſt, quia calor abundans aqueum humorem abſorbens, vinculum tollit particulis, eaſque ad promptiorem exhalationem diſponit: ubi verò calor tenuis invenitur, aqueum non ità poteſt exſiccare humorem, ac propterea corporis particulæ

ſub aquâ irretitæ cum evolare non poſſint, nec olfactum poterunt aliquo modo afficere.

Colligimus ſecundò, fructus immaturos, floreſque ad perfectionem non adhuc deductos, aut omni prorſus expertes eſſe odore, aut quàm parùm olfactum afficere; etenim non rectè fermentati, ſulphureque (ut cum Spagyrius loquamur) ad fluorem non adhuc redacto fieri non poteſt, ut eorum particulæ, à ſale indigeſto fixatæ extricentur, exhalentque; peractâ verò fermentatione, ſulphureque, ac ſpiritu jàm exaltatis, quia corpuſcula veluti per calorem ſubtiliata, facilius avolant, idcircò odorem producunt. Ex hoc autem

Cognoſcimus fructus in loco frigido, ſiccoque retentos diutius perdurare; nàm frigus vincitas detinens particulas, motumque earum impediens, fructuum avertit fermentationem, maturitatem, & corruptionem; locus autem ſiccus in cauſſâ eſt, ut omni aſcetitiâ humiditate remotâ, ex qua vel fermentatio, vel fibrarum relaxatio &c. proveniunt, diutius conſerventur.

Colligimus tertiò, corpora iſtiuſmodi, vulgò dicta odorifera, pedetentim imminui ex aſſiduo particularum ab eis avolantium effluxu, moleque, ac pondere decreſcere; Experientiâ enim duce, animadvertimus pomorum jàm maturorum cortices poſt tempus aliquod aut criſpari, aut indureſcere, florum verò vividitatem flacceſcere, hebetarique; nàm avolantibus particulis ſpirituoſioribus, à quarum congerie, motuque vividitas oritur, craſſiſque remanentibus, quæ fixiores ſunt, fructus floreſque aut conſtipantur, aut flaceſcunt, hebetanturque, ac proindè colore, odoreque fiunt expertes, ac corruptioni faciliori obnoxios.

Colligimus quartò, corpora olentia eò diutius perdurare, quò ſtipatius, ſtrictiuſque occluduntur; etenim particulis ex corpore odoro avolantibus, exitumque non offendentibus, ut ibidèm permaneant oportebit. Id totum convincitur ex eo, quod aromatarii moſchum, ambarum, zibettum, aliaque hujus generis ſervare volentes in guſſypio involvunt, atque in vaſe plumbeo, ſtanneo includunt, ut exhalationis libertatem avertant.

Quamplurima eſſent de hac re conſideranda; at quia hujus loci non eſt ea fuſius pertractare, idcircò hæc prælibaſſe ſit ſatis.

CAP. XLVI.

De Naſi Vulneribus.

Quò naſus concinnior eſt in figurâ, magnitudine, & colore, eò plus ad faciei pulchritudinem, & venuſtatem confert, quapropter nonnullis faciei ſol appellatur, quòd ſicut ſol ſuo lumine macrocoſmo ſingularem ſplendorem, & pulchritudinem confert, itâ naſus ſuâ pulchritudine microcoſmum illuſtrare videtur,

tur, undè naſus non minima eſt pulchritudinis portio, redditque hominem præ membris faciei cœteris formoſum, & eſt membrum deconis. Undè qui magnum, & oblongum obtinent naſum, deformes ſunt, & *Martialis lib.* 13. de irriſoribus loquens, inquit:

Naſutus ſis uſque licet, ſis denique naſus.

Verum aliqui ex naſi magnitudine de membri genitalis mole, & magnitudine judicare audent. Sed hæc regula, ex noſtris obſervationibus, utplurimum eſt mendax, hoc unum tamen dicimus, quòd homines, qui prægrandem habent naſum genialibus illecebris obnoxii ſunt. Idem de fœminis dicimus, nàm quæ magno, & oblongo præditæ ſunt naſo, ad luxuriem ſunt propenſæ; & hac de cauſſâ legimus *Heliogabalum Imperatorem* omnis generis laſciviæ ſtudioſum, naſutorum congregaſſe manipulos, ut ſecum in turpi certamine arma Aphrodiſia ſtrenuè pertractarent. Cœterum ex naſi magnitudine melius hominis iracundiam hariolari poſſumus. Sicut ex naſi magnitudine, & longitudine hominis deformitas, ità etiam ex ejus mutilatione major exoritur turpitudo; ſcribitur nàmque in Chronicis Anglis, virgines ejus loci, tempore belli cum Danis, naſos ſibi ampputaſſe, ut ab irruentium Danorum militum impetu, pudicitiam ſartam, tectam, hac deformitate conſervarent. Naſi abſciſſio adulterii pœna fuit apud Ægyptios, quam etiam Hieroſolimitanis minatur Dominus apud *Ezechielem cap.* 23. Sed immeritum ſupplicium, quia naſus nullam habet cum inſtrumentis generationi inſervientibus ſympathiam, & adulterium minimè naſo utitur, potius peccant pudenda, hanc pœnam, quàm naſus, ſubire deberent. Quidam maritus cum domi adulterum comprehendiſſet, ne inultus remaneret, naſum illi obtruncavit, quem *Martialis lib.* 2. *ep.* 83. deridens, ait:

Fœdaſti miſerum, marite, mœchum,
Et ſi qui fuerant, priùs requirunt
Trunci naribus, auribuſque vultus;
Credis de ſatis eſſe vindicatum?
Erras.

Hoc idem infortunium Deiphobus tulit, quia erat Helenæ adulter, de quo ſic cecinit *Poëta 6. Æneid.*

Truncas inhoneſto vulnere nares.

Mèrita eſt itàque adulterii pœna naſi detruncatio, quia ſicut nihil eſt, quod naſo faciem honeſtet, ſic nihil eſt, quod magis deturpet; quamobrem illius detruncatio appoſita, & congrua eſt adulterii pœna alienum honorem, & exiſtimationem deturpantis. Verumenimverò ſi hoc ſupplicii genus hiſce noſtris temporibus nimium eſſet in uſu, certè vel nullus eſſet adulter, vel ferè omnes exiguo tempore naſo mutilati eſſent, ut quidam Poëta inquit:

Si mœchis naſum mos eſſet tollere naſum,
Multis per mundum ſine naribus eſſet eundum.

Ex

Ex hac naſi mutilatione orta fuit Curtorum chirurgia, quæ tota circa regenerandum naſum verſatur, de qua Tagliacozzus primus ſcripſit.

Signa.

Naſus vulneratus, vel mutilatus ſignis non indiget, nàm ex ipſo viſu facilè cognoſcitur.

Cauſæ.

Naſi vulnerati, vel obtruncati cauſſa eſt externa violentia, ut gladius, culter, novacula, vel aliud inſtrumentum.

Prognoſis.

Si una naſi pars ab altera pendeat, vel ſi pendula parvæ adhæreat pelliculæ, tàm alicui naſi parti, quàm labio ſuperiori, facilè agglutinatur, ſive os, ſive pinnæ ſectæ ſint. Si autem naſus totaliter amputetur, & in terram incidat, ac non refrigeſcat, ſemper tentanda eſt agglutinatio, & ſi non ſuccedat, nullum habetur incommodum, ſin contrà, habetur intentum; ſi verò frigeſcat, nulla agglutationis ſpes ſupereſt, & imperfectus habetur olfactus, nec à naturâ præciſus naſus regeneratur, unum tantum reſtat, ut arte reparetur ex brachii patientis carne, vel palliativè ſcilicet ex naſo artificiali. Si tantum vulneretur, faciliter curatur.

Curatio.

Si naſus vulneretur, ut aliarum partium vulnera curandus eſt; Si verò anterior illa pars, quæ cartilaginea eſt, ità vulnerata ſit, ut parum naſo hæreat, vel de labio ſuperiori pendeat, vulgares ſtatim ſuturâ utuntur, attamen cartilago ipſa non eſt acu perforanda. Nos autem nec morâ ab abſciſſione ſuturâ ex glutine utimur, & interim abſciſſam fovemus partem, ne refrigeretur, & emoriatur, quam poſtmodum emplaſtris glutinatoriis, ne decidat, unimus, & firmamus, & emplaſtris ſticticis, & conſolidantibus, ac balſamicis, interveniente cuticulâ, denuò agglutinatur, nulla enim in toto corpore pars facilius, ut naſus, agglutinatur. Ut naſus commodius tractari, & emplaſtra firmius adhære poſſint, æger ſupinus decumbat, & per os reſpiret, & ne aliqua carnis excreſcentia in parte internâ oboriatur, quæ meatum illum anguſtiorem reddit, & loquelam depravat, turunda decenti unguento illita, vel emplaſtrum in canalis formam, vel fiſtulæ efformatum nari inſeratur.

Si autem naſus planè amputatus ſit, & nulla ſuperſit agglutinationis ſpes tunc reparandus, & reficiendus eſt Curtorum chirurgiâ, ſunt nàmque (ſed fuerunt) aliqui chirurgi in noſtrâ Calabriâ, & propriè Poſtropheæ, qui naſum amputatum efformare ſolent, modus autem naſum efformandi talis eſt: ſcarifiant partem naſi relictam,

ctam, poſtmodum brachii cutem ad ſanguinis effuſionem, & apponunt, ligantque nares illi ſcarificatæ parti brachii, & ità relinquunt, quouſque ſimul agglutinata fuerint; tunc aliquid carnis à brachio reſecant, & vulnus curant, ac ex carne illâ relictâ ad nares, naſum efformare incipiunt.

Mireficam refert hiſtoriam *Ioan. Bapt. Helmont. de Magneticâ vulnerum curatione* §. 21. *Bruxellenſis quidam in pugnâ naſum amiſit, adivit chirurgum Tagliacozzum Bononiæ degentem, ut naſum præſtolaretur: & cum inciſionem brachii ſui timeret, bajulum ad hoc conduxit, è cujus brachio naſum tandèm date pretio eruit. Mox tredecim circiter menſes, à reditu in patriam repentè naſus inſititius friguit, & abindè aliquot diebus, putrilagine cecidit. Cujus rei inopinam caſum inveſtigantibus inventum fuit, eodem fortè momento, quo naſus friguit exſpiraſſe bajulum. Superſtities ſunt horum teſtes oculati Bruxellæ.* Verum ſi Bruxellenſis ex ſui brachii carne naſum eruiſſet, utique naſum inſititium non amiſiſſet; pars nàmque illa appoſita eâdem gaudebat quadrâ cum reliquâ, qua extinctâ, naſi vitam extingui neceſſe fuit. Hic autem naſum efformandi modus ex proprii brachii carne doloroſus eſt; & nimium denaſatum excruciat; & ad naſum reparandum aliquod requiritur tempus, præcipuè ut fibræ exactè invicèm reſpondeant; & ſuccus nutritius cum ſpiritibus animalibus per tubulos commodè diſtribui queat, & tandèm non erit verus naſus ex carne fictus, qui tamen faciē exornat.

Hic naſus ex proprii brachii carne efformatus ità unum cum reliquo fit, & tenaciter naturæ glutine ei adhæret, ut nullâ vi extirpari poſſit, non aliter ac ſi proprius eſſet; undè quidam nobilis Vir, cui in Monomachiâ, cum naſus amputatus fuiſſet, & ex propriâ carne eum aſſequutus, verebatur nares emungere, ne naſum evelleret, undè ſudarioli angulos in turundæ formam in narium ſinus ad mucum abſtergendum immittebat, qua re cognitâ chirurgo, & interrogatus, cur nares aliorum more non emungeret? Reſpondit, ne eximeretur naſus. Tunc chirurgus, apprehenſo illius naſo, per totam domum eum diſtraxit, & demiſit.

In veri naſi defectu, naſus artificialis ſuſtitui poteſt ex auro, vel argento efformatus, ſed præſtat ex chartaceâ materiâ maceratâ, vel ex perſonarum materiâ, vulgò carta piſta, aut ex cerâ, aut ex conglutinatis linteis confectus, fucatus eodem pigmento, quo proximè ad carnis colorem accedat, qui ad occiput, vel aures filo ſerico eſt revinciendus, vel melicis glutine apponitur. Non credimus autem naſum artificialem tàm affabrè fieri, & geſtari poſſe, ut firmiter adhæreat, & hæc impoſtura non facilè omnium oculis pateſcat.

Cap. XLVII.

De Oris Anatome.

Os duplices habet partes, externas circa os, & internas alias in ore, quas ſigillatim proponere oportet.

Partes externæ circa os variæ ſunt. Superiores partes ſub oculis inter naſum, & aures, & mentum expanſæ, *Genæ* dictæ ſunt, quia in his pili gignuntur. Hæ genæ dividuntur in partem ſuperiorem, & inferiorem. Superior ſub oculis inter naſum, & aures leviter prominens, ac rubens, ab Hip. *faciei circulus*, *& malum, ſeu Pomum faciei* nominatur; ab aliquali ſimilitudine cum malis, quò ad formam, & colorem, malæ nominantur. Hæc à Plinio *Pudores ſedes* cenſetur, quod ea pars in pudore protinus erubeſcat. Inferior pars laxior, quæ à retento ſpiritu inflari poteſt, ut apparet in tibicinibus *Bucca* vocatur. Cavitas labro ſuperiori ſub ſepto naſi impreſſa, & dividens appellatur *Philtrum* quaſi amabile. Iſtius verò labii utrimque à cavitate ad latera proſtans pars, Myſtax appellatur.

De labiis.

Sunt labia duo, ſuperius, & inferius, quorum midiâ rimâ os clauditur. Horum partes externæ prominentes *Prolabia* appellantur, & quæ in commiſſurâ rubent, *Proſtomia* græcè dicuntur. Inferior pars ſub inferiori labio in acutum protenditur, *Mentum*; carnoſa ſub mento pars, Buccula veteribus appellatur.

Labia conſtat ex carne molli, & fungoſâ, cui cutis cum muſculis ità exactè miſcetur, ut cutis muſculoſa, vel muſculus cutaneus eſſe videatur.

Teguntnr tunicâ ori, œſophago, & ventriculo communi, undè in vomiturientibus inferius labium tremit.

Nervorum propagines exquiſitum ſenſum labiis conferunt: arteriæ verò à propinquis locis inter cutem, & carnoſam membranam diſperſæ ſanguinem tribuunt, cui debetur purpureus ille labiorum color, & ſplendor, pulchritudinis, ac ſanitatis nota. Arteriis immiſcentur venulæ, ſuperfluum ſanguinem ad venas proximas deferentes.

Data ſunt homini labia, ut os claudant, & dentes, parteſque interiores tueantur ab externis injuriis; ad edendi, bibendique commoditatem; ad vocis, & loquelæ aliquam formationem; ad ſalivæ retentionem, vel rejectionem; tandèm ad ornatum.

Os græcis *Stoma*, modò dicitur rima illa, quæ inter labia conſtituitur, modò tota cavitas ad fauces uſque conſpicua. Altiori loco, in mediâ ſcilicèt faciei parte ſub naſo locatum eſt, ut aſſumpta non ſolo guſtu, ſed etiam odore quodammodò cognoſcerentur, & & declivi viâ facilius ad ventriculum deſcenderent. Tota interna

oris

oris capacitas ſuccingitur tunicâ, quæ in capacitate intra dentes craſſior, ac in palato rugoſa: extra dentes verò in gingivis & labiis tenuior exiſtit, eſtque tunicæ gulæ, ac ventriculi continua; undè vulgò communis eſſe dicitur, cùm tamen in linguâ, & palato conſtitutionem peculiarem habeat, ab aliis tunicis diverſam.

Uſus primarius eſt, ut in eo alimenta tanquàm in infundibulo recepta, ità maſticentur, & præparentur, ut per œſophagum commodè ad ventriculum deſcendere, & in eo facilius digeri poſſint. Secundarius uſus eſt, ut in reſpiratione aëri ad pulmonem commeanti tranſitum, & excrementis pulmonum, capitis, ac ventriculi per ſcreatum expuitionem, & vomitionem exitum præbeat; denique ut ad vocis tonum aliquid faciat.

Conſtat os ipſum partim ex partibus oſſeis, ut maxillâ ſuperiori, & inferiori cum infixis dentibus; partim ex carnoſis, ut labiis, muſculiſque labiorum, buccarum, & maxillæ inferioris.

De Buccarum, Labiorum, & Maxillæ inferioris Muſculis.

Muſculorum paria duo ſunt buccis, & Labiis communia, duo ab utrâque parte.

Primus eſt latus ille muſculus, qui à figurâ *Quadratus* appellatur, eſtque tenuis, & membranoſus ſub colli cute jacens, cuti valdè adhærens, ac proindè eum à cute non diſtinxerunt Veteres. Oritur lato principio circa claviculas, & poſteriorem colli partem; fibris verò obliquis implantatur in mentum, labia, & naſi radicem, aliquandò ad aurium radicem progreditur, & quibus talis contingit inſertio, illi hujus muſculi beneficio aures movere poſſunt. Hoc muſculo convulſo, fit ſpaſmus Cynicus.

Secundus muſculus quadrato ſubjacens, buccam conſtituit, ideò *Buccinator* dicitur, & totam buccarum ſedem complectitur. Rotundus eſt circuli inſtar, & à maxillæ ſuperioris longitudine ferè totâ exortus, in inferioris maxillæ longitudinem, & gingivarum radices inſeritur; variis fibris intertextus, quia tenuis, & membranaceus eſt; tunicæ oris internæ inveſtientis adeò arctè connatus, ut inſeparabilis ſit.

Hujus muſculi uſus eſt, buccas cum labiis movere eſtque dentibus inſtar manus, dùm huc illuc ad dentes cibos propellit, quò exactius comminuantur.

Propriorum muſculorum ſolis labiis inſervientes ſunt quinque paria, & unus muſculus orbicularis.

Primum par à maxillâ ſuperiori, ubi genarùm cavitatem efficit principio lato, & carnoſo enatum, variiſque fibris præditum, obliquè deorſum in priora fertur, & in labii ſuperioris latus utrimque inſeritur, idque ſurſum, & extrorſum movet.

Secundum par à cavitate malis ſubjectâ, carnoſo, ſed gracili, ac tereti principio ortum, multâ-

que pinguedine obvolutum, in frenum, ubi labia conveniunt, implantatur, motumque prioris adjuvat.

Tertium par carnoſum, & tres, extrinſecus à proceſſu jugali ortum, & obliquè per genas deſcendens, in labii utriuſque confinio terminatur, quod ad latera ſurſum verſus abducit.

Quartum par à maxillæ inferioris humili parte ad menti latera, carneo, latoque principio, nonnunquàm ad medium mentum protenſo, ſurſum progreditur, ſenſimque anguſtiatum, obliquè in labium inferius prope finem inſeritur, idque obliquè, deorſumque, extrorſumque trahit.

Muſculus orbicularis, & conſtrictor, qui utrique labio communis, eſt ille, qui labiorum propriam figuram, mollemque ſubſtantiam conſtituit, & labium utrumque in oris circuitu efformat, totumque os ſphincteris inſtar ambiens, & labia ad ſe mutuò adducens, fibris orbicularibus conſtringit, & cuti rubicundæ firmiter adhæret.

Muſculi maxillæ inferioris (hæc enim movetur, ſuperiori immobili) validiſſimum in ciborum contritione motum perficientes, maſticatorii, molares, & manſorii nominantur, eorumque quinque numerantur paria.

Primum par *Crotaphites*, ſeu *Temporale* dicitur à ſitu, quia temporum cavitatem occupat. Hoc omnium maximum eſt, validius, & robuſtius. Majus tamen, & robuſtius in aliis animalibus, ut leonibus, lupis, canibus, porcis &c. quæ morſu forti uti debent. Temporalis uſus eſt initio inferioris maxillæ, quam movet, & ſurſum trahit, adeòque os claudit; & quidèm in proceſſu acuto finitur, tendine nervoſo, brevi, & valido, oritur vero à temporibus initio lato, carnoſo, & ſemicirculari, ſenſimque deſcendendo coarctatur. Nervi utrinque tres in unum muſculum inſeruntur, duo ex tertio pari, tertius ex quinto. Quamobrem læſo, vel contuſo hoc muſculo, periculum magnum adeſt concluſionis, & tandèm mortis, præſertim ſi afficiatur inferior pars magis nervoſa. Et ob hujus diſtenſionem Hip. lethalem pronunciavit maxillæ inferioris luxationem, niſi ſtatim reponatur.

Secundum par *Digaſtricum*, *Graphoides*, & *Biventre* appellatum, quia in medio extenuatum duos quaſi ventres habet, prope mammiformem proceſſum oritur, atque circa medium, ubi ad maxillæ inferioris flexionem curvatur, in corpus tendinoſum anguſtiatur: hinc rurſus carnoſum factum, interiùs parti anteriori, mediæque menti adnectitur, & maxillam deorſum trahendo, os aperit, cujus maxillæ nimius deſcenſus ab annexo ligamento impeditur. Ad dictam actionem melius perficiendam, cum hoc pari, officii ſimilitudine, concurrit par quadratum ante deſcriptum.

Tertium par, *Laterale*, *Maſſeterium*, & *Manſorium primum* dictum, partim carnoſo, partim nervoſo principio à maxillâ ſuperiori,

riori, & oſſe jugali validèque connectitur, eamque, ob fibrarum diverſitatem, antrorſum, retrorſum, in latera movet, ac quaſi circumagit.

Quartum, par *Manſorium alterum*, *Pterygoides*, *&* *Alare internum* nuncupatum, quod craſſum, & breve eſt ab oſſis phœnoidis proceſſibus aliformibus internis nervoſum producitur, & carneum, amplum, ac craſſius redditum, lato robuſtoque tendine in partem inferiorem, ac poſteriorem interni lateris maxillæ inferioris defertur, quam ſurſum trahendo, actionem temporalis adjuvat; præterea maxillam extrorſum converſam retrorſum agit.

Quintum par *Pterygoides*, ſive *Alare externum* dictum, & in oſſium temporum cavitate humiliori ſitum, ab oſſe ſphœnoide, & proceſſu alari externo, gemino principio, partim nervoſo, partim carnoſo prodit, & aliquo ductu in maxillæ inferioris cervicem, ac illius capitis internam ſedem inſeritur, atque maxillam antrorſum movet, & abducit.

De Maxillis, & Dentibus.

Duæ inveniuntur maxillæ, una ſuperior continens totum illud ſpatium, quod à ſuperioribus dentibus incluſivè uſque ad ſupercilia; altera verò inferior reliquam faciei partem continens, quæ eſt mentum verſus. Prima immobilis eſt, ſecunda mobilis; utriuſque uſus eſt tum ad formandam faciem, tum ad cibos maſticandos, qua ratione inferior præcipuè facta eſt mobilis, ſuperior verò non movetur, ne motu ejus viſum detur pa-ret. Superior maxilla conſtat ex tredecim oſſibus, quorum ſex ponuntur in parte dextrâ, & ſex alia in ſiniſtrâ, & unum in medio, omnia verò potius per harmoniam, quàm per ſuturam conjunguntur. Inferior verò maxilla duobus conſtat oſſibus, quæ in mediâ parte menti uniuntur per intermediam cartilaginem, ut in tenellis puerorum oſſibus eſt obſervatum, procedente verò ætate, & cartilago dureſcit, & oſſibus ſimilis evadit.

Utrâque in hac maxillâ tum inferiori, tum ſuperiori dentes, ità dicti, quaſi edentes, per Gomphoſin articulantur, & tàm à nervis, qui in ipſorum radicibus inſeruntur, quàm à gingivarum carne firmiter continentur: qui dentes conferunt non ſolùm ad maſticandos cibos, ſed etiam ad efformandam vocem, præterquamquòd ad oris ornatum etiam conferunt, ut alibi diximus. Sunt numero utplurimùm triginta, vel triginta duo hoc eſt, quindecim, vel ſexdecim in unâ maxilâ, totidemque in altera, & iſtorum triplex eſt differentia.

Quidam vocantur *Inciſores*, & ſunt quatuor anteriores in qualibet maxillâ, & ità ſunt dicti, quia cibos incidunt.

Alii appellantur *Canini*, eo quod baſim habent latam, & ſupremum acutum, quomodò ſunt canum dentes & iſti duo ſunt illi, qui à lateribus inciſorum exiſtunt, & deſerviunt ad hoc, ut ſi quoddam

inciſoribus incidi non poteſt, ab iſtis frangatur. Hos vulgò *oculares dentes* nominant, eorumque extractionem periculoſam cenſent, quia nonnulli ſibi perſuadent earum radices uſque ad oculos pertingere; cùm tamen ſuperiores ſuis radicibus vix alarum naſi oram inferiorem tranſcendant; & inferiores deorſum ab oculis longè recedant. Alii tamen, cum *Laurentio*, credunt, nervi oculos moventes portiunculam in hos dentes ferri, quod etiam minimè verum eſt.

Cœteri dentes obtuſi, & magni *Molares*, ac *Molitores* appellantur, quia cibos inſtar lapidum molarium conterunt, & poſtremi duo ex his molaribus appellantur *Dentes Genuini*, *Morum*, *ſensûs*, *intellectûs*, *& ſapientiæ*, quia adnaſcuntur maximis cum doloribus circa vigeſimum primum, vel ſextum, vel trigeſimum ætatis annum, quo tempore homo ſapere incipit.

De Gingivis.

Partes in oris cavitate contententæ variæ ſunt, inter quas primò occurrunt gingiviæ duæ, quas conſtituit caro dura, & immobilis dentes, valli inſtar, cingens, eoſque in ſuis alveolis ſtabiliens, & in edentulis aliquid etiam ad ciborum conſtritionem faciens: qua vel exeſâ, vel nimis relaxatâ, vel nimis exſiccatâ, dentes vacillant, aut excidunt.

De Palato.

Palatum eſt ſuperior oris pars, leviter concava, forni is inſtar, unde *Oris cœlum*, *& Teſtudo* dicitur, eſtque cerebri baſis, oſſe ſphœnoide formata, à faucibus ad dentes uſque extenſa.

Conſtat ex oſſibus, carne peculiari, & glanduloſâ, ſeu ex conglomeratis exilibus glandulis conſtructâ, & tunicâ craſſâ, multis minimis foraminulis, ſalivalem aliquem liquorem è palati glanduloſâ ſubſtantiâ tranſmittentibus donatâ, quibuſdam in locis rugoſâ, cum tunicâ reliquas oris partes inveſtiente continuâ, undè etiam vulgò gulæ ventriculoque communis dicitur; quamvis conſtitutionem peculiarem habeat ab aliis tunicis diverſam, cujus ratione guſtum unâ cum Linguâ perficit, eumque in finem nervis à quarto pari donatur.

Palati uſus eſt, partim guſtum cum linguâ perficere, partim vocem infringere, & perfectiorem reddere: atque hinc illi, quibus hæc pars infelici ulcere exeſa eſt, guſtum habent imperfectiorem, & raucam, atque ingratam vocem edunt.

De Vvula.

Uvula, aliis *Uva*, *Gurgulio*, *columna*, *columella*, *& Gargareon* dicta, eſt caruncula rubicunda, fungoſa, longiuſculâ, ſuperiùs aliquantulum lata inferius obtuſè acutâ, à palati medio, juxta narium meatus in os, ſupra laryngis rimam inter amygdalas procedens. Hanc putant aliqui anatomici nil aliud eſſe, quam oris interiora

teriora veſtientem membranam reduplicatam. *Riolanus* carnem potius credit à muſculorum extremitate, qui ad corpus feruntur exſurgentem.

Molliſſimâ, laxâque pelliculâ à palato demiſſâ inveſtitur, & à pituitoſis defluxionibus facilè intumeſcit, ac prolongatur, qui affectus *Uvulæ laxitas* appellatur.

Huic *Riolanus*, & *Veſlingius*, muſculorum duo paria, externum, & internum, ad ſuſpenſionem, levemque motum, adſcribunt. Horum tamen opinionem ſolummodò conjecturalem eſſe docet autopſia, cum tales muſculos in eâ parte demonſtrare difficillimum foret; cum etiam uvula iis non indiguerit ad ſuſpenſionem, ut neque ad motum voluntarium, qui nullus in eâ parte animadvertitur. Præterea *Riolanus* uvulæ duo ligamenta lata tribuit, alis veſpertilionem expanſis ſimilia. Verum & hæc non minus quàm dicti muſculi, conjecturâ potius, quàm demonſtratione probantur: niſi fortè quis poſteriorem membranoſam palati partem, ex qua uvula propendet, pro ligamentis habere velit.

Varius eſt uvulæ uſus, primò, aëris frigidioris inſpirati impetum nonnihil frangere, ne in pulmones ſubitò irruat, eoſque lædat. Secundò, impedire, ne humores per palati ſuperiora deſcendentes, rectà in laryngem copioſi incidant, ſed deglutione retrorſum actâ uvulâ, unà cum eâ verſus œſophagum deflectantur, & in eum decidant. Tertiò, impedire, ne potus ex ore in nares regurgitet. Quartò, ad vocis tonum aliquid conferre: ſed de his fuſius alibi diximus.

De Faucibus.

Fauces impropriè de toto oris hiatu dicuntur: propriè verò designant poſterius, & inferius ſpatium, ubi linguæ, & aſperæ arteriæ extrema, nariumque foramina per palati poſteriora deſcendentia concurrunt, quod ore aperto, & linguâ depreſſâ conſpicitur, & Hippocrati Iſthmin, per metaphoram, ab anguſtiâ dicitur: quia iſthmus propriè terræ anguſtum tractum inter duo maria ſignificat: & ſic in faucibus uvulla, tanquàm terræ tractus, in medio faucium hiatu propendet, quam tamen uvulam non appellant iſthmum, ſed ipſum hiatum faucium, in quo uvula pendet, cùm tamen ad ipſam uvulam nomen illud pertinere deberet.

Faucium uſus eſt, illa, quæ in ore aſſumuntur transmittere, & deglutire, quæ actio tribus muſculorum paribus pharyngi cum œſophago communibus.

De Oſſe Hyoide.

Os hyoides ad firmiorem linguæ ſtructuram, motumque facilem, fulcimenti gratiâ ei ſubſternitur, ideòque antequàm linguæ anatomen aggrediamur, de hoc eſſe aliqua præmittimus.

In faucibus os eſt, quod à formâ græcæ literæ υ dicitur *Υoides*, *Υpſi-*

Ypſiloides. Itèm à formâ literæ Λ *Lambdoides.* Dicitur itèm *Os gutturis*, & *Os linguæ.*

Eſt verò hoc os linguæ baſis, & fundamentum, ſuper quo movetur: Laryngi verò præponitur.

Conſtat potiſſimum ex variis oſſiculis, tribus, rariùs ex quinque, ſeptem, novem, vel undecim. Medium oſſiculum reliqua magnitudine ſuperat, amplum, latum, foris gibbum, & intus nonnihil cavum (ſub quo hæret epiglottis:) huic reliqua duo cornuum inſtar committuntur. Si autem ſupra ternarium numerum plura oſſicula adſint, illa cartilaginea exiſtunt.

Junguntur his quatuor exiguæ cartilagines, quæ & ipſæ nonnunquàm oſſeæ evadunt. Harum duæ ad medii oſſis baſim ſubſiſtunt, formâ, & magnitudine granum tritici æmulantes. Duæ aliæ juxta oſſa lateralia, ſeu cornua ſedem habent, eaque nerveo ligamento ſtyliformi appendici connectuntur. Atque ità os hyoidis à lateribus adhæret iſti appendici, anterius verò cartilagini ſcutiformi laryngis, & imprimis linguæ, atque epiglottidem ſinu ſuo excipit.

Movetur hoc os, ſed non niſi motâ linguâ, idèoque *quatuor paria muſculorum* habet linguæ communia, nec niſi iis remotis, linguæ muſculi monſtrari poſſunt.

Primum par anterius ſub cute latet, incumbens tracheæ, & cartilagini ſcutali. Oritur lato, & carneo principio ab altiore, & interiore regione ſterni: undè hoc par dicitur *Sternohyoides.* Finis carnoſus eſt in baſi hyoidis. Atque in medio ſecundum longitudinem lineâ diviſi ſunt hi muſculi. Uſus, deorſum rectà trahere.

Secundum ſub mento, & quinto pari maxillæ inferioris internâ parte vario fibrarum ductu: finitur in mediâ ſede hyoidis. Dicitur nonnullis *Geniohyoides.* Uſus, ſurſum rectà, & nonnihil antrorſum trahere.

Tertium gracile, & teres eſt, ſub mento ſitum, ortumque à Styloidis appendicis radice; finitur in cornua hyoidis. Aliquandò in medio perforantur, pro muſculo maxillam aperiente. Uſus, in latera movere, & nonnihil ſurſum. Dicitur *Styloceratohyoides.*

Quartum gracile, & longum ſub ſcapulæ muſculo, quem quartum faciunt, latet, obliquè ad latera deorſum movens. Oritur ex latere ſuperno ſcapulæ prope coracoidem proceſſum, unde *Coracohyoides* dicitur: defertur ſurſum obliquè ad oſſis hyoidis latera, ſub capitis muſculo, quem ſeptimum faciunt. Eſtque hoc per longum duplici ventre præditum, & in medio inſtar tendinis extenuatum, quemadmodùm ille maxillam inferiorem detrahens. Uſus oſſis hyoidis eſt, primò, ut ſit linguæ baſis; ſecundò, ut ab eo oriantur muſculi multi linguæ, & laryngis.

De linguâ.

Lingua à lingendo dicta latinis; græcis *gloſſa & glotta.* Sita eſt in ore

ore ſub palato. Numero unica eſt. In homine oblonga, lata, & craſſa, & ad radicem quidèm craſſior, in extremitate tenuior, & acutior; magnitudinis tamen mediocris ori reſpondens, quæ ſi nimia ſit, ut moveri expeditè nequeat, blæſi fiunt, & balbutientes, de quo morbo diximus, & ſi nimiâ mollitie, humiditateque abundet, ut in infantibus, minus rectè articulatæ voces proferuntur. Aliquandò in portentoſam magnitudinem adeò excreſcit, ut ore non capiatur, ut de tumore linguæ notavimus.

Lingua poſterius oſſi hyoidi, laryngi, itèm faucibus, & tonſillis nectitur, ut ne plus juſto in omnem regionem moveretur, inferius in medio ejus corpore ligamento valido, & membranoſo ad robur, & ſtabilitatem, itèm ad inſertionem propriorum muſculorum ſummus rerum creator proſpexit. Hujus ligamenti extremitas mediocri laxitate donata, *Frenulum* dicitur, cujus nimia brevitas liberum, & convenientem linguæ motum haud rarò, præcipuè in infantibus cohibuit, ſicque loquelam, & lactis ſuctionem impedivit; qua de cauſſâ Chirurgi illius ſectionem in primâ ætate frequenter inſtituere coguntur. Cujus ſectio, licèt facilis ſit, tamen in eâ obſervandum, ne per imprudentiam, vel ignaviam vicini, linguæque ſubſtrati nervi incidantur, ex quorũ læſione repentina linguæ convulſio ſupervenire ſolet.

Arterias duas majuſculas recipit à carotidibus, totidèmque venas ad jugularium externarum ramum interiorem emittit *Raninas* vulgò dictas ſub linguâ inſigniter conſpicuas, quo loco in facuium affectibus ſecari nonnunquàm ſolent.

Nervi linguæ inſeruntur tàm motorii, quàm ſenſifici, craſſius par interiora porreptans, à ſeptimâ conjugatione; Tenujus par per exteriora tunicæ linguæ, à quartâ conjugatione oritur.

Subſtantiam obtinet peculiarem, quæ caro eſt peculiaris, qualis nulla alia (eſtque guſtùs organum,) interim mollis, laxa, rara, & ſpongioſa, ad imbibendos ſapores humore aliquo vectos. Geminâ contegitur membranâ, unâ exteriori, craſſâ: alterâ interiore, tenuiore.

Hæc membrana craſſa, vulgò ex craſſâ meninge producta cenſetur, & communis ori, palato, & laryngi traditur. Verum, cùm totam linguam undequaque non inveſtiat, ſed per ejus planitiem dumtaxat, uſque ad radicem, & fauces extendatur, neque ad inferiorem linguæ partem, & œſophagum perveniat, ſed ejus interiori tunicæ ſolummodò uniatur, illique etiam in linguâ & palato aliam eſſe ſubſtantiam craſſiorem, alterius naturæ, ſatis liqueat, nullam ei cum œſophagi, & laryngis membranis communionem eſſe, plus ſatis patet.

Sub dictâ craſſâ membranâ latet altera interior, tenuis, & mollis, non ſuperiori ſolùm planitiei ſtrata, ut modò dicta craſſa, ſed totam linguæ ſubſtantiam undequàque proximè circumdans, & plurimas exiles prominentes nerveas papil-

papillulas, ex eâ protuberantes, in craſſæ incumbentis membranæ poros latiuſculos inſerens.

Linguæ præcipuæ humanæ ſubſtantia fibris tenuibus prædita eſt, & propter illam tenuitatem putârunt antehàc nonnulli rudiores Anatomici, linguam fibris prorſus carere. Tàm vario, & obſcuro modo hæ fibræ ſibi invicèm intermiſcentur, ut earum in ſitu ordinem explicare admodum difficile ſit.

Spigelius linguæ copioſiſſimas fibras advertens, pronunciavit linguam eſſe muſculum. *A Spigelio* non longè diſſentit *Laurentius Bellinus*, qui præter fibras, etiam admirabilem motus varietatem, & rapiditatem conſiderans, dicit illam eſſe muſculorum invicèm coëuntium contextum. Sed neuter horum ſatis benè obſervaſſe videtur, tot diverſas, ſibique mutuò diverſimodè impoſitas, ductibuſque contrariis intertextas fibras muſculorum actioni (quæ eſt attractio) inſervire non poſſe, cum unius fibræ tractio ab alterius operatione impediatur, nec in tantâ oppoſitionum, & impoſitionum contrarietate ulla fit, quæ muſculi officium linguæ conferre poſſit. Cùm etiam ſolæ fibræ non doceant partem aliquam eſſe muſculum, cùm etiam ventriculus, inteſtina, veſica urinaria, aliæque plures partes habeant omnis generis fibras ſatis conſpicuas, & copioſas, & tamen muſculorum ordini accenſeri non poſſint, nec debeant. Præter validiſſima argumenta totam muſculoſitatem linguæ penitus convellunt. I. Nullus muſculus propter ſeipſum eſt conditus, ſed propter partem aliam per ſe ad arbitrium immobilem, ut eam ſcilicèt moveat: atqui lingua, ſi muſculus foret, propter ſeipſam condita eſſe deberet, cum nulli corpori inſeratur, ut illud moveat. II. Nullus muſculus alteri muſculo inſeritur, ut eum moveat: atqui linguæ alii muſculi inſeruntur, qui eam movent: igitur ipſa non poteſt eſſe muſculus.

Movetur lingua in quamcumque regionem, idque beneficio, partim illorum muſculorum, quos cum oſſe hyoide communes habet, ut diximus: partim ſingularibus, ac propriis quinque muſculorum paribus.

Primum par, *Styloglоſſum* veteribus appellatum, à ſtyliformi appendice natum, circa medium in utrumque linguæ latus inſeritur, eamque attollit, & introrſum ducit.

Secundum par *Baſiogloſſum*, & *Ypſilogloſſum* dictum, è baſi oſſis hyoidis prodiens, in medio linguæ finitur, eamque rectà intrò trahendo deprimit.

Tertium par, quod *Geniogloſſum* nominant, ad menti medium internâ ſede oritur, mediæque linguæ inferius inſeritur, quam exſerit: hocque, ut etiam præcedens par, hìc illic inſcriptiones habet, ac ſi plures eſſent muſculi.

Quartum par, à cornibus oſſis hyoidis prognatum, atque hinc *Ceratogloſſum* vocatum, lateribus linguæ inſeritur, eamque, ſi ambo ſimul agant, rectà deorſum verſus

verſus interiora movet : Si verò alteruter tantum agat, in latus movet dextrum, vel ſiniſtrum.

Quintum par, *Myloglоſſum* dictum, oritur à lateribus maxillæ inferioris ad radices poſteriorum dentium molarium, & ſub linguâ in ligamentum linguæ inſeritur; eamque deorſum trahit.

Remotis muſculis, præter duas glandulas oblongas, ac rotundas, œſophagi principio adjacentes, aliæ plurimæ glandulæ carnoſæ, & quaſi ex pluribus glandulis conglomeratæ, vaſis lymphaticis, arteriolis, venuliſque, & nervorum fibrillis præditæ, ſub linguâ, circa ejus frenum, ſitæ ſunt, continuum madorem per minima lymphatica vaſcula linguæ conferentes.

Prætereà ex utroque latere, ex magnâ, & inſigni glandulâ ſupra tendinem medium inter digaſtrici, ſeu biventris muſculi carnes ſitâ, ductus quidam procedit, cui ab uſu *Ductus ſalivalis*, vel *ſalivaris* nomen impoſitum eſt.

Linguæ uſus eſt,

Primò, Guſtûs eſſe inſtrumentum.

Secundò, loquelæ.

Tertiò, maſticationem adjuvare, dum cibos hinc indè volvit

Quartò, lambere.

Ex quibus apparet conferre linguam non abſolutè ad eſſe vitæ; ſed ad benè eſſe, nec ejus pars abſcindi poteſt ſine vitæ, & valetudinis noxâ.

Cap. XLVIII.

De Guſtu.

Explicatâ linguæ anatome, cum lingua pro guſtatûs organo à naturâ fuerit conſtituta, de guſtu etiam aliqua prætexere curabimus, & primò occurrit difficultas, in quanàm linguæ parte hujuſmodi ſenſatio perficiatur. Secundò, quo pacto guſtus habeatur, ejuſque diverſitas, qua ex ratione conſurgat, ubi nonnulla ſcitu non indigna enucleantur. Tertiò, agemus de ſaporibus, eorum varietate, ac modo linguam afficiendi. Ut autem primæ occurramus difficultati,

Peripatetici ſtatuunt in carneâ linguæ parte nimis ſpongioſâ, atque poroſâ guſtum conſiſtere; opinantur enim poros latiores à naturâ ibi conſtitutos fuiſſe, cum ad faciliorem ſapidæ qualitatis ingreſſum, tum ad liquoris cujuſdam liquidi, guſtuſque perfectioni neceſſarii conſervationem.

Sed hæc opinio (adhibitâ tantis philoſophis, eorumque doctori debitâ reverentiâ) quo ad omnes partes erronea eſt; Ut enim optimè advertit *Iſbrand. Diemerbroeck in ſuæ anatomes lib. 3. De Capite*: Carnoſæ partes tactu ſolum objecta diſcernunt, & cum guſtatus (licèt per contactum, ut cœteræ ſenſationes, compleatur) non diſcernat objecta, quia mollia, dura &c. ſed ſolum qua ſapida, fit, ut linguæ partes carnoſæ guſtûs ſenſui ſedem non præbeant.

Nec obſtat, quòd linguæ partes

carnoſæ ab aliis animalis partibus diſſideant, quia lingua parenchyma eſt, aliæque partes non ſic; ex eo enim fieret, ut pulmo, jecur, cor, aliaque ab antiquis inſulſè nimis appellata parenchymata, guſtarent, tum chyli, & ſanguinis, cum aliorum ſuccorum cum chylo, & ſanguine circulantium ſapores. Felices exiſtimaverimus medicos, ſi aciditatis, acredinis, aliorumque morborum cauſſas in iiſdem viſceribus ſtabulantes, per eorum ſapores dignoſcere eis fuiſſet datum; non enim tot indies à ſepulcris occluderentur hominum cadavera.

Quod attinet ad linguæ poros latiores à naturâ ad eum finem efformatos, idem *Iſbrand.* docet linguæ carnem muſculis ſtipticiorem eſſe; at admiſſâ linguæ carne ſpongioſiore, an pori latiores, vel ſtrictiores guſtum efficiant? Non ſanè. Hi enim philoſophi non in poris, ſed in linguæ carne guſtatum ponunt. Sed ut horum improbabilitas magis eluceſcat, paulò altius cum *Diemerbroeck* rem trutinemus: Omni certitudine certius eſt omnem ſudorem aut acidum, aut ſalſum, aut ſalſoacidum eſſe, uno ictero excepto, cujus ſudor (ut dicunt) amarior eſt ob flavæ bilis diſperſionem per totam cutem. Hoc poſito, ſudores hujuſmodi jàm per carnis poros ad cutem uſque, ejuſque ſuperficiem extimam tranſeunt, & licèt aliquis particularum ſudoris exeuntis vellicationem, punctiones, mollitiemque in earum tranſitu aut dolorifico, aut molli perſentiſcat; attamen vel unus inveniri non eſt, qui ſudorum aut amaritudinem, aut aciditatem, aut ſalſedinem in eorum exitu animadvertat; quapropter pororum laxitas, aut ſtipticitas ad finem guſtandi, commentum eſt potius, quàm requiſitum opportunum.

Omittimus ejus partis oppugnationem, qua ſapores in merâ qualitate conſtituunt, nàm pluries in aliis ſenſationum ſermonibus expugnavimus, & inferius explicando tangemus.

Quod ſpectat ad ultimam eorum opinionis partem, ſcilicèt de liquore ad guſtûs perfectionem neceſſario, inferiùs patebit illorum deceptio; non enim humor eſt in poris detentus, ſed ſaliva à glandulis emergens ſalivariis. At alios obſervemus.

Putârunt alii guſtûs ſenſum in linguæ membranis perfici. Sed hi quoque non parùm decipiuntur; hæ nàmque linguæ membranæ eandem cum cœteris totius corporis membranis conſtitutionem habent, naturamque; cur igitur, quæ in linguâ reſident, ſapores diſcernunt, non verò quæ in oculis, auribus, inteſtinis &c. prætérquamquòd hæ partes membranoſæ contactu ſolum rerum diverſitates diſcernunt, ſcilicèt ut mollia, dura, frigida, aſpera &c. non autem amara, dulcia, ſalſa &c. & licèt aliqui ex his opinentur aliam eſſe membranarum linguæ, quàm cœteri corporis diſpoſitionem; attamen hac diverſitate admiſſâ, fieret, ut tactum acutiorem haberent, aut obtuſiorem, non verò guſtum.

Non-

Nonnulli in tonſillarum glandulis guſtum ſtatuerunt, aliqui in omnibus glandulis in ore conſitis, ac linguæ, aut appoſitis, aut circum poſitis.

Sed hæc hypotheſis longè à veritate diſſidet; obſervamus enim ex omnibus linguæ partibus ejus apicem omnes excellere in guſtûs energiâ, qui tamen à tonſillis remotior eſt, glanduliſque; necnon ubi tonſillæ, aut glandulæ ſunt confertiores guſtus percipitur obtuſior, nàm glandulæ ad lymphæ, ſuccorumque expurgamentum intentæ, ſenſu ornantur obtuſiſſimo, cùm aſſiduè humoribus ſcateant, & guſtûs ſenſatio inter exquiſitiores ponatur.

Opinantur tandèm ex Recentioribus quàmplurimi nerveas papillas ex tenui membranâ interiori emergentes, & in poros exterioris craſſæ membranæ ſe inſinuantes guſtatui ſedem ſuppeditare, quorum opinamentis ſubſcribere non dubitamus his rationibus ducti, &

Primò: Ubi major harum papillarum nervearum habetur in linguâ confertio, ibi major, promptior, & acutior percipitur guſtatus, ut in linguæ apice periculum facimus, atque in planitie; ubi verò nullæ inveniuntur tales papillæ, ibi nec ullus percipitur guſtus, uti ſubtus linguam, & in ejus frenulo eſt obſervare.

Secundò, in iis palati partibus, ubi hujuſmodi nerveæ concurrunt papillæ, guſtus etiam percipitur, ſaporeſque diſcernuntur; undè ergò dubitandi erui poteſt occaſio in illis papillis guſtatum non conſtituendi, ſi eis poſitis in quolibet loco, ſapor ſentitur, iis ablatis, nulla eſt ſaporum diſcretio.

Sed ut rationes experimentis comprobemus, æqui bonique conſulimus, aliquid intenſè ſapidum, V. G. aloë, aut ſal in diverſis linguæ partibus applicare; etenim juxta nervearum papillarum majorem confertionem, aut minorem, vel nullam earum inexiſtentiam, nunc acutiorem, nunc tardiorem, nunc nullum percipiemus ſaporem. Remanet ergò in papillis nerveis guſtatûs ſenſum collocandum eſſe: ſed his libatis, ad modum, quo guſtatûs ſenſatio peragitur progrediamur.

Fit igitur guſtatio, quoties corpus, quod vulgò ſapidum dicitur, ſalivario humore ſubactum intra linguæ poros inſinuans ſeſe, nerveas papillas offendit, eaſque aut vellicat, aut pulſat, aut mordet, aut pungit, aut titillat, aut mulcet, aut ſtringit, aut irritat, aut alio quovis modo ità afficit, ut affectus idem cerebro communicatus, ſenſuique vulgò dicto communi, animum advertere faciat de ſaporis qualitate.

Hæc autem affectuum diverſitas vel oritur ex variâ particularum corporis ſapidi configuratione, vel ex diverſâ linguæ, pororumque ejus ſtructurâ; undè.

Primò fit, ut qui amarus uni eſt ſapor, & minimè gratus, ob partium figuram, & pororum cum eiſdem conformitatem alteri efficiatur gratiſſimus. Hinc

Secundò fit, ut ægri à cibis alìàs eiſdem gratiſſimis, faſtidio,

ac nauſeâ afficiantur; etenim cum morbus corporis craſim pervertat, athonamque linguam reddat, idcircò ciborum particulæ, quæ aliàs cum linguæ poris proportionem habebant, pro ſubjecti indiſpoſitione, amiſſâ proportione, ingratum generant contactum; quare pro ſolatio, dolorem, mœrorem, nauſeamque inducunt. Hinc

Tertiò fit, ut pueri, ac delicatiores dulcioribus, robuſti, & ruſtici acutioribus oblectentur cibis; illi enim cuticulâ, fibriſque ſcatent delicatioribus, magiſque ductilibus, & propterea corporum dulcium particulis emulcentibus, utpotè eorum ductilitati reſpondentibus affecti, ſenſationem percipiunt leniorem, maximèque gratam; Hi autem craſſiori cuticulâ, fibriſque præditi ſolidioribus cibos appetunt ſapidiores; quorum particulæ cutem, fibraſque penetrantes non moveant tantum, verum etiam vellicent, mordeantque, ut ſenſationem producant, quapropter acidis, piperatis, ſalſiſque afficiuntur quammaximè. Hinc

Quartò fit, ut lingua aliquo vel amaro, vel acido, vel ſalſo imbuta ſapore, ſuccedaneos cibos præteritis conſimiles perſenteſcat; nàm prægustatorum ciborum particulæ quodammodo papillis nerveis inſinuatæ, adhærenteſque, per aliorum ciborum particulas advenientes moventur ità, ut eaſdem papillas moveant, vellicentque, & ſic eandem faciunt perſentiſcere ſenſationem; undè poſt aceti uſum, vinum epotum, licèt exquiſitius, aceſcere ſentitur. Hinc

Quintò fit, ut quæ judicantur guſtus fallentiæ, tales reverâ aliquandò non fiunt; etenim non in organo, ſed in cauſſâ deceptio adhærere poterit; ſic tertianâ exquiſitâ laborantes cùm amaros ſentiunt cibos, non decipiuntur in amaritie, quam verè perſentiunt: cum enim cibi ſalivâ intermiſceantur, quæ flavâ, amarâque bile ſcatet, verè amari guſtantur; falluntur verò, amaritudinem in edulia refundentes; cum tota amarities in ſalivâ conſiſtat. Hinc

Sextò fit, ut quammaximè decipiantur philoſophorum grex aſſerentium: ſapores eſſe accidentia realia in rebus ipſis inhærentia, meraſque qualitates, cùm totum contrà ex præjactis rationibus venire comperiamus.

Sed ad hujus ſenſationis materiam aliqua de ſaporibus prætexere ad ſtudioſorum operæ pretium exiſtimamus.

Itàque pro hujus rei notione ſupponimus *Democritum* duo ſaporum genera conſtituiſſe, ſcilicèt ſuavem, qui dicitur dulcis, & inſuavem, qui juxta varium affectûs inſuavis modum, dicitur amarus, ſalſus, acidus, acerbus, acris, auſterus, oleoſus, adſtringens, & inſipidus; ſuavem appellavit ſaporem, quandò corporis comeſti particulæ ità cum poris linguæ proportionem nanciſcuntur, ut invicèm conformentur, & proptereà linguam tangentes leniant commodè, emulceant leniter,

pla-

placidèque afficiant; inſuavem verò, cùm cibi corpuſcula ità poris linguæ difformantur, ut ipſos ſubeuntia, aut pungant, aut mordeant, aut acutè vellicent, aut diſtendant, aut incidant, aut dilanient, diſcerpant, aut reſtringant &c. Quapropter ex motûs diverſitate à particularum contactu in papillis inductâ, varius denominatur ſapor.

Hanc ſolidiſſimam tanti philoſophi opinionem totis viribus per ſophiſmata curat *Ariſtoteles* in impoſſibilitatem trahere, hiſque argumentis deſtruere conatur.

Primò opponit: A guſtatu potius, quàm ab oculo rerum figuras dijudicatum iri. Secundò contrarietatem, quæ ſolum in generatione cognoſcitur, inter figuras non eſſe admittendam. Tertiò, ex infinitâ, id eſt, innumerabili figurarum varietate infinitos quoque aſſignandos eſſe ſapores, quod experientiæ, ac rationi repugnare docet.

Sed non frivola tantum, verum etiam futilia hæc Ariſtotelis ſophiſmata à recentioribus cenſentur; nàm ad primam oppoſitionem.

Dicimus, ab oculo dijudicari figuras rerum viſibilium, non verò corpuſculorum, quæ guſtatum afficiunt. Sic etiam tactu aſperam, acutam, lenem, mollemque figuram, vel non videntes animadvertimus. Ad ſecundam

Dicimus, in rerum generatione nullam concipi poſſe contrarietatem; ſupponimus enim ex Phyſicis, Generationem eſſe motum localem, fierique ex ovo matris à maris ſemine fœcundato, atque excitato; benè tamen in figuris contrarietatem admitti poſſe; Quis enim inficias ire poterit acutum obtuſo, rectum obliquo, gibbum plano, aſperum leni adverſari? Ad tertiam

Dicimus, ex innumeris particularum cibi commiſtionibus innumeros etiam oriri poſſe ſapores, licèt horum innumerabilitas ad novem reducantur principaliores ab ſolertiſſimo Vuilliſio; & ut rem hanc exemplis comprobemus; nonnè dulcia dicuntur Mel, ſaccharum, lac, vinum, caro, ſanguis, fructus maturi &c? Quis autem dicere auſus fuerit unquàm eandem eſſe lactis, & mellis, carnis, & ſacchari, vini, & ſanguinis, ac fructuum maturorum dulcedinem? Inſuper coquos aditos ab Ariſtotele voluiſſemus; hi enim ex unâ eâdemque re innumera ſciunt edulia præparare ad gulæ irritamentum aptiſſima, ſemperque diverſa, & conſtat nobis ex ſolis gallinarum ovis centum numero cibos diverſiſſimos à coquo quondam paratos brevi fuiſſe.

Scimus à chymicis ad ſalia refundi ſaporum omnium geneſim, tum quia ſapida omnia ſalis in ſe portionem continent ignis vi extrahibilem, eoque abſtracto, inſipida redduntur, eoque admiſto, ſapida iterùm fiunt; cum etiam quia humidum eſt omnium ſaporum vehiculum, in quo ſalia diluuntur, ut in papillis ſeſe inſinuent.

Horum tamen opinioni acquieſcere penitus nequimus. Cur enim

ſolis

ſolis ſalis particulis nerveas papillas vellicantibus omnium ſaporum diverſitates referamus, cum certò ſciamus ſalium corpuſcula ſemper eâdem figurâ prædita adinveniri, præcipuè cum diluuntur, quo circà ſemper eundem imprimunt contactum, & per conſequens eundem ſaporem; & licèt non ad ſolum ſalem communem ſaporum referant diverſitatem, ſed ad omnium ſalium ſpecies, attamen ex his tot emergunt ſapores, quot reperiuntur ſalium ſpecies variatæ etiam ex eorum commiſtione, cum tamen multo plures, ne dicamus innumerabiles, indies periclitamur.

Prætereà pomum guſtamus acerbum, eundemque jàm maturatum, certè idem eſt in pomo acerbo, maturoque ſal, licèt ſapor ſit omninò diverſus.

Neque ad rem facit effugium aſſerentium, in fructibus maturis ſal defœcatius inveniri, in acerbis verò impurius; ex hoc enim fieret, ut præter ſalem aliquid aliud cum ſale intermiſtum ſapores conſtitueret: at poſito, quòd ſolus ſal ſapores progignat, ſive quòd impuritatibus ſit intermiſtus, ſive quòd impuritatibus ſit expers, organum tangendo ſapores producit, cum itàque ab iiſdem particulis idem ſemper habeatur contactus, licèt magis, aut minus efficax, ſemper eadem habetur ſenſatio, eſtò acutior, aut obtuſior, eò magis quod ſal non niſi dilutum linguæ poros ingreditur, papillaſque vellicat nerveas; ſive igitur quòd purum ſit, ſive quòd impurum, cum non puritas, vel impuritas contingat, ſed ipſum ſal, fit, ut ſemper eodem modo contactum perficiat.

Ad hæc ſalis defœcatio, & exaltatio ſalem non variat, ſed eum ab impuritatibus emundans, ſubtilianſque ejus naturam, configurationemque non mutat, ſed efficit, ut defœcatum majori energiâ, fœculentum minori activitate operetur, ex hac autem majori, vel minori operatione non naſcitur, niſi aut major, aut minor ſaporum intenſio, non verò eorundem diverſitas.

Quò ad ſaporum diverſitates ad ſolertiſſimum *Thomam Williſium* lectores remittimus, ipſe enim ſimplices ſapores ad novem refert ſpecies ſuperius recenſitas, & enucleat.

Præter ſimplices, innumeri reperiuntur ſapores dicti compoſiti, palatoque gratiſſimi, uti ſunt compoſitio ex acido & dulci, qualis eſt confectio Citro-ſaccharata; ex dulci, & acerbo, ſeu ex dulci, & adſtringente, qualis eſt Diacydonialis, prunique Sylveſtres conditi; ex dulci, & unctuoſo, uti lacticinia, ſaccharata, & ex his non abſimiles couniones. Sed de his hactenus.

Poſt faciei, ejuſque partium vulnera, ſecundum noſtrum morem de colli, aſperæ arteriæ & œſophagi vulneribus tractemus oportet, ſed non ſine harum partium anatome, undè

CAP.

Cap. XLIX.

De Colli Anatome.

Eſt collum appendix ad medium ventrem, ceu medium quoddam inter caput & thoracem; vel eſt pars corporis caput ſuſtentans.

Dicitur collum à colendo, quia coli, id eſt exornari ſolet, ut clarè patet in mulieribus, quæ hujus pulchritudinem exornare ſtudent, ut torquibus, monilibus, margaritis, coralliis, amethyſtis, adamantibus, & auro mirum in modum exornant. Vel dicitur collum à colle, nàm à corpore exurgit, ut à reliquâ terrâ collis.

Collum oblongum eſt ob vocis modulationem. Hinc animalia, quæ veram non edunt vocem, ut piſces, ranæ, collo carent, & hinc caput, immoto trunco, non movent; quæ verò maximam edunt vocem, ut grues, anſeres &c. longiſſima habent colla.

A Veneris uſu collum craſſeſcit, quia calor diſtendit aſperam arteriam, carotides, & jugulares. Undè veteribus Romanis familiaris erat colli commenſuratio, ex qua poſtridie nuptiarum, puellam integram, vel corruptam cognoſcebant, ut ex *Mercuriali* diſcimus ità ſcribente: Adnectam huic, & aliam antiquorum mulierum conſuetudinem à pleriſque ignoratam, nec ſcitu indignam. Etenim dum Virgo rupta primâ nocte cum marito concubitura erat, colli menſuram filo circumdato capiebant; poſtero manè eandem filo collum menſurabant: quod ſi latius quàm ut filo comprehenderetur, inveniebant, defloratam eſſe eâ nocte pro certo habebant. Si verò nihilo majus evaſerat, adhuc pro integrâ habebant. Atque hujus conſuetudinis præ cœteris meminiſſe videtur *Catullus in Nuptiis Pelei, & Thetidis* ſub his verſibus:

> *Non illam nutrix oriente luce reviſens,*
> *Heſterno collum poterit circumdare filo.*

Neque id abſque ratione factum videtur, ut memoriæ proditum eſt ab *Ariſt. 7. de hiſt. animalium cap. 1.* præcipuè vox mutatur in aſperiorem, & minus acutam, quo tempore coitus inchoatur, & qui vocem conſervare velint, à coitu ipſis abſtinendum ſit: Undè facilè coniici poteſt, inſtrumenta voci famulantia, quæ intra collum poſita ſunt, primo coitu dilatari, & conſequenter collum augeri, forſan quòd ſemen dum ab univerſo corpore, & præſertim à capite ſecundum Hippocratem, & alios veteres per colli vaſa præcipitatur, vias illas vi quadam cogat, atque ampliores reddat, vel quòd corpus in primo coitu magnoperè agitatum, ubique, & maximè circa collum ſpiritibus, & humoribus diffuſis repleatur, atque in majorem mollem attollatur. Miror tamen medicos noſtros de hujuſmodi ſigno ad corruptas mulieres dignoſcendas inter alia nihil poſte-

poſteris reliquiſſe: quoniam ſi propoſuiſſent, forſan *Sinagrius ille Veronenſis Epiſcopus*, quem in hac re damnavit *D. Ambroſius lib.* 8. *epiſt.* 114. ad virginem ſtupri accuſatam coarguendam minimè genitalia ſecreta inſpici juſſiſſet, ſed hoc facilè, atque aliis honeſtioribus argumentis veritatem conſequi potuiſſet, quibus uſum eſſe oculatiſſimum, & diligentiſſimum Democritum veriſimile eſt, quandò, ut refert apud *Laërtium Athenodorus*, puellam Hippocratis comitem primâ die conſpicatus, itâ ſalutavit: *Salue Virgo*, poſtero die verò, quòd cognoviſſet ex adſpectu ſolo eam fuiſſe illâ nocte vitiatam, hunc in modum appellavit: *Salve mulier*.

Addimus & nos aliud, & majus infallibile deflorationis, vel virginitatis ſignum, quod quiſquam etiam in ſeipſo experiri poteſt, quo ex colli commenſuratione virginem à muliere quocumque tempore diſcriminamus: Sume filum conduplicatum, hoc collum circumda, nota quouſque menſura pervenit, pars fili deſignata à primoribus dentibus fortiter conſtringatur: tunc duplicatum filum explica, ſi caput tranſgreditur abſque offendiculo, & laxè, defloratam judica, ſin vel ſupra frontem, vel ad ſuturam uſque coronalem pervenit, nec ullo modo, etiam vi caput traiicit, Virginem eſſe pro indubitato habeas. Hoc nos millies experti ſumus, & nunquàm mendax deprendimus; & etiam facto de virgine experimento, & hæc talis erat, filum enim non tranſibat, deindè à primo coitu, repetito experimento, laxius tranſibat, nec capitis capillos attingebat.

Colli uſus eſt primò, propter œſophagum, aſperam arteriam, & pulmones. Undè animalia, quæ pulmonibus carent, ut piſces, carent etiam collo. Secundò, ut partibus anterioribus, humero, cubito, manui, diaphragmati nervos præbeat: has enim partes habent tantum illi, qui collo gaudent.

Poſterior colli pars, etſi una cum anteriore, colli nomine deſignetur, propriè tamen cervix dicitur. Partes autem colli vel ſunt externæ, ut cuticula, cutis, & membrana carnoſa, itidèm communis, & muſculorum propria. Vel internæ, ut vaſa percurrentia, aſpera arteria, & œſophagus.

Colli muſculi primariò collum, & ſecundariò caput movent, utrinque ſunt quatuor, quorum ope collum verſus anteriora latera, & poſteriora movetur. Duo primi flectunt collum, & duo reliqui extendunt.

Primi, duo *longi* ſub œſophago latitant. Hi à quintâ, & ſextâ thoracis vertebrâ carnoſi oriuntur, & ſurſum aſcendentes tendine acuto in primæ vertebræ cervicis proceſſum extuberantem ſimul implantantur; rarius occipiti prope magnum ejus foramen adnectuntur. Uſus eſt, cervicem rectâ anteriora verſus flectere, & unà caput: ſi verò unus agat, in latus flectit.

Secundi, *Scaleni*, qui latera magis occupant, & carnoſo princi-

pio

pio à primâ coſtâ prodeuntes; in omnes tranſverſos proceſſus vertebrarum colli, primâ, & ſecundâ nonnunquàm exceptâ, internè inſeruntur, & præcedentium motum adjuvant. Habent hi muſculi foramen peculiare, & per quod arteriæ ad brachium deſcendentes, & venæ ab eodem aſcendentes tranſeunt.

Tertii, duo *Tranſverſales*, in dorſo ſiti. Hi à radicibus proceſſum ſex vertebrarum ſuperiorum thoracis orti, ſenſimque carnoſiores redditi, omnibus proceſſibus tranſverſis vertebrarum cervicis externâ ſede adnectuntur, & cervicem in poſteriora, vel uno ſolo agente obliquè retrorſum flectunt. Inter hos nervi medullæ ſpinalis è vertebris colli exeuntes, feruntur.

Quarti, duo *Spinati*, qui longi, & ampli totam cervicem inter ſpinas occupant. Oriuntur à ſeptem thoracis, & quinque vertebrarum colli ſpinis, ſibi invicèm accumbentes, & ſolis ſpinis diſtincti, ac in ſpinæ ſecundæ vertebræ cervicis totam inferiorem ſedem implantantur, atque unà cum tranſverſalibus cervicem ad poſteriora, vel obliquè flectunt.

Habet collum ſuas venas, quæ dicuntur Jugulares, quia à jugulo ad colli latera aſcendunt, & ſunt vel internæ, vel externæ.

Externa, quæ aliquandò vel in ortu, vel in medio ductu duplex ſub cute ſurſum repens proſpicit partibus externis capitis, faciei, colli, & faucium. Nàm ſub radice auris dividitur in ramum interiorem, & exteriorem. Interior adit muſculos oris, faucium hyoidis &c. Exterior ſub aure glandulis ſuffulta bipartitur; una ſoboles fertur in faciei anteriora, naſum, & buccas, atque in frontis medio cum alterius ramo juncta conſtituit venam frontis, quæ incidi ſolet. Altera per latus fertur, ac tempora, & occiput. Interim hi rami variè in facie, & vertice miſcentur.

Interna jugularis in homine ob cerebri copiam major eſt, contra verò in brutis. Apoplecta dicitur, & ad tracheæ latus aſcendit, cui propagines mittit. Ad calvariæ baſim pertingens parte poſteriore dividitur in duos ramos. Unus major retrorſùm fertur; cum arteriæ carotidis ramo minori, per oſſis occipitis foramen, quod pro ſexto pari nervorum factum, & duræ matris ſinum intrat. Alter minor per tertii, & quarti paris foramen ingreſſus, in craſſam meningem abſumitur.

Habet collum & ſuas arterias, quæ carotides appellantur, & ſurſum ad caput aſcendunt rectà ſecundum tracheæ latera, jugularibus internis connexæ: nàm internæ venæ non comitantur arterias. Ubi ad fauces veniunt, antequàm cranium ingrediantur, dant ramulos laryngæ, & linguæ: deindè diviſio fit in ramum exteriorem, & interiorem.

Exterior gracilior, proſpicit buccis, & faciei muſculis; deindè ad aurium radicem finditur in duos ramos: Unus ad auris poſteriora mittitur; undè rami duo maxillam inferiorem intrantes

 pro-

proſſ labio, & omnibus inferiorum dentium radicibus; alter ad tempora, frontem & faciei muſculos.

Interior ad oſſis ſphœnoidis ſellam ſub durâ matre pertranſit, rete mirabile conſtituit, deindè duram matrem pertranſit, & duplicem de ſe mittit propaginem. Primam minorem cum nervo optico ad oculos. Secundam majorem ad glandulæ pituitariæ latus aſcendentem, & per piam matrem, cerebrique ſubſtantiam diſtributam.

Nervos habet ex pari vago, & ſpinali medullâ.

Collum ſeptem habet vertebras. Prima *Atlas* dicitur, cui caput tanquàm parvum mundum ſuſtentare videtur, quod ſibi incumbit, ſpinâ caret, ne parvi muſculi capitis à ſecundâ vertebrâ oriundi, in extenſione capitis lædantur. Subſtantiam habet tenuiorem, ſed denſiorem. Excipit, non excipitur: undè ſinum habet cartilagine obductum, ad excipiendum ſequentis vertebræ dentem.

Secunda, Epiſtropheus dicitur à vertendo; nàm ex medio ejus corpore aſſurgit appendix rotunda, & oblonga inſtar dentis canini, circa quam caput cum primâ vertebrâ rotatur. Hinc dicitur appendix illa dens: imò tota vertebra Hippocrati ità dicitur, ex cujus luxatione ſæpè vult fieri anginam inſanabilem. Dentis ſuperficies aliquo modo aſpera eſt, quia indè prodit Ligamentum, quo occipiti alligatur; cui etiam ſolidum, tereſque ligamentum, nervi figuram referens, & miro artificio contextum circumducitur, ne comprimatur medulla. Cum prima verò jungitur hæc ſecunda vertebra ligamento lato in orbem circumjecto.

Tertia dicitur *Axis*, reliquæ nomine carent.

Cap. L.

De Colli Vulneribus.

MAximi momenti ſunt colli vulnera, cùm caput ſuſtentet, quo vulnerato, fulcro hæret infirmo, & præcipuè ſi muſculi, nervi, arteriæ, & venæ vulnerati ſint, vulneratus jàm mortis falci collum ſubmiſit.

Signa.

Colli vulnera quò ad externam faciem in ſenſus occurrunt, nec aliis indigent ſignis; internæ verò partes non niſi accurato anatomici ſcrutinio pateſcunt, & ſymptomatum examine referantur.

Cauſſæ.

Colli vulnera violentam agnoſcunt cauſſam, inſtrumenta nempè, quæ collum, ejuſque partes ſcindunt, pungunt, vel obtuſè contundunt, & alia, quæ hujus continuitatem ſolvere poſſunt.

Prognoſis.

Vulnera colli non poſſunt non eſſe lethaliter periculoſa, præſertim ſi muſculi, vertebræ, venæ, & arteriæ majores, ſpinaliſque medulla notabiliter ſint vulnerata: tunc

tunc enim quodlibet ejus vulnus valdè malum, & periculoſum eſt, & magnis doloribus comitatur, ac proindè quibuſlibet pravis ſymptomatibus, quæ ulli vulneri ſupervenire ſolent, obnoxium. Quandò collum vulneratur, vulnus illud vulneri capitis periculoſo æquiparatur; per collum enim medulla ſpinalis, quæ eſt cerebri pars, recurrit. Tanta eſt cerebri, colli, & medullæ ſpinalis convenientia, ut eorum vulnera æqualiter ſint periculoſa, & iiſdem remediis tractari debent. Si lædantur muſculi, vox & capitis motus violatur. Si colli, & ſpinalis medullæ vulnus profundiùs penetret, mortiferum eſt; ſtatim nàmque à vulneratione medullæ dorſalis omnes partes infra vulnus ſitæ omnem motum, ac ſenſum amittunt; quoniam ipſis ſpiritus animalis à cerebro per nervos deſcendens intercipitur, & ex eo patet, quòd lanii, cùm bovem, bubalum &c. mactare volunt, illa reſecant, vel pungunt vaſa, & ſtatim animalis corpus reſolvitur. Si ſpinalis medulla in alterâ parte tantum, dextra, vel ſiniſtra vulneretur, illius lateris fit paralyſis. Si externæ colli partes vulnerentur, etiam maximam faciunt difficultatem, non tantum ratione partium, quibus conſtat, quantum partium illarum mollitie, & laxitate, ob quas in collo colligi materia, & abſceſſus fieri poteſt. Proindè nemini ſuadendum eſt, ut ullo modo in ejuſmodi vulneribus benè ſperari juberet, vel curationem aggredi vellet, niſi cum lethalis periculi vaticinio; & cum etiam hinc elucefcat, hanc partem nullam apertionem, vel diviſionem ferre poſſe; multò minus chirurgo id licet, ut ſpecilli intruſione profunditatem, vulneris conditionem ſcrutari, vel tentis, & conſuitione illud excruciare vellet; nihil enim aliud violentâ tali inſtrumenti circumactione fit, quàm vulneris, eorumdemque ſymptomatum renovatio, quæ talem vulnerationem ſequuntur, fugienda itàque eſt talis revulneratio, quæ naturæ tàm infenſa eſt, ac ipſum vulnus.

Curatio.

In colli vulneribus vulgares primò poſcâ, vel albumine ovi ſanguinem ſiſtunt, deindè venæ ſectione ſanguinem detrahunt, & alvum purgant, poſtmodum vulnus acu reſarciunt, non aliter ac ſi eſſet veſtis diſcerpta, & foraminulum relinquunt, ne ſanies colligatur. Supra ſuturam pulverem agglutinantem aſpergunt, ut

℞. *Pulv. roſ. rubr.*
Myrtillorum,
Santali alb.
Gallarum,
Boli orient. ana ℨ. ß. m.

Poſt quem vulneri *oleum roſaceum vel myrtinum* infundunt, deſuper plumaceolos vino auſtero madidos imponunt, & æqualiter ligant, & conſtringunt. Et quia in collo ſunt partes laxæ, & ampla vaſa, per quæ copioſa materia, & ſpiritus fluere ſolent, & ità facilè inflammatio ſuccedere, ut id avertant, partes omnes circumjacen-

tes *oleo roſaceo*, *vel myrtino*, vel utroque ſimul miſto inungunt, & hoc modo laxitas illa ſtipatur, humor repellitur, & ſpiritus, qui ad vulnus fluunt, retrocedunt. His per ſeptem dies adhibitis, ad exſiccationem, & cicatricis generationem *emplaſtro barbaro* utuntur.

Veræ curationis cardo in eo conſiſtit, ſiqua exigua ſalutis ſpes illuceſcere poteſt, & internæ colli partes non ſint vulneratæ, ut protinus ſanguis cohibeatur, & deindè *balſamo proprietatis*, *vel artificiali*, *vel Samaritani*, *vel balſamo ex aquâ Reginæ*, *balſamo Peruviano*, *& oleo Apparicis compoſito*, *vel ex oleo terebinthinæ*, *hyperici*, *& Lumbricorum miſto*, *vel oleo momordicæ*, vel alio à nobis alibi deſcripto, vel emplaſtro vulnerario utamur cum ſuis plumaceolis, & decenti ligaturâ. Poſt aliquot dies vulneri conſolidato *emplaſtrum Oppoteldoch*, *vel Sticticum* ad totalem uſque curationem ſuperponimus, quod etiam urgenti dolore ſæpius renovamus. Ad præſervandum à paralyſi ſæpè dorſi ſpina *Galbaneto Paracelſi*, *vel oleo Lumbricorum* calefacto inungatur.

Cap. LI.

De Aſperæ Arteriæ, & Laryngis Anatome.

ASpera arteria, dicitur aſpera ab inæqualitate, & ad arteriarum lævium differentiam, aliis *fiſtula*, *vel canna pulmonis*, veteribus *arteria* dicta eſt, eò quod aërem contineat; quibuſdam *ſpiritalis fiſtula*, quòd eâ ſpiritus reciprocus trahatur; eſt canalis, qui à faucibus ad pulmones deſcendit, eoſque plurimis ramis ingreditur, per quem inſpiratus aër hauritur, & exſpiratus idem cum vaporibus, ac fuliginibus redditur ad ſanguinis circulationem, & ſonoræ vocis productionem, cujus caput *Larynx* dicitur: reliquum verò *bronchus* appellatur, eò quod à potu irrigetur. Aliquid potûs in tracheam, & pulmonis ferri perperàm probat *Hip.* quia nihil per aſperam arteriam penetrare poteſt, quod tuſſi perpetuâ, antequàm penetret, non ejiciatur, ut præcipuè obſervamus, dum bibimus; ſi caſu aliquid humoris in eam defluit: falſum igitur, quod aſſeruit *Hip.* dum inquit: *Totum*, *quod bibitur*, *ſive maximam illius partem in pulmones penetrare per aſperam arteriam.* Neque exemplum obſervatum in mactato recens porco, in cujus pulmonibus materia ità colorata reperitur, quale ſtatim anteà ab eo hauſta, quidquam probat, nàm dum excarnificatum moritur animal, doloris vi multa aguntur præter omnem illius animalis naturam.

Sita eſt in anteriore colli parte, œſophago incumbens, & ſic ab ore ad pulmones deſcendens. Ad quartam thoracis vertebram in duos ramos dividitur, quorum uterque ſui lateris pulmonem ingreditur. Illi iterum in duos alios ſubdividuntur, & hi rurſus in alios, donec tandem in parvos ramos inter arteriæ, & venæ pulmonariæ radices

radices

radices diſperſos, ac cum veſiculis pulmonis continuos, in eaſque patentes deſinant. Appellantur hi rami, quouſque majuſculi ſunt, *Bronchia*. Magnitudo variat pro ætatis, ſexus & temperamenti diverſitate.

Componitur ex ſubſtantiâ anterius cartilaginea, ut non concideret, ſed ad ſpiritûs, aëriſque liberam reciprocationem perpetuò aperta ſervaretur: poſterius membranoſa, ne œſophagi dilatatio corporis durioris incubitu impediretur.

Cartilaginoſa portio non continua, ſed ex plurimis veluti annulis compacta eſt, quorum ſuperiores majores ſunt. Hi annuli æqualiter à ſe invicèm diſtant, & poſterius, qua parte gulæ incumbunt, inferiore circumferentiæ parte deſtituuntur, membranoſâ ſubſtantiâ defectum ſupplente: reliqui pulmonis parenchyma ſubeuntes, integri manent, nec amplius ſemilunares ſunt, ſicut in ſuperiore parte, ſed variis figuris conſtructi, rotundi, quadrati, aut triangulares; & quò longiùs parenchyma ingrediuntur, eò magis membranoſi, minùſque duri, arteriis ſimiles, ac veſiculis pulmonis continui fiunt. Omnes autem dicti annuli majuſculi per carnoſa ligamenta ſibi invicèm exactè connectuntur, minimi per ſolas membranas cohærent.

Aſpera hæc arteria duplici *Membranâ* conſtat. Una externa, quæ ſubtilior eſt à pleurâ provenit, & cartilaginum ligamentis firmiter devincta. Altera interna, quæ craſſior, & denſior, palatoque continua eſt, ſenſu exquiſito, ad moleſtorum perceptionem prædita, à durá meninge originem habet. Hæc oblinitur pingui, & mucoſo humore, ad prohibendam exſiccationem, & ut lenior evadat ſonus: quo humore à catarrhis acribus abroſo, aut aliâ quacumque de cauſſâ æquali reddito, vox rauceſcit: à nimio autem calore, ut in febribus, exſiccato, clangoſa editur.

Venas habet à jugularibus externis; arterias à carotidibus; & nervos à recurrentibus ſexti paris.

Uſus primò eſt in reſpiratione, ut per eam fiſtulam aër à pulmonibus, ceu follibus, recipiatur. Indè bronchiis impeditis in aſthmate ſibilus ille fit, quem aër reciprocans, quia liberè ferri non poteſt, facit.

Secundò, ejus uſus facit ad vocem, unde Hippocrati organum vocale dicitur.

Tertiò, in exſpiratione: primò ut per eandem fuliginoſa excrementa ad os, & nares excernantur, ob quem uſum eo artificio oſcula venæ arterioſæ cum oſculis aſperæ arteriæ coëunt, ut fuliginibus pateat ſolis exitus, non verò ſanguini, niſi per vim, & cum tuſſi adacto.

Quartò, ad ſanguinis vitalis, & cordis refrigerationem, & ventilationem mediante aëre.

Putarunt Veteres aëris uſum eſſe à naturâ inſtitutum pro cordis refrigeratione, & impoſſibile eſſe viventem non reſpirare, & ſublatâ reſ-

reſpiratione, vitam auferri; attamen hoc ſuas habere videtur difficultates. Quippè multoties contingit in maximis ægrotationibus, ut univerſo corpori, & ipſi etiam cordi calor deficiat, ſed intereà æger ſine reſpiratione diutius perdurare non poteſt; non itàque videtur omninò neceſſarius aëris uſus ad cordis æſtum temperandum. Præterea in hypocauſtis, & æſtuariis tantus aliquandò percipitur calor, ut ova poſſit dura efficere, quò circà calor in his locis exiſtens major, utique erit, quàm cordis calor: quod vel ex eo etiam confirmari poteſt, quia aër è corde reſpiratus in hujuſmodi æſtuariis apparet manibus, cœteriſque membris veluti frigidus. Atqui in hiſcè hypocauſtis homo vivere poteſt ſpatio unius horæ, imò ampliùs, ſine ullâ notabili noxâ: igitur non videtur aëris uſus in reſpiratione eſſe inſtitutus propter cordis refrigerium. Cum præſertim ſine reſpiratione homo vix ad tantum pauca minuta vitam prorogare valeat.

Verum ut aliquid veroſimilius de reſpirationis uſu definire poſſimus, ſubiicienda erunt nonnulla ex anatome infrà dicenda. Scire autem primum oportet animalia omnia, quæ pulmonibus prædita ſunt, habere duas cavitates, ſeu duos in corde ventriculos, quorum alter, qui ad latus dexterum vergit, appellatur dexter, alter verò, qui medium ferè locum occupat, vocatur ſiniſter. Pulmonibus quidèm inſtructa ſunt omnia ſanè animalia terreſtria majora, & omne avium genus: ex aquatilibus autem Delphines, Phocæ, & omne cetaceum genus habent pulmones. Porro pulmonibus carent piſces reliqui, ſerpentes, & pleraque inſecta, quibus etiam unicus tantum cordis ventriculus ineſt, qui per mediam ferè ipſius cordis longitudinem protenditur, quanquàm *Ariſt. lib. de part. animalium* ſcribit animalia maxima, ut elephas, boves, & ſimilia tres habere cordis ventriculos, mediocria, ut homo, ſus, canis duos, & minima unicum tantum. Verumtamen Zootomia ſuadet contrarium; nàm profectò nullum animal tres habet cordis ventriculos. Potuit autem Ariſtoteles, aut quivis alius author ex hujus obſervatione hæc ſcripſerat, decipi, putans ſiniſtram cordis auriculam, quæ in magnis animalibus valdè ampla eſſe ſolet, ventriculis annumerari debere. Sed neque omnia minora animalia unicum dumtaxat habent cordis ventriculum: nàm quævis vel minima avicula duobus inſtructa eſt cordis ſinubus, ſive ventriculis. Contrà verò Thynnus, & maximi quidam piſces unum habent cordis ventriculum. Illud certè verum eſt, quod ab authoribus pleriſque ſcribitur animalia omnia pulmonibus prædita duos habere cordis ventriculos; cœtera verò unicum.

Præterea ex anatome ſciendum, cor cujuſcumque animalis pulmonibus inſtructi habere quatuor vaſa, hoc eſt venam cavam, venam arterioſam, arteriam venoſam, & arteriam magnam, ſive aortam.

Hæc

Hæc autem vaſa inſtructa ſunt undecim valuulis, ſeu oſtiolis. Valuulas recentiores anatomici nuncupant quaſdam pelliculas, ſive membranulas, quarum munus eſt impedire ingreſſum, vel egreſſum ſanguinis, aut alterius humoris; nàm quemadmodum in majori pilâ luſoriâ ineſt foramen cum internâ pelliculâ, quæ aëris ingreſſui cedit, egreſſui verò reſiſtit; ità ſimiliter in venis animalium, & in vaſis cordis ſunt ejuſmodi valuulæ, quarum hæc diſpoſitio eſt: Ubi vena cava in dextrum cordis ſinum ingreditur, hoc eſt in auriculâ dextrâ cordis ſunt tres valuulæ, quæ ſanguini liberum præbent ingreſſum in cor, impediunt autem egreſſum. Rurſus in venâ arterioſâ inſunt aliæ tres valuulæ, quæ ſanguinis egreſſum è corde permittunt, prohibent verò ingreſſum; prætereà in arteriâ venoſâ ſunt duæ valuulæ liberum præbentes introitum ſanguini, & impedientes egreſſum, tandèm in illâ aortâ ſunt tres aliæ valuulæ, quæ permittunt egreſſum ſanguinis è ſiniſtro cordis ventriculo, ac prohibent regreſſum.

Quibus poſitis, facile erit explicare verum ſanguinis motum, tranſitumque per cordis ventriculos; hunc autem omniū primus innuiſſe videtur *Eriſiſtratus apud Galenum*, ſed & illum ſubodorati ſunt alii ſcriptores, ut *Andreas Caſalpinus*, *Realdus Columbus*, *Aſellius*, & fortaſſè alii, ſed primus omnium perfectè demonſtravit *Gulielmus Harvejus* diligentiſſimus arcanorum Naturæ obſervator. Hic autem ſanguinis motus ad hunc ferè modum ſe habet.

Sanguis per venam cavam fluit in dexteram cordis auriculam, & inde in dexterum ventriculum: atque intereà ventriculi cordis dilatantur: deindè verò conſtringitur cor, ut propterea ſanguis in dexterum ventriculum illapſus protrudatur, cùmque nequeat in venam cavam regredi ob valuularum obſtacula, ingreditur in venam arterioſam, quæ ex uno veluti trunco in ſurculos innumerabiles per univerſam pulmonis ſubſtantiam repentes diſſeminantur: Intereà inſpiratus aër tunc per pulmonis bronchia fertur, pulmones ipſos dilatat, atque adeò conſtringit, premitque ramos prædictæ venæ arterioſæ; quamobrem ſanguis neceſſariò propellitur in ſiniſtram cordis auriculam, undè defluit in ſiniſtrum cordis ſinum. Tunc verò ſiniſter cordis ventriculus ampliatur, iterumque poſteà conſtringitur, quare ſanguis neceſſariò è ſiniſtro cordis ventriculo propellitur per aortam, arteriaſque ad omnes ferè corporis particulas pertinentes. Eodem autem tempore ſanguis ad utramque cordis auriculam confluit, & ſimiliter ambo ventriculi eodem temporis puncto dilatantur, atque conſtringuntur.

Ex his liquet inſpirati aëris uſus; ſanguis enim è dextro cordis ventriculo in pulmones protruſus ibidèm ſtagnaret per mollem pulmonum ſubſtantiam, niſi intereà inſpiratus aër bronchia pulmonis inflando, ſanguinem in ſiniſtrum cordis ſinum propelleret; nàm profectò propulſione illâ ceſſante, ſanguis in pulmonibus uberius con-

confluens reſtagnaret, & dexter cordis ſinus unâ cum ſuâ auriculâ multo ſanguine infarciretur, atque intereà ſiniſter cordis ventriculus inanis fieret, nullusque adeò ſanguis per aortam in arterias univerſi corporis propelleretur, quò circà partes vitali calore deſtitutæ, protinùs langueſcerent, undè mors neceſſariò conſequeretur.

Hujus rei veritatem exemplis, & obſervationibus illuſtrare poſſumus, primò enim animalia pulmonibus carentia non indigent reſpiratione, quia nimirum unicum habent cordis ventriculum; quamobrem ſanguis è venâ cavâ in cordis cavitatem illapſus facilè in ipſius cordis conſtrictionem protruditur in aortam. Hìc autem notandum eſt, animalia, quæ carent pulmonibus vocem non habere, præter ranas, quæ pulmonum loco duas habent veſiculas cum duabus fiſtulis, quæ aſperæ arteriæ vice funguntur.

Secundò idem comprobatur ex cordis in fœtu ſtructurâ; fœtus enim in utero matris nequaquàm reſpirant, imò cùm valdè tenellus eſt, tenuiſſimo quodam liquore circumfunditur, & ità membranis involvitur, ut nullo modo aëri pateat ingreſſus, quemadmodùm & in pullis in ovo concluſis eſt obſervare, quoniam igitur fœtus in utero exiſtens non reſpirat, nequit propterea in illo ſanguis è dextro cordis ventriculo in ſiniſtrum per pulmones protrudi: undè aliam viam ſibi natura paravit in tranſitu ſanguinis per cordis ventriculos, nimirùm inſunt in fœtu duo alia peculiaria vaſa, ſeu tubuli, per quos ſanguis è venâ cavâ in ſiniſtrum cordis ventriculum, & ex dextero cordis ventriculo in aortam, non trajecto pulmone perlabitur. Illis itàque qui in utero matris hærent, datum eſt poſſe ſine reſpiratione vivere, & pulmones in non natis ab omni prorſus munere feriantur. Poſtquàm autem animantes ex utero matris prodiêre, ſtatim incipiunt reſpiratione uti: quare ſanguis è venâ cavâ in dexterum ventriculum influit, & hinc per pulmones in ſiniſtrum propellitur. Undè fit, ut memorati duo tubuli, qui in fœtùs corde obſervantur, poſt egreſſum ex utero incipiunt exareſcere, ità ut proceſſu temporis omninò exſiccentur, & obliterentur, ut contingit etiam funiculo umbilicali. Anates verò, anſeres, lutræ, caſtores, phocæ, & complura animalia à Græcis amphibia dicta, quòd tum in ſicco, tum etiam in aquis vivere poſſunt, per omnem vitæ curſum integra retinent duo illa vaſa, quæ in fœtu ineſſe diximus: ac propterea hujuſmodi animalia diu ſub aquis ſine ſpiritu vivere poſſunt, nàm etſi reſpiratione interdum priventur, adhuc tamen pervius eſt ſanguini tranſitus. Hinc autem manifeſta eſſe poteſt illius pulcherrimi problematis ſolutio, quod in ſuâ *Zootomiâ Democreteâ* propoſuit *Clariſſimus Marcus Aurelius Severinus*; cur ſcilicèt anſeres collotenus prehenſi non ſuffocentur: hujus rei veram cauſſam Vir Doctiſſimus ignoraſſe videtur:

detur: inquit enim id contingere, quia propter lubricitatem nequeat aſpera arteria omninò præcludi. Sed enim anſeres toto vitæ curriculo, ut dicebamus, integra ſervant memorata vaſa. Fortaſſis autem inſignis ille urinator nimirum *Cola* cognomento *Piſcis*, cujus meminêre *Iovianus Pontanus*, *Alexander ab Alexandro*, *Petrus Meſſina*, & alii, amphibiorum inſtar toto vitæ ſpatio vaſa retinuit, ac propterea more piſcium magnam vitæ partem degere in mari, & ad pelagi fundum urinando penetrare potuit. In Indiâ occidentali paſſim urinatores margaritarum oſtreis venandis intentos per horam integram ſub aquâ latitare certum eſt. Itâ & Ægyptii urinatores ſunt perfectiſſimi, & urinando deprædantur, Nàm ut liquet ex deſcriptione peregrinationis Hieroſolymitanæ *Nicolai Chriſtophori Radzivilii*, ſub aquis latitantes non contenti terreſtri furto, quicquid arripuerint, in aquam protrahunt, & auferunt: & frequenter hominem in ſpondâ navis cubantem arripiunt, atque demerſum vitâ, & veſtibus ſpoliant: ut navigantes armati ſæpè totâ nocte vigilare cogantur. Et ibidem magno numero piſcatores in aquam ſe demergentes manibus piſces capiunt, & cum geminos manibus extrahunt; tertium ore adferunt. Id autem fieri poſſe facilè ſibi perſuadebit, qui cum *Iulio Cæſare Arantio* celeberrimo Anatomico obſervarit modò multum etiam in quadrimulis, quinquennibus; imò grandioribus natis pueris tales ductus integros, incolumeſque fuiſſe ſervatos; undè veriſimile eſt prædictos pueros potuiſſe diutius vivere ſine reſpiratione, hîc dicimus poſſe hominem, ſi à primo ortu educari, ut poſſit deindè per omne vitæ curſum amphibiorum more vitam degere. Quod quomodò in opus deduci poſſit, explicat *Thomas Cornelius in ſuis Progymnaſmatis*.

Aſperæ arteriæ caput, ſeu principium ori continuum *Larynx* appellatur, quæ eſt vocis organum: ejus ſitus eſt in collo, & quidèm in medio, & unica eſt, ut una vox edatur.

Figuram habet ferè circularem, anticâ parte extuberantem, poſticâ nonnihil depreſſam; ut gulæ cedat in deglutitione præſertim.

Magnitudo ejus pro ætate, ſexu, & temperamento variat; nàm in juvenibus larynx anguſta eſt, undè vox acutà: in adultioribus ampla, undè vox gravis evadit, quo etiam facit Laryngis Longitudo, aut brevitas.

Laryngis partes, & circa eandem ſunt: muſculi, cartilagines, membranæ, vaſa, & glandulæ.

Primo omnium occurrunt *muſculi*, qui cartilagines movent, quos obtinet Larynx, ut voluntario motu moveatur, cum vocem pro arbitrio edamus.

Sunt humanæ Laryngis muſculi non niſi tredecim, quatuor communes, & novem proprii. Communes ſunt, qui in laryngem implantantur, ab eâ tamen non oriuntur, & finiuntur. Propriis à Larynge oriuntur, & in eâ finiuntur.

Communium par primum *Ster-*

nothyroides appellatum, à ſuperiori, atque internâ ſterni parte ortum infernè ad Latera cartilaginis ſcutiformis inſeritur, & dùm ſcutiformem detrahit, rimam coarctat.

Secundum par, quod ſuperius, *Hyothyroides* appellatum, ab inferiore ſede oſſis hyoidis ortum, in baſim ſcutiformis inſeritur, eamque attollendo, rimam dilatat.

Propriorum muſculorum par primum originem ducit ab annulari cartilagine, & in ſcutiformis latera deſinit, atque hinc *Cricothyroides* anticum nominatur, & cartilaginem nonnihil obliquè deorſum movere putatur. Uſus eſt annularem cartilaginem ad ſcutiformem trahere, ut inungatur.

Secundum par carnoſo principio poſterius procedit ab annulari, & in guttulis, ſeu artænoidis partem inferiorem nervoſo fine inſeritur, ac cartilaginum duarum atytænoidum diductione laryngem aperit. Anatomicis communiter *Cricoartanoides* poſticum appellatur, *Caſſerius* hoc par *Cucullare* vocat.

Tertium par *Cricoarythenoides* laterale dictum, ſuperius ab annularis lateribus ortum, glottalis lateribus ad articulum inſeritur, cartilaginum obliquâ diductione laryngem aperiens.

Quartum par intrinſecum, & valdè latum *Thyroarytanoides* nuncupatum anterius, & interius à ſcutiformi prodit, & deſinit in latera glottalis, quam conſtringens, laryngem recto ductu claudit. Hoc par ſi in anginâ inflammetur, eam lethalem facit, cùm exactè rimulam claudat.

Nonus muſculus (aliis quintum par *Arytanoides* dictum) oritur à poſticâ guttalis lineâ, & fibris tranſverſis delatus in ejusdem latera inſeritur, & arytænoidem cartilaginem conſtringens, laryngem recto ductu claudit.

Epiglottis in homine nullis datur muſculis manifeſtè conſpicuis; nàm voluntariè in eo non movetur, ut *Ioan. van Horne* negatur, ſed aſſumptorum pondere, & linguæ retrorſum tractione dumtaxat deprimitur. In brutis verò majoribus, quæ ruminant, & ferè perpetuæ ciborum ingeſtioni inhiant, ac epiglottidem prægrandem habent, muſculis donatur manifeſtis; quorum alii ab hyoide oriuntur, & baſi epiglottidis inſerti, eam attollunt; alii inter epiglottidis tunicam, & cartilaginem ſiti eam detrahunt, & ſic laryngem claudunt.

Cartilagines laryngis ſunt quinque, quæ in ſeneſcentibus aliquandò oſſium inſtar indurantur; undè aliqui ſuffocationis periculum in patibulis declinaverunt.

Prima cartilago *Thyroides*, vel *ſcutiformis*, ſcutalis, clypealis, peltalis &c. à formâ, quia quadrata ferè, intus cava eſt, foris gibboſa, & prominens, magis tamen in viris, quàm mulieribus; quia harum collum exæquant glandulæ, pulchritudinis ergò, ad Laryngem poſitæ. Protuberantia illa in collo anterius conſpicua, dicitur *Pomum Adami*, quia vulgò in Adami faucibus pomi fatalis partem ex pœnâ divina remanſiſſe, atque indè cartilaginem hanc di-

ſtentam

ſtentam protuberaſſe, eandemque hæreditario jure ad poſteros tranſlatam fuiſſe. In medio diſtinguitur Lineâ, undè duplicem alii conſtituêre, cum reverà duplex rariſſimè inveniatur. In angulis ſuis proceſſus habet, ſuperius duos longiores, quibus oſſis hyoidis inferioribus lateribus ligamenti ope jungitur: inferius duos, quibus inferiori cartilagini adhæret.

Secunda *Cricoides* ſeu *Annularis* dicitur, quia rotunda eſt, annuli inſtar, & totam laryngem ambit.

Tertia, & quarta aliis unica, ſed ſi membranâ exuitur, apparebit eſſe geminam. Dicitur *Arytanoides*, ſeu *Guttalis*, quia proceſſus ſibi mutuò juncti formam gutturnii, vel ollarum partis, quâ aquam effundimus, referunt.

Quinta eſt *Epiglottis* ad radicem linguæ ſita, glottis, ſeu rimulæ operimentum, quo tegitur, ne inter deglutiendum, cibus, potuſvè in aſperam arteriam delabatur, quamvis non tàm exquiſita ſit commiſſio, quin humorum aliquid blàdè ſecundum parietes tracheæ ſe inſinuare poſſit. Undè in affectibus thoracis eclegmata, & tabellas præſcribunt vulgares in ore, reclinato capite tenendas, donec liqueſcant, ut portio aliqua per tracheæ parietes defluat. Verum credat hoc, qui vult, non nos, qui nimium ſcrupulis angimur, præſcribimus tamen tabellas, & eclegmata, ut vulgo imponamus, quia populorum morbis veſcimur. Hoc unum ſcimus, quòd epiglottis ſubſtantia reliquis cartilaginibus mollior eſt, figura hederæ folium, vel Linguam referens, undè nonnullis Lingua dicitur. Aëri tantum patet aditus, & dum veſcimur, & bibimus, rimam tegit, & claudit, ne ex cibo, potuvè in tracheam aliquid decidat, ſed clauſâ epiglottide, in gulam cibus, & potus abeant. Aperitur in riſu, undè eo momento ſorbentes, à riſu ſibi caveant. Quòd ſi caſu mica panis, vel gutta potûs incidit, vehemens tuſſis, & moleſta excitatur, quæ perſeverat, donec, quod indebitè ingeſtum eſt, rejiciatur, quòd ſi non eveniat, mors præ foribus adeſt. Provideant igitur helviones ne inter hanc, & rimulam cibus, potuſvè ſe inſinuet, aliàs ſuffocationis periculum ſubeunt. Nota eſt *Val. Max. lib. 9. cap. 12. de Anacreonte* hiſtoria, qui cùm ſeniles vires ſucco paſſæ uvæ refert: unius acino, qui faucibus hærens, nec demitti, nec revocari poſſet, guttur premente, ſuffocatus obiit. Itèm *fabius Senator* in lactis hauſtu uno pilo ſtrangulatus eſt.

Utrinque *membrana* ori communi alligatur, quali etiam lento humore perfuſa ſuccingitur laryngis interna cavitas, & extrà quoque larynx obvoluitur.

Venas habet larynx à jugulari externa; *Arterias* à carotidis ramo majori; *Nervos* vocales dictos pro motu muſculorum, à ſexti paris ramo recurrente.

Glandulæ adſtant duplices, aliæ ad laryngis ſedem altiorem, videlicèt ad uvulæ latera, & dicuntur tonſillæ, de quibus egimus ſuo loco, quæ ſpongioſæ cum ſint, cebri humiditatem ſuſcipiunt,

quam in ſalivam convertunt, cujus gratiâ humectantur fauces, larynx, lingua, & œſophagus: quamvis, & ad guſtum, qui ſine madore non fit, faciat. Sunt hæ glandulæ circa linguæ radicem, & communi oris tunicâ teguntur, & venas à jugularibus accipiunt. Aliæ adſtant inferiori laringis regioni utrinque una, magna, & fungoſa, per quam diſſeminantur venæ ex jugulari externâ. In fœminis magis conſpicua eſt, in homine magis carnea.

Uſus eſt humiditate viſcoſâ, & pingui laryngem irrigare, ut cartilagines ad motum aptiores fiant, & vox ſuavior reddatur: quod imitantur ii, qui fiſtulas oleo inungunt.

Laryngis uſus eſt eſſe vocis organum.

Cap. LII.

De Aſperæ Arteriæ Vulneribus.

NEceſſarius eſt ad vitam tuendam cibus, & potus, & nihilominus ſine his diutiſſimè vivere poſſumus, imò ſtupendas de horum longâ abſtinentiâ legimus hiſtorias; attamen ſine aëre, quem ſpiritu ducimus, vix ad paucula temporis momenta vitam protrahere poſſumus: ideòque ſi reſpirationis organum, quod ad vitæ conſervationem magis eſt neceſſarium, ejus continuitas diſſolvatur, & depravetur, conſuetus aëris tranſitus denegetur, ſubita mors vulnerati tabernam pulſat.

Signa.

Aſperæ arteriæ vulnera nullo indigent ſigno, cùm viſui pateant, & ex vulnerati relatione opiparè comprehendantur. Si verò ambigimus, an vulnus ad aſperæ arteriæ cavitatem irrepat, id facilè manu, candelâ, ſpeculo, vel aliâ re vulneri admotâ, dùm æger loquitur, & omninò ex aëris per vulnus exitu cognoſcitur.

Cauſſa.

Tracheæ vulnera violentam ſibi aſciſcunt cauſſam, putà inſtrumenta pungentia, ſcindentia, vel contundentia, ut tela, ictus, morſus, & alia, quæ hujus fiſtulæ pulmonalis unitatem ſolvunt.

Prognoſis.

Vulnera aſperæ arteriæ periculo ſunt pleniſſima, & plerumque lethalia; hæc nàmque pars ob aërem hauriendum, & emittendum, & loquendum irrequieta manet, & conſolidatio non ità facilè obtinetur, & præſertim ſi vaſa jugularia ſint diſſecta, ſanguinis profuſione in tracheam ſuffocatur æger. Si ipſa ſubſtantia cartilaginea integrè per tranſverſum diſſecta ſit, nullâ arte denuò connectitur, nec coaleſcit. Si verò vulnus inter duos annulos incidat, aliquandò ſanatur. Interdum etiam tumor, & inflammatio accedit, reſpiratio intercipitur, & hinc gangræna, & ſphacelus, quæ ægrum ſubito jugulant.

Curatio

Curatio.

Vulnerum aſperæ arteriæ curationem quod attinet, vulgares primò ſanguinis fluxum ſiſtunt vulneratam partem pulveribus adſtringentibus aſpergendo, ex *maſtiche, bolo, farinâ volatili, crepitu Lupi, cornu cervi uſto, pilis leporinis, ſanguine draconis*, & ſimilibus; deindè Labia cutis diſtantia ſuturâ conjungunt, & *emplaſtrum Barbarum* extrà adhibent. In ore verò intus vulneris glutinationi ſubveniunt, frequenter aliquid medicamenti detinendum, quod liquatum ſenſim per aſperæ arteriæ viam prolabatur, idque facilius ſuccedet, ſi æger reſupinatus cubat, ità ſunt Diatragacanthum frigidum, diacodium, looch ſanum, & expertum, vel ſimilia. Vel

℞. *Spec. diatragac. frigidi* ʒ. j.
Gummi Arabici,
Boli Armeni ana ʒ. ß.
Rad. conſol. ſub cinerib. coct. ℥. j.
Syr. myrt. q. ſ. f. elect.

Vel

℞. *Conſ. roſ. rubr.*
Rad. conſol. mai. ana ℥. j.
Boli Armeni,
Spec. diatragacanth. frigidi,
Gummi Arabici ana ʒ. ß.
Syr. de roſ. ſicc. q. ſ. f. elect.

Optima quidèm ſunt hæc medicamenta Lambitiva, & tabellæ, ſed aſperæ arteriæ vulneribus nequicquàm proſunt; vulgares nàmque has excogitârunt impoſturas in catarrhis ad expectorandum humorem in pulmone contentum, ejuſque aſperitates leniendas, ſed nullius momenti ſunt hæc medicamenta juxta eorum excogitationem, nàm nihil per aſperam arteriam in pulmones delabitur, ſed per œſophagum in ſtomachum deſcendunt, quòd ſi fortaſſè eveniat, tunc tanta excitatur moleſtiſſima tuſſis, ut niſi res indebitè ingeſta eliminetur, hæmoptyſis, vel ſuffocationis periculum impendeat. Præterea demus per epiglottidem in aſperam arteriam quid eclegmatum delabi, (ſed hæc deberent eſſe eclegmata vulneraria, qualia non ſunt, quæ à vulgaribus præſcribentur) in parte vulnerata remoram non contrahunt, non actuantur, nec ſoluti unitatem moliuntur, ideòque futilia.

Pro vulnerum aſperæ arteriæ curatione ſecundum noſtram ſententiam dicimus, quòd ſi hæmorrhagia adſit, in eâ ſiſtenda, ſolo *ſpiritu Vini rectificato* externè applicato utimur, quo nihil ſecurius. Non improbamus *Aquam arterialem n. d.* ſed ſummâ ſolertiâ applicanda eſt, quia ſiquid in tracheam illabatur, tuſſim excitare, & malum peiorare poſſet. Pro vulneris conſolidatione, ſine ſuturâ, & labiorum conglutinatione, *epithema calidiuſculum ex ſpiritu Lumbricorum, & vini camphorato* imponatur, quo prudenter adhibito, hæc vulnera coaleſcunt, & feliciter curantur; vel noſtro balſamo ex *Aquâ Reginæ Hung. oleo aparicis, & balſamo Peruviano* commodè agglutinatis promoveri poteſt; vel *emplaſtro ſtictico, vel Oppoteldoch*, dummodò trachea non nimiùm læſa, aut planè

diſ-

diſciſſa, aut per tranſverſum diſſecta ſit, & tamen has obſervavimus curationes, vel cartilagines, & ligamenta ſint totaliter deſtructa.

Interim aër, in quo degit æger, ſit purus, & ſerenus; nocet enim nebuloſus, ac pluvioſus, vel acido nitroſo nimis refertus. Cibi ſint liquidi, & qui facilè digerantur, vitentur acida, ſalina, acria. Potus ſit tepidus ex decocto herbæ Theæ, frigidus nàmque nocet. Somnus legitimo tempore concilietur, ſicut nec vigiliæ protrahantur. Quies optima eſt, declinet à verboſitate, & taciturnitatis ſit amans. Alvus debito tempore onus deponat. Animi pathemata reprimantur, exulent ſuſpiria; anxietas, & moleſtia tanquàm maximi coagulatores, & acidi auctores, hilaritas magis prodeſt.

Non deſint intereà *potiones vulnerariæ*, quæ maximoperè ſuccos acidos mitigant, abſorbent, & vulneris curationem accelerant, *ex radice conſolidæ majoris, hederâ terreſtri, ſtellariâ, alchimillâ, ſanicula, piloſellâ, & ſummitate hyperici.* Hæ potiones edulcorari poſſunt *Syrupo de ſymphyto, vel de hederâ terreſtri, vel ſyr. florum hyperici*, & in unaquaque doſi addi poteſt *antimonium diaphoreticum, vel tincturæ antimonii guttas* xx. *vel oculi cancrorum, vel balſamus Peruvianus, vel per retortam trajectus,* ut liquidior reddatur.

Non profectò hîc alto ſub ſilentio præclara vulneris aſperæ arteriæ prætereunda eſt obſervatio: *Michaël Pignaſco* genere *Luſitanus*, Neapoli III. Kal. Maii anno 1692. non tantum vulnus in mammâ ſiniſtrâ penetrans paſſus; verum etiam, quod magis refert, aſpera arteria in gutture ſub larynge vulnerata fuit, & ita præciſa, ut cum murmure, & ſibilo aër exploderetur; ulterius venæ jugulares, & arteriæ carotides unà diſſectæ fuêre; undè vulneratus exanguis, & jugulatus in Sanctiſſimæ Annunciationis Xenodochium pro urnâ potius, quàm pro vitæ recuperandæ expectatione delatus fuit. Rem noſtro ſæculo inauditam, & omnem fidem ſuperantem narramus, verum in narratione, ne mendacii inſimulemur, pavemus, ſed enim, quia obſervatio recens eſt, ſunt oculati teſtes, tum in chirurgiâ tyrones, tum admodum exercitati, tum tandèm Xenodochii, ut interim nobiles omittamus viros, qui hujuſmodi curationis fideles ſpectatores, & nos ab omni convicio expedient. Jugulato benigno vultu ſors arriſit, & tulit, ut in *Caroli Prudentis*, ſalutares incideret manus, qui propinato ſub aurorâ, & ſolis obitu ſequenti medicamine, ut

℞. *Syr. de betonicâ* ℥. j.
Stibii diaphoretici ℨ. ß.
Quint. eſſent. puleg. gutt. x. *m.*

Aſperæ arteriæ, venis jugularibus, & arteriis carotidibus *balſamo Samaritani miſto cum Reginæ Hung. aquâ* applicato, viginti unius diei intervallo, redivivum ſtudio, & peritiâ priſtinæ ſanitati integrè reſtituit. Si jugulatus in alius chirurgi ejuſdem Xonodochii, vel alterius incidiſſet ungulas non aliter ac per fecalem carnificis dexteram obtruncatus occidiſſet. Solus *Carolus Prudens* eſt vulnerum, cœterorumque

rumque morborum chirurgicorum Averruncus, & quaſi divini Æſculapii alumnus, cui nullus pernicioſus reluctatur languor; eſt noſtri qui Proto-chirurgus, cœteroſque chirurgos poſt ſe veluti cancros balena trahit.

Cap. LIII.

De Oeſophagi Anatome.

OEſophagus, Latinè dicitur *Gula*, aliis *Via ſtomachi*, eſt canalis rotundus, ſeu fiſtula, vel infundibulum ventriculi, quod alimenta ab ore ad ventriculum deſcendunt.

Situs ità eſt, ut initium habeat in faucibus, ubi dicitur Pharynx, & ab his rectà deſcendat in ventriculum ſub tracheâ. Ubi verò ad quintam thoracis vertebram pertingit, aortæ per medium latæ cedendo dextram verſus inclinat; poſteà rurſum ad ſiniſtram arteriam magnam conſcendit, & per diaphragma uſque in ventriculi os ſiniſtrum, unà cum nervis binis à ſexto pari oriendis.

Venas habet paucas à cavâ, azygo, intercoſtali, & jugularibus. *Arterias* ab intercoſtalibus & carotidibus internis. Faucibus, & laryngi cohæret, per oris tunicam, ipſi, & ventriculo continuam: tracheæ verò vertebris, aliiſque vicinis partibus jungitur membranas ex dorſi ligamentis ortas.

Glandulæ parte poſteriore adnaſcuntur, quæ humorem ſuppeditant ad inbuendam cavitatem pro faciliori deglutitione. Hæ glandulæ nonnunquàm ab humorum affluxu ità intumeſcunt, ut nimium comprimant, & anguſtient œſophagum, ſicque potui; & cibo, omnique alimento tranſitum præcludant, hominemque fame, & ſiti perimant.

Subſtantiam carnoſam, & membranoſam obtinet, ut commodè extendi, & concidere poſſit, & eſt tribus tunicis conflata. Harum prima exterior, & ventriculo communis eſſe dicitur: manifeſta tamen intereſt differentia, cum hæc œſophagi oriatur à pleurâ, altera ventriculi à peritonæo. Secunda, quæ media, eique propria, eſt valdè craſſa, mollis, & carnoſa, inſtar muſculi perforati, rotundis, tranſverſiſque fibris, ſibi invicèm ex oppoſito obliquè occurrentibus, & decuſſatim interſecantibus, atque impoſitis pertexta. Tertia interna, atque etiam propria, membranæ os, fauceſque ſuccingenti continua, tenuis, dura, & nervoſa eſt: hanc alii rectis longiſque, alii tranſverſis, & circularibus fibris donatum eſſe tradunt; verum hæ adeò exiles, & tenellæ ſunt, ut de iis haud facile ſit judicare.

Movetur œſophagus tribus muſculorum paribus, & ſphinctere proprio.

Primum par, quod *Cephalopharingæum* nominatur, à capitis, cerviciſque confinio dimiſſum, amplot fibrarum plexu in unicam œſophagi expanditur, eamque ſurſum elevando, fauces in deglutitione conſtringit.

Secundum par, *Sphœnopharingæum* dictum, à ſinu alæ internæ oſſis cuneiformis procedens, lateribus œſophagi, & palati obliquè implantatur, eaſque partes ad recipienda alimenta dilatat.

Tertium par. *Stylopharingæum* appellatum, ab acuto ſtyliformi proceſſu oritur, teretique corpore deſcendens, in gulæ latera exporrigitur, eamque cum priore pari dilatat.

Sphincter gulæ, qui etiam *Oeſophagius* muſculus nominatur, ab utraque ſcutiformi cartilagine natus, ſphincteris inſtar œſophagum ambit, eumque conſtringendo cibos deorſum pellit.

Uſus œſophagi eſt, ore aſſumpta deglutire, quæ actio peragitur fibris, & præcipuè dictis muſculis. *Galenus* hanc actionibus naturalibus tribuit: verum cùm deglutitio ex arbitrio pendet, (deglutimus enim quandò volumus, & lubet) & peragitur motui voluntario inſervientibus inſtrumentis, nempè muſculis, meritò animalibus actionibus annumeranda videtur, & quamvis inſerviat uſui naturali, ſcilicet nutritioni, tamen non minus animalis eſt, quàm reſpiratio, quæ etiam nutritioni famulatur, & tamen eſt animalis.

Cap. LIV.

De Oeſophagi Vulneribus.

EST œſophagus via, per quam cibus, & potus ex ore in ventriculum demittitur, quæ actio, ut diximus, mediante ſphinctere peragitur, & eſt animalis; deglutimus enim quandò volumus, & libet, & ad quamlibet cibi, & potûs importunitatem, juxta noſtræ voluntatis libidinem aperitur. Inſervit etiam œſophagus, ut iis viam ſternet, quæ à ſtomacho per vomitum reiiciuntur. Ad has peragendas ſine impedimento partes, œſophagum à morbis immunem eſſe par eſt, ſed cum hic quandoque ſuos patiatur manes, ad cibi, & potûs immiſſionem, vel ad illorum, quæ ſtomacho moleſtiam pariunt, ineptus redditur. Noſtro examini œſophagum vulneratum inpræſentiarum, ne à noſtro deflectamus inſtituto, ſubmittimus.

Signa.

Oeſophagi vulnus ex cauſſâ violentâ prægreſſâ, ipſâ continuiquum interiorum, tum exteriorum partium ſolutione, vel vulneris inflicti ſitu, præcipuè ſi ſtylus immittatur, & vulnus exploretur, & interdum hæmorrhagiâ, facilè liquet; Vel ex oſſiculo, aut ſpinâ deglutitâ; vel vomitu, qui ſequitur, & quod cibi, & potus aliquid per vulnus excerni ſolet.

Cauſſæ.

Vulnerum œſophagi cauſſa eſt continui ſolutio à vi externâ facta.

Prognoſis.

Oeſophagi vulnera maximè ſunt periculoſa, præcipuè ſi magna ſint, &

& tubuli, ac fibrillæ longitudinales, ac circulares majori ex parte diſciſſæ, & ruptæ fuerint, undè pars neceſſariò collabitur, & ſuo munere fungi nequit. Si magna inflammatio accedit, œſophagum anguſtiat, & denegato alimenti tranſitu, vel cibus, & potus per vulneris foramen excernatur, æger inedia, & virium proſtratione in mortis angone verſatur, vel quod pejus eſt, ſi aſperæ arteriæ viam comprimat, penè actutum ægrum ſuffocat, & ſtrangulat. Oſſicula, vel ſpinæ deglutitæ, & œſophago infixæ, aſperam arteriam comprimunt, & ſuffocationis periculum inducere poſſunt. Interdum ex longâ contrectatione inflammatio excitatur, & æger inediâ perit.

Curatio.

Pro vulnerum œſophagi curatione, ante omnia ſex res non naturales optimè diſponantur, & primò Aër ſit temperatus, quia ſanguinis, reliquorumque ſuccorum circulationem, & inſenſilem tranſporationem promovet; frigidus verò vitetur, quia ſuccos incraſſat, eorũque circuitum remoratur, & acidũ multiplicat. Cibi fugiantur ſolidi, fluidi optimè nutrientes conducunt, ut caponum, vel pullorum jura conſumpta, herbis ſale volatili præditis condita, quæ ſi æger deglutire nequeat, per ſyringas, vel alia inſtrumenta ad hunc finem inventa indantur. Potus ſit tenuiſſimus, & congruit ex potione vulnerariâ bochetum, vel decoctum herbæ Theæ, quod calidiuſculè aſſumatur; vinum ob acidas particulas, quas irretitas continet, prorſus exulet. Motus obeſt, quies prodeſt. Vigiliæ nocent, & ſomnus juvat. Alvus ſuo ſatisfaciat muneri, alias clyſtere exagitetur. Animi pathemata, quantum poſſibile eſt, rectæ rationis habenis ſubigantur, lætitia, & tranquillitas ſit ægri præcipua ſalutis baſis; dum enim animus anxiis nimium fluctuat curis, ac mortis pavore, ſpiritus incraſſantur, & humores iis deſtituti coagulantur, & torpent, ac parti facilè paralyſim inducere poſſunt.

Oeſophagi vulnera aliarum partium more curant vulgares; hoc tamen diſcrimine intercedente, quod non ſolum medicamenta extrinſeca applicant, verum etiam deglutienda exhibent. Externa ſunt linimenta, & unguenta vulgò digeſtiva dicta, quæ vulneri ſuperponunt, & talia eſſe debent, quæ ventriculum non lædant, ut

℞. *Syr. de roſ. ſiccis* ℥. ß.
Boli Armeni ʒ. j.
Maſtiches,
Sang. Dracon. ana ℈. j.
Vitell. ovi dimidium
Terebinth. Cypria q. ſ. ad incorporandum.

Medicamenta deglutientia ſint talia, ne, ſi in ventriculum delabuntur, ei nocent. Ità ſunt *ſyr. de roſ. ſicc. de ſucc. myrtillor. tragacanth. gummi Arabicum, bolus Armenus.* Vel ſequens formant electuarium ex herbis adſtringentibus, & ſarcoticis, quales ſunt *equiſetum, ſanicula, conſolida, Centaurium, caryophyllata, balſamina, tormentilla, quas pulveriſatas cum melle coquunt in*

electuarium in frequenti uſu habendum. Vel dant hunc potum:

℞. *Piloſellæ,*
Caudæ equinæ,
Achimillæ ana m. ß.
Radic. conſolid. mai.
Pentaphyll.
Tormentill. ana ℥. j.
Balauſt. ℥. ß.
Sem. coriandr. ℥. ij.
Cinnam. ℥. iij.
Coque in ſ. q. aquæ hordei, f. colat. in diſſ.
Conſ. roſar. rubr. ℥. j.

Coletur, quæ colatura non ſolùm ægro exhibent, ſed etiam vulneri injiciunt.

Oeſophagi vulnerum curationem externam, & internam inſtituimus; externè *balſamum vulnerarium n. d. ex aquâ Reginæ Hung. ol. Apparicis, & balſamo Peruviano* cum filamentis, & plumaceolis vulneri imponimus ad totalem agglutinationem, vel *balſamo artificiali* utimur; pro pauperibus autem *oleo hiperici, terebinth. lumbricorum, & maſtich.* calidè uti poſſumus. Poſtmodum *emplaſtrum ſticticum, vel Oppoteldoch* ad cicatricem uſque. Internè potiones vulnerarias manè, & ſerò commendamus, *ex radic. ſymphyti, tormentillæ, herb. ſcordei, dictamni, ſaniculæ, ſtellariæ, pyrolæ, & vincapervincæ*, ac in unaquaque doſi quidpiam *de ocul. cancr. vel antimonio diaphoretico, vel balſamo Peruviano rectificato ad guttas* xx. addimus; poſſunt hæ potiones *Syr. de flor. hyperic. Symphyto fernel. vel hederâ terreſtri* edulcorari, & cocleatim per modum eclegmatis aſſumi debent, ut ſenſim per œſophagum deſcendant, & partem vulneratam obliniant. Ex potionum vulnerariarum reſiduo, novæ aquæ affuſione, & ebullitione, pro potu ordinario parari poteſt bochetum.

Si res deglutitæ, ut oſſicula, & ſpinæ tenaciter adhærentes in gulâ, vulnerum in cauſſâ ſint, prius extrahantur, & deindè vulnera noſtrâ methodo internis remediis curanda ſunt.

CAP. LV.

De Anatomicâ Thoracis, ejuſque partium hiſtoriâ.

PErluſtravimus ſupremi ventris, nempè capitis anatomen, nunc ordo nos admonet, ut de medii ventris, putà thoracis anatome agamus. Medius autem venter, vulgò Thorax dicitur, & eſt illa cavitas, quæ ſuperiùs claviculis, inferiùs diaphragmate, utrinque coſtis, parte anticâ ſterno, poſticâ dorſi oſſibus circumſcribitur. Pars anterior dicitur *Sternum*, & pectus, poſterior dorſum; Laterales latera. Putârunt aliqui Hip. anatomes neſcium fuiſſe, quia ſcripſit hepar in thorace locatum eſſe, verum non intellexerunt imum ventrem ſub thoracis nomine eſſe complexum.

Thoracis figura quodammodò ovalis eſt, quanquàm non exactè, Hip. teſtudini aſſimilat. In homine anteriore ſui parte protuberantior, ſed in ſterni medio planior, circa latus globoſa à coſtarum flexu, in dorſo depreſſior.

Magnitudo in genere variat pro vario caloris gradu; ex thoracis enim amplitudine cordis calorem metimur.

Subſtantia ejus externa partim eſt oſſea, partim carnea. Non totus carneus eſt hic venter, ſicut infimus, primò, quia non continet partes, quæ inſigniter diſtendi debeant. Secundò, ne pinguedo nimia ibi generaretur, & reſpirationem impediret. Ex parte tamen carneus, quia partes continet, quæ moveri debent, ut cor, & pulmones. Et tandem ob cauſſam non totus oſſeus eſſe debuit, quemadmodum calvaria; ex parte tamen oſſeus ad nobilium partium munimentum; nàm ejus uſus eſt partes continere vitales.

Sunt thoracis partes vel continentes, vel contentæ. Continentes ſunt vel communes, vel propriæ. Communes ſunt *cuticula*, *cutis*, de qua notandum, quòd medii ventris cutis ſub axillis piloſa eſt. Hi pili ſubalares dicuntur: utiles ſunt, ne partes illæ in brachiorum motibus atterantur, cum maximè, & citiſſimè ſudent, quia dicuntur cordis emunctoria, & ejuſdem recipiunt excrementa. Pectus in nonnullis calidioribus, & cordatioribus eſt piloſum. *Pinguedo* in thorace (ſi mammas excipias) non tanta reperitur, ne ejus pondere reſpiratio impediatur. Ob partem enim ejus oſſeam, non tanta materiæ pinguedinis copia affluere potuit, ut in imo ventre, qui totus carneus eſt, undè hic ſemper pinguiſſimus; medius venter medio modo ſe habet: caput minimè pingue. Illa thoracis pinguedo flavior nonnihil apparere ſolet ob ſubjectarum partium vitalium calorem, cùm ipſa pinguedo alioquin alba ſit.

Partes propriæ continentes ſunt *muſculi thoracis*, *oſſa varia*; *ſternum*, *dorſales vertebræ*, *coſtæ*, *ſcapulæ*, *claviculæ*. Itèm *mammæ*, *diaphragma*, *pleura*, *mediaſtinum*.

Contentæ ſunt viſcera, & vaſa. Viſcera ſunt *cor cum ſuo pericardio*, *pulmo cum trachea portione*, *œſophagi major pars*. Vaſa ſunt *rami venæ cavæ & arteriæ magnæ*, *thymus* multaque alia minora vaſa.

De Mammarum anatome Lacomiſmum ſequentes, egimus *Tomo 2. de Vlceribus cap. 45. De Mammillarum, & Papillarum Vlceribus*.

De Thoracis Muſculis.

Thoracis muſculi proprii utrinque ſex numerantur.

Primus *Subclavius*, ſub claviculâ ſitus, ſpatium inter claviculam, & primam coſtam replet. Et hic eſt primus, qui thoracem diſtendit.

Secundus, *Serratus anticus major*, magnus eſt, latus, & undique carneus, cum abdominis obliquo deſcendente ſerratam efformat compagem. Oritur carnoſus ex baſi internâ ſcapulæ. Porrigitur tendine ad coſtas, quas attollit.

Tertius, *Serratus Poſticus ſuperior*, minor, ſub Rhomboide in dorſo inter utramque ſcapulam habitat. Oritur à ſpinis, inſeritur quatuor ſuperiorum coſtarum tribus inter-

vallis, tripartitus, & eas coſtas ſurſum trahit.

Quartus, *Serratus Poſticus Inferior*, major, eſt membranoſus, & latus ferè in dorſi medio, ſub muſculo latiſſimo, ſeu aniſcalptore, à ſpinis vertebrarum dorſi inferiorum ortus. Inſeritur ad coſtarum inferiorum intervalla, veluti in digitos diviſus, & inferiorem thoracis partem dilatat.

Quintus præcedenti ſubſternitur, & aliis putatur communis eſſe tàm dorſo, quàm thoraci. Dicitur *Sacrolumbus*, quia oritur ab oſſis ſacri poſteriore parte, & Lumborum ſpinis. Inſeritur coſtis inferioribus. Uſus eſt thoracem extendere, & erigere.

Sextus, *Triangularis*, ſic vulgò dictus, etſi verum triangulum non efformet, parvus eſt, & ſubtilis, in macilentis vix carnoſus, intrà ſub ſterno latitat, ex cujus parte inferior ortum habet. Undè *Sterni* muſculus commodè appellari poteſt. Inſeritur obliquè cartilaginibus inferioribus, quas adducit, & thoracem conſtringit.

De Scapulæ Muſculis.

Scapula præterquam quòd ab humeri muſculis per accidens movetur, etiam peculiares habet motus, putà antrorſùm, retrorſùm, ſurſum, & deorſùm, qui quatuor muſculorum beneficio perficiuntur.

Primus *Serratus Minor* dicitur, qui muſculo pectorali ſubſtratus, à coſtis ſuperioribus quatuor, primâ exceptâ, quaſi digitatim exoritur, & ſcapulæ ad proceſſum coracoidem inſeritur, eamque antrorſùm ad thoracem adducit.

Secundus, *Trapeſius*, aliis *Cucullaris* dicitur, quia cum ſuo pari dorſum tegens, monachi cucullam aliquo modo refert. Ortum ſumit ab occipite, & apice quinque ſpinarum colli, octoque, vel novem ſuperiorum thoracis: indè verſus ſcapulam anguſtatus procedens, in ejuſdem ſpinam totam, ſummum humerum, & claviculæ latiorem partem implantantur, atque ſcapulam propter varium exortum, variaſque fibras diverſimodè movet, ſurſum, deorſum, rectè, obliquè, prout modò hæ, modò illæ fibræ contrahuntur.

Tertius, *Rhomboides* à figurâ quadrilatera dicitur, tenuis, & latus eſt, ſub cucullari latens, carnoſus, & latus, mergit à ſpinis trium vertebrarum inferiorum colli, & trium ſuperiorum thoracis, atque in externam baſim ſcapulæ inſeritur, eamque nonnihil obliquè ſurſum ad poſteriora trahit, & dorſo applicat.

Quartus *Levator*, aliis *Patientiæ* muſculus, quia elevant ſcapulam, quibus ex voto res non ſuccedunt, qui à tranſverſis proceſſibus ſecundæ, tertiæ, & quartæ vertebræ, colli, diverſis principiis circa medium, coëuntibus, prodiens, lato, carneoque tendine ſcapulæ angulo elatiori, & inferiori infigitur, eamque ſurſum verſus anteriora trahit, & cum humero attollit.

His muſculis ſcapula per ſe, & brachium per accidens movetur: ſicut ſcapula per accidens à brachii muſculis.

De Dorſi, & lumborum Muſculis.

Movetur ſpina dorſi antrorſum, retrorſum, ad latera, & circulariter, ut in hiſtrionibus infinitos motus dorſi videre licet. Nàm in omnibus vertebris offeruntur tendines, ac ſi plures, & infiniti eſſent muſculi, quos tamen tendines multi anatomici ad unum muſculum referunt magnum, dicuntque unum muſculum habere multos tendines. Communiter autem quatuor paria dorſi conſtituunt; ubi notandum eſt, quòd ſi alteruter agit, ſpinam in latus moveri; ſi totum par, flecti, vel extendi.

Primum par *Quadratum* appellatur, quod conſtituunt duo muſculi triangulares, qui cum ſimul juncti quadraturam aliquo modo exprimant. Hi lati, & craſſi ab oſſis Ilii cavitate poſticâ ſuperiore, oſſiſque ſacri parte laterali internè proſiliunt, & in tranſverſas vertebrarum apophyſes, uſque ad ultimam coſtam carnoſi inſeruntur; atque lumborum vertebras antrorſum, vel alterutro agente, obliquè antrorſum ad latera flectunt.

Secundum *longiſſimum* dicitur; oritur ab extremo oſſis ſacri, & Ilii ſecundum longitudinem ſpinæ, uſque ad proceſſus mammillares prope oſſa temporum extenditur, & ſingulis vertebrarum lumbalium, ac dorſi proceſſibus tendines largitur, ac cum ſacro Lumbo, & ſemiſpinato uſque ad infimam dorſi vertebram ferè confunditur, verſus ſuperiora ſeparati; atque hinc multi iſtos tres, quia difficulter ſeparari queunt, pro uno habent muſculo. Uſus thoracem, lumbos, & eorum vertebras extendere.

Tertium huic ſubjectum eſt, & *Sacrum* appellatur, quia ab oſſe ſacro poſterius oritur, & in duodecimæ vertebræ thoracis ſpinam, ac plerumque in lumbalium quoque vertebrarum ſpinas, & obliquos proceſſus variis tendinibus ſinitur, priorumque actionem adjuvat.

Quartum *Semiſpinatum*, oritur, ubi præcedens deſinit, omnes vertebrarum thoracis ſpinas amplectitur, & deſinit in ſpinam primæ thoracis vertebræ. Uſus eſt thoracem erigere.

De Muſculis Intercoſtalibus.

Intercoſtales muſculi ità dicti ſunt, quia coſtis intertexuntur. Sunt autem toti carnei numero quadraginta quatuor, utrinque viginti duo; undecim externi, & totidem interni. Nàm ſemper inter binas coſtas, bini muſculi ſibi invicèm incumbunt: undecim autem utrinque coſtarum intervalla.

Externi oriuntur à ſuperiorum coſtarum inferioribus partibus & obliquè verſus poſteriora deſcendentes, inferuntur in inferiorum partes ſuperiores. *Interni* è contrà. *Externi* deſinunt in cartilagines; Interni & coſtarum, & cartilaginum ſpatia implent.

Fibras habent obliquas, & ſe mutuò Xiaſticos interſecant inſtar literæ X. quia aliàs breves ſunt muſculi ob intervallorum parvitatem. Hinc in Empicorum apertiones,

ne, facienda eſt ſectio rectâ ſecundum fibrarum ductum, & non tranſverſa.

Vaſa acceperunt varia; *Venas* ab Azygo, & intercoſtali ſuperiore utroque; *Nervos* à ſexto pari, junctos illis, qui è medullâ dorſi prodeunt.

Uſus eſt thoracem dilatare, & contrahere; Externi æmulantur tractum ſubclavii, coſtas attollendo, & thoracem conſtringendo, faciuntque ad expirationem. Interni coſtas abducunt, & thoracem ampliando, ad inſpirationem faciunt.

De Thoracis oſſibus.

Pluribus oſſibus thorax eſt conſtructus ad eorum munimen, quæ in ipſo continentur, nempè *Clavicula, ſcapulæ, Vertebræ, Coſtæ, Os ſternum, & Cartilago enſiformis.*

De Claviculis.

Claviculæ ità dictæ, quod thoracem claudant, & clavis inſtar ſcapulam cum ſterno claudant, & firment. Sunt autem duo oſſicula, quorum utrimque unum tranſverſum pectori ſuperiori imminet, inter humeri articulum, & oſſis ſterni ſummitatem. Subſtantiam obtinet craſſam, & fungoſam, quæ facilè ab externorum violento incurſu frangitur, ſed propter laxitatem facilè rurſùs coaleſcit per collum. Hæc æquè oſſea eſt in infantibus, atque in adultis. Figuram aliquantulum flexuoſam, ob longam literam latinam S. aliquo modo referentem: in viris tamen, ob brachii validiorem motum, magis intortam, quàm in mulieribus. Extremorum uno, eoque rotundo, adhærent ſummitati oſſis ſterni, altero planiore cum ſcapulæ proceſſu connectuntur, ubi humeri Summum producunt. Utraque autem extremitas cartilagine obducta eſt, atque illa unctuoſâ cartilagine intercedente per valida ligamenta nexu laxiore articulatur. Claviculârum uſus eſt ad quoſlibet brachii motus firmiores, faciliores que reddendos, atque hinc pleraque bruta iis deſtituuntur, utpotè quæ manuum operâ non utuntur. Attamen reperiuntur in iis, quæ anterioribus pedibus, tanquàm manibus, aliquid apprehendunt, ut in ſimiâ, ſciuro, & echino.

De Scapulis.

Scapulæ os, Græcis *Omoplate*, quod humeri latitudinem conſtituat, & Barbaris ſpatula, utrimque una coſtis dorſalibus ſuperioribus inſtar ſcuti incumbit, eſtque os latum, ac tenue, præſertim in medio, ſed in proceſſibus craſſum, quodammodò triangulare, intus nonnihil concavum, exterius gibbum, non tàm ad thoracis poſterioris tutelam, quàm ad humeri tutam cum claviculâ articulationem, & muſculorum implantationem comparatum. Sita eſt ſcapula inter primam, & quintam thoracis vertebram, tarò ad ſextam pertingens. Tres habet eminentias. Prima per medium ejus corpus

corpus extenſa, ac ſummum humerum contingens ob ſpinæ aliqualem ſpeciem, *Spinacula* ejuſque extremitas claviculæ connexa *Acromie*, ſeu humeri mucro appellatur. Secunda humilior, minor, & acuta, corvino roſtro non abſimilis, hincque *Coracoides*, aliis à formâ *Sigmoides*, nominata, humeri os in ſuâ ſede continet. Tertia breviſſima cervix dicta, intra ſuum ſinum cartilagine munita, & circumcircà limbo craſſo cartilagineo labra cingente ampliata, humeri oſſis caput recondit.

Uſus ſcapulæ eſt, I. Ad coſtarum robur. II. Ad humeri, & clavium articulationem. III. Ad muſculorum implantationem. IV. Cor tegere.

De Vertebris, & Coſtis.

Dorſi vertebræ ſunt XII. raro una deeſt, rarius una ſupereſt. Craſſiores ſunt, quàm cervicis, minus ſolidæ, & pro vaſorum nutrientium tranſitu, foraminibus exiguis plenæ. Hæ nullis peculiaribus nominibus hodiè diſcernuntur, eſtò veneranda antiquitas illas certis nominibus olim diſtinxerit.

Duodecim dorſi vertebris totidem coſtæ à quovis latere articulantur. Coſtarum ſitus eſt in lateribus, Græcis pleuræ dicuntur. Figurâ arcum referunt, vel ſurculi ſegmentum minus, ut thorax capacior ſit. In exortu ſunt anguſtiores, & rotundiores, quò verò pectus magis accedunt, tanto ſiunt latiores. Parte ſuperiore craſſiores ſunt. Et ſuperiores coſtæ magis curuæ, atque etiam breviores ſunt; mediæ longiores, & latiores; inferiores rurſum breviores. Subſtantia eſt partim oſſea, partim cartilaginea; oſſea eſt, parte prope dorſum, & parte laterali; cartilaginea propè ſternon, cui connectuntur. Articulantur coſtæ à tergo vertebris, intercedente cartilagine, iiſque firmis ligamentis revinciuntur. Anterius verò cartilaginoſas productiones emittunt quarum aliæ ad os ſternum perveniunt, aliæ non.

Dividuntur coſtæ, ut aliæ ſint *Vera, genuina, & legitima*; aliæ *ſpuria, adulterina, & illegitima*.

Veræ ſunt ſeptem ſuperiores, ità dictæ, quia magis circulum perficiunt, & ſternum attingunt, cum qui perfectam habent articulationem, & cum vertebris duplici tuberculo. Duæ ſuperiores dicuntur retortæ. Duæ ſequentes, ſolidæ. Tres reliquæ pectorales. Spuriæ dicuntur quinque inferiores, quia ſunt minores, molliores, breviores, nec ſternum attingunt (ut melior ibi in initio imi ventris fiat dilatatio,) nec cum eo perfectam habent articulationem, ſed cum ſolis vertebris connexæ, quaſi mutilæ in cartilagines longiores, quàm verarum finiuntur: quæ ſurſum reflexæ inter ſe quaſi conglutinatæ cohærent, exceptâ ultimâ, quæ minima eſt, & nulli adhæret, ideòque verè ſpuria eſt, ut amplior locus ſit jecinori, lieni, & inteſtinis ſuperioribus diſtentis. Undecima tamen aliquandò, &

& duodecima ſepto tranſverſo alligatur: aliquandò ultima obliquo abdominis deſcendenti muſculo extra diaphragma connaſcitur.

Coſtarum uſus eſt; I. & præſertim verarum ad defenſionem pectoris, viſcerumque inibi contentorum, ut cordis &c. II. Ad ſuſtentationem muſculorum reſpirationis, & aliquot abdominis. III. Spuriarum, ut partibus naturalibus in abdomine contentis ſerviant. Sed de vertebrarum, & coſtarum anatome hoc *Tertio Tomo cap. 30. De Anatomicâ capitis hiſtoriâ* fuſius diximus.

De Sterno, & Cartilagine mucronata.

Os pectoris *Sternum* dicitur, quia in medio coſtarum ſternitur, vel pectori ſternitur, anteriori thoracis parti inſtar propugnaculi, ſeu nutrimenti proponitur, eique verarum coſtarum productiones cartilagineæ adnectuntur. *Subſtantiam* fungoſam, & minus quàm reliqua oſſa albicantem obtinet, quæ in infantibus ferè tota cartilaginea apparet, exceptâ interdum ſuperiore parte paulò magis oſſea, fortaſſis, quia articulatio claviculæ illic firmanda erat.

In modò natis ex octo oſſibus cartilagine conjunctis compactum eſſe liquet, quorum infimo enſiformis cartilago, reliquis ſingula verarum coſtarum paria connaſcuntur. Hæc autem, exactis octo, vel decem annis, per ſyncondroſin in pauciora oſſa coaleſcunt; ita ut in adultis ſolummodò tria, lineis transverſis diſtincta reperiantur, quæ & ipſa multoties, & ingraveſcente ætate unum os fiunt.

Supremum os, amplitudine, & craſſitie præ cœteris excellens capuli gladii nodum exprimit, & ſuperiore mediâ parte fovea lunata excavatur, furcula & jugulum appellata: cui ad latus utrimque alius parvus ſinus adſtat, claviculàrum capitibus excipiendis, & mediante cartilagine annectendis dicatus. Interiore etiam parte ſinus aliquis reperitur, tracheæ deſcendenti tranſitum concedens liberiorem.

Secundum, ſeu medium os intercedente cartilagine primo annexum, anguſtius, ſed longiſſimum eſt, atque in utroque latere quinque, vel ſex ſinus habet, imparibus intervallis diſtantes, quibus coſtarum cartilagines excipiuntur.

Tertium os, infirmum, & minimum, deſinit in cartilaginem, quæ à formâ mucronis gladii, *Cartilago Mucronata*, Græcis *Xiphoides, enſiformis*, vulgò *Scutiformis* appellatur. Hæc cartilago oblonga, triangularis, transverſum pollicem longitudine æquat: rariſſimè duplex, communiter ſimplex reperitur. Nonnunquàm ad tranſeuntium vaſorum commoditatem bifida, & hinc *Furcella* nomen aſſumpſit, nonnunquàm rotunda exiſtit, tuncque perforata, arteriæ, venæque mammariæ liberum tranſitum præbet. Quòd ſi & bifurcatio, & foramen deficiant, tunc os ſter-

ſternum in medio perforatum eſt.

Hæc ſi nimium introrſum premátur, & curvetur non ſine ventriculi, vicinarumque partium damno, unde ſingultus, atrophia, aliique graves oriuntur affectus. In ſenibus interdùm oſſeſcit, quod deprehendit *Pavius* in quodam, qui gravi aſthmate diu laboraverat.

Exteriùs in regione hujus cartilaginis cavitas quædam conſpicitur, quam Græci *Cardian*, latini *Scorbiculum*, vel *Foveam cordis* vulgò appellant, quia cor pericardio inclusum, & diaphragmatis centro nerveo connexum, ei interius cono ſuo proximè adſtat.

Uſus ſterni eſt, primò, ut ab externis injuriis Clypei inſtar cor defendat. Secundò, ut mediaſtinum ſuſtineat. Tertiò, ut coſtas inter ſe colliget.

De Diaphragmate.

Diaphragma dictum eſt à diſtinguendo, latinis *Septum tranſverſum*, quia tranſverſim corporis noſtri truncum in duos ventres dirimit. A Græcis antiquioribus *Phrenis*, id eſt Mens appellatur, quòd eo affecto, mens, & ſenſus perturbentur ob conſenſum cum cerebro, & in ejus inflammatione paraphrenitis contingat. Eſt diaphragma muſculus partes naturales à vitalibus ſecernens, liberæ reſpirationis inſtrumentum, quia muſculoſum eſt, & præter hæc ad majora munia deſtinatum eſt diaphragma.

Situs ejus eſt tranſverſus, & quia nonnihil deorſum inclinat, obliquus. *Figura* propemodum circularis eſt. *Numero* unicus eſt hic muſculus, ob actionis unitatem, utrique lateri communis, ſed magnus. *Magnitudo* reſpondet amplitudini tranſverſæ imi thoracis, quæ eſt inter vertebras dorſi infimas, & coſtas.

Conſtat diaphragma duobus præcipuis partibus, unâ nerveâ in centro ſui collocatâ, quæ proprio nomine *Centrum nerveum* nuncupatur; alterâ carnoſâ, quæ à dicto nerveo centro uſque in coſtarum ambitum eſt continua. Centro nerveo inflicta vulnera inſtantaneam irreparabilemque mortem cum immediata cadaveris refrigeratione inducunt: ſed in carnoſâ parte inflicta vulnera non ſunt lethalia, ut multa extant exempla. Membranâ veſtitur duplici, quarum ſuperior pleuræ expanſio eſt, cui mediaſtinum, & pericardium firmiter cohærent. Inferior peritonæo accepta fertur.

Pervium eſt circa medium, dextrorſum pro venæ cavæ, ſiniſtrorſum pro gulæ, & nervorum ſtomachicorum tranſitu. Quantum ad arteriam aortam, illa non perforat diaphragma, ſed vertebris incumbens, quaſi ſemicirculo quodam comprehenditur.

Arterias duas, *Phrenicas* dictas, à conjuncto ſibi arteriæ magnæ trunco conſequitur. Duas quoque venas *Phrenicas* dictas à venæ cavæ trunco habet.

Nervi per totam ejus ſubſtantiam ſparguntur, delati ex ſpinali medullâ colli, inter quartam, & quintam vertebram: quod ipſi

proprium, nec aliis partibus internis ſub claviculis commune. Feruntur autem per thoracis cavum, & ſtabiliuntur à mediaſtino. Et quia diaphragmatis nervi ramulis in maxillarum, & labiorum muſculis divaricatis permiſcentur, hinc in percuſſione diaphragmatis riſus oritur, ſed non verus, verùm *Sardonius* dictus; quia unà facili muſculi convelluntur, & maxillis, labiiſque agitatis, riſus apparet.

Diaphragmatis uſus eſt. I. Muſculos abdominis adjuvare in compreſſione, ad excrementorum, & fœtûs excluſionem; nàm à ſuperiore parte inteſtina deorſum trudit. II. Diſtinguere imum ventrem cum partibus naturalibus, à medio cum vitalibus, ne ab ignobilioribus partibus frequentes vapores ad nobiliores partes, ut cor &c. aſcendunt. III. Eſſe infimi ventris reſpiratorium, dùm hypochondria ventilat. IV. Ad reſpirationem facere.

Inſignis ille *Sebaſtianus Bartholus*, meus Præceptor (cujus nomen nunc in æternâ benedictione eſt) diaphragmati nobiliorem tribuit uſum in Paradoxis exercit. 4. nempè in centro nerveo animæ, ſeu vitæ domicilium conſtituit, multis rationibus, & experimentis fretus; & reverà diaphragmati quamoptimè quadrat vetuſtiſſimum ejus nomen, Phrenes ſcilicet quod apud Græcos idem ſonat, ac mens, ſive interior animæ fundus.

De Pleurâ, Mediaſtino, & Thymo.

Pleura eſt membrana valida, dura, & alba, coſtis, eorumque muſculis ſubtenſa, thoracis cavitatem intrinſecùs ſuccingens. Peritonæo quodammodò craſſior, & robuſtior eſt; oritur à tunicis, quæ nervos intercoſtales ex ſpinâ dorſi egredientes tegunt. Ideò in dorſo craſſior eſt, cujus vertebris quaſi inſeparabiliter adhæret. In thoracis morbis ſæpè fit duplo craſſior: licèt alii dicant eam adeò attenuari, ut vix conſpici queat.

Duplex eſt ubique, ut inter duplicaturam vaſa ferri queant. Pars exterior, quæ thoracem reſpicit, durior eſt, & craſſior; interior coſtis alligata, tenuior. Inter has ſæpè materia pleuritica colligitur, quam ſententiam nos in noſtrâ *Trutinâ Mediâ lib. 2. cap. 1. De Pleuritide* expoſuimus. Interius, quà pulmonem reſpicit, lævis exiſtit; parte autem exteriore magis aſpera, muſculis meſopleuriis, coſtis, ſterno, & vertebris dorſi firmiter cohæret, oſſibus tamen non immediatè, ſed intercedente perioſtio, quo proximè veſtiantur. Intrinſecus, modò in uno, modò in utroque latere, interdùm nerveas fibrillas ex ſe emittit, quarum interventu multoties pulmo in ſanis, pleuræ annectitur ſine ullo reſpirationis incommodo. Superius, & inferius variis foraminibus pervium eſt, ad arteriæ magnæ, venæ cavæ, aliorumque vaſorum tranſitum.

Venas habet à venâ ſine pari, & inter-

intercoſtali ſuperiori: Arterias à magnâ, nervos è vertebris thoracis. Undè vulnera hac parte dolorum acutiſſimorum ſunt cauſſa.

Uſus eſt I. Inungere totam thoracis cavitatem, & æqualem reddere, ne pulmones in motu lædantur. II. Thoracem intus, & ejus partes veſtire, (quemadmodum peritoneum imi ventris partibus tunicas communicat) & interſepientem membranam conſtituere.

A ſpinæ oſſibus pleura oriri traditur, à quibus utrimque per latera ad ſternum aſcendit, ſub quo utriuſque lateris membrana ſimul jungitur, atque ſic duplicata à medio pectore rectà ad dorſum porrigitur, thoracis capacitatem, ac pulmones in duas partes diſpeſcens, & ſepimentum in medio thorace conſtituens, quod *Mediaſtinum* appellatur. Illa autem conjunctio membranarum utriuſque lateris maximè conſpicua evadit, cum os ſternum ab eâ divellitur. Tenuioris eſt ſubſtantiæ, & mollioris, quàm pleura; & circa vaſa non rarò adipe referta eſt inſtar omenti.

Venas, & arterias à mammariis habet, & à venâ ſine pari: ſterno intus applicitas, quo ſublato conſpiciuntur. Præterea propriam quoque venam *Mediaſtinam* dictam habet, quæ modò una, ampliorque eſt, modò gemina, & tenuior ac venæ cavæ ramo ſubclavio ſe inſerit. Nervos habet à ſexto pari, ejuſque ramo recurrente.

Mediaſtini uſus eſt I. Cor ſuſpenſum tenere, & ab injuriis defendere, necnon thoracem, & pulmonem in duas partes dividere, ut unâ læſâ ex vulnere, vel aliter, poſſit tamen altera officio fungi. II. Cor cum ſuo pericardio annexo ſuſpendere, ut nullam ad partem allidatur. III. Diaphragma ſurſum continere, ne ex eo ſuſpenſa viſcera, hepar, & ventriculus, illud ſuo pondere deorſum revellant.

Huic mediaſtino circa jugulum, in ſummâ thoracis parte, ad diviſiones arteriarum, & venarum ſubclavium adnaſcitur *Thymus*, qui eſt corpus glanduloſum, molle, ſpongioſum, & album, in fœminis, humidiſque corporibus majus, quàm in viris, & ſiccis. Vitulis magnum, & *Lactes* appellatum, eſui expetitum obſonium.

Arteriolas, & venulas à jugularibus adeo habet exiguas, ut in diſſectione viſum effugiant.

Thymi uſus eſt, I. Vaſa ibi aſcendentia magna, venam cavam, & arteriam magnam, eorumque ramos ad brachia, & ſcapulas proficiſcentes fulcire. II. Ob tutelam, ut fieri ſolet, ne vaſa ab oſſis attactu lædantur. III. Ut ſit quaſi cordis tegmen, & munimentum.

De Pericardio, & Humore in eo contento.

Pericardium eſt involucrum, capſula, arcula, camera, pannicu-lus &c. membrana cor undique cingens, cujus adeò figuram æmulatur, & ferè magnitudinem; ſed tantum à corde diſtat, quantum ſatis eſt pro cordis motu, & humore, qui in hac capſulâ conti-

 netur,

netur. *Oritur* ad cordis baſin, ex communibus à pleurâ deſumptis tunicis exterioribus, illam ad pericardii efformationem deponunt. Quinque habet *foramina*, nempè pro venæ cavæ introitu, & exitu, & pro reliquorum vaſorum trium egreſſu. Exterius mediaſtino plurimis fibrillis adhæret, eique circa baſin cordis conjunctum, continuumvè cernitur, ubi arteriis, veniſque majoribus tranſitum concedit. Inferiore parte diaphragmatis centro nerveo adhæret. *Superficies externa* eſt fibroſa, *interna* lubrica, & utraque ſine pinguedine. *Venulas* habet à phrenicis, & axillari. *Arterias* adeò exiles obtinet, ut vix conſpici queant: fortè quia alias cordi vicinum eſt. *Nervos* minimos recipit à recurrente ſiniſtro, & ſexto pari verſus cor tranſeunte.

Uſus I. Cordis eſſe domicilium firmum, ne illud in motu duriores tangat partes. II. Ut in eo contineatur, & ab externis injuriis tutelam quamcumque conſequatur.

Humor ſeroſus in Pericardio continetur, vel aqueus urinæ inſtar, limpidus, nullius ſaporis ingrati particeps, in naturaliter conſtitutis corporibus rubicundus. Humor hic in omnibus animalibus naturaliter conſtitutis, tàm vivis, quàm mortuis reperitur, imò etiam in fœtu, ut ex vivorum, & mortuorum diſſectionibus patet, in aliis plus, in aliis minus; in hecticis exiguus eſt, & flaveſcens. In mortuis copioſior eſt, quia tunc ſpiritus plurimi in refrigeratis partibus denſantur in aquam. Hujus liquoris diuturnior defectus ſiccitatem, & tabem non ſemel induxit. Deficit autem cùm per pericardii vulnus, exulcerationem, aliamvè continui ſolutionem, cordis ille ſudor in eo condenſatus effluit, nec in eo detinetur. Obſervatum tamen à practicis, eum per vulnus pericardii elapſum, poſteà occluſo vulnere, fuiſſe regeneratum, cujus rei plurimæ deſcribuntur hiſtoriæ & exempla.

Hic liquor ſemper paucior, & magis rubicundus eſt in hominibus calidæ temperaturæ; contrà verò is copioſior, magiſque aquoſus, ac pallens ſemper obſervatur in naturis frigidioribus, in quibus à pravo victu, morbo à conſtitutione, aliiſvè cauſſis, calor debilis evaſerat, undè craſſiores è cordis ſubſtantiâ propulſi vapores in pericardio majori copiâ condenſati, ac collecti, & ſufficientis caloris defectu minus diſcuſſi fuerant. Hinc hujus liquoris uberior proventus eſt in mulieribus, quàm in viris, pueris, & ſenibus, quàm in juvenibus ob caloris debilitatem obſervatur. In morboſis hujus color magis aqueus, interdum urinæ, interdum aquæ turbulentæ omninò ſimilis, ſæpè invenitur.

Undè oriatur, variorum variæ ſunt opiniones. Hip. ex potu, cujus aliquam partem roris modo ex aſperâ arteriâ in venoſam penetrare vult. Alii ex ſalivâ delabente ex glandulis linguæ in tracheam, indè verò in arterias, & cor. Quidam ex cordis adipe, agitatione in aquam converſo. Nonnulli ex aëris inſpirati craſſiore portione in

aquam

aquam converſo. *Nicolaus Sietonis* illum ex lymphaticis quibusdam vaſculis in pericardium deponi ſuſpicatur, alii aliis cauſſis oriri arbitrantur. Ultima, & hæc eſt vera generatio, ex vaporibus cordis forâs à motu, & calore protruſis, ac in pericardio nonnihil condenſatis genitum liquorem oriri putat.

Vulgus medici ex Galeni ſententiâ communiter tradunt iſtius liquoris nimiam copiam cordis palpitationem facere, & indè ſuffocantem mortem ſequi; ſed in magno verſantur errore, nàm in omnibus iis, in quibus poſt mortem in pericardio humoris iſtius aquei major copia reperta fuit, anteà dum morboſi viverent, nulla omninò cordis palpitatio, ſed contrà pulſus languidus, & rarior inventus fuit. Neque etiam à copiâ iſtius liquoris tanta fit pericardii anguſtia, ut cor ſe in eo liberè movere nequeat, atque hinc palpitet; ſed contrà, ſemper animadvertimus, pericardium hinc adeò latum, laxumque reddi, ut cor in eo multo facilius moveri poſſit, quàm in pauco liquore. Ità ut hujus liquoris copia palpitationem minimé faciat, eaque potiùs excitetur à quovis liquore, etſi pauco, dummodò præter ordinem plurimùm, & raptim dilatari, vel acrimoniâ, putredine, aliavé vellicante qualitate cor infeſtare, idque ad tàm moleſti hoſtis expulſionem incitare poſſit.

Hujus liquoris uſus eſt extrinſecùs cor humectare, & lubricum facere, ac illius motum faciliorem reddere, nimiamque ſiccitatem prohibere. Itèm ut cor innatando, minus grave fiat, & in nullam partem impingat.

Non ſolum in pericardio, ſed etiam in thoracis cavitate humor aqueus reperitur, ſimilis cruori aquæ permiſto, quo thoracis partes obliniuntur, ne nimium calefiant, & exſiccentur. Hinc latere *Salvatoris* aperto ſanguis, & aqua effluxerunt, ut habetur *in Evangelio ſecundum Io. cap. 19. ſed unus militum lanceâ latus ejus aperuit, & continuò exivit ſanguis, & aqua.*

De Corde.

Cor à currendo ob motum nomen deſumpſiſſe videtur. Eſt cor divinum membrum, & omnium membrorum maximè Princeps, quinimmò humanum præ omnibus rebus in hoc mundo creatis prærogativam, ac principatum tenet. Sedet in puppi, & microcoſmici regni clavo, ac omnium partium corporis Monarchiâ potitur. Eſt præterea omnium viſcerum Monarcha, ſol microcoſmi, actionum vitæ principium, calidi, & ſpiritûs vitalis ſcaturigo, ac primum noſtri corporis mobile: quo vigente, naturales omnes functiones vigent, quo languente, languent, quo deficiente, penitus languent. Quippè in hoc continetur totus fomes, & naturalis caloris focus, ut ex eo patet, quòd omnes corporis partes frigore rigeant, ad quas ſanguis è corde propulſus pervenire nequit, quandòque is ſanguis frigidior eſt, qui

qui diutius ab hoc fonte, & loco abfuit; quod denique caloris diſpendium in nullâ aliâ, quàm hac corporis parte reparare poſſit. Quæ omnia ſenſus teſtatiora facit, quippè digito in cor animalis vivi diſſecti immiſſo, tàm eximius in eo calor ſentitur, qualis ſimilis in nullâ aliâ parte reperiri poteſt.

Nullum animal, quod ſanguinem habet, corde carere poteſt, & eſtò multa de cordis abſentiâ apud *Schenckium*, & alios legantur exempla, tamen inter delira recenſemus fabulamenta. Ex veteribus nonnulli mentis ſedem in corde collocârunt, (quod tamen ſecus habet) factum eſt, ut cor pro mente poſitum inveniamus, & hinc excors, & vecors, quaſi ſine corde, id eſt ſine mentis incolumitate denotat.

Ex cordis læſione animal ferè ſtatim moritur, quia vitæ fons eſt, & ſpirituum vitalium officina, & per arterias à ſe ortas, per totum diſtribuit corpus; non tamen ex quavis læſione illicò moritur animal. Omnis enim generis morbos cor patitur, putredinem in febre putridâ apud Galeniſtas, tabem, inflammationem, eryſipelas, ulcera ſordida, & cava, tumorum varia genera, carnis excreſcentiam, hypothymiam, ſyncopen, palpitationem, vermiculos, & hic virginibus plerifque familiaris eſt vermis cordis, nimirum juvenum amor, cui cura per Mercurium convenit; Mercurius enim in formâ juvenis pingitur, ità ut nulla alia ſit contra hunc cordis vermem medicina, quàm Mercurius mortificatus, ſive juvenis illaqueatus vehiculo nuptiarum exhibitus. Vulnera quoque ad tempus patitur, de quibus in ſequenti capite dicemus.

Numero cor unum eſt, & ejus *ſitus* eſt in medio thorace, pericardio, & mediaſtino circumdatum, mucrone ad ſiniſtram nonnihil, propter diaphragma, reflexum, eoque nullis vicinis partibus alligatum, ſed ex ſolis vaſis ad baſin ingredientibus, & egredientibus, quibus unitur, ſuſpenſum; ejus tamen pulſatio magis ſentitur in ſiniſtro latere infra papillam, quia ſiniſter ventriculus verſus anteriora thoracis eminet cum aortâ, quæ ſimul feriunt latus ſiniſtrum: hinc vulgus putat cor in ſiniſtro reſidere latere, & practici ſiniſtro lateri epithemata applicant.

Figuram cor obtinet pyramidalem inverſam, ſeu potius turbinatam; cujus ratione dividitur in baſin, ſeu partem latiorem, & apicem, vel conum, ſeu partem ſtrictiorem, quæ in mucronem acuminatur.

Magnitudo pro ætatis, & temperamenti ratione variat; quæ tamen in homine, quoad corporis proportionem major eſt, quàm in aliis animalibus. Ordinaria longitudo in adultis eſt ferè ſex digitorum tranſverſorum, latitudo quatuor. Obſervatum eſt quoque illud in hominibus calidioribus, & audacibus minus, ac denſius, in frigidioribus verò timidis, majus, ac mollius eſſe. Sic etiam in aliis pavidis, & ignavis animalibus, prægrande; audacibus verò puſillum,

lum, aut mediocre cor eſſe ſolet.

Subſtantia eſt caro, græcè dicitur *Parenchyma*, firma, craſſa, denſa, in dextro latere tenuior, & mollior, in ſiniſtro craſſior, denſior, in mucrone ſpiſſior, ac denſior: ad finem tamen mucronis, ubi ſiniſter ventriculus definit, tenuis, utpotè ex interioris, & exterioris membranæ concurſu maximè conſtans.

Tunicâ propriâ tenui, ſed validâ, denſâ, & vix ſeparabili extrinſecùs inveſtitur, ad viſceris firmitudinem, quam communem habet cum magnarum arteriarum tunicâ tenui: ſicut etiam tenuis pellicula ventriculos interius inveſtiens, continua, & communis eſt cum tenuiſſimâ illâ pelliculâ, quæ tanquàm levis cuticula arterias inveſtit: atque hinc veroſimile eſt, arterias tunicas has mutuari à corde, ſicut nervi duas tunicas mutuantur à cerebri meningibus.

Hinc tunicæ exteriori ad humectationem, ne ex motu cor exſiccetur, & ad venas circa cor inungendas, *Adeps* durior circa baſin accreſcit. Hic nonnunquàm tantâ copiâ in brutis cor obvolviſſe deprehenſus eſt, ut olim, teſtantibus hiſtoriographis, non ſemel haruſpicibus impoſuerit, qui viſo tanto adipe, victimis cor deeſſe putârunt.

Rariſſimum eſt cor pilis refertum reperiri, illud tamen à nonnullis obſervatum. Tale in *Hermogene* Rhetore viſum fuiſſe refert *Cœlius Rhodiginus*. Sic etiam ſcribit *Plutarchus* cor hirſutum fuiſſe repertum in *Leodinâ*, ut & in *Lyſandro Lacedæmonio*. Idem in *Ariſtomene Meſſenio* compertum fuiſſe refert *Valerius Maximus lib.* 1. *cap.* 8. *de Miraculis* 15. Inter recentiores *Benevenius*, *Amatus Luſitanus*, & *Antonius Muretus* hoc ſe in latronibus quibuſdam inſignibus vidiſſe teſtantur. Tales verò homines ſunt audaciſſimi, calidiſſimi, & calidiſſimi, atque utplurimum ſcelerati.

Per exteriora parenchymatis ſparguntur *Vaſa Coronaria* dicta, quia coronæ inſtar cordis baſin cingunt, & ſunt arteriæ, & venæ.

Arteriæ Coronariæ duæ ſunt, ab aortæ principio, antequàm pericardium egreditur, eò demiſſæ, quas in exortu, valuulâ ſanguinis regreſſum impediente, donatas eſſe, nonnulli arbitrantur. Hæ cor ambiunt, multoſque ramulos à baſi ad conum exporrigunt, quorum plures, amplioreſque in ſiniſtro latere conſpiciuntur. *Uſus* eſt earum ſanguinem ſpirituoſum, mox è ventriculo ſiniſtro egredientem ad cordis parenchyma advehere.

Venæ coronariæ itidem duæ ſunt (rarò una tantum,) quæ ſicut arteriæ, cor in orbem amplectuntur, & venæ cavæ inſeruntur, ac ſanguinem à nutritione reſiduum, è multis minoribus ramulis, à cono ad baſin aſcendentibus ſuſceptum, in cavam effundunt.

Nervulos habet à ſextâ conjugatione obſcuros; triplici loco inſertos: uno, qui terminatur ad ipſum cor: altero, qui in auriculas: tertio inter vaſa ejus majora, ad facultatem ſenſificam, non motricem,

cem, quia diſſecto nervo, cor tamen movetur. Nervos plures cor non habet, ſed magnum fibrarum contextum nervis ſimilium, quas pro nervis accipiens *Ariſtoteles*, dixit cor eſſe nervorum principium.

Primarius cordis *uſus*, eſt nullus alius, quàm ut ſit animæ inſtrumentum, ſanguinem venoſum ab auriculis acceptum in arterias urgens, & tranſmittens, cujus ea miniſterio toti corpori vitalitatem diſpenſat, potiuſque pro juvamine auriculis adjungi, ut viribus pollens majoribus, auricularum defectum ſuppleat.

Cordis primaria actio eſt, ut ſit caloris fons, undè in totum diſpergatur, quo partes calefiunt, animantur, & ſuſtinentur. Syncope id docet, & alii cordis defectus, quibus intercepto cordis calore labeſcunt membra, & calore deſtituta torpent. Undè cordialia profunt, quæ excitant calorem cordis torpentem. Vivorum ſectiones quoque demonſtrant cor calidum eſſe: imò cor animalis exemptum, nuperque mortuum, digito calido, vel aliâ re calente impoſitâ, ad ſe redire videtur, & moveri. Itidèm ſpiritum vitalem, & ſanguinem perficere, elaborare, & diſtribuere. Tandèm cordis *uſus* eſt, I. Perpetuò moveri, ut ſanguinem, & ſingulas partes à putredine conſervet. II. Ut ſanguinis calorem, & elaborationem juvet. III. Lumen vitale accendat, & ſuſcitet. IV. Singulis partibus vitalitatem mittat. Is motus cordis pulſus dicitur, qui continuus eſt, & nunquàm ceſſans, vulgò diſtinguitur in *Syſtolen*, quà cor ad ſuſcepti ſanguinis expulſionem ſe coarctat, & fit tenſio in anguſtum, ut ſanguis è dextro ventriculo per venam arterialem in pulmones effundatur, & ex ſiniſtro per aortam in univerſum corpus; & *diaſtolen*, quà ad eundem ſuſcipiendum ſe relaxat, ut hauriatur ſanguis per venam cavam in dextrum ventriculum, & per venam arterioſam in ſiniſtrum. Inter ſyſtolen, & diaſtolen quies, & morula quædam intercedit, quæ *Periſyſtole* dicitur, & fit, quandò ſanguis ingreſſurus eſt ventriculos, vel egreſſurus, adeò exigua eſt in ſanis, ut diſtingui non poſſit, at in moribundis ſatis manifeſta eſt.

De Cordis partibus.

Cordis partes extrinſecus conſpiciuntur, ut auriculæ; aut intrinſecus, ut *ventriculi*, ſeu duæ cavitates; *ſeptum* diſtinguens, & *Vaſa* cum valvulis.

Auriculæ ſunt veluti proceſſus, vel appendices cordis, ab utroque latere ad cordis baſin circa ventriculos, ante orificia vaſorum materiam ventriculis invehentium ſitæ, ità dictæ ſunt non ob auditum, ſed ob figuræ aliquam ſimilitudinem, quam cum auribus habent; nàm ex baſi longâ deſinunt in mucronem obtuſum, & cavitatem habent, ut ſinus ante cor producantur.

Numero duæ ſunt, dextra major, & ſiniſtra minor; illa venæ cavæ, cum qua commune quaſi corpus conſtituere videtur, appoſita

poſita eſt : hæc arteriæ venoſæ.

Subſtantia auricularum eſt peculiaris; qualis nulla in aliâ parte; ſunt tamen tenues, & molles ad faciliorem dilatationem, & contractionem; nervoſæ ad robur, & firmitudinem. Siniſtra verò durior eſt, paulò carnoſior, & craſſior, non ità tamen ut cor, ſed proportione quadam cordis ventriculis reſpondent.

Dilatantur, & contrahuntur, ut cordis ventriculi, ſed diverſo tempore; nàm ſemper diaſtole ventriculorum concurrit cum ſyſtole auricularum; & vice verſâ, ut ex vivorum anatome liquet: quæ etiam docet, illas, deficiente jàm cordis motu, adhuc pauliſper palpitare, & quaſi ultimò mori.

Exterius rugoſa apparet earum ſuperficies, quæ tamen in repletis & extenſis lævis eſt.

Utraque concava, fibriſque nervoſis, ac firmis, quaſi columnis, interius inſtructa eſt; inter quas foveæ profundiuſculæ conſpiciuntur, in ſiniſtrâ plures, in dextrâ pauciores.

Harum *uſus* eſt, ſanguinem è vaſis invehentibus primò recipere, leviter fermentare, & præcipitare, ſicque præparatum in ventriculos demittere, ne ſubitò in cor irruat, undè cordis læſio, & animalis ſuffocatio. *Walæus* putat eſſe menſuras ſanguinis è vaſis invehentibus ad ventriculos delati. Secundò, Vaſa, quibus apponuntur tutari. Tertiò, Hip. eſſe cordi loco flabelli, & refrigeratorii.

Cordis *cavitates*, ſive ventriculi, ſinus, thalami, ſpecus &c. duæ tantum reperiuntur, dextra, & ſiniſtra, ſuperficiem habentes internam inæqualem, & aſperam, maximè verò ſiniſtra.

Foveæ multæ in illis ſunt efformatæ à carnoſis fibris; in dextro plures, ſed anguſtiores, in ſiniſtro pauciores, ſed profundiores, ut receptum contineant ſanguinem: hinc in conſtrictione cordis vivi minores fiunt, in dilatationes ampliores.

Foveas conſtituunt, & obvallant carneæ particulæ dictæ, modò rotundæ, modò tenuiores, in dextro ventriculo quinque, aut plures, in ſiniſtro duæ tantum conſpectiores, ſed craſſiſſimæ. *Uſus* illarum aliquibus eſt, ut ſint cordis ligamenta.

In cordis ventriculis interdùm varia p. n. generantur, non parva ſanitatis impedimenta, quæ tamen in ægrotantibus à medico ſciri, aut cognoſci nequeunt. Polypum pituitoſum in ſiniſtro ventriculo à ſe inventum ſcribit. *Tulpius*. *Veſalius* refert in ſiniſtro cordis ſinu glanduloſæ, ſeu nigricantis carnis uncias duas reperiſſe in homine, ante mortem habitu utcumque melancholico exiſtente admodum vigili, & pulſu miris inæqualitatibus prædito. *Benevenius* fruſtum carnis inſtar meſpili, & in alio callum obduratum magnitudinis nucis obſervavit. *Nicolaus Maſſa* ſanioſum apoſtema cum totius auriculæ ſiniſtræ exulceratione invenit. *Matthias Cornax* putredinoſam exulcerationem cum multâ ſanie; *Eraſtus* concretionem pituitoſam, flaveſcentis inſtar medullæ,

Salius Horſtius vermem alatum; *Marcus Aurelius Severinus noſter* vermes obſervavit; Calculos cum abſceſſu in muliere calculoſâ *Hollerius*, & piſorum quantitate *Vuierus*, *Bauhinus* ~~fruſtula adipoſa~~, & *Wormius* ex utroque ventriculo carunculas quaſdam interius albicantes, exterius rutilo colore emergentes. *Iſbrandus Diemerbroeck* in cujuſdam juvenculæ cadavere, quæ vivens conqueſta fuerat de ſummâ cordis anxietate, & palpitatione, ac lipothymias ſæpè paſſa, fruſtum adipoſum dextrum ventriculum ferè replens, & aliud parvum in ſiniſtro ventriculo, ambo firma, quæ digitorum frictione non diſſolvebantur, invenit. Hæc vivens de nullo alio malo, quàm de prædictâ maximâ cordis anxietate, & palpitationibus, ac lipothymiis ſæpè recurrentibus, conqueſta fuerat, quam ob cauſſam bardi medici illam ſæpè levi eſpilepſiâ ſine convulſionibus, vel hyſtericâ paſſione laborare judicaverant.

Inter utrumque cordis ventriculum *Septum*, vel interſtitium mediat, quod craſſum eſt inſtar alterius parietis ſiniſtri ventriculi, concavum parte ſiniſtrâ, dextrâ gibboſum, cavernoſum, & foraminibus plenum; quæ cavernæ ampliores ſunt dextrorſum, extremos verò fines ſiniſtrorſum nullo modo pervios cernere licet.

Hinc antiquorum patet error, qui per ejus poros latiores ſanguinem è dextro in ſiniſtrum ventriculum tranſmeare ſcripſerunt; ut & ingenioſa quorundam Neotericorum fallacia, qui ut antiquorum ſententiam re quaſi demonſtrent, & probent, ſtylis fortius immiſſis ſeptum perforantes, ſe manifeſtos in eo poros, ac tranſitus invenire, imperitioribus perſuadent. Certè ſi tales in eo eſſent pori, ſolicita natura in fœtibus fruſtrà condidiſſet *foramen ovale* in cordis baſi, & vas illud medium, quod arteriam pulmonalem cum aortâ conjungit, quippè non opus fuiſſet his viis, ſi ſanguis per ſepti poros è dextro in ſiniſtrum ventriculum commeare potuiſſet. Hoc foramen ovale in fœtu amplum eſt, & in adultis uſum non habet, nàm intra paucas hebdomadas ità coaleſcit, & aboletur, nullum ejus veſtigium uſpiàm appareat: quippè rariſſimè in adultis pervium eſt, patulum reperitur in anatibus, caſtoribus, lutris, phocis, aliiſque amphibiis animalibus, quæ diutulè ſine reſpiratione ſub aquis degunt, & colloténus prenſa difficilè ſuffocantur. Patulum etiam reperitur in celeberrimis urinatoribus, ut diximus.

Dexter ventriculus tenuior, amplior, major, & non exactè rotundus, ſed ferè ſemicircularis eſt, neque ad mucronis finem pertingit. In eo ſanguis venoſus, admiſſus per auriculam mox attenuatur, & ſpirituoſus redditur, & ſic in verum ſpirituoſum ſanguinem convertitur.

Hunc ſanguinem venoſum recipit à venâ Cavâ, quæ maximum eſt totius corporis vas membranoſum, tunicâ ſimplici, ac molli conſtans, & in progreſſu, tutelæ gratiâ, partium proximarum involucris inductum. In hoc vas, ſicut

ſicut omnia flumina in mare aquam, ità omnes corporis venæ ſanguinem effundunt cordi referendum, & in eo de novo concoquendum, & dilatandum. Hæc vena vaſto, & patente orificio inſeritur ventriculo cordis dextro, & cum eo tàm exactè unitur, ut ab eo integra ſeparari nequeat.

Huic orificio circulus membranaceus adnaſcitur, qui ſtatim finditur in tres valvulas membranoſas, introrſum ſpectantes, vulgò *Tricuſpides* appellatas. Hæ valvulæ in ventriculi dilatatione patentes, ſanguinem è cavâ admittunt: in contractione verò occluſæ, & concidentes, regreſſum ſanguinis è ventriculo in cavam, eodemque momento etiam illapſum novi ſanguinis è cavâ in ventriculum prohibent. Qui ſanguis tunc è dextro ventriculo propellitur in pulmonem per *Arteriam pulmonarem*, quæ eſt alterum vas magnum ei parte ſuperiore annexum, quod venam arterioſam majores noſtri malè appellàrunt, cùm nullam venæ ſimilitudinem habeat, ut patet. I. Ex ejus ſubſtantiâ, ſcilicet duplici, & craſſa, firmâque tunicâ, & quòd ab arteriæ Aortæ ſubſtantiâ non differat. II. Ex uſu, quia ſanguinem ſpirituoſum, ac fervidum deferre debuit. III. Ex motu, quia pulſum edit, ſicut reliquæ arteriæ, ut vivorum animalium ſectiones docent. Hujus orificio adſtant valvulæ tres membranoſæ, foràs ſpectantes, *Sigmoides*, ſeu *Sigmoideæ* appellatæ, à figurâ antiquæ Græcæ literæ Sigma, quæ olim inſtar latinorum C, ſcribebatur. Hæ impediunt, ne ſanguis ad pulmonem impulſus, in pulmonum depreſſione, cordiſque dilatatione, rurſus in eundem ventriculum delabatur.

Per hoc igitur vas in dextram, ſiniſtramque pulmonis partem ſanguis è dextro cordis ventriculo largiter effunditur, cujus quidem nimium quid pulmonis nutritioni impeditur, ſed maxima pars in ramulos venæ pulmonaris, cum arteriæ ramulis per anaſtomoſin junctos, ac per utrumque pulmonis lobum, inſtar tenuiſſimi retis, unà cum arteriæ ramulis diſperſos impulſa, ad auriculam, & ventriculum cordis ſiniſtrum, per venæ pulmonariæ truncum defertur.

Siniſter autem cordis ventriculus dextro anguſtior eſt, ſed multò carnoſior, craſſior, durior, & longior exiſtit, ſubrotundam habens cavitatem uſque ad mucronem pertingentem. In hoc ſanguis, pulmonum inſpiratione refrigeratus, iterum fermentatur, dilatatur, ac ſpirituoſus, ſummamque nanciſcitur perfectionem. Hunc autem ſanguinem ulterius perficiendum recipit, ut jam dictum eſt, per *Venam Pulmonariam*, quæ vas eſt amplum ex pulmone deſcendens, ventriculi parti ſuperiori inſertum, eique continuum, quod antiquitus *Arteria Venoſa* nominatum fuit, ſed malè, cum non arteria, ſed vena ſit, ut patet. I. Ex ejus ſimplici, molliique tunicâ, aliis venis ſimili. II. Ex uſu cum non ſpirituoſum, ac fervidum, ſed aëris frigidi inſpiratu refrigeratum, & temperatum ſanguinem ſubminiſtret. III. Ex eo

quod non pulſet, ſicut reliquæ arteriæ.

Hujus orificio *Valvulæ* duæ membranoſæ apponuntur *Mitrales* dictæ, quia ſimul junctæ mitram Epiſcopalem aliquo modo referunt. Hæ magnitudine, & formâ à valvulis tricuſpidibus parum, aut nihil ferè differunt, & verſus interiora ventriculi ſpectant, ſanguinis fluxum ex iſto ventriculo in pulmonem impedientes. Eum in finem ad majus robur, plurimis carneis ex planationibus, ac filamentis longioribus annectuntur binis, aut ternis craſſiuſculis, & carnoſis lacertulis, ſeu columnulis, ex ſepti inferiore parte ſurſum aſſurgentibus, quas muſculos, & iſta filamenta tendines eſſe nonnulli arbitrantur.

Sanguis in hoc ventriculo perfectus expellitur in ei inſertam, & continuatam *Arteriam Aortam*, ſeu *Magnam* omnium arteriarum, exceptâ pulmonariâ, & aſperâ arteriâ, radicem ſubſtantiâ ſolidiore, ac duriore, & geminâ tunicâ, internâ denſiore, externâ tenui præditam, vicinarumque partium tenui membranâ, roboris, ac tutelæ gratiâ, inveſtitam. Ad hujus exortum valvulæ tres, extrorſum protenſæ conſpiciuntur, antiquis *Semilunares*, à ſemilunæ formâ dictæ, ſigmoideis omninò ſimiles. Hæ ſanguinis ex aortâ regurgitantis impetum ſuſtinent.

De Pulmone.

Pulmo, Græcis Pneumon, à pneo, reſpiro dictus, quia animalibus in aëre viventibus, & reſpirantibus datus eſt: eſt namque membrum ad vitam maximè neceſſarium, quo nullus homo carere poteſt abſque vitæ extinctione, ſine pulmone reſpirare non poſſumus, nec ullum verbum proloqui. Eſt medii ventris viſcus reſpirationi inſerviens, ad ſanguinis è dextro cordis ventriculo propulſionem, & vaporum multorum expulſionem conditum.

Situs eſt in pectoris, vel thoracis cavitate, magnitudinem habet inſignem, ità ut in äëris ſpiratu diſtendatur, & maximam thoracis cavitatis partem repleat.

Dividitur pulmo in partem dextram, & ſiniſtram, beneficio mediaſtini intercedentis, quas ſingulas multi pro ſingulis pulmonibus habent, & deſcribunt; atque hinc illi non de uno pulmone, ſed de pulmonibus in plurali numero loquuntur. Alii ſingulas partes appellare malunt duos pulmonis Lobos. Harum partium quælibet rurſus in locum ſuperiorem, qui brevior; & inferiorem, qui major, rarò in tres diſpeſcitur lobos.

Singulæ partes ungulæ *bovis figuram* obtinent. Extrinſecus, quà coſtas, ſpectant, gibbam; interiùs verò, quà cor molli amplexu comprehendunt, cavam.

Suſpenſus tenetur pulmo ex aſperâ arteriâ, ſe in mediam ejus ſubſtantiam inſinuante, atque illa mediante collo cohæret.

Subſtantia ejus videtur quidèm carnoſa, & è ſanguine, prout etiam lien, & hepar conformata; at *Marcellus Malpigius* acutiſſimus pulmo-

pulmonis ſcrutator, altiùs rimando ſingulari ſuâ ſolertiâ comperit ejus ſubſtantiam longè aliam eſſe, nempè pulmonum corpus meram veſicularum congeriem eſſe, quod etiam rationi conſonum eſt, ſupernatant enim aquis inſtar inflatarum veſicularum, cum aliæ partes carneæ ſubmergantur, undè conſtat, undique eos aëre turgere, aëremque cyſticulis, ſeu veſiculis incluſum eſſe, aliàs expanſio, & ſupernatatio in aquis eſſe non poſſet. Conſtat igitur pulmo parenchymate molli, ſpongioſo, raro, ac veſiculoſo, ex leviſſimis, tenuiſſimiſque membranulis, cum interiore tracheæ tunicâ continuis contexto, quæ membranulæ extenſæ, ac ſituatæ, infinitas veſiculas orbiculares, & ſinuoſas, totius parenchymatis ſubſtantiam conſtituentes, efformant, ità ſitas ut à tracheâ mox ex unâ in alteram patens ſit aditus, & tandèm omnes terminantur ad membranam continentem, ſeu inveſtientem. Hæ in pulmone bubulo, vel ovillo, ex animali recenter evulſo, vel inciſo, vel lumini obverſo microſcopiis conſpicuæ evadunt, & aëre turgidæ obſervantur, præcipuè circa extimam ſuperficiem, quamvis etiam circa interiora, inflato pulmone, ſatis pateant, & ſectâ qualibet parte mox è levi extenſâ membranâ efformatæ, ac nerveo quodam tenuiſſimo reticulo colligatæ conſpiciantur. Quomodò ſe habeant harum veſicularum cavitates, deſcribit Malpigius his verbis: *Poſt lobos occurrunt obſervanda interſtitia, non undequaque nudæ cavitates, & interceptæ inaniaſpatia; plures enim habent extenſas membranas, modò ſibi parallelas, modò angulares, quæ non tantùm ab extremâ ſuperficie lobulorum lateraliter poſitorum, verùm & ab internâ lobulorum ſubſtantiâ propagantur. Inter haſce membranas excurrunt plurima vaſa minima à lobulis egreſſa, quæ in eoſdem oppoſitos egrediuntur. Hiſce membranis recipitur, & ejicitur aër, veluti in amplioribus ſinibus, qui mutuam habent communionem, ut aër ex unâ in aliam comprimi poſſit, ità ut interſtitia ſint eadem membraneæ veſiculæ pulmonum, diaphanæ tamen, & tenuiſſimæ.*

Sunt igitur omnes veſiculæ continuæ cùm interiore tracheæ, & bronchiorum tunicâ, atque hinc ex aſperâ arteriâ in bronchia, & ex his in veſiculas patens via eſt, aërem ultrò citròque commeantem tranſmittens. Sed annè veſiculæ ità ſint diſpoſitæ, ut ab unâ parte aër ingrediatur, ab alterâ egrediatur, ab alterâ egrediatur, vel an per eaſdem vias ultrò citròque commeet, vel annè etiam aliquæ ſint, quæ aërem aliquandiù contineant, & reſervent, exactè diſcerni nequit: ſaltèm quod totus inſpiratus aër non illicò expiretur, ſed in veſiculis, & anfractibus (qui nunquàm vacui inveniuntur) plurimum adhuc remaneat, docent pulmones canum vivorum apertorum, in quibus poſt expirationem adhuc plurimum aëris ſupereſt: itèm mortuorum pulmones, in quibus ſemper plurimum aëris continetur, qui manuum preſſione exprimi poteſt. Eſt itàque pulmo aëris ſedes, ſeu habitaculum.

Hic

Hic aër in pulmone detentus ei confert mollitiem, & cavitatem ſummam, maximèque neceſſariam, ne ſanguifera vaſcula pondere premerentur, ſed ſemper permeabilia manerent, in iiſque ſanguis (qui è dextro cordis ventriculo in ſubtilem halitum attenuatus, propter ſummam levitatem ad ſiniſtrum ventriculum è pulmone aſcendere non poteſt) tanquàm per mediam aëris regionem tranſiens, condenſaretur, & ſic per venam pulmonarem ad cordis ſiniſtrum ventriculum promptius deflueret.

Præter autopſiam, pulmonis ſubſtantiam totam eſſe veſiculoſam, docet etiam ratio; nàm multoties ſputa rotunda, craſſa, & fœtida, vomicæ, folliculi, vermes, calculi, aliæque res præter naturam in pulmonibus gignuntur, ut multa obſervationum exempla teſtantur, & nos quoque multoties in praxi vidimus, & cum tuſſi rejectas, & poſt mortem in diſſectione repertas: quæ certè non in vaſis ſanguiferis, nec etiam in bronchiis, (ſuffocationem enim, aſthma violentum, perpetuamque tuſſim induxiſſent) ſed neceſſariò in hiſcè veſiculis gigni, ac longo tempore contineri debuerunt, & potuerunt.

Dicta veſiculoſa ſubſtantia extrinſecùs inveſtitur membranâ tenui, lævi, ac poroſâ. Ejus poroſitas facilè apparet, ſi folle fortiter infletur pulmo, ſæpè enim uſque adeò dilatantur pori, ut manifeſtè oculis conſpicui evadant, nec tamen aër per poros membranæ inveſtientis in thoracis cavitatem exit; undè certum judicium eſt ipſos poros ità eſſe ſitos, & quaſi valvulis munitos, ut forinſecùs aliquos ſubtiliſſimos liquores intromittant, intrinſecùs verò aërem foràs non emittant, ut patet in empyicis diſſectis per injectiones abſtergentes amaras in thoracis cavitatem intruſas, qui amarum ſaporem ore perceperunt, nec pus in thorace propter craſſitiem tuſſi evacuari poteſt, quia pori non ſunt ſatis lati ad recipiendum; præterquamquòd pulmo deberet eſſe in pus immerſus, aliter pus non attingens, impoſſibilis eſſet attractio.

Pulmo plerùmque pleuræ connexus non recipit; ità dicimus, quia multoties illi, nunc toto ambitu, nunc aliquâ parte fibroſis nexibus alligatur, & in ſectionibus invenitur ferè tertiæ hominum parti hanc connexionem contingere: nàm valdè multa occurrunt cadavera, in quibus pulmo per innumeras fibrillas pleuræ firmiter alligatur: imò multa, in quibus ipſa exterior pulmonis membrana pleuræ maximâ ſui parte adhæret immediatè, nec qui talem habent connexionem, ſalutis, vel reſpirationis incommodum perſentiunt, ſed inculpatè vitam degunt, & hi faciliùs, & frequentiùs in pleuritidem incidunt, quàm alii, quibus pulmo liber reperitur, & durante pleuritide, ſi ſuppuratio accederet, etiam pus ſanguinolentum, & ſputa purulenta ex latere affecto faciliùs, & citius expuere; in aliis verò, quibus pulmo à pleurâ liber eſt, pleuritidem minus

minus frequenter contingere, eamque, ſi ad ſuppurationem deveniat, nihil ejici, & rariſſimè ſolui per puris expuitionem, ſed plerumque in Empyema mutari. Ratio hæc eſt, quòd in priore caſu pus ex pleuræ apoſtemate poſſit immediatè defluere in ipſam pulmonis ſubſtantiam ei adnexam, atque unà cum pleurâ, fortè ob viciniam, nonnihil quoque inflammatam, & ſic expui; in poſteriore verò non poſſit non defluere in thoracis cavitatem, è quà non facilis in pulmonis poros detur introitus.

Magnus dolor punctorius eſt in pleuritide, quia pleura afficitur, ſed in peripneumoniâ tantum obtuſi ſentiuntur dolores, quia interior pulmonis ſubſtantia inflammatur, quæ eſt penè ſenſus expers, quòd ſi quandòque dolor punctorius hanc comitetur affectionem, magna eſt inflammatio & ad nervulos broncheos à ſexto pari ſe extendit. In Phthiſi verò, quæ eſt pulmonis ulcus, nullus percipitur dolor, quia ſenſim fit, & ſubſtantia veſicalis afficitur.

Pulmonis ſubſtantia triplicibus intertexitur vaſis, quæ non parum ad ejus robur faciunt. Primum, & omnium maximum vas aëri, & vaporibus craſſis vehendis dicatum, eſt *Trachea*, ſeu *Aſpera Arteria*, multis productionibus prædita, de qua diximus.

Secundum, & tertium ſunt duo ampla vaſa ſanguifera, ſcilicèt *Arteria*, & *Vena Pulmonaris*, quæ in minimos, ac penè inviſibiles, nec niſi per microſcopium exactè conſpicuos ramulos fiſſa, & inter ſe miſta, per totam veſiculoſam ſubſtantiam inſtar artificioſiſſimi retis, decurrunt, mutuis anaſtomoſibus innumeris inter ſe hiantia.

Si ab humoris acris eroſione, magnâ tuſſi, vel aliâ violentâ cauſâ iſtorum vaſorum apertio alicubi contingat, tunc ſanguis ex iis in veſiculas, & ex his in bronchia profluens, ſputo ejicitur, & hæmoptyſin, & temporis progreſſu phthiſin parit; undè ſæpè phthiſici inopinâ morte occumbunt, quia eroſis vaſis majoribus, effuſo ſanguine cor obruitur.

Cap. LVI.

De Thoracis Vulneribus.

Summus rerum Opifex thoracem variis oſſeis præmunimentis undequàque munivit, ut ab omni inſtrumento incidendi, & perforandi vi prædito farctum, & tectum eximeret. Priſci homines fortiores, & robuſtiores erant, quàm non ſunt noſtri ævi homines, & tamen illi galeâ, thorace æneo, vel Loricâ, & clypeo tecti, fariſſâ vel enſe dimicabant; iſti imbecilliores, & ferè infirmâ valetudine, aperto pectore, & nudis enſibus monomachiam exercentes, cominùs conferunt manus: nec mirari ſubit, quia quò robur Languet, eò cœca temeritas intenditur, & quò temeratiores, eò viliores. In præſentiarum thoracis vulnera trutinabimus, ut ejus continui ſolutioni medicamentorum

torum ſuppetias ferre poſſimus.

Signa.

Thoracis vulnerum externorum ſigna in recenſendo non immoramur; ſunt enim ſine internorum viſcerum læſione, & membrana ſuccingens adhuc integra eſt, ac nullus alius affectus conjungitur, & ſimplicia dicuntur. De his quidèm vulneribus multa dicamus non oportet; ſuperiori nàmque methodo aliorum vulnerum partium carnoſarum non difficulter curantur.

At vulnera cuncta thoracis non niſi ſagaci conjecturâ accurato medici ſcrutinio, & exactâ anatomes notitiâ innoteſcere poſſunt; ſiquidèm ſine hac non facilè aſſequimur, quæ internæ partes vulneratæ ſint, & quouſque vulnus penetraverit, ideòque nos ad perfectam internarum partium læſarum cognitionem, anatomen præmiſimus, & hac duce, thoracis vulnera facilè innoteſcere poſſunt. Si enim penetret vulnus, inquirendum eſt, quouſque perveniat, an in thoracis cavitatem, nullis internis partibus læſis, an vulneratis aſperâ arteriâ, pulmone, vel pericardio, corde, venâ Cavâ, vel arteriâ magnâ, vel diaphragmate. Si thoracis ſpecum abſque internarum partium læſione penetret, in magnis vulneribus viſu cognoſcitur; in aliis verò primò, injecto ſpecillo, ſecundò, conſpecto ferro, vel gladio, quo vulnus inflictum fuit; & videndo, an gladius ſit admodùm acutus, & quouſque cruentus. Verum ſolet quandòque vulnus eſſe cœcum, & ſpecillum in cavitatem pervenire nequit, eſtò vulnus eouſque penetret, vel quia æger non ſit in eo ſitu, in quo erat, quandò vulnus accepit, ideòque in vulneris exploratione vulneratus in eo ſitu collocandus eſt, in quo vulnus accepit, ut ſtylus adigatur, vel quia muſculi intercoſtales ob magnum dolorem, meatum inquiri non ſinunt, vel quia coſta ſit impedimento; accidit enim quandòque ut telum coſtam incurrat, illamque in thoracis uſque cavitatem intrudat, & frangat, deindè, extracto telo coſtæ fruſta in proprium recurrat locum, & ità licèt vulnus penetret, tamen coſtæ fruſta ſpecillum eouſque penetrare non ſinunt, tunc ad reſpirationis difficultatem recurramus oportet.

Poſt inflictum vulnus in capacitatem penetrans, difficilis ſequitur reſpiratio ob hos muſculos reſpirando dicatos læſos; ſed nec hoc teſtimonium ſatis eſt, verum meditandum eſt, an aër attractus per vulnus egrediatur, dum vulneratus reſpirat: aër ille non eſt ejus aëris; qui ore, & naribus fuit attractus, quippè hic ad pulmonem ſolummodò pervenit: qui verò per vulnus exit, eſt idem, qui per idem vulnus in thoracis cavitatem in dilatatione permeavit. Solent nàmque vulneratæ partes quandòque intumeſcere, & quandòque effuſus à vulnere ſanguis in thoracis ſpecum ruit, diaphragma gravat, & anhelitûs difficultas excitatur. Si vulnus obli-

quum, aut tortuoſum ſit, aut coſta aliqua fracta, vel depreſſa, aut muſculi hominis ſitum ab eo, quem habebat, dum vulnus acciperet, varient, & vulnus tegant, tunc difficilis aderit reſpiratio, & aër non egreditur; hæc itàque per aërem exploratio fallere poteſt, imò nec ſpecillum adigitur. Si aër per vulnus cum ſtrepitu efflatur, certum ſignum eſt vulnus penetraſſe, & his modis explorari poteſt: inprimis ſi os, & nares comprimantur tàm fortiter, tunc ſpiritus per vulnus exhalat, itèm ſi admota ardens candela extinguatur, ſi impoſitæ turundæ rurſus ejiciantur, ſi lanæ, vel goſſypij floccus, vel filamenta ſubtiliſſima, vel pluma impoſita ventilentur, & agitentur.

Poſito ex dictis ſignis, quòd vulnus in thoracis ſpecum irrepat, adhuc ambigimus de internarum partium læſione, nempè de aſperâ arteriâ, pulmone, corde, vel venâ cavâ, vel arteria magnâ, diaphragmate, vel aliâ parte, quæ certis, & propriis cognoſcuntur ſignis.

Si aſpera arteria vulnerata ſit, parum ſanguinis effluit, dolor in dorſo percipitur, vox fit rauca, & tuſſis acris moleſtat.

Si pulmo vulneratus ſit, cum penetrante thoracis vulnere maximá ſpirandi difficultas incedit, continuá tuſſis, & cum tuſſi ſpumans ex ore ſanguinis rejectio, & ex thorace rubeus, & ſpumans ſine dolore effluit ſanguis, verum maximi interdum dolores circa latera thoracis, & pulmonis, & præcipuè in eo latere, ubi eſt vulnus, ſuccedunt. Cervicis venæ turgidæ ſunt, linguæ color immutatur, facies modò rubicunda, modò pallida videtur, & ſi vulnus profundum ſit, pallida perſeverat. Cum veſiculoſa pulmonum ſubſtantia vulnerata eſt, nec cruenta expuitio, nec tuſſis urget, quia ſanguis in thoracis cavum deſtillat: ſed reſpiratio eſt difficilis, caloris, & frigoris viciſſitudo, propter halitus è corde, qui ſtatim diſcutiuntur, crebra faciei characteris mutatio. Vaſorum vulneratorum ſigna ſunt, ſanguis ſpumoſus, interdum niger effluens, perpetua tuſſis, ſicca, vel humida, niſi virium imbecillitas, aut pulmonum oppreſſio à ſanguine adſit, aut niſi ſuperficiarium, ac leve ſit vulnus.

Cum cor vulneratum eſt: ſanguis ater, & craſſus effluit, inquiunt nonnulli, ſi vulnus ad cordis ventriculos uſque pervenit. Verum hoc ſignum non eſt certum, quia ſi vulneratum ſit cor in ventriculum ſiniſtrum uſque, ſanguis, qui effluet erit tenuis, & floridiſſimus; ſi verò vena cava vulneretur, ſanguis effluet niger, & craſſus, non tamen dicendum erit cor eſſe vulneratum, quare ſignum fallax eſt, cum cor vulnerari poſſit vulnere non penetrante ad ejus ventriculos. Aliud ſignum à loco adducunt, nàm quoties vulnus eſt profundum, & in ſiniſtrâ thoracis parte, cor vulneratum eſt, quia vulgò cor in ſiniſtrâ eſſe putatur; verùm cor in medio eſt, & tantum ejus mucro ad ſiniſtram inclinat. Vulnerati cordis ſigna ex ſævis

ſymptomatibus, quæ læſam cordis actionem, & naturam conſequi ſolent, ſumuntur. Primum, eſt ſudor frigidiſſimus; quoties itàque vulnus in thoracis cavum penetrat, & ſudor frigidiſſimus accedit, cor vulneratum eſſe indubitatum indicium eſt. Secundum, eſt magna extremorum artuum frigiditas cum frigidiſſimo ſudore conjuncta, pro certo habetur vulnus ad pericardium, & cordis ſubſtantiam uſque penetrare. Tertium, eſt ſyncope minuta, quia parùm durat, & citò repetit: Si ergò cum ſudore frigidiſſimo, & extremorum frigiditate æger octies, vel decies, unius horæ ſpatio in minutam labitur ſyncopen, neceſſariò cor vulneratum eſſe oportet. Quartum, eſt pulſûs & omnium virium retractio; ſi itàque pulſus definit, vel formicularis eſt, vel languidus, & omnes vires deficiunt, cor vulneratum eſſe judica. Quintum, eſt, quod vulnerato corde, ſine magno ſanguinis fluxu, mors repentina accedit, quæ ad medicum non ſpectat; evenit tamen aliquandò, ut cor vulneretur, & ſubita non ſuccedat mors. Si tandèm cum his ſignis ſanguis vel niger, vel rubicundus effluat, vulnus erit in dextro, aut ſiniſtro cordis ventriculo.

Vena cava, & arteria magna ſi vulnerentur, cognoſces ex maximo ſanguinis fluxu, & ſi vulnus fuerit in latere dextro, & vulnerati cordis non adſint ſigna, ſanguis effluit craſſus, & niger, vulnerata eſt vena cava; ſi autem in ſiniſtro, & deficit pulſus, ſanguis effluens eſt tenuis, & rubicundus, vulnerata eſt arteria magna. Quandòque ſanguis in thoracis ſpecu colligitur, & grumeſcit, tunc cognoſcitur ex motu, gravitate, & rugitu. Interdum in thoracis cavitate non continetur ſanguis, ſed ſanies, & etiam cognoſcitur ex rugitu, pondere, gravitate, ſpirandi difficultate, febre, & fœtore; qui vel in ſanie, quæ aliquandò egreditur, vel in filamentis impoſitis percipitur, & tunc æger factus eſt empyematicus.

Diaphragma vulneratum cognoſcitur primò quidèm à ſitu, nàm ſi vulnus ſit circa mendoſarum coſtarum cartilagines, & in thoracis cavitatem penetret, vulneratum eſt diaphragma: ſi etiam vulnus ſit in parte ſuperiori, & deorſum verſus deſinat, perforatum eſſe diaphragma conjectari neceſſe eſt. Secundò, ſi maxima, & frequens ſit anhelitus difficultas. Tertiò, ſi adſit tuſſis doloroſa, reſonans, aſpera, & veluti rauca, ità ut thorax reſonet. Quartò, dolores, punctiones, & gravitates mendoſas obſident coſtas. Quintò, eſt febris valdè acuta, quæ ferè ſtatim ſuccedit, quia nulla pars eſt, excepto ſuperiori ventriculi orificio, quæ magis cum corde conſentiat, quàm diaphragma. Sextò, mentis alienatio, vel delirium, ſive phrenitis, quia diaphragma eſt mentis ſedes, & ipſo læſo, mens læditur. Ultimum ſignum eſt cibi faſtidium, & ſi cibum capiat æger, animo deficit propter maximum inter diaphragma, & ventriculi os conſenſum; undè patiente diaphragmate, ventriculi os compa-

titur. Tandèm, ſi diaphragmatis pars nervea, id eſt, centrum nerveum vulneretur, ſtatim moritur æger, quod ad medicum non ſpectat.

Cauſſæ.

Thoracis vulnerum cauſſa immediata eſt continui ſolutio in thorace ab externâ vi producta: & omnia illa inſtrumenta, quæ ſunt rigida, & mucronata, ut gladius, pugio, culter, ſcalpellus, ſtylus, ſagitta, haſta, acus, glans plumbea, vel ferrea, ſunt cauſſæ mediatæ, quibus thorax vel ſuperficie tenus tantum vulneratur, vel profundè transfoditur, ut vulnus in ipſam penetret cavitatem, & contentas in ea partes ſimul afficiat.

Prognoſis.

Vulnera cuncta thoracis interna admodum periculoſa, & difficillimæ ſunt curationis ob viſcera maximè principalia in eo contenta, quæ eſto non vulnerentur, nihilominus tamen à proximis partibus læſis, facilè per ſympathiam, id eſt, conſenſum unà irritantur; verum ſi vulnerentur, maximum periculum, vel ipſa mors ſuccedere ſolet, tum quia in interiore pectoris vulneratione ſanguis in thoracis cavitatem defluit, ibi facilè in grumos concreſcit, putreſcit, & periculoſa excitat ſymptomata. Prætereà thorax in continuo eſt motu; nàm cor continuò movetur, corde moto, movetur membrana inter ſepiens, arteria magna, vena cava, pulmones, diaphragma, & omnes partes moveri neceſſe eſt, vulnera autem quælibet quiete, & tranquillitate ad ſuam ſanationem indigent. Inſuper ſolus thorax præ omnibus aliis partibus eſt magis aëris injuriis obnoxius, nàm continuò attrahitur ſive frigidus, ſive calidus; frigidus eſt vulneri infenſus; calidus ad inflammationem facit. Addimus tandèm, quòd thorax omnibus aliis partibus eſt inflammationi aptior, quia caloris habet focum, id eſt intra ſe cor, quo fit, ut ſemper æſtuet. Hæc prognoſis, quam attulimus, generali modo ſe habet, undè ad particularem pro uniuſcujuſque partis exactâ prognoſi deſcendimus.

Thoracis vulnera non penetrantia ſunt aliis periculoſiora, eſtò interna viſcera non ſint læſa, quia externus aër per vulnus non alteratus ingreditur, internas offendit partes, & aëre interno, ac calore exſpirante virtus debilitatur. Et cum vulnus penetrare non poſſit, niſi pleura perforetur, illa verò denſa, & exquiſito prædita ſenſu ſit, ac reliquis thoracis partibus communis: dolores, ſpirandi difficultates, inflammationes, & febres excitantur.

In curandis thoracis vulneribus maxima requiritur ſedulitas; quia utplurimum vel jugulant, vel facilè in fiſtulas, vel in empyema degenerant; & reverà thoracis vulnera aut immediatè occidunt, ità ut agere Deo gratias debet ille, qui poteſt ad cœlum manus priuſquàm

quàm moriatur attollere, vel in empyema, & deindè in mortem deſinunt, vel ſuccedit fiſtula, à qua, ſi aër egrediatur, mortem accelerat.

Accidit quandòque, ut externum vulnus non conſolidetur, & in ſputo tamen adhuc ſanguinis notæ appareant, id evenit, quia internæ partes non ſunt conſolidatæ, è quibus cruoris, & ſaniei aliquid in thoracis cavitatem defluit, undè empyema generatur. Inſuper *Hippocrates de morbis lib. cap.* 18. inquit: *Et quidem & interna, & externa pars ſimul fuerint ſanatæ: ſanus penitus homo evadit, Si verò externa quidèm ſanata fuerit, interna verò non, ſuppuratus fit. Et ſi etiam ſanata ſimul ſint interna, ac externa pars, cicatrix autem intus debilis fiat, & aſpera, ac livida; reulceratur quandòque, atque ſic ſupuratus fit. Rurſus exulceratur etiam; ſiquid ampliùs laborârit, & ſi attenuatus fuerit, & ſi pituita, aut bilis ad cicatricem affixa fuerit, & ſic alio morbo correptus attenuatus fuerit.*

Vulnera lateralia, vel in dorſo periculoſiora ſunt, quàm in parte anteriore; à tergo enim inflicta plus inferunt periculi, quàm à parte ſterni: nàm lateralia quamvis ſint ſuperficialia, perioſtium facilè in conſenſum trahunt, & hinc inflammatio, pleuritis &c. In dorſo, quia plures, & majores nervi, ac tendines ſunt, ibique tranſit vena cava, arteria magna, aſpera arteria, œſophagus, & omnia ſpiritualia organa dorſo alligantur. Si thoracis vulnera in dorſum penetrent, utplurimum periculoſa, & ægri circa 7. 11. 14. ſuperveniens eryſipelas, moriuntur. Vulnera quò propiora ſpinali medullæ, eò periculoſiora ſunt. Hæc vulnera ſclopeto inflicta, plus damni inferunt, quàm alia. Si plus aëris ex vulnere, quàm ex aſperâ arteriâ egreditur, lethale habetur. Hæc vulnera punctim inflicta plus alunt periculi, quàm cæſim facta.

Convulſio in thoracis vulneribus perniciosa eſt; denotat nàmque ſpiritus, ſeu humores tenuiſſimos eſſe nimis acres. Si vulnera hæc cum intenſâ febre, inflammatione, & dolore ſint, malum eſt; ſi verò prava non ſuperveniant ſymptomata, ſanitatis recuperandæ ſpes affulget.

Magna pulmonis vulnera, & præcipuè ſi magna vaſa, & bronchia læſa ſunt, plerumque lethalia; parva verò, & ubi inſignia vaſa non ſunt læſa, & ſi ſatis periculoſa ſunt, ſæpè tamen curantur, & ſæpius in phthiſin, morte ipſâ peiorem abeunt. Si pulmonis vulneri inflammatio accedit, exigua ſpes eſt de ejus curatione; quia pus, quod generatur, ſine tuſſi expurgari non poteſt, quâ vulneris conglutinatio impeditur.

Vulnera, quæ ità pericardium lædunt, ut aqua effluat, ſemper ſunt lethalia, eſtò *Benevenius de abdit. morb. cauſſ. cap.* 5. ſe jactet, quendam in pericardio vulneratum ſuâ curâ convaluiſſe, & *Cardanus in comm. ad* 18. *aph. lib. 6. Hip.* refert, ſe partem pericardii vidiſſe ablatam, ægrumque tamen ſanatum, ſed ſuſpiria alta duxiſſe, nec multis annis ſupervixiſſe: ſit fides penes hos authores.

Cordis

Cordis vulnera neceſſariò lethalia ſunt, quia caloris nativi focum, & ſpirituum vitalium officinam lædunt, & quidèm vulnus magnum, & profundum, & quod in ejus ventriculos penetrat, ſubitò necat; quod verò exiguum, & in carneâ cordis ſubſtantiâ ſubſiſtit, neque ad ventriculos penetrat, non ità, multo pòſt ægrum tollit. Ventriculis enim apertis, ſubita fit ſanguinis arterioſi effuſio, ſpirituumque vitalium diſſipatio, idque magis, ſiniſtro ventriculo aperto. Si verò vulnus in cordis ſubſtantiâ ſubſtiterit, homo quidèm totam diem interdum vivere poteſt, mox tamen utpotè in loco calidiſſimo, & ſanguine, ac ſpiritu turgente, inflammatio, & hinc ſyncope, ac mors ſuccedit. Neque compertum eſt unquàm quenquam corde vulnerato evaſiſſe. Etſi verò obſervatum ſit, in corde tumores, & ulcera reperiri: tamen iſta cum ſenſim fiant, vita aliquandiu cum iis conſiſtere poteſt, etſi tandèm & ipſa homini mortem afferant. Vulnera verò, cum ſubitò cordis œconomiam ſubvertant, principalia enim viſcera, & nobiliora continui ſolutionem ſubſtinere non poſſunt, cum iis vita perſiſtere non poteſt. Hinc *Ariſtoteles lib. 3. de partibus animalium cap. 4.* ſcribit: *Cor ſolum viſcerum, atque omnium corporis partium, nullum vitium patitur grave; idque rectâ ratione. Cum enim principium corrumpitur, nihil eſt, quod cæteris, quæ indè pendent, præbere poſſit auxilium.* Et imprimis, ut dictum eſt, ſiniſtro cordis ventriculo, qui ſanguinis, & ſpiritûs vitalis officina eſt, vulnerato, æger mox perit. Si autem dexter ventriculus vulneretur, ægrum aliquàndiu vitam protrahere poſſe multæ teſtantur hiſtoriæ.

Vulnera, quæ venam cavam, & arteriam aortam in corde, vel venam arterioſam, & arteriam venoſam in pulmone, earumque grandes ramos lædunt, lethalia ſunt, & quidèm rectè, nàm ſanguinem ſiſti poſſe impoſſibile eſt, & ſanguine, ac ſpiritibus vitalibus effuſis, vires illicò dejiciuntur, & ſanguis in thoracis ſpecum effuſus exitum non habet, undè vulneratus à ſanguinis effuſi copiâ neceſſariò ſuffocatur.

Diaphragmatis in parte carnoſâ vulnera periculoſa ſunt, ſanantur tamen aliquandò; Si verò circulus nerveus læſus fuerit, lethale; ſupervenit enim delirium, reſpiratio difficilis, febris convulſio, & viſus Sardonicus, ut ridendo ægri moriantur. Cum enim diaphragma nervos ex tertiâ, & quartâ vertebrâ accipiat, hi verò cum ramulis in muſculos, qui maxillas, & labia movent, propagatis permiſceantur, ſi, quâ parte ad diaphragma perveniunt, fuerint convulſi, ſecum ramos illos muſculorum faciei, & labiorum contrahunt, quibus maxillæ, & labia hinc indè præter voluntatis impetum agitata ſpeciem riſûs excitant, qui inter ſigna lethalia refertur, ut habetur ex *Hip. lib. 5. de morbis popularibus 34. Tychon in obſidione circa Datum à catapultâ percuſſus eſt in pectus, & paulò pòſt riſus erat circa ipſum tumultuoſus. Videbatur*

autem

autem mihi medicus eximens lignum, reliquiſſe aliquid de ſpiculo in ſepto tranſverſo. Et quum ipſi videretur: ad veſperam infuſum per clyſterem adhibuit, & pharmacum deorſum purgans dedit. Noctem primam tranſegit moleſtè. Statim verò ubi dies illuxiſſet, & medico, & aliis melius habere videbatur: (erat enim quietus) prædictio facta eſt, quòd ubi convulſio fieret: brevi eſſet moriturus. Sequenti itàque nocte moleſtè habens, inſomnis, plerùmque in ventrem decumbens: tertiâ oriente die convellebatur: & tunc mortuus eſt.

Curatio.

In thoracis, & partium in eo contentarum vulneribus, maxima de ſex rebus nonnaturalibus dictis habenda eſt ratio, & inprimis aër frigidus, ceu peſtilitas vitandus eſt, & omni dexteritate à vulnere arceatur: ſit temperatus, & potius ad calidum vergat, ubi vulneratus degit. Diæta quanti ſit ponderis experientia docuit; conſtat enim vulneratos in victu, & potu delinquentes ex vulneribus ſimplicibus in lethalia incidiſſe. Vulnus ergò quò levius, ſimplicius, & ſuperficiale eſt, eò largius alimentum permittendum eſt, contrà, quò gravius, & penetrans, ac gravioribus ſtipetur ſymptomatibus, eò victus tenuiſſimus in principio præſtat, donec inflammationis terminus præterierit. Conducunt jura carnium, pullorum, & caponum conſumpta. Proſcribantur omninò acida, acria, quia humores coagulant, & pervertunt, itidèm adſtringentes vitentur cibi, ne ſanguis in thoracis cavitate concreſcat, & concretus detineatur. Potus ſit decoctum limaturæ cornu cervi, vel hordei cum paſſulis, vel claretum ex potione vulnerariâ pectorali, nec in tantâ hauriatur copiâ, ut chirurgi noſtri ævi propinare ſolent. Vinum parùm conducit, niſi forſan virium languor id exigat. Vulneratus quieſcat, & nimius vitetur motus, imò in latere affecto decumbat, ut ſanguis, qui in thoracem effuſus eſt, per vulnus commodiùs effluat. Tuſſim, ſternutamenta, & ſuſpiria caveat, nec multùm loquatur, nec magnâ utatur reſpiratione, nec rideat, lugeat, aut ſingultiat. Etiam ſanatus vehementem caveat motum, ac propterea non ſtatim vel curru, vel equo vehatur. Somnus, & vigilia non protrahantur. Alvus ſervetur lubrica. Animi pathemata excedentia, ut iram, clamores, Venerem, & alios nimios affectus caveat æger; etenim per ſolam iram, vel Venerem vulnus lethale redditur, quia humores redduntur acriores, & eorum naturalis intertutbatur motus.

Pro thoracis vulneribus curandis, quæ cavitatem penetrant, vulgares chirurgi in primâ viſitatione extemplò vulnus dilatant, nullâ habitâ anatomiæ peritiâ, & parum refert, an majus damnum inferat per partium internarum vulnerationem ſecundum vulnus, quia ſemper primo refertur, & quandòque qui non interficit ſicarius, chirurgus obtruncat. Vulnus vulnere cumulant, & afflicto afflictionem addunt, nec ex vulnere

re ſalus, ſed mors violenta; ſolent enim, ut pluries nos obſervavimus, vires ob ſanguinis effuſionem deficere & vitali ſpiritu cum ſanguine ubertim depleto, ſtatim mortem inferre, vel ſaltim ob remoram inſanabiles inducere fiſtulas. Prætereà per vulneris dilatationem aër externus, quà datâ portâ, in thoracis cavitatem ſeſe inſinuat, & pulmones lædit; & hac de cauſſâ vulnus, quoties opus eſt, celeriter obligatur, ne aër externus in thoracem penetret. Vulneris dilatatio vulnus parvum efficit magnum, & ſi curatio ex voto, & non mors ſuccedat, erit diuturna, & diuturnus pecuniarum proventus, ac perennis chirurgi gloria, præſertim ſi cum divitibus res agenda erit. In hac vulneris dilatatione magna venarum, arteriarumque per thoracis muſculos diſſeminatarum erit inciſio, & hinc prodiga ſanguinis profuſio, quàm quæ per vulnus evenit, quia major erit vulneris dilatatio, quàm inflictum vulnus, & major virium languor, ac maxima ſpirituum conſumptio.

Quidàm naſutiores chirurgi curativam vulneris indicationem in continui ſoluti unione conſiſtere meditantes, vulneris dilatationem reſpuunt, quia quò anguſtius eſt vulneris orificium, eò coit vulnus; eapropter vulnus in thorace, ſi penetret, læſuſque ſit pulmo, vel illæſus, aut cujuſcumque generis ſit, dummodò penetret, ut cohibito ſanguine, vel etiam non, vulnus illicò conſuatur, monent. Ratio eſt, quia prohibetur, ne aër externus in vulnus ingrediatur, & pulmones refrigeraret, qui refrigerati marceſcerent, & vulnus non ità facilè conſolidaretur. Prætereà, ex conſutione calor innatus, qui miras efficit actiones, ità conſervatur, ut pulmones, & alias conſolidet partes. Inſuper, ſi ſanguis in thoracis capacitatem fuerit affluxus, & concretus, à calore innato coquetur, & attenuabitur, ac à pulmonibus attrahetur, & per ſputum exturbabitur, ut in empyema fieri ſolet; ideòque omnia thoracis vulnera conſui neceſſe eſt. Tandèm pro hac ſententiâ, experientia docet multos, vulnere thoracis conſuto, ſanatos eſſe.

Cæterum hæc ſtultorum eſt ſententia: nàm nullum thoracis vulnus conſuendum eſſe exiſtimavimus, ſive pulmo ſit læſus, ſive illæſus ob ſanguinis fluxum in cavitatem, quia clauderetur lupus inter oves. In empyemate ſectio celebratur inter quintam, & ſextam, vel inter quartam, & quintam coſtas, ut contenta egrediatur ſanies, quæ à naturâ per ſputum exturbari nequit; quare vulnus conſuere, eſt ſanguinis vel saniei exitum in thoracis cavitate impedire, qui vel peſſima excitaret ſymptomata, vel ægrotantem jugularet, vel tandèm empyema moliretur. Nec ex vulneris conſutione calor naturalis conſervatur: ſed à ſanguine concreto, & putreſcente corrumperetur, & ſpiritus vitales inficerentur. Nec externus aër pulmonis temperiem deſtrueret, quia vulneratus detinendus in aëre ad calorem vergente, qui pulmonis calorem conſervandi vim habet. In his itaque

itàque vulneribus non conſuendum eſt, ſed orificium apertum ſervandum; nàm materia in cavitate collecta exturbari debet, & cum nulla alia ſit via, per quam commodè educi poſſit, ne majoribus malis anſa præbeatur, vulnus apertum ſervandum eſt, ubi materia copioſa in cavitate retinetur, vel indies coacervatur, ut quotidiè educatur, aliàs peſſima affert ſymptomata, & tandèm mortem, & eſtò tantilla ſanguinis portio in thoracis ſpecum illabatur, nec etiam conſuendum eſt vulnus: nàm eſſet favillam claudere, quæ magnum incendium creare poſſet.

Dilatato vulnere, noſtrates carnifices, in illud ſtatim aliquod medicamentum, quod ſanguinem ſiſtendi vim habet, clyſtere intrudunt, hujuſmodi eſt *album ovi contuſum cum aquâ roſaceâ*, vel *decoctum pimpinellæ, penthaphylli, plantaginis, piloſellæ, caudæ æquinæ, in quo bolum Armeniæ, ſanguinem draconis, & maſtichen* diſſolvunt; vulneris orificium *vino albo* abluunt, intra vulnus *turundam cum ovi albumine conquaſſato* vi intrudunt, & ſtuppatam eodem ovi albumine exceptam, additis *aloë, ſucco acaciæ, terrâ ſigillatâ, & bolo Armeno*, imponunt, deſuper arctè ligando, quam non auferunt, niſi 24. horis exactis. Nec interna deſunt ſanguinem ſiſtentia, nàm per os *trochiſcos de terrâ ſigillata, de Caxabe, pulveres boli armeni, & cornu cervi uſti cum ſyr. de roſis ſiccis, vel de myrtis cum decocto pimpinellæ, pilloſellæ, & plantaginis* propinant.

Nec ſanguine effuſo per primum vulnus, & per ſecundum in dilatatione contenti, iterùm in vulnerati ſanguinem ſæviunt, & novam è latere oppoſito ſanguificinam largiore effuſione inſtituunt vulgares, vel quia in debitâ quantitate non effluxit, vel ſi nimium effluat. Si hoc in ſanguinariorum opinamento verum eſſet, ſanguis potius per idem vulnus, quàm per innocens latus oppoſitum educi deberet, ſi vulnus eſt in cauſſâ. Æger ante vulnus optimâ fruebatur valetudine, & ejus ſanguis erat inculpatus, nec quantitate delinquebat: quomodò deindè vulneris cauſſâ tàm cito hoſtilis, & eliminationis reus evaſit? Et eò magis venæ ſectionem prædicant neceſſariiſſimam, quia pars affecta eſt cordi finitima, undè & pulmones à ſanguine grumoſo, & nimiâ ſubſequente ſanie excuti, pleuritidem præcaveri, & reſpirationem liberiorem reddi arbitrantur; porrò non adeò prudenter agunt, quia ſanguis ſemel evaſatus, craſſior redditur, nec in arterias retrogredi, nec in venas promptè influere poteſt; undè factâ venæ ſectione, æger adhuc debilior redditur, & tunc cum tribus hoſtibus, ſcilicet cum vulnere, vulnerum ſymptomatibus, & virium debilitate dimicandum eſt. Nec venæ ſectione in oppoſito latere, vel etiam in utroque cubito contenti, cucurbitulas, vincula, & repetitas celebrant frictiones, ne magnus ſanguinis affluxus ad affectam ruat partem.

Verum quia vulgarium medicina tota quanta eſt, circa ſanguinis, & merdæ eductionem verſatur,

educto

educto itàque ſanguine, ad merdam educendam urinæ medicum invitant. Cœterum purgantia quæcumque thoracem non attingunt, imò, in pectoris affectionibus ſunt infenſa, corpus exagitant, ſanguinis fluxum per vulnus concitant, corpus calfaciunt, febrem adaugent, ſitim intendunt, & peſſima in thoracis vulneribus excitant ſymptomata.

Alterâ die ſtuppatam, turundam, & quicquid in thoracis cavitate injectum fuit, extrahunt. Sanguinem in capacitate contentum, inverſo ægro ſupra vulnus, commodè expellunt. Si copioſior eſt, illum non unâ vice evacuant, ſed partitis, interjecto inter eaſdem aliquo intervallo, & ut hic citius procedat, æger tuſſiat, jubent, vel per quædam intervalla, ore, & naribus occluſis, ſpiritus ſupprimatur, quouſque pulmones intumeſcant, & diaphragma contrahatur, ità ut contenta materia per vulnus exprimatur; verum tuſſis, vel ſpiritûs ſuppreſſio thoracis partes nimis exagitant, ità ut ambientis injuriæ præſto ſint, & nova, ac uberior materia indies ad cavitatem confluat; prætereà vulnera perenni agitata motu denuò dilacerantur. Si hac arte non educatur, ægrum ità ſituant, ut infernas ſpectet partes, & pedibus illum ſuſpendunt, vel ità concutiunt, ut tota materia liberè exire valeat, modò ipſum elevando lectum, modò deprimendo, modò membrum ipſum attollendo, prout vulneris orificium conſulit. Quibus minimè juvantibus, & præcipuè ſi ſanguis ſit concretus, & in grumos converſus, & propterea evacuari nequeat, illum attenuant, & diſſolvunt liquore conveniente per ſyringam in pectoris cavitatem infuſo. In quem uſum utuntur *Syr. acetoſo, melle roſaceo, & melicrato*, verùm hæc etiam ab eorum *Gal. 5. meth. cap. 8. & 5. de loc. aff. cap. 2.* improbantur. Vel ſequenti utuntur decocto.

℞. *Hord. mund.*
Lentium ana ℥. ij.
Conſolid. mai.
Hyſſopi.
Liquiritiæ ana m. ß.
Aquæ font. q. ſ. cui adde
Mell. roſ. ℥. iv.

& iterùm parùm bull. colat. ſervetur pro uſu. Liquor tepidus intra vulnus per ſyringam, ſed melius per clyſterem; omnia topica medicamenta hîc calida uſurpanda ſunt, cùm frigus ſit pectori inimicum. Injectus liquor, ut in loco affecto per unam, duas, vel tres horas maneat, curant, & dùm hoc medicamentum in cavitate continetur, æger leniter agitetur, & tuſſiat, ut totam thoracis cavitatem abluat, & ſanguinis grumi attenuentur, & diſſolvantur, poſtmodùm decumbat patiens ſupra apertum vulneris orificium, ut id, quod in cavitate continetur, effluat. Quòd ſi non eveniat, extrahunt per illud inſtrumentum, quo medicamenta ad aluum laxandum injiciuntur, putà clyſterem, cujus fiſtula plura habeat foramina, & producta ſit, ut ad thoracis cavitatem uſque deveniat, & immer-

gatur ad extractionem complendam; pluries, quò opus fuerit, injectio, & extractio reiteratur. Vulnere verò exiſtente ſordido, & purulento, illud detergunt, *vel mulſâ, vel decocto hordei, hyſſopi, calaminthæ, ariſtolochiæ, & equiſeto in aquâ ſimplici*, vel pro validiori deterſione, *in lixivio, aut vino*, niſi inflammatio id prohibeat, parato, addito aliquando *melle roſaceo*, quo facto,& pauco interjecto temporis ſpatio, ipſum ægrum concutiunt,& ſuper vulnus apertum collocant, pro faciliori ſordium effluxu, ne eædem in ipſam thoracis cavitatem ſtillent, & viſcera ibidem contenta inficiant.

Vulnus turundis digeſtivo inunctis apertum ſervetur, & filo alligentur, ne in thoracis cavitatem deſcendant, & ne partes circumvicinæ in conſenſum trahantur, & dolore afficiantur, loca vicina æſtate oleo roſaceo, hyeme chamæmelino inungunt. Ad vulneris abſterſionem, & exſiccationem, atque nativum fovendum calorem commendant *terebinthinam permiſtam cum aliquâ mellis roſacei, & olei hypericonis portione*. Abſterſo, & exſiccato vulnere, ſolutæ partis unionem per novæ carnis regenerationem, medicamentis longo uſu, & experientiâ comprobatis procurant, nempè pulveribus ſarcoticis, *thuris, aloës, ſarcocollæ, myrrhæ, boli armeni* permiſtis cum *oleo abietino, & reſinâ terebinthi*, ex quibus linamenta ex arte contorta obliniunt, duplici filo alligant, & in vulnus immittunt. Vel ſequens commendant unguentum, ut

℞. *Reſinæ pini*. ℥. xII.
Ol. Laurini,
Terebinthinæ ana ℥. ij.
Gummi elemi puri ℥. iij.

Reſina, & gummi ſuper igne liqueſcant, deindè oleum Laurinum, & terebinthina addantur, parùm bulliant, donec unguenti craſſitiem acquirant, & tandèm colentur.

Interim, dum curatio adminiſtratur, medicamenta interna, thoracica dicta, quæ materiam exſiccant, ejus corruptionem inhibent, & ſi ad pulmones quid pertineat, quæ ad ejus expectorationem proſunt, propinant, ut ſunt *ſyr. de jujubis, capill. Ven. de tuſſilagine, pomis, liquiritiâ, de praſſio, farfarâ, cum aquis tuſſilag. capill. Ven. veronicæ &c.* Vel *diacodium*. Sunt reverà hæc medicamenta pectoralia, non pro tanti ponderis vulneribus, ſed pro catarrho tantummodo apta. Tandèm etiam medicamenta, quæ intùs glutinationem promovent, uſurpant, ut ſunt *ſyrupus myrtinus, cydoniorum, de roſis ſiccis cum aquâ plantaginis*; Sed hi ſyrupi boni ſunt pro diarrhœâ, non pro vulneribus glutinandis.

Pro noſtrâ thoracis vulnera curandi methodo, primum a chirurgo, an aliquod magnum læſum fuerit vas, perſcrutandum eſt, & tunc ſine ſegnitie ſanguis educendus, & ut commodius peragatur, æger parti vulneratæ incumbat, os, & nares conſtringendo, ut facilius ſanguis eliciatur. Quòd ſi vulnus ſit anguſtius, quàm ut ſanguini exitum permittat, nonnulli illud dilatant, & cannulam immittunt, ſed incaſſum laborant, cum

cum ſanguis illicò grumeſcat. Si ſanguis ubertim ex vulnere fluat, ſtatim cohibendus eſt medicamentis in thoracis cavitatem per ſyringam intruſis, & ſequens habemus expertum, ut:

℞. *Radic. tormentill.*
Bellidis ana m. ß.
Sanguiſorbæ, &
Bardanæ mai. ana p. j.
F. decoct. in ſuff. q. aquæ ſpermatis Ranarum,

Et utere tepidè addendo *aquæ arterialis parum.* Si verò vulnus pro ſanguinis eductione non ſatis pateſcat, turunda ex ſpongiâ parata, & filo alligata imponi debet, eodem decocto imbuta, & poſt 24. horas decumbat æger in parte affectâ, ut quod intruſum fuit, evacuetur. Internè ad ſanguinem ſiſtendum, ſequens medicamentum n. d. propinari poteſt, ut

℞. *Syr. plantag.* ℥. j.
Aquæ urticæ hortenſis ℥. ij.
Sperniolæ Crollii gr. x.
Lapid. hæmatit. præp. ℈. j.
Philonii Perſici ℈. IV.
Alkali Ranarum ℥. j. *m.*

Detur cochleatim.

Vel

℞. *Aquæ tormentill. &*
Polygoni ana ℥. j. ß.
Laudan. opiati gr. iij.
Terræ exanimat. vitrioli ℥. ß.
Ocul. cancr. ℥. j.
Syr. de ſucc. urticæ hortenſ. ℥. j. ß. *m.*

Sumatur etiam cochleatim.

Si ſanguis in thoracis cavitate ità grumeſcat, ut per vulneris orificium educi non poſſit, ea medicamenta, quæ ſanguinem diſſolvendi, attenuandi, in naturalem fluorem reddendi, & acidum coagulatorem temperandi energiam habent, conveniunt, & per ſuos ductus eliminatur, hujus enthelechiæ ſunt *mumia, ſanguis hirci ad pleuritidem, oculi cancrorum, ſperma ceti, magiſterium coralliorum, extractum hyperici, bellidis, ſtibium diaphoreticum, cornu cervi ſine igne paratum, Antihecticum Poterii, ſal volatile cardui ſancti, cornu cervi &c.* Pro Tyronibus ſequentes adducuntur formulæ, ut

℞. *Syr. papav. err.* ℥. j.
Sang. hirci ℈. IV.
Extract. hyperic. ℈. j.
Anthectici Poterii gr. IV.
Aquæ Card. Mariæ ℥. iij. *m.*

Vel

℞. *Spermatis ceti,*
Oculor. cancr. ana ℥. ß.
Stibii diaphoretici ℈. ß.
Salis volatil. card. ſanct. gr. vj.
Syr. hyperici ℥. j. ß.
Aquæ bardanæ ℥. iij. *m.*

Hæc etiam diaphoretica ſunt, & ſanguinis acidum cicurant, ipſumque ſanguinem, & lympham craſſam incidunt, attenuant, & fluxiorem reddunt, obſtructas reſerant vias, & vel ſenſibiliter, vel inſenſibiliter evacuant, & eò magis hæc adminiſtrantur, & conveniunt, ſi partes vulneratæ, vel affines inflammatione, pleuritide, vel peripneumoniâ tententur, vel ſaltim horum affectuum adſit metus. Si tuſſis torqueat ægrum, & febris adfuerit cum dolore lateris punctorio, deſcripta medicamenta anti-pleuritica, & diaphoretica continuanda ſunt; hi enim vulnerati, ut pleuritici tractandi ſunt,

prop-

propterea omnia acidum contemperant, & coagulationem impediunt, & coagulata reſolvunt, ideòque ſingulis horis duo cochlearia exhibemus.

Interna ſanguinem coagulatum ſolventia externis, & topicis maritanda ſunt, ut promptius, & facilius ſolutio eveniat, ne ſtagnatione putreſcat, undè ſyringa in thoracis cavitatem fiant reiteratæ injectiones *ex decocto bardanæ, cherifolii, bellidis, addito ſalis cardui benedicti pauco*; ſal enim non ſinit ſanguinem in coagulum abire: turunda vulneris orificium in eodem decocto infuſa claudat, dein æger ſe concutiat, & ità collocetur, ut per vulnus intruſum educatur. Si ſordes unà educantur, ad eas abſtergendas in injectione aliqua *mellis roſacei ſimplicis* portio diſſolvatur, & præſertim ſi aliqua ſordes, vel pus ſuper diaphragma contineatur.

Solutis ſanguinis thrombis, & eductis, ac vulnere abſterſo, ad conſolidationem recurrendum eſt, pro qua vulneraria balſamica neceſſaria ſunt, & ſyringâ intrudenda, hujuſmodi ſunt *Balſamus Samaritani, eſſentia hyperici, oleum Apparicis, vel balſamus Peruvianus albus, liquidus cum aquâ Reginæ Hung. vel balſamus proprietatis cum decocto millefolii, vel balſamus artificialis.* Pro pauperibus utimur *oleo Apparicis, vel oleo hypericonis, lumbricorum, terebinth. maſtiches ana.* Omnes injectiones, ſi non calidæ, ſaltim tepidæ intrudendæ ſunt; frigida enim pectori, & vulneribus ſunt hoſtilia. Hæ injectiones, & eductiones bis in die peragantur, non deſit foramini ſua turunda filo alligata, & iiſdem medicaminibus imbuta cum ſuis plumaceolis deſuper poſitis, nec turundæ ſint capite craſſiore, nec nimis longæ, ne pulmones lædant. In turundarum applicatione magnâ cautelâ procedendum eſt; ne in thoracis ſpecum rapiantur; tale enim factum pluries accidiſſe plures teſtantur hiſtoriæ chirurgorum, quæ & nonnunquàm abreptæ cum vehementi tuſſi per idem vulneris orificium fuerunt ejectæ, ità *Gulhelmus Fabricius cent. 1. obſerv. 46.* habet: *Cuidam duas turundas in pectus delapſas, ac poſt tres menſes tuſſi rejectas fuiſſe.* Hoc idem nobis optimus noſtri qui ille chirurgus, *Ioſeph Carniuale* retulit, de quodam, in cujus thoracis cavitatem turunda ſatis craſſa, ſpontè abſorpta, quam poſt quindecim dies excitatâ vehementi tuſſi, per aſperam arteriam, & tandèm per os deturbavit. Fides ſit penes authorem, qui aſſerit naturam per cœcos ductus turundam ejeciſſe; ideòque cœcus ſit, qui huic ſpectaculo interfuit, & credat Judæus apella, quia nos, cum ſimus nimis ſcrupuloſi, non facilè aliorum relatis acquieſcimus.

Si copioſus ſit per vulnus materiæ proventus, & æger malè ſe habeat, ut continuò materia effluat, (quod ex noſtris medicamentis vulnerariis balſamicis evenire non poteſt) ne ibi putreſcens, febrem, anhelitûs difficultatem, & tuſſim excitet, vulgares cannulam argenteam, vel plumbeam, pluribus in locis perforatam, extrà verò alis muni-

munitam; vel loris revinctam immittunt. Non nimis diù turundis applicandis inſiſtendum eſt, ne immedicabilis pectoris fiſtula producatur, ſed ſtatim poſt conſolidationem ſuperponantur dicta medicamenta balſamica cum linamentis, quæ curationem omnibus numeris abſolutam complent, vel tandèm *emplaſtrum oppodeldoch*, vel *ſticticum* ſuperponimus.

Non defraudamus intereà potionibus vulnerariis ægrum; hæ nàmque juxta partis vulneratæ conditionem variandæ ſunt, & ſicut capitis vulneribus cephalica, ità thoracis pectoralia adhibemus, in dictis itàque potionibus utimur *hederâ terreſtri*, *veronicâ*, *hyſſopo &c.* ut & fructibus pectoralibus, *jujubis*, *paſſulis*, *ficubus &c.* Si verò pulmo ſauciatus fuerit, *pulmonariâ maculosâ*, *tuſſilagine*, *praſſio &c.* His vegetabilibus, quæ ad thoracem, & partes in eo contentas ſpecificum dicunt reſpectum, alia vulneraria admiſcemus, ut ſunt *alchimilla*, *pirola*, *radix tormentillæ*, & *ſymphyti*, *ſanicula*, *Stellaria*, *perſicaria*, *achillea*, *hypericon*, *piloſella*, *vincapervinca*, *telephium &c.* In tyronum gratiam ſequentes vulnerariarum potionum formulas breviter deſcribemus, ut

℞. *Radic. tormentillæ* ℥. ß.
Symphyt. ℥. iij.
Stellariæ,
Alchimillæ,
Saniculæ,
Veronicæ ana m. j.
Iujubar. num. xx.

Conciſa, & contuſa bulliant in ſuff. aquæ quantitate, vaſe clauſo; & colat.
Doſis ℥. IV. *quas edulcora*
Syr. de hedera terreſtri, &
De ſymphyto ana ℥. j.
Et adde ſarcocollæ ℈. ß.
Oculor. cancr. ʒ. j. *m.*

Vel

℞. *Pulmonariæ maculoſæ*,
Alchimillæ,
Virgæ auræ,
Pirolæ ana m. j.
Paſſular. ſine arillis ℥. j.

Bulliant in duplici vaſe. Doſis ℥. iij. *quibus adde*
Syr. rubi Idæi, &
De tormentillâ ana ℥. j.
Balſam. Peruvian. liquidi ℈. j.
Mumiæ, &
Sang. hirci ana ʒ. ß. *m.*

Credibile non eſt quantùm hæ potiones in vulneribus curandis valeant, Germani chirurgi, apud quos in frequentiori ſunt uſu, dicant: Neapolitani carnifices, ideſt chirurgi, quia de tonſorum genere ſunt, (ſit pauciſſimorum pace dictum) his neglectis, digeſtivo utuntur, undè pauci vulnerati ſaneſcunt naturæ ope, & quos æquus amavit Juppiter. Nec nos has potiones pro his tonſorculis deſignamus, præterquamquòd noſtram chirurgiam non intelligunt, & negligunt; ideòque non projicimus margaritas ante hos porcos, nec ſanctum canibus mittendum cenſemus. Lucius Apulejus ſub aſininâ formâ hominem tegebat, iſti chirurgi ſub hominis larvâ aſinum tegunt, ideòque non mirum, ſi nos mordeant, & calcibus feriant.

Cap. LVII.

De Anatomicâ imi Ventris Hiſtoriâ.

EGimus de ſuperiore ventre ſc. de capite, de medio ſc. thorace, nunc anatomicus poſtulat ordo, ut de imo tractemus; ſed quia hic venter intra ſe partes humidas, putredini valdè obnoxias, multarumque fæcum cloacam continet, ab eo ſectiones anatomici exordiri ſolent, ut citæ putredinis vim declinent, eaque primum amovent viſcera, quæ ſuâ corruptione totum cadaver inficere, & ſic commodam reliquarum partium demonſtrationem impedire poſſent.

Hic infimus, ac tertius venter abdomine clauditur, hepatis, ventriculi, lienis, inteſtinorum, aliarumque multarum partium, alimentorum coctionibus, excrementorum ſecretionibus, & ſobolis procreationi inſervientium ſedes, in imum locum neceſſariò releganda, ne hujus culinæ multiplices turbationes, ac fœdiſſimæ impuritates ſuperiorum principum viſcerum functionibus obeſſent; Principes nàmque ſemper in infimam plebem onera deponere ſolent.

Eſt venter inferior totum id, quod ſuperius cartilagine enſiformi, ac diaphragmate, utrinque latere à coſtis inferioribus, poſterius, & inferius lumborum vertebris, oſſibus coxendicis, ſacro, & pubis circumſcribitur.

Hujus anteriora coſtarum infimis cartilaginibus finitima, ſub iiſque comprehenſa, veteribus *Hypochondria & Præcordia* nominantur, ſuntque duo, hinc dextrum, indè ſiniſtrum. Quod in medio hypochondriorum ventriculo cum proximis inteſtinis incumbit, *Epigaſtrium* nominatur, quamvis antiquitus totum anterius abdomen, Græcis *Epigaſtrion* nominatum fuit.

Media regio umbilicalis eſt, infra, & ſupra umbilicum tres digitos æquans. Cujus portiones laterales Ilia, eo quod Ileum inteſtinum ſub ipſis maximè lateat, nominantur.

Quod infra hanc, pubiſque ſpatium comprehenditur, *Hypogaſtricum*, Imus venter, & Aqualiculus nuncupatur; cujus partes laterales in flexurâ femoris ad pubem, Inguina dicuntur. Pubes eſt pars pudendis proximè imminens, quæ pilis tegitur in adultis.

Poſteriora abdominis ſuperius lumbi, inferius nates complent.

Conſtat hic Venter ex partibus integentibus, & tectis, hoc eſt exterioribus, & interioribus.

Veſtientes, ſeu continentes (quas abdomen propriè vocant) vel communes ſunt, ut cuticula, cutis, pinguedo cum ſuâ membranâ, panniculus carnoſus, & tunica cujuſvis muſculo propria; vel propriæ, ſuntque muſculi abdominis, & peritonæum.

Partes interiores, ſeu contentæ ad nutritionem, vel ad procreationem faciunt. Ad nutritionem, vel ad procreationem faciunt. Ad nutritionem quovis modo, ut ventriculus, omentum, pancreas, inteſtina cum meſenterio: vel ad

æma-

æmatoſin quovis modo, ut venæ meſeraicæ, venæ portæ cum radicibus, cava cum radicibus, hepar, veſica bilaria, porus bilarius, lien cum vaſe brevi, & hæmorrhoidibus, arteria cœliaca, renes, capſulæ atrabilariæ, ureteres, veſica. Ad generationem quæ faciunt, vel ſunt viriles, vel muliebres: Viriles, ut vaſa ſpermatica, corpora varicoſa, ſeu paraſtatæ, teſtes, vaſa deferentia, proſtatæ, veſicæ ſeminariæ, penis &c. Muliebres, ut vaſa ſpermatica, corpus varicoſum, & teſtes, vaſa ejaculatoria, uterus cum ſuis partibus &c.

De Cuticula.

Cuticula, Græcis *Epidermis* dicta eſt, aliis ſumma, vel ultima cutis item cutis efflorefcentia, cutis operculum &c. Eſt pellicula tenuis, denſa, vitæ, ſenſuſque expers, exſanguis, inſtrata ad cutem tegendam, eique firmiter adhærens.

A ſubditæ cutis madore, ambientis aëris ſiccitatis denſato, orta vulgò creditur; ſed perperàm, cum principium ſeminale non minus habeat, quàm cutis, aliæque partes ſolidæ.

Uſus eſt tuèri cutem, vaſorum oſcula tegere, ejuſdemque exquiſitum ſenſum attemperare, & nimium madoris effluvium impedire. Eapropter nonnihil dura eſt, tenuiſſima tamen, perſpicua, quemadmodum ceparum tunicæ pellucidæ, ne ſi craſſior eſſet, cutis non rectè ſentiret. Calloſa tamen aliquandò ob labores in pedibus, & manibus.

Denſa eſt, & cute compactior. Undè puſtulæ aquoſæ cutem tranſeunt, non cuticulam. Non tamen nimis denſa, ne corporis tranſpirationem prohibeat. Et denſa quidem eſt non tantùm ad tuendas partes ſubjectas; verum etiam ne nimius vaporis, ſanguinis, ſpirituum, & caloris fiat effluxus: nàm eſt oſculorum, & extremitatum vaſorum operculum; quare non ſine ægritudine vivunt, qui ſine cuticulâ naſcuntur.

Varii anatomici hanc partibus corporis annumerandam non eſſe credunt, his rationibus ducti.

Prima, quia in prima partium formatione non fuit ex ſemine producta, ſed poſtmodum ab excrementis tertiæ, ut aiunt, coctionis, frigore denſatis, & exſiccatis orta, inſtar cuticulæ, quæ pulti increſcit: hoc indè liquere tradunt, quia cum aufertur, vel deteritur, facilè regeneratur, ſecus quàm partibus ſpermaticis contingere ſolet.

Reſpondetur, illius tenuiſſima ſtamina ex ſemine unà cum cute, in primâ partium delineatione fuiſſe efformata. Hoc liquet in abortivis fœtibus omnibus cute tectis, in quibus ſemper etiam cuticula invenitur; quæ non potuit fuiſſe generata à frigore externo, quod in occluſo utero nullum eſt; nec ab ambientis alicujus ſiccitate, quæ nulla fœtum, lacteo ſucco ſatis humido innantem, contingit: ergò ab aliquâ ſeminali portiunculâ. Quòd autem ablata, vel detrita facilè regeneretur, hoc

hoc commune habet cum dentibus, qui quotidiè deteruntur, atque iterum excreſcunt, imò in permutatione ſuperior major pars eorum aufertur, & poſtmodùm reſtituitur; itèm cum ſanguineis quoque partibus, quæ hac de cauſâ è partium numero non excluduntur, quod ablatæ reſtituantur, cum ipſis ſanguineum nutrimentum tàm copioſum affunditur, ut facilè talis redintegratio fieri poſſit. Sic etiam ad cuticulam è cutis vaſorum finibus, quos tegit, & occludit, ex ſanguine viſcoſi habitus, roris inſtar, continuè copioſi, pro ejus nutrimento exhalant, deperditas, vel detritas particulas facilè reſtaurari. Denique ſi, ut ſolent adjicere, generetur ſicut cruſtula pulti increſcens, hoc ſatis probat eſſe veram corporis partem, ex eodem cum reliquis principio ortam; nàm illa cruſtula in lacte non eſt lactis incrementum condenſatum, ut nec aliud quid extra lac, ſed eſt denſior ipſius lactis pars: ergò etiam lac.

Secunda, quia non ſentit, & in morbis non abſumitur, ſicut aliæ partes.

Reſpondetur, licet non ſentiat, nec in morbis manifeſtè abſumatur, tamen non minus partem corporis eſſe quàm os, quod etiam neque ſentit, neque abſumi videtur.

Tertia, quia non vivit.

Reſpondetur, falſum eſſe, quòd non vivat, nàm increſcit cum reliquo corpore, & nutritur ſuccis alimentariis, ſicut reliquæ partes, qui ſucci, licèt manifeſtè conſpici nequeant, nihil refert, quoniam illud ipſum etiam contingit in illis ſuccis qui nutriunt oſſa, perioſtia, dentes, multaſque alias partes. Prætereà etiam ſuos patitur morbos à pravis humoribus, & ſanguine procedentes, ut patet in leprâ, exanthematibus, multiſque maculis. In aliis quidèm tenuior, & mollior, in aliis craſſior, & durior eſt, ſed talia non magis imminuunt vitam cuticulæ, quàm cutis, cui eadem illa etiam contingunt.

Quarta, quia nullam obit actionem.

Reſpondetur, licèt non agat, tamen uſum habere maximè neceſſarium, atque hinc non minus partem eſſe, quàm cartilaginem, pinguedinem, multaſque membranas, carnes, aliaſvè partes, quæ uſum quidèm habent, non verò actionem.

Concludendum igitur, cuticulam veram eſſe corporis humani partem. Primò, quia cum aliis complet totum; nàm homo ſine cuticulâ non eſt totus, & perfectus homo. Secundò, quia corpori in continuitate adhæret. Tertiò, ad uſum neceſſarium, ut antè dictum, comparata eſt.

Colore candido, & planè exſanguis, nàm dilacerata, vel inciſa ſanguinem ex ſe non emmittit. Æthiopibus nigra eſt, ſubjecta verò cutis non itèm. Numero una eſt.

Cuticula connectitur, & arctè cohæret cuti, homine vivo, non aliter continua eſſet. Sæpè etiam præter naturam inſtar exuviarum ſerpentis deponitur, ut in quodam

poda-

podagrico in pedum plantis obſervavimus, item in variolis, febribus ardentibus, aliiſque. In demortuis candela, vel ferventi aquâ ſeparatur: in vivis phlegmis. In glande non cuti, ſed carni adhæret.

De Cute.

Cutis, *Derma* Græcis dicta eſt, eſt integumentum membranoſum, craſſum, ex ſemine ortum, corpori externo undequaque inductum, ut tactûs ſit inſtrumentum, & ad ſubjectarum partium tutelam.

Cutis eſt quoddam rete mirabile ex capillaribus vaſculis, nempè venulis, arteriolis, & nervillis contextum, totum corpus inveſtiens. Sub totâ cute i. ſub iſtâ texturâ reticulari copioſæ conſtitutæ ſunt glandulæ parvæ (cutaneæ, & milliares appellatæ, microſcopio obſervabiles) ſuis excretoriis vaſis exteriora verſus ad cuticulam ſpectantibus inſtructæ, quorum orificiola cutis poros conſtituere videntur. Hæ glandulæ cutaneæ milliares ex ſanguine per vaſa capillaria emulgent, & ſeparant copioſè partem ejus aquoſam, ſalibus oleoſis ſuperfluis, aliiſque particulis inutilibus, tum primariò maſſæ ſanguineæ, tum etiam partium continentium impregnatam, quæ ſub halituum per ſe inviſibilium formâ per vaſcula earum excretoria exſpirant, adjuvante non parum calore tum ipſius corporis, tum etiam corporis ambientis, & inſenſilis tranſpiratio appellatur, de cujus quantitate, & neceſſitate videatur *Sanctorius in Medicinâ Staticâ.*

Perforata eſt variis in locis ad introitum, & exitum neceſſariorum; ejus autem foramina alia conſpicua, ut os, aures, nares, oculi, anus, uterus &c. Alia inconſpicua, & inſenſibilia, ut pori. Pori illi corporis aliàs inconſpicui, hyberno tempore conſpiciuntur, cum corpus derepentè denudatur; tum enim cuticula anſeris deplumati cutem æmulatur.

Innumeras habet arteriolas, & venulas, & nervos, per quos ſpiritus animales recipit, quorum ramuli exiles, & fibrillæ innumeræ in eam terminantur, & acutum ſenſum ei conferunt.

In multis locis piloſa eſt, ut in capite, & adultioribus in pube, mento, labiis, ſub axillis: præterea multis etiam, præcipuè viris, in thorace, cubitis, femoribus, & tibiis.

Conſtat cutis ex ſemine in quantitate moderatâ recepto, & pro ampliatione moderatum ſanguinem accepit: videtur tamen ſuperare ſemen. Nam albicat cutis naturaliter, licet pro ſubjectorum corporum, & humorum copiâ variet: nam qualis humor, talis color in cute effloreſcit. Sic ſanguinei rubent. Icterici flaveſcunt, vel nigricant. Caro, ſi ſubjacet, citius rubet: ſi pinguedo, albicat. Sic etiam pro regionum diverſitate aliis niger, aliis flavus, aliis medius inter flavum, & nigrum, aliis albus eſt. Sic etiam pro diverſitate ſolis exurentis: hinc illis, quorum cutis continuè ſoli expo-

nitur, multo magis fuſcus eſt, quàm aliis, qui in umbrâ vivunt.

Ratione ſubſtantiæ differt cutis in craſſitie, tenuitate, denſitate, mollitie, & duritie, pro varietate temperamentorum, ætatis, ſexûs, regionum, & partium operantium.

Cutis craſſa eſt ſextuplo cuticulâ craſſior, ſed tenuior quàm in aliis animalibus, neque aliquis è cute in corium apparata, de cutis craſſitie judicet; apparatu enim eo corrugatur plurimùm, & incraſſatur. Mollior, & rarior eſt in facis, pene, & Scroto: durior in cervice, cruribus, pedum plantis, dorſo: media in duritie, & mollitie eſt in digitorum apicibus. Sic quædam cutis eſt craſſiſſima, ut in capite: quædam craſſa in collo: quædam tenuis, ut in lateribus, unde titillatio; quædam tenuior, ut in volâ manus; tenuiſſima in labiis, & in glande. In pueris tenuior, & poroſior, quàm adultis, in fœminis quoque quàm viris; in calidâ regione, quàm frigidâ. Æſtivo quoque quàm hyberno tempore cutis rarior, quo fit, ut animalium pelles æſtate excoriatæ difficilius pilos, quàm hyeme contineant. Variat quoque plurimùm pro diverſitate ſubjecti; undè in nonnullis denſitatis, & craſſitiei admirandæ, ſi credimus *Petro Servio*, adeò ut ea innoxiè carbones igneos tractare, geſtare, & continere, & propemodùm extinguere duæ Æthiopiſſæ potuerint.

Quædam cutis à ſubjectis partibus facilè ſeparatur, ut in ventre inferiore, & medio, brachiis, & cruribus. Ab aliis difficulter, ob membranam carnoſam, cui nectitur fibris, & vaſorum beneficio.

In plantis pedum, & volis manuum vix ſeparatur, quibus connaſcitur ad firmiorem apprehenſionem. Vix etiam à carne frontis, & totius ferè faciei, maximè aurium, & labiorum, ob tendines, & muſculos, maximè eum, qui latus dicitur, commiſtos. Sic in fronte mobilis eſt, in reliquo corpore non item.

Uſus cutis eſt, ut ſit corporis tegumentum; & ut exitum det excrementis, & fuligines excludat inſenſili perſpiratione, qua magis ſublevamur, quàm omnibus ſenſibilibus ſimul unitis, undè generale corporis emunctorium dicitur, ideòque tota quanta eſt foraminata conſpicitur. Per hanc ex arte ſtaticâ *Sanctorius* triginta annorum experientiâ deprehendit, pluribus unicâ die naturali tantum evacuari, quantum per alvum quindecim dierum curſu.

De Pulmone.

Pinguedo, Græcis *Pimeli* dicta eſt, eſt ſubſtantia unctuoſa, frigore condenſata, ex alimenti portione producta, quæ cuti ſubſtrata, non minùs penetrabiles noxas excludit, quàm immodicam inſiti caloris diſcuſſionem prohibet; & partes interiores humectat, iiſque faciliorem præbet motum.

Quærunt Anatomici, an pinguedo inter humani corporis partes annumeranda ſit? Quidam negati-

gativam ſuſtinent partem his rationibus ducti, &

Prima, quòd non ſit pars ſpermatica è ſemine genita, quia in primâ partium delineatione nuſquàm apparet. Sed

Reſpondetur, partium ſpermaticarum prima ſolùm delineamenta ex ſemine gigni, eaque plerùmque adeò tenuia eſſe, ut in principio oculis conſpici nequeant, ſicut liquet in dentibus, aliiſque variis partibus, quæ non niſi diù pòſt apparent, ubi per oblata alimenta incrementum ſumpſerunt, & ſic quoque ſe rem habere in pinguedine.

Secunda, quòd communi cum reliquis partibus vita non fruatur, quia inſenſibiliter modò increſcit, modò abſumitur.

Reſpondetur, quòd ſicut muſculi per morbos inſenſibiliter decreſcunt, & per ſanitatem increſcunt, atque indè tamen dici non poſſit, illos communi cum reliquis partibus vitâ non frui, ſic etiam per incrementum, aut decrementum pinguedinis, non probari illam communi cum aliis partibus vitâ non frui.

Tertia, quòd per inedias in aliarum partium nutrimentum convertatur, cùm tamen una pars aliam nutrire non poſſit.

Reſpondetur, quòd probandum foret pinguedinem per inedias in aliarum partium nutrimentum cedere, in earumque ſubſtantiam mutari: illud enim veroſimile non videri, ſed quòd potius hæc, ſicut aliæ partes, imminuatur, deſtituta ſuo convenienti alimento.

Quarta, quòd nullam obeat actionem.

Reſpondetur, quòd *Gal. 6. de placit. cap.* 8. pinguedini functionem adſcribat, per functionem intelligens uſum, ſicut multis aliis in locis actionem, & uſum confundit, quamvis reverà differant.

Ad hæc, cuticulam, varias membranas, pilos, aliaſque nonnullas partes, etſi nullam actionem obeant, ſed uſum ſolummodò præſtant, è partium tamen numero non excludi, & hac de cauſſâ etiam pinguedinem ex iſto numero non excludi poſſe.

Univerſo corpori circumfuſa eſt pinguedo, exceptis labiis, auris parte ſuperiore, palpebris, ſcroto, & pene, quibus oneri fuiſſet. Non in omnibus tamen hominibus æquali quantitate cuti ſubſtrata reperitur: communiter vix ſemidigiti latitudinem ſuperat, in plurimis longè tenuior eſt, in obeſis aliquantò craſſior.

Forma pinguedinis, quamdiu in vaſis eſt, non eſt concreta, ſed liquida, & fuſa ob calorem, quia adhuc in vaſis continetur.

Venas tres habet pinguedo abdominis, mammillarem externam ſupernè deſcendentem, Epigaſtricam infernè è crurali per inguina aſcendentem, & à lumbis quam plurimas emergentes venas, quibus arteriæ ſociantur.

Glandulas habet copioſiſſimas, quæ excrementa ex corpore in ſe recipiunt. In morboſis, & excrementitiâ humiditate abundantibus copioſiores.

Pinguedinis uſus eſt,

I. Inſtar veſtis calefacere, calorem nativum fovere, ſuâ viſciditate effluxum prohibendo, craſſitie, & denſitate meatus occludendo, ne frigus penetret; & æſtate calorem inhibendo, quò minus penetret.

II. Calidas, & ſiccas partes, ut cor, oblinire, & humectare.

III. Motum faciliorem reddere, & partes ſervare, ne exſiccentur nimis, diſtendantur aut rumpantur. Hinc cartilaginum extremitates tuetur, articulos majorum oſſium, quorundam ligamentorum externâ ſede, itèm vaſis ad cutem delatis ſubſternitur. Sic hanc ob cauſſam pinguedinis copia in orbitâ oculi, ne ob motum continuum exſiccatio, & ariditas quaſi ſequatur. Et vena coronalis cordis multâ pinguedine eſt munita, ut motui, & magno calori cordis obviam eatur.

IV. Eſt inſtar pulvinaris, & propugnaculi, contra ictus, contuſionem, compreſſiones. Hinc clunibus, volis manuum, & pedum natura copioſam dedit pinguedinem.

V. Spatia vacua complet inter muſculos, vaſa, & cutim, adeòque corpus reddit æquale, album, molle, pulchrum, formoſum. Hinc tabidi, & vetulæ deformes.

De Membranis in genere, de Membrana carnoſa, & Membrana Muſculorum propria.

Pinguedini in homine ſubſternitur *membrana carnoſa*, quæ tamen cuti proxima eſt in ſimiis, canibus, ovibus. De hac antequàm agamus, membranæ natura in genere cognoſcenda.

Membrana eſt, quæ partem ambit corpulentiorem, ut peritonæum, pleura, perioſtium, pericardium, & muſculorum membranæ peculiares. Tunica ſtrictè, & propriè vaſis tribuitur, ut venis arteriis ureteribus, utero, veſicæ bilariæ, & urinariæ, œſophago, ventriculo, inteſtinis, teſtibus. *Meningis* vox peculiariter cerebri membranis tribuitur.

Membrana autem eſt pars ſimilaris lata, plana, alba, & dilatabilis, & ſemine viſcido, & aquoſo genita, ut partes veſtiendo cuſtodiat.

Forma eſt ſuperficiei æqualitas, tenuitas, lævitas, denſitas, validitas, ut dilatari poſſit.

Uſus eſt,

I. Partes veſtiendo cuſtodire ob duritiem, & denſitatem, & tactûs inſtrumentum eſſe; nàm membranarum ope partes ſentiunt. Et tanta eſt membranarum neceſſitas, ut natura quamlibet partem membranâ intexerit.

II. Ad robur partium conferre.

III. Ne frigore pars lædatur, & ne calor naturalis exhalet.

IV. Ut partes partibus conjungat. Sic Meſenterium, inteſtina dorſo connectit.

V. Vaſorum ora claudere, ne humores effluant, vel refluant: ut fit in veſicâ ad ureterum implantationem, in cordis ventriculis per valvulas.

Membrana eſt alia craſſior, alia tenuior. Tenuis differt in tenuitate; nàm perioſteum coſtarum eſt tenuius,

tenuius, quàm pleura; perioſteum capitis, quàm pericranium; dura, quàm pia mater, craſſior eſt. Craſſa eſt membrana carnoſa, quæ nec ipſa quidèm æqualitatem ſervat; nàm in collo craſſior eſt. Sed de membranâ carnoſâ jam dicemus.

Membrana carnoſa, membrana communis, quibuſdam muſculus membraneus dictus, communiter dicitur *Panniculus Carnoſus*, eſt membrana valida, fibris carnoſis præcipuè circa frontem, collum, occiput, auriumque plagas donata, & toti corpori ad tegumentum, ac defenſionem circumtenſa, ſenſuque exquiſito prædita, undè acribus laceſſita vaporibus corpus quadam concuſſione, ac rigore convellit.

In homine pinguedini proximè ſubſternitur, in plurimis brutis cuti, quam eorum multa mobilem hac de cauſſâ habent, & muſcas, aliaque inſecta motu iſto excutiunt, ut videre eſt in equis, vaccis, cervis, & elephante; in homine verò, exceptâ fronte immobilis eſt.

Uſus eſt, I. Partes vicinas munire, imò totum corpus integere, & defendere, undè apparet ejus ſitus, quod totum corpus ambiat. II. Pinguedinem continere, ne diffluat, aut à continuo muſculorum motu liqueſcat. III. Vaſa ad cutim abeuntia (quæ eunt inter cutim, & hanc membranam) fulcire; nàm

Connectitur cuti per plurimas venas, pauciores arterias, nervorum propagines, & fibras membraneas, membranis verò muſculorum ſubjectis, per fibras tenuiores. Dorſo firmiſſimè adhæret, ibique craſſiſſima eſt, atque proptereà indè ejus originem vulgò derivant; in hominis parte anteriore colli, & fronte, à cute, & muſculo lato vix ſeparari poteſt; adeo adhæret, & muſculum latum conſtituere putatur.

Superficies lubrica, parte qua muſculos tangit ob lentum humorem membranis oblini ſolitum, ne motus impediatur.

Membrana muſculorum propria eſt tenuis membrana, omnes, & ſingulos muſculos inveſtiens, eoſque à ſe invicèm, & vicinis partibus diſtinguens. Alii membranam hanc à perioſtio, à muſculorum nervoſis fibris oriri volunt. Hæc tenuis eſt, & annectitur muſculò per tenuiſſima filamenta.

Uſus eſt, I. Muſculos inveſtire, & ab aliis ſeparare. II. Eidem ſenſum tactûs communicare.

De Muſculis.

Partes continentes huic infimo ventri propriæ ſunt oſſa, muſculi abdominis, & peritonæum.

Oſſa ſunt pauca, & vaſta, ſcilicet lumborum vertebræ quinque, os ſacrum, cui annectitur os coccygis, & os ilium, coxendicis, ac pubis, de quibus alibi.

Muſculi abdominis decem numerantur, membranis propriis, & fibrarum concurſu, vel ſitu manifeſtè diſtincti, utrimque æqualiter ſibi invicèm oppoſiti.

Primum par obliquè deſcendens, (ſeu externum) ita dictum ob fibras,

quæ

quæ obliquè deſcendunt à parte ſupernâ ad infernam; totum ſui lateris abdomen obvelat, cùm maximum ſit, & latiſſimum.

Oritur in pectore ex inferna parte ſextæ, ſeptimæ, octavæ, & nonæ coſtæ, antequàm illæ in cartilaginem abeant; & oritur quidèm variis principiis triangularibus, ſeu pinnis (juxta ſerratum pectoris muſculum majorem,) quæ poſteà in unum coaleſcunt. Singulis verò pinnis ex interſtitiis ſuarum coſtarum ſinguli nervi porriguntur. Deindè oritur etiam ab apice transverſorum proceſſuum vertebrarum lumborum. Adeò principium ejus latè diffuſum eſt, videlicèt à ſextâ coſtâ ad imam lumborum vertebram. Definit in abdomen medium, ubi apparet alba linea, & os pubis, & definit quidèm in latum tendinem, concurrentibus eò infinitis fibris obliquis. Eſt autem *linea alba* pars candicans à mucronatâ cartilagine per medium abdominis, & umbilicum ad uſque pubis excurrens. Tendineam habet firmitudinem, & conflatur ex concurſu finium tendinum muſculorum abdominis, deſcendentium, aſcendentium, tranſverſorum, & pyramidalium.

Nervos, arterias, & venas ab intercoſtalium ramis parte ſuperiore ſortiuntur.

Hi muſculi duo obliquè deſcendentes perforati ſunt, I. ad umbilicum, II. ad inguina in viris, ut vaſa ſeminalia exeant; in mulieribus, ut duo ligamenta uteri rotunda, & nervea exeant & in pudendum prope Nympham deſinant.

Secundum par eſt obliquè aſcendens, ſeu internum habens fibras contrarii ſitûs: proximè ſubſternitur & figuram habet triquetram. *Principium* ejus carnoſum eſt à coſtâ oſſis Illi Membranoſum verò tùm à proceſſibus tranſverſis vertebrarum lumbarium, à quibus nervos accipit, tum à ſpinis oſſis ſacri. *Fine* adnaſcitur carnoſo nonnihil ſingulis coſtis nothis, & veris nonnullis, reliqua verò ſui parte finali paulatim abit in tendinem, & quidèm duplicem: una pars ſupra rectos muſculos vergit, altera pars infra: ut rectus quaſi in vaginâ ſit repoſitus, ſed prope lineam albam reunitur, & in eandem inſeritur.

Tertium par Rectorum eſt à recto fibrarum ductu denominatur. Hoc validiſſimum eſt, & latitudine digitos tranſverſos tres, vel quatuor; craſſitie minimum digitum æquat.

Ab utroque latere cartilaginis enſiformis, à ſterno, & quatuor coſtarum cartilaginibus carnoſi oriuntur, & ſic rectà deſcendentes, ac propè umbelicum quaſi uniti, & binis, ternis, interdùm quaternis inſcriptionibus, quibusdam transverſis, quibusdam nonnihil obliquis, velùti in plures muſculos dirempti, valido, craſſo, tendinoſoque fine definunt in oſſa pubis. Nonnulli Anatomici eorum principium ab oſſibus pubis, finem in coſtarum cartilaginibus poſuerunt. Alii illos ex pluribus muſculis conflari putârunt, eorumque principia, partim in coſtarum cartilaginibus, partim in

oſſibus

oſſibus pubis, fines verò, ſeu tendines ad eorum interſectiones ſtatuerunt, & ſingulas partes inter duas tendinoſas inſcriptiones contentas ſingulos muſculos eſſe tradiderunt. Cui opinioni non omninò abs re calculum ſuum concedit *Spigelius*, eo argumento præcipuè inductus, quòd non tantùm in ſuperioribus partibus recipiant nervos ab intercoſtalibus, verùm etiam in inferioribus à primo lumborum pari. Nàm perpetua regula eſt: Omnis muſculus movetur verſus ſuum principium. Ubi autem nervus inſeritur, ibi eſt principium muſculi; atqui hîc varii nervi inſeruntur in eorum partes, non modò ſuperiores, & inferiores, verum etiam illas, quæ ſingulis interſectionibus interjiciuntur: igitur multa ſunt horum muſculorum principia, quæ cum non poſſint eſſe multa in uno muſculo, neceſſariò ſinguli recti muſculi non conſtant ex uno, ſed ex pluribus muſculis. Prætereà, ſi primariam eorum actionem ſpectemus, illa eſt, ventrem fortiter comprimere, ad fæcum, fœtuſque expulſionem: quæ compreſſio non requirit, ut os ſternum deorſum, vel oſſa pubis ſurſum trahantur, ſed ut ilia oſſa ſuis locis maneant, omneſque, & ſingulæ horum muſculorum partes ſimul intumeſcant, ſicque ſuperiores cujuſque partes, alias ſibi ad proximas interſectiones proximas, ſurſum; inferiores alias ſibi proximas deorſum; mediæ interſectionibus interjectæ utrimque adſtantes ad ſe trahant.

Quæ tractiones, cum fiant à diſtinctis, & diverſis partibus ad partes diverſas, ſequitur ſingulos rectos muſculos conſtare non ex uno, ſed ex pluribus muſculis.

Sicut arterias recipiunt inſignes ab epigaſtricis aſcendentibus, & mammariis deſcendentibus, ſic etiam venas majuſculas ad venas epigaſtricas, & mammarias emittunt.

Quartum par Pyramidales muſculi, incumbunt rectorum infimis tendinibus. Denominantur pyramidales à figurâ pyramidali, ab uſu verò ſuccenturiati dicti, quia rectis ſubſidio venire creduntur in ſuâ actione. Nec ſunt rectorum partes, ſed diſtincti, quia membranâ peculiari veſtiuntur; & fibris non conveniunt cum rectis.

Oriuntur principio carnoſo, nec admodum lato ab extremo oſſe pubis, ubi etiam nervos recipiunt: & quantò longius aſcendunt, tantò fiunt anguſtiores, donec apice acuminato in tranſverſi muſculi tendinem deſinant.

Nonnunquàm hi muſculi ambo deſunt, interdum alteruter deſideratur, iſque frequentius ſiniſter, quàm dexter, & tunc eorum locum latior, & carnoſior rectorum finis ſupplet.

Falloppius vult, pyramidales veſicam, dum mingimus, comprimere ad urinæ excretionem.

Quintum par Tranſverſi, ſitu infimi; oriuntur à ligamento quodam ex oſſe ſacro prodeunte, & muſculum ſacro-lumbum tegente, deindè ab infimâ coſtâ, & ab oſſe ilii. Finiunt membranoſo tendine, & in lineam albam, ubique ità tenaci-

ter peritonæo adhæret, niſi circa pubem, ut ſine laceratione ab iis ſeparari nequeat. Horum peculiaris uſus eſt colon comprimere.

Omnium muſculorum abdominis eſt ventrem inferiorem comprimere, & ſic alimentorum per vaſa, & viſcera impulſionem, ac redundantium, & fœtûs quoque maturi expulſionem promovere, atque etiam thoraci in validâ reſpiratione, & expectoratione ſuppetias ferre; itèm contenta viſcera ab injuriis externis defendere, & calore ſuo fovere, ac coctionem adjuvare.

Præter dictos muſculos etiam ventris inferioris muſculis accenſeri poſſent muſculi in lumborum, & oſſis ſacri regione ſiti; verum quia illi primariò aliarum partium actioni inſerviunt, ordini muſculorum hujus ventris inferioris annumerari non ſolent.

De Peritonæo.

Omnibus abdominis muſculis ablatis, peritonæum in conſpectum venit, ſubjacens, & inteſtinis obductum, dictum à circumtendendo, quòd circum partibus, quæ inter diaphragma, & crura ſunt. Eſt autem Peritoneum, membrana viſcera inferioris ventris inveſtiens.

Eſt autem membrana tenuis, ac mollis, ne oneri ſit; ſed valida, & denſa, ut laxari, & extendi poſſit. Craſſior eſt in mulieribus ab umbilico uſque ad pubem, ut in fœtus geſtatione diſtendi magis poſſit, in viris præſertim crapulæ addictis craſſior à mucronatâ cartilagine ad umbilicum, ob ventriculum putatur. Alii volunt peritonæum eſſe ex ligamentoſâ, & nervoſâ ſubſtantiâ; alii ex ſolis nervis; alii ex ſolis ligamentis; alii à cerebri meningibus; alii ex fibris ſpermaticis intertexta: intrinſecus lævis, & veluti humore oblita, extrinſecus fibroſa, & nonnihil aſpera.

Figura ejus eſt ovalis; eſt enim inſtar veſicæ, vel ovi oblongi: nàm inferiorem ventrem totum ſuccingit, ideò huic longitudine, & latitudine reſpondet.

A primâ, & tertiâ lumborum vertebrâ impropriè oriri traditur, quia eo loco craſſities ejus major, & firmior connexio eſt. Dico impropriè, quia nulla pars ſpermatica ab alterâ oritur, ſed omnes ex ſemine originem ſumunt. Connectitur etiam ſuperius diaphragmati arctiſſimè, inferius oſſi pubis, & ilii, anterius lineæ albæ, & tranſverſorum muſculorum tendinibus.

Eſt autem ubique duplex, quod tamen maximè liquet parte poſteriore circa ſpinam, renes, & veſicam, quibus locis craſſiſſima eſt, quamvis etiam parte anteriore ejus duplicatura divulſione membranæ ſuperioris ab inferiore aliquoties demonſtratur.

Perforatur peritonæum anterius in fœtu, ubi umbilicus eſt: deindè ſupernè foramina habet, ubi diaphragmati connaſcitur, ad tranſitum vaſorum. Sunt hæc tria: Primum, ubi tranſitus eſt venæ cavæ. Secundum, ubi tranſitus eſt ſtomachi. Tertium, ubi tranſit arteria

teria magna ; & nervi ſextum par per diaphragma. Infernè circa anum, cervicem veſicæ, & uteri, vaſaque ad crura abeuntia per peritonæum, abdominis muſculos, & cutim.

Vaſa, arterias, & venas accipit à vicinis diaphragmaticis, mammariis, & epigaſtricis, aliquandò & à ſeminalibus. Nervos exiles ab iis, qui abdominis muſculis porriguntur.

Uſus habet partes ſubjectas continere, & hinc indè connexiones mittere, atque venarum orificia claudere.

De Omento.

Remoto peritonæo, ſtatim ſeſe offert omentum, quaſi operimentum dictum, quod inteſtina tegat. Græcis *Epiploon*, ab *innatando*, eo quod inteſtinis veluti innatet. Arabibus *Zirbus*; Latinis *Rete*, vel *Reticulum* nominatur.

Situm eſt ad ventriculi fundum, indèque inteſtinis inſtratum, quorum anfractus ingreditur, nonnullis ad umbilicum ceſſat, in aliis ſæpè infra umbilicum protenditur uſque ad os pubis, ubi inſeritur, & uteri compreſſione mulieribus ſterilitatem inducit, & in viris per ruptum peritonæum, ſi ad ſcrotum delabatur, herniam epiplocelem facit.

Per omenti ſubſtantiam plurimæ *venæ* ſparguntur, & *arteriæ* à cœliaco, & meſenterico ramo; pauci verò nervi, & exigui à plexu intercoſtalium. Et ob venas multas, adeps multus in omento eſt; *eique glandulæ* exiguæ, nunc plures, nunc pauciores interponuntur.

Uſus, primò, ob adipis copiam omentum juvat, & fovet calorem ventriculi, ſed fundi; nàm ſuperior pars ventriculi fovetur ab incumbente jecore, fovet etiam inteſtinorum calorem, tanquàm partium membranoſarum, & exſanguium; undè omentum exciſum, flatus, & ructus gignit, & pro bonâ coctione alia adhibere oportet, quæ ventriculum tegant. Secundò, ramum ſplenicum, aliaque vaſa ad ventriculum, colon, & duodenum euntia fulcit.

CAP. LVIII.

De Ventriculi Anatome.

REmoto omento, mox adeſt ventriculus, quaſi parvus venter dictus eſt, pars infimi ventris organica in epigaſtrio proximè ſub diaphragmate ſita; qui alimentum aſſumptum, dentiumque molitione præparatum, ac per gulam demiſſum concoquit, ex eoque meliorem alimentorum partem in ſuccum alimentitium convertit.

Situs eſt ventriculus in epigaſtrio ſub diaphragmate, nec oſſibus circumdatur, ut facilius diſtendatur, & quidèm in medio quaſi corporis, & ſpinæ incumbit. Situatur inter duo illa viſcera principalia, nempè hepar, & lienem. Pars ſiniſtra, quæ major, & ad fundum rotundior, in ſiniſtro hypochondrio eſt, ut cedat hepati,

quod in dextro latere, atque ità in æquilibrio quaſi ſit corpus: dextram verſus paulatim attenuatur, ut cibus ſenſim protrudatur. Ex quo fundamento ſcitur, dormituris conducere primùm ſiniſtro later: incumbere uſque ad coctionis abſolutionem: deindè verò dextro, ſecus quam vulgò putant. In ſiniſtro verò fundus eſt, ubi cibus morari debet: ad dextrum enim revolutus, vicinior eſt exitu. Quanquàm hîc conſuetudini multum dandum. Siniſtro hepatis lobo cooperitur, ac pancreate ſuffultus jungitur duodeno.

Unicus tantummodò homini eſt ventriculus, quippè cujus cibi ferè cuncti prius in molis, & priſtinis exactiſſimè comminuuntur, ac in furnis, & ollis excoquuntur, adeò ut poſtmodum, parum laboris ventriculus inveniat, ſicque unicus ipſi ſufficiat; at duo ſunt in ruminantibus, aliiſque multis animalibus; quibus cibi duriores, & crudiores conficiendi erant, necnon in nonnullis pennatis duo ſunt ventriculi, unus membranaceus, & tenuior, *Ingluvies* latinis dicitur, recipiens alimenta, & deindè leviter cocta è ventriculo ejiciuntur in pullos, cum aliàs pennatorum pulli non nutrirentur; alter eſt multò craſſior, & calidior, intus habens membranam duram, qua recipitur alimentum durum, in priore videtur materia alimentitia ad coctionem præparari, in poſteriore perfectè concoqui. In nonnullis animantibus tres inveniri dicuntur, quatuor in iis ruminantibus, cornigeris, & alterâ maxillâ dentatis: nempè venter primus, reticulum, omaſus, & abomaſus.

Figura eſt rotundè oblonga, & ſimilis tibiæ utriculari, præcipuè quandò cum duodeno, & œſophago conſideratur. Anterius æqualiter gibboſus eſt ventriculus; poſterius, dum in corpore latet, duos gibbos habet; dextrum minorem, & ſiniſtrum majorem, inter quos mediant dorſi vertebræ, & truncus cavæ, atque arteriæ deſcendens.

Magnitudo variat pro varietate ætatis, & magnitudinis corporis, cujus proportioni correſpondere debet, quamvis hæc regula perpetua non eſt; nàm varios homines proceros ventriculum parvum, & brevioris ſtaturæ quoque varios magnum ventriculum in variis diſſectionibus habere compertum eſt. Communiter tamen fœminis, quàm maribus minor eſt, ut utero creſcenti locus detur, & his, qui voracitati non ſtudent, mediocris eſt Guloſi, voraces, magnique bibones plurimo cibo, & potu ſeſe infarcientes, majorem habent ventriculum, cum velut corium ſit extenſibilis, ſed quò plus extenditur, eò tenuior, & attenuatior fit ejus ſubſtantia, ut corrugari amplius nequeat, undè diuturna coctionis imbecillitas.

Superficies extrinſeca eſt lævis, plana, & albicans: intrinſecus, quandò ventriculus conſtrictus eſt, apparet rugoſus, & nonnihil rubens.

Membrana conſtat triplici, ſive tribus diſtinctis membranis, quarum

rum exterior ſc. prima communis nuncupatur, & eſt craſſior, & à peritonæo deduci creditur. Media carnoſior eſt, fibriſque carnoſis omnis generis refertiſſimâ, quæ admirandam varietatem oculis objiciunt, modò ſe orbicantes, nunc obliquantes, jàm rectitudinem ſervantes, eum, ut creditur, in finem, ut robur his partibus præſtet, variumque motum exercere queat, præcipuam enim eam edere operationem ex eo deprehenſibile eſt, quòd admodum robuſta, & valdè incraſſata conſpiciatur. Tertia, ſive intima nervoſior eſt, continua œſophagi, oris, & labiorum tunicæ, ut nihil ventriculo ingratum recipiatur, quia in ore fit cibi præparatio. Hinc quandò in ventriculo bilis adeſt, linguæ amaritiei, & flavedo linguæ communicatur: contrà etiam oris, & linguæ vitia œſophago, & ventriculo. Rugoſa eſt hæc tunica, ut dilatari, arripere, & complecti cibos melius poſſit. Rugas verò habet ob cruſtam carnoſam ſibi adhærentem, ut melius ab ingeſtis durioribus defendatur, vel ne exeſionem à ſuccis acribus patiatur. Medium ſpatium inter interiorem tunicam, & mediam multis minutiſſimis glandulis miliaribus eſt conſperſum.

Diſtinguitur in fundum, & duo orificia, dextrum, & ſiniſtrum.

Siniſtrum, vulgò ſuperius dictum, proprio nomine *Stomachus*, vel *os ventriculi* appellatur, & œſophago, ac diaphragmati, circa undecimam thoracis vertebram, è regione cartilaginis enſiformis continuum, alimenta deglutita admittit, & dicitur appetitûs ſedes. Orificium hoc majus eſt, craſſius, & amplius, ut etiam cibum durum, aut etiam ſemimanſum admittat. Veteribus cor dictum fuit, quia ejus affectus animi deliquia, aliaque ſymptomata cardiacis ſimilia gignunt, tùm ob exquiſitiſſimum ſenſum, tùm quia cor condolet per conſenſum, & vicinitatis, & nervorum ab eodem ramo prodeuntium, fibras circulares carnoſas habet, ut orificium claudat ab aſſumpto cibo, ne fumi aſcendant, cerebrum petant, & morbos generent, & ità perfectior fiat coctio. Ità illud quaſi ollam operculo ad retinendos fumos tegimus, Itèm ne vario decubitu alimenta in os regurgitent. *Helmontius* in ſtomacho, tanquàm in centrali puncto, atque radice principium vitæ, & animæ ſedem collocat.

Dextrum orificium, vulgò inferius, propriè *Pylorus*, ſeu janitor nominatur. Anguſtius eſt, & clauſum manet, & cibi coctione abſolutâ, aperitur. Interdùm aperitur inter primum, & reliquos vomitus, quandò ex inteſtinis aliquid aſcendit. Et reverà apertum eſſe etiam noxiis humoribus, lienteria teſtantur, fluxus alvi alii, miſerere mei, & alii affectus ultrocitròque per pylorum tranſeuntes. Et nonnihil reflexum, & fibras tranſverſas habet, circulumque craſſiorem, muſculi orbicularis formâ præditum, inſtar muſculi ſphincteris, ac inteſtino duodeno conjunctum exiſtens, ingeſta

concocta alimenta ad inteſtina demittit.

Ventriculus fibras habet triplices, rectas, obliquas, & tranſverſas ad viſceris robur, facilemque retentionem, & expulſionem.

Ventriculus nervos, arterias, & venas recipit.

Nervos recipit à ſexto pari, ad orificia geminos, à ramis, qui, quia molles, & longum iter conficiunt, membranis robuſtis obducti ſunt. Et ità ſe interſecant, ut obliquè, adeòque tutius ducantur. Dexter oris ventriculi partem anticam, & ſiniſtram cingit., ſiniſter poſticam, & dextram. Quia ergò ità orificium involuitur nervis, ac ſi ex ſolis nervis compoſitum eſſet, hinc valdè ſenſibile eſt hoc ventriculi orificium: nàm ibi ſedes appetitûs, & fames animalis eſſe debuit: quemadmodùm partem eam contrahi, & quaſi corrugari ſentiunt valdè eſurientes. Rami nervorum ex his quoque deorſùm mittuntur ad fundum uſque. A ſiniſtro verò abit propago ſecundum ſupremam ventriculi ſedem ad pylorum, quem aliquot ramis implicat, & jecoris cavum accedit. Alii etiam duo nervi adeunt ventriculi fundum à ramis juxta coſtarum radices ductis. Quamobrem mirum non eſt, quòd percuſſo, & affecto cerebro, ventriculus turbetur, & vomitiones fiant, maximè in hemicrania. Atque viciſſim malè affecto ventriculo, cur animalis facultas langueat.

Arterias recipit ventriculus à ramo cœliaco arteriæ magnæ, ejuſque cum dextrâ, tum inprimis ſiniſtrâ propagine, quas nonnulli in gravibus ſanguinis vomitibus referari arbitrantur.

Venas ſuas habet partim à venæ portæ trunco, partim à ramis ejuſdem tàm dextro nempè meſenterico, quàm ſiniſtro videlicèt ſplenico, venæ autem, atque arteriæ peculiariter ventriculo propriæ vocantur gaſtricæ, communes verò eidem cum omento, gaſtro-epiploicæ, vena itàque gaſtrica dextra, aliàs pylorica nominata ob ejus præcipuum flexum ad inferius ventriculi orificium, oritur à trunco venæ portæ; vena gaſtrica major deducitur à ramo ſplenico, quæ ſuperiorem ventriculi regionem, orificiumque ejus ſuperius more coronæ circumdans coronaria nuncupatur, & ſurculis aliquot cum pyloricâ coit; gaſtricæ pariter venæ minores, necnon vas breve, ſeu vena brevis, modò intra, nunc extra ſplenem à ſplenici rami ſuperiore traduce verſus ventriculi fundum protenſa: ac tandèm vena gaſtro-epiploica ſiniſtra ab inferiori ſplenicæ venæ ſurculatu exordiens, partim lævorſum ad ventriculi fundum, partim ad omentum diſtribuitur. Vena gaſtro-epiploica dextra à ramo meſenterico exſurgens conſimili quoque modo diſpartitur, cum ad ventriculi fundum anterius, & poſterius, tum ad omentum, ſiniſtræque gaſtro-epiploicæ itidèm inoſculatur.

Pſeudo-chymici, quos ex Galenicis quamplurimi ſequuntur, tradiderunt à liene per vas venoſum breve acidum quendam ſuccum,

cum, vulgò excrementum melancholicum, quod tranſmutari non poteſt in liene, in ventriculum deferri, ut acidâ ſuâ vi cibi appetentiam ſeu famem, & ſimul ventriculi coctionem promovéret, ciboſque juſto tempore morari faceret. Verum hujus doctrinæ falſitatem autopſia in vivorum animalium ſectionibus oſtendit, utpotè in quibus manifeſtiſſimè patet nihil à liene ad ventriculum, ſed continuè ſanguinem à ventriculo ad ramum ſplenicum defluere. Quippè ligaturâ vaſi venoſo brevi injectâ, mox apparet intumeſcentia inter ventriculum, & ligaturam, detumeſcentia verò inter ligaturam, & ramum ſplenicum: quod certum indicium eſt, ſanguinem ità fluere, ut jam dictum, eumque vix unquàm ad lienem pervenire, (ingreſſus enim vaſi venoſi in ramum ſplenicum plerumque nonnihil diſtat à liene) neque ingredi lienem, ſed in ramum ſplenicum effundi, per eumque rectà ad portam deferri. Præterea jejuni ventriculi aciditatem non continent, ſed tantùm dum cibis ſunt repleti, à quibus aciditas producitur; nàm ſi à liene illam ſugerent, adhuc jejuni acidum eructarent.

Uſus ventriculi eſt cibum, & potum recipere, per accidens verò multa præter naturæ inſtitutum continere, & generare, quod fit ob cavitatem ejus inſignem, & amplam, ut ſunt lapilli, & lumbrici. Fabuloſum, quod *Salmuth.* de infante in ventriculo, & concepto, & formato, perque os deindè excluſo ſcripſit, cenſemus.

Ventriculi actio apud omnes medicos eſt ex alimentis aſſumptis præparatis, & coctis, lacteum ſuccum, ptiſanæ cremori non abſimilem, chylum vulgò dictum, pro animantis nutricatione ſequeſtrare: atqui nos in noſtrâ *Trutinâ Medicâ lib. 4. cap. 1. De Ventriculi actione*, Aſiaticè vindicandum duximus hominum mentes ab hujus rei præjudicio multifariàm I. Nàmque multis rationibus, atque experimentis talem chylificationem fieri non poſſe conjecimus. II. Nullas uſque adeò repertas fuiſſe vias, per quas chylus ad hepar, vel cor vehi poſſit, demonſtravimus. III. Quod de hac re nos ſentimus, & quo pacto ciborum eſſentia corporis ſuſtentationi cedat, apertum fecimus.

CAP. LIX.

De Ventriculi Vulneribus.

VEntriculi vulnera trutinanda aggredimur, quæ tantò pericluſiora ſunt, quantò partis actio eſt ad vitam neceſſaria, eſt nàmque coctionis officina, & omnium membrorum coquina, quæ toti familiæ appropriatum impartitur alimentum, ideòque de eo maxima habenda eſt cura; eapropter ſingulæ corporis partes ejus ſervitio ſunt addictæ, & per victum pugnant, imò aliquorum eſt Deus. In omnibus itàque ſibi vendicat primam, id non ægrè nobis tribuunt, qui probè norunt quantam

vitilita-

tem ab ejus incolumitate, & integritate tota animalis capiet œconomia: contrà verò ab ejuſdem imbecillitate, ſolutione, aut deſtructione, quantâ afficiatur noxâ. Nulla eſt toto in corpore pars, quæ unà non patiatur; caput nàmque torpet, oculi caligant, aures obſurdeſcunt, cor deficit, genua titubant, manus, & pedes enervantur, totumque corpus ſenſim langueſcens, pallore, & tabo afficitur, & niſi tanto malo maturè ſuccurratur, jàm de animalis vitâ conclamatum eſt.

Signa.

Si ventriculus profundiori vulnere confoſſus ſit, ſimul adſunt tormina, ſingultus, & bilioſi inſequuntur vomitus; cibus, & potus aſſumpti vomitu rejiciuntur, vel ex vulnere effluunt. Ventriculus vulneratus nec cibum appetere nec continere, nec rectè concoquere poteſt. Adeſt ſputum, vel vomitus ſanguinis, & dolor in ventriculo percipitur. Si ſuperius ventriculi orificium vulneratum ſit, inflammatio, febris, delirium, crebra animi defectio, ſyncope, ſudores frigidi, & alia mala accedunt.

Cauſſæ.

Vulnerum ventriculi cauſſæ ſunt externa inſtrumenta, ut cultri, pugiones, enſes, tela pungentia, ſcindentia &c. per abdomen violentâ manu in ipſum ventriculum ità intruſa, ut ejus continuitas diſſolvatur. Vulnera hæc vel à parte poſteriori, vel anteriori infligi ſolent, aliqua ſunt ſuperficialia, alia verò profunda.

Prognoſis.

Ventriculus eſtò non ſit pars princeps, eſt tamen nobilis, cui in alimentorum præparatione primæ partes demandatæ ſunt, ac proindè ejus qualeſcumque graves morbi admodum periculoſi habendi ſunt, & vulnera ab *Hip. 6. aph.* 18. meritò lethalia ſtatuuntur, quia in hac parte membranoſâ ægerrimè ſanantur, & ſi circa ſtomachum incidant, propter nervorum ibi inſertorum copiam convulſionibus, & ſingultibus continuis ægros occidunt: Si verò partem inferiorem ingeſta alimenta mox per illa effluunt in abdominis cavitatem, illic alia viſcera brevi corruptura; plura tamen exempla novimus ventriculi vulnera ſanata fuiſſe, verum ut verum fateamur inter rarò contingentia illa referenda eſſe exiſtimamus. Verumenimverò ſemper hæc vulnera ſuam patiuntur exceptionem, undè conſiderandum, qualia ſint vulnera, an ſcilicet ſuperficialia, an penetrantia, an circa ſuperius orificium, an verò circa fundum. Superficialia, & ſaltim exterior tunica ſi vulnerata ſit, non deſperandum. Si totum ventriculi corpus ſit perforatum, periculoſum, & lethale malum eſt; ventriculus enim membranoſus eſt, & primæ coctionis ſummoperè neceſſaria officina. Si ſuperius ventriculi orificium vulneretur, exigua

exigua ſanationis ſpes affulget, cum ea pars exquiſito ſit prædita ſenſu, & medicamenta ibi non morentur, & præterea cibus, & medicamenta tranſeuntia dolorem excitent. Non tàm periculoſa ſunt ea vulnera, quæ in imâ ventriculi parte inferuntur, dummodò in hac parte ventriculus non ſit perforatus, quia ſubſtantia iſta carnoſior, craſſior, atque non tàm membranacea eſt, & medicamenta eo loci ſubſiſtunt, & hinc facilius ſanari poſſunt. Quandòque ſi hæc vulnera non perimant, in ulcera tranſeunt.

Curatio.

Ventriculi vulnera naturæ negotio committenda eſſe cenſent vulgares, verum nos non negamus in hiſce, & aliis vulneribus tàm læſim, quàm punctim illatis, potiſſimas eſſe naturæ partes, & alios morbos curare poſſe, quæ interdum etiam id præſtat, quod penè impoſſibile videbatur: attamen quandò languet, ſemper collatis auxiliis, quibus ipſa gaudet, quantum fieri poteſt, adjuvanda eſt, ut facilè opus perficiat. Si totum naturæ opus committet chirurgus, de vulnerati vitâ actum erit.

Si ſanguis confluat ad ventriculum, & inflammatio metuatur, venam aperiendam ad virium tolerantiam inſtituunt, ſed perperàm faciunt, nàm vitæ theſaurum exhauriunt, vulneratum enervant, & ægrum ſæpè morti dant. Si cacochymia adſit, ad vitioſos humores eliminandos purgantia præſcribunt; cœterum in hiſce vulneribus ſemper ſuſpecta ſunt; quia per hæc non tantum optimi, & nutrientes ſucci exhauriuntur, verum vitioſi humores ad locum affectum truduntur, fibrillæ ſimul nerveæ undecumque convelluntur, irritantur, contorquentur, undè ſæpè dolor, inflammatio, convulſio, & id genus plura excitantur ſymptomata.

Si vulnus non ſit penetrans, totum opus naturæ committunt; ſi verò penetret, & ſit amplum, illud conſuunt, in inferiore tamen parte relinquunt quoddam ad puris exitum foramen, cui turundam immittunt, ipſum ventriculi vulnus aliquantiſper ſaltim extrà tegentem, ſed non ingredientem, & medicamentis ſarcoticis illitam *Syr. de roſis ſiccis, pulvere ſang. dracon. bolo armeno & maſtiche.* Vel ſequenti unguento, ut

℞. *Ol. abietini* ℥. j.
Maſtiches ℥. ij.
Mannæ thuris ℥. ij.
Radic. tormentillæ,
Conſolid. maj. ana ℥. j.
Lumbric. terreſtr. num. v.
Vini alb. auſteri ℥. ij.

Coque ad vini conſumptionem f. linimentum. Vel illiniatur *terebinthinâ cum oleo hyperic. & vitello ovi unius miſtâ f. linimentum.* Optima ſunt hæc medicamenta, ſed ſi hæc, vel ſanguis, vel ingeſta alimenta in abdominis cavitatem defluant, extrahi non poſſunt, & breviſſimo tempore corrumpantur neceſſe eſt, & mors fores pulſat.

Propinant *Syr. myrtinum, de roſ. ſiccis cum decocto equiſeti, piloſellæ, & radicis conſolidæ:* quibus quandòque

addunt *trochiſcos de terrâ ſigillatâ, de carabe.* Vel exhibent parum, & ſæpè *conſervam roſarum rubrarum, diacydon. ſine ſpeciebus, diatragacanthum frigidum.* Extrinſecùs abdomen inungunt *oleo roſaceo, & chamamelino, ac maſtichino*, & ipſi vulneri *emplaſtrum barbarum* imponunt.

Pro ventriculi vulnerum curatione maxima diætæ ratio habenda eſt, quæ optima inſtitui debet, & eò potiſſimùm reſpiciendum eſt, ut acidum in ventriculo temperetur, & ſi poſſibile ſit, planè auferatur. Aër itàque ſit temperatus, & frigidus angue pejus fugiatur. Victus ſit tenuis, & parciſſimè æger edat, ne ventriculus cibi ubertate gravetur, & diſtendatur, ſed corrugatus maneat, & ſic faciliùs conglutinetur. Cibi verò ipſi ſint in parvâ quantitate, qui magnam alendi vim habeant: ſint boni ſucci, coctu faciles, & in potionibus vulnerariis coquantur, vel vulnerariis, & balſamicis condiantur. Malè feriati Galeniſtæ, ne ventriculus cibo oneretur, & æger ſuſtentari poſſit, clyſteres nutrientes in uſum deducunt, quibus aliquid nutrimenti ad hepar per venas meſeraicas ineptè transferri credunt. Pudendum medicorum præſidium, & belluinum remedium, in unâ ex illis civitatibus, quas ultor ignis combuſſit inventum. Clyſter nunquàm propter valvulam ad ileon inteſtinum aſcendit, & injecti liquores ſtercore ibidèm reperto ſe commiſcent, deindè partibus infunduntur, quibus proprium eſt cuncta in ſtercus mutare. Quòd ſi poſt bihorium rejiciantur, ſtercus olent, nec unquàm auditum fuit quempiam per podicem nutritum fuiſſe; ideòque nullatenus in alimentum tranſire poſſunt, niſi in ſtomacho primam ſuſceperint digeſtionem, quæ alibi non reperitur. Potus ſit ventriculo gratus, & hoc non nimium repleatur, imò cochleatim potionum vulnerariarum bochetum propinetur, ab acidis abſtinendum, quia ventriculi vulnus immediatè tangeret id, quod vulneribus hoſtile eſt. Nec potus frigidus hauriatur, quia frigus vulneribus inimicum.

Quantum frigidus potus bibentibus noceat, & periculi ſecùm afferat, cunctis notum eſt, undè *Hip. aph. 51. ſect. 2.* inquit; *Plurimùm, atque repentè calefacere, vel frigefacere, periculoſum.* Cùm igitur in magno æſtâtis ardore corpus plurimum ferveat, periculoſum eſſe videtur illud ſubitò, & derepentè glaciali potu refrigerare; ſanguis enim cum cœteris æſtuans ſuccis, ſtatim à frigore coagulatur, & coagulum illud in hac, aut illâ parte imperium ſibi rapiens, & ſedem figens, varios producit effectus, ut patet plurimis eorum exemplis, qui ex hujuſmodi potu in graviſſimos inciderunt morbos, quorum non paucos ipſimet vidimus, & curavimus. Non negamus potum mediocriter frigidum in regione, & tempeſtate fervidâ uſurpari poſſe ab iis, qui in juvenili ætate ſunt conſtituti, calidiori præditi temperaturâ, qui viſcera calida, & robuſta obtinent, & hujuſmodi potui ſunt aſſueti, ac plurimùm ſe

exercent. Aliis verò qui in occiduâ, aut puerili ætate conſtituti, debilia habent viſcera, vel obſtructa; pituitoſo, vel melancholico temperamento ſunt prædití, plurimos excrementitios habent humores, vitam agunt deſidem, pauco exercitio, & plurimâ utuntur Venere, nocentiſſimus eſt. At hac noſtrâ tempeſtate in totâ ferè noſtrâ Italiâ adeò perverſus aquæ, vel vini, imò potum ſorbet, & colatis nive, vel glacie ad ſummum refrigeratum bibendi mos invaluit, ut non ſolum in aulis, ſed etiam in pauperum tabernis ſolemnis eſſe ſoleat; verum numeroſum gelidè bibentium agmen futuræ ſe ſubmittunt cladi, nec occiduam attingunt ætatem.

Motus, & quies non excedant limites, ſed quies magis confert, & vulneratus in latere ſano decumbat. Somnus, & vigilia ad mediocritatis regulas redigantur. Alvus ſit libera. Animi paſſiones tranquillitatem ſervent.

Ventriculi vulnera, ut aliarum partium nobilium curanda ſunt, ideòque de his maxima cura habenda eſt, conſtat nàmque partibus membranoſis, glanduloſis, & nervoſis, undè ejus vulnera ſemper pernicioſa ſunt. Si igitur ejus vulnera ad interiorem ventriculi cavitatem uſque penetrent, mortifera ſunt, tunc læſa ventriculi pars ad ventris vulneratos muſculos attrahi debet, & unâ, eâdemque ſuturâ ventriculi laceratæ partes cum cute ſimul, muſculiſque contrahantur, & conſuantur; attamen conſuitio cum proteſtatione fieri debet, ſed exiguum relinquatur foramen pro turundæ inſertione, quæ ventriculi vulnus non intret, ſed exterius tantum attingat, inungi verò debet *balſamorum balſamo n. d. vel balſamo artificiali, vel Samaritani, vel proprietatis*, & omnes partes conſutæ eodem medicamento inungantur, & ſuperponatur *emplaſtrum ſticticum, vel oppodeldoch*, quæ omnia calidè applicanda ſunt.

Internè propinentur *potiones vulnerariæ ex ſcordio, tormentillâ, alchimillâ, ſtellariâ, pirolâ, flor. hyperici, radice conſolidæ, vel pimpinellâ* paratæ, quæ edulcorari debent *Syr. de ſymphyto, vel de hederâ terreſtri*, & fortificari *magiſterio oculor. cancr.* vel inſtillentur *aliquot guttæ balſami Peruviani, vel tincturæ hyperici*, vel dentur in juſculo. Si febris adeſt, propinentur *diaphoretica* pluries recenſita, *cum ſanguine hirci, vel ſpermate Ceti*, ut ſuccorum circulatio promoveatur.

CAP. LX.

De Inteſtinis.

INteſtina, latinis interanea, græcis antera, barbaris chordæ, undè fides quoque, quia fiunt ex areſcentibus inteſtinis, chordæ dicuntur. Sunt corpora oblonga, membranacea, concava, teretia, variè circumgyrata, continuata cum pyloro ad podicem uſque.

Tantæ inteſtina longitudinis ſunt, ut ſexies, plus minus, ſuperet, vel æquet longitudinem ho-

 minis,

minis, cujus ſunt. *Hip.* illa duodecim, vel tredecim cubitorum. *Veſalius* quatuordecim ulnarum Italicarum cum dimidiâ longitudinem habere ſcribit, ſed certa menſura definiri nequit. Gyros acceperunt, ſive anfractus, & convolutiones, exceptis principio, & fine, ne ingreſſus, & egreſſus impediretur. Et gyros quidem habent in hunc uſum. I. Ne alimentum ſtatim elabatur, nondum perfectâ coctione. II. Ne nondum abſolutâ ſpirituoſæ partis ſeparatione, ſi ſtatim elaberetur, aliud mox alimentum aſſumere cogeremur, & ità ob voracitatem à negotiis impediremur. Hinc animalia, quò rectiores à ventriculo ad anum habent ductus, eò guloſiora ſunt: quò convolutiores, eò continentiora. III. Ne crebrius dejicere alvum neceſſe ſit, ut in animalibus voracibus patet, quandoquidèm in anfractibus illis diu excrementa deliteſcere poſſunt.

Sita ſunt in infimo ventre, cujus majorem implent cavitatem. Connectuntur per meſenterium, quo & omenti interventu colligantur dorſo, & in oſſis ilei cavitatibus fulciuntur.

Subſtantiam habent membranoſam, ceu ventriculus, ut diſtendi poſſint à ciborum reliquiis, & flatibus. Sed craſſior eſt ſubſtantia in craſſis, & quantò magis ad finem vergunt, eò craſſiora ſunt, ut finis coli, & rectum inteſtinum. Hæc ſubſtantia membranoſa triplici conſtat tunicâ: prima extima, ſive communi cum peritonæo, pinguedine meſenterii exuberanter ditata, idque ut putatur ad conſervandum calorem; Secunda media carnoſa, fibriſque variis præcipuè orbicularibus conſpicua; Tertia verò intima nervoſa, & rugoſa, quæ rugoſitas inſervire creditur ad promptius complectendum, & remorandum putatitium chylum, aliàs per planum æquò celeriùs delapſurum, ad hæc mucilagine quadam hæc intima intùs gaudet ad ſeſe tutandam adverſus omnem acrimoniam.

Cœterùm adnata commemorata extimæ tunicæ pinguedo in venalibus extis ſemper intima conſpicitur, eo quod laniones in repurgandis inteſtinis ea invertunt, ut intimior pars foris à fecibus, & fœtore per ablutionem mundari poſſit; inſigniter itàque quidam ſcriptores medici decepti ſunt, putantes inteſtina naturaliter intrinſecus pinguedine obduci, eamque in dyſenteriâ abradi. Quid ſit illud mucoſum, & album, quod opiparè in dyſenteriâ excernitur, ubertim diximus in *Trutinâ lib.* 4. *cap.* 11. *De Diarrhœa, & Dyſenteriâ.*

Porrò inteſtinis inſerta ſunt vaſa numeroſa: venas enim ſuſcipiunt multiplices tàm à dextro, quàm ſiniſtro ramo meſenterico venæ portæ; arterias itidem à meſentericâ ſuperiori, & inferiori; nervos autem à plexu meſenterico ſexti paris.

Inteſtinorum uſum ex antedictis ſatis patet hunc eſſe, ut non ſolùm alimenta in ventriculo cocta recipiant, ſed horum in illis ſeparatio fiat utilis ab inutili propulſio, & ex iis inutilioris per podicem expulſio.

Hæc

Hæc autem propulſio, & expulſio inprimis peragitur preſſione muſculorum abdominis; quæ plurimum adjuvatur inteſtinorum exiguo proprio motu, procedente ex contractione fibrarum, quas in propriis tunicis habent, qui admodum conſpicuus eſt in felibus, aut cuniculis vivis diſſectis. Hunc autem fibrarum motum aliquo modo obliquis, ſed præcipuè à tranſverſis fibris peragi, ab iiſque contenta à ſuperioribus verſus inferiora depelli certum eſt. Qui *motus* dicitur *Periſtalticus*, in quo inteſtina undanti quodam motu hirudinum, lumbricorum, aliorumque reptilium inſtar cieri videntur, & ſæpius hos motus in limacibus terrâ repentibus curioſè obſervavimus. Verum ſi hic motus aliquandò invertatur, quòd rarò contingit, & fibræ ſuâ contractione inteſtinorum contenta, ab inferioribus incipiendo verſus ſuperiora moveant, tunc etiam ſtercora è craſſis inteſtinis ſurſum acta in ventriculum aſcendunt, & vomuntur, imò clyſteres, glandes, & ſuppoſitoria ſurſum rapiuntur, & vomitu rejiciuntur, ſed de hoc morbo egimus in noſtrâ *Trutina lib. 4. cap. 13. De Iliaca paſſione.*

Etſi à pyloro ad podicem uſque tantum unus continuus ductus ſit, tamen quia variat hic ductus magnitudine, numero anfractuum, ſubſtantiâ, ſitu, figurâ, & officio, dividuntur inteſtina in *tenuia*, ſive gracilia, & *craſſa*, ſeu ampla.

Tenuia inteſtina ob membranarum tenuitatem, ità dicta, ſita ſunt partim ſupra, partim infra umbilicum; adeòque umbilicalem regionem juxta, & hypogaſtrium occupant, ſecus quàm in canibus.

Undè veteres, canum exemplo, tenuia vocarunt ſuperiora, craſſa inferiora, quod in homine falſum eſt; nàm in eo plus eſt ex craſſis ſupra umbilicum, & plus ex tenuibus infra, cum id quod longius, ſit infra jejunum, quod breve, ſupra. Atque ità omnia tenuia in mediâ regione ſunt, circa umbilicum; primò, quia nobiliora; ſecundò, ut viciniora ſint meſenterii centro, ideòque proximè à meſenterio venas, & arterias capiant, ſanguinemque citò hepati advehant.

Sunt tenuia inteſtina tria: *Duodenum*, *Jejunum*, & *Ileon.* Craſſa dicuntur, quia craſſiores habent tunicas, & etiam ſunt tria: *Cœcum*, *Colon*, & *Rectum.*

Primum tenue inteſtinum, pyloro continuum, Græcis Dodecadactylon, Latinis *Duodenum* nominatur, à duodecim digitorum tranſverſorum menſurâ, quamvis illud vix quatuor digitorum longitudinem habere doceant Anatomici: verùm ſi à pyloro ad inteſtini jejuni inflexionem uſque, quo loco tranſverſim ſub pancreate jacens, ſurſum aſſurgit, menſuratio fiat, duodecim digitorum longitudo reperietur.

Situs ejus eſt in dextro latere ſub hepate, ac cum pancreate connexio, craſſioris quidèm cæteris tenuibus eſt ſubſtantiæ, at anguſtioris cavitatis, præſertim verſus pylorum, amplioris nonnihil verſus jejunum, & circa inſertio-

nem ductûs cholidochi, & pancreatici, ubi aliis tenuibus amplius & latius eſt. Dictus ductus cholidochus extremitate ſuâ porum conſtituit bilarium, qui, eundem in modum ac ureteres intra membranas veſicæ urinariæ, inter duas hujus duodeni membranas aliquantulùm deorſùm protenditur, antequàm foraminulo deſinat. Eodem loci quoque ductus VVirſungianus pancreaticus peculiaris ſui exitus foramen habet prope commemoratum porum bilarium; attamen utplurimùm ab eo diſtinctum, quamvis interdum in unum coaluiſſe oſculum deprehendantur.

Venam propriam duodenam habet. *Arteriam* à dextro cœliacæ ramo. Nervoſus exiguos à ſtomachicis.

Pro duodeni uſu animadvertimus, ut in noſtrâ *Trutinâ lib.* 4. *De Ventriculi actione*, quòd non omnis ſpiritus æthereus, qui in ciborum maſſâ latet, per fermentationem in ventriculo educitur, ſed illa portio, quæ ad motum promptior eſt, nam altera illius pars, quæ in compactioribus materiæ partibus profundiùs latet, inter illas remanet, quæ, quia fæculenta, ignava, & viſcida eſt, cùm non ſit de ventriculi indole, corrugatione ejus fibrarum per pylorum in duodenum exprimitur. Verùm quia ſenſitivorum vita altioris eſt indolis, quàm vegetabilium vita, dum illa integra eſt, & aliquo impedimento non urgetur, non quieſcit, niſi ab ingeſtis cibis vegetabilium vitam, ſive eſſentiam omninò emungat, ſibi ſubjiciat, & eorum cadaver adeò immutet, ut in excretis, neque vix ciborum ingeſtorum ſignum remaneat. Undè poſtquàm fæculæ ex fermentatione reſiduæ ſub pyloro deſcenderunt ſpiritibus à ventriculo depauperatæ motum fermentalem ex ſe ipſis excitare non potuerunt; propterea remanſiſſent partim mutatæ, & partim immutatæ, ſi tali inconvenienti à generationis principio non conſuluiſſet natura, conſtruendo ſcilicet fellis folliculum ſub hepatis cavo, in quo amariſſimus liquor produceretur, adhoc ut ejus portio per ductum bilarium in duodenum flueret. Unde ciborum reliquiis ſe immiſcet, & tali menſtruo in liquorem reſolvuntur. Hinc reliquus æthereus ſpiritus, qui anteà in centro ligabatur, ad ſuperficiem evocatus, ob talem materiæ diſſolutionem ſe movet, & in inteſtinorum membranas, ſeu glandulas miliares ſe inſinuat, non ſecus ac altera pars in ventriculo ſe inſinuavit. Quod omninò fæculentum eſt, & à ſpecificis ciborum qualitatibus penitùs liberatum, paulatim tranſcolando in inteſtinum colon, in fæces craſſeſcere incipit, ut per inferiora inteſtina foràs deturbetur.

Secundum *Iejunum* dicitur, quod in duodeni fine incipit, dicitur jejunum, quia plerumque vacuum invenitur propter pori bilarii in duodeni fine ingreſſum, qui proximè bilem influens promptiorem excitat, imò præcipitat expulſionem. Hoc longitudine duodecim, vel tredecim palmos, latitudine digitum circiter adæquans, multis

tis gyris intortum, ſub pancreate prope ſpinam in umbilicali regione, imprimis verſus ſiniſtrum latus ſitum eſt.

Venas habet à dextrâ meſentericâ, reliquis etiam inteſtinis, communes. Arterias à meſenterico ſuperiore. *Nervos* à ſexti paris ramo, qui coſtarum radicibus exporrigitur.

Tertium à prædicto incipiens, *Ileon*, & volvulus à circumvolutione, ac gyrorum multitudine dicitur. Hoc ſub umbilico ad Ilia, & coxas utrimque ſitum, digiti tranſverſi latitudinem obtinet, ac longitudine reliqua duo multum ſuperans, viginti unum aut duos circiter palmos adæquat. Ejus principium eſt, ubi inteſtinum incipit eſſe anguſtius, & paulò rubicundius. In hoc inteſtino ciborum reliquiæ craſſeſcere incipiunt. Ileon hoc frequentius in ſcrotum delabi poteſt, undè hernia inteſtinalis, de qua egimus. Et in hoc inteſtino volvulus fit, ſive Iliaca paſſio, in qua vomitus utplurimum ſtercoris eſt.

Primum craſſum inteſtinum dicitur *Cœcum*, ità dictum, vel ab obſcuro uſu, vel quod altero finē pervium non ſit. Eſt autem appendicula parva inſtar oblongi vermis, coli principio adhærens, longitudinis circiter quatuor digitorum tranſverſorum, exiguam cavitatem, in adultis plerumque vacuam, ſed in fœtu excrementis repletam habens. Non annectitur meſenterio, ſed mediante peritonæo laxè jungitur reni dextro. Hujus uſus hactenus incognitus fuit, quamvis hunc, alii alium uſum per inanes potius conjecturas adſcribere, quàm in hac parte ignorantiam ſuam confiteri maluerint.

Secundum craſſum eſt *Colon* inteſtinum, ità dictum tanquàm cavum, quod inter inteſtina hoc maximè ſit cavum, & ventrem efformat: vel à retardando, quod in cellulis tranſeuntes remoretur fæces: vel à torquendo, quòd in eo fiant tormina colica: vel à colando, quia anguſtum eſt ad modum colatorii, & involutum, ut fiat gradatio fæcis, ne ſimul tota deſcendat. Hoc cœteris multò amplius, & latius eſt, octo, vel novem palmorum longitudinem habens.

Incipit circa os ilium dextrum, proximo ibidèm reni ſe jungens, hinc ſurſum aſſurgit, & facto ſub jecore flexu, tranſverſim ſub fundo ventriculi (cui mediante omento annectitur) pergit, & à ſiniſtris lieni, renique ſiniſtro tenuibus membranis adhæret, atque circa os ilium ſiniſtrum, facto flexu, recti inteſtini principium orditur. Circa jecur verò à tranſſudante per folliculum fellis bile, plerùmque luteo colore tingitur, atque hinc excretricem ejus facultatem ſtimulari à nonnullis creditur.

Superiora autem ventris occupat, I. Ut fæces paulatim in eo collectæ ſuâ gravitate facilius deorſum volvantur, & excernantur. II. Ut coctionem ventriculi nonnihil fæcum calore adjuvet, quippè chymici nullam digeſtionem magis naturalem judicant, quàm quæ fimi calore perficitur, III. Ut fæ-

cum

cum gravitate medium meſenterium non comprimatur, & vaſa anguſtientur.

Longum eſt communiter palmas octo, vel novem; latiſſimum verò, & ampliſſimum omnium. Vinculum habet proprium, digiti medii latitudine, ſecundum ejus longitudinem parte ſuperiore, à cœco uſque ad rectum inteſtinum exporrectum, quo cellularum ordo continetur.

Ad coli initium apponitur valvula craſſa, membranoſa ſatis, & orbicularis, ſurſum ſpectans, regurgitantium fæcum, flatuumque obſtaculum, & hodiè dicitur vulgò Bauhini valvula. In hujus valvulæ deſcriptione non conveniunt Anatomici. Nonnulli ſcribunt illam eſſe membranam ab uno latere inteſtino adhærentem, idque cortinæ inſtar claudentem. Alii duas eſſe membranas ſibi invicèm oppoſitas, quæ ad invicèm concidentes inteſtinum occludunt. Alii non eſſe veram valvulam, ſed circulum carnoſiorem circumjectum, idque inſtar muſculi ſphincteris contrahentem. Verum ſi illius examen attentius inſtituatur, ſatis liquebit, illam nihil aliud eſſe, quàm membranam laxam, circularem, & quaſi propendiculam quandam inteſtini ilei colon ingredientis, quæ cum aliquid ex ileo deſcendit in colon, cedit, & aperitur; ſed è colo ſi ſtagnantes fæces, aut flatus ad ileum tendant, concidit, ac complicatur, ſicque viam obſtruendo, tranſitum verſus inteſtina tenuia impedit. Hinc clyſterum materia ad tenuia naturaliter pervenire nequit.

Uſus eſt, ut in colo craſſiora excrementa, ſeu fæces coacerventur, & ad excretionis uſque tempus contineantur, cum turpe, & moleſtum homini fuiſſet, ſi continuò defluxiſſent. Hunc in finem amplam capacitatem adiptum eſt, plurimaſque cellulas, fœcum remoras, obtinuit. Quia verò totum ferè abdomen circumdat, & modò aſcendit, modò deſcendit, hinc dejiciendæ fæces tardius defluunt, & in alvi exoneratione non confertim, ſed duabus, tribuſvè vicibus deturbantur.

Venas & Arterias habet colon ſub ventriculo ab epiploide poſticâ, ſed in ſiniſtro latere hæmorrhoidalem venam, & meſenterica inferiori, hæmorrhoidalem arteriam.

Tertium, & ultimum craſſum eſt inteſtinum *Rectum*, quod in coxarū antrum declivè recto ductu deſcendens, in anum definit. Unius, & dimidii palmi longitudinem, ac circiter trium digitorum latitudinem habet; craſſitie verò, ac carnoſitate omnia inteſtina ſuperat, extrinſecus pinguibus appendicibus donatum. Oſſibus ſacro, & coccygis, mediante peritonæo, adhæret; atque in viris penis urethræ, cervici uteri in mulieribus, mediante muſculoſâ ſubſtantiâ connectitur. Undè magnus harum partium conſenſus in viris, & mulieribus; præſertim in his uteri, & inteſtini, nàm inteſtino exulcerato, ſæpè excrementum per pudendum ejicitur.

Ano ſuis ad cibus implantantur venæ hæmorrhoidales duplices: quarum internæ utplurimum ad ſiniſtram,

niſtram, rarius ad dextram meſentericam, interdùm ad ramum ſplenicum aſcendentes, in portæ venam ſanguinem effundunt: externæ verò ramum Hypogaſtricum ingrediuntur. Venas comitantur arteriæ, partim à ramo meſenterico inferiore, partim ab arteriâ hypogaſtricâ procedentes. His nervi quatuor ejus extremo inſeruntur, ab extremo ſpinalis medullæ derivati, qui huic inteſtino acutum ſenſum inferunt, ut in teneſmo videre eſt.

Finis ejus, *Anus*, ſeu *Podex* dicitur. Tres habet muſculos. Primus *Sphincter* dicitur, vel ani conſtrictor; orbicularis circumjicitur ano annuli ſatis lati inſtar: ità ut licèt pars ejus aliqua in fiſtulis, vel aliis affectibus abſcindatur, non ideò totus ejus uſus penitus tollatur. Oritur ab inferioribus vertebris oſſis ſacri, & fibris tranſverſis circumjicitur longo ani ſpatio. Connectitur anterius. Primò Veſicæ meatui per fibroſos nexus. Secundò Peni, cujus muſculis dat originem. Tertiò collo uteri. Poſterius oſſi coccygis ſubjecto. Ad latera per ligamenta ab oſſe ſacro in os coxæ producta. Uſus eſt conſtringere anum, ne niſi volentes fæces excludamus. Ideò reſolutus, vel aliter læſus, facit fæces, invitis hominibus, excidere: ſicut læſo veſicæ ſphinctere, lotium involuntariè effluit. Reliqui duo *Levatores* nominantur, qui ab oſſium coxendicis, & ſacri ligamentis orti deſcendunt diſtincti ad ſphincterem, eique inſertiones ſuas commiſcent, ut unum per excretionem depulſum ſurſùm retrahant. His muſculis quacumque de cauſſâ nimium relaxatis, fit ani procidentia, ſeu inteſtini prolapſus.

De Meſenterio.

Meſenterium à ſitu nomen deſumpſit, quia eſt in medio inteſtinorum, non quaſi medium inteſtinum ſit, ſed ut inteſtina inſtar circuli, & in orbem complectatur, colligat, & veſtiat.

Unum eſt, attamen à nonnullis dividitur in *Meſereum*, ſeu meſenterium, & Meſocolon. *Illud*, quod in medio ventris eſt, & inteſtina tenuia connectit: *hoc*, quod colon annectit in dextro, & ſiniſtro latere, & parte infimâ recto inteſtino adhæret.

Conſtat membranâ duplici, & validâ, peritonæo continuâ, pinguedine undique effractâ. Præter has, tertiam mediam, eique propriam, modò dictis paulò craſſiorem, ipſaque vaſa, & glandulas in ſe ſuffulcientem habet.

Magnitudo ejus à centro ad peripheriam eſt ſpithama: longitudo autem, & circumferentia trium ulnarum.

Figura verò ferè circularis eſt, cujus circumferentia in plicas innumeras contrahitur, ut inteſtinorum longitudinem, ac volumina coarctet, eorumque convenientem ſitum, & ordinem contineat. In medio amplum eſt, in lateribus oblongum, præſertim in ſiniſtro, ubi ad rectum inteſtinū deſcendit. Ejus verò craſſities ingens eſt in obeſis, auctâ largiter pinguedinis mole,

mole, in aliis tenuior exiſtit.

Oritur à ligamentis vertebrarum lumborum, quibus validiſſimè alligatur geminâ quaſi radice, unâ majori, qua primæ vertebræ; alterâ minori, qua tertiæ vertebræ adnaſcitur, progreditur deindè in inteſtina, in quæ terminatur.

Glandulas habet meſenterium plurimas exiguas, & molles, membranis interjectas, ac ſecundum vaſorum diverſitatem, maxima horum eſt una in centro, ubi prima vaſorum fit diſtributio, qua ſcirrho laborante, totius corporis marcor ſuccedit. Harum glandularum uſus eſt. I. Diſtributiones varias ramorum venæ portæ, & arterias magnæ fulcire. II. Humectare inteſtina. III. Ex inteſtinis redundantem humiditatem abſorbere.

Abſurdam opinionem de his glandulis concepit *Riolanus lib.* 2. *Anthropog. cap.* 15. quippè ſtatuit earum ratione in meſenterio eſſe ſtrumarum radicem, ac fundamentum, nec ullas ſtrumas unquàm foràs erumpere, niſi meſenterium ſtrumoſum fuerit: quam opinionem *Tomo* 1. *cap.* 44. *De ſtrumis* confutavimus.

Nervos habet meſenterium ab internorum nervorum ſexti paris plexu, & à nervis è lumbali medullâ prodeuntibus; atque hinc in membranoſâ ſui parte ſatis ſentit, quamvis in pingui, & glanduloſâ obtuſioris ſenſûs ſit, cujus ratione apoſtemata multoties in illâ diù occulta manent, antequàm ab ægro, vel medico ſatis percipi poſſint.

Arterias recipit à ramo arteriæ magnæ meſenterico dextro, ſiniſtroque, ſeu ſuperiore, & inferiore.

Venas obtinet plurimas inter membranas ejus decurrentes, meſeraicas dictas, quæ minimis radicibus ex inteſtinorum tunicis oriundæ, atque in meſenterio frequenti concurſu in ſe invicèm hiantes, tandèm in duos ramos majores ſcilicet dextrum, & ſiniſtrum meſentericum venæ portæ continuos concurrunt. Hæ ſanguinem per arterias ad meſenterium, & inteſtina impulſum, jàm à nutritione illarum partium reſiduum in portæ venam infundunt, indè ad hepar referendum. Habet meſenterium ductum communem cholidochum, ductum Wirſungianum, venas dictas lacteas, & vaſa lymphatica, quæ vaſa inter ſe differunt, non ſolum ratione ſubſtantiæ, etiam ratione originis, & progreſſûs, ſed etiam ratione materiæ, quam continent.

Uſus verus, præcipuuſque meſenterii eſt vaſa ad inteſtina excurrentia tutò deducere, & ab omni diſruptionis periculo ſalva, & integra præſtare.

De Pancreate.

Pancreas, quaſi totum carnoſum, Latinis *Lactes*, à ſuo candido, lacteoque colore interno dicitur, eſt corpus totum glanduloſum, laxum, & informe, ad primas lumborum vertebras, ſub poſteriore ventriculi parte, ejuſdemque fundo ſitum, membranâ tenui

nui à peritonæo inveſtitum, ex eâque quaſi ſuſpenſum.

Figuram obtinet oblongam, & depreſſam. *Magnitudo* in omnibus non eſt eadem, frequentiſſimè trium, vel quatuor, interdum quinque, ſex, ſeptem, vel plurium digitorum tranſverſorum longitudinem habet: latitudo maxima ferè duos digitos cum ſemiſſe adæquat, *Craſſities* circiter unum. Latiore ſui parte hepatis confinia accedens, circa primam lumborum vertebram ventriculo ſubſternitur, meatumque biliarium, ac portæ truncum includens, duodeno inteſtino jungitur: hinc lienem verſus extenditur.

Subſtantia ejus tota glanduloſa eſt, conſtatque ex multis quaſi nodulis, ſeu globulis, dicere poſſumus eſſe pancreas glandulam conglomeratam, quaſi ex multis minuſculis glandulis congeſtis compoſitam per intercedentia vaſa, plurimaſque fibrillas cohærentibus, & communi membranâ incluſis: qui noduli ſinguli quidèm aliquam duritiem præ ſe ferunt, ſimul tamen ſumpti, ob laxam connexionem, molliuſculi.

Color ei pallidus eſt, vix leviſſimam ſanguinis tincturam referens, ità ut neque in ſubſtantiâ, neque in colore ullam carnoſarum partium ſimilitudinem habeat; undè mirum eſt, quod à Veteribus Anatomicis *Pancreas*, id eſt *totum carnoſum* fuerit appellatum.

Nervos habet exiles à ſexto pari, inprimis à plexu ſuperiore abdominis. *Arterias* ab arteriæ cœliacæ ramo ſiniſtro, dorſo accumbente, interdum ab arteriâ ſplenicâ. *Venas* ad ramum ſplenicum prope portam emittit. *Vaſculis lymphaticis* etiam multis donatur.

In pancreatis medio, ſecundum ejus longitudinem, canalis ſingularis, & mediocriter capax excurrit, à primo ejus inventore, *ductus Vuirizungi* appellatus.

Hic unicus per medium viſcus excurrit, & brevia, numeroſaque exilia vaſcula in ipſum patentia undequàque è viſcere recipit. Interdum duo ductus inveniuntur, ſed non æqualis longitudinis, quorum unus loco ſolito, alter paulò inferiore ſubſiſtit, verum ad ingreſſum in inteſtinum plerumque ſimul junguntur, unumque orificium faciunt: interdum etiam alter prope duodenum inteſtinum ductum cholidochum ingreditur, alter paulò humiliore loco ſenſim inteſtinum perforat.

Dicti canalis orificium hiatu mediocriter amplo in duodenum inteſtinum ſcilicet quatuor, interdum quinque, aut ſex digitorum tranſverſorum latitudine à pyloro, in notabili rugâ flexuræ duodeni proximè ad pori bilarii egreſſum in homine, non rarò etiam in ipſum ductum bilarium exiturientem aperitur; eique nonnulli valvulam adſtare ſcribunt extrorſum expectantem, & cujuslibet rei ingreſſum ex inteſtino in canalem præcludentem. Verum quia ductus à parte inteſtini ſine obſtaculo ſtylum facilè admittit, nulla valvula reperitur. Alterâ verò parte verſus lienem extenſus, ſenſim gracileſcit, & obliteratur, antequàm

Vu 2 ad

ad extremum pancreatis perveniat, ità ut lienem non attingat, neque eum ingrediatur.

In hunc ductum Vuirtzungianum ex omnibus nodulis, è quibus pancreas in homine conſtruitur, exigui ſurculi inſtar minorum rivulorum excurrunt, humorem pancreaticum, in nodulis excoctum, ac præparatum, in iſtum ductum effundentes, eo mediante in inteſtinum duodenum deferendum. In ipſo tamen ductu nunquàm ſuccus pancreaticus invenitur, propterea quod declivi viâ celeriter effluat in duodenum inteſtinum, neque in ductu aliquandiu ſubſiſtat, eodem modo ſicut urina è renibus per ureteres defluens propter rapidum tranſitum nunquàm in his invenitur.

De hujus viſceris officio antehàc graviter dubitatum fuit, dum illud multi ſolummodò vaſorum diviſiones fulcire, & pulvinaris inſtar ventriculo ſubſterni: alii crudiorem ſanguinis portionem expurgare: alii cordis ſanguificationem adjuvare: alii melancholiam ex liene deducere, aut ſuccum fermentaceum ventriculo ſubminiſtrare, aut lienis laborantis vicem interdum ſubire: alii illud chylum recipere, eumque ad majorem perfectionem excoquere, & excrementa bilioſa ex eo ſecernere, aliaque ſimilia putârunt. Sed ſunt conjecturæ nullis rationibus, & experimentis ſtabilitæ.

Pancreas in hoc ductu quendam liquorem ſublympidum, & quaſi ſalivoſum, nonnihil auſterum, ac leviter ſubacidum continet, qui in duodenum effluit inteſtinum, & in ciborum reliquias per pylorum in duodenum prolapſas, & non dum à particulis eſſentialibus extricatas ſe immiſcet, eaſque per novam fermentationem attenuat, & fundit, ac partes ſpirituoſas à craſſis, inutilibus, & fæculentis ſeparat. Fit hæc efferveſcentia propter bilis ſal volatile, oleumque ſulphureum concurrens cum ſucci pancreatici aciditate, ſicut in chymiâ ex talium concurſu ſimiles efferveſcentias fieri videmus.

Ex hoc, quod ità verum eſt, ut nullus ſanæ mentis in dubium vertat, eruimus ex pancreate benè valente magnam ſanitatis partem pendere, malè autem valente plurimos morbos, hactenus ſolis lienis, hepatis, meſenterii, aliarumvè partium vitiis aſſignatos, non minus quàm ab aliis modò dictis partibus procedere: & facilè jàm animadverti poſſe ab ejus ſucco vitioſo, ſcilicèt aut nimis copioſo, aut nimis acri affluente (præcipuè ſi etiam bilis copioſior, & acrior ſimul concurrat) nimiam, & pravam fieri in inteſtinis efferveſcentiam, vomituum acidorum, rugituum, flatuum, tenſionum, diarrhœæ, dyſenteriæ, colicæ paſſionis, (quæ tamen pleraque mala à vitioſâ bile ſola etiam induci poſſe, certum eſt) aliorumque ſimilium morborum cauſſam: vel ab eodem nimis pauco, vel nimis miti, & inſulſo affluente, valdè exiguam fieri efferveſcentiam, obſtructionem, atrophiæ, alvi durioris &c. cauſſam: vel interdum ab eo nimis ſalſo, vel acido

ſurſum

ſurſum verſus ventriculum aſſurgente, famem caninam, nauſeam, vomitum, ructus acidos &c. Verſus inteſtina deſcendente, magna tormina, eroſiones, alvi fluxus &c. Verſus caput verò, unà cum ſanguine aſcendente, epilepſias, convulſiones, & quaſi hyſtericas paſſiones, ac melancholica deliramenta &c. Verſus ſtomachum, aut cor, palpitationes cordis, & lipothymias, pulſuumque ſummam inæqualitatem, & debilitatem &c. excitari. Atque ſic pro vario hujus ſucci vitio varios produci affectus, quales etiam in ægris hypochondriacis varii conſpiciuntur, quorum magna pars huic ſucco meritò adſcribenda videntur. Quæ vitia ipſi maximè imprimuntur, aut per pravam diætam, multorumque ſalſorum, acidorum, fumo exſiccatorum, acrium, aliorumque ſimilium uſum: aut per pravas aliorum viſcerum coctiones, præcipuè lienis, quia ſcilicèt his de cauſſis, propter vitioſum ſanguinis fermentum (ſit dictum in aliorum ſententiâ): plurimæ ſanguinis particulæ in corde minus ſpirituoſæ redditæ, atque ſubacidæ, vel ſubſalſæ, & ad coagulationem pronæ remanentes, ſicque ad hoc viſcus per arterias delatæ, in eo nec ſatis ſubigi, nec in fermentum alimentis coctis ad inteſtina jàm elabentibus convenìens mutari potuerunt.

Verùm ſunt quidam medici, qui hujus liquoris novitate allecti, non aliter ac Galeniſtæ hepati, omnium morborum origines, & cauſſas huic ſucco refundunt: quippè diarrhœas, dyſenterias, colicos dolores, epilepſias, ſyncopes, hyſtericas ſuffocationes, menſtruorum fluxus, febres, & neſcimus quos non alios, ab hâc unâ ſolâ cauſſâ produci exiſtimant, non aliter ac ſi nulli alii vitioſi humores, aliarum partium vitiis geniti, tales morbos unquàm producerent.

Cap. LXI.

De Abdominis, & Inteſtinorum Vulneribus.

INteſtina adeò firmiter ventriculo ſunt annexa, ut ab Anatomicis ventriculus oblongatus nominentur; in abdomine latent, ne ab externis violentiis lædantur, quin abdomen, tanquàm externum munimentum cum contentis etiam partibus lædatur. Rarum eſt ab internis violentiis, ut flatibus rumpi, & lædi inteſtina; obſervavit tamen id bis *Benevenius*, ut *de abdit. ſanat. cauſſ. cap. 67.* refert, primò in muliere quadam, quæ cum intolerabili ventris dolore, modò ſupra, modò infra umbilicum premeretur, nec ullus ſpiritus erumperet, ſciſſo, ſeu rupto tandem inteſtino vitam finiit. Deinde in ruſtico, qui cùm per longas ventris torſiones diem obiiſſet, & mortui cadaveris corpus incideretur, longa in inteſtino fiſſura inventa eſt, è qua etiam recentes uvæ, quas paulò antè comederat, proruperunt. Prætereà à vermibus quandòque inteſtina perforantur,

ut annotârunt *Paulus Aegineta*, *Nicolaus florentinus*, *Thomas à Vegâ*, *Trincavellus*, *Paræus*, *Petrus foreſtus*, & alii. Frequentiſſimum tamen eſt à cauſſâ violentâ omenti, vel peritonei continui ſolutionem fieri, ut fuſiùs *Tomo* 1. *de Herniis* diximus.

Signa.

Si abdomen vulneratum ſit, & vulnus in cavitatem penetret, quænàm partes internæ vulneratæ ſint, difficillimè cognoſcuntur, nec ſtylum admittunt; malè enim in hiſcè partibus veſtigatur ſpecillo ferreo, aut argenteo, aut plumbeo, ſed potiùs nullo alio, vel candelâ cereâ, quia melius inflecti, & ad qualiacumque occurrentia obſtacula accommodari poteſt. Intrat aliquandò ſpecillum valdè profundè, per muſculorum interſtitia tranſiens, quod vulnus tamen non penetret in ventris cavitatem uſque, & contrà, quod vulnus penetret aliquandò in abdominis cavum uſque, licèt ſpecillum ubi intruditur, mox reſiſtentiam inveniat, ſcilicèt quia partes in corpore læſo aliter figuratæ erant, dum æger vulnerabatur, quàm poſteà, ubi vulneris ſtatus explorabatur: non ergò hæc vulnera ſtylum admittunt, ſed partes læſæ per conjecturam cognoſci debent, vel inſtrumento, vulnerati ſitu, ſymptomatibus, & excretis. Enſis vix ingredi poteſt, quin inteſtina non lædantur. Ex vulnerati ſitu cognoſcuntur, num ſedens, vel ſtans fuerit vulneratus, num per lineam rectam, vel obliquam tranſierit: nàm obliquè non tàm facilè læduntur. Ex ſymptomatibus, ſi gracilia inteſtina vulnerentur, præcordia duriora redduntur, bilis vomitu rejicitur, dolores fiunt magni, animi deliquia ſuperveniunt, anxietates, inquietudines, convulſiones, febris &c. Ex excretis, ſi gracilia inteſtina vulnerata ſint, ciborum reliquiæ non totaliter digeſtæ, & potus per vulnus exeunt; Si craſſa, ex ſtercoris per vulnus egreſſu. Chirurgi turundam naribus explorare ſolent, an fœtoris quid ſpargat, ex quo inteſtina punctim læſa eſſe judicant, quæ tamen exploratio ſæpè fallax eſt. Si ſanguis excernatur, vel per vomitum, vel per anum.

Cauſſæ.

Cauſſæ eſſe poſſunt omnia inſtrumenta ſcindentia, terebrantia, & violentâ manu abdominis, & inteſtinorum tenuium, vel craſſorum continuitatem ſolventia, ità ſunt enſes, gladii, cultri, ſtyli, ſagittæ, glandes plumbeæ &c. quibus, & aliarum corporis continuitas ſolvi poteſt.

Prognoſis.

Abdominis vulnera periculoſa ſunt, & difficulter curantur ob reſpirationis motum, vulnera nàmque quæ conſolidari debent, quiete indigent. Hæc vulnera, ſi penetrent, valdè pernicioſa ſunt, & eò magis, quæ ampla, quia vel omen-

omentum, vel inteſtina facilè foràs prolabuntur. Si enim omentum prolapſum fuerit, niſi protinus reponatur, ſtatim coagulatur, & emoritur. Si inteſtina ſimul fuerint vulnerata, æger in magno vitæ diſcrimine verſatur, & quidèm magis, ſi gracilia vulnerata fuerint, vulnera habentur lethalia ab *Hip. ſect. 6. aph.* 18. quia eorum tunica nervoſa eſt, multis vaſis referta, bilemque recipit, & hepati proxima. Quandòque tamen tenuium inteſtinorum vulnera ſanata fuiſſe medicorum obſervationes docent. Craſſorum inteſtinorum vulnera, ſi ſint parva, & ſecundum eorum longitudinem, facilius curantur, quia pauciora, & minora habent vaſa. Si verò ſint magna, & per tranſverſum, pernicioſa. Si inteſtina ab aëre alterentur, & livida reddantur, malum inſanabile eſt. Si vulnera per anteriorem abdominis partem intrent, ac per tergum, & ſpinalem medullam egrediantur, lethalia ſunt. Si ſimul fuerint læſa, & diſciſſa vaſa ſanguifera maxima, vel in hepate, vel in liene, tunc malum ut plurimum lethale eſt, quia ſemel effuſo ſanguine, is vaſis ſuis reſtitui nequit, imò in inferiores partes deſcendens in ſuppurationem abit, ut *Hip. ſect. 6. aph.* 20. inquit: *Si in ventrem ſanguis præter naturam effunditur, neceſſe eſt ſuppurari.*

Curatio.

In abdominis, & inteſtinorum vulneribus curandis vulgares magnam adhibent ſolertiam, & ſi inteſtina, vulnerato abdomine, ſuperficietenus vulnerata fuerint, ne prolabantur, in ventrem impellunt, & decenti ſuturâ abdominis cutis carnoſæ labia conjungunt, ne calor ille nativus tranſpiret, ſuperimpoſito pulvere adſtringente ſanguinem ſupprimente, & ſarcotico. Quòd ſi à flatibus per anguſtum orificium impellantur, & commodè reponi nequeant, carminativis utuntur remediis, ut ſunt *ſemina aniſi, carvi, fœniculi, flores chamomillæ, ſummitates anethi in vino cocta*, quibus ſpongia imbuatur, & calidè foveantur.

Si inteſtina per amplum vulnus extra abdomen prolapſa ſint, protinùs vino albo tepido, vel in quo *roſæ, chamæmelum, abſinthium coctum ſit*, abluunt, & adſtringente pulvere, & glutinante *ex aloë, maſtiche, ſanguine draconis, thure* conſpergunt & manibus blandè intromittunt, & in ſuum locum reponunt. Quòd ſi intumuerint, carminantibus fovent, vel fomentant decocto calefaciente *ex floribus chamæmeli, anetho, abſinthio, bacc. lauri, ſemine aniſi, fœniculi*; Vel *columbam, aut gallinam per medium diſſectas* imponunt. Poſt inteſtinorum detumeſcentiam *oleo maſtichino* ea inungunt, & in ſuum locum reponunt. Si reponi nequeant, cutis, & peritonæi tantum incidunt, quantum ad eorum prolapſum ſatis eſt pro repoſitione. Verùm vulnus ad inteſtinorum repoſitionem amplum facere, periculo non vacat, quia omentum, & inteſtina faciliter eò magis excidere

cidere poſſunt, refrigerantur, ac livida evadunt, & tunc omnis curationis ſpes præciditur. Decumbat potius æger ſupinus, & blandâ manu *oleo hypericonis* imbutâ, leniter reponantur.

Si inteſtina adeò diſciſſa ſint, & lacerata, ut ſtercus ex vulnere egrediatur, tunc inteſtinorum labia vino ſtiptico priùs abluta conſuunt, & pulvere adſtringente, & ſanguinem cohibente inſpergunt, & poſtremò abdomen conſuunt.

Inteſtina conſuendi modus varius traditur, commodiſſimum tamen cenſent acu ſubtili, brevi, & rotundâ, & filo lineo forti, & æquali ea conſuere, eo ferè modo, quo pelliones pelles, & vulgò linteamina conſuere ſolent. Suturâ autem factâ, filum non abſcindunt, ſed utramque ejus extremitatem extra vulnus propendere faciunt, ut poſteà ſuo tempore extrahi poſſit. Tandèm abdomen conſuunt, & pro materiæ purulentæ excretione foramen relinquunt. Alii de eo ſunt minùs ſolliciti, ſibi perſuadentes, unà cum cœteris excrementis è vulnere exſudantibus pus illud à naturâ ad inguina depelli, & in his abſceſſum excitari, quo diſrupto, excrementa quæcumque faciliùs effluere, & expurgari. Ubi repoſita fuerint inteſtina ſpleniis, & faſciis muniunt, ne iterùm decidant.

His peractis agglutinationem, & conſolidationem ab ignotâ Deâ, ſcilicet à naturâ, cui totum opus committunt, expectant, ſed non perpetuò eſt morborum curatrix; quandòque enim magnis ſuccumbit morbis, & in ſolutâ unitate languores non curat, & hos ipſi prorſus committere eſt cum maximo ægri diſcrimine hanc ignotam Deam tentare, verum chirurgus cum ipſâ manum movere tenetur. Obſervamus in inteſtino recto ſimplicem excoriationem, quæ ſub oculos cadit, exquiſitis remediis reluctari, & difficulter ad priſtinam incolumitatem reduci, & inteſtina diſciſſa naturæ committunt? Naturæ opus committunt, actum eſt de ægri vitâ.

Nonnulli vulgares tanquàm ſcarabei ſtercoribus gaudentes, corpus purgant, ſed perperàm faciunt, nàm per partem affectam movere non debemus; omnes tamen in hiſcè vulneribus ſtatim ad venæ ſectionem, tanquàm ad ſicariorum aſylum, confugiunt, ceu rapaces beſtiæ, & hirudines ſanguinem hujus vitæ noſtræ theſaurum, & unicum pabulum exhauriunt, & ægros ad plura conjiciunt pericula; ſed non mirum, hujuſmodi belluæ humano ſanguine vivunt, & ſaginantur.

Ad faciliorem inteſtinorum vulnerum conglutinationem ſubſidiarias copias naturæ ferunt, & ægrotis propinant decocta, quæ parare ſolent *ex floribus roſarum, rubiâ tinctorum, piloſellâ, equiſeto, caryophyllatâ*, & aliis plantis vulnerariis. Vel exhibent *conſervam roſarum cum bolo armeno, & terrâ ſigillatâ*. Vel *diacydonium cum pulvere roſarum*. Cibis admiſcent pulveres *ex coralliis, bolo Armeno, & roſis*.

Pro

Pro ſordibus repurgandis, ipſiſque inteſtinis magis adhuc detergendis, & conſtringendis, remedia prædicta vino incoquunt adſtringenti, quod cum *terebinthinâ*, *ſarcocollâ*, *thure*, *myrrhâ*, *aloë*, *bolo Armeno*, *ſanguine draconis &c.* permiſtum clyſteris inſtar in alvum infundunt, & inteſtini recti orificium goſſypio infarciunt, vel linteis duplicatis, vel quadruplicatis impoſitis, ut in ipſis inteſtinis ad tempus aliquod retineatur. Verum hæc medicamenta ſunt podicis remedia, nec inteſtina aſcendunt ob valvulam in coli principio appoſitam, quæ tranſitum verſus inteſtina tenuia impedit. Præterea in craſſis inteſtinis hæc medicamina ſtercoribus immiſta hebetantur, & vim medicamentoſam amittunt.

Si abdomen ſit vulneratum, varia balſamica dicta imponantur, & hoc vulnus partium membranoſarum more tractetur; ſi verò vulnus in abdomen penetraverit, non exploranda eſt vulneris profunditas ſpecillo ferreo; quia partes illæſæ lædi, & fibrillæ diſcindi poſſunt; præſtat candela cerea uti; quia facilè flectitur, & ad quoſcumque mæandros accomodatur. Sed hæc exploratio ſæpè fallit; læſæ nàmque partes aliter figuratæ erant, dum æger vulnerabatur, quàm poſteà ubi vulneris ſtatus exploratur. Si itàque anguſtum ſit vulneris orificium, & ad inteſtina penetrârit; ſtatim balſamica cum turundâ applicanda ſunt. Si abdominis vulnus ſit nimis amplum, & inteſtina extra vulnus protuberent; ſtatim manibus *oleo ex ovorum vitellis* perunctis in ſuam ſedem collocentur, ne à flatibus diſtendantur; quòd ſi eveniat, ut minimè reponi poſſint, tunc adhibeatur fotus calidiuſculus ex herbis vulnerariis, & carminativis, *ex hyperico*, *alchimillâ*, *ſcordio*, *ſalviâ*, *floribus chamomillæ*, *meliloto*, *ſeminibus aniſorum*, *cumini*, *fœniculi*, *caryophyllis*, *mace*, *bacc. lauri &c. in vino coctis*, vel foveantur *lacte*, in quo vulneraria, & carminativa incocta ſint. His adhibitis non tantum flatus diſcutiuntur, ſed inteſtinorum pori à frigore conſtipati reſerantur, & ſuccorum circulatio horum calore ferè reſtituitur, conſumptis flatibus, inteſtina reponantur; quòd ſi fieri nequeat, vulneris orificium dilatetur, quantum ſatis ad inteſtinorum repoſitionem, cavendum tamen eſt, nè inteſtinum ferro attingatur, (nonnulli inteſtina pungunt, ut flatûs exploſione detumeſcant) & vulnus ex aliquâ parte conſuatur, ac turundâ balſamicis illitâ imponatur ſuperpoſitione *emplaſtri ſticlici*, *vel oppodeldoch.*

Si omentum prolapſum ſit, niſi ſtatim reponatur, breviſſimo temporis ſpatio refrigeratur, coagulatur, & ſphacelatur, & tunc pars emortua abſcindenda eſt, ne ſana trahatur.

Inteſtina ſi vulnerata fuerint tàm tenuia, quàm craſſa, & ciborum reliquiæ non totaliter digeſtæ, vel excrementa per vulnus effluant, & ſint ſanguine fœdata, vel conſpurcata, ab omni forditie abſtergantur, & *ſpiritu vini camphorato*, & *eſſentia*

eſſentia hypericonis abluantur, in ſitum ordinarium reponantur, & filum, quo inteſtina conſuta fuêre pendulum extra vulnus relinquatur, ut ſuo tempore educatur, vulnus conſuatur, relicto tamen in parte decliviori foramine, pro turundâ intrudendâ, balſamicis inunctâ, vel *oleo Apparicis cum oleo terebinthinæ*, pro materiæ affluxu.

Vulnus conſuere, relicto foramine, pro materiæ effluxu multum conducit, cruor, vel ſanies propter conſuta vulneris labia neceſſariò in abdominis cavitatem deſcenderet, retineretur, & ipſa inteſtina, cœteraſque partes contaminaret, & venter intumeſceret; nec materia in partibus declivioribus naturalibus à calore diſſipatur, vel inſenſibiliter educitur, quia admodum debilis eſt; nec fidendum eſt, quod materia per inteſtina depellat, vel quòd in inguinibus excitetur abſceſſus, per quem, cum aperitur, materia educi poſſit: nàm hoc ſæpè non accidit, & ſi quandòque in inguinibus erumpat abſceſſus, & diſrumpatur, non propterea æger tutus eſſe poteſt: nàm vel vix curatur, vel in gangrænam, vel fiſtulam ſaltim degenerat, vel tabem pauco dierum ſpatio cum febre habituali, & citam mortem inducit.

Cœterum ne vulnerato in tantâ pernicie conſtituto medeamur, & cum ſanitatis incertitudine, operæ pretium ducimus ea ſeligere medicamina, quæ multis fuêre ſaluti, ac eapropter cura diætetica in ſex rerum nonnaturalium regimine conſiſtens, cautè adminiſtretur. Aër ergò non tantum ſit temperatus, verum etiam calidus; frigidior eſt lethaliſſimus. Cibus coctu facillimus ſit, qui fæcibus non nimis exuberet, & optimum præbeat alimentum, & flatulenta vitentur. Potus ſit parcior, & ex vulnerariis. Motus quicumque fugiatur. Quies optima medela eſt, & vulnerati decubitus ſit in parte benè valente. Somnus, & vigilia ſint moderata. Alvus ſit laxa, aliàs glande proritetur, & non enemate, ne conſuta inteſtina rumpantur, vel ſaltim inflentur. Quicumque animi motus vehementiores coërceantur.

Abdominis vulnera, quæ muſculos tantum lædunt, ſedulò balſamis pluries à nobis recenſitis curamus, & eſtò non ſint penetrantia, non per hoc periculo vacant; ſiquidèm muſculi continuò involuntariè moventur ad thoracis motum, & ad fæcum expulſionem, vulnera verò, ut conſolidentur, quiete indigent. Si penetrantia fuerint, & inteſtina læſa, cum proteſtatione, & pravi ominis vaticinio, conſutis conſuendis, & foramine relicto, intra vulnus ea medicamenta, & balſama, quæ vulneribus thoracis penetrantibus deſcripſimus, per ſyringam injicienda ſunt. Interius non deſint ea, quæ acidum abſorbent, & ſuccorum circulationem promovent, hujus farinæ ſunt *oculi cancrorum, ſtibium diaphoreticum, antihecticum Poterii, mumia, ſperma ceti.* Non omittantur diaphoretica, quæ ſanguinis grumos diſſolvunt. Dum hæc adhibentur, manè, & ſerò potio-

potiones vulnerariæ, in quibus tota curationis ſpes conſiſtit, propinentur, quas alibi deſcripſimus. Symptomatibus citâ ope occurrendum eſt, & præcipuè ſi febris oboriatur, & exquiſitis, ac congruis medicamentis protinus non oppugnetur, gangræna, & certa mors ſubſequitur.

Cap. LXII.

De Hepatis Anatome.

Hepar, ſeu Jecur, quaſi juxta cor, eſt eximium viſcus in dextro hypochondrio ſub diaphragmate ſitu (vaſtæ) magnitudinis, in convexâ, ſeu gibbâ parte rotundum, & læve, inferiore, ſeu ſimâ parte concavum, quâ ventriculi dextro lateri incumbit.

Numero communiter unum eſt, rarò duo. Rariùs planè deficit hepar, ut in *Mathiâ Ortelio* refert *Io. Schenchkius obſervat. lib. 3.*

Subſtantiam habet mollem, & rubicundam, inſtar ſanguinis concreti, cujus tamen firmitas apparet, undè parenchyma dicitur. Difficulter corrumpitur: obſervavit enim *Riolanus* fortuitò hepar per integrum annum aſſervatum, incorruptum permanſiſſe. Subſtantia quoque hepati bovino ſimillimum eſſe, & coctum nec conſiſtentiâ, nec colore, nec ſapore ab eo diſcrepare, quare & noſtram carnem ſimiliorem eſſe bovinæ, quàm ſuillæ. Quicquid dicat *Marcellus Malpigius* accuratiſſimus hepatis explorator, qui *lib. de Hepate cap. 2.* microſcopiis hepar glandulam conglomeratam, bilem ſecernentem eſſe obſervavit.

Color ejus rubicundus oculis obvius, ratione ſuæ texturæ ei non proprius, ſed aſcititius, à copioſo ſanguine per venam ei largiter infuſo mutuatus. Proprius ejus color eſt pallidus, leviuſculè flaveſcens, qualis ſe pandit in hepate cocto. In quibuſdam ægris, ut hydropicis, pallidum valdè eſt, uti etiam ſplen, & renes. *Malpigius* album colorem ei adſcribit, & reverâ, ſi hepar per noctem aquæ immergatur, album evadit, depoſito in aquâ ſanguine.

Ob diaphragma, cui hepar cedere debuit, *Figuram* accepit ſuperiorem, & exteriorem ſatis rotundam, convexam, vel gibbam, æqualem, & lævem, ubi etiam poſterius ad venæ cavæ tranſitum ſinus eſt oblongus. Et ob ventriculum accepit figuram interiorem, & inferiorem cavam, quæ pars ſima dicitur, eſtque inæqualior, in quâ duo ſunt ſinus: ad dextram unus pro veſicâ biliariâ: ad ſiniſtram alter pro tranſitu ſtomachi. Eſtque hepar ad dextram amplæ rotunditatis ad ſiniſtram anguſtæ, & acutæ.

Membranâ cingitur tenui, ortâ à peritonæo ſuccingente diaphragma, & revolutâ circum hepar. In hac membranâ veſiculæ attolluntur aqueæ, à quibus hydrops teſte *Platero.*

Magnitudo hepatis, in homine adulto, ſano, optimæ conſtitutionis, & temperiei, tentato ex-

perimento repertum eſt, quòd hepatis longitudo in parte convexâ major eſt, quàm in parte cavâ; ſiquidèm illa inſtar arcûs, hæc verò inſtar chordæ ſeſe habet, idemque de ejus longitudine accipiendum eſt. Hepatis cavi longitudo proximè reſpondet intervallo inter cubitum, & carpum poſito, latitudo verò ejuſdem cavi manûs ferè longitudini æqualis eſt, & craſſities manûs altitudini reſpondet.

Pondus hepatis in hominibus optimè conſtitutis trigeſimam quintam partem ponderis totius corporis eſſe multis experimentis comprobatum eſt. Exceptionem patitur regula in iis animalibus, & hominibus, qui multum adipis, vel ſebi pondus ſibi apponunt, nàm in his adipis, vel ſebi pondus computandum non eſt in proportione hepatis cum integro corpore, etenim adeps fit à nutrimento ab hepate non elaborato. In Infantibus quoque fallit regula: nàm in his hepatis moles vigeſima quinta, ſæpeque vigeſima pars eſt ponderis totius corporis.

Connectitur per tria valida ligamenta. I. Abdomini per venam umbilicalem; quæ in adultis poſt partum areſcit, & in ligamentum abit, ne diaphragma nimis pendulum ſit, & deorſum nimis tendat. II. Superius diaphragmati à dextrâ parte per ligamentum latum membranoſum, tenue: ſed tamen validum à peritonæo, quam diaphragma ſuccingit ortum, & hoc ligamentum ſuſpenſum dicitur. III. Etiam ſuperius diaphragmati, ſed à ſiniſtris per aliud ligamentum à peritonæo natum, teres, & validiſſimum: poſterius etiam, ubi cava tranſit, gibbâ parte peritonæo adhæret.

Brutorum hepar in varios lobos, ſeu pinnas eſt diviſum humanum verò hos lobos non habet, obſervatur tamen in hoc tantum ſciſſura, per quam vena umbilicalis in ejus cavum figitur, prominentiæ verò circa radicationem venæ portæ poſitæ fibrarum potius, quàm loborum denominationem apud auctores meruere.

Nervulos recipit exiles quatuor: duos à ſexto pari, tertium à ſtomachico, & quartum à coſtali, quibus obtuſus tantùm ſenſus ejus tunicæ tribuitur; vix enim in ipſam ejus ſubſtantiam interiorem penetrare videtur. Majoribus, & multis interioribus nervis non indiguit, utpotè quod ſentire vix debuit, & ipſummet fermentum conficiens, ſpirituum animalium fermentativâ qualitate cavere potuit.

Arteriolas obtinet exiguas à cœliaco ramo dextro, juxta portam ad illud venientes: nàm hepatis ſubſtantia vix arteriis opus habet, cùm ſanguis ei ſatis copioſus affluat per venam portæ, (quæ hîc arteriæ munere fungitur) qui ei, ob ſubſtantiæ ſuæ proprietatem, convenientior eſt ad nutritionem propriam, & fermenti bilioſi confectionem, quàm arterioſus. Nec etiam vena portæ cum ſuis ſurculis, ut nec cavæ radices indigent arteriis, cùm proprio contento

ſangui-

ſanguine gaudeant, & nutriantur, nec uſpiam appareat ullos arteriarum ramulos quarumcumque venarum tunicis inſeri ad earum nutritionem.

Venas habet duplices. Superiore parte vena cava ei adnectitur, in quam plurimæ radices per ejus ſubſtantiam quaquaverſum diſperſæ ſanguinem exonerant. His radicibus inferiore parte occurrunt ramuli venæ portæ, qui ſimiliter per totum parenchyma decurrunt.

Ab Ariſtotelis quo ad Galeni uſque ſæculum hepar vixit abjectum, & inutile corporis pondus, otioſum, & ignavum parenchyma nullius uſûs, nullius functionis, ac veluti alter lien, per accidens tamen corpori neceſſarium, ut *de Partibus animalium cap.* 7. apud *Ariſt.* legi poteſt, qui cordi totis viribus favens, abſolutum, & independens in animantis republicâ dominium illi tribuit, thronum erexit, illudque conſtituit partium corporis omnium Monarcham, inter quas hepar viliſſimum erat.

At ſuo ſæculo, dùm medicinam faciebat *Galenus* abjecti, & derelicti hepatis partes fovere cœpit, ſeditiones in animantis republicâ movit, organa, & partes omnes in tumultum excivit, iiſque græcalicâ loquacitate, quæ ſequuntur, ſuggeſſit: *Et uſque adeò jàm ſocordes, & comatosâ incuriâ preſſæ animantis reipublicæ partes manebitis, & cordis inveteratam jàm tyrannidem tolerabitis? Indignum, nefaſque eſt, vos ingratitudinis titulo laborare, ſanguinis beneficio vivitis, ſentitis, & cunctas vobis functiones deſtinatas peragitis; venarum, & ſanguinis beneficio utimini, à jecinoris corpore venæ pullulant omnes, in ejus tamen carne vis inexhauſta ſanguinis effectrix, in eo facultatis naturalis, cujus ingenio vos utimini, ſedes, in eo vis bilioſi veneni à ſanguine ſeparatrix. Quorsùm hactenùs cordi indebitè corporis totius dominii uſurpatori famulatæ eſtis? Detrahat ſanguinem hepar, venaque cava truncum relinquat inanem, & videte, an actum ſit de cordis Monarchiâ? Hepate cor indiget, non corde hepar, & tempus jàm eſt, ut cor hepati famuletur, illique debitum principatum reſtituat.* Hæc tanquàm per concionem inſinuabat *Gal. 4. de uſu part. cap.* 11. 12. & 13. 6. *de anatomicâ adminiſtratione cap.* 11. *lib. de loc. aff.* paſſim de naturalibus facultatibus, & latè in omnibus ſuis voluminibus. Cùm cordis partes nemo foveret, quippè Peripatetici, ad quos defenſio ſpectabat, Logici ſophiſmatibus immerſi nil rerum naturalium ſpeculationibus vacabant. Plaudere hepati unuſquiſque cœpit, eòque illud encomiis evexêre, ut penitus ſuppreſſo, non inquam principatu, ſed cordis nomine, omnia jecur peragere in animalium corporibus, ipſum vitæ œconomiæ præeſſe, reliquas in corpore partes omnes obſequioſè illi famulari, ab eo ventriculum calorem, inteſtina fotum, cor & arterias ſanguinem, cerebrum materiam pro ſpiritibus animalibus creandis, generationis organa materiam pro ſemine, tandèm univerſum corpus ſanguinem pro nutrimento proprio mendicare: publico ità-

que conſenſu decretum illi fuit imperium, thronus erectus, præſtitum obſequium, ac è privato, humilique ſtatu, in quo ignotum prius perſtiterat jecur, uno illud erigente Galeno, majeſtatis ſolium aſcenderit, corde in exilium miſſo, atque à Galeni diebus ſic ſe negotium habuit uſque ad præteritum ſæculum, in quo (ut hominibus evenire ſolet, qui vilibus aſſueti rebus, ſi fortè ad ſublime ferantur, inſolentiſſimi fieri ſolent) eò temeritatis, arrogantiæ, & inſolentiæ devenerat hepar, ut immemor ſuæ antiquæ viliſſimæ ſortis, adeò ſibi concreditam animalis corporis rempublicam iracundo, exlege, & ſuo calore turbare, lædere, & exagitare cœpit, ut quemlibet ſive magnum, ſive parvum morbum jecinoris tantum culpâ fieri, vel cauſſari communiter arbitrarentur medici, quod adeò verum eſt, ut luem Veneream, quæ ab externo fomite in corporibus creatur, in inſonte jecinore ſuam habere ſedem unico conſenſu à medicis inſinuetur. Intereà cor adeò vile, & abjectum devenerat, ut niſi per tranſennam in febrium definitione illius recordarentur medici, in reliquis pro mortuo haberetur.

Verum, quia ubi res ad ſummum faſtigium devenêre, eas retrocedere, & declinare neceſſe eſt, ut *Hip. ſect. 1. aph. 3.* habet: *Habitus exercitatorum, qui ad ſummum bonitatis attingunt, periculoſi, ſi in extremo conſtiterint, neque enim poſſunt in eodem permanere, neque quieſcere. Cùm verò non quieſcant, neque poſſint proficere in melius. Reliquum igitur, ut decidant in deterius.* Uſurpatum in corpore ab hepate dominium, ac ad ſummum ejus evecta tyrannis parvo quodam lactearum venarum dictarum phœnomine anatomicâ induſtriâ ab *Aſellio*, *Pecqueto*, & *Bartholino* propalato, in ſuſpicionem venit, & acceptum per tot ſæcula obſequium præcipiti, & celeri eventu amittere cœpit. Occaſione ſuſceptâ, qui cordis genio tenebantur, inclinantes dominio, cordis partes fovere cœperunt, & ſpem victoriæ erigere, ac per inviſos hactenus ductus iter calcans *Pecquetus*, primò ſacculum lacteum, deindè per lacteas thoracicas chylum dictum in ſubclaveas cavæ aſcendentes, ac demum in dextrum cordis ventriculum traduxit. *Pecquetum* quamplures ſequuti adeò acerrimè pro corde pugnârunt, ut cum *Bartholinus*, catervam, quæ pro hepate adhuc pugnabat, diſſipatam, ac vilem cognoſceret, periiſſe jam hepar exiſtimaverit, parentare hepati cœpit, ipſique jam cadaveri ſolemnes celebrare exequias, erectoque publico tumulo, atteſtante defuncti viſceris ſortem, ironico epitaphio luxit.

Cœterum non fruſtrà tâm vaſtæ magnitudinis parenchyma à naturâ conſtitutum fuiſſe exiſtimamus, vel tantum ad dextri hypochondrii cavum replendum, verum privatum, & non publicum officium in viventium corporibus exercere, & inter partes miniſtrantes, non principes annumerandum eſſe cenſemus. Hinc *Perilluſtris Malpigius*, ut

ut diximus, glandulam conglomeratam, bilem ſecernentem eſſe obſervavit. Et *Gliſſonius* hepatis parenchyma colum quoddam peculiare eſſe exiſtimavit, per quod ſanguis, & humores, percolantur, eamque alterationem, quæ ipſis in hepate imprimitur, percolatione perfici.

Hepatis munus eſt bilem, ſeu humorem felleum præparare, & in duodeni finem, vel jejuni principium per porum bilarium immittere, ut ciborum reliquiis ſe immiſceat, & tali menſtruo in liquorem ſolvantur, & facilius ſpiritus æthereus ad ſuperficiem à centro evocatus in inteſtinorum fibras ſe inſinuet ad corporis ſuſtentationem.

De Folliculo fellis, & Canali bilario.

Ad bilis receptionem in dextrâ, & cavâ hepatis parte, duo meatus inſculpti ſunt, ſcilicèt *Veſica bilaria, & Porus, ſeu Canalis bilarius.* Per hunc bilis fæculentior, & mitior in inteſtina confluit. In illum vero tenuior bilis confluit, quæ aliquandiu ei inhærens, morâ illâ ex partis proprietate, magiſque ex ei inhærente reſiduo liquore, acriorem, ac magis fermentativam qualitatem acquirit.

Veſica autem *bilaria*, quæ etiam *folliculus fellis*, & Græcis *Ciſtis Cholidochus* appellatur, & veſica oblonga pyriformis, ſubrotunda, concava in ſimâ hepatis parte ſita.

Superiore, & mediâ parte connectitur ſinui inſculpto; reliquâ verò parte extra hepatis corpus propendet, qua dextrum ventriculi latus, & colon inteſtinum attingens utrumque frequenter bile, per tunicas ejus tranſſudante imbuit, ac tingit.

Magnitudinem habet in aliis minorem, in aliis majorem: quo tamen quis bilioſior, eò veſicula major obſervatur: utplurimum verò longitudinem duorum digitorum tranſverſorum, latitudinem digiti, vel pollicis.

Duplici donatur *membranâ*; unâ exteriore non fibroſâ, à peritonæo ortâ, quæ partem ejus extra hepar pendulam inveſtit, & hepati annectit, eademque eſt cum hepatis exteriore membranâ; Altera interiore propriâ, craſſiore, & muco lubrico adverſus contenti humoris acrimoniam munitâ. Hanc omni fibrarum genere pertextam eſſe, & rectis bilem in ſe allicere, obliquis retinere, tranſverſis eandem expellere multi tradunt cum *Laurentio*, Hæ tamen fibræ aliis videntur imaginariæ, cùm nullo modo demonſtrari queant. Verum Laurentii cauſſa ſatis defendi poſſe videtur, ſi dicamus, licèt fibræ iſtæ manifeſtè demonſtrari nequeant, tamen eas ratione ſatis percipi poſſe, cum hæc pars ad ſui firmitudinem non minus egeat fibris, quàm vena, arteria, veſica urinaria, aliæque plures; quæ cùm diſtenduntur, per ſuas fibras ſe rurſus contrahunt, & ſic ad priſtinum ſtatum redeunt: qualis diſtenſio à bilis redundantis copiâ, vel ab ejuſdem turgeſ-

turgeſcentiâ, ſeu effervescentiâ, etiam fit in folliculo fellis, quàm contractio per fibras, licèt inviſibiles, & obſcuras, neceſſariò ſubſequi debet, non tantùm ad bilis è folliculo expreſſionem, verùm etiam ad reductionem folliculi in priſtinum ſtatum.

Dividitur fellis veſicula in fundum, & cervicem; fundus amplior eſt, rotundus, ſeu pyriformis, & inferiore loco pendulus, colore bilis contentæ, modò flavo, modò æruginoſo, modò nigricante, modò alio tinctus; Cervix fundo durior, ſurſùm ſpectat, oblongatur, & anguſtatur, donec in anguſtum meatum, & tenuiſſimum abeat; qui in communem ductum inteſtina petentem deſinit.

Venas duas accipit exiles ad nutritionem, *Arterias* exiles à cœliacâ quoque accipit. *Nervulum* parvum vix conſpicuum à ſexti paris exili propagine hepatis tunicam perreptante.

Vſus folliculi fellis eſt bilem generare, nonnihil ad tempus retinere, & poſteà expellere; qua in hominibus ſanis mediocriter repletus eſt, non tamen adeò infarctus, quin porrò menſuram dimidii cochlearis capere poſſet: in morboſo autem ſtatu interdum bile admodum turgidus, & infarctus eſt; interdum etiam, ſed rarius, planè inanitus.

Alterum bilarium vas eſt porus bilarius, dicitur progreſſus cervicis veſicæ felleæ, quo poro bilario, ductuique communi ipſa veſicula ſe communicat, ac canalis eſt, per quem, dum veſicula nimio felle turgeſcit, ſe in ductum communem exonerat, ubi annulo fibroſo cingitur; in parte nàmque externâ cervicis veſicæ bilariæ annulus fibroſus invenitur, non verò valvula, ut alii perperàm crediderunt) qui multum foramen arctat, ac idem efficere videtur, quod muſculus ſphincter in veſicâ urinariâ efficit, ſcilicèt ut bilis è veſicâ faciliter non effluat. Anguſtiſſimus eſt meatus ciſticus, dilatatur deindè, ità ut ejus amplitudo pennæ anſerinæ minuſculæ ferè æqualis ſit, longitudo verò à cervice veſiculæ uſque in ductum communem eſt duorum digitorum latorum.

Porus bilarius extra hepar conſpicuus dicitur etiam ductus hepaticus, ad differentiam meatus ciſtici, truncus eſt, in quem ejus capillares ſurculi per hepatis carnem diſperſi, bile ibi ſecretâ ſe exonerant. Principalioris eſt uſûs, quàm veſica fellea, nàm multa animalia veſicâ carent, non autem poro bilario.

Ductus communis incipit, ubi ciſticus meatus, & porus bilarius connectuntur, & angulum efformant, dicitur ductus communis, quia in eo tàm ciſticus meatus, quàm porus bilarius exonerantur; ductûs communis amplitudo ciſtici, & bilarii junctorum amplitudine proportione reſpondet pennæ anſerinæ majuſculæ.

Meatus ciſticus, & porus bilarius ductui communi conjuncti extra hepar figuram litteræ Græcorum Υ efformant, linea enim ſiniſtra

ſtra meatum ciſticum deſignat, dextra porum bilarium, progreſſus amborum in unum conjunctorum deorſum verſus ductum communem.

Inſuper ductus communis à ſitu connexionis ciſtici cum bilario per duos latos digitos cum unius medietate deorſum elongatur, inſeriturque in inteſtina, ubi deſinit duodenum, incipitque jejunum. Nonnunquàm, ſed rarò ductus abit in ventriculi fundum, eò bilem effundens. Undè bilis vomitus, iique homines græcè dicuntur *Picrocholi*. Si verò ad jejuni finem meatus inſeritur; dejectiones ſemper bilioſas obtinent, & ii græcè dicuntur *Picrocholi cato*. Qualis eſſe debuit ille, cui in colon implantabatur cholodochus à *Marco Aurelio Severino noſtro Neapoli* diſſectus.

Inſertio hujus ductûs communis in inteſtina quamvis extrà recta appareat, antequàm tamen in inteſtinorum cavum ſuo orificio hiet, obliqua evadit; nàm inter membranas inteſtinorum deſcendit per digiti ferè latitudinem, poſteàque intra cavum ſuum orificium aperit, quod magnâ naturæ providentiâ factum eſt, ne ſcilicèt aliquid, quod per inteſtina deſcendit, in dictum ductum irrueret, quod faciliter evenire poterat, ſi rectus fuiſſet tranſitus à cavo inteſtinorum in canalem ductûs communis.

Putârunt nonnulli Anatomici bilem aſſumi ex hepatis ſubſtantiâ hoc modo: Aſſumunt pori radices bilem ex ipſâ hepatis ſubſtantiâ, in quam plurimæ venæ portæ, paucæque arteriæ hepaticæ ramuli ſanguinem ſuum deponunt, qui in eâ ſtatim alteratur, & ſulphureorum, ſubſalſarumque particularum miſtione novo modo excoquitur, & multis ſui particulis amareſcit, atque bileſcit: quæ bilioſæ particulæ, mediantibus acinis glanduloſis (ex quibus hepatis ſubſtantiam inprimis conſtare comperit *Malpigius*) à reliquis ſanguineis coctione iſtâ minùs alteratis ſegregantur, & à radicibus pori, ac folliculi bilarii abſorbentur.

Franciſcus de le Boë Sylvius, conſiderans maximè exiles, & plerumque inviſibiles meatus per quos bilis ex hepate ad folliculum fellis defertur, longè aliam de ejus generatione opinionem concepit *Diſput. Med. 6. Theſ. 36, & 37*. Suſpicatur enim bilem generari ex ſanguinis portione per arterias ciſticas ad bilariam veſicam delati, partibus ipſi maximè ſimilibus, & per ejuſdem tunicæ poros in cavitatem ipſam ſenſim penetrantibus, atque ibidem mox in eandem cum reliquâ bile naturam abeuntibus: eodem modo ſicuti vinum canthari menſurâ in aceti dolium infuſum, mox convertitur in acetum. Illud ipſum quoque ſentit *Regius, philoſ. natur. lib. 4. cap. 12.* qui tamen etiam radices bilarias, ex ſanguine venoſo hepati infuſo bilem elicientes agnoſcere videtur.

Verum illud Sylvii commentum hæc quatuor deſtruunt. I. Quòd in folliculi cavitate nulla unquàm ſanguinis infuſi indicia appareant, imò

imò nec minima quidèm ab ullo Anatomico obſervata fuerint, cum tamen in quibuſcumque partibus, in quibus ex ſanguine alius ſuccus, liquor, aut ſpiritus eſt conficiendus, aliæque ſanguinis notæ manifeſtè appareant, ut liquet in cerebro, & teſtibus. II. Quòd bilis etiam generetur in iis animalibus, quæ dicuntur folliculo felleo deſtitui, ut in Cervo, Damâ, Camelo, in quibus illa in folliculo ex ſanguine per arterias illabente generari non poteſt, ſed in ipſo hepate generata effluit per porum bilarium. III. Quòd in hepate interdum obſtruuntur illa vaſcula, per quæ bilis ad porum, & veſiculam fellis advehitur, atque tunc icterus fiat à bile copioſa per totum corpus diffuſa, cum interim in poro, & folliculo vacuo nihil bilis generatum fuiſſe liqueat, etſi arteriæ ciſticæ ſatis multum ſanguinis, more ſolito, ad folliculum detulerint. IV. Quòd in helluvionibus, & ſtrenuis potatoribus ex hepatis intemperie calidâ procedens icterus, ab arterioſo ſanguine in bilem mutato gigni non poſſit, cum ille æqualiter anteà, atque nunc ad folliculum delatus fuerit, nec ulla ratio ſit, quare copioſior tunc eò ferretur in bilem mutandus, quàm aliis temporibus.

Indubitabile eſt tàm veſicam felleam, quàm porum bilarium per ſuos ſurculos ſuccum educere ab hepatis parenchymate, & hunc ſuccum in veſiculâ, & poro bilario recipi, ipſumque in dictis capſulis receptum per ductum communem in inteſtina transfundi, verum negamus ſuccum illum, quem veſiculà, & porus bilarius ab hepate recipiunt, à ſanguine ſeparari: ille ſuccus à vaſis felleis ab hepate exſugitur, ut diſponatur, & immutetur in ipſis in inteſtinorum gratiam, in quibus ſuum neceſſariiſſimum alioquin uſum exercet. Succus iſte priuſquàm in vaſa bilaria recipiatur, pars eſt ſanguinis ſeroſa tamen, non autem fibroſa, quæ ubique in venis, in arteriis abundare ſolet, ut jàm fluxibilior fiat, & motui promptior; dùm verò pars iſta ſanguinis ſeroſa eſt ſanguini commiſta, ſubdulcis eſt, parùm ad ſalſedinem inclinans, ſubtilis potiùs, quàm craſſa, aquea potius, quàm oleaginea; hinc eſt, quòd tàm ſanguis venæ portæ, & arteriæ ciſticæ, quàm hepatis caro nullum amarorem præſeferunt, nàm ſanguinis ſerùm nullo modo amarum eſt, neque undè amaro ſapore imbui potuiſſet, habuit. Hoc itaque ſanguinis ſerum à vaſis bilariis ſugitur, ac in iis amarorem, craſſitiem, & oleaginoſitatem acquirit, tàm à texturâ fibrarum dictorum vaſorum, quàm etiam à liquore, quem in veſiculâ invenit à principio generationis ibi productum, ad hoc ut ſanguinis ſerum, quod illi miſcendum erat, in amarum verteret, non ſecùs ad vinum dulce aceto commiſtum, acetum fit.

Evenit ſucco bilioſo id, quod de nutrimento in omnibus corporis partibus accidit; nàm idem, & unicum nutrimentum homogeneum, & ſimilare in unaquaque

parte

parte corporis pro partis cujuslibet diſpoſitione tranſmutatur; in oſſe enim fit os, in pulmone pulmo, in liene lien, in membranis membrana, & ſic de cœteris: principiis enim noſtris conſtitutivis ſolidis vis inſita eſt nutrimentum transmutandi, & ſibi aſſimilandi.

Notum quoque idem eſt in urinâ, ſudore, & in aquâ pericardii, qui liquores antequàm è ſanguine, ſive nutrimento ſeparentur, neque urina, neque ſudor, neque aqua pericardii ſunt; poſt verò ſeparationem unaquæque ſuam acquirit indolem.

Seroſa itàque pars ſanguinis ab hepatis corpore à ramis bilariis attrahitur in formâ ſeri, non autem in formâ bilis, deindè in dictorum ramorum vaſis poſtquàm ſerum illud attractum eſt, per commiſtionem cum liquore felleo, qui in iis ſemper ſtagnat, ipſum quoque ſerum in liquorem felleum tranſmutatur, acquiritque eas proprietates, quas paulò antè intra venas contentum non habebat; cum itàque materia liquoris fellei ſerum ſanguinis ſit, quod non ſolum in ſanguine ſuperfluum eſt, ſed neceſſariiſſimum.

De liquoris fellei uſu (cave, ne confundas bilem cum felle, ut vulgares faciunt) multa commentati ſunt Veteres. *Ariſtoteles*, ejuſque mancipia nullum fellis admittunt uſum, habereque tantum neceſſitatem materiæ, & educi, ne ſanguinis maſſa inquinetur, credunt. Verùm pace Ariſtotelis, & mancipiorum, nos diximus illud ſanguinis ſerum priusquàm in veſicam felleam recipiatur, non amaricare, ſed ſubdulce eſſe, & parum ad ſalſedinem inclinare.

Aliqui plus huic liquori tribuunt, ad totius commodum deſtinantes; nàm hepar calefacit, digeſtionem ſecundam confortat, naturalem hepatis calorem juvat, ſicut ignis ſub lebete. Imò toti corpori calorem largitur, ſi credimus *Nemeſio* inprimis ſtomacho ad promovendam coctionem.

Helmontius arbitratur liquorem iſtum eſſe omninò hepatis, & vitæ noſtræ neceſſarium balſamum, ac proindè Judæi Chriſto Domino in cruce, ut diutius in cruciatibus perſiſteret, acetum felle miſtum porrexerunt. Liquor iſte non gravat, nec moleſtat unquàm, ac proindè nullos efficit morbos, imò à multis præſervat, & præcipuè à putredine hepar: nàm fellis veſiculâ ab hepate amotâ, ſtatim hepatis in fellis circuitu diſſolvitur, & liqueſcit. Fellis diſruptio, ſive in felle vulnera confeſtim lethalia ſunt, non autem ità hepatis vulnus, inflammatio, & abſceſſus; nàm vitæ noſtræ alligatam neceſſitatem; integritatemque habet ob repentinam mortem.

Medici ſtercorarii, ſcilicet vulgares liquoris fellei uſum pro clyſtere naturæ excrementorum expulſioni deſtinàrunt, à mulierculis forſan edocti, quæ infantibus ad alvum laxandam ex felle ſuppoſitorium ſubmittunt. Sed quàm à veritate alienum ſit fel excrementorum expulſioni inſervire oſtendemus: Humanum ſtercus eſtò flaveat parum, aut multum, ta-

men amarum non eſt; canes enim flavum infantium ſtercus avidius edunt, quia lactis ſaporem retinet. Attamen huic flavo ſtercori, ſi aliquot fellis guttulæ admiſceantur, tunc illud nequaquàm à cane lambitur. Multi ſtercore paſti ſunt, & de ſapore quæſiti, non eſſe amarum, ſed fœtidum, & ſubdulce reſponderunt. In magnis obſidionibus ob annonæ caritatem milites coacti fuêre ſtercoribus veſci, & quò ſæpius recomedebant, eò ſemper dulciora fiebant.

Ut de fellei liquoris uſu noſtram afferamus in medium ſententiam, aliqua de Ventriculi actione laconicè reſumamus oportet; dicimus itàque, quòd ingeſtis in ventriculum cibis, excitatur in iis fermentationis motus, qui occaſionaliter tantum à ventriculi calore concitatur, non ſecus ac vis generativa pulli in ovo excitatur à calore externo fovente, efficienter verò, & effectivè ille fermentationis ciborum motus producitur à ſpiritu in ipſis cibis contento, prout producitur pullus à ſpiritu ſeminali in albumine clauſo. Spiritus iſte ciborum, dum movetur, efferveſcentiam in ſuâ materiâ cauſſat; non ſecus ac ſpiritus in muſto delitеſcens, dum moveri incipit, efferveſcentiam in muſto cauſſat, qua paulatim muſtum aceſcit, tranſmutatur, & in vinum abit, abſque eo quod ab extrinſeco aliqua aciditas, menſtruum acidum, vel quid ſimile illi adjungatur; ſpiritus iſte acidus, qui fermentationem cauſſat in muſto, & per motum fermentationis aciditatem, fermentationemque cauſſat in cibis in ventriculo contentis, uti etiam per motum fermentationis aciditatem abſque eo, quod fermentatio, & aciditas, vel ab aliquo liquore acido in ſtomacho ſtagnante, vel alieno ab aliquo viſcere, vel glandulâ in ventriculum tranſmiſſo producatur, vel promoveatur. Ut ergò à propoſitâ muſti, & vini ſimilitudine non recedamus, ſciendum eſt, quòd ſicut vini eſſentia conſiſtit in illo ſpiritu acido, qui per fermentationem fuit in muſto productus; itàetiam eſſentia, quæ apta eſt ad corpora nutrienda conſiſtit in illo acido ciborum ſpiritu in cibis per fermentationem producto, atque ſicut per levem calorem à vino ejus ſpiritum elicimus, quo elicito, quod remanet, fæculentum eſt, ignavum, ac viſcidum; ità quoque à cibis fermentatis acidis ventriculus ſpiritum elicit vini ſpiritui analogum, remanentquè deindè cibi fæculenti, ignavi, ac viſcidi, qui cùm non ſint de ventriculi indole, corrugatione ejus fibrarum per pylorum exprimuntur in inteſtina. Verùm quia ſenſitivorum vita altioris eſt indolis, quàm vegetabilium vita, dùm illa integra eſt, & aliquo impedimento non urgetur, non quieſcit, niſi ab ingeſtis cibis vegetabilium vitam, ſive eſſentiam omninò emungat, ſibi ſubjiciat, & eorum quoque cadaver adeò immutet, ut in excretis neque vix ingeſtorum ciborum ſignum remaneat. Id natura ex ſimplici fermentatione in ventriculo obtinere non potuit; undè

undè poſtquàm fæculæ ex fermentatione reſiduæ ſub pylorum deſcenderunt ſpiritibus à ſtomacho depauperatæ motum fermentalem ex ſeipſis excitare validæ amplius non erant, propterea remanſiſſent partim mutatæ, partim verò immutatæ; ſi tali inconvenienti à principio generationis non conſuluiſſet natura, conſtruendo ſcilicèt vaſa bilaria ſub hepatis cavo; in quibus humor amariſſimus produceretur, adhoc ut in inteſtina cum ſucco pancreatico flueret, cum ciborum reliquiis ſub pyloro ſe commiſceret, atque per alium motum fermentationi ferè contrarium in prima principia in liquorem ſcilicet ſuperſtites ciborum reliquias reſolveret, quâ reſolutione in liquorem peractâ, inteſtinorum villi, ſive glandulæ miliares quicquid ſubſtantiæ alibilis in ipſiſmet ciborum reliquiis ſupererat poſt ſtomachi fermentationem emungere ſatagunt, & quod omninò feculentum, & à ſpecificis ciborum qualitatibus penitus liberatum, ſenſim transcolando in inferiora inteſtina foràs deturbat.

Hic obiter adnotamus, quòd ſpiritus ille, ſive eſſentia ciborum, quæ tàm in ventriculo ſeparatur per fermentationem, quàm in inteſtinis per reſolutionem, non aliter in ſtomachi, & inteſtinorum villos, ſeu glandulas miliares recipitur, ac rerum ſapores in linguam, & palatum recipiuntur, ac deindè minimè quidèm per tubulos meſeraicarum, & lactearum, per rectitudinem fibrarum per universum corpus diffunditur, illudque nutrit, & recreat, dum adhuc ſanguinis proprietates non acquiſivit.

Ex traditis jàm liquoris fellei uſum ſatis intelligi credimus, ſcilicèt eſſe à naturâ productum ad ciborum reliquias eſſentiali parte non exutas reſolvendas, & hoc totum eſt experimento, & obſervatione perſpicuum, nàm ab inteſtino jejuno, in cujus principium obliquè ductus communis inſeritur, per integrum curſum tenuium inteſtinorum nunquàm aliquid ſolidum invenitur, ſed in iis ſemper obſervatum fuit fluidum quoddam liquamen, quod colon ingreditur, in fæces craſſeſcere incipit. Hic fellei liquoris uſus multum quoque pictoribus præſtat in miſcendis, & fluxilibus reddendis coloribus. Mirum enim quàm latè colores, adjecto felle, diffluant: quod non ſanè illum latuit, qui non ità pridèm verſicolores chartas tingendi artem excogitavit.

Cap. LXIII.

De Hepatis Vulneribus.

Interdum hepar ſuos patitur manes, cum à cauſſa violentâ, & externâ ejus continuitas diſſolvatur: eſt apud Galeniſtas viſcus inſolentiſſimum, & non eſt in toto corpore morbi genus, quod non faciat hepar, undè non mirum, ſi quandòque meritas tantæ inſolentiæ pœnas luget.

Solutæ unitatis hepatis variæ

ſunt differentiæ; quandòque enim hepar telo acuto confoditur: aliquandò aliqua hepatis pars, & extremitas planè abſcinditur: interdum re obtuſâ contunditur potius, quàm ſcinditur: quandòque vulnus eſt ſuperficiarium tantum: aliquandò ad profundum penetrat: interdum ſaltèm hepatis ſubſtantiæ, interdum etiam vaſa ſcinduntur, vel rumpuntur; aliquandò gibbam, & quandòque cavum vulneratur.

Signa.

Hepatis vulnera petuntur ex cauſſis externis, & violentis, quæ præceſſerunt, & abdomen è regione hepatis, ſcilicèt ſub dextro hypochondrio, verſus ſpurias coſtas, læſerunt; ſi ſpecillum ultra digiti cum dimidio longitudinem intruditur, vulneratum eſt hepar. Deindè à conſequentibus facilè cognoſci poteſt; ſub dextro enim latere multum ſanguinis è vulnere manat, ad ſpinam reducta hypochondria, punctio, & dolor in regione hepatis, & partium vicinarum, interdùm ad jugulum, & ſcapulam dextram uſque porrigitur, in ventrem cubandi proclivitas, gravitas circa vulneratam partem, nec non tuſſicula quædam ſicca, & aderit pondus veluti deorſum trahens. Interdum vomitus bilioſus, vel cruentus, vel ſanguinis per alvum, aut urinam excretio ſequitur, vel narium hæmorrhagia.

Cauſſæ.

Vulnerum hepatis cauſſæ ſunt res externæ hoſtili manu, aut alio quodam infortunio, vel pungentes, vel ſcindentes, & hepatis continuitatem diſſolventes.

Prognoſis.

Hepatis vulnera ex *Hippocratis* edicto *ſect. 6. aph.* 18. Lethalia ſunt; ſi enim vaſa majora vulnerentur, æger non evadit, quia omnis ſanguis in ventrem, vel extra fluit, & vulneratus moritur, non facilè nàmque hæmorrhagia ſiſti poteſt ob difficilem loci aditum,& quamvis magna illa vaſa non lædantur, attamen hepatis vulnus quantumvis exiguum liquoris fellei productionem turbabit, qui tamen maximè neceſſariiſſimus eſt. Quòd ſi aliquem ſupervixiſſe contigerit, inter rarò contingentia cenſendum eſt. Et alii quidèm vitam nonnihil protrahunt: alii brevi temporis intervallo moriuntur. *Hip. 5. Epid.* refert: *Cuidam jaculo percuſſo in hepar, ſtatim color cadaveroſus ſeſe ſparſit, oculi intrò ceſſerunt, difficultas ferendi, ac æſtuatio conſequuta eſt, & eâdem die vitam cum morte commutavit. Alter puer à mulo in hepate percuſſus, quarto die mortuus eſt, ſpiritum denſum habebat, nec quicquàm intelligebat, & febre tenebatur.* Si fortè ſiſtatur hæmorrhagia, tamen ulcus poſt vulnus relictum tàm rarò, & difficulter ſanatur, ut ex tribus millibus eâ parte vulneratis vix unus aut alter evadat, & inter mi-

racula

racula ferè habendi ſunt, qui ex iis ſervati fuerunt. Aliquot caſus apud auctores legimus: *Vulnerato hepate, & abſciſſâ aliquâ ejus parte, hominem ſervari tradit Aegineta lib. 6. cap. 28. Refert Gemma lib. 1. Coſmocritic. cap. 6. de quodam Hiſpano ab inſigni hepatis vulnere ſanato. Bertinus lib. 13. medic. cap. 7 ſcribit de viro nobili, cui non tantùm hepar vulneratum, verùm etiam aliqua hepatis pars per vulnus extracta fuit, qui tamen, præter omnium expectationem ſanatus fuit. Hildanus Cent. obſ. 34. narrat de Helvetio quodam, qui extracto hepatis vulnerati fruſto, & ſymptomatibus ſæviſſimis ſupervenientibus, tamen convaluit.* Verum hæc ſunt naturæ miracula, qualia in curationibus interdùm contingere, olim tradidit Averrhoës. Convaleſcunt ſaltèm ii, quibus ſuperficies ſaltèm, aut hepatis ſubſtantia ſine magnorum vaſorum læſione vulnerata eſt. Hepatis contuſio periculoſior eſt, quàm vulnus, & ſæpè in abſceſſum degenerat.

Curatio.

Hepatis vulnera ſi ſanguinis profluvium minentur, ſtatim vulgares chirurgi venam tundunt jecorariam, & præſertim ad præcavendam inflammationem alacriter venæ ſectionem pluries celebrant. Si æger laxam non habeat alvum, *clyſterem ex decocto cichorii, plantaginis, hyperici, roſarum, addito oleo myrtino, & roſaceo, & melle roſaceo ſolutivo* injiciunt. *Rhabarbarum etiam in ſubſtantiâ ad ℈ ij. vel ℥ j.* exhibent; vocant enim rhabarbarum ant[illegible]. Ad ſanguinis fluxum inhibendum adſtringentia, & glutinantia propinant, ut ſunt *roſæ rubræ ſiccæ, balauſtia, bolus Armenus*; Itèm *trochiſci de ſpodio, de roſis, rhabarbaro cum decocto plantaginis.* Vel

℞. *Conſ. roſ. rubr.* ℥. ij.
Flor. cichor. ℥. j.
Veronicæ ℥. ß.
Corall. rubr. præp.
Margarit. præp.
Boli Armeni ana ℈. j.

cum ſyr. myrtino, vel cichorii f. electuarium. Conſuto vulnere, extrà emplaſtra adſtringentia, & glutinantia adhibent; ſi verò per vulnus hepar pateat, ſequentem pulverem ei inſpergunt, ut

℞. *Boli Armeni,*
Terræ ſigillatæ ana ℥. j.
Flor. roſ. rubr. ℈. j.
Farinæ volatilis ℥. iij.
Lapid. hæmatit. ℈. j.
F. pulvis.

Vel imponunt *unguentum ex terebinth. bolo Armeno, & mumiâ.* Vel *ex maſtiche, & thure.* Partes vicinæ inungunt *oleo roſaceo, & maſtichino.* Si ad inguina ex tranſmiſſo ſanguine abſceſſus excitetur, maturant, aperiunt, mundificant, & ſarcoticis, ac cicatrizantibus conſolidationem abſolvunt.

Noſtra hepatis vulnerum curatio non verſatur circa profundiora, quia lethalia ſunt, ut in vaticinio diximus, nec in iiſdem infixa tela citò extrahantur, ne copioſâ ſubſequutâ hæmorrhagiâ, æger unà cum ſanguine purpuream effundat animam; ſed tantum circa ſuperficiaria verſatur: idcoque extrinſecè vulneri imponatur *cataplaſma*

barba-

herbarum vulnerariarum volatili alkali refertarum, *in vini ſpiritu maceratum*, poſtmodùm *balſamum Peruvianum album, liquidum, vel Samaritani, artificialem*, *vel balſamum balſamorum n. d. vel aquam Reginæ* inſtillamus, vel ea, quæ alibi deſcripſimus, & turundam eodem balſamo imbutam intrudimus cum ſuperpoſitione *emplaſtri ſticlici*.

Interim internè pulveres particulas acutas abſorbentes exhibemus, qui ſanguinis evaſati aceſcentiam inhibent, & congrumationem diſſolvunt, & unà vaſorum diſſolutionem conſolidant, hujus energiæ ſunt *oculi cancrorum*, *antimonium diaphoreticum*, *anthecticum Poterii*, *mumia*, *ſperma ceti*, *ſanguis hirci*, *lapis hæmatites*, *magiſterium corallio rum*, *ebur philoſophicè præparatum*, *extractum hyperici*, *tormentillæ*, *& ſymphyti*, *lacca*, *rhabarbarum toſtum &c.* quæ propinari poſſunt in potionibus vulnerariis de alkali volatili participantibus, quas *ſyr. de tormentillâ*, *ſcordio*, *ſymphyto*, *vel de hyperico edulcoramus.*

Cap. LXIV.

De Lienis Anatome.

Lien, ſive *ſplen* eſt viſcus in ſiniſtro hypochondrio è regione hepatis, tanquàm alterum hepar, ſub diaphragmate, inter ventriculum, & coſtas ſitum, in nonnullis elatiori, vel humiliori ſede quàm in aliis.

Rariſſimum eſt lienem cum hepate locum permutare, ut hoc in ſiniſtro, ille in dextro hypochondrio; quod tamen à *Cornelio Gemmâ*, *&* à *Talentonio* fuit obſervatum, cujus rariſſimum caſum deſcribit *Cattierus obſer.* 17. *Petro Borello communicat.* atque etiam duas, treſvè hiſtorias refert. *Bartholinus obſervat. anat. rarar. cent.* 2. *hiſt.* 29. Rariſſimum etiam eſt lienem deeſſe, quod tamen ſe in muliere quadam vidiſſe refert *Hollerius inter rar. num.* 5. & in Ortelio compertum fuiſſe, ut diximus cap. præcedente. Verùm animalia, quæ veſicam non habent, carent ſine noxâ liene, undè falſum eſt *Helmontii* illud: *Habet & muſca ſplenem.*

Numero communiter unicus eſt, & hunc numerum rariſſimè excedit. *Cabrolius* tamen *obſervat.* 15. necnon *Poſthius*, *& Dominicus de Marchettis* duos invenerunt: *Falloppius verò in obſervat.* tres lienes vidit. In canibus ſubindè duo, vel tres reperiuntur, magnitudine inæquales, è quibus ſingulis vas in ramum ſplenicum extenditur: quod ipſum fortaſſè in aliis nonnullis etiam contigit: nàm *Ariſt. lib.* 4. *de generat. animal. cap.* 4. ſcribit in nonnullis brutis duplicem eſſe lienem, nonnulla etiam liene prorſus deſtitui.

Hic ambigimus, an lien ſit viſcus tantoperè neceſſarium ad vitam: Item an ille poſſit è corpore humano eximi, ſeu excindi, & vulnus rurſus ſanari, ſine vitæ, & ſanitatis diſpendio?

Pro primâ ambiguitatis parte, *Eriſiſtratus* lienem fruſtrà à naturâ creatum exiſtimavit. *Ariſtoteles lib.* 3. *de part. animal.* Lienem per accidens

dens neceſſarium ſtatuit. Et *Paracelſus* ex profeſſo methodum præſcribit, quo pacto ſplen per medicamenta omninò abſumatur, cum nihil ſit aliud quàm corporis Zizanium, quod quò magis increſcat, eò plùs totum corpus marceſcat: contrà verò *Helmontius* non tantum neceſſariiſſimum putavit, ſed ad nobiliores evexit actiones.

Pro ſecundâ quæſiti parte, lienem eximi, & exſcindi poſſe ſtat *Plinii* auctoritas *lib.* 11. *cap.* 37. dicentis: *Ægocephalo ovi lienem non eſſe conſtat, neque iis, quæ carent ſanguine. Peculiare curſſus impedimentum aliquandò in eo: quamobrem inuritur laborantibus, & per vulnus etiam exempto, vivere animalia tradunt.* Ex his Plinii dictis vulgus credit magnos curſores carere liene, vel facilè ſibi perſuadent lienem iis exſectum eſſe, Plinii authoritatem experientiâ nititur confirmare *Bartholinus cent.* 4. *anat. rar. hiſt.* 51. ſcilicèt experientiâ *Fioravanti*, gloriantis ſe cuidam lienem exſcidiſſe, atque ità ſanitati reſtituiſſe, de qua propter teſtes ſe dubitare non poſſe ſcribit, & ſi nullos intereà teſtes fide dignos producat, vel citet. Hoc ipſum *Fioravanti* experimentum citat, & admiratur *Deuſingius tract. de ſanguif. cap.* 79. ſimulque ex *Franciſco Rouſſeto* adducit duorum minorum gentium, & obſcurorum chirurgorum teſtimonia, qui ſe lienes fauciatos, & alteratos ſectione extirpaſſe, ægroſque feliciter ſanaſſe dixerant: atque his teſtimoniis certam, indubitatamque fidem adhibens de liene concludit: *Hoc Viſcus non eſſe neceſſarium ad vitam, ſed tantum ad feliciorem vitam: non tàm ad eſſe, quàm ad benè eſſe: non ad nutritionem, ac conſervationem ſimpliciter, ſed ad nutritionem meliorem, utpotè ad ſanguinis tenuioris, elaboratioris, & magis ſpirituoſi generationem.* Huic ſententiæ magis favere videtur novus modus nuper in Angliâ repertus, quo lienes è canibus exſecantur, vitâ ſuperſtite manente. Hæc omnia docere videntur, hujus viſceris non eſſe magnã neceſſitatem ad vitam, ut neque actionem tàm nobilem, quæ ei hactenus adſcripta fuit.

Pro parte negativâ ſtant non ſolum Veteres, ſed etiam recentiores cuncti, imò ex ſex millibus vix unum invenies, qui antedictam opinionem non penitus rejiciat: de qua *Cœlius Aurelianus lib.* 2. *de morb. chron. cap.* 4. ità ſcribit: *Decidi, vel auferri lienem, voce quidèm dictum, non officio completum accepimus.* Eandem negativam etiam ſuffulcit experientia; nunquàm enim quod ſcio, ab aliquo medico alicujus auctoritatis, & fidei, viſum, auditum, ſcriptum, vel obſervatum eſt alicui homini lienem fuiſſe exſectum, vitâ ſuperſtite manente. Quantum ad *Fioravantum*, ille fuit empiricus Circumforaneus, nullius auctoritatis, & ſatis exiguæ fidei, qui credulis hominibus quidlibet perſuadere ſtudebat, ut apud vulgares magnus medicus videretur potius, quàm eſſet. De obſcuris chirurgis ex *Rouſſeto* citatis, illud ipſum ſentiendum eſt: & nos etiam tales, aliiſque mille ſimiles fabellas à ſciolis quibuſdam glorioſis chirurgis nobis plu-

ries narratas meminimus, quibus tamen nulla fides debebatur. Si res ità ſe haberet, certè non ab agyrtis, & ſtolidis hujuſmodi chirurgis illius teſtimonia hoc noſtro quo petere neceſſe foret; jàm dudum enim ante multa ſæcula extitere myriades clariſſimorum medicorum, ac philoſophorum, quælibet naturæ myſteria accuratiſſimè perſcrutantium, quorum, ſi non omnes, ſaltem aliqui hac de re aliquid vidiſſent, obſervantes, ac notaſſent. Sed jam tota rei certitudo confirmatur incertiſſimis obſcurorum quorundam hominum teſtimoniis. Quibus tàm ponderoſæ rationes obſtant, ut dicta ſententia nullo tali fulcro fulciri amplius poſſit. Quippè, præter nervos, magna vaſa ſanguifera hominis lienem ingrediuntur (duæ ſcilicet arteriæ ſplenicæ) & egrediuntur (variæ venæ in unum ramum ſplenicum occurrentes) quorum ſola reſectio ſufficiens eſt, quæ hominem illicò ingenti hæmorrhagiâ occidat: veroſimile enim non eſt hæc vaſa ullis injectis vinculis, aliiſvè adſtringentibus remediis ità conſtringi poſſe, ut hæmorrhagiam gravem non faciant: vel ſi fortè vinculis ligentur, (quod in hominis hac parte abditâ commodè fieri non poſſe omnibus notum eſt, qui viſceris ſitum, connexionem, & conſtitutionem probè norunt) tunc tamen non diu poteſt, vinculis putrefactis, lethalem hæmorrhagiam ſubſequi neceſſe erit. Prætereà ſi ſola, & ſæpè levia vulnera hujus viſceris lethalia ſint, imò ſi ſola ejus intemperies, obſtructio, aliuſvè morbus, totum corpus graviter affligere, quin etiam occidere poteſt, quantò lethalior erit, quantòque magis corpus, vitamque proſternet ejus totalis ablatio? Quantum ad canes, quibus lienes exſcinduntur, illi non omnes vivi permanent, imò ex multis vix pauci in vitâ ſervantur, iique tunc reliquum vitæ triſtes, & ignavi protrahunt, nec diu vivunt: prætereà ſine dubio, quod defectu convenientis materiæ à liene ſuppeditandæ, fermentum non præparetur, atque hinc ſanguis craſſior generetur, ſpirituſque cum vitales, tum animales pauci, & craſſi ſuſcitentur. Prætereà quod in cane tutiùs, ac commodius fieri poteſt, atque hinc facere licet, hoc in homine cum ſummo vitæ periculo tentare, nefas foret: & quod cani alicui hac in parte non cedit ad mortem, hoc hominem certiſſimè occideret; procul dubio, quod hoc viſcus in homine magis neceſſariam actionem præſtet, quàm in cane, in quo fortè pancreas, aliaque pars, ejus vices melius ſupplere poteſt, quàm in homine, utpotè in quo tantum viſcus, tot arteriis, venis, & nervis inſtructum, proprioque parenchymate donatum, fruſtrà creatum eſſe, nemo ſanæ mentis credet. Ità ut concludendum ſit, lienem in homine ad vitam maximè neceſſarium eſſe, nec ſalvo homine excidi poteſt.

Figura ejus oblonga eſt, inſtar linguæ bovis, undè linguoſum viſcus nonnullis dicitur, præcipuè quia in bove, cane, multiſque

aliis

aliis brutis illam figuram non malè repræſentat; foris ad latus ſiniſtrum, & diaphragma gibba nonnihil: nonnunquàm ad coſtas impreſſiones habens, latere dextram reſpiciente concava ob adjacentem ventriculum: ubi per longitudinem mediam linea quædam alba prominentiis donata, venas, & arterias cum omento admittens. In homine tamen conſtantem figuræ perpetuitatem non ſervat, ſed eam multimodè mutat; quippè in quibuſdam triangularis, in aliis gibboſus, quadratus, vel acuminatus, in nonnullis in lobos diſtinctus invenitur. Summa, & craſſior ejus pars Hip. caput, tenuior verò cauda appellatur.

Color in fœtu rubeus eſt ut hepatis, cum ſanguine materno alatur puro; in adultis ex atro purpureus, ob ſuccum craſſiorem; in provectâ ætate plumbeus, vel ſub lividus exiſtit. Præter naturam autem lien varios induit colores juxta humorem dominantem, lividum, cinereum &c.

Parte convexâ diaphragmati non firmiter, ſicut hepar, ſed ſuperficialiter, necnon reni ſiniſtro connectitur per tenues membranaceas fibrillas à peritonæo enatas. Simâ verò, ſeu depreſſâ parte adhæret omento, & vicinis partibus, ſicque ligatus, in corpore benè habito ultra infimam coſtam non deſcendit: at relaxatus ligamentis humiliori loco ſentitur, cum magno valetudinis incommodo: iiſdem diſruptis, nonnunquàm in hypogaſtricum delabi viſus eſt.

Magnitudo ejus in hominibus diverſa eſt pro corporum, & conſtitutionum diverſitate. Plerùmque longitudinem habet ferè ſex digitorum tranſverſorum, latitudinem trium, craſſitiem pollicis. In morboſis tamen corporibus interdum enormem acquirit magnitudinem, ità ut ejus protuberantia extra coſtas ſentiri, & videri poſſit. Sic qui humidas incolunt regiones, & aquas bibunt paludoſas, magnos habent lienes. Interim quò viſcus hoc majus eſt, eò pejus degit homo, ejuſque corpus magis extenuatur, & minus floret. Unde *Trajanus* Imperator fiſcum appellavit lienem, quia ut hoc diteſcente, plebs depauperatur: Sic liene augeſcente, minuitur corpus, quia ab eo non ſuppeditatur materia congrua ad fermentum conveniens in hepate conficiendum, quo deſtitutus ſanguis debito modo non attenuatur, & ad partium nutritionem inutilis relinquitur. *Spigelius* obſervavit eos, qui amplas habent venas, habere lienes majores, atque ideò macilentos facilius quam pingues, in tumidos incidere lienes. Rariſſimè magnitudo lienis naturali minor eſt, cujus nonnulla extant exempla.

Duplici circumdatur membranâ; unâ exteriore à peritonæo; alterâ tenui propriâ, ab exteriore membranâ vaſorum lienem ingredientium pronatâ, & eleganti ac mirâ fibrarum implicatione contextâ. Hæ tunicæ, ſeu membranæ arterias, venas, & nervos habent ab iis, quæ interiorem ſubſtantiam

ſtantiam pervadunt. Inter utramque autem excurrunt copioſa vaſa lymphatica, inſtar retis cujuſdam, multis valvulis donata. Oriuntur ex multis minimis glandulis conglobatis in liene ſubſiſtentibus. Fibras obtinet innumeras tenues, & validas, ex filamentis compoſitas, miro artificio ſibi invicèm intertextas, nullâ cavitate donatas.

Arteriis irrigatur duabus, unâ ad elatiorem, alterâ ad demiſſiorem partem ingrediente. Hæ frequenter à cœliacæ ſiniſtræ ramo, quem *Arteriam ſplenicam* appellant; interdum à ramo quodam ex ipſo aortæ trunco exeunte, & flexuoſo ductu ſecundum pancreatis latus ad lienem procedente deducuntur, atque in mille ramulos fiſſæ per eum diſſeminantur.

Venam magnam ex ſimâ parte emittit, quam *Ramum ſplenicum* appellant, qui ramus innumeris, plurimiſque radicibus parenchymati inhæret, ex quibus ſenſim cœuntibus, modò tres, modò plures majores rami efformantur, mox extra lienem in unum iſtum ramum ſplenicum concurrentes, qui tranſverſim ſub ventriculo per omenti ſuperiora ad venam portæ excurrit, in eamque ſe exonerat. Ex his ramis, unus dicitur *Vas venoſum breve* ingrediens modò unâ, modò pluribus propaginibus, quod vas volunt aliqui ſanguinem acidum eructare ad appetitum, aut ventriculi corroborationem, qui deindè per inteſtina excernatur, quod falſum exiſtimamus, nàm ſanguis in liene contentus tàm hominum, quàm brutorum eſt ejuſdem ſaporis, & dulcedinis cum eo, qui in aliis partibus corporis reperitur, & nihil à liene ad ventriculum per vas breve, ſed ſemper à ventriculo defertur ſanguis ad ramum ſplenicum. Alius ramus ad anum abit, & hæmorrhoidales venas internas gignit.

Obſervandæ ſunt præcipuè *Anaſtomoſes* frequentes arteriarum lienis cum venis ejuſdem, præſertim una inſignis ante ingreſſum vaſorum in lienem; reliquæ in liene ſunt.

Nervulos etiam à ſexti paris ramo coſtali ſiniſtro, magis per tunicam, quàm ſubſtantiam diſperſos.

De lienis officio, ſeu actione tàm variæ, & diverſæ extant medicorum opiniones, veritatem aſſequi planè operoſum ſit.

Multi ex *Galeni*, aliorumque antiquorum ſententiâ putârunt ejus actionem eſſe fæculentam, ſeu melancholicam chyli partem ſeparare, eamque per ramum ſplenicum attrahere, ac in ſe colligere, & aliquantulùm excoquere, eamque indè rurſùs, partim per vas venoſum breve in ventriculum, ad famem excitandam; partim per ramum ſplenicum ad inteſtina, & per venam hæmorrhoidalem ad podicem deponere. Quam opinionem multis, & ferè iiſdem rationibus refutârunt *Bacchinus*, *Riolanus*, & *Bartholinus*, quibus tamen omnibus argumentis ad ejus demolitionem opus non fuiſſet, cum hæc tria eam funditus evertunt. I. Quòd in liene nulla ſit ampla cavitas, quâ tale excrementum recondi-

cōndi poſſit: II. Quòd nulla via ſit, per quam illud rurſùs commodè evacuari queat, cum per eundem ramum ſplenicum modò ingredi, modò egredi minimè debeat, aut poſſit. III. Quòd rami ſplenici, & vaſis venoſi brevis ligatura planè contrarium demonſtrat, ut ſuprà docuimus, quæ ſola ad iſtius perverſæ opinionis deſtructionem ſufficit.

Veſalius, *Platerus*, *Spigelius*, *aliique* Anatomici multi meditantes lienem hepar adulteratum, ab *Ariſtotele* appellari, quòd hepate malè affecto, hoc viſcus ſanguificandi munere fungatur; à *Platone* expreſſum hepatis ſimulacrum; ab aliis hepar vicarium, ſiniſtrum; lienis morbos, quemadmodum & hepatis ſanguificationem lædere; quandòque inter ſe ſitum mutare, ut hepar ſit in ſiniſtro latere, & lien in dextro; & lienis vitia, atque hepatis iiſdem propè remediis tolli: ſtatuerunt lienem eſſe viſcus ſanguificans, non minus quàm hepar, & eo imprimis argumento huc ducti, quòd lien in fœtu rubicundum habeat colorem, hepati æqualem, & quòd liene laborante ſanguificatio lædatur. Iſtum autem ſanguinem in liene confectum nutritioni viſcerum in abdomine contentorum inſervire putârunt, ſicut hepatis ſanguinem nutritioni reliquarum partium. Sanguinem hunc lienoſum confici tradiderunt ex chylo aquoſo, ac fœculento, quem nonnulli per vaſa lactea eò deferri, alii è ventriculo per vas venoſum breve in eum defluere, alii per ramum ſplenicum ab eo attrahi exiſtimarunt. Verùm hanc ſententiam multa in præcedentibus dicta ſatis evertunt, cum ſanguificatio neque ab hepate, neque à liene, neque à corde perficiatur: cum è liene, nulla extant vaſa, per quæ aliquis ſanguis ad nutritionem partium in abdomine ſitarum commodè defluere poſſet: cum etiam non dentur viæ chylum ad lienem deferentes; utpotè ad quem nulla vaſa lactea excurrunt, nec per vas venoſum breve (quod non in lienem, ſed in ramum ſplenicum extra lienem inſeritur) à ventriculo quidquam defertur; neque etiam per ramum ſplenicum ulla chyli attractio verſus lienem fiat. Hanc acceſſûs chyli difficultatem animadvertens *Veſlingius*, confugit ad poros ventriculi inviſibiles, per quos aquoſum chylum ad lienem ferri tradit, ſed nullis rationibus probat. Denique hanc ſententiam penitus deſtruit circulatorius ſanguinis motus, quo patet nullum ſanguinem ad partes pro nutritione deferri ab hepate, aut liene per venas, nec propter obſtantes valvulas deferri ullo modo poſſe, ſed totum è ſolo corde per arterias ad omnes partes propelli.

Reuſnerus, *Piſo*, & *Conringius* *Hippocratem* ſequuti ſolum potulentum ex ventriculo ſtatim exſugi à liene exiſtimant, atque adeò ſanguinem tantum aqueum conficere ordinariò. Sed nulla ratio firma id perſuadet, ſiquidèm deſunt viæ manifeſtæ. Nec tenue ſolum attrahere debet, quo tanquàm vehiculo, & chylus, & ſanguis

indiget; quanquàm ſeorſim non fluat, ſed variè cum craſſiori miſtum pro ſanguinis conſtitutione, donec officio ſuo defunctum, vel à renibus ſeparetur, vel toto habitu corporis exſudet. Si præter naturam in ventriculo ſerum à craſſiori chylo ſegregatur: vel per vomitum redditur, & craſſior chylus hoc vehiculo deſtitutus in inteſtinis colicam efficiet; vel per pylorum excernitur, ſemper patulum liquidioribus, & coctu facilioribus cibis; multò magis largiori potu, qui celeriter interdum in potatoribus ſtrenuis per urinam redditur, non lienem tranſeundo, ſed per inteſtina, ſi convenientia adſit qualitatis, humorum tenuitas, laxitas vaſorum; roburque trahentis facultatis, quibus conſpirantibus rectè *Aſellius* aſſerit, nullam eſſe tàm longam viam, quæ non facilè acceleretur. Aliter conſtitutis, non ſtatim per urinas potus labitur. Sunt enim, qui integro die Baccho indulgent ſine matulæ neceſſitate. Sunt etiam quibus lubrica alvus ſolvitur, ut per inteſtina ferri non dubitandum non ſit. Sanguis quidèm lienoſorum tenuis eſt, & aquoſus, non quòd talis immediatè ex ventriculo proueniat, ſed vitium eſt totius ſanguinis per arterias lieni communicatum.

Omnes ferè Anatomici ſanguinem in liene contentum acidum eſſe affirmant, verùm nos guſtatûs organum ejuſdem ſaporis eſſe lienis ſanguinem, ac cœterarum partium docuit, nec ſubaciditas in liene cocto guſtu percipitur, comedant iſti lienes, & poſteà ſcribant, & eſtò *Walæus in epiſt. de motu ſanguinis, & Highmorus Diſquiſitione anatomicâ* dicant, quod lien animalium vel aſſatus, vel coctus, vel quomodolibet præparatus, guſtatus, deprehenſus eſt auſterus, pontici, acerbi, & acidi ſaporis; credimus tamen hos lienem propè corruptum guſtaſſe, vel guſtum acidi apprehenſione imaginariâ imbutum, & ſic dulciter deceptos fuiſſe. Nec obſtat animalium lienem præſertim cervi, & bovis præparatum in extractum, vel eſſentiam redactum affectibus ſplenicis, & imprimis cachexiæ Virginum, & menſium ſuppreſſionibus ſpecificè conducere, quia in præparatione ſemper acida miſceutur. Præterea ſi lienis ſanguis eſſet acidus, utique coagularetur; eſt enim acidum ſtomacho gratum, & amicum, at ſanguini ob coagulationem hoſtile, & eſtò aliqua acidi portio quandòque in ſanguine fluctuet, quia vel diluitur, vel ab alkalicis particulis caſtigatur, & ipſum non coagulat. Hoc vulgarium medicorum opinamentum ab Aſtrologorum næniis deſumptum eſt, dicunt iſti in regno minerali plumbum, & in animali lienem Saturno comparari, & ſicut plumbum inter metalla eſt viliſſimum, molle, ductile, obſcuri, & nigricantis coloris, conſtans ex copioſo Mercurio, ſulphure nigricante, & ſale impuro; ità microcoſmicum Saturnum, ſcilicèt lienem cloacam, ſive ſentinam excrementi melancholici, mollem, ſpongioſam, & nigricantis coloris

ris

ris eſſe dicunt, & ſicut Saturnus omnis adſtrictionis, & terreſtreitatis eſt auctor, ità lien aciditatis, & auſteritatis. Non negamus lienem partem ſanguinis craſſiorem, terreſtrem, fæculentam, effœtam, quam vulgares melancholiam appellant, non continere; verùm acidum in eo ſanguinem contineri omninò refutamus. Multos languores lieni tribuerunt vulgares, & præſertim melancholiam hypochondriacam, ſcorbutum, quartanam &c. quorum lien immunis eſt, & ſi quandòque afficiatur, non eſt affectus tanquàm mali cauſſa, ſed potius quod ceu affectus ab altiùs radicato malo in ſanguine, ejus læſio dependet.

Pro lienis uſu nos expendimus, ut noſtram ſtabiliamus ſententiam, liene augeſcente, corpus extenuari; liene affecto, lienoſos lurido infici colore; & liene benevalente, ac optimè conſtituto, corpus floreſcere, ut meritò dicatur *Saturnia floreſcere Regna*. Præterea mirificam arteriolarum, venarumque per omnem ſplenis ſubſtantiam fruticationem, & connexionem ſtupemus. Hinc toto in corpore non adeſſe viſcus, quod tot arteriolarum, venarumque implicantiis potiatur, ut lien, cenſemus. Ob hanc igitur admirandam ſtructuram, tot, tantoſque laudabiles, benevalente, effectus, induci non poſſumus, ut lienem vel fruſtrà, vel ad viliſſimum miniſterium à naturâ conditum eſſe credamus.

Certum eſt lienem arteriam, quam ſplenicam appellant, à cœliacæ ramo ſiniſtro, & interdùm à ramo quodam ex ipſo aortæ trunco exeunte, recipere, diſſeminatur per totum ſplenis corpus, cujus figura filicis folium non malè exprimit; infinitam penè congeriem orbicularium, rubrorumque corporum exhibet cum glandulis innumeris, quæ locum, & ſitum ſibi nanciſcuntur in ſinubus, & cellulis membranoſis, quibus lienis ſubſtantia integratur. Arteria ſplenica diſſeminatur in cellulas quaſdam membranaceas, & cellulis iſtis inſperſæ ſunt minutiſſimæ glandulæ ſibi invicèm incumbentes, ut uvarum acini, ut exactè *lib. de liene cap.* 5. *Malpigius* obſervavit. Glandulæ illæ arterias à trunco arteriæ ſplenicæ, & ſurculos nerveos à nervo; qui ſplenem ingreditur, cum arteriâ mutantur. Sanguis arterialis per ſplenicam arteriam ad lienem poſt vertiginoſos motus advehitur, cœnoſus, terreſtris, effœtus, ſegnis, ac ſpiritibus depauperatus, veluti cruoris fœx, & caput mortuum, undè non mirum, ſi atri, & lividi coloris ſit, cùm ſanguinis fœculentias recipiat, & conſervet: verùm hic ſanguis non eſt omninò inutilis, & quaſi in ſentinam projectus, ſed ob ſalis fixi ubertatem eſt valdè fermentiſcibilis naturæ, ulterius in cellulis membranoſis, in liene coquitur, fermentatur, mobilis, ſpirituoſus, & volatilis fit, & reliquo ſanguini commiſtus ejus motum & volatiliſationem promovet. Non ſecus ac chymici inter deſtillandum, ut liquor optimus fiat, partes ſubtiles, & ſpirituoſas à capite

pite mortuo deſtillando ſegregant, ac deindè ipſi reaffundunt: atque hoc toties reiterant, donec caput mortuum crebris cohobiis volatiliſetur, & liquor ſecundum omnes ſuas particulas ritè exaltetur. Sal iſte fixus ex ſe ad fermentationem ineptus eſt, niſi ejus particulæ ad motum ſuſcitentur, ità eſt in panificio vulgare fermentum (levato dictum maſſæ farinaceæ commiſtum, nàm ſicut panis incocti portio quædam ad auſteritatem ſervata iſtam indolem acquirit, ut panes alios fermentet, eorumque particulas aliàs ſegnes in motum adigat: ità videtur, quod ſanguis in liene contentus ſtagnat, ejuſque ſal fixum in latibulis coërcetur, ſed huic inconvenienti benè conſuluit natura, quæ hoc animadvertens, ſucci pancreatici portionem ad lienem mittit ex ramulis anguſtioribus, qui eſtò lienem non tangere videantur, imò obliterari in liene, ſi tamen microſcopii ope explorentur, in lienis cellulas, & glandulas terminari obſervantur, undè fermentalis motus in lienis ſanguine ſuccedit, quia pancreaticus ſuccus acidus eſt, ut in multis operationibus chymicis ex acidi, & ſalſi commiſtione experimur. Hinc ſanguis per fermentationis motum exaltatur, mobilis evadit, ſpirituoſus, & volatilis, ac reliquum ſanguinem volatiſat, & à liene conveniens fermentum hepati ſubminiſtratur, quo ſanguis venalis attenuetur, & ad partium nutritionem fiat aptus. Concludimus tandèm lienem ſanguinem arteriosum concoquere, præparare, ac ſpirituoſum, & volatilem reddere, & hepar venalem depurare. Quod hujuſmodi ſit lienis uſus, patet, quia hoc viſcere malè affecto, ſanguis aut fermenteſcit nimis, ut in affectibus ſcorbuticis, & hypochondriacis; aut ſi lien ſit obſtructus, vel ſcirrhoſo tumore obſeſſus, ſanguis idoneâ deſtitutus fermentatione, cachexia, vel hydrops inducitur.)

Cap. LXV.

De Lienis Vulneribus.

Facilius hepatis affectus curatur, quàm lienis, ideòque ſi hic in tumorem abeat non tantum curatu difficilis eſt, & diuturnus, ſed etiam languorum Lernam, & exitium inducere ſolet. Si verò ab aliquâ cauſſâ violentâ extrinſecâ ejus continuitas ſolvatur, certè mortem infert, cum ejus actio non tantùm ad benè vivendum, ſed etiam ad ſimpliciter vivendum ſit neceſſaria, quicquid mendaciorum pater; *Plinius lib.* 11. *nat. hiſt. cap.* 37. dicat, & ex eo *fioravanti* circumforaneus, & alii vilioris conditionis homines: lienem curſoribus, cum impedimentum iis afferat, eximi poſſe ſcribat. Sed has nænias ſuprà fuſiùs repudiavimus.

Signa.

Si gladius, vel telum è lienis regione abdomen penetravit, non certum indicium eſt lienem eſſe vulne-

vulneratum, quia fieri poteſt, ut tela abdomen penetrent, & lienem non attingant, ideòque aliis opus eſt ſignis; eapropter lienem vulneratum eſſe cognoſcimus, quod ſanguis niger, craſſus, & fœculentus è vulnere erumpit, ſæpè etiam vomitu, vel per alvum excernitur, plerumque unà dolet ventriculus, ingens ſitis excruciat, & febris. Præterea præcordia, quæ eâ parte exſtant, tenſa apparent, dolor, qui ad jugulum pertingit, & ſpirandi difficultas demonſtrant, quæ fortaſſè accidit, quod per conſenſum diaphragma pariter eſt affectum. Vel tandèm vulneris figura percipitur, vel ſpecillum demonſtrat, ſi inſtrumentum pungens valdè fuit acutum, & forti brachio illatum.

Cauſſæ.

Cauſſæ mediatæ ſunt res externæ, ut inſtrumenta pungentia, perforantia, & ſcindentia violentâ manu intruſa, aut alio quodam infortunio, vel exploſione, quæ non modò lienis ſubſtantiam attingunt, verum etiam penetrant, ejuſque continui ſolutionem faciunt.

Prognoſis.

Lienis vulnera, quæ penetrant, ejuſque corpus perforant, periculoſiſſima, & lethalia ſunt, nunquàm enim ſanantur, ſi non aliâ de cauſſâ, certè id ob vaſorum ſanguiferorum copiam, cum lien multas arteriarum, & venarum fruticationes habeat, quæ dùm læduntur, hæmorrhagia ſuccedit, nullis cedens remediis ob difficilem loci aditum; tum enim omnis ſanguis neceſſariò in ventrem fluit, & mors ſequitur, quòd ſi aliter eveniat, inter miracula ſcribendum. Si verò vulnus ſit ſuperficiale, vel fortaſſè in aliquâ extremâ ejuſdem parte, non neceſſariò erit lethale.

Curatio.

In lienis vulnerum curatione vulgares procurant, ut primò ſanguinis profuſio coërceatur, & inflammatio arceatur; ad ſanguinem autem compeſcendum illis medicamentis, quæ adſtringendi energiam habent, utuntur, ità ſunt *ſuccus polygoni, centaurii, plantaginis, pulvis boli Armeni, mumia, terræ ſigillatæ, olibani*, & id genus alia, quæ ſecundum artem applicentur. Pro arcendâ inflammatione ad venæ ſectionem, tanquàm ad magnum confugiunt præſidium, & venam jecorariam aperiunt, præſertim verò partis oppoſitæ, quia ſicut lien eſt veluti alterum hepar, ità hepar credunt alterum eſſe lienem; mittunt tamen ſanguinem ſenſim, bis, vel ter. Proſcribunt purgantia, quorum vice remediis ani, ſcilicèt clyſteribus utuntur. Intra vulnus tandèm ea medicamenta, quæ nativum calorem fovendi energiam habent, inſtillant, ità eſt *terebinthina cum oleo abjetino, myrtino, & cydoniorum.* Quia quandoque in morbis melāncholicis per urinam atrum humorem magno cum patien-

patientis juvamine excretum, & in lienis vulneribus pus per urinam expurgatum fuiſſe obſervârunt; medicamenta urinam cientia, *ex radice fœniculi, quatuor ſeminibus frigidis majoribus, ciceribus rubris, & ſimilibus* exhibent. Per quas autem vias lien per urinam rectè ſe exonerat, alii aliter docent. Quidam per ſplenicum ad venam portæ, hinc ad hepar, & per hepar ad venam cavam, & tandem ad emulgentes pus pervenire ſtatuunt. Sed hæc via eſt nimis longa, & per multas ambages. Brevior longè via eſt per cœliacam arteriam ad arteriæ magnæ truncum, & hinc ad emulgentes arterias. Cœterum ſanguinem inficeret cum maximo ægrotantis diſcrimine. Præterquamquòd urina non transcolatur per emulgentes, ut infrà dicemus. In his vulneribus magni æſtimant victûs rationem, quam tenuem, & maximi nutrimenti, præſertim verò agglutinantis virtutis, ut ſunt jura extremitatum animalium cum *piloſellâ, pimpinellâ, conſolidâ, endiviâ, boragine*, & ſimilibus præſcribunt. Hæc, & alia tenuioris energiæ medicamenta in lienis vulneribus exhibent, in reliquo totam curationem ipſi naturæ, quæ eſt Ignota Dea, in neceſſariis non deficiens, committunt, & hanc venerantur vulgares ſuperſtitioſi, veluti Athenienſes, qui *Ignoto Deo* ſacrificabant. Aſſiduè in ægrorum domibus per garrula medicaſtrorum ora, illa ſesquipedalia roboant verba: *Natura eſt morborum curatrix, medicus verò miniſter; ipſa enim non edocta, & nullo uſa magiſtro, ea, quibus opus habet, diſponit, eaque præter ſpem mirificè in naturalem ſtatum convertit.* Verùm non ſemper natura eſt morborum curatrix? ſolet enim quandòque morbo ſuccumbere & ità fatiſcere neceſſe eſt, nec vulgares ſemper curandi morbos contractum cum teſtibus, cui ſe ſola natura obſtrinxit, exhibere poſſunt. Eſt natura morborum curatrix, ſed medicus debet eſſe miniſter, id eſt adjutor. Quandò medicus totam morbi curationem naturæ committit, de infirmi vitâ actum eſt. Morbos aliquot phyſicos criticè ſe ſola abſque miniſtro curat, attamen chirurgicos, ubi continui ſolutio adeſt, ut videre eſt in Lue Venereâ, ulceribus, vulneribus, luxationibus, fracturis, & id genus aliis, nullatenus ſe ſola curare poteſt, niſi à perito adjuvetur miniſtro: eſt natura veluti ſenes uxorati, qui cum tantillo auxilii pulchras ſuſcipere poſſunt proles.

In lienis vulneribus ſex rerum nonnaturalium regimen magni pendimus; ideòque aër vitetur frigidus, & æger in loco temperato ſe contineat. Victûs ratio ſit tenuis, vitentur acida, & ſalſa; potus ſint decocta vulneraria. Motus arceatur, quies convenit, & decubitus in parte dextrâ. Somnus, & vigilia ſuos non prætergrediantur limites. Excernenda debito modo excernantur, & retinenda retineantur. Animi pathemata, quantum fieri poteſt, rectæ rationis freno vinciantur.

Si lien ſuperficie tenus læſus fuerit, eodem modo curatur, ac ſi

ejus ſubſtantia vulnerata fuerit, eſtò in hujuſmodi vulnere lethali vaticinio ſe munire debeat chirurgus, non ideò vulneratus ſine ulla ſalutis ſpe deſerendus eſt, quia dum vita eſt, ſpes eſt, ideòque utraque læſio, tàm ſuperficialis, quàm profunda eâdem curationis methodo tractetur. Ad ſanguinis itàque hæmorrhagiam compeſcendam intra vulnus ſyringæ ope *aquam arterialem n. d.* impellimus, quod ſi prima vice ſuum non ſortiatur effectum, ejus intruſio ad cohibitionem uſque reiteretur. Deindè ad balſamica devenimus medicamenta, quæ etiam ſyringâ innudantur, hujuſmodi ſunt *oleum momordicæ, Apparicis, tinctura myrrhæ, balſamus Samaritani, hypericonis, balſamorum balſamus, aqua Reginæ Hungar. balſamus proprietatis, balſamus artificialis,* cum brevis turundæ iiſdem medicamentis imbutæ intra vulneris orificium intruſione, & *emplaſtri ſtictici* ſuperpoſitione. Per os ea exhibeantur medicamenta, quæ ſanguinis acorem impediunt, demulcent, abſorbent, vel immutant, vel congrumatum diſſolvunt, fluxilem reddunt, & per ſua emunctoriâ deturbant: hac energiâ potiuntur *ſanguis hirci, oculi cancrorum, mumia, ſperma ceti, pulvis ante-hecticus Poterii; ſal ſaturni; antimonium diaphoreticum, ſalia volatilia ex herbis vulnerariis;* potiones vulnerariæ, quibus admiſcemus *herbas ſplenicas*, cum ſupradictis medicamentis, & præcipuè *balſamum Peruvianum liquidum* in decenti doſi, quæ edulcorentur cum *ſyr. de ſymphyto, de hyperico, tormentillâ &c.*

Cap. LXVI.

De Renum, & Veſicæ Anatome.

Renes à Græco verbo *reo*, id eſt fluo denominatos eſſe quidam volunt, eò quod per eos urina tànquàm per rivulos fluat; vel Græcè *Nephri* appellantur, quaſi mingentes.

Sunt *duo*, (rariſſimè plures, vel pauciores adſunt; monſtruoſum quippè eſt in uno latere unus, in altero nullus ren ſit, aut in utroque latere duo renes inveniantur, quod tamen nonnunquàm contigiſſe viſum eſt) ut uno affecto, alter ſeroſum trahat humorem.

Situm habent, poſt ventriculum, & inteſtina, ſub hepate, & liene, ubi incumbunt ſpinæ lumborum muſculis, inter duas peritonæi tunicas, ad latera venæ cavæ, & arteriæ magnæ, ſub quibus maximi nervi reconduntur; tàm ipſius muſculi Pſoæ, quàm alii ad crura hàc manifeſtè tranſeuntes, undè fit, ut calculo in renibus exiſtente, ſtupor in ejus lateris crure perſentiatur. Neque planè è regione ſibi invicem oppoſiti ſunt, ne tractioni impedimentum aliquod eſſet, & ne aliqua ſeri pars prætelabatur. Sed dexter ren in homine inferior eſt, ut cedat jecori, cui proximè ſubjacet, ſine ſuo tertiam vertebram lumborum attingens: rarò elatior eſt ſiniſtro, rarò etiam ſitu ſunt pares bini renes. Siniſter utplurimum lieni ex parte ſubjicitur, rarò lieni ſuperior.

Magnitudo utriuſque rarò æqualis: ſiniſter plerùmque dextro paulò major exiſtit. Longitudo plerumque eſt trium vertebrarum, interdùm quatuor: latitudo trium digitorum transverſorum, craſſities pollicis. Interdum tota magnitudo minor, interdum major invenitur, qualem majorem in ſalacibus ſe obſervaſſe putat *Bartholinus*. Quippè natura in magnitudine, numero, & figurâ nonnunquàm mirabiliter ludit, cujus rei varia, & mirabilia extant exempla apud multos Anatomicos: Verumtamen infrequens eſt hæc varietas, & in ſexcentis vix in uno reperitur.

Figura phaſeolum, aut aſari expanſum aliquo modo referunt, ſi planam ſuperficiem ſpectes. Exterius in dorſo, ſeu ad ilia gibboſa, & rotunda eſt figura; inferius ad partem ſupremam, & imam gibba, ſed ad mediam concava, & ſima.

Superficies, ſicut in jecore eſt lævis, & lubrica; rarò, & præternaturaliter in homine inæqualis, quaſi ex multis globulis carnoſis renes ſunt compoſiti.

Color ruber eſt obſcurè, rarò intenſè rubet. In malè affectis variè colorantur renes; quemadmodùm & hepar, & lien.

Connectuntur per membranam externam, quæ à peritonæo eſt, lumbis, & diaphragmati, per emulgentia verò vaſa cavæ, & aortæ, per medios ureteres veſicæ. Et dexter ren, cœco inteſtino, quandòque jecori, ſiniſter lieni, & colo. Hinc flatuum, & excrementorum copiâ exacerbatur nephritis.

Membranis veſtiuntur duabus, quarum exterior communis, à peritonæo procedens, adipoſa nominatur, quia in obeſis copioſo adipe circumfunditur: in hanc ingreditur arteria adipoſa, ab aortâ: ex eâ verò egreditur vena adipoſa, quam ren dexter ad emulgentem, rarius ad cavæ truncum, ſiniſter verò ad cavam emittit. Interior propria membrana ab externâ tunicâ vaſorum dilatatâ efformatur, eique *nervuli* exigui, à ſexti paris plexu, & ramo ſtomachico inſeruntur, obtuſum reni ſenſum præbentes, qui tamen in ureteres ſe extendunt, & his acutiſſimum ſenſum conferunt, atque hinc cauſa ſunt, quod in nephriticis doloribus ventriculus in conſenſum protractus ſubvertitur, & vomit. Pauciſſimi verò, iiſque tenuiſſimi, ac vix conſpicui nervi ipſam renum ſubſtantiam ingrediuntur. Hinc nephritici dolores gravativos habent vehementiores: ſed dolor tamen fit acrior, ſi calculus in ureteres anguſtos, & valdè ſenſiles ingrediatur.

Ipſa renum *ſubſtantia*, quatenus viſui occurrit, apparet quaſi fibroſa, ex concurſu, ac miſtione minimorum vaſculorum intercedente aliquâ carnoſitate variis exilibus alveolis donata, junctorum contexta externo contactu duriuſcula, ſed interius tamen modicè ſpongioſa, coloris obſcurè rubicundi exterius; verſus pelvim verò magis pallidi. Hæc ſunt illa, quæ in renibus oculorum obtutu communiter

muniter percipi poſſunt, ſed noſtro judicio ipſa eſt mera glandularum minimarum congeries cum ſuis vaſculis.

Habent ſinguli renes duo ampla vaſa ſanguifera, arteriam ſcilicèt & venam emulgentem, quibus exilia quædam vaſa lymphatica interjiciuntur.

Arteria emulgens, ex aortæ deſcendentis trunco producta, ſimam renis partem ſubit, geminata prius, hinc diverſis ramis per ejus ſubſtantiam diſpergitur, in eâque in minimos, atque inviſibiles ſurculos evaneſcit.

Vena emulgens paulò amplior eſt arteriâ. Hæc innumeris radicibus, in hunc truncum concurrentibus, reni, ejuſdemque glandulis inhæret, ab eoque è ſimâ parte exiens ad cavam procedit, in quam aperitur, ejuſque ingreſſui mox valvula inſignis imponitur, ab inferiore parte ſurſum ſpectans, ità ſita, ut ſanguis liberum in cavam tranſitum concedat, ſed ejuſdem influxum è cavâ in emulgentem impediat. Verùm ut verum dicamus, venarum emulgentium radices cum finibus arteriarum emulgentium per anaſtomoſes multipliciter coëunt, ut annotavit *Rolfingius*, & *Bartholomeus Euſtachius lib. de renibus*, ac *Malpigius* edocuit.

In rene interiore continetur *Pelvis*, ſeu *Infundibulum*, quod nihil aliud eſt, quàm ſinus membraneus, factus ex uretere in cavo renis expanſo, ac dilatato, & apertis, atque latis ramis (utplurimum octo, vel decem) inſtar fiſtularum eò perveniente: quibus ſingulis imponuntur *carunculæ*, vulgò *Papillares*, Rondoletio *Mammillares* dictæ inſtar glandularum minus coloratæ, ſed duriores reliquâ carne, magnitudinis piſi, ſuperius latiuſculæ, inferius convexæ, perforationes anguſtiſſimas habentes, quæ vix capillum admittunt.

Actio renum eſt, ſeroſam redundantem humiditatem è ſanguine ſeparari, quæ ipſis cum ſanguine advehitur per arterias emulgentes, è quo ſanguine in tranſitu per renum glandulas, fibrillas urinarias, & carunculas papillares, bona ſeri pars ſeparatur, ac in pelvim diſtillat, indèque per ureterem delabitur in veſicam urinariam. Quod verò reliquum eſt ſanguinis, & ſeri ei permiſti (totum enim ſerum à ſanguine non ſeparatur) illud per venas emulgentes demittitur ad cavam. Verùm arteriæ emulgentes per varias anaſtomoſes cum venis emulgentibus in renum ſubſtantiâ coëunt, & hæ ſanguinem ad cavam demittunt, abſque ſeri ſeparatione; prætereà illa ſeri ſeparatio quomodò fiat, explicare difficillimum eſt, quia primaria duo, ex quibus explicatio petenda foret, penitus obſcura ſunt, ſcilicèt ſpecifica fermentatio, & peculiaris pororum in renibus diſpoſitio.

Secundum noſtram ſententiam de renum uſu præmittimus, quòd una, eademque eſt ſudoris, & urinæ materia remota, tantùm ſecretoriorum locorum diverſitate ſudor, & urina diſtinguntur; hinc obſer-

obſervamus per æſtatis decurſum, habitu corporis rarefacto, & poris valdè reſeratis, majorem ſudoris evacuationem; paucam verò urinæ excretionem: contrà verò hyeme, denſatâ cute à frigore, repercuſſa effluvia non integrè exhalant per corporis periphæriam, & hinc copioſa materiæ ſeroſæ per urinas excretio. Sudoris, & urinæ materia eſt ſerum, quod eſt pars aquoſa ciborum, & potûs cum alimentorum ſuccis ſulphureis, ac ſalſis in ventriculo, aliiſque viſceribus ſimul excocta, & ſanguini copioſè affuſa, ut ei perfectam miſturam, & neceſſariam tenuitatem, & fluxibilitatem conferat, qua mediante per anguſtiſſimas quaſque vias permeare poſſit, ut ejuſdem quoque impuritates, ac crudiores ſalſas particulas abluat, ſibique admiſceat & unà ſecum per ſalivam, ſputa, ſudores, atque urinas evacuet.

Hoc ſerum à potu, & alimentorum humiditate ſanguini copioſè affuſum dupliciter evacuatur, vel inſenſibiliter per cutem conſtantem ex arteriolis, venulis, & nervulis capillaribus, qui rete totum corpus inveſtiens texunt: ſub iſtâ texturâ reticulari conſtitutæ ſunt copioſæ glandulæ miliares, ſuis excretoriis vaſis exteriora verſus ad cuticulam ſpectantibus conſtructæ, quorum orificia cutis poros conſtituunt. Hæ ipſæ cutis glandulæ ex ſanguine dies, nocteſque perpetuò per capillaria vaſa ſeparant copioſè partem ejus ſeroſam ſalinis, oleoſis, ſuperfluis, inutilibus, & effœtis particulis imprægnatam, quæ ſub halituum per ſe inviſibilium formâ per vaſcula eorum excretoria expirant, adjuvante non parum calore, tum ipſius corporis expirantis, tum etiam corporis ambientis, & hæc *Inſenſilis* appellatur *Tranſpiratio*. Hæc autem ſeroſi humoris per poros evacuatio omnes ſenſiles quorumcumque excrementorum evacuationis copiâ longè ſuperat. Ut ſi homo unâ die aſſumpſerit alimenta ad libras v. g. XII. excernet per poros cutaneos, & expirationem vaporoſi excrementi libras IX. & fortè vix III. per ſenſiles evacuationes. Hoc ingenioſo experimento ſcitè docuit Sanctorius in Medicinâ ſtaticâ. Iſte hominem juvenem matutino tempore, poſt depoſitas alvi, urinæque ſordes, in exactiſſimâ librâ ponderat: ac præstereà etiam omnia, quibus totâ die uſurus eſt, alimenta ſeorſim ponderat. Deindè etiam ſputorum, alvique, & veſicæ excrementorum, quæ totâ die excernit, in vaſe collectorum, pondus exactè inquirit; eundemque hominem poſtridiè eâdem, qua pridiè horâ, jejunum ponderat: tumque detracto excrementorum manifeſtè excretorum pondere, comperit excrementum per poros inſenſibiliter evacuatum, pondere multum ſuperare omnia alia ſenſibiliter evacuata excrementa.

Vel hoc ſerum ſenſibiliter evacuatur; quotidiè nàmque gignitur, & interim partium ſubſtantiæ non apponitur, itàque præter inſenſilem tranſpirationem, per quam non totaliter evacuatur, neceſſariæ

fuêre

fuêre evacuationes ſenſibiles, per quas redundantis ejus copia ſufficienter evacuari poſſet. Inter ſenſiles hujus ſeri evacuationes ſudorem recenſemus, qui evenit, tunc cum inſenſilis tranſpiratio in tantum augetur, ut hæc confertim ſub guttularum minutiſſimarum formâ erumpat, quæ unitæ rivulorum ſpecie demanant, adeò ut etiam habitus exterior ab iſtâ imbibitione uberiori humectetur, & quodammodò turgeſcere videatur. Materia ſenſilis hujus tranſudationis eſt eadem, quæ inſenſilis tranſpirationis, inprimis ſalina volatilis, ac ſal diaphoreticum. Itèm ſenſiles, & manifeſtæ ſunt hujus ſeri evacuationes, ut per oculos ſeroſi humores in lachrymarum formâ labentes. Per os, & nares magna ſeroſorum, & & pituitoſorum vaporum, ac humorum expulſio fit in excreatione, tuſſi, ſputatione, ſalivatione, & gravedine, atque etiam in expiratione, hyberno tempore ſatis conſpicuâ.

Sunt cutis pori vaſa hujus ſeri excretoria præternaturalia, at naturalia ſunt renes, per quos magna fit excretio: Sed quomodò fiat, res eſt tricis referta, ex his tamen, quæ præmiſimus, vias, per quas hoc ſerum ad renes deducitur, facilè eruimus, omnes nàmque noſtri corporis partes fibroſæ ſunt; & à perenni inſenſili tranſpiratione ad celeriorem, & promptiorem motum peragendum ſanguinis ſero, quod per tranſpirationem exhalat, humectantur, & totius corporis impuritates, ſordes, digeſtionum errores, particulas ſalinas, acidas, vel alkalicas, & ex his lixiviales imbibit, abluit, abſtergit, & per renum colatorium purgat, & exturbat, ac ſecundum fibrarum rectitudinem filtratur, quaſi per plura ellychnia excurrit, & fibras, vel filamenta illa tenuia ingreditur, & ex iis ad carunculârum papillarium perforationes promovetur, per quas in pelvim, & hinc per ureteris ductum in mare microcoſmicum, id eſt veſicam deſtillat. Undè eſt, quòd qui parum ſudant, multum mingunt, & qui multum ſudant, parum mingunt, vel ut hyeme, vel æſtate contingere obſervamus. Hinc quoque accidit, quòd quandòque diaphoretica, & ſudorifica exhibita, diuretica evadant, quia attenuatum, & liquatum ſerum ob obſeratos cutis poros, ad naturalia renum excretoria deturbatur loca.

Præterea magnus ad renum parenchyma lymphæ proventus per vaſa lymphatica confluit, undè multiplicatur urina; eſt nàmque lympha peculiaris liquor tenuis, & pellucidus ex ſeroſâ ſanguinis parte in glandulis conglobatis ſecretus, non tamen ſimplex, ſed multo ſale fuſo, ac volatili perfuſus, & nonnullis etiam ſulphureis particulis imprægnatus. Hæc lympha jugi motu per numeroſa, & cava vaſcula movetur, & quia continuò aggregatur, nec pro partium nutritione inſervit, continuò exhauriri neceſſe eſt; qua de re magna vaſorum lymphaticorum congeries in carunculis papillaribus, & pelvi terminata conſpicitur, in qui-

quibus lympha ſeſe exonerat, & hinc per ureteres ad veſicam deſtillat. Hæc vaſa lymphatica in inferiore ventre latentia, ſi aliquâ de cauſâ rumpantur, (ſunt enim tenella) tunc lympha in abdominis capacitatem effunditur, ab ejuſque accumulatione. Aſcites generatur, & hinc urinæ diminutio ſequitur.

De Glandulis Renalibus.

Glandulæ Renales, Julio Caſſerio *Renes ſuccenturiati*, Warthono *Glandulæ ad plexum nerveum ſitæ*, Bartholino *Capſulæ atrabilariæ* appellantur. Sunt duo corpora glanduloſa, quorum unum ſingulis renibus, quà cavam ſpectant, ſub diaphragmate, ſupernâ parte adipoſæ tunicæ incumbit, cui adeò firmiter adhæret, ut ſæpè à negligentioribus prætervideantur, & exemptis renibus membranæ diaphragmatis annexu relinquatur.

Numero tot ſunt, quot renes, & hunc numerum rariſſimè excedunt. *Subſtantiam* poſſident renum ſubſtantiæ non multum abſimilem, ſed laxiorem, coloris nunc rubicundi, nunc adipi ſimilis. *Figura* renibus rarò ſimiles ſunt, frequenter inſtar paſtæ depreſſæ, ex quadrato oblongæ conſpiciuntur; ſæpè etiam triangularem, interdùm ovalem, rarò rotundam obtinent figuram.

Magnitudinem in adultis habent renibus multò minorem, & circiter ad quantitatem nucis vomicæ extenduntur, dextraque ſolet magnitudine ſuperare ſiniſtram, rarius hæc illam. *Tunicâ* ſuccinguntur tenui, qua exteriori renum membranæ firmiter connectuntur. Manifeſtam ſinuoſam *cavitatem* habent, ſed adeò exiguam, ut vix piſum admittat, atque hinc in fœtu melius quàm in adultis conſpicuam, quæ nigram, fœculentamque materiam continet, cujus colore etiam parietes ejus interiores tinguntur. *Arteriam*, *& venam* ex emulgentibus deſumunt, interdum ex trunco aortæ unum, vel plures ramos. *Nervulos* admittunt exiles à ſexti paris ramo ſtomachico, ad propriam renum tunicam decurrentes.

Uſus harum glandularum hactenus incognitus, & obſcurus eſt, & quicquid anatomici dicunt, mera conjectura eſt, & ex hac obſcuritate fit, quod hactenus nulla ferè harum glandularum apud medicos fuerit conſideratio; cum tamen ex iis malè habentibus varios morbos procedere credendum ſit. Sperandum igitur medicos practicos impoſterum has partes diligentius obſervaturos, & quales morbi ex iis oriantur, per multiplices cadaverum apertiones indagaturos, & annotaturos.

De Ureteribus.

Ureteres, quaſi urinæ ductores, ſunt vaſa oblonga, & alba, vel canales teretes, ex renum ſubſtantiâ egreſſi, in veſicam plantati, ſerum in renibus tranſcolatum excipientes, & ad veſicam advehentes. *Oriuntur* è renum ſinu interiore, cujus variæ fiſtulæ occurrentes,

rentes, & tandèm in unam coëuntes, ureterem efformant. *Numero* communiter ureteres bini ſunt: utrinque unus, aliquandò duo, & etiam plures, ante inſertionem tamen in unum coëuntes. *Magnitudo* oblonga ſunt vaſa, craſſa, & concava, paleam lata. At in calculoſis diſſectis, ſæpius vidimus cavitatem eorum duos digitos admittere, imò æqualem inteſtinis fieri. *Figura*. Teretia ſunt vaſa inſtar canalium, nonnihil oblonga, inſtar Literæ S. *Membranam* duplicem habent: Unam communem à peritonæo ad validitatem, alteram propriam ſubſtantiæ interiori veſicæ ſimilem, & continuam, albam, exſanguem, nervoſam, craſſam, validam, fibris rectis, & obliquis, ut diſtendi queat, donatam. *Venas*, *& arterias* exiles à vicinis partibus recipiunt. *Nervos* verò à ſexto pari, & medullâ lumborum. Undè exquiſitè ſentiunt, & dolent, ſi calculi pertranſeant. *Uſus* eſt, ut per eos tanquàm canales urina in renibus ſegregata in veſicam feratur; arenulæ etiam aliquando, & calculi. Urina in veſicam fertur manifeſtis foraminibus, quæ duo ſunt paulò ante cervicem, ubi ureteres inſeruntur, quorum implantationi duæ membranulæ tranſverſæ inſtar valvularum in follibus, apponuntur, quæ urinæ præbent ingreſſum intra veſicam, & prohibent, ne regrediatur. Hinc ne flatum quidèm veſica inflata, & ad cervicem arctata immittit. Has tamen valvulas *Andreas Laurentius*, *Riolanus*, *& Pemplius* in dubium vocant, & ſolùm tortuoſum ductum in veſicam, urinæ regreſſum è veſicâ ſatis impedire poſſe tradunt. Sed eſtò tortuoſus ſit ductus, patulus tamen eſt. Colon quoque non parùm intorquetur, magis Ileon, valvulam tamen affixam habent. Quin ipſi coguntur fateri geminam membranam mutuò applicatam ureterum foramen exactè intercludere, quam nihil prohibet valvulas appellare. Hunc ductum *Aſclepiades* ignoravit, voluitque cœco modo urinam in veſicam deduci, ac ſi in halitum priùs reſolveretur, tranſudaret, & poſteà in humorem priori ſimilem concreſceret, quam tranſudationem etiam ſtatuit *Paracelſus*.

De Veſicâ Urinariâ.

Veſica Urinaria eſt membranea pars infimi ventris organica, quæ urinale lixivium à renibus ſuſceptum aſſervat, & tandèm vel pondere, vel acrimoniâ moleſtum excernit. *Sita* eſt in hypogaſtrio inter geminas peritonæi tunicas, in cavitate, quæ ab oſſibus ſacro, coxarum, & pubis efformatur. In viris recto inteſtino incumbit, glanduliſque proſtatis iungitur; in mulieribus uteri collo adhæret, in utriſque anteriùs pubis oſſibus alligatur. Prætereà connectitur etiam umbilico per urachum. *Figura* eſt oblongè globboſa, & rotunda, ſeu pyriformis, ut capax ſit: atque intus cavitatem unicam habet veſica. A fundo ſenſim coarctatur in collum anguſtum, undè duæ veſicæ partes: fundus, & cervix. *Magnitudo* non in omnibus æqualis

æqualis exiſtit; ſed in aliis major, in aliis minor; quam ſæpè inſignem peperit crebra, & violenta ejus diſtenſio ab urinæ nimis diuturnâ retentione. *Foramina* tria habet veſica: duo minora ante cervicem, ureterum ingreſſui patent, de quibus ſuprà; tertium majus in cervice eſt pro urinæ exitu.

Subſtantia eſt partim membranoſa ad robur, extenſionem, & corrugationem; partim carnoſa ad motum. Nàm duas habet membranas, & unum muſculum circumvolventem totam veſicam, quem omnes Anatomici tertiam ejus membranam faciunt, non muſculum. *Prima* membrana eſt extima, & communis à peritonæo, valida, & denſa. *Altera* eſt intima, & propria, tenuis, exquiſitè ſentiens omni fibrarum genere intertexta, ut multùm queat diſtendi, & contrahi. Hinc obducitur cruſta carnoſa, vel quaſi tunica rugoſa ex excrementis tertiæ coctionis, ne intima tunica ex urinæ acrimoniâ lædatur. Quæ inter hanc propriam, & extimam communem in medio eſt, ab aliis ſecunda propria membrana vocatur, quam tamen concedunt craſſam eſſe, & fibris carnoſam donatam. Sed *muſculus* potius eſt ambiens totam veſicam: quia fibras habet perſpicuè carnoſas ad veſicæ initium inſertas; ità ut, quemadmodum muſculus circularis ille ſphincter dictus, veſicam conſtringit, ne involuntariè nobis urina effluat, ità hic muſculus ad urinæ excretionem faciat, dum ſe contrahendo, veſicam conſtringit.

Venas habet veſica hypogaſtricas dictas ad cervicis latera implantatas, quæ variè diſtributæ per veſicam ſibi mutuò, arteriiſque conjunguntur, mutuiſque foraminibus perviæ ſunt, ut facilè ex uno in alium ramum ſanguis deferatur ex obſervatione *Fr. Sylvii*, ad nutrientis ſanguinis, per arterias delati, refluxum, quia trahit purum excrementum, nempè urinam, qua non alitur. *Arterias* ab hypogaſtricis recipit in viris, in fœminis à vaſis uteri cervicem petentibus. *Nervos* inſignes à ſexto pari, & medullâ oſſis ſacri.

Dividitur in fundum, & cervicem. *Fundus* ſuperiorem, latioremque veſicæ partem comprehendit, à quo ſurſum ad umbilicum porrigitur urachus; qui unà cum propinquis arteriis umbilicalibus validum in adultis ligamentum evadit, decubitum fundi in cervicem impediens. *Cervix*, ſeu *Collum* inferior, & anguſtior pars eſt, & in urethram aperitur, per quam urina emittitur. In viris collum hoc eſt magis longum, & anguſtum, & nonnihil contortum, quia penis corporibus ſubjectum ſurſum ſub oſſibus pubis ab ano ad penis exortum fertur: cui poſteriore parte glandulæ binæ apponuntur, proſtatæ dictæ. In fœminis brevis, & lata cervix eſt, recta deorſum protenſa, & uteri collo ſuperius implantata. In utroque ſexu cervix carnoſa eſt, pluribus fibris contexta, præſertim tranſverſis, quæ conſtringunt collum veſicæ, ne involuntariè nobis urina effluat, & muſculus hic orbi-

cularis ab hoc uſu dicitur *Sphincter*: qui ſi refrigeretur: paralyſi, vel alio affectu lædatur, fit mictio involuntaria.

Vſus veſicæ urinariæ notiſſimus eſt, nimirum quod defluum à renibus urinale lixivium recipiat, inſtar matulæ corporis, & per multas horas aſſervet, quò homo interim negotiis ſuis, ſomnoque incumbere poſſit, nec adeò crebrâ urinæ emiſſione interturbetur, & deindè juſto tempore expellere.

CAP. LXVII.

De Renum, & Veſicæ Vulneribus.

DEſcripſimus lienis vulnera, nunc, juxta noſtrum inſtitutum, ordo poſtulat, ut de renum, & veſicæ vulneribus agamus, nec parvi pendenda cenſemus, quia non ſunt partes principes, ſunt nàmque miniſtrantes, & vitæ conſervandæ uſum apprimè neceſſarium habent, nempè ut perpetuum excrementorum prolapſum recipiant, ac proindè lethalia ſunt, aut raro, & difficulter longo pòſt tempore conſolidantur, vel quia eorum curatio diuturna eſt, vix evitari poteſt, quin abeant in fiſtulas.

Signa.

Cognoſcuntur renum vulnera è loco, cui vulnus inflictum fuit: nàm in parte poſteriori infra diaphragmatis regionem, ac prope lumborum vertebras obſervatur. Ex excretis, nàm urina vel ſupprimitur, vel difficulter redditur, & quæ excernitur, eſt cruenta, & ſi vulnus ſit magnum, ſanguis aquoſus è vulnere egreditur. Ex ſymptomatibus, dolor enim è regione renum percipitur, qui ad inguina, & teſtes extenditur uſque. Vel inſtrumento valdè longo, & acuto, ex quo vulnus fuit illatum; vel ex ſpecillo, quo vulnus exploratur. An vulnus tantum renum ſuperficiem attingat, an verò ipſam renum cavitatem penetraverit, ità cognoſcitur: Si ſanguis multus, & urina non egrediatur, indicio eſt tantum ſuperficiem, vel carnoſam partis ſubſtantiam eſſe vulneratam. Si verò ſanguis multus, & urina ſimul è vulnere egrediantur, vulnus in renum cavitatem penetrare, argumento eſt.

Veſicam vulneratam ex loco, cui vulnus inflictum eſt, & dolore circa pubem cognoſcimus: cum urinâ ſanguis mingitur, aut non per deſtinatam viam, ſed ex ipſo vulnere effluit, ventriculus in conſenſum trahitur, undè bilis, aut ſingultus ſequitur. Si veſicæ ſphincter vulneretur, adeſt involuntaria mictio, prout in ſectione ad calculum è veſicâ extrahendum, vel dilaceratione colli veſicæ in mulieribus ſæpè accidit, ut licèt vulnus ſanetur, mictionem tamen, ob læſionem, & dilacerationem muſculi fibrillarum, differre, & urinam diutius retinere nequeant.

Cauſſæ.

Renum, & veſicæ vulnerum

cauſſæ ſunt inſtrumenta externa, ſcindentia, pungentia, terebrantia, & tàm penetrantia, ut non modò partium vicinarum, & circumjacentium, ſed etiam horum viſcerum ſubſtantiam attingant, verùm etiam penetrent, & unitatem ſolvant.

Prognoſis.

Renum vulnera ſi ſint magna, & altiùs eorum ſubſtantiam penetraverint, & cum vaſorum læſione, quibus referti ſunt, citam mortem promittunt, alias ſæpè lethalia, & periculoſa, difficulterque curationem admittunt, & non niſi longo tempore, cùm continuus humoris, qui per eos percolat, affluxus, curationem remorari ſoleat, & in fiſtulas degenerant. Illa renum vulnera ſaluris fiduciam admittunt, quæ ſuperficie in tantum attingunt, niſi inflammatio ſuperveniat, quæ ſi accedat, admodùm lethalis eſt. Si urina ſupprimatur ob ſanguinem grumefactum, ureteres, & veſicæ meatus obſtruentem; venter ob urinæ in ventris capacitatem effuſionem intumeſcat, citiſſimæ mortis eſt indicium. Illud tamen non eſt omittendum, quòd minus periculoſa ſunt renum, quàm veſicæ vulnera, quia renes magis ſunt carnoſi.

Veſicæ vulnus lethale eſt, ut *Hip. ſect. 6. aph. 18.* aſſerit: *Veſicam diſſectam habenti lethale eſt*, & *morb. lib.* 1. §. 3. idem inquit: *Si quis veſica ſauciatus fuerit, moritur*, & §. 7. *Veſica diſſecta non coaleſcit*, & quidèm primò, ratione inflammationis, febris, & convulſionum mox ſupervenientium; Secundò, quò minus commodè applicare liceat medicamenta; & tertiò, urina abdominis cavitatem repleat. Verum veſicæ vulnera pro læſæ partis diverſitate, nunc magis, nunc minus periculoſa ſunt; nàm in collo veſicæ, vel infima ejus parte, quæ carnoſior eſt, vel circa ſphincterem lethalia non ſunt, id quod calculorum per exciſionem extractio ſatis docet: eſtò non improbabile ſit, etiam hæc vulnera, ſi vaſa veſicæ ſanguifera majora lacerentur, hæmorrhagiam lethalem interdum inducere poſſe. Si veſicæ fundus vulneretur, ejus vulnus à pluribus hactenus lethale creditum fuit antiquiſſimâ *Hip.* autoritate inductis *ſect. 6. aph.* 18. ut ſupra citavimus: obſervatum tamen eſt, veſicæ fundi vulnera ſanata fuiſſe, aut dumtaxat exindè mortem non ſequutam fuiſſe; quales obſervationes *Platerus obſ. p.* 849. & 850. *Bauhinus*, *Vurtz Schenckius*, & alii narrant. Imò ratio potiſſima, quam à ſubſtantiâ ejus nerveâ, & membraneâ communiter adferunt, inſufficiens eſt, cum & veſicæ fundus tunicam exteriorem carnoſiorem habeat, unde *Hieron. Fabricius ab Aquap.* & *Spigelius* eam pro muſculo veſicæ conſtrictorio habent, cujus intuitu etiam hujus vulnus coaleſcere poteſt. Cui accedit, quòd fundi etiam maxima pars peritonæo, & muſculis abdominis contigua cum his coaleſcentibus facilè coëat, ſeu communem induat callum. Attamen ſi graviora ſymptomata, & plura, ut convulſio, inflam-

inflammatio, febris, deliria, vomitus &c. oboriuntur, peſſimum, & lethale eſt, contrà verò ſi minora, aut nulla ſuperveniunt. Colli veſicæ vulneribus involuntaria mictio accidit, quod quotidiè experimur poſt lithotomiam, licèt enim ſanatis vulneribus illis, attamen ægrotantibus ſæpè per penem involuntariè effluit urina, quia in ſectione, & calculorum extractione plures fibræ muſculis ſphincteris veſicæ diſſecantur, ac rumpuntur.

Curatio.

Inſtitutâ optimâ victûs ratione, quam primis diebus tenuem, ſubſequentibus verò aliquantulum pleniorem inſtituunt vulgares, alioquin urinæ acres, & mordaces redderentur, & dolores exacerbarentur, deindè revulſionis, & poſtmodum derivationis gratiâ venam ſecant, & purgantium loco anum clyſteribus ſollicitant. Si vulnus ſit in renum ſuperficie, fortiora glutinantia uſurpant, & olea vulneraria ejuſmodi vulneribus accomodata inſtillant, & emplaſtrum glutinans imponunt. Si verò vulnus in renum cavitatem penetret, *vinum auſterum* infundunt, *in quo cocta ſint radix conſolidæ majoris, polygonum, & glycyrrhiza*; vel imponunt cataplaſma *ex dactylis, pane ſiligineo, acaciâ, hypociſtide in* vino auſtero coctis, cohibito ſanguinis fluxu, glutinantia dicta infundunt. Extra emplaſtra glutinantia applicant, vel inprimis utile cenſent in renum vulneribus *Vnguentum ſanctum à Io. Andreâ à Cruce* deſcriptum, ut

℞. *Reſinæ pini recent. claræ, odoratæ* ℥. xij.
Olei laurini puri,
Terebinth. opt. ana ℥. ij.
Gummi elemi puri ʒ. ix.

Primò reſina, & gummi ſuper lento igne diſſolvantur, deindè addatur oleum laurinum, & terebinthina, atque ità ebulliant, donec juſtam craſſitiem acquirant, & percolentur. Per os exhibent *trochiſcos de alkekengi, carabe, de terrâ ſigillatâ*; itèm *quatuor ſemina frigida majora*, ſed diuretica omninò proſcribenda ſunt, ne nimius urinæ fluxus ad affectam conjiciatur partem. Si urina ob grumatum ſanguinem ſupprimatur, pectinis, inguinis, & perenei regionem *oleo de ſcorpionibus, vel amygdalarum dulcium* inungunt, ut quæ ſanguinis grumos diſſolvendi facultatem habent. Vel applicant *cataplaſma ex parietariâ, malvâ, ſaxifragiâ.*

Pro veſicæ vulneribus vulgares medicamentis glutinantibus utuntur, & locum vulneratum *oleo myrtino, maſtichino, roſaceo, vel hypericonis* inungunt, & tandèm *emplaſtrum triapharmacum* imponunt. Vel utuntur injectionibus per ſyringam *ex roſis, radicibus conſolidæ, foliis myrti in vino coctis*; quibus *mel roſaceum* addunt. Vel *vinum myrrhatum* injiciunt. Internè exhibent *decocta ex agrimoniâ, althæâ, plantagine, violis, hederâ terreſtri, floribus roſarum &c.* edulcorata cum *ſyrupis myrtino de ſymphyto*, & ſimilibus, additis pulveribus *coralliorum, ſanguinis draconis, vel lapidis hæmatitis.*

In renum, & veſicæ vulneribus aër frigidus arceatur, & tempera-

tus convenit. Cibus ſit facillimæ coctionis, & tenuis primis diebus, poſtmodum aliquantulum augeatur, ab acidis, ſalinis, & craſſis prorſus abſtinendum. Pro potu utatur æger potionibus vulnerariis in paucâ quantitate, vitetur frigidus, & craſſus, ne urinæ ſuppreſſionem inducat, vitentur diuretica, ne magna ſeri colluvies ad affectas delabatur partes. Motus proſcribatur, & quies præſcribatur. Vigiliæ non nimis protrahantur, ne ſuccos reddant acriores; Somnus modum non excedat. Alvi adſtrictio tempeſtivè ſolvenda, ne inteſtinis ab excrementis repletis renes, & veſica læſi comprimantur, & dolores augeantur. Urina debito tempore per conſuetam viam, & non per vulnus excernatur. Animus ad ſalutarem hilaritatem, quantum poſſibile, diſponi debet; mæſtitia, & timor vitandus; aliàs ſucci torpeſcentes, & ſtagnantes, acidi fierent; ira, & excandeſcentia, angue pejus vitetur, quia ſuccos, & ſpiritus irritant, agitant, & inordinatè commovent.

Renibus vulneratis vulnerariis ſanguinem ſiſtentibus occurrimus, ut

℞. *Ol. croci Martis,*
Eſſentiæ corall. ana ℈. j.
Tinct. hyperici gutt. x.
Aquæ ſpermatis ranar. ℥. j.
M. f. potio.

Vel

℞. *Terræ exanimat. Vitrioli* ℈. j.
Lapid. hæmatit. præp. ʒ. ß.
Extract. hyperici gr. xij.
Syr. de portulacâ ℥. j.
Succ. urtic. hortenſ. depurat. ℥. ij. *m.*

Vel

℞. *Spernioli Croll. gr.* x.
Laudani opiati gr. iij.
Magiſt. corall. ℈. j.
Syr. papav. rhœad. ʒ. j.
Decoct. tormentill. ℥. iij.
M. detur cochleatim.

Vel per ſyringam injici poſſunt *potiones vulnerariæ ex rad. tormentillæ, ſymphyti, ariſtolochiæ, ſummit. & ſem. hyperici, aquâ arteriali vigoratæ.* Ad ſanguinem renes obſtruentem, & urinæ tranſitum impedientem optimè valet ſequens pulvis, ut

℞. *Ocul. cancr.* ʒ. j.
Sem. hyperici ʒ. ß.
Sperm. ceti ℈. ij.
M. f. pulvis,

qui propinetur cum *ſyr. ſymphyti.*

Vel

℞. *Sang. hirci* ʒ. j.
Mumiæ ℈. ij.
Stibii diaph. ℈. j.
F. pulvis in tres doſes dividendus.

Intra vulnus fiant injectiones *ex oleo terebinthinæ, vel momordicæ, vel Apparicis, balſamo Peruviano, & aquâ Reginæ, vel balſamo proprietatis, vel Samaritani.* Vel ſequens *linimentum Barbetianum* applicari poteſt, ut

℞. *Reſinæ pini* ℥. ij.
Ol. laurini,
Terebinth. ana. ℥. ß.
Gummi elemi ℥. ij. ʒ. ij.
M. f. linimentum,

quo utere cum turundâ ad perfectam uſque, & vulneris occluſionem cum *emplaſtri ſtictici* ſuperpoſitione. Non deſint prætereà potiones vulnerariæ vigoratæ *aliquot guttulis balſami Peruviani, vel balſami*

mi ſulphuris terebinthinati, vel tinctura alkekengi, edulcorata cum ſyr. de Scordio, vel de hederâ terreſtri.

Veſicæ vulnera non aliter ac renum curantur; attamen præcaveantur, & avertantur ſymptomata, ex quibus hîc potiſſimùm timenda ſunt, iſchuria, dyſuria, & convulſiones. Internè exhibeantur *decocta, & potiones ex radicibus tormentillæ, ſymphyti, flor. malv. arbor. Nymphææ, roſar. rubr. balauſt. facta in vino rubro*, clauſo vaſe, *addito ſyr. de hederâ terreſtri, vel de ſymphyto*, quibus addi poſſunt *oculi cancrorum, balſam. Peruv.* Vulneri inſtillentur *decoctiones ex ſcordio, radicibus ariſtolochiæ, tormentillæ, caryophyllatæ, conſolidæ, flor. hyperici in vino ſtipticо parata, & eſſentiâ myrrhæ roborata.* Vel inſtilletur *oleum terebinthinæ, vel Apparicis, vel momordicæ cum balſamo Peruviano.* Superponendo *emplaſtrum ſticticum, vel oppodeltoch* ad perfectam uſque unionem, ſimulque faſcias, aut ligaturas convenientes adhibendo, ut per vulnus urinæ effluxus inhibeatur, & ipſa per viam ſuam ordinariam repetere cogatur.

Pro complectâ hujus noſtri Tertii Tomi de Vulneribus hiſtoriâ Anatomicâ, de Artubus Anatome deſideratur, pro qua dicimus artuum nomine venire membra trunco adnata, exporrecta, & articulis diſtincta. Sunt autem duplices, nempè ſuperiores, qui communi vocabulo manus, & inferiores, qui pedes appellantur.

Cap. LXVIII.

De Anatomicâ Manus Hiſtoriâ.

Manus eſt organum organorum, quo homo aliàs, nudus & inermis donatur, ne brutis inferior ſit, aut ab iis vincatur; ſed vincat, dum arma parat, aliaque inſtrumenta ſibi neceſſaria. Quare ſecus quam bruta, rationem, & manum homo accepit: & hæc quidem illius miniſtra eſt.

Duæ manus hominis conceſſæ ſunt, ut una alteri adjumento eſſet, & unâ languente, altera utriuſque vicem ſuppleret.

Eſt autem manus ex veterum ſignificatione, pars à ſummo humero uſque ad digitos extremos extenſa. Dividitur in *Brachium, & Extremam Manum.*

Brachium dividitur in *Humerum, & Cubitum.* Brachium in ſpecie ſumptum eſt pars à ſummo humero uſque ad cubiti flexuram; Cubitus eſt pars à flexurâ cubiti uſque ad carpum.

Cavitas ſub humeri articulo *Axilla*, vulgò *Ala* vocatur, fortaſſè quia in eâ pili, quaſi pennæ naſcuntur. In hac cavitate ſub panniculo tres latent glandulæ conſiderabiles, vaſorum divaricationi appoſitæ, quæ conjunctæ unam conſtituere videntur. Hæ antiquis putatæ ſunt eſſe cordis emunctoria.

Cubitus aliis *Ulna*, Tullio *Lacertus* dicitur.

Extrema manus expanſa, ſim-

pliciter

pliciter *Manus*; contracta, & clauſa *Pugnus*; digitorumque externæ partis articulationes. *Internodia*; clauſorum verò, præcipuè mediæ eminentes articulorum protuberantiæ, *Condyli* nominari ſolent.

Dividitur autem manus in *Carpum*, *Metacarpum*, *& digitos*.

Carpus, Græcis *Carcis*, Latinis *Brachiale*, Barbaris *Raſſeta* dictus eſt, aliis *Roſeta*, eſt pars inter cubitum, & palmam. Metacarpus, Latinis *Poſtbrachiale* dicitur, eſt pars inter carpum, & digitorum initium. Poſtbrachialis pars interna cavitatem effingens dicitur *Vola manus* & *Palma*; externa pars *Dorſum manus* nominatur.

In volâ multæ obſervantur particulæ, inprimis Monticuli, & lineæ.

Monticuli ſunt prominentiores, & carnoſiores internæ manûs partes.

Initium manûs aliquantulum extuberans, *Radix manûs* appellatur. Monticulus pollici ſubſtratus, *Mons Martis*: qui indici adhæret, *Mons Iovis*: qui medio digito, *Mons Saturni*: qui annulari, *Mons Solis*: qui minimo, *Veneris Mons* dicitur; Spatium verò quod inter pollicem, & indicem intercedit, *Mercurio*, hypothenar verò *Lunæ* dicatus *Mons* eſt.

Lineæ in volâ manus multæ ſunt, ex quibus Chiromantici ridiculâ, & inani conjecturâ, valdè multa præſagia pollicentur, ex iiſque ſe vitæ longitudinem, ac brevitatem, matrimonia, liberorum numerum, infortunia, felicitates, indolem, eventus denique omnes, bonos, & malos, præſagire poſſe, magnâ dicacitate, nullis ſuffultâ rationibus contendunt.

Inprimis autem quatuordecim ab iis notantur lineæ, ex quarum variis concurſibus, interſectionibus, curvitate, rectitudine &c. præſagia ſua efformant. Inter eas autem tres ſunt, quas præcipuè conſiderant. Prima pollicis ambitum circumſcribens, *Linea Vitæ*, & *temporalis* nuncupatur. Secunda, tranſverſim per mediam volam delata, ad lunæ montem extenſa, *Iecorariæ*, *& naturalis* nomine inſignitur. Tertia, ab hypothenare incipiens, & ad indicis articulum delata; *Menſalis*, *thoralis*, *& Veneris linea* appellatur.

Digiti, Græcis Dactyli dicti, plures dati ſunt, ut melius fieret manûs actio, quæ eſt apprehenſio; ut etiam minima comprehenderemus, quod duobus fit digitis, & alias itèm multiformes figuras: & quia omnia unâ manu comprehendi non poſſunt, duæ ſunt creatæ, ut ad ſe invicèm inclinantes, auxilium mutuum præſtarent.

Dextra verò manus agilior utplurimum, & ad motum promptior eſt, non ob cauſas, quas alii pueriliter citant, ſed. I. Quia in dextro latere homini eſt vena ſine pari, quæ fortè in ambidextris gemina eſt. II. Quia oſſa graviora in ſcapulis, humero, & totâ manu dextrâ eſſe, aliqui habent pro certo, & comperto; quod fieri poteſt ab impreſſione uberioris caloris in utero matris, cujus pars dextra calidior. Hinc docet *Ariſtoteles*

teles naturâ potiorem eſſe manum dextram ſiniſtrâ, & *alibi*, primum impetū, vel principium motûs eſſe in parte dextrâ, ut homo progreſſurus prius moveat pedem dextrū, avis volare volens, prius moveat alam dextram. III. Quia truncus arteriæ ſubclavius dexter amplior eſt, quàm ſiniſter. *Plato* omnes naturâ ambidextros eſſe ſentit, hominumque inſcitiâ, inertiâque fieri, ut dextri tantum, aut lævi fiant. Verùm *Ariſtoteli* placet, ab ortus noſtri primordiis dextram partem fermè ſemper calidiorem, niſi ad eam conſuetudine, exercitatione que multâ, multum caloris, ſpiritûſque quis traducat, ut ambidexter fiat.

Digiti ob perfectam actionem quinque ſunt in qualibet manu, longitudine, & craſſitie differentes.

Primus *Pollex* dicitur, quia robore pollet, & unus opponitur quatuor reliquis in apprehenſione, ideòque craſſus eſt. Secundus *Index*, & *demonſtrator* dicitur ab uſu, quod eo in rebus demonſtrandis, & indicandis uti ſoleamus. Tertius *Longiſſimus*, & *Medius*, *Infamis*, ſive *famoſus* dicitur, habet & alia nomina: nàm dictus eſt *Verpus* à verrendo podicem, ob quam etiam cauſam *Impudicus*, & *Obſcœnus* vocatus eſt, & eo extenſo homines deridentur, & infamiâ notantur, ideòque annulis ornari non ſolet. Quartus *Annularis*, quod annulo aureo ante alios ornetur, ob communem, ſed falſam, & Anatomiæ repugnantem nonnullorum opinionem, ac ſi vena ex corde ad hunc potiſſimùm digitum accederet, & cor auro confortaretur. *Medicus* etiam nominari conſuevit, quia iis, qui ad medicinæ doctoratum admittuntur, hic digitus annulo aureo exornari ſolet, quem honorem Index jàm dudum ei præripuit. Quintus, à parvitate, *Minimi*, ab uſu *Auricularis* nomen obtinuit, quia aurium ſordes eo expurgantur.

Digitorum extremitatibus exterius impoſiti ſunt *Ungues*, quorum pars poſterior albicans, *Radix unguium*, & *Lunula candicans*, maculæ albæ *Mendacia*; loca abſcondita ſub unguibus, *Crypta* vocantur.

Sunt autem ungues partes corneæ extremis digitis manuum, & pedum impoſitæ. Pellucidi ſunt, & ideò variè colorati: nàm pro ratione carnis ſubjectæ rubent, livent &c. Hinc unguium colorem obſervare ſolent medici: nàm ungues v.g. cordis calore deficiente, palleſcunt. Morti vicinis lividi, & fuſci, ut *Hip. ſect.* 8. *aph.* 12. inquit: *Ungues nigri, digiti pedum frigidi, nigri, demiſſi, vel proclinati, mortem proximam eſſe portendunt.* Frigidioribus corporis conſtitutionibus pallidiores ſunt ungues, & quibus calor juſtus eſt, rubent. Videmus in variis corporis affectibus unguium colorem, eumque multoties ſubitò mutari, ſed illam non eſſe veram mutationem coloris, cum ungues per ſe ſint diaphani, vel pellucidi, & quilibet ſanguinis, aliorumque humorum ſubſtratorum colores per eos tranſpareant: qui ſanguis, quia in Syncope, & febrium quartanarum prin-

cipio, ob cordis debilitatem, pauciſſimus ab iis ad ſubjectam carnem propellitur; hinc propter illius defectum tunc pallent: & quia copioſus eò propellitur in plethora, hinc rubent: & quia malè coloratus eſt in cacochymiâ, hinc mali colores per ungues tranſparent.

Subſtantiam habent mediocriter duram, ut reſiſtant, ſed tamen flexilem, ut cedant nonnihil, & non frangantur, ac acutiſſimo ſenſu præditam. *Figuram* habent convexam nonnihil, ut ſe applicent ad digitos. *Formam* venamur ex accidentibus. Maculas in ungue enatas nunquàm deleri, aut immutari, ſed paulatim verſus anteriora protrudi, donec tandèm cum eâ parte unguis, cui adhærent, extra carnem perveniant, & ſic unà cum ungue abſcindantur. Cutis extrinſecùs iis circumnaſcitur, muſculorumque tendines ſubſternuntur: undè ob exquiſitum loci ſenſum, acutiſſimus ex læſione dolor ſub unguibus excitatur.

Unguium *finis* & *uſus* eſt. I. Digitorum extremitates molliſſimas tueri, & munimentum duritie præbere, ut commodiùs, meliùs, & faciliùs fiat apprehenſio. Sic etiam in pedibus, ut in ſtatione reſiſtere queant. II. Ad ornamentum: nàm læſos tegimus ungues. III. Secundariò ad fricandum, ſcalpendum, & defendendum. IV. Corpus humoribus ſuperfluis, & fuliginibus liberare. V. Phyſiognomis, & medicis vitæ, & ſanitatis indicia præbere. Ex unguium verò maculis emerſit Unguimantia, quæ ſecundum varios macularum colores, bonos, vel malos vaticinatur eventus.

Componitur totum brachium cum manu ex omnibus tegumentis, membranis, oſſibus, ligamentis, muſculis, arteriis, venis, & nervis. Communia tegumenta ſunt cuticula, cutis, pinguedo; de quibus diximus. Membranæ ſunt perioſtea, membranæ muſculorum, tendines &c.

De Muſculis Brachii, ſeu Humeri.

Superior brachii pars à ſummo humero ad cubitum pertingens, quam humerum vocant, variis motibus movetur, inprimis quinque, antrorſùm, retrorſùm, deorſùm, ſurſum, & in gyrum. Qui motus novem perficiuntur muſculis.

Primus *Pectoralis* dicitur, quia pectus, vel thoracis anteriorem occupat partem, eſt magnus, & carnoſus, quem *Galenus* in tres, vel quatuor dividi poſſe cenſuit. *Oritur* ex oſſe pectoris ferè toto, & annexis cartilaginibus, ubi parum tendinoſus eſt ex parte claviculæ, & coſtis veris quintâ, ſextâ, & ſeptimâ, implantatur tendine brevi, lato, nervoſo, & robuſto in os humeri inter Deltoidem, & Bicipitem. *Uſus* eſt brachium pectori admoveri, & prout fibræ contrahuntur magis ad Superiora, vel inferiora, vel recta, ità etiam inclinat. Hic muſculus eſt, qui patitur in tormento, quod *tratto de corda* vocamus; valdè enim diſtrahitur, & divellitur, quandò brachia retrò trahuntur.

Secundus à figurâ triangulari Græcæ literæ Δ dicitur *Deltoides*, & *Triangularis Humeralis* nominatur, qui carnoſus eſt, & permanet, humerique capiti ſternitur. *Oritur* ex claviculæ mediâ parte, ſcapulam ſpectante, & ex ſummo humero. Inſeritur in medio humeri, carnoſo quidem fine, in quo tamen robuſtus tendo latet. *Uſus* eſt brachium ſurſum attollere, modò rectà, modò nonnihil antrorſum, vel retrorſum pro diverſâ anteriorum, poſteriorum, mediarum, vel omnium fibrarum contractione. In hujus mediâ parte imperitiores chirurgi perperàm fonticulos aperiunt.

Tertius à magnitudine *Latiſſimus* appellatur, quia totum ferè dorſum cum ſuo pari tegit. Ab uſu *Aniſcalptor*, quia brachium retrò deorſum trahit. *Oritur* membranoſo, latiſſimoque principio ab apicibus vertebrarum ſpinæ; inter os ſacrum, & ſextam thoracis vertebram ſitarum, necnon à ſuperiore illius oſſis parte: hinc ſcapulæ baſin (à qua nonnunquàm fibras carnoſas plurimas recipit) carnoſum accedit, & tandèm brevi, ſed valido, latoque tendine, inter pectoralem, & rotundum inſeritur, & brachium retrò deorſum trahit; modò magis ad ſuperiora, prout vel hæ, vel illæ fibræ, quas propter amplum principium valdè diverſas obtinet, contrahuntur.

Quartus dicitur *Rotundus Major*, qui carnoſus parte poſteriore ſub axillâ locum habet, & carneo principio à totâ ſcapulæ inferiore coſtâ pronaſcitur, ac brevi, lato, validoque tendine in brachii os, paulò infra cervicem definit, brachiumque retrò deorſum trahit.

Quintus (hic fallopio octavus eſt) à ſitu *Tranſverſalis Muſculus brevior*, à formâ verò *Rotundus Minor* nuncupatur. Ab infimo ſcapulæ angulo exſiliens, in brachii cervicem producitur, & motum quarti muſculi adjuvat, cujus illum portionem eſſe nonnulli exiſtimant.

Sextus *Infra ſpinatus*, aliis *ſuperſcapularis inferior* appellatur, quia totam exteriorem ſcapulæ partem, quæ ſub ſpinâ eſt, tegit. Hic à ſcapulæ baſi infra ſpinam exortus, lato, brevique tendine humeri ligamento articulum continente extrinſecus velut in ſemicirculum inſeritur, & brachium ad exteriora circumagit.

Septimus *Supraſpinatus*, ſeu *ſuperſcapularis*, aliis *Rotundus Minor* appellatur. E ſcapulæ baſi enatus totam cavitatem inter ſpinam, & coſtam ſcapulæ ſuperiorem implet, latoque, ac valido tendine articulum ſuperante obliquè cervici inſeritur, & brachium cum priore circumducit. Alii tamen putant illum cum deltoide brachium ſurſum movere.

Octavus, ſubſcapularis dicitur, ſeu *Immerſus*, carnoſus valdè inter ſcapulam, & coſtas habitat, & occupat partem internam ſcapulæ, inſeritur verò lato tendine in humerum ſecundum ligamentum internè, & brachium introrſum circumagit.

Nonus, *Perforatus*, *Coracoides*,

& Coracobrachiaus dictus, brevi, nervoſoque principio à ſcapulæ proceſſu coracoide incipiens, robuſto tendine ad medium ferè brachium anterius excurrit, idque cum pectorali antrorſum pectori adducit. Hujus venter perforatus eſt, & tranſitum præbet nervis, qui ad cubiti muſculos diſtribuuntur. *Riolanus* putat hunc muſculum eſſe portionem bicipitis, ſeu primi muſculi cubiti.

De Muſculis Cubiti.

Cubitus duobus conſtat oſſibus, quæ prout variis articulationibus connectuntur, ità motus habent nonnihil diverſos. Flexionem, & extenſionem dirigit os cubiti: pronam verò, & ſupinam manum facit radius: hincque ad proprios motus ſingula proprios, diverſoſque habent muſculos.

Os cubiti quatuor movetur muſculis, nempè duobus flexoribus; & internâ, ſeu anteriore brachii parte ſitis: & duobus extenſoribus internam, ſeu poſteriorem brachii partem occupantibus: illi ſunt Biceps, & Brachiæus: hi longus, & brevis.

Biceps gemino, validoque oritur principio, altero exteriore nerveo à ſuperiore ſupercilio acetabuli ipſius ſcapulæ: altero partim nerveo, partim carneo, à ſcapulæ coroide apophyſi exorto: quibus principiis deindè unitis, corpore ſuo brachii internam ſedem occupat, & craſſo tendine in caput, ſeu prominentiam interiorem inſeritur, articuli ligamento nonnihil alligatus.

Brachiaus prædito ſubſternitur, eoque brevior, & totus carnoſus eſt. A mediâ parte oſſis brachii procedens, deſinit inter radium, & cubitum, qua parte ſimul connectuntur. Hic cum priore cubitum arctiſſimè flectit.

Longus valido, latoque, ſed gemino emergit principio: uno ſubliniore ab amoplatæ coſtâ infernâ, altero humiliore, quibus junctis ſub capite oſſis humeri, in olicrano, ſive cubiti ſummo exterius terminatur.

Brevis à cervice poſticâ brachii ortus, in illam olicrani partem, cui connectitur cum præcedente, deſinit. Hic unà cum longo unicum, robuſtum, ac nerveum tendinem efficit, quo brachium extenditur.

His quatuor muſculis duo ſequentes ab Anatomicis poſterioribus adhuc additi ſunt, iiſque numerus muſculorum cubiti adauctus eſt.

Primus *Brachiaus* externus, *Riolano* ità vocatus, quia eſt moles carnea, quæ cum longo, & brevi confunditur, eidemque parti inſeritur.

Secundus *Aconaus*, qui corpore exiguus (hic aliis eſt pars muſculi quarti, ſeu brevis) ab inferiore humeri parte poſterius enaſcitur, cubitique duobus oſſibus intermedius, in latus ulnæ nonnihil obliquè deſcendit: Hi duo extenſionem longi, & brevis adjuvant.

De-

De Muſculis Radii.

Radium quatuor movent muſculi, quorum duo interiores radium introrſùm movent, Pronatores dicti; duo exteriores eundem extrorſùm convertunt, *Supinatores* appellati.

Primus Pronatorum, qui ſuperior, à formâ *Rotundus*, ſeu *Teres* nominatur. Hic ab interiore parte tuberculi humeri productus, tendine membranoſo ad radii ferè medium decurrit.

Secundus, qui inferior, quadratus dictus, ab interno ulnæ latere tranſverſim extenſus, ſupra ligamentum, quod radium cubito connectit, progreditur, radiiſque internæ parti committitur.

Prior ſupinatorum, qui longior, ab extremo humeri tuberculo exortus, ad radii apicem inferiorem deſcendit.

Alter, qui brevior, ac tenuis, è brachii externâ apophyſi emergens, prope radii medium terminatur.

De Muſculis Carpi, & Volæ Manûs.

Carpus extenditur, flectitur, & lateraliter movetur beneficio quatuor muſculorum: ex quibus duo interni, totidemque externi.

Ante hos tamen primo loco demonſtrandus occurrit *Muſculus Palmaris*, qui omnibus ferè muſculis manûs interioris ſubſternitur. Originem ſumit ab interno humeri tuberculo, carnoſus in principio exiſtens, mox in gracilem tendinem attenuatur, qui ligamentum annulare carpi ſupergreſſus, dilatatur in nervoſam membranam per volam manûs uſque ad digitorum confinia expanſam, cuti adeò tenaciter affixam, ut difficillimè ab eâ ſeparari queat. Hic cutem corrugando apprehenſionis firmitatem præſtat, volamque eximio ſenſu donat.

Palmari adjacet caro quædam in principio manûs internæ, parte inferiore Montis Lunæ ad carpi oſſiculum octavum, quæ bifida, nonnunquàm trifida, duorum, vel trium muſculorum quaſi effigiem extrinſecus refert, atque in mediam, internamque volam defertur, muſculo palmari ſubtenſa, & implicata. Hæc eminentiam carneam articulari digito ſubjectam ad Thenar adducens, manum cavam reddit, & Scyphum Diogenianum efformat.

Muſculorum carpi internorum primus *Cubitæi Interni* nomine inſignitus, oritur à brachii apophyſi, & cubito attenſus, craſſo tendine carpi quinto oſſi implantatur.

Secundus *Radiæus Internus* dictus ab eodem loco eductus, per radium exporrigitur, & in os metacarpi indicem ſuſtinens, deſinit. Hi duo manum contrahunt.

Externorum verò carpi muſculorum prior, *Radiæus externus*, ſive *Bicornis* dictus, lato, geminoque principio à brachii acumine oſſeo ejuſdemque condylo externo procedens, radio carnoſus innititur, & duplici tendine in os metacarpi primum, & ſecundum inſeritur.

Hic propter geminam inſertionem, geminumque principium à nonnullis geminus deſcribitur.

Alter *Cubitaus externus* nuncupatus, ab externâ apophyſi brachii ortûs, ac per cubitum delatus, in os quartum metacarpi, minimo digito ſubjectum, unico tendine infigitur. Hi duo manum extendunt.

Si horum quatuor muſculorum tantum unus, aut duo unius lateris agant, tunc manus lateraliter movetur, idque aut ſurſum, aut deorſum, aut in medio, prout vel ſolus externus, vel internus, vel ambo ſimul agant.

De Muſculis Digitorum, & Pollicis.

Digiti ad robur, varioſque motus multiplices, validos obtinuerunt muſculos, quibus flectuntur, extenduntur, & ad latera moventur.

Flectunt *Sublimis*, *Profundus*, & *Lumbricalis*.

Sublimis, qui & *Perforatus* dicitur, ab interno oſſis humeri tuberculo exoritur, & circa carpum in quatuor tendines dirimitur, prope finem veluti rimâ (quam ſequentis muſculi tendo tranſit) fiſſos, qui in ſecundum digitorum internodium inſeruntur.

Profundus, qui & *Perforatus* vocatur, à partibus ſuperioribus cubiti, & radii paulò infra articulum emergit, & quadripartitus robuſtis tendinibus rimas prioris tranſiens, tertio digitorum oſſi implantatur.

Ut autem per hos muſculos recta fieret inflexio, & tendines contracti non exſurgerent, cutemque attollerent, parte manûs internâ, ſecundum totam eorum longitudinem, canali ex duris membranis confecto, interius pingui, ac oleoſo humore inuncto includuntur, in quo liberum curſum habent.

Lumbricales appellati, tenues à muſculi profundi tendinibus orti, in primum internodium terite tendine, cum interoſſeorum tendinibus confuſo, deſinunt: interdum ulterius cum interoſſeis miſti, ſecundum digitorum latera uſque ad tertium internodium excurrunt, & digitos lateraliter flectunt.

Digitos extendunt muſculi duplices, alii communes, alii proprii.

Communes, qui quatuor digitis inſerviunt, bini ſunt, ab extremo humeri tuberculo prognati, qui in progreſſu ſimul junguntur, & tendinibus unitis ſecundo, tertioque digitorum oſſi firmiter adnectuntur.

Proprii, qui unum ſolummodò digitum extendunt, duo ſunt.

Primus, *Extenſor Indicis proprius*, quem præter communem obtinent, Riolano, & Veſlingio, *Indicator* appellatus, à mediâ, & extremâ cubiti regione ortus, bifido tendine in ſecundam articulationem inſeritur, quorum tendinum alter cum tendine extenſoris communis coaleſcit.

Alter *Minimi digiti extenſor proprius*, qui à radii ſupernâ parte ortus, & cubito, radioque interjectus, externè in auricularem digi-

digitum duplici tendine implantatur, quorum unus cum tendine communis extenſoris miſcetur.

Digiti ad latera, vel verſus pollicem adducuntur, vel ab eo abducuntur, beneficio octo *muſculorum Interoſſeorum*, quorum quatuor interni intervallum oſſium metacarpi obtinent: quatuor externi in palmâ manûs collocati, prioribus deſuper incumbunt. Oriuntur à ſupernis oſſium metacarpi partibus juxta carpum, deindè modo ſoli, modò cum lumbricalibus coëuntes, lateraliter tria digitorum oſſa tendinibus perrepţant, uſque ad radicem unguium, ubi antrorſùm, & supernè tendines coëuntes terminantur. Ab his medius, & annularis digitus duos tendines recipiunt, Index, & auricularis unum.

Præter lumbricales antedictos, ſunt lateraliter moventes muſculi proprii duo.

Primus *Adductor Indicis Proprius*, qui ab interno pollicis internodio primo exſurgens, in oſſa indicis definit, & indicem verſus pollicem adducit.

Alter *Abductor minimi digiti proprius*, qui in volâ à carpi oſſe tertio, & quarto ſecundi ordinis emergens, in articulum primum auricularis digiti exterius ad latus inſeritur, eumque à reliquis digitis abducit.

Pollex, qui robore quatuor digitis æquipollet, extenditur beneficio duorum muſculorum longorum, qui ab exteriore cubiti latere oriuntur: quorum unus ad tertium uſque internodium pertingit. Alter carpum prætervectus in primum, & ſecundum pollicis articulum duplici tendine extrinſecus inſeritur.

Flectitur autem duobus muſculis. Uno valido, qui à ſuperiore radii parte ejectus, ad primum, & ſecundum pollicis internodium excurrit. Altero minore, qui ab oſſe carpi procedens alteri ſubjicitur, & in medium pollicem extenditur.

Adducitur verſus alios digitos à tribus muſculis, ex tribus oſſibus infernis metacarpii prodeuntibus, & in pollicis ſecundum os inſertis.

Abducitur verſus exteriora à duobus muſculis: quorum prior à parte interiore oſſis carpi pollicem ſuſtinentis ejectus, in ſecundum internodium pollicis membranoſo tendine inſeritur. Alter ſpatium, quod inter pollicem, & indicem eſt occupans, à poſteriore ſede oſſis metacarpii indici ſubjecti exoritur, & in pollicis internodium primum toti externo lateri carnoſus inſeritur, ac tendinem membranoſum ſecundo tranſmittit.

De Oſſibus Totius Manûs.

Oſſa manûs dividuntur in brachium, cubitum, & extremam manum.

Brachii os unicum eſt magnum, & validum, longum, teres, & inæquale. Parte ſuperiore appendicem habet, vel caput, magnum, rotundum, cartilagine obductum, adnatum; quod cum ſcapulâ articulatur per Diarthroſin. Inferior pars

pars cubito, & radio articulatur, ubi duo proceſſus ſunt: externus minor, cartilagine incruſtatus; & internus, duos ſinus habens, ut forma fiat trochleæ, vel rotulæ, ad quam volvuntur funes, undè cubitus ginglymo junctus in acutiſſimum angulum flecti poteſt, ac ultra rectam lineam non extendi.

Cubitus è duobus componitur oſſibus, ſibi mutuò incumbentibus, ità ut extremitates conjungantur, media verò à ſe invicem ſecedant, quamvis membranoſo ligamento copulata ſint.

Horum oſſium primum, quod inferius majus, & longius, *Ulna* vocatur, fortè quod ulnæ menſura olim iſtam longitudinem habuerit: antiquis *Cubitus*, & *os cubiti*, Barbaris *focile majus* dicitur.

Superiore parte amplius, craſſiuſque eſt, ac verſus manum ſenſim velut in aciem attenuatur, eique ad finem tuberculum rotundum adnatum eſt. Proceſſu minore nonnihil acuto, qui ſtyloides vocatur, donatur, quo per ligamenta carpi oſſiculis, interveniente cartilagine, connectitur per arthrodiam. Supernè verò humeri oſſi articulatur per ginglimum, eumque in finem proceſſus obtinet duos: quorum anterior, qui minor, oſſis humeri ſinum interiorem ſubit: poſterior, qui major, longior, & obtuſior, oſſis humeri cavitatem poſteriorem ingreditur, in eâque ſiſtitur, ità ut brachium non ultra rectitudinem extendi, ſeu retrorſùm moveri poſſit. His accedunt duo ſinus cartilagine obducti, quorum qui externus, ſeu lateralis, & minor eſt, caput radii excipit: alter qui poſticus, & amplior, inſtar ſemicirculi ad humeri rotam circumvolvitur.

Alterum cubiti os *Radius*, & *focile minus* dicitur, quod ſuperius, & brevius eſt. Hujus ſuperior extremitas tenuior exiſtit, rotundoque capite prædita, à latere ab ulnâ excipitur. In ſummitate verò ſinum rotundum, ſed ſuperficiarium, cartilagine incruſtatum obtinet, quo humeri caput admittit, cum eoque per diarthroſin articulatur. Inferior verò extremitas, quæ craſſior, à latere ulnam parvo ſinu cartilagine munito recipit, & inferiùs gemino ſinu, ſimiliter cartilagine obducto, carpi duo prima, & ſuprema oſſicula admittit.

Manus extrema dividitur in carpum, metacarpium, & digitos.

Carpus Arabibus *Raſetta*, ſuperior manûs pars, octo conſtat oſſiculis, magnitudine, figurâque nonnihil diſcrepantibus, duplici ordine diſpoſitos. Primo ortu ſunt cartilagines, poſteà fiunt oſſa ſpongioſa. Obducuntur ligamentis cartilagineis validiſſimis, & ſimul conſtringuntur, ac ſi unum os eſſent. Atque hæc ligamenta ab inferioribus proceſſibus radii, & cubiti orta, articulationi inſerviunt. Alia verò ſunt ligamenta, quæ tranſverſa, & annuli formam habentia, pro firmandis, & tutò tranſmittendis tendinibus. Internum continens muſculorum digitos flectentium tendines; externum, extendentium. Quæ vincula

licèt

licèt unum videantur, in plurima dividi poſſunt. Ordine aliquo diſponuntur oſſa carpi: nàm supernè quatuor ſunt radio, & cubito articulata; infernè totidem, quatuor metacarpii oſſibus connexa.

Metacarpium quatuor conſtat oſſibus longis, gracilibus, intùs cavis, ſeu fiſtuloſis, medullâ repletis, intermediâ regione ſejunctis, ut muſculis interoſſeis tutior ſedes foret. Horum primam indici annexam, longiſſimum, & craſſiſſimum eſt, cœtera verò ſenſim tenuia, & breviora evadunt.

Digitorum oſſa, adnumerato pollice, ſunt quindecim, in quovis digito tria, magnitudine diverſa, quorum primum ſecundo amplius, ſecundum tertio, quod tertium ungue tegitur. Seriem digitorum vocant Græci Phalangem, quia velut in acie ſtare videntur. Foris gibba, intùs plana, & aliquantulùm excavata, ad commodiorem ſolidorum apprehenſionem. Habent ſinguli digiti ligamenta parte internâ, ſecundum magnitudinem inſtar canalium, quibus invicem alligantur.

Proceſſus obtinent ſuperius, & inferius. Superiores rotundi ſunt, & in ſingulis ſupremis, ſeu primis quatuor oſſibus unum ſinum rotundum habent, metacarpii os recipientem: in reliquis verò quaſi geminum ſinum, parvâ eminentiâ diſtinctum, obtinent. Inferiores verò proceſſus quaſi gemino capite, ſinu diſtincto, protuberant, quo geminum ſinum impoſiti os ſubeunt, excepto tertio, ſeu extremo oſſe, quod à nullo alio excipitur, ſed ungue munitur. Hi autem omnes ſinus, & proceſſus, ad faciliorem motum cartilagine obducuntur.

De Arteriis Totius Manûs.

Arteria Axillaris per brachium defertur inter muſculos deſcendens, cum vena, & nervo brachii, quem quartum faciunt. Sub flexurâ cubiti dividitur in duos ramos inſignes; ſuperiorem, & inferiorem. Superior ſecundum medium ad carpum rectà fertur, ubi pulſum medici explorant; deindè ſub annulari ligamento progrediens, digitis pollici, indici, & medio ramos impertitur. Inferior ulnam percurrens ad carpum; proſpicit medio, & annulari, & minimo: atque ad carpum pergit; ubi arteriæ motum inferius perſentimus, præſertim in macilentis, & pulſu magno præditis. Sed priorem ramum meliùs pulſare ſentimus, quia minus à tendinibus occultatus.

De Venis Brachiorum, & Manuum.

Vena axillaris dividitur in brachii initio in duos ramos inſignes: ſuperiorem majorem, ſeu venam *cephalicam*, & inferiorem minorem, ſeu *Baſilicam*. Superior dicitur vena cephalica (quæ & Humeraria, & cubiti exterior appellatur) nomen ex eo adepta videtur, quòd olim medici, in rebus anatomicis minùs verſati, eam recto ductu à capite ad brachium deſcendere, ſanguinemque ex eo hùc de-

ferre exiſtimaverint, atque hinc in capitis affectibus illam potiùs, quàm ullam aliam brachii venam ſecandam eſſe putârint (qui antiquitùs etiam error hodiè quorundam imperitorum animos obſedit) cum tamen è contrario hæc vena ex brachio aſcendat ad axillarem, nec à capite quidquam recipiat, nec ad illud quidquam deferat, ſed ſanguinem ab inferiore manu aſcendentem ſolummodò per axillarem in venam cavam effundat.

Fertur ſuperficie tenus inter carnoſam membranam, & muſculorum tunicam.

Ejus *Ramus externus*, *funis brachii* dictus, ad carpi medium parte inferiore, baſilicæ ramo jungitur, & indè externam carpi ſedem conſcendens, inter digitum annularem, & minimum pergens, dicitur *Salvatella*, cujus illi, & hodiè alii ſectionem in ſiniſtrâ manu contra melancholicos affectus commendant, ſed fruſtrà, & abſque fundamento.

Vena baſilica, quæ inferior, & tenuior axillarem ſubit; cephalicam magnitudine ſuperat, & in dextro brachio *Hepatica*, in ſiniſtro lienaris vulgò appellatur, quòd olim rudiores medici illam in hepatis, hanc in lienis affectibus ſecandam judicaverint, nulla ratione ſuffulti. Sed caveant chirurgi in ejus ſectione, ne nervus tertii, & quarti paris adjunctus lædatur, undè magnus cruciatus, febris, convulſio, & mors. Subjacent & arteriæ, quibus læſis aneuryſma, & ſanguinis profluvium.

Inter baſilicam, & cephalicam adeſt alia tertia vena, quam à medio brachii ſitu, vel potius quod inter dictas venas media ſit, *Medianam* vocant, alii etiam *Venam communem* nominant, quia ex cephalicâ, & baſilicâ paulò infra flexuram, vel in flexurâ cubiti, mediante brevi hac venâ concurrentibus, conſtruitur. Hæc gemina eſt: una exterior ſub cute conſpicua: altera profunda, quarum utraque plurimis radicibus manui, & digitis, necnon muſculis, membraniſque manûs, & cubiti implantatur.

In manu omnium radicum, minimarumque venarum divaricationes exactiſſimè deſcribere difficillimum eſt; tàm confuſa enim eſt venarum cubitum, & manum implicantium diviſio, & tàm frequens conjunctio, atque intermiſtio, ut ſæpenumerò an venæ ab hac, an verò ab illâ radice procedant, diſtingui vix poſſit.

Sex nervorum paria brachium ingrediuntur.

Egimus ſuprà de aliis ſenſibus, tantum de tactûs ſenſu pro coronide agendum reſtat, de quo anatomes manûs ratione laconicè agimus.

Cap. LXIX.

De Tactûs Senſu.

IN hoc ſenſu quàm pauca prælibabimus; cum enim de hujus ſenſationis ſede nihil poſſit in controverſiam duci, cum apud omnes

nes conveniat totam cutem hujuſcemodi organo in uſum venire, idcircò ea tantùm perpendemus, quæ ad modum attinent contactûs, ejuſque diverſitatem, ſi verè ad merum tactum objectorum diverſitas reducenda erit.

Diximus in cutis anatome, cutem ex venarum, arteriarum, nervorumque ramulis maximoperè contegi; inque eam à glandulis ferè innumeris vaſa lymphatica, atque excretoria communicari, per eas enim lympham ex arteriis ibidèm delatam intelligimus, quæ per ſudorem excernitur, quas glandulas, ob earum parvitatem miliares appellant Recentiores; cùmque ex Malpigii advertentiâ comperuerimus ex cutis involucro reticulari, quod mucoſo humore perfunditur, fibrillas nerveas in faſciculos collectas prodire: dicendum exiſtimamus harum nervearum fibrillarum congeriem per totam cutem diſperſam tactus organum conſtituere.

In his itàque fibrillis, ſeu nerveis filamentis à cerebello prodeuntibus tactilium motiones recipiunt, quæ ad cerebellum tranſfuſæ tactus ſenſationem producunt; ibi enim anima varias ſenſibilium vulgò qualitatum ideas effingit, prout variè nervos tangentia corpora percuſſerint.

Ut autem motus in nerveas cutis fibras impreſſi ad cerebrum uſque propagentur, inflatæ, ac protenſæ illæ ſint oportet, cùm experiamur motum ad campanam v. g. minimè traduci, ſi ad eam alligatus flaccidus tangatur funis; undè factum eſt, ut in eaſdem fibras ſpirituoſus, promptèque in auras diſſolubilis latex ſcaturigine è cerebro à ſagaci protrudatur naturâ; eo enim irradiantur nervi, inflanturque ſimili prorſùs modo, quo flante vento naviliorum diſtenduntur vela. Mirum ergò non erit, ſi Galeniſtarum martyriis dilaniati, divexatique apoplectici, ictus, percuſſiones, aliaque tormenta non ſentiant, dum eorum nervis talium inflantium ſpirituum ſit denegatus influxus.

Quoniam verò tot, tantiſque modis hoc ſenſorium objecta immutent in texturâ, in motu, atque in configuratione, idcircò tàm differentium ſenſationum inter ſe diſcrimen exponere uti non incongruum, ità facillimum duximus explicare; videmus nàmque ab unâ, eademque citharæ fide diſtinctos gigni poſſe ſonos, ſi ea diverſè, varièque aut tendatur, aut pulſetur, aut contingatur. Quod ut apertius innoteſcat, quam breviſſimè ſingulas ſenſibilium qualitates, quas vulgus ad tactum redigit, percurrere operæ pretium exiſtimavimus.

Quæ primò offeruntur, caliditas, atque frigiditas occurrunt, quarum idola, tunc anima concipit, cum calorifica corpuſcula in cutis poros ſe inſinuantia ejuſdem fibras divellunt, vellicant, dilatantque. Contrà verò frigiditatem ſentimus, ſi cutis poruli vel ab armoniacis, ſalinitroſiſque particulis coarctentur, conſtipenturque, juxta eorum placita, qui frigus poſitivum eſſe aſſeverant, vel

à calorificarum particularum receſſu conſtipati, ac contracti idem pori comperiuntur juxta noſtra opinamenta in noſtrâ *Pyrotechniâ ſophicâ* explicata.

Non aliter de humiditate, & ſiccitate erit conjectandum; nàm aut corpora humida, fluidaque in organum impingunt, ſuiſque particulis cutis meatulos pervadendo, ipſi adhærent, & humiditatem progignunt, corpuſque humidum conſtituunt, aut corpus nullâ ſenſibili humiditate donatum in cutis contactæ foraminula incurrit, & ſic ſiccitatem procreat; Hinc non incongrua quorundam opinio judicanda eſt aſſerentium, quamplurima relativè ad noſtros ſenſus definienda eſſe.

Gravitas, & levitas habentur, cùm corpora vel vehementius, citiuſque, vel tardius, imbecilliuſque nos, noſtraque membra deorſum impellunt.

Aſperum, & lævigatum ſentimus, ſi corpora aut inæquali, & ſcabrâ, aut æquabili, & perpolitâ ſuperficie cutem laceſſerint; ſicuti duritiem, & mollitiem obſervamus, ſi corpus tangenti digito aut reſiſtat ob ſui ſticticitatem, vel cedat ob ejuſdem laxitatem.

Denique ubi nerveæ fibrillæ tanto trahuntur impetu, ut vel nimis diſtendantur, ac ferè diſrumpantur, & à membris, quibus adnectuntur, vi divellantur, & dolorem, ſeu triſtem ſenſationem contrahimus, aut non modò non rumpuntur, nec divelluntur, neque ab eorum craſi variantur, ſed regulari, placidâque blanditie contrectantur, & voluptatem, ſeu titillationem ſentimus. Eodem prorſus modo de aliis ſenſationum affectionibus, quæ à vulgo tactui adſcribuntur erit diſcurrendum, atque hæc de tactûs ſenſu prout noſtra patitur digreſſio, ſatis dicta ſufficiant.

Cap. LXX.

De Anatomicâ Pedis Hiſtoriâ.

Sicut ad apprehenſionem duas manus, ità ad ſtationem, & ambulationem duos homini pedes conceſſit Summus Conditor, qui ad majorem commoditatem, & greſſûs firmitudinem, longi, latique, ac ſubtus in medio aliquantulum cavi, variiſque articulis diſtincti ſunt.

Pes dicitur totum id, quod à natibus ad digitorum pedis extremitates, aliis *Magnus* pes, vel *Crus*. Dividitur in ſuas partes, ſicut & manus, non abſimili comparatione, nempè in femur, tibiam, & parvum pedem.

Femur à coxendicis articulo ad primam articulationem procedit, quæ anteriore parte *Genu*, poſteriore *Poples* appellatur. In hujus ſummitate ad flexuram *Inguen* eſt, in quo latet glandula famoſa ex octo minoribus glandulis compoſita, quæ olim hepatis emunctorium eſſe dicebatur.

Tibia, ſumpto à genu initio, ad calcem uſque fertur: cujus anterior, & durior pars ſpecificè Ti-

bia; poſterior carnoſa *Sura* nominatur. Duæ verò inferiores laterales prominentiæ *Malleoli* dicuntur, hic internus, ille externus.

Parvus pes eſt baſis, cui totum corpus inſiſtit: dividiturque in Pedium, Metapedium, & digitos.

Pedium (cujus pars poſterior *Calx*, & *Calcaneum* dicitur) conſtat ſeptem: *Metapedium* quinque oſſibus, digiti ſinguli tribus (quibus adſtant ſeſamina) excepto pollice, qui duobus tantum conſtat.

Mollibus autem digitorum extremitatibus ad tutelam impoſiti ſunt ungues, ejuſdem ſubſtantiæ, & naturæ cum iis, qui in manibus ſunt, de quibus egimus.

Pedis *uſus* eſt, ut ſit ambulationis inſtrumentum, quæ fit per motum, & firmationem, nàm uno pede in terram firmato, alterum movemus, & circumferimus, & ne in terram cadamus, pes fixus prohibet, atque ità fit ambulatio. Firmatio ergò eſt totius corporis actio, motio verò pedis, quam vel promovet, vel tardat femoris longitudo, aut brevitas, ſicut aves, quia volare debent, ne impedimento eſſet moles, brevi ſunt femore, longiſque pedibus, qui greſſum adeò retardant. At homines tardius, ſe promovent, quàm canes: quia illos ſucceſſiva promotio pedis à calcaneo ad digitos remoratur; hi verò unico parvi pedis motu curſum abſolvunt. Aliàs pedis proceritatem ad generandi officium in ſexu muliebri conferre putant alii. In genibus autem, & calcaneo inciſio facta eſt, ne ituri, ſaltaremus.

Totus pes componitur ex partibus continentibus communibus, membranis, oſſibus, ligamentis, muſculis, arteriis, venis & nervis. Motum variè efficiunt varii muſculi: nàm alii femur, alii tibiam, alii pedem, alii digitos flectunt, extendunt, adducunt, & circumagunt.

De Muſculis Femoris.

Femur *flectunt* tres muſculi.

Primus *Lumbaris*, ſive Pſoas, qui ferè teres, craſſus, ac lividus, in abdominis cavitate ſitus eſt. Oritur carnoſo principio, circa duas inferiores thoracis, & tres ſuperiores lumborum vertebras, & per oſſis ilii interiorem faciem deſcendens, tereti, validoque tendine in rotulam femoris minorem elatiore parte anterius inſeritur, ac femur validè ſurſum trahit. Quia autem huic muſculo inſigni nerveo prædito, renes incumbunt eo loco, ubi nervus ingreditur, hinc fit, ut calculo in rene exiſtente, ab illius compreſſione ſtupor in ejuſdem lateris femore perſentiatur.

Huic muſculo nonnunquàm ſupertenditur alter exiguus muſculus *Parvus Pſoas*, vel *Parvus Lumbaris* dictus, qui in exortu ſuo minimi digiti longitudine carnoſus, gracili, ac plano tendine ſupra pſoam delatus, cum pſoâ, & iliaco finitur, illumque rectè complectitur, ac in ſede ſuâ firmiter continet.

Secundus *Iliacus Internus*, qui tenui, carnoſoque principio in

oſſis ilei internâ cavitate ortus, tendine ſuo lumbari jungitur, & inter magnum, ac parvum trochantera antrorſum definit.

Tertius *Pectineus*, qui lividus eſt. Hinc à parte ſuperiore oſſis pubis ad commiſſuram, juxta ejus cartilaginem, carnoſus, & latus profiliens, brevi latoque tendine femoris lateri interno implantatur, & ad poſteriora uſque progreditur, quo femur validè ſurſum, & introrſum flectitur, ſicque femur unum alteri imponitur; ac proindè à *Bartholino* ad muſculos adducentes refertur.

Extendunt femur muſculi tres *Glutæi* dicti, qui nates conſtituunt, & etiam inſerviunt ad regrediendum.

Primus *Glutæus Major*, à coccyge, ſpinâ oſſis ſacri, & ilii oſſis coſtâ, carnoſus admodum enatus, quatuor digitis infra magnum trochanterem valido tendine definit.

Secundus *Glutæus Medius*, tàm in ſitu, quàm in magnitudine, qui primo magnâ ex parte ſubſternitur. Hic à coſtâ, & dorſo oſſis ilii regione anteriore carnoſus exiens, totamque ferè oſſis ilii regionem occupans, lato, validoque tendine in trochanteris majoris anteriorem, & elatiorem partem implantatur, eam undique cingens.

Tertius *Glutæus Minor*, qui totus ſub ſecundo latet. Hic ab oſſis ilii dorſo, ejuſque ſede poſteriore, ac inferiore carnoſus procedit, & lato, robuſtoque tendine trochanteris majoris parti interiori, & apici inſeritur.

Adducit femur introrſum *Triceps muſculus*, qui à quadruplici principio ſecundum *Falloppium*, *Bauhinum*, & *Riolanum* rectius *Quadriceps* appellari meretur: eſtque omnium totius corporis muſculorum craſſiſſimus, cujus ſingulæ partes, ut ortu, & inſertione, ſic fibris, & aliquantum etiam uſu variant, qua de cauſâ *Bartholinus* illum in tres muſculos diviſum deſcribit, ſed melius in quatuor diviſum propoſuiſſet.

Prima ejus pars oritur principio nervoſo ab oſſis pubis lineâ ſuperiore, & in femoris lineam aſperam inſeritur.

Secunda procedit ab imâ oſſis pubis commiſſurâ, & definit in femoris lineam aſperam parte ſuperiore.

Tertia à tota coxendicis infernâ parte emergit, & in femoris poſticam lineam aſperam ſub rotatore minore implantatur.

Quarta pars à coxendicis apice ejecta, teriti tendine, qui cum tenui tendine portione primæ partis jungitur, in femoris tuberculum internum, & inferius finitur.

Abducunt femur ad latus externum muſculi quatuor exigui *Quadrigemini* dicti, quia ferè ſibi invicem ſimiles ſunt, & parte poſticâ ſupra femoris articulationem alternatim collocati.

Primus, & ſuperior quadrigeminus, qui à formâ *Pyriformis*, à ſitu *Iliacus externus* nominatur, ab imo oſſe ſacro procedit. Secundus à tubere oſſis iſchii. Tertius huic contiguus, ab eodem loco, & illi tres in trochanteris cavitatem

tem

tem inſeruntur. Quartus, qui *Quadratus* dicitur, cœteris latior, ac carnoſior, & duorum digitorum latitudine, à tertio diſtans, exoritur ab internâ parte tuberis iſchii, & in partem externam magni trochanteris definit.

Obliquè femur *Rotant* duo muſculi *Obturatores* appellati, qui foramen inter os pubis, & iſchium patens occupant, ac regreſſum etiam adjuvant: unus internus, alter externus. Internus, qui validior, ab internâ dicti foraminis circumferentiâ carnoſus ac latus procedens, & transverſim ſupra coxendicem extrorſum delatus, trifido tendine, marſupium tutelæ gratiâ tranſeunte, magni trochanteris cavitatem ingreditur, & rotationem externam facit. Externus, qui pectineo ſubjacet, à dicti foraminis circumferentiâ externâ carnoſus incipiens, & per cervicem femoris, velut per cochleam revolutus, in magni trochanteris cavitatem amplo, validoque tendine, ſub quadrigemino implantatur, & internam rotationem dirigit.

De Muſculis Tibiæ

Tibia tripliciter movetur, nempè flectitur, extenditur, & obliquatur.

Flectunt tibiam quinque muſculi.

Primus *Longiſſimus*, qui & *faſcialis* dicitur, anterius ſtatim ſub cute occurrens, ab interiore oſſis ilii tubere oritur nerveo, carnoſoque principio, & gracilis per interiora femoris, inſtar faſciæ, aliis muſculis decuſſatim inſtratus fertur, ac juxta genu in tendinem definit, qui in anteriorem, & interiorem partem oſſis tibiæ, ad lineam acutam, ſub genu inſeritur: atque hinc non ſine ratione ſcribit *Riolanus*, hunc non flectere tibiam, ſed potius extendere, & introrſum ducere.

Secundus *Gracialis*, longiſſimo introrſum accumbens, ad commiſſuram oſſis pubis, nerveo, amploque principio enaſcitur, & per femoris anteriora excurrens, tereti tendine in partem tibiæ interiorem implantatur.

Tertius *Seminervoſus*, à tubere iſchii nervoſo, gracilique principio ejectus, per femoris poſteriora, & interiora obliquè deſcendit, & tereti tendine in tibiæ poſteriorem, ac interiorem partem definit, ejuſque tendo uſque ad tibiæ medium excurrit.

Quartus *Semimembraneus*, qui ab eodem cum præcedente loco egreſſus, tendine paulò latiore ad tibiam poſticam protenditur.

Quintus *Biceps* ex eodem iſchii tubere ortus, per externam femoris partem defertur, ac circa medium femur carneam molem, tanquàm novum muſculum, aſſumit; ſed notante *Bauhino*, illud quidem in homine, ſed non in ſimiâ: ſicque deorſum deſcendens, inſigni tendine inferius in oſſis fibulæ proceſſum implantatur. Hic muſculus interdùm duplici exortu, & fine diſtinctus obſervatus fuit, atque hinc *Veſalio* duplex eſt.

Extendunt tibiam muſculi quinque, vel ſex.

Primus

Primus *Membranoſus* à ſupernâ ſpinâ oſſis ilii acutus, carnoſuique prodiens, exteriore parte juxta femoris proceſſum majorem, abit in membranam longiſſimam, & latiſſimam, quæ inſtar tranſverſi cujuſdam ligamenti (hinc nonnullis faſcia lata dicitur) fere omnes femoris, & tibiæ muſculos circumdat, ac in ſede ſuâ continet, ad extremum uſque femoris excurrens. Miſcetur autem circa inſertionem cum tendinibus muſculorum ſequentium, & in tibiæ, ac fibulæ partem anteriorem, verſus externum latus implantatur, tibiamque rectà extendit, atque etiam, ut quibuſdam placet, nonnihil extrorſum abducit.

Secundus *Longus* (hic Riolano *Sutorius*, Veſlingio *faſcialis* dicitur) ab oſſis ilii appendice anteriore ortus, & per interiora femoris obliquo ductu decurrens, ſub genu ad tibiam interius deſcendit, eamque extendendo adducit, & ſutorum more alteri imponit.

Tertius *Rectus*, ab infernâ ſpinâ oſſis ilii enatus, carnoſo, teretique ventre rectà ſecundum longitudinem femoris decurrit, ac forti tereti tendini patellam includens, ſub eâ in tibiam deſinit.

Quartus *Vaſtus Internus*, à cervice, & rotatore femoris minore ortus, tibiæ infernæ, paulò infra patellam inſeritur.

Quintus *Vaſtus Externus*, à rotatore femoris minore exterius principium ſumens, amplo tendine in tibiam externè, paulò infra patellam deſinit.

His quinque muſculis extenſoribus nonnulli ſubjiciunt ſextum muſculum femori adhærentem, *Crureum* appellatum: cujus principium conſtituunt inter duos femoris rotatores, finem verò cum vaſtis muſculis eundem.

Horum extenſorum quatuor poſteriores circa genu ſimul uniti, unicum communem latum, validumque tendinem efformant, quo patellam involuunt, & femoris, tibiæque oſſa inſtar ligamenti validè colligant.

Obliquè tibiam adducit *Poplitæus*, Latitans in cavo poplitis, ab inferno, & exteriore femoris tuberculo exortus, & obliquè in appendicis tibiæ ſuperioris poſteriorem, ac internam partem delatus.

De Muſculis Pedis.

Flectitur *Pes*, & extenditur.

Flectunt antrorſùm duo; Primus *Tibiæus* anticus dicitur, tibiæ affiſſus, à ſuperno tibiæ proceſſu ortus, inſeritur in os pedii, ante pollicem, tendine ad finem bifido. Alter *Peronæus biceps*, uno capite, vel principio promanante, à fibulæ ſupernâ epiphiſi, altero è peronis medio. Duplicem habet tendinem; minorem in minimi digiti os delatum, & majorem ſub plantâ obliquè incedentem, & inſertum in os pedii è regione pollicis.

Extendunt retrorſùm poſtici quatuor: *Duo Gemelli*, internus, & externus, quia ſuram conſtituunt Gaſtrocnemii nuncupati, à femoris capite interno ſub poplite oriuntur. Tertius, *Soleus* dictus,

his

his ſubditur, à poſteriore fibulæ appendice exoritur. Tres hi muſculi deſinunt in craſſiſſimum, & validiſſimum tendinem pternæ, calciſque principio inſerendum, quo ſuſpendi ſolent mattata pecora: Hippocrates vocavit *chordam magnam*: ubi ex calcis fracturâ febres vult contingere ſingultuoſas, & convulſificas.

Ultimus *Plantaris* dicitur, & reſpondet palmari in manu, gracilis eſt, inque tendinem longum degenerat, totamque plantam tegens ab exteriore femoris capite, ſub exoritur, & in quinque digitos inſeritur, eundemque hic uſum, quem in manu habet: quanquàm collatio utriuſque parum ſit exacta.

Tibiæus poſticus hic adducendus inter obliquè moventes, ſeu adductores numeratus *Spigelio*; inter extenſores *Riolano*.

De Muſculis Digitorum.

Digiti pedis varios habent muſculos, qui illos extendunt, flectunt, & obliquant.

Extendunt quatuor digitos duo muſculi *Tenſores* dicti.

Primus *Longus Tenſor*, ſub tibiæ antico reconditus, oritur ab anticâ, & internâ tibia, qua parte fibulæ ſub genu connectitur. Hinc ſecundum longitudinem fibulæ rectà deſcendit, & in tendines quatuor ſeparatus, ligamentum annulare tranſit, atque in quatuor digitorum tres articulationes ſupernâ parte inſeritur.

Secundus *Brevis Tenſor* ab aſtraguli viciniâ parte ſuperiore projectus, & longo ſubſtratus, in omnes primi internodii articulos ſuis tendinibus deſinit, qui tendines ſupra metatarſum longitudines decuſſatim interſecant.

Flectunt quatuor digitos ſex muſculi flexores.

Primus *Longus flexor*, ſive *Perforans*, & *ſublimis*, qui unà cum ſequenti *Brevi*, ſub muſculis ſuram conſtituentibus poſteriore ſede occultantur. Hic à ſupernâ tibiæ parte poſteriùs originem ſumit, & circa malleolum internum tibiæ, calciſque ligamentum ſubiens, in plantâ pedis finditur in quatuor tendines; qui per foramina brevis flexoris tranſeuntes, in quatuor digitorum tertium articulum inſeruntur.

Secundus *Brevis flexor*, qui etiam *Perforatus*, & *Profundus* appellatur, inferiùs, & interiùs à calce prodit, dimiſſiſque tendinibus quatuor, circa finem ad tendinum præcedentis muſculi tranſitum rimâ diviſis, in ſecundum digitorum internodium excurrit.

Tertius, quartus, quintus, ſextus Muſculi *lumbricales* quatuor, qui à flexoris longi, ac brevis tendinibus, vel potiùs à ligamento eos tendines obvolvente producti, & carne quadam à calcaneo exſurgente adaucti, primo quatuor digitorum internodio ſingulis tendinibus infiguntur.

Obliquè digitos movent Muſculi *Interoſſei* decem, ſub oſſibus metatarſi, atque inter illa locati, & à maſſâ carneâ exorti: quorum externi

externi ad primum digitorum internodium deſinunt: interni uſque ad ſecundum internodium excurrunt. Agentibus digiti abducuntur, internis adducuntur, ſimul agentibus extenduntur.

Digitus minimus peculiarem abductorem habet, à calcaneo productum, & quinto metatarſi oſſi extrinſecùs ſubjectum, qui primi internodii externo lateri inſeritur.

Pollex ſingulares obtinet muſculos.

Primus *flexor*, adjacens longo digitorum tenſori, qui poſterius à ſuperiore fibulæ parte carnoſus exoritur, viamque perforantis muſculi ſecutus robuſto tendini tertio pollicis oſſi connectitur. Nonnunquàm ſub plantâ pedis in duos tendines dividitur, quorum unum pollici, alterum ſecundo digito tribuit, atque tunc longus digitorum flexor, tantum tres tendines ad digitos mittit.

Secundus *Extenſor*, ab externo tibiæ latere, ubi fibula recedit, enatus, ac pedis ſuperiora perreptans, toti pollici parte ſuperiore implantatur. Interdum geminum tendinem emittit: unum ad ultimum magni digiti articulum: alterum in os metatarſi, pollici ſubſtratum.

Tertius *Abductor*, ab internâ parte calcis ortus, & pedis lateri interno ſecundum longitudinem attenſus, in pollicis os primum extrinſecus defigitur.

Quartus *Adductor Major*, à ligamento oſſis metatarſi, quod minimo, & proximo digito ſubjectum eſt, emergens, & obliquè ſuper alia oſſa procedens, internâ parte in primum pollicis articulum brevi robuſtoque tendine deſinit.

Quintus *Adductor Minor*, à minimi digiti ligamento, quod primum internodium vincit, prodiens, transverſim carnoſus defertur, atque ad primum pollicis os brevi, latoque tendine interius excurrit. Uſus eſt, facere ſecuram ambulationem, quandò per viam aſperam rotundis ſilicibus refertam, aut per aliud aliquid minutum, lubricum, & volubile eundum eſt. Nàm hujus muſculi ope, pes ad ejuſmodi corporis figuram ſe accomodat, & id quaſi apprehendit, ut tutò greſſum firmare poſſit.

In plantâ pedis, quæ veſtigium appellatur, obſervatur carnea maſſa, quæ inſtar pulvinaris, muſculorum tendinibus ſubſternitur. Hanc nonnulli cum muſculo tranſverſali confundunt.

De Oſsibus femoris, & Cruris.

Pedis tres ſunt partes, femur, tibia, & extremus pes.

Femur à ferendo dictum, eo quod animal ferat, & ſuſtineat, unico conſtat oſſe robuſto, magnitudine, & longitudine cæteris omnibus excellentiore, anterius rotundo, & aliquantulum gibbo, poſterius nonnihil depreſſo, ac ſinuoſo, aſperaque lineâ obliquè verſus genu deſcendente, inſignito.

Alia autem conſideranda ſunt in ejus

ejus parte ſuperiore, alia in inferiore.

Superius proceſſum craſſum, verſus coxendicis os prominentem, eique epiphyſin rotundam, & amplam impoſitum habet, ſicque globoſum femoris caput, validâ cervice ſubnixum conſtituit, quod cartilagine obductum in coxendicis acetabulum reconditur, in eoque duobus validis ligamentis detinetur: uno lato, craſſo, & membranoſo, quod articulum totum circumdat: altero teriti, quod ab ipſâ cavitate acetabuli productum, in femoris ſuſceptum caput inſeritur, idque acetabulo firmiſſimè connectit, atque ſic articulatio hæc per enarthroſin perficitur.

Infra cervicem, ubi os latius fieri incipit, duo proceſſus educuntur, ſuis epiphyſibus donati, quæ in pueritia manifeſtè conſpicuæ ſunt, ac increſcente ætate omnino oſſeſcunt, & femori inſeparabiliter uniuntur, ut nulla ſubſtantiæ diverſitas unquàm fuiſſe videatur. Horum proceſſuum unus ſuperior, & major, ſurſum verſus exteriora vergit: alter inferior, & longè minor, obtuſi tuberculi figuram habet, retrorſum verſus ſpectat. Huic minori plerumque verſus exteriora adhuc aliud parvum tuberculum paulò humiliore ſede adſtat. Hi proceſſus variis validis muſculis inſertionem, & ortum præbent.

Inferius, ubi femoris os cum ſuo appendice ſenſim craſſeſcit, duo capita ampla efformat, quorum externum craſſius eſt interno. His cartilagine obductis ſubjectas tibiæ geminas cavitates ſimiliter cartilagine munitas ingreditur. Inter illa capita cavitatem anterius parvam, poſterius magnam habet, per quam inſignia vaſa cum quarto paris vagi nervo ad crura deferuntur. Inter has cavitates tibiæ protuberantia ſuſpicitur, ſicque articulatio iſta per ginglymum abſolvitur, dum etiam duo tibiæ capita hæc ſuſcipiunt.

Præterea adhuc duo alii exigui ſinus ad utriuſque capitis latus conſpiciuntur, quibus variorum muſculorum tendines inſeruntur.

Poſterius in poplite duo oſſa ſeſamoidea inferioribus appendicibus apponuntur, quæ muſculorum duorum priorum pedem moventium capitibus innaſcuntur, cùm alioqui reliqua ſeſamina muſculorum tendinibus inhæreant.

Quia autem articulatio genu non admodum firma fuiſſet, ſed in cruris motu, & ab externorum impetu oſſa facilè è ſuâ ſede excidiſſent, hinc providus Creator iſti articulo anterius impoſuit os rotundum, & latum, inſtar umbonis circularis, quod *Molam*, *Patellam*, ſeu *Rotulam* vocant, ſubſtantiam in pueris cartilagineam obtinens, quæ increſcente ætate fit planè oſſea, & ad faciliorem motum interius cartilagine obducitur. Hoc os inhæret tendinibus muſculorum, nexu laxiore, quippè non ſtrictè vinciri, ſed aliquantulum mobile eſſe debuit, ut facilem luxationem averteret, & interim motui muſculorum haud officeret.

Femori ſubjicitur crus (hoc nomine à multis univerſus pes deſignatur) à genu ad talum ſe extendens. Hoc è duobus oſſibus componitur, craſſitie, & magnitudine plurimum differentibus, ſurſum, deorſumque cohærentibus, intermediâ autem regione ob pedis muſculos ſejunctis, valido tamen intercedente ligamento connexis.

Horum primum Latinis *Tibia*, vulgò *Focile Majus* appellatum, & *Canna Major*, eſt amplum, atque validum os aliquo modo triangulare, anterius ſecundum longitudinem acumine anguli ſui interioris ſpinam acutam effingens, qua parte etiam carne deſtitutum, perioſteo, membranâ carnoſâ, vix viſibili aliquâ pinguedine, & cute tegitur, hæcque cauſa eſt, quod tibiæ anterioris contuſiones ſæpè in curatione longas moleſtias pariant, ob facilem panniculi carnoſi, & perioſteo, nullâ carne, aut pinguedine intectorum læſionem.

Ad utrumque finem appendicem craſſam, & conſiderabilem obtinet.

Superior amplitudine inſignis, poſterius veluti duobus capitibus diducta eſt, atque in ſummitate duobus longis ſinibus, lubricâ cartilagine munitis excavatâ, femoris inferiora capita ſuſcipit. Dictis autem ſinibus limbus cartilagineus, craſſus, mobilis, & fermè circularis ad articulationis firmitatem circumjicitur.

Inter hos ſinus colliculus, veluti ſepimentum, exſurgit, qui à femoris oſſis cavitate excipitur, è cujus colliculi aſperâ, & ſinuoſâ ſummitate ligamentum validum prodit, quod femoris ſinui inſigitur, & inter alia ligamenta omnium maximè articulum firmat.

Inferior verò appendix minor eſt altera proceſſu notabili ad internum pedis latus protuberans, qui nullâ carne tegitur, & Malleolus Internus vocatur.

Hæc finibus duobus prædita eſt. Uno laterali, & minore, cui fibula accumbit: altero inferiore, multo majore levi protuberantiâ quaſi in duos ſinus diſtincto, & cartilagine obducto, quo talus ſubjectus ſuſcipitur; qui intrinſecus tibiam ſuâ cavitate recipit, atque ſic per ginglymum articulatio hæc perficitur.

Alterum cruris os *Perone*, & *fibula*, barbaris *focile minus*, & *canna minor* nuncupatur, eſtque tibiæ extrinſecus attenſum, ei longitudine non cedens, ſed multò tenuius, ac debilius, ſecundum longitudinem variis ſinibus, ad muſculorum inſertionem, exſculptum, atque lineis acutis prominentibus aſperum.

Capita duo habet, unum ſuprà, alterum infrà, quibus appendix coaleſcit, eaque in proceſſum acutum, & nonnihil aſperum deſinunt. Capite ſuperiore uſque ad genu non aſſurgit, ſed infra tibiæ appendicem ſubſiſtit, eamque levi ſinu excipit.

Inferius verò fibula ſinu tibiæ excipitur, & tuberoſum caput cum proceſſu uſque ad latus tali demittit foris conſpicuum, ubi

malleolus externus nominatur, eſtque interno humilior.

De Pedis Extremi Oſsibus.

Oſſium pedis extremi tres ſunt claſſes, Tarſi ſeu pedii, Metatarſi, ſeu Metapedii, & digitorum.

Tarſus ſeptem conſtruitur oſſibus magnitudine, & figurâ plurimum diſcrepantibus.

Primum *Aſtragalus*, Latinis *Talus*, vulgò *os baliſtæ*, & dicitur *Quatrio* à quatuor lateribus, quod capite nonnihil convexo tibiæ ſinum inferiorem ingreditur. Inferius partim protuberans, partim ſinuatum, cum oſſe calcis committitur.

Ad hæc cavitatem in medio inferiore ſinu majuſculam obtinet, cui ſimilis calcanei cavitas è regione opponitur: his tanquàm in cellulis unctuoſa mucago ad ligamentorum, & cartilaginum humectationem ſervatur.

Secundum os eſt *Calx*, ſeu *Calcaneus*, os tarſi maximum, oblongum, verſus poſteriora protenſum, ut homo firmiùs talo inſiſteret, ne facilè retrorſum concideret. Poſteriori parti validiſſima chorda, ex trium pedem extendentium muſculorum tendinibus conflata adnectitur. Superius amplo, ſed depreſſo capite ingreditur ſinum tali, & paulò anterius tali eminentiam ſuo ſinu excipit: prominentia verò exteriore cum oſſe cubiformi jungitur. Ab interno latere ſinu lato excavatur, per quem tendines, & majora vaſa ad pedis inferiora tutò deſcendunt. Ab interno latere tuberculis hinc indè inæquale eſt, ad ligamentorum, & tendinum firmiorem connexionem.

Tertium os, *Naviculare*, quod etiam *Cymbiforme*, Græcis *Scaphoides*, à Cymbæ, vel ſcaphæ formâ, propter recurvum ductum nominatur. Hoc poſterius amplo ſinu talum excipit, anterius depreſſis capitibus trium minorum oſſium tarſi ſinus ſubit.

Quartum os *Cuboides*, à formâ ſic appellatum, itèm os *Teſſera*, & Arabibus os *Grandinoſum*, Græcis verò *Polymorphon* dictum. Hoc cœteris ſequentibus, ſeu lateralibus majus calci præponitur, eique ſuperficie inæquali jungitur: altero latere committitur cuneiformi oſſi tertio: verſus digitos oſſi quarto, & quinto metatarſi inſiſtit. Reliqua tria ab antiquis non ſuêre peculiaribus nominibus inſignita. Omnia hæc tarſi oſſa validis ligamentis ſibi invicem oſſibus connectuntur, ac cartilagine ad conjunctiones præmuniuntur.

Metatarſum quinque perficiunt oſſa valida, & fiſtuloſa, longitudine, & craſſitie diſcrepantia, in medio à ſe invicem ſejuncta, ut muſculis interoſſeis locum præbeant. Surſum deorſumque capitibus protuberant: quorum illa, quæ craſſa, & pedio proxima, ſuis finibus quatuor inferiora oſſa tarſi recipiunt: hæc verò rotundis protuberantiis donata, à digitorum finibus excipiuntur.

Digitorum pedis oſſa numerantur quatuordecim, è quibus duo pollicis oſſa magnitudine præ cœteris

excellunt. Cœteri digiti tribus conſtant oſſibus, quorum forma convenit cum oſſibus manûs, ſed magnitudo minor eſt. Omnia hæc oſſa metatarſi, & digitorum, ad faciliorem motum, circa extremitates, ubi articulantur, cartilagine obducuntur.

De Oſſibus Seſamoideis.

Oſſa ſeſamoidea, à ſeminis ſeſami aliquâ ſimilitudine nomen deſumpſerunt, ſuntque minima quædam oſſicula rotunda, & nonnihil depreſſa, intus fungoſa.

Tendinibus muſculorum digitos, cùm manus, tum pedes moventium, ad articulos inhærent, cum iiſque in cadaverum coctione, & oſſium purgatione, ſeu denudatione plerumque amittuntur, niſi prudenti inveſtigatione conſerventur. In primâ ætate cartilaginea ſunt, poſteà increſcentibus annis oſſeſcunt, & lævi cartilagine obducta, oſſis alterius ſedem lubricam contingunt.

Magnitudinem variam habent, pro oſſium, quibus adhærent, diverſitate. In manibus majora ſunt, quàm in pedibus, excepto pollicis pede, cui ad caput metapedii oſſis apponitur maximum, quod tendini muſculi pollicis os primum flectentis, ſubjicitur, & aliud multò minus ſibi adjunctum habet. Hoc verò maximum, quod internum, piſi majoris decorticati dimidiam partem formâ, & magnitudine refert, appellaturque Arabibus *Albadaran*.

De oſſibus ſeſamoideis nonnulli Hebræi eadem illa fabulantur, ac de oſſe *Lus*, de quo aliquid referre non alienum ducimus: Varii Hebræi ſcriptores, inter ultimam lumborum vertebram, & os ſacrum, effinxerunt os quoddam, cui nomen Lus impoſuerunt, de quo mirabilia ſcribunt, multaque nugantur, quorum ſummam collegit *Caſpar Bauhinus lib.* 1. *Theatr. anat. cap.* 48. cujus verba hîc adſcribere lubet, ut unicuique pateat quàm turpiter Rabbini ſuis figmentis, ac mendaciis imperitos, & credulos decipiant: *Hebræorum*, inquit, *ſcriptores tradunt in humano corpore poſt decimam octavam vertebram os quoddam eſſe, quod neque aquâ, neque igne, neque alio elemento corrumpi, nec ullâ vi externâ frangi, aut conteri poſſit: quod os Deus in extremo judicio rore cœleſti rigabit, & tunc reliqua membra ipſi rurſus aggregabuntur, & in corpus coaleſcent, quod ſpiritu Dei afflatum, vivum reſurget. Os hoc vocant LUS, & non LUZ, quod ſitum dicunt in ſpinâ dorſi, poſt decimam octavam vertebram ad os femoris. Hujus fabulæ pater eſt Rabbi Uſchaja, qui anno Chriſti* 210. *vixit, circa quod tempus conſcripſit librum, qui Bereſchit rabba, id eſt, gloſſa magna in Pentateuchum vocatur. Hoc os inquiunt non comburi, neque corrumpi in perpetuum, quòd radix hujus oſſis ſit ex ſubſtantiâ cœleſti, ſed humectari rore, quo Deus ſuſcitaturus eſt mortuos, tanquàm fermento, quod eſt in maſſâ farinæ. Volunt etiam hoc os cæteris diutius remanere, proptereà quod non percipit guſtum alimentorum hominis, ſicut reliqua oſſa, & proptereà durabilius eſſe reliquis, & eſſe fundamentum corporis, quod ex eo ex-*

tractum

tractum eſt. Apud eoſdem legitur Adrianum Cæſarem interrogaſſe Rabbi Iehoſuam, filium Chaninæ, undè Deus hominem in futuro ſæculo erecturus ſit? tunc Iehoſuam os illud in conſpectum adferri curaſſe, quod aquæ impoſitum non fuit emollitum, igni non fuit aduſtum, molæ non fuit attritum, incudi & percuſſum malleo, rupta fuit incus, os autem nullum defectum ſenſit. Munſterus dicit Rabbinos in collo hoc os eſſe dixiſſe. At Veſalius oſſiculum hoc ab Arabibus albadaran vocari; & ciceri, imagine reſpondere ſcribit, & dubitat, nùm ſit oſſiculum interius duorum, quæ ad primum pollicis pedis articulum ſpectantur, quod inſigniter durum eſt. Verùm Hieronymus Magius refert Tahlmudiſtas, alioſque Hebræos commentos eſſe, hoc juxta calvariæ baſin, ſive in ipſâ baſi, aut nucâ vocatâ, conſiſtere: aliis primam eſſe è duodecim vertebris, à qua thorax initium habeat, quæ cùm caput, collumque inclinamus, maximè emineat, & extuberet. Sed quæ ille Adriano Imperatore reſpondit, vera eſſe, nemo perſuadebit. Nàm etſi oſſa, Platone teſte, maximè diuturna ſint, nihilominus ea lapidibus, & malleis in pulverem comminui, flammis in cinerem verti quotidiè videmus. Sic ſolent circumciſi patres, quandò rei difficilioris veram rationem explicare nequeunt, ad fabulas confugere, quas ſuis pro ſacræ fidei articulis obtrudunt, ne aliquid ignoraſſe videantur.

Numerus horum oſſium non ſemper idem reperitur: plerumque in ſingulis manibus, & pedibus duodecim inveniuntur, interdum pauciora, interdum plura, non tamen veroſimile eſt eundem numerum in omnibus non adeſſe, ſed potius credendum, propter parvitatem tàm exilia oſſicula omnia in quibuſvis ſubjectis inveniri non poſſe.

His etiam addenda ſeſamoidea in poplite latentia, de quibus hoc peculiare notandum, quod non muſculorum tendinibus, ut reliqua ſeſamina, ſed duorum priorum muſculorum pedem moventium capitibus innaſcantur, ut dictum eſt.

Caſparus Bauhinus ſeſamoideis quoque annumerat oſſiculum ad articulationem oſſis carpi octavi cum metacarpii oſſe parvum digitum ſuſtinente: itèm oſſicula duo, quæ nonnunquàm in ſenibus cubiformi oſſi oppoſita reperiuntur.

De Cruralibus, & Pedis Venis.

Vena *Cruralis* in utroque crure continua, eademque eſt cum iliaca, ac pro loci dumtaxat, ſeu ſitûs diverſitate nomen mutat, quippè ab infimo crure, ſeu pede aſſurgens, uſque ad inguen Cruralis nomen obtinet: ubi verò in inguine peritonæum ſubire minatur, Iliaca dicitur, cum tamen ſit una, eademque continua vena.

Hæc cruralis eſt magna vena, in eamque totius cruris minores venæ, tanquàm rivuli, ſanguinem à nutritione reſiduum exonerant, ad cavam deferendum. In femoris autem plicaturâ, quo loco nervis, & arteriis comitata tranſit, frequentibus appoſitis glandulis fulcitur.

Recipit cruralis, præter multas exiles, à vicinis, & inferioribus

ribus partibus venas inſigniores ſex. Prima Saphænam. Secunda Iſchiam minorem. Tertia Muſculam. Quarta Popliteam. Quinta Suralem. Sexta Iſchiam majorem.

Saphena, ſeu *Malleoli Vena*, eſt longiſſima, & inſignis, arteriâ conjuge carens. Infimis radicibus pedi, pediſque digitis inhæret, quarum nonnullæ coëuntes in pollice ſuperiore *cephalicam* vulgò dictam; hæcque ulteriùs procedens, & cum aliis in malleolo interno rurſus concurrens, *Saphænam* dictam conſtituit, in uteri affectibus ſecari ſolitam. Quæ hinc inter cutem, & panniculum carnoſum per cruris interiora aſcendens, in mediâ viâ varias admittit venulas in tibiâ, femore, & genu, quarum radices cuti, muſculis, aliiſque vicinis partibus inhærent atque ſic tandèm prope inguina cruralem ingreditur.

Iſchias Minor, è coxendicis parte anteriore, ejuſque loci muſculis procedens, exteriore ſede cruralem, ex oppoſito ſaphænæ accedit.

Muſcula gemina. Exterior, quæ minor, à tibiam extendentibus muſculis, ſecundo, & quarto, è cute emergit. Interior, quæ major, & profundior, à genu, & femoris muſculis ferè omnibus, inprimis autem è quinto, & tibiam extendentium tertio procedit. Hæ duæ è directo ſibi invicèm oppoſitæ, cruralem infra inguina ingrediuntur.

Poplitea, calci, & nonnunquàm malleolo externo radicibus inhæret. Indè ſurſùm conſcendens, à ſuræ cute, muſculiſque tranſverſos, & obliquos ramos dividitur, qui paulò ſupra poplitem non longè à ſe invicèm ſeparati, interdum alter cruralem, alter ſaphænam ingreditur. Hujus venæ ſectio veteribus familiaris fuiſſe videtur, eamque in renis dolore commendat Hippocrates.

Suralis magna vera eſt, quæ circa tibiæ flexum, & paulò ſuprà crurali continuâ jungitur. Conflatur autem ex duobus ramis circa poplitis regionem concurrentibus: quorum exterior à digitis, & ſummitate pedis (in qua cum poplitææ radicibus concurrens, conſtituit varium illum venarum plexum ſub cute conſpicuum) malleolo externo, & muſculis inter fibulam latentibus: inferior verò à pollice, calce, & tibiæ externâ ſede, muſculiſque ſuram conſtituentibus enaſcitur.

Iſchias Major, ad cruralem in alto latentem, paulò infrà ſuralis ingreſſum accedit. Hæc à pedum muſculoſâ ſubſtantiâ, & digitis exoritur, ſicque aſcendens, malleolum externum perreptat, (quo loco in iſchiadicis affectibus ſecari ſolet) ac in ulteriore itinere varios ramos à tibiâ anteriore, ſuræ muſculis, viciniſque partibus recipit, uſquedùm tandèm ad cruralem devenit, in eamque aperiatur.

Notandum, maximam eſſe venarum pedis varietatem, neque illas in omnibus ſubjectis, imò vix in ejuſdem corporis utroque pede, ſe eodem modo habere, ac pro-

proindè earum exquiſitam deſcriptionem vix dari poſſe, ſicut illud ipſum etiam monemus de venis manus. Præterea, in deſcriptione venarum totius corporis tantum exhiberi illas, quæ manifeſtè conſpicuæ ſunt: minimas verò ramificationes minus conſpicuas, & capillares radices vix viſibiles exactè inveniri, & deſcribi non poſſe, quod etiam de arteriis intelligi volumus. Non adeo itàque magnum habendum venarum delectum in venarum pedis ſectione; cum omnes ex uno trunco propagentur.

De Arteriis Cruralibus.

Arteria Cruralis, quæ venâ crurali minor eſt, verſus inferiora cruris deſcendens, alios ramos ſupra, alios infra poplitem emittit.

Supra poplitem ab eâ progrediuntur hi tres rami. I. Muſcula *Cruralis Exterior*, à trunci cruralis exteriore parte. Hæc muſculos femoris anteriores ingreditur. II. Muſcula *Cruralis Interior*, & trunci parte interiore. Hæc per femoris muſculos interiores diſtribuitur. III. *Poplitea*, quæ deorſum deſcendèns, per muſculos femoris poſteriores excurrit uſque ad poplitem, undè ei nomen impoſitum.

Infra poplitem ab eâ procedit *Suralis*; quæ paulò ſub poplite latitans utrimque propaginem profundam emittit ad articulum genu, & tres muſculos ſuram conſtituentes. Hinc verſus tibiam deſcendens, dividitur in arterias *Tibiæas* appellatas. I. *Tibiæa Exterior*, quæ ſecundum fibulam deſcendens in muſculos tibiæ abſumitur. II. *Tibiæa Poſterior elatior*, quæ uſque commiſſionem tendinum muſculorum ſuræ progreditur. III. *Tibiæa Poſterior Humilior*, quæ per ligamentum membraneum fibulæ muſculos tibiæ jungens tranſit, ac per pedis ſuperiora, & muſculos abducentes digitos diſtribuitur.

Reliquum caudicis cruralis per tibiæ poſteriora inter ſecundum & tertium digitorum pedis muſculum rectà deſcendit, atque inter calcem, & malleolum ad pedis humiliora progreditur, circa malleolum à latere, ad pollicis muſculum, pediſque ſuperiora ramulum emittens. Quod ſupereſt, inter tendines muſculorum digitorum pedis, in duos ramulos diſpeſcitur. Horum interior pollici duos, indici duos, & medio unum ſurculum tribuit. Exterior verò minimo duos, medico duos, & unum ſurculum medio digito largitur.

Cap. LXXI.

De Artuum Vulneribus.

Artuum vulnera à vulneribus in parte carnoſâ inflictis omninò, ſunt diverſa propter nervorum, membranarum, tendinum, ligamentorum, muſculorum, oſſium &c. quæ inibi ſimul compacta, & unita ad articulationem complendam, & perficiendam con-

concurrunt; & hæc vulnera inter ſe comparata alterius ſunt naturæ, quam caro vulnerata, ideòque in curatione alterius energiæ requirunt medicamenta.

Signa.

Hæc vulnera facilè cognoſcuntur, quia ſuam habent ſedem in crure, genu, tibia; vel parvo pede; vel in brachio, cubito, vel manu, quæ ſunt aut cum luxatione, aut ſine eâ.

Cauſſæ.

Vulnerum artuum cauſæ ſunt variæ res externæ violenter ipſis artubus intruſæ, ſive ſint perforantes, & pungentes, ut gladius, ſtylus, haſta, acus, articulæ, ſpina, vitri fruſtum, morſus beſtiarum, vel hominum iracundorum, glans è ſclopeto immiſſa, ſagitta &c. Vel ſcindentes, ut culter, enſis, ſecuris, forcipes, vitra &c. Sive contundentes, ut lapſus, ictus, fuſtis, lapis &c. quæ artuum continuitatem ſolvere, & excitare poſſunt vulnus profundum, vel ſuperficiale, vel transverſim, vel punctim, & nervi, membranæ, tendines, ligamenta, muſculi, & quandòque oſſa læduntur.

Prognoſis.

Articulorum vulnera omnia ſunt periculoſa ob ſuccorum circulantium impedimentum, & ſunt hæ partes imbecilles, exangues, excarnes, & frigidæ, quæ facilè recipiunt, & ægræ reſolvunt. Habent hæc vulnera maximum ob nervos, tendines, ligamenta, muſculos, & membranas, conſenſum cum cerebro, undè deliria, vigiliæ, *convulſio*, quæ ex *ſect. 5. aph. 2. ex vulnere lethalis eſt*, dolores acerbiſſimi excitantur, & hinc inflammationes, mali moris febres, gangrænæ, & mors, vel ſaltim talia vulnera in ulcera cacoëthe tandèm degenerant. Periculoſiora ſunt in parte internâ, cum eo loci grandiora vaſa, & nervi continentur, undè hæmorrhagiæ inſignes, & convulſiones non ægrè excitantur. In articulorum vulneribus, ſi nervi penitus abſciſſi ſunt, qui continebantur, abſque dubio claudos reddunt. Vulnera hæc periculoſiora ſunt, ſi luxatio accedat, neque enim ſine vitæ periculo reponi poteſt ob ingentes dolores hujuſmodi vulnera concomitantes. Ideòque optimo vaticinio chirurgus ſe munire debet, ne apud ignarum vulgum malè audiat; ubi enim accidit cum tali vulnere luxatio, diſtractionem nervoſæ partes patiuntur circa articulos, undè ſævi dolores, & fluxiones fiunt: ſi verò reducatur articulus, rurſum ipſæ partes extenduntur, & inflammationes, tumores, & convulſiones accidere neceſſe eſt, & ſimul ex tot diſtractionibus, & extenſionibus, exorto materiæ affluxu, calor ſuffocatur, & gangræna, ac ſphacelus ſequitur. Eapropter ſi tale vulnus offeratur, chirurgus vitæ periculum adſtantibus, & febrem, & futuram convulſionem, ſi reductio fiat, pronunciet. Articuli

ticuli minores vulnerati, ſi reducantur, non neceſſariò mortem afferunt, ſed plurimi ſervantur. Vulnera junćturarum eſtò leviſſima ſint, diuturno tempore pro curatione indigent, ob motum, qui in talibus partibus fit; vulnera enim ad curationem quiete opus habent.

Curatio.

Horum vulnerum curationem aggrediuntur vulgares, primo ſanguinem mittendo, ſed vulneratorum ſanguis fit ſuper ipſos, & eorum filios; deindè inſtitutâ victûs ratione, ad præcavendum humorum affluxum totum corpus diligenter evacuant aliquo pharmaco leniente, & attemperante, ſive compreſſivo, & affluentes intercipiunt, & avertunt humores. Intereà vulneris labia adducunt, ſi illud ſit profundius, non tamen penitus, ut humoribus, qui facilè colliguntur, exitus pateat. Si vulnus ſit in crure, vel ſurâ, vel in aliâ parte carnoſâ, illicò illud dilatant, adduntque vulneri vulnus, & ſećtionem faciunt circa partem infernam per rećtam lineam; ſic enim vitant nervorum, venarum, aliarumque partium læſiones: poſtmodùm ſanguinem ſtuppatâ cohibent, quam poſt 24. horas auferunt, & pulvillis vulneris cavitatem digeſtivo imbutis complent. Et quia hæ partes vulneratæ puſillum habent calorem, eas ab externi aëris injuriis optimâ faſciatione, & medicamentis tuentur. Eapropter non ſolùm olea, unguenta, & emplaſtra calida imponunt, verùm etiam cataplaſmata, & petias. Articulus vel extenſus, vel contraćtus, vel ſemiflexus juxta partis exigentiam conſervetur. Ad dolorem leniendum, & inflammatam partem juvandam, ſi adſint, utuntur *cataplaſmate ex farinâ hordei, micâ panis, oleo roſaceo, lacte, & vitellis ovorum ad ignem confecto*, & illud circumſitis partibus admovent. Vulneratæ parti poſt digeſtivi uſum, & optimam abſterſionem, ea applicant medicamenta, quæ nativum calorem fovent, perfećtam moliuntur coćtionem, & dolorem ſimul pacant, hujus energiæ judicant *oleum abietinum, roſaceum, hypericonis &c.*

Vulnerum articulorum curatio magnâ indiget ſedulitate; paucum enim habent calorem, qui appoſita medicamenta non ità facilè ačtuare poteſt, ideòque omnia actu calida apponantur, & optimè tegantur, ut partis calor conſervetur, ſed non adeò oneretur vulnus, ut curationi integumenta ſint impedimento; cavendum itàque ab aëris frigidi injuriis, & cataplaſmata non vulneri, ſed partibus vicinis imponenda, ne ullo modo affećta pars pondere gravetur, & oneretur. Articulus vulneratus rećtè in ſuo ſitu collocetur; multum enim hoc confert, quia dolor, & humorum affluxus præcavetur, & partis ačtio conſervatur. Si itàque anticam humeri partem vulnus obſideat, alæ diploma craſſius ſubjiciendum, & aliquo modo involvatur, quod cubitum ſuſtineat, & humeri ca-

put altius impellat; aliàs enim proprio pondere deorſùm tractum humeri caput facit, ut vulnus tardius curetur. Si articulo cubiti vulnus inflictum, brachium neque extenſum ſervandum, neque nimis inflexum, ſed figurâ mediâ collocandum, quæ angulum obtuſum referat. Qui ſitus, ut ſervetur, & ab ægro aut dormiente, aut non cogitante mutetur, vel deligationibus idoneis, vel etiam inſtrumentis ligneis adaptatis conſervandus. Si carpus, vel digitorum articuli, manus ſemireflexa continenda, & digiti non extenſi; ne cicatrice inductâ rigida manus permaneat, & contracta lædatur. Si femoris articulus ſit vulneratus, ſupinus æger decumbat, & idoneis pulvillis, ac deligationibus caput iſchii proprio loco contineatur, & dum cicatrix inducitur, mandandum ægro, ut interdùm huc atque illuc femur moveat, ne cicatrice inductâ motûs læſio ob eam accidat. Genu vulneratum extenſum rectâ figurâ locandum, ut claudicatio evitetur.

Parti vulneratæ ea applicanda ſunt medicamenta, quæ citò, tutò, & jucundè curant, & omnia avertunt ſymptomata, ità ſunt *oleum hypericonis, momordicæ, Apparicis, ceræ, ex vitellis, terebinthi deſtill. aqua reſinæ, balſamus artificialis, ſamaritani, proprietatis, balſamus Peruvianus cum aquâ Reginæ &c.* Verum vulnerum artuum curatio ex ſequentis capitis cognitione magis elucēſcet.

Cap. LXXII.

De Nervorum Vulneribus.

SUb nervorum vulneribus etiam ea, quæ ſunt tendinum, & ligamentorum comprehendimus, quia ipſa in curatione parum, aut nihil differunt. Nervi non unicum vulneris genus patiuntur, ſed plura; unum eſt Punctura, quæ duplex eſt, una manifeſta, altera occulta; aliquandò enim nervus in conſpectum venit; aliquandò nequaquàm. Alterum eſt Sectio, qua ſecantur nervi aut per longum, aut per tranſverſum. Tertium genus eſt, quod contuſio appellatur, quæ vel eſt ſola, vel cum puncturâ, aut cum ſectione conjuncta. In his tribus generibus accidit quandòque ut nervus ſit tectus, aliquandò verò detectus.

Signa.

Nervi vulnus cognoſcitur primò ex loci vulnerati conſideratione, & ex anatome, quæ quibus membris nervi inſerantur, docet. Qua de cauſſâ etiam conſiderare oportet, an vulnus ſit in muſculorum capitibus, an verò in eorundem finibus, an ſupra articulos, vel in ipſis articulis. Si in muſculorum capitibus ſit, nervum; ſi in finibus, & prope articulos, tendinem vulneratum eſſe, indicio eſt. Secundò, ex vehementi dolore, qui ſtatim poſt acceptum vulnus ægrum excruciat. Habent

nervi exquiſitum ſenſum, ac propterea iis punctis ſtatim in parte vulneratâ vehemens oritur dolor, & hinc inflammatio, ſuccedunt deliria, præcipuè ſi vulneratus ſit aliquis nervus magnus, & concluſiones, proprium vulneratorum nervorum ſignum, quoniam cerebrum in conſenſum trahitur. Si verò nervus totus tranſverſim diſſectus fuerit, ampliùs cum cerebro non continetur, id in conſenſum trahere nequit, atque ità dolor, convulſio, & delirium excitari non poteſt. Sic ligamenta, cùm ſenſu deſtituantur, vulnerata nec dolorem, nec convulſionem pariunt; neque per ſe ſuos effectus cerebro communicant. Tendines verò etſi minùs exquiſito ſenſu præditi ſunt; quia tamen & ipſi ſenſu non carent, itidem iis punctis dolores, & hinc convulſiones excitantur. Tertiò, Adeſt ablatio, vel læſio ſenſûs, & motûs omnium partium, quæ ſunt infra vulnus, ut ſi vulnus ſit in femoris nervo, totum crus ſenſum, & motum amittit; quod idem dicendum eſt de aliarum partium nervis, dummodò ſint magni. Quartò; ſuperveniunt febres magnis cum rigoribus, nàm vulneratis nervis, vel partibus nervoſis, & non patente vulnere; indè in vulneris talium partium cognitionem venire poſſumus, quia febres rigoroſæ invadunt, quæ aliquandò remittunt, aliquandò repetunt, ſed dum adſunt, ſemper rigorem habent conjunctum.

Cauſſæ.

Immediata vulnerum nervorum cauſa eſt, uti aliarum partium vulnerum, continui nempè ſolutio in partibus nervoſis, ligamentoſis, & tendinoſis à vi externâ facta. Itàque omnia inſtrumenta, quæ ſunt acuta, dura, & rigida, quæque vim habent pungendi, perforandi, incidendi, & contundendi, ſub cauſæ mediatæ nomine veniunt. Pungunt, perforantque acuta, & mucronata, ut acus, aciculæ, ſubulæ, ſtylus, ſagittæ, jacula, pugio, clavi, dentes morſu inflicti, & quicquid pungere, perforare, & terebrare poteſt. Incidunt omnia inſtrumenta acie prædita, ut gladii, enſes, ſecures, cultri, novaculæ, & quicquid ſcindere, ſecare, & cædere poteſt. Contundunt obtuſa, & ponderoſa, ut lapides, mallei, fuſtes, baculi, perticæ &c.

Prognoſis.

Nervorum vulnera difficillimæ ſunt curationis propter graviſſima ſymptomata, quæ inferunt, præſertim ſi in bardorum chirurgorum ungulas incidant; ſuccedunt inflammationes, dolores vehementiſſimi, & abſceſſus, adeò ut tandèm artum ſecare, & interdum amputare neceſſe ſit, undè afflicti ægroti contracti, vel manci, vel claudi fiunt.

Nervorum vulnera periculoſa ſunt propter exquiſitum ſenſum, quem habent, & cum cerebro

conſenſum; verum nervorum punctura periculoſior eſt, quàm ſectio, præſertim ſi in corpus impurum, & malè diſpoſitum incidat. Tendinum vulnera minus periculoſa ſunt, quàm nervorum. Convulſio, quæ in vulnus incidit lethalis eſt, 5. *aph.* 2. Lethalis inquit Hip. partium nervoſarum vulnera intelligens, non quod ex neceſſitate ſemper mortem afferant, ſed pro lethali periculoſum intelligit, quod crebrò admodum mortem infert. Si nervus ſecundum longitudinem ſit vulneratus, convulſionis metus tantus non eſt: ſi verò tranſverſim, non verò diſciſſus, omnia quidèm ea ſymptomata, dolores ſcilicèt, inflammationes, convulſionem, deliria afferre poteſt, quæ nervi punctura: quia à fibris diſſectis, iis, quæ non diſſectæ ſunt, noxa communicatur, indè dolores, fluxiones, inflammationes, & alia mala; malumque tandèm ipſi cerebro impertitur, undè motus convulſivi, deliria &c. Si nervus totus ſit diſſectus, equidèm tantum periculum non affert, nec convulſionis ullus metus: aliud tamen malum incurabile ſubſequitur, nimirum partis, in quam nervus inſeritur, torpor, & debilitas in ſenſu, & motu, cum ſpiritus animalis per nervum amplius integrè ad eam partem ferri non poſſit. Si tendo aliquis vulneratus ſit, ſed non totus diſſectus, motûs debilitatem in parte, quam movet, parit: Si verò totus ſit diſciſſus, partis illius motus planè aboletur, & tollitur. Nervi vulnerati putredinem facilè concipiunt ob debilem calorem, & facilè ab humidis læduntur, undè aqua, & oleum nervis inimica ſunt. Iſta putredo, & corruptio, quæ in parte vulneratâ continetur, partibus vicinis, imò remotioribus communicatur. Undè vulneratâ manu, aut digito, in brachio, ſub axillis, & humero; vulnerato crure, tibia, vel pede, in femore, & inguine, non ſolum dolores, ſed abſceſſus fieri ſolent, neque ſaltim uni lateri, ſed & oppoſito malum communicatur. Imo in toto corpore humores degenerant, & corrumpuntur, undè febres mali moris, laterum dolores, dyſenteriæ, & in parte vulneratâ gangræna excitari ſolent. Notandum, quòd non ſemper inflammationis, aut putredinis adſunt indicia; imò nec dolores vehementes adſunt, ſed ſæpè latenter, & ſubitò convulſio invadit: Materia enim vitioſa, ſubtilis, & prava latenter per nervos ad cerebrum defertur, ut in epilepſiâ, id fieri videmus, à partibus extremis aurâ venenatâ ſine inſigni dolore in partibus, per quas tranſit, aſcendente. Nervorum vulnera ſæpiſſimè comitem habent ſynoviæ fluxum, qui vulnerum conſolidationem impedit, & periculoſam partis atrophiam, & interdum totius corporis tabem poſt ſe trahit. Sæpè tamen nulli tumores in ejuſmodi vulneribus apparent, ſi nimirum chirurgus omnes fluxionis cauſas adimat, aut natura ipſa humoris impetum ſedet. Eſt omninò benè ſperandum, ſi uſque ad ſeptimum nihil mali ſuperveniat;

niat; ſignum eſt enim naturam humorum motum, & exagitationem ſedaſſe.

Cum de nervorum vulneribus loquimur, omne nervoſum genus intelligimus, & eſt triplex, unum eſt illorum, qui à cerebro, & ſpinali medullâ oriuntur, & hoc genus eſt illud, quod vulneratum, graviſſima efficit ſymptomata, ut deliria, convulſiones, & cœtera ſuprà recenſita, & tandèm mortem, ſi videlicèt nervus ſit magnus. Nervos quoque vocamus muſculorum chordas, quæ à muſculis oriuntur, quia partim conſtant nervis, partim ligamento, (& hinc eſt, quod non ità propriè nervi dicuntur) & hoc eſt ſecundum nervorum genus, quod cum vulneratur, non efficit graviſſima ſymptomata, ut primum genus, reddit tamen articulos torpidos, excitat inflammationes, convulſiones, & mortem inducere poteſt, ſed non ità facilè, nec tàm citò hæc operatur, ut primum illud genus efficere ſolet. Tertium genus eſt, quo articuli inter ſe junguntur, & ligamentum vocatur, ab oſſe oritur, & in os deſinit; ſed non eſt verè nervus, verum ligamentum, quod cum ſenſu deſtituatur, vulneratum nec dolorem, nec convulſionem parit, neque per ſe ſuos effectus cerebro impertitur.

Curatio.

Antequàm ad vulnerum nervorum curationem deveniamus, de ſex rebus non-naturalibus agamus oportet, & inprimis aër, in quo æger degere debet, ſit calidior; *frigidum* enim *nervis inimicum: calidum verò utile ex ſect. 5. aph. 18.* & *ex eâdem ſectione aph. 17. frigidum autem convulſiones, tetanos, livores, rigores febriles.* Eapropter nervorum vulnera non nimis ſæpe, & ſine cauſâ detegenda, & cùm deteguntur, candela accenſa, vel vas carbonibus ignitis plenum in propinquo eſſe debet, & ipſa nova deligatio feſtinanda, & citò peragenda. Itèm ipſa medicamenta debent eſſe calida; quotidiana nàmque experientia docuit medicamenta frigida nil niſi noxàm attuliſſe. Cibus ſit coctu facilis, & frugalis, in quem finem conducit ptiſanæ cremor, ova ſorbilia, caponum, gallinarum, & pullorum caro, parcâ manu ſumpta; carnes aſſæ potius ſint, quàm elixæ. Vitentur cibi ſalſi, acidi, & acres. A vino abſtineat æger; vinum nàmque affectis nocet nervis, pro potu utatur potione vulnerariâ ex nervinis, ut ſunt radices pœoniæ, caryophyllatæ, enulæ, ſalviæ, roris marini &c. Motus vitandus, & pars affecta leniter, & molliter collocanda, & in quiete detinenda, ut dolor, & humorum affluxus præcaveatur, & ejus actio conſervetur. Imò riſum in partium nervoſarum vulneribus multum periculi, & damni afferre poſſe multæ teſtantur hiſtoriæ. Somnus, & vigilia ſint moderati; ſi enim uterque modum exceſſerit, malum. Alvus nec ſit nimis ſtricta, nec nimis laxa, oblita tamen ſui muneris clyſteribus moneantur.

tur. Alma venus cane, & angue pejus fugienda, eſt namque nocentiſſima nervis, cujus voluptas mortem affert, ut illius Juvenis hiſtoria apud *Guilhel. Fabricium cent.* 1. *obſer.* 22. docet, qui jam propemodum ſanatus hanc ob cauſam obiit. Animus ad hilaritatem componatur; perturbationes fugiantur; primas ira, ſecundas terror, metus, & mœror occupat ſedes.

In nervorum vulneratorum curatione ad ſanguinis fluxum, & inflammationem in parte affecta inhibendum, ſtatim in principio venam in oppoſito loco ſecant vulgares ſanguinarii, injecto prius clyſtere. Sed nervi ſunt partes exangues, & hoc non obſtante ſanguinem mittunt. Conſiderate, ſi eſſent partes ſanguineæ, quid facerent, ſi in arido hoc, quid fiet in viridi? Sunt articuli partes frigidæ, & ſanguinis miſſione magis refrigerantur, præcipuè cum pauco innato calore ſint præditi, & frigidum ſit nervis hoſtile. Sectâ venâ pro acrium humorum averſione, medicamento purgante utuntur ſtercorarii medici. Verùm hæc medicamenta apud vulgares de communi morborum omnium ſunt, quæ eſtò acrium humorum colluviem in primis viis ſtagnantem exturbent; ſi tamen aliqua horum portio in articulos affluxit, non poteſt pharmaco à partibus illis tàm diſſitis eliminari. Præterea à medicamento purgante in corpore magnus concitatur humorum tumultus, & in partem vulneratam ob debilitatem fieri poteſt affluxus, qui non facilè reſolvitur.

Si dolor nervos vulneratum valdè torqueat, & in varia adigat ſymptomata, ad dolorem lenientia recurrunt vulgares, & Galeni præcepto maximoperè commendant oleum copioſum, & valdè calidum, in quo æger partem immergere debet. Cœterum in nervorum vulneribus oleum eſt malignantis naturæ, ac putredinem in nervis inducens, quia calidum, & humidum eſt: ſubſtantia verò nervoſa eſt ſicca, & ſiccandi prædita qualitate medicamenta requirit, ut pars in ſua temperie conſervetur. Præterea nervus in profundo loco ſitus eſt, quò oleum ob ſuam craſſitiem penetrare non poteſt, quia poros ſuâ unctuoſitate obſtruit. Inſuper nervus eſt exquiſitiſſimi ſenſûs, & oleum ob latentem aciditatem eſt mordax, & dolorem adauget. Commendant itàque *oleum ſambucinum, vel lumbricorum, hypericonis, vel liliorum alborum.* Quod ſi dolor his non ſedetur, ad ejus lenimen proficuum dijudicant ſequens cataplaſma imponendum, paratum *ex farinâ hordei, fabarum, ervi, lupinorum, betonicâ, flor. chamæmeli, & oleo benè maturo.* Si inflammatio immineat, repellentibus utuntur, ſed hæc ſunt frigida, & humida, nervis inimica. Quòd ſi nervi inflammari, & putreſcere incipiunt, tunc cataplaſmata cum *eximelite, vel lixivio* parant, & eam ferè curationem inſtituunt, quæ gangrænæ incipienti convenit.

Medicamenta, quæ nervorum vulneri-

vulneribus utilia experiuntur vulgares, ſunt *oleum antiquum, lumbricorum, rutaceum, liliorum alborum, coſtinum, de caſtoreo &c.* Commendant magnoperè *ex Galeni præcepto euphorbii emplaſtrum*, quod cum triplo ceræ, ſi recens ſit, commiſcent, ut

℞. *Euphorbii* ℥. j.
Ceræ ℥. iij.
Olei ℥. x. *m.*

Veteraſcens verò copioſius admiſcent. Sed euphorbium cauſticæ, ſive exurentis facultatis eſt, ideòque ob violentiſſimam acrimoniam exulcerat, ardorem, & inflammationem infert, & eſtò ejus acrimonia à ceræ admiſtione aliquantulùm obtundatur, non per hoc tollitur, & nervi, qui exquiſitiſſimo præditi ſunt ſenſu non corripientur dolore. Idem *Gal.* 3. *de compoſ. med. ſec. gen. cap.* 2. alia in nervorum vulneribus uſurpanda proponit medicamenta, *ut ſulphur vivum, calcem vivam lotam, arſenicum, ſandaracham, pompholyga, ſquammam æris, calcitidem uſtam*, & id genus alia barbarica medicamenta, quæ nervis infenſiſſima, vel corroſiva ſunt, nec his nunc Veterenarii pro aſinis, & mulis utuntur. Recentiores tutiora medicamenta, tàm arte ſpagyricâ parata, quàm è diſſitis regionibus advecta, imò in noſtris obvia, & quæ citra dolorem, quem facilè rancidæ medicinæ illa inducunt, ſuum peragunt munus, quæque ſeu nervus denudatus, ſeu tectus ſit, tutò adhibentur, invenerunt. Ea, quæ à Galeno, & antiquis propoſita ſunt, urentem acrimoniam habent, ſtupiditatem, dolorem, inflammationem, febres, convulſiones, deliria, & ipſam mortem inducunt: Cæterùm recentiora medicamina vim habent balſamicam, tenuium ſunt partium, penetrant, dolorem pacant, exſiccant, diſcutiunt, putredini reluctantur, naturalem fovent calorem, partem affectam in ſuâ craſi conſervant, fluxiones inhibent, cœteraque avertunt ſymptomata, roborant, ac propterea in nervorum, & tendinum vulneribus utiliſſimè adhibentur.

Pro noſtrâ vulnerum nervorum curatione id, quod primò indicatur, omnibus vulneribus commune eſt, ſcilicèt ſolutum eſſe combinandum, id in nervorum puncturâ, ſive ſectione, ſive contuſione locum habet. Quia tamen nervus exquiſitiſſimo gaudet ſenſu, major in ejus continui ſolutione accidit dolor, quàm in reliquis partibus, & hinc inflammatio, & cœtera eveniunt ſymptomata, undè fit, ut id, quod primum eſt in intentione, fit in executione noviſſimum. Eapropter, ut hæc avertantur ſymptomata, dolor præcavendus eſt, & inflammatio arceatur; impoſſibile enim eſt, imò perniciosiſſimum, vigentibus ſymptomatibus, quæ totam curationem ad ſe trahunt, ſoluti unitatem moliri: medicamenta itàque quæ partibus conveniunt carnoſis, & citò vulnus claudunt, hìc non conducere dicimus. Potiſſima in nervorum vulneribus cauſa doloris eſt ſuccus nerveus alteratus, degeneratus, vel concluſus, qui vel diù

retentus, prava vam aſſequitur qualitatem, nervos vellicat, pungit, convellit, & tandem contrahit, & tandèm putrefacit, undè tot prava emergunt ſymptomata. Nervis utcumque vulneratis, medicamenta unctuoſa, nimis mucilaginoſa, & expreſſa olea, aut pinguia ſunt admodum noxia, quia volatiliora paulò penetrantiora, & quæ vulgò dicuntur calidiora potius uſurpanda ſunt. Accomodatiſſima ſunt medicamenta calidiora, vel quæ ad calidum vergunt, & tenuium ſunt partium, quia debilem nervorum calorem roborant, excrementa generari non ſinunt, generata abſumunt, & reſolvunt; adſtrictoriâ tamen deſtituantur facultate, ne vulneris orificium conglutinent. Si vulneris orificium ſit nimis anguſtum, & hac de cauſâ excrementa non evacuentur, ac dolor intendatur, amplius reddendum, ut vulnus pateat; cutis latius duabus ad rectos angulos ſectionibus incidatur, non tamen nervus tangatur, & apertum ſervetur turundis, quæ cutem dilatent, nervum tamen non tangant, ut per id excrementis, quæ in vulnere generantur, liber pateat exitus.

Pro nervi itàque quomodocumque vulnerati curatione, & ſymptomatum inhibitione, primò totum membrum ad nervorum principium uſque ad membrum ad nervorum principium uſque ad membrum derivatorum inungendum eſt *oleo lumbricorum vigorato cum oleo deſtillato lavendulæ:* nàm & hoc internè partium nervoſarum læſarum convulſiones curat, aut inungatur *oleo ſalviæ, aut ſuccini,* aut ſimilibus. Similiter & quod optimum eſt, inungatur membrum ſequenti unguento, ut

℞. *Ol. lumbricor.*
Vulpin.
Axung. human. ana ℥. j.
Succ. lumbric. ℥. ß. *m. probè.*

& illine. Vel totum membrum à parte affectâ ad nervorum principium uſque inungatur *unguento nervino, vel Galbaneto Paracelſi.*

Nervo deindè vulnerato, partibus nervoſis, & tendinoſis volatiliora, & penetrantiora conveniunt medicamenta, qua ratione *balſamus Peruvianus liquidus, oleum terebinthinæ deſtillatum, oleum ceræ, ex vitellis ovorum, oleum deſtillatum lavendulæ, oleum philoſophorum, oleum lauri deſtillatum, balſamus hyperici, ſpiritus vini, aqua Reginæ Hung. gummi elemi, tacamahac, & caranna* inprimis conducunt. Vel elegans eſt ſequens miſtura:

℞. *Ung. dialth.* ℥. iv.
Ol. lavend. deſtill. ℥. j. ß.
Succini deſtill. ℥. ß. *m.*

Quæ miſta convenienter vulneri applicentur. Omnibus medicaminibus palmam præripiunt lumbricalia, quæ optima nervorum læſorum ſunt ſolamina, qua ratione *Oleum hyperici lumbricatum* præſtans eſt remedium, ut

℞. *Summit. hyperic. florent.* m. ij.
Ol. comm. lib. vj.

Hoc probe invicem digere, & poſteà adde

Terebinthinæ lib. j.
Lumbric. pulveriſator. ℥. iij.
Croci parum m.

pro oleo nervis vulneratis aut punctim, aut cæſim convenientiſſimo. *Pulvis paratus ex ſerpentum exuviis*, quas ſponte deponunt, & *ocul. cancror.* invicem miſtis, nervis inciſis, & per tranſverſum ſectis inſperſus mirè convenit pro eorundem unione.

Diximus nervorum puncturas periculoſiores eſſe, quàm ſectionem propter doloris, & convulſionis metum: in tali caſu, in nervo punctim læſo, quod etiam in ineptâ venæ ſectione locum habet, quandò tendo pertunditur, nihil melius eſt, quàm immittere, inſtillare, aut illinire *oleum deſtillatum terebinthinæ*, vel loco ejus etiam *oleum ceræ* vulneribus adhiberi poteſt. Vel

℞. *Ol. deſtill. terebinth.* ℥. j.
Spiritûs vini ℥. j.
Camphoræ ʒ. ß. *m.*

Inſtilla vulneri, aut ulcuſculo, in quo nervus punctim læſus fuit: eſt *Paracelſi* experimentum. Cerumen aurium eſt *Helmontii* ſpecificum contra nervorum puncturas, his, addi poteſt *balſamus Peruvianus*, *oleum deſtillatum lavendulæ*, *lauri*, *philoſophorum*. *Galenus* pro ſpecifico *euphorbium* uſurpavit, quod & hoc tempore apud vulgares adhuc ad nervos punctim læſos ex ineptâ venæ ſectione eſt optimum, ſi ſcilicèt fiat unguentum, ut

℞. *Euphorbii* ℈. j.
Reſinæ terebinthi ℥. ß.
Ceræ parum,

Quæ miſta extendantur, & calidè applicentur, ubi nervus per venæ ſectionem fuerit læſus. Ad nervos penitus inciſos denuò conſolidandos laudatur ſequens.

℞. *Lumbr. terreſtr. q. ſ.*
Exſicca blandè, & pulveriſa, vel pulveriſatos lumbricos latos contritos miſce cum terebinthinâ, quo xx. horas ſupra vulnus impoſito, illud ſanatur, vel ſine terebinthinâ pulvis inſpergatur venis, vel tendinibus diſſectis.

Eadem eſt nervorum, ac tendinum ratio; puncti enim, aut non ex toto diſſecti dolorem acerbum, & convulſivum minantur: per tranſverſum verò diſſecti motum, ſicuti nervi ſenſum, & motum ſimul perire faciunt. Sed ne hoc eveniat, tendines diſſecti per ſuturam conjungendi ſunt, nec tendinum punctura convulſionem minatur, eſtò acu pungantur. Diſſecti tendines transverſim, ſedatâ hæmorrhagiâ, per acum admodùm latam, ſed admodùm ſubtilem intra fibras, ex quibus conſtant tendines, intruſam denuò per ſubſequens filum conſuendi ſunt, & hinc balſamo vulnerario efficaci vulnus, & ſutura illinenda eſt: ſic enim poſtmodùm brevi conſolidantur iterum tendines, & uniuntur citra hoc, ut partis motum deperdat æger. Unum tamen ſupereſt incommodum, ut toties, quoties tempeſtatum mutationes ingruunt, æger in antiqui vulneris loco, ubi nempè denuò conjuncti ſunt tendines, dolorem percipiat quodammodò podagræ ſimilem. Hujus ſuturæ tendinum per filum meminit *Veſlingius* in ſuis epiſtolis, & *Bartholinus* in obſervationibus.

In prognoſi de ſynoviâ, fluxu ſcilicèt aquæ articularis ex articu-

 lorum.

lorum, & nervorum vulneribus emanantis mentionem fecimus, hunc ipſum periculoſum eſſe ſymptoma diximus; impedit nàmque vulnerum conſolidationem, partis atrophiam, poſtmodum totius corporis tabem, & tandem mortem inducit. Statim itàque ſiſtendus eſt hic fluxus, ne ægrum in atrophiam, vel irreparabilem adigat tabem. Synoviam compeſcit ſequens pulvis, ut

℞. *Teſtar. oſtrear.* ℥. j.
Cranii aduſti,
Oſſ. ſepiæ,
Mandibul. lucii piſcis calcinatar.
ana ℥. ij.
Spodii,
Terræ ſigillat. ana ℥. jß.

Quæ miſta inſperguntur: ſic nàmque citò evaneſcit ſynovia. Singulare experimentum eſt, ſi *ſtercus porcinum cum ſanguine vulneris* invicem miſtum coquatur, & ità vulneri externè applicetur cataplaſmatis inſtar: hoc enim ſynoviam coërcet. Quin & *Linteum ſanguine primo menſtruo virginis intinctum*, hoc humidum, ſive ſiccum applicatum certiſſimum habetur ad ſynoviam compeſcendam remedium. Polychreſtum eſt, *ſi deſtilletur aqua ex cancris fluviatilibus contuſis*: Hæc enim cum linteis duplicatis impoſita, non tantum ſynoviam ſiſtit, ſed præterea omnes inflammationes, eryſipelata, & partium vulneratum dolores.

Cap. LXXIII.

De Pertinaciâ Vulnerum in ſanatione.

Adeò quandòque aliqua vulnera obſtinatè ſanationi reluctantur, ut quæcumque optima, & exquiſita remedia ritè adhibita reſpuant, & qualiſcumque ſolertia adhibeatur, non cicatriſantur, vel ſi cicatrice obducantur, ad tempus durat, brevi tamen recrudeſcunt, & fatiſcunt. In tantâ itàque ægri, & chirurgi confuſione cauſam venemur oportet, quam profectò occultam, & à totâ ſubſtantiâ nuncuparent vulgares: Cauſa eſt interna alicujus meatûs obſtructio, ut evenit, ſi menſtruæ excretiones in fœminâ obſtruantur, eaque interim alicubi vulneretur, tum enim ejuſmodi vulnus, conſtanter cicatriſationi ſemper obnititur, niſi ſuppreſſi proritentur menſes, & debito ordine fluant. Nec ſperare poſſumus, internis exhibitis medicamentis tum obtineri poſſe, ut menſium obſtructio reſeretur, & ipſum vulnus unà curetur, cum potius tunc vulnus ab his, quæ aliàs menſes exturbant, intrò receptis, recrudeſceret, & pejoraret; virtus enim eorum expulſiva potiùs ad vulnus, quàm ad uterum ferretur, & majorem afluxum derivaret, & illud inſanabilius redderetur. In hoc itàque caſu tantum externis medicamentis menſtruæ purgationes ſunt ſollicitandæ, in quorum uſum ſequentem

tem pilulam utero intrudendam proficuam experti ſumus; ut

℞. *Theriacæ Androm.* ℨ. j.

Pulv. ſabinæ ℈. j. *m.*

Itèm commendamus *ſuffitum ex ſabinâ, & colocynthide.* Non poſſumus non extollere *peſſarium ex radice hellebori nigri* utero inditum, ſed non debet diu retineri, ne exulceratio, & febris oboriatur. Vel tandèm confugimus ad tale ſuffumigium, ut

℞. *Scorias reguli antimonii,*

Coque in lixivio cinerum fagi, ut extrahatur rubedo. Hujus partibus quatuor admiſce vini malvatici partem unam. Hujus miſturæ cochleare unum, atque alterum, vel plura funde ſuper ſilices, vel recrementa ferri candentia, & patiens excipiat fumum ad lochia. Id quod tamen juſto tempore, ut cætera, faciendum fuerit, & menſes profiliunt proſpero cum ſucceſſu.

Eodem fermè modo ſiquis antea hæmorrhoidum fluxum paſſus fuerit, & is poſtmodùm ſubſiſtat, talis autem interea vulnus accipiat, illud eſt difficillimæ ſanationis: oportet igitur hæmorrhoidum fluxum externis medicaminibus concitare, non verò internis, aliàs ſanguis concitatus ad vulnus conflueret.

Siquis Lue Venereâ conſpurcatus fit, & vulneretur, tunc infectio vulneri communicatur, & pertinacis redditur curationis, & aliam jàm curandi rationem exquirit; vulnus enim fit corroſivum, & ſerpendo depaſcitur; ſin autem quis ejus malignitatem cujuſdam unguenti applicatione, cui miſtus ſit præcipitatus, vel mercurius dulcis debellare ſperaret, eam potiùs multiplicabit, & lues illa latens in actum deducetur, & ægrum in magnum vitæ diſcrimen præcipitabit. In tali ergò caſu unguentum noſtrum magiſtrale, vel mundificativum compoſitum vulneri non eſt applicandum, quoniam mercurius illud ingreditur, ſed ejus loco ſubire debet tale unguentum itá paratum, ut

℞. *Croci Martis* ℨ.

Erug. ſubtiliſſ. tritæ ℨ. ij.

Aloës hepaticæ ℨ. j.

Olibani,

Myrrhæ ana ℨ. j.

Ol. oliv. lib. ß.

Terebinthinæ,

Ceræ ana ℨ. jß.

Vernicis ℨ. ß.

Liqueſcant vernix, cera, & terebinthina ſimul, ac reliqua ſubtiliter pulveriſata ſenſim ſubagitando admiſce, continuando ſubagitationem, donec miſtura refrigeſcat, & hoc unguentum tali vulneri ſuſpecto imponatur, contegendo illud *emplaſtro ſticlico.*

Rebellia quoque & curatu difficilia ſunt vulnera in nervoſis, & oſſeis partibus ob ea, quæ vulnera comitantur, eiſque ſupervenunt ſymptomata, & niſi ab accurato chirurgo præcaveantur, cicatricis productionem impediunt. Artis enim eſt vulnus ſic claudere poſſe, ne ſarcomata, fungi contabeſcentiæ, inflexibilitates, vel rupturæ ſubſequantur, nec ars ſimplici curatione, ſed præcautione, ac vaticinio abſolvitur, verùm etiam in medicamentorum adminiſtratione quædam obſervanda

vanda ſunt præcepta, quæ tradidimus, ut nil indè horum malorum metuendum ſit.

Obſtinata quoque & curatu difficilia ſunt vulnera in varicibus, vel juxta eorum radices inflicta; ſi itàque quiſpiam in locis varicoſis, vel juxta vulneratus ſit, eorum radices lotione quadam eluere, pòſt pulvillos in eâ madefactos imponere, & ſic vulnus ligare convenit. Fit lotio ex aquâ, quæ paratur ex ſale armoniaco aliquoties per tartarum ſublimato, ac ſuper marmore in aquam ſolato, ut

℞. *Tartari crudi pulveriſati* ℥. ij.
Salis armoniaci pulv. ℥. j. *m.*

Et in vaſe ſublimatorio ſal ſublimabis, quod iterum cum eodem tartaro commiſcebis, & hoc quater repete, & tunc ſal ſublimatum in loco humido repones; ibi enim in aquam ſolvetur. Nec eſt, quod ſalis armoniaci acrimoniam hîc verearis, nàmque ſic in aquam ſolutus omnem deponit acrimoniam, & fit ſingulare hujus mali remedium, quo ſi utaris, optimo ſucceſſu vulnus claudes.

Vulnus jàm clauſum, & cicatrice obductum ex aliquâ contractâ malitiâ, iterùm quandoque aperiri, & in carcinoma, & fiſtulam degenerare ſolet, quod attentè chirurgus animadvertere debet; nàm ſi immediatè poſt apertionem opportuno remedio non utatur, facile erit, ut de die in diem præceps vulnus in pejus ruat, & tarda deindè experiantur auxilia. Itàque antequàm radices agant extirpentur: Vulnus primò *viridi oleo vitrioli* abluatur, deindè ſedulò ligetur, hoc oleum mali originem per pus expurgat, ac omne carcinomatum, phagedænarum, ac herpetum genus funditùs eradicat: verùm mali minera difficilius primò cognoſcitur, tractu tamen temporis non diutius periti medici indicium effugere poteſt.

Aliud ſymptomatis genus vulneribus curatis, quod etiam luxationibus, & curatis fracturis evenire ſolet, nempè defluxiones typicæ (id eſt, quæ tempeſtatum, ac motus Lunæ ratione periodicè infeſtant) quæ niſi deriventur, membri vulnerati atrophiam, paralyſin, forſan etiam arthritin efficiunt. Sed quia hæc mala ſuperventura, manifeſtis ſignis in curatione deprehenduntur, (nàm ferè pro motu Lunæ creſcunt, ac decreſcunt) ea facilè declinabimus factâ evacuatione per *pilulas arthriticas*, habito perſonæ quoque reſpectu, tum *oleo laterino* in vulnus infuſo, ſi ſcilicèt dolores ſuccreſcant.

Cap. LXXIV.

De Membrorum vulneratorum contabeſcentiâ.

NOn infrequens eſt in membris vulneratis contabeſcentia, potiſſimum tamen in brachiis, manibus, cruribus, & pedibus. Vocatur etiam aridura, conſumptio, atrophia, marcor, macies, quæ non multum, ſed penes gradus tantum inter ſe differunt, denotantque harum partium ſummam extenuationem, extremam maciem, & omnem ſubſtantiæ deper-

ditio-

ditionem, quæ contingit, quandò pars vulnerata non alitur; & de ſubſtantiâ ſemper aliquid abſumitur, & nihil ex alimentis in ejus locum ſuſtituitur, vel apponitur.

Signa.

Color partis fuſcior, & obſcurior reliquis partibus integris apparet, & ſenſim debitâ ſuâ fruſtatur nutritione, imminuitur, emaciatur; demum omnis ſucculentia, & carnoſa ſubſtantia ità abſumitur, ut nihil præter cutem, & oſſa remaneat.

Cauſſæ.

Contabeſcentia varias habet cauſas, quantùm verò ad rem chirurgicam pertinet, in harum partium vulneribus ſequi ſolet, ubi articuli, nervi, vel muſculi, vel ligamenta ſauciati ſunt; vel contuſione, alliſione, luxatione, vel compreſſione læſi ſunt; tunc meatus, & extremitates fibroſæ canalium in cincinnos abeunt, vel pivelluntur, diſtorquentur, vel comprimuntur, aut deſtruuntur; eapropter denegatur alimento tranſitus, & partes neceſſariò alimentari deſtitutæ madore imminuuntur, corrugantur, exſiccantur, & tandèm contabeſcunt.

Itèm membrorum vulneratorum contabeſcentia evenire poteſt à nimio ſynoviæ per vulnus effluxu, undè omnium peſſima contabeſcentia ſequi ſolet, quæ nimirum aridutam comitem habet, quoniam ſynovia eſt vireſcens membrorum ſuccus, quem ſi ammittant, æquè areſcũt, ac arbores, vel rami, quibus omnes libri deglubuntur, vel nimium dureſcunt, & nulla amplius ſucci aſcenſio inter arborem, & libros fieri poteſt.

Similiter ſi membrum aliquod nimis profundè vulneratur, pari modo contabeſcit, quoniam inſignis ſpirituum portio è vulnere diſſipatur, undè membrum illud langueſcit, & flacceſcit, cujus rei exemplum habemus in veſicis bubulis, & aliis turgidè inflatis, & conſtrictis, ut aër in ipſis concluſus exitum non habeat; quamdiù enim aër in ipſis arctè continetur, rigidæ turgent, ſin autem leviter perforentur, aër expanſivus per foramen exhalat, & veſica flacceſcit. Ità etiam ſe res habet cum membro aliquo integro, & intrinſecè non obſtructo, quòd nimirum pariter propriis ſpiritibus, & nutrimento turgeat, profundè verò vulneratum, & pertuſum flacceat, niſi prudens medicus tale accidens avertere norit.

Prognoſis.

Contabeſcentia ex nervorum, & fibrarum læſione ſuborta plerùmque ſuum vitium reliquo corpori non communicat, nec lethalis eſt, ſed in principio convenientibus remediis reſtituti poteſt: imò eidem ſoli parti ad mortem uſque infixa inhæret, reliquis corporis partibus ſemper ſalvis. Si verò ex nimio ſynoviæ affluxu ortum habeat, toti corpori impertitur, & mortem infert. Affectus

ctus hic chronicus eſt, paralyſin ſequitur, & motum, ac ſenſum pars tabida amittit.

Curatio.

Vulneratorum membrorum contabeſcentiæ curatio primo optimo diætæ regimine, deinde internorum, & poſtmodum externorum medicaminum applicatione perficitur. Diætetica ratio per ſex res non-naturales dictas inſtituitur, & aër primas obtinet, qui debet eſſe non frigidus, neque calidus, ſed temperatus; frigidus enim ſanguinem, reliquoſque ſuccos circulantes inſpiſſat, coagulat, & ad motum reddit ineptos; calidus majorem promovet tranſpirationem, & ſubtiliſſimæ ſanguinis, ſuccorumque particulæ avolant, partibus craſſis, ſpiſſis, & lutoſis remanentibus, reliquoſque noſtri corporis ſuccos exſiccat; humidum reſpuimus aërem, quia ſecum penetrans vehit frigus, quod catarrhos, & lymphaticorum vaſorum obſtructiones producit, & in corpore lympham adauget, per quam ſanguis fit aquoſior, & in ſuâ circulatione impeditur, & ſuo motu fruſtratur. Aër igitur temperatus eligatur, qui ſi naturâ haberi nequit, arte corrigatur ſalibus volatilibus, vel ſuffumigiis aromaticis, ac reſinoſis, ut *ex ſuccino, baccis juniperi, gummi animæ, maſtiche, olibano &c.* Cibi ſint coctu faciles, & optimi ſucci, ut membris tabidis, & languenti corpori vires, & pabulum elargiatur. Generalis regula ſit, quod omne, quod circulantem ſanguinem, ac ſuccos in ſuo motu impedit, craſſum, pigrum, lutoſum, & acrem reddit, ſimulque coagulat, ſummè noxium exiſtat, hinc tria hæc fugienda ſunt. Acidum nempè, Salſum, & Dulce. Hæc enim viſcoſa, utut ſalſedinem, & aciditatem maſſæ ſanguineæ, aliiſque ſuccis optimè inviſcare valeant, declinentur, quia exilia infarciunt vaſa, glutinant, & ſuccis tranſitum negant, & corporis partes ubi obſtructio facta eſt, contabeſcunt. Illi cibi eligendi ſunt, qui multum ſalis volatilis in ſe continent, ita ſunt carnes leporinæ, cervinæ, vitulinæ, bovinæ &c. optima ſunt ova recentia, & lac, quæ tabidis maximi ſunt uſus. Inter fructus concedi poſſunt nuces juglandes, avellanæ, amygdalæ dulces, piſtachiæ, pineæ &c. Potus quoque tabidos reficit, & eorum ſuccos reddit fluidos, unde commendamus *potum Theæ cum lacte, vel calidum Caphee, vel etiam chocolatis*: in conſuetis vinum concedi poteſt alkalicis herbis imprægnatum, quia ſpiritus animales ad fores clauſas aperiendas incitat, ubi ſpiritus languent. Si vinum non bibat æger, utatur decocto hordei cum paſſulis, & ſantalo citrino. Somno largiori indulgeat æger magis quàm vigiliæ. Motus ſit moderatus, & non laborioſus, ſed quantum ſatis ad tabificas nervorum obſtructiones reſerandas. Alvus ſervetur nec nimis adſtricta, nec nimis laxa. Venus, quia altus enervat, veluti peſtis fugienda eſt. Animi pathemata, ut mæror, terror,

ror, ira, metus &c. hîc maximè nocent.

Vulgares, quia membrorum vulneratorum contabeſcentiam ab óbſtructione pituitosâ oriri putant, materiam hanc præparant, deindè variis exhibitis phlegmagogis eam evacuant, quia ſublatâ obſtructione, contabeſcentia tollitur: Sed purgantia quæcumque cane pejus fugienda ſunt, quia malum potiùs pejorant, quàm meliorant, dum ſuccum nutrimentitium, alioſque ad nutritionem neceſſarios eliminant, & tabidis ſi alvi fluxus ſuperveniat, malum. Sic etiam venæ ſectionem tanquàm maledictam repudiamus, quoniam hæmoptici in contabeſcentiam facilè incidunt.

In contabeſcente membro ad vitam reſtaurandam commendant deligationes ſtrictiores, ut ſanguis attrahatur, & adigatur; itèm dropaces, ſinapiſmos, moderatamque aquæ temperatæ perfuſionem, & idoneas frictiones, quaſi ſanguinem, & nutrimentum in partem affectam manu ducentes. Femur ſuperius alligant ab inguine ad genu, deductâ faſciâ, atque initio quidèm arctiorem paulatim relaxant, ut à communibus venis, quaſi rivis, deorsùm ſanguis exprimatur. Femore dextro contabeſcente, vel toto crure, ſiniſtro femori faſcias injiciunt, à genu ductis orbibus, adſtrictiùs quidèm, qui cùm deſinant in inguine, hîc autem etiam conſtringunt, ut aliqua ſanguinis pars in gracile membrum derivetur. Eâ autem ratione deligationem temperant, ut neque dolorem creet, neque univerſum alimentum à parte incolumi reprimatur. Eandem rationem ſervant in ſuperioribus membris.

Præterea membra tabida fovent decocto *ex origano, ſampſuco, malvâ, althaâ, betonicâ, floribus liliorum alborum, ſalviæ, roris marini.* Alii pluribus extollunt encomiis *ſalicis decoctum*, vel membrum contabeſcens calidè balneant *decoctionis jure capitis, & pedum vervicis*, quàm tolerari poſſit, donec calefactio quædam per totum membrum ſentiatur; tunc immediatè ſequenti unguento moderatè calido inungunt, ut

℞. Axungiæ humanæ ℥iiß.
porcelli in lactatione caſtrati ℥.iv.
ardeæ ℥.iij.

Colliqueſcant invicèm, & hoc unguento inungunt manibus calefactis membrum tabidum prope ignem, ſemper deorsùm fricando manibus calentibus, ità ut dùm unâ fricatur, altera interim rursùs calefiat, donec membrum totaliter ſit percalefactum, tunc ſaltem *ceratum ex ſolâ cerâ, & axungiâ porcinâ confectum* ſuperimponunt, & ægrum, ac membrum affectum ſemper in calido detinent. Externis remediis interna aſſociant, & præcipuè decocta ſudorifera propinant, ſi contabeſcentia obſtinatè repugnet: Sed hæc partibus conſumptis hoſtilia ſunt, & potiùs extenuando, quàm obſtructiones tollendo, & impinguando procedunt. Autumni tempore vinaceis efferveſcentibus membra tabida per unam, aut alteram horam ſepeliunt, & id toto vindemiarum tempore peragunt, ſed operâ perdũt.

Nos membrorum vulneratorum contabeſcentiam curamus, eò curationem dirigendo, ut ſpirituum animalium influxus promoveatur, obſtructionem tollendo, & hinc ſimul ſanguis, ac reliqui nutrientes ſucci ad partem, quibus reparetur ſufficiens nutritio, pellantur: id remediis externis, & internis aſſequimur, quibus mediantibus tabificam diminutionem reparamus: undè canales à debitâ ſuccorum copiâ compreſſi ſufficienter dilatentur, & amplientur, vel diſtorti in convenientem ſitum diſponantur; deſtructi verò irreparabiles ſunt, niſi emollitis fibris ex vicinis tubulis, & canalibus liquores majori ubertate affluant, & ſufficientibus ſuccis irrorentur. Eapropter ſi compreſſi ſint, balſama volatilia oleoſa unicè profunt, quatenùs animalium ſpirituum influxui, ſanguini, cæteriſque ſuccis nutrientibus viam dilatant, & aperiunt, ut ſunt *ſpiritus meliſſæ, flor. tunicarum, lilior. convallium, lavendulæ, roſar. flor. tiliæ, ſalviæ, anthos, aqua Reginæ Hung. &c.* Itèm ea compreſſionem ſuſtollunt, & materiam comprimentem incidunt, & ſubtiliant, quæ per urinæ vias exturbant, & maximoperè commendantur *ſpiritus ſalis armoniaci, ſpiritus juniperi, lumbricorum, aſell. terebinth. ſalis dulcis &c.*

Si tubuli ſint diſtorti, ad ſuum naturalem reducuntur ſitum frictionibus pannis aſperis ſuccino ſuffumigatis, donec cutis rubeſcat, vel membra contabeſcentia verberentur *foliis urticæ*, & ubi ſenſus formicationis, aut ſtuporis unà adſit, vel rubificatio, certa affulget ſpes, ut parti priſtinum robur, & augmentum reſtituatur. Deindè pars oleis penetrantibus illinitur, *ut ex caſtoreo, philoſophorum terræ, terebinthinæ, petræ, ſaponis, lavendulæ &c.* Vel *ſpiritu lumbricorum, formicarum, mellis, ſpiritu ſalis armoniaci cum calce parato.* Vel utimur Balneo vaporoſo, ex quo prodeuntem vaporem membrum tabidum excipiat, ex herbis in vino coctis generoſo concinnato, multo ſale volatili abundantibus, *ut origano, pulegio, meliſſâ, calaminthâ, lavendulâ, betonicâ, rore marino, abſynthio, ſampſuco, foliis tabaci, ſalicis, althea, ebuli, ſambuci &c.* quibus addi poſſunt *Scoriæ reguli antimonii*, quo ſolo fotu multos curatos vidimus. Vel inſtituantur *ſuffumigia ex ſuccino, aſſa fœtida, caſtoreo, olibano, gummi animæ, maſtiche*, & pluribus aliis, quæ plurimùm juvant, & meliùs operantur, quàm pinguia, & unctuoſa, deindè pelle vulpinâ foveantur.

Nulla alimenti penuria in reliquis corporis artubus ſentitur, ſed tantùm defraudatio in parte vulneratâ contingit, quia illius canales, & tubuli non ſatis ſunt diſpoſiti ad tranſitum particulis nutrientibus concedendum; reſeratis itáque his particularibus tubulis, & obſtaculis ſublatis, quandóque contingit, ut craſſiores, & viſcidiores ſanguinis ſuccorumque nutrientium partes canaliculorum extremitates obſtruant, & curatio ex voto non ſuccedat: tunc incidantur, attenuentur, & ſubtiliores reddantur ad faciliorem tranſitum. Id non ægrè internis aſſequimur medicamentis. Si ergo lutoſitas, viſci-

di-

ditas, & craſſities in ſuccis oboriatur, vel aciditas concurrat, conveniunt volatiliora, ſudorifica blandiora, incidentia, & abſorbentia, quæ ſanguinem cum reliquis ſuccis attenuant, ad motum ſuſcitant, ſpiritus augent, eoſque fluidiores, & volatiliores reddunt. Hujus energiæ ſunt *ſalia volatilia cornu cervi, ſuccini, ſpiritus ſalis armoniaci, cornu cervi, fuliginis, ſanguinis humani, eboris, urinæ. Eſſentia caſtorei, Zedoariæ, viperarum.* Itèm *ebur, & cornu cervi philoſophicè præp. antimonium diaphoreticum, ſpiritus tartari, benzoarticum minerale, & Ioviale.* Si ab acido coagulante ſuum cognoſcat ortum, conducunt *oculi cancrorum fluviatilium, anti-hecticum Poterii*, vel tandèm *Cynnabaris nativa, vel antimonii*, quæ eſt veluti aciditatis magnes.

Balnea, ſeu Thermæ ſulphureæ, nitroſæ, & bituminoſæ magnam opem membris emaciatis præſtant, ità eſt in Ænariâ vel Iſchiâ *balneum Gurgitelli, Nitroſi, Fontis, vel Arena Sanctæ Reſtitutæ*, & in agro Puteolano *balneum ſubveni homini.*

FINIS Tomi III.

R. D. CAROLI

MUSITANI

CIVITATIS CASTROVILLARII,

Iatrias Prof. Academici Peregr. Pigri, Spenſierati &c.

TRUTINÆ CHIRURGICO-PHYSICÆ

TOMUS QUARTUS,

DE LUE VENEREA,

In quatuor Libros diviſus;

In quibus ejuſdem *Species* ſingulæ, nedum recenſentur, verùm non vulgari Examine Signa, Cauſæ, Prognoſes & Sanationes exactâ Methodo penſantur, atque diriguntur juxta Recentiorum Doctrinam; Galenicorum aliorumq; ex Veteribus depravato Uſu rejecto.

His quoque acceſſit

Peculiaris ferè cuique Symptomati MEDICINA hactenus ignota, propriâ tamen induſtriâ ſecundùm veram Philoſophantium Normam excogitata, atq; omnium commodo facta.

Cum INDICIBUS *Capitum, Rerum ac Materiarum locupletiſſimis.*

LUGDUNI:

Sumptibus CRAMER & PERACHON

M. DC. XCVIII.

BIBLIOTHECA MEDICI DOCTOR KERKMANNI DE KOEHLER

JOSEPH MUSITANUS
Chirurgiæ Profeſſor,
LECTORI.

ANni fermè ſunt ſex, quòd *D. Carolus Muſitanus* avunculus meus præter ea, quæ vulgaverat, Librum quendam edidit de Lue Venereâ, qui ut in eruditorum manus pervenit, magno aſſenſu fuit exceptus, cùm ſanioris Philoſophiæ myſteriis nobilitatus, tùm vario rerum uſu probatus; Quippè qui multiplicem doctrinam, ſelectioremque Medicinam continebat; Hinc factum eſt omnes illum expetere, jugiterque poſtulare, ejuſdem exemplaria denuò tradi, ut ſibi quiſque copiam faceret. Morem igitur gerens *D. Carolus* non invitus paſſus fuit iterùm prodire, quæ priùs amicorum hortatu invitatus exaraverat. Conſilium tamen fuit nedùm antehac ſcripta majori auctario locupletare, verùm exactiori cenſurâ expolire. Multa itáque ut ingenuum virum decebat, emendavit, complura mutavit, & nonnulla denique clariori, & uberiori methodo adauxit; Námque in dies, qui in explorandâ rerum Naturâ ſedulò incumbunt, & vetera meliora reddunt, atque in nova occurrere ſæpius evenit, quòd procul dubio eam exquirentibus uſu fieri monſtratur facillimè; Inexhauſti ſunt quidèm illius theſauri, nec ipſam effœtam jàm eſſe (quòd nonnulli putârunt) ut nil novi, nil admirabile gignere valeat, quippè ubique paſſim promanant, largiorique penu aperiuntur: Hæc verò illis dumtaxat, qui in admirandâ continuâ rerum ſingularum ſerie omnem operam collocârunt, beatamque vitam in illarum contemplatione poſuerunt. In horum numero certè ſtatuendus eſt *D. Carolus Muſitanus*, qui omne ævum hac in vitâ inſumpſiſſe ſatis ſuperque ipſius opera, quæ hucuſque ubique terrarum Illuſtrium

¶ 2 Viro-

virorum judicia promoverunt, teſtantur. Et maximè hic liber de Lue Venereâ multa novarum, ſelectiorumque rerum acceſſione nobilitatus demonſtrat naturalis ſcientiæ ſtudia ad magnos uſus quotidiè promoveri, atque illuſtrari. His, quæ iterùm tibi fieri mandavimus, Lector, utere, ut velis, dùm ad longam diem benè valere jubeo.

PRÆFATIO.

PRÆFATIO.

CVm multa ſint in naturâ rerum, quæ in abſtruſo demerſa ad hanc uſque diem noſtræ mentis vim eludant, quarum cognitio, & uſus ne dùm utilis, verùm & neceſſaria nobis omnibus foret; tùm illud maximè perdifficile ſemper exiſtimavi, ea potiſſimùm aſſequi animo per nos licere, quæ præter omnium expectationem, ac veluti ex abdito in conſpectum ſe exhibent, ut admirationi eſſe non debeat, ſi in tantâ rerum varietate, ac novâ quotidiè mirandarum rerum ubertate noſtra mens deficiat, atque denſa velut involuta caligine in ſummo errore, atque maximâ ignoratione verſari ſit neceſſe. Hinc Naturam ipſam mirari licet, cujus è ſinu, velut ex perenni fonte inexhauſti paſſim promanant theſauri; attamen non ſine invidiâ eandem cum Democrito, uti novercam potiùs accuſare, quàm noſtram inſcitiam ſæpiſſimè culpare libentiùs duxerim: quandoquidèm corporis vitio ſublimiora attingere nobis non fuit conceſſum. Et certè quidèm hinc factum eſt, ut de unaquaque re variæ nunc quoque extent Philoſophorum ſententiæ, & de multis ſummâ inter ipſos cum diſſentione certetur, nec dabitur unquàm idem omnium fore placitum, & conſenſus. In tantâ ergò multiplici de naturâ rerum opinione ſpes omnis non penitùs abjicienda, ità ut prorsùs deſperandum ſit, velut acta res eſſet; quippè, etſi in profundo veritas deliteat, non ità tamen natura illam abſtruſit, ut quandóque nobis non liceat, velut è longinquo, proſpicere: quippè ſudando, nitendo, atque aſſiduâ rerum contemplatione ea nobis ſuopte genio ſe demonſtrant, quæ nunquàm antehac cognoſci potuerint; tùm maximè earum, quarum notio apud veteres, doctiſſimoſque viros in perdifficili exiſtimabatur repoſita. Quapropter ſemper dignum libero homine reputavi in hoc admirabili Naturæ libro inquirere multa, atque curioſe explorare, quæ paſſim in hoc terrarum Orbe fiunt, quarum contemplatio ad agnitionem animi pulcherrima quidem eſt, ad corporis verò valetudinem tuendam valde neceſſaria, námque alterum alterius ope viget, & conſilio. Vnde cùm non pauca meditatus fuiſſem per id temporis, quod mihi licuit, quarum plurima memoriæ hominum tradidi, multa animo retinui: nunc conſilium mihi fuit ex his aliqua

deligere, & in vulgus edere, & quæ noſtra uſque ad hanc diem fuere, cum aliis conferre, ut noſtra ſtudia aliorum commodo quoque cedere omnibus pateat. Itáque de Lue Venereâ non pauca proprio labore conquiſita tradere hoc præſenti libro inſtitui, ne injurius viderer, ſi humanum genus multis longo uſu expertis, atque probatis fraudarem, quod ſine livoris notâ vitari non poſſe ſatiùs duxi; eoque magis quandoquidem hac dira Lues, & contagio non multis abhinc annis noſtras oras repentè oborta incubuerit, ità ut longè, latéque totum Orbem vaſtaverit. Vndè non mirum, Si adhuc in obſcuro inter tot diſſidentium Philoſophorum placita res ipſa maneat; illud tamen non ambigitur ampliorem viam nos inſiſtere, nec inter tenebras totâ viâ aberrare, ut omnibus ex ſuperioris ætatis viris contigit. Vnde ſpes mihi facta eſt aliorum inventis noſtra ſtudia per experimenta probata non parum luminis, & utilitatis fore advectura.

INDEX CAPITUM.

LIBER PRIMUS.

CAP. I. Quid per Luem Veneream intelligant Medici. pag. 1
II. De Luis Venereæ nominibus. 2
III. De Tempore, quo hæc Lues in humanam irrepſit carnem. 4
IV. An Veteres Medici ante annum 1494. de hac Lue aliquid tradiderint, vel eam cognoverint? 8
V. Ratio diffuſionis Luis Venereæ per Europæ, Aphricæ, & Aſiæ Provincias. 12
VI. De Venereæ Luis duratione prolatum à Scriptoribus judicium. 13

LIBER II.

CAP. I. Opinionum de Luis Venereæ eſſentiâ examen. 15
II. De Eſſentiâ morbi in genere. 20
III. De Luis Venereæ eſſentiâ. 24
IV. De Luis Venereæ ſede. 30
V. De Luis Venereæ ſignis. 35
VI. De Luis Venereæ præſagiis. 37

LIBER III.

De Curatione ſpecierum Luis Venereæ. 39
CAP. I. Vulgarium præſidia in examen adducuntur. 40
De Phlebotomiâ. *ibid.*
De Purgatione. 42

De

De Ligno Guajaco. 45
De Salſâ parillâ. 51
De Chinæ radice. 52
II. De Gonorrhœâ. 57
III. De Teſtium tumore. 67
IV. De Caruncula penis. 70
V. De Bubone Venereo. 73
VI. De Bubone Spurio. 81
VII. De Puſtulis. 83
VIII. De Cariebus. 87
IX. De Ulceribus in præputio. 89
X. De Veſicâ cryſtallinâ. 91
XI. De Ulceribus, quæ per univerſam cutem erumpere ſolent. 92
XII. De Ulcere narium. 94
XIII. De Oris ulceribus. 98
XIV. De Tonſillarum ulceribus. 101
XV. De Columellæ exulceratione. 103
XVI. De Alopeciâ. 105
XVII. De Rhagadibus. 108
XVIII. De Moris, criſtis, verrucis &c. 110
XIX. De Doloribus Venereis. 116
XX. De Gummatibus. 139
XXI. De Oſſium corroſione. 142

LIBER IV.

De Tabe ex Venereo fermento producta. 146
Cap. I. De Nominibus, quæ Synonima cum Tabe exiſtimantur. 147
II. De Habituali viventium corporum Affectione in genere. 148
III. De Habitualis Affectionis differentiis. 153
IV. De Indicatione curativâ Tabis in genere. 157
VIr. De Præſervatione à Lue Venereâ. 163

D. CAROLI MUSITANI

Phyſiatros Profeſſoris, &c.

TRUTINÆ CHIRURGICO-PHYSICÆ,

TOMUS QUARTUS,

DE LUE VENEREA.

CAPUT PRIMUM.

Quid per Luem Veneream intelligant Medici.

VT eorum, quæ paſſim trademus, clarior ſit intellectus, quid per Luē Veneream Medici in eorum mente concipiant, deſcribere præſtabit; Quoties igitur vir ſanus in mulieris contaminatum uterum coïerit, puſtuloſum, pollutumque os oſculatus fuerit, vel contrà mulier ſana virum in pudendis, vel in ore pollutum admiſerit, virus quoddam in pudendis, vel in ore contrahunt, quod in aliquibus citò, in aliquibus multos poſt dies, verùm non ultra quadraginta, ſub diverſis ſe pandit apparentiis in iiſdem partibus, cujuſmodi ſunt puſtulæ cum profundâ, & durâ radice, erodentem eructantes ſaniem, quas caries vocant. Gonorrhœa virulenta, ac purulenta, cum urinæ acredine, & in erigendo pene, intenſo dolore. Venerei bubones in in-

inguinibus, vel ob hujus virulentiam, extuberantes glandulæ abſque ſuppurationis ſpe; & hæc primitiæ ſunt jàm concepti veneni exteriùs efflorescentes, quæ partim accuratos paſſim decipiunt Medicos, ex eo quia earum curationi tantùm vacantes, nil de latente intùs veneno, quod externi morbi fuit in cauſa, deindè ampliùs cogitant. Porrò ex hac Medicorum incuriâ, temporis curriculo corpora, quæ hauſtum foverunt venenum, in diem ſemper novas repræſentant ab ipsâ lue pullulantium variorum morborum ſcenas, etenim, ut communi utamur loquendi modo, ſi impetus facientes ſpiritus hoc contaminat venenum, ephemeram febrem; ſi humores, putridam; ſi ſolidas partes, hecticam producit. Deindè quis memoret urinæ vitia, ſuppreſſiones, ſtillicidia, & mingendi difficultates à carneis excreſcentiis, ardores ab acrimoniâ, & ulceribus? Quis caries, & pudendorum corruptiones, gangrænas, & in totum præciſiones? Quis laryngis, faucium, gurgulionis, tonſillarum eroſiones, raucedines, aphonias, palati foramina, labiorum conſumptiones, gingivarum putredines, naſi caſus, oſſis ethmoïdis jacturam? Quis calvariæ, cæterorumque oſſium omnium corruptiones? Quis oculorum ſtrabiſmos, lippitudines, cæcitates, aurium ſurditates, tinnitus, graves auditus? Quis nodos, & gummata circa lacertos, & nervos, & cum his, & ſine his dolores, cruciatuſque acerbiſſimos, quibus aliqui brachiis, aliqui cruribus manci redduntur? Quis ſerpiginoſas rimas, & ſquamoſas in manibus, & pedibus? Quis cerebri epilepticos inſultus, melancholias, vigilias? Quis cordis palpitationes, & ſyncopes, pulmonis maraſmos, aſthmata, tuſſes, tabes? Quis hepatis ardores, fluxus varios, lienteriam, cœliacam, diarrhœam, atque dyſenteriam? Quis totius corporis laxitudinem, membrorum omnium languorem? Quis capillorum omnium caſus, ut alii ſine barbâ, alii ſine ſuperciliis, plerique glabro capite ridiculi appareant? Quis tandèm quicquid horroris, feritatis, turpitudinis, doloris, languoris, hoc virus in corporibus ſuſceptum imaginari poteſt, unquàm commemorabit? Cùm nullum ſit morborum genus, nulla ſymptomatum ſpecies, quæ ex hac lue pullulare non poſſit; nullumque membrum, nullaque corporis pars ab ejus virulentiâ immunis; in humani námque corporis theatro tot repræſentat ſcenas, ſub tot inſignibus ſe pandit hæc, de qua nunc agimus, Venerea Lues, nec ceſſabit, imò in æternum, & ultrà horribilibus ſe pandet modis.

Cap. II.

De Luis Venereæ Nominibus.

Hujus luis multiplex, ac varius lædendi modus, ſymptomatumque ab eâ pullulantium diverſitas, nominum quoque multiplicitatem, & varietatem induxit; quippè Medici, prætermiſſâ veneni radice, ad omnes producendi morbos

bos idoneâ, tantùm pro læſionis modo invenêre nomina, præterea, quæ è provinciis, in quibus hæc Lues ſuam exercuit ſtragem. Dicta enim propterea fuit *lues Gallica*, *lues Hiſpanica*, & *lues Neapolitana*; quippe cùm in Neapolis obſidione circa 14. Sæculi finem, ut infrà dicemus, omnes dictæ Nationes concurrerint, ac lues tunc primò emergens afflixerit, unaquæque earum reliquis ſceleratum illud facinus vitio vertebat. Reduces ab Indiâ Hiſpani ad Neapolitanos in ſubſidium miſſi ſuſpicionem dedêre illam luem ab Indiâ eos ſecùm Neapolim attuliſſe, quam cùm Neapolitani, & Galli cum mulieribus ab Hiſpanis compreſſis coëuntes contraxiſſent, Hiſpanicam, & Indicam illi dedêre denominationem, at Gallorum plerique Neapolitanos ab Hiſpanis non diſtinguentes, cùm Galliis Luem ſecùm non attuliſſent, obſidenteſque Neapolim illius paterentur furores, Neapolitanam indigitavêre. Tandèm Neapolitani cùm nunquàm anteà fuiſſent hanc experti luem, eamque à Gallorum obſidione experirentur; Gallicam dixêre: Hiſpani intereà utroſque Neapolitanos, & Gallos viciſſim pro tanto ſcelere exprobabant. Sanioris deindè judicii viri cùm cognoviſſent à luxu, Veneriſque congreſſibus hanc luem erumpere, ac inter homines graſſari, relictis nationum litigiis, non ab re hanc *luem* dixêre *Veneream*, quod nomen modum, quo lues propagatur, deſignat, non autem eſſentiam.

Medici deindè, dùm ſub hujus luis initiis effectus obſervabant, ob horum diverſitatem diverſa illi indidêre nomina ab antiquis deſumpta ſecundum ſymptomatum proprietates. Fuere ex his, qui ob læſionem, quam pluribus hæc lues inferre ſolet, per *Albotin Avicennæ*, & per *Terminthon* Græcorum eam deſignârunt; Alii *Sahafatum*, ſeu ſcabiei puſtuloſæ ſpeciem; Aliqui *Arthritidem* ob artuum dolores; Quidam *Pſoram*, ſeu cutis defœdationem; Quamplures antiquorum *Elephantiaſim* eam eſſe dixêre; Plerique hanc luem *malorum omnium congeriem* exiſtimârunt; Nonnulli *morbum vagum, ancipitem, erronem* luem eſſe, ac ſub nullo certo morborum genere collocandum; & tandèm *Scabies ſcortatoria*, *Mentagra*, vel potiùs *Mentulagra lupanaris*, & ab aliquibus *pudendagra*, *caries Venerea*, *puſtula obſcœna*, *variola magna* dicta fuit; omnium tamen optimè *Hieronymus Fracaſtorius* vetuſtiſſimus poëta proprio, ac ſpeciali *Siphylidis* nomine, dùm eleganti carmine hujus luis materiam pertractavit, inſignivit; fuit enim *Siphylus* primus æger, ut ipſe putavit, qui hac lue contaminatus fuit, dùm inquit:

Siphylus (ut fama eſt) ipſa hæc ad flumina paſtor.

Nos verò infrà cùm hujus luis eſſentiam, & ejus lædendi modum demonſtrabimus, nomen, quod illi adæquatè correſpondere poſſit, proponemus, quo nulla infametur natio, & omnes à notâ adeò infami vindicentur.

Cap. III.

De Tempore, quo hæc Lues in humanam irrepſit carnem.

De tempore, quo hæc innotuit Lues authorum ſententiæ tàm variæ, & diſcrepantes ſunt, ut illi ipſi, qui illo tempore vixerunt, in hac re non convenerint, multo minùs nos, qui ab illo tempore jamjàm ferè duo ſæcula remoti ſumus, eos conciliare valebimus. Itàque eorum opiniones recenſebimus, & tranſverſo notabimus ſtylo, ut noſtram deindè ſtabilire poſſimus.

Nonnulli, & præcipuè, *Leonicenus*, Veneream Luem aëris vitio tribuunt, aſſerunt aërem hoc contraxiſſe vitium ex magnâ Tyberis, aliorumque fluminum alluvione ſub *Alexandro VI. Pontifice Romano*, quæ univerſam ferè Italiam, & præcipuè Romam devaſtavit, & tota navigabilis reddita fuit. In cujus funeſti eventus memoriam, in publicâ columnâ hæc inſculpta fuêre carmina.

Tempore Alexandri ſexti, noniſque Decembris,
Intumuit Tybris bis ſenas circiter ulnas.
Inſula quæque domus facta eſt, mediiſque repentè
Circumducta viis, æquabat Cymba feneſtras.

Æſtate enim ſequenti, ſordes, & illa colluvies ab aquis relicta radiorum ſolarium æſtu recanduit, totumque aërem putredinalibus effluviis infecit, undè hæc dira Lues mortalibus irrepſit. Verùm illi aquarum inundationi perperàm hæc lues tribuitur, cùm potiſſimùm hoc malum tantùm Romæ acciderit, & Venerea lues Neapoli primò innotuerit. Præterea aquarum inundationes potiùs peſtilentes quandoque excitare ſolent morbos, ad breve tempus, nec per ſæcula, & ultra duraturos. Imò tales inundationes etiam ſæpiſſimè antè acciderunt, nec anteà talis Venereus excitatus fuit morbus.

Alii hunc morbum epidemicum dijudicavêre, ejuſque cauſam ab aſtris mendicârunt, inter quos fuit *Nicolaus Maſſa, & Hieronymus Fracaſtorius*; ſcribit nàmque uterque, quod mirum non videri debet novos, inſolenteſque morbos certis apparere temporibus, idque variorum morborum hiſtoriis probat, & præcipuè de ſudore Anglico. Credidit hujus morbi noviter exorti cauſam ex malâ planetarum configuratione, maleficiſque cœlorum influxibus inductam fuiſſe; refert nàmque eam in Saturni, Martis, & Jovis conjunctionem, quæ tali accidit tempore, undè cecinit:

Intremuit, tactuſque novis defluxibus æther.
Paulatim aërei tractus, & inania lata
Accepêre Luem, vacuaſque inſuetus in auras
Marcor iit, cœlumque tulit contagia in omne.

Sed Maſſam, & Fracaſtorium aſtra deceperunt, nàm eorum effectus æquè ſunt benigni, & nil maligni ab ipſis per ſe dependet, ſed per accidens tamen fieri poteſt, hoc, vel illo

illo modo aërem, aquam, terram, & humana alterando corpora, cùm rerum naturalium generationis, & corruptionis ſint excitatores, ut indè mali producantur effectus; quomodò verò hunc in ſpecie, & non alium morbum producere potuerint, non explicant hi authores.

Crediderunt alii hunc morbum non epidemicum, ſed ſporadicum i. ſparſum, ejuſque originem Valentiæ, in Hiſpaniâ Terraconenſi habuiſſe, eo námque loci Gallus quidam elephantiaſi laborans, integram à nobili, & pulcherrimo ſcorto quinquaginta aureis emerit noctem, illudque itâ infecerit, ut hanc diram genuerit luem, ut indè factum fuerit, ut omnes alii, qui cum eodem rem habuerint, coinquinarentur, & hinc brevi tempore infectio plurimis communis facta fuerit. Quaſi nulla anteà mulier elephantiaco commiſta fuiſſet. Verùm differt elephantiaſis à luis Venereæ ideâ, ac proindè elephantiacus hanc luem excitare nequivit.

Multi hanc peſtem ex Indiâ Occidentali, ubi populariter graſſatur, ab Hiſpanis in Gallorum exercitum ad Neapolim delatam fuiſſe autumant; Referunt namque hiſtorici: Chriſtophorus Columbus ex novo invento Orbe rediens, plurimos reduxit milites, qui non minùs auro, quàm hac peſte gravati, hanc appellentes urbem à Gallis obſeſſam, cùm ferè, biennium in navigatione conſumpſiſſent, ubi primùm noſtram civitatem occupârunt, nulli temperantiæ, & continentiæ generi pepercerunt, ac præcipuè cum ſcortis avidiſſimè luxuriantes furibundæ libidinis œſtro plus juſto perciti, hujus mali generationi anſam dederunt. Dùm Galli obſidione magis, magiſque hanc premerent urbem, ob annonæ caritatem ejecta ſcorta avidè exceperunt Galli ignorantes hoſtiles dolos, & Hiſpanorum verſutias, cum illis effrenatè coëuntes ſe infecerunt, & inſueta illuxit lues, nec noſtro priùs cognita cœlo. Undè inquiunt Hiſpanos hanc peſtem non tantùm in hanc noſtram urbem, verùm in Italiam, & totum in orbem invexiſſe. Verùm errant hiſtorici hanc Luem in quibuſdam Indiæ regionibus epidemicam eſſe contendentes; nàm alius à Lue Vereneâ morbus eſt, qui an ſit aëris, vel aquarum, vel victûs vitio, nondùm ab ipſis explicatus fuit.

Aliam hujus morbi originem adducit *Andreas Caſalpinus* traditam à quodam milite Aretino, qui eo in bello militavit: Referebat is, oppidum in monte Veſuvio, quod dicitur *Summa*, ubi generoſi copia vini eſt quod, Lachryma appellatur, clàm noctù ab Hiſpanis derelictum, obſidentibus Gallis, ſed vino infecto, admiſtò ſanguine, quem ex iis extraxerant, qui in Noſocomio Sancti Lazari laborabant. Ingreſſos enim Gallos, cùm ſe eo vino explevìſſent, cœpiſſe laborare morbis, & ſymptomatibus elephantiaſim referentibus. Verùm ſi verum hoc eſſet, elephantiaſis potiùs, quàm Venerea Lues hoc ſtratagemate excitata fuiſſet.

Leonhardus Fioravanti empyricus de hujus morbi origine aliam peculiarem

liarem habet ſententiam, quam apud nullum alium ſcriptorem legimus: Narrat ſe rerum cauſas indagandi avidum aliquandò Neapoli fuiſſe, cùmque variis diſcendi gratiâ converſationem iniiſſe, inter quos ſenex quidam nomine *Paſchalis Gibelotto Neapolitanus* annorum 98. ſibi retulerit, tempore, quo *Johannes*, *filius Renati Ducis Andegavenſis*, bellum gereret in *Alphonſum*, *Neapolitanum Regem*, circa annum 1456. ſe ſæpiùs à ſuo patre audiviſſe, qui fuerat ejuſmodi mercator in Regis Alphonſi exercitu, quòd cùm magna tùm inter exercitus annonæ caritas, & præcipuè carnium extitiſſet, utriuſque exercitûs mercatores noctù clàm cæſorum militum cadavera in fruſta concidiſſent, & varia edulia ex eis parata militibus vendidiſſent, qui avidè ea inſcii aſſata, cocta in artocreatibus ſatis longo tempore comediſſent, antequàm nullus id ſcelus reſciverit; tandèm hæc lues in toto Gallorum exercitu vagari cœpit, adeò ut vix unus inventus ſit inter omnes, qui puſtulis, bubonibus, doloribus, capillorumvè defluvio non laborârit. Quibus auditis, Fioravanti ut certior hac de re redderetur, per experimentum certiorari voluit, an humanæ carnis comeſtio hunc morbum in ſpecie producere poſſet. Domi ſuæ ſuem alere cæpit, omnique ejus pabulo axungiæ porcinæ aliquid immiſcuit, atque intra paucos dies ſui pili, ſeu ſetæ deciderunt, & undique puſtulæ, tumores, ſeu bubones protubuerunt. Hoc non contentus experimento, etiam in cane periculum fecit, clauſo in peculiari conclavi, ac nihil eſcæ ipſi dando præter caninam carnem per duos menſes, & idem in eo deprehendit, qui dolorum, & puſtularum plenus, piloſque amiſerit, & die, ac nocte dolorem ſuum hominis ægroti inſtar miſero ululatu teſtatus fuerit. His duobus experimentis tertium addidit, idemque in Bubone ave tentavit, eundemque notavit effectum. Ex quibus experimentis concludit unumquodque animal propriæ ſpeciei carnibus nutritum hunc morbum, qui hodiè Gallicus appellatur, incurrere. Atque hanc ipſam cauſam eſſe putat, quòd in Indiâ morbus hic ſit epidemicus, utpotè in qua Antropophagi carnibus veſcantur humanis.

Miramur ſanè tantùm Empiricum, ideſt bonum tonſorem, his experimentis luis Venereæ cauſam indagaſſe, & tot Scriptores Italos, Gallos, & Hiſpanos de hujus mali tali causâ mentionem non feciſſe. Nec Neapolitani ſenis relatio fidem facit, nec tempori quadrat propter falſam annorum computationem, nàm Lues hæc non innotuit Anno 1456. quo tempore *Johannes, Renati Ducis Andegavenſis* filius, contra *Alphonſum*, *Neapolitanorum Regem* bellum geſſit, ſed illuxit circa annum 1494. in bello, quod *Carolus VIII. Galliarum Rex* cum *Alphonſo*, *Neapolitanorum Rege* geſſit. Præterea demus verum eſſe, quod falſum nos experientia docuit, animal ſuæ ſpeciei carnibus nutritum, puſtulis, & doloribus affici, ac pilorum caſu corripi, adhuc ſub judice lis eſſet, an morbus iſte eſſet ipſiſſima Venerea

Lues,

Lues, & talis, qui per contagium, & præcipuè per Venerem in alios tranſplantari poſſit. Inſuper rationem reddere deberet, cur animal ejuſdem ſpeciei carnibus nutritum, puſtulas, dolores, & pilorum caſum patiatur, alterius verò ſpeciei non? Fabuloſum judicamus Antropophagos, quia humanis veſcuntur carnibus, hoc corripi morbo, cùm multi inſcii noſtris in regionibus ad longum tempus humanis paſti fuerint carnibus, nec hoc correpti fuerint morbo. Puſtulas, dolores, & depilationes endemicum eſſe malum aliquibus Indiæ populis, non humanarum carnium comeſtione, ſed aëris, aquæ, victûſvè vitio verti certum eſt.

Aurelius Minadoüs credidit hanc luem ex impuriſſimarum mulierum fœdiſſimis uteris irrupiſſe. Hanc luem illuxiſſe putavit, cùm fœminæ impuriſſimæ redditæ ſunt, quandò variam ſeminum commiſtionem recipere cœperunt: Inquit enim ſicut unum ſemen uni utero tantùm familiare, ac ſanum eſt, & fœcunditatem promovet, ità ſeminum multitudo, & varietas uterum infœcundum, & infectum reddit, ut ex optimâ ſubſtantiâ prava, imò peſſima corruptela fiat venefica, & explicatu difficilis, undè contagioſa generatur lues.

Sed falſum eſt ex nimiâ Venere ſemen putreſcere, nàm citra contagium hæc lues genita fuiſſet, cùm aſſiduus, immoderatuſque Veneris uſus ab orbe infantulo fuerit, & præcipuè poſt feracem illam benedictionem: *Creſcite, multiplicamini, replete terram*; & per annorum decurſus nunquàm interruptus fuit, cùm ad ſpeciei humanæ conſervationem ſpectet; ideoque.

Per victum, & coitum pugnant animalia quæque.

Libido nunquam ſatiatur, & extincta reaccenditur, uſu creſcit, in cæteris ſatietas, in coitu nulla, & præſertim in mulieribus efferveſcẽs prurigine vulvæ per libidinem inflatæ, perpetuò excandeſcit, undè jure *Juvenalis Satyr.* 6. inquit:

Et laſſata viris nondùm ſatiata receſſit.

Igitur experientiâ conſtat, ex quavis immodicâ Venere, & multorum putreſcentiâ ſeminum nunquàm genitam fuiſſe hanc luem citra contagium. Nec hujus obſervationis mentionem aliqui fecerunt authores, quod utique non omiſiſſent, ſi aliquam hujus rei notitiam habere potuiſſent. Prætereà falſam quoque exiſtimamus variam ſeminum commiſtionem in utero, ac proindè corruptionem veneficam fieri. Credimus Minadoüm parùm verſatum fuiſſe in Veneris palæſtrâ; nàm mulieres meritoriæ poſt coitum ſemen non retinent, ſed indè ſponte labitur, cùm lubricam, & ſine rugis hanc habeant partem. Si quandóque illud retineri accidat, vel poſt aliquod tempus rejiciunt, vel ſi non, concipiunt, & uteri os ità clauditur, ut ſpecilli aciem non admittat, vel ità ſtatim ſe comprimunt, ut illud rejiciant. Undè in coitu duplicem Veneris voluptatem ſentiunt mulieres, unam in ſeminis virilis ejaculatione, alteram in ejus expreſſione; ideóque harum mulierum uterus non fit diverſorum ſeminum collu-

viarium. Inſuper ſemen ut plurimùm intrà uteri vaginam ejaculatur, undè ſponte labitur, & mulieres à coitu ſtatim induſio, vel petiâ ad id paratâ pudenda abſtergunt.

Univocus eſt Hiſtoricorum, & Medicorum conſenſus in aſſignando hujus Luis originis tempore, ajunt enim anno 1494. *Carolo VIII. Galliarum Rege, cum Alphonſo Rege* bellum gerente, numeroſiſſimo exercitu Neapolim obſidente, primùm hæc Lues in Gallorum caſtris innoteſcere cœpit. Cùm ob annonæ caritatem Neapolitani inutilem propellerent multitudinem, milites Galli ſcorta exceperunt, & quia hos non pudet etiam turpiſſima ſcorta palàm futuire eorum pulchritudine allecti magno libidinis œſtro inſatiabiliter fornicari cœperunt. Undè totum inquinârunt exercitum, & vix unus inventus fuit, qui cariebus, puſtulis, ulceribus, gonorrhœâ, bubonibus, doloribuſvè non laborârit. Tunc primùm tàm virorum, quàm mulierum partes generationi dicatas hac lue laborare fuit obſervatum, undè *Fracaſtorius* eruditè cecinit:

Qui caſus rerum varii, quæ ſemina morbum
Inſuetum, nec longa ulli per ſæcula viſum
Attulerint; noſtrâ qui tempeſtate per omnem
Europam, partimque Aſiæ, Lybiæque per urbes
Sæviit; in Latium verò per triſtia bella
Gallorum irrupit, nomenque à gente recepit.

Verùm, an obſidentes Galli, an obſeſſi Neapolitani, & Hiſpani tantum nefas primi in humano patrârint genere, vel paſſi fuerint, eſt in tenebris, ac ut ſuprà dictum eſt, ex incertitudine originis una gens alterum luis increpabat exercitum, atque gentis cognomentum addebat, Gallicum tamen frequentiùs fuit appellatum, ex eo quia Gallorum occaſione Lues irrepſit.

Cap. IV.

An Veteres Medici ante annum 1494. de hac Lue aliquid tradiderint, vel eam cognoverint?

Nil inter homines tàm vetus agitatum, quod aliquandò novum non fuerit; undè ridiculi ſanè ſunt ii, qui veluti Meduſę ſpectrum attoniti novitatem exhorrent: actum jàm eſſet de rebus humanis, ſi quod ſemel novum & inſolitum fuerit, in humani generis uſum admiſſum non fuiſſet, viverent nunc homines pecudum more, aliorumq; brutorum, quæ cùm artium facultate inventivâ careant, hactenùs ab eorum origine herbis, glandibuſque veſcuntur ſub aperto Jove degunt; nulla apud ipſa futurorum præventio, nulla præteritorum memoria. D. O. M. non omnia primo homini manifeſtavit, vel ſaltim quicquid ille callebat, emiſit; reſervavit ipſemet Deus determinatis temporibus paſſim ea propalare, quæ nunquàm priùs innotuerant: ſic ſuum fuit creationi tempus, ſuum tranſgreſſioni, ſuum univerſali

dilu-

diluvio; ſuum incarnationi, ſuum denique redemptioni tempus, & licèt potuerat, non hæc omnia ſimul diſpoſuit.

Quis negabit novam olim non fuiſſe Hippocratis doctrinam? Quis recentiorem illam Galeni? Attamen ſi dùm nova iis authoribus eam profitentibus vivis inter homines emerſit, non fuiſſet recepta, nunc dictorum authorum doctrina vetus, & antiqua dici minimè poſſet; ac promittimus, quod quæ à nobis nunc nova, & inſueta medicorum vulgo odioſa traduntur, poſt tria, quatuor, aut decem ſæcula, non ſecùs ac Hippocratis, & Galeni placita pro antiquis, vetuſtiſque habebuntur. Tàm itáque eſt in hoc inferiori Orbe novitatis neceſſitas, ut ipſamet natura multoties exorbitet, monſtra, prodigia, reſque producat inſolitas, ac ſi tribuli, & ſpinæ ex ingluviis, aliiſque luxibus in humanâ naturâ novi pullulant pro inexpertis hactenùs cauſis morborum, pigra non eſt novis patefaciendis remediis, quibus novis ſuccurratur languoribus. Ut nunc ad noſtrum redeamus propoſitum, certum eſt non omnes morbos, quorum hactenùs plenam habemus notitiam, ſimul in humanam irrepſiſſe carnem, ſed paſſim nunc unus, nunc alter pro vivendi hominum modo emerſit, Antiquitùs ſimplices erant morbi, & medicina paucis erat contenta medicaminibus. Priſci homines ſolidiora habebant corpora, facili cibo, nec voluptate, & arte degenerato nutriebantur, non ad appetitum excitandum, ſed auferendum, eaque opere, labore, curſu, aut verſatâ glebâ ſoli labantur, undè nec innumerâ medicorum grege opus erat, nec tot ferramentis, pyxidibuſque medicina referta erat. Nunc non mutata eſt humana natura, ſed vita à multis ferculis, quæ multos fecerunt morbos. Bone Deus una gula tantorum morborùm cohortem in humanam invexit naturam! Addimus & gulæ hominum cupidines, luxus, luxurias, ocia omniumque ſenſuum illecebras paſſim per ætates, & ſæcula excedentes, quæ ità naturam laceſſunt, & ſubvertunt humanam, ut novorum, inſolitorum, inexplicabiliumque morborum ſemper fiat fœcundior ager, ac ut laceſſita natura tota jàm degener novis eſt producendis morbis proclivis, ità paſſim novis opus eſt medicis, novis medicinis, novis medicaminum præparationis modis, ut novis irruentibus morbis obviam eatur; quòd ut ilia crepent iis, qui antiquitati ſtrictiſſimo jure eorum aſſenſum ſacrârunt. Lues Venerea jàm cunctis ſe patefecit hominibus, & cognitis priùs remediis nullo modo cedebat, ex eo quia licèt ſymptomata, & effectus, quibus Lues hæc Venerea nobis ſe pandit, fuerint antiquis cognita, novum tamen aliquid in obſidione Neapolitanâ acquiſivêre, quod iis remediis, quibus tunc olim expugnabantur, ampliùs poſteà expugnari non poterant: fuit ſanè illud novum, quod contagium vocamus, quo Lues de corpore in corpus per contactum transfunditur.

Non deſunt medici, qui pervicaciter *Hippocrati* hoc malum innotuiſſe affirmant, & ab ipſo *lib.* 3. *epid.*

epid. ſect. 3. accuratè deſcriptum fuiſſe, ubi oſſium denudationes, capitis, & menti glabrities, carnium, & nervorum ſuppurationes, ſacros ignes cum ulcuſculis, variorum membrorum dolores, abſceſſus circa fauces, dentes, gingivas, & genitalium exulcerationes recenſet. Sed levia proculdubio ſunt prædicta, & inefficacia ad demonſtrandum, quod quærimus; nàm nec quidèm *Hippocrates* citato loco Veneream Luem deſcribere ſomniavit, ſed tantùm peſtilentialem ibi refert conſtitutionem, in qua relatæ affectiones ſunt vagatæ, quæ majori ex parte, acutis, febribuſque malignis copulatæ fuêre, cùm Venerea Lues ex propriâ vi febrem non afferat. Prætereà *Galeni* teſtimonio conſtitutio illa epidemica, & popularis fuit, qualis profectò non eſt Venerea Lues. Adde, quòd curationes longè inter ſe diverſæ idem declarant. Inſuper morbi epidemici non ſemper durant, ſed tandèm finiuntur, hæc verò lues nunquàm ut malum epidemicum vagatur, & ex quo incepit ad hoc uſque tempus durat, & durabit.

Non defuerunt alii, qui luem hanc elephantiaſim eſſe dixerunt, ex eo quia Venereâ lue apparente, ceſſavit elephantiaſis, undè *Gabriel. Fallopius* refert, quòd tunc temporis elephantiacorum noſocomia vacua reddita ſunt, & Gallorum contrà innumeris repleta ægris. Idem inquiunt in utroque affectu eſt inficiendi modus, ſi quis c. ex. in lecto ſudet cum infectis, ſi os ori conjunxerit, ſi cum infectâ coïerit. In utroque affectu pili, & capilli decidunt, puſtulis, ſquamis, & ulcuſculis defœdatur cutis, quare eadem utriuſque affectûs erit natura, etſi voces, & nomina ſint diverſa. In æquivoco volutantur, qui cum elephantiaſi luem confundunt Veneream; nàm illa affectus cutaneus eſt, ac tota cutis redditur craſſa, dura, oſtrecoſa, ejuſque ſanum nil remanet, labia intumeſcunt, & craſſiora fiunt, ſub linguâ tubercula, & glandulæ ſub auribus innaſcuntur, & tota transformatur facies; hæc verò totius corporis eſt affectio, nec ſolam cutem, ſed partes liquidas, carnes, cartilagines, nervos, & contaminat oſſa: non ſemper, vel infrequenter fœdatur cutis, ſed intimæ impetuntur partes, bubones in inguinibus protuberant, partes generationi dicatæ exulcerantur, & puſtulæ, quæ in cute naſcuntur, nunc plures, nunc pauciores, nunc majores, nunc minores exiſtunt, & nunquàm totam obſident cutem, ſed ſemper aliquid ſani inter ipſas mediat, & minùs ſæpè viſuntur in facie. Elephantiaci perpetuò inficiunt, & proles gignunt elephantiacas ſanandi ſpe deſtitutas; Gallici autem non ſemper filios generant infectos, & non ægrè reſtituuntur. Ad rationes in oppoſitum facilis eſt reſponſio, & ad primam: Verum quidèm eſt in Italiâ, ubi Venerea Lues eſt frequentiſſima, & copioſiſſima, rarò elephantiaſim vexare; non tamen aliis in locis, & præcipuè in Galliâ, ubi innumera ferè ſunt pro elephantiacis Noſocomia, adeò ut nullus ſit ferè pagus, in quo non ſit hoc noſocomium, & tamen aliâ ex parte innu-

innumera etiam Lue Venereâ pollutorum multitudo. Ad ſecundam, idem inficiendi modus naturæ identitatem non arguit; non enim quia phthiſis contagioſa eſt, ut lepra, inferre licet ejuſdem fore naturæ. In pilorum defluvio diverſitatem in utriſque cognoſcimus, nàm in hac lue decidunt quidèm pili, capitiſque capilli, non autem axillarum, & pubis; elephantiaci autem omnibus ſpoliantur, imò à pube, & axillis incipit caſus.

Cœterùm ficos, ſordida ulcera, & puſtulas antiquitùs homines fœdaſſe præter *Celſi* teſtimonium apud *Martialem* non pauca legimus, & præcipuè *lib.* 7. *Epigrammatum, epigrammate* 70. hæc habet carmina:

Ficoſa eſt uxor: ficoſus & ipſe maritus:
Filia ficoſa eſt: & gener: atque ſocer.
Nec diſpenſator: nec villicus ulcere turpi:
Nec rigidus foſſor: ſed nec arator eget.
Cùm ſint ficoſi pariter juveneſque, ſeneſque,
Res mira eſt: ficos non habet unus ager.

Et Juvenalis Satyrarum lib. 2. carm. 8.

Quis enim non vicus abundat.
Triſtibus obſcœnis? Caſtigas turpia quùm ſis
Inter Socraticos notiſſima foſſa Cinædos.
Hiſpida membra quidèm, & dura per brachia ſetæ
Promittunt atrocem animum, ſed podice lævi
Cæduntur tumidæ, medico ridente, mariſcæ.

De hoc quoque morbo ſcripſit *Gal.* 5. *de compoſ. med. per loca cap.* 4. Expreſsè quoque apud eundem bubones in inguinibus deſcriptos legimus 6. *de ſimpl. med. facult.* & 2. *de ſympt. cauſis cap.* 2. & 6. *de loc. aff. cap.* 6. De gonorrhœâ prolixè diſputat, ut non prætereamus ea, quæ in *lib.* habet *de tumoribus p. n.* & 11. *de ſimpl. facult.* ubi de Uvis, & 9. *de compoſ. med. per loca cap.* 8. quibus in locis, diverſis ſub capitibus quamplures ulcerum, puſtularum, ac tumorum ſpecies proponit, quas paſſim nunc in Lue Venereâ affectis præcipuè quàm in cœteris hominibus ab hac Lue immunibus, obſervamus.

Avicennas quoque, reliquorumque Arabum cohors multas tumorum, ulcerum, ac puſtularum ſpecies deſcribit, quæ graſſantis nunc Luis Venereæ affectibus adæquatè reſpondent: at ut ſuprà notavimus, non defuêre, qui Arabum Sahafatum, mentagram, & pudendagram hanc Luem, quam nunc Veneream vocamus, eſſe crediderunt.

Verùm nos, cùm accuratè antiquorum libros ad hanc rem percipiendam evolverimus, certi ſumus apud veteres inter morbos acutos peſtem tantùm per contactum non ſolùm, ſed etiam per fomitem ex contaminatis corporibus in non contaminata irrepſiſſe; in chronicis verò de ſcabie, & leprâ idem quoque eveniſſe tradunt: reliquos deindè morbos omnes per contactum ſana corpora contaminandi hac prærogativâ omnes expertes fuiſſe legimus. Contrà obſervamus Luem, de qua nunc agimus, Venerea n

nil novi ſecùm habere præter ſui in ſana corpora per contactum propagationem; affectus verò, & ſymptomata, quibus ſe pandit, in veterum ſunt authorum obſervationibus diffusè deſcripta, nec hactenùs in duorum millium Lue infectorum numero, quos obſervavimus, ſymptomata vidiſſe accidit, quæ apud *Celſum*, *Galenum*, & *Avicennam* notata non invenerimus. Undè concludimus Luem hanc Veneream Anno 1494. dùm Galli Neapolim obſidebant, antiquis morbis fermentale tantùm addidiſſe virus, quod per contagium ægri corporis cum ſano, morbus, qui anteà non propagabatur, deindè propagaretur, non ſecùs ac ſcabies, & lepra antiquis quoque contagioſæ fuêre.

Cap. V.

Ratio diffuſionis Luis Venereæ per Europæ, Aphricæ, & Aſiæ Provincias.

Venerea hæc Lues non ſolùm Gallos, Hiſpanos, ac Neapolitanos, in quibus ſui apparuêre primordia, afflixit, ſed annorum lapſu extra Europam in Lybiam, & Aſiam transfretavit, ut innumeræ teſtantur hiſtoriæ, quod multam afferre debet admirationem, nàm cùm inter has mundi partes ob frequentatam noſtris temporibus navigationem perenne ſit hominum commercium, totaque, ut prædiximus, conſiſtit hujus Luis eſſentia in acquiſito contagio: quoties Europæi Lue contaminati in Lybiam, & Aſiam navigârunt, & cùm mulieribus Lybicis, Aſiaticiſque iniêre commercium, hujus Luis Seminarium jàm in dictas provincias transplantârunt, quod deindè per individua ſerpens, vulgaris morbus devenit, ut in Europæ magnis urbibus experimur; atque hoc eodem modo ubivis gentium hæc Lues hactenùs ſuum non diffundit virus, diffundere illud poteſt, cùm ſufficiat polluti hominis cum ſanâ contactus, ut Luis Venereæ fiat transplantatio.

Agitari hìc curioſitatis gratiâ dubium poſſet, An bruta animantia huic Luis Venereæ contagio ſint obnoxia, cùm experientia nos doceat hominum peſtem, peſtem non eſſe brutorum, ſicut contrà brutorum animantium peſtis, licèt homines cum his commercium habeant, in eos non ſerpit, neque in ſanitate, neque in vitâ læduntur; quapropter requiritur quædam mumialis ejuſdem ſpeciei diſpoſitio in vivente, adhoc ut fiat peſtilentis auræ transfuſio, & impreſſio: homo itàque peſte correptus, ſi equum aſcendat nudum, & ſimul immediatum habeant contactum, equi pili contagium ſuſcipiunt, alteri homini communicabile, ſi illius fiat approximatio, ſed equus nihil ab impreſſo contagio patietur, ex eo quia humanâ caret mumià humani contagii ſuſceptiva. Idem eveniet, ſi in ſpecie equina ſit peſtis, nàm licèt homines cum equis contaminatis commercium habeant, nil tamen in ſalute læduntur.

Contrarium tamen de Lue Venerea nos docuit caſus, enim verò mere-

meretricem aliquandò obſervavimus Lue Venereâ undique putreſcentem, & ſordidis ulceribus fœdam, quæ catulam habebat familiarem, hanc lingendis ſibi ulceribus aſſuefecerat, quæ poſt aliquod tempus carcinomate in ore corrupta, totaque ſcabioſa, & in generationis loco exulcerata, tabefacta periit. Differt ſanè peſtis ſimplex à peſte Venereâ, illa enim vitam immediatè adoritur, illamque extinguit; hæc immediatè nutrimentum corrumpit, propterea illa acuta eſt, hæc chronica, illa ſpeciei mumiam requirit, hæc minimè quidèm.

CAP. VI.

De Venereæ Luis Duratione prolatum à Scriptoribus Iudicium.

Im ſuprà, quæ ad Luis Venereæ hiſtoricam narrationem attinet, diffusè tradidimus, ſupereſt, ut quid de eâ ſcriptores prædixerint, ſubjungamus.

Hieronymus Fracaſtorius aſſeruit hanc peſtem propriâ ſponte aliquandò finem habituram, ac ut enormentico irrepſit modo, ità certâ adveniente planetarum revolutione, eam à lædendo deſiſtere, exiſtimavitque eam ſuo tempore ſeneſcere, & paulò poſt planè interituram, ac longa poſt ſæcula, eâdem planetarum reverente conjunctione, reverſuram, undè ſic cecinit.

Namque iterùm, cùm fata dabunt, labentibus annis
Tempus erit, cùm nocte atrâ ſopita jacebit
Interitu data: mox iterùm poſt ſæcula longa
Illa eadem exſurget, cœlumque, aurasque reviſet,
Atque iterùm ventura illam mirabitur ætas.

Hujus Luis cauſam *Fracaſtorius* è cœlo evocavit, cœleſtemque ei tradidit originem, tanquàm è matre Venere natam, & à Sideribus expoſitam mendicavit, quorum conjunctiones perennes non ſunt, ſed labente tempore mutantur; ideóque morbum eſſe credidit epidemicum, quem interiturum ſecùm trutinavit, quia tempore, quo primùm hæc graſſari cœpit Lues, ſtatim à coitu puſtulæ ex nigro vireſcebant, ulcera ſordida innumera, & excedentia uſque ad oſſa, ac ſanies ab his emanans, ità pravum ſpirabat odorem, ut cujus nares attigiſſet, is mox infici crederetur, & ipſo magis aſpectu, quàm dolore ægros torquebant. Gonorrhœæ fœtidæ, in mingendo ob acrimoniam luctuoſi ejulatus, in erigendo atrociſſimi ſentiebantur dolores. Bubones ante ſuppurationem ſæviſſimis noctis torturis, & aliis hujus luis inficiebant ſymptomatibus, quæ nullis medelis, nullâ arte tolli, aut ſaltim ſedari poterant. Imò adeò truculentior hæc graſſabatur Lues, ut omnes ægrorum aſpectum fugerent, contactu verò ſic abſtinerent, ut morbi præterea nullius. Tunc ſuo tempore mitiùs ſe gerere accipiebat, quia puſtularum, ulcerumque fœditas cicurata, gonorrhœæ, bubones, gummata, dolores &c. amiciciùs ſe gerere intuebatur; perperàm credidit luem ſenectutem attigiſſe,

giſſe, poſtmodò interituram. Verùm planetarum conjunctiones, eorumque rotationes Fracaſtorium luſerunt, is non optimè aſtrologiâ callebat, credimus multoties hanc luem in humanam irrepſiſſe carnem, ſi ex planetarum conjunctione accidiſſet. Nec luem ſeneſcere, nec experientiâ ceſſare videmus, imò quò ſenior, eò evadit fortior, & licet puſtularum, ulcerumque fœditas tolerabilior evaſerit, dolorum tamen cruciatus, gummata &c. immaniùs torquent. Ea eſt hujus Luis conditio, ut non ſtatim perimat, eſtò in primâ origine violentiùs irrepſerit, non per hoc ultimam habebit periodum, ea enim, quæ præter naturam ſunt, ac vi fiunt, perpetuis carent caufis: Verùm eſt nil præter naturam, & violentum durabile, & ex ſe perpetuum eſſe, ſi tamen cauſſa perpetua ſit, ipſum perpetuum erit. Poteſt peſtis quandóque extingui, ut de facto extinguitur, ſi eadem, quæ in peſte præcavendâ, & curandâ adhiberetur ſedulitas: modò quia ſemper dantur homines, qui hac laborant lue, alioſque inficere poſſunt, alii verò ab eorum conſortio non ſe abſtinent, etiam hæc tamdiù durabit Lues, quandò iſtæ converſationes cum infectis, vagæ libidines, & coitus durabunt, & tamdiù eam propagaturam, & duraturam judicamus. Præterea experientiâ comprobatum eſt, quòd quoties morbus in humanâ pullulavit carne per contactum diffuſibilis, chronicus, non autem acutus, nunquàm ampliùs ceſſavit, ſed diffuſo undequaque ſemine, ſemper meſſem multiplicavit: Lues ergò Venerea cùm jàm in cunctis orbis terrarum provinciis ſuum transplantavit ſemen, atque per ſæcula ſemper ulteriùs ſerpet, eam in humanâ ſpecie ad ſupremam uſque periodum duraturam cognoſcimus.

Euſtachius Rudius ſibi perſuaſit poſſe Medicorum ope, & artis auxiliis extingui, inquit enim: *Si unus eſſet mundi Princeps, aut una multorum adverſus hunc morbum conſpiratio, medicorum ope planè extirpari poſſet. Si nimirùm ii, qui hac premuntur lue, cunctis medicis curandis conſignarentur, & interim ab aliorum conſortio ſequeſtrarentur, ac illud idem cum hac lue infectis perageretur, quod cum infectis peſte, vel leproſis fieri aſſolet, ſpes utique eſſet hanc luem exterpari poſſe; & eò magis, quia Venerea Lues, non ut peſtis ad diſtans, eſt contagioſa, ſed per concubitum propagatur.*

Optimum profectò pro Lue Venereâ extinguendâ remedium excogitavit Rudius, ſed inutile, quia facilius eſt dictu, quàm factu. Eſt remediũ quod cõtra felem excogitarunt mures, de ſuſpendendo nempè in ejus collo tintinnabulo. Si unus eſſet mundi Princeps, & præcipuè ſi ipſe fuiſſet, totâ ſuâ ſolertia in id incubuiſſet, & tanto conſuluiſſet malo, ſed plures ſunt orbis terrarum Principes, nec omnes eodem vivunt voto.

DE

DE VENEREÆ LVIS ESSENTIA,

Liber II.

AD Luis Venereæ eſſentiam percipiendam operæ pretium fuit, quæ hiſtorica ſunt, priùs de hac Lue præmittere; multùm enim ad eſſentiæ cognitionem juvat quemque eſſe conſcium hujus Luis originis, diffuſionis, lædendi modi, ſymptomatum, accidentium, aliarumque circumſtantiarum eam comitantiam: Verùm quæ ſequuntur, quia altioris ſunt indaginis, attentiſſimum unumquemque exhortamur, etenim pollicemur, quòd ſi quę ad Venereæ Luis eſſentiæ intelligentiam trademus, intellexerit, veriſſimam omnium morborum theoriam percipiet, à qua curationis indicatione deſumptâ, nunquàm curandi morbos certitudine fruſtabitur. Quapropter veteres cùm humores, & intemperies pro morborum cauſſis tantùm agnoverint, ſintque humores occaſiones tantùm, quibus animal infirmatur, cauſſâ pro efficienti occaſionali deſumptâ, morbi quidditatem non intellexêre, quam omni conatu ſuggerere aggrediemur.

Cap. I.

Opinionum de Luis Venereæ eſſentia Examen.

HUcuſque ſecundum Scriptorum libidines multæ, ac diverſæ fuêre circa Luis Venereæ eſſentiam Sententiæ; alii enim illam dixêre cauſſam, non morbum, alii ſpirituum alterationem, aliqui venenum, quidam læſionem proprietatis temperamenti; alii excrementum; nonnulli ſymptoma nominârunt, qui verò morbum illam eſſe aſſeverârunt; alii arthritidem, pſoram, elephantiaſim, variolas, morbum epidemicum, continui ſolutionem, intemperiem calidam, & ſiccam; nonnulli calidam, & humidam; alii frigidam, & ſiccam; quidam morbum à totâ ſubſtantiâ, & qualitate occultâ; multi omnium morborum congeriem; tandèm *Minadoüs*, nec cauſam, nec morbum, nec Symptoma illam eſſe dixit.

Ex tot opinamentis, quàm intricatum ſit negotium hujus Luis eſſentiam aſſequi, quiſque colligere poteſt; de tot námque Authoribus, qui de hoc ſcripsêre morbo, vix pauci inter ſe conveniunt, quin potiùs phantaſiæ ductu per vanas conjecturas peculiarem habent ſententiam: ſed omnes eodem amiciuntur pilo, eodemque inficiuntur cœno; cùm ex caudâ vulpem, & ex ungue leonem cognoſcere profiteantur. Horum rationes in examen adducere joci gratiâ juvat, licèt non conducat, utpotè nimis ruſticanæ, cùm confuſionem animis in-

inducant, & ignorantiam pariant.

Hercules Saxonia Luem hanc eſſe tantùm cauſam, non verò morbum, nec ſymptoma aſſerit, quia extra corpus humanum exiſtere poteſt, in linteis nempè, vel aliis id genus veſtimentis, in ſudore, fæcibus, prætereà ſemine, & ſanguine jàm à corpore ſecretis; intra corpus humanum etiam, quia partes non viventes, morbisque ſubjectas inficit, & obſidet, nempè humores, & ſpiritus.

Iohannes Manardus eſſe morbum in ſolutâ unitate ab exuſtis humoribus contagio affectis pendentem ſcribit, probat primò, ex *Hip. lib. de loc. in homine num.* 47. ubi habetur: *Morbi quicumque ulcera ſunt*, cùm Venerea Lues ex morborum numero ſit, ad ulcera reducitur, quæ in ſolutâ unitate conſiſtunt. Secundò, præcipua hujus Luis ſymptomata ſunt puſtulæ plurimæ univerſum afficientes corpus, necnon ulcuſcula, quæ ſtatim à Lue contractâ pudenda afficiunt: Sicuti etiam faucium, columellæ, narium eroſio, & caſus. Tertiò, dolores nimiùm atroces, qui infectos torquent ægrotos, quamvis non ſint ulcera jàm facta, ſaltim ſunt diſpoſitiones ad ipſa, cùm in doloribus continuum ſolvatur ſolùm, licèt non ſit ſolutum: itáque hoc mali genus ad ſolutam unitatem, aut unitatis ſolutionem reducitur, & quicquid in eo obſervatur, eſt ulcus factum, vel fiens.

Hieronymus Capivaccius, *Aurelius Minadoüs*, & alii ſuſtinent hanc Luem non eſſe morbum, & primò, quia ad nullum morbi genus reduci poteſt; non ad intemperiem, ut puſtulæ oſtendunt; non ad ſolutam unitatem, ut docent gummata, bubones, & cætera; nec tandèm in malâ compoſitione, ut ulcera ſuadent. Secundò, morbus eſt conſtitutio p. n. primò, & per ſe operationes lædens: Lues verò hæc primò, & per ſe non lædit: itaque morbus dicendus non eſt. Minorem probant: ubi quis poſt coitum Luem contraxit, multo intercedente temporis ſpatio, benè valet, nullumque perſentit incommodum, quouſque tandèm ægrotare, & dolere incipiat. Ità multi poſt duos, tres, vel plures menſes, & ferè omnes poſt aliquot dies Luis incommoda percipiunt. Imò nos quendam militem Hiſpanum poſt quadraginta annos, ex carie, quendam monachum poſt quadraginta quinque, ex gonorrhœâ contracta, attamen ante religionis ingreſſum, in gummata, & dolores incidiſſe obſervavimus. Hoc intermedio tempore nulla adeſt ſenſibilis læſio, cùm tamen adſit contracta Lues; igitur Lues non eſt conſtitutio lędens, cùm ipſa ſine actuali læſione reperiatur: itáque non eſt morbus. Tertiò, Lues contracta quamvis lædat, non primò lædit: igitur non eſt morbus, cùm non quæcumque læſio ſit morbus, ſed illa ſolùm, quæ primò, & per ſe ſit, ut à morbi causâ differat, quæ non lædit primò, ſed introducto morbo: itáque eſtò lædat Lues, quia dùm lædit, læſionem primò non facit, morbus non erit. Aſſumptum probant, quia læſio facta à Lue eſt ulcus; bubo, gonorrhœa, caries, & ſimilia, quæ

ſunt

ſunt vel veriſſimi morbi, aut ſymptomata ſuos ſequentia morbos: ergò Lues, ut lædat, requiritur morbi introductio, cùm nunquàm lædat, niſi facto morbo: ergò ipſa non erit morbus. Quartò, Venerea Lues conſervatur in ſubjecto non vivente: igitur non eſt morbus, qui eſt ſola, & mera viventis paſſio, non viventi ſubjecto nullatenùs communicabilis. Antecedens probant primò, quia eſt nonnullorum aſſerentium ſententia Luem Veneream poſſe communicari per ſudorem fluentem à corpore infecto, & conſervari in linteis ſimilibuſque ſubjectis nullâ gaudentibus vitâ. Quomodò ergò Lues erit morbus, ſi in hiſce inanimatis recipi poteſt ſubjectis? Secundò, Lues inſidet ſanguini, & ſemini adhuc à ſeminante deciſo, quapropter ſemine infecto non minùs inficiuntur coëuntes, quàm fœtus, Si gignitur, naſcitur infectus: ſed neque ſemen, neque ſanguis vivit, præcipuè poſt deciſionem, & ejectionem è corpore: ergò non eſt morbus. Quintò, Venerea Lues eſt quid corporeum, imò verùm corpus: ergò non poteſt eſſe verus morbus, cùm hic ſit de genere qualitatum. Antecedens patet, quia aliud non eſt Lues, quàm vapor, ſeu ſeminarium quoddam contagioſum tranſiens de uno in aliud, quod omninò diſtat à qualitate, & accidentibus, & neceſſariò corporis, ſeu ſubſtãtiæ rationem importat, unde Lucretius canit.

Tangere enim, & tangi, niſi corpus,
nulla poteſt res.

Si ergò hujuſmodi rationem habeat Lues, morbus eſſe non poterit. Sextò, ex multis coëuntibus cum infectâ muliere, non omnes inficiuntur, ſed aliqui, alii nullâ tentantur labe, & tamen omnes eundem excipiunt vaporem, ſeu ſeminarium: ergò Lues iſta non eſt morbus, alioquin omnes ægrotarent, quod falſum eſt, ut conſtat experimento à *Falloppio* adducto duodecim Scholarium, qui dùm rem habuerunt cum muliere infectâ, tres tantùm ex illis Venereâ Lue correpti fuère, ex quibus liquet Luem non eſſe morbum.

Neque Symptoma eſſe poteſt, quia hoc eſt inſeparabile à morbo, ſicut umbra indiſſociabilis eſt à corpore.

Neque morbi cauſam eſſe, quia cauſa p. n. eſt illa, inter quam, & actionem læſam cadit medium, morbus nimirum, cum morbus ſit id, quod proximè lædit actionem, cùm autem hæc morbi interuentu lædat.

Capivaccius hunc affectum non morbum, ſed excrementum putavit, dùm eum definivit, quod ſit excrementum p. n. toto genere potens multifariam lædere hominem genitum ex humanâ ſubſtantiâ à ſimili.

Alii medici, dogmata quorum ſunt caloris, frigoris, ſiccitatis, & humiditatis, relictis ſuprà notatis litigiis, ad cauſas manifeſtas hanc Luem reducere, ſcilicèt ad intemperiem calidam, & ſiccam, conati ſunt, hujus farinæ ſunt *Alexander Maſſaria*, *Johannes Baptiſta Montanus*, & cæteri, & probant primò, quia proprius caracteriſmus, ſine quo hæc Lues non eluceſcit, non conſiſtit, nec viget, eſt exuſtio, ut aper-

apertiſſimè accidentia demonſtrant ſupervenientia, quę affectionis cujus ſunt, materiam declarare valent. Ità puſtulæ univerſum ferè occupantes corpus, gingivarum eroſio, faucium ulcera, capillorum defluvium, columellæ imminutio, oſſium caries, & ſimilia, quæ Luem comitantur, atque oſtendunt, certiſſimæ faciunt exuſtionis fidem: ſed talis, tantaque exuſtiò, non niſi à calore morboſo excedente dependet: ergò in calidâ intemperie repoſita eſt Lues. Secundò, hoc idem deducitur ex bubonibus ſuppuratis, qui præcipuè hunc ſequuntur morbum; eorum námque labia multùm calloſa, & nimis indurata obſervantur, maleficio ſcilicèt caloris exurentis, & callum inducentis. Confirmat tertiò eorum aſſertionem mordax, & acerrima gonorrhœa, quæ primò, & plerúmque ab hac lue induci ſolet; adeò enim mordax eſſe conſuevit, ut genitalia frequenter exulceret, & urinæ ardorem afferat, ſic diſcurrendum de aliis incõmodis à Lue inductis, quæ non niſi prævalentem conſequi calorem poſſunt. Excreta tandèm omnia in infectis hac lue ſi benè obſervantur, utpotè acria multùm, mordacia, calidam intemperiem certo certius arguunt: comitantia igitur, & ſubſequentia ſigna calidam intemperiem in hac Lue ſignificant.

Nonnulli medentes, ut *Nicolaus Maſſa*, *Rondeletius*, & cœteri, deſumpto à curatione argumento, quia Venerea Lues remediis omninò calidis, imò in calore multùm prævalentibus curatur: ſiquidèm extenuans diæta calida, & ſicca ab omnibus practicantibus præſcribitur ità infectis; validiora, acriora, calidiora pharmaca eiſdem adminiſtrantur; vehementiora adhibentur ſudorifica ex ſalſâ, guajaco, & ſimilibus parata; unum demùm verbo, quidquid pro hujus Luis curatione uſurpatur, calidum eſt, ut ignis naturam ſapere videatur, calidam, ſiccamque intemperiem pro hujus Luis causâ repudiârunt, cùm caliſſimis, & ſicciſſimis curetur præſidiis; meditantes præcipuè famigeratum illud in ore Medicorum theorema, quo ſancitur curationem inſtituendam eſſe à contrariis: ſed quia in eodem volutantur luto, dixerunt hujus Luis cauſam in intemperie frigidâ, & humida conſiſtere, id probant primò eodem argumento à curatione deſumpto: Curatur calidis & ſiccis: ergò intemperies erit frigida, & hûmida. Secundò, gummata, diuturni dolores, rebelles fluxiones, craſſi, & cœnoſi ſanguinis generatio, & alia ſimilia, frigiditatem, & humiditatem prævalentem demonſtrant: igitur.

Judicate vos quantùm à tantâ ſententiarum multiplicitate abſit hactenùs veritas, & quæ in tanto morbo curando uſque adeò adæquata ex theoriis deſumpta fuerit indicatio, quòd ſi in cognitione Luis Venereæ, quæ tàm palam nobis alloquitur, in tantâ confuſione jactantur medentes, in quantâ ſanè erunt in aliis morbis, quorum latentior eſt ſiendi, & lædendi modus, quiſque judicare poterit. Pendet quidèm tanta confuſio, ſententiarumque contrarietas ab impoſturâ, & falſitate doctrinæ temperamen-

torum

torum verſutè à *Galeno* in rem medicam introductâ.

Alii multa hujus Luis ſymptomata conſiderantes, modò calida, modò frigida, modò exuſtionis ſigna, quæ ſiccitatem habent adnexam, modò humiditatis, qua interdùm copulantur, & tandèm ſolutam unitatem, ut à tot ſe tricis expedirent, Syndromen, ſeu congeriem omnium morborum dixerunt; quia hæc Lues nullum denotat peculiare, & determinatum morbi genus; ſed per omnia excurrit, & vagatur.

Multi, ut *Fallopius*, *Mercurialis*, *Zacutus Luſitanus*, *Fernelius*, *Sennertus*, & alii, Luis admirandos, contrarioſque effectus meditantes, ac nullis primis, vel manifeſtis qualitatibus agere, imaginati ſunt ad nullam reduci poſſe intemperiem, nec unitatis ſolutionem, nec formæ, ſeu ſtructuræ lapſum; etenim cùm major morborum pars, & eorum, qui homines crudeliùs vexant, intemperiebus accomodari non poſſint, ut à tot ſe eriperent tricis, neceſſarium fuit illis, qui præter temperamenta ſciebant nihil, ut majorem ingenii hebetudinem patefacerent, inter ſecundi generis cauſas recenſere, ſcilicèt ad occultas qualitates recurrere, tanquàm ad ſacrum ignorantiæ aſylum, & ad ſpecioſum vocabulum, quo apud imperitum vulgus ignorantiam tegere valeant, aliis verò naſutioribus ad plauſibiles confugere terminos, uti ſunt: Lues Venerea eſt morbus occultus, à totâ ſubſtantiâ, à deleteriâ facultate, à proprietate occultâ, à venenatâ aurâ, ſimileſque, qui ſi rectè examinentur, eos ignorantiæ arguunt, & ſciunt, quod neſciunt. Id colligunt, quia virulentæ Luis natura eſt arcana, & prorsùs ignoratur, nàm licèt quandóque ſublata ſit, & expugnata videatur, niſi tamen occulta illa qualitas expugnetur, homo inculpatam nunquàm recuperat ſanitatem. Obſervatum enim eſt ex parvâ, vel carie malè curatâ, Luem Veneream occultam per triginta, vel quadraginta annos furtivo modo in corpore delituiſſe, poſt quos in actum dolores, gummata, ulcera &c. erupiſſe quaſi occultarum qualitatum actione. Ut etiam ex proprio, ac ſpecifico curationis modo eruunt; putant enim remediis à totâ ſubſtantiâ agentibus expugnari, non quia calida, vel frigida ſunt, ſed quia modo nobis incognito, & occulto operantur. Hujuſmodi credunt lignum Indicum, ſalſam parillam, hydrargirum &c. Lignum námque calidiſſimum eſt, frigidiſſimum hydrargirum, quare ſi hæc Lues calida, aut frigida foret, horum uſu intenderetur potiùs quàm remitteretur.

Nos, ut hos vitemus ſcopulos, & ne in barbatorum impingamus ſyrtes, non ex noſtrâ phantaſiâ, ſed à rebus, circa quas philoſophamur, veritatem hauriemus; quid ſit morbus in genere, & quomodo in vivente ſano exoriatur, inveſtigabimus, ut deindè ad Luis Venereæ quidditatem tutius accedamus, undè ſit.

Cap. II.

De Eſſentiâ Morbi in genere.

DUm vivens animal, quod intra ſe efficere à naturâ ſibi datum eſt, efficere poteſt, vel ſi efficit, vel diminutè, vel depravatè, vel cum dolore, hoc tale vivens animal, vel in toto corpore, vel in aliquâ ſui corporis parte, morbum habere dicimus. Præcedunt morbum vita, & vitæ integræ inculpatæque actiones; itáque ut, quid ſit morbus, intelligamus, quid in vivente vita ſit, & quid requiratur ad inculpatas actiones peragendas, priùs cognoſcere neceſſarium erit; ab hac ſuppoſitione neque *Galenus* ipſe receſſit, nàm Galenus morbum non agnovit, niſi in facultatibus læſis, conſtituatque apud Galenum eſſentiam morbi facultatum læſio.

Videndum nunc eſt, an facultates in vivente propriam habeant ſubſtantiam, & à temperamento tantùm dependeant, ut *Galeno* placuit, an verò ipſæ à ſimplici quadam entitate ætherea, & enermonticâ in ſpermaticis viventium partibus implantatæ exerceantur, ut *Hippocrates* priùs, deindè *Plato*, & *Ariſtoteles* ſentiêre.

Galeni ſententia, præterquam quòd Atheiſmum includit, & animæ ſubſtantiam, præter temperamentũ obſtinatiſſimè negat, ut *toto titulo de ſubſtantiâ facultatum naturalium*, & *titulo, an animi mores corporis temperiem ſequantur*, hac demonſtratione de falſitate convincitur: Nemo dat, quod non habet: elementa vitam non habent: ergò vitam dare non poſſunt. Reſpondent, diſtinguendo minorem, vitam nõ habent elementa ſeparata, & ſimplicia, concedunt; non habent vitam elementa miſta, & negant. Sed iterùm contrà: miſtio elementorum ſi vitam efficeret, ubivis fuerit elementorum miſtio, ibi vita foret: ſed omnia corpora Univerſi, in Galeni ſententiâ, ex elementorum miſturâ conſtant: ergò omnia Univerſi corpora vitam habent: Sed hoc eſt falſum: ergò &c. Præterimus, quòd jàm apud omnes ſanæ mentis viros, elementorum quaternarium, eorum qualitatum miſtura, & ex eâ reſultantia temperamenta indifferenter pro fabulamentis habentur.

Ad firmiorem *Hippocratis* ſententiam tranſeamus, quę vitam, ſpiritum impetum facientem aſſerit æthereæ naturæ, & hoc *Hippocratis* placitum, ultrò confirmavit *Ariſtoteles*, qui relictis elementis, eorum miſturis, & complexionum figmentis, naturam, & vitam dixit ſpiritum proportione reſpondentem elemento ſtellarum; & in definitione, quam de naturâ tradidit, (idem enim eſt vita, ac natura in viventibus) profũdiori intellectu hanc veritatem expreſſit: dùm dixit: *Natura eſt principium motûs, & quietis in iis, in quibus ineſt per ſe, & non per accidens*, quod motûs principium nullo modo in elementis concedi poteſt, cùm moveantur, & non moveant, & cùm in elementis tali, & tali modo miſceri, & non miſceri ſit merè per accidens, elementorum miſcela vitam nullo modo efficere poteſt, quæ per ſe, & non per accidens in viven-

tes

te ineſt. Didicerat id fortaſsè *Ariſtoteles à Platone*, qui vitam, ſive animam è corpore ſeparabilem, non autem cum complexione corporis diſſolubilem docuit.

Horum nos philoſophorum ſententiam libenter amplectimur, quia veram agnoſcimus illam, & cum illis ſuſtinemus vitam in viventibus eſſe ſpiritum æthereæ naturæ, ſimplicis, & homogeneæ, motûs principium in ſe habentem, in ſpermaticis corporis partibus ſtabulantem, & ſecundum organorum diſpoſitiones, in iis vitam exercentem. Hic ſpiritus per artus diffuſus corporis agitat molem, & ubique unus, & idem membrorum diverſitate diverſas molitur functiones, non ſecùs ac eadem manus cum calamo ſcribit, penicillo pingit, gladio ferit, habenâ equum regit; ità vitæ ſpiritus cùm naribus olfacit, auribus audit, palato guſtat, manibus apprehendit &c. ut fuſiùs diximus in noſtrâ *Trutinâ Medica lib. 1. cap. 2. de Apoplexiâ*.

Itáque nobis concipienda eſt vita in viventibus pro entitate quadam ſimplici, homogeneâ, ſimilari, undequáque corpus penetrans, partibus ſpermaticis, & tenuibus earum fibris inſerta; quam ut percipiamus, ſciendum eſt, quòd Vita animalium eſt de naturâ lucis, ſive ipſa lux eſt, id quod intellexit Ariſtoteles, dùm illam dixit *Proportione reſpondentem elemento ſtellarum*, nàm elementum ſtellarum lux eſt, ac eodem modo ſe habet vita in corpore viventis, ac ſe habet lumen cereum in medio obſcuri cubiculi poſitum, quod ſui diffuſione aërem cubiculi æqualiter penetrans, circumſtantes parietes illuminat, ac ſicut lumen candelæ in elychnii fibris ſubſiſtit: ità animalium vita in fibris ſpermaticis ex ſemine productis ſubſiſtit; nec aliter lumen candelæ cerâ, ſevo, vel oleo per fibras elychnii reſoluto inducendo perſeverat, ac vita animalium nutrimento ex cibis parato, & per fibras ſpermaticas diffuſo perſeverat.

Se habet ergò vita in corpore viventium ad modum Lucis, quæ in cubiculo tunc circumſtantes parietes claro ſplendore illuſtrabit, cùm nullum corpus opacum inter lucē, & parietes interponitur, & cùm circumſtans aër purus, & abſque ullâ nebulâ præbet illi tranſitum, deniq; ut ſi aliquod corpus ſit inter lumen, & parietes poſitum, illud ſimplex ſit, & cryſtallinum omni prorsùs colore expers. Nàm contrà, ſi inter lumen, & parietem ponatur corpus opacum, intercipitur luminis continuitas, reliquitque parietem obſcurum. Si verò ambiens aër purus non ſit, ſed nebuloſus, tunc languidum, & inæqualem ſplendorem lumen in parietes diffundet; ac tandèm ſi corpus diaphanū Luci opponatur, quod ſit viridè, vel rubro colore tinctum, tunc radii per illud corpus tinctum tranſeuntes, colore polluti tranſibunt, ac in pariete colorem corporis diaphani pinget.

Exemplum Lucis ad vitam transferte viventiū; vel imaginamini ipsā viventium vitam lucem eſſè calidā, ſe moventem, & in corpore viventis velùti in cubiculo clauſam, hæc à centro corporis in totam circumferentiam lumen, & calorem diffūdit, per humores optimè ad vitalitatem

diſpoſitos tranſmittens radios, non ſecùs ac lux candelę per ambientem aërem puriſſimum, atq; dùm ſic in vivente res eſt diſpoſita, inculpata ſalus in illo obſervabitur, omnes functiones organorum perfectiſſimæ erunt, omniaque optimè ſe habebunt, ex eo quia lumen vivens in corporis centro implantatum abſq; ullo impedimento puriſſimos ſuos radios calidos per corpus uſque in illius circumferentiam diffundit. Salus ergò in vivente ſemper morbum præcedit, tunc inculpata, & perfecta in viventibus erit cùm quicquid in corporibus informat, illam puritatem, & perfectionem habeat, quam vita exigit, adhoc ut in illud ſuum lumen, calorem, & motum impertiatur, ac tunc perfectiſſimæ, & inculpatæ totius corporis, ſingularumque ejus partium functiones erunt.

Declarandum nunc ſupereſt, ut morbus in ſano corpore accidat, ac ut à ſimilitudine Lucis in cubiculo obſcuro non diſcedamus, dicimus, quòd non aliter morbus in ſano corpore producitur ac umbra, caligo, & radiorum coloratio in illuminato cubiculo fiunt. Fingamus enim in cubiculi medio clariſſimum lumen ardere, quod purum ſit illud, circũſtans ambiens aër, & tandèm quòd nullum corpus opacum, vel diaphanum coloratum ſit poſitum inter parietes, & lumen. Certiſſimum eſt cubiculum tàm in ſuo medio, quàm in circumſtantibus parietibus æqualiter illuminari, verùm eſtò ut inter lumen, & parietem, opacum corpus ponatur, illicò in pariete pingeretur umbra corporis, quę umbra licèt occaſionaliter à corpore cauſetur, tamen & effectivè à lumine fit, nàm umbra aliud non eſt, niſi ſpatium alio ſpatio, in quo non eſt umbra minùs illuminatum. Finge etiam in cubiculo illuminato nullum adeſſe corpus ſolidum opacum, ſed quod ejus medium ſit tenebricoſo fumo turbidum, tàm caligans, debile, exileque lumen obſervabitur, & tàm in medio, quàm in parietibus, quod quidèm occaſione fumi advenit, ſed efficienter, & effectivè caligo illa à lumine naſcitur. Eſtò demùm fumum non turbare medium aërem, neque corpus opacum interponi, ſed corpus diaphanum, illudque viridi colore tinctum, obſervabitur, quòd lumen, quod trans corpus diaphanum fertur, ubi in pariete terminatur, viridem efformat umbram, quæ etiam à lumine efficienter fit, occaſionaliter verò à corpore diaphano viridi. Intereſt multùm in hac morborum phyſiologiâ, ut differentiam participantis inter cauſam occaſionalem, & cauſam efficientem cognoſcamus, quæ differentia clariſſimè innoteſcet, ſi mente percipiamus, quòd cauſa occaſionalis eſt illa, quæ indifferens eſt ad aliquem effectum producendum, & perſeverare poteſt abſque eo, quod talis effectus ſequatur, & hujuſmodi in allatâ doctrinâ ſunt corpus opacum, fumus, ſeu nebula, & corpus diaphanum tinctum, quæ umbram, caliginem, & tincturam in lumine induxerunt, nàm ſi lumen à cubiculo auferatur, licèt ibi dicta corpora remaneant, uti priùs erant, umbram, caliginem, & tincturam tamen non inducent: cauſa verò efficiens eſt illa, quæ

ad effectum producendum non eſt indifferens, ſed neceſſaria, ut eſt lumen, quod ſi à cubiculo auferatur, remanent ibi ſuprà notata corpora, neque umbra, neque caligo, neque coloratio producetur.

Exemplum nunc lucis ad viventium vitam transferamus, quam in corpore ſanitatem producere diximus; quoties ſummam humorum puritatem, per quos tranſit, ut corpus vivificet, invenit, inculpata ſanitas adeſt; & quoties in iis nil degeneratum, vel corruptum reperit, ſed caliginoſi ſunt humores, vel in iis aliquid corruptum, vel degeneratum adſit, ſtatim morbus in promptu eſt; ac ut nil ab allato lucis exemplo diſcedamus: finge tibi humoris particulam jam corruptam eſſe reſpectu vitæ, veluti corpus opacum reſpectu lucis, at quoties id accidit, producitur in illo membro ob interpoſitionem humoris corrupti, per quem vita penetrare non poteſt, ac tunc morbi eveniunt, qui apud Galenum ſolutæ unitatis nomen meruêre. Si verò impuritas ſit aliqua humoribus commiſta, illosq; turbidos reddat, tunc lumen vitale per illos tranſiens caliginoſum reddit; depravataſque operationes tunc in membris exerceri neceſſe eſt, producitque illos morbos, quos *Galenus*, & Galeniſtæ ad intemperies reducunt. Demùm, ſi humores degenerati fuerint, ſcilicèt quod ubi ſalſi eſſe deberent, facti ſunt acidi, ubi fluidi, viſcidi, ubi volatiles, & reſolubiles, fixi, & conſtantes, tunc vitæ evenit; quod luci ab oppoſito vitro colorato evenire prædiximus, ſcilicèt quod radii vitales per tales humores degeneratos tranſeuntes ſecùm ferant in membra degenerati humoris coloré, quo colore polluti puritaté, & ſimplicitatem vitæ exercere non poſſunt, ſed membrorum fũctiones degeneres erũt, ut degener eſt vita quæ illas efficit, & hi morbi reſpondét illis morbis, quos *Galenus*, & Galeniſtę à totâ ſubſtantiâ, deleteriâ qualitate, causâ arcanâ, & latẽti procedere adſtruũt. Occaſiones ergò, quę ad morbos omnes producẽdos vitam diſponere poſſant, ad tria genera reducuntur ſ. ad humores in corpore corruptos, vel ad aliquod aliud, quod licèt corruptũ non ſit, utilitate capax eſſe non poteſt, ad humores impuros, & ad humores degeneratos. Vel tamen ſemper eſt memoriæ tenendum has cauſas ad hæc tria genera redactas, ſemper occaſionales exiſtere, ut ſuprà notavimus, nam illæ poſt mortẽ adhuc in cadavere perſeverant, tamen morbum non producunt; ex eo quia vita ceſſavit, quæ umbram, caliginem, ſive colorem ab his cauſis nacta, efficiens causâ morbi eſſet: ergò ex hac integrâ doctrinâ, quam tradidimus, hanc inſinuamus cõcluſionem, ſcilicèt quòd *Morbus in genere ſit ens naturale phyſicũ in viventibus conſtans ex ipsâ vitâ, tanquàm ex materiâ, & ex umbrâ, caligine, vel colore à cauſis occaſionalibus in vitâ productis, tanquàm ex ſemine, cujus deindè entis naturalis effectus ſunt functionum mẽbrorum læſiones.* Supereſſet pro doctrinæ integritate hîc explicandum entia omnia naturalia phyſica generabilia, & corruptibilia à duabus tantùm cauſis, materiâ ſcilicèt, ex ſemine in univerſo produci; verùm de his fuſiùs in noſtrâ *Pyrotechniâ* egimus.

CAP.

Cap. III.

De Luis Venereæ eſſentiâ.

MOrbi in genere conſtitutâ eſſentiâ, ad Luem Veneream illam traducemus, ad quàm exactè intelligẽdam dicimus, quòd quicquid ſuprà retulimus de hujus morbi origine, alii aſtra, alii Indias, alii imperſcrutabilem cauſam &c. accuſavêre; nos ad cauſam naturalem phyſicam, & in viventibus corporibus producibilem reducimus, quod ſic demonſtrandum aggredimur.

*U*lcus quodlibet chronicum, quod in vivente corpore ex temporis longitudine, & ex contractâ pravitate eſthiomenum, ſive malignum factũ eſt, ſuam eructat ſaniem colore, odore, & ſæpè acredine virulentâ, & aſpicientibus perhorribilem, quæ ſanies uti eſt omnium medicorum cõſenſus, aliud non eſt, niſi ulceratæ partis nutrimentum, tàm ob continui ſolutionem, quàm ob exortam ibi pravitatem degeneratum, ſive transmutatum in hoc aliquid acutum, & acre, quod ſui contactu ſuccedens, nutrimentum dulce, quod in ulceris locum natura transmittit, in ſuam materiam perẽniter tranſmutat, undè ſuccedit quoq; ulceris perennitas.

Hac doctrinâ poſitâ, dicimus, quòd ſi inveniretur homo adeò ſordidus, qui linguam, vel denudatum præputium in impuro aliquo ulcere eſthiomeno detineret per aliquod ſpatium, ut halitus calidi ulceris in linguam, vel in glandem impingeret, ſi ſtatim aliquo lavacro dictarum partium non fieret abſterſio, hic in linguâ, & glande jàm ulcus eſthiomenum contraheret, verùm id non evenit, nàm talis approximatio exiſtimatur cuilibet homini ſani judicii impoſſibilis, atque ſi fortaſsè talis eveniret contactus cum partibus corporis perfectâ cute obductis, non autem tenui epidermide, non induceretur quidèm ulcus, ex eo quia ulceris halitus ob cutis duritiem ſpiritum ſenſitivum attingere non poſſunt, qui deindè halituum ideis imbutus, proprium corrumperet nutrimentum ad ulceris productionem; etenim ſi quis digitum in ſanioſâ Lue Venereâ infectæ mulieris vulvâ detineret, digitus Luem non contraheret, quam illicò contraxiſſet, ſi glandem, non digitum immiſiſſet. Confirmat id quotidiana experientia, nàm ſi in congreſſibus Lue Venereâ pollutis puſtulæ, caries, ficus nunquàm in cute externâ penis pullulant, licèt illa cum contagioſâ vulvâ contactum habuerit, ſed in glande, in parte internâ præputii, ac circa coronam effloreſcunt, & ratio eſt, quia non ſufficit halitum virulentum viventis carnem attingere, ut illam polluat, ſed requiritur, ut ſpiritus ſenſitivus illius carnis virulentiam halitûs ſentiat, quod in partibus, quas tenuiſſima epidermis cooperit ſtatim accidit; in cute verò aut nunquàm, aut ex longâ applicatione.

Ex his obſervationibus, & experimentis deducimus id; quod ſup. à propoſuimus ſ. quod ex phyſicis cauſis in vivente corpore exiſtentibus Lues Venereâ originem duxit; enim verò ſi demus caſum aliquam mulierem ex cauſâ non gallicâ ulcus malignum intra uteri vaginam contraxiſſe, illudque ſanio-

ſum. Demus caſum virum illius ulceris inſcium cum dictâ muliere coire : dicimus talem virum ulcus in parte aliquâ ſub præputio contrahere, ex eo quia ſanies in ulcere mulieris exaltata penetrat ſuâ acredine epidermidem partiũ intra præputium contentarum,ac ſpiritus ſenſitivus ſub ipsâ exorbitans ob Venereæ actionis motum Labem illius ſaniei contrahit, quam deindè nutrimento ſibi proximo imprimit, quod à ſuâ degenerans indole & in corroſivum tranſiens, ulcus extemplò aperit. Sic contrà,ſi vir in præputio tali laboraret ulcere,& cum ſanâ coiret muliere, mulier ulcus contraheret:nàm cùm ob concubitûs turpitudinem, neque mulier virum, neque vir mulierem intra pudenda aſpiciat, alter alterius ulcus non advertit,ac propterea ab eo non exhorret.

Ex hac ratione Sacræ literæ toto *Levit.XV.* huic ſuſpicioni conſulunt, quòd tàm ſeverè gonorrhoeâ laborantes, ad alios accedere prohibuerint, omneque quod attigerint pro immundo habendum, & ſi teſtaceum quid ſit, frangendum, ligneum verò, & cœtera aquæ immergenda, mandaverint, nè aliquis ab eis inficeretur. Non negavimus tamen antiquitùs hunc morbum fornicatoriam non exercuiſſe turbam, ſed à ſuis ægris ſemper fuit cœlatus; eſt enim pudibundus, & in illis locis incipit, quibus à pudore nomen eſt, & à mulierum ſexu nec in optimâ conſtitutione, multo minùs adeò ſpuriè puſtulata,& non niſi extremâ neceſſitate lethali medicis oſtenduntur, quòd ubi tùm forſan quandòque obſervatus, pro alio acceptus fuit.

Hoc poſito,quod dubium non admittit, dicimus, quòd in obſidione Neapolitanâ cùm è Civitatis lupanaribus meretrices expulſæ fuiſſent, illæque in Gallorum tentoria ſe recipiſſent,facili negotio earum plures tali ulcere in uteri vaginâ laborabant,in quibus cùm ſe exerceret militum incontinentia, & alternatio, quid mirum fuit, ſi totus exercitus in pudendis ſanioſa contraxerit ulcera? Quid mirum fuit,ſi meretrices ab exercitu in civitatem reduces Neapolitanos deindè infecerint? Et tandèm quid mirum fuit,quòd Galli in Galliam redeuntes,in illam regionem ulceroſum illum morbum tranſplantârint? Quod idem de Hiſpanis quoque Neapoli in Hiſpaniam revertentibus exiſtimare poſſumus. Concludimus ex his itàque noſtram hanc eſſe ſententiam ſcil. Luem Veneream ſemel originem duxiſſe ex ulcere maligno in utero mulierum, vel intra præputium virorum ab intrinſeco producto,non autem ab externo contagio.

Prætereà ex hoc modo originis Luis Venereæ deducimus id,quod à nemine in dubium vertetur, id eſt, quod ſanies, pus, halitus, ſive effluvium illud ab infectâ muliere reſultans, quod adhærendo epidermidi, præputium ſani viri inficit,omnes ſuæ activitatis gradus, & contaminandi energiam in pollutæ mulieris utero acquiſivit; ità ut indè emanans, omnes habeat proprietates, quæ neceſſariæ ſunt ad epidermidem viri penetrandam, ac ſpiritum ſenſitivum ſub eâ latentem attin-

attingendum, illique imprimendum id, quod ſuam ſubvertat œconomiam, ut proximum nutrimentum degener efficiat; nàm ſi dictas proprietates in mulieris pollutæ utero non acquiſiviſſet, quicquid in viro ſano producit, producere non poſſet: exemplum eſt in ſecticis, & eſcharam producentibus, quæ niſi activitatis gradum à naturâ, vel ab arte exegerint, cutem urere, & eſcharam inducere non poſſunt.

Quomodo hos activitatis gradus acquirat ſenies illa, & quomodò ſanum alioquin nutrimentum ad ſuam convertat virulentiam, philoſophandum eſt.

Dicimus igitur, quòd pars ciborum, quæ ab illis pro noſtro nutrimento educitur, ſpiritus eſt ſalſus, & volatilis, ut fuſiùs in *Trutinâ Medicâ lib. 4. cap. 1. de Ventriculi actione* tradidimus, hic per corporis fibras, ſe inſinuans, nos recreat, & ſuſtentat, ac deindè in halitus, & effluvia inſenſibilia per cutem reſolvitur: verùm ſi ſpiritus iſte ob expultricis defectum, vel ob ejus reſiſtentiam totus non reſolvatur, & pars illius in aliquo remaneat membro, membri calore agitatus fermenteſcit, & ex ſalſo fit acidus, ut mechanicè de ciborum actione in ventriculo probavimus: evenit illi ſpiritui nutritio id, quod vino accidit, dùm ex novâ ſui ſpiritûs motione in acerrimum mutatur acetum, quod erodit, exulcerat, ſpiritum irritat ſenſitivum, lapides, perlas, & corallia ſolvit, quæ omnia, dùm vinum erat, non efficiebat, ac ſi deindè vi caloris naturalis ulteriùs exaletur, in ſecticum, & exulcerantem tranſit liquorem: Ut de ſale nitro obſervamus, quod ſi caloris vi in retortâ cum bolo armeno agitetur, exaltatum emittit liquorem, qui ſi noſtræ carni applicetur, in illa ulcus inducit, quod non faciebat, dùm erat in formâ ſalis; ut hoc modo quoties nutrimentum noſtrum non omninò reſolvitur ſecundum naturæ leges, & in membris remanet, fermenteſcit, aceſcit, & in erodentem, exulcerantemque abit ſaniem.

Videndum nunc, quomodo parva particula hujus degenerati nutrimenti, & in ſaniem verſi, magnam quantitatem perfecti, & ſani nutrimenti in ſui malitiam convertat, quod idem eſt, ac cauſſam cognoſcere, cur una aceti libra vini cadum in acetum convertat, & vini cadus aceti libram in vinum convertere nequeat; & paſtæ fermentatæ uncia paulatim quantavis azimæ pondera in fermentatam convertat, & mille libræ azimæ unciam fermentatæ in azimam convertere non poſſunt, quæ exempla reſpondent interrogationi, cur in corpore viventi parva pars gangrænata, vel corrupta reliquum ſanum corporis mortificet, vel corrumpat, & reliquum corporis ſanum parvam partem gangrænatam, vel corruptam ſanitati, vel vitalitati reſtituere non poſſit. Tanquàm non arcanam inſinuant antiqui: *Quod tangitur à putrido, putridum fit.* Sed animadvertere debebant, quòd id eſt ruſticis notum, philoſophi judicij erat, quomodò id eveniebat, nàm evenire ex re ipsâ patebat.

Ut luce clarius hoc, quod valdè arca-

arcanum eſt in naturâ, innoteſcat, ſupponendum primò eſt, quòd adhoc ut inter duo corpora actio, vel motus ſuccedat, debet inter ea intercedere ſymbolum, ſcilicèt, quòd unum alterius naturam participet; nàm aliter ex amborum contactu nulla ſuccedet alteratio, nullúſque motus; nàm ſi acetum cum oleo, vel melle miſceatur, neque mel, neque oleum in acetum converter, quia mel, & oleum aceti naturam non participat: verùm ſi acetum cum vino miſceatur, quia ejuſdem ſunt naturæ, acetum ad ſui naturam vinum convertit.

Secundò, ſupponendum eſt, quòd quoties liquor volatilis in aliud corpus ſe fixius ejuſdem naturæ agit, liquor volatilis fixatur; & in naturam corporis, in quod agit, tranſit, juxta illud chymicorum: *Omne volatile agens ſupra fixum, fixatur.* Sic vini ſpiritus, ſi cum ſale tartari miſceatur, pro eâ parte, qua ſal eſt, in ſal tartari tranſmutatur. Sic Spiritus ſalis communis, vel vitrioli ſi cum ſale communi, vel tartari miſceantur, fixantur, & in fixa ſalia tranſmutantur. Idem accidit de aceto deſtillato, quod ſi corpus aliquod rodit; cum eo figitur, & in ſal tranſmutatur.

Tertiò, ſupponendum eſt, quòd quilibet liquor ſalſus, volatilis, & cremabilis; dùm ex ſalſo in acidum degenerat, fit fixus, amplius non inflammatur & caloris actioni reſiſtit. Clarum eſt hoc in vino, quod ſi deſtilletur, ſpiritum reddit ſalſum, volatilem & accenſibilem: ſed ſi dictus ſpiritus in ipſomet vino aceſcat, ità ut vinum acetum fiat, tunc ſi deſtilletur, acetum non ampliùs ſpiritum ſalſum, volatilem, & accenſibilem reddet, ſed liquorem acetoſum, non accenſibilem, & ab actione caloris in ſalem fixum reducibilem.

Ex his ſuppoſitionibus deducimus, quòd ideò aceti libra mille vini libras in acetum convertit, & non contrà mille vini libræ unam aceti libram in vinum mutare poſſunt. quia inter vinum, & acetum intercedit ſymbolum ejuſdem naturæ, & quia vini ſpiritus volatilis, & ſalſus tangit in aceto alium ſpiritum acidum, & fixum; ſed ex ſecundâ ſuppoſitione, quoties volatile tangit fixum, fixatur, & in fixi naturam convertitur: ergò neceſſariò evenit, ut parva aceti quantitas quantum vini tangat, tantum in acetoſam ſui naturam convertat.

Exemplum hoc nunc ad rem noſtram traducamus. Ut ſuprà notavimus, quoties nutrimentum in aliquo membro viventis non reſolvitur, aceſcit, & ex volatili fit fixum, ità ut natura, & membri calor illud reſolvere non poſſit; hoc nutrimento fixato in membro exiſtente, dum ſanum nutrimentum ſalſum, ac volatile in membrum advenit, & fixatum illud attingit; aceſcit illicò, & in naturam illius fixi fixatur, & hæc eſt fundamentalis ratio, cur parum putridi multum ſani corrumpat, & multum ſani parum putridi ſanum reddere non poſſit, ſcilicèt quòd fixum conſtantius eſt volatili, & tranſmutat, & non tranſmutatur à volatili, cujus participat naturam. Eodem modo de Venereâ lue diſcurrendum eſt, nàm nutrimentius liquor volatilis eſt, & ſalſus, ac quoties fermentũ Venereum, quod acutũ, & acidum exaltatum eſt,

nutrimentum ſub epidermide gliſcens inficit, degener reddit, exaltat, & figit, proximas inquinando partes, per exaltationem, & fixionem, erodentem acquirit acorem: fermentum hoc non eſt neque admodùm fixum, neque ſummè volatile, ſed medium quid, nàm oritur ex congreſſu cum muliere infectâ, & raro, vel nunquàm per ſimplicem communicatur contactum, ſed vel aliqua requiritur mora, vel concubitus; nec omnes cum eâdem infectâ coëuntes inficiuntur, nec eodem modo. Undè, ut his theoriis finem imponamus, ex traditis doctrinis hanc definitionem veram Luis Venereæ eſſentiam conſtituentem deducere poſſumus. *Lues Venerea eſt ens naturale phyſicum in viventium corporibus productum ex ſpiritu ſenſitivo, tanquàm ex materiâ, & ideâ corroſiva, & corrupta proprietatis à contractu faniei à contaminato membro producta, deſumptâ tanquàm ex ſemine, quod in vivente proximum prius nutrimentum, deindè ſanguinem, tertiò partes ſpermaticas molles, tandèm cartilagines, & oſſa corrumpit.*

Liceat nobis aliquantulùm digredi, & aliqua adducere problemata, quæ ad ulterioris hujus luis notitiam, ejuſque cauſſarum faciunt intelligentiam, &

Primum eſt, cur hæc lues hìc Neapoli, ubi primùm innotuit, ferè adeò ſæva, & formidabilis fuerit, ut ferè ſemper perniciosa, & lethalis extiterit, quàm nunc temporis adeò mitiùs, & amiciùs ſe gerat; ut nunquàm ferè ſit pernicioſa, & lethalis?

Reſpondemus primò, id accidiſſe à corporum, qui inficiebantur, diſpoſitione; cùm enim in caſtris magna fuerit fames ob annonæ caritatem, pravîſque cibis ſe impleverint milites, magnus, pravuſque in eorum corporibus fuit apparatus, in quem cùm lues inciderit, in eo majores exercuit vires, tùm ob paſſi diſpoſitionem, tùm ob luis agentis activitatem.

Secundò; morbi novitate id accidiſſe quia initio vehemens timor, & terror omnes capiebat; in malis nàmq; contagioſis graviùs afficiuntur, fortiter pertimeſcentes.

Tertiò, quia initio hujus luis curatio non nota fuit, undè omnes morbi contagioſi magis in eorum initiis ſunt ſæviores, quàm in declinatione. O terque, quaterque miſeri, quibus ſub horum morborum initio ægrotare contigerit; cùm ferè omnes occumbuerint, nàm medici per hominum mortes tentant experimenta, antequàm ad alexipharmacum deveniant. Nunc multò mitiùs agit lues, tùm quia, quæ inficiuntur corpora non adeò, ut tunc, pravo detinentur apparatu; tùm quia lues parvi eſt matur, imò flocci fit; tùm etiam quia, & verior ratio eſt, adinventa eſt ejus curatio, nec ampliùs pernicioſa, & lethalis exiſtit.

Secundum eſt, cur quandoque hæc Lues illicò poſt unicum venereum congreſſum manifeſtetur; interdùm poſt plures concubitus, & maximâ cum difficultate contrahatur; & quandòque diutiùs lateat, ut poſt hebdomadam, menſem chymicum, & tandem etiam poſt triginta annos, ut ultra, ut refert Fernelius de abditis rerũ cauſſis; quo tempore

nullum

nullum ſui exhibeat indicium?

Reſpondemus id partim fieri ex Lue, partim verò ex corporis conſtitutione. Ex parte Luis, quandò fermentum Venereum eſt adeò exaltatum, activius, & volatilius, ut activitate ſuâ, & volatilitate epidermidem penetret, & liquorem alimentitium volatilem exaltet; vel figat, ut in hujus Luis initio evenit. Multoties nos quoſdam ægrè curavimus amicos, qui gonorrhœas, caries &c. contraxerunt, non ex membri virilis in uteri vaginam ingreſſu, ſed tantùm ex penis perfrictione circa labia cunni quarundarum puellarum, quia ſe virgines ſimulabant, concepto Venereo fermento ex effluviis, quæ ex iſtarum colluviariis exhalabant. *Euſtachius Rudius* ſe vidiſſe narrat quaſdam meretrices tàm volatile, & exaltato veneno Venereo infectas, ut omnes, qui cum iis rem haberent, non ſolùm illicò obirent, ſed graviſſimis corripiebantur ſymptomatibus, quæ nullâ arte & præſidiis tolli, vel ſaltim mitigari potuerint, imò nonnulli non multò pòſt ſuum obierint diem. Tùm ex parte Luis, quando fermentum eſt magis fixum, quàm volatile, & otiosè penetrat; undè diutiſſimè deliteſcit abſque ſanitatis læſione, non ſecus ac favillæ ſub cineribus, & ejus ſemen per decennium, & ultra reconditum manet, ejuſque progreſſus eſt inſenſilis, donec tandem penetrandi vi majori præditum fuerit, magiſque ſubtile, & & in vetuſtatem abierit. Ex parte corporis, quandò eſt optimæ conſtitutionis, compactum, & denſum, craſſis exuberans ſuccis, & præcipuè ſi ictu oculi venereum compleat actum. Hinc proſtibulæ non facilè labem concipiunt, quæ membranam uteri vaginam conſtituentem, lævem, lubricam, & humore oblitam viſcido habent ex aſſiduâ perfricatione, quia immiſſum ſemen eodem ferè momento labitur, cum quo ſimul faciliùs ſecedit virulenta illa materia, quæ adhæſioni ſufficiens non ſuppetit tempus. Vel ex parte corporis, ſi pravis ſcateat ſuccis, ſi molle, laxum, veluti raræ texturæ ſit; ſi penem longum, glandem laxam, & præputium contectum; & præcipuè ſi diù in concubitu moretur Venereo, major induçitur fermenti agitatio, & facilius contrahitur Lues.

Tertium problema eſt, An vir, & mulier non infecti inficere poſſint?

Reſpondemus, quòd non ex famigerato illo axiomate: *Nemo dat, quod non habet.* Hoc tamen non obſtante, dicimus cùm virum, tùm mulierem poſſe inficere licèt actu non infectos. Hoc facilè intelligetur, ſi in actualem, & radicalem diſtinguamus infectionem. Undè non infecti nec actualiter, nec radicaliter ſine dubio inficere non poſſunt; actualiter infectos experientiâ notum eſt inficere; radicaliter infecti licèt hac non moleſtentur Lue, continent intra ſe ejus radicem per actualem Luem jàm olim ſuſçeptam, non curatam, vel negligenter, quæ non otioſa in corpore latet, ſed lentè inficit, donec tandem, ſuperatâ reſiſtentiâ, infectio fiat actualis. Undè accidit quandòque mulieres radicaliter infectas, & abſque actuali infectione inficere, & præcipuè tunc cùm menſtruas patiuntur purgationes, quia tunc periodicè [illegible]tura pravorum humorum cum aliquâ Luis-

portione inquinatorum colluvies per uterum purgant, & facili negotio inficere poſſunt. Hinc ſcortatorum vulgus ſanguinum contrarietati conceptam refundit labem. Contrà verò quæ nullatenùs Luem paſſæ fuêre, eſtò menſtruorum tempore rem habeant cum viris, nil mali reportant iſti, niſi virile membrum ſanguinolentum, & veluti elixum, vel vibicibus obſignatum ad breve tempus. Accidit etiam quandoque quòd meretrices nullâ prorsùs labe infectæ rem habent cum aliquo Lue Venereâ infecto, coinquinatum in utero excipiunt ſemen, ſi poſtmodùm illicò alteri conjungantur viro, ſemen illud coinquinatum in ſecundo concubitu excernunt, à quo ſecundus ſcortator inficitur, & ipſæ liberantur, & ſanæ permanent. Idem accidere poteſt in viris, & nos novimus quendam amicum, qui rem cùm habuiſſet cum quadam poſtribulâ, ſtatim adivit quandam mulierem caſtam, & connubio ſociatam, quam pluries incaſsùm ad Veneris palæſtram ſollicitaverat, & paucis ſuaſam compreſſit, cui virulentam transfudit gonorrhœam à poſtribulâ contractam, & ipſe liber extitit; & hanc nos mulierem breviter, & clàm curavimus.

Cap. IV.

De Luis Venereæ Sede.

HActenùs de Luis eſſentiâ, nunc de ejus ſede inquiramus oportet, in qua ſtatuendâ non una, eademque ſententia eſt, ſed ingens ſententiarum cumulus, & quot in medicinâ ſectæ, tot emergunt ſententiæ.

Nonnulli cum *Leoniceno* hanc ſedem eſſe cutem voluerunt, quia hæc non minùs quàm in ſcabie, lichene, & ſimilibus exulceratur, & inficitur. Sed non ſemper ſola afficitur cutis, verùm & aliæ partes internæ, ut pudenda, fauces, nervi, cartilagines, & oſſa, quæ carioſa fiunt; ideóque hæc Lues inter cutaneos non connumerāda eſt affectus.

Alii hujus ſubjectum eſſe caput affirmant, tanquàm illud, à quo ſemen emanare creditur, & quod frequentiùs ulceribus, acoribus, capillorum defluvio, & dolore Luis vitio tentatur. Verùm id non eſt perpetuum, ſed quandóque accidit; ideóque perperàm pro Luis Veneris regiâ caput aſſignant.

Multi pudenda primariò affici exiſtimarunt, quia in pudendis ex impuro concubitu prima Luis veſtigia apparent, quæ niſi ſuo curentur alexipharmaco, ſtatim affectio invaleſcit. Sic glans, & præputium cariatur, & exulceratur, caro calloſa ſæpè longo tēpore dureſcit, accedunt gonorrhœæ, & bubones in inguinibus tuberant. Sed eſtò negari non poſſit à pudendis Luis originem eſſe, & præcipuè ſeſe eo loci prodere, tamen id non eſt perpetuum, licèt utplurimùm accidat, ſed etiam per oſculaa, amplexus, ſudores, & veſtes idem morbus contrahi poteſt; attamen per amplexus, ſudores, & veſtes non ità facilè contrahitur Lues, niſi longum poſt cōtactum. Imò infantes etiam per Lac, quod à nutrice ſugunt, inficiuntur, & qui hoc inficiuntur modo, nil in pudendis apparet. Verùm id experientiâ nos falſum deprehendere fecit, nàm moniales Surrentinæ cùm ferè omnes formoſam infantem ubera infectæ nutricis ſugentem, deoſculatę fuiſſent, intra quadraginta dierum ſpatium, aliæ

aliæ gonorrhœas, aliæ caries, puſtulas, vel ulcera, & aliæ bubones in pudoris ſinu contraxerunt; & nos multoties Luem in puerorum, & nutricum pudendis ex lactatione contractam curavimus.

Aliqui hujus Luis ſubjectum partes ſpermaticas dictas, nervoſas, ac membranoſas eſſe crediderunt. Verùm hic morbus non ſolùm nervoſas, & membranoſas afficit partes, ſed etiam carnoſas.

Plerique omnes noſtri corporis partes eſſe Luis ſubjectum aſſeverant, cùm nullum membrum peculiare in noſtro ſit corpore, quod perpetuò in Lue non inficiatur; ideóque nullam partem certò aſſignare poſſunt, quæ illam determinatè recipiat, & ſubjectet. Hoc verum deprehendimus, ut infrà ſuo modo dicemus, cùm nunc hanc, nunc illam afficiat partem.

Hercules Saxonia triplex huic malo aſſignat ſubjectum, aliud in principio, ſcilicèt dum recens eſt, pro ſubjecto ei ſpiritum naturalem, ſeu partem maſſæ ſanguineæ vaporoſam, & deindè ſuccos excrementitios, & tandem alimentitios. In medio, ſcilicèt dùm progreditur, ſuccos aduſtos, & ex partibus ventriculum, & hepar affici, atque hinc chyloſim, & æmatoſin lædi. In inveterato affectu ſubjectum fore ſubdit ſuccos pituitoſos, craſſos, & ſeminales particulas, oſſa ſcilicet, nervos, & membranoſa corpora. Verùm Saxonia ceſpitat in Luis aſſignando ſubjecto; ſive enim Lues recens ſit, ſive antiquа, idem ſubjectum habere debet, & non migrare de ſubjecto in ſubjectum. Præterquam quòd iſtum chylum nunquàm natura cognovit à parte rei, niſi in medicantium phantaſiis, ut rationibus, & experimentis in noſtrâ *Trutinâ medicâ lib. 4. cap. 1. De Ventriculi actione* fuſiùs probavimus. Nec hepar eſt ſanguinis officina, ut hactenùs creditum eſt, ſed tantùm viſcus, per quod ſanguis tranſcolatur venalis.

Omnes noſtri barbati, ſcilicèt Galeniſtæ, nemine diſcrepante; ſanxerunt hanc Luem hepati figere ſedem, his ſuaſi ineptiis: Lues hæc eſt affectio diuturna nimis, imò ubi fixerit radices, ferè nunquàm evulſas vidimus illas; ideóque neceſſe eſt perennem in aliquo viſcere habere fomitẽ, cujus maleficio tàm pertinaciter perſeveret. Præterea univerſum compati, & condolore corpus in hac Lue videtur, dùm nulla extat pars, quæ ejus infectionem non perſentiat: neceſſum igitur eſt aliquam ſtatuere partem, qua dùm cœteræ noxium recipiunt ſuccum inficiantur, & in infectione conſerventur, alioquin, deficiente hoc aſſiduo accurſu difficile non eſſet priorem receptum ſuccum diſſipari, & evinci, eoque magis quòd aliqua per intervalla fœdus initum videtur, dum per aliqua temporis interſtitia feriata tanti hoſtis arma obſervantur; ſed quia poſtmodum nova accurrit materia, ſimiliter infecta, hinc affectionis perennitas oritur: aptior pars ad hujuſmodi perennitatem fovendam excogitari non poteſt, quàm hepar, cujus actio toti corpori neceſſaria eſt, cùm partes omnes nutritione indigeant, & hepate, à quo ſanguificatio pendet: hoc igitur viſcere malè conſtituto, depravatéque operante, noxæ, & læſiones, quæ hac in Lue accidere ſolent, ſunt hepatis, & functionum ejus, ac naturalis

ralis facultatis, quæ in ipſo reſident. Hujuſmodi ſunt vitioſa nutritio, per quam corpus pravè, & vitioſè nutritur ob excrementorum copiam, quæ ex hoc proveniunt: hoc totum indicat floridus faciei color defloratus, excrementorum in corpore congeries, ſanguineæ maſſæ conſpurcatio, coctionum læſiones, corporis emaciatio, pilorum caſus, puſtularum, aut ulcerum proventus, oſſium adeſiones, variáque tuberculorum genera. Concludunt tandem Luem hanc ſpecificam habere inimicitiam cum hepate, & per unum contrahi membrum, ejus tamen fontem, ſeu primariam ſedem eſſe hepar, illudque primariò à virulentâ infeſtari Lue, & per id reliquas partes hanc contrahere Luem.

Ab *Ariſtotelis* ævo ad Galeni uſque ſæculum hepar viſcus abjectum, inutile corporis pondus, ignavum parenchyma nullius uſus, nullius functionis vixit, per accidens tamen corpori neceſſarium. At ſuo ſæculo, dùm medicinam faciebat *Galenus*, abjecti hepatis partes fovere cœpit, & græcalicâ loquacitate abſolutum in animantis republicâ dominium illi tribuit, ad thronum evexit, illudque omnium partium corporis Monarcham conſtituit, ipſum vitæ œconomiæ præfecit, & reliquarum in corpore partium famulatum dicavit. Ab eo ventriculum calorem, inteſtina fotum, cor, & arterias ſanguinem, cerebrum materiam pro ſpiritibus animalibus creandis, generationis organa materiam pro Semine, univerſumque corpus ſanguinem pro nutrimento mendicare ſancivit, undè credula, & inepta medicorum poſteritas hepati plaudere cœpit. Sed parvo quodam venarum lactearum phœnomene à *Pecqueto* propalato per ſacculum lacteum, deindè per Lacteas thoracicas chylum in ſubclavias aſcendere, ac demùm in dexterum cordis ventriculum; hepar ſuſpectum eſſe, & acceptum per tot ſæcula imperium, quod uſurpaverat, amittere cœpit, & fatali quoque neceſſitate hoc noſtro ſæculo *Galeni* authoritas cùm declinare cœpiſſet, ejus quoque ſectatores declinare cœperunt, & ferè omnes medentes reſipiſcere, & vertere terga Galeno, ſolùm pauci remanſere barbari hirco obſtinatiores; ſed præter hos, quod maximè in republicâ medicâ dolendum, *Salernitanum Collegium* ceu *Galeni procurator per epiſtolam* illius tuetur cauſſam, medicinæ tyrones cogendo, antequàm diplomate impunè necandi inſigniantur, ut jurent in verba Galeni, eſtò collegium ſit Hippocraticum. Adeò Galeni præjudicio allegati hepar morborum omnium patronum tutantur, ut quemlibet ſive magnum, ſive parvum morbum hepatis tantùm culpâ fieri, vel cauſſari communiter arbitrentur, & nil corporibus accidit, quod deſpoticâ non patretur hepatis lege, quod adeò verum eſt, ut Venereá Luem, quæ ab externo in corporibus creatur contagio, in inſonte hepate ſuâ habere ſedem unico conſenſu inſinuetur. O bella medicina, quæ ità quemlibet agaſonem unâ horâ reddere medicum poteſt, ut inter proceres Galeniſtas aſſideat! Sed ad Galeniſtarum hepar noſter redeat ſermo.

Hepar in Lue Venereâ primariò affici falſum eſſe probatur primò: Qui per impurum cōgreſſum ſtatim primò pudendorum cariem, puſtulam, ulcus gonorrhœâ &c. contrahūt, certè nemo negabit

negabit Lue affectos eſſe Venereâ, & tamen in his hepar nondùm laborat, cùm luis initia ſint. Eadem ratio procedit in ijs, qui per oſculum ex. c. hanc luem ab initio contrahunt, vel in faucibus citra hepatis infectionem. Secundò, Curatur nullâ hepatis habitâ ratione, imò brevi temporis ſpatio, adhibito medicamento, quod luem extinguit, quod ſequi non poſſet, ſi communicata hepati labes eſſet; neceſſariò nàmque in ejus gratiam plurima, & valida adhibenda eſſent medicamenta, quemadmodùm facimus in reliquis affectionibus tale viſcus affligentibus. Tertiò, Nulla malè affecti hepatis indicia poſt contractam luem apparent, cùm diù, multùmque perſeveret floridus faciei color, facies nàmque (ut inquiunt) eſt hepatis probatiſſimum ſpeculum, & index: quare ſi illud ſemper in hac afficeretur lue, ſemper etiam faciei color immutaretur, quod falſum deprehendimus; obſervavimus enim plures viros, pluresque mulieres hac labe infectos floridum faciei habere colorem, quod evidens ſignum eſt bonæ hepatis diſpoſitionis, eique nullo modo labem fuiſſe communicatam. Quartò, Quandò impurus exercetur concubitus, quærimus, quomodò à pudendis non primò infectis lues deferatur ad hepar, & ab hepate ad has remeet partes? Quomodò ad hepar deferatur, abſque eo quod in itinere non inficiat partes? Quis fidus ductor, & remeator? Qua ſemitâ id facit? Credunt forſan luem ventris crepitui non abſimilem eſſe, qui calcaneum collimat, & naſum ferit; ita collimare ad pudenda, & hepar afficere.

Aliqui barbati naſutiores hujus ſententiæ ineptias meditantes, ut hos effugerent ſcopulos, luem in duplicem ſtatum diſcriminârunt, unam incipientem, cui nullam certam conſignârunt ſedem, quæ illam determinatè ſubjectet; alteram confirmatam, quam in hepate radicatam conſtituerunt. Sed perperàm diſtingunt luem, nàm confirmata non tantùm hepar, verùm & omnes in humano corpore partes inficere poteſt, quod barbitonſores etiã ſciunt.

Hermetici tandèm luis ſedem, & portitorem ſpiritum naturalem eſſe volunt, præcipuè illum, qui in ſanguinis maſſâ conſiſtit, infici, & inquinari à ſpiritibus venenatis ex alio ſanguine infectis ſimiliter exeuntibus. Verùm hæc ſententia Hermeticos fallit, nàm ut docuimus in noſtrâ *Trutinâ Medicâ*, præter ſpiritum vitalem non datur alius in corpore noſtro ſpiritus. Prætereà iſte ſpiritus naturalis nil aliud eſt, niſi maſſæ ſanguineæ vapor, qui à ſanguine non differt, ſicut aquæ vapor ab aqua non differt. Verùm Hermeticorum ſententia nec pilo quidèm differentior eſt à Galeniſtarum placito; nàm iſti etiam volunt Luis cauſſam eſſe venenum ſanguinem depopulans, & jecur primariam offendens ſedem.

Pro noſtrâ ſententiâ de Luis Venereæ Sede præmittimus, quòd Lues nunquàm partibus corporis perfectâ cute obductis communicatur; nàm ſi quis digitum in vulvam lue contaminatam immitteret, utique digitus Luem non contraheret. Præterquam quòd Chirurgi, & barbitonſores infectorum curationi vacantes, caries, ulcera, bubones &c. non ſemper Volſellâ, ſed utplurimum manibus tractant, quas frequenter virulentâ conſpurcant ſanie, &

& tamen omnes infectionis ſunt immunes, ut quiſque in incurabilium Xenodochio obſervare poteſt; ubi horum infectorum ingens jacet numerus. Hinc colligimus multò minus credendum eſt ex veſtium, cubilium, linteorum, induſiorum &c. uſu poſſe hanc contrahi Luem. Deridendus itàque eſt *Fallopius*, qui refert quendam Venereâ correptum fuiſſe Lue, quia eaſdem adhibuerat caligas, quibus utebatur tempore, quo Lue laborabat. Et idem quandam caſtam irridet Matronam, quæ ex aquæ Luſtralis aſperſione ſe hanc Luem contraxiſſe affirmabat. Solent quandòque bonæ notæ medici ſimulare, & credere videntur tali pacto contractam fuiſſe Luem, ne ægrorum famæ detrahant: Ità aſſeruit Averroës quandam mulierem concepiſſe, quia ſemen exceperat in balneo antecedenter emiſſum, & reverà eodem in loco ſemen exceperat, ſed more conſueto. Sed ſub ſilentio hîc non involvendum, quod cuidam pulcherrimæ mulieri in Urbe accidit: erat huic conjux mercator, qui mercimonij causâ per octennium ab Urbe abfuit, tandèm domum reverſus, puerum in aulâ ludentem invenit, de quo quærenti, quiſnàm eſſet puer ille? reſpondit uxor, non cognoſcis? Hic eſt filius tuus. Interroganti quot habebat annos? Sex inquit: Mirabatur, & ſecum obſtupebat, poſt octo annorum abſentiam reperiſſe filium. Quærenti, quomodò id accidere potuiſſet? Reſpondit uxor: Care conjux, quadam nocte per ſomnium mihi videbatur inter tuos amplexus, & oſcula manere, teque mecùm Veneris fœdus inire, ac in illis conjugij delicijs concepi, & hunc, quem vides, tuum peperi filium. At vir blandis uxoris dictis non acquievit, ſed multa ſecùm volutans, tandem plurium medicorum conſilium convocavit ad inquirendum, an mulier per ſomnium ſine mare concipere poſſet? Mulieris famæ proſpicientes medici, utique id caſu accidere poſſe jurejurando reſponderunt, hos enim pecuniâ corruperat, qui illam compreſſerat: Multa ad id confirmandum adduxerunt, mulierem ſine viri concubitu concipere poſſe, quia habet teſtes, in quibus prolificum gignitur ſemen, vim activam continet, uterum, & pro alendo fœtu materiam habet: Itàque dari poteſt caſus fœminam per ſomnium concipere poſſe. Inſuper equæ per equorum hinnitum ad diſtans ſine equorum coitu impregnari poſſunt, ut multæ extant hiſtoriæ; quia ſpiritus equini deferri poſſunt ad equæ vulvam, poſtulante, & attrahente vulvâ, ibique equæ ſemen informare, & equum producere perfectum abſque equi ſemine: itàque afferre poteſt caſus, ut mulier per ſomnium etiam concipiat. Præterea admirandi ſunt fortis imaginationis effectus; imaginatio nàmque humores, & ſpiritus movet, corpus alterat, morbos parit, eoſdemque curat, & peſtem inducit. Matris imaginatio fœtum afficit, & mutat, ac fœtui notas imprimit: quidni dari poteſt caſus per fortem ideam, ſeu imaginationem, ut mulier per ſomnium abſque viri concubitu concipiat & pariat? Has rationes, multaque exempla adduxerunt medentes, & tandèm communi ſtatuerunt ſententiâ caſum id efficere potuiſſe. At conjux his argumentis non contentus, neque perſuaſus, quia prudens erat, multa volutans animo, tandèm inquit: Ego neſcio,

neſcio, an id efficere potuerit caſus cum litterâ S. an cum Z.

Itèm in congreſſibus Lue Venereâ pollutis puſtulæ, caries, ulcera, verrucæ &c. nunquàm in extimâ penis cute pullulant, eſtò in coitu totus cum cute penis ultrò, citroque ingrediatur, & egrediatur, ſed in glande, & in parte præputij internâ, ac circa coronam effloreſcunt: & ratio eſt, quia non ſufficit, ut virulentus halitus viventis carnem attingat, ut illam polluat, ſed requiritur, ut ſpiritus illius carnis ſenſitivus halitûs virulentiam ſentiat, quod in partibus, quas tenuiſſima cooperit epidermis, accidit ſtatim, in cute verò nunquàm, aut poſt longam applicationem. Hinc deducimus Luem tantùm inficere partes cute carentes, ità anus, vulva, glans cum parte præputij internâ, os, lingua, fauces, aut adiacentes particulæ. Undè per oſcula hæc Lues facilè contrahitur, ex his, qui os, gingivas, labia, linguam, vel fauces Lue exulceratas habent, quia ſanies, pus, halitus, ſive effluvium, quod indè emanat ſuâ acredine harum partium epidermidem intra os contentarum penetrat, & inficit. Eodem modo per lactis ſuctionem inficiuntur infantuli, quoties nutrices lue contaminatæ fuerint, vel viciſſim infantuli contaminati nutricum papillas, indè totum inficiunt. Imò poculi, cochlearia, ac communis omnium inſtrumentorum uſus in cibo, & potu, quibus uſi fuerint, qui os, aut adiacentes particulis ex Lue habent exulceratas, imbuta ſordibus, aut ſanie indè emanantibus inficiunt. Vitet quiſque cane pejus, & angue venereum virus, nec cum infectis cibum, potumvè ſumat, non ſecus ac fit cum ijs, qui leprâ laborant. Pari ratione in podice, vel vulvâ inficiuntur, alvum ſtatim excernentes in eodem loco, ubi plurima ſanies virulenta ab ægro venerea ulcera in podice patiente, depoſita eſt.

Dicimus immediatum Luis ſubjectum eſſe ſpiritum ſenſitivum ſub tenuiſſimâ epidermide latentem, qui virulentorum halituum ideis imbutus, ſuam ſubvertit œconomiam, & proximum depravat nutrimentum; ſubjectum verò mediatum præter nutrimentum, quod luis portitor eſt, ſunt ſanguis, partes ſpermaticæ, molles, cartilagines, & oſſa prout nunc ad unam, vel plures, nunc ad alias deflectit particulas.

CAP. V.

De Luis Venereæ Signis.

Diagnoſtica ſigna hæc Lues nulla habet certa, demonſtrativa, & inſeparabilia, verum omnia ſunt incerta, & fallacia, & licèt quampluríma ab authoribus proponantur, alijs ſunt communia morbis, & contingentia eſſe poſſunt, ità ut non facilè per certa ſigna Lues dignoſci poſſit. Non morbus unus Lues eſt, ſed vagatur per quamplurima morborum genera, eſt veluti Syndrome, & Lerna malorum.

Primò Luis ſtatus diligenter perpendendus eſt, qui quidem alius in Lue incipiens eſt, alius adaudactus, & & alius inveteratus. Luem adultam cognoſcere non multùm operoſum eſt, verùm dùm adhuc latet, & in primâ herbâ eſt, eam cognoſcere hoc opus, hic labor eſt. Ut enim herbæ, & arbo-

res jam adultæ vulgo etiam notæ ſunt, in primo verò germine eas cognoſcere non niſi optimi botanici eſt, ità etiam Lues hæc dùm varijs morbis, & ſymptomatibus ſe ſe patefacit, lippis atque tonſoribus patet, dùm in obſcuro latet, non niſi à peritis deprehenditur medicis; ideòque ex his pluribus ſignis illam colligemus, præter ea, quæ in particulari adducentur.

Ordinariam infectionem ex actionibus læſis, & accidentium ſpeciebus ut plurimùm venamur: inter actiones læſas triſtitia, & mœſtitia præter rationem poſt concubitum recenſentur, undè qui anteà erant hilares, & jocoſi, ſi à coitu præter rationem mæſti, & taciturni fiant, potiſſimam hujus luis exhibent conjecturam, & tamen *omne animal poſt coitum mœret.* Sic ſpontaneæ laxitudines poſt Veneris palæſtram idem denunciant, ob ſpiritûs ſenſitivi coinquinationem. Undè hac de cauſſà ad motum ſegnes fiunt, & toto corpore graviores.

Primùm circa obſcœna loca, ſeu pudenda in utroque ſexu incipit ex concubitu cum viro, vel muliere infectâ, cùm hoc modo lues diffuſa fuerit, at his noſtris temporibus omnes mulieres meritorias infectas eſſe experientiâ conſtat; imò, quod pejus eſt, obſervantur in dies uxoratæ graviori inficere Lue, quæ quadā ſimulatâ caſtitate, tot Penelopes creduntur, undè incauti juvenes facilè inficiuntur, & quod peſſimum eſt virgines, abſque eo quod caſtitas lædatur, & honor tangatur, aggreditur hæc lues, undè virgines, & lue conſpurcatæ inficiunt: Itaque in omni mulierum genere difficillimum eſt reperire pudicam, ità canit *Juvenalis ſatirâ 6.*

Rara avis in terris, nigroque ſimillima cygno.

Et hac occaſione quidam poëta in maritos invectus, ità cecinit:

Vxorem, qui neſcit mœcham, in vertice cornu
Vnum habet: Ille poteſt qui ſimulare duo.
Qui videt, & patitur, tria portat: quatuor ille,
Qui ducit nitidos ad ſua tecta procos.
Qui nullo iſtorum ſe credit in ordine poni,
Credit & uxori, cornua quinque gerit.

Poſt Veneris uſum ſi in pudendis, & præcipuè circa præputium, coronā, vel glandem ulcuſcula appareant, certiſſimum contractæ luis indicium, & licèt quandòque à multâ perfricatione, & loculorum muliebrium anguſtiâ poſſint excoriari, ſive exulcerari pudenda, ſi nullum adſit contagium, eſtò evenerit ſanies, vulgaribus facilè cedet medicamentis.

Quandòque in pudendis veſiculæ cryſtallinæ, caries vel puſtulæ pruriginoſæ grani millij ſimilitudine apparent, vel totam circumdant coronam, quæ poſtquàm rumpuntur, ulcera alba relinqunt, quæ pedetentim profunda, calloſa, & doloroſa fiunt. Interdùm gonorrhæa ſanioſo prorumpit fluxu, vel in inguinibus bubones apparere incipiunt. Si malum augeatur, floridus faciei color coinquinari incipit ex turbatâ coctione, & viciatâ ſanguificatione, undè ſub oculis circulus lividus apparet, qualis in mulieribus menſtruatis apparere ſolet.

Solent ulcera à pudendis quandòque ad alias ſerpere partes, nempè ad pu-

pubem, inguina, femora, brachia, manus, faciem, collum, capitis cutem, & univerſum corporis habitum, vel circa oris angulos. Ubi lues per compotationem, vel oſcula, aut lactationem contracta fuerit, tunc in ore, & partibus adiacentibus apparere incipiunt excoriationes, & ulcera, quæ etiam in infantibus; ſi à parentibus ſanis orti ſint, fiunt, ubi à nutrice infectâ lac ſumpſerint, vel ab infantibus infectis nutricum papillæ, & partes circumjacentes exulcerantur, quæ vulgaribus non curantur medicamentis, & indè ad pudenda fit luis diffuſio. Si parentes hoc morbo laborarent, vel laborarint, & in infante quædam ſe offerant ſigna, quæ Luem arguant Veneream, vix dubitandi locus ſupereſt. Vel ſerpendo, gingivas, fauces, palatum, tonſillas, columellam, & narium pinnas exedunt, tunc loquelam vitiant, undè vox rauca, vel ſibiloſa, & omni ſonoritate deſtituta, vel per nares clangoſa.

Invadit interdùm capillorum, pilorumque radices, eoſque excidere facit à capite, ſupercilijs, mento, cunctiſque locis piloſis. Manuum ungues ut plurimum finduntur, vel planè decidunt. Manuum volæ, pedumque plantæ in rimas, & rhagades dehiſcunt. Sic ſi in obſcœnis partibus excreſcentiæ, ut verrucæ, mariſcæ, thymi, mora, condylomata, criſtæ, aut in ano conſpiciantur.

Certiſſima hujus luis indicia ſunt dolores non in articulis, ſed in eâ regione, quæ medio oſſium eſt, & prope articulos, ut anteriore tibiarum parte, cruribus, brachijs, & ſpatulis, & capite, qui intenſiſſimi, & acerbiſſimi ſunt, ac circa veſperam exacerbantur, noctu ingraveſcunt, & ſunt diuturni.

Hujus morbi ſoboles ſunt gummata, & tumores duri, qui in oſſium locis pullulant, dolore divexantes nocturno, à quibus oſſa dilatantur, & non rarò exeduntur, vel cariantur, ſanâ exiſtente cute, & hoc ſæpiſſimè accidit in cranio. Accidunt tandèm tabes, febres hecticæ, cachexiæ, dentium caſus, ſurditates, cœcitates &c.

Addimus & nos prædictis ſignis eſſe veluti hujus luis proprium ſignum, affectuum contumaciam in affligendo, & rebellionem, in deſiſtendo; Nàm nullus affectus eſt tàm contumax, & rebellis, ut Venerea lues: Si quoties vulgaribus non cedat remedijs, nec remittatur, ſed crudeliùs vel denuò exacerbetur, de latente hujus luis naturâ meritò eſt ſuſpicandum.

CAP. VI.

De Luis Venereæ Præſagijs.

VEnerea Lues cùm primò graſſari cœpit, multùm ferox extitit, multaſque hominum myriades jugulavit; at noſtris temporibus aut neminem, aut pauciſſimos interemit, poſtquàm Veneris corruptæ Mercurius vindex innotuit. Solet quandòque hæc lues fœdus inire, & planè extincta interdùm, & veluti hydra videri, & tamen poſt plures, ut triginta, vel quadraginta annos, & ultra, eam non nunquàm ſæviſſimis doloribus, pertinacibus gummatibus, oſſium adeſionibus, tabe, cœteriſque ſymptomatibus, quaſi clàm corpus invadere obſervavimus, quia puſtula, caries, ulcus, gonorrhœa, &

& bubo non alexipharmacis, ſed vulgaribus curata fuêre præſidijs. Eſt hæc lues veluti parva favilla, quæ niſi optimè, & totaliter extinguatur, maximum parit incendium.

Faciliter curatur hæc lues recens, quàm inveterata, quia hæc continentes, illa contentas contaminavit particulas. Qui aliàs hanc paſſi fuerunt luem, & denuò eandem contrahunt, majori curantur difficultate, quia fortiùs in ijs imprimitur lues. Quò ad anni tempora hæc lues facilius æſtate, quàm hyeme curatur. Ulcera in pene recentia non ægrè curantur, quàm in vulvâ, vel in, & circa podicem, quia hic locus eſt excrementis dicatus, & medicamenta non ſatis commodè applicari poſſunt. Si naſi oſſa ſint adeſa, & ſimul lenta adſit febris, difficilis curationis malum denotat, cum cerebro, vel ejus membranis ſit impertitium. Vertigines, epilepſiæ, ſurditates, & cæcitates, graviſſimæ, & pertinaces ſunt; indicant enim Veneream luem cerebrum obſidere. Faciliùs curatur hæc lues, quæ per Veneris congreſſum contracta eſt, quàm quæ alio modo, qui per præpoſteram Venerem contrahunt luem, difficiliùs curantur. Sic quoque difficillima, & ferè inſanabilis erit lues contracta ſanguinis, & ſeminis vitio ex primâ generatione, aut lactatione; hujuſmodi nàmque occaſiones connutritam reddunt luem, ac radicatam in partibus nutritis, aut ſolidioribus genitis ex principio, aut alimento coinquinato. Quò plures graviores morbi, & ſymptomata lui Venereæ copulantur, eò magis ægri periclitantur; quò pauciores, & leviores, minus. Quapropter ij in primis pereunt quibus lui Venereæ febres putridæ dictæ, & malignæ aſſociantur; virulentia enim Venerea non tantùm alimentum corrumpit, malignitatem adauget, & febrem reddit graviorem, verùm etiam innatum debilitat calorem, undè nec febris, nec morbus ille malignus à natura ſuperari poteſt. Parem infert difficultatem habitualis febris juncta lui; hæc enim paulatim partes omnes conſumit, & tandèm erit immedicabilis propter contrarias coincidentes indicationes, quibus ſimul ſatisfacere nimis arduum eſt, undè ægroti neceſſariò moriuntur. Ex læſâ ventriculi coctione pertinaces oriuntur obſtructiones, & ex læſâ ſanguificatione hydrops lethalis. Sed fuſiùs in prognoſi particulari.

Hic unum pro coronide notandum eſt, quòd nunquàm natura pro luis curatione criſim moliri viſa fuit, nec critici ſupputandi, vel expectandi ſunt dies; imò nec ſanctorum preces valent, ut in alijs ſuffragari ſolent morbis, nec unquàm votivas tabellas de more ſuſpenſas vidimus pro hoc curato morbo, cùm in ſcortatorum flagellum immiſſus videatur, ut criminis luant pœnas.

Tandèm ad infectorum ſolatium non tacendum cenſemus, quòd hæc lues nullius infamiæ, nulliuſque opprobrij notas infectis inurit, & hoc eſt maximum almæ Veneris privilegium, aliter totum humanum genus ignominioſum eſſet, cum non tantùm hæc dira lues conjuges, viduas, juvenes, & ſenes inficiat, & quotquot in Veneris caſtris militant, ſed etiam nec uxorum pudicitiæ, nec virginum caſtitati, nec infantum innocentiæ parcat.

DE

DE LVE VENEREA.

LIBER III.

De Curatione ſpecierum Luis Venereæ.

EX ijs, quæ ſuprà diximus, jam conſtat, quòd Lues Venerea primò ultimum partium nutrimentum corrumpit, ſecundò ſanguinem, tertio partes ſpermaticas duras, ac quælibet dictarum corporis partium, dum morbi virulentiâ imbuitur, ſuos producit in corpore effectus pro ſui proprietate. Quippè pollutum ab hoc morbo nutrimentum producit gonorrhæas virulentas, puſtulas, caries, ulcera, bubones veros, vel ſpurios, ſcabiem per univerſum corpus, alopecias, coloris depravationes per totum corporis habitum. Si deindè à nutrimento fermentum in ſanguinem diffundatur, tunc in promptu erunt capitis dolores, in perioſtijs dolores, in artubus noctù crudeliter cruciantes, qui deindè in gummata, & nodos abeunt: maciem poſteà inducit, ſive maraſmum Venereum, vel faciliter cachexiam univerſalem, & hydropem. Quartò, ſi ubi ſanguis contaminatus dolores, & gummata excitat, continentes partes, uti ſunt venæ, arteriæ, nervi, membranæ, & cartilagines, inficit, tunc in promptu erunt ulcera cavernoſa, & profunda, gangrænæ, membrorum ſtupores, paralyſes, contracturæ, ulcera corroſiva in linguâ, faucibus, uvulâ, larynge, naribus, tinnitus aurium, & capitis dolores fixi, & profundi: Quintò, ſi à ſpermaticis mollibus virus in oſſa, quibus adhærent, imprimatur, caries oſſium, gangrænæ oſſium, palati foramina, naſi putredo, dentium corruptio, & cranij mortificatio uſque in cerebrum evenient. Verumenimverò licèt ab uno, eodemque ſemine tot fructus in vivente pullulent, unam tandem, eandemque curationem non admittunt; diverſificatur enim illa tàm ratione partis, quàm ratione modi, quo pars à morbi virulentiâ læditur; itàque ſigillatim uniuſcujuſque ex enumeratis affectibus trademus nomen, & quid per nomen intelligatur, ejus ſigna, cauſſas, prognoſim, & curationem; verùm de noſtro more, perpetuò vulgarium cauſſas, & curationes trutinabimus, eaſque ſemper repudiantes. Unum tamen hîc notandum, quòd Lues Venerea neque gradus, neque ſpecies mutat. Sed ſemper in uno gradu acquiſitæ ſuæ activitatis perſiſtit, horribilior, & vehementior tamen devenit, vel ratione partis læſæ, vel materiæ quantitate ab ejus virulentiâ corruptæ.

CAP.

Cap. I.

Vulgarium præſidia in examen adducuntur.

ANtequàm affectuum à Lue Venereâ pullulantium curationem exordiamur, operæ pretium duximus juxta noſtram Trutinam vulgarium præſidia in iſto curando morbo examini ſubijcere, ut eorum indicationes, & curationes potius ludamus ineptas, quàm indè aliquid boni eruamus. Luem nullatenus iſti curare poterunt, cùm juxta eorum principia ex occultatum ægritudinum numero eſſe fateātur, quarum natura eſt illis intrinſecè abſcondita, & hinc occultos morbos non ſolùm ignorantiam in theoriâ, ſed & errores in praxi parere certum eſt; nàm methodus, quæ per indicationes à rei naturâ deſumptas procedit, morbi naturam, qui curandus aſſumitur, cognitam, & manifeſtam ſupponit, cujuſmodi apud ipſos non eſt lues. Ità fatetur *Gal. 3. meth. cap. 16. Eorum, quæ ſunt nobis incognita, vera methodus haberi nequit.* Curant vulgares morbum ignotum in cauſſâ, & in effectu cognitum à poſteriori, & per experimenta; omnia enim remedia per experientiam inventa fuiſſe credunt, & *Sennertus*, *Falloppius*, cæterique hujus farinæ vulgares docent, niſi Hiſpani, qui primi hanc ab Indis attulêre luem, unà ſimul remedia etiam non aſportaſſent, lignum nempè guajacum, ſalſampatillam, chinæ radicem, & *Jacobus Carpus* vel caſu, vel analogiſmo ductus curationem per hydrargyrum non inveniſſet, uſque modò vera hujus mali curatio lateret; & medicamenta occultâ qualitate agentia ignorarentur: hujuſmodi igitur remedia per experimenta inventa, & non per indicationes curativas noſtros barbatos empiricos reddunt, præclaroſque doctores, nihilo à tonſoribus diſſimiles.

Tria ſunt vulgarium præſidia pro lue curandâ, primum eſt phlebotomia, ſecundum purgatio, & tertium ſunt ligna, & radices. Verùm phlebotomia & medicamentum purgans ſunt veluti duæ firmiſſimæ columnæ, quibus tota vulgarium medicina nititur, has cunctis adhibent morbis, quibus remotis, tota quanta eſt, ruit. Perpetuo eorum medicina in ſanguinem, & ſtercus terminatur, non mirum, ſunt de hirudinum, & ſcarabeorum genere. Sunt vulgares Agyrtarum inſtar, qui oleum, vel emplaſtrum nacti, illud ad omnes prorſùs efferunt morbos, atque alios inſuper quamplurimos valere.

De Phlebotomiâ.

Rixantur, & digladiantur vulgares, an ſanguinis miſſio locum habeat in hoc affectu; & ferè omnes plenâ aulâ, paribuſque votis eam probant, credentes ſanguine miſſo non minus pravos educi humores, quàm infecto hepati magnum præſtari beneficium. Prætereà eam admittunt, ut ſanguinis copia minuatur, & fervor in hepate compeſcatur, præcipuè ſi ex eo febris oriatur. Inſuper, ſi ſanguis nimium calidus ſit, & habitus plethoricus, quia propria luis remedia calida, & ſicca eſſe debent, quæ tutò adminiſtrari non poſſunt, niſi ſanguis priùs diminutus ſit

ſit ratione cujus major evadat *luis* fomes, & excrementorum copia augeatur.

Locus ſanguinem deplendi eſt: Si virulentia nullum peculiarem ad aliquam partem motum habeat, *Falloppius*, *Sennertus*, & alij ex cubito ſanguinem mittunt, ex venâ ſcilicet interna, ſeu baſilica ob hepatis rectitudinem; Si verò ad partem aliquam peculiariter habeat motum, & quidem ad inguina, ſi deliteſcens bubo, aut ſuppurationi reluctans, vel gonorrhœa recens ſuppreſſa, aut parcè fluens, in partibus inferioribus venam tendunt: ità enim virulentia verſus inferiora trahitur, & propter calidi ſanguinis affluxum poſteà bubo faciliùs ſuppuratur, & gonorrhæa refluit. Eodem modo ſi caries, ulcus &c. in pudendis adſit, in pedibus venam aperiunt: Itaque ſi infra hepar partes laborent, ex inferioribus venis ſanguinem educere congruum erit; Si ſupra hepar, ſcilicet ad caput virulentia ruat, & ibi vehementiſſimos excitet dolores, prava ulcera, capillorum defluvium, in brachio cephalicam aperiunt. Hirudines podicis venis non rarò in lue locum habere credunt, ſcilicèt dùm vires debiliores venæ ſectionem ſuſtinere non poſſunt, vel dum ſanguis craſſus, & fœculentus plus juſto in corpore redundat, aut dum ejus ſuppreſſa, vel ſaltem imminuta eſt evacuatio, aut cum è propinquo hepar, & naturalia viſcera evacuare, & expurgare intendunt.

Cucurbitulis etiam utuntur, dùm ad inguina attrahere volunt, ut cùm bubones, poſtquàm apparuerint, non creſcunt, vel deliteſcunt. Item cùm ad partes cutaneas evocare intendunt.

Sed errant vulgares ſanguinarij, ſanguinem mittentes, quia vitium in ſanguine excitatum à lue non eſt ejus conditionis, ut phlebotomiâ emendari, & corrigi poſſit; nàm quantumvis ſanguinem detrahas, ille, qui remanet, eſt ejuſdem energiæ, ac qui miſſus fuit, cùm non ſit in quanto, ſed in quali venenoſo, quod antidotis expurgari debet, & ſanguinem educi non indicat virulenta lues, nec eſt appropriatum præſidium, cùm ei tantum alexipharmaca adverſentur. Imò phlebotomia multùm nocere poteſt, quia vires, & calorem minuit, cum noſter calor à ſanguine excitetur, virulentiam adauget, refrigerat, & refrigeratæ partes minùs veneno reſiſtunt, imbecillæ vires concoquere non poſſunt, undè continuus excrementorum proventus cumulatur, nec tám citò reſtituuntur ij, quibus ſanguis detractus fuit. Quare propter aliena pericula cauti ægri nullum aliud reformidant præſidium, quàm phlebotomiam. Teſtes ſint ejulatus, plantus, & clamores tot in hac urbe infectorum, qui vulgarium ſanguificinam tolerârunt. *Clamitat de terrâ ad cœlum ſanguis in lue eductus, & ſuam habet vocem, ſicut clamavit in Abel.*

In lue correpto ſine noxâ è pedibus ſanguinem extrahi credunt, ac ſi ſanguis è pedibus extractus non eſſet ejuſdem conditionis, ac ille, qui è brachijs extrahitur, ac eliminatus à toto, & in pedibus depoſitus, ac ſi extra vitæ œconomiam ſtagnaret, & Harvejano non reparetur motu. Crudele barbarorum ſubterfugium; quia ipſi crudeles.

Hirudines venis ſedis locum habere cre-

credunt, & præſertim, ſi vires ità debiles ſint, ut phlebotomiam ferre non poſſint; vel dùm ſanguis craſſus, & fœculentus plus juſto in corpore abundet; vel dùm ſuppreſſa eſt aliqua evacuatio. Verùm toto cœlo errant credentes ſanguinem è venis eductum hæmorrhoidalibus non debilitare, id facile videre eſt in ijs, qui hiſce obnoxij ſunt evacuationibus, qui magis ab hac, quàm ab omni aliâ debilitantur. Obſervate quæſò, & comparate eos, qui hæmorrhagiam ex aliquâ corporis parte patiuntur, & videbitis eâdem ſanguinis copiâ exhauſtâ, magis debiles apparere ſubditos infernæ evacuationi. Ridiculum eſt, cum imaginentur ſanguinem craſſum, & fœculentum excerni; nàm talis apparet ex ſtricto orificio, ex quo guttatim exit: quapropter ſtatim coagulatur, dùm educitur, cùm ſit orificium ſtrictum, quod facilè quiſque obſervare poteſt etiam in brachio ex anguſto foramine. Ex orificio autem ſtricto nulla aquoſa ſanguinis pars, ſed craſſior, in qua volatiliores partes conduntur, & conſequenter melior, & utilior ſanguinis pars excernitur, ſeroſâ excluſâ. Imò venæ hæmorrhoidales extimæ non ex ſplene, ut volunt, ſanguinem recipiunt, ſed ad ipſum reportant, quem hauriunt ab arterijs, & quia proximè illum exhauriunt, ideò ſanguis eſt florentiſſimus. Id, quod ex ſuppreſſâ aliquâ evacuatione hæmorrhoides tundere dicunt, vanidum arbitramur, nàm non ſemper ars imitari poteſt, quod natura facit: non enim ſemper ſcit medicus, an natura id facere debeat, & non poſſit, ut ille ſuppleat. Evacuat natura ſanguinem aliquandò per inferiores partes; ſed quandòque id non rectè facit, & quandòque rectè, ut quod in venis fluctuat excrementitium, evacuet: ſed quomodò ſcit medicus excrementitium hoc in venis fluctuare, & qua arte aſſequi datur partem, ex qua natura excrementum vacuare intendit, nàm licet circuletur ſanguis, & excrementum fluctuet, nec ſemper cum toto circulatur ſanguine per totum corpus, & interdùm miſſo ſanguine ex parte ab excremento diſtanti, minuitur ſanguinis motus, & excrementum vel in vaſorum parietibus remanet, vel in illis, per quas ex uno vaſe in aliud tranſit ſanguis. Iſti medici ſanguinarij ſunt publici graſſatores, urbani Sicarij, horrendi lictores, ſpurci carnifices, crudele, & exitiandum hominum genus, ſunt tandèm miniſtri, ſcilicet divinæ ultionis executores, ſanguinem ebibunt, & peccatis veſcuntur populorum, ità habetur *Eccleſiaſt. cap.* 38. *num.* 15. *Qui delinquit in conſpectu ejus, qui fecit eum, incidet in manus medici.* Sunt morbi Dei flagella propter peccata; ideòque impunè, proprioque genio fortunas hominumque vitam negotiantur, dùm incerta, & periculo plena audent tentare remedia: ſaltim ſanguinis eductionem tanquàm maledictam rejiciant, & à remediorum cenſu eliminent.

De Purgatione.

Purgatio per pharmaca cathartica multùm in lue locum habet, corpus enim cacochymum, & vitioſos exturbat humores, ejuſque antidotis meliorem ſternit aditum, aliàs hujus-

morbi alexipharmaca impuro corpori parùm prodeſſent; ea propter detrimentum afferre, & corpus alijs obnoxium morbis reddere poſſunt, eſtò lues expugnetur. Non omnes per ſudores vitioſi diſcutiuntur humores, ſed tenuiori diſſipatâ parte, craſſior remanet, quæ, niſi eliminetur, ſicceſcit, & viſceribus adhæret, & quandòque acrimoniam adipiſcitur, & vaſorum ſubſtantiam lædit. Undè lues curatu pertinacior redditur, & obſtinatæ fiunt obſtructiones.

Verùm ante purgationem corpus reddunt fluidum tribus præparantibus *Syrupis, de boragine*, ſcilicet, *lupul. cichor. endiv. fumar. pomis &c.* cum appropriatis *aquis* ſ. *Lupul. fumar. borag. cichor. capill. ven. &c.* quos ità præſcribunt.

℞. *Syr. fumar. &*
lupul. ana ℥. *j.*
aquæ fumar. ℥. *iij. m.*

Vel ℞. *Oximell. ſimpl. aut compoſiti* ℥. *ij.*
aquæ betonicæ ℥. *iij. m.*

Vel ℞. *Syr. Capill. Ven. &*
Cichor. ana ℥. *j.*
aquæ lupul. ℥. *iij. m.*

Nonnulli vulgares tanquàm efficaciores earundem herbarum decoctiones ad uncias quinque, vel ſex Syrupis præferunt, addito ad ſaporem ſaccharo.

Altercantur vulgares, an in lue percurandâ purgantia lenia, vel fortia propinanda ſint? Verùm quia lues, cum ſit gravi affectio, lenia reſpuit, eiſque non cedit, fortiora, & validiora aliqui commendant medicamenta, quæ radicitus luem exterminare valent. Contra alij valentiora exhorrent, ne vires infirmentur, quas conſervare tenetur medicus, & in chronicis preſertim morbis. Verùm hæc lis, ne diù inter barbatos agitetur, facilè dirimi poteſt, ſi juxta corporis, & evacuandorum ſuccorum conditionem diverſificentur medicamenta, quò circa: Si corpora robuſta, & humores educendi ſint tenaces, potentiora adminiſtrare expedit, nullam timendo virium jacturam, quæ ut potè robuſtæ hujuſmodi permittunt medicamenta excrementornm craſſitiem exturbantia: Quòd ſi delicata ſint corpora infecta, neque ſuccis admodùm craſſis abundent, rationabile erit mitiora propinare medicamenta, ut viribus conſulatur.

Præparato corpore tribus ſyrupis, ad purgans deveniunt medicamentum, ſed juxta eorum nænias aſſignant humores bilioſos, pituitoſos, vel melancholicos, vel ex his congeriem, cum hoc tamen diſcrimine, quod in recenti lue bilioſi magis, in diuturnâ verò pituitoſi, & melancholici dominantur. Inter medicamenta bilem expurgantia recenſent *rhabarbarum*, præſtantiſſimum remedium, ceu hepatis animam, addito *ſyr. viol. aut roſ. ſolut. vel de cichor. Nic. in decoct. fol. ſen. prun. Damaſc. & pulp. tamarind.* Inter pituitam, & melancholiam purgantia principem habere locum credunt *Syr. Sueſſ. & de fumar. mai. additâ confect. hamech in decoct. fol. ſen. agaric. polyp. epithim. &c.* Ità concinnant pro bile purgans.

℞. *Fol. ſen. or.* ℥. *j.*
prunor. damaſc. num. vj.
pulp. tamarind. unc. ß.
f. decoct. & in ſuff. colat. diſſ.
Syr. roſ. ſolut. onc. iv.
de Cichor. Nicolai unc. ij.
rhabarbari ʒ. *j.*
m. f. p. & adde
aquæ Cinnam. parum.

Pro pituitâ, vel melancholiâ.

℞. *Agarici trochiſ. ʒ. iij.*
polyp. querc. ℥. ij.
fol. ſen. ℥. j.
(Si aliqua adſit obſtructio)
tart. vin. alb. ℥. ß.
f. decoct. & in ſuff. colat. diſſ.
Syr. Sueſſ. &
de fumar. maj. ana onc. iij.
confect. Hamech. ℥. ß.
m. f. p.

Pro variâ ſuccorum congerie:

℞. *fol. ſen. &*
polyp. querc. ana ℥ j.
prun. damaſc. paria iij.
Cinnam. ʒ. j.
f. decoct. in aquis cord.
& in ſuff. colat. diſſ.
ſyr. roſ. ſolut. &
ſueſſ. ana ʒ. iij.
confect. hamech. ʒ. IV.
m. f. p.

Si æger à pharmaco potabili abhorreat, parant pilulas, ut

℞. *Pilul. aggregat.*
de fumaria, &
de tribus, ana ʒ. j.
cum cathart. roſ. formentur.
pilul IX. *& deaurentur.*

Poſt quatuor deindè horas exhibent apozema, ut

℞. *Conſ. roſ. perſ. ℥. iij.*
elect. de ſucc. roſ. ʒ. iij. m.

& deſuper comedat æger.

Non loquimur de aliis *compoſitionibus ſcamoniatis, aquis ſolutivis, ſyr. de ſpinâ ponticâ, jalap. turbit, colocynthide, mannâ &c.* quia lippis, & tonſoribus patent. Hæc, & alia ſunt vulgarium quamplurima purgantia, quæ vertiginoſo feruntur motu, & curriculo iſto abſoluto, ſemper eadem recurrunt. Magnum errorem in quatuor purgãdi humoribus patrãt vulgares, dùm in iſtis luem quærunt, in quibus reverâ non conſiſtit, & in omnibus producitur, nec demonſtrari poteſt, cùm per ipſos ſit occulta. Eſt medicamentum purgans maximæ impoſturæ inventum, remedium pecunioſum, emungendarum pecuniarum officina, quotidianus cenſus, & ægrotum certiſſima pernicies, quod naturæ vim facit. Purgantia igitur nos acri ſtudio rejicimus, quia nullum juvamen præſtare poſſunt: quod vel minimam luis ſpeciem nos curare dicimus, ſed ſaltem occultare valent; à diſſitis enim partibus, & à circumferentiâ ad centrum trahunt, & hujuſmodi attractio majorem luis penetrationem juvare poteſt, quàm hoc deſtituta auxilio non præſtitiſſet, undè luis univerſalis imminet metus. Non eſt medicamentum purgans id, quod alvi ſolutionem promovet, nàm in hoc minimam ſpem collocare debemus, ſed quod morbum per ſuum emunctorium ſolvit, ità ſunt reliquæ evacuationum ſpecies, vomitus nempè, urinæ, ſudores, inſenſilis tranſpiratio &c. Sunt vulgarium purgantia mucida, & rancida, quia vetuſtatem ſapiunt, & ante luis ortum extabant, nec tunc quicquàm profuerunt; conſiderate, ſi nunc pro tanto curando morbo prodeſſe poſſunt. Non ſunt medicamenta huic morbo propria, ſed communia per applicationem; ideòque de communi morborum omnium, nullum alexipharmacum pro lue continent, niſi virus laxativum, quod eſt de veneni corroſivi genere, ac pro ejus curatione noxia. Eſt lues morbus novus, ideòque nova medicamina, novoſque requirit medicos.

De

De Ligno Guajaco.

Sufficienter corpore per plures phlebotomias, tùm pluribus purgantibus depleto, ad reliqua procedunt præſidia, quæ propriam, & ſpecificam hanc luem expurgandi vim habent, & totalem, ac omnimodam ejus extirpationem operandi, non quia calefaciunt, aut ſiccant, vel ſudores, aut aliam movent evacuationem, ſed id patrant propriâ vi, ac formâ, ſive occultâ, & arcanâ quadam proprietate, ſicut ejus cauſa eſt occulta, & deliteria. Hunc extirpant morbum ad eum ferè modum, ac theriaca venena, & malignitatem expugnat, undè luis antidota, & alexipharmaca vocantur. Hæc tria ſunt, primum Lignum guajacum, ſecundum Salſaparilla, & tertium Chinæ radix.

Inter luis antidota principem tenet locum lignum Guajacum, quod etiam *lignum ſanctum*, ſeu *palus ſanctus* dicitur: ſanctum appellant ob eximias vires quas adverſus Veneris luem habet. Nonnulli à ligno ſancto guajacum diſtingunt, verùm hæc differentia tantùm ſe tenet ex ligni adoleſcentiâ, vel ſenectute, ideòque hæc duo confundi ſolent, & pro uno, eodemque accipiuntur, eſtò in oppoſitum blateret *Fallopius*. Dicitur *Indicum*, quia ex Indiâ ad nos vehitur. Naſcitur hæc arbor apud Indos, ubi Venerea lues endemia eſſe fertur, atque ibi unicum ejus præſidium. Guajaci planta ad fraxini proceritatem, & ad hominis mediocris habitûs craſſitudinem plerùmque aſſurgit. Folia refert quadantenùs plantaginis æmula, dura, ac brevia; flores ejus producuntur luti; fructus verò juglandis magnitudine, quæ eſu alvum ſubducit; cortex annoſis niger, juvenibus verò ſubrutilus. Hallucinantur, qui putant buxum, quę apud nos naſcitur, idem eſſe cum guajaco; Siquidèm guajacum pingue, & reſinoſum viſitur, materia intùs nigra, ebeni ferè modo: quin & ſapor amarior, & acris, quibus ſiccam buxi materiam carere conſtat.

Divinum ad luem arcendam prædicant guajacum quantùm ad vires, quia admodùm calidis, & ſiccis conſtat particulis, ut ex ſapore, odore, & acrimoniâ conjicere licet inſigni, qua linguam mordicat, & quidem calidum putant in principio tertij gradûs, vel in fine ſecundi, ac ſimul tenuium partium, undè craſſa attenuandi, lenta incidendi, & detergendi vim habet, ſudores, & urinas ciendi, ſuperfluos humores frigidos diſſipandi, & abſumendi. Quapropter ſpecificum hujus luis credunt alexipharmacum, verùm non ob iſtas manifeſtas qualitates exhibent guajacum vulgares, cùm non deſint noſtris in regionibus medicamenta hujuſmodi qualitatibus prædita, ſed ob peculiarem, ſpecificam, & occultam qualitatem, qua Lui adverſatur.

Eligendum eſt optimum, & præſtantiſſimum, quod non ſit tempore, & vetuſtate conſumptum, ſed recens, non ſit totum nigricans, nec totum albicans, denſum, ponderoſiſſimum adeò, ut in aquis non fluctuet, ſed mergatur, reſinoſum, odoratum, guſtui & acre, & ſubamarum. Cortex optimus cenſendus eſt craſſus, & fortiter ligno adhærens, adeò ut vix ferro ſequeſtrari valeat, nàm qui facilè ſe-

ſeparatur à ligno vetuſtatem ſapit.

In luis curatione totaliter pendent à ligno vulgares, illudque in varias parant formulas, ſed præſtantiſſimum judicant, ſi limetur, & in minutiſſimam redigatur ſcobem, quia ſic citiùs, & meliùs ex eo extrahitur virtus. Ità præparatum infundunt, macerant, viginti quatuor horarum ſpatio in aquâ nonnulli, ali in hordei decocto, quidam in aquis ſtillatitijs, aliqui in vino, alij in ſero lactis, quidam in jure carnis ad calentes cineres ſervant, poſtmodùm lento decoquunt igne ad tertiæ partis conſumptionem, & decoctum formant, quod maximè in uſu eſt, quia in formâ liquidâ totum penetrat corpus, ut

℞. Lig. guajac. cum cort. ℥. iij.
infundantur in aqua font. lib. iij.
ſtent per h. 24. ad calentes cineres. Deindè bull. lento igne ad tertiæ partis comſumptionem, addendo in fine ſ. a.
flor. cord. p. j.
paſſul. enucleat. ℥. j.
liquiritiæ raſæ ℥. ß.
coriand. præp. ʒ. IV.
cinnam. ʒ. iij.
f. colat. & ſervetur.

Doſis lib. ß. Hoc ſimplici utuntur decocto in delicatis, imbecillibus, excarnibus corporibus in lue recenti, temporibus, & naturis calidis, quandò tantùm alterare intendunt. Quòd ſi minus excalfacere velint, lignum infundunt *in aquas cichor. lupul. endiv. ſonchi &c.* & herbas concoquunt refrigerantes. Si verò humectare intendunt, in tabidis, & emaciatis in jure pulli, vel carniū vituli, aut arietis decoctum parant addendo melonum ſemina, ptiſanam hordeaceam &c. Pro infantulis, & lactantibus lue infectis julepūm parant, ut

℞. Lign. limat. ℥. ij.
aquæ graminis lib. ij.
infunde per 24. horas, bulliant deindè ad duarum partium conſumptionem f. colat. & cum ſaccharo q. ſ. f. julep. De quo detur parùm, & ſæpè.

Vel compoſitum formant decoctum, cui dejectoria addunt pharmaca, quod non ſolùm alterat, ſed purgat, & alvum ſolvit. Uſurpant illud in corporibus duris, & ruſticis, aut temporibus, & naturis frigidis, aut in Lue confirmata, quæ citam evacuationem tolerare poſſunt, ut

℞. lign. guajac recenter limati ℥. iij.
in aqua fontis lib. iij.
infundantur per 24. horas. Deindè lento bulliant igne ad medietatis conſumptionem, addendo ſ. a.
polyp. querc. ℥. ij.
prunor. damaſc. num. x.
fol. ſen. or. ℥. j.
endiviæ,
plantaginis,
fumariæ ana m. ß.
flor. cord. p. j.
coriand. præp. ℥. ß.
f. colat. & ſervetur.

Doſis lib. ß. pro vice.

Poſtquàm etiam primum decoctum ſimplici modo paratum, & colatum eſt, reſiduo ligno poſt primam coctionem iterùm majorem aquæ quantitatem affundunt, & ad tertiæ partis conſumptionem coquunt, & in ventriculi gratiam paſſul. coriand. debitam addunt quantitatem, & colaturam faciunt, vel ſaccharo edulcorant. Colaturam pro potu ordinario in prandio, & cœnâ, exhibent. Vel guajacinum parant vinum, ut

℞. *ligni lib.* v.
ſacchari alb. lib. iv.
Vini alb. lib. CL.
Lign. cum ſaccharo in cadum inde, & vinum calefactum affunde.

Hoc vinum prævalet in luis inveteratæ veſtigijs delendis, præcipuè ubi prolixo remediorum uſu defatigatus æger à medicamentis jàm abhorret; commodius autem tempus, & opportunior modus hoc vinum parandi erit tempore vindemiarum, ut

℞. *Muſti alb. dulciſſ. amphoras LX.*
lign. guajac. recens limati lib. iv.
paſſul. enucleat. unc. vj.
pomor. redolentium. num. XL.
fermenteſcat muſtum in vaſe ligneo, & finito fermentationis tempore, hoc vino utatur æger pro potu ordinario, vel ſemel inter prandendum, & ſemel inter cœnandum.

Aliqui tertiâ vice lignum coquunt, & decoctum pro ciborum elixatione inſervit, pro panificio, pro manuum, & faciei ablutione, narium elotione, ulcerum mundatione &c. uſurpant; Propinant decocta compoſita vulgares ad dies 25. ſimplicia verò ad dies 60. & ultra, quia lues Venerea morbus chronicus eſt.

Nautæ, & mercatores, qui lignum ſanctum ad nos tàm ex occidentalibus, quàm orientalibus Indijs invexerunt, præclaros ejus effectus in lue curandâ adeò verſutè omni extulêre conatu quo venale redderetur, ut ſcriptores veluti pſittaci ejus virtutes miris decantare encomijs non ſint veriti, fidem tantùm illorum relationibus potius adhibentes, quàm experientiæ; undè plura de ligno ſcripſêre, quæ vel nunquàm, vel rariſſimè obſervantur in praxi, nec nominis rumor promiſſis reſpondet, ſed magno in pretio fuit in luis principio; quapropter nunc in officinis proſtat, & eſt vile abjectum, ignavum & nullius compos efficaciæ. Ità evenit, ubi res ad ſummum devenit faſtigium, eam retrocedere, & declinare neceſſe eſt. Aliquos non puduit medicos firmiter credere hujus ligni decoctum non minùs nutrire, quàm jus pulli nutriat; & extenuata ab eo non offendi corpora, ſed impinguari; eaſdem quoque impinguandi vires ſalſæ parillæ, ligno ſaſſafras, & præcipuè chinæ radici perperàm tribuerunt: Obſervârunt nàmque nonnullos lue Venereà ferè tabefactos horum decoctorum uſu hebetiores redditos fuiſſe, & ſtatim protulerunt horum decoctionibus corpora pingueſcere. Verùm hi malè de ligno cogitârunt, nam eſtò vegetabile ſit, calidum tamen, ſiccum, & tenuium partium prædicant vulgares, & ſi aliquid in decoctione deponat, hoc potius medicamenti, quàm nutrimenti rationem habet. Quod nonnulli poſt luem Veneream opimi ſiant, id accidentaliter evenit, nàm nutrimentum, quod ad cunctas corporis partes afflûit cõtaminatur, nec nutrit ob depravatam impreſſionẽ; cùm non ſit de partium indole; ſi enim cibus quantumvis optimus non nutrit, imò *Corpora impura quò magis nutries, eò magis lædes*: conſiderate, ſi lignum, radices &c. in tanto morbo nutrire poſſint. Per medicamenta lui adverſantia, per ſeceſſum, ſudores &c. eliminatur lues, purificatur nutrimentum, & ſtatim corpus benè nutriri, & impinguari incipit, Id in mercurialium, & antimonialium exhibitione quandòque obſervamus. Numquid mercurius, & antimonium nutrit, & impinguat? In quibuſdam alijs morbis, & præcipuè fe-

febribus, diarrhoeis, dyſenterijs &c. accidit, ante quas, cùm homines ob depravatum nutrimentum erant graciles, per morbum abſterſo pravo nutrimento, & optimâ ventriculo reſtituta coctione, poſteà benè nutriri incipiunt, & corpulentiores evadunt.

Naturam ut novercam accuſare deberemus, ſi pro noſtratibus curandis morbis medicamenta ex utriuſque Indiæ locis, alijſque diſſitis terræ plagis mendicaremus, & mercatores lucri cupidine allecti in noſtras magno noſtro ſumptu aſportarent regiones; latitant in noſtratibus plantis adhuc ſummæ virtutis medicamina, quibus noſtrates morbos curare valemus.

Indiæ populi quodam endemico laborant morbo, qui cum lue Venereâ quandam habet cognationem, quicquid aliqui dicant ſcriptores, quem ligni guajaci, ſalſæ parillæ, & chinæ decoctis curare ſatagunt, ſed non eorum votis reſpondet ſanatio, & experimenta de ijs facta fallacia reperta fuêre, licet hæc vegetabilia viridia, & ſucciplena poſſideant, tamen ij fucatam tantum, & palliativam ſanationem ab illorum ſimplicium decoctionibus adipiſcuntur; undè ſymptomatum remiſſio, & quædam comparatæ valetudinis ſpecies emergit, ità ut iterum illa repullulent, & deinceps ſæviora, quàm anteà exuſcitent. Conſiderate quæſo nunc, an hujuſmodi ſicca corpora nimio virium detrimento ex diſſitis regionibus ad nos convecta infectis profutura ſint. Verùm quia jam pridèm parta fama multum eis contulit, ut ridiculum ſit ea omninò repudiare, quæ aliàs communi applauſu ſunt recepta, adhuc noſtri vulgares impoſturam meditantes, ea multis præparationum formulis uſurpant, ac teſtari hujuſmodi plantas, quas celebriores reddiderunt, idem emolumentũ contaminatis impertiri tenentur hîc loci, ac in ſolo natali. Hos vulgares ſecuti ſunt Spagyrici, arcanorũ diſtributores, & ex his extracta, ſalia, olea eſſentialia, ſpiritus, tincturas, quintas eſſentias ſpecioſis decoratas nominibus concinnârunt, auro contra caras, & aliorum ſimpliciũ medicamẽtorũ admiſtione adulterarunt, & ignarũ vulgus, & ſtolida plebecula precioſa chymicorum medicamenta, ſeu impoſturas exiſtimant, quia maximo emũtur pretio.

Credunt vulgares lignum, & radices luis eſſe alexipharmaca, quia qualitate agunt occultâ: ſed vellemus ſcire, quo inſtrumento, ſenſu, & ratione id vos aſſecuti fuiſtis? Quis eam qualitatẽ occultam vobis ineſſe oſtenderit? Undè ejus virtus vobis innotuerit? A calore forſan? Pondere? Duritie? Nonnè idẽ pondus, durities eandẽ in buxo, ebeno? Quandò horum vegetabiliũ decoctionibus in alijs utimini morbis, illi morbi numquid occulti, dum medicamentis utimini occultâ qualitate agentibus? Occultâ illa qualitas potiùs in veſtris depravatis phantaſijs, quàm in his vegetabilibus conſiſtit, cùm eam demõſtrare non poſſitis. Si tanta vis ligno, ſalſæ, & chinæ ineſt, quare jejunia quadrageſimalia, & tenuem inſtituitis diætam? Si alexipharmaca, quid coctione opus eſt? Quid prodeſt arcanum componere? Si inſit occulta qualitas, quid & compoſitione opus eſt? Non charitas lui medetur, verùm lucri cupiditas cum craſſâ Minervâ conjuncta, pecuniæ jactura, & majus aliud damnum, quòd tàm malè ægrorum corpora multantur. Caſu luem curant, ſi quandòque curant, cùm hujus mali cauſſa, & præ-

præſidia apud ipſos ſint occulta, & veluti cœci in tenebris ambulant, undè ambo, æger, & medicus in foveam cadunt, ideóque in morbis occultis, occultis præſidiis, tàm medendi artem callet agaſo, quàm medicus vulgaris: Undè factum eſt, ut tonſores, balneatores, veterenarij, & veteramentarij in luis curationem ſeſe ingerere auſerint.

Horum vegetabilium decocta fucatam, & palliativã luis ſanationem præſtare poſſunt, nõ quia alexipharmaca ſunt, & vi operátur occultâ, ſed quatenus ſolũmodò ſudores movent, & ſuperficialiter venereũ diſperdunt fermentum, eapropter non ſolũ guajacum, ſalſa, & china lui proſunt, ſed ea omnia vegetabilia, quæ ſudores eliciunt. Nos parvo ſumptu noſtratibus plantis, ut ligno buxi, viſci quercini, cedri, cupreſſi, rhodiâ radice feliciter multos deploratos ſanavimus gallicos, quos guajacum, ſalſa, & china, quæ non niſi ſicca, & omni ſucculentâ ſubſtantiâ emuncta in noſtras aſportantur regiones, curare potuerunt. Paravimus nos domi ex noſtratibus plantis decocta mediâ maceratione, digeſtione per 24. horas, & ebullitione, & ad commodiorẽ, & faciliorem ſalium eſſentialium, ſeu tincturę extractionẽ pro qualibet aquæ communis librâ ſpiritûs vini alkoholizati unciam dimidiam admiſcuimus. Verùm hęc nunquàm in vaſe aperto, ſed perpetuò in duplici, juncturis tritici farinâ, & ovi albumine optimè clauſis, ut vini ſpiritûs, & horum vegetabiliũ volatile ſal in decoctionis aquâ ſolutum nullo modo aufugiat, ſed in vas aſcẽdat, ſuperius, ac iterùm decidat. Vaſa ſemper fuerunt vitrea, & horum defectu terreis, ſed vitreatis uſi ſumus.

Barbati decocta cũ Vino parant, & reverâ laudabilior extrahendi ratio vegetabiliũ vires, quàm cum aquâ, & præcipuè ubi vẽtriculus frigidior, & debilior eſt, ac æger vino aſſuetus, quia decocti vis ad omnes corporis partes faciliùs penetrat, & ſudoris provocationẽ adjuvat. Non negamus vinũ commodiſſimũ eſſe ad vegetabilium extrahẽdas vires, ſed quia decocta cũ vino in vaſe aperto ad tertiæ partis conſumptionẽ parant, totâ errant viâ; nàm unuſquiſque, qui leviter deſtillãdi arte eſt imbutus, ſcit, quod ſi vinum leviter urgeatur igne, ſpirituoſa ejus pars, & optima ab eo prolicitur, & nihil remanet præter aquoſum, & ingratum, vel nauſeabũdum phlegma omni virtute, odore, ac ſapore vini ſpoliatum: ſic tali modo decocta concinnãtes, vini faciunt jacturã, cùm in decoctione deperdatur, remanatq; phlegma ipsâ aquâ ſimplici minùs commodum. Corrigant decocta parandi modum, etſi cum vino vaſe benè clauſo cõficerent, ut nil exſpiraret, certè nec tormina, nec nauſeam excitarent, ſicuti præfato modo parata. Præstereà ligni caliditatem aquâ hordei, ſero lactis, & aquis ſtillatitiis refrigerantibus corrigunt, ſi in decoctis vino uterentur, ligni caliditatem potiùs intenderent, quàm corrigerent.

Vulgares decocta vim habere ſiccãtem, atq; adeò ad exſiccandos multos ab eis fictos humores propinari aſſerũt. Verùm nos nõ adducimur, ut credamus unciam cujuſq; exſiccantis vegetabilis Sex aliis aquæ unciis immiſtam, quę ut Sex humectare valẽt, exſic-

exſiccare poſſe, cùm ſiccitas ex Ariſtotele nil aliud ſit, quàm *humidi defectus*, atque ipſo naturæ lumine conſtat exſiccationē perfici per humidi evaporationem à calore factam; non igitur videmus, quomodo in ſex aquæ unciarum exhibitione ſiccatio fieri poſſit, quin potiùs oppoſitum, ſcilicèt humectatio ſuccedat.

Verùm pro hujus rei intelligentiâ juxta noſtra principia dicimus decocta propriè non exſiccare, cùm ſiccitas non ſit qualitas poſitiva, neque poſito, quòd exſiccandi vim haberent, ideò morbos curare valerent, cùm non ſimplex humiditas, cui ſupponitur contraria ſiccitas, ſed humorum degeneratio à naturali ſtatu utplurimùm ſimiles gignit morbos. Præterquam quòd ſemper cum ægri maximo propinarentur damno, quia non minùs excrementitium, quàm nutrimentitium humidum ſuâ ſiccitate reſolverent decocta; tùm quia non eſſet major ratio, cur unum potiùs, quàm alterum reſolverent, exſiccarentque, tùm etiam quia non adeſt in noſtris viſceribus ſedulus aliquis ſeparator, qui ad medicamenti exſiccantis nutum, excrementitium à nutrimentitio ſequeſtret, illudq; ſubjiciat, exponatq; medicamento, ut illud tantùm exſiccet, inſonte remanente.

Prædicant vulgares lignum, ſalſam, chinam &c. calidum, ſiccum & qualitate occultâ præditum, ſed per coctionem ab his non extrahitur caliditas, ſiccitas, & occulta qualitas, quia hæ ſunt de accidentium genere, quæ non poſſunt de ſubjecto in ſubjectum migrare, ſed juxta noſtra principia, ut fuſiùs egimus in *noſtrâ Pyrotechniâ*, dicimus, quòd omnis corporum actio ab intrinſecâ eorum eſſentiâ, ſeu ſpiritu ſeminali eorum conſtitutivo dependet, qui in vegetabilibus præſertim ſub formâ ſalis eſſentialis ludit; ita ligni, ſalſę &c. decocta agunt virtute hujus ſpiritûs, ſive ſalis eſſentialis ſoluti in aquâ decoctionis. Undè ligni, ſalſæ &c. decōcta vim diaphoreticam habent, vel diureticam, quatenùs ſal illud eſſentiale aliud ſal mordax, piperinum, vel acidum exaltatum corrigit, & reſolvit, à quo Lues fovetur. Hic ſpiritus ſub formâ ſalis eſſentialis ludens in noſtratibus reperitur affluenter plantis Luem curantibus.

Hinc deducimus nunquā ex ligno, ſalsâ &c. decocta aperto vaſe fieri debere, nàm ſpiritus ille, ſive ſal eſſentiale cùm ſit ſummè volatilis, facilè abit in auras; & quod remanet, nil eſt, niſi phlegma inutile, ignavum, & omnis virtutis expers. Hinc etiā eò magis ſecundum, & tertium vulgarium decoctum vanum, & nullius efficacię judicamus. Adeſt in ligno pingue, & reſinoſum quid, at nunquàm illud in decoctis ſupernatare obſervatur, ſed ſub olei formâ tantùm in deſtillatione per deſcenſum, & non niſi aperto igne.

Chymici meditantes longâ decoctione, vaſe aperto, ad dimidiæ, vel tertiæ partis conſumptionē ſubtiles, ac ſpirituoſas diſſipari partes, vel medicamētoſas ſaltim minui vires, alio modo ligni decoctum parant, ne ejus virtus pereat: Cornutæ ligni ſcobem cum ſufficienti aquæ quantitate, induunt, cui receptaculum adaptant, ac ſuppoſito igne, primo digeſtionis, deindè

deindè deſtillationis, ſpiritum ſulphureum, ſive eſſentiam è ligno cum aquâ evocant ad dimidiæ partis aquæ deſtillationem. Hujus deſtillatæ aquæ, in qua ligni purum ens eſſentiale ludit uncias quatuor magno cum juvamine exhibent. Continuant deindè aquam deſtillare, quam pro quotidiano præſcribunt potu. Nonnulli ſpiritum ex guajaco eliciunt, qui prolixâ, & ſolerti digeſtione, fermentatione, & deſtillatione indiget, ut proliciatur, attamen ſummis virtutibus eſt præditus. Quidam ſummoperè guajaci oleum, tanquàm alexipharmacum commendant, quod variis exhibent modis: Verùm nullum oleum per alembicum deſtillatur, ſed tantùm per deſcenſum, aperto igne, quod nullius eſt efficaciæ, & intra corpus non commodè, imò vix tutò exhiberi poteſt. Multi guajaci extractum miris efferunt encomiis: verùm nos nulli profuiſſe, imò cunctis obfuiſſe obſervavimus ob admiſtam ſulphurei menſtrui partem, quod lui maximè adverſatur. Præſtat gummi guajacum naturale, ſed debiles habet vires, nec recentem, aut antiquatam luem debellare poteſt, eſtò ex arboris inciſione fluat.

De Salſaparillâ.

Primas in Lue curandâ guaiaco tribuunt vulgares, poſt quod ſalſæparillæ radix ſuccedit, quam aliqui Spartamparillã, & Hiſpani Sarſamparillam nuncupârunt. Advehitur illa ex Perù, ubi in ſepibus naſcitur, nõ aliter ac apud nos ſmilax aſpera, vitis alba & nigra, ac lupulus ſalictarius, oblõga eſt, per terram longè, latéque ſerpit, ut ſex cubitorum longitudinẽ æquet, & ultra, modicæ eſt corpulẽtiæ, & in faſciculos alligatur, Optima cenſetur, quæ intùs alba, & ſolida eſt, corticem habens plenum, & dùm finditur, foraminulenta non apparet; quę verò rufa eſt, & dùm finditur, pulverulenta, inefficax eſt, quia vetuſtatem ſapit. Credunt nullam manifeſtam excedentem habere qualitatem, ex qua temperiei exceſſus induci poſſit, undè omni corporis conſtitutioni, & ætati tutò exhiberi poſſe fatentur, ac propterea temperatior, & moderatè calida eſt in primo ordine, ac inſipida, nullius acrimoniæ, amaroris, aut adſtrictionis, aut odoris particeps, ſed obſcuram quandam habet dulcedinem; exiſtimant tamen illam in ſiccitate magis excedere, quàm chinam, ac tenuibus cõſtare particulis, & proindè potenter incidit, attenuat, diſcutit, inſigniter exſiccat, ſudores movet, & nimiam abſumit humiditatem; attamen non ob has manifeſtas qualitates, Lui adverſari fatentur, ſed ob qualitatem occultam, ſcilicèt quam neſciunt. Quare multùm valet ſalſa ad Luem profligandam, nec invidet ligno, nàm multos curavit ſalſa, quos non potuit lignum; eſtò hoc ſalsâ efficacius à pleriſque credatur; tamen in hoc lignum ſuperatur, quod ob inſignem tenuitatem laxandi, & penetrandi vim habet, dolores ſedat, nec ullus dolor quantumvis contumax, & diuturnus erit, quem non tandèm aliquandò ſopiat, & ſuperet, ſi ejus decoctum conſtanter, & diutiſſimè ſumatur. Sic pariter tumores duri, & gummata multo breviùs à ſalsâ, quàm à guaja-

co diſcutiuntur per inſenſilem evacuationem, eorum conſumptâ materiâ, quapropter in aliis multis affectionibus feliciter uſurpatur.

Ejus decoctum pariter parant ſimplex, vel compoſitum, vaſe aperto, & ad duarum partium conſumptionem, ut

℞ *Salſaparill. minut.conciſ.* ℥ ij.
infunde in aq.font.lib. iij.
& per horas 24: *macera, Poſteà levi igne bulliant ad dimidiæ partis conſumptionem addendo ſ.a.*
paſſul. ℥ ij.
coriand.præp. ℥ j. *f. colatura.*

Doſis lib. ß. Addunt nonnulli in ventriculi gratiam mentham, abſynthium, cinnamomum &c. aut ſimplicia cephalica, hepatica, vel nephritica juxta partis laborantis conditionem. Poſt primum decoctum per reaffuſionem ſecundum prò potu ordinario parant, & tertium pro carnium, & ciborum elixatione, manuum, & faciei ablutione, ut de ligno diximus. Pro infantulis, & delicatis, addito ſaccharo in primo decocto Iulepum formant. Ex ſalsâ etiam decoctum parant compoſitum, additis medicamentis purgantibus, eo modo ac de guajaco retulimus.

Parant vulgares pulveres ſalſæ, quos ſummoperè efficaces pro lue curandâ celebrant.

℞ *Salſaparillæ* unc.ij.
fol.ſen.or.&
hermodactyl.ana unc.j.
turbit. ℥ vij.
ivæ arthetica ʒ iv.
Cinnamomi, &
zinziberis ana ʒ jß.
f. omnium pulvis ſubtiliſſ.

Doſi ʒ ij. pro vice, *cui adde diagrydij gr. vj. uſque ad. x.* Infunde per noctem in ſuff. vin.alb.opt. quantitate, manè ſumat æger cum pulvere vinum.

Habeat apud vulgares ſalſaparilla omnes roris marini virtutes, & miris celebretur encomiis, appelletur parilla, eò quod cũ illâ nil aliud medicamentum cõparari poſſit; illud interim à nobis quotidie obſervetur, minùs etiã guajaco, & chinæ radice exſiccare, ac urinæ vias magis, quàm cutis poros affectare, quapropter ad gonorrhœæ ſanationem, quæ à ſeri virulẽtiâ fotum ſuſcipit, eximia eſt, cùm teſtes, aliaſque partes ſemini, coctioni, & diſtributioni inſervientes, occupet. Ejus decoctum ventriculũ nimis laxat, ut eſtò ſimpliciâ pro eo roborando admiſceas; fruſtrà tentaveris. Reperitur paſſim apud nos Smilax aſpera, quę vulgò dicitur *Salſa paeſana* majoris energiæ, quâ felici cum ſucceſſu plures à Lue Venereâ eripuimus, & hanc pauperes pharmacopolæ pro ſalſaparillâ uſurpant, quoties parilla præſcribitur illis. Diſcrimen, quod inter Peruvianam ſalſam, & noſtratem intercedit, eſt, quod illa magno, noſtras ferè nullo emitur pretio; in reliquis tamen idem ſapor, & cortex, eadem medulla, & facultas, imò in noſtrate vividior, & vegetior.

De China radice.

Inter plura Venereæ Luis antidota Chinæ radix celeberrima recenſetur, quæ à mercatoribus Luſitanis è Chinarum Regno advehitur, ad

ad quam pro hoc fugando morbo confugiunt Chinenſes. Radix hæc non eſt valdè longa, verum admodum noдoſa, & arundinum radici non abſimilis. Color ſubrufus, pondus mediocre, ideſt neque levis, neque ponderoſa, recens ſit, & nullatenùs carie exeſa, nullum inſignem referens odorem, nulloque ſapore præpollens; propterea in activis nullum exceſſum habere credunt, ſed potiùs temperata, vel ſi excedit à temperato, ad frigiditatem in primo gradu inclinat: de recenti tamen radice *Garzias ab Horto* refert: *Eam inſigniter adeò calefacere, ut ſiquis ejus decocto paululùm meraciori utatur, aut calidum hauriat, ob nimium medicamenti calorem in maximos hepatis ardores, in eryſipelata, in phlegmonas, atque alia graviſſima incidat ſymptomata; in paſſivis verò ſicca non leviter, quapropter nec oleum, nec unctuoſitatem habere videtur.*

Tenuis eſt ſubſtantiæ cum aliquâ adſtringendi vi, & ſubſtantificâ quadam humiditate, quâ mediante vulgares miſeris adulantur ægrotis, ejuſque uſum homines pingueſcere dictitant, quia ejus decoctum facilè aceſcit; verùm hoc fuſius etiam de guajaco repudiavimus, quod ejus decoctum aceſcat, non eſt ſufficiens impinguandi ratio, cùm omnium lignorum, radicumque decoctum aceſcat. Cùm primùm mercatores in Europam advexiſſent miris laudibus Chinæ radicem, tanquàm auxiliare medicamen à divinâ auxiliatrice manu promanatum ad chronicos, deploratóſque morbos celebrare cœperunt lucri cupidine tracti. Undè bardi medici nimiùm quàm par eſt, mercatorum technis fidem præbentes, pſittacorum more citra experientiam, & ultra vires eximiis præconiis commendare aggreſſi ſunt: ut quæ tenuium partium digerendi vim habeat, ſiccitatis ratione attenuet, omnis generis excrementa liquet, quæ deindè in urinas, & ſudores tranſeunt. Lui Venereæ non ob manifeſtas qualitates, ſed ob occultæ formæ proprietatem non ſolùm proſit, verùm etiam ulcera abſtergat, obſtructiones reſerat, ſanguinem à corruptione vindicat, deſtillationibus medetur diuturnis, phthiſim curat, hepatis inflammationes reſtinguit, hydropiſim ſanat, atrophiam tollit, lepram depellit, elephantiaſim abigit, articulorum dolores aufert, & quia temperata eſt, omni ætati, omnique ſexui, quocumque anni tempore, ipſiſque adeò febricitantibus tutò exhiberi poteſt. Quæ facultates omnes cùm in guajaco deſiderentur, à nonnullis tunc temporis ſupra guajacum china evecta eſt, & non ſolum ad Luem Veneream, ſed ad ſexcentos alios morbos adhibita fuit.

Ob tot, tantaſque virtutes à ſcriptoribus decantatas, *Carolus V.* partim ob Luem Veneream, partim ob atrophiam, & partim ob artuum dolores de quorundam medicorum conſultatione hujus radicis decoctum accepit, & maximam ei largitus fuit famam, quæ vagata per orbem, Chinæ radix tanquàm pretioſum medicamen auro carius maximo venundari cœpit, unde:

Pauperiem fugiens, currit mercator ad Indos.

Sed experientia ejus rumorem poſteà derogavit, & celebritati nominis proportione nequaquàm reſpondit, neque ejus pretio enormi: ſcribit

nàmque de hac re *Julianus Palmarius de Lue Venereâ cap.14. Multos magno ſuo incommodo radicem hanc guajaco prætuliſſe, ſeque experientiâ comperiſſe, quòd etiam in magnâ victûs parſimoniâ adverſus hanc Luem inefficax fuerit, ſæpè etiam ejus decocto ità humeſcere ventriculus viſus ſit, & nativus calor apprimi, ut lienteria gravis, magnaque cruditas non raro ſubſecuta fuerit, quibus imbecillus inſiti caloris fomes inerat. Præter has incommoditates, & vitia, non rarò etiam lienis tumores, atque duritiem diutiùs utentibus inducere* ſcribit. Non agit qualitate occultâ, quia hæc qualitas eſt ſacrum ignorantiæ aſylum; nec adverſus Luem eſt verum prophilacticon, cùm plura de hac radice circumferantur, quæ nunquàm, vel raró obſervantur in praxi. Plurimi ægroti diuturnum hujus radicis uſum adhibuerunt, nihilominus neque vel tantillum morbi vis ſe remiſit, vel alleviata, recidivam paſſi fuêre, ità diuturna experientia nos edocuit maximo ægrorum incommodo: eſt itáque vana chinæ exhibitio pro ægrotis, non verò pro pharmacopolis, & medicis, & tamen ſtolidum vulgus magnum medicamenti vim eſſe credit, quoties impendium maximum eſt,& medicamentum putat pretioſum,quod cariſſimè emitur.Hujus farinæ eſt China, ac proindè non exiguam obtinuit famam; laudamus propterea pharmacopolas, qui pro chinæ radice à medicis ordinatâ arundinum radices ſubſtituunt, quibus parem, & fortaſsè majorem ineſſe virtutem in praxi comperuimus, quia arundinum radix ſucci plena haberi poteſt in noſtris hiſce regionibus, chinæ verò omni ſucculentiâ emuncta in noſtras aſportatur regiones. Sed quia veterum corrigere errorem difficillimum eſt,expedit idcircò ægris, & vulgo morem gerere aliquando: Verùm tantum divitibus ægris hæc propinent decocta,nec ſumptuum,& crumenæ pauperum immemores illis fortunas abſque ſalutis ſpe eripiant.

Hujus radicis decocta ità parant vulgares:

℞. *Chinæ in taleolas diſſect.* ℥. *j.*
infunde in aq.font.fervent. ℔. *iij.*
per 24. horas. Deindè bulliat lento igne ad conſumptionem duarum partium, addendo in fine.
fumariæ,
lupulorum,
capill. Veneris ana m. j.
coriand. præp. unc. *ß.*
cinnamomi ʒ. *iij.*
f. colatura,& ſervetur.

Doſis ℔ *ß.* pro vice. Ex radice, quæ primo inſervivit decocto, paratur ſecundum pro potu ordinario,ut

℞. *Rad. chinæ primò adhibitæ* unc. *j.* *Infundatur per 24. horas in lib. 9. aquæ fontis ferventis, deindè bulliat ad tertiæ partis conſumptionem addendo in fine.*
coriand. præp. ʒ. *vij.*
cinnamomi ʒ. *iij.*
f. colatura,& ſervetur.

Poſt ſecundum per reaffuſionem tertium parant pro ciborum elixatione, manuum, & faciei ablutione. Hæc decocta magnâ aquarum copiâ, & longâ indiget ebullitione, ut virtus extrahatur, & aquæ communicetur, & ad 30. 40. vel 50. dies aſſumuntur.

Hæc ſunt vulgarium alexipharmaca pro Lue fugandâ, quorum unumquodque eam profligare valet, verumtamen

tamen ſemper alia aliis ſunt efficaciora, & juxta varios morbi gradus, & patientis temperiem, nunc unum, nunc aliud uſurpant; ſi nulla tamen viſcerum intemperies adſit, præſtantiſſimum eſſe guajacum judicant, licèt in occultis qualitatibus unum ſit occultius alio, quia unum alio præſtantius, & hac ratione nunc guajacum, nunc ſalſam parillam, nunc chinam uſurpant, & nunc hæc omnia ob varias intentiones in majori, vel minori quantitate admiſcent, ut

℞. *Lign. guajac.* ℔.ß.
cortic. ejuſdem, &
Salſæparillæ ana unc.iij.
rad. chinæ unc. jß.
Infunde ſpatio 24. horarum in aqua lib. 12.
Poſteà bulliant ad medietatis caſum, fiat colatura. Reſiduo reaffunde aquæ lib. 12. *ſtent in infuſione horis* 8. *poſteà coque ad tertiæ partis conſumptionem pro potu in menſâ.*

Vel ℞. *Salſæparillæ, &*
cort. guajaci ana ℥ iij.
Lign. guajaci ℔. j.
infunde in aquæ lib. 16.
& coque ad medietatis conſumptionem. Deindè reaffunde, & coque pro potu ordinario.

Multi his decoctis purgantia quandoque admiſcent, quæ à nonnullis improbantur. Primò, quia antequàm ad horum decoctorum uſum accedant, diligenter purgandum eſt. Secundò, purgantia, & ſudorifica motus efficiunt contrarios. Tertiò, fortiora ſudorificis ſunt purgantia, & purgantia ſudorifica per ſeceſſum trahunt, quia fortius attrahit minùs forte. Quartò, melioris notæ medici purgantia decoctis non admiſcent, ſed per certa intervalla purgant quarto, vel quinto quoque die.

Verùm non improbandus in decoctis compoſitis eſt ſudor, nec diverſæ fiunt evacuationes, motuſque contrarii, ad cutem ſcilicèt per ſudores, & ad alvum per purgantia; nàm evacuationes prædictæ, & motus non fiunt eodem tempore, citiùs nempè poſt horam à decocto aſſumpto proritatur ſudor, poſt multum verò tempus dejectio, quia vis dejectoria majori indiget tempore.

Lues Venerea morbus eſt chronicus, & diuturna expoſtulat medicamenta in ejus curatione, ac proindè tota barbatorum curatio in horum decoctorum exhibitione volutatur, undè ſi decocta propinant ſolutiva, eorum uſum præſcribunt ad dies 25. aut 30. Si fuerint ſimplicia, primò corpus deplent purgantibus de communi morborum omnium à nobis recenſitis; deindè decocta exhibent ſimplicia ad dies 30. aut 60. vel ulteriùs, & interim viſitando quotidiè ægros, pecunias emungunt. Decoctum propinant valdè calidum, ad hoc ut citiùs per corpus penetret, & ſudor proritetur: decocto aſſumpto ſub aurorâ, ſuperdormiat æger, ut citiùs digeratur, & per corporis habitum diffundatur, ac ſtragulis optimè cooperiatur, ut ſudor copioſus emergat, vel in Laconico ſe componat, & & ibi detineatur, quouſque ſudet. Et quia, dùm ſimplicia aſſumuntur decocta, per ſudorem non niſi tenuia evacuantur excrementa, craſſioribus remanentibus, laudant propterea vulgares, ut ſingulis quatuor, vel quinque decoctis aſſumptis, purgans aliquod præbeatur pharmacum, quod craſſiora

excre-

excrementa purgandi vim habeat itâ ſunt *Syr. de fumar. mai. Syr. Sueſſ. roſ. ſolut. manna &c.* Noſtrates vulgares hoc utuntur pharmaco:

℞. *Syr. de fumar. mai.* ℥ iv.
decoct. cord. ℥ ij. *m.*

Imperant tamen, ne tali die ſudor proritetur, quia æger duas non poteſt ferre evacuationes, & altera alteram impedit. Interim per totum decoctorum tempus ægrum itâ in cimmeriis claudunt, ut ne aëris quidem claritatem aſpiciat, nec dùm pedem è cubiculo efferat, & interim quoque exactiſſimam victus rationem ſcilicèt mira ieiunia inſtituunt per panis biſcocti, & vuæ paſſæ, aut amygdalarum modicum, & ſi ad ſummum adeò exactam tolerare diætam non poſſit æger, vel parvam concedunt carnem aſſam. Verùm ſæpiùs evenit, ut ante conſtitutum tempus quidam ob tenuiſſimam victûs rationem itâ imbecilles, & viribus deſtituti conſpiciuntur, ut:

Vix habeant tenuem, quæ tegat oſſa cutem.

Et penè ſpiritu, & vitâ deficiant. In tàm conſpicuo vitæ diſcrimine verſantur miſelli ægroti, ut in ſceleti formam redacti, cum magnâ æris jacturâ, vitam quaſi deperditam vix recuperare poſſint, nec mendicata ſanitas ex voto ſuccedit, niſi palliata, & fucata, dùm dira Lues paulò poſt truculentior recrudeſcit.

Noſtri malè feriati vulgares præter decocta urbanas habent ſtufas calidas, & ſiccas, ad quas Lue correptos ablegant ægrotos, ſed præcipuè Sole cancri ſignum percurrente, innumeras hominum, mulierumque infectas copias ad Tritholi vaporoſum ſudatorium in Puteolano, vel ad Pithecuſæ ſudatoria, ubi maximus de toto corpore fluit ſudor, ſed hic vanâ ſpe miſeros ludit, levat quandóque, non eradicat Luem, nàm calor ille ſudorem proritans nullum antidotum, ſive alexipharmacum ad Neapolitanum extinguendum venenum ſervat, ſed eſt ſimplex, homogeneus, nec differt à quocumque culinario calore, ſive igne (calor enim, & ignis non differunt, ut luculenter probavimus in noſtrâ *Pyrotechniâ ſophicâ lib. 2. cap. 1. de igne*) ideóque licèt degeneres attenuet humores non ſine capitis mortui reſiduo id exequitur, undè Lernæa hydra latens paulò poſt majores ſuſcitat iras, & hinc lerna malorum, nec Vulcanus clandeſtina Veneris adulteria ulciſci poteſt, quia claudus, niſi vindice Mercurio. Venerea Lues eſt morbus mineralis, & minerale requirit remedium; curandum itáque, ut Mercurii naturam in ſtufam convertamus, hoc eſt abſque ſtufâ procedat ſudor: nàm ſtatim ac à Mercurio provocatus fuerit ſudor, jàm in proximo eſt ſanitas; omnis igitur ſudor abſque mercurii interventu inutilis eſt. Sunt nonnulli, qui abſque Mercurio ſudoribus factis, aliquos Lue correptos curant, tamen res fundamento caret, & ferè ſemper in deterius malum minatur.

Cap.

Cap. II.

De Curandis affectibus Venereis à nutrimento corrupto naſcentibus, & primò. De Gonorrhœâ.

Effluvium ſanioſum ex interiori pudendi parte viri, ſeu mulieris medici gonorrhœam appellant, ſed falsò, nàm hoc nomen græcum gonorrhœa ſeminis profluvium deſignat, quod ex veſicularum ſeminalium debilitate retentricis, vel aliâ de cauſa procedit; ſed id, quod ex urethrâ fluit ex cõtagij gallici communicatione, ſemen non eſt, ſed penis nutrimentum in ſaniem à contagio degeneratum: Neapolitanis dicitur *ſcalfatura*, reliquis Italis *purgatione*, Latinis verò rectè dicetur fluxus Venereus ſanioſus.

Signa.

Non immediatè poſt pollutum concubitum hic ſanioſus adveniet fluxus: ſed utplurimùm ante quartũ diem, multoties ante ſeptimum, rarò ante quadrageſimum, ſed poſt quadrageſimum à concubitus die nunquàm obſervatus fuit. Quiſque in concubitûs actu facilè futuram gonorrhœam cognoſcere poteſt, ſi intra urethram in illâ Veneris palæſtrâ, veluti lancinari, vel quoddã effluvium ſentiet. Magna erit in mingendo acrimonia, in pene erigendo dolor, & ſi patiens penem emungat parvam saniei quantitatem; veluti perlam è glandis foramine educet. Acrimonia in mingendo, & dolor in erigendo utplurimùm poſt 21. diem ceſſabit. Sanioſus fluxus adeò erit aſſiduus, & quandóque magnus, ut induſium ex eâ parte ſaniei immerſum appareat; undè juvenes, qui parentibus ſunt ſubjecti admonitos eſſe volumus, ut penem petiâ obvolvant, ne induſia, quæ à matribus utplurimùm obſervari ſolent, conſpurcent. & ſanioſæ Veneris clandeſtina connubia pateſcant.

Multoties contendunt ægroti gonorrhœam exortam fuiſſe ob immoderatum motum, renum calore, equitatione &c. Tu verò facilè diſtingues, num gallica, aut non, gonorrhœa ſit; ſi ſimplex námque illa fuerit, & ſine contagio, nullam oſtendet virulentiam, excretio proindè colorata non erit, ſed albida, nullumque afferet dolorem, nullum urinæ ardorem, & inflammationem nullam, at ſi copioſa, & diuturna erit, ſequitur corporis conſumptio. Contra ſi viridis, flava, multùm varicolor fuerit expurgata materia, in ejus fluxu dolor perſentiatur, penis arrectio impediatur, urinæ verò ſit ardor, glandem inflammet, præputium in tumorem elevet, & fluxus diuturnus, & copioſus ſit, non ſequitur corporis tabes, apertiſſimum habebis indicium illam eſſe virulentam.

Cauſæ.

Ridiculi ſunt medici vulgares, qui ex hepatis intemperie, & renibus hunc ſanioſum fluxum oriri autumant. Non negarimus quandóque

que hepar, & renes ex diuturno contagio Venereo infici poſſe, ſed fluxum, qui ex polluto ſuccedit commercio, ex quo fluit, ſuam habere productionis cauſſam, non autem in hepate, & renibus aſſeruimus.

Hujus ſanioſi fluxûs cauſſa eſt effluvium halituum ab utero Lue Venereâ polluto prodeuntium, & per urethram viri in ingreſſu ſe inſinuantium, à quibus penetratâ illius partis epidermide, ſpiritus ſenſitivus ſub epidermide gliſcens, ideam contagij induit, cujus ope totius urethræ nutrimentum in ſaniem vertit, illam inflammat, & ad reliquos diſponit affectus.

Prognoſis.

Solet in gonorrhœâ ex ſanioſo illo fluxu præputium inflammari, & in tumorem elevari, ac vitreum videri, & in rimas dehiſcere. Multoties inflammantur teſtes maximo cum tumore; Interdùm ſupprimitur, & quandóque obſtinata plurium annorum ſpatio perdurare conſuevit, adeſo quandoque grano hordeaceo, nullis cedens præſidiis. Utplurimùm in carunculam, vulgò carnoſitatem, terminare, quæ vel nunquàm, vel tardiſſimè curatur. Itáque niſi ſtatim ab urethrâ contagium illud omninò abſtergatur, omnes luis Venereæ ſpecies, quas enumeravimus, temporis tractu ab eâ produci poſſunt; nàm paulatim Venereum fermentum ex nutrimento in ſanguinem, ex ſanguine in partes ſpermaticas, & ex ſpermaticis ſerpit in oſſa.

Curatio.

Vulgares medici pro gallicâ gonorrhœa curâdâ præſtolantur, ut ſanioſus fluxus abſque remediis propriâ ſponte ceſſet, undè eorū malitia, quia efficacibus remediis ad fluxū gallicum perſanandum hactenùs caruit, infirmis proponit, ut gonorrhœâ fluat per 40. dies, interim vana, & inutilia quædam exhibent medicamenta quæ contra contagij virulentiam nil efficaciæ habent, ſed ex 40. diebus ſpontaneam expectant curationem. Inſtituunt interim victûs rationem, & prohibent auſtera, & acria, ut vinum rubrum, & acetum, prohibent aromatica acuta, & ſalſa; conſulunt deindè victum humidum, & refrigerantem. Nos errores in victu non laudámus in gallicis, neque in preſcribendâ diætâ multùm immoramur; ſcimus enim contagium gallicum cuicumque extremæ diætæ cedere omninò non poſſe. Inſtitutâ victûs ratione, vulgares medici ſequentia recepta per multos dies exhibent:

℞ *ſemin. melon.* unc. ß.
contunde, & cum aquâ Capill. ven. unc. ij.
diſſ. f. expreſſio.
Sacchari unc. ß.
m. ut f. p.

Vel ℞ *Quatuor ſem. frigid. ana* unc. ß.
contundantur modo, quo ſuprà, & diſſ. in eâdem aquâ, f. expreſſ. cum additione ſacchari, & exhibe, ut ſuprà.

Vel

Vel ℞ *Syr. capill. ven.*
malvarum, & viol. ana ℥ ß.
aq. Capill. Ven. cum expreſſ. ſem. mel. unc. iij.
Spiritus vitrioli gutt. vj. m.

Conſulunt *malvarum caules conditos*, *melonum ſemina condita* poſt prandium, & cœnam, & aſſiduum *aquæ capill. ven.* uſum neque deſunt, qui ſuprà allatis viliora, & ignaviora præſcribant, credentes prædictas ſeminum, ſyruporumque mucilagines, ut urinæ acredinem infringunt, ne adeò acutè urethram ſtimulet, contagium gallicum ſemel impreſſum è corpore eliminare poſſe: ſed ejulatus, clamores, & planctus tot miſerorum, qui ex gonorrhæis præſcriptis remediis curati, nunc morbi gallici furores ubique in corpore patiuntur dictorum medicaminum ignaviâ, medicorumque obſtinatâ ignorantiâ, ubique in hac civitate teſtantur: mirum ſanè eſt, quod hujus morbi virulentiam ſupra omnia venena extollant, & quod deindè à melonum ſeminibus, & ab aquâ capillorum Veneris tantæ virulentiæ debellationem expectent! Morbum in causâ occultum prædicant; & manifeſtis, ac vulgaribus deindè medicamentis ſanationem perficiunt!

Per quindecim, aut viginti dies, & ultra notatis mucilaginibus exhibitis, aliqui *terebinthinâ utuntur lotâ aquâ violarum per os aſſumptâ ad quantitatem* ℥ ß. quolibet manè jejuno ſtomacho per ſex, vel octo dies cum *pulvere glycyrrhizæ*, *& ſaccharo ad formam boli*, ſed inſcitè faciunt; multum enim ſui balſami per lotiones deperdit, fitque merè inutilis. Latet in terebinthinâ mirabile balſamum, quod in vias urinarias ſpecificâ fertur proprietate, illiſque balſamicam ſuam impertitur virtutem, ne earum nutrimentum degeneret, corrumpatur, vel fixetur: Undè eſt, quod poſt aſſumptam terebinthinam urinæ, quæ redditur, violaceum à longè ſenſibilem ſecùm ferat odorem. Nonnulli procedunt hoc modo:

℞ *Terebinth. lib. j.*
coquunt in aqua lib. xxiv.
donec odorem amittat, & inſpiſſetur, adeò ut refrigerata digitis in pulverem verti queat, ac vitri modò diſſiliat; ſed etiam ineptè faciunt, cùm tota pars eſſentialis in aquam tranſeat, remanetque tantùm pars inutilis balſamicâ ſpoliata virtute. Aliqui tandèm medicaſtri terebinthinam propinant crudam in ovo ſorbili, quod medicaminis genus, ferculum nimis ingratum, ob olei roſacei defectum, à digeſtivo parum differt.

His parùm proficientibus ad Caſſiæ fiſtulæ uſum patientem inducunt, eamque ità præſcribunt:

℞ *Pulp. Caſſ. noviter extract. per ſetam* unc. ij.
fol. ſen. or. pulveriſatæ unc. ß.
cinnam. contuſ. ℥ ij.
Sacch. q. ſuff. f. conſerva.

quæ exhibeatur in formâ boli.

Nos Caſſiæ uſum non omninò inutilem judicamus, nàm omnes humores cujuſcumque generis dulces reddit, difficillimum lotij exitum facilitat, urinæ ardorem cicurat, & veneni gallici virulentiam miti-

mitigat, licèt non extinguat: errant tamen vulgares medici in foliorum Senæ additione, nàm ſimplicia omnia, quæ ſuaptè naturâ in renes, & veſicam properant, ſi ſolutivis miſceantur, propter vim ſolutivam per inteſtina præcipitant, antequàm in renes deſcendant. Nos itàque ſequenti modo caſſiam exhibemus, & non parùm juvamus in virulentis gonorrhœis:

℞ *Pulp. Caſſ. recenter extract. per ſetam* ℥ ij.
pulp. tamarynd. ℥ j.
pulv. glycyrrhiz. ʒ vij.
Sacch. parum f. conſ.
in patinâ ſuper calidos cineres. Doſis unc. j. uſque ad ij. Immediatè ante prandium exhibeatur quinque, aut ſex ſucceſſivis diebus.

His ſic exhibitis, ſi gonorrhœam patientes medicos urgeant pro integrâ curatione, ad aſylũ medicum, ſcilicèt ad ſanguinis miſſionem, & purgãs deveniunt medicamentum, ſcilicèt ad ſanguinis, & ſtercoris eductionem, quibus ſi gonorrhœa non ceſſerit, infirmo ſuadèt fluorem illum utilem eſſe, cùm natura per eum locum virulentam materiam expurgare conetur, neque cohiberi debere, quia corpus inficere poteſt, & pejora eveniunt mala; hac malitioſâ induſtriâ, quod illi perficere nequeunt, per alios curari ſub pœnâ majoris damni infirmis prohibent. Ex pedibus itàque ſanguinem mittunt ſemel, & bis, quaſi retractum deorsùm verſus crura venenum intra corpus non remaneat. Deindè ad ſequens, vel ſimile deveniunt medicamentum purgans, abſque ullo tamen Anti-Venereo, ſed ſolùm per applicationem commune morborum omnium, quo ſemel, bis, & ter corpus ſolvunt:

℞ *fol. ſen. or.*
tart. vin. alb. &
polyp. querc. ana ℥ j.
flor. cord p. j.
f. decoct. ſ. a. in aquâ capill. ven. & in ſuff. quantitate prædict. decoct. diſſ.
Syr. Sueſſ. &
roſ. ſolut. ana ℥ iij.
confect. hamech. ℥ ß.
m. f. potus,
adde aquæ cinnam. parum.

Verùm nos fraternâ charitate vulgares medicos admonitos volumus, (licèt de errore admoneri nolint) ne audeant ſanguinem mittere, neque purgans exhibere medicamentum, ſaltim dùm in gonorrhœâ perſeverat urinæ acrimonia, & in erigendo dolor, ſed uſque hunc perſeverare debent in aperientibus, & diureticis, nec aperientium, & diureticorum uſus debet eſſe prolixus, quia teſtium inflammationem, & tumorem, vel podagram, vel involuntariam urinæ excretionem cauſſare poteſt, ut nos multoties obſervavimus. Verùm his ſyrupis aperientibus, & diureticis Laconicè res abſolvi poteſt:

℞ *Syr. de quinque radic. aperient. &*
de althæâ Fernel. ana ℥ j.
aq. capill. ven. unc. iij. m.
Vel ℞ *Syr. de Nymphæa, &*
malvar. ana unc. j.
aq. ejuſdem malvæ unc. iij. m.

Vel ſequenti in hunc modum concinnato, quo plures curavimus gonorrhœas:

℞ De-

℞. Decoct. capill. Ven.
agrimoniæ,
hepaticæ,
plantaginis,
Ceterach. ℥. v.
Syr. de ſucc. Viol. ℥ ij. *m.*

Et ratio eſt, quia tàm ſanguinis miſſio, quàm medicamentum purgans à corporis circumferentiâ centrum verſus trahunt, & venenum gallicum, quod in pene, viciniſque ſtagnat partibus, intrò trahitur, aut ejuſdem materiæ in teſticulos deductio, & horrendi morbi indè ſequuntur. Terque quaterque infelix ille, qui virulentâ adhuc fluente gonorrhœâ ex miſſo ſanguine, vel ab adhibito purgante gonorrhœa à fluore ceſſat, vel enim febre malignâ corripitur, vel intra menſis ſpatium acerbiſſimis in toto corpore doloribus cruciabitur. Expectent itàque, ut in gonorrhœis omnis dolor, omnis urinæ acrimonia, & omnis materiæ fœdus color ceſſent, nàm tùnc licèt ſanguinis miſſio, quæ tamen nullo modo fieri debet, & purgans medicamentum, nihil proficiant, multùm nocere non poſſunt.

Si his præſidiis gonorrhœa non ceſſerit, oleis adſtringentibus ex *maſtiche, menthâ, roſâ, myrto* paratis Lumborum regionem, & perinæum inungunt, vel ex rebus adſtringentibus fovent.

In diuturnâ gonorrhœâ prædicta non ſufficiunt, & ad fortiora confûgiunt, nempè ad ſalſæ parillæ pulverem, quam tali modò deſcribunt.

℞. Salſæ parill. unc. j.
turbit, &
hermodactyl. ana unc. iij.
fol. ſen. or. unc. ß.

fiat omnium pulvis ſubtiliſſima, de qua

℞. ʒ. ij. *pro vice.*

in qua doſi ſingulis vicibus ſunt addenda gr. v. vij. vel viij. diagryd. & infundatur de ſero in vino albo generoſo. Poſteà manè ſumatur ad plures dies uſque ad morbi declinationem.

Solet quandóque tàm ſæva, & rebellis eſſe, & tunc labem hepati impreſſam eſſe ſignum eſt, & decocta ſudorifica ex ligno guajaco, & salsâ parillâ in vino auſtero parata, vel æſtuaria multùm prodeſſe poſſunt, quibus non juvantibus utendum cenſent intra mentulam lotionibus *ex aquis plantag. roſ. rubr. portulac. & Nymph. additis ceruſſæ lotæ in aquâ roſ.* ʒ. ij. *litharg yr. bol. armen. or. & terr. ſigillat. ad* ʒ. j. *Bulliant. ad tertiæ partis conſumpt. & colaturæ addatur ſacchari alb. parum*, & f. injectio pluries in die uſque ad gonorrhœæ ſanationem.

Tandem aquam commendant ſolutivam, quam ità parant:

℞. Tartari, &
polyp. querc. ana unc. iij.
ſen. or. unc. ij.
paſſul. ſine arillis unc. iv.
coriand. præp. unc. j.
cinnam. elect. parum.

Bulliant ſ. a. in ſufficienti aquæ quantitate, & facta colatura ſervetur. De

hac decoctione exhibeantur unc. vj. pro vice ad plures dies.

Ex his debilibus, & barbitonſoriis medicamentis, quæ tàm ſævo, deleterio, & pertinaci noſtri barbati exhibent morbo, non ægrè quiſque omnimodam ſanationis impoſſibilitatem conijcere poteſt, & licèt quandóque his futilibus medicamentis gonorrhœa ceſſare videatur, quia Luis virulentia appropriatis non abſterſa, & reſoluta fuit, inquilinus remanſit hoſtis, qui horrenda fabricat ſymptomata, temporis tractu barbatorum palliatæ pateſcunt ſanationes.

Pro noſtrâ methodo in curandis virulentis gonorrhœis repetimus id, quod in noſtris theoriis diximus, ſcilicèt quòd cauſſa occaſionalis Luis Venereæ eſt fixatum nutrimentum, cui quoties nutrimentum ſanum, & volatile approximatur, figitur quoque, & in ejus naturam convertitur. Gonorrhœa gallica hoc modo fit, ſcilicèt halitus, & effluvia uteri gallici viri ſani urethram intrant, ejus epidermidem penetrant, proximum illius partis nutrimentum ſanum, & volatile attingunt, illudque in eorum naturam tranſmutant, tranſmutatum deindè in ſaniei formam effluit, totamque inflammat urethram, quæ inflammatio in veſicæ collum uſque transfunditur, & hinc æger cùm decumbit, intenſis afficitur doloribus, ſi penis tentigine corripiatur, & in lotii emiſſione, nominatim verò in viris, convulſione nervorum penis, qui dùm ad principium retrahuntur, intumeſcunt, à qua intumeſcentiâ pars illa inflectitur, & incurvatur; undè gradus urinæ acrimoniæ, & gonorrhœæ exurgit, quam chordatam appellant medici. Hac poſitâ doctrinâ indicatio curativa duplex indè conſurgit, una, quæ fixatum jàm nutrimentum reſolvit, immutat, ac volatile reddit, & altera, quæ adveniens ſanum nutrimentum in ſuo balſamo conſervet, ità ut licèt contaminatum attingat, non tranſmutetur ab eo; quoties enim quod advenit in partem nutrimentum non tranſmutatur, & quod illud tranſmutat, reſolvitur, & abſtergitur, de gonorrhœâ jàm actum eſt.

Reſolutio, & abſterſio fixati, & corrupti nutrimenti non fit niſi per vitriolata, ut alibi demonſtrabimus; quoties enim loca, in quibus facta eſt degeneratio, attingunt, illa abſtergunt, quod in gonorrhœis fit, inijciendo in urethram per ſyringam aquam vitriolatam dulcem, quam aliqui ex vitriolo Cyprio ità parant.

℞. *Vitrioli Cyprii ℥. ij ß.*
aquæ roſ. &
plantag. ana lib. j.

fiat in aquâ vitrioli reſolutio abſque calore, deindè illam ter per chartam emporeticam filtra. Quidam pro Cyprio utuntur *Hungarico.* Multi adhibent lapidem ſalutis, ut

℞. *Aquæ plantag. lib. j.*
Lapidis ſalutis ℥. viij.

ſtent ſimul ſpatio duodecim horarum deindè decanta. Verùm nos feliciter cum ſucceſſu uſi ſumus *aquâ noſtrâ Venereâ,* quam ità paramus:

℞. *Vitri-*

℞. *Viridis æris* unc. ß.
aquæ font. lib. ij.

ſtent ſimul uſquequò aqua coloretur, decanta, & decantata diſſolve.
Mercurii meteorizati gr. ij. vel iij, & filtra.

Tandem nos ſpecificum nacti ſumus medicamen, & omni laude dignum pro curandâ virulentâ gonorrhœâ trium dierum ſpatio, quod nunquàm gonorrhœâ correptum fefellit, illudque ſine invidiâ communicamus.

℞. *Aquæ plantag. lib. ß.*
Draconis mitigati in pollinem redacti ʒ. *ij.*
m. in phialâ, & agita.

Vel loco Draconis mitigati (in dictâ aquâ diſſolui poteſt *ſalis Saturni* ʒ. *j.*) Hanc aquam recipe cum ſyringâ, ac permitte, ut ſyringæ fiſtula, quæ tenuiſſima eſſe debet, & ſyringa ex ebore, parùm ultra glandem intret, ac tunc ſiphonis preſſurâ fac, ut aqua per urethram interiùs excurrat, digitis premendo balanum, ne ſyringa ulteriùs intret, & aqua immiſſa fluat. Hæc lavatio ter fiat in die, & ter qualibet vice per tres, vel quatuor dies; ubi quiſque advertere debet, quòd ad hæc noſtra applicanda remedia non requiritur, ut per aliquod ſpatium gonorrhœa fluat, ſed ipſo tunc, quo apparet, imò ſi ſuſceptæ gonorrhœæ, vel bubonis ſuſpicio adſit, qui non adhuc ſe manifeſtavit, hujus medicaminis uſu ritè præcaveri poteſt, nàm exterminantur cauſſæ, quibus poſitis, pullularet.

Conſervatio balſami nutrimenti eſt altera indicatio, quæ nos cogit invenire remedium, cujus energia nutrimentum, quod in partem contagio pollutam advenit, ſuam puritatem, & volatilitatem ſervat, nec per contactum cum corrupto ipſum quoque corrumpatur; hoc auxilium mirabiliùs, quàm credi poteſt præſtat terebinthina per os aſſumpta ad quantitatem unc. ß. quolibet manè jejuno ſtomacho per ſex dies in formâ boli intra hoſtiam convoluta. Verùm nos feliciter utimur in gallicis gonorrhœis terebinthinâ Venetâ illotâ ad quantitatem ʒ. ijß. alternis diebus intra hoſtiam convolutâ aquâ medefactam *cum Draconis mitigati gr. x. vel xx.* in formâ pilulari, cui medicamini nulla gonorrhœa quantumvis virulenta reſiſtit, movetque duos, vel tres ſeceſſus, & urinæ quantitatẽ. Illicò urinæ acredinem, & in erigendo dolorem aufert, materiæ fluentis colorem immutat, omnia ſymptomata reddit benigna, & ad octo vices integrè curat fluxum, nec æger alio indiget medicamento purgante. Spiritu terebinthinæ in gonorrhœis percurandis nil eſt potentius, ſuâ namque balſamicâ vi renes, & omnia vaſa à venenatâ Luis labe abſtergit, & purificat.

Quercetanus contra gonorrhœam virulentam ſuam commendat aquam, quam ſe centies expertam eſſe gloriatur, cujus componendi talis eſt modus:

℞. *Menth. ſicc.*
dictamn. Cretenſis,
radic. Ireos florent. ana unc. j.
ſemin. agni caſti,

rutæ,

rutæ,
lactucæ ana ℥. vi.
terebinthin. Venet. unc. iv.
vini albi unc. xx.
m. omnia, & deſtilla in vaſe vitreo, in balneo vaporoſo. Doſis cochlearia duo per aliquot dies, manè jejuno ſtomacho, corpore priùs purgato.

Sed nos non ſatis commendare poſſumus noſtras pilulas in gonorrhœâ virulentâ, quæ nunquàm nos, & ægrotum fefellerunt, hactenùs pro reconditis habuimus, at nunc charitas nos monet, ut eas communicemus abſque invidiâ ad proximi utilitatem, ut

℞. *Stibii diaphoretici* ℨ. iiß.
ſucc. liquiritiæ inſpiſſat. ℨ. v.
ſuccini alb. ℨ. ii.
gummi guajac. nativi ℨ. iv.
Mercurii dulc. ℨ. vj.
Maſtich. elect. ℨ. ij.
terræ exanimatæ Vitrioli ℨ. ijß.
m. & cum ſuff. q. terebinthinæ Cypriæ efficiatur maſſa, ex qua pilulæ parvæ efformentur, quarum quatuor, aut quinque pro doſi unâ exhibeantur ad plures dies. Nulla gonorrhœa quantumvis virulenta, & antiqua his noſtris pilulis reſiſtit, ſunt veluti ſpecificæ pro hoc malo. Non inferioris conditionis ſunt ſequentes noſtræ pilulæ, licèt compendioſiores, ut

℞. *Gummi guajaci nativi* ℨ. iij.
Stibii diaphoretici ℨ. ij.
cinnab. nativi, vel antimonii ℨ ß.
merc. dulc. ℨ. jß.
m. cum balſamo Peruviano liquido, & formentur pilulæ XII. & deaurentur. Doſis pilulæ ij.

Multùm conducit *ſpiritus terebinthinæ miſtus cum ſaccharo Saturni* in gonorrhœâ virulentâ, non abſumendo ſemen, ut vulgares perperàm credunt, ſed abſorbendo acidum vitioſum in hac gonorrhœa peccans; & eâdem ratione conducit *Camphora*, non quod caſtret per nares; ut vulgò putatur, undè verſus:

Camphora per nares caſtrat odore mares.

Sed tanquàm ſal volatile oleoſum detergit, & corrigit acidũ Venereum. Hac eâdem ratione *infuſum cantharidum in vino* expertum eſt remedium contra gonorrhœam cujuſdam Belgæ, quod hîc pro ſecreto apud quoſdam pharmacopolas, & medicos habetur in ſpiritu vini infuſum; & nos multos, qui tale infuſum acceperunt à faucibus orci eripuimus. Verùm cantharidibus ineſt vis ſalis volatilis cauſtici, quæ magnâ ſedulitate, & cognitione temperari debet ab acido aceti, vel vini, ut abeat in ſalſum temperatũ, non adeò corroſivum, aliàs eſtò potentiſſimè urinam ciat, corrodit, veſicat, & exulcerat non tantùm veſicam, ſed in tranſitu alias internas corporis partes, & ultimò veſicam, & indè inducit mictum cruentũ. Adhiberi tantùm debent cantharides externè in veſicatoriis, & tamen quoque mictum cruentant. Aliqui *ſale petræ, vel prunellæ* utuntur, quia abſtergit, & reſolvit omnia ſalia Venerea, & per urinæ ductus expurgat.

Extincto ſyringæ, terebinthinæ, vel pilularum noſtrarum uſu gonorrhœæ gallicæ fluxu, tutò, citò, & jucundè, magna cautela adhibenda eſt, ut ſi fortaſsè aliqua contagii aura intra corpus deliteſcat, omninò exterminetur. Nonnulli aquâ ſolutivâ magiſtrali utuntur à celebri Viro *Paulo Æmilio Ferrillo* inventâ;

ejus enim uſus poſt ſymptomatum gonorrhoeæ virulentæ remiſſionem, illam omninò extinguit, & de totali veneni gallici extinctione aliquo modo ægros tutos reddere poteſt, ejus deſcriptio talis eſt.

℞. *Salſ. parill. ſciſſæ,*
minutim inciſa, & benè lota,
polyp. querc. contuſi,
tartari alb. pulveriſati,
uvarum Corinthiacar. ana unc. ij
ſantal. rubr. contuſ. unc. j.
limaturæ ligni ſancti,
raſuræ eboris,
corn. cerv. non calcinati ana unc. j.

Ponantur hæc ultima tria in pipatellâ, & ſimul cum alijs projiciantur in
aquæ fontis ferventis lib. xx.
ac deindè operto vaſe detineantur in loco tepido per 24. *horas, bulliant poſteà ad conſumptionem tertiæ partis aquæ, & tunc adde.*
fol. ſen. or. unc. iij.
cinnam. elect. contuſ. unc. j.
bull. parum, & auferatur vas ab igne, ac benè coopertum frigeſcat. Aqua per inclinationem à materialibus pura ſeparetur abſque expreſſione, & poſt ſeparationem in eâ exprimatur fortiter pipatella, & ſervetur. Doſis lib. j. uſque ad j. ß. pro patientis diſpoſitione. Exhibeatur frigida poſt aniſorum conditorum comeſtionem, jejuno ſtomacho per quinque, aut ſex dies. Leniter ſolvit corpus ſepties, vel octies in die. Lauto indiget prandio, & ex carne, cruda omnia interdicuntur.

Verùm, ut in futurum æger tutus eſſe, & abſque ſuſpicione vivere poſſit de lue, ſi ſequentibus pilulis, quiſque utatur, procul dubio ſuccedet.

℞. *Pilul. de tribus* ℈. ij. *in gracilibus; robuſtioribus verò* ʒ. j. ß.
merc. dulc. ℈. j.
m. f. pilul. v. *& deaurentur.*

Et exhibeantur ante cœnam, eandem doſim ter exhibe trium dierum ſpatio poſito inter unam, atque alteram, & perfectè curatus erit infirmus. Vel meliùs.

℞. *Extract. Catholic.* ʒ. j.
mannæ merc. gr. x.
m. f. pilul. iij. *& deaurentur.*

Cœterùm ſi æger noſtris utatur pilulis, nullo alio purgante indiget.

Præſcriptis remedijs indubitanter recens gonorrhoea virulenta curatur, & contagij ſuſpicio, in poſterùm regerminatio omninò tollitur; verùm ſi gonorrhœa fuerit antiquata, ijſdem remedijs tentari poteſt, facilè tamen evenire poterit, ut ob impreſſum profundius virus non ità extinguatur, ac ſi recens eſſet; atque tunc ut fluxus curetur, qui faciliter in urethrâ carunculam inducere poteſt, quæ illam occludere ſolet, ad efficaciora tranſeundum eſt, nam quò antiquior gonorrhœa, eò remedijs fit rebellior. Itáque ubi in recenti lavatio per ſyringam, & terebinthinæ uſus per ſex dies fuêre præſcripti in antiquâ per 12. dies præſcribi debent eodem modo, quòd ſi jàm pertinax perſiſtat; jam hæc ſunt inutilia, tunc *ad turpeti mineralis, vel mercurij diaphoretici in noſtrâ Pyrotechniâ* deſcripti uſum recurrendum eſt, vel *ad lacertæ viridis* præparationem, cujus remedij tanta eſt in curãdis gonorrhœis efficacia, ut recentem unâ vice exhibitum curet, antiquatam verò quatuor vicibus abſumptum radicitus abſtergat. Hoc remedium verſatum in ſpagyricis requirit artificem, nec indifferenter cuilibet pharmacopolæ eſt pro eo fidendum, modus illud conficiendi hic eſt.

℞. Merc. vivi mundificati ℥. iij.
f. ejus ſolutio in aqua fort. ℥. IV.
& ſervetur,
deinde ℞. Veneris unc. ij.
ſolve in aquæ fortis unc. IV. ß.

Has ſolutiones conjunge in uno vaſe, atque poſtquàm ſunt commiſta, aqua fortis deſtilletur, urgendo ſub fine ignem vehementius, ut maxima ſpirituum corroſivorum pars tollatur, quod in fundo reſtat, tere, & cum ſpiritu aceti in cineribus, vel in B. digere per XXIV. *horas, ultimò ebulliendo, ut potiſſima Mercurij pars in aceto ſolvatur, nam acetum deſtillatum tingetur colore lazureo, hoc coloratum acetum per inclinationem à præcipitato ſepara in vas limpidum, & ſerva, affunde iterùm ſuper præcipitati reſiduum aliud acetum, ac eodem modo, quo & ſpatio ſeparetur, & in vas limpidum ſerva, & ſic tertiò fiat, uſquequò acetum non amplius tingatur, tunc remanebit in vaſe pulvis citrinus dulcis, quem ſerva, nàm mirabile eſt diverſis morbis remedium; tinctum verò acetum deſtillatum, quod omne in vaſe aſſervaſti, in cucurbitam vitream loricatam ſuæ fornacula adaptatam injice, & evaporationis ignem ſuppone, illumque continua, uſquedùm ſicca materia remaneat viridis coloris, ac eapropter lacerta Viridis dicitur. Hanc materiam à vaſe exime, & reduc in pulverem, qui non eſt eluendus.* Eſt ſpecificum pro gonorrhœâ virulentâ, antiquatâ jamjàm ad luis Venereæ præcipitium declinante, & licèt gonorrhœa ceſſare viſa ſit, redit tamen ab hoc ſpecifico exhibito. Ideòque doſes convenientes tamdiù iterandæ, donec omnis fluxus ſanioſus ſedatus, & ſublatus fuerit. Movet nimirum ſimul hoc pharmacum gonorrhœam, & eandem tollit. Doſis à granis duobus ad quatuor cum aliquâ maſſâ pilulari. Solet ut plurimùm lenem provocare vomitum, paucoſque ſeceſſus. Vel ſequens maſſa pilularis formari poteſt, ut

℞. Lacertæ viridis ʒ. *ij.*
terebinth. Cypriæ leviter coctæ ℥. *j.*
ſucc. liquiritiæ inſpiſſati ʒ. *iij.*
extract. gentianæ ʒ. *j.*
m. omnia ſimul, & f. maſſa pilularis ſ. a. Doſis ℈. j. ad ij.

Nonnulli *infuſum cantharidum* in vino ſimplici, vel ſublimato tanquàm expertum remedium pro gonorrhœâ curandâ præbent, quia cantharides acerrimo ſale volatili abundant, quo mediante acidum ſal vitioſum in gonorrhœâ abſorbetur. Verùm non eſt tutum medicamen; eſt námque hoc ſal cauſticum, & niſi optimè corrigatur, corrodit, & veſicam exulcerat, & indè mictum cruentum inducit. Et nos multos è faucibus orci eripuimus, qui tale infuſum ſumpſerunt; Concedimus itàque cantharides vulgaribus pro excitandis veſicis. Nonnulli bardi ad ſtimulandam Venerem cantharidum pulverem ſumpſerunt, ſed res malè ſe habuit. *Salmuth.* de ſene hiſtoriam narrat, qui juvenculam duxit, cui ut placeret, accepit medicamentum, cui adiunctæ fuêre cantharides, indè factum, ut altero nuptiarum die fuerit mortuus, pene rigido permanente poſt mortem. Pro excitandâ Venere expertum remedium externum eſt cantharidum oleum per infuſionem, quo penis, & teſtes inungantur; ſic enim Venerem ſtimulat, & penis erectionem promovet.

Poſt extinctum fluxum ſanioſum Venereum, per aliquod temporis ſpatium quædam lucida lacrymula ad urethræ expreſſionem uſque ad glandem

quan-

quandòque exprimi ſolet, quæ verum ſemen eſt; adhæret námque pollici, & indici cum aliquali extenſione, quod non contingit in fluxu ſanioſo, & hæc dicitur vera gonorrhœâ. Contingit hæc vel à ſeminis ubertate: hi enim gonorrhœâ Venereâ correpti à coitu ſe abſtinent, & ſemen augent, undè ut plurimùm nocturnas patiuntur pollutiones cum magnâ ſeminis excretione; vel provenit à laxitate veſicularum ſeminalium non ſecùs ac proſtatarũ glandulosarum, quæ à fluxu ſanioſo introducta fuit. A ſeminis copiâ illis curatur medicamentis, præter extenuantem diætam, quæ ſemen diminuunt, ut.

℞. *Fol. rutæ ſiccæ,*
ſem. agni-caſti,
menthæ ana ʒ. j.
m. f. omnium pulvis, de quo accipiat aliquid æger manè jejuno ſtomacho in ovo ſorbili. Utiliſſima eſt aqua caſtitatis alibi à nobis deſcripta. Vel ſequens medicamentum per aliquot dies ſumptum ut.

℞ *Syr. de Nymphæâ unc. ij.*
trochiſ. de vitice ʒ. j.
aquæ Lactucæ unc. iij. m.

Vel ſequens propinetur emulſio ad plures aurora, ut

℞. *Sem. cannab.*
melonum ana ʒ. ij.
quatuor frig. maj. ana ʒ. j.
aquæ Lactucæ.
portulacæ, flor. Nymph. ana unc. iij
fiat. emulſio,
& edulcoretur cum ſufficiente quantitate ſyr. papav. albi.

Si à veſicularum ſeminalium laxitate ortum ducat, ea conducunt medicamenta, quæ hæc vaſa coarctant, & ad naturalem partium ſtructuram diſponunt, ità ſunt *corallio um tinctura*, vel horum *ſyrupus*, *vel magiſterium*. Vel ſequentes pilulæ ad finem uſque continuentur, ut,

℞. *Extract. rad. tormentil.* ℈. ij.
magiſt. corall. ʒ. ß.
ſperniol. Croll. ℈. j.
m. f. pilul. xx. pro tribus doſibus.

Vel ℞. *Croc. Martis adſtring.* ℈. ij.
trochiſ. de carabe ʒ. j.
oſſis ſepiæ prap. ℈. j.
Sacch. Saturni gr. xv.
m. cum ſyr. de Nymphæâ, & formentur pilulæ magnitudinis ciceris. Doſis pilulæ iij.

Solet quandòque gonorrhœa ità rebellis eſſe, ut omnibus adhibitis remedijs reluctetur, hoc provenit, quia granum hordeaceum eſt læſum, vel ulceratum, & hæc eſt illa gonorrhœa, quæ ad plures annos, & ultra perdurare ſolet, niſi noſtra adhibeantur medicamina.

CAP. III.

De Teſtium Tumore.

Teſtes varijs tumorum generibus infeſtari ſolent, inflammatione ſcilicet, ſcirrho, eryſipelate, œdemate &c. quæ ſunt alijs communia partibus, de quibus hîc non agimus; quædam alia ſunt particularia, & propriè ipſis competunt teſtibus, non enim fiunt in extimâ ſcroti parte, ſed in intimâ, & circa ipſos, hujuſmodi autem ſub herniæ nomine comprehenduntur, de quibus in Primo Tomo tractavimus, ſed hîc de illo teſtium tumore, qui ex virulentâ gonorrhœâ ortum ducit, agimus, quæ *Hernia Veneris* dicitur.

Signa.

Hujus affectùs ſigna ſunt: Si actu gonorrhœa fluit, vel ejus intempeſtiva præceſſit ſuppreſſio, & ingens rigor corpus invaſerit, deindè febris, teſtes intumeſcunt, inſignis, & dolorificus exoritur tumor, quandóque in uno, & quandòque in ambobus teſtibus, cum pondere, quaſi teſtes deorſum trahente, rubore, & pulſatione, ut plurimum ad renum loca ſe extendente.

Cauſa.

Vulgares medici teſtium tumorem per viam fluxionis fieri credunt, imò per confluxionem catarrhalem ex hepate, quia gonorrhœam eſſe penis catarrhum opinantur.

Fit teſtium tumor, ſi æger diætæ leges parùm ſervet, & ex ejus arbitrio pendeat, variosque committat errores; vel potiùs ſi ſanioſus fluxus adſtringentium ope repulſus fuerit; vel à vehementioribus catharticis vel intempeſtivè adhibitis; vel à nimio aperientium, & diureticorum uſu, vel ex phlebotomiâ in pede celebratâ. His mediantibus cauſis occaſionalibus, ſanioſus gonorrhœæ fluxus, vel aliqua ejus portio inhibetur, ſtagnat, nec ampliùs quandóque fluit, & conſuetam obſtruit viam, tunc è proſtatis per teſtium fibras, vel unâ cum ſanguine, vel ſucco nutriente, vel lymphâ ad teſtes propellitur, & diffunditur, ibique excitatâ fervecentiâ, vaſa intumeſcunt, ſucci inter teſtium fibras ſtagnant, fermenteſcunt, & arrepto veneno Venereo, ità exagitantur, ut acidæ, & cuſpidatæ eorum particulæ vehementiùs commotæ fibras vellicent, lancinent, contrahant, vel diſtendant, & hinc non modò tumor, & ingens dolor, ſed febris, rubor & pulſatio nunc in uno, nunc in ambobus teſtibus exſurgit. Sæpè plures teſtium canaliculi à materiâ ſtagnante aperiuntur, & ſucci intùs contenti effluunt, & hyperſarcoſin producunt inſanabilem.

Prognoſis.

Teſtiũ tumor eſt malũ non contẽnendũ, cùm teſtes ad ſpeciei conſervationẽ non ſolùm ſint neceſſarij, illiſque valdè læſis, læditur & generatio, ſed etiam teſtantur humanitatem; undè tumor hic in principio non ægrè curatur, ſi illicò convenientia adhibeantur medicamenta, & nullus nec à patiente, nec à medico committatur error: at neglectus raro ſuppuratur, vel perpetuò in ſcirrhum degenerat, ſi ſucci ſtagnantes ab initio non attenuentur, & reſolvantur, præter alia diræ luis ſymptomata, quæ huic malo ſupervenire ſolent.

Curatio.

Curant vulgares teſtium tumorem, præmiſſo clyſtere refrigerante, & emolliente, peccant teſtes, & anum plectunt; deindè venæ ſectionem revulſivam celebrant, quæ multùm nocet, ut fuſius demonſtravimus, quia non peccat ſanguis, & in morbis venenatis ſanguinis miſſio eſt ipſo veneno nocentior. Poſtmodùm victus refrigerantis, & humectantis inſtitutâ ratione, ad cataplaſmata refrigerantia deveniunt *ex malvarum folijs, radicibus althea, floribus chamomilla, & meliloti, ſeminibus lini, ac pſyllij.* Vel

℞. Succ. ſolan. lib. ß.
flor. alth. exſiccat.
roſ. rubr. ana ℥. j.
aquæ perſicar. maculat.
plantag. ana ℥. iij.
farina hordei lib. ß.
olei roſ. ℥. iv.
f. cataplaſma.

Verùm in magno verſantur errore, quia licet copioſiùs refrigerent, tumorem non tollunt, nec reſolvunt, ſed in ſcirrhi duritiem vertunt. Nonnulli *fabatam* applicant, quam concinnant, fabas coquendo ad cataplaſmatis formam uſque cum oleo roſ. & eodem modo *ex ciceribus cataplaſma* conficiunt, quæ juvare credunt ob ſignaturam cum teſtibus. Dato, quod cicera ob ſignaturam juvent, fabæ quam ſignaturam habent? Interim non deſunt *ſyrupi refrigerantes*, & renum *ex unguento roſaceo*, & *Comitiſſæ* injunctiones. Corpus ſemel, & bis *caſſiâ* purgant, ſed malum pejorant, & tumorem augent; caſſia námque per urinæ vias purgat.

Teſtium tumorem ex virulentâ gonorrhœâ contractum nos curamus, dolorem ſedando, fluxum ſanioſum avertendo, diffuſum diſſipando, & tumorem reſolvendo. Undè æger in lecto quieſcat, & ſtatim ad doloris ſedationem, teſtibus cataplaſma de micâ panis ſæpius applicetur, quod fit *ex lacte, micâ panis albi, vitellis ovorum recentium, ac oleo roſaceo.* Magnæ efficaciæ eſt hoc cataplaſma in inflammatione, & ſedandis teſtium doloribus, non quia frigidum, ſed ob anodynam energiam, quam continet. Verùm ſi dolor ſit ità acerbus, ut totam ad ſe curationem trahat, tunc maximo juvamine applicetur cataplaſma *ex foliis hyoſcyami, papav. alb. & umbilici Veneris confectum in aquâ ſpermatis ranarum* & addi poſſunt *mucilagines ſeminis pſyllij cum eâdem aquâ extracta.* Vel inungi poſſunt *oleo ſem. papav. alb. per expreſſionem elicito:* Præſentiſſimum eſt etiam *Cataplaſma ex ruta, & ebuli foliis aceto coctum*, & applicatum. Vel fiat fomentum *ex decocto radicis chinæ cum floribus ſambuci in vino generoſo*; hoc enim decocto ſi fomentetur ſcrotum, & teſtes, diſcutit, & inflammationem reſolvit cum gonorrhœâ conjunctam. Pro pauperibus tamen expertiſſimum eſt cataplaſma factum *ex farina fabarum coctâ cum poſcâ*, ſcilicet *aquâ, & aceto*, & reverâ tale cataplaſma eſt expertiſſimum ad quamcumque teſtium inflammationem; Cujus rei aliquot experientias videre poteritis in Riverij obſervationibus, adeò ut hoc ipſum cataplaſma non tantùm in ſimplici teſtium inflammatione, ſed etiam quæ interdùm ſuppreſſis intempeſtivè gonorrhœis ſupervenit, commodè applicari poſſit.

Sanioſus avertitur fluxus, ſi noſtra adhibeantur medicamina pro gonorrhœæ curatione, & præcipuè ea, quæ balſamica comprehendunt. Virulentam à teſtibus reſolvunt materiam ſequentes pilulæ, ut

℞. *Gummi guajaci nativi* ʒ. j. ß.
ſtibij diaphoretici ℈. ij.
balſami Peruv. ʒ. ij. ß. *m.*
cum ſyr. card. ſancti, & f. pilul. xx. *& deaurentur.* Doſis pilul. ij.

Pro tumoris reſolutione, tranſactâ inflammatione, & dolore, unicè valet *oleum ſanctum rectificatum, & corroboratum cum oleo ligni ſancti*, *vel oleum cera cum oleo gummi ammoniaci vigoratum*, pluries injunctum, vel *balſamus ſulphuris à Rulando deſcriptus*, vel applicari poteſt *emplaſtrum ſticticum*: Sed

in horum medicaminum applicatione, ut partem tangant, & actuentur, ac ne ſuo pondere teſtes deorſum trahantur, & dolorem adaugeant, neceſſarium eſt ſubligaculum.

Tumorem antiquatum tollunt purgationes noſtræ pilulares capite præcedente de gonorrhœâ deſcriptæ; quibus parùm proficientibus, quia ſcirrhi naturam ſapit, ad noſtra decocta infrà deſcribenda recurrendum eſt, vel ut tumor ſcirrhoſus curandus.

Cap. IV.

De Carunculâ Penis.

SI gonorrhœa virulenta fuerit antiquata, vel ſextum præterierit menſem, faciliter evenire poteſt, ut virus profundiùs impreſſum in urethâ ſordidum inducat ulcus, & indè eveniat caruncula penis; rariſſimè verò ex aliâ cauſſâ prægreſſâ hoc oritur malum.

Signa.

Facilè cognoſcitur penis increſcens caruncula, ſeu excreſcentia carnea in urethrâ latens, ex prægreſſâ fœdâ gonorrhœâ, quæ modò ſtranguriam, modò diſuriam, jàm iſchuriam infert: obſervatur nàmque urinam non eodem tenore ac anteà prodire, aut bifurcatam, ac obliquam; tandèm ità ſubtiliatur, ut guttatim tantùm exiliat, aut omninò intercipiatur. Undè cathetere, vel parvâ candelâ cereâ immiſſâ in penis canalem, mox ſe offert obſtaculum carnoſum, modò anteriùs, modò idque ut plurimùm poſteriùs, circa penis radicem non longè à proſtatis glanduloſis, ibi enim ut plurimùm hæc ipſa caruncula excreſcere ſolet.

In mulieribus cognoſcitur, cùm in uteri collo formatur, quia membri virilis introductionem impedit.

Cauſæ.

Penis carunculæ cauſam credunt vulgares eſſe humores lentos, viſcidos, &pituitoſos ad urethræ ulcus defluentes, & cum aliquâ ſanguinis portione admiſtos, in carneam excreſcentiam abire. Verùm errant in hujus affectûs aſſignandâ cauſâ, non enim humores viſcidi, & pituitoſi, vel ſanguis ipſe hujus excreſcentiæ cauſa eſſe poſſunt, ſed hujus mali origo pendet à fœtidâ gonorrhœâ, quandò nempè acrimonia acido-ſalina corroſiva liquaminis effluẽtis corrodit urethram, & nonnihil exulcerat. Undè ſequitur tandèm, ut in loco corroſo ex ulceris impuritate, & craſſitie unà cum alimento naturali affluente ſuccreſcat ſubſtantia quædam carnoſa cujuſdam verrucæ inſtar, ut in alijs ulceribus videre eſt, quemadmodùm à turdi conſpurcatione arboribus viſcum innaſci dicitur. Hæc ſylveſtris caro vivit alienâ quadrâ, ſcilicet vitâ totius, non aliter ac viſcum frutex arboris vitâ.

Prognoſis.

Penis caruncula malum eſt periculoſum, & curatu ſatis difficile, ac tardæ ſanationis; circa enim initia mollis, & laxa percipitur, quandóque parva, & non multæ obſervantur, temporis verò diuturnitate plures, grandiores, duræ, & calloſæ, & tunc vix curationem admittunt; ſiquidèm levioribus non

non cedunt medicamentis, à fortioribus irritantur, & potiſſimum ſi medicamenta in formâ liquidâ adminiſtrentur, à quibus potiùs ſanæ partes, quàm carunculæ eroduntur. Prætereà curationis difficultatem auget affecti membri nobilitas, compoſitio, & connexio, quam cum præcipuis partibus habet, adeſt viarum anguſtia, & tractandi difficultas, ac proindè vix ſine majorum malorum metu curari poſſunt, nàm abſque exedentium medicaminum uſu vix ſuperantur, & quod malum adauget, medicamenta in parte affectâ commodè applicari nequeunt, nec commodus eſt locus ad amputandas has carunculas. Inſuper curandi difficultas oritur, quia pars eſt mobilis, & frequenter ab urinâ humectatur, & irritatur. Imò malum comitatur modò ſtranguria, modò dyſuria, & modò iſchuria. Eſt ſtranguria urinæ ſtillicidium & ſæpè ad mictionem ſtimulat, parum tamen, & guttatim ſaltem redditur urina, idque qualibet vice cum mordicatione acerbâ, & uſtulatoriâ inter mingendum in meatu urinario perceptâ, imprimis autem circa mictionis finem, ubi mordaciſſimus ardor uſque ad glandis extremitatem ſentitur. Dyſuria eſt urinæ difficultas, quandò urina cum laborioſo conatu, diuturniorique quàm aliàs fieri ſolebat, occupatione, & quandóque cum hypogaſtrij dolore vix tandèm omnis ea quantitas, quæ pro vice in veſica collecta eſt, emittitur, interrupto ſubindè mictionis filo, atque in guttationem converſo, imò integram ſubſiſtentiam minante, ut proindè patiens opus habeat ducto priùs integris pulmonibus ſpiritu fortiùs conari, atque unà nonnunquàm manibus hypogaſtriū comprehenſare, quò omnis urina foras propelli queat, tanto labore, & dolore urinæ redditio fit, ut interdum etiam teneſmum concitet, & alvum ad ſe exonerandam ſtimulet, & ſaltim ani ſphincter ſimul per conſenſum doleat, ac hæmorrhoides inflentur; unde miſeri ægri ejulare cogantur. Iſchuria eſt penitus urinæ ſuppreſſio, ità ut planè nihil, & ne guttula quidèm emanare poſſit, & ad ſuperiora regurgitat. Et hinc difficillima emergit curatio, & luem Veneream comitem habet, quia hujus ſoboles eſt. Nec radicitùs tollitur, & poſt remediorum applicationem licet abſumpta videatur, tamen temporis progreſſu regerminat, & tandem ad ſepulchrum uſque comitari ſolet.

Curatio.

Pro Carunculæ curatione præmiſſis internis purgantibus tàm mercurialibus lui dicatis, quàm appropriatis, ſed blandioribus; nàm ſatius eſt bis, vel ter corpus purgare, quàm viribus proſtratis, agitatis, ac calefactis humoribus malum exacerbare: deindè idoneâ inſtitutâ victus ratione, ad decocta confugimus ſudorifica. Si caruncula in magnitudinem, & duritiem excreverit, emollienda eſt fotu *ex radicibus liliorum alborum, althææ, ſemine lini, fœnugræci, floribus camomillæ, & meliloti, quæ concisa, & contuſa bulliant* intra crura, ac pannis undique circumtecta, ne quid exhalet, & fomentetur penis, poſt fotum applicetur cataplaſma ex prædictis materialibus contuſis, & trajectis. Vel fiat linimentum *ex unguento de althæâ, butyro, adipe humano, & oleo* ſimul miſtis.

Emollitâ carunculâ, ſequitur, ut extirpetur; hujuſmodi autem opus non expectandum, neque ſperandum eſt à naturâ, ſed ab arte. Si omnimoda urinæ ſuppreſſio ægrum fatiget, vel ſtillicidium, pro urinæ excretione ad cereæ candelæ uſum deveniendum eſt, eſtò in ejus introductione intenſiſſimi excitentur dolores, ſed candelæ cuſpis illinenda eſt aliquo medicamento non valentiori, & acriori, ne ob dolorificam eroſionem aliquod exitiale ſuccreſcat malum, ſed talis energiæ eſſe debet, ut carunculas diſſipandi, & conſumendi vi potiatur citra mordicationem. Abſumetur caruncula ſequenti pulvere.

℞. *Draconis mitigati* ℥. ij. ß.
ſtibij crudi ℥. ß.
tutiæ præp. ℥. j.
m. f. pulv. ſubtiliſſ.

Utimur hoc pulvere cum candelis cereis ex cerâ virginea factis quatuor, vel quinque filis cerâ obductis. Ceræ verò præparatæ tenuiſſimis obvolvendæ ſunt faſcijs ex lineo panno carbaſino, ne nempè fabrefactæ candelæ relinquant ceram, & ut commodiùs unguentum recipiant. Pulvis iſtè prius cum oleo amygdalarum diſtemperatus ſit, eoque ſuperiori illinatur candela cerea, & in penis ductum immittatur, eò uſque ubi caruncula viget. Si æger mingere volet, dematur candela, & poſt mictionem nova indatur, idque fiat integro quatriduo. Vel melius, fiant candelulæ ex cerâ albâ quatuor filis ex ſerico crudo cerâ obductis, ne intra urethram rumpantur, ut multoties obſervavimus. Pars, quæ urethram ingreditur, parùm calefacta volutetur ſupra *ſimplicem draconis mitigati pulverem*, & modo quo ſupra adhibeatur; vel eodem modo utimur *Calomelano Turqueti* feliciori eventu. Non credibile eſt quantũ hic pulvis valeat ad penis carunculã abſumendã, nã medicamentũ pro carunculâ talis energiæ eſſe debet, ut ſanã nõ exulceret partẽ, & luxuriantẽ tantũ abſumat, cujuſmodi eſt Draconis mitigati, & Calomelani Turqueti pulvis.

Nonnulli in carunculæ abſũptione cãdelæ vice, chordâ ex inteſtinis contortâ, & oleo amygdalarum dulciũ oblitâ utuntur, quæ nullatenùs rumpi poteſt, & multũ pro unguẽti illitione valet; chordæ nàmque apici, & vacuitatibus adhæret. Multa ſunt unguẽta pro hoc malo ab authoribus deſcripta, ſed ab actibus, & corroſivis abſtinere oportet, quia urethræ molliſſimæ, & tenerrimæ fibræ facilè læduntur, & diſcinduntur; periculũ nàmque eſt, ex nimiâ corroſione, ne gãgræna oboriatur, & eſſet malũ priori pejus. Mitia itàque conducunt, & quæ ſenſim abſumendo procedunt, ità eſt ſequẽs, quod ſat extollere nõ poſſumus, ut

℞. *Oſſis ſepiæ, tutiæ præp. ana* ℨ. ij.
cornu cervi uſti, aloës Lotæ
ariſtoloch. rotund. ana ʒ. j.
al. uſti ℨ. ß. *f. pulv. ſubtiliſſ. poſteà*
℞. *Ol. roſar.* ℥. ij.
Lithargyr. aur. ℨ. j.

f. decoct. quouſque acquirat emplaſtr. conſiſtentiã deindè ab igne depoſito, adde illũ pulverẽ, & ad ignem tractato, ac miſceto. donec medicamentũ evadat duriuſculum; hoc remedium emplaſtri habet conſiſtentiam, & extremitati candelæ, vel chordę, præſertim ſi illa tenuior facta ſit, ſatis commodè annecti poteſt.

Quòd ſi carũcula admotis vulgaribus pręſidijs nõ diſſipetur, & urinę ſtillicidiũ om-

omnimodam ità minetur interceptionem, ut patiens periclitari videatur, tunc ad ſpecillum plumbeum confugiendum eſt, præmiſſis emollientibus; ſic enim vehementes non concitantur dolores, & non ità facilè inflammationes ſequuntur.

Si omnimoda ſit urinæ ſuppreſſio, parvus chateter in meatum urinarium intrudatur uſque ad veſicæ fundum, ſic carunculæ atteruntur, & comminuuntur, & urina evacuatur; interim permittendum eſt, ut ſanguis copiosè educatur, ità enim, ne prava accidentia ſequantur, prohibetur. Opus crudele videtur, attamen longè crudelius eſt, cùm nihil urinæ excernitur, ſinere, ut ad alias partes recurrat, & patiens citiùs, & certiùs periclitetur.

Abſumptas eſſe carunculas per noſtra medicamenta deprehenditur ex urinâ, quæ liberè, promptè, & pleno meatu prodit, vel ex candelâ, quæ liberè, & abſque ullo impedimento ad veſicam penetrat: tunc incumbendum eſt, ut per ſyringam medicamentis vulnerariis inducatur cicatrix, quibus tamdiù utimur, quouſque nulla humiditas educatur, nec quicquam ex urethrâ reſudet.

Cap. V.

De Bubone Venereo.

Non infrequenter ex Venereo concubitu cum ſcorto impuro Originem trahit Bubo Venereus, tuberculum in inguinibus, à principio admodùm parvum, & obſcurum, in quo maxima Veneris virulentia latet; appellatur Venereus ad illorum differentiam, qui Venerei non ſunt. Bubo ab inguine, tanquàm utplurimùm exiſtente loco affecto ità dictus eſt. Bubo vulgò dividitur in benignum, vel ſimplicem, & malignum, & hic rurſus in peſtilentem, & Venereum. Simplex bubo eſt pueris, & adoleſcentibus familiaris, undè & vulgò augmenti corporis index habetur. Peſtilens peſti, ceu fructus, & effectus, ac peſtilitatis tempore graſſatur; Venereus lui Venereæ debetur. De ſimplici, & peſtilenti primo Tomo diximus, de Venereo autem impræſentiarum agimus.

Signa.

Ex prægreſſo concubitu cum muliere infectâ, vel ſaltim ſuſpectâ de Lue Venereâ, & maximè ſi nulla alia externa apparuerit cauſa, vel caries, vel ulcus, aut gonorrhœa præceſſerit non ritè curata, vel ſuppreſſa parvus tumor in inguine apparet, qui in dies augetur cum dolore, & rubore, circa veſperas rigor, capitis dolor, & cum totius corporis laxitudine, febris moleſtare ſolet, quæ manè preter tuberculum omnia remittuntur, atque evaneſcunt.

Solent quandóque malè feriati Chirurgi decipi in rupturâ, & eam pro bubone accipere, ut nuper cuidam accidit, qui prægreſſo inſueto itinere, catarrho cũ vehementi tuſſi, & in inguine parvo tumore correptus fuit in principio, procedente verò tempore magis increbuit, & dùm ſtabat, protuberabat cum dolore punctorio, ac velut lancinativo, dùm verò ſupinus decũbebat, retrocedebat. Accerſivit urinæ medicum, duoſque Chi-

Chirurgos, qui inſpectum tumorem bubonem Venereum eſſe aſſeverârunt ex malè curatæ gonorrhœæ ſuſpicione, in quam tunc quartus decimus agebatur annus, inciderat. Inito itáque conſilio, corpus mannâ deplent, deindè maturantibus per tres menſes incubuerunt, quibus irritis, tumorem rebellem, ideóque maturantibus, vel reſolventibus reluctantem eſſe ſanxerunt. Secundum ineunt conſilium, & tumoris inciſionem decreverunt, quæ peracta nil præter ſanguinem fudit. Sunt medici buccinatoribus non abſimiles, qui amiſſam buccinant rem, cujus ad unguem omnes delineant notas, licèt poſtmodum non agnoſcant, etiam ſi eam intueantur. Introſpicientes foveam verſus glandulam bubonariam, pro magno ſinu acceperunt, quem ſecuerunt, ſed peractâ ſectione extemplo excarnificatus languens ſævâ teneri febre, linguæ ariditate laborare, anhelâ excruciari ſiti, in parte laniatâ dolores ſentire truces, varios vomere humores, urinas reddere confuſas, nulli ſuccumbere ſomno, & innumera pati ſymptomata, quæ præſentem intentabant mortem, cœpit. In tantâ ſymptomatum procellâ ſanguine conjuncti de vita decumbentis hæſitare cœperunt, tertioque conſilio accerſitum Chirurgum *Prudentem*, & peritum adjunxerunt, qui percepta relatione, aſſidentibus medicis rupturam, non bubonem reſecuiſſe exprobravit, inciſionem repudiavit propoſitam, & ut errori conſuleret, Rulandi balſamum ſulphuris pro inciſæ partis ſanatione propoſuit. Patefactâ Chirurgorū craſsâ Minervâ, demiſſo ignaviæ indice, ad eorum exitiale ſcelus tegendum, duorum Chirurgorū opem implorarunt, qui, quia canis caninam non eſt, jure jurādo, imò perjurio aſſeverarunt non rupturam, ſed Venereum eſſe bubonem, & multùm collegis aſſentantes, tertiam lanienam profundè faciendam inſtituerunt, in hac tertia inciſione non tantùm pyramidales muſculos, verùm etiam qui pubem conſtituunt, ſecuerunt. Tùm demùm exitialia ſymptomata increbuêre, & fractis viribus languens, pauciſſimis diebus in mortis angone jactatus, non exenteratus obiit, ſed abiit.

Non infrequenter Chirurgi accipiunt quid pro quo, & pro eorū tuenda ignavia acerrimè diglandiantur, ac ut inter ipſos auxilij imploratio colatur, facilè in tertium conjurant. Æger in manu medici eſt velut ovis in faucibus lupi. Pecuniæ cauſa, non ægrorum ſalutis gratia diſcurrunt; ideóque medicorum avariſſimum genus eſt, & quod mirari ſubit: ſunt quidam medici, qui pro ſeſquihorâ vitam non habent, ac in lecto perforato cubare deberēt, & tamen ſe trahunt, vel trahuntur per urbem, ſchedulas ſalutis, qua carent, jactant in vulgus, nec urinā quidèm gratis, aut merdam inſpiciūt, aut eductum ſanguinem aſſula volutant, aut ægrum vel ſemel tātùm viſitant. Sunt veluti pediculi, qui alienis ſaginantur ærumnis; ut diteſcant nullis fraudibus, nulliſque parcunt mendaciis: omnes in iis ambulant, & in iis volutantur, quæ pro fundamento agnoſcunt, & veritatem vocitant mendacium. Hinc hortamur ægros, ut à morbo potiùs occidi ſinant,

quàm

quam à medico, ille enim mitiùs, hic verò inhumaniùs agit.

Cauſa.

Vulgares medici pro bubonis cauſa ad ineptas hepatis nænias recurrunt; inquiunt enim bubonem non fieri, niſi hepar fiat certius, quia venenata qualitas per penis ductus, partiumque genitalium meatus primò ad proximas venas, deindè per majores ad hepar ſe inſinuat, cujus ſubſtantiam vehementer lædit, & conſpurcat, quò fit, ut ſanguinis loco vitioſi generentur humores, quos eſtò natura ad varias propellat partes, frequentiſſimè tamen ad inguina, tanquàm propria emunctoria deponit: Verùm ſi accidat, ut pravos humores ad extimas partes non propellat hepar, in venis retenti varia, & prava accidentia concitant, febres nempè putridas, diuturnas, & pravi moris, quæ ſæpè in hecticas degenerare ſolent, vel innumeras puſtulas, veluti exanthemata, vel variolas, vel ulcera in univerſa cute, vel cœtera luis ſymptomata producunt. Quare lue Venerea contaminatus hepati perennes gratias pro tanto beneficio referre debet, quia ſecus ſi labem ad partes intimas, & nobiliora demandaſſet viſcera, graviora excitaſſet ſymptomata: patet id, nàm hepatis motus, quo humores vitioſi ad inguina demandantur, inhibeatur, aut perturbetur, & omni ſedulitate non adjuvetur, iraſcitur hepar, & bubonis materia recurrit, ac ſymptomatum emergunt procellæ. Sed has vulgarium inſulſitates fuſius reſpuimus *lib. 2. cap. 4. De luis Venereæ Sede.*

Genuina bubonis Venerei cauſa eſt acidum acre à pure ulcuſculorum in mulieris pudendis elevatum, & viri urethræ exceptum, quod vaſorum ſanguinis tunicas penetrans, illius maſſæ immiſcetur; in complexu enim Venereo penis ductus, partiumque genitalium, omneſque pori dilatantur, & aperiuntur, undè malignus vapor, ſive halitus mediante circulatione unà cum ſanguine per anguſtiores venas circa glandularum tunicas ad inguem advehitur, illic remoram contrahit, coagulat, & apoſtema, qui bubo Venereus dicitur, parit. Bubo intra tunicas glandulæ corpus veſtientes erumpit; non verò intra glanduloſam ſubſtantiam, aliàs eſſet bubo ſpurius, de quo ſequenti capite agemus. Excitantur quoque bubones ex repentina gonorrhϾ virulentæ feriatione, quoties ab efficaci aliquo remedio ceſſatio illa cauſata non fuerit, ſed ſpontanea evenit, vel ex aliqua, quæ virulentiam non ſuperavit Veneream, uti ſunt natatio, medicamentum purgans, ſanguinis miſſio, & ſimiles.

Prognoſis.

Bubonum præſagium quò ad ſuppurationem eſt, quòd diſponuntur multoties circa quartum, multoties circa ſeptimũ aut circa undecimum, decimum quartum, & vigeſimum primũ pro patientis robore, & materiæ, tùm quantitate, tùm qualitate; quò citiùs extrà emergũt, extuberãt, & ſuppurantur, eò pro infirmo meliùs: ſeçus qui pigrè elevantur, ſubſidunt,

dent, duritiem contrahunt, & artis auxilio indigent, ut ſuppurationem nanciſcantur. Curationis vaticinium à Chirurgi diligentiâ, & peritiâ, quæ ſi rectè fuerit adminiſtrata, nil mali bubones portendunt; ſi malè, gangrænas, mortificationes, muſculorum abdominis corroſiones, & tandèm mortem bubones producere poſſunt. Vel ſi negligenter curentur, in fiſtulas abeunt. Vel poſt curationem, niſi interna adhibeantur præſidia, præter puſtulas, ulcera, dolores, gummata &c. ex tranſmiſſo intùs veneno à bubonibus temporis curſu excitari poſſunt.

Curatio.

Vulgares Chirurgi, ſeu barbitonſores pro bubonis curatione nunquàm reſolventia adhibent, ſed potiùs curant, ut ſuppuretur, quàm reſolvatur, nã meliùs tùm corpus, tùm hepar in cujus emunctorio naſcitur, ab excremẽtis vindicatur. Omni itàque induſtria primò ſtudent, ut contagioſus humor ad effectum trahatur locum, & ſuppuretur. Secundò, omninò à ſanguinis miſſione ex brachiis abſtinent, ne prava qualitas ad principes ducatur partes. Solùm igitur ſi bubo poſt apparitionem per multum tempus neque creſcere, neque decreſcere, neque ad ſuppurationem diſponi videtur, & præcipuè ſi in corpore plethora adſit, ex pede ejuſdem partis affectæ ſemel, & pluries ſanguinem mittunt, ut materia ad inguina trahatur: quaſi ſanguis ſtagnaret, & non in vertiginem ageretur, & ejus extractione corpus non refrigeraretur, & ſuppuratio non impediretur. Deinde ſtatim ac bubo apparere incipit, *quatuor oleis*, ſcilicèt *utriuſque lilij*, *amygdalarum dulcium*, *& chamomillæ* bubonem inungunt, ſuperponendo lanam ſuccidam, ideſt ſordibus redundantem, nàm hæc partim laxando, materiam faciliùs ad patiens inguen defluere faciunt, partim præparando ad ſuppurationem: verùm hæc olea potiùs ſubuculas conſpurcant, quàm bubonem ſuppurant. Si hoc non ſufficiat, commendant ſupra partem affectam cucurbitulam magnâ flammâ apponi, quod terriculamenti genus optimum cenſetur, quia Vulcanus adulteræ minatur Veneri. His vanidis, pleniſſimum præſcribunt victum: *Sed impura corpora quo magis nutries, eò magis lædes.* Imponunt ægro, ut valido ſe exerceat motu, ludat pilâ, folle, paleſtrâ, arte digladiatoriâ &c. adhoc ut ratione motûs, materia in hepate agitata ad partem affectam tranſmittatur: Verùm quis ſpondere poterit his validis motibus potiùs ad inguen virulentiam tranſmitti, quàm ad alias partes?

Quibus omnibus parùm proficientibus, apponere ſolent *emplaſtrum diachylonis magni cum gummatibus.* Si verò iſtis præſidiis poſtquàm apparuerit tumor, neque creſcit, neque decreſcit, ad corporis purgationem deveniunt, nàm ſublatâ cacochymiâ, & minoratâ materiâ, id quod relinquitur, facile à naturâ ſuperatur, undè tribus ſyrupis humores præparant, ut

℞ Syr.

℞. Syr. de ſucc. fumar.
lupulor.
cichor. ana ℥. ß.
aquæ lupulor. ℥iij. *m.*

Poſt quos purgans exhibent medicamentum, ut

℞. fol. ſen. or. ℥. j.
polyp. querc. ℥. ij.
flor. cord. p. j.
f. decoctum, & in ſuff. colat. diſſ.
Syr. Sueſſ.
roſ. ſolut. ana ℥. iij.
confect. hamech ʒ. iij.
m. f. p.

Vel in formâ pilulari, ut

℞. Pilul. de tribus Gal. ʒ. jß.
cum cathartico roſ. f. pilul.
vii. & deaurentur,

Vel in formâ boli, ut

℞. Pulp. Caſſ. recent. extract.
per ſetam ℥. j.
confect. hameck ʒ. iv.
pul. fol. ſen. or. ʒ. j.
m. f. bolus.

Et poſt tres horas exhibent *apozema ex ſyr. roſ. ſolut. cum levi decoctione.* Sed eſt purgans de communi morborum omnium, quod à circumferentiâ ad centrum trahit, non verò à centro ad circumferentiam, undè certior erit univerſalis Lues, quàm ad inguen depoſitio.

Si ab aſſumpto purgante extuberat, maturentia adhibent, inter quæ præſens principem locum tenere credunt, ut

℞. Radic. utriuſque lilii,
althea ana ℥. ii,
fol. malvæ,
althaæ.
Violarum,
Scabioſæ ana m. j.
Bulliant, & contundantur, addendo
axungiæ porcinæ putridæ,
butyri recenter loti ana ℥. iv.
adipis anatis,
anſeris,
gallinæ ana unc. j.
ol. utriuſque lilii,
amygdal. dulc.
chamomill. ana unc. ß.
fermenti unc. ij.
Croci fila x.
& f. cataplaſma.

Si hoc non ſufficiat, uti ſolent emplaſtro diachylonis magni cum gummatibus, ut

℞. Empl. diachyl. cum gummatibus unc. j.
ammoniaci,
bdellii,
ſagapeni ana unc. ß.
m. f. empl.

Poſtquàm maturatus fuerit, ad apertionem deveniunt, ferro aperiunt in formâ crucis, incidendo apices, ne ſuccedat fiſtula, totámque cavitatem turundis ex ſtuppâ, ovi albumine conquaſſato oblitis complent ad ſanguinem ſiſtendum per 24. horas. Apertum detinent ſaltim 40, vel 60. dierum ſpatio, & ultra, quia non ſolùm materia, quæ ad emunctorium fluxit, evacuatur, ſed habent naturæ irritamentum, quo ipſa cogitur ad expellendam materiam, & ſic tùm hepar, tùm totum corpus meliùs expurgatur. Ab initio digeſtivo, quod *ex ovi luteo, terebinthinâ, & oleo roſaceo* conficiunt, bubonem regunt, exteriùs ad inhibendam inflammationem circumliniunt oleo roſaceo, mox unguentis mundificantibus, tùm implentibus, tùm cicatriſantibus utuntur. Aperto bubone, & jàm digeſto, iterùm corpus purgant medicamentis ſuprà poſitis,

& eò magis ſi pus non laudabile excerni videatur; ad contagioſæ Luis extirpandam qualitatem, ut nullum ex ipsâ ſuperſit in hepate ſeminium, decocta propinant.

Hæc ſunt chirurgorum, & barbitoſorum pro bubonis curatione medicamina, quæ an contineant pro Lue extinguendâ antidota, dicant, qui in eorum inciderunt ungulas. Luem prædicant magnum morbum, & magni morbi magnum medicamentum eſſe teſtantur, & pro ejus exterminio irritis, ridiculis, & hiſce diris utuntur medicamentis! Saltem ob ejulantium voces, planctus, & querulos gemitus eorum, qui perperàm ab ipſis curati, in doloribus, gummatibus, oſſium exeſionibus &c. contabeſcunt, infeſtam experti artem, reſipiſcant, & dediſcentes, veram diſcant medicinam, quia, quam exercent, non eſt vera medicina, ſed carnificina. Verùm querelarum in medicinâ cauſſa eſt, quòd homines, qui nullius pretii, vel intellectûs exiſtunt, animum medicinæ dant, quo fit, ut hoc noſtro tempore nulla gens contemptior exiſtat, excepto Monacho, non propter artem, ſed per perſonas, quæ ex omni nequitiarum genere ad medicinam, tanquàm ad refugium, confluunt, undè in hac noſtrâ civitate plures ſunt medentes, quàm ægroti. Non omnibus datum eſt medicinæ miniſterium noſſe, nec omnibus ſapientibus, ſed tantùm illis, quibus datum eſt intelligere, quia eſt peculiare Dei donum, non omnibus conceſſum. Hinc oritur, ut vulgares, qui medicinam faciunt, ægrotis duobus aſſibus, vix majori pretio medeantur, quare ob vi[illegible] modi mercedem, medicina meretrix eſſe & unicuique ſubjici compellitur, quia non poteſt aliter ſe alere. Eapropter non multùm vulgares culpamus, à quibus id provenit: nàm rarò vili pretio bonæ emuntur merces; ſed ineptos inſimulamus ægrotos, non ideò duobus aſſibus medentes æſtimamus, quia pro tantillâ pecunia medicinam faciunt, cùm vix aliud præſtare poſſint, licèt ſcirent, & tamen fideliter ſe agere putant, & interim hæc tantilla merces utinam illis tota perſolveretur. Diſcant meliùs, & poſteà medicinam exerceant.

Non poſſumus non criminari vulgarium chirurgorum imposturam, qua quæſtum indies novum faciunt, ſed dolo, & fraude, quod eſt eorum artis fundamentum: circumferunt ærea ſcrinia cum ſepimentis in diſponendis colorum varietate unguentis, in pharmacopolio emendicatis, nec unguenta habent, quæ in bonum tendant finem: ceu pictores ſuos circumgeſtant aſſerculos variis coloribus exornatos. Non loquimur hîc de quorundam chirurgorum imposturâ, qui in phialis liquores triviales, ſed auro cariores pro balſamo pretioſiſſimo circumferunt, ut ab ægrotis extorqueant aurum. Delendus hic abuſus eſt, & talia unguenta putida, quæ tanquàm arcana geſtant, per feneſtras abijcienda ſunt. Multùm ſeipſos jactant, & extollunt, potiſſimum eorum eſt magiſterium mentiri, imponere, optimum eſt unguentum, ſed his minimè curare poſſunt, curant loculos, nō ægros, quos ars curat, non ipſi, quia iis non ineſt.

Bubonum curatio optimè inſtituitur, ſi chirurgus ante apertionem perfectam inducat maturationem, quæ medicaminum internam fermentatio-

nem

nem promoventium ope inducitur, ea ſunt, quæ blandis ſuis particulis volatilibus ſuccos ſtagnantes acido acri conſpurcatos incaleſcere, efferveſcere, æſtuare, & exaltari faciunt; undè tubuli cum contentis ſuccis, tunicæ, fibrillæ, aliæque partes corroduntur, diſcinduntur, dilacerantur, & in pus degenerant, & dùm cutem verſus viam ſibi parat, bubonem, prominentem, mollem, digitiſque cedentem efficit, ità eſt ſequens cataplaſma, ut

℞. *Stercoris columbin. pulveriſati,*
Croci contuſi,
axungiæ gallinaceæ ad libitum.
m. & cum panis fermento reduc in cataplaſma,

quod duodecimâ quâque horâ ſuper bubonem renova. Vel medicamenta craſſa, pinguia, mucilaginoſa, & reſinoſa conducunt, quæ poros obſtruũt, inſenſilem perſpirationem impediunt, materiam intùs contentam mediante impeditâ perſpiratione exagitant, fermentationem promovent, & in pus degenerare faciunt, ità eſt ſequens emplaſtrum, ut

℞ *Empl. de mucilag.*
filii Zachariæ ana ℥ ſ. m.

Sed præſtat ſolùm emplaſtrum filii Zachariæ, quòd ſi bubo ignavè ad maturationem procedat, acui poteſt *oleo de lateribus* ad eam ſollicitandam. Emplaſtrum ſupra tumorem applica, & quolibet duodecim horarum ſpatio renova. Bubonem ſuppuratum aperi; ſed minimè quidem ferro, ut vulgò fieri ſolet, ſed ſectico mercuriali, nàm cum aperit, & veneno reſiſtit Venereo, quod ferro non evenit: ſecticum ad hoc opus peragendum ità paratur,

℞. *Merc. meteoriſati ʒ. j,*
farinæ hordei ʒ iij. m.
& cum ſputo f. maſſa; miſcendo eam ſpatulâ ligneâ, ex illâ maſſâ trochiſcos in pineorum formâ compone, & exſiccari permitte. Exſiccatos hujuſmodi trochiſcos ità adaptato: Expandatur *emplaſtrum de Gratiâ Dei, vel fodicationum* ſuper alutam, & in medio emplaſtri ponatur trochiſcus, quem adapta ſuper bubonem, ità ut in declivi parte illum aperiat, poſt duodecim horas emplaſtrum exime, nàm adapertum reperies bubonem, cujus materiam expreſſione evacuabis.

Verùm, quia ægri tàm ferro exhorrent, præcipuè ſi chirurgus ex ignorantiâ inciſionem, ut convenit, efficere neſcit, quàm ſecticum; nos ob charitatem erga fratres, nobiliſſimo, & efficaciſſimo emplaſtro, quod *Benedictum* appellamus, Rempublicam medicam ditamus, cujus ſolâ ſuperpoſitione, & renovatione non tantùm Venereus bubo matureſcit, & aperitur, verùm ſtrumas, ad quas utimur, cunctos tumores tùm calidos, tùm frigidos dictos, imò tophos podagricos matureſcere facit, & ad cicatricem uſque ſanat, ejus compoſitionem ingenuè communicamus:

℞. *Ol. com. lib. iij.*
radic. arund. ℥. *ij.*
lilior. Cœleſt. unc. iij.
althææ unc. j ſ.

Dùm oleum ebullire incepit, affunde radices mundatas, & in taleolas ſubtiliter inciſas, coque ad nigredinem uſque quas aufer, & pedetentim iniice

ceruſſæ unc. iij.
tutiæ prep. unc. ſ.
ceræ citrinæ unc. iij,

ſemper ſpatulâ agitando. Coque ad emplaſtri conſiſtentiam, quouſque nigrum evadat, tandem adde

balſamis

balſami nigri ʒ. ij.
aufer ab igne, & ſerva,

Non credibile eſt quantùm emplaſtrum hoc ad maturanda omnis generis apoſtemata rumpenda, & ſananda valeat, ità major eſt experientia verbis, ut æger ſui ipſius ſit chirurgus.

Adaperto foramini pulvillos immitte inunctos ſequenti hoc noſtro *Unguento Magiſtrali*, quod ità paramus:

℞. *Lithargyr. aur.* unc. viij.
Ceruſſæ unc. iij.
tutiæ prap. unc. ß.
plumbi uſti unc. j.
merc. ſublimat. dulcis unc. ß.
Stibii crudi tantundem,
cinnabaris unc. ij.
ceræ unc. vj.
ol. roſ. ℔. ij.
f. Ung. ſ. a.

Vel utere pulvillis unguento albo, & aureo inunctis, quod immiſſum contineat *magnum calcinatum Paracelſi*, vel *mercurium præcipitatum incarnatum præparatum*, ſcilicèt ſupra quem bis, vel ter incenſus fuerit vini ſpiritus, & infra pauciſſimos dies à bubone omnem abſterget pravitatem, illumque exhibet mundum, proſequere ad carnis reductionem uſque juxta artis præcepta, & tunc emplaſtrum Benedictum, vel fodicationum adhibe, nàm perfectam inducet cicatricem; facta cicatrice, ſunt infirmo exhibendæ pilulæ ex mannâ mercurii, quas ſuprà deſcripſimus.

Verùm quia pleríquè ſunt, qui bubonum ſuppurationem exhorrent, cupiuntque eos vix apparentes internis medicamentis reſolvere, tunc in tali caſu hac nos utimur methodo.

Primò accuratè nos obſervamus, an ſuppuratio inceperit, nàm ſuppuratâ exiſtente materiâ impoſſibilis eſt per interna remedia reſolutio. Secundò advertimus, an patiens ſit robuſtæ naturæ, & ad vomendum facilis, nàm ſi gracilis, & ad vomendum difficilis, tunc ter exhibemus pilulas ex mannâ mercurii ſuprà deſcriptas, & à ſequenti medendi modo eſt removendus; cùm igitur ſuppuratio non incepit, patiens eſt robuſtus, & ad vomendum facilis, incipienti buboni ſequens ſuperponimus emplaſtrum, quod poſt 24. horas renovamus.

℞. *Empl. de Ranis cum triplici Mercurio*
q. ſuff. extendatur ſuper alutam.

Deindè infirmus in lecto ſe contineat, & manè illi exhibemus *Turpeti minèralis dulcis gr. vj.* in ovi vitello, hoc vomitum provocabit: ter illud exhibemus alterno die, exactæ diætæ indulgeat æger, vinumque bibat, perque integrum medicaminis tempus, frigidum, humidumque fugiat aërem, ſic paulatim bubo omninò reſolvetur abſque ullo futuri mali periculo.

Et reverà optimus videtur bubonem reſolvẽdi modus, abſque eo quod patiens experiatur ferrum, vel ignem, & quidem ex Hippocratis, & Galeni ſententiâ tutior, utilior, & compendioſior eſt ſuppuratione reſolutio, ſed non ſemper ex voto ſuccedit, poſt prædicta medicamenta quandóque minoratâ materiâ, bubonem in ſuppurationem abiiſſe obſervavimus, quòd ſi reſolvatur, brevi temporis intervallo omnia diræ Luis ſymptomata ſuperveniunt, niſi ad productum tempus pro Lue Venereâ extirpanda efficaciſſima exhibeantur præſidia. Tutior, & utilior eſt ſuppuratione reſolutio in tumoribus

nullam pravam qualitatem habentibus,at bubones Venerei virus continent:tutior itáque & utilior eſt reſolutione ſuppuratio,quia per apertam vomicam, tanquàm per emiſſarium univerſum corpus virulentiâ expiatur. Reſolutionis praxis tantùm exerceri poteſt tanquàm remedium pro mulieribus nuptis, quæ furtim inſcio viro compreſſæ bubonem contraxére, ut nos non paucas ab ore gladij uxores vindicavimus.

CAP. VI.

De Bubone Spurio.

EST & aliud bubonis Venerei genus priori deterius, qui Bubo ſpurius, & illegitimus appellatur, ſuam cognoſcit geneſim ex malè curatis in præputio cariebus, vel ulceribus;nàm non ob ſanguinem à viro Venereo remoram contrahentem in venulis circa glandularum tunicas in inguinum emunctoriis, ſed per alicujus partis ſpermaticæ conſenſum ab ulcere contaminatæ glanduloſum aliquod corpus in inguine fit turgidum, illi venenum communicatur, & impertitur. Sic vulneratâ manu, aut digito, in brachio, & ſub axillis; vulnerato pede,tibia,vel crure,in inguine tumores fieri aſſolere, & malum communicari experimur: non aliter ac materia vitioſa, ſubtilis, & prava latenter per nervos ad cerebrum defertur, ut in epilepſiâ fieri videmus, à partibus extremis aurâ venenatâ ſine inſigni dolore in partes per quas tranſit, aſcendente.

Signa.

Signa ſuadet ipſius tuberculi extumeſcentia, qua eſt circumſcripta, incrementum ſenſim ſuſcipit, ſed non magnum,duritiem demùm habet,quæ neque emollientibus cedit, neque ſuppurantibus ſuppuratur, neque reſolventibus reſolvitur, imò una glandula ſuſceptum virus alteri & alteri cõmunicat,nõ aliter ac ſtrumis in collo ſuccedit,febris abeſt,dolore vacat,non rubeſcit,quia non ex ſanguine fit, carni eſt concolor. Interdùm ſub aurorâ ſudat æger, quia multa vaſa lymphatica vel originem ab inguinum glandulis habent, vel ad ipſas terminant. Sicut aliis locis glanduloſis evenit; virus glandulis communicatum impedit lymphæ elaborationem, & tranſitum, tunc regurgitat, diffunditur, & per poros in formâ ſudoris eliminatur.

Cauſa.

Bubonis Venerei ſpurij cauſæ ſunt caries; vel ulcera in præputio, glande,coronâ,vel frano malè curata,vel à medicamentis nimis corrodentibus, & acerbum excitantibus dolorem, quàm par eſt, tunc acidi acris ſubtilis ſubſtantia à carie, vel ulcere elevatur, & per partem ſpermaticam ad glandulas in inguine furtim defertur,ibi hæret,lympham vitiat, acidam reddit,coagulat,ejuſque motum impedit, & tuberculum fit,deindè per partes ſpermaticas virus Venereum ab unâ glandulâ ad alias inquinando procedit, & glandula-

dularum lympha vitiatur, & meſſis multiplicatur.

Prognoſis.

Bubones Spurij peſſimi ſunt, neque ex naturæ efficaciâ, neque artis auxiliis ſuppurationem unquàm admittunt, breui temporis ſpatio dolores, gummata, & cœtera diræ luis ſymptomata inducere ſolent; ſi quandóq; in ſuppurationem abeant, utplurimùm in putrida, maligna, cavernoſa, & valdè doloroſa ulcera degenerant.

Curatio.

Fallentur utplurimùm in his curandis bubonibus inepti Chirurgi, nàm ex ſuppurantium applicatione aliquid ſub cute molleſcit, & nil indè extrahunt præter nigricantem ſanguinem ex glandulâ manantem, adducuntque hoc modo infirmum in magnum diſcrimen, quippè glandula inciſa nunquàm digeritur, ac propterea peſſima ſemper emergunt ſymptomata.

Si itáque hujuſmodi bubones occurrent, primò attendendum eſt, ut ſi adhuc perſiſtant caries, vel ulcera in præputio, glande &c. curentur; nàm abſque carierum, vel ulcerum curatione fruſtrà glandulæ reſolutio tentabitur. Curatis ulceribus, vel cariebus, glandulam emplaſtris tentabis, ut ſenſim per contenti reſolutionem ad temperiem reducatur. Multi ſequens commendant emplaſtrum diaphoreticum ex *Mynſichio* depromptum, correctum, & in acris formam redactum, ut

℞ *Gummi ammoniaci* ℥ ij.
elemi ℥jß.
Sagapeni ℥ j.

Solvantur in ſufficienti quantitate aceti, ad pultis formam: cui adde pedetentim, & quaſi guttatim

ceræ flavæ odoratæ lib. j.
terebinthinæ claræ ℥ iij.
colophoniæ ℥ iv.

liquata invicem leni igne, in ſartagine, ſeparatim, & non nimis calidè, ſuperioribus gummatibus ſenſim, & alternatim, uti dictum ſub continuâ agitatione, infuſa, hinc alternatim etiam inſpergantur ſucceſſivè hi pulveres: utpotè,

Pulv. gummi bdelij ℥ iv.
ſuccini citrini unc. iij.
olibani,
maſtichis ana unc. j.
ſandaracæ ℥ vj.

Poſt agitentur, donec omnia commiſta, atque dextrè unita ſint, per horam integram, in diplomate vaſe ſcilicèt duplici, calore leni fiatque emplaſtrum. Extendatur ſuper alutam, quod renova ſecundo quoque die, & ſenſim per diapheresim reſolvetur glandula, & ad ſuam reducetur temperiem: verùm non ſemper felici cum ſucceſſu applicatur. Alij vulgò *emplaſtro de ranis cum triplicato mercurio* utuntur: ſed hoc tantæ efficaciæ, ut extollitur, non eſt. Efficaciſſimum nos experti ſumus *emplaſtrum noſtrum Benedictum*, quo omnes bubones tantùm legitimi, verùm etiam ſpurij utplurimùm ad ſuppurationem, ut in ſtrumis quotidiè experimur, & quandóque ad reſolutionem reducuntur. Poſt glandulæ reſolutionem appropriatum remedium eſt aqua Anti-Venerea, vel

vel decocta ſudorifica, præcedente medicamento cathartico. Verùm accidit quandóque & utplurimùm, ut his, aliiſque adhibitis, optimis præſidiis bubo ſpurius invictus, irreſolubilis, & inexpugnabilis reſiſtat, tunc non itâ relinquendus eſt, ſed ad noſtram curationem confugiendum eſt. Solet quandóque in corpore juvenili athletico, naturalibus facultatibus, robore, & vigetiori calore prædito reſolvi, ſed in occiduâ ætate cùm vires enervantur, lues, quæ furtum deliteſcit, vires reaſſumere ſolet, & tot diræ luis emergunt ſymptomata, quot milites ex quo Trajano, niſi opportuno tempore medicamentis admodùm prævalidis ſuccurratur. Unum ſalutare, & efficax remedium in bubone ſpurio experti ſumus, quod eſt apertio, & glandulæ vitiatæ conſumptio: hic bubo eandem cum bubone peſtilenti ſortem ſortitur, qui niſi aperiatur, & virulenta educatur materia, totum inficit corpus. Hæc apertio non ferro fieri debet, ut diximus, ſed cauſtico, ad quem finem ſequens in formâ liquidâ efficaciſſimum experti ſumus, ut

℞ *Lixivij ſaponariorum lib.j.*
Salis ammoniaci unc.j.
vitrioli Romani ℥ ij.ß.
Opij Thebaici ℥ß.

Coque ad duarum partium evaporationem, factâ colaturâ, inſignem habebis liquorem cauſticum ad quemcumque tumorem aperiendum.

Vel ℞ *Lixivij ſaponis, vel matris lib.ij.*
Calcis vivæ lib.j.

Affunde aquam ferventem, bis invicem miſceantur, cùm clareſcit, affunde ſartagini, adde
Salis ammoniaci unc.ß.

& in qua coque ad duarum partium evaporationem, & cola, omnes tumores. Si tàm primum, quàm ſecundum cauſticum tamdiù coquas, quouſque fiat lapis, dicitur infernalis. Hoc, vel illo cauſtico in formâ liquidâ madefac plumaceolum ex filamentis, ad bubonis proportionem, ſuper quem impone cum plumaceolo ſuperſtrato, ſervatis partibus circulo, ne liquor cauſticus forâs effluat, & partes exedat ſanas. Inductâ eſcharâ, procuretur ejus caſus medicamentis laxantibus, ut *butyro, vel unguento de Althæâ,* deindè non ferro glandula extirpetur, ſed corroſivis dulcibus eſt totaliter abſumenda, itâ eſt *mercurius præcipitatus dulcificatus, magnum Calcinatum Paracelſi, Lapis infernalis ex Lunâ cupellatâ, in aquâ ſtygiâ ſolutâ & ad caticulam ovaporatâ, vel mercurius dulcis, vel arcanum corallinum.* Abſumptâ glandulâ. vel glandulis, ſarcoticis, & tandèm epoloticis pars tractetur. In curſu curationis non deſint *pilulæ ex ceruſſâ antimonij, & gummi guajaco naturali* ante cœnulam, deindè virus Venereum, præmiſſo cathartico, à toto eliminetur decoctis juxta noſtram deſcriptionem compoſitis, vel aquâ Anti-Venereâ.

CAP. VII.
De Puſtulis.

Puſtulę inter Venerea ſymptomata recēſentur, quę in luis primordio penis

penis præputium ſibi vendicant; attamen in lue confirmatâ præcipuè in capite, canali inter utramque natem, & cœteris corporis partibus erumpunt: harum puſtularum cognatæ affectiones ſunt phlictenæ, epinyctides, ſcabies, exanthemata, variolæ, impetigines, conſimileſque aliæ cutaneæ affectiones, quæ interdùm pauciores ad ſummam cutem à vitiata radice aſſurgunt; interdùm frequentiores, & numeroſiores, non rarò adeò copioſiores, ut univerſum corporis habitum obſideant; nonnunquàm unicam tantùm occupant partem, caput nempè, & faciem, vel manus, aut crura, & pedes. Præterea quandóque ſunt latiores, quandóque minores &c. Sed ſæpiſſimè orbiculares, vel acuminatæ, vel depreſſæ, & mox unius, mox alterius rei figuram oſtendunt. Inſuper interdùm ſunt duræ, & ſiccæ, nihil ichoris profundentes, imò ſquamoſæ; Interdùm ſunt molles, & humiles, & cùm diſrumpuntur, ichorem, vel ſaniem, vel virulentum pus admodùm fœtens eructant. Quò ad colorem viſuntur lividæ, fuſcæ, cineritiæ, vel rubræ, inſuper doloroſæ, & pruriginoſæ magis noctù, quàm interdiù.

Signa.

Ex his quæ diximus, ſigna facilè pateſcunt, nàm poſt commercium cum ſcorto Venereâ lue conſpurcato, quædam bullulę ſuperficiales veluti millij grana, quæ pruriginoſum inducunt ſenſum, in præputio oboriuntur; epidermidem, & cutem lacerant, & ſanioſum eructant fluorem. In lue confirmatâ prorumpunt puſtulæ, earumque cognatę affectiones in capite, facie, manibus, circa loca naturalia, crura, pedes, & quandóque totum obſident corpus, modò latiores, modò minores, & utplurimùm rotundæ, nunc faſtigiatæ, nunc depreſſæ; interdùm molles, & humiles, & in diſruptione ichorem, vel ſaniem, vel pus profundunt; interdum ſunt durę, & ſiccę, interdũ ſquamoſę.

Verùm quia Venerea lues per ſe nullum morbi genus conſtituere videtur, & perpetuò falſam, aut apparenter veram alicujus morbi imaginem repræſentare, quin cuicumque morborum generi adeò inſolubili nexu cohæret, ut veriùs ejus naturam ęmulari videatur; hinc veſtiganda eſt inter puſtulas Venereas, & ſimplices diſtinctio. Puſtulas Venereas à ſimplicibus diſcriminant coitus prægreſſus cum muliere lue conſpurcatâ, aut caries, vel ulcus malè curatum, aut gonorrhœa ſuppreſſa, aut bubo reſolutus, aut negligenter ſanatus, aut capitis, artuumq; dolores evaneſcentes; nàm nunquàm ejuſmodi puſtulæ abſque internâ aliquâ horum affectuum concomitantium, aut evaneſcentium notâ prorumpunt. Præterea puſtulæ Venereę medicamentis vulgaribus non cedunt, imò in peius ruunt, quia cauſam foventem, & conſervantem habent, quæ niſi auferatur, nunquàm ſaneſcunt.

Cauſa.

Pro immediatâ puſtularum causâ ſtatuunt vulgares virulenti ſucci, de naturâ bilis efferveſcentis cum aliquâ ſalſæ pituitę portione permiſti, quem jecur lue Venereâ conſpurcatum

catum generat affatim; & ad generationis loca, vel ad alias extimas propellit partes. Vulgares hepar veluti morborum omnium patronum venerantur, & reverâ apud ipſos non eſt malum in toto corpore, quod non faciat hepar. Nos dicimus, quòd accidit multoties, ut effluvia uteri Lue Venereâ infecti urethram non intrant, ac ſordes, & ſanies in præputii cuticulam impingunt; hæ odore earum virulento liquorem nutritium ſub cuticulâ gliſcentem inficiunt, fitque degener, & bullulas quaſdam albicantes excitat. Ex liquore nutritio virulento in cœteris corporis partibus nunc hîc, nunc illic naſcuntur puſtulæ, earumque cognatæ affectiones.

Prognoſis.

Facilè iſtæ puſtulæ in primordio Luis abſterguntur, quia multùm ſunt ſuperficiales, ſi ante viginti quatuor horas congruo remedio curentur, nàm aliàs in caries puſtulæ tranſeunt, quæ ſuperficie non contentæ, ſemper ulteriùs terebrando fundum petunt, & in ulcera expanſa etiam abire ſolent; nec contemnandæ; ſed quamprimùm curandæ: obſervavimus námque quòd cùm curatio contemnitur, diutiùs protrahitur, cutem excavant, & in ulcera ſerpentia, ſinuoſa, & corroſiva degenerant, & quandóque etiam oſſa contaminant. Si in aliis corporis partibus efflorescant, Luem arguunt confirmatam, & extrinſecis tantùm non cedunt præſidiis, ſed in prava degenerant ulcera: illud tamen verum eſt, quòd ſemper fœdæ, & moleſtæ ſunt, præſertim ſi faciem invadant; quæ verò diuturnæ, calloſæ, doloroſæ, & virulentes, præterquam quod majoris mali ſunt præludia, difficulter admodùm ſuperantur, & vitam in diſcrimine ponunt, & non ſemel ægrotos ad tabem conducunt.

Curatio

Vulgares Medici, & Chirurgi ad præputii puſtulas perſanandas, *unguento de tutiâ, minio, & ceruſsâ* utuntur, ſed infelici eventu, licèt in dicta unguenta mineralia intrent, quæ vim puſtulas Venereas curandi continent, quia tamen unctuoſitati ſunt admiſta, impeditus eſt illis aditus, ut in cuticulæ læſionem penetrent, ac ex dictorum unguentorum uſu utplurimùm puſtulæ vel in caries, vel in ulcera abire ſolent. Deindè illa præbent medicamina, quæ hepar hac labe infectum vindicant.

Ad puſtulas ex Lue confirmata exſiccandas, & delendas, primò hepar tanquàm ſedem, & partem primariò affectam reſpiciunt, cui alexipharmacis, nempè *ſalſæ parillæ, radicis chinæ, & ligni guajaci decocto* per plures dies in loco ſudorifico exhibito ſuccurrunt, quòd ut magis juvare poſſit, corpus antecedenter purgatum eſſe oportet, & in decoctorum curſu, quarto, vel quinto quoque die purgans exhibent medicamentum: Intereà ea, quæ puſtulas reſpiciunt medicamenta, admovent, quæ exſiccantia, & non repellentia ſint; non enim conſentaneum eſt venenatos ichores ad præcipuas partes repellere, ne majoris mali detur occaſio; quare attemperantia probant, ut eſt *guajaci decoctum*

ctum in aquâ plantaginis, pimpinellæ, & hordei paratum, aut cerotum lithargyrii, aut unguentum de tutiâ cum unguento Iſidis commiſtum. Maximoperè extollunt *ſpumam guajaci, ſcabioſæ, & ariſtolochiæ rotundæ.* Quibus non juvantibus, ad *ſaponem nigram, vel ad mercurii præcipitati pulverem unguento roſaceo admiſtum, vel ad oleum ſcorpionis, ſevum hircinum, pinguedinem gallinaceam, vel ad oleum viperinum confugiunt.*

Opportunum ad curandas puſtulas auxilium eſt, ne in caries, vel ulcera abeant; medicamenta ſe inſinuandi vim habere debent vel in formâ pulveris, vel liquoris, hujuſmodi ſunt *lithargyrium aureum* vel nullo alio præſtantior erit *mercurius dulcis*, in pulverem redactus, & per ſetam trajectus. Indolens eſt ille, & hic pulvis, qui præputio aſperſus bis in die, infra duos dies puſtulas curat, ſi vino tepido leviter humectentur, & dictus pulvis adhibeatur, & præcedens abſtergatur, multùmque valet in his præcavendis; Mercurii nàmque pulvis omnem acredinem, & aciditatem in ſe imbibit, & omnia corroſiva obtundit, immutat, & cicurat, non aliter ac in mercurii dulcis opificio contingit, ubi partes acutæ, & corroſivæ mercurii ſublimati ſupra corpus mercurii obtunduntur, infringuntur, hebetantur, dulceſcunt. Vel

℞. Aquæ roſ. ℔. j.
merc. meteorizati gr. x.
f. horum in aqua ſolutio,

qua ter, vel quater in die puſtulæ laventur, & curatæ erunt. Ejuſdem, & majoris efficaciæ erit *aqua Venerea, vel lapidis medicamentoſi*, ſi poſt ſingulas ablutiones, petia madida dicta aqua ſuperponatur; Poſt earum curationem mercurii dulcis, vel mannæ mercurii pilulas infirmo exhibe ter eodem modo, quo eas, dùm de gonorrhœâ egimus, præſcripſimus.

In puſtulis ex confirmatâ Lue hæc medicamenta non ſufficiunt, ſunt nàmque germina, quæ à vitiata radice pullulant, & niſi extirpetur: internis itaque averruncenda eſt, & primò corpus purgandum eſt illis medicamentis, quæ Lui appropriata præſidia in compoſitione admittunt, hujuſmodi eſt *Aqua ſolutiva magiſtralis à Paulo Æmilio Ferrillo* inventa, quæ ſalſam parillam, limaturam ligni Indici &c. recipit, ſumi debet jejuno ſtomacho per quinque vel ſex dies; vel quæ Luem exterminant; ità ſunt *pilulæ de tribus Gal. vel extracto catholico*, in quas *mercurius dulcis, vel manna Mercurii* ingreditur. Deindè propinari poſſunt *decocta ex lignis, & radicibus* juxta noſtram deſcriptionem, & interim puſtulæ, & cognatæ affectiones, niſi ſenſim reſolvantur, leviter inungantur *unguento pomato, in quo Mercurius vivus ità immiſtus ſit, ut nullum ejus granum appareat.* Vel ſi corpus ſit puſtulis, aliiſque cognatis affectionibus refertum, tunc præmiſſis præmittendis. Suffumigari poteſt, & brevi temporis intervallo ceſſant. Vel exhiberi poteſt *aqua Anti-Venerea*, & abſque ullo adjuvante extrinſeco ſpontè areſcunt, ut nobis experientia pluries indicavit.

Cap. VIII.

De Cariebus.

PUſtulis non, vel malè curatis, quædam ulcera parva, & rotunda producuntur ab humore virulento, & ſub epidermide pudendorum carnem exedente, & contaminante, quæ caries appellantur, quia quorundam vermiculorum ligna erodentium inſtar, in cariem altè ſe inſinuant, eamque erodunt, & eſtò peculiari nomine caries ad oſſa pertinere videantur, quia hujuſmodi vitium eſt oſſibus attributum, attamen etiam certo quodam analogiſmo ad carnes exeſas ſe extendit. Prorumpunt autem, & obſervantur hujuſmodi ulcuſcula non ſolùm in partibus pudendis, nempè in præputio, glande, coronâ, & mulierum ſinu, verùm etiam in labiis, mamillarum papillis, linguâ, & palato.

Signa.

Primùm in pudendis parvæ erumpunt puſtulæ, quæ millii figuram repreſentant, his minimè curatis, & diſruptis, remanet ulcuſculum pruriginoſum, ichore madens parvum, & rotundum, in medio exiguum habens foraminulum albicans, nunc unum, interdùm plura, aliquandò tota glandis corona eſt his referta, & hujuſmodi ulcuſculis copulantur, & ex duabus, vel tribus, vel quatuor unum fit, & tenuem fundit ichorem. Decipiunt multoties caries, nàm ſuperficie tenus nil ulcerati oſtendere ſolent, interim radicem in carne profundant, nunc magis, nunc minùs: id cognoſcitur ex tactu, nàm percipitur durities, & dolor.

Cauſſæ.

Medici hepatici credunt caries fieri, quia hepar infectum pravum, & tenue excrementum generat, ad pudenda tranſmittit, & ea exedit. Barda eſt hæc vulgarium ſententia, nàm caries non curaretur, niſi curato hepate. Quoties puſtulæ non curantur, & in latum ſe non extendunt, in profundum progreditur earum venenum, quod calloſam quandam inducit radicem, deorſum ſemper petentem, eructatque ichorem, qui ubi reſidet, in pudendis ſimiles excitat caries.

Prognoſis.

Caries peſſima hujus morbi ſpecies eſt, nàm ab ignaris curari neſcit, ac faciliter in horrenda ulcera exedentia, vel mortificantia abit, excitatque bubones utplurimùm ſpurios, qui ſunt legitimis multo pejores.

Curatio.

Carierum curatio fit cum totali radicis averruncatione, & ulceris remanentis conſolidatione. Grex barbitonſoria, ad quam omnes hodierni chirurgi reduci poſſunt, ad carierum curationem utuntur ſolâ *ablutione ex aquâ roſaceâ*, *vel plantaginis*, *aut portulacæ*, *vel vino albo, in quo roſæ rubræ ſiccæ incompletæ ebullierint*, vel ut pleríque faciunt, *urinâ* ſanant, vel *pulvere pyrio*, quæ medicamenta non tantùm ſunt ſtidi-

ridicula, & inefficacia pro tanto curando malo, ſed ipſum peiorant, caries multiplicantur, & perpetuò deorſum exedunt, undè in peſſima, & maligna ſæviſſimè ſerpentia degenerant ulcera.

Alii, altioris doctrinæ vulgares unguentis utuntur, unuſquiſque pro ſuâ Minervâ, *minii*, *lithargyrii*, *ceruſſæ*, *tutiæ*, *apoſtolorum*, *Ægyptiaci*, ſimiliumq; nec, hactenùs animadvertunt, quòd unguenta radicis cariei profunditatem attingere non poſſunt, ac proindè ſunt inutilia.

Curationis cardo conſiſtit in cognoſcendo totalem radicis extirpationem, & de hac quiſque certior eſſe poteſt, cùm ex remediorum applicatione cariei fundus non appareat albicans, ſed rubicundus, ſanguinemque profundat, non ſaniem, & cùm nulla circùm obſervetur durities. His poſitis ſignis, ulcus ſine ſcrupulo conſolidari poteſt, ſin minùs pro conſolidatione inſano indulgetur labori; curet quiſque priùs linteis partes ſanas à cariərum ichoribus defendere, deindè ſequentibus pulveribus profunditatis cariei ratione uti poteſt, ut

℞ *Merc. præcipit.* ℥ j.
vini ſublimati ℥ ij.

Stent ſimul in vaſe, & vinum ſublimatum accendatur, ut totum cremetur, id cum novo vino ſublimato ter repetatur, nàm mercurius præcipitatus dulceſcit, extirpatque caries ſine ullo dolore, & inflammatione, quod magnum eſt arcanum, & nemini cognitum.

Vel ℞ *Merc. præcipit.* unc. ij.
Sp. V. ardentis unc. iv.

Ponantur ambo in retortâ, & ſpiritus vini à Mercurio præcipitato deſtilletur, & in vas recipiens accipiatur, hunc ſpiritum ſerva, nàm ejus contactu calloſitates, durities, excreſcentiæ carneæ, fungi, mora, criſtæ, ac hujuſmodi ſymptomata à Lue Venereâ pullulantia brevi tempore exterminantur abſque dolore, & inflammatione. Felix ille, qui hæc remedia propriâ manu parat, eorumque efficaciam, & applicationis modum intelligit, nàm miraculosè curabit.

Vel ℞. *Merc. vivi opt. purgati* ℥ j.
quem ſolve in aquæ fortis unc. ij.

Solutioni ſuperfunde aquam communem, poſteà paulatim oleum tartari correctum guttatim adde, & Mercurius luti inſtar præcipitabitur, quem probè à corroſivis per aquam ſimplicem vindica. Hic præcipitatus vocatur *Luteus*, ab aliquibus verò *Magni Calcinati Paracelſi* nomine inſignitur.

Eſt hîc ſedulò advertendum, quòd quotieſcumque hujuſmodi remedia applicantur, quæ corrodendi habent efficaciam, partes circumvicinæ ſanæ linteis, unguentis, emplaſtris, aliiſque ſimilibus muniri debent, ne corroſivorum actio eas tangat, & lædat.

Hîc advertendum, quòd tàm puſtulis, quàm cariebus, & ulceribus, poſt veneni Venerei extirpationem cum mercurialibus, aliiſque ſuprà deſcriptis remediis, remanet, ut citò fiat earum conſolidatio, quæ multoties pigra eſſe ſolet; ſequenti *proprietatis balſamo* quiſque uti poterit poſt veneni eradicationem, nàm 24. horarum ſpatio ulcus licèt magnum, conſolidatum erit:

℞. *Aloës*,

℞. *Aloës,*
myrrhæ, &
croci ana unc. j.
f. omnium pulvis.
& miſceantur,
ponantur in vaſe vitreo, & affunde
ſp. V. ardentis lib. j.
ſtent ſimul per dies duos, deindè per inclinationem tantùm vini ſpiritum ſepara, & in vaſe optimè clauſo ſerva. Aſpergatur ulcus ter, vel quater in die, & conſolidatum erit. Verùm hujus balſami aſperſio nimis doloroſa eſt, ac proindè ut avertatur dolor, & quandóque aliqua veneni ſuſpicio latere poteſt, ad ſuſpicionem tollendam conſolidari poteſt unguentis vulgaribus, ut *tutia, de plumbo &c.* aliquam ſuprà dictorum pulverum aſperginem adſmiſcendo, quæ curatio licèt pigrè incedat, tamen tutò fit. Poſt cariem curationem utatur infirmus pilulis mercurialibus ſuprà deſcriptis.

Accidit interdùm, ut hujuſmodi caries ſub præputio lateant tumefacto, vel conſtricto, adeò ut cerni non poſſint, in hoc caſu per ſiphonem medicamenta in formâ liquidâ injicienda ſunt. Vulgares *aquâ hordei, & melle roſaceo* utuntur, qui etiam uſu urgente, quidpiam *unguenti Aegyptiaci, & decoctionis ligni guajaci* admiſcent; Verùm nos felici cum ſucceſſu per ſiphunculum injicimus *aquam noſtram Veneream, vel de lapide medicamentoſo.* Advertendum quoque eſt, quòd quoties glans tegi poteſt, nunquàm detecta relinquatur, ut quidam chirurgi, & tonſores faciunt, ne tandèm cutis exſiccetur, & contrahatur, ſic nunquàm poſtmodùm tegi poſſit; quod ſi ità vulgares nihil proficiant, & neceſſitas urgeat, ad inciſionem procedunt.

Sæpè in ipſo penis meatu caries ſuboriri ſolet, quæ difficilem reddit curationem, tùm quia latet, nec facilè pulveres, unguenta &c. admittit linimenta; tùm etiam quia promptè caruncùlas gignit. Cognoſcitur ex ſanie manante, & maximo dolore mictionis tempore, ac glandis apex rubet. Hanc cariem curabis *aquâ noſtrâ Venereâ,* vel meliùs *dracone mitigato cum aquâ plantaginis per ſiphunculum.*

CAP. IX.

De Vlceribus in Præputio.

NUllibi tàm frequentiùs, quàm in præputio, & in glande ulcera elucеſcunt, cùm puſtulæ ex impuro concubitu contractæ citò non abſtergantur, vel in caries, & indè in ulcera corroſiva degenerant.

Signa.

Nunquàm ulcera ex abrupto effloreſcunt, ſed perpetuò puſtulæ præcedant oportet, quarum ſanies non abſterſa ulcera in latum producit, quæ ſi opportuno non curentur tempore, fiunt ſordida, livida, profunda, doloroſa, calloſa, & cum labiorum tumore, quæ peſſima, & maligna ſunt.

Cauſa.

Hujuſmodi ulcera ex hepate Lue inquinato ortum habere maleferiati

vulgares obſtinatè contendunt, in quo, tanquàm in propriâ ſede maligni generantur humores, & à robore ejuſdem facultatis pulſi, ad penem tranſmittuntur, non aliter ac ſi penis eſſet hepatis emunctorium, ad quem ſua excrementa deponit. Verùm, ò quàm horum ulcerum difficilis eſſet curatio, quia non niſi curato hepate, contingeret, quòd ſi lue eſſet affectum non tantùm difficile, verũ & impoſſibile, dijudicaremus, quod opoſitũ obſervamus: curamus nàmque hæc ulcera, nullo habito hepatis reſpectu. Fiunt ulcera quoties puſtularum non abſterſa ſanies ſubjectam carnem ſuâ acredine in latum ſerpendo procedit.

Prognoſis.

Penis ulcera contemnenda non ſunt, eſt nàmque exquiſitiſſimi ſenſûs pars, ſenſûs Veneris organum, ac proindè idonea medicamenta, quæ pro ejuſmodi ulceribus curandis ſunt valdè proficua, citra tumoris, & inflammationis metum nunquàm adhibentur. Præterea medicamenta, quæ in hac parte adminiſtrantur, admodùm difficilè adhærent, & retinentur, ac utplurimùm labuntur. Tandèm hujus partis ulcera citra contagium ſunt contumacia, & prava, ac cum contagio erunt contumaciora, & ſæviora. Ulcera hæc faciliter ſorditiem in ſuperficie contrahunt, ſub qua ſubjectam occulte carnem depaſcunt, ac tunc bubones ſpurios excitant, qui nunquàm ad ſuppurationem deveniunt, neque facilitèr reſolvuntur, Suntque majoris mali infeliciſſima præludia. Si opportuno tempore non curentur, ſic ſæva, & exedentia evadunt, ut penem abſumant, vel ſaltem aliquam ejus partem minuant, quo fit, ut in coitu nectarea Veneris dulcedo vel minuatur, vel depravetur, vel prorſùs deperdatur, ceu illis contingit, qui meritâ pœnâ pene viduantur. Sed quod pejus in prava, profunda, & canceroſa degenerant ulcera, minitanturque utplurimùm gangrænas, & mortificationes, quæ citra ferrum, & ignem ſuperari non poſſunt, & ex penis abſciſſione ferè ſemper vitæ periculum impendet.

Curatio.

Pro ulcerum præputii, & glandis curatione utuntur vulgares chirurgi *unguento de tutia*, *aut plumbo*, & demùm ſiccis filamentis pro cicatrice inducendâ. Quod ſi nihil profecerint, adhibent *vinum album auſterum, in quo incoquunt lignum Indicum*, & *roſas*, quo ulceratam balneant partem, & poſt balneationem lithargyrio inſpergunt. Si hæc non ſufficiant, & ulcus ſordidum fuerit, recurſum habent ad *mel roſaceum ſimplex*, *unguentum Aegyptiacum*, *apoſtolorum*, *ad alumen*, *calcbantum uſtum*. Alii utuntur *unguento roſaceo cum pauco præcipitato.* Utitur *Fallop. Aqua aluminoſa magiſtrali*, id eſt aquâ mercuriali, quam deſcribit *Tract. de Morbo Gallico*, *de puſtulis cap. 93.* ut

℞. *Aquæ.*

℞. *Aquar plantag.*
roſarum ana lib. j.
alum. rocchæ,
merc. ſublimat. ana ℥. ij.

Sublimatum, & alumen terantur, & miſceantur omnia in phialâ vitreâ, poſtmodùm ad medietatis conſumptionem bulliant, deindè ſtent ſpatio quinque dierum, ut ſubſideant alumen, & ſublimatum, & extrahatur aqua limpidiſſima. Verùm hæc vulgarium medicamenta vel ſunt ità nullius efficaciæ, ut nihil proficiant, vel ulcera ulceribus cumulant, vel bubonem ſpurium, vel ſtatim omnia Luis peſſima excitant ſymptomata.

Horum ulcerum curatio diſtinguitur, nàm ulcus in ſuperficie valdè ſenſitivum eſt, & doloroſum, & uno modo curatur; vel putredo in ſuperficie producta obtuſum cauſat ſenſum, vel nullum, ſuntque ferè indolentia, & tunc diverſam requirunt curationem.

Si dolorifica ſunt ulcera, hoc modo curantur; relictis unguentis de tutiâ, minio, ceruſſâ &c. ut ſuprà de puſtulis monuimus, ulcus tegatur *mercurio dulci* in pollinem redacto, ac ter in die recentem impoſito, abluto præcedenti cum vino albo tepido, nàm infra tres dies ulcus conſolidatum fuerit. Vel utere *aquâ lapidis medicamentoſi*, ſed præſtantiſſima eſt *noſtra aqua Venerea*, in qua madefac petias, & ſuper ulcus impone, invenies petiam exſiccatam, & ſaniem petię adhærentem, quam abjice, repete ter in die, ad ulceris uſque ſanationem.

Si verò dolore careant, ex eo quia calloſam quandam ſorditiem in ſuperficie contraxêre, tunc ſordes eſt efficacioribus abſtergenda; utere *Mercurio præcipitato dulci, vel præcipitato Luteo, aliàs Magno Calcinato Paracelſi.* Vel

℞. *Spiritûs Vini ardentis unc. ß.*
Mercurii meteorizati gr. v. m.

Hac aquâ ulcus ſordidum ſenſim illine, & ipſo tunc ſordities abſtergetur.

Vel

℞. *Vitell. ovi ad duritiem cocti n. j.*
deinde intigillo mellis opt. unc. j.

Liqueſcat leniter, & miſce vitellum piſtilli beneficio cum melle diligenter, donec abeant in medicamentum ſpadaceum, admiſce optimè

merc. præcipit. alb. ℈. ij.

& utere. Si ulcera fuerint fœtida, maligna, vel canceroſa, nullamque ſanationem recipientia, ſpecillo leviter ea tange *aquâ perſicariæ ſpiritu Mercurii albo imprægnata.* His noſtris medicamentis cujuſcumque generis ulcera cedunt. Abſterſis, mundificatiſque ulceribus, quæ cognoſces, ſi ſenſitiva, ſi rubicunda, ſi æqualia ac ſine duritie fuerint, *unguentum noſtrum magiſtrale* appone, & pilulas mercuriales infirmo exhibe.

Cap. X.

De Veſiculâ Cryſtallinâ.

Inter dira Luis Venereæ ſymptomata recentiſſimum, & ſæviſſimum eſt Veſicula cryſtallina. Adnaſcitur hæc ad membri virilis glandem, quandóque ad coronam, vel præputium, & veſiculæ cryſtalli inſtar tranſlucet, unde nominis ratio deſumpta eſt. Infrequentiſſimum

tiſſimum eſt hoc Luis ſymptoma, à quo non multos eripuimus, ſed poſtquàm Hiſpanorum claſſis ad hæc noſtra littora pro Meſſanæ expeditione appulit, Neapolitana ganea hoc ſæviſſimo germinavêre ſymptomate, ſed brevi tempore ſuo alexipharmaco extinctum fuit.

Eſt lethalis, ſi optimis adhibitis non cedat remediis, quia ab igne non patitur, nec affectus coaleſcit locus, licèt quæcumque pro Venereis exulcerationibus medicamenta adhibeas valida.

Solus *tabaci ſpiritus* laudem hìc invenit, qui fit *ex tabaci foliis viridibus cum malvatico ſolâ infuſione, ſine deſtillatione*.

Ubi hæc veſicula priùs mortificata fuerit mercurio præcipitato, vel ſublimato, tangatur hoc ſpiritu quinquies ad ſummum, & tacta ſpontè evaneſcit abſque aliorum medicaminum ope. Hoc fiat jacente patiente, alioquin ad levem ſpiritûs tabaci tactum ſideratus cadit, & convellitur. Poſt veſiculæ cryſtallinæ curationem Venerea labes è corpore elicienda eſt pilulis mercurialibus, & decoctis ſudoriferis, aliàs ſicuti eſt ſæviſſimum Luis Venereæ ſymptoma, ità temporis curſu pernicioſiſſimas calamitates eniti poteſt.

Cap. XI.

De Ulceribus, quæ per univerſam cutem erumpere ſolent.

Non ſolùm in obſcœnis ex contractâ Lue erumpunt ulcera, verùm ex malè curatis gonorrhæâ, bubone, puſtulâ, carie, & temporis progreſſu ex his partibus in totum corporis habitum veneni minera pro ſubjectorum ratione, ideſt ob ſalium varietatem in nutrimento latentium tranſplantantur, & multipliciter defœdatur cutis, ità ſunt puſtulæ, ſcabies, impetigines, ſerpigines, lichenes, ulcera, aliæque innumeræ defœdationes extrinſecùs apparentes, quæ quandóque ità altè radices figunt, ut optimis averruncari nequeant remediis.

Signa.

Signa, quæ hæc ulcera ex Lue Venereâ procedere arguunt, ſunt his dolor, & pruritus circa veſperas, eorum diffuſio, & remediis reſiſtentia, quibus ſimplicia ulcera parere ſolent.

Cauſa.

Clamitant vulgares ulcera, quæ per univerſam cutem erumpunt, hepar Venereâ labe pollutum propagare, tunc cùm ob debilem facultatem expultricem non propellit ad vaſa ſpermatica, vel ad penem, vel ad inguina, tanquàm ad proprium emunctorium, ut à Lue ſe vindicet eductâ virulentiâ; hepar ſanguinis officina, Lue laborans depravatum gignit ſanguinem, illumque corrumpit, & hinc pravi procreantur ſucci, quos tanquàm inutiles, & moleſtos ad corporis peripheriam natura deturbat, in qua tot erumpunt ulcera, quot ex equo Trojano non emerſerunt milites.

Suſ-

Suſcepto veneno Venereo quinque ſuprà notatis modis, ſi illud à nutrimento internis remediis omninò non exterminetur, licèt gonorrhœæ, bubones, puſtulæ, caries, & ulcera in obſcœnis curentur partibus; temporis tamen curſu, uti eſt unius, vel alterius anni pro patientis diſpoſitione in diverſos prorumpit effectus. Fiunt hæc ulcera à ſalibus acribus, & acido-ſalinis, quæ furtim ſerpendo unà cum nutrimento, vel ſero, ad glandulas cutaneas pro inſenſili transporatione tranſmittuntur, ibi ſe exaltant, glandulas cutaneas, & ipſam cutem exedunt, corrodunt, exulcerant, & pro diversâ partis diſpoſitione diverſę ulcerum differentię emergunt pruriginoſæ, quæ proximas inficiunt partes, ſegetes multiplicant, & per totum ſerpunt corpus, ſed præcipuè per ſcrotum, circa labia, faciem, collum, frontem, aures, capitis cutem, brachia, femora &c.

Prognoſis.

Horum ulcerum præſagium eſt, quod ſi non curentur, in eſthiomena, canceroſa, & putrefacientia degenerant.

Curatio.

Vulgares primò medentur hepati, & deindè ulceribus; ac proindè ſtatim ac aliquis Venereis ulceribus defœdatus in eorum incidit ungulas, inito priùs plurium barbatorum conſilio, idoneum inſtituunt victum ex cibis exſiccantibus, & minimè calefacientibus, tres ſyrupos & medicamentum purgans de communi morborum omnium, ut *de fumariâ majori cum confect. hamech, & viperæ pulveribus* pluries propinant: poſtmodùm quia hepar, & ſanguinis maſſa ſunt infecta, *decocta ex ligno guajaco, ſalsâ parillâ, & ſantalis* ad triginta, & plures dies, intercalaribus quinto quoque die ad hepatis fervorem temperandum, ejuſdemque intemperiem corrigendam exhibitis purgantibus ex *ſyrupo de fumaria compoſito.* Vel ſtufis, ſeu Laconico exulceratum tradunt, non timentes hepatis aduſtionem, quia illud *cerato ſantalino, vel unguento refrigerante Galeni* poſt earum egreſſum inungunt. Poſt plura decocta, vel ſtufas ulcera Linteolo *decocto guajaci* madido ter, & quater in die humectant, ut exſiccent. Vel ad attemperandum fervorem, qui in parte læsâ quam maximè viget, Lotiones commendant ex *decocto fol. plantag. hordei, lupinorum, limatura ligni Indici, fol. myrthi, pimpinellæ, & aluminis ſaccharini.* Tandèm *aquam aluminoſam magiſtralem* cum plumaceolis adhibent. His, vel ſimilibus deterſis ulceribus, *unguento de minio, vel lithargyrio, vel tutiâ* curationem abſolvunt.

Horum ulcerum curatio erit, ſi priùs remediis appropriatis Veneream labem è corpore extermines, deindè ſi ulcera purificaveris, & conſolidaveris. multùm proderit in his curandis affectibus, ſi corpus humorum craſſorum multitudine exonerabis, quod hoc modo obtinebis:

℞. *Aquæ ſolut. ſuprà de gonorrhœâ deſcripta lib.* j.

propinetur infirmo manè jejuno ſtomacho cum aniſis conditis, & ſucceſſivè eadem doſi per quatuor dies. Corpore exonerato, mercurialibus venenum infringes, exhibendo per vices pilulas de mannâ Mercurii ſuprà deſcriptas, vel pro expertiſſimo medicamine aquam noſtram Anti-Veneream propinabis, cujus uſu Luem exterminabis, & abſque ullo extrinſeco adjuvante exſiccantur ulcera.

His præmiſſis:

℞. Merc. meteorizati ℥.iiß.
aq. font. lib. ij.

aqua in vitro incaleſcat, & in eam injice merc. & ſerva. Hac aquâ ſemel in die ulcera irrora, nàm infra quatuor dies curata erunt, prodeſt *aqua lapidis medicamentoſi*, & *aqua noſtra Venerea, vel aqua perſicariæ ſpiritu, ſeu oleo merc. albi impregnata.*

Solent meretrices, & pueri meretorii frequentiſſimè tentari ulceribus intra podicem, vel extra eum ex infando concubitu: Hæc ulcera, præmiſſis univerſalibus, curabis per ſiphunculum, injiciendo primùm *vinum in myrrhâ, & aloë infuſum, & colatum*, deindè *aquam noſtram Veneream* adhibendo.

Cap. XII.

De Vlcere Narium.

ETiam naſus in Lue Venereâ ſuam patitur cladem, non aliter ac ſi in Veneris paluſtrâ adhiberetur, ſed hic nullam cum membris generationi inſervientibus habet ſympathiam, & in coitu minimè uſurpatur; attamen phyſiognomi potiùs vanâ conjecturâ, quàm ratione ducti ex naſi magnitudine membri genitalis magnitudinem, & molem hariolari audent. Verùm enim verò conjectare poſſumus, quòd qui prægrandem naſi formam nacti ſunt, genitalibus illecebris ſũt obnoxii, undè legimus Heliogabalum Imperatorem omnis generis laſciviæ ſtudioſum, naſutorum virorum congreſſaſſe manipulos, ut ſecùm in turpi certamine arma aphrodiſia pertractarent ſtrenuè. Hoc idipſum de fœminis clariùs percrebeſcat, quæcumque enim magno, & oblongo præditæ ſunt naſo, ad luxuriem ſunt proclives; naſus itáque cùm peccandi anſam præbeat, ſi deindè ipſe meritas peccati pœnas ſubeat, admirationem afferre non debet.

Naſus multum uſum, commodumque noſtro corpori affert, per eum enim omnes intrant odores; itèm aër ad reſpirationem maximè neceſſarius, clauſo ore per eum ingreditur, & egreditur; itèm multúmque facit ad faciei ornatum, & pulchritudinem. Hinc ſi maximus, vel parvus, vel ſimus, aut aquilinus, aut nimis longus, vel ulceratus, vel penitus abſumptus ſit, maximam faciei deformitatem affert, Sic quoque per naſum, ceu canalem effluunt excrementa; qua de re Veteres eum putârunt eſſe cerebri emunctorium, & mucum pro cerebri excremento venditârunt, undè priſci vulgares ad humores, pituitam potiſſimùm è cerebro evacuandum, errhina medicamenta naribus attracta; itèm eandem ex eodem cerebro

bro eliciendam, ſternutatoria excogitârunt. Non eſt mucus cerebri excrementum, ſed dumtaxat partium narium internarum alimentum ante nutritionem degeneratum. Ab hoc excremento non patiuntur nares, ſicut non patitur oculus à lacrymâ, inteſtina à fœcibus, veſica ab urinâ &c. quia propria ſunt horum emunctoria. Patiuntur quandóque nares ab his excrementis, tunc cùm quid adventitium conſociatur, ut eſt Lues Venerea, undè oritur ulcus. Hoc narium ulcus duplex eſt, vel incipiens, & ſimpliciter vocatur ulcus; vel inveteratum, & appellatur ozœna.

Signa.

Præceſſit Lues quinque notatis modis contracta, quæ à nutrimento opportunis non fuit eliminata remediis; & eſtò appareat curata, temporis curriculo recens ulcus nullum, vel exiguum excitans dolorem invadit nares, quæ ichore madent; ſiccâ, & ſubnigricante obducitur cruſtulâ, quæ ſi violentiùs ſæpiùs attingatur, vel vi depellatur, vel à fortiori narium emunctione unà exturbetur, ſanguinem fundit, & mox denſior regeneratur cruſta. Si diutiùs hæreat, ſubter exedendo perpetuò procedit, & ulcus efficitur majus. Quòd ſi negligatur, in dies depravatur, donec tandèm in ozœnam tranſeat, quæ eſt ulcus priori magis dolorificum ſordidum, & putridum cum cruſtâ ſordidiori, & humidiori, ex quo graveolentia emanat, adeò ut mucus, & ſanies graveolentem, & tetrum reddat odorem; anhelitus etiam ægri non modò adſtantibus, ſed & ipſi ægro nauſeam parit, undè ipſi, & aliis moleſtus, & abominabilis eſt. Sic ſæpè narium ulcera, quæ intùs latent, cognoſcuntur ſolùm ex eo, quod fœtor è naribus provenit.

Cauſæ.

Ulcerum narium cauſam putant vulgares eſſe humores acres, putridos, & Venereâ malignitate imbutos à partibus inferioribus, ab hepate nempè per aſcenſum capiti communicatos; & à capite per deſcenſum catarrhosâ colluvie naribus impertitos, qui acrimoniâ ſuâ cutem erodunt, & nares exulcerant; in Ozœnâ verò eoſdem humores ſimul putridos, & virulentos eſſe autumant. Verùm errant vulgares in ulcerum narium aſſignandâ causâ; nàm non ab hepate in cerebrum per aſcenſum ſcandunt, quia inferiores partes, per quas tranſeunt, primùm exulcerarent, deindè cerebrum, & narium tandèm partes.

Fiunt narium ulcera ex gonorrhœâ, puſtulâ, carie &c. malè curatâ in pudendis, à quibus particulæ acutæ acido-ſalinæ lentè, & dilutiùs ſerpendo unà cum nutrimento, ad narium epidermidem perveniunt, ibi maximè exaltantur, & pateſcunt cum narium excrementis, & quia Venereum virus eſt de ſalium corroſivorum genere, corrodit, & corrumpit naſi fibras, & ulcus fit, quod brevi temporis in-

intervallo ſordidum, cruſtoſum, putridum, & graveolens evadit, & tandem naſi oſſa cum aliis ejus partibus exedit, iiſque deſtructis, intolerabilis exoritur fœtor.

Prognoſis.

Narium ulcera circa ſui exortum non ægrè curantur, debitis adhibitis remediis, præſertim ſi ſuperficialia munda, & externa ſint, verùm quia Luem Veneream comitem habent, ſemper pro ſuſpectis habenda ſunt, ideóque perpetuò in deteriorationem abeunt, & prava excitant ſymptomata. Utplurimùm cruſta nares obſtruit, & reſpiratio læditur, ac ulcere ampliato, olfactûs ſenſus extinguitur, vel ſi in ſarcoma, vel polypum degeneret. Multoties narium hæmorrhagia ſupervenit, narium venis exeſis. Annua, cruſtoſa, interna, occulta profunda, putrida, & fiſtuloſa difficillimam habent curationem; ſenſim enim ſerpunt, narium pinnas effodiunt, interſtitiumque corrumpunt, vel tenella naſi oſſa, præſertim cartilaginem exedunt, deformitatem inducunt, & vox vitiatur. Furtim palatum perforant, & fœtore contagioſæ putredinis ad cerebrum uſque ſenſim ſerpunt, & primùm oſſa, deindè carnem corrodunt, & tunc nulla ſalutis ſpes ſupereſt.

Curatio.

Vulgares in Venereis narium ulceribus curandis victûs rationem ad humorum acrimoniam temperandam, & eorum geneſim inhibendam præſcribunt, Corpus illis pharmacis, quæ hepar lue conſpurcatum reſpiciunt, & ſi ſanguis exuberet, phlebotomiâ utuntur. Caput fluxionis fontem exſiccant, roborantque, ne vitioſam materiam ulteriùs ulceris curationem impedientem tranſmittat, deindè ulcus exſiccant, & conſolidant.

Ad topica deveniunt, & primò cruſtas emolliunt, & auferunt, pro quibus emolliendis unguentum commendant, quod conficitur *ex medullâ oſſis bovis, cerâ novâ, oleo nenupherino, & roſaceo.* Vel utuntur *butyro recenti, anſeris, vel gallinæ adipe aquâ roſarum loto, oleo amygdalarum dulcium*, & ſimilibus. Cruſtæ emollitæ ſpontaneum expectant caſum, vel per ultroneam ſternutationem. Cruſtâ remotâ, ulcus *decocto ligni guajaci, vel ejus ſpumâ* eluunt, deindè *unguento de tutiâ, vel albo Rhaſis* illiniunt. Si hæc non ſufficiant, ulcus bis, ter, quatervè *unguento Aegyptiaco in aqua hordei diſſoluto* abluunt.

Vel utuntur medicamento *ex melle roſaceo, farinâ hordei, terebinthinâ, & pulvere aluminis ſaccharini, additis aliquot granis mercurii præcipitati.*

Ulcere deterſo, illud exſiccant, probantque *Rondeletii* ſuffumigiũ, ut

℞. *Ladani puri,*
hypociſtidis,
maſtiches,
myrrhæ ana ℥.iij.
ſtyracis calamitæ,
cortic. thuris,
ſang. draconis,
auripigmenti rubri ana ℥.ij.
ſandarachæ ℥.ß.

Exci-

Excipiantur terebinthinâ, & f. trochiſci. Verum venenatum eſt ſuffimigium ob auripigmenti, & ſandarachæ admiſtionem, quæ inter venena recenſentur. Vel ſummoperè commendant *aquam* ejuſdem *Viridem*, ut.

℞. *Æruginis æris ℥.j.*
auripigmenti ʒ ıß.
Tundantur ſubtiliſſimè, & coquantur in Vini unc.iv.
ad conſumptionem mediæ partis, cùm refrigerent, adde.
aquæ roſarum, &
ſolani ana unc.ıß.

Vel *ligni guajaci decocto* utuntur, *in quo diſſolutum ſit unguentum Ægyptiacum.* Sed tale unguentum ob viride æs, & acerrimum acetum vehementem habet acrimoniam ulceribus hoſtilem, præcipuè ubi adeſt oſſis exeſio, illud nigredine inficit. Optimæ notæ chirurgi hujus unguenti uſum Veterinariis conſignârunt.

Ulcus narium ex Lue Vereneâ difficillimæ eſt ſanationis, ac proindè medicamina, quæ ex Mercurii penu eruuntur, expoſcit, undè præmiſſis pilulis de Mercurio alibi deſcriptis, conveniunt lignorum, radicumque decocta, & poſt hæc, quæ particulas acido ſalinas in affectæ partis nutrimento exaltatas hebetant, corrigunt, & ad naturalem redigunt conſtitutionem, *ut gummi guajaci naturale, antimonium diaphoreticum, ceruſſa antimonii, vel Mercurius diaphoreticus* per vices in formâ pilulari, vel aliàs aſſumenda. Interim non omittenda ſunt topica, inter quæ efficaciſſimum eſt *unguentum noſtrum magiſtrale* cap. V. de Bubone deſcriptum. Non credibile eſt, quantùm unguentum hoc valeat in omnibus ulceribus etiam recentibus, & præſertim Venereis, putridis, malignis, vetuſtis, & exedentibus. Mundificat, carnem bonam producit, conſolidat, putrefieri, ac corrumpi non permittit, nec carnem excreſcere, & tandèm ſanat unâ hebdomodâ magis, quàm aliud integro menſe. Sequens balſamus in narium ulcere eſt remedium rarè fallens, ut

℞. *Ocul. cancr.*
ſpermatis ceti ana ℈ ß.
Cinnab. nativi gr. vj.
ſacch. Saturni gr. v.
camphoræ gr. iij.
balſami Peruviani q. ſ.
f. balſamus.

quo ſæpiùs pars affecta illinatur. Vel ſequens linimentum adhiberi poteſt, quod eſt magnarum virium, ut

℞. *Ung. baſil. ℥.j.*
ol. guajaci,
balſam. Peruv.
ol. ſaſſafras.
gummi elem.
ammoniaci diſſolut. ana ℈.j.
præcipitati alb. gr.ij.
m. f. linimentum.

Si verò ulcus ſub oculos non cadat, medicamenta in formâ liquidâ commendamus, inter quæ præſtantiſſima eſt *Aq. Viridis Hartmanni* alibi à nobis deſcripta, quæ cum penicillo, vel goſſypio, vel calefactâ tamen ulcus tange, vel irrora ſyringulâ, quæ mirificè non tantùm ulcus mundificat, ſed inſuper conſolidat. Vel adhiberi poteſt ſequens miſtura, ut

℞. *Aquæ plantag.*
ſampſuci ana ℥.ß.
mell. roſat. ℥ vj.
ſpiritûs vini rectificati ℥.iij.
mercurii meteorizati gr. vii. m.

& guttatim naribus abſorbeatur, vel linteolum hac miſturâ madefactum, & contortum naribus inſeratur, vel ſyringulâ intrudatur. Vel tandem fiat ſequens ſuffumigium, quod egregias obtinet vires, ut

℞. *Thuris*,
gummi animæ ana ℥.ij.
cinnabaris ℥.j.
m. f. pulvis

pro ſuffumigio carbonibus injiciendus, & naribus excipiendus.

Cap. XIII.

De Oris Vlceribus.

SUnt quædam Oris ulcera ſuperficiaria, vulgò Aphthæ nominari ſolent, quæ præcipuè infantibus lac ſugentibus accidunt, & lactucimen appellantur. Sunt exulcerationes in ſummâ cute, & in palatum, gingivas, linguæ latera, radicem, & quamlibet ejus partem ſerpunt. Quandoque profundiùs ſeſe demittunt, & palatum, carnemque linguæ exedunt, & ulcera abſolutè nominantur. Verùm de his non eſt noſter ſermo, cùm ſint ulcera ſimplicia, non negamus tamen aphthas infantibus interdùm adeò eſſe perniciosas, ut penitùs eorum tenellam exedant carnem; ſed præſens noſter ſermo eſt de ulceribus à Lue Venereâ ortum ducentibus, quæ per ora non tantùm ſuperficie palatum, gingivas, linguæ latera, ejuſque radicem ſerpunt, verùm etiam brevi temporis intervallo profundiùs ſeſe inſinuant, & harum partium carnes exedunt.

Signa.

Si oris ulcera vulgaribus reluctentur præſidiis, ſub Gallorum vexillo militare cenſemus, hæc per ſe viſui patent, primùm levia, & ſuperficiaria, deindè profunda, & adeſa, vel albo, vel cineritio, vel nigro imbuta colore.

Cauſæ.

Aſſignant vulgares pro oris ulcerum cauſâ bilioſos, aut pituitoſos aut melancholicos humores Lue infectos, in ore collectos. Verùm iſti humores vel antequàm ad os colligantur, ſunt infecti, vel in ore infectionem contrahunt, ſi primum, pravitatem partibus, per quas tranſeunt, communicant; ſi ſecundum, quomodò in ore pravitatem nanciſcantur aſſignare tenentur. Cenſent à capite in os mediatè per deſtillationem per deſcenſum, ut Chymici loquuntur, ſed de his fabellis ad tædium uſque in noſtrâ *Trutinâ lib.* 1. *cap.* 8. *de catarrho* egimus. Immediatè verò oris ulcera uni infecto tribuunt hepati, tanquàm ignorantiæ aſylo, & omnes morborum cauſas à plantâ pedis ad verticem capitis uſque hepati refundunt.

Contrahunt Venerea ulcera infantes in ore cum lacte nutricum non aperto, ſed furtivo quodam modo

Lues

Lues ſe inſinuat, inficitque. Miſelli infantuli, qui dùm Lac pro ſuſtentandâ vitâ ab uberibus mendicant, cum lacte nutrix, ceu ſæva noverca mortis inſidias ſtruit alumno, inficiendo pocula!

Contrahuntur etiam in ore ulcera ex oſculis cum ſcorto in ore infecto, imò per ſolam converſationem, halitu, vel compotatione. Quapropter plurimùm nocet inter bibendum (ut plurimorum mos eſt) totam combibonum turbam in uno, eodemque cyatho bibere, cùm quandóque inter combibones ſemper unus, & interdùm plures reperiri poſſint, qui in labiis, gingivis, linguâ &c. Venereâ patiantur ulcera; & talis Labiorum, gingivarum, linguæ &c. ſanguinolentia, corruptio, & ſanies in compotatione à potu eluitur, à qua ceſſando, aliquid putridi circa cyathi margines remanet, & quid in ejus fundum refluit, quod poſtmodùm non infectos inficere poteſt.

Fiunt oris ulcera ex ſuſcepto veneno Neapolitano, & non rectè à nutrimento extirpato, quod tempore ſerpendo, ad os tanquàm ad aliquod corporis emunctorium devenit, ibi labiorum, gingivarum, palati, linguæ &c. fibras adoritur, eorumque proximum nutrimentum degenerare facit, exaltatur, & ſolvendo vim adipiſcitur, & ulcera emergunt exedentia.

Prognoſis.

Ulcera Venerea in pueris, ſi ſuperficiaria ſint, & recentia, facillimè curationem recipiunt, attamen profunda, & diuturna pernicioſiſſima cenſentur; tùm ob carnis mollitiem, quam facillimè exedunt, & ſerpendo, palatum, totumque os occupant, & ad gurgulionem, & fauces deſcendunt, & validiora expoſtulant medicamenta, quæ ob eandem carnis mollitiem, & ætatis imbecillitatem ferri nequeunt; tùm quia infantuli nimiâ oris humiditate abundant, & faciiè ſalivâ eluuntur; tùm quia partes valdè ſenſiles ſunt, & facilè ab acribus medicamentis, quibus quandóque uti neceſſe eſt, irritantur; tùm tandèm quia metus eſt, nequid de medicamentis acrioribus in fauces delabatur, & majus vitæ diſcrimen oriatur. Undè neceſſe eſt ob has cauſas malum invaleſcere propter loci naturam calidam, & humidam, ac proindè infantulos conſumere, & hinc fit, ut interdùm ex ulceribus Venereis acerbo ſuccumbant funeri.

Si adultorum ulcera debitis adhibitis medicamentis non profligantur, ſed putreſcunt, & à gingivis ſerpendo per palatum, totumque os occupant, & ad columellam, fauceſque deſcendunt, peſſima cenſentur, & fortiſſimis indigent medicamentis, quibus ſi non cedunt, lethalia ſunt, præſertim ſi exedentia, æger debilis, ſi livorem, nigredinem, & veluti cruſtam contraxerint, periculoſa ſunt, & irreparabilis mors præ foribus cubat.

Curatio.

Curant vulgares gallica infantulorum ulcera, idoneam victûs rationem

nem nutricibus præſcribendo, quæ refrigeret, & exſiccet; verùm refrigeratio ulceribus mordax, & quia ulcus exſiccatione indiget per ſe ipſos, nunquàm ſanaretur ob aſſiduam, ſuperfluamque oris humiditatem. Deindè ad oris medicamenta recurrunt mitiora, ut ſunt *aqua plantaginis, roſarum, violarum cum ſyr. de roſis ſiccis, grant. de moris* pro oris illinctu. Vel ad *decoctum ligni guajaci cum ſyr. de moris, portulacâ, & myrtill.* Si fuſca, vel livida pro illitu utuntur

℞. *Aquæ plantag. unc. ß.*
mell. roſ. ʒ ij.
diamori ʒ iij.
aluminis gr. vj. m.

Venerea adultorum ulcera curant vulgares iiſdē remediis ac in infantulis, ſed paulò fortioribus pro corporum naturâ, ut *decocto hordei, ligni cum iisdem ſyrupis, melle roſato &c.* quibus nihil proficientibus *Ægyptiaco* utuntur *unguento in aquâ plantaginis cum pauco aceto, & melle diſſoluto.* Verùm hæc medicamenta erodentia adjunctum habent periculum, ne in fauces illabantur, & ſic majus malum, quàm oris ulcera producere poſſunt. Vel ea *ſpiritu vitrioli, vel aquâ forti* leviter tangunt. Sed hæc medicamenta corroſiva ſunt, carnem exedunt, & eorum acutie potiùs malum adaugent, quàm levant. Si hæc ulcera putridam habeant carnem, eam totam præſcindendam, vel ex eâ parte *præcipitati pulverem* admovendum *cum goſſypio in aquâ plantag. priùs infuſo* jubent; attamen fruſtrà præcipitatum adhibent ob aſſiduam oris humiditatem, cum in parte diù perſiſtere non poſſit, nec in ulcus agere.

Nos ità in infantulorum ore ulcera curamus, ſi contracta fuerint ex infectâ matre, vel nutrice, hæc pilulis purgetur mercurialibus, & in purgationis actu infantulo lac præbeat, ut unà purgetur. Cibus præſcribatur melioris nutritionis, vitentur acida, & ſalſa, omiſſis aromatibus. Poſtmodùm ſumat nutrix aquam noſtram *Anti Veneream*, & interim ulcera in ore *decocto hordei, & melle roſato ſimplici* illiniantur, vel *decocto Veronicæ*, *cui addatur aliquid ſpiritûs Vitrioli, vel ſulphuris per campanam*: Verùm expertum eſt à nobis majoris energiæ ſequens medicamentum, ut

℞. *Aquæ plantag. unc. j.*
mell. roſ. ſimpl. unc. ß.
ſpiritûs vitrioli philoſophici
ad gratiſſimam aciditatem m.

& tangantur, & ſic non reſiſtent. Vel *aquâ viridi dilutâ cum aquâ perſicariæ* tangantur.

Adultorum ulcera Venerea, ſi recentia ſint, facillimè cedunt medicamentis, quæ propoſuimus pro infantium curatione, vel ea leniter tangendo *ſpiritu vitrioli, vel ſulphuris cum melle roſaceo diluto*, ut guſtus ſpiritûs acidior adhuc percipiatur; vel *mellis roſacei tincturâ, vel lapidis ſalutis aquâ* tangantur.

Si contumacia, rebellia, & inveterata ſint aliter tractari debent, curatio itàque inſtituatur, corpus pilulis deplendo mercurialibus, & poſtmodùm ſuprà deſcriptis medicamentis fortioribus redditis tangantur, quòd ſi his reluctentur, quia putrida, & calloſa, expertum

erit

erit remedium, ea pluries *aquâ ſaphireâ, vel melle roſ. ſale armoniaco immiſſo* tangere, vel *ſpiritu ſalis armoniaci perſicariæ aquâ diluto ad ſenſilem aciditatem.* Cave, ne *aquâ ſtygiâ* ea tangas, (ut aliquorum vulgarium mos eſt) quæ vires in metallis eluſerit, vocaturque *aqua Mortua*, nàm non per hoc veneni corroſivi indolem depoſuit. Si ſerpentia ſint, *lixivii ex Reguli fœcibus* attactu ſiſtuntur. Verùm *aquâ mercuriali* leniter contacta brevi ſaneſcunt, & *gargariſma ex perſicariæ decocto cum ſublimato dulci* expertum eſt apud nos remedium. Interdùm tàm maligna evadunt, ut quodcumque optimum ſpernant medicamentum, præſertim ſi profunda ſint, tunc *aquâ viridi* cum goſſypio, vel penicillo madefaciendo, & cavitates tangendo, funditùs exulcerationem mundificat, & mirificè ſanat, quòd ſi hæc parùm, vel nihil profecerit, ad oris ſuffumigium, tanquàm ad ſacram anchoram, confugere neceſſe eſt.

CAP. XIV.

De Tonſillarum Vlceribus.

DUæ caruneulæ exiguæ, & naturales in oris termino, utrinque circa linguæ radicem, paulò ſupra laryngem, videlicèt ad uvulæ latera in omnibus hominibus poſitæ ſunt, quæ rotundæ ſunt, duorum nucleorum amygdalinorum inſtar, ac proindè vulgò à figurâ amygdalæ, latinè tonſillæ, & glandulæ vocantur, græcè verò pariſthmia ob ſimilitudinem ab iſthmo ſignificante anguſtam terræ partem, ſeu tellùris brachium inter duo maria jacens; necnon antiades, quia primò oculis ſe offerunt.

Conditæ ſunt à naturâ tonſillæ ſpongioſæ, ut ſalivali humiditate fauces, laryngem, linguam, & œſophagum humectent, ut cibum ſicciorem, & duriorem madidum reddant ad faciliorem deglutionem, itèm ad laryngis irrigationem, ut ejus cartilagines ad motum aptiores reddantur, quod imitantur ij, qui fiſtulas irrigant.

Sæpè hæ partes, licèt exiguæ, magnum medico, ſed majus ægroto faceſſunt negotium; intumeſcunt enim ſine inflammatione, ardore, colorem retinent naturalem, & dolore vacant: at interdùm inflammatione, ardore, dolore, & ſiti infeſtantur cum deglutionis, & reſpirationis difficultate. Qua inflammatione in abſceſſum degenerante, pus intra fauces effunditur, undè ſæpè ulcus ſordidum, & fœtidum relinquitur. Quandoque non ſuppurantur, & in ſcrofulas, ſcirrhoſosque degenerant tumores. Tandèm citra inflammationem fit ulcus illas exedens, quod utplurimùm Lui Venereę familiare eſt, de quo præſens eſt noſter ſermo.

Signa.

Præceſſit Lues malè curata, vel clandeſtinò cum lacte, oſculis, compotatione &c. ſe inſinuavit. Tonſillæ aliquantulùm majores tactu, & viſu cognoſcuntur; intus verò ceu quoddam carnis fruſtulum fau-

cibus adhærens mole ſuâ premit, obſtatque ne facilis deglutitio fiat. Ardorem, & dolorem inferunt moleſtum; ſitim, & ſiccitatem excitant, paulatim fiunt ulcera, partim alba, & maculis ſimilia, partim colori cineritio, aut cruſtis non diſſimilia, quæ ferro inuruntur.

Cauſa.

Tonſillarum ulcera excitari clamitant Galenici ab humoribus biliofis, & pituitoſis in hepate Lue conſpurcatis, qui in caput transferuntur, & indè in tonſillas, illasque erodunt, & exulcerant.

Fiunt tonſillarum ulcera poſt contractam Luem vel per lac, oſcula, compotationem, vel concubitum, tunc cùm particulæ acido-ſalinæ in latice hoſpitantes, à quo anteà diluebantur, in laxam, & ſpongioſam tonſillarum ſubſtantiam vehuntur, nec per ſalivoſum liquorem excluduntur, ſed inibi exaltantur, & tantam corroſivam adipiſcuntur indolem, ut unà cum epidermide non tantùm mollium tonſillarum continuitatem ſolvant, & corrodant, ſed etiam ſæpè in totum auferant.

Prognoſis.

Ulcera tonſillarum, ſi mox ab initio medica adhibeatur manus, facilè curantur; at ſi negligantur, quæ munda ſunt, & exigua, ſordida, lata, & profunda evadunt quodam concreto humore albo, aut nigro. Exigua quandóque, & rara oriuntur ulcuſcula, quibus ſupervenientia alia in unum ulcus latum coaleſcunt. Si ulcera depaſcendo ſerpant, gurgulionem, linguam, palatum, & gingivas exedunt, ac dentium præſepiola occupant, dentes labefectantur, nigreſcunt, vacillant, & tandèm decidunt; undè ægri inediâ, & fœtore conſumpti moriuntur. Quòd ſi ulcera per tracheam ſerpant, quia pulmo, & cor neque odoris fœditatem, neque ulcera, neque ichorem ſuſtinent, obortâ tuſſi, ſpirandique difficultate, eodem die ſtrangulant.

Curatio.

Tonſillarum ulcera venerandi barbati curant phlebotomiâ, medicamento purgante, & aliis diverſionibus. Deindè quia talia ulcera à ſalivâ perpetuò humidiora fiunt, adſtringentibus, & exſiccantibus utuntur medicamentis; undè ſi ulcus ſit ſuperficiarium, cicatricem inducentia uſurpant, collutiones nempè *ex vino, cui balauſtia, malicorium, gallæ immaturæ, folia myrti, oleæ, & ſumach fuerint incocta, & parum aluminis diſſolutum.* Vel utuntur gargariſmis, ut

℞. *Aquæ mulſæ lib. j.*
diamori unc. jß m.

Vel ℞. *Aquæ plantag. lib. jß.*
ſyr. de moris unc. ij.
mell. roſ. unc. j.
alum. ſciſſil. ℈ j.
aceti roſ. parum m.

Sed neſcimus, an hæc magis exſiccare, quàm humectare valeant. Vel frequentius abluunt os *vino, in quo bolus Armenus ſit diſſolutus.* Si

ſor-

ſordidum ſit ulcus, pro gargariſmate utuntur *decocto ligni ſancti cum alumine, & melle*. Quandóque penicillo exulceratas tangunt tonſillas *ſpiritu vitrioli, vel ſulphuris vel aquâ aluminosâ Fallop.* ut eas magis exulcerent.

Ulcera tonſillarum Venerea nos curamus primò pilulis mercurialibus totum deplendo bis, vel ter, interim gargariſmo de peto, vel efficaciùs utimur ſequenti

℞. *Decoct. Satureiæ,*
perſicariæ,
plantag. lib. j.
mell. ros. ſimpl unc ij.
ſalis armoniaci ʒ ß m.

Si ſordida ſiot, ea mundificat, & conſolidat *infuſio lapidis ſalutis*, & *tinctura mellis roſati ſimplicis*. Vel ſequens gargariſmus, ut

℞. *Rad. tormentillæ, &*
ſalſæ parillæ ana unc ß.
Veronicæ, &
fol. querc. ana m. ß.
f. decoct. in aquâ rad. conſolidæ ad remanentiam lib. j. in qua diſſ.
merc. dulc. ſubtiliter pulveriſati ʒ j.

Si depaſcentia, tangantur *lixivio ex reguli fœcibus*, verùm præ cæteris maximè valet *Aqua Viridis Hartm.* calefacta, qua cum penicillo bis in die tangantur, & hac aquâ in oris, tonſillarum, & columellæ ulceribus nos familiariter utimur, & ſic feliciter cedunt, quòd ſi non eveniat, ad partis *ſuffumigium ex cinnabari, & thure*; tanquàm ad ſacram anchoram confuge, nec ægrotum ulcerum ſanatione defraudabis, ut experientia millies nos edocuit; imò tantùm hoc ſuffumigio multos, quos tanquàm incurabiles, & deploratos barbati poſt varios cruciatus deſeruêre, priſtinæ reſtituimus ſanitati.

CAP. XV.

De Columellæ exulceratione.

DEſcendit in os teres caruncula ex palati tunicâ reduplicatâ, penitùs juxta narium meatus, ſupra Laryngis rimam, inter tonſillas, quæ Uvula appellatur, eſt morboſa hujus carunculę affectio, cùm ejus ſummum uvæ acino non abſimile appareat. Proprium hujus carunculæ nomen eſt columella, quia oblonga, & rotunda, columnæ adinſtar, parvam columnam, ſeu columnellam efformat. Dicitur quoque gurgulio, ſeu gargareon, à ſono illo, qui in gargariſatu auditur. Ejus ſubſtantia eſt glanduloſa, mollis, ſpongioſa, & rubro donata colore, communi oris tunicâ amicitur, figuram habet, ut diximus, rotundam, teretem, ſuperiùs craſſiorem, & inferiùs in acutam obtusè deſinit. Hæc caruncula ſuos patitur manes, ſcilicèt laxitatem, tumorem, inflammationem, & atrophiam, de quibus hîc nos non agimus, ſed ſolùm de hujus carunculæ Venereâ exulceratione noſter erit ſermo.

Signa.

Hujus affectus ſigna ſub oculos veniunt, aperto ore, & depreſsâ linguâ, columellæ exulceratio cognoſcitur

ſcitur : laxa, & flaccida apparet, albo mucore obducta, quandóque cineritio cum ardore, & ſorditie graveolentem ſpirat anhelitum.

Cauſæ.

Columellæ exulcerationem fieri autumant vulgares ab humore acri, & ſalſo Lue Venereâ infecto, à cerebro in columellam fluente. Verùm hæ vulgarium putatitiæ fluxiones ſunt veluti Siſyphi ſupplicium, ut fabulantur poëtæ, qui ſaxum ingens in montis verticem provolvere cogitur, & cùm ad culmen benè extulerit, repentè deorſum relabitur.

Ulcera columellę fiunt ex veneno Venereo contracto ſive furtim; ſive quinque ſuprà notatis modis, & non ritè eliminato internis remediis à nutrimento, non aliter ac de oris, & tonſillarum ulceribus diximus.

Prognoſis.

Columellę exulceratio feſtinam requirit opem, aliter in pernicioſum, & operoſum deſinit ulcus, quo tota exeditur, & quibus columella adeſa eſt, potus ex ore in nares regurgitat; inſuper raro claré, & articulatè loqui poſſunt, inſervit enim ad vocis modulationem, undè vocis plectrum ab Anatomicis appellatur. Inſuper, & quod pejus phthiſis imminet periculum, cùm particula jàm deficiat, quæ aëris frigiditatem moderatur, ne in pulmones irruat, eoſque lædat.

Nos juvenem, & ſcortum, columella quorum tota adeſa fuerat à Lue, curavimus, qui nunc vocem claram, & ſonoram, expeditamque conſervant, quia vicinæ aliæ partes ad vocem conferentes non læſæ fuerant. Itèm mulierem ſanitati reſtituimus, cujus columella non totaliter adeſa fuerat à Lue, ſed veluti filo pendula remanſerat à Luis curatione, & quia multum illi faciebat negotium in ſermone, cibo, & potu, nos, ut moleſtiam tolleremus, apprehenſam volſellâ forfice reſecuimus, & ſanguinis fluxum terrâ exanimatâ vitrioli ſtatim compeſcuimus: ſed quia aliæ vicinæ læſæ fuerant partes, vocem in raucam, clangloſamque mutavit. Omnes incolumes vitam degunt, ſed horum deploranda eſt ſalus, nàm qui columellâ deſtituuntur, phthiſici moriuntur.

Curatio.

Ad columellæ ulcera ex Lue vulgares hoc utuntur linimento, quæ ea tangunt, ut

℞. *Ung. Ægyptiaci unc. ß.*
alum. uſti ʒ *ß.*
mell. roſ. unc. jß. *m.*

Sed parùm feliciter in hoc linimento utuntur unguento Ægyptiaco propter viride æs, quod ejus compoſitionem ingreditur; potiùs enim corrodendo, quàm ſeparando, ſuas abſolvit operationes. Inſuper Ægyptiacum partem aff. ctam nigredine tingit, quod omninò vitādum eſt. Si verò contumacia fuerint, *aq. forti dilutâ, vel aquâ, in qua mercurius ſublimatus decoctus fuerit*, utuntur. Verùm

Verùm aqua fortis, licet diluta venenatam non reſpuit qualitatem, ideóque ſi per ſe metalla corrodit, diluta & in gradu remiſſo carnes abſumere, & corrodere valebit, & eò magis columellam, quæ molli, & ſpongioſâ dotata eſt ſubſtantiâ. Mercurius ſublimatus in aquâ decoctus non deſinit dilutè continere vim corroſivam, venenatam, & cauſticam, ideóque non tantum columellam, & proximas partes eò magis venenatè exulcerabit, verùm etiam ſi fortè in aſperam arteriam, vel in œſophagum gutta aliqua delabatur, in magna noxa, & vitæ diſcrimine verſatur ægrotus. Inſuper ſanguinem inflammat, undè ſputationes cruentæ, aliaque graviſſima oriuntur ſymptomata, & ipſa patientis deſtructio.

Ulcera ex Lue Venerea tam columellæ, quàm cujuſcumque oris partis curamus univerſalis luis extirpatione, & hac ratione ulcera incipientia in iſtis locis unà cum lue ſponte evaneſcunt; quòd ſi interim curare velis, *ad aquam lapidis ſalutis, Veneream, vel mellis tincturam,* & tandem *ad aquam viridem*, quæ omnem putredinem, exulcerationemque tollit fœdam, & conſolidationem inducit perfectam, vel *ad ſuffumigij topici* uſum deveniendum eſt, & ſic facilè eliminantur. Prædicta remedia his ulceribus adhibita, non præmiſſis univerſalis luis curationibus, nunquàm medicum, & ægrotum fallent, quæ remedia mille experimentis à nobis comprobata fuêre: verum aliquo temporis ſpatio interjecto, vel recidivam patiuntur, vel graviora luis Venereæ ſymptomata excitantur. Undè poſt perfectam horum ulcerum ſanationem, præmiſſo leni cathartico, propinari debet Aqua noſtra *Anti-Venerea*, quæ univerſalem luem, ejuſque omnia ſymptomata ex toto corpore radicitus eliminat.

Verùm fuſius de labiorum, dentium, gingivarum, faucium, palati, laryngis, œſophagi, tonſillarum, uvulæ, linguę, & naſi morbis, necnon de ranula, balbutie, cœteriſque vitijs, quatenus loquelam depravare poſſunt in *noſtrâ Grammaticâ ſpeculativâ* egimus *capite de Barbariſmo.*

CAP. XVI.

De Alopeciâ.

ACcidit quandòque in lue Venerea non ſolùm in capite capillorum, verùm etiam in mento, & ſupercilijs capillorum defluvium: Malum hoc Alopecia vocatur, cui plures ſunt ſpecies, nempè Ophiaſis, Area, & Calvitium. Area eſt quandò in aliqua capitis parte capilli areatim decidunt, & ſub ſe comprehendit Alopeciam, id eſt omnimodam depilationem, ſive ea fiat in capite, mento alijſque locis piloſis, & Ophiaſin, in qua ſemper capilli à capite decidentes, certam quandam figuram depilatam conſtituunt, nimirum ab occipite ad aures, frontiſque partem anteriorem in modum carinæ. Quandò autem capillorum pars undique à capite decidit, & pars remanet rara, tunc ſimpliciter capillorum defluvium appellatur.

Signa.

Ex his, quæ diximus, & dicemus, hoc malum facilè innoteſcit.

Cauſa.

Vulgares alopeciam fieri dicunt ex capillorum radicis eroſione ab infectis Venerea labe ſuccis, quos quidèm tenues eſſe, & halituoſam habere naturam credunt : Verum nunquàm tàm benè locuti ſunt vulgares, quàm nunc, ſed nihil dicunt, cùm ſuccorum, ſive halituum non explicent naturam.

Fit alopecia, quandò particulæ acido-ſalinæ non erumpunt in ulcera, ſed glandulæ cutaneæ, quæ poris adſtant cutaneis, ex quibus capilli tanquàm ex fundo emanant, & in quibus radicibus ſuis infixi ſunt, exeduntur, ità ut abſumptis capillorum radicibus, atque adeſis, capillos quoque decidere neceſſe ſit.

Harum affectionum diverſitas oritur à particulis exedentibus, non tamen undique æqualiter, ſed alijs tenuioribus, undè rectam viam ſervare nequeunt, & tenuiores à craſſioribus impediuntur, in ſuo curſu remoram contrahunt, & capilli obliquè excidunt, & fit ophiaſis. Vel oritur à majori quadam particularum copiâ, quæ magis ad unam partem, quàm ad aliam confluit, capilli inibi omnes areatim excidunt, & fit area. Vel ad hanc, vel illam glan dulam piloſam particulæ ſalſæ & acres deferuntur, capillorum radices abſumunt, & rari excidunt, & capillorum defluvium fit.

Ab acribus, ſalſis, ſulphureiſque particulis capillorum radices corrodi, illoſque decidere probant ſequentia, quòd affectus hic contingere ſolet, quibus magna ineſt acrimonia : Poſt febres potiſſimum malignas decidunt capilli, quia ſalinæ, & acres particulæ ad has glandulas transferuntur, & radices abſumunt. Sic in phthiſicis capilli decidunt ob præcedentem ſanguinem acrem liquorem nutrititium conſpurcantem, qui indè acrior factus capillorum radices erodit. Sic quoque talis radicum pilorum corroſio fit ex applicatione olei vitrioli, aquæ fortis, arſenici, calcis vivæ. Hujuſmodi eſt balneatorum unguentum, quod ad pudendorum loca depilanda inſervit, componiturque *ex auripigmento, calce aquam non expertâ, & oleo communi* pro incorporatione. Sic etiam à veneno corroſivo aſſumpto capilli decidunt.

Prognoſis.

Alopecia ex lue Venereâ in principio facilè ſanari poteſt, at neglecta calvitiem inducit, quæ multoties, in incurabilem, horridamque degenerat morphæam, miſerabiliter deturpat, & ità ridiculos reddit ægrotos, ut amplius non cognoſcantur.

Verùm noſtris hiſce temporibus calvities, capillorumque defluvium, alopecia, & ophiaſis nullam inſignem turpitudinem, aut deformitatem parit; hodiè nàmque ferè omnes caput, barbam, & moſtaces bis in hebdomadâ ſibi abradunt monachorum more, & adſcititiâ utuntur comâ, cujus uſum introductum fuiſſe credimus, ut has ægritudines occultare poſſent. *Cajus Ju lius Cæſar Imperator* calvitium ità iniquo tulit animo, ut poſt plurima incaſſum attentata remedia, à Senatu tandèm perpetuam laureæ geſtationem impetraverit : Qui ſi hoc noſtro ſæculo viveret, in maximam feliciʼ

licitatis partem ſibi duceret capillitio tegumento ex alienis capillis confecto calvitium occultare. Imò noſtris temporibus, & præſertim hac in noſtrâ civitate ad juventutem ſimulandam adſcititia coma multùm confert; omnes námque ſenes hoc artificio, & bis in hebdomadâ mentum, & moſtaces abradendo; antiqui videntur juvenes.

Curatio.

Vulgares corpus ab infectis ſuccis purgant, & ſiqua ſanguinis excretio cohibita fuerit, infernas tundunt venas, deindè capillos, vel pilos deradunt, & ob alopeciam credimus capitis capillos abradendos, pro quibus artificioſâ quiſque utitur Cæſarie, & barbam decurtandi uſum hiſpanico more introductum fuiſſe: Verùm id non omnes admittunt, & præſertim religioſi, quorum morbos occultos eſſe decet. Et quia capillorum defluvium non eſt laxantibus tractandum, nàm hæc malum redderent deterius, adſtringentibus utuntur decoctis pro capitis ablutione, poſt ablutionem laudant *ſuccum ladani concretum, contuſum, & maceratum in oleo myrtillorum, & roſaceo omphacino*, quo bis in die locum inungunt: Sed hæc etiam malum pejorant, ulcera, dolores, & gummata ex pravis retentis ſuccis oriuntur. Interim maſticatoria præſcribunt *ex radice pyrethri, angelicæ, maſtiche, caryophyllis &c.* ut copioſiſſimo excitato ſputo, pravi retrahantur ſucci à partibus capilloſis, vel piloſis.

Si hæc non juverint ad ligni, & ſalſæ decocta cum ſudoribus, & dejectorijs accedunt, quòd ſi non profecerint, ad particularia capitis, & faciei ſuffumigia confugiunt: Si autem malum obſtinatè particularibus reluctetur ſuffumigijs, ad totius corporis ſuffumigationem deſcendunt, ut

℞. *Aloës,*
thuris,
benjoini,
camphoræ ana ℥. iij
gall. moſc. ʒ. j.
lign. aloës ʒ. ij
cinnabaris,
auripigmenti, &
marchaſitæ aureæ ana ℥. j.
m. f. pulvis.

Inſpergendus ſuper accenſos carbones ad totius corporis ſuffitum. Bardum ſuffumigium, quia ipſi bardi; putant enim vulgares odoratorum fumum aliquid antidoti pro lue continere, & corpus penetrare poſſe, quod falſiſſimum eſt. Credunt quoque auripigmentum eſſe pro lue præſidium, & tamen venenum eſt, niſi dicere velint, quod unum venenum expellit alterum, & non intendit, cùm ambo hæc ſint corroſiva. Ponamus hominem auripigmenti ſuffitum inſpirare, & certiſſimè veneno necabimus illum. Tandèm opinantur marchaſitam, quæ eſt cautes metallica, ad ignem in fumum converti, & lui conſulere. Iſti maleferiati ſectatores decipiuntur, & decipiunt, nec medicamina examini ſubjiciunt, ſed pecudum more eunt, quò itur. Luis Venereæ ſanatio tantum in cinnabari conſiſtit, tanquàm proprio alexipharmaco, alia adjuncta ſunt mera inutilia.

O 2 Si

Si ceciderint capilli, vel pili, diverſis lixivijs caput, vel faciem lavant, deindè aſpero linteolo illud fricant, donec cutis erubeſcat, & tandèm, ut capilli, vel pili renaſcantur, pluries caput, vel faciem urinâ lavant.

Alopeciam curabis præmittendo dejectiones per aquam ſolutivam magiſtralem, ac deindè per mannam Mercurij, ut paulò ſuprà præſcripſimus: poſtmodum in hypocauſto infirmo ſudores conſule, quos præcedat ſequens vulnerarium per horæ quadrantem:

℞. *Limaturæ ligni ſancti* ℥. ij.
limaturæ cornu cervi ℥. j. ß.
Croci ℈. ß.
Zinziberis ℈. j.
Santalor. rub. contus. ℥. j.

Ponantur hæc omnia in vas vitreum cum lib. j. *aquæ fontis, illudque optimè occlude, ac in M. B. bulliant per tres horas, poſteà refrigeretur, & aqua à pulveribus exprimatur.* Hujus aquæ uncias quatuor infirmo exhibe ante ingreſſum in hypocauſtum, poſt ſudorem capitis cutem ſequenti aquâ irrora:

℞. *Aquæ vitæ opt. lib.* j.
in eâ diſſ. merc. meteorizati gr. iv.
& poſteâ cum eâ cutem irrora.

Tandèm, ut citò renaſcantur capilli, caput inunge *oleo Bufonum* alibi deſcripto, vel *de ovorum vitellis*, *vel oleo mellis* quod ità paramus:

℞. *Favos reſiduos poſt mellis expreſſionem q. ſ. pone in tigillo ſupra ignem, & miſce cum arenâ ad ſufficientiam, forma globulos, & inde retorta vitrea adapta recipiens, perge deſtillando, & eructabit oleum flavum.* Cave, ne urſi pinguedine caput ungas, nàm cani renaſcentur capilli. Item ſi locus depilatus ſequenti famoſo inungatur liquamine, largiter regignuntur capilli, ut [illegible]

℞. *Carnium limacum,*
apum,
veſparum,
ſanguiſugarum,
ſalis fortiter aduſti ana partes æquales.

Inde omnia vitro in fundo multis foraminulis perforato inſtar cribri, ac ſubtus illud aliud colloca vitrum, quod ex ſuperiori liquorem ſtillantem recipiat, qui ſenſim intra multos dies è ſuperiori miſturâ reſolvetur, quo locus depilatus prius ad rubedinem frictus inungatur.

Nos experti ſumus remedium pro renaſcendis in areâ capillis, & tale eſt *limonum ſuccus, in quo diſſolvitur nitrum*, pluries depilato loco affrictus. Si glandulæ piloſæ planè deficiant, vel pori, per quos capilli erumpere ſolent, vel planè coaliti, & obliterati ſunt, incurabilis eſt alopecia.

Cap. XVII.

De Rhagadibus.

Inter alia luis Venereæ importuna Symptomata, quæ inquinatos torquere ſolent, annumerantur Rhagades, ſive fiſſuræ in volis manuum, & plantis pedum, quæ ſunt ulcuſcula oblonga diſcindentia in rimas, ſive rugas, ſuntque ſciſſuræ his non abſimiles, quæ ſæpius inferius, & quandòque ſuperius oris labrum, & mammarum papillas occupant. Hæ rhagades ex lue Venereâ non ſolùm

in volis manuum, & pedum plantis fiunt, verùm etiam in ano, & utero nunc humidæ, & климат ſanioſæ, nunc ſiccæ, & calloſæ. Nos hîc tantum loquimur de rhagadibus, quæ luis Venereæ ſeminio affligere ſolent, nàm extra hanc luem etiam moleſtare poſſunt, & harum à priſcis medicis facta mentio eſt, antequàm Venerea lues incepiſſet.

Signa.

Ex his, quæ diximus, ſigna manifeſta ſunt, nàm ſunt ulcuſcula rimoſa, & oblonga cum pruriginoſo dolore, tetro odore, ac virulento humore, ità ut nigrum quid, vel viride, vel citrinum fœtens effluat; aliquandò tamen nihil ſcaturit, ſed ſiccæ, & calloſæ ſolummodò apparent ſciſſuræ.

Cauſæ.

Vulgares ineptè credunt hepar lue inquinatum humores phlegmaticos, ſalſos, & aduſtos generare, & his ad volas manuum, & pedum plantas tanquàm ad emunctoria ſe exonerare, quibus cutis in rimas dehiſcit. Ecquis barrus de plebe homo in trivijs nutritus non fieret unâ horâ celeberrimus medicus de ſolo hepate in unoquoque morbo differens? Certè ſine labore, & ſtudio hepaticam aſſequetur medicinam, quam omnes profitentur vulgares, & ſine dubio inter Galeniſtarum proceres aſſidere, iſtis negotium faceſſere, & minimè garrulitate ſuperari ſolo hepatis commento. Docent vulgares volas manuum eſſe hepatis ſpeculum, quaſi chiromanticorum more, inſpiciendo manuum volas, divinare ſalubrem, vel inſalubrem hepatis conſtitutionem. Concederemus, ſi res ità ſe haberet, hoc in dextræ manus volâ, quæ vergit ad hepar, non verò in ſiniſtrâ, quæ tantum è lienis conſpectu ſita eſt, & ſplenem non hepar reſpicit. Crederemus utique cum vulgaribus, ſi noſtrum judicium eſſet limitatum, rhagades non ſolum in manibus, verum etiam in pedibus, labijs, utero, & ano, ſi hepar eſſet veluti totius corporis monarcha, & ut tyrannus in cuncta dominaretur non jure, & legibus æquis, verùm quadam animi inſolentiâ, & feritate.

Fiunt rhagades ex prægreſſâ lue Venereâ, cujus virus appropriatis remedijs non fuit exturbatum à nutrimento, ſed temporis curſu particulæ acres, acidæ, & ſalſæ furtim ſerpendo ad manuum palmas, & pedum plantas cum latice deveniunt ibi exaltantur, alimentum inficiunt, & ulcera ſecundum rectitudinem rugarum corrodentia producunt.

Prognoſis.

Rhagades pruriginoſæ ſunt, ideóque moleſtiſſimæ, quæ ſi negligantur, ad plures annos durare ſolent, vel facilè in ulcera exedentia degenerant.

Curatio.

Pro rhagadum curatione vulgares prius de communi propinant purgans, deindè ſalſæ decoctum ad plures

exhibent dies, & tandem ad topica deveniunt medicamenta. Abluunt manus, & pedes *decocto guajaci, ejus corticis, ſcabioſæ, & pentaphylli*, ſi verò duricies adſit, manè, & veſperi pedes, & manus macerant in *decocto ejuſdem guajaci parato cum radicibus althææ, folijs malvarum, violarum plantaginis, & hordei in jure pulli*: poſtmodum adſtringentia addunt, & tandèm manuum palmas, & plantas pedum inungunt *butyro, adipe anſeris, vel gallinæ, vel pomatâ, unguento albo camphorato, de plumbo, ceruſſâ*, vel tangunt rhagades *aquâ aluminoſâ magiſtrali*. Hercules Saxonia refert ſe mulierem cognoviſſe, quæ octo annis continuis manuum rhagades paſſa fuerat, & inutiliter omnium, & Venetorum, & Patavinorum Medicorum operâ uſa fuerat, brevi, & facilè curatam fuiſſe ſucco herbæ, quam alij *artemiſiam*, alij *tenacetum* vocant, in omnes fiſſuras diligenter pennâ illito, & omni manuum lotione omiſſâ. Verum ex his vulgarium medicamentis nil frugi ſperari poteſt, & licet per longiſſimum tempus adhibeantur, morbum protrahere, non verò curare poſſunt.

Curamus rhagades, particulas acres, acidas, & ſalſas lue Venereâ temeratas diluendo, educendo, vel demulcendo, pro quibus aſſequendis primò patiens bis, vel ter pilulis cum mannâ mercurij purgetur, deindè manè & veſperi aquâ mercuriali tangantur. Vel cutis rigiditas emollientibus compediatur *mucilaginibus ſeminum cydoniorum*, *pſyllij*, quibus *mercurij dulcis parum* addimus. Vel rhagades manè, & veſperi inunge hoc unguento, ut

℞. *Axungiæ porcinæ q. pl.*
m. cum oleo tart. p. d.
facto, donec f. ung.

Verum ſolent quandóque ità rebelles, & obſtinatæ eſſe rhagades, ut cuique optimo topicó reluctentur, tunc *ſuffumigentur* manus, & pedes *mercurij ſuffitu*, vel *inunctione fricentur mercuriali*, vel *mercurius ità miſceatur cum unguento pomato, donec nullum granum appareat*, & affectæ obliniantur partes, & interim ab omni manuum lotione abſtineat æger. Vel tandèm aquam noſtram Anti-Veneream ſumat, & abſque topicis medicamentis ſponte ſanantur, ut pluries nos experientia docuit.

Cap. XVIII.

De Moris, Criſtis, Verrucis &c.

Nullus ager tàm ferax reperitur, quàm Gallicus; in ipſo enim ſemel tectum ſeminium Venereum ſuo fermento vegetat, germinat, creſcit, floreſcit, fructificat, ſuiſque ſucceſſivis generationum periodis uberem fert meſſem: Verùm hi fructus ſunt corruptæ genetricis ſoboles, non ſecus ac à turdi conſpurcatione viſcum frutex in arboribus innaſci dicitur. Hujuſmodi ſunt quædam carneæ excreſcentiæ dictæ, mora, criſtę, verrucæ, ficus, condylomata, thymi &c. quæ in pene, mulieris ſinu, & podice ex lue Venereâ innaſcuntur.

Signa.

Prædictæ excreſcentiæ Venereæ cognoſcuntur his ſignis, nàm.

Mora ſunt excreſcentiæ ſimilitudinē quan-

quandam mororum arboreorum referentia, atque nomen ſortita. Oriuntur in pene, pudoris ſinu, & podice.

Criſtæ ſunt carunculæ ani criſtaceæ, pullorum gallinaceorum criſtas referentes, ex infando, ac naturam pervertente concubitûs abuſu naſcentes.

Verrucæ, aliàs dicuntur porri, ſunt quædam carneæ excreſcentiæ, quæ exterius quaſdam obtinent radiculas ad porrorum ſimilitudinem, & id ob majorem ſiccitatem.

Ficus, ſeu Sycoſes ſunt quædam excreſcentiæ tàm circa anum, ejuſque circulum, vel pudendum, quàm circa uterum, ubi hæmorroidales, & menſtruales terminantur venæ, quæ baſim habent ſtrictam, ſupernam verò partem latam, ficubus, non abſimiles, à quibus nomen ſortitum eſt. Vocantur etiam mariſcæ.

Condylomata ſunt tumores in ſinu muliebri, vel in ani margine excitati, ſimiles digitorum pugno, aut maturis moris, aut ficui, aut grano uvæ nigræ.

Acrochordon eſt verruca penſilis, orbicularis anguſtę baſis, ità vocata, quod chordæ nexu ſuſpenſa videatur, una vel ſola vix naſcitur, ſed ferè ſemper pluralis, magnitudine piſi, vel ad ſummum fabæ, raro major, in ſummitate latior, in inferiori circa corporis cutem eſt tenuior, ità ut quaſi pediculo ſuffulta appareat cuti eſt ferè concolor, perdura, & aſpera.

Thymus eſt protuberans quædam excreſcentia aſpera, ſubrubra, oblonga, thymi ſummitatis colorem referens, & augeſcens, ac in exciſione plurimum ſanguinis profundens, ejus generatio eſt circa ſedem, & pudenda.

Myrmecia ſunt verrucæ humiliores, inferiùs latiores, ſuperius tenuiores, & duriores, quę radices ſuas altiùs figunt, doloremque movent, colore nigricantes, nomen ſuum indè habent, quod ad contactum dolorem exhibeant, qualis fit à morſu formicæ, magnitudine lupinum vix excedens.

Cauſa.

Pro harum excreſcentiarum cauſis ſtatuunt vulgares humores lentos, viſcidos, & pituitoſos cum aliquâ ſanguinis portione ab hepate lue infecto ad podicem, mulieris ſinum, & penem demandatos, in quibus locis in varias carneas excreſcentias abeunt. Verùm decipiuntur vulgares in harum excreſcentiarum ſtatuendâ cauſâ, quia humores lenti, & pituitoſi cum ſanguinis portione non poſſunt eſſe cauſæ. Id quod perpetuò de hepate repetunt, non ſunt hæ partes hepatis emunctoria, ſed næniæ, & aniles fabellæ.

Harum excreſcentiarum cauſa eſt ſuccus alimentitius Venereo contagio imbutus, nimirum viſcoſus, qui extra ſolidas fibras agglutinatur, & juxta partis texturam, & diſpoſitionem in luxuriantes degenerat carnes; datur enim quandóque in parte vel craſſa ulceris impuritas, vel ipſa unguentorum craſſamenta, & tales excitantur excreſcentię, ut in alijs ulceribus videre eſt, ceu à turdi conſpurcatione arboribus innaſci viſcus dicitur. Et hac de cauſâ ſe-

rè ſemper Venerea lues per podicem contracta in moras,criſtas &c. deſinit. Hæc ſylveſtris caro vivit alienâ quadra, ſcilicet vitâ totius non aliter ac viſcum frutex arboris vitâ.

Prognoſis

Supradictæ excreſcentiæ familiares, & frequentes ſunt in noſtrâ Italiâ; paucæ enim ſunt meretrices, & pathici, ob innumeras pædiconum catervas, in ano hujuſmodi non habentes excreſcentias, quas ſub hæmorrhoidum titulo occulunt. Hæ excreſcentiæ nunquàm ſolitariæ, ſed plerumque plures ſunt, quia ſpurcum fundunt ichorem, qui vicinas fœdat partes, & multiplices pullulare facit magno cum pruritu ità ut ſæpiſſimè ſcapere cogatur æger.

Si initio ob pudorem celentur ab ægrotis, ut plerumquè fieri ſolet, multiplicatur Gallica meſſis, & niſi appropriatis averruncentur remedijs, in canceroſam migrant naturam. Quandòque in ani orificio, & vulvæ labijs exurgunt, quandòque ità profundæ in recto inteſtino, & uteri collo, ut attingi non poſſint, ac proindè curationi non ſubjiciuntur, niſi quantum utriuſque ſpeculum ſinit, vel ſaltim difficillimæ curationis cenſentur. Quæ exiles habent pedunculos, facilè curationem admittunt: contrà verò, quæ latiſſimis potiuntur radicibus, quibus adhærent, ægrè curantur. Ubi exciduntur, nullaſque relinquunt radiculas, non renaſcuntur; ubi verò radicula remanet, neceſſariò regerminant.

Curatio.

Curant vulgares carneas excreſcentias, quæ tenuem habent baſim eas ſerico vinciendo filo, ſenſimque ſtringendo, uſquequò æger dolorem percipiat, donec ob nutrimenti privationem exſiccentur, & decidant. Verùm non omnes filo vinciri poſſunt, quia ut plurimùm lata eſt baſis vel calloſa. Prætereà vinculi uſum repudiamus, licet eas vulgares vincire poſſint, quia dolorificus eſt curandi modus, ſemper tumorem accerſit, & inflammationem, & ſi tali pacto curentur, promptiſſimè repullulare poſſunt.

Quandòque eas forcipe præſcindunt, quia his non eſt magnus dolor; in eis enim non viget exquiſitus ſenſus. Verum ferrum pro præciſione formidoloſum eſt ægris, nec radiculas, quibus hæ carneæ excreſcentiæ adhærent, præſcindit, undè imprompt u eſt harum regerminatio. Tandèm ſemper inflammatio, vel tumor accedit, qui curationem impedit; & chirurgus pro uno curando morbo, alium, magni negotij inducit, pejorem forſan cum aliquo vitæ diſcrimine junctum.

Nonnulli has excreſcentias ſi fuerint complicatæ, vel duplicatæ, candenti exurunt ferro. Sed hoc medicamenti genus eſt periculo plenum, quod maximoperè exhorrent ægri, & hæ excreſcentiæ nimis ſenſitivæ ſunt, licet ſylveſtres ſint carnes, vivunt tamen vitâ totius, & adhærent partibus nimio exquiſito ſenſu gaudentibus, ut ſunt penis, podex, & cunnus, quæ iſtius medicamenti appli-

applicatione intumeſcere ſolent, & ægri vitam in quæſtionem adducunt.

Multi ferri, & ignis edacitatem reformidantes, Vulcanum, & ferrum contra Veneris carnes repudiant, & pro actuali igne utuntur potentiali. Hujuſmodi eſt *arſenicum cryſtallinum, & auripigmentum.* Verùm hæc duo lethalia ſunt venena, quæ contra veneficas adhibent ſoboles: ſunt hæc duo adeò vitæ noſtro balſamo infenſa, ut non modò intùs aſſumpta, ſed etiam extrinſecùs adhibita, horrenda introducāt ſymptomata, de quibus fuſiùs egimus in noſtra *Pyrotechniâ, & Trutinâ,* ubi de Venenis ſub prætextu ictericitiæ ex veneno agimus.

Alij has excreſcentias *aquâ forti communi* extirpant. Verùm magnâ ſedulitate illinienda eſt, quia cauſtica & multùm ſpirituoſa, ideóque ſe diffundit, pruritum excitat intolerabilem, carnes exedit, tumorem, inflammationemque producit, nec laudabile medicamen eſt apud optimæ notæ Chirurgos.

Omnes tandèm noſtræ tempeſtatis gregarij Chirurgi, ſi latam hæ excreſcentiæ habeant baſim, *unguento* utuntur *Ægyptiaco, vel præcipitati pulvere unguento aureo admiſto, vel pulvere viridis æris, vel ſabinæ, alumine uſto, aquâ aluminoſâ Fallop. &c.* Sed hæc vulgaria medicamenta nimis trivialia ſunt, nec efficaciam pro excreſcentiis abſumendis, nec aliquid alexipharmaci contra luem continent.

Mora, criſtas, verrucas, mariſcas condylomata, & cœteras carnes ex impure Venere ortas nos eradicamus non ſolùm externis adhibitis, prout etiam externi ſunt affectus, ſed etiam internis luis Venereæ remediis: præmiſsâ igitur corporis evacuatione pilulis mercurialibus pluries à nobis deſcriptis, ſequentibus topicis eas abſumimus:

℞ *Alum. rocc. uſti,*
viridis æris ana ℥ j.

Bulliant in aqua roſarum lib. iij. ad tertias, filtra & excreſcentias ablue ter in die, & inſenſibiliter evaneſcunt. Magnæ energiæ ad has eradicandas erit *pulvis ex alumine uſto, & pulvere ſabinæ ana*, quem ſolâ ſuperpoſitione, felici eventu centies experti fuimus. *Vitriolum* pulvere tenus non ſolùm ulcera ſordida mundificat, verùm carnes excreſcentias abſumit.

Optimum remedium erit oleum viridis æris, quod ità paratur:

℞ *Viridis æris part. j.*
nitri ij.

Pulveriſentur, optimè miſceantur, ponantur in tigillo, & carbone incendantur, donec deflagrârint, quod remanet, ſolvatur in cellâ p. d. vel in veſicâ ſuillâ diligenter clausâ in aquâ demersâ. Sed præſtat *oleum ſulphuris, vel vitrioli*, attamen in applicatione ſumma ſolertia adhibenda eſt, ne naturalis caro tangatur.

Maximoperè præſtat *ſpiritus Mercurij albus*, quo nos felici cum ſucceſſu utimur, bis, vel ter has tangendo carnes ſylveſtres, quas feliciſſimè perſanamus abſque ullo recidivæ timore, & ita paratur:

℞ *Merc. meteorizati tenuiter pulveriſati part.j.*
argillæ rubræ part.iij.
miſce, & efforma cum aquâ communi globulos in umbrâ exſiccandos, deſtilla deindè ex retortâ vitreâ per arenam igne ſuppreſſionis (gradatim tamen) horis duabus adhibito, prodit elegans ſpiritus, quem ſerva. Siquid mercurij ſublimetur, cum recenti argillâ miſce, & procede, ut anteà.

Præſtantiſſima erit ad hos curandos affectus *Aqua ſalis armoniaci*, quæ ita paratur.

℞ *Tart. crud. pulverizati* ℥ ij.
Salis armoniaci pulverizati ℥ j.
miſce, & in vaſe ſublimatorio ſal ſublimabis, quod iterùm cum eodem tartaro, hoc quater repete. Tunc ſal ſublimatum in humido loco repones; ibi enim reſolvetur in aquam, quæ ſine dolore has excreſcentias exterminat abſque recidivâ.

Verùm efficaciſſimus omnium erit *ſpiritus ſalis armoniaci* tali modo elicitus:

℞ *Salis armoniaci q.v:*
miſce cum argillâ humidâ, ac exindè fac globulos. Deſtilla ſ. a. Sal armoniacus eſt ità ſummè volatilis, ut nullo modo deſtillari poſſit, præditus eſt enim mercuriali naturâ, abundat ſulphure, quod facilè ſublimatur: attamen argilla per minima inter ſalis particulas interjecta ſublimationem inhibet, & faciliùs ignis activitate cogitur in ſpiritum. Quod omittentes plures ſpagyrici, omnem laborem, & operam perdiderunt, nàm ſal armoniacum cùm ſit ſummè volatile, in ſalis volatilis formâ in retortæ cacumine,& collo ſublimatum invenêre, non autem attenuatum in formâ ſpiritûs intra receptaculum receperunt. Mediante deſtillatione eſſenſificatur, majoremque nanciſcitur perfectionem, dùm ad ſummam eſſentiæ puritatem devenit,& ſuâ ſubtilitate permeabilis evadit.

Siquis admiretur nos tantoperè ſalem armoniacum in excreſcentiarum abſumptione decantaſſe, is ſciat non tantùm in ulceribus putridis, & gangrænâ; putridâ carne abſumendâ ſummum eſſe remedium; verùm etiam ſublimatum aptum eſſe ad metalla in fluidum mercurium reducenda. Nec fabricari poteſt aqua regia; quæ aurum ſolvit, abſque ſale ammoniaco. Imò etiam valet ad ſublimanda multa metalla aliaque fixa corpora mineralia, eaque tranſmutanda. Undè *Paracelſus lib. 7. de tranſmutatione rerum naturalium:* inquit *Notandum hic, quòd quodlibet metallum, quod in ſublimationem per Sal ammoniacum perducitur, poſteà in frigore, vel aëre ſolvatur in oleum, & contrà in igne, coagulatur in lapidem.*

Salem ammoniacum emortuas abſumere carnes non tantùm ratione didicimus, verùm etiam id experientia nos edocuit; accepimus namque bovis os carne veſtitum, & armoniaco Sale ſalavimus, poſt 48. horas carne abſumptâ nudatum invenimus. Item Sal armoniacum terræ optimè commiſcuimus; & in dictâ terrâ ſale gravidâ os carne refertum ſepe-

livi-

livimus,& item carne exutum invenimus.

Hinc quiſque diſcere poteſt, qua ratione terra, quam ſanctam appellant, in qua cadavera ſepeliunt, eorum carnes abſumat, & nudata oſſa relinquat: iſta terra eſt illa, in qua martyrum millena pro Chriſtianæ fidei confeſſione ſanguinem ſuum, veluti aquam fuderunt, & quia referta ſanguine, ideò ſale armoniaco; ſanguis enim præcipuè humanus armoniaco ſcatet ſale, id Luculenter patet ex ſalis armoniaci confectione, quæ talis eſt.

℞ *Sanguinis humani lib.j.*
ſang. bovis, vel alterius animalis lib ij.
aqua putei lib.vj.
miſce, & filtra, pone ad ignem, ut bulliant ad aquæ conſumptionem. & ſal armoniacum manebit in fundo.

Prætereà terram dictam ſanctam ſale armoniaco refertam eſſe propriâ didicimus mechanicâ, nàm accepimus ſupradictæ terræ lib. iij. aquæ putei lib. x. miſcuimus in tigillo figulino, ſupra ignem ebullivimus, deindè amoto igne, & frigefacto tigillo decantavimus, & filtravimus. Relictæ terræ novam aquæ quantitatem bis, ter, & quater reaffundimus, & ut ſuprà peregimus, & omni ſale prorsùs nudatam reliquimus, & ex terra ſancta in terram, quam damnatam vocant chymici, redegimus: omnes aquarum decantationes, & filtrationes ad ignem poſuimus ad totalem aquæ conſumptionem, & magna ſalis armoniaci copia in fundo concrevit. In prædictâ terrâ omni ſale ſpoliatâ cadaveris digitum humavimus, nec unquàm abſumptam vidimus ejus carnem, ideóque terra ſancta religiosè cuſtoditur tùm ob ſanctorum martyrum ſanguinem illic effuſum, tùm pluviarum ratione, ne ſale dilueretur, & aliò transferrentur, & effœta in cadaverum excſione langueret.

Vocatur terra ſancta, ex eo quia tot martyrum ſanguine decorata fuit, non quia cadaverum carnes exedit; neque hoc, quod naturale eſt, pro miraculo ſancta declaravit Eccleſia, ut rude vulgus ſentit: nàm quælibet terra humano ſanguine fœta, ut in prælio, ubi multorum millium militum interfectio obtingit, ſi in eâ cadavera ſepeliantur, carnes abſumendi energiam habet. Sed ad luis Venereæ excreſcentias noſter redeat ſermo.

Nonnulli has excreſcentias leviter *ſpumâ venenatâ duorum draconum rectificatâ* illiniunt, & eas penitùs eradicant; nàm eſt medicamentum cauſticum, & has ſylveſtres deſtruit carnes ſolâ iteratâ illinctione. Sed in hoc illiniendo liquore magna diligentia adhibenda eſt.

Si prædictæ ſylveſtres carnes non veniant in conſpectum, ſed profundè in colli uteri, vel inteſtini recti latebris recondantur, tunc matricis, vel ani ſpeculo pateſcant, & noſtris ſuprà deſcriptis tangantur medicamentis; & prorsùs eradicantur, ut nunquàm eodem loci repullulent, quibus perfectè abſumptis, iterùm mercurialibus pilulis expurgetur corpus,

pus, ut Venerea lues extermine-tur.

Cap. XIX.

De Torturâ Noctis:

Sive

De Doloribus Venereis.

INter omnia luis Venereę ſymptomata, nullum eſt, quod magis laborantes torquet, quàm ſæviſſimum illud dolorum genus, quod plerúmque in capite, vel toto, vel dimidio, vel circa articulos, & maximè in internodiis tantoperè exquiſitiùs excruciat; profectò huic nec crudeliſſimum quodlibet quæſtionis genus, nec ſeverum equulei judicium eſt comparandum. Sunt Venerei dolores arthritide, & nephritide crudeliores, ſunt, ut uno abſolvamus verbo, inferni dolores, quos nec ipſæ naturæ vires, nec preces, nec vota, nec quandóque Deorum numina, præter Mercurium, depellere poſſunt.

Signa.

Dolores Venerei incipientes ſunt vagi, & non ſtabiles, præſertim modò in capite, humoris, cubitis, & modò in artubus, quos imperiti medentes pro flatibus accipiunt, maximè noctù, & ad veſperas excruciare incipiunt; temporis tamen protractu per omnes artus, internodia, membranaſque ſæviſſimi excitantur, diſtendentes, lacerantes, & terebrantes, noctù etiam magis, quàm interdiù, Undè doloribus, Venereis noctis torturæ nomen jure imponimus ex eo quia circa matutinas horas ij ferè non ſentiuntur, at dùm adveſperaſcit, torquere incipiunt, & uſque in mediam noctem, & ultra ſemper vehementiùs terebrant. Hinc nullum certius habemus ſignum dolores à fomite Venereo originem ducere, quàm hoc eorum circa veſperas incrementum ſumere. Non uno, eodemque modo omnes excruciant, nàm cùm permanentem ſibi conſtruunt ſedem, alij atroci capitis dolore corripiuntur, vel ſolummodò hemicraniâ, alij in ſcapulis, pedibuſque vehementer torquentur, vel ex coxendice conqueruntur &c.

Cauſa.

Credunt vulgares Venereos dolores fieri ab humoribus melancholicis, & pituitoſis aduſtis ab infecto hepate, ad internodia miſſis, ibique hos humores per paulatinam congeſtionem depoſitos, vel ob acredinem, ſive ex propriâ naturâ, aut ex putredine, ſive deleteriâ qualitate, continui ſolutionem efficere, vel intemperiem inducere & ſic ingentes excitare cruciatus.

Rentur dolorum cauſam eſſe humores melancholicos, & pituitoſos, quia lues vetuſta hos apprehendit, & quia melancholia veſpere, & pituita noctù exacerbatur, hæc eſt eorum ratio, cur Venerei dolores ad veſperam incrementum ſumant, & noctù magis affligant,

Si fomes Venereus ab ultimo partiũ nutri-

nutrimento in ſanguinem tranſit, horribiliores repreſentat ſcenas, nàm ſanguinis nutrimento ſalſior eſt, ejuſque ſal quoties à fermento Venereo exaltatur, vel figitur, corroſivum evadit, & dolores excitat acerbiſſimos. Ferè ſemper dolores Venerei in cranio, & oſſium ſuperficiebus; non autem in eorum articulationibus ſentiuntur, fortaſsè quia in perioſtiis venulæ, & arteriolæ capillares grumefactum ferè ſanguinem à veneno Venereo deponunt, cujus ſal non poteſt à calore per inſenſilem tranſpirationem reſolvi, concoquitur, fixatur, ac proindè exaltatur, undè perioſtia admodùm ſenſibilia corrodit; pungit, vellicat, lacerat; & continentes diſtrahit, convellitque partes, hinc dolores crudeliores, & atrociores ſentiuntur.

Prognoſis.

Si Venerei dolores efficaci non curentur remedio, in gummata, vel in univerſalem totius corporis cachexiam abeunt, ex qua deplorabilis ſequitur hydrops.

Curatio.

Medicorum vulgus triplici præſidio dolorum Venereorum curationem tentant; purgante ſcilicèt, decocto, & ſudore ab externo calore provocato. Purgans medicamen producta à veneno Venereo non purgat, nec minùs venenum ipſum; quia eſt de communi morborum omnium, nec dolentes adit partes. Decocta ſaltim ratione modi; quo illa præparant, ſunt inutilia; & licèt quadrageſimale inſtituant jejunium, nunquàm ad inculpatam perveniunt ſalutem. Sudores palliatum afferunt juvamen, nàm productum à veneno, non autem venenum ipſum educunt, undè infra menſis ſpatium dolorum recidivæ experiuntur.

Nonnulli vulgares ſuorum medicaminum inſufficientiam aſpicientes, pro dolorum curatione ad hoc elect. confugiunt, ut

℞. *fol. ſen. or.* ℥. j.
turbit opt. ʒ. vj.
ſalſæ parillæ,
chinæ elect.
ſcobis ligni ſancti ana ℥. ß.
ſaſſafras,
hermodactyl. &
cinnam. ana ʒ. iv.

fiat omnium pulvis ſubtiliſſ. & cùm ſaccharo diſſ. & ad ſyr. conſiſtentiam coctis cùm decocto radicis chinæ, & ſalſæ parillæ q. ſuff. f. elect. in formâ opiat. Doſis uncia una manè per quinque horas ſuperjejunando, & eadem modo veſperi per dies octo.

Alii ſequens propinant decoctum, ut

℞. *Salſ. parill. minutim inciſæ*
rad. chinæ in taleolas diſſect.
ana ℥. j.
turbit ʒ. ijß.
rad. glycirrhyz. ℥. j.
agrimoniæ,
capill. Ven. ana m. j.
coriand. ʒ. viij.

Infunde in aquæ font. amphor. vij. ſtent in loco calido ſpatio 24. h. Deindè bulliant ad tertiæ partis conſumptionem, & adde fol. ſen. or. ℥. ij. *bull. parùm, cooperi vas, & remove ab igne, cola, & ad uſus ſerva.* Doſis ℥. vj. manè, & veſperi, corpore purgato priùs, cibus

ſit affatus, & optima obſervetur diæta. Pro potu ordinario reſiduo magmati aqua communis reaffunditur.

Quidam hanc infuſionem pro arcano in doloribus Venereis præſcribunt:

℞. *fol. ſen.*
lign. ſancti limat.
cortic. ejuſdem,
ſalſæ parillæ ana ℥. ij.
ſem. fœniculi,
rhabarbari optimi,
galang. ana ℥. ß.
colocynth.
card. ſancti ana ʒ ijß.
antimonij ℥. ß.
vini græci lib. viij.
f. ſ. a. infuſio.

Doſis lib. ß. pro vice. Attamen ab hac infuſione eliminandum eſt antimonium, quia cum vino horrendos ciet vomitus, & ſic æger in magno vitæ diſcrimine verſaretur, evacuando per ſuperiora, & inferiora. Verùm hæc inutilia ſunt pro extirpandis doloribus, & corticem tantùm, non verò nucleum attingunt.

Sequens decoctum pluries experti fuimus dolores ſedaſſe, cujus præparationem ingenuè communicamus:

℞. *Salſæ parillæ minutim inciſæ* unc. iv.
hermodactyl. à cortice exteriori mundat.
& contus. ℥. ij.
anis. ad libitum.

Infunde in aqua font. amphor. x. ſtent per 24. horas in loco calido, deindè bulliant clauſo vaſe ad horas tres, aperi vas, & infunde
fol. ſen. or. unc. iv.
poſt ſimplicem ebullitionem cooperi vas, aufer ab igne, frigefacto vaſe cola, & utatur æger pro potu ordinario, obſervatâ exſiccante diætâ.

Partibus à dolore obſeſſis applicant digerentia, & attenuantia, ac ſacculum *furfuribus*, *millio*, *& ſale* repletum imponunt, cùm hæc parùm profecerint ad fotum recurrunt *ex decocto ligni, & ſalſæ, additis foliis betonicæ, ſalviæ, roriſmarini, pulegii, florum chamomillæ, meliloti &c.* Dolores liniunt *oleo liliorum alborum, rutaceo, vel guajacino:* Verùm olea poros obſtruunt, & dolores augent. In doloribus vehementiſſimis obſtupefacientibus utuntur, tamen in Venereis nunquàm his utendum eſt, quia materia magis incrudatur, fixatur, & deindè pertinaciter torquet. Præterquamquòd anodynorum uſum nunquàm aliquid adjumenti attuliſſe experti ſumus, imò nec ſomnum conciliaſſe; ideóque anodyna in doloribus Venereis è remediorum cenſu eliminamus.

Si his vanidis medicamentis reluctentur dolores, & vehementiſſimi ſint, ſanguinem fundunt, quia in magnis doloribus ſaluberrimum eſt ſanguinem mittere, deindè in brachiis, & tibiis cauteria aperiunt. Tandem his nihil proficientibus, ad empirica confugiunt medicamenta, ad ſuffumigia ſcilicèt, extremas inunctiones, quibus non juvantibus, doloribus affectum, deſerunt tanquàm inſanabilem. Imò major eſt noſtrorum vulgarium impoſtura, qui poſtquàm aliquis doloribus Venereis tortus in eorum incidit ungulas, poſt quinque vel ſex menſes cum totali æris, & ſalutis jacturâ eum deſtituunt. Nonnulli, quod pejus eſt, malum naturæ viribus inſanabile proclamant, quia pro

pro ſuis viribus juxta artis pandectas omnia poſſibilia applicuerunt medicamenta: purgans propinârunt medicamentum, clyſterum myriades injecerunt, ſanguinem detraxerunt, ſedis venis hirundines impoſuerunt, ſyrupos magiſtrales, & ſalſæ parillæ, ac ligni guajaci decocta per duos menſes, & ultra accepit æger, duo cauteria aperta fuêre; ſuffumigia, & extremas Mercurii præbuerunt inunctiones; & his magnis remediis ſanus non evaſit, aliquid divini ſubmurmurantes ineſſe morbo; ſacrificulis tradunt, & terga vertunt.

Siquis hac eâdem methodo uti velit, ſequentia adhibeat remedia, prout præſcribuntur parata; nàm ex utilitate, quam ſentient ægri, aliorum medicorum ignorantiam cognoſcet.

Venereis doloribus vexatum in cubile degere curabis, & à frigore; & humiditate ſit exactè munitus, exactâ deindè illi præſcribe diætam; & ſequenti medicamine ejus ventrem ſolves:

℞. Syr. de ſpinâ ponticâ ℥. iij.
elect. de ſucc. roſ. ʒ. iij.
Syr. de ſucc. Viol. ℥. j.
vini græci q. ſ. m.

& propinetur immediatè ante prandium; ſi infirmi vires ſint validæ, iterùm repetatur; deindè decocta hoc modo parabis:

℞. limaturæ ligni ſancti ℥. iij.
ſalſæ parillæ contuſ. ʒ. ij.
betonicæ,
ſampſuci,
limaturæ cornu cervi ana ℥. j.
cinnamomi contuſi ℥. ß.
aquæ card. bened. lib. j ß.

Ponantur omnia in vas vitreum amplum, quod optimè cum ſubere, & chartâ pergamenâ claudatur, ne exhalet, deindè bulliat in MB. per quatuor horas, poſteà refrigeſcat vas, aperiatur, & decoctum coletur à pulveribus leni expreſſione: Hujus decocti recipe uncias quatuor quadrantis horæ ſpatio ante ingreſſum in hypocauſtum, ægro propina, in quo ſe detinebit, uſque dùm ſudores erumpere incipiunt; tunc lecto ſe componat, & profuſos procuret ſudores: hoc modo procedat per duodecim, aut quindecim dies, ſi venter exſiccatus appareat, quartâ, vel quintâ qualibet die prætermiſſo decocto, & ſudore, hoc utatur dejectivo:

℞. Manna Mercurii gr. x.
pilul. de tribus ℈. ij.
m. f. pilul. iij.

propinentur veſperi ante cœnam immediatè.

Vel ſi æger hypocauſtum exhorreat, purgato prius corpore, ſequenti decocto immunem à doloribus reddes, ut

℞. ſalſæ parill. minutim inciſ. unc. j.
lign. viſci querc. unc. j. ß.
limaturæ corn. cervi,
raſuræ eboris ana ʒ. ij ß.
aquæ card. ſanct. ℔. ij ß.

Ponantur in vaſe vitreo amplo, quod optimè claudatur, ne quid exhalet, collocetur in loco calido per 24. h. deindè bull. in cinerum, vel arena igne ad tres horas, amoto igne, & frigefacto vaſe, aperi, & cola leni expreſſione. Hujus decocti ℔. ß. infirmo exhibe manè quatuor horis ante prandium, totidemque veſperi, detineatur æger in lecto, & ſtragulis optimè tectus profuſos expectet ſudores, hac methodo procedat per xx. dies, & ante dictum tempus immunis erit à doloribus abſque futuræ recidivæ timore. Si

alvus

alvus non deponat onus, quinto quóque die, prætermiſſo decocto, ſumat pilulas de tribus cum mercurio dulci, exſiccantem obſervet diætam, & pro potu ordinario bibat aquæ communis reſiduo magmati reaffuſionem cum ebullitione, quæ fiat etiam clauſo vaſe.

Verùm ad dolores Venereos radicitus extirpandos non datur in toto orbe potentius medicamen, quàm *Aqua noſtra Anti-Venerea*, quæ reverà, longè ſuperat omnia antidota contra Luem Veneream, & primum inter omnia alia medicamenta ſibi vendicat locum; adeò omnibus palmam præcipit, ut nulli in toto naturæ ambitu comparanda videatur. Hujus ope inutilia vulgarium decocta, & æſtuaria ab aulâ medicorum receſſerunt, & quos ægrotos Mercurii ſuffumigia, & extremæ inunctiones deluſerunt, hæc ad priſtinam evocavit ſanitatem. Adeò in hoc affectu infallibilem in dies experti ſumus, ut multos, quos tanquàm deploratos vulgarium grex poſt decocta, ſuffumigia, & inunctiones omni ſalutis ſpe orbatos deſervit, hujus aquæ beneficio ab orci faucibus revocaverimus, ejus compoſitio talis eſt:

℞. *Salſæ parill. minutim inciſ.* ℥. II.
ligni viſci quer. unc. ʒß.
limatura corn cervi, &
raſura eboris ana unc. ʒß.
antimonii crudi minutim inciſ.
petræ pumicis ana unc. III.

Hæc duo ligentur in petiâ lineâ, & ſimul cum aliis infunde in
aquæ fontis ℔. VIII.
Detineantur per 24. *horas in infuſione, demùm bulliant lento igne ad medietatis conſumptionem, in fine adde*
cinnam. acuti ℥ II.
cola, & ad uſum ſerva.

In hujus aquæ confectione pumex admiſcetur pro antimonii correctivo, aliàs enormes excitaret vomitus; ideóque ad ſiſtendas ſuperfluas vomitiones ab antimonio excitatas, tanquàm incantamentum valet parum pumicis in pollinem redactum, & in vino propinatum, ut fuſiùs in noſtrâ *Trutina Medicâ lib.* 4. *cap.* 8. *de nauſa, & vomitu* egimus.

Verùm, ut verum dicamus, pumicis admiſtio cum antimonio fruſtranea eſt, nàm experientia nos cum aliis docuit antimonium decoqui poſſe abſque tali correctivo, & non provocare vomitus, neque ſeceſſus. *Zwelferus*, uti etiam *Borellus* tale habent decoctum in Lue Venereâ ex

Radicis ſalſaparill. unc. vj.
& antimonii pulveriſati ſ. nodulo incluſi ʒ. ij.

coquunt l. a. & ſic propinant ægroto. Item *Williſius* in Lue Venereâ pro potu ordinario commendat ſequens decoctum, ut

℞. *Raſuræ ligni ſalicis* ℔. ß.
radic. ſalſæparillæ unc. viij.
ſantali alb.
ligni lentiſc. ana unc. ij.
raſura eboris,
corn. cervi ana ʒ. *vj.*
antimonii crud. in petiâ ligati unc. IV.
radic. liquiritiæ unc. ʒß.

Infunde, & coque in aquâ fontan. lib. xvj. ad medietatem, colatura ſervetur ad uſum.

Vulgares

Vulgares deluſimus medicos, eorumque repudiavimus decocta tàm in hoc ſecundo libro de lue, quàm in noſtrâ *Pyrotechniâ*, quia aperto vaſe decocta parant, at nunc nos hanc aquam fieri aperto vaſe ad medietatis conſumptionem præſcribimus; verùm non extra limites proſilimus: ea enim ingredientia, quæ ſal habent fixum, vel non adeò volatile, eorum decoctiones aperto vaſe fieri poſſunt, cujuſmodi ſunt hanc aquam ingredientia, quæ dura ſunt, & compacta vegetabilia, quæ longam ſuſtinere poſſunt coctionem; quæ autem ſale abundant volatili, rara, humida, & aromatica ſunt, quorum omnis vis, & facultas in ſuperficie conſiſtit, brevem, lentamque exigunt coctionem, in vaſe clauſo faciendam. Verùm nos ſemper in decoctionibus faciendis vas clauſum ad majorem cautelam commendamus, & clauſo vaſe nos hanc aquam paramus, quem modum nunc ampliùs reticere non poſſumus, & qui clauſo vaſe eam parabit, miracula efficiet, nàm citò, tutò, & jucundè luem radicitùs extirpabit.

Quandóque hæc aqua admirandos, & à nobis decantatos non patrat effectus ob aliquorum malitiam, & parſimoniam pharmacopolarum, qui non tantùm ſalſæparillæ loco, ſmilace aſperâ, vulgò ſalsâ paeſanâ utuntur, verùm etiam, quod peius eſt, lucri cupidine allecti, & ut laboribus parcant, reſiduo magmati novam aquam reaffuſam ebulliunt. Ad hanc igitur evitandam impoſturam, ò quàm præſtaret in ægrorum domibus parari.

Pro magnatibus, & divitibus delicatulis, & medicamenta reſpuentibus alium uſitatum à nobis aquæ Anti Venereæ conficiendæ modum ingenuè communicamus: materialia, quæ pro hujus aquæ confectione ingrediuntur, poſt viginti quatuor in loco calido infuſionem, deſtillentur per alembicum cum ſuo recipienti optimè lutato, ſed non ad ſiccitatem, ne empyreuma concipiat. Hujus aquæ ea deſtillari poteſt quantitas, quæ pro ſanando ægroto ſufficiat; conſervatur enim ad plures, & plures menſes incorrupta, imò aliò transferri poteſt pro luis curatione, nec nàuſeam parit, nec ſtomachum ſubvertit, nec ructus nidoroſos parit, ut accidit, tunc cùm fit per viam decoctionis: mediante deſtillatione majorem nanciſcitur perfectionem, & ad ſummam devenit puritatem, & ſuâ ſubtilitate permeabilis evadit, undè jucundè, citò, & tutò luem radicitùs eradicat, quia ſalia volatilia ingredientium non evaneſcunt in auras, ut in decoctione fit, ſed intra recipiens recipiuntur, & ſalia fixa mediante deſtillatione attenuantur, & in recipiens tranſeunt.

Bibitur hujus aquæ amphora una pro potu quotidiano, & non tantùm ejus uſus eſt in doloribus Venereis, quos ſtatim poſt decem dies ſedat, verùm etiam bubones tàm legitimos, quàm ſpurios reſolvit, gummata diſcutit, & plura præſtat, quæ ejus uſus,

uſus, & quotidiana experientia te docebit, ſi rectè operatus fueris. Cibus debet eſſe ex carne aſſatâ, cruda, acida, & ſalſa vitentur. Corpus debet eſſe purgatum; operaturque per diaphoreſim, ſudores, urinam, & leniter per ſeceſſum, verùm notandum eſt; quòd ſi diarrhœa ſuperveniat, ceſſare debet aquæ uſus; aliter enim ægrotus in vitæ diſcrimen conjicitur, ut multa teſtantur exempla. Ejus uſus continuari debet per menſem chymicum, nàm licèt intra decem dies dolores ſedet; tamen aliud eſt dolores ſedare, & aliud radicitùs ſanare. Quolibet anni tempore ſumi poteſt tàm rigido, quàm fervido.

Optimus eſt hic modus, quo noſtram præbemus aquam; attamen majori cum fructu energiam ſtupemus, dùm hujus infirmis Galenicum propinamus Cyathum quatuor horis ante prandium, eundemque veſperi, qui in lecto lodicibus operti ſudores expectent, & pro potu ordinario ſecundam affuſionem in reſiduo magmate cum ebullitione, & vaſe clauſo præſcribimus. Si ità operatus fueris intra decem dies admiraberis effectum, ſicut nos quotidiè experimur. Evidens futuræ ſanitatis ſignum erit, ſi doloribus vexatus ab aquæ aſſumptione, nocte ſomno indulſerit.

Verùm ſi hominis ſtatus; & neceſſitas; vel tempeſtatis rigor præſcripta non tulerit medicamenta, ad noſtram confugiendum eſt Pyrotechniam, quæ medicamina præparat ad exterminandos dolores Venereos efficaciora; primò itàque à levioribus, & paratu facilioribus incipiendum eſt. Vexato igitur à doloribus ægro, dùm gracilis non ſit naturæ; hoc vinum exhibe.

℞ *Croci metall.* ℨß.
infundantur in vini unc. ij.

per 24. *horas, poſt quas illud à pulveribus ſepara*, & ægro propina, lenem ciet vomitum; & aliquot ſeceſſus; alternis quibuſque diebus illud reitera, quater, aut ſexies, & dolores pedetentim ceſſabunt. Vel

℞ *Mercurij Vitæ gr.* vj.
infunde in vini unc. ij.

per 12. *horas*, *deindè vinum ſepara*; & propina. Eoſdem producet effectus; ac crocus metallorum, ſed aliquantulùm vehementiores, verùm citiùs à doloribus liberat. Hoc medicamen repete ter; vel quater alternis diebus. Vel eodem modo noſtrum *Hippocras emeticum* in noſtrâ *Trutinâ* deſcriptum, cap. *de Apoplexiâ*, propina. Vel

℞ *Turpeti mineralis dulcis gr.* iv.

Senſim augendo, & exhibeatur cum pilulis ſolutivis; vel confectionibus cordialibus, nàm vomitum, & lenes ſeceſſus ciet; & utplurimùm prialiſmum ter aſſumptum, & omnes exterminabit dolores. Non credibile eſt, quàm efficaciſſimum ſit turpetum minerale in exterminandis doloribus; & gummatibus; nàm nos plures, quos vulgares poſt decocta, ſuffumigia, & extremam hydrar-

gyr

gyri inunctionem omni ſanitatis ſpe deſtitutos deſeruerunt, perfectè ſanavimus.

Multoties adeò pertinaces ſunt dolores Venerei, ut neque vulgaribus, neque pyrotechnicis cedant medicamentis; Sed poſt eorum applicationem crudeliùs cruciant. Tunc ad mercuriale ſuffumigium, vel inunctionem, veluti ad efficaciſſimum, & ultimum deveniendum eſt remedium; nec vos aliquorum Medicorum horror terreat, quem abſque experientiâ à ſolo mercurij nomine contraxêre, nàm præterquàm quòd nos pluſquàm mille ægrotos doloribus vexatos hoc medicamine curavimus, & nullus fuit ex iis, qui vel integram ſalutem, vel dolorum remiſſionem per annos integros ab hoc medicamento non receperint. *Falloppius*, *Quercetanus*, & *Epiphanius Ferdinandus hiſt.* 17. verum, genuinum, & infallibile alexipharmacum luis Venereæ in Mercurio tantùm eſſe affirmant, & multorum ab iis curatorum referunt hiſtorias, qui alia remedia inutilia experti erant, & de curatione jàm deſperaverant. Imò idem *Epiphanius* eodem loco fatetur, quòd nonaginta authores, qui de lue Venereâ ſcripſerint, quatuor tantùm invenit, qui hydrargyri uſum in hac lue improbarint. Fatemur nos libenter horribiliora ſymptomata ab hujus remedij applicatione emergere: ſed docto, & experto medico ſymptomata illa metum nullum afferre debent; ſiqua evitanda ſunt in hoc remedio, æger vitabit, & quæ facienda ſunt, faciet. A ſymptomatum apparatu non ſolùm vitæ diſcrimen, dentium, capillorumque caſus expectanda non ſunt, ſed perfecta infirmi ſalus cum totali contagij Venerei exterminio. In quibus optimè peragendis, medici prudentia eſt neceſſaria, & quæ à medicamenti applicatione evenire ſolent, ægro, præſagire debet, ut iis deindè ſupervenientibus neque infirmus, neque aſtantes terreantur, ſed procellæ ceſſationem ſecuro expectent animo.

Antequàm ad medicamenti praxim deveniamus, non erit à re alienum, quid ſit Mercurius, ejuſque proprietates examinare, quid de eo protulerint antiqui, & quid recentiores obſervàrint, docere.

Hîc nos non loquimur de Mercurio, qui unus eſt ex tribus principiis, ſed de vulgi mercurio, quod dicitur argentum vivum, quia lunæ inſtar eſt albus; vivum verò ratione mobilitatis, qua ſemper irrequietum agitatur, undè dicitur animal currens ſine pedibus. Dicitur Mercurius à notâ Mercurij cœleſtis velocitate, & inconſtantiâ, de qua fabulati ſunt poëtæ. Dicitur hydrargyrum, quia aqueum videtur argentum, & reverà aquæformis eſt mercurius, non verò aqua madefaciens omne, quod tangit.

Conſtat argentum vivum, ut ſingula, ex ſulphure, ſale &

mercurio. Sulphuris copiam habet, mercurium perquamoptimè miſtum cum ſale, ità ut mercurius ſuo ſale cohibeatur. Sulphur indè ità eſt anatizatum cum mercurio, & ſale, ut non faveat nec mercurio, nec ſali, ſed ambo æqualiter amet. Undè ob ſulphur perpetuò eſt fuſile, & currit in ſuperficie planâ abſque adhærentiâ ſuæ ſubſtantiæ; ob ejus copiam perpetuò eſt in motu, & non adhæret, & quia mercurius perquamoptimè miſtus eſt cum ſale, ità ut mercurius ſuo ſale cohibeatur, non madeſit, nec madefacit.

Antiquiores Græci admodùm tenuem de hydrargyro habuêre notitiam, ut colligitur ex *Dioſcoride lib. 5. cap. 70. ex Oribaſio lib. 13. ex Actuario lib. 5. cap. 12, & ex Avicennâ lib. 2. tract. 2. Gal. lib. 9. ſimpl. medicament.* temerè pronunciavit: *Argentum vivum ex ſpontè naſcentibus non eſſe*, *ſed ex iis, quæ parantur*, *velut ceruſſa*, *ærugo*, *pſoricum*, *lythargyros*: faterurque ſe nullum iſtius mineralis feciſſe periculum, an interimat, ſi devoretur, vel ubi foris fuerit admotum.

Poſterioribus vero ſæculis in communem ferè uſum adſcitus eſt mercurius, & in contumaciſſimorum morborum curationem, undè non paucæ circa illius facultates exortæ ſunt inter medicos recentiores controverſiæ, quidam naturæ eſſe calidæ pronunciârunt, alij verò frigidæ, alij temperatæ, quidam veluti toxicum, ac pernicioſiſſimum venenum à communi hominum uſu, atque commercio proſcribendum docuerunt; Demùm quidam adeò extulerunt, ac pro tàm admirabili remedio habuerunt, ut angelicum pronunciârint, cùm tàm admirabilis, & ſtupendæ naturæ ſit, ut quaſcumque formas, veluti novus Proteus ſibi induere videatur, & tamen propriam nunquàm amittit, nàm in altum in atomos elevatus, deorsùm præcipitatus, mortificatus, fixus, aut quomodocumque mutatus, naturam ſemper ſuam, & eſſentiam ſervat, ut ad priſtinam ſuam facillimè redigatur formam. *Falopius* inquit eſſe imaginem & ſpeciem reſurrectionis, miraculum ſoli Deo reſervatum, & hoc exemplo apud incredulos confirmare poſſumus, ut verbo Dei ex noſtro cinere reſurgamus, cùm pulvis præcipitatus iterùm in argentum vivum reviviſcat. Semper quippè ſuum retinet corpus, nec ullam ſubit corruptionem, aut alterationem, eo quod in ſui corporis conſiſtentiâ homogeneus ſit, nec partium alteritatem habet, quam homogeneitatem etiam auro ejus filio præſtat, ideóque inter utrumque magna illa familiaritas, & neceſſitudo, illudque præ cœteris avidè amplectitur, protinùs cum illo congreditur, amalgamatur, & amicabiliter unitur, tanquàm verum, & homogeneum auri menſtruum, & ſicut facilius eſt aurum conſtruere, quàm

de

deſtruere, ità facilius eſt naturæ mercurium conſtruere, quàm deſtruere.

Quantùm ad qualitates *Avicennas* dicit eſſe frigidum, & humidum in ſecundo gradu, cui conſentit *Averroës*, ut refert *Pandectarius*. *Fernelius* de abditis rerum cauſſis frigidum, & humidum in quarto gradu dicit hydrargyrum [g], quod confirmat *Matthiolus*. Alii ſuſtinent calidum eſſe & ſiccum intenſiſſimè; pro primâ opinione militat *Falloppius de metallis, & foſſilibus cap.* 37. pro ſecundâ adducunt *Galenum* 4. *de ſimpl. cap.* 18. dicentem *Hydrargyrum eſſe cauſticum*; talia ſunt in quarto gradu calida, quanquàm ſcilicèt de ſimpl. 19. aſſerat: *Eſſe à totâ ſubſtantiâ contrarium humanæ naturæ*, & in fine ejuſdem fateatur *ſe neſcire hujus mineralis uſum*; ut ſuprà. Aliqui eſſe calidum; & humidum in quarto gradu; *Amatus Luſitanus* dicit eſſe frigidum, & ſiccum. *Mathias Untzerus de anatome ſpagyricâ mercurii* ait eſſe temperatum, compoſitum ex partibus calidis, & frigidis, præparatum verò eſſe calidiſſimum. Idem ſentit *Saxonia de Lue Venereâ* miſtum eſſe imperfectum; à quo per calcinationem frigidum evolat, & remanet calidiſſimum. Hos damnat *Sennertus cap.* 21. *de Lue Venereâ* prohibetque eſſe calidum, & ſiccum, quorum rationes omnes adducere, & repudiare ſatis prolixum eſſet ſcribere, eò magis quia ad nauſeam uſque apud *Fallopium* & *Sennertum* diſcuſſæ inveniuntur.

Recitatas nugas, & allata fabulamenta hactenùs de argento vivo protulêre, qui horrore quodam perculſi, illud neque extremis digitis tetigere. Undè quid de hoc minerali docuerint, nunc videamus, qui à primis qualitatibus ejus virtutes non emendicârunt. Horum aliqui dixerunt argentum vivum eſſe venenum, aliqui verò id negârunt. *Matthias Untzerus* prolixè probat non eſſe venenum adducendo *Avicennam lib.* 4. *fen.* 6. dicentem: *Argentum vivum potum non lædere, ſed egredi per alvum.* Idem *Haly Abbas lib.* 1. *Pract. cap.* 43. & *Rhaſis in* 9. *ad Manſorem* de potu argenti vivi ſtatuunt. *Braſſavolus* ſine ullâ noxâ intra corpus aſſumi aſſerit, cùm Veterenarii brutis vermibus ſcatentibus, quod ex anhelitu cognoſcunt, avellanæ nucis putamen dimidiatum argento vivo repletum, & faucibus injectum, quatuor vicibus diglutiendum tribuant, nullo graviori morbo ſuccedente, curant. Et pueris in extremo conſtitutis periculo, quibus cœtera nihil profuerant, duorum granorum millii quantitate feliciſſimo cum eventu *Braſſavolus* exhibuiſſe teſtatur. Et nos abſque ullâ noxâ pluſquàm centies moribundis pueris mercurium vivum exhibuimus pondere unius ſcrupuli; & ab imminente morte fuerunt liberati, necatis illicò vermibus. In Galliâ verò propinatur pueris pro quotidiano remedio aqua mercurii hoc modo parata:

℞. *Mercurii vivi* unc. j.
eam inijce in aquæ ferventis lib. 3.

Bulliat per ſpatium dimidii quadrantis, deindè aqua à mercurio decantetur, & ſumetur pro quotidiano uſu. Nàm vermes non ſolùm illicò necat, ſed eorum generationem prohibet, corporis temperamentum ſervat, & contagia arcet. Id quod mirum eſt, eadem mercurii uncia quantumvis aquæ quantitatem eâ imbuit virtute, ut paulopòſt de hac veluti infinitâ mercurii virtute explicabimus.

Mulier cùm abortum tentaſſet diverſis remediis, ad eundem obtinendum libram integram argenti vivi, eam ingurgitaſſe refert *Matthiolus*, & apud me conſtat pro eodem fine mulierem mediam libram mercurii ingeſſiſſe, ſed ut abortum non obtinuit, ità illæſa à mercurii aſſumptione remanſit. Verum eſt, quòd obſtretices laboriosè parientibus ſcrupulum unum mercurii exhibere ſolent pro partûs acceleratione; & non fruſtrà. Imò obſervatum eſt quoſdam ſitibundos noctu in tenebris vaſa argento vivo plena pro poculo arripuiſſe, & plenis faucibus argentum vivum magnâ quantitate exhauſiſſe, id tamen ſine damno per alvum rejeciſſe. Tentavêre adulteræ mulieres multoties argenti vivi exhibitione Zelotypos necare maritos, ſed argentum vivum uxoribus humanius ſcelus non complevit, undè extat apud *Auſonium* epigramma:

Toxica Zelotypo dedit uxor mœcha marito,
Nec ſatis ad mortem credidit eſſe datum,
Miſcuit argenti lethalia pondera vivi,
Cogeret ut celerem vis geminata necem.
Dividat hæc ſiquis, faciunt diſcreta venenum.
Antidotum ſumet, qui ſociata bibet.
Ergò inter ſeſe dùm noxia pocula certant,
Ceſſit lethalis noxa ſalutiferæ,
Protinùs ut vacuos alvi petiêre receſſus,
Lubrica dejectis qua via nota cibis.
Quàm pia cura Deum, prodeſt crudelior uxor,
Et cùm fata volunt, bina venena juvant.

Servi in mineris argentum vivum colligentes, ut dominos fraudent, argenti vivi aliqua pondera ebibunt, illudque deindè per ſeceſſum ejiciunt, & ſecretò venumdant.

Ac tandem uſum mercurii externum innoxium experimur in diem in necandis pediculis, cimicibus, & pulicibus; nàm ſi veſtis eo ſpargatur, mercurius vivus pediculos omnes inflato corpore interimit, ità ut per excuſſionem omnes decidant: at ſi verò dictæ ſordities in capite inter capillos fuerint, ut frequenter pueris accidit, tunc

℞. Mercurii vivi quart. j,

ponatur in mortario, & cum ſaliva reducatur in atomos adde tunc
unguenti albi unc. j.

& cum piſtillo agita, ut unguentum fiat nigrum.

Hoc unguento caput in tribus, aut quatuor partibus inunge ſemel, aut bis, & omnes pediculi turgidi, & mortui decident; multum quoque levaminis affert hoc unguentum venis hæmorrhoidalibus turgentibus, ac dolentibus.

Non prætereundum eſt hic unguentum illud, quod ex mercurio conficitur pro enecandis illis pediculis, qui loca piloſa ſecretiora incolunt; tenaciſſiméque cuti adhærent, velut adnati; citiſſimè tamen ab uno loco in alium per infectionem transferuntur; adeò ut ſiquis unicâ ſaltem nocte in eodem lecto cum aliquo dormierit; qui his ſcatet pediculis; mox ubertimos ſecum reportabit; tàm firmiter cuti affixos, ac ſi agnati eſſent, atque hic pediculi vocantur *peſſolatæ*, vel *petalæ*; vulgò *piattole*:

℞. *Ung. roſ.* unc. j.
argenti vivi ℨ. j.

miſce diligenter in mortario lapideo, quouſque argenti vivi nullum appareat veſtigium.

Citati omnes authores; & decantatæ experientiæ dilucidè concludunt argentum vivum purum, crudum; & nullâ præparatione antedatum; non ſolùm non eſſe venenum, ſed innocuè intra corpus aſſumi poſſe.

Contrà non deſunt; cùm argentum vivum non ſolùm non tetigerint, ſed neque viderint; qui illud lethiferum toxicum eſſe crediderunt, credulis profeſſoribus eorum ſcriptis eundem metum impreſſerint, hujus farinæ homines fuêre *Galenus*, *Aëtius*, *Conciliator*; *Cardanus*, *Fernelius*, & alii, qui ſine ullo fundamento argentum vivum ſtuporem, tremorem, convulſionem, paralyſin; epilepſiam, apoplexiam; lipothymiam excitare, & interdùm mortem afferre inſinuant, ſed horum hominum de hoc minerali ignorantiam diffusè demonſtrat *Quercëtanus in Alexicaco, & in conſilio de Lue Venereâ*, & ab aliis plurimis præcipuè à *Sennerto*, *&* *Zacuto* controverſia deciſa eſt,

His de argento vivo traditis; quæ quicquid de eo vulgaria ingenia protulêre, continent; aliud ſupereſt examen faciendum, an ſcilicèt argentum vivum pro Luis Venereæ antidoto fuerit communiter receptum. Tale eſſe argentum vivum ſuſtinet *Quercetanus* cit. ſuprà locis, *Epiphanius Ferdinandus Hiſt.* 17. jurejurando affirmat 150. gallicos curaſſe ætatis, ſexûs, regionis; & temperamenti varios, & vario anni tempore; atque *Laurentium* memorat pluſquàm 1000. ſine recidivâ curaſſe, & hanc mercurii alexipharmacam vim ab occultis qualitatibus pendere, & à proprietate ſpecificâ diſputat *Felix Platerus*. Qui argentum vivum Luis Venereæ antidotum eſſe negant; ii ſunt, qui ex ignorantiâ illud venenum eſſe exiſtimant: cœterùm paſſim experientia docet, & hactenùs docuit, eæ morbi Venerei ſpecies; quæ à vegetabilibus remediis; atque à provocatis ſudoribus evinci non poſſunt, ab applicatione mercurii abſque ullo periculo

periculo radicitùs curantur. Nunc noſtras obſervationes, & de argento vivo fundamentalem doctrinam ingenuè communicabimus.

Sciendum itáque eſt primò, quòd argentum vivum eſt corpus metallicum, in cujus productione cauſſa eſt naturæ induſtria, ut ſub lege omnium corporum miſtorum illud non poſuerit; quippè omnia corpora miſta corruptioni, alterationi, diviſioni, & tranſmutationi experiuntur obnoxia, tantùm argentum vivum hoc gaudet privilegio, ut incorruptibile, inalterabile, indiviſibile, & immutabile non ſolùm ab ordinariis naturæ, & naturalium agentium viribus, ſed etiam à vehementiſſimis liquoribus, aliiſque mediis, quæ humana induſtria hactenùs invenit, & impoſterùm inveniet; ac propterea multùm à cognitione hujus mineralis abſunt ii, qui illi primas tribuunt qualitates vel in exceſſu, vel in remiſſo, nàm qualitas à toto miſto manat, ſuum corpus deſerit, & in aliud imprimitur; argentum verò vivum, cùm ſit corpus indiviſibile, & inalterabile, nil ſui alteri corpori conferre poteſt: nàm ſiquid ex ſuâ ſubſtantiâ deperderet, illud non eſſet, quod anteà erat, quod falſum eſt in hydrargyro innumeris experimentis.

Neque qui toxicum, & venenum argentum vivum eſſe credidêre, ob eandem rationem ſuæ indiviſibilitatis aliquid rationi conſentaneum retulêre, cùm id quod venenum eſt, aliquid à ſe, quod vitam adoriatur, & occidat, emittere neceſſe eſt, quod cùm in argento vivo impoſſibile ſit, impoſſibile quoque eſt, ut venenoſum eſſe poſſit: Verum tamen eſt, quòd cùm argentum vivum neque venenum, neque cibus dici poſſit, medicamentum illud nobis ſuadere debemus; undè neque exteriùs applicandum, neque interiùs exhibendum eſſe præter neceſſitatem, & morbi urgentiam: quæ curare ſolet, exiſtimamus, more aliorum medicamentorum, nàm præter neceſſitatem aſſumptum, ſi uti venenum non lædit vel ratione admirabilis ſuæ penetrationis, vel ratione exceſsûs ponderis (quod graviſſimum præ omnibus metallis, excepto auro) lædere faciliter poteſt.

Secundò ſciendum eſt, quod argentum vivum conſtantiam, indiviſibilitatem, & inalterabilitatem, uti illud ſemper idem, in ſuo corpore conſervat, ità quicquid quod acutum ſalinum, vel ſulphureum eſt, quoties in argentum vivum agere conatur, ſupra illud emoritur, & in aliquid aliud à priſtino omninò deſtinatum, tranſmutatur, argento vivo ſemper eodem perſeverante, licèt illud aliquâ larvâ mutatum appareat. Hinc diſcite, quàm ſit innocens, & omnis venenoſitatis expers, dùm ſimplex, parum, & nulli alii corpori commiſtum erat argentum vivum:

vivum:

vivum : cùm deindè liquoribus acutis, ſalſis, ſulphureiſque commiſcetur, tantam veneñoſitatem acquirere poteſt, ut infra quadrantis horæ ſpatium hominem perimere poſſit, ut de ejus ſublimato experimur.

Ubi eſt advertendum, quòd non eſt argentum vivum, quod in venenum convertitur, ſed ſunt ſalia acuta liquorum acrium, quæ dùm impenetrabile mercurij corpus ſtrenuè adoriuntur, illudque corrodere præſumunt, quia debilia ſunt ad tantam hujus corporis evincendam conſtantiam, ipſa ſuper mercurij corpus tranſmutantur, exaltantur, & corroſivi veneni proprietates, acquirunt; itàque venena non ex mercurio, ſed ſupra mercurij corpus producuntur, & coagulantur: nàm mercurij corpus poſt calcinationem venenoſam, ſi à ſalibus calcinationis ſeparetur, idem remanet mercurius, qui ante calcinationem erat, quod evenire non poſſet, ſi aliqua mercurij pars in venenum abijſſet, nàm *de privatione ad habitum facilis non eſt regreſſus.* Dupliciter ergò argentum vivum adjuncta ſibi; in venenum tranſmutat, vel per ſublimationem, vel per præcipitationem.

Primò per ſublimationem ſal vitrioli volatile in corroſivam, ac veluti igneam naturam mercurius convertit, nam vi ignis illud ſecum rapit, & ſuis partibus commiſtum illam acutiem ſollicitat: fit autem argentum vivum ſublimatum hoc modo.

℞. Mercurij purgati,
vitrioli rubificati, &
ſalis præparati ana lib. j.
ſalis nitri ℥. IV.

Terantur, & miſceantur ſimul in mortario lapideo cum modico aceti tâm diù, donec mercurius nullo pacto appareat vivus. Quæ omnia benè miſta pone in cucurbitâ luto munitâ, cui ſuperimpone alembicum roſtratum: Da ignem per gradus ſ. a. per viij. vel x. horas, & excipe aquam fortem, quæ per alembici roſtrum deſtillabit, & habebis mercurium ſublimatum adinſtar nivis album. Operam ut meliùs perficias, poteris iterùm ſublimare, addendo pro qualibet librâ mercurij ſublimati aliam libram ſalis præparati, & vitrioli uncias quatuor, ac tertiò cum ſale tantum ſublimabis.

Verùm, ut argenti vivi invincibilem conſtantiam cognoſcatis, quamvis illud in cryſtallum ſublimatum cernitis, immutatum tamen ſub illâ ſalinâ laruâ perſiſtere hoc artificio animadvertis.

℞. Lixivij com. fortis lib. IV.
mercurij ſublimati lib. ß.

Fiat hic pulvis, & in dictum lixivium tepidum projiciatur, nàm infra unius horæ ſpatium ſal volatile vitrioli aliaque ſalia relinquentur in ſuâ libertate, & tunc argentum vivum vaſi fundum petet in priſtinâ ſuâ formâ fluidâ, & ſal volatile vitrioli &c. ſali lixiviali aſſociatur. Ex qua mechanicâ vobis I. In aperto eſt conſtantia, & indiviſibilitas, quam de argento vivo prædiximus. II. Quòd ſpiritus acuti, & ſalſi ſuper argenti vivi corpus immutantur, & abſque reactione in mercurium à mercurio patiuntur. III. Quòd argentum vivum non ſit per ſe venenum, ſed id quod ſuo corpori conjungitur, & exaltatur, novas proprietates acquirit, & in hoc aliquid tranſmutatur, quod corroſivum, corruptivum, ac putrefactivum erit.

Præcipitatur argentum vivum per liquores fortes ab igne antè exaltatos, hujuſmodi ſunt aqua fortis, oleum ſulphuris, ſpiritus vitrioli reverberationis igne expreſſus, ſpiritus nitri, & ſimiles qui arte pyrotechnicâ præparantur, quorum ad præcipitati præparationem talis erit proceſſus.

℞. Aqua fort. vel alterius ex dictis ſpiritibus ℥. ij.
mercurij crudi currentis ℥. j.

Ponantur ambo in vaſe vitreo, ità ut mercurius totus ſolvatur in aquâ, factâ ſolutione, vaſi lentus ignis ſupponatur, ut aqua humiditas in vapores exhalet, & in vaſis fundo flava coaguletur materia, tunc ignem aliquantulùm auge, nàm paulatim flava illa materia in rubicundiſſimum pulverem exſiccabitur, & tunc argentum vivum præcipitatum dicitur, quod vehementiſſimè corrodit, & cauterizat; eſt tamen in agendo ſublimato mercurio aliquantulum pigrius.

Evenit mercurij præcipitatio ex eo, quia ſal exaltatum in liquoribus fortibus deſtillatis, dùm argentum adoritur, ſuper illius corpus coagulatur, & humidum aqueum per quod diffuſum erat, derelinquit: Sal illud mercurij partibus admiſtum, & omni humiditate privatum igneam penetrationem acquirit, & mediante mercurio corroſivi veneni indolem præſefert, mercurius tamen ſub ipſo immutatus perſeverat; etenim mercurius præcipitatus, ſi in aquâ communi fortiter maceretur, deponit ſal à ſpiritibus fortibus mutuatum in ipſamet aquâ ſub formâ aluminis rocchæ invenitur: currens verò mercurius in vaſis fundo colligitur eadem quantitate, antè præcipitatus fuit.

Præter dictos modos ſublimandi, & præcipitandi mercurium, quibus mortificatur, nullo modo intra corpus aſſumi debet propter irreparabilem mortem, quam affert: Pyrotechnica praxis tertium invenit, cum quo mortificatur mercurius, velut id cum quo mortificatur, ex eo quia ſalinam non habet indolem, igneas, ac venenatas proprietates ſuper mercurium non acquirit: eſt illud ſulphur commune, cui à naturâ datum eſt metallica corpora penetrare abſque neceſſitate artificialis exaltationis per ignem, hoc modo.

℞. Sulphuris vivi com. lib. j.
Permitte, ut igne liqueſcat in vaſe terreo, tunc paulatim injice
mercurij vivi lib. j.
agitando cum ſpatulâ uſque dùm mercurius cum ſulphure optimè ſit commiſtus, tunc maſſam illam reduc in pulverem, & in vas ſublimatorium injice, hunc per ſex horas urge per ignis gradus, & aſcendet mercurius ſimul cum ſulphure in cinnabarim, quæ in apothecis venalis eſt, vini lateribus in ſublimatione adhæreſcit, concreſcitque in formâ ſtrioſâ.

Mercurius hoc modo cum ſulphure ſublimatus nullius eſt ſaporis, nulliuſque activitatis, & in quavis doſi intra corpus aſſumi poteſt, nàm ſicut inutilis eſt, & nullius actionis, ità innocuus per inteſtina deorſum deſcendit: mirabilis tamen eſt in formâ fumi cinnabaris uſus, ut infrà dicemus. Ubi advertendum, quòd multi, qui hoc remedio empiricè utuntur, cùm illis non conſtet, quòd cinnabaris ex mercurio fiat, jurejurando promittunt ſe argento vivo in curatione non uti, ſed quodam pulvere ijs tantùm noto.

E mer-

E mercurio in cinnabarim converſo fit etiam in priſtinum mercurium reductio hoc modo.

℞. *Cinnabaris pulveriſatæ lib. j.*
Calcis vivæ pulv. lib. iij.
miſce ſimul, ac projiciantur in retortam vitream, cui vas recipiens annectendum, ignem deindè ſuppone per gradus, nàm paulatim mercurius vivus in vas recipiens decidet, relictâ in calce ſulphuris larvâ. Mercurius iſte è cinnabare redivivus puriſſimus eſt, & ab omni labe, & impuritate immunis eoque uti debemus in mercurialium præparationibus, ut apothecariorum impoſturam aufugiamus.

Commiſcetur etiam argentum vivum per ejus mortificationem rebus pinguibus, & unctuoſis ac tunc corporibus perunctum ob analogiam, quam cum vitâ animali habet, intrà trahitur, omneſque corporis partes penetrat, & ab omnibus contagijs liberum reddit. Mortificatio argenti vivi multipliciter fit, cùm aliud non denotet argenti vivi mortificatio ſecundum communem ſententiam, niſi ejus corporis in atomos reductionem: nàm quoties in atomos fuerit redactum, faciliter cum pinguibus, & unctuoſis fit ejus commiſtio. Tu itáque ſic mercurium mortifica:

℞. *Mercurij vivi ℥. ij.*
ponantur in mortario lapideo, illique ſaliva recens hominis injiciatur, cum piſtillo agitetur, nàm paulatim in atomos exiliſſimas dividitur:

Vel

℞. *Argenti vivi ℥. ij.*
ſucci limonum ℥. j.
ponantur ſimul in mortario lapideo, & cum piſtillo agitentur. Sic etiam argentum vivum in atomos reducetur.

Vel.

℞. *Argenti vivi ℥. ij.*
urinæ humanæ ℥. j.
eodem modo in mortario agitentur, nàm habebis argentum vivum in atomos diviſum.

Didiciſtis jàm mercurij proprietates, & quomodò ſalia ineunt, ſuas vires exercere conantur, in corroſiva venena degenerant, mercurio ſuam immotam conſervante ſubſtantiam: operæ pretium nunc erit aperire, an actione penitus imperſcrutabili mercurius luem curet Veneream, an penitus inveſtigantibus manifeſta eſſe poſſit. Noſtra quidem ſententia eſt argentum vivum manifeſtiſſimâ actione Luem Veneream è corporibus, in quibus impreſſa eſt, exterminare, & id hoc modo inveſtigandum aggredimur.

Ex allatis jàm ſuprà argenti vivi præparationibus apertiſſimè acutos, ſalſos, & ignis vi exaltatos liquores ſupra mercurij corpus ſuas exercere vires, & impetuoſo motu illud aggredi conſtat; quòd licet acuti liquores mercurium per eorum actionem ſuperaſſe videantur, tamen ſuper mercurij corpus, quod ſemper perſeverat idem, eorum mortuos, ac transmutatos eſſe ex reductione mercurij in ſuum corpus jàm patefecimus. Certum quoque eſt ex ſuperius adductis, quòd argentum vivum crudum, & in ſuâ formâ fluidâ viventibus corporibus venenum non eſt, imò quòd intra illud aſſumptum nonnullis medeatur morbis, abire tamen illud in venenum, dùm ſuper ipſum acuti liquores mutantur. His ſic per allatas mechanicas, & per conſtantia experimenta determinatis, ad theoremata de

luis Venereæ eſſentiâ accedimus; tradidimus enim morbi venerei eſſentiam ſitam eſſe in degenerato nutrimento, quod per fixionem erodentem acorem contraxit, cujus effectus ipſi paſſim teſtimonium præſtant: enim verò ulcera, caries, dolores acerbiſſimi, tonſillarum eroſiones, partium ſpermaticarum, cartilaginum, oſſiumque corruptiones, corroſivi liquoris ſunt neceſſarij effectus; fateri undè abſque dubio poſſumus luem veneream nutrimenti ſal exaltare, illudque acidum, corroſivumque reddere.

Ponamus nunc argentum vivum lue venereâ contaminatum corpus ingredi, ac ſuâ, qua maximè pollet penetrandi energiâ, in omnes ejus partes ſe inſinuare; certum eſt, quòd exaltatum nutrimenti ſal ulcus, dolorem, eroſionem, corruptionemque actu in parte producens, adveniente argenti vivi corpore, in illud agere tentabit, & eâ actione ſe à partibus ſeparabit, totumque ſuper argenti vivi corpus pro lue, eique commiſtum unum fient, non ſecus ac aqua fortis, & mercurius poſt ſolutionem una res apparent. Hoc modo ſeparato à partibus degenerato jàm à lue venereâ nutrimento, & exaltato, mercurijque ſuper corpus præcipitato, natura partium antè à materiâ luis oppreſſa libertatem priſtinam acquirit, & ad expulſionem præcipitati mercurij inſurgit, ac ut plurimum per fauces, laceratâ epidermide, per potentiſſimum ptyaliſmum illum expurgat, aliquandò per urinam eijcit, aliquandò per inteſtina, & aliquandò per ſudores, qua expurgatione completâ, tanquàm à pugnâ laceſſita quieſcit natura, vires reſumit, corpuſque tàm à lue, quàm à medicamine labefectatum recreat, & reſtaurat.

Supereſt tantùm recidivæ ſuſpicio, quoties mercurius integram materiam à lue productam non omninò ad ſe traxit, & habuiſtis jàm à poſteriori deductas demonſtrationes, quibus aptè cognoſcitur argentum vivum unicum, verum, & ſingulare eſſe medicamentum venereæ luis curativum.

Supereſt quoque nunc docere mercurij legitimas præparationes, quibus tutò uti poſſitis artificio pyrotechnico, ejus omninò venenoſitate ſublatâ, ac primò ſuprà aſſeruimus mercurium ſublimatum potentiſſimum eſſe, corroſivumque venenum, ſequẽti artificio omnem ejus corroſivam activitatem auferetis, & in ſuave mutabitis medicamen, quod *Mercurius dulcis*, vel *Draco mitigatus* communiter indigitatur.

℞. *Merc. ſublim. &*

Merc. vivi currentis ana lib. ß. ponantur ambo in mortario lapideo, & eò ſimul piſtillo miſceantur, ut vivi mercurij nullum appareat veſtigium, ſed in maſſam nigricantem ambo redigantur. Tunc maſſam illam pone in aludele, & igne arena adminiſtrato per ſex horas, ſublimabitur mercurius, frigidum poſteà vas frange, nàm ad ejus latera mercurium dulcem ſublimatum cryſtalli inſtar invenies remanentibus in fundo facibus, quas unà cum nigricante materiâ in collo vaſis adhærente reijce. Si verò ſexies ſublimabis, efficies Calomelanos Turqueti. Mercurij dulcis doſis eſt à ſcrupulo j. uſque ad ʒ. ß. pro perſonarum conditione, commiſceri poteſt cum pilulis ſolutivis,

lutivis, conſervis catharticis, theriacâ confect. Hyacinth. & Alkerm. alijsque ſimilibus pro medici cupidine, & infirmi exigentiâ cujus efficacia luem è corpore efficaciter expellit, priuſquàm dolores, gummata, aliæque ſpecies his graviores non apparuerint, nàm in his aliquod affert levamen, minimè quidem integram ſanationem.

Mercurius non æquè bonus exiſtit, ſed variat, primò ratione matricis, ſeu loci naturalis, undè naturali loco cenſetur optimus, qui eruitur è mineris vicinis auro, vel argento, & hinc optimus cenſetur Hiſpanicus, & Hungaricus. Secundò, ratione inquinamentorum, qui nonnunquàm per ſe in terrâ conſpurcatus eſt; undè ut plurimùm ſcatet commiſtione arſenicali, antimoniali, ſaturninâ, cadmioſâ, quibus nonnunquàm in terræ cuniculis venenoſus redditur. Tertiò, nonnunquàm ab impoſtoribus adulteratus venditur; adeò enim exactè eum adulterare norunt plumbi beneficio, ut quoque ſimul per corium tranſire poſſit, adeòque difficile ſit fucum cognoſcere. Quapropter nequis incautus decipiatur, non à re erit hæc bonitatis ſigna obſervare. Primò, bonus cenſetur, qui per retortam propulſus nihil recrementi relinquit. Secundò, qui in cochleare argenteo evaporationi ſuper prunis impoſitus maculam relinquit flavam, aut albicantem; qui nigram, aut fuſcam purgari debet: Primò, expreſſione per corium, qua fæcibus craſſis in corio remanentibus, mercurius tranſit, ſed hic modus non eſt tutus; ut diximus. Secundò, lotione, lavetur autem vel per acetum ſimpliciter, aut cum ſale miſtus, vel per lixivium calcis vivæ, & cinerum clavellatorum, vel etiam per lixivium ſaponariorum, ſæpiùs nimirum cum his agitando, & viciſſim à ſordibus eluendo. Purgatur quoque agitatione forti cum ſpiritu vini in vitro obturato, ſeparatur enim nigredo ad latera. Tertiò; deſtillatione, deſtillatur nimirum in arena per retortam igne ſat forti, idque per ſe ſine additione, vel addito ſale tartari, calce vivâ & ſimilibus. Optimè verò purgatur amalgamando cum metallis perfectis, ac poſtmodùm per retortam, à corpore admiſto ſeparando. Optimè purgatus cenſetur mercurius ille redivivus, qui ex ſublimato, præcipitato, & cinnabare elicitur, ut diximus.

Præcipitatum verò argentum vivum, quod ſuprà corroſivum venenum eſſe deſcripſimus, hoc modo in *Turpetum minerale* parabitis, nàm habebitis mirabile medicamentum:

℞. *Merc. præcipitati* ℥. ij.
ol. ſulph. per campanam extracti ℥. iv.

Ponantur ambo in retortâ vitreâ ſuper calidos cineres per dies duos, tunc deſtilla, quod humidum eſt à reliquo in retortâ mercurio ter cohoba, ac ultimâ vice ignem vehementem urge: remanebit tunc in retortâ turpetum minerale, quod in pulverem redactum ter, vel quater aquâ communi calidâ lavabis pulverem, ab omni humiditate exſiccâ, vini ſpiritum deſtillatum affunde, quem accende in totalem conflagrationem, id ter repete, & habebis indè pulverem dulcem. Hujus ℞. *gr. v. uſque ad viij. pro perſona-*

rum conditione miſce cum pilulis ſolutivis, conſervis, vel confectionibus cordialibus. Lenes ſeceſſus, & vomitus concitare ſolet, aliquandò ptyaliſmum, ſymptomata omnia Luis venereæ mitigat, adeò ut infirmi appareant ſani, attamen infra paucos menſes recidivam patiuntur.

Cinnabaris deindè, quam ſulphuris communis calcinatione ex argento vivo fieri prædiximus poſt ſublimationem ſui, ſicut intrò aſſumpta innocua eſt nullamque producit in corpore motionem, ità quoque inutilis experitur propinata ad quamcumque luis Venereæ ſpeciem, uſus itàque cinnabaris eſt omninò externus, & in formam fumi circa corpus, vel intra illud promotum. Cinabrium enim in pulverem redactum prunis impoſitum ignem concipit, totumque in fumum denſum, gravemque evolat, qui fumus nil aliud eſt, niſi mercurius per calcinationem, & ſublimationem ſulphuri permiſtus, & ab igne ſimul cum ſulphure reſolutus. Hujus fumi tanta eſt cum vitâ hominis ſympathia, ut quoties ille circa corpus aliquod tàm ſanum, quàm infirmum elevatur, à tali corpore affatim intrò attrahitur in oſſa non ſolum uſque, ſed etiam in medullas. Hujus fumi mercurilis tanta eſt energia, & efficacia, ut legitimè ab accurato medico adminiſtratus minimas quaſque corporis partes, & profundiſſimas pervadat, & in quacumque harum ſit venereum contagium impreſſum, evellat, & exterminet, tantúmque aliquoties ex ejus uſu recidivam patiuntur ij, qui remedio, ut convenit, uſi non ſunt, vel eam quantitatem intus non admiſerint, quæ omnes partes contaminatas à contagio venereo expellere, ac ſubigere valebit; ſæpè enim accidit, ut qui ſæviſſimis ex lue venereâ doloribus cruciantur, tertio, vel quarto ſuffumigio omninò à doloribus ſe liberatos agnoſcant, ac proindè à remedij continuatione deſiſtunt: Verum quia idem non eſt dolores ſedare, & eorum cauſam occaſionalem ſubigere, & expellere, facilè evenit, ut hi recidivam patiantur; nàm materia corpori reſidua temporis curſu iterùm ſe exaltat, ſedatoſque dolores iterum concitat.

Fumus iſte mercurij catholicum, ſivè univerſale remedium dici poteſt ad omnes luis venereæ ſpecies perſanandas ritè, ac rectè adminiſtratus; nàm ulcera, puſtulas, dolores, duritіes, gummata, nodos, ſcabies, alopecias, tabem, hydropem, & quicquid hujuſmodi lues venerea in contaminatis corporibus producere poteſt, efficaciſſimè curat.

Verùm quantum efficax eſt mercurij fumus ad ſpecies omnes perſanandas, tantùm infirmis faſtidioſus, laborioſus, & intolerabilis obſervatur ob ſymptomata, quæ ad finem expellendæ materiæ producere ſolet; undè accurato medico convenit ea ſymptomata infirmo prædicere, ac ulteriùs quàm torquere poſſunt extollere, ne infirmus, & adſtantes inſcij horrendis illis affectibus ſupravenientibus terreantur, & veneni ſuſpicionem animo volutent; & eò magis ſi alió advocato medico remedij ignaro, in illa timoris apprehenſione confirmentur, alioquin ſi accidentia illa medicus pronunciat, infirmum, & adſtãtes à timore liberabit, & pręſtigioſæ artis gloriam acqui-

acquiret, quippè licet horrenda accidentia huic remedio ritè adminiſtrato ſupervenerint, ſi infirmus erit obediens, ac patiens, & medicus accuratus, infallibilis, & abſque ſalutis periculo intentus habetur à remedij in ſanando efficaciâ, & omnes in admirationem trahet.

Operæpretium nunc erit de his horrendis ſymptomatibus notitiam tradere, & cauſam docere, & cur talia eveniant, & præclariori intelligentiâ, quę in theoricis tradidimus, in memoriam veſtram reducemus, ſcilicet quandò contagij venerei producta in corporibus affectis ſunt de naturâ ſalis exaltati, & corroſivi, indolemque habent aquæ fortis, & aliorum liquorum per ignem exaltatorum, hæc producta utçumque in corpore ſuam exerceant lædendi efficaciam, & in quo mercurij fumus accedat, non ſecus ac aqua fortis ſi mercurio ſupponatur, illa apprehendit, & unum ſimul fiunt, hoc modo mercurius per corpus apprehendit morbi Venerei producta à partibus, quas prius torquebant, ſeparat. Verùm quia natura intra ſoliditatem ſuarum partium, quod extraneum eſt, tolerare non poteſt, materiæ mercurio admiſtæ expulſionem ſollicitat, perque eas illam dirigit vias, quæ ſunt ad opus perficiendum congruentiores; hinc eſt, non uno, & invariabili modo ab aſſumpto mercurij fumo fit materiæ expurgatio, nàm aliquandò per os, aliquandò per ſudores, aliquandò per urinas, & aliquandó per inteſtina à naturâ expellitur id, quod mercurio victum, & calcinatum eſt.

Cæteris paribus inſolentiſſimum eſt hoc remedij genus, quoties per os, & fauces, cùm calcinatam materiam expurgat; nàm lingua, fauces, gingivæ, palatum, labia, & interna genarum pars priùs vehementer intumeſcunt, ità ut multoties linguam os non capiat, neque bibere, neque comedere poſſint infirmi, deindè exulcerantur, & ſanioſam, putidamque eructant ſalivam in maximâ cópiâ, ſummo cum dolore, acri mordacitate, quæ omnia ſunt infirmo prædicenda. Medicus intereà in tantà ſymptomatum vehementiâ trepidare, aut timere non debet, ſed forti debet eſſe animo, & tunc pluſquàm maximè certam jàm infirmi ſalutem pronunciare, nàm ſi, ut convenit, negotium gubernat, intra decem dies expurgatâ materiâ, ceſſabit ea ſymptomatum procella, & infirmus ab omni morbo ſe liberatum agnoſcet.

Aliquandò in fauces non aſcendit materia expurganda, ſed in meſenterium fluit, & primò diarrhoeam, deindè dyſenteriam excitare ſolet cum levibus torminibus, quæ omnia neque infirmum, neque medicum terrere debent; nàm nullo adhibito remedio, intra tres dies ſpontè ceſſabunt cum integrâ infirmi ſalute.

Multoties per urinam materia expurgabitur, & tunc nullum affert horribile ſymptomata, niſi urinæ exorbitantem quantitatem craſſæ, & albæ, qui etiam aliquot poſt dies ſpontè ceſſabit cum infirmi ſalute.

Tandèm materia percutis poros ſibi aditum aperire ſolet, ac tàm per ſudorem, quàm per inſenſiles halitus foras erumpere, & hic modus

cœ-

cœteris tutior, ac jucundior eſt, nullumque incutit metum.

His animadverſis, quæ adhibito mercurij fumo evenire ſolent, ſubjungendum eſt, quid medico ſit agendum, ut cautè procedat, & à notatis ſupervenientibus ſymptomatibus infirmi ſalutem expectet, & non ejus mortem. Primò ergò ſimplicis aquæ potus tanquàm venenum eſt infirmo interdicendus, nimium enim frigefacto, vel humectato corpore, ſiſtitur materiæ exitus: potet ergò æger vinum generoſum, & in debitâ quantitate. Secundò, ambiens aër, in quo æger degit, ne frigidus ſit, medicus curare debet, imò poſitivè calidum eſſe oportet, ut poros ſervet laxos. Tertiò, à cibis crudis eſt ægro omnino cavendum, & proderit, ut nonnullus ſit cibus, qui per quam optimè nutriat. Quartò, ſanguinis evacuationes, purgantia, & quæcumque naturam valdè debilitant, vel ſpiritus reſolvunt, ſunt fugienda. Tandèm veneris uſus eſt omninò, tanquàm exitiale venenum, fugiendus, quia ſpiritus diſſipat, & vires enervat; ægri nàmque curationis tempore maximopere veneris œſtro exagitantur, quia antidota, quæ luem curant, ſympathiam, ſeu conſenſum cum partibus naturalibus habent, illaſque impetunt, titillant, vellicant, & inexplebilis oritur luxuria.

His omnibus exactè perpenſis, quæ accuratam remedij praxim includunt, ad cinnabrij deſcribendum adhibitionis formulas devenimus, & primi advertendum eſt, quòd cinnabrium emi non debet in pulverem jàm redactum, nàm ſeplaſiarij lucri cupidine illi minium admiſcent, quod in fumum non reſolvitur; & ſic curationis eventu medicus defraudatur. Emite illud itàque integrum ſtrioſis fruſtulis conſtans, ac voſmetipſi deindè in pulverem redigite, vel propria manu parate.

Prima ergò formula adminiſtrandi mercurij fumum, inſcijs quondàm medicis, fuit pilulas quaſdam ex diverſis materialibus componere, non enim illis cognita erat radicalis remedij energia, & prout Agyrtæ imponebant ijs, ità varia, & diverſa ſimul miſcebant materialia, potiùs ad ægrotorum perniciem, quàm ſalutem: hujuſmodi miſtio hic Neapoli in Incurabilium Noſocomio pro magno arcano hactenus habita fuit:

℞. *Lithargyrij* ℥. v.
antimonij,
cinnabaris ana ℥. j.
rhapontici ℥. vj
polyp. querc. ℥. iij.
calami aromatici,
cinnamomi,
macis,
nucis moſch.
aluminis,
virid. æris,
aloës ana ʒ. iij.
minij,
ſandarach. græcorum ana ℥. j.

fiat omnium pulvis, & terebinthinâ excipiantur, ut fabricentur pilulæ carbonibus imponendæ.

Mira ſanè authoris hujus recepti ſimplicitas, qui ſibi ſuaſit lithargyrium, & antimonium igni impoſita fumum eructare poſſe, cùm fixiſſima ſint, & à placido igne non patiantur; ſimplicior fuit author, qui

qui credidit reliquorum ſimplicium vegetabilium fumum poſſe corpus penetrare: tota itàque efficacia juvandi eſt in ſolâ cinnabare, quæ tot inutilibus commiſta rebus, ferè inutilis ipſa quoque efficitur.

Altera fuit *Fallopij* formula, quæ tantùm à ſcopo non aberrat, licèt à ſuâ ſimplicitate recedat, illa talis eſt:

℞. Cinnabaris ℥. iij.
ſandarach. græcor. ℨ. j. ß.
myrrhæ,
thuris,
ligni aloës.
ammoniaci ana ℥. j.

Tundantur hæc craſſo modo, & cum terebinthinâ formentur pilulæ, quæ imponantur ſuper carbones. Hoc receptum, cùm cinnabarim pro baſi habeat, non adeò improbamus; verùm quia cœtera adjuncta ſunt inutilia, & pretioſa, ut lignum aloës, & cinnabaris correctione non indiget, nàm præter ſuum fumum nil aliud in corpus penetrat relictis tot additamentis, vos ſimplici cinnabare uti poteſtis, addito tantummodò thure, ut odoris ingratitudinem tollatis, & cinnabari larvam addatis, ne à vulgo remedium floccipendatur:

℞. Cinnabaris pulveriſatæ, & thuris pulv. anà ℥. j.

Hæc ambo optimè miſce, & miſturâ deindè divide in x. chartulas, ſi æger ſit perquam maximè debilis; in viij. ſi mediocres ſint vires; in vj. ſi validus ſit æger, quas ſequenti modo adminiſtrabis.

Infirmum priùs vel ſyr. de ſpinâ ponticâ; vel pilulis de tribus cum mannâ mercurij à craſſis Humoribus libera, deindè in cubiculo, in quod ventus non intret, vel quod facilè incaleſcat, illum pone cum ſuo lectulo, circa quod ſit dolium ex tenui ligno, uti eſt Neapolitanum, utroque fundo carens, vel alio modo, dolio ſimile conſtructum, hypocauſtum adapta, intra hoc ſit conſtituta ſedicula cum fundo aperto, in qua æger commodè ſedere poſſit, tigillum deindè prunis imple, & intra dolium pone, panno laneo ſuperpoſito, ac in dolio tigillum permanere permitte, ut illud perquam maximè incaleſcat. Tunc æger nudus dolium intret, in ſediculâ ſedeat, & à tigillo carbones exime, remaneantque in eo tantùm tres, vel quatuor, infirmo da chartulam cum cinnabare, illique præcipe, ut cùm ſudare incipiat, chartulam prunis imponat, nàm fumus ab eâ aſcendet, totum dolium replens, & ægri corpus circumdans, in eo maneat per horæ quadrantem, poſt quam linteo ſe involvat, & in lectulo optimè coopertò ſe componat per unius horæ ſpatium, nàm affluenter ſudabit, tunc ſudorem abſtergat, & cibum ſumat, à cubiculo per viginti dies non exeat. Tempus fumigandi opportunius erit ante cœnam, quàm ante prandium, veſpertinis enim horis producta à lue venereâ ſunt in motu, & remedio libentius obedient. Tertio quoque die ſi æger imbecillis ſit, à fumo ſe abſtinere poteſt. Uncia una cinnabaris eſt ad cujuſlibet infirmi curationem ſufficiens, ſi vero fuerit cinnabaris antimonij ℥. ß. ſufficiet, & tandèm cinnabaris naturalis ℥. ij. ß. ſufficient.

Præterea cùm mercurij inunctio adhuc frequens ſit in uſu, præcipuè apud Hiſpanos, & eaſdem requirit animadverſiones, qua ſupra de mercurij adhibendo fumo tradidimus, operæ pretium erit injunctionum mercurij formulas tradere, in quibus notate, quod nulla alia eſt differentia inter inunctionem, & fumum, niſi quod mercurius in fumo corpus intrat ſub formâ fumi: in inunctione verò mercurius corpus intrat ſub formâ ejuſdem mercurii, undè unus, idemque eſt utriuſque modi finis, & ſcopus; tutiùs tamen erit mercurium in formâ fumi, quàm inunctionis exhibere, ex eo quia inunctio nimio impetu, & quantitate in corpus intret, ſymptomatumque vehementiam quàm maximè acceleret; fumus verò quia in medici arbitrio eſt, illum in majori, vel minori quantitate adminiſtrare, & ab ejus continuatione ceſſare, ſi eum nimium urgeat, tutiori eventu exhiberi poteſt. Verum tamen eſt, quòd obſtinatis gummatibus, nodis, prout etiam pertinacibus doloribus fumo non cedentibus, efficax inunctio proficere non parùm ſolet. Undè præparato ægro, prout de fumo adhibendo diximus, omnia obſervanda ſunt, præter quòd antequàm dolium æger ingrediatur, inungi debet, deindè dolium calefactum ingredi per horæ quadrantem, ut inunctio penetret. Tam variæ ſunt inunctionum formulæ ex conglomeratis inutilibus ingredientibus, vel rebus pretioſis pro divitibus, & magnatibus, ut tædioſum foret opus eas tranſcribere. Neapoli ſequens eſt in uſu.

℞. *Mercurij,*
adip. porc. recent. & non ſalat *ana* ℥. viij.
ol. laurini ℥. j.
ol. ſigni guajaci deſtill. ℥. j. ß.
ſtyracis ℥. j.
qua diſſolvi debet in *tereinth* ℥. j. ß.
& f. ung. ſ. a.

Joannes Zyvelferus in animadverſionibus in Pharmacopœiam Auguſtanam ſequens receptum deſcribit:

℞. *Mercurij vivi mundati*
axung. porc. veteris ana lib. j.
lithargyr. argentei,
ceruſſa ana ℥. ij.
myrrh. elect.
thuris maſculi,
bdellij,
ammeniaci ana ℥. j.
theriaca Andromachi,
Mithridatij Democratis ana ℥. j. ß.
ung. Agrippæ,
martiati ana ℥. ij.
de althæâ ℥. ij. ß.
ol. laurini ℥. iv.
axung. viperina vera ℥. ij.
reſina pini ℥. ij. ß.

Diſſolvantur gummi in ſpiritu vini, & cum reliquis juncta, lege artis in unguentum redigantur.

Verùm tot adjunctorum congeries propter lentorem, craſſitiem, & unctuoſitatem, vel propter plumbi calces, nempè lithargyrij, & ceruſſæ commiſtionem, mercurij efficaciam infringit, poros occludit, cutem obſtruit, & intimatum partium penetrationem retardat, nec malignitatem obtundit, quia ſtultè mercurius vinctus, nec debita quantitas admiſſa fuit, nec integris viribus, ſed hebes, & torpidus membris hæret, undè graviora

viora ſymptomata non excitat, & hæc eſt ratio, cur ægri, qui iſtis inunctionibus mercurialibus quaſi perfectè curati viſi ſunt, brevi poſt recidivam paſſi fuerint. Mercuriales inunctiones quò ſimpliciores ſunt, eò majorem ſucceſſum, & celeriorem ſortiuntur effectum: ſecùs verò in tantâ rerũ ferè innumerarũ farragine evenit ubi plura intermiſta ſunt, quæ magis obeſſe, quàm prodeſſe poſſunt. Noſtra inunctionum formula talis eſt:

℞. Argenti vivi ſucc. limon. extincti ℥. ij.
axung. porc. vin. generoſo lotæ ℥. iv
ung. nuc. moſch. ℥. j.
m. omnia ſimul. f. ung.

Cum quo tantùm plantas pedum, & manuum volas inungere ſufficit, nàm mercurius per univerſum corpus penetrabit, non ſecùs ac fumus. Si aliqua in corporis parte pertinax perſeveret, vel gumma, vel nodus, vel dolor, hoc unguento mercuriali læſo tantùm loco adhibito, integra obtinebitur curatio. Inunctio in robuſto ſemel in die, in debili verò ægro alternatim celebrari debet: Unguenti mercurialis pro valido uncia una, pro debili uncia dimidia ſufficiet. Partes dolentes fortiter cum panno fricentur per dimidiam horam, deindè inungantur, & poſtmodùm dolium intret, poſt cujus egreſſum involvatur linteo optimè calefacto, & in lecto calido ſtragulis tectus per horæ ſpatium ſudorem expectet, abſterſo ſudore, æger in altero lecto placidè calido ſe componat. Quamdiù continuari debent inunctiones, non facile eſt ſtatuere propter individuorum varietatem, attamen continuari poſſunt, quouſque gingivæ tumeſcant, quod ptialiſmi eſt principium, vel quandò ſolvitur corpus, vel in ore ulcera fuerint curata, & quod melius quandò dolores, & gummata evanuerint.

Et habetis jam omnium medicamentorum mercurialium, quæ tàm intrò, quàm extra in lue Venereâ adhiberi poſſunt, exactam præparationem, & genuinum adminiſtrandi modum cum omnibus accidentibus, quæ illis in adminiſtratione ſupervenire poſſunt; hæ verò præparationes licet multæ ſint occultæ, & rariſſimis medicis cognitæ, laudem tamen non merent apud veros ſpagyricos, nàm non ſolùm ab his ut proficuæ non recipiuntur, ſed ut quoque modo noxiæ exploduntur, quippè apud illos ſublimiores inveniuntur præparationes, quibus argentum vivum omninò figitur, curatque radicitus quamlibet morbi Venerei ſpeciem ore aſſumptum trium granorum pondere, nulla concitante ſenſibili evacuatione, hujuſmodi eſt Mercurius diaphoreticus Paracelſi, & Helmontij, cujus præparationem tradidimus in noſtrâ *Pyrotechniâ ſophicâ, lib. 4. cap. 3. art. 4.*

Cap. XX.

De Gummatibus.

MAla ſymptomata ſunt dolores Venerei, ſed peſſima gummata, & omnem antecellunt noctis torturam, nec ipſi equuleo aſſimilanda, ſunt ipſo doloroſiora dolore; cum doloribus, vel poſt dolores accidere ſolent. Appellantur gummata, quia materiam continent craſſam liquato gummi non abſimilem.

S 2 *Signa.*

Signa.

Tumores ſunt circa articulos, & internodia, qui ſæpiùs oriri ſolent in fronte, capite, tibijs exteriore parte, & cæteris locis excarnibus. Cognoſcuntur ex aliquo luis etiam diutiſſimè prægreſſo ſymptomate, & noctû tantùm cruciant. Interdùm ſunt majores, interdùm minores, & nunc minùs duri, ſæpius ſteatomatum, & atheromatum naturam habent, raró meliceridum, attamen folliculo carent. Quandóque tophacei ſunt majori ex parte lapidoſi, & porum oſſeum tangentibus præbent.

Cauſa.

Vulgáres pro gummatum cauſâ pituitam, & melancholiam tenaçem, in pravam & vitioſam materiam redactam aſſignant, quam natura concoquere non poteſt ratione viſcerum malè affectorum, & præcipuè hepatis, illamque ad partes demandat imbecilles, in quibus gummata, & tophos progignit. Verùm hæc vulgarium cauſa nimis eſt trivialis, ſicut tota eorum doctrina; nec materiam, nec modum, quo gummata fiunt, explicat, ideóque ſuſpicioſam exiſtimamus.

Diximus dolores fieri per fermentum Venereum ab ultimo partium nutrimento ad ſanguinem transmiſſum; ſanguis enim nutrimento ſalſior eſt. Si iſtud ſal à venulis, & arteriolis capillaribus ad perioſtia ſe colligat Venereo fermento impragnatum, exaltatur, & corroſivum evadit, primò atrociſſimos parit dolores; Si inter oſſa, & perioſtia ſe diffundat, immobiliterque perſeveret, dolores fixos, deindè doloroſiſſima excitat gummata, tandèm nodos, & tophos.

Prognoſis.

Gummata quandóque ſunt ſimplices tumores, at ſi per aliquod temporis ſpatium cruciârint, ſub perioſtio oſſa exedunt, corrumpunt, & mortificant.

Curatio.

Ad gummata diſcutienda vulgares primò corpus de communi morborũ omnium purgant catharticis, & deindè ad ſalſæ parillæ decocta deveniunt, tanquàm hepatis alterativa, quia efficaciſſimam cenſent ſalſam pluſquàm lignum, ac ejus corticem. Verùm nos obſervavimus ſalſam nunquàm eliminaſſe, non tantum gummata, ſed nec etiam dolores; tùm ratione modi, quo decocta conficiunt: tùm quia imbecillia ſunt pro tàm ſævo extirpando ſymptomate, quod majora, & efficaciora requirit medicamina.

Ad hunc etiam finem gummatibus *emplaſtrum de Ranis cum duplici, vel triplici mercurio* imponere ſolent, vel linimentum mercuriale. Verùm licèt quandòque hoc emplaſtrum, vel linimentum gummata colliquet, majores tamen emergunt procellæ, (niſi totaliter lues extirpetur) nàm liquatâ gummatum materiâ, & per totum diffuſâ, fit lues univerſalis. Id in tenuioris fortunæ fœminâ obſervare nobis evenit, hæc gummata in capitis vertice cum truci patiebatur dolore, noctéſque ejulando peragebat inſomnes, undè doloris impatiens facta nos conſulit, ſed quia pauperie premebatur, quæ eſt immédicabile malum, vix emplaſtro de Ranis cum duplicato mercurio à nobis deſcripto potiri potuit, cujus impoſitio intra octo dies dolorem, & gumma diſcuſſit, ſed brevi ſpa-

tio

tio gummatis materia in corporis habitum à capite defluxit, & univerſam cutem confertum variolarum Venerearum agmen conſpurcare cœpit, quarum numerum comprehendere impoſſibile erat, undè miſerabiliter ſuis ceſſit fatis. *Sennertus*, ut experimento probatum refert infraſcriptum emplaſtrum, ut.

℞. *Empl. diachyl. cum gummat.* ℥. j.
ſimpl. ℥. ß.
merc. ſalivâ extincti ℥. j.
ol. guajacini q. ſuff. f. empl.

Verùm hoc emplaſtrum non multùm differt ab emplaſtro de Ranis, ideóque iiſdem angit procellis.

Inungunt gummata *oleo ligni guajaci*, ſed incaſſùm, nunquàm enim hoc oleum gummata reſolviſſe, vel vidimus ſaltem ſedaſſe dolores, nec decantatis chymicorum encomijs ſatisfeciſſe, imò promiſſo ludit inani, undè à remediorum ſuppellectili meritò receſſit. Nonnulli *vini ſpiritu* gummata reſolvere tentant, ſed fruſtrà, cùm vini ſpiritus ſit debile medicamen ad gummata reſolvenda, & ſiquam moliretur reſolutionem, malum pejoraret, nàm ſubtili parte reſolutâ, nodi, & tophi reſolubiles perſiſterent.

Si gummata reſolutione fuerint incapacia, licet ſuppurationi reluctentur, ea ſuppurare ſatagunt varijs oleis, *amygdal. lilior. chamomill.* diverſiſque *adipibus etiam rancidis, gallinæ, porci &c.* Vel utuntur Galeni emplaſtro, ut

℞. *Pernam porcinam ſalitam,*
ſed rancidam, bull. & f. jus,
in quo caſeum vetuſtiſſimum
coque ad emplaſtri conſiſtentiam,

& ſupra gummata, nodos, & tophos applicant. Aliqui *emplaſtro de mucilaginibus, & ſilij zacch.* utuntur. Collocant vulgares gummata inter tumores frigidos, ſcilicet inter atheroma, ſteatoma, & meliceridem, craſſam, tenacemque materiam coctioni reluctantem cum folliculo habentes, & miramur, quòd ea vanidis oleis, pinguedinibus, & mucilaginibus ſuppurare tentant. Certè gummata illud juvamen conſequentur, quod ex unguento hernia.

Solent gummata quandóque ex diuturnâ ſuppurantium applicatione mollitiem ſub cute contrahere, at decepti vulgares chirurgi ea ferro aperiunt; ſi ſubjectum os deprehendunt adeſum, abradunt, vel adurunt, aliàs digerunt, mundificant, carne replent, & demùm conſolidant. Verùm ferri apertio doloroſa, horribilis, & periculi plena eſt, præcipuè ſi fiat in articulis, nervis, & tendinibus.

In nodis, & tophis fortiora uſurpant emollientia, ut *radices bryoniæ, cucumeris agreſtis cum radice altheæ in aquâ ardenti &c.* Itèm *gummi ammoniacum in aceto ſolutum &c.* Vel imponunt *laminam plumbeam mercurio illitam.*

Gummatum curatio ità perficitur: Applicetur ſupra partem affectam emplaſtrum de Ranis cum triplici mercurio, quod poſt 24. horas removeatur, & poſt quatuor dies ſumat patiens *Turpetum minerale dulce* ter, vel quater eo modo, quo de doloribus diximus. Vel corpus optimè *extracto catholico cum mannâ mercurij* purgetur, deindè ad ſuffumigiorum, vel inunctionum uſum deveniendum eſt, illis adhibitis cautelis, quas ſuprà recenſuimus; verùm quia in horum exhibitione horribilia emergunt ſymptomata, & ægri in magno vitæ diſcrimine verſati

videntur, meritò ea repudiamus, cùm tutiora habeamus remedia: Eapropter nullum majus, & certius medicamen pro abſolutâ gummatum ſanatione, quàm noſtra *Aqua Anti-Venerea* reperitur, quæ citò, tutò, & jucundè his extremam imponit manum, ſi eam juxta noſtrum parandi, & exhibendi modum quiſque præbeat, & brevi tempore abſque topicis evaneſcunt cum totali luis exterminio. Quòd ſi quandóque reſolutioni reluctentur, topica mercurij inunctio adhiberi poteſt.

Interdùm gummatum ſuppurationem molimur, tunc citiſſimè noſtro *emplaſtro Benedicto*, quo nullum extat majus, ſuppuramus, & aperimus, deindè noſtro *Vnguento Magiſtrali* ad cicatricem uſque utimur, antequàm aquam Anti-veneream propinemus, vel *mercurium diaphoreticum* alibi à nobis deſcriptum præbeamus, quo luem funditùs extirpamus.

Si nodoſa, vel tophacea ſint gummata ab acido coagulante, tunc cauſtico mercuriali, cap. de Bubone deſcripto, aperimus, & poſt materiæ eductionem, ut ſuprà progredimur.

Cap. XXI.

De Oſſium Corroſione.

IN nullo ſymptomatum genere Venerea lues tàm ſuam digito demonſtrat naturam, quàm in oſſium corroſione, & quaſi depoſitâ veſte uſque ad oſſa, ante omnium oculos ſe contemplandam præbet, bardoſque reprehendit vulgares ſe non occultè, ſed manifeſtè agere; eſt enim ejus venenum corroſivum de ſalis exaltati naturâ, id clarè patet in cariebus, ulceribus, doloribus &c. qui non niſi à merâ producuntur corroſione. Si hoc ſal ulteriùs quàmmaximè exaltetur, ac ſupremos exaltationis gradus, & activitatis nanciſcatur, in potentiſſimum corroſivum tranſit venenum, quod cane pejus oſſa corrodit.

Signa.

Si gummata exquiſitis adhibitis remedijs non reſolvantur, certiſſimum ſignum eſt oſſa, quæ ipſis ſubjacent, eſſe corroſa. Qui diuturno capitis dolore ex Venereâ lue affligitur, & nullis præſidijs curari poteſt, illæſâ capitis, cute, ſubjectum cranium habet adeſum. Si gummata adaperta fuerint, & ægrè ad cicatricem perducuntur, qua inductâ, paulopoſt cicatrice ruptâ, iterum aperiuntur, de oſſe carioſo nullus remanet ambigendi locus, quia ſanies ex carioſo oſſe emanans cicatricem corrodit, & ulcus patefacit. Hinc certiſſimè conjicere licet: Siquod ulcus ſæpiùs renovetur, ſemper de oſſe adeſo ſuſpicionem præbet. Sæpiùs palati oſſa, & narium cariantur, ſi horum ulcera in longum protrahantur tempus, putrefactivâ exeſione primùm oſſa; quia denſitate ſuâ magis reſiſtunt, exedunt, & corrumpunt, poſt-modùm carnem, quia rara, & foraminata eſt. Cognoſcitur hoc, quia ſanies ex ulcere emanans copioſior eſt, quàm pro ulceris magnitudine, eſtque tenuis, fœtida, & livi-

da;

da; caro ulceri ſuperpoſita mollis, & flaccida redditur à ſanie. Si oſſium caries ſe ſubtrahant oculis, ſpecillo immiſſo in ulcus uſque ad os explorantur, nàm ſi os inæquale, aſperum, & molle deprehendatur, carioſum eſſe ſine controverſiâ eſt. Si ſpecillum minùs intrat, corroſio ſuperficialis eſt, ſi verò altiùs deſcendit, profunda.

Cauſa.

Credunt vulgares oſſa cariem contrahere, & corrumpi ab occultâ luis proprietate; cœterum eſt occulta in cauſâ, & manifeſta in effectu, & integrâ remanente cauſâ effectui medentur, vel illa præbent medicamenta, quæ ab occultâ proprietate curant: ſed ſi eſt cauſa, eam non cognoſcunt, niſi ab effectu, & ſic perpetuò occultum per occultius, & ignotum per ignotius aſſignant. Fiunt oſſium corroſiones, cùm ulcera, intolerabilis capitis dolor, & gummata non tempeſtivè curantur, ſed oſſa, quæ ipſis ſubjacent, exaltati ad ſupremum activitatis gradum ſalis paulatim contagium ſuſcipiunt, quod per eorum ſubſtantiam diſſeminatur, undè oſſium corroſiones, putrefactiones, & mortificationes ſuccedunt.

Prognoſis.

Truculenta in lue Venereâ eſt oſſium corroſio, ſed adhuc truculentior, cùm corroduntur in illis locis, ubi chirurgicæ operationes non facilè inſtitui poſſunt, ut in articulis, magnorum oſſium capitibus, circa muſculorum capita, nervos, & tendines, imò truculentiſſima eſt eorum putrefactio, & corruptio. Oſſium corroſio ulceris ſanationem impedit, nec ulcus perfectè ſanari poteſt, cui corroſum ſubjacet os. In oſſium corroſione caro livida malum portendit; ſignificat enim maximam eorum corruptionem. Si palati os adeſum fuerit, ſermo vitiatur, nàm aër, qui in palato, tanquàm in loco camerato, elidi deberet, ſimul per foramen ad nares penetrat, & per eas erumpit. Omnia liquidiora, quæ per os aſſumuntur, ex naribus proſiliunt. Malum ad nares ſerpit, & facilè cerebro communicatur. Eroſis naſi oſſibus, exeduntur narium pinnæ, & cartilago, ac ad palatum, cerebrum uſque ſerpit. Si capitis os corroſum fuerit, facillimè lues cerebro communicatur.

Curatio.

Oſſium caries curant vulgares carnem abſumendo uſque ad os ſubjectum *alumine uſto, pulvere ſabinæ, calchanto aduſto, vel aquâ aluminoſâ*, vel carnem ferro abſcindunt, vel ferro ignito, vel cauſtico utuntur medicamento. Si foramen aliquod in carne adeſit, ut plerùmque fieri ſolet, illam *turundâ ex gentianæ radice, vel ex ſpongiâ concinnatâ* aperiunt, os carioſum detectum abradunt, *vel euphorbij, & peucedani pulveribus* ad lævitatem reducunt, & tandèm ſarcoticis ulcus curant. Si os fuerit corruptum, naturam expectant, ut illud auferat, & ſeparet, ſed natu-

natura tardè, & vix 40. vel 60. & quandóque 80. dierum ſpatio oſſa corrupta ſeparat, & interim vitium in morâ pars ſana contrahit; Si totum opus naturæ imperio committant, præterquamquod Venerea lues eſt extra naturæ juriſdictionem, conclamatum eſt de vitâ ægri. Eapropter ad oſſis exciſionem deveniunt, idque ſcalpro exciſorio cum malleolo aſſequuntur, eodem ferè modo, quo ſtatuarij ſtatuas efformant, quouſque lividum, & denigratum ablatum fuerit poſtmodùm *myrrhæ*, *& radicis ariſtolochiæ pulveribus* os exciſum aſpergunt. Si os totum corruptum fuerit, auferunt illud, & primò alimento privant ſiccis medicamentis, uti ſunt *folia hyoſcyami, radix peucedani, utriuſque ariſtolochiæ, iris, opoponax, ſquama æris, ærugo &c.* vel ferro ignito; deindè os nutrimento deſtitutum facilè auferunt, imò cadit, non aliter ac folia autumno, cùm humido radicali privantur.

Si capitis os tectum fuerit, & carioſum, vel corruptum, cutem ſecant, detectum os abradunt, ſeparando à ſano corruptum; verùm ſi corruptio profundiùs ſe inſinuavit, totum auferunt terebrâ, vel meliùs trepano, cincumliniunt oleo roſaceo cutem ad inflammationem arcendam, & ſtuppam cum ovi albumine conquaſſato per 24. horas ſuper imponunt, deindè *aquâ aluminoſâ cum aquâ roſaceâ temperatâ* os foraminatum madefaciunt, *emplaſtrum de Betonicâ, vel de Gummi Elemi* applicant. Quandóque affectam partem abluunt adſtringente *decocto ex roſis, betonicâ, ligno guajaco, parato in vino auſtero*, adduntque *aluminis* parum, & tandèm *unguento de plumbo* cicatrizant.

Si palati, vel naſi os corruptum fuerit, bis in die *aqua aluminoſa magiſtrali* goſſypio excepta affectam madefaciunt partem. Quandóque ad ſaniei eductionem palatum *melle roſaceo* inungunt, tum *aquâ aluminoſâ cum aquâ roſaceâ, vel plantaginis* detergunt, & interim *decocto ſcabioſæ, plantaginis, agrimoniæ, roſarum*, ut os abluat æger, imperant, vel *decocto ligni guajaci, & ſaſſa parato in aquâ plantaginis.* Intereà per totum curationis tempus decocta frequentant.

Iuxta varias oſſis corroſi indicationes vario modo ejus curationem inſtituimus, undè corpore depleto, ſi os ſub oculos non cadit, quia carne operitur, ulcus inducatur, & ſpecilli intruſione exploretur, quòd ſi aſperum, & minùs penetrans deprehendatur, ſuperficialis erit corroſio; tunc tota caro abſumenda eſt *præcipitato dulci, noſtrâ aquâ ſalis armoniaci, ejuſvè ſpiritu, vel ſpiritu mercurij albo*, donec corroſio ſecundum totam ſuam latitudinem, longitudinem in conſpectum veniat, & fiat oſſis abraſio lima ad lævorem, vel madefiat *balſamo caryophyllorum, in quo facta fuerit peucedani, euphorbij, & radicis ariſtolochiæ rotundæ infuſio, vel bryonia trita* imponatur. Verùm ſi aliquantulum profundiùs corroſum fuerit, totum corroſum ad ſanum uſque auferatur, lævitate ſuperinductâ, deindè ſarcoticis, & præcipuè *unguento*

guento noſtro magiſtrali, perioſtio inducto, ad cicatricem perducatur.

Si caro appareat flaccida, ſpongioſa, pallida, aut livida, oſſis corruptio profundior erit, tunc totum corruptum auferatur; neque enim quod mortuum eſt corrigi, emendari, & in naturæ gratiam redire poteſt, cùm à privatione ad habitum non detur regreſſus, & hoc præter naturam eſt, & à naturâ gratiam non ampliùs recipere valet. Nec oſſibus ſphacelus accidit, ſed tantùm corroſio, & putrefactio, cùm ſphacelus ſolummodò in partibus carnoſis mollibus accidat. Nullâ interpoſitâ morâ, citam ablationem procurare debemus, præſertim in thoracis oſſibus.

Enſe recidendum eſt, ne pars ſyncera trahatur.

Nec naturam pro oſſis ſeparatione præſtolari poſſumus, quia actu affert perniciem, & niſi ablatio fiat, irreparabilis ſequetur mors. Eapropter iſta procraſtinatio periculoſiſſima erit, nec unquàm in Lue naturam criſim moliri obſervavimus. Caro itàque ſuperjacens abſumatur medicamentis ſuprà propoſitis, vel cauſtico, vel cauterio potentiali, vel diſſecetur, quouſque os corruptum denudetur, & ne nervi, tendines, muſculorum capita, aut arteriæ, & venæ majores lædantur, ſecundum partis longitudinem, fibrarumque ductum, neutiquàm tranſverſim, inſtituatur; verùm non ſemper ità commodè operatio celebrari poteſt, quin aliqua harum partium læſio non oboriatur.

Medicamenta, quæ os corruptum à ſano ſeparant, exſiccantia eſſe debent, ut excrementitias ſuperfluitates in corrupto abſumant, & ipſum ſanum conſervent, hujuſmodi ſunt *oleum ſulphuris p. d.* hoc modo paratum:

℞. *Sulph. citrini lib. j.*
ponatur ad ignem lentum, ut liqueſcat, cui adde
tartari uſti pulveriſati lib.ß.
miſce diligenter, donec frigida evadant. Poſteà pulveriſentur, & ſuper lapide in loco humido ponantur, donec in oleum p. d. tranſeant. Hoc oleo oſſa corroſa, & corrupta inungantur. Multùm ad ſequeſtranda oſſa valet *Acetum radicatum.* Itèm hæc *tinctura Euphorbii*:

℞. *Peucedani,*
euphorbii,
radic. utriuſque ariſtoloch.
iridis,
bryoniæ ana ℥.ß.
myrrhæ,
aloës ana ℨ.ij.
ſpiritûs vini q. ſ. &
extrahatur tinctura.

Si tanta ſit oſſis corruptio, ut his, vel aliis medicamentis tolli non poſſit, ubi os non ità altè corruptum eſt, ſcalpro, ubi profundiùs, terebrâ opus eſt, quæ operatio tunc abſoluta eſt, cùm ſcobs nigra deſiit. Si totum vitiatum eſt, totum eximendum.

Si capitis os carioſum fuerit, ſecetur cutis, in qua operatione ſi magna ſanguinis profuſio ſuccedat, *noſtrâ Aquâ Arteriali, in Pyrotechniâ, vel Tomo* 1. *De Tumoribus cap.* 15. *De Aneuriſmate deſcriptâ*, ſiſtatur. Deindè os abradatur, vel *tinctura Euphorbii,*

phorbij, *vel oleo ſulphuris*, *vitrioli*, *ſive ſpiritu ſalis armoniaci* alternis diebus cum filamentis madefiat os, donec ad liquorem reducatur, interim vulneris margines, partes ſanæ muniantur, & *fodicationum emplaſtrum* ſuperponatur, ac *unguento noſtro Magiſtrali* cicatrice obducatur. Si corruptio profundiùs ſerpat, vel totaliter ſit corruptum, trepano auferatur, & *tincturâ caryophyllorum* regatur pars cum *fodicationum emplaſtri* ſuperpoſitione, & *unguento magiſtrali* pedetentim ad cicatricem deveniat. Curatio diuturna eſt; eapropter ad longam, invictamque tolerantiam hortetur æger, & intereâ *Aquâ noſtrâ Anti Venereâ* utatur.

Palati oſſi carioſo, vel corrupto quàm citiſſimè eſt occurrendum imò cùm medicus palati puſtulas & ulcera obſervet, ſtatim oſſis corruptioni conſulere debet; purgato itáque corpore pilulis pluries ſuprà repetitis, leviter os tangatur *aquâ viridi*, *vel noſtrâ ſalis armoniaci*, *tinctura euphorbij*, *ſive ſpiritu mercurij albo cum aquâ perſicariæ diluto*, penicillo bis in die. Os interim pluries in die gargariſmate *ex decocto perſicariæ*, *ſcabioſæ*, *& roſarum cum ſale armoniaco*, *& melle roſaceo ſimplici* colluatur, & corrupta oſſicula fruſtulatim ſequeſtrantur, ac patiens *aquâ noſtrâ Anti Venereâ* non defraudetur.

LIBER QVARTVS.

De Tabe ex Venereo fermento productâ.

FErmenti Venerei jùm patefecimus eſſentiam, quam in fixione liquorum volatilium, reſolubiliumvè per viventia corpora ſeſe moventium conſiſtere probavimus, Quippè qui eorum fixiones aliàs volatiles ad ipſa accedentes cognoſcunt, & ad eorum naturam vitali calori reſiſtentem ſe convertunt, facilè ejus quidditatem adipiſcuntur. Docuimus præthereà affectuum differentias, quibus hujuſmodi fermentum inquinatorum corpora torquet, pendere ex ipſorum corporum partibus, in quas fermentum iſtud diffunditur, & imprimitur: ſi in liquidis, verſantibuſque corporis humoribus fiat fermenti diffuſio, prima producitur effectuum differentia; ſi verò ſolidis ſpermaticis mollibus imprimatur fermentum, ſecunda excitatur morborum differentia; tandèm ſi ſolidis duris, oſſibus ſcilicèt, fiat fermenti adhæſio, tertia enaſcitur læſionum differentia. Has differentias exactè tradavimus, ſigna, quibus ipſæ ſe pandunt, aperuimus, prognoſes, quibus earum eventus in bonum, ſive

ſive in malum portenditur, adduximus, & medicamenta, quibus efficaciſſimè curari poſſunt, tradidimus; verùm quia Tabes Venerea omnibus his tribus notatis differentiis, quibus corpora à contagio Venereo lædi poſſunt, ſupervenire poteſt, ne in eâ curandâ in dubio, perplexoque maneatis judicio, operæpretium vos magnum eſſe facturos exiſtimavimus, ſi Venereæ tabis ſingularem explicationem in hujus tractatûs complementum vobis ſuggereremus, unde ſit.

CAP. I.

De Nominibus, quæ Synonima cum Tabe exiſtimantur.

SCriptores tùm veteres, tùm recentiores, qui litterarum eruditionem profeſſi ſunt, in nominum proprietatibus laborârunt, ut id quod per ea connotare vellent, ſine ullâ ambiguitate perciperetur; artium verò profitentium vulgus hujuſmodi nominum eruditione jejunum faciliter in confuſionem omnia trahit, ea rebus tribuendo nomina, quæ nunquàm talia meruêre; hinc per abuſum multa in medicâ facultate ſunt in obſcuro, perplexaque in rebus percipiendis tyronum ingenia fiunt, ut in hoc affectu, quem tabem connotare exiſtimârunt, ac per marcorem hecticam, maraſmum, atrophiam, cachexiam, & phthiſim deſignari ſolent; undè ab horum nomine unamquamque rem eandem ſignificari credatur, cùm ità non ſit apud eruditos; priuſquàm igitur rei interpretationem aggrediamur, operæpretium erit dictorum nominum genuinam ſignificationem tradere.

Tabes vox eſt latina ſignificans viventis corporis extenuationem ex curâ, vel animi mœrore procedentem, tranſlata deindè quoque fuit ad ejus corporis affectiones, quæ in extremam exſiccationem illud adducunt, vel paulatim corrumpunt.

Marcor etiam latinum eſt nomen idem ferè ſignificans, ac tabes; verùm quodammodò generalibus nomen eſt marcor, quàm tabes, nàm ea, quæ ſine corrumpente causâ ſponte in exſiccationem properant, ut extrema ſenectus, & vegetatione ultima periodus, magis marcorem pati dicimus, quâm tabem, quæ tempeſtivam corruptionem deſignat.

Tabi, & marcori Maraſmus reſpondet, cujus tres ſpecies ab antiquis proponuntur.

Prima maraſmi ſpecies eſt, cùm alimentum ad corporis partes non accedit, & ſumma oritur macies, & hæc maraſmi ſpecies à græcis Atrophia dicitur.

Secunda maraſmi ſpecies, cùm ob molam corporis habitûs diſpoſitionem nutrimentum, quod ad illud fertur, corrumpitur, & hæc maraſmi ſpecies ab ipſis græcis Cachexia appellatur.

Tertia maraſmi ſpecies eſt, cùm ex putrido ulcere præcisè in partibus

intra thoracem contentis contracto nutrimentum contaminatur, & non apponitur, & hanc maraſmi ſpeciem phthiſim dixêre Græci.

Hectica deindè græca etiam vox eſt,& ſonat habitualis, ſive habitûs corporis mala diſpoſitio, quæ unicuique illius particulæ ſolidæ eſt uniformiter impreſſa, ità ut non ſit particula ulla ſolida in corpore, quæ affectu cunctis aliis communi non laboret; hinc apud Galenum paſſim invenietis calorem hecticum, febrem hecticam, pulſum hecticum, & his ſimiles loquendi modos, qui habitualem totius corporis paſſionem deſignant.

Hinc ſciendum eſt, quòd hectica diſpoſitio præcedit in corporibus tabem, ſive marcorem latinorum, ſive dicas maraſmum græcorum, & per conſequens tres illas maraſmi ſpecies, atrophiam ſcilicèt, cachexiam, & phthiſim. Impoſſibile enim eſt,ut totum corpus marceſcat, & contabeſcat, quin priùs ſingulæ, & univerſæ ipſum corpus componentes particulæ malè afficiantur, & ſingulæ univerſæque paulatim in marcorem abeant: undè eſt,quòd periti Medici conatus exerceri non debet in inveſtigando, quid ſit tabes, quid atrophia, quid cachexia, quid denique phthiſis,quæ habitualem corporis diſpoſitionem, veluti cauſam conſequuntur: ſed omnes ingenij vires intendere debet medicus,ut quantùm fieri poſſit, clarè, diſtinctéque cognoſcat primum illud, ex quo habitualis diſpoſitio ſuum nacta fuerit initium, undè ſit.

Cap. II.

De Habituali viventium corporum Affectione in genere.

Conſentiunt cum antiquis recentiores in eo,quòd una natura vivens animal regit,conſervat, & movet; diverſa tamen illa nobis apparet ex functionum partium diverſitate; oculus enim videt, & non audit, auris audit, & non videt: verùm iſta functionum diverſitas minimè quidèm à diverſis naturis intra animal latentibus pendet,ſed ab ipsâ organorum diverſitate; quippè oculus ab aure differt, auris à palato,& ſic de aliis; at natura cùm ſit principium motûs ejus,in quo ineſt, una ſemper eſt, & eadem, motuum verò,ſive functionum, actionumque diverſitas pendet ab organo mobili,quod pro ſuæ texturæ, & compoſitionis proprietate movetur. Igitur cùm una natura in ſingulis corporis particulis vigeat, ſintque in ipſo corpore aliqua membra, in quibus ob functionum nobilitatem, & præſtantiam, ipſam naturam veluti præſidere cognoſcamus, non erit à ratione alienum nobis ſuadere id,quod à magnis viris ſancitum fuit,Naturam ſcilicèt viventium influam, & inſitam eſſe; influam quidèm in principalibus membris, inſitam verò in ſubſtantiis totius corporis particularum.

Nunc intelligere erit facile naturam influentem, & naturam inſitam, ſi concipiamus ignem in ſuo foco

foco accenſum ; & multa corpora circa ipſum poſita, quæ ab ipſius ignis præſentiâ ſint excalefacta, in hoc enim exemplo ignis in ſuo foco influus dicitur, quippè qui in vicina corpora ſuum diffundit calorem, iis illum imprimit ; color verò calefactorum corporum inſitus dicitur, ex eo quia ab igne in ſuo foco exiſtente fluit, ipſis corporibus participatus, ſubſiſtitque per perſeverantem præſentiam ipſiuſmet ignis. Conſtat etiam ex eodem exemplo explantari, & minui calorem inſitum in circumſtantibus corporibus pro majori, & minori influi ignis robore, & vehementiâ : extingui quoque prorsùs ſi ignis omninò extinguatur.

Simili ſanè modo natura viventium influa, & inſita dici poteſt; influa enim eſt in illis membris, quorum functionibus reliquis corporis particulis aliquid præparatur, & ſubminiſtratur. Inſita deindè eſt in cunctis particulis ; quæ aliundè vivendi actum mendicant, & ab alieno pendent arbitrio.

Ex his cùm clarum ſit ; quid intelligi venit pro naturâ influâ, & inſitâ ; reſtat nunc videre, quænàm corporis pars influæ naturæ privilegio gaudeat, & quænàm inſitâ fruatur.

Primò, ventriculus influam habet naturam : etenim quòd à cibis ſeparatur nutrimentum, à ventriculo in reliquum corporis diffunditur.

Secundò, eandem naturam continent inteſtina, tùm pro munere, quod commune cum ventriculo habent, tùm etiam ob excrementorum tranſmutationem ex ſuperioribus inteſtinis ad inferiora.

Tertiò, eàdem naturâ potitur lien ob ſeroſitates, quas à ventriculo ſugit, & in venas tranſmittit.

Quartò influens natura eſt in renibus, qui ſerum ab humano corpore ſugunt, & in veſicam deponunt.

Quintò, influa quoque exiſtit in hepate, quod ſanguinem colat, volatilem facit, & ad corpus vivificandum idoneum.

Sextò, influam naturam obtinent pulmones, quorum ope aër intra corpus recipitur ad diverſos fines neceſſarius.

Septimò, influam habet naturam cerebrum, cùm ſibi continuâ ſpinali medullâ, ab his enim tùm ros albis, ſpermaticiſque partibus ſubminiſtratur, dùm voluntarius infunditur motus.

Præter notata membra principalia, quæ influentem naturam continent, reliquæ omnes corporis particulæ eandem naturam inſitam habent, & ab illis ſupradictis influxum aliquem recipiunt neceſſarium, ut exempli gratiâ à ventriculo nutrimentum, à corde ſanguinem, & calorem, à cerebro rorem, & cambium antiquorum.

Sunt ergò iſti principaliores influxus tres ; primus eſt nutrimenti,

 quod

quod à ventriculo, & inteſtinis toti corpori ſuppeditatur. Secundus eſt ſanguinis, & caloris, qui in corde perficitur, & per univerſum corpus diſtribuitur. Tertius tandem eſt roris, & cambii, quod in ſolidas totius corporis partes diſpergitur à ſubſtantiâ medullari cerebri, & ſpinalis medullæ elaboratur.

Hac doctrinâ naturæ influentis, & inſitæ poſitâ, poſito quoque in ventriculo nutrimenti influxu, & in corde ſanguinis, & caloris, & tandem in cerebro roris, & cambii, ut affectionem habitualem intelligamus, priùs nobis perpendendum eſt, quomodò ſe habeant iſti influxus in homine ſano, qui integrâ valetudine gaudet, nàm facile deindè erit cognoſcere, quomodò iidem ſe habeant in malè affecto, & infirmo corporis habitu.

Ventriculo, corde, & cerebro in eorum naturali conſtitutione manentibus, neceſſariò univerſi corporis habitus apparebit floridus, vegetus, & optimè nutritus, non ex aliâ cauſâ, niſi ex eâ, quòd à ventriculo particulis illius nutrimentum perfectè elaboratum diſtribuitur, à corde optimus ſanguis, & temperatus calor impertitur, & à ſubſtantiis medullaribus in ſolidas ipſius corporis particulas roridus liquor diffunditur.

Habemus optimum corporis habitum, quoties ſingulæ, & univerſæ corpus componentes particulæ optimum nutrimentum à ventriculo habent, optimum ſanguinem, & temperatum calorem à corde, & optimè paratum rorem à medullaribus ſubſtantiis. Ac cum ſit extra omne dubium eorundem membrorum eſſe functiones læſas, quorum ſunt functiones ſanæ: ergò ſi optimus, vel ſanus corporis habitus à ſanis functionibus ventriculi, cordis, & cerebri producitur; malus, & infirmus ejuſdem corporis habitus à læſis, depravatiſque eorundem membrorum functionibus producitur, quod accuratè fuit à *Galeno* animadverſum *lib. de Marcore* ſequentibus verbis: *Itáque perſpicuum iàm eſt, ſi marcor totius corporis affectus ſit, ipſe niſi etiam animalis principio patiens fieri poſſe: imò verò fieri non poteſt, ut alius in toto animali affectus ſit, aliud verò principium occupârit: ità ſit, ut marceſcentibus neceſſe ſit cordis corpus exſiccari, quamobrém ſi omnes cauſſas, à quibus exſiccari cor ſolet, invenerimus, etiam utrum, qui marceſcunt omnes inſanabiles, an cuncti quidam eorum poſſunt, intelligamus.*

Præſupponit ergò malus corporis habitus principalium membrorum læſionem vel omnium, vel quamplurium, vel ſaltem eorum unius; ſufficiens enim eſt unius principalis membri læſio, ut reliqua deindè lædantur: quippè principalia membra mutuo gaudent influxû, nec poteſt eorum unum malè ſe habere, quin reliqua, & ipſum univerſum corpus malè ſe non habet; intereſt tamen multùm ſcire medicum, quod membrum primò, & per ſe læſionem contraxit, quod deindè per conſenſum, & per influxum, ſive per accidens; Id enim multùm facit tùm ad prognoſim, tùm ad curationem ſuper-

perventientis maraſmi, ut ſuprà citato loco fortè innuit *Galenus*, remque clariùs explicat *eodem libro cap.* 7. in ſequentibus verbis: *Totum autem febris voco etiam animalis partem, quæ primò ſuis ſolidis partibus immodicè calefacta ſit, cor igitur primùm calidius, quàm par ſit affectum, hecticam febrem affert: Deindè jecur non tamen per ſe, ut cor, ſed quod illud in conſenſum ſecum trahit, enimverò ipſe affectus cordis rationem cauſſæ obtinet; ſed qui ſunt corporum cordi vicinorum, tamen ventriculus, & poſt hunc quoque alia concalefacere cor poſſunt: quare ſi vicinitatem attendas, oportet pulmonem maximè omnium aliorum ſimul concalefacto corde febrem hecticam, & ſiccam importare, ex qua marcor conſequitur.*

Ut itáque ex allatâ doctrinâ Habitualis Affectionis eſſentiam intelligatis, & eam definiendo, memoriæ mandetis, dicimus, quod *malus corporis habitus eſt diſpoſitio ſingularum univerſum corpus componentium particularum à naturali ſtatu recedens ob læſionem ſubſtantiæ alicujus membri principalis, quod ratione ſui muneris aliquid cunctis ipſis totius corporis particulis diſtribuit.* Explanabimus nunc hujus definitionis partes, ut clariùs habitualis affectionis eſſentiam percipiatis.

Diximus primò, quod ſit diſpoſitio ſingularum &c. ut ſciatis non ſatis eſſe aliquam, corporis partem, ut manum, pedem, hiſque ſimilem ob topicam aliquam affectionem contabeſcere ad conſtituendum affectum habitualem; nàm particularis cujuſdam membri corporis tabes, vel facilis curationis erit, vel vitæ extinctionem non affert, quod contrà ſe habet in affectu habituali totius corporis.

Diximus à naturali ſtatu recedens, ut intelligatis impoſſibile eſſe habitualem affectum produci, niſi diſpoſitio ſingularum corporis particularum à naturali ſtatu recedat; nàm quouſque natura inſita membrorum malo influxui reſiſtet, eouſque bonus habitus perſeverabit, ac tunc in malum declinare incipiet, cùm inſita partium natura pravo, malóque influxui ſuccumbere inceperit.

Diximus ob læſionem ſubſtantiæ alicujus membri principalis, ut indè percipiatis habitualem affectionem produci non poſſe, niſi principale aliquod membrum non per accidens, ſed eſſentialiter in propriâ ſubſtantiâ læſionem contraxerit; quippè ſi per accidens lædatur, ut in putridis evenit febribus, eouſque malus habitus duraverit, quouſque humor, ſive materia febris putridæ ſuâ præſentiâ, & motu turbatur, ac temperiem principalium membrorum non tenuerit, redeunte deindè priſtina temperie ob coctionem materiæ ejuſdem putridæ febris, redibit & ſimul bonus corporis habitus, ac quoties ſubſtantia membri principalis læditur, malus habitus talem læſionem conſequitur, nunquàm ceſſabit, niſi cum reſtitutione integrâ læſæ illius membri ſubſtantiæ, dummodò à morte non præveniatur infirmus.

Diximus tandem, quòd ratione ſui muneris aliquod cunctis &c. ut certi indè fiatis læſionem ſubſtantiæ illius principalis membri habitua-

bitualem affectum inducere, quòd animal functionem exercet, ob quam aliquod cunctis totius corporis particulis præparatur, ut in bono habitu conſervetur; etenim licèt oculi ſint viventis animalis principaliſſimæ partes, ut etiam ſunt teſtes, quia tamen iſtæ partes functiones non exercent, quarum ope aliquod cunctis corporis particulis præparatur, ſi oculi extrahantur, ſi teſtes abijciantur, vel quomodolibet iſtæ partes corrumpantur, non proindè habitualis affectio inducetur, quod non ſic evenit, ſi hepar, lien, inteſtina, ventriculus, cor, pulmo, & cerebrum in earum lædantur ſubſtantiis, vel à corporibus extrahantur: nàm omnes corporis particulæ, quæ ab his aliquid recipiunt, vel depravatè recipiunt, à naturali habitu recedere coguntur.

Eſt tamen hîc advertendum, quod dari poteſt caſus, ut illæ ſubſtantiæ, quæ à principalioribus membris cunctis corporis particulis præparantur, abſque eo quod læſæ eſſentialiter ſint, ipſorum membrorum principalium functiones à cauſâ aliquâ externâ polluantur, deturpentur, contaminentur, reddanturque ad bonum habitum producendum ineptæ, ut in Lue Venereâ infectis accidit, de quibus paulo infra, & in iis, qui ex vulnere, vel ulcere malè curato tabidi fiunt; parùm enim intereſt, ut id, quod ad particulas corporis accedit, ab hac, vel illâ cauſâ deturpetur, cùm ad malum conſtituendum corporis habitum ſufficiat, ut id quod accidit, deturpatum ſit, undè pro rei complemento adducta definitio poſſit in hanc formam redigi: *Affectus habitualis eſt diſpoſitio ſingularum univerſum corpus componentium particularum à naturali ſtatu recedens ob id, quod ad illas accidit ſive ab externâ in contaminatum, ſive à læſâ ſubſtantiâ principalis alicujus membri illud producentis pollutum.*

Tandem vos in admirationem adducere non debet nos febris hecticæ, & caloris hectici additionem in definitione habitualis affectionis præteriiſſe, cùm ex communi medicorum ſententiâ ad conſtituendam eſſentiam hecticæ affectionis calor febrilis neceſſariò requiratur; enimverò in tractatu de febribus docebimus affectionem illam viventium corporum, quam febrem Medici appellitant, in caloris exceſſu nullo modo conſiſtere, ſed in motûs cordis depravatione, quam multoties exorbitans naturalis calor comitatur, multoties verò non. Hanc ſanè doctrinam in habituali affectione nunc ulteriùs confirmamus, cùm ſæpiſſimè experti ſimus tabeſcentia corpora nullo penitùs exorbitante calore exuri, vel exſiccari, imò tactûs frigoris, vel potiùs teporis ſenſum replere, illorum verò marcidum habitum replere, illorum marcidum celeritati, frequentiæ, & inæqualitati pulſari conjunctum proximæ mortis dediſſe argumentum. Placuit ergò potiùs illâ loquendi formulâ uti, ſcilicèt diſpoſitio à naturali ſtatu recedens, nàm ſive habituali affectione conjunctus ſit hecticus calor, ſive non, optimè per diſpoſitionem à naturali ſtatu recedentem intelligi utrumque poteſt, quod nobis ſuggerere non

præteriit

præteriit *Galenus libro de Marcore*, ubi de Maraſmo ultima ſenectute, vel fame laborantibus ſuperveniente loquitur.

CAP. III.

De Habitualis Affectionis Differentiis.

QUantum noſtro ingenio aſſequi potuimus præcedente capite, patefecimus habitualis Affectionis Eſſentiam, & quomodò primò in corporibus producatur. Nunc, ut pleniùs rem quiſque concipiat, differentias, & ſpecies habitualis affectionis, quæ paucæ non ſunt, docere aggredimur cum earum propriis, & pathognomonicis ſignis, quod multùm intererit tùm ad præſagiendum habitualis affectionis finem, tùm ad rectam ejus curationem inſtituendam. Placet ergò uti veteri illâ,& generali græcorum maraſmi diſtinctione, quæ vult maraſmum, vel atrophiam, vel cachexiam, vel phthiſim dici debere ſecundum trium modorum diverſitates, quibus produci ſolet, etenim licèt alias ſpecies proponemus, ad notatas tamen tres differentias, veluti ad generaliores reduci ipſæ poſſunt: eſt quodammodò congrua habitualis affectionis in tres ſpecies ſecundum veteres græcos diſtinctio; enimverò cùm vel ab eo, quod ad particulas corporis advenit jàm contaminatum, vel ab eo, quod ab ipſis particulis malè affectis contaminatur, vel tandem ab eo, quod contaminatum advenit, & in ipſis ultrò corrumpitur, affectionem habitualem produci neceſſe ſit; primo modo atrophiam dici debere, ſecundo cachexiam, tertio phthiſim congruenter exiſtimatum fuit.

Producitur atrophia vel cum nullus aſſumitur cibus, vel cùm licèt aſſumitur, nullam penitùs in ventriculo patitur alterationem. Utroque modo ſingulæ corporis particulæ alimento prorsùs deſtitutæ in atrophiam, & mortem properant. Hujuſmodi atrophiæ remedium non admittunt, verùm qui cibum non aſſumit, quia non vult, non quia non poteſt ſi deindè voluerit, fame non peribit.

Secundo modo producitur atrophia, cùm læſa ventriculi, vel cordis ſubſtantia, adjacentiumque his viſceribus principalium membrorum, liquores, qui ab ipſis generantur, & ad cunctas corporis particulas fluunt, ab iis non admittuntur, neque aſſimilantur ob pravam illam impreſſionem, quam à læſâ viſcerum ſubſtantiâ receperunt; tunc enim non ſolùm inducitur habitualis affectio, ex eo quod particulæ nutrimento privantur, ſed univerſum corpus celerrimè contabeſcit ob recurſum repudiatorum liquorum verſus naturales, ſpiritualeſque partes, & hujuſmodi atrophia aliquandò curationem admittit, aliquandò verò non, ut infrà patebit; quæ verò atrophia originem ducit à contaminatis corporis liquoribus contagio externæ cauſæ, curationem utplurimùm admittit, ſi prudens ſit medicus, & remediis utatur oportunis.

Secunda maraſmi ſpecies dicitur cachexia, produciturque cum conſervantibus adhuc ventriculo, corde, adjacentibuſque membris eorum temperiem, atque producentibus adhuc toti corpori liquores non pravos; quia tamen natura inſita ſingularum particularum à ſanâ diſpoſitione receſſit, advenientes illos liquores non ſolùm in earum habitu non apponit, ſed eos corrumpit, univerſumque corporis habitum mucidum reddit ex languore, qui cachexia dicitur.

Recedit natura inſita particularum totius corporis à ſanâ diſpoſitione, ſi humiditas vitalis non quidem advenit, ſed ſubſtantia earum, quæ à medullâ cerebri regitur, ſanas proprietates amittit, quippè tunc functiones naturæ inſitæ læduntur, & non ſolùm id, quod particulis advenit, non aſſimilat ſed etiam corrumpit, affectionemque habitualem cachexiæ producit.

Præſupponit cachexia ſubſtantiarũ medullariũ à naturali ſtatu recedentem temperiem, undè evenit, quod ros, & cambium, quibus fibræ ſpermaticæ ſolidæ ſuſtentantur, non ut convenit, elaborantur, & cùm illo rore vita ſolidarum partium vivat: ergò ſecundum naturam ſe non habente ſingularum ſolidarum partium œconomiâ, diſſolvitur, undè adveniens ad venas hepatis corruptas habitualis affectus, qui cathecticus dicitur impoſſibilis ferè curationis eſt, ex eo quia non poteſt inveniri remedium, quod medullarem ſubſtantiam deperditæ temperiei reſtituat.

Fuère non pauci, qui differentiam inter atrophiam, & cachexiam in eo eſſe exiſtimârunt; quòd Atrophia conſtituatur à totali defectu illarum ſubſtantiarum, quas ad bonum producendum habitum particulæ corporis requirunt: Cachexia verò conſtituitur non quidèm à defectu, ſed ab acceſſu ipſarum ſubſtantiarum, quæ, quia contaminatæ ſunt, ab ipſis particulis reſpuuntur, undè cachecticus evenit habitus.

Phthiſis verò ferè ſemper cachexiæ ſuccedit: fit enim cùm contaminati, vitioſique liquores à particulis ſolidis non admiſſi, in meſenterium, vel thoracem recurrunt, producuntque in viſceribus naturalibus, vel ſpiritalibus apoſthemata, abſceſſus, inflammationes, eryſipelata, ſimileſque affectus, quos neceſſariò exulceratio ſequitur, eoſque ſecuta cachexia jàm in phthiſim degeneravit, quæ incurabilis ab omnibus exiſtimatur, cùm in ipsâ non ſolùm requiratur medicamentum, quod à principali aliquo membro vitium contractum abſtergat, ſed ei naturalem temperiem reſtituat, quod munus vix naturæ permittitur, & arti omninò negatur.

Aſſignatas maraſmi ſpecies propria ſigna comitantur, quæ eas diſtingunt.

Atrophiæ ſigna ſunt pallor, macies, labiorum retractio, narium acuminatio, unguium exceſſus ſupra carnem, rugæ cutis, ipſius exſiccatio, ſitis ſine linguæ ſicci-

tate, alvi excretio, vigilia, pulſus frequens, & exilis, extremorum refrigeratio, reſpiratio anxia, & rara ſine tuſſi; his apparentibus ſignis atrophiâ infirmum laborare indicabis, à totali ciborum defectu, vel à prorsùs facultate ventriculi deſtitutâ dependente.

Verùm cachexiâ infirmum laborare conjicies, ſi cutis univerſæ colorem non ſimpliciter pallidum, ſed fœdum animadvertes, ſi in eâ non ſimplicem ſiccitatem, ſed ſqualorem obſervabis, furfuribus, aliiſque ſpurcitiis horridum, pediculorumque multitudinem, hujus ungues ſunt aduncæ, ut etiam nares, os lividum oſtendet, & limoſum, non multùm ſitit, cibum ſtomachatur, ſæpè diarrhœâ laborat, pulſus habet frequentes, inæquales, exiles cum acuto quodam, ſed paulo calore, quovis corporis motu, licèt levi ſpiritûs anxietatem patitur, tuſſiculâ cruciatur ſiccâ. His apparentibus ſignis cachexiâ laborare infirmum tibi ſuaſeris, à vitioſis humoribus enaſcente, ſive à læſione principali alicujus membri, ſive à causâ externâ vitium contraxerit.

Notare hic convenit, quòd cachexia, quæ neque ab externâ cauſsâ, neque à læſione alicujus viſceris, vel regionis naturalis, vel ſpiritalis originem ducit, neceſſariò à ſubſtantiâ medullari cerebri vitiatâ movetur, cujus ſigna ſunt: Aridus totius corporis habitus, præceps, & inexpectata macies pulſus parùm à naturali ſtatu recedens, artuum contractio, & abbreviatio, aſpectûs mutatio, acutus calor, falſa fames, excrementorum copia, & hujuſmodi cachexia facillimè in phthiſim degenerat.

Phthiſis ſigna ſunt extrema macies, certis ſqualor, calor acutus, & exurens, infirmo non ſenſibilis pulſus frequens, & durus, ſpirandi difficultas, tuſſis profunda, purulentæ materiæ excreatio cruori commiſta, vigilia, anxietas, ciborum deſiderium, frequens diarrhœa, cui mors imminet.

Hoc eſt ſignum omnibus dictis tribus maraſmi ſpeciebus, malus habitus, qui in deteriorem ſemper abit, depravatio motuum pulsûs abſque ſenſibili acceſſione, vel declinatione, ſymptomatum exacerbatio poſt prandium, & cœnam.

Pathognomonicum, & proprium ſignum eſt maraſmi à luis Venereæ fermento procedentis, ſymptomatum exacerbatio circa veſperas uſque ad mediam noctem, ex proprietate ejuſdem fermenti Venerei, quod in illis horis ſuos excitat furores.

Prætereà, cùm dictæ maraſmi ſpecies à læſione ſubſtantiæ cujuſcumque principalis membri originem ducere poſſint, ut jàm præditum eſt, unumquodque ipſorum membrorum læſum propria, & pathognomonica ſigna in ſuo maraſmo patefacit.

Undè primò à ventriculo producti maraſmi ſigna ſunt, durities, & tenſio in ſitu orificij ſuperioris ipſius ventriculi, tuſſis tenax cum excreatione tenacis pituitæ, per intervalla ſpirandi difficultas, pulſus frequens, & inæqualis, extremorum tactus tepidus, & ad frigi-

ditatem potiùs inclinans.

Inteſtinorum maraſmi ſigna ſunt, durities circa meſenterium, aſſidua diarrhœa cum cruentâ, & mucoſâ excretione.

Lienis maraſmi ſigna ſunt, ſcorbuticæ affectiones, ſcilicèt anhelitûs fœtor, marcidus cruor à gingivis effluens, excretio cruentæ materiæ, ipſius lienis durities, ulcera fœtida in cruribus, urina pauca, rubra, & quæ ſtatim corrumpitur.

Maraſmi hepatici ſigna erunt, fœdus color totius cutis, ejuſdem hepatis tumor, & durities, meſenterij omnimoda exſiccatio, diarrhœa, cruenta, & continua ſitis, calor acutus.

Renum maraſmi ſigna ſunt, anhelitus nidoroſus corporis macies, urina purulenta, putrida, & peſſimè olens, calor acutus, ſitis, & à cibo febris incrementum.

Pulmonis maraſmi ſigna ſunt, tuſſis perennis, purulenta excreatio, ſpirandi difficultas, vocis raucedo, ſanguinis arterialis excretio, genarum rubor, calor acutus, pulſus frequens, tenuis, & durus.

Cordis maraſmi ſigna ſunt calor exurens, pulſus frequentiſſimus, & parvus, labiorum rubor, anxietas, & circa coſtas ejuſdem cordis inæqualis pulſatio, quibus reliqua, quæ de pulmone diximus, ſuccedunt, ac tandèm mors.

Cerebri maraſmi ſigna ſunt, repentina totius corporis macies, cui nulla præceſſerit tuſſis, nulla ſpirandi difficultas, nullus vehemens calor, & nulla pulsûs depravatio: ſed hæc omnia illam ſubſequuntur uſque ad phthiſis productionem, & hæc ſunt ſigna maraſmum comitantia, quæ certum præſtant argumentum membri principalis læſi maraſmum producentis primò, & per ſe; nàm reliqua membra deindè per accidens concurrunt, unumquodque pro ſui muneris functione per accidens læsâ.

Maraſmi verò, qui ab externâ cauſa ducunt originem, uti ſunt illi, qui ab ulcere malè curato, & à lue Venereâ producuntur, præter communia ſpecialia ſigna, & propria non habent, niſi ulcera cachoetia, & fermenti Venerei indubitabilem diffuſionem, adeò ſunt in aperto, ut de iis dubitari non poſſit, & ratio eſt, quia in maraſmo tam ex ulcere, quàm ex Venereâ lue provenience membra principalia non per ſe, ſed per accidens ſunt læſa: nam liquores corporis à dictis cauſis externis contaminati, dùm ad principalia membra accedunt, neceſſariò illa inficiunt, ac illorum unumquodque in ſui muneris functione depravatur; hinc confuſa oriuntur ſigna, & non minùs unius membri læſi, quàm aliorum præſtant argumenta: fieri tamen poteſt, ut cùm principalia membra roboris æqualitate non gaudeant, eorum imbecillimum faciliùs recipit vitiatorum liquorum affluxum, & reliqua in illud jàm debile factum ſe exonerant, quod cùm illi tolerabile non ſit, ejus ſubſtantiæ læſionem faciliter contrahere poteſt, atque tunc licèt vitium ab externâ cauſâ productum efficacibus remediis cure-

curetur, maraſmus tamen non ceſſat, nàm à læſione ſubſtantiæ membra poſteà ab externâ cauſsâ contaminata foventur.

CAP. IV.

De Indicatione curativâ Tabis in genere.

INdicatio curativa tabeſcentium corporum nullo modo à malo habitu contracto deſumenda eſt, ut verbi gratia à macie, ut pinguis habitus producatur, & à fœdo cutis colore, ut floridus fiat: ab exorbitante calore, ut ad temperiem reducatur, & à ſimilibus, quo modo medicorum vulgus hodiè tabidorum curationem aggreditur, nàm prædicta ſunt effectus, & ſymptomata potioris cauſsæ, à qua pullulant, tanquàm à radice. Ridiculus ſanè eſt medicus, qui tabeſcentem pinguem reddere conatur, niſi tabis cauſſam priùs evellat, imò tantùm abeſt, ut cibus optimi, & plurimi nutrimenti in tabeſcentis corpore in bonum cedat, ut corruptioni, pluſquàm alii obnoxius maximum afferat nutrimentum. Erit ergò indicatio curativa omnium maraſmorum purificatio liquorum partes ſolidas corporis irrorantium cum correctione vitii eos contaminantis, ſive illud in ſubſtantiis membrorum principalium ſit impreſſum, ſive à cauſsâ externâ originem ducat; Verumenimverò cùm liquores corporis purificationem admittere non poſſint, uſque dùm contaminans illos vitium ſubſiſtit, & contrà correcto vitio, facile ſit ipſi naturæ liquorum purificationem moliri, cardo curationis maraſmorum omnium in correctione vitii in ſubſtantiis membrorum principalium contracti, vel ab externâ cauſsâ exorti prorsùs innititur: quippè vitio correcto, liquores etiam corriguntur, atque paulatim in bonum habitum corpus adducunt abſque medicamenti, vel cibi ſpeciali exhibitione, ſed communis, & ordinarii.

Eſt adeptorum medicorum ſententia dari non poſſe medicamentum, quod membra principalia eſſentialiter læſa ad priſtinum reſtituere poſſit, niſi indolem habeat univerſalem, ſcilicèt ut ſit tantæ ſubtilitatis, perfectionis, & temperiei, ut ipſi naturæ ob ſymbolum conjungi poſſit, & membris reddere, quod illis deficit, vel auferre, quod illis præter naturam eſt additum; cùmque ad tale medicamentum obtinendum ſumma induſtria, & artificium requiratur, ſpecifica quædam trademus medicamenta, quæ inſtaurationem principalium viſcerum ſummoperè promovent, & maraſmo ab ipſis provenienti ſuccurrant.

Igitur ſi in tabidum incideris, qui ſigna tabis ventriculi ſuprà notata præſeferat, ſitque auxilio capax, vomitu primò illum levabis hoc modo:

℞. *Salis vitrioli* ℈. ÿ.

fiat pulvis, qui in conſervâ florum boraginis incluſi exhibeantur, & immediatè pòſt juſculi gallinacei ℥ iij. ſuperbibendum præbe. Verùm hoc

 emeti-

emeticum non eſt tutum ob indolem ſuffocantem.

Si valdæ conſtant infirmi vires:

℞. *Merc. Vitæ opt. præp gr.* IV.
infundantur per noctem in Vini græci ℥. ij.

manè vinum ſeparetur à pulveribus, & infirmo exhibeantur. Præſtat tamen *Hippocras Emeticum noſtrum in Trutinâ* deſcriptum.

Poſt vomitum *vitrioli Martis* uſus per 40. dies proſequatur curationem, ejus doſis erit gr. vj. quæ augeatur paulatim uſque ad gr. xv. manè jejuno ſtomacho. Verùm vitrioli Martis uſum repudiavimus in *noſtrâ Trutinâ*, præſtat *tinctura Martis* à nobis deſcripta *in Martis julepo*, vel *idem julepus*: & quolibet etiam die exhibe *elixiris proprietatis* ℨ. ij. *vel elixiris Helmontii ſtomachici* tantundem, duabus horis ante prandium, totidemque antecedat in *ſyr. de corticibus citri*. Cibus ſit paucus, facilis coctionis, & qui corrumpi non poſſit. Si opus fuerit vomitus repetatur, à ſolutivis abhorre.

Verùm ſi ſigna tabis inteſtinorum tibi occurrant, à vomitivis, & ſolutivis abſtinebis, curationemque inſtitues cum ſero lactis caprini:

℞. *Seri lactis* ℔. ij.
ſyr. viol. ℥. ij. *m.*

& infirmo exhibe, quòd ſi ſerum per alvum reddatur, per 20. dies ejus uſum proſequere, nàm curationem integram complebit; niſi ſerum per alvum reddatur, poſt ſecundam vicem ab eo abſtine, & per 40. dies ſequentibus utere pilulis:

℞. *Myrrhæ opt.* ℥. j.
aloës ℥. ij.

fiat pulvis utriuſque, & cum terebinthinâ Venetâ reduc in maſſam, pro quibus doſis à ℈. ij. ad iij. quolibet manè.

Si tabes à liene, ſive ſcorbuti ſigna ſe manifeſtaverint, deobſtruentibus, & diureticis curatio tentanda eſt, purgato priùs corpore, quam ità conſequeris:

℞. *Seri lactis caprini* ℔. jß.

ferveat in igne, & dum fervere incipit, injice
ſenæ orient. ℥. ß.
cinnam contuſi ℨ. ij.

vas illicò cooperiatur, & auferatur ab igne, frigefactum ſerum coletur, & infirmo exhibeatur per quatuor dies eâdem doſi. Hoc leviſſimo purgante corpus à craſſis humoribus liberetur, tunc

℞. *Vitrioli Martis,*
ſalis abſinthii,
tartari vitriolati ana ℨ. j.

in pulverem redacta miſceantur, hujus miſturæ: ℞. ℈. j. infirmo exhibe quolibet manè per 40. dies.

Si lien durus, & turgidus apparuerit, tribus continuis diebus illum ſequenti cataplaſmate diſſolve:

℞. *Farinæ hordei* ℥. IV.
verbenæ contuſæ m. iij.

miſce cum albumine ovi, & fiat cataplaſma, quod turgido lieni imponatur, nàm reſudabit extra cutem cruenta lienis ſanies. Verùm hoc cataplaſma maximam continet impoſturam. Corroborabis demùm lienis ſubſtantiam hac inunctione

℞. *Olei laterini q. ſ.*

cum quo quolibet manè per 30. dies lienis locum inunge, & hæc eſt omnium affectionum lienis efficaciſſima

ma

ma curatio, itâ ut obſtinatas etiam vincat quartanas.

Scirrhoſum etiam hepar ſuam affert tabem cum propriis ſignis, ut ſuprà, quam diarrhœa cruenta ſemper comitatur, hanc tabem hepatis tutò curabis ſerò caprino abſque ullâ additione, niſi ſolius ſyrupi violarum.

℞. *Seri lactis* ℔. *iij.*
ſyr. viol. ℥. *ij.*

Exhibe per xv. dies quolibet mane, nec te exterreat cruentus fluxus à ſeri uſu, fluxûs cauſſam quippè abſtergit cum partium integrâ mundificatione. Poſt ſeri uſum liquore abſinthii per menſem hepatis ſubſtantiam roborabis, quem itâ parabis:

℞. *Abſinthii fol. & ſummitates,*
quæ contundantur craſſo modo, injiciantur in vas vitreum amplum abſque ullâ additione, quod optimè obſtruatur, ne exhalet, & bulliat in MB. per 24. horas, refrigeretur tunc vas, & aperiatur, liquoremque pretioſum abſinthii à foliis ſeparatum remove leni foliorum expreſſione, & ſerva; cujus liquoris recipe ʒ. *ij.* & infirmo exhibe *in vini albi generoſi* ℥. *ij.* per menſis ſpatium. Intereà hepatis regionem *unguento ex ſantalis* fovebis.

Corroboranda demùm eſt hepatis ſubſtantia *rhabarbari eſſentiâ*, quam itâ parabis:

℞. *Rhabarbari opt.* ℥ *j.*
fiat pulvis, cui in vaſe vitreo affunde
Spiritûs vini ardentis ℔. ß.
ſine, ut ſimul maneant per 12. dies, poſt quos ſpiritum vini intensè coloratum à rhabarbaro ſepara per inclinationem. Spiritum hunc tinctum retorta vitreæ inde, & leniſſimo calore fac, ut vini ſpiritus pro tertiâ parte deſtilletur. Quod remanet in retortâ, ſerva, eſt rhabarbari genuina tinctura, quæ balſamum eſt hepatis. Doſis ejus eſt unius ſcrupuli quolibet die per menſem.

At ſi maraſmum ex pulmone ſigna affirmaverint, & tuſſis aſſidua, & ſpirandi difficultas vigilem faciat, ægroto ſomnum pro quiete tuſſis cynogloſſæ uſu concilia.

℞. *Pilul. de cynogloſſ. gr.* xii.
& infirmo exhibe poſt cœnam quarto quolibet die. Verùm ſi ex ſanguinis ejectione periculum immineat, ſequenti utere arcano, quod nunquàm te deſeret in ſanguinis ex pulmone dejectione:

℞. *Ranas paluſtres integras,*
uti ſunt, atque viventes in calidiſſimum furnum in vaſe poſitas immitte, ibique exſiccentur, uſque dùm in pulverem redigi poſſint, fiat earum pulvis, cujus infirmo exhibe ʒ. j. *in Syr. de papavere*: ceſſabit illicò ſanguinis ejectio, inducíturque lacerato vaſi cicatrix, itâ ut novâ laceratione opus ſit ad novi ſanguinis ejectionem. Pulmonem deindè *elixire proprietatis* robora.

℞. *Elixiris proprietatis deſtill.* ℥. ß.
Syr. de papavere ℥ jß. m.

Hæc doſis per 24. horas ægro ſufficiat per vices ad modum lambitivi.

Petrus Poterius lib. 2. Pharmacop. cap. 9. Anti-hecticum mirabile deſcribit ex alumine, quod nos multoties proficuum experti ſumus, & multos ægrotos ex faucibus orci eripuimus, præſtat igitur in proximi utilitatem, & tyronum gratiam illud deſcribere, ut

℞. *Alu-*

℞ *Aluminis rupei q. v.*
ſolve in aquâ pluviali, coque in alembico, donec ſpumam exhibeat, ſpuma cum cochleari ligneo ſeparanda, rurſus coque, & inter coctionem adde aceti deſtillati, tunc alumen deponit vitriolum ſuum in ſuperficiem inſtar ſpumæ cerulea, quæ reijcienda, filtra ſolutum, & deſpumatum alumen infunde in vas ligneum, ut cryſtalliſetur. ℞. purificati hujus aluminis lib. ʒß. deſtilla in alembico phlegma leni igne ad ſiccitatem, cavendo, ne ſpiritus aſcendant, ſed ut alumen ſaltem terra alba fiat, quam impragna proprio phlegmate, & coboba. Indè ſumatur caput mortuum tartari, ex quo omne ſal com. tartari fuit extractum, hoc in crucibulo reverbera aperto igne per mediam horam, ut fiat terra poroſa abſque omni ſalino ſapore. Hanc terram tartaream philoſophicam inde filtro chartaceo, rurſus ſupra terram aliam pone chartam bibulam, in quam aluminoſam terram proprio phlegmate ſolutam filtra, ſic acida terra aluminis attrahitur ab igneâ terrâ filtri, & ſaltem dulcis terra tranſit filtrum cum proprio phlegmate, quam rurſùs coagula per deſtillationem abſtrahendo phlegma, repete ſolutionem hujus cum proprio phlegmate, & filtrationem per terram tartari rurſùs elotam, & tertiâ vice reverberatam. Sic alumen deponit per præcipitationem à phlegmate omnem terram adſtringentem; & cryſtallitatur primum ens aluminis in frigore inſtar ſacchari.

Aliud *Anti-hecticum* magnarum virium, & multis aliis morbis proficuum deſcribit *Poterius*, quod nihil aliud eſt, quàm *regulus antimonii, & Iovis compoſitus, cum triplo nitri perfectè fixatus.*

Porrò ſi tabes ex corde tibi ſigna apparuerint, potiùs mortis prædictionem, quàm ſalutem ex medicamentis proponere poteris, incipienti tabi ex corde *lac perlarum* mederi tantùm poterit, quod abſque induſtriâ, & artificio haberi non poteſt, aliquod tamen perlæ promittunt, ſi aceto ſtillatitio ſolvantur, oleo tartari præcipitentur, à ſale abluantur, & reſiduus earum pulvis per 60. dies infirmo exhibeatur quolibet mane pondere unius ſcrupuli. Multùm enim præſtat tabidis ex corde *cinis cancrorum fluvialium* loco, & tempore hauſtus pondere ʒ. ß Demùm liquore ex cornu cervino tanquàm magno remedio in tabe ex corde utere, quem ità parabis:

℞. *limatura corn. cervi ℥. j.*
bull. in aqua com. ℔. ʒß.

ad duarum partium aquæ conſumptionem, quod remanet aquæ à limaturâ ſepara, & ſerva, cujus aquæ Recipe ℥. j. magiſt. perlarum ſupra deſcripti ℈. j. ægro propina per 40. dies.

Hunc etiam curationem adhibere poteris tabi ex cerebro, quæ unquàm fieri invenitur auxiliis capax: & hæc de curatione maraſmorum, qui ex læſione ſubſtantiæ principalium membrorum ducunt originem.

Verùm ſi ab externâ cauſâ corporis liquores contagium ſuſceperint, ac propterea tabidum produxerit habitum, prudenti medico utplurimùm

nùm ſalutis ſpem relinquunt; ac primò ſi ex ulcere ab externâ causâ producto tabes aliquem invaſit, hoc modo illum curabis.

Solutiva ſunt fugienda, ut etiam vomitum cientia, corpus, ſi opus fuerit, aloë, vel rhabarbaro tantùm leniendum, deindè tota ſpes in vulnerariis reponenda, inter quæ hoc, quod tradimus, efficaciſſimum experti ſumus:

℞. *limaturæ eboris,*
cornu ccervi,
ligni guajaci ana ℥ ij.

ponantur in pipatellâ deindè recipe
betonicæ.
ſampſuci,
ſantal. rubr.
roſar. incomplet. ana ʒ jß.
aquæ fontis lib j. ß.

Ponantur hæc omnia ſimul cum pipatellâ in vas vitreum altum, quod optimè obſtrue, ne exhalet, & bulli in MB. per quatuor horas, ſine deindè, ut omnia frigida fiant, ac à pulveribus, & pipatellâ decoctum exprime, cujus Recipe ℥ *v. infirmo exhibe mane, & veſperi duabus horis ante cibum, quo vulnerario utere per* 40. *dies*; nàm paulatim æger bonum habitum adipiſcetur cum ulceris curatione.

Subdemus hîc jura conſumpta ex viperis, quæ tabidos ex quavis causâ ſummoperè inſtaurant, ac præcipuè ex quavis causâ ſummoperè inſtaurant, ac præcipuè ex causâ externâ; vires enim ità ſublevant, ut infirmo difficile non ſit medicamentis validioribus uti, quæ alioquin tolerare non poſſet:

℞. *Viperas ij. à ſenectâ denudatas,*
abſciſſis capitibus, & caudis, minutiſſimè contere, ac in vitrum amplum injice, quibus adde
vini generoſi ℥ j.
aquæ Card. bened. ℥ jß.
ſantal. rubr.
cinnam. contuſ. ana ʒ j.

Vas optimè claude, & bulliat in MB. trium horarum ſpatio. Poſt refrigerationem vaſis fiat juris expreſſio, quod propinetur infirmo bis in die per 40. dies, nàm magni hujus remedij effectus admiramini.

Nunc pro hujus Tractatûs complemento curationem maraſmi à contagio luis Venereæ exorti, quam propoſuimus; inſtituemus, ac promittimus ſequentium remediorum rectâ adminiſtratione ſemper Tabis ex lue Venereâ curationem aſſequi poſſe dummodò ab ipſius luis virulentiâ ſubſtantia alicujus membri principalis non ſit læſa, vel vas aliquod conſpicuum ſanguinem continens corroſſum, adapertumvè ſit: his enim impreſſionibus à lue Venereâ factis, certa promitti non poteſt maraſmi curatio, cùm licèt contagium Venereum ex integro eradicare valeamus, vaſorum corroſionem, & ſubſtantiarum læſionem reſtituere promittere non licet.

Tabem ex Venereo fermento productam vulgares tentare curant juribus conſumptis, quæ *Ludovicus Septalius animadverſ. lib.* 7. *num.* 214. proponit, ut

℞ *Salſ. parill. minutim inciſ* ℥ vj.
infundantur horis 24. *in aquæ calidæ lib xv.*

in loco calido, vaſe clauſo. Deindè bull. lento igne ad conſumptionem tertiæ partis.

partis. Hinc cochleari perforato extrahatur ſalſa parilla, & contundatur in mortario. Contuſa eidem aquæ injiciatur addendo

carnis vitulinæ macræ lib.ij.
ſem. coriand. præp. ℥ j.

& vaſe aperto iterùm lento igne bulliant, donec remaneant lib. V. & in fine aromatizentur.

cinnam elect. ℥ *iij.*

Hinc fiat colatura cum forti expreſſione, quæ uſui ſervetur in vaſe vitreo, vel vitreato. De qua æger mane horis quatuor ante cibum capiat ℥ vj. veſperi autem horis tribus ante cœnam ℥ iv. vel v. Quòd ſi æſtas ſit, aut ſi conjuncta febris hectica, addit hordei excorticati unc. iv. atque in uſu medicamenti plurimis diebus perſeverat, quandóque etiam ad centeſimum uſque diem.

Si tabes his juribus non ceſſerit, tanquàm ad ſacram anchoram recurſum habent ad lactis aſinini exhibitionem, inito tamen priùs conſilio: Aſina debet eſſe nigra, & omni manè pexa, eam in otio degere ſinunt, nutriuntque herbis refrigerantibus admiſtâ ligni guajaci ſcobe, & ſalsâ parillâ minutim inciſâ. Verùm hæc vulgarium præſidia pro tollendâ tabe Venereâ inſufficientia ſunt experta, nec ipſam tollere ſunt idonea.

Itáque tabis Venereæ curationem ità inſtituimus: Corpus leniter purgandum hoc modo:

℞ *Pilul. de tribus* ℈ j.
merc. dulc. gr. x. m.

Exhibe ante cœnam. Deindè decoctum vulnerarium paulò ſuprà deſcriptum bis in die infirmo propina, cui adde *elixiris proprietatis deſtillati* ʒ *ij.* optimumque erit, ſi ſimul cum pulveribus vulneratiis *carnem duarum viperarum* commiſceatis; nàm vis vulneraria additione viperarum ſummoperè augetur. Hoc vulnerarium cum viperis per decem dies ægroto exhibe abſque ullo alio medicamento, ut vires reſtaurentur, & natura ſublevetur. Vel ſi tabidi vires fuerint fractæ, ſequentibus juribus conſumptis reparentur:

℞ *Salſæ parillæ minutim inciſæ* ʒ *ij. ß.*
raſuræ eboris,
limaturæ corn. cervi,
ſantal. rubr. ana ʒ *j.*

Infundantur per 12. horas in loco calido in aquæ communis unc. ix. Deindè injiciatur pullus deplumatus, exenteratus, & in fruſta diſſectus, cinnamomi acuti ʒ *j. ſalis communis ad gratum ſaporem q. ſ. Operi vas, ne quid exhalet, & bulliat leniter per tres horas, poſtmodùm refrigerato vaſe, fiat lenis expreſſio*, & pro Cœnâ ad plures dies ægro propina. Reſtauratis viribus, infirmum ad cinnabaris ſuffumigia diſponetis eo modo, quo ſuprà tradidimus, adhibitis omnibus circumſtantiis, quas ibidem adnotavimus. Dotis cinnabaris ʒ j. pondus non excedat, & non quolibet die, ſed alternis diebus ſuffumigationem adhibete ac pro ægri viribus. Si in remedij curſu diarrhœa cruenta, vel grumefactum ſanguinem per os infirmus ejiciat ſine vomitu, & tuſſi, non ſolùm aliquid mali timere non debetis, ſed proximam curationem expectate, ſi æger præſcriptam ſervabit regulam,

gulam, infra duorum menſium ſpatium non ſolùm bonum acquiret habitum, ſed præter modum pingueſcet.

Verùm nec medicamentum ſecundum, aut quicquam ſimile viget aquæ noſtræ Anti-Venereæ, nec ipſe Mercurius ſive in ſuffumigiorum, ſive inunctionis formâ, tàm exaltatus, quàm præcipitatus in tabidâ Venere perſanandâ eſt comparandus; hæc enim tàm mitis, tuta & jucunda eſt, ut nunquàm aliquem læſerit, omneſque ſanarit, & id nos jurejurando affirmare poſſumus.

Denique *Arcanum Metallicum* patefeciemus, quod omnes luis Venereæ ſpecies curat, ac præcipuè tabem reſtitutione læſionis ſubſtantiæ membrorum principalium, hoc tantùm remedio obtinere poteris, ſi illa ſit remedij capax: fixum eſt hoc remedium, ac cum cibo aſſumitur, nullam cauſat ſenſilem evacuationem, & indolem habet univerſalem, ejus præparatio exercitatum requirit ſpagyricum, & talis eſt:

℞. *Merc. ter aquâ forti ſemper recenti,*
& qualibet vice ad rubedinem præcipitati unc. j ß.
butyri antimonij unc. j.
Ea ſimul in urinali vitreo conjunge, & adde
aquæ regis unc. iv.

urinali ſupponatur coöperculum cum ſuo roſtro, aquam regis lento igne à mercuriis deſtilla, quam iterùm deindè ſuper ipſos mercurios repete quinquies, in fine deſtillationis augendo parùm ignis gradus, poſt quintam aquæ regiæ cohobationem remanebunt in fundo urinalis ambo mercurij fixi, qui fuſionis ignem ſuſtinebunt: reduc materiam in pulverem, ac retorta vitrea injice, addendo

Spiritûs vini ardentis unc. iv.

quem lento igne à pulvere deſtillabis, deindè eandem quantitatem recentis ſpiritûs vini injice, & eodem modo deſtillabis, & hoc duodecies repetes; nàm pulvis remanebit dulcis, ut mel, nullam acredinem præſeferens, eſtque mercurius diaphoreticus vi ſulphuris antimonialis ad ſummam perfectionem evectus. Doſis eſt granorum iij. uſque ad vj. cum cibo prandij, vel cœnæ, nullam promovet ſenſibilem evacuationem, ac triginta dierum uſu omnem curabilem tabem radicitus cura abſque metu recidivæ. Si hoc arcanum aliis applicaveris morbis, uſus te plura docebit.

CAP. V.

De Præſervatione à Lue Venereâ.

Eſſet hic pro coronide de Luis Venereæ præſervatione agendum, quia multùm glorioſius eſſet hanc luem præcavere, quàm eandem curare; ſiquidèm poſtquam homo hac fuerit conſpurcatus, non niſi poſt multum tempus, improbo cum labore, & graviſſimis incommodis ab hac dirâ eripitur lue, omni proindè nixu movendus eſſet hic lapis ponderoſiſſimus: Verùm enimverò turâ conſcientiâ iſta antidota doceri non poſſe credi-

credimus, quæ tot homines ad libidinem liberiùs accenderent, quos ab eâ forſan morbi metus avertere poterat. Eapropter multi monent authores (& reverà eſt efficaciſſimum præſidium,) ut Veneris palæſtra omninò vitetur, quia ſic evitantur pericula: ſanum ſanè conſilium, quod nemo, vel ſaltim unus obſervabit; cùm caro fragilis, & infirma ad carnem ſemper anhelet; quò circà eſſet tollere, non ſolvere, quod quæritur, ac proindè non defuêre ſcelesti authores, qui hæc deſcripſerunt antidota, quibus tanquàm clypeo muniti ganeones confidunt ſe poſſe meretrices maximè infectas penetrare, omneſque ganeas liberè peragrare. Hujus farinæ authores fuêre *Hercules Saxonia*, *Aurelius Minadoüs*, *Euſtachius Rudius*, *Iulius Palmarius*, & præ cœteris *Gabriel Falloppius*, qui *de luis Venereæ præſervatione cap.* 89. tractat ſcribitque *Ego nihil feciſſe videor, niſi doceam vos, quomodò quis videns pulchram Sirenem, & coiens cum eâ, etiam infectâ à carie, & lue Gallicâ præſervetur.* Paulò infrà proponens antidotum inquit: *Ego feci experimentum in centum, & mille hominibus; & Deum teſtor immortalem nullum eorum infectum fuiſſe.*

Pro luis præſervatione his utuntur medicamentis authores, imprimis mulier, cum qua Venus exercenda ſit, nùm infecta, inveſtigandum, quod cognoſcitur ex ſuperiùs propoſitis ſignis, quæ cùm dubia utplurimùm ſint, & coëuntes non ſunt ſemper medici, ideò ad alia confugiendum magis veridica, vel aliorum ſectanda ſententia; nam videndum, an madida, & humecta ſint, vel tumida muliebria, an aliqua ſordities in eâdem parte reſideat, an dolor, & ardor in, & poſt coitum, vel lancinatio intra urethram perſentiatur, tunc enim clara ſunt luis veſtigia; ac proindè pluries fortiter emungendus eſt priapus, ut ſeminis reliquiæ propellantur, & abſtergendus erit ſubuculâ, mox emittenda eſt urina, qua pluries abluendus, vel vini efficacior erit ablutio; præcipuè ſi in eo fuerint *incocta myrti folia; roſæ rubræ, alumen, abſynthium, ariſtolochia, limatura guajaci ad ana.*

Falloppius tanquàm præſentaneum ſuum extollit Antidotum, quod ità paratur.

℞. *Radices gentianæ,*
ariſtolochiæ longæ,
rotundæ.
dictamni albi ana ℥ ij.
pulverum ſantali albi,
rubri,
ligni aloës ana ℈ ij.
pulv. corall. rubr.
ſpodij ex ebore.
Corn. Cervi uſt ana ʒß.
fol. ſcordij,
ſonchi,
betonicæ,
ſcabioſæ,
tormentillæ ana m. j.

roſa-

roſarum m. jß.
ſcobis guajaci ℥. ij.
ſquamæ æris ʒ ijß.
præcipitati præp. ʒ. jß.
vini malvatici opt. potentis ℔. jß.
aquæ ſonchi,
ſcabioſæ ℔. ij.

Aſſumitur vinum, & aqua, & in his infunditur ſcobs guajaci per 24. horas, deindè adduntur reliqua omnia, & bulliunt ſimul ad conſumptionem medietatis, deindè colatur decoctum, & exprimuntur medicamenta iſta diligentiſſimè, in hoc decocto perturbato maceratur per noctem pannus lineus puriſſimus, deindè ſiccatur in umbrâ, & hoc fit tribus vicibus, ter enim maceramus, ter etiam ſiccamus. Poſteà paramus fruſta ad proportionem glandis, & ſemper habeantur in marſupiolo. Quoties ergò quis coiverit, abluat pudendum, vel panno detergat, poſteà habeat linteolum ad menſuram propriæ glandis paratum, quo poſt coitum obvolvatur glans, & præputium recurrat, horâ tranſactâ, novâ linteoli portione obvolvatur, primâ rejectâ, & ſic repetatur quater, vel quinquies.

Si timetis, ne caries oriatur in medio canali, habeatis ejuſdem linteoli portionem in modum turundæ, ſive penicilli, & in glandis foramen injicite, eodem modo repetendo; ejus námque beneficio, ſi contracta fuerit virulenta materia, facilè extrahitur.

Verùm ſi prutitus in pudendo ſentiatur, expertum medicamen eſt illud ſuffumigare ſuffitu ex cinnabari, & thure ana.

Opportunum quoque nonnulli cenſent glandem fovere ſpongiâ madefactâ in guajaci decoctione in æqualibus partibus vini, & aceti factâ. Valere quoque credunt hanc decoctionem, ut

℞ ligni guajaci limati ℥. v.
infundantur in aqua font. ℔. ix.

per 24. horas, deindè bulliant lento igne ad conſumptionem tertiæ partis addendo

radic. cucumeris agreſtis,
malvarum,
althææ ana ℥. j.

Radices contundantur, & fiat ebullitio ad medietatem, qua colaturâ abluantur pudenda, & foveantur linteis in eâdem madefactis.

Quò facto, ſi adhuc dubitet ſcortator de aliquo contagio, jubent aſſumendos ſyrupos ligni guajaci, pro quo:

℞. lign. ſanct. limat. ℥. x.
infundantur in aqua font. lib. XII.

Per 24. horas in vaſe benè clauſo ſuper calidos cineres, deindè bulliant in Balneo vaporoſo ad medietatis conſumptionem, ex qua colaturâ cum ſacch. f. ſyr. Doſis unc. j. vel *jß.* manè ſub aurorâ ad plures dies.

Ad majorem præcautionem ulteriùs laudant, ut ante coitum abluantur genitalia roborante, & adſtringenti aliquâ decoctione, cujus vis reſiſtat Lui, ſiqua timeatur, ut

℞. Cortic. myrobolan. ℥. j.
nucum cupreſſ. num. XV.
roſ. rubr. p. ij.

X 3 *abſynth*

abſynth. pontici m. iij.
gallar.
granat.
myrtill. &
ſemin. ſumach. ana unc. j.

Contundantur, & macerentur omnia in vino rubro auſtero, deindè deſtillentur per alembicum, de quo liquore fiat ablutio ante coitum.

Iiſdem præſidiis utuntur mulieres, quas in matium gratiam tantùm præſervari convenit, nàm ex alio capite nullâ eſſent pietate dignæ, cùm ab ipſis omne malum originem ducat; ſollicitæ idcircò multùm eſſe debent, ut à coitu muliebria emundent, & receptum ſemen infectionis ſuſpectum illicò expurgent lotionibus, & artificiis propoſitis, poſtmodùm panno lineo frequenter exſiccando. Verùm ante coitum mulieres non ſtatim ſe comprimere faciant, ſcortatoribus inter oſcula, & tactus blandiantur, & blanditias, arripiant penem, illumque emungant pluries propter gonorrhœæ metum (ſolent gonorrhœâ laborantes ante coitum priùs mingere, ne ſanioſus conſpiciatur fluxus,) recurrat præputium, ut glans cum coronâ obſervetur, inſpiciant interim inguina, ut cum ſecuritate futiri poſſint: Cœterùm quia caſtæ Penelopes hanc diligentiam adhibere non poſſunt, ne æſtimationi ſibi detrahant, nec ſcorattores ob hanc æſtimationem earum pudenda obſervare audent, undè ſtatim decumbunt, & pallam ad genua uſque ſublevant, ideóque facilè inficiunt, & inficiuntur. Mulieres verò meritoriæ quia his obſervationibus incumbunt, rarò hac dirâ corripiuntur Lue.

Verùm decipiuntur, & decipiunt vulgares, credentes hanc Luem in occultâ qualitate conſiſtere, & in hepate ſibi præfigere thronum, poſtmodúmque in externis partibus linteolis, ſuffitu, lotionibuſque illam præcavere. Sunt hæc medicamenta vanida, valida lenocinia, ac irritamenta malorum, licèt hæc Lues per minima corpuſcula ſanioſa communicetur, quæ ſi abſtergantur, extrahantur, diſſipentur, hanc avertere poſſunt, tamen nec fomitem in externis pudendorum partibus abſtergere queunt, quia nullam vim anti-Veneream habent, nec internas à conceptâ Lue eripiunt partes, cùm contagium corpus per poroſitates permeet. Eapropter ablutiones, quæ ſolùm externas attingunt partes, & alia medicamenta extrapoſita certam præcautionem, & incolumitatem minimè polliceri poſſunt, ac proindè his non valdè fidendum. Prætereà non ſolùm per pudenda in coitu, verùm per os, papillas, podicem, omneſque partes perfectâ cute carentes hæc dira Lues cùm contrahi poſſit, arduum nimis erit illam præcavere, cùm non omnibus occurrere poſſimus partibus, & ignoremus, quænàm primò illam contraxerint.

Habemus nos nobile, & expertum antidotum ad Luis Venereæ præcautionem, quo ſiquis, poſtquàm cum infectâ coierit, utatur, facilè à puſtulis, cariebus, ulceribus, gonorrhœâ & bubone præcavetur, illudque ſparſim communicavimus; nolumus tamen locum, ubi extet, cuíque digito demonſtrare, ſed emunctioribus ſeligendum relinquimus, ne hujuſmodi remedium tantummodò in abuſum trahatur, & citò ſcortationem repetant,

tant, ac nos libidinum fautores videamur. Unum tantummodò hîc tutiſſimum & infallibile docebimus antidotum, quo, qui uſi ſunt, nunquàm hac correpti fuêre Lue, quod eſt à ſcortis abſtinere, & perpetuò præ oculis habere, quòd juſtus Deus ſcortatores caſtigabit, qui etiam in hac vitâ iſto fœdiſſimo morbo eos afficere ſolet.

Sed jàm ad calcem pervenimus eorum, quæ nobis hoc præſenti Tomo ſcribere, atque poſteritati tradere inſtituimus; Itáque manum de tabulâ moveamus, ipſa monet res. Certè ſcripſimus hæc non inviti, qualiacumque eſſent, námque cùm ferè omnes oras pererraverit dira Lues, miſeréque hominum genus afflictaverit, haud fuit difficile ad hæc edenda animum inducere, firmiterque nobis videri omnibus accepta fore, quæ aliorum commodo inſudavimus, atque votis expetere, & undequaque conquirere ea, undè aliqua ſalus ſperetur; Itáque præter expectationem non erunt, quæ nobis ab initio hujus operis fuêre propoſita.

FINIS Tomi IV.

INDEX

INDEX
RERUM ET MATERIARUM
Quæ in IV. Tomis
TRUTINÆ
CHIRVRGICO-PHYSICÆ
R. D. CAROLI MVSITANI
Continentur.

A

ABdominis Vulnera, Tom. III. pag. 339
Signa, 340
Cauſa, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 341
Iuxta Authorem. 343
Abſceſſus, quid. t. 1. p. 9
Etymon, ibid.
Signa, ibid.
Cauſæ, juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, t. 1. p. 10
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Quare ad ſectionem deveniant. p. 11
Curationis proceſſus ulterior, 12
Curatio juxta Authorem, ibid.
Sectica varia proponuntur, 13
Abſceſſus frigidi, quid juxta Galenicos t. 1. p. 23
Sunt in duplici differentia, ibid.
Cauſa eorum materialis juxta Galenicos. 24
Cauſa juxta Authorem, ibid.
Sunt trium generum, nempe Atheroma, Steatoma & Meliceris, ibid.
Signa. 25
Contenta quædam in iis ſolida unde oboriantur, 27
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 28
Iuxta Authorem à triplici indicatione deſumitur, ibid.
Abſceſſus ani. V. Ani inflammatio t. 1. p. 282
Acrochordon, vide Verruca penſilis t. 1. p. 145
Acrochordon ex lue ven. t. 4. p. 110
Signa. 111
Cauſa juxta vulgares ibid.
Iuxta Authorem, ibid.

Prognoſis, 112
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 113
Ægilops, t. 1. p. 162
Signa, ibid.
Cauſa juxta vulgares. 163
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares. 164
Iuxta Authorem, 165
Aer ſalia ſecum vehit. t. 2. p. 12
qui ulceroſis eligendus. t. 2. p. 16
Vulneratis vitandus. t. 3. p. 5
Affectio habitualis corporum viventium t. 4. p. 148
Ejus definitio, 151
Quæ per partes exponitur, ibid. & ſeq.
Ejus differentiæ, 153
Alopecia in lue ven. t. 4. p. 105
Signa, ibid.
Cauſa juxta vulgares 106
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares. 107
Iuxta Authorem, 108
Alvus lubrica conſtrictâ conducibilior t. 2. p. 25
Amphibia, cur tum in ſicco, tum in aquis vivere poſſint, t. 3. p. 264
Amygdalæ v. Tonſillarum Tumor t. 1. p. 186
Anchilops v. Ægilops t. 1. p. 162
Cauſa juxta vulgares, 163
Iuxta Authorem, ibid.
Signa ibid.
Prognoſis, 164
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 166
Aneuriſma, quid, t. 1. p. 89
Signa, ibid.
Cauſa, 90
Platerus & Regius refutantur, t. 1. p. 92
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 93
Iuxta Authorem, 94
Animalium propagatio eſt duplicis generis, t. 2. p. 70
Anthiades. v. Tonſillarum Tumor t. 1. p. 186
Anthrax, variis appellatur nominibus t. 1. p. 29
Unde dicatur, ibid.
Quid ſit. 30
Ejus ſubjectum, ibid.
Signa, ibid.
Cauſa, juxta vulgares, 31
Iuxta Authorem, ibid. & 32
Externa, 33
Prognoſis, ibid.
Curatio, juxta vulgares, quinque indicationibus comprehenditur, p. 34
Pleraque omnes repudiantur. 35 & ſeqq.
Curatio, juxta Authorem à triplici indicatione pendet, 37
Saphirus conducit, 39
A corroſivis & ſecticis abſtinendum, ibid.
An peſtis ſit, cognoſcendi ratio ibid. & p. 40.
Antidotum antipeſtilentiale authoris t. 1. p. 245
Antihecticum Poterii t. 4. p. 159
Anus cerebri. t. 3. p. 123
Anus, podex, t. 3. p. 335
Ani Condylomata, Thymi, Ficus, Criſtæ &c. t. 1. p. 292
Signa, 293
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, 294
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 295
Ani inflammatio t. 1. p. 282
Signa, ibid.
Cauſa, ibid.

Prog-

Prognoſis; p. 283
Curatio juxta vulgares, 285
Iuxta Authorem, ibid.
Ani procidentia t. 1. p. 288
Signa, ibid.
Cauſa juxta vulgares; 289
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis 289
Curatio 290
Aphtha t. 2. p. 154
Signa ibid.
Cauſa juxta Galenum, ibid.
Iuxta Authorem, 156
Prognoſis, 157
Curatio juxta vulgares 158
Iuxta Authorem 159
Aperientia medicamenta non ſunt unius generis t. 2. p. 27
Apoſtema vide Tumor. t. 1. p. 2
Aqua potulenta eſt ſale referta, t. 2. p. 11
Aquam cum cane demorſi abhorreant, t. 3. p. 101
Aqua antivenerea, t. 4. p. 120
Arterialis, t. 1. p. 94
Caſtitatis, t. 1. p. 281
ad Dentes mobiles, Authoris, t. 2. p. 179
I. B. de la Porta, ibid.
Omnium Florum t. 1. p. 174
Guajaci & c. quomodo exſiccet, t. 2. p. 41
Salis armoniaci t. 1. p. 172. & t. 4 p. 114
Venerea, t. 2. p. 141
Viridis Ioh. Hartmanni t. 2. p. 141
Aranearum venenum & uſus t. 3. p. 8
Argentum vivum, v. Mercurius t. 4. p. 123
Ariſtoteles fuit balbus, t. 2. p. 189
Armarium Paracelſi, t. 3. p. 21
Arteriarum ſubſtantia eſt muſculoſa t. 1. p. 90
Arteriæ aortæ vulnus quomodo cognoſcatur, t. 3. p. 298
Vulneris prognoſis, 301
Aſpera Arteriæ Anatome, t. 3. p. 260
Cartilagines, 261
Membrana, ibid.
Vena, ibid.
Uſus, ibid.
Aſpera Arteriæ ulcera t. 2. p. 191
Signa, ibid.
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Prognoſis, 192
Curatio juxta vulgares, 192
Iuxta Authorem, 193
Vulnera. t. 3. p. 268
Signa, t. 3. p. 5. & 297
Cauſa, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 269
Iuxta Authorem, ibid.
Hiſtoria, 270
Arteriæ crurales, t. 3. p. 407
Artuum vulnera t. 3. p. 407
Signa, 408
Cauſa, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 409
Iuxta Authorem, ibid.
Atheroma quid t. 1. p. 24
Pultatio latinis dicitur, ibid.
Quomodo producatur. p. 25
Signa, ibid.
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, ibid. & ſeqq.
Prognoſis, 27
Curatio juxta Vulgares, 28
Iuxta Authorem, ibid.
Vide Abſceſſus frigidi.
Atrophia, duobus modis producitur, t. 4. p. 153
Signa, 155
Auditus, quâ in parte auris fiat, t. 3. p. 222
Quo medio fiat, 223
Auditus gravis, t. 2. p. 130
Signa, 132
Cauſa, 133
Prognoſis, 134

Curatio, 135
Aurium anatome, t. 3. p. 216
Muſculi, 217
Glandula, ibid.
Cavitates, 218
Oſſicula, 219
Auris Batava, t. 1. p. 134
Aurium dolor, t. 2. p. 115
Signa, 116
Cauſa juxta Galenicos, ibid.
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta Galenicos, 117
Iuxta Authorem, ibid.
Aurium fluxus, t. 2. p. 122
Signa, 123
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 124
Iuxta authorem, ibid.
Aurium Inflammatio, t. 1. p. 194
Signa, ibid.
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 195
Iuxta authorem, 196
Aurium ſonitus, t. 2. p. 124
Signa, 115
Cauſa juxta vulgares, 126
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, 128
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, 129
Aurium ulcus, t. 2. p. 119
Signa, ibid.
Cauſa juxta Galeniſtas, 120
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 121
Iuxta authorem, 122
Aurium vulnera, t. 3. p. 216
Signa, 217
Cauſa, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio, ibid.
Aurium abſciſſio adulterorum & furum olim pœna & quare, t. 3. p. 226
Hiſtoria ſuper his faceta, ibid.

B.

Balbus fuit Ariſtoteles, t. 2. p. 189
Balbuties, t. 2. p. 187
Signa, 188
Cauſa juxta Galeniſtas, ibid.
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 189
Iuxta authorem, 190
Balſamus arſenici, t. 1. p. 22
Balſamorum, t. 1. p. 141
Proprietatis per infuſionem, t. 1. p. 13
Proprietatis in lue ven. t. 4. p. 88
Radicalis, t. 2. p. 9. & t. 3. p. 17
Balſami vulnerarii, t. 3. p. 39
Batrachos, v. Ranula, t. 1. p. 181
Beliſarii ſtipem emendicantis dictum, t. 3 p. 212
Bilis generatio juxta de le Boë Sylvium, t. 3. p. 351
Rejicitur, ibid.
Uſus, 352. & ſeqq.
Blæſi, quid à balbis differant, t. 2. p. 187
Bocium, t. 1. p. 217
Signa, 218
Cauſa juxta vulgares. 219
Iuxta authorem, ibid.
Quibuſdam in locis eſt morbus endemius, 220
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 221
Brachii muſculi t. 3. p. 384
Vena, t. 3. p. 391

Bron-

Bronchocele, v. Bocium. t. 1. p. 217
Bubo ſimplex, t. 1. p. 236
Tripliciter in inguinibus oritur. ibid.
Signa, ibid.
Cauſæ, juxta vulgares, 237
Juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta authorem, 238
Bubo peſtilens, t. 1. p. 239
unde dictus, ibid.
Signa, ibid.
Cauſa juxta *Vulgares,* ibid.
Juxta authorem, ibid.
Prognoſis, 241
Curatio, ibid.
Antidotum antipeſtilentiale Authoris p. 245
Bubo ſpurius ex lue ven. t. 4. p. 81
Signa, ibid.
Cauſa, ibid.
Prognoſis, 82
Curatio, juxta vulgares, ibid.
Juxta authorem, ibid.
Bubo venereus, t. 4. p. 73
Signa, ibid.
Cauſa juxta vulgares, 75
Juxta authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 76
Juxta authorem. 78
Bubonocele v. Hernia, t. 1. p. 252
Bufo ſalivâ vel urinâ tantùm venenatus eſt, t. 3. p. 83
Ejus in Medecina uſus, ibid.
Buganze v. Pernones, t. 2. p. 311

C.

Cachexia quî producatur, t. 4. p. 154
Signa, 155
Caffea potus ulceroſis conducit, t. 2. p. 18
Calamus ſcriptorius, t. 3. p. 12
Callus, t. 1. p. 324
Signa, ibid.
Cauſa juxta Galenicos, ibid.
Juxta authorem, 325
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 326
Juxta authorem, ibid.
Calor dicitur qualitas poſitiva, t. 2. p. 39
Calor & ignis non differunt, ibid.
Caloris ſenſus quomodo producatur, p. 42
Calvaria, t. 3. p. 17
Cambium, t. 2. p. 9
Canalis biliarius, t. 3. p. 340
Cancer, vel Carcinoma, *quid. t. 1. p.* 40
Eſt vel non exulceratus, vel ulceratus, ibid.
Unde dicatur, ibid.
Noli me tangere, *quibuſdam dicitur,* ibid.
In tres dividitur ſpecies, ibid.
Signa, 41
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Inter quas vermiculi referuntur, p. 42
Cauſa, juxta authorem, ibid.
Prognoſis, 44
Curatio pluribus à Vulgaribus impletur indicationibus, ibid.
Juxta authorem, 45
Vide *Ulcus cancroſum, t. 2. p.* 95
Cancri fluviatiles aceto injecti effervescunt, t. 3. p. 9
Canes linguâ vulnera ſua curant, t. 3. p. 32
Canis rabidus quî cognoſcatur, t. 3. p. 99
Capitis anatome, t. 3. p. 115
Oſſa, 118
Sutura, ibid.
Meninges, 119
Vulnera, 129
Ea curandi ratio, t. 3. p. 16
Capitis contuſio, t. 3. p. 128

Signa, p. 128
Cauſæ, 129
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta Galenicos, ibid.
Iuxta Authorem, 131
Carbo, unde dicatur, t. 1. p. 29
Carbunculus, unde dicatur, t. 1. p. 29
Vide Anthrax.
Caries ex lue ven. t. 4. p. 87
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio, ibid.
Carpi muſculi, t. 3. p. 387
Cartilago mucronata, t. 3. p. 280
Caſſia conſerva, t. 4. p. 60
Cataplaſma dignoſcendæ Peſtis aptum, t. 1. p. 40
Cerebellum, t. 3. p. 122. & 123
Cerebrum, t. 3. p. 120
Duplo cerebri habet homo quam bos. p. 121
Mares plus quam fœminæ cerebri habent, ibid.
Ventriculi, 122
An in plenilunio plenum, in novilunio verò non, t. 3. p. 176
Cerebri fungi, t. 3. p. 185
Signa, 186
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 187
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 188
Cervicis uteri ulcera & Rhagades, t. 2. p. 206
Signa, 208
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 209
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta Vulgares, 210
Iuxta Authorem, 211
China radix. t. 4. p. 52
Ejus deſcriptio, 53
Virtutes ipſi tributæ, ibid.
Ejus decocta parandi modus, 54
Authoris de iis judicium, 53. & ſeq.
Chirurgus ad primum vulneris intuitum quid animadvertere debeat, t. 3. p. 62
Cibus quo ulceroſis utendum, t. 2. p. 17
Qui vulneratis concedendus, t. 3. p. 8
Cicatrices quandoque honeſtæ, quandoque non, t. 3. p. 197
Cicatrices quî deleri poſſint, t. 3. p. 197
Circoſele, t. 1. p. 269
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio, juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 270
Ciſtis cholidocus, t. 3. p. 349
Clavicula, t. 3. p. 278
Clavus v. verruca, t. 1. p. 145
Clavus, t. 1. p. 324
Signa, ibid.
Cauſæ juxta Galenicos, ibid.
Iuxta Authorem, 325
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 326
Iuxta Authorem, ibid.
Clitoris, t. 2. p. 207
Quadam fœminæ eâ coëunt, ibid.
Colli Anatome, t. 3. p. 255
Etymon. ibid.
Ejus commenſuratione diſcognoſcitur virgo à compreſſa, ibid.
Uſus, 256
Muſculi, ibid.
Vena, 257
Arteriæ, ibid.
Nervi, 258
Vertebræ, ibid.
Vulnera, ibid.
Eorum ſigna, ibid.

Cauſa, 258
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 259
Iuxta Authorem, 260
Columborum applicatio in bubone irridetur, t. 1. *p.* 247
Columellæ exulceratio in lue ven. t. 4. *p.* 103
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, 104
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 105
Columellæ laxitas & Inflammatio, t. 1. *p.* 189
Signa utriuſque, ibid.
Cauſæ utriuſque juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio laxitatis juxta Vulgares, p. 191
Iuxta Authorem, 193
Inflammationis juxta vulgares, 192
Iuxta Authorem, 193
Conarion, t. 3. *p.* 123
Condylomata ani, v. Ani condylomata, t. 1. *p.* 292
Condylomata ex lue ven. t. 4. *p.* 110
Signa, 111
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, 112
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 113
Contabeſcentia membrorum, t. 3. *p.* 420
Signa, 421
Cauſæ, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 427
Iuxta Authorem, 424
Cor, unde dictum, t. 3. *p.* 285
Figura, 288
Subſtantia & parenchyma, 287
Paries, 262. & 288
Vulneratum quî cognoſcatur, t. 3. *p.* 4 & 297
Vulnerum ejus prognoſis, 301
Cor pilis quandoque hirſutum, 287
Cornua t. 1. *p.* 50
Coryſa, t. 2. *p.* 142
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, 143
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 144
Coſtæ & earum numerus, t. p. 3. 125. & 279
Cranium, t. 3. *p.* 117
Cranii fractura, cum Meningum & cerebri vulnere, t. 3. *p.* 143
Rima, ibid.
Contuſio, 144
Depreſſio, 145
Sedes teli, 146
Contrafiſſura, ibid.
Non admittitur, 147
Signa, 148
Varii modi eam explorandi, t. 3. *p.* 150. & *ſeqq.*
Cauſa, 153
Prognoſis, 154
Curatio juxta vulgares, 158
Iuxta Authorem, 161
Terebratio periculoſiſſima, 164. & *ſeq.*
Criſtæ Ani. v. Ani Criſtæ, t. 1. *p.* 292
Criſtæ ex lue ven. t. 4. *p.* 110
Signa, 111
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, 112
Curatio juxta vulg. ibid.
Iuxta Authorem, 113
Cruſta lactea, t. 2. *p.* 10[illegible]
Cubiti muſculi, t. 3. *p.* 386
Cuticula, t. 3. *p.* 311

Anſæ

An ſit partibus corporis annumeranda, 311
Cutis, t. 3. p. 313
Glandulæ, ibid.
Pori, ibid.
Arteriolæ, ibid.
Venæ, ibid.
Nervi, ibid.
Uſus, 314

D.

Decocta cum vino parandi ratio, t. 4. p. 49
Decocta non dantur exſiccantia, ibid.
Demoſthenes linguæ vitia quomodo correxerit. t. 2. p. 189
Dentes, t. 3. p. 243
Dentium color fœdus & ſordities, t. 2. p. 173
Signa, ibid.
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 174
Prognoſis, 175
Curatio juxta vulgares, ibid.
Dentium dolor, t. 2. p. 164
Signa, ibid.
Cauſa juxta vulgares, 165
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, 167
Curatio juxta vulgares, 167
Iuxta Authorem, 169
In nonnullis eſt certiſſimum gravidi-tatis ſignum, 171
Dentium mobilitas & caſus, t. 2. p. 177
Signa, ibid.
Cauſa, ibid.
Prognoſis, 178
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Dentium ſtupor, t. 2. p. 171
Signa, ibid.
Cauſa juxta Galenicos, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, 172
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 173
Dentitio difficilis, t. 2. p. 180
Signa, 181
Cauſa, ibid.
Prognoſis, 182
Curatio, ibid.
Derma, v. Cutis, t. 3. p. 313
Diaphoreticum Paracelſi, t. 1. p. 83
Diaphragmatis anatome, t. 3. p. 281
Nomina, ibid.
Partes, ibid.
Uſus, 281
Vulnerati ſigna, 5. & 298
Prognoſis, 301
Digiti, t. 3. p. 382
Digitorum muſculi, t. 3. p. 388
Pedis muſculi, t. 3. p. 399
Diploe, t. 3. p. 117
Dolor malè dentibus adſcribitur, t. 2. p. 164
Dolorum quinque ſpecies, t. 2. p. 115
Dolores venerei, t. 4. p. 116
Signa, ibid.
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 117
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 119
Dorſi muſculi, t. 3. p. 177
Vertebræ, 179
Draco mitigatus, t. 4. p. 132

E.

Ecchymoſis, quid, t. 1. p. 85
Signa, ibid.
Cauſa externa & interna, ibid.
Prognoſis, p. 86
Curatio juxta vulgares, ibid.

Iuxta

Iuxta Authorem, p. 87
Elephantia, t. 1. p. 128
Elephantiaſis, unde dicta, t. 1. p. 128
Signa, 129
Cauſa juxta vulgares eſt ſuccus melancholicus, 130
Cauſa juxta Authorem, ibid.
Prognoſis, 131
Eſt morbus contagioſus, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 133
Emplaſtrum de fuligine, t. 1. p. 206
De Herba Thaa, 84
Magneticum, 206
Apoſtolicum Nicol. Alexandrini, 251
Schroderi ad Hernias, 258
Authoris ad rupturas, 258
De lapide calaminari, t. 2. 51
Vulneraria, t. 3. p. 33
Stilicum, 34
Oppodeldoch Paracelſi, 35
De Betonica, 137
De Gummi elemi, 137
Baſilicon majus Meſua, 137
Enterocele, t. 1. p. 252
Signa, 253
Cauſa, ibid.
Prognoſis, 253
Curatio ibid.
Enteromphalon, t. 1. p. 230
Signa ibid.
Cauſa, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio, ibid.
Epidermis, t. 3. p. 311
Epiglottis. t. 2. p. 267
Epinyctis unde dicta, t. 1. p. 109
Quid, ibid.
Signa, 110
Cauſa juxta vulgares, 111
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem 112
Epiplocele, t. 2. p. 252
Signa, 253
Cauſa, ibid.
Prognoſis, 254
Curatio, ibid.
Epiplomphalos, t. 1. p. 230
Signa, ibid.
Cauſa, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio, ibid.
Epiploon, t. 3. p. 321
Epulis, t. 1. p. 179
Signa, ibid.
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, 180
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Eryſipelas, variè appellatum, t. 1. p. 63
t. 2. p. 57
Diſtinguitur, ibid.
Differt à Phlegmone, ibid. *t. 2. p.* 57
Signa, 64
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 65
Prognoſis, 66
Curatio juxta vulgares, 67
Iuxta Authorem, tribus perficitur indicationibus, 68
Sanguis lepor is conducit, 72
Eſſera, quid. t. 1 p. 112
Differunt ab Epinyctide, 113
Signa, ibid.
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 114
Iuxta Authorem, ibid.
Eſtiomenos herpes, t. 1. p. 229
Eunuchi infames, t. 1. p. 280
Semen emittere poſſunt, ibid.
Eunuchi propter Regnum Dei, ibid.

Excrementa alvi qualia eſſe debeant, t. 2. p. 25
Exomphalos, t. 1. p. 229
Exoſtoſis, t. 1. p. 142
Cauſa, 143
Prognoſis, ibid.
Difficillima curationis 144
Extranea quomodo à Vulneribus extrahenda, t. 3. p. 37
In extrahendis præcautiones adhibendæ, 39
Duplex modus extrahendi, 40
Exumbilicatio, t. 1. p. 229

F.

Facies, t. 3. p. 116
Vnde dicta, 189
Faciei anatome, t. 3. p. 189
Vulnera, 190
Signa, 191
Prognoſis, 192
Curatio, ibid. & ſeq.
Fæces alvinæ, ni debito tempore excernantur, coctionem interturbant, &c. t. 2. p. 25
Falx, t. 3. p. 118
Meſſoria, 122
Fauces, t. 3. p. 243
Quid ſint propriè, ibid.
Earum uſus, ibid.
Favus, t. 2. p. 108
Fel, t. 3. p. 352
Vſus, 353
Fellis folliculus, v. folliculus fellis, t. 3. p. 349
Femoris muſculi, t. 3. p. 395
Ficus, vide verruca penſilis, t. 1. p. 145
Ficus ani, v. ani fiſtula, t. 1. p. 292
Ficus ex lue ven. t. 4. p. 110
Signa, 111
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, 112
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, 113
Fiſtula, quomodo à Sinu differat, t. 1. p. 17
Quid ſit, p. 18. *t. 2. p.* 85
Duplicis eſt ſpeciei, t. 1. p. 18
Signa, ibid. & t. 2. p. 85
Methodus ejus cavitatem explorandi, ibid.
Cauſæ juxta Galenicos, ibid.
Iuxta authorem, 19
Prognoſis juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, ibid.
Curatio, juxta Vulgares, 20
Iuxta authorem, 21
Fiſtula ani, v. ani fiſtula. t. 1. p. 282
Fiſtula lacbrymalis, v. Ægilops, t. 1. p. 162
Signa, ibid.
Cauſa juxta vulgares, 163
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, 164
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, 165
Fiſtula ſacra, t. 3. p. 125
Flatus an ſint cauſæ morborum, t. 2. p. 126
Sunt duo in nobis, 127
Differunt à vaporibus, ibid.
Folliculus fellis, t. 3. p. 349
Partes, ibid.
Vſus, 350
Fontanella in ulceribus inutiles, imo & noxiæ, t. 2. p. 48
Formica. v verruca, t. 1. p. 145
V. Myrmecia, t. 1. p. 3?7
Frigus eſt diaphoreticum in nobis, t. 1. p. 81
Non eſt privatio, ſed ens, t. 2. p. 39
Frigida quomodo calorem inducere poſſint, t. 2. p. 41
Frons, t. 3. p. 190
Furfuratio, t. 2. p. 108
Furunculus, quid, t. 1. p. 106

undè

Vndè ſic dictus, p. 106
Signa, ibid.
Cauſa juxta Galenum, 107
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio, juxta vulgares, 108
Iuxta authorem, ibid.

G.

Ganglion, varia ſortitur nomina, t. 1. p. 141
Quid, ibid.
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, 143
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 144
Iuxta authorem, ibid.
Gangræna, quid, t. 1. p. 46
Quomodo à Sphacelo differat, p. 47 & 48. & 50
Signa, quæ pro cauſæ diverſitate variant, ibid.
Monitum ſuper his ad Chirurgum, 48
Cauſæ juxta Galeniſtas, ibid.
Iuxta authorem, 50
Prognoſis, 51
Curatio juxta vulgares, tribus indicationibus completur, quæ improbantur p. 53
Curatio juxta authorem, 57
Si à nimia perfrigeratione, ibid.
Si à nimio calore, 58
Si à ſucci nutritii defectu, ibid.
Si ex ſanguinis & ſpirituum interceptione, 59
Si à veneno, ibid.
Si ex humorum malignorum affluxu, ibid.
An ignis actualis ad ſiſtendam gangrænam ſufficiat p. 62
Gargareon, v. Columella, t. 1. p. 190
Gaudium ad valetudinis conſervationem confert, t. 2. p. 35
Generatio ſpontè viventium qui fiat, t. 2. p. 75
Gingiva, t. 3. p. 244
Gingivarum exulceratio, t. 2. p. 161
Signa, ibid.
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 162
Iuxta authorem, ibid.
Glandula, t. 1. p. 142
Differt à Ganglio, ibid.
Glandula pinealis, t. 3. p. 123
Glandulæ renales, t. 3. p. 376
Gonorrhæa, quid, t. 4. p. 57
Ejus ſigna, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, 58
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, 60. & 62
Grando, v. Hordeolum, t. 1. p. 160
Guajacum, t. 4. p. 45
Ejus natale ſolum, ibid.
Proceritas, folia & fructus, ibid.
Differt à buxo, ibid.
Vires ipſi tributæ, ibid.
Eligendi ratio, ibid.
Varia parandi formulæ, 46
Decocta, 49
Oleum, 51
Gummi, ibid.
Authoris de eo judicium, 45
Gula, v. Oeſophagus, t. 3 p. 271
Gummata ex lue ven. t. 4. p. 139
Signa, 140
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, 141

Gurgulio, v. columella, t. 1. p. 190
Guſtus, qua in parte lingua ejus fiat ſenſatio, t. 3. p. 249
Qui fiat, 251
Gutta Roſacea, t. 1. p. 172
Dicitur & rabioſa, ibid.
Signa, ibid.
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 173
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Gutturis tumor, v. Bocium, t. 1. p. 217

H.

Hæmorragia narium, v. narium hæmorragia, t. 2. p. 144
Hæmorragia vulnerum qui ſiſtatur, t. 3. p. 40
Hæmorrhoides Narium, v. Polypus, t. 1. p. 167
Hepatis Anatome, 345
Duplicis mentio, ibid.
Deficientis exemplum, ibid.
Subſtantia, ibid.
Color, ibid.
Figura, ibid.
Membrana, ibid.
Magnitudo, ibid.
Pondus, 346
Humani ab illo brutorum differentia
Primas tenet juxta Galenum, 347
Debito in ordine ponitur per Auth. ibid.
Vſus, 348. 349
Hepatis vulnera, t. 3. p. 355
Signa, 356
Cauſæ, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 357
Iuxta Authorem, ibid.
Herbæ vulnerariæ, t. 3. p. 23
Hernia umbilici ab inteſtinis, v. Enteromphalon, t. 1. p. 230
Ab omento, v. Epiplomphalon, ibid.
Ab aqua, v. Hydromphalon, 232
A flatu, v. Pneumatomphalon, 233
A carne, v. Sarcomphalos, 235
Hernia inguinis, t. 1. p. 252
Hernia veneris, v. Teſtium Tumores ex lue ven. t. 4. p. 67
Herpes, Latinè, Serpigo, quid, t. 1. p. 72
Quomodo ab Eryſipelate differat ibid.
Miliaris, quid, ibid. & ſeqq.
Eſthiomenus, 73
Signa utriuſque, ibid.
Cauſæ juxta Galeniſtas, ibid.
Iuxta authorem, ibid.
Trium ſpecierum, 74
Prognoſis, 75
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 77
Hippocratis Aphoriſma 50. libri 7. reducitur, t. 1. p. 52
Aphoriſma, 11. libri 6. refellitur, 97
Aphoriſma, 24. libri 6. arguitur, ibid.
Hordeolum, quid. t. 1. p. 160
Signa, 161
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 161
Iuxta authorem, 162
Humeri muſculi, t. 3. p. 384
Humiditas vulgo dicitur qualitas poſitiva, t. 2. p. 39
Quomodo definienda, 40
Hydroa, vide Sudamina, t. 1. p. 140
Hydrocele, t. 1. p. 260
Signa, 261
Quomodo à Sarcocele differat, ibid.
Cauſa juxta vulgares. 262
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, 263
Curatio, ibid.
Per acum laudatur, ibid.
Hydrocephalon, quid. t. 1. p. 150

Signa

Signa, 150
Differentia, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, 151
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, 154
Hydromphalon, t. 1. p. 232
Signa, ibid.
Cauſæ, juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, 233
Curatio, ibid.
Hydrophobia in demorſis à canibus cauſa t. 3. p. 101
Hiſtoria, 107
Hydrops ſcrotti, v. Hydrocele, t. 1. p. 265
Hydrops ſiccus, v. Pneumatomphalon, t. 1. p. 233

I.

Ichor, quid. t. 2. p. 4. & 7
Ichor è podice aliquando effluens quid ſit ſit, t. 1. p. 282
Ignis an venenum extinguat, t. 1. p. 204
Ignis S. Antonii, t. 1. p. 46
Ignis Perſicus, t. 1. p. 29 & 46
Ignis Sylveſtris, v. Phlyctæna, t. 1. p. 137
Impetigo quid. t. 1. p. 134
Signa, ibid.
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, 135
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, 136
Inflammatio, Græcis Phlegmon, t. 1. p. 3
Quid, ibid.
Quotuplex apud vulgares, 4
Signa, ibid.
Cauſæ internæ juxta Galeniſtas, ibid.
Iuxta authorem, ibid.
Externæ, ibid.
Prognoſis, p. 5
Curatio juxta Galenicos, ibid.
Iuxta Authorem, 6
Perperam Phlogoſis dicitur, t. 1. p. 3
Inſectorum generatio unde, t. 2. p. 72. & 76
Variæ opiniones, ibid. & ſeqq.
Intemperies calida, frigida, &c. Galeniſtarum irridentur, t. 2. p. 39
Inteſtina, t. 3. p. 329
Longitudo, ibid.
Subſtantia, 330
Vſus, ibid.
Tenuia, 321
Craſſa, 323
Inteſtinorum vulnera, t. 3. p. 339
Signa, 340
Cauſa, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 341
Iuxta Authorem, 343
Ira ſanitati adverſatur, t. 2. p. 25
An aliquem interimere poſſit, ibid.

L.

Labia, t. 3. p. 240
Muſculi, 241
Labiorum uſus & præſagia, t. 2. p. 194 *t. 3. p.* 240
Labiorum Rhagades & ulcera, t. 2. p. 194
Signa, 195
Cauſæ juxta vulgares, 196
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 197
Iuxta authorem, ibid.
Lac virgineum, t. 1. p. 136
Lactis coagulatio, t. 1. p. 227
Signa, ibid.
Cauſa, ibid.
Prognoſis, 228
Curatio, ibid.

Lac plurima mala ſugentibus infert, t. 2. p. 156
Lapis medicamentoſus, ſeu ſalutis, t. 1. p. 71
Laryngis anatome, t. 3. 265
Muſculi, ibid.
Cartilagines, 266
Vena, arteriæ, nervi, 267
Glandulæ, ibid.
S. Lazari morbus, t. 1. p. 129
Vide *Elephantiaſis.*
Leontiaſis, t. 1. p. 129
Vide *Elephantiaſis.*
Leporis pinguedo extranea à vulneribus extrahit, t. 3. p. 39
Sanguis Eryſipelati conducit, t. 1. p. 72
Lepra, quid, t. 1. p. 123
Duplex Græcorum & Arabum, 124
Signa, ibid.
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, 125
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, 126
Lepra Arabum, vide *Elephantiaſis, t. 1. p.* 182
Lienis anatome, t. 2. p. 358
Tranſpoſitio, ibid.
Defectus, ibid.
Duplicis & triplicis exempla, ibid.
An ſit viſcus, ibid.
An eximi poſſit abſque animalis noxa p. 359
Figura, 360
Color, 361
Magnitudo, ibid.
Partes 362
Officium juxta quamplurimos, ibid.
Iuxta Authorem, 365
Lienis vulnera, t. 3. p. 366
Signa, ibid.
Cauſa, 367
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 367
Iuxta Authorem, 368
Ligatura in vulneribus neceſſaria, t. 3. p. 15
Ligatura Begnini ad Hernias, t. 1. p. 257
Lignum ſanctum, v. Guajacum. t. 4. p. 45
Lingua, t. 3. p. 246
Ejus arteria, 247
Nervi, ibid.
Membranæ, ibid.
Fibra 248
Muſculi, ibid.
Uſus, 249
Linguæ Tumor, t. 1. p. 183
Signa, 184
Cauſa, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta Vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 185
Linguam quam loquerentur infantes nullam edocti, t. 2. p. 131
Hiſtoria ſuper hoc, ibid.
Linguæ frænum quomodo in infantibus præſcindendum, t. 2. p. 190
Linguâ vulnera lingebant priſci homines t. 3. p. 32
Lues Venerea, t. 4. p. 1
Quid per eam intelligant Medici, ibid.
Ejus Nomina, 2
Quo tempore irrepſerit, 4
An Medici ante annum 1494. *de illa aliquid tradiderint, vel eam cognoverint,* 8
Ejus diffuſionis per varias provincias ratio, 12
De ejus duratione ſcriptorum judicium, 13
De ejus Eſſentia variæ opiniones, 15
Authoris ſententia, 24
Qui propagetur, 25. & ſeq.
Cur hæc lues ibi primum innotuit ſæviſſima fuerit, 28
Cur aliquando poſt unum aliquando poſt

poſt plures congreſſus manifeſtetur, p. 28
An vir & mulier non infecti inficere poſſint, 29
Ejus Sedis variæ opiniones, 30
Authoris ſententia, 33
Ejus Signa, 35
Præſagia, 37
Curatio juxta Vulgares triplici perficitur indicatione, 40
1°. *Phlebotomiâ, omnimodâ, quæ minus probatur,* 41
2°. *Purgatione quadam generali quæ minus ad ſcopum,* 42
3°. *Lignis & radicibus, de quibus ſuum interponit Author judicium p.* 45. *& ſeq.*
Juxta Authorem curatur mercurialibus, 56
De modo ab ea ſe præſervandi, 163
Lumborum muſculi t. 3. p. 277
Lumbrici quomodo in humano generentur corpore, t. 2. p. 77
Lupia, t. 1. p. 142
Cauſa, 143
Prognoſis, ibid.
Difficilis eſt curationis, 145
Vide Ganglion.
Lupus, tumor, quid & unde dicatur, t. 1. p. 41. *& t. 2. p.* 4 *&* 95. *& ſeqq.*
Lympha, quid. t. 3. p. 373
Lympha, quibus partibus conſtet, t. 1. p. 101

M.

Magati vulnera tractandi methodus, t. 3. p. 19
Magnes arſenicalis, t. 1. p. 248
Mammæ variæ magnitudinis, t. 2. p. 199
Mammarum inflammatio, t. 1. p. 222
Signa, 223
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, p. 224
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, 225
Mammillarum ulcera, t. 2. p. 198
Signa, 200
Cauſa, ibid.
Prognoſis, 201
Curatio juxta vulgares, ibid.
Juxta Authorem, ibid.
Manus anatome, t. 3. p. 381
Muſculi, 384. *& ſeqq.*
Oſſa, 389. *& ſeqq.*
Arteriæ, 391
Venæ, ibid.
Marcor, t. 4. p. 147
Maraſmus eſt triplex, t. 4. p. 147
Signa Maraſmi, 155
A lue venerea, ibid.
A læſione ſubſtantiæ membri, ibid.
A ventriculo, ibid.
Inteſtinorum, 156
Lienis, ibid.
Hepatici, ibid.
Renum, ibid.
Pulmonis, ibid.
Cordis, ibid.
Cerebri, ibid.
Ab externis, ibid.
Mares plus cerebri habent quam fœminæ, t. 3. p. 121
Matrimonium certum & infallibile libidinis remedium, t. 1. p. 280
Matrix, v. uteri ulcera, t. 2. p. 212
Maxillæ, t. 3. p. 243
Superioris uſus, ibid.
Oſſa, ibid.
Maxilla. t. 3. p. 241
Muſculi, 242
Mediaſtinum, t. 3. p. 283
Medicamentum purgans inflammationibus noxium, t. 1. p. 7
Medicamenta vulnera mundificantia, t. 3. p. 32.

Medicamentorum delectus habendus in vulnerum curatione, t. 3 p. 36
Quomodo eorum vis ad partem affectam ſine alteratione pervenire poſſit, t. 3. p. 184
An ſemper in itinere eorum vis obtundatur, 185
In Medicaſtros ſcomma, t. 3. p. 163
Turba Medicorum Cæſarem perdidit, t. 3. p. 167
Medici divinæ ultionis executores, t. 4. p. 42
Medulla ſpinalis vulnus quomodo cognoſcatur, t. 3. p. 5
Medulla oblongata & ſpinalis, t. 3 p. 124
Melaginum, t. 3. p. 7
Melancholia, Humore melancholilico, *t. 1. p.* 142
Vide *Ganglion.*
Meliceris, quid. t. 1. p. 25
Signa, ibid.
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 26
Prognoſis, 27
Curatio juxta vulgares, 28
Iuxta Authorem, ibid.
Vide *Abſceſſus frigidi.*
Membra abſciſſa reſtitui non poſſunt, t. 3. p. 228
Membrana, t. 3. p. 216
Membrana carnoſa, ibid.
Uſus, ibid.
Membrana muſculorum, ibid.
Uſus, ibid.
Mentula, v. Penis, t. 2 p. 217
Craſſa Meninx, vel dura Mater, t. 3. p. p. 119
Tenuis Meninx, vel pia mater, ibid.
Mercurius quid ſit, t. 4. p. 123
De ejus qualitatibus diſcrepantes Scriptorum opiniones, 125
An ſit venenum nec ne, ibid.
Eſt luis venereæ antidotum, 127
Obſervationes Authoris in illum, 128
Ejus præparationes, ibid.
Mercurius in cinnabarim converſus in priſtinum mercurium reduci poteſt. 131
Manifeſta actione luem exterminat, ibid.
Ejus varia præparationes, ibid.
Ejus fumi energia, 134
Mercurius dulcis, 132
Meſenterium, t. 3. p. 335
Migliarine, vide *Sudamina, t. 1. p.* 140
Mœſtitia valetudini officit, t. 2. p. 35
Mora ex lue ven. t. 4. p. 110
Signa, ibid.
Cauſa, juxta vulgares, 111
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, 112
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem. 113
Morbi eſſentia in quo conſiſtat, t. 4. p. 20
Morbus quomodo in ſano corpore accidat, 22
Morphæa, t. 1. p. 175
Signa, ibid.
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 176
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Motus utilitates, t. 2. p. 21
Quomodo ex eo corpus incaleſcat, 22
Muſculi brachii, t. 3. p. 384
Carpi, 386
Cubiti, 387
Digitorum, 388
Femoris, 395
Humeri, 384
Intercoſtales, 277
Pedis, 397
Pollicis, 388
Radii, 387
Tibiæ, 397

Iuxta

Imi ventris, 317
Volæ Manus, 387
Myrmecia, vel verruca, t. 1. p. 145
Myrmecia, t. 1. p. 316
Signa, 317
Cauſæ juxta vulgares ibid.
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio, 318
Myrmecia ex lue ven. t. 4. p. 110
Signa, 111
Cauſæ juxta vulgares. ibid.
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, 112
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 113

N.

Napta, Natta, & Nata, v. Teſtudo, t. 1. p. 157
Narium ulcus ex lue ven. t. 4. p. 94
Signa, 95
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, 96
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 97
Narium Sarcoma, t. 1. p. 166
Differt à Polypo, 167
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 168
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, 170
Narium ulcus, t. 2. p. 137
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, 138
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, p. 140
Narium hæmorragia, t. 2. p. 144
Signa, 145
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, 146
Prognoſis, 147
Curatio juxta vulgares, 148
Iuxta Authorem, 152
Naſcentia ex ſe vel ſponte, varia de iis opiniones, t. 2. p. 72. & ſeqq.
Naſi Anatome, t. 3. p. 229
Muſculi, 229
Oſſa, ibid.
Cartilagines, 230
Nervi, ibid.
Externi uſus, ibid.
Vulnera, 236
Signa, 237
Cauſæ, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio, ibid.
Naſus quam maximè pulchritudini confert, t. 3. p. 237
An ex ejus magnitudine de membri genitali mole judicari poſſit, ibid.
Naſum ſibi abſciderunt virgines Angliæ ne ſuæ pudicitiæ vis inferretur, ibid.
Naſi abſciſſio pœna olim adulterorum, ibid.
Naſus amputatus an refigi poſſit, 238
Hiſtoria, 239
Naſutos Heliogabalus congregavit laſciviæ ſocios, 237
Natura influens, t. 4. p. 148
Inſita, ibid.
Necroſis, t. 1. p. 49
Nervorum ſeptem paria, t. 3. p. 126
Conjugationes, 127
Vulnera, 410
Signa, ibid.
Cauſæ, 411
Prognoſis, ibid.
Curatio, cautiones in ea adhibendæ, 413
Iuxta vulgares, 414

Iuxta Authorem, 415

Nodus, t. 1. p. 142

An curari poſſint, 144

Vide *Ganglion.*

Noli me tangere, quid & unde dicatur, t. 1. p. 40. *&* 41. *t. 2. p.* 95.

Noli me tangere, v. Gutta roſacea, t. 1. p. 172. *& t. 2. p.* 4

Nomodes, t. 2. p. 4 *&* 5

O.

Oedema, quid, t. 1. p. 99

Duplex, ibid.

Signa, 100

Cauſæ juxta Galenum, ibid.

Iuxta recentiores, 101

Prognoſis, 102

Curatio juxta vulgares, ibid.

Iuxta Authorem, 105

Occiput, t. 3. p. 116

Oculorum anatome, t. 3. p. 200

Muſculi, 203

Nervi, ibid.

Membrana, ibid.

Humores, 204

Vulnera, 211

Signa, 212

Cauſæ, ibid.

Prognoſis, ibid.

Curatio juxta vulgares, 213

Iuxta Authorem, 214

Odores quid ſint, t. 3. p. 235

Oeſophagi Anatome, t. 3. p. 271

Venæ, arteria, glandulæ, muſculi, ibid.

Uſus, 272

Oeſophagi ulcus, t. 2. p. 191

Signa, ibid.

Cauſæ juxta Galenicos, ibid.

Iuxta authorem, 192

Prognoſis, ibid.

Curatio juxta vulgares, ibid.

Iuxta Authorem, 193

Oeſophagi vulnera, t. 3. p. 272

Signa, ibid.

Cauſæ, ibid.

Prognoſis, ibid.

Curatio juxta vulgares, 273

Iuxta authorem, ibid.

Olfactus, in qua naſi parte fiat variæ Philoſophorum opiniones, t. 3. p. 231

Omoplatæ, t. 3. p. 278

Ompholocele, v. Exomphalos, t. 1. p. 129

Oleum Apparicis, t. 3. p. 140

Oleum Bufonum, t. 2. p. 115

Myrrhæ, 206

Olea vulneraria, t. 3. p. 29

Omentum, t. 3. p. 311

Varia nomina, ibid.

Uſus, ibid.

Opium ab Aphris nonnullis devoratur, t. 2. p. 28

Oppodeldoch Paracelſi, t. 3. p. 35

Oris anatome, t. 3. p. 240

Oris ulcera, v. Aphthæ, t. 2. p. 154

Oris ulcera ex lue ven. t. 4. p. 98

Signa, ibid.

Cauſæ juxta vulgares, ibid.

Iuxta Authorem, ibid.

Prognoſis, 98

Curatio juxta vulgares, ibid.

Iuxta authorem. 100

Oſcheocele, v. Hernia, t. 1. p. 252

Os hyoides, t. 3. p. 245

Oſſa femoris & cruris, t. 3. p. 400

Oſſa ſeſamoidea, t. 3. p. 404

Oſſis cancer, vel Sphacelismus, v. Spina ventoſa, t. 1. p. 118

Oſſium corroſio ex lue ven. t. 4. p. 142

Signa, ibid.

Cauſæ juxta vulgares, 143

Iuxta Authorem, ibid.

Prognoſis, ibid.

Curatio juxta vulgares, ibid.

Iuxta Authorem, 144

Otalgia, v. Aurium dolor, t. 2. p. 115

Ova, animalis animam continent, t. 2. p. 70

Ovipara

Ovipara quomodo à viviparis differant, t. 2. *p.* 71
Ozæna, t. 2. *p.* 137
Signa, ibid.
Cauſæ, 138
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, 140

P.

Padarthrocace, v. Spina ventoſa, t. 1. *p.* 318
Palatum, t. 3. *p.* 244
Panaritium, v. Paronychia, t. 1. *p.* 303
Pancreas, t. 3. *p.* 336
Ductus Wirtzungii, 337
Uſus, 338
Panniculus carnoſus, v. Membrana carnoſa, t. 3. *p.* 317
Papillarum fiſſura, t. 2. *p.* 204
Signa, ibid.
Cauſæ, ibid.
Prognoſis, 205
Curatio, ibid.
Papillarum ulcera, t. 2. *p.* 198
Signa, 200
Cauſa, ibid.
Prognoſis, 201
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Paracelſi Armarium, t. 3. *p.* 21
Diaphoreticum, t. 1. *p.* 38
Oppodeldoch., t. 3. *p.* 35
Pariſthmia, v. Tonſillarum Tumor, t. 1. *p.* 186
Paronychia, t. 1. *p.* 303
Signa, 304
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, 305
Prognoſis, ibid.
Curatio, juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 306
Parotides, t. 1. *p.* 198
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, 200
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, 201
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 205
Parulis, t. 1. *p.* 179
Signa, ibid.
Cauſæ juxta Vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, 180
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Pelioma, t. 1. *p.* 85
Pelvis, t. 3. *p.* 123. & 371
Penis etymon, t. 2. *p.* 217
Varia nomina, ibid.
Deſcriptio, 218
Penis caruncula ex lue ven. t. 4. *p.* 89
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 90
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, 91
Penis ulcera, t. 2. *p.* 217
Signa. 220
Cauſæ juxta Galenicos, 221
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio, juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, 223
Penis cerebri, t. 1. *p.* 123
Pericardium, *t.* 3. *p.* 283
Ejus tumor aquoſus, 284
Unde oriatur, ibid.
Vulnerum ejus prognoſis, 300
Pericranii *vulnera, t.* 3. *p.* 133
Signa, ibid.
Cauſæ, 134
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 135

Iuxta Authorem, 137
Perinai ulcus, t. 2. p. 238
Signa, ibid.
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 239
Iuxta Authorem, ibid.
Perioſtium, t. 3. p. 116
Peritonæum, t. 3. p. 320
Figura, ibid.
Vſus, 321
Perniones, unde dicta, t. 2. p. 311
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem 312
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 313
Pes, ejus anatome, t. 3. p. 394
Muſculi, 398
Oſſa, 400
Venæ, 401
Arteria, 407
Pedis ulcus, t. 2. p. 240
Peſtis, an ſit nec-ne ex inſpectione bubonis cognoſcendi ratio, t. 1. p. 40
Phagedæna, t. 1. p. 4. & 5
Phlebotomia an amplo vel anguſto foramine celebranda, t. 2. p. 146
Phlegmon, vide *Inflammatio*.
Phlyctenæ, vel Phlyctides, t. 1. p. 137
Signa, ibid.
Cauſa juxta vulgares, 138
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, p. 139
Phimoſis quî fiat, t. 4. p. 154
Signa, 155
Phygethlon, t. 1. p. 250
Differt à bubone, ibid.
Signa ibid.
Cauſæ juxta vulgares. 251
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Phyma, t. 1. p. 249
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, 250
Curatio, ibid.
Pilaris morbus, t. 2. p. 102
Non ex pilis deglutitis naſcitur, ibid.
Signa, 103
Cauſa, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio, 104
Pinguedo, t. 3. p. 314
An ſit pars corporis, ibid.
Ejus venæ & glandulæ, 315
Vſus, ibid.
Pinguedo leporis extranea à vulneribus extrahit, t. 3. p. 39
Pinnula, v. *Pterigium*, t. 2. p. 309
Pleura, t. 3. p. 282
Plexus choroides, t. 3. p. 122
Pneumatocele, t. 1. p. 267
Signa, ibid.
Cauſa, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Pneumatomphalon, t. 1. p. 233
Signa, 234
Cauſa, ibid.
Curatio ibid.
Pollex, t. 3. p. 389
Polypus, t. 1. p. 167
Vnde dictus, ibid.
Signa, ibid.
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 168
Prognoſis, ibid.

Curatio

Curatio juxta vulgares, 168
Iuxta Authorem, 170
Poppeæ dictum ſalax, t. 1. p. 276
Porri, t. 1. p. 145
Porrigo, t. 2. p. 108
Porus biliarius. t. 3. p. 350
Potiones vulnerariæ, t. 3. p. 21
Earum operationes, 183
Earum delectus habendus, 185
Potus ulceroſis præſcriptus, t. 2. p. 18
Vulneratis concedendus, t. 3. p. 8
Præputium, t. 2. p. 219
Præputii ulcera ex lue ven. t. 4. p. 89
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 90
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, 91
Priapiſmus, t. 1. p. 274
Vnde dictus, 275
Signa, 276
Cauſæ juxta Galenum & vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 277
Curatio juxta vulgares, 279
Iuxta authorem, ibid.
Proceſſus mammillares, t. 3. p. 123
Vermiformes, ibid.
Pſora, vide *Scabies*, t. 1. p. 114
Pterigium, vide *Vnguium Pterigium*, t. 1. p. 309
Pullorum in bubone applicatio irridetur, t. 1. p. 247
Pulmo, t. 3. p. 292
Figura, ibid.
Subſtantia, ibid.
Vulneratus, qui cognoſcatur, 297
Vulnerum ejus prognoſis, 300
Pulmones habent ex piſcibus Delphines Phoces, & omne cetaceum genus, t. 3. p. 262
Pulvis meſues ad caſum, t. 1. p. 87
Pulvis ſanguinem purgans, t. 1. p. 176
Pulveres vulnerarii, t. 3. p. 35
Pus, quid. t. 2. p. 4 & 7
Puſtulæ, t. 1. p. 175
Signa, ibid.
Cauſæ, juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, 176
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, ibid.
Puſtulæ ex lue ven. t. 4. p. 83
Signa, 84
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 85
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, ibid.
Pylorus, t. 3. p. 323

Q.

Qualitates primæ Galeniſtarum deridentur, t. 2. p. 39
Quies utilis ulceroſis, t. 1. p. 24

R.

Rabie non ſoli canes, ſed & alia bruta corripiuntur, t. 3. p. 104
Rabies in alios inſinuari poteſt, 106
Radii muſculi, t. 3. p. 387
Ramex v. Hernia, t. 1. p. 252
Ranarum propagatio, t. 2. p. 76
Ranula, t. 1. p. 181
Signa, ibid.
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, 182
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, ibid.
Receptum ultimum, t. 1. p. 369
Renum Anatome, t. 3. p. 369
Actio, 371

Repletio corpus alterat. t. 2. p. 27
Reſpiratio, quo modo fiat, t. 3. p. 262
Rete mirabile. t. 3. p. 122
Rex Galliæ Strumas attactu eliminat, t. 1. p. 217
Rhabarbari eſſentia, t. 4. p. 159
Rhagades Cervicis uteri, t. 2. p. 206
Labiorum, 194
Rhagades ex lue ven. t. 4. p. 108
Signa, 109
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, 110
Ros corporum animatorum, t. 2. p. 9
Roſeolæ unde dictæ, t. 1. p. 314
Quomodo à paronychiis differant, ibid.
Signa, 315
Cauſæ juxta Galenicos, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio, ibid.
Roſeolæ ſaltantes, t. 1. p. 110
Ruptura, v. Hernia. t. 1. p. 252

S.

Sabafati, v. tinea, t. 2. p. 108
Salis Armoniaci conficiendi ratio, t. 4. p. 115
Salis Armoniaci laus, t. 4. p. 114
Salia ulcerum cauſa, t. 1. p. 10
Salſaparilla t. 4. p. 51
Vnde advehatur, ibid.
Optimæ notæ, ibid.
Qualitates ipſi tributæ, ibid.
Præparationes variæ, 52
Authoris de ejus virtutibus judicium, ibid.
Sanguinis miſſio in inflammationibus cum febre periculoſiſſima, t. 1. p. 8. t. 2. p. 61
Sanguinem quatuor de cauſis mittunt vulgares t. 2. p. 61
Confutantur, ibid.
Sanguinis motus decies celerior per arterias quàm per venas, t. 1. p. 90
Sanguinis miſſio an amplo vel anguſto foramine celebranda t. 2. p. 149
Sanguis vulnerum quî ſiſtatur, t. 3. p. 40
Sanguinis per cordis ventriculos motus. t. 3. p. 263
Sanguis leporis Eryſipelati conducit, t. 1 p. 72
Sanies, quid. t. 2. p. 4. & 7
Sapor, t. 3. p. 253
Sapphirus Anthracibus confert, t. 1. p. 39
Sarcocele, t. 1. p. 265
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, 266
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, ibid.
Sarcoma Narium, v. narium ſarcoma, t. 1. p. 166
Sarcomphalon, t. 1. p. 235
Signa, ibid.
Cauſæ, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio, ibid.
Sathin, penem Veteres appellabant, t. 1. p. 275
Satyriaſis, t. 1. p. 274
Vnde dicta, 275
Signa, 276
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 277
Prognoſis, 278
Curatio, juxta Vulgares, 279
Satyriaſis, v. Elephantiaſis, t. 1. p. 128
Scabies, quid. t. 1. p. 114
Peculiaris ſpeciei, 115
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.

Iuxta

Iuxta Authorem, p. 116
Quæ vindicantur, ibid.
Prognoſis, 118
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, 120
Volatica quo pacto curetur, 123
Scapulæ, t. 3. p. 278
Muſculi, 276
Scirrhus, quid. t. 1. p. 78
Variè dividitur, ibid.
Signa, ibid.
Cauſa, juxta Galeniſtas, 79
Iuxta Platerum, 80
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, 81
Curatio juxta vulgares, 82
Iuxta authorem, 83
Emplaſtrum Dolæi de Herba Theæ, 84
Miſtura Authoris ad ſcirrhum, ibid.
Sclopetorum vulnera, t. 3. p. 64
Scorpionis venenum & utilitates, t. 3. p. 84
Scrophulæ, v. Strumæ, t. 1. p. 207
Scroti Deſcriptio anatomica, t. 2. p. 235
Scroti inflammatio, t. 1. p. 270
Signa, 271
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, 272
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, 273
Scroti Exulceratio & ulcus, t. 2. p. 235
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, 236
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, ibid.
Sectica varia ad abſceſſus aperiendos, t. 1. p. 13
Modus iis utendi, 14
Sectio quare adhibeatur in abſceſſibus pure confecto, t. 1. p. 11
Quibus in partibus facienda ſit in longum & in quibus tranſverſum, p. 11
Cautiones in ſectione obſervandæ, ibid.
Senſus venereus adducitur, t. 2. p. 214
Senſationes tactus quî fiant, t. 3. p. 393
Septalii vulnera tractandi methodus, t. 3. p. 19
Septum lucidum, t. 3. p. 122
Serum duplici modo evacuatur, t. 3. p. 372
Setole, vide Vari.
Sex res nonnaturales in ulceroſis t. 2. p. 16
Sex res nonnaturales in vulneratis, t. 3. p. 7
Siccitas, quid. t. 2. p. 40
Quomodo in corpore contingat per uſum aquarum decoctionis guajaci, ſalſæ, &c. 41
Sideratio, t. 1. p. 46
Sinonia, vel Sinovia, t. 1. p. 9
Ejus fluxus & congeſtio, t. 3. p. 44
Sinus quid ſit, t. 1. p. 14
A Fiſtula differt, ibid.
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, 15
Iuxta authorem, ibid.
Curatio, juxta vulgares, 16
Iuxta authorem, quæ nec ferro nec igne indiget. 17
Somnus, ejus utilitates, t. 2. p. 18
Cur nonnullis animalibus longiſſimus, ibid.
Ejus cauſa, 19
Ulceroſis confert, ibid.
Vulneratis ſalubris, t. 3. p. 9
Sonus in quo conſiſtat, t. 3. p. 214
Sordes, quid. t. 2. p. 4. & 7
Speculum, t. 3. p. 122
Spina ventoſa, t. 1. p. 318
Varia nomina, ibid.
Signa, 219
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, 320
Prognoſis, ibid.

Curatio

Curatio juxta vulgares, 321
Iuxta authorem, 322
Spiritus animales quomodo coërceantur in ſomno, t. 1. p. 18
Spirone, *v. Perniones, t. 2. p.* 311
Sphacelus, quid. t. 1. p. 46
Quomodo à Gangrana differat, p. 47 48. & 49
Signa quæ pro cauſæ diverſitate variant, 47
Monitum ſuper his ad Chirurgos, 48
Prognoſis, 51
In Aphoriſma Hippocratis, de Cerebro ſphacelato, animadverſio, 52
An curari poſſit, 62
Spiritus Matricalis Dolai, t. 1. p. 88
Spiritus vini eſt maximè refrigerans, t. 1. p. 69
Steatoma, quid. t. 1. p. 24
Quomodo à ſtruma differat, 25
Signa, ibid.
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 26
Prognoſis, 27
Curatio juxta vulgares, 28
Iuxta Authorem, ibid.
Vide *Abſceſſus frigidi.*
Sternum, t. 3. p. 274. & 280
Stigmata, t. 1. p. 85
Stomachus, t. 3. p. 323
Struma, t. 1. p. 207
Signa, ibid.
Cauſa juxta vulgares, 208
Iuxta authorem, 209
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 210
Iuxta authorem, 212
Magica, 216
Septimus continuo ordine natus filius cujuſcunque matris ſtrumas ſanare valet, &c. 216
An Galliæ Reges attactu illas ſanent, ibid.
Sudamina, quid. t. 1. p. 140
Signa, ibid.
Cauſa, juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, 141
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Sudor quando ſalubris, t. 2. p. 26
Sudoris & urinæ eadem eſt materia remota, t. 3. p. 371
Surdi à nativitate cur muti, t. 2. p. 130. & *ſeqq.*
Surditas, t. 2. p. 130
Signa, 132
Cauſa, 133
Prognoſis, 134
Curatio, 135
Sutura cranii, t. 3. p. 118
Sutura quæ acu fit, omnino improbatur, t. 3. p. 14. & 193
Sutura per gluten optima, t. 3. p. 193
Symbolum debet intercedere inter corpora ad hoc ut inter ea fiat actio vel motus, t. 4. p. 27
Syncipur, t. 3. p. 116
Syrones, quomodo in nobis producantur, t. 2. p. 77
Syrupus de ſymphito Fernelii, t. 3. p. 140

T.

Tabes ex lue venerea, t. 4. p. 146
Ejus ſynonima nomina, 147
Signa tabis in genere, 155
Curatio in genere, 157
Tabis cerebri ſigna, 156
Curatio, 160
Cordis ſigna, 156
Curatio, 160
Ab externis ſigna, 156
Curatio, 160
Hepatic ſigna, 256
Curatio, 159

Tabis Inteſtinorum ſigna, t. 4. p. 156
Curatio, 158
A læſione ſubſtantiæ membrorum ſigna, 156
Curatio, 157
Lienis ſigna, 156
Curatio, 158
A lue venerea ſigna, 156
Curatio juxta vulgares, 161
Iuxta authorem, 162
Pulmonis ſigna, 156
Curatio, 159
Renum ſigna, 156
Curatio, 157
A ventriculo ſigna, 156
Curatio, 157
Talpa, v. Teſtudo, t. 1. p. 157
Telorum à vulneribus extractio fit duobus modis, t. 3. p. 39
Tempora, t. 3. p. 116
Terebratio cranii periculoſiſſima, t. 3. p. 164
Terminthus quid, t. 1. p. 109
Terra ſancta quare citò cadaverum carnes conſumat, t. 4. p. 115
Teſtes cerebri, t. 3. p. 123
Teſtium Tumores, t. 1. p. 260
Horum ſex ſpecies, ibid.
Inflammatio, 270
Signa, 271
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, 272
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, 273
Teſtium Tumor ex lue ven. t. 4. p. 67
Signa. 68
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, 69
Teſtudo, variis inſignitur nominibus, t. 1, p. 157
Quid, ibid.
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, 158
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 159
Thea potus ulceroſis conducit, t. 2. p. 18
Vulneratis ſalubris, t. 3. p. 9
Thoracis anatome, t. 3. p. 274
Muſculi, 275
Oſſa, 278
Vulnera, 295
Signa, 4. & 296
Cauſæ, 299
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 302
Iuxta Authorem, 306
Thymion vel Thymum, v. verruca, t. 1. p. 146
Thymus, v. verruca penſilis, t. 1. p. 145
Thymi ani, v. Ani thymi, t. 1. p. 292
Thymi ex lue ven. t. 4. p. 110
Signa, 111
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, 112
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, 113
Thymus pars Thoracis mediaſtino adnaſcens, t. 3. p. 283
Tibiæ muſculi, t. 3. p. 397
Tibiarum ulcus, t. 2. p. 240
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Timor inſignes in corpore mutationes efficit, t. 2. p. 36
Hiſtoria, ibid.
Tinctura Euphorbii, t. 2. p. 94
Tinea, t. 2. p. 108
Differt à porrigine, achoribus, cruſta lactea & favo, ibid.

Sahafati, *ab Arabibus dicta*, *p.* 109
Sex ſpecies juxta Gregarios, ibid.
Signa, ibid.
Cauſa juxta vulgares. ibid.
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, 111
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, 113
Tonſillarum Tumor & Inflammatio, *t.* 1. *p.* 186
Signa, 187
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares. 187
Iuxta Authorem, ibid.
Tonſillarum ulcus, *t.* 2. *p.* 183
Signa, 184
Cauſæ juxta Galenicos, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 185
Iuxta authorem, 186
Tonſillarum ulcera ex lue ven. *t.* 4. *p.* 101
Signa, ibid.
Cauſa juxta vulgares, 102
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 103
Topinaria, *v. Talpa*, *t.* 1. *p.* 157
Tortura noctis, *v. dolores Venerei*, *t.* 4. *p.* 116
Tranſpiratio inſenſilis, *t.* 2. *p.* 26
Quomodo fiat, *t.* 3. *p.* 372
Tumores ſunt in triplici differentia, *t.* 1. *p.* 1
A Græcis & Arabibus Apoſtemata vocitantur, *t.* 1. *p.* 2
Tumoris præter naturam definitio, ibid.
Tumorum p. n. ſeptem differentia vel diſtinctiones, ibid.
Tumor linguæ, *v. linguæ tumor*, *t.* 1. *p.* 183
Turpetum minerale, *t.* 4. *p.* 132

V.

Vari, *t.* 1. *p.* 177
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, 178
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 179
Varices quid. *t.* 1. *p.* 95
Signa, ibid.
Cauſæ juxta Galenum, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, 96
Curatio juxta vulgares, 97
Iuxta Authorem, 98
Vena cava, *vulnerata quomodo cognoſcatur*, *t.* 3. *p.* 298
Vulneris prognoſis, 301
Venena innocuè comedebat Mithridates, *t.* 2. *p.* 28
Venenata vulnera quomodo cognoſcantur, *t.* 3. *p.* 5
Veneris uſus moderatus valetudini confert, *t.* 2. *p.* 29
Immoderatus officit, ibid.
Vulneratis noxium, *t.* 3. *p.* 9
Palæſtra quo tempore ineunda, *t.* 2. *p.* 29. & 30
Quo ſitu decurrenda, 31
Antidota, 33
Veneris ſenſus, *t.* 2. *p.* 224
imi Ventris Anatome, *t.* 3. *p.* 310
Cuticula, 311
Cutis, 313
Pinguedo, 314
Membrana, 316
Muſculi, 317
Eorum quinque paria, ibid.
Peritonæum, 320
Omentum, 321
Ventriculi actio qui perficiatur, *t.* 3. *p.* 354

Ventriculi Anatome, t. 3. p. 321
Situs, ibid.
Figura, 322
Magnitudo, ibid.
Membranæ, ibid.
Orificia, 323
Nervi, 324
Arteriæ, ibid.
Venæ, ibid.
Vſus, 325
An inſit ſuccus acidus, ibid.
Vulnera, ibid.
Signa, 326
Cauſæ, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, 327
Iuxta Authorem, 328
Ventriculi cerebri, t. 3. p. 122
Tres Ventriculos cordis an habeant quadam animalia, t. 3. p. 262
Vermiculi an cancris inſint, t. 1. p. 42
Vermis terreſtris paronychiæ confert. t. 2. p. 307
Vermes quomodo in nobis generentur, t. 2. p. 77
Verruca quid, t. 1. p. 145
Variæ ſpecies, ibid.
Signa, 146
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, 146
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 149
Verruca ex lue ven. t. 4. p. 110
Signa, 111
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, 112
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 113
Verrucæ penſiles, t. 1. p. 145
Vertebræ, t. 3. p. 115. & 279
Vertex, t. 3. p. 116
Veſicula cryſtallina ex lue ven. t. 4 p. 91
Veſicula fellis, t. 3. p. 349
Veſicæ Anatome, t. 3. p. 369. & 375
Vulnera, 377
Signa, ibid.
Cauſæ, ibid.
Prognoſis, 378
Curatio juxta vulgares, 379
Iuxta authorem, 380
Veſicæ, vide *Phlyctenæ.*
Vibices quid, t. 1. p. 85
Vigiliæ nimiæ incommoda, t. 2. p. 21
Vinum multis particulis ſalinis ſcatet, t. 2. p. 11
Quando vulneratis concedendum, t. 3. p. 9
Viperæ non ſunt venenatæ, t. 3. p. 79
Solummodo earum ſaliva, 88
Viperarum utilitates, t. 3. p. 82
Viperarum jura conficiendi modus, t. 1. p. 126
Virgines explorandi modus, t. 3. p. 255
Virus, t. 2. p. 7
Viſio, qui fiat, variæ opiniones, t. 3. p. 203
Vita, in quo conſiſtat, t. 4. p. 20. & ſeqq.
Vitranella, vide *Sudamina.*
Vitriolum, anodynum & cur, t. 1. p. 6
Viviparorum propagatio, t. 2. p. 70
Vlcus, quid ſit, t. 2. p. 1
Quomodo à vulnere differat, ibid.
Subjectum, 3
Differentiæ quinque, ibid.
Accidentia, 3
Species, 4
Cauſæ occaſionales, 5
Signa, 6
Cauſæ juxta vulgares, 8
Iuxta Authorem, 9. & ſeqq.
Externæ, 13
Prognoſis, 14
Vlcus ſimplex, 36
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, 37

Iuxta authorem, p. 37
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 38
Vlcus cacoëte, vide *ulcus Dyſepulotum t. 2. p.* 103
Vlcus cancerosum, t. 2. p. 95
Vide *Cancer, t. 1. p.* 40
Signa, 96
Cauſa juxta Galenum, 97
Iuxta Authorem, 98
Prognoſis, 99
Curatio juxta vulgares, 100
Iuxta Authorem, 101
Vlcus cum carnis excreſcentia, t. 2. p 94
Signa, ibid.
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, 95
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, ibid.
Vlcus Chironium unde dictum, t. 2. p. 103
Vlcus Dyſepulotum, t. 2. p. 103
Signa, 105
Cauſa juxta Galeniſtas, ibid.
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, 106
Vlcus cum Eryſepelate, t. 2. p. 56
Signa, 57
Cauſa juxta Galenum, ibid.
Iuxta Authorem, 58
Prognoſis, 59
Curatio juxta vulgares, 60
Iuxta authorem, ibid.
Sanguinis miſſio nullatenus præſtat, 61
Vlcus fiſtuloſum, t. 2. p. 85
Signa, ibid.
Cauſa juxta Galeniſtas, 86
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, 86
Curatio juxta vulgares, 87
Iuxta Authorem, 88
Vlcus cum humorum affluxu, t. 2. p. 46
Signa, 47
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, ibid.
Prognoſis, 48
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem. 50
Vlcus cum inflammatione, t. 2. p. 51
Signa, ibid.
Cauſa juxta Galeniſtas, 52
Iuxta Authorem, 53
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta Galeniſtas, 54
Iuxta Authorem, ibid.
Vlcus cum Intemperie, t. 2. p. 38
Signa, 42
Cauſa juxta Galenicos, ibid.
Iuxta Authorem, 43
Prognoſis, 44
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 46
Vlcus cum labiis calloſis, t. 2. p. 79
Signa, ibid.
Cauſa juxta Galeniſtas, ibid.
Iuxta Authorem, 80
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Vlcus œdematoſum, t. 2. p. 63
Signa, ibid.
Cauſa juxta Galeniſtas, ibid.
Iuxta Authorem, 64
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta Galeniſtas, 65
Iuxta Authorem, 66
Vlcus cum Oſſis carie, t. 2. p. 89
Signa, 90
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 91
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, p. 92

Curatio

Iuxta Authorem, ibid.
Vlcus ſinuoſum, t. 2. p. 81
Signa, ibid.
Cauſæ apud Galeniſtas, ibid.
Iuxta Authorem, 82
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta Galenicos, ibid.
Iuxta Authorem, 83
Vlcus ſordidum, t. 2. p. 77
Signa, ibid.
Cauſæ juxta Galeniſtas, ibid.
Iuxta Authorem, 82
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta Galenicos, ibid.
Iuxta Authorem, 83
Vlcus Telephium, vide *ulcus Dyſepuloton, t. 2. p.* 103
Vlcus verminoſum, t. 2. p. 69
Signa, 70
Cauſæ juxta varios, 72. & *ſeqq.*
Iuxta Authorem, 75
Prognoſis, 78
Curatio juxta Galeniſtas, ibid.
Iuxta Authorem, 79
Vlcera per univerſam cutem ex lue ven. t. 4. p. 92
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, 93
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Vnguium Pterigium, t. 1. p. 309
Signa, ibid.
Cauſæ, ibid.
Prognoſis, 310
Curatio, ibid.
Vnguentum de Cynogloſſo, t. 1. p. 88
Vnguentum Hartmanni ad varices, t. 1. p. 99
Vnguentum pro ſcabie, t. 1. p. 122
De minio camphoratum, t. 2. p. 31
Vnguenta vulneraria, t. 3. p. 27
Vola manus muſculi, t. 3. p. 387
Volatile agens ſupra fixum fixatur, t. 4. p. 27
Vox & locutio differunt, t. 2. p. 131
Voces articulatæ ſunt ſigna ex inſtituto, ibid.
Vreteres, t. 3. p. 374
Vrina non retinenda, t. 2. p. 25
Naturales conditiones, ibid.
Ejus via, 26
Et ſudor conveniunt in materia remota, t. 3. p. 371
Vrinatores, cur tamdiu in aqua ſine reſpiratione vivant, t. 3. p. 265
Vteri varia nomina, t. 2. p. 212
Deſcriptio, 213
Vteri deſcriptio, t. 1. p. 297
Vteri Procidentia, t. 1. p. 295
Signa, 296
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 298
Prognoſis, ibid.
Curatio, 299
Vteri ulcera, t. 2. p. 212
Signa, 214
Cauſæ juxta vulgares, 215
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Iuxta Authorem, 216
Curatio juxta vulgares, ibid.
Vulnerati an ſanguine minui & purgari debeant, t. 3. p. 43
Vulneratorum convulſio, t. 3. p. 57
Signa, ibid.
Cauſæ juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, 58
Curatio, ibid.
Vulneratorum febris, t. 3. p. 51
Signa, ibid.
Cauſa, 52
Prognoſis, ibid.
Curatio, 53

Vulneratorum phrenitis, t. 3. p. 54
Signa, ibid.
Cauſa juxta Humoriſtas. 55
Iuxta Authorem, ibid.
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 56
Vulnus quid ſit, t. 3. p. 1
Definitio Galeni rejicitur, 2
Authoris, 3
Cauſa & differentia, ibid.
Signa & prognoſes, 4
Vulnus inſpiciens primò Chirurgus quid animadvertere debeat, t. 3. p. 60
Vulnera venenata quomodo cognoſcantur, 5
Vulnus an ſit lethale per ſe vel per accidens judicatu perdifficile, ibid.
Curatio, juxta Veteres, 9
Methodus vulgarium, 10
Suendi & ligandi ratio, 14
Methodus Authoris, 16
Vulnus an ſingulis diebus vel rarius abſtergi debeat, 18
Vulnerum dolor & formicatio, t. 3. p. 47
Cauſa, ibid.
Prognoſis, 48
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Vulnerum inflammatio & Eryſipelas, t. 3. p. 49
Signa, ibid.
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Iuxta authorem, 50
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, ibid.
Vulnerum ſanguinis fluxus, t. 3. p. 59
Vulnera ex morſu canis rabidi, t. 3. p. 98
Signa, 99
Cauſæ ſequentium Symptomatum juxta vulgares, 101
Iuxta Authorem, 103
Prognoſis, 106
Curatio, 110
Ad hoc ad Templum, S. Viti plures confugiunt, 114
Authoris ſuper hoc conſiderationes, ibid.
Vulnera ex morſu venenato, t. 3. p. 78
Signa, ibid.
Cauſa juxta vulgares, ibid.
Prognoſis, 93
Curatio, ibid.
Vulnera ſclopetorum, t. 3. p. 64
An ſint venenata differitur, 65
Signa, 70
Cauſa, 71
Prognoſis, ibid.
Curatio, ibid.
Iuxta vulgares, 74
Iuxta authorem, 76
Vulnera telorum venenatorum, t. 3. p. 62
Signa, 63
Prognoſis, ibid.
Curatio juxta vulgares, ibid.
Iuxta Authorem, 64
Vulnera pertinacia, t. 3. p. 418
Vulnera contabeſcentiam membris inducentia, t. 3. p. 420
Vulva cerebri, t. 3. p. 125
Uvula, t. 3. p. 244
Varia nomina & uſus, ibid.
Uvula, v. Columellæ laxitas, t. 1. p. 189

Z.

Zirbatis, vide *Hernia, t. 1. p.* 252

FINIS.